

THIS VOLUME
DOES NOT CIRCULATE
OUTSIDE THE LIBRARY

Migne, Jacques Paul

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SRU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM.

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM.

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIS,
ET AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

REGUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIORA
ECCLESIE SÆCULA,

ULTA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA; DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA; OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DERENTUR ABSOLUTAS, DETECTIS AUCTA; INDICIBUS ORDINARIIS VEL ETIAM ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TOMOS, SIVE AUCTORES ALICUIUS MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTANQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLI. ENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUCENTIS ET QUADRAGINTA INDICIBUS SUB OMNI RESPECTU, SCILICET, ALPHABETICO, CHRONOLOGICO, ANALYTICO, ANALOGICO, STATISTICO, SYNTHETICO, ETC., OPERA, RES ET AUCTORES EXHIBENTIBUS, ITA UT NON SOLUM STUDIOSO, SED NEGOTIIS IMPLICATO, ET SI FORTE SINT, PIGRIS ETIAM ET IMPERITIS PATEANT OMNES SS. PATRES, LOCUPLETATA; SED PRÆSERTIM DUOBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS INDICIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALIS PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, ABSQUE ULLA EXCEPTIONE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT :

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS, CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, CORRECTIONIS PERFECTIO, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTER SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆSERTIMQUE ISTA COLLECTIO UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA, SEXCENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM, VEL ETIAM INEDITORUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS, COADUNATORUM, ET EX INNUMERIS OPERIBUS TRADITIONEM CATHOLICAM CONFLANTIBUS, OPUS UNICUM MIRABILITER EFFICIENTIUM.

SERIES GRÆCA POSTERIOR

IN QUA PRODUKNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE ECCLESIE GRÆCÆ AB ÆVO PHOTIANO AD CONCILII USQUE FLORENTINI TEMPORA, ET AMPLIUS, NEMPE MORTEM CARDINALIS BESSARIONIS.

ACCURANTE J.-P. MIGNE,

Bibliothecæ cleri universæ,

SIVE CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIAM NEMPE LATINAM, ALIAM GRÆCO-LATINAM. ANNEPARTES JAM INTEGRE EXARATÆ SUNT. LATINA, 222 VOLUMINIBUS MOLE SUA STANS, 1110 FRANCIS VENIT; GRÆCO-DUPLICI EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALI COMPLECTITUR, ET 104 VOLUMINA IN 109 TOMIS, PRO PRIMA SERIE, NON EXCEDIT. POSTERIOR VERSIONEM LATINAM TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA 55 VOLUMINA RETINETUR. SECUNDA SERIES GRÆCO-LATINA AD 58 VOLUMINA TANTUM ATTINGIT; DUM HUIUS VERSIO NERE LATINA 29 VOLUMINIBUS EST ABSOLUTA. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM 8, UNUMQUODQUE NERE LATINUM 5 FRANCIS SOLUMMODO EMITUR: UTROBIQUE VERO, UT PRETII HUIUS BENEFICIO FRUATUR EMPOR, COLLECTIONEM INTEGRAM, SIVE LATINAM, SIVE GRÆCAM COMPARET NECESSE ERIT; SECUS ENIM CUIUSQUE VOLUMINIS AMPLITUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA ÆQUABUNT. IDEO, SI QUIS TANTUM EMAT LICET INTEGRE, SED SEORSIM, COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EANDEM EX GRÆCO-LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VOLUMEN PRO 9 VEL PRO 6 FRANCIS SOLUM OBTINERIT. ISTÆ CONDITIONES POSTERIORI PATROLOGIÆ LATINÆ SERIÆ, PATRES AB INNOCENTIO III AD CONCILIUM TRIDENTINUM EXHIBENTI, APPLICABUNTUR. PATROLOGIA QUÆ MANUSCRIPTIS IN BIBLIOTHECIS ORBIS UNIVERSI QUIESCENTIBUS CONSTABIT, NECNON PATROLOGIA ORIENTALIS, CONDITIONIBUS SPECIALIBUS SUBJICIENTUR, ET IN TEMPORE SUO ANNUNTIABUNTUR, SI TEMPUS EAS TYPIS MANDANDI NOBIS NON DEFUERIT.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS CXLVII.

NICEPH. CALLISTUS. MAXIMUS PLANUDES. CALLISTI DUO. NICEPHORUS MONACHUS.

EXCUDERATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE, EDITOREM,
IN VIA DICTA THIBAUD, OLIM D'AMBOISE, PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO
D'ENFER NOMINATA, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MOENIA PARISIENSIA.

1865

BR

60

• M38

t. 147

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XIV. ANNI 1332-1335.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ
ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ

ΤΟΥ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

BIBLIA IH'.

NICEPHORI CALLISTI

XANTHOPULI

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ

LIBRI XVIII.

ACCEDUNT

MAXIMI PLANUDÆ, CALLISTI ET IGNATHI, CALLISTI CATAPHUGIOTÆ,
NICEPHORI MONACHI,

SCRIPTA VARIJ ARGUMENTI;

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERICI UNIVERSÆ,

SIVE

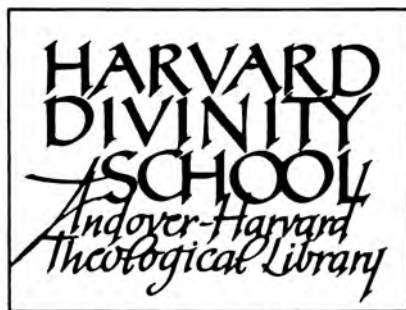
CURSUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

NICEPH. CALLISTI TOMUS TERTIUS, CÆTERORUM TOMUS UNICUS.

3
VENEUNT 3 VOLUMINA 42 FRANCIS GALLICIS.

EXCUDEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA THIBAUD, OLIM D'ANBOISE. PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO
D'ENFER NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MŒNIA PARISINA.

1865

THIS VOLUME
DOES NOT CIRCULATE
OUTSIDE THE LIBRARY

Migne, Jacques Paul

PATROLOGIÆ

CURSUS COMPLETUS,

SEU BIBLIOTHECA UNIVERSALIS, INTEGRÆ, UNIFORMIS, COMMODA, OECONOMICA,
OMNIUM SS. PATRUM, DOCTORUM SCRIPTORUMQUE ECCLESIASTICORUM.

SIVE LATINORUM, SIVE GRÆCORUM.

QUI AB ÆVO APOSTOLICO AD ÆTATEM INNOCENTII III (ANN. 1216) PRO LATINIS,
ET AD CONCILII FLORENTINI TEMPORA (ANN. 1439) PRO GRÆCIS FLORUERUNT :

RECUSIO CHRONOLOGICA

OMNIUM QUÆ EXSTITERE MONUMENTORUM CATHOLICÆ TRADITIONIS PER QUINDECIM PRIORA
ECCLESIE SÆCULA,

SECUNDA EDITIONES ACCURATISSIMAS, INTER SE CUMQUE NONNULLIS CODICIBUS MANUSCRIPTIS COLLATAS, PERQUAM DILIGENTER CASTIGATA, DISSERTATIONIBUS, COMMENTARIIS VARIISQUE LECTIONIBUS CONTINENTER ILLUSTRATA; OMNIBUS OPERIBUS POST AMPLISSIMAS EDITIONES QUÆ TRIBUS NOVISSIMIS SÆCULIS DEBENTUR ABSOLUTÆ, DETECTIS AUCTA; INDICIBUS ORDINARIIS VEL ETIAM ANALYTICIS, SINGULOS SIVE TONOS, SIVE AUCTORES ALICUJUS MOMENTI SUBSEQUENTIBUS, DONATA; CAPITULIS INTRA IPSUM TEXTUM RITE DISPOSITIS, NECNON ET TITULIS SINGULARUM PAGINARUM MARGINEM SUPERIOREM DISTINGUENTIBUS SUBJECTANQUE MATERIAM SIGNIFICANTIBUS, ADORNATA; OPERIBUS CUM DUBIIS, TUM APOCRYPHIS, ALIQUA VERO AUCTORITATE IN ORDINE AD TRADITIONEM ECCLESIASTICAM POLLENTIBUS, AMPLIFICATA;

DUCENTIS ET QUADRAGINTA INDICIBUS SUB OMNI RESPECTU, SCILICET, ALPHABETICO, CHRONOLOGICO, ANALYTICO, ANALOGICO, STATISTICO, SYNTHETICO, ETC., OPERA, RES ET AUCTORES EXHIBENTIBUS, ITA UT NON SOLUM STUDIOSE, SED NEGOTIIS IMPLICATO, ET SI FORTE SINT, PIGRIS ETIAM ET IMPERITIS PATEANT OMNES SS. PATRES, LOCUPLETATA; SED PRÆSENTIM DUOBUS IMMENSIS ET GENERALIBUS INDICIBUS, ALTERO SCILICET RERUM, QUO CONSULTO, QUIDQUID NON SOLUM TALIS TALISVE PATER, VERUM ETIAM UNUSQUISQUE PATRUM, ABSQUE ULLA EXCEPTIONE, IN QUODLIBET THEMA SCRIPSERIT, UNO INTUITU CONSPICIATUR; ALTERO SCRIPTURÆ SACRÆ, EX QUO LECTORI COMPERIRE SIT OBVIUM QUINAM PATRES ET IN QUIBUS OPERUM SUORUM LOCIS SINGULOS SINGULORUM LIBRORUM SCRIPTURÆ VERSUS, A PRIMO GENESEOS USQUE AD NOVISSIMUM APOCALYPSIS, COMMENTATI SINT :

EDITIO ACCURATISSIMA, CÆTERISQUE OMNIBUS FACILE ANTEPONENDA, SI PERPENDANTUR CHARACTERUM NITIDITAS, CHARTÆ QUALITAS, INTEGRITAS TEXTUS, CORRECTIONIS PERFECTIO, OPERUM RECUSORUM TUM VARIETAS TUM NUMERUS, FORMA VOLUMINUM PERQUAM COMMODA SIBIQUE IN TOTO PATROLOGIÆ DECURSU CONSTANTER SIMILIS, PRETII EXIGUITAS, PRÆBENTIQUE ISTA COLLECTIO UNA, METHODICA ET CHRONOLOGICA. TRECENTORUM FRAGMENTORUM OPUSCULORUMQUE HACTENUS HIC ILLIC SPARSORUM, VEL ETIAM INEDITORUM, PRIMUM AUTEM IN NOSTRA BIBLIOTHECA, EX OPERIBUS ET MSS. AD OMNES ÆTATES, LOCOS, LINGUAS FORMASQUE PERTINENTIBUS. COADUNATORUM, ET EX INNUMERIS OPERIBUS TRADITIONEM CATHOLICAM CONFLANTIBUS, OPUS UNICUM MIRABILITER EFFICIENTIUM.

SERIES GRÆCA POSTERIOR

IN QUA PRODUUNT PATRES, DOCTORES SCRIPTORESQUE EXCELSIÆ GRÆCÆ AB ÆVO PHOTIANO AD CONCILII USQUE FLORENTINI TEMPORA, ET AMPLIUS, NEMPE MORTEM CARDINALIS BESSARIONIS.

ACCURANTE J.-P. MIGNE.

Bibliothecæ cleri universæ,

SIVE CURSUS COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

PATROLOGIA, AD INSTAR IPSIUS ECCLESIE, IN DUAS PARTES DIVIDITUR, ALIAM NEMPE LATINAM, ALIAM GRÆCO-LATINAM. AMBÆ PARTES JAM INTEGRE EXARATÆ SUNT. LATINA, 222 VOLUMINIBUS MOLE SUA STANS, 1110 FRANCIS VENIT; GRÆCO-LATINÆ EDITIONE TYPIS MANDATA EST. PRIOR GRÆCUM TEXTUM UNA CUM VERSIONE LATINA LATERALI COMPLECTITUR, ET 104 VOLUMINA IN 109 TONIS, PRO PRIMA SERIE, NON EXCEDIT. POSTERIOR VERSIONEM LATINAM TANTUM EXHIBET, IDEOQUE INTRA 55 VOLUMINA RETINETUR. SECUNDA SERIES GRÆCO-LATINA AD 58 VOLUMINA TANTUM ATTINGIT; DUM HUIUS VERSIO NEMPE LATINA 29 VOLUMINIBUS EST ABSOLUTA. UNUMQUODQUE VOLUMEN GRÆCO-LATINUM 8, UNUMQUODQUE NEMPE LATINUM 5 FRANCIS SOLUMMODO EMITUR: UTROBIQUE VERO, UT PRETII HUIUS BENEFICIO FRUATUR EMPTOR, COLLECTIONEM INTEGRAM, SIVE LATINAM, SIVE GRÆCAM COMPARET NECESSE ERIT; SECUS ENIM CUJUSQUE VOLUMINIS AMPLIUDINEM NECNON ET DIFFICULTATES VARIA PRETIA ÆQUAUNT. IDEO, SI QUIS TANTUM EMAT LICET INTEGRE, SED SEORSIM, COLLECTIONEM GRÆCO-LATINAM, VEL EAMDEM EX GRÆCO-LATINE VERSAM, TUM QUODQUE VOLUMEN PRO 9 VEL PRO 6 FRANCIS SOLUM OBTINET. ISTÆ CONDITIONES POSTERIORI PATROLOGIÆ LATINÆ SERIÆ; PATRES AD INNOCENTIO III AD CONCILIIUM TRIDENTINUM EXHIBENTI, APPLICABUNTUR. PATROLOGIA QUÆ MANUSCRIPTIS IN BIBLIOTHECIS ORBIS UNIVERSI QUIESCENTIBUS CONSTABIT, NECNON PATROLOGIA ORIENTALIS, CONDITIONIBUS SPECIALIBUS SUBJICIENTUR, ET IN TEMPORE SUO ANNUNTIABUNTUR, SI TEMPUS EAS TYPIS MANDANDI NOBIS NON DEFUERIT.

PATROLOGIÆ GRÆCÆ TOMUS CXLVII.

NICEPH. CALLISTUS. MAXIMUS PLANUDES. CALLISTI DUO. NICEPHORUS MONACHUS.

EXCUDERATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE, EDITOREM,
IN VIA DICTA THIBAUD, OLIM D'AMBOISE, PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO
D'ENFER NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MUENIA PARISIENSIA.

BR

60

• M38

t. 147

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XIV. ANNI 1332-1335.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ
ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ

ΤΟΥ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ
ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΒΙΒΛΙΑ ΙΗ΄.

NICEPHORI CALLISTI

XANTHOPULI

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ

LIBRI XVIII.

ACCEDUNT

MAXIMI PLANUDÆ, CALLISTI ET IGNATHI, CALLISTI CATAPHUGIOTÆ,
NICEPHORI MONACHI,

SCRIPTA VARIJ ARGUMENTI;

ACCURANTE ET DENUO RECOGNOSCENTE J.-P. MIGNE,

BIBLIOTHECÆ CLERI UNIVERSÆ,

SIVE

CURSUUM COMPLETORUM IN SINGULOS SCIENTIÆ ECCLESIASTICÆ RAMOS EDITORE.

NICEPH. CALLISTI TOMUS TERTIUS; CÆTERORUM TOMUS UNICUS.

3
VENEUNT 3 VOLUMINA 42 FRANCIS GALLICIS.

EXCUEBATUR ET VENIT APUD J.-P. MIGNE EDITOREM,
IN VIA DICTA THIBAUD, OLIM D'AMBOISE. PROPE PORTAM LUTETIÆ PARISIORUM VULGO
D'ENFER NOMINATAM, SEU PETIT-MONTROUGE, NUNC VERO INTRA MUENIA PARISINA.

1865

TRADITIO CATHOLICA.

SÆCULUM XIV. ANNI 1332-1335.

ELENCHUS

AUCTORUM ET OPERUM QUI IN HOC TOMO CXLVII CONTINENTUR.

NICEPHORUS CALLISTUS XANTHOPULUS.

ECCLESIASTICA HISTORIA (<i>Continuatio et finis</i>).	col.	449
SCRIPTA VARIJ ARGUMENTI.		449
Enarratio de episcopis Byzantii et de patriarchis omnibus Cpolititanis.		449
<i>Anselmi Bandurii ad Nicephori Callisti Catalogum observationes et notæ.</i>		469
Sermo in sanctam et apostolis æqualem unguentiferam Mariam Magdalenam, ex Bandurii Catalogo.		539
Precatio in calamitate populi.		575
Aliæ orationes in populi afflictione.		577
Oratio pro Christiano populo.		581
Oratio in imperatorem, et in ejus exercitum.		583
Oratio in pretiosæ et vivificæ crucis elevationem.		585
Oratio in sacri templi dedicatione.		587
Oratio altera in templi dedicatione.		589
Precatio confessoria ad creatorem ac plasmatorem nostrum, in qua notantur pravi omnes humani affectus, 591, ubi confer adnotationem nostram.		
De excidio Hierosolymitano carmen iambicum trimetrum.		601
Divinæ Scripturæ synopsis.		605
<i>De sequentibus asceticis opusculis monitum, ex Philocalia sacrorum vigilantium. Venet. 1782 fol.</i>		633

CALLISTUS ET IGNATIUS XANTHOPULI MONACHI.

Methodus et Regula accuratissima de his qui elegerunt pacifice vivere et monastice; de directione et vita et regimine eorum.		635
--	--	-----

CALLISTUS PATRIARCHA CPOLITANUS.

Capitula de precatione.		813
-------------------------	--	-----

CALLISTUS TELICOODES.

Capitula de quieta conversatione.		817
Selecta e sanctis Patribus de Oratione et Attentione.		827

CALLISTUS CATAPHUGIOTA.

<i>Notitia ex Philocalia.</i>		833
De unione cum Deo et vita contemplativa.		835

NICEPHORUS MONACHUS.

<i>Notitia ex Philocalia.</i>		943
Tractatus de sobrietate et cordis custodia.		945

MAXIMUS PLANUDES CPOLITANUS MONACHUS.

<i>Notitia ex Fabric. Bibliotheca Græca ed. Harles.</i>		967
Oratio in corporis Domini Dei nostri Jesu Christi sepulturam et in sanctissimæ Deiparæ ac Dominæ nostræ lamentationem.		985
Euconium in sanctos et omni laude prosequendos apostolorum coryphæos Petrum et Paulum. — Hanc prolixissimam homiliam, propter codicis defectum dimidio decurtatam ediderat Gretserus, sub nomine Gregorii Nysseni, Ingolstadii anno 1602. Integra nunc prodit ex codice Coisliniano 1187 cum interpretatione nostra usque ad locum unde incipit editio Gretseri.		1017
Interpretatio nonnullorum capitum S. Augustini ex decimo quinto De Trinitate quæ probant Spiritum sanctum esse ex Filio procedere.		1111
Syllogismi de processione Spiritus sancti contra Latinos. — Vide tom. CLXI, col. 309, ubi cum Bessarionis et Demetrii Cydonii, relictis quibus eduntur.		1129
Appendix. — <i>Idem ex Augustino in Trinitatem: De processione Spiritus sancti</i>		1131
<i>Fragmentum libri S. Augustini abscispi, de cognitione veræ vitæ, Græce conversum.</i>		1157
Maximi Planudæ epistola ad Manuelem Philen. Subnectitur Catalogus Epistolarum Planudæ ex codice Vaticano.		1165
Maximi Planudæ Comparatio Iliem et Veris, ex cod. Græco Parisiensi, n. 1187 notato, nunc primum edita.		1169
Maximi Planudæ versus iambici in SS. Marcianum et Martyrium et in S. Andreæ ædem.		1175
<i>Indices ad Nicephori Callisti Historiam Ecclesiasticam.</i>		1177

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ

ΤΟΥ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΙΕ΄.

NICEPHORI CALLISTI

XANTHOPULI

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ

TOMUS XV.

ΚΕΦΑΛ. Α΄.

Α

585 CAPUT I.

Περὶ τῆς βασιλείας Μαρκιανῶν· καὶ ὅσα σημεῖα προσηγήσαντο τὴν ἀρχὴν αὐτῶν προμηνύοντα· καὶ οἶος ἦν τὸ ἔθος.

De Marciani imperio. Quæ signa præcesserint, imperium ei portendentia: quibusque is fuerit moribus.

Στεβρῶ; δ' οὕτω τῆ τῆς βασιλείας; κρηπίδι ἐπε-
ρεισθεις ὁ Μαρκιανὸς διαγέγονεν, ἐαυτὸν δεικνύς
καὶ πολλῶ διαφέροντα, ἢ ἐπὶ τῶν ἐλπίδων ἦν. Ἄλλ'
εἰ δοκεῖ, φέρε δὴ καὶ αὐτὸν τίς τε ἦν, καὶ ὅθεν,
ὅπως τε εἰς τὴν βασιλείαν παρήλθε, τῶ λόγῳ καθι-
στορήσωμεν. Ἐἴτα καὶ ὅσα ἐπ' αὐτοῦ διεπράχθη,
τῶ προσήκοντι καιρῶ διεξέλθωμεν. Ἦν τοίνυν ὁ
ἀοιδίμος οὗτος Μαρκιανὸς, ὡς φησι καὶ Πρίσκος ὁ
ρήτωρ, Θράξ μὲν τὸ γένος, ἐξ ἀνδρὸς στρατιώτου
τὴν γέννησιν ἐσχηκῶς· οὐ τὸ βιοῦν μεταλλάξαντος,
οὗτος τοῦ πατρικοῦ ἐπιτελεύματος μεταλαχθεὶν
ἐπειγόμενος, πρὸς τὴν Φιλίππου πόλιν ἐχώρει·
ἐνθα δὴ προσῆκον ἐκεῖνῳ γε ἐκρίνετο τοῖς στρα-
τιωτικοῖς συλλόγοις; ἐγκατεiléχθαι. Ὡς οὖν ἐπὶ
τοῦτῳ τὴν πορείαν διήνυε, νεοσφαγῆ σώματι ἐν-
τυγχάνει, κατὰ γῆν ὡς ἔτυχεν ἐβριμμένῳ· ἐφ' ᾧ
καὶ μικρόν τι τὴν κίνησιν ἐπισχύν (ἦν γὰρ πρὸς
τοῖς ἀφθόνω; ἐκεῖνῳ ἐνοῦσι καλοῖς καὶ διαφερόντως
φιλανθρωπότητος), εἰς οἶκτον τραπεῖς, τὰ εἰκότα
τῶ ἀποθετικῶτι ἀπεχαρίζετο. Ὡς δὲ τινες παρ-
ιόντες τεθέατο ἀμφὶ τῶ νεκρῶ πονοῦμενον, τοῖς
κατὰ τὴν Φιλίππου πόλιν ἀρχῆν λαχοῦσι προήγ-
γειλαν· καὶ τὸν Μαρκιανὸν ἔπειτα ἤκοντα συλλαβό-
μενοι, κριταὶ τῆς μαιφονίας καθίσταντο. Ἐπεὶ δὲ
τὰ εἰκότα καὶ οἱ ἐκ τῶν ἀρχῶν στοχασμοὶ τῆς τε
γλώττης καὶ τῆς ἀληθείας; μάλιστ' ἐκπίπτουσιν, παρα-
δραχὺ ἀνδροφόνου καὶ μαιφόνου ποινὰς ἐκπλήσειν
ἐμελλεν, εἰ μὴ τις ἀρα θειοτέρα βοπή τὸν τῆς
πράξεως αὐτουργὸν ἐπὶ τὴν ἀξίαν ἤλασε δίκην, ὅς
τὴν σφιτέραν κεφαλὴν ποινήν τοῦ δράματος θέμε-
νος, τὴν κεφαλὴν Μαρκιανῶν ἐχαρίζετο. Καὶ δὴ

Β

Γ

Marcianus ubi firma imperii sui fundamenta jecit,
præstantiorem se, quam de eo spes concepta fuerat,
præbere perseveravit. Verum age si videtur, de
eo, quis, et unde fuerit, et quomodo ad imperium
pervenerit, referamus, deinde vero, quæ ipso im-
perante gesta sint suo tempore singula narremus.
Celeberrimus Marcianus iste, sicuti et Priscus rhe-
tor inquit, genere Thrax fuit, militari patre geni-
tus. Quo mortuo, cum ipse paterna sibi studia
sequenda statuisset, Philippopolim se contulit, ubi
recte se nomen militiæ datum judicavit. Cum
autem in itinere eo esset, in cadaver recens cæsi
hominis incidit, quod temere in terra projectum
jacebat. Restitit ad id paulisper, quod præter reli-
qua egregia ornamenta, quibus abunde pollebat,
humanitate quoque et misericordia excelleret: et
casum hominis miseratus, pro eo atque convenit,
corpus ejus sepulturæ mandavit. **586** Ubi autem
eum nonnulli in cadavere humando occupatum
esse conspexerunt, magistratibus Philippopolitanis
rem eam indicarunt: qui deinde illum advenientem
comprehenderunt, et cædis quæstionem contra eum
instituerunt. Porro cum res verisimilis esse vide-
retur, et conjecturæ ab initio ejus conceptæ, plus
quam oratio Marciani crimen objectum negantis,
et veritas ipsa, valerent: homicidii ille pœnas de-
disset, nisi quidam divino nutu cædis patratorum
in judicium produxisset, qui capite suo sceleris
supplicium pendens, Marciani caput servavit. Ju-
dicio eo præter opinionem absolutus, ad ordinem
ibi militum sacramentum dicturus venit. Atque illi

PATROL. GR. CXLVII.

1

1413

virum eum esse egregium ex aspectu et signis pluribus judicantes, perbenigne suscipere, in ordinemque non postremum, ut fert lex militaris, legere, dignitate ei præclara viri cujusdam jam defuncti, cui Augusti nomen fuerat, concessa, et nomine ejus sic quodammodo in album militum relato: Marcianus, qui et Augustus. Ut inde satis liqueat, una cum appellatione etiam purpuram Augusti ad eum pervenisse: perinde atque cognomen tale in eo absque dignitate ipsa manere noluerit, et rursus dignitas quoque non aliud ad magnificentiam nomen requireret: ita ut idem in uno conveniens simul et nomen proprium et appellativum fieret, una videlicet appellatione et dignitatem et nomen indicante. Et hoc quidem primum omen et indicium in Marciano fuit, quod cum ad imperialem dignitatem conscensurum esse portendit. Accidit autem aliud quoque, unde imperatorum cum esse, per conjecturam colligere licuit. Militavit sub Aspare contra Vandalos Marcianus: et postquam illi victoria sunt potiti, ipse quoque captivus cum aliis ex acie per campum abductus est. Genserichus, Vandalorum dux, captivos una cum aliis mancipiis videre voluit. Atque ubi in loco quodam congregati sunt, ipse in sublimiore colle considens, spectaculo tantæ captivorum multitudinis se oblectavit. Et cum sic tempus extraheretur, illis tam quod quisque vellet facere permissum est. Genserichi enim mandato vinculis soluti erant. Alique alii quidem aliud fecere: **587** Marcianus autem, propter ingentem solis ardorem in campo concidens, somnum cepit. Et aquila alicunde advolans, alis submissis ex adverso soli, juxta perpendicularium volatum instituens, aerem nubem et umbram quamdam fecit, qua illum divino nutu non mediocriter refrigeravit. Id barbarus videns, statim quid futurum de eo esset, aperte coniecit: et accitum ad se Marcianum, libertateque donatum, jurisjurandi religione sibi obstrinxit, ut ad imperialem sublimitatem evectus, sibi et Vandalis fidus esset, neque unquam adversus eos bellum moveret. Id quod Marcianus, sicuti ille volebat, juramento interposito fecit, fidemque ei re ipsa servavit, sicuti Procopius scribit. Ad hæc, adversus Persas quoque Marcianus iturus, cum in Lyciæ oppido, cui nomen est Sidema, morbo correptus esset, cum duobus fratribus, viris præclaris, Juliano et Tatiano, amicitiam summam contraxit: qui etiam domus suæ hospitio exceptum, ita ut par erat, curarunt, et postea venatum cum eo progressi, tempore meridiano somno omnes sunt sopiti. Atque ubi Tatianus primum somno excitatus est, spectaculum admirandum vidit: aquilam nimirum ingentem, alas supra Marcianum extendentem, et umbram quodammodo inducentem. Is fratri excitato prodigium id ostendit: et uterque volueris perbenignum studium admiratus, Martiano, quod de eo futurum esset, prædixerunt. Et ab eodem, quoniam loco, si id quod divinarent succe-

A παρὰ δόξαν τὴν ἀδικὸν δίχην διαφυγῶν, ἐν τινὶ τῶν ἐκεῖσε τελῶν γίνεται, παραγγέλλειν τοῦτῃ οἴαπερ στρατιωτικῆς βουλόμενος. Οἱ δὲ τὸν ἄνδρα ἐκ γὰρ τῶν εἰκότων ἱκανῶς τεκμηριώμενοι, φιλανθρωπίως προσίενται, καὶ τότῃ ἤκιστα ἐσχάτῃ, ὡς γὰρ νόμος, ἐγκαταλέγουσιν· ἐς τίνα δὲ βαθμὴν τέλειον ἀνδρὸς τινος ἦδη τὸ ζῆν ἀπειπόντος, ὃ ἦν Αὐγουστοῦ ὄνομα, οὕτως ἴπως τῆ παραγγέλλει ἐγγράψαντες· Μαρκιανὸς ὁ καὶ Αὐγουστός· ὡς ἐνεῦθεν εἶναι δῆλον εὐθάσαι καὶ ἐς τὴν Αὐγουστοῦ προσηγορίαν μετὰ τῆς ἀλουργίδος ὡσανεὶ τῆς προσηγορίας οὐκ οὐκ ἀνασχομένης διὰ τῆς ἀξίας καὶ ἐπ' αὐτοῦ μένειν. Πάλιν δ' αὖ ἐκεῖνης μὴ ἕτερον ὄνομα ζητησάσης εἰς σαμνολόγημα, ὡς συμπεσειν τὸ αὐτὸ ἐφ' ἐνὶ, κίριόν τε ἅμα καὶ προσηγορικὸν καθεστάναι· ὑπὸ μὲν δὴ δηλονότι κλήσει τῆς τε ἀξίας καὶ τῆς προσηγορίας γνωρίζουμένης. Τοῦτο μὲν δὴ πρῶτον Μαρκιανῷ τεκμηρίον τῆς ἐς βασιλείαν παραδόου ἐδείχθη· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ἕτερον ἄλλο ξυπέσει, τοῦτῃ τὴν βασιλείαν τεκμηριώσασα μάλα δυνάμενον. Ἐπεὶ γὰρ ὑπὸ Ἀσπαρι τελῶν κατὰ Βανδύλων ἐστράτευε, τῆς νίκης ἐκεῖνοις γεγενημένης, σὺν ἄλλοις καὶ Μαρκιανὸς δορυβάτωρ ἀνά τὸ πεδίον ἤχθη, Γιζερίχου τοῦ τῶν Βανδύλων ἡγουμένου ἰδεῖν τοὺς ζωγρηθέντας ἡρημένου μετὰ τῶν λοιπῶν ἀνδραπόδων. Ἐπεὶ δὲ ἐν τινὶ τότῃ ἠθροίσθησαν, ὁ Γιζερίχος· ἀπὸ τινος μετεώρου καθήμενος ἤδατο ἐνορῶν τῶν σαγηνευθέντων τῷ πλήθει. Ἦς δὲ καιρὸς ἐτίθετο, ἐκάστῳ ὡς βούλησις ἦν, ἐπραττε· προστάζει γὰρ Γιζερίχου πῶρῳ ἦσαν δεσμῶν, καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἄλλο τι ἐπέουσιν· ὁ δὲ Μαρκιανὸς, τῷ πολλῷ τοῦ ἡλίου φλογμῷ ἀνά τὸ πεδίον πεσὼν, ἐκάθευδεν. Ἀστὸς δὲ ποθεν ἐπικαταπτὰς, ὑπερβεν τὰς πτέρυγας ὑφαπλῶν, ἰπτάμενος ἀντιμέτωπος, κατὰ κάλειτον νεφέλην ἀέριον ἢ τίνα σκιάν ἐσχεδίαζε. Κίντεῦθεν οὐ μετρίαν παραψυχὴν ἐκ θαλάς ἐμηχανῶτο ἐκεῖνῳ ῥοπῆς· ἰδόντα δὲ τὸν βάρβαρον, συμβαλεῖν εὐθύς, καὶ τὸ μέλλον τεκμηριώσασθαι ἐναργῶς. Μεταστειλόμενος δὲ τὸν Μαρκιανόν, ἐλευθερίᾳ τιμῆν· δεῖνοίς τε ὄρκους ἐξισφαλλίσασθαι, πιστὰ γ' ἐκεῖνῳ καὶ Βανδύλοις φυλάξειν ἐς τὴν βασιλείου ἀνιόντα περιωπῆν, καὶ μήποτε κατ' αὐτῶν μάχην κινεῖν. Τὸν δὲ πρᾶξαι ὡς γ' ἐκεῖνῳ ἐδόκει, καὶ φυλάξει τὸν ὄρκον καὶ ἐργοῖς αὐτοῖς, ὡς Προκόπιος D Ἰστορεῖ. Πρὸ δὲ τούτου καὶ κατὰ Περσῶν ἐκστρατεύων, ἐν Λυκίᾳ ἐγένετο, ἐπὶ πόλιν Σίδημα ὄνομα. Ἀσθενεῖς δὲ περιπεσῶν, δύο τισὶ τῶν ἐκεῖσε περιφανῶν ἀδελφοῖς οὗσιν Ἰουλίῳ καὶ Τατιανῷ εἰς φιλίαν ἀκρω· ἠνώθη· αἱ δὲ καὶ ἐπ' οἴκου τὸν Μαρκιανόν ἀγαγόντες, ὡς εἰχρὸς διανέπασσαν. Ἐπεὶ δὲ καὶ εἰς Θήραν ἐξήσαν, περὶ τὸ μεσημβρινὸν εἰς ὕπνον ἐπάτησαν. Ἦς δὲ πρῶτον Τατιανὸν ὁ ὕπνος· ἀνῆκε, θέαμα ξένον ἑώρα· ἀστὸν παμμεγέθη τὰς πτέρυγας διαπεταννύοντα ὑπὲρ Μαρκιανοῦ, καὶ σκιάν ὡσανεὶ πως περιποιούμενον. Διυπνίσκας δὲ καὶ τὸν ἀδελφόν, τὰ ἴσα καὶ αὐτὸν ὄρῳν παρῆσαν. Καὶ τοῦ πετεινοῦ τὸ εὐνοῦν θαυμάσαντες, Μαρκιανῷ κατὰ γέλιον τὸ ἐσομένον· καὶ ἦθρον εἰ ἀποβαίη τὸ ἀνιτιτόμενον, τίνες ἂν παρ' αὐτῷ εἴεν. Ὁ

δ', Ἐν τάξει πατρὸς ὑμᾶς, ἔλεγεν, ἔξω. Καὶ δὴ Ἀ
 χρυσίῳ τοῦτον δεξιωσάμενοι, ἐπὶ τὴν Κωνσταντι-
 νου προέπεμπον. Ὡς δ' εἰς ἔργον ἐξέβη, ἐκ Λυ-
 κίας τοὺς εἰρημένους μεταστειλάμενος, πατέρας
 ἑαυτῶ ἀνεκῆρυττε. Καὶ τῷ μὲν Τατιανῷ τὴν τῆς
 σφῶν πόλεως περιήπτεν ἀξίαν· Ἰουλίῳ δὲ τὴν τῶν
 Λυκίων ἀρχὴν ἐνεξέριζε. Τοιαῦτα σημεῖα ἠγήσαντο
 τὴν ἀρχὴν τῷ Μαρκιανῷ μνηστεύμενα. Ἄλλ'
 ἐπὶ τὸ προκείμενον ἐπανωμένον. Ὁ Μαρκιανὸς ἦν
 μὲν εἴπερ τις τὰ πρὸς Θεὸν εὐσεβής, δικαιοσύνη
 συζῶν, πλοῦτον ἠγούμενος τὸ μὴ τὰ ἀλλότρια συν-
 ἄγειν πᾶσιν ἐπιτηδεύμασι, ἀλλ' ὅς ἂν δεομένοις
 ἐπαρκεῖν δυνατός. Ἦν δὲ καὶ τὰ μάλιστα φοβερός
 οὐκ ἐν τῷ τιμωρεῖσθαι, ἀλλ' ἐν προσδοκίᾳ τοῦ τι-
 μωρησεσθαι· ἅ γε, οἶμαι, καὶ ἄθλον ἀρετῆς οὐ κλη-
 ρονομίας τὴν ἀρχὴν ἔδωσαν, ἀπάσαις ψήφοις τῆς
 γερουσίας καὶ πάντων συμπληρούντων τὴν τύχην
 γνῶμη Πουλχερίας τῆς βασιλίδος· ἣ δὴ καὶ συνή-
 κει μὲν αὐτῷ, καὶ τὴν βασιλείαν συνέπραττεν·
 δείπαις δὲ ἐτιμρετο ἀρχὴ γῆρας· αὐτοῦ, μηδαμῶς
 τοὺς ἔρκουσι αἰρουμένου λύειν Μαρκιανοῦ. Συνεψη-
 φίζετο δ' ἐς ὕστερον καὶ Οὐαλεντινιανὸς ἐκεῖνη, τὴν
 ἡγεμονίαν τῆς Ῥώμης κατάρχων, καὶ τὴν βασι-
 λείαν ἐκύρου Μαρκιανῷ, τὴν ἀρετὴν τάνδρὸς δια-
 κούσας. Ἦν δὲ πρὸ παντὸς Μαρκιανῷ σπονδαζόμε-
 νον ἐν τι καὶ κοινὸν παρὰ πάντων σέβας Θεῶ ἀνα-
 φέρεσθαι, ἐκ μέσου τε τὰς αἰρέσεις γενέσθαι, μίαν
 τε διὰ τῆς ἐνώσεως καθεστάναι τὴν Ἐκκλησίαν,
 καὶ ὑπὸ μιᾷ δοξολογίᾳ τὴν θρησκείαν γενεῖσθαι.
 sublati e medio hæresibus, Deo offerret cultum, et
 religionem unam coleret.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Ἐπὶ ποταῖς αἰτιαῖς ἣ ἀγία καὶ οἰκουμένη τε-
 τάρτη σύνοδος ἐπὶ τῆς ἐν Βιθυνίᾳ Χαλκηδό-
 ρος συνέστη.

Οὕτω δ' ἔχοντι γνῶμης, Ἀβῶν ὁ πάππας γράμ-
 μασι ἀνηρέθιζε, τὰ τολμηθέντα Εὐτυχεῖ καὶ Διοσ-
 κόρῳ κατὰ τῆς πίστεως καὶ τοῦ δοιδήμου Φλαβια-
 νοῦ ἐπὶ οἰκουμένηῃ συνόδῳ ἐξετασθῆναι. Εἶτα καὶ
 ὅσοι παρ' ἐκείνων ἦσαν καθυβρισθέντες, καὶ οὗτοι
 προσέλασι τὰ κατὰ σφᾶς αἰτοῦντες κριθῆναι· μάλι-
 στα δὲ πάντων Εὐσέβιος ὁ Δορυλαίου ἐπίσκοπος γε-
 γονὸς τὴν ὑπόθεσιν ἀνεκίει, φάσκων ὡς ἐπιβουλαῖς
 Χρυσάφριου, Θεοδοσίου τὰ δίκαια φέροντος, αὐτὸς
 καὶ Φλαβιανὸς καθαιρεθεῖη· ὅτιπερ χρυσίον ἐπὶ τῇ
 χειροτονίᾳ ζητοῦντι τῷ Χρυσάφρῳ Φλαβιανὸς, ὡσπερ
 ἐντρέπων, ἰερὰ σκευὴ ἐπέμπε, τὴν ἐνδειαν προβαλ-
 λόμενος. Προσετίθει γε μὴν καὶ ὡς Εὐτυχεῖ παρα-
 πλῆστις ἦν τὴν θρησκείαν ὁ Χρυσάφριος· τὸ δὲ
 μέγιστον, ὡς καὶ Φλαβιανὸς ἀδίκως ἀνατρεθεῖη
 πρὸς Διοσκόρου ἀπηνέστειρον τοῦ ληστρικοῦ συνε-
 δρίου διωθόμενός τε καὶ λακτιζόμενος. Ὡν χάριν,
 γράμμασι τῶν κρατούντων τῶν ἀπανταχοῦ ἰερῶν
 μετακληθέντων, ἣ ἐν Χαλκηδόνι ἀθροίζεται σύνοδος·
 ἣ δὴ πρῶτον μὲν ἐν Νικαίᾳ ἠθροίσθη, ἐνθα δὴ καὶ
 ὁ πρόεδρος Ῥώμης Λέων ἐπέστειλε, Πασκασίνου,
 καὶ Λουκεντίου, καὶ ἐτέρων τοῖς γράμμασι διακο-

deret, in aula futuri essent, seiscitati sunt. Ille, se
 eos patrum loco habiturum esse dixit. Quare illi
 hominem deinde auro hospitaliter locupletatum
 Constantinopolim deduxerunt. Ubi vero omen illud
 ad rem collatum est, Marcianus ex Lycia eos
 evocatos, patres suos creavit : et Tatiano patriæ
 suæ præfecturam, Juliano autem Lyciæ admini-
 strationem concessit. Hæc prodigia Marciani im-
 perium præcessere. At nos ad institutum argu-
 mentum revertamur. Marcianus, quantum vix alius
 quisquam, verioris erga Deum pietatis justitiæque
 cultor fuit : divitias opesque veras esse putans, si
 non studio omni aliena bona corrudere, sed indi-
 gentium penuriam liberalitate sua sublevare pos-
 set. Formidabilis etiam maxime habitus est, non
 tam exemplis pœnarum editis, quam exspectatione
 et metu suppliciorum. 588 Quæ virtutes fecere,
 ut non hæreditatis successorem, sed virtutis mer-
 cedem imperium acceperit, senatu ipso et omnibus
 fortunæ cujusque hominibus calculis suis Pulche-
 riæ Augustæ sententiam comprobantibus. Quæ in
 aula quidem imperatoria cum eo vixit, et una im-
 perium administravit, virgo autem ad senectutem
 usque permansit, Marciano ei fidem per jurisjurandi
 religionem datam servante. Postmodum et Valen-
 tinianus, qui Romanam urbem regebat, ubi de
 virtute ejus certior est factus, suffragio suo im-
 perium ei confirmavit. In primis vero illud Mar-
 cianus studuit, ut unum et communem ab omnibus,
 et Ecclesia per conjunctionem unita, sententiam et

C

CAPUT II.

Quibus de causis sancta universalis synodus quarta,
 Chalcedone in Bithynia sit coacta.

Hoc illum sic animo agitantem, litteris insuper
 suis Leo papa excitavit, ut in universali concilio,
 de atroci injuria quam Eutyches et Dioscorus fidei
 Christianæ et celeberrimo viro Flaviano irrogare
 ausi fuissent, inquireretur. Accesserunt etiam,
 quicunque ab illis contumelia affecti fuerant, ut de
 eorum causa judicaretur petentes : maxime vero
 ex omnibus Eusebius, Dorylæi (1) antistes, sollici-
 tatione sua eam rem egit, insidiis Chrysaphii, qui
 Theodosii juribus abusus esset, et sibi et Flaviano
 propterea dignitatem ademptam esse memorando :
 D quod Chrysaphio Flaviano aurum electionis con-
 secrationisque suæ nomine petenti, paupertatem
 suam prætendens, et ut illum pudore suffunderet,
 sacra ecclesiæ vasa obtulisset. Adjecit is illud
 quoque, Chrysaphium eandem cum Eutychete com-
 plecti religionem. Et quod maximum esset, Fla-
 vianum a Dioscoro crudelem in modum prædatorio
 consensu ejectum, calcibus proculcatum et ene-
 ctum esse. Eorum rerum gratia imperatorum litte-
 ris, locorum omnium episcopis convocatis, syno-
 dus Chalcedone est coacta, quæ quidem primum

(1) Plin. *Dorilaum* vocat, lib. v, cap. 29.

Nicææ convenerat : quo etiam Romanæ urbis A
episcopus Leo, per Pascasini et Lucentii (1) et
aliorum ministerium, litteras miserat. Sed ea Chal-
cedonem Bithyniæ est translata, quod imperator
ipse synodo ei adesse vellet, 589 magnum Con-
stantinum imitatus : cum quo quam maxime de
gloria concertans, sacrum illum conventum dupli-
cavit, pro trecentis decem et octo, sexcentis triginta
sex Patribus coactis (2). Zacharias quidem
rhetor, affectione adductus, Nestorium quoque ad
concilium hoc vocatum esse scribit. Sed quod
aliter se res habeat, illud clarissime indicat, quod
ubique fere a synodo anathemate martatus fuerit.
Et apertius etiam hoc ostendit Eustathius Beryti
episcopus, ad Joannem episcopum, et alterum Joannem
presbyterum de synodi actis scribens, in quibus B
litteris hæc etiam verba sunt : « Prodierrunt vero illi
denuo, qui Nestorii reliquias quærent, et adversus
synodum vociferati sunt : Quam ob causam viri sancti
anathemate feriuntur ? adeo ut indignatus imperator
satellites illos audeo rejicere jusserit. » Quo-
modo igitur synodus eum evocavit, cujus defuncti
reliquias illi quæsierunt, colligere nequeo.

CAPUT III.

Descriptio templi sanctæ et celebris martyris Euphemie, quod Chalcedone a primis fundamentis est constructum.

Synodus postquam Chalcedonem pervenit, in
sacro Euphemie martyris inclytæ fano coacta est,
quod Chalcedone constructum est, et duobus maxime C
stadiis a Bosporo abest, in loco peramæno et
molliter acclivi situm, ita ut ambulationis laborem,
qui in martyris templum ascendere vult, non sentiat,
et facile statim in basilicam eam veniat : et
ex edito loco oculos circumagens (3), subjectum
campum omnem herba tenera virescentem, altoque
frugum proventu fluctuantem, et omnis generis
consitas arbores habentem, adhæc colles pulchre
se in sublime attolentes, et nonnullos sensim sese
incurvantes, densamque comam prætendentes cernat :
occurrant etiam illi varix maris undæ, aliæ
quidem paulatim serenitate et tranquillitate purpurea
resonantes, placideque et suaviter littori colludentes,
quædam autem strepentes fluctibus et tumescentes,
590 æstu vero ipso ipso concharum testas,
algas et quascunque alias res leves circumvolventes,
et facilitate plurima collidentes. Templum vero ipsum,
e regione urbi constructum, ita jacet, ut ex situ ipso
colligere facile sit, urbis tantæ aspectu id conspicuum
amœnumque esse. Tribus autem ingentibus structuris
ædes hæc sacra distincta est : quarum una subdialis aula
est, in magnam longitudinem extensa, et frequentibus
columnis ornata : secunda æqualem cum illa habet,
paucioribus tamen columnis, amplitudinem et longi-
tudinem, una hac re ab illa varians, quod tecto
e cocili latere contexta est. Ad ejus boreale la-

(1) Et Bonifacii presbyteri. Evagr. lib. II, cap. 4.

(2) Alii tantum 630 numerant.

νουμένων· ὑστερον δὲ ἐπὶ Χαλκηδῶνα μετέβη τῆς
Βιθυνίας· παρῆναι γὰρ καὶ ὁ βασιλεὺς τῇ συνόδῳ
ἤρθετο, τὸν μέγαν Κωνσταντῖνον μιμούμενος, ὃς ἐς
τὰ μάλιστα ἀντιφιλοτιμούμενος, καὶ τὸν ἱερὸν ἐκεί-
νον ἐδιπλασίαζε σύλλογον, ἀντὶ τῆς ἑξακοσίου χς'
Πατέρας ἀθροῖσαι ἐσπουδακώς. Ἀλλὰ Ζαχαρίας μὲν
ὁ βῆτωρ ἐμπαθῶς ἱστορεῖ, μετὰ πεμπτον τῇ συνόδῳ
ταύτῃ γενέσθαι γράφων καὶ τὸν Νεστορίου· ὅτι δ'
οὐχ οὕτως ἔχει, τεκμήριον ἐναργέστατον τὸ σχεδὸν
ἀπανταχοῦ τῆς συνόδου τοῦτον ὑπὸ ἀνάθημα γίνε-
σθαι. Ἐτι δὲ μᾶλλον καθίστησιν ἐκδηλότερον Εὐ-
στάθιος ὁ τὴν Βηρυτιῶν ἐπισκοπήσας, γράφων πρὸς
Ἰωάννην ἐπίσκοπον, καὶ ἕτερον Ἰωάννην πρεσβύ-
τερον περὶ τῶν ἐν συνόδῳ πραχθέντων· ἐν οἷς καὶ
τάδε πρὸς λέξιν φησὶν· « Ὑπαντήσαντες δὲ πάλιν
οἱ τὰ Νεστορίου ζητοῦντες λείψανα, τῆς συνόδου
κατεβῶν, οἱ ἄγιοι διὰ τί ἀναθεματίζονται; ὡς
ἀγανακτήσαντες τὸν βασιλέα, τοῖς δορυφόροις ἐπι-
τρέψαι μακρὰν αὐτοῖς ἀπελάσαι. » Πῶς οὖν οὐ τὰ
λείψανα ἐζήτουν τῶν ἐνθένδε μεταχωρήσαντος, με-
τετέλλετο τῇ συνόδῳ, συνάγειν οὐκ ἔχω.

ΚΕΦΑΛ. Γ.

*Ἐκφρασις τοῦ ναοῦ τῆς ἀγίας καὶ πανευφήμου
μάρτυρος Εὐφημίας, τοῦ ἐν τῇ Χαλκηδονέῳ
ἱερουμένου πόλει.*

Ὡς δ' οὖν εἰς Χαλκηδῶνα ἡ συνόδος μετεχώρει,
ἐπὶ τὸ ἱερὸν ἤθρολιζετο τέμενος Εὐφημίας τῆς πε-
ρισσοῦτος ἐν μάρτυσιν. Ἰδρυταὶ δὲ τὸ ἱερὸν ἐπ' αὐτῆς
Χαλκηδῶνος, ὡς ἐπὶ σταδίου μάλιστα δύο τοῦ Βοσ-
πόρου ἀπωκισμένον, ἐν τινι χωρίῳ εὐφυῶς ἔχοντι
καὶ ἡρέμα προσάτει· ὡς μὴδ' αἰσθῆσθαι τοῦ περι-
πάτου τὸν θ; ἐπὶ τὸν νεῶν ἀναβαίνειν αἰρεῖται τῆς
μάρτυρος· ἐκ τοῦ σχεδόν τε ἐν μετεώρῳ εἶναι περὶ
τὸ ἀνάκτορον γεγονός, καὶ τὰς θύεις ἐκ περιωπῆς
διαχέοντα, ἅπαν ἀθρόον τὸ πεδίον ἀθρεῖν ὑπὸν ἐφ'
ἀπικλῆ χλοᾶζον τῇ πόδι, βαθεῖ τε κυμαινόμενον τῷ
ληθῶ, καὶ δένδροισι παντοίοις κατάφυτον· ἐπὶ δὲ
τούτοις βρη εὐπροσώως μετεωριζόμενα, καὶ ἄλλα
ἡρέμα ἐπικυρτούμενα, καὶ κόμη λαοῖα ἐγκαλυπτό-
μενα. Ἴδοις δ' ἂν καὶ πελάγη διάφορα· ἃ μὲν γα-
λήνην προφυρέα ἡρέμα περιχούμενα, ἡδὺ δέ τε καὶ
ἡμερον προσπαίζοντα ταῖς ἀκταῖς· ἄλλα δὲ παφλά-
ζοντα καὶ ἀνοιδούμενα κύματι, τῇ δ' ὑποστροφῇ
κτύληκάς τε καὶ φυκία καὶ ἄλλ' ἄλλα κούφως πε-
ριειλούμενα, σὺν βροστῶν πλείστην ἀνασειράζοντα.
Ἀντικρὺ δὲ τῆς πόλεως τὸ τέμενος ἱδρυταί, ὡς
συμβαίνειν κἀντεῦθεν καὶ τῇ θέῃ τῆς τοσαύτης πό-
λεως ὠρατίζεσθαι. Τριχῇ δ' εἰς οἶκους ὑπερμεγέθεις
διαίρεται ὁ δόμος· ὧν εἰς ὑπαιθρὸς ἐστὶν αὐλῆ
εἰς μῆξιστον ἐκτεταμένη, συχνοῖς καλλυνόμενος
κίσιον· ὁ δευτέρος δὲ παραπλησίως ἔχων τῷ τε
εὐρεὶ καὶ μῆκει ἐπὶ ἐλαχίστοις τοῖς κίσιον· ἐνὶ δὲ
τούτῳ διαλλάττων, ὅτι περ ὀροφῆν ἐκ πλίνθου ὀπτῆς
περιβάλλεται· οὐ πρὸς βορρᾶν, καθ' ὃ μέρος ἀνί-
σχειν συμβαίνει τὸν ἥλιον, κυκλοστερῆς ἐγγήγερται

(3) Evagr. lib. II, cap. 3.

οἶκος, ἐς τέχνην μάλα ἐξησκημένος, κίοσι καὶ αὐτὸς ἅλυσ, qua parte sol oritur, ædes rotundior erecta est, multa arte elaborata, columnis et ipsa materiæ magnitudinis et coloris ejusdem, veluti in choro in circuli formam stantibus, templi interioris partem cohonestans. Super quibus porticus sublimis eadem sub testudine constructa est, ubi cuivis divinæ rei mysticisque sacris adesse, atque etiam ad orientem converso precationem ad martyrem ipsam facere licet. Intra porticum ipsam sacrarium aliud est longe pulcherrimum, ubi martyr posita est, in tumulo longiore, quem nonnulli etiam Longum vocant, argento arte diffuso pulchre admodum ex omni parte inclusum, et ad præcipuam pulchritudinem reductum. Cæterum quæ olim semper martyr ea ediderit miracula, Christianis omnibus constat. Loci namque ejus persæpe episcopum, in somnis sese ei exhibens, aut alium etiam quempiam præclare vitam agentem, obiter templum ejus ingressum, ut miraculorum talium fructum perciperent, est cohortata. Quod ubi in urbe Constantinopolitana innotuit, universæ eo populi turbæ sunt profectæ: ipse etiam imperator, et qui sacras ecclesiarum habenas regunt, quique honores et magistratus alios in republica gerunt, ut quæ ibi peragerentur, viderent. Atque etiam inspectantibus omnibus, episcopus Constantinopolitanus cum sacerdotibus suis templum id, ubi martyris corpus repositum est, visit. In loculi lævo latere fenestella quædam admiranda est, operculo quam maxime obfirmata, per quod ferramentum longiusculum, cui in extrema parte spongia alligata esset, immittebant: **591** spongiamque ipsam in sacrosanctis martyris reliquiis obvolutam, et guttis cruore illius delibutis refertam, extrahabant. Hanc ubi plebs conspexisset, homines statim in terram inclinati, veneratione maxima Deum honorabant, miraculoque eo stupefacti manus sustollebant. Tantus autem inde profluxit ubertim humor, ut non solum imperatores et episcopi, populusque qui ibi congregari solitus fuit, affatim eo perfuerentur, verum etiam quocumque quis vellet locorum, de eo aliquid secum auferret. Neque guttæ tempore ipso defecere, neque divinus ille sanguis aliqua ex parte mutatus est, sed is semper colorem suum summo rubrum conservavit. Facta hæc non certo aliquo temporis curriculo, sed pro eo atque episcopi ipsius vitæ morumque sanctitas ferret. Sic enim fertur, cum is qui Ecclesiam gubernaret, præclare viveret, et virtute exornatus esset, frequentius miraculum hoc exhibitum esse, cum autem antistes sacrorum talis non esset, rarius eam rem tam admirandam, nec tam facile a martyre processisse. Hoc sic factum esse novi. Sedenim quod neque dies neque tempus ullum intercipit, sed perpetuo omnibus fidelibus simul et infidelibus affluit et accedit, id nunc dicam. Si quis in sacrarium id, ubi locus et sanctæ martyris reliquiæ perinde atque thesaurus nunc repositæ sunt, veniat, odor immensus et naturæ captum, odoresque omnes quos ars hu-

lus, qua parte sol oritur, ædes rotundior erecta est, multa arte elaborata, columnis et ipsa materiæ magnitudinis et coloris ejusdem, veluti in choro in circuli formam stantibus, templi interioris partem cohonestans. Super quibus porticus sublimis eadem sub testudine constructa est, ubi cuivis divinæ rei mysticisque sacris adesse, atque etiam ad orientem converso precationem ad martyrem ipsam facere licet. Intra porticum ipsam sacrarium aliud est longe pulcherrimum, ubi martyr posita est, in tumulo longiore, quem nonnulli etiam Longum vocant, argento arte diffuso pulchre admodum ex omni parte inclusum, et ad præcipuam pulchritudinem reductum. Cæterum quæ olim semper martyr ea ediderit miracula, Christianis omnibus constat. Loci namque ejus persæpe episcopum, in somnis sese ei exhibens, aut alium etiam quempiam præclare vitam agentem, obiter templum ejus ingressum, ut miraculorum talium fructum perciperent, est cohortata. Quod ubi in urbe Constantinopolitana innotuit, universæ eo populi turbæ sunt profectæ: ipse etiam imperator, et qui sacras ecclesiarum habenas regunt, quique honores et magistratus alios in republica gerunt, ut quæ ibi peragerentur, viderent. Atque etiam inspectantibus omnibus, episcopus Constantinopolitanus cum sacerdotibus suis templum id, ubi martyris corpus repositum est, visit. In loculi lævo latere fenestella quædam admiranda est, operculo quam maxime obfirmata, per quod ferramentum longiusculum, cui in extrema parte spongia alligata esset, immittebant: **591** spongiamque ipsam in sacrosanctis martyris reliquiis obvolutam, et guttis cruore illius delibutis refertam, extrahabant. Hanc ubi plebs conspexisset, homines statim in terram inclinati, veneratione maxima Deum honorabant, miraculoque eo stupefacti manus sustollebant. Tantus autem inde profluxit ubertim humor, ut non solum imperatores et episcopi, populusque qui ibi congregari solitus fuit, affatim eo perfuerentur, verum etiam quocumque quis vellet locorum, de eo aliquid secum auferret. Neque guttæ tempore ipso defecere, neque divinus ille sanguis aliqua ex parte mutatus est, sed is semper colorem suum summo rubrum conservavit. Facta hæc non certo aliquo temporis curriculo, sed pro eo atque episcopi ipsius vitæ morumque sanctitas ferret. Sic enim fertur, cum is qui Ecclesiam gubernaret, præclare viveret, et virtute exornatus esset, frequentius miraculum hoc exhibitum esse, cum autem antistes sacrorum talis non esset, rarius eam rem tam admirandam, nec tam facile a martyre processisse. Hoc sic factum esse novi. Sedenim quod neque dies neque tempus ullum intercipit, sed perpetuo omnibus fidelibus simul et infidelibus affluit et accedit, id nunc dicam. Si quis in sacrarium id, ubi locus et sanctæ martyris reliquiæ perinde atque thesaurus nunc repositæ sunt, veniat, odor immensus et naturæ captum, odoresque omnes quos ars hu-

mana conficit, supergrediens, ad eum perfertur. A Eum siquidem qui ex prato versicolore colligitur, longe superat : neque alicui eorum similis est qui ex bene olentissimis rebus profuit. Tum autem neque ei par est, quem unguentarius odoribus suavibus ad certum modum temperatis miscet : verum multis modis qui inde redditur præstantior est, vim et potestatem ejus a qua redundat declarans.

592 CAPUT IV.

Acta synodi; et ut episcopatus Dioscoro ejusque sectatoribus abrogatus sit.

In hoc sacro martyris delubro, quam ex Nicæa transiisse diximus, congregata est synodus (1), tricesimo a tertia synodo, a mundo autem condito quinquies millesimo noningentesimo et sexagesimo sexto anno. In dextra templi parte Romani, Byzantii et Antiocheni, in sinistra, Alexandrini et Hierosolymitani, medio autem inter hos loco principes et senatores consedere. Et cum ea quæ Eutyches Constantinopoli, et Dioscorus Ephesi, novandarum rerum studio designaverant, in medium producta essent, Dioscorus ad rerum actuum ignorantiam, qua se excusabat, confugit. Et quod objecta sibi crimina effugere nequiret, animi dubius fuit : ubi vero, veritate in apertum prolata, necessitatem apertam causæ dicendæ declinare non potuit (nam qui in prædatoria illa synodo ei assederant, eum redarguerunt, dolumque ejus et illatam sibi per magistratum minas vim et necessitatem ostenderunt), in ruborem magnum et probrum conjectus est. Atque eundem qui violentiæ ejus administri fuerant, veniam petita, in gratiam sunt recepti, et ex sinistro in dextrum latus transiere. Quorum unus Juvenalis Hierosolymitanus fuit. Dioscorus autem, quod aliud ex alio ei obijceretur crimen, cum veniam a justis illis iudicibus consequi non posset, in synodum venire supersegit. Postquam vero synodus, canonem secuta, ter illum citavit, et ipse dicto audiens non fuit, communibus omnium suffragiis, ipso Dei amante imperatore præsentate, et ipsum et Eutychem exactoravit et anathemate jugnavit. Deinde decreta sanctorum universalium synodorum, stabilientiæ fidei gratia edita, ejus videlicet quæ Nicææ, et Constantinopoli, et Ephesi primum coacta est, confirmarunt. Tertio porro consensu admirandi Cyrilli ad Nestorium datas epistolas in sua retulerunt acta : quibus epistolam etiam Leonis Papæ ad divinum Flavianum (2), et libellum insuper quem idem Leo ad synodum et imperatorem Mar-

(1) Et ipsa concilia, quæ per singulas regiones vel provincias sunt, plenariorum conciliorum auctoritati, quæ sunt ex universo orbe Christiano, sine ullis ambagibus cedere. ipsaque plenaria sæpe priora posterioribus emendari, cum aliquo experimento rerum aperitur quod clausum erat, et cognoscitur quod latebat, sine ullo typo sacrilegæ superbiæ, sine ulla inflata cervice arrogantis, sine ulla contumione lividæ invidiæ, cum sancta humilitate,

Α ποικς θέμις ἐκ τέχνης ἐπιτηδεύειν. Τὴν τε γὰρ ἐκ λειμώνων ἀθροίζομένην διαφερόντως νικᾷ· ἀλλ' οὐδέ τινα παρέοικε τῶν ἐκ τινος τῶν λιβαν εὐωδιστάτων ἀπορρέουσα· οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ οἷαν ἂν μυρεψὸς ἐργάσαιτο, κατὰ σταθμὸν τὰ εὐώδη συγκεραυνύει. Λιβαν δὲ τις καὶ πολλῶν ὑπερβάλλουσα μέτρῳ ἢ ἐκεῖθεν ἀναδιδομένη ἐστ', τεκμηριούσα τοῦ ἀαδιδόντος τὴν δύναμιν.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Περὶ τῶν ἐν τῇ συνόδῳ πραχθέντων· καὶ ὡς καθ' ἡμέθευ Διόσκορος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ.

Κατὰ δὲ τοῦτο τὸ θεῖον τῆς μάρτυρος τέμνος ἐκ Νικαίας ἡ εἰρημένη μοι ἀθροίζεται σύνοδος μετὰ τριακοστὸν ἔτος τῆς τρίτης συνόδου, ἐν ἔτει κόσμου πεντακισχιλιοστῷ ἑννακκοισοστῷ καὶ ἕκτῳ πρὸς ἐξηκοστῷ. Ἐν μὲν οὖν τοῖς δεξιοῖς τοῦ νεῷ μέρεσιν οἱ τε Ῥωμαῖοι καὶ οἱ Βυζάντιοι καὶ οἱ Ἀντιοχεῖς προεκάθισαν· ἐν δὲ τοῖς ἀριστεροῖς οἱ τε Ἀλεξανδρεῖς καὶ οἱ Ἱεροσολυμίται· ἐν δὲ τῷ μέσῳ οἱ ἄρχοντες καὶ ἡ σύγκλητος. Καὶ γυμνασθέντων τῶν τε ἐν Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ Εὐτυχῆος, καὶ ἐν Ἐφέσῳ ὑπὸ Διοσκόρου νεωτερισθέντων, εἰς ἄγνοιαν μὲν κατέφευγεν ὁ Διόσκορος τῶν πεπραγμένων· μὴ δυνηθεὶς δ' ὅμως διαδρᾶναι τὸν ἐλεγχον, ἐν ἀπορίᾳ ἠδύνετο. Τῆς δ' ἀληθείας παραγυμνομένης, τὸ προφανὲς τῆς ἀπολογίας ἐκκλίνει μὴ οἶός τε ὦν, τῶν συνεδρευόντων αὐτῷ κατὰ τὴν ληστρικὴν σύνοδον ἐξελεγχόντων, τὸν τε δόλον αὐτοῦ τῆς ψυχῆς, τὴν τε βίαν καὶ ἀνάγκην ἣν ἐξ ἀρχοντικῆς κερπήθασιν ἀπειλῆς, λῆαν ἠσχύνθη. Καὶ οἱ μὲν συμπράξαντες τῇ βίᾳ συγγνώμην αἰτήσαντες παρεδίχθησαν, καὶ ἀπὸ τῶν ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιὰ μετέβησαν, ὡς εἰς ἦν καὶ ὁ Ἱεροσολύμων· Ἰουθενάλιος· Διόσκορος δὲ ἄλλην ἐξ ἄλλης εὐρίσκων αἰτίαν, ἀσύγγνωστο· ἦν τοῖς δικαίοις ἐκείνοις κριταῖς, καὶ ἀπηξίου τῇ συνόδῳ συνέρχεσθαι. Ἐπεὶ δ' ἐκείνοι τῷ κανόνι ἐπόμεινοι πρὸς μεταστέλλοντο, ἐκεῖνος δ' ἐτι ἀπειθῶν ἦν, κοινῇ ψήφῳ ἡ σύνοδος πᾶσα καὶ τοῦ θεοφιλοῦς βασιλέως παρόντος αὐτόν τε καθέλιον καὶ Εὐτυχῆ, καὶ τῷ ἀναθέματι παραδεδώκασιν, ἐπικυρώσαντες καὶ τὰ τῶν ἁγίων οἰκουμένων συνόλων ἐπὶ βεβαιώσει ἐκδοθέντα τῆς πίστεως γράμματα· τῆς ἐν Νικαίᾳ φημὶ καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ πρότερον ἀθροισθείσης. Τρίτῃ δὲ συνελεύσει τὰς πρὸς Νεστόριον ἐπιστολάς τοῦ θεοσεβίου Κυρῆλλου τοῖς ἰδίοις ἐδείξαντο ὑπομνήμασι, συζητούντες καὶ τὴν τοῦ πάππα Λέοντος ἐπιστολὴν πρὸς τὸν θεῖον Φλαβιανὸν, ἐτι δὲ καὶ τὸν τόμον ὃν πρὸς τὴν σύνοδον καὶ τὸν βασιλέα Μαρριανὸν διεπέμψατο, ὃς καὶ στηλιθὺ ἁρθοδοξίας ἐκλήθη. Λέων γὰρ οὗτος τὰ κατὰ

cum pace catholica, cum charitate Christiana. (August. *De baptismo contr. Donatist.* lib. II, cap. 3.)

(2) Epistole beati Leonis papæ ad Flavianum episcopum Constantinopolitanum textum aut unum iota si quisquam idiota disputaverit, et eam non in omnibus venerabiliter acceperit, anathema sit. (Gelas. papa, dist. 15, *Sancta Rom. Ecclesia.*)

τὴν Εὐτυχῆ καὶ Διόσκορον διαγούσας, σύνοδον ἐν Ἰώμῃ τοπικὴν συγκροτήσα, ἀπεβάλλεται μὲν τὴν Εὐτυχῆ καὶ Διόσκορον, καὶ ὅσοι ἐκείνοις ἔπεισθαι εἴλοντο· τὴν δὲ γε πρᾶξιν ἐκείνου τῆ συνόδου καὶ τῷ βασιλεῖ διαπέμπεται· ὥστε τοὺς εἰρημένους σύγχυσιν καὶ φυρμὸν τῶν δύο τοῦ Χριστοῦ φύσεων ἐπεισάγοντας, ἐξ αὐτῆς προφάσεως πάσης ἐκτὸς καθαιρεῖσθαι. Παρήγει δὲ διδάσκων, τούτοις τὴν Χριστοῦ Ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖσθαι τε καὶ στηρίζεσθαι· ὥστε τὸν Χριστὸν ἕνα εἶναι Θεὸν τέλειον τῆ ὑπεστάσει, τῷ Πατρὶ ὁμοούσιον, ἀφύρτως, ἀτρέπτως, ἀναλλοιώτως καὶ ἀσυγχύτως, τῶν δύο φύσεων ὀρωμένων ἐν αὐτῷ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, ἐξ ὧν σύγκεται, καὶ ἐν οἷς θεωρεῖται, καὶ ἅπερ ἐστὶν αὐτὸς ἀληθῶς.

unitatem, citra mutationem, citra alterationem, et citra confusionem, duæ naturæ divinitatis et humanitatis unitæ, quæ se licet in eo cognoscuntur, et in eo vere sunt, considerantur.

ΚΕΦΑΛΑ. Ε΄.

Περὶ τοῦ γενομένου θαύματος τῆ σοφῶ τῆς ἁγίας Εὐφημίας τοῖς εὐσὺν ἔροισι, τῶν τε ὀρθοδόξων λέγων καὶ τῶν αἰρετικῶν.

Πολλῆς δ' ἐρησιχίας ὡς εἰκὸς ἐπὶ τούτοις γεγενημένης (δύσμαχον γὰρ ὅτι μάλιστα καὶ φιλόνεικον τῆ πανηρίας), ἰδοὺσι τῷ ἁγίῳ Πνεύματι καὶ τοῖς συνεῖθεσι τῶν ἑκκρίτων ἀνδρῶν γραφῆναι τὸν ὄρον τῆς πίστεως· καὶ τὴν κρίσιν καὶ τῶν ἀμφεβαλλομένων τὴν λύσιν τῆ πανευφήμῳ μάρτυρι καὶ παρθένῳ Εὐφημίᾳ ἐπιτροπεύον. Ἦν μὲν γὰρ αὕτη τὰ ἀρχαῖα ἐγγύριος, καὶ θρέμμα Χαλκηδόνος τῆς πόλεως· ἐπὶ δὲ γε τοῦ δυσσεβοῦς Διοκλητιανοῦ, μαρῶτινι ἡγεμόνι παραστάσα, καὶ τὸν Χριστὸν Θεὸν εἶναι καὶ Θεοῦ Υἱὸν τρανῆ κηρύξασα γλώττῃ, βασιάνοις πρότερον ἀπειροῖς δοκιμασθεῖσα, καὶ θηρίοις δοθεῖσα, τῷ ὑπὲρ Χριστοῦ κατεκοσμήθη στεφάνῳ· καὶ παρὰ τῆ ἑκκλησίας Χαλκηδόνος τὸ θεῖον σῶμα ταύτης σοφῶ ἐκ μαρμάρου ἐναπετίθη, σῶον καὶ ἀδιάφθορον φυλαττόμενον, καὶ τοιαῦτα διενεργούν, ὅποια οὐ πάνυ πόρρω εἰρήκειν. Τοῖνον τῷ πανάγῳ ταύτης καὶ ἱερῷ σώματι, ἀκραιφνεῖ κριτηρίῳ τῆς κατὰ σοφᾶς πίστεως, οἷ τε ὀρθόδοξοι καὶ οἱ ἄλλως φρονούντες· χρώμενοι, ἰδίᾳ ἐκάτεροι τὸν τῆς πίστεως ὄρον ἢ ἰδοὺσι ἐκάστοις θέμενοι χάριταις δυοῖ, παρὰ τοὺς πόδας τῆς μάρτυρος κατετίθεντο, κλεισι καὶ σφραγίσιν ἀσφαλισάμενοι· εὐχαῖς δ' ἑαυτοὺς διὰ πάσης ἐλθόντες νυκτὸς, τῆ ἐξῆς ἤγον, καὶ τὸ πῶμα τῆς θήκης διαπετάσαντες, θέαμα ξένον ὄρωσι καὶ τῆς ὀρθῆς κρίσεως· ἄξιον. Ὁ μὲν γὰρ τῶν ὀρθοδόξων τόμος ἀπρὶξ ταῖς τῆς ἀληφθέρου χερσὶ κατέβητο· ὁ δ' ἑτερος, ὡς ἔτυχεν, παρὰ τοῦς πόδας τῆς μάρτυρος ὡς τι τῶν εἰκαίων παρέβριπτο. Ἐπεὶ δὲ καὶ μετὰ τὴν τσαυτὴν καὶ οὐρανίαν ψῆφον ἡ ἀνασχυντία καὶ ἔτι κατὰ τῆς ἀλοθινης πίστεως ἐχώρει, ἡ μὲν καθάρσις καὶ ἔτι ἰνδικος μάλα ἐκρίνετο· καὶ ὅσοι μὴ τοῖς ὀρισμαμένοις τῆ συνόδου στοιχεῖν ἤρουντο, τούτοις ἀτιμία καὶ δνειδοῖς ἐκ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἀποκεκλήρωτο· ὁ δ' ἀρχηγὸς τῆς αἰρέσεως ἐς Γάγγραν ὑπερόριος ἤγετο. Οἱ γε μὴν σὺν Δωσκόρῳ καθαιρεθέντες τῆ τῆς συνόδου παρακλί-

cianum dederat, columnam orthodoxiæ seu rectæ fidei appellatum, conjungere. **593** Leo namque iste, rebus Eutychetis et Dioscori cognitis, provinciale synodum Romæ coegerat, in qua utrumque, et eo: præterea qui illorum sequerentur opinionem, rejecit: actaque ejus concilio Chalcedonensi et imperatori miserat, videlicet ut eos ipsos qui confusionem commistione.que duarum Christi naturarum inducerent, illico citra prætextum et exceptionem omnem damnarent. Exhortatus quoque fuerat, doctrinis hisce edificari et stabiliri ecclesias, docens, si homines scirent unum Christum subsistentia Deum esse perfectum, Patri consubstantialem et eundem hominem perfectum nobis consubstantialem, ita ut in ipso citra confusionem, et citra confusionem, duæ naturæ divinitatis et

B

CAPUT V.

De miraculo quod ad monumentum sanctæ Euphemiæ accidit, super decisione duplicis fidei deoetii orthodoxorum et hæreticorum.

Cum autem ea de re disputatio magna excitata esset (inexpugnabilis namque et contentionis maxime studiosa improbitas est), Spiritui sancto et egregiis illis qui convenerant viris placuit, ut decretum fidei in libello describeretur, et controversiæ judicium atque decisio laudatissimæ martyri et virgini Euphemiæ committeretur. A majoribus illa suis civis et alumna urbis Chalcedonensis fuit. Sub impio autem Diocletiano, pro detestandi cujusdam præsidii tribunali consistens, Christum Deum esse et Dei Filium clara voce deprædicavit. Quapropter plurimis primum cruciatibus excarnificata, et bestiis tandem objecta, ursæque morsu enecta, certamine pro Christo peracto, coronam percipit: et divinum corpus ejus integrum atque incorruptum asservatum apud ecclesiam Chalcedonensem marmoreo tumulo repositum est, talia edens prodigia, qualia paulo ante commemoravimus. **594** Itaque immaculato et sacro corpori ejus veluti sincero judici, orthodoxi et rectam sententiam obtinentes, simul et qui aliter opinarentur, fidei suæ arbitrium committentes, utrique seorsim fidei formulam in libellum suum relatam, et chartam utramque clausulis atque sigillis obfirmatam, ad martyris pedes deposuere. Et nocte proxima precationibus consumpta, postridie venerunt, et monumenti operculo remoto, spectaculum novum rectoque judicio dignum conspexere. Nam orthodoxorum recteque sentientium libellus perquam tenaciter victricis illius martyris manibus continebatur: alter autem, tanquam res vana et nullius pretii, temere ad pedes illius projectus jacebat. Postquam vero post cælestem hunc calculum adhuc impudentia contra veriorem fidem pugnaret, condemnatio amplius etiam ut valde legitima confirmata est: et qui decretis synodi consentire noluerant, in ignominiam et probrum a Deo et homini-

bus sunt consecuti. Hæresis ipsius dux Gangram A
exsul abductus est. Qui autem a Dioscoro condem-
nati proscripitiq̄ue fuerant, de synodi sententia et
imperatoris consensu revocati sunt. Atque ubi alia
conceptum verbis promulgavit :

CAPUT VI.

Decretum fidei sanctæ universalis quartæ synodi.

« Dominus (1) et Salvator noster Jesus Christus, fidei doctrinam discipulis confirmans, *Pacem*, inquit, *meam do vobis, pacem meam relinquo vobis* ¹, ut nemo a veræ pietatis dogmatibus dissonet, sed ex æquo omnes veritatis doctrinam prædicent. » Et postea sancto Nicæno Symbolo, et centum a:que quinquaginta sanctorum Patrum decreto lecto, intulerunt: « Satis igitur ad perfectam veræ pietatis cognitionem et confirmationem esset, sapienter conceptum et salutare istud divinæ gratiæ Symbolum. De Patre etenim et Filio et Spiritu sancto absolutam doctrinam continet, et inhumationem Domini cum fide eam recipientibus astruit. Quandoquidem autem veritatis inimici, qui abolere per hæreses suas prædicationem contendunt, inaniloquentiam peperere, **595** et nonnulli sacrosanctam Domini nostra gratia susceptam dispensationem adulterare, et vocem hanc Θεοτόκος, Dei Genitrix, pernegare ausi sunt, aliqui vero confusionem missionemque inducentes, unam esse carnis et divinitatis naturam inconsiderate fingunt, divinamque Unigeniti naturam per confusionem perpassioni obnoxiam prodigiose asserunt: hæc ipsa nunc sancta et magna universalis synodus, omnem illis fraudem et machinationem adversus veritatem præcludere volens, et integritatem infirmitatemque veteris doctrinæ vindicans, in primis statuit, ut sanctorum trecentorum Patrum fides inviolata constet. Deinde et eorum qui in urbe imperante adversus Spiritus sancti hostes posterioribus temporibus convenerunt, centum quinquaginta Patrum, de Spiritus essentia doctrinam auctoritate sua confirmat: quam illi Patres omnibus notam esse voluerunt, non ut aliquid quod majoribus ignotum fuisset, inducerent, sed ut Spiritus sancti naturam, quædam de illius potestate obtinere volentes, testimoniis in scriptum relatis, clarius promulgarent. Propter eas vero qui œconomîæ et dispensationis mysterium depravarent, et qui ex Maria Virgine natus est, merum hominem esse impudenter et conviciose dicunt, beati Cyrilli, qui Alexandrinæ Ecclesiæ pastor fuit, synodales epistolas ad Nestorium et Orientales episcopos datas, quod recte scriptæ sint, cum ad Nestorii vesanam dementia refutandam, tum ad sententiam salutaris Symboli, eis qui eam pio ardore requirunt, declarandam, recepit: quibus epistolam quoque maximæ urbis veteris Romæ antistitis, beatissimi et sanctissimi ar-

¹ Joan. xiv, 27.

(1) L. *Quoniam venerabilis* (C. De episc. et cleric. L. *Quicumque in hac*. C. De hæret. et Manich.)

σει καὶ νεύμασι τοῦ κρατοῦντος ἀνακλήτως ἔτυχον. Πολλῶν δὲ καὶ ἄλλων πεπραγμένων, ὅρος τῆ συνόδου ἐξεφωνήθη, τὰδε κατὰ βῆμα διεξίτων·
etiam pleraque acta sunt, decretum synodus hisce

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Ὅρος τῆς ἀγίας καὶ οἰκουµενικῆς τετάρτης συνόδου τῆς πίστεως.

« Ὁ Κύριος ἡµῶν καὶ Σωτὴρ Ἰησοῦς Χριστὸς, τῆς πίστεως τὴν γνῶσιν τοῖς μαθηταῖς βεβαιῶν, ἔφη· *Εἰρήνην τὴν ἐµὴν δίδωμι ὑμῖν· εἰρήνην τὴν ἐµὴν ἀφίημι ὑμῖν*· ὡς μηδένα διαφρονεῖν ἐν τοῖς δόγμασι τῆς εὐσεβείας, ἀλλ' ἐπίσης τὸ τῆς ἀληθείας ἐνδείκνυσθαι κήρυγμα. » Καὶ ἀναγνωσθέντος τοῦ θείου συμβόλου, καὶ πρὸς γε τὸ τῶν ἑκατὸν πενήτηκοντα ἁγίων Πατέρων, ἐπήγαγον· « Ἔρχεται μὲν οὖν εἰς ἐντελῆ τῆς εὐσεβείας ἐπίγνωσιν καὶ βεβαίωσιν τὸ σφῶν καὶ σωτήριον τοῦτο τῆς θείας χάριτος σύμβολον· περὶ τε γὰρ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκιδάσκει τὸ τέλειον, καὶ τοῦ Κυρίου τὴν ἐνανθρώπησιν τοῖς πιστῶς δεχομένοις παρίστησιν· ἀλλ' ἐπειδὴ περ οἱ τῆς ἀληθείας ἔχθροὶ ἀθετεῖν ἐπιχειροῦσι τὸ κήρυγμα, διὰ τῶν οἰκείων αἰρέσεων κενοφωνίας ἀπέτεκον· οἱ μὲν τὸ τῆς δι' ἡµᾶς τοῦ Κυρίου οἰκονοµίας μυστήριον παραφθεῖρουν τολμήσαντες, καὶ τὴν Θεοτόκος ἐπὶ τῆς Παρθένου φωνῆν ἀπαρνούμενοι· οἱ δὲ σύγχυσιν καὶ πρᾶσιν εἰσάγοντες, καὶ µίαν εἶναι τὴν φύσιν τῆς σαρκὸς καὶ τῆς θεότητος ἀνοήτως ἀναπλάττοντες, καὶ παθητὴν τὴν θεῖαν τοῦ Μονογενοῦς τῆ συγχύσει τερατευόµενοι. Διὰ τοῦτο πᾶσαν αὐτοῖς κατὰ τῆς ἀληθείας ἀποκλείσαι μηχανὴν βουλοµένη ἢ παρούσα νῦν αὕτη ἅγια καὶ μεγάλη οἰκουµενικὴ σύνοδος, τὸ τοῦ κηρύγματος ἀνωθεν ἀσάλευτον ἐκδικούσα, ὥρισε προηγουµένως τῶν τριακσίων ἡ' ἁγίων Πατέρων τὴν πίστιν μένειν ἀπαρρηχέτητον. Καὶ μὲν δὴ καὶ τοὺς τῷ Πνεύματι τῷ ἁγίῳ μαχοµένους, τὴν χρόνου ὕστερον παρὰ τῶν ἐπὶ τῆς βασιλευούσης πόλεως· ὅν' συνελθόντων Πατέρων περὶ τῆς τοῦ Πνεύματος οὐσίας παραδοθείσης κυροῖ, ἦν ἕκτεινοι πᾶσιν ἐγνωρίσαν οὐχ ὡς τι λείπον τοῖς προλιθοῦσιν ἐπιστάγοντες, ἀλλὰ τὴν παρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος αὐτοῦ, εἶνα κατὰ τὴν αὐτοῦ δεσποτεῖαν αὐθεντεῖν πειρώμενοι, γραφικῶς μαρτυραῖς τρανώσαντες. Διὰ δὲ τοὺς τὸ τῆς οἰκονοµίας παραφθεῖρουν τολµῶντας μυστήριον, καὶ ψιλὸν ἀνθρώπων τὴν παρὰ τῆς ἁγίας Παρθένου τεχθέντα Μαρία ἀναιδῶς λοιδοροῦντας, τὰς τοῦ μακαρίου Κυρίλλου τοῦ τῆς Ἀλεξανδρείων Ἐκκλησίας γενοµένου ποιµένου συνοδικῶς ἐπιστολᾶς πρὸς γε Νεστόριον καὶ πρὸς τοὺς τῆς Ἀκατολῆς ἐπισκόπους ἀρµοδίους οὕσα· ἐδέξατο, εἰς εἰσγῶν μὲν τῆς Νεστορίου φρενοβλαβείας, ἐρμηγελαν δὲ τῶν ἐν εὐσεβείᾳ ζήλῳ τοῦ σωτηρίου συμβόλου ποθοῦντων τὴν ἐννοίαν· αἶς καὶ τὴν ἐπιστολὴν τοῦ τῆς μεγίστης καὶ πρεσβυτέρως Ῥώμης προέδρου τοῦ μακαριωτάτου καὶ ἁγιωτάτου ἀρχιεπισκό-

που Λέοντος, τὴν γραφεῖσαν πρὸς τὸν ἐν ἁγίοις Ἀρχιεπίσκοπον Φλαβιανὸν, ἐπ' ἀναίρεσει τῆς Εὐτυχοῦς κακονοίας ἢ ντινα τῆ τοῦ μεγάλου Πέτρου ὁμολογία συμβαίνουσαν, κοινήν τινα στήλην ὑπέρχουσαν κατὰ τῶν κακοδοξούντων, εἰκότως συνήρμοσε πρὸς τὴν τῶν ὀρθῶν δογμάτων βεβαίωσιν. Τοῖς τε γὰρ εἰς υἱῶν δυάδα τὸ τῆς οικονομίας διασπᾶν ἐπιχειροῦσι μυστήριον παρατάττεται, καὶ τοῦ παθητὴν λέγειν τολμῶντας τοῦ Μονογενοῦς τὴν θεότητα τῶν ἱερῶν ἀπωθεῖται συλλόγων· καὶ τοῖς ἐπὶ τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ κρᾶν ἢ σύγχυσιν ἐπινοοῦσιν ἀνθίσταται· καὶ τοὺς οὐράνιον ἢ ἐτέρας τινὸς οὐσίας τὴν ἐξ ἡμῶν ληφθεῖσαν αὐτῶ τοῦ δούλου μορφήν παραπαλοντας ἐξελαύνει. Καὶ δύο μὲν πρὸ τῆς ἐνώσεως φύσεις τοῦ Κυρίου μυθεύοντας, μίαν δὲ μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀναπλάττοντας, ἀναθεματίζει. Ἐπόμνοι τοίνυν τοῖς ἁγίοις Πατράσιν, ἔνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογοῦμεν Υἱὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν· καὶ συμφώνως ἄπαντες ἐκδιόσκουμεν τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν θεότητι, καὶ τέλειον τὸν αὐτὸν ἐν ἀνθρωπότητι, Θεὸν ἀληθῶς, καὶ ἄνθρωπον ἀληθῶς, τὸν αὐτὸν ἐκ ψυχῆς λογικῆς καὶ σώματος, ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, κατὰ πάντα ὁμοιον ἡμῖν χωρὶς ἁμαρτίας, πρὸ αἰῶνων μὲν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα κατὰ τὴν θεότητα, ἐπ' ἰσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ Μαρίας τῆς παρθένου καὶ Θεοτόκου κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἔνα καὶ τὸν αὐτὸν Ἰησοῦν Χριστόν Υἱὸν καὶ Κύριον μονογενῆ ἐν δύο φύσεσιν, ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως γνωριζόμενον· οὐδαμῶς τῆς τῶν φύσεων ἀνηρημένης διαφορᾶς διὰ τὴν ἔνωσιν, σωζομένης δὲ μᾶλλον τῆς ἰδιότητος ἐκατέρας φύσεως, καὶ εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης· οὐχ ὡς εἰς δύο πρόσωπα μεριζόμενον ἢ διαιρούμενον, ἀλλ' ἔνα καὶ τὸν αὐτὸν Υἱὸν μονογενῆ Θεὸν Λόγον Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν· καθάπερ ἄνωθεν οἱ προφήται περὶ αὐτοῦ καὶ αὐτὸς ἡμᾶς ὁ Κύριος ἐξέπαίδευσε, καὶ τὸ τῶν Πατέρων ἡμῖν παραδέδωκε σύμβολον. »

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Περὶ τῶν ἄλλων ἃ ἡ σύνοδος διετάξατο.

Τούτων τοίνυν μετὰ πάσης ἀκριβείας τε καὶ ἐμμελείας παρ' ἡμῶν διατυπωθέντων, ὤρισεν ἡ ἁγία καὶ οἰκουμένη ἡ σύνοδος ἐτέραν πίστιν μηδὲν ἐξεῖναι προφέρειν, εἴτ' οὖν συγγράφειν, ἢ συντιθέναι, ἢ φρονεῖν, ἢ διδάσκειν ἐτέρου;· τοὺς δὲ τολμῶντας ἢ συντιθέναι πίστιν ἐτέραν, ἢ γγον ὑποκομίζεσθαι, ἢ διδάσκειν, ἢ παραδιδόναι ἕτερον σύμβολον τοῖς ἐθέλουσιν ἐπιστρέφειν εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας ἐξ Ἑλληνισμοῦ καὶ Ἰουδαϊσμοῦ, ἢ ἐξ ἐτέρας αἰρέσεως ὅλας δὴ ποτε, τοῦτους, εἰ μὲν ἐπίσκοποι εἴεν ἢ κληρικοί, ἄλλοτρίους εἶναι τοὺς ἐπισκόπους τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ τοὺς κληρικούς τοῦ κλήρου· εἰ δὲ μονάζοντες ἢ λαϊκοὶ εἴεν, ἀναθεματίζεσθαι. Μετὰ

chiepiscopi Leonis, ad eum qui in sanctis est archiepiscopum Flavianum, refellendæ Eutychetis malevolentia gratia scriptam, quæ beati Petri confessioni convenit, et adversus perperam et male sentientes, quasi quædam communis et publica columna est, ad dogmata recta confirmanda, merito conjunxit. Nam adversus eos qui dispensationis mysterium, in duos filios distrahere conantur, pugnat: et eos qui Unigeniti divinitatem perpeccioni obnoxiam esse dicere audent, sacris conventibus excludit. **596** Tum autem eis quoque qui in duabus Christi naturis mistionem et confusionem comminiscuntur, resistit. Eos præterea qui cælestis aut alterius cujusquam essentia esse delirant quam ex nobis sibi assumpsit servi formam, proscribit. Eos denique, qui duas quidem ante unionem Domini naturas profitentur, unam autem post unionem faciunt, anathemati subjicit. Itaque Patrum vestigiis insistentes, unum atque eundem profiteamur esse Filium, Dominum nostrum Jesum Christum: et una voce omnes deprædicamus perfectum eundem in divinitate, et perfectum eundem in humanitate, Deum verum et hominem verum, eundem ex rationali anima et corpore consubstantialem Patri secundum divinitatem, et consubstantialem nobis secundum humanitatem, per omnia nobis æqualem absque peccato, ante sæcula quidem ex Patre secundum divinitatem, in extremis autem diebus eundem, propter nos et propter nostram salutem, ex Maria Virgine et Dei Genitrice secundum humanitatem genitum, unum et eundem Jesum Christum Filium et Dominum unigenitum in duabus naturis inconfuse, immutabiliter, indivise, insepregabiliter cognitum atque deprædicatum: haudquaquam naturarum differentiam unione tollente, sed proprietatem potius utriusque naturæ conservante, quæ in personam unam concurrat: non veluti in duas personas dispertitum aut divisum, sed unum et eundem Filium unigenitum Deum Verbum Dominum nostrum Jesum Christum: quem admodum antiquitus prophetæ, et ipse de seipso nos docuit Christus, et Symbolum Patrum nobis tradidit. »

597 CAPUT VII.

De reliquis rebus, quas synodus statuit.

His igitur cum cura et diligentia omni a nobis constitutis, sancta et universalis synodus decrevit, ut nemini liceat aliter sentire, aut fidem aliam proferre, vel conscribere, vel componere, vel alios docere. Quicumque autem ausi fuerint fidem aliam componere, aut proferre, aut docere, aut symbolum aliud eis tradere qui ex Græca superstitione et Judaismo, vel alia quacunque hæresi convertere se ad veritatis cognitionem voluerint, eos, siquidem episcopi aut clerici fuerint, ab episcopatu et clero alienos, sin autem monachi aut laici fuerint, anathematis subjectos esse debere. Post hæc imperator Marcianus, qui synodo interfuit, ubi ea quæ par erat,

pro concione dixit, in imperialem est reversus aulam. A Synodus autem controversiam quoque quæ Maximo Domni in ecclesia Antiochena successori, et Juvenali Hierosolymitano episcopo, de provinciarum finibus intercessit, rite et ordine decidit. Adhæc et Theodoretus et Ibas thronos suos receperunt. Constitutum etiam ibi, ut sedes novæ Romæ secundas a veteri Roma, ab aliis autem thronis primas ferret. Plurima insuper alia in concilio hoc acta, quæ omnia initio altius repetito, in fine hujus tomi, pro eo atque potero oratione persequar, ut quivis clarius res ibi gestas cognoscat. Importunum namque quodammodo esse duxi, si in præsentia eas referrem, ne historiam perpetuam interpolarem. Qua etiam de causa fusius ea nunc tractare nolui. Proinde qui exacte synodi istius res cognoscere cupit, compendiosam illam narrationem, quæ ad finem quindecimi hujus libri adjecta est, legat. Nunc porro ad historiam continuandam progrediar. κατ' ἐκείνη τῆς ἐπιτομῆς ἴτω, πρὸς τῇ τίλει τοῦ κείμενου. Ἐγὼ δ' ἐπὶ τὸ συνεχὲς τῆς ἱστορίας πορεύομαι.

598 CAPUT VIII.

De seditione Alexandriæ, propter Proterii successoris Dioscori ordinationem coorta.

Synodo huic interfuere ex veteri Roma Pascasinus, Lucentius, et Bonifacius, Leonis Romani antistitis locum obtinentes. Interfuit et Anatolius novæ Romæ episcopus, Maximus Antiochiæ ad Orontem, Juvenalis Hierosolymorum, et ipse Dioscorus Alexandriæ, præsules: qui, sicuti diximus, exauctoratus, et ad exilium damnatus, Gangrensem regionem in Paphlagonia incolere est jussus. Porro episcopatum Alexandrinum communi synodi consensu divinus Proterius sortitus est. Et cum isthronum suum reciperet, ingens multitudini incessit certamen, turba et tumultus, vulgus in varias scindens sententias. Queniammodum enim ejuscemodi temporibus evenire solet, alii fortiter, quæ maxima pars erat, novum pastorem defendebant: aliis Dioscorus ecclesiasticæ provinciæ administrandæ idoneus magis esse videbatur. Et res in magnum discrimen processit. Priscus namque orator in historiis suis se eo tempore scribit ex Thebæorum provincia Alexandriam venisse, et turbam ingentem vidisse, seditionem adversus magistratum moventem: et cum milites inhibere eam contenderent, pro telis, saxis ipsis, quæ ex tempore passim jacentia rapuit, usam, illos fugere compulisse, ad templum quod olim Serapidis nomen habuit. Fuit autem Serapis Jupiter, aut Nilus, aut Apis (1), quidam in urbe Memphitica vir, qui famis tempore de suo Alexandrinis frumentum subministravit. Ei vero defuncto templum et statuam sacrarunt, in quo etiam bos insignia quædam et notas habens nutritus est, in agriculturæ, quantum conji-

(1) Suid. addit, aut Joseph. Scribit is quoque, in capite ejus fuisse modium et cubitum, quo Alexan-

δὲ τοῦτο καὶ βασιλεὺς αὐτὸς Μαρκיאνοῦ ἀνὰ τὴν σύνοδον γεγονότος, τὰ εἰκότα δημηγορήσας, ἐπανῆκεν αὐθις ἐς τὰ βασίλεια. Ἡ δὲ συνέδος καὶ περὶ τῶν συμβάντων Μαξίμου τε τῷ Ἀντιοχείας, ὃς διὰ διγχοῦ Δόμνου καθίστατο, καὶ Ἰουβενάλιου τῷ Ἱεροσολύμων, περὶ ὄρων ἐπαρχιῶν, καλῶς καὶ ὡς ἐχρῆν διεψήσατο. Ἐπὶ δὲ τούτοις καὶ Θεοδώρητος καὶ Ἰβας τοὺς οικεῖους θρόνους ἀπέλαβον. Ἐδόκει δὲ ταύτη καὶ τὸν θρόνον τῆς νέας Ῥώμης ἐκ τῶν δευτερείων τῆς πρεσβυτέρης Ῥώμης τῶν ἄλλων φέρεσθαι τὰ πρωτεία. Καὶ ἔτερα δὲ πλεῖστα τῆ συνόδου κεκίνηται, ἃ δὴ πάντα ἀνωθεν ἀναλαβῶν, ὡς οἶόν τε ἐπιδραμοῦμαι τῷ λόγῳ μετὰ τὴν τοῦ παρόντος τόμου συμπλήρωσιν. Ἰν' ἐξῆ τῷ βουλομένῳ γινώσκων τῶν πραγμάτων τὴν δὴλωσιν. Ἀκαιρον γὰρ πως ψήθη ἐπὶ τοῦ παρόντος θείναι, ἵνα μὴ τὸ τῆς ἱστορίας συνεχὲς διακόψω. Τοῦδε γὰρ εἵνεκα οὐδ' ἐς πλάτος ἐπεξελεῖν ἐπὶ τοῦ παρόντος δεῖν ἔβην. Ὅθεν ὁ ἐκκριθεὶς τῆς συνόδου μαθεῖν ὀργιζόμενος πεντεκαίδεκάτου τόμου, ἥπερ μοι εἰρηται,

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Περὶ τῆς γενεμένης ἐν Ἀλεξανδρείᾳ στάσεως διὰ τὴν χειροτονίαν Προτερίου τοῦ μετὰ Διόσκορον.

Ἦσαν μὲν οὖν πληροῦντες τὴν σύνοδον ἐκ μὲν τῆς πρεσβυτέρης Ῥώμης Πασκασίνος τε καὶ Λουκένσιος καὶ Βονιφάτιος, τὸν τόπον ἐπέχοντες Λέοντος τοῦ Ῥώμης προέδρου· παρῆν δὲ καὶ Ἀνατόλιος ὁ τῆς νέας Ῥώμης ἐπίσκοπος, Μαξίμος τε Ἀντιοχείας τῆς πρὸς τῷ Ὀρόντη, Ἰουβενάλιος τε ὁ Ἱεροσολύμων, καὶ αὐτὸς Διόσκορος τὴν Ἀλεξανδρου ἱερατεύων· οὐ καὶ καθαιρεθέντος, ὡς εἰρηται, καὶ χώρων τὴν Γαγγρηῶν τῶν Παφλαγῶνων κατακριθέντος οἰκεῖν, ὁ θεῖος Προτέριος ψήφῳ τῆς συνόδου κοινή τὴν τῶν Ἀλεξανδρέων ἐπισκοπὴν ἐκληρούτο. Ἐπεὶ οὖν τὸν οικεῖον θρόνον κατάλαθε, πολλῆ τις εἰσέβρει τὰ πλήθη ἀμφιβολία, ταρχῆ τε ἄμα καὶ ὄρυθος πρὸς διαφόρους γνώμας διαμερίζων. Καὶ οἷάπερ τοῖς τοιοῦτοις φιλεῖ γίνεσθαι, οἱ μὲν τοῦ νέου ποιμένο· γεννικῶς μάλα ἀντεῖχοντο, τοῖς δὲ Διόσκορος μᾶλλον ἰδοὺς ἀρμολιώτερος· καὶ εἰς μέγα τὸ δεινὸν ἐπεχώρει· Πρίσκος γὰρ φησιν ὁ ῥήτωρ ἱστορῶν, τηνικαῦτα ἐκ τῆς ἐπαρχίας Θηβαίων εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν ἔλθειν, καὶ τὸν πολὺν ἔχλον θεάσασθαι μάλα στασιάζοντα πρὸς τὸ ὑπερέχον· καὶ τῶν στρατιωτῶν ἐπιχειροῦντων διακυλιεῖν, ἀμυντηρίῳ ἐκ τοῦ σχεδὸν τοῖς ἐβρίμμενοις τῶν ἰδίων χρήσασθαι· καὶ συνελάσαι περὶ τὸ ἱερὸν ὁ πάλαι τοῦ Σεράπιδος ὄνομα εἶχε. Σέραπιδος δ' ἐστὶν ὁ Ζεὺς, ἢ ὁ Νεῖλος, ἢ Ἄπις τις ἀνὴρ ἐν Μέμφιδι πόλει· ὃς λιμοῦ γενομένου ἐκ τῶν ἰδίων Ἀλεξανδρεῦσιν ἐπήρκεσεν· ᾧ τελευτήσαντι νεῶν καὶ στήλην ἰδρύσαντο· ὅπου δὴ καὶ βοῦς ἐπίσημά τινα ἔχων διετρεφέτο, εἰς σύμβολον, ὡς εἰκάσαι, τῆς γεωργίας· ὃν καὶ αὐτὸν Ἄπιν ὀμωνύμῳ· τῷ δεσπότῃ ἐκάλουν. Τὴν δὲ

drini auctum Nili mensi sunt: et templum id ab Alexandro esse conditum.

σορὸν τοῦ Ἀπιδος ἐκείνου τοῦ ἀνθρώπου μεταγαγόν-
τες εἰς τὸν ναόν, Σέραπιν ἐκάλουν αὐτοῦ τὴν στή-
λην, ἣ καὶ Σέραπιν μεταθέσει τῶν στοιχείων. Οὗ-
νεὼς πάγκαλος καὶ ἀγαλμα μέγιστόν τι καὶ φοβε-
ριότατον ἐκ διαφόρου ὕλης ἐσκευασμένον, ὡς ἐκα-
τέρᾳ χειρὶ ἐκατέρου τοῖχου ἐβάπτεσθαι. Ἐν δὲ
μέσῳ τοῦ ἀγάλματος νεὼς ἕτερος πλάνης ἦν, ᾧ καὶ
ξόανον ἕτερον χαλκοῦν, οὐ μέγα δὲ ἀπώρητο, οὗ τῆ
κεφαλῇ ἐνεύοντες σίδηρον, καὶ τοῖς τῆς στέγης
φαινωτάσι μαγνητικὸν λίθον κατὰ κάθετον θέμενοι,
εἰς ἀέρα τοῦτο μεθῆκαν μετέωρον, καὶ οὐτε γῆς οὔτε
στέγης αὐτῆς ἐφαπτόμενον. Ἐκεῖσε τοῖνον τοὺς
ἄρχοντας συνελάσει καὶ ζωγράφῃσι, ἐπειτα παρα-
δοῦναι πύρι. Ἄ δὲ βασιλέα μαθόντα, δισχιλίους ἐκ-
πέψαι, οἱ καὶ ἐπιφόρον πνεύματος εὐτυχήσαντες, δι-
εξ ἡμερῶν, τῆ μεγάλης τῶν Ἀλεξανδρέων πόλεως
προσίσχουσι. Καὶ παροινία πολλῇ χρῆσάμενοι ἐξ
τε τῆς γαμετᾶς καὶ θυγατέρας τῶν Ἀλεξανδρέων
ἐπὶ πολλῷ δεινότερους τῶν προτέρων πειρᾶσθαι.

Ὡς ἀγανακτήσαντα τὸν δῆμον, δέησιν Φλώρω προσ-
άγειν ὅς τῶν στρατιωτικῶν ἡγεῖτο ταγματίων, ἐν
ταυτῷ δὲ καὶ τὴν πολιτικὴν διεῖπεν ἀρχὴν, ἀνὰ τὴν
ἱκπεδρωμίαν γενέσθαι· ὥστε τὴν ἐξ ἔθους χορηγίαν
αὐτοῖς τοῦ σίτου ἦν παρ' ἐκείνων ἀφῆρηντο, ἔδσαι,
τά τε βαλκνεῖα, καὶ θέατρα, καὶ ἔσιον ἄλλων τῷ
οὕτως ἀτακτεῖν ἀπέσχοντο. Τὸν δὲ ὡς ἤτουν πρᾶξι
οἶν εἰσηγήσει καθυπισχνοῦμενον, καὶ τοῦτον τὸν
τρόπον διαλύσαι μετρίῳ· τὴν στάσιν. Καὶ τὰ μὲν
κατ' Ἀλεξανδρείαν ἐν τούτοις ἦσαν.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Ὡς καὶ ἐν Παλαιστίνῃ στάσις ἐχώρει. Θεοδο-
σίου τιτὸς μοναχοῦ ταύτην κινεῦντος, ὅς
καὶ τὸν τῶν Ἱεροσολύμων ἀρπάξει θρόνον,
ἐξώσας Ἰουδηνάλιον· καὶ τὰ ἐπὶ τούτῳ γεγό-
μενα· καὶ περὶ Ἀθανασίου διακόνου τοῦ ὁμο-
λογητοῦ.

Οὐ μὴν δὲ ἀλλ' οὐδ' ἐν Παλαιστίνῃ ἡρέμα εἶχον.
Τῶν τινες γὰρ μοναχῶν, οἱ τῆ συνόδῳ παρήσαν, καὶ
τάναντία ταύτῃ ἐφρόνου, ἀνὰ τὴν Ἱεροσόλυμα ἤκον-
τες, προδοθῆναι τὴν πίστιν ἐκέρυσσον, ὀδυρόμενοι
καὶ μάλα δὴ σπεύδοντες· τὸ μοναχικὸν ἀναβρίψαι
καὶ ἀνασοῆσαι, ὥστ' ἀθετεῖν τὰ ἐν τῇ συνόδῳ κα-
λῶς πεπραγμένα. Ἐπεὶ δὲ καὶ Ἰουδηνάλιος τὸν
θρόνον κατέλαβε, βαζόμενος· ἀθετεῖν τὰ ἐν τῇ συνόδῳ
καὶ ἀναθεματίζειν, εἰς τὴν βασιλείᾳ· πόλιν ἐχώρει.
Ἀρχηγὸς δὲ πάντων καθίστατο Θεοδοσίος· τις μονα-
χός· ὅς τὴν Αὐγούστου συναρπάσας Εὐδοκίαν (ἔτι
γὰρ τῷ ζῆν περιῆν), καὶ τὸ μοναχικὸν ἅπαν ὑφ'
ἑαυτὴν ποιησάμενος, ληστρικῶ καὶ μαιφόνῳ χρώ-
μενος τρόπῳ, Ἰουδηνάλιου, ὡς εἴρηται, πρὸς τὴν
Κωνσταντίνου ἀποχωρήσαντος, τὸν τῶν Ἱεροσολύ-

(1) Unde factum est, ut in quodam templo lapi-
dibus magnetibus in solo et in camera, proportionem
magnitudinis positus, simulacrum ferreum aeris
illius medio inter utrumque lapidem, ignorantibus
quid sursum esset et deorsum, quasi numinis po-
testate penderet. August. *De civit. lib. xxi, cap.*

A cere licet, signum atque indicium: quem ipsum
Apim quoque, eodem scilicet eum hero suo nomine
vocabant. Hominis autem istius loculo, qui sororis
est Græce, in templum translato, Sorapim statuum
ejus nominavit, aut Serapim etiam, per littera-
rum mutationem. Cujus templum pulcherrimum
fuit, et simulacrum longe maximum, maximeque
horrendum, ex varia materia ita compactum, ut
utraque manu utrumque parietem attingeret. In
medio vero simulacro templum aliud erroneum
fuit, **599** in quo effigies alia ærea non magna
suspensa erat, cujus capiti ferrum immiserant.
Et cum in tecti laquearibus magnetem lapidem
juxta perpendicularum collocasset (1), sublimem
eam in aerem ita promittebant, ut neque terram,
neque tectum ipsum attingeret. In hoc ipsum
templum populus magistratus compulsi, et deinde
vivos captus igne concremavit. Quæ res ubi ad
imperatorem est delata, duo millia militum co-
misit, qui secundo vento sexto die ad magnam
Alexandriæ urbem appulerunt. Si petulantia insol-
entia in conjuges et filias Alexandrinorum usi,
gravioribus eos quam quas antea experti fuerant,
affecere ærumnis. Plebs autem indigne eas ferens,
a Floro tandem, qui rem militarem administrabat,
tum autem ibi urbanas quoque res curabat, cum
ad Circenses ludos spectandos congregata esset,
petiit, ut quæ ei ablata fuerat, frumenti solitam
largitionem relinqueret, balneaque et theatra,
civitatis statu abstinere cogebatur, redderet. Quod
ille, sicuti vulgus voluerat, pollicitationibus interpositis se facturum recepit. Atque ad eum modum
seditionem sensim sedavit. Res Alexandrinæ sic habebant.

C

CAPUT IX.

Ut in Palæstina quoque seditio exstiterit, a Theodosio
quodam monacho excitata: qui etiam Hierosoly-
morum invasit sedem, Juvenali expulso: et quæ
sub eo acciderint. Item de Athanasio diacono con-
fessore.

Nec vero in Palæstina tranquillitas fuit. Siqui-
dem monachi quidam, qui synodo interfuerant, et
diversa a decretis ejus sentiebant, cum Hierosoly-
lyma venissent, proditam esse fidem claustrarunt,
lamentantes et monasticum ordinem concitare
atque impellere satagentes, ut quæ in synodo rite
acta erant, rescinderent. Ubi autem Juvenalis se-
dem suam recepit, atque illi cum ut synodi acta
aboleret, et anathemati subjiceret, cogere voluere,
in imperatoris urbem concessit. Turbæ totius dux
Theodosius monachus quidam erat. **600** Hic, Eu-
dokia Augusta (adhuc enim in vita erat) in partes
suas rapta et sodalitate monachorum omni sibi
conciliata, prædonis et sanguinarij hominis more,
quod Juvenalis (sicuti diximus) Constantinopolim

4. — Democrates architectus Alexandriæ Arsinoës
templum concamerare inchoaverat, ut in eo simu-
lacrum ejus e ferro pendere in acre videre. ur.
Intercessit mors et ipsius et Ptolemæi, qui id
sorori suæ jusserat fieri. (Plin. lib. xxxiv, cap. 14.)

petierat, Hierosolymorum thronum occupavit, ad-
 jutoribus ea in re usus, qui synodi constitutionibus
 adversabantur, et Eudociæ gratificabantur. Et cum
 episcopi nondum a synodo reversi fuissent, alios
 ipse ordinatos in urbes quasque misit. Severianum
 autem Scythopolis episcopum, quod malevolentia
 illius suffragari nollet, oppido exactum interemit.
 Magnam quoque movit persecutionem, in civitate
 sancta, adversus eos qui communicare cum eo nolebant.
 Quosdam namque tormentis excruciauit, aliquibus
 substantiam ademit, aliorum ædibus ignem injecit,
 ita ut urbs a barbaris capta esse videretur.
 De quo postea monachorum ordo ad Alcisonem
 litteras dans, illud scripsit: quod cum ut maleficus
 et episcopo suo infidus deprehensus esset,
 monasterio suo expulsus, et quia Alexandria quoque
 rebellis Dioscoro fuerat, quod verberibus multis
 affectus, tanquam homo seditiosus per urbem
 scabioso camelo insidens traductus sit. Idem
 quoque Palestinae urbes circumiens, eas ut sibi
 episcopus legerent, coegit. Quorum unus etiam
 fuit Petrus, ex Iberia oriundus, Gazæ civitatis,
 cui Majumæ nomen est, episcopus. Adeo ut
 Athanasius quidam in diaconorum ordinem
 cooptatus, in media ecclesia Hierosolymis cum
 multa dicendi libertate, iniquitatis abominatione
 throno sanctissimo insidente, vocem illam præ-
 claram emisit: « Desine, Theodosi, tantam cædem
 committere, desine Christo bellum inferre,
 et gregem ejus in prædonum morem e divino
 ovili ejicere, et aliquando tandem benevolentiam
 erga verum germanumque pastorem nostram
 cognosce; neque enim alienum sequi didicimus,
 neque vocem extraneam audire. » Hæc cum
 diceret, a satellitibus Theodosii arreptus, et ex
 ecclesia tractus est. Atque insolentis petulantia
 et cruciatuum genus omne propter Christum
 perpessus, et flagris multis concisus, postremo
 etiam ferro vitam amisit. Cadaver ejus ex
 pedibus per urbem omnem raptum, canibus
 tandem esca projectum est. Porro Dorotheus,
 qui Palestinam provinciam ab imperatore
 acceptam administrabat, **601** et tum apud
 Moabitidem bello adversus barbaros occupatus
 erat, ubi ea quæ in urbe sic gerebantur
 cognovit, celeritate summa cum exercitu
 forti rebus præsentibus consulturus
 occurrit. Cæterum Theodosii et Eudociæ
 satellites, portis clausis, non prius eum
 admiserunt, quam eis pollicitus esset, se
 quoque ad partes eorum defecturum, sicuti
 monachorum omnium ordo et universa
 civitatis multitudo fecisset. Ita menses
 viginti exitiosus Theodosius tyrannidem
 in sede Hierosolymitana exercuit. Quam
 rem postquam Marcianus intellexit, a
 Dorotheo ille ejectus est: quem is capere
 quidem (sic enim imperatoris præceperat
 jussio) conatus est; sed id ab eo fieri non
 potuit, propterea quod pestis illa in
 Sinæum montem profugerat. Quam ob
 causam plurimi, qui partibus ejus
 faverant, tormentis subditi sunt, non
 plebei tantum homines, sed etiam qui propter

α μων ὑφαρπάζει θρόνον, ἀρωγούς χρησάμενος τοῖς
 τάναντία τῇ συνόδῳ φρονούσι, καὶ τοῖς ὑπουργοῖς
 Εὐδοκίας. Καὶ τῶν ἐπισκόπων μήπω ἐκ τῆς συνόδου
 ἐπανελθόντων, ἐκέλευε ἐτέρους χειροτονήσας, κατὰ
 πόλιν ἐξέπεμπε. Σευηριανὸν δὲ τὸν Σκυθοπόλειως
 ἐπίσκοπον, μὴ ὑπαχθῆναι τῇ ἐκείνου κακονοίᾳ ἡρη-
 μένον, τῆς πόλεως ἐξαγαγῶν ἔκτεινε. Μέγαν δ' ἐκ-
 ληνσε διωγμὸν ἀνά τὴν ἁγίαν πόλιν κατ' ἐκείνων οἷ
 μὴ ἐκείνῳ κοινωνεῖν εἴλοντο· οὓς μὲν γὰρ βασάνοις
 ἤκλιζατο· ἄλλων τὴν περιουσίαν διήρπασεν· ἐτέρων
 δὲ πῦρ ἐνῆκε τοῖς οἰκοῖς· ὡς δοκεῖν τὴν πόλιν ὑπὸ
 βαρβάρων ἀλίσκεσθαι. Περὶ οὗ τῆς μοναχικῆν ὕστε-
 ρον πρὸς Ἀλκίσωνα γράφον εἰρηκεν, ὡς καὶ περὶ
 τὸν οἰκεῖον ἐπίσκοπον οἷα κακοῦργος ἀλοῦς, τοῦ
 κατ' αὐτὸν ἀπηλάθη μοναστηρίου, καὶ ἐπὶ τῆς Ἀλε-
 ξάνδρου διάφορος Διοσκόρω κατέστη. Ἐνθα πολλαῖς
 καταξανθεῖς ταῖς πληγαῖς ὡς στασιώδης, ἐπὶ καμή-
 λου ψωριώτης ἀνὰ τὴν πόλιν περιγνέχθη. Καὶ πρὸς
 τὰς πόλεις Παλαιστίνης ἰὼν, ἐπισκόπους σφοδρῶς χει-
 ριτονεῖν κατηνάγκαζεν. Ὡν εἷς ἦν καὶ Πέτρος ὁ ἐξ
 Ἰδηρίας τῆς Γαζαίων πόλεως, ἧ Μαΐουμᾶς ὄνομα,
 τοὺς τῆς ἐπισκοπῆς οἴακας πιστευθεῖς· ὡς καὶ τινα
 Ἀθανάσιον τῶν τῶν διακόνων κατειλεγμένον χορῶ
 παρῆρσιασάμενον, ἐν μέσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, τοῦ τῆς
 ἀνομίας βδελύγματος, ἐν τῶ ἀγιωτάτῳ ἐξεζομένου
 ὀρόνῳ, φωνὴν ἀφείναι, « Παῦσαι, λέγουσαν, Θεοδό-
 σε, τῆς τοσαύτης μισαφονίας· παῦσαι Χριστὸν πο-
 λεμῶν, καὶ τὸ αὐτοῦ ποῖμιον τῆς θείας μάνδρας
 ληστρικῶς ἀπελευθύνῃ· καὶ γυνῶναι μολίς γενέσθω
 σοι τὸ ἡμέτερον εὖνον περὶ τὸν ἀληθῆ καὶ δυνῶς
 ποιμένα· ἤκιστα γὰρ ἀλλοτριῶν ἐπεσθαι μεμαθήκα-
 μεν, μηδὲ ξένης ἀκούειν φωνῆς. » Ταῦτα λέγων,
 ἀνάρπαστος ἤγετο, ὑπὸ τῶν Θεοδοσίου ὑπασιπιστῶν
 ἔξω συρόμενος, καὶ πᾶν εἶδος παροινίας καὶ βασά-
 νου φέρων διὰ Χριστόν. Πολλαῖς δὲ καταξανθεῖς
 μάστιγι, τέλος καὶ μαχαίρᾳ καταλύει τὸ ζῆν. Ὁ δ'
 ἐκείνου νεκρὸς, ἐκ ποδῶν διὰ πάσης τῆς πόλεως ἐλ-
 κυσθεῖς, τέλος κυσὶ βορᾷ παρεδίδοτο. Δωρόθεος δ'
 ὁ τὴν Παλαιστίνην ἐκ βασιλέως διέπων, περὶ ποῦ
 τὴν Μωαβίτιν πρὸς βαρδύλους ἐνασχολούμενος, τὰ
 κατὰ τὴν πόλιν γενόμενα διαγνοῦς, ὅσον τάχος ἤκει
 σὺν οὐκ ἀγεννεῖ τῶ στρατῶ βοηθήσων τοῖς πράγ-
 μασιν. Οἱ γὰρ μὴν Θεοδοσίου καὶ Εὐδοκίας ὑπασιπι-
 σταὶ τὰς θύρας ἐκείνῳ ἐπικυγώσαντες, οὐ πρότερον
 ἀνῆκαν, ἕως οὗ λόγον καὶ παρ' αὐτοῦ ἔλαθον, ὡς
 κάκεινος σὺν αὐτοῖς εἶη ἀποστειτῶν· ὡσπερ δὴ καὶ
 τὸ μοναχικὸν ἅπαν καὶ τὸ τῆς πόλεως διεπράξατο
 πλῆθος. Ἐπὶ εἰκοσι τοῖνον μηνῶν ὁ λυμεὼν Θεοδό-
 σιος τὸν θρόνον τυραννήσας, Μαρκιανοῦ τὰ πεπραγ-
 μένα μαθόντος, πρὸς Δωρόθεου ἐκβάλλεται, κατα-
 σχεῖν μὲν πειραθῆ. τος ἐκείνου· οὕτω γὰρ τὸ θεῖον
 ἐκέλευε πρόσταγμα· μὴ δυνηθέντος γε μὴν, τῶ τὸν
 ἀλιτῆριον πρὸς τὸ Σίναιον ἀποδρᾶναι· δι' ὧν πλεῖ-
 στοι τῶν ἐκείνῳ συναραμμένων αἰκίαις ὑπήχθησαν,
 οὐ μόνον τοῦ λαϊκῶς πληριώματος, ἀλλὰ καὶ τῶν
 μοναδικῶ σῆματι κατατεταγμένων. Ἐκείνου δ'
 ἐκποδῶν γεγονότος, Ἰουθενάλιος αὐθις τὸν θρόνον
 κατέλαβε· καὶ πάντας ὄσους χειροτονίας ἔξωσε
 Θεοδοσίος, καθῆλθεν εὐθύς. Πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα τῶν

ἀνιερῶν τῷ πλήθει ἐπισυνέβη ἐκεῖθεν ἔνθεν προΐντων, ὅσα γε ὁ θυμὸς αὐτῶ ἐπιγύρσει, τοῦ βασκάνου καὶ θεομισσοῦς δαίμονος οὕτως πράττει ἐισηγουμένου ἔνδος γράμματος ἐναλλαγῆ· ὡς ἐξείναι τῆ ἐκφωνήσει θατέρου σύμπαν ἐπάγειν ἐνταῦθα τὸ ἕτερον· ἐπὶ τόσον, ὡς καὶ πολὺ τὸ παραλλάττον νομιζεσθαι παρὰ τοῖς πλείοσι, καὶ ἀντικρυς τὰς ἑνωσίας ἐκ διαμέτρου φέρεσθαι, ὡς ἀναιρετικὰς ἀλλήλων καθεστάναι. Καὶ γὰρ ὁ τὸν Χριστὸν ἐν δύο φύσεσιν ὁμολογῶν ἐκ δύο ἀντικρυς λέγει, εἴπερ ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι συνομολογῶν τὸν Χριστὸν, ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος συνθεσίσθαι λέγει· ὅ τε ἐκ δύο λέγων τὴν ἐν δύο πάντως ὁμολογῶν ἐπάγει, εἴπερ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος τὸν Χριστὸν λέγων, ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι ὁμολογεῖ αὐτὸν καθεστάναι, οὔτε τῆς σαρκὸς εἰς θεότητα μεταβληθείσης, οὔτε αὐτῆς θεότητος εἰς σάρκα χωρησάσης· ἐξ ὧν ἡ ἀβήρητος ἑνωσις, ὡς καὶ διὰ τῆς ἐκ δύο φωνῆς ἐνταῦθα νοεῖσθαι προσφόρων τὴν ἐν δύο, καὶ διὰ τῆς ἐν δύο τὴν ἐκ δύο, καὶ θάτερον τοῦ ἑτέρου μὴ ἀπολιμπάνεσθαι· ὅπου γε κατὰ τὸ περιούσιον οὐ μόνον τὸ ὅλον ἐκ μερῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν μέρεσι τὸ ὅλον γνωρίζεται. Καὶ ὁμοίως ἀλλήλων οὕτως ἀπεσχοινίσθαι ταῦτα νομίζουσιν ἀνθρωποὶ συνηθεῖα τινὶ περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης· ἢ καὶ τὸ οὕτως βούλεσθαι προσηλυμένους, καὶ πάσης ἰδέας παραφρονεῖν· ἢ πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ ἐναντίον συγκατάθεσιν. Δι' ἧσπερ αἱ εἰρημέναι μοι συγχύσεις ἐγένοντο. Καὶ τὰ μὲν οὕτως ἐν τε Ἀλεξανδρείᾳ καὶ Παλαιστίνῃ συνέβαινε.

vel quod ita destinatione animi voluerint, et quodvis potius mortis genus subire, quam ei quod verum est, assentiri. Quam ob causam, quæ a me dictæ sunt confusiones existere. Hæc sic apud Alexandrinos et apud Palæstinos accidere.

ΚΕΦΑΛ. Ι'.

Περὶ τοῦ ἐπισηφρήσαντος ἐν ταῖς ἐφοῖς τῶν πόλεων λιμοῦ τε ὁμοῦ καὶ λοιμοῦ· καὶ ὡς αὐτομάτως ἡ γῆ τῷ ἐπίσῳ κτεῖ ἀνήκας καρπούς.

Πολλὴ δὲ τις κατ' ἐκείνου καιροῦ ἀνομβρία ἐγένετο, καὶ λιμὸς ὁμοῦ καὶ λοιμὸς ἐν τε Φρυγίᾳ Γαλατίᾳ τε αὐτῶ καὶ τῇ Καππαδοκίᾳ· καὶ ἀχρι δὴ καὶ Κιλικίας αὐτῆς περιφανῶς προσχώρει· ὡς συμβαίνειν τῇ ἐνδοξίᾳ τῶν ἀναγκαίων τοὺς περιοίκους τῶν εἰρημένων ἀπηγορευμένη καὶ ὀλεθρῆ καὶ ἀήθει χρησασθαι τῇ τροφῇ, ἐπιλελοιπότητων τῶν ἀναγκαίων. Λιμοῦ δὲ τοσοῦτου ἐπιχωριάζοντος, τῇ μεταβολῇ τῆς διαίτης ἐνόσουν μάλα οἱ ἀνθρωποὶ· ὑπερβολῇ γὰρ φιλεγμονῆς οἰδαίνοντος σφίσι τοῦ σώματος, πρῶτον μὲν τὰς ὄψεις ἐφθειρόντο· εἰς τὴν ἐπιγινόμενης βηχὸς, τρίτατοι τὸν βίον ἀπῆσαν. Ἀλλὰ τοῦ μὲν λοιμοῦ οὐκ ἦν τις βοήθεια οὐδαμοῦ· τοῖς γε μὴν ὕπ' ἐκείνου σπανίοις πάμπαν καταλειφθεῖσιν ἀρωγὴν ἢ πάντων σῴσειρα Πρόνοια δέδωκε, τὸν λιμὸν θεραπεύσασα. Κατὰ μὲν γὰρ ἐκείνου τὸ ἔτος ἦ μὴ ἐφυ τὰ σπέρματα, ἀερίῳ τροφῇ ἔθρεψεν, ὡσπερ ποτὲ τοῖς πάλαι· Ἰσραηλῆταις ἰσθῆρται πράξασα, ὃ μάννα προσηγόρευται ἐπιδρέξασα· αὐτομάτως δὲ τελεσιουργήσασα τοὺς καρπούς κτεῖ τῷ μετὰ τοῦτο. Τὰ δὲ τοιαῦτα κακὰ τὴν τε Παλαιστίνῃν ἐπέδραμε χώραν,

A habitum in monachorum ordine cœsi fuerant. Post Theodosii fugam, Juvenalis in thronum suum restitutus, omnibus quos ille ordinaverat, dignitatem statim ademit. Multa præterea alia tristitia hinc et inde provenientia multitudini accidere, quæ animus ei, invido et Deo invisio dæmone, per unius litteræ mutationem, suadente, suggessit : ita ut alterius litteræ pronuntiatione, aliud prorsus inducere liceret. Adeo etiam, ut multa a pluribus mutatio fieri, et sententia in contrariam prorsus et ex diametro repugnantem significationem ferri, et alteram per alteram tolli existimaretur. Nam Christum ἐν, hoc est in duabus naturis qui proficitur, ἐκ, hoc est ex duabus, dicit : siquidem dum in divinitate et humanitate Christum constetur, ex divinitate et humanitate unitum esse concedit. Et qui ex duabus dicit, professionem tamen in duabus infert : si ex divinitate et humanitate Christum dicens, in divinitate et humanitate consistere ipsum proficitur, neque carne in divinitatem eunte, neque rursus divinitate in carnem evadente ; unde ineffabilis illa existit unio, ut per locutionem, *ex duabus*, hic commode locutio in *duabus*, et per, *in duabus*, etiam *ex duabus* intelligatur, et alterum ab altero non differat ; quandoquidem et iuxta abundantem loquendi rationem non solum totum ex partibus, sed etiam in partibus totum percipitur. 602 Et tamen separata hæc inter se sic esse homines opinati sunt, quadam de Deo opinionis consuetudine :

potius mortis genus subire, quam ei quod verum est, assentiri. Quam ob causam, quæ a me dictæ sunt confusiones existere. Hæc sic apud

CAPUT X.

C

De fame simul et peste, quæ civitatibus Orientalibus incesserunt : et ut sua sponte terra anno sequente fruges protulerit.

Eisdem temporibus ingens fuit siccitas, famæque simul et pestis in Phrygia, Galatia et Cappadocia : quæ calamitas etiam ad Ciliciam usque progressa est, ut earum quas diximus regionum incolæ in summa penuria ad eas angustias pervenerint, rebus necessariis deficientibus, ut prohibitis, insolitis et exitiosis alimentis uterentur. Et fame tantopere invalescente, homines, victus ratione mutata, in ægrotudines inciderunt. Corpora namque propter maximas inflammationes, tumore concepto, oculos primum amittebant : deinde tussi accedente, die tertio moriebantur. Contra pestem eam nullum usquam fuit auxilium. Qui autem ex ea perrari superfuere, eis opem servatrix omnium Providentia attulit, et fami subvenit. Eo enim anno quo fruges non provenerunt, alimento acrio eos fovit, sicuti olim veteribus Israelitis fecisse memoratur, manna illis (quod dicitur) cœlitus demittens. Proximo autem anno ut fruges sua sponte excrescerent, effecit. Hæc mala Palæstinam etiam et plurimas alias regiones pervaserunt. Et calami-

tates ejusmodi Orientalem orbem omnem A
peragrarunt.

CAPUT XI.]

De Valentinianæ caræ, qui Occidentalibus imperavit: et de Eudoxia conjuge ejus, liberisque ejusdem. Et ut Genserichus urbem Romam ceperit. Item de eis qui post Valentinianum per successionem Romæ imperarunt.

Hæc Orientis ærumnæ fuerunt. Porro Occidentis alias, eis quas diximus non minores, sensit. Nam Aetius urbis Romæ præfectus, miserandum in modum vitam amisit: et oræ Occidæ imperator Valentinianus recta quidem Ecclesiæ dogmata, quemadmodum supra a nobis dictum est, retinuit, in quotidiana autem consuetudine vitæ plurimum deliquit. **603** Cum enim vultu venusto, et rebus aliis ornatam maxime in matrimonio haberet conjugem, junioris Theodosii filiam Eudoxiam, alienas nuptias turpiter sædavit, et aperte permultos curiosorum artium sectatores familiares habuit, et tandem vitam fœdissima morte finiit. Maximi namque, qui, Gratiano imperatore cæso, tyrannidem arripuit et a magno Theodosio postea necatus est, ex filio nepos, avo cognominis, patriciatus dignitatem primariam gerens, cum insidias Valentiniano imperatori strueret, propterea quod is uxorem ejus stuprasset, Aetium imperialem aulam gubernantem (consiliis enim suis is obsistebat) metuens, perduellionis crimine per calumniam apud imperatorem detulit. Atque ubi ille eam ob causam miserabiliter cæsus est, labore nullo Maximus imperatoris regiam ingressus, illum interemit, et conjugem ejus Eudoxiam coegit sibi nubere, eique per stuprum vim intulit. Per quæ enim aliquis peccat, per eadem etiam castigatur. Postea vero ille imperium quoque sibi usurpavit. Enimvero Eudoxia tanta contumelia affecta, quod tam inopinatum flagitium ægre ferret, omnem sibi quod dicitur jaciendam esse aleam statuit, ut injuriæ auctorem ulcisceretur qui facinus tantum in marito suo patrare, et insuper ingenuitatem libertatemque suam contaminare ausus fuisset. Acris enim esse solet femina, nec ullo modo ea flectitur aut exoratur, ut dolorem statim ponat, si pudicitia ei, quam retinere contendit, per vim adempta sit: et quidem ab eo qui etiam castitatis, dignitatis et existimationis suæ custodem sustulerit. Hæc secum in animo volutans Eudoxia, quandoquidem nullam ex Byzantio auxilii spem esse putavit, quod pater ejus Theodosius dudum diem suum obiisset, et tempore plurimo diva Pulcheria imperio ibi potiretur, quæ nondum conceptam adversus matrem Eudociam iram deposuisset, dona maxima in Libyam ad Genserichum misit, eundemque ut sibi in tanta ærumna subveniret, seque Maximi improbitate liberaret, rogavit: spe illa barbaro oblata, si modo se move-

και ἄλλας κλειστάς ἐπέπλεε πόλεις· ὡς περ βάρην τῶν τοιούτων παθῶν πάσαν τὴν τῆς Ἑὼ περιουστούντων γῆν.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ'.

Περὶ τῆς ἀναιρέσεως Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ ἐν ἑσπέρᾳ κατάρχοντος· καὶ περὶ τῆς ἐκείνου γυναικὸς Εὐδοξίας καὶ τῶν παιδῶν αὐτῆς· καὶ ὡς Γικέριχος εἰλε τὴν Ῥώμην· καὶ περὶ τῶν μετὰ Οὐαλεντινιανὸν κατὰ διαδοχὴν βασιλευσάντων ἐν Ῥώμῃ.

Τοιαῦτα μὲν τὴν Ἑὼ κατὰ διελάμβανεν· ἀνὰ δὲ τὴν ἑσπέραν ἕτερα οὐκ ἐλάττω τῶν εἰρημένων ἐγένετο. Ἀέτιος μὲν γὰρ ὁ τὴν Ῥώμην διέπων ἐλευνῶς τὸν βίον κατέστρεψεν· ὁ δὲ τῆς ἑσπερίου λήξεως αὐτοκράτωρ Οὐαλεντινιανὸς τῶν μὲν ὀρθῶν τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων μάλα ἀντειχέτο, ἤπερ μοι καὶ πρότερον εἰρηται· παρανομία δὲ πλεῖστη εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἐκέχρητο δίκαιαν. Ὡραία γὰρ τὴν δὴν καὶ ἑλλὰ εὐπρεπεστάτη γυναικί συνοικῶν, Εὐδοξία τῇ τοῦ νέου Θεοδοσίου θυγατρὶ, ἀλλοτρίους γάμους ἀτέμνω ἀνῶρυπτε. Συχνῶς δὲ καὶ τοῖς τὰ περιεργα πράττουσι ἀδελῶς ὁμιλῶν, αἰσχίστην μόρην τὸν βίον μετέλλαιπεν. Μαξίμου καὶ γὰρ, ὁ δόλιον μὲν τὴν βασίλειαν Γρατιανὸν ἀνελε, τυραννίδι χρησάμενος, ὑπὸ δὲ τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου ἀνήρηται τοῦτου παῖς παιδὸς τῷ πάππῳ ἰμώνυμος, ἐν πατρικίοις τὰ πρῶτα τελῶν, ἐπιβουλήν βασιλεὶ Οὐαλεντινιανῷ βράπτων· ὅτι περ εἰς τὴν ἐκείνου ἐνύδρισε γαμέτην, δεδοικὸς τὸν Ἀέτιον τῶν βασιλείων χραιστῶντα· διαβάλλει μὲν ἐκείνον πρῶτον τῷ βασιλεὶ τῷ ἐγκλήματι τῆς καθοσιώσεως· ἐπεὶ δ' ἐκείνος διὰ τοῦτο δειλαίως ἀνήρητο, σὺν οὐδενὶ πόνῳ τὰ ἀνάκτορα εἰσιῶν, κτείνει μὲν τὸν Οὐαλεντινιανόν, καὶ τὴν ἐκείνου σύνοικον εἰσοικίζεταί, καὶ πολλήν βίαν ἐπαγαγῶν, ταύτην συμφθεῖρεται· δι' ὧν γὰρ τις ἀμαρτάνει, δι' αὐτῶν καὶ παιδεύεται. Ἐπειτα καὶ τὴν ἀρχὴν περιβάλλεται. Ἡ δ' Εὐδοξία οὕτω περιουθρισθεῖσα καὶ τῷ βίῳ παραλόγῳ τοῦ πράγματος ἀχθομένη, πάντα κύβον, τὸ δὴ λεγόμενον, ἀναρρίπτειν ἤρειτο, ὥστε τὸν ὑδριστὴν τίσασθαι ὑπὲρ τε ὧν εἰς τὸν οἰκεῖον ἐπεπόνθει γαμέτην, οἷς τε οὕτως τῷ ἐλευθερίῳ ἐξῆδριστο. Καὶ γὰρ πῶς δεινὴ τίς ἐστὶ γυνή, καὶ ἥμισυ δὴ δυσωπεῖται λύπην τάχιστα ἀποθέσθαι, εἰ γε σωφροσύνης ἀνταχρόμην ταύτην πρὸς βίαν ἀφαιρεθεῖ· καὶ ταῦτα, παρ' οὐ καὶ τὴν τῆς σωφροσύνης καὶ τιμῆς καὶ δόξης φύλακα τύχοι προσπολέσασα. Ταῦτ' οὖν ἐν νῶν ἔχουσα Εὐδοξία, ἐπεὶ μηδὲ μίαν ἐκ Βυζαντίου ἔσεσθαι οἱ ᾤετο ἀρωγὴν, πάλαι μὲν οἰχομένου αὐτῇ τοῦ πατρὸς Θεοδοσίου, πλεῖστον δὲ καὶ τῆς θείας Πουλχερίας ἐπὶ τῆς ἀρχῆς οὕσης χρόνον, καὶ μήπω τὸν κατὰ τῆς μητρὸς Εὐδοκίαν χόλον ἀποθεμένης, δῶρα πλεῖστα δοῦσα, πρὸς Λιβύην ἐκπέμπει, Γικέριχον δυσωποῦσα, ἀρῆξει μὲν αὐτῇ δυστυχῶς οὕτω πραττούσῃ, καὶ τῆς Μαξίμου μοχθηρίας ἐλευθερῶσαι· εὐελπὶν δὲ εἶναι μόνον κινήσαντα, καὶ παρὰ δόξαν τῇ Ῥωμαίων ἐπιθεῖν σὸδῳ μεγάλῃ ἀρχῇ· ὑπισχεῖτο γὰρ οἱ πάντα εὐχερῶς προδοῦναι. Ὁ μὲν οὖν Μάξιμος οὐδ' ἓνα τυραννήσας ἐνιαυτὸν,

διοφάρη· Γιζέριχος δὲ σὺν μεγάλῃ δυνάμει ἐλάω. Αἰετὸν ἔλαε Ῥώμην. Βάρβαρος δὲ τὴν γυνάμην ὧν καὶ ἀσταθῆς καὶ παλμβολος, οὐδὲ τῇ Εὐδοξίᾳ τὸ πιστὸν ἐφυλάξατο· ἀλλὰ τὰ μὲν πολιορκήσας, τὰ δὲ τῶν τῆς πόλεως θεαμάτων πυρπολήσας, ἐς Λιθύην αὐθις ὤχετο ἀπιὼν, μεθ' ἑαυτοῦ τὴν τε Εὐδοξίαν καὶ τὰς δύο θυγατέρας· Εὐδοκίαν καὶ Πλακιδίαν αἰχμαλώτους ἔχων. Πολλὰ δὲ καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολυτέμων σκευῶν συναπήρεν. Οὐκ ἐλάχιστα δὲ καὶ τῶν Ἑβραϊκῶν ἦσαν σκευῶν· ἄτερ Οὐεσπασιανός τε καὶ Τίτος, τὴν Ἱερουσαλήμ πορθήσαντες, εἰς Ῥώμην ἀνήγαγον. Τὴν μὲν οὖν προεσβυτέραν τῶν θυγατέρων Εὐδοκίαν τῷ υἱῷ Ὀνωρίῳ συνῆψε Γιζέριχος· τὴν δὲ Πλακιδίαν μαθὼν Ὀλυβρίῳ νυτεγγυθεῖσαν τῷ πατρικίῳ, πρώτῳ κατὰ τὴν Ῥώμην τῆς γερουσίας τυγχάνοντι, τότε δ' ἐς Βυζάντιον γεγεννημένῳ φυγάδι, ἀλίσκομένης τῆς πύλας, σύναμα τῇ μητρὶ Εὐδοξίᾳ ἐς Βυζάντιον ἔπεμπε, Μαρκιανὸν λεγόμενος σὺν πολλῇ τῇ θεραπείᾳ καὶ βασιλικῇ τῇ δορυφορίᾳ. Καὶ γὰρ πολλὴν τινα τὴν ὄργην κατ' αὐτοῦ ἐνήκε Μαρκιανῷ, τῷ τε τὴν Ῥώμην ἐμπρῆσαι, καὶ τῷ τὰς βασιλίδας οὕτω περιυβρίσαι. Ἀλλὰ τὴν μὲν Πλακιδίαν Ὀλυβρίῳ αὐθις· Μαρκιανὸν καλεῖοντος εἰσοικίζεται. Μετὰ μίντοι Μίξιμον ἀρχεὶ Ῥωμαίων Ἀθίτος μῆνας κρατήσας· ὀκτώ. Τοῦτου δὲ λιμῷ τὴν βίον ἀλλάξαντος. Μαιουρίνος ἐπὶ δύο ἔτη τὴν βασιλείαν κατέσχευεν. Ἀλλὰ καὶ Μαῖουρίνου πρὸς Ῥεκιμέρου, δε στρατηγὸς Ῥωμαίων ἦν, δόλω τὸν βίον ἀπολιπίντος, Σευθῆρος τρίτον ἔτος τὴν βασιλείαν ἐκράτησε· μεθ' ὧν Ἀνθέμιος, ὃς Μαρκιανὸν τὴν ἰδίαν παῖδα κατηγυήσατο, ἐκ πρεβείας τῶν ἑσπερίων Ῥωμαίων. Ἐπεὶ δὲ καὶ οὗτος· δόλω ἐστράτετο, Χριστιανικώτατος· μᾶλα γενόμενος. Ὀλυβρίος βασιλεὺς ὑπὸ Ῥεκιμέρου ἀνηγόρευτο, καὶ μετὰ τοῦτον Γλυκερίος· ὃν τῇ τιμῇ πέμπτον ἔτος διαγενόμενον, Νέπῳς τὴν ἀρχὴν ἐγχερίζεται, ἐπίσκοπον τὸν Γλυκερίον καταστήσας κατὰ Σάλωνα πόλιν τῆς Δαλματίας. Ἀλλὰ καὶ τοῦτον Ὀρέστης τοῦ τῆς ἀρχῆς ἀφίστησι θρόνου, ὃν ὁ παῖς Ῥωμύλος, δε καὶ Αὐγουστοῦλος ἐκλήθη, διεδέξατο· δε τελευταῖος αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων ἐγένετο, ἀπὸ Ῥωμύλου τοῦ πρώτου τριῶν καὶ τριακοσίων καὶ χιλίων παρρηχρότων ἐνιαυτῶν. Μετὰ δὲ τοῦτον Ὀδοάκρος τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν κατέσχευε, τῆς αὐτοκρατορικῆς καὶ βασιλικῆς προσηγχορίας ἑαυτὴν ἀφελὼν, πρώτος δὲ βῆγα προσειπὼν ἑαυτὸν ὀπηνίκα καὶ Λέων ὁ μέγας τῶν τῆδε μεθίστατο.

(1) Cum Genserichus Carthaginem (ex quo annis 585 in ditione Rom. fuisse) anno Domini 441 cepisset, cujus cladis mentio fit l. i, in princ. C. de of. pref. pref., tandem Romam quoque anno Domini 457 fœdissime vastavit. M. Varro Vectium se Romæ, in augurio non ignobilem, et ingenio cuivis parem, audivisse scribit, dicentem: Quoniam cxx annos incolumis præterisset populus Rom. ad nos perventurum. Quidam eruditi tempus direptionis istius Vandalicæ, cujus Justin. meminit. C. de off. PP. Afric. designari per Varronis verba putant. Alii potius ad Totilæ vastationem referunt, quæ sub Justiniano accidit.

A rei, præter opinionem cum classe ingenti imperium Romanorum consecuturum, quod se illi facile tradituram recepit. Itaque Maximus cum neque unum quidem annum tyrannide potitus esset, interemptus est, 604 Genserichus vero ubi cum ingentibus copiis advenit, Romam cepit. Qui quod barbara mente et instabilis atque inconstans esset, Eudoxiæ fidem non servavit, sed urbe direpta, spectaculisque ejus incensis, in Libyam reversus est, Eudoxia secum et duabus ejus filiabus Eudocia et Placidia captivis abductis. Multa quoque inde ecclesiastica et pretiosa abstulit vasa, inter quæ non pauca etiam Hebraica fuerunt, quæ Vespasianus et Titus Hierosolymis vastatis Romam secum attulerant. Genserichus (1) majorem natu filiam Eudociam filio Honorichio matrimonio junxit, Placidiam autem, quod Olybrio patricio, senatus Romani principi, qui tum urbe Roma capta Byzantii profugus erat, desponsatam esse cognovisset, una cum matre Eudoxia, cultu magno et regio comitatu tradito, Byzantium, Marcianum placaturus, misit, qui vehementer ira adversus eum percitus fuerat, cum quod Romam incendisset, tum quod sic in imperatrici illusisset. Olybrius, Marcianum jubente, Placidiam uxorem duxit. Verum post Maximum Romæ Avitus rerum potitus est mensibus octo: qui ubi vitam fame finivit, Majorianus biennio imperium tenuit. Postquam autem is ab Ricimero Romanæ militiæ duce dolo cæsus est, Severus (2) tres annos ibi imperavit. Post hunc Anthemius, cui Marcianus filiam suam despondit, Occidentalibus Romanis id per legationem petentibus. Ubi vero et hic, cum Christianissimus esset, fraude peremptus est, Olybrius a Ricimero imperator renuntiatus est. Huic successit Glycercius. Atque illi rursum, ubi annos quinque dignitatem eam gessisset, Nepos qui Glycercium apud Salonas Dalmatiæ urbem episcopum fecit. Sed et hunc Orestes imperio spoliavit. Cui Romulus filius, qui et Augustulus dictus est, successit, ultimus Romanorum imperator, a Romulo primo rege mille trecentis et tribus (3) exactis annis. 605 Post hunc Romanorum imperium Odoacer invasit: qui imperiali cognomine rejecto, regem se primus vocavit (4). Quo tempore et Leo Magnus ex hac vita migravit.

(2) Al. Severianum nominant.

(3) Secundum alios ab Urbe condita circiter annum 1221.

(4) Circiter hæc tempora Paulinus Nolæ episcopus, multos a Vandalis captivos redemit, et tandem viduæ filium, seipso in servitutum dato, liberavit. (Diac.) — Odoacer, quod bellicosus esset, id nomen a vastandis et excindendis agris accepit. Sicut et apud Vandalos sive Bohemos, rex Odoacerus, vir fortissimus, ante Permislatum nominatus. Fuit autem Odoacer Herulus, sub quo Romani majestas imperii in Occidente sero admodum ad Francos pervenit.

CAPUT XII.

Ut imperatrix Eudocia Pulcheriæ Augustæ sit conciliata : et de juniore Eudocia, Eudoxiæ filiæ.

Eudocia Augusta in Palæstina adhuc degens, de filiæ Eudoxiæ, maritique et liberorum ejusdem rebus certior facta, ad extremam conjecta est animi anxietatem. Proinde suam omnem, ut in proverbio est, movens, per Valerium et Olybrium patricios Pulcheriæ reconciliata est : a qua etiam petiit, ut eis quæ in captivitate essent, opem ferret. Et cum pax inter Genserichum et Marcianum facta esset, Eudoxiam Genserichus et Placidiam, Pulcheria petente, sicuti dixi, Byzantium misit. Junior autem Eudocia apud maritum Honorichum in Africa mansit, cum quo sedecim annos vixit, eidemque filium Hulderichum genuit. Porro cum parum grata ei esset viri conjunctio, qui Arianam profitebatur religionem, arte manus ejus elapsa, et aviam Eudociam imitata, ad sancta loca concessit, et sepulcrum illius longe post exosculata est. Ubi et ipsa non diu vixit : sed somno beato sopita, juxta aviæ tumulum in præclaro et ipsa reposita est monumento. Quidquid autem ei erat facultatum, id pauperibus et sanctæ Christi resurrectioni (1) consecravit.

606 CAPUT XIII.

Ut procuratione et arte Pulcheriæ, Eudocia sanctam quartam approbarit synodum, persuasione Symeonis Stylitæ sive Columellæ et magni Euthymii C inducia.

Pulcheria Augusta quamprimum Eudociæ reconciliata est, fratres et filias ejus hortata est, ut crebras ad eam darent litteras, quo ab Eutychetis et Dioscori opinione descisceret, et sanctæ catholicæ Ecclesiæ communionem amplecteretur. Litteris ejusmodi Eudocia acceptis, cum etiam beata Bassa semper ei, ut eadem secum in religionem sentiret, molesta esset : metuens illa, ne id non ex sententia Dei faceret, faciendum sibi esse putavit, ut de ea re ad divinos Patres referret, qui se de vero pietatis cultu certo edocerent. Proinde Anastasio chorepiscopo accito, ad sanctum Symeonem Stylitem per illum scripsit, qui tum virtutibus suis orbem illustrabat. Ad eum litteris quoque manu sua conscriptis, conscientiam suam revelavit : complexuram se esse, quod ille decrevisset, pollicita. Sanctus autem vir ille ad eam in hæc verba rescripsit : « Scito, filioli, quod diabolus, virtutum tuarum divitias cernens, te expellit ut cribraret sicuti triticum. Et exitiosus ille Theodosius, vas et instrumentum mali illius factus, Dei amanti animæ tuæ tenebras offudit, camque conturbavit. Sed confide. Non enim deficiet fides tua. Ego quidem illud valde admiratus sum, quod cum fontem apud teipsam haberes, eumque ignorans, longius aquam hauriendam peteres. Habes igitur

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ΄.

Ὅς ἡ βασιλις Εὐδοκία τῇ βασιλίδι Πουλχερίᾳ ἐπέισατο· καὶ περὶ τῆς νεωτέρας Εὐδοκίας, τῆς θυγατρὸς Εὐδοξίας.

Εὐδοκία δὲ ἡ βασιλισσα, τὰ κατὰ τὴν θυγατέρα Εὐδοξίαν καὶ τὸν σύζυγον καὶ τὰς ἐκείνων παῖδας· ἀναμαθοῦσα, ἐπὶ τῇ Παλαιστίνῃ ἐνδιατριβοῦσα, εἰς ἔσχατον ἀθυρίας ἤκε· καὶ πάντα κάλων, τὸ τοῦ λόγου, κινήσασα, σπένδεται Πουλχερίᾳ, μέσων γενομένων Οὐαλλερίου καὶ Ὀλυβρίου τῶν πατρικίων. Ἡτεὶ δὲ βοηθὸν καὶ ταῖς ἐν αἰχμαλωσίᾳ γενέσθαι. Καὶ τῆς εἰρήνης ἀκμαζούσης μεταξὺ Γεζερίχου καὶ Μαρκιανοῦ, τὴν μὲν Εὐδοξίαν καὶ Πλακιδίαν αἰτησάσης Πουλχερίας, ἐς Βυζάντιον, ὡσερ ἔφην, Γεζερίχος ἐπεμπεν· ἡ δὲ νεωτέρα Εὐδοκία παρὰ τῷ ἀνδρὶ Ὀνωρίχῳ ἦν κατὰ τὴν Ἀφρικὴν μένουσα· μεθ' οὗ ἐκκλιδεκα ἔτη διαβιώσασα, καὶ παῖδα ἐξ ἐκείνου Ἡλδέρικον ἀποτεκούσα, δυσαρρεστοῦσα τάνδρῳ, ὅτι τὰ Ἀρειανῶν ἐπέσθευε, τέχνη τὰς χεῖρας ἐκείνου διαφυγοῦσα, τὴν μάμμην Εὐδοκίαν μιμησαμένη, πρὸς τοὺς ἀγίους καὶ αὐτὴ τόπους ἐγένετο, καὶ τὸν ἐκείνης τάφον ἠσπάζετο πολλῶ ὕστερον. Ἐν ᾧ καὶ αὐτὴ ἐπ' ὀλίγον διαβιώσασα, τὸν μακάριον ὕπνωσεν ὕπνον, παρὰ τὸν τάφον τῆς μάμμης περιφανοῦς τυχεύουσα ταφῆς. Ὅσα δ' αὐτῇ προσῆσαν, πένησι καὶ τῇ ἀγίᾳ τοῦ Χριστοῦ ἀφιέρωσεν ἀναστάσει.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ΄.

Ὅς μεθ' ὧν Πουλχερίας ἡ Εὐδοκία τὴν ἀγίαν τετάρτην προσήκατο σίνωδον, δδηγηθεῖσα ὑπὸ Συμεῶν τοῦ Στυλίτου καὶ τοῦ μεγάλου Εὐθυμίου.

Πουλχερία δὲ ἡ βασιλις, ἄρτι σπεισαμένη τῇ Εὐδοκίᾳ, τοῖς τε ἀδελφοῖς ἐκείνης ὑπέτιθει καὶ θυγατρᾶτι συνεχέστερον γράμματα πέμπειν αὐτῇ, ὡστε τῆς μὲν Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκόρου δόξης πείθειν ἀφίστασθαι, τῇ δὲ ἀγίᾳ καὶ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ κοινωνεῖν αἰρεῖσθαι· ἃ δῆτα δεχομένη ἡ Εὐδοκία, καὶ τῆς μακαρίας Βίσιος τὰ ἴσα φρονεῖν ἀεὶ ἐνοχλοῦτης, δέισασα μὴ οὐ κατὰ γνώμην πράττοι θεοῦ, δεῖν ἐδόκει τὰ τοῦ σκοποῦ τοῖς θεοφόροις τῶν Πατέρων κοινώσασθαι, καὶ παρ' ἐκείνων τὸ προσήκον σέβας ἀπακριδῶσασθαι. Καὶ δὴ τὸν χωρεπίσκοπον Ἀναστάσιον μεταστελαμένη, τῷ ἀγίῳ Συμεῶνι τῷ Στυλίτῃ ἀπέστειλε, τῆνικαῦτα τὴν ὑψηλίον ταῖς ἀρεταῖς δοξουχοῦντι· ᾧ καὶ τὰ τῆς συνειδήσεως οικειοχείρω γράμματι ἀντίθει, στέργειν δὲ ἐκείνος ἐγκρίνοι. Ὁ δὲ οἷος γράμματι αὐτῆς ἐδόλου, ταῦτα κατὰ λέξιν ἐπιστείλας αὐτῇ· « Γίνωσκε, τέκνον, ὅτι ὁ διάβολος ὁρῶν τὸν πλοῦτον τῶν σῶν ἀρετῶν, ἐξητήσατό σε σινιάται ὡς τὸν σίτον· καὶ ὁ λυμενοῦ ἐκείνος θεοδόσιος, δοχεῖον καὶ ὄργανον τοῦ πονηροῦ γεγονώς, τὴν θεοφιλή σου ψυχὴν ἐξόφωσέ τε καὶ συνετάραξεν. Ἀλλὰ θάρτει· οὐ γὰρ ἐκλείπει σου ἡ πίστις. Ἐγὼ δὲ τοῦτο λίαν θαυμάμακα, ὅτι τὴν πηγὴν ἔχουσα καὶ ταύτην ἀγνοοῦσα, μακρόθεν τοῦ ὕδατος ἀνελῆσαι ἐσπούδασας. Ἐχεις τοίνυν τὸν θεοφόρον Εὐθύμιον· ἔπου τοίνυν ταῖς αὐτοῦ δι-

(1) In cujus honorem templum Hierosolymis constructum fuerat. Evagr. lib. II, cap. 5.

Θρακάλαις καὶ νοθεύσαις, καὶ σώζῃ. » Ταῦτα δια-
 γνοῦσα ἡ Εὐδοκία οὐκ ἀμελῶς διετέθη· πέμψασα
 δὲ, τὸν ἅγιον Εὐθύμιον μεταπέλετο, εἰ, ὃν ἐκείνη
 νιοπαγῆ πύργον εἰδείατο. Ἐπαὶ δὲ ἤκειν, ἀβήρητου
 πληθεύσα τῆς ἡδονῆς, πρὸς τοῖς ἐκείνου πεσοῦσα
 ποσ', « Νῦν ἔγωγον, μέγα ἀνέκρωγμα, ὅτι ἐπεσκέφατο
 Κύριος τὸ ἐμὸν ἀνάξιον τῆ ἐπιφοιτήσῃ παρουσίᾳς
 τῆς σῆς. » Ὁ δὲ ὁσιος εὐλογίας ταύτην καταξίω-
 σα, προσέειπεν τοῦ λοιποῦ παρηγγύα. « Τὰ γὰρ
 ἐπισυμβάντα τῶν λυπηρῶν μὴ δι' ἄλλο τι ἐπιγε-
 γενῆσθαι σοι ἴσθι, ἢ ὅτι τῷ ἀνοσίφ Θεοδοσίῳ κοι-
 νωνῆσαι ἠέτηξο. Καὶ τοίνυν τῆς ἀλόγου φιλονεικίας
 παντάπασιν ἐκστῆθι· καὶ πρὸς ταῖς τρισὶν ἀγίαις
 καὶ οἰκουμηνικαῖς, συνόδοις, τῆ ἐν Ν. καὶ πρῶτως
 συνελθούσῃ κατὰ Ἀρείου τοῦ δυσσεβοῦς, τῆ τε ἐν
 Κωνσταντινουπόλει κατὰ Μακεδονίου, καὶ τῆ ἐν
 Ἐφέσῳ πρῶτῃ κατὰ Νεστορίου, χρωδῶν σε καὶ τὸν
 νομὴν ἐκφωνηθέντα ἄρον τῆς ἐν Χαλκηδόνι ἀπορο-
 σθείας συνόδου προσίστασαι· καὶ τὴν Διοσκόρου
 ἀπεικρούσα κοινωνίαν, τῷ Ἱεροσολύμων Ἰουβανάριῳ
 πρόσθι, καὶ τῶν ἄ σοι ἔ ος πρῶτις τῆ Ἐκκλησίᾳ. »
 Ταῦτ' εἰπὼν καὶ ὑπὲρ αὐτῆς εὐχὴ ἀναπέμψας Θεῷ,
 ἐπὶ τὴν ἰδίαν μάνδραν ἐχώρει. Ἢ δ' ἐξ αὐτῆς τῆ
 ἀγίᾳ προσέουσα πόλει, τῆ καθόλου Ἐκκλησίᾳ ὅσα
 θέμις ἦν διεπράξατο. Πολὺ δὲ σὺν αὐτῇ καὶ πᾶθῶς
 τοῦ τε λαῶδους καὶ τοῦ μοναχικοῦ συστήματος τῆ
 Θεοδοίου πλάνῃ ἀκολουθήσαν, τῆς ἱερᾶς κοινωνίας
 μετέλαχεν. Ὅσοι δὲ μὴ ἀκολουθήσῃ ταύτῃ ἤρουντο,
 τῶν μὲν ἐκείνης συνήθων δουρεῖον καὶ ἔσ. ἂ τῆρα υ
 συμπαιθείας ἔνεκεν, ἀλλ' οὐ προσπαθεία· τῶν γι
 μὴν ἐκείνοις οὐ καλῶς δοκούστων ἐξέστη ὅλη προ-
 θυμίᾳ ψυχῆς τῆ καθόλου Ἐκκλησίᾳ ἐκπτῆ, ἐπιθε-
 δωκυία. Ὅς πολλῶν δὲ ὑπέρων καὶ τὸν χρὺν κάτω
 λιπούσα, ὡς μοι προλερῆται, μακαρίῳ τέλει διέβηκε
 πρὸς Θεόν.

A divinam virum Euthymium : hujus doctrinam et
 præcepta sequere, et salva eris. » Litteris lectis,
 Eudocia minime se negligentiae dedit, verum ad
 se Euthymium in eam quam recens construxerat
 turrim evocavit. Atque ubi ille venit, incredibili
 repleta voluptate, et ad pedes ejus provoluta, mag-
 num exclamans, « Nunc, inquit, cognovi, quod
 Dominus indignam me adventu et presentia tua
 visitavit. » Sanctus vero vir benedictionem ei imper-
 titit, et attentiore non de cætero esse jussit. « Quam-
 namque, inquit, accidere res tristes et dura,
 non aliam ob causam accidisse eas tibi scito, quam
 quod cum impio Theodosio communicare susti-
 nueris. Eaque contendendi, quod præter rationem
 suscipitur, studio prorsus posthabito, in tribus
 sanctis universalibus synodis, in ea videlicet quæ
 primum, Nicææ adversus impium Arium, 607
 deinde quæ contra Macedonium Constantinopoli,
 et quæ rursus Ephesi prima adversus Nestorium
 coacta est, conquiesce. Tum autem decretum
 etiam quod in concilio Chalcedone congregato
 factum est, recipere te, et Dioscori communione
 rejecta, ad Juvenalem Hierosolymitanum accedere,
 et quæ in Ecclesia solita tibi sunt facere oportet. »
 Hæc postquam ille dixit, et precationem pro ea ad
 Deum fudit, in mandram suam reversus est. Eu-
 docia autem civitatem sanctam petit, et in Eccle-
 sia catholica quæ fas est peregrit. Magna porro una
 cum ea multitudo ex plebeis et monachis, qui
 Theodosii errorem secuti fuerant, sacram commu-
 nionem perreperunt. Qui vero exemplum ejus
 imitari noluerunt, solita adhuc ipsius Eudociae
 munera receperunt, sed propter receptam affectio-
 nem tantum, non etiam ob sententiæ et opinionis
 convenientiam et conjunctionem. Postquam autem
 propensione pravas et erroneas opiniones illorum
 in terris relicto, ut dixi, felici et beato obitu ad

universali se dedit Ecclesie Eudocia, omni animi
 exiit ac repudiavit. Et non longe post pulvere hoc
 Deum migravit.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

CAPUT XIV.

Περὶ τῶν θεοφιλῶν ἔργων τῆς βασιλίδος Πουλ-
 χερᾶς καὶ περὶ τῶν τριῶν μεγίστων ναῶν
 οὗς τῆ Θεοτόκῳ ἀνήγειρε· τῆς ἁγίας σοροῦ ἐν
 τοῖς Χαλκοπρατείοις, τοῦ τῶν Ὀδηγῶν καὶ
 τῶν Βλαχερνῶν· καὶ ὅλα διεξήλθεν Ἰουβανά-
 λιος περὶ τῆς ἁγίας κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας
 Θεοτόκου, καὶ τῶν ἐντυφίῳν σπιργάνῳν αὐ-
 τῆς.

De piis Pulcheriæ Augustæ operibus : et de tribus
 quæ maxima Dei Genitricis construxit templis :
 uno, sancti loculi, in Chalcopratis : altero, quod
 Ὀδηγῶν, id est, viæ ducum dicitur : tertio, cui
 nomen Blachernæ. Et quæ memoria prodiderit
 Juvenalis de sancta obdormitione sanctissimæ Dei
 Genitricis, deque ejusdem fasciis sepulcralibus.

Πουλχερία δὲ ἡ αἰδιδμος βασιλὶς πολλὰ μὲν παρὰ
 πάντα τὸν βίον ἐποίησε κατορθώματα· πολλὰ δὲ καὶ
 κρινὰ ξένων καὶ πτωχῶν συνεστήσατο καταγῶγια,
 ξηνοτάγια τε καὶ ἄλλα θεοφιλοῦς διανοίας τεκμήρια·
 ἐν οἷς καὶ ὁ τοῦ μάρτυρός ἐστι Λαυρεντίου ναός.
 Τρεῖς δ' ὑπερμεγέθεις δόμοις καὶ τῆ τοῦ Θεοῦ μη-
 τρὶ ἐξ αὐτῶν ἀνίστη κρηπίδων· ὧν εἷς ὁ τῶν Χαλ-
 κοπρατείων τῆς ἁγίας σοροῦ ὄνομα ἔχων, ἣ τὴν
 ζώνην τῆς Θεομήτορος ἐθησαύριζε· περὶ οὗ με-
 τρώς τῷ πρὸ τούτου βιβλίῳ ἐν δευτέρῳ κεφαλαίῳ
 εἰρήκαμεν· ἐν ᾧ καὶ παννυχίδα καὶ λιτὴν κατὰ
 πᾶσαν τετράδα ἐθέσπιζε γίνεσθαι· καὶ αὐτῆς περὶ
 προποῦσης, σύναμα φωτὶ ὁ πηγάζει λαμπρά. Δεῦ-

Celeberrima hæc Pulcheria multas per vitam
 præclare res gessit, multa publica hospitem et
 pauperum condidit domicilia. Advenarum etiam
 sepulera et alia ædificia construxit, piæ mentis
 ejus indicia : in quibus etiam est martyr Laurentii
 delabrum. Tria quoque Dei Matri ex ipsis
 fundamentis templa erexit. Quorum unum est in
 Chalcopratiis, Sacri loculi nomen habens. In hoc,
 veluti thesaurum, Dei Genitricis deposuit zonam :
 de qua paucis libro proximo capite secundo men-
 tionem fecimus. Hoc in templo, ut quarto quom-
 hebdomadis die pervigilium et supplicatio ad
 lucernas et lampades fieret, constituit, quam et

ipsa pedes frequentaresolita erat. Secundum templum Ὀδηγῶν, viæ ducum est, ubi Antiochia missam Verbi Matris imaginem dedicavit, quam divus apostolus Lucas suis ipse manibus depinxit, illa adhuc vivente, et tabulam ipsam vidente. gratiamque adeo illi forinæ immittente. **608** Hæc imago primum in loco qui tribunal dicitur, fuit: ubi ea (1) quæ nunc quoque sunt, miracula peracta sunt. Porro in templo isto, ut tertio quoque septimanæ die pervigilium itidem et supplicatio perageretur, curavit: quod ad hanc usque diem servatur. Tertium autem Verbi Matri incredibiliter pulchritudine et omnis generis materia ornatum consecravit templum, cui Blachernæ cognomen est: quo abunde per ambitionem quamdam et liberalitatem decorato, Marciano Romani imperii sceptrum tenente, magnopere una cum eo operam dedit, ut modis omnibus venerandum, immaculatum, Deiferumque illius corpus inveniret, et in ecclesia ea reponeret. Itaque Juvenalem Hierosolymorum archiepiscopum, et Palæstinus episcopos, qui concilii celebrandi causa Chalcedonem venerant, accitos interrogavit, an divinum Dei Genitricis templum et sacrosanctum corpus adhuc apud Palæstinos in eo tumulo, quo primum repositum esset, reperiretur: velle se id inde translatum, in templum hoc ejus inferre, ut impetrantis urbis custodia esset et præsidium. Cum enim et urbs ipsa et templum illi dicatum esset, æquum esse dixit, ut sacrum etiam ejus corpus ab eis non abesset. Ad quæ verba Juvenalis respondit, in sacris divinitusque inspiratis Scripturis obitum sanctæ semperque Virginis Dei Genitricis Mariæ nunime referri, antiquissima autem et verissima omnino traditione receptum esse, instante illius obitu, apostolos ex ipsis orbis terrarum finibus, ubi ad prædicationem obeundam dispersi erant, sublimes in aere Hierosolyma venisse, visione auspiciatore hymnos divinarum potestatum exauditos esse, et absque strepitu aliquo, mirifico plane modo, Verbum et Filium ejus advenisse, atque in manus suas divinum illius spiritum suscepisse. Sacrosanctum autem corpus illius angelica simul et apostolica hymnodia elatum, in tumulo quodam, in regione Getzemani repositum esse, et in tertium usque diem eo loco carmina angelos perpetua in honorem et laudem Dei Genitricis cecinisse. Et cum eodem tertio die, is qui in obitu Virginis Matris choro apostolorum non affuerat, advenisset, et sacrum illum cælum, ut tumulum recluderet, quo et ipse Verbi Matri debitum supremumque persolveret honorem, **609** precibus summopere sollicitasset, atque sigillo ablato sepulcrum apertum esset, sacrum illius corpus prorsus repertum non esse, sed sepulcrales illius fascias tantum suo loco intactas atque inviolatas, perinde atque corpus eis paulo ante

Α τερὸς ὁ τῶν Ὀδηγῶν ἐστίν· ἐν ᾧ τὴν ἐξ Ἀντιόχου πετρίεσαν εἰκόνα τῆς τοῦ Λόγου μητρὸς ἀνετίθει, ἣν Λουκάς ὁ θεὸς ἀπόστολος χειρὶ καθ' ἑστέρας ζήτησεν ἔτι, καὶ τὸν τῶν ὀρώσης, καὶ τὴν χάριν τῆ μορφῆς ἐνείεσεν. Ἡ δὲ τις εἰκὼν ἐν τῷ Τριβουναλίῳ λεγομένῳ πρώτως τὸ ἐξ δεῦρο τελούμενον αὐτῆ διεπράξατο· ἐφ' ᾧ καὶ κατὰ τὴν τρίτην τῶν ἡμερῶν τὴν παννυχίδα καὶ τὴν λιτὴν ἐνομοθέτει τελεῖσθαι· ὁ δὲ καὶ ἐξ δεῦρο ἔραται τηρούμενον. Τρίτον δ' ἔτερον κάλλι ἐμυθήτω καὶ παντοδαπαῖς ὑαῖς κοσμούμενον τῆ τοῦ Λόγου ἀφ' αἰῶνος μητρὶ, ᾧ Βλαχέρναι ἐπώνυμον· ὃν διαρκῶς εἰς φιλότιμον ἄλλοις κοσμήσασα, Μαρκιανοῦ τῶ Ῥωμαίων σκηπτρα διεπόντος, σπουδῆν καὶ ἀμφω πᾶσαν ἐπιεικύντο, καὶ τὸ πάνσεπτον καὶ πανάχραντον καὶ θεοδόχον ἐκεῖ τῆ σκῆνος εὐρεῖν, καὶ τούτω ἐναποθέσθαι. Καὶ δὴ τὰ παρίντα τηλικᾶδε τὴν ἀρχιεπίσκοπον Ἱεροσολύμων Ἰουθενάλιον, καὶ τοὺς ἐκ Παλαιστίνης ἤκοντας ἐπισκόπους διὰ τὴν ἐν Χαλκιδόνι σύνοδον μεταπειλάεινοι· ἐπυθάνοντο, εἰ γε τὸ θεῖον τῆς Θεοτόκου καὶ τῆ Παλαιστίνην τέμενος ἐξείσιον μάλα γε ὃν καὶ τὸ θεῖον ἐκεῖνης σκῆνος ἔτι τῆ σαρῶ παρήμενοι ἦ ἐπί τῆ καταρχᾶς. Βουλομένοις γὰρ εἶναι ἐκεῖθεν μετακομίζεσθαι παρὰ τὸ ἐκεῖνοι· ἀνεγερθὲν τέμενος, φυλακῆν ἐστῆμενον τῆ βασιλίδι τῶν πόλεων. Ταύτης γὰρ οὐσαν καὶ τὴν πόλιν καὶ τὴν νεῶν, γρῆνα· ἐφασκον μηδὲ τοῦ ἱεροῦ σκῆνους ἐκεῖνης ἄμοιρα καταστήσασθαι. Πρὸς δὲ ταῦτα ὑπολαβόντα Ἰουθενάλιον, ἀποκρίνασθαι· Τῆ μὲν ἱερᾷ καὶ θεοπνευστῶ Γραφῇ οὐδαμῶς τὰ κατὰ τὴν τελευταίαν τῆς ἀγίας καὶ ἀειπαίδος Θεοτόκου Μαρίας ἐμφέρεται· ἀρχαῖα δὲ τινι καὶ ἀληθεστάτῃ πάμπαν παραδόσει πεθεῖσθαι· ὡς ἐπιτάσσει ἐκεῖνη τῆς τελευταίας, ἀθρόον ἐκ περάτων γῆς ἐπὶ τὸ κήρυγμα τοῖς ἀποστόλοις διεπαρήμενοις, μεταρτίους νεφέλαις τισὶν εἰς Ἱερουσόλυμα γεγενῆσθαι. Ὑπατία δὲ κρείττονι ὕμνος θεῶν δυνάμεων ἐξηχεῖτο. Ἀφορητὴ δὲ πάλιν ὑπερφυῖς τὸν Λόγον καὶ ὕβιν αὐτῆς κατιόντα τὸ θεῖον ἐκεῖνης πνεῦμα εἰς χεῖρας λαβεῖν· τὸ δ' ἐκεῖνης Θεοειδέστατον σκῆνος· ἀγγελικῆ καὶ ἀποστολικῆ σὺνάμα ὕμνωδία ἐκκομισθὲν, σαρῶ τινι ἐν χώρῳ Ἱεθουμανῆ κατατέθη, καὶ γε εἰς τρίτην ἡμέραν ὁ τῶν ἀγγέλων ὕμνος τῷ χώρῳ διέμεινεν ἀσιγήτοις ὕμνωδίας γεραιῶν τὴν Θεομήτορα. Ὡς δ' ἐκεῖνη ἐπαύετο, καὶ τις τοῦ χοροῦ τῶν ἀποστόλων ἀπολειφθεὶς, ἐπανῆκε μετὰ τρίτην τῶν ἡμερῶν βιασάμενος τὸν ἱερὸν ἐκεῖνον χορὸν, ἀνολίγειν τὴν σαρῶν ἐπειράτο, καὶ τὸ εἶδος τῆ μητρὶ τοῦ Λόγου ἀφασίου. Ἐπεὶ δὲ καὶ τῆς σφραγίδος διαλυθείσης ἠνολίγειτο, τὸ μὲν θεῖον ἐκεῖνης σῶμα παντάπασιν ἀνεύρετον ἦν· τὰ γε μὴν ἐντάφια σπάργαντα μένοντα κατὰ χώραν ἀδιγῆ καὶ ἀπείσχυστα, ὡς περ ἄρτι ἀπολειπίπτες ἐκεῖνα τοῦ σώματος, ἀρόρητω τινὶ εὐωδία ἀστράπτουσα· ἣς ἐξ μᾶλλον ἐμφορηθέντες, σφραγίδι αὐτοῖς τὴν σαρῶν ἐπισημηνάμενοι, ἀπηλλάττοντο, ἐκπεληγμένοι τῷ περιδῶρῳ τοῦ πράγματος, τοῦτο μόνον ὡς γ' ἐλεῖν ἐπιλογισάμενοι, ὡς ἄρα ὁ ἐξ αὐτῆς ἰδίᾳ

(1) Palæstina Eudocia imaginem Matris Christi, quam Lucas apostolus pinxerat, Hierosolymis misit. (Theodoros Lector.)

ὕπνου εὐδοκῆσα; ἀρρήτως καὶ ἀπεριγράτως ἅρμα λαβεῖν καὶ γεννηθῆναι Θεοῦ Λόγου, καὶ τῆς δόξης ὧν Κύριος. εἶτα καὶ μετὰ τὴν ἀρρήτων κήτην ἀλύμαντον τὴν προθεσίαν διατηρήσας, αὐτὸς ἔξωσε καὶ μετὰ τὴν ἐνθὺν ἀπλλαγὴν τὸ ὑπερφύως ἄχραντον καὶ ἀμίαντον ἐκείνης; καὶ πανάγιον σῶμα καὶ πρὸ τῆς νενοστήμενης καὶ κοινῆς ἅπασι ἀναστάσεως; ἀφθαρτὰ τιμῆσαι, καὶ μεταθέσει ἀγγελικῇ μεταστήσας εἰς τινὰς ὑπερφύτους καὶ ἀφθάρτους χύρους τῶν ἐπουρανίων μονῶν, γέρας ὡσπερ τι ἐξαισιον χαριζόμενος; τὸ μὴ τοῖς λοιποῖς τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν μάλιστα εὐδοκίμησά των σῶμα καὶ ταύτην ἀνίστασθαι. Συλῆσαν δὲ τηνικάδε τοῖς ἀποστόλοις ὁ τε ἀγιώτατος Τιμόθεος, Διονύσιος; τε ὁ Ἀρεοπαγίτης, καὶ ὁ πολὺς τὰ θεῖα καὶ σοφὸς Τερσίθεος ὡσπερ αὐτὸς φησι Διονύσιος; ἐν τοῖς πρὸς Τιμόθεον πονηθεῖσιν αὐτῷ περὶ τοῦ μακαρίου Τερσίου λέγων οὕτως· «Ἐπεὶ καὶ πρὸ οὐτοῖς τοῖς θεολήτοις ἡμῶν ἱεράρχαις, ἡνίκα καὶ ἡμεῖς, ὡς ὄσθα καὶ αὐτὸς, καὶ πολλοὶ τῶν ἱερῶν ἡμῶν ἀδελφῶν ἐπὶ τὴν θέαν τοῦ ζωαρχικοῦ καὶ Θεοδόχου σώματος συνελθύσαμεν. Παρῶν δὲ καὶ ὁ ἀδελφός Θεός Τάκωτος, καὶ Πέτρος ἡ κορυφαία καὶ πρεσβυτέρα τῶν θεολόγων ἀκρότης. Εἶτα ἰδοὺ μετὰ τὴν θέαν ὑμῖσαι τοὺς ἱεράρχας ἅπαντας, ὡς ἕκαστος ἦν ἰκανὸς τὴν ἀπειροῦναμον ἀγαθότητα τῆς θσαρχικῆς εὐσθενείας, πάντων ἱεράται μετὰ τοὺς θεοὺς λόγους, ὡς οἴσθα, τῶν ἀλλων ἱερομυστῶν, ὅλος ἐκδημῶν, ὅλος ἐξιστάμενος ἑαυτοῦ, καὶ τὴν πρὸς τὰ ὑμνοῦμενα κοινωνίαν πάσχων. Καὶ πρὸς πάντων ἠκούετο καὶ ἐγινώσκετο καὶ ἐρωτῶτο θεολήπτος ἕμνος, καὶ θεοὺς ὑμνολόγους κρινόμενος. Καὶ τί ἂν σοι περὶ τῶν ἐκεῖ θεολογηθέντων λέγοιμι; Καὶ εἰ μὴ καὶ ἑμαυτοῦ ἐπιπέλησμαι, πολλάκις οἶδα παρὰ σοὶ καὶ μέρη τινὰ τῶν ἐνθεωτικῶν ἐκείνων ὑμνοῦδων ἐπακούσας.» Ταῦτα διεξιθόντος Ἰουδινάλιου, οἱ κρατούντες τὴν ἀγίαν ἐκείνην ἰδέοντο πύμπειν σφοδρῶν μετὰ τῶν ἱερῶν ἐκείνων ἀμφίω, ἀσφαλῶς τῇ σφραγιδι ἐνσημηνάμενον· ἦν δὲ καὶ πρὸς Ἰουδινάλιου ἀποσταλείσαν, ἐν τῷ πρὸς αὐτῶν οἰκοδομηθέντι μεγίστῳ νεφῶ τῶν Βλαχερινῶν δόσιαις κατέθεντο ταῖς χερσὶν ἕγχεστα τῆς ἱερῆς; καὶ θεῖας τραπέζης; εἰ τοῖς ζώσι καταλειγμένου Μαρκανοῦ. Ἢ γὰρ τι εἰς ἐσθῆς ἐπὶ λέοντος οὐ πολλῷ ὑστερον ἐκομίζετο· ἦ δὲ καὶ ἐν τῷ περιφερῆ ἀνετέθη νεφῶ, ὃν λέων ὁ Μέγας; ἰδεῖματο, ὡς ἐπ' ἐκείνου γενόμενος λέξομεν.

nitus inspiratarum illarum laudum, te canente, audire? » Hæc ubi Juvenalis dixit, principes ipsi ab eo, ut sanctum eum tumulum, una cum sacris vestibus probe obsignatum ad se mitteret, rogant: eumque ita a Juvenali transmissum, in maximo quod ab eis constructum est Blachernarum templo, piis consecrarunt atque deposuerunt manibus, proxime ad sacram divina que mensam. Factum id Marciano adhuc superstite. Veneranda enim vestis ejus aliquanto post, sub Leone, est allata, et in rotundo templo, quod Leo Magnus adificavit, collocata est, sicuti in historia ejus dicemus.

A reliquisset, repertas, et quidem inenarrabili odoris suavitate redolentes: eaque illos abunde afflatis, signaculo rursum tumulo imposito, abiisse, ad miraculum tantum consternatos, atque illud scilicet, pro eo atque decebat, animo secum meditato, illum ipsum Deum Verbum et Dominum gloria, qui subsistentia sua, pro beneplacito suo, eo quem neque verbis neque intelligentia assequi liceat modo, carnem ex ea suscipere, et deinde post ineffabile illam uteri gestationem et partum, virginitatem illasam conservare dignatus sit: illum inquam ipsum, etiam post obitum et ex vita hac migrationem, mirifice immaculatum, impollutum, et modis omnibus sanctum corpus ejus, ante destinatum quoque et communem omnium resurrectionem, immortalitate coonestasse: eoque per angelorum ministerium in loca quædam cælestium regionum lucidissima et a corruptione alienissima translato, honore præcipuo prosecutum esse, ne una cum reliquis vel celeberrimis laudatissimisque hominibus resurgeret. Porro cum discipulis ibi tum adfuisse addidit, sanctissimum illum Timotheum, Dionysium Areopagitam, magnique divinum et sapientem Hierotheum: quemadmodum hac de re Dionysius ipse in suis ad Timotheum de beato Hierotheo scriptis testatus sit: «Congressus etiam est cum hierarchis divino numine afflatis, cum et ego, ut scis ipse, alique multi ex sanctis fratribus nostris, ad spectaculum corporis, quod auctorem vitæ Deumque suscepisset, convenissemus. Aderat ibi Jacobus quoque frater Domini, et item Petrus, supremum atque venerandum theologorum fastigium. Deinde post id spectaculum, visum est, ut hierarchæ omnes, pro se quisque ut posset, hymno cantato, infinitentem divinæ virtutis bonitatem concelebrarent. Meministi tu satis, ut ibi secundum theologos ipsos, omnes alios sacros mystas longe superarit, totus a seipso secedens, totus mente extra seipsum degens, et prorsus convenientia eis quæ caneat patiens, ita ut a quibus audiebatur et conspiciebatur simul et cognosceretur et non cognosceretur, Numine afflatus, 610 et divinus hymnorum cantor judicatus. Sed quid tibi de iis, quæ tum sancti illi viri theologati sint, dicam, cum, nisi mei quoque ipsius sim oblitus, meminerrim, me multos hymnos et partes quasdam divi-

CAPUT V.

A

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ΄.

De obitu Pulcheriæ et Marciani: et ut post eum Leo Magnus Romanorum imperator sit renuntiatus.

Beata Pulcheria sexto imperii Marciani anno, illustri post se relicta laude et gloria, et virginitate sua ad extremum usque finem integra conservata, cum post plurima maximaque benefacta, substantiam suam omnem Dei templis et pauperibus dedicasset, in fata concessit. Donationem eam Marcianus gratam habuit, facultatesque illius quæ plurimæ erant, distribuit. Ipsa autem in templo divorum apostolorum condita est. Postea annis duobus non omnino exactis, Marcianus quoque inter homines esse desiit, multa religione et sanctitate vir, ut qui in supplicationibus publicis pedes præierit, et maximam indigentibus pecuniam præbuerit: si quis alius, et ipse Christianissimus imperii administrationem veluti monumentum vitæ pie agendæ hominibus omnibus reliquit. Eo imperante, in Romana ditione tranquilla pax fuit, ita ut tum aurea existimarentur esse sæcula. Cæterum eo ad meliorem vitam translato, communi senatus calculo, Leo ex tribunis, Thrax ipse quoque genere, imperator Romanorum salutatus est, et a patriarcha Anatolio diademate coronatus. Hic Maceles cognominatus est, quod Asparem ex militiæ ducibus maximum, qui eum ad imperium evexerat, et filium ejus Ardaburium, propter imperium affectatum, interemit.

611 CAPUT XVI.

Ut rursus Alexandriæ seditione orta, ab eis qui non assentieban ut sanctæ quartæ synodi decretis, Proterius Alexandriæ episcopus occisus sit, et per urbem pedibus tractus, instinctu et dolo Timothei Akluri, qui episcopalem sedem occupavit. Et ut isto a Leone pro expulso, Alexandrini alium Timotheum legerint, cognomento Salophacolum. Et ut Anatolio morituro, Gemadius sedem Constantinopolitanam occupavit.

Alexandriæ autem plebs ipsa, atque etiam primores viri Dioscoro addicti, Chalcedonensis synodi decretum non susceperunt, et Marciani obitu cognito, furore multo rursus adversus Proterium concitati sunt, ardorem eo expellendo plurimum ostendentes. Populus quidem ubique universus facile ad iram impellitur, et materiam quamque quam sors offert, veluti scintillam atque fomitem tumultus arripit. Alexandrina autem plebs ad res ejusmodi non minus proclivis et prompta est, ex innumera quæ undequaque conflavit multitudine coæcervata. Proinde præter rationem omnem audacia vititur, et impetu dæmoniacæ effertur. Aiunt quippe, cuius liberum ibi esse, quocumque temere arrepta causa et occasione, populum celeriter ad seditionem intemperis quibusdam excitare, et quocumque velit ducere. Et maxima ex parte jocis ludicrisque rebus populus, sicuti inquit Herodotus, de Awaside scribens, deditus est. Plebs ea quan-

Περὶ τοῦ θανάτου Πουλχερίας καὶ Μαρκιανοῦ· καὶ ὡς μετ' ἐκείνον Λέων ὁ Μέγας βασιλεὺς Ῥωμαίων ἀνηγορεύθη.

Ἄλλ' ἢ μὲν μακαρία Πουλχερία τῷ ἔκτῳ χρόνῳ ἦδη ἀρχομένη τῆς βασιλείας Μαρκιανοῦ μετὰ περὶ φανούς δόξης ἦν καταλείπει, τῶν τῆδε μετέστη, ἀφθονοῦ τὴν αὐτῆς παρθενίαν ἄχρι δὴ καὶ ἐς τέλος διατηρήσασα, ἐπὶ πολλοῖς καὶ μεγίστοις τῶν κατορθώμασιν ἅπαντα τὰ προσίτα Θεοῦ νοσοῖς καὶ πένθησι καταλείψασα· ἃ δὴ καὶ Μαρκιανὸς πλείστα ὄντα καὶ ἑσπερῆ καὶ διέδωκε· καὶ ἐν τῷ τῶν Ἀποστόλων κατετίθη νεψ. Οὐ πάνυ δὲ δύο παρωχηκότων ἐνισυτῶν, καὶ Μαρκιανὸς ἐξ ἀνθρώπων γίνεται, ἀνὴρ πολλῆ εὐλαβείᾳ καὶ σεμνότητι χρώμενος. Πεζὺς γὰρ ταῖς γινομέναις λιταῖς πρώτων πλείστα τοῖς δοκομένοις διένεμε χρήματα· Χριστιανικώτατος ἐπερ τις διαγενόμενος, καὶ μνημείων πᾶσιν ἀνθρώποις τὴν βασιλείαν καταλείπει· βθεθεῖα γὰρ εἰρήνη τὰ Ῥωμαίων κατέσχεν, ὡς καὶ χρυσᾶ ἔτη τὰς τῆς ἀρχῆς ἐκείνου ἡμέρας εἶναι λογίζεσθαι. Ἐκείνου δὲ πρὸς τὴν ἀμείνω λῆξιν μεταχωρήσαντος, ψήφῳ κοινῇ τῆς συγκλήτου Λέων ὁ ἀπὸ τριβούνων, Θράξ καὶ αὐτὸς τῷ γένει, βασιλεὺς Ῥωμαίων ἀναγορεύεται, τοῦ πατριάρχου Ἀνατολίου ἐδιδόχημα περιθέντος αὐτῷ, ὃς καὶ Μακείης ἐκλήθη, ὅτι περ Ἀσπαρα τὸν μέγιστον στρατηγὸν καὶ τὸν υἱὸν Ἀρδαβούριον ἐπιβουλεύοντας τῇ ἀρχῇ ἀνείλεν εὐθύς.

C

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ΄.

Ὅς στάσεως αὐθις ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γενομένης παρὰ τῶν μὴ παραδεχομένων τὴν ἀγίαν τετάρτην σύνοδον, ἀνηρέθη Προτέριος ὁ Ἀλεξανδρείας, ἐκ ποδῶν ἐλακισθεὶς, μεθοδεύει Τιμοθέου τοῦ Αἰλοῦρου, ὃς καὶ τὸν ἠρόνον ἐσχ. Τοῦτου δὲ ὑπὸ τοῦ εὐσεβοῦς Λέοντος ἐλαθόντος, Ἀλεξανδρείας Τιμόθεον ἔετρον προχειρίζεται τὸν Σαλοφακόλον. Ἀνατολίου δὲ θανόντος, Γεννάδιος τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκλήρουτο θρόνον.

Τὸ δ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δημοτικόν, καὶ ὅσοι δὴ τῶν ἐπιστῆμων τὴν ἐν Χαλκηδονίῳ οὐκ ἀπεδέχοντο σύνοδον Διοσκώρῳ προσκείμενοι, τὸν Μαρκιανοῦ πυθόμενοι θάνατον, θυμῷ πολλῷ τὴν κατὰ Προτερίου μῆνιν αὐθις ἀνῆπτον, θερμότητα πλείστην ἐξελάσαι τοῦτον ἐπιδεικνύμενοι. Δεινὸν γὰρ τι χρῆμα δῆμος ἅπας καὶ πρὸς ὄργην ἐξείσπτον· καὶ τὸ προσεγγὴν ὕλην ὡσπερ καὶ ὑπέκκαυμα τῶν θορύβων ἔχει. Οὐχ ἥκιστα δ' ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας δῆμος πρὸς τὰ τοιαῦθ' ἔτοιμος, μυρῶν πλήθει, καὶ ὅθεν δὴ ποτε ἔκοντι προσηρανισμένοι, κινεῦσεν ὁρᾶσαι παραλογωτέρῳ χρώμενος, καὶ ὁρμαῖς τισὶ δαιμονίαις γυρορούμενος. Ἀμέλει τοι καὶ φρασὶν ἐξὴν εἶναι βουλομένη παντὶ τὸ προστυχεῖν ἀλίαν ποιησαμένην, θάστον εἰς στάσιν ἀναθραχθεῖν τὸν δῆμον, καὶ ἔπη βουλομένη εἰς μεταφέρειν αὐτόν. Τὰ πολλὰ δὲ καὶ παιγιήμων ἐστίν, ὡς φησὶν ὁ Ἡρόδοτος, περὶ Ἀχαιῶν ἐστρωτῶν. Τοιοῦτος μὲν ὁ τῶν Ἀλεξανδρέων δῆμος κατὰ τοῦτο τὸ μέρος· τὰ γε μὴν ἄλλα αὐτοῦ οὐχ

οἷον ἂν τις περιφρονήσειεν. Οὕτω τοίνυν ὀρμῆς καὶ ἄμυνης ἔχοντες, καιροῦ δραξάμενοι, καὶ ὄν Διονύσιος ὁ τῶν Ἐφῶν στρατιωτικῶν ταγματῶν ἡγούμενος πρὸς τῇ προσωτέρῃ Αἰγύπτῳ διέτριβε, Τιμόθεόν τε καὶ ἄλλοι, Αἰλουρον δὲ τὸ ἐπώνυμον, ἐπὶ τὴν τῆς ἐπισκοπῆς ἀνάγειν θρόνον ψηφίζονται· ὃς βίον μὲν ὁ θεὸς μοναδικὸν ἐπιτήδευεν, ὕστερον δὲ καὶ προσφύτερος τῆς Ἀλεξανδρῶν Ἐκκλησίας ἐγένετο. Πολὺς δὲ τις κατὰ τῆς ἐν Χαλκηδόνι ἔβριε συνόδου. Δεινὸς δὲ μάλιστα ὢν συγγέειν τὰ πράγματα, καὶ τῆς ἐπισκοπῆς ὑπερρυῶς ὀρεγόμενος, μελανία τιμὴ καὶ ἀσθὴνῆ χρησάμενος, νυκτὸς τὰ καταγώγια τῶν μοναχῶν διερχόμενος, ἐκάλει ἕκαστον ἐξ ὁνόματος διὰ τινος σχοινοτενεύς καὶ ἐπιπέλου καλάμου. Ὡς ἀκούσαντες τὰς κλήσεις, ἔνα μὲν ἑαυτὸν εἶναι τῶν λειτουργικῶν πνευματικῶν ὑπεκρίνατο, σταλῆναι δὲ ὁμοθυμῶν πᾶσιν εἶπε, ὥστε τῆς μὲν Προτερίου κοινωνίας ἀποστήναι, Τιμόθεον δὲ τὸν Αἰλουρον εἰς τὴν τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνον ἀναβιβάσαι. Καὶ δὴ ἐτι Προτερίου τῇ ἐπισκοπῇ διατρέποντος, καὶ τὴν Ἱερουσόλην αὐτοεργουμένου, οἱ περὶ αὐτὸν ἐπὶ τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν γινόμενοι, ἣ τοῦ Καίσαρος προσταγόρευται, πατριάρχην τῆς Ἀλεξάνδρου τὴν Αἰλουρον προχειρίζονται. Εὐσέβιος δὲ τοῦτον ἐχειροτόνησεν, τοῦ Πηλουσίου ἐπίσκοπος, καὶ Πέτρος ὁ ἐξ Ἰβηρίας, Ματρουμῶ τοῦ πολυχίνου τῷ νομῷ Γάζης τὴν ἐπιτροπὴν ἔχων, καὶ ἄμφω τὴν Ἱερουσόλην ἀφηρημένοι· πολλῶν πρῶτον παρὰ Προτερίου. Ὡς δὲ μάθοι· ὁ στρατηγὸς Διονύσιος τὰ γενόμενα, σπουδῇ τῇ πάσῃ ἐλαύνων, ἤκεν ἀπὸ τὴν Ἀλεξανδρείαν, σπεύδων ἐτι νεαρὴν οὔσαν τὴν τῆς στάσεως ἀναφύεισαν κατασβεῖσαι πυρκαϊάν. Δείσας δὲ ὁ Τιμόθεος μὴ τὸν θρόνον ἀφαιρεθεῖν, τῶν τινος Ἀλεξανδρῶν σακριαστῶν ἐρεθίσας, κατὰ Προτερίου κινεῖ. Οἱ θυμῷ πλήρεις φρονήματος ἐπιθρόντες, ἐκείνου κατὰ τὸ πανάγιον βαπτιστήριον πεφευγότες, ἀπηνῶς (ὡς θεία δίκη!) τὸν τοσοῦτον ἀρχιερέα διαχειρίζονται, τὰ ξίφη σφῶν κατὰ τῶν ἐγκάτων ἐλάσαντες, τὴν ἐπιταγὴν τῷ Τιμόθεῳ πληροῦντες· ἐπειτα καλωδίῳ περιαρτήσαντες, ἀπὸ τὴν λειψόρον ἀπανταχοῦ ἐσυρον, ἐπιμαίνοντες τῷ νεκρῷ, διατωθάζοντές τε καὶ ἐξέθριζοντες, ὡς ἄρα Προτερίου· εἴη ὁ ἀνηρημένος. Ἰκανῶς δὲ δια πάσης τῆς πόλεως περιελκυσάντες, ἔλαττον πάντων παρεδίδουν πυρὶ, τὴν ὑπολειφθεῖσαν κίνιν εἰς ὄερα λικμῶντες, οὐδὲ τῶν ἐκείνου σπλάγγων ὠμῶν οὕτω ναρκήσαντες ἀπογεύσασθαι. Σὺν αὐτῷ δὲ καὶ ἄλλοι ἐξ τὸν ἴσον ἀγῶνα διήνυσαν. Ἄδρα μολὼν Ἄλων ὁ εὐσεβέστατος βασιλεὺς, σύνορον αὐτοῖς ἀθροίζειν ἀπεδοκίμαζε· γράμματα δ' ἐγκύκλια ταῖς ἀπὸ τὴν οἰκουμένην ἐπεμπεν ἐκκλησίαις, καὶ τὴν οἰκίαν δόξαν ἐγκατασπεύρων τῆς γράμμασιν, ἐκέλευε τε πάντας τὴν δόξαν ἀντεπιστέλλειν, περὶ τε τῶν ὀρισθέντων τῇ ἐν Χαλκηδόνι συνόδῳ, εἰ γ' ἐκείνοις ἐπισθεταὶ βούλοιντο· ἐτι δὲ καὶ ὅπως γνώμης ἔχουσι περὶ τῆς τοῦ Αἰλουρου χειροτονίας, οὕτω γεγεννημένης, ὡς εἴρηται· εἰ γ' ἐπὶ λαμβάνηται ταύτης ὡς οὐ προστακτικῶς προβάσης, ἣ καὶ προσέινεται τοῦτον τὴν Ἀλεξάνδρου ἐπισκοπῆν. Ὁ μὲν οὖν ταῦτα τοῖς ἀπανταχοῦ Ἱερουσίαι ἐπι-

tum ad hanc partem pertinet, talis est: in rebus autem aliis haudquaquam contemnenda. Cum igitur eo impetu irati ferrentur homines, illa etiam temporis opportunitate oblata, quod Dionysius Orientalium copiarum ductor apud interiorem Ægyptum esset, Timotheum quemdam cognomento Ælurum ad episcopalem evehere dignitatem constituerunt: qui monasticam egerat vitam, et deinde presbyter Ecclesiæ Alexandrinæ factus fuerat. Et quod magnopere in Chalcedonensem synodum inveheretur, idoneusque ad res miscendas esset, atque episcopatum mirifice expeteret, fuligine nigroque colore oblitus, noctu circum monachorum cellas obambulavit, et quemque per calamum scirpeum excavatum nominatim evocavit: atque illi cum eum audirent, ipse se ex spiritibus administris unum esse assimilavit, et cœclitus propterea missum omnibus dixit, ut a communione Proterii discederent, et Timotheum Ælurum in episcopali sede collocarent. Adhuc Proterius episcopatum gerebat. 612 et munere suoungebatur, cum Timothei partium studiosi in ecclesia Magna, quæ de Cæsaris nomine dicta est, congregati, Ælurum ipsum patriarcham Alexandria designarunt. Ordinarunt eum Eusebius Pelusii, et Petrus, ex Iberia ortus, Majumæ, quod Gazæorum præfecturæ oppidum est, episcopus, quibus dignitas sacerdotalis a Proterio dudum adempta fuerat. Qua de re certior factus Dionysius dux maximis itineribus Alexandriam venit, seditionis recens etiamnum incendium restincturus. Timotheus sibi, ne e throno deturbaretur, metuens, seditiosos quosdam ex populo Alexandrino homines adversus Proterium irritavit, qui illum audaci furore plene aggressi sunt, et episcopum tantum, cum ad sacrosanctum baptisterium confugisset, crudelem in modum (o divina vindicta!) ferro in viscera ejus adacto, ut imperata Timothei exsequeretur, conturidarunt: et deinde ex fune suspensum passim per viam publicam rapuerunt, cadaveri ejus ut homines furibundi insultantes, atque cum contumelia illudentes, et quod Proterius necatus esset clamitantes. Et postquam id per urbem omnem distraxere, postremo igni etiam ustularunt, cinere qui superfuit in aerem disjecto, visceribusque ejus crudis (nam et ab hoc facto non abhorruerit) degustatis. Una cum Proterio alii præterea sex idem certamen obire. Hæc res ubi ad piissimum imperatorem Leonem est delata, non ille rursus synodum cogendam esse duxit, sed circularibus per orbem literis ad ecclesias missis, quibus sententiam suam inseruit, opinionem episcopum quemque suam rescribere sibi jussit, cum de Chalcedonensis synodi constitutionibus, an sequi illas vellent, tum de ordinatione Æluri, quæ ita, sicuti dictum est, facta esset, reprehenderentur eam, ut quæ minus legitime processisset, an episcopatum illum gerere permitterent. Leo hæc sic ad omnes ubique episcopos scripsit. Illi autem,

petierat, Hierosolymorum thronum occupavit, ad-
 iutoribus ea in re usus, qui synodi constitutionibus
 adversabantur, et Eudociæ gratificabantur. Et cum
 episcopi nondum a synodo reversi fuissent, alios
 ipse ordinatos in urbes quasque misit. Severia-
 num autem Scythopolis episcopum, quod malevol-
 entia illius suffragari nollet, oppido exactum in-
 teremit. Magnam quoque movit persecutionem, in
 civitate sancta, adversus eos qui communicare
 cum eo volebant. Quosdam namque tormentis ex-
 cruciavit, aliquibus substantiam ademit, aliorum
 ædibus ignem injecit, ita ut urbs a barbaris capta
 esse videretur. De quo postea monachorum ordo
 ad Alcisonem litteras dans, illud scripsit : quod
 cum ut maleficus et episcopo suo infidus depre-
 hensus esset, monasterio suo expulsus, et quia
 Alexandria quoque rebellis Dioscuro fuerat, quod
 verberibus multis affectus, tanquam homo seditio-
 sus per urbem scabioso camelo insidens traductus
 sit. Idem quoque Palæstinæ urbes circumiens, eas
 ut sibi episcopos legerent, coegit. Quorum unus
 etiam fuit Petrus, ex Iberia oriundus, Gazæorum
 civitatis, cui Majumæ nomen est, episcopus. Adeo
 ut Athanasius quidam in diaconorum ordinem
 cooptatus, in media ecclesia Hierosolymis cum
 multa dicendi libertate, iniquitatis abominatione
 throno sanctissimo insidente, vocem illam præ-
 claram emisit : « Desine, Theodōsi, tantam cæ-
 dem committere, desine Christo bellum inferre,
 et gregem ejus in prædonum morem e divino
 ovili ejicere, et aliquando tandem benevolentiam
 erga verum germanumque pastorem nostram co-
 gnosce ; neque enim alienum sequi didicimus, ne-
 que vocem extraneam audire. » Hæc cum diceret,
 a satellitibus Theodosii arreptus, et ex ecclesia tra-
 ctatus est. Atque insolentis petulantia et crucia-
 tum genus omne propter Christum perpessus, et
 flagris multis concisus, postremo etiam ferro vitam
 amisit. Cadaver ejus ex pedibus per urbem omnem
 raptum, canibus tandem esca projectum est. Porro
 Dorotheus, qui Palæstinam provinciam ab impe-
 ratore acceptam administrabat, 601 et tum apud
 Moabitidem bello adversus barbaros occupatus
 erat, ubi ea quæ in urbe sic gerebantur cognovit,
 celeritate summa cum exercitu forti rebus præsen-
 tibus consulturus accurrit. Cæterum Theodosii et
 Eudociæ satellites, portis clausis, non prius eum
 admisere, quam eis pollicitus esset, se quoque ad
 partes eorum defecturum, sicuti monachorum om-
 nium ordo et universa civitatis multitudo fecisset.
 Ita menses viginti exitiosus Theodosius tyrannidem
 in sede Hierosolymitana exercuit. Quam rem post-
 quam Marcianus intellexit, a Dorotheo ille ejectus
 est : quem is capere quidem (sic enim imperatoris
 præceperat jussio) conatus est ; sed id ab eo fieri non
 potuit, propterea quod pestis illa in Sinæum mon-
 tem profugerat. Quam ob causam plurimi, qui
 partibus ejus faverant, tormentis subditi sunt, non
 plebei tantum homines, sed etiam qui propter

μων ὑφαρπάζει θρόνον, ἀρωγοῖς χρησάμενος τοῖς
 τάναντία τῇ συνόδῳ φρονοῦσι, καὶ τοῖς ὑπουργοῖς
 Εὐδοκίας. Καὶ τῶν ἐπισκόπων μήπω ἐκ τῆς συνόδου
 ἐπανελθόντων, ἐκεῖνο; ἐτέρους χειροτονήσας, κατὰ
 πόλιν ἐξέπεμπε. Σευηριανὸν δὲ τὸν Σκυθοπόλεως
 ἐπίσκοπον, μὴ ὑπαχθῆναι τῇ ἐκείνου κακονοίᾳ ἡρη-
 μένον, τῆς πόλεως ἐξαγαγὼν ἔκτεινε. Μέγαν δ' ἐκί-
 νησε διωγμὸν ἀνὰ τὴν ἁγίαν πόλιν κατ' ἐκείνων οἱ
 μὴ ἐκείνῳ κοινωνεῖν εἴλοντο· οὗς μὲν γὰρ βασάνοις
 ἤκιστα· ἄλλων τὴν περιουσίαν διήρπασεν· ἐτέρων
 δὲ πῦρ ἐνήκε τοῖς οἴκοις· ὡς δοκεῖν τὴν πόλιν ὑπὸ
 βαρβάρων ἀλίσκεσθαι. Περὶ οὗ τὸ μοναχικὸν ὕστε-
 ρον πρὸς Ἀλκίωνα γράφον εἰρήκεν, ὡς καὶ περὶ
 τὸν οἰκεῖον ἐπίσκοπον οἶα κακούργος· ἀλοῦς, τοῦ
 κατ' αὐτὸν ἀπηλάθῃ μοναστηρίου, καὶ ἐπὶ τῆς Ἀλε-
 ξάνδρου διάφορος Διοσκόρου κατέστη. Ἐνθα πολλαῖς
 καταξανθεῖς ταῖς πληγαῖς ὡς στασιώδης, ἐπὶ καμή-
 λου ψωριώτης ἀνὰ τὴν πόλιν περιηρέθη. Καὶ πρὸς
 τὰς πόλεις Παλαιστίνης ἰὼν, ἐπισκόπους σφίσι χει-
 ροτονεῖν κατηνάγκασεν. Ὡν εἷς ἦν καὶ Πέτρος ὁ ἐξ
 Ἰδηρίας τῆς Γαζαίων πόλεως, ἢ Μαΐουμᾶ; δνομα,
 τοῦς τῆς ἐπισκοπῆς οἰακας πιστευθεῖς· ὡς καὶ τινα
 Ἀθανάσιον τῷ τῶν διακόνων κατελεγμένον χορῶ
 παρῆρσιασάμενον, ἐν μέσῃ τῇ ἐκκλησίᾳ, τοῦ τῆς
 ἀνομιᾶς βδελύγματος, ἐν τῷ ἁγιοτάτῳ ἐξεζομένῳ
 θρόνῳ, φωνὴν ἀφείναι, εἰ Παῦσαι, λέγουσαν, Θεοδό-
 σ.ε, τῆς τοσαύτης μαιφονίας· παῦσαι Χριστὸν πο-
 λεμῶν, καὶ τὸ αὐτοῦ ποίμνιον τῆ; θείας μάνδρας
 ληστρικῶς ἀπελαύνων· καὶ γινῶναι μόλις γενέσθω
 σοι τὸ ἡμέτερον εὐνοῦν περὶ τὸν ἀληθῆ καὶ ὄντως
 ποίμνα· ἤκιστα γὰρ ἄλλοτρίῳ ἔπεσθαι μεμαθήκα-
 μεν, μηδὲ ξένης ἀκούειν φωνῆς. » Ταῦτα λέγων,
 ἀνάρπαστος ἤγετο, ὑπὸ τῶν Θεοδοσίου ὑπασπιστῶν
 ἐξω συρόμενος, καὶ πᾶν εἶδος παροινας καὶ βασά-
 νου φέρων διὰ Χριστόν. Πολλαῖς δὲ καταξανθεῖς
 μάστιγι, τέλος καὶ μαχαίρᾳ καταλύει τὸ ζῆν. Ὁ δ'
 ἐκείνου νεκρὸς, ἐκ ποδὸς διὰ πάσης τῆς πόλεως ἐλ-
 κυσθεῖς, τέλος κυστὶ βρῆθ παραδίδοτο. Δωρόθεος δ'
 ὁ τὴν Παλαιστίνην ἐκ βασιλείως διέπων, περὶ που
 τὴν Μωαβίτιν πρὸς βαρβάρους ἐνασχολούμενος, τὰ
 κατὰ τὴν πόλιν γενόμενα διαγνοῦς, ὅσον τάχος ἤκει
 σὺν οὐκ ἀγενεῖ τῷ στρατῷ βοηθήσαν τοῖς πράγ-
 μασι. Οἱ γε μὴν Θεοδοσίου καὶ Εὐδοκίας ὑπασπι-
 σταῖ τὰς θύρας ἐκείνῳ ἐπιζυγώσαντες, οὐ πρότερον
 ἀνήκταν, ἕως οὗ λόγον καὶ παρ' αὐτοῦ ἔλαβον, ὡς
 χάκειος σὺν αὐτοῖς εἶη ἀποστειτῶν· ὡσπερ δὴ καὶ
 τὸ μοναχικὸν ἄπαν καὶ τὸ τῆς πόλεως διεπράξατο
 πλῆθος. Ἐπὶ εἴκοσι ταῖνον μηνῶν ὁ λυμῶν Θεοδό-
 σιος τὸν θρόνον τυραννήσας, Μαρκιανοῦ τὰ πεπραγ-
 μένα μαθόντος, πρὸς Δωροθέου ἐκβάλλεται, κατα-
 σχεῖν μὲν πειραθῆτος ἐκείνον· οὕτω γὰρ τὸ θεῖον
 ἐκέλευε πρόσταγμα· μὴ δυνηθέντος γε μὴν, τῷ τὸν
 ἀλιττῆριον πρὸς τὸ Σίναιον ἀποδρᾶναι· δι' ὧν πλεί-
 στοι τῶν ἐκείνῳ συναραμένων αἰκίαις ὑπήχθησαν,
 οὐ μόνον τοῦ λαοῦ πληρώματος, ἀλλὰ καὶ τῶν
 μοναδικῶ στήματι κατατεταγμένων. Ἐκείνου δ'
 ἐκποδῶν γεγονότος, Ἰουβενάλιος αὐθι; τὸν θρόνον
 κατέλαθε· καὶ πάντας ὄσους χειροτονίας ἰξίωσε
 Θεοδόσιος, καθῆεν εὐθύ;· Πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα τῶν

ἀνιαρῶν τῷ πληθεὶ ἐπισυνέβη ἐκείθεν ἔνθεν προΐν-
 τουν, ὅσα γε ὁ θυμὸς αὐτῷ διηγήρευε, τοῦ βασιλάνου
 καὶ θεομισσοῦς δαίμονος οὕτω πράττειν εἰσηγουμέ-
 νου ἑνὸς γράμματος ἐναλλαγῆ· ὡς ἐξεῖναι τῇ ἐκφω-
 νῆσει θατέρου σύμπαν ἐπάγειν ἐνταῦθα τὸ ἕτερον·
 ἐπὶ τόσον, ὡς καὶ πολὺ τὸ παραλλάττον νομίζεσθαι
 παρὰ τοῖς πλείοσι, καὶ ἀντικριὰς τὰς ἐννοίας ἐκ δια-
 μέτρου φέρεσθαι, ὡς ἀναιρετικὰς ἀλλήλων καθε-
 στάναι. Καὶ γὰρ ὁ τὸν Χριστὸν ἐν δύο φύσεσιν ὁμο-
 λογῶν ἐκ δύο ἀντικριῶν λέγει, εἴπερ ἐν θεότητι καὶ
 ἀνθρωπότητι συνομολογῶν τὸν Χριστὸν, ἐκ θεότη-
 τος καὶ ἀνθρωπότητος συνθεῖσθαι λέγει· ὁ τε ἐκ
 δύο λέγων τὴν ἐν δύο πάντως ὁμολογίαν ἐπάγει, εἴ-
 περ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος τὸν Χριστὸν
 λέγων, ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι ὁμολογεῖ αὐτὸν
 καθεστάναι, οὔτε τῆς σαρκὸς εἰς θεότητα μεταβλη-
 θεΐσης, οὔτε αὐτῆς θεότητος εἰς σάρκα χωρησάσης·
 εἴ ὣν ἡ ἀβήρητος ἔνωσις, ὡς καὶ διὰ τῆς ἐκ δύο
 φωνῆς ἐνταῦθα νοεῖσθαι προσφάτως τὴν ἐν δύο,
 καὶ διὰ τῆς ἐν δύο τὴν ἐκ δύο, καὶ θατέρου τοῦ
 ἑτέρου μὴ ἀπολιμπάνεσθαι· ὅπου γε κατὰ τὸ πε-
 ριούσιον οὐ μόνον τὸ ὅλον ἐκ μερῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν
 μέρει τὸ ὅλον γνωρίζεται. Καὶ ὁμοῦ ἀλλήλων οὕ-
 τως ἀπεσχοινίσθαι ταῦτα νομίζουσιν ἄνθρωποι συν-
 ηθεία τινὲ περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης· ἢ καὶ τὸ οὕτω
 βούλεσθαι προειλημμένοι, καὶ πάσης ἰδέας παρα-
 φρονεῖν· ἢ πρὸς τὴν τοῦ ὄντος ἰέναι συγκατάθεσιν.
 Δι' ἅπερ αἱ εἰρημέναι μοι συγγύσεις ἐγένοντο. Καὶ
 τὰ μὲν οὕτως ἐν τε Ἀλεξανδρείᾳ καὶ Παλαιστίνῃ
 συνέβαινε.

vel quod ita destinatione animi voluerint, et quodvis
 rum est, assentiri. Quam ob causam, quæ a me
 Alexandrinus et apud Palæstinos accidere.

ΚΕΦΑΛ. I.

Περὶ τοῦ ἐπεισφρησάτος ἐν ταῖς ἐφοῖς τῶν πό-
 λεων λιμοῦ τε ὁμοῦ καὶ λοιμοῦ· καὶ ὡς αὐτο-
 μάτως ἡ γῆ τῷ ἐπιόντι ἔτει ἀνήκε καρπούς.

Πολλὴ δὲ τις κατ' ἐκεῖνο καιροῦ ἀνομβρία ἐγέν-
 νητο, καὶ λιμὸς ὁμοῦ καὶ λοιμὸς ἐν τε Φρυγίᾳ Γα-
 λατία τε αὐτῇ καὶ τῇ Καππαδοκῶν· καὶ ἄχρι δὴ καὶ
 Κιλικίας αὐτῆς περιφανῶς προεχώρει· ὡς συμβαί-
 νειν τῇ ἐνδείᾳ τῶν ἀναγκαίων τοὺς περιτοκούς τῶν
 εἰρημένων ἀπηγορευμένῃ καὶ ὀλεθρῇ καὶ ἀήθει
 χρήσασθαι τῇ τροφῇ, ἐπιλελοιπότην τῶν ἀναγκαίων.
 Λιμοῦ δὲ τοσοῦτου ἐπιχωριάζοντος, τῇ μεταβολῇ τῆς
 διαίτης ἐνόησαν μάλα οἱ ἄνθρωποι· ὑπερβολῇ γὰρ
 φλεγμονῆς οἰδαίνοντος σφίσι τοῦ σώματος, πρῶτον
 μὲν τὰς ὄψεις ἐφθειροῦτο· εἶτ' ἐπιγινομένης βηχὸς,
 τριταῖοι τὴν βίον ἀπῆσαν. Ἄλλὰ τοῦ μὲν λοιμοῦ
 οὐκ ἦν τις βοήθεια οὐδαμῶ· τοῖς γε μὴν ὑπ' ἐκεῖνου
 σπανίοις πάμπαν καταλειφθεῖσιν ἀρωγὴν ἢ πάντων
 σῦνταιρα Πρόνοια δέδωκε, τὸν λιμὸν θεραπεύσασα.
 Κατὰ μὲν γὰρ ἐκεῖνο τὸ ἔτος ᾧ μὴ ἔφυ τὰ σπέρ-
 ματα, ἀερίῳ τροφῇ ἐθρεψεν, ὡς περ ποτὲ τοῖς πά-
 λαι· Ἰσραηλίταις ἰστέρηται πράξασα, ὃ μάννα προσ-
 ηγήρευται ἐπιβρέξασα· αὐτομάτους δὲ τελεσιουργή-
 σασα τοῦς καρπούς ἔτει τῷ μετὰ τοῦτο. Τὰ δὲ
 τοιαῦτα κατὰ τὴν τε Παλαιστίνῃν ἐπέδραμε χώραν,

A habitum in monachorum ordine censi fuerant.
 Post Theodosii fugam, Juvenalis in thronum suum
 restitutus, omnibus quos ille ordinaverat, digni-
 tatem statim ademittit. Multa præterea alia tristitia
 hinc et inde provenientia multitudini accidere,
 quæ animus ei, invidio et Deo invisio dæmone, per
 unius litteræ mutationem, suadente, suggessit :
 ita ut alterius litteræ pronuntiatione, aliud prorsus
 inducere liceret. Adeo etiam, ut multa a plu-
 ribus mutatio fieri, et sententia in contrariam
 prorsus et ex diametro repugnantem significationem
 ferri, et alteram per alteram tolli existimaretur.
 Nam Christum ἐν, hoc est in duabus natura-
 ris qui profitetur, ἐκ, hoc est ex duabus, dicit :
 siquidem dum in divinitate et humanitate Chri-
 stum consistetur, ex divinitate et humanitate uni-
 tum esse concedit. Et qui ex duabus dicit, profes-
 sionem tamen in duabus infert : si ex divinitate
 et humanitate Christum dicens, in divinitate et
 humanitate consistere ipsum profitetur, neque
 carne in divinitatem eunte, neque rursum divini-
 tate in carnem evadente ; unde ineffabilis illa ex-
 stitit unio, ut per locutionem, *ex duabus*, hic com-
 mode locutio *in duabus*, et per, *in duabus*, etiam
ex duabus intelligatur, et alterum ab altero non
 differat ; quandoquidem et juxta abundantem lo-
 quendi rationem non solum totum ex partibus,
 sed etiam in partibus totum percipitur. 602 Et
 tamen separata hæc inter se sic esse homines opi-
 nati sunt, quadam de Deo opinionis consuetudine :

potius mortis genus subire, quam ei quod ve-
 dictæ sunt confusiones exsistere. Hæc sic apud

C

CAPUT X.

De fame simul et peste, quæ civitatibus Orientalibus
 incesserunt : et ut sua sponte terra anno sequente
 fruges protulerit.

Eisdem temporibus ingens fuit siccitas, fames-
 que simul et pestis in Phrygia, Galatia et Cappa-
 docia : quæ calamitas etiam ad Ciliciam usque
 progressa est, ut earum quas diximus regionum
 incolæ in summa penuria ad eas angustias perve-
 nerint, rebus necessariis deficientibus, ut prohibi-
 titis, insolitis et exitiosis alimentis uterentur. Et
 fame tantopere invalescente, homines, victus rati-
 one mutata, in ægritudines inciderunt. Corpora
 namque propter maximas inflammationes, tumore
 concepto, oculos primum amittebant : deinde tussi
 accedente, die tertio moriebantur. Contra pestem
 eam nullum usquam fuit auxilium. Qui autem ex
 ea perrari superfuere, eis opem servatrix omnium
 Providentia attulit, et fami subvenit. Eo enim anno
 quo fruges non provenerunt, alimento acris eos
 fovit, sicuti olim veteribus Israelitis fecisse memo-
 rat, manna illis (quod dicitur) cœlitus demit-
 tens. Proximo autem anno ut fruges sua sponte
 excreverent, effecit. Hæc mala Palæstinam etiam
 et plurimas alias regiones pervaserunt. Et calami-

itates ejusmodi Orientalem orbis partem omnem A
peragrarunt.

CAPUT XI.]

*De Valentinianū eade, qui Occidentalibus imperavit:
et de Eudoxia conjuge ejus, liberisque ejusdem.
Et ut Genserichus urbem Romam ceperit. Item de
eis qui post Valentinianum per successionem Romæ
imperarunt.*

Hæ Orientis ærumnæ fuere. Porro Occidens
alias, eis quas diximus non minores, sensit. Nam
Aetius urbis Romanæ præfectus, miserandum in
modum vitam amisit : et oræ Occidæ imperator
Valentinianus recta quidem Ecclesiæ dogmata,
quemadmodum supra a nobis dictum est, retinuit, B
in quotidiana autem consuetudine vitæ plurimum
deliquit. 603 Cum enim vultu venusto, et rebus
aliis ornatam maxime in matrimonio haberet con-
jugem, junioris Theodosii filiam Eudoxiam, alienas
nuptias turpiter sædavit, et aperte permultos curio-
sarum artium sectatores familiares habuit, et tande-
m vitam sædissima morte finit. Maximi nam-
que, qui, Gratiano imperatore cæso, tyrannidem
arripuit et a magno Theodosio postea necatus
est, ex filio nepos, avo cognominis, patriciatus
dignitatem primariam gerens, cum insidias Valen-
tiniano imperatori strueret, propterea quod is
uxorem ejus stuprasset, Actium imperialem aniam
gubernantem (consiliis enim suis is obsistebat)
metuens, perduellionis crimine per calumniam
apud imperatorem detulit. Atque ubi ille eam ob
causam miserabiliter cæsus est, labore nullo Maxi-
mus imperatoris regiam ingressus, illum interemit,
et conjugem ejus Eudoxiam coegit sibi nubere,
eique per stuprum vim intulit. Per quæ enim ali-
quis peccat, per eadem etiam castigatur. Postea
vero ille imperium quoque sibi usurpavit. Enim-
vero Eudoxia tanta contumelia affecta, quod tam
inopinatum flagitium ægre ferret, omnem sibi
quod dicitur jaciendam esse alicam statuit, ut in-
juriam auctorem ulcisceretur qui facinus tantum
in marito suo patrare, et insuper ingenuitatem
libertatemque suam contaminare ausus fuisset.
Acris enim esse solet femina, nec ullo modo ea
flectitur aut exoratur, ut dolorem statim ponat, si
pudicitia ei, quam retinere contendit, per vim
adempta sit : et quidem ab eo qui etiam castitatis,
dignitatis et existimationis suæ custodem sustulerit.
Hæc secum in animo volutans Eudoxia,
quandoquidem nullam ex Byzantio auxilii spem
esse putavit, quod pater ejus Theodosius dudum
diem suum obiisset, et tempore plurimo diva
Pulcheria imperio ibi potiretur, quæ nondum
conceptam adversus matrem Eudociam iram depo-
suisset, dona maxima in Libyam ad Genserichum
misit, eundemque ut sibi in tanta ærumna subveniret,
seque Maximi improbitate liberaret, ro-
gavit : spe illa barbaro oblata, si modo se move-

καὶ ἄλλας κλειστάς ἐπιπλοε πόλεις· ὡς περ βάρδι,
τῶν τοιούτων παθῶν πάσαν τὴν τῆς Ἐω περινο-
στούντων γῆν.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ'.

*Περὶ τῆς ἀναιρέσεως Οὐαλεντινιανοῦ τοῦ ἐν
ἑσπέρῳ καταρχοντος· καὶ περὶ τῆς ἐκείνου
γυναίκος Εὐδοξίας καὶ τῶν παίδων αὐτῆς·
καὶ ὡς Γιζέριχος εἰλε τὴν Ῥώμην· καὶ περὶ
τῶν μετὰ Οὐαλεντινιανὸν κατὰ διαδοχὴν βα-
σιλευσάντων ἐν Ῥώμῃ.*

Τοιαῦτα μὲν τὴν Ἐω κατὰ διαλάμβανεν· ἀνὰ δὲ
τὴν ἑσπέραν ἕτερα οὐκ ἐλάττω τῶν εἰρημίων ἐγι-
νετο. Ἄτιος μὲν γὰρ ὁ τὴν Ῥώμην διέπων ἐλευ-
νῶς τὸν βίον κατέστρεφεν· ὁ δὲ τῆς ἑσπερίου λήξεως
αὐτοκράτωρ Οὐαλεντινιανὸς τῶν μὲν ὀρθῶν τῆς
Ἐκκλησίας δογμάτων μάλα ἀντείχετο, ἥπερ μοι
καὶ πρότερον εἰρηται· παρανομίᾳ δὲ πλείστη εἰς
τὴν ἑαυτοῦ ἐκέρητο δίκαιαν. Ὁρατὰ γὰρ τὴν ὄψιν
καὶ τέλλα εὐπρεπεστάτη γυναικί συνοικῶν, Εὐ-
δοξία τῇ τοῦ νέου Θεοδοσίου θυγατρὶ, ἀλλοτρίους
γάμους ἀτέμνωσ ἀνῶρυπτε. Συχνῶς δὲ καὶ τοῖς τὰ
περίεργα πράττουσιν ἀδελῶσ ὁμιλῶν, αἰσχίστω μόρω
τὸν βίον μετέλλατεν. Μαξίμου καὶ γὰρ, ὁ δὲ ὄλιω
μὲν τὴν βασιλέα Γρατιανὸν ἀνελε, τυραννίδι χρη-
σάμενος, ὑπὸ δὲ τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου ἀνήρηται
τούτου πατρὸς παιδὸς τῷ πάππῳ ἐμῶνυμος, ἐν πα-
τρικίῳσ τὰ πρῶτα τελῶν, ἐπιθουλήν βασιλεὶ Οὐαλεν-
τινιανῷ βράπτων· ὅτι περ εἰς τὴν ἐκείνου ἐνύδρισε
γαμέτην, δεδοικῶσ τὸν Ἄετιον τῶν βασιλείων κρα-
τοῦντα· διαβάλλει μὲν ἐκείνον πρῶτον τῷ βασιλεὶ
τῷ ἐγκλήματι τῆς καθοσιώσεως· ἐπει δ' ἐκείνος
διὰ τοῦτο δειλαίωσ ἀνήρητο, σὺν οὐδενὶ πόνῳ τὰ
ἀνάκτορα εἰσιῶν, κτείνει μὲν τὸν Οὐαλεντινιανόν,
καὶ τὴν ἐκείνου σύνοικον εἰσοικίζεταί, καὶ πολλήν
βίαν ἐπαγαγῶν, ταύτη συμφθειρεται· δι' ὧν γὰρ
τις ἀμαρτάναι, δι' αὐτῶν καὶ παιδεύεται. Ἐπειτα
καὶ τὴν ἀρχὴν περιβάλλεται. Ἡ δ' Εὐδοξία οὕτω
περιυδρισθεῖσα καὶ τῷ βίῳ παραλόγῳ τοῦ πράγμα-
τος ἀχθομένη, πάντα κύδον, τὸ δὴ λεγόμενον,
ἀναρβρίπτειν ἤρειτο, ὥστε τὸν ὄδριστὴν τίσασθαι
ὑπὲρ τε ὧν εἰς τὸν οἰκεῖον ἐπεπόθει γαμέτην, οἷσ
τε οὕτωσ τῷ ἐλευθερίῳ ἐξῶδριστο. Καὶ γὰρ πῶσ
δεινὴ τίς ἐστι γυνή, καὶ ἤκιστα δυσωπεῖται λύπην
τάχιστα ἀποθέσθαι, εἰ γε σωφροσύνης ἀνετχομένη
ταύτην πρὸς βίαν ἀφαιρεθείη· καὶ ταῦτα, παρ' οὐ
καὶ τὸν τῆς σωφροσύνης καὶ τιμῆς καὶ δόξης
φύλακα τύχοι προσπολέεσσα. Ταῦτ' οὖν ἐν νῷ
ἐχουσα Εὐδοξία, ἐπει μὴδὲ βίαν ἐκ Βυζαντίου
ἔσεσθαι οἱ φετο ἀρωγῇ, πάλαι μὲν οἰχομένου αὐτῇ
τοῦ πατρὸς Θεοδοσίου, πλείστον δὲ καὶ τῆς θείας
Πουλχερίας ἐπὶ τῆς ἀρχῆς οὔσης χρόνον, καὶ μήπω
τὸν κατὰ τῆς μητρὸς Εὐδοκίης γόλον ἀποθεμένης,
δῶρα πλείστα δοῦσα, πρὸς Λιδύην ἐκπέμπει, Γιζέ-
ριχον δυσωπούσα, ἀρξῆζει μὲν αὐτῇ δυστυχῶσ οὕτω
πραττούση, καὶ τῆς Μαξίμου μοχθηρίας ἐλευθε-
ρῶσαι· εὐελπιν δὲ εἶναι μόνον κινήσαντα, καὶ πρὰ
δόξαν τῇ Ῥωμαίων ἐπελεβεῖν στόλῳ μεγάλῳ ἀρχῇ·
ὅπιτχνεῖτο γὰρ οἱ πάντα εὐχερῶσ προδοῦναι. Ὁ
μὲν οὖν Μαξίμος οὐδ' ἓνα τυραννήσας ἐνιαυτὸν,

διοφάρη· Γιζέριχος δὲ σὺν μεγάλῃ δυνάμει ἐλλύει, ἅλα Ῥώμην. Βάρβαρος δὲ τὴν γνώμην ὧν καὶ ἀσταθῆς καὶ παλιμβολος, οὐδὲ τῇ Εὐδοξίᾳ τὸ πιστὸν ἐκυλάξατο· ἀλλὰ τὰ μὲν πολιορκήσας, τὰ δὲ τῶν τῆς πόλεως θαυμάτων πυρπολήσας, ἐς Λιβύην αὐθις ὤχετο ἀπίων, μεθ' ἑαυτοῦ τὴν τε Εὐδοξίαν καὶ τὰς δύο θυγατέρας, Εὐδοκίαν καὶ Πλακιδίαν αἰχμαλώτους ἔχων. Πολλὰ δὲ καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ πολιτῶν σκευῶν συναπῆρεν. Οὐκ ἐλάχιστα δὲ καὶ τῶν Ἑβραϊκῶν ἦσαν σκευῶν· ἄτερ Οὐεσπασιανός τε καὶ Τίτος, τὴν Ἱερουσαλήμ πορθήσαντες, εἰς Ῥώμην ἀνήγαγον. Τὴν μὲν οὖν πρεσβυτέραν τῶν θυγατέρων Εὐδοκίαν τῷ υἱῷ Ὀνυρίχῳ συνῆπτε Γιζέριχος· τὴν δὲ Πλακιδίαν μαθὼν Ὀλυβρίῳ κατεγγυθεῖσαν τῷ πατρικίῳ, πρώτῳ κατὰ τὴν Ῥώμην τῆς γερούσιας τυγχάνοντι, τότε δ' ἐς Βυζάντιον γεγενημένῳ φυγάδι, ἀλσχομένης τῆς πόλεως, σύναμα τῇ μητρὶ Εὐδοξίᾳ ἐς Βυζάντιον ἐπεμπε, Μαρκιανὸν λειοῦμενος σὺν πολλῇ τῇ θεραπείᾳ καὶ βσιλικῇ τῇ δρυφορίᾳ. Καὶ γὰρ πολλὴν τινα τὴν ὄργην κατ' αὐτοῦ ἐνήκε Μαρκιανῷ, τῷ τε τὴν Ῥώμην ἐμπρήσαι, καὶ τῷ τὰς βασιλίδας οὕτω περιυβρίσαι. Ἀλλὰ τὴν μὲν Πλακιδίαν Ὀλυβρίος αὐθις Μαρκιανοῦ καλεῦοντος εἰσοικίζεται. Μετὰ μόντοι Μίξιμον ἀρχεὶ Ῥωμαίων Ἀθίτος μῆνας κρατήσας· ὀκτώ. Τοῦτου δὲ λιμῶ τὸν βίον ἀλλάξαντος, Μαΐουριος ἐπὶ δύο ἔτη τὴν βασιλείαν κατέσχευεν. Ἀλλὰ καὶ Μαΐουριον πρὸς Ῥεκιμέρου, ὃς στρατηγὸς Ῥωμαίων ἦν, δόλω τὸν βίον ἀπολιπίντος, Σευῆρος τρίτον ἔτος τὴν βασιλείαν ἐκράτησε· μεθ' ἐν Ἀνθέμιος, ᾧ Μαρκιανὸς τὴν ἰδίαν παῖδα κατηγγυήσατο, ἐκ πρεσβείας τῶν ἑσπερίων Ῥωμαίων. Ἐπεὶ δὲ καὶ οὗτος δόλω ἐσχάτητο, Χριστιανικώτατος μίλα γενόμενος, Ὀλυβρίος βασιλεὺς ὑπὸ Ῥεκιμέρου ἀνηγόρευτο, καὶ μετὰ τοῦτον Γλυκέριος· ὃν τῇ τιμῇ πέμπτον ἔτος διαγενόμενον, Νέπιος τὴν ἀρχὴν ἐγγερίσεται, ἐπίσκοπον τὸν Γλυκέριον καταστήσας κατὰ Σάλωνα, πόλιν τῆς Δαλματίας. Ἀλλὰ καὶ τοῦτον Ὀρέστης τοῦ τῆς ἀρχῆς ἀφίστησι θρόνου, ὃν ὁ παῖς Ῥωμύλος, ὃς καὶ Αὐγουστοῦλος ἐκλήθη, διεδέξατο· ὃς τελευταῖος αὐτοκράτωρ Ῥωμαίων ἐγένετο, ἀπὸ Ῥωμύλου τοῦ πρώτου τριῶν καὶ τριακοσίων καὶ χιλίων παρρηχηκότων ἐνιαυτῶν. Μετὰ δὲ τοῦτον Ὀδοάκρος τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν κατέσχευε, τῆς αὐτοκρατορικῆς καὶ βασιλικῆς προσηγορίας ἑαυτὸν ἀφελὼν, πρώτος δὲ ῥῆγα προσεπιπὼν ἑαυτὸν· ὀπηνίκα καὶ Λέων ὁ μέγας τῶν τῆδε μεθίστατο.

(1) Cum Genserichus Carthaginem (ex quo annis 585 in ditione Rom. fuisset) anno Domini 441 cepisset, cujus cladis mentio fit l. i, in princ. G. de off. præf. præf., tandem Romam quoque anno Domini 457 sædissime vastavit. M. Varro Vectium se Romæ, in augurio non ignobilem, et ingenio cuivis parem, audivisse scribit, dicentem: Quoniam cxx annos incolumis præterisset populus Rom. ad mcs perventurum. Quidam eruditi tempus direptionis istius Vandalicæ, cujus Justin. meminit. C. De off. PP. Afric. designari per Varronis verba putant. Alii potius ad Totilæ vastationem referunt, quæ sub Justiniano accidit.

A ret, præter opinionem cum classe ingenti imperium Romanorum consecuturum, quod se illi facile tradituram recepit. Itaque Maximus cum neque unum quidem annum tyrannide politus esset, interemptus est, 604 Genserichus vero ubi cum ingentibus copiis advenit, Romam cepit. Qui quod barbara mente et instabilis atque inconstans esset, Eudoxia fidem non servavit, sed urbe direpta, spectaculisque ejus incensis, in Libyam reversus est, Eudoxia secum et duabus ejus filiabus Eudocia et Placidia captivis abductis. Multa quoque inde ecclesiastica et pretiosa abstulit vasa, inter quæ non pauca etiam Hebraica fuerunt, quæ Vespasianus et Titus Hierosolymis vastatis Romam secum attulerant. Genserichus (1) majorem natu filiam Eudociam filio Honoricho matrimonio junxit, Placidiam autem, quod Olybrius patricio, senatus Romani principi, qui tum urbe Roma capta Byzantii profugus erat, desponsatam esse cognovisset, una cum matre Eudoxia, cultu magno et regio comitatu tradito, Byzantium, Marcianum placaturus, misit, qui vehementer ira adversus eum percitus fuerat, cum quod Romam incendisset, tum quod sic in imperatrices illusisset. Olybrius, Marciano jubente, Placidiam uxorem duxit. Verum post Maximum Romæ Avitus rerum potitus est mensibus octo: qui ubi vitam fame finivit, Majorianus biennium imperium tenuit. Postquam autem is ab Recimero Romanæ militiæ duce dolo cæsus est, Severus (2) tres annos ibi imperavit. Post hunc Anthemius, cui Marcianus filiam suam despondit, Occidentalibus Romanis id per legationem petentibus. Ubi vero et hic, cum Christianissimus esset, fraude peremptus est, Olybrius a Recimero imperator renuntiatus est. Huic successit Glycærius. Atque illi rursus, ubi annos quinque dignitatem eam gessisset, Nepos qui Glycærium apud Salonas Dalmatiæ urbem episcopum fecit. Sed et hunc Orestes imperio spoliavit. Cui Romulus filius, qui et Augustulus dictus est, successit, ultimus Romanorum imperator, a Romulo primo rege mille trecentis et tribus (3) exactis annis. 605 Post hunc Romanorum imperium Odoacer invasit: qui imperiali cognomine rejecto, regem se primus vocavit (4). Quo tempore et Leo Magnus ex hac vita migravit.

(2) Al. Severianum nominant.

(3) Secundum alios ab Urbe condita circiter annum 1221.

(4) Circiter hæc tempora Paulinus Nolæ episcopus, multos a Vandalis captivos redemit, et tandem viduæ filium, seipso in servitute dato, liberavit. (Diac.) — Odoacer, quod bellicosus esset, id nomen a vastandis et excindendis agris accepit. Sicut et apud Vandalos sive Bohemos, rex Odoacrus, vir fortissimus, ante Permisitum nominatus. Fuit autem Odoacer Herulus, sub quo Romani majestas imperii in Occidente sero admodum ad Francos pervenit.

CAPUT XII.

Ut imperatrix Eudocia Pulcheriæ Augustæ sit conciliata : et de juniore Eudocia, Eudoxiæ filiæ.

Eudocia Augusta in Palæstina adhuc degens, de filiæ Eudoxiæ, maritime et liberorum ejusdem rebus certior facta, ad extremam conjecta est animi anxietatem. Proinde suam omnem, ut in proverbio est, movens, per Valerium et Olybrium patricos Pulcheriæ reconciliata est : a qua etiam petiit, ut eis quæ in captivitate essent, opem ferret. Et cum pax inter Genserichum et Marcianum facta esset, Eudoxiam Genserichus et Placidiam, Pulcheria petente, sicuti dixi, Byzantium misit. Junior autem Eudocia apud maritum Honorichum in Africa mansit, cum quo sedecim annos vixit, eidemque filium Hulderichum genuit. Porro cum parum grata ei esset viri conjunctio, qui Arianam profitebatur religionem, arte manus ejus elapsa, et aviam Eudociam imitata, ad sancta loca concessit, et sepulcrum illius longe post exosculata est. Ubi et ipsa non diu vixit : sed somno beato sopita, juxta aviæ tumulum in præclaro et ipsa reposita est monumento. Quidquid autem ei erat facultatum, id pauperibus et sanctæ Christi resurrectioni (1) consecravit.

606 CAPUT XIII.

Ut procuratore et arte Pulcheriæ, Eudocia sanctam quartam approbarit synodum, persuasione Symeonis Stylitæ sive Columellæ et magni Euthymii inducta.

Pulcheria Augusta quamprimum Eudociæ reconciliata est, fratres et filias ejus hortata est, ut crebras ad eam darent litteras, quo ab Eutychemis et Dioscori opinione descisceret, et sanctæ catholicæ Ecclesiæ communionem amplecteretur. Litteris ejusmodi Eudocia acceptis, cum etiam beata Bassa semper ei, ut eadem secum in religione sentiret, molesta esset : metuens illa, ne id non ex sententia Dei faceret, faciendum sibi esse putavit, ut de ea re ad divinos Patres referret, qui se de vero pietatis cultu certo edocerent. Proinde Anastasio chorepiscopo accito, ad sanctum Symeonem Stylitem per illum scripsit, qui tum virtutibus suis orbem illustrabat. Ad eum litteris quoque manu sua conscriptis, conscientiam suam revelavit : complexuram se esse, quod ille decrevisset, pollicita. Sanctus autem vir ille ad eam in hæc verba rescripsit : « Scito, filiola, quod diabolus, virtutum tuarum divitias cernens, te expetivit ut cribraret sicuti triticum. Et exitiosus ille Theodosius, vas et instrumentum mali illius factus, Dei amanti animæ tuæ tenebras offudit, eamque conturbavit. Sed confide. Non enim deficiet fides tua. Ego quidem illud valde admiratus sum, quod cum fontem apud te ipsam haberes, eumque ignorans, longius aquam hauriendam peteres. Habes igitur

A

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ΄.

Ὡς ἡ βασίλισσα Εὐδοκία τῇ βασιλίδι Πουλχερίᾳ ἐσπέισατο· καὶ περὶ τῆς νεωτέρας Εὐδοκίας, τῆς θυγατρὸς Εὐδοξίας.

Εὐδοκία δὲ ἡ βασίλισσα, τὰ κατὰ τὴν θυγατέρα Εὐδοξίαν καὶ τὸν σύζυγον καὶ τὰς ἐκείνων παῖδας ἀναμαθοῦσα, ἐπὶ τῇ Παλαιστίνῃ ἐνδιατρίβουσα, εἰς ἔσχατον ἀθυμίας ἤκε· καὶ πάντα κάλων, τὸ τοῦ λόγου, κινήσασα, σπένδεται Πουλχερίᾳ, μέσων γενομένων Οὐαλλερίου καὶ Ὀλυβρίου τῶν πατρικίων. Ἦται δὲ βοηθὸν καὶ ταῖς ἐν αἰχμαλωσίᾳ γενέσθαι. Καὶ τῆς εἰρήνης ἀκμαζούσης μεταξὺ Γιζερίου καὶ Μαρκιανοῦ, τὴν μὲν Εὐδοξίαν καὶ Πλακιδίαν αἰτησάσης Πουλχερίας, ἐς Βυζάντιον, ὡσερ ἐφην, Γιζέριχος ἐπεμπεν· ἡ δὲ νεωτέρα Εὐδοκία Β παρὰ τῷ ἀνδρὶ Ὀνωρίχῳ ἦν κατὰ τὴν Ἀφρικῆν μένουσα· μεθ' οὗ ἐκκαίδικα ἐτη διαβίωσασα, καὶ παῖδα ἐξ ἐκείνου Ἠλδέριχον ἀποτεκούσα, δυσαρρεστοῦσα τάνδρῃ, ὅτι τὰ Ἀρειανῶν ἐπρέσβευε, τέχνη τὰς χεῖρας ἐκείνου διαφυγοῦσα, τὴν μάμμην Εὐδοκίαν μιμησαμένη, πρὸς τοὺς ἀγίους καὶ αὐτῇ τόπους ἐγένετο, καὶ τὸν ἐκείνης τάφον ἠσπάζετο πολλῶ ὑπερρον. Ἐν ᾧ καὶ αὐτῇ ἐπ' ὀλίγον διαβιούσα, τὸν μακάριον ὑπνωσεν ὕπνον, παρὰ τὸν τάφον τῆς μάμμης περιφανοῦς τυχεύσα ταφῆς. Ὅσα δ' αὐτῇ προσῆσαν, πένησι καὶ τῇ ἀγίᾳ τοῦ Χριστοῦ ἀφιέρωσεν ἀναστάσει.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ΄.

Ὡς μεθόψω Πουλχερίας ἡ Εὐδοκία τὴν ἀγίαν τετάρτην προσήκατο σὺν ὄδοι, ὁδηγηθεῖσα ὑπὸ Συμεῶν τοῦ Στυλίτου καὶ τοῦ μεγάλου Εὐθύμιου.

Πουλχερία δὲ ἡ βασίλισσα, ἀρτι σπεισαμένη τῇ Εὐδοκίᾳ, τοῖς τε ἀδελφοῖς ἐκείνης ὑπετίθει καὶ θυγατρᾷ συνεχέστερον γράμματα πέμπειν αὐτῇ, ὡς τε τῆς μὲν Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκόρου δόξης πείθειν ἀφίστασθαι, τῇ δὲ ἀγίᾳ καὶ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ κοινωνεῖν αἰρεῖσθαι· ἃ ἔδητα δεχομένη ἡ Εὐδοκία, καὶ τῆς μακαρίας Βίσεως τὰ ἴσα φρονεῖν αἰετὸν ἐννοχλοῦτης, δέισασα μὴ οὐ κατὰ γνώμην πράττει Θεοῦ, δεῖν ἐδόκει τὰ τοῦ σκοποῦ τοῖς θεοφόροις τῶν Πατέρων κοινώσασθαι, καὶ παρ' ἐκείνων τὸ προσῆκον σέβας ἀπακριδῶσασθαι. Καὶ δὴ τὸν χωρεπίσκοπον Ἀναστάσιον μεταστειλαμένη, τῷ ἀγίῳ Συμεῶνι τῷ Στυλίτῃ ἀπέστειλε, τηλικαῦτα τὴν ὑψηλίον ταῖς ἀρεταῖς δοδουχοῦντι· ᾧ καὶ τὰ τῆς συνεδήσεως οἰκειοχείρῳ γράμματι ἀνέτιθει, στέργειν δὲ ἐκείνος ἐγκρίνοι. Ὁ δὲ οἷος γράμματι αὖθις ἐδήλου, τέτυτα κατὰ λέξιν ἐπιστεῖλας αὐτῇ· εἰ Γίνωσκε, τέκνον, ὅτι ὁ διάβολος ὄρων τὸν πλοῦτον τῶν σῶν ἀρετῶν, ἐξητήσατό σε σινιάται ὡς τὸν σίτον· καὶ ὁ λυμῶν ἐκείνος Θεοδόσιος, δοχεῖον καὶ ὄργανον τοῦ πονηροῦ γεγονώς, τὴν θεοφιλή σου ψυχὴν ἐξόφωσέ τε καὶ συνετάραξεν. Ἀλλὰ θάρσει· οὐ γὰρ ἐκλείπει σου ἡ πίστις. Ἐγὼ δὲ τοῦτο λίαν θαυμάμακα, ὅτι τὴν πηγὴν ἔχουσα καὶ ταύτην ἀγνοοῦσα, μακρόθεν τοῦ ὕδατος ἀνελῆται ἐσπούδασας. Ἐχεις τοίνυν τὸν θεοφόρον Εὐθύμιον· ἔπου τοίνυν ταῖς αὐτοῦ δι-

(1) In cujus honorem templum Hierosolymis constructum fuerat. Evagr. lib. II, cap. 5.

θρακαλίαις καὶ νοθεσίαις, καὶ σὺζῃ. » Ταῦτα δια-
 γνωσα ἡ Εὐδοκία οὐκ ἀμελῶς διετέθη· πέμψασα
 δὲ, τὸν ἅγιον Εὐθύμιον μεταπέλετο, εἰ, ὃν ἐκεῖνη
 νοσηρῆ πύργον ἐδείξατο. Ἐπὶ δὲ ἤκειν, ἀρρήτου
 πληθεύσα τῆς ἡδονῆς, πρὸς τοῖς ἐκείνου πεσοῦσα
 ποσ', « Νῦν ἔγνω, μέγα ἀνεκράγε, ὅτι ἐπεσκέφατο
 Κύριος τὸ ἔμδον ἀνάξιον τῆ ἐπιφοιτήσει παρουσίας
 τῆς σῆς. » Ὁ δὲ ὁσὸς εὐλογίας ταύτην καταξίω-
 σα, προσέειπεν τοῦ λοιποῦ παρηγγύα. « Τὰ γὰρ
 ἐπισυμβάντα τῶν λυπηρῶν μὴ δι' ἄλλο τι ἐπιγε-
 γενῆσθαι σοι ἔστι, ἢ ὅτι τῶ ἀνοσίφ Θεοδοσίῳ κοι-
 νωνῆσαι ἠέρετο. Καὶ τοίνυν τῆς ἀλόγου φιλονεικίας
 παντάπασιν ἐσάφη· καὶ πρὸς ταῖς τρισὶν ἀγλίαις
 καὶ οἰκουμένικαῖς, συνόδοις, τῆ ἐν Ν. καὶ πρῶτως
 συνελθούσῃ κατὰ Ἀρείου τοῦ δυσσεβοῦς, τῆ τε ἐν
 Κωνσταντινουπόλει κατὰ Μακεδονίου, καὶ τῆ ἐν
 Ἐφέσῃ πρῶτη κατὰ Νεστορίου, χρεῖων σε καὶ τὸν
 νυνὶ ἐκφωνηθέντα ὄρον τῆς ἐν Χαλκηδόνι ἀπορι-
 σθείσης συνόδου προσίσταται· καὶ τὴν Διοσκόρου
 ἀπειπούσα κοινωνίαν, τῷ Ἱεροσολύμων Ἰουβαναλίῳ
 πρόσθι, καὶ τῶν ἄ σοι ἔ ος πρᾶτα τῆ Ἐκκλησίᾳ. »
 Ταῦτ' εἰπὼν καὶ ὑπὲρ αὐτῆς εὐχή, ἀναπέμψας Θεῷ,
 ἐπὶ τὴν ἰδίαν μάνδραν ἐχώρει. Ἦ δ' ἐξ αὐτῆς τῆ
 ἀγίᾳ προσίτουσα πόλει, τῆ καθόλου Ἐκκλησίᾳ ὅσα
 θέμις ἦν διεπράξατο. Πολὺ δὲ σὺν αὐτῇ καὶ πᾶθος
 τοῦ τε λαῶδους καὶ τοῦ μοναχικοῦ συστήματος τῆ
 Θεοδοίου πλάνῃ ἀκολουθήσαν, τῆς ἱερᾶς κοινωνίας
 μετέλαχεν. Ὅσοι δὲ μὴ ἀκολουθήσαν ταύτῃ ἤρουντο,
 τῶν μὲν ἐκεῖνης συνήθων δουρῶν καὶ ἔτ. ἀ τῆλαυ
 συμπαθείας ἔνεκεν, ἀλλ' οὐ προσπαθείας· τῶν γὰρ
 μὴ ἐκείνοις οὐ καλῶς δοκούτων ἐξίστη ὅλη προ-
 σθμὴ ψυχῆς τῆ καθόλου Ἐκκλησίᾳ ἐαυτῇ ἐπιθε-
 δικούσα. Ὅς πολλῶ δὲ ὑπερον καὶ τὸν χρὸν κάτω
 λιπούσα, ὡς μοι περιήρηται, μακαρίῳ τέλει διαίτησιν
 πρὸς Θεόν.

divinum virum Euthymium : hujus doctrinam et
 præcepta sequere, et salva eris. » Litteris lectis,
 Eudocia minime se negligentiae dedit, verum ad
 se Euthymium in eam quam recens construxerat
 turrim evocavit. Atque ubi ille venit, incredibili
 repleta voluptate, et ad pedes ejus provoluta, ma-
 gnum exclamans, « Nunc, inquit, cognovi, quod
 Dominus indignam me adventu et presentia tua
 visitavit. » Sanctus vero vir benedictionem ei imper-
 tit, et attentiores de cætero esse jussit. « Quo-
 niamque, iniquitas, accidere res tristes et dura,
 non aliam ob causam accidisse eas tibi scito, quam
 quod cum impio Theodosio communicare susti-
 nueris. Iaque contendendi, quod præter rationem
 suscipitur, studio prorsus posshabito, in tribus
 sanctis universalibus synodis, in ea videlicet quæ
 primum, Nicæe adversus impium Arium, 607
 deinde quæ contra Macedonium Constantinopoli,
 et quæ rursus Ephesi prima adversus Nestorium
 coacta est, conquiesce. Tum autem decretorum
 etiam quod in concilio Chalcedone congregato
 factum est, recipere te, et Dioscori communione
 rejecta, ad Juvenalem Hierosolymitanum accedere,
 et quæ in Ecclesia solita tibi sunt facere oportet. »
 Hæc postquam ille dixit, et precationem pro ea ad
 Deum fudit, in mandram suam reversus est. Eu-
 docia autem civitatem sanctam petit, et in Eccle-
 sia catholica quæ fas est peregit. Magna porro una
 cum ea multitudo ex plebeis et monachis, qui
 Theodosii errorem secuti fuerant, sacram commu-
 nionem perceperunt. Qui vero exemplum ejus
 imitari noluerunt, solita adhuc ipsius Eudociæ
 munera receperunt, sed propter receptionem affectio-
 nem tantum, non etiam ob sententiæ et opinionis
 convenientiam et conjunctionem. Postquam autem
 propensione pravas et erroneas opiniones illorum
 in terris relicto, ut dixi, felici et beato obitu ad

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Περὶ τῶν θεοφιλῶν ἔργων τῆς βασιλίδος Πουλ-
 χερᾶς· καὶ περὶ τῶν τριῶν μεγίστων ναῶν
 οὗς τῆ Θεοτόκῃ ἀνήγειρε· τῆς ἀγίας σορον ἐν
 τοῖς Χαλκοπρατείοις, τοῦ τῶν Ὀδηγῶν καὶ
 τῶν Βλαχερνῶν· καὶ οἷα διεξήληθε Ἰουβεῖα-
 λιος περὶ τῆς ἀγίας κοιμήσεως τῆς ὑπεραγίας
 Θεοτόκου, καὶ τῶν ἐνταφίων σπιργάνων αὐ-
 τῆς.

CAPUT XIV.

De piis Pulcheriæ Augustæ operibus : et de tribus
 quæ maxima Dei Genitricis construxit templis :
 uno, sancti loculi, in Chalcopratiis : altero, quod
 Ὀδηγῶν, id est, viæ ducum dicitur; tertio, cui
 nomen Blachernæ. Et quæ memoriæ prodiderit
 Juvenalis de sancta obdormitione sanctissimæ Dei
 Genitricis, deque ejusdem fascis sepulcratibus.

Πουλχερία δὲ ἡ αἰόδιμος βασίλισσά πολλὰ μὲν παρὰ
 πάντα τὸν βίον ἐποίησε κατορθώματα· πολλὰ δὲ καὶ
 κλοῦνὰ ξένων καὶ πτωχῶν συνεστήσατο καταγωγία,
 ξηνοτάτια τε καὶ ἄλλα θεοφιλοῦς διανοίας τεκμήρια·
 ἐν οἷς καὶ ὁ τοῦ μάρτυρός ἐστι Λαυρεντίου ναός.
 Τρεῖς δ' ὑπερμεγέθεις δόμοι καὶ τῆ τοῦ Θεοῦ μη-
 τρὶ ἐξ αὐτῶν ἀνίστη κρηπίδων· ὧν εἷς, ὁ τῶν Χαλ-
 κοπρατείων τῆς ἀγίας σορῶν ὀνομαζέτων, ἣ τὴν
 ζώνην τῆς Θεομήτωρος· ἰθυσάριζα· περὶ οὗ με-
 τριῶς τῷ πρὸ τούτου βεβίλω ἐν δευτέρῳ κεφάλαιῳ
 εἰρήκαμεν· ἐν ᾧ καὶ παννυχίδα καὶ λιτὴν κατὰ
 πᾶσαν τετράδα ἐθέσπιζε γίνεσθαι· καὶ αὐτῆς περὶ
 προλούσης, σύνμα φωτὶ ὁ πηγάζει λαμπρά. Δεῦ-

Celeberrima hæc Pulcheria multas per vitam
 præclare res gessit, multa publica hospitum et
 pauperum condidit domicilia. Advenarum etiam
 sepulera et alia ædificia construxit, piæ mentis
 ejus indicia : in quibus etiam est martyr's Lau-
 rentii delubrum. Tria quoque Dei Matri ex ipsis
 fundamentis templa erexit. Quorum unum est in
 Chalcopratiis, Sacri loculi nomen habens. In hoc,
 veluti thesaurum, Dei Genitricis deposuit zonam :
 de qua paucis libro proximo capite secundo men-
 tionem fecimus. Hoc in templo, ut quarto quoque
 hebdomadis die pervigilium et supplicatio ad
 lucernas et lampades fieret, constituit, quam et

ipsa pedes frequentaresolita erat. Secundum tem-
 plum Ὁδηγῶν, viæ ducum est, ubi Antiochia mis-
 sam Verbi Matris imaginem dedicavit, quam di-
 vus apostolus Lucas suis ipse manibus depinxit,
 illa adhuc vivente, et tabulam ipsam vidente, gra-
 tianque adeo illi forinæ immittente. **608** Hæc
 imago primum in loco qui tribunal dicitur, fuit:
 ubi ea (1) quæ nunc quoque sunt, miracula pec-
 tacta sunt. Porro in templo isto, ut tertio quoque
 septimanæ die pervigilium itidem et supplicatio
 perageretur, curavit: quod ad hanc usque diem
 servatur. Tertium autem Verbi Matri incredibili-
 ter pulchritudine et omnis generis materia orna-
 tum consecravit templum, cui Blachernæ cognom-
 enum est: quo abunde per ambitionem quamdam
 et liberalitatem decorato, Marciano Romani imperi-
 i Verbi sceptrum tenente, magnopere una cum eo
 operam dedit, ut modis omnibus venerandum,
 immaculatum, Deiferumque illius corpus inveni-
 ret, et in ecclesia ea reponeret. Itaque Juvenalem
 Hierosolymorum archiepiscopum, et Palæstinus
 episcopus, qui concilii celebrandi causa Chalcedo-
 nem venerant, accitos interrogavit, an divinum
 Dei Genitricis templum et sacrosanctum corpus
 adhuc apud Palæstinus in eo tumulo, quo primum
 repositum esset, reperiretur: velle se id inde
 translatum, in templum hoc ejus inferre, ut in-
 prestantis urbis custodia esset et præsidium. Cum
 enim et urbs ipsa et templum illi dicatum esset,
 æquum esse dixit, ut sacrum etiam ejus corpus ab
 eis non abesset. Ad quæ verba Juvenalis respondit,
 in sacris divinitusque inspiratis Scripturis obitum
 sanctæ semperque Virginis Dei Genitricis Mariæ
 minime referri, antiquissima autem et verissima
 omnino traditione receptum esse, instante illius
 obitu, apostolos ex ipsis orbis terrarum finibus,
 ubi ad prædicationem obeundam dispersi erant,
 sublimes in aere Hierosolyma venisse, visione
 auspiciore hymnos divinarum potestatum exaudi-
 tos esse, et absque strepitu aliquo, mirifico
 plane modo, Verbum et Filium ejus advenisse,
 atque in manus suas divinum illius spiritum sus-
 cepisse. Sacrosanctum autem corpus illius ange-
 lica simul et apostolica hymnodia elatum, in tu-
 mulo quodam, in regione Getzemani repositum
 esse, et in tertium usque diem eo loco carmina
 angelos perpetua in honorem et laudem Dei Geni-
 tricis cecinisse. Et cum eodem tertio die, is qui
 in obitu Virginis Matris choro apostolorum non
 affuerat, advenisset, et sacrum illum cœlum, ut
 tumulum recluderet, quo et ipse Verbi Matri debi-
 tum supremumque persolveret honorem, **609**
 precibus summopere sollicitasset, atque sigillo
 ablato sepulcrum apertum esset, sacrum illius
 corpus prorsus repertum non esse, sed sepulcra-
 les illius fascias tantum suo loco intactas atque
 inviolatas, perinde atque corpus eis paulo ante

τερος ὁ τῶν Ὁδηγῶν ἐστίν· ἐν ᾧ τὴν ἐξ Ἀντιόχου
 περιελασάν εἰκόνα τῆς τοῦ Λόγου μητρὸς ἀνετίθει,
 τὴν Λουκᾶς ὁ θεοῦ ἀπόστολος χερσὶ καθ' ἑσθέραι, ζώ-
 σης ἔει, καὶ τὸν τύπον ὁρώσης, καὶ τὴν χάριν τῆ
 μορφῆς ἐνείσσης. Ἡ δὲ τις εἰκὼν ἐν τῷ Τριβουναλίῳ
 λεγομένῳ πρώτως τὸ ἐξ δεῦρο τελούμενον αὐτῇ
 διεπράξατο· ἐφ' ᾧ καὶ κατὰ τὴν τρίτην τῶν ἡμέ-
 ρων τὴν παννουχίδα καὶ τὴν λιτὴν ἐνομοθετεῖται τελε-
 ῖσθαι· ὁ δὲ καὶ ἐς δεῦρο ἔρπαια τηρούμενον. Τρίτον
 δ' ἕτερον κάλλει ἀμυθῆτω καὶ παντοδαπαῖς ὑαίαις
 κοσμούμενον τῇ τοῦ Λόγου ἀφιέρου μητρὶ, ᾧ Βλα-
 χέρναι ἐπώνυμον· ὃν διαρκῶς εἰς φιλότιμον γάλλος
 κοσμήσασα, Μαρκιανοῦ τὰ Ῥωμαίων σκηπτρα διέ-
 ποντος, σπουδῆν καὶ ἀμφω πᾶσαν ἐπιτεῦντο, καὶ τὸ
 πάνσεπτον καὶ πανάχαρτον καὶ θεοδόχον ἐκεῖ τῆς
 σκῆνος εὐρεῖν, καὶ τούτῳ ἐναποθέσθαι. Καὶ δὲ τὰ
 παρόντα τηρικᾶδε τὸν ἀρχιεπίσκοπον Ἱεροσολύμων
 Ἰουθενάλιον, καὶ τοὺς ἐκ Παλαιστίνης ἤκοντας ἐπι-
 σκόπους διὰ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον μεταστειλάει-
 νοι ἐπυνοθάνοντο, εἰ γε τὸ θεῖον τῆς Θεοτόκου καὶ τὴν
 Παλαιστίνην τέμενος ἐξαίσιον μάλα γε ὃν καὶ τὸ
 θεῖον ἐκεῖνης σκῆνος ἔτι τῇ σοφῷ παραμένει ἡ ἐπιση-
 τὴ καταρχάς. Βουλομένοις γὰρ εἶναι ἐκεῖθεν μετα-
 κομίζεσθαι παρὰ τὸ ἐκεῖνοις ἀνεγερθὲν τέμενος, φυ-
 λακῆριον ἐσόμενον τῇ βασιλείῳ τῶν πόλεων. Ταύτης
 γὰρ οὕσαν καὶ τὴν πόλιν καὶ τὴν νεῶν, γρηῃναι ἐφα-
 σκον μηδὲ τοῦ ἱεροῦ σκῆνος ἐκεῖνης ἀμοιρα καθε-
 στάναι. Πρὸς δὲ ταῦτα ὑπολαβόντα Ἰουθενάλιον,
 ἀποκρίνασθαι· Τῇ μὲν ἱερᾷ καὶ θεοπνευστῇ Γραφῇ
 οὐδαμῶς τὰ κατὰ τὴν τελευταίην τῆς ἀγίας καὶ ἀεί-
 παιδος Θεοτόκου Μαρίας ἐμφέρεται· ἀρχαῖα δὲ
 τινι καὶ ἀληθεστάτῃ πάμπαν παραδόξει πισθεσθαι·
 ὡς ἐπιτάσης ἐκεῖνη τῆς τελευτῆς, ἀθρόον ἐκ περά-
 των γῆς ἐπὶ τὸ κήρυγμα τοῖς ἀποστόλοις διεπαρ-
 μένοις, μεταρσίους νεφέλαις τισὶν εἰς Ἱεροσόλυμα
 γεγενῆσθαι. Ὑπασία δὲ κρείττονι ὕμνος θεῶν
 δυνάμεων ἐζηχεῖτο. Ἀσφαρητὶ δὲ πάλιν ὑπερφυῶς
 τὸν Λόγον καὶ Ἰὺν αὐτῇ κατιόντα τὸ θεῖον ἐκεῖνης
 πνεῦμα εἰς χεῖρας λαθεῖν· τὸ δ' ἐκεῖνης θεοειδέστα-
 τον σκῆνος· ἀγγελικῆ καὶ ἀποστολικῆ σὺναμα ὕμνω-
 διά ἐκκομισθὲν, σοφῷ τινι ἐν χώρῳ Γεθσαιμανῇ
 κτετετέθη, καὶ γε εἰς τρίτην ἡμέραν ὁ τῶν ἀγγέλων
 ὕμνος τῷ χώρῳ διέμεινε ἀσιγήτοις ὕμνωδίας γε-
 ραίρων τὴν Θεομήτορα. Ὡς δ' ἐκεῖνη ἐπαύετο, καὶ
 τις τοῦ χοροῦ τῶν ἀποστόλων ἀπολειφθεὶς, ἐπανῆκε
 μετὰ τρίτην τῶν ἡμερῶν βιασάμενος τὸν ἱερὸν
 ἐκεῖνον χορὸν, ἀνοίγειν τὴν σορὸν ἐπειράτε, καὶ τὸ
 εἶδος τῆ μητρὶ τοῦ Λόγου ἀφρασιῶν. Ἐπαῖ δὲ καὶ
 τῆς σφραγίδος διαλυθείσης ἦνοιγετο, τὸ μὲν θεῖον
 ἐκεῖνη· σῶμα παντάπασιν ἀνεύρετον ἦν· τὰ γε
 μὴ ἐνσάρκω σπάρρανα μένντα κατὰ χώραν ἀθηγῆ
 καὶ ἀπὸ σφραγιστά, ὡς περ ἄρτι ἀπολειπίπτες ἐκεῖνα
 τοῦ σώματος, ἀθρόω τινὲ εὐωδία ἀστράπτοντα·
 ἡ ἐς μᾶλλον ἐμμορροθίντες, σφραγίδος αἰθίαι· τὴν
 σορὸν ἐπισημηγόμενοι, ἀπὸ ἀλλήλων, ἐκπεπληγμέ-
 νοι τῷ περιδύξῳ τοῦ πράγματος, τοῦτο μόνον ὡς
 γ' ἐγγὺν ἐπιλογισάμενοι, ὡς ἄρα ὁ ἐξ αὐτῆς ἰδίᾳ

(1) Paleheria Eudocia imaginem Matris Christi, quam Lucas apostolus pinxerat, Hierosolymis misit. (Theodoros Lector.)

ὅπως εὐδοκῆσαι· ἀρρήτως· καὶ ἀπερινοήτως· ἅσπερ
 σάρκα λαβεῖν καὶ γεννηθῆναι Θεοῦ Λόγος, καὶ τῆς
 δόξης ὧν Κύριος. εἶτα καὶ μετὰ τὴν ἀρρήτων κήτην
 ἀλύμαντον τὴν παρθενίαν διατηρήσας, αὐτὸς ἰξίω-
 σε καὶ μετὰ τὴν ἐνθόνδα ἀπιλίαγῆν τὸ ὑπερφυῶς
 ἄχραντον καὶ ἀμίαντον ἐκείνη· καὶ πανάγιον σῶμα
 καὶ πρὸ τῆς νεομαρτυμένης καὶ κοινῆς ἵπασιν ἀνα-
 στάσει· ἀφθαρτὰ τιμῆσαι, καὶ μεταθέσει ἀγγε-
 λικῇ μεταστῆσαι εἰς τινὰς ὑπερφύτους καὶ ἀφθάρ-
 τους· χύρους τῶν ἰπουρτανίων μονῶν, γέρας ὡς περ
 τι ἐξάσιον χαριζόμενος· τὸ μὴ τοῖς λοιποῖς τῶν
 ἀνθρώπων καὶ τῶν μάλιστα εὐδοκίμησά των σῶμα
 καὶ ταύτην ἀνίστασθαι. Συνήσαν δὲ τῆνικαθε τοῖς
 ἀποστόλοις ὁ τε ἀγιώτατος Τιμόθεος, Διονύσιος· τε
 ὁ Ἀρεοπαγίτης, καὶ ὁ πολλὸς τὰ θεῖα καὶ σοφῶς·
 Ἰεροθεός· ὡς περ αὐτὸς φησι Διονύσιος· ἐν τοῖς
 πρὸς Τιμόθεον ποιηθεῖσιν αὐτῷ περὶ τοῦ μακαρίου
 Ἰεροθέου λέγων οὕτως· « Ἐπεὶ καὶ παρ' αὐτοῖς
 τοῖς θεολήπτοις ἡμῶν ἱεράρχαις, ἡνίκα καὶ ἡμεῖς,
 ὡς ὄσθα καὶ αὐτὸς, καὶ πολλοὶ τῶν ἱερῶν ἡμῶν
 ἀδελφῶν ἐπὶ τὴν θέαν τοῦ ζωαρχικοῦ καὶ Θεοδόχου
 σώματος συνεληλύθαμεν. Παρῆν δὲ καὶ ὁ ἀδελφός
 Θεός· Ἰάκωβος, καὶ Πέτρος ἡ κορυφαία καὶ πρεσβυ-
 τῆ τῶν θεολόγων ἀκρότης. Εἶτα ἐδόκει μετὰ τὴν
 θέαν ὑμῆσαι τοὺς ἱεράρχας ἅπαντας, ὡς ἕκαστος
 ἦν ἱκανὸς τὴν ἀπειροδύναμον ἀγαθότητα τῆς θεα-
 ρικῆς εὐσθενείας, πάντων ἐκράτει μετὰ τοὺς θεῖους
 λόγους, ὡς οἴσθα, τῶν ἄλλων ἱερομυστῶν, ὅλος
 ἐκδημῶν, ὅλος ἐξιστάμενος ἑαυτοῦ, καὶ τὴν πρὸς τὰ
 ὑμνούμενα κοινωνίαν πάσχω. Καὶ πρὸς πάντων
 ἤκουετο καὶ ἐγινώσκετο καὶ ἐρωᾶτο θεολήπτος
 ὕμνος, καὶ θεῖος ὑμολόγος κρινόμενος. Καὶ τί ἂν
 σοὶ περὶ τῶν ἐκεῖ θεολογηθέντων λέγοιμι; Καὶ εἰ
 μὴ καὶ ἑμαυτοῦ ἐπιτέλησμαι, πολλάκις οἶδα παρὰ
 σοὶ καὶ μέρη τινὰ τῶν ἐνθεωτικῶν ἐκείνων ὑμνω-
 δῶν ἐπακούσας. Ταῦτα διεξελθόντος Ἰουβεναλίου,
 οἱ κρατούντες τὴν ἀγίαν ἐκείνην ἐδέοντο πρέμειν
 σορὸν μετὰ τῶν ἱερῶν ἐκείνων ἀμφίων, ἀσφαλῶς
 τῇ σφραγίδι ἐνσημηνάμενον· ἦν δὲ καὶ πρὸς Ἰουβε-
 ναλίου ἀποσταλείσαν, ἐν τῷ πρὸς αὐτῶν οἰκισμοῦ
 θέντι μεγίστην νεφὴ τῶν βλαχερνῶν ὁσίας κτεθέντων
 ταῖς χερσὶν ἐγγιστα τῆς ἱερᾶς καὶ θείας τραπέζης,
 εἰ τοῖς ζῶσι καταλεγμένου Μαρκιανοῦ. Ἦ γὰρ
 τῆς ἐσθῆς ἐπὶ Λέοντος οὐ πολλῷ ὑστερον ἐκομι-
 ζετο· ἦ δὲ καὶ ἐν τῷ περιφέρει ἀνετίθη νεφὴ, ὃν
 Λέων ὁ Μέγας· εἰδείματο, ὡς ἐπ' ἐκείνου γενόμενοι
 λέξομεν.

nitius inspiratarum illarum laudum, te canente, audire? » Hæc ubi Juvenalis dixit, principes ipsi
 ab eo, ut sanctum eum tumulum, una cum sacris vestibus probe obsignatum ad se mitteret, rog-
 runt: eoque ita a Juvenali transmissum, in maximo quod ab eis constructum est Blacherni-
 rum templo, piis consecrarunt atque deposuerunt manibus, proxime ad sacram divina que mensam.
 Factum id Marciano adhuc superstite. Veneranda enim vestis ejus aliquanto post, sub Leone, est
 allata, et in rotundo templo, quod Leo Magnus edificavit, collocata est, sicuti in historia eius
 dicemus.

reliquisset, repertas, et quidem inenarrabili odor s
 suavitate resolentes: eaque illos abunde allatos,
 signaculo rursum tumulo imposito, abiisse, ad m-
 raculum tantum consternatos, atque illud solum,
 pro eo atque decebat, animo secum meditato,
 illum ipsum Deum Verbum et Dominum gloria,
 qui subsistentia sua, pro beneplacito suo, eo quem
 neque verbis neque intelligentia assequi liceat
 modo, carnem ex ea suscipere, et deinde post in-
 cessabile illam uteri gestationem et partum, vir-
 ginitatem illæsam conservare dignatus sit: illum
 inquam ipsum, etiam post obitum et ex vita hac
 migrationem, mirifice immaculatum, impollutum,
 et modis omnibus sanctum corpus ejus, ante desti-
 natam quoque et communem omnium resurrectio-
 nem, immortalitate coonestasse: eoque per an-
 gelorum ministerium in loca quædam cælestium
 regionum lucidissima et a corruptione alienis-
 sima translato, honore præcipuo prosecutum
 esse, ne una cum reliquis vel celeberrimis lauda-
 tissimisque hominibus resurgeret. Porro cum dis-
 cipulis ibi tum affuisse addidit, sanctissimum
 illum Timotheum, Dionysium Areopagitam, ma-
 gnumque divinum et sapientem Hierotheum: in suis
 quemadmodum hac de re Dionysius ipse in suis
 ad Timotheum de beato Hierotheo scriptis testa-
 tus sit: « Congressus etiam est cum hierarchis di-
 vino numine allatis, cum et ego, ut scis ipse, aliique
 multi ex sanctis fratribus nostris, ad spectaculum
 corporis, quod auctorem vitæ Deumque suscepis-
 set, convenissemus. Aderat ibi Jacobus quoque
 frater Domini, et item Petrus, supremum atque
 venerandum theologorum fastigium. Deinde post
 id spectaculum, visum est, ut hierarchæ omnes,
 pro se quisque ut posset, hymno cantato, influit-
 potentem divinæ virtutis bonitatem concelebrarent.
 Meministi tu satis, ut ibi secundum theologos
 ipsos, omnes alios sacros mystas longe superarit,
 totus a seipso secedens, totus mente extra seip-
 sum degens, et prorsus convenientia eis quæ ca-
 nebat patiens, ita ut a quibus audiebatur et
 conspiciebatur simul et cognosceretur et non
 cognosceretur, Numine allatus, 610 et divinus
 hymnorum cantor judicatus. Sed quid tibi de iis,
 quæ tum sancti illi viri theologati sint, dicam,
 cum, nisi mei quoque ipsius sim oblitus, meminc-
 rim, me multos hymnos et partes quasdam divi-

CAPUT V.

A

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ΄.

De obitu Pulcheriæ et Marciani : et ut post eum Leo Magnus Romanorum imperator sit renuntiatus.

Beata Pulcheria sexto imperii Marciani anno, illustri post se relicta laude et gloria, et virginitate sua ad extremum usque finem integra conservata, cum post plurima maximaque benefacta, substantiam suam omnem Dei templis et pauperibus dedicasset, in fata concessit. Donationem eam Marcianus gratam habuit, facultatesque illius que plurimæ erant, distribuit. Ipsa autem in templo uivorum apostolorum condita est. Postea annis duobus non omnino exactis, Marcianus quoque inter homines esse desiit, multa religione et sanctitate vir, ut qui in supplicationibus publicis pedes præierit, et maximam indigentibus pecuniam præbuerit : si quis alius, et ipse Christianissimus imperii administrationem veluti monumentum vitæ pie agendæ hominibus omnibus reliquit. Eo imperante, in Romana ditione tranquilla pax fuit, ita ut tum aurea existimarentur esse sæcula. Cæterum eo ad meliorem vitam translato, communi senatus calculo, Leo ex tribunis, Thrax ipse quoque genere, imperator Romanorum salutatus est, et a patriarcha Anatolio diademate coronatus. Hic Maceles cognominatus est, quod Asparem ex militia ducibus maximum, qui eum ad imperium evexerat, et filium ejus Ardaburium, propter imperium affectatum, interemit.

611 CAPUT XVI.

Ut rursus Alexandriae seditione orta, ab eis qui non assentiebantur sanctæ quartæ synodi decretis, Proterius Alexandriae episcopus occisus sit, et per urbem pedibus tractus, instinctu et dolo Timothei Æluri, qui episcopulem sedem occupavit. Et ut isto a Leone pro expulso, Alexandrini alium Timotheum legerint, cognomento Salophactolum. Et ut Anatolio mortuo, Gennadius sedem Constantinopolitanam obtinuerit.

Alexandriæ autem plebs ipsa, atque etiam primores viri Dioscoto addicti, Chalcedonensis synodi decretum non suscipere, et Marciani obitu cognito, furore multo rursus adversus Proterium concitati sunt, ardorem eo expellendo plurimum ostendentes. Populus quidem ubique universus facile ad iram impellitur, et materiam quamque quam sors offert, veluti scintillam atque fomitem tumultus arripit. Alexandrina autem plebs ad res ejusmodi non minus proclivis et prompta est, ex innumera quæ undequaque confluit multitudine conservata. Proinde præter rationem omnem audacia utitur, et impetu dæmoniaco effertur. Aiunt quippe, cuivis liberum ibi esse, quancunque temere arrepta causa et occasione, populum celeriter ad seditionem intemperitis quibusdam excitare, et quocunque velit ducere. Et maxima ex parte jocos ludicrisque rebus populus, sicuti inquit Herodotus, de Anaxide scribens, deditus est. Plebs ea quan-

Περὶ τοῦ θανάτου Πουλχερίας καὶ Μαρκιανοῦ· καὶ ὡς μετ' ἐκείνον Λέων ὁ Μέγας βασιλεὺς Ῥωμαίων ἀρηγορεύθη.

Ἄλλ' ἢ μὲν μακαρία Πουλχερία τῷ ἔκτῳ χρόνῳ ἤδη ἀρχομένη τῆς βασιλείας Μαρκιανοῦ μετὰ περιφανοῦς δόξης ἦν καταλλέλοιπε, τῶν τῆδε μετέσθη, εὐθρόρον τὴν ἑαυτῆς· παρθέλιαν ἀχρι δὴ καὶ ἐς τέλος διατηρήσασα, ἐπὶ πολλοῖς καὶ μεγίστοις τοῖς κατορθώμασιν ἅπαντα τὰ προσίτα Θεοῦ νοοῖς καὶ πένησι καταλείψασα· ἃ δὴ καὶ Μαρκιανὸς πλείστα ἐντα καὶ ἔστερξε καὶ δίδωκε· καὶ ἐν τῷ τῶν Ἀποστόλων κατετίθη νεψ̄. Οὐ πάνυ δὲ δύο παρωχηκῶτων ἐνιαυτῶν, καὶ Μαρκιανὸς ἐξ ἀνθρώπων γίνεται, ἀνὴρ πολλῇ εὐλαθείᾳ καὶ σεμνότητι χρώμενος. Πεζὸς γὰρ ταῖς γινομέναις λιταῖς προῖων πλείστα τοῖς δεομένοις διένεμε χρήματα· Χριστιανικώτατος ἐπερ τις διαγενόμενος, καὶ μνημεῖον πᾶσιν ἀνθρώποις τὴν βασιλείαν καταλειοπῶς· βαθεῖα γὰρ εἰρήνην τὰ Ῥωμαίων κατέτχεν, ὡς καὶ χρυσᾷ ἔτη τὰς τῆς ἀρχῆς ἐκείνου ἡμέρας εἶναι λογίζεσθαι. Ἐκείνου δὲ πρὸς τὴν ἀμείνω λῆξιν μεταχωρήσαντος, ψήφῳ κοινῇ τῆς συγκλήτου Λέων ὁ ἀπὸ τριβούνων, Θράξ καὶ αὐτὸς τῷ γενεῖ, βασιλεὺς Ῥωμαίων ἀναγορεύεται, τοῦ πατριάρχου Ἀνατολίου ἐδὲ διάδημα περιθίντος· αὐτῷ, δὲ καὶ Μακέλης ἐκλήθη, ὅτι περ Ἄσπαρα τὸν μέγιστον στρατηγὸν καὶ τὸν υἱὸν Ἀρδαβούριον ἐπιβουλεύοντας τῇ ἀρχῇ ἀνείλεν εὐθύς.

C

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ΄.

Ὅς στάσεως αὐθις ἐν Ἀλεξανδρείᾳ γενομένης παρὰ τῶν μὴ παραδεχομένων τὴν ἁγίαν τετάρτην σύνοδον· ἀνηρέθη Προτέριος ὁ Ἀλεξανδρείας, ἐκ ποδὸς ἐκλινοῦσθαι, μενούσῃ Τιμοθέῳ τοῦ Αἰλουρίου, ὃς καὶ τὸν ὄρον ἐσχῆ. Τούτου δὲ ἐπὶ τοῦ εὐσεβοῦς Λέοντος ἐλαθόντος, Ἀλεξανδρεῖς Τιμοθέον ἔερον προχειρίζονται τὸν Σαλοφακτιολόν. Ἀνατολίου δὲ θανόντος, Γεννάδιος τὸν τῆς ἑνωσταντινουπόλεως ἐκλήρουτο θρόνον.

Τὸ δ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ δημοτικόν, καὶ ὅσοι δὴ τῶν ἐπιστῆμων τὴν ἐν Χαλκηδόνι οὐκ ἀπεδέχοντο σύνοδον Διοσκῶρυ προσκείμενοι, τὸν Μαρκιανοῦ πυθόμενοι θάνατον, θυμῷ πολλῷ τὴν κατὰ Προτερίου μῆνιν αὐθις ἀνῆπτον, θερμότητα πλείστα ἐξελάσαι τοῦτον ἐπιδεικνύμενοι. Δεινὸν γάρ τι χρῆμα δῆμος ἅπας καὶ πρὸς ὄργην ζαδίως εὐξέσπτον· καὶ τὸ προσεληχὴν βίην ὡσπερ καὶ ὑπέκκαυμα τῶν θορύβων ἐχῆ. Οὐχ ἥμισυ δ' ὁ τῆς Ἀλεξάνδρου δῆμος πρὸς τὰ τοιαῦθ' ἔτοιμος, μυρῶ πλῆθει, καὶ ὅθεν δὴ ποτε ἔχοντι προσηρανισμένος, καντεύθεν θράσει παραλογωτέρῳ χρώμενος, καὶ ὀρμαῖς· τισὶ δαιμονίαις γαυρούμενος. Ἀμέλει τοι καὶ φασὶν ἐξὴν εἶναι βαλομένῳ παντὶ τὸ προστυχὸν αἰτίαν ποιησαμένῳ, ὁἴστον εἰς στάσιν ἀναβαχθεῖεν τὸν δῆμον, καὶ ἐπη βουομένῳ εἰς μεταφέρειν αὐτόν. Τὰ πολλὰ δὲ καὶ παιγνιῶν ἐστίν, ὡς φησὶν ὁ Ἡρόδοτος· περὶ Ἀμάτιδος ἱστορῶν. Τοιοῦτος μὲν ὁ τῶν Ἀλεξανδρέων δῆμος κατὰ τοῦτο τὸ μέρος· τὰ γε μὴν ἄλλα αὐτοῦ οὐχ

οἶον ἂν τις περιφρονήσειεν. Οὕτω τοίνυν ὁρμῆς καὶ ἄμηνδος ἔχοντες, καιροῦ δραξάμενοι, καθ' ὃν Διονύσιος ὁ τῶν Ἐφῶν στρατιωτικῶν ταγματῶν ἡγούμενος πρὸς τῆς πρωταρχῆς Αἰγύπτου διέτριβε, Τιμόθεον τῆς ἐπισκοπῆς ἀνάγειν θρόνον ψηφίζονται· ὃς βίον μὲν ὄθεν μοναδικὴν ἐπιτήδευεν, ὑστερον δὲ καὶ προσφύτερος τῆς Ἀλεξανδρείας Ἐκκλησίας ἐγένετο. Πολὺς δὲ τις κατὰ τῆς ἐν Χαλκηδόνι ἐβῆε συνόδου. Δεινὸς δὲ μάλιστα ὦν συγγέειν τὰ πράγματα, καὶ τῆς ἐπισκοπῆς ὑπερφυῶς ὀρεγόμενος, μελανία τινὶ καὶ ἀσθῆνι χρησάμενος, νυκτὸς τὰ καταγῶγια τῶν μοναχῶν διερχόμενος, ἐκάλει ἕκαστον ἐξ ὁνόματος διὰ τινος σχοινοτενοῦς καὶ ἐπικίνου καλάμου. Ὡς ἀκούστων τὰς κλήσεις, ἓνα μὲν ἑαυτὸν εἶναι τῶν λειτουργικῶν πνευματικῶν ὑπεκρίνετο, σταλῆναι δὲ οὐρανὸν πασίν εἰπεῖν, ὥστε τῆς μὲν Προτερίου κοινωσίας ἀποστῆναι, Τιμόθεον δὲ τὸν Αἰλουρον εἰς τὴν τῆς ἀρχιερωσύνης θρόνον ἀναθεῖσθαι. Καὶ ὃς ἔτι Προτερίου τῆς ἐπισκοπῆς διατριβόντος, καὶ τὴν ἱερωσύνην αὐτοσυργούτος, οἱ περὶ αὐτὸν ἐπὶ τὴν Μεγάλην ἐκκλησίαν γινόμενοι, ἢ τοῦ Καίσαρος προσηγόρευται, πατριάρχην τῆς Ἀλεξάνδρου τὸν Αἰλουρον προχειρίζονται. Εὐσέβιος δὲ τοῦτον ἐχειρόντοι, τοῦ Πηλουσίου ἐπίσκοπος, καὶ Πέτρος ὁ ἐξ Ἰβηρίας, Μαῖουμᾶ τοῦ πολικηνίου τῷ νομῷ Γάζης τῆν ἐπιροπὴν ἔχων, καὶ ἄμυν τὴν ἱερωσύνην ἀφρημένοι πολλῶν πρίτερον παρὰ Προτερίου. Ὡς δὲ μάθοι ὁ στρατηγὸς Διονύσιος τὰ γινόμενα, σπουδῆ τῆ πάτη ἐλαύνων, ἤκεν ἀνά τὴν Ἀλεξανδρείαν, σπεύδων ἐτι νεκρὰν οὖσαν τὴν τῆς στάσεως ἀναφθίσαν κατασθέναι πυρκαϊάν. Δείσας δὲ ὁ Τιμόθεος μὴ τὸν θρόνον ἀφαιρεθῆι, τῶν τινος Ἀλεξανδρείας σιαιαστῶν ἐραθίσας, κατὰ Προτερίου κινεῖ. Οἱ θυμῷ πλήρει φρονήματος ἐπιθόντες, ἐκείνου κατὰ τὴ πανάγιον βαπτιστήριον πεφυγότες, ἀπηνῶς (ὧ θεῖα δίκη!) τὸν τοσοῦτον ἀρχιερεῖα διαχειρίζονται, τὰ εἴρη σφῶν κατὰ τῶν ἐγκάτων ἐλάσαντες, τὴν ἐπιταγὴν τῷ Τιμοθέῳ πληροῦντες· ἔπειτα καλωῶς περισητῆσαντες, ἀνά τὴν λειωφόρον ἀπανταχοῦ ἔσυρον, ἐπιμαίνοντες τῷ νεκρῷ, διατωθάζοντες τε καὶ ἐξερρίζοντες, ὡς ἄρα Προτερίου· εἴη ὁ ἀνηρημένος. Ἰκνῶς δὲ δια πάσης τῆς πόλεως περιελκύσαντες, ἔρχοντο πάντων παρεδίδου πυρὶ, τὴν ὑπολειφθεῖσαν κίνιν εἰς ἄρα λικμῶντες, οὐδὲ τῶν ἐκείνου σπλάγγων ὠμῶν οὕτω ναρκῆσαντες ἀπογεύσασθαι. Σὺν αὐτῷ δὲ καὶ ἄλλοι ἐξ τῶν ἰσὸν ἀγῶνα διήνησαν. Ἄδρα μιλῶν Λέων ὁ εὐσεβέστατος βασιλεὺς, σύνδον αὐδὶς ἀθροίσειν ἀπεδοκίμασε· γράμματα δ' ἐγκύκλια ταῖς ἀνά τὴν οἰκουμένην ἐπεμπευ ἐκκλησιαίς, καὶ τὴν οἰκείαν δόξαν ἐγκατασπέρων τῆς γράμμασιν, ἐκέλευε τε πάντας τὴ δόξαν ἀντεπιστέλλειν, περὶ τε τῶν ὀρισθέντων τῆ ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, εἰ γ' ἐκείνοις ἐπεσθαι βούλοιντο· εἴ δὲ καὶ ὅπως γνώμης ἔχουσι περὶ τῆς τοῦ Αἰλουρου χειροτονίας, οὕτω γεγενημένης, ὡς εἴρηται· εἰ γ' ἐπὶ λαμβάνοντο ταύτης ὡς οὐ προσηκόντως προβάσης, ἢ καὶ προσίενται τοῦτον τὴν Ἀλεξάνδρου ἐπισκοπεῖν. Ὁ μὲν οὖν τὰ πάντα τοῖς ἀπανταχοῦ ἐρεῦσιν ἐπι-

lum ad hanc partem pertinet, talis est: in rebus autem aliis haudquaquam contemnenda. Cum igitur eo impetu irati ferrentur homines, illa etiam temporis opportunitate oblata, quod Dionysius Orientalium copiarum ductor apud interiorem Ægyptum esset, Timotheum quemdam cognomento Ælurum ad episcopalem evellere dignitatem constituerunt: qui monasticam egerat vitam, et deinde presbyter Ecclesiæ Alexandrinæ factus fuerat. Et quod magnopere in Chalcedonensem synodum invehetur, idoneusque ad res miscendas esset, atque episcopatum mirifice expeteret, fuligine nigroque colore oblitus, noctu circum monachorum cellas obambulavit, et quemque per calamum scirpeum excavatum nominatim evocavit: atque illi cum eum audirent, ipse se ex spiritibus administris unum esse assimulavit, et cœlitus propterea missum omnibus dixit, ut a communione Proterii discederent, et Timotheum Ælurum in episcopali sede collocarent. Adhuc Proterius episcopatum gerebat. 612 et munere suoungebatur, cum Timothei partium studiosi in ecclesia Magna, quæ de Cesaris nomine dicta est, congregati, Ælurum ipsum patriarcham Alexandria designarunt. Ordinarunt eum Eusebius Pelusii, et Petrus, ex Iberia ortus, Majumæ, quod Gazæorum prefecturæ oppidum est, episcopus, quibus dignitas sacerdotalis a Proterio dudum adempta fuerat. Qua de re certior factus Dionysius dux maximis itineribus Alexandria venit, seditionis recens etiamnum incendium restincturus. Timotheus sibi, ne e throno deturbaretur, metuens, seditiosos quosdam ex populo Alexandrino homines adversus Proterium irritavit, qui illum audaci furore pluri aggressi sunt, et episcopum tantum, cum ad sacrosanctum baptisterium confugisset, crudelem in modum (o divina vindicta!) ferro in viscera ejus adacto, ut imperata Timothei exsequerentur, contrucidarunt: et deinde ex fume suspensum passim per viam publicam rapuerunt, cadaveri ejus ut homines furibundi insultantes, atque cum contumelia illudentes, et quod Proterius necatus esset clamitantes. Et postquam id per urbem omnem distraxere, postremo igni etiam ustularunt, cinere qui superfuit in aerem disjecto, visceribusque ejus crudis (nam et ab hoc facto non abhorruerit) degustatis. Una cum Proterio alii præterea sex idem certamen obiere. Hæc res ubi ad piissimum imperatorem Leonem est delata, non ille rursus synodum cogendam esse duxit, sed circularibus per orbem litteris ad ecclesias missis, quibus sententiam suam inseruit, opinionem episcopum quemque suam rescribere sibi jussit, cum de Chalcedonensis synodi constitutionibus, an sequi illas vellent, tum de ordinatione Æluri, quæ ita, sicuti dictum est, facta esset, reprehenderentur eam, ut quæ minus legitime processisset, an episcopatum illum gerere permitterent. Leo hæc sic ad omnes ubique episcopos scripsit. Illi autem,

quanquam locorum intercapedine inter se dissiti, A simul tamen omnes, cum supra mille essent, suffragiis omnibus Chalcedonensem synodum comprobant. decretumque ejus egregie confirmarunt: **613** Timotheo autem, ut qui illegitime in thronum insulisset, eisdem calculis dignitatem abrogarunt, disertisque verbis hominem excommunicarunt. Ille ad hunc modum condemnatus, et Alexandria ejectus, Gangram, quo etiam magister ejus Dioscorus deportatus fuerat, exsulatum misus est. Aflurus iste multa divini Cyrilli scripta nondum vulgata, dogmatibus suis adulterinis aspersis, depravasse dicitur. Eo autem abducto, Alexandrini Timotheum alium, ejusdem quam Proterius complexus fuerat sententiæ virum, ecclesiæ suæ episcopum legunt: quem quidam Basilicum, quidam autem Saphaciolum cognominarunt. Qui propterea quod plebs ejus gratia tumultum exciverat, Canopi degebat. Eodem tempore cum Anatolius simul et vita et episcopatu in urbium regina defunctus esset, in locum ejus Gennadius substitutus est: atque huic postea Acacius, qui in ea urbe pupillorum domiciitio præfuit.

CAPUT XVII.

Episcoporum et clericorum Ægyptiorum libellus supplex, de ecclesiarum suarum rebus: et de Proterio et Timotheo.

Mihi vero molestum non erit et difficile, Ægyptiorum episcoporum et Alexandrini cleri ad Leonem **C** iustas preces, Proterii fere historiam omnem complectentes, atque etiam circulares Leonis litteras hic apponere. Preces illorum hisce concepte fuere verbis: « Ad piissimum, Christianissimum, et a Deo renuntiatum victorem, triumphatorem, et Augustum Leonem, episcoporum Ægyptiæ vestræ diocesis omnium, et maximæ urbis Alexandriae Ecclesiæ vestræ clericorum preces. Non immerito, qui cœlesti gratia quasi quoddam donum orbi huic datus es, quotidie secundum Deum reipublicæ consulere, imperator omnium sanctissime, pergis. » Et post alia: « Cum tranquilla pax orthodoxi recteque sentientis populi apud nos et Alexandrinos esset, Timotheus rursus seipsum statim post Chalcedonensem sanctam **D** synodum, presbyteri dignitatem tum gerens, **614** ab universali Ecclesia et si se segregavit atque resequit, cum quatuor aut quinque tantum episcopis, paucisque monachis, Apollinaris ejusque sectatorum parva opinione et hæresi infectis. Quam ob causam canonice et legitime a diviniæ memoriæ Proterio et universo Ægyptio concilio ita illi sunt exactorati, ut imperatoris indignationem et soli exsilii causa vertendi condemnationem, merito stat experti. » Et post pauca: « Et migratione ad Deum per sanctum obitum Marciani imperatoris ille comperta, veluti is qui legibus solutus suo ipse arbitrio viveret, impudenter adversus cum blasphemis et maledicis vocibus

στέλλει· οἱ δ' ἅμα πάντες, καίπερ ἄπ' ἀλλήλων διεστηκότες, ὁλαῖς ψήφοις τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ἐπεκύρουσιν ὑπὲρ χιλίους ὄντες· καὶ τοῖς ἐκείνη ὀρθοθεῖσι μάλα γενναίως ἐπεψηφίζοντο. Τιμόθεον δὲ, ὡς ἀναξίως τῷ θρόνῳ ἐπισπιρῆσαντα, κοινῇ ψήφῳ πάντες τῆς Ἱερουσάλῃ ἐγύμνουσιν, διαβρόχῃ ἀποκηρύξαντες. Ὁ δὲ οὕτω μὲν καταψηφισθεὶς τῆς Ἀλεξάνδρου ἐκβάλλεται, καὶ εἰς Γάγγραν ὑπερορίζεται, ἐνθα δὴ καὶ ὁ τοῦτου διδάσκαλος Διδόσκορος ἤχθη. Λέγεται μὴν πολλὰ τοῦτον ὄρητα τὸν Ἀβουρον τῶν συγγραμμάτων του θείου Κυρίλλου μῆπω εἰς πλάτος ἐκδιδόντων διαλυμηνασθαι, νόθα τοῦτοις ἐπισπείραντα δόγματα. Ἐκείνου δ' ἐκποδῶν γενομένου, Ἀλεξανδρεῖς Τιμόθεον ἕτερον εἰς τὴν σφετέραν ἐπισκοπὴν προχειρίζονται, Προτερίου τῆς δόξης διάδοχον· ὃν οἱ μὲν βασιλικῶν, οἱ δὲ Σιλορακίῳ κατανόμαζον· ὃς διὰ τινὰ τοῦ δήμου κατ' αὐτοῦ στασιάζαντος, ἐν Κανόβῳ διετρεβῆ. Τηνικαῦτα δὲ καὶ τοῦ θείου Ἀντολίου τὴν βίον ὁμοῦ καὶ τὸν θρόνον τῆς βασιλείας καταλιπόντος, Γεννάδιος εἰς διαδοχὴν τοῦ θρόνου ἐδείκνυτο· ᾧ σύμφυτος καὶ Ἀκάκιος ἐγεγόνει, ὃς τοῦ τῶν ὄφρων καταγωγίου προεστῆκει τῆς Κωνσταντινου.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ.

Δέσις τῶν Αἰγυπτίων ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν περὶ τῶν συμβάντων τῇ κατ' αὐτοὺς Ἐκκλησίᾳ· καὶ περὶ Προτερίου καὶ Τιμοθέου.

Ἐγὼ δ' οὐκ ὀκνήσω μὴ καὶ αὐτὴν τῶν Αἰγυπτίων ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν τῆς Ἀλεξάνδρου τὴν δεῖσιν τὴν πρὸς Λέοντα τῷ συγγράμμασι ἐπιθεῖναι, πάντα σχεδὸν τὰ κατὰ Προτέριον περιέχουσαν, καὶ αὐτὰ ἐκεῖνα τὰ ἐγκύκλια Λέοντος. Ὑπτίων δὲ ἡ δέησις γέγραπται τοῦτοις παρελημμένη τοῖς ῥήμασι· « Τῷ εὐσεβεστάτῳ καὶ φιλοχριστῷ παρὰ Θεοῦ ἀναδειχθέντι νικητῇ, τροπαιοῦχῳ καὶ Αὐγούστῳ Λέοντι, δέησις τῶν ἐπισκόπων πάντων τῆς ὑμετέρας Αἰγυπτιακῆς διοικήσεως, καὶ κληρικῶν τε τῶν κατὰ τὴν μεγίστην ὑμετέραν Ἀλεξανδρέων Ἐκκλησίαν. Ἐκ τῆς ἀνωθεν χάριτος δῶρον τῷ βίῳ παρατρεθῆς, εἰκότως οὐ λήγεις ὀσημέραι τοῦ κοινού μετὰ Θεὸν προμηθεύμενος, εὐαγέστατε πάντων αὐτοκρατόρων Αὐγούστε. » Καὶ μεθ' ἕτερα· « Ἀστασιάζτου εἰρήνης τῶν ὀρθοδόξων λαῶν παρ' ἡμῖν τε καὶ κατὰ τὴν τῶν Ἀλεξανδρέων ὑπερχύστης, πάλιν Τιμοθέου ἀποσχοινίσαντος ἑαυτὸν τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας καὶ πίστεως, καὶ ἀποτεμόντος εὐθύς μετὰ τὴν ἐν Χαλκηδόνι ἁγίαν σύνοδον, τὸ τηνικαῦτα δῆθεν προσκυτέρου τυγχάνοντος, ἅμα τέσσαρσιν ἢ πάντε μόνους ποτὲ ἐπισκόποις καὶ ὀλίγοις μανάζουσι σὺν αὐτῷ, τὴν αἰρετικὴν Ἀπολλιναρίου καὶ τὴν κατ' ἐκείνων νουσοῦντων κακοδοξίαν· δι' ἣν καθαιρεθέντες τότε κανονικῶς ὑπὸ τοῦ τῆς θείας μνήμης Προτερίου καὶ πάσης Αἰγυπτιακῆς συνόδου, βασιλικῆς εἰκότως σὺν ἐξορίᾳ κινήσεως ἐπειράθησαν. » Καὶ μετ' ὀλίγα· « Ἐπιτηρήσας τε τὴν ἐνεσθῆεν πρὸς Θεὸν ἐκδημίαν τοῦ τῆς εὐαγούς λήξεως Μαρκετινοῦ γενομένου βασιλέως, βλασφημίας τε φωναί, ὡς αὐτόνομος ἀνατιθῶς κατ' αὐτοῦ ὀρασονόμενος, καὶ τὴν ἁγίαν οἰκουμένην

την ἐν Χαλκηδόνι συνόδον ἀναθεματίζων ἀπερὸν ἁ-
 σμένως, πλῆθος δήμου ὀνητῶν τε καὶ ἀτάκτων
 ἐπισυρόμενος, καὶ στρατεύσας κατὰ τε τῶν ὁσίων
 κανόνων καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως, καὶ
 τῆς κοινῆς πολιτείας καὶ τῶν νόμων, ἐπεισέφηρξεν
 ἐς τὴν τῆ ἀγά τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν, ἐχούση τῆνι-
 καῦτα ποιμένα τε καὶ διδάσκαλον τὸν ἁγιώτατον
 ἡμῶν τὸν τῆνικαῦτα πατέρα καὶ ἀρχιεπίσκοπον
 Προτέριον, τὰς τε συνήεις συνάξεις ἐπιτελοῦντα,
 καὶ λιτὰς ἀναπέμποντα τῷ πάντων ἡμῶν Σωτῆρι
 Χριστῷ ὑπὲρ τῆς εὐσεβοῦς ἡμῶν βασιλείας καὶ τοῦ
 ἐν ὀχρίστῳ ὑμῶν παλατίου. » Καὶ μετ' ὀλίγου · « Καὶ
 μόνης διαγενομένης ἡμέρας ἐν τῷ ἐπισκοπεῖν κατὰ
 τὸ ἔθος διάγοντος τοῦ θεοφιλεστάτου Προτερίου, λα-
 βῶν μεθ' ἑαυτοῦ ὁ Τιμόθεος τοὺς καθαιρεθέντας
 ἐνδικῶς δύο ἐπισκόπους· καὶ κληρικῶς, ὁμοίως τὴν
 ἐξορίαν, ὡς ἐφημεν, οἰκεῖν κατακριθέντας, καὶ δὴ
 χειροτονίαν παρὰ τῶν δύο δεξάμενος, μηδενὸς τὸ
 σύνολον τῶν κατὰ τὴν Αἰγυπτιακὴν διοίκησιν ὀρθο-
 δόξων ἐπισκόπων παρόντος κατὰ τὸ εἰωθὸς ἐπὶ ταῖς
 τοιαύταις τῆς Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐπισκόπου χειροτο-
 νίας, ἐπιλαμβάνεται, ὡς ἐνόμισε, τῆς ἀρχιερατικῆς
 καθέδρας, μετὰ προδῆλως τολμήσας κατὰ τῆς
 ἐχούσης Ἐκκλησίας τὸν ἐαυτῆς νομίον, καὶ ἐνεργ-
 γόντος ἐν αὐτῇ τὰ θεῖα, καὶ κανονικῶς τὸν οἰκεῖον
 διέποντος ὀρόνον. » Καὶ μεθ' ἕτερα · « Οὐδὲν ἦν
 ἕτερον ποιεῖν τὸν μακάριον ἐκείνον, ἢ τόπον δοῦναι
 τῇ ὀρθῇ κατὰ τὸ γεγραμμένον, καὶ τὸ σεπτὸν κατα-
 λαβεῖν βαπτιστήριον, φεύγοντα τῶν ἐπ' αὐτὸν τρι-
 χότων πρὸς νόμον τὴν ἐφοδον. Ἐν ᾧ μάλιστα τό-
 πῳ καὶ βαρβάρους καὶ πᾶσιν ἀγρίοις ἀνθρώποις
 ἐγγίνεται δέος, τοῖς καὶ μὴ εἰδῶσι τὸ σέβας τοῦ τό-
 που, καὶ τὴν ἐκείθεν βούουσαν χάριν. Ὅμως οἱ τὸν ἐξ
 ὀρχῆς Τιμοθέου σκοπὸν εἰς ἔρον προαγαγεῖν σπου-
 δάζοντες, οἱ μὴδὲ ἐν τοῖς ἀχράντοις ἐκείνοις σηκοῖς
 αὐτὸν ἀνεχόμενοι σώζεσθαι, οὕτε τὸ σέβας αἰδουθέν-
 τες τοῦ τόπου, οὕτε τὸν καιρὸν, ἦν γὰρ τοῦ σωτη-
 ρίου Πίσχα πανήγυρις, οὕτε τὴν ἱερωσύνην αὐτῆς
 φριζάντες, μεσιτεύουσαν Θεῷ καὶ ἀνθρώποις, ἀπο-
 κτείνουσι τὸν ἀνεύθυνον, ἀνοσφάτουςιν αὐτὸν ἀπ-
 νῶς μετὰ καὶ ἄλλων ἑξ · καὶ παραγαγόντες τούτου
 τὸ λείψανον πανταχοῦ κατατετριμένον, ὡμῶς τε
 περισύραντες κατὰ πάντα σχεδὸν τόπον τῆς πόλεως,
 καὶ καταπομπέυσαντες· σχετικῶς, ἠκίζοντο ἀνηλεῶς
 τὸ τῶν πληγῶν οὐκ αἰσθανόμενον σῶμα, διατεμόν-
 τες κατὰ μέλο· καὶ οὐδὲ τῶν ἐντὸς ἀπογεύεσθαι κα-
 τὰ τοῦ· θῆρας φειδόμενοι ἐκείνου, ὃν ἔχειν μεσίτην
 Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἔναγχος ἐνομίστησαν· πρὸς τε
 παραδίδόντες τὸ ὑπολειφθὲν αὐτοῦ σῶμα, τὴν ἐκ
 τούτου κόνιν τοῖς ἀνέμοις παρέπεμπον, θηρίων πᾶ-
 σαν ὑπερακοντίσαντες ἀγρίτητα. Ὡν ἀπάντων
 αἱ τὸς καὶ τῶν κακῶν ὁ σοφὸς Τιμόθεος · Ζαχαρίη
 μέντοι τῷ ῥήτορι ταῦθ' ἱστοροῦντι ἑτέρως εἰπεῖν
 ἐτήληθε · καὶ τὰς παραχρῆς κινήσαι μᾶλλον Προτέριον
 τῇ Ἀλεξάνδρου κοίτῃ, καὶ μὴ τὸν δῆμον τὰ τοιαῦτα
 τολᾶσαι, ἀλλὰ τινος τῶν ἐκ τοῦ στρατιωτικοῦ κα-
 τὰ λόγου. Πιστοῦται δὲ ταῦτα ἐκ τινος ἐπιστολῆς
 Τιμοθέου σταλείσης πρὸς Λέοντα · οἷς καὶ δίκην
 ἐπιθήσειον σταλεῖς τις ἐκ Λέοντος· ἐπιπέμπεται. Καὶ

A ferociens, et sanctam universalem Chalcedonen-
 sem synodum perfricta prorsus fronte anathemati
 subjiciens, ex plebe venali et incomposita multitu-
 dine ad se pertraxit, bellumque contra sacros
 canones, ecclesiasticas constitutiones, rempubli-
 cam et leges ipsas coepit, et in sanctam, Dei Eccle-
 siam seipsum conjecit : cum illa tum pastorem et
 doctorem suum haberet, sanctissimum Patrem
 nostrum archiepiscopum Proterium, cum stata
 sacra et conventus solitos peragentem, tum pre-
 ces in supplicationibus ad omnium nostrum Serva-
 torem Christum pro pio imperio et Christi amanti
 palatio vestro fundentem. » Et deinde : « Et cum
 una intercessisset dies, et amantissimus Dei Pro-
 terius, sicuti mos est, in episcopali aede sua esset,
 assumptis secum duobus episcopis et clericis, qui
 legitime exauctorati et ad exsilium pariter damnati
 fuerant, Timotheus, consecrationeque ab eis ac-
 cepta, cum nullus prorsus ex diocesi Aegyptia
 recte sentientium episcoporum adesset (id quod
 moribus in ejusmodi Alexandrini episcopi ordi-
 natione fieri solet), pontificalem cathedram, sicuti
 ipse existimavit, occupavit, adulterium manifeste
 inferre Ecclesiae ei ausus, quae suum sibi haberet
 sponsum, rem divinam in ea facientem, canonicè-
 que et legitime munus summo obeuntem. » Et post
 alia : « Nihil aliud facere beatus ille vir potuit,
 quam ut locum daret irae, juxta id quod scriptum
 est, et ad sacrosanctum confugeret baptisterium,
 illorum qui ei ad eandem patrnam imminabant
 fugiens impetum. In quo loco barbaris etiam
 ipsis et feris hominibus omnibus, 615 qui vene-
 rationem et cultum ejus, scitentemque inde gra-
 tiam ignorant, metus incessit. Sedenim homines
 illi qui consilium coeptumque Timothei ad exitum
 suum perducere contendebant, ne in incontaminato
 quidem illo templo salvum eum esse passi, neque
 religionem reveriti sunt vel loci vel temporis.
 Agebatur enim tum salutiferi Paschae festi diei
 conventus. Sed neque sacerdotalem exhornerunt
 functionem, quae media intercedit inter Deum et
 homines. Interfecerunt igitur hominem innocen-
 tem, et crudeliter ipsum una cum sex aliis macta-
 runt, et reliquias ejus undequaque convulneratas
 per omnia fere civitatis loca, ferum in modum
 tractas atque raptatas, miserabiliter traduxerunt,
 sine misericordia omni corpus quod jam plagas
 non sentiret, discrediantes : et in frustra eo conciso,
 bestiarum more viscera ejus degustarunt, quem
 mediatorem nuper inter Deum et homines habere
 existimati sunt : postremoque quidquid ex eo
 superfuit, id igne concremarunt, et cineres ventis
 differendos permiserunt, feritatem belluarum
 omnem longe superantes. Atqui malorum istorum
 omnium auctor sapiens, si Deo placet, Timotheus
 fuit. » Porro Zachariae rhetori de his in historia
 sua scribenti aliter haec referre libuit : tumul-
 tum videlicet Alexandriae per Proterium potius
 excitatum : neque populum haec, sed ex militum

ordine quosdam ausos esse. Fidemque verbis eis astruit per epistolam quamdam a Leone ad Timotheum missam : quam rem iudicaturus atque vindicaturus aliquis etiam a Leone missus sit. Litteras etiam circulares ad omnes ubique episcopos Leo dedit, ad ipsum etiam Constantinopolitanæ urbis antistitem Anatolium, eosque qui monastica vita erant, sententiam eorum (quemadmodum dixi) de synodo Chalcedonensi Timotheique consecratione requirens : Ægyptiorum episcoporum libello supplicii, precibusque insuper eorum qui vel Proterii partium, vel Timothei factionis erant, sicuti ad eum missæ fuerant, adjunctis. Circulares litteræ Leonis in hanc sententiam scriptæ erant.

616 CAPUT XVIII.

Epistola Leonis ἐγκύκλιος, hoc est circularis, ad Anatolium et reliquos episcopos, de synodo Chalcedonensi contra Timotheum Ælurum missa.

Imperator Cæsar Leo, pius, victor triumphator, maximus, semper colendus Augustus, Anatolio episcopo. In votis quidem pietatis meæ fuit, ut univérse orthodoxæ, rectæque sentientes et sanctissimæ Ecclesiæ, nec non urbes sub imperio Romano omnes, quieto altissima fruerentur, neque quidquam, quod statum illarum et tranquillitatem turbare posset, intercederet. Quid autem nuper admodum apud Alexandrinos acciderit, sanctitatem tuam jam nosse credimus. Ut vero plenius de rebus omnibus, et quæ causa tanti tumultus et confusionis exstiterit, certior fias, exempla precum, quas religiosissimi episcopi et clerici ex Alexandria urbe et diocesi Ægyptia, adversus Timotheum in urbe Constantinopolitana pietatis meæ obtulere : atque itidem supplicum libellorum exempla, quos a Timotheo internuntii ejus Alexandria advenientes serenitati nostræ in comitatu nostro dederunt, ad pietatem tuam misimus : ut quid actum sit, ab eo quem diximus Timotheo, quem sibi populus Alexandrinus, et qui ibi magistratus gerunt, civesque et naucleri, seu navium gubernatores, episcopum petunt, et aliis quoque de rebus quas supplicationum complectitur contextus : adhæc, de synodo Chalcedonensi, cui nequaquam quidam assentiuntur, quemadmodum libelli adjuncti ostendunt, clarius sanctitas tua cognoscere possit. Itaque pietas tua orthodoxos omnes et sanctos episcopos, qui nunc in urbe hac imperante degunt, et religiosissimos clericos confestim ad se convocet, et rebus omnibus cum cura et fide tractatis atque deliberatis, quandoquidem hoc tempore Alexandrina civitas turbata est, et status ejus tranquillitasque nobis maxime curæ est, nobis sententiam suam, de Timotheo ipso, et concilio Chalcedonensi, timore humano omni, gratis etiam et odio semoto, solum omnipotentis Dei metum ob oculos ponens, significet. **617** Scitis namque, nos omnes de negotio tanto immaculate Divinitati rationem esse redditurus. Ut in eo de re omni

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Ἐπιστολὴ Λέοντος ἐγκύκλιος, περὶ θεοῦ Ἀνατολίῳ ἐπισκόπῳ καὶ τοῖς λοιποῖς, ὑπὲρ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, καὶ κατὰ Τιμοθέου τοῦ Αἰλουρου.

Ὁ Δυτοκράτωρ Καῖσαρ Λέων, εὐσεβὴς, νικητὴς, τροπαιούχος, μέγιστος, ἀσιδέστας Ἀύγουστος, Ἀνατολίῳ ἐπισκόπῳ. Δι' εὐχῆς μὲν ἦν τῇ ἐμῇ εὐσεβείᾳ ἀπάσας τὰς ὀρθοδόξους ἀγιωτάτας ἐκκλησίας, εἰ δὲ καὶ τὰς ὑπὸ τὴν τῶν Ῥωμαίων πολιτείαν πόλεις, μεγίστης ἡσυχίας ἀπολαύειν· μηδὲν δὲ συμβαίνειν τῆν αὐτῶν κατάστασιν καὶ γαλήνην διαταράττειν· οἷα δὲ κατὰ τὴν Ἀλεξανδρέων ἐναγῆος συνέθε, εἰδέναι μὲν ἤδη πεπεσμέθα τὴν σὴν δόξιν· ἵνα δὲ τελειώτερον περὶ πάντων διδαχῆς, ποῖα αἰτία τοῦ τοσούτου θορύβου καὶ τῆς συγχύσεως γέγονε· τὰ ἴσα τῶν δεήσεων ἃς οἱ εὐλαβίστατοι ἐπίσκοποι καὶ κληρικοὶ ἀπὸ τῆς προλεχθείσης πόλεως, καὶ τῆς Αἰγυπτιακῆς διοικήσεως, εἰς τὴν βασιλίδα Κωνσταντινουπόλιν παραγενόμενοι, κατὰ Τιμοθέου τῆ ἐμῇ εὐσεβείᾳ ἐκρίμισαν· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ τὰ ἴσα τῶν δεήσεων, ἃς εἰς τὸ θεῖον ἡμῶν στρατῆπεδον ὑπὸ Τιμοθέου ἀπὸ τῆς Ἀλεξανδρέων παραγενόμενοι τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιδαδώκασι γαλήνην, πρὸς τὴν σὴν θεοσίθειαν ἀπεστῆλαμεν, ὡς τί πέπρακται παρὰ τοῦ εἰρημένου Τιμοθέου, ὃν ὁ τε τῆς Ἀλεξανδρέων ὄμιλος, καὶ οἱ ἄγιω· αἱτικοὶ, καὶ πολιτευόμενοι, καὶ ναύκληροὶ, ἐπίσκοπον ἑαυτοῖς αἰτοῦσι· καὶ περὶ τῶν ἄλλων πραγμάτων τῶν τῷ ὑφεί τῶν δεήσεων περιεχομένων, καὶ πρὸς τοῦτοις περὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου, ἧτινὶ οὐδαμῶς συναίνουσι, καθὰ αἰ ὑποταγμένα αὐτῶν δεήσεις σημαίνουσι, φανερῶς δυναθῆναι μὴ εἶναι τὴν σὴν δόξιν. Ἢ σὴ το· γ· ροῦν εὐλάβεια ἅπαντας τοῦ ὀρθοδόξου ἔθνους ἐπίσκοπους, τοὺς ἐπὶ τοῦ παρόντος κατὰ τῆνδε τὴν βασιλίδα πόλιν διαγόντας, εἰ γε μὴν καὶ τοὺς εὐλαβεστάτους κληρικούς παρακρήμα ποιησάτω πρὸς ἑαυτὴν συνελθεῖν· καὶ πάντων ἐπιμελῶς τραπτευθέντων καὶ δοκιμασθέντων, ἐπειδὴ νῦν ἡ Ἀλεξανδρου πόλις τετάρακται, ἧτινος τῆς καταστάσεως καὶ τῆς ἡσυχίας μεγίστη ἐστὶν ἡμῖν φροντίς, εἰπατε τὸ δοκοῦν περὶ τοῦ προειρημένου Τιμοθέου καὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ἄνευ τινὸς· ἀνθρωπίνου φέβου, καὶ διχα χάριτος καὶ ἀπεχθείας, μόνον τὴν τοῦ παντοκράτορος, θεοῦ φέβον πρὸς ὀφθαλμῶν τιτί-

μενοι· ἐπειδὴ ἴσατε ὡς περὶ τοῦ πράγματος τούτου ἅπασαν τὴν ἀρχάντην θεόστυτον λόγον εἰσάτε· ἵνα παρὰ πάντων δι' ὑμετέρων γραμμάτων τελειῶς διδασθῆντες, τὸν ἀρμόζοντα τύπον δοῦναι δυνηθῶμεν. »

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

Οἷα ὁ Λέων ὑπὲρ τῆς τετάρτης ἀγίας συνόδου πρὸς τοὺς ἀπανταχοῦ ἔγραψεν ἀσκητικῶς, καὶ Συμεῶνι τῷ Στυλίτῃ· καὶ ἐπιστολὴ τοῦ ἀγίου Συμεῶν ὑπὲρ τῆς ἀγίας συνόδου.

Ταῦτα μὲν πρὸς Ἀνατόλιον καὶ τοὺς ἀπανταχοῦ ἐπίσκοπους ἐπέστειλε· παραπλήσια δὲ καὶ τοῖς διαφανέσι τῶν μοναστῶν ἔγραψε, καὶ οἷς τὸ τοῦ βίου ἐπίσημον ἦν, πρὸς τὸν αὐτὸν βίον εὐθουαμένους· ὧν μάλιστα ἐπιστημότατος Συμεῶνης ἦν, ὁ τὴν ἐπὶ τοῦ κίονος στάσιον πρῶτος ἐπινοήσας, οὗ καὶ πρὸ τούτου μνησάντων ἐπισημάνων· πρὸς δὲ καὶ Βηραδάτος, καὶ Ἰάκωβος ὁ Νισιθηνός· ὧν καὶ Θεόδωρος ἐν τῇ Φιλοθέῳ ἱστορίᾳ ἐμνήσθη. Πρῶτος τοίνυν Λέων ὁ τῆς Ῥώμης ἐπίσκοπος τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον εἰσεδέξαμενος, τὴν χειροτονίαν Τιμοθέου ὡς μὴ καλῶς γεγενημένην ἀπεδοκίμασεν. Ἦν δὲ τα Λέοντος ἐπιστολὴν Λέων ὁ βασιλεὺς Τιμοθέῳ ἔπεμπε τῷ Ἀλιούρῳ, Σιλεντιαρίου καθυπουργήσαντος. Πρὸς δὲ Τιμόθεος αὐτὸς ἀντέπεμπε, τὴν τε Λέοντος ἐπιστολὴν ἐκτροπέμενος, καὶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ὡς πλείστον διαμεμφόμενος. Ἐπίσης δὲ τῷ πάππᾳ καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι διεπράξαντο. Μόνος δ' ὁ Σίδης Ἀμφιλόχιος Λέοντι γράφων, τῆς μὲν Τιμοθέου χειροτονίας κατενόητο, οὐδαμῶς δὲ καὶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ἀπεδέχετο. Ἄ ὅθι πάντα Ζαχαρία ἐπονθή τῷ βῆτορι· ὅς καὶ τὴν Ἀμφιλοχίου ἐπιστολὴν τῷ ἐκτουτῷ ἐντόττει συγγράμματι· οὐ μόνον δὲ οἱ ἐπίσκοποι, ἀλλὰ καὶ Συμεῶνης ὁ τῆς αἰδέϊμου μνήμης περὶ τούτων δύο ἐπιστολάς πρὸς τὸν βασιλέα Λέοντα, καὶ πρὸς Βασίλειον τῆς Ἀντιόχειου ἐπίσκοπον [ἐπέστειλε]· ἦν δὲ τα βραχυτέραν οὖσαν, ἐνέβημι τῷ συγγράμματι, τὰς κατὰ βῆμα διαλαμβάνουσαν· « Τῷ δευτέρῳ μου τῷ δαιωτάτῳ καὶ ἀγιωτάτῳ φιλοθέῳ Βασιλεῖ ἀρχιεπισκόπῳ ὁ ἁμαρτωλὸς καὶ ταπεινὸς Συμεῶνης ἐν Κυρίῳ χαίρειν. Νῦν εὐκαιρὸν εἰπεῖν, δέσποτα, Εὐλόγητός ὁ Θεός ὅς οὐκ ἀπέστησε τὴν προσευχὴν ἡμῶν, καὶ τὸ ἔλεος αὐτοῦ ἀφ' ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν. Δεξάμενος γὰρ τὰ γράμματα τῆς ὑμετέρας δαιωτήτος, ἐθαύμασα τὴν ζῆλον καὶ τὴν εὐσέβειαν τοῦ θεοφιλοστάτου ἡμῶν βασιλέως τὴν πρὸς τοὺς ἀγίους Πατέρας, καὶ τὴν τούτων βεβαίαν πίστιν, ἣν ἐπέδειξε καὶ ἐπέδεικνυται. Καὶ τούτο οὐκ ἐξ ἡμῶν τὸ δῶρον, καθὼς καὶ ὁ ἄγιος· Ἀπόστολος λέγει, ἀλλ' ἐκ Θεοῦ τοῦ ταύτην αὐτῷ δωδωκότος τὴν προθυμίαν διὰ τῶν ὑμετέρων εὐχῶν. » Καὶ μετ' ὀλίγα· « Διὸ καὶ γὰρ ὁ ταπεινὸς καὶ εὐτελής, τὸ ἔκτρομα τῶν μοναχῶν, ἐγνώρισα τῇ αὐτοῦ βασιλείᾳ τὴν ἐμὴν πρόθεσιν, τὴν περὶ τὴν πίστιν τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν Χαλκηδόνι συνελευθόντων ἑξακοσίων λ', ἐμμένων καὶ ὑποστηριζόμενος ὑπ' αὐτῆς τῆς ὑπὸ τοῦ ἀγίου Πνεύματος φανερωθείσης. Εἰ γὰρ· ἐταξὺ δύο ἢ τριῶν συνελευθόν-

CAPUT XIX.

Quæ Leo de sancta quarta synodo ad omnes ubique monachos, et ad ipsum Symeonem Stylitem scripserit : et epistola ejusdem sancti Symeonis pro eadem synodo.

Ad hunc modum Leo ad Anatolium, et omnes ubique episcopos scripsit. In eandem sententiam quoque litteras dedit ad illustres monachos, et qui vitæ sanctitate præclari erant alios, mores suos ad vitam spiritualem dirigentes : inter quos celeberrimus omnium fuit Symeones ille, qui primus stationem super columna invenit, cujus antea etiam meminimus : præterea Varadatus, et Jacobus Nisibenus, quorum etiam Theodoretus in Dei amantiâ historia mentionem facit. Porro Leo Romanus episcopus primus Chalcedonensi synodo comprobata, ordinationem Timothei ut illegitimam improbavit : cujus epistolam Leo imperator Timotheo Æluro per Silentiarium misit. At enim Ælurus ad imperatorem rescripsit, Leonis epistolam refellens, et Chalcedonensem synodum quam maxime reprehendens. Episcopi reliqui, itidem ut Papa fecerunt. Solus Amphilechius Sidites ad imperatores scribens, Timothei quidem ordinationem damnavit, synodi autem Chalcedonensis decretum non recepit. Quæ omnia a Zacharia rhetore in historiam sunt relata, qui Amphilechii etiam epistolam ei inseruit. Non episcopi vero solum, sed et celeberrimæ memoriæ Symeones de his rebus epistolas duas dedit, alteram ad imperatorem Leonem, alteram ad Basilium episcopum Antiochenum : quam, quod brevior sit, hic apposui, verbis hisce conscriptam : « Domino meo piissimo et sanctissimo, Dei amanti Basilio archiepiscopo, peccator et humilis Symeones in Domino salutem. In tempore nunc dicere possumus, domine : *Be- edictus Deus, qui non rejectit precationem nostram, et misericordiam suam a nobis peccatoribus non removit.* Acceptis enim sanctitatis vestræ litteris, ardorem et veram pietatem Dei amatissimi imperatoris nostri erga sanctos Patres, et certam stabilemque eorum fidem admiratus sum : quam pietatem ille et antea exhibuit, et etiam nunc exhibet. Atque hoc quidem donum non ex nobis ipsis, quemadmodum etiam sanctus Apostolus dixit, sed ex Deo est, qui illi eam animi alacritatem propter orationes vestras indidit. » Et post pauca : « Ptoinde et ego humilis et tenuis, atque adeo abortivus monachus, majestati ejus sententiam meam de fide sanctorum Patrum, qui Chalcedone sexingenti triginta sex convenere, in qua persisto, et per quam confirmor, utpote quæ a Spiritu sancto manifestata sit, significavi. Quod si

¹ Ephes. 11, 8.

enim duobus aut tribus in nomine ejus convenien-
tibus, medius inter eos est Salvator : quomodo ad-
tot et tam sanctos Patres ille advenisset, nisi ab
initio cum eis Spiritus sanctus fuisset ? » Et post
alia : « Itaque fortis esto, et in vera pietate virili-
ter age, quemadmodum et Jesus Navæ filius, servus
Domini, in populo Israelitico. Clerum religiosum,
qui sub sanctitate tua est, omnem, et benedictum
fidelissimumque populum verbis meis quæso saluta.
» Propter hæc omnia, sicut dictum est, Ælurus
quidem Alexandria ejectus est : Timotheus autem
aber, qui et Salophaciolus dictus, et ex Proterii
partibus erat, pro eo in ecclesiam inductus. Ecce
his hæctenus.

CAPUT-XX.

De horrendo quæ sub Leone accidit terræmotu, et diluvio, aliisque item orbis calamitatibus : et de pulvere qui e cælo decidit.

Leone jam alterum annum imperante, ingens
terræ motus et conquassatio usque adeo exstitit,
ut multæ quidem in locis omnibus ruinæ consecutæ
sint, Antiochia autem omnis fere concuteretur.
Cades ea veluti præcæmium futurorum malorum
fuit, propterea quod cives ipsi a divinis legibus
abeni, tanquam belluæ feri animis essent, et vecor-
diæ intemperis omnibus agitantur. Gravissimus
civium qui unquam fere omnium terræmotus urbem
eam invasit, quingentesimo sexto ab ea condita
anno, decimo quarto mensis Septembris die,
quarta noctis hora : **619** ab eo terræmotu, qui
ibi sub Trajano fuit, trecentis quadraginta
septem annis exactis. Ille namque anno centesimo
vicesimo nono post civitatem liberam et sui juris
faciam, illam afflixit. Iste autem sub Leone quin-
gentesimo sexto anno eam oppressit, sicuti hoc
a studiosis repertum est. Et domos ejus fere
omnes disjecit, cum quidem populosissima foret :
ita ut in ea solitudo nulla, aut locus quisquam
inhabitabilis aut neglectus esset. Magnificentissime
autem exornata fuerat, propter ambitiosam multo-
rum principum liberalitatem, qui operibus ibi
extruendis inter se concertarunt, et de gloria
superare alii alios conati contenderunt. Concide-
runt igitur imperiales ædes una atque altera :
aliæ periculum evasere, una cum vicino lavacro,
quod sane urbem incommoditate pristina libera-
vit, propterea quod reliquæ balneæ violenta inun-
tatione ei incommodassent. Disjectæ quoque quæ
pro imperatoris ædibus fuere porticus, et quod
eis impositum erat tetrapylum. Præterea Hippo-
dromi pro foribus turris, et quadam ei insistentes
porticus. In veteri autem urbe domum aut
porticum ullam non attigit. Concussit insuper et
Trajani et Severi et Adriani lavaera. Plurima item
ædificia et porticus in ea quæ Ostracina dicitur
vicinia, atque etiam quod vocatur Nymphæum :
quæ omnia copiosissime Joannes rhetor in histo-
riis suis refert. Terræ motus istius gratia, et

των δὲ τὸ ὄνομα αὐτοῦ πάρεστιν ὁ Σωτήρ. πῶς
μεταξὺ τοσούτων καὶ τηλικύτων ἁγίων Πατέρων
ἐνεχώρει, εἰ μὴ ἦν ἀπ' ἀρχῆς μετ' αὐτῶν τὸ ἅγιον
Πνεῦμα ; » Καὶ μεθ' ἑτερα · « Διὸ ἰσχυρὸς καὶ ἰσχυροῦ
ὑπὸ τῆς ἀληθοῦς εὐσεβείας, καθάπερ καὶ Ἰησοῦς ὁ
τοῦ Ναυῆ, ὁ δοῦλος Κυρίου, ὑπὸ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ
λαοῦ. Πάντα τὸν ὑπὸ τὴν σὴν δριπέτητα εὐλαβῆ κλη-
ρον, καὶ τὸν εὐλογημένον καὶ πιστότατον λαόν, ἐξ
ἐμοῦ προσεῖπεν παρακλήθητι. » Διὰ ταῦτα πάντα.
ὡς εἴρηται, ἐλαύνεται μὲν τῆς Ἀλεξάνδρου ὁ Ἀλ-
λουρος · Τιμόθεος δὲ ὁ ἕτερος ἀντεισάγεται, ὃς καὶ
Σαλοφακιολὸς ἐκαλεῖτο, ἐκ τοῦ μέρους Προτερίου
τυγχάνων. Καὶ περὶ μὲν τούτων ταῦτα.

Π

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Κ΄.

*Περὶ τοῦ γεννημένου φεβρουαρίου σεισμοῦ ἐπὶ Λέον-
τος, καὶ τοῦ κατακλισμοῦ, καὶ ἄλλων κερμι-
κῶν παθημάτων, καὶ τῆς κατενεχθείσης οὐρα-
νίου κόνεως.*

Ἰδιῶν δὲ τοῦ Λέοντος δεῦτερον ἔτος ἀνύοντο : τῆ
ἀρχῆ, ἐξαιτίας τῆς γῆς κλόνος ἐγγίνεται, καὶ βρα-
σμὸς ἐπὶ τόσον ἐξέχων, ὡς πολλὰ μὲν ἀπανταχοῦ
γενέσθαι τὰ πτώματα, τὴν δ' Ἀντιόχου πᾶσαν κα-
τασεισθῆναι σχεδόν, προοίμιον ὡσπερ τῶν ἐπιγενη-
σομένων ταύτῃ κακῶν · οἷς πόρθω τῶν θεῶν νόμων
οἱ ἐκεῖτε γενόμενοι, θηριώδεις πρὸς πᾶσαν γνώμην
ἐγένοντο, μανία πάση ἐκδραχθεύοντες · χαλεπώτα-
τος γὰρ τῶν πώποτε γενομένων ἐπέδρισεν, ἔκτον
καὶ πεντακοσιοστὸν ἔτος χρηματίζουσης τῆς πόλεως.
Ἐπῆθε δὲ τετάρτην καὶ δεκάτην ἄγοντος τοῦ Γορ-
πιαίου μηνός, ὃν Ῥωμαῖοι Σεπτέβριον ὀνομάζουσι,
τετάρτην ὥραν νυκτός, ἑπτὰ καὶ τεσσαράκοντα
καὶ τριακοσίων διεληλυθότων ἑνιαυτῶν μετὰ τὴν
ἐπὶ Τραϊανοῦ γεγονότα. Ἐκεῖνος μὲν γὰρ ἕνατον
καὶ εἰκοστὸν καὶ ἑκατοστὸν ἀγοῦσης τῆς αὐτονο-
μίας τῆ πόλει ἔτος ἐγένετο, ὁ δὲ νῦν ἐπὶ Λέοντος
ἔκτον καὶ πεντακοσιοστὸν ἀνοούσης, ὡς φιλοπόνη-
οῦσιν ἐξεγένετο. Καὶ δὴ πάσας μὲν οἰκίας αὐτῆς
σχεδόν καταβέβληκε πολυανθρώπου γεγεννημένης,
ὡς μηδὲν αὐτῆς ἔρημον καὶ ἀοικητον περιλειφθῆ-
ναι, ἢ ἀτημέλητον · λῆν δὲ μάλιστα φιλοπόνηος ἐξη-
σημένης τῷ φιλοτίμῳ τῶν διαφόρων ἀρχῶν, ὡσπερ
ὄλιγοι : ἀμειλιμένον τοῖς ἔργοις καὶ ἀντιφιλοτι-
μουμένων, ποτέρῳ γένοιτο τὸν ἄλλον νικᾶν. Πεπλώ-
κασι μὲν οὖν οἱ τε βασιλικοὶ οἴκοι, ὁ πρῶτός τε καὶ
ὁ δεύτερος, τῶν ἄλλων διαφυγόντων τὸν κίνδυνον·
σὺν τῷ παρακειμένῳ βαλανείῳ, ὃ δὴ καὶ τὴν πόλιν
τῆς πρότερον ἀρχιεπιστοῦ ἀπέπλυνεν, οἷς συνέβη
πλημμελῆσαι τὰ λοιπὰ τῶν βαλανείων. Ἐβρόχισαν
δὲ καὶ αἱ πρὸ τῶν βασιλείων στοαί, καὶ ὁ ἐπέκειτο
τούτοις τετράπυλον, καὶ ὁ τοῦ Ἰπποδρόμου πύργος,
καὶ τινος τῶν ἐπ' ἐκεῖνον στοῶν. Κατὰ δὲ τὴν πα-
λαιὰν οἰκίαν ἢ στοᾶς οὐδόπως τινὸς ἤψατο · Τραϊζι-
νοῦ δὲ καὶ Σευήρου καὶ Ἀδριανοῦ τὰ βαλανεῖα κατί-
σεις · καὶ ἡ ὀστρακίνη γειτονία οὕτω καλεῖται, τὰ
πλεῖστα ταύτης καὶ τὰς ἐπ' ἐκεῖνη στοὰς συγκατε-
βλε. καὶ τὸ Νυμφαῖον καλούμενον. Ἄ δὴ πάντα
πρὸς λεπτὴν Ἰωνάνην ὁ βῆτωρ ἐστύργησε, καὶ γε διὰ
τὴν σεισμὸν τοῦτο χίλις χρυσῶ ἐτίκοντο βασιλεῖα

φασὶν ἀφεῖναι τῇ πόλει τῶν ἐτησίων φόρων τὰ τέλη, ἅ
 τῶν ἠφρανισμένων χάριν κτισμάτων, πολλὰ δὲ καὶ
 οἰκοθεν καταθεῖναι, ὥστε τὰς δημοσίας ἀνανεῶσαι
 οἰκοδομάς. Τῷ δ' αὐτῷ χρόνῳ ἦ τε Θράκη καὶ Ἑλ-
 λήσποντος καταστρέβεται, Ἰωνία τε πάσα, καὶ αἱ
 Κυκλάδες νῆσοι καλοῦνται· κατενεχθῆαι δὲ τὰ
 ποῖλά τῆς τε Κνίδου καὶ Κῷ· ἀνὰ δὲ τὴν Κωνσταν-
 τίνου καὶ Βιθυνῶν ἐπαρχίαν δὲ ἄβρους ἐξαισίους γενέ-
 σθαι, ἐς τρίτην δὴ καὶ τετάρτην ἡμέραν ἀενάως
 τῶν ὑδάτων οὐρανῶθεν φερομένων ποταμηδῶν, καὶ
 ἔρη μὲν ἐς πεδία κατενεχθῆναι, κώμα· δὲ μεγίστας
 κατακλυθεισὰς ἀφανισθῆναι, ἐκ τῶν ἀγανδῶ φο-
 ρυτῶν ἐν τισὶ τῶν λιμνῶν καὶ νήσους ἀναφυῆναι·
 ὡσπερ περὶ Βοάνην ἐγένετο, ἣ ἀγχιτα Νικομηδείας
 ἐστὶ. Καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ ἐπεγένετο· σημεῖά τε γὰρ
 κατεθεάθη ἐν οὐρανῷ· νεφέλη γὰρ σίλιπυγος σχῆμα
 περιβαλλομένη, ἐπὶ ἡμέρας τεσσαράκοντα ὥπτο·
 ἦνίκα καὶ σποδὸς ἀναβῆναι ὑπέστη τῇ Κωνσταντίνου,
 ὥστε παλαιστὴν ὑπὲρ τῶν κεράμων καθεῖναι, εἰς
 πῦρ τῶν νεφῶν ἀλιωθέντων· ὃ δὴ σύμβολον ἀκραί-
 φνέστατον ἦν τῆς ὀσον οὐπὼ ἐσεσθαι μελλούσης
 πυρκαϊᾶς· ὅτε πάντες σὺν τρόμῳ ἐξιδόντες, δυσω-
 ποῦντες ἦσαν θεῶν, λέγοντες, Πῦρ ἐπιθρόχειν καὶ τὸ
 πᾶν ἀφανίζειν ἦν βουλομένη Θεῶν. Φιλανθρώπως δὲ
 κινθθέντως, ἐσβέσθη, καὶ ἡ τέφρα κατῆε πρὸς
 γῆν. Περὶ ταύτης καὶ ὁ Καισαρεύς Προκόπιος ἱστο-
 ρεῖ οἷμαι ποῦ, ἐκ τοῦ Βεβίου ὄρους ἔχειν τὴν γέννη-
 σιν ἀναγράφων· πλείστην δὲ τῷ τότε ἀναδοθεῖσαν,
 καὶ βιασθῆναι πνεύματι γενομένην μετέωρον, καταπί-
 πτειν, ὅπου δὴ καὶ λήγειν συμβαίνει τὸ πνεῦμα·
 ἔως δὲ καὶ Θεοῦ, ἐνθα δέοι κολάζειν, αὐτὴν καταρ-
 βίπτουσαν τῷ μετέωρον φέρεσθαι. Τῶν δ' εἰρημένων
 ἐπικειμένων σεισμῶν καὶ ὁ βασιλεὺς Λέων δεύσας,
 περὶ τὸν ἅγιον Μάμαντα τὴν σκηπὴν ἐπήγγυτο, ἐπὶ
 ἐξ ἡμέρας τῆς πολέως ἀποχωρῶν, τὴν θεῖαν ὄργην
 διαδιδράσκειν οἰόμενος.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

*Περὶ τοῦ γενομένου ἐμπρησμοῦ ἐν τῇ Κωνσταν-
 τινουπόλει.*

Ἐν ἐκείνῳ δὲ καὶ τὸν μέγιστον ἐμπρησμόν τῇ
 Κωνσταντίνου συνέθη γενέσθαι, ὃς πολλῶν δεινότερα
 ἢ ὁ σεισμὸς ἔδρασεν. Ἐγένετο δὲ ὁ ἀρχὴ τοῦ κακοῦ
 ἐν τῷ παρὰ θάλασσαν ταύτης μέρει ὃ Βοδὸς πόρον
 καλοῦσιν οἱ ἐπιχώριοι· ἀλάστορός τινος δεῖμονος
 ταῖς ἐπιλυχνίαις τῶν ὠρῶν γυναικί χερνήτιδι εἰκα-
 σθέντος, λύχων τε ἐπὶ τὸ παντοπώλιον προκομίσαν-
 το·, ὥστε τι τῶν ταρίχων δῆθεν ὠνήσασθαι. Εἰ δὲ
 καὶ γυνή τις ταῖς ἀληθείαις οἰστρουμένη δαίμονι πα-
 λαμναίῳ, λέγειν οὐκ ἔχω· καὶ ἄμφω γὰρ λέγεται.
 Ὅ μὲν ὄν λύχον· ἐτίθετο· τὸ δὲ γύναιον ἀνεχώρει.
 Τὸ δὲ πῦρ οὐκ ὀδ' ὀπόθεν στυπεῖον λαβόμενον, με-
 γάλην εὐθὺς προῆει τὴν φλόγα· καὶ τὸ μὲν οἶχημα
 εὐθὺς καταπρῆσαν ἐβόσκατο· ἐκείθεν δ' ἐπὶ τὰ ἐχθ-
 μενα ἔρπον, ἀμφενέμετο κύκλῳ ἐκ τοῦ βῆστου τὰ
 παρακείμενα διαφθεῖρον. Καὶ οὐ μόνον ὄσα εὐέξ-
 πτα, ἀλλὰ δὴ καὶ τὰ, ὄσα λίθος μόνος ἔσσοδ· εἰς
 εὐρος· καὶ μήκος ἦρε τῶν οἰκοδομημάτων. Καὶ ἐς
 τετάρτην δὲ ἡμέραν ἀπρηῶν· οὕτω κατεσθῆναι τὰ

A propter ædificia diruta, imperatorem ferunt urbi
 ei mille auri talenta tributū annui remisisse, mul-
 tam quoque pecuniam ad publica ædificia reno-
 vanda dedisse. Eadem tempestate Thracia etiam
 et Hellespontus, Ionia omnis, et quæ vocantur
 Cyclades insulæ concussæ sunt. Ædificia plura in
 Cuido et Co' tollapsa. Constantinopoli vero et in
 provincia Bithynia imbres immensi in tertium et
 quartum diem, jugibus aquis cœlitus in fluminum
 morem decidentibus, duraverunt : montes in pla-
 niciem deciderunt, vici maximi diluvio disparue-
 runt. Ex ingenti purgamentorum copia in quibus-
 dam lacubus insulæ exsiterunt : sicuti in Boana
 lacu, qui ad Nicomediam est, accidit. Alia
 præterea multa evenere. Signa quoque in cœlo
 conspecta. Nubes enim tubæ specie ad dies
 quadraginta visa est. 620 Quo tempore Hiero-
 etiam Constantinopoli, nubibus in ignem versis,
 pluit, qui cinis palmi minoris prope altitudine in
 tegulis jacuit : id quod evidentissimum indicium
 imminentis incendii fuit. Itaque cum tremore
 omnes urbe egressi, Deum precibus placarunt,
 ignea pluvia Deum abolere velle omnia dicentes.
 Porro Deo ad misericordiam converso, flamma
 extincta, et cinis horrendus in terram deiatus est.
 De hoc Procopius etiam Casariensis alicubi
 memorat, ex Febio eum monte ortum habuisse
 scribens, unde ille cum plurimus reddius esset,
 vento violento in sublime actus, eo loci ubi ille
 conquievit, deciderit : fortasse autem et Deus
 illum ita in sublimes aere jactatum, in ea loca quæ
 præna coercenda erant, coniecit. Terræ quem dixi-
 mus motu ita ingruente, imperator Leo sibi
 metuens, circa sanctum Mamantem tabernacula
 posuit, ad sex menses ab urbe ingredienda abstinens,
 eoque modo se divinam iram declinatorum
 existimans.

CAPUT XXI.

De Constantinopolitano incendio.

Tum quoque maximum incendium Constantino-
 poli grassatum est, quod illi majorem quam terræ
 motus intulit cladem. Initium sumpsit in parte
 maritima, quam Bosporum seu Bovis transitum,
 incolæ nominant : cum perniciosus quidam dæ-
 mon lucubrationum horis mulierculæ victum labore
 manuum quærenti assimilatus, lucernam ad re-
 rum omnium venalium forum, salsamentorum
 aliquid empturus, sive etiam mulier vere exitioso
 dæmone agitata illa fuerit (nam dicere id non
 possim : utrumque sane fertur), detulisset. Lucerna
 igitur alicubi posita est, et mulier ipsa abiit. Ignis
 autem nescio unde stупpa correpta, ingentem
 provolvit flammam, et ædificium id illico consump-
 sit, atque inde ad vicina serpens circumquaque
 quam facillime proxima tecta depastus est : nec
 ille tantum quæ facile ignem concipiunt ædes,
 verum etiam quæ e lapide secto amplitudine et
 altitudine ingenti constructæ erant domus, confu-

grarunt. Incendium id libere, in quæcunque incidisset, ædificia consumens, in quartum usque duravit diem. **621** Adhibita quidem est adversus ignem omnis generis defensio, sed vis ejus illam modis omnibus superavit, adeo ut media pars urbis omnis, a Septentrione austrum versus, prorsus conflagravit, in longitudinem quinque, in latitudinem vero decem et quatuor stadiorum spatio, neque quidquam in medio de publicis privatisque porticibus et ædificiis relictum est. Columnæ quoque et durorum natura lapidum materia, perinde atque sarmentia quædam, quæ facile accenduntur, arserunt. Clades ea ex parte boreali, ubi etiam navale urbis est, a Bosphoro seu bovis transitu, ipso ad vetus usque fanum, quod ab Apolline cognomen habuit, ex australi vero regione a Juliani portu usque ad præclarum ædificium templi ejus, quod Concordiæ dicitur, processit. Medius inter hæc locus a Constantini foro, usque ad id quod Tauri forum dicitur, fuit. Itaque quæ inter ea quæ diximus in medio fuere ædificia, deforme et miserandum facta sunt spectaculum. Quæcunque enim ad sublimem amplitudinem et formam exstructa, et ad incomparabilem exornata magnificentiam, maximo commodo publica et privata ædificia fuerant, omnia simul subito in acervos et hiatus vastos et invios redacta sunt, varii generis materia in cumulum unum congesta, et priore facie rerum adeo mutata, ut neque ædium ipsarum incolæ quid fuerit, quoque loco quævis prius opera ceterint, discernere potuerint.

CAPUT XXII.

De sancto Marciano, Magnæ ecclesiæ Constantinopolitanæ œconomio, et de sancto Daniele Stylite, aliisque qui tum monastica vita insignes fuerunt.

Corripuit quoque incendium id sanctæ Resurrectionis templum, quod Marcianus, celebris vir sumptibus suis erexit: et item sanctæ Pacis delubrum, ad mare situm. Eo enim tempore præclarus vir iste claruit, operibus novis enitens, humanitatque et misericordia maxime insignis, et qui virtute eo processerit, ut etiam mortuos excitavit. Sed alia quoque is templa præclara et magnifica Deo construxit. Tum porro ignis carpere jam sanctæ Resurrectionis templum instituerat, sed ei ille obstaculo fuit. Cum enim jam flamma serpens ecclesiæ appropinquaret, accepto in manus sacro Evangelio, per tegulas in tectum conscendit, precibusque et lacrymis Deum imploravit. **622** Ignis autem, ad eum accedens, veluti virum sanctum reveritus, atque in sublime sublatus, et in fornacis speciem admodum incurvatus, ædem eam intactam prorsus relinquens transilivit. Cum hæc eo tempore Daniel quoque floruit, qui ad Transi-

προστυχόντα ἐπιχωρίασεν, ὑφιστάμενον μὲ καὶ πᾶσαν ἄμωνα, ὑπέριπτον δὲ παντοῶς δεικνύμενον, ὡς τὴ μεσαιτάτον ἅπαν τῆς πόλεως, ἀπὸ τοῦ ἀρκιῶρου κλίματος ἄχρι δὴ καὶ τοῦ νοτίου πινάκας: διαπανηθῆναι, τὸ μὲν μήκος ἐπὶ στάδια πέντε, τὸ γὰρ μὴν πλάτος ἐπὶ δέκα καὶ τέσσαρα· ὡς μὴ τι μεταξὺ καταλειφθῆναι, τῶν τε δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν στοῶν τε καὶ οἰκοδομημάτων· ἀλλὰ καὶ κίονας, καὶ τὴν ἄγαν ἀπεσκληκυῖαν τῶν λίθων φύσιν καὶ ὕλην, ὡσπερ τι φρυγανῶδες καὶ εὐέξαπτον διαπανησαι. Προσεθεῖν δὲ τὸ κακὸν ἀπὸ μὲν τοῦ βορείου μέρους, ἔνθα καὶ τὰ νεώρια τῆ πόλει εἰσὶν, ἐκ τοῦ καλουμένου πόρου Βοῆς· ἄχρι τοῦ παλατοῦ ἱεροῦ, ὃ Ἀπὸλλωνος ἐπιώνυμον εἶχεν· ἀπὸ δὲ νοτίου κλίματος ἀπὸ τοῦ Ἰουλιανείου λιμένος ἄχρι δὴ καὶ τῶν περιφανῶν οἰκιῶν, τοῦ τῆς Ὁμονοίας ἐπισκεκλημένου νεώ. Τὸ δὲ γὰρ μέσον τούτων ἦν ἀπὸ τοῦ γόρου Κωνσταντινίου ἄχρι δὴ καὶ τῆς ἀγορᾶς ἢ τοῦ Ταύρου καλεῖται. Ὅσα γούν ἐν μέσῳ τῶν εἰρημένων, εἰδεχθῆς, τι καὶ οὐκ ἐρότατον καθίστατο θέαμα. Καὶ γὰρ ὅσα πρὸς μετέωρον ἦσαν κάλλος καὶ μέγεθος, καὶ εἰς ἀπαράβλητον ἐξησκημένα πρὸς τὸ μεγαλοπρεπέστερον, κοινὰ τε καὶ ἴδια χρεῖαν τὴν μεγίστην ἀποπληροῦντα, ἀθρόα πάντα εἰς τε ὄρη καὶ βουνοὺς δυσπρόρους ἐσχεδιάζετο, ὕλης παντοίας ἐς ταυτὸ συμπεφορημένης τῆς προτέρας ὄψεως ἐς τόσον ἠλλοιωμένης, ὡς μηδ' ἱκανῶς τοὺς οἰκίτορας διακρίνειν εἶχεν, τί τε ἦν, καὶ ὅση ἕκαστα τῶν πρώτων ἔργων ἐστῶτα ἐτύγχανον.

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ'.

Περὶ τοῦ ἁγίου Μαρκανοῦ τοῦ οἰκονόμου τῆς Μεγάλης ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, καὶ τοῦ ἁγίου Δανιὴλ τοῦ Στυλίτου, καὶ ἄλλων ἀσκήσει διακρησάντων.

Συνεπελάβετο δὲ τὸ πῦρ καὶ τοῦ οἴκου τῆς ἁγίας Ἀναστάσεως, ὃν Μαρκιανὸς ὁ αἰοιδιμος ἰδίους ἀνηγειρεν ἀναλώμασι, καὶ τῆς ἁγίας Εἰρήνης τῆς πρὸς θάλασσαν. Τηνικαῦτα γὰρ ὁ αἰοιδιμος οὗτος διέλαμπαν, ἔργοις καινοῖς διαπρέπων, φιλανθρωπία δὲ τὰ μέγιστα γνωριζόμενος, καὶ ἐπὶ τόσον ἀρετῆς ἦκων, ὡς καὶ νεκροῦς ἀνίσταϊν. Πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους ἀνεγείρει οἴκους Θεοῦ, περιφανεῖς τε ἅμα καὶ μεγαλοπρεπεῖς. Τὸν δὲ τῆς ἁγίας Ἀναστάσεως τηνικαῦτα τὸ πῦρ λαφύσσειν αἰρούμενον, ἐμποδῶν ἐκείνον γενέσθαι. Ἐπὶ γὰρ ἤδη ἔγειναι ἔρχον τὸ πῦρ, τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον μετὰ χεῖρας λαθῶν, ἀνῆε διὰ τῶν κεράτων ἐπὶ τὴν ὄροφον τοῦ νεώ, εὐχαί, καὶ δάκρυσιν ἰλεούμενος τὸν Θεόν. Πελάταν δὲ τὸ πῦρ, ὡσπερ εὐσχημόνως τὸν ὄσον αἰδεσθῆν, εἰς ὕψος ἀρθῆν, καὶ ἀψίδος δίκην εἰς πολὺ κυρτωθῆν, ὑπερπέτη τὸν δόμον ἔψαυστον πατάσαι καταλειπούς. Τηνικαῦτα δὲ τοῦτ' συνήκμαζε καὶ Δανιὴλ πρὸς τῷ ἀνάπλω τὴν ἐπὶ κίονα, στάσιν ἐς πολὺ διαθλεύσας τοῦ χρόνου· ἀπὸ τῆς τοῦ Συμεῶνος ὀρμηθεὶς μάνδρας, καὶ τῶν ἐκείνου εὐχῶν καὶ προτροπῆς μετασχῶν. Ὅπου δὴ γεννηκοὺς ὑποστῆς ἀγῶνας, καὶ ἀκρήσιν ὑπερρυτὴ διαλύσας, ἀμείψω τῷ θεῷ ἡρώ-

μενος, πρὸς τοῦ ἀγωνοθέτου καὶ ὑπερβολαῖς ἐδύξη· ἅν κηρύχθη, κατὰ τε τῶν ἀλαστούρων δαυμόνων καὶ νότων παντοίων ἰσχύον εἰληφῶς· ἐφ' ᾧ καὶ πολλάκις ἐν εὐτελεῖ σχήματι ἐλθὼν ὁ κρατῶν, κατὰ πλεονεξίαν ἦν, εὐλογίας τε ἦται, καὶ τῶν ἐκείνου μετεῖχεν εὐχῶν. Φιλοτιμούμενος δὲ, καὶ οἰκοδομὰς ἀνίστη περὶ τὸν στυλον μεγαλοπρεπεῖς· καὶ νεῶν τε καὶ καταγύγων περὶ τὴν ἑσὶον μοναστῶν ἤδρασέ τε καὶ ἀνύψου τὸν κίονα, καὶ πάντα ἦν τῷ ἐσίῳ γινόμενος. Τῷ δ' ἐμπρησμῷ τοῦτῳ τοῦ στυλοῦ κατῶν, ἐπέβη τῇ πύλῃ· καὶ τῇ παρουσίᾳ ἐκείνου ἐλώφα τὸ πῦρ, καὶ αὐτίκα ἐσβέννυτο. Καὶ ἐπὶ Βασιλίσκου δὲ τὴν θρησκείαν παρατρέποντος, ὡς τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ἀθετοῦντος, ζήλῳ χρησάμενος· αὐθις κατήει· καὶ Ἀκακίῳ τῇ Κωνσταντινίου συνεκκλησιαζέ· καὶ τὸ μοναχικὸν ἅπαν λαβὼν σὺν τῷ πληθει πρὸς Βασιλίσκον ἦκε, καὶ μετὰ παρρησίας πολλῆς τῷ βασιλεῖ διειλέχθη. Τὰ ἴσα δὲ τοῦτῳ καὶ ὁ ἀσκητικώτατος ἐποίησε· Οὐλύμπιος. Διέλαμπε γὰρ τὴν κατὰ καὶ Αὐξέντιος ἀπὸ σχολαρίων τὸν ἄσκειον μετῶν βίον τῷ κατανικῶν Βυζαντίου ἔρει, ἥπερ μοι προσέρηται· ὁ κατῶν, τῇ συνόδῳ παρέβαλλε, καὶ τὰ μεγάλα τῷ ὀρθῷ συνήρατο δόγματι. Ἐν δὲ τοῖς περιωνύμοις ἦσαν τῶν ἀσκητῶν ὁ τε Βαραδάτος καλούμενος, καὶ Ἰακώβος ὁ Νισιβηνός. Ὅπως δὲ ἦν ἀγύγῃ ἐναρτέω χρώμενος, ἔδειξεν οἷ· ἐπραξε περὶ τὰς πλυνούσας ἐν τῇ πηγῇ Ἑλληνίδας κόρας· αἰτίνας ἀπειθῆσαι· ἐπὶ τῷ ῥήματι Ἰακώβου ἐπολιώθησαν. Ἐπὶ δ' αὐθις καὶ ἡ πηγὴ ἀνεδείχθη, ἦν εὐξάμενος, αὐθις βεῖν παρεσκεύαζε, τὰς μέντοι κόρας· διὰ βίου πεπολιώσθαι κατέλιπεν. Εἰδέναι μέντοι χρωτῶν, ὡς οὐχ αὐτός· ἐκείνος Ἰακώβος ὁ ἀντιγράφας πρὸς τὰ ἐγκύβλια· ἐκείνος γάρ ἐν τοῖς Κωνσταντινοῦ ἦν χρόνοις. Οὗτος δ' ἐν τῷ νῦν χρόνῳ διέλαμπε, μέγας ἐν θαύμασι καὶ τέρασιν ἐξιστοῖς γινόμενος, ὡς φησι Θεοδώρητος· ἐν τῇ Φιλοθέῳ αὐτοῦ Ἱστορίῳ· ᾧ καὶ λάρανα καὶ πρὸς ταφὴν ἠτοίμασε Θεοδώρητος. Συνέβη δὲ προτετελευτηκέναι τὸν Θεοδώρητον πῆλιν καὶ οὕτως· ἐν αὐτῇ ἐτέθη ὁ μέγας, Ἰακώβος. Τὸν δὲ προῤῥηθέντα Μαρκαντίνον Γεννάδιος ὁ τῇ· Κωνσταντινίου οἰκονόμον τῆς ἐκκλησίας ἐχίροτίναι, τῆς τῶν Καθαρῶν ὄντα θρησκείας· τὸ πρότερον, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μετελθόντα· ὁ δὲ ἅμα τῷ γενέσθαι οἰκονόμος, τὰ ἐν ἐκάστῃ τῶν ἐκκλησιῶν προσφερόμενα διετύπου τοῖς κατὰ τόπους κληρικοῖς ἀποφάρεσθαι, ἕχρις ἐκείνου πάντα τῆς καθόλου Ἐκκλησίας κομισθέντας· ὅτε καὶ Ἀέλιον πρῶτος ἐνομοθέτη· τὴν κυρίαν τῶν ἡμερῶν πᾶσιν ἀργεῖσθαι, ἀπρακτὸν τε εἶναι καὶ οὐδασμῆαν, ὡς καὶ τοῖς θεοῖς ἀποστόλοις δοκεῖ, τοῖς τ' ἐν κλήρῳ· κατετελεγμένους παρὰ μόνῳ τῷ τῶν πραιτωρίων ἐπάρχῳ κρίνεσθαι.

Quo tempore primus etiam Leo constitutione lata, ut dies Dominicus ab omnibus absque labore omni per otium transigeretur, festusque et venerabilis esset, quemadmodum et divis apostolis visum est, præcepit. Constituit quoque (2), ut qui in cleri ordinem lecti essent,

(1) Scholares in sacro palatio militantes dicebantur, sicuti et pars eorum domesticæ scholæ. Non militantium quoque scholæ est. Hinc rubrica est *De privilegiis scholarum*. C. lib. xii. Et exscholaris

Boreæ continue expositus, peregrit : quapropter etiam ab agonotheta sive certaminis muneratore ingenti gloria est condècoratus, a quo exitiosorum dæmonum expulsionem et variorum morborum sanationem accepit. Ad quem sæpe etiam in tenui habitu veniens imperator obstupuit, benedictionemque ab eo et communionem precum petiit. Perliberaliter quoque magnifica prope columnam construxit ædificia, templum item et domicilium circa virum sanctum monachorum statuit, et columnam ipsam extulit, omniaque adeo viro sancto factus est. Incendii ejus tempore, Daniel ex columna tandem digressus, in urbem venit, atque in ejus presentia ignis confestim extinctus conquivit. Sub Basilisco vero, qui a religione excidit, et Chalcedonensem synodum contempsit, ardore inde ductus rursus descendit, et cum Acacio Constantinopolitano antistite ecclesiasticos conventus egit, monachorumque ordine omni cum multitudine ipsa plebis assumpto Basiliscum adiit, et cum eo liberrime collocutus est. Idem fecit ascetiarum præstantissimus Olympius. Tum quoque viguit Auxentius exscholaris (1), vitam nudam in monte eo qui ex adverso Constantinopoli situs est, sicuti antea dixi, monachus agens. Qui inde descendens, synodo affuit, et plurimum momenti recto dogmati attulit. Inter monachos clari etiam maxime fuere Varadatus et Jacobus Nisibenus : cujus quam egregium vitæ institutum fuerit, satis declarat miraculum quod in puellis Græcam superstitionem sectantibus, dum in fonte lavarent, edidit. Quæ quod dicto Jacobi audientes non essent, canuerunt : et fons statim exsiccatus est, quem quidem ille precatus undis replevit, puellas autem canas per vitam omnem reliquit. Illud etiam convenit, non hunc esse Jacobum illum, qui adversus circulares litteras scripsit : **623** nam is Constantii temporibus fuit : iste autem temporibus luce viguit, prodigiis et miraculis præcipuis spectatus, sicuti Theodoretus in Dei amantium Historia inquit. Cui etiam arcam sepulcralem fieri idem Theodoretus curavit. Accidit autem ut prior moretur Theodoretus : verumtamen sic quoque magnus Jacobus in ea est conditus. Marcianum, quem diximus, Gennadius Constantinopolitanus ecclesiæ œconomum et dispensatorem legit, cum ex Catharorum sive Purorum hæresi ad Ecclesiam transisset, qui cum id munus obiret, quæ in ecclesia quoque muneris loco offerrentur, ea ut loci cujusque clerici ferrent, constituit, cum ad id tempus Ecclesia universalis dona ejusmodi omnia tulisset. Quo tempore primus etiam Leo constitutione lata, ut dies Dominicus ab omnibus

ris, qui militarē in aula desiit : sicut exrex, exconsul, exquestor, etc., dicitur.

(2) *L. omnes indices. L. Dies festos. C. De fer.*

CAPUT XXIII.

A

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

De Gennadii patriarchæ virtutibus, et de rebus quæ temporibus ejus præter opinionem et fidem acciderunt admirandis.

Gennadio isto episcopatum gerente pictor quidam Servatorem habitu et forma Jovis pingere ausus, facinoris ejus mercedem tulit. Nam manus ejus exaruit : quam, cum ille crimen id publice confiteretur, Gennadius restituit. Illud vero notandum, verius esse, Servatorem nostrum capillum molliter iussit xum et suberispum, eumque minus densum habuisse, sicut in historiis colligitur. Gennadius iste ad Eleutherium martyrem, de clerico illius quodam, quem ut dissolute viventem criminabatur, epistolam dedit verbis hisce compositam : « Sancte martyr Dei Eleutheri, miles tuus incompositam degit vitam : quapropter aut tibi ille corrigendus, aut tu ab Ecclesia rejiciendus es. » Et clericus ille statim mortuus est. Item Gennadius nullum ordinavit, qui non prius psalterium sedulo in ore habuisset. In episcopatu hujus, Studios quidam, **624** vir præclarus, Roma Constantinopolim pervenit, et divo Præcursori templum erexit, in quod monachos ex domicilio eorum qui ἀκοίμητοι, hoc est, insomnes dicuntur, induxit. Horum domicilium Marcellus divinissimus construxerat, in quo perpetuis carminibus nunquam non hymni Deo canerentur, sodalitate monachorum eam ob rem in tres cœtus divisa. In ea mandra Joannes quoque Calybitæ monachum egit. Ea tempestate Timotheus etiam et Anthimus Tropariorum (1) postea floruerunt, qui suas uterque sodalitates habuerunt. Et qui Chalcedonensis synodi decreta comprobabant, Anthimi conventus frequentabant, qui etiam pervigilium inter eos instituit. Atqui hostili erga eum erant animo, Timotheum sequebantur. Admirandum etiam quiddam aliud, quod Gennadio accidit exponam. Cum enim noctu ad sancti iussacrificii altare astaret, et preces ad Deum pro mundo funderet, spectrum quoddam dæmoniacum visum est : quod crucis signo ab eo repulsum, humana voce illi respondet : Illo quidem vivo, secreturum atque quieturum, postea vero modis omnibus Ecclesiam perturbaturum. Quod Gennadius metuens, postquam Deum plurimum deprecatus fuisset, ex hac vita migravit. Et Acacius orphanotrophus, seu pupillarum curator, thronum recepit. Tum quoque evenit, ut duo episcopi, quorum alter rabie Arii infectus, a dicendi et disputandi arte instructissimus, alter virtute, religione et recta fide ornatissimus erat, de doctrina religionis concertarent. Porro orthodoxo et recte sentienti visum est, verborum contentione relicta, ad rem ipsam descendere, et veritatem explorare; videlicet ut rogo ingenti accenso, se in ignem conjicerent. Quod ubi Arianus detrectavit, orthodoxus igni se commisit, atque inde cum impio sermonem confrensens dispu-

Περὶ τῆς ἀρετῆς Γενναδίου τοῦ πατριάρχου, καὶ τῶν παραδόξων ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ γενομένων.

Τούτου δὴ τοῦ Γενναδίου ἱεραρχοῦντος, καὶ τὴν ζωγράφος ἐπὶ σχήματι Διὸς τὸν Σωτήρα γράφει τολμήσας, ἀντιμισθίαν τῆς πράξεως, τὸ ξιφρὸν οὐχ ἔχει τὴν χεῖρα ἐκτίσαστο· ὅν τὸ ἔγκλημα παρβήσιξ ἄμολογῆσαντα, εὐχὴ Γεννάδιος ἐξίστατο. Χρεῶν μέντοι εἰδέναι, ὅτι ἐπὶ τοῦ Σωτήρος τὸ οὐλον μᾶλλον καὶ ὀλιγοτέριχον ἀληθέστερον ἐστίν, ὡς ἐκ τῶν ἱστοροῦντων διέγνωμεν. Οὗτος δὴ ὁ Γεννάδιος Ἐλευθερίου τῷ μάρτυρι ἐπιστολὴν ἔγραφε, τῶν τινα ἐκείνου κληρικῶν ἀτάκως βιούοντα ἐπεγκαλιόν, γράψα, οὕτως· « Ἄγιο μάρτυς Θεοῦ Ἐλευθέριε, ὁ σὺς στρατιώτης ἀτάκως διανύει τὸ ζῆν. "Ἴ δ. ο. ρ. ο. οὐν αὐτόν, ἢ ἐκκρίπτειν σε δεῖ. » Ὁ δὲ κληρικὸς εὐθύς ἐτελεύτα. Ὁ αὐτὸς δὲ οὐδένα ἐχειροτόνει Γεννάδιος, μὴ τὸ Παλιτήριο προτέρον διὰ στόματος φέροντα. Τούτου δ' ἐπὶ τὸν θρόνον ὄντος, καὶ Στουδίου τις περιφανῆς ἀνὴρ ἐκ Ῥώμης ἦκων, τὸν τοῦ Προδρόμου ἀνεγείρει νεόν, μοναχοῦς ἐκ τῆς τῶν Ἀκοιμητῶν μονῆς ἐκείσε ἐγκαταστήσας. Ἦν Μάρκελλο; ὁ θεοφύλακτος ἤγειρεν, ἀτίγητον τὸν ὕμνον παρασκευάσας Θεῷ ἀναπέμπεσθαι, εἰς τρία μέρη τὴν ποιμνὴν διανεμάμενος. Ἐφ' ἣ δὴ μάνορ καὶ Ἰωάννης ὁ Καλυβίτης τὰ μοναχῶν ἐτελέσθη. Τότε καὶ Τιμοκλῆ; τς καὶ Ἀνθιμος οἱ τῶν Τροπαριῶν ἠχημαζον ποιηταί, κατὰ φαρτίας διηρημένοι. Ἄλλ' ὅσοι μὲν τοῖς δόξασι τῆ ἐν Χαλκηδόνι συνόδῳ προσέκειντο, παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ συνήγορο, ὅς πρῶτος καὶ τὰς παννυχίδας ἐπενόησε γίνεσθαι· ὅσοι δ' ἐχθροὶ δὲ ἐκείνων ἐφέροντο, μᾶλλον προσέκειντο Τιμοκλεῖ. Καὶ ἄλλο δὲ τι παράδοξον ἐπὶ Γενναδίου γενομένον διηγήσομαι· νυκτὸς γὰρ κατὰ πρῶτον τῷ ὁμοιωστικῶν ἐστῶτος, καὶ προσευχῆ δωσωποῦντος ὑπὲρ τοῦ κόσμου Θεόν, φάσμα τι δαιμόνιον ἐποφθῆναι· ὁ τῷ σαυρικῶ τύπῳ ἀπορεπόμενος, ἀποκρίνασθαι ταῦτα ἀνθρωπίνῃ φωνῇ· Ὡς αὐτοῦ μὲν ζῶντος, ἐνδίδωσι τε καὶ ὑποστέλλεται· ἐς ὑστέρον δὲ λυμανεῖσθαι πάντως τὴν Ἐκκλησίαν. Ὁ δὲ δόξας Γεννάδιος, πλείστα λιπαρήσας Θεόν, πρὸς τὴν ἐκείθεν μετέβαινε βιοτήν. Καὶ Ἀκάκιο; ὁ ὄρφανοτρόφος τὸν θρόνον ἐλάμβανε. Δύο δ' ἐπισκόπων, ὧν ὁ μὲν τῆς Ἀρείου λύσεως ἦν διαλεκτικὸς ἐς τὰ μάλιστα, ὁ δὲ ἀρετῆ καὶ εὐλαθεῖα σὺν τῇ ὀρθοδόξῳ βίσει κοσμοῦμενος· τούτων οὖν περὶ τῆς ὀρθοκαίας ἀμφοισθητούντων, τῷ ὀρθοδόξῳ ἐδόκει ἀφεμένους τῶν λόγων, ἔργους τάληθες πειρᾶσθαι γνωρίζειν· καὶ μεγάλης ἀναφθεῖσης πυρᾶς, ἐνδον ἑαυτοῦς εἰσθεῖν. Παραιτουμένου δὲ τοῦ Ἀρειανοῦ, τὸν ὀρθοδόξον εἰσδραμόντα τὸ πῦρ, ἐκείθεν τῷ δυσσεβεῖ τὰ τοῦ διαλόγου ποιεῖσθαι, ἀχρι καὶ τῶν ἱματίων ἀπαθῆ διαμείναντα. Καὶ τινα δὲ Ἰουδαῖον ἀρχισυνάγωγον ἀλόντα σὺν δυσὶ μερικχοῖς, παραχῆς γενομένης, οἷάπερ αἰτίον, ἀπηνῶς ὁ ὑπατικὸς ἠκίλετο, πολλῶν πρῶτων τοῖς πραττομένοσι. Πολλὰ δὲ βασάνους ἐξέτασθεῖς, ἄλλο γε οὐδὲν ἐπέθεσ, ἀλλ' ἦ, « Ὁ Θεὸς

(1) Tropos etiam nunc homines nostri dicunt.

τοῦ ἁγίου Σεργίου, βοήθει μοι ἅγιε Σέργιε, τὸ ὄδοξ. Ὑποκρίνεσθαι δὲ τὸν Ἑβραίων ταῦτα οἰόμενοι, πρὸς καταδικάζον τὸ προβήθην ἐπιλέγοντα. Ἐν μέσῳ δὲ τῷ πρὸς δύο τινὲς ἐφιπποὶ φαίδρας ἱμφιεσμένοι στολὰς ἀναφανέντες, ἐπὶ πολλαῖς ὥραι· ἀσινῆ τοῦ πυρός διετήρουν. Εἰσδραμὸν δὲ τὸ πλῆθος, ἀνάρπαστον ἦγε. Καὶ ὁ μὲν τοῦ λοιποῦ βαπτισθεὶς Σέργος ὀνομάζετο· φωτισθεὶς δὲ καὶ τὸν νοῦν, τὸ περιὲν τῆς οὐσίας ἀπεμπολήσας, ναῦν μέγιστον ἐπὶ τῆς πυρᾶς αὐτῷ τῷ μάρτυρι Σεργίῳ ἀνίστα· καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποθρίξας, ἐν αὐτῷ τὸ λείπον τοῦ ζῆν ἦνυς, μεγάλως εὐαρεστήσας Θεῷ. Ἐπίσης δὲ αὐτῷ ἐποίησε καὶ τὰ μεράκια, εἰς Σέργιον καὶ Βάκχον τὰς κλήσεις ἀμειψάντα. Καὶ περὶ μὲν τοῦτω ὁσῶν;

inde eripuit. Qui deinde baptizatus, Sergius nominatus est: atque ille non minus mente quoquo illuminatus, substantia sua, quam multam habuit, vendita, in pyræ ejus loco amplissimum Sergii martyri templum extruxit: ubi capite raso reliquam, juxta Dei beneplacitum, exegit vitam. Idem duo ejus fecere pueri, nominibus suis in Sergii et Bacchi nomen mutatis. De his hactenus.

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ΄.

Περὶ τῆς τιμᾶς ἐσθῆτος τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, ὡς ἐξ Ἱεροσολύμων ἀνακομισθεῖσα ἐν τῷ τῶν Βλαχέρων στρογγύλῳ ἀπετέθη ναφ.

Ἐπὶ δὲ τῆς αὐτῆς ἡγεμονίας τοῦ Λέοντος καὶ ἡ τῆς παναγίου Μητρὸς τιμὰ ἐσθῆς εἰς τὴν Κωνσταντινου εἰσῆχθη τρώπῳ τοιούτῳ. Ταύτην, ὡς ἐφημεν, ἡ τοῦ Θεοῦ μήτηρ μεταχωροῦσα πρὸς τὸν Υἱόν, Ἑβραϊδὶ γυναικὶ παρθένῳ οὕτῃ κατέλιπεν· ἡ δὲ ἐκ διαδοχῆς ἐς ἐκεῖνο καιροῦ ἄφθορος διαμεμενήκει, πολλὰ τῶν παραδόξων διαπραττομένη. Κανθίδου δὲ καὶ Γαλβίου τῶν αὐταδέλφιων ἐν πατρικίαις κατελεγμένῳ, τὴν εἰς Ἱεροσόλυμα στελαιζόμενων, ἐπέπλάντα περιερχόμενοι καὶ κατασπαζόμενοι, καὶ ἐς τὰ τῆς Γαλιλαίας μέρη κατήνησαν, καὶ τὸν θησαυρὸν τουτονὶ εὐρηκότες παρὰ τινὶ Ἑβραϊδὶ τηροῦμενον, σπουδῆν ἐποιούντο τοῦτον ἀφαιέσθαι. Καὶ τὰ Ἱεροσόλυμα περιελθόντες, καὶ πάντα ἅγιον ἀσπασάμενοι τόπων, σορὸν τεκτηνάμενοι Ἰσην τῷ τε μῆκει καὶ πλάτει ἢ ἡ θεία ἐσθῆς τῆς Θεομήτορος ἐναπέκειτο, ἐν τῷ ἐπανίεσθαι, ταύτην μὲν κενὴν οὖσαν, ἐπὶ σχήματος ἔθεντο, τῷ συνῆθει πέπλῳ ἐπικαλύψαντες· ἐκείνην δὲ μετὰ τοῦ ἱεροῦ καὶ θελοῦ ἐνδύματος ὑφελόμενοι, οἱ ποδῶν εἶχον, εἰς τὴν Κωνσταντινου ἀν. τρεχόν· καὶ ἐν τῷ προστελεῖ σφῶν ὧ Βλαχέρων τῆν ἑνομα, κατετίθεντο, τὸν θεῖον θησαυρὸν πειρώμενοι κρύπτειν. Ἐπεὶ δ' ἀδυνάτοις ἐπέκεισαν ἐπιχειρεῖν, καὶ ἀκοντες βασιλεῖ κατεμήνυσον. Ὁ δ' ἀρρήτου πλῆτος εἰς ἠδονῆς, σφαιροειδῆ κατασκευάσας νεῶν ἐνθα συνέβαινε κρύπτεσθαι, σεβασμίως τὴν θεῖαν καὶ ἱερὰν σορὸν κατετίθετο, ἐνθα νῦν καὶ ἡ τιμὰ ἐσθῆς ἐστὶν ἀσινῆς διατηρουμένη, ἀκταγώνιστον φυλακτῆριον τῇ πόλει ἐσαεὶ διαμένουσα, νότων παντῶν ἐλαττερα, νικῶσα τὴν τοῦ χρόνου φύσιν τῇ κεννοτομίᾳ τῶν ἐπ' αὐτῇ πραττομένων. Ἀλλὰ Πουλχερία μὲν ἡ ἀοιδμος βασιλις, τὴν μέγαν τῆ Θεομήτριν νεῶν ἐπὶ Μαρκανοῦ ἀνιστῆ, τὰ ἐντάρια σπαργάνα ταύτης ἐκεῖσε καταθεμένη· Λέων δ' ὁ μέγας τὸν ἕτερον, τὴν τιμὴν ἐσθῆτος ταύτης περιφανῶς αὐτῷ καταθέμενος.

tavit, salvusque etiam vestibus intactis permansit. Archisynagogus quoque inter Judæos quidam cum pueris duobus in tumultu concitato, perinde atque is auctor ejus fuisset, correptus, crudeliter a viro consulari excruciatu est, multis hominibus presentibus. Is autem inter tormenta varia illud tantum vociferatus est: « O Deus sancti Sergii, adjuvame. Sancte Sergi, tu nosti. » Judices porro fugere et assimilare hæc Hebræos putantes, ad ignem, ut vivus combureretur, qui verba ea protulisset, condemnarunt. **625** Et ecce in media flamma equites duo candidis induti stolis apparentes, horis multis illum ab igne intactum conservarunt: et multitudo in flammam insiliens, hominem

B

CAPUT XXIV.

De veneranda sanctissimæ Dei Genitricis veste, ut ea Hierosolymis allata, in rotundo atque acuminato templo, cujus nomen est Blachernæ, sit reposita.

Eodem Leone imperante, veneranda immaculatæ Matris vestis Constantinopolim hoc modo perlata est. Hanc, sicuti diximus, mater Dei ad Filium migrans, mulieri Hebrææ quæ virgo erat, reliquit, quæ etiam usque ad illud ipsum tempus ex successione incorrupta permansit, et multa miracula edidit. Postquam autem Candidus et Galbius germani fratres patricia dignitate præditi, Hierosolyma profecti, omnia ibi loca perlustrarunt et exosculati sunt, atque inde etiam in Galilææ partes venerunt, et thesaurum hunc apud Judæam quamdam asservatum repererunt, consilium ejus auferendi ceperunt. Et Hierosolymorum urbe peragrata, et sancto quoque loco salutato, ex Palæstina discessuri, arcam eadem longitudine et latitudine qua illa erat, in qua divina Dei matris vestris reposita erat, fieri curarunt: eamque vacuum, solito oronamento coopertam, per fraudem in loco suo deposuerunt: alteram autem illam cum sacrosancta veste receperunt; et cum ea quam celeberrime Constantinopolim recurrerunt, in suburbana regione, cui Blachernæ nomen erat, occultare divinum thesaurum volentes. Quandoquidem vero rem tentare quæ fieri nequiret visi sunt, ingrati etiam eam ad imperatorem retulere. Atque ille incredibili elatus voluptate, rotundo in eo loco ubi asservabatur constructo templo, **626** cum magna veneratione sacram arcam in eo collocavit: ubi nunc quoque veneranda illa vestis integra servatur, veluti invictum perpetuumque urbis præsidium quæ varios repellit morbos, et novitate miraculorum quæ in ea fiunt, naturam et vim temporis superat. Pulcherrima quidem celebris imperatrix, ingens sub Marciano Dei Matri condidit templum, ubi sepulcrales fascias reposit: Leo autem Magnus aliud construxit, in quo magifice vestem illam consecravat.

CAPUT XXV.

A

ΚΕΦΑΛ. ΚΤ΄.

*De templo sanctissimæ Dei Genitricis ad fontem :
et ut is fons admirando miraculo Leoni oblato
reperitus sit.*

Leo iste aliud quoque templum Virgini Matri in loco qui fontis nomen habet, erexit, ubi densæ et ingentes cupressi, pratum etiam teneris refertum floribus, quasi quidam paradisos amœnus et pulcher, fons insuper pellucidus et potabili aqua caritate scatens, et, ut semel dicam, quæcunque sacrum templum decerent, omnia erant. Utrumque hoc delubrum pro urbis mœnibus constructum est: alterum in Blachernis ad maris litus, alterum autem ad eas quæ dicuntur Andræ portæ, quæ ad arcis finem sunt, ut utraque ædes inexpugnabile urbi propugnaculum esset. Abest ab urbe regio hæc quasi stadio uno, dotes quas terra habere potest omnes obtinens, antiquitus Matri Dei consecrata. Optimum ibi est cœlum, locus ipse variis consitus arboribus, platanorum proventu plurimo et cupressorum proceritate perquam amœnus fuit. Herbas protulit mollem et copiosam, diversi generis flosculos prætendentem, toris commodam, nec minus pascuis utilem. Fons ubertim et pellucide profluens, cum loco ipsi gratiam ingentem et amœnitatem præbuit, tum pulchrum eum et conspicuum reddidit. Divina præterea gratia aquæ ipsi indita, ad miraculorum edendorum proventum efficacem eam præstitit. Intercessit tempus longum, et cœnum paulatim undæ aggestum fontem obruit, exitumque qua unda profunderet obstruxit. Arborum etiam densitas, aditu ad fontem obstructo; cum diuturnitas insuper temporis accessisset, oblivione locum obdixit, ita ut limus uliginosus esset, et humore tantum tenui dignosceretur. **627** Verum enimvero Leo iste, cum nondum divino nutu imperiali dignitate exornatus, privatus degeret, et circa eum locum alicubi deambularet, in hominem cæcum tota via errantem incidit: et vicem ejus miseratus (erat enim vir bonus, misericors, et in rebus omnibus consideratus et providus) manu eum duxit: oculi ei vicem præstans, gressumque ejus per loca plana dirigens, si quid in itinere spinarum aut duri esset, quod incedentem offendere posset, removit. Atque ille quidem hunc ducebatur, hic autem sequebatur. Et jam itinere aliquanto confecto, prope cœnosum hunc locum venerant: cæcusque ille siti plurimum confliebat, et quin concideret parum aberat, ita humor omnis in eo æstu vehementissimo exaruerat. Itaque Leoni valde institit, ab eoque crebrius contendit, ut siti ejus mederetur, et viæ laborem in umbra quapiam aliquantulum recrearet. Erat hoc inenarrabilis scientiæ et sapientiæ Dei, quæ mirifice omnia instituit. Ille igitur misericordia erga pauperem motus, densam silvam omnem perlustravit, et si quis aquæ humor ibi scateret, scrutatus est. Ut vero post fatigationem multam inflecta re ad illum rediit, et anxie admodum qui-

Περὶ τοῦ ναοῦ τῆς ὑπερραγίας Θεοτόκου τοῦ ἐν τῇ πηγῇ, ὅπως ἐφάνη παρὰ τοῦ Θεοῦ θαύματος ἐπὶ Λέοντος γενομένου.

Ὁ δ' αὐτὸ καὶ νεῶν ἕτερον ἐν χώρῳ ἐπιγεγομένῳ Πηγῇ ἀνατίθει τῇ Θεομήτορι· ἐνθα καὶ δίσκος κυπαρίττων ἀμφιλαφῆς ἦν, λειμῶν ἀπαλαῖς τὰ ἀρούραις τεθλιῶς ἀνοεσι, παράδεισος ἐφορῶν τὰ ὠραία, πηγὴ ἀφορητὴ βλύζουσα γαληνὴν τὸ ὕδωρ καὶ πότιμον· ἱεροπρεπῆ ἐπιεικῶς πάντα. Ταῦτα δὲ ἄμωρ τὰ ἱερὰ πρὸ τοῦ τῆς πόλεως τειχῶς ἀνίστη· τὸ μὲν ἐν Βλαχέρναις ἀρχαίῳ παρὰ τὴν τῆς θαλάσσης ἡύδα, τὸ δὲ ἀγγιστὰ πη τῶν Χρυσῶν καλουμένων πυλῶν, ἃς δὴ ἀμφὶ τὸ τοῦ ἐρύματος πύρας συμβαίνει εἶναι, ὅπως δὴ ἄμωρ ἀκαταγώνιστα φυλακτῆροι εἰεν τῇ πόλει. Διέχει δ' ὁ χώρος οὗτος τῆς πόλεως ὡσεὶ στάδιον ἕν, ὅση πέφυκεν ἀρετῆ γῆς κακτημένος, ἐξ ἀρχαίου δ' ἀνεϊμένος· τῇ Θεομήτρι. Καὶ ὁ τόπος τοῦ ἀέρος ἐν καλῷ κείμενος, δένδροισι μὲν παντοίοις κατὰ γυῖος, πλατάνων δὲ τὸ πλείστον εὐφυῆ καὶ ἀναδρομῇ κυπαρίττων ὠραϊζόμενος. Πότα οὖν αὐτὸν εὐδαλῆς καὶ μαλακῆ περιέτρεχεν, ἀνηθὴ μὲν παντοῖα προεβλημένη, ἀποχρόσα μὲν ἐν σιθᾷδι, ἀρίστη δὲ καὶ βοτάνησιν ἐφευμένη· πηγὴ δὲ ἀφρόνου καὶ διειδοῦς νάματος· ἐξεπιτήρης ἀνατρέχουσα, παρῆχε μὲν τῷ τόπῳ μετὰ βροτῶν ὕδατος· τὸ χάρειν· εὐπρῶσπον ἔε καὶ τὸν χώρον ἅμα καθίστα. Οὐ μὲν δεῖ ἀλλὰ καὶ θεῖα χάρις τῷ ὕδατι ἐπιβρέσασα, ἐνεργῆς· αὐτίκα εἰδείκνυ καὶ πρὸς γονάς θαυμάτων ἐρβώρνε νεότερον. Χρόνος δὲ μεταξὺ συχῶς διεβρύχικῶς, καὶ τῷ μὲν ὕδατι ἱλὺς κατὰ βραχὺ ἀθροισθεῖσα, τὴν πηγὴν ἀποκρύπτει, καὶ ἀρχὴν πρὸς ἀνάδοσιν ὕδατος εἰκνυσιν· ἀλλὰ καὶ τὸ συνηρεφές τῶν δένδρων ἀναφράξαν τὴν εἰσοδὸν, ὑπὸ συνεργῶ τῷ μέσῳ χροῦν λήθη τὰ τοῦ τόπου ἰδίωσι. Καὶ ἦν ὁ τόπος ἱλὺς δὴ καὶ μόνη συνεστηκυῖα ἐπὶ νοτίῳ βραχυτάτῃ γνωρίζομένη. Λέων τοιγαροῦν οὗτος, πρηνὴ Θεοῦ νεύσει τὸν βασιλεῖον κατακοσμησάμενος ὀρόνον, ἐξ ἰδιώτας εἰ ταττόμενος, ἐκεῖσέ πη διῶν, ἀνδρὶ περιτυγχάνει πλανωμένῳ πηρῶ· καὶ τοῦτον τῆς πλάνης οἰκτεῖρας (ἦν δὲ ἄλλως ὁ ἀνὴρ ἀγαθός, καὶ τῷ συμπαθεῖ τῆς γνώμῃ; τὸν ἐν πᾶσι σώφρονα ταμάλιστα διαγράφων), τοῦτον λαβόμενος τῆς χειρὸς, ὅσα καὶ ὁ ὀφθαλμὸς ἔγινετο τῷ πηρῶ, δι' ὀμαλῆς ἄγων, καὶ πᾶν εἴ τι σκῶλον καὶ λυποῦν ἐκ τραχύτητος διωθόμενος. Καὶ ὁ μὲν ἠγεῖτο, ὁ δ' εἶπετο. Ὡς δὲ πολλὴν ὁδὸν ἦσαν ἐξηυκότες, καὶ πλησίον τοῦ τέλματος· γένοιτο, ἐτρύχετο μὲν ἐπὶ μάλλον ὁ πηρὸς τῷ δίφῳ, καὶ καταπίπτειν ἦν ἔτοιμος, ἅτε τοῦ ὕγρου σύμπαντος ἐκτακέντος· τούτῳ ὑπὸ σφοδρότατῳ τῷ καύματι. Ἐπέκετο τοῖνον τῷ Λέοντι, καὶ συχνότερον αὐτὸν κατηνάγκαζεν ἵασσασθαι μὲν ἐκεῖν τὸ δίφῳ, καὶ τὸν ἐκ τῆς ἰδοῦ κάματος βραχὺ τι διαναπαῦσαι, ὑπὸ σκιά τινι ἐφιζήσαντα; Θεοῦ δὲ ἦν ἄρα τοῦτο τῆς ἀρρήτου γνώσεως καὶ σοφίας, εὐμηχάνως ἅπαν καθίσταμένης. Κάκειςνο οἰκτω τῷ πρὸς τὴν πένητα, τὸ βαθὺ τῆς ὕλης ἀπανταχοῦ περιήει, εἴ που ρανίς τις ὕδατος ἀνεκρίβη διερευνώμενος. Ὡς δὲ πολλὰ καμῶν ὑπέστρεφεν ἀπρακτός, ἀγωνιῶν δεῖ μὴ κἄν τούτῳ τῷ

πένητι συντέλεσεν εις παριμυθίαν, φωνῆς ἀβήητου Α παρὰ δέξαν φερομένης ὑψόθεν ἀκούει, Οὐ χρεών σε, Λέον, λεγούσης, ἀγωνίῃν· ἐγγύς γάρ τὸ ὕδωρ ἰδοῦ. Ὁ δὲ τῷ ξένῳ κατακλαγείς τῆς φωνῆς, ἀνεζήτει πάλιν τὴν τοῦ ὕδατος· εὗρισιν. Ἄλλ' ἀτεχνῶ; καὶ οὕτως τυφλὸς ἦν, περιῶν μὲν ἐκεῖνο, ἤκιττα δὲ ὀρών. Τό τε γὰρ τῆς ὕλης ἀπειργεν ἀμφιλαρῆς, καὶ τὸ τέλμα συνεστῶς ἐς βάθος μέγα, τὴν ἀνδρα πόθρῳ ἀπῆλαιυσεν. Ὅθεν καὶ ἀχθόμενῳ ἐφίκει, εἰ ταῦτα τῷ χειραγωγουμένῳ πάσχειν ἐξῆν. Ἐνθεν τῷ νῶ συμβάλλων τὰ τῆς φωνῆς, καὶ τὸ ὕδωρ αὐθὺς ὅπου διερευνώμενος, πάλιν ἐν μεθέξει τῆς ἰσῆς φωνῆς γίνεται, ἥδῃ τι καὶ ἀστειὸν ἀνωθεν ἐξηχούσης, τό τε ὄνομα αὐτῷ προστιθείσης, καὶ τὸ μέλλον ὄσον οὐπω τῆς βασιλείας αὐτῷ ἐπ. σφραγιζούσης ἀξίωμα· καὶ, Λέον, φησὶν οὕτως, βασιλεῦ, εἰσιῶν τὸ συνηρεφῆς τοῦτ' ἐκ καὶ κατακτικόν, κίχ τοῦ θολεροῦ τοῦδε ὕδατος ὕδρευσαίμενος, καὶ τοῦ λιυώδους τέλματος μετὰ χεῖρας λαθῶν, ἐπίχρισον μὲν τοὺς ὀφθαλμοὺς τῷ πηρῷ, καὶ τὸ δίψος ἀκέσασθαι προθυμήθητι. Ἡ τις δὲ εἰμι ἐκ πολλοῦ τὸν χῶρον κληρωσαμένην, καὶ ἐπὶ τούτῳ δὴ γανυμένην, οὐ πολλοῦ δεήσῃ γυνῶναι ἐκ τοῦ αὐτίκα. Σὺ δ' ἄλλ' ὦ· ἂν καὶ τὰ πρὸς οὐκὸν μοι εὐ-ρεπίσης· ὦ ἐπιμᾶλλον τὰς διατριβὰς ἐξω καὶ τοὺς περιπάτους ἰδίους ποιήσομαι· δι' οὐ καὶ πᾶσιν αἰτουμένοις, καὶ τὸν τόπον πῶθι καταλαμβάνουσιν ἀδιστακτου πίστεως ἐπιμυθουμένης, ἐπαρκέσω πάντως· καὶ οὐδὲν ἔστιν ἐμοίγε δ' ἀντιβλέπει τὸ παράπαν, καὶ μὴ θάπτον εἴξει τῇ δυναστείᾳ· κίχ δαίμων εἴη, κίχ νόσος, ἰατρῶν ἐν δευτέρῳ γνῶσιν τιθείσα, κίχ τι ἄλλο τῶς σὺν λόγῳ αἰτουμένον. Πεισθεὶς οὖν αὐτίκα ὁ Λέων τῇ λαίᾳ, καὶ τοῦ πηλῶ λαθόμενος καὶ τοῦ νόμου, ὀλιγωροῦντι καὶ τὸ πνεῦμα σβεννυμένῳ φαίνεται τῷ τυφλῷ· καὶ χρεῖαι μὲν ἐκεῖνῳ τοὺς ὀφθαλμοὺς τῷ πηλῷ κατὰ τὸν ἐκ γενετῆς ἐκείνον τυφλόν· εἴτα καὶ τοῦ ὕδατος μετασχόντι, καὶ τοὺς ὀφθαλμοῦ, ἀνατρίψαντι, (βαθὰ τῶν σῶν μεγαλείων, θεογενήτρια ἰ) Σιλῶαμ ἐκεῖνῳ τὸ θολερὸν τοῦ ὕδατος καὶ ὁ πηλὸς γίνεται. Εὐθύς γὰρ ὄρξ, καὶ τὸν χρόνιον ἀποτίθεται σκότον, παραδόξοις ὄμμασι τῷ ἡλίῳ ἐνατενίζων, μᾶλλον δὲ τῇ ἰλύϊ καὶ τῷ πηλῷ. Ὅσπερ γὰρ ὁ ἥλιος πρῶτον διδοὺς τῇ ὄψει τὸ φῶς, πρῶτος καὶ παρὰ ταύτης ὄραται, οὕτω νῦν φωτὸς χορηγὸς γενόμενος ὁ πηλὸς, πρῶτος ὄραται τῷ ἀναβλέψαντι. Καὶ τοῦτο δὴ τὸ παράδοξον· ὁ γὰρ ἐρῶν μέν τῃ ὄψει ἐστὶ πολέμιον, τοῦτο νῦν τὴν ἐξὶν ἀποβαλλομένη σωτήριον γίνεται.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ΄.

Ἐκφρασις τοῦ θείου ναοῦ τῆς Πηγῆς, ὅν ὁ Λέων ἀρήγειρεν.

Ἄλλ' ὁ Λέων μὲν ἐς ὕστερον κατὰ τὴν τῆς Θεομητορὸς πρόβῃσιν τῷ βασιλείῳ θρόνῳ ἐνιδρυσθεὶς, αὐτίκα τὴν εὐεργετίαν ἀμείβεται. Καὶ δὴ τὸν τόπον ἐκεῖνον τῆς ἰλύος ἀνακαθάραξ, καὶ τῆς πηγῆς ἀναστομώσας τὴν φλέβα, ἐς πολὺ τι καὶ μέγα τι βάθους ἰων, ἐκκαθαίρει μὲν αὐτῆς ἅπαν νόθον καὶ περιττὸν· περικύκλω δὲ ταύτην ἰκανῶς διαφράζας οἰκοδομῆσ

ritaretur, quod misero illi in tali casu nihil solatii conferre posset, vocem incredibilem præter opinionem omnem ex alto ad se delatam audivit, quæ diceret : Non ita anxietate te macerari oportet, Leo, ecce aqua prope est. Proinde nova hac voce consternatus, denuo undam inquirere institit. Sed et ipse cæcus prorsus fuit. Circum eam enim versabatur, minime tamen eam videbat : quod et silvæ densæ opacitas ei obstaret, et cœnum profundius illum inde removeret. Quapropter partim indignans, quod quem manu duxerat cæcus ærumnam eam pateretur, partim vocem eam in animo fixam considerans, et aquam rursus investigans, denuo eam ipsam exaudivit suave quiddam et facetum cœlitus sonantem vocem. Nam et de nomine cum

compellavit, et imperialem dignitatem primo quoque ei tempore adventuram certo denuntiavit, ita iniquens : Leo imperator, densum hunc et umbrosam lucum ingressus, turbidam aquam hauri, eaque sitim hominis ægri refice : et limum cœnium sum manibus cape, quo cæci oculos inungas. **628** Quæ vero sim, dudum hunc obtinens locum, coque me oblectans, mox scies. Tu fac ut ædem hic mihi sacram construas, in qua identidem verser, et suaviter deambulem : in qua etiam precantibus omnibus, locumque hunc cum ardore et fide certa adeuntibus, optata præstem omnia. Nequo quidquam est prorsus, quod mihi adversetur, et non continuo potestati meæ cessurum sit, etiamsi dæmon sit, aut morbus qui omnem superet medicinæ curam, aut aliud quidquam, quod factura non sim, dummodo rite pieque sit petatum. Verbis eis Leo parens, cœnum et undam ad cæcum parum id jam curantem, ut in quo spiritus prope extinctus esset, attulit : et oculos ejus luto, non secus atque Servator illius a nativitate cæci, linivit : deinde etiam aquam præbuit, oculos attractanti. Ecce autem majestas et magnificentia tua, o Dei Genitrix, se exhibet, et misero illi aqua turbida et lutum Siloe sit. Confestim enim visum recipit, et diuturnas abjicit tenebras, oculis præter spem omnem, solem, seu potius cœnum et lutum inspiciens. Sicuti namque sol primum, qui visui lucem primus dat, ab eo conspicitur, sic tum lutum, quod lumen illi subministrarat, primum ab eo est conspectum. Qua in re illud etiam admirandum fuit. Nam quod oculis valentibus maxime adversatur, id tum, natura et vi sua deposita, salutare est factum.

CAPUT XXVI.

Descriptio sacri templi, cui Fontis nomen inditum, a Leone conditi.

Leo postea, pro eo atque ei Dei Genitrix prædixerat, ad imperiale sublatus fastigium, statim pro tanto illius in se beneficio ei gratiam rependit. Et loco eo repurgato, et fontis vena altissime investigata et restituta, quidquid erat cœni et terræ aggesta: ejiciendum curavit : et fonte ipso circumquaque structura solida probe munito, delubrum

Dei Matri construxit, et ædificium ipsum supra A fontem statuit. Structura ita comparata est, ut non minus ædificii subter terram sit, quam super terram emineat. Nam iudicio meo ex ipsius terræ fundamentis excitata est, et in quadrangulum ita coagmentata, ut eam formam ædii sacre præset, qua aliquatenus longitudo latitudinem superet, et longitudini quæ assis rationem habeat, latitudo quadrantis proportionem respondeat. **629** Sed ædificii muri sub terra nihil habent varietatis: quamprimum autem supra terram eminent, statim variant. Nam in quatuor porticus conformantur, quarum duæ, contra orientem altera, et occidentem solem altera, in vacuum aerem sublimes feruntur: alteræ, duæ utrinque proximis suffultæ parietibus junguntur, eisque incumbunt. E superiore parte structura quædam apsidum et arcuum molliter ædem ipsam attollens circumit, et porticibus quibusdam æquis inter se spatiis distantibus fulcitur, quæ spatia veluti Intercolumnia luminis immittendi gratia instituta sunt, per quæ lux immensa in fontem influit, et splendoris abundantia lumine multo locum omnem illustrat. Super his tholus in sublime eminet, cum testitudine rotunda et alta, paulatim sese deorsum versum incurvante, et aliquantulum in sublime evadente: cuius tam proluxa est pulchritudo, ut cælo relucenti et igni ardenti similis videatur. Superiorem sacri adyti partem, aliud supra fontem ipsum ædificium terminat, firma porticu exornatum, ut formæ pulchritudinem, longitudine altero tanto latitudinem superante adimpleat. Gradus etiam quosdam architectus, viginti quinque opinor, ex utraque parte aptissime construxit, qui facilem ad fontem ipsum descensum præbeant: cancellis marmoreis additis, qui et pulchritudinem aliquam operi afferant, et descendentes, ne lubrico humoris labantur, manuducant. Gradus alii directe acclives sunt, alii vero aliquantulum incurvi. Testudo summa, seu potius vertex ipse templi auro puro prolixè exornatus est: atque is luce per frequentia specularia inmissa, et marmoris quo parietes incrustati sunt fulgore vibrato, veluti coruscans templum omne tanquam fulgure illustrat. Fons in medio fere templo est, parum enim id abest. Latitudo ejus bis senum pedum, undam habet jugem, frigidam et pellucidam. Structura marmorea quadrangulari continetur, cuius labrum a quantum percommodum est. Intra id eis quos diximus pares gradus sunt, quidam semicirculi figuram, **630** alii quadratam formam referentes: seni utrinque, qui deorsum versum ad fontem quemvis ferunt. Mediocris præterea phiala paululum excavata ad os fontis stat, hydriam statim exceptura. Habet ea foramina quædam, ut effluenti latici locus sit. Hunc cavum aliud in solo pro fontis influxu excipit, quod aquæ effluere sat-agenti meatum exitumque ex parte omni præbet. Cuniculus per mediam adem protenditur, adytum

στερῆ, νεὼν τῆ Θεομήτορι ἀνιστῆ, ἐπ' αὐτὴν δὴ τὴν πηγὴν περιστήσας τὸν ὄροφον. Ὅ δὲ ἐστὶν οὐχ ἤττον ἐς γῆν βαθυνόμενος ἢ ὑπὲρ γῆν τὸ ὀρώμενον· ἀνεῖσι μὲν γὰρ ἐξ αὐτῶν, οἶμαι, τῆς γῆς· τῶν κρηπίδων τὰ κτίσματα, ἐν τετραγώνῳ διέθεν ζυγκείμενα, ἐτερομήκη δὲ τὴν θέσιν καθιστῶντα τῷ δόμῳ· ὡς συμβαίνειν τριτημύριόν που εἶναι τῷ μήκει τὸ εὐρος. Ἄλλ' ἀποίκιλο; μὲν ἡ οἰκοδομία τοῖς τοίχοις, ἕως οὗ τῆς γῆς, αὐτίκα ποικιλλοῦνται· στοῖς γὰρ τέσσαρας διαγράφουσιν· ὧν αἱ μὲν δύο πρὸς ἀνίσχοντα καὶ δύνοντά που τὴν ἥλιον κατὰ κενοῦ τοῦ ἀέρος μεταεπιζονται· αἱ δ' ἐπὶ θάτερα τούτων τοῖς γαιτεινῶσιν ἀναπεριεδόμεναι τοίχοις συνεξυφαίνονται, καὶ τελευτήσασιν ἐπικἀθήνται. Οἰκοδομία δὲ τι; ἐφ' ὀπερθεὶν τῶν ἀψίδων κύκλιον περιτρέχει· τὸν δόμον ἀνεσταλμένη κατὰ βραχὺ· καὶ στοῖς τισὶν ἐπίσης διαλιπούσας ἐρείδεται. Εἰ; ἀγωγὴν δὲ φῶτων ἀποκακλήρωται τὸ διάκειμα· ἐξ ὧν καὶ φῶς ἀπειρον ἐπεισοῖ τῆ πηγῆ· καὶ παρουσία αἰγλῆς ἐν μεγάλῳ καὶ πολλῷ τῷ φωτὶ καταστράπτει τὸν χῶρον. Ἐπὶ τούτοις ἡ ὄβλο; μεταεπιζεται, ὄροφος ἐν σφαιροειδεῖ μεταρσίφῃ ἡρέμα ἐς βάθος ἐπικυρτούμενος, καὶ πρὸς αἰερόμενος εἰς μετέωρον. Κόσμου δὲ τοσούτου περιεστίν, ὡς εἰκάσαι τῷ οὐρανῷ περιλαμπομένη καὶ ἀνοῦντι· πυρί. Τοῦ γε μὴν ἀδύτου τὸ ἀνωθεν, καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτὴν δὴ τὴν πηγὴν οἰκιδύμημα ἕτερον διαφράττει, ἐπιπέδῳ ὀμῶ κοσμούμενον, ὡς ἂν ἀποπληροῖ τῷ ἐτερομήκει τὸ κόσμιον. Καὶ τινες δὲ βαθμίδας ἐναρμοσάμενος; ὁ τεχνίτης κατὰ πάντα οἶμαι που καὶ εἰκοσι ἑκατέρωθεν, εὐμαρῆ τὴν κίχθον ἐς αὐτὴν τὴν πηγὴν ὑπνεδείξεν ἐπὶ μαρμάρους συγκαταβαίνουσιν, ἐντιθίσει τι καὶ κόσμου καὶ χειραγωγῶσι τοὺς κατιόντας, ἵνα μὴ ταῖ; νοτίαι διολισθαίνωσιν. Ἡ μὲν οὖν ἐστὶν ὑπὲρ αὐτῆρα δὲ καὶ τοῦ σκολοῦ συμμετέχουσα. Χρυσῷ μὲν ἀκ ἐδῆλψ ἡ ὄροφῆ πάσα, μᾶλλον δὲ ἡ κεφαλὴ τῷ νεῷ κατακόρως ἐγκέχυρται, τῷ ὀλέφ ἐπιπολάζοντι διαφρινομένῳ· καὶ αὐτῆ μαρμάρων δὲ ὁ τοῖχος ἡμφιέσται, ἀπανταχοῦ περιεστράπτει τὸ τέμενος. Ἡ δὲ πηγὴ σχεδὸν κατὰ μέσον ἐστὶ τὸν χῶρον· μικρὴν γάρ τι τοῦ μέσον εἶναι ἀναχωρεῖ, εὐρος ὄργυιῶ, που δύο διακατέχουσα, ἀέννα ψυχρά τε καὶ διεῖδη προβαλλομένη τὰ ρεῖθρα. Μαρμάρων δὲ οἰκοδομὴ ἐν τετραγώνῳ αὐτὴν ἀποφράττει, στόμιον ἱκανὸν ἀνείσεια τοῖς βουλομένοις ὑδρεύεσθαι. Τοῦ δ' αὖ τετραγώνου ἐξ ἑκατέρωθεν ἵται ταῖς προεπιρτημέναις βαθμίδα; ἐγειρόνται· αἱ μὲν εἰς ἡμισυ σφαιρας σχηματιζόμεναι, ἀλλαι δὲ καὶ πρὸς τὸ τετραγώνον ἀποτελεστώσαι κατὰ ἐξ ἑκατέρωθεν, ἐς τὸ ἀνωθεν τῆς πηγῆ; τοὺς βουλομένους διαδιθίζουσαι. Καὶ μετρία δὲ τις φιάλη πρὸ τοῦ στόματος ἐστῆκε τῆς πηγῆς βραχὺ τι κοιλαινομένη, ὡς αὐτίκα μάλα τὴν ὑδρίαν ἐπιδεξιμένη, ἐς ὅπασ τινες διατετηρημένη, ὡς ἂν τοῖς ἐκρούσει χῶραν χαρίζεται. Κοῖλον δὲ τι ἕτερον ἐπ' ἐδάφους αὐτὴν ὑποδέχεται πρὸ τῆς ἐπιρῶσης τῆς πηγῆς· στενοχωρουμένῳ δὴ τῷ ὑγρῷ ἀπανταχοῦ παρέχον διέξυδον. Δίσει δὲ ὁ ὄχετος, κατὰ μέσον τὸν δόμον τὸ ἄδυτον διαίρων, ἐμπεφραγμένος παντάπασιν. Ὅπλς δὲ δύο

ἀσλινυσιον· ἡ μὲν κυκλοτερεῖ λίθῳ ἐνηρμοσμένη κατὰ μέσον τὸν δόμον· ἡ δ' ἑτέρα γεινιάζει πρὸς τὰ ἄδυστα ἑτερόμηκες περικλαιμένη τὸ ἔλυτρον· ἀφ' οὗ καὶ τὸν ἱερὸν πηλὸν καὶ καθάρσιον δοιδυκοειδεῖ τινι πύφῳ ἀρῶνται, οἷς ταῦτα ἐπιτέτραπται ὑπουργεῖν. Κέκραται δὲ καὶ τὸ ὕδωρ εἰς παρὰδοξον ἔνωσιν. Τοῦ τε γὰρ ψυχρὸν παντάσῃσιν εἶναι ἐνδει, καὶ τοῦ χλιαρὸν εἶναι πάλιν ἀφ' ἵσταται· ὡς συμβαίνειν παντοῦ· καὶ ὅσον γίνεσθαι τοῖς ἐθέλουσι κατὰ τὸ τῷ μάννα ἀδόξω. Ἔστι δὲ τὰ μάλιστα διεϊδέε τε καὶ κοῦφον, ταῖς τοῦ πνεύματος αἰσῶσις ἱερῶς μετεωριζόμενον. Καὶ τὸ δὴ πάντων ὑπερκεκείμενον, ὅτι τῶν ἐναντιῶν εἶναι θεραπείαν τὸ ὕδωρ τοῦτο συμβαίνει. Ὡν γὰρ ἡ τέχνη νοσημάτων ἀπέπειε τὴν περὶ τὸ ψυχρὸν ἀσχολίαν, τούτων εὐροῖς ἂν ὡς θάττον τούτῳ τῆν ἱασιν. Τοιοῦτον μὲν οὖν ὁ Λέων τὸ τέμενος τῆς θεομήτορι ἀνίστα, Πηγὴν τὸν χώρον κατονομάσας· ἐξάσιον οἶον ἰδόντι, κρεῖττον δὲ ἢ λέγειν. Καὶ τοῦτον τὸν τρῖπον ἢ ἐν τῷ ὕδατι χάρις ἐξέλαμψεν. Ἔς ὕστερον δὲ καὶ τινες ἄλλοι προσθήκαις οἰκοδομημάτων τὸν χώρον ἐσέμνυναν, κάλλος περιεργότερον περιθέμενοι, καὶ ὠραιότεραν τῷ τόπῳ ἐπαγαγόντες εὐπέπειαν· καθὰ δῆτα καὶ Ἰουστινιανὸς ὕστερον τὸν μέγιστον καὶ περικαλλῆ δόμον ἀνήγειρε, τῆς εὐεργεσίας αὐτῆν ἀμειδόμενος. Ταύτης δὴ τῆς πηγῆς ἂ διαφόρως ἐνήργησε θαύματα, ἡμεῖς ἐν ἰδίῳ συντάγματι διελάβομεν, ἀνδρῶν τινων φιλοθέων εἰς τοῦτο διερεθισάντων ἡμᾶς· ἐξ οὗ καὶ τὰ περὶ τῆς πηγῆς ὡς μοι λελεγμένα ἀποτερόμενοι, τῆς πρὸς οὐσὴ συνετάξμεν πραγματείας. Ἡμεῖς δ' ἄλλ' ἐπὶ τὸ συνεχὲς τῆς ἱστορίας προλωμεν.

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ'.

Ὡς Λέων χιλια καὶ ἑκατὸν πλοῖα κατὰ Γίξερτον ἔπεμπε, στρατηγὸν Βυσιλλισκον τὸν τῆς γαμετῆς Βηρίνης ἀδελφόν τοῦ στόλου χειροτονήσας· ὃς ὑπευθῆκαις Ἀσπαρος καὶ Ἀρδαβουρίου τὸν στόλον προέδωκε τοῖς ἐχθροῖς. Καὶ ὡς ἀγγεθήη Ἀσπαρ καὶ Ἀρδαβούριος διὰ Ζήνωνος τοῦ Ἰσαύρου· καὶ διὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς θυγατρὶ Λέοντος τῆς Ἀριάδνης γαμβρὸς τοῦ βασιλέως καθίστατο.

Γίξερτος ὁ τῶν Οὐανδήλων βασιλεὺς τῶν Ἀφρων κατάρξας, ὡς μοι προέλεκται, καὶ ἐπὶ μέγα δυνάμειως προσελθὼν, μετὰ τὸ ἀποβῶναι Μαρκιανὸν, πλεῖστα δεινὰ ἔδρα, τὴν Ῥωμαίων γῆν ἐπιών. Πλὴν γὰρ Καρθαγένης· πασῶν τῶν πόλεων περιεῖλε τὰ τελεῖα. Ὅσα δὲ χρήματα καὶ ἀγροὶ τοῖς ἐσπερίοις Λίβυσι προσῆσαν, κτείνων ἀφελόμενος, τοῖς ὁμοφύλοισι ἀπεχάρηστο. Καὶ λίαν ἐξέτριβε τὸ ὑπῆκον, φόρους ἐπὶ φόροις τιθεῖς. Τῆς πολλῆς δὲ τάλαιπωρίας ἐκπιεζόμενοι οἱ περὶ οἶκοι ἀπεδίδρασκον· οἷς ἀχθόμενος Λέων, ἐκ τῆς ὑπὸ χεῖρα πάσης πλοῖα χιλια καὶ ἑκατὸν ἀθροίσας, ἔπλων τε πληρώσας σὺν ἀξιωμαχῶ στρατῶ, κατὰ τὴν Γίξερτον καὶ τῶν Οὐανδήλων ἐκπέμπει. Ἐφ' ᾧ στόλῳ χιλια διακόσια χρυσοῦ κεντηνάρια λόγος· ἔχει δαπανῆσαι αὐτόν· τοὺς δ' ἐλῶντας τὰς ναῦς ὑπὲρ ἐπὶ χιλιάδας εἶναι. Καὶ στρατηγὸν δ' αὐτοκράτορα

(1) Hoc est, centum librarum.

(a) Hoc opus edidit Ambr. Pampereus Viennæ 1802. Edit.

A dividens, probe ubique munitus. Cava superne duo habet: alterum lapide rotundo constructum in medio templi loco: alterum ad adytum appropinquat, labrum longius quam latius habens: unde etiam sacrum illud et lustrale lutum vasculo in cochlearis formam facto illi hauriunt, quibus id ministerium commissum est. Aquæ istius per incredibilem mitionem mirifica est temperies: neque enim supra modum gelida est, et a tepiditate multum abest: ita ut eam omnigenam et qualem quisque velit esse contingat, non secus quam decantatum illud Manna. Est autem pellucida maxime et levis, spiritus aura sacro quodam modo extenuata. Et quod alia omnia superat, res quoque contrarias unda hæc curat. De quibus enim ægritudinibus frigore homines affligentibus ars medicorum curandis desperavit, eis statim in illa medicinam invenias. Tale delubrum Leo Dei matri erexit, atque id Fontem nominavit: opus, si videas, insigne: præstantius certe quam ut verbis explicari queat. In fontis unda, ea quam diximus gratia eniuit. Postea vero alii quidam ædificiorum accessionibus locum eum exornarunt, pulchritudinem adjectitiam ei addentes, et decentiorem illi amœnitatem adjicientes: quemadmodum et Justinianus postmodum maximam et pulcherrimam exstruxit domum, gratiam eam pro beneficiis acceptis virgini Matri referens. De miraculis quæ ad fontem ipsum quamplurima edita sunt, librum conscripsimus (a), a piis quibusdam viris, ut hoc faceremus, excitati. Unde etiam ea quæ de fonte diximus, in opus hoc transtulimus. Sed jam ad reliquam historiam progrediamur.

631 CAPUT XXVII.

Ut Leo mille et centum naves, contra Genserichum miserit, Basilisco conjugis suæ Verinæ fratre classi præfecto, qui instinctu et consilio Asparis et Ardaburii classem hostibus prodidit: et ut Aspar et Ardaburius a Zenone Isaurō trucidati sint. Quam ob causam, Ariadna Leonis filia in matrimonium ducta, is gener ejus est factus.

Genserichus Vandalorum rex, qui Africa, quemadmodum a me dictum est, potitus, magna potentia auctus est, post Marciani obitum, ditionem Romanorum excursionibus plurimam affixit: urbium omnium, præterquam Carthaginis, mœnia diruit. Et quicquid pecunie et agri occidentales Libyes habuere, id illis ademptum, popularibus suis dedit: subditisque suis, tributa tributis accumulando, apprime gravis fuit. Quibus ærumnis incolæ pressi, profugerunt. Porro cum id Leo ægre ferret, ex ditione sua omni mille et centum naves contraxit, armisque et copiis non paucitatis impositis, eas adversus Genserichum et Vandalos misit. In eam classem mille et ducenta centenaria auri pondera impendisse (1), eidemque supra septem millia remigum attribuisse dicitur.

Ducem ei cum imperio Basiliscum præfecit, conjugis suæ Verinæ fratrem germanum : qui quod oculos ad imperium adiecisset, Asparem sibi et Ardaburium conciliavit. Nam per eos se facillime, quod volebat, confecturum esse putabat. Ut autem ipsi ad imperialem dignitatem pervenirent, fieri omnino non potuit, propterea quod Ariani essent, quorum religionem Byzantii vehementer detestabantur. Verum ut imperium aliis concederent, in proclivi eis erat : quemadmodum et Leonii fecerant, qui cum curator eorum esset, sine sanguine ad imperium eum extulerunt. Atque ille imperio potitus, quod ab eis regebat, graviter tulit. Et ipsi, quod Ecclesiam sibi turbendam esse constituissent, in multis necessariis rebus ei adversati sunt, et plurima eum perperam agere dixerunt : superatum etiam iri asseverantes a Gensericho, quod minus sanam coleret religionem. Multo enim Genserichi opinionem, qui Arii dogma profiteretur, Deo gratiorem esse quam Leonis ipsius : quem male facere, quod Nicænam et Chalcedonensem fidem defenderet, non recte putabat. Atque ut vera dicere viderentur, clam cum Basilisco congressi, sceptrum imperiale ei se tradituros polliciti sunt, si Gensericho victoriam concederent. **632** De quo cum eis convenisset, Basiliscus cum classe omni in Africam navigavit, et in colloquio Gensericho, pro eo atque cum Aspare pactus fuerat, classem statim prodidit. Itaque militibus somno sopitis (1), Genserichus illam incendit : et cum vehementior ventus flammam in sublime tolleret, naves aliæ ab aliis ignem conceperunt : et Vandali contis imminentes, si qui milites ex incendio eo profugerent occiderunt. Ex classe tanta ne una quidem navis reliqua fuit. Basiliscus ægre cum paucis admodum profugiens, Byzantium venit, et ad Magnam ecclesiam confugit. Cujus soror Verina Augusta eum periculo liberavit, et Perinthum Thraciæ, ut ibi degeret, misit. Leo imperator Asparem et Ardaburium ad se accivit, ut cum ab absurda eos opinione abduceret, tum ab insidiis imperio struendis avocaret. Quapropter Ariadnam filiam, quam ex Verina susceperat, filio Asparis consuli et patricio in matrimonium collocavit. Cæterum illi, pro semel concepta malitia, dolos contra Leonem texerè non desierunt. Quod ubi Constantinopolitani cognoverunt, contra eos concitati sunt, et in Hippodromo conviciis eos acerbè prosciderunt. Illi plebem mentientes, Chalcedonem, exercitu eos omni consequente, trajecerunt, et in templum Euphemiæ martyris confugerunt. Imperator, patriarcha ad eos misso, se fidei eis servaturum esse, si ex ecclesia ea discederent, pollicitus est. Ipsi vero se loco eo excessuros, nisi imperator ipse adlesset, negarunt. Proinde Leo eo concessit, et viros eos

(1) Procopius, vel per ignaviam, vel per prodicionem Basiliscum rei bene gerendæ occasionem et victoriam amisisse, scribit. De classe Rom.

τῷ σὺλῳ Βασιλίσκον ἔχειροτόνει τὸν τῆς σφετέρας γαμετῆς Βηρίνης κατήγηρον· ὃς δὴ ἀεὶ τῆ βασιλείᾳ ἐποφθαλμίζων, Ἄσπαρα καὶ Ἀρδαβουρίῳ ἐσπένδετο· δι' ἐκείνων γὰρ ὤρετο βῆστα καταπράξασθαι τὸ βυζυλόμενον. Εἰς γὰρ τὴν ἀρχὴν προελθεῖν ἐκείνους τὴν Ἀρείου δόξαν νοσοῦντας ἀδύνατον, τῶν Βυζαντιῶν τὴν τοιαύτην ὀρθοσκεῖαν μάλα βδελυτομένων. Ἄλλοις δὲ τὴν βασιλείαν παρεσχέιν ἐν ἐτοίμῳ εἶχον. Καὶ δὴ καὶ Λέοντι, ὃν κουράτωρα σφῶν χρηματίζοντα, ἀναίμωνι προήγαγον ἐπὶ τὴν ἀρχὴν· καὶ ἐκείνος ἄρχειν λαχὼν, τὸ ὑπ' ἐκείνων ἀρχεῖσθαι ἐν δεινῷ ἐποίειτο. Καὶ δὴ ταράττειν ἤρημένοι τὴν Ἐκκλησίαν, ἐν πολλοῖς τῶν ἀναγκαίων ἠναντιοῦντο· καὶ τοῖς πλείστοις οὐ καλῶς ἐκείνων πράττειν ἐλεγον· ἠτηθηθαί τε καὶ πρὸς Γιζερύχου. ἅτε δὴ μὴ ὑγιαίνοντα περὶ τὴν θρησκείαν. Πολλῷ γὰρ εἶνε Γιζερύχου τὴν δόξαν φίλην Θεῷ τὰ Ἀρείου προσθεύουσαν, ἢ Λέοντος τῆς ἐν Νικαίᾳ καὶ Χαλκηδόνι πίστεως ὑπερισταμένου κακῶς ὄνοντο. Ἴνα δ' ἀληθῆ λέγειν δέξωσιν, ἐν ἀπορρήτῳ συγγενόμενοι Βασιλίσκῳ, τὸ τῆς βασιλείας σκηπτρον δώσειν καθυπισχοῦντο, ἢ περὶ Γιζερύχου τῆς νίκης παραχωρήσωσιν. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα συνέδοξεν, ὁ μὲν Βασιλίσκος δὴν παντὶ τῷ σὺλῳ, εἰς τὴν Ἀφρων χώραν κατέπλευσεν· καὶ Γιζερύχου εἰς λόγους ἐλθὼν, κατὰ τὰς πρὸς Ἄσπαρα συνθήκας τὸν σῶλον εἰθύ· πρὸς ὕδακε. Καὶ ὁ μὲν πῦρ ἐνήκεν ὑπὲρ ἐχομένων τῶν στρατιωτῶν, σφοδροῦ πνεύματος εἰς ὕψος τὴν φλόγα ἐπαίροντος, καὶ ἄλλην ἐξ ἄλλης ἐχομένως ἀμειδόντος· ἐπικείμενοι δὲ κοντοῖς οἱ Οὐάδηλοι ὅσους διαφυγεῖν τὸ πῦρ ἐξεγένετο, ἔκτεινον. Καὶ οὐδεμίαν τῶν τοσούτων νεῶν διασῶσαι δυνατῶς ἔσχον. Μόλι· δὲ Βασιλίσκος διαφυγῶν σὺν ὀλίγοις πάνυ καὶ ἀνὰ τὸ Βυζάντιον γενοῶς, τῇ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ προσέφευγεν. Ἡ δ' ἀδελφὴ καὶ Αὐγούστα Βηρίνα τοῦτον τοῦ κινδύνου ἐξήρπαζε, καὶ κατὰ τὴν Θράκην εἰσὸς διατρίβειν ἀνὰ τὴν Πείρινον. Λέων δὲ ὁ βασιλεὺς, Ἄσπαρα καὶ τὴν Ἀρδαβούριον μετερχόμενος, ὁμοῦ μὲν τῆς ἀτόπου δόξης ἐλάσσει, ἅμα δὲ καὶ πῦσαι ἀεὶ κατὰ τῆς βασιλείας ἐπιβόλως φροσέει, Ἀριάδην τὴν ἐκ Βηρίνης αὐτῷ οἱ γεγεννημένην, τῷ πατρὶ τοῦ Ἄσπαρος πατρικίῳ τῷ ὑπάτῳ εἰς γάμον ἐδίδου. Οἱ δὲ καὶ μᾶλλον τῇ καθ' ἑαυτὴν κεραιῇ κεκρημένοι, οὐκ ἀνέσταν μὴ δόλου ἀεὶ συρράπτειν τῷ Λέοντι. Ὁ γινόμενος Βυζάντιος, κατ' αὐτῶν ἤρεσκετο· καὶ πολλὰ τῷ Ἰπποδρόμῳ κατ' αὐτῶν ἀπέσκωπτον. Τὸν δὲ ἴον ἐκαίνοι τοιγαροῦν ὑφορώμενοι, τοῦ στρατοῦ παντὸς ἐπομένου διαπεράσαντες, εἰς τὴν ἐν Χαλκηδόνι νεῶν Εὐφημίας τῆς μάτυρος καταφεύγουσιν. Ὁ δὲ βασιλεὺς πατριάρχην πέμπων ἀπελογεῖτο, ἢ μὴ ἐκείνοις τὰ πιστὰ φυλάξειν αὐτὸν τεμένους· ἀποσχομένοις. Οἱ δ' ἀντέλεγον τῶν ὄρων οὐδαμῶς ἀφεστάναι, εἰ μὴ βασιλεὺς αὐτὸς παραγένοιτο. Καὶ ἐξῆκει μὲν ὁ Λέων, καὶ τοὺς ἀνδρας λόγου δίχα εἶλκε πρὸς ἑαυτὸν· καὶ τραπέζης αὐτοῖς ἐκοινῶνει, καὶ τᾶλλα πάντα δῆθεν ἐποίει, ἀμνησίαν κακῶν ὑπεσχόμενος. Ἐτέρωθεν cremata, mentionem nullam facit. De bello Vand. lib. iii.

δὲ Ζήνωνι τῷ Ἰσαύρῳ πιστοτάτῳ μάλιστα γὰρ εἶναι ἄδοκον ἐνεκελευέτο, παριοῦσιν ἐκεῖνοι; διὰ τοῦ βαλανείου ἐς τὰ ἀνάκτορα, αἰφνίδιον ἐπιστάντα τὰς κεφαλὰς αὐτοῖς ἀφαιρέσθαι. Ἐπεὶ δὲ εἰσέναι ἔμελλον, Ζήνων Ἀρδαβούριον πρῶτον ἀφήρει τῆς κεφαλῆς· ὕπερ ὁ Ἀσπάρ ἰδὼν, ἀλγήσας καὶ μέγα ἀνακραγῶν, ἔφη· Ἄξια πάσχει ὁ πολιὰς εἰς μάτην ἀχρήσας, μηδαμῶς ἀκούσαι μου γενέσθαι πειθήνιος, πολλάκις εἰπόντος, Φάγωμεν Λέοντα, πρὶν ἡμᾶς αὐτὸν ἀριστῆσαι. Ταῦτα λέγοντα τὸ ξίφος ἀφῆρειτο καὶ τοῦτον τὸ ζῆν. Τὸν δ' ἕτερον ἐκεῖνου υἱὸν τὸν πατριχίον, τῆς θυγατρὸς διαζεύξας αὐτὸν Ἀριάδνης, ἐκεῖνον μὲν ὑπερόριον ἤγε· Ζήνωνι δὲ οἶα δὴ τοὺς ἐπιδούλους ἐκ μέσου ποιησαμένην ταύτην εἰς γυναῖκα ἐδίδου. Ζήνων δὲ οὗτος· Ἀρικμήσιο; μὲν ἐκ σπαργάνων ὠνόμαζτο· ἄμα δὲ τῷ γάμῳ τῆς βασιλίδος καὶ τὸνομα μετημφέετο, τοῦτο κτησάμενος; ἐκ τινος τῶν παρ' Ἰσαύροι; ἐπὶ μέγα δόξης ἐλάσαντος οὕτω προσαγορευομένου. Τοῦτ' ἔκ τῆς εἰρημένης Λέοντος θυγατρὸς Λέων ὁ μικρὸς κληθεὶς ἐγεννήθη.

Zeno appellatus est, nomine eo a quodam, qui apud Isauros ad magnam pervenit gloriam, sumpto. Huic ex ea quam dixi Leonis filia, Leo minor progenitus est.

ΚΕΦΑΛ. ΚΗ'.

Περὶ Μαρτυρίου τοῦ Ἀντιοχείας, καὶ Πέτρου τοῦ Κναφῆως, ὃς τῷ τρισαγίῳ ὕμνῳ τὸ, «Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς,» προσέθετο· καὶ περὶ τῶν διαδόχων αὐτοῦ, Στεφάνου καὶ Καλανδίωνος· καὶ περὶ ὧν ὁ Κναφῆς τῇ Ἐκκλησίᾳ παρέδωκε. Καὶ περὶ Ἰουβενάλιου καὶ Ἀναστασίου καὶ Μαρτυρίου τῶν ἐπισκόπων Ἱεροσολύμων.

Ζήνων δὲ ἄμα τῷ νυμφίῳ βασιλεῖ γενέσθαι, εἰς τὴν Ἔω ἐστάλη· ὃ Πέτρος ὁ ἐπίκλην Κναφεὺς ἔχολούθει, πρεσβύτερος ὢν τοῦ νεῦ τῆς ἀγίας μάρτυρος Βίσσης ἐν τῇ Βιθυνῶν Χαλκηδόνι. Τὴν Ἀντιόχου δὲ σὺν ἐκεῖνῳ καταλαθὼν, καὶ τῷ θρόνῳ ταύτης ἐνηδυνθεὶς, πείθει Ζήνονα ἀρῆσαι οἱ τῆς καθέδρας μεταλαχεῖν. Μαρτυρίου δὲ τηλικαῦτα ἐπισκοποῦντος, ὃς μετὰ Μάξιμον τὸν ἐπὶ τῇ τετάρτῃ συνῶν τῆς προεδρίας ἡξιωμένον τοὺς οὐρανοὺς ἐχειρίζετο, καὶ ἐπὶ τὴν βασιλείαν πόλιν χρεῖα; καλοῦσης βραδύνοντος, Πέτρος; θορύβους οὐκ ἐλαχίστους κατὰ τὴν Ἀντιόχου ἐκίνει, φύρων τὰ πλήθη καὶ ἀναχίων, καινὰ τινα κατὰ τῆς πίστεως εἰσηγόμενος; καὶ τὸ δὴ μέγιστον, ἀναθέματι καθυποβάλλων, καὶ ὅσοι μὴ θεῶν σταυρωθῆναι καὶ παθεῖν ὀλοῦνται. Ἐπὶ μᾶλλον δὲ τὸ δόξαν κρατῶντων, τῷ τρισαγίῳ ὕμνῳ τὸ, «Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς,» ἐς ὕστερον προσετίθει. Ὅπερ καὶ ἐς δεῦρο παρὰ τοῖς Θεοπισχίται; ἐκράτησε. Καὶ τινες δὲ τῶν τῆ; Ἀπολλινάρου μοίρας ἐταιριζάμενος, πολλὰ κατὰ Μαρτυρίου τοῦ ἐπισκόπου διεσκευώρητεν, εἰς διάφορα σχίσματα τὸν λαὸν διαιρήσας. Μαρτύριος δ' ἐπαελοῦν καὶ τὸ πλήθος εὐρῶν στασιάζον πρὸς τε αὐτὸν καὶ τὴν ἀμφ' αὐτοῦ. ὃ δόξαν, καὶ Ζήνονα τῷ Κναφεῖ τὰ μάλιστα συναρμόμενον, μετὰ πλείστην πραινεσίαν, ἐπεὶ μεταπίθει; οὐκ οἶός τε ἦν, δημοσίᾳ τὸν λαὸν ἐκκλησιάσας, τὴν ἐπισκοπὴν παρητιζέτω, παρῆρησα πάντων εἰπὼν· Κλήρω ἀνυποτάκτω; καὶ λαῶ ἀπειθεῖ, καὶ Ἐκκλησίᾳ ἐβλύπωμένη, ἀποστάττωμαι, φυλάττων ἑμαυτὸν τῇ; Ἱερωσύνη;

A præter rationem ad se pertraxit, et ad mensam suam adhibuit, et alia præterea multa, injuriarum oblivionem illis pollicitus, fecit. Alia autem ex parte Zenoni Isauro, qui fidus ei maxime esse videbatur, ut is illis per balneas in imperialem regiam venientibus, subito impetu capita reseca-ret, præcepit. Aderant illi, et Zeno Ardaburio primum caput amputavit. Quod ubi Aspar vidit, indoluit, et magna voce exclamans : Dignum (inquit) fert exitium senex canus, qui frustra gloriatus est, neque unquam admonitioni meæ audiens fuit. Persæpe enim ei dixi : Prius Leonem devoremus, quam ille nos sibi in prandio apponat. Hæc ubi dixit, et ipse ferro cæsus vitam amisit. **633** Filium autem ejus, patricium illum, a filia suâ Ariadna per repudium sejunctum, in exilium misit : et Ariadnam Zenoni, utpote qui insidiatores sustulisset, conjugem dedit. Zeno iste ab incensabilis Aricmesius nominatus fuerat : verum una cum imperatoris filia conjugio id nomen mutavit, et

Zeno simul atque imperatoris gener factus est, in Orientem missus est : in qua profectioe Petrus cognomine Cnaphæus eum secutus est, templi sanctæ Bassæ martyris apud Chalcedonem Bithyniæ presbyter. Is ubi cum illo Antiochiam venit, et sedes episcopalis ibi ei perhæcavit, Zenoni persuasit, ut sibi in episcopatu eo recipiendo adesset : quem tum Martyrius gerebat, Maximi, qui quartæ synodi suffragiis dignitatem eam consecutus fuerat, successor. Et cum Martyrius in urbe retur : Petrus tumultus Antiochiæ non minimus excitavit, res plerasque apud plebem per confusionem miscens, et insolita quædam adversus fidem inducens, quodque maximum est, omnes eos qui Deum crucifixum et passum esse non crederent, anathematis fulmine feriens. Atque ubi opinionem suam confirmavit, ter sancto illo hymno accessionem istam : *Qui crucifixus es pro nobis,* tandem adjecit. Quæ verba ad hunc usque diem apud Theopaschitas obtinent. Quibusdam etiam hominibus ex Apollinaris partibus sibi ascitis, multa adversus Martyrium episcopum molitus est, et populum per varia dissidia in partes plures diduxit. Martyrius Antiochiam rediit, et multitudinam seditionem adversus se et veram de Deo sententiam movere, Zenonemque quam maxime Cnaphæo favere reperit. Atque ubi post frequentem cohortationem persuadere illis, ut sententiam talem mutarent, non potuit, populi publicitus concitæ

CAPUT XXVIII.

De Martyrio Antiocheno episcopo. De Petro Cnaphæo, qui primus ter sancto hymno addidit : « Qui passus es pro nobis. » Et de successoribus ejus, Stephano et Calandione. De cæremoniis a Cnaphæo in ecclesia institutis. De Juvenali et Anastasio et Martyrio, Hierosolymitanis episcopis.

Zeno simul atque imperatoris gener factus est, in Orientem missus est : in qua profectioe Petrus cognomine Cnaphæus eum secutus est, templi sanctæ Bassæ martyris apud Chalcedonem Bithyniæ presbyter. Is ubi cum illo Antiochiam venit, et sedes episcopalis ibi ei perhæcavit, Zenoni persuasit, ut sibi in episcopatu eo recipiendo adesset : quem tum Martyrius gerebat, Maximi, qui quartæ synodi suffragiis dignitatem eam consecutus fuerat, successor. Et cum Martyrius in urbe retur : Petrus tumultus Antiochiæ non minimus excitavit, res plerasque apud plebem per confusionem miscens, et insolita quædam adversus fidem inducens, quodque maximum est, omnes eos qui Deum crucifixum et passum esse non crederent, anathematis fulmine feriens. Atque ubi opinionem suam confirmavit, ter sancto illo hymno accessionem istam : *Qui crucifixus es pro nobis,* tandem adjecit. Quæ verba ad hunc usque diem apud Theopaschitas obtinent. Quibusdam etiam hominibus ex Apollinaris partibus sibi ascitis, multa adversus Martyrium episcopum molitus est, et populum per varia dissidia in partes plures diduxit. Martyrius Antiochiam rediit, et multitudinam seditionem adversus se et veram de Deo sententiam movere, Zenonemque quam maxime Cnaphæo favere reperit. Atque ubi post frequentem cohortationem persuadere illis, ut sententiam talem mutarent, non potuit, populi publicitus concitæ

convocata, episcopatum deposuit, verbis hisce in præsentia omnium usus : **634** Clero rebeli, et populo inobedienti, et Ecclesiæ contaminatæ, nuntium remitto, sacerdotalem mihi reservans dignitatem. Hoc ubi ille dixit, et secessit, Cnaphæus in Antiochenum thronum insiluit, Chæcedonensem synodum plurimum prosēdit, atque omnes accessionem illam ter sancti hymni usurpare coegit. Quæ res postquam est ad piissimum Leonem delata, continuo Cnaphæum ad exsilium condemnavit. Id vero ubi ille cognovit, fuga salutis suæ consuluit, et in dœmicilio Insomnium ('Αχοιμήτων) monachorum clam latuit. Cnaphæo Stephanus substitutus est, quem Antiocheni pueri, quod scilicet Cnaphæo adhuc addicti essent, acutis calamis veluti cuspidibus jugularunt, et in amnem, qui orbem eam præterfluit, conjecerunt, sicuti Joannes rhetor tradit. Stephano in episcopatu Calandion, qui tum Constantinopoli propter negotium certum erat, successit. Hic quartam synodum defendens, neminem prius ad communionem admittebat, quam Petrum Cnaphæum et circulares quæ postea a Basilisco tyranno editæ sunt litteras, anathemati subjecisset. Idem Cnaphæi actionibus resistens, accessioni illius in eo quem diximus hymno, præmisit, *Christe Rex*. Petrum Cnaphæum quatuor ista Ecclesiæ catholicæ commodissima reperisse dicunt : ut sacrum unguentum in populi totius præsentia consecraretur : ut ad vesperam sanctorum Theophaniorum unda in sacrum lavacrum infunderetur : ut symbolum sanctum, quod semel tantum antea magno et sancto Parasceves die diei solitum fuerat, in synaxi et conventu ecclesiæ quovis decantaretur : et ut in precatione omnium invocaretur. Paulo post ubi Juvenalis in episcopale ejus munus Anastasius sortitus est. Cui

635 CAPUT XXIX.

Ut Leo Magnus satis concesserit, Leonem minorem imperii successorem relinquens. Et ut paulo post hoc quoque vita defuncto, pater Zeno filii imperium susceperit, diademate ab eo accepto.

Leo Magnus imperator (2), Zenonis [et Ariadnæ filii] filium, Leonem minorem Cæsarem primum, deinde etiam imperatorem Romanorum renuntiavit, manibusque ipse suis imperii insignia ei contulit. Zenonem enim, quod in religione variaret, imperatorem legere dignatus non est. Deinde Leo morbo oppressus, Byzantii imperium una cum vita deposuit, cum id annis decem et septem administrasset. Post quem Zeno purpuram sumpsit, ut Leonis gener : quod cum Verina, Leonis conjuge Leonem adhuc puerum adjuvante, qui etiam patri imperii insignia imposuit, asciverit. Porro cum Leo

(1) Hodie quoque Græci et Orientales Christiani precationi cuius intercessionem t̄ης Θεοτόκου, hoc est Dei Genitricis, inserunt.

(2) Leone imperatore aliquando Eulogio philosopho tesseram frumentariam dari jubente, ex cubiculariis eunuchis quidam, militibus largitiencium

Α ἀξίωμα. Ταῦτ' ἐπόντος καὶ ἀναχωρήσαντος; Μαρτυρίου, ὁ Κναφεύς τῷ τῆς Ἀντιόχου θρόνῳ ἐπιπηδῆ, πολὺς κατὰ τῆς ἐν Χαλκηδόνι ῥέων συνόδου, καὶ πάντας τὴν τοῦ τρισαγίου προσθήκην λέγειν καταναγκάζων. Ἄ ὄητα ὁ εὐσεβέστατος Λέων μαθὼν, φυγαδεῖαν τοῦ Κναφέως εὐθὺς κατεδίκαζεν. Ὁ δὲ γνοὺς φυγῆ τὴν σωτηρίαν ἐπραγματεύετο, ἐν τῇ τῶν Ἀχοιμήτων μονῇ κρύφα τὴν διατριβὴν ἔχων. Τὸν δὲ Κναφέα Στέφανος διεδέχετο ὃν Ἀντιοχέων παῖδες, ἐτι προσκείμενοι τῷ Κναφεῖ, καλῆμοις Ἰσα ἑδραῖον ὄξυνθεῖσι διαχειρίζονται, τῷ τῆς Ἀντιόχου παραβῆροντι προσβρίζοντες, ποταμῷ, ὡς Ἰωάννης ὁ ῥήτωρ ἱστῶρησε. Μετὰ δὲ Στέφανον Καλανθίων τῇ Κωνσταντίνου ἐπιδημῶν τούς τῆς ἐπισκοπῆς οἰάκας ἐγγχειρίζεται· ὅς ὑπὲρ τῆς τετάρτης συνόδου πνέων, οὐδένα προσέτετο, εἰ μὴ πρότερον τὸν Κναφία Πέτρον ὑποβάλοι τῷ ἀναθέματι, καὶ τὰ ἐσῦστερα γερόμμενα τῷ τυράννῳ Βασιλίσκῳ ἐγκύκλια. Καλανθίων δὲ τῷ Κναφεῖ ἀντιπράττων, ταῖς ἐκεῖνου προσθήκαις προσετίθει τῷ τρισαγίῳ τὸ, *Χριστέ Βασιλεῦ*. Φασί γε μὴν τὸν Κναφέα Πέτρον καὶ τέσσαρα ταῦτα κάλλιστα τῇ καθόλου Ἐκκλησίᾳ ἐπινοήσαι· τὴν τοῦ θελοῦ μύρου κατασκευὴν ἐπὶ παντὸς τοῦ λαοῦ ἐξιδεσθαι· τὴν ἐν τοῖς ἁγίοις Θεοφάνιοις τῶν ὕδατων ἐν ἐσπέρᾳ θεῖαν ἐπέκλυσιν· τὸ τε ἅγιον σύμβολον ἐν πάσῃ συνόδῳ παβῆρσι εἰξιδεσθαι, ἅπαξ πρότερον τῇ ἁγίᾳ καὶ μεγάλῃ Παρασκευῇ μόνον λεγόμενον· καὶ ἐν πάσῃ εὐχῇ τὴν Θεοτόκον κατονομάζεσθαι, καὶ ταύτης τῆς θεῖας κλήσιν ἐπικαλεῖσθαι. Μικρὸν δὲ ὕστερον καὶ Ἰουβενάλιου ἐς βαθύτατον γῆρας ἐλάσαντος, τὸν τῶν Ἱεροσολύμων θρόνον Ἀνιστάτιος· ἐκληροῦτο· οὐ Μαρτύριος καθῆστο διάδοχος.

Dei Genitrix nominaretur (1), et divinum ejus nomine extrema senectute Hierosolymis diem suum obiit, deinde successit Martyrius.

ΚΕΦΑΛ. ΚΘ.

Ὡς κτελευτήσης Λέων ὁ μέγας, Λέοντα τὸν μικρὸν καταλείψας διάδοχον. Καὶ τούτου δὲ μετὰ μικρὸν τέλει χρησαμένου, Ζήνων ὁ πατήρ τὴν ἀρχὴν τοῦ νιού λαμβάνει, τοῦ παιδὸς τῷ πατρὶ τὸ διάδημα περιθέοντος.

Ἐ δὲ βασιλεὺς Λέων ὁ μέγας τὸν Ζήνωνος καὶ Ἀριάδνης τῆς θυγατρὸς παῖδα, τὸν μικρὸν Λέοντα, Καίσαρα πρότερον, εἶτα καὶ βασιλέα Ῥωμαίων ἀντιγόρευε· χερσὶ τε ἰδίαις τὰ τῆς ἀρχῆς σύμβολα τοῦτῳ περιετίθει. Ζήωνα γὰρ ἄτε περὶ τὴν θρησκείαν διάφορον λογιζόμενος, ἀπηξίου βασιλέα χεῖροτονεῖν. Ἐπειτα νόσῳ περ.πεσὼν ὁ Λέων, ἐν Βυζαντίῳ τὴν ἀρχὴν ἀποτίθεται, ἑπτακαίδεκα ἔτη ταύτην διηνοχῶς· μεθ' ὃν Ζήων τὸ ἀλουργὰς ἀμφιέννυται σχῆμα, οἷά γε γαμβρῷ καὶ Βηρίνης τῆς Λέοντος γυναικὸς συνεπιλαμβανομένης τῷ νηπίῳ Λέοντι, ὅς τῷ πατρὶ Ζήωνι τὰ τῆς ἀρχῆς περιε-

ntalem dari debere, dixit. Ad quem conversus Leo, *Utinam*, inquit, *is sit temporum meorum status, ut mihi liceat stipendium militum in litterarum magistris conferre.* (Suid.) Apud quem etiam de Malchi sententia est, gravem civium provinciarumque suarum Leonem istum compilatorem fuisse.

τίθετο συμβόλα. Τοῦ δὲ μικροῦ Λέοντος· μετ' ἑνιαυ- A
τὸν καὶ αὐτοῦ τὸν βίον ἀπολιπόντος, διαγέγονε
μόνος ὁ Ζήνων τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν ἰθῦνων οὐκ
εὐτυχῶς. Ὅσα δὲ καὶ ἐπ' αὐτοῦ διεπράχθη, καὶ
ἄλλα ἕτερα ἐπισυνέθη τῷ χρόνῳ, ἐφεξῆς δηλωθήσε-
ται, τοῦ Κρείττονος ἐπινοούτος. Περιέχει δὲ καὶ
ἡ περὶ οὐκ πεντεκαίδεκάτη μοι τῶν ἱστοριῶν χρό-
νον ἐτῶν πέντε καὶ εἴκοσι· ὁπνὴν καὶ κόσμου μὲν
ἔτος εἴλη', ἀπὸ δὲ τῆς θείας τοῦ Κυρίου γεννήσεως
ὑπὲρ ἑπεραίητο.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Ἐπιτομὴ τῶν ἐν τῇ ἀρχῇ καὶ οἰκουμένην τε-
τάρτη συνόδῳ παραθέντων, ἐν τῷ τέλει τοῦ
παρόντος τόμου τεθείσα διὰ τὸ τῆς ἱστορίας
ἀσύγχυτον.

Ἔτος μὲν κόσμου ἕκτον ἦν καὶ ἐξηκοστὸν πρὸς B
ἑννακός· οὐκ ἔτι καὶ πεντακισχίλιον· καὶ ἡ θεία
καὶ ἱερὰ οἰκουμένην τετάρτη σύνοδος· κατὰ τὴν
Βιθυνῶν ἐπαρχίαν ἐν τῇ Χαλκηδόνων πόλει ἀβρο-
ζεται κατὰ τὸν νεῶν Εὐφημίας τῆς μάρτυρος·
Λέοντος τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης τὸν τόπον
ἐκπληρῶντων Πασκασίνου καὶ Λουκεντίου ἐπισκό-
πων, καὶ Βονιφατίου πρεσβυτέρου, Ἀνατολίου δὲ
τὴν Κωνσταντινου ἐπισκοπὴν πρεσβυτέρου, Διοσκό-
ρου τε τὴν Ἀλεξάνδρου διέποντος, Μαρξίμου τε
αὐτὴν Ἀντιόχου ἐπιστατοῦντος, καὶ Ἰουδαναβίου
τὴν Ἱεροσολύμων, μετὰ τῶν ἀμφ' αὐτοὺς ἐπισκό-
πων. Οἷς συνήσαν καὶ ὅσοι τῶν ἐν τέλει τῆς ὑπερ-
φερῶς γερουσίας τὰ πρῶτα φέροντες. Ὡν ἀπάν-
των καθεσθέντων, οἱ τὸν τόπον ἐπέχοντες Λέοντος C
εὐθύς μὴ χρῆναι σφίσι· συγκαθέδρον εἶναι Διοσκορον
ἔλεγον. Τοῦτο γὰρ ἐπιτετέλεσθαι πρὸς Λέοντος· εἰ
δ' οὖν, εἰ βιασθεῖεν, αὐτοὺς ἐξω τοῦ συλλόγου γενέ-
σθαι. Τῆς δὲ γερουσίας ὅτου χάριν πυθομένης,
ἐκείνοι, ὅτι περ, ἐφασκον, ὑπὸ κρίσει ὄντα, μὴ δεῖν
εἶναι χριστοῦ περιβάλλεσθαι ὀχλήμα, ἐπιτροπῆς ἀνευ
τοῦ τὴν Ῥώμην ἰθῦντος. Ὡν εἰρημίων καὶ
Διοσκοροῦ τῆς συγκλήτου κλίσει τὸν μέσον εἰληφό-
τος χῶρον, παρῆν Εὐσέβιος ὁ τοῦ Δορυλαίου· ἃς
δεήσεις τῇ βασιλεῖα ἐδίδοσεν περιουσίῃ, ἐπὶ μέσης
ἀναγκασθῆναι δεόμενος, ταῦτα πρὸς λέξιν εἰπὼν·
« Ἡδίκημαι παρὰ Διοσκοροῦ· ἠδίκηται ἡ πίστις·
ἐφονεύθη Φλαβιανὸς ὁ ἐπίσκοπος· ἅμα ἐμοὶ ἀδίκως
κατηράθη παρ' αὐτοῦ. Ὅρισαιτε τὰς ἐμὰς δεήσεις
ἀναγκασθῆναι. » Ἐπεὶ δὲ τοῦτο συνεχωρεῖτο, ἡ D
δείησις ἀναγνώσεως ἔτυχε, τὰδε κατὰ ῥήμα διεξιού-
σα· « Παρὰ Εὐσέβιου τοῦ ἐπισκόπου Δορυλαίου
ποιουμένου τὸν λόγον ὑπὲρ τε ἑαυτοῦ καὶ τῆς ὀρ-
θοδόξου πίστεως, καὶ ὑπὸ τοῦ ἐν ἁγίοις Φλαβιανοῦ
τοῦ γενομένου ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως,
Σκοπῆς τῷ ὑμετέρῳ κράτει ἀπάντων μὲν τῶν ὀπη-
κίων προνοεῖν, καὶ χεῖρα ὀρέγειν ἅπασιν τοῖς ἀδι-
κουμένοις, μάλιστα δὲ τοῖς ἐς ἱερωσύνην τελοῦσι.
Κάν τούτῳ τὸ Θεῖον θεραπεύοντες, παρ' οὗ τὸ β-
σιλεύειν ὑμῖν καὶ κρατεῖν τῶν ὑφ' ἡμῶν δωρηται.
Ἐπεὶ οὖν πολλὰ καὶ δεινὰ παρὰ πᾶσαν ἀκολουθῶν

A minor post annum unum decessisset, Zeno solus
Romanorum imperium gubernavit minus feliciter.
Quæ vero sub eo acta sint, et quæ eo tempore ac-
ciderint alia, Deo opitulante, ea quæ sequuntur
ostendent. Quindecimus iste historiarum liber
viginti quinque complectitur annos, cum ab orbe
condito quinques millesimus noningentesimus
nonagesimus, a nativitate Domini quadringentesi-
mus octogesimus quintus ageretur annus (1).

636 CAPUT XXX.

Brevis et succincta expositio sanctæ universalis
quartæ synodi actorum, ad finem hujus tomi est
apposita, ut historiæ ordo citra confusionem con-
servaretur.

A mundo condito quinques millesimus nonin-
gesimus sexagesimus sextus agebatur annus (2),
cum divina et sacra universalis quarta synodus, in
provincia Bithyniæ, Chalcedone, in Euphemii mar-
tyris templo est congregata. Leonis veteris Romæ
episcopi locum ibi obtinuerunt Pascasinus et Lucen-
tius episcopi, et Bonifacius presbyter. Episcopa-
tum Constantinopolitanum tum Anatolius admini-
stravit, Alexandrinum Dioscorus, Antiochenum
Maximus, Hierosolymitanum Juvenalis: qui in
synodo ea una cum aliis episcopis adfuere. His
accessere magistratus et qui in senatu summo
primas gerebant dignitates. Ubi omnes conse-
derunt, statim Leonis legati dixere Dioscorum illis
assidere non debere. Hoc enim a Leone sic consti-
tutum esse: alioqui se, si id facere cogerentur, ex
conventu eo abituros. Senatus, quam de causa
id fieri deberet, rogavit. Atque illi responderunt:
Dioscorum rem agi, proindeque iudicis personam
eum sustinere, Romano antistite non permittente,
non posse. Hæc ubi dicta sunt, et Dioscorus de
senatus sententia medium cepit locum, Eusebius
Dorylæi episcopus adfuit, et quas imperiali obtu-
lisset majestati preces, legi publice petiit, hæc
usus verbis: « Injuria affectus sum a Dioscoro,
injuria affecta est fides. Episcopus Flavianus ca-
sus, et una mecum iniique ab ipso exauctoratus
est. Jubete, rogo, supplicem meum libellum legi. »
Quod ubi permissum est, supplicatio lecta est, in
hæc verba conscripta: « Libellus Eusebii episcopi
Dorylæi, qui suam et orthodoxæ fidei, et qui in
numerum sanctorum relatus est, Flaviani episcopi
olim Constantinopolitani, causam agit. Consilium
institutumque imperialis vestræ potestatis est, ut
cum aliis omnibus subditis, tum eis maxime qui in
ordinem sacerdotum affecti sunt, injuria affectis,
curam eorum gerentes, dextram porrigatis. Qua
in re divino numini pio cultu obsequimini, 637
a quo imperium vobis et orbis potestas tradita est.
Cum igitur præter æquitatem et rationem omnem,
ea quæ in Christum est fides, et nos, gravem ac-

(1) Secundum neotericos chronologos 4454.

(2) Secundum nostros chronicos 4435, anno Domini 457.

ceperimus injuriam a religiosissimo magnæ Alexandriæ urbis episcopo Dioscoro, ad pietatem vestram confugimus, ut jus nostrum consequamur petentes. Res tota in hoc sita est (1). In ea quæ proxime in metropoli Ephesiorum celebrata est synodo (utinam autem celebrata non esset, nec orbis terrarum tumultu et malis multis repletur), bonus Dioscorus, nulla justitiæ, nulla timoris Dei habita ratione, quod eadem cum vesano et hæretico Eutychete opinaretur et sentiret, multis ille quidem tum ignotus, sed postea seipsum manifestavit et prodidit, opportunitatem nactus per institutam a me adversus opinionis suæ popularem Eutychetem accusationem, et promulgatam contra eum a sanctæ memoriæ Flaviano episcopo sententiam, multitudine turbulentorum dissolutorumque hominum contracta, et potestate pecunia sibi comparata, piam orthodoxorum recteque sentientium, quantum in eo fuit, religionem affixit, et pravam Eutychetis monachi opinionem confirmavit, quæ jam inde ab initio a sanctis Patribus est condemnata. Quando igitur non parva sunt, quæ ille adversus fidem in Christum et nos designare ausus est, ad amplitudinem vestram provolvimur, obsecrantes, ut amplitudine vestra sanctione sua ipsum religiosissimum Dioscorum causam dicere de criminibus sibi a nobis objectis jubeat, necnon monumenta et acta contra nos ab eo edita in sancta synodo legi mandet, per quæ probare possumus, illum longe ab orthodoxa et recta fide alienum esse, et hæresim impietatis plenam confirmasse, nobisque inique dignitatem ademisse, et gravem injuriam intulisse: ut divinis venerandisque mandatis vestris ad sanctam et universalem piissimorum episcoporum synodum datis, ab ipsis de nostra et Dioscori causa inquiratur, et actiones omnes ad pietatis vestræ cognitionem, et immortalis sublimitatis vestræ arbitrium referantur. Atque hoc sic consecuti, orationes perpetuas ad Deum, pro æterno vestro imperio, piissimi principes, fundere non intermitteremus. »

638 Itaque Dioscoro juxta et Eusebio ita petente, acta Ephesia in medium producta et lecta sunt. Ex quibus constitit epistolam Leonis publice lectam non esse: cum quidem, ut id fieret, multi semel atque iterum postulassent. Dioscorus causam ejus rei dicere jussus, semel atque iterum se, ut id fieret, præcepisse dixit: testesque Juvenalem Hierosolymorum et Thalassium Cæsareæ primariæ urbis Cappadocum episcopos laudavit, qui secum synodo ei præfuisent. Juvenalis se sacrum id, quod synodo præiret, scriptum legi jussisse testatus est, postea autem neminem ejus mentionem intulisse. Thalassius autem professus est se, ut id legeretur non obstitisse; sed neque tantum sibi auctoritatis, ut solus ipse legi id juberet, usurpasse. Cum actorum lectio continuaretur, episcopi quidam voces quas-

A ἡ ἐν Χριστῷ πίστις καὶ ἡμεῖς πεπόνθαμεν παρὰ Διοσκόρου τοῦ εὐλαβεστάτου ἐπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρείων μεγαλοπόλεως, πρόσμιεν τῇ ὑμετέρᾳ εὐσεβείᾳ τῶν δικαίων ἀξιούντες τυχεῖν. Τὰ δὲ τοῦ πράγματος ἐν τούτοις. Ἐπὶ τῆς ἐναγχοῦ γενομένης συνόδου ἐν τῇ Ἐφεσίῳ μητροπόλει (ἣν δευλός γε ἦν μὴ γενέσθαι, ἵνα μὴ κακῶν καὶ ταραχῆς τὴν οἰκουμένην ἐμπλήσῃ), ὁ χρηστὸς Διοσκόρος παρ' οὐδὲν θέμενος τὴν τοῦ δικαίου λόγου καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ φόβον, ὁμολόξος ὢν καὶ ὁμόφρων Εὐτυχοῦς τοῦ ματαιόφρονος καὶ αἰρετικοῦ· λαμβάνων δὲ τοὺς πολλοὺς, κὰν ἐς ὕστερον ἑαυτὸν ἐφανέρωσεν, ἐδρών καιρὸν, τὴν γεγεννημένην παρ' ἐμοῦ κατὰ Εὐτυχοῦς τοῦ ὁμολόξου αὐτοῦ κατηγορίαν, καὶ τὴν ἐπ' αὐτῷ ἐξενεχθεῖσαν ψῆφον παρὰ τοῦ τῆς ὁσίας λῆξιος Φλαβιανοῦ ἐπισκόπου, πλήθος ἀτάκτων ὄχλων συναγαγὼν, καὶ δυναστείαν ἑαυτῷ διὰ χρημάτων πορισάμενος, τὴν εὐσεβῆ ὀρθοκείαν τῶν ὀρθοδόξων, τό γε ἦκον ἐς αὐτὸν, ἐλυμήνατο· καὶ τὴν κακιδόξιν Εὐτυχοῦς τοῦ μονάζοντος, ἥτις ἀνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων ἀπεκηρύχθη, ἐθεθαίωσεν. Ἐπεὶ οὖν οὐ μικρὰ τὰ τετολημμένα αὐτῷ κατὰ τε τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως καὶ καθ' ἡμῶν, δεόμεθα καὶ προσπίπτομεν τῷ ὑμετέρῳ κράτει, θεσπίσαι τὸν αὐτὸν εὐλαβεστάτον Διοσκόρον ἀπολογησασθαι τοῖς παρ' ἡμῶν αὐτῷ ἐπαγομένοις· δηλαδὴ τῶν παρ' αὐτοῦ καθ' ἡμῶν ὑπομημάτων ἀναγινωσκομένων ὑπὸ τῆς ἁγίας συνόδου, δι' ὧν δυνάμεθα ἀποδείξαι αὐτὸν καὶ ἀλλότριον τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, καὶ ἀρεσιν ἀσεβείας πεπληρωμένην κρατύναντα, καὶ ἀδικῶς ἡμᾶς καθυλόντα, καὶ τὰ δεινὰ ἡμᾶς καταίργασμένον· θέλων καὶ προσκυνουμένων ὡμῶν μανδάτων καταπεμπομένων τῇ ἀγ. π. καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ τῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων, ἐφ' ᾧ τε ἡμῶν καὶ τοῦ προειρημένου Διοσκόρου δοκοῦσι, καὶ ἀνενεγκεῖν ἐς γνώσιν τῆς ὑμετέρας εὐσεβείας πάντα τὰ πραττόμενα πρὸς τὸ παριστάμενον τῆς ἀθανάτης ὡμῶν κορυφῆς. Καὶ τοῦτου τυχόντες, ἀδικαίετους εὐχὰς ἀναπέμφομεν ὑπὲρ τοῦ αἰωνίου ὡμῶν κράτους, θεϊότατοι βασιλεῖς. »

Κοινῆς τοίνυν γεγεννημένης δεήσεως ἀπὸ τε Διοσκόρου καὶ Εὐσεβίου, τὰ ἐν Ἐφέσῳ πεπραγμένα εἰς μέσον ἦγοντο καὶ ἀνεγίνωσκοντο. Καὶ γε ἐδεικνυτο μὴ παρῆρσιασθῆναι τὴν Λέοντος ἐπιστολὴν, καίτοι γε πολλῶν προσκαλουμένων αὐτὴν καὶ ἔπαξ καὶ δις. Ὁ δὲ Διοσκόρος τὴν αἰτίαν ἀπαίτηθεῖς, εἶρηκε καὶ ἔπαξ καὶ δις διαλαλήσαι τοῦτο γενέσθαι. Μάρτυρά τε ἐκάλεε τὸν τε Ἰουθενάλιον τὸν Ἱεροσολύμων ἐπίσκοπον, καὶ Θαλάσσιον τῆς πρώτης τῶν Καππαδοκῶν Καισαρείας· μὴ γὰρ αὐτὸν μόνον τῆς συνόδου, ἀλλὰ καὶ τοὺτους καταυθεντεῖν. Ὁ μὲν Ἰουθενάλιος, καὶ ὁ θεῖον προηγῆσατο γράμμα, διελάλει ἀναγνώσει δοθῆναι, μηδένα δ' ἐς ὕστερον τῆς ἐπιστολῆς ἐν μείλᾳ γενέσθαι· Θαλάσσιος δ' ἐφη μὴ κωλύσαι ταύτην ἀναγνώσθηναι· ἀλλὰ μὴδ' ἐς τίσιν εἶνα παρῆρσις ἐκείνον, ὡς καὶ μόνον ὄρσει

(1) Supra lib. xiv, cap. 47.

τὴν ἀνάγνωσιν προελθεῖν. Τῆς τῶν πεπραγμένων τῶν ἀναγνώσεως· προβιουούσης, τῶν ἐπισκόπων τινὲς τινῶν ῥήσεων ἐπελάδοντο ὡς εἶεν πλασθεῖσαι. Καὶ δὴ Στέφανος ὁ τῆς Ἐφέσου πρόεδρος ἠρωτάτο τίνες; Ἄρα τῶν ὑπογραφόντων συνεξαμβάνοντο· καὶ ἔλεγεν Ἰουλιανὸν ὑστερον ὑπογράψαι, ὁ Λεβίδου ἐπίσκοπος ἐχρημάτιζε, καὶ Κρισπίνον· τοὺς δὲ γε ὑπογράφοντας Διοσκῶρον· τοῦτο μὴ συγχωρῆσαι γενέσθαι, ἀλλ' ἐπιλαβῆσθαι τῶν δακτύλων τῶν ὑπογραφόντων ὡς καὶ εἰς κίνδυνον καταστῆναι τὰ πάντων ἀσχεστα. Ὁ δ' αὐτὸς Στέφανος ὑπέφερεν, ὡς ἐν μίᾳ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τῇ καθαιρέσει Φλαβιανοῦ ὑπεσημήνατο. Πρὸς οἷς ὁ Ἀριαραθείας Ἀκάκιος ἐπήγαγεν, ὡς ἀγράφῳ χάριτι πάντες ὑπέγραψον, πολλῆς βίας καὶ ἀνάγκης ἐπικειμένης, στρατιωτῶν σὺν φονικοῖς ὄργανοῖς περιστοιχίζόντων ἡμᾶς. Πράξεις δ' ἑτέρας ἀναγνωσθείσης, ὁ Κλαυδίου· ὁ δὲ ἐπίσκοπος Θεόδωρος εἶπε μὲν ταῦτα φθίζεσθαι. Τῆς δ' ἐπὶ μέρος ἀναγνώσεως προΐσσης, ἐπισθὴ τι χωρὶν περιεῖχεν Εὐτυχὴ διεξιθεῖν, καὶ τοὺς λέγοντας τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξ οὐρανοῦ κατεληλυθέναι, Εὐσέβιον ἐδήλου τὰ γράμματα ἀντειπεῖν, ὡς εἰρήκει μὲν τὸ ἐξ οὐρανῶν· τὸ δὲ πόθεν, οὐ προσέθηκεν. Ἐπειδὴ δὲ Διογένην Κυζίκου ἐπίσκοπον, πόθεν οὖν εἶπε· καὶ μὴ συγχωρηθῆναι αὐτῷ περαιτέρω ζητῆσαι. Ἐδήλου πρὸς τοῦτοις τὰ πεπραγμένα, ὡς εἰρήκει Βασίλειος Σιλευκείας τῆς Ἰταυρίας οὕτως· « Προσκυνῶ τὸν ἕνα Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν μόνον Θεὸν Λόγον, μετὰ τὴν σάρκωσιν καὶ τὴν ἔνωσιν ἐν δύο φύσεισι γνωριζόμενον. » Πρὸς ταῦτα τοῦ Αἰγυπτίου μέγα καὶ διάκτορον ἐκούσας· « Τὸν ὁμέριστον μηδεὶς μερίζεται τὸν ἕνα Υἱὸν, οὐ δεῖ λέγειν δύο. » Ἀντιβοῆσαι δὲ τοὺς ἐμούς· « Ἀνάθεμα τῷ μερίζοντι ἀνάθεμα τῷ διαιροῦντι. » Ἐπάγει δὲ ἡ προᾶξις τῆς διηγήσεως· τὸν Εὐτυχὴ ἔρωτηθῆναι, εἰ δύο φύσεις λέγει ἐν τῷ Χριστῷ. Ἐκείνους δὲ φάναι, ἐκ δύο μὲν φύσεων τὸν Χριστὸν εἰδέναι πρὸ τῆς ἐνώσεως· μετὰ δὲ τὴν ἔνωσιν μίαν. Βασίλειον δ' ἐπειπεῖν, ὡς « Εἰ μὴ μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀχωρίστους καὶ ἀσυγχύτους λέγει τὰς δύο φύσεις, σύγχυσιν πάντως λέγει καὶ σύγκρασιν. Εἰ μέντοι προσθήσει σεταρκωμένην καὶ ἐνανθρωπήσασιν καὶ νοήσει παραπλησίως Κυρίλλῳ τὴν σάρκωσιν καὶ τὴν ἐνανθρώπησιν, τὰ αὐτὰ λέγειν αὐτοῖς. Ἄλλο μὲν γὰρ τι εἶναι θεότητα τὴν ἐκ τοῦ Πατρὸς, ἄλλο δὲ τι τὴν ἀνθρωπότητα τὴν ἐκ τῆς μητρὸς. » Ἐρωτηθέντων δὲ οὗτου χάριν τῆς καθαιρέσει Φλαβιανοῦ ὑπέγραψαν, διελοῦσι τὰ γράμματα βοῆσαι τοὺς Ἀνατολικούς· « Πάντες ἡμάρτομεν, πάτες συγγνώμην αἰτοῦμεν. »

Προΐσσης δὲ ἡ ἀνάγνωσις δηλοποιεῖ τοὺς ἐπισκόπους ἔρωτηθῆναι, τίνος χάριν συνεθεῖν τὴν Εὐσέβιον βουληθέντα οὐκ εἴασαν. Πρὸς δὲ Διόσκορος ἀπεκρίνατο, τὴν Ἐλπίδιον κομμονητόριον παρειαγεῖν καὶ διαβιβαίουσθαι, τὴν βασιλεῖα Θεοδόσιον κλεῖψαι· μὴ

(1) Evagr. lib. II, cap. 17.

adam, quasi stetitque essent, reprehenderunt. Et Stephanus Ephesi antistes interrogatus, quinam subscriptores aliorum etiam nomina subscripsissent, Julianum Lebedi episcopum postremum eos subscripsisse dixit et Crispinum: subscriptores vero Dioscoro id non permisit, sed subscribentium digitos inhibuisse: ita ut etiam, ne res omnium foedissimas paterentur, periclitati sint. Idem Stephanus subintulit (1), uno eodemque, quo Flaviano dignitas abrogata est, die, subscriptionem etiam factam esse. Ad quæ Acacius Ariarathie episcopus addidit, omnes in chartam puram subscriptionis adnotationem retulisse, vi adactos, quod milibus armatis cincti fuissent. Porro cum quædam voces alie legerentur, Theodorus Claudiopolis episcopus neminem ea verba protulisse retulit. Cum lectio per capita progrediretur, locus quidam complectebatur, Eutychetem dixisse: et eos qui dicunt, carnem Domini nostri Jesu Christi de celo descendisse, et Eusebium contra intulisse, quod ille dixerit quidem hoc verbum, *de celo*: verbum autem, *a quo*, non addiderit. Et Diogenem Cyzici episcopum instituisse, ut *a quo*, tandem diceret: sed eis ut amplius quærerent, permissum non esse. Ad hæc, ea ipsa acta indicant, Basilium Seleucie Isaurorum episcopum sic dixisse: 639 « Adoro unum Dominum nostrum Jesum Christum, Filium Dei, solum Deum Verbum, qui post incarnationem et unionem in duabus naturis cognoscitur. » Ad quæ verba Ægyptii magna voce clare exclamarunt: « Qui indivisibilis est, cum ne quis dividat, unum Filium, non duos dicere convenit. » Orientales autem sub hæc vociferati sint: « Anathema in eum qui dividit. » Eadem acta inferunt, Eutychetem interrogatum esse, an duas esse in Christo naturas diceret, illumque respondisse: ex duabus quidem naturis Christum se nosse ante unionem, post unionem autem naturam ejus unam. Sub hæc Basilium dixisse: « Nisi post unionem duas naturas, quæ segregari et confundi etiam non possint, profiteretur, confusionem eum prorsus et commisionem asserere. Sin adderet incarnatam et inhumanatam, et itidem, ut Cyrillus, incarnationem et inhumanationem intelligeret, idem eum cum ipsis dicere: nam aliud quiddam esse divinitatem ex Patre, aliud quiddam humanitatem ex matre. » Cum autem interrogati essent, cur condemnationi Flaviani subscripsissent, actorum commentarii Orientales exclamasse produnt: « Omnes peccavimus, omnes veniam petimus. »

Lectio eorundem actorum procedens rursus ostendit, episcopos interrogatos esse, quanam causa Eusebium in conventum non admiserint. Et ad id Dioscorum respondisse: Elpidium commonitorium produxisse, et asseverasse, Theodosium in-

peratorem, ne Eusebius publice quidquam et libere A diceret, statuisset. Idemque Juvenalem Hierosolymitanum dixisse, acta declarant. Cæsariensem autem Thalassium retulisse, nihil habere auctoritatis id quod a principibus damnatum esset. Tum autem non hanc esse fidei, de qua agere propositum esset, defensionem. Ad hæc, acta asserunt, Dioscorum ea quæ fiebant reprehendisse, et dixisse: Quomodo nunc canones servantur, cum Theodoretus quoque in conventum venerit? Senatum autem respondisse, quod accusatoris locum obtineret, propterea illum ingressum esse. Dioscorum porro intulisse: Atqui in episcopi subsellio ille sedet. Et rursum senatum imperialem intulisse: Et Eusebium et Theodoretum accusatorum vices gerere, sicuti et Dioscorum rei partes sustinere. 640 Atque ubi acta synodi posterioris Ephesi celebratæ omnia, una cum sententia contra Flavianum et Eusebium lata, lecta, et ad clausulam illam ventum esset, ubi Hilarius episcopus dixit: « Orientales episcopus et qui cum eis erant, vociferatos esse, Anathema in Dioscorum: hac ipsa hora Dioscorum Christus condemnavit: Flavianus a Dioscoro exauctoratus est; tu illum, Domine sancte, vindica; tu illum, orthodoxe imperator, vindica; vivat, vivat in multos annos Leo; vivat diutissime patriarcha. » Sub hæc ubi reliqua quoque lecta essent, quæ alios quoque episcopus in Flaviani et Eusebii depositionem consensisse declarant, gloriosissimos principes in hunc modum verba fecisse: « De orthodoxa, recta et catholica fide sequenti die conveniente concilio, certiore inquisitionem fieri debere cernimus. Quandoquidem vero Flavianus piæ memoriæ, et Eusebius Dorylæi religiosissimus episcopus, per commentariorum lectorum testimonium, et voces ipsarum, qui tum synodo illi principes præfuerunt, lapsos se esse, perperamque illis dignitatem qui in fide hallucinati non fuerint, abrogasse confidentes, iniuste condemnationem eam factam esse probant: æquum nobis esse pro eo atque Deo placet, si divinissimo et piissimo domino nostro placuerit, videtur, ut eadem pœna Dioscorus religiosissimus Alexandriæ episcopus, et Juvenalis religiosissimus Hierosolymorum, et Thalassius reverendissimus Cæsariæ episcopus, et Eusebius religiosissimus Ancyrae (1) episcopus, et Eustathius religiosissimus Beryti episcopus, et Basilius religiosissimus Selenciae Isaurorum episcopus, qui cum auctoritate ab eis usurpata synodo præfuerunt, afficiantur: videlicet, ut per sacram hanc synodum, juxta canones, episcopali excident dignitate, et omnia quæ consequenter acta fuerint, sacræ majestati referantur. » Ad quæ verba Orientales exclamarunt: « Hoc justum est judicium. » Illyrici autem vociferati sint: « Omnes erravimus, veniam omnes poscimus. » Et Orien-

(1) Armenia, Evagr., sed perperam.

παρήρσιασθηται Εὐσέβιον. Τὰ ἴσα δὲ εἰπεῖν καὶ τὸν Ἱεροσολύμων Ἰουδανάλιον ἢ πράξις δηλοῖ. Ὁ δὲ Καισαρείας Θαλάσιος εἶπε, τὴν ἐξουσίαν μὴ ἔχειν. Ὁ δὲ καταέγνωσαν οἱ ἄρχοντες· μὴδὲ γὰρ ἀπολογίαν ταύτην εἶναι πίστεως προκειμένην. Ἐπὶ δὲ τούτοις παριστάνουσιν αἱ πράξεις· μέμψασθαι τὸν Διόσκορον τὰ γινόμενα, ἐπειπόντα· Νῦν ποιοὶ κανόνες σώζονται, ὅτι εἰσῆλθε καὶ Θεοδώρητος; Ἀποκρίνασθαι τε τὴν σύγκλητον, κατηγοροῦν εἶναι καὶ διὰ τοῦτο ἔλθειν. Εἰπεῖν δὲ Διόσκορον, ὡς ἐν τάξει ἐπισκόπου καθῆται· εἰπεῖν τε αὖθις· τὴν σύγκλητον, ὡς καὶ Εὐσέβιος· καὶ Θεοδώρητος κατηγορῶν τὸν ἐπέχουσιν, ὡς περὶ καὶ Διόσκορος κατηγορουμένου τὸν κεκλήρωται. Καὶ δὲ πάσης πράξεως τῆς κατὰ τὴν δευτέραν σύνοδον ἐν Ἐφέσῳ, καὶ τῆς κατὰ Φλαβιανῶ καὶ Εὐσεβίου ἀποφάσεως ἀνεγνωσμένων, ἐπεὶ πρὸς τῇ βήσσει ἐγένοντο ἔπου δὴ Ἰάβριος· ὁ ἐπίσκοπος εἶπε, « Οἱ τῆς ἀνατολῆς ἐπίσκοποι· καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς ἐβόησαν· Ἀνάθεμα Διόσκορῳ· ταύτῃ τῇ ὥρᾳ Διόσκορον ὁ Χριστὸς καθεῖλε· Φλαβιανὸς παρὰ Διόσκορου καθῆρθη. Ἄγιο Κύριο, σὺ αὐτὸν ἐκδίκησον. Ὁρθόδοξε βασιλεῦ, σὺ αὐτὸν ἐκδίκησον. Λέοντος πολλὰ τὰ ἔτη. Τοῦ πατριάρχου πολλὰ τὰ ἔτη. » Ἐπειτα καὶ τῶν ἄλλων ἀνεγνωσμένων, ἀδηλοῦσι καὶ τοὺς ἄλλους τῶν ἐπισκόπων τῇ Φλαβιανῶ καθαιρέσει συναναεῖσαι καὶ Εὐσεβίου, οἱ ἐνδοξότατοι ἄρχοντες ταῦτα πρὸς λέξιν ἀνεῖπον· « Περὶ μὲν τῆς ὀρθοδόξου καὶ καθολικῆς πίστεως τελειοτέρας συνόδου γενομένης τῇ ὑστεραίᾳ, ἄκριβεστέραν ἐξέτασιν δεῖν γενέσθαι συνορῶμεν· ἐπειδὴ δὲ Φλαβιανὸς ὁ τῆς εὐσεβοῦς μνήμης, καὶ Εὐσέβιος ὁ τοῦ Δορυλαίου εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος, ἐκ τῆς τῶν πεπραγμένων καὶ διαγνωσθέντων ἐρεύνης, καὶ οὐτῆς τῆς φωνῆς τῶν γενομένων ἐξάρχων τῆς τότε συνόδου ὁμολογησάντων ἐσφάλαι καὶ μίτην αὐτοὺς κλοηρηκέναι, οὐδὲν περὶ τὴν πίστιν σφαλέντες δεικνύνται, ἀδίκως δὲ καθαιρεθέντες· φαίνεται ἡμῖν κατὰ τὸ τῷ Θεῷ ἀρέσκον δίκαιον εἶναι, εἰ παρασταῖ τῷ Θεοῦ καὶ εὐσεβεστάτῳ ἡμῶν δεσπότη τῶν αὐτῶν ἐπιτιμίων Διόσκορον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας, καὶ Ἰουδανάλιον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων, καὶ Θαλάσιον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Καισαρείας, καὶ Εὐσέβιον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Ἀγκύρας, καὶ Εὐστάθιον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Βηρυτῶν, καὶ Βασίλειον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Σελευκείας τῆς Ἰσαυρίας, τοὺς ἐξουσίαν ἐσχλητάς καὶ ἐξάρχοντας τῆς τότε συνόδου, ἐκπεσεῖν διὰ τῆς ἱερᾶς ταύτης συνόδου, κατὰ τοὺς κανόνας, τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος, πάντων τῶν παρακολουθησάντων τῇ θεῖᾳ κορυφῇ γυμνωσμένων. » Ἐφ' οἷς οἱ ἐκ τῆς ἑω ἐπεβόησαν· « Αὕτη δικαία ἡ κρίσις. » Οἱ δὲ Ἰλλυρικὸν ἐπεκραύγασαν· « Πάντες ἐσφάλημεν, συγκνώμη· πάντες ἀξιωθώμεν. » Καὶ τῶν ἀνατολικῶν ἐπιδοησάντων, « Αὕτη δικαία ἡ κρίσις· Διόσκορον ὁ Χριστὸς καθεῖλε· τοὺς μάρτυρας ὁ Χριστὸς ἐκδίκησεν, ὡς ἑκάστον τῶν ἐπισκόπων τὴν ἰδίαν

πίστιν ἐκθέσθαι· εἰδὼτα, ὡς ὁ θεοφιλέστατος βασι-
 λεύς, κατὰ τὴν ἐκθεσιν τῶν τ' καὶ ὀκτώ καὶ τῶν ρν'
 Πατέρων, ἔτι δὲ κατὰ τὰς ἐπιστολάς τῶν ἁγίων
 Πατέρων Γρηγορίου, Βασιλείου, Ἰλαρίου, Ἀθνα-
 νασίου, Ἀμβροσίου, καὶ τὰς δύο Κυρίλλω, τὰς ἐν
 τῇ πρώτῃ ἐν Ἐφέσῳ συνόδῳ παρῆρσιασθείσας, πι-
 σταύει, καὶ γε τὸν εὐλαδέστατον ἐπίσκοπον τῆς
 Ῥωμαίων Ἐκκλησίας Αἰόνητα τὸν Εὐτυχῆ ἐπὶ τού-
 τοις καθελθῆναι. Καὶ τῆς τοιαύτης δὲ συνελεύσεως
 πέρας λαβούσης, ἑτέρα πάλιν ἐγίνετο, μόνων τῶν
 ἀγιοτάτων ἐπισκόπων προκαθεσθέντων· οἷς ἑτέρους
 λιθέλλου· Εὐσέβιος ὁ Δορυλαίου ἐπέδωκεν ὑπὲρ τε
 ἑαυτοῦ καὶ Φλαβιανοῦ. Ἐν ᾧ καὶ μέμψιν Διοσκώρῳ
 ἐπήγειν, ὡς ἐπίσης Εὐτυχεῖ ἠρσηκεύοντι· οὗ χάριν
 καὶ τὴν ἱερωνύμῳ αὐτοῦ ἀπελέσθαι. Προστίθει
 γε μὴν, ὡς καὶ τινὰ μὴ τηλικαῦτα εἰρημένα τοῖς
 ὑπομνήμασιν ἐνέσπειρε· καὶ ὡς ἀγράφῳ χάριτι
 ὑπέγραψαν. Κάκῃ κοινῆς ἔδειτο ψήφου τῶν συνει-
 λεγμένων, ἀκυρα καὶ ὡς μηδὲ γεγονότα λογίζεσθαι
 τὰ ἐν τῇ δευτέρῃ συνόδῳ ἐν Ἐφέσῳ διαπεπραγμένα·
 καὶ τὴν μὲν ἱερωνύμῳ αὐτοῦς ἔχειν, τὸ δὲ βέβηλον
 ἐκεῖνο δόγμα ἀναθεματισθῆναι. Μετὰ δὲ τὴν ἀνά-
 γωσιν ἱξίου παρῆναι καὶ τὸν ἀντίδικον. Καὶ διαλα-
 λιάς γενομένης παραγενέθη, Ἀέτιος ὁ τῶν νοτα-
 ρίων προμικτήριος παρελθὼν εἶπεν, ὡς διέβη μὲν
 πρὸς Διόσκορον, ὡσπερ δῆτα καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους,
 καὶ εἰρήκασιν μὴ ἔλθειν δύνασθαι ὑπὸ τῶν φυλαττόν-
 των· καὶ διελαλήθη ζητηθῆναι τὸν Διόσκορον πρὸ
 τοῦ συνεδρίου. Κίκαίου μὴ εὐρεθέντος, Ἀνατόλιος
 ὁ τῆς νέας Ῥώμης ἐπίσκοπος εἶπε· Δίκαιόν ἐστιν
 ἐκεῖνον παραγενέσθαι. Οὐ γενομένου, οἱ πεμψθέντες
 ἐπανελθόντες εἶπον, ὡς εἰρηκε, Φυλάσσομαι ἐγώ.
 Εἰ δὲ συγχυρήσουσιν, ἦκα, καὶ ἔτοιμός εἰμι πρὸς
 τὴν θεῖαν παραγενέσθαι σύνοδον. Προστέθεικε δὲ
 τοῦτο Ἰμέριος· ὡς ἐκ Διοσκώρου ἐρχομένων, συναντῆ
 βοηθὸς αὐτοῖς καὶ τῷ μαγίστρῳ τῶν θεῶν Ὀφφί-
 κίων. Καὶ οὖν ἐκεῖνοι οἱ ἐπίσκοποι πρὸς Διόσκορον
 αἴθισ· ἦλθον, καὶ εἶπον ἐν σημείοις τινὰ ἔχειν ἐρεῖν
 αὐτῷ. Ὅσπερ ἀναγνωσθέντων, δηλοῖ ταῦτα πρὸς
 λέξιν εἰπεῖν τὸν Διόσκορον· Ἐ συναγαγὼν ἑμαυτὸν,
 καὶ γνοὺς τὸ συμφέρον, τὰδε ἀποκρίνομαι· Ἐπειδὴ
 ἐν τῇ πρὸ ταύτης συνόδῳ καθεζόμενοι οἱ μεγαλο-
 πρεπέστατοι ἄρχοντες, ὥρισαν πολλὰ μετὰ πολλὰς
 ἐκάστην διαλαλιάς· νῦν δὲ εἰς δευτέρην καλοῦμαι
 σύνοδον εἰς τὴν τῶν πρῆρημένων ἀνασκευῆν, πα-
 ρακαλῶ τοὺς πρώην ἐν τῇ συνόδῳ παραγενομένους
 μεγαλοπρεπεστάτους ἄρχοντας, καὶ τὴν ἱερὰν σύγ-
 κλητον καὶ νῦν πρῆσθαι, ἵνα πάλιν τὰ αὐτὰ γυμνα-
 σθῆ. Πρὸς οὖν ταῦτα Ἀκάκιον ἡ πρῶτος δηλοῖ
 τοιαῦτα ἀπολογήσασθαι· Οὐχ οὕτως ἐκέλευσεν ἡ ἀγία
 καὶ μεγάλη σύνοδος τὴν ὑμετέραν ἀγιότητα παρῆ-
 ναι, ὥστε ἀνασκευασθῆναι τὰ ἐπὶ τῶν μεγαλοπρε-
 πεστάτων ἀρχόντων καὶ ἐπὶ τῆς ἱερᾶς συγκλήτου
 πραχθέντα· ἀλλ' ἡμεῖς ἀπέστειλεν ὥστε καταλαβεῖν
 σε τὸ συνέδριον, καὶ μὴ ἀπολειφθῆναι αὐτοῦ τὴν
 οἰον δόξατα. Πρὸς δὲ ἀντίειπε Διόσκορος, ὅτι Νῦν
 εἰρηκατέ μοι εἶτι λιθέλλου ἐπιδέδωκεν ὁ Εὐσέβιος.
 Εἰ τοίνυν τοῦτο, πάλιν δέομαι τὰ κατ' ἐμὲ τυχεῖν
 ἐξετάσεως ἐπὶ τῶν ἀρχόντων καὶ τῆς συγκλήτου.

A tales rursum : « Hoc justum est iudicium ; Christus
 Dioscorum exanctoravit, Christus martyres vindica-
 vit. » 641 Hic senatum episcopum quemque fidei
 suæ professionem in scriptum referre jussisse :
 quibus etiam is, ut scirent, indicarit, Dei aman-
 tissimum imperatorem, juxta formulam a trecentis
 decem et octo, et rursum a centum quinquaginta
 Patribus editam, et juxta epistolas sanctorum Pa-
 trum Gregorii, Basilii, Hilarii, Athanasii, Ambrosii,
 et duas illas Cyrilli, quæ in priore Ephesina synodo
 publicatæ essent, credere, et religiosissimum Ro-
 manæ Ecclesiæ antistitem Leonem Eutychetem ab-
 dicasse. Conventu seu congressu eo soluto, alium
 rursum institutum esse, in quo soli sanctissimi
 episcopi consederint. Eis libellum alium, de se et
 Flaviano conscriptum, Eusebium Dorylæi antisti-
 tem obtulisse, in quo Dioscorum eo etiam nomine
 criminatus sit, quod idem cum Eutychete sentiret,
 cujus rei gratia et Flavianus et ipse ab eo exau-
 ctorati essent. Addidisse quoque pleraque verba,
 quæ tum dicta non essent, commentariis actorum
 esse aspersa. Et quod subscriptiones in charta pura
 factæ essent. Petiisse insuper ut communi eorum
 qui sic congregati essent, suffragio, quæcunque in
 posteriore Ephesina synodo acta essent, auctoritate
 eis omni adempta, perinde atque acta non essent,
 abolerentur, ipsis sacerdotalis dignitas restitueretur,
 et impium illud dogma anathemate jugularetur.
 Post libelli lectionem eundem postulasse, ut
 adversarius quoque adesset. Ibi cum interlocutione
 prolata jussum esset, ut adesset, Aetium primicerium
 inter notarios progressum, ad eos dixisse,
 accessisse se ad Dioscorum, sicuti etiam ad reli-
 quos. Illos autem dixisse, venire se propter ad-
 versariorum insidias non posse. Ibi rursus facta
 interlocutione decretum est, ut Dioscorus ante
 concilium quæreretur. Eo vero non invento,
 Anatolius novæ Romæ episcopus dixit, æquitatem
 et justitiam, ut ille adesset, efflagitare. Itaque
 quæsitum esse, et qui ad eum missi erant rever-
 sos, hoc sic eum dixisse renuntiasse, insidias sibi
 fieri. Sin ei tuto venire permetteretur, paratum se
 ut in sanctam synodum veniret, esse. Himerium
 illud addidisse, cum a Dioscoro digressi essent,
 Boethum eis et magistro divinarum officiorum ob-
 viam venisse, cum quo episcopi ad Dioscorum
 reversi, habere se dixerint, quod cum eo ex scripto
 agerent. Quod ubi lectum esset, Dioscorum hæc
 verba dixisse actorum liber refert : 642 « Cum
 de me ipso deliberarim, et id quod utile commo-
 dumque est considerarim, hoc sic respondeo :
 Quandoquidem in proximo consessu magnificen-
 tissimi principes qui in concilio sedent, multa
 post multas interlocutiones decrevere : et nunc
 ego in consessum alium, ad ea quæ dicta sunt
 revocanda atque abolenda evocor, peto ut magni-
 ficentissimi principes qui proxime synodo inter-
 fuere, et sacer senatus nunc etiam intersint, ut de
 iisdem rebus denuo inquiretur. » Ad quæ verba

acta Acacium ita respondisse testantur : Non ita sancta et magna synodus sanctitatem tuam adesse jussit, ut ea inducantur, quæ in præsentia magnificentissimorum principum et sacri senatus acta sunt. Sed nos ad te misit, ut in consensum ejus venires, et ab eo sanctitas tua non abesset. Ad quem Dioscorus : Modo, inquit, mihi dixistis, Eusebium libellum contra me obtulisse. Quod si id factum est, iterum peto, ut de rebus meis in principum et senatus præsentia disquisitio fiat. Et aliis quibusdam hujusmodi verbis interpositis, alios rursus missos esse, qui Dioscorum, ut rebus agendis alessent, accerserent. Quod ubi factum esset, reversos illos, hisce eum verbis usum esse retulisse : Antea quoque pietati vestræ indicavi, valetudine adversa me correptum esse, et petere, ut magnificentissimi principes et sacer senatus nunc quoque rerum inquisitioni et judicio adsint. Cum vero valetudo mea invaluerit, diffundi ob eam causam diem postulo. Commentarii actorum porro indicant, Cecropium Dioscoro dixisse : Nihil eum antea de valetudine allegasse. Proinde illum, pro eo atque deberet, canonibus satisfacere oportere. Cui rursus Dioscorus responderit : Semel se dixisse, principes adesse debere. Sub hæc Rufinum Samosatenum episcopum retulisse : canonicæ synodum atque consensum institutum esse, ad quem si veniret, liberum ei, ut quæ vellet diceret, fore. Et cum Dioscorus, an rebus agentis etiam Juvenalis et Thalassius et Eustathius interessent, iofaret : nihil illos ad rem id pertinere, respondisse. Ad quæ verba Dioscorum acta subiunxerunt tradunt : Imperatorem Christi amatissimum se oravisse, ut principes viri, et qui cum ipso iudicio contendunt, adsint. Tum vero eos qui missi ad eum fuerant dixisse : Eusebium solum eum accusare, et omnes adesse debere. Atque ibi Dioscorum, eos quoque præsto oportere esse, dixisse, qui una secum iudicis munere functi essent. 643 Nihil enim, inquit, mihi privati negotii aut criminis cum Eusebio est, quod non cum aliis qui mecum condemnationis sententiam tulerunt, commune sit. Et cum ejus rei gratia diutius internuntii apud eum morati essent, Dioscorum tandem hisce verbis eis respondisse : Semel vobis quæ dicenda erant dixi, et quod amplius dicam non habeo. Quæ ubi ad episcopos fuissent relata, Eusebium, cum uno Dioscoro, neque cum alio quopiam iudicium sibi esse, dixisse : Dioscorumque tertio etiam citari postulavisse. Ibi tum Aetium significasse, paulo ante quosdam, qui se clericos esse dixissent, et alios ab Alexandria laicos et populares homines, libellos sibi adversus Dioscorum obtulisse, eosque pro consensu foribus vociferantes astare. Dedit autem libellum primum Theodorum Alexandrinæ Ecclesiæ diaconum, deinde diaconum alterum Ischyriorem (1) nomine, et Athanasium presbyterum Cy-

Καὶ ἄλλων δὲ τινῶν τοιοῦτων κειμένων, αὐτῶν ἐπέ-
 λοντο ἔργα καὶ μετεπέλλοντο τὴν Διόσκορον τοῖς
 πραττομένοις παρῆναι. Οὗ γενομένου, ἐπανελθόντες
 οἱ πεμφθέντες, τὰδε εἰπεῖν ἔκεινον εἰρήκασι· Ἦδη
 φθάσας δεδῆλοκα τῇ ὑμετέρᾳ θεοσεβείᾳ ὅτι καὶ ἀρ-
 βρωστία συνέχομαι, καὶ ἐξαιτώ, ὥστε καὶ τοὺς μεγα-
 λοπρεπεστάτους ἄρχοντας καὶ τὴν ἱερὰν σύγκλητον
 καὶ νῦν παρῆναι τῇ τῶν ἐξετασθησομένων κρίσει.
 Ἐπειδὴ δὲ μοι τὰ τῆς ἀρβρωστίας ἐπετάθη, τούτου
 χάριν τὴν ὑπερβῆσιν πεποιήμαι. Δηλοῦσι δὲ τὰ
 ὑπομνήματα κεκρῆθιον εἰπεῖν πρὸς Διόσκορον, μη-
 δὲν εἰπεῖν πρότερον περὶ ἀσθενείας, καὶ ὀφειλὴν
 εἶναι τὸ φερόμενον τοῖς κανόσι ποιεῖν. Πρὸς δὲ εἰπεῖν
 αὐτῶν Διόσκορον· Ἀπαξ εἶπον ὀφείλειν παρῆναι
 τοὺς ἄρχοντας. Ῥουφίνον δὲ τῶν Σαμοσάτων ἐπί-
 σκοπον ἀντιφθέγγεσθαι, κανονικὴν εἶναι τῶν κει-
 νημένων τὴν σύνοδον· καὶ εἰ γε παραγένετο, ἀβού-
 ληται διεξελθεῖν, ἐλευθέρως εἶναι. Ἐρρομένον δὲ
 Διοσκόρου εἰ πάρεστι τοῖς δρωμένοις καὶ Ἰουθενά-
 λιος καὶ Θαλάσιος καὶ Εὐστάθιος, ἀποκρίνασθαι
 μηδὲν εἶναι πρὸς λόγον ἔκεινους. Πρὸς δὲ Διόσκορον,
 Ἦ πράξις, φάναι, θεοὶ, παρακαλέσαι τὸν φιλό-
 χριστον βασιλέα, ὥστε καὶ τοὺς ἄρχοντας παρῆναι,
 καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ τηλικαῦτα δικάσαντας. Ἴδιον
 γὰρ τι πρᾶγμα μὴ εἶναι πρὸς τὸν Εὐσέβιον, ἀλλ'
 ἦ ἄρα περὶ ὧν καὶ ἄλλοι κατεψήφισαντο. Πλείστα
 δ' ἐπιμεινάντων τῶν πεμφθέντων τούτου χάριν, ἀπέ-
 φησεν ὁ Διόσκορος εἰπών· Ἀπαξ εἶπον ὅπερ εἶπον,
 καὶ περαιτέρω λέγειν οὐκ ἔχω. Εὐσέβιον δὲ πρὸς
 ταῦτα φάναι, πρὸς μόνον τὸν Διόσκορον τὴν δικὴν
 εἶναι, καὶ πρὸς μηδένα ἕτερον· καὶ ἡξίου καὶ ἐκ
 τρίτου κληθῆναι Διόσκορον. Καὶ ὑπολαβὼν Ἀέτιος
 εἶπε, τινὰς οὐ πῖνυ πόρρω κληρικῶν· ταυτοῦς
 εἶναι λέγοντας μετὰ καὶ ἄλλων λαϊκῶν τῆς Ἀλεξάν-
 δρου, λιθέλλους ἐπιδοῦναι κατὰ Διοσκόρου· νῦν δὲ
 πρὸ τοῦ συνεδρίου ἐστῶτας ἀναβηθῆν. Καὶ πρώτος
 Θεόδωρος διάκονος τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ Ἐκκλησίας
 γενόμενος, λιθέλλον ἐπιδέδωκεν· εἶτα καὶ διάκονος
 ἕτερος Ἰσχυρίων ὄνομα, καὶ Ἀθανάσιος πρεσβύτερος
 ἀδελφιδοῦς Κυρίλλου, πρὸς ἐπὶ τούτοις δὲ καὶ Σω-
 φρόνιος· δι' ὧν βλάσφημῶν τε ἔκεινον ἐδείκνυον, καὶ
 χρήματα βία ἀφελόμενον· καὶ περὶ τινῶν σωματι-
 κῶν διεξήσαν. Καὶ ἐπὶ τούτοις καὶ τρίτη κλησις
 Διοσκόρω ἐγένετο ὥστε παρῆναι. Καὶ ἐπανελθόντες
 οἱ τὸν λόγον διασωσάμενοι, εἰρήκασι φάναι Διόσκο-
 ρον, αὐτάρκως πρῶν ἀπολογήσασθαι, καὶ νῦν μη-
 δὲν εἶναι πλέον εἶναι. Τῶν δ' ἀπεσταλμένων ἐπικαι-
 μένων, κάκεινον τὰ ἴσα λέγοντος, Πασκασίνος ἐπί-
 σκοπος εἶπε· Καὶ ἐς τρίτον ἦδη κληθεὶς ὁ Διόσκορος
 οὐδαμῶς παραγένετο, τῇ συνεδίσει ἴσως βαλλόμενος.
 Καὶ τῶν ἐπισκόπων ἀνεπυθάνετο, τίνος ἄξιός εἴη.
 Ἐκείνων δὲ τοῖς κανόσιν ὑποπείσειν εἰρηκότων,
 Προτέριος ἐπίσκοπος Σμύρνης· εἶπεν· Ὅτε φρονεῦθη
 Φλαβιανός, οὐδὲν τι ἀχόλουθον ἐπ' αὐτῷ διεπράχθη.
 Οἱ τὸν τόπον ἐπέχοντες Λέοντος τοῦ τῆς πρεσβυτερίας
 Ῥώμης· ἐπισκόπου ταῦτ' ἐπὶ λήξει· ἀπεφάναντο·
 Ἐὰν γὰρ γένηται τὰ τετολημένα Διοσκόρω τῷ

(1) Sive Ischyram.

γενομένης τῆς Ἀλεξανδρέων μεγαλοπόλεως ἐπισκόπων κατὰ τῆς τῶν κανόνων τάξεως καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς καταστάσεως ἐκ τῶν ἥδη ἐξετασθέντων ἐν τῷ πρώτῳ συνεδρίῳ, καὶ ἀπὸ τῶν σήμερον πεπραγμένων. Οὗτος γὰρ, ἵνα τὰ πολλὰ παραλίπωμεν, Εὐτυχῆ τὸν ἐμόδοξον αὐτοῦ καθαιρέθοντα κανονικῶς παρὰ τοῦ ἰδίου ἐπισκόπου, τοῦ ἐν ἀγίοις φαιέν Πατρὸς ἡμῶν καὶ ἀρχιεπισκόπου Φλαβιανοῦ, αὐθεντήσας ἀκανονίστως εἰς κοινωνίαν ἐδέξατο, πρὶν ἢ συνειδέσθαι ἐν τῇ Ἐφεσίων μετὰ τῶν θεοφιλῶν ἐπισκόπων. Ἄλλ' ἐκεῖνοις μὲν ὁ ἀποστολικὸς θρόνος, συγγνώμην ἀπένευμεν ἐπὶ τοῖς ἐκεῖσε μὴ κατὰ γνώμην αὐτῷ πεπραγμένοις· οἱ καὶ διετέλεσαν μέχρι τοῦ παρόντος ἐπίμενοι τῷ ἀγιωτάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ Λέοντι καὶ πάσῃ τῇ ἀγίᾳ καὶ οἰκουμενικῇ συνόδῳ. Οὐ δὲ χάριν καὶ ἐν τῇ αὐτοῦ κοινωνίᾳ αὐτοὺς ὁμοπίστους ἐδέξατο. Οὗτος δὲ καὶ μέχρι τοῦ παρόντος διέμεινε σεμνυνόμενος ἐπ' ἐκεῖνοις, ἐψ' οἷς ἔδει στένειν, καὶ εἰς γῆν κεκυφέναι ὀφείλει. Πρὸς τοῦτο δὲ οὐδὲ τὴν ἐπιστολὴν ἀναγνωσθῆναι συνεχώρησε τοῦ μακαριωτάτου πάππα Λέοντος, τὴν γραφεῖσαν παρ' αὐτοῦ πρὸς τὸν μακαριώτατον Φλαβιανόν, καὶ ταῦτα πολλῶκι παρακληθεὶς ἀναγνῶναι ταύτην ὑπὸ τῶν κεκοιμηκότων, καὶ μεθ' ἔρκων ποιήσασθαι τὴν ἀνάγνωσιν ὑποσχόμενος· ἥς μὴ ἀναγνωσοίσατο, σκανδάλων καὶ βλάβης αἰ ἀνὰ τὴν οἰκουμένην ἀγιώταται ἐπληρώθησαν Ἐκκλησίαι. Ἄλλ' ὁμοίως τοιούτων παρ' αὐτοῦ τοιμηθέντων, ἐπισκοπούμεν περὶ τῆς προτέρας αὐτοῦ ἀνοσίας πράξεως, φιλανθρωπίας τινὸς αὐτὸν ἀξιώται, ὡς καὶ τοὺς λοιποὺς θεοφιλεστάτους ἐπισκόπους, καίτοι μὴδὲ τὴν αὐθεντίαν αὐτῶν παραπλησίως τῆς κρίσεως ἐσχόλας. Ἐπειδὴ δὲ τοῖς δευτέροις τὴν προτέραν παρανομίαν ὑπερῆκόντισεν, ἐτόλμησε δὲ καὶ ἀκωνησίαν ὑπαγορεύσαι κατὰ τοῦ ἀγιωτάτου καὶ δσιωτάτου ἀρχιεπισκόπου τῆς μεγάλης· Ῥώμης Λέοντος, πρὸς δὲ τούτους καὶ λιβίλλων παρανομῶν μεσῶν κατ' αὐτοῦ προτενεχθέντων τῇ ἀγίᾳ καὶ μεγάλῃ συνόδῳ, καὶ ἅπασι καὶ δις καὶ τρις διὰ θεοφιλῶν ἐπισκόπων κανονικῶς κληθεὶς οὐχ ὑπήκουσεν, ὑπὸ τοῦ ἰδίου συνειδὸτος δηλονότι κεντούμενος, καὶ τοὺς παρὰ συνόδων διαφόρων ἐνθίσμως καθαιρέθοντας· παρανομῶς ἐδέξατο, αὐτὸς καὶ ἑαυτοῦ τὴν ψῆφον ἐξήνεγκε διαφόρως τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς πατήσας θεσμούς. Ὅθεν ὁ ἀγιώτατος καὶ μακαριώτατος ἀρχιεπίσκοπος τῆς μεγάλης καὶ πρεσβυτέρας Ῥώμης Λέων δι' ἡμῶν καὶ τῆς παρουσίας συνόδου μετὰ τοῦ τρισμακαρίου καὶ πανευφήμου Πέτρου τοῦ ἀποστόλου, ὅς ἐστι πέτρα καὶ κρηπίς τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ τῆς ὁρθοδόξου πίστεως θεμέλιος τυχάνει, ἐγύμνωσεν αὐτὸν τοῦ τε ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος, καὶ πάσης ἱερατικῆς ἡλλωτριώσεν ἐνεργείας. Τοιγαρὸν ἡ ἀγία αὐτῆ καὶ μεγάλη σύνοδος τὰ δόξαντα τοῖς κανόσιν ἐπὶ τῷ μνημονευθέντι Διοσκόρῳ ψήφισται. »

Quandoquidem autem ille priora facinora posterioribus flagitiis superavit, et excommunicationem adversus sanctissimum et piissimum magnæ Romæ archiepiscopum Leonem dictare et promulgare ausus est, atque insuper libellum contra illum criminibus iniquis plenum sanctæ et magnæ synodo obtulit : semel denique iterum ac tertio a piis episcopis canonice citatus, dicto audiens non fuit, conscientia scilicet ipse sua iclus, multosque rite atque ordine a pluribus synodis exauctoratus

rilli fratris filium, et item Sophronium : in quibus libellis blasphemum illum esse, et per vim pecuniam hominibus extorsisse, et de corporalibus insuper quibusdam supplicantes retulerint. Sub hæc, tertio Dioscorum, ut se s'isteret, citatum esse. Et eos qui ad illum missi fuerant, reversos, verba ejus memoriæ mandata retulisse : Dioscorum scilicet dixisse, abunde satis se antea respondisse, neque jam quod insuper diceret habere. Atque ubi internuntii ei identidem institissent, et ille eadem sæpe verba repetisset. Paschasium episcopum dixisse : Tertio etiam evocatus Dioscorus haudquam comparet, propterea fortasse quod eum conscientia mordeat : episcoposque eum interrogasse, quidnam is commeritus esset? Et cum illi in canones eum commisisse dixissent, Proterium Smyrnensem episcopum prolocutum esse : Cum Flavianus cæsus est, nihil tum ordine legitimo de eo est actum. Et Leonis veteris Romæ antistitis legatos in hæc verba sententiam dixisse, commentarius synodi perhibet : In lucem producta sunt, quæ Dioscorus, qui magnæ Alexandrinæ urbis episcopus fuit, adversus canonum sanctiones et ecclesiasticas constitutiones facere ausus est, per inquisitionem in consensu primo institutam, et per ea quæ hodierno die sunt acta : ille enim, ut multa omittauius, Euiyhetem opinionis suæ popularem, canonicè et legitime ab episcopo suo, eo scilicet qui inter sanctos degit, 644 Patre nostro et archiepiscopo Flaviano, exauctoratum, auctoritatem sibi ipsi arrogans contra canonum sententiam, prius etiam ad communionem admisit, quam piis Dei amantibus episcopis Ephesi assederit. Sedeni in sedes apostolica, aliis gratiam de rebus quas contra voluntatem et sententiam ejus admisserunt, lecit : atque illi ad hunc usque diem sanctissimum archiepiscopum Leonem, et sanctam universalem Ecclesiam sequi perseverarunt. Quamobrem in communionem etiam suam ipsos, ut eju-dem fidei cultores, recepit. Iste autem ad præsens etiam tempus se gloriose de rebus eis jactitat, propter quas anxie eum lugere et submisse terram spectare oportuit. Ad hæc epistolam quoque beatissimi papæ Leonis legi non permisit, ad beatissimum Flavianum ab eo scriptam, cum quidem de ea legenda, ab eis qui illam attulerant rogatus, jurejurando interposito, lectionem ejus pollicitus esset, quapropter ea non lecta, per scandala et offendicula sanctissimæ in orbe Ecclesie plurimum cepere detrimenti. Nos vero, tametsi talia ausus sit, de prioribus tamen ejus impie factis, ut misericordia eum, sicuti et alios Dei amantissimos episcopos, qui non eam quam sibi usurparunt iudicium habuere potestatem, dignemur, prospeximus.

contra leges et constitutiones suscepit, sententiam ipse adversus seipsum ecclesiasticis sanctionibus variis modis proculcatis tulit. Proinde sanctissimus et beatissimus archiepiscopus magnæ et veteris Romæ Leo, per nos et synodum præsentem, una cum ter beato et celeberrimo Petro apostolo, qui est petra et basis Ecclesiæ catholicæ, fundamentumque orthodoxæ et rectæ fidei, 645 episcopalem ei abrogavit dignitatem, et ab omni sacerdotali ministerio alienum esse decrevit. Itaque sancta hæc et magna synodus, de eo qui dictus est Dioscoro, juxta sententiam canonum, calculis suffragiisque suis, quod ei videbitur, statuet.

Hæc omnia, cum auctoritate sua Anatolius, A Maximus, et cæteri episcopi, præter eos qui una cum Dioscoro exauctorati fuerant, confirmassent, relationem de omnibus rebus synodalem ad Marcianum imperatorem missam esse acta dicunt. Cui sententia quoque qua Dioscoro dignitas abrogata est, adjuncta fuerit, verbo ad verbum sic habens, sicuti etiam ipsi Dioscoro et insinuata. « Scito te, propter sacræ canonum contemptum, et quam sanctæ isti universali synodo exhibuisti inobedientiam, propterea quod præter crimina alia, de quibus manifesto convictus es, tertium a sancta hac magna synodo juxta sacros canones citatus, ut ad dicendam causam adesses, non comparueris, decimo tertio vertentis hujus Octobris mensis die, a sancta et universali synodo exauctoratum, ab episcopatu et omni ecclesiastica constitutione alienum esse. » Post hæc, ubi de his rebus litteræ ad episcopos Alexandriam scriptæ, et edicta contra Dioscorum composita fuissent, finem etiam suum congressum istum habuisse. Cæterum cum rursus convenissent, de recta fide tractatum, et ne formula ulla alia conciperetur, decretum esse : et posteaquam res Eutychetis finem suum accepissent, et ab episcopo Romano per constitutionem conformatæ essent, quam etiam omnes comprobarent, omnes eadem se dicere scripsitque repetere, exclamasse. Postquam etiam principes postulassent, ut patriarcha quilibet unum aut alterum episcopum ex diocesi et administratione sua designaret, quo unius cujusque sententia manifesto apud omnes proferretur : Florentiam Sardinensem episcopum, episcopis ut re deliberata id faceret permittentibus, et Cecropium Sebastopolis episcopum, sic postea verba fecisse : « Fides vite a trecentis decem et octo sanctis Patribus in formulam redacta, et rursus a sanctis Patribus Athanasio, Cyrillo, Cœlestino, Hilario, Basilio, Gregorio, atque nunc denuo a sanctissimo Leone confirmata est. Rogamus igitur, ut sanctorum trecentorum decem et octo Patrum, sanctissimique 646 Leonis scriptum legatur. » Id ubi factum esset, synodum universam exclamasse : « Hæc orthodoxorum rectæque sententiarum fides est : ita omnes credimus : papa Leo sic credit : Cyrillus sic credidit : papa fidem sic exposuit. » Porro interlocutione et deliberatione alia habita, ut etiam quæ centum et quinquaginta Patres ediderunt, legerentur, lecta ea quoque esse. Ad quæ synodus rursus exclamaverit : « Hæc omnium nostrum et fides, hæc orthodoxorum est fides ; ita omnes credimus. » His dictis, Actum

Τούτων δὲ πάντων κύριος ἐληφρότων παρὰ τε Ἀνατολίου, καὶ Μαξίμου, καὶ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων, πλὴν ἐκείνων, ὅσοι σὺν Διοσκόρῳ καθηρέθησαν, ἀναφορὰ περὶ πάντων συνοδικῆ Μαρκανῶ τῷ βασιλεὶ ἀπεστέλλετο. Ἐπέμπετο δὲ καὶ ἡ καθαρεῖς Διοσκόρου ἔχουσα ἐπὶ λέξεως ὧδε· ἘΓίνωσκεσαν τὸν διὰ τὴν τῶν θεῶν κανόνων ὑπερβολίαν, καὶ διὰ τὴν ἀπειθειάν σου τὴν περὶ τὴν ἀγίαν ταύτην καὶ οἰκουμηνικὴν σύνοδον, ὑπὲρ ὧν πρόξ; τοῖ; ἄλλοις πλημμελήμασιν οἷς ἐτίλωσ, καὶ τρίτον κληθεῖ; παρὰ τῆς ἀγίας ταύτης καὶ μεγάλης συνόδου κατὰ τοῦ; θεῖου; κανόνας ἐπὶ τὸ ἀποκρίνασθαι, τοῖ; ἐπαγομένους οὐκ ἀπήντησας, μηνὶ Ὀκτωβρίῳ τῷ ἐνεστώτι τρισκαίδεκάτῃ παρὰ τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμηνικῆς συνόδου καθηροῦσθαι τῆς ἐπισκοπῆς, καὶ παντὸς ἐκκλησιαστικοῦ θεσμοῦ ὑπάρχειν ἀλλότριος. Μετέπειτα τῶν περὶ τούτων γραφέντων καὶ πρόξ; τοῖ; κατὰ Ἀλεξάνδρειαν ἐπισκόπους προθέματος κατὰ Διοσκόρου γενομένου, πέρα; καὶ τὰ τῆς τοιαύτης ἐδέχετο συναλέσεως. Αὐθις τοίνυν συναλισθέντων, τὰ περὶ τῆς ἐρθῆς πίστεως ἠρουνώντων· καὶ διεκρίντο μὴ τι περὶ τέρῳ τυποῦσθαι, ὅπαξ τῶν κατ' Εὐτυχῆ πέρα; δεζημένων, καὶ παρὰ τοῦ ἐν Ῥώμῃ ἐπισκόπου διατυπωθέντων· οἷ; καὶ πάντες συνήνεσαν· καὶ πάντων εἰπόντων τὰ αὐτὰ καὶ πάλιν λέγειν· ἐπειπόντων ἐκ καὶ τῶν ἀρχόντων, ἕκαστον πατριάρχῃν ἐν ἡ δύο ἐπιλεξάμενον πρόσωπα τῆς κατ' αὐτὸν διοικήσεως εἰς μέσον ἦκειν, ὥστ' ἕκαστου γνώμην φανερὰν ἅπασιν ἐγγενέσθαι, Φλωριντίος ἐπίσκοπος Σάρδεων, καὶ ἐπισκόπων ἐνδοξωκότων, ἐφ' ᾧ μετὰ σκέψεω; ἐπὶ ταῦτα ἐλθεῖν, Κεχροπίος ἐπίσκοπος Σεβαστοπόλεω; ταῦτ' ἐπὶ λέξεω; ἐφῆσεν· Ἐπίστεως καλῶ; ἐφῆται τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτώ ἀγίων Πατέρων· καὶ ἐθεβαιώθη πάλιν παρὰ τῶν ἀγίων Πατέρων, Ἀθανασίου, Κυρίλλου, Κελεστίνου, Ἰλαρίου, Βισαύλου, Γρηγορίου, καὶ νῦν πάλιν διὰ τοῦ ἀγιωτάτου Λέοντος· Ἀξιοῦμεν καὶ τὰ τῶν ἀγίων Πατέρων τῶν τριακοσίων ἐπ', καὶ τὰ τοῦ δσιωτάτου Λέοντος ἀναγνωσθῆναι· ὧν ἀνεγνωσμένων, ἡ πᾶσα σύνοδος τὰδ' ἐπεκραύγασεν· Ἀὐτῆ ἡ πίστις τῶν ὀρθοδόξων· οὕτω πάντες πιστεύομεν· ὁ πάππας Λέων οὕτω πιστεύει· Κύριλλος οὕτως ἐπίστευσεν· ὁ πάππας οὕτως ἠρμήνευσεν. Ἐτέρας τοίνυν διαλαλιᾶ; γενομένης, ὥστ' ἀναγνωσεω; τυχεῖν καὶ τὰ παρὰ τῶν Ῥῶν ἀγίων ἐκτεθειμένα, ἀνεγνωσθῆ καὶ ταῦτα· πρὸξ; ἂ οἱ τῆς συνόδου αὐθις ἐδόθησαν· Αὐτῆ ἡ πάντων πίστις· αὐτῆ ἡ πίστις τῶν ὀρθοδόξων· οὕτω πάντες πιστεύομεν. Τούτων εἰρημένων Ἀέτιος ὁ ἀρχιδιάκονος παρελθὼν εἶπεν ἀνὰ χειρας ἔχειν τὴν πρόξ; Νεστόριον ἐπιστολὴν Κυρίλλου τοῦ θεσπεσίου, ἣν οἱ ἐν Ἐφέσῃ ἀθροισθέντες οἰκειαῖ; χερσὶν ἐκώρυσαν· ἔτι δὲ φέρειν καὶ ἐτέραν ἐπιστολὴν αὐτοῦ Κυρίλλου

πρὸς Ἰωάννην τὸν Ἀντιοχείας γραφεῖσαν, ἐπίσης τε καὶ ταύτην βεβαιωθεῖσα· ἃς καὶ ἐξήτει ἀναγνώσεως ἀξιοῦσθαι. Καὶ διελθαιδᾶ, γενομένης, καὶ ἀμφω ἀναγνώσεως· Ἐυχον, ὡν τῆς προτέρας αὐτοῖς ὀνόμασιν ἢ περιτοχῆ ταῦτα ἐδήλου· « Τῷ εὐλαβεστάτῳ καὶ θεοσεβεστάτῳ συλλειτουργῷ Νεστορίῳ Κύριλλο· Καταφλουαροῦσιν, ὡς μανθάνω, τινὲς τῆς ἐμῆς ὑπολήψεως ἐπὶ τῆς σῆς Θεοσεβείας· καὶ τοῦτο συχῶς· τὰς τῶν ἐν τέλει συνόδους καιροφυλακτοῦντες μάλιστα, καὶ τάχα που καὶ τέρπειν οἰόμενοι τὴν σὴν ἀκοήν. » Καὶ μετ' ὀλίγα· « Ἐφη τοίνυν ἡ ἀγία καὶ μεγάλη σύνοδος αὐτὸν τὸν ἐκ Θεοῦ καὶ Πατρὸς μετὰ φύσει γεννηθέντα Υἱὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ Θεοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ ἀληθινόν, τὸ φῶς ἐκ τοῦ φωτός, δι' οὗ τὰ πάντα πεποίηκεν ὁ Πατήρ, κατελθεῖν, σαρκωθῆναι, ἐνανθρωπήσαι, παθεῖν, ἀναστῆναι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, ἀνελθεῖν εἰς οὐρανοῦς. Τοῦτοις καὶ ἡμᾶς ἐπεσθαι δεῖ καὶ τοῖς λόγοις καὶ τοῖς παραδείγμασιν, ἐνοουῦντας, τί τὸ σαρκωθῆναι καὶ ἐνανθρωπήσαι δηλοῖ τὸν Θεὸν Λόγον. Οὐ γὰρ φαμεν ὅτι ἡ τοῦ Λόγου φύσις μεταποιηθεῖσα γέγονε σὰρξ, ἀλλ' οὐδὲ εἰς ὄλον ἀνθρωπον μεταβληθῆναι τὴν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος· ἐκεῖνο δὲ μάλλον, ὅτι σὰρκα ἐψυχωμένην, ψυχῇ λογικῇ ἐνώσας ὁ Λόγος ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν, ἀφράστως καὶ ἀπερινοήτως γέγονεν ἀνθρωπος, καὶ κεχημάτικεν Υἱὸς ἀνθρώπου· οὐ κατὰ θέλησιν μόνην ἢ εὐδοκίαν, ἀλλ' οὐδὲ ὡς ἐν προσλήψει προσώπου μόνου· καὶ ὅτι διάφοροι μὲν αἱ πρὸς ἐνότητα τὴν ἀληθινὴν συνενεχθεῖσαι φύσεις· εἰς δὲ ἐξ ἀφοῦν Χριστὸς καὶ Υἱὸς· οὐχ ὡς τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἕνωσιν· ἀποτελεσαμένων δὲ μάλλον ἡμῖν τὸν ἕνα Κύριον καὶ Χριστὸν καὶ Υἱὸν ἐκ θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος διὰ τῆς ἀφράστου καὶ ἀπορρήτου πρὸς ἐνότητα συνδρομῆς. » Καὶ μεθ' ἕτερα· « Ἐπειδὴ δὲ δι' ἡμᾶς καὶ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐνώσας ἑαυτῷ καθ' ὑπόστασιν τὸ ἀνθρώπινον προῆλθεν ἐκ γυναικὸς, ταῦτ' λέγεται καὶ γεννηθῆναι σαρκικῶς. Οὐ γὰρ πρῶτον ἀνθρωπος ἐγεννήθη κοινῶς· ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου, εἰθ' οὕτως καταπεφοίτηκεν ἐπ' αὐτὸν ὁ Λόγος· ἀλλ' ἐξ αὐτῆς τῆς μήτρας ἐνωθεὶς ὑπομένειν λέγεται γέννησιν σαρκικῆν, ὡς τῆς ἰδίας σαρκὸς τῆν γέννησιν οἰκείου-μενος. Οὕτω φαμὲν αὐτὸν παθεῖν καὶ ἀναστῆναι, οὐχ ὡς τοῦ Θεοῦ Λόγου παθέντος εἰς ἰδίαν φύσιν, ἢ πληγᾶς, ἢ διατρήσεως ἤλων, ἢ γοῦν τὰ ἕτερα τῶν τραυματίων ἀπαθὲς γὰρ τὸ Θεῖον, ὅτι καὶ ἀσώματων. Ἐπειδὴ δὲ τὸ γεγονός αὐτοῦ θῶμα πέπονθε ταῦτα πάλιν, αὐτὸς λέγεται παθεῖν ὑπὲρ ἡμῶν. Ἦν γὰρ ἀπαθὲς ἐν τῷ πάσχοντι σώματι. » Τῆς δ' αὖ ἐλέρας ἐπιστολῆς τὰ μὲν πλεῖστα τῇ πρὸ ταύτης ἱστορίᾳ ἐμπεριεληπται· ἔστι δὲ καὶ ἐν αὐτῇ ῥῆσις τοιαύτη· ἦν Ἰωάννης μὲν ὁ τῆς Ἀντιόχου ἐγραψεν, ἀπάσαις δὲ ψήφοις προσδέξατο Κύριλλος, φάσκων· « Ὁμοιοῦμεν τὴν ἀγίαν Παρθένον Θεοτόκον, διὰ τὸ τὸν Θεὸν Λόγον σαρκωθῆναι ἐξ αὐτῆς, καὶ ἐνανθρωπήσαι, καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς συλλήψεως· ἐνώσαι ἑαυτῷ τὸν ἐξ αὐτῆς ληφθέντα ναόν. Τὰς δὲ εὐαγγελικὰς καὶ ἀποστολικὰς ἐπὶ τοῦ Κυρίου φωνὰς ἴσμεν τοὺς θεοφόρους ἀνδράς, τοὺς μὲν κοινοποιούοντας ὡς

archidiaconum progressum, in manibus se habere divini Cyrilli ad Nestorium epistolam, dixisse, quam manibus suis Patres Ephesi confirmarunt. Et aliam item epistolam ipsius Cyrilli ad Joannem Antiochenum, itidem ut alteram illam confirmatam: casque publice legi petiit. Interlocutione igitur facta utrumque scriptum publice lectum esse. Epistola prior hisce verbis composita fuit: « Religiosissimo et piissimo collegæ Nestorio Cyrillus. Obloquuntur, ut audio, nonnulli, de existimatione mea, apud tuam pietatem: et id crebrius faciunt, sollicite admodum, ut cum magistratibus propterea congregiantur, opportunitatem observantes, et fortasse alicubi auribus se tuis rem gratam facere putantes. » Et post pauca: « Sancta igitur et magna synodus prouletur, inquit, ipsum qui ex Deo et Patre natura genitus est, Filium unigenitum ex vero Deo Deum verum, lumen de lumine, per quem Pater condidit omnia, descendisse: incarnatum et hominem factum, et passum esse: resurrexisse tertia die, ascendisse in caelos. Quæ et nos sequi oportet, doctrina simul et exemplo illud nobiscum reputantes, quid sibi velint verba hæc, Deum Verbum incarnatum et hominem factum esse. Non enim dicimus, Verbi naturam transmutatam carnem factam, sed neque in totum hominem ex anima et corpore constantem versum esse. Verum illud potius, carne rationali anima animata sibi ipsi secun'um subsistentiam unita, Verbum eo, qui verbis exprimi et intelligentia percipi nequeat, modo, hominem factum, et Filium hominis dictum esse. Atque 647 id quidem non juxta voluntatem aut beneplacitum solum, sed neque veluti per solius personæ assumptionem, et quod diversæ ad unionem veram convenerint naturæ; verum quod unus ex utrisque Christus et filius factus sit, non quod naturarum diversitas propter unionem sublata sit, sed quod ille potius unum Dominum et Christum et Filium ex divinitate atque humanitate ineffabili et inenarrabili ad unitatem concursu perfecterint. » Et rursus post pauca: « Quandoquidem vero propter nos et nostram salutem, unita sibi ipsi, juxta subsistentiam, humanitate, processit ex muliere, idcirco carnaliter etiam genitus esse dicitur. Non enim primum communi more ex sancta Virgine homo genitus est, et deinde in eum Verbum pervenit: sed id ex utero ipso unitum, carnalem nativitatem subiisse dicitur, ut ipse carnis suæ nativitatem proprie sibi asciscens. Sic ipsum dicimus passum esse, et resurrexisse, non quod Deus Verbum propria sua natura passum sit, aut plagas aut clavorum fixuras aut vulnera reliqua exceperit. Divinitas enim perpassioni obnoxia non est, propterea quod etiam incorporea est. Quoniam vero corpus, quod proprie ejus factum est, ista passum est, propterea Verbum ipsum pro nobis passum esse dicitur. Nam id perpassione liberum in corpore perpassioni obnoxio fuit. » Alterius porro epistolæ partes pleræque antea in hoc opere

insertæ sunt. In ea autem dictum quoddam est, a Joanne quidem Antiocheno prolatum, a Cyrillo vero suffragiis omnibus comprobatum, qui sic inquit: « Virginem sanctam, θεοτόκον, hoc est Dei Genitricem, profitemur, propterea quod Deus Verbum ex ea caro et homo factus sit, et ab ipsa usque conceptione assumptum ex ea templum sibi univerit. Evangelicas vero et apostolicas voces de Domino divinos illos viros scimus partim communiter veluti et una persona protulisse, partim vero tanquam de duabus naturis discrevisse. Et alias quidem magnifice, sicuti Deum decet, juxta divinitatem Christi, alias autem submisse et humiliter, secundum humanitatem ejus tradidisse. » Quibus intulit: « Sacras hasce voces vestras ubi legimus, sicuti et nos ipsos, sentire vos comperimus. Unus enim Dominus, una fides, unum baptisma. Itaque rerum universarum Servatorem Deum glorificavimus, alteri alteris congratulantes, **648** quod congruentem divinitus inspiratis Scripturis, et traditioni sanctorum Patrum nostrorum, nostræ simul et vestræ Ecclesiæ habeant fidem. » Hæc ubi lecta sunt (acta synodi habent), synodus exclamavit: « Omnes ita credimus, papa Leo ita credit: Anathema in eum qui vel dividit, vel confundit. » Hæc ipsa Leonis archiepiscopi est fides, Leo ita credit, Leo et Anatolius ita credunt: Omnes ita credimus: et Cyrillus ita credit. Semperiterna est memoria Cyrilli: epistola: Cyrilli ita sunt, sic sentimus, sic credidimus, sic credimus. Leo archiepiscopus ita sentit, ita credit, ita scripsit. » Atque ubi de Leonis epistola legenda Patres interlocuti sunt, sicuti in Græcum sermonem translata fuerat, et ipsam lectam esse commentarius refert, eamque de verbo ad verbum actis annexam. « Post cujus lectionem episcopi vociferati sint: Hæc ipsa Patrum fides est: hæc ipsa apostolorum fides: omnes ita credimus. Nos orthodoxi et recte sentientes ita credimus. Anathema in eum qui ita non credit. Petrus per Leonem ita protulit. Apostoli ita docuerunt. Pie et vere Leo docuit. Cyrillus ita docuit. Leo et Cyrillus ad eundem modum docuerunt. Anathema in eum qui non ita credit. Hæc vera est fides. Orthodoxi ita credunt. Hæc fides est Patrum. Cur hæc Ephesi lecta non sunt? Dioscorus hæc suppressit. » Illud quoque in actorum commentariis reperitur: « Postquam pars quædam epistolæ Leonis lecta est, hoc complectens: Et ad naturæ nostræ debitum persolvendum, natura divina ei quæperpressioni obnoxia est, unita est, ut quod ita sanationi nostræ affine commodumque esset, unus et idem mediator Dei et hominum Christus Jesus, mori ex altero posset, ex altero prorsus non posset. » De hac voce Leonis Illyricos atque itidem Palæstinos episcopos contendisse: et eum qui dictus est Aetium archidiaconum sanctissimæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ, sententiam aliam Cyrilli, hisce verbis compositam protulisse: « Quandoquidem proprium ejus corpus, gratia Dei,

A ἐφ' ἐν'ς προσώπου, τοὺς δὲ διαιροῦντας; ὡς ἐπὶ δύο φύσεων· καὶ τὰς μὲν θεοπραγεῖς κατὰ τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ, τὰ δὲ ταπεινὰ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ παραδίδόντας. » Οἷς ἐπήγαγε: « Ταῦτα ἐμῶν ταῖς ἱεροῖς ἐντυχόντες φωναῖς, οὐ μὲν καὶ ἐκλυτοὺς φρονούντας εὐρίσκομεν· εἰς δὲ Κύριος, μία πίστις, ἐν βάπτισμα. Ἐδοξάσαμεν οὖν τὸν ὅλων σωτῆρα Θεὸν, ἀλλήλοις συγκαίροντες, ὅτι ταῖς θεοπνεύστοις Γραφαῖς, καὶ τῇ παραδόσει τῶν ἁγίων ἡμῶν Πατέρων, συμβαλίνουσιν ἔχουσι πίστιν αἱ τε παρ' ἡμῶν καὶ παρ' ὑμῖν Ἐκκλησίαι. » Τούτων ἀνεγνωσμένων, τοιοῦτοις βήμασιν οἱ τῆς συνόδου ἐδόξαν: « Πάντες οὕτω πιστεύομεν· ὁ πάππας Λέων οὕτω πιστεύει. Ἀνάθεμα τῷ μερίζοντι καὶ τῷ συγχέοντι. Αὕτη ἡ πίστις Λέοντος τοῦ ἀρχιεπισκόπου· Λέων οὕτως πιστεύει· Λέων καὶ Ἀνατόλιος; οὕτω πιστεύουσι. Πάντες οὕτω πιστεύομεν· καὶ Κύριλλος οὕτω πιστεύει. Αἰωνία ἡ μνήμη Κυρίλλου· καὶ αἱ ἐπιστολαὶ Κυρίλλου εἰσὶν οὐ φρονούμεν, οὐ ἐπιστεύσαμεν, οὐ πιστεύομεν. Λέων ὁ ἀρχιεπίσκοπος οὕτως φρονεῖ, οὐ πιστεύει, οὐ ἔγραψε. » Διαλαλιᾷ δὲ γενομένης ὥστε καὶ τὴν Λέοντος ἀναγνωσθῆναι ἐπιστολήν, εἰς Ἑλληνα γλῶσσαν μεταβληθεῖσα ἀνεγνώσκειτο, ἦτις τοῖς πεπραγμένοις πρὸς λέξιν ἐμφέρεται: ἦς μετὰ τὴν ἀναγνώσιν ἐπεδόξαν οἱ ἐπίσκοποι: « Αὕτη ἡ πίστις τῶν Πατέρων· αὕτη ἡ πίστις τῶν ἀπιστόλων. Πάντες οὕτω πιστεύομεν· οἱ ὀρθόδοξοι οὕτω πιστεύομεν. Ἀνάθεμα τῷ μὴ οὕτω πιστεύοντι. Πέτρος διὰ Λέοντος ταῦτα ἐδόξαν· οἱ ἀπόστολοι οὕτως ἐδίδαξαν. Εὐσεβῶς καὶ ἀληθῶς Λέων ἐδίδαξε· Κύριλλος οὕτως ἐδίδαξε· Λέων καὶ Κύριλλος ὁμοίως ἐδίδαξαν. Ἀνάθεμα τῷ μὴ οὕτω πιστεύοντι. Αὕτη ἡ ἀληθὴς πίστις· οἱ ὀρθόδοξοι οὕτω φρονοῦσιν. Αὕτη ἡ πίστις τῶν Πατέρων. Ταῦτα ἐν Ἐφέσῳ διὰ τί οὐκ ἀνεγνώσθη; Ταῦτα ἀπίσκοπος ἔκρυψεν. Καὶ τοῦτο δὲ τοῖς πεπραγμένοις ἐμφέρεται: ὡς ἦν ἡλικία τὸ μέρος τῆς ἐπιστολῆς Λέοντος ἀνεγνώσθη, τοιοῦτοι περιέχον· καὶ πρὸς τὸ χρεωστούμενον ὄφλημα τῆς ἡμετέρας φύσεως ἐκτισθῆναι, ἢ θεῖα φύσις ἠνώθη τῇ παθητῇ· ἵνα τοῦτο ἐπὶ τῶν ταῖς ἡμετέρας ἰσάσειν ὑπάρχον ἀρρόδιον, ὁ εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ὢν μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἄνθρωπος; Χριστὸς Ἰησοῦς, καὶ ἀποθνήσκειν ἐκ τοῦ ἐνὸς δυναθῆναι, καὶ τελευταῖον ἐκ τοῦ ἐτέρου μὴ δυναθῆναι. » Πρὸς τὴν βίβλιν Λέοντος τῶν Ἰλλυριῶν ἀμφιβόλως ἐχόντων, ὡσαύτως δὲ καὶ τῶν Παλαιστίνων ἐπισκόπων, ὁ εἰρηρένης Ἀέτιος ὁ ἀρχidiaconος τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως ἄλλην ῥῆσιν τοῦ ἁγίου Κυρίλλου παρήγε τάδε διεξιούσαν: « Ἐπειδὴ δὲ πάλιν τὸ ἴδιον αὐτοῦ σώμα χάριτι Θεοῦ, καθὰ φησὶν ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὑπὲρ παντὸς ἐγεύσατο θανάτου, λέγεται παθεῖν αὐτὸν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν θάνατον· οὐχ ὡς εἰς πείραν ἐλθὼν θανάτου, τότε ἦκον εἰς τὴν αὐτοῦ φύσιν ἀποπληξία γὰρ τοῦτο λέγειν ἢ φρονεῖν· ἀλλ' ὅτι, καθάπερ φησὶν ἀρτίως, ἡ σὰρξ αὐτοῦ ἐγεύσατο θανάτου. » Καὶ αὐτὸς πρὸς τὴν βίβλιν τῆς ἐπιστολῆς Λέοντος τὴν λέγουσαν: « Ἐνεργεῖ γὰρ ἐκατέρχ μορφή μετὰ τῆς ὁστέρου κοινωνίας, ὅπερ ἴδιον ἐσχηκε· τοῦ μὲν Λόγου κατεργαζομένου τοῦ ὅπερ ἐστὶ τοῦ Λόγου, τοῦ δὲ σώματος ἐκτελοῦν-

τος, ὅπερ ἐστὶ τοῦ σώματος. Καὶ τὸ μὲν αὐτῷ δια-
 γάμκει τοῖς θαύμασι, τὸ δὲ ταῖς ὑβρεσιν ὑποπέ-
 πτωκεν. » Τῶν δὲ Ἰλλυριῶν καὶ Παλαιστινῶν αὐθις
 ἀμφιβαλλόντων, Ἀέτιος ἄλλο Κυρίλλου κεφάλαιον
 ἀέγνων περιέχον οὕτως. « Αἱ μὲν ἄλλαι τῶν φωνῶν
 εἰ μάλιστα θεοπροφῆται, αἱ δὲ οὕτω πάλιν ἀνθρω-
 ποπροφῆται· αἱ δὲ μέσην τινὰ τάξιν ἔχουσιν, ἐμφανί-
 ζονται· τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ Θεὸν ὄντα καὶ ἀνθρωπῶν
 ἕμου ἐν αὐτῷ. » Καὶ μετὰ ταῦτα πρὸς ἕτερον μέ-
 ρος τῆς ἐπιστολῆς Λέοντος ἀμφιβαλλόντων τῶν εἰρη-
 μένων ἐπισκόπων ἔχον οὕτως. « Εἰ καὶ τὰ μάλιστα
 γὰρ ἐν τῷ Δεσπότῃ Ἰησοῦ Χριστῷ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ
 ἀνθρώπου ἐν πρόσωπον, ὁμοῦς ἕτερον ἐστὶν ἐκεῖνο
 ἐξ οὗ ἐν ἐκτέρω κοινὸν ἐστὶ τὸ τῆς ὑβρεως· καὶ
 ἕτερον ἐξ οὗ κοινὸν τὸ τῆς διζης καθέστηκεν. » Ἐξ
 τῶν μὲν γὰρ αὐτῷ ἡ ἐλάττωσιν τοῦ Πατρὸς ἀνθρω-
 πότης· ἐκ δὲ τοῦ Πατρὸς ἔστιν αὐτῷ ἡ μετὰ τοῦ
 Πατρὸς αὐτοῦ ἰση θεότης. » Θεοδώρητος ζυγοστατῶν
 φησὶ καὶ τῷ μακαρίῳ Κυρίλλῳ ἐπὶ λέξεως εἰρη-
 σθαι οὕτως. « Καὶ γενόμενον ἀνθρωπῶν καὶ μὴ με-
 θέντα τὸ ἴδιον, μεμνήσκων ὅπερ ἦν· καὶ ἕτερον ἐν
 ἐτέρῳ τὸ κατοικοῦν· τούτῃστιν ἡ θεία φύσις μετὰ
 τῶν ἀνθρώπων. » Εἶτα τῶν ὑψηλοτάτων ἀρχόντων
 πυθομένων εἰ ἐστὶ τις ἀμφισβητεῖ, πάντες εἶπον, μη-
 θαμῶς ἀμφισβᾶλλειν. Ἐν τούτῳ δὲ Ἀττικὸς· ἐπίσκο-
 πος Νικοπόλεως ἐν δυνάμει οἱ ἠέλειτο, ἀταράχῃ δια-
 νοίας λογισμῶ ἐν βραχέσιν ἡμέραις τὸ τῷ Θεῷ
 δοκοῦν καὶ τοῖς θεοῖς Πατράσι εἰαυτωποθῆναι.
 Ἐξήκει δὲ λαβεῖν καὶ τὴν ἐπιστολὴν Κυρίλλου τὴν
 πρὸς Νεστόριον· ἐν ἣ παρακαλεῖται αὐτὸν, συνθέ-
 σθαι τοῖς δώδεκα αὐτοῦ κεφαλαίοις, οἷς καὶ οἱ λοιποὶ
 πάντες συνέθεντο καὶ τῶν ἀρχόντων διαλαλησάν-
 των, ἡμερῶν πέντε διωρίαν ἔδοντο, ὥστε συνελθεῖν
 Ἀνατολίῳ τῷ προέδρῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως,
 οἱ ἐπίσκοποι πάντες ἐπευφήμισαν ταῦτα εἰπόντες·
 « Ἡμεῖς οὕτω πιστεύομεν· πάντες οὕτω πιστεύομεν·
 ὡς Λέων οὕτω πιστεύομεν. Ἡμῶν οὐδεὶς ἀμφισβᾶ-
 λει. Ἡμεῖς πάντες ὑπεγράψαμεν. » Πρὸς δὲ ἐπὶ βή-
 ματος, ταῦτα λελάληται· οὐκ ἀναγκαῖον πάντας
 ἑμᾶς συνεθεῖν. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἀκόλουθόν ἐστι πιστω-
 θῆναι τοὺς ἀμφισβᾶλλοντας, ὁ εὐλαβίστατος ἐπίσκο-
 πος Ἀνατολίας ἀπὸ τῶν ὑπογραψάντων ἐπιλέξεται
 οὗς ἐὰν νομίση πρὸς δασκαλίαν τῶν ἀμφισβᾶλλον-
 των. » Οἱς ἐπήγαγον οἱ τῆς συνόδου οὕτως. « Δεό-
 μεθα παρὰ τῶν Πατέρων τῆ συνόδου τὰς φωνὰς τῷ
 βασιλεῖ, τὰς ἰκεσίας τῶν ὀρθοδόξων· πάντες ἡμάρ-
 τομεν, πᾶσι συγχωρηθεῖη. » Οἱ δὲ τῆς Κωνσταντι-
 νουπόλεως Ἐκκλησίας ἐπεβόησαν. « Ὀλίγοι κράζου-
 σιν, οὐ λέγει ἡ σύνοδος. » Μεθ' οὗς οἱ τῆς Ἐω εἶ-
 πον, « Τὸν Αἰγύπτιον τῆ ἔξοριζ. » Οἱ δὲ Ἰλλυριοὶ
 ἐκραύγασαν· ἀεόμεθα, πάντας ἐλέησον. » Μεθ' οὗς
 οἱ ἀνατολικοὶ, « Τὸν Αἰγύπτιον τῆ ἔξοριζ. » Ἐπίσης
 δὲ καὶ Ἰλλυριῶν λεγόντων, οἱ τῆς Κωνσταντινου-
 κραύγασαν· Τὸν Διόσκορον τῆ ἔξοριζ· τὸν Αἰγύπτιον
 τῆ ἔξοριζ· τὸν αἰρετικὸν τῆ ἔξοριζ· Διόσκορον ὁ Χρι-
 στὸς καθέλει. » Οἱ δὲ Ἰλλυριοὶ, « Πάντες ἡμάρτομεν, »
 εἶπον, « πᾶσι συγχωρησον, Διόσκορον τῆ συνόδου·
 Διόσκορον ταῖς ἐκκλησίαις. » Καὶ ἄλλων δὲ τινῶν

quemadmodum inquit apostolus Paulus, pro omni-
 bus mortem gustavit, oppetiisse mortem pro nobis
 ipsum (Verbum scilicet) dicitur: **649** non quod
 id periculum mortis adierit, quantum ad naturam
 ipsius pertinet (nam hoc dicere, aut sentire, attoni-
 titi stuporis est), sed quod, sicuti modo dixi, caro
 ejus mortem gustavit. » Rursum ad epistolæ Leonis
 dictum, quod sic habet: « Operatur namque utra-
 que forma, cum alterius communione, quod
 ei proprium est, Verbo quidem, id quod
 Verbi est, perficiente, corpore autem, quod cor-
 poris est, absolvente; » atque illud quidem in eo
 miraculis relucet, hoc autem injuriis et contumeliis
 subjacet; » ad hoc, inquam, dictum Illyricis et Pa-
 læstinis rursus ambigentibus, Aetius aliud Cyrilli
 capitulum legit, quod sic habet: « Quædam sane
 voces quam maxime Deum decent, quædam autem
 rursus homini conveniunt, quædam porro medium
 obtinent locum, Filium Dei Deum simul et homi-
 nem esse significantes. » Post hæc, de alia epistolæ
 Leonis parte, quos diximus, episcopi addubitarunt,
 cujus hæc sunt verba: « Etiam si enim in Domino
 Jesu Christo Dei et hominis persona una est, aliud
 tamen illud est, ex quo in utroque communis est
 injuria et contumelia: et aliud, eo quo communis
 consistit gloria. Ex nobis enim in eo est minor
 Patre humanitas, ex Patre autem æqualis ei cum
 Patre divinitas. » Ibi tum Theodoritus æqua lance
 verba ea ponderans, hæc atum quoque Cyrillum de
 verbo ad verbum huc dixisse retulit: « Et homo
 factus, eo quod ejus proprium fuit, non mutato,
 id quod erat permansit, et alterum in altero habi-
 tat, videlicet natura divina cum hominibus. » Sub
 hæc, amplissimi principes, num aliqua adhuc reli-
 qua esset controversia, interrogarunt: et omnes,
 minime se ambigere dixerunt. Deinde Atticus
 Nicopolitanus episcopus permitti sibi postula-
 vit, ut in diebus paucis, animo tranquillo et
 quieto, Dei et divinorum Patrum decretum in con-
 stitutionem referre posset. Epistolam quoque Cy-
 rilli ad Nestorium dari sibi petiit, in qua illum Cy-
 rillus, ut duodecim capitibus suis, ita ut alii omnes
 fecissent, assensionem suam præberet, admonuit.
 Et principes interlocuti, dierum quinque tempus
 ei concessere, ut cum Anatolio Constantinopolitano
 antitiste congregaretur. **650** Et episcopi omnes
 faustis acclamationibus hæc landarunt, vociferan-
 tes: « Nos sic credimus: omnes ita credimus, sicut
 Leo, ita credimus. Nemo nostrum ambigit. Nos om-
 nes subscripsimus. » Deinde verba hæc dicta sunt:
 « Non necesse est ut omnes conveniamus. Cæterum
 quoniam æquum est, ambigentium fidem confirmari,
 religiosissimus episcopus Anatolius ex subscriptori-
 bus deligat, quos ad ambigentes docendos judica-
 verit esse idoneos. » Ibi qui in synodo convenerant,
 intulerunt: « A Patribus petimus, ut Patres synodo
 restituant, ut voces et preces orthodoxorum ad
 imperatorem rescrant: omnes peccavimus, omni-

bus venia detur. » Tum Ecclesiae Constantinopolitanae clerus exclamavit: « Pauci vociferantur, non synodus hoc dicit. » Post quos Orientales dixerunt: « Ægyptium in exsilium. » Illyrici autem exclamarunt: « Omnium imperator misercatur, oramus. » Et Orientales: « Ægyptium in exsilium. » Et cum contra ex æquo Illyrici vociferarentur, Constantinopolitani exclamarunt: « Dioscorum in exsilium, Ægyptium in exsilium, hæreticum in exsilium, Dioscorum Christus exauctoravit. » Et Illyrici rursus: « Omnes peccavimus, omnibus ecclesiis redde. » Et cum alia quædam in eundem modum fierent, consensus quoque is finem suum cepit.

In proxima deinde sessione, postquam senatus per interlocutionem jussisset, ut decreta concilii in constitutionem firmam redacta legerentur: progressus Constantinus secretarius, ex scheda hæc recitavit: « De recta quidem et catholica fide sequenti die, conveniente concilio, diligentiore inquisitionem fieri debere, cernimus. Et quia Flavianus divinæ memoriæ antistes, et Eusebius religiosissimus episcopus, ex actorum commentariorum, qui lecti sunt, inquisitione, et dictis ipsis quorundam qui synodo tum celebratæ præfuerunt, quique hallucinatos se esse, et perperam eos exauctorasse, qui nihil a fide aberraverint confessi sunt, iniique exauctorati esse probati sunt: videtur nobis, pro eo atque Deo æquum esse placet, quatenus hoc etiam divinissimum et religiosissimum noster Dominus arbitrabitur, ut eadem pœna mul-

651 tulentur Dioscorus religiosissimus Alexandriae episcopus, et Juvenalis religiosissimus Hierosolymorum episcopus, et Thalassius religiosissimus Cæsareæ Cappadocum episcopus, et Eusebius religiosissimus Ancyrae episcopus, et Eustathius religiosissimus Beryti episcopus, et Basilii religiosissimus Seleuciæ Isaurorum episcopus, qui tum synodo præfuerunt: videlicet ut juxta sacros canones ab episcopali dignitate sint alieni, et omnia quæ consequenter acta fuerint sacræ majestati referantur. » Et post quarundam sententiarum lectionem, episcopi qui ibi congregati erant, interrogati sunt, an fidei trecentorum decem et octo, et rursus centum et quinquaginta Patrum, litteræ Leonis papæ consonæ essent? Tum Anatholius Constantinopolitanus episcopus, et reliqui, quam maxime epistolam Leonis concordare cum eis qui dicti sunt patribus responderunt: et confestim eam omnes manuum suarum adnotatione roborarunt. His ita actis, synodus universa exclamavit: « Omnes assentimus, omnes comprobamus, omnes idem credimus, omnes idem sentimus: omnes ita credimus. Patres synodo reddantur, subscriptores synodo reddantur. Vivat ad multos annos imperatrix Augusta. Vivat ad multos annos imperator Augustus. Patres synodo reddantur. Qui idem nobiscum credunt, synodo reddantur. Vivat ad multos annos imperator. Qui nobiscum in sententia concordant, synodo reddantur. Multos annos vivat imperator. Omnes fidei subscripsimus. Sicuti Leo, ita et nos sentimus. » Sub hæc, interlocutio in hæc verba prolata est: « Returamus ad diviniissimum et piissimum dominum

A παραπλήσιων γεγεννημένων, καὶ τὰ τῆς τοιαύτης συναλεύσεως πέρας ἐλάμβανε.

Τῇ δ' ἐφεξῆς συνελεύσει ἐπεὶ ἡ σύγκλητος διελάλησε τοὺς ἡδὴ γενομένους τύπους ἀναγνωσθῆναι, παριῶν Κωνσταντίνου σεκρετᾶριος ἀπὸ σχεδῶν ἀνέγνω ταῦτα ἐπὶ λέξεως ἔχοντα: « Περὶ μὲν τῆς ὁμοδόξου καὶ καθολικῆς πίστεως: συνόδου γενομένης μετὰ μίαν, τελωτέραν καὶ ἀκριβοτέραν ἐξέτασιν δεῖν γενέσθαι συνορῶμεν. Ἐπειδὴ δὲ Φλαβιανὸς ὁ τῆς θείας μνήμης ἐπίσκοπος, καὶ Εὐσεβῆς ὁ εὐλαβέστατος ἐπίσκοπος, ἐκ τῆς τῶν πεπραγμένων καὶ διεγνωσμένων ἐρεύνης, καὶ αὐτῆς τῆς φωνῆς τινῶν τῶν ἐξάρχων γενομένων τῆς τότε συνόδου, ὁμολογησάντων ἐσφάθαι καὶ μάτην αὐτοὺς καθηρηκῆναι, οὐδὲν περὶ τὴν πίστιν σφάλλοντας, δεικνύνται ἀδίκως καθαιρεθέντες: φέρεται ἡμῖν κατὰ τὸ τῷ θεῷ ἀρέσκον δίκαιον εἶναι, εἰ παρασταίῃ τῷ θεοτάτῳ καὶ εὐλαβεστάτῳ ἡμῶν δεσπότη τῶν αὐτῶν ἐπιτιμίῳ τυχεῖν Διόσκορον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας, καὶ Ἰουθενάλιον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Ἱεροσολύμων, καὶ Θαλάσιον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Καισαρείας: Καππαδοκίας, καὶ Εὐστάθιον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Ἀγκύρας, καὶ Εὐστάθιον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Βηρυτοῦ, καὶ Βασιλείον τὸν εὐλαβέστατον ἐπίσκοπον Σελευκείας τῆς Ἰσαυρίας, οἱ τῆς τότε συνόδου ἐξάρχων, κατὰ τοὺς ἱεροῦ κανόνας, τοῦ ἐπισκοπικοῦ ἀξιώματος, ἀλλοτρίους γενέσθαι, πάντων τῶν παρακλωθησάντων τῇ θεῇ κορυφῇ γνωροζομένων. » Καὶ μετὰ τινὰς ἄλλας ἀναγνώσεις ἠρωτήθησαν οἱ συνελεγμένοι ἐπίσκοποι, εἰ τῆς πίστεως τῶν τῆν Πατέρων καὶ τῶν ἄλλων συνόδων καὶ τῶν Λέοντος τοῦ πάππα συγγράμματα. Καὶ ἀπεκρίνατο Ἀνατόλιος ὁ τῆς Κωνσταντίνου πρόεδρος: καὶ οἱ λοιποὶ, καὶ μάλιστα συνδέειν τὴν ἐπιστολὴν Λέοντος τοῖς εἰρημένοις θεοῖς Πατράσι: καὶ αὐτίκα πάντες ἐκείνην ὑπέσημνησαν. Τούτων δ' οὕτω προδάντων, οἱ τῆς συνόδου πάντες ἐπεβόησαν: « Πάντες συνειθέμεθα, πάντες συνεινούμεν, πάντες ὁμοίως πιστεύομεν, πάντες τὰ αὐτὰ φρονοῦμεν, πάντες οὕτω πιστεύομεν. Τοῦ Πατρός τῆς συνόδου, τοῖς ὑπογράψαντας τῇ συνόδῳ, πολλὰ τὰ ἔτη τοῦ βασιλέως: πολλὰ τὰ ἔτη τῆς Αὐγούστης. Τοῦ πατρός τῆς συνόδου, τοῦ ὁμοπίστου τῆς συνόδου, πολλὰ τὰ ἔτη τῷ βασιλέως: τοῦ ὁμόφρονος: τῆς συνόδου πολλὰ τὰ ἔτη τοῦ βασιλέως. Οἱ πάντες τῆς πίστεως ὑπεγράψαμεν: ὡς ὁ Λέων οὕτω φρονοῦμεν. » Καὶ εἰσηνέχθη διαλαλία ἔχουσα ὧδε: « Ἀνηνέγκαμεν τῷ θεοτάτῳ καὶ εὐσεβεστάτῳ ἡμῶν δεσπότη περὶ αὐτῶν: καὶ ἀναμένομεν τὴν ἀπόκρισιν τῆς αὐτοῦ εὐσεβείας. Ἡ δὲ εὐλάβεια ἡ ὑμετέρα καὶ περὶ Διοσκόρου τοῦ παρ' ἡμῖν καθαιρεθέντος, ἀγνωσύσης καὶ τῆς θεοσιότητος κρυφῆς καὶ ἡμῶν,

καὶ περὶ αὐτῶν τῶν πέντε, ὅπερ ὦν τὴν παράκλη-
σιν ποιείσθε, καὶ πάντων τῶν πεπραγμένων ἐν τῇ
συνόδῳ ἕως ἐπὶ λόγον τῷ Θεῷ. » Ἐπευφήμησαν λέ-
γοντες· « Διδόκορον ὁ Θεὸς καθεῖλε· Διδόκορος δι-
καιῶς καθρέβη· Διδόκορον ὁ Χριστὸς καθεῖλε. »
Τῆς δ' ἀπὸ Μαρκιανῶ ἀποκρίσεως ἐνεχθείσης, κά-
κεινοὶ ἐπιτροπέους τὰ τῶν καθηρημένων ἐπισκό-
πων, ὡς διὰ τῶν ἀρχόντων ἐδηλώθη, ταῦτα ἡ σύν-
δος ἐπὶ λέξεως εἶπε· « Παρκαλοῦμεν αὐτοὺς
εἰσελθεῖν, τοὺς ὁμοδόξους τῇ συνόδῳ, τοὺς ὁμόφρο-
νας τῇ συνόδῳ, τοὺς ὑπογράψαντας τῇ ἐπιστολῇ
Λέοντος· τῇ συνόδῳ. » Ἐπὶ τούτοις αἱ δεδομένα δε-
ήσεις ἐπισκόπων τῆς Αἰγυπτιακῆς διοικήσεως τῷ
βασιλεὶ Μαρκιανῷ ἀναγνώσεως ἔτυχον· αἱ πρὸς τοὺς
ἄλλους καὶ ταῦτα δὴ περιελθόν· « Φρονοῦμεν καθῶς
καὶ οἱ τριακῶσι δέκα καὶ ὀκτὼ ἐν Νικαίᾳ ἐξέθεντο, B
καὶ ὁ μακάριος· Ἀθανάσιος, καὶ ὁ ἐν ἁγίοις Κύριλ-
λος, ἀναθεματίζοντες πᾶσαν αἵρεσιν, τὴν τε Ἀρείου
καὶ Εὐνομίου, καὶ Μάνου καὶ Νεστορίου, καὶ τῶν
λεγόντων ἐξ οὐρανοῦ τὴν σάρκα τοῦ Κυρίου ἡμῶν
εἶναι, καὶ μὴ ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθέ-
νου Μαρίας καθ' ὁμοιότητα πάντων ἡμῶν χωρὶς
ἁμαρτίας. » Πρὸς ἅπερ οἱ τῆς συνόδου ἔκραξαν λέ-
γοντες· « Τὸ δόγμα Εὐτυχοῦς, διὰ τί μὴ καὶ αὐτὸ
καθυπέδαλον ἀναθέματι; Τῇ ἐπιστολῇ Λέοντος ὑπο-
γράψαι ὀφείλουσιν· ἀναθεματίζοντες· Εὐτυχεὶ καὶ
τοῖς δόγμασιν αὐτοῦ, σύνθωνται τῇ ἐπιστολῇ Λέον-
τος. Διαπραίει ἡμῶς βουλόνται καὶ ἀπελθεῖν. »
Πρὸς ταῦτα οἱ Αἰγύπτιοι ἐπίσκοποι εἶπον· « Πολλοὶ
εἰσὶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐπίσκοποι· καὶ οὐκ ἐξὸν ἡμῖν τὸ
τῶν ἀπολιμπανομένων ἀναδέξασθαι πρόσωπον. » C
Καὶ ἵκεσαν τῇ συνόδῳ προσήγον, τὸν αὐτῶν ἀρχιε-
πίσκοπον περιμένειν, ὡς ἂν τῇ ἐκείνου γνώμῃ κατὰ
τὸ συνοδικὸν ἔθος ἴψωνται. Εἰ γὰρ πρὸ τῆς τοῦ κα-
θηγεμόνου βουλῆς τι προαχθῶσι πράξει, ἐπιθεῖναι
αὐτοῖς τοὺς τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπους. Πολλῆς δ'
ἔριδος μεταξὺ ἐκείνων καὶ τῆς συνόδου γεγενημέ-
νης, μόλις ἐνεδόθη αὐτοῖς ἕως οὗ ἐπίσκοπος ἐκείνους
προχειριθεῖν. Ἐἶτα δεήσεις τινῶν μοναχῶν παρή-
γοντο· ὦν τὸ κεφάλαιον ἦν, μὴ ἐπάγειν ἀνάγκην
αὐτοὺς χέρταις καθυπογράψαιν τι, ἄχρις ἂν ἡ
πᾶσα σύνοδος ἀθροισθῆι, ἣν ἐθέσειτε βασιλεὺς,
καὶ τὰ τετυπωμένα καλῶς διαγνῶ. Ὁν ἀναγνωσθει-
σῶν, Διογένης ἐπίσκοπος Κυζικίου ἀνείπεν ἕνα εἶναι
ἐκείνων Βαρσουμᾶν, αὐτὸν γὰρ κράζει, Σφάξον, D
ὃς σφάξει Φλαδιανόν· καὶ μὴ ὡς εἰκὸς εἰσόδου τυχεῖν
μὴ ἰγχείμενος ταῖς δεήσεσιν· οἷς ἐπεδόσαν πάντες
οἱ ἐπίσκοποι, « Πᾶσαν Συρίαν Βαρσουμᾶς ἠφάνισεν·
ἐπήγγαεν ἡμῖν χιλίους μονάζοντας· » καὶ λόγου γε-
νομένου τούτου συναληθῶς ἀναμείναι τὴν συνοδι-
κὴν διατύπωσιν, οἱ μοναχοὶ κατεξέλιωσαν τοὺς συν-
ταθέντας τούτους λιθέλλους ἀγνωσθῆναι· ὦν μέρος
ἦν, ὥστε Διδόκορον καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ἐπισκόπους
τῷ συνεδρίῳ παραβαλεῖν. Πρὸς δὲ ταῦτα πάντες οἱ
ἐπίσκοποι ἐπεδόσαν· « Ἀνάθεμα Διδόκορον. Διδό-
κορον ὁ Χριστὸς καθεῖλε. Τούτους ἐξω βάλει. Ἄρον
ὑβριν τῆς συνόδου· Ἄρον βίαν τῆς συνόδου· Ἄρον
αἶσχος τῆς συνόδου. » Πρὸς δὲ οἱ μοναχοὶ ἀντιεῖ-
νοντες ἔκραζον· « Ἄρον ὑβριν τῶν μοναστηρίων. »

nostrum de eis, et sententiam pietatis ejus expec-
tamus. Religio autem vestra et de Dioscoro, cui
dignitatem sacra majestate nobisque ignorantibus
abrogastis, et de quibusque istis pro quibus peccati
estis, denique de rebus in synodo hac gestis univer-
sis, Deo rationem reddet. » Sententiam eam
acclamationibus episcopi prebaurunt, dicentes :
« Dioscorum Deus exauctoravit, Dioscorus juste
abdicalus est, Dioscoro Christus dignitatem ade-
mit. » Postquam a Marciano responsum allatum est,
quo episcopis quid de exauctoratis illis statuerent,
652 permisit, sicuti hoc a principibus indicatum
est, synodus hoc sic ad verbum dixit : « Rogamus
eos ut ingrediantur, synodo qui ejusdem nobiscum
sententiæ sunt restituantur, synodo qui cum ea
idem opinantur reddantur, ad synodum qui Leonis
epistolæ subscriperunt revertantur. » Postea sup-
plices episcoporum Ægyptiæ diocesis libelli
Marciano oblati, lecti sunt, in quibus præter alia
hæc fuere : « Quemadmodum trecenti decem et
octo in Nicæna urbe Patres promulgarunt, ita et
nos sentimus : et anathemati subjicimus hæresim
omnem Arii et Eunomii, et Manetis et Nestorii,
et eorum qui dicunt carnem Domini nostri de
cælo venisse, et non ex sancta Dei Genitrice
atque perpetua virgine Maria assumptam esse,
juxta similitudinem omnium nostrorum, absque
peccato. » Adhæc synodus exclamans dixit : « Cur
Eutychetis etiam dogma anathemate non ferunt?
Epistolæ Leonis subscribere debent, Eutychetem
et dogmata ejus anathemate jugulantes; Leonis
epistolæ consentiant. Illudere nobis et discedere
volunt. » Ibi tum Ægyptii episcopi dixere : « Multi
sunt in Ægypto episcopi : neque nobis, ut eorum
personam qui absunt sustineamus, integrum est. »
Et synodo supplicarunt, ut eis, quoad archiepis-
copum suum haberent, exspectare liceret, senten-
tiam et auctoritatem illius, juxta synodorum
consuetudinem, secuturis. Si enim præter ejus
consilium qui eis præiret, statuere aut facere
quidquam in animo inducerent, male se a provin-
ciæ suæ episcopis acceptum iri, dixerunt. Et
magna inter eos et synodum contentione mota,
vix tandem eis, ut quoad episcopus eis designar-
etur, exspectareut, concessum est. Deinde preces
monachorum quorundam productæ sunt, quarum
hæc erat summa, ne eis necessitas chartis aliqui-
bus subscribendi imponeretur, donec synodus
universa, quam imperator ipse cogendam sanxis-
set, congregata esset, et decreta ejus rite in
scriptum relata recognita essent. Eis lectis, Dio-
genes episcopus Cyzici dixit, Barsumam unum
inter eos qui ibi convenissent esse, qui Flavianum
jugulaverit. Ipsum enim, Σφάξον, hoc est, Jugula
exclamasse : neque tum legitime, quod in supplicii
libello nominatim insertus non esset, in synodum
venisse. Ad hæc verba episcopi omnes exclamarunt :
« Syriam omnem Barsumas vastavit, et mille nobis
monachos induxit. » 653 Atque ubi synodus inter-

locuta, eos qui convenissent, synodalem decisionem præstolari jussit : monachi, ut libelli ab eis compositi legerentur, postularunt. Quorum pars quædam erat, ut Dioscorus, et qui cum eo erant episcopi, in consensum admitterentur. Cæterum ad petitionem eam episcopi omnes exclamarunt : « Anathema in Dioscorum, Dioscorum Christus exauctoravit. Monachos hosce ejice; contumeliam synodi tolle; vim synodo illatam tolle; probrium synodi tolle. » Atque adversum ea monachi contra vociferati sunt : « Monasteriorum contumeliam tolle. » Et cum synodus rursus vociferationes suas repeteret, per interlocutionem reliqui illorum libelli legi sunt jussi : qui narrabant, non recte Dioscoro dignitatem ademptam esse : et quæstione de fide proposita, illum in consensum venire debere. Sin minus, vestimenta se excussuros, et ab episcoporum qui ibi convenissent communione successuros esse, dixerunt. His verbis auditis, Aetius archidiaconus canonem de eis legit, qui se ipsos segregarent : atque ubi contentio inter episcopos orta est, et monachos, qui partim Dioscorum et Eutychem anathemate macularunt, partim id facere recusarunt, per interlocutionem statutum est, ut Fausti preces, et aliorum monachorum, clarus, quo exaudiri possent, legerentur : quæ preces hoc complectebantur, ut imperator rogatus eos monachos recipere non dignaretur, qui rectis dogmatibus adversarentur : inter quos Dorotheus etiam Eutychem orthodoxum et recte sentientem vocaverat, contra quem in principum præsentia variæ de Eutyche op'iones sunt productæ.

Postea in consensu quinto, principes omnibus satis liquere dixerunt, ea que de fide essent constituta. Et Asclepiades Constantinopolitanæ ecclesiæ diaconus in medium processit, et synodi decretum legit, quod in commentarios referre visum non est. Ei nonnulli quidem reluctati sunt, plurimi autem assensu. Porro postquam variæ vociferationes editæ sunt, principes dixerunt. Dioscorum retulisse, propterea se Flavianam exuctorasse, quod duas naturas esse dixerit : decretum autem hæc verba, Ex duabus naturis, habere. Ad quæ Anatolius intulit, non propter fidem Dioscorum damnatum esse, sed quod Leonem in excommunicationem conjecerit, **654** et ter citatus non comparuerit. Atque ex eo tempore principes, ut sententiæ epistolæ Leonis decreto insererentur, juserunt. Cum autem episcopi respondissent, decretum et formulam fidei aliam, quod prior illa recessu me concepta esset, fieri non debere, res ad imperatorem est relata. Imperator ex Orientalibus episcopis sex, ex Pontica diocesi tres, ex Asiana tres, ex Thracia item tres, et ex Illyrico quoque tres deligi, eisque Romanos legatos et Anatolium adesse jussit : qui in martyrio celeberrimæ Euphemiæ convenientes, professionem fidei recte constituerent : atque ut aut quisque eorum fidem suam declararet, aut synodum in Occidentalem orbem partem translatum iri sciret. Et interrogati ut dicerent, Dioscorumne qui ex duabus naturis Christum profiteretur, an Leonem qui duas naturas in Christo concurrere doceret, sequerentur, cum Leone se credere, et qui aliter dicerent, Eutychnistas vocari exclamarunt. Ita principes decreto

A Τῶν ἰσῶν δὲ πάλιν ἐκ τῆς συνόδου ἐπιβ.ηθέντων, διελάληθη τοὺς λοιποὺς τῶν λιβέλων τυχεῖν ἀναγνώσεως· οἱ διεξήσαν, μὴ προσηκόντως τὴν καθάρσειν Διοσκόρῳ γενέσθαι· καὶ χρῆναι ζητήσεως πίστει, προκειμένης, καὶ αὐτὸν τοῦ συνεδρίου μετασχεῖν. Εἰ δ' οὖν, τὰ ἱμάτια αὐτῶν ἀποτινῶσαι, ἕισταμένους· τῆς κωνωνίας τῶν συνεληλυθότων ἐπισκόπων. Τούτων εἰρημένων, Ἀέτιος ὁ ἀρχιδιάκονος κανόνα ὑπανεγίνωσκε περὶ τῶν ἀφορίζοντων αὐτούς· καὶ διεξέειπε, γενομένης μεταξὺ τῶν ἐπισκόπων καὶ μοναχῶν, τῶν μὲν ἀναθέματι καθυπεβαλλόντων Διόσκορον καὶ Εὐτυχῆ, τῶν δὲ παρακρουμένων, διελαλήθη Φαύστου τὰς δεήσεις καὶ τῶν λοιπῶν μοναχῶν εἰς ἐπήκοον ἀναγνωσθῆναι· αἱ τε ὑβριστεῖς ἐδέοντο, μὴ παραδοχῆς ἀξιούσθαι τοὺς μοναχοὺς, οἱ τοῖς ὀρθοῖς τῶν δογμάτων ἐναντιοῦνται· ὧν εἰς Δωρόθεος τῶν ἀρχόντων τὸν Εὐτυχῆ κατανόμασε, πρὸς δὲ παρούσια τῶν ἀρχόντων διάφορα δόγματα περὶ Εὐτυχοῦς ἐκινήθη.

B

"Ἐπειτα πέμπτης συνελεύσεως γενομένης, οἱ ἀρχοντες εἶπον δῆλα πᾶσι γενέσθαι τὰ ὑπὲρ τῆς πίστεως διατυπωθέντα. Καὶ παρῶν Ἀσκληπιάδης διάκονος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐκκλησίας τὸν ὄρον ὑπανεγίνωσκον· ὃν ἔδοξε μὴ ἐντάξει τοῖς ὑπομνήμασι. Πρὸς δὲ τινὰς μὲν διηνέχθῶσαν, τινὰς δὲ καὶ ἐστοιχησαν. Ἐκδοήσεως δὲ διαφόρων γενομένων, εἶπον οἱ ἀρχοντες, ὅτι Διόσκορος εἶπε δὲ τοῦτο καθελεῖν τὴν Φλαβιανὸν, ἐπειδὴ δύο φύσεις εἶπεν εἶναι· τὸν δὲ ὄρον ἐκ δύο φύσεων ἔχειν. Πρὸς οὗς Ἀνατόλιος εἶπε, μὴ διὰ τὴν πίστιν Διόσκορον καθάρσθαι, ἀλλὰ διὰ τὸ περιβαλεῖν ἀκοινωνησῆα τὴν Λέοντα· καὶ ὅτι τρεῖς κληθεὶς οὐκ ἦθε· καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν οἱ ἀρχοντες· ἐκέλευσαν τὰ ἐν τῇ ἐπιστολῇ Λέοντος τεῖναι τῷ ὄρω. Ἀποφασάντων δὲ τῶν ἐπισκόπων καὶ εἰρηκότων, ἄλλον ὄρον μὴ γενέσθαι· ἐντελεῖς γὰρ ἔκεινον ἔχειν· ἀνηνέχθη τὰ περὶ τούτων τῷ βασιλεῖ. Ὁ δὲ εἶπεν ἐξ τῶν ἀτολικῶν ἀπολεγῆναι, τρεῖς τε ἀπὸ τῆς Ποντικῆς διοικήσεως, ἐπίσης τε καὶ ἀπὸ τῆς Ἀσιανῆς, τρεῖς τε ἀπὸ Θράκης καὶ τῆς Ἰλλυρίας ἰσούς· περιενα· δὲ καὶ τοὺς τοποτηρητὰς· Ῥώμης καὶ Ἀνατόλιον· οὓς ἅμα τῷ μαρτυρῶ τῆς πανευφῆμου Εὐφημίας συνελθόντας, τὰ περὶ τῆς πίστεως ὀρθῶς καταστήσασθαι· καὶ ἢ ἕκαστον τὴν ἐκτουτο δηλώσαι πίστιν, ἢ εἰδέναι ὡς ἐν τῇ δύσει ἢ συνόδος μεταβήσεται. Ἀπατηθέντες δὲ εἶπεν εἰ Διοσκόρῳ ἀκολουθοῦσιν ἐκ δύο φύσεων λέγοντι, ἢ Λέοντι δύο φύσεις συνδραμεῖν ἐν Χριστῷ δογματίζοντι, ἐδόξαν Λέοντι πιστεῦναι· τοὺς δὲ ἀντιλέγοντας Εὐτυχιανιστὰς καλεῖσθαι. Εἰρηκότων τε τῶν ἀρχόντων προστεῖναι δύο φύσεις ἠνωμένας ἀτρέπτους, ἀμερίστους, καὶ ἀσυγχύτους ἐν τῷ Χριστῷ κατὰ Λέοντα, καὶ τοῖον

τῶν ἀρχόντων ἐπιθρόνων ἐν τῷ μαρτυρίῳ τῆς ἁγίας Εὐφημίας ἅμα Ἀνατολίῳ καὶ τοῖς τοπότηρ-
ταῖς Λέοντος, συμπρόντος Μαξίμου τε τοῦ Ἀντιο-
χείας, καὶ Ἰουβενάλου Ἱεροσολύμων, καὶ Θαλασ-
σίου Καισαρείας Καππαδοκίας σὺν ἑτέροις, καὶ
ἐπιθρόνων αὐτῶν, ἀνεγνώσθη ὁ τῆς συνόδου ὄρος,
ἔχων οὕτως· «Ὁ Κύριος ἡμῶν καὶ Σωτὴρ Ἰη-
σοῦς Χριστός· » καὶ τὰ λοιπὰ ἃ ἐν τῷ τῆς ἱστορίας
ὑφείκεταξάμην· πάντων τε βοηθησάντων, «Αὐτῆ ἡ
πίστις τῶν Πατέρων· οἱ μητροπολίται ἄρτι ὑπο-
γράψωσιν. Αὐτῆ ἡ πίστις τῶν ἀποστόλων· ταύτη
πάντες στοχοῦμεν· πάντες οὕτω φρονοῦμεν· » διε-
λάλησαν οἱ ἄρχοντες· Τὰ τυπωθέντα διὰ τῶν Πατέ-
ρων, καὶ πᾶσιν ἀρέσαντα, ἀνευχθήσεται τῇ θεῇ
κορυφῇ.

terloquentes responderunt, se ea quæ a Patribus
sacram majestatem relaturos esse.

Ἐκτῆ δὲ συναλεύσει Μαρκιανὸς παρεγένετο· καὶ
δημηγορεῖ πρῶτα μὲν περὶ ὁμοιοῦς τῆς ὀρθοδόξου
πίστεως· ἐν τοῖς ἐπισκόποις· ἔπειτα δι' Ἀετίου τοῦ
ἀρχιεπισκόπου ὁ τῆς πίστεως ὄρος ἀνεγνώσκατο, τοῦ
βασιλέως κελεύσαντος· καὶ πάντες ἐκείνῳ ὑπέγραψ-
ον. Ἡρώτα δ' ὁ βασιλεὺς, εἰ συναινέσει πάντων
ὁ ὄρος ἐγράφη· πάντες δὲ δι' εὐφημιῶν ἐδεβαίωσαν.
Καὶ αὐθις ἐδημηγόρει ὁ βασιλεὺς· καὶ πάντες ἐευ-
φήμισαν. Καὶ προτρέψαντος τοῦ βασιλέως, κανόνες
ἐτέθησαν· καὶ τῇ πόλει Χαλκηδονέων μητροπολι-
τικὰ δίκαια ἐπεδόθη· ἔπειτα ἐκέλευε βασιλεὺς,
τρεις ἡ τέσσαρας ἡμέρας περιμεῖναι τοὺς ἐπισκό-
πους· καὶ τούτων ἕκαστον κινῆσαι περὶ ὧν βούλε-
ται· καὶ τὸ εἶδος γενέσθαι ἐπὶ παρουσίᾳ τῶν ἀρ-
χόντων. Καὶ ἡ συνέλευσις αὐτῆ ἐπεραιούτο· καὶ
ἔτερα δὲ γέγονε· καὶ κανόνες ἐτέθησαν ἕτεροι. Καὶ
ἄλλης συναλεύσεως γενομένης, συνεχίθησαν Μάξιμος
ὁ Ἀντιοχείας καὶ Ἰουβενάλιος ὁ Ἱεροσολύμων.
Καὶ ἰδοὺ τὴν μὲν Ἀντιοχείας ἔχειν τὰς δύο Φοινί-
κας καὶ Ἀραβίαν αὐτῆν, τὸν δὲ Ἱεροσολύμων τὰς
τρεις Παλαιστίνας. Καὶ ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων καὶ
τῶν ἀρχόντων ταῦτα ἐδεβαίωθη. Τῇ δὲ ἐνάτῃ συν-
όδῳ τὰ κατὰ τὸν Κύρου Θεοδώρητον ἐκινήθη· καὶ
ἀναστὰς ἀνεθεμάτισε Νεστόριον εἰρηκῶς· «Ἀνά-
θεμα Νεστόριον καὶ τῷ μὴ λέγοντι Θεοτόκον τὴν
ἁγίαν παρθένον Μαρίαν· καὶ τῷ εἰς δύο Υἱοὺς με-
ρίζοντι τὸν ἕνα Υἱὸν τὸν μονογενῆ. Ἐγὼ δὲ καὶ τῷ
ὄρω ὑπέγραψα, καὶ τῇ ἐπιστολῇ Λέοντος· » καὶ ἀπὸ
συναινέσεως πάντων τὸν οἰκεῖον ἀπολαμβάνει θρό-
νον. Ἐν ἄλλῃ δὲ συναλεύσει τὰ κατὰ τὸν Ἰῶαν τὸν
ἐπίσκοπον Ἐδέσσης· ἐθεωρήθη· καὶ ἀνεγνώσθη ἡ
ἐκείνου ἐπιστολή· πρὸς τὴν Φώτιον ἐπίσκοπον Τύρου
ἐτίκασε, καὶ Εὐστάθιος ἐπίσκοπος Βηρουτοῦ. Καὶ ἡ
μὲν ψῆφος τῇ ἐξῆ· ἐταμείωθη. Καὶ κατὰ τὴν ἐνδε-
κάτῃν συνέλευσιν πλείονων παρόντων ἐπισκόπων,
τινὲς μὲν ἐψηφίσαντο μόνον ἱερέα εἶναι· ἄλλοι δὲ
καὶ ἐπίσκοποι ἀντεῖπον, εἰρηκότες τοῦ ἐκείνου
κατηγόρου· ἔξω εἶναι· καὶ ἤξιον αὐτοῦ ἐπελεῖν·
καὶ ἀνεγνώσθη τὰ ἐπ' αὐτῷ πεπραγμένα. Τῶν δ'
ἀρχόντων εἰπόντων τὰ ἐν Ἐφέσῳ πεπραγμένα περὶ
Ἰῶαν ἀναγνώσθη, ἀπεκρίνατο οἱ ἐπίσκοποι. Τὰ ἐν
Ἐφέσῳ τὸ δεύτερον πεπραγμένα ἄκυρα εἶναι ἐγρήθη

duas naturas quæ non matarentur, non divideren-
tur, non confunderentur, in Christo unitas esso,
juxta Leonis sententiam addi jusserunt. Porro
postquam principes cum Anatolio et Leonis lega-
tis in martyrium sanctæ Euphemie pervenerunt,
ubi quoque aderant Maximus Antiochenus, Juve-
nalis Hierosolymitanus, Thalassius Cesariensis,
simul atque isti omnes e templo egressi sunt,
synodi decretum in hanc sententiam lectum est :
« Dominus noster et Servator Jesus Christi : » et
reliqua, quæ in historiae contextu inseruimus.
Post hæc ubi omnes exclamarunt : « Hæc ip-sissima
Patrum fides est, metropolitani ei mox subscri-
bant. Hæc fides apostolorum est : huic omnes
assentimur, omnes ita sentimus : » principes in-
constituta, et ab omnibus comprobata essent, ad

In consessu sexto Marcianus ipse affuit, et pri-
mum pro concione ad episcopos verba de concor-
dia orthodoxæ et rectæ fidei fecit. Deinde jussu
ejus ab Actio archidiacono fidei decretum lectum
est, eique omnes subscriperunt. Post hæc imper-
ator, cum de consensu omnium decretum con-
scriptum esset, percunctatus est : atque id per-
fastas acclamationes omnes confirmarunt. Et im-
perator rursum orationem habuit, eamque omnes
collaudarunt. **655** Sub hæc, imperatore cohort-
tante, canones episcopi con'idernat, et Chalce-
donensi civitati metropolis jura sunt concessa.
Imperator quoque episcopos tres aut quatuor dies
exspectare, et quomlibet eorum quod vellet pro-
ferre, ut in principum præsentia quod æquum esset
decerneretur, jussit. Et sic consessus is solutus.
Ad alium postea consessum ventum est, et in ea
canones alii sunt compositi. Deinde autem con-
ventu alio coacto, una cum aliis Maximus Antio-
chenus et Juvenalis Hierosolymitanus consedit.
Ibique constitutum, ut Antiocheno anti-titi utra-
que Phœnicia, et Arabia ipsa; Hierosolymitano
autem tres Palæstinæ provinciæ parerent. Atque
hæc ab episcopis et principibus stabilita sunt. In
sessione nona de Theodorito Cyri episcopo actum,
qui assurgens anathemate Nestorium damnavit,
verbis hisce : « Anathema in Nestorium, eumque
qui : sanctam Virginem Mariam Dei Genitricem non
dicit, et qui in duos Filios dividit unum Filium
unigenitum. Ego etiam definitioni et Leonis epi-
tolæ subscripsi. » Itaque de consensu omnium
sedem suam recepit. Rursum in congressu alio,
Ibas Edessæ episcopus, ut de rebus ejus dispiceret-
tur, obtinuit. Lecta ejus est epistola, quam Phou-
tius Tyri et Eustathius Beryti episcopi in judicio
oppugnarunt. Sententia ejus rei in proximam ses-
sionem dilata : quæ postquam undecima est co-
acta, pluribus episcopis præsentibus, nonnulli qui-
dem ut sacerdos tantum esset statuerunt : alii
vero episcopi contradixerunt : adversarios ejus
pro foribus esse, et ut ingredi eis liceret petere.
« Hæc res Quæ de co acta et decreta erant, lecta ibi

sunt. Cum autem principes ea legenda esse cense- A πλὴν τῆς χειροτονίας Μαξίμου τοῦ Ἀντιοχείας. Καὶ
rent, quæ Ephesi de eo ipso constituta essent; ἐπέσειν περὶ τοῦτο βασιλεὶ προσήγον, ὥστε θεοπίστει
episcopi illis responderunt, quæ in posteriore μαρτὶν ἐν Ἐφέσῳ τὸ δεύτερον πραχθέντων κρα-
Ephesia synodo gesta essent, ut pro irritis habe- τειν, εἰ μὴ τὴν πρώτῃν ἐκέλευε γεγεννημένην σὺν
rentur, judicatum esse: ordinatione Maximi Antio- οδόν: ἧς ἠγγήσατο ὁ ἀγιώτατος Κύριλλος ὁ τῆ,
cheni sola excepta. Qua de re preces imperatori 'Αλεξανδρείας ποιμὴν. Καὶ τούτων εἰρημένων, κα'
obtulere, ut ille sanciret, ne quid earum rerum ὁ Ἰθας ἐδικαιώθη τὴν ἐπισκοπὴν ἔχειν.

Porro consensu duodecimo Bassiani Ephesii epi- B
scopi res agitata est: 656 et tum ut ille episco- Καὶ κατὰ δωδεκάτην πρᾶξιν τὰ κατὰ Βασσιανὸν
patu abiret, eumque Stephanus reciperet, decre- ἐκινήθη τὸν τῆς Ἐφέσου ἐπίσκοπον· καὶ ἐκρίθη
tum est. Id per alium quoque conventum confirma- ἀπωσθῆναι μὲν αὐτὸν, ἀντεισαχθῆναι δὲ Στέφανον.
tum. Sessione tredecima, de Nicomediensi Euno- Καὶ δι' ἑτέρας συνόδου ταῦτα ἐθεβαιώθη. Τρισκαι-
mio et Nicæno Anastasio actum, qui de finibus δεκάτης δὲ πρᾶξεως γενομένης, τὰ κατὰ τὸν Νικο-
provinciarum suarum administrandarum inter se μηδείας ἐζητήθη Εὐνόμιον, καὶ τὸν Νικαίας Ἀνα-
contendebant. Coactus quoque decimus quartus στάσιον, φιλονεικίας περὶ τῶν ἰδίων ὄρων καὶ πό-
consensus, in quo de rebus Bassiani est tractatum. λεων γενομένης. Ἐπεγένετο δὲ καὶ τεσσαρεσκαιδε-
Et postremo omnium synodus Constantinopoli- κᾶτη πρᾶξις· καὶ ἐξητάσθη τὰ κατὰ Βασσιανόν.
tano throno jus illud tribuit, et confirmavit, ut Καὶ τέλος πάντων δικαίωμα ἡ σύνοδος τῷ Κωνσταν-
is obtineret. Atque ita finem suum synodus τινουπόλεως ἔδωκε θρόνῳ, κυροῦσα εὐθύ; μετὰ τὸν
accepit. Ἐώμης ἐκαίον τετάχθαι. Καὶ ἐν τούτοις σύμπαν
τέλος τὰ τῆς συνόδου ἐλάμβανεν.

Καὶ κατὰ δωδεκάτην πρᾶξιν τὰ κατὰ Βασσιανὸν
ἐκινήθη τὸν τῆς Ἐφέσου ἐπίσκοπον· καὶ ἐκρίθη
ἀπωσθῆναι μὲν αὐτὸν, ἀντεισαχθῆναι δὲ Στέφανον.
Καὶ δι' ἑτέρας συνόδου ταῦτα ἐθεβαιώθη. Τρισκαι-
δεκάτης δὲ πρᾶξεως γενομένης, τὰ κατὰ τὸν Νικο-
μηδείας ἐζητήθη Εὐνόμιον, καὶ τὸν Νικαίας Ἀνα-
στάσιον, φιλονεικίας περὶ τῶν ἰδίων ὄρων καὶ πό-
λεων γενομένης. Ἐπεγένετο δὲ καὶ τεσσαρεσκαιδε-
κᾶτη πρᾶξις· καὶ ἐξητάσθη τὰ κατὰ Βασσιανόν.
Καὶ τέλος πάντων δικαίωμα ἡ σύνοδος τῷ Κωνσταν-
τινουπόλεως ἔδωκε θρόνῳ, κυροῦσα εὐθύ; μετὰ τὸν
Ἐώμης ἐκαίον τετάχθαι. Καὶ ἐν τούτοις σύμπαν
τέλος τὰ τῆς συνόδου ἐλάμβανεν.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ

ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΙΖ΄.

NICEPHORI CALLISTI

XANTHOPULI

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ

TOMUS XVI.

661 CAPUT I.

C

ΚΕΦΑΛ. Α΄.

De Zenonis imperio: et quod is, cum intemperans esset, et dissoluta prorsus vita, multa Rom. imperii perdidit loca.

Quæ sub Marciani et Leonis priorum imperato-
rum rerum administratione in ecclesiis acciderunt,
sic se habuere. Zeno autem postquam imperium
accepit, non recte se rerum summam gubernare
posse putavit, nisi voluptatibus omnibus quæ forte
occurrerent, cum potestate summa perfrueretur:
quibus adeo se a primis, quod dicitur, carceribus

*Ἐπερ τῆς βασιλείας Ζήνωνος· καὶ διὰ ἀνδραγαθίας
καὶ ἐκδεδητημένους ὄν τὸν βίον τὰ κατὰ
τῆς Ῥωμαίων διεφθίρε γῆς.*

Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν ἀρχὴν Μαρκιανοῦ καὶ Λέον-
τος τῶν εὐσεβῶν βασιλέων ταῖς ἐκκλησίαις συμ-
βάντα ὥδε ἔσχεν· ὁ δὲ γε Ζήνων, ἐπεὶ τὴν βασι-
λείαν περιεβάλετο, οὐκ ἔμετο ἐπὶ τῶν δλων δὴ καθ-
εστάναι, εἰ μὴ καὶ πάσις ταῖς ἐπιούσαις τῶν ἡθ-
νῶν μετ' ἐξουσίας ἐπέλοι. Καὶ ἐπὶ τόσον ἐαυτὸν
ταύταις ἀνήκεν ἐκ πρώτης ἀφετηρίας, ὡς μάρτυρ τε

ἰκανὸν εἶναι τὴν ἐπὶ τὰ χεῖρα ῥοπὴν αὐτοῦ ἐπι-
 σχεῖν· ἀλλ' οὕτως ἐμπολιτεύσασθαι τοῖς αἰσχροῖς,
 ὡς καὶ τὸ κρῦφα καὶ ἐν παραβύστιον ἄρῃν τὰ τοιαῦτα
 λογιζέσθαι χαμηρπῆς οἶον καὶ ἀγεννῆς· τὸ δ' ἀνα-
 φανθὸν καὶ ὡς ἂν εἴποι τις ἐξ ἀπόπτου καὶ αἰσχύνης
 ἀνευ βασιλικῶν ὡσπερ καὶ αὐτοκράτορος ἀξίον, δου-
 λοπρεπῶς κρινῶν καὶ λίαν ἐπικινδύνως. Ἐγὼ δ' ἂν
 φαίην οὐ γνωρίζεσθαι τὸν ὡς ἀληθῶς αὐτοκράτορα ἐξ
 ὧν ἐτίρων κρατεῖν πέφυκεν, ἀλλ' ἐξ ὧν ἑαυτοῦ μᾶλ-
 λον ἀρχειν τε καὶ δεσπόζειν, καὶ μὴ τι τῶν φαύλων
 ἑαυτῷ παρεῖδῶνον εἶν· κἀντεῦθεν ἀνάλοτος τοῖς
 ἀτόποις τῶν ἔργων χρηματίζων, καὶ τῶν ἀκρατιῶν
 τῶν περβιώτερων γινόμενος, ἐμψυχον ὡσπερ ἀγαλμα
 τῶν ἀρετῶν καταστῆσαι, σὺμπαν τὸ ὑπὸ χεῖρα πρὸς
 μίμησιν ἔλκων. Ὁ δὲ ταῖς ἡδοναῖς ἑαυτὸν ἐπιεὶς
 λανθάνειν δοκεῖ μοι τριδουλος αἰσχιστος, ἢ δορυά-
 λωτος ταῖς κατὰ μικρὸν ἐπὶ τὰ χεῖρα ῥοπαῖς γινόμε-
 νος, καθάπερ αἱ τις ἀχρεῖος δούλος συχοῦς δεσπό-
 τας ἀμειβῶν· ὅθι καὶ ἀριθμὸν ὑπερβαίνουσαι τῶν
 ἡδονῶν αἱ θέσποναι καλεῖται, τῷ ἀλληλοδιαδόχῳ
 καὶ συνεχεῖ τῆς μοχθηρίας ἤκιστα πρὸς τέλος
 ἀφιεῖσαι ἐλθεῖν, ἔσται τῆς ἐν χερσὶν ἡδονῆς οὐχ
 ἰσταμένης, ὡσπερ δ' ὑπέκκαυμα καὶ προοίμιον τῆ
 ἐφεξῆς γινομένης, καὶ ἀεὶ μνηστευομένης τὰ χεῖ-
 ρονα. Καὶ τοῦτο δεήσει προβαίνειν, ἕως οὗ αὐτοκρά-
 τωρ τις ἀληθῶς γένηται· καὶ τὴν τῶν περικλιῶν
 ἡδονῶν ὀχλοκρατεῖαν οὕτω ξενηλατήσῃ, ὥστε του-
 λοιποῦ βασιλεύειν, ἀλλὰ μὴ τυραννεῖσθαι ἐκείναις
 ἢ ταῖς κατὰ μικρὸν ὑποθήκαις τῷ λείπῃ τῆς
 ἡδονῆς θελγόμενος, τριδουλος ὡσπερ πονηρᾶ δε-
 σποῖνη δουλεύει μέχρις τελευταίας ῥοπῆς, ἕως οὗ
 τοῖς ἐν ἕδου κολαστηρίοις συγγένηται. Τοιοῦτος ἐκ
 προοιμίων ὁ Ζήνων ταῖς τῆς ἀρχῆς ἐπιθάσσειν, εἰς ὅ-
 μός τις καὶ ἀνάγωγος καὶ τὸν βίον μάλιστα ἐκδι-
 διχητῆμένος· ἔνθεν καὶ μὴ τῷ δεδωκότι τὸ σκήπτρον
 τὰ γε προσήκοντα τῶν ἔργων ἀποτινῶς, τὰ πολλὰ
 τῆς ἀρχῆς διέφθειρε. Τὸ γὰρ ὑπήκοον ἅπαν πρὸς
 τε ἀνίσχοντα καὶ δούμενον ἦλιον κακῶς ἔπασχεν.
 Οἱ μὲν γὰρ ἐξ Ἄγαρ Μεσοποταμίαν ἠφάνιζον· Ἐρ-
 φάκην δὲ ἀπειρόν τι πληθοῖ· Οὐβων οἱ πρὶν Μασσαγέ-
 ται οὐνομα εἶχον, τὸν Ἴστρον διαβάσαντες, κατέτρεχον
 ἀδωῶς, κατὰ πολλὴν τοῦ κωλύοντος ἐρημίαν. Ὅσα
 δὲ τούτοις κατελιμπάνετο, Ζήνωνι πρὸς βίαν ἀφή-
 ρητο, οὐχ ἤττον ἢ οἱ βάρβαροι ἐπίοντι. Οὐ μόνον δὲ
 τὰ πρόβω, ἀλλὰ γε δὴ καὶ τὰ οἴκοι ἐκείνῳ ἐκπεπο-
 λῶμετο ἡδονοῖς ἀτόποις ἐνδιατριβόντι,

γενεῖν· ἀλλ' οὕτως ἐμπολιτεύσασθαι τοῖς αἰσχροῖς,

corrupendum permisit, ut nihil prorsus esset
 quod impetum ejus in facinora teterrima inhibere
 posset. Ita siquidem turpibus flagitiis se conta-
 minavit, ut existimaret, si clam intra regie pene-
 tralia scelera patraret, obscurum id et minus
 generosum esse. Sin publicitus et aperte in con-
 spectu omnium absque pudore omni flagitiosus
 esset, id demum principe et imperatore dignum
 esse censuit. Quod ille sic serviliter admodum et
 periculose arbitratus est. Ego vero dixerim, non
 ex eo verum imperatorem, qui legibus solutus,
 arbitrio ipse suo vivat, quod aliis imperet, aesti-
 mari: verum si in seipsam potius potestatem exer-
 ceat, neque pravi quidquam animum suum subire
 sinat: unde ille adversus foeditatem et turpitudi-
 nem invictus, et a libidine omni alienus, **662**
 perinde atque animata virtutum effigies, cives sub-
 ditosque suos universos ad imitationem sui per-
 trahat. Qui vero voluptatibus se dederit, ignorare
 mihi videtur, servum se omnium foeditissimum, a t
 mancipium, propter momenta ea quibus ad dete-
 riora semper paulatim raptus est, factum esse:
 non aliter quam servus quispiam inutilis, subinde
 dominos mutans. Et habet is certe dominas volu-
 ptates plures quam numerari possent, eo quod
 perpetuo sibi invicem succedentia scelera, cum
 haudquaquam ad finem pervenire passa sint: et
 voluptates quibus in praesentia deditus erat, nun-
 quam constiterint, sed veluti initium et igniculus
 succedentis libidinis fuerint, semperque deteriora
 alia facinora invitavit et conciliarint. Id quod sic
 necessario procedit, quoad imperator vere quis-
 piam evadat, et turbulentum voluptatum statum
 ita sibi captivum subjuget, ut deinde illis imperet,
 et haudquaquam tyrannide illarum prematur. Alio-
 qui accessionibus libidinum tacitis et voluptatum
 illecebris delibutus, veluti servus miserimus im-
 probe dominæ ad extremum usque momentum
 servit, donec tandem suppliciiis infernalibus deda-
 tur. Talis ab ipso statim initio et ingressu imperii
 Zeno fuit, vir incompositus, dissolutus, intempe-
 rans, et corruptus. Quam ob rem et ei qui scep-
 trum illi tradidit, honorem debitum piis operibus
 non tribuit, et imperium male administravit.
 Proinde populi subditi omnes in Oriente simul et
 Occidente afflicti sunt. Nam qui ab ipsa Agar ori-
 ginem ducunt populi, Mesopotamiam vastarunt. Thraciam autem innumera Hunnorum, qui antea
 Massagetæ dicti fuerant, et tum Istrum transierant, multitudo, nemine obsistente, libere per-
 currit. Si quid vero ex illorum direptione fuit reliquum, id ipsum Zeno per vim abstulit, qui
 non minus quam Barbari ipsi hostiliter eam invasit. Nec ille longinqua modo loca detrimentis adde-
 cit, verum etiam domum suam per absurdas foedasque voluptates vastam dedit.

ΚΕΦΑΛ. Β.

Περὶ τῆς τυραννίδος Βασιλίσκου· καὶ ὡς ἀπη-
 λῶθη μὲν τῆς ἀρχῆς ὁ Ζήνων. Τιμόθεος δὲ ὁ
 Αἰλουρος καὶ ὁ Κρυσεύς Πέτρος τοὺς ἰδίους
 ἀπολαβόντες θρόνους, κατὰ τῆς τετάρτης
 συνόδου ἀπείζοντο.

Ἀμίλει τοι καὶ βραχέως χρόνον παραρῥυένος,
 ἐπινύτταται οἱ κατὰ Θράκην Βασιλίσκος ὁ τῆς βασι-

663 CAPUT II.

De tyrannide Basilisci. Ut Zeno imperio sit exutus;
 et ut Timotheus Aelurus, et Petrus Cnaphenus,
 receptoris sedibus suis, quartam synodum oppu-
 gnarint.

Parvo siquidem elapso tempore, Basiliscus Ve-
 rinae Augustae frater adversus eum consurrexit.

Ille vero nihil quod virum et imperatorem deceret, sed illiberale et submissum quiddam cogitans (desperata enim prorsus quædam res est, libidinibus dedita impietas, effeminatum satis animum, eo quod voluptatibus victa manus dat, indicans) et Verinæ dolium suspectum habens, per adversam tempestatem celeriter in Isaurorum regionem, Ariadnam conjugem quæ a matre tandem fugerat, et qui præterea benevoli ei erant, secum habens, se contulit (1). Porro Basiliscus imperio tanquam spolio quodam sine sanguine arrepto, imperiale sibi ipsi imposuit diadema, et Marcum filium suum Cæsarem creavit: exercitumque ingentem ad Zenonem Seleuciam apud Isauros, in qua urbe sicut prius in lucem editus fuerat, ita tum profusus latebat, obsidentium misit, et bellum id adversus Zenonem gerendum Illo et Trocundo (2) commisit. Atque ubi res suas, sicuti ipsi videbatur, probe constitutas esse putavit, minus sibi legibus parendum esse duxit. Ac nisi contra quam Leo, et qui ante eum imperaverant, fecerant, rempublicam administraret, ne imperandum sibi quidem existimavit. Ad eam rem autem eum maxime conjux nomine Zenonis, quam etiam Augustam dixit, incitavit. Cum qua adversus fidei professionem bellum cœpit. Ac primum quidem ad quorundam Alexandrinorum legatorum petitiones, Timotheum Ælurum ab exilio, in quo decem et octo annos vixerat, revocavit: cum Acacius orphanotrophus et pupillarum curator, post magnum Gennadium Constantinopolitanæ Ecclesiæ præesset. Ælurus in urbem imperialem venit, atque ibi cohortem hominum dissolutorum secum trahens, magnifice processit: atque asino insidens, ex imperiali palatio templum supplicationum gratia petiit. Cæterum cum jumentum id casu quodam procidisset, ipse pede fracto, cum ignominia inde est profectus. Petrum quoque Cnaphem Basiliscus ex Insomnium monasterio, ubi abditus latebat, accivit: et Æluro quidem Alexandrinum, Cnaphæo autem Antiochenum rursus thronum, 664 Timotheo qui Proterio successerat, et sacro Calandione pulsus, concessit. Isti quamprimum sedes eas receperunt, armis strenue sumptis, quartam synodum anathemati subjecerunt. Multis præterea aliis Basiliscus licentiam multam permisit, quæscunque ecclesiasticis opinionibus adversari satis posse sciret. Prius autem quam thronos suos Ælurus et Cnaphæus reciperent, cum adhuc Constantinopoli essent, Basilisco persuaserunt, ut ad episcopos universos circulares daret litteras, quibus concilium Chalcedonense, et Leonis libellum, per anathema damnaret. Qui illis facile obsequens, ita scripsit:

(1) Zeno imperator, suis victis, in castellum quod Constantinopolim accolere nominant, casu quodam profugit. Itaque ad fugæ c. milites cum alto gemitu: *Ludibrium, inquit, sibi prorsus est homo, qui me quoque sic ludificat. Vates quidem consulti, mense hoc Julio ex necessitate aquadam me Constantinopoli*

Α ἰλδος Βηρίνης ἀδελφός. Ὁ δὲ μὲν ὅλως ἀνδρῶν τι καὶ βασιλικὸν ἐνοήσας, ἀγεννὲς δ' οἷον καὶ ὑφειμένον (δύσελπι γάρ τι πρᾶγμα ταῖς ἀληθείαις ἢ ἀνοσιουργία, ἐκ τῆς περὶ τὰς ἡδονὰς ἡττητὸς τεκμηριοῦσα τὸ ἀνανδρον), καὶ τὸν τῆς Βηρίνης δόλον ὑποτοπήσας, προτροπὰς τὴν φεύγων ὑπὸ πολλῶν χειμῶνι, ἀνὰ τὴν Ἰσαύρων ἤλαυνε χώραν, ἔχων Ἀριάδην ὑπερρον, φυγοῦσαν τὴν μητέρα, καὶ εἰ τι ἄλλο εὐνοῦν αὐτῷ ἦν. Βασιλίσκος δ' ὡσπερ λάφυρον ἀναιμῶτι τὴν βασιλείαν παράλαβὼν, πρῶτον μὲν περιτῆσαι αὐτῷ τὸ διάδημα. Καίσαρα δ' ἐπειτα καὶ τὸν ἴδιον υἱὸν καθίστησι Μάρκον. Στρατὴν δ' ἀξιόμαχον εὐτρέπιας, εἰς πολιορκίαν Ζήνωνος ἐπέμπευ ἀνὰ τὴν Ἰσαυρίας Σαλεύκειαν· ἧτις πρότερον εἰς φῶς ἀγαγοῦσα τοῦτον, καὶ φυγάδα κατέκρυπτεν, Ἰλλῶ καὶ Τροκούνδῳ τὴν κατὰ Ζήνωνος μάχην ἐπιτρέψας. Ἐπεὶ δὲ τὰ καθ' ἐκείνῳ ὡς γ' ἐκείνῳ δόξαν καλῶς κατεστήσατο, οὐ τοῖς νενομισμένοις ἐμμένειν ἤρεϊτο· ἀλλ' εἰ μὴ ἀπ' ἐναντία· τῷ τε Ζήνωνι καὶ τοῖς πρὸ αὐτοῦ βασιλεύσασι διαγένοιτο, μηδὲ βασιλεύειν ἔρετο δεῖν. Ἀνηρέθιζε δὲ πρὸς τὰ τοιαῦτα μάλιστα ἡ γαμετὴ Ζηωνίς, ἣν δὴ καὶ Αὐγοῦσταν ἀνέλεπε. Καὶ δὴ ἄμφω συνθέμενοι, κατὰ τῆς πίστεως παρετάσσοντο. Καὶ πρῶτα μὲν ἐκ πρεσβείας δῆθεν ἐνίων τῶν τῆς Ἀλεξάνδρου ἐκ τῆς ὑπερορίας ἀνάγει Τιμόθεον τὸν Αἰλουρον ἀγχοῦν καὶ δέκατον ἔτος ἐκείνῳ διαγενόμενον, Ἀκακίου τοῦ ὀρφανοτρόφου τῆνικαῦτα μετὰ τὸν πόλιν Γεννάδιον τῆς Κωνσταντινίου ἐπισκοπὴν πρυτανεύοντος· ὃς δῆτα τὴν βασιλείῳ πόλιν κατελιγῶς, σοβαρῶς προφηεῖ, στίφος ἀτάκτων περὶ αὐτὸν ἀθροίσας· καὶ ὅψ' ἐποχηθεῖς, λιτανεύων ἐπὶ τὴν ἐκκλησίαν ἐξ ἀσκήρων ἦει. Περὶ δὲ ἐκ τίνος συμβάντος τῷ ἡνρ, συνέθλα τὸν πόδα, καὶ ἐμπλεῖς αἰσχύνης ἀνέστρεψε. Πρὸς τούτῳ καὶ τὸν Κναφέα Πέτρον ἐκ τῆς τῶν Ἀχοιμίτων μοῆς μεταστῆλλαιται ἐκαίστου κρυπτόμενον. Καὶ τῷ μὲν Αἰλούρῳ τὸν τῆς Ἀλεξάνδρου, τῷ Κναφεῖ δὲ τὸν τῆς Ἀντιόχου αὐτοῦ θρόνον διένειμεν, ἐξέλαττα· ἐκείθεν Τιμόθεον τὸν μετὰ Προτέριον, καὶ τὸν ἱερῶν Καλανθίωνα· οἱ εὐθὺς ἅμα τῷ τοῖς θρόνοις κατασχέειν, τὴν τετάρτην σὺν δὸν ὑπέβαλιν ἀναθέματι, γενναίως μάλα καθοπλιζόμενοι. Πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοις πρὸ βήσας Βασιλίσκος μετέδιδου, οὗς δὴ γνοίῃ ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ἀντιφάσεις δόξαις ἀποχρώντως ἔχειν. Πρὶν δὲ τοὺς οἰκίους θρόνους ἀπολαβεῖν τὸν τε Τιμόθεον Αἰλουρον, καὶ Πέτρον τὸν Κναφέα, εἰ τῆ Κωνσταντινίου ἐνδιατρίβοντες, ἐπειθον Βασιλίσκον πρὸς τοὺς ἐκασταχοῦ ἱερέας ἐγκυκλίους χρῆσασθαι συλλαβίς, ὡστ' ἀναθέματι τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον, καὶ τὸν τόμῳν Ἀλέουτος περιβαλεῖν. Ὁ δὲ βράδιως περὶ τοῖς. Ἐγραφε τοιάδε·

esse oportere, responderunt: et ego me in urbem Constantinopolitanam venturum esse putavi. Nunc vero fugiens et desertus ab omnibus, tumultum hunc miser leneo, castello urbis cognomine τριπύρο Σινδ.

(2) Forte legendum *Leontio*. Infra cap. 13.

ΚΕΦΑΛ. Γ.

Α

CAPUT III.

Τὰ κατὰ τῆς ἁγίας τετάρτης συνόδου γραφέντα τῷ Βασιλικῷ ἐγκύκλιᾳ γράμματα ἐξ ἐπιτροπῆς Τιμοθέου καὶ Πέτρου.

« Αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Βασιλικός, εὐσεβής, νικητής, τροπαιοῦχος, μέγιστος, ἀεισέβαστος, Αὐγουστος, καὶ Μάρκος ὁ ἐπιφανέστατος Καῖσαρ, Τιμοθέῳ τῷ εὐλαβεστάτῳ καὶ θεοφιλεστάτῳ ἀρχιεπισκόπῳ τῆς Ἀλεξανδρίων μεγαλοπόλεως, καὶ παντὶ τοῖς κατὰ τὴν ἕω καὶ ἐσπέραν ἱερεῦσι Θεοῦ. Ὅσοοι μὲν ὑπὲρ τῆς ὀρθῆς καὶ ἀποστολικῆς πίστεως ἐθέσπισαν νόμους οἱ πρὸ ἡμῶν εὐσεβέστατοι βασιλεῖς, ὅσοι τὴν μακαρίαν καὶ ἀγῆρῳ καὶ ζωοποιδῶν Τριάδα θεραπεύοντες ὀρθῶς διετέλεσαν, τοὺτους ὡς τῷ παντὶ κόσμῳ σωτηρίου ἀεὶ ποτε γεγονότας, οὐδένα χρόνον ἀργεῖν ἐθέλομεν· μᾶλλον δὲ ὡς οἰκίους ἐαυτῶν ἐκφωνοῦμεν νόμους. Ἡμεῖς δὲ πάσης τῆς περὶ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα σπουδῆς τὴν εὐσεβειαν προτιμήσαντες καὶ τὴν ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ζῆλον, τοῦ πεποιχότος καὶ δεδοξασμένου ἡμᾶς, ἔτι δὲ πιστεύοντες τὸν σύνθετον τῶν τοῦ Χριστοῦ ποιμνίων σωτηρίαν ἐαυτῶν εἶναι, καὶ τοῦ ὑψηλοῦ παντός θεμέλιόν τε ἀβρυγῆ καὶ ἀσάλευτον τεῖχος τῆς ἡμετέρας βασιλείας· ἐντεῦθεν εἰκότως θεῶν διανοίας κινούμενοι ζῆλῳ, καὶ ἀπαρχὴν τῆς ἡμετέρας βασιλείας τῷ Θεῷ καὶ Σωτῆρι ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ τὴν τῆς ἁγίας Ἐκκλησία· ἔνωσιν προσκομίζοντες, θεσπίζομεν τὴν κρηπίδα καὶ βεβαίωσιν τῆς ἀνθρωπίνης εὐζωίας, τουτέστι τὸ σύμβολον τῶν τῆς ἁγίων Πατέρων, τῶν ἐν Νικαίᾳ πάλαι μετὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκκλησιασθέντων, εἰς ὃ ἡμεῖς τε καὶ πάντες οἱ πρὸ ἡμῶν πιστεύσαντες, ἐπαπισθῆμεν, τοῦτο μόνον πολιτεύεσθαι καὶ κρατεῖν ἐν πάσαις ταῖς ἀγιωτάταις τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις τὴν ὀρθόδοξον λαὸν, ὡς μόνον τῆς ἀπλανοῦς πίστεως, κυριακῆς ἕρον, καὶ ἀρχοῦν καὶ εἰς ἀναίρεσιν μὲν καθόλου πάσης αἰρέσεως, ἔνωσιν δὲ ἀκραν τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν, ἐχόντων δηλαδὴ τὴν οἰκείαν ἰσχύον, καὶ τῶν εἰς βεβαίωσιν αὐτοῦ τοῦ θείου συμβόλου πεπραγμένων ἐν τῇ βασιλευσύνῃ πόλει ταύτῃ κατὰ τῶν βλασφημούντων εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων, ἔτι δὲ καὶ πάντων τῶν πεπραγμένων ἐν τῇ Ἐφέσιων μητροπόλει κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς Νεστορίου. καὶ τῶν μετὰ ταῦτα τὰ ἐκείνου φρονησάντων. Τὰ δὲ διελόντα τὴν ἔνωσιν καὶ εὐταξίαν τῶν ἁγίων τοῦ Θεοῦ ἐκκλησιῶν καὶ εἰρήνην τὴν τοῦ κόσμου παντός· δηλαδὴ τὸν λεγόμενον τόμον Λέοντος, καὶ πάντα τὰ ἐν Χαλκηδόνι, ἐν ἔργῳ πίστεως, ἢ ἐκθέσει συμβόλου, ἢ ἐρμηνείας, ἢ διδασκαλίας, ἢ διαλέξεως εἰρημένα καὶ πεπραγμένα, καὶ εἰς καινοτομίαν τὴν κατὰ τοῦ μνημονευθέντος ἁγίου συμβόλου τῶν τῆς ἁγίων Πατέρων· θεσπίζομεν ἐνταυθὰ τε καὶ παντὸς καθ' ἑκάστην ἐκκλησίαν, παρὰ τῶν ἀπανταχῶ ἁγιοτάτων ἐπισκόπων ἀναθεματίζεσθαι καὶ περιπραθεῖσθαι, παρ' οἷς ἂν ἐβρίσκηται· διὰ τὸ οὕτω διατεταχέναι παρὰ πάντων τῶν αἰρετικῶν

Circulares Basilicæ litteræ adversus sanctam quartam synodum, procurratione Timothei et Petri scriptæ.

« Imperator Cæsar Basiliscus (1), pius, victor, triumphator, maximus, semper colendus Augustus, et Marcus, nobilissimus Cæsar, Timotheo religiosissimo et Dei amantissimo magnæ urbis Alexandrinorum archiepiscopo, atque omnibus per Orientem et Occidentem sacerdotibus Dei. Quascunque, qui ante nos fuere piissimi imperatores, qui beatam, immortalem, et vivificam Trinitatem recte coluere, pro recta et apostolica fide sanxere leges; eas, veluti toti mundo salutare, non modo tempore ulla negligi et aboleri nolumus, verum etiam perinde atque constitutiones proprias promulgamus. Et cum veram pietatem, flagrantemque erga Deum et Servatorem nostrum Jesum Christum, qui nos condidit, et ad tantam gloriam extulit, ardorem studiis rebusque humanis omnibus præferamus, atque insuper conjunctionem gregis Christi salutarem ipsi civibusque et subditis omnibus firmamque adeo fundamentum atque inconcussam imperii nostri murum esse credamus, meritò cerie divino mentis zelo permoti, unionem sanctæ Ecclesiæ imperii nostri primitias Deo et Servatori nostro Jesu Christo offerentes, 665 constituimus, ut fundamentum firmamentumque felicitatis humanæ, hoc est, trecentorum decem et octo sanctorum Patrum, qui Nicææ olim cum sancto Spiritu in conventu ecclesiastico congregati fuere, Symbolum, quod nos atque omnes qui ante nos fuerunt certa fide profiterentes, baptismum suscepimus, solum in omnibus sanctissimis Dei ecclesiis obtineat, et ab orthodoxo recteque sentienti populo usurpetur: quippe quod solum veræ rectæque fidei contineat auctoritatem et decretum, satisque cum ad omnes in universum hæreses abolendas, tum ad unionem summam sanctarum Dei ecclesiarum conciliandam valeat. Et ad divinum istud Symbolum confirmandum robur suum habeant, ea quæ in imperante hac urbe adversus eos qui in Spiritum sanctum blasphemi fuere, a centum quinquaginta sanctis Patribus, tum autem quæ etiam in metropoli Ephesiorum adversus impium Nestorium et sectatores ejus sunt acta. Ea autem quæ unionem et ordinem bonum sanctarum Dei ecclesiarum, et pacem orbis totius turbant, videlicet Tomum Leonis, et omnia quæ Chalcedone per formulam seu decretum fidei, aut editionem symboli, aut expositionem, aut doctrinam, aut disputationem, per res novas, adversus id quod diximus sanctum sanctorum trecentorum decem et octo Patrum Symbolum dicta et acta sunt, sancimus, ut et hic et ubique in ecclesiis omnibus a sanctissimis ubicunque fuerint episcopis, apud quos reperta fuerint, anathemate fe-

(1) L. Adriani. C. De hæret. et Manich.

riantur, atque igni tradantur : propterea quod hoc sic etiam ab eis qui ante nos fuere, et nunc pia et beata quiete fruantur, Constantino et Theodosio minore imperatoribus de hæreticis dogmatibus omnibus constitutum est. Hæc sic abolita, prorsus ex ea, quæ una et sola catholica, apostolica et orthodoxa Ecclesia est, ejiciantur : utpote quæ æternos et salutare trecentorum decem et octo, atque etiam centum et quinquaginta, qui professionem de sancto Spiritu promulgaverunt, et eorum etiam qui Ephesi congregati fuere sanctorum et beatorum Patrum terminos transferunt. Neque prorsus cuiquam vel sacerdoti, vel laico et populari homini divinam sancti Symboli constitutionem violare aut transgredi liceat. Præterea autem, una cum rebus omnibus Chalcedone adversus sacrum Symbolum novatis, **666** anathemate jugulandam censemus hæresim eorum, qui non profitentur Filium Dei unigenitum ex Spiritu sancto, et sancta Dei Genitrice semperque virgine Maria vere incarnatum et hominem factum esse : sed aut de cælo venisse, aut per phantasiam atque imaginationem hominem existimatum esse, prodigiose blaterant. Omnem denique hæresim aliam, et si quid aliud tempore, modo, et loco orbis universi quocumque vel verbis, vel sententiis adversus sacrum Symbolum novatum est. Sed enim cum imperiali providentiæ maxime conveniat, non præsentibus modo, verum etiam futuris temporibus consulere, et civibus subditisque accurata deliberatione de certa tranquillitate prospicere, statuimus, ut sanctissimi ubique episcopi sacris hisce circularibus litteris publicatis subscribant, verbisque disertis declarent, soli divino trecentorum decem et octo sanctorum Patrum Symbolo assentiendum esse : quod auctoritate sua centum et quinquaginta sancti Patres confirmarunt, sicuti decreto etiam suo postea, qui in metropoli Ephesia convenere piissimi Patres censuerunt, quod videlicet soli sancto trecentorum decem et octo Patrum Symbolo et fidei decreto assentiri conveniat. Atque ut anathemate consignatæ actiones Chalcedonenses omnes, et ex ecclesiis prorsus ejiciant, veluti orthodoxorum populorum offendiculum, motisque orbis et nostræ felicitatis impedimentum. Eos porro, qui post divinum hoc scriptum nostrum, quod ad exortatam ab omnibus sanctæ Dei Ecclesiæ unionem conciliandam ex sententia Dei promulgatum esse persuasum habemus, ausi unquam fuerint vel in disputatione, vel in doctrina, vel in scripto qualicumque tandem tempore et modo et loco, Chalcedone adversus fidem renovatas proferre, aut saltem nominare, ut turbamur et seditionis in sanctis Dei ecclesiis et in Romana ditione omni auctores, et Dei salutisque nostræ hostes, jubemus juxta constitutiones dudum ante nos ab eo qui in beata et sancta quiete est imperatore Theodosio adversus ejusmodi malevolentiam lata, et sacre huic circulari scripto

δογμάτων, καὶ τοὺς πρὸς ἡμῶν ἐν εὐσεβείᾳ καὶ μακαρίᾳ τῇ λήξει γενομένους βασιλεῖς, Κωνσταντῖνον καὶ Θεοδοσίον τὸν νέον· ἀκυρὰ τε οὕτως γινόμενα, παντελῶς ἐκβάλλεσθαι τῆς μιᾶς καὶ μόνης καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας· ὡς μεταίροντα τὰ αἰώνια καὶ σωτήρια τῶν τριακοσίων ἐν ἁγίων Πατέρων δρια, καὶ τὰ τῶν μακαρίων Πατέρων τῶν ἁγίων Πνεύματι διαγορευσάντων καὶ τῶν κατὰ τὴν Ἐφεσίῳν. Ὅλων δὲ μὴ ἐξεῖναι ποτε μῆτε ἱερῶν μῆτε λαϊκῶν τινι τῆς τοῦ ἁγίου συμβόλου θειοτάτης ἐκείνης νομοθεσίας ποιῆσθαι τινα παρέχασιν· ἀναθεματίζεσθαι δὲ σὺν πάσαις ταῖς γεγενημέναις ἐν Χαλκηδόνι καινοτομίαις κατὰ τοῦ θείου συμβόλου, καὶ τὴν ἀρεσιν τῶν μὴ ὁμολογούντων τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν μονογενῆ ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, κατὰ ἀλήθειαν σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα, ἀλλ' ἢ ἐξ οὐρανοῦ ἢ κατὰ φαντασίαν καὶ δόκησιν τερατευομένου· πᾶσάν τε ἀπλῶς ἀρεσιν, καὶ εἰ τι ἕτερον ἐν οἷῳ δὴ ποτε καιρῷ καὶ τρόπῳ καὶ τόπῳ τῆς οἰκουμένης· ἀπάσης κατὰ διάνοιαν καὶ λέξιν ἐπὶ παραβάσει τοῦ θείου συμβόλου κεκαινοτόμηται. Ἐπειδὴ δὲ προνοίας βασιλικῆς ἴδιον μὴ τοῦ παρόντος χρόνου μόνου, ἀλλὰ καὶ τοῦ μέλλοντος τὴν ἀσφάλειαν ἐκ προορατικῆς διασκέψεως ἐπιδειψήσεσθαι τοῖς ὑπηκόοις, θεοπίζομεν τοὺς ἀπανταχοῦ ὁσιωτάτους ἐπισκόπους ἐμφανίζομένῳ τῷ θείῳ τούτῳ ἡμῶν ἐγκυκλίῳ γράμματι καθυπογράφειν, σαφῶς καταμηνύοντας, ὅτι δὴ μόνῳ τῷ θείῳ στοιχοῦσι συμβόλῳ τῶν τῆς ἁγίων Πατέρων, ὅπερ ἐπιστηρώσαν οἱ ρ' ἁγίοι Πατέρες· ὡς ἔδοξεν ὀριστικῶς καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα συναλθούσι κατὰ τὴν Ἐφεσίῳν μητρόπολιν ὁσιωτάτοις Πατράσιν· ὅτι δεῖ μόνῳ τῷ ἁγίῳ συμβόλῳ τῶν τῆς ἁγίων Πατέρων στοιχεῖν εἰς ὄρον πίστεως· ἀναθεματίζοντες ἅπαν τὸ γενόμενον ἐν Χαλκηδόνι τῶν ὀρθοδόξων λαῶν πρόσκομμα, καὶ ὀλοτελῶς τῶν ἐκκλησιῶν ἐκβάλλοντες, ὡς παρεμποδῶν γενόμενον τῇ οἰκουμένικῃ καὶ ἡμετέρᾳ εὐπραγίᾳ. Τοὺς δὲ μετὰ ταύτας ἡμῶν τὰς θείας συλλαβὰς, ἃς κατὰ Θεὸν ἐκπεφωνήσθαι πιστεύομεν, τὴν ἐπιθυμητὴν πᾶσιν ἔνωσιν πραγματευομένας τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίας, ἐπιχειροῦντάς ποτε προφέρειν, ἢ ὄλων ἰνομάσειν ἐν διαλέξει, ἢ διδασκαλίᾳ, ἢ ἐν συγγράμμασι, καθ' ὅσον δὴ ποτε καιρῶν, ἢ τρόπων, ἢ τόπων ἢ ἐν Χαλκηδόνι γεγενημένην κατὰ τῆς πίστεως καινοτομίαν· τοὺς τοιοῦτους ὡς ταραχῆς καὶ ἀκαταστασίας ταῖς ἀγίαις τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαις, καὶ τῷ ὑπηκόῳ παντὶ παραιτίους, Θεῷ τε καὶ τῇ ἡμετέρᾳ σωτηρίᾳ ποιοέμεους, κελύσομεν, κατὰ τοὺς ἤδη πρὸς ἡμῶν θεσπίσαντας παρὰ τοῦ ἐν μακαρίᾳ καὶ θεῷ τῇ λήξει γενομένου βασιλέως Θεοδοσίου κατὰ τῆς τοιαύτης καινοτομίας νόμους, τοὺς καὶ ὑποτεταγμένους τῷδε ἡμῶν τῷ θείῳ ἐγκυκλίῳ, εἰ μὴν ἐπίσκοποι ἢ κληρικοί εἴνε, καθαιρεῖσθαι, εἰ δὲ μονάζοντες ἢ λαϊκοί, ἔξορτα, καὶ δημῶσαι παντοῖα, καὶ τοὺς ἐσχάτους ὑποπίπτειν ἐπιτιμίοις. Οὕτω γὰρ ἢ δεῖ ποτε παρὰ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας προσκυνουμένη ἁγία καὶ ὁμοούσιος, δημιουργὸς τε καὶ ζωοποιὸς τῶν ὅλων Τριάς, θεραπειθεῖσθαι καὶ νῦν.

παρ' ἡμῶν, διὰ τῆς ἀναίρεσως μὲν τῶν μνημονευ-
θέντων ζιζανίων, βεβαιώσεως δὲ τῶν ὀρθῶν καὶ
ἀποστολικῶν τοῦ ἁγίου συμβόλου παραδόσεων, ἵλεως
καὶ εὐμενῆς γενομένη ταῖς τε ἡμετέραις ψυχαῖς
καὶ τῷ ὑπηκόῳ παντί, ἔσται διὰ παντὸς συνοικοῦσα
ἡμῖν καὶ εἰρηνεύουσα τὰ ἀνθρώπινα. »

vivificavit, Trinitas, etiamnum a nobis, per eorum quæ memoravimus zizaniorum abolitionem, reclarum-
que et apostolicarum sancti symboli traditionum confirmationem, culta, animabus nostris subditis-
que omnibus placabilis et propitia erit, nobiscumque semper manebit, et res humanas pacabit. »

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

*Περὶ τῶν ὀποσημηγμένων τοῖς ἐγκυκλίοις Βα-
σιλίσκου· καὶ ἐπιστολῆ τῶν ἐν Ἀσίᾳ ἐπισκό-
πων, κατατρέχουσα τῆς ἀγίας τετάρτης συν-
όδου.*

Τούτοις τοῖς ἐγκυκλίοις οὐ μόνον Τιμόθεος καὶ
Πέτρος οἱ εἰρημένοι συντίθενται, ἀλλὰ καὶ Ἀνα-
στάσιος ὁ μετὰ Ἰουβενάλιον τὸν θρόνον τῶν Ἱερο-
σολύμων κατεσχικῶς βῆσα ὑποσημαίνεται· καὶ
πάμπολλοι ἕτεροι ἐκκλησιῶν πρόεδροι οὐχ ἦτον ἢ
πεντακόσιοι· οἱ δὲ πάντες τὸν τε Λέοντος τόμον,
καὶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι ἀπακέρυξαν σύνοδον. Δει-
κνυσι τοῦτ' ἀληθὲς ἢ παρὰ τῶν ἐν Ἀσίᾳ προέδρων
ἔγγραφίσα δέησις Βασιλίσκου, τῇ Ἐφεσίων μητρο-
πόλει συνελλυθῶτων, ταῦτα πρὸς λέξιν διεξιοῦσα·
« Τοῖς κατὰ πάντα εὐσεβεστάτοις καὶ φιλοχριστοῖς
δεσπόταις ἡμῶν, Βασιλίσκῳ καὶ Μάρκῳ αἰωνοῖς
νικηταῖς, Δύγουστοις. » Καὶ μετ' ὀλίγα· « Διὰ πάν-
των ἐδειχθητε, πνευσθεῖσθε καὶ φιλόχριστοι βα-
σιλεῖς, μισουμένη καὶ πολεμουμένη τῇ πίστει δια-
φθῶς, συμπολεμούμενοι. » Καὶ μεθ' ἕτερα· « Φο-
βερὰ τις ἐκδοχὴ κρίσεως, καὶ θείου πυρὸς ζῆλος,
καὶ ἡ δικαία τῆς ὑμετέρας γαληνότητος κίνησις,
τοὺς ἀντιδιατιθεμένους παραπίδας συμπλέξει, τοὺς
τὴν Θεὸν τὸν δυνατὴν, καὶ τὴν ὑμετέραν τῇ πίστει
κρατυνομένην βασιλείαν, ἀλαζονικῇ τιμωρίᾳ κατα-
ξέσειν ἐπιχειροῦντας, καὶ τῆς ἡμετέρας βραχύτη-
τος πολυτρόπως μὴ φειδομένους, ἀλλ' ἀεὶ συκοφαν-
τοῦντας καὶ καταψευδομένους ἡμῶν, καὶ ἀνάγκη
τινὶ καὶ βίᾳ καθυπογραφάντων ἡμῶν ἐν τοῖς θεοῖς
ἡμῶν καὶ ἀποστολικοῖς ἐγκυκλίοις· ἐν οἷς μετὰ
πάσης χαρᾶς καὶ προθυμίας καθυπεγράψαμεν. »
Καὶ μετέπειτα· « Μηδένα οὖν ἕτερα παρὰ τὰ θεῖα
ὑμῶν ἐγκύκλια προβληθῆναι θελήσετε· εἰδότες ὅπερ
ἔφημεν, ὅτι πᾶς ὁ κόσμος ἀνατραπήσεται πάλιν, καὶ
μικρὰ εὐρεθήσεται τὰ παρὰ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συν-
όδου γενόμενα κακὰ· ἔτινα καὶ τοὺς ἀναριθμή-
τους ἐκαίνους ἐργάσατο φόνους, καὶ τὰ αἵματα τῶν
ὀρθόδοξων ἀδίκως καὶ παρανόμως ἐξέχεε. » Καὶ μετ'
ὀλίγα· « Διαμαρτυρόμεθα ἐνώπιον τοῦ Σωτῆρος
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἑλευθέραν τὴν ὑμετέραν εὐ-
σείθειαν εἶναι. Δεδέμεθα τῆς ἐπενεχθείσης αὐτοῖς
δικαίας, καὶ κανονικῆς καὶ ἐκκλησιαστικῆς κατα-
κρίσεως καὶ καθαιρέσεως, καὶ μάλιστα τῷ τὴν βα-
σιλευούσαν οὐχ ἔσιωξ· ἐπισκοπεῖν διὰ πολλὰ φωρα-
θέντι. »

A nostro adjunctas, si quidem episcopi aut clerici
sint, dignitatem amittere : sin monachi, aut laici,
exsulare, honorumque universorum publicationi et
ultimis subjacere penis. 667 Ita namque, quæ
semper a pietate nostra adorata est sancta et
consubstantialis, quæ res universas condidit atque

consuetudinalis, quæ res universas condidit atque
consubstantialis, quæ res universas condidit atque

CAPUT IV.

*De iis qui circularibus Basilici litteris suscripserunt,
et epistola Asianorum episcoporum, sanctam
quartam synodum perstringens.*

Circularibus istis non modo Timotheus et Pe-
trus, quos diximus, consenserunt : sed Anastasius
etiam, qui post Juvenalem Hierosolymitanam te-
nuit sedem, facillime subscripsit, et quamplurimi
alii ecclesiarum antistites, quingentis non paucio-
res. qui omnes Leonis tomum, et synodum Chal-
cedonensem repudiarent. Declarat id verum. esse
libellus supplex ab Asianis episcopis Ephesi con-
gregatis ad Basiliscum scriptus, qui ad verbum
hæc complectitur : « Modis omnibus piissimis et
Christianissimis dominis nostris, Basilisco et
Marco, perpetuis victoribus, Augustis. » Et post
pauca : « In rebus omnibus piissimi et Chri-
stianissimi principes declarastis, cum invisa et
hostili fide vos egregie bellum gerere. » Et post
alia : « Terribilis quædam expectatio iudicii, et
divini ignis ardor, et justa serenitatis vestræ in-
dignatio, adversarios ad pedes vestros abijciet,
qui potentem Deum et fide confirmatum imperium
vestrum superbæ vindictæ telis petere audent, et
tenuitati nostræ multis modis non parentes, ca-
lumniis et mendacis sycophanticis nos semper
perstringunt, quasi vi et necessitate quadam
adacti, divinis vestris et apostolicis circularibus
litteris subscripserimus, cum id cum lætitia et
alacritate omni fecerimus. » Et postea : « Ne igitur
alias quam sacras circulares vestras litteras edere
atque proponere velitis. Atque illud quod 668
diximus scitote, orbem omnem rursus eversum,
et parva ea visum iri, quæ in Chalcedonensi syn-
odo accidere mala, quæ quidem infinitas etiam
illas patrarunt cædes, et orthodoxorum inique
atque injuste sanguinem effuderunt. » Et post
pauca alia : « Attestamur coram Salvatore nostro
Jesu Christo, liberam esse et innocentem pieta-
tem vestram : a qua justam et canonicam et eccle-
siasticam adversus illos, et maxime contra eum
qui imple episcopatum in urbe imperante ge-
rere multis modis reprehensus est, condemna-
tionis et exauctorationis sententiam ferti peti-
mus. »

CAPUT V.

A

ΚΕΦΑΛ. Ε΄.

De Eutychianis : quæ ad hos fecerit verba Timotheus. De Paulo Ephesi episcopo. Et de prærogativa patriarchatus ejusdem urbis, quam ei quarta synodus ademit, Timotheus vero Ælurus restituit.

Circularibus istis publicatis, ut Zacharias inquit, qui Eutychetis opinionem somniabant, et monasticam vitam sectabantur, perinde atque in lucrum et commodum per circularia scripta, et Timothei honorem inexpectatum incidissent, celeriter ad eum accurrerunt : et cum eo collocti, ubi Dei Verbum nobis juxta carnem, et rursum Patri juxta divinitatem ἐμοῦτον (consubstantiali) esse audire, ad loca sua reversi sunt. Idem memoriam prodidit, Timotheum ex urbe descendente, veluti Alexandriam navigaturum, Ephesum appulisse, et Paulum in throno episcopali collocasse : qui antea quidem a provincialibus episcopis, quemadmodum antiquo more receptum erat, ordinationem susceperat, sede autem sua deturbatus fuerat. Et Ephesiorum etiam urbi antiqua patriarchatus jura, quæ ei Chalcedonensis synodus ademert, restituisse : atque ibi eis rebus peractis, Alexandriam venisse. Ubi statim omnibus persuasit, ut Chalcedonensem synodum anathematice condemnarent, sicuti antea quoque a me est dictum. Multi etiam ei restitere : et ab ejus factione plerique alii, et in primis Theodotus ille, unus ex eis qui a Theodosio Joppæ ordinati fuerant, resilire. Theodosius autem ille est, qui prælonis more, cum Juvenalis Byzantium se contulisset, Hierosolymorum ecclesiam occupa-

669 CAPUT VI.

Ut Acacius Constantinopolitanus et Daniel Stylites Basilisco persuaserint, ut contrarias prioribus pro sancta synodo circularis conscriberet litteras.

Hæc ubi sic Basiliscus egit, Acacio quoque ut circulares ejus litteras reciperet, et synodum Chalcedonensem anathemati subjeceret, per vim institit : cum id jam tres magni throni fecissent. Illum vero vehementer indoluisse, sequæ ipse et thronum suum, atque etiam sanctiorem sacrificii aram pulla veste obduxisse, opinio est. Qui deinde, plebe et monachorum Constantinopolitanorum ordine congregato, strenue tyranno restitit. Quo tempore etiam Daniel ille magnus ex columna descendit, et cum Acacio ecclesiasticos conventus egit. Basiliscus motum plebis urbanæ veritus, in ædes imperiales ex templo reversus est, et senatui indixit, ne molestiam Acacio exhiberent, quod multitudo ad incendendam urbem parata esset. Daniel vero plebis et monachorum multitudine assumpta, ad tyrannum accessit, et propalam libere apud eum de rectis dogmatibus disseruit. Hæc igitur ab Acacio Daniele coactus, circulares priores litteras abnegavit, et constitutionem quæ circulares eas susceptit impetratas prorsus indu-

Περὶ τῶν τὰ Εὐτυχοῦς φρονούντων· οἷα Τιμοθέῳ διελέθησαν· καὶ περὶ Παύλου τοῦ Ἐφεσίου, καὶ τοῦ πατριάρχικου προνομίου αὐτῆς· ἔπειρ ἡ τετάρτη μὲν σύνοδος περιείλε, Τιμόθεος δὲ ὁ Ἀλιουρός τοῦτο αὐτῆς ἐπανεσώσατο.

Τῶν δ' ἐγκυκλίων γραμμάτων διορθούντων, ὡς Ζαχαρία· φησιν, οἱ τὰ Εὐτυχοῦς φανταζόμενοι, καὶ τὸν μονήρη βίον μεταδιώκοντες, ὡσπερ τιμὴ ἔρμα' ἠ περιτυχόντες, τοῖς τ' ἐγκυκλίους καὶ τῇ τιμῇ Τιμοθέου, δρομαῖοι παρ' αὐτὸν ἀφικνούνται· καὶ ἐπὶ ἐς λόγους Τιμοθέῳ ἦσαν, καὶ ἤκουσαν ὁμοούσιον ἡμῖν εἶναι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον κατὰ τὴν σάρκα, καὶ οὕθις τῷ Πατρὶ ὁμοούσιον κατὰ τὴν θεότητα, ἐπὶ τὰ οἰκεία ἐχώρου. Ὁ δ' αὐτὸς ἱστορεῖ καὶ τὸν Τιμόθεον τῆς πόλεως ἐξορμήσαντα ὡς ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρου προσοκέλαι τῇ Ἐφεσίῳ, καὶ Παῦλον αὐτῇ ἐνθρόνισαι· ἔδ· πρότερον μὲν ὑπὸ τῶν τῆς ἐπαρχίας ἐπισκόπων τὴν χειροτονίαν εἰλήφει, ὡσπερ ἡ ἀρχαῖον αὐτῇ ἔθιμον· ἀπεώσθη δὲ τοῦ θρόνου. Ἀποδίδωσι δὲ καὶ ὅπερ εἶχεν ἡ Ἐφεσίῳ πύλις ἐκ παλαιῶν πατριάρχικων δίκαιον· περιείλε δὲ τοῦτο ἡ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος. Καὶ ταῦτα δράσας ὁ Ἀλιουρός, εἰς τὴν Ἀλεξάνδρου κατήρην, ἐξ αὐτῆς πάντας πείθων, τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ἀναθεματίζειν, ὡς μοι καὶ πρότερον εἰρηται. Καὶ πολλοὶ μὲν ἐκείνῳ ἀντίσταντο· ἀποπηδῶσι δὲ καὶ τῆς κατ' αὐτὸν μοίρας· ἄλλοι τε πολλοὶ καὶ Θεοδοσιος ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὑπὸ Θεοδοσίου ἀνὰ τὴν Ἰσπίην χειροτονημένων, ὡς τὴν Ἱεροσολύμων ληστρικῶς ἐπεπήδησεν, ὁπρὶν ἡ Ἰουθενάλιος πρὸς Βυζάντιον ἦλθεν.

ΚΕΦΑΛ. ΣΤ΄.

Ὅς Ἀκακίος ὁ τῆς Κωνσταντινῆος καὶ Δανιὴλ ὁ Στυλίτης ἐπεισαν Βασιλίσκον ἀντεγκύκλια ὑπὲρ τῆς ἀγίας συνόδου γράψαι.

Ἐπὶ δὲ ταῦτα ἔδρασε Βασιλίσκος, ἐπέκειτο καὶ Ἀκακίῳ τὰ ἐγκύκλια δέξασθαι. Καὶ ἠνάγκαζε τὴν ἐν Χαλκηδόνι καὶ αὐτὴν ἀναθεματίζειν τῶν μεγάλων τριῶν Ὁρίων τούτῳ διαπραξαμένων. Τὸν δὲ λίαν περιπαθῆσαντα ἑαυτὸν καὶ τὸν θρόνον καὶ τὸ θυσιαστήριον λόγος μελανοῖς ἀμφιέσαι πίπλους· ἔπειτα τὸν δῆμον καὶ τὸ μοναδικὸν τῆς βασιλευούσης ἀθροίσαντα, γενναίῳ πρὸς τὸν τύραννον ἀντιπαρατάξασθαι· ὅτε καὶ Δανιὴλ ὁ μέγας ἀποβῆ· τοῦ στόλου, συνεκκλησιάσεν Ἀκακίῳ. Βασιλίσκος δὲ τὴν κίνησιν δείσας τοῦ πλῆθους τῆς πόλεως, ἀνεχώρει, ἐπειπὼν τῇ συγκλήτῳ μηδαμῶς δι' ὄχλου Ἀκακίῳ γενέσθαι· ἔτοιμον γὰρ εἶναι τὸ πλῆθος πῦρ ἐνίεναι τῇ πόλει. Δανιὴλ δὲ τὸ πλῆθος παραλαβὼν, καὶ ὄσον τοῦ μοναδικοῦ στέφος, παρὰ τὸν τύραννον ἦει, καὶ παρῆρξεν ὑπὲρ τῶν ὁρῶν διελέχθη δογματῶν· ἐκείνον δὲ ὅτι τὰ Ἀκακίῳ καὶ Δανιὴλ βιαζόμενον, τὰ ἐγκύκλια ἐξαρνήσασθαι, καὶ διατίθειν γράψαι, τὰ ἐκ συναρπαγῆς γενόμενα παντάπαι διακελευομένην ἀργεῖν, καὶ ἀντεγκύκλια γράψαντα τῇ ὑφ' ἑλίον διαπέμπεσθαι, ἀνιέρρηπα τῷ

προτέρων ὑπὲρ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου διεξίδοιτα. Ἀλλ' Ἰσακίος μὲν ὁ τὴν ὅλην πραγματείαν ἐμπροσθὺς συγγραψάμενος παρήκα τῇ κατ' αὐτὸν ἱστορίᾳ τὰ ἀνεγκύκλια· ἐγὼ δὲ που εὐρών, τῇ συγγραφῇ παραθήσομαι. Ἐχουσι δ' ἐπὶ λέξεως οὕτως·

A ceret atque aboleret, edidit, et eam priori illi contrariam in orbem vulgandam misit, quæ aliter longe quam circulares illæ scriptæ fuerant, composita, synodum Chalcedonensem defendit. Cæterum Zacharias, qui rem eam omnem affectibus ductus conscripsit, in historia sua contrarias prioribus circulares litteras prætermisit: quas ego alicubi inventas hic apponam. Earum verba hæc sunt:

ΚΕΦΑΛ. Ζ΄.

Ἄνεγκύκλια Βασιλίσκου.

« Αὐτοκράτορες Καίσαρες Βασιλίσκος καὶ Μάρκος. Τὴν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐν ταῖς καθολικαῖς ἐκκλησίαις κρατήσασιν ἀποστολικὴν καὶ ὀρθόδοξον πίστιν, καὶ μέχρι τῆς ἡμετέρας βασιλείας κρατήσασιν, καὶ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας δὲ βασιλείας κρατούσιν, καὶ εἰς τὸ διηρηκὲς κρατεῖν ὑφείλουσαν, εἰς τὴν καὶ ἰδραπίσθημεν καὶ πιστεύομεν, αὐτὴν μόνην ἀτρωτον καὶ ἀσάλευτον κρατεῖν, τὴν καὶ κρατούσαν καὶ διηρηκῶς πολιτεύεσθαι ἐν πάσαις ταῖς καθολικαῖς καὶ ἀποστολικαῖς ἐκκλησίαις τῶν ὀρθόδοξων θεσπίζομεν, καὶ μηδὲν ἕτερον ζητεῖσθαι. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὰ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας βασιλείας γεγενημένα, εἴτε καὶ ἕτερα ἢ εἰ τι δηροποῦν πίστεως ἕνεκεν, ἢ καταστάσεως ἐκκλησιαστικῆς, ἀργεῖν καὶ πεπαύσθαι προστάττομεν, ἀναθεματιζόμενον Νεστορίου καὶ Εὐτυχοῦς καὶ πάσης ἑτέρας αἱρέσεως καὶ πάντων τῶν ἐκ αὐτὰ φρονούντων. Καὶ περὶ ταύτης τῆς ὑποθέσεως μὴ σύνοδον γίνεσθαι ἢ ἑτέραν ζητήσιν· ἀλλὰ ταῦτα μένειν ἀρραγῆ καὶ ἀσάλευτα. Ἀποδοθῆναι δὲ καὶ τὰς ἐπαρχίας τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ εὐλαβεστάτῳ πατριάρχῳ καὶ ἀρχιεπισκόπῳ Ἀκακίῳ ὧν τὴν χειροτονίαν εἶχεν ὁ θρόνος ταύτης τῆς βασιλείας καὶ ἐνδόξου πόλεως· δηλαδὴ τῶν νῦν διστῶν θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων μενόντων ἐπὶ τῶν οἰκείων θρόνων, μηδενὸς προκρίματος γενομένου μετὰ τὴν τοῦτων τελευτὴν τῷ δικαίῳ τῆς χειροτονίας τοῦ εὐαγοῦς θρόνου ταύτης τῆς βασιλείας καὶ ἐνδόξου πόλεως. Τοῦτο δὲ τὸ θεῖον ἡμῶν θέσπιμα δύναμιν ἐπέχον θείας διατάξεως, οὐδενὶ ἀμφίβολον κατέστηκεν. » Ταῦτα μὲν οὕτως ἐγένετο.

ΚΕΦΑΛ. Η΄.

Ὅς Ζήνων αὐθις εἰς τὴν οἰκίαν ἐπανῆλθεν ἀρχὴν· Βασιλίσκος δὲ διεφύρα.

Ὁ δὲ Βασιλίσκος κατὰ τῆς πίστεως παραταξάμενος, μῖσος παρὰ πάντων ἐκτήσατο· ὁ μεμαθηκότες οἱ Ζήνωνα ἐπιτετραμμένοι πολιορκεῖν, πιστὰ οἱ φυλάξαιν διομοσάμενοι, Ζήνωνι σπένδονται· καὶ τοῦτον λαβόντες· ἐχώρουν ἀνά τὴν βασιλείουσαν· δῶρα τὰ μὲν εὐφρότες, τὰ δ' ὑπερημίνοι λαβεῖν. Φασὶ γὰρ μὴν καὶ τὴν πρωτομάρτυρα καὶ πολυάθλον Θέκλαν εἴβρι μυστικά· ἐκφανείσαν, τὴν τῆς βασιλείας ἀποκατάστασιν αὐθις αὐτῷ βεβαιώσασθαι. Οὐ γενομένου, Ζήνων τῇ μάρτυρι ἀμειβόμενος τῆς μηνύσεως, ἀνὰ τὴν Σελευκίαν μητρόπολιν τέμνος ἀνετίθει ἐξοχῆ μέγιστον, καὶ προύχον ἐν κάλλει, ὁ πολλῶν χρυσῶν καὶ βασιλικῶν κατακόσμηται ταῖς ἀναθήμασιν. Ὁ δὲ Βασιλίσκος τὴν κίνη-

CAPUT VII.

Contrariæ circulares Basilisci litteræ.

« Imperatores Casares, Basiliscus et Marcus. Fidem apostolicam et orthodoxam, quæ jam inde ab initio in catholicis ecclesiis usque ad nostri imperii tempora obtinuit, et sub imperio nostro obtinet, atque adeo in perpetuum obtinere debet, in quam etiam baptizati sumus, quam et credimus, eam ipsam solam inviolatam atque inconcussam obtinere, et obtinentem perpetuo celebrari in omnibus orthodoxorum catholicis et apostolicis ecclesiis, **670** neque quidquam aliud requiri debere, sancimus. Proinde quidquid sub imperio nostro actum editumque est, sive circulares litteræ, seu scripta alia, quæcunque tandem ea sint, professionis fidei aut ecclesiasticæ constitutionis gratia promulgata, irrita et abrogata esse jubemus. Nestorium et Eutychetem, nec non hæreses omnes, et eos qui idem cum illis sentiunt, universos anathemate condemnamus. Decernimus quoque, de fidei causa neque synodum cogi, neque questionem aliam inferri, sed hæc quam approbamus firma et inconcussa manere: provincias etiam reddi debere sanctissimo et religiosissimo patriarchæ et archiepiscopo Acacio, quarum antistitium ordinationem imperantis hujus et inclytæ urbis thronus habuit: ita videlicet, ut Dei amantissimi qui nunc sunt episcopi, in sedibus suis permaneant: neque post obitum illorum, præjudicium aliquod adversus jura ordinationis sacri throni imperantis hujus et inclytæ urbis creetur. Atque divina hæc sanctio nostra vim sacræ constitutionis habens, ne cui in dubium aut controversiam vocetur. » Hæc sic acta.

CAPUT VIII.

Ut Zeno rursus in imperium suum sit restitutus, Basiliscus autem interierit.

Porro Basiliscus quod adversus fidem bellum gereret, odium omnium incurrit. Quod ubi cognovire, quibus Zenonis obsidio commissa fuerat, juramento interposito se fidos illis futuros, Zenoni conciliati sunt: eoque recepto, ad urbem imperantem ire contenderunt: cum quidem dona ab eo partim jam accepissent, partim se accepturos esse stipulati essent. Ferunt sane quidam protomartyrem, quæ multum et strenue decertavit, Theclam, arcanis quibusdam visionibus illi restitutionem imperii confirmasse. Quapropter Zeno ut martyri de ejusmodi denuntiatione gratiam referret, in metropoli Seleuciæ, delubrum amplitudine maximum et pulchritudine præstantissimum

condidit, quod multo auro et imperialibus donariis A exornavit. Basiliscus de Zenonis motu certior factus, consobrinum suum Harmatium (1) copiarum in Thracia ducem, qui progressum illius impelleret, adversus eum misit, 671 eumque jurejurando sane quam horrendo, ne se unquam Zenoni conjungeret, obstrinxit. Harmatius cum Zenone ad Nicæam congressus, in eum illum coniecit metum, ut frustra se rem quam conficere nequiret, aggredi putarit: nisi donis ac pollicitationibus Harmatium, se videlicet Basiliscum filium ejus Cæsarea tænia exornaturum esse, expugnaret. Atque ita hunc quoque jurisjurandi religionem parvifacientem, Zeno adversus Basiliscum in partibus suis habuit. At Basiliscus his rebus cognitis, statim sententiam mutavit: et imperiali corona sacræ mensæ B imposita, supplex ipse cum Zenonide (2) ad baptisterium confugit. Zeno confestim Constantinopoli exceptus, primum ecclesiam n agnam, deinde cum apparatu et comitatu maximo imperialem regiam ingressus est. Basiliscus autem cum viginti menses in Romæno imperio tyrannus fuisset, in Cappadociam moriturus missus est: atque in mansione quadam seu militari diversorio (3), cui Acusi nomen est, cum uxore et liberis interfectus est. A Zenone statim Circenses ludi editi. Deinde is, pro eo atque paulo ante se facturum juraverat, Harmatii quidem filium Basiliscum ad Cæsaris dignitatem extulit: postea autem Harmatium, quod eum non magis sibi, quam Basilisco fuisset, fidum fore arbitraretur, jugulari jussit: filium porro ejus Cæsarem sacerdotem fecit, qui deinde multo post ecclesiam Cyzicciam optime admini-

σιν ἐκμαθῶν Ζήνωνος, τὸν ἀνεψιὸν Ἀρμάτιον ἐπεμψε στρατηγὸν τῶν ἐν Θράκη καθιστώτα δυνάμεων, ἐκείνον ἐπὶ τὰ πρόσω εἶναι κωλύσοντα, ἕρκοις φρικτοῖς τοῦτον ἀσφαλίσταμενος μὴ σπεισασθαι ποτε Ζήνωνι. Ὁ δ' ἐν Νικαίᾳ συμβαλὼν ἐκείνῳ, ἐπὶ τόσον ἐκείνον κατέπληξεν, ὡς λογίσασθαι ἀνηνύτοι: δῆτα ἐπιχειρεῖν, εἰ μὴ δῶροις ὑποφθείρας τοῦτο, Ζήνων καὶ ὑποσχέσειν, ὡς ἄρα τῇ Καισαρικῇ ταινίᾳ τὸν ἐκείνου υἱὸν Βασιλίσκον κοσμήσοι, κατὰ τοῦ κρατοῦντος καὶ τοῦτον ἔσχεν, ἐν δευτέρῳ τὰ τῶν ὄρων δὴ θέμενον. Ὁ μὲν οὖν Βασιλίσκος ταῦτα μαθὼν, εὐθύς ὑπαχώρει· καὶ τὸν βασιλικὸν στέφανον τῇ θείᾳ τραπεζῇ ἐνθέμενος, αὐτῶ: σὺν Ζηωνίδι ἐπὶ τὸ βαπτιστήριον ἰκέτης προσέφερεγε. Ζήνων δ' ἐξ αὐτῆς τῆ Βύζαντος παροδεχθεὶς, πρῶτον μὲν ἐπὶ τὸν μέγαν ἤει νέων ἐπειτα ἐχώρει σὺν πομπῇ μεγίστῃ πρὸς τὰ βασίλεια. Βασιλίσκος δὲ κ' μῆνας τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν τυραννήσας, ἐπὶ τὴν Καππαδοκίαν ἐπέταλλετο τσὸνηζόμενος· καὶ ἐν τινὶ σταθμῷ Ἀκουσῶ λεγομένῳ σὺν γυναικὶ καὶ τέκνοις δέχεται τὴν σφαγὴν. Ἰππικὸν δ' εὐθύς ποιήσας Ζήνων κατὰ τοὺς πρόβραχέας δολίνα: ὄρκους, τὴν μὲν Ἀρμάτιου υἱὸν Βασιλίσκον τῇ τοῦ Καίσαρος ἀξίᾳ τιμᾶ: ἔς ὑστερον δὲ λογισάμενος ὡς Ἀρμάτιος οὐδαμῶ: οἱ αὐτῶ τὰ πιστὰ φυλάξοι ὡσπερ οὐδὲ Βασιλίσκῳ, κελεύει τοῦτον σφαγῆναι· τὸν δ' ἐκείνου υἱὸν τὸν Καίσαρα ἱερέα ἐχειροτόνει. Πολλῶ δὲ ὑστερον οὗτος καὶ τὴν Κυζικηνῶν ἐκκλησίαν ἐποίησεν ἀριστά.

CAPUT IX.

Episcopi Asiani libellum pœnitentiæ ad Acacium mittunt, de synodo eum placantes.

Zeno simul atque in imperium restitutus est, per constitutionem scriptam quamprimum, quidquid a tyranno Basilisco per circulares litteras contra fidem novatum fuerat, abrogavit. Quod ubi Asiani episcopi intellexerunt, missis ad Acacium Constantinopolitanum episcopum pœnitentiæ libellis, gratiam sibi fieri petierunt: illa deprecatione usi, quod non sua sponte, sed vi maxima adacti circularibus subscripsissent. Eamque rem 672 ita et non aliter se habere, et se Chalcedonensi synodo assentiri, atque juxta ejus decretum et antea credidisse, et nunc credere, juramento confirmarunt. Episcoporum scriptum hoc erat: «Acacio sanctissimo et piissimo sanctissimæ quæ apud imperantem Constantinopolim, novam Romam, est Ecclesiæ patriarchæ.» Et post pauca: «Recte sane ad nos venit, qui locum etiam vestrum

(1) Procopius *Armatium* nominat.

(2) *Adi Zenobium* vocant.

(3) Basiliscum tyrannum cum uxore et filiiis Zeno in Cappadociam misit hiemis tempore, eosque neque veste neque cibariis juvari jussit. Unde brevi se invicem complexi, collacrymantes misere perierunt. (Procop.) Ille inexplebilis avaritiæ fuit. Nam

ΚΕΦΑΛΑ. Θ'.

C

Ἐπιτομὴ τῆς Ἀσίας ἐπισκοποῦ βιβλίου μετανοίας Ἀκακίῳ ἀπέστειλαν ἡμεροῦμενοι ἐκείνῳ διὰ τὴν σύνοδον.

Zήνων δὲ ἅμα τῶ τῇ ἀρχῇ καταστῆναι, ἔγγραφον νόμον ἐτίθει, ὃς προτροπὴν ἀνήρει, ὅσα τῶ τυράννῳ Βασιλίσκῳ τοῖς ἐγκυκλίοις ἐνεωτερίσθη κατὰ τῆς πιστεως· ὃ οἱ τῆς Ἀσίας μαθόντες ἐπισκοποι, βιβλία μετανοίας ἐπιπέμποντες Ἀκακίῳ τῶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκόπῳ, συγγνώμην ἤτουν, παραιτούμενοι, ὡς οὐχ ἐκόντες, ἀλλ' ἀνάγκῃ πλείστη τοῖς ἐγκυκλίοις καθυπογράψαι· ὅρκους τε τοὺς λόγους κατασφαλίζοντο, ἧ μὴ οὕτως ἔχειν καὶ οὐχ ἑτέροι: καὶ τῇ ἐν Χαλκηδόνι συνόδῳ τίθεσθαι, καὶ κατ' ἐκείνῳ πιστεύειν καὶ νῦν καὶ πρότερον. Ἡ δὲ τῶν ἐπισκόπων γραφὴ τούτοις τοῖς γράμμασι περιεληπτο· «Ἀκακίῳ τῶ ἀγιωτάτῳ καὶ δσιωτάτῳ πατριάρχῃ τῆς κατὰ τὴν βασιλεύουσαν Κωνσταντινουπόλιν νέαν Ῥώμην ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας.» Καὶ μετ' ὀλίγα: «Ἐφθασεν ἐγ' ἡμᾶς πρεπόντως ποιῶν ὁ καὶ τὸν ἡμέτερον ἀνακλη- et ab ecclesiarum antistitibus pecuniam exegit: et a tenuibus opificibus manuum labore vitæ sumptus tolerantibus, excutiendis non abstinnit. Quapropter ob ejusmodi exactiones lacrymis plena erant omnia. Sub Leone is pro Rustico copiarum militarium dux lectus. (Suid.)

ρώσων τόπον. ἰ Καὶ μεθ' ἕτερα· ἰ Διὰ δὲ τῶν λι-
βέλλων γνωρίζομεν ὑπεγεγραφήκηναι οὐ κατὰ
πρόθεσιν, ἀλλ' ἐξ ἀνάγκης· γράμμασι καὶ ῥήμασιν,
ἀλλ' οὐ καρδίᾳ συνθέμενοι τούτοις. Ταῖς γὰρ ἡμῶν
ἀπροσδέκτοις· πρεσβείαις· οὐν ἐπινεύσει τοῦ Κρείττο-
νος καὶ παρελήφμεν παρὰ τῶν τῆς οἰκουμένης
φωστήρων· τριακοσίων δέκα καὶ ὀκτώ καὶ τῶν ρ'
ἀγίων Πατέρων πιστεύομεν, πρὸς τούτοις καὶ τοῖς
ἐν Χαλκηδόνι· εὐσεβῶς καὶ ὀρθῶς τυπωθεῖσι παρὰ
τῶν ἐν αὐτῇ συναχθέντων θεῶν Πατέρων. ἰ Ταῦ-
τά μὲν οἱ ἐπίσκοποι· Ἐφε' οὖν Ζαχαρίας ὁ ταῦτα
ἐμπαθῶς συνταξάμενος, τούτοις ἔφθη συκοφαντή-
σας· εἶτε καὶ αὐτοὶ διεψεύσαντο, ὡς παρὰ γνώμην
τῶν ἐγκυκλίῳ ὑπέγραψαν, καὶ ταῦτα Ἀκακίῳ γε-
γραφέτες, οἷα μικρὸν ἀνωθεν διεξήλομεν, ἀκρι-
βῶς συνορᾶν οὐκ ἔχω. Καὶ τὰ μὲν ᾧδε πη ἔσχε.

ΚΕΦΑΛ. Ι'.

Ἦς ἀπέλασε Ζήνων τὸν Κναφέα Πέτρον τῆς
Ἀντιόχου καὶ ἐτέρους· Καλανδίῳ δὲ τὸν
θρόνον αὐτοῖς ἐπέτερε. Καὶ περὶ τῆς ἀνακο-
μιδῆς τοῦ λευθάνου τοῦ ἀγίου Εὐσταθίου
Ἀντιοχείας.

Ζήνων δὲ τὸν μὲν Κναφέα Πέτρον, ἅτε ὑπὸ Βα-
σιλίσκου ἀνακληθέντα, τῆς Ἀντιόχου ἐξήλαυεν.
Κα' αὐθιῶν· δὲ τῷ μετὰ Στέφνον τὴν ἐπισκοπὴν
ἐνεχείριζεν αὐτοῖς. Καὶ Παῦλον δὲ τῆς Ἐφέσου ἐδίω-
κε· καὶ Νεστόριον τῆς Ταρσοῦ, καὶ Κύρον ἀφίστα
Ἱεραπόλεως· Χαλκηδόνος· τε Ῥωμανὸν, καὶ Σημο-
σάτων Εὐσέβιον, Μοφουστίας δὲ Ἰουλιανὸν, Παῦ-
λον Κωνσταντίνης, καὶ Ἀνδρέαν Θεοδοσιουπόλεως.
Ὁ δὲ Καλανδίῳ οὐδένα προσέτετο, εἰ μὴ προτερον
τὴν Πέτρον ἀναθεμάτισαι, καὶ τὸ Βασιλίσκου ἐγκύ-
κλια· Αἰτίσας δὲ Ζήνωνα καὶ τὸ λευθάνον Εὐσταθίου
τοῦ θεοῦ ἀπὸ Φιλίππων τῆς Μακεδόνων, ἐνθα
ἐξήριστος τὸν βίον ἀπέλιπε, σὺν τιμῇ πολλῇ εἰς
Ἀντιόχειαν ἤγαγε, πρὸ ὀκτωκαίδεκα μιλίων πάση·
σχεδὸν προχυθείσης τῆς πόλεως, καὶ σὺν χαρᾷ
πλείστη προσηκαμένης. Οἱ δὲ δι' αὐτὸν εἰσέει· τῆς
Ἐκκλησίας διακριθῆμενοι, ἐκατὴν παρρηχικότων
ἐνιαυτῶν, τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐνώθησαν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Ἦς μετὰ Τιμόθεον τὸν Ἀλιουρον Πέτρος ὁ Μογ-
γός γίνεται ἐν Ἀλεξανδρίᾳ· εἶτα πάλιν Τι-
μόθεος ὁ Σαλοφακίολος· εἶτα Ἰωάννης ὁ Τα-
δερνησιώτης· καὶ μετὰ τούτων αὐτοῖς ὁ Μογ-
γός Πέτρος, δεξάμενος τοὺς ἀπὸ Προτερίου,
καὶ τῷ ἐνωτικῷ καθυπογράψας τοῦ Ζήνωνος.

Πρὸς βουλῆς δ' ἦν Ζήνωνι καὶ Τιμόθεον τὸν Ἀ-
λιουρον ἀπελάσαι τῆς Ἀλεξανδρείας. Γνοὺς δὲ εἰς
βαθὺ γῆρας ἐληλακότες, καὶ ἤδη πρὸς ταφήν ὄντα,
τὸ βούλευμα διεκώλυσεν. Ὁ δὲ μετ' οὐ πολὺ πρὸς
τὰ κατωτέρω μετεχώρει δικαιοτήρηξ. Ἀλεξανδρεῖς
δ' αὐθενεῖς χρησάμενοι, χειροτονοῦσι φησὶ ποιμένα,
πολλῶν τῇ δυσσεβεῖς χειρὸν τοῦ Αἰλουρου, Πέτρον
ἕτερον, Μιγγλὸν τὸ ἐπώνυμον· ἐνδὸς ὧ· φασὶ καὶ
δύο ἐπισκόπων τὴν χειροτονίαν τελέσαντος, καὶ

(1) Evagr. lib. iii, cap. 9.

continebit. ἰ Et rursum : ἰ Per libellos sup-
plices significamus, subscripsisse nos non ex
animi sententia, sed necessitate coactos, litteris
tantum et verbis, non autem animi destinatione,
circularibus illis assentientes. In acceptabilibus
enim precationibus nostris, annuente Deo, quæ a
totius orbis luminaribus trecentis decem et octo,
et rursum a centum quinquaginta sanctis Patribus
accepimus, ad hæc quæ a divinis patribus Chalce-
done congregatis, pie et recte constituta sunt, ea
credimus. ἰ Hæc episcopi scripsere. Sive autem
Zacharias, qui hæc affectibus ductus conscripsit,
sycophantice hoc illis impexit : seu ipsi episcopi,
quod præter animi sententiam circulari constitu-
tioni subscripserint, cum ita ad Acacium scribe-
rent, ut paulo ante narravimus, mentiti sunt, dis-
picere et pronuntiare certo non possum. ἰ Hæc
certe sic habuere (1).

CAPUT X.

Ut Zeno Petrum Cnapheum, et item alios Antiochia
expulerit, et Calandioni episcopatum ejus commi-
serit. De reductione reliquiarum sancti Eustathii
Antiocheni.

Zeno Petrum Cnapheum, ut qui a Basilisco re-
vocatus esset, Antiochia expulit, et Calandioni
Stephani successoris episcopatum restituit. Paulum
etiam Epheso exegit, Nestorium item Tarso, et
Cyrum Hierapoli, Romanum Chalcedone, Samosa-
tis Eusebium, Mopsuestia Julianum, Paulum Con-
stantia, et Andream Theodosiopoli. Calandioni
autem neminem ad communionem admittebat,
qui non prius Petrum et circularia Basilisci ana-
themate confodisset. Ac de Zenonis voluntate et
consensu, divi Eustathii, qui Philippis apud Ma-
cedones in exilio vitam finierat, reliquie cum
reverentia multa Antiochiam reductæ sunt : **673**
quas cum lætitia summa civitas ea ad decimum
octavum fere lapidem extra urbem effusa excepit.
Atque illi qui ad hoc usque tempus ab Ecclesia
secesserant, annis centum elapsis, Ecclesiæ tandem
prorsus uniti sunt.

CAPUT XI.

Ut Alexandria Timotheo Aeluro Petrus Moggus,
Moggo Timotheus Salophaciolus, huic porro Johan-
nes Tabennesiotes, huic autem rursum Petrus
Moggus, eis qui Proterium sectati fuerant ad se
receptis, et Zenonis Henotico, huic est. concil-
iario seu pacificatorio edicto comprobato, suc-
cesserit.

Constituerat Zeno Timotheum quoque Aelurum
Alexandria ejicere. Postquam autem ad multam
eum senectutem pervenisse, et jam non longe a
sepulchro abesse cognovit, consilium mutavit. Atque
ille paulo post ad inferorum migravit judicium.
Alexandrini autem potestate sibi et auctoritate
Aeluro longe deteriolem, Petrum alterum cogno-
mento Moggum : quem unus et alter sicuti ferunt,

episcopi consecrarunt, quibus legitime dignitas A
adempta fuerat. Quod ubi Zeno rescivit, eos qui
illum episcopum legerant, morte multavit. Timotheum autem Salophaciolum, Proterii successorem, qui Canobi (sicuti diximus) debebat, in sedem suam restituit, cui Moggnis diebus triginta sex incubaverat. Ac Timotheus quidem imperatoris litteris thronum suum ita recuperavit. Brevi vero post consilium quidam ceperunt legatum ad imperatorem mittendi, Joannem presbyterum Tabennesiotam, qui œconomus templi honorandi Pæcuroris et Baptistæ creatus fuerat : ut ibi episcopus eorum inter homines esse desiisset, Alexandrini potestatem episcopi quem vellent eligendi haberent. Qui legatus ubi compertus est sibi ipsi episcopatum precari, quemadmodum Zacharias inquit, postquam imperatori juravit, haud unquam se Alexandriae thronum recepturum esse, domum reversus est, et imperator constitutione, ut post obitum Timothei, Joanne excepto, cathedram episcopalem Alexandriae, quem ibi clerus et populus legisset sortiretur, sancivit. Non multo post Timotheo defuncto, Joannes pacta conventa et jusjurandum parvi pendens, pecunia quibusdam, ut 674 idem Zacharias ait, corruptis, ad episcopatum conscendit. Quod ubi factum est, Zeno illum quidem rejici jussit, suggestionem autem Acacii scriptum ad Alexandrinos, quod ἐνωτικόν, hoc est, unionis conciliatorium vocavit, dedit : in quo præcepit, ut thronus Petro Moggo reddatur, siquidem ille scripto ei subscribere, et Proterii sectatores recipere, quartamque synodum approbare vellet. Hanc rei ejus dispositionem, de Acacii sententia (sicuti dixi) constitutam, Pergamius, qui nuper admodum Ægyptiæ provinciæ præfectus declaratus fuerat, Alexandria pertulit. Is postquam eo pervenit, et Joannem Romam profugisse comperit, cum Petro Moggo collocutus, ut hereticum Zenonis scriptum reciperet, ei persuasit, et eos præterea qui ab Ecclesia secessissent. Illi tunc ei statim subscripsit : et cum Alexandriae publicus populi conventus celebraretur, quia hereticum Zenonis omnibus placuit, eos quoque qui propter Proterii partes secesserant, admisit. Atque ubi orationem non ita longam ad populum habuit, quam ad ecclesiasticum plebis conventum composuerat, postea etiam Zenonis constitutionem multitudini recitavit, hisce verbis compositam :

CAPUT XII.

De Zenonis edicto, quod pacificatorium est dictum, neque rejiciens neque comprobans Chalcedonensem synodum.

Imperator Cæsar Zeno pius, victor, triumphator, maximus, semper colendus, Augustus, Alexandrinis, et qui per Ægyptum et Libyam et Antapolim sunt, religiosissimis episcopis et clericis, et mona his et laicis. Cum imperii nostri initium et conservationem, tum autem opes atque armaturam inexpugnabilem persuasum habeamus esse,

τούτων δ' ἐνδίκως τὴν ἱερουσύνην ἀφαιρεθέντων. Ὁ δὲ Ζήνων μαθὼν, τοὺς μὲν ψηφισαμένους θανάτου ζημίᾳ ἐτίμα· Τιμόθειον δὲ τὸν μετὰ Προτέριον, ᾧ Σαλοφακίολος τὸ ἐπίκλην, ὡς περ ἐφημεν, ἐν Κανόβῳ ποιούμενον τὰς διατριβὰς, ἐπανάγει αὐθις τῷ θρόνῳ, ἐφ' ἡμέραις τριακονταξέ τοῦ Μογγοῦ Πέτρου τοῦτῳ διαγαγόντος. Ἄλλὰ Τιμόθειος οὕτω βασιλεῖος γράμμασι τὸν οἰκίον θρόνον ἀπέλαβε. Μετ' οὐ πολὺ δὲ βουλήν ἔνοι· ἐτίθεντο βασιλεῖ στελαί πρέσβιν, Ἰωάννην πρεσβύτερον τὸν Ταβεννησιώτην, εἰς οἰκονόμον ἀποτεταγμένον τοῦ νεῦ τοῦ τιμίου Προδρόμου καὶ Βαπτιστοῦ ὡς ἂν εἴ γε συμβαίῃ τὴν σφῶν ἐπίσκοπον ἐξ ἀνθρώπων γενέσθαι, ἐξῆν εἴη Ἄλεξανδρεῦσιν ὅν ἂν ἔλοιτο ψηφισασθαι πρόεδρον. Ἐαυτῷ δὲ φωραθεὶς ὁ πρέσβις μνόμενος τὴν ἐπισκοπὴν, ὡς Ζαχαρίας φητίν, ὄρκους δοὺς βασιλεῖ, μὴ ποτ' ἐκείνον τὸν τῆς Ἄλεξάνδρου ἐγχειρισθῆναι θρόνον, ἀνέστρεψεν ὀπίσθην, τοῦ βασιλέως θεοσίσαντος, μετὰ τὸ ἀποδιδῶναι Τιμόθειον πλὴν Ἰωάννου ἐκείνον τὴν καθέδραν κληρώσασθαι ὅν ἂν ὁ κληρὸς καὶ τὸ πῆθος ἐπιλέξῃται. Μετ' οὐ πολὺ δὲ Τιμοθέου τὸ βιούν μεταλλάξαντος, Ἰωάννης τὰς συνθήκας τῶν ὄρκων παρ' οὐδὲν λογισάμενος, χρήμασι τινας ὑποφείρας, ὡς ὁ αὐτὸς Ζαχαρίας φησίν, εἰς τὴν τῆς ἐπισκοπῆς καθέδραν ἀνάγεται. Οὗ γενομένου, ἐκείνον μὲν ἀπελαθῆναι Ζήνων ἐκέλευεν, ὑποθήκας δὲ Ἀκακίου καὶ κῆρς Ἄλεξανδρεῖς ἔγραψεν, ὃ δὲ Ἐνωτικὸν κατωνόμασε θεοσίζων Πέτρῳ τῷ Μογγῷ αὐθις ἀποδοθῆναι τὸν θρόνον, εἴπερ ἔλοιτο καθυποσημαίνειν τῷ γράμματι, καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς μοίρας Προτερίου δέχεσθαι, καὶ μὴ τὴν τετάρτην ἐκτρέπεισθαι σίνδοον. Ἦν δὲ οἰκονομίαν γνῶμῃ Ἀκακίου συνθετεμένην, ὡς εἴρηται, Περγάμιος διεκόμιζεν, ἄρτι τῆς Αἰγυπτιακῆς διοικήσεως τὴν ὑπαρχον ἀξίαν ἐγχειρισθεὶς. Ὁ δὲ τῆ Ἄλεξάνδρου προσεσχικῶς, τὸν μὲν Ἰωάννην φυγάδα ἐς Ῥώμην γενέσθαι ἐμάνθανε· Πέτρῳ δὲ τῷ Μογγῷ περιτυχῶν, πείθει μὲν τὸ ἐνωτικὸν Ζήνωνος δέχεσθαι, καὶ τοὺς τῆς Ἐκκλησίας διασταμένους. Καὶ τὸν μὲν τόμον εὐθὺς καθυπέργραφε· δημοταλοῦς δὲ πανηγύρεως ἀνά τὴν Ἄλεξάνδρου τελουμένης, ἐπεὶ καὶ πᾶσι τὸ ἐνωτικὸν Ζήνωνος εἰς ἀρέσκειαν ἦν, δέχεται Πέτρος καὶ τοὺς ἀπὸ Προτερίου δισταμένους. Μετρίαν δὲ προσφώνησιν τῷ λεψ' ἀνειπῶν, ὃ ἐπ' ἐκκλησιάζει τοῦ δήμου συντάξεν, ἔπειτα καὶ τὸ ἐνωτικὸν Ζήνωνος τῷ πλήθει ὑπανεγίνωσσε τάδε διαγορευῶν·

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ΄.

Περὶ τοῦ λεγομένου ἐνωτικοῦ τοῦ βασιλέως Ζήνωνος· μίτη ἀποτρεπόμενον μίτη δεχόμενον τὴν ἐν Χαλκηδόνι ἀγίαν σύνοδον.

Ἐ αὐτοκράτωρ Καῖσαρ Ζήνων, εὐσεθῆς, νικητῆς, τροπαιούχο, μέγιστος, ἀειδέεστος, Αὐγουστος, τοῖς κατ' Ἄλεξανδρείαν καὶ Αἰγυπτον καὶ Λιβύην καὶ Πεντάπολιν εὐλαβεστάτους ἐπισκόποις καὶ κληρικοῖς καὶ μοναχοῖς καὶ λαϊκοῖς. Ἀρχὴν καὶ σύστασιν δύναμίν τε καὶ ὄπλον ἀκαταμάχτην τῆς ἡμετέρας· εἰδότες βασιλείας τὴν μόνην ὀρθὴν καὶ ἀληθῆ· ἡ

πίστιν, ἦντινα διὰ τῆς θείας ἐπιφοιτήσεως; ἐξέθεντο μὲν οἱ ἐν Νικαίᾳ συναθροισθέντες τριακῆσσι δεκαοκτῶ ἅγιοι Πατέρες, ἐβεβαίωσαν δὲ οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑκατὸν καὶ πενήκοντα ὄμοκω; ἅγιοι Πατέρες συνελθόντες, νύκτωρ τε καὶ μεθημέραν πάση προσευχῇ καὶ σπουδῇ καὶ νόμοις κεχρήμεθα πληθυνθῆναι δι' αὐτῆς τὴν ἀπανταχόσε ἁγίαν τοῦ Θεοῦ καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν, τὴν ἀφθαρτον καὶ ἀτελεύτητον μητέρα τῶν ἡμετέρων σκήπτρων· εἰρήνη τε καὶ τῇ περὶ Θεὸν ὁμονοίᾳ τοῦς εὐσεβεῖς λαοῦ; διαμένοντας, εὐπροσδέκτους τὰς ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας βασιλείας ἰκετείας προσφέρειν, σὺν τοῖς θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις, καὶ θεοσεβεστάτοις κληρικοῖς καὶ ἀρχιμανδρίταις καὶ μονάζουσι. Τοῦ γὰρ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας σαρκωθέντος καὶ τεχθέντος, τὴν ἐκ συμφωνίας δοξολογίαν καὶ λατρειαν ἡμῶν ἔπαινούντος καὶ ἐτοιμῶς δεχομένου, τὰ μὲν τῶν πολεμίων ἐκτριβήσεται καὶ ἐξαλειφθήσεται γένη· πάντες δὲ τὸν οἰκεῖον ὑποκλινοῦσιν αὐχένα τῷ ἡμετέρῳ μετὰ Θεοῦ κράτει. Εἰρήνη δὲ καὶ τὰ ἐκ ταύτης ἀγαθὰ, ἀέριων τε εὐκрасία, καὶ καρπῶν εὐφορία, καὶ τὰ ἄλλα δὲ τὰ λυσitelούντα τοῖς ἀνθρώποις φιλοτιμηθήσεται. Οὕτως οὖν τῆς ἀμωμήτου πίστεως ἡμᾶς τε καὶ τὰ Ῥωμαϊκὰ περιτωζούσης πράγματα, δεήσεις ἡμῖν προσεκεμισθησαν παρὰ Θεοσεβῶν ἀρχιμανδριτῶν καὶ ἐρημιτῶν; καὶ ἐτέρων αἰδοσίων ἀνδρῶν, μετὰ θαυρῶν ἰκετεύοντων ἔνωσιν γενέσθαι ταῖς ἁγιωτάταις ἐκκλησίαις, συναφθῆναι τε τὰ μέλη τοῖς μέλεσιν, ἅπερ ὁ μισόκαλος ἀπὸ πλείστον χρόνων χωρῆσαι κατηπεύχθη, γινώσκων ὡς εἰ ὀλοκλήρῳ τῷ τῆς Ἐκκλησίας σώματι πολεμῆ, ἡττηθήσεται. Συμβαίνει γὰρ ἐκ τούτου καὶ γενεὰς ἀναριθμήτους εἶναι, ὅσας ὁ χρόνος ἐν τοσοῦτοις ἔτει τῆς ζωῆς ὑπεξήγαγε· καὶ τὰς μὲν τοῦ λουτροῦ τῆς παλιγγενεσίας ἐστερημένους ἀπελθεῖν, τὰς δὲ τῆς θείας κοινωνίας μὴ μετασρούσας πρὸς τὴν τῶν ἀνθρώπων ἀπαρτήτητον ἐκδημίαν ἀπαχθῆναι, φόνους τε τολμηθῆναι μητρους, καὶ αἱμάτων πλήρη μὴ μόνον μολυνθῆναι τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἀέρα. Ταῦτα τίς οὐκ ἂν εἰς τὴν ἀγαθὴν μετασκευασθῆναι προσεύξοιτο; Διὰ τοῦτο γινώσκων ἡμᾶς ἐσπουδάσαμεν, ὅτι καὶ ἡμεῖς καὶ αἱ πανταχοῦ ἐκκλησίαι, ἕτερον σύμβολον ἢ μάθημα, ἢ ὄρον πίστεως, ἢ πίστιν, πλην τοῦ εἰρημένου ἁγίου συμβόλου τῶν τῆς ἁγίων Πατέρων, ὅπερ ἐβεβαίωσαν οἱ μνημονευθέντες ἅγιοι Πατέρες, οὔτε ἐσχάκαμεν, οὔτε ἔχομεν, οὔτε ἐξομεν, οὔτε ἔχοντας ἐπιστάμεθα· εἰ δὲ καὶ ἔχοι τις, ἀλλότριον αὐτὸν ἡγούμεθα· τοῦτο γὰρ καὶ μόνον, ὡς ἔφαμεν, τὴν ἡμετέραν περισώζειν τεθαυρήκαμεν βασιλείαν. Καὶ πάντες δὲ οἱ λαοὶ τοῦ σωτηριώδους ἀξιούμενοι φωτισματος, αὐτὸ καὶ μόνον παραλαβάνοντες βαπτίζονται. Ὡς καὶ ἐξηκολούθησαν οἱ ἅγιοι Πατέρες, οἱ ἐν τῇ Ἐφεσίῳ συνελθόντες· οἱ καὶ καθελόντες τὸν ἀσεβῆ Νεστόριον καὶ τοῦς τὰ ἐκείνου μετὰ ταῦτα φρονούντας. Ὅντινα καὶ ἡμεῖς Νεστόριον ἅμα Εὐτυχεῖ τάναντία τοῖς εἰρημένοις φρονούντας ἀναθεματίζομεν· δεχόμενοι καὶ τὰ ἐβ' κεφάλ-

A solam rectam et veram fidem quam divina inspiratione Nicææ trecenti decem et octo sancti Patres congregati promulgaverunt, et Constantinopoli centum quinquaginta item sancti Patres coacti confirmaverunt, diu noctuque precationibus, studiis legibusque nostris omnibus hoc agimus, ut per eam ubique locorum sancta Dei catholica et apostolica Ecclesia incrementa capiat, **675** quæ incorruptibilis et immortalis sceptrorum nostrorum mater, et pii populi nostri in pace religionis divinæ concordia persistentes, acceptabiles pro imperio nostro preces una cum Dei amantissimis episcopis et piissimis clericis et archimandritis et monachis fundant. Cum enim magnus Deus et Salvator noster Christus Jesus, qui ex sancta Virgine et Dei **B** Genitrice Maria incarnatus et natus est, glorificationem et sacrum cultum nostrum consentientem laudaverit, benigneque susceperit, tum gentes hostiles conterentur atque exstinguentur, et omnes colla sua imperio secundum Deum nostro submittent: pax etiam, et quæ ex pæce proveniunt bona, cæli salubritas, frugum ubertas, aliaque quæ hominibus commoda sunt, liberaliter suppeditabunt. Itaque cum fides irreprehensibilis et vos et imperium Romanum sic conservet, preces nobis a piis archimandritis et eremitis, aliisque venerandis viris oblatæ sunt: qui cum lacrymis nobis supplicarunt, ut unionem in sanctissimis Ecclesiis fieri, et membra membris conjungi, quæ honestatis pietatisque inimicus ab annis plurimis segregare est conatus, curaremus. Qui quidem inimicus bene novit, si **C** integro et conjuncto Ecclesiæ corpori bellum inferat, victum se iri. Nam ex hoc factum est, ut infinitæ gentes et generationes, quas tot annorum tempora ex hac vita subdlexerunt, partim absque lavacri regeneratione obierint, partim sine divinæ communionis percèptione ad inevitabilem illam omnium migrationem transierint: et ut cædes innumerabiles patratæ sint, ita ut sanguinis unda non solum terra, verum etiam aer ipse contaminatus sit et infectus: quæ omnia quis est qui non in melius mutari exoptet? Quapropter scire vos volumus, neque nos, neque quæ ubique locorum sunt ecclesias, aliud symbolum, aut doctrinam aut formulam fidei, aut fidem etiam, præterquam quod **D** (sicuti dictum est) a trecentis decem et octo sanctis Patribus editum, et a centum et quinquaginta, quorum mentionem etiam fecimus, sanctis Patribus comprobatum est sanctum Symbolum, vel habuisse, vel habere, vel habituros esse, neque aliquos qui habeant scire: atque si quis etiam habeat, alienum illum putare. **676** Nam id solum Symbolum, quemadmodum diximus, imperium nostrum conservare confidimus. Et populi universi, qui salutarem consequuntur illuminationem, hoc solo recepto baptizantur. Hoc etiam secuti sunt sancti Patres Ephesi congregati, qui impium Nestorium et opinionis ejus postea sectatores condemnarunt, quem sane Nestorium una cum Eu-

tychete, quod diversa ab eis quæ dicta sunt sentiant, anathemate ferimus : duodecim etiam capita illa a sanctæ memoriæ Cyrillo sanctæ catholicæ Alexandrinorum Ecclesiæ archiepiscopo promulgata recipientes. Proftemur autem unigenitum Filium (1) Dei et Deum (qui vere homo factus est, Dominum nostrum Jesum Christum, qui consubstantialis est Patri secundum divinitatem, et idem consubstantialis nobis juxta humanitatem : et qui descendit et incarnatus est ex Spiritu sancto, et Maria virgine et Dei genitrice) unum esse, et non duos. Unius enim esse dicimus et miracula et perpassiones, quas sponte sua carne pertulit. Eos vero qui eum dividunt aut confundunt, aut phantasiam seu spectrum inducunt, haudquaquam approbamus. Et pura labisque peccati omnis expers (2), veraque, ex Dei Genitrice incarnatio accessionem Filii non attulit : et Trinitas, uno Trinitatis ejus Deo Verbo incarnato, Trinitas permansit. Cum igitur sciamus neque sanctas quæ ubique sunt, et orthodoxas Dei ecclesias, neque qui eis præsumunt Dei amantissimos sacerdotes, neque imperialem nostram sublimitatem symbolum aliud, aut fidei definitionem præter eam quam diximus sanctam doctrinam et formulam, vel antea tulisse, vel nunc ferre, conjunximus nos per unionem inter nos ipsos, nihil addubitantes, nihilque cunctantes. Atque hæc scripsimus, non ut novi quidquam de fide afferremus, sed ut vos per certam perfectamque doctrinam confirmaremus. Quemlibet vero qui aliud quidquam sensit, aut sentit, aut nunc, aut quacunque synodo alia, anathemati subjicimus : præcipue vero quos diximus, Nestorium et Eutychetem, et qui cum eis idem sentiunt. Conjungite ergo vos per unionem spirituali matri Ecclesiæ et divina ipsius in ea communionem fruimini, per eam quam diximus, unam et solam precentorum decem et octo sanctorum Patrum professionis fidei definitionem. Ipsa enim sanctissima mater vestra Ecclesia, vos ut germanos nativosque filios, circumfusis ulnis amplecti desiderat, **677** et suavem vestram vocem aliquando tandem audire cupit. Itaque vos ipsos incitate atque urgeate. Quod si feceritis, tum Domini et Servatoris et Dei nostri Jesu Christi benignitatem vobis ipsis conciliabitis, tum ab imperiali nostra amplitudine laudem eximiam feretis. » Quibus litteris lectis, Alexandrini universi sanctæ catholicæ et apostolicæ Ecclesiæ conjuncti unitique sunt : et quæcunque in medio fuere offensa cula et impedimenta, sustulere.

(1) Unum solummodo Christum Dei Patris Verbum cum propria carne cognoscimus. (Cyrill.)

(2) Genuit ex se Virgo corpus, sed quod conceptum esset ex Spiritu. (Hilar.) — In naturæ humanæ susceptione gratia quodammodo illi homini naturalis facta est, quæ nullum peccatum posset admittere. (Aug.) Et Gregor. Nazianz. Virginem matrem ante conceptionem Filii sui et anima et corpore cœlitus sanctificatam esse scripsit. — Talis

λαία τὰ εἰρημένα παρὰ τοῦ τῆς ὁσίας μνήμης γινόμενου Κυρῶλου ἀρχιεπισκόπου τῆς Ἀλεξανδρέων ἀγίας καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ὁμολογοῦμεν δὲ τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Θεόν, τὸν κατὰ ἀλήθειαν ἐνανθρωπήσαντα, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, τὸν ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, κατελθόντα καὶ σαρκωθέντα ἐκ Πνεύματος ἀγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου καὶ Θεοτόκου, ἕνα τυγχάνειν καὶ οὐ δύο· ἐνὸς γὰρ εἶναι φαμεν τὰ τε θαύματα καὶ τὰ πάθη, ἅπερ ἐκουσίως ὑπέμεινε σαρκί. Τοὺς γὰρ διαιρούοντας, ἢ συγχέοντας, ἢ φαντασίαν εἰσαγόντας, οὐδὲ ὅλως δεχόμεθα· ἐπίπερ ἢ ἀναμάρτητος κατὰ ἀλήθειαν σάρκωσις ἐκ τῆς Θεοτόκου προσθήκην Υἱοῦ οὐ πεποιτήκε· μεμένηκε γὰρ Τριάς ἡ Τριάς, καὶ σαρκωθέντος· τοῦ ἐνὸς τῆς Τριάδος Θεοῦ Λόγου. Εἰδότες οὖν ὡς οὔτε αἱ ἀγίαι πανταχοῦ ὀρθόδοξοι τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίαι, οὔτε οἱ τούτων προϊστάμενοι θεοφιλέστατοι ἱερεῖς, οὔτε ἡ ἡμετέρα βασιλεῖα ἐτέρου συμβόλου ἢ ὅρου πίστεως· παρὰ τὸ εἰρημένον ἅγιον μάθημα ἠνέσχοντο ἢ ἀνέχονται, ἠνώσαμεν ἑαυτοὺς μηδὲν ἐνδοιάζοντας. Ταῦτα δὲ γεγράφαμεν, οὐ καινίζοντες πίστιν, ἀλλ' ὕμῃς πληροφοροῦντες. Πάντα δὲ τὸν ἕτερόν τι φρονήσαντα, ἢ φρονοῦντα, ἢ νῦν, ἢ πρόποτε, ἢ ἐν Χαλκηδόνι, ἢ οἴῃ δὴποτε συνόδῳ, ἀναθεματίζομεν· ἐξαιρέτως δὲ τοὺς εἰρημένους Νεστόριον καὶ Εὐτύχιον, καὶ τοὺς τὰ αὐτῶν φρονοῦντας. Συνάφθητε τοῖνον τῇ πνευματικῇ μητρὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ, τῆς αὐτῆς ἡμῖν ἐν αὐτῇ θείας ἀπολαύοντες κοινωνίας, κατὰ τὸν εἰρημένον ἕνα καὶ μόνον ὅρον τῆς πίστεως τῶν τιῆ ἀγίων Πατέρων. Ἡ γὰρ παναγία μήτηρ ὑμῶν ἡ Ἐκκλησία καὶ ὡς γησίους ὑμᾶς υἱοὺς ἀπεκδέχεται περιπεύξασθαι, καὶ τῆς χρονίας καὶ γλυκειάς ὑμῶν ἐπιθυμεί φωνῆς ἀκροάσασθαι. Ἐπειξάτε οὖν ἑαυτοὺς· ταῦτα γὰρ ποιοῦντες, καὶ τὴν τοῦ Δεσπότης καὶ Σωτῆρος καὶ Θεοῦ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ εὐμένειαν πρὸς ἑαυτοὺς ἐφελκύσαθε, καὶ παρὰ τῆς ἡμετέρας βασιλείας ἐπαινεθήσαθε. » Ὅτι δὴ γραμμάτων ἀνεγνωσμένων οἱ τῆς Ἀλεξάνδρου πάντες ἤνωστο τῇ ἀγίᾳ καθολικῇ καὶ ἀποστολικῇ Ἐκκλησίᾳ, τὰ ἐν μέσῳ σκόλιά τε καὶ προσκόμματα διαλύοντες.

Derat illa susceptio, quæ Deum hominem faceret, et hominem Deum. (Aug.) — Virgo carnem Christi non peperit de peccati propagine. (Id. sup. Joan. tract. 79.) Erronea ergo fuerit Magistri Sententiarum illa lib. III, dist. 3, sententia : *Sane dici potest, et credi oportet, juxta sanctorum attestations convenientiam, ipsam (carnem Verbi) prius peccato fuisse obnoxiam, sicut reliqua Virginis caro fuit.*

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Α

CAPUT XIII.

Ἦς Καλανθίων ὑπερόριος γίνεται, Πέτρος δὲ ὁ Κναφεὺς τῷ τῆς Ἀντιόχου αὐθις Ὀρόνῳ ἐπιπέθῃ· καὶ περὶ τοῦ παλιμβόλου ἡθους Πέτρου τοῦ Μογγοῦ.

Καλανθίων δὲ ὁ τῆς Ἀντιόχου πρόεδρος Ἀκακίῳ καὶ Ζήνωνι ἔγραφε, μοιχὸν τὸν Πέτρον ἀποκαλῶν διὰ τὰ γενόμενα· καὶ ὅτι καὶ ἐπὶ τῆς Ἀλεξάνδρου γενόμενος, ἀναθέματι τὴν ἁγίαν τετάρτην καθυπέβαλε σύνοδον. Ὅς διὰ ταῦτα πρόραξιν εὐληθῶς, ὡς τοῖς ἀποστάταις Ζήνωνος ἐπαμύνει· Ἰλλῶ καὶ Λεοντίῳ καὶ Παμπρεπεῖ τυραννιώσιν, τὴν Ὄαριν οἰκεῖν κατακρίνεται. Καὶ Καλανθίων μὲν αὐθις τῆς Ἀντιόχου διὰ τοῦτο ἐκβάλλεται· ὁ δὲ Κναφεὺς Πέτρος, τέχνη τὰ πράγματα ὑπελθὼν, τῆς ἐφετῆς αὐτῷ καθέδρας τῆς Ἀντιόχου πάλιν καταξιοῦται, τῷ ἐνωτικῷ Ζήνωνος πρότερον ὑποσημηνάμενος. Καὶ πρὸς Πέτρον δὲ τὸν Μογγὸν τῆς Ἀλεξάνδρου ἐπισκοποῦντα ἀμοιβαίως συνοδικῶς ἐχρήσατο γράμμασιν. Ἐπίσης δὲ καὶ ὁ μετ' Ἀναστάσιον ὁ Ἱεροσολύμων Μαρτύριος τὰς κατ' ἔθος συνοδικὰς ἐκέλευε ἐπιστολάς ἐπεμψέν. Ἦνωται δὲ τοῦτω καὶ ὁ τῆς Κωνσταντίνου τὸν θρόνον διέπων Ἀκάκιος. Οὗ πολλοῦ δὲ χρόνου διεβήνηκότος, τινὲς τῶν τῆς Πέτρου τοῦ Μογγοῦ προτέρας μύθρας οὕτως ἔχοντα βλέποντες, τῆς ἐκείνου κοινωνίας διέστησαν· ὡς ἐκείνον βιασθέντα, τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ἐπ' ἐκκλησίας ἀναθεματίσαι, καὶ τὸ λίσσανον Τιμοθέου ἀνορύξαι. Ὁ μαθὼν Ἀκάκιος, ὁ τῆς Κωνσταντίνου, ἐν δεινῷ ἐποιεῖτο, καὶ ἐν οὐ μετρίαις ἦν ταραχαῖς, ἐς τοσοῦτον, ὥστε καὶ τινὰς ἀνά τὴν Ἀλεξάνδρου ἐκπέμψαι εἰ γε ἀληθῆ τὰ λεγόμενα εἰσομένους. Οὗς ὁ Πέτρος ἐξακριβοῦμενος, ἐπιπροφῆρει μὴδὲν τοιοῦτον διαπεπραχῶς· καὶ τὰ πλῆθῃ συνάγων, ὑπομνήματα ἔγραψεν, ὧν ἡ δύναμις ἔγγραφος ἔκειτο, ὡς ἄρα εἴη Πέτρος τῶν ἡκουσμένων μὴδὲν τι διαπραξάμενος. Οὗτος ἐξ ἄρα ταῖς ἀληθείαις κθρορὸς τις ἢ Πρωτεύς Φάριος ὢν, Εὐριπίδης τε καὶ παλιμβολος, ἐν οὐδεμιᾷ καθίστατο γνώμη· ἀλλ' αἰεὶ πρὸς τὸ δόξαν μετεβρύθμιζέτο τοῖς καιρίαις καὶ τοῖς πράγμασιν, νῦν μὲν τὴν ἐν Χαλκηδόνι προσιέμενος σύνοδον, νῦν δὲ ὡσπερ παλινωδῖαν ἄδων, καὶ ψήφοις ἀπάσαις ἐκβάλλων ταύτην καὶ παραδιδούς ἀναθέματι. Ἐξ ὧν δ' Ἀκακίῳ τῷ τῆς Κωνσταντίνου γράφει προέδρῳ μόλις τὸν ἐκείνου δόλον φωράσαντι, δῆλος γεννήσεται. Γράφει δ' ἐπὶ λέξεως οὕτως·

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Ἐπιστολὴ Πέτρου τοῦ Ἀλεξανδρείας, Ἀκακίῳ σταλεῖσα τῷ ἐπισκόπῳ τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων.

Ὁ Θεὸς ὁ ὑψιστος τὴν σὴν ἀγιωσύνην ἀμείψεται, ὑπὸ τε πόνων καὶ καμάτων τοσοῦτων, ὧν περιμύδους χρόνων ἐφύλαξας τὴν τῶν ἁγίων Πατέρων πίστιν, ἣν ἀκαταπαύστως κηρύττων ἐδεβαίωσας· ἐν ἧ καὶ τὸ σύμβολον κείμενον τῶν τιῶν ἁγίων Πατέρων εὐρόντες, ἀκλουθῶν· ἐν ᾧ βαπτισθέντες ἐπι-

Ut Calandion in exsilium sit actus. et Petrus Cnapheus in ejus rursum insilierit sedem : et de instantibus ac versipellis Petri Moggi moribus.

Porro Calandion Antiochenus antistes ad Acacium et Zenonem scripsit, et Petrum in exilium vocavit, cum propter ea quæ de illo accidissent, tum quod Alexandriae anathema in sanctam quartam synodum conjecisset. At Calandion, quod per eam causam occasionem arripuit, ut Illi et Leontii et Pamprepis, qui a Zenone defecerant et tyrannidem affectabant, partes foveret, ad Oasim exsilii causa incolendam damnatus est. Atque ille quidem idcirco rursum Antiochia ejectus, Petrus autem Cnapheus, fraude in negotio peragendo usus, in desideratam sibi Antiochenam sedem rursum inductus est, postquam henotico Zenonis subacripsit. Dedit is ad Petrum Moggi Alexandriae episcopum, et vicissim ab eodem accepit synodales litteras. Martyrius itidem Anastasii Hierosolymis successor, ad eum more recepto epistolas ejusmodi misit. Conjunctus quoque ei est, qui Constantinopolitanam gubernabat Ecclesiam, Acacius. Verum non multum intercessit temporis, et nonnulli qui Petri Moggi partium fuerant, cum eum consilium mutasse viderent, a communione ejus secesserunt : unde factum est, ut Chalcedonensem synodum in ecclesia anathematis sententia damnasset, et Timothei cadaver effodisset. Eam rem ubi Acacius Constantinopolitanus audivit, graviter factum id tulit, et magnopere est perturbatus : 678 adeo certe, ut quosdam Alexandriae mittendos duxerit, qui rei veritatem cognoscerent. Eos vero Petrus postquam diligenter inquisitos adesse rescivit, certiores fecit, nihil se earum rerum admisisse : et multitudine quadam contracta, attestations conscripsit, quæ indicabant, Petrum nihil earum quæ audite essent rerum, fecisse. Ille vero re ipsa veiuti cothurnus quidam, aut Proteus Pharius atque Euripus, versipellis scilicet homo, fuit, et sibi ipsi non constitit, verum pro eo atque ei visum esset, semper se temporibus et rebus ipsis accommodavit. Et aliquando quidem Chalcedonensem synodum comprobavit, aliquando autem perinde atque palinodiam ca-

uens, calculus omnibus rejecit, et anathemate Acacium Constantinopolitanum episcopum, qui dolum ejus per inquisitionem scrutatus est, de-

CAPUT XIV.

Epistola Petri Alexandrini ad Acacium missa, imperantis urbis episcopum.

Altissimus Deus remunerabitur sanctitati tuæ labores et sudores tantos, quos tot annorum curculis, fidei sanctorum Patrum professione conservanda subiisti : quam sane assidue prædicans confirmasti. In ea symbolum quoque sanctorum trecentorum decem et octo Patrum recte positum

reperimus : in cujus scilicet professione baptizati, et antea credimus, et nunc quoque ei credimus. Id quod etiam comprobantur centum et quinquaginta sancti Patres, qui Constantinopoli congregati fuere. Itaque cum assidue omnibus in recta via praeas, per unionem sanctam Dei conjunxisti Ecclesiam, et nobis certissimis argumentis persuasisti, nihil esse contra hanc actum in sanctissima universali synodo Chalcedone celebrata; quippe quae cum sanctis Nicænis Patribus concordet, eorumque decretum confirmet. Et cum in actis Chalcedonensibus novi nihil reperissemus, sponte nostra illis assensimus et credidimus. Cæterum certiores facti sumus, monachos quosdam, qui conjunctioni nostrae fraternæ invident, de injuriis criminibusque quibusdam ad vos retulisse, quibus tamen illi non facile sanctitatem vestram permovere. Primum, quod reliquias ejus qui in sanctis est Patris nostri beati archiepiscopi Timothei in locum alium transtulerimus : quod factum neque Deo placet, neque legibus convenit. **679** Deinde, ad crimen aliud quod non consistit, et priore illo deterius est, pervenere. Quomodo namque anathema jaculari in sanctam Chalcedonensium synodum potuimus, cui credidimus, et quam confirmavimus? Non latet autem pietatem vestram etiam ad novas res spectantium motus : qui cum in animo habeant, cum quibusdam consulta animi destinatione improbis ab Ecclesia resilire, populum secum avellere conantur. Porro vestris adiuti precibus, re deliberata, rationem quæ mederi malo imminenti posset, invenimus, nihil sanctæ Chalcedonensi synodo, in qua nihil novi scimus esse actum, derogantem, atque ut simplicibus persuaderemus factumque nostrum defenderemus, effecimus, ut ab iis qui nobiscum conventus agunt, ista dicerentur. Atque in eo cum totis essemus, mox etiam prohibuimus. Certiorem vero sanctitatem vestram facio, ne nunc quidem cessare eos qui semper zizania seminant, monachos : et tanquam istrumenta sibi asciscere quosdam, qui monasteria non incolunt, sed passim vagantes, eumores varios contra nos et ecclesiasticam Christi pacem et tranquillitatem spargunt : neque nobis, pro eo atque decet, canonice quidquam in sancta Dei catholica Ecclesia facere permittunt, illudque sedulo agunt, ut nobis populus hic potius imperet, quam pareat, et omnia moliantur, quæ Deo indigna sunt, et indecora facere student. De sanctitate autem vestra nobis persuademus, eam omnia ad sacratissimum orbis terrarum dominum relaturam, curaturamque esse, ut constitutio a serenitate ejus edatur, in qua de ecclesiastica pace, ea quæ et Deum ipsum et imperatorem deceant, et in quibus omnes acquiescant, præcipiat. Atque hæc colthurnus ille Petrus, homo inconstans et versutus, fraudulentem ad Acacium scripsit.

στεύσαμεν καὶ πιστεύομεν. Ὅπερ καὶ ἐβεβαίωσαν οἱ συνελθόντες ἐν Κωνσταντινουπόλει ἅγιοι Πατέρες ῥν'. Ἀκαταπαύστως τοίνυν πάντας ὁδηγῶν, ἤνωσας τὴν ἁγίαν τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίαν, πείσας ἡμᾶς διὰ μεγίστων ὑποδειγμάτων, ὡς οὐδὲν ἔστι παρὰ ταῦτα πεπραγμένον ἐν τῇ ἀγιωτάτῃ καὶ οἰκουμένηκῃ συνόδῳ τῇ ἐν Χαλκηδόνι γενομένη, συμφωνούσῃ καὶ βεβαιούσῃ τὰ τοῖς ἐν Νικαίᾳ ἁγίοις Πατράσιν. Οὐδὲν γὰρ εὐρόντες καινὸν, αὐτοτελῶς συνεστήσαμεν καὶ πεπιστεύκαμεν. Μεμαθήκαμεν δὲ, ὡς τινες μονάζοντες, φθονοῦντες τῇ ἡμῶν ἀδελφότητι, εἰς τὰς ὑμῶν ὁσίας ἀκοῆς εἰσήνεγκαν λοιδορίας τινὰς, οὐκ εὐχερῶς μεταγούσας εἰς λύπην τὴν ὑμῶν ὁσιότητα. Καὶ πρῶτα μὲν, ὡς τὰ λείψανα τοῦ ἐν ἁγίοις ἡμῶν Πατρὸς τοῦ μακαρίου ἀρχιεπισκόπου Τιμοθέου μεταγέγκαμεν εἰς ἕτερον τόπον ὅπερ πρᾶγμα οὕτε Θεῷ οὕτε νόμοις πρέπον ἐστὶ· καὶ ἐπὶ τούτοις εἰς ἕτερον μετεπέδησαν ἀσύστατον καὶ προτέρου χεῖρον. Πῶς γὰρ ἀναθεματίζειν εἰχομεν τὴν ἐν Χαλκηδόνι ἁγίαν σύνοδον, ἣ πιστεύσαντες ἐβεβαίωσαμεν; Οὐκ ἀγνοεῖτε δὲ, οὐδὲ λήληθε τὴν ὑμῶν θεοφιλίαν τῶν παρ' ἡμῖν λαῶν ὁ ζήλος καὶ ἡ ἐλαφρία, καὶ τῶν νεωτερίζειν ἐθελόντων μοναζόντων· οἵτινες μελετήσαντες ἅμα τισὶν ἐθελοκάκοις τῆς Ἐκκλησίας ἀποσκιρτῆσαι τοὺς λαοὺς ἀποσπᾶν ἐπιχειροῦσι· καὶ διὰ τῶν ὑμετέρων εὐχῶν ἐπικεψάμεθα λόγον θεραπείας ἐχόμενον, μηδὲν βλάπτοντα τὴν ἁγίαν σύνοδον τὴν ἐν Χαλκηδόνι· εἰδότες οὐδὲν καινὸν ἔχειν αὐτῇ πεπραγμένον καὶ πρὸς πεισμοσύνην τῶν ἀκρατίων καὶ ἀπολογίαν τοὺς ἐπισυνελθόντας ἡμῖν, τοῦτο λέγειν πεποιθήκαμεν. Καὶ τοῦτο μὲν πολὺς γενόμενος, ταχέως ἐκύλυσα· γνωρίζω δὲ τῇ ὑμῶν ἀγιωσύνῃ, καὶ μέχρι καὶ νῦν οὐ παύονται οἱ τὰ ζιζάνια σείροντες· ἀεὶ μονάζοντες, ὄργανα ἑαυτοῖς ἔγκαταμίξαντες τινῶν μοναστηρίᾳ ποτε μὴ οἰκησάντων. Καὶ περιέρχονται φήμας θρυλλοῦντες διαφόρους καθ' ἡμῶν, καὶ κατὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς τοῦ Χριστοῦ εἰρήνης, καὶ μηδὲν ἡμᾶς συγχωροῦντες κανονικῶς καὶ πρεπόντως τῇ ἁγίᾳ τοῦ Θεοῦ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ πράττειν, παρασκευάζοντες τοὺς παρ' ἡμῖν λαοὺς μᾶλλον ἄρχειν ἡμῶν, ἢ περ πείθεσθαι ἡμῖν· καὶ θέλουσι ποιεῖν, ὅσα μὴ πρέπει Θεῷ. Πιστεύομεν δὲ ὡς ἡ ὑμῶν ἀγιωσύνη διδάξει πάντα τὸν θεϊότατον δεσπότην τῆς οἰκουμένης· καὶ παρασκευάσει, ὥστε τύπον αὐτοῖς παρασχεθῆναι παρὰ τῆς αὐτοῦ γαληνότητος, τὰ δέοντα περὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς εἰρήνης προπούσης Θεῷ τε καὶ βασιλεῖ, ὥστε πάντα ἐν τούτοις κατευνάξῃ. Ἄλλὰ τοιαῦτα μὲν ὁ κόθορνος Πέτρος δολίως· Ἀκακίῳ ἐπέστειλεν, ἀσταθῆς τὴν γνώμην ὧν καὶ παλλμβολος.

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

A

CAPUT XV.

Ὁ Ἰωάννης Ἀλεξανδρείας ὁ Ταβεννησιώτης εἰς Ῥώμην γενόμενος, πείθει Φήλικα τὸν Ῥώμης Ἀκακίῳ τῷ τῆς Κωνσταντινου σχεδιάσαι καθαιρεσιν.

Ut Joannes Tabennesiotes Alexandriae episcopus, Romam profectus, Felici Rom. episcopo persuaserit, ut is Acacio repente episcopatum abdicaret.

Ἰωάννης δὲ ὁ τῆς Ἀλεξάνδρου ὁ Ταβεννησιώτης, οὗ καὶ ἀνόπιν μυελαν ἐποίησάμην, φεύγων τὴν πρεσβυτέρων καταλάμβανε Ῥώμην, καὶ ἀνέσειεν ἐκταρίστων, τοῦ οικείου θρόνου λέγων διαπείθειν, ὡς τὸν Λέοντος δογματῶν ὑπερμαχῶν, καὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ἄλλον δὲ τίνα ἐφ' ἅπασιν αὐτοῖς ἀντίπαλον καταστήναι. Δι' αὐτὰ ταραχθεὶς Σιμπλικίος, ὁ Ῥώμης ἐπίσκοπος μετὰ Λέοντα, πρὸς Ζήνωνα ἔγραψε, τὸ τῆς ἐκβολῆς παράλογον αἰτιώμενος. Ζήνων ἐκ ἀνταπέστειλε, μὴδ' ἄλλο τι ἀποβέβηται τοῦ θρόνου φάσκων, ἢ ὅτι ἐπιτοκίας ἐάλω ἐχλήματι. Ἐπεὶ δὲ Φήλιξ Σιμπλικίον διεδέχετο, οὐκ ἀνίει ὁ Ἰωάννης ἀεὶ ἐνοχλῶν περὶ τῶν Πέτρῳ γεγεννημένων, καὶ ὅτι περ' Ἀκάκιος ὁ τῆς Κωνσταντινου, ἔν πρότερον ὡς αἰρετικὸν ἐξετρέπετο, νῦν μάλ' αὖ προσέεται. Καὶ συγχῶς ἐπιὼν, μόλις ἐπειθε Φήλικα, καθαιρεσιν Ἀκακίῳ σχεδιάσαι, ὅτι περ κοινωθήσει Πέτρῳ τῷ Μογγῷ. Ὅ μὴ κατὰ παράδοσιν γεγεννημένον ἐκκλησιαστικὴν, καθὼς Ζαχαρίας ἱστορηται, μοναχοὶ τινες ἐκ τῆς τῶν Ἀκοιμήτων μονῆς Ἀκακίῳ ἐπιδεδώκασιν. Ὁ δ' Ἀκάκιος οὐ προσήκατο. Ἔοικε δὲ Ζαχαρίας μὴδὲν τῶν πεπραγμένων εἰδέναι, ἀκοῆν δὲ μόνην ἀφηγεσθαι ἠκρωτηριασμένην. Ἐγὼ δ' ἀκριβῶς εἰδὼς διηγήσομαι.

Joannes autem Alexandriae episcopus Tabennesius, cujus antea quoque fecimus mentionem, cum inde profugisset, Romam venit, et turbam isthic concivit, propterea se throno suo excidisse dicens, quod Leonis doctrinam et Chalcedonensem synodum defenderet, aliumque qui ab his prorsus diversum sentiret, 680 in locum suum substitutum esse. Querela ea permotus Simplicius Romae post Leonem episcopus, ad Zenonem illegitimam Joannis ejectionem reprehendens scripsit etique Zeno, non aliam illum ob causam sede sua expulsum esse, quam quod perjurii compertus esset, rescripsit. Postquam Simplicio Felix successit, non intermisit Joannes molestus illi esse, de Petro, quem Acacius Constantinopolitanus prius tanquam haereticum rejectum, tum admodum complecteretur, referens. Et cum frequentius ei instaret, tandem Felici persuasit, ut litteras statim ederet, in quibus Acacio, quod cum Petro Moggo communionem haberet, dignitatem abrogavit. Quas litteras contra ecclesiasticam traditionem compositas, sicuti Zacharias scribit, monachi quidam ex Insomnium sodalitate, Acacio obtulerunt. Acacius autem non recepit. Porro Zacharias solum truncatum exponere videtur (1). Ego vero

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

C

CAPUT XVI.

Περὶ τῶν γενομένων μεταξύ Φήλικος καὶ Ζήνωνος διὰ τὸν Ἀκάκιον καὶ περὶ Κυρίλλου ἡγουμένου μονῆς τῶν Ἀκοιμήτων. Καὶ ὡς καθηρέθησαν οἱ τῶν Ῥωμαίων πρέσβεις πρὸς τῆς ἐν Ῥώμῃ συνόδου, καὶ Ἀκάκιος ὁ τῆς Κωνσταντινου.

Quae propter Acacium inter Felicem et Zenonem acciderint. De Cyrillo, caenobii Insomnium monachorum praefecto et antistite. Ut Rom. legati et Acacius Constantinopolitanus a synodo Rom. dignitatibus suis privati sint.

Δέδωκε μὲν λιβέλλους ὁ Ἰωάννης τῷ Φήλικι κατὰ Ἀκακίον, ὡς παρὰ λόγον κοινωνοῖη τῷ Πέτρῳ, καὶ περὶ τιῶν ἄλλων μὴ κατὰ θεσμὸν Ἐκκλησίας ἐκείνῳ γεγεννημένων. Καὶ στέλλει Φήλιξ πρὸς Ζήνωνα Βιτάλιον καὶ Μισήνον τοὺς ἐπισκόπους, διαταττόμενος, τὴν μὲν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ἀπάσαις ψήφοις κρατεῖν, Πέτρον δὲ τῆς Ἀλεξάνδρου ἀπελαθῆναι, ὡς μὴ ὑγιῶς περὶ τὴν ὀρθοκείαν ἔχοντα· ἐς Ῥώμην δὲ πεμφθῆναι Ἀκάκιον, ἠντιδικασόμενον Ἰωάννη ὑπὲρ ὧν ἐνάγοι, ἢ ἀπολογησόμενον, ἢ τὰς ἀνηκούσις εὐθύνας ὑπέχοντα. Πρῆν δὲ Βιτάλιον καὶ Μισήνον τοὺς ἐκ Ῥώμης ἦχοντας φθάσαι τὴν βασιλεύουσάν, ὁ τῆς τῶν Ἀκοιμήτων μονῆς πρεσβύτης Κύριλλος πρὸς Φήλικα φθάσει στέλλων, τὸν πάπαν ἐπαιτιώμενος, τῇ τοσαύτῃ βραδυτῆτι τοσοῦτων περὶ τῶν τῆς Ἐκκλησίας θεσμῶν νεωτερισθέντων. Φήλιξ δὲ τὰ γράμματα Κυρίλλου δεξάμενος, τοῖς πρέσβεσιν ἔγραψε, μὴδὲν τι πράξει, πρὶν ἢ Κυρίλλῳ συγγένοιτο, καὶ τὸ ποιητέον παρ' αὐτοῦ διαγνώσιν· ὑπομνήσεις τε ἄλλας πρὸς Ζή-

Joannes libellos supplices Felici adversus Acacium, quod praeter rationem cum Petro communicaret, et res plerasque alias non ex praescripto sanctionum ecclesiasticarum ageret, dedit. Et Felix ad Zenonem Vitalem et Miscenum episcopos misit, cum mandato et decreto hujusmodi, ut Chalcedonensis synodus calculis omnibus obtineret: Petrus, ut qui non sanam coleret religionem, Alexandria ejiceretur: et Acacius Romam mitteretur, cum Joanne in judicio, si quam haberet actionem, experturus, aut convenientes poenas daturus. Prius autem quam Vitalis et Miscenus Roma Constantinopolim venerunt, sodalitates Insomnium praefectus Cyrillus ad Felicem papam scripsit, moram ejus tantam accusans, per quam tot res novae in ecclesiasticis constitutionibus inducerentur. Litteris ejus acceptis, Felix legatis suis scripsit, ne quid prius agerent, 681 quam Cyrillum convenissent, et ab eo quid agendum esset cognovissent. Dedit quoque alias ad Zenonem

(1) Evagr. lib. iii, cap. 18.

litteras, quibus illum de synodo Chalcedonensi, et de ea quam in Africa Honorichus concitaverat, persecutione admonebat (1). Quin et ad Acacium scripsit, maximam eum novatarum in Ecclesia rerum causam esse dicens. Zeno eadem quæ antea Felici rescripsit, Joannem scilicet frustra illi molestiam exhibere, qui haudquaquam se thronum Ecclesiæ Alexandrinæ conscensurum esse juraverit, jurisjurandi religionem violarit, episcopatum per sacrilegium arripuerit, et alia gravia facinora commiserit. Nec Petrum Moggum, inquisitione nulla præeunte ad sedem pervenisse, sed illum priusquam eum acceperit, manibus suis fidei Nicænorum Patrum quam comprobavit subscripsisse : cujus fidei vestigiis Chalcedonensis etiam synodus inuitatur. Illud quoque verbis hisce Zeno scripsit : « Debes certo cognoscere, et nostram pietatem et Petrum sanctissimum, de quo ante dictum est, et omnes sanctissimas ecclesias recipere et colere Chalcedonensem sanctam synodum, quæ cum professione fidei Nicænæ synodi concordat. » In rerum istarum actis, ejus quem nominavimus Cyrilli, aliarumque in urbe imperiali archimandritarum, atque etiam Ægyptiæ diocæsis episcoporum et clericorum, ad Felicem contra Petrum et eos qui cum eo communicabant, veluti hæreticos, datæ epistolæ reperiuntur. Et nonnulli ex Insomnium monasterio Romam profecti, apud Felicem de Miseno et Vitali questi sunt, quod ad adventum usque eorum Byzantii clam et occulte Petri nomen in sacris codicillis fuisse, atque ex eo tempore ad eum usque diem esset, et quod propalam ferretur, contra canones Vitalem et Misenum eum Petro et Acacio commercium et communionem habere. Ægyptiorum quoque epistolæ eadem significabant. Et præterea, Joannem quidem orthodoxum esse, recteque sentire, et sedem secundum canones recepisse : Petrum autem a duobus tantum qui eandem pravam opinionem secuti fuissent, ordinatum esse eundemque post Joannis discessum nihil rerum gravium adversus orthodoxos agere intermisisse. **682** Hæc omnia cum Acacius ex eis qui Byzantium Romæ venerant, cognovisset, tantum abest ut auctoritate sua rebus hujusmodi, cum facile posset, intercesserit, ut etiam administrum se Petri actionum præbuerit, et fere omnes cum illo communicare coegerit. Quæ omnia adauxit, et vera esse confirmavit Symeones ille ex Insomnibus ad Felicem missus, qui aperte Misenum et Vitalem quod cum hæreticis communicassent convicit, quodque ipsis præsentibus propalam Petri nomen ex sacris tabulis promulgatum esset, cum ne per prætextum quidem graviter se id illi ferre ostendissent. Quapropter factum, ut permulti ex simplicioribus ab hæreticis seducti sint, qui a Romana etiam sede receptum esse Petrum dixerunt. Adidit et illud Symeones,

Α νανα διεπέμετο, ὑπὲρ τε τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου διαγορευούσας, ἔτι δὲ καὶ περὶ τοῦ κατὰ τὴν Ἀφρικὴν διωγμοῦ, ὃν Ὁνώριχος ἔπραττε. Ναί μὴν καὶ πρὸς Ἀκάκιον ἐστειλεν, αἰτιώτατον τῶν κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν νεωτερισθέντων ἐκεῖνον εἶναι λέγων. Πρὸς ἄπερ πάλιν ὁ Ζήνων τὰ ἴσα τοῖς πρότερον ἀνταπέστειλεν ὡς ἄρα ἐπικενής διαταράξει τοῦτον ὁ Ἰωάννης, μηδαμῆ μηδαμῆς ἐπομοσάμενος διὰ τοῦ θρόνου παρῖναι τῆς Ἀλεξάνδρου· παραβῆναι δὲ τοὺς δροκούς καὶ ἱεροσυλῆσαι τὸν θρόνον, καὶ ἄλλως τὰ πάνδενα διαπράξασθαι. Ἀλλὰ καὶ τὸν Μογγὸν Πέτρον μὴ τινοσ ἀνευ βασάνου ἐπὶ τὸν θρόνον ἐλθεῖν· χερσὶ δ' οἰκειάσιν πρότερον ὑποσημηνάμενον, τὴν πίστιν τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελθόντων Πατέρων δέχασθαι· ἣ καὶ ἡ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος κατ' ἔχνος ἐπηκολούθησε, καὶ ταῦτ' ἐπὶ ῥήματος γεγραφώς· « Ὁφείλεις ἀσφαλῶς ἔχειν καὶ τὴν ἡμετέραν εὐσέβειαν τὸν προλεθθέντα ἀγιώτατον Πέτρον καὶ πάσας τὰς ἀγιωτάτας ἐκκλησίας δέχασθαι τε καὶ σέβειν, καὶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι ἀγίαν σύνοδον, ἣτις συνέστη τῇ πίστει τῇ ἐν τῇ Νικαίῳ συνόδῳ. » Τῇ δὲ τοιαύτῃ πράξει καὶ ἄλλαι ἐπιστολαὶ τοῦ προειρημένου Κυριλλίου ἐμφέρονται, καὶ ἄλλων τῆς βασιλίδος ἀρχιμανδριτῶν, ἔτι δὲ ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν τῆς Αἰγυπτιακῆς διοικήσεως· πρὸς Φήλικα κατὰ Πέτρον πεμφθεῖσαι καὶ τῶν κοινωνούντων αὐτῷ ὅσα αἰρετικῶν· καὶ τινες δὲ τῆς μονῆς τῶν Ἀκοιμήτων ἀφιγμένοι πρὸς Φήλικα διήλεγσαν τοὺς περὶ Μισήνον· ὡς μέχρι τῆς αὐτῶν ἀφίξεως ἐς Βυζάντιον κρύφα πως καὶ ἐν πικρῷ· στή Πέτρος τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις ἐφέρετο· ἔκτοτε δὲ μέχρι τοῦ νῦν, καὶ ἀναφανδὸν περιβάεται· ἀκανονίστως δὲ τοὺς περὶ Μισήνον κοινωνῆσαι τοῖς περὶ Πέτρον τε καὶ Ἀκάκιον. Αἱ δὲ τῶν Αἰγυπτίων ἐπιστολαὶ, καὶ αὐταὶ τὰ πραπλήσια ἔλεγον· καὶ ὅτι· περ Ἰωάννης μὲν ὀρθόδοξος ὢν, κατὰ κανόνας ἔσχε τὸν θρόνον· ὁ γὰρ μὴν Πέτρος ὑπὸ δύο καὶ μόνων παρακλησίῳν αὐτῷ τὴν κακοδοξίαν κχειροτόνητο, καὶ ὅτι· περ μετὰ τὴν ἀναχώρησιν Ἰωάννου οὐδὲν τι τῶν δεινῶν κατὰ τῶν ὀρθοδόξων ἐνέλιπε γίνεσθαι. Ταῦτα δὲ πάντα μαθεῖν τὸν Ἀκάκιον πρὸς τινῶν ἐς Βυζάντιον ἀφιγμένων· τὸν δὲ μήτι γὰρ ἐμποδῶν καταστῆναι δυνάμενον, ἀλλὰ καὶ ἐφ' ἅπασιν συνεργὸν καθεστάναι, καὶ σχεδὸν πάντας βιάζειν ἐκεῖνων κοινωνεῖν. Ἄ δὲ ἐπὶ μᾶλλον αὐξῆσαι καὶ ἀληθῆ εἶναι ἐκύρωσε Συμεώνης ἐκεῖνος ὁ ἐκ τῶν Ἀκοιμήτων σταλεῖς Φήλικι· ἀναφανδὸν γὰρ διήλεγχε τοὺς περὶ Μισήνον τοῖς αἰρετικοῖς κοινωνήσαντας. Οἷς παρόντων ἐκεῖνων, διαβρῆδην τὸ Πέτρον ὄνομα ταῖς ἱεραῖς δέλτοις ἀνεκτρήθη, μὴδ' ὅσον ἐν σχήματι βάρου· τι διασημηνάντων. Ταῦτ' ἡ τοὶ καὶ πολλοὺς τῶν ἀπλουστέρων καθυπαχθῆναι τοῖς αἰρετικοῖς λέγουσι· τὸν Πέτρον ἤδη παραδοχῆς καὶ πρὸς τοῦ Ῥώμης θρόνου ἀξιωθῆναι. Προσετίθει δὲ Συμεώνης, ὅτι καὶ διαφόρων γενομένων ζητήσεων, τοὺς περὶ Μισήνον μὴ τινῶν ὀρθοδόξων ἐντυχεῖν θελήσῃ, ἢ ἀπόδοσιν ποιήσασθαι γράμματος, ἢ τι ἐο κνοὸν Ἀριανὸς ἐσσετ, ἐν Καθολικοῖς ἀδμοδὸν σέβει. (Diac.)

(1) Honorichus rex Vandalorum plusquam trecentis triginta quatuor episcopis in exilium pulsis,

των κατὰ τῆς θρησκείας νεωτεριζομένων ἐξεκρί- A
 θώσονται. Ἐπεκύρου δὲ τὰς τῶν μοναχῶν φωνὰς
 καὶ τὶς πρεσβύτερος ἕτερος Σιλβανός, συνὼν Μισή-
 κω καὶ Βιταλίῳ ἀνὰ τὴν βασιλευούσαν. Καὶ Ἀκα-
 κίου δὲ παρήγετο ἐπιστολὴ πρὸς Σιμπλικίον, διεξ-
 ούσα, ὡς πάλαι καθήρεται Πέτρος, ὡς υἱὸς νυ-
 κτὸς ναθεστῶς. Διὰ ταῦτα πάντα τὴν Μισθόνος τε καὶ
 Βιτάλιου; τῆς μὲν ἱερωσύνης ἐξέστρεψαν πορρωτέρω
 εἰ καὶ τῆς ἀχράντου κοινωνίας ἐγένοντο, κοινῇ πά-
 σης τῆς κατὰ Ῥώμην συνόδου τάδε πρὸς λέξιν ἀπο-
 ψηφισαμένης· « Πέτρον τὸν αἱρετικὸν, τὸν καὶ πάλαι
 τῇ ψήφῳ τῆς ἱερᾶς καθέδρας κατακριθέντα, ἀποκρυφθέντα
 τε καὶ ἀναθεματισθέντα, ἡ Ῥω- B
 μαιῶν Ἐκκλησία οὐ δεχεται. Ὅτι· ἐν εἰ καὶ μὴ ἄλλο
 τι ἀντετίθετο, τοῦτο ἤρκεσεν ἂν, ὅτι ἀπὸ αἱρετικῶν
 χειροτονηθεὶς, τῶν ὀρθοδόξων ἠγεῖσθαι οὐκ ἠδύ-
 νητο. » Τῆς δ' ἀποφάσει καὶ τοῦτο δὴ περιελήθε·
 « Ἀκάκιον τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως μεγίστης
 ἐκθύνης ἄξιον τὸ πρᾶγμα ἀπέδειξε. Διότι πρὸς
 Σιμπλικίον γράφων, καὶ αἱρετικὸν καλέσας τὸν
 Πέτρον, νῦν τῷ βασιλεῖ οὐ πεφανέρωκε· δέον εἴπερ
 ἡγάπα τὸν Ζήνωνα τοῦτο πρᾶξει. Ὡς ἔοικεν οὖν,
 πόθῳ ἀγαπᾷ τὸν βασιλέα, οὐ τὴν πίστιν ἀγαπᾷ. »
 scribens, Petrum hæreticum appellaverit, et id imperatori non indicaverit : cum certe id, si
 Zenonem diligeret, facere debuerit. Proinde sicuti apparet, commodi sui desiderio imperatorem
 complectitur, fidem autem non complectitur. »

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

*Περὶ τῆς γενομένης στάσεως ἐν Ἀλεξανδρείᾳ
 διὰ τὸν Μογγὸν ἀναθεματίσαντα τὴν δ' σύν-
 οδον. Ἐτι δὲ καὶ περὶ Φήλικου τοῦ Ῥώμης, C
 καὶ Ἀκακίου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως.*

Ὁ δ' Ἀκάκιος τὸ διεβρώγος σχίσμα συνάπτειν
 βουλόμενος, πρὸς τε τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ ἐπισκόπους
 καὶ κληρικούς ἔγραψε καὶ πρὸς Πέτρον αὐτόν. Τοῦ
 δὲ κακοῦ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ μᾶλλον ἀκμάζοντος,
 Πέτρος ἐνίοις τῶν ἀρχιμανδριτῶν κοινωνεῖν αὐτῷ
 ἐπειθε, τὰ ἐν Χαλκηδόνι πραχθέντα καὶ τὸν Λέον-
 τοῦ τόμον περιβαλὼν ἀναθέματι, καὶ ὅσοι μὲν τὰ
 Διοσκόρου καὶ Τιμοθέου συγγράμματα εἶχοντο·
 οὗς δὲ πείθειν ἤκιστα εἶχε, τῶν σφῶν μοναστη-
 ρίων ἐξήλαυεν. Ἄ εἴη πάντα Ζήνων πρὸς τινος
 Νηφαλίου μεμαθηκῶς; ἐκεῖθεν ἤκοντος, ταραχθεὶς
 Κοσμᾶν τινα πέμπων ὑπάσπιστήν οἱ καθεστηκότα,
 πολλὰ παρήνει πάντα κάλων κινεῖν ὡσθ' ἐνὸν τὸν
 λεῶν Πέτρον, τοῖς δ' ἄλλως ἔχουσι πολλὰς ἐπάγειν
 τὰς ἀπειλάς· ὅς τῇ σφετέρᾳ τραχύτητι τοσοῦτον
 ἀπειχε συνάπτειν τὸ διεβρώγος, ὥστε καὶ διάστασιν
 μεζύονα εἰργασμένος, κενὸς ἐς βασιλέα ἀνέτραχε,
 τοῖς ἀπελαθεῖσι μόνοις ἰσχύσας ἀποδοῦναι τὰ κατα-
 γώνια. Μετὰ δὲ τοῦτον ἕτερος πρὸς Ζήωνος ἑστα-
 το, Ἀρσένιος ὄνομα, τῶν ἐν Αἰγύπτῳ στρατιωτι-
 κῶν καταλόγων τὴν ἡγεμονίαν ἐγχειρισθεὶς· ὅς
 σύνμα τῷ ῥηθέντι Νηφαλίῳ τὴν Ἀλεξανδρείαν
 εἰσιῶν, τοὺς τῆς ἐνώσεως αὐτίκα λόγους ἐκίνει.
 Ἐπεὶ δὲ πείθειν ἤκιστα εἶχε, πολλοὺς ἐκεῖνον ἀνὰ
 τὸ Βυζάντιον ἐμπεν· οἱ Ζήνωνι πρὸς λόγους
 ἴοντες, πολλὰ περὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου διεξ-
 ἤσαν. Οὐδὲν δὲ πρὸς ἔργον ἐξέβαινε, Ζήωνος
 καθάπερ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον διεγράφοντο·

683 CAPUT XVII.

*De seditione propter Moggam, quod is quartam
 synodum anathemati subjecerit, Alexandriae orta.
 Et de Felice Rom. atque Acacio Constantinopolit-
 ano episcopo.*

Acacius dissidium quod intervenit tollere et
 unionem inducere volens, ad episcopos et clericos
 Ægyptios, atque ad ipsum Petrum scripsit. Sed
 enim cum id malum Alexandriae magis magisque
 invalesceret, Petrus quibusdam episcopis et archi-
 mandritis, ut secum communicarent, persuasit :
 et in acta Chalcedonensia, Leonisque tomum,
 atque eos qui Dioscori et Timothei scripta non
 recipere, anathemata coniecit. Eos vero qui ei
 non parebant, monasteriis suis exegit. Qua: omnia
 postquam Zeno ex Nephelio quodam qui Alexan-
 dria Constantinopolim venerat, intellexit, magno-
 pere conturbatus, ex satellitibus Cosmam quem-
 dam Alexandriam misit, qui multis admonitionibus
 omnem funem, ut in proverbio est, moveret, ut
 plebem et Petrum inter se conciliaret, atque eis
 qui aliter facerent, minas ingentes denuntiaret.
 Verum ille severitate sua tantum abest ut quod
 per dissidium ruptum fuerat, conjunxerit, ut
 seditionem quoque auxerit, et infectis rebus ad
 imperatorem redierit, eis tantum qui monasteriis
 suis exacti fuerant, restituitis. Post hunc autem a
 Zenone Arsenius, militarium ordinem in Ægypto
 prefectus, una cum eo qui dictus est Nephelio,
 Alexandriam missus, de reconciliatione et unione
 egit. Cum autem nihil efficeret, multos ex Alexan-
 drinis Byzantium misit, qui cum Zenone collocuti,
 multa de Chalcedonensi synodo disseruerunt :

nihil autem ad rem ipsam collatum est, propterea quod Zeno prorsus Chalcedonensem synodum non reciperet. Basilius Cilix memoriae prodidit, etiam Acacio condemnationis sententiam qua dignitas ei abrogaretur, misisse, eamque ei in sanctiore sacrario a monachis Dii monasterii redditam esse. Et eam ob causam sectatores ejus, multos ex eis quos diximus monachis occidisse, quosdam vulneratos rejecisse, nonnullos vero custodiis inclusisse: atque Acacium usque adeo exauctorationem eam despexisse, ut mente sensuque omni captus, primus ipse papæ nomen e sacro albo exemerit (1) Et ille ita et animo et corpore est viam.

684 CAPUT XVIII.

De Flavita Acacii successore, ut is dolo malo sedem episcopalem invaserit.

Post hunc Flavitas (2) Constantinopolitanum suscepit episcopatum: vir, qui quidem presbyter esse visus sit, sed usque adeo audaciam et improbitatem summam pervenerit, ut id quod dicturus sum facinus, satis, qualis is fuerit, indicare possit. Zeno chartam puram in sacro reposuit altari, atque in charta alia per scriptum Deo supplicavit, ut per angeli manum, quæ in hominum conspectum non veniret, nomen ejus ascriberet, quem cælesti calculo Constantinopolitanæ Ecclesiæ hierarchiam præfectum vellet. Atque ob eam rem quadraginta dierum jejunium indixit, et Deum omnes orare, ut qui illi placitus esset, ostenderet, jussit. Hæc ubi Flavitas cognovit, auro multo templi custodem qui idem princeps imperialium cubiculariorum erat, corrupit, ut in charta pura nomen ejus adnotaret, eamque rursus imperatoris sigillo obsignaret. Hoc ubi factum est, atque ubi constitutum jejunii præterit tempus, sigillo in charta sublato, derepente Flavitas ingenti gloria, perinde atque a Deo designatus esset, affluens, correptus est, et magnifico saltu in patriarchæ thronum is conscendit. Verum enimvero piaculum id omnipotens Providentia non diu latere passa, illusionem eam scenicamque actionem quamprimum in apertum produxit. Infelix enim ille cum non totos quatuor menses in sede ea transegisset, morte repentina ex hominibus sublatus est, cum ne dimidiam quidem partem muneris ejus, quo episcopalem dignitatem redemerat, corradere potuerit. Argentarii hæredibus ejus insitire, et pecuniam nuper

(1) In ecclesiasticis censuris et excommunicationibus, causa in primis valet. (Orig.)—Cum aliquis exit a veritate, a timore Dei, a fide, a charitate, exit de castris Ecclesiæ, etiamsi per episcopi vocem minime abjiciatur. Sicut e contrario aliquis non recto judicio foras mittitur: sed si ante non exiit, id est, si non egerit ut mereretur exire, nihil læditur. Interdum enim qui foras mittitur, intus est: et qui foris est, intus videtur retineri. (24, quæst. 3, Aug.)—Custodi intus innocentiam tuam, ubi nemo opprimit causam tuam. Præ-

Ἱστορεῖ γέ μὴν ὁ Κίλιξ Βασίλειος, ὡς καὶ Ἀκακίῳ Φηλιξ τὴν καθαιρεσὶν ἐξαπέστειλεν. Ἐδόθη δὲ αὐτῷ πρὸς τῶν μοναχῶν τῆς Δίου μόνῃς τῶν ἀδούτων ἐντός. Οἱ δὲ περὶ αὐτὸν διὰ ταύτην καὶ πολλοὺς μὲν τῶν εἰρημένων μοναχῶν ἀνεῖλον· οὗς δὲ καὶ τραυματίας ποιήσαντες ἤλασαν· ἄλλους δὲ καὶ καθείρξαν. Ἀκακίῳ δὲ τοσοῦτον τῆς καθαιρέσεως ἐμέλιξεν, ὥστ' ἀναισθήτως διατεθείς, πρῶτος καὶ τὸ τοῦ πάππα μνημόσυνον τῶν ἱερῶν περιεῖλε διπτύχων. Οὕτω δ' ἔχων δεσμοῦ καὶ ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος, μετὰ βραχὺ τὴν κοινὴν ἅπασι πορείαν ἐστειλάτο.

vincetus, brevi post communem omnibus ingressus

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ΄.

Περὶ Φλαυίτου τοῦ μετὰ Ἀκακίον τὴν Κωνσταντινου ἐπισκοπήσαντος, ὡς δόλιῳ τὸν θρόνον ἤρπασε.

Μετὰ δὲ τοῦτον Φλαυίτας τὴν τῆς Κωνσταντινου ἐπισκοπὴν διεδέχετο· ἀνὴρ πρᾶσβύτερος μὲν εἶναι δοκῶν, ἐπὶ τόσον δὲ τόλμης ἤκων καὶ πονηρίας εἰς τὸ ἀκρότατον, ὡς ἱκανὸν γέ εἶναι τὸ βεβημένον τεκμηριῶσαι τὸν ἀνθρώπον. Ζήνων γὰρ χάριτην ἀγραφον κατὰ τῆς ἀγίας ἐπαφίχκε τραπέζης· ἔγραψον δὲ ἑτέρου χάριτος ποιούμενος πρὸς Θεόν, ὥστ' ἀγγέλου χειρὶ ἀοράτως ἔγγράφεσθαι τὸνομα. Ἦν ἂν ἡ ἀνωθεν ψήφος ἱεραρχεῖν ἐπιλέξεται τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησίας. Διὰ τοι τοῦτο καὶ τεσσαρακονθήμερον νηστεῖαν ταῖς ἐκκλησίαις ἐθέσπιζε, καὶ πάντας ἐκίνε δεῖσθαι Θεοῦ, ἀναδείξαι τὸν αὐτῷ οἱ ἀρέσονται. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα Φλαυίτας ἀνέγνω, ἀδρῶ χροσίῳ τὸν τῆς ἐκκλησίας διαφθείρας φρουρῶν, ὃς ἦν τῶν τοῦ βασιλείως πρῶτος θαλαμηπόλων, τῷ ἀγράφῳ χάριτι τὸ ἐκείνου ὄνομα γραφῆναι παρασκευάζει, καὶ τῷ σφραγιστῆρι αὐθις τὸ βιβλίον ἐνημανθῆναι. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, καὶ ἡ τῆς νηστείας προθεσμία παρῴχηκε, τῆς σφραγίδος ἐπαρθείσης, ἀφῆνεν ἀνάσπατος Φλαυίτας ἀπειρῶ δόξῃ περιβρόμενος, ἅτε δὴ θεοπρόβλητος, ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν μετὰ σοβαρῶν τῶν ἀρμάτων ἀνέβαινε θρόνον. Ἄλλ' οὐκ ἐς πολὺ λανθάνειν τὸ ἀγος παρήκεν ἡ παντοδύναμος Πρόνοια· ἀλλὰ θάπτον τὸ παγγίνιον καὶ τὴν σκηνικὴν δραματούργειαν ἐξήλεγχεν· ὁ γὰρ δυστευχῆς ἐκεῖνος οὐδ' εἰς τετράμηνον διαρκέσας τῷ θρόνῳ, ἐξ ἀνθρώπων αἰφνιδίῳ μόρῳ ἤφάνιστο, μηδὲ τὸ ἥμισυ τῆς ἑωροδοκίας δυνηθεὶς ἐρανίσασθαι. Οἱ γέ μὴν δανεῖσται τοῖς ἐκείνου κληρονόμοις ἐπέκειντο, τὸ τῆτες εἰσπραττόμενοι δάνειον. Οἱ δ' ἀποτίσαι μὴ ἔχοντες,

valebit in te falsum testimonium, sed apud homines. Numquid apud Deum valebit? ubi causa dicenda est. Quando Deus erit iudex, alius testis, quam conscientia tua non erit. Inter justum iudicem et conscientiam tuam noli timere nisi causam tuam. (11, quæst. 5.)— Quid obest homini, quod ex illa tabula vult eum delere humana ignorantia, si de libro viventium non deleat iniqua conscientia? (Aug., *ibid.*)

(2) Evagrius habet *Phravitas*.

προσηστῶν Ζήνωνι, τῶν πικρῶν δανειστῶν ἀπαλάττειν δόμενοι· καὶ τὴν πράξιν μυστικῶς ἐξέκάλυπτον, ἐκείνου βασιάνῃ ταύτην γυμνάζοντος. Ἐν ἐκστάσει δὲ Ζήνων γενόμενος τῷ ἀκούσματι, καὶ συνείς ὡς οὐ Χριστὸς, Χρυσὸς δὲ μᾶλλον τῷ βιβλίῳ τὴν Φλαυτᾶν ἐνέγραψε, κρίμα ταῖς ἀληθείαις καὶ δικαιοσύνην ἐποιεῖ, τὸ τοῦ Ψαλμοῦ, καὶ τὸν μὲν εὐνοῦχον, ὡς τῆν θεϊκὴν δόξαν σφτεριστάμενον, ἀπαχθῆναι ἐκέλευε, τὸ δὲ δάνειον τὴν ἐκείνου περιουσίαν ἀποτίσαι τοῖς δανεισταῖς. Τὴν δ' Ἐκκλησίαν τοῖς ἐπισκόποις ἀνήκεν, ἐκλέγεσθαι καὶ ἐπιψηφίζεῖν ὃν ἀρ' αὐτοὶ δεξιὸν εἶναι δοκιμάσαιεν πρὸς τὴν ταύτης ἐπιτροπὴν. Καὶ εὐθὺς Εὐφῆμιος πρεσβύτερος τῆς ἐκκλησίας, ἀνὴρ λογιώτατος, καὶ ὀρθοδόξος καὶ ἀρετῆς πάσης ἔμπλεως, ἐπὶ τῶν τῆς Ἐκκλησίας ὀλάκων ἀνήγετο.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

Ἐπι τῶν συνοδικῶν γραμμάτων Φλαυτᾶ, Πέτρον τε καὶ Φήλικος, καὶ Εὐφημίου τοῦ μετὰ Φλαυτᾶν ἱεραρχήσαντος.

Ἐπι δ' ἀνηγεμένους ἐπὶ τὸν θρόνον Φλαυτᾶς συνοδοίκοις πρὸς τὸν Ἀλεξανδρείας Πέτρον ἐχρήτατο γράμμασιν. Ἀμειβόμενος δ' ὁ Πέτρος τοῖς ἰσοῖς, τὰ αὐτὰ περὶ τῶν ἐν Χαλκηδόνι πεπραγμένων διέξιαισι, ἀναθέματι ταῦτα καθυποβάλλων. Ἐπι δ' ἐν τῷ μεταξὺ Φλαυτᾶς ἐκδημῶν ἦν, τέσσαρας μόνους μῆνας ἱεραρχήσας· Εὐφῆμιος δ' ἐπὶ τῶν ὀλάκων καθῆστο, καὶ τὰς πρὸς Φλαυτᾶν συνοδικὰς Πέτρον ἰδέχεται, εὐρῶν τὰ ἐν Χαλκηδόνι ὑπὸ ἀνάθεμα ταῖς ἐπιστολαῖς, λιαν διεπαράχθη· καὶ τῆς πρὸς Πέτρον κοινωνίας διεστείλεν ἑαυτόν. Παρέθηκα δ' ἂν καὶ ἄμφω τὰ γράμματα Πέτρον τε καὶ Φλαυτᾶ, εἰ μὴ τὸ τῆς γραφῆς ἀπειργε μακρόστιχον· καίπερ Φλαυτᾶ Φήλικι γράφοντος, ὡς ἐκεῖνον μὲν κοινωνεῖ, Πέτρον δὲ τὴν κοινωνίαν ἐκτρέπεται. Ἐπιστολὴ δὲ καὶ πρὸς Πέτρον ἐποιεῖ, ἐκείνου μὲν τὴν κοινωνίαν ἀποδεχόμενος, μὴ προσιέμενος δὲ Φήλικα. Ἄ δὴ καὶ δεξιόμενος· Φήλικὲς παρὰ τινων εὐσεβῶν διακομισθέντα, τοὺς πρέσβεις Φλαυτᾶ τῆς Ῥώμης ἀτίμως ἤλαυνεν. Εὐφῆμιος δ' οὐ μελήσας, ἅμα τῷ τὸν θρόνον ἐγχειρισθῆναι, χερσὶν ἰδίαις τὸ μὲν τοῦ Μογγοῦ ὄνομα τῶν ἱερῶν ἀπήλειψε δέλτων, τὴν δὲ Φήλικος κλήσιν ἐνάτατε· καὶ οὕτως ἐπὶ τῶν ἱερῶν ἐκάθιζε θώκων, καὶ συνοδικὰ σχεδιάσας, ἐς Ῥώμην κατ' ἔθος Φήλικι ἐπεμπεν. Ὁ δὲ πάππας τὰ μὲν γραφέντα προσήκατο, καὶ ὡς ὀρθοδόξῳ προσετίθετο Εὐφημίου· οὐ μὴν καὶ ἐπισκοπικῆς κοινωνίας αὐτῷ μετεδίδου, ὅτι μὴ καὶ τὸ ὄνομα Ἀκακίου καὶ Φλαυτᾶ τῶν ἱερῶν διπτύχων ἀπήλειψε.

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

Ὡς τὸν Μογγοῦ Πέτρον Ἀθανάσιος, τὸν δὲ Κναφῆα Παλλιδίου διεδέχεται· καὶ περὶ τῶν διαδύχων αὐτῶν.

Μελλόντων δὲ Εὐφημίου καὶ Πέτρον πρὸς ἀλλήλους διαφέρεισθαι, καὶ συνόδους ἐφ' ἑαυτοῦς κατ' ἀλλήλων

• Psal. cii, 6 et alibi.

A admodum nutuo datam exegere. Atque illi quod solvendo non essent, Zenonem adiere, eique ut eos ab acerbis illis creditoribus liberaret, supplicarunt, et rem ipsam secreto ei ipsi qui de illa inquirebat indicarunt. Zeno, ea audita, obstupuit: et postquam non Christum, **685** sed Chrysum. hoc est, aurum potius, Flavitæ nomen in libello illo ascripsisse cognovit, iudicium revera et justitiam (juxta Psalmum *) fecit: atque eunuchum quidem, qui sibi divinam existimationem et gloriam arrogasset, abigi, pecuniam autem creditam ex substantia ejus dissolvi argentariis jussit. Ipsam vero Ecclesiam episcopis permisit, ut illi suffragiis suis quem idoneum esse procuratori ei judicaret, eligerent. Sic citra moram omnem, Euphemius, Ecclesiæ presbyter, vir eloquentissimus, orthodoxæ fidei et virtutis omnis studiosissimus, Ecclesiæ gubernandæ præfectus est.

CAPUT XIX.

De litteris synodalibus Flavitæ, Petri et Felicis: et de Euphemio, qui post Flavitam episcopatum gessit.

Cum Flavitas adhuc thronum obtineret, synodales ad Petrum Alexandrinum epistolas dedit, et ejusdem generis litteras ab eodem accepit, in quibus eadem de Chalcedonensibus actis, anathematice ea subjiciens, scripsit. Cum autem interea Flavitas ex rebus humanis excessisset, quatuor tantum mensibus episcopatu gesto, et Euphemius Ecclesiam administrandam suscepisset, ut ei Petri ad Flavitam synodales litteræ redderentur, accidit: in quibus ubi res Chalcedonenses anathemate damnatas conperit, perquam est conturbatus, et se a communione Petri subduxit. Apposuissem hic et Petri et Flavitæ litteras, nisi me prolixitas illarum absterruisset. Et Flavitas ad Felicem scribens, se communionem illius esse, Petri autem conjunctionem avversari, significaverat. Idem ad Petrum litteras dans, fecerat: communionem se illius recipere, Felicem autem rejicere, insinuans. Quas litteras ubi Felix a piis quibusdam ad se perlatas accepit, legatos Flavitæ cum contumelia Roma expulit. At Euphemius simul atque episcopatum iniit, nihil moratus, suis ipse manibus in sacris tabulis Moggi nomen expunxit, et Felicis appellationem reposuit: atque in sacro suggestu considens, synodales more recepto epistolas Romanam ad Felicem dedit. Porro Papa scripta quidem illius recepit, et Euphemio veluti orthodoxo favit, sed illum in episcopalem communionem non admisit, **686** propterea quod Acacii quoque et Flavitæ nomen in sacro libro non induxisset.

CAPUT XX.

Ut Petro Moggo Athanasius, et Cnaphæo Palladius successerit: deque eorumdem successoribus.

Et cum Euphemius et Petrus inter se dissensuri, et synodus in provinciis suis, alter adversus alte-

ram. propter Chalcedonensem synodum congregati essent, Petrus Alexandriae e vita excessit, eique Athanasius, cognomento Celetes sive Hermiosus, in episcopali throno successit. Atque is cum multa quoque experiretur, ut dissidentia membra conjungeret, nihil tamen egit. In multis namque et varias opiniones discesserant. Non multo vero post et Petrus Cnapeus, Antiochia defunctus, Palladium successorem habuit. Cujus suffragator etiam fuit Anastasius Dicorus, qui post Zenonem Romanum male administravit imperium. Porro Athanasius synodalia scripta ad Palladium mittens, eadem et ipse quae Moggus de Chalcedonensi synodo retulit. Idem fecit Joannes quoque, qui post eum Alexandrinæ praefuit Ecclesiae. Sed et Palladio Antiocheno mortuo, et Flaviano procuratoriam ejus sortito, Solomon quidam Antiochiae presbyter Alexandriam cum synodalibus litteris missus est, solitas rursus ejusmodi epistolas a Joanne ad Flavianum requirens. Ea quoque scripta idem de synodo pronuntiabant. Huic vero Joanni Joannes alter Alexandriae successit, de quibus paulo post dicemus. Nam ad aliquot usque Anastasii imperii annos, ad hunc modum res Ecclesiarum processere. Euphemium namque ille expulit. Haec vero ita ordine exponere, quo facilius intelligerentur, coactus sum. Et Ecclesiae quidem tum sic habebant. Nos autem orationem ad alia convertamus.

687 CAPUT XXI.

De Theuderic Scythae vastatione, et ut is interierit.

Theudericus (1) Scythae, magnis comparatis opibus, adversus Zenonem arma cepit. Et cum copiis in Thracia coactis Romanam ditionem ingressus, obviam quoque diripuit, et usque ad os Euxini pervenit. Atque ille imperialem etiam fere cepisset urbem, nisi ex necessariis ejus quidam vitae ejus insidiatii fuissent. Quos veritus, retrocessit. Neque ita multum intercessit temporis, cum vitam etiam finivit, per causam hujusmodi. Hasta expedita patrio more pro tabernaculo ejus sublimis collocata erat. Cum autem corpus exercere deberet, equum adduci jussit: cumque uti minime soleret, ex terra in illum insiluit. Quod autem ex pascuis et equitio is nuper admodum venisset, ferocitatemque spiraret, necdum Theudericus recte ei incedisset, priores pedes in sublime jactans, posterioribus tantum institit. Theudericus autem cum equo concertans, neque freno cohibere cum potuit (ne scilicet fera super eum resupina concideret), neque satis certo aut firmiter illi inhaesit. Atque cum ita cum equo huc atque illuc in gyrum verteretur, nescio quomodo hastam illam concussit: et illa oblique in eum illata latus ejus vulneravit. Ex quo

(1) Theudericus, Theodemiri filius, Ostrogothorum rex, a Zenone patricia et consulari digni-

Α ἔλκειν διὰ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σὺνδον, φθάνει Πέτρος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὸ βίωσιμον ἀπειπὼν· καὶ διάδοχος ἐκείνῳ τοῦ θρόνου καθίσταται Ἀθανάσιος ὁ ἐπίκλην Κηλήτης. Πολλὴν δ' οὕτως πείραν εἰσαγαγὼν ὥστε τὰ διεστῶτα μέλη συναγαγεῖν, οὐδὲν ἤνυσεν· εἰς πολλὰς γὰρ καὶ διαφόρους ἀπεκρίθησαν ὁδοί. Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ καὶ Πέτρος ὁ Κναφεὺς ἀνὰ τὴν Ἀντιόχου τέλει τοῦ βίου χρησάμενος, Παλλάδιον ἔσχε διάδοχον· ᾧ σύμφηρος ἐγεγόνει καὶ ὁ Δίκωρος Ἀναστάσιος, ὁ κακῶς μετὰ Ζήνωνα τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονεύσα. Συνοδικὰ δὲ πέμπων καὶ Ἀθανάσιος πρὸς Παλλάδιον, τὰ παραπλήσια τῷ Μογγῷ, καὶ οὗτος περὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ἠγόρευε· τὰ Ἰσα καὶ ὁ μετ' αὐτὸν Ἰωάννης τὸν τῆς Ἀλεξάνδρου θρόνον ἐπιστατῶν ἔλεγεν. Ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἀντιοχείας Παλλαδίου θανόντος, καὶ Φλαβιανοῦ τὴν ἐπιτροπὴν ἐκείνου προσειληφῶτος, Σολομῶν τις Ἀντιοχείας πρεσβύτερος εἰς τὴν Ἀλεξάνδρου πρὸς Ἰωάννην ἐπέμπετο, τὰ συνοδικὰ κομιζόμεν, καὶ τὰς εἰωθυίας ἀμοιβαίας ἐπιστολάς ἀπαιτῶν Ἰωάννου πρὸς Φλαβιανόν· αἱ καὶ αὐταὶ τὸν Ἰσον κατὰ τῆς συνόδου διηγόρευον τρόπον. Τοῦτον δὲ τὸν Ἰωάννην Ἰωάννης ἕτερος ἀνὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν διεδέχετο· περὶ ὧν μικρὸν ὑστερον ἐροῦμεν. Μέχρι γὰρ τίνος τῶν Ἀναστασίου χρόνων οὕτω τὰ τῶν Ἐκκλησιῶν προχώρησεν· Εὐφῆμιον γὰρ ἐκεῖνος ἀπῆλασε. Ταῦτα δ' οὕτω καθ' εἰρμὸν ἠναγκάσθημεν παραθεῖναι· δὲ τὸ εἰς κατὰ τὴν πρόχειρον. Τὰ μὲν οὖν τῶν Ἐκκλησιῶν οὕτω τηλικαῦτα ἐφέρετο· ἡμεῖς δ' ἐπ' ἑτέρων τὸν λόγον ἐλάττωμεν.

C

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

Περὶ τῆς ἐπαραστάσεως Θεουδέριχου τοῦ Σκύθου, καὶ ὡς διεσθάρη.

Θεουδέριχος ὁ Σκύθης, ἐπὶ μέγα δυνάμει, προσελθὼν, ἐπανίσταται Ζήνωνι· καὶ τὰς ἐν Θράκῃ δυνάμεις ἀθροίσας, ἔπεισι πάντα τὰ ἐν ποσὶ λείαν ποιούμενος, ἄχρι δὴ καὶ τοῦ κατὰ τὸν Εὐξείνου στόματος· παραθάρχῃ δ' ἂν καὶ τὴν βασιλείαν εἶλε πόλιν, εἴ γε μὴ τῶν ἐπιτηδείων τινὲς ἐπίβουλα φρονήσαντες, ἀφαιρεῖσθαι αὐτῷ τὴν ζωὴν ἐπειρώντο· οὗς δεῖσας, ἐς τοῦ πλίσω ἐχώρει. Καὶ χρόνου δ' οὐ πολλοῦ διαγενομένου, τὸν βίον μετέλλαττε τοιαύτης ἡγησάμενης αἰτίας. Τὸ δόρυ αὐτῷ διηγγελμένον κατ' ἔθος τι ἐπιχώριον, πρὸ τῆς ἐκείνου σκηνῆς ἀπῆρθητο· δεῖσαν δὲ τὸ σῶμα γυμνάσαι, ἵππον ἐκέλευεν ἀγεσθαι. Οὐκ εἰωθὸς δ' ἔχων, γῆθεν τῷ ἵππῳ προσέλατο. Ὁ δ' ἄρτι ἐκ βοτάνης ἦκων, ἄτ' ἀγέλατος καὶ ὕβριν πνέων, μήπω περιβάδην τοῦ Θεουδέριχου ἐπιναβάντος, τοῦς ἐμπροσθίους τοῖν ποδοῖν μετεώρους εἶχε, τοῖς ὀπίσθιους μόνους ἀκροδατῶν. Διαφιλονεικῶν δ' ὁ Θεουδέριχος, οὕτε χαλινῶ ἀναστῆλαιν εἶχεν, ἵνα μὴ ἐμπέσοι αὐτῷ, καὶ τῆς ἔδρας οὐ πάνυ τι βεβαίως ἐξείχετο. Οὕτω δ' ἔβηεν κάκειθεν σὺν τῷ ἵππῳ περιδονούμενος, οὐκ οἶδ' ὅπως τὴν αἰχμὴν διασείει· παγία δ' ἐπ' αὐτὸν ἐνεχθεῖσα, βάλλει κατὰ πλευράν· ἐντεῦθεν δὲ κληνήρη γενόμενος, μετ' ὀλίγον σφακε-

tate est exornatus. (Blond) Idem Odoacrum vicit, et Italiam obtinuit.

λισθέντων αὐτῶ τῶν ἔνδον τῆς αἰχμῆς τραύματι, ἅ τὸ βιοῦν κατασρέψαι.

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ΄.

Περὶ τῆς τυραννίδος Μαρκιανοῦ, Ἀνθεμίου πριόδος τοῦ ἐν Ῥώμῃ κρατήσαντος· καὶ ὡς Ληφόβεις, Ιερωσύνη τιμᾶται.

Μετὰ τοῦτον Μαρκιανὸς τῷ Ζήνωνι ἐπανίσταται· ὁ καὶ μὲν ἦν Ἀνθεμίου, τοῦ ἐν Ῥώμῃ οὐ πρὸ πολλοῦ βεβασιλευκότος· κῆδος δ' ἐπὶ θυγατρὶ Λεοντίᾳ τῷ πενθερῷ Ζήνωνος εἶχε τῷ βασιλεύσαντι Λέοντι. Προσέκειν γὰρ μᾶλλον ἑαυτῷ ᾤετο τὴν ἀρχὴν, τῆν νεωτέραν τῶν θυγατέρων Λέοντος γήμαντι, ἢ ἐκείνῳ Βηρίνα ἐπὶ τῆς ἀρχῆς ὄντι ἐγέννα· τὴν γὰρ Ἀριάδην ἰδιοπραγῶν ἐτι προῆγε· καὶ διὰ τοῦτο τυραννεῖν ἐπειράτο. Ἰσχυρὰς δὲ μάχης συβόχελσι· περὶ τὰ ἀνακτορά, φόνος· ἐκατέρωθεν ἐβρόχῃ πολὺς· ἡ νίκη δ' ὁμοῦ ἐπὶ Μαρκιανὸν ἔβαινε· καὶ γὰρ ἂν τῶν τε σκήπτρων καὶ τῶν ἀνακτόρων ἐν κατοχῇ ἦν, εἰ μὴ ἀναβολῇ ἐχρήσατο τῇ ἐσαύριον. Ὁ ζυπετής γὰρ ἀετὸς ὁ καιρὸς, καὶ ἀλώσεται πῶς, τινὲ παρὰ πύλας ἰών· εἰ δ' ἀποδράσῃ, ὑψοῦ ἐς ἀέρα βάλει μετέωρος, ἐπεγγεῖλὼν τοὺς διώκοντας, οὐδαμῇ αὐτοῖς ἐφικτὸς εἶναι ἐθέλων. Ἀμέλει τοι καὶ ὄσοι δὴ πλάσται καὶ γραφεῖς εἰκόνων εἰσι, κόμην μὲν ἐπὶ μετώπῳ καθιδίον αὐτῶ, ἀνθρωπίνην περιπλάττοντες κεφαλῇν· τὰ δ' ἔπιθεν περὶ τὸν ἐγκέφαλον ἐν χρῶ ξυρῶσι, σοφῶς μάλα ὑπαινιττόμενοι, ὡς εἴ γ' ὀπισθόπους ὦν τύχοι, τῷ καθεμένῳ τῆς κόμης ἰσως ἀλώσεται· ἔμπροσθεν δὲ τῷ πῶδε γενόμενος, κρατεῖσθαι ἤκιστα βόδιος παντάπασιν ἀποζεύγιον· μὴ δ' ὄθεν κρατηθεῖν παρέχων λαβὴν τῷ διώκοντι. Ὁ δὲ τινικαῦτα συνέπιπτε καὶ Μαρκιανῶ, τὸν μὲν προσέκοντα καιρὸν ἀναβαλλόμενος, τοῦ λοιποῦ δὲ τοῦτον μὴ θυνηθέντι πορίσασθαι. Τῇ γὰρ ἐπιούσῃ πρὸς τῶν οἰκείων καταπροδοεῖς, καὶ μόνος γενόμενος τῶ τῶν ἱερῶν ἀποστολῶν τεμένει ἰκέτης ἦν. Ὁθεν πρὸς βίαν ἀφελκυσθεῖς, ἐς τὴν Καππαδοκῶν ἀποβρίπτεται· μικρὸν δ' ὅσον φερωᾶται τισι μοναχοῖς, φυγὴν ἑαυτῷ μνηστεύμενος· κάκειθεν εἰς Ταρσὸν τῆς Κιλικίας ἀχθεῖς, καὶ τὴν κόμην ἀποβαλὼν, Ιερωσύνη τιμᾶται. Ἄ δὲ μάλα κομφῶς Εὐστάθιος ὁ βήτωρ ἱστορήσεν, ὃς καὶ τὰδε συγγράφει.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ΄.

Περὶ τυραννίδος Ἰλλοῦ καὶ Λεοντίου· καὶ περὶ τῶν κτισμάτων Ἀμμιανοῦ.

Ὡς Ζήνων τῇ ἰδίᾳ πενθερᾷ Βηρίνῃ ἐπιβουλὰς ἐβράβυει πλείστας, τέλος δὲ καὶ πρὸς τὴν Κιλικίαν ἐποιεῖ ἐξόριστον· ὕστερον δὲ καὶ πρὸς τὸ Παπυρίου γενέσθαι φρούριον· ὀπηνίκα Ἰλλοῦς καὶ Λεόντιος ἐτυράννησαν, περιθεμένους ἐκείνοις τὰ τῆς ἀρχῆς· ἐνθα δὲ καὶ τὸν βίον συνέβη ταύτην ἀπολιπεῖν. Ἀμμοῦ δὲ γλώττῃ καὶ τὰ κατὰ Ἰλλοῦ ἱστορεῖ ὁ Εὐστάθιος· ὅπως τε τὴν ἐπιβουλὴν Ζήνωνος διέδρα, καὶ ὡς τὸν πεμφθέντα αὐτὸν ἀνελεῖν, Ζήνων μᾶλλον ἀνέλε· ποιήν τῆς ἀστοχίας, τὴν τῆς κεφαλῆς

vulnere lecto affixus, ubi viscera ejus ex convulsione et inflammatione commarcuerunt, brevi vitam amisit.

CAPUT XXII.

De Marciani tyrannide, Anthemii, qui Romæ obtinuerat imperium, filii: et ut idem Marcianus captus, sacerdotali dignitate sit decoratus.

Post hunc adversus Zenonem bellum movit Marcianus, Anthemii, qui non multo ante Romæ imperaverat, filius, Leontiam, Leonis Romani imperatoris Zenonis socii filiam, in matrimonio habens. Is enim ad se magis quam ad Zenonem imperium pertinere putabat, quod minorem natu Leonis filiam, quam illi Verina imperii tempore genuit, conjugem haberet, Ariadnam autem Leo adnuc privatus ex uxore sua sustulisset. Eam ob causam Marcianus ad tyrannidem spectavit. Et pugna ad imperiale palatium commissa, cædes utrinque facta ingens, 688 et victoria Marciani fuit. Atque ille et sceptro potitus esset, et palatium occupasset, nisi rem in crastinum distulisset. Celerrima namque aquila est temporis opportunitas et occasio: quæ ad pedes advolans, capi a quopiam potest: sin aufugiat, in altum aerem sublimis sublata, eos qui se persequuntur ridet, neque ut ad eos releat, in animum inducit. Proinde quicumque imagines vel pingunt, vel fingunt, Occasioni caput humanum tribuentes, comam in fronte demittunt, occipitium autem ad ipsam usque cutim tondent, subobscuræ quidem, sed sapienter admodum indicantes, si ea a tergo tardius nos sequatur, coma proluxiore teneri fortasse comprehendam posse: sin præcedat, minime prehendi facillime avolantem, neque persequenti quidquam quo teneatur præbentem. Id tum Marciano accidit. Cum namque tempus opportunum neglexisset, nancisci id deinde haudquaquam potuit. Postridie enim diei ejus a suis desertus, solus ad sacrorum Apostolorum templum supplex confugit: unde per vim extractus, Cæsaream Cappadocum missus est, et paulo post inter monachos quosdam latitare et fugam meditari deprehensus, Tarsum inde Ciliciæ abductus est, ubi capite raso sacerdoti dignitate

CAPUT XXIII.

D De Illi et Leontii tyrannide, et de structuris atque ædificiis Anmiani.

Idem Eustathius quoque refert, Zenonem socium Verinæ varie insidias tetendisse. et postremum eam Tarsum in Ciliciam relegasse: quæ postea cum in Papyrii castello esset, quo tempore Illus et Leontius, quibus ipsa imperii insignia contulerat, tyrannidem exercuerunt, vitam ibi finivit. Historiam Illi Eustathius quoque stylo terso prosequitur: quemadmodum videlicet is Zenonis insidias effugerit, et Zeno eum qui ad illum necandum persecutor submissus fuerat, jugulari præceperit: ca-

pitit supplicium pro eo quod illi cædes ei non successisset, veluti multam reportantem. Zenonem deinde rem eam consulto premere volentem, illum Orientalibus copiis præfecisse: illum autem, Leonio et Pamprepe in societatem ascitis, **689** tyrannidem in Cilicia apud Tarsum arripuisse. Adhæc Eustathius idem addit, nihil illis tyrannidem profuisse, eo quod Theuderichus Gothus cum ingentibus provincialibus simul et externis copiis adversus eos a Zenone missus sit, cujus etiam jussu miserandum in modum sint occisi, condignam ab eo, quod illum in imperium restituisent, gratiam ferentes. Addit rhetor idem illud quoque Theuderichum, quem Zeno consulem et Thraciæ ducem renuntiaverat, ubi insidias sibi ab eo strui sensit, adversus veterem Romam exercitum duxisse, Odoacrum bello vicisse, et regia veste sumpta, regem se dixisse: multas præterea Occidentales gentes absque prælio, item Vandalos, magnam urbem Romanam, et (ut semel dicam) Hesperiam plagam omnem cepisse, atque ditioni suæ subjecisse. Sunt qui dicunt, Zenonis suggestione ea Theuderichum egisse. Eodem tempore et Mammianus, vir curuli honore clarus, et ex ordine senatorio in Daphne, qui suburbanus Antiochiæ vicus fuit, ædificium construxit, quod ab illis Antiforum dictum est. Intra urbem autem imperiales duas porticus magnifice admodum, magni pretii et varii coloris lapidibus exornatas condidit: inter quas Tetrapsylon medium ingentibus columnis et ære conspiciendum statuit, solo lapide Proconesio constrato. Hæc de his hactenus.

CAPUT XXIV.

De obitu Zenonis, et electione Anastasii Dicori.

Zeno (1) finem vitæ sibi appropinquare videns, ex eis qui futura prædicere existimantur, Maurianum quemdam nomine, quisnam post eum (liberos enim ex lumbis suis procreatos non habebat) imperaturus esset, consuluit. Qui respondisse dicitur, ex Silentiariis aliquem non imperium modo, sed et uxorem ejus recepturum esse. Zeno autem, quod Pelagium designari putabat, virum præclarum et sapientem, ferro eum cædi jussit, atque insuper alios etiam nihil commeritos necari curavit. Et morbo comitali correptus, quod vim ejus non ferret, animam egit, Pelagii **690** nomen in ore habens. Fertur etiam, quod eum Ariadna conjux odisset, cum epilepsiæ doloribus distenderetur, et speciem defuncti præberet, vivum adhuc ab illa sepulcro inclusum esse. Alii vero tradunt, cum ex ebrietate sensum omnem amisisset, in tumultum conjectum esse: et postquam ad seipsum per sobrietatem rediisset in ipso monumento exclamasse, vitam se solam, non etiam im-

(1) Zenone principe incendium sævissimum fuit, in quo præter maximam urbem partem conflagratam, centum et viginti millia librorum disperiere. Et in his et Homeri poema intestino dra-

ἀφαίεσιν ὑποσχόντα· ἐν ἐπιτηδείῳ δὲ λαθάνειν πειρώμενος, τῶν Ἐφῶν ἐξηγεῖσθαι δυνάμεων ἔταπτε τὸν Ἰλλοῦν. Ἐκεῖνος δὲ Λεοντίῳ φιλιωθεῖς σὺν Παμπρεπίῳ, τυραννεῖν ἐπέβαλον περὶ Ταρσὸν τῆς Κιλικίας. Ἐπὶ δὴ τούτοις, ὡς μηδὲν τῆς τυραννίδος δυνάμενοι, Θεουδερῖχου τοῦ Γόθου κατ' αὐτῶν στρατῶ ἐπελθόντος· μεγάλῳ, σὺν ἡμεδαπῇ καὶ ἀλλοδαπῇ δυνάμει δειλαίως ἀνήσθηται· ἄξιαν ἀμοιβήν οὖς ἐκείνῳ τῆν τῆς βασιλείας ἐπάνοδον ἔχουσιν εὐρηκότες. Καὶ τοῦτο δὲ τῷ συγγράμματι καταλέγει Εὐστάθιος· ὡς Θεουδερῖχος αἰσθόμενος τῆς κατ' ἐκείνου βουλῆς, ὃν ὑπατον ἀνηγόρευε καὶ στρατηγὸν Θράκης, ἐπὶ τὴν ἀρχαιότεραν Ῥώμην ἐχώρει· καὶ Ὀδοάκρον μάχῃ κρατήσας, τήθενναν περιέθετο, καὶ ῥῆγα ἑαυτὸν ἀνείπε. Πολλὰ δὲ καὶ τῶν Ἑσπερίων ἔθνων ἀμαχεῖ ἐχειρώσατο· καὶ Οὐανδῆλους, Ῥώμην τε αὐτὴν μεγάλην καὶ, ἀπλῶς εἰπεῖν, πᾶσαν τὴν Ἑσπερίαν λήξιν ὑφ' ἑαυτὸν ἐποίησατο· εἰσὶ δὲ οἱ φασὶν ὑποθήκαις Ζήνωνος ταῦτα τὸν Θεουδερῖχον καταπράξασθαι. Τηνικαῦτα δὲ καὶ Μαυμιανὸς, ἀνὴρ ἐξ ἐπιδιφρίων ἐπίσημος καὶ συγκλήτου βουλῆς μετασχὼν, κατὰ Δάκρον τὸ τῆς Ἀντιόχου προσάτειον τὸ παρ' ἐκείνους ἐγείραι ἀντίφορον· καὶ δύο δὲ βασιλείους στοὰς ἔδωκε στήσαι, εὐπρεπεῖς ἐσάγαγε, λίθων τε πολυτελέσει χροαῖς ὠραῖσμένας· τετράπυλόν τε μέσον τῶν δύο βασιλείων στοῶν μεγαλοπρεπῶς ἐγείραι, κλισίαν ἐξαισίοις· καὶ τῇ ἐν χαλκῷ ὕλῃ μάλα κομψῶς ἡσκημένας, καὶ λίθῳ τῷ ἐκ Προικονήσου τοῦδαφος καὶ τᾶλλα ἡμφιεσμένας. Ταῦτα μὲν περὶ τούτων.

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

Περὶ τῆς τελευταίας Ζήνωνος καὶ ἀναγορεύσεως Ἀναστασίου τοῦ Δικύρου.

Τῷ δὲ Ζήνωνι τοῦ τέλους ἐγγίζοντος, τῶν τινα τὸ μέλλον εἰδέναι νομιζομένων Μαυριανὸν ὄνομα διεηρώτα, τίνοι ἄρα μετ' αὐτὸν ἡ ἀρχὴ προσχωρήσοι· παῖδα γὰρ ἐξ ὀσφύος οὐκ ἔσχε· τὸν δὲ φάναι λέγεσθαι, τινὰ τῶν ἀπὸ Σιλενταριῶν, οὐ τὴν ἀρχὴν γε μόνον, ἀλλὰ καὶ τὴν γαμετὴν λήψεσθαι. Πελάγιον δὲ οἰηθεὶς τοῦτον εἶναι, ἀνδρα περιδοξόν τινα καὶ σοφίᾳ προήκοντα, ὑπῆγε τῷ ξίφει, καὶ ἄλλους δ' ἀνήρει μηδὲν ἀδικήσαντας· ἐπιληψία δὲ συσχεθεὶς τῷ τοῦ πράγματος ἀνυποπίστω, θνήσκει τὴν Πελαγίου προσηγορίαν ἀνὰ στόμα φέρων. Φασὶ γὰρ μὴν ὡς τῇ γυναικὶ Ἀριάδνῃ διὰ μίσους ὦν, ταῖς ἐκ τῆς ἐπιληψίας περιουδονίαις ληφθεῖς, καὶ δόξαν παρεσχῆκώς ὡς ἦδη θάνοι, ἔτι ζῶν ὑπ' αὐτῆς τῷ τάφῳ περιεκλείεσθαι· ἄλλοι δὲ μέθῃ σχεθέοντα καὶ ἀναίσθητους ἔχοντα, τῇ σορῷ καθειροχθῆναι φασιν· ἀνανήψαντα δὲ κάτωθεν ἐκθοῖν, ζωῆς μόνης, οὐ μὴν τῆς ἀρχῆς ἐψέσθαι· καὶ ἐνόρκως αὐτῆς τῷ βουλομένῳ παραχωρεῖν. Τὸν δὴ τοιαῦτα λέγοντα οὐδεὶς ἦν οἰκτεῖρων, Ἀριάδνης ἐπαχούσης τῆς γυναικὸς. Καὶ ὁ

conis cxx pedum aureis litteris descriptum. (Egnat.) Adnotatio est de Zenone ex Suida in fine hujus libri.

μὲν τοῦτον ἀπέβιω τὸν τρίτον, ἑπτακαίδέκατον ἔτος τὴν βασιλείαν τυραννήσας· Ῥωμαίων· οἷς καὶ οἱ Βυζαντινοὶ μῆνες ἠριθμῆνται· Τούτων δ' οὕτω γενομένων, ἤλπισε μὲν Λογγίνος ὁ Ζήνωνος ἀδελφός, ἐς πολὺν τὴν καὶ μέγα δυνάμειος ἦσεν, περιποιεῖν τὴν ἀρχὴν ἑαυτῷ· ἀλλ' ἐσφάλη παντάπασιν· Ἡ γὰρ Ἀριάδνη σὺν τῇ συγκλητικῇ, Ἀναστασίῳ τῷ Δικόρφῳ μήπω ἐς γερουσίαν τελέσαντι, τὸν τῆς βασιλείας περιτιθησὶ στέφανον, τῇ σχολῇ δὲ τῶν Σιλεντιαρίων κατελεγμένῳ· Ὁ δ' Εὐστάθιος, οὗ πρῶτον ἐμνήσθημεν, ἱστορεῖ μετὰ τὴν ἀνάβρυσιν Διοκλητιανοῦ τοῦ τυραννοῦ ἄχρι τέλους Ζήνωνος καὶ ἀναγορεύσεως Ἀναστασίου, διαλοεῖν ἔτη πρὸς τοὺς ἑπτὰ διακόσια· ἀπ' οὗ δ' Ἀβγουστοῦ· μόναρχος ἤρθη, δύο ἔτη καὶ τριάκοντα καὶ πεντακόσια πρὸς μῆσιν ἑπτὰ· ἀπὸ δ' Ἀλεξάνδρου τοῦ Μακεδόνης ἀρχῆς, ἑπτὰ μῆνας σὺν δυσὶν ἔτεσι τριάκοντά τε ὀκτακόσια· ἐκ δὲ τῆς Ῥωμαίων καὶ Ῥωμύλου βασιλείας, χίλια καὶ πεντήκοντα πρὸς δυσὶ, πρὸς δὲ καὶ μῆνας ἑπτὰ· ἀπὸ δὲ ἁλώσεως Τροίας, ἕξ καὶ ὀγδοήκοντα, ἑξήκοντά τε καὶ χίλια ἔτη πρὸς μῆσιν ἑπτὰ· ἀπὸ δὲ τῆς θείας τοῦ Κυρίου σαρκώσεως, τετρακόσια ἑ· καὶ δύο· ἀπὸ δὲ Ἀδάμ, εἰκοτῶ·

Treja capta mille sexcentos octoginta sex annos, menses septem; a Romana Domini incarnatione annos quadringentos et nonaginta duos, ab ipso demique Adamo annos quinquies mille (3) noningentos octoginta quatuor (4).

ΚΕΦΑΛ. ΚΕ'.

Περὶ τῆς τρικυβίτα τῶν ἐκκλησιῶν καταστάσεως, ὅπως δόξης εἶχον περὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου· καὶ περὶ τῆς ἐξορίας Εὐφρημίου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως.

Ὁ δ' Ἀναστάσιος περιβαλλόμενος τὸ διάδημα, καὶ τὴν Ἀριάδνην ἑαυτῷ εἰσφύλασσε, μήπω γυναικὶ δμιλήσας· Ἐπίδαμνον δ' ἔχων πατριδα (Δυρράχιον νῦν λέγεται), πρὸς τὸ κάλλιστον αὐτὸ καὶ οὐχρώτερον μετεσκεύασεν, ἄξια γέρα παρσχωῶν αὐτῷ· καὶ πρῶτα μὲν Λογγίνον τὸν μάλιστα τρον, τῶν δ' ἐν τῇ αὐτῇ τάξειον ἠγεῖτο, ἀνὰ τὴν Σελεύκειαν ἔπειμα δὲ καὶ τὸ ἄλλο τῶν Ἰσαύρων γένος ἐξέβαλε, τοῦτο δὴθεν αἰτησάντων· οἱ συνάμα Λογγίνῳ ἰόντες, τυραννίδι ἐπέθεντο, ὡς προϊόντες δηλώσομεν· Εἰρηνοῦτος δὲ τις θέλων εἶναι ὁ Ἀναστάσιος, παντάπασιν μὲν τὴν κακουργεῖν ἠεῖτο περὶ τὴν τῆς Ἐκκλησίας κατάστασιν· καὶ πολλὴν τινα περὶ τούτου ἐποεῖτο σπουδὴν, ὡς ἂν αἱ τε θεῖαι τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίαι θορύβων καὶ τῆς ἐντεῦθεν ἑρεσχελίης εἶεν ἐκτός· ἐν βαθείᾳ τε γαλήνῃ καὶ τῷ ὑπέρῳ καταστάτῃ, ἔριδος ἀπάσης καὶ φιλονεικίας ἐκποδὸν κατ' ἀμφοτέρα γενομένης· Καὶ τοῖνον ταῖς ἐκείνου ἡμέραις ἦ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος οὕτω εἰς προὔπιον ἀνεκηρύττετο, ἀλλ' οὐδ' ἀποκήρυκτος ἦν· ὡς δ' ἐκάστη τοῖς τῶν Ἐκκλησιῶν ἡγεμόσιν ἐδόκει τὰ ταύτης ἐφέρειτο· Οἱ μὲν γὰρ καὶ λίαν ταύτης ἄντιελόντο γενικώτερον ἀνθιστάμενοι· μήτοι γε λέξιν τῶν ἐκείνην ὀρισθέντων, ἀλλ' οὐδὲ συλλαβὴν, ἢ καὶ γράμμα, ἢ

perium petere, paratumque esse cuius iurando interposito eo cedere, neminem autem illum ea dicentem, propterea quod conjux Ariadna id prohibuisset, miseratum esse. Hic ad hunc modum vitam finivit, cum decem et septem annos in imperio tyrannidem exercuisset. Quibus annis Basilisci etiam menses connumerati sunt. His ita gestis, Longinus Zenonis frater, quod ad magnam potentiam pervenisset, imperium se sibi vindicaturum speravit. Verum ille opinione sua falsus est. Nam Ariadna una cum senatorum ordine, Anastasio Dicoro (1), qui nondum in senatum lectus, adhuc in schola Silentiariorum erat, imperatoriam imposuit coronam. Eunastius, cuius paulo ante meminimus, scripsit, ab initio Diocletiani tyranni imperii, usque ad finem Zenonis et designationem Anastasii, intercessisse ducentos et septem: ab eo autem tempore quo Augustus monarcha factus est, quingentos triginta duos annos et menses septem: ab Alexandri Macedonis regno, annos octingentos triginta duos, menses septem; a Romanorum porro et Romuli regno annos mille et quinquaginta duos (2), menses septem; et a

Divina Domini incarnatione annos quadringentos et nonaginta duos, ab ipso demique Adamo annos quinquies mille (3) noningentos octoginta quatuor (4).

691 CAPUT XXV.

De Ecclesiarum ejus temporis statu, qua quæque fuerit de Chalce onensi synodo opinione: et de exsilio Eusebii Constantinopolitani.

Anastasius, diademate sumpto, cum nondum matrimonium contraxisset, Ariadnam uxorem duxit: et Epidamnnum patriam suam, quæ nunc Dyrrachium dicitur, ut natale solum honore prosequeretur, pulcherrime exornavit, eamque dignis muneribus ditavit. Et primum Longinum magistrum, aulicorum scilicet ordinum prefectum, Seleuciam, ubi ortus fuerat, misit: deinde reliquum etiam Isaurorum genus ejecit, qui hoc postulaverant, et una cum Longino discedentes, ad tyrannidem aspirarunt, sicuti postea dicemus. Anastasius cum pacificus esse, neque quidquam rerum novarum in Ecclesiæ statu excitare vellet, plurimumque studii in eo collocaret, ut sanctæ Christi Ecclesiæ tumultibus et verborum contentionibus, disputationibus et dissidiis ecclesiasticis simul et civilibus omnibus sublatis, homines in multa tranquillitate viverent, et subditi populi pacati essent, evenit, ut temporibus ejus Chalcedonensis synodus, neque propalam per ipsum constitutionibus imperialibus edendis promulgaretur, neque etiam reprobaretur. Verum sicuti quibusque Ecclesiarum præsilibus videbatur, ita de ea sentiebant. Nam qui eam fortiter defendentes propugnabant, non vei-

(1) Dicorus cognominatus est a discoloribus oculorum pupillis, quæ color dicuntur, quæ supra ultra nigricans, sinistra cærulea fuerit.

(2) Rectius 1214.

(3) Secundum neotericos a mundo condito 4470.

(4) Postremum hoc Evagrius non habet. lib. II, cap. 29.

tum unum in ejus decretis, ac ne syllabam quidem, aut litteram, aut apicem saltem loco moveri aut mutari passi sunt, et per libertatem magnam a commercio et communione aliorum resilire: adeo ut ne in ædes quidem suas eos admitterent, qui ea quæ recte ibi decreta essent, non reciperent. Fuere autem qui eam non tantum non approbarent, sed etiam publice una cum Leonis tomo anathemate jugularent. Alii de henotiea Zenonis constitutione itidem faciebant, atque a seipsis inter se dissidebant: ita ut quidam duas naturas in Christo, quidam unam dicerent; atque ii quidem litteris insidiosè compositis, per fraudem deciperentur; ii autem pacem sibi consecrandam esse putarent. Id malum eo processit, ut Ecclesia quælibet in factiones suas divideretur, et episcopi a consuetudine mutua abhorrerent. Proinde in multas sectas orientales occidentalesque atque etiam Libycæ partes dissectæ sunt. **692** Neque enim Oriens consentire cum Occidente, neque rursus Libya conciliari hisce voluit. Et quod omnium indignissimum est, neque ipsi inter se Orientalium Ecclesiarum antistites ad communionem conveniebant, neque Europæi, neque etiam Libyci episcopi conventus inter se agebant: nedum cum eis qui extra regionum suarum fines essent, congregarentur. Tanta confusio mentiumque caligo orbem universum incessit. Porro Anastasius tametsi tranquillitatem sibi conservandam esse proposuerat, neque mutare quidquam in Ecclesiis voluerat, inconsulta tamen eorum temeritate, qui ad res novas spectabant, permotus, quoscumque præter morem nugas agere, et vel impudenter synodum sanctam damnare, crudeliterque anathemate configere, vel rursus aperte eandem et clare in sacris templis deprædicare intelligebat, e thronis utroque dejiciebat, inhumaniterque exigebat: atque ad eum modum permulti episcopi multati sunt, et in primis, sicuti antea etiam diximus, Constantinopolitanum ille Euphemium proscripsit; deinde post hunc et Macedonium, cui Timotheus suc-

κεραϊαν μετακινεῖν, ἢ ἐναλλάττειν καταδεχόμενοι. Παρόρσησά δὲ πολλῆ χρώμενοι ἀπαπήδων, μηδ' ἐν οὐκω κοινωνεῖν ἡρημένοι τοῖς; μὴ παραδεχομένοις τὰ ἐκείνη καλῶς ὀρίσθεντα. Ἦσαν δὲ οἱ οὐ μόνον αὐτὴν οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλὰ καὶ ἀναθέματι αὐτὴν ἀναφανδὸν περιέβαλον· οὐ μόνον δὲ ταύτην, ἀλλὰ καὶ τὸν τόμον Λέοντος. Ἄλλοι δὲ τῷ Ζήνωνο; ἐνωτικῷ ἐπίσης ἐύστασαντο· καὶ πρὸς ἀλλήλους διεβῶωότες, τῷ τὸν μὲν δύο φύσεις, ἄλλον δὲ μίαν λέγειν ἐπὶ Χριστοῦ· καὶ τοὺς μὲν τοῖς; γράμμασι παρακλίπτεσθαι, τοὺς δὲ καὶ εἰρηνεύειν αἰρεῖσθαι· καὶ ἐπὶ τόσον τὸ δεινὸν προχωρήσαι, ὡς ἐκάστην Ἐκκλησίαν εἰς ἰδίαν μοτραν ἀποκριθῆναι, καὶ μὴ συνέρχεσθαι ἀλλήλους τοὺς; προεδρεύειν λαχόντας. Καὶ εἰς πολλὰ τμήματα τὸ διεβῶωγος ἦν, ἀνά τε τὴν Ἐω καὶ Ἐσπερίαν λῆξιν καὶ Λιθύην αὐτὴν. Οὐτε γάρ ἡ Ἐως τῆ; Ἐσπέρα συμφωνεῖν ἤρετο, ἀλλ' οὐδὲ Λιθύη πάλιν ταύταις; σπένδεσθαι ἤθελε· τὸ δὲ δὴ πάντων ἀτοπώτατον, ὅτι περ οὐδὲ σφίσιν αὐτοῖς οἱ κατὰ τὴν Ἐω τῶν Ἐκκλησιῶν ἡγεμόνες εἰς κοινωνίαν συνήσαν, ἀλλ' οὐδὲ οἱ κατὰ τὴν Ἐσπέραν τοῖς Ἐσπερίοις· ἀλλ' οὐδὲ μὴν οἱ τῆς Εὐρώπης ἢ Λιθύης προεδρεύειν λαχόντες, μήτοι γε δὴ τοῖς; ὑπερορίοις. Τοιαύτη τις σύγχυσις καὶ σκοτόμαινα τὴν οἰκουμένην ἐπέδραμεν. Ὁ δ' Ἀναστάσιος, καίπερ προθέμενος εἰρηνικώτερον διάγειν, καὶ μὴ τι τῶν τῆς Ἐκκλησίας μετακινεῖν, ὅμως τῷ ἐσάγων παραφόρω τῶν νεωτεριζόντων ὑποσυρεῖς, ὅσους γνοίη παρὰ τὸ εὐωθὸς ἐρρασελοῦντας, καὶ ἡ ἀναίδην τὴν ἀγίαν ἀποκρηύττοντας σύνοδον, ἢ ἀπνηέστερον ἀναθεματίζοντας, ἢ ἀδοῖς ἐκείνην τόποις ἐν ἱεροῖς διαβρότην κρηύττοντας, καὶ ἀμω ἀπαθῆτο τῶν θρόνων, καὶ ἀπαθρόπως ἐξήλαυσε. Καὶ δὴ πολλοῖς μὲν τούτω τῶν ἐπισκόπων ἐπίτιμον ἔθετο. Πρὸ δὲ πάντων ἐξώθει τὸν τῆς Κωνσταντινου Εὐφῆμιον· εἶτα καὶ τὸν μετ' αὐτὸν, Μακεδόνην· ἔπειτα καὶ δ; μετ' ἐκεῖνον ἐγγόνει, Τιμόθεον.

CAPUT XXVI.

De Macedonio Constantinopolis episcopo, ut et is sede sua sit expulsus, et quem vitæ finem habuerit. D
Item de episcopis Alamaninis.

Verum enim vero veluti Patrocli prætextus (1) hic ab Anastasio contra eos obtendebatur, quod res novas in Ecclesiis inducerent: sed quæ occulte Anastasium male habebant, longe alia erant; præclara scilicet Euphemii pietas, et quod is antea Anastasium Ecclesia excluderat, propterea quod opinionem de se præbuisset, contagione Dioscuri infectum esse; et quod turbam concitare volens, comminatus Euphemio esset, se illi accepta a Zenone potestate caput tonsurum, cathedramque ejus evertisset. Præterea cum Ariadna purpuram Anastasio circumdaret, Euphemius sacrorum antistes

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

Περὶ Μακεδονίου τοῦ ἐπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως· ὡς ἀπηλάθη καὶ οὐτος τοῦ θρόνου, καὶ ὡς τῆλει τοῦ βίου ἐχρήσατο· καὶ περὶ τῶν τῆς Ἀλεξάνδρου ἀρχιερέων.

Ἄλλὰ Πάτροκλος ἦν πρόφασις ἐκείνοις, τὸ κατὰ τὰς; ἐκκλησίας οὕτω νεωτερίζειν· ἃ δ' ἐν παραδύστη πλῆττοντα ἦσαν τὸν Ἀναστάσιον, ἕτερα ἦν· τὸ τῆς εὐσεβείας; μάλα περιφανές, καὶ ὅτι περ Εὐφῆμιος Ἀναστάσιον πρότερον τῆς Ἐκκλησίας ἀπέλασε, νόμισιν πρρασχόντα, ὡς εἴη τὰ Διοσκόρου νοσῶν, καὶ τάραχον κινεῖν ἡρημένον, ἠπειλεῖ τὰς; τριχας; θερίζειν, πρὸς Ζήωνος; εἰληφῶς τὴν βροπὴν, καὶ τὴν ἐκείνου καθέδραν ἀνέτρεπεν. Ἄλλως τε καὶ ἡνίκ' Ἀριάδνη τὸ αἰουργές; αὐτῷ σχῆμα περιβαλεῖν ἐμελεν, ὁ Εὐφῆμιος τὸ ἱεραῖο λαχὼν, γενναῖοι; ἀνθίστατο, μὴ ἂν ἄλλω; αὐτῷ τὰ ἐξ ἔθους τελέσαι φά-

(1) Proverbialiter hoc dictum. Erasmus Roterod. in proverb. Patrocli occasio.

σκων, ἕχρις οὐ ἐγγράφοις ὄρκους καὶ δεινοὺς μάλα κατασφαλίσηται, ἢ μὴν ἀθιγῆ φυλάξαι τὴν πίστιν, καὶ μηδὲν τι καινουργῶν εἰσάγειν πειραῖσθαι τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπὶ τῶν σκήπτρων γενόμενον· πρὸς δὲ καὶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον, προθέσει πάσῃ ψυχῆς, ταῖς λοιπαῖς συντάττειν τρισίν. Οἷς δὴ τα συνθέμενον ἐγγράφως τὸν Ἀναστάσιον, ἔπειτα τὰ εἰωθότα καὶ ἐπ' αὐτῷ τὸν ἱερέα τελέσαι. Οὐ πολλῶ δ' ὕστερον ἐπιβαλλόμενον, τὸν Ἐγγραφοῦν χάρτην αἰτεῖν, καὶ μὴ παρασχόμενον τὸν Εὐφήμιον, ὑπερόριον ἄγεσθαι· πολλὰς δ' ἐπιβουλὰς αὐτῷ καὶ θάνατον δὴ προσεπισκευάσθαι· ὡς καὶ τινὰ τῶν συνόντων Εὐφημίῳ Παῦλον ὄνομα, ὑπερωμίαν δὲ ἄλλως καὶ μέγιστον, τὸ φερόμενον κατ' ἐκείνου ξίφος εἰσδέξασθαι· ἀλλὰ τὸν μὲν οὕτω, καὶ ἐπὶ τοιαύταις αἰτίαις, ὑπερόριον ἦγε, καί περ τοῦ πληθους πολλὰ δυσχεράλλοντος· Μακεδόνιον δὲ, ὃ Εὐφήμιος τὸν αὐτόγραπτον τῆς ὁμολογίας χάρτην παρέθετο, ἅτε δὴ τῶν ἱερῶν κειμηλίων τὴν φυλακὴν ἐπιτετραμμένον, ὃ Ἀναστάσιος ἐπὶ τὴν ἱεράν ἀνήγε καθέδραν. Ταῦτα δ' ἔπραττεν ὁ Εὐφήμιος, καὶ δι' ἅπερ μοι εἴρηται, καὶ ὅτι περ δόξαν Μανιχαϊκῆς αἰρέσεως ὑποθάλλειν τοῖς πολλοῖς ἐδόκει ὁ Ἀναστάσιος· ἅτε δὴ καὶ τῆς ἐκείνου μητρὸς τάξεινων μάλα διαφερόντως ζηλούσης· ἣς ὁ ἀδελφὸς Κλέαρχος αἰθῆς, τὰ Ἀρείου ἐφωρᾶτο πρεσβύτων. Διὸ καὶ Μανιχαϊκῆς καὶ Ἀρειανικῆς χαίρειν ἐπέηε τῇ ἀλουργίᾳ Ἀναστασίου, μεταβολὴν τινα ἔσεσθαι προσδοκῶσιν αὐτοῖς. Ὡς δ' οὖν ὁ Μακεδόνιος ἐπὶ τὸν θρόνον ἀνήγει, αὐθὶς καὶ τούτῳ πείραν προσῆγε τὴν οἰκίαν ὁμολογίαν λαβεῖν· ὕβριν γάρ οἱ ἐνόμιζεν, εἰ τὸ ἐρημένον τῷ βίῳ ἀπολειφθεῖν πρὸς ἔλεγχον. Ἐκείνου δὲ ἐπίσης Εὐφημίῳ μάλα γεννικῶς διαφερόντος, καὶ ἀντικρυς προδοσίαν πίστεως κρινόντος τὴν τῆς ὁμολογίας ἀπόδοσιν, καὶ ἀντικαθισταμένου ῥωμαλευτέρου, παντοῖος ἐγένετο Ἀναστάσιος καὶ τοῦτον ἀπελάσαι τοῦ θρόνου· καὶ πάντα τυρᾶν ἦν, ἀνῶσαι τὸ σπουδίζόμενον. Μὴ ἔχων δ' ὅτι καὶ δράσειε, σύλλογον ἀθροίσας αἰρετικῶν, βίαν προσῆγε καὶ τοῦτον τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ἀποβάλλεσθαι. Αἰσθόμενα δὲ τὰ πληθῆ συνέρβρον, Καίρη; μαρτυροῦ, διαβρήδην βούωντα, μὴ δέεις τοῦ ποιμένου πόρρω γένοιτο. Ἐλοιδοροῦντο δὲ τῷ κρατοῦντι, Μανιχαῖον καλοῦντες καὶ τοῦ κράτους ἀντίστον. Ὁ δὲ δεῖσας, προτροπάδην φεύγειν ἔτοιμος ἦν· καὶ ἐζήτει τὸν Μακεδόνιον, ὃν πρότερον μὴ ποτε διώμνυτο κατεῖν. Μακεδόνιος δὲ πολλῇ παβρήσει χρησάμενος διήλεγχεν Ἀναστάσιον, οἷα δὴ τῆς Ἐκκλησίας πολέμιον. Ὁ δὲ τότε μὲν ἔστεργε καὶ ὑπέκειτο, πρᾶτερον ἑαυτὸν παρέχων· ἐς ὕστερον δὲ τῷ δυστρόπῳ τῆς γνώμης, κατηγόρους τε ἐμισθοῦτο· καὶ παῖδες μαιρακίσκοι, συκοφάνται τῶν αὐτῶν καὶ Μακεδονίου, παρήγουντο, αἰσχροουργίαν καταξυδόμενοι. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐκ τοῦ σχεδὸν διήλεγχῃ Μακεδόνιος, ἄτερ τῶν ἀνδρείων ἑαυτὸν ἀποδείξας τῇ τοῦ χιτωνίου ἀναστολῇ, πρὸς ἔτερα μετεχώρει δολιότητος γέμοντα. Διὰ γὰρ Κέλλωρος, ὃς τῶν ἐν τῇ αὐτῇ τάξεων ἡγεμῶν καθειστήκει, χάρτη τὰς δύο μόνας συνόδους ἐγγράφως, δεχέσθαι ὁμολόγει, παρὲς ἑν τρίτην καὶ τὴν τετάρτην. Ὁ δὴ καὶ μέμψιν οὐ

animo forti restiterat : neque prius se quæ statæ cæremonia postulerent, facturum esse dixerat, quam ille gravi juramento in scriptum relato confirmasset, fidem se inviolatam servaturum, neque quidquam rei novæ imperii sui tempore in Ecclesiam illaturum, nec non Chalcedonensem synodum ex animi sententia reliquis tribus additurum esse. **693** Consenserat conditionibus his, et eas in scriptum retulerat Anastasius, et sub hæc cærimonias solitas in eo episcopus peregerat. Non longe vero post Euphemium adortus Anastasius, libellum eum ab eo repetiit : et quod eum ille non reddidit, solum exsilii causa vertere iussus est. Vitæ quoque ejus ita insidiatus est, ut ex familiaribus Euphemii quidam nomine Paulus, vir procerus, et humeris ipsis superexstans, quod adversus eum dispositum circumferebatur ferrum, exceperit; atque hunc, ob eum modum, et ob talem causam in exsilium egit, cum quidem id populus ægerrime ferret. Macedonium autem, cui Euphemius syngrapham stipulationis suæ crediderat (nam ei sacrorum quoque donariorum custodia commissa fuerat), in sacram sustulit cathedram. Fecerat autem ea quæ dicta sunt Euphemius, cum ob eas quas commemoravimus causas, tum quod Manichæorum hæresim Anastasius vulgo fovere visus esset, quippe cujus etiam mater eam ardore ingenti consecraretur, frater quoque ejus, Anastasii scilicet avunculus Clearchus, Arianismi compertus fuerat. Quapropter et Manichæis et Arianis purpura sua Anastasius lætitiā attulit, mutationem aliquam futuram exspectantibus. Postquam igitur Macedonius episcopalem thronum conscendit, ab eo quoque promissi sui scriptum Anastasius recipere contendit : contumeliam injuriamque sibi fieri ratus, si libellum suum qui vitam ejus redargueret, post se relinqueret. Cæterum cum et ipse itidem ut Euphemius, constanter ei adversaretur, et fidei omnino prodicionem esse si libellum eum redderet, existimaret, fortiterque prorsus contra eum contenderet, varia Anastasius iniiit consilia, ut et hunc e sede deturbaret : tentavitque adeo omnia, ut quod conabatur, efficeret. Sed enim cum quod faceret non haberet, hæreticorum consensu collecto, per vim Macedonium, ut synodum Chalcedonensem damnaret, cogere voluit. Quod ubi multitudo sensit, ad eum locum accurrit, et aperte exclamavit : Martyrii tempus adest, nemo longius a pasture absistat. Et convicia in imperatorem conjecit, Manichæum, qui imperio indignus esset, vocans. Et Anastasius sibi metuens, ad fugiendum paratus fuit : Macedoniumque quæsitum, quem antea se neque respecturum esse adjuraverat, Macedonium cum libertate multa Anastasium, veluti rei ecclesiasticæ hostem, objurgavit. Atque ille tum in verbis ejus acquievit, **694** seque placabiliorem præbens, submitit. Postmodum autem propter animi improbitatem accusatores adversus eum mercede conduxit. Et præsto fuere adolescen-

tuli quidam, qui non minus seipsos quam Macedonium per sycophantiam calumniose detulere, et flagitium obscœnum et scœdum mendaciter prodixere. Sedenim postquam in continenti illorum conflictam calumniam Macedonius, tunica subducta, viribus se carere ostendens, convicit, ad consilium aliud fraudis plenum confugit. Nam per Celerem ordinum aulæ præfectum libellum confici jussit, in quo duæ synodi tertia et quarta, reliquis duabus omissis, conscriptæ erant, eumque se recipere professus est. Quæ res a Macedonio approbata, et quod præterea henotico Zenonis is subscripsisset, reprehensione non caruit. Quamvis postea cum in Dalmatæ monasterio esset, in oratione quadam omnibus pietatem consecrantibus, offendiculum id et crimen objectum diluit, disertis verbis sanctam quartam synodum comprobans: et eos qui illam non recipere, hæreticos vocans. Anastasius, Celere magistro ad se evocato, per eum clam Macedonium ex throno deduxit, et Euchaitem in exsiliium misit. Senatus et populus Constantinopolitanus eam ob causam in magno fuit mœrore. Nam et vitæ sanctitatem et doctrinæ sinceritatem in Macedonio admirabantur, et religionis monasticæ professione et dignitate sacerdotali is valde enichebat, ut qui a Gennadio educatus atque doctus fuisset, cujus etiam fratris filius fuit. Contra sectatores ejus postea gravis persecutio orta. Quidam enim exsilio, nonnulli relegatione, aliqui accusationibus iniquis, alii bonorum publicatione afflicti sunt. Multi etiam qui fuga sibi consuluerunt, Romam pervenerunt. Imperator illico Chalcedonensium auctorum libellum, quem Macedonius discredens in sanctiore ara deposuerat, per Calopolium quemdam furium sublatum concidit, atque igni tradidit: et Macedonio qui sic abducebatur, abdicationis sententiam misit. Atque is interrogavit, an illi qui se abdicassent Chalcedonensem synodum recepissent. Et ubi illi qui ad eum sententiam attulerant, id indicati sunt, inquit, Si (inquit) Ariani aut Macedoniani abdicationis libellum ad me miserunt, num recipere eum possum? Atque ille ita Euchaitem ductus est. Cum autem Hunni, qui Saberi vocabantur, eruptione per Caspianas angustias facta, Orientem vastarent, 695 Gangram inde metus causa Macedonius successit. Quod ubi Anastasius cognovit, percussoribus submissis virum sanctum trucidavit. Corpus ejus in templo Callinici martyris innumera miracula edens repositum est. Macedonium ferunt, cum jam mortuus jaceret, manu sua seipsum sacro crucis signaculo consignasse. Eumdemque in somnis Theodoro cuidam pie viventi apparuisse, et cum vehementia quadam verba hæc Anastasio renuntiari jussisse: Ego quidem ad patres meos abeo, quorum fidem sinceram servavi. Tu vero scito, me Deum precari desitutum non esse, quoad usque et tu primo quoque tempore ad id tribunal, quod munera non acceptat, merum

μετρίαν Μακεδονίῳ ἐπέηγε, καὶ διὰ τῶ ἐνωτικῶ Ζήνωνος καθυπέγραψε· κἀν ἐς ὕστερον τῆ Δαλματίας μονῆ προσβαλὼν, προσωνητικῶ λόγῳ τοῖς ζηλοῦσι τὰ εὐσεβῆ διαλύη τὸ πρόσκομμα· διαρρήδην ὁμολογήσας τὴν ἀγίαν τετάρτην σύνοδον, καὶ τοὺς μὴ δεχομένους αἰρετικούς συνθέμενος ἔχειν. Λάθρα δὲ Κέλλωρα τὸν μάγιστρον καλέσας· ὁ Ἀναστάσιος, τὸν Μακεδόνιον ἐξήγαγε τοῦ θρόνου, καὶ εἰς Εὐχαιτα περιώριζε. Πολλῆ δὲ λύπη τὴν σύγκλητον καὶ τὸ πλῆθος ἐλάβεσαν· τὸ τε γὰρ καθαρὸν τοῦ βίου διὰ θαύματος ἐποιοῦντο, καὶ τὸ τῶν δογματῶν ὀρθόν. Ἄλλως τε καὶ ἀσκήσει καὶ ἱερωσύνῃ διελάμπεν, ὅτε δὴ ὑπὸ Γενναδίου τραπέζας τε ἅμα καὶ παιδευθεὶς, οὐ καὶ ἀδελφιδούς ἐτύγχανεν ὢν. Ὁ δὲ διωγμὸς τῶν τὰ ἐκεῖνου φρονούντων πολὺς ἦν, τῶν μὲν ἐξορίαις, τῶν δὲ φυγαῖς, τῶν δ' ἀπαγωγαῖς καὶ δημεύσει ταλαιπωρουμένων· οἱ δὲ διαδράντες, καὶ ἐς Ῥώμην ἀπήγεσαν. Ὁ δὲ βασιλεὺς ἐξ αὐτῆς τῶν ἐν Χαλκηδόνι πεπραγμένων τὴν χάριτην, ἣν Μακεδόνιος ἐξῶν παρεῖθαι τῷ θυσιαστηρίῳ, Καλοποδίου τινὸς κλέψαντος καὶ ἀπαγαγόντος, διέβρῆξε περὶ παραδεδωκώς· Ἀπυγομένῳ δὲ Μακεδονίῳ τὴν καθαίρεισιν ἐπεμπαν· ὁ δ' ἠρώτα, εἰ οἱ καθαιρήσαντες τὴν ἐν Χαλκηδόνι προζέονται σύνοδον. Ὡς δ' ἀπέλεγον, ἐκεῖνος, Ἄλλ' εἰ Ἀρειανὸν ἢ Μακεδονιανὸν ἐπεμπόν μοι καθαίρεισιν, ἅρα δέχεσθαι εἶχον; Ὁ μὲν οὖν οὕτως εἰς Εὐχαιτα ἤγετο. Τῶν δ' Οὐννων τῶν Κασπίων ἀποκινήθῃτων πυλῶν, οἱ Σαβῆρ ἐκαλοῦντο, καὶ τὴν Ἐὐλητίζομένων δεισας εἰς Γάγγραν μετεχώρει ὁ Μακεδόνιος. Ὁ γινὸς Ἀναστάσιος, πέμψας ἀνεῖλε τὸν ὄσιον, καὶ τῷ νεῷ Καλλινίκου προτετέθη τοῦ μάρτυρος, μυρία θυμὰτα ἐκτελῶν· ὃν φασὶ καὶ νεκρὸν κείμενον, ἑαυτὸν τῷ θεῷ τύπῳ τοῦ σταυροῦ τῆ ἰδῆ σφραγίσαι χειρὶ· ὁφθῆναι δὲ καὶ καθ' ἑπνοῦς Θεοδῶρῳ τινὶ εὐλαῶς διαζῶντι· καὶ μετὰ σφοδρότητος εἰπεῖν ἐντείλασθαι Ἀναστασίῳ τῷ βασιλεῖ, ὡς Ἄρ' ἐγὼ, πρὸς τοὺς ἐμοὺς ἀφικνοῦμαι πατέρας, ὧν τὴν πίστιν ἀκραιφνῶς ἐτήρησα. Ἰσθὶ δ' ὡς οὐ καύσεται δεόμενος τοῦ Θεοῦ, ἕως οὗ καὶ αὐτὸς ὅσον οὐπω ἤξεις ἐμὸν τῷ ἀδεκάστῳ συνδικασόμενος βήματι. Ἀναστάσιος δὲ μετὰ Μακεδόνιον τὴν Ἐκκλησίαν Τιμοθέῳ πρεσβυτέρῳ ταύτης καὶ σκευοφύλακι ἐνεχρίριζεν· ὃς Κήλιον καὶ Ἀντροβούνης οὕτως ὠνόμαστο, διὰ τινὰς ἐκεῖνου πράξεις τοῖς ὀνόματι προσηκούσας. Ὁ δὲ τῶς νεῶς εἰσιῶν, οὐ πρότερον τὰ ἐφειμένα ἐποίησε, εἰ μὴ τὰς εἰκόνας Μακεδονίου κατέσπε, εἰ ποὺ τέως παρήσαν. Ὁ δὲ δυσσεβέστατος βασιλεὺς, διὰ ταῦτα καὶ τὴν τῆς Ἀντιόχου Φλαβιανῶν, καὶ τὴν Ἱεροσολύμων Ἥλιαν δ· μετὰ Σαλοῦστιον ἐγγόνοι, ἔτι δὲ καὶ τὸν τῆς Ἀλεξάνδρου Ἰωάννην εἰς ὕπεροριαν ἀπέστειλε· ναὶ μὴν καὶ τὸν Ταβεννησιώτην Ἰωάννην, ὃς ἐν Ῥώμῃ μαθὼν ὡς ἄρ' Ἀναστάσιος ἐπὶ τῶν σκηπτῶν κατέστη, ἤκε τὸν οἰκεῖον θρόνον ληψόμενος. Φίλῳ γὰρ ἐκεῖνον ἐχρήσατο ἐπὶ τὴν Ἀλεξάνδρου τὰς διατριβὰς ἔχων· καὶ ναυαγίῳ περιπεσόντα τὸν Ἀναστάσιον, γυμνὸν διεσώσατο, καὶ ὡς ἐκὼς Θεραπέλειαν ἤγειρεν. Ὁ δ' ἀγνωμότως διατεθείς, ἀπὸ φιλοτιμίης ὑπερορίαν αὐτοῦ κατεδίκαζεν.

Ὁ δὲ φεύγων αὐτὸς τὴν πρεσβυτέρου κατελάμβανε A iudicio concertaturus, steteris. Post Macedonium Ῥώτην. Anastasius ecclesiam Timotheo presbytero ejus, sacrarumque vasorum custodi commisit, qui Celon (1) et Litrobunes cognominatus est, appellationibus iis propter actiones quasdam ei convenientibus impositis. Ille templum ingressus, non prius rem divinam fecit, quam Macedonii imagines, quæ tum ibi erant, sustulisset. At imperator impiissimus ejuscemodi ob causas Flavianum quoque Antiochenum, et Heliam Hierosolymitanum, qui S. Justio successerat, nec non Joannem Alexandrinum in exilium egit. Idem in Joanne Tabennesiota fecit. Qui ubi Romæ cognovit Anastasium imperatorem esse factum, in Orientem sedem suam recepturus venit. Amico enim Anastasio cum Alexandria versaretur, usus fuerat, et eum ex naufragio nudum receperat, hominique quam conveniebat curam et benignitatem præstiterat. Ille vero per ingrati animi vitium pro liberalitate sibi exhibita exsilii gratiam ei retulit. Joannes autem iste profugitus, veterem se rursum Romam contulit.

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ.

Περὶ Ξεναίας τοῦ Ἱεραπόλεως, καὶ Φλαβιανοῦ τοῦ Ἀντιοχείας διήγησις.

Περὶ μέντοι τοῦ Ἀντιοχείας Φλαβιανοῦ τάδε ἐστὴν ῥηται. Ἦν τις Ξεναίας ὄνομα (Φιλόξενος δ' ἐν λέγοιτο Ἑλλάδι φωνῆ)· τὸ μὲν γένος Πέρσης, τὴν δὲ τύχην δοῦλος, μάλα δὲ προσήκιον ὑπηρέτης τῷ Σιτανῆ· ἧς ἐπὶ Καλανδίωνος τὴν δεσπότην φυγῶν, τῇ Ἐκκλησίᾳ προσήκει Θεοῦ, κληρικὴν αὐτὴν εἶναι διατεινόμενος, καίπερ μήπω τῆς τοῦ Θεοῦ λουτροῦ καλιγγενεσίας ἀξιώθεός. Ὁ μὲν οὖν Καλανδίων, τοῦτον καὶ τὴν οἰκουρούσαν τάνδρῃ κακίαν ἐκ τινων συμβόλων καλῶς τεκμηριώμενος, τῶν ἱερῶν περιβάλλον ἀπήλαυεν. Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνον ὁ Κναφεύς διεδέχετο Πέτρος, οὐ μόνον τὴν Ξεναίαν προσέτετο, ἀλλὰ καὶ ἐτι ἀμύθητον ὄντα τῆς γείτονος ἱερᾶς πόλεως πρόεδρον κατεστήσατο, μετονομάσας Φιλόξενον. Μαθὼν δ' ὁ Πέτρος ὡς ἀμύθητος γε ὄντι τὴν ἐπισκοπὴν ἐνεχείρισεν, εἰπεὶν λέγεται, ἀρκεῖν ἐκεῖνον τὴν χειροτονίαν ἀντὶ βαπτίσματος. Καὶ πρῶτος πάντων Ξεναίας οὗτος (ὡ τολμηρᾶς καὶ ψυχῆς καὶ γλωττῆς!), μὴ δεῖν τὴν Χριστοῦ εἰκόνα καὶ τῶν αὐτῶ εὐρεστηκότων προσκυνεῖν ἀπηρεύσατο. Οὗτος τοιγαροῦν τὸ τῆς δυσσεβείας ἀνδράποδον σὺν πολλῶ τάρχῳ, πολλοὺς τοῦ πρώτου τῶν Σύρων ἔθνους ἐπαγόμενος, καὶ τοὺς ἐκ τῆς Κωννητικῆς μονῆς οὐκ ἐλάττωσον στίφος, ἀθρόον εἰσηθήσας τῇ πόλει μετὰ τῆς συνοίκου αὐτῶ ἀπρεπειας, β. αν ὄτι πλείστην προσήγε Φλαβιανῶ, τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ἀνθεματίζειν· πρὸς δὲ καὶ τὸν τόμον τοῦ ἱερῶ Λέοντος· Φλαβιανοῦ δὲ διςχυριζομένου, καὶ τῶν μοναχῶν αὐτῆς ἐπικειμένων, μαθὼν τὸ πλῆθος ἐν δεινοῖς ὄντα τὴν σφῶν ἱερέα, εὐθὺς ὡς εἶχεν ἕκαστος διανίστατο· καὶ τόσος ἐβρύθη φόνος τῶν μοναχῶν, ὡς τῶ πολλῶ πλῆθει τάρφον τὸν Ὀρόντην κληρώσασθαι, τῶν σωμάτων κηδευθέντων τοῖς κύμασι. Πρὸς δὲ τούτῳ καὶ ἕτερον ἄλλο συνέβαιεν ἡκιστα τοῦ προτέρου ἐνδόν. Τὸ γὰρ περὶ τὴν Κοίλην Συρίαν μοναχικὴν μάλα προσκειμένον τῷ Φλαβιανῶ, οἷς ἐν τινι χώρῳ ἐκεῖνοις ἀγχιθυροῦντι, Τιμωγνὸς δ' ἦν ὄνομα τῷ τόπῳ, τὴν ἀσκητικὴν ὁ Φλαβιανὸς ἐπολιτεύσατο βιοτήν· ἄθροοι γινόμενος τὴν Ἀντιόχου εἰσέθεσαν, ἀμύνην παντὶ τῷ τῷ Φλαβιανῶ ἡρημένοι· κἀνταῦθα δὲ, οὐ μείον γενέσθαι· τὸ ἄλλογος. Διὰ τε γούν

(1) Κήλιον. ὁ ὀφθαλμὸς εἰς συνοῦσαν. (Suid.) Hoc est, ad rem veneram cuiusdam.

696 CAPUT XXVII.

De Xenaiâ Hierapolitano, et Flaviano Antiocheno, episcopis, narratio.

De Flaviano Antiocheno hæc historiarii monumentis prodita sunt. Xenaias quidam erat (Philoxenum Græca lingua recte vocet) genere Persa, et fortuna servus, peridoneus Satanæ minister: qui sub Calandionis episcopatu, cum ab hero suo profugisset, ad Ecclesiam Dei accessit, clericum se esse affirmans, cum quidem nondum divino regenerationis lavacro initiatus esset. Calandion ubi hominem eum, et latentem in eo nequitiam ex signis et conjecturis quibusdam cognovit, ab ecclesia eum proscripsit. Ubi vero Calandioni Petrus Cnapheus successit, Xenaiam ille non solum recepit: verum etiam nondum baptismo initiatum, vicinæ Hierapolis episcopum creavit, et Philoxenum mutato nomine appellavit. Et Petrus ubi tandem se episcopatum viro nondum baptizato mandasse intellexit, dixisse fertur, sufficere ei pro baptismo ordinationem. Xenaias iste primus (o audacem animum, et os impudens!) vocem illam evomuit: Christi, et eorum qui illi placere, imagines venerandas non esse. Itaque impietatis istud nancipium magno cum tumultu, multis sibi ex prima Syrorum gente ascitis, et non exigua ex Cynegico sive Venatico monasterio multitudine assumpta, una cum innata sibi improbitate in urbem pervenit: et Flaviano vim maximam intentavit. ut Chalcedonensem synodum et Leonis tomum ille anathemate damnaret. Quod cum Flavianus se facturum non esse confirmaret, et monachi ei contra imminerent, populus episcopum suum periclitari audiens, pro se quisque statim ut potuit consurgens affuit, et cædes tanta monachorum facta est, ut corpora eorum propter multitudinem in Orontem amnem, ut undas ejus pro sepulcris haberent, conjecta sint. Ad hæc etiam isto non minus accidit malum. Monachi namque in Cælesyria (2) Flaviano valde addicti, propterea quod is in vicino quodam loco, cui Tilmognus nomen erat, monasticam egisset vitam, turba ea cognita, Antiochiam se contulerunt, 697 Flavianum omnibus modis defensuri. Atque ibi tum non minor

(2) Dicitur hæc etiam secunda Syria.

accepta clades. Propter hunc igitur et illum casum, Flavianus fraude quadam in exilium abductus est, petram quamdam præruptam et sublimem in Palæstinæ finibus incolere per vitam jussus. Hæ causæ sunt, quam ob rem tanti viri Macedonius et Flavianus sedibus suis exacti sint. De quibus etiam monachi Palæstini ad Aleisonem scribentes hæc verbis hisce commemorant :

CAPUT XXVII.

Quæ monachi Palæstini ad Aleisonem de Macedonio et Flaviano Antiochæno scripserint : et de ecclesiarum eo tempore confusione.

Petro vero defuncto, rursus inter se dissidere cœperunt Alexandria et Ægyptus, et Libya : et factio quælibet suos sibi conventus egit. Reliquis etiam Oriens ab aliis ecclesiis segregatus est, quod Occidentales non aliter communicare cum eo voluerint, quam si Nestorium, Eutychetem et Dioscorum anathemati subjiceret, eisdemque Petrum Moggum et Acacium adderet. In hoc statu cum Ecclesiæ orbis universi res essent, qui germani Dioscori et Eutychetis sectatores fuere, ad maximam paucitatem redacti sunt. Et cum res illorum eo recidissent, ut quamprimum in terra deficerent ampliusque non exstarent. Xenaias re ipsa nomini suo respondens (alienus quippe prorsus a Deo), nescimus quo consilio, quasve adversus Flavianum inimicitias vindicans, sub obtentu fidei, sicuti plerique aiunt, contra eum commotus, veluti Nestorianum calumniose criminari cœpit. Atque ubi ille Nestorium una cum opinione sua anathemate confodit, ex eo tempore rursus ad Dioscorum (1), Theodorum, Theodoritum, Iban, Cyrum, Eleutherium, et Johannem transiit, et nescimus quos alios insuper et unde collegit. Quorum quidam vere Nestorii dogma profitebantur : quidam autem ejus hæresis suæreci, anathema in Nestorium contorserant, et in Ecclesiæ communione defuncti sunt. Eis ita collectis ad Flavianum : Hosce, inquit, omnes Nestorii contagione infectos, nisi anathemati subdidideris, Nestorianus es, utcunque vel decies milites illum una cum dogmate suo anathemate confodias. Per litteras quoque Dioscorianos et Eutychianos permovit, 698 eisque persuasit, ut sibi patroni adversus Flavianum adessent : secum petituri, ut ille non in synodum, sed in eos quos diximus viros anathema jacularetur. Eis vero Flavianus episcopus diu multumque restitit. Sedenim ubi alii quoque contra ipsum cum Xenaiâ conjuncti sunt, Eleusinus videlicet quidam secundæ Cappadociæ, Nicias Laodiceæ Syrorum, atque alii aliunde episcopi, quorum pusillanimitatis erga Flavianum causam non nostrum, sed aliorum potius est exponere : tandem per eos ipsos se illos ad pacem adiucturum esse arbitratus,

(1) *Legæ Dioscorum* Edit.

ταῦτα κάκεινα τέχνη Φλαβιανὸς ὑπερόριος ἤγετο, πέτρην τίν' ἀπότομον οικεῖν διὰ βίου κατακριθεὶς, πρὸς τοῖς τέρμασι Παλαιστίνης ἠωρημένην. Ταῦτα μὲν αἴτια, δι' ἃ οἱ τοσούτοι ἄνδρες, Μακεδόνιος καὶ Φλαβιανὸς, τῶν οικειῶν ὀρθῶν ἐλάβησαν· περὶ ὧν καὶ τὸ ἐν Παλαιστίνῃ μοναδικὸν πρὸς Ἀλεξίωνα γράφον, τάδε κατὰ βῆμα διασάξει·

ΚΕΦΑΛ. ΚΗ'.

Ὅτι τὸ ἐν Παλαιστίνῃ μοναδικὸν πρὸς Ἀλεξίωνα περὶ Μακεδονίου καὶ Φλαβιανοῦ τοῦ Ἀντιοχείου ἔγραψε· καὶ περὶ τῆς τηρικαῖα ἐκκλησιαστικῆς συγχύσεως.

Ὁ Πέτρος δὲ κεκοιμημένος, πάλιν εἰς αὐτοῦς ἀπέσχίσθησαν Ἀλεξανδρεία τε καὶ Ἀγυπτὸς καὶ Λιβύη, καὶ καθ' ἑαυτὰς διετέλεσαν· καὶ ἡ λοιπὴ πᾶσα Ἀνατολή, πάλιν καθ' ἑαυτὴν, τῶν Δουτικῶν μὴ ἀνεχομένων ἄλλως αὐταῖς κοινωνεῖν, ἢ πρὸς τὸ ἀναθεματίζειν Νεστορίον τε καὶ Εὐτυχὴ καὶ Διόσκορον· προτιθέναι δὲ καὶ Πέτρον τὸν Μογγὸν καὶ Ἀκάκιον. Ἐν τούτοις οὖν τῶν ἀπὸ τὴν οἰκουμένην εὐσῶν ἐκκλησιῶν, οἱ γνήσιοι τῶν ἀπὸ Διοσκόρου καὶ Εὐτυχοῦς εἰς πάντη ἐλάχιστον περιέστησαν τὸν ἀριθμόν. Καὶ μελλόντων ὅσον οὐδέπω ἐκλείπειν ἀπὸ τῆς γῆς ὥστε μὴ ὑπάρχειν αὐτοῦς, Ξεναῖα· ὁ τοῦ Θεοῦ ξένος ἀληθῶς, οὐκ οἰδμεν τίνι σκοπῷ ἢ ποίαν εἴδωλον πρὸς Φλαβιανὸν ἐκδικεῖν, κινεῖται δὲ τῆς πίστεως, ὡς οἱ πολλοὶ διεγυῖνται, κινεῖται μὲν πρὸς αὐτὸν, καὶ διαβάλλειν ἄρχεται ὡς Νεστοριανόν. Ἐκείνου δὲ οὖν τῷ φρονήματι καὶ Νεστορίον ἀναθεματίσαντο, μετέβαινε πάλιν ἐξ ἐκείνου ἐπὶ Διόσκορον, καὶ Θεόδωρον, καὶ Θεοδώρητον καὶ Ἰβαν, καὶ Κύρον, καὶ Ἐλευθέριον, καὶ Ἰωάννην, καὶ οὐκ ἴσμεν οὐσιναις καὶ ὅθεν συλλεξάμενος· ὧν οἱ μὲν τὰ Νεστορίου ἀληθῶς ἐπρόσθευσαν, οἱ δὲ ὑπονοηθέντες ἀναθεματίταν, καὶ ἐν τῇ κοινωνίᾳ τῆς Ἐκκλησίας κεκοιμηγῆται. Τούτους πάντας τὰ Νεστορίου φησὶ νοσήσαντας, εἰ μὴ ἀναθεματίσεις, τὰ Νεστορίου φρονεῖς, κλῆν μωραίας αὐτὸν μετὰ τοῦ φρονήματος ἀναθεματίσης. Ἀνεκίνοι δὲ διὰ γραμμάτων καὶ τοὺς ἀπὸ Διοσκόρου καὶ Εὐτυχοῦς συνηγόρους· πείθων συνάρασθαι μὲν αὐτῶν κατὰ Φλαβιανὸν· μὴ μέντοι ἀναθεματισμὸν ἀπαίτειν τῆς συνόδου, ἀλλὰ τῶν προσηρημένων προσώπων. Τοῦ δὲ ἐπιτοκίου Φλαβιανοῦ τούτοις ἐπιτολὴ ἀντιτείνοντος, ἐτέρων τε μετὰ Ξεναῖα συμπλεκόμενων κατ' αὐτοῦ, Ἐλευσίνου μὲν ἐπισκόπου τινὸς τῆς δευτέρας Καππαδοκίας, Νικίου δὲ Ἀζοδικίας τῆς Συρίας, καὶ ἄλλων ἄλλοθεν, ὧν τὰς αἰτίας τῆς πρὸς Φλαβιανὸν μικροψυχίας ἐτέρων ἀλλ' οὐχ ἡμῶν διηγῆσασθαι. Τέλος διὰ τούτους νομίμας εἰρηνεύειν αὐτοῦς, εἶξεν αὐτοῦ τῇ φιλονεικίᾳ· καὶ ἐγγράφῳ τὰ πρόσωπα ἀναθεματίσας, ἀπέστειλε τῷ βασιλεῖ. Καὶ αὐτὸν γὰρ κατ' αὐτοῦ κεινίχασιν ὡς τὰ Νεστορίου προσβύοντος. Μηδὲ τούτοις οὖν ἀρκεσθεῖς ὁ Ξεναῖα, τῆς συνόδου αὐτῆς πάλιν ἀναθεματισμὸν, καὶ τῶν δύο φύ εἰς ἐπὶ τοῦ Κυρίου εἰρηκῶν καὶ τῆς

σαρκός· καὶ τῆς θεότητος, ἀπῆται τὸν Φλαβιανόν. Ἄ μὴ ὑπακούσαντο; δὲ, ὡς περ Νεστοριανοῦ πάλιν κατηγορεῖ· πολλῶν δὲ ἐπὶ τούτων κεινημένων, καὶ τοῦ πατριάρχου ἐκθεσιν περὶ πίστεως πεποιημένου, ἐν ἧ πρός· καθάρσει μὲν Νεστορίου καὶ Εὐτυχίου τὴν σύνοδον δεχέσθαι ὁμολόγει· μὴ μὲντοι εἰς ὕρον καὶ διδασκαλίαν πίστεως, πάλιν ὡς τὰ Νεστορίου ὑπόμνω· φρονούντος, ἐπελαμβάνοντο, εἰ μὴ καὶ τὴν ἀναθεματικὴν αὐτῆς προσθεῖη τῆς συνόδου, καὶ τῶν δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ Κυρίου εἰρηκότων σαρκός· καὶ θεότητος. Προσεπάγονται δὲ πολλοὶ λόγων ὁπάταις καὶ τοὺς Ἰσαύρους· καὶ ποιήσαντες γραμματικὸν περὶ πίστεως, ἐν ᾧ τὴν σύνοδον μετὰ τῶν δύο φύσεις εἰρηκότων ἢ ἰδιότητος ἀναθεματίσαντες, Φλαβιανὸν μὲν ἀφίστανται καὶ Μακεδονίου· ἄλλοις δὲ ἐπὶ ἀνδοῦνται ὑπογράφαι τῷ γραμματικῷ. Ἐν τούτοις καὶ τὸν Ἱεροσολύμων ἀπήτουν ἐγγράφον περὶ πίστεως· ὃς ἐκθέσει, ἀπέστειλε τῷ βασιλεῖ, δι' αὐτῶν τῶν ἀπὸ Δισκόρου, ὅπερ αὐτοὶ μὲν προφέρουσιν, ἀναθεματισμὸν περιέχον τῶν δύο φύσεων· εἰρηκότων. Αὐτὸς δὲ ὁ Ἱεροσολύμων νενοθεύσθαι παρ' αὐτῶν διαθεβαίμενος, ἄλλο προσέφερε ὄχι τοιοῦτον ἀναθεματισμοῦ. Καὶ οὐ θαῦμα· καὶ γὰρ καὶ λόγους Πατέρων νενοθεύκασι· πολλοὺς δὲ Ἀπολλιναρίου λόγους Ἀθανασίῳ καὶ Γρηγορίῳ τῷ θαυματουργῷ, καὶ Ἰουλίῳ διὰ τῶν ἐπιγραφῶν ἀναθεμάσασιν· ὡς μάλιστα τοὺς πολλοὺς πρός τὰς ἰδίαις ἀσεβείαις· σφρατρίζονται. Ἀπήτουν δὲ καὶ Μακεδόνιον ἐγγράφον περὶ πίστεως· ὃς καὶ ἐξέθετο τὴν τῶν τῆ· καὶ τῶν ῥ' ἰδίᾳ μόνῃν εἰδέναί πίστειν διαθεβαίμενος· ἀναθεματίζων δὲ Νεστόριον καὶ Εὐτυχίῃ, καὶ τοὺς δύο υἱοὺς ἢ Χριστοὺς δογματίζοντα, ἢ τὰς φύσεις διαιροῦντας· μήτε δὲ τῆς ἐν Ἐφέσῳ καθελούσης Νεστόριον· μήτε τῆς ἐν Χαλκιδόνι καθελούσης τὸν Εὐτυχίῃ· ἐφ' ᾧ ἀγανακτήσαντα τὰ περὶ τὴν Κωνσταντινουπόλιν μοναστήρια ὀφίστανται τοῦ ἐπισκόπου Μακεδονίου. Ἐν τούτοις ὁ τε Ξενοφάνης καὶ Διόσκορος πολλοὺς προσλαμβάνομενοι τῶν ἐπισκόπων ἀφόρητοι ἦσαν, κινουντες κατὰ τῶν μὴ ἀνεχομένων ἀναθεματίζεῖν· ὧν τοὺς εἰς τέλος μὴ ὑπέκοντας ἐξήρξα ὑποβάλλεσθαι πολλοῖς μηχαναῖς παρεσκευάζον. Οὕτως οὖν καὶ Μακεδόνιον ἐξήρξασαι, καὶ Ἰωάννην τὸν Παλαιοῦ ἐπίσκοπον καὶ Φλαβιανόν. Ταῦτα μὲν δὴ ταύτη.

damnatus est, neque Chalcedonensis que Eutycheti dignitatem abrogavit, synodi mentionem faciens. Quam rem monasteria Constantinopoli agere tulere, et ab episcopo Macedonio descivere. Inter ea Xenaius et Dioscorus multis sibi ascitis episcopis, superbi et intolerabiles facti sunt: motusque adversus eos qui in anathema non consentirent, graves concitarunt: inter quos, si qui illis prorsus non cederent, eos modis omnibus in exilium pellere sunt conati. Atque ita tandem Macedonius et Flavianus, et Joannes insuper, Palti episcopus, solum exilii causa verterunt. Nec ha-

ΚΕΦΑΛ. ΚΘ'.

Ὡς μετὰ Φλαβιανὸν Σευήρος ὁ δυσσεβὴς ἐπιβαίνει τῆς Ἀρτιόχου, καὶ περὶ τῆς πολιτείας αὐτοῦ· καὶ ὡς ἀναθέματι ἐξ αὐτῆς τὴν ἐν Χαλκηδόνι περιβάλλει σύνοδον.

Τοῦ δὲ Κλαυδίου τοῦτον ἀπελαθέντος τὸν τρόπον, Σευήρος ὁ δυσσεβὴς καὶ ἀκίφελος ἐπὶ τὸν τῆς Ἀντιόχειας ἀνεῖσι ὕβρον, ἄλλος ἀντικρὺς Εὐτυχίῃ ἢ

contentioni ei cessit, et in scripto anathema in eos qui dicti sunt viros conjecit, atque id ad imperatorem misit; nam et hunc quoque contra eum veluti Nestorianum commoverunt. Verum Xenaius hisce non contentus, rursus anathema in ipsam synodum, et eos qui duas naturas et carnis et divinitatis in Domino profitentur, jaciendum a Flaviano petiit. Atque ubi ille ei non paruit, ut Nestorianum rursus criminatus est. Et cum de his rebus multa agitata essent, et patriarcha formulam fidei composuisset, in qua synodum quidem propter Nestorii et Eutychetis depositionem, non autem ut vim decreti et doctrinæ fidei haberet, recipendam esse profitebatur: rursus cum, ut qui occulte Nestorianus esset, adversarii, nisi anathemati etiam synodum ipsam, et duas naturas carnis et divinitatis in Domino profitentes subiceret, criminari cœperunt. Adduxerunt illi quoque multa verborum fraude in sententiam suam Isauros: et scripto de fide edito, in quo synodum una cum eis qui duas naturas aut proprietates in Domino esse dicunt, anathemate condemnarunt. Itaque a Flaviano et Macedonio secesserunt: et cum aliis se junxerunt, qui scripto ei subscribere. Interea etiam a Hierosolymitano antistite de fide scriptum exegere, qui id compositum ad imperatorem per ipsos Dioscorianos misit. Atque id illi, anathema complectens in eos qui duas naturas dicunt, proferunt. Ipse autem Hierosolymitanus episcopus depravatum id ab eis esse asseverat, aliudque scriptum sine ejuscemodi anathemate producit. Neque id mirum, siquidem scripta Patrum quoque adulterarunt: et multos Apollinaris libellos per inscriptiones ipsas Athanasio et Gregorio mirifico illi et Julio attribuerunt, per quos maxime ad impietatem suam multes pertrahunt. 699 Magitarunt vero a Macedonio etiam scriptam fidei formulam, quam ille quoque edidit: solam se trecentorum decem et octo, et rursus centum et quinquaginta Patrum fidem nosse confirmans, Nestoriumque et Eutychetem, atque eos qui vel duos Filios aut Christos opinantur, vel naturas dividunt, anathemate feriens: neque Ephesiæ a qua Nestorius

D

CAPUT XXIX.

Ut pos' Flavianum impius Severus sedem Antiochenam invasit. De ejusdem vita, et ut conjecit synodum Chalcedonensem anathemate involverit.

Flaviano ad hunc modum exacto, Severus impius et ακίφελος, hoc est, nullius capitis vir, alter omnino improbitate Eutyches, aut Dioscorus, Au-

fiocenum conscendit thronum : qui Sozopoli Pisidiæ ortus, Beryti legum scientiæ et actionibus forensibus operam dedit. Atque ubi Christianam addidit doctrinam, confestim animo mutato, baptismi lavacro initiatus est, in Leontii illustris martyris templo, quod in maritima regione Tripolis in Phœnicia situm est. Et deinde monasticam vitam in monasterio quodam inter Gazam et Maiumam oppidum coluit : ubi Petrus etiam ille ex Iberia, qui episcopus Gazæ declaratus, una cum Timotheo Aeluro proscriptus est, eodem vitæ genere culto, celebrem de se famam posteris reliquit. Porro Severus sermonem primum disputando cum Nephelio contulit, qui ejusdem cum illo opinionis antea fuit, naturam unam in Christo professus : postea autem et ipse Chalcedonensem synodum, **700** et eos qui duas naturas perhibent, tutatus est. Et cum se confidentius arrogantius Severus in disputationibus gereret, una cum popularibus suis, aliisque etiam plurimis, eandem opinionem consecrantibus, monastico domicilio suo a Nephelio ejectus est. Atque ille inde in imperialem concessit urbem, imperatori supplicaturus, ut sibi atque suis qui cum eo p. lsi fuerant, monasteria sua restituerentur. Ita factum, ut in imperatoris Anastasii et senatorum notitiam perveniret : sicuti hoc qui Severi vitam conscripsit, refert. Joannes porro qui cum illo iudicio contendit (1), scriptum reliquit : Severum, cum ordinari deberet, juramentum in scriptum relatum imperatori Anastasio obtulisse, a quo die throno Antiocheno potitus esset, haud quaquam se synodum Chalcedonensem anathemati subjecturum esse ; quinque eo ipso quo ordinatus est die, a sectatoribus suis instigatum, pro concione ex ambone anathema in eam jecisse : idemque disertis verbis, cum synodales litteras scriberet, fecisse. Qua de re litteræ illæ quas diximus, ad Alcisonem scriptæ, hæc referunt :

CAPUT XXX.

Ex litteris ad Alcisonem missis excerpta verba de impio Severo.

«Synodales Timothei Constantinopolitani episcopi hic in Palæstina receptæ sunt : Macedonii autem et Flaviani abdicatio recepta non est, sicuti neque synodalia scripta Severi. Quin illi etiam qui eas huc attulere, conviciis atque contumeliis, pro eo atque convenit, affecti, urbe profugerunt : propterea quod adversus eos populus et monachi commoti essent. Ac res in Palæstina quidem sic se habuere. Antiochiæ autem nonnulli in sententiam eorum abducti sunt, in quibus etiam et Marinus Beryti episcopus : quidam autem necessitate et vi adacti, eisdem Severi synodalibus litteris, anathema simul et in synodum et in reliquos qui duas naturas aut proprietates carnis et divinitatis

A και Διδασκορος τὴν ἀσίβειαν· ὅς ἐκ Σωζοπόλει· ὤρμητο, ἢ περὶ τὸ Πετιδίων ἔθνος ἔστιν. Ἄνὰ δὲ τὴν Βηρυτιῶν σχολὰτα· πόλιν, πρὸς τὸ δικανικώτερον μετεχώρει τῶν λόγων. Ἀσκήσας δὲ τοὺς Χριστιανῶν νόμους, εὐθὺ μεταβαλὼν ἐμυεῖτο· καὶ ἀπὸ τὸ τέμενος Λεοντίου τοῦ καλὸν μὲν ἀρτυρολάμποντο· γεγονώς, ὅς ἐπὶ τῆς παρὰ τοῦ τριπολιτῶν Φοινίκης ἴδρυται, τὴν μονήρη βίον μετήει, ἐν τινι φροντιστηρίῳ ἐν μεταχειμῖν κειμένῳ Γάζης, καὶ τοῦ πολιχνίου ὁ Μιουμά ὄνομα ἐκληρώσατο· ὅπου δὴ καὶ Πέτρος ὁ Ἰβήρ ὅς καὶ πρόεδρος τῆς αὐτῆς πόλεως ἀνεδείχθη, σύναμα Τιμοθέῳ τῷ Αἰλουρίῳ πεφευγώς, διὰ τῶν ἰσῶν ἀγώνων ἐγένετο, λόγον οὐκ ἐλάχιστον περὶ αὐτοῦ τοῖς ἐπιγόνοις καταλιπών. Ἄμέλει τοι πρῶτα μὲν Σευῆρος Νηφαλίῳ πρὸς λόγων ἄμιλλαν διαλεκτικῶς συνεπλάκη· ὅς καὶ αὐτὸς τῆς ἰσῆς δόξης ἐκείνῳ ἐτύχχανεν ὦν, τὴν μίαν φύσιν πρεσβεύων πρότερον· ὕστερον μέντοι καὶ αὐτὸς εἰς τῶν ὑπερμάχων τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου καὶ τῶν τὰς δύο φύσεις ὁμολογούντων ἐγένετο. Καὶ δὴ θρασύτερον ἐκείνῳ διαλεχθεὶς ὁ Σευῆρος, μετὰ τῶν σὺν αὐτῷ τοῦ οικείου φροντιστηρίου πρὸς Νηφαλλοῦ ἐκβάλλεται, καὶ ἄλλων πλείετων παραπλησιῶν μέντοι ἐκείνῳ τὰς δόξας. Ἐκεῖθεν δ' ἀπελαθεὶς, ἐπὶ τὴν βασιλίδαν τῶν πόλεων ἀνεισι, δεησόμενος, αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἀπελαθεισὶν ἐπανασῶσαι τὰ φροντιστήρια· κἀνεῦθεν βασιλεῖ τε Ἀναστασίῳ καὶ τῇ γερούσι καλίσταται γνώριμος· καθάπερ τῷ τῶν βίων Σευῆρου συγγράφαντι περιεληπταί· ἱστορεῖ δὲ Ἰωάννης ὁ αὐτῷ διακρινόμενος, ὡς μέλλων χειροτονεῖσθαι Σευῆρος, ἔρχον ἐγγραφὸν βασιλεῖ Ἀναστασίῳ εἰδίδου, ὡς ἡ δ' ἂν ἡμέρα τοῦ τῆς Ἀντιόχου ὀρόνου καταπολαύσοι, οὐδαμῶς τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου δι' ἀναθέματος ἄφηται. Αὐτὸς δ' ἐν αὐτῇ τῇ ἡμέρᾳ καθ' ἣν χειροτόνητο ὑπὲρ τῶν αὐτοῦ σπουδαστῶν διερεθισθεὶς, ἐπ' ἀμβωνος ἀναθῆς, ἀναθέματι αὐτὴν καθυπέβαλλε· καὶ συνοδικὰς δὲ γράφων ἐπιτολὰς ῥητῶς οὕτως ἀναθέματι τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον περιέβαλε· περὶ οὗ τὰ εἰρημμένα πρὸς Ἀλκίσιωνα γράμματα καὶ ταῦτα διέξεισι·

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Ἐκ τῶν πρὸς Ἀλκίσιωνα γραμμάτων, ὅποια καὶ περὶ τοῦ δυσσεβοῦς Σευήρου διεξίσταται.

«Τὰ μὲν συνοδικὰ Τιμοθέου τοῦ νῦν Κωνσταντινουπόλεως ἐδέχθη ἐνταῦθα ἐν Παλαιστίνῃ· ἢ εὐ καθελαρεσις Μακεδονίου καὶ Φλαβιανοῦ οὐκ ἐδέχθη, ἀλλ' οὐδὲ τὰ συνοδικὰ Σευήρου. Ἀλλὰ καὶ οἱ κομισαντες ἐνταῦθα ταῦτα, ἀτιμασθέντες καὶ ὑβρισθέντες ἀξίως, ἐφυγον τῆς πόλεως, ἐπ' αὐτοὺς τοῦ δήμου τε καὶ τῶν μοναχῶν κινηθέντων. Καὶ ἡ μὲν Παλαιστίνη ἐν τούτοις ἦν. Τῶν δ' ἐν Ἀντιοχείᾳ οἱ μὲν συναρπαγέντες ὑπήχθησαν, ἐξ ὧν ἔστι καὶ Μαρτίος ὁ Βηρυτοῦ ἐπίσκοπος· οἱ ἐξ ἐβίχ καὶ ἀνάγκη συνέθεντο τοῖς συνοδικῶς Σευήρου, ἀναθεματισμὸν ἔχουσιν ἅμα τῆς συνόδου καὶ τῶν λοιπῶν τῶν εἰρηκίτων δύο φύσεις ἢ ἰδιότητας ἐπὶ τῆς σαρκὸς τοῦ Κυρίου καὶ τῆς θεότητος. Οἱ δὲ μετὰ τὸ ἐξ ἀνάγκης

(1) Μετὰ Σευήρου διακρινόμενος, Theodorus Lector lib II.

συνθέσθαι μεταβλλόμενοι ἀνεκαλέταντο· ὧν εἰσιν οἱ ὑπὸ Ἀπάμειαν ἐπίσκοποι· ἄλλοι δὲ καθόλου οὐκ ἤνεσχοντο συνθέσθαι· ὧν εἰσιν Ἰουλιανὸς ὁ Βίστρον, καὶ Ἐπιφάνιος ὁ Τύρου, καὶ ἄλλοι τινὲς, ὡς φασί, τῶν ἐπισκόπων. Οἱ δὲ Ἰσαυροὶ νῦν ἀνανήψαντες, ἐαυτῶν μὲν καταγινώσκουσιν ἐπὶ τῇ προτέρᾳ ἐξοπάτη· Σευῆρον δὲ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ ἀναθεματίζουσιν. Ἔτεροι δὲ τῶν περὶ Σευῆρον ἐπισκόπων καὶ κληρικῶν τὰς ἐκκλησίας ἀφέντες ἐφυγον· ὧν εἰς ἓς ἐστὶ καὶ ὁ Βίστρον Ἰουλιανὸς, καὶ Πέτρος ὁ Δαμασκοῦ ἐνταῦθα εἰάγοντες· ἀλλὰ καὶ Μαρμὰς· εἰς δὲ οὗτος τῶν δεξιάντων δύο ἐξάρχων εἶναι τῶν Διοσκοριανῶν· ὧν καὶ Σευῆρος κατήχθη καταγνοῦς αὐτῶν τῆς αὐθαδείας. Καὶ μετ' ἕτερα· «Τὰ δὲ ἐνταῦθα μοναστήρια καὶ αὐτὰ τὰ Ἱεροσόλυμα ἑμονοῦσι σὺν Θεῷ περὶ τὴν ὁρθὴν πίστιν, καὶ ἄλλαι δὲ πλείεσαι πόλεις μετὰ τῶν ἐπισκόπων, περὶ ὧν ἀπάντων καὶ ἡμῶν προτεύχου μὴ εισελθεῖν εἰς πειρασμὸν, διόσποτα ἀγώγεται καὶ τιμιώτατε ἡμῶν Πάτερ.»
gratia concordant, aliaque etiam plurimæ cum episcopis suis urbes, pro quibus omnibus, atque item pro nobis, Domine sanctissime et reverendissime Pater noster, ne in tentationem incidamus, fac ores)

ΚΕΦΑΛ. ΛΑ΄.

Περὶ τῆς καθαιρέσεως Σευῆρον· οἷα ὁ Ἐπιφάνιος Εὐάγριος αὐταῖς λέξεισιν ἱστορεῖ.

Οἷα δὲ καὶ Εὐάγριος ὁ Ἐπιφάνιος περὶ Σευῆρον ἱστόρησεν, αὐταῖς λέξει παραθήσεται· γράφει δὲ ὡς· «Ἐπειδὴ τοίνυν ταῦτα τὰ γράμματα λέγει τοὺς ὑπὸ Ἀπάμειαν ἱερέας ἀποπηδήσαι Σευῆρου, φέρε τὸ πρὸςθῶμεν ὅπερ εἰς ἡμᾶς πατρῶθεν διέβη, εἰ καὶ ἱστορίᾳ μέχρι νῦν οὐκ ἀνεληπτὰι· Κοσμάς τὴν ἡμετέραν ἐπισκοπῶν Ἐπιφάνειαν, ἣ τὸν Ὀρόντην σύνοικον ἔχει, καὶ Σευηριανὸς Ἀρίθουσαν τὴν ἀτυγείτονα, πρὸς τὰ συνοδικὰ Σευῆρου ταραχθέντες, καὶ τῆς ἐκείνου κοινωνίας ἑαυτοὺς ἀπορρήξαντες, βιβλίον καθαιρέσεως αὐτῷ διαπέμπονται, ἐστὶ τὴν Ἀντιόχου ἐπισκοποῦντι· ἔχειρίζουσι δὲ τὸ βιβλίον Αὐρηλιανῶ τῷ τῶν διακόνων πρώτῳ τῆς Ἐπιφανεῶν· δ· ἐπειδὴ τὸν Σευῆρον ἐδοδοίκε καὶ τὸν τῆς τοσαύτης ἐπισκοπῆς ὄγκον, ὅτε τὴν Ἀντιόχου κατελήφει, ἐσθῆτα γυναικεῖαν ἑαυτῷ περιθεῖς, προσήει τῷ Σευῆρῳ ἀκχιζόμενός τε καὶ θρυπτόμενος, καὶ δεξιάντων σχηματίζόμενος τὸ εἶναι γυνή· καὶ τὸ κατὰ τῆς κεφαλῆς φάρος· μέχρι τῶν στέρνων καθελὲς, ὀλοφυρδόμενός τε καὶ μύχιον ποτινώμενος ἱκετηρία· τινὲς προσχῆματι, προσιώντι τῷ Σευῆρῳ τὴν καθαιρέσιν ἐπιθῶσαι· καὶ πάντας διαλαθῶν τοῦ ἐπομένου ἐξεῖσιν ὄμιλον, καὶ δρασμῶ τῆν σωτηρίαν ὠνεῖται, πρῶν τὸν Σευῆρον τὰ ἐν τῷ βιβλίῳ κείμενα γινώσκει. Ὅμως δ' οὖν ὁ Σευῆρος καὶ τὸ βιβλίον δεξιόμενος, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ συνελθὼν τῷ οικείῳ προσεκαπτόρησε θρόνον· μέχρι τῆς Ἀναστασίας τελευτήσῃ. Ὡς δ' Ἀναστάσιος τὰ ἐπὶ Σευῆρῳ γεγενημένα διέγνω (ἱστορητέον γὰρ τὴν πρᾶξιν φιλανθρωπῶς τῷ Ἀναστάσιῳ διεσκευασμένην), προσάττει Ἀσιατικῶ τῆς κατὰ τὴν Ἀσίαν ἐν Φοινίκῃ Λιβανησίας ἐπιτετραμμένῳ ἀρχῆν, Κοσμάν καὶ Σευη-

(1) Evagr. lib. III, cap. 51.

Domini profitentur, complectentes, assensere. Aliqui porro, quoniam vi et metus causa assensi fuerant, sententia mutata errorem revocarunt : 701 inter quos sunt, qui sub Apamea censuræ episcopi. Quidam vero omnino eis non consensere, in quibus sunt Julianus Bostrensis, et Epiphanius Tyrius, alique (ut dicunt) episcopi quidam. Sed enim Isauri nunc resipiscentes, cum priorem suum condemnant errorem, tum Severum factionisque ejus populares anathemate jugulant. Alii qui sub Severo sunt episcopi et clerici, ecclesiis relictis fugerunt : quorum unus etiam est Julianus Bostrensis, et Petrus Damascenus, qui hic sunt. Sed et Mamas, qui unus ex duobus est, qui principes Dioscorianorum esse videbantur, a quibus etiam Severus transversim ductus est, cum illorum antea prætractam temeritatem condemnasset. Et post quædam : « Monasteria autem quæ hic sunt, et Hierosolyma ipsa, in recta fide Dei adjuvante

CAPUT XXXI.

Quæ de Severo, cui episcopatus ademptus est, ipse Epiphaniensis Evagrius scripserit.

Quæ vero de Severo Evagrius Epiphaniensis memoriæ mandarit, verbis hic ejus apponam. Scribit enim ad hunc modum : « Quandoquidem litterarum Palæstinorum monachorum episcopos qui Apamea suberant, a Severo resiliisse ostendunt, age afferamus huc, quod a Patribus per manus acceptum, quamvis hucusque in historiam relatam non sit, ad nos pervenit. Cosmas patriæ nostræ Epiphaniæ episcopus, quam Orontes alluit, et Severianus vicinæ Arethuseæ antistes, cum ad synodales Severi epistolas perturbati essent, et se a communione ejus disjunctis, libellum quo illi dignitatem abrogarunt, ad eum cum adhuc Antiochiæ episcopus esset, miserunt. Eum libellum Aureliano primario ecclesiæ Epiphaniensis diacono ad illum perferendum dedere. Atque is, quod Severum et episcopatus tanti amplitudinem metueret, ubi Antiochiam venit, muliebri habitu sumpto, Severum adiit, delicatius molliusque incedens, ac gestu omni feminam se esse assimilans : et supplicis more lamentans, atque velamine, quo caput involverat, ad pectus usque demisso, ex animi penetralibus cum gemitu illum obscens, abdicationem specie supplicis libelli accedenti illi dedit : et ex consequenti hominum turba, omnibus deceptis, prius per fugam salvus evasit, 702 quam Severus quæ in libello scripta essent, legit : nihilominus tamen Severus libello accepto, et sententia ejus intellecta, in sede sua usque ad Anastasii obitum permansit. Postquam Anastasius rem eam, sicuti Severo acciderat (1), cognovit (memoriæ enim tradendum perhumanum aliquod

Anastasio factum) Asiatico Asianam Libanensis in Phœnicia præfecturam gerenti mandavit, ut Cosmam et Severianum ecclesiis suis propter missum Severo condemnationis libellum ejiceret. Qui postquam in Orientis partes pervenit, multosque mortales Severiani et Cosmæ dogma defendere, et civitates suas fortiter illos tueri reperit, ad Anastasium retulit, sine sanguine fuso viros eos thronis suis expelli non posse. Et Asiatico Anastasius rescripsit : nihil se, etiamsi magnum et eximium quidquam sit, aggredi et obtinere velle, si vel non multo post sic acta sunt.

CAPUT XXXII.

De Helia Hierosolymitano episcopo, ut propter synodum Chalcedonensem imperatori resisterit. Et ut magnus Sabbas ad imperatorem missus, inter ipsum et Heliam off. n. d. i. c. u. l. o. s. u. b. l. a. t. o. t. r. a. n. s. e. g. e. r. i. t.

Imperator autem Palastini quoque throni episcopo Helix, Passarionis filio, qui Salustio Martyrii successori successit, ut cum Chalcedonensis synodi obtrektoribus communicaret, instituit. Helias autem, quod gravis inter ecclesiarum antistites seditio esset (Romani namque a Byzantiis dissidebant, quod Acacium in sacrum alium retulissent: Byzantii autem Alexandrinos aversabantur, quod illi Dioscori communionem admisissent, et synodum Chalcedonensem anathemate prosecuti essent: Palladius vero Antiochenus quæ grata imperatori essent faceret, synodum eam aversatus, et Alexandrinorum acta, quæ Anastasius comprobabat, complexus); Helias, inquam, cum tanta rerum confusio esset, cum solo Euphemio communicandum sibi esse statuit. Atque ubi ille propter fidem orthodoxam, sicuti dictum est, proscribitur esset, et Macedonius episcopatum ejus recepisset, proscriptioni Euphemii, quod contra canones facta esset, haudquæquam assentiri voluit: **703** Macedonii autem, ut qui sanam depradicaret doctrinam, communionem admisit. Quando quidem vero Palladii Antiochiæ successor Flavianus, sanæ addictus doctrinæ, idem cum Helia et Macedonio sensit, fortissimus in impietate tyrannus iram continere, et tantorum virorum concordiam ferre non potuit: sed furore fervens, et quam maxime ferociens, Macedoniam urbis imperantis pastorem, per eas quas divinus calumniosas criminationes, cum ignominia Ecclesia eiecit, et episcopalem thronum Timotheo tradidit. Meditatus ille quoque est, quomodo Flavianum et Heliam in exsilium mitteret. Tam vero temporis, ut eos Timotheo conjungeret, operam dedit. Et illi communicandum sibi quidem esse cum Timotheo, qui orthodoxæ doctrinæ assentiri videbatur, statuerunt. Macedonii autem exsilium minime ferre potuerunt: ut quod per violentam potius dominationem quam Ecclesiæ sanctionem decretum fuisset, sicuti etiam ante eum Euphemio acciderat. Quam ob causam imperator adversus illos furiose excaudit, eaque res magnos ecclesiis motus creavit. Anastasius Sidone contra

Αρια ὄν τῶν οικείων ἐξείλασι Ὁρόνων· οὕτω τῷ Σευήρῳ τῆς Ἑω κατελήφει μέρη, πολλοὺς τε τῶν Κοσμᾶ καὶ Σευηριανοῦ δογματῶν ἀντεχομένων· εὖρε, μάλα τε γεννικῶς ἀντιποιοιμένους τὰς σφῶν πύλεις· καὶ τῷ Ἀναστασίῳ ἀνέγραγεν, ἀναιμῶτι μὴ δύνασθαι τοῦτους τῶν οικείων φυγαδεύειν Ὁρόνων· ἐκείνων δ' αὖθις Ἀσιατικῶν γράψαι, μηδὲν βούλεσθαι παρελθεῖν, μηδ' ἂν εἰ μέγα τε καὶ ἀξιόλογον ἦ, εἰπερ αἵματος ῥανὴς ἐκχέοιτο. » Τὰ μὲν οὕτω προεῖθη οὐ πολλῶ ὕστερον.

guttia sanguinis effundenda sit. » Atque hæc quidem

ΚΕΦΑΛ. ΛΒ'.

Περὶ Ἠλίου τοῦ Ἱεροσολύμων ἐπισκόπου, ὡς διὰ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον διάφορος βασιλεὶ κατέστη· καὶ ὡς ὁ μέγας Σάββας ἐς βυσιλίην πεμφθεὶς, τὸ μεταξὺ αὐτῶν διέλυε σκάνδαλον.

Βασιλεὺς δὲ καὶ τὸν τῆς Παλαιστίνης τὸν Ὁρόνον διέπειντα, Ἠλίαν τὸν Πασσαρίωνος, ὃς Σαλοῦστιον διεδέξατο τὸν Μαρτυρίου διάδοχον, κοινωνεῖν τ. ε. ι. ε. κατὰ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου πείραν προσήγεν. Ὅδὲ δευτῆς στάσεως τοῖς τῶν ἐκκλησιῶν προεστῶσι γεγενημένης (οἱ γὰρ ἐκ Ῥώμης· Βυζαντίους ἦσαν διαφερόμενοι, ὅτι τὸν Ἀκάκιον τοῖς Ἱεροῖς διπτύχοις ἐνέγραφον· Βυζάντιοι δὲ πάλιν Ἀλεξανδρεῦσιν ἀπτηχθάνοντο, ὅτι τὴν κοινωνίαν Διουσκόρου προσέειντο, καὶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι ἀνεθεματίζον σύνοδον· τοῦ δ' αὖ Ἀντιοχείας Παλλαδίου πρὸς χάριν βασιλεὶ πρᾶττοντος, καὶ τὴν μὲν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον ἐκτρεπομένου, τὰ δὲ τῶν Ἀλεξανδρείων ἀσπαζομένου συνωδᾶ τοῖς Ἀναστασίου τυγχάνοντα), ὁ Ἠλίας τοιαύτη συγχύσεως ἐπεχούσης, μὲν Εὐφημῶν κοινωνεῖν ἤθετο. Ἐπεὶ δ' ἐκεῖνος διὰ τὸ ὀρθόδοξον ὡσπερ εἰρητὰ ἀπηλάυνετο, Μακεδόνιος δὲ τὴν Ἱεραρχίαν ἐλάμβανε, Ἠλίας συνθέσθαι μὲν τῇ ἐκβολῇ Εὐφημίου ἀκανονίστως γεγενημένη παντάπασιν ἀπηγόρευε· Μακεδονίῳ δὲ, ἅτε τὸν ὕγιᾶ πρᾶττοντος· λόγον, ἐς κοινωνίαν συνῆλθεν. Ἐπεὶ δὲ καὶ ὁ μετὰ Παλλάδιον τῆς Ἀντιόχου Φλαβιανῶς ἐπίσης Ἠλίας καὶ Μακεδονίῳ ἐφρόνει τῷ ὕγιαίνοντι προσκείμενος· ὄγκω, οὐχ οἷός τε ἦν ἢ τὴν ἀσέβειαν ἀνδρικότατος τύραννος τὴν ὀργὴν κατέχειν, οὐδὲ τὴν τισούτων ἀνδρῶν συμφωνίαν καθεκτικῶς φέρειν· τῷ θυμῷ δ' ὑπερξέσας καὶ ἀγριάνας ἐς μάλιστ, Μακεδόνιον μὲν τὸν τῆς βασιλείδος ποιμένα, ἐπὶ συκοφαντίαις αἷς εἰρηχάμεν ἀτίμως τῆς Ἐκκλησίας ἐκβάλλει, καὶ Τιμοθέῳ ἐχειρίζει τὸν θρόνον. Ἐμελέτα δὲ καὶ Ἠλίας καὶ Φλαβιανῶν φυγὴν ὑπερῶν οὐ θέσθαι. Τέως γε μὴν σπουδῆν τό γε νῦν ἔχον ἐπράττε, Τιμοθέῳ τοῦτους ἐνοῦν. Οἱ δὲ Τιμοθέῳ μὲν κοινωνεῖν ἐβόησαν, τῷ τῆς ὀρθοδοξίας λόγῳ συμβαίειν· δ. κ. οὔντι· τὴν γε μὴν Μακεδονίῳ ὑπερῶν ἦκιστα εἶχον φέρειν, δυναστεῖς μᾶλλον καὶ οὐ κατὰ ὀσμούς Ἐκκλησίας γεγενημένην ὡσπερ οὐδὲ τὴν πρὸ αὐτοῦ Εὐφημίου· ὃ δὲ καὶ εἰσάγαγε κατ' αὐτῶν ἐκείνων τὸν βασιλεῖα ἐξέμνησε, καὶ πολὺν ταῖς ἐκκλησίαις τὸν σάλον προξένησε, καὶ κατὰ Σιδῶνα σύνοδον ἤθροισεν ἐφῶν καὶ Παλαιστίνων ἐπισκόπων κατὰ τῶν ὁρίων τούτων ἀνδρῶν· ἦς ἀρχηγὸι καθό-

σταυτο ὁ τε Καισαρείας τῆς Παλαιστίνης Σωτήριος, καὶ ὁ Ἱεραπόλεως Ξενατίας ὁ ταῖς ἀληθείαις ξένος Θεοῦ· οἱ πολλοὶ τινες ἦσαν κατὰ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου βέοντες, καὶ τὰ Εὐτυχοῦς καὶ Διοσκορίου ἀντὶ τῆς Ἐκκλησίας ἐπιβουλεύοντες εἶπερ τινές. Ταῦτα μαθὼν Ἡλίας ὁ τῶν Ἱεροσολύμων τὴν ἱεραρχίαν κεκληρωμένος, σπουδῆν ἐτίθει βασιλεῖ καταλλάττεσθαι· καὶ διαλλακτικῆς Σάββας ἐκεῖνος ὁ πολὺς τὴν ἀσκησιν καὶ τὴν κατὰ Θεὸν φιλοσοφίαν ἐτύχχανε, τοιάδε παρὰ Ἡλίου ἐπιφερόμενος γράμματα· «Τοὺς οἰκιστάς τῆς ἐρήμου καὶ Σάββαν σὺν αὐτοῖς, τὸ τῆς ἐρήμου κεφάλαιον, τῷ σὺ κράτει πρέσβεις ὑπὲρ τῶν ἐκκλησιῶν προβαλλόμεθα. Σὺ δὲ τὸν πόνον αὐτῶν αἰδεσθεῖς καὶ τοὺς κατὰ Θεὸν ἰδρωτάς, ὡς βασιλεῦ, στήσον τὸν κατὰ τῶν ἐκκλησιῶν πόλεμον· καὶ μηκέτι περαιτέρω προελθεῖν τὸ δεινὸν ἐάσῃς. Οὐδὲ γὰρ ὅτι μέλει σοι τὰ φίλα πράττειν Θεῷ τῷ χριστιανῷ σοι τὸ διάδημα.» Ὁ μὲν οὖν ὡς εἶχε τὸ οὐδαινον κατὰ τοῦ τῆς Παλαιστίνης ἀρχιερέως, τῷ βασιλεῖ διέλυε γενναίως παραταξιόμενος. Καὶ ἀπρακτοῦς ἡ ἀμφὶ Σωτήριον καὶ Φιλόξενον ἐν Σιδῶνι σύνοδος κατὰ Ἡλίου καὶ Φλαβιανοῦ ἀνεδείκνυτο. Ἐς ὑστερον δὲ οὗτοι φόβῳ διακαέντες, διέβαλον ἐς βασιλεία τοὺς ἀνδρας, ὡς εἰεν διαλοδορούμενοι καὶ διαγελώντες δὴ τὰ ἐκεῖνου· καὶ δὴ τὴν κατὰ τῶν πατριαρχῶν ἐξουσίαν εὐληφότες οἱ ἐναγεῖς, τί χρὴ καὶ λέγειν ὅσα καὶ ἔδρων δακρυῶν καὶ ὀδυρμῶν ἄξια· Τέως ἐπὶ μὲν Φλαβιανῷ ἐκεῖνα πράττουσιν, ὅσα δὴ καὶ ἀμυδρῶς ἀνωθεν διελάθομεν· πρὸς δὲ τοῦτοις καὶ ἐξουσιῶσι τοῦ Ὁρόνου, Ξενηρον τὸν δυσσεθεῖ ἀντικαταστήσαντες· ὁ δὲ ἐπὶ τῆς Ἀντιόχου ἐπέβη, μυρία καὶ λόγον ἐκβαίνοντα τὰ δεινὰ τοῖς μὴ κοινωνεῖν αὐτῷ αἵρουμένοις ἐπέτρεπε.

quam in ecclesiam Antiochenam pervenit, innumera quæ verbis exprimere non sit, mala, a communione sua abhorrentibus, intulit.

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ΄.

Περὶ τῆς παρήφθιας τῶν ἀγίων καὶ μεγάλων ἀσκητῶν Σάββα καὶ Θεοδοσίου τοῦ κοινοδιάρχου, καὶ τῶν λοιπῶν ἐν Παλαιστίνῃ μοναχῶν ὑπὲρ τῆς ἀγίας συνόδου.

Τούτου τῆς πέρας καὶ ἄπην μὲν τὸ ἐν Παλαιστίνῃ μοναχικόν, μάλιστα δὲ οἱ καθηγεμόνες τούτων πεπεύρανται· ὅσοι δὴτα Εὐθυμίου τῷ μεγάλῳ ἦσαν ἐς μαθητεῖαν τέλειαντες, ἀπειρα πλήθη καὶ σχεδὸν μὴ ἀριθμῶ ὑποπίπτοντα· ἡκμαζε γὰρ ἐν Παλαιστίνῃ μάλιστα τότε τὰ μοναστήρια, ὑπὸ καθηγεμόσι τοῖς φωστῆρασι τῶν φωστῆρων ἀγόμενα· Εὐθύμιον φημι τὸν μέγαν καὶ Θεόκτιστον τὸν πολὺν, Θεοδοσίον τε τὸν τῶν κοινοβίων κατάρχοντα, καὶ Σάββαν τῆς ἐρήμου τὸν πολιτῆν, ὧν τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰ κατὰ Θεὸν σκάμματα, ἠρούμην ἂν διαλεθεῖν, εἰ μὴ πως ἐκβαίνειν τοῦ προκειμένου φόρμην, ἰδίως μάλιστα δέδομενα συγγραφῆς, τῷ τε πλήθει καὶ μεγέθει τῶν ἔργων. Ἄλλ' ἐκδηλα τέως τὰ ἐκεῖνων, καὶ ἀπάσαις γλώσσαις καὶ ἐκκλησίαις εἰσι περιθρύλλητα· καὶ γε συγγνώμη διὰ ταῦτα, μὴ καὶ τούτων εἰς πλάτος διαγορευομένων. Τέως γε μὴν Σάββαν καὶ Θεοδόσιον ἐδικάζοντο· ἠγοούμενοι εἶνε

A divinos eos viros Orientalium et Palæstinorum episcoporum conventum coegit : cui præfuere Cæsareæ Cappadociæ Soterichus, et Hierapolis Xenaias, vere a Deo alienus, episcopi qui vehementer in synodum Chalcedonensem inveci sunt. ac si qui alii, et ipsi, ut Eutychetis et Dioscori res in Oriente obtinerent, studuerunt. Hujus rei certior factus Helias Hierosolymitanus hierarcha, ut imperatori conciliaretur, consilium cepit, precatore usus Sabba illo, qui in pietatis exercitio et divina philosophia magnus exstitit. Ille cum ejusmodi ab Helia litteris ad Anastasium venit : « Eremi incolas, et cum illis Sabbam, solitudinis caput, oratores pro ecclesiis ad imperium tuum mittimus. Tu vero, o imperator, divinos eorum labores atque sudores reveritus, finem, quod contra ecclesias susceptum est, bello imposito neque cladem hanc ulterius progredi sinito. Curæ namque tibi esse, ut quæ Deo grata sint facias, qui tibi diadema concessit, persuasum habeo. » Ille ut potuit, animo constanti cum imperatore congressus, tumorem illius adversus Palæstinum antistitem conceptum sedavit. 704 Et synodus adversus Heliam et Flavianum a Sotericho et Philoxeno congregata, nihil egit. Isti autem postea invidia flagrantes, apud imperatorem viros eos, quasi illum convitiis proscidissent, et actiones ejus risissent, per calumniam detulerunt. Et cum potestatem sibi in patriarchas homines detestandi sumpsissent, quid dicere attinet, quæ mala lacrymis et luctu prosequenda patrarint? Tum quidem ea in Flaviano fecere, quæ supra paucis exposuimus. Atque insuper eum sede sua eiecerunt, impium Severum ei substituentes. Qui postquam verbis exprimere non sit, mala, a communione

CAPUT XXXIII.

De dicendi libertate magnorum et sanctorum monachorum Sabba et Theodosii cœnobiarum, reliquorumque in Palæstina monachorum sanctam synodum defendentium.

Experti virum cum sunt, cum monachi in Palæstina omnes, tum eorum antistites maxime, Euthymii magni discipuli, quorum immensa et numerum prope superans multitudo fuit : summe enim eo tempore in regione ea monasteria florere quæ ab antistitibus egregiis luminarium luminaribus gubernabantur : Euthymium præclarum dico, et Theoclistam magnum, et Theodosium cœnobiorum principem, et Sabbam qui solitudinem in civitatem convertit : quorum certamina divinosque labores retulisset, nisi me ab instituto argumento digressurum esse scirem : cum opere illi peculiari propter copiam et amplitudinem rerum maxime indigeant, quæ tamen manifestæ satis sunt, et linguis ecclesiisque omnibus celebrantur. Proinde nobis venia debetur, si eas fusius non commemoramus. Et tum quidem Sabbam et Theodosium illi vi aderti sunt, si eos in partibus suis haberent.

omnia se confecturos rati. Atque ubi animos eorum tentarunt, præclarus ille virtute Theodosius suggestum conscendit, ac veluti dux quidam et imperator pro concione monastica phalange advocata, postquam multitudini silentium manu designavit, voce majore sublata, hoc sic tonitrus in morem detonuit : « Si quis quatuor synodos quatuor Evangeliiis non exæquat, anathema. » **705** His verbis dictis, perinde atque angelus quidam, multitudine in stuporem conjecta, cum silentio omnibus inspectantibus per mediam turbam processit : et homines omnes cum animi consternatione viri ejus tanquam egregii in bello ducis consilium factumque, quo sanctas quæ dictæ sunt synodos sacris diptychis inscribendis accensendas esse, veluti lege lata statuit, admirati sunt. Et litteras ad imperatorem dantes, certamen se de eis ad sanguinem usque dubituros : neque etiam quid accidat, se ullo modo a Patrum traditionibus discessuros esse, indicarunt atque confirmarunt. Deinde circumquaque civitates peragrantes, veluti invicti belli duces omnibus facti sunt omnia, homines confirmantes, ad fortitudinem cohortantes, socordiam excitantes, hæreticam insaniam prævenientes, prædicantes denique. Dei Verbum idem, simul Deum quidem et hominem, unam vero ejus subsistentiam sive personam esse, natura utrumque horum, divinitatem videlicet et humanitatem, habentem : id quod synodus quoque Chalcidonensis docuit, quæ etiam hæreticorum ex utraque parte errores declinavit. Eo enim quod personam unam profiteretur, Nestorii vesaniam repudiavit ; quod vero duas naturas deprædicat, Eutychetis et Dioscori contractionem rejecit. Non enim illa juxta Nestorii opinionem, in Filios duos et totidem subsistentias unum Christum divisit : sed neque itidem Eutyches et Dioscorus, atque etiam Severus, in unam naturam divinitatem et humanitatem unius Christi confudit. Cum namque istorum quilibet longius quam oporteret procederet, miserandum in modum eo reciderunt, ut Nestorius quidem divisionem, Dioscorus autem contractionem : atque ille quidem duos Filios, hic vero ne unum quidem proprie profiteretur. Siquidem Nestorius confusionem metuens, schæsi (1), hoc est, habitu tamen adventicio, sive auctoritate acquisita, divinitatis unionem cum humanitate factam esse dixit : ita ut cum naturis duos Filios et subsistentias duas prædicaret, atque unum quidem Filium ex Patre peculiariter genitum, alterum autem qui ex Virgine natus sit, gratia modo honorem adoptionis filialis sortitum esse. Infelix autem Eutyches et Dioscorus atque item Severus, qui se postea illis conjunxit, absurdam Nestorii sententiam refellere volentes, malum malo deflexerunt, naturam unam, divinitatis dico et

(1) Η σχήσις ἐπὶ τῶν πρὸς τι λέγεται, εἶλον πρὸς πατέρα υἱός. Hoc est, *Habitus de eis dicitur, quæ*

τούτους σχοίεν, καὶ τὸ πᾶν ἀνοῦσαι. Ὡς δὲ πείρην ἤδη προσῆγον, ὁ πολὺς τὴν ἀρετὴν Θεοδοσίος ἐπ' ἀκρίβαντος ἀναβίς, οἷά τις στρατηγὸς καὶ κρηγεμῶν, περὶ αὐτὴν τὴν μοναδικὴν φάλαγγα περιστάσας, καὶ τῇ χειρὶ τῷ πλήθει σιγὴν σημήνας. τῆ φωνὴν ἐπάρας εἰς μέγα, οὕτω τὴ βροντῶδες ἀπέχησεν : « Εἰ τις τὰς δ' λέγων συνόδους μὴ ἐπίστω τοῖς τέσσαρσιν Εὐαγγελίοις ἤγοιτο, ἀνάθεμα. » Ταῦτ' εἰπόν, καὶ οἷά τις ἀγγελὸς καταπλήξας τὸ πλῆθος, σιγῇ πάντων ὄρωντων διὰ μέσου ἐχώρει, πάντων καταπληττομένων τοῦ ἀνδρὸς τὸ στρατήγημα· ἀφ' οὗ δὴ καὶ τὰς εἰρημένας ἀγίας συνόδους τοῖς ἱεροῖς διακτύχοις τάττειν ἐνομοθέτησαν· καὶ βασιλεὶ δὲ γράμματα πέμποντες, τὸν μέχρις αἵματος ἀγῶνα ὑπὲρ τούτων ἐμήνουν· μὴ δ' ἂν εἴτι καὶ γένηται, οὐδαμῶς ἐκστῆναι τῶν πατρικῶν διατεινόμενοι παραδόσεων. Ἐπειτα καὶ τὰς πέριξ διδόντες πόλεις, οἷά τινες ἀπαράμιλλοι στρατηγοί, τοῖς πᾶσι τὰ πάντα ἐγένοντο· στηρίζοντες, βωνύοντες, τὸ βῆθμον διεγείροντες, τὴν αἰρετικὴν μανίαν προφθάνοντες· διδάσκοντες ὡς ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος εἴη μὲν αὐτὸς ὁμοῦ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος· μία δὲ τούτου ὑπόστασις, εἴτην πρόσωπον, φύσει τούτων ἐκάτερον ἔχουσα, τὴν θεότητα δηλαδὴ καὶ τὴν ἀνθρωπότητα· ἃ δὴ καὶ τὴν ἐν Χαλκηδῶνι κηρύττειν σύνοδον, τὰς ἐπ' ἀμφοτέρω τῶν αἰρετικῶν παρατροπὴς διαφεύγουσαν. Τὸ γὰρ ὁμολογεῖν ἐν πρόσωπον τὴν Νεστορίου φρενοβλάθειαν ἀπωθεῖται· οἷς δὲ δύο φύσεις· δοξάζει, τὴν Εὐτυχοῦς· καὶ Διοσκοῦρου συναίρει· ἀποκορεύεται. Οὐ γὰρ κατὰ Νεστόριον εἰς Υἱοὺς δύο καὶ ὑποστάσεις Ἰσας καὶ αὐτὴ τὸν ἕνα διεῖλε Χριστόν· ἀλλ' οὐδ' ἐπίσης Εὐτυχεὶ καὶ Διοσκοῦρου. πρὸς δὲ καὶ Ξευῆρω, εἰς μίαν φύσιν συγγέει τὴν θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα τοῦ ἐνὸς Χριστοῦ. Φύγοντες γὰρ τούτων ἕκαστος πλὴν ἡ ἑδαι, ὁ μὲν τὴν διαίρεσιν, Διοσκορος δὲ τὴν συναίρεισιν· καὶ ὁ μὲν εἰς τὸ δύο λέγειν Υἱοὺς, ὁ δὲ εἰς τὸ μηδένα κυρίως ὁμολογεῖν, ἀθλίως ἐξέπεσον. Νεστόριος γὰρ τὴν σύγχυσιν δεδοκώς, σχέσει μόνον εἴτην αὐθεντικὴ τῆς τῆς θεότητος ἔνωσιν ἔλεγε γενέσθαι τῇ ἀνθρωπότητι· ὡς συμβαίνει μετὰ τὴν φύσειν καὶ δύο προσθεύειν Υἱοὺς, καὶ ὑποστάσεις διτάς· καὶ ἕνα μὲν Υἱὸν τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς ἰδικῶς γεννηθέντα, ἄλλον δὲ τὸν ἐκ τῆς Παρθένου, χάριτι μόνον τὸ τῆς υἰοθεσίας ἀξίωμα κληρωτάμενον. Ὁ δὲ γε δυστυχῆς Εὐτυχῆς, πρὸς δὲ καὶ Διοσκορος, καὶ μὴν καὶ Ξευῆρος ὁ τούτοις παραξευθεὶς ὑπερον, τὸ ἀποπονθῆθεν Νεστορίου θέλοντες διελέγειν, κακῶς τὸ κακὸν ἰώνται, εἰς ἀτοπιωτέραν ἀνοήτως ἐκκλίναντες αἴρεσιν· μίαν τομήσαντες φύσιν ἐπινομήσαντες, θεότητος λέγω καὶ ἀνθρωπότητος, τὸ γε εἰς αὐτοὺς ἦγον, τὸ ἀπαθὲς τῆς θεότητος εἰς πάθος καταγοντες. Εἰ γὰρ μίαν δόξημεν γενέσθαι τὰς ἐπὶ Χριστῷ συνδραμούσας φύσεις κατὰ τὸν ἐκεῖνον λῆρον, ὁ δὲ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, συμμετέχει πάντως θανάτου καὶ ἡ θεότης. Ἄλλ' ἐμφράξοι τούτοις τὸ σῶμα Πέτρος ὁ κορυφαῖος τῶν Χριστοῦ μαθητῶν, *inter se invicem relationem habent : sicuti ad patrem filius, et contra.* (Suid.)

Χριστοῦ παλόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκὶ λέγων, οὐ προστιθεῖς γε μὴν καὶ θεότητι. Εἰ γὰρ καὶ ἡ Χριστοῦ θεότης καθ' ὑπόστασιν ἦντο τῇ σαρκί, ἀλλ' οὐ μόνον οὐδαμῶς καινῶνδ· αὐτῷ καὶ τοῦ πάθους ἐγένετο πῶς γὰρ, ἐπεὶ τὸ θεῖον παντάπασι πάθους παντὸς ἀνεπίδεκτον; Καὶ γε καλῶς κυροῦσα ἡ σύνοδος, θεσπίζει δύο φύσεις τὸν Χριστὸν εἶναι, ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀναλλοιώτως ἠνωμένας· καὶ ἐν μιᾷ ὑποστάσει τοῦ Θεοῦ Λόγου τιμᾶσθαι· τὴν αὐτὴν πρὸ αἰώνων ἐκ Πατρὸς γεννηθέντα κατὰ τὸν λόγον τῆς θεότητος· καὶ ἐπ' ἐσχάτων αὔθις τὸν αὐτὸν νέμω καινότερον φύσεως ἀνθρωπίνης ἐκ τῆς ἁγίας γεννηθέντα Παρθένου· ὁμοῖον τῷ Πατρὶ καὶ τῇ μητρὶ καθ' ἑκατέραν οὐσίαν· μονογενῆ κατὰ τὸν Πατέρα, καὶ πρωτότοκον κατὰ τὴν μητέρα· ὡς πολλοὶ αὐτῷ διὰ τοῦ βωπτισματοῦ υἱοθετήσαν τῷ πατρὶ. Ταῦτα πανταχοῦ διόντες· ἐδίδασκον· ὡς ἐξαφθαίς εἰς θυμὸν δ' ἀνόσιος βασιλεὺς, φειργύαν αὐτῶν κατεδίκαζεν· ἔως οὐ ἐκείνῃ τὴν ἀφυκτον ἐξορίαν παρὰ πόδας· ἡ δ' ὠθεν ἐσχεδίαζε δίκην τὴν ἐκείθεν μετὰ· ασιν· δι' ἧς τῇ μὲν Ἐκκλησίᾳ ὁ σφοδρὸς ἐλώρη κλύων, ἐκείνοις δὲ ἡ ἐξορία ἐλύετο, ἐπιτήν φίλην ἡσυχίαν ἐκ τῶν σκαμμάτων ἀναγομένο· s. quem sibi multos in baptismo in filiorum jura docuerunt. Imperator autem impius ira accensus, ad exsilium eos condemnavit : quoad usque in illum brevi inevitabile illud exsilium, istam videlicet ex hac vita migrationem, vindicta divina decrevit, per quam ingentes Ecclesiæ fluctus conquievero : atque illi ab exsilio revocati, ex ærumnis ad optatam quietem redire.

ΚΕΦΑΛ. ΛΔ'.

Ἔτι περὶ Ἠλία καὶ Ἰωάννου τῶν πατριαρχῶν Ἱεροσολύμων· καὶ ὡς ἐκ μεταμελείας συνθέμενος Ἰωάννης τῷ ὀρθῷ δόγματι, καὶ ἀνυπεματίας τοὺς μὴ δεχομένους τὴν τετάρτην σύνοδον, εἰς κοινῶν τούτοις ἀγίοις Πατέρας ἐδέχθη.

Ἄλλὰ μὴ πω περὶ τούτων· πρὶν ἢ γὰρ ταῦτα συμβῆναι, Σευήρος τῷ Ὀρόνῳ ἐκάθισε, καὶ τυραννεῖν τὴν εὐσεβειαν ἐπεράτο, τὰ πάνδεινα ἐργαζόμενος. Ἔπειλλε δὲ καὶ Ἠλίᾳ τῷ πατριάρχῳ τὰ κατ' ἔθος συνοδικά· ὧν ἥκιστα παραδεχθέντων, οἷς πολλῇ τῇ δυσσαδείᾳ ἐκέχρητο, ἀνήπτεν αὔθις τὴν ὀργὴν τῷ χριστῶντι· καὶ χεῖρα πολλὴν ἀνὰ τὰ Ἱεροσόλυμα ἐπέμπε τοῖς μὴ τὰ Σευήρου φρονεῖν ἠρημένοις· καὶ τοῖς ἐκείνου συνοδικαῖς ὑπογράφειν, ἐξωθεῖν μὲν τῶν θρόνων καὶ βίαν εἰ δεήσοι ἐπάγειν. ὡς δὲ τὸ δεινὸν τῷ Ἠλίᾳ ἐπήρητο τῆς εὐσεβείας οὕτω τυραννουμένης, οἱ θεσπέσιοι ἐκείνοι ἄνδρες τὸ μοναδικὸν αὔθις ἀπορίσαντες, ἐλαύνουσι μὲν ἀκόσμως τῆς ἐκκλησίας τοῦ Σευήρου καὶ ἐκ βασιλείας περ-

(1) Verbum quippe Dei ἀπαθὲς impassibile, carne assumpta, παθητὸν passibile factum. Nec enim alius se carne exiit (Col. 2.) nisi Dei Filius, qui carne se induit. (Ambr. lib. II, *De fid.*) — Et nihil passus est, qui non vere passus est. Tertull. — Deus natus in homine, mortuus resurrexit. (Hieronym. Col. 2.) Si Christus Deus et homo unus est, sicuti et est, cur eum formidas dicere passum, quem non formidas credere unum? (Vigil. lib. II.) — Recte credimus et prædicamus cum Apostolo Deum crucifixum et mortuum in humana natura. (Idem.) — Sed et in ipsis injuriis agnosce divinitatem.

humanitatis, dicere, **706** et quantum in eis situm fuit, naturam divinitatis perpassionis experientia ad perpassionem deducere ausi. Si enim concedamus unam esse, quæ duæ in Christo divinitatis et humanitatis concurrerunt, naturas, juxta illorum deliramenta, particeps prorsus etiam mortis fuerit divinitas. Verum os istis obturat Petrus Christi discipulorum coryphæus, qui Christum pro nobis passum esse dicit carne, non adjiciens etiam divinitate. Tametsi enim divinitas Christi juxta subsistentiam carni unita est, haudquaquam tamen passionis particeps fuit (1). Quomodo enim hoc fieri potest, cum divinitas perpassionem (2) prorsus nullam in se admittat? Recte quoque synodus pro auctoritate sua statuit, duas naturas Christum esse, inconfusa, immutabili, atque invariabili ratione unitas : et in una subsistentia Dei Verbi incarnati colit, eundem ante sæcula ex Patre, juxta rationem divinitatis : et rursus eundem in extremis diebus novo naturæ humanæ modo ex sancta Virgine genitum, æqualem Patri et Matri, juxta utramque substantiam, ægignitum secundum Patrem, et primogenitum secundum Matrem, per adoptavit Pater. Hæc illi passim circumeuntes docuerunt. Imperator autem impius ira accensus, ad exsilium eos condemnavit : quoad usque in illum brevi inevitabile illud exsilium, istam videlicet ex hac vita migrationem, vindicta divina decrevit, per quam ingentes Ecclesiæ fluctus conquievero : atque illi ab exsilio revocati, ex ærumnis ad optatam quietem redire.

C

707 CAPUT XXXIV.

Rursus de Helia et Joanne Hierosolymitanis patriarchis : e. ut per penitentiam Joannes, recepto saniore dogmate, et in eos qui quartæ synodi decreta non complecterentur, contorto anathemate, in communionem a sanctis Patri us sit receptus.

Verum nondum de eo dicendum est : priusquam enim id accidit, Severus in throno sedit, tyrannidemque adversus veram pietatem gravissima quæque faciens exercuit. Mittebat autem is more recepto ad patriarcham Heliam epistolas synodales : quæ cum ab eo propter ingentem impietatem non reciperentur, ad iram rursus imperator commotus est. Atque is magnam armatorum manum Hierosolyma, adversus eos qui Severo assentiri, et synodalibus ejus subscribere nollent, misit, eosque sedibus suis pelli, atque vim etiam, si opus esset, afferre eis jussit. Porro cum Helias admodum premeretur, impietate ita sæviens, admirandi illi viri, monachis rursus collectis, eos qui a Severo et

(Ambr. ubi supr.) — Ipse gloriæ Dominus passus est carne. (Cyrill.) — Ecclesiæ fides scit in Christo dispensationem, sed nescit divisionem. (Hilar. lib. XX.) Dei Filius nomen assumpsit, et in illo humana perpassus est. Hæc medicina hominum tanta est, quanta non potest cogitari. (August. *De agon. Christian.*) — Verbum Dei incarnatum suspensum est super lignum. (Iren. lib. V.)

(2) In abstracto, ut dicitur : secus in concreto. Et aliud est, in carne dicere passum : aliud, simpliciter passum dicere natura divinitatis. (Cyrill.)

imperatore missi fuerant, tumultuante ex ecclesia eiecerunt. Atque ubi postea alia quoque eorum multitudo confluit, in illorum conspectu, magna cum fiducia, eos qui cum Severo communionem habebant, anathemati subiecerunt. Imperator vero amoliri a se hoc tantum dedecus volens Olympium quemdam, cui militares in Palaestina copias attribuit, adversus eos misit: qui imperata pro imperiali potestate, ecclesiasticis sanctionibus neglectis, exsequeretur. Ille simul atque Hierosolyma venit, divinum Heliam sede episcopali eiecit, atque in ejus locum Joannem quemdam Marciani filium, cum Severo quidem communicantem, synodum autem Chalcedonensem rejicientem subrogavit. Qua de re certior factus Sabbas, et quæ cum eo erat sacra cohors, in stadium rursus procurrit. Atque quod Olympius rem ipsam tandem secum in animo considerans retrocesserat, cum Joanne novo patriarcha Sabbas colloctus, ei suavit, ut se a Severi communionem abstinere, et Chalcedonensem synodum vel cum sanguinis effundendi periculo tueretur. Quod ille etiam Patrum persuasionibus reverenter susceptis, et pactis conventis cum Olympio initis neglectis, fecit. Ea vero re Imperator offensus, Olympio magistratum ademit, et in Palaestinam ducem Anastasium in illius locum suscectum misit. Qui ubi eo pervenit, præter rationem exsequi ea quæ imperator vellet, in animo habens, Joannem statim, ne verbo quidem cum eo communicato, in carcerem conjecit: **708** eumque vi ut synodum Chalcedonensem despiceret atque Severi communionem amplecteretur, cogere aggressus est. Joannes quod cum Zacharia Cæsareæ Palaestinæ antistite secretò colloctus, audierat tempore flagitante opportuna fraude res gerendas esse: duci se quod ille vellet, facere paratum esse, pollicitus est, si modo post duorum dierum curriculum e custodia emitteretur: ne scilicet, inquit, videamur vi, non persuasione adducti, id quod imperatori placitum est, facere. Atque id ita factum. Et patriarcha custodia liberatus, monachorum cohortem in templum primi diaconi Stephani, ut præfractam hæreticorum temeritatem frenaret, convocavit: atque aliud quoddam domo consilium, quo rerum gerendarum spectaculum conspiciendum magis fieret, attulit. Nam dux ipse advenit, ut illo nimirum teste præsentem synodus aboleretur atque damnaretur. Joannes suggestum conscendit, ex utraque parte Sabbe et Theodosii propugnatorum fidei manibus utrisque suffultus. Atque ubi se paululum continuit, et multitudinem etiam mussitare audivit, minus sanam fidem anathemate condemnari debere, fiducia plenus ejusmodi protulit verbum: « Si quis Eutycheti et Nestorio et Sotericho Cæsareæ Cappadocum episcopo assentitur, anathema. Si quis quatuor universalium synodorum dogmata non sequitur, anathema. » Dux ubi eam quasi fabulum perspexit, multitudinis impetum metuens, bene secum actum

φθόντας. Πολλοὺ δ' ἔπειτα καὶ ἄλλου πλῆθους σὺρ-
βρέυσαντος, θαρρόντως ἐπ' ὄψεσιν ἐκείνων τοὺς τῷ
Σευήρῳ κοινωνοῦντας ὑπέβαλον ἀναθέματα. Ἐπὶ
δὴ τούτῳ τὴν τοσαύτην αἰσχύνην ἀποτρέψασθαι
βουλευθεὶς ὁ κρατῶν, Ὀλυμπίῳ τινὶ τὰς ἐν Παλαι-
στίνῃ παραδοῦς δυνάμεις, κατ' ἐκείνων ἐξέπεμπε
δυναστεία βασιλικῆ, οὐ θεσμοὶς Ἑκκλησίας πρᾶξαι
τὸ κελευόμενον. Ὁ δὲ ἅμα Ἱεροσολύμων ἐπέβη, τὴν
μὲν θεῖον Ἱλίαν κατασπᾶσας τοῦ θρόνου, ὑπερῶριον
ἔπεμπε. Ἰωάννην δὲ τινὰ τὸν Μαρκιανοῦ παῖδα,
κοινωνεῖν μὲν Σευήρῳ συνθέμενον, τὴν δ' ἐν Χαλ-
κηδόνι σύνοδον ἐκκηρύξαι, τῷ θρόνῳ ἀντικαθίστη-
ναι. Ὁ δὲ μαθὼν Σάββας καὶ ὁ περὶ αὐτὸν ἱερὸς στρα-
τῆς, εἰστρέχει τὸ στάδιον αὐτοῖς. Καὶ Ὀλύμπιος μὲν
ἀνεχώρει, ἦδη πρὸς νοῦν τὸ πρᾶγμα βαλὼν· τῷ δὲ
νέφ πατριάρχῃ τῷ Ἰωάννῃ περιτυχόν, ἔπειθε μη-
δαμῶ, Σευήρῳ εἰς κοινωνίαν ἔκειν, τῆς δ' ἐν Χαλ-
κηδόνι συνόδου καὶ μέχρις αἵματος διακινδυνεύειν.
Ὁ δὲ καὶ ἐποίησε τὴν τῶν Πατέρων εἰσήγησιν εὐλα-
δοῦμενος, τῶν πρὸς Ὀλύμπιον συνθηκῶν ἀλογήσας.
Ἐφ' οἷς ἀγανακτήσας ὁ βασιλεὺς, παραλύει μὲν
Ὀλύμπιον τῆς ἀρχῆς· Παλαιστίνῃ δὲ δοῦκα χειρο-
τονήσας Ἀναστάσιον ἔπεμπε· ὃς ἐκεῖσε γενόμενος,
καὶ τῷ βασιλεῖ πράττειν ἀλόγως θέλων τὰ πρὸς
βουλῆς, μηδὲ ψιλοῦ λόγου τὸν Ἰωάννην μεταδοῦς,
αὐτίκα δισμωτηρίῳ καθέρχει· βίαν ἐπάγων, τῆς
μὲν ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ὑπερορᾶν, τὴν δὲ Σευή-
ρου κοινωνίαν ἀπαΐζεσθαι. Ὁ δὲ λελθὼν Ζαχα-
ρίᾳ τῷ προέδρῳ Καισαρείας συγγεγονῶς, ἤκουσε
τέχνη τὰ πρᾶγματα μεταθεῖν τοῦ καιροῦ κατεπι-
γοντος, καὶ ἐπαγγέλλασθαι τῷ δουκὶ, πᾶν εἴ τι βου-
λομένῳ εἶη, πρόθυμος δρᾶν, εἰ τῆς φρουρᾶς μόνον
ἀπλλαγῆι μετὰ δύο ἡλίων παραδρομῆν· ἵνα μή
τις, φησὶ, δόξωμεν βία καὶ οὐ περὶ τοῦ τῷ βασιλεῖ
δοκοῦν ἐκτελεῖν. Καὶ τοῦτο μὲν ἐγένετο· καὶ ὁ πα-
τριάρχης ἀνέστο τῆς εἰρκῆς. Συγκαλέτα, δὲ τὸ πλῆ-
θος τῶν μοναχῶν τῷ τοῦ πρώτου τῶν διακόνων
Στεφάνου νεφ, ὡς ἂν τὸ τῶν αἰρετικῶν αὐθαδῆς
ἀναστῆλῃ καὶ ἄλλο δὲ οἶκον κατὰ θέαν τῶν πε-
πραγμένων προσέθαλε. Παρτῆν δὲ καὶ ὁ δοῦς· ὡς ἂν
ὑπὸ μάρτυρι ἐκείνῳ ἀπόρρητος καὶ ἐκκήρυκτος ἡ
σύνοδος γένηται. Καὶ δὴ ὁ Ἰωάννης ἀνείσιν ἐπ' ἀκρι-
βαντος, ἐκατέρωθεν ὑπανεχόμενος ἐκατέρᾳ χειρὶ
Σάββα καὶ Θεοδοσίῳ τῶν πρεσβυτέρων τῆς πίστεως.
Βραχὺ δ' ἐπισχῶν, ἐπέει καὶ τὸ πλῆθος ὑποψιθυρίων
ἤκουεν ὡς χρὴ τὸ μὴ ὑγιαίνειν τῆς πίστεως ἀναθε-
ματίζεσθαι, θάρσους ὡσπερ πληρῆς, τοιάυδε φων-
ὴν βήγνυσιν· « Εἴ τις τὰ Εὐτυχοῦς φρονοῖ καὶ Νε-
στορίου, Σευήρου τε καὶ Σωτηρίου τῆς Καισαρείας
Καππαδοκίας, ἀνάθεμα. Καὶ εἰ τις μὴ τοῖς τῶν τεσ-
σάρων καὶ οἰκουμενικῶν συνόδων ἔποιτο δόγμασιν,
ἀνάθεμα. » Ὁ δὲ δοῦς τὸ δρᾶμα συνεί, δεισας τὴν
τοῦ πλῆθους ὄρμην, φεύγειν ἔγάπα σωζόμενος.
Οἱ γὰρ μὴν Πατέρες εἰδότες ὡς ἀκούσας ταῦτα χα-
λεπανεὶ βρασιλεύς, ἐπιστολὴν παρῶρησίας γέμουσαν
διαπέμπονται, ἐλέγχουσαν μὲν ἐκείνον, τοῦ δόγμα-
τος δὲ τὴν ἀκριβείαν πιστεύουσαν· ἄστονον εἶναι
φάσκουσαν Ἱεροσολυμίτας ὄντας, ἀφ' οὗ τὸ δόγμα
πηγύσαν ἐβρέυσεν, ὀψιμαθεὶς νῦν τοῦ κρείττονος κα-

θεσπάζειν. Εἰδέναι γὰρ μὴν πίστιν, τὴν τῶν ἐν Νι-
 καίᾳ τῆ' ἐκδοθεῖσαν ἀπρὶξ ἐξ καὶ τῶν ἄλλων τριῶν
 συνελθόντων ἔχουσαι κατ' ἕχθος ἐπομένον τῆ πρώτῃ καὶ
 μηδ' ἂν εἴ τι καὶ γένηται, μεθεῖναι τὰ ἐκ πρώτης
 προουθεντα, ἀλλὰ καὶ μέχρις αἵματος ὑπὲρ τούτων
 εἴπερ δεήσειεν ἀντικαταστήναι. Ὁ δὲ πατριάρχης
 Ἰωάννης σὺναμα τοῖς ἴσοις οὐκ ἐλάχιστον χρόνον
 ἐπιβιούς, Πέτρον ἐπίσημον ἄνδρα διάδοχον καὶ τῆς
 εὐσεβείας καὶ τοῦ θρόνου κεκλήρωται· φασὶ γὰρ μὴν
 Ἥλιον τῷ Ἀναστασίῳ τελευταῖον μέλλοντι τὴν τῆς
 ἐκδηρίας ὄραν τῷ μακαρίτῃ Σάββα διαμιλουμένῳ
 καὶ πύβρωθεν προσεπιεῖν. Τὰ μὲν οὖν ἐν Παλαστίῃ
 συμβάντα τοῦτον εἶχε τὴν τρόπον.

esse. quod fuga salutis suae consuleret, putavit. Pa-
 tres autem ipsi cum scirent imperatorem ea re
 audita iratum fore, epistolam libertatis plenam ac
 eum dedere: in qua cum illum arguebant, tunc
 dogmatis sui certitudinem astruebant. Absurdum
 quippe etiam esse scripsere, cum Hierosolymitani es-
 sent, unde dogma ipsum tanquam e fonte profluxis-
 set, si tum primum tanquam seri discipuli, id quod
 optimum esset discere deberent. Scire se quidem,
 a trecentis decem et octo Patribus Nicææ promul-
 gatam fidem: tenacissime autem alia quoque tria
 concilia, ut quæ prioris illius vestigiis inniterentur,
 retenturos: neque quidquam, etiam si duri ali-
 quid accidat, se de primis traditionibus remissuros: sed eas ad sanguinem usque, si opus sit, de-
 fensuros esse. Patriarcha Joannes una cum sanctis illis viris, postquam non brevissimo tempore su-
 pervixit, Petrum ecclesiæ suæ et pietatis simul successorem habuit, virum præclarum. 709 He-
 liam dicunt cum beato Sabba collocutum, et longe a Constantinopoli dissitum, cum Anastasius mori
 deberet, migrationis ejus horam prælixisse. Res Palestinæ ad hunc se habuere modum.

ΚΕΦΑΛ. ΛΕ'.

B

CAPIT. LXXV.

Περὶ Τιμοθέου τοῦ Κωνσταντινουπόλεως, καὶ
 Συμμάχου καὶ Λαυρεντίου τῶν Ῥώμης ἐπι-
 σκόπων· καὶ περὶ τῆς ἐπιτοῆς τῶν ἀγίων ἀπο-
 στόλων Πέτρου καὶ Παύλου. Ἐπι δὲ καὶ περὶ
 Θεοδορίου τοῦ Σκύθου, Δευτερίου τε καὶ
 Ἀλμουνδάρου τοῦ Σαρικηνῶν φυλάρχου.

De Timotheo Constantinopolis, de Symmacho et
 Laurentio Romæ episcopis De sanctorum aposto-
 lorum Petri et Pauli ferijs. De Theodoro Scythæ.
 Item de Deuterio et Almundaro Saracorum
 ducibus.

Τιμόθεος δ' ὁ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρέσβυτος διὰ-
 φορος Μακεδονίῳ τῷ πρὸς αὐτοῦ τὴν ἱερωσύνην διέ-
 ποντι μάλα καθίστατο· νόθοις τις καὶ αὐτὸς πρὸς
 τὸ δοκοῦν βῆσται στρεφόμενος, ποτὲ μὲν τὴν ἐν
 Χαλκηδόνι σύνοδον προσέμενος, ἄλλοτε δὲ ὑποβίβ-
 λω τῷ ἀναθέματι. Οἷον γὰρ αὐτῷ περὶ τὴν τοῦ
 Σπουδίου διηπάχθη μὴν ἔχουσαι. Ἐτελευταίον
 μὲν γὰρ ὁ τῆς μοῦσας προσετύως θεράπων Τιμόθεος
 δὲ παρῆν ἄλλον προχειρίσων εἰς προστασίαν. Ὁ δὲ
 τὴν ἐπιτροπὴν τῆς ἀρχῆς μέλλων λαμβάνειν, διεγχο-
 ρίζητο ἀπώμοτον ἔχειν ψῆφον προστασίας εἰςδέχε-
 σθαι, ἢ μὴ διὰ στοιργῆς ἔστιν ἢ ἐν Χαλκηδόνι σύνο-
 δος. Τιμόθεον δ' ἀποψυφισάμενον καὶ διαβρῆδην
 τῷ ἀναθέματι παραπέψαντα ὅς ἂν μὴ τὴν εἰρη-
 μίην σύνοδον δέχοιτο· κατεδέχετο τὴν χειροτονίαν
 ὁ περιβιβάς. Ὁ δὲ τῶν αὐτοῦ διακόνων πρώτος
 πρῶτον, ὕβρεσι τὸν Τιμόθεον ἔβαλλεν, ὡς μὴ ἐπ'
 ἐνὸς ἰστάμενον, ἀλλὰ νῦν μὲν ἐπὶ τούτῳ, νῦν δ'
 ἐπ' ἐκεῖνο δίκην Εὐρίπου μεταβαλλόμενον. Καὶ ἐς
 τὴν βασιλείαν ἰὼν, κατεμύσους τὴν ἐγχείρησιν. Ὁ δὲ
 μετὰπεμπτον ποιησάμενος, χαλεπῶς τῷ ἱερεὶ διε-
 τίθετο. Τὴν δὲ τὸ αἴσχος ἀποτριβόμενον, τὸναντίον
 παρῆρται ἐκήρυτταν, ἀνάστημα φάσκων παντὶ ἀν-
 θρώπῳ τὴν ἐν Χαλκηδόνι σύνοδον δεχομένῳ. Ἐπι
 δὲ διαβολῇ Μακεδονίου ὡς ἐκεῖνος δῆθεν μὴ τὸ τῶν
 τρικασίων παραδεχομένου σύμβολον, τοῦτον μᾶλλον
 φασὶ καὶ οὐ τὸν Κναφία Πέτρον· καὶ καθ' ἑκάστην
 σὺναξιν τοῦτο παρασκευάζαι λέγεσθαι, ἅπαξ τοῦ
 ἔτους πρότερον κατὰ τὴν Παρασκευὴν τοῦ ἀγίου
 πάσους μόνον ἐπ' ἐκκλησίας λεγόμενον, ἥπερ μοι

Timotheus autem Constantinopolitanus episco-
 pus magnopere a Macedonio, qui ante eum epi-
 scopatum gesserat, dissensit: qui et ipse, veluti
 cothurnus aliquis, facillime animum ad ea quæ
 hominibus placita essent, converteret, nunc quidem
 Chalcedonensem synodum complectens, nunc au-
 tem, contra, eam' enim anathemate configens. Quid
 vero is in Studii (1) monasterio fecerit, commemora-
 re libet. Monasterii ejus curator diem suum
 obiit: atque ibi Timotheus, ut alium illi præfec-
 ret præfectum, affuit. Et cum is qui procurationem
 eam suscipere debebat, asseveraret, jurisjuran-
 di se religione, ne suffragium aut electionem
 præfecturæ ejusmodi ab eo susciperet, qui non ex
 animo Chalcedonensi synodo assentiretur, obstric-
 tum esse: Timotheus in eum per damnationem
 anathema, qui synodum eam non reciperet, conje-
 cit. Atque ita, qui designatus fuerat, ordinationem
 suscepit. Ibi tum primarius ejus diaconus progres-
 sus, conviciis Timotheum incessit, quod non in
 una sententia persisteret, verum nunc huc, nunc
 illuc, ad instar Euripi, per animi æstum et flu-
 ctuationem se conferret. Rem eam diaconus ad
 imperatorem retulit, qui Timotheum accitum gra-
 viter objuravit. Et ille ut probrum hoc dholeret,
 diversam prorsus a priore sententiam publice pro-
 mulgavit, et anathema in hominem quemque, qui
 Chalcedonensem reciperet synodum, torsit. Non-
 nulli ut Macedonium, perinde atque trecentorum
 et decem octo illorum symbolum non comproba-

(1) Studius dynasta celebre templum et mona-
 sterium condidit, quod Studitarum cognominatum
 est. Et consulatum gessit. De qua re versus illi
 sunt edicti:

Σπουδῆος ἀγαθὸν οἶκον ἰδεύματο, καρπαλλίως ἐξ
 ὧν κάμεν εὐρυτὸν μισθὸν ἑλὼν ὑπατιῆδα ῥάβδον.
 Magnificam postquam construxit Studius ædem,
 Consulibus accepit mercedis nomine honorem. (Suid.)

rit, calumniarentur, Timotheum hunc, non Petrum A Cnaphem instituisse dicunt, ut in synaxi et conventu ecclesiastico quovis symbolum id diceretur, quod antea semel tantum anno quolibet Parasceves passionis sancte die in ecclesia legi solitum fuerat, sicuti supra diximus, cum episcopum primas religionis nostræ institutiones docere oporteret. Hæc de Timotheo. Tum vero apud veterem quoque Romam ingens confusio et turba excitata est talem ob causam. **710** Vir quidam Festus nomine primarius, senator Romanus, propter republicæ Romanæ utilitates quasdam Constantinopolim profectus, et cum Anastasio collocutus est. Atque ubi ex animi sententia negotiorum confecit, postea etiam ei supplicavit, ut ibi Petri et Pauli apostolorum memoria majore reverentia et cultu, sicuti Romæ fieri solet, celebraretur. Ea enim nulla cura, atque, ut ita dicam, sicuti sors tulisset culta antea fuerat. Anastasius petitioni ejus non gravate consensit, et constitutione promulgata sanxit, ut magnifice ab omnibus conventus ecclesiasticus in apostolorum eorum honorem ageretur. Ab eo tempore conventus ejus celebritas magna cepit incrementa, atque ingenti cum letitia est frequentata. Et quod adhuc in ecclesia Constantinopolitana Macedonius eniteret, per Festum quem diximus, is synodalem epistolam ad episcopum Romanum Anastasium, ut ille magis ac magis synodum Chalcedoneasem confirmaret, dare decrevit. Sed id imperator Romanus cum rescivisset, C impediit. Et Festus in secreto colloquio imperatori, Anastasium Romanum antistitem se facile adducere posse, ut Zenonis henotico assentiretur, et manu sua subscriberet, significavit. At ubi Romam rediit, Anastasium episcopum decessisse comperit. Proinde operam dedit, ut vel per speciem et simulationem, ea quam pollicitus fuerat, subscriptio perficeretur. Itaque quibusdam pecunia corruptis, præter receptum morem effecit, ut illi Laurentium quemdam Romanum episcopumlegerent. Populus autem alium creandum decrevit. Ita seditione orta, eodem tempore duo designati sunt antistites. A pluribus namque Symmachus diaconus, a parte autem altera Laurentius episcopus ordinatus fuerat. Verum seditio ea quæ ad triennium non sine caedibus, rapinis, aliisque calamitatibus, quæ in ejusmodi tempora incidere solent, duravit, sopita est (1). Nam Theuderichus qui tum Romam obtinebat (2), etiamsi Arianus esset, synodum tamen episcoporum coegit, et Symmacho episcopatum confirmavit. Laurentio autem pulso thronum Nuceriæ attribuit. Porro Laurentius haudquaquam quietus esse voluit, sed episcopatum Romanum affectans, populum ad sedi-

(1) In dissidio isto potissimum sævitum in sacerdotibus, et virgines sacras. (Blond. Diacon.) Trajanus rex in Africa ceteros episcopos catholicos in Sardiniam relegavit, quibus Symmachus Romanorum episcopus subsidia eleemosynæ suppeditavit. (Diacon.)

προερίρηται, όπτηνείκα κατηχείν έχρηήν τόν επίσκοπον. Τσαυτα και περι Τιμόθεου. Πολλή δέ τις και ανά την πρεσβυτέραν 'Ρώμη σύγχυσις τηνικαυτα κεκλήθητο, αιτίαν σχούσα τριάνδε. 'Ανήρ τις Φήστος την κλήσιν τής έν 'Ρώμη γερουσίας επιπολύ μετασχών, διά τινα τής 'Ρώμης συντέλειαν προς την νεωτέραν ήκει 'Ρώμη. 'Αναστασίω δέ τῷ βασιλεί συνελθών, και εἰς προς βουλής εκπεράνας, επειδή ικέτευε τών αποστόλων την μήμητιν Πέτρου και Παύλου αιδόι πολλή και σεβάσματι· ώσπερ δήτα καν 'Ρώμη γίνεταί εκτελειν· άμελώς και ώς άν τις είποι, ή έτυχεν επιτελουμένη τὸ πρότερον. Κεχαρισμένα δ' εκείνω θέλων ποιείν 'Αναστάσιος, περιθήςιος ήν· και έτύπου πανδημει περιφανώς την τών αποστόλων άγειν πανήγυριν· έξ εκείνου τε εις μέγα και πολύ τι έπέδωκεν ή πανήγυρις, προς τὸ φαιδρότερον αύξηθειςτα. 'Ετι δέ τῷ θρόνω διαπρέπων τής Βυζαντιδος· ό Μιχαεδόνιος, διά τού ειρημένου Φήστου συνοδικά τῷ 'Ρώμης επισκόπῳ έπεμπει 'Αναστασίω, ώστ' επί μάλλον την έν Χαλκηδόνι κρατύνειν σύνθεον. Γνούς δέ τούτο ό βασιλεύς 'Αναστάσιος είργεν. 'Ο δέ Φήστος λάθρα μάλλον βασιλει προσών, υπετίθει ικανώς έχειν, και 'Ανατάσιον τίν πρέδρον 'Ρώμης πείθειν, τῷ Ζήνωνος ένωτικῷ συντίθεσθαι, και αυτόχειρα τούτω υποσημαίνειν. 'Επει δέ την 'Ρώμην εισήει, αποθεδιωκότα μέν εύρισκει τίν 'Ανατάσιον· διδ σπουδήν έποιείτο, σχήματι τὸ υπεσημημένον καθυπογράφειν· και δή τινα· χρήμασιν υποφείρας, παρά τὸ ειλωθός παρασκευάσαστο, Λαυρέντιόν τινα 'Ρωμαιον επί τόν θρόνον άνάγειν· τὸ δέ γε πλήθος· έτερον ήρείτο ποιείν. Στάσεως ούν γενομένης κατά ταυτην δύο χειροτονούνται επισκοποι, και τοίς μέν πλείοσι Σύμμαχος άπό διακόνων έχρίνετο οπατέρω δέ μέρος Λαυρέντιος· έχειροτονείτο. Αι· άπερ ούκ άνευ φόβου και άρπαγῶν και άλλων δεινῶν όσα δή τοίς τούτοις φιλει έπείσαι, ή στάσις έχρίνετο επί τρία έτη κρατήσασα. 'Ως και τόν 'Αρρον Θευδέρικον, τηνικαυτα τής 'Ρώμης κατέρχοντα, ει και τὰ 'Αρείου ένόσει, σύνθεον επισκόπων άδροσαι, και Συμμάχῳ μέν την Ιερωσύνην κυρώσαι, Λαυρέντιον δ' έξελάσαι, επί τινα πόλιν Νουκεριαν διομα ενεθρόνιζεν. 'Αλλ' ούδαμῶς ήσυχή μένειν Λαυρέντιος ήθελε. Τίς δ' επισκοπής εφιέμενος, στασιάζειν τόν δήμον ήρέθισε. D Σύμμαχος δέ και τὸ Ιεράσθαι εκείνον προσαφελόμενος, υπέρδριον ήγε· και ούτως ή κατά 'Ρώμην στάσις ήρέμεν. Περι δέ Θευδέρικου και τι τοιούτον ισθόρηται. Διάκονός· τις τῇ υγεινούση πίστει στοιχών, περιμηνῶς ήγχιπέτο τῷ 'Αρρω· και παντός τού ήδοντος παρ' εκείνου άπήλασε. Καί δή ό διάκονος τὰ κεχαρισμένα και φίλα δήθεν εκείνω πράττειν θέλων, τής όμοουσίου πίστειος έαυτην αποστήσας, τὰ 'Αρείου επρέσθευεν. 'Ο δή γνούς ό Θευδέρικος, τόν ούτω διαφερώντως έρίμενον άφείλε τής κερα-

(2) Theuderichus rex Romam votis omnium tenuit: mitis, affibilis, in plebem liberalis: populo annonam donavit, captivos redemit, civilis aedificia restituit: in Italia oppida plerumque exstruxit et ornavit. (Cassiod. Blond.) Hic est, qui Tetricus Veronensis, seu Detrichus a Berna nominatur.

λῆς εἰπών· Εἰ τῷ Θεῷ τὴν πίστιν ἀκριβῆν οὐκ ἐφύλαξας, πῶς ἐξέσται σοι ἀνθρώπων φυλάξαι συν- εἰδῆσιν ὑγιαίνουσας; Τηνικαῦτα δὲ καὶ τις τῶν Ἀρειανῶν ἐπίσκοπος, Δευτέριος ὄνομα, ἐν τῇ Κων- σταντινῶν βασιλείῳ Βάρβαν τινὰ ὄνομα, οἷα δὲ ἀθετῶν τὴν τοῦ Κυρίου παράδοσιν, εἰπεῖν ἐπιτολ- μήσας παρὰ τὸ εἰωθὸς, Βαπτίζεται Βάρβας εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς δι' Ἰοῦ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι, αὐ- τικὰ τὸ καθὰ τῇ κολυμβήτρῃ ὕδωρ ἀφανῆς ἐγεγόνει. Βάρβας δ' ἐκεῖθεν διαφυγὼν, δῆλον πᾶσι τὸ παράδοξον κατεστήσατο. Ἐσχωμασάντων δὲ τηνι- καῦτα καὶ τῶν Σκηνητῶν βαρβάρων περὶ τὴν μέ- σην τῶν ποταμῶν· Ἰλισαμῆνων δὲ καὶ Ἀρμενίων, τὴν τε ἑκατέρην Φοινίκην, ἐπελθόντων δὲ καὶ τοῖς Παλαιστινῶν ὄροις, Ἀλαμουνδάρου τοῦ φυλάρχου τῶν Σαρακηνῶν ἡγουμένου, πρὶς δὲ καὶ Ζαρέθα· κακῶς τε κεπονθέντων ὑπὸ τῶν ἐκασταχοῦ στρατη- γούτων· Ῥωμαίων, ὑστερον ἡσυχίαν ἤγον, Ῥω- μαίοις σπεισάμενοι. Ὁ δ' Ἀλαμουνδαρος καὶ τὰ Χριστιανῶν πρεσβεύειν ἐβλετο. Σευήρος δὲ τηνι- καῦτα τὴν τῆς Ἀντιόχου προεδρίαν ἐπειλημμένος, ὄνο τῶν ὑπ' αὐτὸν ἐπεμπεν ἐπισκόπων, ἐφ' ᾧ τῷ φυλάρχῳ τῆς σφετέρως μεταδίη λώθης. Θεὸς δὲ ἄρα προφθάνων ὑπὸ τῶν τὰ ὀρθὰ φρονούντων, καὶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι δεχομένων σύνοδον, τὴν ἄνδρα πρε- σκεύεζε μισεῖσθαι τὰ τελεώτερα, τῶν δ' ὑπὸ Σευή- ρου σταλέντων σπουδαζόντων μεταστρέφειν τὸν φύ- λαρχον, καὶ τάναντία τῶν ἀληθῶν δογμάτων πρε- σβεύειν, θαυμάσιόν τι δρᾶμα εἰς ἔλεγχον τῶν εἰρη- μίων ἐμπχανᾶτο, ὡς ἄρα εἴη γράμματα δεδεγμένοι, ἃ ἐμήνυσον ὅτι περ Μιχαὴλ ὁ ἀρχάγγελος ἄρτι τέλει· τὸ βίου ἐχρήσατο. Τῶν δ' ἐν ἀδυνατοῖς εἶναι τοῦτο εἰπόντων, ὑπολαβὼν ὁ φύλαρχος· ἔφη· Καὶ πῶς Θεὸς γυμνὸς σταυρῶν κατεδέξατο καὶ ἡμᾶς, εἰ μὴ δὴ φύσεων ἦν Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὅτε μὴδὲ ἄγγελος πάσχειν ἢ ἀποθνήσκειν πέφυκεν; Οἱ δὲ τὰ Σευήρου φροσύντες, αἰσχύνεις ἐμπλεῖ, ἀσυντάκτως ἀνεχώρουν ἐκεῖθεν. Ἐν τούτοις μὲν δὴ τὰ κατὰ τὰς ἐκκλησίας πανταχοῦ τῆς γῆς καθειστήκει· ἔως οὗ Ἀναστάσιος ἐπὶ τῶν τῆς βασιλείας ἦν σκήπτρων· ὃν δῆτα οἰά- περ τῆ ἐν Χαλκηδόνι συνόδῳ ἐναντία φρονούντα, τινὲς κρίναντες, τῶν ἱερῶν δεγράψαντο βιβλίων. Ἐν δὲ Ἱεροσολύμοις, καὶ ἐπὶ τῷ ζῆν περιῶν, ὑπεβλήθη τῷ ἀναθέματι. Οὐδὲ πόρρω δ' ἂν λόγῳ μοι γένοιτο, καὶ ὅσα δῆτα διηγήσεως ἔξει ἐπ' αὐτοῦ πεπραγμένα

ἔγνω, τῷ παρόντι συνάπτειν σπουδάζματα. D

tionem concitavit. At Symmachus sacerdotali quoque homini abrogata dignitate, in exsilium eum misit, 711 atque ita Romæ seditio quievit. De Theudericho hujusmodi quiddam historiæ tradunt. Ministrum is quemdam saniores fidem sectantem, efflictim amore insano prosequabatur, et ad volu- ptatem eo abutebatur. Et ille, ut quæ grata placita- que ei essent faceret, ab τοῦ ἐμοσούσιου (consubstan- tialis) fide desciscens, ad Arianismum transiit. Quod ubi Theuderichus comperit, caput, illi quem tan- toperere amaverat, resecurit, inquit: Si Deo fidem sinceram non servasti, quomodo mihi qui homo sum, conscientiam sanam præstabis? Eadem tem- pestate episcopus quidam Arianus, cui nomen Deu- terii fuit, in urbe Constantinopolitana, Barbam quemdam cum baptizaret, veluti Domini traditio- nem abolens, præter morem receptum dīcere aū- sus est: Baptizatur Barbas in nomen Patris per Filium, in Spiritu sancto. Ecce tibi autem, unda quæ in sacro lavacro erat, derepente disparuit, et Barbas inde profugiens, miraculum id omnibus promulgavit. Eodem tempore Scenitæ: (1) barbari in- cursionem in Mesopotamiam fecerunt, Armeniam quoque et utramque Phœniciam populati sunt. Impetum vero in fines etiam Palæstinæ Alamundarus Saracenorum gentis princeps, et Zarethas (2) præ- terea Persarum dux fecerunt. Qui male ex parte omni a Romanis ducibus accepti, postea cum Ro- manis pace facta quieverunt. Alamundarus Christia- norum quoque sacra suscepit. Severus tum Antio- chenum administrabat episcopatum, qui ex epi- scopis suis duos ad Alamundaram, ut contagione sua eum inficeret, misit. Deus autem illum præ- veniens, fecit ut ille a recte sentientibus et Chal- cedonense concilium comprobantibus, per initia- tionem meliorem religione imbueretur. Porro qui a Severo submissi fuerant, gentis principem trans- versum agere, et ad professionem veræ doctrinæ contrariam abducere contenderunt. Atque ille mi- rificam quamdam fabulam, qua dicta eorum con- vinceret, confuixit, litteras se accepisse dicens, in quibus esset, Michaelem archangelum nuper admo- dum vite defunctum esse. Cum vero illi talem eam rem esse dicerent, quæ prorsus fieri non posset:

712 subinferens gentis princeps, Et quomodo (inquit) purus Deus more nostro crucem susce- pit, si non duarum naturarum fuit Christus Deus noster, quandoquidem ne angelus quidem pati aut mori possit? Porro Severi sectatores cum dedecore turpiter inde abscessere. Hic status ecclesiarum ubique fuit, quandiu Anastasius imperium obtinuit: quem propterea quod synodo Chalcedonensi adversari quidam judicarent, ex sacris exemerunt libris. Hierosolymis vero, cum adhuc superstes esset, anathemate condemnatus est. Cæterum ab instituto alienum non fuerit, si ea quæ sub impe- rio ejus gesta esse comperi, et digna memoratu sunt, operi huic annexerō.

(1) Scenitæ Arabes. (Plin. lib. v, cap. 11.)

(2) Apud Procop. hic *Ezarethas* dicitur, alibi etiam *Azarethus*.

De rebellione Longini Isauri, alteriusque Longini. De administratione regni Persarum Perozes, blasi, et Cabada, ut cum Romanis pacem fecerint.

Longinus Zenonis frater fuit, ut supra diximus.

Hic ab Anastasio in patriam relegatus, exercitu quindecim millium ex Isauris collecto, adversus illum, aperto cum eo Marte congressurus, bellum movit. In hujus castris cum plurimi alii, tum Connon ille Apameæ in provincia Syriæ episcopus fuit. Is episcopali functione militari munere commutata, Isauris Isaurus in bello præfuit. Postremo vero prælio commisso, cum Isauri internectione cæsi essent, Longini et Theodori capita Constantinopoli allata sunt: quæ imperator hastis prælongis infixæ, in loco eo qui Ficorum nomen obtinet, et ex adverso Byzantio est, sublimia collocari jussit, ut gratum Constantinopolitanis essent spectaculum, qui quamplurimis ab Isauris affecti fuerant malis. Longinus vero alius quoque Selinuntius cognominatus **713** et cum eo Indes quidam, qui diu tyrannidem exercuerant, captivi a Joanne (1) militiæ duce, cui Cyrti, hoc est gibbosi seu incurvi cognomen erat, ad Anastasium missi sunt. Perjucundum ii imperatori et Byzantiis spectaculum præbuere, cum gravibus catenis vinceti tyranni, in triumpho et maxima hominum frequentia, per circum maximum, et vias publicas traierentur. Unde in imperatorium ætarium Laurica, quæ antea vocabatur, pensio illata est. Erat autem ea quinque millium minarum, quæ Barbaris istis quotannis pendebantur. Persarum quoque rex Perozes Nephthalitis Hunnis bello illato, inglorius in regnum suum rediit. In angustiis enim quibusdam, ubi eos persequebatur, agmine eorum conferto, circumventus, et exitu eorum omni præsidio clauso, ab eis captus est. Itaque ad necessitatem eam redactus, pacem ab illis petiit. Nephthalitarum (2) autem dux non prius condiciones pacis admisit, quam Perozes corpore inclinato adorationis ei honorem præstitit, et sponsione una cum juramento interposito confirmavit, nunquam se Nephthalitis bellum illaturum esse. Et ille vel invitus rem eam, quæ præter rationem esset, temporis necessitate adactus fecit, et cum dedecore maximo domum reversus est. Postea vero ignominiam eam non ferens, contra jusjurandi religionem, cum exercitu contra eos profectus est. Et cum illi rursum Insidias ei struxissent propter jusjurandum violatum cæsus est. Persæ, Cabada minoris natu filio ejus, regnum tradidere. Quod cum ille administraret, lege lata, ut communes uxores essent, constituit. Quam ob causam Persæ regno Cabadæ abrogato, in custodiam insuper eum coniecerunt: et Blasum, alterum Perozæ filium,

Περὶ τῆς ἐπαναστάσεως Λογγίνου τοῦ Ἰσαύρου, καὶ τοῦ ἐτέρου Λογγίνου· καὶ περὶ τῆς βασιλείας τῶν Περσῶν Περσίου, Βλάσου καὶ Καβάδου, ὡς Ῥωμαίοις ἐσπέισαντο.

Ἵμαιμος ἦν Ζήνωνι Λογγίνο· ὄνομα δὲ, ὡς μὲν πρότερον εἴρηται, ὑπὸ Ἀναστασίου τὴν πατριδα κατελιφθὼς, πλήθος Ἰσαύρων ὡσεὶ δεκαπέντε χιλιάδας ἀπορόσας, ἐπέσειν Ἀναστασίῳ ἀναφανδὸν τὴν μάχην ἀράμενος. Συνείποντο δὲ οἱ καὶ ἄλλοι μὲν κλειστοί· ἀλλὰ καὶ Κόνων ἐκεῖνος ὁ τῆς ἐν Ἀπαμείᾳ τῆς ἐν Σύροις ἐπισκοπίας τὴν ἐπισκοπὴν εἰληφώς· Ἀναστασίῳ δὲ τὸ στρατεύειν τοῦ ἱερᾶσθαι, Ἰσαύροι· Ἰσαυρὸς ἐπασπράτευσε, καὶ τέλος ἐπαὶ πρὸς ἀλλήλους ἐβόηθηνοντο, τὸ μὲν τῶν Ἰσαύρων ἅπαν ἄρδην διέφθορτο. Αἱ γὰρ μὴν κεφαλῆ Λογγίνου καὶ Θεοδώρου ἀνὰ τὴν Βύζαντος ἐκομισθησαν· ἃς ἐπὶ μετεώρου κοντοῖς τισιν ἀναρτήσας ὁ βασιλεὺς, ἀνὰ τὰς Σακὰς, αἱ πέραν τοῦ Βυζαντίου εἰσὶ, τρυφῆν τοῖς τὴν Κωνσταντίνου οἰκοῦσιν ἀνέκιν· οἷς πόλλ' ἄττα τῶν κακῶν πρὸς τῶν Ἰσαύρων παθεῖν ἐγένετο. Καὶ Λογγίνο· δ' ἕλεος ὁ δειλούντιος ἐπονομαζόμενος, καὶ τὶς οὖν αὐτῷ Ἰνδῆ· ἐπιπολὶ τῆς τυραννίδος ἐπασιζάντες, ζωογρίαι Ἀναστασίῳ πρὸς Ἰωάννου τοῦ στρατηγοῦ ᾧ ἐπίκλην Κυρτὸς ἦν, στέλλονται· ὁ βασιλεὺς τε καὶ Βυζαντίοι ἡδὺ θέσμι εἶχον· ἐπὶ θριάμβῳ πολυανθρώπων βαρεταῖς ἀλύσειν ἀνά τε τὴν ἵπποδρομίαν καὶ τὰς λεωφόρους τῶν τυράνων περιελευσθέντων. Ἐκεῖθεν δὲ τοῖς βασιλεῖσι τῶν θρασυρῶν καὶ τὰ καλούμενα Ἰσαυρικά· τοῦτο δὲ ἦν ἅν' ἕκαστον ἔτος τοῖς βαρβάραις χορηγούμενον χρυσίον, πεντακισχιλίαις ἐξ μνᾶς ποσαύμενον. Ναὶ μὴν καὶ βασιλεὺς τρηκαῦτα Περσῶν Περσῆς, Νεφθαλίταις Οὐννοῖς ἐπιστρατεύσας, ἀκλεῶς ἀνέστρεψε· στενοί· γὰρ τόποις περιληφθεῖς, οἷς ἐκεῖνος ἰδίαικεν, ἐξαιφνης ἐπισύστρεμμα τούτων ποιησάμενον, μέσον εἶχετο, φύλακας τῶν διεξόδων ἡσφαλισμένον. Ἐν στεφ δὲ κομιδῇ καταστὰς Περσῆς, εἰρηνεύειν εἰδεῖτο. Ὁ δὲ τῶν Νεφθαλιτῶν ἡγούμενος, οὐ πρότερον κατεδέχτο σπινδεσθαι, εἰ μὴ κύψας αὐτῷ τὴν προσκύνησιν δοῖη, καὶ ἐγγύαις αὐτῷ ἀσφαλισθῆται, ὄρκους πεπρωμένων, μὴ ποτε κατὰ Νεφθαλιτῶν ἐλθεῖν στρατεύειν. Ὁ δὲ τῷ καιρῷ βροζόμενος, καὶ ἄκων δρᾶν τὸ παράλογον ἠναγκάζετο· καὶ ἀσχύνης πλήρης ἀνέστρεφεν. Ἐς ὕστερον δὲ μὴ φέρων τὸ ἀσχος, πρὸς τὰς τῶν ὄρκους, ἐπὶ ἐκεῖνος ἦεν· καὶ οὐ σπινδεσμα ποιησάμενον αὐθις ἐκείνων, τῆ παραβάσει τῶν ὄρκων διέφθορτο. Οἱ δὲ γὰρ Πέρσαι Καβάδης τῷ νεωτέρῳ ἐκεῖνου παιδὶ τὴν ἀρχὴν ἐγχειρῶσιν· ἢ χροόμενος ὄστος, κοινὰς εἶναι τὰς γυναῖκα· πάντων ἐνομοθέτει. Διόπερ Πέρσαι τοῦτον τῆς ἀρχῆς ἐκ κέρυκτον ποιησάμενοι, αὐτὸν μὲν ὑπὸ φρουρῶν ἔβαντο· Βλάσον δὲ τὸν ἕτερον υἱὸν τοῦ Περσῆ βασιλέα σφῶν ἀνηγόρευον. Καβάδης δὲ ἡ γαμετῆ, ὅσ' ἀνέκκεν ἐκεῖνον τῆ φρουρᾷ ἐπράττεν. Εὐπρόσωπος δ'

(1) Hunc Seytham, seu potius Gottum fuisse, ait Evagr. lib. iii, cap. 55.

(2) P. cop. Euthalidas Hannos vocat, hoc est,

albos. Quapropter apud eum quidam pro Euthalitis Leucalidas legunt, lib. i, *1e bell. Persic.*

οὐσα, τὴν φρούραρχον τοῦ κάλλους ἀλῶναι ἐποίησε, A
καὶ τῷ ταύτης ἔρωτι δουλεύειν ὁ τι ἂν ἐκείνη φίλον
εἴη αἰρεῖσθαι. Ἡ δὲ σώφρων οὐτα καὶ φιλανδρος,
τάνδρῃ τὴν ἔρωτα ἠγγέλλε τοῦ φρουροῦ· ὁ δ' ἐνδιδόν-
ναι τῇ θελήσει παρηγγύα τοῦ ἔραστοῦ. Τοῦ δὲ μύ-
σους πρὸς θέντος, ἡ γυνὴ ὀδεέστερον ἐπὶ τὸν ἄνδρα
εἰσῆε τὸ εἶδος ἐκείνῳ εἰς θεραπεῖαν ἀποπληροῦσα.
Ἐταῖρος δὲ τις Καβάδῃ φίλος ἔς τὰ μάλιστα καθε-
στῶι, διὰ τῆς γαμετῆς ἐμήνυεν, ἐν τινι χώρῳ Ἰπ-
πους τε καὶ ἄνδρας ἐμπαρασκευούς ἔχειν· δι' ὧν εἴ-
γ' αἰροῖτο ἀπ' διδράσκειν, εὐχερὲς καθεστάναι, καὶ
τὴν ἀρχὴν αὐτοῖς ἀναλαμβάνειν. Ἐπεὶ δὲ νύξ ἐπιγέ-
νετο, ἔπειθε Καβάδῃ τῇ μὲν γυναικί, τὰ σφέτερα
τῶν ἱματίων ἀναβάλλεσθαι, καὶ ἐπὶ τῆς εἰρκτῆς
καθῆσθαι· ἐκείνον δὲ τὰ ἐκείνης αὐτοῖς μεταμφιασά-
μενον, εὐφυῶς σοφισζόμενον τὸ εἶναι ἐκείνην, ἀντρυ-
ρεῖν. Καὶ τὸ μὲν εἰς τέλος ἦν· καὶ Καβάδῃς διὰ τοῦ
Σέη, τοῦτο γὰρ ὁ ἑταῖρός οἱ ὠνόμαστο, ἔς Νεφθαλι-
τα· ὡς τάχιστα διεσώζετο· ᾧ τὸν τε στρατὸν καὶ
τὴν θυγατέρα εἰς γαμετὴν δοῦς, ἐπὶ Πέρσας στρα-
τεύσειν ἐκέλευε, καὶ τῆς Ἰθίας ἀντιποιεῖσθαι ἀρχῆς.
Ὁ δὲ εἰσβαλὼν Πέρσας, ἔξαιτιναιῶς πόνῳ οὐδενὴ
τὴν ἀρχὴν ἀνελάμβανε· καὶ τὴν ἀδελφὸν Βλάσσον
συσχῶν, ἐμφρουρον ἐποιεῖτο τὰς κόρυς· περιελῶν.
Ἀγγίλους δὲ ὧν καὶ μάλα δραστήριος ὁ Καβάδῃς,
ἀσφαλίστατα τῷ ἔξῃ διαγέγονε τὴν βασιλείαν κρα-
τῶν· καὶ εἰς ἔτη ἔνδεκα τοῦ λοιποῦ τῇ ἀρχῇ διαρ-
κέσας, τὰ μὲν πρῶτα Ῥωμαίους ἐσπένδeto· ἐπεὶ
δὲ δανεῖξομαι χρήματα παρ' Ἀναστασίου ἠτεῖτο,
ἀπεκρίνατο γραμματεῖον ποιεῖν εἰ δανεῖξομαι βού-
λοιο· εἰ δ' ἄλλως, οὐδ' ἂν ἓνα παρέξειεν ὄβολόν.
Διὰ τοι τοῦτο Καβάδῃν τὰς σπονδὰς λύσαντα, κατὰ
Ῥωμαίων ἔρμησαι. Ἄστυ δὲ τι μεταξὺ Περσῶν καὶ
Ἰνδῶν ἐτύγχανεν δυ, ἕνομιζ ἦν Τζουνδαδάς· ἐν ᾧ
χρήματα πλείστα καὶ λίθους τῶν τιμαλφῶν καὶ δια-
φανῶν μαθῶν Καβάδῃς κρύπτεσθαι, πάντα κάλων
ἐκίνοι χειρῶσασθαι. Εἰργετο δὲ δαίμοσιν ἐμποδῶν
κλιτισταμένοις, οἱ ταῦτα φρουρεῖν ἔλαχον. Ἐπεὶ δὲ
ἦσαν τὴν σφετέρην μαγγανείαν κεκινηκῶς οὐδὲν
κῆσαν, ἀπρίξ τῶν δαιμονίων ἐχομένων τοῦ τόπου,
διὰ τῶν Ἰουδαίων ἀπεπειράτο· κάκειθεν δὲ τοῦ
σκοπεῖν διημαρτηκῶς, ἔγνω διὰ τῶν Χριστιανῶν
ἔλθειν, δυναστείαν εἰληφέναι· σφὰς κατὰ δαιμόνων
ἀναμαθῶν· καὶ μετεστέλλετο τὸν παρὰ Πέρσας
Χριστιανῶν ἐπίσκοπον· ὃς ἐπὶ τοῦτο σύναξιν ὁμο-
φύλων πεποικηκῶς, καὶ μετασχῶν τῶν θεῶν, ἀγια-
σμάτων, μεταδοῦς τε τούτων καὶ τοῖς συνιούσι Χρι-
στιανοῖς, τῷ τοῦ σταυροῦ σημείῳ τοὺς ἐμφιλοχω-
ροῦντας ἤλαυσε δαίμονας· καὶ πόνῳ ἀνευ Καβάδῃ
τὸ ἄστυ εὐθὺς παρεδίδου. Ὁ δὲ ἄλλα καταπλαγεῖς ὁ
Πέρσης, πρῶτῃ καθέδρα τὸν τῶν Χριστιανῶν ἐπί-
σκοπον, ἀχρι τότε Ἰουδαίων καὶ Μανιχαίων
προηγούμενων· ἔνθεν τοι καὶ πᾶσι τοῖς Χριστιανί-
ζουσιν ἐθέλουσι τοῦ λοιποῦ ἄδειαν πειρεῖ· πρῶτον
κολάξων, ὡς καὶ πολλοὺς τῶν φωνητικῶν ἀγαιρεῖν
ὑργάνων· οἱ καὶ π οὕτως ἔχοντες, καθαρῶς διω-
μῆλουσιν καθὰ καὶ πρῶτον λέγοντες.

A regem creant. Cabadae in carcere uxor ejus, quae
debut officia, praestitit. Et quod ea venusta forma
esset, carceris custos pulchritudine ejus victus,
et amore captus, inservire ei, et quod illa vellet
facere constituit. Illa autem quoniam casta erat,
et virum amabat, custodis amorem ei indicavit.
Ille porro eam voluntati amatoris obsequi jussit.
Flagitium id ubi peractum est, liberius ad maritum
deinde mulier accessit, convenientem ei curam
praestans. **714** Erat Cabadae amicus quidam quam
maxime clarus, qui per uxorem ei insinuavit, pa-
ratos se in loco certo equos et viros habere, cum
quibus si fugere vellet, facile regnum recuperare
posset. Ubi nox advenit, Cabades conjugi persua-
sit, ut vestem illa suam indueret, atque in car-
cere consideret: ipse vero habitu illius sumpto,
eam ipsam se esse probe assimulavit, et custodia
egressus est. Id ubi factum, Cabades Sex ductu
(ita enim amicus ille nominabatur) quam celerrime
salvus ad Nephthalitas pervenit. Quorum princeps
illi et filiam matrimonio conjunxit, et exercitum
attribuit, quem in Persas, regnum suum recupe-
raturus, duceret. Cabades ubi Persas praeter ex-
spectationem subito aggressus est, regnum nullo
prope labore recepit: fratrem Blasum cepit,
excavavit, et carceri inclusit; et quod Cabades
vir sagax atque industrius esset, regnum postea
quam tutissime tenuit. Et anno administrationis
suae undecimo pacem primum cum Romanis fecit:
deinde vero, ubi mutuum ab Anastasio pecu-
niam accipere voluit, atque Anastasius ei respondit,
cautionis sygrapham eum, si pecuniam recipere
vellet, dare debere, absque ea ne unum quidem
obolus accepturum esse: eam ob causam pacis
foedus rupit, et adversus Romanos bellum suscepit.
Inter Persidem et Indiam oppidum fuit, Tzundadaer
nomine. In eo Cabades maximam pecuniae vim,
pretiososque et pellucidos lapillos clam asseruari
intellexit. Eis ut una cum oppido potiretur, nihil
intentatum reliquit: sed quo minus quod volebat
efficeret, daemones, qui thesaurum eum custodie-
bant, obstitere. Et postquam Persicas evocationes
et imposturas expertus, daemonibus videlicet locum
eum firmissime obtinentibus, nihil egit, per Judae-
rem expedire aggressus est; atque ubi per eos
quoque optatis votisque suis potius non est, per
Christianos tandem se quod conabatur facturum
esse arbitratus est, quos adversus daemones potes-
tatem recepisse audiverat. Itaque Christianorum,
qui apud Persas erat, episcopum ad se vocavit;
qui ea de causa synaxi et conventu ecclesiastico
popularium suorum coacto, et divinis sanctifica-
tionibus perceptis, eisdemque Christianis qui ibi
convenerant datis, signo crucis qui locum eum
incolebant daemones exegit, et Cabadae statim sine
labore ullo oppidum tradidit. Qua re consternatus
Persa, **715** primo subsellio episcopum Christia-
et Manichaei sedes primarias obtinissent. At-
que ab eo tempore, ut deinceps quicumque vellet, Christianorum sacra colerent, potestatem liberam

omnibus permisit : quos ille antea exercuciaverat, adeo ut etiam multis membra et partes eas per quas vox editur, ademerit : qui tamen illis quoque sic amissis, non minus quam antea clare sunt lotuti.

CAPUT XXXVII.

De Persarum pugna. De Theodosiopoli et Dara oppidulis. et de sacris reliquiis Bartholomæi et Barnabæ apostolorum.

Sed enim, sicuti diximus, Persæ pace violata, fines suos transgressi sunt, et primum Armeniæ bellum intulerunt: et Theodosiopoli oppido capto, ad Amidam urbem Mesopotamiæ inde pervenerunt: quam etiam obsessam expugnarunt, et Anastasius postea impensis recuperavit. Si qui autem plenius atque exactius obsidionem expugnationemque ejus urbis cognoscere velit, is Eustathium Syrum legat, qui sane quam luculenter res eas conscripsit, atque ubi historiam ad id tempus, duodecimum scilicet imperii Anastasii annum, produxit, ad locum communem profectus, cum pluribus esse cœpit. Postea imperator locum quendam Daras nominatum, qui et ipse intra duo flumina in Mesopotamia, ad Romani imperii fines, nostræ et Persiæ ditionis terminus, situs est, firmis mœnibus munivit, et in urbis formam redegit, ædificiis variis, templis, ædibus magnificis, imperialibus porticibus, lavacris publicis, aliisque præterea structuris, quibus celebres urbes lætantur, excitatis. Locum autem eum a Dario nomen accepisse fama est, quod illum ibi Alexander Philippi filius posteriore pugna devicerit. Urbe ea condita, postquam inde discessit, in somnis ei Bartholomæus apostolus assistens, per oraculum commissam sibi a Deo mœnium eorum tutelam esse significavit. Anastasius vero visionem eam ad rem ipsam contulit: nam reliquias illius repertas ibi reposuit. **716** Sub ejusdem imperio corpus etiam Barnabæ apostoli in Cypro, sub arbore quæ Siliqua dicitur, inventam est: super cujus pectore sacrum et divinum Evangelium Matthæi evangelistæ repertum fuit, ipsius Barnabæ manibus scriptum. Hac de causa primum Cyprii metropolim liberi juris sui habere cœperunt: neque deinceps sub Antiochia, cui antea subjecti fuere, censi sunt. Confirmavit id jus postea magis Justinianus propter conjugem suam Theodoram, cui Cyprus patria fuit: quemadmodum etiam patriæ ipse suæ Archrido honorem habuit, quam primam Justinianam vocavit. Eo etiam tempore Lumbæ, gens bellicosa, sub ditione Persarum, ad extremos noti fines habitantes, Christianismum complexi sunt: et missis ad imperatorem oratoribus, episcopum, et alia quæ eos habere oportuit, acceperunt. Hi una cum regina austri ad Solonionem visendum venisse dicti sunt. Et cum ab origine Judæi fuissent, longo post tempore ethnici et gentiles facti sunt; tum vero et Judæis et gentibus misti, ardentibus animis religionem Christianam susceperunt.

A

ΚΕΦΑΛ. ΑΖ'.

Περὶ τῆς τῶν Περσῶν μάχης, καὶ Θεοδοσιουπόλεως καὶ Δάρας τῶν πολιτείων· καὶ περὶ τῶν ἱερῶν λειψάνων Βαρθολομαίου καὶ Βαρνάβα τῶν ἀποστόλων.

Ἄλλ' ἐσαυθὶ Πέρσαι λύσαντες τὰς σπονδὰς, καὶ τὰ οἰκεῖα ὑπερπηδήσαντες ὄρια, τὰ μὲν πρῶτα περὶ Ἀρμενίαν ἐπιστράτευσον. Πολίχιον δὲ τι ἑλλόντες Θεοδοσιούπολιν ὄνομα, ἐκεῖθεν Ἀμίδι τῇ πόλει προσβάλλουσι περὶ ποῦ τὴν μέσσην κειμένην τῶν ποταμῶν ἦν διῆτα καὶ ἐκπολιορχήσαντες ἔβλον· ἄλλ' αὖθις πολλοῖς χρήμασιν Ἀναστάσιος ἤγειρεν. Εἰ δέ τις ὄπω; τὰ τῆς πολιορκίας εἰς λεπτόν προέδῃ, καὶ τὴν ἐφ' ἑκάστῳ βούλοιο διειδέναι ἀκριβείαν, Εὐσταθίῳ τῷ Σύρῳ τοῦτον ἐντυγχάνειν προτρέπομεν, ὃς κορυφαῶς μάλα τὰ τοιαῦτα συντάξῃ· καὶ μέχρι τοῦδε περατώσας τὴν ἱστορίαν, ἄχρι δωδεκάτου ἔτους τῆς Ἀναστασίου ἀρχῆς, μετὰ τῶν πλείονων ἐγένετο. Ἔπειτα βασιλεὺς χωρίον τι, Δάρας ὄνομα, περὶ τὴν μέσσην δὲ καὶ τοῦτο τῶν ποταμῶν κείμενον, περὶ τὰ τέρματα τῆς Ῥωμαίων γῆς, μεταχίμιον ἡμῶν τε καὶ τῆς Περσῶν πολιτείας ὄν, καρτερῶς τειχίῳ περιβαλὼν, εἰς πόλιν εἶναι ἐποίησεν· διάφορά τε οἰκοδομήσας, νεώ; τε καὶ οἴκους περιφανεῖς, βασιλεῖους τε στοὰς, καὶ δημόσια βαλάντια, καὶ ἄλλα οἷς τῶν πλείων αἱ ἐπίσημοι γάνυνται. Ἐκ Δαρσίου δὲ τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην λόγος κληρώσασθαι, ὅτι περ ἐκεῖσε τοῦτον Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίππου πάμπαν κατήγωνισατο. Ἐπεὶ δὲ κτίσας ἀπήρτησεν, ὄναρ ἐπιστάς αὐτῷ Βαρθολομαῖος ὁ ἀπόστολος, ἐπιτετρίφθαι οἱ πρὸς Θεοῦ τὴν τοῦ τείχους ἀσφάλειαν ἔγρα. Ὁ δὲ τὸ ὄναρ ἐπαληθίζων, τὸ ἐκείνου λείψανον ἐφευρὼν ἐκεῖσε κατέθετο. Ἐπὶ δὲ τῆς αὐτοῦ ἡγεμονίας καὶ τὸ λείψανον Βαρνάβα τοῦ ἀποστόλου εὐρέθη ἐν Κύπρῳ ὑπὸ δένδρον ὃ Κεράτιον λέγεται κείμενον· οὐ ἐπιστέρνιον τὸ θεῖον καὶ ἱερὸν Εὐαγγέλιον Ματθαίου τοῦ εὐαγγελιστοῦ ἐτύχχανεν ὄν, χερσὶν οἰκείαις τῷ Βαρνάβῃ γραφέν. Ἐκ ταύτης τοίνυν πρόφάσεως καὶ Κύπριοι τὸ καταρχὰς περιγεγραμμένον αὐτοκέφαλον ἔχειν τὴν κατ' αὐτοὺς μητρόπολιν, καὶ μὴ τελεῖν ὑπὸ Ἀντιόχειαν ἢ καὶ ὑπέκειτο πρότερον. Ἐκράτουν δ' ἐπὶ μᾶλλον τοῦτο καὶ Ἰουστινιανῶς ὕστερον ἐπὶ δόξῃ τῆς γαμετῆς Θεοδώρας Κύπρον λαχούσης πατρίδα· καθὰ δὴ καὶ ἐπὶ τὴν Ἀχρῶν τὴν αὐτοῦ πατρίδα ἐποίησεν, ἦν δὴ καὶ πρώτην ἐκάλεσεν Ἰουστινιανὴν. Τότε καὶ Ἰμμερες ἔθνος μάχιμον ὑπὸ Πέρσας τελοῦν πρὸς ταῖς ἐσχάταις τοῦ νότου ποιουμένον τὰς διὰ τριβὰς, τὰ Χριστιανῶν ἐλόμενοι, ἐπισκοπὸν τὸν πέμψαντες ἔλαβον, καὶ ὅσα ἄλλα χρῶν κτήσασθα: ἔσχον. Ἐλέγοντο γὰρ μὴ μετὰ τῆς ἐκ τοῦ νότου βασιλίδος κατὰ θέαν Σολομῶντος οὔτοι ἐλοεῖν. Ἰουδαῖοι δὲ τὸ ἀνέκαθεν ὄντες, χρόνῳ πολλῷ ὕστερον ἐθνικῶς διεγένοντο. Τότε δ' ἐπιμύκτως ἔχοντες, περὶ καὶ τὴν Χριστιανῶν ὀρησκείαν ἤρπασσαντο.

ΚΕΦΑΛ. ΑΙΓ.

Α

CAPUT XXXVIII.

Περὶ τῆς τυραννίδος Βιταλιανοῦ · καὶ περὶ τῶν Οὐννων, οἱ τῶν Κασπιῶν πυλῶν ὤρμησαν · καὶ περὶ τῆς νήσου Ῥόδου.

De tyrannide Vitaliani. De Hunnis, qui ex angustiis Caspiis proruperunt, et de insula Rhodo.

Καὶ τις δ' ἕτερος τῆς Θράκης ὀρμώμενος, Βιταλιανὸς ὄνομα, ἐπανίσταται τῷ Ἀναστασίῳ · ὃς τὰ τῶν Θρακῶν ὤρμησάμενος, ἀπ' Ὀδυσσοῦ καὶ Ἀγχιάλου ὀρξάμενος, τὴν βασιλείον πόλιν εἰεῖν ἤπαίγετο, ἀτάκμητόν τι πλῆθος Οὐννων προσεπαγόμενος. Περμφθαίς δ' Ὑπάτιος στρατηγὸς τὰς ἐπὶ τὰ πρόσω τούτου ἀναστέλλειν ὄρμας, ἤλω τούτῳ, ὑπὸ τῶν οικειῶν καταπρυθθεῖς. Ἄλλὰ λυττοῖς μεγάλοις βασιλεῦς τοῦτον ὠνεῖτο. Κύριλλος δὲ τὴν στρατηγίαν ἐλάμβανεν · ἀγχωμάλου δὲ τῆς μάχης γεγεννημένης, καὶ πολλὰς τὰς τροπὰς καὶ πάλιν δ' ὠξείας λαθούσης, τῇ βρώτῳ τῶν ὑπ' αὐτὸν καίπερ τοῦ στρατηγοῦ τὸ πλεον ἐσχηκίτος, ὅμως καὶ οὕτως ἤλω · καὶ οὕτως ὁ τύραννος ἄχρι καὶ τῶν Σουκῶν τὴν ἑλασιν ἐποιεῖτο, δηρῶν πάντα καὶ ἀφανεία παραδιδούς · ἐπ' ἐλπίσει τε μεγάλας ὦν, καὶ τὴν βασιλίδα τῶν πόλειον παραστήσειν, καὶ τὴν ἀρχὴν εἰληφέναι · οὐ δῆτα ἐσκηνημένου, Μαρτίνος δὲ Σύρος ἐστέλλετο κατ' αὐτοῦ νηϊτῆ στρατῶ συμβαλεῖν αὐτῷ. Ἄμφω οὖν τῷ στρατῷ συνιόντε, ἀνεκώχευον ἐκπλους ποιούμενοι · ἀκροβολισμοὶ τε μεταξὺ τοῖν δυοῖν ἐγίνοντο. Καὶ δὴ περὶ τὰ καλούμενα Βυθάρια ναυμαχίαις κερτερὰς συστάσης, ἀνακράτος πρῶμναν κρουσάμενος, ἐφευγε Βιταλιανὸς, τὰ πολλὰ τῆς δυνάμεως διαφθείρας. Ἐπίσης δὲ καὶ οἱ ἀμφ' αὐτὸν ἐφευγον · οὕτως δέξωσ' ὡς τῇ ἐπιούσῃ μηδένα τῶν πολεμίων μῆτε περὶ τὴν πόλιν μῆτε μὴν περὶ τὸ ἀνάπλουον ποσῶς εὐρεθῆναι. Βιταλιανὸν δ' ἐς Ἀγχιάλον βραχὺ διατρίψαντα, εἵπειτα παυσάμενον τυραννεῖν, ἡσυχίαν ἄγειν ἐκίοντα αἰρεῖσθαι. Καὶ ἄλλο δὲ γένος Οὐννικὸν τὴν Ῥωμαίων ἐπέδραμε · περαιωσάμενον γὰρ τὰς Κασπίας πύλας, τὴν ἔω διήλθεν · ἡ δὲ Ῥόδος ἀνὰ τὴν αὐτὸν χρόνον τρίτον ἦδη σεισμῷ πέπονθεν ἐξαισίῳ πάθος ταῦτ' ὀνυκτὸς ἐν τῷ πόρρωτάτῳ.

B

C

ΚΕΦΑΛ. ΑΘ'.

CAPUT XXXIX.

Περὶ τοῦ Μακροῦ λεγομένου τείχους δ' Ἀναστάσιος ἐκτίσεν ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου ἄχρι τῆς Θρακίας Ὀαλάσσης.

De muro cui nomen Longo, quem Anastasius construxit, ab Ponto Euxino ad Thraciam usque mare porrectum.

Ἔργον δὲ τι μέγιστον καὶ περιφανὲς, μνημῆς τε δέξιον καὶ βασιλεῖ πρέπον διεπράξατο Ἀναστάσιος, ὃ Μακρὸν τείχος ἐκάλεσεν, ἐπὶ καλῷ τῆς Θράκης γεγεννημένον · ὅπερ διέχει τῆς Κωνσταντίνου σταδίοις ὡς μάλιστα ὀγδοήκοντα καὶ διακοσίους · ἐς ἐκατέρην δ' ἀποτελευτῆ Ὀαλάτταν, ἐκτρέχον πορθμοῦ δίχην ἐπὶ σταδίοις εἴκοσι καὶ τετρακοσίους · καὶ τὴν πόλιν Χερρόνησον οὖσαν, νῆσον σχεδόν τι πεποιηκίς · καὶ καθοδηγοῦν βῆστα οἱ· βούλησίς ἐστι διαπορθμεύεσθαι ἀπὸ τοῦ καλουμένου Στόματος Πόντου ἐς τὴν Προποντίδα, καὶ τὴν Θρακίαν Ὀαλάτταν. Εἰργῶν τε τοῦς βαρβάρους, οἱ ἐκθέειν καὶ καταχεῖσθαι βούλονται, ἀπὸ τῶν ἀνωθεν τοῦ Εὐξείνου Πόντου μερῶν Κόχων τε, τῆς τε λίμνης Μαιώτ' ὄρος,

D

Anastasius idem opus maximum et illustre, memoriaque prorsus et imperiali magnificentia dignum perfecit, quod Longum murum appellavit, ad Thraciam exornandam constructum. Constantinopoli ducentis octoginta plurimum stadiis abest, et ad utrumque pertingit mare, instar freti, ad quadringenta viginti stadia excurrans, et urbem peninsulam in insulæ prope formam redigens. Facile etiam quosvis trajicere volentes, ab eo quod Os Ponti dicitur, in Propontidem et Thracium mare deducit : et Barbarus effundi atque excurrere ex partibus eis, quæ supra Euxinum Pontum sunt, tum autem ex Colchide, et a palude Meotide, præterea ex locis quæ supra Caucasum

sunt, atque eos etiam qui per Europam sparsi sunt, A καὶ τῶν ὑπὲρ τὴν Καύκασον εἰς Εὐρώπην διακεχυμένων.

718 CAPUT XL.

De turpi et impio portorio chrysargyro, hoc est, aurargenteo dicto, quod pro imperiali virtute ex imperio Romano Anastasius sustulit.

Aliud insuper operum ejus longe præstantissimum, et divinum illud facinus est, quod ex Romanorum imperio tributum, quod antiquitus χρυσάργυρον, id est, aurargenteum (2) dictum est, omnino sustulit. Quam rem pro dignitate oratione exsequi, Thucydidis linguæ atque eloquentiæ sit (3). Ego vero eam non verborum vi, sed facto ipso egregio confisus, exponam. Imperium Romanum, quod tanta amplitudine et magnificentia exornatum est, antiquitus portorium instituit, absurdum admodum, miserabile, Deoque invisum: non Romanis tantum illud, et tam egregio illorum imperio, verum etiam fœdissimis quibusque Barbaris indignum. Quod nescio quo modo ad ejus usque tempora per conniventiam toleratum, ipse imperiali omnino animo expugnans, totum abolevit. Quod cum multis aliis, velut id quod citra exceptionem deberetur, qui stipe mendicata vitam tolerabant: tum etiam eis mul'erculis impositum erat, quæ undecunque et ubicunque in solarum occultarumque regionum urbis lupanariis stabant, et florem ætatis, quibuscunque ex locis venirent, petulantibus viris, propter quæstum prostitutebant: adeo, ut non modo naturæ ipsi, verum etiam reipublicæ administrationi contumelia inferretur. Cum enim lege constituta, pensio ea tribueretur, aperte illa potestatem permissam esse cuivis, ut quæ facere vellet, et quæ facere nefas esset, clamitabat. Et detestandum atque impurum vectigal istud, quarto quoque anno, cum quidem non minima tributorum pars esset ad principem referrebat magistratum: quem qui gerebat, inter præclaros viros censebatur. Eam indignitatem, quæ tanquam execrandum piaculum per res novas in Romani imperii administrationem subrepsit, ubi Anastasius cognovit, exactionis ejus libris, ut rem eam omnem quasi quoddam holocaustum Deo offerret, in ignem conjectis, flagitium suppressit: et sanctione, ne cui post ipsum imperatori in reipublicarum administratione vetustum probrum renovare liceret, cavil. Postquam id fecit, indignari se eam ob causam assimilavit: et seipsum stultitiæ arguit, qui inanis gloriæ captatione tantum vectigal antiquitus institutum perperam abrogasset: neque in animo secum pericula imminentia, et tot, tantaque quæ in milites eroganda essent, stipendia reputasset. 719 Proinde, consilium suum premens, tributum id, quod diximus, se renovaturum esse pollicitus est: et apud fami-

ΚΕΦΑΛ. Μ'.

Περὶ τοῦ Θεομισσοῦς καὶ αἰσχροῦ τέλειος τοῦ χρυσουργήρου, ὁ βασιλικῶς ἐκ τῆς Ῥωμαίων πολιτείας περιεῖλεν ὁ Ἀναστάσιος.

λίαν δὲ καὶ ἄλλο ὑπερρυέστατον καὶ θεῖον κατεπράξατο ἔργον, τὸ ἐκ παλαιοῦ καλούμενον Χρυσάργυρον, τέλειον τῆς Ῥωμαίων πολιτείας ἐξαφανίσαι· ὃ κατὰ χρέος εἰπεῖν τῆς Θεουκιδίδου γλώσσης ἢ μεγαληγορίας ἂν εἴη. Ἐγὼ δὲ λέξω οὐ λίγω πεποθῶς, τῇ δὲ πράξει πίσυρος· καὶ γὰρ τῇ τοσαύτῃ καὶ ὄγκῳ τοσοῦτῃ καὶ μεγαλοπρεπέει σεμνυνομένη Ῥωμαίων πολιτεία ἐκείτο τέλος· ἐκ παλαιοῦ ἐκτόθεν τι καὶ λίαν ἐλεεινότατον, καὶ Θεομισσὲς καὶ μήτοι γε B Ῥωμαίων καὶ τῆς τοσαύτης ἐκκρίτου τούτων ἀρχῆς ἀνάγειν, ἀλλ' οὐδὲ βαρβάρους τοῖς αἰσχίστοις προσεοικῶς. Ὁ μέχρις αὐτοῦ οὐκ εἰς ὅπως τυχὸν παροράσειω, αὐτὸς ἠ ἀνέσπασε πρόβριζον, βασιλικώτατα τούτῃ ἀγωνισάμενος. (1) δὴ καὶ πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις ἀπαράειητον ὡσπερ χρέος· ἐπέκειτο, ἐράνω ποριζόμενοι· τὸ ζῆν. Πρὸς δὲ καὶ ταῖς ὄθεν δὴ ποτε τοῖς ἐρημικωτέροις τῆς πόλεως καὶ κεκρυμμένοις χωρίοις ἐν χαμαιτυπείοις ἐκδοόμεναις τῶν γυναικῶν· ἐπ' ἐργαστήρια τε τὴν ὥραν ἀπεμπολούσαις τοῖς ἡταιρικῶσι καὶ ὄθεν δὴ ποτε ἤκουσι τῶν ἀνδρῶν· ὡς συμβαίνειν μήτοι γε δὴ φύσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν πολιτείαν ὑβρίζουσαι· τὴν γὰρ δόσιν νόμῳ γυγνημένην, βοᾶν ἀντικρυς ἐπ' ἐξουσίαν ὅσα μὴ θέμις C τὸν βουλόμενον δρᾶν· καὶ τὸν ἐναγῆ καὶ ἀνόσιον πόρον κατὰ τετραετηρίδα ἐπὶ τὴν πρώτην ἀνάγεσθαι τῶν ἀρχῶν, μέρος οὐ μικρότατον ὅτι οὐκ ἀφανῆ τε καθεστάναι τὴν ταύτην διέποιντα τὴν ἀρχὴν. Περὶ οὗ μαθὼν Ἀναστάσιος καὶ οἵαπερ μύσος ἢ ἀγο· καινουργῆς τῇ πολιτείᾳ Ῥωμαίων παρείφθαρέν, θεοπίσματι ἀνῆροι τὴν πράξιν, τὰ τῆς εἰσπράξεως γραμμικεῖα ζαπάνην ποιήσας πυρὶ ὡσπερ παντάπασιν τὴν πράξιν ὀλοκαυτώσαι βουλόμενος, τῷ Θεῷ ὡςτε μὴ τι ἐσαυθίς τῶν μετ' αὐτὸν ἐξῆν εἴη τὰ ἐκ παλαιοῦ ὄνειδη τῆς πολιτείας ἀναγεῶν. Τοῦτο δὲ ὁράσας, τὸν ἀσχάλλοντα ὑπεκρίνετο, πολλὴν ἐαυτῷ δέθεν διεξίωιν ἀβουλίαν· καὶ τῷ κενοδοξεῖν ἐθέλειν τοσοῦτον πόρον ἐκ παλαιοῦ εὐρημένον εἰκῆ κατακαύσας· μὴ ἐν νῷ θέμενος τοῖς ἐπηρητημένους κινδύλους, καὶ τὰς δαπάνας ὄσας δὴ D τὸ στρατεύμα χρήζει· ὑποκρύπτων δ' ἐαυτὸν, ἐπηγγέλλετο τὸν εἰρημένον οὐλεσθαι πάλιν πόρον καινίζεῖν· καὶ πρὸς τοὺς παρόντας τὸ μεταμελεσθαι ὑπεκρίνετο· μὴ ἔχειν δ' ὅπως τὴν σφετέραν ἀμαρτὰδα ἐπανορθοῦν, τῶν ἐχίντων τὴν εἰσπραξιν ταύτην βιβλίον καταναλωθέντων ἀπροσέκτως πυρὶ. Ἐκεῖνων δ' ἀπατωμένων καὶ μὴ προσποιήσει, ἀληθείᾳ δὲ τῷ πόρῳ ἀνιμμένων διὰ τὸν ἐκείθεν τῆς ἀνοσιουργίας μισθὸν, καὶ τὸ ἄπορον προδεβλημένων τοῦ πράγματος· παρεκάλει δέθεν ἀπανταχοῦ διόν-

(1) Opus hoc ab urbe Constantinopoli distat miliaribus sexaginta. Habet in longitudine miliaria quinquaginta, in latitudine pedes octo. (Su.d.)

(2) Anastasius portorium aurargenteum sustulit, quod sub splendida appellatione omnium fuit fœdissimum.

(3) E. agr. lib. III, cap. 59.

τας, τὰ ἴσα τῶν καθέντων εἶ που περισώζοντο· εἰ δὲ
 διερευνᾶσθαι ἐν τῷ καθόλου πικτίοις τῶν εἰσφο-
 ρῶν· δαπάνας δ' ἐπιθεις, ἔσπευεν ἀπανταχοῦ συλ-
 λογήν τῶν εὐρισκομένων ποιῆσθαι· ὅπου δ' ἂν τις
 εὐρεθείη τοιοῦτος, παρ' αὐτὸν ἐσκομίζεσθαι· ὡς ἂν
 εἴη σκέψαι καὶ ἀκριβεῖς πολλῇ τὴν ἐκθεσιν συντα-
 γῆσαι· Ἐπεὶ δὲ χρόνῳ ἰκανῶ οἱ ἀμφὶ τὰ τοιαῦτα
 περὶθέντες ἤκον ἐπιφερόμενοι ὅσα εὖρον, μάλα
 χαίρων ὁ Ἀναστάσιος διετέλει, τοῦ κατεσπουδα-
 μένου τυχῶν· καὶ σοφίζόμενος αὐθις, ὅπως τε καὶ
 ὅπου καὶ παρὰ τίσιν εὕρηται· καὶ εἰ μὴ καὶ ἄλλο
 τοιοῦτόν τι ὑπολέλειπται, ἐκείνῳ πολλὴν συνεισε-
 νεγκεῖν διασχυρίζοντο σπουδὴν· καὶ ἐπώμνουοι μη-
 δένα ἑτερόν που χάρτην ὑπολελειφθαι διασπᾶν δυνά-
 μενον τὸ πολίτευμα· Ὁ δὲ καὶ αὐθις λαμπρὰν ἐξ
 ἐκείνων ἀνάψας τὴν φλόγα τῶν εἰσκομισθέντων
 χαρτῶν, τὴν ἐκείθεν σποδὸν ὕδατι περικλύσας,
 ἔσπεισε τῷ ἄερι· τέλεον ἀφανίζων ἡρημένος τὴν πρᾶ-
 ξιν, ὥστε μὴδὲ κόβιν μήτε τι ἄλλο λεῖψανον ἀπολει-
 φθῆναι τῆς πράξεως, μὴδὲ μετὰ τὴν καῦσιν, κἂν
 σκιῶδὲς τι γράμμα διαφανείη· Ἴνα δὲ μὴ ἐπὶ τόσον
 τὸ πρᾶγμα ὀγκώσαντες δόξωμεν ἡγνοηκέναι καὶ ὅσα
 ἔμπαθῶς εἰ ἀρχαιότεροι περὶ ταύτης τῆς πράξεως
 συνεγράψαντο, παραβήσομαι δὴ καὶ ταῦτα· δεικνύων
 ἐξ ὧν διήλθον, ὡς ἄρα ψευδῆ ὅσα περὶ ταύτης τῆς
 ἀεμίτου πράξεως ἱστορήκασι.

existare confirmarunt. Itaque Anastasius rursum
 cinerem earum aqua conspersum in aerem sparsit, ut res ea penitus aboleretur, neque post ustula-
 tionem eam vel pulvisculus et reliquiarum aliquid, aut umbra etiam litteræ alicujus, de re tam nefaria
 apud posteros exstaret. Verum enimvero ne, dum factum hoc tantopere efferimus, ignorare
 videamur, quæ veteres etiam affectibus ducti, hac de re scripserunt, ea ipsa huc afferam,
 demonstraturus ex ipsorum verbis falsa esse, quæ de nefanda hac exactione memoriæ manda-
 runt.

ΚΕΦΑΛ. ΜΑ'.

Ἀπόστασις πρὸς τὸν συγγραφεὰ Ζώσιμον· οἷα
 πρὸς τὸν ἐν βασιλεῦσιν αὐδιδμον Κωνσταντι-
 νον ἀπέσωψε βλασφημίας.

Ζώσιμος γάρ ὁ τὴν Ἑλληνικὴν θρησκείαν μάλα
 περσεύων, Κωνσταντίνῳ τῷ πῶς τῆς εὐσεβείας προ-
 μάχῃ καὶ ἀρχηγῷ τῆς πίστεως βασιλεῖ μνησας, δι-
 περ ἐκ τῆς τῶν εἰδώλων λατρείας εἰς τὴν Χριστιαν-
 ῶν μεταβάλλετο πίστιν, τὴν ἐκείνων βδελυρίαν
 καταλιπὼν, ἱστορεῖ βλασφημῶν, ὡς αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ
 Κωνσταντίνος, πρῶτος τὴν τοῦ Χρυσσαργύρου εἰσ-
 πραξὴν ἐπινοήσας, κατὰ τετραετηρίδα εἰσάγεσθαι
 τὸ τοιοῦτον εἰσχιστον τέλος ἐνομοθέτει. Οὐ τοῦτο δὲ
 μόνον τὸν εὐσεβῆ καὶ μεγαλόδωρον ἐβλασφήμησε
 βασιλεῖα, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ἀνύποιστα κατὰ πάσης
 τέχνης δρᾶσαι καὶ ἐπιστήμης· καὶ τὸν μὲν παῖδα
 Κρίσπον, φησὶν, ἀπανθρώπως ἀνεῖλε· Φαύσταν δὲ τὴν
 ἰδίαν γαμετήν, βαλανεῖον ἄκρω ἐκπυρωθέντι ἀσφα-
 λισάμενον, διαφύειραι· τοῦ δὲ τοσούτου ἄγους κἄθαρ-
 σιν ἐκζητοῦντα παρὰ τῶν Ἑλλήνων ἱερέων καὶ μὴ
 εὐρίσκοντα, Αἰγυπτίῳ ἀνδρὶ ἐντυχεῖν ἐξ Ἰβήρων
 ἤκοντι· ἀκούσαντα δὲ παρ' ἐκείνου ὡς ἡ τῶν Χρι-
 στιανῶν πίστις ἀμαρτάδο· πάσης εἰσηγείσθαι ἀναί-

C

720 CAPUT XLI.

Digressio ad Zosimum : quæ is in imperatorum om-
 nium celeberrimum Constantinum per blasphemiam
 acerbe et amarulenter detorserit.

Zosimus enim, superstitioni Græcæ quam ma-
 xime addictus, in Constantinum imperatorem, veræ
 pietatis propugnatorem et fidei ducem, quod is
 ab idolorum cultu ad Christianorum fidem, dete-
 standam eorum execratione relicta, transiit, male
 animatus, per blasphemiam scriptis mandavit, eum
 primum exactionem τοῦ χρυσσαργύρου, aurargenti
 tributū invenisse, et ut quarto quoque anno sædis-
 simum id vectigal penderetur constituisse. Verum
 non hæc ille tantum maledicta in pium magnisque
 dotibus ornatum principem conjecit, sed etiam
 alia plurima intoleranda, eundem contra artes et
 scientias omnes fecisse (1), et Crispum filium cru-
 deliter interfecisse. Faustam item conjugem suam
 balneo ad summum calefacto inclusam enecasse
 dicit. Et cum tanti flagitii expiationem apud sa-
 cerdotes Græcos quæsisset, neque invenisset, in
 Ægyptium quemdam virum, ex Iberia venientem,
 eum incidisse, et ab eo quod Christianorum fides

(1) Κατὰ πάσης ἐξευρεῖν τύχης, hoc est, contra
 (Evagr.)

omnes omnium fortunæ aliqui excogitasse.

peccatorum omnium abolitionem induceret, audivisse: proindeque animum statim mutavisse, patriam opinionem et idolorum (ut ille inquit) cultum rejecisse, et Christianorum sacra suscepisse, refert. Cæterum falso hæc Zosinum, calumnia imperatorem magnum sugillare volentem, scripsisse, per confutationem veram ostendam. Sed de Aurargenteo vectigali primum dicam.

CAPUT XLII.

Refutatio eorum quæ de apostolico Constantino Zosimus dixit.

In historia, homo exitiose, memoras, quod ille urbem aliam Romanæ similem condere volens, primum inter Troadem et Nium locum, veluti operi iustituto idoneum, cæperit, fundamenta jecerit, et murum supra terram extulerit. Postquam autem Byzantium commodius esse comperit, consilio mutato, urbem eam celeriter mœnibus firmis cinxit, magnisque turribus opere longe lateque producto, et tam pulchris porticibus, aliisque ædificiis ita exornavit, **721** ut Romæ re nulla cederet, quæ tantorum ornamentorum et amœnitatum paulatim annis plurimis incrementa cepit. Refers etiam, publice cum frumenti tesseras, et auri multum, eis qui se eo contulissent, ad privatarum ædium structuram donasse. Inter alia hæc quoque sic scribis: « Constantino mortuo, ad Constantium filium ejus, post fratrum ejusdem obitum, rerum summa pervenit. Atque ubi Magnentius et Britannio tyrannidem arripuerunt, persuasione Constantius Britannionem in potestatem suam redegit. Cum enim ex utraque parte exercitus coacti essent, Constantius pro concione, militibus patris erga eos sui liberalitatem in memoriam revocavit, cum quo bella multa gessissent, maximis ab eodem cohonestati donis. Id vero ubi milites audivere, detracta Britannioni purpurea veste, in privati hominis habita cum ad Constantium abduxere. Atque is nihil se indignum passus, sed a Constantio servatus est, cum in illum et patrem ejus maledicta multa jecisset. » Itaque te rogo, quem liberalitate et munificentia tanta gavisum esse scribis, quomodo rursus eundem tam sordidum et avarum fuisse dicis, ut tam detestandum Deoque invisum portorium, insolito novoque modo in Romani imperii administrationem invexerit? Ego certe quidem colligere id non possum. Clarissime etiam tibi ostendam, neque Crispum filium, neque conjugem Faustam, ab eo ita crudeliter necatos esse: neque etiam eundem vel cum Ægyptio eo fuisse, vel religionem nostram, postquam eam est complexus, ab eo accepisse. Eusebium Pamphili audi, qui illorum tempore floruit, et cum eis plurimum fuit, consuetudine et amicitia eorum admodum usus. Tu namque solum rumorem mutilatum mandas litteris, non veritatem ipsam: qui longo post tempore, sub Honorio et Arcadio, quibus historiam tuam dedicasti, et fortasse post

Λ ρεσιν, μεταβαλεῖν εὐθὺς· καὶ τὴν πατρῴαν νόμισιν ἀθετήσαντα τῶν εἰδῶλων, ὡς ἐκεῖνός φησι, τὴν Χριστιανῶν ὀρηκτείαν ἐλέσθαι. Ἄλλ' ὅτι τούτα ψευδῶς ἱστορήσε διαβάλλειν τὴν μέγαν πειρώμενος, ἐκ τοῦ ἐλέγχου κατάδηλον ἀποδείξω. Ἄλλὰ περὶ τοῦ Χρυσουργοῦ πρώτῳ σοι διαλέξομαι..

ΚΕΦΑΛ. ΜΒ΄.

Ἀνατροπὴ τῶν εἰρημίων Ὀρσώμῳ διὰ τὸν Ἰσαπόστολον Κωνσταντίνον.

Σὺ φης, ἀλιτήριε, τῷ συγγράμματι, ὡς πόλιν ἄλλην Ἰσθμῷ τῇ Ῥώμῃ ἐγεῖραι βουλόμενος, πρώτον μὲν ὡς ἐπιτηδεῖον οὐκ ὄνομαζον τὸν μεταξὺ Τρωάδος καὶ Ἰλίου τόπον πρὸς τὸ δέξασθαι τὸν σκοπὸν, θεμελίᾳ τε ἐτήκην, καὶ τὸ τεῖχος· τῆς γῆς ἐξαίρων ἐπραττεν. Ὡς δ' ἐπιτηδεότερον τὸ Βυζάντιον εὔρε, μεταθέμενος τὴν σπουδὴν, ὅσῳ τείχεσι στεβροῖς περιέβαλε, καὶ μεγάλοις πύργοις εὐρύτων εἰς μήκιστον· καὶ τοσοῦτω κάλλει στοῶν καὶ οἰκοδομημάτων ταύτην ἐφαίδρυνεν, ὡς τῆς Ῥώμης κατ' οὐδὲν λείπεσθαι, τοσαύταις χάρισι τοῖς κατὰ μικρὸν ἔτεσιν αὐξήθεισιν. Ἰστορεῖς δ' ὡς καὶ στίσιον τῇ πόλει δημοσίαν ἀπένειμε, καὶ πολὺ τί χρυσοῦ τοῖς αὐτῷ ἐπομένοις ἐς κατασκευὴν ἰδίων οἰκῶν ἀπεχαρίζετο. Ἐπιβήματος δὲ καὶ ταῦτα προσγράφεις· « Κωνσταντίνου τελευτήσαντος, ἐς Κωνσταντίνον τὸν αὐτοῦ παῖδα τὰ πράγματα περιελθεῖν, μετὰ θάνατον τοῦ αὐτοῦ ἀδελφοῦ· καὶ ὡς Μαγνητίου καὶ Βρεταννίου τυραννήσαντος, πεῖθοι τὸν Βρεταννίωνα μετήλθε· καὶ ἀμφὸν τοῦ στρατοπέδου ἀλισθέντων, πρώτος ὁ Κωνσταντίνος δημογορήσας, τῆς τοῦ πατρὸς ἀνεμίμησε τοὺς στρατιώτας φιλοτιμίας· μεθ' οὗ πόλλος πολέμους διεπόνησε, καὶ μεγίσταις ἐτιμήθησαν ταῖς δωραῖς· καὶ ὡς· τούτων ἤκουσαν οἱ στρατιώται, τὸν Βρεταννίωνα περιδυσάμενοι τὴν ἐσθῆτα, ἐν ἰδιώτου σχήματι Κωνσταντίνου παρήγαγον. Ὁ δὲ μηδὲν ἄσπον πεπονθὼς, διεσώζετο πρὸς Κωνσταντίνου. ὃν τοσαῦτ' ἐβλασφήμησας μετὰ τοῦ πατρὸς. » Τοῖσιν ἐρήσομαι σε, πῶς ὃν ἀξιοῖς τὸν οὕτω φιλοτιμῆσαι καὶ μεγαλοδωρεῖ χαίροντα, πάλιν τὸν αὐτὸν οὕτω μικρολόγον εἶναι καὶ φειδωλότατον, ὡς καὶ τοιοῦτον θεομισθὴ πόρον καὶ ἐναγῆ τῇ Ῥωμαίων κινουργῆσαι πολιτεῖα· Παντάπασι συνάγειν οὐ δύναμαι ἀποδείξω δὲ σοι σαφέστατα, ὡς οὐδὲ τὸν υἱὸν Κρίστον, ἀλλ' οὐδὲ τὴν γαμετὴν Φαύσταν, ἀπηνῶς οὕτω διεχειρίσατο· οὐδ' ἐπὶ τὰ ἡμέτερα ἦλθεν Αἰγυπτίῳ τιμὴ συγγενόμενος, ἀφ' οὗ τῶν νενομισμένων τῇ ὀρηκτείᾳ μετέσχε. Καὶ δὴ ἄκρως εὐσεβίου τοῦ Παμφίλου, ὃς τοῖς ἐκείνων χρόνοις συνήκμασε, καὶ συνεγένετο πλείστον, ὁμίλιας καὶ φίλια· ἐκείνων εἰς κόρον καταπολύσας. Σὺ γὰρ δὴ μόλις ἀκοὴν γράφεις ἡκρωτηριασμένην, μήτις γε δὴ ἀλήθεια· ἐπὶ πολὺ καθυστερήζων τοῦ χρόνου, ἐπὶ Ὀνωρίου καὶ Ἀρχαδίου γενόμενος, οἷς· καὶ τὴν συγγραφήν ἔστησας· ἴστω δὲ καὶ πολλῶν γενόμενος ὑστερον. Οἶα δ' Εὐσέβιος ὁ Κωνσταντίνῳ καὶ Κρίστῳ συνακμάσας καὶ συγγενόμενος ἐν τῷ ὀγδόῳ τόμῳ τῆς συγγραφῆσεως;

αὐτῶν Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας περὶ αὐτῶν ἔγραψεν, ἄκουσ. « Χρόνου δὲ πλείστου μεταξὺ γενομένου, βασιλεὺς Κωνσταντῖνος τὸν πάντα βίον πράγματα καὶ τοῖς ὑπηκόοις εὐνοικώτατα, τῷ τε θεῷ λόγῳ προσφιλέστατα διαθέμενος, παῖδα γνήσιον Κωνσταντίον αὐτοκράτορα σεβαστὸν ἀνθ' ἑαυτοῦ καταλιπὼν, κοινῶ φύσεως νόμῳ τελευτᾶ τὸν βίον. » Καὶ μεθ' ἕτερα · « Τοῦτου παῖς Κωνσταντῖος εὐθὺς ἀρχόμενος, βασιλεὺς τελευτάτος καὶ σεβαστὸς πρὸς τῶν στρατοπέδων, καὶ ἔτι πολὺ τούτων πρότερον πρὸς αὐτοῦ τοῦ παμβασιλέως Θεοῦ ἀναγορευθεὶς, ζηλωτὴν ἑαυτοῦ τῆς πατρικῆς περὶ τὸν ἡμέτερον λόγον εὐσεβείας κατεστήσατο. » Καὶ πρὸς τῷ τέλει δὲ τῆς αὐτῆς ἱστορίας καὶ ταῦτ' ἐπιτέλει · « Ὁ δὲ ἀρετῆ πάσῃ θεοσεβείας ἐμπρόπων μάλιστα νικητῆς Κωνσταντῖνος· σὺν πατρὶ Κρίσπῳ βασιλεῖ Θεοφιλεστάτῳ καὶ κατὰ πάντα τοῦ πατρὸς ὁμοίῳ, τὴν οἰκίαν Ἐφ' ἃν ἀπελάμβανεν. » Πῶς δ' ἂν ὁ Εὐσεβῖος οὕτω τὸν Κρίσπον ἐπῆναι, εἰ πρὸς τοῦ πατρὸς ἀνήρητο; Πῶς δ' ἀναιρεθεὶς ὁ παῖς ἐπέβη τῷ Κωνσταντίνῳ, ὅπου γε καὶ ὁ μετὰ Εὐσεβίον τὰ ἐκκλησιαστικὰ συγγραφάμενος Θεοδώρητος πρὸς τῷ τέρματι τοῦ βίου ἱστορεῖ Κωνσταντῖνον ἐν Νικομηδείᾳ, τῆς παλιγενεσίας τυχεῖν ἀναβαλλόμενον ταύτης καταπολεῖσθαι ἐν Ἰορδάνῃ τῷ ποταμῷ, αὐταῖς λέξεσιν οὕτω φάσκων · « Τριᾶκοντῶν δὲ ἦν αὐτῷ τῆς βασιλείας ἔτος · ἐνιαυτοῦ δὲ καὶ ἄλλων μηνῶν διεληλυθότων ὀλίγων, ἐν Νικομηδείᾳ τῆς Βιθυνίας διάγων ἠβρώστησε. Τὸ δὲ τῆς ἀνθρωπίνης βιοτῆς ἀήλιον ἐπιστάμενος, τὸ τοῦ θείου βαπτίσματος δῶρον ἐδέξατο. Ἀνεβλήτετο δὲ μέχρι τούτου τοῦ χρόνου, ἐν Ἰορδάνῃ ποταμῷ τούτου τυχεῖν ἰμερόμενος. » Ταῦτα μὲν καὶ Θεοδώρητος. Πρὸς δὲ τοῦτοις, ὧ καταράτε σὺ καὶ ἐξάγοσε καὶ μιὰ καὶ παμμίαρε καὶ μιὰρώτατε, φῆς, ὧ; καὶ τὰ Ῥωμαίων πράγματα, ἀφ' οὗ τὰ Χριστιανῶν ἦνθησε, παντάπασι διέφθορε καὶ ἀπώλετο. Καὶ τοίνυν ἰμοὶ δοκεῖς, ἢ μηδὲν ἀνεγνωκέναι τῶν ἱστορηθέντων, ἢ οὕτως ἐκὼν τυφλώττειν πρὸς τὴν ἀλήθειαν · μάλιστα γὰρ ἂν τις τούναντιον εὐρήσει τῇ Χριστιανῶν πίστει ἐς τὸ πολλαπλάσιον ἐπιδοῦναι καὶ Ῥωμαίοις τὰ πράγματα.

ΚΕΦΑΛ. ΜΓ'.

Ἔλεγχος πρὸς τὸν αὐτὸν Ζώσιμον, ὡς τῇ ἐπιδημίᾳ μᾶλλον Χριστοῦ τὰ Ῥωμαίων πράγματα ἐπὶ τὸ κρεῖττον ἐπέδωκε.

Σκοπεῖν σε τοίνυν χρεῶν, ὡς ἅμα τῇ ἐπιδημίᾳ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἢ τῶν Μακεδόνων βασιλεία τέλει ὑπὸ Ῥωμαίων καθήρηται. Ἡ δ' Ἀλβανία, ἔτι δὲ καὶ Ἰβηρία, πρὸς δὲ καὶ Κόλχοι καὶ Ἀραβίς, Ῥωμαίοις δουλεύειν ἤρουντο. Καῖσαρ δὲ Γάιος μετὰ τὴν τρίτην καὶ εἰκοστὴν καὶ ἑκατοστὴν Ὀλυμπιάδα Γάλλους, Γερμανοὺς, τε καὶ

(1) Constantinus in extremo vitæ suæ actu apud Nicomediam baptizatus est, non solum tribus ecclesiasticis scriptoribus, Theodorito, Socrate et

corum etiam tempora, longius vixeris. Quæ vero Eusebius, qui cum Constantino et Crispo vixit, in octavo *Ecclesiasticæ Historiæ* suæ libro de eis scribat, audi. « Plurimum intercessit temporis, et imperator Constantinus, cum vitam omnem per summam erga cives et subditos suos mansuetudinem et benevolentiam, 722 et acceptissimam Deo pietatem transgisset, dilecto filio suo Constantio, imperatore Augusto, in locum suum substituto, juxta communem omnibus naturæ legem decessit. » Et post alia · « Hujus filius Constantius, quamprimum venit, imperator summus et Augustus ab exercitu, et multo antea ab ipso imperatore omnium Deo renuntiat, æmulatorum se in doctrina et professione nostra paternæ pietatis præstitit. » Et ad finem historiæ ejus hæc quoque dicit · « Qui vero omni veræ in Deum pietatis virtute enituit, maximus victor Constantinus, cum Dei amatissimo et rebus omnibus patri simillimo filio Crispo Cæsare, Orientem suum recepit. » Quomodo Eusebius, qui post Constantinum superstes fuit, Crispi tantopere laudasset, si a patre is interemptus fuisset? Et Theodoritus, qui post Eusebium res ecclesiasticas conscripsit, circa vitæ finem, Constantinum Nicomediam commemorat regenerationem suscepisse (1): quam propterea distulerat, ut ea in Jordane amne potiretur. Cujus hæc verba sunt · « Tricesimus imperii ejus præterierat annus: et anno insuper et mensibus paucis exactis, Nicomediæ Bithynorum agens, ægrotare cœpit. Quod vero probe, quam incerta humana vita esset sciret, sacri baptismi donum recepit: quem ad id usque tempus propterea distulerat, quod eum in Jordane fluvio suscipere concupiverat. » Hæc Theodoritus. Ad hæc, hominum omnium maxime execrande, detestande, nocentissime, impurissime, sceleratissime, adjicis, imperium Romanum ab eo tempore quo Christiana religio floruit, prorsus intercidisse atque interiisse. Tu vero vel nihil prorsus eorum quæ per historias memoriæ mandata sunt, legisse, vel

tua sponte excæcasse te ipsum, ad veritatem perspicendam, videris. Quod namque verbis tuis maxime est contrarium, per Christianorum videlicet fidem Romani imperii res multis modis maxima cepisse incrementa, facile quis invenerit.

D

723 CAPUT XLIII.

Zosimus idem redarguitur: et probatur, quod adventu in terras Christi res Romana maxima incrementa cepit.

Illud te considerare oportuit, una cum adventu Servatoris nostri Jesu Christi, Macedonum regnum a Romanis omnino sublatum esse: et Albaniam præterea, et Iberiam, Colchos etiam et Arabes servitutis conditiones a Romanis accepisse: Caium insuper Cæsarem, post centesimam octogesimam tertiam Olympiadem, Gallos, Germanos et Britan-

Sozomeno, verum etiam Hieronymo et Ambrosio, etc. testantibus.

nos ingentibus bellis superasse, et jugum illis servitutis imposuisse, eundemque Romanæ ditioni, ad eas quas prius habebat, quingentis populosas urbes adjecisse: quemadmodum illi qui hæc conscripserunt, ad memoriam posteritatis transmisere. Qui Cæsar primus, post consules, monarcha et princeps unus declaratus est: ea re veluti præiens et viam sternens, ut Romani imperii cives et subditi ex plurium deorum cultu, et turbulento reipublicæ statu, ad unam, quæ sola obtineret, religionem, per appropinquantem Christi monarchiam adducerentur. Cujus rei gratia et Judæa omnis, et vicinæ circumquaque regiones, Romano imperio ita subditæ sunt, ut tum primum census actus et descriptio facta sit, in qua et Christus ipse ascriptus est, ut propheta de civitate Bethleem aperte exitum suum haberet, quam de ea luctuosus Jeremias hisce verbis prædixit: *Et tu, Bethleem terra Juda, haudquaquam minima es in principibus Juda. Ex te enim progredietur dux, qui pascet populum meum Israel*¹. Post ineffabilem vero Christi Dei nostri nativitatem, Ægyptus quoque in potestatem Romanorum pervenit, Antonio et Cleopatra, in quam postremam Ptolemæorum regnum incidit, ab Augusto Cæsare prorsus devictis: sub quo et Dominus noster Jesus Christus natus est. Antonio Cornelius Gallus ab Augusto in regiones Ægypti missus successit, et primus post Ptolemæos Ægyptum provinciam administravit, sicuti hoc historici testantur. Quas vero clades Persæ acceperint a Ventidio, Corbulone et Neronis ducibus, atque item a Severo, Trajano, Caro, Cassio, Odenatho Palmyreno, Apollonio, et aliis, et quoties Seleucia et Ctesiphon, atque etiam Nisibis, quæ nunc huc nunc illic transit, capta sit, et quomodo Armenia et aliæ vicinæ provinciæ in Romanorum pervenerint ditionem, una cum aliis **724** tu quoque in historiis tuis exponis. Quomodo autem alia dicam, quæ tu scribis sacratissimum Constantinum præclare gessisse: cum is pietatem nostram professus, rempublicam Romanorum administraret? Atque etiam quas quantasque clades Julianus, tuus maxime choreis ducendis sodalis, et eundem tecum orgiorum participes, pertulerit? qui sane innumera atque intoleranda Romano imperio vulnera infixit, atque ea incurata post se reliquit. Num vero quidquam eorum quæ de universitatis hujus interitu prædicta sunt, vel initium cœperit, vel finem habiturum sit, majus id profecto est, quam ut tu de eo judices. Verum age, si tibi videtur, qui hæc dicis, consideremus, quomodo et qui Græcam superstitionem sunt professi, et qui Christianorum sacra coluere imperatores quisque vitam aut imperium amiserit. An non primus monarcha, qui unus sibi imperium usurpavit, C. Julius Cæsar dolo cæsus est? An non Caium alterum Tiberii nepotem milites quidam ferro ne-

Βρεταννούς ἀγῶσι μεγάλοις ὑπέζευξε, ζυγὸν δουλείας ἐπαγαγὼν· καὶ πέρασποίησε τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ πρὸς αὐς εἶγεν ἑπτάρας πόλεις πεντακοσίας οἰκισμένας, ὡς οἱ τὰ τοιαῦτα συγγραφάμενοι καθίστήρησαν. Ὅς δὴ Γάιος καὶ πρῶτος μόναρχος μετὰ τοὺς ὑπάτους ἀνηγορεύθη· ὡσαυτεὶ προδοσιῶν ἐκ πολυθείας τὸ ὑπέγκον καὶ ἐχλοκρατείας ἐπὶ τὸ μόναρχον σέβας διὰ τὴν ἔσον εὐπω ἐσομένην Χριστοῦ μοναρχίαν. Οὗ χάριν ἦ τε Ἰουδαία πᾶσα καὶ τὰ περικύκλω πάντα τῇ Ῥωμαϊκῇ ἀρχῇ προσεγένετο· καὶ ἐπὶ τόσον, ὡς καὶ πρώτην τότε ἀπογραφὴν γενέσθαι, ἐν ἣ καὶ Χριστὸς ἀπογράφεται, τῆς περὶ τῆς Βηθλεὲμ πρῶφητείας· τὸ πέρασ ἐκδήλον καθιστῶν, ὡδὲ πῶς τῷ πολυδάκρυ Ἰερεμίᾳ περὶ αὐτῆς προφορᾶζόντι· *Καὶ σὺ, Βηθλεὲμ γῆ Ἰούδα, οὐδὰμῶς ἐλιχίστη εἶ ἐν τοῖς ἡγεμόσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ γάρ μοι ἐξελεύσεται ἡγούμενος, ἔστις ποιμανεῖ τὸν λαόν μου τὸν Ἰσραήλ*. Μετὰ δὲ τὴν ἀρρήτην γέννησιν Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν καὶ αὐτὴ Αἴγυπτος ὑποκύπτει Ῥωμαίοις, Ἀντωνίῳ καὶ Κλεοπάτρῃ, εἰς ἣν ἐσχίστην ἢ τῶν Πτολεμαίων ἀρχὴ κατήγησε, τέλεον καταγωνισθεῖσιν Αὐγούστῳ τῷ Καίσαρι· ἐφ' οὗ καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐγεννήθη. Ἀντωνίου δὲ Κορνῆλιος Γάλλος τῶν ἐν Αἰγύπτῳ χωρῶν διεδέχετο Αὐγούστου πέμψαντος, πρῶτος μετὰ τοὺς Πτολεμαίους Αἰγύπτου ἀρξας, ὡς καὶ τοῖς ἱστορήσασιν περὶ τούτων ἀνέλιπται. Ὑπὸ δὲ Βεντιδίου Κορβουλωνός τε καὶ Νέρωνος στρατηγούνοσ· πόσα Πέρσαι πεπόνθασιν; ἔτι δὲ καὶ ὑπὸ Σεύθρου, Τραϊανῶ τε καὶ Κάρου, Κασσίου τε καὶ Ὀδαινιάθου τοῦ ἐκ Παλμυρίας, Ἀπολλωνίου τε καὶ ἐτέρων; Ὅσακις τε Σελεύχεια καὶ Κτησιφῶν ἦλθ, Νισιδίς τε ἐπ' ἀμφοτέρω στροφομένη, Ἀρμενία τε καὶ τὰ πλησιάζοντα ἔθνη Ῥωμαίοις προσεβήθη, ὡσπερ καὶ σὺ ἱστορεῖς. Πῶς δ' ἂν εἴποιμι καὶ ἃ συγγράφεις ἑτέρα γεννικῶς καταπράξασθαι τὸν θεοῦ τῶν Κωνσταντίνου τῆς Ῥωμαίων ἡγήσασμενον μετὰ τῆς ἡμετέρας ὀρησκείας; Πρὸς δὲ τούτοις, ὅσα τε καὶ οἱ πέπονθεν Ἰουλιανός, ὁ σὸς μάλιστα θιασώτης, καὶ τῶν αὐτῶν σοι ὀργῶν μετεσχηκός, ὁ μυρία καὶ ἀνύποιστα θραύματα τῇ Ῥωμαίων πολιτείᾳ καταλελοιπώς; Εἰ δ' ἴσως περὶ τῶν προβόθηθέντων τῇ τοῦ παντὸς τελευτῇ ἢ προοίμιον εἰληφεν, ἢ καὶ τὸ πέρασ ἔξει, τοῦτο μεῖζον ἢ κατὰ τὴν σὴν κρῖσιν. Φέρε δὲ, εἰ σοὶ δοκεῖ, τοιαῦτα λέγοντι, ἰδόμεν ὅπως οἱ τὰ Ἑλλήνων πρεσβεύσαντες βασιλεῖς, καὶ οἱ Χριστῶ βασιλεύσαντες, ὅπως ἕκαστοι τούτων τὸν βίον ἀπέθεντο ἢ τὴν ἀρχὴν. Οὗ τοίνυν ὁ πρῶτος μόναρχος Γάιος Ἰούλιος Καῖσαρ, δολίῳ φόνῳ καταεργασθεῖς, τὸν βίον ἀπέπατο; Οὐ τὸν δεῦτερον τὸν ἔχοντον Τιβερίου Γαίου τῶν τινες στρατιωτῶν μαχαίραις διεχειρίσαντο; Τί δὲ καὶ Νέρων; Οὐ παρά τινος τῶν οἰκείων ἀνήρηται; Γάλλος τε καὶ Ὁθῶν καὶ Οὐιτέλλιος ἐπίσης πεπόνθασιν, οἱ τρεῖς δέκα μῆνας πρὸς τῷ ἐνὶ βασιλεύσαντες; Τὸν γε μὴν Τίτον οὐ Δομετιανὸς ἀνέλειν ἀδελφός τυγχάνων ὁ γνησιώτατος; Τί δ' ἐκεῖνος πάλιν; οὐκ ἐλείπει;

¹ Mich. v, 2; Matth. ii, 6.

πρὸς τοῦ Σεφάρου τὸν βίον κατεστρεψεν; Ὁ δὲ Κόμμοδος φαίης ἂν ὡς οὐχ ὑπὸ Ναρκίστου διέφθαρτο; Ὁ δὲ Περτίναξ, ὁ δὲ Ἰουλιανὸς οὐ τῶν ἰσῶν μετέσχον; Ὁ δὲ Σευήρου Ἀντωνίνος οὐχὶ τὸν ἀδελφὸν διεχρήσατο Γέταν; Τὰ ἴσα δὲ καὶ αὐτὸς ἐπεπόνθει ὑπὸ Μαρτιαλίου; Ὁ δὲ Μακρίνος οὐ περὶ Βυζάντιον ὡσπερ ἀνδράποδον ἀχθεὶς ὑπὸ τοῦ ἰδίου ἀνηρθῆ στρατεύματος; Ὁ δ' ἐξ Ἑμέτης Αὐρήλιος Ἀντωνίνος σὺνάμα τῇ μητρὶ κατεσφάγη; Τὰ παραπλήσια δὲ καὶ ὁ μετ' ἐκείνου Ἀλέξανδρος τῶν ἰσῶν δραμάτων ἔτυχε μετὰ τῆς μητρὸς Μαρμαρίας. Τι δ' ἂν λέγοιμι περὶ Μαξιμιανού, ὃς τοῖς σφετέραις ἀηρέθη στρατεύμασιν; ἢ Γορδιανού, ταῖς βουλαῖς Φιλίππου τὸ κοινὸν καταγύγιον ὑπελθόντος; Σὺ δ' ἰσῶροι τὰ κατὰ Φιλίππον τε καὶ Δέκιον, ὡς ὑπὸ τῶν πολεμίων ἐφθάρησαν. Ἐπι δὲ τὰ κατὰ Γάλλον καὶ Βολοσιανόν, ὡς ὑπὸ τῶν οἰκειῶν δυνάμεων τοῦ βίου ἀπηλλάγησαν. Ὁ δ' Αἰμιλιανὸς οὐ τοῖς ἴσοις περιεγένθη; Οὐάλλεριανὸς δὲ οὐχὶ Πέρσαις ληφθεὶς αἰχμάλωτος περιήγετο; Γαλιηνὸς δὲ δόλῳ φονευθεὶς, καὶ ὁ μετ' αὐτὸν Καρίνος σφαγείς, Διοκλητιανῷ καὶ Μαξιμιανῷ τὴν ἀρχὴν καταέλοιπεν· οὐδ' αὐτῶν συνάρχειν ἐλυτῶ εἴλιτο. Ἐξ ὧν ὁ τε Μαξιμιανὸς ὁ Ἐρκοῦλλιος, Μαξιεντιὸς τε παῖς ἐκείνου, καὶ Λικίνιος; πάντων ἑκατος, ἀσχετῶν μὲν τοῦ βίου ἐξέστησαν. Ἀφ' οὗ δὲ ὁ τῆς Χρ. τοῦ ποίμνης ἡγεμονεύσα; Κωνσταντίνος; ὁ αἰδιδμος βασιλεὺς ἦρξε, καὶ τὴν αὐτῷ ἐπώμιον μεγαλοπρεπῶς ἀναγεῖρα; πόλιν Χριστῷ καὶ τῇ ἐκείνου μητρὶ ἀνέθετο, σκόπει δὲ εἰ τι; τῶν ἐν αὐτῇ τοῦ βασιλείου γέρως μετεληχθῶτων ἀχρι τοῦδε ἢ πρὸς τῶν οἰκειῶν ἢ καὶ ἀλλοτρῶν διέφθαρτο· ἢ ὅπως τυραννίς πλέον ἔσχε τῆς ἐννόμου ἀρχῆς, πλὴν Ἰουλιανοῦ τοῦ σοῦ ἱεροφάντου καὶ οὗτου καὶ κανηφόρου καὶ βασιλέως, καὶ τοῦ σοῦ Οὐάλεντος. Πείθομαι γάρ σοι ἀρίστως διεξιόντι ὅσα κακὰ Χριστιανῶς κατεργάσατο, δι' ἃ καὶ ἀμφω τὴν εἴσαν ἔδοσαν δίκην. Περὶ γάρ ἑτέρου οὐδ' αὐτὸς οὐ οἶμαι ἔρεῖς. Ἐγὼ δὲ προσθήσω καὶ Βασιλέσκον Ζήνωνι ἀντικαταστάνα· παρ' οὗ μὴ μόνον τὴν τυραννίδα, ἀλλὰ καὶ τὸν βίον δευλαίως ἀπέλιπε. Ταῦτ' εἰ καὶ πάρεργά τῳ ἴσω; δόξει τῆς ἐκκλησιαστικῆς συγγραφῆς, ἐμοὶ δὲ ἄρα καὶ πάνυ τοι χρεῖωδῃ καὶ συστατικῶ πρὸς τὸ προκείμενον εἶναι δοκεῖ· οἷς ἐθέλω κακοῦντες οἱ τῶν Ἑλλήνων συγγραφεῖς, οὐ πρὸς ἀλήθειάν, δυσμεναίνοντες δὲ τῇ Χριστιανῶν ὀρθοκαίῳ καθιστοροῦσιν. Ἡμεῖς δὲ ἐπὶ τὸ λοιπὸν τῆς ἱστ. ρίς Ἀναστασίου βαδίσωμεν.

carunt? Quid Nero? Num ille a familiari quodam non jugulatus est? Galba sane et Otho et Vitellius eadem sunt passi: qui tres undecim tantum menses imperarunt. Titum num frater ei clarissimus Domitianus occidit? An non ille rursum a Stephano miserandum in modum trucidatus est? Quid? Commodum a Narcisso peremptum esse negabis? Pertinaci vero et Juliano non idem accidit? Antoninus Severi filius, an fratrem Getam non necavit? Non ille a Martiali idem est passus? Macrinus nonne ad Byzantium veluti mancipium raptus, ab exercitu suo interemptus est? Aurelius Antoninus Emessæ (1) filius una cum matre jugulatus est. Eadem fortuna fuit successoris ejus Alexandri, qui itidem cum matre Mammæa peremptus est. Quid de Maximino dicam, quem exercitus suus interemit? aut Gordiano, qui insidiis Philippi sublatus, in commune domicilium abiit? Tu vero ipse de Philippo et Decio memora, ut ab hostibus trucidati sint: atque etiam de Gallo et Volusiano, quibus milites sui vitam ademerunt. Num Æmilianus eundem exitum habuit? **725** Nonne Valerianus, cum in Persarum potestatem pervenisset, captivus ab eis ductus est? Annon Galienus dolo cæsus: et post hunc Carinus quoque interemptus, Diocletiano imperium reliquit, qui imperti sibi socium Maximianum ascivit? Ex quibus Maximianus Herculius, ac deinde filius ejus Maxentius, et postremus omnium Licinius sædissimam obiere mortem. Ex quo tempore autem, qui gregi Christi præfuit, celeberrimus Constantinus imperium suscepit, et cognominem sibi urbem magnificentissime constructam Christo et matri ejus dicavit, ipsa dispice, num quis princeps imperialem dignitatem consecutus, longissimo tempore vel a familiaribus et domesticis, vel ab externis sit interemptus, aut an unquam tyrannis, quam legitimum imperium, potentior fuerit. Julianum excipimus, tuum vatem, sacrificum, canephorum, et imperatorem: et tuum etiam Valentem. Fidem enim tibi habeo, qui optime ea oratione exsecutus es, quæ illi Christianis intulerunt mala. Quapropter etiam uterque condignas impietatis tulit pœnas. De alio vero ne tu quidem ipse simile quidquam dixeris. Ego autem Basiliscum etiam addam, qui motum adversus Zenonem concitavit: cui ille non tyrannidem modo, sed vitam etiam ademit. Hæc quamvis fortasse minus utilia tamen admodum, et instituto operi commoda esse, et loco huic maxime convenire puto: propterea quod historici Græcæ superstitionis cultores, consulto et malitiose veritatem oppugnantes, propter Christianæ religionis odium, perperam et falso pleraque scribunt. At nos ad reliquam Anastasii historiam pergamus.

ΚΕΦΑΛ. ΔΑ΄.

CAPUT XLIV.

Περὶ τῆς χρυσοτελείας ἣν ὁ Ἀναστάσιος ἐπέσθησε, λύμην ἐντεῦθεν πολλὴν ἐργασάμενος.

De aureo vecligali, quod novum Anastasius instituit, unde multæ ærummæ sunt subsecutæ.

Τὰ μὲν δὴ τοῦ χρυσαργύρου τοῦτον τὸν τρόπον περιελεν ὁ Ἀναστάσιος, καὶ βασιλικῶς ἐκεῖνο κα-

Portorium χρυσαργύρου, aurargenteum, ad eum quem diximus modum, Anastasius abolevit (2), et

(1) Alii hanc *Soenidem* alii *Semiamiram* vocant. (2) Anastasius in imperio Romano aristocratiam,

hoc est optimatum administrationem instituit, magistratus et honores vendidit, injustis homini-

imperiali prorsus animo sustulit. Alia contra vero A se indigna instituit: χρυστέλειαν videlicet, id est, pensionem auri: et populos suos vectigales hellicis impensis per nundinationem venditis supra modum gravavit, exactionemque tributorum curialium abrogando, 726 in quibusque civitatibus eos qui vocantur vindices constituit: Marini Syri, sicuti dicunt, suggestione, qui primariam apud eum gessit dignitatem, quam præfecturam prætorii antiquitus nominarunt. Quapropter factum, ut vectigalia magna ex parte interciderint, et civitates minus floruerint. Antiquitas namque, qui nobiles et claro loco nati erant, in earum album referabantur, eosque urbs quælibet in curis senatorum loco habebat atque constituebat.

CAPUT XLV.

Ut Anastasio, ter sancto hymno adjicere volente illud: « Qui crucifixus es pro nobis, » tumultus a populo sit concitatus: usque adeo, ut is timore percussus, imperium deposuerit. Et ut paulo post Anastasius vitam finierit.

Omnium autem malorum, quorum ipse auctor fuit, illud extremum erat, quod propter accessionem illam, Qui crucifixus es pro nobis (1), quam et ipse ter sancto ipse hymno additam voluit, ingens exorta est seditio, perinde atque religionem Christianam evertere homines vellent. Ejus dogmatis Petrus Cnapheus auctor fuit, sicuti dictum est. Severus autem in Macedonium, qui paulo ante hierarcha Constantinopoli fuit, et in clerum ejus rem eam confert, ad Soterichum scribens, eum nondum in episcoporum ordinem cooptatus esset, sed in aula imperiali eo tempore versaretur, quo cum eis quos antea diximus, monasterio suo est exactus. Conjectura autem est, talium aliarumque calumniarum gratia, Macedonium e throno suo dejectum esse. Quod vero præter causam in virum eum injectus mentiat, satis ea quæ dicentur ostendunt. Postquam enim Macedonius ab imperatore dissentire cœpit, permultum imperator ei insidiatus est. Proinde etiam eos qui a Macedonio desciverant, turbulentem congregatos, in Archangeli templo ter sanctum carmen cum adjunctione ipsa canere jussit. Idem mox proximo Dominico die in templo magno ab eis factum, cum illi etiam baculos eo intulerunt. 727 Populus autem flagranti ardore excitus, turpiter illos ecclesia expulit. Imperator postea aperte monachis desertoribus et transfugis, et principibus etiam viris, ut indignas contumelias in episcopum impudenter conjicerent, præcepit. Quorum unus erat Julianus Halicarnassi in Caria episcopus, et Severus etiam tum monachus: simul et fidei, et Macedonii, eorumque qui secum erant, hostes. Quomodo igitur eum quem tyrannico more accessionis ejus gratia injuriis contumeliis-

bus pepœcit. Et ad insatiabilem pecuniæ cupiditatem conversus, provincias expilavit. Ad insolentem novumque morem, quem induxit, viri boni sunt consternati. Barbaros namque imperio imminentes, non armis propulit, sed pacem auro mercari soli-

τώρωσεν. Ἀνάξια δὲ πάλιν ἔπραττεν, οἷς τὴν χρυστέλειαν ἐπενόησε· τὴν στρατιωτικὴν δαπάνην ἀπεμπολήσας κατὰ τῶν συντελῶν εἰς τὴν βερώτατον. Τῶν δὲ βουλευτηρίων φόρων τὴν εἰσπρᾶξιν περιεῖλε, τοὺς καλουμένους βίνδικας ἀνὰ ἐκάστην πόλιν προδεβλημένους, Μαρίνου, ὡς φασιν, εἰσηγήσει τοῦ Σύρου, τὴν κορυφαίαν διέποντος τῶν ἀρχῶν, ὑπαρχον τῆς αὐλῆς τὴν τοιαύτην ἐξουσίαν οἱ πάλαι ὠνόμαζον· ὅθεν οἱ τε φόροι καταπολὺ διεβρόθησαν, καὶ τὰ τῶν πόλεων ἀνοθὴ διεβρόθησαν. Τὸ γὰρ ἀρχαῖον ὅτι τῶν εὐγεγονότων καὶ εὐπατριδῶν ἦσαν, ἐν τοῖς τῶν πόλεων λευκώμασιν ἐνεγράφοντο, ἐκάστης πόλεως τοὺς ἐν τοῖς βουλευτηρίοις ἀντὶ συγκλήτου τινοὺς ἐκείνους ὡσπερ ἐχούσης καὶ ὀριζομένης.

B

ΚΕΦΑΛΑ. ΜΕ΄.

Ὅτι Ἀναστασίου βουληθέτος προσθεῖναι τῷ τρισαγίῳ τὸ, « Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, » στάσις τῷ δήμῳ ἐγένετο, ὡς καὶ αὐτὸν ἐκείνον δεύσαντα, τὴν ἀρχὴν ἀποτίθεσθαι· καὶ ὡς μετὰ μικρὸν ἐτελεύτησεν τὸν βίον.

Τὸ πάντων δ' ἔσχατον καὶ τελευταῖον αὐτῷ τῶν κακῶν διεπράχθη, ὅτι περ ἐν τῇ Κωνσταντινου τὴν προσθήκην καὶ αὐτὸν ἐν τῷ τρισαγίῳ ἡρημένον ποιήσασθαι τὸ, « Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, » στάσις μεγίστη ἀνεβέβηθη, ὡσπερ τῆς Χριστιανῶν θρησκείας ἀνατροπόμενης. Προστάτης μὲν οὖν τοῦ τοιοῦτου δόγματος Πέτρος ὁ Κναφεὺς ἐγεγόνει, ὡς εἴρηται. Σευῆρος δὲ Μακεδόνιον τὸν πρὸ μικροῦ ἱεράρχην τῆς Κωνσταντινου ἱστορεῖ γεγενησθαι, καὶ τὸν ὑπ' αὐτὸν κληθῆναι, πρὸς Σωτήριχον γράψων· οὕτω μὲν τεταγμένος ἐν ἐπισκόποις, ἐτι δὲ τοῖς ἀνακτόροις ἐνδιατώμενος κατ' ἐκεῖνο καιροῦ, ὅπνικα τοῦ κατ' αὐτὸν ἀπηλάθῃ μοναστηρίου σὺν τοῖς εἰρημένοις. Συνάγεται δ' οὖν τῶν τοιῶνδε καὶ ἄλλων χάριν διαβολῶν τὸν Μακεδόνιον ἐκβεβλησθαι τοῦ θρόνου. Ὅτι δὲ ψεύδεται μάτην καταφερόμενος τοῦ ἀνόρθου, παρὰ πόδας δεῖξει τὰ εἰρημένα. Ἐπεὶ γὰρ εἰς διαφορὰν καθίστατο βασιλεῖ, πολλὰς ἐπινοίας κατ' ἐκείνου ἐτύρυσεν. Ὅθεν καὶ τοὺς ἐκείνου ἀφισταμένους σὺν ὄχλῳ ἐκέλευεν ἀθροισθέντας ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀρχαγγέλου, τὸν τρισάγιον ὕμνον μετὰ τῆς προσθήκης ψάλλειν. Τῇ δ' ἐπιούσῃ Κυριακῇ τὰ ὄμοια καὶ ἐν τῇ Μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ ἐποίουν, καὶ βάκλα ἐπιφερόμενοι. Ὁ δὲ λαὸς ζήλῳ διαθερμανθεὶς ἀισχυρῶς ἐκείνους τῆς ἐκκλησίας ἀπήλαυον. Ἀπαρκαλύπτως δ' ἔπειτα ὁ κρατῶν καὶ μοναχῶν τῶν ἀπεβέβηγμένων καὶ ἀρχοντας ἀναίδην ἀσέμνους ὕβρει βάλλειν ἐπειθε τὸν ἐπίσκοπον· ὧν εἷς καὶ Ἰουλιανὸς ὁ Ἀλικαρνασοῦ τῆς Καρίας ἐπίσκοπος ἦν, καὶ Σευῆρος ὁ μοναχὸς, οἱ καὶ τῆς πίστεως καὶ αὐτῶν γεγεννημένοι πολέμιοι. Πῶς οὖν οὐ τυραννεῖν καὶ ὑβρίζειν καὶ διὰ τῆς προσθήκης τῆθούλοντο, ἐκείνου φαίημεν εἶναι ταύτην, καὶ ἀρχηγὸν τῆς τοιαύτης συγχύσεως τῇ Ἐκκλησίᾳ γενέσθαι δεξόμεθα;

tus est. Defunctorum bona curiose inquisivit, et publicam passim omnibus conciliavit i.oriani. (Suidas.)

(1) Supra cap. 35.

Τὸ δὲ βασιλέως τὴν προσθήκην ταύτην θεῖναι παρ-
 ῥησίᾳ θελήσαντος, ὁ δῆμος ἀκαθέκτως εἶχε, σφα-
 δάζων τὰ ἔσχατα· καὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἐν τῷ ἐν
 χρῶ κινδύνου ἐγένοντο, πολλοὶ δὲ τῶν ἐπισήμων τά-
 πων πυρρῶς ἐγένοντο παρανάλωμα. Ἄνὰ δὲ τοῦς
 εἰκούς Μαρίνου τοῦ Σύρου χωρίτην εὐρόντες τινὰ
 τὴν μονήρην διαζῶντα βίον, τὴν κεφαλὴν ἀφείλοντο,
 λέγοντες ὡς ἐκείνου ταῖς εἰσηγήσεσι τὴν τοιαύτην
 προσθήκην γενέσθαι. Καὶ τινεῖς κοντῶ ταύτην με-
 τεωρίσαντες, δημοσίᾳ ἀνέκραγον σφόδρα διατωά-
 ζοντες, ὡς οὗτος ἄρα εἴη τῆς Τριάδος ἐχθρός. Ἐπι-
 τίσσον ἐκ τὰ τῆς στάσεως εἰς μέγα ἤρθη, πᾶσαν
 τέχνην ἐν δευτέρῳ τιθείσης, ὡς καὶ αὐτὸν τὸν κρα-
 τοῦντα ἐν δεινῷ ποιούμενον τὸ πραχθὲν, ἀνευ τοῦ
 συνήθους στεφάνου κατὰ τὸν Ἱππόδρομον παριέναι·
 ἐπικυρῶσαι τε τῷ δήμῳ διὰ τῶν κηρύκων, ἐν ἐπισημῶ
 εἶναι καὶ τῆς βασιλείας ἐξίστασθαι· εἰδέναι μὲν τοι,
 μὴ ἐφικτὸν γε ὄν πάντας ἐπὶ τὴν τοιαύτην ἀνταί-
 νειν ἀρχὴν, μηδὲ μὴ πλείστων ἀνεχομένην. Εἰς δ'
 ἐσείται πάντως, ἕως μετ' αὐτὸν ἐπὶ τῶν οἰάκων τῆς
 ἡγεμονίας ἀρθεῖς, αὐτὴν διακυβερνήσειεν. Ἄ δὲ
 πυρόμενος ὁ τῆς Κωνσταντίνου λεώς, ἀθρόον ὡσπερ
 ἐκ τινος θείας βοῆς μετετίθεντο· καὶ ἰκέτης αὐθις
 καθίστατο βασιλεῖ, περιθέσθαι τὸν στέφανον· ὑπισ-
 χνούμενος διαλύειν τὴν στάσιν, καὶ τοῦ λοιποῦ
 ἡσυχάζειν αἰρεῖσθαι. Ἐπ' ἐλάχιστον δὲ τοῦ λοιποῦ
 βῶσα· χρόνον δ' Ἀναστάσιος, ἐπὶ τὴν ἑτέραν μεθ-
 ἵστατο βιοτήν· ἐπὶ δὲ καὶ εἴκοσι πρὸς· μῆσιν τρισὶ
 καὶ ἴσαι· ἡμέραις ἀθλίως καὶ ἐπ' ὀλίθρῳ τῆς
 ἰδίας ψυχῆς τὴν τῶν Ῥωμαίων ἀρχὴν διακυβερνή-
 σας. Περιέχει δὲ καὶ ἡ παροῦσα ἑκκαίδεκάτη μοι
 τῶν ἱστοριῶν χρόνον ἐτῶν τεσσάρων καὶ τεσσαρά-
 κοντα σὺν μῆσιν τρισίν· ὁπνίκα κόσμου μὲν ἔτος
 ἑξακισχιλιοστὸν τῷ, ἀπὸ δὲ τῆς θείας τοῦ Κυρίου
 γεννήσεως πεντακισιοστὸν εἰκοστὸν ἑνατὸν ἐπε-
 ραίνετο.

que afficere voluerunt, auctorem ejus esse dicemus
 et ducem confusionis tantæ in Ecclesia recipimus?
 Porro cum imperator accessionem eam propalam
 hymno addere vellet, populus impatienter id fe-
 rens, summiopere animi discruciabatur. Et multi
 magistratus in periculum maximum inciderunt,
 multaque insignia ædificia incensa sunt. Atque in
 Marini Syri ædibus monacho cuidam deprehenso
 homines nonnulli caput amputarunt, cumque ad-
 jectionis ejus suasorem esse dixerunt: et capite
 conto in sublime sublato, publice per ludibrium
 exclamarunt, illum ipsum Trinitatis hostem esse
 asseverantes. Eo vero seditio ista magnitudinis
 processit, consilio remedioque omni proculcato, ut
 et imperator ipse tam gravi periculo permotus,
 absque corona et consueto imperiali habitu, in
 Hippodromum procurrerit, et per præcones populo
 denuntiavit, paratum se esse imperio cedere. Satis
 vero se scire, fieri omnino non posse, ut universi
 dignitatem eam, quæ plurimos minime ferret,
 capesserent. Unum autem prorsus oportere esse,
 qui sibi succedens, et administrationis habenas te-
 nens, imperium gubernaret. Quod ubi populus
 Constantinopolitanus audivit, subito veluti divino
 quodam momento animum mutavit: et imperatori
 statim, ut coronam imponeret, seditionem se solu-
 turum, et deinceps quieturum esse pollicitus,
 supplicavit. Perbrevis autem deinde Anastasius
 tempore vixit, paulo post defunctus, cum viginti
 septem annos, menses tres, et totidem dies infeli-
 citer, et cum animæ suæ exitio, imperium Roma-
 num administrasset. Continet sedecimus iste hi-
 storixæ liber annos quadraginta quatuor et menses
 tres: **728** cum a condito mundo sexies millesi-
 mus tricesimus quartus (1), a divina autem Domini
 nativitate quingentesimus vicesimus nonus agere-
 tur annus.

(1) Sicuti recentiores volunt, 4296.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ

ΤΟΥ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΙΖ΄.

NICEPHORI CALLISTI

XANTHOPULI

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ

TOMUS XVII.

CAPUT I.

De imperio Justini primi : et ut ab eo interfecti sint Amantius cunuchus, Theocritus et Vitalianus.

Quæ quidem sub Zenone et Anastasio ecclesiis accidere, talem habuere modum. Ubi vero Anastasius ad infima concessit judicia, Panemi mensis, qui apud Romanos Julius dicitur, die nono, Justinus Thraciam patriam habens, purpuram sumpsit, ordinum aulicorum dux, a custodibus corporis imperatoris, quibus præfuerat, præter spem omnem princeps declaratus. Multi vero tum opibus et copiis, nec non Anastasii cognatione ad magnam processerant gloriam, qui imperium tantum suscipere possent, quique id adeo pro rerum omnium licentia ad se pertraherent. Præter alios Amantius B imperialium cubiculariorum præfectus, qui ingentes sibi opes comparaverat. Porro cum ipsi qui virilibus careret, ad tantum imperium aspirare minime liceret, Theocrito (1) cuidam, quo amico maxime utebatur, imperii coronam imponere conatus est. Et Justinum hunc accitum pecunia ingenti tentare 732 eos jussit, quicumque Theocrito purpuram circumdare vellent et possent. At hic sibi ipsi imperium quærens, statim pecunia populum corrumpit, eorumque qui exhibitores dicuntur, benevolentiam auro redemit. Et purpura sumpta, Amantium primum et Theocritum e medio sustulit : deinde et alios quoscumque idoneos ad imperii fasces suscipiendos esse putabat, occidit. Vitalianum autem, qui sub Anastasio ad tyrannidem aspiraverat, in Thracia agentem, cum honore multo ad imperialem urbem accersit, opes ejus,

A

ΚΕΦΑΛ. Α΄.

Περὶ τῆς Ἰουστίνου τοῦ πρώτου βασιλείας· καὶ ὡς ἀνείλεν Ἀμάντιον τὸν εἰνούχον, Θεόκριτον τε καὶ Βιταλιανόν.

Ἵσα μὲν οὖν καὶ ἐπὶ Ζήνωνος καὶ Ἀναστασίου ταῖς ἐκκλησίαις συνέβη, τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον. Ἀναστασίου δὲ πρὸς τὰ κατώτατα μετακωρηχότος δικαιοσύρια, Πανέμου μηνὸς ἰνάτη (λέγοιτο δ' ἂν ὁ μὲν οὗτος· παρὰ Ῥωμαίους Ἰούλιος), Ἰουστίνος θράκην αὐχίσας πατρίδα, τῇ ἀλουργῶ ἀμπεχόμενῃ ἐχρήσατο· ἡγεμῶν τῶν ἐν τῇ αὐτῇ τάξεσιν ὄντων, ὑπὸ τῶν τοῦ βασιλέως σωματοφυλάκων, ὧν ἐξηγεῖτο, παρ' ἐπίδα πᾶσαν ἀναβρῆθεῖς. Πολλοὶ γάρ ἦσαν τῆνικαῦτα πλοῦται τε καὶ δυνάμει καὶ τῇ συγγενείᾳ Ἀναστασίου ἐπὶ μέγα προσελθόντες δόξῃ· καὶ τὴν τοσαύτην ἀρχὴν περιθέσθαι, καὶ δυνάμενοι, καὶ κατὰ τὸ ἐφ' ἅπασιν συγκεχωρηκὸς ἐφελκόμενοι. Ἦν δὲ σὺν ἄλλοις καὶ ὁ τῶν βασιλικῶν θαλαμηπέλων προσεστηκὸς Ἀμάντιος, ἐπὶ μέγα δυνάμειος ἦκων· καὶ ἐπεὶ ἐκεῖνῳ οὐ θεμιτὸν ἦν τῶν ἀνδρείων ἐστειριμένῳ εἰς τὴν τοσαύτην ἀρχὴν παρελθεῖν, ἀνδρα τινὰ Θεόκριτον ᾧ φίλῳ διαφερόντως ἐχρήστο, τὸν τὴν βασιλείας-στέφανον ἀναδίσασθαι ἐπειράτο· καὶ τὴν Ἰουστίνου τοῦτον μεταστελλόμενος, χρήμασι μεγάλοις ἀποπειρᾶσθαι ἐκέλευεν, ὅσοι δὲ ἐπιτηδείως εἶχον, οἷοί τε ἦσαν Θεόκριτῳ τὴν ἀλουργίδα περιποιεῖν. Ὁ δὲ ἐαυτῷ μνώμενος τὴν ἀρχὴν, τὸν δῆμον εὐθύς τοῖς χρήμασιν ὑπαγαγὼν, καὶ τὴν τῶν καλούμενων ἐξκουδιστῶρων εὐνοίαν τῷ χρυσίῳ ἐξωνησάμενος, τὴν ἀλουργίδα περιθέμενος, πρῶτα μὲν Ἀμάντιον καὶ Θεόκριτον ἐξῆγε τοῦ ζῆν· ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλους, ὅσους ὤπτο ἱκανοὺς γε εἶναι σχῆμα βασιλείας περιποιεῖν ἑαυτοῖς. Βιταλιανὸν δὲ ὅς ἐπὶ

(1) Al. *Theocritianum* nominant.

Ἀναστασίου τυραννίδι ἐπέθετο κατὰ τὴν Θράκην, A
 διαγοντα, σὺν πολλῇ τιμῇ ἀνὰ τὴν βασιλείου ἀγει
 πόλιν· δεῖσα μὲν αὐτοῦ τὴν δύναμιν, καὶ τὸ περὶ
 μάχης τε καὶ πολέμια ἐμπειρον, τὴν τε παρὰ πᾶσι
 διαθέουσαν φήμην· καὶ μάλιστα ὅτι περ ἀπὸ ἔρωσ
 ἦν ἐκεῖνον ἐντετεκνῶς τῇ ἀρχῇ. Καλῶς δὲ διαγνοῦς,
 ὃς οὐκ ἄλλως ἐκεῖνου περιγένοιτο, εἰ μὴ φίλος
 προσποιήσαιτο εἶναι, καὶ προσωπεῖον ἀνεξέλεγκτον
 ἑαυτῷ περιθεῖν, στρατηγὸν εὐθύς τοῦτον τῶν μεγί-
 στῶν ἔχειροσθένει ταγμάτων· Πραισέντα ἢ Ῥωμαί-
 ον ταῦτα ὀνομάζει φωνή· ὁσημέραι δὲ πειθοῖ καὶ
 ἐξαπάτῃ μίττον· χριόμενος, καὶ ἐξ τῶν ὑπᾶτων
 ἄγμα προῆγε. Τοῦτου δὲ τοῦ ὕψους ἡξιωμένους,
 ἐπεὶ περιέβαι διὰ τῶν βασιλείων ἔδει, ἐν τινι μεσου-
 λίῃ θύρῃ ὄλιμ ἀνήρηται· ἄξιαν εἶμαι ποιητὴν δεδω-
 κῶς, ὡς δὴ πρότερον κατὰ τῆς· Ῥωμαίων ἀρχῆς B
 αἰθαδῶς παροινήσειε. Ταῦτα μὲν οὖν μετ' ὀλίγον
 ἐγένετο.

ΚΕΦΑΛ. Β'.

Τίτες τὸ τηρικαῦτα τῇ ἱεροσύνη των ὑπερτάτων
 ὁρότων ἦσαν διάδοχοι· καὶ περὶ Σευήρου,
 Παύλου καὶ Εὐφρασίου τῶν τῆς Ἀντιοχείας
 ἐπισκόπων.

Τῶν δ' ἐκκλησιῶν τηρικαῦτα ἡγεῖτο, τῆς μὲν
 Γῶν τῆς Ὀρμίσδα· μετὰ Λαυρέντιον· μετὰ δ' ἐκεῖ-
 νον Σύμμαχος· τὸν δ' Ὀρμίσδαν Ἀγαπητός· ὃν
 Αγάθων ὁ ἱερὸς διεδέχετο. Τῆς δὲ Βυζαντίδος μετὰ
 τὸν Μακεδόνιον ὁ Τιμόθεος· μετ' ὃν Ἰωάννης ὁ
 Καπαδόκης κληροῦται τὸν θρόνον· τὸν δ' ἐν Ἀλε-
 ξανδρείᾳ Διόσκορος· ὁ μετὰ Ἰωάννην· ἐν Ἱεροσολύ-
 μους μετὰ Ἰωάννην, ὃς Ἰλιά διόδοχος ἦν, Πέτρος C
 εἶς καθίστατο. Ἀνὰ δὲ τὴν Ἀντιόχου μετὰ Φλαβι-
 ἴαν Σευήρου· τὸν θρόνον τυραννῶν διετέλει, πολὺς
 κατὰ τῆς ἐν Χαλκηδόνι μένου συνόδου· ὃν οὕτως
 ἔχοντα, καὶ ἐφ' ἐκάστης ὡς εἰπεῖν ἀναθέματι τὴν
 ἁγίαν περιβάλλοντα σύνοδον καὶ μάλιστα ἐν ταῖς
 κολουμέναις ἐνθρονιστικαῖς· εἴτουν συνοδικαῖς τού-
 του ἐπιστολαῖς, ὡς τοῖς ἑκασταχοῦ πατριάρχαις
 ἐπεμπε. Μόνος δὲ Ἰωάννης ὁ μετὰ τὸν πρότερον
 Ἰωάννην κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρου ταύτας ἐδέχετο,
 Δόκιμος τε οὐ καὶ Τιμόθεος· δι' ὧν καὶ πολλή
 κατὰ τῆς ἐκκλησίας ἐρεσχέλια εἰσέρρει, τῶν λαῶν
 εἰς μυρίας διακρινόμενων δόξας. Ὁ πιστότατος
 ἐκέλευε βασιλεὺς ἀνὰ τὸ πρῶτον τῆς ἀρχῆς ἔτο,
 τὸν Σευήρον ἀξίως ποινὰς τῆς γλωσσαλγίας· εἰσ-
 πράτεσθαι, καὶ τὴν γλώσσαν κατὰ βᾶθος ἐκτέμνε-
 σθαι. Εἰρηναῖος δ' ἐπιστάτης τῇ πράξει, ὡς περ ἄρα
 διαθεθρῶλλεται, ὃς τὸν κατὰ τὴν Ἀντιόχου στρα-
 τιωτικῶν ἡγεῖτο ταγμάτων. Ὁ δὲ καὶ γράμμασι
 Σευήρος ἀληθῶς εἶναι πιστοῦται· ὡς ἄρα Εἰρηναῖος
 αὐτῷ τῆς ταραχῆς χάριν τὴν ποινὴν ἐχειρίζετο.
 Ἐνίοις γὰρ τῶν αὐτῷ φίλων κατὰ τὴν Ἀντιόχου
 γράφων, τὸν τε τῆς φυγῆς αὐτοῦ διεξέρχεται τρόπον,
 μυριοῖς βᾶλλον τὸν Εἰρηναῖον τοῖς σκώμμασιν· οἷς
 αὐτῷ ἀκριβῆ περιεθεῖ τιν φυλακὴν· ὥστε μὴ τῆς
 Ἀντιόχου διαδράσας ἀποχωρήσοι. Ἐγνων δ' ἐγὼ γέ

spectatamque militarium artum industriam, et
 præclaram insuper apud omnes famam suspectam
 habens : et illud simul maxime per timorem in
 animo volvens, quod hominem imperii amore
 teneri sciret. Cæterum cum probe nosset, non
 aliter illum tolli posse, nisi se ei amicum esse
 assimilaret, personamque laud contemnendam
 imponeret, ducem illico maximorum ordinum leg-
 git : Præsentes lingua Latina ordines eos vocat (1).
 In dies porro illecebra et fraude majore utens,
 ad consularem quoque dignitatem cum evexit. Eo
 amplitudinis ubi pervenisset, cum versari in
 aula imperiali necesse haberet, ad quamdam in
 media aula januam dolo occiditur (2) : dignas,
 opinor, scelerum pœas luens, quibus antea in
 Romanum imperium per præcipitem audaciam illu-
 serat. Hæc paulo post acta sunt.

CAPUT II.

Qui ea ætate sacris administrandis summarum se-
 dium fuerint episcopi. De Severo, Paulo et Eu-
 phrasio, Antiochiæ episcopis.

Ecclesiis eo tempore præfuerunt Romæ Hor-
 misdas post Laurentium et Symmachum : Hormis-
 dæ autem Agapetus, huic porro Agathon episcopus
 successit Byzantii, post Macedonium, Timotheus;
 post Timotheum, Joannes Cappadox thronum est
 sortitus. Alexandriæ post Joannem Dioscorus
 Ecclesiam rexit. Hierosolymis, post Joannem qui
 Helix successerat, Petrus adhuc sedem obtinebat.
 Antiochiæ vero Severus Flaviani successor thro-
 num per tyrannidem tenebat, plurimum in Chal-
 cedonensem synodum invehens. Is cum ita animatus
 esset, propemodum quotidie 733 anathemati
 synodum eam subjerit : potissimum vero in eis
 quæ Enthronisticæ sive synodales dicuntur episto-
 lis, quas ad loci cujuslibet patriarchas mittebat.
 Unus autem eas Joannes, qui priori Joanni
 Alexandria successerat, atque idem Dioscorus et
 Timotheus recipiebant : per quos nugamenta
 multa adversus Ecclesiam sunt inducta, et populus
 in innumerabiles opiniones divisus. Sedenim impe-
 rator fidelissimus, primo imperii sui anno, Seve-
 rum commeritas petulantis verborum lubricitatis
 pœnas pendere, linguamque ejus radicitus excin-
 dere jussit. Rei ei, sicuti de eo fama percrevit,
 Irenæus præfuit, militarium ordinum Antiochiæ
 dux. Quod sane verum esse, litteris suis Severus
 ipse confirmat, Irenæum videlicet pœnam sibi eam
 tumultus concitati gratia molitum esse. Ad amicos
 enim quosdam Antiochenos scribens, exsilium
 suum fugamque commemorat, et quam plurima in
 Irenæum scommata et convicia jactit, propterea
 quod diligentius ille custodibus dispositis homi-
 nem, ne ex urbe Antiochena profugeret, serva-

(1) Quod proconsuli legatus, id fere imperatori
 præsens fuit. (Jul. Capitolinus in Ælio Vero.) Filio
 suo Pyrrhi Præsensis filiam iunxit, nuptiis eccle-

bratis exemplo privatorum. (Idem in Marco Philo-
 sopho).

(2) Supra lib. XVI, cap. 55.

rit (1). Novi ego quosdam qui scribunt, a Vitaliano A pœna hac Severum esse affectum, cum primas adhuc apud Justinum ferens, linguam illius ab eo petisset : quod scilicet in scriptis suis Severus conviciis sæpe illum impetiisset. Verum thronum Antiochenum deseruit Gorpiazō mense, quem Septemvrem Romani vocant. Ejus discessu in sedem eam Paulus conscendit, qui perinde atque ille adversus quartam synodum occulte per rabiem latravit. Ac tum quidem ille synodum eam publice est professus : paulo post vero sua sponte se ab ecclesiis subduxit, et ad communem deinde locum vita finita abiit. Et post hunc Hierosolymis veniens Euphrasius, episcopatum Antiochenum suscepit.

734 CAPUT III.

Ut iterum Antiochia a terra motu sit afflicta, ubi etiam Euphrasius episcopus ruinis obrutus est : cui successit Euphræmius : et de aliis urbibus, quibus damnum a terræ motu est illatum.

Quo tempore multa simul et frequentia Antiochiæ incendia veluti præcere motibus futuris, et procœmia fuere eorum quæ illam comprehensura erant malorum. Tempus enim non ita multum intercessit, cum sepimus Justini imperii ageretur annus, mensis decimus, Arteniō mense, cui apud Romanos Maii nomen est, vigesimo nono die, meridie maxime vigente, motus terræ una cum conuulsatione urbi incumbens, eandemque funditus quassans, deformem et horrendam reddidit : et quidquid in ea eximium fuit, in solum coniecit. Ad quam cladem fulmen quoque accessit, ita ut ea mala calamitatem inter se divisisse viderentur. Bonam enim civiatis partem terræ motus et concussio solo æquavit. Si quid vero clades eæ intactum reliquissent, ignis imminens consumpsit, atque in cinerem et pulverem admirando prorsus modo redegit. Porro quomodo et quanta mala civitas ea sit perpessa, quasve ædes et publicas porticus, aliaque illustria ejus opera, incendio simul et terræmotui quasi succisivum opus consumenda præbuerit : insuper quam admirandæ et orationem omnem excellentes æruminæ divinitus ad casus ejuscemodi accesserint, Joannes rhetor singulari cum affectu oratione venusta exponit, historiæ suæ calamitate tali finem imponens. In multis hisce cladibus Euphrasius quoque episcopus ædificiorum ruinis oppressus interiit : videlicet ne quis forte qui res provideret illi urbi necessarias, relinqueretur. Sed enim quæ omnia inspicit divina Providentia, quæque vindictæ gladios miserationis oleo demulcet, atque ante plagas ipsas remedia instruit, atque adeo ab ipsa statim (ut ita dicam) desperatione benignitatem profert, Orientalium copiarum imperatoris mandato præfectum. Ephræmium excitavit, sollicitudinemque pro civitate omni suam ita declaravit, ut nihil eorum

τινας ιστοροῦντας, ὡς ἄρα Βιταλιανὸς τὴν ποινὴν προϋξένει Σευρήρη, βασιλεὶ τὴν ἐκείνου γλώσσαν αἰτήσας, ἔτι τὰ πρῶτα παρὰ Ἰουστίνῳ φέρων, οἷς πολλάκις ἐκείνον γράφων σκώμμασι περιέβαλεν. Ἀλλὰ φεύγει τὸν θρόνον Γορπιαζῶ μηνί· καλοῖτο δ' ἂν οὗτος παρὰ Ῥωμαίοις Σεπτέμβριος. Ἐκείνου δ' ἐκποδῶν γενομένου, Παῦλος τὸν τῆς Ἀντιόχου ἀνεῖσι θρόνον, ἐπίσης ἐκείνῳ κατὰ τῆς τετάρτης συνόδου κρύφα λυττῶν. Τέως δ' οὖν τῆνικαῦτα διαβήθηεν ταύτην ἀνακηρύξας· μετὰ δὲ μικρὸν, ἐκὼν ἑαυτὸν ταῖς ἐκκλησίαις ἀπαγαγὼν, τὴν κοινὴν ὁδοπορίαν ἐπέλλετο τὸ βιοῦν ἐκμετρήσας. Καὶ μετ' αὐτὸν ἐξ Ἱεροσολύμων ἦκων Εὐφράσιος, τὴν τῆς Ἀντιόχου ἱερωσύνην ἐλάμβανε.

B

ΚΕΦΑΛΑ. Γ'.

Ὡς αὖθις ἡ Ἀντιόχου ὑπὸ σεισμῶν πέπονθε· συνεχούθη δὲ τοῖς πτώμασι καὶ Εὐφράσιος δ' ἐπίσκοπος· καὶ Εὐφραμίος κηρύσσων καὶ περὶ ἄλλων πόλεων κακῶς παθούσων τοῖς σεισμοῖς.

Ὅπηνίκα πολλοὶ τε ἡμοῦ καὶ πικροὶ ἐμπρησμοὶ κατὰ τὴν Ἀντιόχου ἐγένοντο, ὀηγοί τινες ὡσπερ τῶν ἐσομένων κλόνων καὶ προοίμια καταβεβλημένοι τῶν καταληψομένων ταύτην δεινῶν. Καὶ γὰρ χρόνου διελθόντος οὐ πάνυ πολλοῦ, ἔτος ἔβδομον ἦν Ἰουστίνῳ ἐν τῇ ὀρχῇ, τῷ δεκάτῳ μηνί, ἀνὰ τὸν Ἀρτεμῖσιον μῆνα, Μαΐου ἔτους Ῥωμαίοις καλεῖν, ἐνάτη καὶ εἰκάδι αὐτοῦ, κατ' αὐτὸ τῆς μεσημβρίας τὸ σταθερώτατον, σύναμα βρασμῶ καὶ σεισμῶς ἐξίσσιος προσβαλὼν τῇ πόλει, πᾶσαν ἀρδὴν συντριψάντες, ἀκαλλῆ καὶ ἄμορφον ἐπέδεικνυντο, πᾶν εἴ τι ταύτης ἐξίριετον εἰς γῆν καταβρίψαντες. Ἐφείπετο δ' ἐκείνοισι καὶ κεραυνὸς ὡσπερ τὸ πάθος διανειμάμενος. Τὸ μὲν γὰρ τῆς πόλεως ἐκείνοι καταβρίψαν· εἰ δέ τι ἐκείνοισι λαθὼν κερῶθη, ἐπὶ τὸ πῦρ ἀμφενέμετο, τέφραν καὶ κόνιν παρὰ δόξαν ποιῶν. Ἄλλ' ὅπως μὲν καὶ ὀπόσα ἡ πόλις πέπονθε, πόσοι τε οἰκοὶ καὶ στοαὶ δημόσιαι, καὶ ἄλλα τῶν περιφανῶν αὐτῇ ἔργων πάρεργον τῷ πυρὶ τε ἄμα καὶ τῷ σεισμῷ γεγόνασιν· ἔτι δὲ καὶ ὅσα παράδοξα καὶ λόγου κρείττω τοῖς τοιοῦτοις συμπτώμασι θεόθεν ἐγένετο, Ἰωάννης ὁ ῥήτωρ περιπαθῶς ἄγαν καὶ κεχαρισμένῳ λόγῳ διέξεισιν ἐν τούτῳ καὶ τὸ σύγγραμμα πεπρατῶν. Τοῖς δὲ πολλοῖς δεινοῖς καὶ Εὐφράσιος δ' ἐπίσκοπος τοῖς πτώμασι συγχωσθεὶς, διεφθάρη· ἵνα μήτις τῶν ἐπιτηδεῶν καταλειφθεῖη πρόνοιαν ταύτης ποιούμενος. Ἡ γὰρ μὴν οὐκ εἶναι καὶ πάντων ἔφορος πρόνοια, ἡ φιλανθρωπίας ἐλαφρὰ τὰ ξίφη τῆς τιμωρίας θήγουσα, καὶ πρὸ τῶν πληγῶν τὰ φάρμακα πλάττουσα, καὶ παρ' αὐτὴν ὡς εἰπεῖν τὴν ἀπόγνωσιν εὐθέως ἀνοίγουσα τὴν χρησιμότητα, τὸν τῶν ἔφῳν ταγμάτων τὴν ἐπιτροπὴν ἐκ βασιλέως ἐγχειρισθέντα Ἐφραμίον διανέστησε· καὶ φροντίδα πᾶσαν ὑπὲρ τῆς πόλεως ἐπέδειξε, ὥστε τῶν ὅσα προσέχε, παραλειφθεῖν μηδέν. Ὅν Ἀντιοχέων παῖδες τῆς τοσαύτης κηδεμονίας ἀγάμενοι, σφῶν ἱερέα φησίζονται. Ὁ δὲ τὸν θρόνον ἐλάμβανε,

(1) Evagr. lib. iv, cap. 4.

ὡς περ τινὰ ὁμοίωσιν καὶ γίρας τῆς τοσαύτης προνοίας εὐληφῶς ἐκ Θεοῦ. Μετὰ δὲ μῆνας αὖθις τριάντου ἐπὶ σεισμῶν πάλιν πάσχει τὰ χαλεπώτατα ὅτε δὴ καὶ τῆς ἀνηκούστης πρὸς Ἰουστινιανοῦ τυχοῦσα προνοίας, καὶ Θεοῦ πόλις ὠνόμασται. Ἐκστατος γὰρ τῶν εὐχαιρῶν τὴν Χριστοῦ κλῆσιν πρὸ τῶν θυρῶν γράφων, οὕτω τὸν τῆς γῆς ἀπέτραπε κλόνον Θεοῦ τινι τῶν εὐλαδῶν οὕτω χρήσαντος γράφειν πρὸ τῶν θυρῶν, *Χριστὸς μεθ' ἡμῶν στήτε*. Ἐτι δὲ Ἰουστινίου τῆ ἀρχῇ διαπρέποντος, καὶ Ἐπίδαμνος (Δυρράχιον νῦν ὀνομάζεται) πλείστα ὑπὸ ἀγρίων σεισμῶν πέπονθε καὶ Κόρινθος ἢ ἀνὰ τὴν γῆν τῆς Ἑλλάδος ἴδρωται. Τὰ ἴσα δὲ καὶ Ἀνάζαρβος ἐπέπονθε, ἢ τοῦ δευτέρου τῶν Κιλικίων ἔθνους ἰγείται ἃς Ἰουστινός μεγάλοις ἀνεκτέησαστο χρήμασιν. Ἐπὶ δὲ τῆς αὐτῆς ἡγεμονίας καὶ ἡ τῶν Ἐδεσσηνῶν εὐδαίμων πόλις τῆς Ὀσροηνῶν ἐπαρχίας, μεγίστη τε ἅμα καὶ πολυάνθρωπος, τῷ παραβῆντι ποταμῷ Σκίρτῳ ὑπερφυῶς κατεκλύσθη καὶ ἐπὶ τόσον, ὡς καὶ πολλὰ τῶν οἰκοδομημάτων συνεφελέχυσαι, καὶ πλήθος ἀπειρον ἀνθρώπων παρασύρει καὶ ἐγκολπώσασθαι οὐς τὸ ὕδωρ ἀρπάζαν, θάπτον ὦχετο ἀπίον ὡς οἱ χειμάρροισι διὰ μέσου βέων τῆς πόλεως. Ἐφῆσαντος δὲ τοῦ δεινοῦ, πλὴξ ἐκ μαρμάρου ἐφαίνετο ἱερογλυφικοὶ γράμμασι τάδε δηλοῦσα ἢ Σκίρτος σκρῆσει κακὰ σκρῆτήματα πολίταις. ἢ Ὀφθη δὲ καὶ γυνὴ τις κατ' ἐκείνο καιροῦ γυγαντογενῆς, ὑπὲρ μέτρον πάντα ἀνθρώπων ὑπερέχουσα ἢ ἀνάλογον δὲ τῷ ὕψει καὶ τὸ πλάτος ἐκείνητα. Ὁ δὲ βασιλεὺς τοὺς κατὰ τὴν Ἀντιόχου δεινοὺς καὶ τοὺς ἄλλοις περιελάγη· γεγωνῶς, περιελὼν τῆς κεφαλῆς τὸ διάδημα, πορφυρᾶν χλαμύδα περιεβάλετο, καὶ ἐν πένθει ἦν. Καὶ πᾶσα δ' ἡ πόλις πενθήριος ἦν, μέλανα ἡμφιεσμένη τοῖς ἐπὶ συμβᾶσι δεινοῖς. Ὁ δὲ βασιλεὺς οὐ μόνον Ἀντιόχειαν, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἐδεσσηνῶν καὶ Ἀνάζαρβον βασιλικῶς ἀνεκτέησαστο. Ἡ δὲ Ἀνάζαρβος καὶ Ἐδεσσα οὕτως ἐκὶ βάρων καὶ μεγαλαπρεπῶς ἡγέρθησαν ὡς ἐκτεράς. καὶ τῆ τοῦ βασιλέως προστηγερία κατακοσμηθῆναι. Ἐπεὶ δὲ τῆς τοιαύτης ἐπεμνήσθημεν συμφορᾶς κατὰ τῆς πόλεως Ἀντιόχου, εἶγε δὴ καὶ ἄλλα δεξιά λόγου τηνικαῦτα γενόμενα τῆ παρούσῃ ἱστορίᾳ ἐντάξωμεν, ἃ δὴ ἐκ τῶν ἱστορησάντων ἀνελεξάμεθα.

penis imperatoris splendide restituit. Anazarbus sunt restauratæ, ut utraque etiam imperatoris pro tantæ cladis, quæ Antiochiæ accepta est, que tum accidere, præsentī inserimus historiæ, ex rerum gestarum scriptoribus excerpta?

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Περὶ τοῦ ἁγίου Ζωσιμᾶ τοῦ θαυματουργοῦ, καὶ Ἰωάννου τοῦ Χοζεβίτου.

Ἦν τις κατ' ἐκείνο καιροῦ Ζωσιμᾶς ὄνομα, ἐκ τῆς παραλλίου λεγομένης Φοινίκης ὀρμώμενος· πατριδα Σίδην κεκληρωμένος, οὐκ ἕλαττον ἢ σταδίους εἴκοσι τῆς Τυρίων ἀπρωτισμένην, ἀθλοῖς μεγάλους τὴν κατὰ Θεὸν μετιὼν βιοτήν. Οὗτος τοίνυν ἠσθελεῖα μακρᾶ, καὶ τοῖς ἄλλοις, οἷς Θεὸν εὐχὴς ἦθεσθαι, τοῦτον ἐνστερνισάμενος, οὐ μόνον ἀπαθεία;

(1) Evagr. lib. iv, cap. 7.

quæ opus essent, per Ephræmium prorsus præmitteret. Hunc Antiocheni curæ et administrationis ejus admiratione episcopum deligunt. Atque ille sedem eam, perinde atque præmium aliquod atque renumeratiouem tantæ suæ procurationis, a Deo reciperet, non repudiavit. **735** Post menses autem triginta, gravissimas rursus a terræmotu pertulit eadem civitas ærumnas : cum deinde a Justiniano debitam consecuta est curam seu provisionem, et Theopolis, hoc est, Dei civitas nominata. Unusquisque enim civium Christi nomen pro foribus inscribens, eo modo terræmotum dispulit, cum Deus religioso cuidam homini oraculo hæc verba foribus inscribere præcepisset : *Christus nobiscum : state*. Ejusdem Justinii imperii tempore Epidamnus etiam, quæ nunc Dyrrhachium dicitur, plurima a sævis terræmotibus sustinuit damna. Et item Corinthus, quæ in terra Græciæ sita est. Idem vero et Anazarbus, quæ secundæ Cilicum genti præest, pertulit. Quas urbes magna pecunia Justinus restauravit. Sub eodem imperio Edessenorum quoque felix civitas, quæ maxima simul et populosissima in provinciâ Osroenorum est, mirifica Scirti, qui eam præterfluit, amnis exundatione in tantum est affluta, ut cum multa ædificia secum convulsa ille abstraxerit, tum infinitam hominum multitudinem abstulerit atque submerserit. Quos postquam unda rapuit, confestim instar torrentis per medium urbem profluens evanuit. Quod ubi malum conquievit, tabula marmorea apparuit, hieroglyphicis litteris hæc significans :

Saltabit civi saltum saltator ucerbum.

Visa vero eadem tempestate est gigantæi generis mulier quædam, cujusvis hominis proceri staturam excellens : longitudini ei proportionem latitudo etiam respondebat. Porro imperator Antiochenis atque aliis calamitatibus in mœrorem conjectus, capitis diademate posito, et pulla veste sumpta, luctui se dedit : et urbs universa cum eo pullata et ipsa eorum quæ acciderant malorum causa luxit. Imperator vero non solum Antiochiam, sed et Edessenorum civitatem, atque Anazarbum, impenis et Edessa ex fundamentis ipsis tanta magnificentia ipsius appellatione sit cohonestata. Quandoquidem meminimus, cur non alia quoque digna memoratu

D

736 CAPUT IV.

De sancto Zosima miraculorum editore, et Joanne Chozebita.

Erat tum temporis (1) Zosimas quidam nomine, ex Phœnicia, quæ maritima ducitur, oriundus, Sidam patriam sortitus, quæ non minus quam viginti stadiis ab Tyriorum urbe distat : qui magnis certaminibus carlestem meditabatur vitam. Hic diuturno jejunio aliisque stadiis, quibus Deum delectari par est, toto illum pectore com-

plexus, non solum ad summum indolentiae fastidium pervenit, verum etiam donum id, ut futura perinde atque praesentia videret, a Deo consecutus est. Fuit autem Caesareae, quae caput gentis Palaestinarum est, apud virum praecelaram, prudentia atque eloquentia insignem, dignitate quoque atque aliis rebus quae hominis vitam cohonestant praesiantem, nec non generis nobilitate admodum illustrem, Arcesilaum nomine. Cum igitur eadem Antiochia ex motu terrae acceptura esset, prolixo Zosimas illacrymans, et ex intimo animo ingemiscens, sumpto alicunde in manus ignis catillo, circumquaque obambulans, locum omnem suffitu implevit. Deinde humi provolutus, precibus Dei opem imploravit. Cum vero Arcesilaus adesset, et quidnam sibi res tam turbulenta vellet, interrogaret: propalam ille, se Antiochiam fatali tum casu concidentem, fragoremque ejus aures suas circumsonantem, sentire dixit. Arcesilaus autem una cum iis qui tum ibi praesto erant, verbis ejuscemodi praeter omnem opinionem auditis, stupefactus, horam eam notavit: et postea ea ipsa hora, qua hoc Zosimas, divino affatus numine praeviderat, Antiochenam urbem in maximas concidisse ruinas comperit. Plura vero et alia quae opinionem omnem superant, virum hunc fecisse dicunt: quae singula commemorare, quoniam numerum exsuperant, temporis hujus non est. Unum tamen aut alterum exponere conabor. Eodem tempore una cum magno hoc viro vir quidam viguit nomine Joannes, virtute illi non multum cedens, in casa monastica cui Chuzira nomen erat, ad torrentem in parte septentrionali viae publicae, quae Hierosolimam egressos Hierichuntem defert, sita. Hic cum dudum antea in ea quam dixi Caesarea Palaestinae episcopatum gessisset, monasticam tum et rebus mundanis omnibus carentem consecrabatur vitam.

737 Chozebites igitur iste tum ubi Arcesilai, quem diximus, conjugem, alterum sibi oculum radio textorio excussisse, inaudit, nulla interposita mora, feminam eam visurus accurrit. Et postquam pupillam illi excidisse, et oculum in modum liquoris diffuere vidit, unum ex comitibus spongiam quam celerrime afferre, et humorem diffluentem in locum suum cogere, spongiamque ipsam quantum posset fasciola colligare jussit. Aberat autem domo Arcesilaus, et cum Zosima in phrontisterio sive monastico tugurio, quod ad vicum Sida cognomine situm erat, et a Caesarea stadiis prope quingentis distabat, conversabatur. Colloquenti vero ei cum Zosima, celeriter domo accurrentes famuli, casum uxoris renuntiant. Quo repente audito, ille in prolixiorem incidit luctum, et capillos vellens in aerem jactitabat, et mœrorem colhibere non poterat. Causam ejus conturbationis Arcesilae commemorante, sermonemque suum gemitu frequenti interpolante, Zosimas cognoscit, Arcesilaum ita miserabiliter

A εις τὸ ἀκρότατον ἤλασεν, ἀλλὰ καὶ τὸ τὰ μέλλοντα ὡς ἐνιστάμενα διορᾶν γέρας· πρὸς Θεοῦ ἔσχε, καὶ τινι δ' ἐν Καισαρείᾳ συνῆν' ἀνδρὶ διασήμῳ· Καισαρείᾳ τῇ τοῦ τῶν Παλαιστίνων ἔθνους ἡγουμένη· Ἀρκεσίλαος ἦν οὗτος, λόγοις μάλα εὖ ἔκων, ἀξιώμασί τε καὶ ἄλλοις, ὅσα βίον ἀνδρὸς οἶδε σεμνύνειν, προῦχων, καὶ τῶν εὐπατριδῶν ὁ διαφανέστατος. Ἦνίκα τοίνυν ἡ Ἀντιόχου πάσχειν ἐκ σεισμῶν ἔμελλε, θακρῦνον ὑποπλησθεὶς καὶ βύθιον ἀνοιμώμας, πυρεῖόν ποθεν εἰς χεῖρας λαβὼν, καὶ πανταχοῦ περιῶν, ἰθυμῖα τῶν χώρων· εἶτα ἐπικταρρήριπται τῇ γῆ ἑαυτὸν, λιταῖς τὸν Θεὸν ἱλεούμενος. Παρόντος δὲ τοῦ Ἀρκεσίλαου, καὶ τί ἂν εἴη τὸ ἐνοχλοῦν πυθομένου, ἐκείνον ἀναφανδὸν φάναι, αἰσθῆσαι τὴν Ἀντιόχου νῦν πτώμα ἐξάσιον πίπτουσαν, καὶ τὸν

B ψόφον τὰ ὤτα περιβοηθῆσαι· ἐκπλαγέντα δ' ἐκείνον τῷ παραδόξῳ τῶν ἡκουσμένων σὺν τοῖς παρατυχοῦσιν, ἀναγράφαι τὴν ὕραν καὶ ἐς ὑστερον κατ' αὐτὴν γε ἐκείνην εὐρεῖν τῶν μεγίστων πειραθεισῶν ζεινῶν, καθὰ Ζωσιμᾶς προεφοίθασε. Πολλὰ ἐκ καὶ ἄλλα τῶν παραδίδων τούτου δρᾶσαι φασιν· ἃ καταλέγειν οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ ὑπὲρ ἀριθμῶν δεῖται· ἐν δ' οὖν ὅμωσ ἡ δύο πειράσσομαι διελεῖν. Κατ' ἐκεῖνο καιρὸν συνακμάζων ἦν τῷ μεγάλῳ τούτῳ καὶ τις ἀνήρ Ἰωάννης· τὴν κλήσιν, οὐ παραπολύ ἐδέων τὴν ἀρετὴν, ἐν τῇ Λαύρᾳ, ἣ τοῦ Χουζικᾶ ἐπώνυμος ἦν· κείται ἐπ' αὐτῆς πρὸς τῇ χαρῖδι τῷ ἀρχιεφῶ μέρει τῆς λεωφόρου, ἣ τοὺς ἐξ Ἱεροσολύμων ἔκοντας ἐπὶ τὴν Ἱερικουσίτων πόλιν καταγάει. Οὗτος καὶ τὴν εἰρημένην μοι πόλιν τῆς

C κατὰ Παλαιστίνην Καισαρείας πάλαι ποτ' ἐπισκοπήσας, τότε τὸν μονήρη καὶ ἀσκεὺν μετῆι βίον. Τηνικαῦτα δ' οὖν ὁ Χοζεβίτης τὴν τοῦ εἰρημένου Ἀρκεσίλαου γυναῖκα μαθὼν κερκιδί ὀστερον ἀποβαλέσθαι τοῖν ὀφθαλμοῖν, τάχος ὅσον ἦει τὴν γυναῖκα ἐπισκεψόμενος. Ἐπεὶ γοῦν ἰθεατο ἐκπεσοῦσαν μὲν τὴν κόρην, δικὴν δὲ βεβύματος διορῦμένα τὴν ὀφθαλμῶν, ἐνὶ τῶν ἀκοιουθούτων ἐπταττε σπόγγον ὡς τάχιστα ἐνεγκεῖν· καὶ τὸ διαβρυθὲν συναγαγόντα, κατὰ χώραν εἰσαγαγεῖν, τελαμῶνι τε καὶ τὸν σπόγγον ὡς γε δυνατόν ἀναδῆσαι. Ἀπῆν δὲ τοῦ οἴκου ὁ Ἀρκεσίλαος· συνῆν γὰρ Ζωσιμᾶ κατὰ τὸ φροντιστήριον ὀμῶν, ὃ δὴ ἐπὶ τῆς Σιδηῶν καλουμένης ἔκειτο κώμης· διεῖχε δὲ τῆς

D Καισαρείας ὡσαύτ' σταδίουσ φ'. Διομιλουμένῳ δὲ τῷ Ζωσιμᾶ παρήσαν οἰκοθεν δρομαῖοι τῶν τινεσ οἰκιστῶν τὸ συμβῆν τῇ γυναίκα διαγγέλλοντες. Ὡς οὖν αἴφνης τὸ δεῖνδν ἤκηκσει, διωλύγιον ἀνεκώκυσε· καὶ τὰς τρίχας ἐλλῶν, εἰς ἀέρα ἐλίχμα, καὶ ἀκάθεκτος ἦν. Ὡς δὲ Ζωσιμᾶς τὸ αἴτιον τῆς παραχλῆς ἀνεμάνθανε διηγουμένου Ἀρκεσίλαου, συχνὰ διακοπτομένου ταῖς οἰμωγαῖς, εὐθύσ· ἐκείνον αὖτω ἐλεεινῶσ ἔχοντα διαφεῖς, ἐπὶ τι δωμάτιον ἔτρεχεν, ὅπου δὴ εἰσθῆσ ἦν ἐκείνησ ἡ ὀμίς Θεῷ καταμῖνασ προσομιλεῖν. Ἐπ' ὀλίγον δ' ἐκείθεν ἐξῶν, χαίρων ὡσπερ καὶ ἀγαλλόμενος· μειδιῶντι καὶ κεχαρισμένῳ προσώπῳ, Ἀπιθι, πρὸς Ἀρκεσίλαον ἔλεγεν, ἀπιθι· ἡ χάρις τῷ Χοζεβίτῃ δέδοται· καὶ τὸ μὲν σὺν γύνατον ἐν παντελεῖ ὑγίει· μηδεμῶσ λυμῆνασθαι

δυναθέντος· τοῦ πάθους τῆ παρουσίᾳ τοῦ Χοζεβίτου. Ὁ δὲ καὶ ψευδὲς ἦν· ἐπίσης καὶ ἀμφοτέρων ἐφ' ἐνὶ πράγματι παράδοξα εἰργασμένων. Ξένην βέ φασὶ τὴν Ἰωάννην τοῦτον ἀνύσαι τὴν βιοτήν, ὡστε καὶ κοιλίῳδῃ τινὰ ὑπόμονον κατὰ γῆς διορύξει· κατείσαι τὸν πολλὸν ἐκτρεπόμενον ὄχλον, τὴν ἡσυχίαν ἀσπάξασθαι. Περὶ δὲ Ζωσιμᾶ καὶ τοῦτο ἱστορηταὶ ἀπίοντι γὰρ ποτε τῷ ὁσίῳ ἐπὶ τὴν Καισάρειαν, καὶ τι ὀνάριον ἐπισυρομένῳ, ᾧ τινὰ τῶν ἐπιτιθείων ἐπήγετο, ἐπιστάς αἰφνης λέων, τὸν θύον ἀρπάσας ἔσχετο. Κατόπιν δὲ καὶ ὁ γέροντ ἀνὰ τὴν ὕλην ἐδίωκε σχολαίῳ ποδί· ὁ δὲ λέων ἕως οὗ φθάσειε Ζωσιμᾶς τῆ ὀνείζῃ θοίνῃ διακορῆς γεγονός, ἦδη πρὸς ἀπαλλαγὴν ἔτοιμος ἦν. Ἡδὴ δὲ τι καὶ σεσηρὸς τῷ λέοντι ἐνιδὼν Ζωσιμᾶς, Ἄλλ' ἐμελ, φησὶν, ὦ ἑταῖρε, οὐ δύναμις πρότεσσι τὰ ἐπισεσασμένα τῷ θνῶ φέρειν ἐπ' ὤμων, ἐπὶ πόρῳ τε ἀφιγμένῳ τοῦ χρόνου, καὶ ἐνδεία ἐκτετηγμένῳ. Ὑπέλθε τοίνυν τὴν ἐφαστρίδα· καὶ τὸ ἀζῆωμα τῆς φύσεω; παρωσάμενος, παρὰ τὰ νενομισμένα πράττεο σεμᾶ, εἰ γ' ἐμοῦ ἀπαλλάττεσθαι βούλει καὶ θηρίον αὐθις εἶναι. Ὁ δὲ ὡσπερ τὸ καθάπαξ εἶναι λέων ἀποβαλὼν, ἠρέμα ὑποτρέχει τὸν Ζωσιμᾶν, καὶ τῷ οὐραίῳ ὑπέστανε, καὶ τὸ κατὰ πᾶ' εἰκείν τῷ γέροντι δῆλος ἦν. Ζωσιμᾶς δ' ἐκείνῳ τὸν φέρτον ἀναθεὶς ἐπωμάδιον, ἄχρι δὲ καὶ εἰς τὴν Καισάρη; ἤγαγεν· ἐμφαίνων ὡς πάντα πειθῆναι τῷ ἀνθρώπῳ καθίσταται, ἠρημένῳ κατὰ Θεὸν ζῆν, καὶ ἀπλανεῖς τοὺς δεδομένους; ἀνωθεν χαρακτῆρας διατηροῦντι καλόπερ πάλαι τῷ γενάρῃ Ἀδάμ.

homineis distinguit, et in rebus omnibus se illi pariturum ostendit. Senex autem Zosimas imperatoris humeris leonis fascæ, Cæsaream usque cum duxit : satis aperte declarans, omnia obedire homini ei, qui ex prescripto Dei vitam sibi degendam statuerit, constanterque sibi datam olim non aliter atque generis principi Adamo imaginem ac figuram absque ullo errore conservaverit.

ΚΕΦΑΛ. Ε'.

Περὶ τοῦ ἁλίου ἀγίου Ζωσιμᾶ, καὶ τῆς Ἀιγυπτίας Μαρίας καὶ Θεοδώρας τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ.

Καὶ ἕτερος δὲ Ζωσιμᾶς τῆνικαῦτα διέπρεπεν, οὐ τὸν μόναυλον μετιῶν βίον, ἀλλ' ἐν τινι τῶν κατὰ Παλαιστίνην μοναστηρίων τὸν κοινοδιακὸν ἀθλον ἀνύων ὃν φασὶ καὶ τῆ Αἰγυπτία τὰ μυστικά τελεῖσαι ἱερωσύνη συζῶντα· Αἰγυπτίαν ἐκείνην, ἣν τοσούτον τῆ τῆς σαρκὸς ἡδονῆ καθηδουπαθῆσαι τὰ πρῶτα φατίν, ὡς μηδὲν ἐλλελοιπέναι τῆς σαρκικῆς ὕβρεω; ἀπρακτον, ἐς τόσον δ' ὑπερβολῆς ἐλάσαι κακὴν, ὡς μηδὲ λόγῳ παριστῆν ἔχειν δύνασθαι· ἐπὶ τόσον δ' αὐθις ἀναδῆναι καλοῦ, ὡς ἐκάτερον παρ' ἐκατέρῳ ἔχειν γνωρίζεσθαι. Ἄλλ' ὅπως μὲν ἐς Αἰγύπτου γεγεννημένη αἰψ βίῳ ἐχρήσατο, πολλοὺς τῷ τῆς ἀκοασιᾶ; ἀπειρῶ ἀνδραποδίσασα· καὶ ὡς ἐπὶ προσκυνῆσαι τοῦ θεοῦ ξύλου ἰούσα δυναστειᾶ θελα ἐλαύνετο· καὶ ὡς ἐκείθεν ἀπάρασσ καὶ τὸ βεῖθρον Ἰορδάνου διέβη, καὶ πρὸς τὴν ἐσωτέραν ἔρημον ἦκε, μηδενὶ ἀνθρώπῳ προσομιήσασα, εἰ μὴ μόνῳ ἐη τοῦτῳ τῷ Ζωσιμᾶ, ἀστὸς καὶ βακίον ἐκτό; ἔτι τε ὅπω; Ζωσιμᾶ τουτῷ προσημίλησε, μετέωρος τῆ εὐχῆ γενομένη· καὶ ὡς τὸν βίον κατέληξε, καὶ τῆς

A affectum statim relinquit, et in ædiculam ubi illi mos erat, pro eo atque fas erat seorsim cum Deo colloqui currit. Atque paulo post inde egressus, veluti letus et exultans, vultu subridenti et hilari : Abi (ad Arcesilaum inquit), abi, Chozebitæ gratia data est, et uxorecula tua modis omnibus valet : quod nequaquam obesse illi, propter Chozebitæ præsentiam, casus acerbus potuerit. Neque id falsum fuit ; nam eadem in re uterque miraculum pariter edidit. Navum præterea Joannem istum peregrisse vitæ genus ferunt, ita ut cuniculatim meatum quemdam tortuosum sub terra effoderit : ibique turbam frequentem aversans, quietem consecutus sit. De Zosima autem illud quoque memoriæ proditum est. Ibat vir sanctus aliquando Cæsaream, asellum secum trahens : cui res quasdam necessarias gestanti, subito institit leo. Atque is jumento raptο, afugit. Consecutus autem eum per sylvam est tardiore gradu senex. Leo, quoad usque ad eum Zosimas pervenit, asini carnibus interea exsatiatus, discedere ab eo parabat. Porro Zosimas hianti ore hilarius leonem inspicens : **738** Atqui, inquit, o amice, mihi ea vis non est, ut humeris asini clitellas portare valeam, qui eo ætatis pervenerim, et cgestate emarcuerim. Subeundum igitur tibi onus est, et nature prerogativa rejecta, contra quam recepta jura ferunt, faciendum, siquidem liberari a me et fera amplius esse vis. Ibi tum leo, perinde atque semel feritatem

C abjecisset, sensim ad Zosimam accedit, cauda homineis distinguit, et in rebus omnibus se illi pariturum ostendit. Senex autem Zosimas imperatoris humeris leonis fascæ, Cæsaream usque cum duxit : satis aperte declarans, omnia obedire homini ei, qui ex prescripto Dei vitam sibi degendam statuerit, constanterque sibi datam olim non aliter atque generis principi Adamo imaginem ac figuram absque ullo errore conservaverit.

CAPUT V.

De altero sancto Zosima. De Maria Ægyptiaca et Theodora Alexandrina.

Alter vero tum quoque enituit Zosimas, non ille quidem solitariam degens vitam, sed in quodam Palæstinæ cœnobio inter monachos commune certamen persequens. Quem sacerdotio fungentem, illi fecisse aiunt, illi, inquam, Ægyptiacæ, quæ tantopere primum carnis voluptate diffuxisse dicitur, ut nihil prorsus carnalis petulantia; intentatum reliquerit : eoque vitiosæ libidinis pervenerit, ut eam verbis eloqui nemo possit. Deinde vero ad summam virtutum ita evasisse, ut altera ab altera illustraretur. Sed enim ut illa in Ægypto prognata, et quod vitæ genere usa, multos libidinis magnitudine in potestatem suam ceu mancipia redegerit : et ut divino nutu ad sacrosanctum lignum venerandum excita, in viam se dederit, atque inde divertens Jordanis quoque flumen transierit, et in interiorem solitudinem se abdiderit, neque cum quopiam homine præterquam uno isto Zosima collocuta sit, cibo-

que simul et vestitu abstinerit; denique ut inter A precandum in sublime subdata, cum Zosima hoc verba contulerit, vitamque hanc finierit; et de divina communione participaverit, nec non ut illi leo sepulcrum effossum a se paraverit, 739 et vitæ ipsa exemplum pœnitentiam agere volentibus commodissimum reliquerit; Sophronio, qui olim Hierosolymitanam sedem antistes exornavit, memorandam relinquemus, qui eleganter sanctæ ejus femine et Zosimæ vitam descripsit. Mihi namque ad alia exponenda properanti, his immorari non licet. Cæterum paulo ante hoc tempus, Theodora illa inter feminas admiranda illustris fuit, quam ad Alexandrinæ urbis regionem nonam anivo magno monasticæ vitæ certamen pertulisse fama est. Fraude enim quadam furtim in stuprum adducta, posteaquam se divinum Numen læsisse cognovit, divit as omnes atque generis splendorem mandato Dei posthabens, et sub virili habitu muliebria occultans, eam quæ supra naturam est vitam exegit. Eamque rem ita contexit, ut crimen etiam illud subierit, quasi pueri procreati pater fuisset. Quam illa apertam calumniam ita fortiter sustinuit, ut puerum perinde atque ipsius esset, mandra sua monasticaque cella expulsa receperit, eundemque coacta tenerum, quoad in virum evasit, educaverit: cum crimine se, exigua corporis parte exhibita, liberare potuisset. Illa vero ad finem usque sexum, sicuti insituerat, celare perseveravit. Maximis etiam gratiarum donis est honestata, adeo ut et feris imperarit, eamque de rebus quilibet laborum suorum præmia receptura, migravit. Eam porro migrationem monasterii præfecto ostendit auctor ipse et conciliator honorum, ascensum videlicet quemdam mirificum, et domum longe splendidissimam, per quam Theodora ipsa a comitatu et satellitio illustri producebatur.

CAPUT VI.

Quæ res in civitate Negra acciderint, et de sancto Aretha martyre.

Eadem tempestate et Arethas martyr certamen pro Christo obiit in civitate cui Negræ nomen est. Ei ille toti a majoribus ipsis Deo'd catæ præfuit. Sita vero est alicubi ad fines Arabiæ felicis. Hanc rebus plerisque florere, et quæ Deo gratâ essent facere, humani generis inimicus minime ferens, sævam adversus eam concitavit procellam. Namque in Judæum quendam illapsus, Mosen quidem patrem et legislatorem se habere gloriantem, re autem ipsa prorsus a legibus 740 et jure naturæ abhorrentem, atque in finitima Homeritarum regione tyrannidem exercentem, contra eam quam dixi, consurrexit urbem. Ac posteaquam illam a mortuis, omnique expertus nihil egit, quod simul et mœnibus munitissimis, et militum virtute, quos in urbe habebant, tyrannum cives repellerent, ad veterem patris sui armaturam, mendacium scilicet ipsum, se convertit: et amici persona sumpta pacem cum illis pepigit, atque ut sibi cum paucis videndæ urbis gratia eam ingredi liceret, petit, jurejurando per patrii Dei nomen interposito, nihil

Θείας κοινωνίας ἡξίωται, ἐρωτή τα λέοντος τάρως αὐτῆ ἔσχεδὶς σταί, βίον λιπούσα τοῖς μεταναεῖν ἐθελούσαι δεξιώτατον Σωφρονίῳ τῷ τῶν Ἱεροσολύμων τὸν θρόνον πάλαι κοσμήσαντι καταλείψμεν, προσηκόντως τὸν βίον τῆς εἰσας καὶ Ζωσιμᾶ ἱστορήσαντι. Ἔμοι γὰρ οὐ θέμις τοῦτο; ἐνδιαρῖθειν πρὸς ἕτερον τὴν σπουδὴν προθεμένῳ· ἀλλ' ἢ μὴν καὶ ἡ θαυμαστὴ γυναικῶν Θεοδώρα μικρὴν ναυθεὶν ἐγνωρίζετο· ἦν κατὰ τὸ τῆς Ἀλεξανδρείας ἑνατον γενικῶς τὸν τῆς ἀσκησεως εἶλον μάλα διενεγκεῖν λόγος. Ἐξαπάτη γὰρ τινεὶ εἰς μοιχεῖαν κλαπέτα, ἐπεὶ ἔγνω Θεῷ προσκρούσασα, πλούτον ἐκείνον καὶ τὸ τοῦ γένους ἐπίσημον δεῦτερα θεμέτη τῆς ἐντολῆς, ἐν ἀνδρῶν σχήματι τὰ γυναικῶν ὑποκρύπτουσα, ἐλαθε βιώσασα ὑπὲρ φύσιν· καὶ ἐπὶ τόσον συγκαλύψαι τὸ δρᾶμα, ὡς καὶ δίκην ὑποσχέιν, ὡς ἄρα εἴη καὶ πατὴρ παιδῶ; γεγρονῶς, καὶ τοσοῦτον τὰ τῆς συκοφαντίας ἐπικριτῆσαι, ὡς καὶ τοῦ παιδίου οἰάπερ οἰκείου ἀντιλάβεσθαι τῆς μάνδρας ἀπελαθεῖσαν, ἐκθρέψει τε βίᾳ τὸ νηπιον, καὶ εἰς τέλος ἀνδρα προαγαγεῖν, ἐνὸν μικρὰ τινα παραδειξασάν ἀπαλλάττεσθαι· ἡ δὲ ἀλλὰ μέχρι τέλους εἰμίμεινε σπεύδουσα τὸ λαθεῖν. Μεγίστων ἐκ τῶν χαρισμάτων ἀξιοθῆεῖσα, ὡς καὶ θηριοῖ; ἐπιτιμῆν, καὶ ἀλλ' ἄττα δεομένης ὑπακούσειν Θεῷ, πρὸς ἐκείνον δὲ καὶ μετίσταται τὰ γέρα ληψομένη τῶν πόνων. Ἄ δὲ παρῆδε ξενὸν πρῦταν; τῶν ἀγαθῶν τῷ τῆς μονῆς προσεστῶτι, ἀνοδὸν τινα ὑπερρῶσθαι καὶ τινεσ κατοικίαν πολὺ τὸ λαμπρὸν ἐπιεδε:ιγμένην· δι' ἧς ὑπὸ περιφανεί τῆ δουρορριᾶ ἡ Θεοδώρα προίγετο.

adeo ut et feris imperarit, eamque de rebus quilibet laborum suorum præmia receptura, migravit. Eam porro migrationem monasterii præfecto ostendit auctor ipse et conciliator honorum, ascensum videlicet quemdam mirificum, et domum longe splendidissimam, per quam Theodora ipsa a comitatu et

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

Περὶ τῶν κατὰ τὴν Νεγρὰν πόλιν γεγενημένων, καὶ τοῦ ἀγίου μάρτυρος Ἀρέθα.

Ἐν δὲ τῷ τότε καὶ Ἀρέθας ὁ μάρτυς τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ ἀγῶνα διήνεγκε, κατὰ πόλιν λεγομένην Νεγρὰν, ἧς ἐκεῖνος ἠγεῖτο, ὅλης ἐκ προγόνων ἀνακειμένη; Θεῷ· κείται δὲ αὐτῆ περὶ που τὰ ὄρια τῆς εὐδαίμονος Ἀραβίας· ἦν δὲ καλῶς ἔχουσαν καὶ τὰ φίλα Θεῷ πράττουσαν, ὁ τοῦ γένους πολέμιος ἦκιστα ἐνεγκῶν, ἄγριον κατ' ἐκείνης ἀνεβρίπιζε κλύδωνα. Καὶ γὰρ τινα ὑποδύς Ἰουδαίων, Μωσῆν μὲν ἐπαυχοῦντα πατέρα καὶ νομοθέτην δῆθεν, ταῖς ἀηθελαις δὲ πόρρω καὶ νόμων, καὶ τῶν θεσμῶν τῆς φύσεως πάμπαν ἀλλότριον· τῆς ἐγγειτόνων δὲ χώρας τῶν Ὀμηριτῶν τυραννοῦντα, κατὰ τῆς εἰρημίνης ἐπανίστασι πόλεως. Καὶ ἐπειδὴ πᾶσαν πείρην ταύτην προαγαγὸν ἀπρακτος ἦν, καὶ τῷ τῶν τοιχῶν δγκῶ, καὶ ταῖς τῶν ἐνδον στρατηγικαῖς ἐμπειρίαῖς ἀποκρουομένων τὸν τύραννον, ἐπὶ τὸ ἀρχαῖον τοῦ πατρὸς αὐτοῦ ἔπλον τὸ ψεύδος ἐχέρι· καὶ φιλίας πρόσωποι ὑποδύς σπένδεται· καὶ θέας χάριν μετ' οἰλιγῶν ἡξίου ἐνδὸν γενέσθαι, τὸν πατρῶν θεὸν ἐπομνύμενος, μηδὲν τι κακὸν ἐνοῦσαι ἢ διαπράξασθαι. Οἱ δὲ πείθονται· καὶ ἐπὶ ἐνδον ἐγεγόναι τοιχῶν, αὐ-

τίκα τὸ προσωπεῖον καὶ τὴν σκηνὴν ἀποθέμενος, ἄ se mali aut cogitaturum, aut facturum. Illi vere
 ἔμοσε τοῖς Χριστοῦ προβάτοις ὁ λύκος ἐχώρει. Καὶ sunt assensi. At ubi tyrannus intra muros accep-
 ἐπεὶ μεταπειθεῖν ἐπιχειρῶν ἀποσχέσθαι Χριστοῦ, ptus est, non diu moratus, persona et figmenti
 τοῦ σκοποῦ διημάρτανε, τοὺς μὲν ξίφει, τοὺς δὲ scena posita, cum Christi ovibus lupus est con-
 πυρὶ καὶ ἄλλαις βασάνοις, ὀλοκαύτωμα τὴν πόλιν gressus. Et postquam periculum cives a Christo
 πᾶσαν προσῆγε Θεῷ· ἐν οἷς Ἀρίθας ὁ γενναϊότατος avertendi fecit, atque a scopo consilii sui aberra-
 τὸν μαρτυρικὸν ἀνεδήσατο στέφανον. Ἀνδρίζεται δ' vit, alios tandem ferro, alios autem igni et tor-
 ἐνταῦθα καὶ ἄλλος παῖς μίᾳ τῶν ὑπὸ πυρᾶν ἀπα- mentis variis, civitatem videlicet universam ho-
 γομένων γυναικῶν. Τοῦτον γὰρ νήπιον ὄντα παρα- locaustum Deo obtulit. Inter quos Arethas gene-
 κατέχων ὁ τύραννος, ἀπροσῆκτον ἐπειράτο, σαίνων καὶ rosissimus martyrii recepit coronam. Egregium
 πᾶν εἰ τὸ θέλον νηπίου ψυχὴν προλιέμενος. Τὸ δὲ τὴν quoque ibi virilis animi specimen edidit alius qui-
 μητέρα ἔρων, πρὸς αὐτὴν ἐκτρέχει κατὰ τοῦ μηροῦ dam, mulierculæ unius, ex eis quæ ad pyram ac-
 τὸν τύραννον ἐνδακνόν· καὶ οὕτω σὺν τῇ μητρὶ θύμα censam rapiebantur, filius. Hunc etenim tenerum
 ἐυώδεις κεκαλλιεργηται τῷ Θεῷ. Ἄλλ' ἡ μὲν πόλις adhuc, tyrannus retinens, distrahere a matre co-
 οὕτω καὶ πυρὶ καὶ ξίφει ἀνήχθη Θεῷ· ὅλη καλὴ καὶ nabatur, demulcens illum, et quidquid ad animum
 οἶά περ ἄνωμος νύμφη τῷ ἀθανάτῳ συνήχθη νυμφίῳ. B adolescentuli alliciendum faceret, objiciens. Ibi
 Οὐ μὴν δ' οὕτως ἠπίως μάλα τὸ αἷμα ἐκείνων προσ- vero puer matrem aspiciens, femur tyranni mo-
 ἠκάμενος ὁ τῶν ὄλων Θεός, ἠνέσχετο μὴ καὶ δίκην mordit et ad illam procurrat, atque ita una cum
 ἀξίαν λαβεῖν τῆς ἀνοσίου δραματοουργίας. Ἄλλ' ὁ μὲν matre sacrificium suaveolens per litationem ad
 Δουναάν, τὴν πόλιν ἐλὼν, ἔλαθε καὶ ἄκων ἐκείνην Deum est transmissus. Ac civitas quidem universa
 παραπέμφας τῇ ἀθανάτῳ ζωῇ· ἑαυτὸν δὲ καὶ τῇ; ad hunc modum ferro et igni Deo est oblata, et
 προσκαίρου μετ' αἰσχύνης ἀπαλλάξας, καὶ τοῖς ἀθα- veluti pulchra et irreprehensibilis sponsa immor-
 νάτοις κολαστηρίοις παραπέμφας ἀθλίως. Ἐπεὶ γὰρ tali conjuncta Sponso. Verum enim vero cum
 Ἰουστῖνοι ταῦτα πύθοιτο, ὅσα τε ὁ Ὀμηρίτης κατὰ universitatis hujus Deus libenter admodum sangui-
 τῆς πόλεως ἐτεχνάσατο, καὶ ὅσα κατὰ τῶν ἁγίων nem illorum reciperet, non tamen sustinuit, quin
 ὄντο δράσας, σφόδρα χαλεπήνας τοῖς πεπραγμένοις, debitas tam impiæ et flagitiøsæ crudelitatis pœ-
 θυμοῦ πῖμπλαται· καὶ Ἐλεσβαάν τῷ τῶν Αἰθιοπίων nas sumeret. Porro Dunaan ipse (hoc enim ty-
 ἡγουμένων τὰ Χριστιανῶν μάλα πρεσβεῖοντι γράφει, ranni nomen erat) civitate ita capta, non animad-
 πρὸς ἐνδικὸν ζῆλον διερεθίζων τοῦ ἐπιόρκου καὶ δυσ- vertit, se invitum quoque illam ad sempiternam
 σεβοῦς, ὡς ἂν ἀπάσῃ τέχνῃ καὶ στρατηγίᾳ βασιλεῖ C transmittere, sibi ipsi autem cum probro tempo-
 πρεπούση, ἐκτρέψῃ μὲν ἐκείνον, ποινὴν δὲ ὄξιν raneam hanc adimere vitam, miserandumque in
 λήψαιτο τῶν Χριστοῦ θρεμμάτων. Ὁ δὲ καὶ οἰκοθεν modum se ad perpetua dejicere supplicia. Post-
 ὀρμῆς ἔχων τῷ διὰ Χριστὸν ἔρωτι, καὶ συμμαχίαν quam enim Justinus quæcunque Idmerites adver-
 δ' οὐκ ἐλαχίστην ἐκ βασιλείως λαθῶν, τῶν ἀντὶ τὴν sus urbem eam fraudulenter instituisset, et contra
 Ἔω καὶ Αἴγυπτον στρατιωτικῶν ταγμάτων, καὶ τῇ sanctos facere perrexisset, intellexit, ob factum id
 σταυρικῇ πανοπλίᾳ θωρακισθεὶς, ἐπειτα τῷ Ἑβραίῳ· vehementer commotus, et ira percitus est. 741
 καὶ δὴ καὶ περὶ καὶ νηίτῃ στρατῶν προσθαλῶν αὐτῷ Illicet ad Elesbaan Æthiopum ducem Christiano-
 (παράλιον γὰρ ἐκείνῳ τὸ πλεῖστον τῆς ὑπῆκτου rum sacra apprime colentem scribit, ad legitimam
 ἐτύχαιεν ὄν)· γενναίως μάλα ἐκείνῳ συρρήγγυται· illum vindictam de perjuro illo et impio æmula-
 καὶ δυναστεία κρείττονι καθυπερτερήσας, ζωγρίαν tionē sancta sumendam concilians : ut apparatus
 μὲν ἐκείνῳ καὶ πολλοῦς τῶν κατὰ γένος οἱ προσηκό- belli omni et expeditione militari, quæ regem du-
 των εἶλε· καὶ ἔργον μυχαιρας ἄπαντας ποιησάμε- ceret, illum quidem contereret, pœnam autem
 νος, ἐτι δὲ καὶ τὰς πόλεις καὶ τὴν χώραν ἄπασαν condignam pro cæsis Christi ovibus exigeret. Ille
 ἀνάστατον ἐργασάμενον καὶ εἰς τέλος πολιορκήσας, porro sua quoque sponte, pro suo in Christum
 κλέος ἀείμηστον ὁ ἀοῖζιμος ἐκλήρωσατο. Καὶ δὴ D amore ad id propensus, auxiliis ab imperatore
 οὕτω συνιδῶν σύμμαχον ἐσχηκώς τὴν τῶν ὄλων Θεὸν non pœnitendis, ex militaribus quæ in Oriente et
 Ἐλεσβαάν ὁ μακάριος, ὡς πανωλεθρίᾳ ὑπαγαγεῖν Ægypto erant copiis, acceptis, armatura crucis se
 τὸν τῷ σταυρῷ ἀντικαθιστάμενον Ἰουδαῖον, Ἰσόρρο- instructum munit, et adversus Hebræum ducit.
 πον μὲν, ἐφησε, παμβασιλεῦ, οὐκ ἂν ἔχοιμί σοι Atque terra marique cum exercitu hostem, cujus
 ἀποδοῦναι τῆς τοσαύτης ἐνεκα συμμαχίας· ἡ δὲ μοι ditio plurima ex parte maritima erat, adortus,
 πρόσσεσι βασιλεία, τὸ πᾶσι γε δοκοῦν ἀξιεράστον, fortiter admodum cum eo signa confert, et virtute
 σὴν χάριν, σήμερον ἀποτίθειμαι. » Καὶ ἄμα τῷ λό- majore in prælio victor evadit, hostemque una
 γῶ τὴν ἀλουργίδα καὶ τὸ διάδημα ἀποθέμενος, προσ- cum multis aliis genere sibi conjunctis vivum capit,
 ῆει τῷ Ιερῷ· καὶ τὰς τρίχας περιελὼν, καὶ τὸ τρα- et omnes eos ferro cædit. Et præterea oppidi ejus
 χυ τῶν μοναχῶν τριδώνιον ὑποδύς, στενῶ τινι κελ- regione omni expugnata, atque prorsus devastata,
 λῶ ἀπρόσιτον διὰ βίου ἑαυτὸν ἐποίησε καθιέρξας, gloriam sibi princeps inclytus parit sempiternam.
 ἄρτων μόνῳ καὶ τισὶ λαχάνοις εἰς αἰτίαιν χρώμενος. Cæterum cum beatus ille Elesbaan probe sibi con-
 Κάκειος ὀσίως τὸν τῆδε βίον λιπὼν, πρὸς τὴν ἀγῆρω scius esset, belli se socium auxiliatoremque ha-
 καὶ μαχαρίαν μετέβαινε βιοτήν. Ἄλλ' ἵνα μὴ τριαυ- buisse rerum omnium Deum, cujus ope interne-

cione adversarium crucis Judæum concidisset : Α τα πάμπολλα ἐκδηγουμένῳ ἐπιπολῶ μήκους ἐκβαίη
 « Quod quidem, summe imperator, inquit, tibi pro
 eo atque par est, pro subministrato mihi tanto
 auxilio reddam, non habeo. Quod vero mihi est regnum (id quod apud omnes habetur charissimum) tua gratia hodie depono. Atque cum hisce verbis purpura diademateque abjecto, sacramentum ingressus est. Et capite raso, asperoque monachorum pallio sumpto, in angustam quamdam cellam, ita ut per vitam omnem adiri non posset, se abdidit; ibique pane solo et oleribus quibusdam pro cibo usus est : et deinde vita sancte finita, ad felicem et sempiternam transiit mansiorem. Verum, ne talia multa mihi recensenti, ad prolixiorem magnitudinem institutum exerescat opus, ad reliquam historiam exponendam revertor.

742 CAPUT VII.

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Ut Justinianus magnus, imperio suscepto, professionem et fidem Chalcedonensem defenderit : Theodora vero conjux ejus, magis ad partes eorum qui unam naturam Christo tribuunt, fuerit inclinata.

Ὅς ὁ μέγας Ἰουστινιανὸς τὴν βασιλείαν παραλαβὼν, τῆς ἐν Χαλκηδόνι ὄψε·ίστατο πίστεως· Θεοδώρα δὲ ἡ γαμετὴ τοῖς τὴν μίαν φύσιν δοξάζουσι μᾶλλον προσέκειτο.

Annum octavum, et præterea mensem nonum, diemque tertium in imperio Justinus agebat, in extrema jam constitutus senecta, atque ad rerum publicarum administrationem minime idoneus erat, præterquam quod morbo etiam quodam gravi distinebatur. Justinianum igitur sororis suæ filium, patricium, ducemque summum, imperii socium legit. Justinianus more solemnī Augustus declaratus primo Xanthici mensis die, qui Aprilis dicitur, avunculum prima deinceps Loi sive Augusti (tum enim is extremum diem suum obiit) amisit, cum quo menses quatuor imperavit. Integrum autem imperii Justiniani tempus annorum novem triumque mensium fuit. Justinianus porro ubi imperio toto solus potitus est, synodus Chalcedonensis Justiniani sanctionibus in omnibus ubique ecclesiis obtinebat, quemadmodum supra a me dictum est. Adhuc tamen in quibusdam provinciis res ecclesiasticæ propter turbas in statu suo non erant. Potissimum vero id mali in urbe imperiali, et Alexandria ipsa observabatur: ubi etiam non ita libere prorsus jactabatur. In urbe imperante post Epiphanium, qui Ecclesiæ amicus sedecim præfuerat, et Joanni ex scholasticis (is autem annum unum episcopatum gessit) successerat, Anthimus Trapezunte translatus, nulla gloria episcopatum administrabat : Alexandria vero Dioscori, quem diximus, successor Theodosius, sacra curabat. Uterque vero, et Anthimus et Theodosius, unam naturam in Christo esse, post unionem opinabantur. Verum Justinianus magno animo Chalcedonensem synodum defendebat, sanctionibusque ejus admodum addictus erat. Conjux autem ejus Theodora, eos qui unam profitebantur naturam, id ipsum magis veritati consentaneum esse arbitrata, tuebatur. Si quando enim de fide oboritur controversia, non modo parentes a liberis, et contra, sed etiam conjux a marito suo, et vir a conjuge per seditionem dissentit. Justinianus sane et Theodora, nescio quo pacto (fortas-e autem ex composito) opinioniones diviserant, **743** ita ut ille quidem duas naturas in Christo post unionem profitentes

Ἔτος μὲν ὄγδοον Ἰουστίνος ἦγεν ἐν τῇ ἀρχῇ πρὸς μῆσιν ἑννέα καὶ ἡμέραις τρισίν. Βαθύτατα δὲ ἦδη γηράσκων, καὶ οὐχ ἱκανὸς ὢν εἶναι πρὸς τὴν τῶν κοινῶν ἐξαρκεῖν προστασίας, ἀλλὰ, τε καὶ νόσῳ τινὶ χαλεπῇ βαρυνόμενος, Ἰουστινιανὸν τὸν ἀδελφιδεῦν συ·βασιλεύειν αἰρεῖται, πατρικίον ἔντα καὶ ὑπατον καὶ στρατηγόν. Καὶ δὴ ὡς ἔθος τυχῶν ἀναβήσεως τῇ πρώτῃ τοῦ Ἐπιφάνιου μηνὸς ὁς Ἀπρίλιος κέκληται, τὸν θεῖον ἔτι κατὰ τὴν πρώτην αὔθιν τοῦ Ἀῶου εἰ·ουν Ἀύγουστου μηνὸς, τὴν τελεῖαν ὑπελθόντα ἡμέραν, τέσσαρας μῆνας τοῦτω συμβασιλεύσας· τὰ ὅλα δὲ τῇ αὐτοκρατορικῇ ἀρχῇ ἔτη ἑννέα ἐκείνου πρὸς μῆσιν τρισὶ διαύσαντα. Ἰποζωσάμενος δὲ τὴν ὄλην ἀρχὴν μόνος Ἰουστινιανὸς, καὶ τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου κελεύσματιν Ἰουστίνου ἀπανταχοῦ ταῖς ἐκκλησίαις κρατυνομένης, ὡσπερ μοι διηγουμένῳ τοῖς ἐμπροσθεν εἰρηται, ἐπὶ τὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς κατ·στασεως ἐν τισιν ἐπαρχίαις ἀνωμάλως εἶχε καὶ περιεδονεῖτο. Μάλιστα δὲ τὸ δεινὸν, ἀνά τε τὴν βασιλεύουσαν καὶ τὴν Ἀλεξάνδρου ἐπεχωρίαζεν, οὐκ ἀδεῶς μὲν τοι· καὶ ἐν ταῦται· περιθρολλούμενον. Τὴν μὲν οὖν ἐπισκοπὴν τῆς βασιλευούσης μετὰ τὸν Ἐπιφάνιον, ἐπὶ τῷ ἔ·εσι τῆς Ἐκκλησίας προσταντα, ὁς τὸν ἀπὸ σχολαστικῶν διεδέξατο Ἰωάννην, ἐφ' ἐνὶ ἐπειρατεύσαντα, Ἀνθιμὸς ὁ ἀπὸ Τραπεζοῦντος μετατεθεὶς, ἀκλεῶς ἐπρυτάνευσ· τῆς δὲ Ἀλεξάνδρου μετὰ τὸν εἰρημένον Διόσκορον, Θεοδόσιος ἐξηγεῖτο· ἀμφὼ δὲ Ἀνθιμὸς τε καὶ Θεοδόσιος τὴν μίαν φύσιν ἰδοξαζέτην ἐπὶ Χριστοῦ καὶ μετὰ τὴν ἑνωσιν. Ἀλλ' ὁ μὲν Ἰουστινιανὸς μάλα γενικῶς τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ἀντιέχετο, καὶ τοῖς ἐκτεθειμένοις ταύτῃ πίσιν προσέκειτο. Ἡ δὲ γαμετὴ Θεοδώρα τῶν μίαν ὁμολογούντων φύσιν ἀντεπείετο, οἰομένη τοῦτο μᾶλλον ἀληθείας ἐχόμενον. Καὶ γὰρ ὁπηνίκα περὶ πίστεως συμβαλὴ γίνεσθαι τὴν διαφορὰν, οὐ μόνον πατέρες πρὸς παῖδας καὶ ἑμπλην, ἀλλὰ καὶ γυνὴ πρὸς τὸν ἴδιον γαμέτην, καὶ ἀνὴρ πρὸς τὴν γαμετὴν διαστασιάζουσιν. Ἰουστινιανὸς δὲ καὶ Θεοδώρα οὐκ οἶδ' ὅπως εἶτε κατ' οἰκονομίαν τὰς δόξας διείλοντο· ὡς ἂν ὁ μὲν τῶν δύο φύσεις λεγόντων ἐπὶ Χριστοῦ καὶ μετὰ τὴν ἑνωσιν ὑπερασπί·ζοι, ἡ δὲ τῶν μίαν πρε·βευόντων φύσιν. Ὅπως πρὸς ἀλλήλους ἐφαίνοντο

μηδαιῶς ἐνδοδόντες, ὁ μὲν τοῖς ἐν Χαλκηδὼνι ὀρ-
σθεῖσι γενναίως μάλα προσμένων καὶ τούτων ἀντι-
ποιοῦμενος, ἡ δὲ τοῖς ἐναντίοις· μάλιστα προσκειμέ-
νη, τῶν μίαν φύσιν δοξαζόντων πολλὴν πρόνοιαν
ἐποιεῖτο, μηδὲ τῶν ἡμεδαπῶν ἀμελοῦσα· τέως γε
μὴν ἐκείνου· μεγάλοι· χρήματιν ἤγαλλε συναίρομέ-
νη τὰ μάλιστα.

neque nostrates interim prorsus negligens. Illis vero tum inuentem impendebat pecuniam, eosque
quam maxime adjuvabat.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ.

Ὡς μετεκλήθη Σευήρος αὐθις· καὶ περὶ τῶν
ἐπιστολῶν αὐτοῦ· καὶ ὡς Ἀνθίμου τῆς ἰδίας
λύμης μετέδωκε· καὶ ὅπως ἐν πάσαις ταῖς
ἐκκλησίαις ἡ τετάρτη σύνοδος ἐκηρύττετο.

Ἡ δὲ οὕτως ἔχουσα γνώμη καὶ πολλὴν τινα
ἐπίγουσα πείραν Ἰουστινιανῷ, πείθει μάλιστα καὶ
μετάπειμπτον ἐποίει Σευήρον κατὰ τὴν Βύζαντος.
Ἐμφέρονται τοίνυν αἶτε Σευήρου εἰσέτι ἐπιστολαὶ
πρὸς τὴν βασιλισσαν Θεοδώραν καὶ Ἰουστινιανόν·
ἐῖ ὧν δείκνυται, ὡς τὰ μὲν πρῶτα τὴν μὲν πρὸς
ἐκείνου ἐδὸν ἐν ἀναβολαῖς ἐποιεῖτο· μεθ' ὃ τὸν
τῆς Ἀντιόχου καταλέλοιπε θρόνον. Ἄλλ' ὕστερον
ἤκε καὶ γέγραφεν ὡς, ἐπεὶ τὴν βασιλῖδα καταλάβοι
τῶν πόλεων, ἐπίσης φρονοῦντα καὶ Ἀνθ.μον εὐ-
ρίσκει, καὶ τῆς παραπλησίας ἐκείνῳ εἶναι περὶ τὸ
θεῖον νομίσεως· καὶ πείθει κἀκείνον τὸν θρόνον
ἀπολιπεῖν. Γράφει δὲ ταῦτα πρὸς Θεοδοσίον τὸν
τῆς Ἀλεξάνδρου· ἐν οἷς καὶ βρενθούμενος φαίνεται,
ὡς πείσετε τὸν εἰρημένον Ἀνθιμον, τὰ τοιαῦτα
ἐναγῆ δόγματα τῆς τε προσκαιροῦ δόξης καὶ τῆς
ὑπερτάτης καθέδρας προκρίναι. Ἄλλὰ καὶ Ἀνθί-
μου ἐπιστολαὶ περὶ τούτων ἐμφέρονται, καὶ Θεοδο-
σίου αὐθις πρὸς τὸν Σευήρον καὶ Ἀνθιμον ἃς δὴ καὶ
παρῆκα, ὡς ἂν μὴ πολὺ τι στίφος τῶν τοιούτων
τῷ παρόντι βιβλίῳ ἐπισυκυκλήσω. Ὅμως ὡς μὴ
σύμφωνοι βασιλεῖ καθεστῶτες, ἀλλ' ἀπεναντίως
τοῖς ἐκείνου ἰόντες κλειύσασαι, καὶ μὴ τὴν ἐν Χαλ-
κηδὼνι ἀποδεχόμενοι σύνοδον, καὶ ἄμφω Ἀνθιμὸς τε
καὶ Θεοδόσιος τῶν ἰδίων θρόνων ἠλάθησαν. Τὴν
μὲν οὖν τῆς Ἀλεξάνδρου Ζοῖλος διαδέχεται· τὸν δὲ
τῆς βασιλίδος, Μηνᾶς· καὶ συνέβαιεν ἐν ἀπάσαις
δὴ τῆνικαῦτα ταῖς ἐκκλησίαις τὴν ἐν Χαλκηδὼνι
σύνοδον διαβρῆθην κηρύττεσθαι, καὶ μηδένα ταύτην
τολμᾶν ἀναθέματι περιβάλλειν ἢ διαβάλλειν· τοὺς
δὲ μὴ οὕτως ἔχοντας, πάντα τρόπον συνελαύνεσθαι·
ὥστ' εἰς συγκατάθεσιν ἵεσθαι καὶ τὰ αὐτῆς ἀναγκά-
ζεσθαι στέργειν. Ἐξήνεγκε δὲ καὶ νόμων Ἰουστι-
νιανός, ἐν ᾧ τὸν τε Σευήρον σὺν ἄλλοις ἀναθεματίζει,
καὶ τοὺς ἐκείνῳ προσκειμένους, καὶ τὴν ὀθνεῖαν δόξαν
πρεσβεύοντας, καὶ ὑποτιθησὶν ἀγρίαις κολάσεσιν·
ὡς ἐντεῦθεν πάντας δεῖ ἐλαυνόμενους, καὶ τὰς
ἐκασταχοῦ ἐκκλησίας τὸ ἐν φρονήσῃ· καὶ μηδὲν τι
τοῦ λοιποῦ σχίσμα ταῖς ἐκκλησίαις ἀπολειφθῆναι,
ἀλλὰ πρὸς ἀλλήλους συμβῆναι τοὺς τῆς ἐκάστης
διοικήσεως πατριάρχας, καὶ τοὺς κατὰ μέρος ἐπι-
σκόπους τοῖς ἐξάρχουσιν ἔπεισθαι, καὶ ἀναφανδὸν ἐπι-
πᾶσιν τῆς οἰκουμένης· Ἐκκλησίαν, τέσσαρας μόνας

A propugnaret, hæc autem unam asserentibus natu-
ram adhæreret. Neque sibi invicem quidquam
concedere videbantur : Justinianus scilicet in
Chalcedonensibus decretis fortiter admodum per-
sistens, eaque defendens ; Theodora vero adversæ
maxime parti addicta, quæ eis quæ naturam
unam deprædicabant, multam curam præstabat,
tum inuentem impendebat pecuniam, eosque

CAPUT VIII.

Ut Severus revocatus sit. De epistolis ejus. Et ut
Anthimo perniciem corruptelamque suam commu-
nicaverit. Et ut in omnibus ecclesiis quarta sy-
nodus laudata sit et prædicata.

Cujus cum ea esset sententia, sæpius illa Justi-
nianum aggressa, vix tandem ei persuadet, ut Se-
verum Constantinopolim evocet. Circumferuntur
hodie quoque Severi ad Theodoram Augustam et
Justinianum ipsum epistolæ. ex quibus intelligitur
cum initio quidem perfectionem ad eos suam, ex
quo Antiochenam reliquit sedem, distulisse, postea
vero venisse scripsisseque se, cum ad imperantem
pervenisset urbem, reperisse, et Anthimum eadem
sentire, eandemque secum de divino numine opi-
nionem illum obtinere : seque illi etiam, ut thro-
num suum relinqueret, persuasisse. Scribit autem
hæc quoque ad Theodosium Alexandriæ episcopum,
in quibus litteris gloriari etiam videtur, quod in
eam sententiam eum ipsum Anthimum adduxerit,
ut ejusmodi detestanda dogmata temporaneæ etiam
isti gloriæ supremæque cathedræ præferret. Sed
et Anthimi hæc de rebus, atque itidem Theodosii
ad Severum et ad Anthimum epistolæ exstant :
quas eam ob causam prætermisi, ne ingentem ta-
lium scriptorum copiam in hoc opere accumula-
rem. Enimvero quod cum imperatore non con-
sentirent, sed contra illius jussiones venirent, et
Chalcedonensem synodum non reciperent, uterque
et Anthimus et Theodosius e sedibus suis deturba-
ti sunt. Itaque in Alexandria Zoilus, in Constan-
tinopolitana autem Menas successit. Accidit tum,
ut in ecclesiis omnibus synodus Chalcedonensis
clare prædicaretur, et ut nemo illam vel anathe-
mate vel calumnia expetere auderet. Qui vero alii-
ter faceret, omnibus 744 modis adigebantur,
ut pedibus in eandem sententiam irent, in eaque
conquiescere cogentur. Promulgavit quoque
constitutionem (1) Justinianus, in qua Severum
una cum aliis anathemate ferit : et præterea qui-
cunque illi addicti essent, opinionemque alienam
conspicerentur. Atque eosdem etiam gravibus
pænis subjicit. Ita factum, ut timore omnes per-
cellerentur, et cunctæ ubique ecclesiæ idem senti-
rent, neque postea schisma sive dissidium aliquod
in ecclesiis reliquum esset : sed ut omnes cujusque
diœcesis patriarchæ inter se convenirent, et loco-
rum quorumque episcopi duces suos sequerentur,

(1) Constit. 42. Novell. 1. Reddentes honorem, § Suscipimus autem. C. De summa Triumviri.

propalamque per orbem universum in Ecclesia quatuor tantum synodi celebrarentur : prima, Nicæna trecentorum decem et octo Patrum ; secunda, Constantinopolitana ; tertia, Ephesia prior ; quarta, Chalcedonensis. Coacta vero est quinta quoque Justiniani jussu, de qua loco suo dicemus.

CAPUT IX.

De synodis. que contra Anthimum, Petrum, Severum et Zoram sunt coactæ. Ut sancta quarta synodus ubique locorum sit comprobata. De Agapeto, Agathone et Joanne, Romanis episcopis, ut in Byzantium venerint.

Illud notare convenit, cum quem diximus Anthimum Epiphaniæ successorem, verbo quidem sanctam quartam synodum recepisse, revera autem abominatum esse atque damnasse. Et cum comprobare eam, atque anathemate eos jugulare, quos illa rejiceret, adigeretur, et id ipsum facere differret, alias ex aliis causas moræ confingens : interea accidit, ut Agapetus, veteris Romæ hierarcha, Constantinopolim veniret (1). Qui cum de Anthimi rebus inquireret ; multosque ab archimandritis ejus urbis, et ab aliis libellos oblatos acciperet : illi ne in conspectum quidem admissio episcopatum abrogavit. Cujus calculum monasteria etiam Palæstinæ, et Petrus Hierosolymitanus auctistes, nec non reliqui ecclesiarum præfecti comprobant. Hunc Anthimum post Agapeti obitum synodus Constantinopoli coacta, 745 atque ipse etiam Agathon, Agapeti in Ecclesia Romana successor, adhuc superstes, cohortati sunt, ut pœnitentiæ libellum exhiberet, eaque quæ in illum dicta essent, falsa esse probaret, atque ita ad priorem episcopatum suum Trapezuntem rediret. Potro cum ille latitaret, et synodus iterum atque tertio illum comparere, et causam dicere, objectaque sibi crimina confutare, et priorem sedem Trapezunte recipere propalam juberet, atque ipse propter timorem se occultans, copiam sui non faceret, synodus sententia contra illum publicata, dignitate sacerdotali omni eum privavit. Post Anthimum autem Menas ad thronum episcopalem ascendit, sicuti dictum est : cui Agathon papa, quod antea nunquam factum est, manus imposuit. Cum Agathon (2) adhuc in rebus humanis esset, altera Constantinopoli provincialis synodus coacta est : cui Agathon et Menas præfuit. In hac Severi Antiochiæ, et Petri Apameæ Syriæ episcoporum, nec non Zoræ, monachi Syri res in quæstionem deductæ sunt. Adversus quos Palæstinæ, urbis Constantinopolitanæ, et secundæ provinciæ Syriæ monasteria libellos obtulerunt (3). Sedenim posteaquam deprehensi sunt rebus illicitis involuti esse, et quod maximum est, Chalcedonensem synodum anathemate configere, præterea anabaptismus aliaque nefandæ obscenitatis plena facinora

(1) Apud imperatorem Justinianum Theodorici sive Theoderici legatus fuit.

συνόδους κηρύττεσθαι· πρώτην, τὴν ἐν Νικαίᾳ τῶν τριακοσίων δέκα καὶ ἑκτώ· δευτέραν, τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει· τρίτην, τὴν ἐν Ἐφέσῳ τὸ πρότερον· καὶ τὴν ἐν Χαλκηδόνι τετάρτην. Γέγονε δὲ καὶ πέμπτη Ἰουστινιανοῦ βασιλείᾳ θεσπίσματος, περὶ ἧς τῷ προσήκοντι καιρῷ διαλήψομαι.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Περὶ τῶν γεγενημένων συνόδων κατὰ Ἀνθίμου, Πέτρου, Σευήρου καὶ Ζώρα, καὶ ὡς ἡ ἀγία τετάρτη σύνοδος ἀπανταχοῦ ἐκυρώθη, καὶ περὶ τῶν Ῥώμης ἐπισκόπων, Ἀγαπητοῦ, Ἀγάθωνος καὶ Ἰωάννου, ὧν ἐς Βυζάντιον ἦγον.

Εἰδῆναι μέντοι χρῆναι, ὡς τὸν εἰρημένον Ἀνθίμον μετὰ τὸν Ἐπιφάνιον γεγονότα, καὶ τῷ μὲν φαινομένῳ τὴν ἀγίαν τετάρτην σύνοδον προστίμενον, ταῖς δὲ ἀληθείαις βδελυσσόμενον καὶ ἀποκηρύσσοντα· ἐπεὶ ἀναδέξασθαι ταύτην ἠνάγκαστο, καὶ ἀναθέματα καθυποβάλλειν οὐδ' ἐκείνη ἀπόσαστε, διατρίβων δὲ τὴν ἄλλα· ἐπ' αἰτίας αἰτίας συμπλήτων· συνέδῃ δὲ Ἀγαπητὸν τὸν τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἱεράρχην, ἐπιδηῆσαι τῇ Κωνσταντινουπόλει Ἀνθίμον ἀναψηλαφῆσαι, πολλῶν ἐπιβουλεύων λιθέλλων, παρὰ ταῖς τῶν τῆς πόλεως ἀρχιμανδριτῶν καὶ ἐτέρων, μὴδὲ θάλας ἐνεῖλον καταξυώσας, καθελεν· εὐ τὴν ψῆφον καὶ τὰ ἐν Παλαιστίνῃ ἑσπερξαν μοναστήρια, καὶ Πέτρος ὁ τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ οἱ λοιποὶ τῶν Ἐκκλησιῶν ἡγεμόνες· ὃν δὴ· Ἀνθίμον μετὰ τὴν Ἀγαπητοῦ ἀποβίωσιν, ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει ἡ σύνοδος, ἀλλὰ μὲν καὶ Ἀγάθων ὁ μετ' ἐκείνου τῆς Ῥωμαίων ἡγεγῆσθαι Ἐκκλησίας ἐπιζῶν, μετανόας βιβλίον ἐπιδοῦναι παρηγγυῶντο, ἢ μὴν τὰ κατ' ἐκείνου εἰρημένα ψευδῆ διελέγχειν, καὶ αὐθις ἐπὶ τὴν προτέραν ἐπισκοπὴν τῶν Τραπεζουντιῶν χωρεῖν. Ἐκείνου δὲ κρυπτομένου, ἡ σύνοδος καὶ δις καὶ τρίς ἐπεκλήρυτε φανῆναι τὸν Ἀνθίμον καὶ ἀπολογεῖσθαι· καὶ τὰ ἐν μέσῳ προσεστάμενα λύοντα, τὸν πρότερον τῆς ἐπισκοπῆς θρόνον λαμβάνειν Τραπεζουντιῶν. Ἐπεὶ δὲ δεῖ κρυπτόμενος· ἀφανῆς ἦν, τὴν κατ' ἐκείνου ἀπόφασιν ἡ σύνοδος ἐξενεγκούσα, πάσης ἱερωσύνης ἀπήλασε. Μετὰ δὲ Ἀνθίμον Μηναῖ τὸν θρόνον κατέσχευε, ὡς εἴρηται. Ἀγάθωνος τοῦ πάππα τὰς χεῖρας ἐπιθέντος αὐτῷ· ὃ μὴ ποτε γέγονεν. Ἐτι δὲ Ἀγάθωνος περιέντος, καὶ συνοδοῦς ἐτέρας ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀθροίζεσθαι τοπικῆς, ἡγουμένου Ἀγάθωνος καὶ Μηναῖ· ἐν ἧ δὴ τὰ κατὰ Σευήρον τὸν Ἀντιοχίαν· καὶ Πέτρον τὸν Ἀπαμείας τῆς Συρίας, καὶ Ζωόραν μοναχὸν τὸν Σύρον ἀνεκινήθη· τῶν κατὰ Παλαιστίνην καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει μοναστηρίων καὶ τῆς δευτέρας Συριακῆς ἐπαρχίας τοῦ· κατ' αὐτῶν λιθέλλου· ἐπιβουλεύωντων. Καὶ ἐπεὶ ἐφωράθησαν ἀθέσμοις ἐνεληγμένοι πράγμασι, καὶ τὸ μέγιστον τὴν ἐν Χαλκηδόνι ἀναθεματίζοντες σύνοδον, ἀναθαπισμοῦς τε καὶ ἑτερα ἀρρήτουργίας μεστὰ διαπεπραγμένοι, καὶ τὴν μίαν φύσιν μάλα προσβεύοντες, αὐτοὶ τε καὶ ὅσοι τοῦ Ἰσοῦ ἐκείνοις ἦσαν

(2) Hunc Latini Bonifacium nominare videntur.

(3) Constit. 42, Novell.

φρονήματος, ἐξώσθησάν τε καὶ ἀπεβρίβησαν νόμου δοθέντος, μηδὲ τὰ Σευθήρω γεγραμμένα ποσῶς ἐμφανίζεσθαι· ὅπου δ' ἂν εὐρίσκοιτο, πυρὶ δίδοσθαι· εἰ δ' οὐκ, ἀλλ' ἐς κεφαλῆν τιμωρεῖσθαι τὸν παραφυλάττειν αἰρούμενον. Τοῦτο δὲ καὶ Ὁρμισδῆς ὁ πρὸ Ἀγαπητοῦ καὶ Ἀγάθωνος σύνοδον ἐν Ῥώμῃ ποιήσας ἀπέφηνεν· οὗ καὶ ἐπιστολαὶ τοῖς πεπραγμένοις ἐμφέρονται. Ἡρὸς τοῦτοι; ἡ σύνοδος καὶ τὰς ἀγίας τέσσαρας οἰκουμενικὰς συνόδους θεσπίζει ἀπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης κηρύττεσθαι· τὸν τε θεῖον Λέοντα, καὶ τὸν ἐκείνου τόμον, ἔτι δὲ καὶ Εὐφῆμιον καὶ Μακεδόνιον τοὺς τῆς Κωνσταντινίου ἀρχιερεῖς καὶ Φλαβιανὸν ἐν τῆς Ἀντιόχου, ἐπανόδοι τυχεῖν, καὶ τῆς τῶν ἱερῶν δέλτων εὐμορῆσαι ἀναγραφῆς, ὡς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀγωνισαμένους· πάντων τῶν κατ' ἐκείνων γενομένων ἀφανελῆ παραδιδωμένων· ἃ καὶ οἱ τῶν ἄλλων ἐπαρχῶν ἔφοροι ἔστερξάν τε καὶ ἰδεοβαίωσαν. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν βασιλείας πόλιν γεόμενα, κατὰ τε Ἀνθίμου, Σευθήρου, Πέτρου καὶ Ζωόρα πρὸ τῆς ἀγίας καὶ μεγάλης οἰκουμενικῆς πέμπτης συνόδου ὡς ἐγένετο. Εὐφῆμιου δὲ πρότερον τὴν ἱερατεῖαν διέποντος, καὶ Ἰωάννης ὁ πάππας τῆ Κωνσταντινίου ἐπιδημῆ, Θεουδερῆχου τοῦ τῆς Ῥώμης καταρχοντος, πρέσβυν ἐς Ἰουστινὸν ἐν ἱερέα πέμψαντος. Τῆς γὰρ Ἀρειωνῶν θρησκείας ἀντιποιοῦμενος, πρὸς σεβείαν ὑπὲρ αὐτῶν ἔποιε, ὥστε μὴ βιάζεσθαι τῆς σφῶν δόξης ἀφίστασθαι· ἠπειλεῖ γὰρ ἦν μὴ τοῦτο δρῶν ἔλοιτο Ἰουστινός, ἐπίσης καὶ αὐτὸν τοῖς κατὰ τὴν Ἰταλίαν τὴν ἐν Νικαίᾳ θρησκεύουσι σύνοδον πράττειν. Προτραπεί; δὲ Ἰωάννης ἐπ' Ἰσφ θρόνῳ, συνεδριάσαι τῷ τῆς Κωνσταντινίου προέδρῳ, οὐ πρότερον ἠνέσχετο εἰς πρὸς σεβείαν τοῦ ἀποστολικῆς θρόνου παραλαβεῖν, ἔως οὐ τοῦ Εὐφῆμιου προῦκαθίσει· καὶ πᾶσι μὲν ὁ Ἰωάννης τῆς κοινωνίας μετέδωκε· μόνῃ δὲ τῷ τῆς Ἀλεξίνδρου Τιμοθέῳ οὐκ εἴλετο κοινωνεῖν. Ταῦτα μὲν οὕτως.

Idem Joannes alios omnes, præterquam Timotheum (3) Alexandrinum, ad communionem admisit. Hæc sic habuere.

ΚΕΦΑΛ. I.

Περὶ τῶν συγγραμμάτων Προκοπίου τοῦ Καισαρίως, ὅσα περὶ τῆς Περσικῆς ἱστορίας μάχης· καὶ περὶ τῆς Νίκης λεγομένης τῷ δίδιμῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως σιάσεως.

Οὐκ ἄχαίρον δ' ἂν εἴη καὶ ἃ ἕτερα λόγου ἄξια Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ διεπράχθη, καὶ οὐκ ἄμοιρα πάντῃ ἐκκλησιαστικῆς ἐνεργείας, τῇ παρούσῃ ἱστορίᾳ διαλαθεῖν, καὶ ὡς ἐνδὸν συνυφᾶναι. Ἄ δὲ Προκοπίῳ τῷ Καισαρεῖ κομψῶς μάλα καὶ λογίως ἐγράφη ἐν ταῖς κατ' αὐτὴν ἱστορικαῖς συγγραφαῖς. Τέσσαρα δ' αὐτῷ βιβλία ἀρχαιότῃ φράσει, ἐχόμενα συνετέθη· ὧν τὸ μὲν ὠνόμασε Περσικά· ἐν τμήμασι δὲ τέσσαραι; διαιρεῖται τὸ σύγγραμμα· τὸ δὲ Γοτθικά· ἐπίσης καὶ αὐτὸ διαιρούμενον. Ταῦτα δὲ ἄπερ αὐτὸς Ἰουστινιανὸς ποίησε ἔργα ἀπανταχοῦ τῆς Ῥω-

(1) Alii hunc etiam *Theodotum* dicunt.

(2) Joannis papæ collegæ in legatione ista fuisse Agapitus et Patricius coss. Theodorus et Impertunus. Sed a Justino episc. porum hæreticorum restitutio denegata est. (Bloud.) — Joannem c. 10.

peragere, et naturam in Christo unam docere, et ipsi et quicumque cum eis in eadem erant sententia explosi sunt atque rejecti. Lata quoque lex, Severi scripta conservari non debere: atque sicubi reperirentur, ut igni comburentur: sin minus, ut capitis supplicio in eum animadverteretur, qui scripta talia sibi servanda esse statuisset. Hoc idem Ormisdas quoque, qui ante Agapetum et Agathonem episcopatum gessit, celebrata Romæ synodo decrevit: cujus etiam epistolæ in acta relatæ circumferuntur. Ad hæc synodus sanxit, ut sancta quatuor œcumenica concilia, et divus Leo ejusdemque tomus per universum orbem prædicarentur: insuper ut Euphemius et Macedonius Constantinopolitani, et Flavianus Antiochenus,

B 746 episcopi, in integrum restituerentur, atque in sacrarum tabularum album referrentur: quippe qui egregie pro veritate decertassent, rebus omnibus, quæ adversus illos cœptæ actæque essent, abolendis. Quæ aliarum quoque provinciarum atque ecclesiarum præsides approbantes confirmarunt. Atque equidem quæ in urbe imperante adversus Anthimum, Severum, Petrum et Zooram, ante sanctam magnam universalem quintam synodum gesta sunt, sic habent. Porro cum episcopatum Epiphanius superioribus temporibus gereret, Joannes quoque Papa Constantinopolim venit, cum Theuderichus (1) Roma urbe potitus, legatum ad Justinum misisset. Arianam namque is religionem defendens, legationem pro Arianis misit, ut ne desciscere ab opinione sua cogerentur: et legationi minas addidit: quod si Justinus id facere nollet, se itidem per Italiam in Nicæænæ synodi cultores saviturum esse. Ibi Joannes (2) ad parentis invitatus sessionem, ut scilicet Constantinopolitano antistiti assideret, non prius apostolicæ sedis prærogativam deserere sustinuit, quam supra Euphemium, præterquam Timotheum (3) Alexandrinum,

CAPUT X.

De historiis Procopii Cæsariensis. Quæ de Persica pugna is scribat. De seditione et tumultu populari Constantinopoli nato: quæ seditio Νίκαι, hoc est, Vincede, dicta est.

Non intempestivum vero fuerit, reliquas etiam Justiniani imperatoris res gestas memoratu dignas, neque prorsus ab ecclesiasticis rebus abhorrentes, in historia ista recensere, et quoad ejus fieri potest contexere: quæ a Procopio Cæsariensi eleganter admodum et docte in temporum suorum historia sunt conscripta. Quatuor autem volumina is ad antiquitatis styli accedentia composuit:

747 quorum unum Persica nominavit, in quatuor partes divisum opus; secundum pari divisione, Gotthica: quæ scripta bella ab ipso Justiniano et rosque legatos Theuderichus Ravennæ post reditum in carcere fame occidit. (Idem.) — Deinde 28 die Theuderichus profluvio ventris diem suum obiit. (Idem.)

(3) Forte legendum *Theodosium*.

B. Isario in orbe Romano feliciter gesta complectuntur. Tertium ædificia inscripsit, magnifice admodum commemorans, quæ opera Justinianus construxerit; templa scilicet, regias domos, oppida et urbes, pontes, atque alia ad publicum usum spectantia. Quartum opus, retractatio est earum orationum, quas apud Justinianum laudibus eum vehens habuit, quasi quædam palinodia seu recantatio minus recte ab eo dictorum. Belisarii res describens, ejus comes in expeditione bellica illi subserviens fuit, primum commemorat, quomodo Cabades Persarum rex, Chosroæ filiorum suorum natu minimo regnum relinquere volens, in adoptionem eum Romanorum imperatori dare statuerit, quo juveni certius firmitusque regnum esset. Quod ubi illi non successit, Proclo impediente, qui apud Justinianum quæstoris dignitatem gerebat, inimicitias graviores contra Romanos suscepit. Et bellum Procopius inter Romanos, Belisario duce et Persas gestum, elegantia mira optime exsequitur. Primum, ut Belissarius una cum Hermogene exercitus ductore, Persas ad Daras et Nisibim vicerit scribit. Ei victoriæ eorumdum tropæa in Armenia erecta attexit. Item Alamundari Scenitarum (1) barbarorum ducis, bello adversus Romanos ab eo moto, res gestas. Qui Timostratum Rufini fratrem una cum plurimis aliis comitibus ejus captum, postea ingenti pecunia redemptum, reddidit. Perquam miserabiliter autem memorat ipsius Alamundari et Azarethi adversus Romanorum imperium expeditiones: quemadmodum copiis eorum militariibus, per vim in regionem suam redire contententibus, in Euphratis ripa Belissarius occurrerit, atque cum eis prælium commiserit. Et quomodo Belisarii milites, quod consilio ejus parere noluerint, Paschalium feriarum diebus instantibus, sint concisi. Quomodo denique Rufinus et Hermogenes perpetuam, quæ dicitur, pacem cum Persis fecerint. **748** Dein le seditionem popularem Byzantii ortam subjungit, quæ cognomen sortita est Νίξη, Vince: quod tesseram eam in ipso conflictu perduelles habuerint, ut eo signo se earundem partium sectatores cognoscerent. Quo tempore Hypatius et Pompeius, Anastasium genere contingentes, populo cogente, tyrannidem affectarunt. Sed i

(1) Ultra Pelusiacum Arabia est, ad Rubrum mare pertinens, et odoriferam illam ac divitem, et Beatæ cognominæ inclytam. Hæc Catabanum et Esbenita-

μαίων κατώρθωσε γῆς καὶ Βελισσάριος, ἀναγράφουσι· τὸ δὲ κτίσματα προσεπέγραψεν· ὅσα δὴ καὶ Ἰουστινιανὸς ἐκκοδόμησε, μάλα γενναίως ἐκφράζων· νεώς τε καὶ βασιλείους οἴκους, ἀστῆά τε καὶ πόλεις, γεφύρας τε καὶ ἄλλα ἐς κοινήν χρῆσιν ἐξευρημένα. Τὸ δὲ τέταρτον ἀντίβρῃσις ἐστίν, ὣν πρὸς Ἰουστινιανὸν εἶρηκε δι' ἐπαίνου ποιῶν, καὶ ὡς ἂν τις παλινοῦσι τῶν αὐτῶ μὴ καλῶς εἰρημένων. Γράφει τοῦτον τὰ κατὰ Βελισσάριον, ᾧ καὶ παρείπετο κἀν τοῖς πολέμοις διακονοῦμενος· καὶ πρῶτα μὲν διηγείται, ὡς Καβάδῃ τῷ Περσῶν βασιλεὶ Χοσρόῃ· τῷ τῶν ἄλλων αὐτοῦ υἱῶν νεωτέρῳ ὄντι περιθεῖναι τὴν ἀρχὴν βουλευθεὶς, ἐς θετὸν υἱὸν τῷ Ῥωμαίων βασιλεὶ ἐκείνον γενέσθαι διενεεῖτο, ὡς ἐν τῷ ἀσφαλεῖ αὐτῷ ἡ ἀρχὴ διαγένοιτο. Ὡς δὲ τοῦ σκοποῦ διημάργανε, Πρόκλου κωλύοντος, ὃς διὰ τιμῆς ὧν Ἰουστινιανῷ Κοικίστωρος ἐτιμᾶτο ἀξίᾳ, ἐς μείζον τὴν ἐχθρὰν κατὰ Ῥωμαίων ἠρέθιζε· καὶ τὸν μεταξὺ Ῥωμαίων τε καὶ Περσῶν πόλεμον ὑπὸ Βελισσαρίῳ στρατηγῷ ἀριστα καὶ κακομψευμένως διέξεισι· καὶ πρῶτον νικῆσαι φησι Πέρσας, περὶ τε τὸ Δάρας ἄστου τε καὶ τὴν Νίσιβιν, σὺν Ἐρμογένει διακομοῦντι τὸ στρατεύμα. Οἷς συνυφαίνει καὶ τὰ ἐπ' Ἀρμενίᾳ τούτοις γεγόμενα τρόπαια· ὅσα τε Ἀλαμουνδαρος τῶν Σκηνητῶν βαρβάρων ἠγούμενος, Ῥωμαίοις ἐπέλθων ἐπραττε· Τιμόστρατον ζωγρήσας· τὸν ἀδελφὸν Ρουφίνου, σὺν ἑτέροις πλείστοις τῶν ἐπομένων· καὶ ἐς ὕστερον χρήμασι μεγάλοις ἀπέδοτο. Λίαν δὲ περιπαθῶς ἀναγράφει· τοῦ αὐτοῦ Ἀλαμουνδαρίου καὶ Ἀζαρέθου τὴν κατὰ τῆς Ῥωμαίων γῆς ἐφοδὸν· ὅπως πρὸς βίαν τῶν δ' ἐκείνων στρατιωτῶν εἰς τὴν οἰκίαν ἐπανερχομένων, ἐπὶ ταῖς τοῦ Εὐφράτου προσθαλῶν δ' ἡλθαι· ὃ Βελισσάριος συνεβράβη· καὶ μὴ προσμείναντες τῇ Βελισσαρίου βουλῇ οἱ περὶ αὐτὸν διεφθάρησαν, ἡμερῶν τοῦ Πάσχα ἐνισταμένων. Καὶ ὡς Ρουφίνος καὶ Ἐρμογένης τὴν καλουμένην ἀπέραντον πρὸς Πέρσας εἰρήνην ἐπραττον· καὶ μετὰ τοῦτο, τὴν ἐν Βυζαντίῳ γενομένην στάσιν τῶν δῆμων ἢ ἐπικλήσιν ἔσχε τὸ Νίχα· σύνθημα δεινῶν τῶν πολέμων τοῦτο τῇ συμπλοκῇ, ὡστ' ἐντεῦθεν τὸν σύμμαχον τὴν ἐς ἀλλήλους γνώσιν πορίζεσθαι· ὀπηνίκα Ἰπάτιος καὶ Πομπήτιος πρὸς γένος βασιλεὶ Ἀναστασίῳ προσήκοντες, βιασαμένων τῶν δῆμων, εἰς τυραννίδα ἤρθησαν· οἱ τῶν δῆμων ὕστερον ἡσσηθέντων Ναρσοῦ καὶ Βελισσαρίου ταῖς στρατηγείαις, καὶ οὕτοι τὰς κεφαλὰς ἀπέθεντο κελεύοντες Ἰουστινιανῷ. Λέγει δ' οὖν ὁ Προκόπιος τῷ τηλικαῦτα πόνῳ, τριάκοντα χιλιάδας τοῦ δήμου πεσεῖν. Τούτους φησὶ μίσει τῷ πρὸς Ἰουστινιανὸν ἐμπρῆσαι· καὶ τὸ πρὶν τέμενος τῆς τοῦ Θεοῦ Σοφίας ἐπίμηκες· ὃν ὁ Κωνσταντῖος· πάλαι ἐκ βᾶθρων ἐγείρας, ἀνετίθει Θεῷ· διὰ τοῦ Θεοῦ παραχωρῶντος ἐκείνοις διαπράξασθαι τὸ ἀσέθημα, ἅτε οἱμαὶ εἰδότες· οὖν ἔσσεσθαι ἐμελλεν, Ἰουστινιανὸς μετὰ τὴν νίκην τὸ μὲν εἰς ἄμυναν ἐκείνοις, τὸ δὲ δι' ἐκείνους

rum et Scenitarum Arabum vocatur, sterilis, præterquam ubi Syriae confinia attingit, nec nisi Casio monte nobilis. (Plin. lib. v, cap. 11.)

ἀ'ρόν πεσόντας· θεῖν δλουμένοσ, ἐς οἷν νῦν δρᾶται A stinianus post victoriam, partim ut illos ulcisceretur, partim ut de eorum coacervata cæde Deum placaret, templum id ab ipsis fundamentis excitatum, ad eam quæ nunc cernitur amplitudinem perduxit.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ'.

Τὰ κατὰ Βανδύλουσ· καὶ περὶ Ὀνωρίχου καὶ τῶν τότε μαρτυρησάντων· καὶ Καθαῶν του Μανουσιῶν οἶου ὑπὲρ ἡμῶν ἐπραξεν.

Ὁ δ' αὐτὸς Προκόπιος καὶ τὰ κατὰ Βανδύλουσ γνόμμενα Βελισσαρίῳ εὐφρῶσ λίαν διέρχεται, ἄξια μνήμη σῶζεσθαι. Ἐπὶ γὰρ Ἀρκαδίου καὶ Ὀνωρίου, ὡσ εἴρηται, Οὐάνδου μετὰ του σφῶν βίγδσ Γογγιδίσκλου τὴν Σπανῶν χῶραν καταλαβόντες, ἔκειθεν δ' ἐς Λιβύην τὴν πρὸς Ἑσπέραν ἐλθόντες, ἐν κατασχέσει ταύτης ἐγένοντο. Γογγιδίσκλου δὲ τέλει χρησαμένου του βίου, Γόνθωρσ καὶ Γιζέριχσ· οἱ παῖδεσ τὴν ἀρχὴν διεδέχοντο. Θατέρου δὲ του Γόνθωρσ τελευτήσαντοσ, εἰσ μόνον Γιζέριχον ἢ πᾶσα τῶν Οὐανδύλων μετέβαινε βασιλεία· δσ τὴν Καρταγέναν τῶν Ἀφρῶν προκαθημένην πόλιν βασιλεῖον ποιησάμενοσ, ἔπειτα καὶ Ῥώμην εἶλεν ἐτη ἐννέξ πρὸς τριάκοντα ἡγησάμενοσ. Καταλιμπάνει δὲ πιδᾶ Ὀνωρίχον, δσ τῆσ Ἀρείου θρησκείασ ἀντιποιοῦμένοσ, ἀπανθρώπωσ τοῖσ ἐν Λιβύῃ Χριστιανούσ ἐκολάζατο, οἱ τῆσ ἐν Νικαίᾳ γεννικῶσ ὑπερίσαντο, βιαζόμενοσ τὰ Ἀρείου πρεσβεύειν· οἱσ μὴ ἐθέλουσ· πεῖθεσθαι, μυρία ἐπήγεσ κολάζεισ, πυρὶ καὶ ὕδατι καὶ ἄλλαισ· πικροτάταισ· ἰδέαισ θανάτων του ζῆν ἀπαλλάττειν. Ἦσαν δὲ ὧν καὶ τὰσ γλώσασσασ περιεῖλε μαχαίρα, οὖσ φησ καὶ Προκόπιουσ ἀνὰ τὴν βασιλείωσ· πόλιν ἤκοντασ κατιδεῖν, καὶ διομιλούμένοσ· ἐντυχῆν ἔκεινοισ, Ἰσα τοῖσ μὴδὲν πεπονθόσι διαφθεγγόμενοισ. Ὡν αἱ μὲν γλώσασσασ κεκαρμέναι καὶ κάτωθεν του φάρυγγοσ ἦσαν· ἢ γε μὴν φωνῆ οὕτωσ· εὐσήμωσ προῖετο ἐναρθροσ, ὡσ· θαῦμα καινῶν τοῖσ τε ὀρώσι καὶ ἀκούουσι εἶναι. Ὡν δὴ καὶ Ἰουστίνουσ ἐν τινι τῶν διατάξεων μνεῖαν ποιεῖται· τούτων, φησὶν ὁ Προκόπιουσ, καὶ δύο πολλῶ ἔπειτα ὕστερον ὀλισθῶ περιπεσόντεσ, καὶ γυναιξὶν ἑμιλήσαντεσ, δὲ λέγειν πᾶμπαν ἀφήρηνται· τῆσ μαρτυρικῆσ χάριτοσ· μηκέτι περιμνεῖν, ἀλλ' ἀφιστάσθαι θελησάσθεσ τῆ ἔκτροπῆ. Διηγέεται δὲ τι καὶ ἕτερον ὀξιάγαστον ὁ θεὸσ κατ' ἔκεινο καιροῦ ἐπραττεν, ἐν ἀνδράσιν οὐδαμῶσ μὲν τὰ ἡμέτερα θρησκεύειν εἰδῶσιν, οὐαὶ γε μὴν δρᾶν κατ' ἔκεινο ἡρημένοισ· κατιροῦ. Ἰστορεῖ γὰρ τινὰ Καθαῶν ἡγούμενον Μανουσιῶν τῶν ἀμφὶ Τρίπολιν· οὔτοσ τοιγαροῦν Καθαῶν (τοῖσ ἔκεινοσ δὲ χρῆσασθαι βήμασιν ἀστέλωσ μάλα διγγομένοσ), ἔπειδὴ ἐσ αὐτὸν στρατεύεσθαι Βανδύλουσ· ἐπέθετο, τοιαδέ ἐπολεῖ. Πρῶτα μὲν τοῖσ ὑπηκόοισ ἐπήγγελλεν, ἀδικίασ τε πάσθεσ καὶ βρωσείωσ εἰσ τρυφῆν ἀγούσθεσ, καὶ πάντων μάλιστα γυναικῶν ξυνοστίασ ἀπέχεσθαι· χρακῶματάσ τε δύο πηξάμενοσ, ἐν θατέρῳ μὲν αὐτῶσ σὺν πᾶσιν ἐστρατοπεδεύαστο τοῖσ ἀνδρόσιν· ἐν μὲν δὴ τῶ ἑτέρῳ τὰσ γυναικασ καθέρεσ· ὀνάτων δὲ τὴν ζῆμῖαν ἡπειλησεν ἔτε-

CAPUT XI.

Res Vandalorum. De Honoricho et ejus temporis martyribus. De Cabaone Mauro, et quid pro Christianis egerit.

Item Procopius res Belisarii Vandalicas cognitu dignas mirifice admodum exsequitur. Arcadio namque et Honorio imperantibus, sicuti supra dictum est, Vandali et Alani cum rege suo Gongidisclo Hispania occupata, inde in Libyam occidentalem transierunt, eandemque possederunt. Gongidisclo ubi fati concessit, Gontharis et Genzerichus filii ejus in regno successerunt. Altero porro ex his, Gonthari scilicet mortuo, ad unum Genzerichum summa rerum Vandalicarum pervenit. Hic Carthagine principe Afrorum urbe, sedem regiam constituit. Ac deinceps Romam quoque cepit; et mortuus est cum regnum undequadraginta annis obtinisset.

749 Reliquit autem is filium Honorichum (1), qui Arianam religionem propugnans, Christianos Nicæna decreta fortiter defendentes, in Libya crudeliter tractavit, Arianique opinionem profiteri cogit. Qui vero mandatis ejus parere nolent, eos innumeris affecit suppliciis, igni et aqua et aliis acerbissimis tormentorum generibus et vita tollens. Erant vero, quibus etiam lingua ferro rescidit, quos se Procopius, cum Constantinopolim venissent, vidisse ait, atque per colloquium convenisse, haud aliter, quam qui nihil tale passi essent, verbi facientes. Horum linguæ ex ipso usque guttore excisæ erant: vocem autem tam claram et articulatam edebant, ut miraculum novum spectantibus atque audientibus exhiberent. Meminit quoque eorum in quadam constitutione Justinus (2). Ex his, Procopius inquit, aliquanto post duo quod lubricitate lapsi essent, et rem cum feminis habuissent, vocem prorsus amisissent, martyrii gratia amplius apud eos manere nolente, sed propter illorum degenerationem ab eis desciscente. Recenset præterea aliud quoque admiratione dignum, quod Deus eo ipso tempore fecit, in hominibus, non illis quidem sacris nostris initiatis, sed qui tamen tum quæ sancta essent facere delegissent. Scribit namque de Cabaone quodam Maurusiorum, eorum qui circa Tripolim sunt, duce. Cabaones igitur iste (illius enim qui hæc perquam luculenter commemorat, verbis utar) postquam Vanalobus bellum adversum se movere audivit, hæc fecit. Primum civibus subditisque suis præcepit, ut ab iniquitate omni et cibo qui ad delicias faceret, abessent, omniumque maxime se a congressu mulierum abstinere: et binis castris positus, in alteris quidem ipse cum viris in armis fuit, in alteris autem mulieres inclu-

(1) Honorichus persecutor Catholicorum plus quam 551 episcopos orthodoxos solam exsilio causa

vertere cogit. (Diac)

(2) L. d. c. ut sup.

sit, mortis supplicium minatus, si quis seminarum vallum ingressus esset. Sub hæc exploratoribus Carthaginem missis mandavit, ubi Vandali in expeditione militari in templum Christianorum aliquod per injuriam contumeliose quidquam facerent, ut ipsi quidem, ea quæ fierent, spectarent: postquam autem Vandali ex eo loco decessissent, diversa et contraria omnia in delubrum id, **750** unde illi abiissent, facerent. Illud etiam eum dixisse ferunt, se quidem Deum quem Christiani colerent, ignorare; consentaneum vero et per esse, siquidem, quod diceretur, fortis potensque esset, ut cum contemptores numinis sui ulcisceretur, tum cultores tueretur. Itaque speculatores, postquam Carthaginem venerunt, per otium ibi quievire, Vandalorum apparatus belli spectantes. Ubi vero exercitus eorum Tripolim versus iret, viliori habitu sumpto, subsecuti sunt. Porro Vandali die primo in Christianorum templis manserunt, et inductis in ea equis et jumentis aliis, nihil de injuria contumeliasque aliqua reliqui quidquam fecere. Et lascivia libidineque sua usi, sacerdotibus quos arripuissent, colaphos impegerunt, et plagis multis in tergo affecerunt, subservireque eos sibi coegerunt. Postquam vero celerrime inde discesserunt, Cabaonis exploratores, quæ ipsis mandata erant, fecere. Tempa namque confestim repurgarunt, et purgamentis aliisque rebus, quæ ibi minus sancte positæ erant, cum cura et diligentia ejectis, rite omnia dispo-suere, lucernas omnes incendere, sacerdotes veneratione ingenti coluere, et humanitate alia omni persecuti sunt. Argentum quoque mendicis, qui circum sacras ædes considebant, dederunt. Hoc pacto illi Vandalorum copias sunt secuti. Et ab eo tempore in profectioe et itinere toto Vandali ad hunc ipsum modum peccarunt. Speculatores vero peccatum eorum correxerunt. Sedenim cum Vandali jam non longe ab eo quem petebant loco abessent, prævertentes eos exploratores, Cabaoni omnia ea quæ et Vandali et ipsi in Christianorum templis fecissent, retulerunt, atque hostes jam prope adessee renuntiarunt. Quibus ille rebus cognitis, pugna cum illis est congressus. In eo certamine multi Vandali, sicut ipse inquit, interfecti sunt, multi ab hostibus capti, pauci sane ex eo exercitu domum reversi sunt. Hæc Trasamundo (1) Vandalo a Maurusiis acciderunt: qui non multo post vitam finit, cum viginti et septem annis Vandalorum genti præfuisse: ante hunc autem Gundamus (2) Honorichi filius, Genzerichi autem nepos, duodecim, Honorichus vero octo annos regnum administravit. **751** Trasamundus (3) iste eximia forma, animique magni vir, ad Theuderichum Gothorum regem

(1) Trasamundus Vandalus orthodoxorum hostis acerrimus, in Africa 220 episcopus in Sardiniam relegavit, quibus Symmachus Rom. antistes eleemosynam quotidianam submitit (Diacon.)

(2) Gandamum alii *Gandabyndum* vocant, crudelium Catholicorum persecutorem.

(3) Trasamundus decessurus Hilderichum, quem

σθαι, εἴ τις ἐπὶ τὸ τῶν γυναικῶν χαράκωμα τοι. Μετὰ δὲ πέμψας εἰς Καρχηδόνα κατασκόπους ἐπέταττε τάδε. Ἐπειδὴν οἱ Βανδῖλοι ἐπὶ τὴν στρατείαν βαδίζοντες ἐς τινα νεῶν ὑβρίσων ἦν οἱ Χριστιανοὶ σέβονται, αὐτοὺς μὲν ἐφορᾶν τὰ γινόμενα· ἂν δὲ οἱ Βανδῖλοι τὸ χωρίον ἀμείψωσι, πάντα ποιεῖν τὴναντίαι εἰς τὸ ἰερὸν, ἐξ οὗ δ' ἂν ἐκείνοι βαδίσαντες οὐκ ὄνται. Ἐπειπεῖν δὲ αὐτῶν καὶ τοῦτό φασιν, ὡς ἄγνοοί μὲν τὸν Θεὸν ἦν οἱ Χριστιανοὶ σέβονται· εἰκὸς δὲ αὐτῶν φησὶν, εἰ περὶ ἰσχυρὸς ἐστίν, ὡς λέγεται, τίσασθαι μὲν τοὺς ὑβρίζοντας, ἀμῦναι δὲ τοῖς θεραπεύουσιν. Οἱ μὲν οὖν κατάσκοποι ἐς Καρχηδόνα ἐλθόντες ἐσχολάζον, τὴν παρασκευὴν τῶν Βανδύλων θεώμενοι. Ἐπειδὴ δὲ τὸ στράτευμα τὴν Τρίπολιν ἤεσαν, σχήματα περιδεθλημένοι ταπεινὰ ἐποιεῖντο. Οἱ δὲ Βανδῖλοι ὡς ἡμέρα τῇ πρώτῃ ἠύλισαντο ἐς τοὺς νεῶς τῶν Χριστιανῶν, τοὺς τε ἵππους τὰ τε ἄλλα ζῶα ἐταγαγόντες, ὑβρίως τε οὐδεμιᾶ ἀπελείποντο, καὶ αὐτοὶ ἀκολασίᾳ τῇ σφετέρῃ ἐκρήσαντο. Τοὺς τε ἱερεῖς οὗς λάθοιεν, ἐβρόπιζόν τε, καὶ ζαίνοντες κατὰ τοῦ νότου πολλὰς, ὑπηρετεῖν σφίσι ἐνάγκαζον. Ἐπειδὴ δὲ τάχιστα ἐνθένδε ἀπηλλάγησαν, ἐποίησαν οἱ τοῦ Καθαῶνου κατάσκοποι, ὅσα αὐτοῖς ἐπετέτακτο. Τὰ τε γὰρ ἱερὰ καθήρουν αὐτίκα· τὴν τε κόπρον καὶ εἰ τι ἄλλο οὐχ ὀσίως ἐπέκειτο οὖν ἐπιμελεῖα ἀφελόμενοι, καλῶς διετίθηον· τὰ τε λύχνα ἔκαιον ἅπαντα, καὶ τοὺς ἱερεῖς αἰδοὶ τῇ πολλῇ προσεκύνησαν, καὶ τῇ ἄλλῃ φιλοφροσύνῃ ἠσπάζαντο· ἀργύριά τε τοῖς πτωχοῖς δόντες, οἱ ἄμφι τὰ ἱερὰ ταῦτα ἐκάθηοντο. Οὕτω δὲ τῇ Βανδύλων στρατείᾳ ἐποιεῖντο· καὶ ἀπὸ τούτου κατὰ τὴν ὁδὸν σύμματα οἱ Βανδῖλοι κατὰ ταῦτα ἡμάρτανον, καὶ οἱ κατάσκοποι ἐθεράπευον. Ἐπειδὴ δὲ ἀγχοῦ εἶσθαι ἐμελλον, προτερήσαντες οἱ κατάσκοποι, ἀγγέλλουσι τῷ Καθαῶνι ὅσα Βανδύλοις τε καὶ σφίσι ἐς τὰ Χριστιανῶν ἱερὰ εἰργαστο, καὶ ἄγγυς που οἱ πολέμιοι εἴεν· ὁ δὲ ἀκούσας, ἐς τὴν ξυμβολὴν καθίστατο. Οἱ μὲν οὖν πολλοὶ, ὡς φησὶν, Βανδύλων διεφθάρσαν· εἰσι δὲ οἱ καὶ ὑπὸ τοῖς πολεμίοις ἐγένοντο· ὀλίγοι τε κομιδῇ ἐκ τοῦ στρατοῦ τούτου ἐπ' οἴκου ἀπεκομίσθησαν. Ταῦτα μὲν Τρίσαμουνδῷ παθεῖν τῷ Βανδύλῳ ὑπὸ Μανουσίου ἐγένετο· οὗ πολλῶν δὲ ὑστερον ἐτελεύτα τὸν βίον, ἑπτὰ καὶ εἴκοσιν ἔνιαυτοὺς τοῦ Βανδύλων ἔθνους ἡγεμονεύσας. Πρὸ δὲ τούτου, Γούνδαμος Ὀνωρίχου παῖς, ἐκγονὸς δὲ Γιζερύχου· ὧν ὁ μὲν δώδεκα ἔτη, ὀκτὼ δὲ Ὀνωρίχος ἤρξεν· Τρασαμουνδος δὲ ἀνὴρ εἰδους εὖ ἔχων καὶ μεγαλόψυχος, πρὸς Θευδέριχον ἐπέμπε βασιλεῖα τῶν Γόθων, Ἀμαλασούνθαν ἀδελφὴν αὐτοῦ πρὸς γάμον λαθεῖν. Ὁ δὲ δίδωσι καὶ χιλίῳ; Γόθων ὑπασπιστάς, καὶ ἑτέρας πέντε χιλιάδας δορυφόρων τάξιν πληροῦντας. Τούτου δὲ τελευτήσαντος, Ἰλδέριχος ὁ Ὀνωρίχου τοῦ Γιζερύχου παῖδος, ἐβασίλευσαν, ἀνὴρ πρῶτος καὶ

alii Childerichum appellant, sacramento jurisjurandi obstrinxit, ne Catholicis unquam saveret: nam propensum eum ad illos complectendos esse animadverterat. At ipse regno positus, episcopus orthodoxos ab exilio revocavit, eisque ecclesias reformandas demandavit. Quæ res ei apud Vanuolos Arianos fraudi fuit. (Diac.)

Χριστιανοίς ἤμισα χαλεπός, οὐδαμῶς δὲ καὶ πρὸς μάχας βλάβως ἐρεθίζόμενος. Προσῆκων δὲ τις ἐκείνῳ γένει Γελλίμερ βνομα ἐπιθέμενος τυραννιοί, Ἰλδέριχον τῆς ἀρχῆς· ἐξίστα, ἔτη ἐπὶ βασιλεύσαντα. Δεινός δ' ἐπιθέσθαι πράγμασιν ὦν, τὸ τῶν Γόθων γένος διέφθειρεν.

Christianis minime gravis, et qui laudquaquam facile ad bellum movendum excitaretur. Gelimer autem quidam genere ei propinquus, tyrannidi incumbens, Hilderichum, postquam septem annis regnasset, regno exuit. Is quod ad res gerendas

A legationem, Amalasintham sororem ejus in matrimonium sibi petens, misit. Ille vero mille quoque dedit armatos, atque insuper quinque alia virorum millia, quæ satellitum ordinem implerent. Hoc autem defuncto, Hilderichus Honorichi ex Genzericho prognati filius regnavit, vir mitis, et

facile ad bellum movendum excitaretur. Gelimer autem quidam genere ei propinquus, tyrannidi incumbens, Hilderichum, postquam septem annis regnasset, regno exuit. Is quod ad res gerendas industrius esset, Gotthorum gentem attrivit.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Ὡς Βελισσάριος Βανδύλους νικήσας, θρίαμβον μέγιστον ἐν τῇ Κωνσταντινου κατήγε· καὶ περὶ τοῦ ἀγίου μάρτυρος Κυπριανοῦ· καὶ περὶ τοῦ Μαιφρουσίων γένους ὄθεν ἦν.

Καὶ τοίνυν Ἰουστινιανός, φειδοὶ τῶν ἐκείσε κακῶς πασχόντων Χριστιανῶν, στρατιὰν ἤγειρεν· ὑποθήκαις δ' Ἰωάννου, ὃς ὑπαρχὸς καθίστατο τῆς αὐτῆς, ἀπετρέπετο τοῦ βουλευμάτος. Ὅναρ δ' ἐπιστᾶν αὐτῷ, διεκαλύετο μὴ πρὸς τὴν ἐγχείρησιν ἀποκνεῖν· τὸ γὰρ Χριστιανοὺς ἀμύνειν ὑπὸ χεῖρα τῶν Βανδύλων ποιήσεν ἔλεγε. Φρονήματος δ' ἐντεθεὶν ὑποπλησθεῖς, ἀμφὶ θεινὴς τροπῆς, Βελισσάριον ἐπεμπε, τὸν κατὰ Καρχηδόνας πόλεμον αὐτῷ ἐγχειρίσας. Ἐς ἀκτὴν δὲ τῆς στρατηγίδος προσσχούσης νεῶς, ἣ πρὸ τῶν βασιλείων ἐστὶ, τοῦ τῆς πόλεως ἱερέως· Ἐπιφανίου τὴν ἀνήκουσταν προσιπόντος· εὐχὴν, καὶ τινὰς τῶν στρατιωτῶν ἄρτι βαπτίσαντος, καὶ τῇ στρατηγίδι ἐπιθιδάσαντος. Ἠγγέλλετο δὲ τῷ βασιλεὶ καὶ τὰ κατὰ τὸν μάρτυρα Κυπριανόν, οὗ λόγου μόνον, ἀλλὰ καὶ μνήμης ἄξια· περὶ ὧν καὶ ταῦτα πρὸς λέξιν λέγει Προκόπιος· Κυπριανὸν ἁγίου ἄνδρα μάλιστα πάντων Καρχηδόνοι σέβονται· καὶ αὐτῷ νεῶν τινὰς λόγου πολλοῦ ἄξιον ἰδρυσάμενοι πρὸ τῆς πόλεως περὶ τὴν τῆς θαλάσσης ἡῖνα τά τε ἄλλα ἐξοσιῶνται, καὶ ἀγούσιν ἐνιαύσιον ἑορτὴν, ἣν δὴ Κυπριανὰ καλοῦσι· καὶ ἀπ' αὐτοῦ τὴν χειμῶνα οἱ ναῦται, οὗ ἐγὼ ἄρτιως ἐμνήσθην, ὁμωνύμως τῇ πανηγύρει προσσχορεύειν εἰώθασιν· ἐπεὶ ἐς τὸν κληρὸν ἐπισκῆπτειν φιλεῖ, ἐφ' οὗ ταύτην οἱ Λίβυες ἔγειν ἕσασθαι τὴν ἑορτὴν νομομίκασι. Τοῦτον οἱ Βανδύλοι τὴν νεῶν, Ὑνωρίχου βασιλεύοντος, τοὺς Χριστιανοὺς βιασάμενοι ἀφείλοντο· ἔνθεν δὲ σὺν πολλῇ ἀτιμίᾳ τοὺς ἱερέας ἐξέλασαντες, καὶ τὸ λοιπὸν, ἄτε προσῆκοντα Ἀρειανοὺς ἐπηνώρθουν. Ἀσχάλλουσι δὲ διὰ ταῦτα καὶ διαπονούμενοι τοῖς Λίβυσι, πλλάκις φασὶ τὸν Κυπριανὸν ἄναρ ἐπισκῆψαντα φάναί, ἀμφ' αὐτῶν μεριμνᾶν τοὺς Χριστιανοὺς ἤμισα εἶναι· αὐτὸν γὰρ προϊόντος τοῦ χρόνου, τιμωρὸν ἕσασθαι, καὶ κατανεῖσαι τὴν πρόβρῃσιν ἐς τοὺς Βελισσαρίου χρόνους, Καρχηδόνας ὑπὸ Βελισσαρίῳ στρατηγῷ Ῥωμαίων κατηκόου γενομένης· μετὰ πέμπτου καὶ ἐννεηκοστῆν ἔτος τῆς ἀφαιρέσεως· Βανδύλων μὲν πιντάπασιν ἐκπολεμηθέντων, καὶ τῆς Ἀρειανῶν ὀδῆς τελίως ἐκ τῆς Λιβύων γῆς ἀπαληλαμένης· Χριστιανῶν δὲ τοὺς οἰκείους νεῶς ἀπειληφότων κατὰ τὴν Κυπριανοῦ τοῦ μάρτυρος πρόβρῃσιν. Πρὸς δὲ ταῦτοις καὶ ταῦτα ἱστορήσεν· Τοὺς Βανδύλους κα-

CAPUT XII.

Ut Belisarius, Vandalis devictis, triumphum maximum Constantinopoli egerit. Et de sancto martyre Cypriano. Item de Maurorum gente atque origine ejus.

B Verum enimvero Justinianus Christianos, qui ibi ita affligebantur, miseratus, exercitum coegit. Sug-gestione vero Joannis præfecti prætorio, consilium expeditionis ejus movendæ mutavit. In somniis porro mandatam accepit, ne a cæpto desisteret. Vindictam enim Christianorum a Vandalis victoriam reportaturam esse, ei dictum est. Itaque magno animo concepto, circiter æstivum solstitium Belisarium ad bellum Carthaginense conficiendum misit. Atque ubi prætoria navis ad littus, quod ad imperialem domum est, constitit, et urbis episcopus Epiphanius, pro eo atque par est, preces solemnes dixit, quosdam etiam milites recens baptizavit, atque in prætoriam navim Belissarium produxit. imperatori res de Cypriano martyre, non oratione tantum, sed etiam memoria digna renuntiata est, qua de re Procopius hæc ad verbum refert: Cyprianum virum sanctum maxime omnium Carthaginenses venerantur eique templum magnificum pro urbis mœnibus ad littus maris statuerunt. Atque præter cultus alios quos ei exhibent, festum quoque 752 anniversarium diem celebrant, quem diem Cypriana nominant. Et eodem, quo festum eum conventum, nomine, tempestatem quamdam procellosam appellare solent nautæ: quandoquidem in id tempus incidere consuevit, quo tempore Libyes festum hunc diem celebrandum semper lege statuerunt. Hoc templum Vandali sub Honoricho rege catholicis Christianis per vim ademptum evertere, ejectis inde cum multa contumelia sacerdotibus, et deinceps id, utpote Arianis commodum, restaurarunt. Cum autem vicem eam dolerent atque deplorarent Libyes, persæpe Cyprianum ferunt in somniis quibusdam apparentem dixisse: Christianos minime de se sollicitos esse debere: ipsum enim se tempore suo vindicem atque ultorem fore. Fam rem ut auspicatum omen imperator accepit. Et prædictio hæc oracularis in Belisarii tempora recte incidit, quo duce Carthago Romano imperio subjecta est, nonagesimo quinto anno, postquam templum id Christianis est ademptum. Eo bello Vandali omnino sunt expugnati, et Arianorum opinio ex Libya ejesta (1). Christiani

(1) Africa inter tres menses subacta. (Diacon.)

autem templa sua recuperarunt, juxta Cypriani A
martyris prædicationem. Ad hæc Procopius illa quo-
que memoriae posteritatis commendavit. Belisa-
rium, ubi de Vandalis victis tropæa statuisset, By-
zantium rediisse cum spoliis et bello captorum
hominum multitudine ingenti: in quibus et Geli-
mer illorum dux fuit. Triumphum egit Belisarius
in hippodromo: in quo cum alia multa admira-
tione digna, tum præcipue donaria ingenti vi pec-
uniarum æstimata, portata sunt: quæ donaria
Genzerichum antea diximus Romæ convassasse, cum
ibi in regiam receptus esset, et templa invasisset.
Quo tempore scilicet Eudoxia Valentiniani, qui
Occidentale gubernavit imperium, conjux, sub
Maximo tyranno, postquam simul et virum per eæ-
dem amisisset, et in castitatem ejus illusum esset, B
cum evocavit, ductum ei atque ingressum in urbem
Romanam pollicitâ. Ibi vero ille et Romanam
igni vastavit, et Eudoxiam cum duobus filiabus ad
Vandalos abduxit. 753 Eo ipso tempore una cum
aliis eximiis urbis ornamentis etiam donaria, quæ-
cunque Vespasiani filius Titus, captis Hierosoly-
mis, Romam pertulerat, et Salomon quondam Deo,
quem in primis coluit, dicaverat, Genzerichus ra-
puit. Quæ quidem omnia Justinianus, Christum
Deum nostrum mirifice honorans, Hierosolyma, ubi
prius quoque consecrata fuerant remisit. Dicit insu-
per idem Procopius Gelimerem (1) tum in hippo-
dromo, ubi imperator præsidens triumphi pompam
spectabat, humi profectum patria lingua illam So-
lomonis sententiam protulisse: *Vanitas vanitatum,*
omnia vanitas. Aliud quoque Procopius recenset,
quod nemo præter eum ex antiquis scriptoribus
memoriae prodidit, miraculi admirationem omnem
excedens. Dicit namque, Maurusios, occidentalem
Libyæ gentem, antiquitus Palæstina expulsos, in
occidentali ea Libyæ ora consedissee, eos vero esse,
quos Gergesæos sacræ Litteræ et Jebusæos vocant:
aliasque insuper gentes, quas Jesu Nave filius de-
victas domibus suis ejecit. Ilanc rem veram maxi-
me esse, vetusta quadam inscriptione confirmat,
quam se ille legisse testatur, Phœnicum composi-
tam litteris ad fontem quemdam, ubi duæ quoque
columnæ ex candido lapide excitatæ fuerint. Littera-
tum sculptura eo advenientibus hæc promulgaba-
t: « Nos sumus, qui a facie Jesu prædilonis filii
Nave profugimus. » Ac de his quidem ad hunc ille
modum scribit. Libya vero in potestatem Romano-
rum redacta, annua vectigalia, sicuti et antea, in
ærarium intulit. In eadem Libya Justinianus cen-
tum et quinquaginta oppida instaurasse dicitur,
quæ partim prorsus deleta, partim vetustate col-
lapsa fuerant. Ea vero magnificentissime restituit,
summopereque ornavit, privatis simul et publicis
structuris, mœnibus et diversis aliis ædificiis,
per quæ et urbes illustrantur, et divinum numen
maxime placatur, aquæ ductibus quoque, qui uti-

ατροπωσάμενος Βελιστάριος, ἔπειτα ἐς Βυζάντιον
ἄνεισι, τὰ τε λάφυρα καὶ τὸ τῶν ἀνδραπόδων ἐπα-
γόμενος πλῆθος· σὺν οἷς καὶ Γελίμερ ὁ τούτων ἦν
ἀρχηγός· καὶ θρίαμβος μὲν αὐτῷ κατὰ τὸν ἱππό-
δρομον ἐτελεῖτο· ἐν ᾧ γε πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα εἰσῆγε
θαύματος ἄξια, καὶ κειμήλια δὲ παμπόλλων χρημῆ-
των τιμώμενα, ἃ Γιζέριχον ἔραμεν ἱστορήσαντες
ἐκ Ῥώμης συλῆσαι, τῶν ἀνακτόρων ἔνδον γενόμε-
νον· ὀπηνίκα Εὐδοξία ἡ Βαλεντινιανοῦ γαμετή, ἡ
τῆς Ἑσπέρας διεῖπεν ἀρχὴν, ὑπὸ Μαξίμου τῷ
τυράνῳ τὸν τε ἄνδρα φόνῳ ἀποβαλλομένη, καὶ ἐς
τὴν σωφροσύνην περιῦθρισθεῖσα, μετεστειλατο τὸν
Γιζέριχον, εἰσητήν οἱ γενέσθαι καὶ τὴν ἐς Ῥώμην
εἰσδὸν ἐγγυσησμένη· ὅτε δὴ καὶ τὴν Ῥώμην ἀνα-
λώσας πυρὶ, τὴν Εὐδοξίαν σύναμα ταῖς τριῶν θυ-
γατρῶν ἐς Βανδύλου ἀπήγαγεν. Τότε δὴ, τότε σὺν
τοῖς ἄλλοις ἐξαιτίοις τῆς πόλεως, καὶ ὅσα ὁ Οὐσεπ-
σιανοῦ υἱὸς Τίτος, ἐξανδραποδισάμενος τὰ Ἱερουσό-
λυμα, εἰς Ῥώμην ἤγαγεν ἀναθήματα, ἃ Σολομῶν ὁ
πάλαι Θεὸν ἐξοιστούμενος· ἀντίθει, ἔσχε λαβῶν. Ἄπερ
ἅπαντα Ἰουστινιανὸς, διαφερόντως· Χριστὸν τὸν Θεὸν
ἡμῶν γεραίρων, εἰς Ἱερουσόλυμα πάλιν ἀνέπεμψεν,
ἔδου δὴ καὶ πρότερον ἀνετέθεισαν· φησὶ δὲ τότε
Γελίμερα ὁ Προκόπιος κατὰ γῆς ἐβδόμενον, ἐπὶ
τὸν ἱππόδρομον τοῦ βσιλιεύς προκαθημένου, καὶ τὰ
δρώμενα θεωμένου, τῇ πατρίᾳ γλώσσει τὸ Σολο-
μῶντειον ἐκεῖνο εἰπεῖν· *Ματαιότης ματαιότητων,*
τὰ πάντα ματαιότης. Καὶ ἕτερον δὲ φησιν ὁ Προ-
κόπιος, ὃ μὴ τις ἄλλος τῶν τὰ ἀρχαῖα συγγεγρα-
φότων ἱστορῆσε, πᾶσαν ὑπερβολὴν τερατοῦ ἐκ-
βαίνον. Λέγει τοίνυν ὡς οἱ Μαυρούσιοι τὸ Λιβύων
τῶν πρὸς ἑσπέραν ἔθνος, πάλαι ποτὲ τῆς Παλαι-
στίνης ἀπαναστάντες, ἐς τὰ προσέτετρα τῆς Λιβύης
κατέκησαν· τοὺτους δ' εἶναι, οὓς Γεργεσαίους ὁ
ιερός λόγος φησὶ, καὶ Ἱεβουσαίους· καὶ τὰ λοιπὰ
τῶν ἔθνων, ὅσα δὴ ὁ τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦς καταπολε-
μήσας, ἐποίησεν ἀνάστατα· καὶ πιστοῦται τὸν λόγον
ἀληθῆ τὰ μάλα τυγχάνειν, ἐξ ἀρχαίου τινὸς ἐπι-
γράμματος, ὃ δὴ καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος ἀνεγνωκέναι
φησὶ, Φοινίκων συγκεῖμενον γράμμασιν· ἀγχίστα
δὲ κρήνης εἶναι τοῦτ' ἄν τις, ἐνθα δὴ καὶ δύο στή-
λαι ἐγείρονται λίθου πεποιημένοι λευκοῦ, τὰς
γλύμμασι γραμμάτων τοῖς ἐκεῖσε δὴ φοιτῶσι διασ-
φοῦσαι· « Ἡμεῖς ἔσμεν οἱ φυγόντες ἀπὸ προσώπου
D Ἰησοῦ τοῦ ληστοῦ υἱοῦ Ναυῆ. » Καὶ περὶ μὲν τού-
των ὡς διεξείσει. Τῆς δὲ Λιβύης οὕτω Ῥωμαῖοις
ὑπὸ χεῖρα γεγεννημένης, φόροι ἐπέτειοι ὡσπερ καὶ
πρῶτον εἰσῆγοντο. Φασὶ δὲ Ἰουστινιανὸν ἀνὰ τὴν Λι-
βύων ἔθνος πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ἄστη περιποιή-
σασθαι· τὰ μὲν μηδαμῶς ὄντα, τὰ δὲ καὶ τῷ χρόνῳ
διάρρύνετα, πρὸς τὸ μεγαλοπρεπέστερον κινεῖσθαι
μενον· ἐς ὑπερβολὴν τε καλλωπίσαι, ἰδίαις τε ἅμα
καὶ δημοσίαις καταγωγαῖς, τειχῶν τε περιβάλλειν,
καὶ ἄλλαις ποικίλαις οἰκοδομαῖς, δι' ὧν πόλεις τε
διαφαίνονται, καὶ τὸ Θεῖον μάλα ἰλάσεται· εἰσα-
γωγαῖς τε ὀδάτων, χρεῖαν τε ἅμα καὶ κάλλος ἀπο-
πληροῦντων τῇ πόλει· τῶν μὲν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς

(1) Justinianus Gelimeri loca quædam in Gallia habitanda tribuit. (Diacon.)

εἰσαχθέντων μὴ πρότερον ὄντων, τῶν δὲ ὄντων μὲν A καὶ διαβρύνεσθαι, τότε δὲ πρὸς τὴν ἀρχαίαν τάξιν ἐπαναχθέντων.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

*Περὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ Βελισσαρίῳ καὶ Ναρσῇ δια-
πεπραγμένων· καὶ περὶ τῆς διαφόρου ἀλώ-
σεως Ῥώμης καὶ Σιλδερίου καὶ Βιγγιλίου τῶν
ἐπισκόπων. Ἐτι δὲ καὶ περὶ τῶν τότε Χρι-
στιανισάντων ἔθνων, καὶ τῆς Ναρσοῦ τοῦ
στρατηγοῦ στρατηγίας τε ὁμοῦ καὶ θεοφιλίας.*

Ἄ δ' οὖν καὶ κατὰ τὴν Ἰταλίαν ἐπράχθη, καὶ ταῦτα διέλω, Προκοπίου καὶ ταῦτα καθιστορήσαν-
τος. Ἐπεὶ γὰρ Ὀνώριχος, ὡς ἐν τοῖς ἐμπροσθεν
δεδηγήται, Ῥώμην ἐλὼν, Ὀδοάκρον τὸν ἐκεῖ τυ-
ραννοῦντα ἱφάνειεν, ἡγησάμενός τε τῶν Ῥωμαίων
τὸν βίον ἀπέλιπεν· Ἀμαλασονθά, ἡ σύζυγος ἐκεῖ-
νου, τοῦ κοινοῦ παιδὸς Ἀσταλαρίχου τὴν ἐπιτροπὴν
μετήει. Ἀρβένωπὸν δ' ἔχουσα φρόνημα, τὰ τῆς
ἀρχῆς διωκεῖτο· καὶ τῶν πραγμάτων οὕτω πρί-
νοιαν ποιουμένη, Ἰουστινιανὸν πρῶτῃ ἐς τὸν κατὰ
τῶν Γόθων ἀνηρέθιστος πόλεμον. Καὶ γὰρ ἐπιβου-
λῆς κατ' αὐτῆς γενομένης, πρέσβεις βασιλεῖς ἐπεμ-
πεν. Ἀλλὰ καὶ τοῦ παιδὸς Ἀσταλαρίχου ἔτι ἐν
ἀπαλῇ τῇ ἡλικίᾳ θανόντος, Θεουδάτος Θεουδερίχῳ
προσῆκων γένει, τὴν τῆς Ἐσπέρας ἀρχὴν περιβί-
λεται· ὅς ἐπειδὴ Βελισσαρίου βασιλεῦς, πρὸς Ἐσπέ-
ραν ἔπεμψε, τῆς ἀρχῆς παραχωρῶν ἑωρᾶτο, περὶ
λόγου· μᾶλλον ἔχων σχολὴν, ἥμιστος δὲ περὶ τὰ πο-
λέμια ἔμπειρος ὢν· Οὐίτιγιδος τῶν κατὰ τὴν
Ἐσπέραν δυνάμειον ἡγησαμένου. Ὡς δὲ τῆς Ἰτα-
λῶν ἐπέθη ὁ Βελισσαρίου, ὁ μὲν Οὐίτιγος τὴν Ῥώ-
μην καταλιπὼν, ᾤχετο. Ὁ δὲ τῆ Ῥώμῃ προσεγγί-
σας, παρὰ τῶν ἐνδοθεν εἰσεδέχθη, ὅλας τὰς θύρας,
πρὸς δὲ καὶ τὰς καρδίας αὐτῶ διαπετασάντων Ῥω-
μαίων· μάλιστα δὲ Σιλδερίου τοῦ τὸν θρόνον αὐτῆς
πρυτανεύοντος, εἰσηγησαμένου τὴν πρᾶξιν, πέμ-
ψαντος Φειδόλιον ὃς παρέδρε; Ἀσταλαρίχῳ ἐγένετο.
Καὶ μάχης ἀνευ ἢ τῆ Ῥώμῃ αὐθις ὑπὸ Ῥωμαίων
ἐγένετο, ἐξήκοντα ἔτεσιν ὑστερον, ἐνάτῃ Ἀπελλαίου
μηνοῦ, ὃς πρὸς Ῥωμαίων Δεκέμβριος ὀνομάζεται,
ἔτει ἑνδεκάτῃ τῆς ἀρχῆς Ἰουστινιανοῦ. Καὶ τοῦτο
δὲ Προκόπιος ἀνεγράφει· ὡς τῶν Γόθων ἔπειτα
τὴν Ῥώμην πολιορκούντων, ὑπεβίβαν σχῶν ἐς Σιλδέ-
ριον τὸν τῆς πόλεως ἱερέα, τοῦτον μὲν εἰς Ἑλλάδα
μετόικιζεν, ἀρχιερέα δὲ Βιγγίλιον τῷ θρόνῳ καθί-
στη. Ἱστορεῖ δ' ὁ αὐτὸς Προκόπιος, ὅπ' ἐκείνον τὸν
χρόνον, ὡς Ἐρουλοὶ διαβάντες τὸν Ἰστρον, ὀπηνίκα
ἐπὶ τῶν οἰάκων τῆς ἀρχῆς ἦν Ἀναστασιος, ἐ; ὑστε-
ρον ἐκ Ἰουστινιανοῦ φιλοτιμῶς ἐκείνοισι διαταθέντος,
καὶ μεγάλῳσι χρήμασιν ἐκμελιξαμένου, ἀθρόον
πρὸς τὰ Χριστιανῶν μετεβάλλοντο ἦσθη, καὶ τὴν
δικταὴν ἡμερώτερον ἔσχεν. Πρὸς τοῦτοις τὴν ἐκ
Ῥώμης ἀνοδοῦ Βελισσαρίου ἐς Βυζάντιον ἀναγρά-
φει· καὶ ὡς τὸν Οὐίτιγιν οἶα τι ἀνδράποδον μετὰ
τῶν ἐκ Ῥώμης λαφύρων ἀνήγαγεν. Ὅπως τε τῶ-

(1) Amalasintham sive Himmelsuitham, alii si-
liam Theoderici fuisse scribunt, ut Diaconus. Supra
cap. 11. Amalasintha soror Theodotici Trasamun-

litatem simul et aemnitatem abunde civitatibus
afferrent. Eorum nonnulli ium primum, cum antea
non fuerint, constructi sunt: nonnulli vero cum
aliquando quidem fuerint, sed postea corruerint,
tum temporis ad pristinum reducti sunt statum.

CAPUT XIII.

*De rebus in Italia a Belisario et Narse gestis: et
varia Romanæ urbis per hostes occupatione. De
Silverio et Vigilio episcopis; item de eis genti-
bus, quæ Christianam suscepere fidem. Et de
Narsæ ducis imperatoris artibus, et erga Deum
pietate.*

754 Porro quæ in Italia quoque gesta sint, refe-
remus, quæ et ipsa Procopius in Historiam retulit.
Postquam enim Theuderichus, sicuti supra a nobis
dictum est, Romam recepit, et Odoacrum tyranni-
dem ibi exercentem sustulit, rerumque Romanarum
potitus decessit, Amalasintha uxor ejus (1), com-
munis filii Atalarichi tutelam suscepit, et regnum
virili animo administravit. Cæterum cum provide
rerum curam gereret, prima Justinianum ad bel-
lum adversus Gotthos sumendum excitavit. Cum
namque insidiis ab eis exposita esset, oratores ad
imperatorem misit. Sedenim filio Atalaricho in
tenera adhuc ætate extincto, Theudatus, Theude-
richum genere attingens, Occidentis imperium
sumpsit. Qui postquam Belisarium imperator in Oc-
cidentem misit, regno cedens litterarum doctrinis
magis quam rebus administrandis incubuit, ad res
bellicas tractandas minime idoneus. Copiis Occiden-
talibus tum Vittigis præfuit. Belisarius, ut Italiam
est ingressus, Vittigis quidem Roma relicta, inde
discessit: Belisarius vero urbi appropinquans, a
civibus est in eam receptus, fores omnes et corda
insuper ipsa Romanis ei patefacientibus: maxime
vero Silverio throno ejus presidente, eam rem
suadente atque procurante: qui ad Belisarium,
Fidelem, qui Atalarichi assessor et consiliarius
fuerat, legavit. Ita absque certamine Roma in di-
tionem Romanorum, post annum sexagesimum,
mense Decembri rediit, undecimo imperantis Jus-
tiniani anno. Scripsit et illud Procopius, ubi postea
Gotthi denuo Romam oppugnaverunt, Belisario
Silverium episcopum suspectum fuisse, quapropter
eum in Græciam transtulerit, Vigilio autem an-
tistiti thronum Ecclesiæ commiserit. Memoriam pro-
didit Procopius idem eisdem temporibus, cum
Anastasius imperium obtineret, Herulos Istrum
transiisse: atque eos postea universos liberaliter a
Justiniano tractatos, 755 et ingentibus pecuniis
allectos, Christianorum religionem suscepisse, et
vitam ad humanitatem mutasse. Ad hæc, Belisa-
rii reditum ex urbe Romana in urbem Constans-
tinopolitanam refert. Atque ut ille Vittigim, per-
inde atque mancipium quoddam, inter spolia Roma
secum duxerit: et ut Totilas (2) imperium Romæ
arripuerit, atque urbs ea rursus in potestatem
do Vandalo nupsit.

(2) Totilas ita flammis Romam vastavit, ut in ea
homines habitare non possent. Itaque terrarum

Gotthorum redierit. Deinde, ut Belisarius secundo in Italiani profectus, Romam rursum receperit : atque inde, Persico bello in Oriente orto, ab imperatore revocatus sit. Recenset quoque, Abasgotum Christianismum complexos esse, seque ad humaniorem vivendi morem composuisse. Et Justinianum imperatorem eunuchum gentis eorum Ephratam nomine ad eos misisse, qui prohiberet de cætero quæquam ea parte corporis qua viri sumus, apud eos ferro naturæ injuriam inferente privari. Si quidem plurimi qui in principum cubiculis versantur ministri, quos eunuchos sive cubicularios vocare solemus, ex gente ea erant. Tum vero etiam Justinianus Dei Genitrici templum in Abasgotum regione (1), pulchritudine atque amplitudine præstans ædificavit, sacerdotes ei attribuit, et alia quæ ad cultum divinum faciunt, rite constituit. Unde populo ei accidit, ut accuratissime Christianorum dogmate excerceretur. Scribit item quomodo populi Tanaim amnem accolentes (vocant autem loci ejus homines Tanaim, maximæ quoque paludis Mæotidis usque ad Euxinum pontum in longum excurrentem tractum) ad Justinianum legatos miserunt, ut episcopum illis daret, supplicantes : quorum ille precibus reipsa annuerit, et episcopum illis libenter miserit. Admodum vero terse illud etiam idem recenset, quomodo Gotthi Mæotidis accolæ, Justiniano imperium administrante, plurimas excursionses in Thraciam fecerint. Præterea, ut sævi terræmotus in Græcia fuerint, et Bœotia, atque Achaia, quæ sunt juxta sinum Crissæum oræ concussæ fuerint, loca plurima sub numerum minime cadentia, et urbes similiter in præceps ierint, et solo æquatæ sint, plerisque in locis terra submersa pessum ierit, atque alicubi quidem chasmata rursum coierint, alicubi vero hiatus perpetui ad hoc usque tempus permanserint. Quale quiddam etiam civitati 756 Ciliciæ Pompejopoli acciderit. Cum enim terra divisa urbem eam cum incolis omnibus universam absorbuisset, vox ex infima voragine exaudita est, hominum eis qui superstites circum ea loca relictii essent, supplicantium, ut se ærumna ea liberarent. Commemorat etiam, ut Narses eunuchus a Justiniano copiarum militarium dux electus, expeditionem in Italiam susceperit, ac Totilam vicerit, deinde vero et Teiam, et urbs Roma quintum capta sit. De Narse, qui familiariter cum eo vixere, illud perhibent : ita ipsum ex divino numine pependisse, atque id omnis generis pietate coluisse, et Virginem eandemque Dei Genitricem ita veneratam esse, ut illa manifesto ei apprensens, quando prælium committendum esset, præciperet : neque illum facile prius in aciem descendisse, quam tempus opportunum ab ea co-

habitaculum est facta, juxta prædictionem Domini, Apoc. xviii.

(1) Procopius *De bello Persico* libro secundo, ubi de Iberum finibus et monte Caucasio agit, Ilc

τιλας τὴν τῆς Ῥώμης ὄρχην περιέθετο· καὶ ὡς ὑπὲρ Γότθοις αὐθις ἐγεγονέη ἡ Ῥώμη· ἔπειτα καὶ ὡς δις ἐς Ἱταλίαν γενόμενος Βελισσάριος, τὴν Ῥώμην αὐθις αἰρεῖ· καὶ ὡς τοῦ Περσικοῦ πολέμου ἀνά τὴν Ἔω συνισταμένου, μετεστέλλετο ἐκεῖθεν πρὸς βασιλείως ὁ Βελισσάριος. Ἱστορεῖ δὲ καὶ Ἀβασγοῦς τὴνικαῦτα τὰ Χριστιανῶν ἐλέσθαι, καὶ πρὸς τὸ ἡμερώτερον τὴν διαίταν μεταρμόσασθαι· καὶ τινα δ' εὐνοῦχον, Εὐφρατῶν ὄνομα, ἐκ τοῦ γένους ἐκεῖνων σφίσι διαπέμψαι· ἀπαγορεύοντα μηδένα τοῦ λοιποῦ τῆς ἀρβένωπιᾶς στερεῖσθαι, σιδίρου καταδικάζοντος. Καὶ γὰρ οἱ πλείστοι τῶν ἐν τοῖς βρασιλικῶς διαπινοουμένων κοιτῶσιν, οὐς εὐνοῦχους ὀμίς καλεῖν, ἐκ τοῦ ἔθνους τούτου καθαστώτες ἦσαν. Τότε δὲ καὶ Ἰουστινιανὸς ἱερὸν τῆ Θεοτόκῃ ἐν τῇ Ἀβασγῶν δειμάμενος, κάλλει τε καὶ μεγέθει ἐξέχον, ἱερέας τε καὶ ἄλλα τῆς θρησκείας· καλῶς κατεστήσατο· ἐξ οὗ συνέβη κάκεινοις ἐς ἀκριβείαν τὰ τῶν Χριστιανῶν δόγματα ἐξασκῆσαι. Γράφει δὲ καὶ ὡς οἱ τὸν Τάναϊν προσοικοῦντες (Τάναϊν δὲ καλοῦσιν οἱ ἐπιχώριοι τὴν ἐκ τῆς μεγάλης λίμνης Μαιώτιδος ὅχρι δὲ ἐπὶ τὸν Εὐξείνιον πόντον ἐς ταναῶν διήκουσαν ἐκβολὴν) πέμψαντες Ἰουστινιανὸν δυσωποῦσιν, ἐπίσκοπον σφίσι ἐκπέμψαι· καὶ εὐθὺς τὸν Ἰουστινιανὸν ἐπιτελῆ τὴν δέησιν ἐξεργάσασθαι, καὶ ἱερέα ἡδέως αὐτοῖς ἐπιπέμψαι. Μάλα δὲ κομψῶς καὶ τοῦτο ὁ αὐτὸς ἀναγράφεται· ὡς Γότθοι τῶν ἐκ τῆς Μαιώτιδος περιόικων, ἐκδρομαὶ πλείστοι ἀνά τὴν Θράκην ἐγένοντο, Ἰουστινιανοῦ διέποντος τὴν ἀρχὴν· σεισμούς τε ἀγρίους ἀνά τὴν Ἑλλάδα γενέσθαι· εἰς Ἐσαχον δὲ τὴν τε Βοιωτίαν καὶ Ἀχαίαν καὶ τὰ ἀνά τὸν Κρῖσσαϊον κόλπον διασεισθῆναι. Χωρῖα τε πλείστα ἤκιστ' ἀριθμῶ ὑποκείσθαι δυνάμενα, καὶ πόλεις ὡσαύτως πρηνεῖς εἰς ἔδαφος ἐνεχθῆναι· βυθισθῆναι τε πολλαχόσε τὴν γῆν, καὶ ἐνιαχοῦ μὲν συνελθεῖν πάλιν τὰ χάσματα· ἔστι δ' ὅπου καὶ οὕτως ἐς χάος ἄπειρον ἄχρι τοῦ δεῦρο διαμεμενῆκασιν· οἷόν τι καὶ περὶ τὴν τῆς Κιλικίας Πομπητοῦπολιν συνέβη. Διασχούσης γὰρ τῆς γῆς καὶ ἀναφανδὸν τὴν πᾶσιν καταπίουσης, φωνὴ κάτωθεν ἐξηχεῖτο, τῶν ἀνθρώπων ἱκετευόντων τοὺς ὑπολειφθέντας, ἀπαλλάττειν τῆς συμφορᾶς. Διηγέται καὶ ὡς Ναρσῆς ὁ εὐνοῦχος εἰς τὴν Ἱταλῶν εἰσέβηλε χώραν, στρατηγὸς πρὸς Ἰουστινιανοῦ χειροτονηθεὶς· καὶ ὡς κατηγωνίσσατο Τώτιλαν, εἶτα δὲ καὶ Τεταν· καὶ ὡς Ῥώμη τὸ πέμπτον ἦδη ἔαλω. Φασὶ τοίνυν οἱ συγγενόμενοι τῷ Ναρσῆ, οὕτω τοῦ Θεοῦ ἐξέχεσθαι, καὶ ταῖς ἄλλαις εὐσεβείαις ἐξοσιῦσθαι, καὶ τὴν Παρθένον καὶ Θεοτόκον οὕτω γεραίρειν, ὡς καὶ ἀναφανδὸν ἐκείνην διαφανομένην ἔτε πολέμειν δέοι παρακαλεῖσθαι, καὶ μὴ προχείρως ἐπιβάλλειν ταῖς μάχαις, πρὶν ἐκεῖθεν τὸν κερὶν διαγνοῆ. Πολλὰ δὲ μέγιστα καὶ ἄλλα τῷ Ναρσῆ διεπράχθη, Βουσελίον καὶ Σιλδουάνδον καταπυλεμησαντι· καὶ τὰ μέγρις Ὀκσεανῶ τῆ Ῥωμαίων ὑπήκοα

gantes, inquit, cum aliæ multæ, tum Alani et Abasgi habitant. Insuper Zechi et post eos Hunni, qui et Saberi dicuntur. Qui postea populi Hungariam et Boiemiam occuparunt.

ποιησαμένῳ ἀρχῇ. Ἄ δὲ μάλιστα ὁ μετὰ Προκόπιον Ἀ γνωvisset. Plures insuper alias et maximas Narses res gessit, qui Buselinum (1) et Silduandum (2), bello vicerit, et regiones usque ad Oceanum omnes Romano imperio subdidit: quas res pctissimum post Procopium Agathias rhetor in litteras retulit.

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Ὡς Χοσρόης φθόνῳ διατακεῖς, τὰς σπονδίας λύσας τῇ Ῥωμαίων Ἐπεισι· καὶ περὶ τῆς ἀλώσεως Ἀντιοχείας καὶ τῶν ἄλλων.

Τῇ δὲ ἱστορίᾳ Προκόπιου καὶ τὰδε ἐμφέρεται, ὡς Χοσρόης διαγνοῦς τὰ τε ἐν Λιβύῃ καὶ Ἰταλίᾳ συνενεχθέντα τῇ Ῥωμαίων στρατηγίᾳ, πρὸς φθόνον ἐξάσιον ἤρθη· καὶ προφάσεις κατὰ Ῥωμαίων συμπλάττων, παρεσπονδῆσθαι ἔλεγε, καὶ τὴν συκκειμένην εἰρήνην λύεσθαι· καὶ τὰ μὲν πρῶτα Ἰουστινιανόν, πρέσβεις διαπεμφόμενον ἐς Χοσρόην, δηλοῦν, ὡς μὴ αἰτίαν τινὰ παρασχόμενον τὴν εἰς ἀπέραντον γενομένην εἰρήνην διαλύειν, μηδέ τινα λύμην τοῖς συμφωνηθεῖσιν ἐπαγαγεῖν· καὶ ἤτει ἐπὶ τοῖς ἀμφιλόγοις ἐξέτασιν, καὶ τρόπῳ τινὶ φιλικῷ τὰ ἐν μέσῳ ἐζήτει διατεθῆναι· τὸν δὲ ἴσαν ἀχθόμενον τῷ ἔνδοθεν ὑποσμούχοντι φθόνῳ, πρὸς μηδὲν εὐλογον ἀποκρίνασθαι· ἀθοροῖσάντα δὲ τὴν ὑπ' αὐτὸν στρατιάν πλειστον οὔσαν, τῇ Ῥωμαίων εἰσβαλεῖν, τρίτην ἐπὶ δεκάτῳ ἔτει Ἰουστινιανοῦ τὴν Ῥωμαίων ἀρχὴν διυθύνοντος. Συγγράφει τοίνυν, ὅπως ὁ Χοσρόης Σούρον τὴν πόλιν πρὸς Εὐφράτην κειμένην πολιορκήσας εἶλεν, ἕτερα μὲν συνθέμενος, ἕτερα δὲ πεπραχῶς· ἀνοσίως διατεθεῖς, ὡς ἀλογήσας μάλιστα τὰς συνθήκας, καὶ δόλῳ μᾶλλον ἢ νόμῳ πολέμου τζύρη ἐλών· καὶ ὅπως τὴν τε Βέρροϊαν ἐποίησε πυρκαυστον· καὶ ὡς ἐκείθεν εἰς Ἀντιόχειαν ἤκειν, Εὐφραμιέου τῷ θρόνῳ ταύτης ἐμπρέποντος· καταλειπότες δὲ τὴν ἐκκλησίαν, μηδενὸς αὐτῷ τῶν κατὰ σκοπὸν προδόντος· ὃς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τὰ ἀμφ' αὐτὴν πάντα περιῶσαι λέγεται, κατακοσμήσας τοῖς ἱεροῖς ἀναθήμασιν, ἵνα λύτρα ταύτῃ γένηται. Περιπαθῶς δ' ἄγαν καὶ τῆς Ἀντιόχου τὴν ἄλωσιν ἀναγράφεται πρὸς Χοσρόου γεγενημένην· καὶ ὡς πάντα διέφθειρε χτείνων καὶ διαπυρπολῶν. Ἐπειτα καὶ ὅπως ἐς τὴν ἀστυγεῖτονα Σελεύκειαν ἤκειν, ἐν τε τῷ προαυτεῖ τῆς Δάφνης. Καὶ ὡς κατὰ τὴν Ἀπαμέων ἐγένετο, Θωμᾶ τηνικαῦτα ἐπισκοποῦντος, λόγοις καὶ ἔργοις μάλα διαφανοῦς· ὃν δὲ φησι σῦναμα Χοσρόῃ τὴν τῶν ἵππων ἄμιλλαν ἐν τῷ ἱπποδρόμῳ σοφῶς ὑποστῆναι παρὰ τὸ νεομισμένον θεάσασθαι· ὡς ἐπίπαν θεραπεύειν ἐκείνον καὶ ἐξημεροῦν ἤρημένον. Ὅν ἀστεῖως μάλα Χοσρόης ἤρετο, εἰ γε ἤρετο αὐτὸν ἀνὰ τὴν οἰκίαν πόλιν οὕτω θεάσασθαι· τὸν δ' ἀλήθειαν τοῦ παντὸς τιμῶντα, φάσαι λέγεται, ὡς οὐχ ἡδέως ὀρώφῃ ἐκείνον· ὃ καὶ διὰ πολλοῦ τὴν Χοσρόην πικισάμενον τῆς ἀληθείας, τὸν ἱερέα ὑπερφυῶς ἄγασθαι. videre vellet, veritatem rebus omnibus proponentem respondisse dicit, quod non libenter eum visurus esset. Quod dictum cum Chosroes propter veritatem plurimi fecit, tum antistitem eum mirifice est admiratus.

CAPUT XIV.

Ut Chosroes per invidiam pace fracta, Romanum intraserit imperium. Et de Antiochiæ aliarumque urbium hostili occupatione.

In historia Procopii illa quoque sunt: Chosroen, ubi Romanorum in Libya et Italia res bello gestas cognovisset, ad ingentem invidiam commotum esse: et prætextus contra Romanos fingentem quod sædera violata et pax perpetua soluta esset, dixisse. Ac primum quidem Justinianum oratores (1) ad Chosroen misisse, qui significarent, nullam se causam præbuisse, ut quæ pacta esset pax perpetua, frangeretur: neque quidquam detrimenti conventis intulisse, proindeque petiisse ut de rebus controversis disquisitio fieret: et causæ quæ in medium prolatae essent, pacatis consiliis amice componerentur. Chosroes vero, quod gravem qua in animo suo flagrabat, invidiam non ferret, nihil quod rationi conveniret, respondisse: verum exercitu maximo ex populis suis coacto, Romanorum ditionem adortum esse, decimo tertio imperii Justiniani anno. Describit igitur, quomodo Chosroes Surinam ad Euphratem sitam urbem, expugnatam ceperit, civibus partim per pacta conventa allectis, partim per arma devictis, quippe qui improbe se gesserit, et pacta minime servavit, dolo magis quam belli jure civitate ea potitus. Quomodo etiam Berrhœam incensam igni vastavit. Item quomodo inde Antiochiam pervenerit, in cujus tum throno Euphræmius enituit: qui, cum ei quod agebat, nihil ex sententia procederet, ecclesiam reliquit, eamque profugians una cum vicinis ædificiis servavit, sacris donariis ordine publicitus propositis, ut redemptionis essent ecclesiæ pretium. Præterea perquam miserabiliter commemorat, quomodo a Chosroe Antiochia sit capta, qui omnia ibi ferro concidit et incendio vastavit. Deinde quomodo in suburbanum Daphnæ lucum, et in vicinam Seleuciam venerit: et ut ad Apameam quoque applicuerit, Thoma tum ibi episcopatum administrante, et vita et doctrina illustri viro. Quem una cum Chosroe apud quem legatus erat, dicit equorum certamen in Hippodromo, præter receptum morem, sapienter spectasse: ut illum scilicet tali officio mitem placatumque prorsus redderet. Eum cum facete admodum Chosroes interrogasset, an ille se ad hunc modum in urbe sua

(1) Apud Agathiam ii dicuntur *Bultinus* et *Sidual*.
(2) Alii hunc *Sisualdum* nominant.

(5) Vittigis ad Persam legatos misit, ad bellum Rom. eum excitans. (Proc. lib. ii *Belli Persici*.)

758 CAPUT XV.

A

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

De miraculo, quod Apameæ ad vivificum crucis lignum accidit.

Posteaquam vero ad hunc locum pervenimus, aliud quiddam recensebo, presenti historię conveniens quammaxime. Cum Apamēni urbem Antiochenam jam incendi audivissent, Thomam, quem dixi, episcopum a Chosroe reversum obsecrarunt, ut præter solitum morem vivificum crucis lignum proferret, atque in medium proponeret, ut postremum intuerentur exoscularenturque, unicam eam hominum salutem; et quasi viaticum adorationem illius, ad meliorem illam vitam migraturi, sumerent. Annuit precibus eorum Thomas, et lignum vitale protulit, certis productionis ejus indictis diebus, ut vicini quoque affluerent et medicina salutarī perfruerentur. Cum autem omnes convenissent, totis manibus Thomas sublato in sublime ligno, maledictionis amuleto, sacram edem circumiit: quod statis tantum supplementationum diebus fieri consuevit. Porro Thomam procedentem magna vis resplendentis ignis subsequi visa est, non adurentis quidem ignis, sed qui locum undò ille iret, comburere putaretur. Neque il semel aut iterum, verum sæpenumero accidit, quod antistes locum omnem circumiret, et multitudo congregata illum, ut idem sæpius faceret, rogaret, quo crebrius videlicet divino fulgore frueretur. Ea res futuram Apamēnis salutem portendit. Et miraculi ejus imago atque monumentum ad Basilicam testudinem summam, omnibus novitatem rei testificaturum, propositum est (1). Quod quidem usque ad Ardaamani et Persici belli tempora integrum permansit: quo tempore universa urbs, et ecclesia ipsa vastata est, et cum ea inago simul conflagravit. Atque hæc quidem sic acta. Chosroes vero, recens initorum pacificationis pactorum rursus oblitus, denuo quoque eadem hostiliter fecit, levitatis quidem morum et inconstantie ejus convenientia, virum autem ratione præditum, nedum regem haudquam decentia.

759 CAPUT XVI.

De re mirifica Edessæ, supra opinionem et fidem omnium, ab imagine Domini Dei et Servatoris nostri Jesu Christi non manu facta, gesta.

Insuper etiam Procopius memorat ea quæ a veteribus quoque de effigie Christi memoriæ sunt prodita, quæ Abgaro Edesse principi est missa. Et quomodo Chosroes ea quæ de illa fama increbuerant, quod scilicet Edessa nunquam in potestate alienigenarum futura esset (id quod in litteris ad Abgarum missis non reperitur: quemadmodum ex Eusebii Pamphili historia cognoscere licet, qui epistolam eam legit, et ab eorum operi suo inseruit, et nos quoque in secundo tomo exposuimus) falsa esse convincere voluerit. Apud fideles quidem

(1) Evagr. lib. iv, cap. 26.

Περὶ τοῦ ἐν Ἀπαμείᾳ γενομένου θαύματος τῷ ζωοφόρῳ τοῦ σταυροῦ ξύλου.

Ἐνιαῦθα δὲ τοῦ λόγου γεόμενος, καὶ τι ἕτερον διηγῆσθαι βούλομαι, προσῆκον μάλιστα τῇ παρουσίᾳ μοι ἱστορίᾳ. Ἐπεὶ γὰρ οἱ τῆς Ἀπαμείων οἰκῆτορες; τὴν σφῶν πόλιν ἦδη πυρπολεῖσθαι διέγνωσαν, τὸν εἰρημένον Θωμᾶν ἰκέτευον παρὰ τὸ εἰωθὸς, τὸ ζωοποιὸν τοῦ σταυροῦ ξύλου ἐξενεγκεῖν καὶ εἰς μέσους προθεῖναι· ὡς ἂν γε τελευταῖον Ἰδοίην τε καὶ κατασπάσαιντο, τὴν μόνην τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν, καὶ οἷον ἐφόδιον λαβαῖν τὴν ἐκείνου προσκυνῆσιν, μεταχωρεῖν μέλλοντας πρὸς τὴν ἀμείνονα βίωσιν. Ὑπήκουε δὲ ὁ Θωμᾶς καὶ προῆγε τὸ ζωοποιὸν ξύλον, ῥητὰς ἐπαγγεῖλάμενος τῆς προθέσεως τὰς ἡμέρας, ὡς ἂν εἴη καὶ τοῖς ἀστυγείτοσιν ἀθροισθῆναι, καὶ τὴν τῆς σωτηρίας θεραπείαν τραγησῆαι. Ἐπεὶ δὲ συνέβρευσαν ἅπαντες, ὄλαις χερσὶν ὁ Θωμᾶς τὸ τῆς κατάρτας ἐξαλειπτήριον ξύλον εἰς ὑψὺς ἤρξως, περιενόσται τὸ θεῖον ἀνάκτορον· ὅπερ εἰωθε γίνεσθαι ταῖς κυριαῖς ἡμέραις τῶν προσκυνήσεων. Τῷ δὲ Θωμᾶ περισταμένῳ, μέγα τι χρέμα πυρὸς σπλαγίζον ἐωρᾶτο ἐπόμενον· οὐ κατακαῖον μὲν τοι, ὡς δοκεῖν τὸν τόπον ἔνθα μεθίστατο πίμπρασθα· οὐχ ἅπαξ δὲ τοῦτο, οὐδὲ δις, ἀλλὰ καὶ πολλάκις γενέσθαι, πάντα τὸν χώρον τοῦ ἱερέως περιόντος· καὶ αὖθις καὶ πολλάκις τοῦτο καθικετεύοντος τοῦ ἀθροισθέντος πλήθους τὸν ἱερέα ποιεῖν, ἐν ἑξῆ πολλάκις καὶ τῆς θείας ἀγγελῆς μεταλαμβάνειν· ὃ δὲ καὶ τὴν ἐσομένην Ἀπαμειῦσι σωτηρίαν προφητεύον ἦν. Τοῦτο δὲ τὸ θαῦμα καὶ εἰκὼν ἀνὰ τὸν τῶν ἀνακτόρων ὄροφον ἐτέθη πᾶσι τὸ ξένον προκαταγγέλουσα· ἥτις δὲ ἄχρι καὶ Ἀρδασαμάνου καὶ τῆς Περσῶν ἐφόδου διεσώζετο. Ὀπνίκα δὲ ἦ τε πόλις ὀλη καὶ ἡ ἐκκλησία κακῶς πέπονθε, καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ πυρὸς μετέσχε. Ταῦτα μὲν οὕτω προέβη. Ἐν δευτέρῳ δὲ τὰς σπονδὰς θέμενος ὁ Χοσρόης, καὶ τότε τὰ ὅμοια πέπραχε, τῷ μὲν ἀσταθεῖ καὶ ἀβεβαίῳ αὐτοῦ τρήπῳ συμβαλόντα, ἀνδρὶ δὲ λογικῷ, μήτοι γε δὴ βασιλεῖ οὐδαμῶς πρέποντα

ΚΕΦΑΛ. ΙΣ'.

Περὶ τοῦ κατὰ τὴν Ἐδέσσαν παραδόξως γεγενημένου κατὰ τῆς ἀχειροποιήτου εἰκόνης τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ἐτι ὁ εἰρημένος ἱστορεῖ Προκίπιος, ὅσα δὲ καὶ τοῖς πάλαι ἱστορηταὶ περὶ τῆς εἰκόνης Χριστοῦ, ἣ τις Λύγάρῳ τῷ τοπάρχῃ Ἐδέσσης ἐστάλη· καὶ ὡς ὁ Χοσρόης τὰ περὶ αὐτῆς θρυλούμενα ἀπελέγχειν ὡς εἰεν ψευδῆ βουλόμενος, ὡς οὐκ ἂν ποτ' Ἐδέσσα ὑπ' ἄλλοφύλοις γένηται· ὅπερ ἔν μὲν τοῖς Λύγάρῳ σταλεῖσιν οὐκ ἔγκειται· ὡς ἐστὶ μαθεῖν ἐξ ὧν Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου ἱστορήσεν, αὐτὴν ἐκείων τὴν ἐπιστολὴν ἀναγνοῦς, καὶ ὡς ἔσχε τῷ συγγράμματι παραθεῖναι· ὡσπερ δὲ καὶ ἡμεῖς ἐν τῇ δευτέρῃ τῶν συγγραμμάτων ἱστορήσαμεν. Παρὰ μὲν τοι τοῖς πι-

στοι: οὕτω καὶ ᾄθεται: καὶ πιστεύεται. Ἔδειξε δὲ ἅ
καὶ τὸ ἔργον τὴν τῆς πίστεως πρ' ῥήσιν, ὡς μάλιστα
ἄληθῆς εἶη καὶ σύμφωνος. Ὁ μὲν γὰρ ἔπειτα βαγ-
λαῖος τῇ πόλει· καὶ πάντα πράξεις σχεδὸν σὺν μυ-
ριαῖς ἐφόδοις, καὶ χροῦν τοσοῦτον προσσησάμενος,
ὡς καὶ τὸ τῆς πόλεως ὑπερναθῆναι τεῖχος· καὶ
ἄλλας μυριας μηχανὰς βράβας, ἀπρακτος μετ' αἰ-
σχύνῃς ἀνέστρεφεν. Οἷα δ' ἐκείνῃ κατὰ τῆς πόλεως;
ἐπιχειρήσεται, ὡς οἷόν τε δηγγίσματα. Ἐύλων πολὺ
τι χρῆμα καὶ ἄλλην ὅσπερ εὐπρηστος ταῖς ἀμφ'
αὐτὸν δυνάμεσιν, ἐκέλευε πάντ' ἀρμεμένους, ἐπισω-
ρεύειν τῇ πόλει. Ἐπεὶ δὲ ἠθῆτον ἢ λόγος τὸ ἔργον
ἤνετο, καὶ κύκλῳ τὴν ὕλην περιετίθει, ἔπειτα χροῦν
ἐπεσώρευε, καὶ ἀντιμέτωπος ἦει τῇ πόλει· κατα-
θραχὺ δ' ἐποικοδομῶν τοῖς τε ξύλοις καὶ χύμασι,
προσῆει ταύτῃ· καὶ ἐς τόσον αὐτὴν ὑπερήλατο, ὡς
τὰ βέλη καὶ ἐξ ὑπερδύλων βίπτειν κατὰ τῶν ὑπερ-
ασπιζόντων τῆς πόλεως. Ὡς γοῦν οἱ ἔνδον πολιορ-
κούμενοι τὸ χῶμα θεόκοντο ὡς περ τι ἕρος βαλίζον
ἐπὶ τὴν πόλιν· ἐπίδοσοι τε καὶ οἱ πολέμιοι ἦσαν
ἕσον οὕτω περὶ τὴν ἐκ τῶν ὑπερῶν εἰστρέχειν τὴν
πόλιν, ἐμχανῶντο ἧλιν τὸ πρῶτον ἀνατέλλοντο,
καταντικρὺ τοῦ χύματος διώρυγα μέγαν γενέσθαι·
ἀγέστα πρὸς Ῥωμαίων κατονομάζεται· ἔπειτα πῦρ
ἐπαφείναι· ὡς ἂν τῶν ξύλων τῇ φλογὶ τηχομένων,
βέουσαι τὸν χροῦν παρασκευαστῆ τῇ γῆ. Καὶ τὸ μὲν
ἔργον τέλος εἶχεν· ἐμβλόντες δὲ τὸ πῦρ σκοποῦ
διημάραντο, μὴ τοῦ πυρὸς διέξοδον ἔχοντος· ἴδον
ἐχρῆν ἐκεῖνο ἀέρος ἐπιλημμένον, τῆς ὕλης παρα-
δράξασθαι ὡς εἰκός. Ὡς γοῦν ἐς παντελῆ ἀμυχα-
νίαν κατέστησεν, καὶ ἐν ἀπορίᾳ ἦσαν ἐσχάτη, εἰς
τελευταίαν ἀγκυραν, ἐπὶ τὴν θεότευκτον εἰκόνα
ἐχώρου· ἦν οὐδεμία χεὶρ ἀνθρώπου εἰργάσατο,
Χριστὸς δὲ αὐτὸς ὁ Θεὸς Αὐγάρω πέπομφεν, ἰδεῖν
ἐκείνον μάλα ποθοῦντι· καὶ ἐπεμπεν ἑθόνη τὴν ὕψιν
ἀπομοξάμενος. Αὐτὴν τοιγαροῦν τὴν εἰκόνα κατὰ
τὴν διώρυγα ἀγκυρόντες, καὶ ὕδατι περικλύσαντες,
κατὰ τῆς πυρᾶς ἀφῆκαν· καὶ αὐτίκα τῆς θείας δυ-
νάμεως ἀοράτως τῇ πίστει τῶν δρασάντων ἐπιφοι-
τησάσης, βρδῖως μάλα τὸ πρὶν ἀπορον αὐτοῖς ἐξη-
νύετο. Καὶ γὰρ αὐτίκα τοῦ πυρὸς μετέιχον τὰ ξύλα·
καὶ ἐς ὅσον τάχος ἀπανθρακωθέντα, τὰς ὑπερκει-
μένους εὐθὺς τοῦ πυρὸς μετεδίδοσαν, ἀμφινεμομέ-
νου πάντα καὶ κατεσθίοντο. Ἐπεὶ δὲ οἱ πολιορκού-
μενοι ὑπὲρ τῶν χωμάτων τὸν καπνὸν ἀναθρόσκοντα
θεώρουσιν, τιὰδε προσεσοφίζοντο, κεράμι' ἄττα
συλλέξαντες, καὶ θεοῦ τε ἅμα καὶ πίσεως καὶ ἄλ-
λων, ὅσα ὕλης εὐκαταπρήστου εἰσὶν ἐμπλησάμενοι,
κατὰ τῆς διώρυγος ἀπεσφενδύοντο· ἄπερ καπνὸν
ἀνίεντα, τοῦ πυρὸς τῇ ῥύμῃ τῆς βολῆς ἀνημμένου,
τὸν ἐκ τῶν χωμάτων ἀναβρέντα καπνὸν λαυθάνειν
ὡς ἐκεῖθεν εἶη παρεσκευάζοντο· καὶ γὰρ ἐκ τῶν
λαγυνιδῶν φροντο πάντες τὸν καπνὸν ἀναθρόσκειν.
Μετὰ δὲ τρίτην ἡμέραν τὰ ἐν μέσῳ σαπανῆσαν τὸ
πῦρ, τὰς ἐκείνου γλωσσίδας ἀνεδίδου τῇ γῆ· καὶ τοῖς
ἐπὶ τῶν χωμάτων καθεστήκασι Περσῶν συνιέναι
ἐπῆει, οἱ δὲ κακοῦ καθεστήκασι. Χοσρόης δὲ ὡσπερ
τῇ θεῖᾳ δυνάμει ἀντίρροπα ὄρῳν οἰόμενος δεῖν, τὸ
παραβρέον ὕψος τῇ πόλει κατὰ τῆς πυρᾶς ἔφειε,

ita et canitur, et creditur: res ipsa quæque præ-
dictionis ejus fidem, quod vera maxime sit, et sibi
ipsi consentiens, confirmat. Chosroes namque
maximo impetu urbem adortus, atque omnia fera
expertus, innumerabilibusque tentatis viis, tandem
aggerem tantum excitavit, ut civitatis etiam mœnia
superaret: aliasque infinitas præterea molitus
artes et fraudes, cum probrotamen re infecta inde
discessit. Quæ vero is contra urbem eam tentavit,
pro eo atque potero, exponam. Lignorum multam
vim et materiam aliam, quæcumque facile ignem
concipit, milites suos, aliis rebus relictis omnibus,
ad urbem aggerere jussit. Atque ubi dicto citius
factum, materia circum constructa est, terram
deinde ingessit, et adversam aciem contra urbem
duxit: et celeriter propugnaculis in strue ligno-
rum et aggere collocatis, eam oppugnavit. Usque
adeo vero urbem altitudine operis superavit, ut
ex munitionibus tela in defensores urbis conjice-
rentur. Itaque eum obsessi aggerem veluti montem
aliquem urbi imminere viderent, et hostes ex locis
superioribus pedibus quamprimum in urbem ex-
cursuri existimarentur, sole oriente ex adverso ag-
geri, qui agestia a Romanis appellatur, cuniculos
agere instituerunt, et ignem subjicere, ut lignorum
materia flamma consumpta agger pessum iret. At-
que opus quidem confectum est; cæterum igne
inmisso, cæptum eos consilium sefellit, quod
flamma excitum non haberet: **760** quam aerem
concipere, atque ita materiam comprehendere, sic-
uti consuevit, oportebat. Itaque ubi eos consiliu
prorsus destituit, in extremam dejecti desperatio-
nem, ad supernam anchoram, divinitus scilicet
acceptam imaginem, confugerunt, quam nulla ho-
minis manus fecerat, ipse vero Christus Deus
Abgaro videre cum cupienti, facie in linteum im-
pressa, miserat. Hanc ipsam imaginem ad cunicu-
lum prodixerunt, et aqua conspersam contra
pyram miserunt. Et subito divina virtute invisibili
quodam modo eorum fidei, qui hoc faciebant, suc-
currente, facile admodum quod desperatum antea
fuerat, est perfectum. Siquidem confestim ligna
ignem conceperunt, et quam celerrime combusta
imminenti statim materiæ eundem ignem immise-
runt, carpentem et consumentem omnia. Obsessi
cives postquam fumum exsurgentem ex aggeris mole
viderunt, talia insuper sunt moliti. Vasculis siqui-
dem quibuscumque fictilibus collectis, et sulphure,
pice, aliisque rebus ex materia quæ facile flammam
corripit, completis fundis ad cuniculi fossam con-
jecerunt. Quæ fumum emittentia, igne scilicet
jactus impetu accenso, effecerunt, ut fumus qui ex
aggerem promanabat, prodire inde non existimaretur.
Omnes enim fumum omnem ex ollis excitari
autumabant. Triduo vero post, ubi ignis quæ in
medio erant consumpsit, flammam ejus terra reddi-
dit: et qui in aggere constitierant Persæ pugnatore,
tandem intelligere cæperunt, in quodnam discrimen
pervenissent. Tum Chosroes, veluti adversus

virtutem divinam contrariis corporis eundem sibi esse existimaret, quæ urbem præterfluit, aquam, contra pyram ardentem, extinguere eam volens, immisit. At illa magis magisque accendebatur, aquarum vim omnem perinde atque sulphur, aut oleum, aut liquorem alium ad inflammandam materiam idoneum excipiens, in sublime eo usque ferebatur, donec agger omnis in agestam consistens, in cineres est redactus. Itaque Chosroes rebus ipsis ad desperationem abductus, tandem vim eam quæ urbem defenderet cognovit: et pudore percussus, in regnum suum rediit, poenitentia ductus, quod tantos frustra labores subiisset, **761** per quos ita manus contra Deum tollere voluisset. Atque equidem hæc sic habuere. Dicam vero nunc, rem quæ referatur, ad memoriæ posteritatis

CAPUT XVII.

De cruce pretiosa, quam Justinianus Sergiopolim dedicavit. Et de miraculo ibi prope incredibili edito.

Institit et huic jugum servitutis imponere contendens. Et postquam moenia est aggressus, et urbem expugnare coactus: de salute dehinc urbis, ut ea servaretur, utrinque ab obsidentibus simul et obsessis, hinc inde verba sunt facta. Postremo inter utrosque convenit, ut sacris templorum donariis civitas redimeretur. Quibus et crux, quam Justinianus et Theodora eo miserant, est adnumerata. Et jam ab urbis ejus antistite, aliisque qui cum eo missi fuerant, ad Chosroem omnia deportata fuerant. Atque illo, num præterea in urbe quidquam reliquum esset, interrogavit. Affuit ibi quidam, verum dicere solitus, et Chosroæ, alia quædam pauca admodum in urbe a civibus occulte asservari renuntiavit. Ac auri quidem vel argenti reliqui nihil esse, sed alterius longe præstantioris et Deo dicatæ materiæ, in qua ossa Sergii martyris asservarentur, urnam sublongam ex argento fabricatam restare. Hoc ubi Chosroes audivit, illico exercitum omnem ad excindendam urbem ex castrorum munimentis eduxit. Confestim vero innumerabiles propugnatores supra urbem apparere, seque ad eandem defendendam parare, atque per muros ubique discurrere visi sunt. Porro ut hoc, qui ad oppugnandum missi fuerant, viderunt, e vestigio ad Chosroem reversi, cum defensorum civitatis multitudinem, tum timorem suum, qui eos exarmasset, stupefacti commemorarunt. Chosroes autem, ubi curiose omnia scrutatus, valde paucos vel immaturæ vel exoletæ ætatis homines in urbe esse, robustis omnibus e medio sublatis, comperit, rem eam sublimioris alicujus potestatis, et martyris præcipue esse suspicatus est. Ac timore correptus, Christianamque religionem magnopere admiratus, statim, obsidionem solvit, atque in ditionem suam reversus est. **762** Fama vero obtinet, Chosroem istum, paulo ante obitum, sacris nostris initiatum atque ad divinum lavacrum admissum esse. Scdenim et pestem eam quæ tum

σθενύειν ταύτην πειρώμενος· ἡ δ' ἐπὶ μᾶλλον ἀνήπτετο τοὺς ὀλοὺς δεδεγμένη τοῦ ὕδατος, ὡς πέρ τι θεῖον ἢ ἄλιον, ἢ τι ἄλλο τῶν ἐξίπτειν ὕλην ἐπιτηδεῖων· καὶ εἰς ὕψος ἀνέτρachen ἕως οὗ τὸ πᾶν τοῦ χώματος· κατὰ τὴν ἀγέστην χωρήσαν, αὐτὴν ἀπετέφρωτον. Ἔργοις δ' οὖν ὁ Χοσρόης ἀπεγνωκὸς, καὶ τὴν ἐγκειμένην τῇ πόλει δύναμιν ἐνοήσας, αἰσχύνης πλήρης ἐπὶ τὰ σφέτερα ἦθη πάλιν πορευτὸς ἦκε, μεταμέλω χρώμενος, τῷ διακένῳ τῶν κόπων οἷς χεῖρας οὕτω θεῶ ἀνταίρειν βεβούλευτο. Τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον. Λέξω δὲ καὶ ὁ κατὰ τὴν Σεργιούπολιν ἄλλοτε Χοσρόη ἐγένετο· ὅτι γε καὶ τῶν μάλα ἀξιολόγων ἐστὶ τὸ ἔργον, καὶ μνήμη προσήκει ἐσοεὶ διασωῆσθαι.

iiidem, quod alibi Chosroæ apud Sergiopolim eventempiternæ tradatur, admodum dignam.

B

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Περὶ τοῦ τιμίου σταυροῦ δι' Ἰουστινιανὸς ἐν Σεργιουπόλει ἀνέθετο· καὶ περὶ τοῦ γεγονότος ἐκεῖσε παραδόξου θαύματος.

Ἐπίσταται καὶ ταύτῃ ζυγὸν δουλείας ἐπιθεῖναι σπουδάζων. Ἐπεὶ γοῦν τῷ τείχει προσέβαλε, καὶ πολιορκεῖν ἐπειράτο, τὰ περὶ σωτηρίας τῆς πόλεως ὅπως σωθῆναι, πρὸ ἑκατέρου τοῖς τε πολιορκουσι καὶ πολιορκουμένοις διελαλεῖτο. Τέλος συνέβαινον πρὸς ἀλλήλους, ὥστε τὰ θεῖα κειμήλια λύτρα ταύτῃ γενέσθαι· οἷς συγκατεῖλετο καὶ σταυρὸς ὑπὸ Ἰουστινιανοῦ καὶ Θεοδοῦρος πεμφθεῖς. Ὡς δ' οὖν πρὸς τοῦ τῆς πόλεως ἱερέως καὶ τῶν σὺν αὐτῷ πεμφθέντων ἐς Χοσρόην ἅπαντα διεσώζετο, ἐκεῖνος ἀνεπινοήσαντο, εἰ μὴ καὶ ἕτερα ὑπελείφθη τῇ πόλει. Παρών δὲ τις τῶν ἀληθίζεσθαι εὐλόγων, Χοσρόη ἐπήγγελλε, καὶ ἕτερα εἶναι εὐαριθμίαια λίαν πρὸς τῶν πολιτῶν ἐναποκρυβέντα, μηδὲν δὲ τι χρυσοῦ ἢ ἀργύρου ἀπολεῖσθαι· ἄλλης δὲ ὕλης προύργιαιέρας θεῶ ἀνεμένης, ἐκ τοῦ μάρτυρος ὀστέα Σεργίου περιφρουρούσης· εἶναι δ' ἐκείνην σορὸν ἐπιμήκη ἀργύρου πεποιημένην. Ὡς δὲ ταῦτ' ἔγνηκας Χοσρόης, εὐθὺς τὸν δῆλον ἀπαφήκα στρατὸν τὴν πόλιν πορθεῖν. Ἐξάπινος δ' ἀσπίς μυρία ὑπερφανείσα τῆς πόλεως ὥπτο, ταύτης ὑπερμαχεῖν διεσκαυασμένη, πανταχοῦ τὸν περίβολον διαθέουσα. Ὡς δὲ ταῦθ' οἱ πεμφθέντες θεάσαντο, εὐθὺς πρὸς Χοσρόην ὑπιστρέφον, τό τε πλήθος τῶν ὑπερασπιζόντων τῆς πόλεως τεθηπότες, καὶ τὴν ἀσπίδα διηγούμενοι. Ὡς δὲ περιεργαζόμενος ὁ Χοσρόης ἐγνώριζε κομιθεῖν βραχεῖς ἐναπομένειν τῇ πόλει ἐξώρους τε καὶ αὐρούρους, τῆς σφιγῶσης ἡλικίας ἐκποδῶν γενομένης, ἀνελάμβανεν ὑπερτέρας δυνάμειως εἶναι τὸ ἔργον, καὶ μᾶλλον τοῦ μάρτυρος. Δείσας δὲ καὶ τὴν Χριστιανῶν πίστιν ἐπὶ μέγα ἀγάμενος, εὐθὺς τὴν πολιρχίαν λύσας, πρὸς τὰ οἰκία μετεχώρησεν ὄρεια. Λόγος δ' ἔχει τοῦτονι Χοσρόην τέλει τοῦ βίου χρώμενον, μυηθῆναι τε τὰ ἡμέτερα, καὶ τοῦ θεοῦ ἐξέωσθαι λουτροῦ. Ναὶ μὴν καὶ τὰ τῆς ἐπισκεψάσης νίσου τηνικαῦτα ὡς ἐνὸν διηγῆσομαι, ἦτις δὴ καὶ τὸ σύμπαν ὡς εἶπεν τῆς οἰκουμένης ἐπενεμήθη· ὑπερ ἂν ποτ' ἦλθεν εἰς ἀκοήν, δεῦτερον καὶ πεντηκοντὸν ἔτος ἐπιούσης τὴν γῆν.

grassata est, ita ut potero prosequar, quæ omnem (ut ita dicam) terrarum orbem depastâ est, quin-
quaginta et duos annos, quod auditum nunquam est, in terris sæviens.

ΚΕΦΑΛ. ΙΙΙ.

A

CAPUT XVIII.

Περὶ τοῦ γεγοῆτος ἐτηκαῦτα περιφανοῦς λοι-
μοῦ· καὶ τῆς ἐπικυψάσης νόσου ἐπὶ ἑτη δύο
τε καὶ πενήκοντα.

De sævissima ejus temporis pestilentia et conta-
gione, quæ orbem quinquaginta et duos annos
incessit.

Μετὰ γὰρ ἑτη δύο τῆς Ἀντιόχου Πέρσαις ἀλού-
σης, πάθος λοιμῶδες ἐπέπιπτε, κατὰ τι μὲν τῷ ὀπὸ
Θουκυδίδου εἰρημένῳ παραπλήσιον, διαλλάττον δὲ
πολλῶ καὶ ἐπί τισιν· ὃ ἐξ Αἰθιοπίων μὲν τὴν ἀρχὴν
ἔσχε, πᾶσαν δὲ σχεδὸν τὴν οἰκουμένην διέδραμε,
βροδίζον ὡσπερ καὶ μεταβαλὶν ἡρέμα, ὡς μηδένα
τῶν τότε θνητῶν ἀπέρατον καταλείψαι. Καὶ τινες
μὲν τῶν πόλειων ἐπὶ τόσον κατεσχέθησιν τῷ νοσή-
ματι, ἕως οὗ καναὶ τῶν οἰκητόρων ἐγένοντο. Ἔστι
δ' ἅ· ἐπιπολαίως ἀφάμενον, θᾶτον μετήλθεν. Οὐ
μὴν κατὰ τὴν περίοδον ὠρισμένην ἐπέσκηπτε· καὶ
ἐπισκῆψαν αὐθις, οὐχ ὁμοίως ἐπεχώρει, ἀλλ' ἐν τισι
μὲν τῶν τόπων ἐν ἀρχαῖς τοῦ χειμῶνος εἰσιδόν, ἐπε-
πόλευσεν· ἐν ἄλλοις δὲ, ἤρῳ· ὄντος, καὶ ἐν τισι, θέ-
ρους ἐνισταμένου· ἔστι δ' ὅπου καὶ μετοπώρου
προϊόντος. Καὶ τισι μὲν πόλεις μέρους ἦπτετο, τοῦ
λοιμοῦ δ' ἀπηλλάττετο, καὶ ἦν ἰδεῖν ἐν νοσοῦσῃ πό-
λει οἰκίας διαφθειρομένας παντάπασιν· ἔστι δ' οὐ
μία ἢ δύο διαφθαρεῖσας τῶν οἰκιῶν, τὸ λείπον ἀθι-
γὲς διαμεῖναν. Ἦσαν δ' οἱ ἐς τὸ ἀκριθὲς κατελιθ-
φασαν, ὡς αἴπερ τῶν οἰκιῶν ἀπαθεῖς τὸ νῦν διαμε-
μνήσασαν, ἐς τὸ ἐπιδὸν ἐκείναι μόναι τοῦ θεινοῦ
μετεῖχον. Ὁ δὲ ξενίζον ἐκείνῳ ἦν ὄρῳ, τοῦτ' ἦν,
ὅτι περ εἴγε συνέβαιεν οἰκητόρας τινας τῶν πόλειων
αἷς τὸ πάθος ἐπήλθεν ἐτέρωθι διατρέθειν, ἐκείνοι
μόνοι τῷ πάθει ἠλίσκοντο, οἱ ἐκ τῶν πικροῦν πό-
λειων ταῖς ἀπαθείαις ἦσαν συνδιατιώμενοι. Ἐπέσκη-
πτε δὲ τὸ πάθος μάλιστα ταῖς περιόδοις τῶν κύκλων,
ἅς ἐπινεμήσεις καλοῦμεν. Πανωλεθρία δὲ σχεδὸν
συνέβαινε τοῖς ἀνθρώποις· ἐν τῷ δευτέρῳ ἔστι τῆς
πεντεκαίδεκαετηρίδος τοῦ κύκλου. Διαφύροις δὲ
νοσήμασι τὸ πάθος συνεχροτεῖτο. Ἐνίοις μὲν γὰρ
τῆς κεφαλῆς ἤρχετο, ὀφθαλμοῦς ὑφαίμοις, οἰδαῖνον
ὄξ καὶ τὸ πρῶτον καθίστων· ἔπειτα τῷ λοιμῶ
ἐπισκῆπτων, τοῦ ζῆν ἀπήλλαττεν· ἄλλοις δὲ ῥύσις
γαστρὸς ἐπαγίνετο, τισὶ δ' ἐπανίσταντο καὶ βουδῶνες,
ἐξαισίοιτε πυρροτοὶ καὶ διήμεροι καὶ τριήμεροι ἔθνη-
σκον· ὡσπερ μηδὲν πεπονησὶ, φρονήσεως καὶ ὑγιείας
ἐν τῷ καθεστῶτι μένοντες. Ἄλλοι δὲ καὶ παράφοροι
γινόμενοι, τὸ ζῆν ἀπελέγοντο· ἀνθρώσκον δὲ καὶ
ἀθροακες· καὶ τοὺς ἀνθρώπους ὕαττον ἐκκαλοντες
ἐστράφοντο. Ἦσαν δὲ οἱ καὶ ἀπαξ καὶ δι· ἀλόντες
καὶ διαδρᾶντες, ἔπειτα ὡσπερ ἐξ ὑπεστροφῆς κρα-
τηθέντες ἀπώλλυντο· αἱ δὲ μεταλήψεις διάφοροι,
καὶ λόγοι ἐκβαίνουσαι σύμπαντα. Οἷς μὲν γὰρ φθορὰ
εἶπετο, μόνη συνολία καὶ τῷ συνδιατιᾶσθαι· ἄλλοι
ὄξ καὶ κᾶκ μόνως ἀφῆς ἐτρέγυνον τὸν θάνατον. Ἦσαν οἱ
καὶ μόνον εἰσω παροχύψαντες τῆς οἰκίας, ἄλλοι δὲ
καὶ κατ' ἀγοράν. Εἰσὶ δὲ οἱ καὶ διέδρασαν τὸν κίν-
δυνον νοσοῦσῶν πόλειων ἀπαλλαγέντες, μεταδόντες
τῆς νόσου τοῖς μὴ νοσήσασιν. Ἄλλοι δὲ καθάπαξ
οὐδὲ τῷ πάθει ἐάλωσαν, καίπερ πολλοί· νοσοῦσι
συνδιατιθόμενοι· καὶ οὐ νοσοῦντων μόνον, ἀλλὰ καὶ

Capta enim a Persis Antiochia, biennio post
morbus pestilens obortus est, aliqua quidem ex
parte ei quem Thucydides describit persimilis;
aliquo vero modo multum ab eo dispar. Ortum
cepit ex Æthiopia: universum vero prope pervasit
orbem, veluti incedens, et sensim transiens, ita ut
neminem fere ejus temporis hominem intactum
præterierit. Quædam civitates adeo sunt a morbo
eo occupatæ, ut vacuæ prorsus ab incolis fierent.
Fuerunt quas levius carperet, et statim inde transiret.
Nec ille certa quapiam periodo grassatus est:
neque ubi grassari incorsus est, eundem cursum
tenuit: verum quibusdam in locis in principio
hiemis sævire cœpit, in aliis verno tempore, in
nonnullis æstate prima, alicubi autumnio jam pro-
gresso, in quibusdam oppidis partem aliquam
attigit, a reliqua autem abstinuit. Et videre erat
in civitatibus peste hac affectis domos prorsus
omnes consumptas: in aliis unam atque alteram
ad vastitatem redactam, reliquas vero intactas.
Fuerunt homines qui certius deprehenderent, quæ
ædes nunc immunes a lue ista fuissent, eas pro-
ximo deinceps anno solas illam sensisse. Hæc vero
in hoc malo novum esse visum est, quod si civis
aliqui earum urbium quas pestis invasisset, alio
migrassent, soli ipsi ea corripereantur, qui ex
infectis scilicet jam urbibus inter intactos versa-
rentur. Porro malum hoc potissimum sæviit eis
cyclorum periodis, quos epinemeses, hoc est, in-
dictiones vocant. Internecione autem prope inter-
iere homines secundo πεντεκαίδεκαετηρίδος, **763**
hoc est, ejus qui annos quindecim complectitur
cycli anno. Et ex variis ægritudinibus morbus iste
compositus fuit. In quibusdam enim a capite inci-
piens, ocnlos sanguinolentos, et faciem tumentem
efficiebat. Deinde gutturi incessens, vitam adime-
bat. Quosdam ventris profluvium invadebat. In
aliis bubones etiam exstabant, et acres accedebant
febres. Moriebantur intra biduum et triduum,
perinde atque nihil paterentur, ratione et sanitate
in vigore suo permanentibus. Nonnulli vero men-
tis impoles moriebantur. Item carbunculi exorti,
homines celeriter inflammantur et exstinxerunt.
Erant qui semel atque iterum malo eo capti et
liberati, postea tanquam postliminio correpti peri-
bant. Diversa etiam fuit contagio, rationem excedens
omnem. Nonnulli enim morbum ex conversatione
tantum et consuetudine agrorum contrahebant,
alii solo contractu illorum, mortem sibi creabant.
Erant qui cum in domum saltem prospexissent,
inficiebantur: aliis id in foro contingebat. Nonnulli
qui periculum evaserant, ex pestilentibus urbibus
excedentes, contagionem morbi ad integras et

valentes transmittēbant. Quidam vero peste (1) ea correpti prorsus non sunt, quamvis familiariter cum multis ægris vixissent : et non solum eos ipsos ægros, verum etiam ex peste ea defunctos homines contrectassent. Multi namque erant, qui magno studio ut morerentur agebant, propter liberorum aut totius familiæ interfectionem. Quam ob causam ægrotis immisti, cum morbo ipso quodammodo colliectabantur. Nihilo tamen magis, pro eo atque cupiebant, ex hac vita migrabant. Lues (2) ista, sicuti duxi, ad quinquagesimum secundum annum, pestilentias priores omnes longe post se relinqnens, grassata est. Philostratus pestem sui temporis, quæ quindecim duravit annos, admiratur. Sed illam hæc multis modis superavit. Ego vero ad reliquum historiam revertor, reliquas Justiniani res commemoraturus.

764 CAPUT XIX.

Quæ Evagrius historicus de inexplēbili pecuniarum cupiditate Justiniani scripserit.

Quæ autem de eo Evagrius narret, adjiciam ne ipse in tantum imperatorem invoctus esse videar. Sic enim ad verbum de eo ille loquitur : « Justinianus inexplēbilis avaritiæ fuit, et alieni usque adeo appetens, ut cives subditosque omnes auro venales habuerit : et magistratibus ipsis, vectigaliæque mancipibus, atque aliis insidias nulla de causa adversus homines struere solitis, vendiderit. Quam plurimis autem, quibus amplæ essent divitiæ et possessiones, causa aliqua et prætextu, præter causam et prætextum omnem per colorem quempiam conficto, bonorum omnium multam dixit. Ac si qua mulier se assimulasset meretricium quæstum facere, et oculum alicui veneræ consuetudinis gratia adjicere, illico in leges committebatur. Atque ea ubi Justinianum ad societatem tam turpis lucri ascivisset, opes ejus qui per ejusmodi sycophantiam deceptus esset universas, ipse in domum suam congregatebat. Pecuniæ vero prodigus etiam multas sacras aedes et templa ubique construxit, aliaque pietatis causa domos ad affectæ vel imperfectæ ætatis, et cum variis morbis conflictantium virorum et mulierum curam, ædificavit ; ingentibus, unde ille foverentur, eis redditibus attributis. Alia quoque innumerabilia pietatis opera Deo placentia fecit : siquidem ea ex propriis auctoris, qui de suis ipse puris factis fructum ferat, facultatibus D procedant (1). » Hæc quidem Evagrius.

(1) Evagrius quoque hac peste se infectum fuisse scribit lib. iv, cap. 56.

(2) Ἐπινέμησης, depastio. Iliad. vi. Πάντα κεν ἔσσα τε γαλαν ἐπινυμέει τε καὶ ἔρπει. Hoc est : Omnia quæ terram depascunt, quæve pererrant. Depastione, et grassationes hujusmodi pestilentie et morbi epidemici atque populares (Cyprianus mortalitatem vocat) sicuti eluviones exustionesque terrarum tempore certo accidere solent.

B

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

Περὶ τῆς φιλοχρηματίας καὶ ἀπληστίας Ἰουστινιανοῦ, ὅσα ὁ συγγραφεὺς Εὐάγριος ἱστορεῖ.

Οἷα δὲ περὶ αὐτοῦ φησιν ὁ Εὐάγριος, παραθήσομαι, ἵνα μὴ αὐτὸς ἐγὼ δόξω τοῦ τοσούτου κατατρέχειν δὴ βασιλέως· φησὶ γὰρ αὐταῖς λέξεσιν οὕτως· « Ἰουστινιανὸς ἦν μὲν χρημάτων ἀπληστος, καὶ τῶν ἀλλοτρῶν οὕτως ἐκτόπως ἐραστής, ὡς καὶ τὸ ὑπῆκον ἅπαν χρυσοῦ πιπράσκειν. Τοῖς τε ἀρχαῖς ἐπιτροπεύουσι, τοῖς τε τοῦ; φόρους ἐκλέγουσι· καὶ τοῖς ὅσοι ἀπ' οὐδεμιᾶς αἰτίας βράπτειν ἐπιβουλὰς τοῖς ἀνθρώποις ἐθέλουσι· πολλοὺς δὲ καὶ ἀναριθμῶν τῶν τὰ πολλὰ κεκτημένων, προφάσεις ἀπροφασίστους ἐπιχρώσας, τὰς οὐσίας ἀπάσας ἐζημίωσεν. Ἦν δὲ καὶ γυνὴ ἑταιριζομένη ἐποφθαλμιώσά τινος ὀφθαλμῶν τινὰ ἢ μίξιν ἀνέπλασεν, εὐθὺς ἅπαντα φροῦδα τὰ τῶν νόμων καθίστατο. Καὶ τὴν Ἰουστινιανὸν προσεταιρισμένη τοῦ ἀτόπου κέρδους, ἕλον τὴν πλοῦτον τοῦ συκοφαντηθέντος οἶκοι μετεσκευάσαστο· καὶ ἀφειδῆς δὲ χρημάτων ὑπῆρχεν, ὥστε καὶ πολλοὺς ἀγίους καὶ ἐκασταχοῦ νεῶς ἀναστήσαι, ἄλλου; τε ἐναγεῖς οἴκους ἐς ἐπιμέλειαν ἀνδρῶν τε γυναικῶν ἐξώρων τε καὶ ἀώρων, καὶ τῶν ὑπὸ νοσημάτων ποικίλων ἐνοχλουμένων· συντάξει; τε μεγάλας ἀποκληρώσαι, ἕθεν δέοι ταῦτα γίνεσθαι· πρῶτα! τε μυρία εὐσεβῆ καὶ Θεῷ ἀρέσκοντα· εἴπερ ἐξ οἰκείων δρῶν οἱ τοῦτων ἐργάται, καὶ καθαρὰς τὰς σφῶν πράξεις καρποφοροῖεν. » Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Εὐάγριος.

(5) Hoc, Facite vobis amicos de Mammona inquit, etc. (Luc. xvi) quidam male intelligendo rapiunt res alienas, et aliqui pauperibus largiuntur, et putant se facere quod præceptum est. De justis laboribus facite elemosynas. Ex eo quod recte habetis, date. Noli velle elemosynas facere de furore et usuris, fidelibus dico. Eis quibus Christi erogamus dico. (Aug. serm. 55, De verb. Dom. in Evang. secundum Lucam).

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

Ἐκφρασις τοῦ μεγάλου τεμένου τῆς τοῦ Θεοῦ λόγου Σοφίας· ὅπερ Ἰουστινιανὸς Θεὸν διαφερόντως τιμῶν ἀνιδρύσατο.

Ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς πολλοὺς μὲν νεῶς ἀπανταχοῦ τῆς οἰκουμένης ἀνέστησεν εἰς κάλλος ἐξησχημένους, μάλιστα δ' ἐν Κωνσταντινουπόλει περιφανεῖς ἔδομησατο εἰς κάλλος ἅμα καὶ μέγθοσ· προΐντας. Ἐδείχματο δὲ, μέγα τι χρῆμα καὶ ἀππράβλητον μηδὲ πώποτε ἱστορηθὲν, τὸν μέγαν τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας νεῶν, μέγιστόν τε λίαν καὶ εὐπροεπέστατον, καὶ λόγου δύναμιν ὑπερβαίνοντα. Ἐγὼ δ' ὡς οἶόν τε περιάσσομαι τοῦτο ἐπιδραμεῖν καὶ διαγράψαι λόγῳ τὸ τέμενος.

Deest hoc loco descriptio structuræ templi Sophiae Verbi Dei, Constantinopoli a Justiniano restaurati (1).

Homines aliquando gregarii et leve vulgus Christianorum ecclesiam incendere ausi sunt. Sophiam Byzantii templum id, commodissime cognomen hoc Deo tribuentes, vocant. Permiserunt id hominibus nefariis, ut impietatem tantam patrarent, quod præviderit ad quantam pulchritudinem sanam id aliquando restitutum, perventurum esset. Itaque ecclesia exusta tota tum jacebat. Justinianus autem ita eam aliquando post expolivit, ut si antea quispiam cognovisset, et descriptionem ædificii nunc exstantis ostendisset, in votis habiturus quilibet fuerit, ut ecclesia prorsus disperiret, quo ea forma, in quam est in præsentia redacta, conspiceretur. Artifices namque imperator ex provinciis omnibus omnes evocavit, atque in primis Anthemium Trallianum architecturæ et artis mechanicæ, quæ ingenio et manu sit, non tantum inter eos qui sua ætate, sed etiam qui superioribus temporibus ædificiis accurate et commode extruendis præclari fuere, præterea vero eorum qui futuri erant, structurarum formas et effigies præscribendi peritissimum: et Isidorum Milesium, egregium fabrum. Spectaculum igitur ecclesia multo pulcherrimum facta est, conspicientibus quidem mirificum, audientibus vero incredibile prorsus. Nam altitudine cælum prope attingit: et veluti ab ædificiis aliis abducta, urbi reliquæ imminet atque incumbit, exornans quidem illam, quod scilicet illius sit: spectandam autem seipsam præbens quod illius cum sit, illamque supergrediatur, tantum eminet, ut ex ea perinde atque e specula urbs tota perlustretur. Ea autem latitudine atque longitudine quam rectissime est exornata, ut non immerito longa et lata dicatur. Tum autem incredibili pulchritudine est insignis. Moles quoque ipsa ornamento illi est, et magnitudinis conveniens et apta ratio et proportio, neque ad nimiam amplitudinem excedens, neque se ad villiorem humilitatem demittens. Nam et solitis ædificiis grandior est, et immoderatis stru-

A

CAPUT XX.

Descriptio augusti templi Dei Verbi Sapientiar, quod Justinianus Deum sanctissime colens instauravit.

Justinianus porro multa delubra passim in orbe terrarum pulcherrima excitavit: potissimum autem Constantinopoli præclarissima templa, præstanti forma et magnitudinæ construxit. In quibus ingens illa et incomparabilis, neque unquam antea visa basilica est, augustum Sapientiar 765 Verbi Dei templum maximum sane illud, atque decantissimum, et quod orationis vim omnem longe supergrediatur. Ejus structuram ex Procopio hoc loco inserere visum est: cuius verba hæc sunt.

eturis venustior atque decentior. Lumine vero et solis splendore mirifice abundat. Non extrinsecus locum eum sole illustrari, verum intus oriri lucem dicas. Tanta vis lucis in templum hoc diffunditur. Facies ejus, pars scilicet orientem solem respiciens, ubi mysteria et arcana Deo sacra sunt, ad hunc modum est exstructa. Ædificium quoddam dimidia ex parte rotundum et turbinatum, quod artis hujus periti hemicylindrum nominant, in sublimitatem immensam excurrit. Operis hujus altitudo, in quartam orbicularis figuræ partem evadit. Desuper structura alia lunata forma, ab ædificii artificibus ei imposita eminet, decenti quidem pulchritudine admiranda illa, sed quæ periculosa compositionis coagmentatione horrendum quiddam prorsus esse videatur. Videtur namque in rem præsentem venientibus, non satis firmo loco collocata, atque non sine discrimine in sublime sublata esse. Illa vero certa et stabilis maxime constat. In hujus templi parte utraque, columnæ in solo sunt, et apices earum ex ingentibus saxis constructi, riteque coagmentati. Quæ columnæ aliunde aliis artificiose inter se situ ipso 766 respondententes, in magnam sublimitatem pertingunt: scopulis eas, si cernas, præruptis compares. Quatuor in iis arcus quadranguli forma exstant. Porro arcuum istorum duo, qui ad orientem et occidentem solem pertinent, in vacuum aerem pertinent. Reliqui autem duo ex inferiori paululum parte ædificii quoddam et quasdam columnas habent. Eisdem vero ex superiore quoque parte rotunda structura ad turbinatam formam vergens imminet, unde semper dies primum illucescens apparet. Et cum ædificatio ita divisa sit, commodi illud habet, quod affatim lucem templo sufficit. Hæc vero ipsa (ut opinor) fieri non potest, ut lingua balbutiens et parum vocalis exponat. Namque propter structuram infractam, non in terra consistere, sed cælitus catena suspensa esse videntur. Et qui hæc contemplantur, quiddam potissimum præ aliis

(1) Edita est a nobis inter opera Procopii. Vide tom. LXXXVII Edit.

admirentur, dicere nequeunt. Verum cum animo omnia circumspererint, et supercilia super omnibus contraxerint, structuræ artem assequi non possunt : sed quod oculis perspicere eam non sit, consternati inde discedunt. Puro siquidem auro testudo summa tecta est, elegantie fastum admiscens. Tum autem lapidum splendor cum auri fulgore concertans, excellit. Ex utraque parte porticus duæ sunt : utriusque culmen, tholus, et aurum, tectorium est. Harum altera quidem viris orantibus, altera autem mulieribus idem facientibus cessit : neque prorsus quidquam inter se variavit, aut differunt. Quis vero sublimiores loci in quo versantur mulieres stationes exponat? aut varias enumeret porticus et columnis frequentibus conspicuas aulas, quibus templum hoc circumdatum est? quis columnarum et lapidum enumeret aptam et convenientem speciem, quibus sacra ædes exornata est? in pratum se quispiam floribus vernans incidisse existimet. Admiratur namque merito, aliorum quidem colorem purpureum, aliorum vero viridantem, in quibusdam autem punicum florere ; in nonnullis candidum fulgere videat. Insuper vero in quibusdam obstupescat, quos adversantibus inter se coloribus, in modum pictoris, natura ipsa varie cohonestavit. Porro templi ejus donaria omnia, quæ vel ad usum sacrorum parata, vel ex argento et lapillis magni pretii fabrefacta sunt, accuratius persequenti, eloqui omnino non est : quæ imperator duntaxat iste dedicavit. Ex una autem re tantum, conjectura, qui hæc legent, opes ecclesiasticas colligere potuerunt. Sanctius etenim templi hujus sacrarium, quod soli sacerdotes adeunt, quadragies mille argenti libras continet.

CAPUT XXI.

De imperatoris ejusdem furore, potius quam amore, erga cyaneum seu caeruleum colorem.

Atque hæc quidem præclara, atque præclarorum longe præclarissima, sunt Justiniani imperatoris (1) opera. Verum in eo, quod belluinam feritatem omnem excedit, sive errore, seu ingenii timiditate (dicere id enim nequeo) fuit : initium ex seditione ea quæ Νίκα, id est, *Vince*, dicta erat, initium duceus. Mirifice namque alteri populi factioni, Cyaneæ inquam, addictus fuisse visus est : adeo sane, ut non solum eos interdium in media urbe cædes adversariorum facientes, 767 legitima pœna facinoris exigenda non cohiberit, sed præmiis etiam persecutus sit. Proinde homicidæ plures facti, et impunitas cædium aucta. Audebant illi et in domos adversæ partis ingredi, et pretiosas possessionesque civium res diripere, ita ut illi salutem suam auro redimere cogebantur. Si quis vero ex magistratibus non dico coercere, sed inhibere tantum facinora ejusmodi voluisset, de vita is periclitabatur. Quapropter quidam Orientis præfectus, quoniam nonnullos scelere tali res novas molien-

(1) Apud Suidam est Justinianum imperatorem litteras plane ignorasse, ἀναγρίδην, hoc est, alphabeti imperitum fuisse.

Ex arcubus, quos loros mechanici vocant, unius orienti soli obversus, nondumque perfectus, magnitudine sua bases columnarum præsit, quæ pondus tantum non ferentes, derepente quodammodo diruptæ, non ita multo post pessum ituræ videbantur. Et Anthemius atque Isidorus ea re perterriti, ad imperatorem eam retulerunt : neque quidquam ex arte spei reliqui habuerunt. Imperator autem divinitus edoctus, statim eis arcum absolutum iri pollicitus est. Ipse etenim, inquit, in seipso asurgens, inferioribus columnarum basibus non egebit. Ita arcus certa firmitate in sublimi suspensus, experientia ipsa veritatem inventionis Justiniani confirmavit. Atque hoc quidem sic hæc in parte elaboratum est. In aliis vero arcubus meridiem et boream ventum spectantibus, tale quiddam accidit. Lori qui vocantur, per ædificationem novam mole magna in sublime tollebantur. Eis vero inferiora ædificia pressa laborabant, et columnæ quæ eo loci erant, lapides parvos perinde atque expolirentur, ex sese jactos reddebant. Rursum igitur animos despondentes mechanici, propter casum eum imperatori periculum tale renuntiarunt. Tum ille huic malo remedium illud excogitavit. Laborantium enim ædificiorum partes summas, et areus ipsos adimere, atque in præsens quidem sponere, postea vero rursum imponere, cum structuræ humor induratus evanisset, præcepit. Illi imperata fecere. Ædificatio vero ipsa deinceps firma stabilisque constitit. Restauravit quoque Justinianus Sanctorum Apostolorum templum, quod nulli primas vult concedere. In eo imperatores et antistites recepto more sepeliuntur.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

Περὶ τῆς ἐν τῷ κυανέῳ χρώματι τοῦ βασιλέως μανίας μᾶλλον ἢ ζυλίας.

Κιὰ μὲν δὴ καὶ καλῶν κάλλιστα ταῦτα Ἰουστινιανῷ βασιλεῖ εἰργασται. "Ἐν δὲ τι προσῆν αὐτῷ πᾶσαν θηριώδη γνώμην ἐκβαῖνον· εἶτε δὲ ἀμαρτία, εἶτε δὴ καὶ δειλία φύσιως, λέγειν οὐκ ἔχω· ἐκ τῆς Νίκα λεγομένης στάσεως τὴν ἀρχὴν εἰληφός· ὑπερφυῶ; γὰρ ἰδοὺε θατέρῳ τῶν τοῦ δευτέρου μερῶν, τῷ Κυανέῳ φημι, προσκίσθαι· καὶ ἐπὶ τόσον, ὡς καὶ φόνους ἐν ἡμέρᾳ καὶ ἐν μέσῃ τῇ πόλει δρῶντας τῶν δι' ἐναντίας, μὴ μόνον κωλύσθαι καὶ ποινὴν τῆς ἀδικίας ἐκτίνειν, ἀλλὰ καὶ γερῶν ἀξιοῦσθαι· ὡς ἐνταῦθεν καὶ εἰς ἔργον προσηύχαι ἀνδροφονεῖν. "Ἐθάρρουν δὲ καὶ τοῖς οἴκοι; ἐπίενα, καὶ ἡρέμα τὰ προσόντα ἐκείνοις τῶν καίμηλιων ληψέσθαι, καὶ χρυσίῳ αὐτοῖς ἐκείνοις τὰς σωτηρίας ἀνεῖσθαι. "Ἦν δὲ που καὶ τις τῶν ἐπ' ἐξουσίας μῆτοι γὰρ κολάζειν, εἰργεῖν δὲ μόνον ἐδοκίμαζε, περὶ τὰ καίρια τῆς ζωῆς ἐκινδύνευεν· ὄθεν καὶ τις τῶν τῆν Ἐψῶν ἐπιτετραμμένων ἀρχῆν, ἐπεὶ τινὰς περὶ τὰ εἰρημίνα νεωτερίζοντα; συσχῶν νεύροις τὸν ἀκόλαστον ἐσωφρόνιζε τρόπον, ἀτίμῳ πομπῇ αὐτοῦ

ἐκείνος νεύροις ἤχισθη κατὰ μέσσην τὴν πόλιν περι-
 αναχθείς. Καὶ τὸς δ' ἕτερος, Καλλίνικος θνομα, τὴν
 τῶν Κιλικίων ἡγεμονίαν ἐπιτροπεύων, δύο τινὰς τῶν
 ἀνδροφόνων τούτων ὅτιπερ ἐκόλασσο διαχρήσασθαι
 τοῦτον ἐπιχειροῦντας, Παῦλος δὲ καὶ Φαυστίνος
 ἦσαν ἐκείνους αἱ κλήσεις, πρὸς τοῦ βασιλέως ἀνε-
 σκολόπιστο, ποιήν ὑπὲρ ὀρθῆς συνέσεως καὶ τῶν
 νόμων ταύτην καταβαλῶν. Ταῦτ' ἄρα οἱ θατέρου
 μέρους τὰ οικεῖα πεφουγότες, καὶ παρὰ μηδενὸς
 τῶν ἀπάντων ἀναδοχῆς ἀξιούμενοι, ἀλλ' ὡς τινα
 ἀγῆ τε καὶ μιάσματα τῆς πόλεως· ἐλαυνόμενοι, λω-
 ποδουτοῦντες ἦσαν· καὶ τοῖς ἑδοιπόροις ἐφῆδρουν
 μισοφουοῦντες, ὡς μηδὲν ἀπεινὰ τῶν δεινῶν δὲ μὴ
 ἐπράττετο, κἀντεῦθεν θανάτους καὶ λεηλασίας καὶ
 τὰ λοιπὰ τῶν ἀτόπων ἡσήμεραι παρῆρσιάζεσθαι.
 Πολλάκις δὲ μεταχωρῶν καὶ πρὸς θάτερα, καὶ αὐ-

τοὺς θανάτω ὑπήγε, τοῖς νόμοις ἐφίει, οὐδ' πρότε-
 ρον ἀνείσα πράττειν ἀνήκεν ἀπάνταχού, καὶ ἴσα
 βαρβάρους τὰ πάνθεινα ἐνεργεῖν· ἀλλὰ τὸ μὲν περὶ
 τούτων ἐς λεπτὸν λέγειν κρεῖττον οἶμαι καὶ λόγου
 καὶ χρόνου. Ἀπόχρη γε μὴν καὶ ταῦτα τεκμηριώ-
 σαι καὶ τὰ λείποντα τῆς ἀρχῆς.

exacte hæc commemorare, neque temporis hujus
 potest. Et hæc ipsa satis esse possunt ad reliquas
 conjectura colligendas.

ΚΕΦΑΛ. ΚΒ΄.

*Ἐπι Βαρσανουφίου τοῦ ἀσκητοῦ, καὶ Ἰωάννου,
 καὶ Συμεῶν τοῦ διὰ Χριστὸν Σαλοῦ.*

Ἐπὶ δὲ τῆς τούτου ἡγεμονίας καὶ θεοφιλεῖς ἄνδρες
 ἐφάνησαν πολλαχοῦ τῆς γῆς διαλάμψαντες τῷ τε βίῳ
 καὶ τοῖς παρ' αὐτῶν ὑπερφουῶν εἰργασμένοις τῶν
 παραδόξων· ὧν εἷς ἦν καὶ Βαρσανούφιος, γένος Αἰ-
 γύπτιος· ἐν σαρκὶ δὲ τὴν ἀσκητικὴν μετήθετο ζωὴν,
 περὶ τὸν νομὸν Γάζης φροντιστηρίῳ τινί· ὃν καὶ
 πολλὰ τῶν παραδόξων θαυματουργῆσαι φασίν. Ἐπι-
 στεύετο δὲ, ὡς ζῶν οἰκίσκῳ τινὶ ἑαυτὸν καθείρξε,
 πενήτην δὲ καὶ πρὸς ἐτῶν διεληλυθότων, οὕτε
 τινὲς ὀφθῆναι, μήτε μὴ τῶν τινὸς ἐπιγεῖναι μετελη-
 φέσθαι. Οἷς δὲ καὶ θρυλλουμένοις σφόδρα διαπιστῶν
 Σιλουστῆτος ὁ τῶν Ἱεροσολύμων πρόεδρος· ἐπειδὴ
 διορῦσται ἐκέλευε τὸν οἰκίσκον, ὅπου δὴ συνέβαινε
 τὸν ἀθροῦνον τοῦ Θεοῦ κατοικεῖν, πῦρ ἐκείθεν ἐκπη-
 δίσαν ποθεν, περαθραχὺ πάντας ἐπίμπρα, εἰ μὴ
 δρασμῶ τὴν σωτηρίαν ἐπραγματεύοντο. Καὶ τὸς δ'
 ἕτερος ἀνὴρ Συμεώνης θνομα, κατὰ τὴν Ἐμεσαν,
 ξένην τινὰ καὶ ἀληθῆ πολιτείαν μετῆει· μετὰ γὰρ
 ὧν σοφίας πάσης καὶ χάριτος, παράφορον ἑαυτὸν
 ἐποίησεν τὴν κενὴν δόξαν, ὡς ἀδοξίαν ταῖς ἀληθείαις
 οὖσαν, ἀποδυσάμενος. Οὕτως τοῖνον ὁ σοῖος τὰ πολλὰ
 καὶ ἑαυτὸν διατιμῶμενος ἦν, λαυθάνων παντάπασιν
 καὶ μὴ τινὲς διδοῦς παράδοξον διαγῶναι, πότε ἢ πῶς
 τὸ θεῖον ἰλάσκειται· ἢ πότε καὶ τίσι σιτίσι πρόσσι-
 σιν ἢ ἀπέχεται. Πολλάκις δὲ ἀγοράζων ἀνὰ τὰς πλα-
 ταίας, ἐκτετράφθαι τοῦ θαυαστηκότος ἐψέκει, καὶ
 μηδὲν τι συνεστώτος νοῦ ἔχειν, ἢ τι φρενήρες καὶ
 ἀγχινοῖα προσήκον. Κατηλείπει δ' ἀτάκτως ἐπιπη-
 δῶν, τῶν παρεφρημένων σιτίων ἐνεφωρεῖτο ὅτε πει-

tes comprehendisset, et nervis protervitatem eorum
 castigasset, contumeliosa pompa per mediam ur-
 bem tractus, contumeliosa pompa per mediam ur-
 bem tractus, nervis est concisus. Et alium quem-
 dam Callinicum nomine, Ciliciæ præsidem, quod
 in duos percussorum istorum, Paulum et Faustinum,
 qui interficere eum conati fuerant, animad-
 vertisset, in crucem egit, pœnas ab eo, recte pru-
 denterque facti, et legum conservatarum, sumens.
 Itaque qui diversæ factionis erant, quod possessiones
 suas relinquere coacti essent, et a nemine
 prorsus reciperentur, sed veluti quædam detes-
 tanda piacula urbe expulsi essent, prædonicam
 exercebant: et itineribus obsessis, ex insidiis via-
 tores adoriebantur et cædebant, nihilque adeo
 quod non committerent malorum omittabant, et
 quotidie ad homines interficiendos atque dispo-
 liandos, flagitiaque alia peragenda, audaciores
 fiebant. Sæpenumero autem ad factionem alteram
 conversus, et in ipsos lege agere jussit, suppli-
 ciisque eos subdidit, quos antea ubique facinora
 impia committere, et gravissima quæque flagitia
 de barbarorum more patrare permiserat. Cæterum
 est, neque orationis nostræ, quæ assequi ea non
 imperii hujus, quæ hic non recensentur, res con-

768 CAPIT. XXII.

*De Barsanuphio monacho et Joanne: item de Symeone
 propter Christum satuo.*

Sub Justiniano multi in multis orbis partibus
 religiosi, et vita et miraculis ab eis gestis admi-
 randi viri floruerunt, in quibus unus etiam Barsanuph-
 ius Ægyptius genere fuit, qui in carne carnis
 expertem egit vitam, in monasterio quodam quod
 in præfectura Gazæ situm erat. Hic cum prodigia
 multa edidisse dicitur, tum in tuguriolo seipsum
 vivum inclusisse, atque ibi ultra quinquaginta
 annos ita vixisse creditur, ut neque a quopiam
 visus, neque re quopiam terrena usus sit. Quæ cum
 de eo fama vulgata essent, eisque Salustius, (1)
 Hierosolymorum episcopus, fidem non haberet,
 postquam perfodere domunculam, ubi homo Dei
 habitabat, jussit, ignis alicunde exortus omnes
 consumpsisset, nisi sibi fuga consuliissent. Alius
 quidem vir Symeones nomine, apud Emesam,
 novam quamdam et insolitam vitam egit. Cum
 enim et sapientia omni et gratia plenus esset, de-
 mentem se esse assimilavit, et vanam gloriam, ut
 quæ revera ignominia sit, rejecit. Sanctus igitur
 vir iste diu solitarius vixit, latens prorsus: neque
 cuiquam, ut cognosceret, quando, aut quomodo
 preces ad Deum funderet, aut quo tempore, et
 quibus cibis vel uteretur vel abstineret, aditum
 ad se permittens. Persæpe vero etiam in plateis
 versans, mente excidisse, neque quidquam con-
 sistentis pectoris, solertiar, et sagacitatis habere
 visus est. Aliquando in compositis in cauponas insi-
 liens, cibis se quos reperisset famelicus implebat.

(1) Evagr. habet Eustachius.

Quod si quis consilio ejus intellecto, vel observantiam vel honorem ei exhiberet, indignatus ille quam celerrime ex eo loco discedebat, ne id quod vulgatum volebat, deprehenderetur. virtusque ejus manifestaretur, veritus. Et ille quidem ita se propalam atque in medio foro gessit. Habuit autem familiares etiam quosdam, quibuscum quandoque fuit, scena et simulatione posita. Cuidam ex iis ancilla erat, quæ a quopiam per libidinem constuprata, ubi partus institit tempus, ab heris patrem probrosi facinoris ejus et patrem pueri indicare coacta est. **769** Illa per calumniam, Symeonem clandestine secum consuevisse, seque ex eo gravidam esse dixit, et rem ita se habere juramento confirmat: idque si opus esset, in faciem illi se dicturam promisit. Hoc ubi ad aures Symeonis pervenit, factum ipse quoque non negavit, carnem scilicet se quoque circumferre, et lubricam percandii proclivitatem insitam sibi esse dicens. Postquam autem eo nomine sermones apud omnes de eo increbuerunt, et ipse, sicuti videbatur, pudore percussus est: illicet per fraudem sub verocundia prætextu seipsum subduxit. Et jam fatalis et constituta pariendi dies aderat, et mulierecula sedili solito insidebat, doloresque vehementes exoriebantur, cruciatum intolerabilem afferentes. Ac misella ultimum discrimen adibat, neque fetus prodibat, cum in tempore ipso Symeonem advenientem, ut preces ad Deum profunderet, muliereculæ aliam rogarunt. Ibi ille propalam, non prius lectum solæ aspecturum esse, quam mater patrem clandestinum proderet, prædixit. Quod ubi femina professa est, et patrem verum nominavit, confestim infans maternis locis exsiliit, veritate ipsa quodammodo obstetricis illi officium exhibente. Alio insuper tempore Symeones iste in adiculam mulieris impudicæ ingressus, foribus clausis, solus cum sola manens, aliquantum temporis extraxit: deinde ostio aperto profugit, conspectum omnium, ne quis eum conspiceret, ubique cursa citato vitans. Quo facto, opinionis non bonæ causam de se præbuit. Quapropter qui hoc viderant, mulierem convenerunt, diligenterque quid sibi illius ad eam ingressus et tam diuturna mora voluerit, percunctati sunt. Ibi illa adjuravit se in tertium usque diem penuria rerum necessariarum, præter aquam, nihil degustasse. Illum autem, qui hoc cognovisset, cibum ad se et vini aliquid quantum attulisse; deinde januis clausis, mensam apposuisse, cibum capere jussisse, dapibus eam replevisse: et reliquis earum receptis, abiisse. Cum terremotus maximus regionem eam concussurus esset (quo tempore, præ civitatibus aliis, urbes Berytus, Biblus, et Tripolis, eadem ingentem acceperunt) Iorum manū circumagens, et quam plurimas in foro columnas diverberans, ad alias: **770** State (inquit) vos, Brevi namque saltare debetis. Et cum viri ejus factum nullum otiosum aut frustraneum esse judicaretur, qui ei rei affluere, animis suis quasnam

νόη. Εἰ δὲ πού τις ἐνοήσας ἢ προσκύνῃσιν ἢ τιμῆν τινα προσήγγε, θυμῷ πολλῷ καὶ τάχει τῶν τόπων ἀφίστατο· ὑπεῖδόμενος μὴ τι φωραθῆῃ, ὃ λαμβάνειν ἐπεχείρει, κατάδηλον τὴν οἰκείαν ποιῶν ἀρετὴν. Τὰ μὲν οὖν ἐκτὸς καὶ ἀγοραῖα τῷ Συμεῶνι τοιαυτὰ γέ ἦσαν. Ἦσαν δὲ τινες αὐτῷ καὶ συνήθεις· οἷς καὶ παρενέβαλλε τὴν σκηνὴν λύων καὶ τὴν ὑπόκρισιν. Ἐνὶ γούν ἐκείνων θεραπευτὴς ἦν, ἣ δὲ πρὸς τινος ἀκολάστως ἐκπορευθεῖσα, ἐπεὶ ὁ τοῦ τόκου ἐνέστη καιρὸς, πρὸς τῶν δεσποτῶν ἠναγκάστηκε τὸν τοῦ ἀγούς πετέρα διερμηνεύειν. Ἡ δὲ τὴν Συμεῶντην διέβαλλε σκοτικῶς αὐτῇ συμπλακῆναι, καὶ ἐξ ἐκείνου κωφορεῖν· καὶ διώμνυτο ἢ μὴν οὕτως ἔχειν δισχυριζομένη, καὶ εἰ γε δέοι, καὶ εἰς ὄψιν διελέγγειν αὐτόν. Ὡς δ' εἰς ὧτα ἤκει τούτο τῷ Συμεῶνι, συνέτιθει καὶ αὐτὸς εἶπεν· σάρκα γὰρ φορεῖν καὶ τὸν διίσθον ἐπιφέρεισθαι ἔλεγεν. Ἐπεὶ δὲ παρὰ πᾶσι διεθρολλεῖτο καὶ αἰσχύνης ἐμπλεως ἦν ὡς γε ἔδοκει, δῆθεν σοφισζόμενος ὑπέστειλεν ἑαυτὸν, καὶ τὴν αἰδῶν πρόσχημα ἐπέτιθει. Ὡς δ' οὖν ἡ κυρία ἤκειν ἡμέρα τοῦ τοκετοῦ, καὶ ἐπὶ τῶν εἰσθότων ἡ γυνὴ καθῆστο σκιμπόδων, ἣ μὲν ὠδὶ σφοδρότερον κατεβρόγγυτο, ἀνέποιστον τὴν ἀλγηδόνα ἐργαζομένη, ἐς ἔσχατον κινδύνου περιματώσα τὴν ἀνθρωπινον. Οὐ μὴν ὁ τόκος πρόεκοπτεν, ἀλλ' ἐξεπίτηδες ἀφιγμένον τὸν Συμεῶντην, ἐκέτευον εὐχεσθαι. Ὁ δὲ ἀνείπεν ἐμφανῶς, μὴ πρότερον τὸ κωφοροῦμενον τὸν ἕλιον προσεῖπειν, πρὶν ἢ τὸν σκόριον πατέρα τὸ γύναιον παραδείξειεν. Ὅπερ ἐπειδὴ τὸ γύναιον ὑμολόγει, καὶ τὸν ἀληθινὸν ἀνείπει πατέρα, εὐθὺς τὸ βρέφος ἐξέθουρε τῆς γαστρὸς, τῆς ἀληθείας ὡσπερ ἐκεῖνο μαιευσομένης. Καὶ ἄλλοτε δὲ Συμεῶντης οὗτος εἰς τι δωμάτιον εἰσῶν γυναικὸς ἀκολάστου, καὶ τὰ θύρας ἐγκλεισάμενος, μόνος μόνῃ ἐγγρορίζων παρεῖχε τὴν ὥραν· ἔπειτα διαπετάσας τὰς θύρας, φεύγων ἀπῆει, πανταχοῦ περιπέτων τὴν ὄψιν, μὴ πού τις δῆθεν αὐτοῦ ἐβῆ. Οὕτω δὲ δράσας, ὑπόνοιαν παρεῖχεν οὐκ ἀγαθὴν· ὥστε καὶ τοὺς ἰδόντας ἀγαγέσθαι τὴν ἀνθρωπινον, καὶ εἰς λεπτὸν ἀκριβοῦσθαι, τί τε βούλεσθαι τὴν ἐκεῖνου εἰσελεύσειν παρ' αὐτῆς, καὶ τὴν ἐπὶ τῶσιν δὴ τοῦ χρόνου τριδῆν. Ἡ δὲ διώμνυτο, ἐς τρίτην ἡμέραν μηδενὸς ἀπογούσασθαι πλὴν ὕδατος, ἐνδείξι τῶν ἀναγκαίων· τὸν δὲ μαθόντα, σιτὰ τε καὶ οἶνου μέρος κομίσει· εἰτ' ἐγκλεισάμενος τὴν θύραν, τράπεζαν παραθεῖναι, καὶ δειπνήσει κελεύσει, καὶ τῆς θοῆνης ἐμπλήσασθαι· τὰ δὲ λείψανα πάλιν λαβεῖν καὶ οἰχέσθαι. Καὶ κλόνου δὲ γῆς μεγίστου κατασείειν μέλλοντος τὰ ἐκεῖσε μέρη, ὀπηνηκα ἦ τε Βηρυτίων, Βυβλίων τε καὶ Τριπολιτῶν πόλεις, τῶν ἄλλων μᾶλλον πεπόνθασιν, ἱμάτια τῆ χειρὶ περιάγων, τοὺς πλείστου τῶν κίωνων κίωνων ἀνά τὴν ἀγορὰν, Στήτε, ἐπέλεγεν· ἔχετε γὰρ ὄσσην οὕτω ὀρχήσασθαι. Ὡς οὖν τοῦ ἀνδρὸς οὐδὲν πάρεργον διεκρίνετο, οἱ παρευρεθέντες εἰς νοῦν ἔλαθον, τίνας κίωνων οὐκ ἔτυψε παριῶν· οἱ δὲ τοῦ σεισμοῦ βραχδείως ἐπισπεσόντος καταπεπτώκασι, πάρεργον ἐκεῖνου γεγενημένοι. Πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα αὐτῷ μνήμης ἀξία διεπράχθη, ἃ περ ἰδίῳ συγγράμματι ἐν ἑτέροις διέλαβον.

columnas præteriens non pulsasset consideravunt.

Nam illæ ipsæ terræmotu impetu summo iugruente corrucunt, concussionis ejus opus primarium factæ. Multa præterea ab eo memoria digna sunt gesta, quæ scripto alio alibi sum prosecutus.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ΄.

A

CAPUT XXIII.

Περὶ Θωμᾶ καὶ αὐτοῦ τὸν ἐξηχον μετιότος βλον.

Ἀνὰ δὲ τὴν Κολήν Συρίαν καὶ τις ἕτερος τὸν ἴσον βλον διαθλεύων ἐτύγχανε, Θωμᾶς ὄνομα· ὃς ἐπὶ τῆς Ἀντιόχου γενόμενος, τὴν ἐτήσιον τροφήν κομιοῦμενος, τῆς κατ' αὐτὸν μονῆς (ἐκ γὰρ τῆς ἐκεῖσε ἐκκλησίας ἐτέτακτο) ἦτε. Τοῦτον τοίνυν Ἀναστάσιος ὁ τὰ τῆς ἐκκλησίας οἰκονομῶν, ἐπεὶ συχνῶς ἠνώγει, κατὰ κέρβρης ἔπαιε τῇ χειρὶ. Ἐν δεινῷ δὲ ποιουμένων τῶν ἀμφ' αὐτὸν, εἶπεν, οὕτε Θωμᾶν τοῦ λοιποῦ τὸ τῆς ἐκκλησίας λήψεσθαι, οὕτε δώσειν τὸν Ἀναστάσιον· ἐπιτελῆ δὲ καὶ ἀμφω γενέσθαι κατὰ τὴν πρόβρῃσιν. Ὁ μὲν γὰρ Ἀναστάσιος τῇ ἐφεξῆς ἡμέρᾳ τὸν βλον κατέστρεψεν. Θωμᾶς δ' ὑποστρέψων, καὶ πρὸς τὴν Δάφνην γενόμενος, ἐν τῷ τῶν νοσοῦντων καταγωγῆ, πρὸς τὴν ἀμείνω λῆξιν ἐχώρει. Καὶ τὸν ἐκεῖνου νεκρὸν οἱ ἐκεῖσε δὴ τῷ ἐπηλύδων πολυανδρίῳ κατέθετον· εἶτα καὶ ἄλλον καὶ αὐθις ἕτερον ἐπ' ἐκεῖνῳ. Ἐπεὶ δὲ Θεοῦ τὸν οἰκείον τιμῶντος θεράποντα ὑπερβεν ὁ ἐκεῖνου νεκρὸς ἐγένετο, τῶν ἐπιτιθεμένων τοῦ σώματος θεῖα τινὶ δυνατεῖα ἀποκρουομένων ὡς πορρότερον, οἱ τὸ θαῦμα κατιδόντες, Ἐφραιμῆ τῷ ἐπισκόπῳ ἀνήγγελλον τὸ πραττόμενον. Ὁ δὲ διαγνοὺς ὅπερ καὶ ἀληθὲς ἦν, δημοτελῆ καὶ ἀγέρωχον κηρύξας πομπήν, τὸν νεκρὸν ἀνὰ τὴν Ἀντιόχου περιφανῶς διεκόμιζε, καὶ ἐν τῷ κοιμητηρίῳ δόξην πολλὴν κατετίθετο· ἀπελάσας καὶ τὴν ἐπιδημήσαντα τινικαῦτα λοιμῶδη νόσον τῇ μεταθέσει. Τοῦτου δὲ τοῦ Θωμᾶ καὶ ἐτήσιον μνήμην παῖδες Ἀντιοχείων ἤγον, μεγαλοπρεπῶς εὐορτάζοντες.

Thomæ anniversariam memoriam magnificentissime, festum diem agentes, Antiocheni celebrant.

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ΄.

Ὅς καὶ ὁ μέγας Σάββας καὶ Θεοδοσίος ὁ κοῖνο διάρχης ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τέλει τοῦ βίου ἐχρῆσαντο.

Ἰουστινιανοῦ δ' ἔτι τὴν αὐτοκράτορα διοικοῦντος ἀρχὴν, καὶ Σάββας ἐκεῖνος ὁ μέγας καὶ ὁ πολὺς Θεοδοσίος, οἱ τῆς ἐρήμου καθηγεμόνες, ἔτι περιῆσαν τῷ βίῳ. Ἀλλὰ προλαβὼν μὲν ὁ Θεοδοσίος διεβιωνε πρὸς Θεόν. Σάββας δὲ τηνικαῦτα ἐννενηκοστὸν παρελαύνων ἐν αὐτὸν, πρὸς τοῦ τῆς Αἰτίας προέδρου αὐθις πρέσβους ἐς Ἰουστινιανὸν ἀνεισιν, ἐν ἀμυδρῷ γῆρει σαλεύων. Σαμαρεῖς γὰρ Ἰουλιανόν τινα σφίσι βασιλεῖα ἐπικηρύξαντες, πλείστα κατὰ Χριστιανῶν ἐξουθρῖζουσιν, ἐκκλησίας λεηλατοῦντες καὶ πυρὶ νέμοντες· καὶ τοὺς εὐσεβεῖν ἡρημένους μετὰ πολλὴν καὶ ἄφατον τιμωρίαν μαχαίρας ἔργον ποιούμενοι, κώμας τε κατατρέχοντες, καὶ τὰς τῶν ἁγίων θήκας ἀναρρήγνυντες καὶ παραδιδόντες πυρὶ· ἃ καὶ μάλιστα περὶ Νεάπολιν ἔπραττον μαχαίρα μὲν τὸν ἐπίσκοπον ἀνελόντες, τῶν δὲ πρεσβυτέρων κατασχόντες τινὰς, ἔπειτα εἰς μέρη τε καὶ μέλη διελέμενοι, σύναμα μαρτύρων τισὶ λειψάνοις ἀπε-

De Thoma, qui et ipse vitam tacitam extra hominum strepitum est complexus.

In Cœlesyria alius quidam, cui Thomæ nomen fuit, in eodem vitæ genere decertavit. Qui Antiochiam venire solitus (illius enim ecclesiæ censebatur) annuis alimentis receptis, in mansionem suam ibat. Hunc Anastasius ecclesiæ ejus minister et œconomus, quod frequenter molestus ei esset, manu in facie verberavit. Eam rem cum illi qui cum eo erant, ægre ferrent: ipse neque Thomam dixit de cætero quidquam ab ecclesia accepturum, neque Anastasium daturum esse. Et utrumque juxta prædictionem eam accidit. Anastasius siquidem postridie ejus dici vita defunctus est: et Thomas ad tugurium suum revertens, postquam in Daphnes suburbanum vicum pervenit, in ægrotorum hominum diversorio, ad meliorem illam vitam migravit. Cadaver illius ejus loci incolæ in communi advenarum monumento reposuerunt, alio atque rursum alio cadavere illi superingesto. Postquam vero Deo ministrum suum cohonestante, corpus ipsius, identidem ea re tentata, semper superiorem tenuit locum, cadaveribus reliquis divina quadam vi longe admodum ab ipsius corpore semotis, miraculi ejus spectatores, ad Ephraimium episcopum rem retulerunt, qua ille ita uti erat cognita, publicam atque honorificam funeris pompam indixit, et corpus magnifice Antiochiam tulit, atque cum gloria multa in cœmeterio sepeliit. Qua cadaveris translatione ille etiam pestilentem, qui tum grassabatur, morbum dispulit. Hujus

771 CAPUT XXIV.

Ut Magnus Sabbas et Theodosius Cœnobiarcha sub Justiniano vitam finierint.

Justiniano adhuc imperium administrante, et magnus ille Sabbas, et præclarus Theodosius, eremi præsides, superstites erant. Verum prior Theodosius ad Deum transitit. Sabbas autem nonagesimum tum agens annum, ab Æliensi antistite legatus iterum Constantinopolim ad Justinianum, in tenui atque imbecilli admodum senectâ fluctuans, profectus est. Samaritanæ namque Juliano quodam rege sibi creato, plurimas Christianis superbe injurias tolerant. Ecclesias per sacrilegium compilatas igni vastaverant: eos qui secundum Deum pie vivendum sibi statuisserant, post multa et inenarrabilia supplicia conciderant: et circum vicos discurrentes, atque sanctorum loculos violantes, in ignem conjiciebant. Ea vero circa Neapolim acciderant maxime, cujus episcopum ens conciderant, et presbyteros quosdam comprehensos, et deinde in frustra dissectos, una cum qui-

us. iam martyrum reliquiis in sartagine frixerant, a nulla prorsus temeritate et contumelia contra Christianos abstinentes. Quæ ubi Justinianus intellexit, multa manu cum illis congressus, cum alios multos, tum Julianum ipsum occidit. Captus quoque Silvanus quidam Scythopoli, et igni crematus, perquam acerbam vitæ catastrophem subiit : vir qui plurimum per effrenatam petulantiam in Christianos illussisset, et divina vindicta ad id tempus conservatus esset, ut debitas ad eum modum persolveret pœnas, quemadmodum et divinus Sabbas ei prædixerat. Arsenius autem quidam nomine et dignitate illustris, ejus quem diximus Juliani comes, Constantinopoli erat, et calumnias quasdam falso adversus Palæstinos sæbat, perinde atque tyranno multis in rebus adjutores fuissent. Horum gratia Sabbas, sicuti dictum est, orator rursus Constantinopolim venit. Eum vero veluti angelum, et cœlestis Jerusalem civem, cœlitus venientem, perquam celebri pompa imperator excepit : quidquid in urbe illustrium esset virorum, ipsumque adeo Epiphanium patriarcham obviam illi mittens. Porro ubi longe advenientem imperator agnovit, extimiam capiti ejus coronam immingere vidit : 772 quod et ipsum Anastasius olim, cum ad eum veniret, conspexit. Itaque illi occurrit, et benedictione accepta, sane quam libenter eum eo fuit, et facillime quidquid is volebat fecit. Qui inde reversus, et ipse ad æternam immortalēque vitam, condigna laborum præmia recepturus, transit.

CAPUT XXV.

De miraculo insigni, quod puero Hebræo a sanctissima Dei Genitrice accidit.

Anthimo (†) vero, quemadmodum dixi, episcopali throno in urbe imperiali dejecto, et Mena pro ipso ab Agathone papa electo atque ordinato, miraculum quoddam Constantinopoli, dignum quod memoretur, accidit ; quod sane ita ut potero exponam. Consuetudo a multo tempore imperanti urbi fuit, ut cum plusculum de partibus immaculati divinique corporis Domini et Dei et Servatoris nostri Jesu Christi reliquum esset, sacerdotes pueros incorruptos, ex eis qui ad præceptores in ludum litterarium eunt, accerserent, qui jejunii reliquias eas ederent. Quod quidem mihi quoque sæpenumero, cum puer admodum essem, et maxime a prima ætate in sacris adibus versari studio haberem, contigit. Tale quiddam sub Mena quoque patriarcha evenit. Cum pueris ad id delectis, puer quoque viri religione Judæi, vitro conficiendo vitam tolerantis, aggregatus est. Puer is, ubi diutius ultra solitam horam moratus domum venit, et causam tardioris reditus parentibus diligentius eam inquirentibus, quod scilicet cum aliis pueris in aede sacra divinas partes edisset, renuntiavit, pater re nova audita, furore percitus,

(†) Apud Evagrium Anthimo throno Constantinopolitano ejecto, Epiphanium episcopum creatum

τηγάριζον, οὐδαμῶς τόλμης ἢ ὑβρεως κατὰ Χριστιανῶν φεισάμενοι. Ἄ δὴ γνοῦς Ἰουστινιανός, χειρὶ πολλῇ συμβαλὼν ἐκείνοις, ἄλλους τε πολλοὺς ἀναίρει καὶ Ἰουλιανὸν αὐτόν. Συλληφθεὶς δὲ καὶ τὸς Σιλουανὸς ἐν Σκυθοπόλει, περὶ παραδίδοται· καὶ πικρὰν οὕτω καταστροφὴν τοῦ βίου ὑφίσταται, ἀντὶ κλειστοῦ κατὰ Χριστιανῶν πεκαρῶν καὶ τῆς θεῆς δίκης ἐνταῦθα ταμειυθεὶς, ἐν ἀρχοῦσαν οὕτως ἀποτίση καὶ τιμωρίαν· ὡσπερ δὴ καὶ ὁ θεὸς Σάββας ἐκείνῳ προηγγείλει. Ἰλλούτεριος δὲ τὸς Ἀσίαν, Ἀρσένιος τοῦνομα, ἀκόλουθο; ὢν τῷ πρῶεξημένῳ, τῇ Κωνσταντίνου γενόμενος, ψευδῆ κατὰ τῶν Παλαιστίνων ἔβραπτεν, ὡς εἶεν τῷ τυράνῳ πολλὰ συμβαλλόμενοι· δι' οὗ Σάββας, ὡς εἴρηται, προσθεύσων αὐτὸς ἐπὶ τὴν Κωνσταντίνου ἐφοῖτα· οἷα δὲ τινὲς ἀγγέλω καὶ τῆς ἀνω Ἱερουσαλήμ πολιτῆ οὐρανῶθεν ἤκουσι, περιφανῆ ἐπολεῖ τὴν προπομπὴν ὁ κρατῶν· πᾶν ὅσον τῆς πόλεως ἐπιφανὲς ἦν καὶ αὐτόν· Ἐπιφάνιον τὸν πατριάρχην εἰς ἀπαντὴν ἐκείνου προπέμφσας. Ἐπεὶ δὲ πόρρωθεν προσιόντα καὶ βασιλεὺς ἀνεγίνωσκεν, ἑώρα τινὰ στέφανον ἐξαλλοῦ τῇ ἐκείνου ἐπικείμενον κορυφῇ· ὁ δὲ καὶ Ἀναστάσιος πάλαι θεόεατο, ἤνικα πρὸς αὐτόν ἐπεφοῖτα. Ὑπαντήσας οὖν καὶ εὐλογίας ἀξιωθεὶς, ἡδῶς ἐκείνῳ συνῆν, πᾶν ὃ τι βουλομένη ἦν, εὐχερέστατα διαλύσας. Ἐκεῖθεν δ' ὑπεστρέψας, καὶ αὐτὸς πρὸς τὴν ἀγγῆρ καὶ ἀνώλεθρον διέβαινε βιοτῆν, ἐπάξια τῶν πόνων τὰ γέρα ληψόμενος.

ΚΕΦΑΛΑ. ΚΕ'.

Περὶ τοῦ γεγονότος θαύματος ἐπὶ τῷ τοῦ Ἑβραίου παιδι πύρᾳ τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου.

Τοῦ δὲ τῆς βασιλίδος ἐπισκόπου Ἀνθίμου τοῦ θρόνου κατασπασθέντος, ὡς εἴρηται, Μηνᾶ τε ἀντ' αὐτοῦ πρὸς Ἀγάθωνος τοῦ πάππα ἐπιλεγέντος καὶ χειροτονηθέντος. Θαυμά τι γέγονεν ἐν τῇ Κωνσταντίνου λόγου πολλοῦ ἄξιον· ὃ δὴ ὡς γ' ἐνὸν διηγήσομαι. Ἔθος κεκράτηεν ἐκ πολλοῦ τῇ βασιλίδι τῶν πόλεων, ὡς ἐπειδὴν πολὺ τι τῶν μερίδων τοῦ ἀχράντου καὶ θεοῦ σώματος τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐναπολειφθεῖη, μεταστέλλεσθαι τοὺς ἱερέας, παῖδας ἀφθόρους ἐκ τῶν ἐς χαμαιδιδασχάλου φοιτῶντων, καὶ ταύτας νήστευσι ἐσθίειν. Ὁ δὲ καὶ ἐμοὶ πολλάκις νεωτέρῳ κομιδῇ γε ὄντι ἐπισυνέβη γενέσθαι, μάλιστα θεοῖς τεμένεσι διατρίβειν ἐκ νέου πεποιημένην σπουδῆν. Τοιοῦτόν τι καὶ τότε Μηνᾶ πατριαρχοῦντος συνέβαινε. Συνηλίσθη τοῖσιν τοῖς ἡρημένοις ἐπὶ τοῦτω παισὶ, καὶ τι παιδίον Ἑβραίου τὴν δόξαν ἀνδρός, ἐξ ὕλων ποριζομένου τὸ ζῆν· ὃ ἐπεὶ πολὺ τι τῆς ὥρας ἀναλώσας ἐπ' οἴκου ἐγένετο, τὴν τῆς βρωδουτήτος αἰτίαν ἐξακριβούμενοις τοῖς γονεῦσιν ἀνήγγελλεν, ὡς εἴη τοῖς ἄλλοις παισὶν ἀνὰ τὸ θεῖον τέμενος τῶν θεῶν μερίδων ἀποπαγόν. Ὁ δὲ πατὴρ τῷ καινῷ τοῦ ἀκούσματος εἰς θυμὸν ἀναφρέεις, τὴν κάμινον

et Epiphanio Menam successisse, scriptum est lib. 17, cap. 56.

ὕπανάψας, ἐνθα τὴν ὕαλον ἐμόρφου, τῷ τῶν ἀν-
 θράκων πνιγεί λαβῶν ἀκοντίζει τὸν παῖδα· μηνίσα·
 ἰὼ πεπραγμένῳ, κἄν μηδὲν εἰδῶς· ὁ παῖς ἔπραττεν.
 Ἐπεὶ δὲ τὸν παῖδα ἢ μήτηρ ἀναζητούσα βραδύ-
 νοντα οὐδαμοῦ εὔρισκε, πανταχοῦ περιηεὶ τὴν πό-
 λιν, δεῖνδν ὀλοφυρομένη καὶ ἐπικωκύουσα τῷ παιδί·
 καὶ δὴ μετὰ τρίτην ἡμέραν παρὰ τὸ τοῦ ἀνδρὸς
 ἔργαστήριον γενομένη, θρήνοις ὑπερφυέσι σπαράτ-
 τουσα ἑαυτὴν, ἐκάλει τὸν παῖδα διωλύγιον ἐπιστέ-
 νουσα. Ὁ δὲ παῖς τῆς μητρικῆς ἡσθημένος βοῆς,
 ἐκ τοῦ πνιγέος τὴν ἀπόκρισιν ἐποιεῖτο· ἢ δ' εὐθύς
 τὰς θύρας συντριψασα, παράδοξον ὄσον ἑώρα τὸν
 παῖδα ἐπὶ μέσοις καθιστώτα τοῖς ἀνθρώποις, μηδὲ
 τρίχα τῆς φλογὸς λυμήνασθαι δυναθείσης. Ἐπεὶ δὲ
 καὶ τὴν αἰτίαν ἠρωτᾶτο πῶς ἀπαθῆς διαμεμένηκει,
 γυναικα τινὰ τῶν ἐπιφανῶν ἔλεγε πορφυρᾶν ἀναβε-
 βλημένην στολὴν, παρ' αὐτῷ συχνὰ φοιτῶσαν, ὕδωρ
 ἔγγειν, καὶ τούτῳ τὴν πλησιάζον τῆς φλογὸς κατευ-
 νάζειν, καὶ οἷα παρέειν ἡλίκα πεινώφῃ. Ὡς δὲ
 ταῦτα Ἰουστιανὸς ἔγνω, τὸν μὲν παῖδα σὺν τῇ
 μητρὶ τῷ θεῷ τῆς πλιγγενεσίας προσήγε λουτρῷ,
 καὶ ἀπεκλήρου θεῷ· τὸν δὲ γε ὕλουργὸν μὴ ἀνα-
 σχόμενον τὰ Χριστιανῶν ἐλέσθαι, ἐν συκῇ οἷα παι-
 δοφόνον ἀνεσκολόπιζεν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τῆδε προ-
 ἔβη. Ἡμεῖς δ' αὖθις ἐπὶ τὸ προκειμένον τὴν τοῦ
 λόγου ῥύμην ἀγάγωμεν.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

Περὶ τῶν προσδρευόντων τὴν καὶ τῶν μεγάλων πόλεων· καὶ περὶ τῆς διαφορᾶς Μηνᾶ τε καὶ Βιγιλίου τοῦ Ῥώμης.

Κατὰ δὲ τούτων τὴν χρόνον, τῆς μὲν Ῥώμης ἤγετο Βιγίλιος· διαδεξάμενος τὸν Σιλβέριον, ὃς τὸν Ἀγάθωνα. Τὴν δὲ Κωνσταντίνου διείπεν Εὐτύχιος διαδεξάμενος κατὰ τὴν σύνοδον τὸν Μηνᾶν, ὃς Ἀνθιμον· Ἐπιζάνιος· δ' ἐκείνου προῆν. Ἐπὶ δὲ τὸν τῆς Ἀλεξάνδρου θρόνον μετὰ Θεοδοσίον ἐκκληθέντα, ὡς εἴρηται, ἐτι περιῆν ὁ Ζωίλιος· οὗ μετὰ μικρὸν τοῖς αὐτὸν ἠγησαμένοις προστεθέντος, Ἀπολί· αρίος τὴν καθέδραν ἐλάμβανεν· ἀνὰ δὲ τὴν Ἀντιόχου μετὰ Ἐφραίμιον Δομνίνος ἀνῆγε τὸν θρόνον. Ἐν δὲ Ἱερουσόλοις μετὰ Μαρτύρον, καὶ Σαλοῦστιον, καὶ Ἥλιαν τὸν περιώνυμον, Ἰωάννης διείπε τὸν θρόνον· μεθ' ὃν Πέτρος ὁ Θαυμαστός, καὶ αὖ μετὰ τούτων Μακάριος, μήπω βροσιλέως προσεκαμένου τὴν προεδρίαν· διὸ καὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἐλάθη καθέδρος· ἐλέγετο γὰρ εἰπερ τι· τὰ Ὀριγένους δόγματα μάλα πρεσβαύειν. Οὗ ἐξεληλαμένου, Εὐστόχιος ἐπὶ τὴν Ἱερὰν καθέδραν ἀνήγετο. Εἰδέναι μέντοι χρεῶν, ὡς ὁ πάππας Βιγίλιος τῆς Ῥώμης ὑπὸ Γόθων αὐθις ἀλώσης, φεύγων τὴν Κωνσταντινου κατέλαβε. Λαμπρᾶς δ' ὑπὸ βασιλέως τυχῶν τῆς εἰσόδου, ἐνοῦν ὑπισχνετο τὴν Ἐκκλησίαν, ὥστε καὶ τὰ προσιστάμενα τῇ πίστει τρία κεφάλαια ποιῆσαι ὑπὸ ἀνάθεμα ἕξ τοσοῦτον δ' ἐπήρθη φρονήματος, ὡς καὶ

(1) Apud Ficos ut patricidam in cruce[m] egit. (Evangr.)

(2) Silverius papa, Theodoræ Augustæ jussu, quod Anthimum Constantinopolitanum episcopum hæresis damnatum restituere noluerit, in Pontium

fornacem ubi vitrum conformabat, succendit : et puerum arreptum, in eum prunis flamma suffocata candentem conjecit, ob factum tale iratus : quamvis filius sciens nihil admisisset. Porro mater ubi puerum diutius non comparentem quæsisisset, et non invenisset, urbem omnem circumlit, perquam acerbe plorans atque lugens : et die tertio ad officinam mariti consistens, ingenti planctu seipsam lanians, prolixiusque ingemiscens, filium vocavit. **773** Atque ille materna voce agnita, responsum e furno reddidit. Tum mater ostio furni fracto, cum miraculo maximo, in mediis prunis puerum stantem vidit, ita prorsus incolumem, ut ne capillum quidem flamma lædere potuerit. Et ubi causam incolumitatis quæsit, mulierem quamdam illustrem, purpurea amictam stola, frequentius ad eum venisse, aquam sibi infudisse, et flammam ea appropinquantem extinxisse, cibum etiam cum esuriisset, præbuisse, dixit. Hæc postquam Justinianus cognovit, puerum cum matre divino regenerationis lavacro adhibuit, Deoque dicavit. Patrem autem, qui Christianorum sacra suscipere non sustinuit, veluti patricidam, in ficum arborem, periude atque in cruce[m] egit (1). Verum hæc quidem sic accidere. Nos autem ad institutum orationis cursum revertamur.

CAPUT XXVI.

De episcopis magnarum tum temporis urbium, et de dissidio Menæ et Vigilii episcopi Romani.

Εο tempore Romæ Ecclesiam regebat Vigilius, post Sylverium (2), qui Agathonî successerat, episcopus creatus. Constantinopoli vero synodi tempore Menæ successit Eutychius. Menam porro Anthimus, hunc autem Epiphanius præcesserat. Alexandriæ post Theodosium, throno, sicuti dictum est, dejectum, Zoilus episcopus subrogatus, superstes adhuc erat. Atque ubi is paulo post decessoribus suis est aggregatus, Apollinaris cathedram ejus accepit. Apud Antiochenos in locum Ephræmii Dominus substitutus est, Hierosolymis autem post Martyrium, et Salustium, et Heliam celeberrimum, Joannes episcopatum administravit. Post hunc rursus Petrus ille admirandus, et post Petrum Macarius, cum imperator nondum episcopatum ejus comprobasset. Quapropter etiam ecclesiastica deturbatus est cathedra. Dicebatur enim, quantum alius nemo, Origenis dogmata vulgare. Hoc vero repudiato, Enstochius in sacram sedem conscendit. Illud non prætereundum, Roma a Gothis iterum capta, **774** Vigilium (3) profugientem Constantinopolim venisse : ubi cum ab imperatore magnifice esset acceptus, ad unionem se Ecclesiam reducturum esse, ita ut tria quoque iudici

insulam relegatus, ibi oppetiit mortem. (Diac.)

(3) Vigilius ob eandem, quam decessor ejus Sylverius, causam, indignatione Augustæ Constantinopolim ductus, indeque in exilium actus est. (Diac.)

adversantia capitula anathemate jugularet, pollicitus est. Eo vero insolentia progressus est, ut et Menam a communione quatuor mensibus excluderet. Idem sane et Menas adversus illum fecit. Sed enim Justinianus rebus hujusmodi ad iram commotus, qui eum comprehenderent misit. Vigilius autem sibi metuens, ad Sergii martyris aram confugit: et sacris sibi fistulis implicitus, non prius inde extractus cessit, quam illes evertit. Erat namque magnus, et corporis statu vastus. Postea vero cum ejus rei Justinianum pœniteret, partibus suis interponente imperatrice Theodora, Vigilium suscepit: atque ille rursus Menam ad communionem admisit. Quo tempore eucaniam vicesimo nono Junii die templi sanctorum Apostolorum suat celebrata, et sacræ apostolorum reliquiæ in curru aureo a Mena circumvectæ. Hoc ipso anno Menas decessit, et Eutychius, sicuti diximus, thronum ejus recepit, qui monachus et presbyter, necnon antistitis Amaseni responsorum dandorum minister fuit.

CAPUT XXVII.

De sancta magna quinta universali synodo.

Itaque episcopatum veteris Romæ administrante Vigilio, præterea autem primum Mena, deinde Eutychio; Alexandria, Apollinari, Antiochiæ Dominino, Hierosolymorum autem Eustochio: cum eis etiam adesset Gregorius Agrigentinus, vir vitæ sanctitate, eloquentia, et veritatis doctrina omnibus prope superior: imperator Justinianus sanctam quintam œcumenicam synodum, episcopis ecclesiarum omnium evocatis, coegit, ejusmodi ob causam. Eutychius Hierosolymorum episcopus, cum præfuit in Palæstina, qui Origenis dogmata profiteretur, 775 florent, potissimumque ibi ea secta in nova quæ dicebatur Laura, obtineret, magno studio ut eos inde abigeret, egit. Proinde ea ipsa quam dixi, nova mandra occupata, illos veluti communia et profana piacula ecclesia exegit. Illi autem undequaque dispersi, multos ad partes suas pertractos, ut auxilium eis ferrent rogant. Et non paucos auxiliares habere socios. Maxime vero eos defendit Theodorus cognomento Ascidas, Cæsareæ Cappadocum episcopus, idemque Justiniani imperatoris assessor, consiliarius gratus illi et fidus maxime visus: quippe qui ob res dextre ex sententia principis agendas ei placeret. Hic ubi, quantum potuit, autam imperialem commovit, impietatemque quæ nefanda omnia flagitia excelleret, Eustochii rem in Palæstina actam, vocavit, in urbem imperantem cum Eustochio præcipue evocantur Rufus magni Theodosii, et Conon magni Sabbæ mansionis præfectus, eremi uterque dux, cum monasteriorum quibus præstant causa, tum propter virtutem suam maxime. Venere cum illis alii quoque, non multum eis gloria cedentes. Postquam Patres ibi in loco uno convenere, causam in primis Origenis, Didymi et Evagrii, in medium protulere:

Μηνᾶν ἀκοινωνησὶς δοῦναι: τεττάρων μηνῶν ἰκρίσις δὲ καὶ Μηνᾶ; ἐκείνῳ ἐποιεῖ. Περιορῆς δὲ τοῖς τοιούτοις γενόμενος Ἰουστινιανός, ἔπεμπε συλλαβέσθαι αὐτόν· ὁ δὲ δέισας, ὑπὸ τὸ Σεργίου τοῦ μάρτυρος θυσιαστήριον ἀπεδίδρασκε· καὶ τοῖς ἱεροῖς καλάμοις περιπλακεῖς, οὐ πρότερον ἐκείθεν ἐλκόμενος ἐξείσι, ἕως οὗ ἐκείνους κατέστρεψεν· ἦν γὰρ μέγας καὶ ὑπερπληθὴς τὴν πλάσιν τοῦ σώματος. Ἐ; ὕστερον δὲ μεταμέλῃ χρησάμενος Ἰουστινιανός, μέσης οἱ γενομένης τῆς βασιλίδος Θεοδώρας, δέχεται τὸν Βιγίλλιον· ὁ δὲ αὖθις προσίεται τὸν Μηνᾶν· ὀπηνίκα καὶ τὰ ἐγκαίνια τοῦ νεῦ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων ἐγένετο τῇ εἰκοστῇ ἐνάτῃ Ἰουρίου μηνός, ἐν ὁμήματι χρυσῷ Μηνᾶ τὰ θεῖα τῶν ἀποστόλων λείψανα περιχαρόμενος. Τῷ δ' αὐτῷ ἔπειτα Μηνᾶς μὲν τὸν βίον λιπὼν μετεχίρει· Εὐτύχιος δ' ὡς εἶρηται, ἀντ' αὐτοῦ τὸν θρόνον ἀνάβαινα, μοναχὸς ὢν καὶ πρεσβύτερος καὶ τοῖς λόγοις τοῦ Ἀμασεῖος διακονούμενος.

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ'.

Περὶ τῆς ἁγίας καὶ μεγάλης πέμπτῃς οἰκουμένης συνόδου.

Καὶ τοίνυν τῆς μὲν πρεσβυτέρας Ῥώμης τὸν θρόνον πρωτανύσσοντος Βιγίλλιου τῆς δὲ νεωτέρας τὰ μὲν πρῶτα Μηνᾶ, ἔπειτα δὲ Εὐτυχίου, τῆς δὲ Ἀλεξάνδρου Ἀπολλινάρου· Δομνίνου δὲ τῆς Ἀντιοχείαν, καὶ τῆς Ἱεροσολύμων Εὐστοχίου· συνόντος τούτοις καὶ Γρηγορίου τοῦ Ἀκραγαντίνου, ἀνδρὸς βίῳ καὶ λόγῳ καὶ δόγμασιν ἀληθείας πάντας σχεδὸν ὑπερλάμποντος· ὁ βασιλεὺς Ἰουστινιανός τὴν ἁγίαν πέμπτῃν οἰκουμένην ἡθροσε σύνοδον, τοὺς ἀπανταχοῦ ἡγεμόνας μεταστελάμενος τῶν ἐκκλησιῶν, τοιαῦδε ἠγησάμενης αἰτίας. Ὁ Ἱεροσολύμων Εὐστόχιος, τῶν τὰ Ὀριγένους φρονοῦντων ἐν Παλαιστίνῃ πολλῶν ἀκραζόντων, ἐπὶ μᾶλλον δὲ κατακρατούντων ἐν τῇ ἐκείσῃ νέῃ καλουμένην Λαύρα σπουδὴν ἐποιεῖτο ἀπελευθεῖν τούτους ἐκείθεν· καὶ δὴ τὴν εἰρημένην νέαν καταλαβὼν μάνδραν, ἐξώθει ὡσπερ ἄγῃ τῆς ἐκκλησίας κοινά. Οἱ δ' ἀπανταχοῦ σποράδες γενόμενοι, πολλοὺς προσεταιριζόμενοι, ἀρήγειν σφίσι ἐδέοντο· καὶ πολλοὶ μὲν οἱ συμμαχοῦντες ἦσαν ἐκείνοις· μάλιστα δὲ τούτων ὑπερήσπιζε Θεόδωρος ὁ ἐπίκλην Ἀσχιδᾶς, ἐπίσκοπος μὲν τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ προκαθημένης πόλεως Καισαρείας καθεσσηκῶς, Ἰουστινιανῷ δὲ βασιλεῖ παρέδρος, φίλος τέ οἱ δοκῶν καὶ πιστότατος, καὶ ἐπιτηδεῖας ἔχων τὰ θυμῆρ πρᾶττειν ἐκείνῳ. Δουοῦ τος οὖν ἐκείνου ὡς ἐνδὸν τὰ ἀνάκτορα, ἀσέβειαν καὶ ἀθεμιτουργίας ἀπάσης ἐπέκεινα καλοῦντος τὰ Εὐστοχίῳ κατὰ τὴν Παλαιστίνην γενόμενα, ἀνὰ τὴν βασιλείῳ στέλλονται πόλιν Ῥούφος ἡγούμενος τῆς τοῦ μεγάλου Θεοδοσίου μονῆς, καὶ Κόνων τῆς τοῦ μεγάλου Σάββα προσσηκῶς· ἀρχηγῶ καὶ ἄμφω τῆς ἐρήμου ἐκ τῶν φροντιστηρίων ὢν ἡγούντο, καὶ τῆς οἰκείας μάλιστα ἀρετῆς. Καὶ ἄλλοι δὲ σὺν αὐτοῖς ἦκον, οὐ παρπολὺ τῆς δόξης λειπόμενοι· οἱ δὲ κατὰ ταυτὸν γινόμενοι, τὰ κατὰ τὸν Ὀριγένην, Διδύμῳ τε καὶ

Εὐάγριον, ἐν πρώτοις ἐκίνουν· ὡς ἄρα εἶεν Ἑλλη- A
 τωσιν δόξας τοῖς ὀρθοῖς τῆς Ἐκκλησίας δόγμασιν πα-
 ρασπεύραντες, καὶ δέον ἐκ μέσου τούτους γενέσθαι.
 Ὁ δὲ Ἀσκιδᾶς μεθέλκων ἐτέρωθι, τὰ κατὰ τὸν Μο-
 ψουεστίας ἐπήγε Θεόδωρον, τὰ τε κατὰ Θεοδώρητον
 καὶ Ἰβαν τὸν Ἐδέσσης ἐπίσκοπον· Θεοῦ τὰ πάντα
 πανσόφως, οικονομούντος, ἐν' ἐκείθεν καὶ ἐντεῦθεν
 τὰ καινοφανῆ καὶ βέβηλα τῶν δογμάτων μακρὰν
 ἐλαβέη. Καὶ ἐπὶ πρώτης κινήσεως γενομένης, ἀνε-
 ζήτητο εἰ τέως δεῖο τοὺς τετελευτηκότας ἀνοθέ-
 ματι περιβαλεῖν. Εὐτύχιος δὲ τῆνικαῦτα παρών,
 ἰδὼν εἰς ἄκρην τῆς θείας Γραφῆς, περιόντος· ἔτι
 θηρῶν, οὐ τῶν ἐπισήμων τις ὢν, ταῖς γὰρ ἀποκρι-
 σεσιν, ὡς γε εἴρηται, τοῦ ἐπισκόπου Ἀμασσίας διη-
 κονεῖτο, διαβρήδην οὐτωσὶ ἀπεφάνετο, οὐκ ἐν φρο-
 νηματι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν καταφρονηματι τοὺς
 ἀλισθένας ἑωρακῶς, μηδὲ βουλήσιν τοῦτο δεῖσθαι·
 ὅτι γε καὶ ὁ βασιλεὺς Ἰωσίας οὐ τοὺς ζῶντας
 ἱερέας τῶν δαιμόνων πάσαις κατέσφαξεν, ἀλλὰ καὶ
 τῶν πρὸ πολλοῦ τεθνηκότων τὰς θήκας ἀνῶρυσεν·
 ὅπερ εἰρημένον καλῶς· ἐδόκει πᾶσι λελέχθαι· ὡς
 ἐντεῦθεν καὶ Ἰουστινιανὸν ἀγάμενον τὸν ἄνδρα, ἐς
 τὴν τῆς βασιλείδος ἀναβιβάσαι θρόνον τῆνικαῦτα
 Μηνᾶ τελευτῶσαντος. Ὁ μὲν οὖν Βιγγίλιος, καίπερ
 ἐγγράφως δεύς, συνεδρεῦειν οὐχ εἴλετο, ἀλλὰ μετὰ
 τῶν συνοδῶν, ὡς μοι βρήθησεται, ἐξῶν καὶ ἐπὶ τὴν
 Ῥώμην ἰὼν, θανάτῳ ἐνοδίῳ τὴν πρὸς ἐκείνην ἀφι-
 ξιν διεκόπητο. Ἦς συνοδῶν δὲ τῆνικαῦτα, Ἰου-
 στινιανὸς ἐπέθετο, τί ἂν λέγοιεν περὶ τῶν εἰσάγει
 Θεόδωρος κατὰ τοῦ Μοψουεστίας Θεοδώρου καὶ Θεο-
 δωρήτου, καὶ τῶν λόγων αὐτῶν κατὰ τῶν δωδεκα κε-
 φαλαίων τοῦ ἁγίου Κυρίλλου συνέταξεν· ἔτι δὲ καὶ
 τῆς λεγομένης Ἰβαν ἐπιστολῆς πρὸς Μάριν σταλείσης·
 τὸν Πέρην. Καὶ δὴ πολλῶν ῥήσεων Θεοδώρου καὶ
 Θεοδώρητου ἀναγνωσθεισῶν, καὶ ἐμφανῶς ἀποδε-
 διγμένου ὡς οὐ νύν, ἀλλὰ καὶ Ἐκπαλαί Θεόδωρος
 ἐκκήρυκτος· ἐγεγόνει, καὶ τῶν ἱερῶν ἀπηλείφῃ δέ-
 λτων, καὶ ὡς χροῶν εἶη καὶ μετὰ θάνατον τοῦ·
 αἰρετικούς κατακρίνεσθαι, τὸν μὲν Θεόδωρον ἐξου-
 τῆς ἀναθέματι περιέβαλλον· ἔτι δὲ καὶ τὰ εἰρη-
 μένα Θεοδώρητου κατὰ τῶν δυοκαίδεκα κεφαλαίων
 Κυρίλλου τοῦ Θεσσαλονικέως καὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως·
 πρὸς δὲ καὶ τὴν Ἰβαν ἐπιστολήν, ταῦτα πρὸς λέξιν
 ἀπορηγμένον· τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν
 Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ τὴν ἐν τοῖς Εὐαγγελλίοις παρα-
 βολήν... » Καὶ μεθ' ἑτέρα· « Κατακρίνομεν δὲ καὶ
 ἀναθεματίζομεν πρὸς τοὺς ἄλλοις ἅπασιν αἰρετικοῖς·
 τοῖς κατακρίθεισι καὶ ἀναθεματισθεῖσι παρὰ τῶν
 εἰρημένων ἁγίων τεσσάρων συνοδῶν, καὶ ἀπὸ τῆς
 ἁγίας καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας, καὶ
 Θεόδωρον τὸν λεγόμενον ἐπίσκοπον Μοψουεστίας,
 καὶ τὰ ἀσεβῆ αὐτοῦ συγγράμματα· καὶ τὰ ἀσεβῶς
 συγγραφέντα παρὰ Θεοδώρητου κατὰ τῆς ὀρθῆς
 πίστεως καὶ τῶν ἐβ' κεφαλαίων τοῦ ἐν ἁγίοις Κυ-
 ρίλλου, καὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ ἁγίας πρώτης συνοδῶν·
 καὶ ὅσα ὑπὸ συνηγορίας Θεοδώρου καὶ Νεστορίου
 αὐτῶ συγγέγραπται. Καὶ πρὸς τούτοις ἀναθεμα-

videlicet quod Græcorum opiniones rectis Ecclesiæ
 doctrinis perperam illi immiscuissent: easque opi-
 niones tollendas esse consuere. At Ascidas ex al-
 tera parte Theodori Mopsuestiensis, et Theodoriti,
 et Ibae Edesseni opiniones produxit: Deo hoc sic
 quam sapientissime disponente, ut hinc et inde
 nova et profana dogmata longius rejicerentur.
 Prima conflictatione facta, quæsitum est: An
 tum demum jam olim defunctos anathemate ferire
 liceret. Ibi tum Euty chius, Mena adhuc superstite,
 vir sacrarum Litterarum summe peritus, minus
 tamen celebris, quod episcopo Amaseno, quem-
 admodum dictum est, a responsis esset, eos qui
 in conventu congregati erant, non recta, sed ri-
 denda etiam atque cotemenda sapere videns, di-
 sertis verbis, neque consilio, neque deliberatione
 ulla eam rem egere dixit: propterea quod et Josias
 rex non tantum viventes dæmonum sacerdotes olim
 jugularit, sed et eorum qui longo ante tempore
 mortui fuerant, 776 sepulcra effoderit. Quod
 verbum bene ab eo dictum esse omnibus videba-
 tur. Justinianus certe virum ob id admiratus,
 Mena eis diebus defuncto, in imperialis urbis thro-
 num extulit. Porro Vigilius, etiam ei scripto in-
 terveniente, cum Euty chio conveniret, assidere
 tamen illi noluit: sed is synodo finita, quemadmo-
 dum a me dicitur, Constantinopoli Romam pro-
 ductus, in itinere fati concessit. Synodo (1), sicuti
 dixi, coacta, Justinianus, quidnam de rebus Theo-
 dori Mopsuestiensis, et Theodoriti, ejusdemque
 scriptis, quæ adversus duodecim capita sancti
 Cyrilli composuit, et præterea de Ibae ad Mariam
 Persam missa epistola dicerent, interrogavit. At-
 que ubi multa Theodori et Theodoriti dicta
 lecta, et clare satis demonstratum est, non tum
 solum, verum antea etiam dudum Theodorum
 Mopsuestiensem ab Ecclesiâ proscriptum, et ex sa-
 crarum tabularum albo ejectum esse, hæreticosque
 etiam post eorum mortem damnandos esse: nulla
 interposita mora, Theodorum ipsum, et præterea
 quæcunque Theodoritus contra duodecim divi Cy-
 rilli capita et rectam fidem scripsisset, atque in-
 super Ibae epistolam, anathemati subjecerunt,
 decreto in hæc verba composito: « Cum magnus
 deus et Salvator noster Jesus Christus, juxta evan-
 gelicam parabolam... » Et deinceps: « Condemna-
 mus vero, et anathemate confodimus, præter alios
 omnes hæreticos, a dictis sanctis quatuor conciliis,
 et a sancta catholica et apostolica Ecclesiâ condem-
 natos, atque anathemate jugulatos, Theodorum
 etiam, qui Mopsuestiæ episcopus dictus est, impia-
 que ejus scripta: et quæ impie quoque Theodoritus
 adversus rectam fidem, et duodecim capita ejus
 qui in sanctis est Cyrilli, et contra priorem san-
 ctam synodum Ephesiam: denique, quæcunque
 idem Theodoro et Nestorio patrocinatus scripsit.
 Ad hæc anathemate ferimus impiam etiam episto-

(1) Adfuerunt huic synodo Patres 165.

lam. quæ ab Iba ad Marim Persam conscripta esse A
 dicitur. » Et post verba pauca quatuordecim capita-
 la de recta et irreprehensibili fide exposuerunt. Hæc
 quidem sic acta. In secunda autem sessione, post-
 quam 777 ab Eulogio, Conone, Cyriaco, et Pan-
 cratio, monachis Hierosolymitanis, libelli contra
 impia Origenis, qui et Adamantius dictus est,
 dogmata, et contra impietatis et seductionis ejus
 sectatores oblatis et lecti sunt : Justinianus rursus
 synodum de eis sententiam dicere jussit, libellis
 quoque qui Vigilio papæ de eis rebus scripti erant,
 in medium prolatis. In quibus erat, Adamantio
 studio fuiss, ut Græcis nugamentis et Mani-
 chæis zizaniis, apostolicorum dogmatum imple-
 ret puritatem. Synodus itaque rem ad Justi-
 nianum, post exclamationes in Origenem, et qui
 itidem ut ille seducti essent, factas retulit. Qua-
 rum quedam in hæc concepta erant verba, sic-
 uti ea ex commentariis synodi istius excerpsum.
 « Qui animum obtines cœlestis participem
 generositatis, Christianissime imperator... » Et de-
 inde : « Effugimus igitur, effugimus istam, quam
 ignoramus, externam vocem, et tanquam furem
 atque prædonem ejusmodi hominem anathematis
 laqueis arcte districtum atque suffocatum, extra
 sacra Ecclesiæ mœnia abjecimus. » Et post
 pauca : « Actorum vero nostrorum ex eorum
 lectione vim cognoscetis. » Hisce conjunxerunt
 capitula, quæcunque Origenis sectatores professi
 sunt : quæ capitula consensionem simul et dissen-
 sionem eorum, atque etiam multiplicem errorem
 ostendunt. Quintum ex iis capitulum est, blasphemiarum
 certarum quarundam ejus quæ nova
 Laura dicta est, personarum hisce verbis scrip-
 tum : « Theodorus Ascidas Cappadox dixit :
 Quando nunc apostoli et martyres miracula edunt,
 et in tantum sunt honorem, si in restitutione et
 instauratione rerum Christo æquales non fuerint,
 qualis eorum restitutio futura est? » Idem mon-
 nachus perquam diligenter etiam Didymi et Eva-
 grii et Theodori alias plures blasphemias, ex
 eorum perperam scriptis libris collectas, ad syn-
 odum retulerunt : quas omnes anathemate con-
 ciderunt, ordineque omnes exposuerunt. Quibus
 capitula addiderunt, quæ Origenis studiosi ex
 scriptis ejus excerpta profitentur : in quibus et
 hæc furiosus ille docet : « Ante corpus ipsum
 anima est, quæ quidem in cœlis peccata commi-
 serit. 778 Ad hæc : Cœlum, solem, lunam, stellas,
 aquas quæ supra cœlos sunt, animatas, et ratio-
 nales quasdam virtutes esse. Præterea quod in
 resurrectione corpora hominum rotunda et orbiculi-
 tari specie excitabuntur. Et quod omnium
 impiorum hominum, ipsorumque etiam dæmonum
 tormenta, finem habebunt. Quodque impii et dæ-
 mones in priorem suum ordinem et statum res-
 tituentur. Insuper quod pro dæmonibus quoque
 Christum crucifigi, atque id ipsum sæpius sæcu-
 lis futuris pati oportebit a spiritibus malignitatis,

τίζομεν καὶ τὴν ἀσεβῆ ἐπιστολὴν, τὴν λεγομένην
 παρὰ Ἰβὰ γεγράφθαι πρὸς Μάρκον τὸν Πέρσην. »
 Καὶ μετ' ὀλίγα ἐξέθεντο τέσσαρα καὶ δέκα κεφάλαια
 περὶ τῆς ὀρθῆς καὶ ἀμωμήτου πίστεως. Ταῦτα
 μὲν οὕτω προέβη. Ἐν δευτέρῳ δὲ συνελεύσει λιβελλῶν
 ἐπιθεδομένων παρὰ τε Εὐλογίου, Κόνωνος, Κυριακοῦ
 καὶ Παγκρατίου τῶν μοναχῶν Ἱεροσολυμιτῶν,
 κατὰ τῶν δυσσεβῶν δογμάτων Ὀριγένους τοῦ
 καὶ Ἀδαμαντίου καὶ τῶν τῆ ἐκείνου δυσσεβεία καὶ
 πλάνῃ ἐπεπομένων, ὁ Ἰουστινιανὸς αὖθις τῆς συνό-
 δου περὶ τούτων ἀπεπειρᾶτο· προλήμενος εἰς μέσον
 τὸν λιβελλον, καὶ ἅ Βιγίλλῳ τῷ πάππῳ περὶ τούτων
 ἐστᾶλη· ἐν οἷς δεικνυταὶ ὡς διὰ σπουδῆς τῷ Ἀδα-
 μαντίῳ ἐγένετο, Ἑλληνικῶν ὕθλων καὶ ζιζανίων
 Μανιχαϊκῶν ἐμπλησθαι τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων
 τὸ ἀκραιφνές· καὶ τοίνυν ἀναφορὰ ἐς Ἰουστινιανὸν
 γέγονε παρὰ τῆς συνόδου μετὰ τὰς κατὰ Ὀριγένους
 ἐκδοθήσεις, καὶ τῶν ἐπίσης ἐκεῖνῳ πλανηθέντων·
 ὧν ἕνια τούτοις συνέκειτο κατὰ βῆμα· Ἐτῆς
 ἀνωθεν εὐγενείας μετέχουσαν κεκτημένους τὴν ψυ-
 χὴν, Χριστιανικώτατε βασιλεῦ! Καὶ μετ' ὀλίγα·
 « Εὐφύγομεν τοίνυν, ὁ Ἰουστινιανὸς ταύτην. Οὐ γὰρ
 ἐγνωρίσαμεν τῶν ἄλλοτριῶν τὴν φωνήν· καὶ ὡς
 ληστὴν τὸν τοιοῦτον τοῖς τοῦ ἀναθέματος βρόχοις
 ἀσφαλῶς περισφιγγάντες, τῶν ἱερῶν ἐξω περιθό-
 λων ἀπεβαλόμεθα. » Καὶ μετ' ὀλίγα· « Τῶν δὲ
 παρ' ἡμῶν πεπραγμένων διὰ τῆς ἐπ' αὐτοῖς ἀνα-
 γνώσεως εἰσεσθε τὴν δύναμιν. » Τούτοις συνέξευ-
 ξαν καὶ τὰ κεφάλαια τὰ ὅσα πρεσβεῦειν οἱ τὰ
 Ὀριγένους δοξάζοντες ἐδοξάθησαν δηλοῦντα τὰς
 τε συμφωνίας αὐτῶν, ἀτὰρ καὶ τὰς διαφωνίας καὶ
 τὴν πολυσχιδῆ τούτων πλάνην. Πέμπτον ἐπὶ τούτοις
 ἐστὶ κεφάλαιον τῶν βλασφημηθέντων ἀπὸ ἰδικῶν
 προσώπων τῆς καλουμένης νέας Λαύρας, ταῦτα
 διεξιόν· « Θεόδωρος Ἀσκιδιᾶς ὁ Καπαδόκης εἶπεν·
 Εἰ νῦν οἱ ἀπόστολοι καὶ οἱ μάρτυρες θαυματουργοῦσι,
 καὶ ἐν τῇ τσαυτῇ τιμῇ ὑπάρχουσιν, ἐν τῇ ἀποκαταστάσει
 εἰ μὴ Ἰσοὶ γένοιτο τῷ Χριστῷ, ποία ἀποκατάστασις
 αὐτοῖς ἔστιν; » Οἱ δ' αὐτοὶ μοναχοὶ καὶ Διδύμου καὶ
 Εὐαγρίου καὶ Θεοδώρου ἄλλας πολλὰς βλασφημίας
 σπουδαίως μάλα παρὰ τῶν κακῶς συγγραφέντων
 ἐκεῖνοις ἀπολεξάμενοι, τῇ συνόδῳ ἀνήνεγκαν·
 ἃ δὴ πάντα τῷ ἀναθέματι περιέβαλον·
 ἐφεξῆς δὲ πάντα κατέστρωσαν· οἷς συνέξευξαν
 καὶ τὰ κεφάλαια ὅσα πρεσβεῦειν οἱ τὰ Ὀριγένους
 δοξάζοντες, ἐκ τῶν ἐκεῖνῳ συγγραφέντων
 ἐξεδόχθησαν· ἐν οἷς καὶ ταῦτε ὁ μανιώδης
 φησὶ· « Πρὸ τοῦ σώματος ἢ ψυχῆ, ἐν οὐρανῶν αὐτῇ
 γεγεννημένων ἁμαρτιῶν. Λέγει πρὸς τούτοις τὸν
 τε οὐρανὸν καὶ τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην τε καὶ τοὺς
 ἀστέρας καὶ τὰ ὕδατα τὰ ἐπάνω τῶν οὐρανῶν,
 ἔμψυχα, καὶ λογικὰς τινὰς εἶναι δυνάμεις·
 ἔτι δὲ καὶ ὡς ἐν τῇ ἀναστάσει σφαιροειδῆ τὰ
 τῶν ἀνθρώπων ἐγείροντα· οἰώματα· καὶ ὅτι περ
 πάντων ἀσεβῶν ἀνθρώπων, καὶ πρὸς
 γε δαιμόνων ἢ κόλασις πέρας ἔχει·
 καὶ ἀποκαταστήσονται ἀσεβεῖ, τε καὶ
 δαίμονες· εἰς τὴν προτέραν αὐτῶν τάξιν·
 καὶ ὅτι καὶ ὑπὲρ δαιμόνων
 δεῖ τὸν Χριστὸν σταυρωθῆναι· καὶ
 πολὺ λακίς τούτο εἶ, τοῦ ἐσομένου·
 αἰῶνας παθεῖν οὐκ

τῶν πνευμάτων τῆς πονηρίας τῶν ἐν τοῖς ἐπουρα-
νοῖς. Ἄλλα πάντα τὰ τῶν ἐκείνου βλασφημιῶν
κατὰ μέρος ἐκτίθεσθαι μικρὸν ἂν εἴη· εἰδέναι μέν-
τοι χρεῶν, ὡς οὗτός ἐστιν ὁ καὶ Μάνεντι καὶ Σα-
βελλίῳ. Ἀρεῖν τε καὶ Εὐνομίῳ, ἔτι δὲ καὶ τῷ λοιπῷ
τῶν κακοδόξων χορῷ, πρῶτος τοῖς συγγράμμασι τὰ
ζηζάνια ἐπιστείρας· πεπερασμένην φάμενος· ἔχειν
δύναμιν τὴν Θεόν· καὶ ἐλάττωνα τὸν Υἱὸν τοῦ Πα-
τρὸς, καὶ τὸ Πνεῦμα πάλιν ἡττον τοῦ Υἱοῦ· ὁ δὲ
Υἱὸς· κτίσμα καὶ γέννημα τοῦ Πατρὸς· καὶ κατὰ
πάντα μείων ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς· καὶ ἔτι ψιλὸς ἄν-
θρωπος ἦν· καὶ ὅτι τὰ κτίσματα συναΐδια τῷ Θεῷ·
καὶ ἄλλα τοιαῦτα ἔκτοπα καὶ ἀλλόκοτα βλασφημεῖ,
καὶ ἐκ τῶν Πλατωνικῶν μάλιστα δοξῶν τὸ λιτὸν
τῶν ἀποστολικῶν δογμάτων συγχέων. Πλὴν ἐκ τῶν
ἀναθεματισμῶν οὐς ἡ σύνοδος κατ' αὐτοῦ ἐξε-
θήσῃ, δῆλος γενήσεται ὁ ἀνὴρ· ἔχουσι δὲ πρὸς
λέξιν ὧδε·

ΚΕΦΑΛ. ΚΗ'.

*Περὶ τῶν βλασφημιῶν Ὀριγένους, καὶ τῶν ἀνα-
θεματισμῶν οὐς ἀναθεματίσθη παρὰ τῆς συν-
όδου· καὶ περὶ τινῶν ἄλλων ἐκκλησιαστικῶν.*

«Εἰ τις λέγει ἢ ἔχει προϋπάρχειν τὰ· τῶν ἀνθρώ-
πων ψυχὰς, ὅσα πρῶτην νόσας οὐσας καὶ ἀγίας δυνά-
μεις· κόρον δὲ λαβούσας τῆς θείας θεωρίας, καὶ
πρὸς τὸ χεῖρον τραπέλλας· καὶ δὲ τοῦτο ἀποφυγί-
σας· μὲν τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης· ἐντεῦθεν δὲ ψυχὰς
ὀνομασθείσας, καὶ τιμωρίας χάριν εἰς σώματα κατα-
πεμφθείσας, ἀνάθεμα. Εἰ τις λέγει ἢ ἔχει· τὴν τοῦ
Κυρίου ψυχὴν προϋπάρχειν, καὶ ἠνωμένην γεγενῆ-
σθαι τῷ Θεῷ Λόγῳ πρὸ τῆς ἐκ Παρθένου σαρκώσεως·
τε καὶ γενήσεως, ἀνάθεμα ἔστω. Εἰ τις λέγει ἢ
ἔχει πρῶτον πεπλασθαι τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ μήτρᾳ τῆς ἀγίας Παρθένου,
καὶ μετὰ ταῦτα ἐνωθῆναι αὐτῷ τὸν Θεὸν Λόγον, καὶ
τὴν ψυχὴν ὡς προϋπάρξασαν, ἀνάθεμα ἔστω. Εἰ τις
λέγει ἢ ἔχει πᾶσι τοῖς ἐπουρανίοις τάγμασιν ἐξο-
μοιωθῆναι τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον, γενόμενον τοῖς Χε-
ρουβὶμ Χερουβείμ, καὶ τοῖς Σεραφίμ Σεραφεῖμ, καὶ
πάσαις ἀπλῶς ταῖς ἄνω δυνάμεσιν ἐξομοιωθέντα,
ἀνάθεμα ἔστω. Εἰ τις λέγει ἢ ἔχει ἐν τῇ ἀναστάσει
σφαιροειδῆ τὰ τῶν ἀνθρώπων ἐγείρεσθαι σώματα,
καὶ οὐχ ὁμολογεῖ ὀρθοῦς ἡμᾶς ἐγείρεσθαι, ἀνάθεμα
ἔστω. Εἰ τις λέγει οὐρανὸν καὶ ἥλιον καὶ σελήνην
καὶ ἀστέρας· καὶ ὕδατα τὰ ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν,
ἐμφύχους καὶ ὑλικὰς εἶναι τινὰς δυνάμεις, ἀνάθεμα
ἔστω. Εἰ τις λέγει ἢ ἔχει ὅτι ὁ Δεσπότης Χριστὸς ἐν
τῷ μέλλοντι αἰῶνι σταυρωθήσεται· ὑπὲρ δαιμόνων
καθὰ καὶ ὑπὲρ ἀνθρώπων, ἀνάθεμα ἔστω. Εἰ τις
λέγει ἢ ἔχει πεπερασμένην εἶναι τὴν τοῦ Θεοῦ δύ-
ναμιν, καὶ τοσαῦτα αὐτὸν δημιουργῆσαι ὧν περι-
οράξασθαι, ἀνάθεμα ἔστω. Εἰ τις λέγει ἢ ἔχει πρὸς-
καιρὸν εἶναι τὴν τῶν δαιμόνων καὶ ἀσεδῶν ἀνθρώ-
πων κόλασιν, καὶ πῆλο· κατὰ τινὰ χρόνον αὐτὴν
ἔξεν, ἢ γοῦν ἀποκατάστασιν γενέσθαι δαιμόνων ἢ
ἀσεδῶν ἀνθρώπων, ἀνάθεμα ἔστω. Ἀνάθεμα Ὀρι-

A qui in cœlestibus sunt. Verum omnes illius
blasphemias sigillatim exponere longum fuerit.
Illud porro scire oportet, hunc ipsum esse qui in-
sano Maneti, et Sabellio, Ario et Eunonio, atque
reliquo male sentientium choro, primus in scrip-
tis eorum zizania aspergendi seminandique auc-
tor fuerit, ut qui finibus certis terminatam vim
Deum habere, Filium Patre minorem, et rursum
Spiritus Filio inferiorem : Filium creaturam et
germen Patris, atque per omnia Filium Patre mi-
norem, eundemque merum hominem, et creatu-
ras cœternas esse Deo, dixerit. Alia denique hu-
jus generis absurda prorsus et aliena, impie per
blasphemiam effudit, Platonice opinionibus sim-
plicem apostolicorum dogmatum sinceritatem mi-
scens atque confundens. Sed ex ipsis anathema-
tismis, quos in eum synodus contorsit, qualis is
vir fuerit, manifeste patebit. Qui de verbo ad
verbum sic habent :

CAPUT XXVIII.

*De blasphemis Origens, et anathematismis, quibus
est a synodo mactatus : et de quibusdam aliis re-
bus ecclesiasticis.*

« Si quis dicit, aut sentit, hominum animas vel-
uti prius exstantes, intellectuales mentes sive
naturas et sanctas virtutes præexistere, con-
templatione vero divina exsatiatas, atque in de-
terius prolapsas, et quod in eis charitas Dei re-
frigerit, inde ψυχὰς, id est, animas quasi refrige-
scentes nominatas, et pœnæ gratia in corpora
demissas esse, anathema sit. Si quis dicit, aut
sentit, animam Domini præexistitisse, unitamque
esse Deo Verbo 779 ante incarnationem et na-
tivitatem ex Virgine, anathema sit. Si quis dicit,
aut sentit, prius formatum esse corpus Domini
nostri Jesu Christi in utero Virginis sanctæ, et
deinceps unitum esse ei Deum Verbum, atque
animam, ut quæ prius extisterit, anathema sit.
Si quis dicit, aut sentit, omnibus cœlestibus ordi-
nibus assimilatum esse Dei Verbum, ita ut ipsi
Cherubim factus sit, Cherubim, et ipsi Seraphim
factus Seraphim, omnibusque adeo supernis
virtutibus prorsus esse exæquatum, anathema sit.
Si quis dicit, aut sentit, in resurrectione rotundæ
et orbicularis figuræ hominum corpora exsuscita-
tum, neque constetur erectos nos excitatum iri,
anathema sit. Si quis dicit, cœlum et solem, et
lunam et stellas, et aquas quæ supra cœlos sunt,
animatas quasdam esse et materiales virtutes,
anathema sit. Si quis dicit, aut sentit, Dominum
Christum in seculo futuro pro dæmonibus, quem-
admodum et pro hominibus, crucifixum iri,
anathema sit. Si quis dicit, aut sentit, virtutem
Dei terminatam esse, eumque tantum in creatione
condidisse, quantum complexus sit, anathema sit.
Si quis dicit, aut sentit, temporanea esse dæmo-
num et impiorum hominum tormenta, finemque

(1) Rigidos (Lactant.)

ea tempore aliquo habitura, sive restitutionem A
dæmonum aut impiorum hominum futuram, ana-
thema sit. Anathema sit Origeni, qui et Adaman-
tius dictus est, et hæc promulgavit, una cum de-
testandis ejus et execrandis dogmatibus, et
homini omni qui hæc sentit aut asserit, aut aliqua
ex parte quocunque prorsus tempore ea defendere
audet: in Christo Jesu Domino nostro, cui gloria in
secula sæculorum. Amen. Post synodum imperator
troparium, seu cantilenam, cujus initium est,
Unigenitus (1) Filius et Verbum Dei, composuit,
atque eam Ecclesiæ inter psallendum usurpandam
tradidit. Ea porro ad hoc usque tempus veluti
lege insolubili frequentatur. Idem imperator tum
primum Servatoris exceptionem toto orbe terrarum
festo (2) die honorare instituit, sicut Justinus
de sancta Christi nativitate fecit. Atque non
ita longo post tempore, Mauricius sacrosanctæ
Dei Genitricis donationem quindecimo Augusti
mensis die celebrari præcepit. Patriæ quoque
sive Achrido præcipuum honorem habens Justi-
nianus, archiepiscopali dignitate eam decoravit:
ecclesiamque ibi liberam, quæ ipsa sibi caput
esset, cur plena potestate constituit, et primam
Justinianam 780 mutato nomine vocavit. Quæ-
admodum et in insula Cypro postea secundam
Justinianam, eandemque archiepiscopalem, pa-
rem ei cum Achrido honorem tribuens, fecit, in
conjugis suæ Theodoræ Augustæ inde ortæ favo-
rem. Porro Achrido urbs est in excelso tumulo
constructa, prope lacum maximum, qui Lychne-
dus nominatur, antiquitus autem Dassarites (3)
vocatus est. In eo maxima vis piscium capitur.
Drinus (4) vero fluvius se inde quoque provolvit,
septentrionem versus fluens. Ex cultioribus et-
nim quæ ad Deabolim sunt partibus manans, et
quem diximus lacum secans, et quasi Alpheus
quidam pelagus sciudens, atque ad Arethusam
fontem sensim marinis aquis innatando contem-
dens, circa Boreale latus inde profluit, et ad pa-
ludis finem, eis quæ ab incolis Strudæ dicuntur,
evadit Quivius. Deinde se ad Occidentem inclinans, in
Orinum se effundit, circa castellum Illissum (5)
nomine, quod totius Bulgaricæ antiquitus metropolis fuit. In eo etiam olim sedes regia Bulgarorum
constituta fuerat. Verum hæc hæctenus.

CAPUT XXIX.

*Ut Justinianus recta fide excidens, impatibile ante
Passionem Domini nostri corpus fuisse, professus
est.*

Præterit interea temporis aliquid, et Eutychius,
quod imperatori resisteret, nova quædam indu-

(1) Ὁ μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἀθάνα-
τος ὑπάρχων, καὶ καταβεβήμενος διὰ τὴν ἡμετέραν
σωτηρίαν σαρκωθῆναι ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου καὶ
ἀειπαρθένου Μαρίας, ἀτρέπτως ἐνανθρωπήσας,
σταυρωθεὶς τε, Χριστὸς ὁ Θεός, θανάτῳ θάνατον πα-
τήσας, εἰς ὧν τῆς ἁγίας Τριάδος, συνδοξαζόμενος
τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, σώσων ἡμᾶς.
Hoc est: *Unigenitus Filius et Verbum D. i. qui cum
immortalis esset, dignatus est propter salutem nos-
tram incarnari ex sancta Dei Genitrice et semper*

γενέει τῷ καὶ Ἀδαμαντίῳ τῷ ταῦτα ἐκθεμέλιον μετὰ
τῶν μυστῶν αὐτοῦ καὶ ἐπικαταράτων δογμάτων·
καὶ παντὶ προσώπῳ φρονούντι ταῦτα, ἢ ἐκδικούντι,
ἢ κατὰ τι παντελῶς ἐν οἴῳ δὴ ποτε χρόνῳ τούτων
ἀντιποιεῖσθαι τολμῶντι· ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυ-
ρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.
Ἀμήν. » Μετὰ δὲ τὴν σύνοδον, ὁ βασιλεὺς τῆ τροπά-
ριον τὸ, Ὁ μονογενὴς Υἱὸς καὶ Λόγος τοῦ Θεοῦ,
συνθέμενος, τῇ Ἐκκλησίᾳ Θεοῦ παραδέδωκε ψάλλειν·
ὁ καὶ εἰς δεῦρον ὡς νόμον αὐτοῦ αὐτῆ διατηρεῖ.
Τάττει δὲ καὶ τὴν τοῦ Σωτῆρος ὑπαπαντῆν ἀρι-
πρώτως, ἀπανταχοῦ τῆς γῆς ἐφοράζεσθαι, ὡσπερ
Ἰουστίνος τὴν τοῦ Χριστοῦ ἀγίαν γέννησιν· καὶ
Μαυρίκιος οὐ πολλῶν ὑστερον, τὴν τῆς πανάγνου καὶ
Μεσομήτορος κοίμησιν, κατὰ τὴν πεντεκαίδεκάτην
τοῦ Ἀγούστου μηνός, Γέρας δ' ἐξείσιον καὶ Ἀχριδῶν
τῇ πατρὶδι νέμων ὁ Ἰουστινιανός, εἰς ἀρχιεπισκο-
πὴν ταύτην ἐτίμα, καὶ αὐτοκέφαλον ἐκκλησίαν κα-
θίστα, πρώτην Ἰουστινιανῆν ἑνομάσας· ὡσπερ δευ-
τέρην Ἰουστινιανῆν καὶ ἀρχιεπισκοπὴν καὶ τὴν τῆς
νήσου Κύπρου ἐκκλησίαν αὐτὸς ἐποίησε, τὰ ἴσα γέρας
τῇ Ἀχριδῶν· χαρίζόμενος, εἰς τιμὴν τῆς γαματέως
Θεοδώρας τῆς Βασιλίδος· ἐκεῖθεν γὰρ ὤρμητο. Ἴδι-
ὸν δὲ Ἀχριδῶν πόλις ἐστὶν ἐπὶ λόφῳ ὑψηλοῦ ἐπηρμένης,
ἐγγιστα λίμνης μεγίστης Λυχνηδοῦ καλουμένης.
Δασσαρίτη δ' ἀρχαῖον ἦν αὐτῆ ὄνομα· ἐξ ἧς καὶ πλῆ-
θος οἱ πλείστον ἰχθύων ἀγαυέται. Καὶ Δρίνος δ' ὁ
ποταμὸς ἐκεῖθεν τὰς σφετέρας ἐκβολὰς ποιεῖται πρὸς
ἄρκτον ἰών. Ἀπὸ γὰρ τῶν πρὸς Δεάβολιν ἠπιωτέρων
βέων μερῶν, καὶ τὴν εἰρημένην διαιρῶν λίμνην,
καθὰ τις Ἀλφεὶδὸς τὸ πέλαγος, σχίζων, καὶ πρὸς τὴν
Ἀρέθουσαν πηγὴν ἠρέμα ὑπερνηχόμενος· ἀπὸ τῶν
κατὰ τὸ βόρειον μέρος ἐκεῖθεν τὸ ρεῖθρον ἐξίησι·
καὶ πρὸς τὸ τέρμα τῆς λίμνης, τὰς λεγομένας ἐγχω-
ρίω, εὐρηκῶς Στρούδας, καὶ ταύταις ἐνωθεὶς, μέγι-
στός τε γίνεται ποταμῶν· ἔπειτα καὶ πρὸς δύσιν
νεύων, εἰσβάλλει κατὰ τὸν Ὀρίνον περὶ φρούριον,
Εἰλισσὸν ὄνομα ἔχον, ὃ πάσης Βουλγαρίας τὸ ἀνεκ-
θεν μητρόπολις ἦν· ἐν ᾧ καὶ τὰ Βουλγάρων Ἐκπαλαί
Βασίλεια ἴδρυτο. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν οὕτως.

inventus, eisque ipsis sibi conjunctis, maximus
Orinum se effundit, circa castellum Illissum (5)

ΚΕΦΑΛ. ΚΘ'.

*Ὅτι Ἰουστινιανὸς τῆς ἐρῆθης δόξης παρατρι-
πείσας, ἀφθαρτον ἀπὸ τοῦ πάθους τοῦ Κυ-
ρίου σῶμα ἐπέσβευσεν.*

Χρόνου δὲ τινος μεταξὺ διαγενομένου, Εὐτύχιος
μὲν, καινά τινα εἰσάγειν βασιλέως ἡρημένου, οἰά-

*virgine Maria: et immutabili ratione homo factus,
et crucifixus, Christe Deus, morte mortem procul-
casti. Et qui unus es sanctæ Trinitatis, et conglori-
ficaris cum Patre et sancto Spiritu, salva nos.*

(2) Festus dies τῆς Ἰταπαντῆς ἐστὶν idem qui
Purificationis dies.

(3) Dassariæ P. inio Thraciæ, Stephano Illyrici
populi.

(4) Drilus Illyrici fluvius.

(5) Quil si legas Clissum?

περ ἀνθισταμενος, τοῦ θρόνου ἐκβάλλεται· ἀντεισάγεται δὲ Ἰωάννης ὁ ἐκ τοῦ Σιρίμιος ὠρημένος. Κώμη δὲ αὕτη ἐν τῇ Κυνηγικῇ χώρᾳ διακεμένη ἐγγειτόλιον Ἀντιοχείας κειμένη. Τίνα δὲ τὰ καινὰ ἔπερ εἰσάγειν ἤρητο βασιλεὺς, δι' ἃ καὶ Εὐτύχιος ἀπαώσθη τοῦ θρόνου, λέξων ἔρχομαι. Οὐπω συχνός, ὡς εἴρηται. μετὰ τὴν α' σύνοδον παριπτεύει καιρός· καὶ ὁ τῶν ζιζανίων πάλαι σπορεύς, τὴν τῆς Ἐκκλησίας· εὐστάθειαν μηδαμῶς ὄρᾳν ἀνεχόμενος, διασαλεύειν τούτην, ὡς περ τιτὸ μηχανήμασι, σαθοῖς δόγμασιν αὐθις πείραν προσῆγε. Τῶν γὰρ Σεύηρου δογμάτων τῆς Ἐκκλησίας ἀπεληλαμένων, καὶ τῶν τάκων φρονούντων, ἐτι δὲ Ὀργίνου καὶ Διδύμου, καὶ Εὐαγρίου, καὶ τῶν ἄλλων ὡς ἀλλοκότων δογμάτων παραδεδομένων τῷ ἀναθέματι· καὶ πρὸ τούτου Ἀνθίου, Πέτρου τε καὶ Ζωόρα τῶν δυσσεβῶν, οἱ προειρημένοι ἀπὸ Ἰουλιανοῦ τοῦ Ἀλικαρνασείως καὶ Γαϊανοῦ Σευηρίται, προσχῆματι εὐσεβείας, τινὰς λίαν ἀνέπειθον στεβρῶς ἀντιθαίνοντες, ὅτι περ ἡ ἐκ Παρθένου τῷ Σωτῆρι Χριστῷ Προσληφθεῖσα σὰρξ πρὸ τοῦ πάθους ἀφθαρτος ἦν, Ἡμεῖς γὰρ, εἰεγον, ἀνάγκη φύσεως τὰ ταύτης περιφέρωμεν πῖθη, πείναν φῆμι καὶ δίψαν καὶ τὰ ἐξῆς. Ὁ δὲ Χριστὸς, ἅτε δὴ πάσων ἐκὼν, οὐκ ἐπίσης ἡμῖν τοῖς τῆς φύσεως νόμοις δουλεύων ἦν. Πρὸς ἅπερ οἱ εὐσεβοῦντες ἀντέερον λέγοντες, ὅτι περ Εἰ καὶ ἐκούσιον τὸ πάθος, ἀλλ' ἐπίσης ἡμῖν ἔπασχεν· ὥστε πῶς δυνάμεθα τὸ ὅπως δὴ ποτε πάσων ἀφθαρτον κυρίως εἶπειν, καὶ μὴ φθαρτὸν, καθὰ δὴ καὶ τὸ ἡμέτερον; Πρὸς δὲ πάλιν ἐκείνοι, Ὅν τρόπον μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἀφθαρτον τὸ σῶμα λέγοντες τοῦ Χριστοῦ ὁμοούσιον καὶ ἡμῖν τοῦτο λέγετε, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡμεῖς πρὸ τῆς ἀναστάσεως ἀφθαρτον λέγοντες, ὁμοούσιον αὐτὸ καὶ ἡμῖν εἶναι ὁμολογοῦμεν. Οἱ δ' αὐθις πρὸς αὐτοὺς ἀντεπήγον, ὅτι Εἰ καὶ ἀφθαρτον τὸ Κυριακὸν σῶμα ὁμολογοῦμεν μετὰ τὴν ζωηφόρον ἀνάστασιν, οὐ τῇ φύσει αὐτὸ ἀφθαρτον λέγομεν, τῇ χάριτι δέ. Ὡς δὲ αὐθις ἐκείνοι ἀντέλεγον, ὅτι Καὶ πρὸ τῆς ἀναστάσεως τῇ θεῇ χάριτι ἀφθαρτον ἦν· πάλιν ἐκείνοι, Ἀλλὰ τὰ περὶ Χριστοῦ λεγόμενα τοῦτο οὐ συγχωρεῖ, ἔπασχον. Πρὸ γὰρ τῆς ἀναστάσεως καὶ πεινῆσαι καὶ διψῆσαι καὶ τάλλα παθεῖν λέγεται. Καὶ πῶς ἂν εἴη τὸ τοιαῦτα πεπονηδὲς ἀφθαρτον; Μετὰ γε μὴν τὴν ἀνάστασιν, οὐδὲν τῶν τοιούτων παθεῖν ἱστορεῖται· ὥστε ὀφλον ἐντεῦθεν, ὅτι πρὸ μὲν τῆς ἀναστάσεως φθαρτὸν ἦν τὸ τοῦ Κυρίου σῶμα, μετὰ δὲ τὴν ἀνάστασιν διέμεγεν ἀφθαρτον. Τό γε μὴ φαγεῖν μετὰ τὴν ἀνάστασιν, οὐχ ὡς πεινῶν, ἀλλὰ κατ' οἰκονομίαν τοῦ ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι

(1) Aphthartodocitæ isti non satis perpexerunt sacramentum assumptionis hominis, quod sacramentum Dei vocat Hilarius: non item minorationem et exinanitionem Verbi Dei, formamque servi, non exaltationem et glorificationem hominis Christi, ejusdemque primogenituram ex mortuis. Pater minoravit Filium modico citra angelos, ad terras demittendo: gloria tamen et honore coronaturus illum, in cœlis resumendo. Tertull. *Adver. Præscam.* — Et recedente infirmitate agnoscat divinitas. (Ambr.) Primogenitus mortuorum Dominus, et in sinu summi recipiens pristinos patres, rege-

neravit eos in vitam Dei, ipse initium viventium factus, sicut Adam initium morientium factus est. Propter hoc et Lucas initium generationis inchoans, in Adam retulit: significans quod non illi hunc, sed hic illos in evangelium vitæ regeneravit. (Iren. lib. iii, cap. 35). — Et ideo primogenitus vocatur, quia in ipso primo deificati sumus. (Cyril. in Thesaur. lib. x.)
(2) Imo natura etiam, cui gratia, quodammodo secundum Augustinum naturalis etiam juxta hominem fuerit. *Et in illo inhabitat omnis plenitudo Deitatis corporaliter.* (Col. ii.)

cere volenti, e throno deturbatur. Joanni vero ex viro eni Sirimis nomen est, in Cynegia regione, non longe ab Antinchia sita, ortum ducenti, sedes ea committitur. Quæ vero novæ istæ res fuerint quas imperator inducere constituerat, quamobrem etiam Eutyichius episcopatu expulsus est dicere pergam. Nondum multum, sicut dictum est, 781 a quinta synodo præterierat tempus, et vetus zizaniorum sator, quod nequaquam tranquillum Ecclesiæ statum cernere posset, ut eam perturbaret, depravata rursus dogmata quasi quasdam machinas ei admovit. Cum namque Severi doctrina ex Ecclesia rejecta, et qui illam secuti fuerant atque etiam Origenis et Didymi et Evagrii, aliorumque aliena atque absurda dogmata, nec non ante hos Anthimi et Petri et Zooræ impiorum hominum opiniones, anathemate confossæ essent: Severitæ, quos diximus, a Juliano Ilicarnasseo et Gaiano progressi, sub pietatis prætextu cum quibusdam fortiter congressi, eis persuasere, quod ea quam ex Virgine Salvator Christus assumpsit caro ante passionem incorruptibilis fuerit (1): Quorum ista fuere verba: « Nos quidem per necessitatem naturæ, affectiones ejus, famem scilicet et sitim, et reliquas circumferimus: Christus vero, utpote qui sponte sua passus sit, non itidem atque nos, naturæ legibus subservit. Adversus quæ verba pii homines retulerunt: Quamvis spontanea Christi passio fuerit, æqualem tamen nostræ fuisse. Quomodo vero posset, quod qualicumque tandem modo pateretur, id incorruptibile proprie, et non corruptibile, perinde atque de nobis ipsis loquimur, dici? Ad quod illi rursus: Quomodo vos corpus Christi incorruptibile post resurrectionem, et nobis ὁμοούσιον, hoc est. consubstantiale dicitis: eodem modo et nos incorruptibile id ante resurrectionem dicentes, ὁμοούσιον consubstantiale nobis esse confitemur. Contra hæc nostri rursus intulerunt: Tametsi corpus Dominicum incorruptibile post vivificam resurrectionem confiteamur, non natura tamen id incorruptibile esse dicimus, sed gratia (2). Atque ubi illi contra dicerent, quod etiam ante resurrectionem per divinam gratiam incorruptibile fuerit: nostri rursus: Ea quæ de Christo dicuntur, hoc minime admittere, responderunt. Ante resurrectionem namque et esuriisse et sitiisse, atque alia passum esse dicitur. Quomodo autem id quod talibus per-

pressionibus subditum esset, incorruptibile esset?

Post resurrectionem sane nihil quidquam talium perperum esse legitur. Quapropter satis inde manifestum esset, ante resurrectionem corruptibile fuisse Domini corpus. **782** post resurrectionem vero exstitisse incorruptibile. Quod namque cibum post resurrectionem ceperit (1) non id famis gratia, sed per æconomiam sive dispensationem manifestæ ex mortuis resurrectionis, ab eo est factum : ut exhiberet se eum ipsum, qui ex mortuis resurrexit, esse. Quo nimirum modo clavorum etiam fixuras ostendit, ut revera se resurrexisse, neque spectrum esse probaret. Proinde Scripturam non dicere, quod post resurrectionem ex mortuis vel esuriens manducaverit, vel sitiens biberit : sed quod simpliciter tantum ederet et biberit, propterea quod incorruptibilis post resurrectionem factus fuerit. Quod si forte sanctorum etiam quorundam sententias illi adduxere, in corpus Domini corruptionem prorsus non cadere, de alia corruptione quam quæ nunc proposita esset, illos verba facere, nostri dixere. Corruptionis enim vocabulum duo significat. Ejus enim nomine naturales istæ et irreprehensibiles carnis affectiones sive perperiones veniunt, sitis scilicet, fames, fatigatio, et angor et aliæ. Ad quem modum corruptibile Domini corpus, utpote ὁμοούσιον consubstantialia nobis, dicimus. Eas quippe perperiones omnes voluntate sua Deus Verbum, propterea quod homo proprie et vere factus sit, suscepit. Atque hoc ipso modo Domini corpus incorruptibile dicere, de Juliani Hælicarnassei et Gaii sententia, summæ impietatis est. Et corruptio quidem una hæc est : est autem et alia, corporis scilicet in ea elementa ex quibus compositum est, solutio, et carnis ipsius inquinatio : juxta quam significationem et nos corpus Domini incorruptibile prædicamus, quod inquinamentum nullum invadere et pertingere potuerit. Post divinam quidem resurrectionem, etiam secundum priorem verbi corruptionis significationem, incorruptibilem carnis Domini assumptionem esse sentimus : sicuti et corpora nostra post resurrectionem Deo dante erunt, ante resurrectionem vero secus. Atque hæc ipsa est Aphthartodocitarum hæresis, qua multi mortales sunt correpti, non solum ex eis qui honores et magistratus gesserunt, sed etiam hierarchæ primarii, et monachi vita illustres, et ex sacerdotali ordine alii, atque adeo ipse etiam imperator Justinianus. Et is plurimum opinioni ei inhæsit : non ille altius dogma tale investigans, verum verbi ipsius significationi acrius insistens, **783** videlicet qui haudquaquam tale quiddam de Christo propter summum ipsius erga illum amorem et desiderium, audire constituerit. Princeps etenim iste tanto in Christum pietatis ardore flagrasse, ab eis qui res illius memorie posteritatis mandarunt, dicitur, quanto

Α σαφῶς διεπράττετο ἵνα δέξη, ὅτι αὐτό: ἔστιν ὁ ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς. Ὁν τρόπον καὶ τοὺς τύπους τῶν ἡλων ὑποδεικνύει, ὅτι περ ἀληθῶς καὶ οὐ φαντασίᾳ ἀνέστη. Διὰ τοι τοῦτο οὐδὲ ἡ Γραφὴ λέγει μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἔγερσιν, ὅτι πεινῶν ἔφαγεν, ἢ διψῶν ἔπιεν· ἀλλ' ὅτι ἔφαγε καὶ ἔπιε μόνον ἀπλῶς, ὅτι ἀφθαρτος γέγονε μετὰ τὴν ἀνάστασιν. Εἰ δ' ἴσως καὶ τινῶν ἁγίων χρήσεις παρήγον, ὡς φθορᾶς παντάπασι ἀνεπίδεκτον τὸ τοῦ Κυρίου ἦν σῶμα, περὶ ἀλίης φθορᾶς ὁ λόγος ἐκείνοις, οὐ τῆς νῦν προκειμένης ἔστιν, ἔλεγον. Τὸ γὰρ τῆς φθορᾶς ὄνομα δύο σημαίνει· καὶ μία μὲν φθορὰ αὐτὰ τὰ φυσικὰ καὶ ἀδιάβλητα τῆς σαρκὸς πῆλη, ἡ δίψα, ἡ πείνα, ὁ κόπος, ἡ ἀγωνία, καὶ τὰ ἐξῆς· καθ' ὅν τρόπον φθορῶν καὶ τὸ τοῦ Κυρίου λέγομεν σῶμα, ὡς καὶ ἡμῖν ὁμοούσιον. Α δὴ πάντα ἐκούσιῳ· ὁ Θεὸς· Λόγος· ἀνάλαβε διὰ τὸ ἀνθρώπος γεγονέναι κυρίως. Κατὰ γοῦν τοῦτον τὸν τρόπον ἀφθαρτον τὸ τοῦ Κυρίου λέγειν σῶμα κατὰ τὸν Ἀλικαρνασείαν Ἰουλιανὸν καὶ Γαϊνὸν τῶν πάντη ἀσεβεστάτων ἔστι. Καὶ μία μὲν αὕτη φθορὰ· ἔστι δὲ καὶ ἄλλη φθορὰ ἡ εἰς τὰ ἐξ ὧν συνετέθη τὸ σῶμα στοιχεῖα διάλυσις, καὶ ὁ τῆς σαρκὸς μολυσμός· καθ' ὃ σημαίνόμενον καὶ ἡμεῖς ἀφθαρτον τὸ τοῦ Κυρίου σῶμα πρεσβεύομεν· καὶ ὡς ἀνεπίδατον καὶ ἀπρόσδατον παντὶ μολυσμῷ· μετὰ μέντοι τὴν θεῖαν ἀνάστασιν, καὶ κατὰ τὸ πρῶτον τῆς φθορᾶς σημαίνόμενον ὄνομα, ἀφθαρτον τὸ τῆς τοῦ Κυρίου σαρκὸς δοξάζομεν πρόκλημα· ὡσπερ ἔγονται καὶ τὰ ἡμέτερα σώματα μετὰ τὴν ἀνάστασιν δωρησαμένου Θεοῦ. Ἀλλὰ τοιαύτη μὲν ἡ τῶν Ἀφθαρτοδοκῆτων αἵρεσις· ἡ δὲ πολλοὶ συναπῆχθησαν, οὐ μόνον τῶν ἐν τέλει, ἀλλὰ καὶ ἐν ἱεραρχίαις προεδρευόντων, καὶ μοναστικῆ διαπρεπόντων ζωῆ, καὶ ἁλλοῖς ἱερωμένων· πρὸς δὲ καὶ βασιλεὺς αὐτῶν Ἰουστινιανός· καὶ προσέσχεν ἐπιπλεῖστον τῆ δόξῃ ταύτῃ, μὴ ἐμβαθύνων τῷ δόγματι, τῆ δὲ σημασίᾳ τῆς λέξεως δορυμυσομένους, ὡσπερ μηδαμῶς τοιοῦτόν τι ακουόντι περὶ Χριστοῦ ἐνωπίζεσθαι ἡρημένους, τῷ πλείστον πόθον τρέφειν περὶ αὐτόν. Λέγεται καὶ γὰρ ὁ βασιλεὺς οὗτος παρὰ τῶν τὰ ἐκείνου ἱστορηκότων, τοσοῦτον θεοφιλή ἔρωτα εἰς Χριστὸν τρέφειν, ὅσοσπερ οὐδενὶ τῶν περὶ αὐτοῦ βεβασιλευκότων, μετὰ γε τὸν τρισμέγιστον Κωνσταντῖνον ἐπιμαρτύρεται· ὡςτε καὶ πολλὰ τῶν βιαίων τῷ σφοδρῷ πόθῳ δι' αὐτὸν πρῆξει. Τούς τε γὰρ Ἑβραίους τελεῖν οὐκ εἶα τὸ Πάσχα πρὸ τῶν Χριστιανῶν· καὶ Σαμαρείτας τῆς οἰκείας μὴ ἀφισαμένους δόξης ἐκάκου. Πλείστοις δὲ καὶ νεφῶς ἀπάντων γῆς τὸ Θεῖον ἐπίμα, μεγαλοπρεπεῖς αὐτοῦς ἀνιστῶν, ὅτε δὴ Θεὸν γαράρην θέλων ὑπερφύως. Καὶ ἄλλα τοιαῦτα παραπλησίως ἔχοντα διενήργει, τὸ περιὸν τῆς εἰς Θεὸν γενήσιας καὶ ἐνδιχθέτου στοργῆς πᾶσιν ἀριδῆλως φαίνεται πειρώμενος. Τηνικαῦτα δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς οὗτος τῆς ὀρθῆς καὶ εὐθείας παρατραπεῖς λεωφόρου, καὶ τιν' ἀσυνήθη καὶ ἀτριβῆ τοῖς τε θεοῖς ἀποστόλοις καὶ Πατράσιν ὁδὸν πορεύεσθαι ἡρημένος, ἀκάνθαις καὶ τριβόλοις περιεπάρη. Βουλόμενος δὲ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν πρὸς

(1) Factum id per συγκατάβασιν, hoc est condescensionem et accommodationem et propter discipulos.

τὸν οἰκεῖον μεταβῆθ' ἵσται σκοπὸν, διημάρταν· τὴν αὖθις καὶ βασιλικὴν δόδν ἀσφαλῶς τοῦ Κυρίου θρηγγοῖς ὀχυρωτέροις ἐξασφαλισαμένου, ὡς ἂν μὴ τῷ βουλομένῳ εὐεπιχειρήτος εἴη λυμῆνεσθαι. Τότε δὲ καὶ Βιγίλλιος μὴ συνθέμενος τοῖς δοκοῦσιν Ἰουστινιανῷ, εἰς Ἱταλίαν ἀπαίρων, ἐνδοῖος ἔβησκεν. Ἰωάννης δὲ ὁ καὶ Κατελίνος τὴν τοῦ πρώτου τῶν ἀποστόλων ἐπισκοπὴν ἐκλήρουτο. Καὶ τοῖνον τοῦ μὲν Κατελίνοῦ Ἰωάννου τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἐπισκοποῦντος· τοῦ δ' ἐκ Σιρίμιος Ἰωάννου τὴν νεωτέραν διέποντος· Ἀπολλιναρίου δὲ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐτιθυτος· καὶ τῇ Θεουπολιτῶν μετὰ Δομνῆνον Ἀναστασίου τοῦ ἐκ Σιναίου χειροτονηθέντος· καὶ τῇ Ἱεροσολύμων Μιχαρίου αὐθις τῷ θρόνῳ ἀποδοθέντος, μετὰ τὴν Εὐστοχίου καθάρσειν· καθέλε γὰρ τοῦτον μὴ τοῖς ἐκείνου δόγμασιν εἶκειν αἰρούμενον· μὲθ' ὃ Ὀριγένην καὶ Διδύμον ἀνεθεμάτισε καὶ Εὐάγριον Ἰουστινιανός, τὸ Ῥωμαῖστὶ ὀνομαζόμενον ἰδικτον γράφει· ἐν ᾧ ἄφρατον τὸ τοῦ Κυρίου σῶμα, καὶ τῶν ἀδιαβλήτων παθῶν ἀνεπίδεκτον κέκληκεν· οὕτω λέγων πρὸ τοῦ πάθους φαγεῖν, ὡσπερ δῆτα καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν· μὴ τινα τροπὴν ἢ ἀλλοίωσιν ἐξ αὐτῆς τῆς ἐν γαστρὶ τῆς Θεομήτορος διακλάσεως, μηδὲ ἐν τοῖς ἔκουσίοις καὶ φυσικοῖς, πάθει, μηδὲ μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ παναγίου αὐτοῦ σώματος δεξαμένου, καὶ τὴν ἀφθαρσίαν οὐ μετὰ τὸ πάθος κτήσασθαι· ὃ δῆτα τῇ καθόλου Ἐκκλησίᾳ πρεσβεύεται· ἀλλὰ καὶ πρὸ τοῦ πάθους, ἐξ αὐτῆς δῆτα τῆς ἀσπόρου καὶ θείας συλλήψεως. Συμφωνεῖν δὲ καὶ τοὺς ἀνά τὴν ἔω καὶ ἐσπέραν ἱερέας τῇ ἐκείνου διακένῳ δόξῃ βίαν προσάγων ἠνάγκαζεν. Πάντες δ' ἐς Ἀναστάσιον τὸν τῆς Ἀντιόχου ὁρῶντες, τὸ πρῶτον ἐκεῖθεν μανθάνειν ἦσαν παραδοκούντες· ὅθεν καὶ τὴν πρώτην ἐκείνου προσβολὴν τῇ προφάσει ταύτῃ σοφῶς διεκρούσαντο.

Latine dicitur idem imperator scripsit, in quo corpus Domini incorruptibile, **784** et in quod irreprehensibiles etiam perpassiones non caderent, vocavit : ita Dominum ante Passionem edisse dicens, sicuti et post resurrectionem ederit, quod non minus ab ipsa corporis in utero Dei Genitricis conformatione, id mutationis aut alterationis alicujus, in spontaneis istis et naturalibus perpassionibus, quam post resurrectionem, pro eo atque sanctissimum esset, capax non fuerit : et quod idem corpus incorruptibilitatem ipsam non post Passionem, tantum id quod catholica Ecclesia profiteatur, verum etiam ante Passionem, ab ipsa usque divina seminisque experte conceptione obtinuerit. Ut vero in sententiam suam sacer ordo in Oriente simul et Occidente levem et futilem iret, vi adhibita cogere cœpit. At universi, oculis in Anastasium Antiochenum coniectis, ut ab eo quid facti opus esset discerent, cupide expectabant. Per quam illi causam primam ejus conflictationem sapienter reulerunt.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Περὶ Ἀναστασίου τοῦ Θεουπόλεως τοῦ Σιναίου.

Ἀναστάσιος δ' οὗτος ὅσον ἐς τὰ θεῖα μάλιστα λόγιος ἦν, ὁρθὸς δὲ πᾶν τρόπον, καὶ τὰ ἐς δίκαιαν ἀκρίβεστάτος· ὡς καὶ τοῖς ἄγαν λεπτοῖς ἐπάγειν ἑσθλὸν. καὶ τοῦ ἄγαν ἀσφαλτοῦς μηδαμῶς παρεκτρέπεσθαι· μήτοι γε τῶν καιρίων καὶ εἰς αὐτὸ τὸ θεῖον ἀναφερομένων. Ἀριστα δὲ οἱ καὶ τὸ ἦθος ἐκείρατο· οὐ γὰρ τοι πάνν εὐέντευκτος ἦν, ἵνα μὴ τοῖς καθήκουσιν εὐεπίθετος εἴη· οὐτε μὴν αὐστηρὸς· τις καὶ ἀφειδῆς καὶ ὡς ἂν γε μὴ καὶ δυσπρό-

PATROL. GR. CXLVII.

alius qui ante eum imperium obtinuerunt, nempe, **784** terminato illo Constantino semper excepto. Itaque propter vehementem in Christum amorem illius gratia multa etiam violenter fecit. Hebraeos namque Pascha ante Christianos celebrare passus non est, et Samaritanos, quod a sententia sua discedere nollent, afflixit. Plurimis quoque templis ubique terrarum Numen divinum honoravit, quæ magnificentissime construxit, quippe qui Deum honoribus ejusmodi præcipue colere voluerit. Alia insuper hisce consimilia peregit, ut omnibus certo abundantem et veram, quam in intimo gerebat animo, erga Deum pietatis affectionem palam faceret. Tum vero is imperator a recta plana que et regia via dilapsus, atque in suetum divisque apostolis et Patribus intactum iter ingressus, in spinas et tribulos incidit. Et cum Ecclesiam in sententiam suam adducere vellet, consilio opinioneque sua falsus est : quod rectam publicamque viam septo firmissimo Dominus ita communiisset, ut non facile quivis invadere eam et destruere posset. Tum autem et Vigilium minime pedibus in Justiniani sententiam ingressus, cum Italiam peteret, in itinere mortuus est. Joannes autem, qui et Catelinus dictus est, principis apostolorum episcopatum sortitus est. Cæterum Catelino Joanne in veteri Roma, Joanne autem cui patria Sirimis fuit, in nova Roma, Apollinari Alexandriæ episcopatum administrante, apud Theopolitanos vero post Dominum Anastasio, qui ex Sina monte progressus est, antistite lecto, et Hierosolymis Macario in thronum suum reducto (restituit namque hunc Justinianus, cum Origenem et Didymum et Evagrium anathemati subjecisset, post Eustochii exauctorationem), edictum (ita enim

D

CAPUT XXX.

De Anastasio Theopolis episcopo Sinaita.

Anastasius iste divinarum rerum peritus maxime fuit, in morum autem et quotidianæ vitæ integritate tam accuratæ observantiæ, ut et leviculis quoque negotiis moderationem adhiberet, et non modo in rebus gravibus et ad divinum Numen pertinentibus, sed etiam in minimis a constanti certoque proposito haudquaquam transversim excederet. Mentis vero habitum quam optime temperavit. Non enim facile admodum adiri se passus

10

est, ne temere quos minime oporteret, ad se admitteret : neque austerus adeo et tetricus fuit, ut se difficilem aditu eis quibus deceret exhiberet ; et cum tempus seriæ rei agendæ esset, in parato aures habebat, et lingua ejus fluminis instar scatebat, celeriterque quæ ei proponebantur solvebat.

785 Porro in negotiis otiosis, et ad rem minus pertinentibus, simul et aures prorsus obturabat, et linguam frenabat, ita ut cum orationem rationis tempestivo modulo metiretur, tum sermone quandoque silentium ejus præstabilius esset. In hunc perinde atque in propugnaculum quoddam Justinianus impexit, omni illum arte ingressus, recte hac secum, ut illi videbatur, ratione deliberata, eum si concussisset, non difficili opere se urbem omnem in potestatem suam redacturum, vera et germana dogmata eversurum, et Christi gregem in captivitate abducturum. Anastasius vero fidei petra firmiter est nixus, et adeo adversus imperatoris impetum divina prorsus sublatus mente substitit, ut propalam disertis verbis, demonstrationes quoque arte maxima compositas adhibendo, illi dixerit, corruptibile fuisse ante Passionem Domini corpus, naturalibusque et irreprehensibilibus obnoxium perpressionibus, idque ita et sacros apostolos tradidisse, et divos Patres sensisse atque prædicasse. Quæ sane omnia etiam ad monachorum primæ et secundæ Syriæ ordinem, qui illum de eis consuluerant, manifeste et libere rescripsit, omnes ut ita sentireat confirmans, et quasi quidam aliptes ad certamen pro pietate obeundum excitans, dictumque illud quod vas electionis protellit, omnibus subjiciens atque proponens : *Si quis vobis, præterquam accepistis, evangelizaverit, anathema sit* ¹. Illi porro omnes in eadem sententiæ æmulacione perstiterunt. Quam ob causam, ut sibi ita resistentem in exsilium ageret, Justinianus consilium cepit. Id vero ut Anastasius audivit, compositam statim orationem, in qua argumentis cum adversariis congrederetur, Antiochenis, ut ea se defenderent, si opus esset, obtulit. Ea autem verborum elegantia et enthymematum densitate est confecta, nec non dictorum ex sacris Litteris depromptorum ubertate, ad rem ipsam ita accommodata, ut maximam auctor libri ejus consecutus sit admirationem. Sed scriptum id, quod Deus meliori quadam ratione Ecclesiæ suæ consultum voluerit, editum non est.

786 CAPUT XXXI.

Ut Justinianus mortuus sit, et de opinione et file ejus.

Justinianus namque, cum Anastasii sacerdotumque ejus, qui eodem cum illo ardore flagrabant, exsilii libellum dictaret, invisibili ictus plaga, ex vita hac excessit, triginta et octo annis mensibusque octo in imperio transactis : cum quidem Aphthartodocetarum opinionem non abolevisset, quippe qui sententiam ejusmodi ad honorem Dominici corporis magis facere existimaverit. Nonnulli certe quidem veniam illi concedunt, neque eum ob talem opinionem itidem ut hæreses alias, ab

Α ιτον εαυτὸν οἷς δέοι παραδεικνύοι· καὶ ἤνικα μὲν καιρὸς σπουδῆς ἦν, ἐν ἐτοιμῷ ἦσαν τὰ ὤτα, καὶ ἡ γλῶττα ἰσα βεύματι νάουσα· ὀσπτον τὰ προσπίπτοντα διαλύων. Ἐν δὲ τοῖς παρέργοις τὰ τε ὤτα τέλειον ἀπεκλείετο, καὶ τῇ γλῶττι χαλινὸς ἐπέκειτο· ὡς συμβαίνει τὸν μὲν λόγον τῷ καιρῷ τοῦ εὐλόγου βυθμίζεσθαι, καὶ κρεῖττονα εἶναι λόγῷ τὴν σιωπῆν. Καὶ δὴ οἷά τινα προβόλῳ Ἰουστινιανὸς τοῦτῳ προσβάλλει, πᾶσαν μηχανὴν περιστῆσας, αὐτῷ· καλῶς, ὡς γ' ἐκεῖνον ἐδόκει, διανοοῦμενος, ὡς εἰ τοῦτον κατασεσίειεν, οὐδενὶ πόνῳ καὶ τὴν πόλιν ἔλειν περιγένοιτο· τὰ τε τῶν δογμάτων γνῆσια ἀνδραποδίσασθαι, καὶ ὑπὸ αἰχμαλωσίαν τὴν Χριστοῦ καταστῆσαι ποίμνην. Ὁ δὲ τοιοῦτον ἐστήρικτο τῇ τῆς πίστεως πέτρᾳ, καὶ ἀδέντηος ταῖς προσβολαῖς καθεστῆκει, τῷ θεῷ μετρημένος φρονήματι, ὡς ἀναφανδὸν διαβήδην εἰπεῖν βασιλεῖ διαμνησάμενον δι' ἀποδείξεων ἐντέχνων μάλιστα, ὡς φθαρτὸν πρὸ τοῦ πάθους εἶη τὸ τοῦ Κυρίου σῶμα, καὶ τοῖς φυσικοῖς καὶ ἀδιαδήτοις ὑποκειμένον πάθει· καὶ οὕτω παραδόντι τοὺς τε ἱεροὺς ἀποστόλους, καὶ τοὺς θεοὺς Πατέρας οὕτως εἰδέναι τε καὶ κηρύσειν. Ἄ δὴ πάντα καὶ πρὸς τὸ μοναδικὸν τῆς πρώτης καὶ δευτέρας Συρίας ἐρωτήσαν, μετὰ παρήρησις ἀνείπε, στηρίζων πάντα οὕτω φρονεῖν· καὶ οἷά τις ἀλαίπτης πρὸς τὸν ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας ἀγῶνα διερεθίζων, ἐκεῖνο τὸ τοῦ σκεύους· τῆς ἐκλογῆς πᾶσι λέγων καὶ προτιθεῖς· *Εἰ τις ὑμῶν εὐαγγελίζεται παρ' ὃ παρὰ δόξα, ἀνάθεμα ἔστω*. Οἱ δὲ πάντες τὰ παραπλήσια ζηλοῦντες διαγαγόνασαι. Διὰ τοιαῦτα Ἰουστινιανὸς οὕτως ἀνθίστάμενος, ὑπερίριον ἀγειν σπουδὴν ἐποιεῖτο. Ὅπερ πυθόμενος Ἀναστάσιος, συντακτήριον λόγον σχεδιάσας, Ἀντιοχεῦσι προσβάλλειν ἐτίθετο· τοιοῦτον καλλιπειὰ καὶ τῷ πυκνῷ τῶν ἐνθυμημάτων, καὶ τῷ εὐπορίστῳ τῶν γραφικῶν ζήσεων πρὸς τὸ τῆς ἱστορίας πρόσφορον ἤρμοσμένον, ὡς ἐπὶ μᾶλλον ἀγαθῶν τὸν πατέρα τοῦ λόγου, καὶ ἐπιπλεῖστον αἰρεῖσθαι θαυμάζειν. Ἄλλὰ τοῦ Θεοῦ κρεῖττόν τι περὶ τῆς αὐτοῦ Ἐκκλησίας προβλεψάμενον, ὁ λόγος οὐκ ἐξεδόθη.

D

ΚΕΦΑΛ. ΛΑ'.

Ὡς ἐτελεύτησεν Ἰουστινιανὸς· καὶ περὶ τῆς αὐτοῦ δόξης.

Ὁ γὰρ Ἰουστινιανὸς τὴν ἐκείνου ἐξορίαν καὶ τῶν ἀμφ' αὐτὸν ἱερῶν καὶ τῶν τοῦ Ἰσοῦ ζήλου ὑπαγερευμάτων, ἀοράτῳ πληγῆς μάστιγι, τὸν τῆδε βίον κατέστρεψεν· ἐτη τὰ πάντα διαγενόμενος τῇ ἀρχῇ ὀκτώ καὶ τριάκοντα σὺν μῆσιν ὀκτώ· τὴν τῶν Ἀφθαρτοδοκητῶν μὴ ἀποτριψάμενος δόξαν, ἡγούμενος πρὸς τιμὴν μᾶλλον εἶναι τὴν δόξαν τοῦ Κυριακοῦ σώματος. Καὶ γε συγγνώμην τινὲς τοῦτῳ παρέχουσι, μὴ δεῖν εἶναι λέγοντες τὸν οὕτως ὑπειληφῶτα, ἐπίσης ταῖς ἄλλαις αἰρέσεσιν, ἐξω βάλλε-

¹ Galat. 1, 9.

οθαι. Καὶ ἐῆλον, ἐξ ὧν καὶ ἡ ἕκτη σύνοδος ἐν τοῖς A
προοιμίαις, τῆς μακαρίας λήξεω; τοῦτον καταξιοῖ,
οὕτω κατὰ ῥῆμα διεξιούσα· « Ἐπειδὴ αἱ ἄγιοι καὶ
οἰκουμενικαὶ δύο σύνοδοι αἱ κατὰ ταύτην τὴν βασι-
λίδα καὶ θεοφύλακτον πόλιν συναθροισθεῖσαι· ἡ μὲν
ἐπὶ τῶν χρόνων Ἰουστινιανοῦ τοῦ τῆς θείας λή-
ξεως· ἡ δὲ ἐπὶ τοῦ ἐν εὐσεβεῖ τῇ μνήμῃ γενομένου
βασιλέως ἡμῶν Κωνσταντίνου πατρὸς τῆς σῆς ἡμε-
ρότητας. » Ἀλλὰ καὶ τὰ πρακτικὰ τῆς αὐτῆς συνό-
δου, ἥνικα μάλιστα ἐκείνου δεοῖται ποιῆσαι, ἀεὶ τὸν ἐν
ἁγίοις Ἰουστινιανὸν λέγουσιν· ἐν οἷς καὶ σχόλιον
εὔρον, ὅτι περ καὶ Ἰωάννης ὁ τοῦ Χαλκηδόνος ἐπι-
κληθεὶς τὸν τῆς βασιλίδος ὀρόνον διέπων, ἐπὶ τῶν
ἡμερῶν Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, ἐν αὐτῷ τῷ τεμέ-
νει τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου Σοφίας, κατέτος μεγαλοπρεπῆ
ἔποιε τούτῳ μνημόσυνα, πανδήμου τελομένης B
τούτῳ τῆς πανηγύρεως· μνήμης δ' ἔξιούτο, καὶ
κατὰ τὸ τῆς Ἐφέσου τέμενος, τῷ ἐπιστηθίῳ καὶ
μαθητῇ δ' ἐκείνος ἰδρύσατο. Πλὴν ὡς ἂν δόξης ἔχοι
παρὰ τε Θεῷ καὶ ἡμῖν, τέως διὰ τοῦτό φασι καὶ τὸν
ιερόν Εὐτύχιον διαρρίψαι τοῦ θρόνου καὶ ἄλλους
πολλούς. Μέλλων δ' ἐκλείπειν ὡσπερ ὁ θεός· Κων-
σταντίνος τῆν Ἀθανασίου ἐπάνοδον, οὕτω καὶ οὗτος
τὴν Εὐτυχίου ἐνοιαθῆκως Ἰουστίνῳ τῷ μετ' αὐτὸν
ἐνετείλατο. Ἡγοῦμαι τοίνυν, οὐκ ἀποφαίνομαι, διὰ
τε τὰ ἄλλα αὐτοῦ κατορθώματα, καὶ τὸν πρὸς τὸ
Θεῖον ἐκείνου ζῆλον, καὶ τὸ ἐν πᾶσι θεοφιλές· με-
σιτεύοντος καὶ τοῦ ὑπερφυοῦς ἔργου τῆς τοῦ Θεοῦ
Λόγου Σοφίας νεῶ, εἰ τί περ τέως προστῆν ἐκείνῳ
ἐλάττωμα ἐπικαλυφθήσεσθαι τῇ ἀπειρῳ φιλανθρω- C
πίᾳ Θεοῦ.

ΚΕΦΑΛ. ΛΙΒ΄.

*Περὶ τῶν Αὐξουμιτῶν, ὡς τὴν Χριστιανῶν ὀρη-
σκείαν ἠσπάζαντο· καὶ περὶ ἄλλων τιμῶν.*

Τούτου δ' ἔτι τῇ βασιλείᾳ ἐμπρέποντος, ὁ τῶν
Αὐξουμιτῶν Ἰνδῶν βασιλεὺς Ἑλληνίζων, μάχην
συνεκρῆται μετὰ τῶν Ὀμηριτῶν Ἰνδῶν αἰρουμέ-
νων Ἰουδαίσειν, πρόφασιν διδωκότων τῆς διαμάχης
Ῥωμαίων. Διὰ γὰρ τοῦ Ὀμηρίτου τῇ Αἰγύπτῳ
προσεγγίζοντος, πρὸς Αὐξουμίτας εἰσήγοντο, τὰ
παρ' ἀλλήλων διδόντες τε καὶ λαμβάνοντες. Καὶ δὴ
ὑπὸ Δάμνου τοῦ τῶν Ὀμηριτῶν κατάρχοντος ἐπι-
βουλευομένου Ῥωμαίων, συνέβηαινε τὴν πρὸς
Αὐξουμίτας πάροδον ἐμποδίζεσθαι. Καὶ ἀνιῶμενος
ἐπὶ τούτοις, εἰς μάχην τοῖς Ὀμηρίταις καθίστατο,
Θεῷ τῷ τῶν Χριστιανῶν ἐπευχόμενος ὡς εἰ περι-
γένοιτο τῶν Ὀμηριτῶν, τὰ Χριστιανῶν ἐλέσθαι.
Καὶ συβράγεις μάχῃ κατακράτος νικᾷ, καὶ αὐτὸν
ἐκείνον Δάμνον ζωγρίαν χειροῦται· καὶ τὴν ὑπό-
σχασιν διδοὺς τῷ Θεῷ Δαυὶδ ὁ Αὐξουμίτης, ἐς Ἰου-
στινιανὸν ἔστειλε πρέσβεις, ὅσα νόμιμα Χριστια-
ναὶ πράττειν αὐτοῖς. Ὁ δὲ λίαν ἡσθεὶς, ἀνδρᾶ ἁγίου
χειροτονήσας· ἐκείνους ἐπίσκοπον ἐπέμπευ· δ; πολ-
λοῖς τῶν ἀγαθῶν ἔργους σύμπαν τὸ εἶδος ὑπηγάγετο
καὶ δόξαπισεν. Ἐκ ταύτης δὴ τῆς προφάσεως καὶ
τὰ ἐνδότερα τῶν Ἰνδῶν εἶθη τὸν Χριστιανισμὸν
ἐπεσπάζοντο. Ἡ δὲ ἡ δ' ἐκαίθεν πρῶτως εἰς τὴν Κων-

Ecclesia proscribendum esse dicunt. Id ex præfa-
tione sextæ synodi magis liquet, quæ Justinianum
beata quiete dignatur verbis ejusmodi : « Quan-
doquidem sanctæ et œcumenicæ duæ synodi, quæ
in imperante hac et religiosa urbe coactæ sunt,
altera quidem Justiniani divinæ memoriæ tempori-
bus, altera vero sub piæ recordationis imperatoris
nostri Constantini clementiæ tuæ parentis, etc. »
Sedenim acta quoque ejus concilii, cum mentio
ejus facienda est, semper eum qui in sanctis est
Justinianum dicunt. In quibus et scholium sive
brevem adnotationem inveni, quod Joannes Chal-
cedonis filius, cum Constantinopolitanæ præsetet
Ecclesiæ, Alexii Comneni ætate, in ipso Dei Verbi
Sapientiæ templo quotannis magnifice memori-um
ejus celebrarit, populi universi concione ad rem
divinam coacta. Memoria ejus Ephesi quoque, in
delubro discipuli ejus qui supra pectus Salvatoris
recubuit, culta, quod delubrum ipse Justinianus
construxerat. In quacunq; vero ille demum apud
Deum et homines est existimatione, tum quidem
hanc etiam ob causam illum sacrum Eutylichem
atque alios plures throno expulsiæ aiunt. Cate-
rum moriturus, sicuti divus Constantinus Atha-
nasii, ita et hic Eutychii restitutionem in testa-
mento Justino successori suo mandavit. Equidem
opinor, non autem decerno, propter alia ipsius
egregie et recte facta, et præstantem in divinum
Numen æmulationem, piamque in omnibus religio-
nem, interveniente quoque mirifico Dei Verbi Sa-
pientiæ templi opere, 787 si quid tum in eo est
desideratum, id infinita Dei misericordia resar-
ctum et contextum iri.

CAPUT XXXII.

*De Auxumitis, ut Christianum cultum susceperint :
et de aliis quibusdam.*

Eo vero adhuc imperium gubernante Auxumita-
rum Indorum rex, Græcorum sacrorum consecra-
tor, prælium cum Homeritis Indis, Judaicam reli-
gionem colentibus, commisit, belli ejus causam
Romanis præbentibus. Per Homeritas enim, qui
Ægypto appropinquant, mercedes ultro citroque
datæ et acceptæ, ad Auxumitas inferebantur. Porro
cum ab Homeritarum princeps Damno Romani in-
sidiis expetiti essent, ut protectio ad Auxumitas
impediretur, accidit. Quare ad animi acerbitatem
commotus Auxumita, bellum contra Homeritas
movit, voto Christianorum Deo nuncupato, illo-
rum se sacra suscepturum esse, si victoriam ab
Homeritis reportaret. Itaque conflictu facto, victor
fortiter evadit, ipsumque illum Damnum vivum
capit : et votum Deo David Auxumita persolvens,
ad Justinianum legatos mittit, ut quæ solemnia
Christianis essent, ipsis præstaret. Justinianus au-
tem valde ea re delectatus, delectum virum san-
ctum, episcopum eis misit, qui plurimis bonis
operibus gentem eam omnem subegit et baptiza-
vit. Atque ex hujusmodi sane causa interiores
etiam Indorum populi Christianismum sumt com-

plexi. Et tum primum inde sericum (1) Constantinopolim est allatum. Prodigia quoque quamplurima Justiniano imperante exstitere. Ingentes terræmotus, concussionem et hiatus, stellarum faces admirandæ, atque exundationes maris, quod prope ad quatuor milliaria in Thraciam excurrit. Et catellas cæcus novas quasdam res peragebat, atque cuilibet suum tribuebat, et arcaniora quasdam signis commonstrabat (1). In pontifices etiam, quos admodum de Sodomorum hæresi insanire compererat, acerbe, seu potius fœde, Justinianus animadvertit. Et cum fames Byzantii increbuisset, rerum necessariorum inopia, imperator secunda statim jejunii hebdomade, carnes in foro venales proponendas promulgavit. Et hoc quidem sic per viam actum. Populus autem, **788** qui pietatem sibi consecrandam statuisset, neque eas comibat, neque edebat, mortem sibi potius adeundam esse censens, quam ut quidquam de patris moribus et traditionibus mutaret. Hæc de Justiniano dicta sint. Faciendum autem mihi esse statui, ut Justiniani etiam imperium libro huic intexerem : ut proclive esset lectori trium principum Justiniani, Justiniani et Justiniani junioris ecclesiasticas actiones cognoscere.

CAPUT XXXIII.

De Justiniani junioris imperio, moribusque eiusdem.

Verum enimvero ejuscemodi opinioni addictus, cum ob causam turba et tumultu plena omnia relinquens, ad alterum illum rerum statum Justinianus transit; et in magnifico monumento, ab ipso lapide Sardonio in Apostolorum templo constructo, sepultus est ad dextram eam ædem ingreditur parti. Filius vero sororis ejus Justinianus junior, cui imperialis aula administratio credita fuerat (curatorem palatii Romanorum lingua vocat), purpuream vestem et reliqua imperii insignia suscepit, cum nondum quisquam præter familiares ejus, vel Justiniani mortem, vel ipsius successionem nosset; quoadusque derrepente in Hippodromo apparuit, quæ imperatorum essent, more solito acturus simul et passurus. Atque ubi res, ita ut ei videbatur, prospere succederet, neque quisquam per res novas rebus ejus resisteret, in aulam revertitur, et primam scripto jussionem promulgat, qua omnibus ubique episcopis et sacerdotibus exsilium, in quod propterea acti fuerant, quod periculum pro recta religione adissent, remisit; eosque sedes suas recipere, et religionem more solito colere, neque quidquam postea de fide novare præcepit. Hoc ille, sic ut dignum erat et

Α σταντίνου ἡ μέταξα · καὶ σημεῖα δὲ πάμπλειστα Ἰουστινιανοῦ τὴν ἀρχὴν διδιύνοντο; ἐγγίνε· ἐξ- αἰσιοί τε γὰρ σεισμοί, καὶ βρασμοί γῆς καὶ χά- σματα καὶ ἀστέρων φαύσεις παράδοξοι· ἐκτροπαί τε θαλάσσης ὡσεὶ μιλία τέσσαρα ἀνὰ τὴν Θράκην ἐπεξιοῦσης· κυνιδίον τε φωτὸς ἀμοιρον καινὰ τινα διαπραττόμενον, καὶ ἐκάστῳ τὸ οἰκεῖον ἀπονέμον, καὶ ἄλλα τινὰ τῶν ἀποβήτοτέρων διασημαίνον· πολλοὺς δὲ καὶ τῶν ἀρχιερέων περὶ τὴν Σοδόμων ἀρεσιν μεμνηότας εὐρών, πικρῶς, μᾶλλον δὲ ἀσ- χρῶς ἐκολάσατο. Ἐπιγεγονότος δὲ καὶ λιμοῦ ἐν Βυζαντίῳ, τῶν ἀναγκαιῶν ἐπιλελοιπότων, ὁ βασι- λεὺς τῇ δευτέρῃ τῶν νηστειῶν ἑβδομάδι, κρέα προθεῖναι τῇ ἀγορᾷ διηγόρευε. Καὶ τοῦτο μὲν τῇ βίῃ ἐγένετο. Ὅ δὲ λαὸς εὐσεβεῖν αἰρούμενος, οὐτ' ὤνεῖτο οὐτ' ἤσθιε· θανεῖν μᾶλλον ἡγούμενος αἰρε- τώτερον, ἢ τι τῶν πατρῶων μετακινεῖν ἐθῶν τε καὶ παραδόσεων. Καὶ περὶ μὲν Ἰουστινιανοῦ το- σαῦτα εἰρήσθω· δεῖν δὲ μοι λελόγισται καὶ τὴν Ἰουστίνου ἀρχὴν τῷ παρόντι τόμῳ μᾶλα ἐντάξει· ἵνα ἐκ τοῦ προχείρου εἴη τῶν τριῶν τούτων, Ἰου- στίνου, Ἰουστινιανοῦ καὶ Ἰουστίνου τὰς ἐκκλη- σιαστικὰς πράξεις ἀναλεγομένην βῆστα μαθᾶ- νειν.

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ΄.

Περὶ τῆς Ἰουστίνου τοῦ νεωτέρου βασιλείας, καὶ τοῦ ἠθους αὐτοῦ.

Ἄλλ' ὁ μὲν Ἰουστινιανὸς τῇ τοιαύτῃ δόξῃ προσ- κείμενος, κἀντεῦθεν ταραχῶν πλήρη καὶ θορύβου τὰ πάντα λιπῶν, πρὸς τὴν ἐκεῖσε μετεχώρει κατὰ- στασιν· ἐν τῷ παρ' αὐτοῦ ἀνεγερθέντι ἡρώῳ πρὸς τῷ νεῷ τῶν ἀποστολῶν λίθῳ Σαρδίῳ τεθεῖς, ἐς δεξιὰ εἰσιόντι τὸν δόμον. Ὅ δ' ἐκείνου ἀδελφιδούς Ἰουστίνος ὁ νέος, τὴν τῶν ἀνακτόρων πεπιστευμέ- νος διοίκησιν, ὃν κουροπαλάτον ἢ Ῥωμαίων εἶποι φωνῇ, τὴν ἀλουργὸν ἐσθῆτα καὶ τὰ λοιπὰ τῆς βα- σιλείας περιτίθεται σύμβολα· μὴ πῶ τις πλὴν τῶν ἀμφ' αὐτὸν, μήτε τὴν Ἰουστινιανὸν ἀποβίωσιν, μήτε μὴν τὴν ἐκείνου ἐγνωνκότας ἀνάβρῃσιν· ἕως οὗ κατὰ τὴν Ἰπποδρομίαν αἰφνης ἐφάνη τὰ συνήθη τῇ βασιλείᾳ δράσων τε καὶ πεισόμενος. Ἐπει δὲ ὡς ἐκείνῳ ἐδόκει συνέβαινε μὴ τις νεωτερισθέντος τῷ πράγματι, ἐπανῆκεν αὐθις εἰς τὰ βασίλεια. Καὶ πρῶτῃ αὐτῷ ἐγγραφὸς ἐγένετο κλέυσις λύουσα τοῖς ἐκασταχοῦ ἱερεῦσι τὰς ὑπερορίους φυγάς, ἃς πε- πόνθασιν ὑπὲρ τῆς ὀρηθῆς θρησκείας προκινδυνεύ- οντες· καὶ τοὺς οἰκεῖους θρόνους ἀπολαμβάνοντα; κατὰ τὸ εἰωθὸς θρησκείων, καὶ μηδὲν τι τοῦ λοι- ποῦ περὶ τὴν πίστιν ἐπικαινοῦργεῖν. Τοῦτο μὲν ἄξιον καὶ ὡς χρεῶν γε ὃν τῷ βασιλεῖ διεπράχθη, τὰ δ' ἄλλα οὐ κατὰ μόναρχον ἦν· τὸν γὰρ βίον μά-

desitus. (Eguat.)

(2) Designabat is mulieres uterum gestantes, scortatores, adulteros, avaros, magnanimos. Quapropter spiritum Pythonis habere creditus est. Andreas quidam Italicus circulator eum habuit et circumduxit. (Diac.)

(1) Metaxa sericum villosum dici videtur, quod velutum vulgo vocant. Quadam ex parte hanc dictionem referunt Bohemi, qui sericum tale *Axamit* appellant. Metaxæ mentio fit I. *Iatas*. C. De *mirileg*. et *gynæciar*. lib. II. Et metaxariorum negotiatorum, I. *lin*. C. De *pignor*. Serici usus e Persis ad Græcos hoc tempore transit, jampridem

λιστα ἐκδεδιγημένος ὢν, τρυφαίς καὶ ἡδοναῖς ἀπόποιος ἐσχόλαζεν· ἐκτόπως τε καὶ οὕτως ἐπίσης τῷ θεῷ, ἤττων αἰσχροῦν λημμάτων καθεστηκώς, τῶν ἀλλοτριῶν ὑπερφουῶς ἦρα. Καὶ μήτοι γε τὰ κοινὰ κέρδους ἀθέσμου ἀπεμπολῶν ἦν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ταῖς ἱερωσύναις τὰ παραπλήσια δρᾶν, οὐδαμῶς εὐλαβοῦμενος· ὠνίλους γὰρ καὶ ταύτας προτιθέμενος, τῷ προστυχοῦσιν εὐώνως ἐπίπρασκε.

ΚΕΦΑΛΑ. ΑΔ'.

Ὡς ἀνέλκων Ἰουστίνος τὴν συγγενῆ Ἰουστίνον· ἔτι καὶ Αἰθέριον καὶ Ἀδδαῖον τοὺς ἀλιτηρίους.

Δειλὸς δὲ ὢν φύσει, θράσει μᾶλλον συνείχετο καὶ ἄμφω κακίστω παθῶν. Καὶ δὴ τὸν συγγενῆ Ἰουστίνον διὰ φήμης ὄντα τῷ πλήθει, καὶ ταῖς κατὰ πόλεμον ἐμπειρίαις περιφανῆ, καὶ ταῖς ἄλλαις τῶν τιμῶν ἀναθάσει, μετεστέλλετο, ἀμφὶ τὸν Ἰστρον ποιούμενον τὰς διατριβὰς καὶ τὰς ἐκείσε τῶν Ἀθάρων ἐκδρομὰς· εἰργοντα· ἀμαξόδοιοι δὲ Σκυθαὶ οἱ Ἀθαρεῖ· νέμονται δὲ ἄρα ὅσα πεδία ὑπὲρ τὸν Καύκασον. Ἀνάστατοι δὲ ἄθροον ἐγένοντο πρὸς τῶν Ἰπερβορείων Περσῶν· κακῶς γὰρ πρὸς αὐτῶν πάσχοντες, φυγῆ χρώμενοι, ἀμφὶ τὸν Βόσπορον ἦγον, καταλιπόντες τὰς τοῦ Εὐξείνου πόντου ἰθύναις. Ἐνθα συχνὰ μὲν ἔθνη βάρβαρα καὶ ὑπὸ Ῥωμαίων δ' ἔνια ἐξωκλήθησαν, καὶ πόλεις τε καὶ στρατόπεδα, καὶ τινες προσορμίσεις, ἢ στρατιωτῶν ἀπομάχων γινομένων, ἢ καὶ ἀποικιῶν πρὸς τῶν βασιλείων στελλομένων, τὴν πόρευσιν ἐποιούντο, πρὸς τοὺς ἐν ποσὶ βαρβάρους ἀνθαμιλλώμενοι· ἄχρις οὐ πρὸς τὰς παριετρίους ἡϊόνας ἴοντες, πρὸς Ἰουστινιανὸν τὸν αὐτοκράτορα διεπροσεύσαντο. Ἐκεῖθεν τοίνυν ὁ ῥήθεις Ἰουστίνος μεταπεμφθεὶς, οἷα δὴ τῷ νέφ βασιλεῖ συμμεθέξων τῶν συγκειμένων, καὶ τῆς ἀρχῆς ἀπολαύσων. Παραπλησίω γὰρ ὄντες τῷ τε γένει καὶ τῇ κατὰ κόσμον κενότητι, πρὸς ἀμφοτέρους καὶ τὴν βασιλείαν ταλαντευομένην εἶχον. Σύμφωνοι δὲ μολίς ἦσαν πολλῶν ἀμφιλόγων γεγεννημένων· ὥσθ' ὀπιτέρῳ γένοιτο παρίεναι ἐς τὴν ἀρχὴν, θατέρῳ τὴν μετ' ἐκείνων δοῦναι καθέδραν, ὡς συμβαίνειν ἐκ τῶν δευτερείων τῆς βασιλείας· τὰ πρωτεῖα τῶν ἄλλων φέρεσθαι. Ἰκοντα τοίνυν, πολλῇ τῇ ἔξωθεν πρὸς αὐτὸν ἐχρήτο φιλοφροσύνῃ· καὶ οἷα στρατηγὸν τε περιδοξοῦν καὶ προσήκοντα γένει, ποικίλως ἔδεξιούτο. Ἐπειτα αἰτίας δὴ τινὰς ἐπιπλάττων, ἡρέμα παρηρείτο, ὅσοι δὴ· ἐκείνῳ ὑπασπισταὶ καὶ δορυφόροι καὶ σωματοφύλακες ἦσαν· καὶ τὰς αὐτοῦ προόδους ἀνεῖργε· καὶ τέλος οἷον περικλείσας αὐτὸν, ἀνὰ τὴν Ἀλεξάνδρου περιφανῆ πόλιν ἐπὶ πόρθῳ νυκτῶν κλινοπετῆ καθεστῶτα, δειλίῳ μόρῳ ἀνήρει. Ταύτην ἀμοιβὴν ὁ γεννάδας ἐκείνος τῆς περὶ τὸ ὀμόφυλον εὐνοικῆς διαθέσεως καὶ ταῖς κατὰ τῶν πολεμίων ἀπίροις νίκαις ἀπενεγκάμενος. Οὐ πρότερον δὲ τῆς κατ'

(1) Abarum nomen adhuc in Hungaria retinet Sabaria, divi Martini patria. His quoque Bavaros

Imperatorem decebat, peregit. In rebus ceteris nihil quod monarchæ esset, habebat. Nam intemperanter maxime et dissolute vivens, deliciis et voluptatibus vacabat. Supra modum vero et iste, perinde atque avunculus, turpi lucro victus, aliena appetebat. **789** Et non modo publica commoda illicita mercede venalia habebat, verum etiam de sacerdotiis idem facere haudquaquam verebatur. Nam et hæc venum exposita quibusvis pretio vili vendebat.

CAPUT XXXIV.

Ut is Justinum cognatum suum, item Ætherium et Addam, homines impios et perniciosos, occiderit.

Et cum natura timidus esset, ferocem se magis exhibebat, perturbationi utriusque turpissime obnoxius. Itaque cognatum suum Justinum, cujus præclara vulgo fama erat, virum bellicis artibus aliorumque honorum gradibus illustrem, accivit, qui ad Istrum excubabat, et excursionibus Abaram (1) ibi obviam ibat. Abares autem Scythæ sunt, ἀμαξόδοιοι, hoc est, in plaustris degentes, et campos qui ultra Caucasum sunt, incolentes. Inde autem confertim universi ab Hyperboreis Persis, a quibus male accipiebantur, pulsati, fuga sibi consulere: et ad Bosporum, Euxini Ponti littoribus relicti, ubi nullæ barbaræ gentes consederant, pleræque a Romanis sedibus suis exactæ, urbes quoque, castella et navalia, cum vel milites veterani vacationem militiæ obtinuissent, et loca ea recepissent, vel imperatores colonias eo deduxissent, constructa erant, venire: et inde expeditionem contra eos qui illis obvii fierent, barbaros susceperere, donec ad Istri ripas venientes, ad Justinianum imperatorem legationem miseret. Ex eis locis Justinus, quem dixi, evocatus est, perinde atque particeps fieri cum novo imperatore pactorum conventorum imperioque frui deberet. Quod namque et genere et mundana ista vanitate pares essent, ex aequo etiam ad utrumque imperium pertinebat. Post multas namque disceptationes tandem illis convenerat, ut qui imperii ad ministracionem consequeretur, alteri proximum honorem concederet, ita ut is ex secundis imperii partibus primas præ aliis ferret. Adveniente igitur eo, multa benignitate, sicuti præ se tulit, erga hominem imperator est usus, eundemque ut ducem insignem, et genere sibi propinquum, varia humanitate tractavit. Deinceps autem causas quasdam commentus, paulatim quos ille milites, satellites et corporis custodes habebat, illi detraxit, progredi que eum in publicum vetuit: et postremo in celeberrima **790** Alexandriæ urbe domi clausum, ita ut in lecto jacebat, in multa nocte miseranda cæde sustulit. Hanc generosus ille vir benevolæ propter cognationem affectionis, plurimarumque

nomen suum acceptum ferre debere verisimile est.

ab hostibus victoriarum mercedem tulit (1). Neque vero prius et ipse Justinus et conjux eius Sophia conceptam adversus illum iram remiserant, aut expectatione gravium malorum liberati sunt, quam caput ipsius altatum inspexerunt : cui etiam pedibus proculcato per risum illuserunt. Non multum intercessit temporis, cum et Ætherium simul et Addæum, principes senatus, qui res magnas sub Justiniano administraverant, læsæ majestatis legibus interrogat. Atque Ætherius quidem in quæstione graviter tortus, voluisse se veneno imperatorem tollere, consilii que ejus conscium atque in rebus omnibus socium sibi fuisse Addæum, confessus est. Hic autem gravi jurejurando se nihil earum rerum scire confirmavit. Verum utriusque caput amputatum. Addæus cum jugulari deberet, per meram calumniam crimen id sibi objectum esse, de quo accusatus esset dixit. Vindicta autem divina, quæ omnia perspicit, se merito supplicium pati, propterea quod incantationibus quibusdam Theodotum aulæ præfectum sustulerit. Sedenim quomodo hæc ultione cælesti acta sint, non est mihi dicere promptum. Ambo tamen nefarii perniciosique fuere : Addæus quidem puerorum masculorum corruptor; Ætherius autem sycophanta magnus, qui per calumniam vivorum et mortuorum bona impudenter atque crudeliter devorare, rapereque sub imperatoris domus prætextu, cui sub Justiniano præfuit, solitus esset, ea re illi perquam utilis. Atque hæc quidem ad hunc modum sese habuere.

791 CAPUT XXXV.

De edicto litteris de fide publicato, quod Justinus ad omnes ubique misit ecclesias, ne quid in professione fidei novaretur.

Justinus autem edictum repente compositum ad Christianos ditionis suæ omnes misit, ut nihil in ecclesiis novarent, sed antiquis Patrum decretis insistentes, recte divinum Numen colerent atque adorarent. Scriptum de fide hisce fuit verbis conceptum : « In nomine Domini nostri Jesu Christi Dei nostri, imperator Cæsar Flavius Justinus, fidelis in Christo, clemens, maximus, beneficus, Alanicus, Gotthicus, Germanicus, Anticus, Franciscus, Herculeus, Gepidicus, pius, felix, gloriosus, victor, triumphator, semper colendus Augustus. *Pacem meam do vobis*, inquit Dominus Christus, vernus Deus noster : *pacem meam relinquo vobis*, idem promulgat hominibus omnibus. Id vero aliud non est, quam ut in eum credentes, in unam et eandem Ecclesiam conveniant, consentientes quidem animis in recta Christianorum sententia, aversantes autem eos qui contraria dicunt aut opinantur. Primaria namque salus hominibus omnibus constituta est ipsa rectæ fidei confessio. Qua-

(1) Sub Justino Narses eunuchus, apud eum Sophia Augusta criminante delatus, et ad pensa aucillarum vocatus est. Quam ille indignitatem non ferens, Langobardos in Italiam allexit. Qui deinde Romæ mortuus est. Langobardi Pannonia Hunnis Attilæ reliquit, a quibus Hungaria denomi-

Α ἐκείνου μὴνός ἐληγεν αὐτός τε καὶ ἡ ἐκείνου γαμετὴ Σοφία, καὶ τῆς προσδοκίας ἀπήλακτο τὸν δεινὸν, ἄχρις οὐ τὴν ἐκείνου κεφαλὴν κομισθεῖσαν τεθέατο· ἦν τοῖς ποσὶν ἐκλακτίζοντας, διετάβιζον ἐγγελῶντας. Οὐ πολλοῦ δὲ διαγενομένου χρόνου, καὶ Αἰθέριον καὶ Ἀδδαῖον, τὰ πρῶτα τῆς συγκλήτου βουλῆς καὶ τὰς μεγάλας τῶν διοικήσεων ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ διοικήσαντας, καθοσιώσεως ὑπήγεν ἐγκλήματι. Ἄλλ' ὁ μὲν Αἰθέριος δεινῶς ἐταζόμενος, ὠμολόγει βουλόμενος φαρμάκοις ἀνελεῖν τὸν κρατοῦντα· εἶναι δὲ οἱ τῆς τοιαύτης βουλῆς κοινῶν ἐφ' ἄπασι τὸν Ἀδδαῖον. Ὁ δὲ ὄρκοις δεινός· ἑαυτὸν ἠσφαλιζέτο, μὴδὲν εἰδέναι τῶν εἰρημένων. Οἱ μὲν οὖν καὶ ἄμφω τὰς κεφαλὰς ἀπετμήθησαν· Ἀδδαῖου ἐν τῷ μύλλειν κτείνεσθαι φήσαντος· συκοφαντίαν μὲν κενὴν ὑποσχέιν οἱς κατηγορηταί· πρὸς δὲ τῆς ἐφόρου δίκης πιάσειν ἐνδίκως, οἷς ἀνέλοι τὸ τῆς αὐτῆς ὑπαρχον Θεόδοτον γοηταίαις τισίν. Ἄλλ' ὅπως μὲν ταῦτα τῇ θεῇ δίκῃ πέπρακται, ἐμοὶ μὲν λέγειν οὐκ εὐχερές. Πλὴν καὶ ἄμφω ἄλιτηρῶ μάλαστα ἦσθη. Ἀδδαῖος μὲν παῖδα· ἄρβενας διαφείρων, Αἰθέριος δὲ συκοφανταίαις γαίρων· καὶ τῶν τε ζώντων καὶ τεθνεώτων τὰς παρουσίας τῷ τρόπῳ τούτῳ ἀπηνῶς κατεσθίων καὶ ληϊζόμενος, πρόσχημα περιδεσλημένος τὴν βασιλικὴν οἰκίαν, ἧς ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ προεστῆκεν, μάλα ἐκείνῳ χρεῖώδης γεγεννημένος. Καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον.

C

ΚΕΦΑΛ. ΛΕ'.

Περὶ τοῦ προγράμματος τῆς πίστεως, ὃ Ἰουστινός ταῖς ἀπανταχοῦ ἐπεμπερ ἐκκλησίαις, ὥστε μηδὲν τι περὶ τὴν πίστιν ἠνωτερῆσθαι.

Ὁ δὲ Ἰουστίνος· γράμμα σχεδιάσας τοῖς ἀνὰ τὸ ὑπήκοον πᾶσι Χριστιανοῖς διεπέμπετο, ὥστε μηδὲν τι περὶ τὰς ἐκκλησίας νωτερίζεσθαι· τοῖς ἐκ παλαιοῦ δὲ τῶν Πατέρων ὄροι· ἐμμένοντας, θρησκεύειν ὀρθῶς τὸ θεῖον γεραίροντας. Τὸ δὲ ὑπὲρ τῆς πίστεως πρόγραμμα τούτοις συγχεῖμενον τοῖς ῥήμασιν ἦν· « Ἐν ὀνόματι τοῦ Δεσπότης Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, αὐτοκράτωρ Καῖσαρ, Φλάβιος Ἰουστίνος, ἦσθε· ἐν Χριστῷ, ἡμερος, μέγιστος, εὐεργέτης, Ἀλαμανικός, Γοθικός, Γερμανικός, Ἀντικός, Φραγκικός, Ἐρκουλικός, Γηπεδικός, εὐσεβής, εὐτυχής, ἔνδοξος, νικητής, τροπαιοῦχος, ἀειτάβαστος, Αὔγουστος. *Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν*, φησὶν ὁ Δεσπότης Χριστός, ὁ ἀληθινός· Θεὸς ἡμῶν· *εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀρίημι ὑμῖν*, ὁ αὐτός κηρύττει πᾶσιν ἀνθρώποις. Οὐκ ἄλλο δὲ τοῦτό ἐστιν, ἢ τοὺς πιστεύοντας εἰς αὐτὸν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν Ἐκκλησίαν συντρέχειν, ὁμοφρονούντας μὲν περὶ τὴν ὀρθὴν τῶν Χριστιανῶν δόξαν, ἀποστρεφομένους δὲ τοὺς τάναντα ἕγοντας

nata est, relicta, in Italiam venerunt, rege Alboino ducente : et Veronam, Vicentiam, Mediolanum, etc., per deditionem receperunt. (Blond). Et ab Alboino rege usque ad Desiderium per ducentos et quatuor annos tenuerunt. (Egnal.)

ἢ δοξάζοντα· πρώτη γὰρ σωτηρία καὶ ζωῆς πα-
 σιν ἀνθρώποις ἢ τῆς ὀρθῆς πίστεως ὁμολογία. Αὐ-
 καὶ ἡμεῖς τοῖς εὐαγγελικοῖς κατακολουθοῦντες παρ-
 αγγέλμασι, καὶ τῷ ἀγίῳ συμβόλῳ ἦτοι μαθήματι
 τῶν ἁγίων Πατέρων, πρὸς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν Ἐκ-
 κλησίαν τε καὶ γ-ώμην προτροπόμεθα πάντας συν-
 ελθεῖν, πιστεύοντες εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον
 Πνεῦμα, Τριάδα ὁμοούσιον, μίαν θεότητα ἦτοι φύ-
 σιν καὶ οὐσίαν λόγῳ καὶ πράγματι, καὶ μίαν δύνα-
 μιν καὶ ἐξουσίαν καὶ ἐνέργειαν ἐν τρισὶν ὑποστά-
 σεσιν, ἧγουν προσώποις δοξάζοντας· εἰς ἃ βεβαπτί-
 σμεθα, εἰς ἃ παπιστεύκαμεν, καὶ οἷς συντετάγμεθα·
 μονάδα γὰρ ἐν Τριάδι, καὶ Τριάδα ἐν μονάδι προ-
 κινουμένη, παράδοξον ἐχουσαν καὶ τὴν διαίρεσιν
 καὶ τὴν ἕνωσιν. Μονάδα μὲν κατὰ τὴν οὐσίαν ἧγουν
 θεότητα, Τριάδα δὲ κατὰ τὰς ἰδιότητας, ἧγουν ὑπο-
 στάσεις ἦτοι πρόσωπα. Διαιρείται γὰρ ἀδιαιρέτως,
 ἢ οὕτως εἰπόμεν, καὶ συνάπτεται διηρημένως.
 Ἐν γὰρ ἐν τρισὶν ἡ θεότης, καὶ τὰ τρία ἐν τῷ ἐν
 οἷς ἡ θεότης. ἢ τό γε ἀκριβέστερον εἰπεῖν, ἃ ἡ
 θεότης· Θεὸν τὸν Πατέρα, Θεὸν τὸν Υἱὸν, Θεὸν τὸ
 Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὅταν ἕκαστον πρόσωπον καθ' ἑαυ-
 τὸ θεωρῆται, τοῦ νοῦ χωρίζοντος τὰ ἀχώριστα·
 Θεὸν τὰ τρία μετ' ἀλλήλων νοούμενα τῷ ταυτῷ
 τῆς κινήσεως καὶ τῆς φύσεως. Ἐπειδὴ χρῆ καὶ
 τὸν ἕνα Θεὸν ὁμολογεῖν, καὶ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις,
 ἧγουν ἰδιότητας, κηρύττειν. Ὁμολογοῦμεν δὲ αὐ-
 τὸν πρὸ αἰώνων καὶ ἀχρόνως ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα,
 οὐ ποιηθέντα, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν δι' ἡμᾶς·
 καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν
 οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα, ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ
 τῆς δεσποίνης ἡμῶν τῆς ἁγίας ἐνδύξου Θεοτόκου
 καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ γεννηθέντα ἐξ αὐτῆς·
 ὃς ἐστὶ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ἴσος· οὐδὲ
 γὰρ τετάρτου προσώπου προσθήκην ἐδέξατο ἡ ἁγία
 Τριάς, καὶ σαρκωθέντος τοῦ ἐνὸς τῆς ἁγίας Τριά-
 δος Θεοῦ Λόγου· ἀλλ' ἐστὶν εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ὁ Κύριος
 ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ καὶ
 Ὁ-ῶν κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιος ἡμῖν ὁ αὐτὸς
 κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· παθὴτος σαρκί, καὶ ἀπα-
 θῆς ὁ αὐτὸς ἐν θεότητι. Οὐ γὰρ ἄλλον τὸν Θεὸν
 Λόγον τὸν θαυματουργήσαντα, καὶ ἄλλον τὸν παθόντα
 ἐπιστάμεθα· ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογοῦμεν
 Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον
 σαρκωθέντα καὶ τελείως ἀνθρωπήσαντα· καὶ ἐνὸς
 καὶ τοῦ αὐτοῦ τὰ τε θαύματα καὶ τὰ πάθη ἀπαρ-
 ἐκουσίως ὑπέμεινε σαρκί διὰ τὴν ἡμετέραν σωτη-
 ρίαν. Οὐ γὰρ ἀνθρωπὸς τις ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν δέδω-
 κεν, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Θεὸς Λόγος, ἀτρέπτως γενόμενος
 ἀνθρωπὸς· τό τε ἐκούσιον πάθος καὶ τὸν θάνατον
 ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί κατεδέξατο. Καὶ Θεὸν τόνου αὐ-
 τὸν ὁμολογοῦντες, οὐκ ἀθετοῦμεν τοῦ εἶναι αὐτὸν
 καὶ ἀνθρώπον· καὶ ἀνθρώπον αὐτὸν ὁμολογοῦντες,
 οὐκ ἀρνούμεθα τοῦ εἶναι αὐτὸν καὶ Θεόν. Ὅθεν
 ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐξ ἑκατέρας φύσεως, θεότητα

A propter et nos evangelica præcepta, et sanctorum
 Patrum sacrum Symbolum sive doctrinam conse-
 crantes, ut ad unam eandemque Ecclesiam et sen-
 tentiam simul accedant, omnes cohortamur, cre-
 dentes in Patrem et Filium et Spiritum sanctum,
 Trinitatem ὁμοούσιον, consubstantialiam, Deitalem
 sive naturam et essentiam verbo et re ipsa unam.
 Unam etiam virtutem et potestatem et ἐνέργειαν,
 hoc est, efficaciam in tribus subsistentiis seu per-
 sonis profertentes, in quas baptizati sumus, in quas
 credimus, et quibus professione addicti sumus.
 Unitatem siquidem in Trinitate, et Trinitatem in
 unitate adoramus, distinctionem simul et unionem,
 præter opinionem omnem, habentem. Unitatem
 quidem secundum essentiam sive Deitatem : Tri-
 nitatem vero secundum proprietates sive subsi-
 stentias seu personas. Distinguitur namque indi-
 stincte, ut ita dicimus et conjungitur distincte,
 siquidem unum est in tribus ipsa Deitas : et tria,
 in quibus Deitas est, seu, quod certius dicitur, quæ
 Deitas sunt, unum Deum Patrem, Deum Filium,
 Deum Spiritum sanctum, 792 cum persona quæ-
 que per seipsam spectatur, mentis ipsius sensu,
 quæ in segregabilia sunt, segregante : Deum unum
 tria hæc simul mentis acumine intellecta, propter
 eundem motum et naturam eandem. Quandoqui-
 dem per opus est, et unum Deum profiteri, et tres
 subsistentias sive proprietates prædicare. Conflit-
 mur vero ipsum unigenitum Filium Dei, Deum
 C Verbum (1), ante sæcula quidem et absque tem-
 pore ex Patre genitum, non factum. In extremis
 autem diebus, propter nos, et propter nostram
 salutem, descendisse de cælis : et incarnatum ex
 Spiritu sancto, et Domina nostra sancta gloriosa
 Dei Genitrice et semper Virgine Maria, et ex ipsa
 natum esse. Qui est Patri et Spiritui sancto æqualis.
 Non enim quartæ, per incarnationem unius,
 ex sancta Trinitate Dei Verbi, personæ accessio-
 nem suscepit Trinitas sancta, sed est unus et
 idem Dominus noster Jesus Christus, consubstan-
 tialis Patri et Deo juxta divinitatem, et idem con-
 substantialis nobis secundum humanitatem : pas-
 sioni obnoxius carne, et passionis idem expers
 divinitate. Namque non alium Deum Verbum,
 D quod miracula edidit, et aliud quod passum est,
 novimus : verum unum et eundem confitemur
 Dominum nostrum Jesum Christum Dei Verbum
 incarnatum, et perfecte hominem factum : nec
 non unius et ejusdem miracula simul et passio-
 nes, quas voluntarie carne sustinuit, propter no-
 stram salutem. Non enim homo aliquis seipsum
 pro nobis tradidit : sed ipse Deus Verbum immu-
 tabili modo homo factus est, spontaneam simul
 passionem et mortem pro nobis carne subiit. Atque
 dum Deum ipsum esse confitemur, non inficiamur
 eum etiam hominem esse. Et hominem ipsum

(1) In Verbo intelligo verum Dei Filium. In car-
 ne agnosco verum hominis Filium, et utrumque
 simul in una persona Dei et hominis ineffabili

gratiæ largitate conjunctum. (Aug. De Trin. lib.
 xii, cap. 19.)

ab hostibus victoriarum mercedem tulit (1). Neque vero prius et ipse Justinus et conjux ejus Sophia conceptam adversus illum iram remiserunt, aut expectatione gravium malorum liberati sunt, quam caput ipsius allatum inspexerunt : cui etiam pedibus proculcato per risum illuserunt. Non multum intercessit temporis, cum et Ætherium simul et Addæum, principes senatus, qui res magnas sub Justiniano administraverant, læsæ majestatis legibus interrogat. Atque Ætherius quidem in quæstione graviter tortus, voluisse se veneno imperatorem tollere, consilii que ejus conscium atque in rebus omnibus socium sibi fuisse Addæum, confessus est. Hic autem gravi jurejurando se nihil earum rerum scire confirmavit. Verum utrique caput amputatum. Addæus cum jugulari deberet, per meram calumniam crimen in sibi objectum esse, de quo accusatus esset dixit. Vindicta autem divina, quæ omnia perspicit, se merito supplicium pati, propterea quod incantationibus quibusdam Theodotum aulæ præfectum sustulerit. Sedenim quomodo hæc ultione cælesti acta sint, non est mihi dicere promptum. Ambo tamen nefarii perniciosique fuere : Addæus quidem puerorum masculorum corruptor; Ætherius autem sycophanta magnus, qui per calumniam vivorum et mortuorum bona impudenter atque crudeliter devorare, rapereque sub imperatoris domus prætextu, cui sub Justiniano præfuit, solitus esset, ea re illi perquam utilis. Atque hæc quidem ad hunc modum sese habuere.

791 CAPUT XXXV.

De edicto litteris de fide publicato, quod Justinus ad omnes ubique misit ecclesias, ne quid in professione fidei novaretur.

Justinus autem edictum repente compositum ad Christianos ditonionis suæ omnes misit, ut nihil in ecclesiis novarent, sed antiquis Patrum decretis insistentes, recte divinum Numen colerent atque adorarent. Scriptum de fide hisce fuit verbis conceptum : « In nomine Domini nostri Jesu Christi Dei nostri, imperator Cæsar Flavius Justinus, fidelis in Christo, clemens, maximus, beneficus, Alanicus, Gotthicus, Germanicus, Anticus, Franciscus, Herculicus, Gepidicus, pius, felix, gloriosus, victor, triumphator, semper colendus Augustus. *Pacem meam do vobis*, inquit Dominus Christus, vernus Deus noster : *pacem meam relinquo vobis*, idem promulgat hominibus omnibus. Id vero aliud non est, quam ut in eum credentes, in unam et eandem Ecclesiam conveniant, consentientes quidem animis in recta Christianorum sententia, aversantes autem eos qui contraria dicunt aut opinantur. Primaria namque salus hominibus omnibus constituta est ipsa recte fidei confessio. Qua-

(1) Sub Justine Narses eunuchus, apud eum Sophia Augusta criminante delatus, et ad pensa ancillarum vocatus est. Quam ille indignitatem non ferens, Langobardos in Italiam allexit. Qui deinde Romæ mortuus est. Langobardi Pannonia Hunnis Attilæ reliquis, a quibus Hungaria denomi-

καίνου μήνιδος εληγεν αὐτό; τε καὶ ἡ καίνου γαμετῆ Σοφία, καὶ τῆ; προσδοκίας ἀπήλλακτο τῶν δεινῶν, ἄχρις οὐ τὴν καίνου κεφαλὴν κομισθεῖσαν τεθέλαντο ἦν τοῖ; κοσιν ἐκλακτίζοντες, διετάξιζον ἐγγελῶντες. Οὐ πολλοῦ δὲ διαγενομένου χρόνου, καὶ Αἰθέριον καὶ Ἀδδαῖον, τὰ πρῶτα τῆ; συγκλήτου βουλῆ; καὶ τὰς μεγάλας τῶν διοικήσεων ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ διοικήσαντας, καθοσιώσεως ὑπέγην ἐγκλήματι. Ἄλλ' ὁ μὲν Αἰθέριος δεινῶς ἐταξόμενος, ὠμολόγει βουλόμενος φαρμάκοις ἀνελεῖν τὸν κρατοῦντα· εἶναι δὲ οἱ τῆ; τοιαύτης βουλῆ; κοινῶν ἐφ' ἄπασι τὸν Ἀδδαῖον. Ὁ δὲ ἄρκιοι; δεινοῖ; ἑαυτὸν ἠσφαλίξεται, μηδὲν εἰδέναι τῶν εἰρημένων. Οἱ μὲν οὖν καὶ ἀμφω τὰς κεφαλὰ; ἀπετμήθησαν· Ἀδδαῖου ἐν τῷ μέλλειν κτείνεσθαι φήσαντος· συκοφαντίαν μὲν κενὴν ὑποσχέιν οἷ; κατηγόρηται· πρὸς δὲ τῆ; ἐφόρου δίκης πείσχειν ἐνδίκως, οἷ; ἀνέλοι τὸ τῆ; αὐλῆ; ὑπαρχον Θεόδωτον γοηταίαι; τισίν. Ἄλλ' ὅπως μὲν ταῦτα τῆ; θεῆ; δίκῃ πέπρακται, ἐμοὶ μὲν λέγειν οὐκ εὐχερές. Πλὴν καὶ ἀμφω ἀλιτηρίω μάλιστα ἦσθη, Ἀδδαῖος μὲν παῖδα; ἀρβάντας διαφθειρών, Αἰθέριος δὲ συκοφανταίαι; χαίρων· καὶ τῶν τε ζώντων καὶ τεθνεώτων τὰς περιουσίας τῷ τρόπῳ τούτῳ ἀπηνῶς κατεσθίων καὶ ληϊζόμενος, πρόσχημα περιβεβλημένος τὴν βασιλικῶν οἰκίαν, ἧ; ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ προεστήκει, μάλα καίτοι χρεῖωδης γεγεννημένος. Καὶ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον.

C

ΚΕΦΑΛ. ΛΕ΄.

Περὶ τοῦ προγράμματος τῆ; πίστεως, ὃ Ἰουστινός ταῖ; ἀπανταχοῦ ἐπεμπερ ἐκκλησίαι; ὥστε μηδὲν τι περὶ τὴν πίστιν ἄνωγειν.

Ὁ δὲ Ἰουστίνος γράμμα σχεδιάσας τοῖ; ἀνὰ τὸ ὑπήκοον πᾶσι Χριστιανοῖ; διεπέμπετο, ὥστε μηδὲν τι περὶ τὰ; ἐκκλησίας νεωτερίζεσθαι τοῖ; ἐκ παλαιοῦ δὲ τῶν Πιτέρων ὄροι; ἐμμένοντας, θρησκεύειν ὁρθῶ; τὸ θεῖον γεραίροντας. Τὸ δὲ ὑπερτῆ; πίστεως πρόγραμμα τούτοι; συγκαίμενον τοῖ; ῥήμασιν ἦν· « Ἐν ὀνόματι τοῦ Δεσπότη; Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, αὐτοκράτωρ Καῖσαρ, Φλάβιος Ἰουστίνος, πιστὸ; ἐν Χριστῷ, ἡμερο; μάλιστα, εὐεργέτης, Ἀλαμανικὸ; Γοθθικὸ;, Γερμανικὸ;, Ἀντικὸ;, Φραγκικὸ;, Ἐρκουλικὸ;, Γηπεδικὸ;, εὐσεβῆ; εὐτυχῆ;, ἔνδοξο;, νικητῆ;, τροπαιούχο;, ἀσιτέβαστο;, Αὐγουστο;. *Εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν*, φησὶν ὁ Δεσπότη; Χριστὸ;, ὁ ἀληθινὸ; Θεὸ; ἡμῶν· *εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν*, ὁ αὐτὸ; κηρύττει πᾶσιν ἀνθρώποι;. Οὐκ ἄλλο δὲ τοῦτὸ ἔστιν, ἢ τοῖ; πιστεύοντας εἰς αὐτὸν εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν Ἐκκλησίαν συντρέχειν, ὁμοφρονούντας μὲν περὶ τὴν ὁρθὴν τῶν Χριστιανῶν δόξαν, ἀποστρεφόμενοι; δὲ τοῖ; τάναντία ἔχοντας

nata est, relicta, in Italiam venerunt, rege Alboino ducente : et Veronam, Vicentiam, Mediolanum, etc., per deditionem receperunt. (Blond). Et ab Alboino rege usque ad Desiderium per ducentos et quatuor annos tenuerunt. (Eguat.)

ἢ δοξάζοντα· πρώτη γὰρ σωτηρία καθέστηκε πᾶσιν ἀνθρώποις ἢ τῆς ὀρθῆς πίστεως ὁμολογία. Αὐτὸ καὶ ἡμεῖς τοῖς εὐαγγελικοῖς κατακολουθοῦντες παραγγέλμασι, καὶ τῷ ἁγίῳ συμβόλῳ ἦτοί μαθήματα τῶν ἁγίων Πατέρων, πρὸς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν Ἐκκλησίαν τε καὶ γ' ὡμῶν προτρεπούμεθα πάντας συνελθεῖν, πιστεύοντες εἰς Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα, Τριάδα ὁμοούσιον, μίαν θεότητα ἦτοί φύσιν καὶ οὐσίαν λόγῳ καὶ πράγματι, καὶ μίαν δύναμιν καὶ ἐξουσίαν καὶ ἐνέργειαν ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν, ἡγουν προσώποις δοξάζοντας· εἰς ἃ βεβαπτίσμεθα, εἰς ἃ πιστεῦκαμεν, καὶ ὅς συντετάχμεθα· μονάδα γὰρ ἐν Τριάδι, καὶ Τριάδα ἐν μονάδι προσκυνοῦμεν, παράδοξον ἔχουσαν καὶ τὴν διατρέχει καὶ τὴν ἑνωσιν. Μονάδα μὲν κατὰ τὴν οὐσίαν ἡγουν θεότητα, Τριάδα δὲ κατὰ τὰς ἰδιότητας, ἡγουν ὑποστάσεις ἦτοί πρόσωπα. Διαιρεῖται γὰρ ἀδιαιρέτως, ἢ οὕτως εἰπωμεν, καὶ συνάπτεται διηρημένως. Ἐν γὰρ ἐν τρισὶν ἡ θεότης, καὶ τὰ τρεῖς ἐν τῷ ἐν ὅς ἡ θεότης. ἢ τό γε ἀκριβέστερον εἰπεῖν, ἃ ἡ θεότης· Θεὸν τὸν Πατέρα, Θεὸν τὸν Υἱὸν, Θεὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὅταν ἕκαστον πρόσωπον καθ' ἑαυτὸ θεωρηται, τοῦ νοῦ χωρίζοντος τὰ ἀχώριστα· Θεὸν τὰ τρεῖς μετ' ἀλλήλων νοοῦμενα τῷ ταυτῷ τῆς κινήσεως καὶ τῆς φύσεως. Ἐπειδὴ χρὴ καὶ τὸν ἕνα Θεὸν ὁμολογεῖν, καὶ τὰς τρεῖς ὑποστάσεις, ἡγουν ἰδιότητας, κηρύττειν. Ὁμολογοῦμεν δὲ αὐτὸν τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν Θεὸν Λόγον, τὸν πρὸ αἰώνων καὶ ἀχρόνως ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθέντα, οὐ ποιηθέντα; ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν δι' ἡμᾶς καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν, καὶ σαρκωθέντα, ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ τῆς δεσποίνης ἡμῶν τῆς ἁγίας ἐνδόξου Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας, καὶ γεννηθέντα ἐξ αὐτῆς· ὅς ἐστι τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ἴσος· οὐδὲ γὰρ τετάρτου προσώπου προσθήκην ἐδέξατο ἡ ἁγία Τριάς, καὶ σαρκωθέντος τοῦ ἐνὸς τῆς ἁγίας Τριάδος Θεοῦ Λόγου· ἀλλ' ἔστιν εἰς καὶ ὁ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ καὶ ὁμοῦ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιος ἡμῖν ὁ αὐτὸς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα· παθητὸς σαρκί, καὶ ἀπαθὴς ὁ αὐτὸς ἐν θεότητι. Οὐ γὰρ ἄλλον τὸν Θεὸν Λόγον τὸν θαυματουργήσαντα, καὶ ἄλλον τὸν παθόντα ἐπιστάμεθα· ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογοῦμεν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον σαρκωθέντα καὶ τελείως ἀνανθρωπήσαντα· καὶ ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ τὰ τε θαύματα καὶ τὰ πάθη ἀπερικουσίως ὑπέμεινε σαρκί διὰ τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν. Οὐ γὰρ ἀνθρωπὸς τις ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν δέδωκεν, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Θεὸς Λόγος, ἀτρέπτως γενόμενος ἀνθρωπὸς· τό τε ἔκουσion πάθος καὶ τὸν θάνατον ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί καταδέξατο. Καὶ Θεὸν τοίνυν αὐτὸν ὁμολογοῦντες, οὐκ ἀθετοῦμεν τοῦ εἶναι αὐτὸν καὶ ἀνθρωπον· καὶ ἀνθρωπον αὐτὸν ὁμολογοῦντες, οὐκ ἀρνούμεθα τοῦ εἶναι αὐτὸν καὶ Θεόν. Ὅθεν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐξ ἐκατέρας φύσεως, θεότης

A propter et nos evangelica præcepta, et sanctorum Patrum sacrum Symbolum sive doctrinam consecrantes, ut ad unam eandemque Ecclesiam et sententiam simul accedant, omnes eccoriamur, credentiam in Patrem et Filium et Spiritum sanctum, Trinitatem ὁμοούσιον, consubstantialem, Deitatem sive naturam et essentiam verbo et re ipsa unam. Unam etiam virtutem et potestatem et ἐνέργειαν, hoc est, efficaciam in tribus subsistentiis seu personis profitentem, in quas baptizati sumus, in quas credimus, et quibus professione addicti sumus. Unitatem siquidem in Trinitate, et Trinitatem in unitate adoramus, distinctionem simul et unionem, præter opinionem omnem, habentem. Unitatem quidem secundum essentiam sive Deitatem : Trinitatem vero secundum proprietates sive subsistentias seu personas. Distinguitur namque indistincte, ut ita dicemus et conjungitur distincte, siquidem unum est in tribus ipsa Deitas : et tria, in quibus Deitas est, seu, quod certius dicitur, quæ Deitas sunt, unum Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum sanctum, 792 cum persona quæque per seipsam spectatur, mentis ipsius sensu, quæ in segregabilia sunt, segregante : Deum unum tria hæc simul mentis acumine intellecta, propter eundem motum et naturam eandem. Quandoquidem peropus est, et unum Deum profiteri, et tres subsistentias sive proprietates predicare. Confitemur vero ipsum unigenitum Filium Dei, Deum Verbum (1), ante sæcula quidem et absque tempore ex Patre genitum, non factum. In extremis autem diebus, propter nos, et propter nostram salutem, descendisse de cælis : et incarnatum ex Spiritu sancto, et Domina nostra sancta gloriosa Dei Genitricis et semper Virgine Maria, et ex ipsa natum esse. Qui est Patri et Spiritui sancto æqualis. Non enim quartæ, per incarnationem unius, ex sancta Trinitate Dei Verbi, personæ accessionem suscepit Trinitas sancta, sed est unus et idem Dominus noster Jesus Christus, consubstantialis Patri et Deo juxta divinitatem, et idem consubstantialis nobis secundum humanitatem : passioni obnoxius carne, et passionis idem expers divinitate. Namque non alium Deum Verbum, quod miracula edidit, et aliud quod passum est, novimus : verum unum et eundem confitemur Dominum nostrum Jesum Christum Dei Verbum incarnatum, et perfecte hominem factum : nec non unius et ejusdem miracula simul et passiones, quas voluntarie carne sustinuit, propter nostram salutem. Non enim homo aliquis seipsum pro nobis tradidit : sed ipse Deus Verbum immutabili modo homo factus est, spontaneam simul passionem et mortem pro nobis carne subiit. Atque dum Deum ipsum esse confitemur, non inficiamur eum etiam hominem esse. Et hominem ipsum

(1) In Verbo intelligo verum Dei Filium. In carne agnosco verum hominis Filium, et utrumque simul in una persona Dei et hominis ineffabili

gratiæ largitate conjunctum. (Aug. De Trin. lib. xii, cap. 19.)

confidentes, Deum ipsum quoque esse non negamus. Proinde unum et eundem ex utraque divinitatis scilicet et humanitatis natura compositum, profitentes Dominum nostrum Jesum Christum, unione confusionem non inducimus. Non enim quod secundum nos homo factus est, propterea Deus esse desinet. Neque sane quod Deus natura est, et in eum similitudo nostræ naturæ non cadit, propterea homo esse negabitur. Verum quemadmodum in humanitate Deus, ita nihilominus in sublimitate Deitatis homo permanet : utrumque vero in eodem est, et unus Deus simul, et homo, ipse Emmanuel (2). **793** Porro eundem confidentes in divinitate perfectum atque etiam in humanitate perfectum, ex quibus etiam compositus est, divisionem aut sectionem in partes, una ejus composita subsistentia, non inducimus. Differentiam vero naturarum, quam unio non tollit, indicamus. Nam neque natura divina in humanam est versa, neque humana natura in divinam mutata. Intelligentiæ autem acie utramque considerante, et potius utraque in propriæ naturæ line et ratione existente, factam quidem unionem dicimus, secundum subsistentiam : ipsa vero secundum subsistentiam unio ostendit Deum Verbum, hoc est, ex tribus Deitatis subsistentiis subsistentiam unam, non præexistenti homini unitam esse, sed eam in utero Dominæ nostræ sanctæ et gloriosæ Dei Genitricis semperque Virginis Mariæ, sibi ipsi ex ea condidisse in propria subsistentia carnem nobis consubstantialem, et eisdem perpassionibus per omnia obnoxiam, absque peccato, anima rationali et intellectuali animatam. In ipsa namque subsistentiam habuit, et homo factus est. Et est unus atque idem Dominus noster Jesus Christus, qui cum Patre et Spiritu sancto conglorificatur. Cæterum ineffabilem ejus unionem considerantes, recte naturam unam Dei Verbi incarnatam carne, quæ anima rationali et intellectuali est animata, profitemur. Rursum differentiam naturarum contemplantes, eas duas (3) esse dicimus, divisionem nullam introducentes. Utraque enim natura in eo est. Unde unum et eundem profitemur Christum : unum Filium, unam personam, unam subsistentiam, Deum simul et hominem. Omnes vero qui aliter vel senserunt, vel sentiunt, anathemati subijcimus, alienos eos esse a sancta Dei catholica et apostolica Ecclesia judicantes. Itaque cum recta et a sanctis Patribus nobis prodita dogmata sic prædicentur, universos vos ut in unam et eandem catholicam et apostolicam Ecclesiam conveniatis,

καὶ ἀνθρωπότητος, σύνθετον ὁμολογοῦντες, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, σύγχυσιν τῇ ἐνώσει οὐκ ἐπεισάγομεν. Οὐ γὰρ ὅτι γέγονε καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος, τὸ εἶναι Θεοῦ ἀπολείπει· οὕτε μὴ ὅτι Θεὸς κατὰ φύσιν ἐστὶ καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν ἀπαράδεκτον ἔχει, καὶ τὸ ἄνθρωπος εἶναι παραιτήσεται. Μειψήθη δὲ ὡς περ ἐν ἀνθρωπότητι Θεός, οὕτω καὶ ἐν ὑπεροχῇ θεότητος ἄνθρωπος ὢν, οὐδὲν ἦτορον ἄμφω δὲ ὢν ἐν ταυτῷ, καὶ εἰς Θεὸς ὁμοῦ τε καὶ ἄνθρωπος ὁ Ἐμμανουήλ. Τὸν αὐτὸν δὲ ὁμολογοῦντες· ἐν θεότητι τέλειον, καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τέλειον, ἐξ ὧν καὶ συνετέθη, διαίρεισιν μὲν τὴν ἀναμέρος ἢ τομῆν οὐκ ἐπιφέρομεν τῇ μιᾷ αὐτοῦ συνθέτῳ ὑποστάσει· τὴν δὲ διαφορὰν τῶν φύσεων σηματοῖομεν, οὐκ ἀναίρουμένην διὰ τὴν ἔνωσιν. Οὕτε γὰρ ἡ θεία φύσις εἰς τὴν ἀνθρωπίαν μετεβλήθη, οὕτε ἡ ἀνθρωπεία φύσις εἰς τὴν θεϊαν ἐτέραθη. Νοσημένης δὲ καὶ ὑπαρχούσης μᾶλλον ἑκατέρας ἐν τῷ τῆς ἰδίας φύσεως ὄρω τε καὶ λόγῳ, πεπεδημένοι μὲν τὴν ἔνωσιν καθ' ὑπόστασιν. Ἡ δὲ καθ' ὑπόστασιν ἔνωσις δηλοῖ ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος, τουτέστιν ἡ μία ὑπόστασις τῶν τριῶν τῆς Θεότητος ὑποστάσεων, ἐκ προϋποστάσεως ἀνθρώπων ἠνώθη, ἀλλ' ἐν τῇ γαστρὶ τῆς δεσποίνης ἡμῶν τῆς ἁγίας ἐνδόξου Θεοτόκου καὶ ἀειπαρθένου Μαρίας ἐδημιούργησεν ἑαυτῇ ἐξ αὐτῆς ἐν τῇ ἰδίᾳ ὑπόστασει σάρκα ὁμοούσιον ἡμῖν καὶ ὁμοιοπαθεῖ κατὰ πάντα χωρὶς ἁμαρτίας, ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ καὶ νοερῇ· ἐν αὐτῇ γὰρ ἔσχε τὴν ὑπόστασιν καὶ γέγονεν ἄνθρωπος· καὶ ἔστιν εἰς καὶ ὁ αὐτὸς Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, συδοξαζόμενος τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι. Ἐνωσύντες δὲ αὐτοῦ τὴν ἀφραστον ἔνωσιν, ὀρθῶς ὁμολογοῦμεν μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην σαρκὶ ἐψυχωμένην ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερῇ. Καὶ πάλιν ἐν θεωρίᾳ λαμβάνοντες τὴν τῶν φύσεων διαφορὰν, δύο ταύτας εἶναι λέγομεν, διαίρεισιν οὐδέ μίαν εἰσαγόντες· ἑκατέρα γὰρ φύσις ἐστὶν ἐν αὐτῷ· ὅθεν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογοῦμεν Χριστὸν, ἓνα Ἰδὸν, ἐν πρόσωπον, μίαν ὑπόστασιν, Θεὸν ὁμοῦ τε καὶ ἄνθρωπον. Πάντα· δὲ τοὺς παρὰ ταῦτα φρονήσαντας ἢ φρονούντας ἀναθεματίζομεν, ἄλλοτρίους κρινόντες τῆς ἁγίας τοῦ Θεοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας. Τῶν ὀρθῶν τοίνυν δογμάτων τῶν παρὰ τῶν ἁγίων Πατέρων παραδομένων ἡμῖν κηρυττομένων, προτρέπομεν ὑμᾶς ἅπαντας εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν Ἐκκλησίαν συντρέχειν. Μᾶλλον δὲ παρακαλοῦμεν· οὐ γὰρ ὀκνήσοιμεν κἄν ἐν ὑπεροχῇ βασιλείας ἐσμεν, τοιοῦτοι· χρῆσασθαι ἄρῃμασιν, ὑπὲρ τῆς τῶν Χριστιανῶν ἀπάντων ὁμοφροσύνης τε καὶ ἐνώσεως, ἐκ τοῦ μίαν ἀπάντων δοξολογίαν ἀναπέμπεσθαι τῷ

(2) Salus credentium mysterium Trinitatis est. (Hieron.) — Deum esse multis notum est. Sed quod Pater sit et Filium habeat, paucis (Aug.) — *Pater, manifestavi nomen tuum hominibus*, etc. (Joan. xvii.) — Et creditur a nobis sine confusione conjuncta sancta Trinitas, sine separatione distincta. (Aug.) — Εἰς Θεὸς ἐν τρισὶ, καὶ τὰ τρία ἐν· Unus Deus in tribus, et tria hæc unum. Unus Deus Pater, ex quo omnia : et unus Dominus Jesus Chri-

stus, per quem omnia : et unus Spiritus sanctus, in quo omnia. Eo, ex quo et per quem et in quo, non naturas dissecantibus, verum unius et inconfusæ naturæ proprietates designantibus. Atque id ex eo clare patet, quod in unum rursus colliguntur. Ex ipso, et per ipsum, et in ipsum omnia : ipsi gloria in sæcula, Amen. (Greg. Nazianz.)

(3) Duæ naturæ Christi in unam coeuntes dominatorem et deitæ eum. (Theologus.)

μεγάλῳ Θεῷ καὶ Σωτῆρι ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ. Τοῦ δὲ λοιποῦ, μηδένα προφασίζόμενον περὶ πρόσωπα ἢ συλλαβὰς ζυγομαχεῖν· ὅτι πρὸς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὁρθὴν πίστιν τε καὶ ἔννοιαν αἱ συλλαβαὶ φέρουσι τοῦ μέχρι νῦν κρατοῦντος· ἔθους τε καὶ σχήματος ἐν τῇ ἀγίᾳ τοῦ Θεοῦ καθολικῆ καὶ ἀποστολικῆ Ἐκκλησίᾳ, διὰ πάντων βεβαίου τε καὶ ἀκαινοτομήτου καὶ εἰς τὸν ἐξῆς ἅπαντα μένοντος χρόνον. » Τῷ μὲν οὖν ἰδίῳ τούτῳ πάντες· οἱ ἕκαστου συγκρατεῖσθαι ἱερεῖς, ὁρθῶς ἐκφωνηθῆναι λέγοντες· οἱ δ' ἀποδηρημένοι ἐπὶ τοῦ σχίσματος ἔμενον, ἡκισθ' ἐνοῦσθαι θέλοντες, οὐ δι' ἄλλο τι, ἀλλ' ὅτι περ ῥητῶς οὕτω πρὸς τῷ τέλει τοῦ γράμματος εἶρηκε, τὸ βέβαιον καὶ ἀκαινοτόμητον πεφυλάχθαι ταῖς ἐκκλησίαις καὶ κατὰ τὸν ἐξῆς ἐσόμενον χρόνον.

» *hortamur, seu potius rogamus. Non enim nobis est, quamvis in fastigio imperii collocati simus, Christianorum omnium consensionis atque unionis gratia, ejusmodi verbis uti : ut una ab omnibus laus et glorificatio tribuatur Deo magno et Servatori nostro Jesu Christo. 794 De cætero autem, ne quis causam aut occasionem illam de personis aut syllabis (sive fidei formulis) per in-testina dissidia contendendi capiet, quoniam ad unam et eandem rectam fidem et sententiam syllabæ (seu formulæ) producunt consuetudinis et status ejus, qui hucusque in sancta Dei catholica et apostolica Ecclesia obtinuit, et per omnia citra innovationem aliquam firmus stabilisque deinceps in tempus omne permanebit. » Edictum hoc omnes ubique episcopi et sacerdotes catholici comprobant, recte promulgatum esse dicentes. Qui vero se ab Ecclesia segregaverant, in schismate et dissidio persistentes, haudquaquam cum ea uniri voluerunt : non aliam quidem ob causam, quam quod ad finem scripti disertis verbis appositum esset, etiam temporibus futuris professionem fidei talem absque rebus novis stabilem conservatum iri.*

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ'.

Περὶ τῶν προέδρων τῶν μεγάλων πόλεων, καὶ Γρηγορίου τοῦ Θεουπόλεως.

Ἰουστίνος δὲ Ἰωάννου τοῦ ἐκ τοῦ Σιρίμιος τὸν τε βίον ὁμοῦ δὲ καὶ τὸν θρόνον τῆς βασιλίδος θανάτῳ ἀπεδολομένου, Εὐτύχιον ἐκ τῆς ὑπερορίας ἀγαγών, καθὼς Ἰουστινιανὸς ἐν διαθήκαις ἐνεκελεύετο, τῷ θρόνῳ αὐθις ἐγκαθιδρῦσαι· ὃν ἐπὶ δὲ ἑτῆ διαγενόμενον Ἰωάννης ὁ Νηστευτὴς διεδέχθη. Ἀλλὰ καὶ Ἰωάννου τοῦ Κατελίνου τὸν τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης θρόνον λιπόντος, καὶ πρὸς τὴν ἐκεῖσε χωρήσαντος· διαίταν, Βόνοςος τοὺς οὐκασ τῆς ἐπισκοπῆς· ἐγγχειρίζεται· ὃν Ἰωάννης ἑτερος διεδέχθη, τὸν δ' αὐθις Πελάγιος· μετὰ δὲ Ἀπολλινάριον Ἰωάννης τὸν τῆς Ἀλεξανδρείας ἀνεῖσι θρόνον, ὃν Εὐλόγιος διεδέχθη. Ἀνὰ δὲ τὴν Ἱερουσόλυμιν τὴν ἱερωσύνην οὐκιστῶν ἦν αὐθις μετ' Εὐστόχου· ὁ Μακάριος· ἔπειτα Ἰωάννης τὴν ἱερουσαλίμιν ἐκκληροῦτο καθέδραν, τῇ τῶν Ἀκοιμητῶν μονῇ τὸν λιτὸν καὶ ἀσκευον βίον ἄριστα μετελθών. Κατὰ δὲ τὴν Θεοῦπολιν τὸν μετὰ Δομνίνου Ἀναστάσιον ἐλάσας ὁ Ἰουστίνος, Γρηγόριον κατεστήσθη, μηδενὸς τῆνικαῦτα περὶ τὴν Ἐκκλησίαν νεωτερισθέντος· αἰτίαν δὲ βασιλεὺς ἔσχεν ὁ Ἀναστάσιος, ὅτι περ τὰ ἱερὰ χρήματα διαπαύῃ μὴ κατὰ τὸ προσήκον ἀρχιερεῖ, καὶ ὅτι εἰς βασιλεῖα προσέκοψε βλασφημίας. Ἐρομένου γὰρ τίνος Ἀναστάσιον τί δὴ ποτε οὕτω χύδην τὰ ἱερὰ χρήματα διαρρίπτει, καὶ μὴ ὡς χρεῶν διασκορπίζει εἰς τὸ δέον καταναλίσκων, διαρρήδην εἰπεῖν σκώψαντα, ἴνα μὴ φησὶ, παρὰ τῆς κοινῆς λύμης τοῦ Ἰουστίνου ἀφαιρεθεῖεν. Μετῆμιστο δὲ μηνιάσθαι τὸν Ἰουστίνον ἐκείνῳ, ὅτι περ ζητοῦσι χρήματα οὐ προήρητο δοῦναι. Καὶ τινα δ' ἑτερα ἐκείνῳ προσέφερον τὸν βασιλικὸν σκοπὸν θεραπεύειν βουλομένων ἐνίων. Τούτου δ' ὑπέξελθόντος, Γρηγόριος, ὡς εἴρηται, τὸν θρόνον ἐλάμβανεν· οὐ κλέος εὐρὺ κατὰ πόλιν· ἐκ γὰρ πρώτης τριχῆς, τοῖς μοναδικῶς

B

CAPUT XXXVI.

De magnarum urbium episcopis, et Gregorio Theopolis antistite.

Justinus, postquam Joannes cui Sirimis patria fuit, vitam simul et thronum imperantis urbis morte abjecisset, Eutyrium ab exsilio, sicuti Justinianus testamento jusserat, revocatum in ecclesiam suam restituit. Qui duobus exactis annis, Joannem Nηστευτήν, hoc est jejunatorem, successorem habuit. Ubi vero Joannes etiam Catelinus in veteri Roma sedem vacuam reliquit, et ad vitam illam migravit, Bonoso (1) episcopatus gubernacula mandata sunt : cui Joannes alius, atque huic rursus Pelagius successit. Post Apollinarem autem Joannes Alexandriæ in pastorem conscendit thronum, et huic deinceps subrogatus est Eulogius. Hierosolymis episcopatum denuo post Eustochium gubernavit Macarius. Post cum hierarchicam cathedram sortitus est Joannes, 795 qui puram et iuopem vitam in Iasomium monasterio optime egerat. Apud Theopolim autem Justinus Anastasio Domnini successore pulso, Gregorium substituit, nullis tum in Ecclesia novis rebus motis. Imperator vero crimen illud Anastasio objecit, quod sacram pecuniam in alios, quam episcopum deceret, conferret sumptus, et quod convicio et maledicto imperatorem ipsum petiisset. Cum namque interrogatus a quodam Anastasius esset, cur ita profuse pecuniam sacra dilapidaret, et non potius in usus decentes eam impendens, ita uti ovis esset, dispergeret, diserte per cavillationem dixisse fertur, ne a communi pernicie Justino auferretur. Fama autem vulgatum est, propterea illi Justinum intensum fuisse, quod pecunias ei petenti ille dare noluerit. Assinguntur præterea viri ei alia quædam a nonnullis, qui imperatoris ceptum tegre aut excusare voluerunt. Postquam Anasta-

(1) Pro Bonoso legendum puto *Benedictus*.

suis episcopatu abiit, Gregorius, sicuti dictum est, A sedem eam accepit : cuius lata est gloria, ut poetæ verbis utar. A primis enim capillis, in monasticis exercitatus studiis, strenue ad summos gradus, cum nuper admodum se in eo lanugo prima exhibuisset, contendit. Primum vero Byzantii monasterio præfuit, ubi etiam ab initio vitam rerum omnium expertem degere cœpit. Postea Justino iubente, pastorale munus in monte Sinæo suscepit : in quo a Scenitis barbaris obsessus, non minimis circumventus est periculis. Quibus etiam, ut pacificationem iurent, suator auctorque fuit. Apud hos cum res magnas peregisset, in sacram deinde proventus est cathedram. Animo et consilio in rebus omnibus optimo fuit : et ad quodcumque negotium se converteret, id quam facillime conficiebat. Metu minime perturbabatur. Potestatibus autem, ut facile illis territus cederet, flectendum se haudquaquam præbuit. Liberalis quoque, et admodum munificus, magnifice pecunias largiebatur : usque adeo, ut quocumque, pro eo atque opus esset, progrediretur, quam plurimi homines eum stiparent atque sequerentur, eorum etiam quibus nihil cum eo intercederet consuetudinis, et qui nihil ad eum pertinerent. Alii insuper qui eum proditiisse audiissent, vel vidissent, ad eum confluebant, et honorem mundanis dignitatibus debitum, præ viri ejus observantia, secundo loco habebant, 796 avide sua sponte et videre et audire eum cupientes, etiam de rebus non magni momenti plerumque verba facientem. Erat siquidem ad arcuum desiderium eorum animis, qui illum quomodoque conveniebant, inserendum quam maxime idoneus, aspectu admodum admirandus, in colloquiis valde jucundus, et si quis alius, et ipse ad id quod deceret cognoscendum acutissimus, et ad faciendum quam facillimus. Ad consilium aliis dandum, atque ad res domesticas et externas dijudicandas, promptissimus. Quapropter multas res optime gessit, negotia in crastinum differre non solitus. Terrori vero erat non tantum Romanis imperatoribus, cum publica tractaret negotia, quantum necessitas postularet et tempus flagitaret, verum etiam Persarum ducibus, sicuti suo loco a me dicitur. Varius etiam fuit. Aliquando namque multa utebatur vehementia : nonnunquam iratum se esse præ se ferebat. In primis autem, cum opus esset, maxime in eo eminebat lenitas et mansuetudo, adeo ut quam commodissime in eum dictum illud prudens Gregorii Theologi conveniret, severitas reverentia temperata sic fuit (2), ut altera ab altera non læderetur, sed utraque per alteram illustraretur.

CAPUT XXXVII.

Ut pacta conventa inter Persas et Romanos soluta sint.

Verum enimvero primo Gregorii episcopatus anno Persarmenii, qui prius magnæ Armeniæ incolæ nominati fuerant, et Romanis paruerant, a Philippo autem, qui post Gordianum apud Romanos imperium obtinuit, Sapori Persarum regi ita proditi fuerant, ut Armenia quidem quæ minor dicitur,

ἀποδυσάμενος σκάμμασι, γεννικῶς τοῖς ἀνωτάτω βαθμοῖς; κλαυον, ἀρτι τοῦ τοῦ αὐτῶ καταβρέοντο. Τῆς δὲ τῶν Βυζαντιῶν πρῶτον μονῆς καθηγήσατο· ἔνθα τὸ καταρχῆς καὶ τὸν ἀσκειον βίον μετήξει. Μετέπειτα δὲ Ἰουστινῶν κελεύοντος, τὴν ποιμαντικὴν τοῦ Σινᾶ ἐγγειρίζεται ἡρῶν;· ἐν ᾧ πολιορκουόμενος ὑπὸ τῶν Σκηνητῶν βαρβάρων, οὐκ ἐλαχίστοις περιεπάρη κινδύνους, ὡς καὶ εἰρήνης ἐκείνοις γενέσθαι πρόβαν· ἐν οἷς καὶ μεγάλ' ἀττα καταπραξάμενος, ἐκείθεν πρὸς τὴν ἱερὰν ἀντήχθῃ καθέδραν. Ψυχῆς δὲ καὶ γνώμης τυχὼν κρατίστως ἐφ' ἅπασι, πρὸς ἕπερ ἂν βέβηαιεν, ἐξερραστικώτατος ἦν· ἡκιστα μὲν δίδει καταπετηχῶς, δυνασταίαις δ' εὐγείρωτος εἶναι ὡς· εἰκειν, ἀληπτον ἑαυτὸν παρείχεν. Ἐλευθέριος; δὲ τις μάλα καὶ ἀφειδῆς ἦν, μεγαλοπρεπῶς τὰς διαδόσεις τῶν χρημάτων ποιούμενος· καὶ ἐς τόσον, ὡς καὶ δεῆσανδοποι ποτὲ πρ ἔναι παμπληθεῖς περιέπιπτον, καὶ τῶν μηδαμῶς αὐτῶ προστηκόντων, καὶ μὴδ' εἰωθότων. Καὶ ἄλλοι δ' ἐπισυνέρχρον πυθανόμενοι διείντα ἢ καὶ ὀρωντες· καὶ τὰ ἐς τὴν κοσμικὴν ἀρχὴν ἐν δευτέρῳ ἐτάττοντο τῆς εἰς τὸν ἀνδρα τιμῆς· ἐθαλουσίως προθυμουμένων καὶ ὀρᾶν καὶ ἀκούειν, καὶ τὰ τυχόντα ὡς πᾶλλὰ διομιλουμένω. Καὶ γὰρ ἦν ἱκανώτατος ταῖς ἀληθείαις ἀόρατον ἐνσπεῖραι πόθον τοῖς ὅπως δὴ· πότε ἐντυγχάνουσι. Τὴν τε θέαν ἀξιάγαστῆς τις, ἡδιστῆς τε λίαν προσφθέγγασθαι· καὶ εἰπερ τις νοῆσαι τε τὸ δέον ὀξέτατος, πρᾶξαι τε ἐς τὰ μάλιστα προχειρότατος· βουλεύσαι δὲ βουλήν καὶ ἄλλου πρᾶξαντος διαγινῶναι ἐν τε τοῖς οἰκείοις καὶ θύραθεν ἐπιτηδείοις. Διὰ τοι τοῦτο καὶ πολλὰ καὶ ἀριστα διεπράξετο, ἀφαιρὶς τὸ ἐξαυριον ἀναβάλλεσθαι. Κατέπληξε δὲ οὐ μόνον τοὺς Ῥωμαίων βασιλεῖς τοῖς κοινῶς χρώμενος πράγμασιν, εἰς ἕπερ ἂν ἡ χρεια καλοῖη καὶ ὁ καιρὸς ἀπαίτη· ἀλλὰ καὶ τοὺς Περσῶν ἡγεμόνας, ὡς ἐν καιρῷ μοι λελέξεται. Ποικίλος ἐστὶς ἐτύγχανε· πῆ μὲν πολλῇ χρώμενος τῇ σφοδρότητι· ἐνίοτε δὲ καὶ τὸ θυμῶδες ἐσχηματίζετο· ἐκ περιορισίας δ' ἦν αὐτῷ ἡνίκα ἔδοι τὸ πρῶτον κεκραμένον τῇ ἡμερότητι· ὡς ἐπ' αὐτῷ συνδραμεῖν προσφθῶρος μάλα δ' τῷ θεολόγῳ Γρηγορίῳ πεφίλοσθηται, τὸ αὐστηρὸν αἰδῆλ σύγκρατον, ὡς μὴδ' ἕτερον ὑπὸ τοῦ ἐτέρου καταδλάπασθαι, ἀλλ' ἀμφοτέρα δι' ἀλλήλων εὐδοκιμεῖν.

D

ΚΕΦΑΛ. ΑΖ'.

Ὡς αὖ μετὰ Περσῶν καὶ Ῥωμαίων σπονδαὶ διελύοντο.

Ἔτος δὲ Γρηγορίου τούτου πρῶτον ἀγοντος τῇ ἱεραρχίᾳ, Περσαρμένιοι, οἱ πρότερον τῆς μεγάλης Ἀρμενίας οἰκῆτορες ὠνυμάζοντο, καὶ Ῥωμαίους ἤσαν κατήκοοι, πρὸς Φιλίππου δὲ ὅς μετὰ Γορδιανῶν Ῥωμαίων ἤρξα, Σικπῶρη τῷ Περσῶν καταπρῶδοθησαν βασιλεῖ· καὶ ἡ μὲν Ῥωμαίοις ἐκρατήθη

(2) Evagr. lib. v, cap. 6.

μικρὰ Ἀρμενία ὀνομασθεῖσα· ἡ δὲ Πέρσαις κατέλαβεν τὰ Χριστιανῶν ὡς εἶθι· προσδεύουσα· οὗτοι τοίνυν οἱ Περσαρμένιοι κακῶς πρὸς Περσῶν πάσχοντες, καὶ μᾶλλον παρανομεῖν περὶ τὴν οἰκίαν ἐκδιδάσκοντες νόμοισιν, κρύφα Ἰουστίνῳ διαπροσδεύοντο, αἴθεις κατήκοοι Ῥωμαίοι γενέσθαι δεόμενοι, ὡς ἂν ἐπ' ἀδείας εἴη ἔργα πραγμάτων ἄνευ τὰ εἰς θεὸν ἐκ τῆς θρησκείας νομιζόμενα γέρα· προσηκαμίνοιο δ' Ἰουστίνου τὴν δέξοιεν ἐπὶ τισὶ συνθήκαις πρὸς τοῦ βασιλέως ἐγγυηθεῖσι, καὶ ἄρκους ταύτας σφοδρῶς ἐμπειδώσαντος, οἱ μὲν Περσαρμένιοι τοὺς σφῶν ἄρχοντας διαχειρισάμενοι, τὸ δὲ λεγόμενον, πασσυδαὶ τῆ Ῥωμαίων προχωροῦσιν ἐπικρατεῖα· καὶ τοὺς περικύκλω ὁμοθενεῖς· τε καὶ ἀλλοφύλους ἐπεισάμενοι, Οὐαρδααμάνου προὔχοντος τούτοις καὶ ἄγοντος, ἀνδρῶς· γένει καὶ ἀξιώματι καὶ τῆ περὶ τὰ πολέμια ἐμπειρικῆ στρατηγίᾳ ὑπερτεροῦντος. Καὶ τοίνυν διὰ ταῦτα ἐπεγκαλῶν βασιλεὶ Χοσρόης, ἀπόπεμπτος ἦν, πεπεράνθαι λίγων τὰ τῆς εἰρήνης· ἄλλως τε καὶ μὴ οἶδ'· τε εἶναι Χριστιανῶν ἀνθρώπων ὑπεροφῆν, καιρῶ παρανοήσης· εἰρήνης τοῖς ὁμοφύλοις προσιδόντων. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς ταῦτα καὶ τοιαῦθ' ἕτερα παραπλήσια ἀπεκρίνατο· ὅμως καίπερ τοιαῦτα λέγων, οὐ πρὸς μάχην παρεσκευάζετο· τῆ συνῆθει ἐκ σχολάζων τρυφῆ περιεβλαπτο, δευτέρα πάντα τῶν σφετέρων λογισμῶν τε καὶ ἡδονῶν τιθέμενος. Ἄνδρα δὲ τινα συγγενῆ αὐτῷ οἱ καθεστῶτα, Μαρκιανὸν ὄνομα, στρατηγὸν τῶν ἐφ' ἡμῶν χειροτονήσας ταγμάτων ἐξέπεμπε, μήτε στρατὸν ἀνήκοντα, μήτε παρασκευὴν ἀξιόλογον ἐχειρίσας αὐτῷ· ὅς ἐστι· προφανῆ κίνδυνον, καὶ τὸ δὲ λεγόμενον, ἐπὶ καταστροφῇ τῆς ζωῆς, πρῶτον ἐπὶ τὴν Μέσην ἐγεγόνει τῶν Ποταμῶν, βραχεῖς κομιδῆ στρατιωτικῆς καὶ τούτους ὅπλων ἄνευ προσεπαγόμενος· πρὸς δὲ σκοπιανεῖς· καὶ βαφεῖς τε καὶ βοηλάτας οὓς ὄθεν δῆποτε ἔρανίσαστο. Καὶ δὲ συμβαλῶν Πέρσαις περὶ τὴν Νίσιδιν, τὸ πλέον δῆθεν ἐσχηκῶς· μήπω παρεσκευασμένων Περσῶν, τὴν πόλιν περιεκάθητο. Οἱ δὲ Πέρσαι ἐν καταφρονήματι τῆς δῆθεν περιφανοῦς στρατηγίας οὐδ' ἀποκλείσαι τὰς πόλεις· ἠνέσχοντο· αἰσχροῦται δὲ μάλα καθυβρίζον τὸ Ῥωμαίων στρατήγημα. Τεράστια δὲ πλείστα τὰ ἐσόμενα δυσχερῆ Ῥωμαίοις τηνικαῦτα τεθέατο προμηνύοντα· καὶ βούς δ' ἀρτιγέννητος ὤφθη τῆ προσβολῇ τοῦ πολέμου, ἢ δύο κεφαλαὶ τοῦ τραχήλου ἠώρηται.

ΚΕΦΑΛ. ΑΒ'.

Ὅπως Χοσρόης, τὴν Ἐω ἐπιδραμῶν, φρουρίαν τε εἶλε, καὶ πολλὴν λείαν περιεβάλλετο.

Ἐπεὶ δ' ὁ Χοσρόης καλῶς τὰ πρὸς τὸν πόλεμον ἐπὴρτίετο, τὸν Οὐαρδαμάνην μέχρι τινὸς διελάσας, καὶ τὸν Εὐφράτην ἀπὸ τὴν σφετέραν διαβιάσας γῆν, διὰ τοῦ καλουμένου Κιρκησίου ἐς τὴν Ῥωμαίων ἤφειε γῆν. Ἔστι δὲ τὸ Κιρκησίον τοῦτο πολὺ χιόνιν τι λίαν ἐπικαιρότατον, πρὸς τῷ τέρματι τῆς Ῥωμαίων κείμενον γῆς· ὄχυρόν δὲ τὰ μάλα· στά ἐστι, τεῖχη στερόβρατα περιεβλημένον, καὶ ἐς πολὺ τι ὕψος ἀιρόμενα. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ ποταμὸς Εὐφρά-

Romanis subdita maneret, major autem Christianorum sacra moribus colens Persis sit tradita: Persarmenii, inquam, isti, quod graviter a Persis affigerentur, legesque suas transgredi vi compellerentur, clam ad Justinum oratores miserunt, ut sub ditionem Romanorum reciperentur precantes, quo libere absque molestia sacros ritus, pro religionis consuetudine, Deo peragere possent. Justinus preces eorum comprobavit, pactis conventis quibusdam ab ipso interpositis, **797** quæ etiam jurejurando confirmavit. Itaque Persarmenii magistratibus suis interfectis, omnino, quod dicitur, universi sese Romanorum imperio commiserunt, in societatem suam finitimis ejusdem gentis populis, atque itidem alienis pertractis. Apud quos Ardaamanes principem locum habuit, vir genere et dignitate, nec non bellicis et imperatoriis artibus præstans. Hac vero de causa cum Chosroes imperatorem incusaret, talo ab eo responsum tulit: finem suum pacis pacta conventa habere: insuper autem fieri haudquaquam posse, ut Christianos, pacis finitæ tempore, ad populares suos confugientes ipse non reciperet. Hæc quidem ille, atque his similia alia respondit: et quamvis talia diceret, minime tamen se ad bellum instruxit, sed otio solito deditus, deliciis diffluxit, post rationes et voluptates suas omnia habens. Virum autem quemdam genere sibi propinquum, Marianum nomine, Orientalium copiarum ducem designatum, adversus Persas misit, neque exercitu justo, neque apparatu belli alio satis instructum. Ille cum manifesto periculo, et quod dicitur, cum ipsius Orientis eversione, in Mesopotamiam primum est profectus, paucos admodum milites eosque inermes secum ducens: ad quos accedebant fossores et sarctores, et boum actores undequaque coacti. Et cum Persis apud Nisibim levi certamine congressus, cum meliore loco res ejus essent, Persis nondum satis paratis, urbem eam obsidere quam hostes persequi maluit. Oppidani porro propter tam splendidum scilicet belli apparatus contemptum portas non clausurunt, sed sæditissima etiam in Romanum exercitum convicia jecerunt. Plurima vero prodigia. Romanorum futuras clades portendentia, tum visæ sunt: et bos recens genitus in initio belli conspectus est, ex cujus cervice duo capita eminebant.

798 CAPUT XXXVIII.

Ut Chosroes, incursione in Orientale imperium facta, et castella cepit, et prædam multam abduxerit.

Posteaquam autem Chosroes se ad bellum probe instruxit, Ardaamanem aliquatenus productum, Euphratem in regno suo transmittere, et per Circesium (quod dicitur) in Romanorum ditionem excurrere jussit. Est autem Circesium oppidum commodissimum et munitissimum, ad fines Romanorum imperii situm. Muro namque firmissimo atque altissimo circumdatum est. Quin et Euphrates et Aboras fluvii in circumfluentes, et in insule formantur.

redigentes, inexpugnabile efficiunt. Ipse autem cum A
 copiis suis, Tigri amne trajecto, magnis itineribus
 celeriter ad Nisibim venit: quæ, sicuti dictum est,
 a Marciano obsidebatur. Hæc ita a Persis agi
 Romani ignorabant: usque adeo, ut Justinus mul-
 torum sermonibus deceptus, qui Chosroem jam
 mortuum esse, aut non longe a morte abesse nuntia-
 bant, Marciano valde succenseret, quod Nisibis
 expugnationem protraheret: ad quem etiam quos-
 dam misit, qui illum ad claves portarum quam
 celerrime asserendas excitarent. Ut autem res mi-
 nus ex sententia successit, et Justinus risu et
 probro se dignum exhibuit, qui apud talem et tan-
 tam urbem, quæ efficere nequiret, conaretur, ad
 quam scilicet tam exiguus exercitus assidebat: res
 ea primum Gregorio Theopolis antistiti ab episcopo
 Nisibeno renuntiata est. Erat enim is Gregorio, a
 quo pecuniam ingentem acceperat, amicus quam
 maxime. Et dabat præterea operam, ut urbs ea
 propter ærumnas, quas a Persis patiebatur, in
 potestatem Romanorum rediret. Itaque is Gregorio
 quæ in Perside gererentur, suo quæque tempore
 insinuando, significabat. Ea porro ad Justinum
 Gregorius scribebat, de subita etiam Chosroæ
 expeditione certiorum eum faciens. Atque ille
 more suo deliciis et luxuriæ deditus, fidem habere
 episcopi scriptis supersedit, ea quæ cupiebat geri
 etiam ratus. In hominibus namque molliter et disso-
 lute viventibus, ad ignaviam et socordiam gloriosa
 audacia accedere solet. Neque illi eventis rerum
 fidem habent, si alium, quam ipsi volunt, exitum
 consequantur. 799 Justinus ergo Gregorio re-
 scribens, ea quæ is renuntiasset, tanquam falsa
 omnino essent, rejiciebat. Atque ut etiam vera
 essent, Persas tamen urbis expugnationem non
 præventuros esse. Quin etiamsi prævenirent, eos
 tamen inde sædæ atque turpiter repulsum iri
 dicebat. Et Acacium quemdam delectum, virum
 protervum, confusionem plane dicas, ad Marcianum
 misit, cum ejusmodi mandato, ut etiamsi Marcia-
 nus urbem cepisset, et pedem alterum in ea po-
 suisset, dignitate statim deponeret, eamque ipse
 Acacius sumeret. Quod sane is fecit, imperatoris
 jussa non ex illius commodo exsecutus. Postquam
 enim eo venit, Marcianum illico in hostili terra
 dignitate privavit, re ea militibus non renuntiata.
 Sedenim qui in exercitu ordines ducebant, ubi
 ducem magistratum deposuisse cognoverunt, ul-
 terius perseverare in castris nequaquam voluere:
 sed paulatim hinc et inde palantes diffugere, ridi-
 cula illa obsidione soluta. At Vadaarmanes copias
 secum martem spirantes, non solum ex Persis, sed
 etiam barbaris qui Scenitæ dicuntur, delectas du-
 cens, Circesio præterito, quam plurimum Romano-
 rum rebus intulit detrimenti. Ferro namque et
 igne pleraque loca vastans, neque moderatum
 quidquam, propter defensorum solitudinem, vel
 cogitans vel faciens, non pauca castella cepit. Et
 quod ibi nemo cum imperio esset, tum autem quod

της καὶ Ἀδύρας περικύκλω βέοντες, καὶ ὡς περ
 τοῦτο ἀπονησοῦντες, ἀμαχὸν ἀπεργάζονται. Αὐτοὶ
 δὲ σὺν τοῖς ἀμφοῖν αὐτὸν τὴν Τίγρητα διαβάς ποτα-
 μὸν, ὅσον τάχος ἐλαύνων ἐπὶ τὴν Νισίβιν ἔκειν, ἐπὶ
 Μαρκιανῷ πολιορκουμένην, ὡς εἰρηγται. Ἐλάνθανε
 ταῦτα Ῥωμαίους Πέρσαις πραττόμενα, ὡς καὶ
 Ἰουστίνον, τῇ τῶν πολλῶν ἀπατώμενον φήμη ὡς
 ἤδη θάνοι Χοσρόης, ἢ ἐγγύς εἶναι ἀποθανεῖν,
 ἀσάλλειν σφόδρα κατὰ Μαρκιανοῦ, οἷς ἐβράδυνε μὴ
 ἐκπολιορκήσας τὴν Νισίβιν· πέμψαι δὲ τινὰς ἐκεῖ-
 νον διερεθίσοντας, ὥστε καὶ τὰς τῶν πυλῶν κλειῖς
 ὡς τάχιστα ἀγαγεῖν. Ὅς δὲ οὐ κατὰ σκοπὸν τὰ πρά-
 γματα προῦβαινε, πολλὴν δὲ καὶ αἰσχρὴν ὥρπεν,
 ὡς περ ἀμύχανα ζητῶν ἐπὶ τοιαύτῃ καὶ τοσαύτῃ
 πόλει, καὶ ταῦτα στρατῶ πάντων ἐξουθενημένῳ
 παρακαθημένῳ, ἀγγέλλεται τὰ πραττόμενα πρῶτα
 μὲν Γρηγορίῳ τῷ Θεουπόλειῳ παρὰ τοῦ ἐπιτοκτοῦ
 Νισιθῶν· ἦν γὰρ οἱ φίλος μάλιστα, Γρηγορίῳ
 μεγάλους χρήμασι δεξιωθείς· ἄλλως τε καὶ πάλιν
 ὑπὸ Ῥωμαίοις γενέσθαι σπεύδοντος τὴν οἰκίαν πό-
 λιν· οἷς κακῶς πρὸς Περσῶν ἔπασχε, τὴν τῶν κρα-
 τόμενων τῇ ὑπεροπλίᾳ δὴλῶσιν τῷ Γρηγορίῳ παρῆ-
 χετο, ἰγκραίρας παριστάς ἕκαστα· ἃ δὴ πάντα Ἰου-
 στίνῳ ἰδὲ ἡλῶ, μνηστὸν καὶ τὴν ἐξάπεινα Χοσρόου ἐφο-
 δον. Ὅ δὲ τῇ ἐξ ἔθους τρυφῇ καὶ ἡδυπαθείᾳ σχολά-
 ζων, ἥκιστα πιστεύειν ἤρετο τοῖς γεγραμμένοις τῷ
 ἱερεῖ, ἐκεῖνο οἰόμενος, ὅπερ ἠδοῦλετο. Τοῖς γὰρ
 σφόδρα ἐκδοδιητημένοις τῶν ἀνθρώπων πρὸς τῷ
 ἀγενεῖ καὶ τὸ θράσος φιλεῖ ἔπεισθαι· καὶ τὰς τῶν
 πραγμάτων ἐκθάσεις πάντων διαπιστεῖν, εἰ γε τύ-
 χοιεν κατέναντι τῶν θελήσεων φέρεσθαι. Καὶ ἀντι-
 γράφων Γρηγορίῳ ὡς οὐκ ἀληθῆ παντάπασιν εἶεν
 τὰ εἰρημένα, ἀπεωθείτο· εἰ δὲ γε καὶ ἀληθῆ, ἀλλ'
 οὐ φθαῖεν Πέρσαις τὴν πολιορκίαν· εἰ δὲ γε καὶ
 φθαῖεν, ἀλλὰ κακῶς καὶ αἰσχροῦς ἐκεῖθεν ἀπαλα-
 γεῖεν. Καὶ δὴ τινὰ ἐκλεξάμενος Ἀκάκιον Ἴνομα,
 ἀνδρα ὑβριστὴν καὶ ἀντικρυς σύγχυσιν, καὶ παρὰ
 Μαρκιανὸν πέμψας, ἐνεκελεύετο ὡς καὶ εἴπερ καὶ
 τὸ ἄστυ εἴλε, καὶ ὀάτερον τοῖν ποδοῖν ἐκεῖνῳ ἐνέ-
 θαλλεν, αὐτίκα τε τῆς ἀρχῆς αὐτὸν παραλῦσαι, καὶ
 ταύτην αὐτῷ περιθεῖναι. Ὅ δὴ καὶ πέπραχεν, οὐκ
 ἐπὶ τὸ συνοῖτον τὰ τῷ βασιλεῖ κεκελευσμένα τελέ-
 σας. Ἐπεὶ γὰρ ἦκε, Μαρκιανὸν εὐθύς ὑπερῶριον
 ἰποιεῖτο, μὴ τι τῶν στρατῶ διαγγείλας. Οἱ δὲ τοῦ
 στρατοῦ τὰ πρῶτα φερόμενοι, ἐπεὶ μάθαιεν τὸν στρα-
 τητὸν τῆς ἀρχῆς πεπαυμένον, πρῶτον μὲν ἵνα οὐ-
 δαμῶς ἤθελον· κατόλιγον δὲ σποράδες φεύγοντες
 ἀνεχώρουν, τὴν καταγέλαστον πολιορκίαν λύσαντες.
 Οὐδαααρμάνης δὲ ἄρην πνέοντα στρατὸν ἐπαγόμενος,
 οὐ Περσῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ βαρβάρων οἱ Σκηνηταὶ
 καλοῦνται, τὸ Κιρκησίον παραμείθων ὡς πλείστον,
 τοῖς Ῥωμαίων διελυμμένα το πράγμασι. Καὶ τὸ μὲν
 καίων, τὸ δὲ καὶ κτιννύς, καὶ μηδὲν μέριον δια-
 νοοῦμενος ἢ πράττων κατὰ πολλὴν ἤδη τοῦ κωλύ-
 σοντος ἐρημίαν, οὐκ ἐλάχιστα φρούρια εἴλε· καὶ τὸ
 μὲν ὅτι οὐδὲς ἦρχεν· ἔπειτα καὶ τῶν ὀφειδόντων
 μάχασθαι κατὰ τὸ Ἄδρας φρούριον ἀποκεκλεισμέ-
 νων, ἐπ' ἀδείας ποιεῖν ὃ βούλεται προῦκειτο. Ἐκεῖ-
 θεν δ' ἀπάρας, τῇ Θεουπόλει προσέβλεπε, πέμψας

πλείστον τῶν ἀμφ' αὐτὸν, οὐ παραγενόμενος· οἱ καὶ παρ' ἐλπιδά πᾶσαν ἀπόσθησαν, οὐδενὸς ἔνδον ἐναπολειφθέντος, πλὴν ὀλίγων τινῶν κομιδῆ καὶ εὐαριθμῶν. Ἀπίερα δὲ καὶ ὁ Ιερύς, τὰ προσόντα Ιερὰ ὑπεξαγαγόν, ὅτι περ καὶ τὸ πλείστον τοῦ τεύχους διεβρώχως ἦν. Ὑπανίστατο δὲ καὶ ὁ δῆμος νεωτερίζειν ἐπιχειρῶν, ὥσπερ εἰώθει τοῖς τοιοῦτοις κλιροῖς γίνεσθαι. Πρὸς τοῖς ἄλλοις δὲ καὶ αὐτοὶ φύγην μελετήσαντες, ἐρήμην τὴν πόλιν καταλελοιπασιν, οὐδενὸς ὄλως ἀντιστήναι ἢ ἐπιτεχνήσασθαι τι ἐπιχειρήσαντος. Ὁ δ' οὖν Οὐαδααρμάνης ἀπεκρούσθη παῖραν προσαγαγόν, πῦρ ἐμβαλὼν τῇ πάλαι μὲν Ἡρακλείᾳ, ὕστερον δὲ ὄνομα σχοῦση Γαγαλικῆ. Σελευκείᾳ προσέρχεται, ἦν Νικάνωρ ὁ Σέλευκος συνεστήσατο, εὐδαίμονα μὲν τὰ πρῶτα καὶ πολυάνθρωπον οὖσαν, χρόνῳ δὲ διαβρῦεσαν, καὶ ἐς ὀλίγον συσπειραθείσαν. Καὶ ἐπεὶ ἀντικαθίστασθαι οὐχ οἷα τε ἦν, συμβάσει τινὶ ταύτης ἔνδον ἐγένετο παρὰ τὰ συγκεῖμενα διαπεπραγμένους· καὶ πᾶσαν ἄρδην τὴν πόλιν ἐξανδραποδισάμενος ὤχετο, καὶ τὰ περίεξ αὐτῆς ληϊσάμενος· ἐν οἷς καὶ τὸν Ιερὰ τῆς πόλεως, καὶ τὸν ἐπὶ τῇ ἀρχῇ καθεστῶτα ζωγράφος ἔλῳν κατείχε. Πάνδεινα δὲ καὶ τῇ ἀποτροπῇ διεργάζατο, οὐδενὸς ἀντιπράττοντος, πλὴν ὀλίγων κομιδῆ στρατιωτῶν πρὸς τοῦ βασιλέως σταλέντων, οὓς Μίγνος ἤγε, πρότερον μὲν ἀργυρῆς τραπέζης προσοικῶς κατὰ τὴν τοῦ βασιλέως πύλιν, ἐς ὕστερον δὲ καὶ μίξ τῶν βασιλικῶν οἰκιῶν τὴν ἐπιτροπὴν ἐλιγρῶς· οἱ προτροπάδην ἐφευγον, μικροῦ δορυάλωτοι γεγονότες. Καὶ ταῦτα διαπραξάμενος Οὐαδααρμάνης, τὸν Χοσρόην κατελιήφει μήπω τὴν πόλιν ἔλόντα· ῥοπή δ' ἐκεῖνῳ μεγάλη ἐγένετο προσίων. Τό τε γὰρ οἰκίον ἅπαν ἀνεθάρρησε, τό τε ἀντίπαλον κατεπλάγη. Καὶ τὴν μὲν πόλιν ἀποτειχισθείσαν εὐρίσκει, καὶ τοῦν ἀγγιστὰ ταύτης ἠθροισμένον πολύν· αἱ δ' ἐκπόλεις καθίσταντο, καὶ μάλιστα καταπέλτσι, ἧς μηχανὰς λιθοβόλους τῷ πλήθει καλεῖν σύνηθες· δι' ὧν καὶ ἡ πόλις ὥρᾳ χειμῶνος Χοσρόῃ ἐάλω, Ἰωάννου τοῦ παιδὸς Τιμοστράτου αὐτῆς ἄρχοντος, οὐδαμῶς ἐν φροντίδι τὴν πολιορκίαν ποιησαμένου, μᾶλλον δὲ καὶ καταπροδόντος. Καὶ τοῦτο γὰρ τρυκαῦτα διατεθρύλληται. Πέμπτον δὲ μῆνα καὶ μικρόν τι πρὸς προσεδρεύσεως τῷ ἄστει, εἶλε μηδενὸς ἀμύνοτος. Καὶ τοίνυν πάντας ἐξχαγῶν, πληθὸς ἀστάθμητον, καὶ τοὺς μὲν μαχαίρας ἔργον πεποιθῶς, τοὺς δὲ ζωγράφος φυλάξας, τὴν μὲν πόλιν οἷα ἐπικαιρῶν γε οὖσαν, φρουρὰν ἐμβαλὼν κατέσχεν· αὐτὸς δὲ γαυριῶν τῷ τροπαίῳ, ἀνεχώρει ἐπ' οἴκου.

ΚΕΦΑΛ. ΛΘ΄.

Ἦς ἀμέτρῳ λύπῃ σχεθεὶς Ἰουστίνος, φρενιτικῶς περιέπιπτε νόσῳ· ὑπὸ Τιβερίῳ δὲ τὰ πράγματα ἤγετο· καὶ ὡς τέχνη τὸν Χοσρόην μεταλῶν, εἰρήνην ἔπραττε ὁ Τιβέριος.

Τούτο μαθὼν Ἰουστίνος, καὶ μηδὲν ὑγιᾶς ἢ φρενῆρες διανοησάμενος, οὐδὲ ἀνθρωπίνως τὸ συμβῆν

(1) Evagr. Apameam habet, et Nicanoris Seleucum.

A Romani propugnatores in castello Daras a Chosroae clausi forent, faciendum sibi libere quod vellet statuit. Castris autem inde motis, Theopoli animum adjecit: et partem copiarum maximam, ipse non profectus, eo misit, quæ spe sua falsæ. et ab urbe ea sunt rejectæ, propterea quod nulli in ea, aut sane quam pauci cives mansissent. Profugerat vero etiam episcopus ipse, et sacra secum vasa et donaria extulerat. Nam et magna muri pars corruerat: et plebs novarum rerum studio, sicuti ejusemodi temporibus accidere solet, tumultum moverat: et tandem desertam relinquens urbem, inde excesserat, nemine prorsus hostibus resistere aut obviam ire conante. Vadaarmanes postquam voto suo et Theopolis direptione excidit, ignem olim quidem Herculææ, 800 postea autem Gagalicæ dictæ urbi injecit, et ad Seleuciam (1), quam Nicanor Seleucus condidit, locupletem quidem illam primum et populosam, postea vero tempore collapsam, et ad paucitatem redactam, progressus est. Hæc cum resistere illi non posset, pacto quodam interveniente, in eam est receptus. Ubi sane præter conventa multa egit, et civitate direpta, vicinis quoque locis circumcirca dispoliatis, inde abiit. In præda reliqua et episcopum et magistratum urbis summum cepit. Nec pauciores in reditu ille clades Romanæ ditioni intulit, nemine videlicet prohibente, præter paucos admodum milites, qui ab imperatore missi fuerant. Horum ductor Magnus erat, qui antea argentariæ mensæ in urbe imperante præfuerat, postea autem unius ex imperialibus ædibus curam susceperat. Ii cum terga vertentes fugerent, parum abfuit quin ab hostibus sint excepti. Hisce rebus confectis, Vadaarmanes Chosroem nondum urbem quam obsidebat cepisse reperit. Magnum autem adveniens illi attulit momentum, quod cum suis animum addidit, tum hostes plurimum exterruit. Invenit urbem muro nudatam, et aggerem ingentem prope illam factum. Helepoles exstructæ stabant, et catapultæ, quas vulgus machinas seu tormenta, saxa ex edito loco jacentia, vocare consuevit, quibus urbem hiemis tempore Chosroes in potestatem suam redegit. Cui Joannes Timostrati filius præfuit. Hic ejus obsidionem non admodum curavit, seu urbem potius ipsam prodidit. Nam et hoc tum sermonibus ita jactatum est. Obsedit eam Chosroes mensibus quinque et aliquot insuper diebus, cepitque, nemine prope propugnante. Et civibus ex urbe multitudine varia ductis, partim eos ferro concidit, partim vivos in captivitate servavit. Urbem ipsam, utpote opportunam et commodam, præsidio imposito retinuit: ipse vero tropæo eo superbus, domum est reversus.

801 CAPUT XXXIX.

Ut Justinus, immenso dolore correptus, in morbum phrenitidem inciderit, et Tiberius rempublicam administraverit. Et ut arte quadam Chosroem aggressus Tiberius, pacem cum eo fecerit.

Ea re Justinus cognita, nihil prorsus recte aut prudenter mente agitans, neque casum talem

humaniter ferens, in phrenitidis morbum et insaniam incidit, ita ut nihil quidquam earum rerum quæ fierent, intelligeret. Imperium autem a Tiberio administrari cœptum, qui honorem præcipuum Justinus acceptum ferebat, ex Thracia oriundus. Hunc pridem Justinus cum plurimis militarium copiarum millibus adversus Abares miserat: et captus ille statim in prima congressione ab eis fuisset, militibus ejus nequaquam barbarorum conspectum sustinentibus, nisi eum divina providentia inde ereptum, Romanorum imperio manifesto conservasset. Quod sane imperium ad id discrimen pervenerat, metuendum ut esset, ne Justinus præter rationem omnem susceptis actionibus, una cum republica corrueret, et in barbarorum potestatem perveniret. Cum igitur Justinus tam graviter morbo affectus esset, neque quidquam eorum quæ agerentur rerum animadverteret, Tiberius consilium commodum, rebusque presentibus opportunum admodum cepit, quo casum ei errorem omnem correxit. Trajanum enim, virum præclarum ex senatu, canitie et prudentia multos antecellentem, ad Chosroem mittit: et legationem non imperii aut reipublicæ, sed solius Sophiæ Augustæ Justinus conjugis nomine, ad Chosroem instituit. Cujus etiam litteræ ad eum regem scriptæ sunt, quibus illa æruam casumque mariti et rempublicam principe carentem deplorabat: nequaquam decorum esse addens, illum viduæ mulieri, et principi jacenti reipublicæque perturbatæ insultare. Nam et ipsum aliquando ægrotantem non solum in persimilem casum incidisse, verum etiam præclarissimos quosque medicos ex ditione Romana ad eum missos venisse, qui arte sua et cura debita agritudinem illius dispulissent. Legatione tali audita Chosroes flexus est: et cum in animo habuisset, primo quoque tempore expeditionem in Romanorum terram suscipere, triennales tamen inducias Orientis partibus concessit: ita ut nihilominus Armeniam, quæ bellum adversus eum parasset, nemine res Orientales turbante, aggredieretur. Porro rebus Orientis in eum statum adductis, Sirmium a barbaris captum est, quod Gepides dudum tenuerant et Justinus donaverant, sua sponte inde abeecedentes.

302 CAPUT XL.

Ut Justinus Tiberium in imperio sibi substituerit: et quæ ad eum moriens de imperii administratione verba fecerit.

Interea Tiberius Sophiæ instinctu Cæsar a Justinus, qui meliuscule morbo remittente habebat, declaratur. Cæterum coronam imperatoriam ei impositurus, ea verba diserte ad eum est prolocutus, quæ historiam omnem veterem et novam longe excellunt. Cum namque Justinus commode per diducidum intervallum scilicet compos mentis esset, atque divina providentia, ut simul et peccata cruentaque ipse sua proferret, et in rempublicam ordinem meliorem inferret: cumque omnes, atque æque etiam Joannes sacrorum antistes, cuius antea neminimus, cum sacerdotibus suis in hypæthro, sive subdiali imperialis aulae palatio, congregati

ἀνατλά, ἐς φρενίτιδα νόσον καὶ μανίαν ἐπίπτει· καὶ τῶν γενομένων οὐδὲν τι τὸ παράπαν συνίει· τὰ δὲ τῆς ἀρχῆς ὑπὸ Τιβερίῳ διακρίτο· ὃς τὰ πρῶτα Ἰουστίνῳ φερόμενος, ἐκ Θράκης μὲν ὤρμητο· πολυλαί· δὲ στρατοῦ μυριάδι κατὰ τῶν Ἀδάρων πρῶτην ἐπέμπετο. Καὶ ἤλω ἂν ἐκείνοις εὐθὺς προσθαλῶν, τῶν περὶ αὐτὸν μηδαμῶς, πρὸς τὴν θεῶν ὑπενεγκόντων, εἰ μὴ Θεοῦ πρόνοια ἐκείθεν ἀρπάσασα, τῆ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ τοῦτον σαφῶς διέτηρησε, κινδυνούσῃ τὰ ἰσχυρὰ τοῖς Ἰουστίνῳ παραλόγως ἔργοις διαβρῦσθαι, σύναμα τῷ πολιτεύματι, καὶ τοῖς βαρβάροις τῆς τοσαύτης ἀρχῆς ἐκστῆναι. Καὶ τοῖνον Τιβέριος· οὕτως ἀθλίως Ἰουστίνῳ διακειμένῳ, καὶ μὴδὲν τῶν πραττομένων ἐπαιθανομένῳ, βουλήν πρόσφερον τοῖς πράγμασι ἐπικαιροτάτην βουλευέται, ἣ τὸ πᾶν ἐπηνώρθωσε πταίσμα. Τραϊανὸν γάρ τινα λόγιον ἄνδρα τῆς συγκλήτου βουλῆς ἐς τὰ μάλιστα ὄντα, πρὸς Χοσρόην ἐξέπεμπε, πολιτῆ καὶ συνέσει τῶν πολλῶν διαφέροντα. Ἀνήγε δὲ τὴν πρῶθειαν οὐκ ἐκ τῆς βασιλείας ἢ καὶ τοῦ πολιτεύματος τῷ Χοσρόῃ, ὑπὲρ δὲ Σοφίας μόνῃς τῆς βασιλίδος, τῆς γαμετῆς Ἰουστίνου· ἧς καὶ γράμματα ἐπέφεροτο πρὸς Χοσρόην, τὰς συμφορὰς ὀλοφυρομένης καὶ τὸ τοῦ πολιτεύματος θναρχον· καὶ μὴ δέον ἂν χήρῃ γυναίκα βασιλεῖ τε κειμένῳ καὶ πολιτεῖ συγκεχυμένη ἐπεμβαίνειν. Καὶ γὰρ καὶ αὐτὸν νοσήσαντα, ἐπίσης ἡμᾶς ἐκείνῳ πάλαι γενέσθαι· καὶ τοὺς ἐπισήμους τῶν ἱατρῶν καὶ τῆς πολιτείας παρ' ἐκείνου ἔλθειν, οἳ δὴ τέχῃ καὶ τῇ προσήκουσῃ ἐπιμελεῖσθαι τὴν ἐκείνου νόσον ἀπήλασαν. Ταῦτ' ἀκούσας Χοσρόης, κειθίνος ἦν· καὶ δὴ πρὸς νοῦν ἔχων τοῖς Ῥωμαίων ἐπιθήσεσθαι πράγμασι, ἀναβολὴν ἐς τριετίαν ἀπεχάριζετο τοῖς ἐφ' ἑαυτοῦ μέρεσι· δόξαν Ἀρμενίαν ἐπελθεῖν, ὡς ἂν αὐτοῦ πολεμῆ, μηδενὸς τὰ ἔφα παρενοχλοῦντος. Τῶν δ' ἔφων οὕτω Ῥωμαῖοι· ἐχόντων, τὸ Σέρμιον πρὸς τῶν βαρβάρων ἔλω· ὃ Γήπεδος μὲν πρῶτην ἐκράτουν, Ἰουστίνῳ δ' ἀπεχάριζοντο, ἐκόντες ἐκείθεν ἀναχωροῦντες.

ΚΕΦΑΛ. Μ'.

Ὡς Ἰουστίνος Τιβερίῳ εἰς τὴν ἀρχὴν προσεβάλλετο· καὶ ὅσα ἐννοῦνται αὐτῷ τελευτῶν.

Ἐν δὲ τούτῳ καὶ Τιβέριος Σοφίᾳ ταῖς εἰσηγήσεις Καίσαρ πρὸς Ἰουστίνου ἀναγορεύεται, μικρὸν τῆς νόσου ῥαίσαντος. Μέλλων δὲ αὐτῷ τὸν βασιλικὸν στέφανον περιτίθεσθαι, τοιάδε πρὸς αὐτὸν διαβρῦσθαι ἀνείπεν, ἃ πᾶσαν ἱστορίαν παλαιὰν τε καὶ νέαν ὑπερχόντιζεν, ἐν εὐθέτῳ γενομένου τοῦ Ἰουστίνου Θεοῦ προνοίᾳ, ὥστε καὶ τὰς ἐκείνου ἐξαιρετικὰς ἀμαρτίδας, καὶ τῷ πολιτεύματι εἰσηγήσεσθαι τὰ χρηστότερα. Πάντων γὰρ καὶ τοῦ τὴν ἱεραρχικὴν καθέδραν διέποντος Ἰωάννου, οὗ καὶ πρόσθεν μναίαν ἐποτησάμην, οὐν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἐν τῇ ὑπαίθρῳ τῶν ἀνακτόρων συνελθόντων, ἔνθα θέμι· τὰ τοιαῦτα τελεῖσθαι, τὸν βασιλικὸν ἀράμενος στέφανον, καὶ

τὴν πορφύραν χλαῖναν· καὶ μέλλων ταῦτα περιτι-
 θέναι τῷ Τιβερίῳ, κίμῃτι ὄντι τῶν ἐξκουβίτων τὸ
 πρότερον, τοιαύτε παρήγορα ἐξείπε· « Μὴ σε, ὦ
 βέλτιστε, τῆς φαντασίας ἢ σκηνῆ καὶ ἡ ἀμπεσχόνη
 πλανᾶτω· οἷς καὶ αὐτὸς οὐκ εἰς δέον παρασυστρί-
 βλαθὸν· εἴθε καὶ αὐτὸς οὐκ εἰς δέον παρασυστρί-
 βλαθὸν καταστήσας. Σοὶ δὲ μελήσει καὶ τὰς ἐμὰς ἀμαρτάν-
 δας ἐπανορθοῦν. Ἐπανορθώσεις δὲ, καλιῶς τε ἄμα
 καὶ εὐπειθῶ, διεξίγων τὴν πολιτείαν. Μὴ παντί-
 πασι δὲ τοῦτοις αἰροῦ πειθεσθαι (τοὺς ἀρχοντας
 ὑποδεικνύς)· καὶ γὰρ αὐτοὶ με οἷς ὄρῃς δεινοῖς πε-
 ριβάλλον. » Καὶ ἄλλα δὲ τοιαῦτα ἐπήγγειεν, ἃ δὴ πρὸς
 κατὰ πλῆξιν καὶ δακρύων κρουνοὺς παρεκίνησεν.
 Ὑστερον δὲ πάντων ἐπήγγειε· « Τίμησον τὸν Θεὸν
 καὶ τὴν Ἐκκλησίαν αὐτοῦ, καὶ τὴν πάλαι μὲν σὴν
 κυρίαν καὶ δέσποιναν, νῦν δὲ σου μητέρα. Οἱ ἔχον-
 τες οὐσίαν ἐχέτωσαν· οἷς μὴ πρόσσεσι, δώρησι.
 Ὅσπερ δὲ σαυτῷ, οὕτω καὶ πᾶσι πρότερε. Γνωθί-
 δὲ τίς ἦσθα, καὶ τίς νῦν σήμερον εἶ. Εἰ δ' ἀμαρτάν-
 νειν οὐ βούλει, μὴ ὑπερηφάνως διάκεισο. Σὺ γὰρ
 ὄρῃς τίς ἐγὼ πρὸ μικροῦ καὶ τί νῦν εἰμι σήμερον.
 Ἀγάπα πρὸ πάντων τοὺς πένητας· καὶ ἐλεημοσύνας
 μὴ ἐκλείπτωσαν ἀπὸ σοῦ. » Γεγεννημένης δ' εὐχῆς
 ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως, ὁ Τιβερίος ὑπὸ τοῦ πόδα τῷ
 βασιλεὶ ἔρριπτο. Ὁ δὲ ὑπολαβὼν ἐφη· « Ἐὰν θέ-
 λῃς, εἰμὶ· ἐὰν θέλῃς, οὐκ εἰμὶ· ὁ Θεὸς ὁ ποιήσας
 τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, πάντα ὅσα ἐπελαθόμεν
 εἰπαίν σοι, αὐτὸς εἰς τὴν σὴν καρδίαν ἐπεμβάλει,
 στηρίζων καὶ στοιχειῶν σε τῷ ἀγνωστῷ φόβῳ αὐ-
 τοῦ, δὲ ὅσῳ σύμπαν σοι κατορθωθείη τῶν αγαθῶν. »
 Ἐπ' ἐτῆ δὲ τέσσαρα συνδιαγαγὼν Τιβερίῳ Ἰουστι-
 νος ὁ νέος ἐκλείπει τὸ ζῆν, ἰσ' μὲν καθ' ἑαυτὸν τὴν
 ἀρχὴν διοικήσας· σὺν μηνὶ δέκα πρὸς τῷ ἡμίσει,
 καὶ ἕτερα τέσσαρα μετὰ Τιβερίου, μηνὸς δέοντος·
 ὡς εἶναι τὰ πάντα ἐτῆ ἰς' πρὸς μῆσιν ἐννέα καὶ
 ἡμισυ. Οὗτος ὁ Ἰουστίνος, ὅσα ὁ Ἰουστιανὸς ἐφοδο-
 ῆσε φιλοτιμῶς διατεθείς, προσθήκαις καὶ ἀναθή-
 μασι κατεκάλυψε, καὶ κειμηλίοις πολλοῖς· πεσόντα
 δὲ καὶ τὸν θρονον τοῦ μεγάλου νεῶ, ἐπὶ ἰε' πήχεις
 ἀνυψώσας, πρὸς τὸ εὐπρεπέστερον μετεσκεύασεν, ἐς
 οἷον ὄραται τὴν σήμερον. Εὐσεβέστατος δὲ ὢν, λίαν
 τὸν βίον ἐκδεικνυμένως ἐτύχχανεν. Περιέχει δὲ καὶ
 ἡ παρούσα ἐπτακαίδεκάτη μοι τῶν ἱστοριῶν χρόνον
 ἐτῶν τεττάρων πρὸς ταῖς· ἐξήκοντα σὺν μηνὶ ὀκτώ-
 ῳ πηνίκα κόσμου μὲν ἔτος σ' ἐνενηκοστὸν ὄγδοον, D
 ἀπὸ δὲ τῆς θείας τοῦ Κυρίου γεννήσεως ψ' τρίτον
 καὶ ἐνενηκοστὸν ἐπαινεῖτο.
 Liber hic historiarum decimus septimus tempus
 cum ab orbe condito sexies millesimus nonagesimus octavus, a divina autem Domini natiuitate
 quingentesimus nonagesimus tertius ageretur annus.

(1) Computatio annorum istorum cum aliis chroni-
 cis scriptoribus non concordat. Secundum quos-

dam enim obitus Justini in annum Domini 582,
 secundum alios in 575 incidit.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ

ΤΟΥ ΧΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΤΟΜΟΣ ΙΗ΄.

NICEPHORI CALLISTI

XANTHOPULI

ECCLESIASTICÆ HISTORIÆ

TOMUS XVIII.

808 CAPUT I.

De imperatoris Tiberii imperio, qua imperiali dignitate et magnificentia fuerit.

Suscepta imperii administratione Tiberius ad partes omnes reipublicæ se convertit, ut cum disciplinam rectissime civilem restitueret, tum bellicis expeditionibus commodissime omnem Romani imperii dittonem recuperaret et constitueret. Fuit autem Tiberius procera corporis statura et vultu non solum inter principes viros, verum etiam omnes prope homines decentissimo. Ita ut forma quidem imperio dignus, animo autem placidus esset, et qui humanitate et misericordia quam maxime gauderet, ipso solum aspectu, ut ita dicam, omnes ad se invitans atque alliciens. Eas autem divitias et copias amplas sibi esse putabat, si prolixè non solum ad necessitatem, sed etiam ad abundantiam aliis largiretur. Nec ille respiciebat quid recipere petentem oporteret, sed quid imperatorem Romanorum dare deceret. Quod si auri quidquam ad eum perveniebat, violenter cum subditorum lacrymis collectum, adulterinum id et rubigine obductum esse existimabat. Proinde civibus dittonis suæ omnibus annuum etiam tributum remisit : **809** et quocumque agros Vadaarmanes expeditione sua vastaverat, immunitate et libertate summa donavit, ultra modum etiam et detrimenti accepti rationem. Magistratibus quoque et dignitates gerentibus legitimas, condonavit, quibus priores imperatores subditos ipsi suos vendere soliti fuerant : quas ob res et constitutiones edidit

ΚΕΦΑΛ. Α΄.

Περὶ τῆς τοῦ αὐτοκράτορος Τιβερίου ἀρχῆς· καὶ ὡς βασιλικὸς τις καὶ μεγαλοσπερῆς ἦν.

Ἐπισημασμένοι· δὲ τὴν βασιλείαν ἀρχὴν ὁ Τιβέριος, παντοῖοι· ἐγένετο, τὰ τε τῆς πολιτείας μάλιστα ἀνορθοῦν, καὶ στρατηγίαι· ἀρίσταις τὴν ὑπὸ κοινὸν πᾶσαν βῶται καὶ ἀνακτιήσασθαι. Ἦν δὲ ὁ Τιβέριος· μίγ· στός τε τὸ σῶμα καὶ τὴν ὄψιν μᾶλα διαπρεπέστατος οὐ μόνον τῶν ἐν ὑπεροχαῖς ὄντων, ἀλλὰ καὶ πάντων ἀνθρώπων σχεδόν. Ὡς εἶναι τὸ μὲν εἶδος ἄξιον τυραννίδος, τὴν δὲ γὰρ ψυχὴν ἡπίος, καὶ φιλενθροπία μάλιστα χαίρων εἴπερ τις, καὶ μόνως θεὰς πάντα· ὡς εἰπεῖν δεξιούμενος. Ἦγιτο δὲ πλούτων μᾶλλον καὶ περιουσίαν λαμπρὰν ἐκαστῷ τὸ πλουσιώως ἐπικρατεῖν οὐ τὸ πρὸς χρεῖαν μόνην, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ περιούσιον. Οὐ γάρ τοι διεσκοπιέτο, τί χρῶν εἴη λαβεῖν τὴν αἰτοῦντα, ἀλλ' ὁ βασιλεὶ Ῥωμαίων δοῦναι προσέκει. Εἰ δὲ που καὶ χρυσὸς αὐτῷ ἦκε δάκρυσι καὶ βίαις ἐρανισθεῖς, τοῦτον δὲ ἄρα κίβδηλον καὶ τοῦ ἐμπλεῖον ἔφετο. Ἔθεν τοι καὶ τῷ ὑπηκόῳ παντὶ ἐπίτειον ἀνῆκε δεσμολογίαν· καὶ ὅσα τῶν κτημάτων Οὐδααρμανῆς ἐπιῶν ἐλυμήνατο, ἐς ὑπερβολὴν ἠλευθέρου, οὐ πρὸς τι μέτρον τῆς βλάβης. Αἶτε παρὰ νόμον δόσεις τοῖς ἀρχουσιν εἰσέθεσαν, αἷς οἱ πρώτων βασιλεῖς· τὸ ὑπήκοον διεπίπρασκον· ὧν χάριν καὶ ἐγγράφους ἐτίθετο διατάξεις, ὥστε μὴ πράττεσθαι ἀσφαλεῖα τοῦ μέλλοντος.

ΚΕΦΑΛ. Β΄.

Α

CAPUT II.

Ὡς Τιβέριος στρατὸν ἀξιόμαχον ἀθοροίσας, διὰ Ἰουστίνου τῆ Περωσῶν χώρα προσβάλλει, καὶ πολλὰ τῶν φρουρῶν ἐλευθεροῖ· καὶ ὡς ἐτελεύτητα Χοσρόης.

Καὶ τοίνυν τοῖς οὐ καλῶς συλλεγεῖται τῶν χρημάτων χρησάμενος ἐς θεόν, πρὸς τὴν τῶν ὑπεναντίων μάχην περιφανῶς καθωπλιζέτο· καὶ δὴ στρατὸν ἀθοροίσας ἠρωϊκῶν ἐκ τε τῶν περὶ τὰς Ἄλπεις ἐθνῶν καὶ τῶν ἀμφὶ τὸν Ῥῆνον κατοικημένων, ἐτι δὲ Μασσαγέτας Παιονάς τε καὶ Μυσοὺς σὺναμα Ἰλλυριοῖς καὶ Ἰσαύροις, καὶ ἐκ τοῦ Σκυθῶν γένους ἀριστίνδην ἐπιλεξάμενος, ὡς ἑκατὸν χιλιάδας καὶ πεντήκοντα ἑκαστῶν ἀρίστων ἐκλέξασθαι, κατὰ Χοσρόου ἐξῆς, ἐκείνου εὐθὺς μετὰ τὴν τοῦ Δάρας ἄλωσιν ἐπὶ τὴν Ἀρμενίαν ἐλθόντος, καὶ τὸ θέρος διαβιβάζοντος· ἀκείθεν ἐπὶ τὴν Καίσαρος ὄρμην σκοπὸν ἔχοντος, ἢ τοῦ τῶν Καππαδοκῶν ἔθνους προκαθημένη, τῶν περὶ αὐτὴν τὴν ἀρχὴν ἐκληρώσατο. Ἐς τοσοῦτον δὲ τὰ Ῥωμαίων ἦκε περιφρονεῖν, ὡς καὶ πρέσβειων ὡς αὐτὸν ἰκόντων, μηδὲ θέας ἀξιώσαι· ἐπεσθαι δ' ἐπιτάξει ἄχρι τῆς Καίσαρος· ἀκείθε γὰρ ἀκούσαι τε ὧν δέοντο, καὶ τὰ περὶ τῆς πρεσβείας διασκεψάμενοι, ἀπόκριτιν δοῦναι. Ἐπεὶ δ' ἐκεῖσε ἐγένετο, καὶ τὸ Ῥωμαίων στρατεύμα προλαθὼν ἐθεάσατο (στρατηγούτου Ἰουστινιανοῦ, δὲ ἀδελφὸς ἦν Ἰουστίνου τοῦ δευτέρου πρὸς Ἰουστίνου ἀνηρημένου τοῦ αυτοκράτορος· ἀκριθῆς δὲ καὶ οὗτος τὰ πολέμια ἦν, πρὸς μάχην τε τὸ στρατεύμα παρετάσσατο· αἱ σάλπιγγές τε ἤχουν τὸ ἐνωάλιον, καὶ ὅσα δὴ σημεῖα μάχης ἠώρητο), τὸν τε στρατηγὸν καὶ θυμῷ μετὰ τῆς ἐσάγαν εὐκοσμίας πνέοντα, καὶ ἀντικρυς φωνοῦντα, καὶ τοσαύτην ἔπρον ἦν οὐδεὶς βασιλέων πώποτε ἐφαντάσθη, καταπλαγείς τοῖς πεπραγμένοις, πρὸς τὸ αἰφνιδίον τε καὶ προσδοκίαν· πᾶρα, ἐκ βάθους στενάξας, βύθιον ἀνιολόγησε, καὶ μάχης οὐκ ἤθελεν ἀρχειν. Τρίβοντι δὲ τὸν καιρὸν καὶ σοφιστομέτρην ἀναβολὴν, ὁ τοῦ δεξιῶν κέρως τὴν ἀρχὴν ἐπιτετραμμένους Κούρος ὁ Σκυθῆς εἰσβάλλει. Καὶ μὴ οἶων τε Περωσῶν τὴν ἀθρόαν αὐτοῦ προσβολὴν, τὴν δὲ κατ' αὐτοῦς τάξιν ἀπολιπόντων, πολλὸς ἐγένετο φόνος τῶν ἐναντίων. Ἐπειτα τοῖς οὐραγοῖς ἐμπίπτει, ὅπου δὴ καὶ ἡ ἀποσκευὴ τοῦ τε Χοσρόου, καὶ τοῦ λοιποῦ ἀμφ' αὐτὸν στρατεύματος ἦν. Καὶ δὴ λαμβάνει τὰ ἐκείνου κειμήλια σύμπαντα, καὶ τὴν λοιπὴν ἐκείνου ἀποσκευὴν, ὀρῶντος μὲν Χοσρόου, ἀνεκτοτέραν δὲ τὴν αὐτοῦ ἐπιστροφὴν τοῦ Κούρος ἠγρυμμένου. Ἄλλ' οὗτος ἐξάπεινα μεγάλων χρημάτων κύριος γενωνῶς, καὶ τὰ σκευοφόρα τῶν ζώων σὺν τοῖς φορτίοις ἐπήγετο· ἐν οἷς καὶ τὸ παρ' ἐκείνου σκευόμενον πῦρ, ὃ Ἰσα θεῶν λατρεύουσιν. Ἄδων δὲ πείθεται, τὸ Περωσῶν περιελαύνει στρατόπεδον, καταλαμβάνει δὲ τὴν σπερῆραν παράσπεδον περὶ λύκων ἀφᾶς, μήτε τῆς σφῶν τάξεως ὑπεκστάντων, μήτε Χοσρόου ἐπιόντος αὐτοῖς, μήτ' αὐ ἐκείνων μάχης ἠργμένων· ὀλίγων δὲ τινων ἀκροβολισμῶν γενηθέντων, ἢ ἐνός που καὶ δύο ἐξ ἀμφοῖν τοῖν στρατοπέδοιν συμπλακέντων, ὡσπερ εἰωθῆς γίνεσθαι.

Ut Tiberius magno et forti exercitu coacto, et per Justinum in Persidem irruptione atque impetu facto, multa castella inunitaque loca recuperaverit. Utique Chosroes sit mortuus.

Itaque pecunias non recte exactas in usum decernentem convertens, ad bellum hostibus inferendum splendide se armavit: et exercitu heroico ex subalpinis populis, et Rhenum accolentibus gentibus, præterea ex Massagetis, Pæoniibus, Mysis, una cum Illyricis et Isanris, atque etiam ex Scythiis, optimis strenuissimisque quibusque viris delectis, ita ut centum millia et quinquaginta turmas fortissimorum equitum haberet (1), conscripto, expeditionem adversus Chosroem suscepit, cum illo statim, post Daras castellum captum, Armeniam ingressus esset, atque inde circa messis tempus ad Cæsaream contendere in animo haberet: quæ principem locum apud Cappadocum gentem sortita, primas inter urbes reliquas ferebat. Usque adeo vero jam res Romanorum contemnebat, ut etiam oratores qui ad eum venerant, in conspectum suum non admitteret, sed ad Cæsaream urbem eos se sequi juberet, ibidem postulata eorum auditurus, responsumque eis re deliberata daturus. Eo autem tibi pervenit, et exercitum Romanorum, qui eum prævenerat (quem Justinianum ducebat, frater Justinii illius, a Justino imperatore miserandum in modum casu, rei bellicæ et ipse egregie peritus) conspexit, et jam tubæ classicum canebant, signaque militaria sublimia ferebantur, ac dux ipse una cum tam splendido apparatu animum magnum spirabat, atque ex adverso vociferabatur, equitatusque tantus aderat, quantum nemo unquam imperatorum in animo saltem est imaginatus: apparatu tanto et re tam subita atque inopinata consternatus, ex intimo pectore ductis suspiriis, altius indoluit atque ejulavit, neque pugnæ initium facere voluit. At ipso tempus præli extrahente, atque arte et fraude dilationem tentante, Curs Scythia, cujus curæ dextrum cornu commissum fuerat, impetum in eum facit. **810** Hujus vim confertam cum Persæ sufferre nequissent, ordinesque suos relinquerent, multi ex eis cæduntur. Deinde extremum hostium agmen Curs aggreditur, ubi instrumentum aulicum Chosroæ et exercitus ejus apparatus erat. Hic pretiosissimas quasque res ejus et instrumentum omne, ipso inspiciente et tolerante Chosroæ, quod facilius is im; resissionem suam quam ipsius Curs sustineri posse existimaret, diripit. Et repente ingentis pecuniæ dominus factus, jumenta quoque una cum impedimentis abducit: in quibus etiam, qui ab eis perinde atque Deus colitur, ignis erat. Et Curs Præna canens, Persarum aciem circuit, et tandem circiter primam faciem ad suos redit: qui adhuc ordines suos, sicuti acies structa fuerat, servabant, quod neque Chosroes aggressus eos es-

(1) Evagr. lib. v, cap. 14.

set, nec ipsi Initium pugnae fecissent. Paucis vero velitaribus praeliis, unis tantum aut binis ab utraque acie congressis, sicuti fieri assolet, commissis, Chosroes frequentes per noctem ignes accendit, nocturnum praelium experturus. Et cum Romanorum exercitus in duas partes divisus esset, nocte intempesta, vigiles eorum copiarum quae Borealem plagam versus excubabant, invadit: eisque repentina impressione dissipatis, exercitu universo Melitinem, quae in propinquo erat, contendit: quam ab incolis et custodibus vacuum Persae incendunt, seque ad Euphratem trajiciendum instruunt. Porro cum eos Romanorum copiae a tergo consequerentur, salutis suae timens Chosroes, elephante conscenso, fluvium tranat, et multos ex militibus suis in amne eo, qui illis pro sepulcro fuit, amittit. Hos suffocatos cum secum accepisset mature decessit. Huiusmodi ille summam paenam postquam pro injuriis Romano imperio illatis persolvit, ulterius in partes Orientales est progressus, ubi ejuscemodi inducias, ut eum nemo aggredetur, habuit. Justinianus autem cum exercitu omni Persidem est ingressus, ibique hieme transacta, qui ei resisteret, invenit neminem: atque exercitu non diminuto, circiter aestivum solstitium inde reversus, cum magna et praecleara gloria, circa confinium, aetatis reliquum consumpsit. **811** Exinde Chosroes rebus desperatis, doloreque ingenti confectus, et fortunae vicissitudine exanimatus, cum dedecore vitam amisit: et perinde atque sempiternam columnam atque monumentum fugae suae, legem illam, ne quis postea Persarum rex adversus Romanos exercitum duceret, post se venit, de quo postea dicemus.

CAPUT III.

De terramoto, quod Antiochiae et in vicis qui Daphne dicitur, fuit.

Tertius jam imperii Tiberii agebatur annus: et Antiochiae rursum maximus terrae motus circa meridiem coortus, publicas et privatas aedes ad ipsa usque fundamenta disrupta concussit, minime tamen in terram prostravit. Ipsa vero universa Daphne, quasi succisivum ejus opus facta, corrui. Evenere tum alia quoque non solum Theopoli, verum etiam in urbe ipsa imperante, memoratu digna, quae civitates eas maximis motibus concitatis conturbaverunt atque perterruerunt. Quae cum initium a zelo et amulatione divina sumpsissent, convenientem etiam finem sunt consecuta.

CAPUT IV.

De Anatolio mago, et ejus adversus Gregorium Theopolis episcopum fraudulentis insidiis.

Erat Theopoli Anatolius quidam (1), ex plebeis ille quidem et ignavis unus, sed qui postea multis se et variis negotiis ingesserit, et Theopolitanorum res potissimum administravit: qua ex causa in Gregorii, urbis ejus sacrorum antisitis, amicitiam

(1) Anatolius Antiochiae diis sacrificavit. Evagr. c. 1.

Χοσρόης δὲ πῦρ κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην ἀνάψας πολλὰ, νυκτομαχεῖν ἐπειράτο. Εἰς δύο δὲ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ διηρημένου στρατεύματος, ἐν τῷ βαθεῖ τῆ: νυκτὸς ἐπεισι τοῖς ἀμφὶ τὸ βόρειον μέρος νυκτοφυλακοῦσιν· ὧν διασκορπισθέντων τῷ ἀδοκῆτῳ τῆς εἰσβολῆς, γειτονοῦσῃ τῇ Μελιτηνῇ ἀθρόον ἐμπέπτει· ἣ ἔη ἡμοροσικήτορων καὶ ἀφύλακτος· καθεστῶσα, πλείπρατα Πέρσαις, οἱ καὶ πρὸς τὴν τοῦ Εὐφράτου διάβαζιν παρεσκευάζοντο. Ὡς δὲ τῷ Ῥωμαίων ἀλισθὲν στρατεύμα κατόπιν ἐφέλιπετο, δέσας Χοσρόης περὶ τὸ σώζεσθαι, αὐτὸς μὲν ἐπιβὰς ἐλέφαντι, τὸν ποταμὸν διεπεραιώσατο. Πολλοὶ δὲ τι τοῦ περὶ αὐτὸν στρατεύματος τάφῳ τῷ ποταμῷ ἐχρῆσατο· πολλοὺς δὲ καὶ τοῖς ὕδασι ἐμπυγίνοντας λαβὼν ὤχετο. Καὶ τριαύτην ὑστάτην Χοσρόης ποιήν ἄνθ' ὧν εἰς Ῥωμαίους ὕδρισε: καταθέμενος, ἐπὶ τὰ πρῶτα ἐχώρει τῆ: ἔω· ἐνθα τὴν ἐκεχειρίαν εἶχεν, ὡς ἂν μὴ τις αὐτῷ ἐπίοι. Ὁ δὲ Ἰουστινιανὸς σύναμα παντὶ τῷ στρατῷ εἰς τὴν Περσίδα εἰσβάλλει· καὶ τὸν καθρὸν τοῦ χειμῶνος ἐκεῖσε διάγων, οὐδεμίαν ποδὲν ἀντίστασιν εὗρισκον· καὶ μηδὲν τι τοῦ στρατεύματος ἀποβαλὼν, ἀμφὶ θερινὰς τροπὰς ἐκείθεν ἐξῆει. Σύν πολλῇ δ' εὐθείᾳ καὶ περιφανεί τῇ δόξῃ περὶ τὰ μεθόρια διετέλει θερύζων. Ἐντεῦθεν Χοσρόης τῷ πολλῷ τῆς καταχυθίσεως λύτης ἐν ἀμηχανίᾳ γενόμεο: καὶ τῇ παλιάρῳ τῶν πραγμάτων ἀποτινγίει, μετ' αἰσχύνης ἀπολείπει τὸ ζῆν· ὥστερ τινὰ στήλην ἀθάνατον τῆς αὐτοῦ φυγῆς τὸν νόμον ἐκείνον θέμενος, μήποτε τοῦ λοιποῦ βασιλέα Περσῶν κατὰ Ῥωμαίων στρατεύεσθαι. Μετὰ δ' ἐκείνο· ἐς Ὀρμίζδαν τὸν παῖδα διέβαιναν ἡ ἀρχή, περὶ οὗ ἐν τοῖς καθέξῃ μοι λελέξεται.

reliquit. Ab eo regnum ad Hormisdam filium per-

ΚΕΦΑΛ. Γ.

Περὶ τοῦ ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ ἐν Δάφνῃ γεγονότος σεισμοῦ.

Ἦδη δὲ τρίτον ἄγοντος τῇ ἀρχῇ Τιβερίου, ἀνὰ τὴν Ἀντιόχου πάλιν σεισμὸς ἐξαισιος γεγονὼς· κατὰ τὸ τῆς ἡμέρας μεσημβρινόν, τὰ τε δημόσια καὶ ἰδιωτικά τῶν οἰκημάτων μέχρι τῶν θεμελίων διαρραγέντα, ἥκιστα μὲν εἰς γῆν ἐκλινε· σύμπασα δὲ ἡ Δάφνη πάρεργον αὐτῷ ἐγχερόει. Καὶ ἄλλα οὐ κατὰ τὴν Θεουπολιτῶν μόνον γέγονεν, ἀλλὰ γε δὴ καὶ κατ' αὐτὴν τε τὴν βασιλεύουσαν, ἀξία λόγου καὶ διηγήσεως. Ἄ δὴ ταύτας ἀνετάραξέ τε καὶ ἐξεδάκχευσε μεγίστους θορύβους ἀνακινήσαντα, τὴν ἀρχὴν θεῶν ζῆλον ἐσχηκότα συμπράττοντα· διὸ προσήκον καὶ τὸ πέρασ ἰδέεσθαι.

ΚΕΦΑΛ. Δ'.

Περὶ Ἀνατολίου τοῦ γόητος, καὶ τῆς κατὰ τοῦ Θεουπόλεως Γρηγορίου συσκευῆς.

Ἦν γὰρ τις ἐν τῇ Θεουπολιτῶν Ἀνατόλιος, εἰς μὲν τῶν πολλῶν τὰ πρῶτα, καὶ ἐπιδοφρίων κλοιστηκῶς, πολλοῖς δ' ἐς ὕστερον καὶ διαφόροις πράγμασι ἐκὺτον ἐπεισφρήσας, καὶ μάλιστα τῇ Θεουπολιτῶν αὐτὰ διωκεῖτο· δι' ὧν καὶ φίλος Γρηγορίῳ τῷ τῆς

Θεοκυβίου, τῶν ἱερῶν ἡγουμένῳ ἐγένετο πικρῶς τε πρὸ αὐτῶν φοιτῶν, μελῶ δύναντιν ἐκ τῆς πρὸς αὐτὸν ἐμνάτο σχολῆς. Οὗτος τοίνυν ὁ Ἀνατόλιος εἰδῶτων θυσίαις προσανέχειν διελεγχθεὶς, ἐξάγιστός τις σὺν ἄλλοις δεινῶν ἀτοπήμασι φωρᾶται συνισχημένος. Δώροισ δὲ τὸν τῆς ἔω ἡγουμένον μετελθῶν, παραβραχὺ σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν διέδρα. Πολλοὶ γὰρ σὺν αὐτῷ ἐάλωσαν τῷ μίσματι, εἰ μὴ τὸ πλήθος διαταραχθὲν, τὸ σκέμμα διέλυσεν. Ἐπετόθαζον δὲ καὶ τὸν ἱερέα, ὡς ἄρα εἴη καὶ αὐτῷ τοῖς ἀλιτηρίοις κεκοινωνηκῶς. Καὶ τὶς δαίμων ταραξίας καὶ ἀλιτηρίου ἐνίου; ἀνέπειθεν, ὡς εἴη καὶ θυσίαις σὺν Ἀνατολίῳ χρησάμενος. Καὶ μικροῦ ἂν διεφθάρη Γρηγόριος μέγала κατ' αὐτοῦ ὀργῶντος τοῦ δήμου· καὶ ἐπὶ τόσον τὰ τῆς φήμης διέδραμεν, ὡς καὶ τὸν βασιλέα Τιβερίον, μὴ δι' ἄλλου, ἀλλὰ δι' αὐτῆς Ἀνατολίου φωνῆς τάληθῆς θηράσαι θελήσαι τῆς μέμφεως· καὶ δῆτα κελύει τὸν τε Ἀνατόλιον καὶ οἱ σὺν αὐτῷ ἤλωσαν, ἀνά τὴν βασιλείῳς ἐλθεῖν. Ἐὰ δὲ μεμαθηκῶς Ἀνατόλιος, τῆ τῆς Θεομήτορος εἰκόνι ἐκεισέ που ἐν τῇ εἰρκτῇ καλωδίῳ ἡωρημένη ἐκτρέχει ὅπως στρέψας τῷ χεῖρε, ὡς δῆθεν ἰκετεύων πε καὶ δεόμενος. Ἡ δὲ ἅμα μὲν τὸν ἑναγῆ καὶ ἐξάγιστον ἐκεῖνον μυσσητομένη, ἅμα δὲ καὶ τὸν ἀλιτηρίον ἐξελεγχουσα, εἰς τοῦπισθεν παντάπασιν ἀπεστράφη. Ἡζυμία φρένης μεστὸν καὶ ἔσασε μνημονεύεσθαι ἕξιν· ὃ δὲ πάντες οἱ τ' ἐμψυροὶ καὶ οἱ τὴν φυλακὴν ἐπιτετραμμένοι κατελθόν τε καὶ τοῖς πᾶσιν ἀνήγγειλαν. Ἡ δ' εἰκὼν καὶ τισὶ τῶν πιστῶν ἐωράθη πρὸς τὴν ἑαυτῆς ἐκδιχίσειν αὐτοὺς ἐρεθίζουσα, φάσκουσα ὡς ἄρα εἴη ἐνουδρίας σφῶρα τῷ ταύτης υἱῷ Ἀνατόλιος. Ὡς δὲ κατὰ τὴν Βύζαντος ἐγεγόνει μαστίγων τε ταῖς ὑπερβολαῖς αἰκισθεὶς, οὐδὲν τε κατὰ τοῦ ἱερέως ἐξείπεν. Ἐπίσης δὲ κάκεισε μειζῶνων κακῶν καὶ στάσεως; αἰτίους τῷ δήμῳ ἐγένετο. Καὶ γὰρ ψήφων δοθέντων ἐνίου; ἐξοστρακίζεσθαι καὶ μὴ ἀναιρεῖσθαι, ὃ δὲ δήμος τῷ θεῷ ζήλῳ ἀναφίγει. τὸ πᾶν συνέχεεν ἐκταράσσω· ἀγριαίων τε καὶ χαλεπαίων τοῦ; ἐξοστρακισθέντας ἀνορπάστους ποιήσαι; καὶ ἀκατίους ἐνοθέμενος, ζῶντας πυρὶ κατηκόντιζε. Τοιαύτην τοῦ δήμου ψήφον ἐξεναγκόντος, διελθοδορῶντό τε ἅμα βασιλεῖ, καὶ πολλὰ τοῦ σφῶν ἱερέως Εὐτυχίου κατεδοῶντο, ὡς τὴν πίστιν καταπροϊεμένων, εἰ καὶ τὸν Εὐτύχιον διαχρήσασθαι ἐμελλον· καὶ τοὺς τὴν ζήτησιν ἐπιτετραμμένους πάντῃ περιόντες καὶ τοῦτους ἀνερευκόμενοι· εἰ μὴ ἢ τὸ πᾶν διέπεισθα θεία πρόνοια ἐκαίνους μὲν ἐκ μέσου τούτων ἀνῆρπασε, τὸ δὲ ζέον τοῦ τοσούτου πλήθους καταβραχὺ ἔσθεσε, μηδενὸς ἀτοπήματος γενομένου. Ὁ δ' Ἀνατόλιος θηρίοις τὰ πρῶτα κατὰ τὸ ἀμφιθέατρον ἐκδοθεὶς καὶ ἰκανῶς ἐκεῖνοις διασπαρχθεὶς, ἔπειτα ἀνεσκολοπίζετο, μὴδ' οὕτω τῶν ἀνοσίων ἔργων λύσειν εὐράμενος· τὸ γὰρ ἐξάγιστον ἐκεῖνου σῶμα [οἱ λύκοι] τὸ μὴ ποτε ἱστορίᾳ δοθὲν καταγαγόντες; ἐκείθεν, θοίνην ἑαυτοῖς διενείμαντο. Καὶ τὶς δ' ἐν Ἀντιοχείᾳ παρών, προσφοδίζε τὰ ἐπ' αὐτῷ γενησόμενα. Καὶ γὰρ πῶς ἔλεγε καὶ ὕπνου; ἰδέν ὡς ἢ κατὰ Ἀνατολίου ψήφος καὶ τῶν σὺν αὐτῷ τῷ δήμῳ διακριθήσεται· καὶ τὶς δὲ μέγας τῶν

A pervenit. Et cum eo nomine frequentius ad eum iret, potestatem majorem ex ejus consuetudine est consecutus. Anatolius iste crimine sacrificiorum diis oblatorum accusatus, una cum aliis, ut sacer et execrabilis, res graves et absurdas admisisse compertus est. Caterum cum Orientis præfectum donis expugnasset, parum abfuit quin una cum popularibus suis (multi namque cum eo piaculo ejus participes capti fuerant) evaserit. Multitudo autem, motu concitato, consilio tali obviam iit. Illisit ea antistiti quoque, quasi et ipse detestandorum illorum hominum socius esset. **812** Et dæmon quidam seditiosus et pestilens nonnullis persuaserat, quod Gregorius etiam cum Anatolio sacrificasset. Atque is prope a plebe vehementer infesta et irata interfectus est. Et in tantum fama ejus rei increbuit, ut Tiberius quoque imperator non aliter atque per ipsius Anatolii vocem, criminis ejus veritatem investigare voluerit. Itaque Anatolium, et qui cum eo capti erant, Constantinopolim venire jubet. Quod ubi Anatolius cognovit, ad Dei Genitricis imaginem in carcere alicubi ex funiculo dependentem, versis in tergum manibus, procurrit, supplicantis scilicet et deprecantis in morem. At illa impurum et execrandum illum detestans, simul et criminis tanti arguens, totam se ab eo avertit: miraculo medius fidius horrendo, et memoria sempiterna digno: quod captivi omnes, qui in custodia servabantur, et quibus cura carceris commissa fuerat, oculis ipsi suis viderunt, et omnibus renuntiarunt. Imago ipsa fidelibus etiam quibusdam conspecta est eos ad contumeliam suam vindicandam concitare, Filio suo ab Anatolio contumeliose injuriam factam esse dicens. Postquam vero Byzantium Anatolius venit, et flagris quam maxime tortus est, nihil est contra episcopum prolocutus. Verum ibi quoque magnorum malorum et seditionis populo ipse cum popularibus suis causa fuit. Cum namque quosdam, sententiis ferendis, non jugulandos, sed ostracismo multandos esse judicatum esset, plebs zelo divino accensa, universam urbem turbulento motu replevit: sæviensque et graviter eam rem ferens, eos qui ad exilium damnati fuerant, raptos, et piscatoriis navibus impositos, igni vivos combussit. Et cum populus ejusmodi sententiam tulit, tum convicia etiam in imperatorem jecit, et adversus episcopum suum Eutychem vociferatus est, perinde atque illi fidem abjecissent. Quin multitudo Eutychem quoque, eosque quibus questio mandata fuerat, in locis omnibus, investigatos interfecisset, nisi quæ omnia gubernat divina Providentia, illos quidem e medio subripuisset, ferocientis autem multitudinis ardorem paulatim ita restinxisset, ut nihil absurdi committeretur. Porro Anatolius bestiis primum in amphitheatro obiectus, et abunde ab illis dilaniatus, in crucem postea est actus. Verum ne sic quidem impiorum flagitiorum pœna est defunctus. **813** Siquidem

risecrandum illius corpus (quod nunquam historis proditum est) lupi inde detractum devorant. Quidam vero Antiochiæ fuit, qui res eas illi obventuras divinavit. In somnis enim se vidisse dixit, Anatolii complicitumque ejus judicium plebi, quæ de eis sententiam ferret, commissum esse. Vir præterea magnus, imperialibus ædibus præfectus, quamvis Anatolium defenderet, prolocutus vehementer se objurgantem, et talia fere dicentem : Quousque tandem Anatolium propugnas, qui tam impudenter supra modum in me et Filium meum

CAPUT V.

Ut Tiberius ducem Orientis legerit Mauricium, eundemque deinceps moriens imperatorem creavit.

Tiberius porro ubi Justinianum non eadem fortuna, qua antea, rem adversus Barbaros gerere cognovit, illi quidem præfecturæ Orientalis dignitatem, post Justinii obitum, abrogavit. et imperatoria corona dudum sumpta, ducem illium militarium in Oriente ordinum creavit Mauricium, qui paulo post successor etiam Tiberii fuit. De eo mox loco suo dicemus. Qualis enim et quantus fuerit, ex imperio ejus colligendum, quod virum eum clarius manifestiusque hominibus exhibuit, cum illi summam quodcumque vellet, arbitrio suo faciendi potestatem dedisset. Qua re etiam factum, ut domesticæ ejus res et arcane in publicum proferrentur. Hic igitur Mauricius, copiis militaribus receptis, ultra Romani imperii fines progressus, et quæcumque erant idoneo commodoque loco Persis castella adortus, ea cepit : tantamque prædam inde egit, ut urbibus et insulis et agris, quicumque deserti antea fuissent, colonos imponeret, et quæ a multo tempore vacuæ jacuissent terræ, eas ad fructum ubertim ferendum cultura præpararet. Ex eis colonis strenuas etiam et fortes conscripsit copias, quæ contra alias quoque gentes egregium bello robur ostenderunt. Effecit is etiam ut domus univæ servis completerentur, et ut in abundanti rerum omnium copia, levi facile pretio omnia venirent. Confluxit quoque cum fortissimis quibusque inter Persas viris, imperatoriaque arte celeberrimis : cum Tamichosroe videlicet illo, 814 et Adarnæue, qui cum validissimis exercitiis cum eo sunt congressi. Sedenim quomodo ille, et quid prælio cum illis commisso gesserit, in præsentia mihi dicere facile non est, ad alia quæ instituti nostri sunt, properant. Tum quidem in ipsa pugna Tamichosroes non equidem Romani exercitus virtute, sed religione sola et sincera in Deum fide ipsius ducis cecidit. Adarnæus autem prælio excedens, habentis omnibus quam maximis laxatis fugit, non paucis suorum amissis : cum quidem Alamundarus qui Scenitas Barbaros ducebat, victoriam prodidisset : quippe qui Euphratem trajicere, et Mauricio in prælio adesse, contra Scenitas Arabes pugnanti, noluerit. Ea namque Arabum gens invicta maxime, equis celerrimis, ventisque jpsis velocitate simillimis insidens, sicubi conclu-

Α βασιλικῶν οἰκιῶν προιστώ, καίπερ τὸν Ἀνατόλιον περιποιούμενος, ἐξείπεν, ὡς θεάσαιο τὴν Θεοῦ μητέρα σφοδρότερον ἐπιτιμῶσσαν, καὶ ταῦτα ὡσανεὶ ἐπιλέγουσαν· Μέχρι τίνος ἀντιποιῆ τοῦ Ἀνατολίου, οὕτως ἔς τε τὸν ἐκείνης παῖδα καὶ ἔς αὐτὴν ὑπερφυῶς παρρησίαντος ; Ἀλλὰ ταῦτα μὲν τοῦτον ἔσχε τὸν τρίπον.

tamen est, conspectam sibi esse Dei Matrem illisit? Sed hæc hæc tæneus.

ΚΕΦΑΛ. Ε΄.

Ὅς ὁ Τιβέριος στρατηγὸν τῆς ἐν χειροτονίᾳς Μαυρικίου, εἶτα τελευτῶν, καὶ εἰς τὴν βασιλείαν ἀρχὴν προσβάλλετο.

Τιβέριος δὲ ἐπὶ τὸν Ἰουστινιανὸν μὴ παραπλησίᾳ γριόμενον τύχη κατὰ τῶν βαρβάρων ἐμάνθανε, παραλύει μὲν τῆς ἐν τῇ Ἐφ' ἀρχῆς μετὰ τελευτῆν Ἰουστινίου· καὶ τὸν βασιλικὸν περιθήμενος στέφανον, στρατηγὸν ἕτερον τῶν κατὰ τὴν Ἐω ταγμάτων χειροτότει Μαυρικίον· ὃς μικρὸν ὑπετερον καὶ διάδοχος Τιβερίου καθίστατο· περὶ οὗ τὰ πρόσφορα μικρὸν ὅσον οὕτω διαληψόμεθα. Ὅσος γὰρ καὶ οἶος γέγονε, τῇ βασιλείᾳ μᾶλλον φυλακτέον αὐτὸν, ἢ τὸν ἄνδρα τελειώτερον καθυπέδειξε, τὸ αὐτεξουσίως δρᾶν παρὰ σχοῦσα· ὃ δὴ καὶ τὰ ἐνδον ἐκείνου μᾶλλον ἀνέπτυξε. Καὶ τοίνυν οὗτος τὰς δυνάμεις ἀνειληφώς, κατὰ τὰς ὑπερορίους ἐγεγόρει τῶν πόλεων· καὶ ὅσα Πέρσαις ἐπικαιρότατα φρούρια, τροσπισῶν εἶλε, καὶ τοσαύτην λαίαν περιεβάλλετο, ὡς τὰ σκυλευθέντα πόλεις τε καὶ γήσους καὶ ἀγρούς ὀλοκλήρους οἰκίσαι, τῷ πρώην χρόνῳ ἐρημα γεγονότα· καὶ τὴν ἐκ πολλοῦ ἀγεώργητον γῆν πολλῶν καρπῶν βέλθειν παρασκευάσαι, στρατιᾶν τε ἐξ αὐτῶν γενναίαν μάλα καὶ ἀνδρικήν καταστήσασθαι, ἃ δὴ καὶ κατὰ τῶν ἄλλων ἐθνῶν γεννικήν τὴν ἀμιλλαν ἐνεδείξαντο· οἰκίας δ' ἀπάσας οἰκετῶν πληρωθῆναι, βράδιως καὶ εὐώνως τῷ πολλῷ πλήθει πάντων τὴν ὠνὴν καταβλαλλομένων. Συμπλέκεται δ' εἰς μάχην καὶ τοῖς ἀρ' ὅτοις μάλα Περσῶν, καὶ ἐπὶ στρατηγία τὸ διαβόητον ἐσχηκόσι, τῷ τε Ταμιχοσρῆ ἐκείνῳ, καὶ Ἀδαρμάνῃ, μετ' ἀξιωμαχίον ἐπελθόντων τῶν στρατευμάτων. Ἄλλ' ὅπως μὲν καὶ τί αὐτῶν διεπράχθη τοῦτοις ἀντιπαραταξαμένῳ ἐμοὶ μὲν γράφειν οὐκ εὐχερὲς πρὸς ἕτερα τοῦ σκοποῦ μοι γέποντος· τῶς δ' οὖν πίπτει μὲν ὁ Ταμιχοσρῆς κατὰ τὴν συμβολήν· οὐκ ἀνδρὶα τοῦ Ῥωμαίων στρατοῦ, πίπτει δὲ τῇ εἰς Θεὸν ἀπραιφνεὶ καὶ εὐλαθείᾳ μόνῃ τοῦ στρατηγοῦ. Ὁ δ' Ἀδαρμάνης σφαλεῖς τῇ μάχῃ, ἀνείδ' τὰς ἡνίας ἔλας ἀνακράτος ἐξευγεν, οὐκ ὀλίγου· τῶν σφετέρων ἀποβαλίων· καὶ ταῦτα Ἀλαρουνδάρου, ὃς τῶν Σκηνητῶν βαρβάρων ἡγεῖτο, καταπροδόντος τὴν νίκην· ἔτε δὴ μὴ ἔλομένου τὸν Εὐφράτην διαπερᾶν, καὶ συμμαχεῖν Μαυρικίῳ, τὴν ἀμιλλαν πρὸς τὸ σκηνητῶν τῶν Ἀράβων πεποιημένῳ. Καὶ γὰρ τὸ τοιοῦτον τῶν Ἀράβων φύλον ἀκαταγώνιστον μάλιστα, ἴσποις ὠκύποισιν ἐποχοῦμενον, καὶ ἀνέμους διαθέον ἐπίσης, οὔτε καταλαμβανόμενον, εἰ που γένοιτο ἐγκλ' εἰσθῆναι, μάλιστα δὲ καὶ τοῖς ὑπαγωγαῖς τοῦς ἀπεναντίας προφθάον. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ Θεοδωρίχου, ὃς τῶν Σκυθι-

κίων τυχμάτων ηγεμῶν ἐτύγχανεν ὄν, ἀγχιστα δὲ ἅ
 τῆς μάχης γεγεννημένου, ἔξω τε βελῶν ὡς μάλιστα
 καθεστῶτος, καὶ σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἀνακράτος
 χρησαμένου φυγῆ· ἐπανήκων δ' ἐκείθεν ἐπὶ λαμ-
 προῖς τοῖς τροπαίσις, θρίαμβον κατήγε, καὶ διὰ πά-
 σης ἤγετο γλώσσης. Ὁ δ' ὤδ' ὑπερβαλλούσης τιμῆς
 προΐον, καὶ ἐς τὴν βασιλείον περιωπὴν ἀνεσι· Τι-
 βερίου πρὸς τῆ τελευταῖη καθεστῶτος, τὴν τε παῖδα
 Αὐγούσταν καὶ τὴν ἀρχὴν ἀντὶ φερνῆς παραδεδωκότος
 αὐτῷ· ὀλίγον μὲν ἐπὶ τῆ βασιλείᾳ διαγεγονότος
 ἐνιαυτὸν, ἀγήρω δὲ μνήμην τῷ παντὶ καταλείψαντος
 χρόνῳ, οἷς εὖ πράττων τὸν βίον ἐγένετο· ἃ λόγι-
 περιλαβεῖν οὐ πάνυ τοι βράδιον καταφαίνεται· μέγι-
 στον δ' αὐτῷ τῶν πεπραγμένων, καὶ ἐν τῆ βασιλείᾳ
 καταλειποῖ κληρὸν, τὴν τοῦ θαυμαστοῦ Μαυρικίου
 ἀνάβρῃσιν· ὃς καὶ τὰς προσοῦσας κλήσεις ἐκε-
 νοῖς διένειμε· τὴν μὲν Μαυρικίον καὶ Τιβέριον
 προσεῖπων, τὴν δὲ Αὐγούσταν καὶ Κωνσταντίναν
 προσσηγορεύσας. Καὶ τοίνυν ἐπ' ἐδύκει Τιβέριον τῆς
 ἐντεῦθεν γλαυκῶν λήξεως μεταθήσεσθαι, καὶ τοῖς τῆς
 ζύσεως καὶ αὐτὸν ὑπεκίειν θεσμοῖς, μελαίνης ἐπιχει-
 μένης χολῆς, Μαυρίκιος μὲν ἀνηγορεύετο· καὶ νεάζων
 τῆ ἀλουργίᾳ, τῆς αὐτοκρατορικῆς ἀξίας καὶ τιμῆς
 μεταλάχων. Καὶ γὰρ φορδὸν ἀχθεῖς ὁ Τιβέριος, τῆ
 ὑπαίθρου τῶν βασιλείων ἀλλῆ τὸν τῆς ἱεραρχικῆς καθέ-
 δρας ἐπειλημμένον συγκαλέσας (Ἰωάννης δὲ τῆνικῶ-
 τα τοῦ τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐτι διθουνοσακας), πρὸς
 δὲ καὶ τὸν ξύλλογον τῶν ἱερῶν ἀξιωματῶν ἀθροίσας,
 τὴν τε περὶ αὐτὸν δορυφορίαν καὶ φυλακὴν, καὶ
 ὅσοι δὲ τῆ βασιλείᾳ τιμῆ συντετάχται, ἀλλὰ μὴν
 καὶ ὅσον τοῦ δήμου ἐπίσημον, γλώτταν ἑαυτοῦ
 ἐποιεῖτο τὸν Ἰωάννην, ἄνδρα βίτορα καὶ νόμων
 ἔδριν Ῥωμαϊκῶν, ὃς διάτομον γλώτταν αὐτῶν, με-
 γαληγορῶν διετέλει τὰ βασιλέως· ὃν ἐπιχωρῶ φων-
 νῆ Ῥωμαῖοι κοιμιστῶρα ὀνομάζουσι. Παρῆν γοῦν ὁ
 αὐτοκράτωρ ἐπὶ τῆ τοῦ νέου βασιλέως χειροτονία
 ἅμα τῆ παιδὶ Κωνσταντίνῃ, ἣν Μαυρικίῳ βίον καὶ
 τύχης ἅμα κοινῶν ἐποιεῖτο· πρὶν γοῦν ἐγχεῖρι-
 σαι τὴν ἀνάβρῃσιν, τῷ συλλόγῳ τῷδε διωμιλήσατο·
 in novi principis electione, una cum filia Constantina, quam Mauricio vitæ simul et fortunæ sociam
 dederat. Prius autem quam imperatoris novi renuntiatio promulgaretur, ad conventum eum ita verba
 fecit :

ΚΕΦΑΛ. Γ'.

*Δημηγορία Τιβερίου τοῦ αὐτοκράτορος ἐπὶ τῆ
 ἀναβρῃσει Μαυρικίου ρηθείσα τῷ πλήθει.*

« Ἄνδρες Ῥωμαῖοι, ὄνομα πολυβρῦλλητον ἅπα-
 σιν ἔθνεσι, καὶ δι' εὐκλειαν δόξης τοῖς ἀπάντων στό-
 μασι περιειμένον· νῦν μεγάλοι τῶν ὀδῶν φρον-
 τίδε· ἐμοὶ περιστάνται. Ἦ μὲν γὰρ ἃ καταλείπειν
 δεῖον καλῶς διαθεῖναι ἐπιγούσα· ἢ δ' ἐκταράττει τῆ
 μεταθῆσει τῆς διαζεύξεως. Κατεπεῖγει γὰρ τῆς ἐν-
 θένης βιοτῆς τοῦς λόγους, παραθέσθαι τῷ τῶν ὄλων
 δημιουργῷ. Καί γε νῦν ἐμοὶ ἢ πάλαι παρῶσι καὶ
 εἰδῆα περιδεῆς μοι μάλα καθίσταται. Οἷς γὰρ
 ἀφθονία τῆς ἐξουσίας πρόσσεσι, πλείω δὲ καὶ τὰ
 σφάλματα εἰκὸς ἐπεσθαι. Ἄλλ' ὅμως αἰ περὶ τῆς
 βασιλείας· ἡμῖν ὀξύτερον ἐπιβάλλουσιν, οὐχ οὕτω

(1) Hic quoque Gotthi Scythæ dicuntur,

datur, non capitur, et locis ad insidias capiendis
 hostes facile prævenit. Sed et Theoderichus, Scy-
 thicorum (1) ordinum dux, in pugna non affuit,
 verum extra telorum jactum quam maxime consi-
 stens, se cum suis effusse fugæ commisit. Ab ea
 victoria cum amplissimis tropæis reversus, trium-
 phum egit, atque omnium hominum ore celebratus
 est. Summi vero honoris via progressus, etiam
 ad imperiale fastigium conscendit, cum Tiberio
 jam vitæ finis adesset, qui illi filiam Augustam,
 et cum ea loco dotis imperium ipsum dedijt. Non
 ille quidem longo admodum tempore in imperio
 transacto, sed monumento tamen sempiterno ad
 ævum omne relicto, per res quas per vitam bene
 egit. Eas vero verbis complecti, non ita facile
 videtur. Maximum autem probe ab eo gestorum,
 et quasi quædam hæreditas, quam imperio post se
 reliquit, illud est, quod Mauricium, virum admiran-
 dum, imperatorem renuntiavit. Quin etiam nomina
 sua genero et filix indidit, Mauricio quidem Tibe-
 rii, Augustæ vero Constantinæ nomine imposito.
 Itaque cum Tiberius videret, ex hac deinceps vita
 sibi migrandum, naturæque legibus cedendum
 esse, atra illi bili affigente, Mauricius impera-
 ter dictus, purpura conspicuus honorem et digni-
 tatem meræ summæque potestatis recepit. 815
 Tiberius etenim in hypæthram illam imperialis
 palatii aulam progressus, antistitem sacrorum
 (Joannes autem tum adhuc Ecclesiæ clavum gub-
 ernabat) eo evocavit, atque insuper conventum
 sacrarum dignitatum coegit, satellitumque suorum
 et corporis custodum, eorum quoque qui imperiali
 honori accensentur. Tum autem quicumque in
 populo præclari erant, ad se accivit, ubi nomine
 ejus Joannes verba facit, orator egregius, et Ro-
 manarum legum peritus, et propter insignem
 eloquentiam imperialis jussa pro concione expo-
 nere solitus, quem vernacula lingua Romani
 quæstorem dicunt. Aderat igitur imperator ipse

D

CAPUT VI.

*Oratio Tiberij imperatoris in electione et designatione
 Mauricii, ad populum dicta.*

« Viri Romani, præclarissimum apud omnes gen-
 tes nomen, et propter amplitudinem gloriæ omni-
 bus omnium linguis celeberrimum : magnæ me
 nunc curæ et sollicitudines circumstant. Quarum
 alteræ, ut quæ me relinquere oportet, ea recte
 constituam, adurgent : alteræ vero, migratione
 ipsa, qua a vobis disjungar, averrent. Ea namque
 rationem actæ hic vitæ universitatis hujus condi-
 tori reddere cogit. Et nunc usurpata mihi dudum
 libertas et securitas in timiditatem ingentem est
 conversa. Quibus etenim prolixior est faciendi quæ
 velint potestas, eos peccata plura solent consequi,

Sedenim quam de imperio concepi curam, acrius A
me urget, ut videlicet non temere quidvis de re-
publica decernam, sed qui eam recte administret,
substituam. Quandoquidem nec mihi imperium
ad voluptatem et delicias corporis consecandas
commissum fuit. Neque vero fortuna tantum ani-
mum meum angit, verum etiam natura ipsa. Eodem
enim et imperium et conjux et liberi concurrunt.
Nam imperium sapientem gubernatorem requirit,
conjux viduitatis curatorem æquissimum, liberi
porro, qui eos ducat et defendat, tutorem, propter
ætatis imbecillitatem, et naturæ, maxime mulie-
bris, infirmitatem. Cæterum naturæ sæpenuero
contemno necessitudinem, morbo ingruente: **816**
despicio etiam liberos, et conjugem nihili facio,
mihique jam mori videor, et sollicitudinis ejus-
modi libertatem consequor. Vix autem cogita-
tiones tales depono, cum mihi imperii cura incessit.
Non solum enim certaminum omnium multo maxi-
mum est, creditum sibi sceptrum pro eo atque
par est conservare, verum etiam hæreditatem im-
perii, ita ut decet, ad eos quos oportet, transmit-
tere. Equidem æquum esse admodum arbitror,
decessoribus principibus successores debere esse
præstantiores, ut illorum errata isti corrigant.
Quod nisi fiat, imperii ipsius ditionem omnem,
propterea quod imbecillibus fundamentis nitatur,
labi et corruere necesse est. Talibus curis cum
animus meus conficeretur, ea quæ res omnes re-
spicit Providentia, laboribus nostris succurrit, C
consiliumque nostrum auspicata, auctoritate sua
confirmavit, et eum qui post me magnifice impe-
raturus est, declaravit: Mauricium istum, virum
rei Romanæ perquam utilem et commodum, qui
plura et magna certamina pertulit, et quasi quem-
dam arthabonem, ut illa dicam, futuræ suæ de
civibus subditisque curæ et providentiæ apud
republicam deposuit. Hunc ipsum hodie impera-
torem conspicietis. Tanta autem persuasione et
fiducia illum maximæ omnium administrationi ad-
hibeo, haudquaquam mente claudicans, aut errans,
ut non modo imperium ei, verum etiam filiolam
credam, pignore tanto naturæ ipsius, bono vos
animo esse jubens. Id quod velut consolationis
viaticum, necum mihi laturus ad longam istam,
unde reverti non liceat, migrationem videor. Vos
ipsi autem idonei et fide digni pulcherrimæ hujus
ordinationis testes mihi estis, ex eo quod eorum
qui imperium nostrum dudum administrarunt, et
hujus præcipue viri periculum fecistis, qui pruden-
tissime nos est consecratus. Tu vero, Maurici, pul-
cherrimum mihi epitaphium imperium tuum facere
perge, et sepulcrum meum virtutibus tuis exor-
na (1), neque spem eorum qui tibi concrediti
sunt, per dedecus fallens, neque virtutes ipse tuas
oblivioni tradens, et veluti pristinam animi tui
generositatem fugiens. Proinde potestatis insolent-

ταύτην ὡς ἔτυχε καταθέσθαι, ἀλλ' ὅς ἂν αὐτὴν κα-
λῶς διακυβερνήσειεν. Ἐπεὶ τοί γε οὐδ' ἐμοὶ κατηγο-
γύηται ἐπὶ τε τῇ τρυφῇ καὶ κολακείᾳ τοῦ σώματος.
Τρύχει δέ με οὐχ ἡ τύχη μόνον, ἀλλὰ καὶ φύσις
αὐτῆ. Ἐν ταυτῷ γὰρ ἡ τε βασιλεία καὶ ἡ γυνὴ καὶ
παῖδες ἐπιτίθενται· ἡ μὲν σοφὸν ἡγεμόνα ζητοῦσα,
γυνὴ δὲ χηρείας κηδεμόνα ἐπιεικέστατον· οἱ δὲ παῖ-
δες, χειραγωγοῦ τὸ ἀταλὲς τῆς ἡλικίας προβεβλημέ-
νοι, καὶ μάλιστα τὸ τῆς θηλείας φύσεως ἀθθενέστα-
τον. Ἀλλὰ τὸν μὲν τῆς φύσεως περιφρονῶ πολλάκις
δυσμῶν, ἐπιεικείνης τῆς νόσου· ὑπερβῶ δὲ καὶ
παῖδων, καὶ παρ' οὐδέν μοι τὸ γύναιον, δοκῶν ἤδη
θεθάναι, καὶ λαγῶνων τῆς τοιαύτης προμηθείας τὸ
ἐλευθέριον. Οὐπω δὲ ταῦτ' ἀποτίθεμαι. Καὶ ἡ περὶ
τῶν σκῆπτρων εἰστρέχει φρονεῖς. Οὐ γὰρ τοι μόνον
ἀγῶνων ἐστὶν ὁ μέγιστος τὸ ἐμπιστευθῆναι σκῆπτρον
προσηκόντως διατηρῆσαι, ἀλλὰ καὶ τὸ δεινῶς πα-
ραπέμψαι τὴν κλῆρον οἷς χρῆ, ἐμοίγε μάλα λελόγι-
σται δίκαιον τῶν προτέρων ἡγεμόνων εἶναι τοὺς δευ-
τέρους ἀμείνους, ὡς ἂν οἷς ἐκαίνοις συνέβη σφαλῆ-
ναι, οὔτοι τὴν σφετέρην διόρθωσιν ἀπαγάγωσιν. Εἰ
δ' οὖν, ἀλλὰ σύμπαν τὸ ὑπῆκον ἀνάγκη διολισθαίνειν
ἀδρανεὶ κρηπίδι τὴν βασιλείαν ἐδράσαντι. Τοιαύταις
φρονεῖσιν ἐκδαπανῶντί μοι τὴν ψυχὴν, ἡ πάντων
ἐφορος Ἡρόνια ἐπίκουρος ἡμῶν τῶν πόγων γίνεται,
καὶ ταῖς ἡμῶν βουλαῖς αἰσίον τὸ κύρος ἐπάγει· καὶ
τῶν μετ' ἐμὲ βασιλεύσοντα λαμπρῶς ἀναδείκνυσαι
Μαυρικίον τουτονὶ, ἀνδρα λυσιτελῆ μὲν τοῖς Ῥω-
μαίων γενόμενον πράγμασι, πολλοὺς τε καὶ μεγά-
λους ἀγῶνας διενεχόντα· ὡς ἂν τις εἴποι, ἀρβραξί-
νας αἰὼν τινὰς προκατατιθέμενον τῆς ἀμφὶ τὸ ὑπῆ-
κον αὐτῷ ἐσομένης κρονίας. Τοῦτον τοίνυν αὐτο-
κράταρα τήμερον ὄψεσθε· οὕτω δὲ πεποιθῶς εἰμι,
καὶ θαρρόντως ἐπιβάλλω τῇ μεγίστῃ τῶν δικαιο-
σεων μετὰ μὲν χωλεύων κατὰ δianoian, ὡς οὐ μόνον
τὴν βασιλείαν, ἀλλὰ καὶ τὸ θυγάτριον τοῦτ' ἀποκα-
ταπιστεύω, τηλικούτῳ φύσεως ἐνεχῶν θαρρῶντων ὕμᾶς.
Ὁ δὲ μοι καὶ ἐφόδιον ψυχῶν γίγιναι ἀποτίθεσθαι μοι
δοκῶ τῆς μακρᾶς καὶ ἀνυποστρόφου ἐκδημίας.
Ἔμεῖς δὲ μοι μάρτυρες ἀξίωσεν τῆς καλλίστης
τῆσδε συντάξεως· ἐξ ὧν τε ἡμῶν πάλαι ποτὲ ἐπει-
ράθητε τὴν ἡγεμονίαν ἡνιοχούντων, καὶ τουτονὶ
συμπαρομαρτοῦντος λαὸν ἡμῶν ἐμφρονέστατα. Σὺ δὲ
μοι, Μαυρικίε, κάλλιστον ἡμῶν ἐπιτάφιον τὴν σὴν
βασιλείαν ποιῶν διατέλει· καὶ τὸν ἐμὸν τάφον ταῖς
D
σαῖς ἀρεταῖς διακόσμη· μήτε τὰς τῶν σοι πεπ-
τευκότων αἰσχύνων ἐλιπίδας, μήτ' ἀρετῶν ἐπιλελη-
σμένος τῶν σῶν, καὶ τοῦ πρὶν εὐγενοῦς τῆς σῆς
ψυχῆς ὡς μάλιστα δραπετεύων· ὅθεν καὶ χαλίνου
λόγῳ τὸ τῆς ἐξουσίας ἀγέρωχον, καὶ φιλοσοφίᾳ τὸ
τοῦ κράτους σάφους οὐλάξῃ. Ἡ γὰρ βασιλεῖα χρῆμά-
τι τῶν ὑψηλῶν μετέωρον, ἐς μέγα τὸν ταύτης ὑπερ-
καθήμενον αἵρουσα, καὶ τοὺς λογισμοὺς ἐκμοχλεύ-
ουσα ὀλεσθαι δὲ σε χρεῶν μὴ πάντων ὑπερέχειν
φρονήσει· εἰ καὶ τὰ τῆς τύχης ὑπερβάλλει, καὶ
ὑψηλὰ κατεσκευάζονται παρὰ πάντας. Τῶν γε μὴν
ὑπηκόων τὴν εὐνοίαν, ἢ τὸν φόβον θηρεῖν

(1) Pulcherrimum decedentis principis epitaphium, bonus successor.

πειρῶ. Τὸν δ' ἔλεγχον μᾶλλον ἀγάπα ὀωπέας, ὡς ἴσως διδάσκαλον καθεστῶτα. Πέφυκε γὰρ πως ἡ ἐξουσία ἀνουθέτητόν τι χρῆμα, καὶ παιδείας ἤκιστ' ἀνεχομένη. Πρὸ τῶν σῶν ὀφθαλμῶν ἡ δίκη συνεδρεύουσα παρίστω, πρὸτανεύουσα τὴν τῶν βεβαιωμένων ἀντίδοσιν. Νόμιζε δὲ καὶ τὴν πορφύραν εὐτελέες τι βῆκος σοὶ ἐπικείμενον τῷ φιλοσοφεῖν· τὸν δὲ γε στέφανον ὃν περιέκεις, μὴδὲν διοίσεις τῶν ἀμφὶ τοῖς αἰγιαλοῖς τοῖς θαλαττοῖς περικλυζομένων ψηφίδων. Τὸ δὲ τῆς ἀλουργίδος ἄνθος στρυγῶν ὃν, δοκεῖ μοι τοῖς βασιλεῦσι παρεγγυᾶν τὸ μετριοπαθὲς ἐπὶ ταῖς εὐπραγίαις ἀσκεῖν καὶ μὴ περιγάνυσθαι καὶ φρυάττεσθαι τῇ πενθίμῳ ταύτῃ τῆς μοναρχίας στολῆ· οὐ γὰρ ἐξουσίαν ἀκόλαστον, ἀλλ' ἔνδοξον μᾶλλον δουλείαν τὸ τῆς βασιλείας σκηπτρον φιλοσοφείν ἐπαγγέλλεται. Ἦγείσθω τῆς ὀργῆς τὸ φιλόανθρωπον, τῆς δὲ μεγαλοφροσύνης ὁ φόβος. Καὶ γὰρ καὶ ταῖς μελίτταις ἡ φύσις ἡγεμόνας διέταξε· καὶ τὴν σφῶν βασιλέα καὶ κέντρον καθώπλισεν, ὡς περ τι κράτος αὐτόματον ἔχεν· ῥιζουσα πως αὐτῷ, ἵνα καὶ πληττεῖν ἔχοι τὸν μὴ προστηκόντως πειθόμενον. Ἄλλ' ἤκιστα ἐκεῖνη τὸ κέντρον τυραννικὸν, δημοφιλὲς δὲ μᾶλλον καὶ δίκαιον. Οὐκοῦν ἐκεῖνης ἐσόμεθα μιμηταί, εἰ μὴ γε λόγος δεδύνηται χαρίζεσθαι καὶ τὰ μείζονα. Ταῦτα μὲν ὁ προβολεύς ἐγώ· ἔξει; δὲ τῆς γνώμης ὡς περ δικαστὴν τὴν ἐξουσίαν ἀδέκαστον, ἣ τιμῶσαν τὰς ἀρετάς, ἣ τὴν κακίαν φανλίζουσαν. »

earumque regem aculeo quasi quadam spontanea et naturali potestate arnavit (2), ut pungere etiam eum possit, qui legitime non pareat. Sed apud minime tyrannicum, verum communi utilitati commodum et justum aculeum habet. Itaque illius saltem erimus imitatores, siquidem ratio ipsa consilia meliora subicere non valeat. Equidem ad te hæc, veluti productor tuus et parens. Consilii autem nostri judicem habebis potestatem, ab affectione omni et muneribus incorruptam, simul et virtutes ipsas remunerantem, et vitia coercentem. »

ΚΕΦΑΛ. Ζ'.

Περὶ τῆς ὀράσεως καὶ τελευτῆς Τιβερίου τοῦ αὐτοκράτορος.

Ὅτε τοίνυν τὰ τῆς διαλέξεως ἑπερατοῦτο τῷ αὐτοκράτορι, πολὺ τὸ δάκρυον ἔρρει ἀνωμένου τοῦ ὑπηκόου τῷ πάθει. Εἶτα τὴν στεφάνην ὁ βασιλεὺς ἀράμενος, τὴν τε πορφύραν χλαμύδα ἀμπέιχε τὴν Καίσαρα. Πολλὴ δὲ τῶν ὑπηκόων ἡ τῆς εὐφημίας ἐξηχεῖτο βοή. Οἱ μὲν γὰρ τὸν προστησάμενον τῆς εὐδουλίας ἀγάμενοι, οἱ δὲ τὸν ἀναβρῆθέντα· οἷς ἑαυτὸν τῆς τοσαύτης ἡγεμονίας παρέθετο ἄξιον. Ἄμφω δὲ τὸν τούτου ἀπάντων αἴτιον εὐφήμου, ὡς πάντα ξυμπερόντως οἰκονομήσαντα. Ὡς δὲ τὰ τῆς ἀναγορεύσεως κατὰ τοὺς βασιλικούς ἀπετελεῖτο θεσμούς, ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ κλίνην ἀναζεύξας ὁ βασιλεὺς, ἔναρ τεθέατο. Ἐδόκει γὰρ πάγκαλόν τι χρῆμα ἀνδρὸς ὄψιν ὀρεῖν, λόγῳ μὲν ἄρρητον, γραφῇ δὲ ἀμίμητον· ἐσθῆς ἐκεῖν λυκὴ τὸν τόπον περιαιγάζουσα..

(1) Antigonus rex filium intuitus subditis violentius utentem ac superbis : Οὐκ ὄσθα, inquit, ὦ πατήρ, τὴν βασιλείαν ἡμῶν ἔνδοξον εἶναι δουλείαν; hoc est, *Nescit filii, dominatum nostrum splendidam esse servitutem?* Pindarus quoque, omnem regiam et aulicam phantasiam, sicut eam Lucas Act. xxvi vocat, ἐμψυχῶς esse cecinit ἄλλως : hoc est, *illu-*

tiam ratione fac frenes, et philosophiæ artibus sapienter potentia scapham gubernes. Imperium namque res quædam est sublimis et excelsa, in altum **817** qui ei insident sustollens, et recte cogitata excutiens. Minime vero opinionem eani, quod prudentia omnibus antecæ, concipe, quamvis fortuna, quæ tibi sublimis contigit, omnes superes. Porro civium et subditorum benevolentiam potius quam metum fac conseceris, et objurgationem magis, perinde atque magistrum quemdam, quam assentationem, complectare. Potestas namque res quædam est, quæ admoneri docerique nolit, et castigationem ægre ferat. Ante oculos tuos assidens Justitia excubet, quæ vitæ nostræ actionum remunerationem pro summa sua potestate constituit. Purpuram perinde atque vilem pannum tibi injectum esse, per philosophiæ studium existima. Coronam autem qua caput tuum cinctum est, nihil a lapillis qui circa marinum littus fluctibus alluuntur, differre puta. Ipse purpuræ flos, quod subtristior est, exhortari mihi principes videtur, ut moderationem animi rebus secundis servare assuescant, neque nimium lætentur, aut luctuosa ista monarchiæ stola superbiant (1). Imperii siquidem sceptrum non immoderatam potestatem, sed gloriosam potius servitutem exercere admonet. Iræ imperet humanitas et misericordia, arrogantia autem timor. Nam et apibus natura duces dedit;

Cum igitur imperator sinem orationis fecisset, cives et subditi propter dolorem quo afficiebantur, multam vim lacrymarum profuderunt. Deinde sublata imperator coronam et purpuream chlamydem Cæsari circumdedit. Ibi tum subditorum acclamationes et gratulationes exaudita, partium ipsam commodi consilii auctorem, partim ipsum renuntiatum principem propter eas quibus se imperio dignum præstiterat virtutes, admirati. In primis vero laudibus earum rerum omnium conciliatorem, qui universa commodissime dispensat, extulerunt. Ubi vero ad hunc modum Mauricius imperatoriis cæremoniis princeps est declaratus, imperator ipse in lecto suo repositus, in somnis viri speciem ea forma, quæ neque verbo, neque

C

818 CAPUT VII.

De visione et morte Tiberii imperatoris.

Cum igitur imperator sinem orationis fecisset, cives et subditi propter dolorem quo afficiebantur, multam vim lacrymarum profuderunt. Deinde sublata imperator coronam et purpuream chlamydem Cæsari circumdedit. Ibi tum subditorum acclamationes et gratulationes exaudita, partium ipsam commodi consilii auctorem, partim ipsum renuntiatum principem propter eas quibus se imperio dignum præstiterat virtutes, admirati. In primis vero laudibus earum rerum omnium conciliatorem, qui universa commodissime dispensat, extulerunt. Ubi vero ad hunc modum Mauricius imperatoriis cæremoniis princeps est declaratus, imperator ipse in lecto suo repositus, in somnis viri speciem ea forma, quæ neque verbo, neque

strem miseriam.

(2) Non constat inter auctores, rex nullumne solus habeat aculeum, majestate tantum armatus, an dederit eum quidem natura, sed usum illi tantum negaverit. Istud constat, imperatorem aculeo non uti, etc. (Plin. lib. II, cap. 17.)

scripto exprimi queat, et veste tam candida, ut cubiculum ipsum illustraret, vidit. Vir is, manu protensa, talia verba ad eum est profatus: « Π. c tibi, Tiberi, ter sanctum Numen renuntiat: tyranni impii, imperii tui temporibus non exstabunt. » Postquam autem evigilavit, et somnium istud amicis exposuit, legibus deinde naturæ, quamvis imperator esset, obsecutus, terrenam tunicam deposuit, anima eam veluti tabernaculum quoddam relinquirente, et ad sedes supernas evolante. Imperio Tiberius cum Justino tribus, solus autem quatuor annis præfuit (1) : qui posteaquam in imperatorum sepulcro repositus est, homines omnes ad Mauriciū, perinde atque satellites conversi : et lacrymæ, quibus Tiberii funus prosecuti fuerant, eo ipso die restinctæ sunt. Non enim homines tantum et colere solent.

CAPUT VIII.

De Mauricii conjugio, et conjuge ejus Augusta. Qualis, quibus moribus, quo genere, et quibus animi affectionibus Mauricius fuerit.

Ubi Mauricius imperium suscepit, et Tiberium satis eluxit, nuptias primum parat, Augustamque, quæ et Constantina dicebatur, matrimonio solemnī imperatorum ritu sibi jungit. **§19** Nuptiæ magnificæ prorsus imperiali pompa celebratæ, et epulationes splendidæ publicitas per urbem omnem populo datæ. Apparatus tanto affuere vera in Deum pietas et imperatoria Majestas, satellitio Mauriciū ejusdemque conjugem decentissime stipantes, et dona eis quam honorificentissime offerentes. Illa namque canitie veneranda, decentibusque rugis, quod antea memoriæ proditum non est, patris atque matris, nuptias sanctificantium, fratrumque venustorum, conjugalem apparatus exornantium, vicem præstitit. Hæc autem, ex auro contextam vestem, purpura et Indicis margaritis distinctam, nec non coronas auro multo et lapillis pellucidis resplendentes præbuit, atque omnes qui dignitates magistratusque gerebant excitavit, ut splendide, quo dignosci possent, coronati, faces nuptiales accenderent, conventumque sponsalitiū hymnis atque carminibus celebrarent. Ita ut conjicere liceret, nunquam apud homines apparatu eo splendidius quidquam exstitisse. Demophilus sane, res Romanas describens, Plutarchum Chæronensem diserte dixisse refert, propter solam urbem Romam, virtutem et fortunam inter se sædus pepigiisse : ego autem dixerim, veram etiam in Deum pietatem et felicitatem, in solo Mauricio conjunctione inita, convenisse, quod pietas scilicet felicitatem in potestatem suam redegerit, eandemque errare et labi prorsus non permiserit. Postea etiam Mauricius illud studio habuit, ut non modo corpore, sed animo quoque purpuram atque coronam circumferret. Solus namque ex prioribus imperatoribus sibi ipsi imperavit, et verus cum summa potestate

(1) Paul. Diaconus annos septem Tiberium imperasse scribit : Efragrius solum annos quatuor,

Ἄ δὲ τοιάδε τῷ Καίσαρι ἔλεγε συνδημηγοροῦσας αὐτῷ τῆς χειρὸς ἐν τῷ σχήματι· « Τάδε σοι, Τιβέριε, τὸ Τρυσάγιον λέγει· Οἱ τύρανοι τῆς ἀσεβείας ἐπὶ τῆς σῆς βασιλείας οὐ φοιτήσουσι χρόνους. » Ὁ δὲ διανήψας, καὶ τὸ ἐνούπιον ἐπειπὼν, ἔπειτα τοῖς τῆς φύσεως ἐπιθάρχησε νόμοις, εἰ καὶ βασιλεὺς ἐτύγγανεν ὢν· καὶ τὸν γῆινον χιτωνίσκον ἀπέθετο, οἷόν τινα σκηνὴν τῆς ψυχῆς καταλιπούσης αὐτόν, καὶ πρὸς τὰ ἀνωθεν διαβάσας, ἔτη τέσσαρα τῆ· ἡγεμονίας κατάρξας. « Ως δ' ἔκεινον ὁ τῶν βασιλείων ὑπέδραστο τάφος, ἐπὶ τὴν ἐς Μαυρικίον δορυφορίαν ἔπας ἐτράποντο· καὶ τὸ κατὰ Τιβέριον δάκρυον ἀσθόμερον πέρας ἐλάμβανεν. Οὐχ οὕτω γὰρ τοῖς ἀνθρώποις τῶν παρωχημένων ἐστὶν ἀνάμνησις, ὡς ἡ περὶ τὰ παρόντα κατὰ σπουδῆς ἐπιμέλεια. »

præteritorum meminisse, quantum præsentia curare

B

ΚΕΦΑΛ. Η'.

Περὶ τοῦ γάμου Μαυρικίου καὶ Αὐγούστης· καὶ ὅλος ἦν τὸ ἦθος καὶ τὸ γένος καὶ τὸν τῆς ψυχῆς τρόπον.

Ἐπεὶ δὲ Μαυρικίος περιεβάλλετο τὴν ἀρχὴν, ἰκάνως τὸν βασιλεῖα θρηνησας, τὰ περὶ τὸν γάμον πρόωιστα ἐξηρτύετο· καὶ ὡς νόμος βασιλευσίν, Αὐγούστην τὴν καὶ Κωνσταντίναν εἰσοικίζετα· μεγαλοπρεπῶς τε ἄμα καὶ βασιλικῶς τῆς πομπῆς τῶν γάμων γεγεννημένης, ἀγερώχου δημοθουσίας ἐκασταχοῦ τὴν πόλιν περιεπούσης. Παρῆν δὲ ἅρα τῷ γάμῳ θεοσέβειά τε καὶ βασιλεία δορυφοροῦσαι· ἐκπρεπέστατα καὶ δωροφοροῦσαι τὰ τιμιώτατα. Πατέρα γὰρ καὶ μητέρα παρείχετο θεοσέβεια, τῷ αἰδεσίμῳ τῆς πολιᾶ· καὶ τῷ τῆς βυτίδης σεμνῷ τὸν γάμον ἀγιάζοντας· δὲ μήποθ' ἱστορηθὲν ἔγνωμεν· ἀδελφοῦς τε ὠραίους τὴν γαμήλιον πομπὴν ἐκασμύνοντας. Ἡ δὲ χρυσόπαστον ἀμπερόνην ἀλουργίδι καὶ λίθοις κεκοσμημένην Ἰνδῶν, καὶ στεφανῶς πολλῷ χρυσῷ καὶ ταῖς ἐκ λίθων διαυγαῖαις τιμαλφεστάτους· ἅπαντίς τε τοῦς ἐν ἀξιώματι γαμήλιους κηροῦς ἀνάπτοντας καὶ μεγαλοπρεπῶς ἐστεμμένους ἐξ ὧν γνωρίζοντο, καὶ τὴν νυμφαγωγὴν πανήγυρον ἀνομούντας· ὡς εἰκάζει, μὴδὲ τῶν ἐν ἀνθρώποις τῆς πομπῆς ἐκεῖνης σεμνοπρεπέτερον καθεστῆναι. Ὁ μὲν οὖν Δημόφιλος, τὴ κατὰ Ῥώμην ἀναγραφῶν, Πλούταρχόν φησι τὸν Καίρωνέα σαφῶς εἰπεῖν, ὡς διὰ ταύτην μόνην ἐσπείσαντο πρὸς ἀλλήλας ἀρετὴ τε καὶ τύχη. Ἐγὼ δ' ἂν φαίην, ὡς καὶ θεοσέβεια καὶ εὐδαμονία ἐπὶ μόνη Μαυρικίῳ συνῆλθον, τῆς θεοσέβειας βιασαμένης τὸ εὐδαμον, καὶ περιτρέπεσθαι παντάπασιν οὐκ ἐνδοῦσης. Ἐσπούδακε δὲ λοιπὸν, οὐκ ἐν τῷ σώματι μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ ἐν τῇ ψυχῇ περιβιβεσθαι τὴν ἀλουργίδα τε καὶ τὸν στέφανον· μόνος καὶ γὰρ τῶν πρώτων βασιλείων ἑαυτοῦ βεβασίλευκε· καὶ αὐτοκράτωρ ὄντως γενόμενος, τὴν τῶν πτωθῶν ὄχλοκράτειαν ἐκ τῆς οἰκείας· ἐξενηλάτησε ψυχῆς· ἀριστοκρατίαν δὲ τοῖς ἑαυτοῦ καταστησάμενος λογισμοῖς, ζῶν ἀρετῆς ἀγαθὰ ἑαυτὸν παρέσχετο, πρὸς μίμησιν ἐκπαίδεύων τὸ ὑπέκλον. Οὗτος

li v. cap. 23, ita ut reliquos tres cum Justino imp. arit.

τοιγαροῦν τὸ μὲν πρῶτον γένος καὶ τὸνομα ἐκ τῆς πρεσβυτέρας εἴλεκε Ῥώμης· τὸ δὲ γε προσεχὲς αὐτῷ γένος Ἀραβιστὸν πατρίδα ἐπεγράφετο, ἣ δὴ τοῦ Καππαδοκίων ἔθνους ἐστὶ. Φρενήρης δὲ ὢν ἀνὴρ καὶ ἀγχινοῦς τὰ μάλιστα, ἀκριβῆς τὴν διαίταν καὶ ἀπεξεσμένος ἐτύχχανε, γαστρός τε ἐκράτει τοῖς ἀναγκαίοις μόνοις καὶ εὐπορίστοις χρώμενος. Ἀδόνητον δ' ἐφ' ἅσπασιν ἑαυτὸν παρέχων, τὰς ἐντεῦξαι τοῖς πολλοῖς οὐκ εὐπρόσδοος ἦν, οὐδ' αὖθις ἀνειμένος τὰς ἀκοάς· τὸ μὲν γὰρ εἰς περιφρόνησιν ἄγει, τὸ δὲ πάροδον ὑπανίγει θωπεῖα. Καὶ τοίνυν τὰς μὲν εἰς αὐτὸν εἰσόδους σπανίας περὶχετο, καὶ ταύτας ἐσπουδαζόμενος· περὶ δὲ τὰς ἀκοὰς τοῖς περιττοῖς καὶ ἀνοήτοις ταύτας ἀπέφραττεν· οὐ κηρῷ κατὰ τὴν ποιησιν, λόγῳ δὲ μάλλον ὡς ἄριστα κλεῖν αὐταῖς τὸν καίριον λόγον εἶναι τιθεῖς, εὐθέτως ἐν ταῖς διαλέξεσιν ἀνοιγνύσαν τε ἅμα καὶ ἀποκλείουσαν. Ἀμαθίαν δὲ τὴν τοῦ θράσους μητέρα, καὶ δειλίαν τὴν ἀπικισμένην καὶ σὺνθρονον ταύτῃ οὕτως ἀπώσατο, ὡς τὸ μὲν κινδύνημα εὐδουλίαν εἶναι, τὸν δὲ δκνον ἀσφάλειαν· ἀνδρίας δὲ καὶ φρονήσεως τοῖς καιροῖς ὀχουμένων καὶ τὰς ἡνίας πρυτανεύοντων, πρὸς δ' ἄν ἐπιτάττοι ἡ χρεῖα, καὶ τὴν ὑφ᾽ ἑσιν καὶ ἐπίτασιν αὐτῶν τῶν ὁρμῶν, μέτρῳ τι καὶ ῥυθμῷ γίνεσθαι παρεσκεύασε.

ejus et comitem, ita a se rejecit, ut rerum agendaum aggressio bene cœpti consilii, intermissio autem et tarditas certæ securitatis esset, cum interim fortitudo et prudentia se ad tempus accommodarent, et gubernacula ad res ex usu gerendas converterent, remissionemque atque intentionem cœptorum, ut moderatione quadam et ordine instituerentur, curarent.

ΚΕΦΑΛ. Θ'.

Ὅσα σημεῖα Μαυρικίῳ τὴν ἀρχὴν αὐτῷ μη-στένόμενα προσηγήσαντο.

Τούτῳ δὲ ἄρα καὶ πολλὰ θεοσημεῖα ἐγένοντο τὴν βασιλείαν ὡσπερ προμνηόμεναι. Καὶ γὰρ ἐπὶ πῶβῳ νυκτῶν, ἐνδον τῶν ἀνακτόρων ἐπιθυμιῶντι τὸν ἑρὸν οἶκον τῆς Θεομήτορος, ὃς τοῦ Ἰουστινιανοῦ πρὸς τῶν Ἀντιοχείων ἐπὶ κλήσιν ἔσχε, τὸ πῆλον ᾗ τὴν θυρῶν ἀμφιέννυσι τράπεζαν, πυρίφλεκτον γεγενῆναι ὡς καὶ πρὸς ἐκπλήξιν καὶ θάμβος ἤχοντα τὴν Μαυρικίον δεῖσαι τοὺς ἔργον παρεστώτα δὲ Γρηγόριον τὸν τῆς πόλεως, ἐεράρχην, φάσαι θεῖόν τι τὸ χρῆμα εἶναι, καὶ τινα δὲ ξενίζοντα καὶ ἐξοχα προμνηύειν. Καὶ ἄλλοτε δὲ κατὰ τὴν ἑω διάγοντα, Χριστὸν αὐτῷ οἱ ἐπιφανῆναι ὑπάρ καὶ ἐκδίκησιν ζητεῖν. Ὅπερ ἄν. κρυ. βασιλείαν ἐδήλου προμνηστευόμενον. Παρὰ τίνος γὰρ ἂν Χριστὸς ἐκδίκησιν ἦ παρὰ βασιλείως, καὶ οὕτως ἐς αὐτὸν εὐσεβοῦς, ἐζήτησεν ἂν; Καὶ ἕτερα δὲ ἄξια λόγου καὶ οἱ ἐς φῶς αὐτὸν προσαγαγόντες ἀνήγγειλαν. Ὁ μὲν γὰρ πατὴρ αὐτοῦ, ὅτε γενῶν αὐτὸν ἐμελλεν, ὄναρ μερίστην ἰδεῖν ἀμπελον ἔλεγεν ἐκ τῆς; αὐτοῦ κόλτης ἀναδραμεῖν, βέτρυ; τε παμπληθεῖς καὶ ὠραίοις μάλα ἄθρονον ἀναβλαστῆσαι, καὶ περικύκλω ἀπαυρῆσαι. Ἡ δὲ γε μήτηρ κατὰ τὸν τοῦ τόκου καιρὸν ἐκ γῆς; ξενίζουσάν τινα καὶ παρηλλαγμένην ἔλεγεν εὐωδίαν ἀναρῶναι. Καὶ τὸ γραῶδες δὴ τοῦτο καὶ ἐμοὶ τῶ; ἀπιστων προσηθῆται, πολλὰκις

A princeps ochlocratiam seu turbulentum affectuum statum ex animo ipse suo ejecit, atque aristocratiam sive optimatum gubernationem in cogitationibus consiliisque suis constituit, vivam seipsam virtutis statuum, ut cives atque subditos ad imitationem sui erudiret, præbens. Hic nomen et genus vetustius ex veteri Roma traxit, propinquiores autem cognationem ex Arabisso patria habuit, quæ gentis Cappadocum est. Fuit autem vir prudens et solers maxime. In vita quotidiana et victu accuratus admodum. Ventri minime indulgit, necessariis tantum et frugalibus cibis usus, **820** constantem se et immotum in rebus omnibus præbuit. A multis adiri se et conveniri non facile passus est, neque in hominibus audiendis dissolutus aut remissus fuit. Alterum enim contemptum affert, alterum autem assentationi aditum præbet. Itaque non frequenter, et tantum de rebus gravibus acturos ad se homines admisit, et aures sermonibus inutilibus et fatuis clausit et obturavit: non cetera ille quidem, sicut apud poetas est, sed ratione potius quam commodissime tanquam clavem, sic opportunitatem cum modo conjunctam illis imponens, quæ in colloquiis recte et tempestive sermonem aperiret simul et clauderet. Inscitiam vero, jactantiam et ferocitatis parentem, timiditatemque sociam

B fuit. Alterum enim contemptum affert, alterum autem assentationi aditum præbet. Itaque non frequenter, et tantum de rebus gravibus acturos ad se homines admisit, et aures sermonibus inutilibus et fatuis clausit et obturavit: non cetera ille quidem, sicut apud poetas est, sed ratione potius quam commodissime tanquam clavem, sic opportunitatem cum modo conjunctam illis imponens, quæ in colloquiis recte et tempestive sermonem aperiret simul et clauderet. Inscitiam vero, jactantiam et ferocitatis parentem, timiditatemque sociam

C

CAPUT IX.

Quæ præsagia præcedentia Mauricio imperium portenderint.

Prodigia quoque divinitus accidere, quæ imperium Mauricio portenderunt. In multam enim noctem rem divinam eo faciente, atque incensum offerente, in basilica sacri Dei Genitricis templi, quod a Justiniano apud Antiochenos nomen habet, velum quo sacrosancta mensa contegitur, igne comprehenso arsit, ita ut in stupore et consternationem conjectus Mauricius ad eam rem expanseretur. Gregorius autem urbis ejus hierarchia, qui ibi præsens astabat, divinum quiddam id esse, atque res novas et sublimes denuntiare dixit. Cum vero in Oriente aliquando Mauricius esset, Christus ei vigilantanti manifesto apparuit, et ab eo, ut contumelias sibi illatas vindicaret, petiit. Quæ sane certa de imperio ejus divinatio fuit. A quo namque Christus vindictam, præterquam ab imperatore, atque eo tantopere in illum pio, exigendam emagitar? Alia præterea **821** memoratu digna, qui eum in lucem produxerunt, de eo renuntiaverunt. Pater namque retulit, cum procreatus eum esset, in somnis se maximam vitam vidisse, quæ ex cubiculo suo orta emergerit, omnisque generis maturos botros circumcirca pendentes protulerit. Mater vero ipsa partus tempore, e terra novum quemdam et variantem suavitatis odorem

redditum esse dixit, illud insuper, quod anicula-
rum est, et mihi prope incredibile, addens, per-
sæpe eam quæ Empusa vocatur, alius vero Gilo
dixerit, infantem ex cubiculo, veluti eum devora-
turam, extulisse, nihil tamen detrimenti ei afferre
potuisse. Quin et Symeon ille, qui prope Antio-
chiam stationem in columna habuit, quantum vix
alius quisquam, bonis operibus peragendis com-
modissimus, et omni virtutum genere clarissimus,
non modo multa per divinationem dixit, sed fecit
etiam, quæ imperium ejus designarunt. Sedenim
talibus parentibus procreatus, atque ad hunc mo-
dum educatus simul et doctus, talis etiam sponsus
et princeps, Augusta, quæ et Constantina appellata
est, uxore domum ducta factus, Mauricius ad im-
perium pervenit. Quas vero etiam res gesserit,
historia ipsa, divino opitulante auxilio, ostendet.

CAPUT X.

*De clementia et misericordia Mauricii, et de admi-
nistratione bellica Philippici.*

Illud igitur ei in primis studio fuit, ut ne ali-
cujus qui perduellionis et læsæ majestatis reus age-
retur, sanguinem effunderet. Sic Alamundarum
Scenitarum Barbarorum ducem, qui rempublicam
prodiderat, non interfecit, sed una cum uxore et
liberis quibusdam in insulam Siciliam deportari
præcepit. Idem filio ejus Naamani fecit, qui ma-
cula prorsus et probrum civilis administrationis
fuit, et quamplurima flagitia in utramque Phœni-
ciam et utramque Palæstinam ita admisit, ut co-
horts ejus barbara provincias eas rapinis compila-
rit atque diripuerit. Cum Alamundarius a Romanis
captus esset, et cum Naamane omnes sententiis
suis ad capit: le supplicium condemnarent, Mauri-
cius ipse hominem in libera custodia inclusit,
822 necque gravius quidquam de eo constituit,
quemadmodum ab eo de aliis plurimis itidem est
factum. Orientalium copiarum ducem primum Joan-
nem Thracem creavit: qui sane rebus quibusdam
perperam, quibusdam etiam bene peractis, ni-
hil admodum memoria dignum gessit. Post hunc
præfectura ea Philippico (1) demandata est, Mau-
ricii necessario. Nam alteram sororum ejus Gor-
dianam in legitimo matrimonio habuit. Hic ultra
confinium progressus, omnia vasta dedit, et in-
gentem prædam egit, plurimosque ex nobilitate
Nisibena, quasi aliud agens, ferri gladiatorumque
opus succisivum fecit. Idem vero jct ad Trigidem
annem egit. Conflictu quoque magno cum Persis
facto, plurimi ex hostibus, qui aliis præstabant, in
acie ceciderunt: non pauci vivi capti sunt. Cohor-
tem insuper quamdam Persarum quæ opportuno
loco in tumulto considerat, cum capere posset, nul-
lis affectam malis dimisit, quæ se persuasuram regi
euno esse receperat, ut primo quoque tempore orato-
res ad eum de pace mitteret. Multas præterea res in
præfectura sua egregie gessit, cum ab exercitu quid-

λέγουσα καὶ τὴν ἦν φασιν Ἐμπουσαν, Γιλῶ δ' ἂν
ἄλλος εἶποι, τῆς κοίτης μεταθεῖναι τὸ βρέφος ὡς
τοῦτο βρώξουσας, μηδαμῶς δὲ δυνηθεῖσαν τοῦτο
λυμῆνασθαι. Ἀλλὰ καὶ Συμεώνης ἐκεῖνος ὁ τῆς
Ἀντοχίου ἐγγύς τὴν ἐπὶ κίονος στάσιν πεποιημέ-
νος, πρακτικώτατος εἴπερ τις γενόμενος, καὶ ταῖς
ἐκπληκτικαῖς τῶν ἀρετῶν ἐπισημώτατος, πολλὰ τινα
τούτω οὐ προσφιλῆσθε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπραξε, τὴν
βασιλείου ἀρχὴν μνηστευόμενα. Ἀλλὰ τοιοῦτος
μὲν ὁ Μαυρίκιος· ἐκ τοιούτων δὲ καὶ οὗτω τρα-
φεῖς τε ἅμα καὶ παιδευθεῖς, τούτων τὸν τρόπον καὶ
νυμφίος ἅμα καὶ βασιλεὺς ἐπὶ τὴν ἐπιφθονον παρ-
ῆλθεν ἀρχὴν, Λύγουσταν τὴν καὶ Κωνσταντίναν
εἰσοικισάμενος. Τί δὲ ἄρα καὶ αὐτῷ διεπράχθη, τὰ
καθεξῆς τῆς ἱστορίας δηλώσει, τῆς θείας ἡγουμέ-
νης βοήθειας.

ΚΕΦΑΛ. Υ΄.

*Περὶ τῆς συμπλοκῆς Μαυρικίου, καὶ περὶ τῆς
στρατηγίας Φιλίππικου.*

Ἐσπουδασθῆ τοιαυτῶν αὐτῷ πρὸ τῶν ἄλλων
μηδενός τῶν υποδίκων τῆ βασιλείᾳ παντάπασιν
αἴμα ἐκχέαι· οὔτε τοίνυν Ἀλαμούδαρον τὸν τῶν
Σκηνητῶν βαρβάρων τὴν ἡγεμονίαν ἐπιτετραμμέ-
νον, τὴν πολιτείαν καταπροδόντα, ἀνέλεν· ἀλλ'
ὑπερβόριον νήπιον τινὲ τῶν Σικελῶν κατεδικάζει σύν-
αμα γυναίκα καὶ τέκνοις ἑνίοις· ἐπίσης δὲ καὶ
Νισαμάνην τὸν ἐκεῖνου παῖδα· κηλίδας ἀντικρυς τοῦ
πολιτεύματος ἀναφανέντα, καὶ μυρία εἰργαζόμενον
τὰ ἄτοπα, ἐπὶ τε Φοινίκην ἑκατέραν καὶ ἄμφω τὰς
Πηλαιστίννας· ὡς καὶ σύμπαν λείαν θέσθαι καὶ
ἐξανδροποδισθαι διὰ τῶν ἄμφ' αὐτὸν βαρβάρων,
πάντων τε αὐτοῦ καταψηφισαμένων τὸν θάνατον.
Ὅτε ἡ Ἀλαμούδαρος ὑπὸ χεῖρα Ῥωμαίοις ἐγένετο,
οὗτος ἐν ἐλευθερίᾳ φυλακῆ περικλιεῖται, οὐδὲν ἕτερον
ἐπήγαγε τῶν δεινῶν· καθὰ δὴ καὶ ἐφ' ἑτέροις
πλείστοις ἀριθμοῦ κρείττους διεπράξατο. Τῶν μὲν
οὖν Ἐφῶν στρατηγὸν ταγματῶν πρῶτα μὲν Ἰωάν-
νην Θραξικὰ τὸ γένος χειροτονεῖ· ὃς ἕνια μὲν ἀμαρ-
τῶν, ἐπὶ τισὶ δὲ καὶ διαγωνισάμενός, τῶς· οὐδὲν
τε ἀξιόλογον διεπράξατο· μετὰ δὲ τοῦτον, Φιλίππι-
κὸς ἀνὴρ τὴν ἀρχὴν ἐνεχειρίζετο, κῆδος μετὰ
Μαυρικίου ἔχων· θιατέρα γὰρ τῶν ἀδελφῶν τῆ
Γορδία ἐπὶ λέχους κοινωμίζ ἐνόμωσιν συνήρχετο.
Ὅς περὶ τὰ μεθόρια γεγονός, πάντα τὰ ἐν ποτὶ
ληϊσάμενος, μεγάλων λαφύρων ἐγκρατῆς ἐγεγόνα·
καὶ τοὺς πλείστους τῶν εὐπατριῶν καὶ εὐ γένους
ἀνὰ τὴν Νίσιβιν ἐχόντων, ξίφους πάρεργον ἐποιεῖτο.
Ἐπίσης δὲ καὶ τοῖς περὶ Τίγριδα τὴν ποταμὸν
ἐποιεῖτο. Συμβάλλει δὲ στρατῷ μεγάλῳ καὶ Πέρ-
σαις· καὶ ἀξιωμαχοῦ συμπλοκῆς γενομένης, Περ-
σῶν οἱ πλείστοι καὶ προδύχοντες πίπτουσιν. Οὐκ
ἐλαχίστους δὲ καὶ ζωγρίας εἶλεν· ἀλλὰ καὶ τινα
λόγον ἐν τινὲ τῶν εὐφῶν γεωλῶν δυνάμενος
ἐξελεῖν, ἀπαθεῖς κακῶν εἴασεν, ὑπεσχημένους τὴν
σφῶν βασιλέα πείθειν περὶ εἰρήνης ὅσον τάχος
πρέσβεις ἐκπέμπειν. Πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα λόγου

(1) Philippicus dux, Mauricii, secundum Diaconum, gener.

δῆα διεπράξατο στρατηγῶν, ἔπαν περιτεῖν καὶ Ἀ
 διακῶδες τοῦ στρατοῦ ἐξῶσαι, καὶ τινι χαλινῷ πρὸς
 τὸ κόσμιον εὐτακτον μεταρρυθμίσας αὐτόν. Περὶ
 ὧν τοῖς ἄλλοις συγγραφεῦσι καταλιπεῖν δίκαιον
 ἤγημαι· οἷς ὁ λόγος τῇ ἀγνοίᾳ περιολισθαίνων καὶ
 ἀποχωλεύων, ἢ προσπιθεῖα θρυπτόμενος, ἢ ἀντι-
 παθεῖα δουλεύων, τῶν ἀληθῶν ὡς πορρωτέρω
 χωρεῖ.

ΚΕΦΑΛ. ΙΑ΄.

Περὶ τῆς προχειρίσεως Πρίσκου τοῦ στρατηγοῦ.
 Καὶ ὡς ὁ στρατὸς αὐτὸν παρωσάμενος. Γερμα-
 νὸν στρατηγεῖν εἰλοῖτο.

Καὶ τοῦτον δὲ διαδέχεται Πρίσκος, τὴν στρατη-
 γίδα μετιῶν ἐξουσίαν· οὐ πρόχειρός τις καὶ οὐτος
 εἰς θέαν, οὐδὲ πλὴν τῶν ἀναγκαίων εὐπρόσδος·
 ἐντεῦθεν μᾶλλον τὰ πολλὰ οἰόμενος καταπράττε-
 σθαι, ἐν τῷ καθ' ἑαυτὸν εἶναι, καὶ μὴ ἐλκίονον
 ἑαυτὸν τοῖς πᾶσι παρέχειν· ὡς ἐντεῦθεν καὶ τῶν
 ὑπὸ χεῖρα δέσι μᾶλλον τοῖς κελουμένοις ὑπαίκειν.
 Ἐπεὶ δ' ἀφίκετο εἰς τὸ στρατόπεδον, τὴν ὄφρῶν
 αἰρών καὶ πρὸς ὄγκον μάλιστα διασκευασμένους,
 προὔτιθει τοῖς στρατιώταις τινὰ περὶ τῆς ἐν μάχῃς
 κριτερίας, καὶ περὶ τῆς ἀσφαλούς ἐξοπλίσεως· καὶ
 ὧν χρεῶν ἐκ τῶν κοινῶν ἀπολαύειν, ἃ καὶ πρότερον
 πεπυσμένοι ἦσαν, τό τ' εἰς προὔπιτον ἐξέβρῃσ-
 σον τὸν θυμὸν, καὶ ὁμότα τῇ σκηρῇ ἐκείνου χωρή-
 σαντες, λείαν ἐποιούοντο τὰ προστυχόντα, ληστρι-
 κώτερον μᾶλλον ἢ βαρβαρικώτερον διακείμενοι, καὶ
 ἃ τῶν κειμηλίων αὐτῶ μεγαλοπρεπέστερον δι-
 σκεύεστο ὑφαρπάζοντες. Καὶ γε ἂν καὶ αὐτὸς
 ὀταξία στρατοῦ παρ' ἀνάλωμα γέγονεν, εἰ μὴ τινι
 ἐπιδᾷ, Ἰππῶ, ἀνὰ τὴν Ἐδεσσαν οἰεσώζετο· ἦν καὶ
 πέμψαντες, ἐπεχειροῦν πολιορκεῖν τὸν φυγάδα
 στρατηγὸν ἐξαιτούμενοι. Ὡς δὲ οἱ ἔδον ἡμιστά
 ἐνεδίδωσαν, ἐκείνον μὲν εἰκὼν· Γερμανὸν δὲ τὸν ἐν
 Λιβανησίᾳ τῆς Φοινίκης τῶν στρατιωτικῶν κτεά-
 λόγων τὴν ἀρχὴν ἐπιτετραμμένον, πλείστον ἐκδι-
 σάμενοι, ἠγεμόνα σφίσι χειροτονοῦσι· καὶ μικροῦ
 δεῖν τό γε εἰς αὐτοὺς ἦγον, καὶ αὐτοκράτορα τοῦ-
 του προεχειρίσαντο. Ἐπεὶ γὰρ ἐπέκειντο ἐκδι-
 ζοντες, ὁ δ' ἀντέτεινε σφόδρα, ἕρις ἀμφοῖν ἀνήπτετο·
 τῷ μὲν μὴ βιάζεσθαι, τοῖς δ' ἐξεργάσθαι τὸ
 ἐγχείρημα· ὥστε καὶ κτείνειν ἠπέλιον, εἰ μὴ ἐκὼν
 δέχοιτο. Τοῦ δὲ καὶ μᾶλλον τοῦτο αἰρεῖσθαι δεικνύ-
 ντος, ἐπὶ τινὰς λωβήσεις καὶ ἀτόπους αἰκίας ἐπρά-
 ποντο, οἰόμενοι μὴ οἷόν τε εἶναι ὀποῖσιν αὐτάς·
 μὴδὲ γὰρ ἂν καὶ τῆς φύσεως καὶ τῆς ἡλικίας οὕτω
 περιφρονῆσαι. Καὶ τῶν δεινῶν γε καθήρχοντο, σὺν
 εὐλαθείᾳ καὶ φειδοῖ τινι κείραν προαγόοντες. Ὡς
 δὲ καὶ ἐτι πρόθυμος ἐπὶ τούτοις ἦν, τέλος διέμυ-
 σθαι κατηγάχαζον, ἢ μὴν πιστὰ φυλάξειν ἐκείνοις,
 καὶ ἄρχειν ἀρχόμενοι, κρατεῖν τε κρατούμενον,
 καὶ δουλούμενον δεσπάζειν ἢ βούλοιντο. Ὅσοι δὲ
 ταξίάρχαι, ἢ λοχαγοὶ, καὶ χιλιάρχαι, ἢ ἑκατοστυοί,
 ἢ δεκάδοοι ἦσαν κατόχοντες, ἐκείνους σφῶν αὐτῶν
 ἀελαύνοντες, οὗς ἠέλιον ἀντεχειροσθένου τὰς
 ἀρχάς ἐπιτερόντες· καὶ ἀναφανδὸν ἐς τὴν βασι-
 λείαν ἐξῆδριζόν· καὶ πράξιον μὲν τῶν βαρβάρων
 ποῖς συντελεῖσι τῶν φόνων ἦσαν γινόμενοι· προμά-

A quid esset molle atque inutile rejecisset, et omnia
 quasi quibusdam frenis ad disciplinam honestam et
 ordinem bonum apud copias militares redegisset.
 De quibus rebus æquum esse duxi, aliis scriptoribus,
 ut memorent, relinquere: quorum oratio partim
 ignorantie lubricitate claudicans, partim vel affe-
 ctione sibi indulgens, vel odio etiam inserviens a
 vero plerumque longins discedit.

CAPUT XI.

De facilitate simplicique apparatu Prisci belli duris.
 Et ut hunc exercitus rejecerit, Germanumque, ut
 exercitum duceret, legerit.

Huic autem, præfectura militarium copiarum sus-
 cepta, successit Priscus: qui et ipse non facile se
 conspici patiebatur, et tantum a necessariis et ami-
 cis adibatur, eo demum modo se multa confecturum
 esse ratus, si in publicum non prodiret, ne-
 que se communem omnibus præberet: perinde
 atque ex ea causa, qui potestati ejus subditi erant
 milites, metu adducti, imperata factori essent.
 Postquam autem supercilio sublato ad splendorem
 superbe instructus, ad exercitum est progressus,
 et ad milites verba quædam de fortitudine in
 bello, **823** et accuratior armatura, tum autem
 de præmiis quæ ex publico recepturi essent, fecit,
 quæ illi antea cognita habebant, in apertum ira
 eorum prorupit. Itaque impetu in tentorium ejus
 facto prædonum, aut Barbarorum more, quidquid
 ibi repererunt, diripuerunt: et quasunque ha-
 buit splendide comparatas magnique pretii res,
 eas sustulerunt. Ipse quoque in eo exercitus tu-
 multu jugulatus fuisset, nisi equo conscenso Edes-
 sam profugisset. Quam missa eo copiarum parte,
 dedii sibi fugitivum ducem postulantes, obsidere
 sunt aggressi. Cæterum ubi Edesseni id non fecerit,
 Priscum quidem illi reliquerunt, Germanum vero,
 militarium in Libanesia Phœnices ordinum ducem,
 multa ei vi adhibita, exercitui præfecere, parum-
 que adeo absuit, quin eum etiam, quantum in illis
 situm erat, imperatorem delegerint. Postquam enim
 vi hominem aggressi sunt, atque ille eis vehemen-
 ter restitit, contentio inter utrosque exorta est:
 illo quidem, ne vi expugnaretur, contentente, his
 autem, ut quod cœpissent perficerent, ita laboran-
 tibus, ut cædem ei quoque, nisi oblatum imperium
 susciperet, minarentur. Sed enim cum Germanus
 se ad cædem perferendam potius, quam ad tyran-
 nidem suscipiendam paratum esse ostenderet, ad
 contumelias quasdam, et verbera indigna, mi-
 nime illum ea perlaturum esse, quod nec natu-
 ram nec ætatem ipse suam ita despecturus
 esset, arbitrati convenerunt. Et jam injuriis plagi-
 que virum afficere cœperant, cum religione qua-
 dam parcius de eo periculum facientes. Cum au-
 tem alacriter etiam tum in sententia sua per-
 severaret, jurejurando tandem ab eo accepto, ad
 fidem eis servandam illum coegere. Sic ille, pro
 eo atque milites voluere, invitus imperata facere
 adactus, imperavit. Et potestati subditus, potesta-

tem gressit, atque in servitutum tractus, dominationem apud eos exercuit. Quicumque vero erant ordinum ductores, vel præfecti, vel tribuni, vel centuriones, vel decuriones, eis rejectis, quibus ipsi milites volebant, potestates tales demandarunt, et manifesto in majestatem imperialem deliquerunt. Et mitiores quidem illi in vectigales et tributarios populos, quam Barbari esse solent, fuere, a propugnatoribus vero, aut defensoribus reipublicæ, aut quo tandem eos nomine appellem? quam longissime abfuere. Neque enim mensuris aliquibus aut dimensis frumentum sibi sumebant, aut vetere distributione contenti erant, stationibusve designatis se continebant, sed quod cuique eorum consilium et voluntas sua suggessit, id demum **824** fas modulusque et mensura erat. Hisce rebus cognitis, imperator Philippicum sororium suum, qui ea recte constitueret, ad exercitum remisit: quem tantum abest ut milites receperint, ut quicumque inter eos vel genere hominem contingere, vel affectione illi bene velle viderentur, extremum, nisi se silentio tuerentur, adierint periculum. Verum enim vero cum se ita res haberent, ex urbe imperante Gregorius antistes Theopolitanus discessit, celeberrimo illo certamine per non intempestivum fuerit.

CAPUT XII:

De lite inter Asterium et Gregorium Theopolis episcopum: et ut Gregorius causam obtinuerit.

Asterius quidam ea tempestate Orientem regebat. Et cum contentio ei cum Gregorio intercessisset, principes civitatis Asterio faventes, hostiles partes sunt secuti. Idem a magna populi parte, et ab opificibus factum. Pro se enim quisque, perinde atque gravissimam injuriam accepisset, contendit. Et plebi, ut maledictis pontificem proscinderet, pernissus est: unoque sumpto consilio illi omnes in viis publicis et theatris deambulantes, conviciis quæ in episcopum conjiciebantur, cum risu lætabantur. A quibus etiam scenici ipsi non abstinebant. Ea vero de causa magistratus Asterio abrogatur: cumque Joannes quidam imperatore jubente inivit, quæstionem habere de rebus motis et causam primariam excitatæ contentionis investigare jussus: vir non ita magnus, nec admodum consideratus, et qui non modo talem et tantam causam minime dijudicare, sed ne parvam quidem litem decidere aut certius cognoscere posset. Porro ubi urbem Antiochenam magnis adversus antistitem turbis implevit, et edictis propositis, si quis experiri jure contra illum vellet, se eum ad agendum admissurum esse promulgavit, non exiguus adversus antistitem libellos a quibusdam argentariæ mensæ præfectis accepit: in quibus Gregorius insimulabatur, quod cum sorore sua, viro alii conjuncta, per incestum consuevisset; præterea quod felicem pacatumque urbis statum persæpe perturbasset. Sedenim de civitate turbata crimen sibi obiectum, pro eo atque potuit, refellit. De reliquis autem causis ad judicium et cognitionem imperatoris et synodi provocavit. **825** Itaque Constantiopolim causam dicturus venit. Affuere ibi judicio

αγων δὲ πολιτείας ἢ συμμάχων, ἢ πῶς ἂν ἄλλως εἴποιμι, παντάπασιν ἄλλοτρίως διεκείντο· μὴ τι τι μέτροις ἢ σταθμοῖς τὰς σιτίσεις ἐαυτοῖς πορίζόμενοι, ἢ τοῖς ἐκ παλαιοῦ ἀπονεμεθημένοις ἀρκούμενοι· ἀλλ' ὅτι ἂν ἡ γνώμη καὶ ἡ βούλησις ἐκάστην ἠγόρευε, τούτοις θεομὲς καὶ νενομισμένον μέτρον ἐτύχχανε. Βασιλεὺς δὲ ταῦτα μαθὼν, καλῶς διαθεῖναι ταῦτα Φιλιππικῶν τὸν κηδεστὴν αὐδὶς ἐπεμπερ καὶ ἄτινα προσήκειν ἐκεῖνῳ ἢ γένει ἢ διαθέσει ἔγνωσαν, ἐν τοῖς ἐσχάτοις ἂν ὑπέσχετο τὸν κίνδυνον, εἰ μὴ σιγῶν διετέλει. Τῶν δὲ πραγμάτων οὕτως ἠωρημένων, ἐπάνεισι τῆς βασιλευσύνης Γρηγόριος ὁ τῆς Θεουπόλεως πρόεδρος τὸν περιπύστον ἐκεῖνον ἀγῶνα νεκικῶς, ὃν οὐκ ἔπο καίρου μοι γένοιτο διαλθεῖν.

ΚΕΦΑΛ. ΙΒ'.

Περὶ τῆς μεταξὺ Ἀστερίου καὶ Γρηγορίου τοῦ Θεουπόλεως διαφορᾶς· καὶ ὡς ὑπέσχετο τὴν δίκην Γρηγόριος.

Ἀστερίος τις τῆνικαῦτα ἐτύχχανεν ὡν τὴν τῆς Ἑὼ διαχειρίζων ἀρχὴν Ἐριδος δὲ τινος μεταξὺ ἐκείνου καὶ Γρηγορίου ὑπναφθείσης, τὸ τῆς πόλεως ἔκκριτον εἰς Ἀστέριον ῥέψαν, πρὸς ἀντίπαλον διεκρίθη μοίραν. Οὐκ ὀλίγον δὲ καὶ τοῦ δημῶδους καὶ ὅσον περὶ τέχνης προσελάβετο. Ἐκαστοὶ γὰρ ὡς περ ἀνῆκεστὸν τι παθεῖν διετίνοντο· καὶ ἠφίετα ὁ δῆμος τὸν ἱερέα βλασφημείν· καὶ μιᾶς γενόμενοι γνώμης, ἐν τε λεωφόροις καὶ τοῖς θεάτροις ἴοντες, ταῖς κατὰ τοῦ ἱερέως βλασφημίαις ἐπεγγελῶντες ἔχαρον, οὐδὲ τῶν ἀπὸ τῶν σκηνῶν τούτων ἀποσομένων. Διὰ τοὺς ταῦτα παύεται μὲν τῆς ἡγεμονίας Ἀστέριος· Ἰωάννης δὲ τις πρὸς τοῦ βασιλέως αὐτὴν ἐγχειρίζεται, κελυσοθεὶς ζητησά τε τὰ κινούμενα, καὶ τὸ τῆς συστάσης Ἐριδος· κεφαλαιωδέτερον· ἀνὴρ σμικρὸς τε καὶ ὀλιγογνώμων, καὶ μήτοι γε τὴν τοιαύτην καὶ τοσαύτην ὑπόθεσιν οἶός τε ὡν διακρίνει, ἀλλ' οὐδὲ μικρὸν τι δικίδιον διαλύσασθαι, ἢ ἀκριβῶς διαγνῶναι. Πολλῶν δὲ θορυβῶν τὴν Ἀντιόχου κατὰ τοῦ ἱερέως, ἐμπλήσας, προγράμματὰ τε ὑφαπλώσας, εἴ τις κατὰ τοῦ τῆς Ἐκκλησίας προέδρου βούλοιο λέγειν, εἰσιμον εἶναι προσέσθαι, οὐκ ἐλάχιστας γραφὰς κατ' ἐκείνου ἐδέχετο παρά τινων τραπέζης ἀργυρίων προεστηκότων· αἱ κατηγοροῦν, ὡς εἴη Γρηγόριος τῆ ἰδίᾳ ἐπιμανεὶς ἀδελφῆ, ἀνδρὶ καὶ ταῦτα ἐτέρῳ συνφικισμένῳ. Πρὸς δὲ καὶ ὡς εἴη τῆς πόλεως εὐετηρῆ πολλοῦ διαλυμηνάμενος. Ἀλλὰ περὶ μὲν τῆς λύμης ὡς ἐντὴν τὸ ἔγκλημα ἀπεδύσατο· περὶ γε μὴν τῶν ἄλλων βιαιότα τε καὶ τὴν σύνοδον κριτὰς καὶ διαγνώμονας ἐπεκάλει. Καὶ δὴ κατὰ τὴν βασιλείαν γέγονε πόλιν τὰς ἀπολογίας ὑφίξων. Παρήσαν δὲ καὶ οἱ ἑκασταχοῦ πατρὶάρχαι τῆ τοιαύτη συζητήσῃ· οἱ μὲν

ἐκόντες παρίντες, οἱ δὲ καὶ μεταστελλόμενοι· οὐκ ἐλάχιστοι δὲ καὶ μητροπόλειον ἐξηγούμενοι· ἔτι δὲ καὶ τὸ πολὺ τῆς ἱερᾶς γερουσίας παρῆν· ὅφ' ὧν ἀπάντων ἀκριβῶς δοκιμαθείσης τῆς ὑποθέσεως, μετὰ πολλοῦς τοὺς ἀγῶνας τὸν ἱερέα κρατῆσαι· καὶ ἐπὶ τόσον δῆτα περιγενέσθαι, ὡς καὶ τὸν κατήγορον βουνεύροισ ἀικίζόμενον, τὴν ἀγορὰν περιάγεσθαι, ἔπειτα ἐξοστρακισμοῦ προστιμηθῆναι. Ἐντεῦθεν σὺν ἀθωωθείς, ἐπὶ τὸν οἰκεῖον ἀνήκει ὁρόνων αὐθις Γρηγόριος· ὁπνίκα τὸ μὲν στρατεύματα αἰσάζον ἀφηνίασε μάλιστα, τὸν βρασιλικὸν χαλινὸν ἀποπεύον· Φιλιππικὸς δ' ἀμφὶ Βέρροϊαν καὶ Χαλκίδα τὰς πόλεις τὴν διατριβὴν ἔχων, ὅποι ποτ' ἀν τὰ τοῦ πράγματος, λήξειε διεσκόπει.

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ'.

Περὶ τῶν γενομένων ἐξαισιῶν σεισμῶν· καὶ ὡς ἐν Ἀντιοχείᾳ μότῃ ξ τοῖς πτώμασι συνεχώσθησαν.

Μηνῶν δὲ τεττάρων μετὰ τὴν ἀφίξιν διαγεομένων τῷ Γρηγορίῳ, μετὰ ἔν καὶ ἐξηκοστὴν ἔτος τῶν προτέρων σεισμῶν, περὶ τρίτην ἐπιούχιον ὥραν σύναμα κλόνῃ πολλῶ βρασμῶς ἐξαισιος αἰφνίδιος εἰσπεσῶν, πᾶσαν μὲν τὴν Ἀντιόχου πόλιν ἐκ βάθρων ἐσπάραξε· καὶ τὰ μὲν ὑπερανестηκότα κατήγαγεν· ὅσα δ' ἐν βάθροις καὶ στηρίγμασιν ἦσαν, ἀνέθρασεν ἐκ τῶν κάτω προπέμπων εἰς ὕψος· ὡς συμβῆναι πάντα τὰ περὶ τὴν ἀγιοτάτην ἐκκλησίαν πρηγῆ πρὸς ἔδαφος ἐνεχθῆναι, μόνου τοῦ ἡμισφαιρίου κατὰ χώραν μέιναντος· ὁ Ἐφραζίμιος ὁ ἐπισκοπος ἐκ τῶν δάφνης ξύλων διεσχευάσατο, ὁπνίκα δ' ἐπὶ Ἰουσείνου συνέβη σεισμῶς. Ἐκ μὲν γὰρ τῶν ἄλλων σεισμῶν κατὰ τὸ βόρειον μέρος ἐκλίθη· διὸ καὶ ἀντερείδοντα ἔσχε τὰ ξύλα δ' ἠγ' τότε πρὸς γῆν ἠνέχθη, τῷ πολλῶ καὶ σφοδρῶ τοῦ κλόνου ὑπονοστήσαντος τοῦ ἡμισφαιρίου, καὶ ὡς ἐκ τινος κανόνος εἰς τὸν ἴδιον ἐπανήκοντο· χῶρον. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὰ πολλὰ τῆς καλουμένης Ὀστρακίνης κατεσεύθη διαβρύντα· καὶ τὸ περιώνυμον παρ' αὐτῇ ψηφίον· ἔτι δὲ καὶ τὰ καλούμενα ἔχωριον γλώττη Βρυσία, καὶ τὰ περὶ τὸν ἀγχοῦ τῆς θεοτόκου σηκόν, τῆς στοᾶς μόνης ὑπερφυῶς διαφυλαχθείσης. Ἄλλὰ καὶ σύμπαντες· εἰ τοῦ πεδίου πύργοι σφόδρα πεπνῶσθαι, τοῦ ἄλλου τεχνισματος πλὴν τῶν ἐπάλλεων μόνων ἀθιγοῦς μέιναντος· καὶ τούτων δ' ἔνιοι λίθοι εἰς τοῦμαλιν μετεστράφησαν μὴ καταπεσόντες. Πολλοὶ δὲ καὶ ἄλλοι τῶν ἱερῶν σηκῶν τοῦ πάθους μετέσχον· καὶ τῶν κοινῶν βρασιλικῶν ἑκάτερον, πρὸς τὰς ἐκ διαμέτρου ὥρας διηρημένον. Πολὺ δὲ καὶ τοῦ πλῆθους τοῖς ἐρείπιοις ἐχώσθησαν· ὡς καὶ τινες εἰκάζειν τῷ ἄρτιν τεκμηριῶσαι ἀμφὶ τὰς ἐξήκοντα χιλιάδας ἀνθρώπων παραναλῶσαι τὸν πόνον. Γρηγόριος δὲ ὁ τῆς πόλεως ἱερεὺς καὶ πάσης ἐλπίδος ὑπέρτερον διεσώθη, τοῦ ἑρῶφου ἔνθα περ καθῆστο καταπεσόντος αὐτῷ· ἄλλου τε μηδ' ἑνὸς διαδράντος τὸν κίνδυνον, πλὴν ἐκείνου καὶ ὅσοι ἀμφ' αὐτὸν ἐστώτες ἦσαν· οἱ καὶ φορδῆν σὺν τῷ σκίμποδι ἀνελόμενοι τὸν ἱερέα, καλωδίῳ κατήγαγον αἰωρήσαντες, ἕτερον τοῦ σεισμῶ τῶν τοῖς συμπτώμασιν ἀνορούσαντες, δ' οὗ τῶν ἐφ' ἐστῶ-

A tali patriarchæ omnes, qui vel sua sponte, vel acciti eo se contulerant, nec pauci etiam metropolitana- rum ecclesiarum præsidēs, et sacræ curiæ senato- res multi. A quibus omnibus, quæstione diligenter et accurate agitata, post multum certamen et con- tentionem, antistes ita in causa victor evasit, ut ac- cusator ipse nervis bubulis cæsus et in foro circum- actus. tandem ostracismo multatus sit. Exinde igitur innocentia sua probata, ad sedem suam Gregorius est reversus. Quo tempore copiæ militares per seditionem imperium quam maxime detrecta- bant, et frenos imperiales rejiciebant. Philippicus autem ad Berrhœam et Chalcidem urbes, quoniam res evasuræ essent prospiciens, morabatur.

CAPUT XIII.

B De maximis gravissimisque terræmotibus: et ut Antiochiæ tantum ad sexaginta millia hominum ruinis sint oppressa.

Post reditum Gregorii, menses quatuor transie- rant, cum post unum et sexagesimum a prioribus gravioribus terra motibus annum, circiter tertiam noctis horam, una cum sonitu multo, ingens terræ concussio subito exorta, universam Antiocheno- rum urbem ex fundamentis ipsis convulsit, et cum quæ in altum sublata fuerant ædificia dejecit, tum vero quæ firmamenti suis profundius innite- bantur, ex inferioribus locis in sublime excutiens projecit: ita ut structuræ omnes sanctissimæ ecclesie præcipites pessumierint, et ip-um duntaxat hemisphærium loco suo permanserit, quod Ephra- mius episcopus et Daphnes luci tignis, cum sub Justino terræ notus grassatus esset construxerat. Aliis namque terræ concussionibus in parte se- ptentrionali labefactatum fuerat, eaque de causa tigna, quæ id sustinebant, habuerat. Ea tum in- genti vehementique motu ita humi prostrata sunt, ut hemisphærium haud aliter quam regula quadam in locum suum restitutum sit. Quin et ædificia multa in regione urbis quæ Ostracina dicitur, concussa corruerunt: atque id etiam, quod cele- berrimum est in ipsa Psephium dictum: item ea quæ vernacula lingua Brysia nominata sunt: et insuper ædes quoque Dei Genitricis vicina, ubi **826** media porticus sola mirifice est conservata. Labefactatæ etiam admodum sunt omnes in plani- tie turres, mœnibus aliis, præterquam solis propugnaculis, intactis, atque in iis ipsis propugna- culis saxa quædam in diversam partem con- versa, non conciderunt. Multæ præterea aliæ sacræ ædes eadem eam senserunt: et utrumque publi- cum latæcrum, ex pulcherrimo statu, ad eam quæ ex diametro est, deformitatem collapsum. Magna vero etiam multitudo ruinis oppressa est, adeo ut nonnulli conjecturam ex annona capientes, circiter sexaginta millia hominum ea calamitate interiisse putent. Gregorius ipse, urbis episcopus, præter spem omnem servatus est. Nam tectum et habitatio, ubi condecorat, omnis paulo post concidit: neque periculum id quisquam evasit, præterquam

ipse, et qui ei præsto erant : qui ipsum una cum lectulo sublatam sane demiserunt, cum alius terræ motus locum alium ruinis ad id patefecisset. per quem periculum imminens effugerunt. Alia quoque res salutaris urbi accidit, benigno et misericordii Deo bonitate et lenitate sua minas comprimente, miserationisque et misericordiiæ virga castigare hominum vitia statuente. Nam nullum exortum esse incendium, cum quidem multus ubique in urbe esset ignis, in focis ipsis scilicet, privatisque et publicis lucernis, fornacibus, balneis, culinis et officinis aliis, in quibus opifices artes suas exercent. Multi autem ex claris et insignibus viris eo terræ motu interierunt. Quorum unus etiam fuit, quem paulo ante diximus, Asterius, concussionibus ejusmodi et ruina exanimatus.

CAPUT XIV.

Ut milites militarem disciplinam reliquerint : ad quos imperator, ut eos ad officium reducere tentaret, Gregorium misit.

Atque urbis ipsius publicam cladem imperator pecunia data solatus est. In exercitu vero eadem erant defectio atque rebellio : adeo ut finitimi Barbari confertim excurrere in Romanam ditionem auderent. Persuasum namque habebant, se, quod illis nemo obviam venturus esset, ex sententia quæ vellent facturos. Atenim hoc sic illis opinantibus, Germanus cum eis quas secum habebat copiis occurrit, et tanta fortitudine victor eos concidit, ut ne nuntius quidem cladis ejus Persis relictus fuerit. Imperator ubi eam rem cognovit, **827** ingentem pecuniam exercitui donavit, et ducem ipsum inde cum quibusdam qui cum eo erant evocatum, in judicium produxit. Ibi iudices omnes capitali illos supplicio condemnarunt. Imperator vero non modo in illos non animadvertit, sed honoribus etiam et præmiis eos dignatus, benignitateque alia liberaliter prosecutus est. Atque cum hoc in statu res Orientis esset, Abares bis in id quod vocatur Longus murus expeditione facta, Singidonem et Anchialum, Græciamque omnem, atque urbes et castella alia expugnarunt hostiliterque diripuerunt, aliis quidem igne consumptis, aliis autem crudelem in modum excisis : propterea quod illis resisteret nemo, et maxima pars copiarum militarium in Oriente moraretur. Quo imperator Andream imperialium satellitum qui primum præfectus fuit, misit, qui exercitui, ut priores ordinum ductores et præfectos rursus reciperent, persuaderet. Sedenim cum milites mandata ea ne audire quidem sustinerent, Gregorius eam rem expedit. Erat siquidem vir ad res maximas conficiendas idoneus : et exercitus universus, ut ita dicam, multum ei observantia simul et reverentia exhibuit honorem. Quidam enim pecunia data ab ipso conciliati fuerant, quidam vestem acceperant. Nonnulli potu ciboque, et aliis insuper rebus, que hominibus in terra aliena degentibus ad usum et necessitatem commodæ sunt, abunde ab eo relictæ erant. Tum autem, quicumque delectu habito per

των υπεξαγαχόντες ἦσαν κινδύνιον. Καὶ ἄλλο δὲ τῆ πόλει σωτήριον ἐπεγένετο, τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ φειδῶ τὴν ἀπειλὴν ἀναχόντος, οὐκ οὐκ τε κλάδω καὶ ἑλίω σωφρονίσαι τὴν κακίαν προσλομένου. Οὐδὲ γάρ τις ἐμπρησμὸς ἐγγένοι, καὶ ταῦτα πολλοῦ πυρὸς ἀπανταχοῦ τῆ πόλει ἐνότος. Ἐκ τῶν ἑσχαρῶν, καὶ τῶν κοινῶν τε καὶ ἰδιωτικῶν λύχνων, τῶν τε πνιγῶν καὶ βαλανείων, ὀκτανείων τε καὶ ἄλλων ὄσα περὶ τὴν βάνυσον ἠσχόληται τέχνην. Πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἐπισήμων καὶ ἀξιολόγων ἐκίωσαν τοῖς σεισμοῖς· ὧν εἷς ἦν καὶ ὁ πρόσθεν ἡμῖν εἰρημένος Ἀστέριος, ἔργον τῶν σεισμῶν γεγονώς.

quem paulo ante diximus, Asterius, concussionibus

B

ΚΕΦΑΛ. ΙΔ'.

Ὁς τοῦ στρατοῦ ἀφηνιάσαντος, βασιλεὺς πέμπων Γρηγόριον, μεταστρέφειρ ἐπειράτο τὸ στρατεύμα.

Ἄλλὰ τὸ μὲν τῆς πόλεως πάνδημον πάθος ὁ βασιλεὺς παρεμβήσατο χρήμασι· τὰ δὲ τοῦ στρατοῦ ἐπίσης εἶχεν ἀποστατήσαντα, ὡς καὶ τοὺς γείτονας βαρδάρους ἀθρόον ἐπεισεπειν. Ἐπειθόντο γὰρ μὴ τινα ἐμποδῶν καταστῆναι πράττειν ἢ βούλοιντο· ἀλλ' ἀντιμέτωπος ταῦτ' οἰομένοις τούτοις ἐπεισε Γερμανὸς σὺν τοῖς ἀμφοῖν αὐτόν. Οὐδὲν δὲ κατακράτος νικῶν διέφθειρεν, ὡς μὴδ' ἄγγελον τῆς συμφορᾶς Πέρσαι· ὑπολειφθῆναι. Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς ταῦτα μαθὼν, μεγάλοις χρήμασι τὸν στρατὸν ἡμείβετο. Ἐντεῦθεν δὲ Γερμανὸν ἀναγαγὼν, καὶ τινὰς σὺν αὐτῷ εἰς κείων προῆγε. Καὶ πάντες μὲν ἀθρόον θάνατον ἐκείνων κατεψήφισαντο· βασιλεὺς δὲ τόσον οὐκ ἐκολάσατο, ὅτι γε καὶ γερῶν ἤξιου μεγάλων, καὶ ἄλλων φιλοφρονούμενος διετέλει. Ἐν τούτοις τῶν Ἑβρων ὄντων, οἱ Ἄβαρες δὲ ἐπὶ τὸ καλούμενον Μακρὸν τεῖχος τὴν ἑλασιν ποιησάμενοι, Σιγγιδόνα τε καὶ Ἀγχάλον, Ἑλλάδα τε πᾶσαν, καὶ πόλεις ἄλλας καὶ φρούρα πολιορκούντες ἠνδραποδίσαντο, τὰ μὲν πυρὶ δαπανῶντες, τὰ δὲ καὶ ἀπειδῶς διαφθείροντες, οὐδενὸς ἀνθισταμένου τῷ τὰ πολλὰ τῶν στρατευμάτων διατρέθειν ἀνά τὴν ἑω· ἐφ' ἣν βασιλεὺς Ἀνδρέαν, τῶν βασιλικῶν ὑπασπιστῶν τὰ πρῶτα γενόμενον, ἐπεμπε πειθεῖ τινα τὸν στρατὸν μεθελκύσει· ὥστε τοὺς πρότερος ταξιάρχους καὶ λοχαγοὺς αὐθις εἰσδέξασθαι. Οἷς οὐδὲ μέχρως ὤτων εἰσδεξαμένοις τὸ κελευσθῆναι, Γρηγόριον τὸ πρᾶγμα διεσεκάζετο. Οἷς γὰρ τε ἦν ταῖς ἀληθείαις τὰ μέγιστα ἐξεργάσασθαι· ἀλλὰ καὶ σύμπαν, ὡς εἶπεῖν, τὸ στρατόπεδον πολλὴν ἐκείνω ἀπένεμε τὴν τιμὴν αἰδοῖ τε ὄμοῦ καὶ σεβασμιότητι. Οἱ μὲν γὰρ χρήμασιν ἦσαν παρ' ἐκείνου δεξωθέντες· οἱ δ' ἐσθῆτος ἀπήλασαν· ἄλλοι δὲ βρωτικῆς τε καὶ πόμασι καὶ τοῖς ἄλλοις ὄσα πρὸς χρεῖαν ὑπερορτοῖς ἀνδράσιν ἐπιτέθεικ, ἀφ' ὧν ἐκείθεν ἐτρύφων· ἄλλως τε καὶ ὅσοι ἐκ καταλόγου στρατολογηθέντες ἦσαν, δι' ἐκείνων παρήσαν. Καὶ δὴ πρῶτα ἀγγελιαφόρους ἐκασταχοῦ πέμψας τοὺς τῷ στρατῷ τὰ πρῶτα τελοῦντας, ἀγέροι ἐν Λιτάρθους χωρίῳ, διέχοντι Θεου-

πόλιως ἀμφὶ τριακοσίου· σταδίου· πρὸ οἷς καὶ A sacramentum militare in catalogum ascripti erant, αὐτὸς γενόμενος, καίπερ κλινοπέτης ὢν, ἔλεξε τοιαύτη· per ipsum id consecuti fuerant. Et primum ille ad loca omnia, nuntiis ad eos missis qui principem locum in exercitu obtinebant, milites in Litarbis, regione a Theopoli circiter trecenta stadia distante, congregavit. Ad quos cum ipse quoque deinde venisset, tametsi in lecto decumbens, ejusmodi verba fecit :

ΚΕΦΑΛ. ΙΕ'.

Δημηγορία Γρηγορίου τοῦ Θεουπόλεως πρὸς τὸν ἀποστάντα στρατόν.

« Ἄνδρες Ῥωμαῖοι καὶ λόγοις καὶ πράγμασιν, ὦρην μὲν ἐγὼ ἐκ πολλοῦ τὴν ὑμῶν πρὸς ἡμᾶς ἔσσεσθαι ἀφίξιν, τοῖς ἐπισυμβᾶσι κοινὴν γνώμην ποιησομένους· καὶ βουλὴν ὑφῆναι τῆς ἐκ παλαιοῦ εὐνοίας τοῦτ' ἐπιγγελλομένης· ἦτις ἀνευδοιάτως τοῖς προηγησαμένοις τὸ βέβριον ἔσχεν, ὅτε τὸν ἐπιγευόμενον ὑμῖν σάλον τοῖς ἐπιτηδεύουσιν ἐδεξιού- μην. Ἄλλ' ἐπεὶ τὸ μέχρι τοῦ παρόντος παρῶρη- μιν, ἀνωθεν ἴσως μὴ ἐνδοσίμου γεγεννημένου, ὡς ἂν γε Πέρσαι τὴν Ῥωμαίων ἀνδρίαν γνοῖεν, κατα- στρατηγηθέντες· ὑπ' ἀνδράσι μὴπω μάχης πεπει- ραμένοις· τὸ δ' ἡμέτερον ἀκραιφνῶς εὐνοῦν διὰ πάντων γνωσθεῖν, βασάνῃ χρησάμενον τῷ καιρῷ, καὶ τοῖς ἔργοις μάλα μαρτυρηθέν· καὶ γε δειξάντες ἔχετε ὡς καὶ πρὸς τοὺς ἡγησαμένους ὑμῶν κακῶς διετέθητε· καὶ οὕτως οὐδὲν ὑμῖν τῶν κοινῶν προῖργιαίτερον· ἄγε δῆτα εἶγε βουλομένοις ὑμῖν ἔστι, κοινῇ περὶ τῶν πρακτέων διασκοπήσωμεν. Ὁ χρηστὸς ἡμῶν βασιλεὺς ὑμᾶς προτκαλεῖται, ἀμνη- στιαν τῶν προηγησαμένων ἐπαγγελλόμενος· τὸ πρὸς τὸ δμόφυλον ὑμῶν εὐνοῦν, καὶ τὴν παρὰ τὸν πόλεμον εὐανδρίαν, ἀντὶ θαλλῶν ἰκετηρίας ἀποδε- ξάμενος· ἀσφαλῆ ἐνέχυρα ταῦτα διδοὺς ὑμῖν τῆς ἀφέσεως· διαγορεύων, ὡς εἰ ὁ πά/τα χειρὶ κατέ- χων τῇ εὐνοίᾳ τὸ πλεον ἄφηκε· καὶ τῶν ἐγκλημά- των τὴν εὐθύνην λύσα; διὰ τῆς ἀνδρίας ὑμῶν ἐδειξε πάντως σαφέστατος ὁ τῆς συγχωρήσεως ἔλεγχος· πῶς οὐχὶ καὶ αὐτὸς ἐφομαί τῇ θεῖᾳ ψήρῃ δι' ἀνάγκης ἐπειγούσης λύειν τὸ ἐγκλημα; Τοῖνον ἦν ἐμοὶ πεῖθῃσθε, εἴξατε τάχιστα, μὴ καταπροέμενοι τὸν καιρὸν, ἵνα μὴ διολισθήσας ἄσχετος γένοιτο. Αὐτῆς γὰρ κρατεῖσθαι παραδραμιῶν· ἀγανα- κτῶν, ὡς ἂν τις εἴποι, ὅτι γε παροπτεῖος ἐγένετο· καὶ δις ληπτὸς εἶναι οὐκ ἀνέχεται. Καὶ δὴ κληρο- νομήσατε τοὺς πατέρας τῆς εὐνοίας, ὡσπερ δῆτα καὶ τῆς ἀνδρίας πεκλήρωσθε, ἵνα διὰ πάντων μάλ- λον Ῥωμαῖοι δειχθῆτε, καὶ μὴ τις ὑμῶν ἐπιδράμοι μῶμος, ἢ νόθος ὑμᾶς καὶ παρεγγράπτους γόνους ἀποφανῇ. Οἱ γὰρ ὑμᾶς ἀξίως τοῦ γένους φύσαντες, ὑπὸ τοῖς ὑπάτοις καὶ βασιλευσὶ ταττόμενοι, τῷ καλῶς πειθεσθαι καὶ τῇ ἐμφύτῳ ἀνδρίᾳ τὸ νῦν οἰκούμενον πᾶν τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ ὑπηγάγοντο. Μάλλιος γὰρ Τορκουάτος, τὸν γνήσιον παῖδα στε- φάνῳ περιδῆσας, ἀνεῖλεν· ἀνδρίᾳ μὲν πλείστον διανεγκόντα, πειθεσθαι δὲ ἥκιστα θέλοντα. Ἡ γὰρ τῶν ἀγόντων εὐθουσία, καὶ τῶν ἀγομένων τὸ εὐ- πειθὲς, πλείστα καὶ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν πεφύκασι καταργάζεσθαι. Εἰ δὲ που θάτερον τοῦ ἐτέρου χη- ρεῖσι, χωλεύοι ἂν ἐν τῷ μέρει καὶ περιτρεπόμενον ἀφάλλεται, τῆς ἀριστ' ἐχούσης ξυνωρίδος· διςευγεμέ-

CAPUT XV.

Oratio Gregorii Theopolis episcopi ad defectorem exercitum.

« Viri et verbis et rebus ipsis Romani, arbi- tratus quidem sum dudum vos ad me venturos fuisse, ut de eis quæ acciderunt rebus mecum sententias communicaretis, consiliumque caperetis. Idque vetus, quæ mihi vobiscum intercessit, benevolentia pollicita est : quæ quidem officiis erga vos prioribus certo confirmata est, 828 cum navali vestro motui, et qui eum subsecutus est tumultui, rebus necessariis præbitis succurri. Sed id hactenus factum non est, quod fortasse diebus superioribus occasio ad eam rem præbita non sit : scilicet ut Peræ vere Romanorum fortitudinem, ab eis viris qui duce carerent, victi atque profligati, perspicerent; atque ut sincera vestra in rempublicam benevolentia temporis opportunitate spectata, rerumque ipsarum testimonio comprobata, ex parte omni cognosceretur. Declarastis siquidem, cum adversus duces vestros dolore commoti, male animati fuistis, nihil vobis esse republica antiquius et præstabilius. Verum agendum, si vobis videtur, communiter quid facto opus sit, dispiciamus. Vocat vos ad se benignus imperator noster, amnestiam seu oblivionem atque impunitatem præteritorum delictorum promittens, et egregium vestrum erga rempublicam animum, belloque gerendo fortitudinem, pro supplicantium gratiamque petentium frondibus recipiens, certo nimirum pignore isto veniam nobis concedens, atque hæc ipse secum reputans : Quandoquidem qui res universas manu sua continet Deus benignitati plurimum, errata condonando, tribuit, et per fortitudinem vestram, rationem de criminibus reddendam remisit, manifestissimumque gratiæ omnino factæ indicium exhibuit : quomodo ego quoque divinum calculum, qui mihi remittendæ noxæ necessitatem imponit, non sequar? Proinde si parere mihi voletis, Romani, confestim credetis, neque tantam temporis opportunitatem præterire patiemini, ne cum illa effugerit, comprehendi postea nequeat. Non facile namque postquam prætervolavit, capitur; quodammodo, ut aliquis dicat, indigne ferens, quod neglecta contemptaque sit. Atque se rursus prehendi omnino non patitur. Itaque patrum vestrorum obedientiæ hereditatem cernite, sicuti in fortitudinis eorum laudem successistis : ut omni ex parte vos Romanos esse declaratis, neque reprehensio ulla vobis incessat, quæ illegitimam vos et adulterinam sobolem esse arguat. Qui namque ita, ut Romano genere dignum erat, vos procrearent majores, regibus et consuli-

bus subditi, rite imperata faciendo, et rem pro A
 insita fortitudine præclare gerendo, universum
 terrarum orbem Romano imperio subjugarunt.
 Manlius certe Torquatus suum ipse filium corona
 exornatum securi percuti jussit, fortitudine qui-
 dem illum plurimum præstantem, imperio autem
 minime parere volentem. **829** Bono namque ducum
 consilio, et prompta militum obediendi vo-
 luntate, plurimæ et maximæ res prospere confi-
 ciuntur. At si alterum ab altero sejungatur, clau-
 dicare partem alteram, et collabi eversam necesse
 est, optimo duarum istarum virtutum pari diviso.
 Proinde ne amplius cunctamini, mihi que qui sacer-
 dos Dei sum, et partes meas mediis inter impera-
 torem et exercitum interpono, parete, atque ostendite,
 non tyrannicum morem, sed justam indigna-
 tionem, ad breve tempus, quod adversus duces
 vestros minus legitime imperantes egistis, fuisse.
 Nisi enim quam primum ad imperatorem vestrum
 accurreritis, ego quidem simul et egregiam in
 republicam voluntatem, et singularem erga vos
 amorem, pro officio meo, sancte præstiterim. Vo-
 bis autem etiam atque etiam videndum fuerit, qui
 ita tyrannidem exerceretis, quæ proposita sint præmia. Quorsum enim vobis res præsentis eva-
 dent? Nam ut in hoc ipso permaneant statu, hædquaquam facile fieri potest. Unde vero erit victus,
 et frugum maturarum ex agris, aut earum quæ mare continenti ipsi, pro eo atque par est, opem
 ferendo suppeditat, rerum importatio? Bellum ergo popularibus vestris Christianis inferentes,
 et bellum ab eisdem excipientes, res omnium sædissimas et facietis, et patiemini. Et ubi tandem
 postremo, hinc et inde dispersi, vitam degetis? Et consequetur a tergo vos vindicta divina, quæ per-
 vicaciam vestram sustinere, aut veniam vobis de cætero dare minime poterit. Quapropter dextras
 nobis invicem et reipublicæ jungamus, et rem ipsam, pro eo atque æquum est, consideremus :
 idque nunc quam maxime, cum salutiferæ passionis et sanctissimæ resurrectionis Servatoris
 nostri Jesu Christi dies festos, qui nobis ad res meliores opem et auxilium ferunt, agimus. »

CAPUT XVI.

*Ut exercitus Gregorio parens, rursum Philippicum
 ducem legerit.*

Gregorius hæc atque alia plura cum lacrymis
 locutus, divino quodam nutu in momento tempo-
 ris animos omnium in aliam sententiam traduxit.
 Itaque ut cis ex conventu secedere liceret, quo
 seorsim deliberare de eo quod æquum esset pos-
 sent, petierunt, ac paulo post reversi potestati
 antistitis se permiserunt. Atque illi Philippicum
 nominatim, ut illum videlicet denuo ducem sume-
 rent, **830** alleganti, se et exercitum omnem juris-
 jurandi religione obstrictum esse, Philippicum
 posthac ducem a se minime susceptum iri, dixe-
 runt. Adhæc Gregorius nihil cunctatus, sacerdo-
 tem se per divinam gratiam esse, et potestatem
 solvendi et ligandi in cælo et in terra habere dixit :
 divinamque super ea re jussionem in medium
 produxit. Tum vero militibus morem ei gerenti-
 bus, precationibus divinum Numen placavit : et re-
 arcanorum mysteriorum divina peracta, immacu-
 latum corpus omnibus communicavit. Dies enim
 qui sanctam passionem Christi præcedit, tum age-
 batur. Deinde convivio eos, cum circiter duum
 millium numerum experient, toris in gramine

νης. Μὴ τοῦτον τοῦ λοιποῦ μέλετε· πείσθητε δὲ μοι
 ἱερεῖ γε ὄντι Θεοῦ, βασιλείᾳ καὶ στρατῶ μεσι-
 τεύοντι· καὶ δείξατε ὡς οὐ τυραννικῶς ὁ τρίτος,
 ἀλλ' ἀγανάκτησις ἐνδοκῶς πρὸς καιρὸν ἦν κατὰ τῶν
 οὐ προσηκόντων· στρατηγούτων ὁμῶν. Εἰ γὰρ μὴ
 τάχιστα πρόσιτε, ἐγὼ μὲν ἀφοσιώσομαι καὶ τὴν εἰς
 τὸ πολίτευμα εὐνοίην, καὶ τὴν εἰς ὁμᾶς φιλίαν, τὸ
 εἶδος διαλεθῶν· ὁμῖν δὲ προσήκει σκοπεῖν, τοῖς· οὕτω
 τυραννοῦσι τὰ ἐπαθλα· πῆ γὰρ λήξει ἐν ὁμῖν τὰ
 παρόντα; Ἐς ταυτὸ γὰρ ὁμᾶς εἶναι τῶν οὐ πάν-
 τι βράδιον ἐστὶ· πόθεν γὰρ ἡ τῶν ἀναγκαίων καὶ
 ὠραίων συγκομιδῆ, ἡ ὧν θάλαττα τῆ ἡπειρῶ προσ-
 νέμει τὸ εἶδος συναρῆγουσα, εἰ μὴ γε τοῖς ὁμοφύ-
 λους εἰς μάχην ἴοντες, καὶ τὰ πάντων ἀσχηστὰ
 δράσητε ἅμα καὶ πείσησθε, καὶ ὄσον τὸ τέλος.
 Β
 σκοράδες γινόμενοι βιοτεύσησθε καὶ παραπίδασ
 πάντως ἡ δίκη ἀνέχεσθαι ἥμιστα δυναμένη; Δόντες
 οὖν ἑαυτοῖς δεξιὰ, καὶ τῷ πολιτεύματι, τὸ δέον
 σκοπήσωμεν· καὶ νῦν μάλιστα, ὅτε καὶ τοῦ σωτη-
 ρίου πάθους τὰς ἡμέρας, καὶ τῆς παναγίας τοῦ
 Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀναστάσεως συναρη-
 γούσας καὶ συνεπιλαμβανομένας τοῖς λῦσας· ἐχω-
 μεν. »

C

ΚΕΦΑΛ. ΙΓ΄.

*Ὁς στρατὸς Γρηγορίῳ κειθῆνιοι γεγονότες, ἀδ-
 θεις τὸν Φιλιππικὸν εἰλοντο στρατηγόν.*

Ὁ μὲν οὖν τοσαῦτα καὶ ἄλλα πλείω εἰπὼν, καὶ
 ἐποικρούσας, ῥοπήν τινη θεῖαν τὰς ἀπάντων γνώμας
 ἐν ἀκαρεῖ μετεβύβουμις· καὶ ἐξήτουν τοῦ συλλόγου
 ὑπεξελθεῖν· ὡς ἂν καθ' ἑαυτοῦς γενόμενοι, περὶ ὧν
 δέοι βουλευσῶνται. Καὶ μετ' οὐ πολὺ ἤκοντες, σφᾶς
 αὐτοῦς τῷ ἱερεῖ ἐγχερίζουσι· καὶ τὸν Φιλιππικὸν
 ἐξ ὀνόματος εἰπόντι ἵνα αὐθις ἔλυνται στρατηγόν,
 ὄρκους δεινοὺς ἔλεγον διομόσασθαι καὶ τὸ στρατεύμα
 σύμπαν, ἡ μὴν τοῦτον μὴ τοῦ λοιποῦ δέξασθαι. Ὁ
 δὲ μήτι πρὸς τοῦτο μελλήσας, ὁ ἱερεὺς, ἔφη πρὸς
 ἐξουσίας εἶναι λύειν καὶ δεσμεῖν ἐπὶ γῆς τε καὶ
 οὐρανοῦ· καὶ τὴν θεῖαν ἐπὶ τούτῳ κέλευσιν προῆγεν
 εἰς μέσον. Καὶ δὴ καὶ πρὸς τοῦτο εἰξάντων ἐκεί-
 νων, λιταῖς ἐξωσιτοῦτο τὸ θεῖον· καὶ τὴν θεῖαν τελέ-
 σας μυσταγωγίαν, τοῦ ἀχράντου σώματος ἅπασας
 μετεδίδου· ἡμέρα γὰρ ἦν ἡ πρὸ τοῦ ἁγίου πάθους
 Χριστοῦ. Ἐπειτα σφᾶς διενπίσας ἀμφὶ δισχιλίου
 ὄντας, στιβάδων ἐπὶ τῆς πόας· σχεδιασθέντων, κατὰ
 τὴν ἐξῆς ὑπέστρεψε· καὶ ἐδόκει ἀθροίζεσθαι τού-
 τους οἱ βούλοιντο. Ἐν Ταρσῷ δὲ τῆς Κιλικίας ὄντα
 Φιλιππικὸν μετεπέλεστο, κλίπερ πρὸς τὴν βασι-
 λείῳ· κατεπιγόμενον πόλιν. Ἐκεῖσιν οὖν ἀγαγῶν,

βασίλει περί τούτων ἐδήλου τὸς τε τοῦ στρατοῦ
 ἐφῆσε περί Φιλιππικοῦ. Καὶ δὴ Φιλιππικῶ κατὰ
 τὴν Θεουπολιτῶν γενομένῃ ὁ στρατὸς ὑπαντῶσι·
 καὶ ὅσοι τῆς θείας παλιγγενεσίας ἤξιοντο προσλα-
 βόμενοι, προσπίπτουσι τούτῃ· καὶ δεξιὰς ἀμνησ-
 τὰς λαβόντες, τὸν ἐκείνῃ τὰς ἐπιστρατεύσεις πεποιήντο.
 Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὴν στρατηγὸν καὶ τὴν πρόεδρον
 τῆς Ἀντιόχου Γρηγόριον τοῦτον ἔσχε τὸν τρόπον.

Et tunc eis sibi, qui ad divinam regenerationem
 admissi fuerant, supplicum more adjunctis, ad
 pedes ejus milites proculuerunt. Et dextra ab eo,
 oblivionisque præteritarum injuriarum fide ac-
 cepta, in expeditionibus bellicis eum sunt consecrati. Res hæc inter exercitus ducem et Antio-
 chienæ urbis præsulem Gregorium ad hunc modum est acta.

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ.

Ὅπως Σίττας τὴν Μαρτυρόπολιν προέδωκε, καὶ
 περὶ τῆς πολιορκίας Φιλιππικοῦ.

Τότε δὲ καὶ τις Σίττας τὴν κλησιν, δεκάδος ἄρ-
 χων στρατιωτικοῦ τάγματος καθεστηκώς, λύπην
 ἐσχληκώς πρὸς τινα τῶν αὐτόθι στρατιωτικῶν ταγμά-
 των ἠγούμενον, ἀπόλειψιν τῶν φυλαττόντων ἐπι-
 τηρήσας, τὴν τῶν Μαρτύρων πόλιν καταπροδίδωσι.
 Περσικὸν γάρ τινα λόχον ὡς δῆθεν Ῥωμαίους δυ-
 τας, νυκτὸς ἐπιστάγει, καὶ τὴν πόλιν χειροῦται,
 ἐπικαιροτάτην μάλα Ῥωμαίους καθεστηκυίαν, ὅσα
 μὲν σπριγῶντα τῶν γυναικῶν, ἔνδον περικρατῆσας,
 τοὺς δὲ λοιποὺς πάντας, πλὴν τινῶν οἰκετῶν, ἐκεί-
 θεν ἐλάσας. Ὁ μὲν οὖν Φιλιππικὸς, εὐθύ τὴν πο-
 ρεῖαν αὐτῶσε ἐπεποιήτο, καὶ παρακαθίσας σὺν τῷ
 στρατῷ, τὸ τεῖχος ἐπολιόρκει· οὐδὲν μὲν ὅσα πρὸς
 πολιορκίαν ἐπιτέδεια κερημένους, ὅμως ὡς ἐντὴν
 διεμάχετο· καὶ τινας διώρυχας ἐργασάμενος, πύρ-
 γον ἕνα πεσεῖν παρεσκεύασεν. Οὐ μὴν δ' ἐκείνῃ
 τὴν ὅλην πόλιν ἐλεῖν τε καὶ παραστήσασθαι ἐξ-
 γένητο, νυκτὸς τῶν Περσῶν τὸ πεπτωκὸς ἐν τῷ
 ἀσφαλεῖ καταστησάμενον. Ὡς δὲ θερμῶς ἐπίσυντες
 Ῥωμαῖοι τῷ τείχῃ θερμότερον ἀπεκρούοντο (συχνὰ
 γὰρ αὐτοῖς καὶ ἐξ ὑπερβείων τὰ βέλη ἐπέμπετο,
 ὡς συμβαλεῖν πλέον βλάπτεσθαι, ἢ τοὺς ἔνδον
 λυπεῖν), λύουσι τὴν πολιορκίαν, καὶ μικρὸν ὀπίσω
 ἀναστραφέντες στρατῆγιον πῆγγυνται, τοῦτο μόνον
 ἀνταλιζόμενοι, τὸ μὴ καὶ ἑτέρους προστεθῆναι
 Πέρσας εἰς συμμαχίαν. Μαυρικίου δὲ κελεύσαντος,
 καὶ Γρηγόριος αὐτοῖς πρὸς τὸ στρατόπεδον γίεται.
 καὶ ἐπειθε τὴν πολιορκίαν ἐπιχειρεῖν. Οὐ μὴν δὲ
 καὶ τι πλέον ἐξεργασσῆναι οἶοι τε ἦσαν ὄργάνου
 ταχυμαχικοῦ μηδενός· γὰρ παρόντος. Καὶ ὁ μὲν
 στρατὸς τὴν πολιορκίαν ἀφελὲς, διαχειμάσων ἀφί-
 κετο, συχνὰς φρουρὰς τοῖς γειτονοῦσι τῶν φρουρίων
 ἀφελὲς, ἵνα μὴ λαθόντες Πέρσαι τῇ πόλει ἐπέλωσι.
 Τῷ δ' ἐξῆς θέρει ἀθροίζεσθαι μὲν ὁ στρατὸς· καὶ
 Περσῶν ἐπιγενομένων, μεγάλη συγκροτεῖται μάχη
 ἐμφερῶν ἀμφὶ Μαρτυρόπολιν. Ἐσῆκει δὲ τὸ πλέον
 Φιλιππικὸς, πολλῶν πεσόντων Περσῶν· καὶ ἐλθὼς
 ἤρωος· ἡσσηθέντος, πολὺ τι πῆθος ἐν Μαρτυρο-
 πόλει ἐγένετο· ὁ καὶ διὰ σπουδῆς μάλιστα ἐκείνοισ
 ἦν. Καὶ Ῥωμαῖοι μὲν ἐντεύθεν πολιορκεῖν τὴν
 πόλιν ἀπέχοντο· μὴ ἔ γὰρ ἂν δυνάμει παραστή-
 σασθαι ταύτην κελῶ ἔγνωσαν. Σταδίοις δὲ ἐπτά

A dispositis, excepit, et postridie inde abiit. Conve-
 nit autem inter ipsos, ut quo vellent loco congre-
 garentur. Gregorius Philippicum Tarsi Cilicium
 morantem accersit, qui tum Constantinopolim
 petere properabat. Et eo Antiochiam evocato,
 imperatorem de rebus hisce, et exercitus de Phi-
 lippico precibus certiorum facit. Philippicus ubi
 Theopolim advenit, exercitus ei obviam processit:
 admissi fuerant, supplicum more adjunctis, ad
 oblivionisque præteritarum injuriarum fide ac-
 cepta, in expeditionibus bellicis eum sunt consecrati. Res hæc inter exercitus ducem et Antio-
 chienæ urbis præsulem Gregorium ad hunc modum est acta.

CAPUT XVII.

Ut Sittas Martyropolim prodidit, et de Philippici
 obsidione.

Eo tempore Sittas quidam nomine, inter mili-
 tares copias decurionis dignitatem obtinens, in-
 juria a quopiam ordinum ductore affectus, cum
 negligentius custodiri Martyropolim animadvertisset,
 urbem eam prodidit. Persicam namque ci-
 vitanam, perinde atque Romana esset, noctu intro-
 duxit, atque urbem cepit Romanis opportunam
 maxime, et quæcumque ibi erant ætate florentes
 feminæ, eas retinuit, reliquos vero mortales
 omnes, servis quibusdam exceptis, inde ejecit.
 Philippicus igitur statim eo expeditionem conver-
 tit, atque cum copiis omnibus urbem eam obses-
 sam oppugnare cœpit. Et quamvis tormenta ad
 urbem expugnandam idonea non haberet, utcum-
 que tamen potuit, oppugnationem eam est prose-
 cutus. **331** Et cuniculis actis ut turris una con-
 cideret, effecit, minime tamen urbem ipsam ca-
 pere, et ad deditionem cogere potuit. Nam Persæ
 pariem eam quæ solo æquata fuerat, noctu re-
 fectam satis munierant. Porro ubi Romani fortiter
 expugnationem tentantes, fortius rejecti sunt (cre-
 bra namque in eos ex superiore loco conjicieban-
 tur tela, ita ut ipsi plus detrimenti ferrent, quam
 oppidanis inferrent) obsidionem solverunt, et
 paululum retrogressi, castra posuerunt, hoc unum
 agentes, ut ne auxilia alia Persis adderentur. Mau-
 ricio autem jubente, Gregorius rursus ad exerci-
 tum venit, eique ut denuo urbis expugnationem
 tentaret, persuasit. Verum illi, quod instrumentis
 ad muros sternendos necessariis in præsentia des-
 tituerentur, nihil amplius efficere potuerunt.
 Proinde obsidione relicta, exercitus in hiberna
 concessit, frequentibus præsidiis vicinis castellis
 impositis, ne Persæ subsidium clam urbi immitte-
 rent. Æstate vero sequenti, copiæ sunt coactæ. Et
 quod Persæ etiam advenissent, ingens pugna ad
 Martyropolim commissa est, ex qua victor evasit
 Philippicus. Ceterum Persis multis cæsis, et he-
 roe (1) uno prostrato, multitudo magna (id quod
 illis studio maxime fuerat) Martyropolim pervenit.
 Romani exinde urbem oppugnare destiterunt,
 quod vi eam ad deditionem cogi non posse probe

(1) Nomen hujus fuit Maruzas. (Diacon.)

scirent. Septem vero ab ea stadiis, urbem aliam in tutis montosisque partibus statuerunt : ut inde hostilibus molitionibus atque excursionibus militari arte resisterent, damnumque inferrent. Id quod sic æstivo tempore ab eis fiebat. Hieme autem adveniente, in statu se inde recipiebant.

CAPUT XVIII.

De Varamo Persa, et de insidiis contra Hormisdam Persarum regem structis.

Philippico successor datus Commentiolus, genere Thrax, qui magna virtute cum Persis congressus est. In eo certamine Persarum dux una cum equo in terram dejectus interisset, nisi ex satellitibus quidam, eum in equum, quem secum ducebat, sublatum e prælio subduxisset. Reliqui vero Persæ (1), ducibus suis relictis, quam celerrime fugerunt, et se Nisibim receperunt, ad regem suum redire veriti. **832** Nam ille capitale supplicium illis minatus fuerat, nisi ductores omnes suos salvos incolumesque reducerent. Ibi vero congregati tyrannidem adversus Hormisdam molitantur (2). Consilio ei Varamus Persicorum ordinum dux præfuit, qui a pugna adversus Turcos facta, cum suis redierat : sicuti suo loco de eis a me dicitur. Interea Commentiolus Martyropolim circumsidet. Atque ibi quidem plurimam copiarum partem reliquit, ipse vero una cum optimis et delectissimis quibusque, ad Ocbas, longe munitissimum castellum, ex adverso Martyropoli in ulteriore ripa, in prærupto scopulo ita situm, ut in e urbs tota conspici posset, excurrit, castellum id oppugnat : et nihil intentatum relinquens, partes quasdam unitionum tormentis saxa jacentibus dejecit : tandemque eis superatis, magna vi id capit. Quapropter ad desperationem Persæ de Martyropoli deciderunt. Hæc cum sic agerentur, iidem Persæ regem suum Hormisdam Chosroæ (3), quem Cabales genuit, filium interemerunt : regum omnium injustissimum, non solum quod iniique subditos pecunia multarit, verum etiam quod nulla de causa variis suppliciorum generibus crudelem in modum illos necaverit. Ei Chosroem illius filium in regno substituerunt. Ut autem hæc acciderint, pulchrum esse puto, ut altius repetita exponam.

CAPUT XIX.

De tyrannide Varami, et ut Hormisdas Persarum rex a Chosroe filio suo sit occisus.

Hormisdas Varamum exercitu justo probe instructum adversus Romanos expediverat. Et contra hunc Mauricius Romanum, qui illi occurreret,

(1) Imperator rursus a prætura Philippico amoto Commentiolum Orientis prætorem dicit. Heraclius autem prosperatus in bello prætorem Persarum peremit, Asarthato vero preëmpto fugiunt Persæ, et insequuntur Romani. (Diacon. lib. xvii.)
(2) Persæ a Romanis fugati, consilia adversus Hormisdam regem capiunt. Turcicum nomen tunc

ἄπωθεν πλὴν ἐτέραν ἐγείρουσι περὶ τὰ ἐρωμνὰ καὶ ἕρεια μέρη· ὡς ἂν ἐπιτεχνήσεις καὶ ἀντεπιχειρήσεις ἐκείνοισι ἐργάζονται. Καὶ θερίζονται μὲν τοῦτο ἐγένετο· χειμῶνος δὲ ἐπιθλόντος· ἐλύοντο.

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Περὶ Βαρόμου τοῦ Πέρσου, καὶ τῆς κατὰ Ὀρμισδοῦ τοῦ Περσῶν βασιλέως ἐπιβουλῆς.

Καὶ τὸν μὲν Φιλιππικὸν ἀνὴρ τις, θραξ γένος, Κομεντιόλος ὄνομα, διεδίδετο, καὶ λαμπρῶς συμπλακεῖ· Πέρσαις, μικροῦ ἂν καὶ διέφθαρτο σὺν τῷ Ἰσπῶ καταβράχει, εἰ μὴ τις τῶν δορυφόρων ἐν τῶν ἐπισυρομένων Ἰσπῶν ἐπιθόβασας, τῆς μάχης ἐξῆγε· προτροπάδην δὲ καὶ οἱ λοιποὶ ἀνακράτος ἐφευγον, πάντας τοῦς σφῶν ἡγεμόνας ἀποβαλόντες, καὶ κατὰ τὴν Νίσιβιν διασώζονται, τῷ σφῶν βασιλεὶ δεδοίτας ἐπιναεῖσθαι· καὶ γὰρ προφθάσας θάνειτο ἡπεῖλει, εἰ μὴ τοὺς ἡγεμόνας σφῶν λαμπρῶς διασώσωσιν. Ἐκείσε δὲ ἀθροισθέντες, καὶ τὴν κατὰ Ὀρμισδοῦ τυραννίδα ἐμμελετώσι, καὶ Βαράμου τοῦ Περσῶν στρατηγῶ τοῦτο βουλευομένου, σὺν τοῖς ἀμφ' αὐτὸν ἐκ τῆς τῶν Τούρκων συμπλοκῆς ἐπανήκοντο, ὡς ἐφεξῆς μοι τὰ περὶ τούτων εἰρησεται. Ἐν δὲ τούτῳ Κομεντιόλος τὴν Μαρτυροπόλιν περικαθήμενος, τοὺς μὲν πλείστους ἐκείσε ἀφήσιν· αὐτὸς δὲ σὺνάμα τισιν ἀριστινὴν ἐπιλεγείσιν κατὰ Ὀκβάς διαφερόντως ὄχρωτάτον φρούριον ἐκτρέχει, ἀντικρὺ Μαρτυροπόλεως κείμενον κατὰ τὴν ἀντικέραν ὄχθην, ἐπὶ τινος ἀποτόμου σκοπέλου ὑπερκαθήμενος· ὅθεν δὴ καὶ ἀποπτο· ἢ πᾶσα κλειστήκει πόλις. Καὶ πολιορκήσας καὶ μηδὲν τι πείρας παραλιπῶν, ὡς καὶ τινα μέρη τοῦ ἐρύματος διὰ τῶν λιθοβόλων παρεσκευάσει πασειν, ὑπερκαταβίς, ἀνακράτος αἰρεῖ τὸ φρούριον· ὅθεν καὶ ἐν ἀπογνώσει Πέρσαις τὰ Μαρτυροπόλεως καθειστήκει. Τούτων δὲ ὧδε δρωμένων, Πέρσαις τὸν σφῶν βασιλεὺς Ὀρμισδὴν τὸν Χοσρόου παῖδα, ὃν Χοσρόην Καθάδης ἐγέννησεν, κακῶς διεχρήσαντο, ἀδικώτατον πάντων βασιλέων γενόμενος· οὐ μόνον οἷς ἀδικῶς ἐς τὰ χρήματα τὸ δῆρῶσεν ἐξέτριψεν, ἀλλ' ὅτι καὶ μηδὲν δέον, καὶ διαφόρων θανάτων ἰδέσει, ἀπειδῶς ἐκείνοισι καὶ τοῦ ζῆν ὑπεξῆγε. Παῖδα δὲ τὸν ἐκείνου Χοσρόην ἐπιθόβασον τῆ ἀρχῆ. Ὅπως δὲ ταῦτα ἐγένετο, καλὸν ἡγοῦμαι ἀναθεῖν διηγήσασθαι.

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

Περὶ τῆς τυραννίδος Βαράμου· καὶ ὡς ἀντιβόη Ὀρμισδῆς ὁ Περσῶν βασιλεὺς ὑπὸ τοῦ σφαιέρου υἱοῦ Χοσρόου.

Ὀρμισδῆς μὲν γὰρ Βάραμον ἀξιολόγῳ καθοπλίσας δυνάμει, κατὰ Ῥωμαίων ἐξέπεμπε· Ῥωμαίων δ' ἐκείνῳ ὑπαντιάζειν ἀντέπεμπεν αὐθις Μαυρί-

primni Asiæ auditum. (Egnat.)

(5) Paulus Diaconus, Turcis devictis Hormisdam adeo gloria et opibus crevisse scribit, ut deinceps annum quadraginta millium auri tributum a Turcis acceperit, quam summam ipse eis antea quotannis persolverat.

κ ος. Ἐπεγγελῶντα δὲ τὰ Ῥωμαίων τὸν Βάραμον, ἄ
 δέκα χιλιάδας μόνως τῶν ἀριστίνδην ἐξελεγμένων
 λαδῶν Ῥωμανῶν, ἔπεισιν ἄθρόον τῷ Πέρσῃ. Καὶ
 πολλῶν φόνων ἐκατέρωθεν γενομένων κατὰ τὴν τῆς
 Ἀλβανίας χῶρον, ἠνίκα μυσσασθεῖσα τῇ βάρβαρον,
 προσφοίτῃ τοῖς Ῥωμαίοις. Μαθὼν δὲ τὸν τοσαύτην
 ἤτταν Περσῶν Ὀρμισδάς ὁ σφῶν βασιλεὺς, ἀπο-
 χειροτονεῖ μὲν ἐκεῖνον τῆς ἡγεμονίας, γυναικεῖαν
 ἐπιπέμψας τούτῳ στολήν. Ὁ δὲ νεωτερίζειν ἐπι-
 θάλλει, καὶ τυραννεῖν ἐπεχειρεῖ· καὶ ἀνθυβρίζειν
 τὸν ὑβρίσαντα ἐπειράσθαι, τοιαύτη ἐπὶ ἐπιστολῇ ἐπι-
 γράφων· Ὀρμισδα τῇ θυγατρὶ Χοσρόου ὁ Βαρδάμ·
 καὶ τὸν ὑπ' ἐκεῖνον ἀθροίσας στρατὸν, εἰς ἀποστα-
 θίαν ἠρέθιζεν, ἐπίπλαστα σχεδὸν κατὰ πάντων
 Ὀρμισδα ἐπιδεικνύμενος γράμματα, ὑπομιμνήσκων
 τε τὸ ἀπηνὲς αὐτοῦ καὶ τὸ ἐς χρήματα ἀπληστον·
 καὶ ὡς τοὺς ὑπερέχοντας πάντας, τοὺς μὲν εἴρει
 διήλασε, τοῖς δὲ τάφον τὸν Τίγρητα ἐσχεδίασε,
 τούτῳ κηδεύσας αὐτούς. Καὶ τούτοις τοῖς λόγοις
 ὑπαγχιῶν τὸν στρατὸν, εἰς τυραννίδα μεγίστην
 ἐβρίπτει· καὶ ὄρκους τὴν Βαρδάμ ὀχυρόσαντες,
 καθελὲν Ὀρμισδαν βουλήν ἔθεντο. Ἐκεῖνος δὲ
 Φεροχίνην ἐπιτρέχει τῷ Βαρδάμ σὺν πλήθει πολλῶν.
 Ὁ δὲ καὶ τούτων ὑπειθῶν, ὡς οὐ δεῖ Πέρσας ὄντας
 κατ' ἀλλήλων στρατεύειν, ἀλλ' εἰδέναι τὸ τραγὺ τε
 καὶ βίαιον, πρὸς δὲ τὸ αἰμοχαρὲς καὶ ἀπληστον τοῦ
 Ὀρμισδοῦ· καὶ φίλα πρὸς ἀλλήλους φρονεῖν. Ἄ
 δεῖτ' αἰσθόμενος ἀληθῆ ὁ στρατὸς εἶναι, τὸν μὲν
 Φεροχίνην ἀναίρουσι, τῷ δὲ Βαρδάμ προστίθενται.
 Ἐντεῦθεν ὅσον ἀγυρτικὸν καὶ δημῶδες ἀθροισθέντες,
 ἐπιτίθενται τῷ Ὀρμισδῷ· καὶ τῆς κεφαλῆς ἀφελό-
 μενοι τὸ διάδημα, κατασπῶσι τοῦ θρόνου· ἔπειτα
 ἐπ' ὄψεσιν ἐκεῖνου τὴν τε γυναῖκα καὶ τὸν υἱὸν
 ἀναιροῦσιν. Ἐκεῖνου δὲ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀνορύξαν-
 τες, ἐξασφαλίζονται τῇ φρουρᾷ· καὶ τὸν υἱὸν ἐκεῖ-
 νου Περσῶν βασιλέα ἀναγορεύουσιν· ὃς μέχρι μὲν
 τινος τῷ πατρὶ φιλοφρόνως διέκειτο, παρατιόμενος
 ὡς ἄκων τὴν ἀρχὴν ὑπέδου· καὶ τὰ πρὸς χρεῖαν
 ἀφρονά γε τῷ Ὀρμισδῷ ἐπεχορήγει. Ὁ δὲ ὑβρίζων
 οὐκ ἀνίει τὸν παῖδα, διαβρίπτων καὶ ὅσα δὴ πέμ-
 ψειεν. Ἀχθεσθεὶς δ' ἐπὶ τούτοις ὁ παῖς, ῥοπέλοις
 ἀγρίοις ἐκέλευεν ἀναίρειν· ὃ δὲ Πέρσας μὲν διὰ
 λύπης γενόμενον, μίστος κατ' ἐκεῖνον ἀνήψεν οὐκ
 ἔλατ· οὐ.

Chosroes filius, rusticis fustibus patrem interimi jussit. Ea vero indignitas Persis dolorem incussit, et odium adversus illum non parvum excitavit.

ΚΕΦΑΛ. Κ'.

Ὡς ὁ νέος Χοσρόης φωνὰς ἐς Ῥωμαίους ἤλθε, καὶ τῇ Ῥωμαϊκῇ συνάρσει τὴν οικειὰν ἀρχὴν ἀπειλήσει.

Γνοὺς δὲ Χοσρόης Βάραμον ἐπιστρατεύοντα κατ' αὐτοῦ, μετ' ἀξιολόγου κατ' ἐκεῖνου ἔπεισε τῆς δυνάμεως ἐν τινι πεδίῳ τοῦ Ζαβὰ ποταμοῦ. Ὁρῶν δὲ τοὺς οικειλοὺς θελεκαχοῦντας, καὶ Βαρδάμ μὲν προσκειμένους, ἐκεῖνος δὲ φρονουπτας ἐπίδουλα, πολλοὺς διεχρήσατο· καὶ τοῦ πλήθους παραχθέντος ἀνακράτος, ἐπὶ τὸ Κιρκήσιον ἐφευγε σύνμα γυναικὶ καὶ τέκνοις δυσὶ νεογνοῖς, καὶ τισὶ Περσῶν εὐγενεῖα τῶν πολλῶν διαφέρουσιν, εἰ ἰδελόντα τούτῳ εἶποντο.

miserat. Varamus copiis Romanorum illudit. Romanus autem decem tantum fortissimorum lectissimorumque millibus acceptis, cum illo est congressus. Et multis utrinque caedibus patris, in Albanie regione, victoria barbarum detestata, penes Romanos fuit. Quam suorum cladem, postquam Persarum rex Hormisdas intellexit, 833 prefecturae dignitatem Varamo ademit, eidemque muliebrem stolam misit. Ille ad res novas animo adjecto, tyrannidem affectare, et convicia ei qui prior injuriam illi intulisset, pro conviciis reddere et epistolae verba haec inscribere : *Hormisdæ Chosroæ filia Varamus* ; nec non exercitum sub signis suis merentem ad defectionem concitare, conflictas fere adversus omnes Hormisdæ nomine litteras exhibens, crudelitatemque illius et pecuniam insatibilem cupiditatem in memoriam eis revocans ; ut scilicet ille primarios viros omnes vel ferro occiderit, vel in Tigride amne submerserit, tali eos et sepultura et exsequiis ejusmodi dignatus. Sermonibus ejus generis exercitu seducto, ad maximam eum tyrannidem et rebellionem excitavit. Itaque juramento Varamo, quo tutior esset, praestito, adimendi Hormisdæ regni consilium inierunt. Hormisdas adversus hunc cum multitudine magna Pherochanem mittit. Quem et ipsum Varamus subit, minime Persas inter se belligerari oportere, sed eos durum et violentum imperium, et praeterea sanguinarium ingenium, et inexplebilem avaritiam Hormisdæ scire, et benevolentiam sibi invicem praestare debere, dicens. Quae ubi vera esse exercitus Pherochanis sensit, ducem suum necat, et ad Varami partes accedit. Exinde confertim et populariter congregati, Hormisdam aggrediuntur : et diademate de capite ejus detracto, e regio throno deturbant. Mox in ipsius conspectu conjugem et filium unum jugulant, eumque oculis effossis in custodiam conjiciunt, et alterum filium ejus Persarum regem promulgant. Hic ad tempus aliquod, benignum se patri praebuit, et invitum se regnum suscepisse deprecando allegavit, affatumque victum ei subministravit. Pater vero contumeliosi filium afficere, et projicere a se quaecumque ille mittebat, non intermisit. Qua re commotus

D

834 CAPUT XX.

Ut Chosroes junior ad Romanos profugerit, eorumque auxiliis regnum suum recuperarit.

Porro Chosroes, quandoquidem Varamum adversus se exercitum ducere cognovit, cum copiis non contemnendis adversus eum in planitiem quamdam, ad Zalami flumen, est progressus. Sed enim eum suos sponte sua cedentes Varamo favere, et sibi insidias struere vidit, multos occidit : et tumultu in exercitu moto, celeriter ad Circesium profugit, una cum conjugibus, et liberis duobus infantibus, et Persiis praeterea quibusdam

nobilitate generis præcellentibus, qui voluntate sua eum secuti fuerant. Ad eum autem locum, quemalimodum ipse retulit, pervenit, cum Christianorum Deum servatorem et viæ ducem invocasset: eo se equum recta ire, quo ab illo duceretur, permissurum testatus. Inde ad Mauricium oratores misit, Probo insuper, ut res acta esset, litteris eidem indicante. Misit sane et Varamus ad imperatorem legationem, quæ ab eo, ne opem Chosroæ ferret, petebat. At Mauricius, qui humanarum rerum statum instabilem, et cothurnum prorsus esse sciret, et vicissitudines volubilesque mutationes humanæ et miserabilis huius vitæ nosset, atque hæc recte in animo suo deliberando perpenderet, regem sibi supplicem perhumaniter et libenter suscipit (1): et pro exsule atque fugitivo, amicum sibi et filium per arrogationem germanum facit (2), donis regis et liberalitate benignitateque reliqua prolite invitatum. Nec ipse modo ad eum imperiali munificentia quæ decebat misit, sed et Augusta ipsa conjugibus ejus, et liberi liberis eandem præstiterunt pietatem. Neque officiis iis contentus, Hierapolim quoque ad exercitum universum et ducem ejus Commentiolium scripsit qui Chosroen regio prorsus satellitio et comitatu produceret, et quocumque vellet sequeretur. Atque ut majorem ei honorem haberet, Melitinensem quoque antistitem Domitianum, cognatum suum, ad eum legavit, virum prudentia mentisque solertia multis antecuntem, verbisque simul et factis præstantem, et ad negotia maxima conficienda commodum. Adjunxit huic Antiochenæ sedis præsidem Gregorium. Qui ambo Chosroen verbis, muneribus, tempestivisque colloquiis et suasionibus ad stuporem et consternationem compulerunt. Chosroes ubi Hierapolim, quæ principem locum in Euphratesia obtinet, pervenit, in regnum inde rediit, **835** cum id e re ejus Mauricius esse cerneret, qui majorem gloriæ et laudis suæ partem, ex commo et utilitate supplicis regis est mensus. Magna certe pecuniæ vi, quod nunquam a quopiam in litteras relatum est, donatum Chosroen, quibusdam etiam Persis impensis suis in militiam ejus conductis, sane quam magnitæ in Persidem remisit, cum utroque exercitu, Persico simul et Romano. Narses Romanis copiis præfuit (3): qui cum Persis prælio congressus, sexaginta millia Persarum manu cepit, eosque ad Chosroen adductos hastilibus conflixit. Ex iis si qui Turci erant, eos Chosroes imperatori Byzantium misit. Porro Romanæ copię, Varamo qui turpiter ex pugna solus profugit, debellato, regnum suum Chosroæ in manus tradiderunt, eumque in regiam suam deduxerunt. Is in throno suo considens, Romanis audientibus verba hæc prolatus est: Rex Chosroë, diei hujus perpetuo te

Ἐκεῖσε δὲ παρεγένετο, ὡς γε αὐτὸς διηγέσαστο, τὴν τῶν Χριστιανῶν Θεὸν σωτῆρα καὶ ὁδηγὸν ἐπικαλεσάμενος· κάκεισέ τε τὸν ἵππον ἀνεῖναι ὁμῶσε χωρεῖν. Ἐνθα ἂν πρὸς αὐτοῦ ὀδηγοῖτο· ἐκεῖθεν τε πρὸς Μιουργικίον πρεσβείαν ἐστέλλει, Πρόβου ὡς ἔσχε τὰ συμβάντα μηνύοντος. Στέλλει δὲ καὶ Βαρὰμ πρέσβειαν πρὸς βασιλέα. Ἡ δὲ πρεσβεία μὴ Χοσρόῃ συμμαχεῖν αἰρεῖσθαι εἶδειτο. Μαυρικίος δὲ τὸν ἀσταθῆ καὶ κῶθορον βίον εἰδὼς, τὰς τε παλιβρότας καὶ τὰς ἀγχοστροφους μεταβολὰς τῆς ἀνθρωπίνης καὶ ταλαιπωροῦ ζωῆς, καὶ ταῦτ' ἐν νῷ κελῶς ὀέμενος καὶ σταθμῆσας, δέχεται τὴν ἐκέτην, καὶ γνησίως μάλ' ἀπροσβίται· καὶ ἀντὶ φυγάδος καὶ αὐτομόλου φιλῶν τε γήσων καὶ παῖδα ποιεῖται, ἀναλόγοις τοῖς δῶροις δεξιωσάμενος, καὶ τῇ λοιπῇ φιλοφροσύνῃ, οὐ μόνον αὐτῆς βασιλικῶς ἀποστελεῖται· τὰ δέοντα, ἀλλὰ καὶ τῆς βασιλίδος ἐπίσης ταῖς ἐκεῖνου γυναῖξιν καὶ τῶν παίδων πρὸς τοὺς παῖδας διατεθέντων. Οὐ ταῦτα δὲ μόνον, ἀλλὰ κατὰ τὴν Ἱερὰπολιν τὸν τε στρατὸν σύμπαντα καὶ τὸν στρατηγὸν Κορμεντίλον ἔπεμπε, σὺν βασιλικῇ δορυφορίᾳ προπέμφοντα, καὶ αὐτῷ οἱ ἐψύμενον οἱ ἂν ἔλοιτο. Μείζονα δὲ τὴν τιμὴν παρασκευάζων αὐτῷ, καὶ τὸν τῆς Μελιτινῆς πρέεδρον πρὸς γένος ὄντα τῷ Μαυρικίῳ ἔπεμπε, ἄνδρα φρονήρη τε καὶ ἀγγινοῖα τῶν πολλῶν διαφέροντα, λόγῳ τε καὶ ἔργῳ μάλιστα ἱκανώτατον, καὶ τοῖς τῶν πραγμάτων μεγίστοις ἀνυσιμώτατον. Παραεὔγνουσι δὲ αὐτῷ καὶ τὸν τῆς Ἀντιόχου ἐπέχοντα ὀρόνον Γρηγόριον. Οἱ δὲ καὶ ἄμφω Χοσρόῃν κατέπληξαν λόγοις, δῶροις, ταῖς προσφοραῖς τῶν ὀμιλιῶν τε καὶ εἰσηγήσεσιν. Ἄχρι δὲ τῶν Ἱεραπολιτῶν γενόμενος ὁ Χοσρόης, ἡ τῆς Εὐφρατῆσιας προκάθηται, αὐτῆς ἐπανῆκε· τοῦτο καὶ Μαυρικίου συμφέρον εἶναι διεγνωκότος, καὶ τό γε πλέον τῆς σφετέρᾳ· δόξας ἐς δὲ γε συνοῖσον ἐδόκει τῷ ἐκέτη ἐνδόντος. Ἀφρόνως δὲ χρήμασι δεξιωσάμενος τὸν Χοσρόην, ὃ μήποτε τις ἰστόρησε, καὶ νινος Πέρσας στρατολογήσας, ταῖς οἰκταῖς ἐπιδόσεις περιφανῶς τὸν Πέρσῃν ἐξέπεμπε μεθ' ἑκατέρου στρατοῦ Περσικοῦ τὰ ἅμα καὶ Ῥωμαϊκοῦ· Ναρσῆ τῶν Ῥωμαίων ἡγευμένου, ὃς ἐξήκοντα μόνον χιλιάδας συμβαλὼν Πέρσαις, ζωγρίας εἶλεν· οὗς Χοσρόῃ προσπαγαλὼν δόρατι κατηκόντισεν· ὅσοι δ' ἐκείνων ἐκ Τούρκων ἦσαν, βασιλεὶ Χοσρόῃ· κατὰ τὸ Βυζάντιον ἔπεμπε. Ὁ δὲ τῶν Ῥωμαίων στρατὸς τὸν Βαρὰμ καταγωνισάμενος, ἀκλεῶς τῇ συμπλοκῇ μόνον φυγῆ χρησάμενος, Χοσρόῃ τὴν ἰδίαν ἀρχὴν ἐγχειρίζουσιν· ἄχρι· αὐτῶν τῶν βασιλείων προπέμφσαντες, ὑστατον πάντων ἐπειπόντος ἐκεῖνου τῷ ἰδίῳ ὀρόνῳ ἐνδρῶθέντος, ἡ Βασιλεῦ Χοσρόῃ, χρεῶν σε τῆς ἡμέρας ταύτης ἀεὶ ποτε μυσίαν κεκτηθῆσαι, καὶ ἐν νῷ ἔχειν, ὅτιπερ Ῥωμαῖοι σοὶ τὴν Περσῶν βασιλείαν προῖκα χαρίζονται. ἢ Τὰς δ' ἐκ Περσῶν ἐπιβουλὰς δεδοικῶς Χοσρόης χιλίους Ῥωμαίους ἤγει· Μαυρικίον. Ὁ δὲ φίλα φρονῶν, τὸ αἴτημα ἐξέπερηνεν. Ἀνεσκολοπίζετο δὲ καὶ Σίττας πρὸς τὸν Περσῶν· καὶ τῶν Μαρτύρων ἡ πόλις Ῥωμαίους

(1) Contigit autem ut cum Probus patricius, qui illuc erat, susciperet. (Diac.)

(2) Filium suum sibi Chosroen regem Persarum

Mauricius faciens. (Diac.)

(3) Narses Rom. dux Chosroæ opem ferens, Varamum vincit.

αὐθις ἐνχειρίζετο· ἀλλὰ μὴν καὶ τὸ Δάρας φρούριον ὑπεξελθόντων Περσιῶν. Τούτῳ δὲ Πέρσας οὗς Χοσρόης ἀνὰ τὸ Βυζάντιον ἔπεμπε, τηκτῆρ μέλανι καταστίκτους σταυρούς τοῖς μετέπειτα ἐντετηχότας ὁρῶν ἔχοντας, πυθόμενοι· βασιλεῦς, ἔτου χάριν τούτους ἐμφέρονται μὴ σεβόμενοι, ἔφασκον πρὸ πολλοῦ λιμὸν ἐν Περσίδι ἐπισκῆψαι βαρύν· ὅφ' οὐ πολλῶν φθειρομένων, τῶν τινὰς ἔκεισε Χριστιανῶν ὑποθέσθαι τούτο ποιοῦντας, σωτηρίαν πορίζεσθαι, καὶ ἀθιγῆ κακῶν τὴν χώραν γενέσθαι. Ὁ καὶ ἐγένετο· καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν Ὀρμισδαν καὶ Χοσρόην τοὺς Πέρσας ἐς τοῦτο ἔληξε τέλλου.

ante plures annos in Perside et patria sua pestem coortam esse dixerunt, a qua cum multi mortales infecti interirent, Christianos quosdam, qui ibi fuere, hominibus, si hoc fecissent, salutis suæ consultores esse, regionemque eam a lue tali intactam liberamque fore persuasisse. Idque ita esse ab eis factum Res Hormisdæ et Chosroæ Persarum ejusmodi habuere exitum.

ΚΕΦΑΛ. ΚΑ'.

Περὶ τῶν πεμφθέντων σταυρῶν παρὰ Χοσρόου Γρηγορίῳ τῷ Θεουπόλειῳ· καὶ ἃ περὶ τούτων ἔγραψε.

Ἦδὴ δ' ἔγκρατης Χοσρόης καὶ ἐν κατασχέσει τῆς ἰδίας ἀρχῆς γεγωνῶς, Γρηγορίῳ τῷ Θεουπόλειῳ ἔπεμπε τὸν σταυρὸν ἐκεῖνον ὃν Θεοδώρα ἡ Ἰουστινιανοῦ γαμψὴ χρυσῷ πολλῷ καὶ λίθοις διαφανέσι κοσμήσασα, τιμῶσα τὸν ἐν μάρτυσιν ἀθλοφόρον Σέργιον ἀνετίθει. Χοσρόης δ' ὁ Ὀρμισδοῦ πατὴρ ἔληξαστο παρακαλοῦσα· τὴν πᾶσιν σὺν τοῖς λοιποῖς κειμηλίοις· ὡς ἔδωκε μοι ἀφήγουμένῳ τῇ πρὸ ταύτης ἱστορίᾳ καλῶς δεδιγῆται. Σὺν αὐτῷ δὲ καὶ ἕτερον σταυρὸν ἔπεμπε, ὃν αὐτὸς Χοσρόης διεσκεύασατο, χρυσὸν οὐκ ἐλάχιστον ἐμβάλων· ἐν ᾧ καὶ γράμμασιν Ἑλληνικοῖς τοιάδε ἐπέγραψεν· «Τούτου τὸν σταυρὸν ἐγὼ Χοσρόης βασιλεῦς βασιλέων, υἱὸς Ὀρμισδοῦ, οὗ ἐκ διαβολικῆς ἐνεργείας καὶ κακουργίας τοῦ δυστυχεστέτου Βιράμου καὶ τῶν σὺν αὐτῷ Καβαλλαρίων εἰς Ῥωμανίαν ἀπήλοθον, καὶ διὰ τὸ ἐργεσθαι τὸν δυστυχῆ Ζαδεπράμ μετὰ στρατοῦ εἰς τὴν Νίσιβιν ἐπὶ τῷ ὑποσύρῳ τοὺς Καβαλλάρους τοῦ μέρους τοῦ Νίσιβι, εἰς τὸ ἀντάραι καὶ καταβράξαι, ἐπέμψαμεν καὶ ἡμεῖς Καβαλλάρους μετὰ ἀρχόντος εἰς τὸ Καρχάς· καὶ διὰ τῆς τύχης τοῦ ἁγίου Σεργίου τοῦ πανσέπτου καὶ ὀνομαστοῦ, ἐπειδὴ ἠκούσαμεν δοτῆρα εἶναι αὐτὸν τῶν αἰτήσεων, ἐν τῷ πρώτῳ ἔτει τῆς βασιλείας ἡμῶν μηνὶ Ἰανουαρίῳ ἐδόθη, ἡτησάμεθα ὡς ἂν οἱ Καβαλλάριοι σφάζουσι τὸν Ζαδεπράμ ἢ χειρώσωνται, σταυρὸν χρυσοῦν διάλιθον εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ πέμπομεν, διὰ τὸ πάνσεπτον αὐτοῦ ὄνομα. Καὶ τῇ ἐνάτῃ τοῦ Φεβρουαρίου μηνός, τὴν κεφαλὴν τοῦ Ζαδεπράμ ἤνεγκαν ἐπὶ ἡμῶν. Ἐπιτυχόντες· οὐν τῆς δεξιῆς ἡμῶν, διὰ τὸ ἕκαστον ἀναμφιβολον εἶναι, εἰ· τὸ πάνσεπτον αὐτοῦ ὄνομα τούτου τὸν σταυρὸν τὸν παρ' ἡμῶν γενόμενον, μετὰ τοῦ πεμφθέντος σταυροῦ παρὰ Ἰουστινιανῷ βασιλεῶς Ῥωμαίων εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ, καὶ τῶν καιρῶν τῆς ἀμιξίας τῶν δύο πολιτειῶν ἐνεχθέντος ἐνταῦθα παρὰ Χοσρόου βασιλέως

B

336 CAPUT XXI.

De crucibus a Chosroë Gregorio Theopolitano missis, et quæ de eis illi scripserit.

Chosroes, in possessionem regni sui restitutus, Gregorio Theopolitano crucem illam misit, quam Theodora Justiniani uxor auro multo et lapillis resplendentibus ornatam, in honorem victoris martyris Sergii Deo dedicaverat, et Chosroes Hormisdæ pater una cum aliis donariis vasisque pretiosis et Sergiopolim, eum abstulerat : sicuti antea a me recte est dictum. Cum ista aliam quoque crucem misit, quam Chosroes ipse ex ingenti auri pondere fieri curaverat, cum ejusmodi Græcarum litterarum inscriptione : « Crucem hanc Chosroes rex regum, filius Hormisdæ, quo tempore propter diabolicum instinctum et dolum malum perditissimi Varami, et qui cum eo fuere Caballariorum, in Romaniam concessimus : et quod perditus Zadepram cum exercitu Nisibim veniret, abducentium Nisibenæ partis Caballariorum gratia, ut nobis resisterent, et oppugnando rebellarent, nos quoque Caballarios cum duce suo in Charchas misimus, et propter sancti Sergii, venerandi illius et celebris viri fortunam, quandoquidem datorem eum esse victorum atque petitionum audieramus, primo regni nostri anno, mensis Januarii die septimo, votum nuncupavimus, si Caballarii nostri Zadepram occidissent, aut cepissent, crucem auream nos lapillis distinctam in ædem Sergii, venerandi nominis ejus ergo, missuros esse. Porro cum nono Februarii mensis die caput Zadepram ad nos allatum fuerit, voti rei, et optati nostri compotes facti, ut manifestum id ceriumque cuiusvis sit, in venerandum ejus nomen, crucem hanc a nobis factam, una cum cruce a Justiniano Romanorum imperatore in templum ejus missa, et belli tempore, quod inter duo hæc regna gestum est, a Chosroë rege regum, filio Cabadæ prævi nostri huc delata, et inter thesauros nostros re-

(1) Verum Narses reductus ad propria, Chosroæ dixit, *Memor sis, Chosroë, præsentis diei : Romani tibi regnum donant.* (Uiac.)

perta, in eadem venerandi Sergii misimus. » Cum hac inscriptione Chosroes cruces misit : quas Gregorius ad se allatas, et de Mauricii sententia accepit, cum pompa et comitatu multo, observanter simul et religiose in templo martyris sacravit et reposuit, nihil prorsus ab ethnicis donariis Ecclesiam detrimenti capere arbitratus.

837 CAPUT XXII.

De donis quæ idem Chosroes maximo martyri Sergio misit.

Non longe autem post, Chosroes etiam alia munera fabricata, et in sacrum sancti martyris delubrum missa, atque discum etiam non paucarum minarum ponderis aureum, cui sermone Græco ejuscemodi inscripsit litteras, donavit : « Ego Chosroes rex regum, filius Hormisdæ, hæc disco isti inscripsi : non ut ab hominibus spectentur, neque ut verbis meis magnitudo venerandi nominis tui innotescat, sed propter scripti ipsius veritatem, et plures gratias, pluraque beneficia a te in me profecta (1). Felicitatis enim loco mihi est, ut nomen meum in sacris tuis vasis circumferatur (2). Cum essem in Beramis, petii a te, vir sancte, ut in auxilium mihi venires, et Sira in utero conciperet. Et quandoquidem Sira Christiana, ego autem Græcæ superstitionis sectator essem, et leges nostræ nobis libertatem uxorem eam habendi non permitterent, propter meam erga te benevolentiam, ejus gratia leges ipsas despexi, eamque de die in diem inter conjuges vero sinceroque amore habui et habeo. Atque ita mihi visum est, bonitatem tuam, vir sancte, implorare, ut hæc in utero conciperet. Petii hoc a te, et voto constitui : si uterum gestaret Sira, ut crucem quam illa circumfert, venerando templo tuo inferrem. Verum ejus rei gratia ego et Sira consilium cepimus, ut monumentum nominis tui, vir sancte, apud nos esset, crucem eam retinere : statuiusque pro ea, et pretio æstimationeque ejus, quater mille et quadringentos stateres miliarisios non excedente, quinquies mille stateres mittere. Et ex quo apud me ipsum votum tale concepi, atque hæc in animo volutavi, quoadusque Rosochosrum pervenimus, non plures quam decem intercessere dies. Et tu, vir sancte, non quod ego dignus fuerim, sed quod ea tua sit benignitas, in somnis mihi noctu apparuisti, tertiumque ad me, quod Sira ventrem gestatura esset, dixisti. Et ego in eadem ipsa visione tertium tibi respondi, Recte : proinde quod præstare vota petitionesque solens, ex eo die Sira, id quod feminis accidere consuevit, non vidit. Ego vero mecum ipse de hoc ambicens, si verbis tuis fidem non haberem, et propterea quod sanctus sis, datorque votorum, non

(1) Evagr. lib. vi, cap. 21.

(2) Quæ hic divo Sergio Chosroes gentilis tribuit,

βασιλέων υἱὸς Καβίδου τοῦ ἡμετέρου πατρὸς, καὶ εὐρεθέντος ἐν τοῖς ἡμετέροις θησαυροῖς, ἐπέμψαμεν ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ πανσέπτου Σεργίου. Ταῦτα γράψας Χοσρόης, ἀπέστειλε τοὺς σταυροὺς· οὗς Γρηγόριος Μαυρικίου γυνὴ λαβὼν, σὺν πομπῇ καὶ δορυφορίᾳ πολλῇ, εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ μάρτυρος σεμνῶς ἔβαλε καὶ εὐλαβῶς ἀνετίθει οὕτως ἔχοντας, μηδὲν οἰόμενος ἐντεῦθεν τῇ τῆς Ἐκκλησίας δόξῃ λυμάλνεσθαι τοῖς ἰθνηκαῖς ἀναθήμασιν.

ΚΕΦΑΛΑ. ΚΒ'.

Περὶ τῶν δώρων Χοσρόου ἃ τῷ μεγίστῳ μάρτυρι Σεργίῳ ἀπέστειλε.

Οὐκ εἰς μακρὰν δὲ Χοσρόης καὶ ἕτερα δῶρα ἐξερχασάμενος, πέμπων τῷ θεῷ σηκῷ τοῦ ἱεροῦ μάρτυρος ἐχάριζετο, καὶ τινα δίσκον χρυσοῦν ὀκτὴν μῶν οὐκ ἐλαχίστην ἔλαβοντα· ἐν ᾧ Ἑλλήνων φωνῇ τὰ τοιαῦτα τῶν γραμμάτων ἐπέγραψεν· Ἐγὼ Χοσρόης βασιλεὺς βασιλέων υἱὸς Ὀρμισδου τὰ ἐν τῷδε τῷ δίσκῳ γεγραμμένα οὐκ εἰς θέαν ἀνθρώπων, οὐδὲ ἵνα ἐκ τῶν λόγων μου τὸ μέγεθος τοῦ πανσέπτου δόματός σου γνωσθῇ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀλήθειαν τῶν γεγραμμένων, καὶ διὰ τὰς πολλὰς χάριτας καὶ εὐεργεσίας ἃς ἔσχον παρὰ σοῦ. Εὐτυχία γάρ μοι ἔστιν, ἵνα τὸ ἐμὸν ὄνομα ἐμφέρηται τοῖς ἱεροῖς σου σκεύεσιν. Ἐν τῷ εἶναι με ἐν τῷ Βεραμῖς, ἡτησάμην παρὰ σοῦ, ἅγιε, ἔλθεῖν εἰς τὴν βοήθειάν μου, καὶ ἐν γαστρὶ συλλαβεῖν Σιρην. Καὶ ἡπειδὴ ἡ Σιρὴ Χριστιανὴ ἔστι, καὶ γὰρ Ἑλλην, ὃ ἡμέτερος δὲ νόμος ἄδειαν ἡμῖν οὐ παρέχει Χριστιανὴν ἔχειν γαμετήν· διὰ γούν τὴν ἐμὴν πρὸς σὲ εὐγνωμοσύνην εἰς ταύτην τὸν νόμον παρεῖδον· καὶ ταύτην ἐν γυναιξίν ἡμέραν εἰς ἡμέρας ἐν γνησιότητι ἔσχον καὶ ἔχω. Καὶ οὕτως συνείδον νῦν δεηθῆναι τῆς σῆς ἀγαθότητος, ἅγιε, ἐν γαστρὶ συλλαβεῖν ταύτην. Καὶ ἡτησάμην καὶ συνταξάμην, ἵνα, ἐὰν ἐν γαστρὶ συλλάβῃ Σιρην, τὸν σταυρὸν τὸν φορούμενον παρ' αὐτῆς πέμψω τῷ πανσέπτῳ σου οἴκῳ. Καὶ τοῦτου ἕνεκα καὶ Σιρην τὸν σκοπὸν τοῦτον ἔχομεν, ἵνα εἰς μνημόσυνον τοῦ δόματός σου, ἅγιε, τοῦτον τὸν σταυρὸν κρατῶμεν. Καὶ συνείδομεν ἀντ' αὐτοῦ τὴν τιμὴν αὐτοῦ, μὴ συντείνουσιν περαιτέρω τῶν τετρακισχιλίων τετρακοσίων στατήρων μιλιαρησίων, πεντακισχιλίου στατήρα· ἐκπέμψαι. Καὶ ἐξ οὗ τὴν τοιαύτην ἐν ἑαυτῷ ἔσχον αἴτησιν, καὶ ταῦτα διελογισάμην, ἕως οὗ ἐφοβασάμεν τὸ Ἰσοχόσρον, δέκα ἡμέρας πλέον οὐ διήλθον καὶ σὺ, ἅγιε, οὐ δὲ τὸ εἶναι με ἄξιον, ἀλλὰ διὰ τὴν σὴν ἀγαθότητα, ἐφάνης μοι ἐν ὄραματι τῆς νυκτός· καὶ τρίτον εἶπός μοι, ὅτι Σιρην ἐν γαστρὶ ἔξει. Καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ τῷ ὄραματι τρίτον ἀνταπεκρίθη σοι λέγων· Καλῶς· καὶ διὰ τὸ εἶναι σε δοτῆρα τῶν αἰτήσεων, ἐκ τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἡ Σιρην τὸ εὐλοβούμενον τοῖς γυναιξίν οὐκ εἶδεν. Ἐγὼ δὲ διστάσας εἰς τοῦτο, εἰ μὴ τοῖς λόγοις σου ἐπίστευσα, καὶ ὅτι ἅγιος· εἰ καὶ δοτῆρ τῶν αἰτήσεων, μετὰ ταῦτα τὰ γυναικεία μὴ ὑπομείναι, ἐκ τούτου ἔγνων τὴν δύναμιν τοῦ ὄραματος, καὶ τὴν τῶν παρὰ σοῦ βεβημένων ἀληθειῶν.

ea Christiani Uni Deo, in quo spes et opes suas omnes collocant, tribuunt.

Παραυτὰ οὖν ἔπεμψα τὸν αὐτὸν σταυρὸν καὶ τὴν A
 τοῦτου τιμὴν ἐν τῷ πανσέπτῳ σου οἴκῳ, κελεύσας
 ἐκ τῆς τοῦτου τιμῆς δίσκον ἓνα καὶ ποτήριον γενέ-
 σθαι· εἰς λόγον τῶν θείων μυστηρίων. Ἀλλὰ μὴ
 καὶ σταυρὸν γενέσθαι, καὶ πηχθῆναι ὀφείλοντα ἐπὶ
 τῆς ἀγίας τραπέζης, καὶ θυμιατήριον, τὰ πάντα
 χρυσᾶ καὶ ἀμφίθυρον Οὐννικὸν κεκοσμημένον χρυ-
 σίῳ· καὶ τὰ ἀποκείμενα τῆς τιμῆς· μιλιαρῆσια εἶναι
 τοῦ ἀγίου σου οἴκου· ἓνα διὰ τῆς τύχης σου, ἅγια,
 εἰς πάντα, ἐξαιρέτως δὲ εἰς τὴν αἰτησιν ταύτην,
 ἔλθῃ· εἰς τὴν βοήθειάν μου καὶ Σιρῆς· καὶ ὁ διὰ
 τῆς σῆς προεδρίας· γέγονεν ἡμῖν τῷ ἔλαει τῆς σῆς
 ἀγαθότητος, καὶ τῷ θελήματί μου καὶ Σιρῆς, εἰς
 τέλος προέβλη· ἓνα χάρις καὶ Σιρῆ καὶ πάντες οἱ
 ἐν τῷ κόσμῳ εἰς τὴν σὴν δύναντα ἐλπίζωμεν καὶ B
 εἰ, σε εἶτι πιστεύωμεν. Ταῦτα μὲν τὰ παρὰ Χοσροῦ
 ἀναθήματα ἠγγέλλει, τῆς Βαλαάμ προφητείας οὐκ
 ἔνδεξι, τοῦ παναγίου Θεοῦ λόγος ἀββήτοις ταῦτα
 οἰκονομήσαντος, γινώσκας Ἑλλήνων, τοιαῦτα σωτη-
 ριῶν καὶ πιστεύσαι καὶ φθέγγασθαι βήματα.
 phetia Balaam non dissidentia : Deo Opt. Max.
 te, ut per Græcorum sive ethnicorum linguas
 verba.

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ'.

*Περὶ Νααμάνου τοῦ Σαρακηνῶν ἄρχοντος, ὅπως
 ἠσπάσατο τὰ Χριστιανῶν.*

Ὅτε τοιγαροῦν Χοσρόης τὰ τοιαῦτα ἔγραφε τε
 καὶ ἔπεμπε, καὶ τις Νααμάνης τῶν Σκηνητῶν βαρ-
 βάρων τὴν ἐπιτροπὴν τῆς ἡγεμονίας κεκληρωμένος,
 ἀσελῆς καὶ ἐξάγιστος, μιαιρὸς τε αὐτὸς καὶ καμμια- C
 ρος· καὶ μαρώατος, Ἑλλῆν τὸ σέβας, ὧς καὶ ἀν-
 θρώπους ἀτοχεῖρι σφάττειν, καὶ τοῖς αὐτῷ θρη-
 σκευομένοις κατὰ τῶν βωμῶν ἐπιθύειν, πρὸ δόξαν
 θεῶν τριθεῖς ἔρωσι, τὰ Χριστιανῶν ἐκ παραδείξου
 θεῶν ἐδόμενος, τῷ θεῶν λουτρῷ πρόσσεισι, καὶ τὴν
 ἡμερινὴν ἀνάπλασιν ἀναπλάττειται· καὶ σὺν αὐτῷ
 καὶ τοὺς ἀμφ' αὐτὸν ἅπαντας εἰς πολὺ τι πλῆθος
 καὶ ἀσάθμητον δυναί, τῷ θεῶν προσάγει βαπτίσμα-
 τι, πάντα ὅσα τῇ θρησκείᾳ προσήκοντα ἐκμανθάν-
 νουσι. Μετὰ δὲ τὸ δοῦνα· Χοσρόην τοὺς εἰρημένους
 σταυροῦς, Γρηγόριος νεύματι τοῦ κριτοῦντος τὴν
 πανέρημος διελθῶν, ἣ τῶν Αἰμητῶν δυναί ἔρχε,
 καὶ τὰ ἐκεῖσε πάντα περιουστήσα, τὰ Σιυήρου
 ἐξήλαυσε δόγματα τοῖς ἐκεῖνου μέρεσιν ἐπιχωριά- D
 σαντα· τὰ δὲ ὑγιῆ τῆς Ἐκκλησίας· παρετίθετο εἰση-
 γούμενος· πολλὰ τε ἐντεῦθεν φρούρια τε καὶ κώμας,
 φυλάς τε παμπληθεῖς, κλήρους τε ἅμα καὶ μοναστή-
 ρια· τῇ ἀληθείᾳ τῶν ὀρθοδόξων Ἐκκλησιᾶ ταῖς δι-
 δισκαλαῖς προσήγαγεν.

ΚΕΦΑΛ. ΚΔ'.

Περὶ τοῦ ἁγίου Συμεῶν τοῦ Θαυμαστοῦ.

Ἐν τούτῳ δὲ ἀγγέλλεται· οἱ Συμεῶν τὸν ἐν τῷ
 θαυμαστῷ ὄρει τὴν ἐπὶ θάνατον νόσον νοσεῖν, καὶ
 πρὸς ταῖς ἰσχυραῖς εἶναι ἀναπνοαί· καὶ ὁς δὸς

(1) Amphithyrum Hunicum, iudicio meo. car-
 ceres sive cancelli sunt. sacratiorem aræ mensam
 vel circumdantes, vel populum ab ea arcentes, in

credere, **838** quod posthac Siræ muliebria
 fluere essent desitura, ex eo visionis efficaciam, et
 verborum tuorum veritatem cognovi. Itaque eam
 ob causam, et crucem talem, et pretium ejus in
 sacrosanctam ædem tuam misi. Et ex eo pretio
 discum unum et poculum in rationem divinarum
 mysteriorum, atque item crucem quæ in sacra-
 mensa sgeretur, et turibulum, aurea omnia : et
 amphithyrum Hunicum (1) auro ornatum, fieri
 præcepi. Quæ vero ex ejusmodi æstimatione reli-
 qua essent miliaresia, sancto templo tuo dicavi :
 ut per prosperantem fortunam tuam, vir sancte,
 in rebus omnibus, præcipue vero in petitione ista,
 mihi et Siræ auxilium feras : et quod intercesione
 tua nobis obtigit, ut pro bonitatis tuæ misericor-
 dia, et pro mea atque Siræ voluntate, ad finem
 debitum perveniat : ut scilicet et ego et Siræ,
 atque adeo universi in mundo homines in virtu-
 tem tuam speremus, atque in te credamus. ·
 Hæc Chosroæ donaria ita renuntiabant, a pro-
 ineffabili quadam ratione, hæc sic dispensan-
 tam salutaria et crederentur, et proferrentur

CAPUT XXIII.

*De Naamano Saracenorum principe, quomodo Chri-
 stianismum sit complexus.*

Cum Chosroes talia scriberet, et mitteret, Na-
 manes etiam Scenitarum barbarorum scelestus dux,
 luxuriosus, impurus, seu potius omnium impu-
 rissimus, ethnica superstitioni deditus vir, ita ut
 sua ipse manu homines mactaret, atque diis suis
 ad aras immolaret, præter opinionem divino cap-
 tus amore, per inopinatam visionem ad Christia-
 norum sacra transiit : et sacro suscepto lavacro,
 regenerationem temporalis nativitatæ atque reno-
 vationem cœlestem subiit : et secum populares
 suos omnes multitudine innumerabili, quæcumque
 ad religionem nostram pertinent edoctos, ad di-
 vinum adduxit baptismum. Postquam autem Chos-
 roes eas quas diximus cruces dedicavit, **839**
 Gregorius nutu divino solitudinem quæ Luneta-
 rum nomen habuit, peragrans, et loca ibi omnia
 circumiens, Severi dogmata, quæ in eis partibus
 invaluerant, exterminavit, et sana doctrina eccle-
 siis proposita, multa castella et vicus populosque
 frequentes, clerum simul et monasteria, ad veram
 orthodoxorum et recte sentientium Ecclesiæ disci-
 plinam adduxit.

CAPUT XXIV.

*De sancto Symeone Thaumastorita, hoc est, miran-
 dum montem incolente.*

Interea ei Symeonem illum in admirando monte
 lethaliter decumbere, et extremum spiritum du-
 cere, nuntiatum est. Itaque pleno cursu supremis
 quorum parte utraque janua sit, et aditus ad eam
 ferens, operis Hunicæ.

verbis virum sanctum salutaturus, ad eum contendit. Minime vero desiderio suo est potitus. Symeones (1) autem iste admodum ætatis suæ homines virtute superavit, quippe qui ab incunte ætate vitæ genus in columnæ statione transigende consecratus sit. Perhibetur sane primos dentes in columnæ statione mutasse, in quam ejuscemodi ob causam ascendit. In tenera adhuc valde ætate erat, et ludens atque saliens in sublimem ascendit collem, duci quem sequeretur commendatus. Et cum belluæ sævæ, pardum nominant, occurrisset, zona soluta eam in feræ collum injecit, atque illam ferocitatis oblitam, perinde atque loro tractam duxit, et in domicilii locum pertraxit. Quod ubi præceptor, qui et ipse vitam in columna agebat, vidit, quidnam id esset, quod adluceret, interrogavit. Et ille, ælurum esse dixit, quem catum de consuetudine nominant. Ex qua conjectura præceptor, quanta illius virtus futura esset colligens, in columnam cum recepit. Atque in eo ipso, et alio item monte, accuratissime vivens, in tali vitæ instituto ad sexaginta et octo annos perstitit. Infinita ei divinitus contingere dona. Nam dæmones fugavit, et morbum ægritudinemque omnem oratione manusque contrectatione e vestigio curavit, et futura perinde atque præsentia et vidit et prædixit: sicuti et Gregorio significavit, ipsum mortem suam non visurum esse, et res postea ejus ignoraturum. Et cum Evagrius Epiphaniensis liberorum amissionem moleste ferret, secumque ipse ambigeret, quamnam de causa Græcis et gentilibus qui multos procrearent liberos, **840** idem non contingeret, neque tamen cuiquam absurdas ejuscemodi cogitationes patefaceret: Symeones ad eum scripsit, ut rebus ejuscemodi supersederet, minime enim cogitata talia grata Deo esse. Notarii (2) ejusdem Evagrii unius conjux lacte, quod constiterat, destituebatur. Quapropter qui ei erat infans, in ultimum venerat vitæ discrimen. Symeones ergo manu dextræ viri ejus imposita, papillis feminae illam admovere jussit: quod ubi factum est, illico quasi ex quodam fonte ubertim lac prorupit, adeo ut vestis mulieris abunde immaduerit. Sed et puerum quemdam a comitibus suis in silvis in multa nocte per oblivionem relictum, cum ibi erraret, leo in tergum suum sublatus ad Symeonis monasterium illæsum prorsus pertulit. Deinde Symeonis jussu, qui puero inserviebant, noctu egressi, intra oppidum eum, ita ut sine discrimine omni a leone servatus et custoditus ferebatur, deduxerunt. Caterum multa quoque alia numerum superantia Symeones egit, quæ sane tempore longiore, et lingua politiore, tum autem opere peculiari indigent. Ea hucusque sermone omnium celebrantur, a Symeone magistro (quavis non ita docte, ut magnitudo rerum ejus flagi-

Α τοῦ ἐρόμου γίνεται τὰ τελευταῖα τὸν ὄσιον ἀσπασί-
 μνος· ἡ κίστα δὲ καὶ τῆς ἐφέσεως κατετύγγανεν.
 Συμεώνης δ' οὗτος ἦν πολὺ τῶν κατ' αὐτὸν ἐξέχων
 ἐπ' ἄρεταις, ἐκ πανὸς νέας τῆς ἡλικίας· τὴν ἐπὶ κίονος
 δέκταν ἀσπασόμενος. Λόγος γε μὴν ἔχει τοῦτον,
 καὶ τοὺς πρώτους ὀδόντας ἐν τῇ στάσει διαλλάξαι
 τοῦ κίονος· ἐπέβη δὲ τῷ στύλῳ, τοιαύτῃ τῆς ἀρετῆς
 αἰτίας. Ἀπαλὴν γὰρ ἔτι κομιδὴ τὴν ἡλικίαν ἄγων,
 κουρίζων τε καὶ ἀλλόδιος, ἀνὰ τὸ μετέωρον ἀπέ-
 τοῦ ἥρου, καθηγεμόνι δοθεὶς. Ἐντυχὼν δὲ θηρίῳ
 δεινῷ, πάρος ὠνόμασται, λύσας τὴν ζώνην, περιου-
 χένιον τῷ θηρὶ βάλλει· καὶ ὡς ἐκ βυτῆρος ἦγεν
 ὡσπερ ἐπιελησμένον τῆς ἀγριότητος, καὶ ἐπὶ τὸ
 καταγύγιον ἔφερεν. Ὁ δὲ ἦτα ὁ παιδευτὴς κατείδον,
 τὴν ἐπὶ κίονος δὲ καὶ αὐτὸς ἐπετήδευε στάσει, τί
 ἂν εἴη τὸ επαγόμενον ἤρετο. Ὁ δὲ ἀιλουρον εἶναι
 φησι· κάτταν δ' ἂν ἡ συνήθεια εἴποι. Κάντεῦθεν
 τεκμηράμενος πηλίκος ἐσέεται τὴν ἀρετὴν, ἐπὶ τοῦ
 κίονος αὐτὸν ἀνελάμβανεν· κἂν τούτῳ τε καὶ ἐτέρῳ
 ἀνὰ τὰς ὑπερθολὰς διαιτούμενος τῶν ὀρέων, πρὸς
 τοῖς ὀκτώ καὶ ἐξήκοντα οὕτως ἔχων διπέτελεσεν ἔτη,
 ἀπέρου χάριτος θεοῦ ἐξωθείς· δαίμονας φυγάδας
 ποιεῖν, νόσον τε πᾶσαν καὶ μαλακίαν εὐχῆ καὶ ἀφῆ
 χερῶν· ἐκ τοῦ εὐθέος δραπατεύειν ποιεῖν, καὶ τὰ γε
 ἐσόμενα ὡσανεὶ παρόντα καὶ θεᾶσθαι καὶ λέγειν·
 ὡς καὶ Γρηγορίῳ σημαίνει, αὐτὸν μὲν μὴ ἔραν τὴν
 αὐτοῦ θάνατον, τὰ δὲ μετ' αὐτὸν ἀγνοεῖν. Καὶ Εὐα-
 γρίου δὲ δυσχεραίνοντος ἐπὶ τέκνων ἀποβολῇ, καὶ
 διαπροϋόντο· καθ' ἑαυτὸν τί δὴ ποτε πολυτέκνης
 C ἔλλησι τοῦτο οὐ συνέβαινε, μὴδὲν τε τοὺς ἀτόπους
 τούτους καταπιστεύσαντος τῶν λογισμῶν, γέγραφε
 ἐν ἐκείνῳ τῶν τοιοῦτων ἄφρασταθαι· μὴ γὰρ εἶναι
 φίλα ταῦτα ἰδιερευνᾶσθαι Θεῷ. Καὶ τῶν ἀπογραφέων
 ἐκείνου ἐνὸς τοῦ γάλακτος ἀνασταλέντος τῆς γυναικὸς,
 καὶ τοῦ προσόντος ἐκείνη βρέφους τὰ ἔσχατα κιν-
 δυνεύοντος, ἐπιθεὶς τὴν χεῖρα τῇ δεξιᾷ τοῦ ἀνδρός,
 ταῖς θηλαῖς τῆς γυναικὸς ἐπέτερεπεν ἐπιβάλλειν.
 Ὅπερ ἐπειδὴ διεπέπρακτο, εὐθύς ὡς ἐκ τινος πηγῆς
 πλημμύρον τὸ γάλα ἐξέλατο ὥστε καὶ τὴν ἐσθήτα
 τῆς γυναικὸς διάβροχον τῷ γάλακτι ἐγγενέσθαι. Ἀλλὰ
 καὶ παιδαρίου τινὸς ἐπὶ πύρρῳ νυκτοῦ τοῖς συνοδ-
 ταῖς ἐπιλησθέντος, ὡς ἀνὰ τὴν ὕλην πλανωμένου,
 λέων ἐπωμάδιον ἄρας παρὰ τὴν μάνδραν ἔγει τῷ
 Συμεῶνι, μὴδὲν διαλυμνήμενος· καὶ κελεύσασαι
 D Συμεῶνι οἱ ἐκείνῳ ὑπηρετοῦμενοι νυκτὸς ἐξεκ-
 θόντες, εἴσω τὸ παιδίον ἠγάγοντο, ἀφραλῶς τῷ
 λέοντι φρουρούμενον. Πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα ἀριθμοῦ
 κρείττονα διεπράξιστο, ἃ δεῖ καὶ χρόνου πολλοῦ, καὶ
 γλώσσης κεκομψυμένης, καὶ πραγματείας ἰδιαίτη-
 τος ἄπερ καὶ ἐς δεῦρο ταῖς ἀπάντων περιφάνονται
 γλώσσαις, ὑπὸ Συμεῶνι Μαγίστρῳ τῷ Οὐνῷ (5) συγ-
 γραφέντα, εἰ καὶ μὴ τοῦ μεγέθους καὶ τῶν ἔργων
 ἀξίως· οἷς καὶ ἡμῖν ἐντυχεῖν ἐγένετο, τὸ περιὲν τοῦ
 τε πλῆθους καὶ τῆς δυνάμεως τῶν εἰργασμένων τῆς
 ὁσίῳ ἐκπεπληγμένους. Ἐκ γὰρ ἀπάσης· οὐ μόνον τῆς
 Ῥωμαίων γῆς, ἀλλὰ γε ἐν παντὶ ὡς εἰπεῖν

(1) Alius hic est Symeones ab eo, de quo supra est. lib. xiv, cap. 51.

(2) Lib. vi, cap. 24.

(5) Lege ὁμόνοτον ut lib. xiv, cap. 51. de Symeone Syllita seniore, ὁ ὁμόνοτος αὐτῷ Συμεῶνι ὁ Μεταφραστῆς. I. 111.

βροφόρων ἄνδρες παρ' αὐτὸν ἐφοίτων· καὶ τῶν, ὧν ἄ
 δέοντο, ὄψιτον τὴν χρεῖαν ἐλάμβανον. Κλάδοι γὰρ
 ἐκείνων θάμνων τῷ θρεῖ παραφυομένων, εἰς τροφήν
 καὶ ἔσαν, ὑπέρτεροι· καὶ βρώσεως ἀπάσης· καὶ πί-
 σεως.

titabant, et ab eo quarum indigebant rerum fructum continuo capiebant. Et rami ei arbustorum
 in monte exortorum escas semper præbuere, cibo omni et potu præstabiles.

ΚΕΦΑΛ. ΚΕ'.

Περὶ τῆς ἀγίας μάρτυρος Γολινδοῦχ τῆς ἐν Περ-
 σίδι τὸν ἀγῶνα τοῦ μαρτυρίου διενεγκούσης.

Τηνικαῦτα δὲ καὶ Γολινδοῦχ ἡ μάρτυς ζῶσα εἰ-
 πρεπεν, ἐκ μάγων γεγενημένη Περσῶν, Ἀσμοδόχ
 μὲν πατρὸς, μητρὸς δὲ Μυζούχ· ἦτις κατὰ τὴν ἐκεί-
 νων θρησκείαν τὸ πῦρ σεβομένη, καὶ τὰλλα τῶν
 Περσῶν βδελύγματα. Ἐπειλεῖ δὲ καὶ αὐτὴ τὴν
 μουσρὰν καὶ Θεοστογῆ τῶν εἰδιώλων μανίαν τε καὶ
 μαγείαν. Ἄνδρ' δὲ τῷ πρώτῳ τῆς συγκλήτου βουλῆς
 ἐκδοθεῖσα, δύο παῖδας γενεῖ. Μετὰ δὲ τριετῆ γρόνον
 ἐν ἐκστάσει γεγενημένη, ἐπ' ἀγγέλου τὸ θεῖον τῆς
 οἰκονομίας μουσαίται μουστήριον. Καὶ δὴ τοῖς μάγοις
 ἐκδοστο; γενομένη, καὶ διὰ πολλῶν αἰκιῶν καὶ δεσμῶν
 ὑπέρτερο; πάντων ὀφθεισα, Ουκαμάτων ἀπέριων καὶ
 παραδόξων τραστῆων γέγονεν αὐτουργός· διαφόρω;
 τοῦ ἐπιστατοῦντος ἀγγέλου ἀφικνουμένου, καὶ εὐ-
 μαρώς καὶ βράβω; πάντα φέρε· ἐν παρασκευάζοντος.
 Πολλὰ δὲ καὶ τῶν ἀπορρήτων διεσάφησε, τὸ προορᾶν
 εἰληφύτα χάριν ἀπὸ Θεοῦ. Ἐπεὶ δὲ διὰ πολλῶν ἐτῶν
 βασιάνοις ἐξεταζομένη καὶ τὸν διὰ μαρτυρίου στέφα-
 νον ἐπόθει κομισασθαι, ὁ πολλὰκις αὐτῇ φανεῖς ἀγ-
 γελος ἐπιστάς, καὶ τινα νεανίαν ἐπιθήρη ἐπαγαγῶν,
 τῇ ἐφέσει ταύτης πέρας ἐδίδου. Καὶ κελεύσαντος
 γὰρ ἐκείνου, ἔφηε· ὁ νεανίας τὴν ἐκείνης κάμα
 ἀπέτεμε· καὶ τὸ αἷμα βεῦσαν τοῦ τραχήλου ἐπὶ τὸ
 ἔδον ταύτης ὀθόνιον, ἡμαγμένον, ἀχρι μηρῶν ἔδρα·
 ὃ καὶ διεφαίνεται μυρία τεράστια ἐργαζόμενον·
 ζῶσα γὰρ ἐκείνη καὶ μετὰ τὴν ἐκτομήν τοῦ λο·ποῦ
 ζεγένετο· καὶ εἰς τὰ Ῥωμαίων ὄρια γενομένη ἐν τῷ
 Κιρκησίῳ τε καὶ τῷ Δάρας, καὶ τοῖς μέρεσι τῶν
 Ἱεροσολύμων ἐπίστατο· ὀέαμα ξένον ἅπασι τοῖς
 πιστοῖς ὀρωμένη, ἔτε δὲ ζῶντι σώματι τὸ τοῦ Χρι-
 στοῦ περιάγουσα στίγματα· ἡ καὶ δεινώ; ὑπὸ τῶν
 τοῦ μαρτυρίου δεινῶν ἔχουσα περιήσει τὰς πόλεις
 ὑφ' ὀδηγῷ τῷ ἀγγέλω τὴν πορείαν πεποιημένη· μὴ
 τινος λατρείας ἀνασχομένη τοῖς πάθεσι· μόνοις δὲ
 τοῖς αὐτομάτοις ἐπάπαξ χρησαμένη λουτροῖς. Πάν-
 τας δὲ τοὺς οἰκείους καὶ ἄλλους προσαγαγούσα
 Χριστῷ, τέλος ἐν Ἱεραπόλει γεγενημένη, τὸν τῆδε
 βίον καταλιπούσα, πρὸς τὴν ἀγῆρω μετέβαινε βιοτήν·
 ἣν ζῶσαν βασιλεὺς ἀνὰ τὴν αὐτοῦ πόλιν μεταστελ-
 λόμενος, ἤκειτα πειθομένην ἔσχε. Ταύτης τὸν βίον
 Στέφανο, ὁ τῆς Ἱεραπόλεως πρόεδρος συνεγράψατο·
 ἐκείνη τε συγγενόμενος, καὶ ἕκαστα ὡς εἶχεν ἐξ
 ἐκείνης ἀναμαθῶν, ἐντίμως τε καὶ μεγαλοπρεπῶ;
 καὶ τὸν ταύτης νεκρὸν τῇ γῆ παραδεδωκώς·

CAPUT XXV.

De sancta Golinduch martyre, quæ in Perside cer-
 tamen martyrii superstes sibi pervicit.

Tum temporis vero etiam Golinduch marty
 vivens enituit : Magis Persicis prognata, Asmo-
 doch scilicet patre, et Myzuch matre : quæ pro
 illorum religione, ignem et alias Persarum abomi-
 nationes colens, et ipsa exsecratæ Deoque detesta-
 tæ idolomanix et magix dedita erat. Primario au-
 tem ex senatu viro in matrimonium collocata duos
 progenuit filios. Et post triennium per exstasim
 extra seipsam rapta, **841** ab angelo divino dis-
 pensationis salutis nostræ mysterio est initiata.
 Proindeque Magis tradita, multisque verberibus et
 tormentis, quæ omnia superavit, expetita, mira-
 cula infinita et prodigia mirifica elidit : idem i-
 dem angelo, qui dux ejus fuit, ad eam veniente,
 et ut leviter et facile omnia perferret curante.
 Multas etiam res arcanas indicavit, utpote provi-
 dentix gratiam a Deo consecuta. Postquam vero
 per multos annos tormentis exercuciata, coronam
 martyrii ferre concupivit, qui ei sæpius apparere
 solitus erat angelus assistens, et juvenem quem-
 dam ensiferum proluens, desiderio ejus satisfac-
 cit. Præcipiente namque illo, juvenis ferro caput
 ejus resecurit : et sanguis e jugulo profluens, in
 interiore ejus lineam vestem femoribus tenuis
 eruentatam, manavit. Quæ vestis innumera visa
 est edere miracula : atque illa etiam post resectio-
 nem capitis deinceps superstes vixit. Et cum in
 Romanorum finibus ad Circesium et Daras morata-
 fuisset, etiam ad Hierosolymorum partes perve-
 nit, inusitatum spectaculum omnibus fidelibus,
 quippe vivente adhuc corpore stigmata Christi
 circumferens, visa. Hæc sane cum graviter a mar-
 tyrii ærumnis afficereur, urbes circuit, angelo
 duce progrediens : neque quidquam medicinæ dol-
 oribus adhibuit, nativis tantum thermarum lava-
 cris usa. Et cum domesticos suos, et familiares
 omnes, atque alios præterea ad Christum addu-
 xisset, tandem Hierapoli, sæculo hoc relicto, ad
 immortalem illam vitam concessit. Quæ vivens
 adhuc, ab imperatore in urbem suam accita, im-
 perio ejus non paruit. Ejus vitam Stephanus Hier-
 oplitanus episcopus composuit, qui cum illa
 fuit, et res quasque ex ea didicit : honorifice
 etiam et splendide, corpore sepeliendo funus ejus
 prosecutus.

842 CAPUT XXVI.

Quomodo post Gregorium Anastasius Sinaites sedem suam receperit, et de aliis patriarchis.

Tum Gregorius quoque podagrico morbo, quo affligebatur, confectus, cum pharvacum in potione, quæ hermodactylus vocatur, a medico quodam data, sumpsisset, vitam finivit. Mortuus autem est, Gregorio veteris Romæ throno præsidente, qui Pelagio successit, in nova vero Roma Joanne Cujunatore ecclesiam gubernante, de quo paulo post dicemus : Alexandria tum Eulogius episcopatum gessit : Theopoli autem, post Gregorium Anastasius, anno vicesimo tertio, in sedem est restitutus. Hierosolymis Joannes hierarchicam dignitatem obtinuit : cui non ita multo post defuncto, Neamus in episcopatu est subrogatus, quo tempore duodecimus Tiberii Mauricii imperii annus erat. Sed hæc hæc tenus.

CAPUT XXVII.

Quæ Chosroës de Romanorum imperio prædixerit. Præterea quæ idem Probo Chalcedonensi episcopo de Dei Genitrice dixerit.

Quod vero de Chosroës rebus prope omisi, id ita ut potero, historiæ mandabo. Magnum illud bellum quod Romanis cum Persis fuit, conquievit, pacta conventa ex æquo Romanis atque Persis servantibus. Non autem committam, quin ea exponam, quæ Chosroës in operosa vanitate Chalcedonum astronomiæ diu multumque exercitatus, divinando prædixit. Ea vero tum ad Joannem Armeniarum copiarum ducem, cum bellum maxime vigere, dixisse fertur. Cum namque Joannes Chosroën acrius objurgando reprehenderet, quo l moribus esset sinisteris, et animo ad res gerendas alieno et inepto, quodque regem minime talem esse oporteret : hujusmodi quiddam duci barbarus respondisse dicitur : « Nisi quodammodo tempora ipsa nosper tyrannidem suam affigerent, haudquaquam tu scommate perstringere magnum inter homines regem ausus fuisses : quandoquidem autem te rebus præsentibus magnopere effers, audies quid a diis de temporibus futuris sit constitutum. Redundabunt, ut sis sciens, in vos Romanos calamitates, et gens Babylonia Romanæ reipublicæ tribus in circulum circumactis annorum hebdomadibus dominabitur. 843 Postea vero quinta annorum hebdomade Romani Persas in servitutem redigentis. His ita peractis, dies illa vespera carens hominibus adveniet, et expectatus imperii finis aderit. Quo tempore corruptio abolebitur, et vivendi ratio ex instituto Dei obtinebit. » Quæ vero præter opinionem omnem Probo etiam ipsi ad episcopatum Chalcedonensem recens evecto, cum Ciesiphontem a Mauricio missus est, responderit, dicam. Acciverat hunc meridie flagrante in regiam suam Chosroës. Et cum sudore plurimo diffugeret, ab episcopo, ut sibi Dei Genitricis imaginem spectantiam exhiberet, petiit. Atque ille sacram Virginis ma-

A

ΚΕΦΑΛ. ΚΓ΄.

Ὁς μετὰ Γρηγόριον Ἀναστασιος ὁ Σιναιτης αὐθις τὸν οὐρανὸν ἐλάμβανε ὀρόνον· καὶ περὶ τῶν ἄλλων πατριάρχων.

Τότε ἐκ καὶ Γρηγόριος ποδαγρικῶ πάθει ἀλούς, ὃ παρενωχλεῖτο, ἐτελεύτα τὸν βίον· ἐκ τῆς καλουμένης ἐρμολοκτύλου πρὸς τινος τῶν Ἀσκληπιδῶν προσηνοχοτός, φάρμακον ἐκπιών. Τελευτᾷ δὲ, Γρηγορίου μὲν τὸν τῆς πρεσβυτέρας πρυτανεύοντος ὀρόνον, ἧς Πελλάγον διεδέξατο· τῆς δὲ νεωτέρας, Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ, περὶ οὗ μικρὸν ὕστερον ἐροῦμεν· καὶ τῆς Ἀλεξάνδρου, Εὐλογίου· καὶ μετὰ Γρηγόριον αὐθις Ἀναστασίου τῆ Θεοουπολιτῶν ἐπιδοθέντος· μετὰ χρόνους εἰκοσι πρὸς τρισίν· ἐν δὲ τῇ Ἱεροσολύμων Ἰωάννου τὴν ἱεραρχικὴν ὄξιν ἐπιτροπεύοντος, οὗ μετὰ βραχὺ τελευτήσαντος, Νεαμῶς τὴν ἐπισκοπὴν διεδέξατο· ἐπημίκα καὶ Τιθερίῳ Μαυρικίῳ δωδέκατον ἔτος τῇ ἀρχῇ ἐξηνύστο. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐληξε τῆδε.

ΚΕΦΑΛ. ΚΖ΄.

Ὅσα Χοσρόης περὶ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς προηγόρευεν· ἐτι δὲ καὶ ὅσα Πέρσῳ τῷ Χαλκηδόνος περὶ τῆς Θεοτόκου ἀρεῖστον.

Ὁ δὲ μοι τῶν Χοσρόου παρῶπται, ὡς ἀνοῖς· τ' ὦ, δῶτω τῇ ἱστορίᾳ. Ὁ μὲν δὴ μέγας καὶ Περσικὸς ἐκεῖνος· Ῥωμαῖοι καταπέπαυτο πύλεμος, τῶν σπονδῶν ἐν ἰσῆ μοίρᾳ Ῥωμαῖοι καὶ Πέρσις ἠμμένων· οὐκ ἂν δὲ περιόφομαι καὶ ὅσα λέγεται Χοσρόην προαναγορεύσαι περὶ τὴν πολυάσχολον ματαιότητα τῆς Χαλδαίων ἀστρονομίας ἐξερσκημένον· ἃ δὲ φάναι αὐτὸν λέγεται· κατὰ τὴν τοῦ πολέμου ἀμῆν πρὸς Ἰωάννην τὸν στρατηγὸν τῆς τῶν Ἀρμενίων δυνάμει· σκώψαντος· γὰρ ἐκεῖνος Χοσρόην, ὡς σκαλὸς εἴη τοὺς τρόπους καὶ ἀλλόκτους πρὸς τὰς ὁρμὰς τῆς ψυχῆς, καὶ ὡς· μὴ χρεῖον βασιλεῖα τοιούτου εἶναι, ἐκεῖνον τοιαῦτα τινα πρὸς τὸν στρατηγὸν εἶπεν τὸν βάρβαρον λέγεται· « Εἰ μὴ πως ὑπὸ τοῦ καιροῦ ἐτυραννοῦμεθα, οὐκ ἂν ἐθάρρησα, στρατηγῆ, τὸν μέγαν ἐν ἀνθρώποις βασιλεῖα βάλλειν τοῖς σκώμμασιν. Ἐπεὶ δὲ τοῖς παροῦσι μέγας φρονεῖς, ἀκούσῃ τί δὲ θεοῖς· ἐς ὕστερον μεμαλέτηται. Ἀντικατάρβουσαι, εὖ ἴσθι, ἐς τοὺς Ῥωμαῖους ὑμᾶς διενά· ἐξετε δὲ τὸ Βαβυλωνίων φύλον, τῆς Ῥωμαϊκῆς πολιτείας κρατοῦν τρίτην κυκλοφορικὴν ἐβδομίδα ἐτῶν. Μετὰ δὲ τοῦτο πεμπτεῖαν ἐβδομάδα ἐνιαυτῶν Ῥωμαῖοι Πέρσας δουλαγωγῆσετε. Τοῦτοι δὲ διηνησμένων, τὴν ἀνέσπερον ἡμέραν ἐνδρμεῖν τοῖς ἀνορώποις, καὶ τὴν προσδοκωμένην λῆξιν ἐπιβαίνειν τοῦ κράτους· ὅτε τὰ τῆς φοροῦ παραδίδονται λύσει, καὶ τὰ τῆς κρείττονος διαγωγῆς πολιτεύεται. » Οἷα δὲ τὰ παραδόξα καὶ Πέρσῳ αὐτῷ ἄρτι τὴν ἱεραρχίαν Χαλκηδόνος περιβαλλομένῳ ἀνείπεν, ἡλίκα ἐς Κτησιφῶντα πρὸς Μαυρικίου ἐστάλη, ἐρῶ. Ἐπεὶ γὰρ μετὰ κλητὸν ἐν σταθερῷ τῆς μεσημβρίας πρὸς τὰ οὐκ εἶα ἀνάκτορα Χοσρόης ἐκεῖνον πεποίητο, ἰδρωτὶ δὲ πλείστῳ περιεβρέετο, ἑλὸν ἐκτυπον τῆς Θεομήτορος ἑξίσου παρὰ τοῦ ἱερέως θεάσασθαι· καὶ δ· τὸ ἑρὸν ἐνελεῖν· ἑὸςλαμ ἐν πυκτίῳ φερόμενος, ἐς οἶαν ἰλοεῖ· ἀνίη τῷ Περσῶν βασιλεῖ. Ὁ δὲ Πέρ-

σης προσκυφθῆσας τὸν πίνακα, τὸ τοῦτου ἀρχέτυπον ἔφασκε νοκτὸς παρισταῖαι αὐτῷ καὶ λέγειν. τὰς Ἀλεξάνδρου νίκας ἐκείνῳ τοῦ Μακεδόνος χαρίσασθαι. Ὁ δὲ ἱερεὺς διεξήκει, ὡς Ἦδη σοι τοῦτο πάλαι γεγένηται, καθόδου τετυχηκότι καὶ τῶν ἀλιτηρίων τεράντων κεκρατηκότι βίωμῃ καὶ ἰσχύϊ τοῦ αὐτοκράτορος· καὶ ἐτι στέργοντι τὰ ὁμωμοσμένα γενήσεται· εἰ καὶ τι τέως ὑπεσι λείψανον τῆς παλιῆς ἐκείνης πλινθίσσεως ἐξοπτηθείσης πυρὶ, καθὰ περὶ τούτων τῷ ἱεροφάντῃ γέγραπται Μωϋσῆ. Ἄλλ' ἐπεὶ τοὺς Ἐφῶος ἱκανῶς διετρίψαμεν, καὶ τὰ τοῦ Περσικοῦ πολέμου πέρασ ἀσιον ἔσχε Θεοῦ συνσρηγοτος, πρὸς τὰ τῇ Εὐρώπῃ πραχθέντα τῷ αὐτοκράτορι μεταχωρεῖτω ἡμῖν ἐντεῦθεν ὁ κάλαμος τῷ μέλανι διαπλοῖζόμενος· ὡς ἂν καὶ ἡμεῖς ἐπὶ τὴν λιμένα τοῦ σκοποῦ καθορμίσωμεν, τὸν φέρτον τῶν ἱερῶν ἐπικομιζόμενοι πράξεων.

ΚΕΦΑΛ. ΚΗ΄.

Περὶ τῶν ἐν Εὐρώπῃ γενομένων μεταξὺ Ῥωμαίων καὶ Ἀθάρων τῶν ὑπὸ Χαγάνου στρατηγούμενων.

Καὶ τοίνυν ἦρος ἀρχομένου, τὰς δυνάμεις ἐκ τῆς ἑω μεταχωρίσας Μαυρικίος, τοῦ Βυζαντίου ἀπάρας, πολλῶν ἐμποδῶν εἰ καθισταμένων ἐς Ἀγχιάλων ὄρμα· ἐκείσε γὰρ πῆ βούλεσθαι πύθοιτο τοὺς Ἀβάρας καταθέειν μετὰ τὴν χρυσῆν ἐκείνην κλίτην, καὶ τὴν ἐλέφαντος θέαν καὶ τὴν πολυτάλαντον θαμνὴν τοῦ χρυσοῦ· ἃ ἐκείνοις αἰτησαμένοις, ἐκ τοῦ εὐθέως παρέσχετο βασιλεὺς, εἰρήνην ἀσπάζεσθαι ἤρημένοις. Καὶ πρῶτα μὲν εἰς Πείριπθον, ἣν νῦν Ἡράκλειαν λέγουσι, γίνεται, πολλοὺς ἐν τῷ μέτρῳ δαίμασι, πρὸς δὲ καὶ σφοδρῶτά τω κλύδωνι ἐντετυχητῶς. Παρελθὼν οὖν ἐς τὸ ἄστυ, καὶ Γλυκερίᾳ τῇ μάρτυρι τῆ εἰκὸς ἀφοσιωσάμενος, ἐκείσε πῆ εὐκτηρίῳ ἐς πολυτέλειαν ἐργασμένῳ σεμνονομένῳ, κακῶς τε παθῶν τι ταῖς τῶν βερθάρων ἐπιδρομαῖς, κακῆθεν στρατηγὸν χειροτονήσας τὴν Πρίσκον τῆς Εὐρώπης, ἐς βασιλείον ἀνέστρεφεν ἄστυ. Τὸ δ' Ἀθάρων καὶ Σκλαβητῶν ἔθνος τὴν Ἰστρον διαπερραιωσάμενοι, ὑπὸ Χαγάνῳ τῷ Οὐνῳ στρατηγούμενοι, καταδρομῆντες τὴν Θράκην, καὶ σύμπαν τὸ ἐν ποσὶ δαίειν πεποιημένοι, ἀχρι δὴ καὶ εἰς Ἡράκλειαν ἦκον. Ἀλλὰ τῷ στρατηγῷ Πρίσκῳ ἐς Τουρουλὴν γενομένῳ, καὶ Διδυμόσιχον καταστρατηγούντῳ μάλα γενναίως, καὶ μηχανῇ τινι θαυμαστῆ τοῦ αὐτοκράτορος ἀναστέλλονται. Σηματοσημένῳ ναυλόχῳ σὸλῳ ταῖς οἰκίαις αὐτῶν ἐκπορεύεσθαι· ὃ καὶ εἰς δαίμα τοῦτους οὐ μέτριον ἐμβαλὼν, ἤγάχασε καὶ ἀκοντας ἐς τὰ οἰκεία ἤθη ἀναχωρεῖν. Οὕτω δ' ἐκείνοις παλινωστῆτασι, βασιλεὺς τὴν τοῦ Ἰστρου διάβασιν, ὥστε μὴ πάλιν εὐέφοδον εἶναι τοῖς βαρβάροις τὴν Θράκην, κατωχόρου γενναίως στρατεύμασι. Καὶ Πρίσκο· δ' ἐς Βυζάντιον γεγονῶς ὑπὲρ λείας, ἐγκλημασιν ἄγεται· καὶ Πέτρος μὲν ὁ ἀδελφὸς Μαυρικίου, τὴν στρατηγικὴν ἀξίαν ἀντὶ Πρίσκου

A tris effigiem, quam in tabella depictam ferebat protulit. et ad conspectum ejus Persarum regem admisit. Persa adoratione tabulam veneratus, archetypum sive primarium exemplar noctu sibi attitisse, et dixisse retulit, Alexandri Macedonis victoriæ se illi concessisse. Ibi Probus episcopus in hæc verba regi respondit : Dudum id ei contigisse, cum in regnum restitutus esset, et exitiosos tyrannos virtute et robore imperatoris vicisset. Itemque eum jurejurando stantem conseruatum esse, si quid adhuc reliquiarum veterum illorum igni excoctorum laterum, sicuti de eis a sacrosancto Mose scriptum est, superesset. Verum enimvero cum rebus Orientis satis diu immorati simus, et bellum Persicum legitimum, Deo adjuuante, finem ceperit, ad res ab imperatore in Europa gestas se stylus conferat : ut et nos ad portum consilii institutique nostri appellamus (1), et onus sacrorum actorum exponamus.

CAPUT XXVIII.

De rebus in Europa inter Romanos et Abares, quorum Chaganus dux fuit. gestis.

Itaque ineunte vere, translatis ex Oriente copiis, Mauricius Byzantio solvit, et multis impedimentis interuenientibus, Anchialum contendit. Eo namque excurrere velle Abares audierat, post aureum illum lectum et elephantis spectaculum, multorumque talentorum auri largitionem : quæ illis imperator, pacem sibi complecten iam ratus, 844 petentibus tribuit. Ac primum Perinthum, quæ nunc Heracleam nominant, cum quidem in terrores plures, et in maximam tempestatis procellam incidisset, venit. In qua urbe Glyceriæ martyri, quæ ibi æde sacra magnifice constructa honoratur, debitam religionem persolvit. Et grave quiddam a Barbarorum excursionibus passus, exercitus duce in Europa Prisco creato, inde in urbem imperantem est reversus. Abarum vero et Slavinarum gentes, Istro trajecto sub Chagano Hunno militantes, Thraciamque percurrerunt, et omnia passim diripientes, usque ad Heracleam pervenerunt. Quin Prisco duce Turuli se continente, Didymotæchum quoque stratagemate ceperunt. Eorum impetum arte et consilio quodam admirando imperator inhibuit, qui se classe instructa in eorum sedes expeditionem facturum assimilavit. Quæ res metum illis ingentem incussit, et vel inuitos ad sua redire coegit. Post quorum discessum imperator ad transitum Istri, ne rursus Barbari facile in Thraciam excurrerent, firma militum præsidia collocavit. Priscus autem Byzantium reversus, de manubiis accusatus est : et militarium copiarum præfecturæ dignitas ei abrogata, Petroque Mauricii fratri data. Verum cum et is nihil præclarum ex sententia imperatoris gereret, adempto illi magistratu, eodemque Prisco reddito, domi

(1) Hinc patet ultimum esse hunc *Historiæ Eccl. siasticæ* Nicephori librum.

ipse consedit. Priscus in Europa pacta cum Chagano inita solvit. Ille siqui lem prior bello repetito, der repente cum innumerabili exercitu in Romanorum ditionem excurrebat, plurimaeque castella ceperat. Templum quoque Alexandri martyris incenderat, ejusque venerandas reliquias homo detestandus ex loculis suis ejectas, multa nefanda in eis patrans, maxima contumelia affecerat. Quapropter septem uno die liberos amisit, dignas ejuscemodi contumeliae poenas persolvens. Exinde idem Istrum, ea parte qua in mare prorumpit, transmisit, et gravia damna dedit, Mysorum praedam (quod dicitur) omnia faciens. Quamvis Mauricius ex desperatione quadam Comentiolum ducem cum plurimis hominum millibus, exercitum contra illius copias ducturum misit. **845** Qui se in quodam occidentali castello, nihil agens, periculumque effugiens, continuit. Longe vero post missa legatione Mauricius Chagano, ut pacatiora consilia sequeretur, persuasit.

CAPUT XXIX.

Quomodo Prisci legatus Chagano vetus exemplum adducens persuaserit, ut pacem rursus completeretur.

Porro cum Chaganus Priscum, quo minus amnem trajicere posset, quo tempore praedam plurimam Priscus agebat, impediret: Theodorum is Medicum, virum cordatum, sagacitateque et prudentia multos excellentem, ad eum misit. Qui cum barbarum frementem maxime, et superbientem, et verborum fastu exsultantem (nationum enim omnium dominum se esse, minabundus jactabat) vidit, veteri quodam narratione barbaricum legatus lenit timorem. Inquit enim: Audi, Chagane, veterem et utilem orationem. Sesostriis Aegyptiorum rex, illustris admodum et felix, plurimas et maximas sibi subiecit nationes. Atque ex eo successu in protervam arrogantiam sublatus, currum sibi aureum pellucidis pretiosisque lapillis exornatum fieri fecit. In quo considens, quatuor ex devictis regibus currui, qui eum traherent, jugo illis imposito, junxit. Hoc vero cum saepius fieret, et celebri quodam festoque die, ex quatuor istis regibus annis oculis conversis continue retrospectaret, et rotae volubilitatem intueretur, Sesostriisque eum, cuius rei gratia tam frequenter oculos in rotam conficeret, percontaretur, respondisse is fertur: Cum stupore admiror rotam, cum eam instabili modo ferri, atque alias aliter volvi, et nunc quidem sublimia demittentem, rursus autem demissa sublimantem conspicio. Sesostriis porro ubi dictum id intellexit, statuit, ne illi posthac currum traherent. Barb rus vero subridens, satis se pacem complecti indicavit: et Priscus ei pro transitu bonam spoliolorum partem, maxima quaeque concedendo, dedit: et se Romanorum ditione cedere (Romanum namque id solum esse) significavit. At Barba-

λαμβάνει. Μηδὲν δὲ καὶ οὗτος ἀνύσας τῶν πρὶς βουλῆς βασιλεῖ, ἐποχεύσασθαι οἰκοὶ καθήστο. Πρίσκου τὴν ἀρχὴν αὐτὸς ἀναλαμβάνωντος. Καὶ ἐς τὴν Εὐρώπην γενόμενος, τὰς μετὰ Χιγάνου λύει σπονδὰς. Ἐκεῖνος γὰρ πῶτος μάχης ἀρξά; σὺν ἀπειρῶ στρατεύματι, ἐξάπινα τῇ Ῥωμαιοῶν γῆ προσπεσὼν, φρούριά τε πλείστα αἰρῶ, καὶ τὸν νεῶν καταπίμπρησιν Ἀλεξάνδρου τοῦ μάρτυρος. Οὐ καὶ τὸ τίμιον λείψανον ἐξωτῆ; σοροῦ ὀμέμενος; ὁ ἐξάγιστος ὕβριζεν ἐπὶ μᾶλλον τῶν πολλὰ ἀτόπων ἐπ ἐκείνῳ διαπραττόμενος. Δι' ὧν καὶ ἀποβολὴν παίδων ἐπὶ ἐν μιᾷ κατείδεν ἡμέρᾳ, ποινὰς ἀξίας, τῶν ὕδρων εἰσπραττόμενος. Ἐνθεν τὸν Ἴστρον εἰς θάλασσαν πλμμυρῆζαντα Χαγᾶνος διαπερᾶ, καὶ τὰ πάνθαινα διαπράττεται, λείαν Μυσῶν, ὃ λέγεται, τὸ σύμπαν ποιούμενος· καὶ Μουρικίους ἀπειπῶν, Κομεντιόλων στρατηγὸν σὺν χιλιάσι πλείεσται; πέμπει στρατοῦ ἀντιστρατηγῆσοντα. Ὅν μηδὲν ἀνύσαντα, φρούριόν τι τῶν δυτικῶν διετῆρας τὸν κίνδυνον διαφεύγοντα. Πηλλῶ δὲ ὕστερον πρεσβεῖαν πέμπων Μουρικίους, εἰρηρικᾷ φρονεῖν τὸν Χαγᾶνον ἀνέπειθεν.

ΚΕΦΑΛ. ΚΘ'.

Ὅπως ὁ Πρίσκου πρέσβης, Χαγᾶνον ὑποδείγματι ἀρχαῖῳ μεταβαλὼν, τὴν εἰρήνην ἐπειθεῖν αὐτὸς ἀσπάξασθαι.

Χιγάνου δ' ἐμποδῶν γινομένου Πρίσκου τὸν ποταμὸν διαπερᾶσθαι, ὀπνηκᾷ διαπεράσας πλείεστην λείαν περιεβάλλετο, Θεόδωρον Πρίσκου τὸν ἱερόν ἐπαρπεν, ἀνδρᾶ φρενήρη, ἀγγιλοῖ τε καὶ συνέσει τῶν πολλῶν διαφέροντα· ὃς βρέμονται τὰ μέγιστα τὸν βάρβαρον κατιδὼν, μεγαλοφροσύνη τε καὶ κόμπη βήματων ἀκμάζοντα (ἠπειλεῖ γὰρ κύριον εἶναι πάντων ἐθνῶν), παλαιῶ τινι διηγήσασθαι τὸν βαρβαρικὸν ὁ πρέσβης; κατεπράθυε τῶν ἔφη γὰρ· Ἄκουε, Χαγᾶνε, παλαιῶ καὶ ἐπωφελούς διηγήματος. Σέσωστροι; ὁ τῶν Αἰγυπτίων βασιλεὺς περιφανῆς καὶ λίαν εὐδαίμων γενόμενος, πλείεστα καὶ μεγάλα ἔθνη ὑποχείρια ἐποθέσατο· κἀνεῦθεν εἰς ἀλαζονείαν ἐξαφθεῖς, ἐκ λίθων τιμαλθῶν χρυσοκόλλητον ἔχημα κατασκευάσας ὑπερεκάθητο, ὑποβαλὼν τῷ ζυγῶ τῶν ἠττηθέντων βασιλέων τέτταρας ἐξ ἐκείνων ἔλκειν τὸ ἔχημα. Τοῦτου δὲ πολλάκις γεγεννημένου, καὶ ἐν ἐπιστήμῳ μιᾷ ἑορτῆς ἡμέρᾳ εἰ; τῶν τεσσάρων βασιλέων συνεχῶς τὸ δῆμα στρέψων εἰ; τοῦπίσω, τὸ τοῦ τροχοῦ ἑώρα κυκλοτερές. Ἐρῶμενον δὲ Σέσωστρον, Ὅτου χάριν πυκνῶς τὸ δῆμα τῷ τροχῶ ἐπιβάλλεις; φασὶν εἰπεῖν· Ἐκπλήττομαι ὁῶν ἀστᾶτως φερόμενον τὴν τροχὸν, καὶ ἄλλοτε ἄλλως κυλιόμενον, καὶ ποῖ ἐμὲν ταπεινούντα τὰ ὄψηλά, αὐθις δὲ τὰ ταπεινὰ ἀνυψούντα. Ἐκεῖνον δὲ, συνιέντα τῇ εἰρημίῳ, νομοθετῆσαι τοῦ λοιποῦ μή ἔλκειν ἐκείνους τὸ ἔχημα. Μεσιδιάματι δὲ ἐδήλου τῆς εἰρήνης ἀσπάξασθαι. Ἐκείνῳ δὲ Πρίσκος ὑπὲρ τῆς διαβάσεως πολὺ τι τῶν σκύλων ἀπέδωκε τὰ μέγιστα χαρίζομενος. Ἐδήλου γε μὴν τῆς Ῥωμαιοῶν ἀναχωρεῖν γῆ;· Ῥωμαῖοι γὰρ ὑπάρχειν τὸ ἔδαφος. Ὁ δὲ βάρβαρος, ἀλλ' ὄπλο; καὶ πολέμου νόμοι; Ῥωμαίου; τοῦ; ἀποκτεῖσθαι. Ζυγομαχοῦν-

το; δὲ τοῦ Χαγάνου, Πρίσκον ἀναείδισαι τὴν ἐκ τῆς Ἀ
 *Ἐω ἀποδράσιν.

ΚΕΦΑΛ. Α'.

Διεξοδικωτέρα διήγησις περὶ τῆς Ἀβάρων γε-
 νεαλογίας· καὶ ὅπως ἐκ τῆς ἔω εἰς ἑσπέραν
 διέβησαν· καὶ περὶ τοῦ θρόνου τοῦ Ἰκίρ· καὶ
 περὶ τῆς Περσικῆς παλαιᾶς πολιτείας· ἔτι δὲ
 καὶ περὶ τῶν πόλεων τῆς Ταυγῆστ καὶ τῆς
 Κουβδαν, ἀρ. λόγος τὸν Μακεδόνι κτίσαι Ἀλέ-
 ξάνδρον.

Ἐπεὶ δὲ τῶν πρὸς τῇ Καυκάσῳ Σκυθῶν καὶ τῶν
 γρῶ; Βορρῶν τετραμμένων μνείαν ἐποιήσαμην,
 φέρε τὰ παρρηκολληκότα τούτοις ὡσπερ ἐμβόλιμά
 τινα διηγήματα, εἰ καὶ τῇ ἱστορίᾳ μὴ πρόσφορα,
 προεκλήθηθα. Πρὸ τούτων δὲ τῶν ἐναυτῶν Χαγᾶ-
 νος ὁ πρὸς τῇ ἔω ὑπὸ τῶν Τούρκων ὑμνούμενος,
 τὸν τῶν Ἀθελῶν ἐθνάρχην, ἕλλο; δ' ἂν τις τῶν
 Ἐφθαλιῶν λεγομένων ἔρῃ, κατακράτος; νικήσας.
 τὴν τοῦ ἔθνους ἀρχὴν περιβάλλεται. Ἐπὶ μέγα τι-
 λυν τῇ νίκη ἀρθεῖς, καὶ τὸν Στεμεῖσχαγὴν σύμμα-
 χον ποιησάμενος, καὶ τὸ τῶν Ἀβάρων ἔθνος ὑπο-
 χεῖριον καθιστᾷ· Ἀβάρων, οὐχ οἱ ἀνὰ τὴν Εὐρώ-
 πην καὶ Παννονίαν προσοικεῖν ἔλαχον· ψευδωνύμου;
 γὰρ οὗτος τοῦνομα περιέθεντο, πρεσβυτέρων τὴν
 ἀφίξιν τῶν Μαυρικίου χρόνων πεποιτημένοι. Ὅθεν
 δὲ καὶ τὸ γένος ἔλκουσιν οὗτοι, μικρὸν ὕστερον
 λέξω. Τῶν γοῦν Ἀβάρων ἠτηθέντων Χαγάνῳ, πρὸ;
 τοῦς κατέχοντας τὴν Ταυγᾶστ ἐποίησαντο τὴς ἀπο-
 φυγᾶς. Ἡ δὲ Ταυγᾶστ πόλις Τούρκων ἐπιφανής·
 καθίσταται δ' αὕτη Ἰνδοῖς ἄμυρος· ὦν τὸ ἔθνος;
 ἀκτιμώτατον μάλιστα, καὶ τοῖς κατὰ τὴν οἰκουμέ-
 νην ἔθνεσιν ἀπαράμιλλον. Ἐκεῖθεν δὲ πρὸς τὸ
 ἀγγιστεῦον ἔθνος τῶν Μουκρῖτων ἵενται. Πολλὴ δ'
 ἐκεῖνη ἀλήθεια καὶ μελετήματα πρὸς κινδύνους διη-
 νεκῆ, γενναίως μάλα ἐγκριτερούσης τούτοις αὐτῶν
 τῆς ψυχῆς. Ὁ δὲ Χαγᾶνος; ἐγχειρῶν καὶ τὸ τῶν
 Σογδρ ἔθνος χειροῦται ἰσχυρότατον ἀπάντων καὶ
 πολυανθρωπότατον· ὃ περὶ τὸν Ἰλ ποταμὸν νέμε-
 ται, ὃν Μέλινα Τούρκοι καλοῦσιν· ὃν οἱ παλαιῶτατοι
 ἀρχόντες; Οὐδῆρ καὶ Κουνοὶ ὀνομάζονται· ἀφ' ὧν
 καὶ τινα τῶν ἔθνῶν οὕτω κλήσεως ἔτυχον κληρω-
 σάμενα τὴν ἐπωνυμίαν. Τοῖνον Ἰουστινιανῶ τὰ
 σκήπτρα διέποντος ἐκ τῶν πάλαι φυλάρχων μοῖρᾶ
 τις ἀποδράσασα, προσφοιτᾷ τῇ Εὐρώπῃ, οἱ καὶ
 Ἀβαρας ἐκτουῶς κατωνόμασαν· καὶ τὸν ἡγεμόνα
 σφῶν τῇ τοῦ Χαγάνου προσηγορίᾳ ἐσέμνυναν. Ὅσα
 εἰ τῶν ἔθνῶν Οὐννικᾶ, Βαρσῆλτ καὶ Οὐνιγούροι καὶ
 Σάβιροι, τῶν ἐκ τοῦ Οὐδᾶρ καὶ Γουὶ ἀπόμοιραν
 αὐτοῖς; πλησιάζουσιν ἐθεάσαντο, εἰς δέος ἐνέπιπτον
 μέγιστον, οἰόμενοι Ἀβάρους; ἐκείνους τοῦς φοβερούς;
 ἐνόημῆσαι τῷ χώρῳ· καὶ διὰ τοῦτο διόροις τούτους
 δεξιωσάμενοι, δι' αὐτῶν τὴν Ἀλθανίαν κατέσχον.
 Οἱ δὲ φυλάδες; ἐκείνοι συνιδόντες; συμφέρουσιν σφίσι
 τὴν προσωυμίαν, Ἀβαρας τοῦ λοιποῦ ἐκτουῶς κα-

rus Romanos armis et jure belli id amisisse re-
 spondit. Et cum Chaganus ad huac modum famul-
 arius cum Prisco rixaretur, Priscus ei, quod ex
 Oriente profugisset, convicii loco objecit.

346 CAPUT XXX.

Expositio longior per digressionem, de Abarum ori-
 gine, ut ex Oriente in Occidentem transierint. Et
 de Monte Icar, et de veteribus Persarum mori-
 bus et institutis; item de urbibus Tagaust et Chub-
 dam, quæ ab Alexandro Macedone conditæ esse
 feruntur.

Quandoquidem autem Caucasiorum, atque item
 Borealium Scytharum mentionem intulimus, a
 quæ consecuta sint, perinde atque adjectitias nar-
 rat ones, quamvis ad historiam non pertineant,
 exponamus. Ante eos annos Chaganus, qui in
 Oriente a Turcis laudibus celebratur, Abdarum,
 (alius autem, Ephthalitarum dixerit) gentis princ-
 ipe fortiter debellato, populi ejus imperium sibi
 sumpsit. Ea victoria magnopere elatus, et Ste-
 nucischagano socio sibi belli ascito, Abarum quo-
 que nationem ditioni suæ subegit: non eorum Ab-
 arum qui in Europa et Pannonia sedes ceperunt,
 falso namque sibi isti nomen id usurparunt, cum
 ante Mauricii tempora eo advenissent. Unde vero
 et ii genus ducant, paulo post dicam. Itaque Ab-
 aribus a Chagano devictis, ad eos illi, qui Taugast
 tenere, confugerunt. Est autem Taugast civitas
 Turcorum perquam celebris, Indis finitima, cujus
 populus omnium est fortissimus, gentem in uni-
 verso orbe, quæ ei comparetur, non habens. Inde
 vero ad vicinam nationem Mucritorum venerunt,
 cui et ipsi nationi magnum est robur, et continua
 ad pericula, quæ magnis animis fortiter sustinent,
 studia. Chaganus porro gentem quoque Sogor ag-
 gressus subegit, robustissimam et populosissimam.
 Hæc ad amnem Til accolit, quem Turci Nigrum,
 et antiquissimi principes Ud-r et Cunnt nomina-
 runt: a quibus nominibus quedam etiam gentes
 appellationem sunt sortitæ. Porro Justiniano Impe-
 rante, ex antiquis ejus gentis optimatibus pars
 quedam profugiens, in Europam venit. Ii Abares
 seipsos nominarunt, ducemque suum Chagani cogno-
 miento exornarunt. Sed enim populi Hunnici Barselt
 et Uniguri et Sabiri, ubi partem gentis Var et Guni
 appropinquare sibi viderunt, in timorem maximum
 inciderunt, Abares illos formidatos (1), in regionem
 eam venisse ratî: eamque ob causam muneribus
 eos invitarent, et per ipsos Albania politî sunt.
 347 Et fugitivi ipsi animadvertentes, commodam
 sibi eam appellationem esse, Abares deinceps
 seipsos nominarunt. Inter Scythicas namque na-
 tiones ea gens longe bellicosissima, et ad excu-
 siones faciendas aptissima esse perhibetur. Ad
 hodiernum sane usque diem Pseudabares isti ge-
 no sive Hungarus dicitur. Uri et Urzi Hungari
 sunt. Unigri ipsissimi Hungari sunt. Cunorum no-
 men et geus ipsa nunc quoque Hungariæ partem
 retinet, etc.

(1) Populi qui hic commemorantur prope om-
 nes in Pannoniis confederunt. De Abaribus sive
 Sabaris, dubium non est, qui Sabaria nomen re-
 liquerunt. Ver Slavorum lingua, etiam nunc Pan-

neris ortu divisi, partim ab Var, partim a Chumi appellacionem habent. Postcaquam autem de rebus Psudabarum diximus, ad historiam contexendam redeamus. Ogorlia igitur devicto, et Tucoch gentis principe ore gladii a Chagano sublato, una cum hoc, nationis ejusdem cæsæ sunt triginta myriades, ita ut continuata interemptorum cadavera dierum aliquot inhibuerint iter. Cum vero hæc tam præclara Chagano obtigisset victoria, civile inter Turcos coortum est bellum. Siquidem Turun quidam Chagani cognatus, res. novas molitus, copias magnas contraxit, quibus Chagano congressus superior fuit (1). At ille aliis tribus Chaganis in societatem belli vocatis, contra tyrannum progressus est : et pugna ad castellum Icar commissa, inter cædes multas tyrannum interemit, et ditionem suam recuperavit. Victoriæ ejus gratulatio cum aliis principibus, tum Mauricio ipsi est significata. Procinium gratulationis ejus tale fuit : « Romanorum imperatori magnus despotes septem gentium, et septem orbis terræ climatum dominus. » Enimvero montem Icar, aureum Persæ vocant, orientem versus situm, propterea quod frugum est feracissimus, pecoribusque et jumentis frequentissimus. Persis autem lex est, ut potentissimo Chagano aureum hunc montem concedant. Iidem duabus hisce rebus prorsus se gloriantes offerunt, quod nunquam epidemiam pestilentiæ viderint, et quod rari in regione eorum sint terremotus. Terram autem Gaath et Sogdoanem concussionem et pestilentiam experiri dicunt. Turci sane summopere ignem colunt, aerem et aquam honorant, terram hymnis celebrant, et eam solam adorant, Deumque, qui cælum et terram condidit, nominant : cui etiam equis, lobus, et ovibus sacrificant. Sacerdotes quoque habent, qui de rebus futuris divinare existimantur : apud Medos vero septem populi ordines, res præcipuas expediunt. Et lex antiqua partiri aliter negotia non permittit.

848 Qui enim Arsacidarum ordo dicitur, regnum apud se retinet, et regi diadema imponit. Ordo alius rei militari præest : alii politia curæ est. Alius controversias de quopium, quod arbitro judice indigeat, inter ambigentes exortas decedit. Quintus populi ordo equites regit. Qui hunc consequitur, tributum a civibus et subditis exigit, et regio arario præest. Septimus regis equos curat, et vestem militarem servat. Hasce leges in aula regia Darium qui Hystaspis dictus est, sacrasse ferunt. Cæterum ea ætate Turci illi ex Var et Chuni profugientes, in Europam venerunt, et se Abaribus, qui sub Chagano erant ad decem ipsi millium numerum pertingentes, conjungere. Turcorum autem orientalium Chaganus bello civili confecto, proferre res administravit, et inissis ad incolas Tangast legatis, sædus cum illis legitimum iniit, regnumque suum pacavit. Princeps vero in Tangast,

τωνόμαζον. Λέγεται γὰρ τοῖς τῶν Σκυθῶν ἔθνεσι τοῦτο μᾶλλον τῆ φύλον ἐντρεχέστατον καὶ πολεμικώτατον εἶναι. Ἀπέλει τοι καὶ μέχρι τοῦ δεῦρο οἱ ψευδάβαρες οὗτοι τῆ τῶν γενῶν ἀρχῇ διήρηνται· οἱ μὲν γὰρ ἐκ τοῦ Οὐάρ, οἱ δ' ἐκ τοῦ Χουνι ὀνομάζονται. Ἐπεὶ δὲ τὰ τῶν ψευδαβάρων ἡμῖν εἴρηται, ἐπὶ τὸ τῆς ἱστορίας συνεχῆς ἐπανέλθωμεν. Ὁγορλίαν τὴν νενικημένου, καὶ τοῦ Τουαχθ ἐθνάρχου στόματι βομφαίας πρὸς Χαγάνου ἐκδομένου, σὺν τούτοι, ἀναγρῶνται τῆς αὐτῶν φυλῆς μυριάδες τριάκοντα, ὧν ἕδον ἡμερῶν ἐπέχριν τῆν τῶν πεπτωκότων σωμάτων συνέχεαν. Τῆς δὲ νίκης ἐπιφανῶς τοιαύτης τῆ Χαγάνω γεγενημένης, ἐμφύλιος τοῖς Τούρκοις ἐπιγίνεται πόλεμος. Τουροῦν γὰρ τις Χαγάνω τῆ γενεῖ προσήκων, νεωτερίζειν ἐπέβαλε· καὶ δυνάμεις μεγάλας ἀθροίσας, Χαγάνου ἐπικρατέστερος ἦν. Ἐκεῖνος δ' ἐτέρους τρεῖς Χαγάνους ἐταϊρισάμενος, ἐπειεῖ τῆ τυράννω· καὶ πρὸς τῆ ἱκάρ χωρίω συμβαλῶν, κτείνει τὸν τύραννον φόνου πολλοῦ προσελθόντος, καὶ τῆς ἰδίας αἰθῆς χώρας καθίσταται κύριος. Τὰ δ' ἐπινίκια τοῖς τε ἄλλοις καὶ Μαυρικίῳ διεμνήστε, ταῦτα ἐν προοιμίῳ γράψας, « Τῆ βασιλεῖ τῶν Ῥωμαίων ὁ μέγας δεσπότης, ἐπὶ τῶν γενῶν καὶ κύριος κλιμάτων τῆς οἰκουμένης ἐπά. » Τὸ δὲ ἕρος τὸ ἱκάρ χρυσοῦν οἱ Πέρσαι καλοῦσιν ἐπὶ τὰς ἀνατολὰς ἔχον τὴν ἰδρῶσιν. Οὕτω δὲ καλεῖται διὰ τὸ διεψύλλες τῶν ἐναυτῶν φοιμένων καρπῶν, καὶ διὰ τὸ κατὰκομον εἶναι θρεμμάτων καὶ νωτοφύρων ζῶων ἐς μάλιστα. Νόμος δὲ Πέρσαι τῆ ἐπικρατεστέρῳ Χαγάνω τοῦ χρυσοῦ ἕρος παραχωρεῖν. Δυσὶ δὲ καὶ τούτοις ὡς ἐπίπαν Πέρσαι μεγαλαυχῶσι, τῆ μὲξέποτε λοιμῶν ἐπιδημίαν θεάσθαι, καὶ τῆ σπάνιν σεισμῶν κατὰ τὴν ἐκείνων εἶναι χώραν. Τῆν γε μὴν Καθθ καὶ Σογδοανὴν καὶ σεισμῶν καὶ λοιμῶν ἐν πείρῃ γενέσθαι φασίν. Οἱ γὰρ Τούρκοι μάλα ἐκτόπως τιμῶσι τὸ πῦρ. Ἄερα δὲ καὶ ὕδωρ γεραίρουσι· γῆν δὲ ὕμνουσι, προσκυνοῦσι δὲ μόνῃ ταύτῃ· καὶ θεὸν ὀνομάζουσι τὸν τῆν γῆν καὶ τὸν οὐρανὸν πεποιθῶτα· ἧ καὶ θύουσιν ἵππους, βόας καὶ πρόβατα· καὶ τερεῖς κεκτημένοι, οἱ καὶ τῆν τῶν μελλόντων δοκοῦσιν ἐκτίθεσθαι προαγόρευσιν· δῆμοις δ' ἐπὶ τὰ παρὰ Μήδοις αἱ τῶν πράξεων τίμαι διαλύονται· νόμος πρεσβύτη μὴ ἄλλως εἰωθότι κληρονομεῖσθαι τὰ πράγματα· τὴν μὲν οὖν Ἀροακίδην ἐπιλεγόμενον δῆμον τὴν βασιλεῖον κατέχειν, καὶ τοῦτον περιβάλλειν βασιλεῖ τὸ διάδημα· ἄλλον δὲ δῆμον τῆς πολεμικῆς προεστάναι συνταξίως. Καὶ ἐτέρῳ αἱ πολιτικαὶ φροντίδες ἀνάκεινται. Ἐτεροῖς δὲ τὰς διαφορὰς διαλύει τῶν περὶ τι καταστασιαζόντων καὶ διαιτητοῦ θεομένου. Ὁ δὲ πέμπτος ἡγεῖται τῆς ἵππου· τὸν δὲ μετὰ τούτου φορολογεῖ τὸ ὑπήκοον, καὶ τῶν βασιλικῶν ταμίων ἔφορον πεφυκέναι· τὸν δὲ ἕβδομον, κηδεμόνα τῶν ἵππων, καὶ πολεμικῆς ἐσθῆτος ἐπιστατεῖν, Δαρσίου, ὡς φασί, τοῦ Ὑστάσπου τουτοῦ τὸν νόμον ἐν τοῖς βασιλείοις ἐντεμενίσαντο. Κατὰ δὲ τούτου τὸν χρόνον, ἐκ τῶν Οὐάρ καὶ Χουνι Ἐτεροῖ τῶν Τούρκων ἀποδράντες

(1) Confundi videntur hic Persarum et Turcorum nomina.

καὶ πρὸς τὴν Εὐρώπην γενόμενοι, τοὺς περὶ τὴν Χαγᾶνον Ἀδάροις συνάπτονται ἐς δέκα χιλιάδας ἠριθμημένοι. Ὁ δὲ τῶν εἰς τὴν Τούρκων Χαγᾶνος, τὸν ἐμφύλιον διαλωσάμενος πῆλεμον, εὐδαιμόνως χειραγωγῶν τὰ πράγματα· καὶ πρὸς τοὺς ἐποίκους τῆς Ταυγάστ διαπρεσβευόμενος, εὐθείας ἐποιεῖτο συνθήκης, ἀστασιαστον τὴν ἐαυτοῦ ἀρχὴν καθιστῶν· ὁ δὲ τῆς Ταυγάστ ἀρχηγὸς Ταῖσάν θνομα ἐκληρώσατο, ὅπερ υἱὸς Θεοῦ Ἑλλήνων λέγοι φωνή. Ἀστασιαστος δὲ τῷ κλιματάρῃ αὐτῆς ἡ ἀρχή· οἷς τὸ γένος ἅπαν τὴν ἡγεμονίαν παρέχεται· θρησκέουσι δὲ ἀγάλλματα. Νόμοι δὲ παρ' αὐτοῖς δίκαιοι, καὶ σώφρων βίος διαπαντός. Ἄλτος δὲ νόμος αὐτοῖς μὴ χρυσῷ καλλωπίζεσθαι ἄρβενας, καίπερ χρυσῷ πολλῷ καὶ ἀργύρῳ περιανθουμένοις τῷ ἐπωρελῶς ἐμπηρεύεσθαι. Διορίζει δὲ ταύτην πταμῆς, δυσὶ μεγίστοις ἔθνεσι μεσιτεῶν ἀντιθέτοις ἀλλήλοις· ὧν τῷ μὲν ἐσθῆς μέλαινα, τῷ δὲ ἐτέρῳ κοκκίβαφος. Πολέμου δὲ νόμος τὸ μέλαν διαπραιωσάμενοι τῷ τὴν ἐρυθρὰν ἠμφισμένην ἐσθῆτα συνίστησι πόλεμον· καὶ νειανικῶς τῆς ἄλλης ἡγεμονίας τὴν ἀρχὴν ἐκληρώσατο Μαυρικίου ἡγεμονεύοντος. Τὰ δὲ γύναια τῶν ἐκείσε βασιλευντων ἐκ χρυσοῦ πεποιημένας ἔχουσι τὰς ἀρμαμάξας, ὅφ' ἐνὸς ἐλκομένης βόης, ἐκίστου κεισομημένου πολυτελῶς ἐκ χρυσοῦ καὶ λίθου μέγα τιμίου. Εἰσι δὲ καὶ χαλκοὶ τετὰ· βουεὶ χρυσοκόλλητοι. Ὁ μὲν οὖν τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ταυγάστ ἀνειληφώς· ἐπτακοσίας γυναιξὶ κατεπαννυζέτο. Τὰ δὲ γύναια τῶν περιφανεστέρων ἐκείσε ἀνδρῶν ἀργυραῖς κέχρηται ταῖς ἀρμαμάξαις. Τὴν δὲ Ταυγάστ ταύτην κτίσει φασὶν οἱ βάρβαροι τὴν Μακεδόνα Ἀλέξανδρον, ἐπηνίκα τοῖς τε Βακτριανοῦς καὶ τὴν Σογδοανὴν ἐδουλώσατο, δέκα καὶ δύο καταφλέξας ἐν αὐτῇ μυριάδας βαρβάρων. Δείμασθαι δὲ καὶ ἄλλην πόλιν ἀπὸ σημείων ταύτης ὄλιγων φασὶ τὴν Μακεδόνα Ἀλέξανδρον, ἣν Χουδῶν ἰσομάζουσιν· ἥς τὸν ἡγεμόνα τεθνηκότα νόμος ἐκράτησεν ὑπὸ τῶν γυναικῶν πενθεῖσθαι διηκεῶς· καὶ μηδέποτε τὸν τάφον ἀπολιπεῖν, μέλαινα ἠμφισμένας, καὶ ξυρῷ τὰς τρίχας ἀποβρίπτουσας. Δύο δὲ μέγιστοι ποταμοὶ τὴν Χουδῶν διελθῆσασιν· ὧν αἱ ἄρχαι κυπερίσσοις ὡς εἰπεῖν κατανεύονται. Περιπολοῦσι δὲ τὸν χώρον ἐλέφαντες. Τὰς δὲ ἐμπορίας Ἰνδοῖς συναναμίγνυνται λευκοῖς τὸ σῶμα τὰ μάλιστα· ἐν οἷς καὶ σκώληκες οἱ τὰ Σηρῶν νήματα πλέκουσι πάνυ πολλοί. Ἐναλλάξ καὶ ποικίλην κερταμένοι τὴν χρῶαν. Φιλοτίμως δ' ἀσκοῦσιν οἱ βάρβαροι τὴν περὶ τὰ τοῦ αὐτοῦ ζῶα φιλοτιμίαν. Περὶ μὲν οὖν τούτων τὸσαῦτα εἰρήσθω. Καὶ ταῦτα δὲ οὐχ ἀπλῶς διήλθον· ἀλλ' ἐπεὶ ἐμελλον τῇ ἱστορίᾳ μίγιστά τινα περὶ τοῦ τῶν Ἀδάρων ἔθνους καὶ τοῦ αὐτῶν ἀρχηγῶ Χαγᾶνου διεξιθέειν, ὑπερφυῶς εἰργασμένα τῇ τοῦ Λόγου μητρὶ, τούτου χάριν ἀγῶ μικρόν τι παρεξίω διεξήλθον. Ἄλλ' ἐπὶ τὴν νύσσαν πάλιν τὴν ἱστορίαν ἀγάγωμεν.

ΚΕΦΑΛ. ΛΑ'.

Περὶ ὧν Μαυρικίος ἐπὶ τῇ σοφῇ τῆς ἀγίας καὶ πανευφήμου μάρτυρος διεκράμαζατο Εὐφημίας.

Δύσω τοῖνον τῷ λόγῳ, ὃ Μαυρικίῳ ἐπὶ τῇ πανευφήμῳ μάρτυρι Εὐφημίᾳ γαγένηται. Ἐξήντη γὰρ εἰσήει τῷ βασιλεὶ ψυχῆς, σμικρολογεῖσθαι περὶ τὰ ταύτης ἐξαισία θαύματα, καὶ βεβουρηγῆσαν ἐν-

Taisan nomen sortitus est, quod lingua Græca Dei filium sonat. Pacatum et seditionibus vacuum regnum regionis ejus princeps obtinet, propterea quod gens tota administrationem ei deferre solet. Statuas colunt, leges apud eos justæ sunt, vitam sobrie semper degunt. Constitutionem sacrosanciam habent, ne quis virorum se auro exornet, quamvis auro et argento propter commoditatem mercimoniorum abundant. Determinat eam ditionem annis, inter duos maximos inter se dissidentes populos fluens, quorum alteri nigra, alteri coccinea vestis est. Qui atro amictu gaudent, flumine trajecto rubram gestantibus vestem bellum intulerunt, et fortiter imperium omne obtinuerunt, quo tempore Mauricius Romanum imperium administravit. Conjuges ibi regum aureos currus habent, qui a singulis bobus trahuntur. Boves isti auro et magni pretii lapillis splendide sunt ornati. Eisdem freni quoque aurei sunt. Et qui regnum in Taugast suscepisset, cum septingentis feminis noctem totam consumebat. Uxores autem illustrium ibi virorum argenteis pilentis utuntur. Porro Taugast urbem condidisse Alexandrum Macedonem, Barbari dicunt, cum Bactrianos scilicet et Sogdoanem 849 subegit, duodecim Barbarorum myriadibus in ea combustis. Atiam quoque urbem non ita multis milliaribus inde dissitam, idem Alexander statuisse fertur, quam Chubdam vocant. Cujus præfectum mortuum, lege hoc ita jubente, conjuges ejus perpetuo lugent, neque usquam a sepulcro discedunt, pulla veste indute, et capite novacula raso. Chubdam duo maximi amnes dividunt, quorum ripis cupressi frequentes imminunt. Multi in ea regione sunt elephantes. Mercimonia autem cives cum Indis exerceant, corpore quam maxime candidis. Sunt ibi quoque vermes quæ plurimi, sive Serum nentes, multiplici et vario colore. Eos Barbari magno studio curant. De his hactenus: quæ quidem non frustra exposui. Cum enim de Abarum gente, et eorum duce Chagano dixerim, ut ille propter Alexandri martyris male tractatas reliquias, pœnas dederit, et rem maximam mirifice a Verbi matre gestam hic commemoraturus essem, eam ob causam paululum a proposito digressus, hæc retuli. Sed jam historiam nostram ad carceres ipsos revocemus.

Περὶ μὲν οὖν τούτων τὸσαῦτα εἰρήσθω. Καὶ ταῦτα δὲ οὐχ ἀπλῶς διήλθον· ἀλλ' ἐπεὶ ἐμελλον τῇ ἱστορίᾳ μίγιστά τινα περὶ τοῦ τῶν Ἀδάρων ἔθνους καὶ τοῦ αὐτῶν ἀρχηγῶ Χαγᾶνου διεξιθέειν, ὑπερφυῶς εἰργασμένα τῇ τοῦ Λόγου μητρὶ, τούτου χάριν ἀγῶ μικρόν τι παρεξίω διεξήλθον. Ἄλλ' ἐπὶ τὴν νύσσαν πάλιν τὴν ἱστορίαν ἀγάγωμεν.

CAPUT XXXI.

Quæ Mauricius ad tumulum sanctæ et inclytæ martyris Euphemie fecerit.

Hoc loco autem, quid Mauricio in celeberrima martyre Euphemia acciderit, dicam. Iners namque cogitatio imperatori incesserat, ut anxie nimis de ingentibus ejus miraculis inquireret, et fallacia

hominum prodigia ab ea edita esse putaret. Ex adverso enim Constantinopoli incluta Chalcedoniensium civitas sita est, ubi sane templum quoque est magnifice constructum. Diximus autem non ita dudum, sacrosanctas ejus reliquias olim in hoc ipso templo, in urna marmorea repositas esse. Atque in ejusdem memoria, miraculum insigne, **850** atque eis qui id non viderunt, prope incredibile fieri solere. Ex quo enim illa in martyrii stadio decurrit, et corpus ejus in monumento conditum est, ipso passionis ejus die, in conspectu omnium, loci ejus episcopus, spongiis quibusdam ex defunctæ corpore sanguinis liquorem haurit. Sanguinem sane veluti ab recens cæso corpore vulnerum tabo mistum, et unguentis quibusdam ex seipsis natam temperatum cernas, quem exiguis vitreis vasculis episcopus exceptum atque divisum, turbæ advenienti donat. Hoc igitur auditum, sicuti dixi, animi quadam recordia in dubium vocans Mauricius, cum tempus appeteret, argenteum crunatum ex sepulcro deirahit, et imperiali signo monumentum martyris obsignat: sic enim hoc incredulitatis volebat audacia. Postquam autem tempus ipsum quod debebat, advenit, curiose mysterium indagat, accuratiusque experimento sollicito miraculum explorat. Ecce tibi vero rursum, sicuti antea, sanguis unguento conditus, instar rivuli e monumento promanat, et spongiæ sanguine suavolenti pinguescunt. Et martyr ipsa tum, ut prolixius sanguinis fons profunderet, fecit: atque illa ad hunc modum imperatoris incredulitatem eradiens, castigavit. Ipse autem digitis sanguini admotis, eoque humore delibutis, seipsum sanctificando conspersit: et reipsa, ut id crederet, persuasus, deinceps cum admiratione laudes suas clara voce martyri tribuit.

CAPUT XXXII.

De insigni miraculo, quod ad monumentum Glyceriæ martyris unguento scutaricus, ad Heracleam Perinthii accidit.

Minime vero abs re fuerit, si celeberrimæ martyris istius prodigio, admirandæ Glyceriæ, et ipsius martyris, miraculum conjunxero. Vir quidam, cui Paulino nomen erat, obscuro loco natus, in bonis tamen disciplinis admodum educatus, manifesto in impostorum et maleficorum barathrum demersus e-se deprehensus est. Incantatori huic et mago argentea fuit pelvis, in qua detestandum cruorem excipiens, per eum exsecrandus ipse cum apostatis virtutibus colloquebatur. Vasculum id necessitate flagitante argentariis vendidit. **851** Qui pretio numerato lancem eam receperunt, venalemque et ipsi pro foribus cuivis prætereunti emendi liberam facultatem facientes proposuerunt. Accidit autem, ut Perinthius antistes Byzantii esset, et pelvim eam, ita ut venundabatur, compararet. Itaque cum vasculo empto se in sedem suam recepit, et ob reverentiam unguenti martyris Glyceriæ, sublati priore vase æneo, argenteum illud reposuit,

ἰσθῶπων εἶναι τὸ περὶ ἔχειν τεράστιον ᾗτο. Ἄντι-
πέραν γὰρ τῆς Βυζαντίδος ἡ περιώνυμος Χαλκηδον-
νέων ἴδρυται πόλις· οὐ δὴ καὶ νεῶς μεγαλοπρεπῶς
ῥυσημένως ἐστίν. Εἰρηται δ' ἡμῖν οὐ πᾶν πρόβω,
καὶ τὸ πανίερρον ταύτης λείψων Ἐκπάλαι τῷδε τῷ
σικῶ καθεστάναι ἐπὶ λάρνακος μαρμαροῦ πεποιη-
μένης. Ταύτης δὲ τῆ μνήμη καὶ σημεῖον παρὰδο-
ξον, καὶ τοῖς μὴ θεθεαμένοις σχεδὸν ἀπιστον ἐπιγι-
γνεσθαι. Ἄφ' οὗ γὰρ τὸ τοῦ μαρτυρίου διήνυσε στά-
διον, τῷ τάφῳ κειμένου τοῦ σώματος, κατὰ τὴν
ἡμέραν τῆς τελειώσεως, ἐπ' ὄψεσι πάντων ὁ τὴν
αὐτοῦ ἱερατικὴν ἀξίαν κεκληρωμένος, σπόγγοι: τι-
σὶν ἀπὸ σώματος θενωῶτος πηγᾶς αἱμάτων ἤρθετο·
καὶ εἶδες ἂν ὡς ἀπὸ τινος νεοσφαγῶς· σώματος
λῆψῶσι τρυμμάτων ἀναμεμιγμένα τὰ αἵματα, μύροις
αὐτοφύεσι συγκεκραμένα τίσι· καὶ τούτων τὰς δια-
φορὰς ἐπὶ σκευῶν ἐξ ὑέλου πεποιημένων μικρῶν,
τοῖς δόλοισι τὴν ἱερέα ποιούμενον. Τοῦτο τοῖνον ὡς
εἴρηται τὸ ἐξάκουστον ῥαθυμίζ ψυχῆς διαπειτῶν ὁ
Μαυρίκιος, τοῦ καιροῦ προσιόντος, τὸν ἀργύρεον
ἀφηρεῖτο κέρσον τὸν τάφον, καὶ ταῖς βασιλικαῖς
περιεφρούρει σφραγίσαι τὸ μνημα τῆς μάρτυρος.
Οὕτω γὰρ τὸ τῆς ἀπιστίας θράσος ἐδόουλετο. Ἐπεὶ
δ' ὁ προσήκων ἐνειστήκει καιρὸς, περιεργάζετο τὸ
μυστήριον· καὶ τὰ τοῦ θαύματος ἐξετάζων, βασιάνῃ
ἀκριθεὶ ἐδοκίμαζε. Καὶ πάλιν ὡς πρότερον μεμυρι-
σμένων αἱμάτων ἀπὸ τοῦ μνήματος· ἐπήγαγον πο-
ταμολ, τῶν σπόγγων αὐτοῖς· πεινομένων εὐωδίας ἐν
αἵμασι. Καὶ τότε μᾶλλον ἡ μάρτυς πολλαπλασίω
τὴν ἔκροισιν τῶν αἱμάτων ἐπήγαγεν. Ἦ μὲν οὖν
οὕτω τοῦ βασιλέως ἐπιδαγωγῆς τὸ ἀπιστον σωφρο-
νίζουσα· ὁ δ' αὐτοκράτωρ τοῖς αἵμασι τοὺς δικτύ-
λους προσῆγε· καὶ διαδρόχους ποῶν, ἑαυτὸν ἀπαν-
ταχοῦ καθήλιζε. Καὶ πεισθεὶς ἐκ τοῦ πράγματος,
τοῦ λοιποῦ τῆ μάρτυρι τὸν αἶνον διαπρυσίω· ἀπέ-
πεμπαν ἐκκλητητόμενος.

ΚΕΦΑΛ. ΛΒ'.

*Περὶ τοῦ γενομένου κυριόδου θάυματος ἐπὶ τῇ
μυροδόχῃ Γλυκερίᾳ τῆς μάρτυρος ἀπὸ τῆν
Περίνθου Ἡράκλειαν.*

Οὐκ ἀπὸ δ' ἂν μοι καιροῦ γένοιτο, εἰ καὶ τὸ συμ-
βῆν τῆ θαυμαστῆ Γλυκερίᾳ καὶ μάρτυρι, τῷ τῆς
πανευφήμου τεραστίῳ συνάψω. Ἄνηρ γὰρ τις Παυ-
λῖνος τὴν κλήσιν καὶ τῶν ἀσῆμω: βιοῦντων, παι-
δεία, δ' ὅτι πλείστης μετεληθῶς, ἐπὶ τὸ τῶν γοη-
τῶν βάρθρον ἐνεχθῆς, ἐνθεν κατάζωρος γίνεται.
Τούτῳ τῷ γόητι ἀργύρεος ἐντὴν λεκανίς, ἐν ἣ τὰ
ἐναγῆ αἵματα συναθροίζων, ταῖς ἀποστατικαῖς δι-
αυτῶν ὁ ἐξάγιτος προσημαίνει δυνάμει· ταύτην
οὖν τὴν ἐξ ἀργύρου δεξαμενὴν ἀνδράστιν ἀργυρον
ἐμπορευομένοις χρεῖας ἀναγκαῖας καλοῦσης ἐπίπρα-
σκεν. Οἱ μὲν οὖν τὰς τιμὰς καταθέμενοι τὸ σκεῦος
ἐλάμβανον· καὶ αὐ οὗτοι πρὸ τῶν θυρῶν τὸ σκεῦος
ἐτίθεντο, ἀδελφὰν διδόντες παντὶ τῷ παρμπορευομένῳ
ὠνήσασθαι. Διατρίβοντι δ' οὖν ἐ: Βυζάντιον τῷ τῆς
Περίνθου ἀρχιερεῖ, ὧνιον ἐκεῖ· ἡ λεκανίς γίνεται
πρὸς ἐκποίησιν ἡρημένη· καὶ ὁ μὲν μεθ' οὐ ἐπρία-
το σκεῦος τὸν οἰκεῖον κατελάμβανε θρόνον· αἰδοῖ
δὲ τῶν μύρων Γλυκερίᾳ τῆς μάρτυρος, ὁ ἱερεὺς τὸ

πρώην χάλκεον ὑπαλλήττων σκευός, τὸ ἀργύρεον ἄντικθῆσι, τῇ λατρείᾳ τῶν θεοβόρτων μύρων τοῦτο μάλα δὴ προσήκον οἰόμενος. Καὶ ὁ μὲν οὕτως ἐποίησε· ὁ δὲ ποταμὸς τῶν μύρων ἀνείργετο. Ἦ γὰρ μάρτυς βδελυτομένη τὸ μῦσος τὴν χάριν συνέστειλε· μὴδὲ γὰρ εἶναι θεμιτὸν ἀντικρυς ἔλεγε καὶ σιγῶσα τὸ καθαρὸν τοῦ μὴ καθαρῷ ἐφάπτεσθαι. Τοῦτ' ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας γινόμενον ὁ ἱερεὺς διαγνοῦς, ἐν δεινῷ ἐποιεῖτο· καὶ φροντίσι ποικίλαις διεδουεῖτο, εἶγε δι' αὐτοῦ ἡ Ἐκκλησία τοῦ τοσούτου χηρεῖσι καλοῦ. Ἐνθεν τοι καὶ πρὸς δάκρυα καὶ δεήσεις χωρῶν, κατελιπέρι Θεὸν λύσαι τοῦτο τὸ ἄχθος καὶ τὸ μυστήριον ἀναδείξαι τοῦ πράγματος· καὶ γε Θεοῦ καλῶς ἀποστραφέντος τὸ μῦσος, καὶ τὴν ἀγνοίαν ἐνδίκως οἰκτεῖραντος, κατάδηλα δι' ὄνειρων τούτων τὰ τῆς δεξαμενῆς ἐποιεῖτο βδελύγματα. Καὶ παραχρῆμα τὴν ἐξ ἀργύρου φιάλην ὑπεξῆγεν ἐκείνην· τὴν δ' ἐκ χαλκοῦ πρεσβύτιδις, λάτρην αὐθις ὡς ἀγνὴν προσθήτη τῷ σεβάσματι οἷα παρθένον καὶ ἔχραντον. Καὶ δῆτα βλύζει παρατείχεα πάλιν τὸ μύρον, καὶ τῶν θαυμάτων ἡ χύσις αὐθις πηγάζει. Στηλιτεύεται δὲ διαπρωσίως τὸ βδελύγμα· καὶ ἡ πόλις τὴν σφετέραν αὐθις περιβάλλεται δόξαν. Τοῦτο εἰς ὧτα τῷ κρατοῦντι ἀνερχομένον διὰ τοῦ τῆς πρώτης ἐπισημημένου ἀρχῆς· Ἰωάννης οὗτος ὁ Νηστευτῆς ἦν· καὶ ὑπ' αὐτοῦ εἰς τὸν τῶν καταδικῶν φόνον ἐξαφθεῖς ὁ κρατῶν, τοῦ βασιλέως μεταμέλω καὶ μετανοεῖν ἰάσασθαι βουλομένου τὸ ἐγκλημα, δικαστήριον μέγιστον συναθροίζεται· καὶ γοήτων πλήθος ἐμφανίζεται· οἳ καὶ δεινῶ περιπλακέντες ἀφύκτω, ἐκείνοι μὲν πρὸς κόλασιν ἐξεδίδοντο, τὰς προσηκούσας ποινὰς εἰσπραξόμενοι· ὁ δὲ γε Παυλῖνος, ξύλωπρὸς τὸ ἀναντας κεχηνοῖ ἀνασκολοπισθεῖς, αἰσχροῦς τὸ ζῆν ἀπορρήγνυσιν· πρότερον τὴν τοῦ παιδὸς θεοαμένους σφαγὴν· ἦν γὰρ δὴ καὶ αὐτῷ μεταδούς ἀρκούντως τῆς ἀνοσίτου μαγγανείας τὰ τερατεύματα. Τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτον· ὃ δὲ καὶ ἄλλο παράδοξον διεπράχθη κατ' ἐκεῖνο καιροῦ τῇ τοῦ Λόγου Μητρὶ διηγούμεται.

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ.

Ὅπως ἀξία δίκη μετῆι ποινὰς εἰσπραττομένη ὁ κατὰ τῆς ἀγνῆς Θεομήτορος βλάσφημον κενικήσασιν γλώτταν.

Ἕλληνας τινες ἐν τινι συμποσίῳ ἐπ' οἴκου τινὸς περὶ οἶνον ποιούμενοι τὴν διατριβὴν, μετὰ τὸ ἀριστον ἐπεὶ καὶ ἱκανῶς διέβροχοι τῷ πότῳ ἐγένοντο, ἔπειτα βλασφημεῖν ἐπεχείρουν καὶ λοιδορεῖσθαι τῇ τοῦ Λόγου Μητρὶ, τελευταίον τῷ πότῳ σπούδασμα ἐποιοῦντο, ὅσ' ἂν τις ἐννοήσῃε τῶν ἀτόπων διατωθάζοντες, καὶ τῷ τῆς οἰκονομίας μυστηρίῳ ἐπεγγελῶντες. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἀνόσιον ἐγνωστο, ἐκείνοι μὲν πῆς ἀκολάστου γλώσσης ἀξίας εἰσπραττόντο δίκας· ὁ δὲ τοῦ οἴκου δεσπότης, ἐνθα καθήμενος τῆς ἀτόπου βλασφημίας ἐνεφοροῦντο, καὶ περὶ οὐκ ἀμύητος ὢν, τότε μὲν, ὡς ἐγχωροῦν ἐκείνῳ, διέδρα τὸν κίνδυνον. Οὐ πολλῶν δὲ ὕστερον, νυκτὸς αὐτῷ κοιμωμένῳ, ἤσασθαι Θεομήτωρ ἐφίσταται· ἦν ἐρομένην ἀκριβῶς ἦτις

(1) In crucem scilicet.

A cultui divinitus manantis unguenti id maxime convenire arbitratus. Atque ille quidem hoc sic fecit. Rivus autem unguenti constitit. Martyr enim ipsa piaculum tantum detestata, gratiam et donum id cohibuit. Haudquaquam enim fas esse, tacens etiam dicebat, ut mundum immundo contingeretur. Hoc postquam diebus plurimis fieri cognovit episcopus, oppido quam graviter tulit, variasque curas in animo ipse suo, quod ipsius culpa Ecclesia commoditate tanta orbari deberet, volutavit. Proinde ad lacrymas et preces conversus, Deo supplicavit, ut hanc rem tam gravem auferret, et facti ejus causam latentem ostenderet. Deus vero rite abominationem eam amolens, et inscitiam misericordia legitime prosequens, antistiti in somnis lancis piaculum manifestat. Ille statim argentam phialam subducit, et priorem illam æream, perinde atque puram et quasi virginem atque immaculatam ministram cultui religioso restituit. Et ecce tibi derepente unguentum rursus scaturit, et miraculorum latex denuo exundat. Piaculum autem execrandum manifesto in apertum producitur, et non aliter quam in publicis columnis incisum proponitur, urbiq; gloria sua redditur. Ea res ubi ad imperatoris aures, per primariae sedis episcopum (Joannes is Jejunator erat) relata est, princeps ab eodem episcopo ad reos capitali supplicio persequendos excitatus est (nam is resipiscentia atque pœnitentia crimen corrigere voluit); judicium igitur maximum cogitur, et maleficorum multitudo ingens producitur. Qui in gravem carcerem conjecti, ad supplicia, debitas persoluturi pœnas, traditi sunt. Inter quos Paulinus in palum summa parte hiantem (1) actus, turpiter vitam finit: cum prius cædis filii sui spectator fuisset. 852 Siquidem et hunc abunde impiæ imposturæ et maleficii portentis imbuerat. Atque hoc ita est gestum. Quod vero præter opinionem omnem aliud a Verbi matre eodem tempore est actum, id quoque referam.

CAPUT XXXIII.

Ut dignas vindicta divina pœnas exegerit ab eis qui contra immaculatam Dei Matrem blasphemam ausi sunt movere linguam.

D Græci quidam sive gentiles, in cujusdam domo convivantes, et vino sese invitantes, post prandium, simul atque satis adbibent, blasphemare et conviciis proscindere Verbi Matrem cœpere: postremum hoc computationi adhibentes studium, ut quæcunque aliquis eorum excogitare posset, absurda atque indigna, per ea ridens œconomix et dispensationis salutis nostræ mysterio illuderet. Impietas ea postquam innotuit, illi quidem condignas petulantis linguæ pœnas dedere. Ædium autem, in quibus confidentes gravi blasphemix indulserant, dominus, a sacris nostris non alienus, tum quidem, quod res ita tulerit, periculum effugit. Non multo vero post, noctu ei dormienti in

somnis Dei Genitrix astitit, cui diligentius, Ecquid a se, quamnam esset, nosset, percunctanti: postquam ipse, nosse se eam professus est: illa ei contumeliarum indignitatem in memoriam revocavit. Tum ille miser supplex illi esse, veniamque delicti petere: et ne tam cito morte multaretur, sed tempus ei poenitentiae relinqueretur, orare. Illa, daturam se hoc ei, neque in praesentia ipsum ita morte poenas luiturum, promittere: vimine autem, quod manu gestare videbatur, genua ejus circumcirca veluti exarans, circumscribere. Id ubi factum, avolans, ei postea non apparuit. At ille, somno discusso, membra ea quae vimine notata fuerant, statim ab reliquo corpore disrupta invenit, recenti sanguine profluente. Et in publicum productus, justum omnibus iudicium promulgavit. Qui verodidi audierunt, laudes Deo, propter tam inopinatum miraculum, cantarunt. Matrem itidem Dei celebrarunt, quae ita semper Christianorum genus tueretur, quaeque novo quodam modo affectionem erga nos suam quamvis praeter naturam ejus sit, ut quemquam puniat, vi quadam adacta ostenderet, ut scilicet religio nobis stabilis et firma esset.

853 CAPUT XXXIV.

De sancto Joanne Jejunatore, archiepiscopali dignitate Constantinopoli ornato.

Tum vero etiam hierarcha urbis Constantinopolitanæ Joannes (1), post episcopatus sui annos tredecim, ex hac vita decessit. Qui quod voluptates expugnarit, animique perturbationes coercuerit, et imperium in ventrem exercuerit, Jejunator a Byzantiis cognominatus est: vir ex idiotarum quidem ille et officii non inhonesti ordine progressus, sed qui propter praestantem virtutem ad episcopatus fastigium sublatus sit. De quo cum multa alia memoratu digna praedicantur, tum illud maxime celebratur, quod propter suam erga pauperes affectionem et misericordiam (2), pluribus ab imperatore talentis mutuo sumptis, syngrapham illi dederit, qua substantiam suam mutuae pecuniae tanquam hypothecam opposuit atque impignoravit. At postquam is e vita migravit, Mauricius, antistitis facultates inquirens, paupertatem eum inagnopere consecratum fuisse comperit: eumque do virtute tanta admiratus, syngrapham statim discerpit: et lectulum tantum ligneum, qui in bonis ejus reperlus est, et amiculum laneum tenue admodum, nec non penulam quamdam deformem (fuerat namque Joannes male vestitus, frugalitate vitae conspicuus) in aulam imperialem inferri jussit, eaque rebus omnibus praetulit. Et juniorum solemnibus deinceps, lectis ex auro et lapillis pretiosis concinnatis, sericisque vestibus, et aliis imperialibus deliciis valedicto,

(1) Inter Joannem istum et Gregorium episcopum Romanum contentio fuit; quod Joannes oecumenicus episcopus nominari voluerit, cui propterea Gregorius restitit. Blond., Gregor. *Epist.*

εἴη, ἐπεὶ γνωρίζειν διωμολόγει, ἐκείνη τὸ τῶν ὕβρων ἀτοπον ὑπερίμνησκιν. Ὁ δ' ἰκέτης θεῖος ἦν καὶ συγχωρεῖν ἰδεῖτο, καὶ μὴ ἐκ τοῦ προχείρου ἀναίρειν πειρᾶσθαι, ἀλλ' ὑπολιπέσθαι μετανοίας καιρὸν. Ἡ δ' ἐπηγγέλλετο τοῦτ' αὐτῷ χορηγεῖν, καὶ μὴ νῦν διδόναι τὰς δίκαις. Λύγῳ δὲ ἂν τῇ χειρὶ περιφέρειν ἐψῆκει, περικύκλιπ' τὰ ἐκείνου γόνατα περιέγραφεν ὡσπερ διαχαρίττουσα· καὶ οὕτω διαπραξαμένη, ἀπέπητ' ἀφανῆς τοῦ λοιποῦ γενομένη. Ὁ δὲ τὸν ὕπνον ἐκτιναξάμενος, διαβραγέντα εὐθὺς τῆς ὀμομελείας εὗρισκε τὰ μέλη, καὶ τῷ λύγῳ διεγράψεν, αἵματος νεαροῦ ἀποβρέοντος· καὶ προτεθεὶς δημοσίῳ, πᾶσι τὴν ἐνδοικὸν κρίσιν ἐξηγγέλλεν. Οἱ δ' ἀκούοντες, αἶνον ἀνήγον τῷ παραδόξῳ θεῷ, καὶ τῇ Μητρὶ τοῦ Θεοῦ οὕτω τοῦ τῶν Χριστιανῶν γένους ὑπερασπιστοῦ αἰεὶ, καὶ τρόπον ἕτερον τὸ συμπαθὲς ἐπιδεικνυμένη, καὶ ἀνὰ παρὰ φύσιν αὐτῇ τὸ κολάζειν, βιαζομένη, ὡς ἂν γε τὰ τῆς ὀρησκείας ἐμπεδαίη.

ΚΕΦΑΛ. ΛΔ'.

Περὶ τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Νηστευτοῦ τοῦ τῆν ἀρχιερατικὴν Κωνσταντινουπόλεως περιβιλλομένου ἀξίαν.

Τηνικαῦτα δὲ καὶ ὁ τὴν ἱεραρχίαν διθύων τῆς πόλεως Ἰωάννης μετὰ ἑτη δεκατρία τὸν τῆδε βίον ἀπέλιπεν· ὃς διὰ τὸ καταφιλοσοφῆσαι τῶν ἡδονῶν, τυρανῆσαι τε τῶν παθῶν, καὶ αὐτοκράτορα τῆς κοιλίας γενέσθαι, Νηστευτῆς ὑπὸ τῶν Βυζαντίων κατανομάζετο· ἀνήρ ἐξ ἰδιώτου καὶ τέχνης χαράγμασι δεξιᾶς διὰ τὸ τῆς ἀρετῆς ὑπερφέρον εἰς τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ὕψος ὄρθεις. Περὶ οὗ καὶ ἄλλα μὲν πολλοῦ λόγου ἄξια φέρεται· λέγεται δ' οὖν, ὡς συμπαθείας ὀκτώ τῳ πρὸς τοὺς πένητας ἰκανὰ πρὸς τοῦ αὐτοκράτορος δανεῖσθαι τάλαντα, καὶ γραμματεῖον αὐτῷ ἐγχειρίσαι, τὴν οἰκίαν περιουσίαν ταῖς τοῦ δάνους ἑλκαῖς ὑποθέσθαι. Ἐπεὶ δὲ μετῆρεν ἐντεῦθεν, ὁ Μαυρίκιος τὴν τοῦ ἱερέως περιουσίαν διερευνησάμενος, εὗρισκε τοῦτον τὸ ἀφιλοχρηματόν ἐς ἄκρον φιλοσοφῆσαντα· καὶ δεητ' ἀγάμενος τὸν ἄνδρα τῆς ἀρετῆς, διαβρόσσει μὲν τὸ γραμματεῖον εὐθὺς· μόνον δὲ τὸν παρευρεθέντα σκιμποδίσκον ξύλινον, καὶ τὴν ἐξ ἐρίου σισύραν ἐς τὰ μάλιστα εὐτελεῖ, φενόλην τε τινα ἀκκλιῆ (δυσσείμων γὰρ ἦν ὁ ἀνήρ λιτότητι βίου λαμπρόμενος). Ταῦτα δὴ ταῦτα ἀντὶ πάντων ὁ Μαυρίκιος τιμησάμενος, ἐς τὰ βασιλεία μετηγάγετο. Τῷ καιρῷ τοίνυν τῶν νηστειῶν ταῖς χρυσαῖς καὶ λιθοκολλήτοις τῶν κλινῶν, τοῖς τε νήμασι τῶν στρωῶν, καὶ τῇ ἄλλῃ βασιλικῇ τρυφῇ χαίρειν λέγων, τῇ ξυλλίῳ στιβάδι τοῦ ἱερέως παννυχίζον ἐχρηῆτο θείας τιμῆς ἐντεῦθεν χάριτος οἰόμενος μεταλήψεσθαι. Τότε καὶ τὸ Μαύρων ἔθνος ἐς Λιβύην

I. iv, c. 29.

(2) Alii Joannem Eleemosynarium nominant. Cuius sacri cineres in arce Badensi fuere.

πρῶτον ἐφάνη, ἀνακράτος· ὑπὸ στρατηγῶν Γερμα-
 ῶν τῶν ἐκείσε τόπων ἐκνικηθέν.
 existimans. Tum quoque Maurorum gens in Libya
 pulsa.

A ligneo præsulis ejus toro noctibus totis usus est,
 gratiam quamdam divinam ex eo se consecuturum
 visa est, a Germanis ducibus bello locis suis ex-

ΚΕΦΑΛ. ΛΕ.

Τίνα τεκμήρια προηγήσαντο τῆς τοῦ αὐτοκράτο-
 ρος Μαυρικίου ἀναίρεσως· καὶ περὶ τῶν δει-
 χθέντων τεράτων.

Ἐν δὲ τῷ τότε καὶ πλεῖστα σύμβολα διεφάνη τὴν
 τοῦ αὐτοκράτορος δηλοῦντα διαδοχῆν. Πρῶτον μὲν
 γὰρ κομήτης μέγιστος ὤφθη ἐπὶ πλείστας περιφα-
 νῶς διαλάμπων ἡμέρας· καὶ ἄλλο δὲ τι ἐπισυμβάν,
 τοῦτο μᾶλλον ἐμφανεστερον παρεδήλωσεν. Ἀνὴρ
 γὰρ τις λιτότητι βίβει τὰ μάλιστα διαζῶν, καὶ ἐν
 μονήρει βίῳ ἀσκήσεως τῆς τῶν ἀπορρήτων θεωρίας
 μετεληφώς, καὶ τὰ πρὸς τὸν τῆδε βίον διαλυσάμε-
 νος, σπάθην γυμνώσας ἀπὸ τοῦ φόρου (ἐπίσημος δ'
 οὗτος ὁ χώρος· τῆς πόλεως), μέχρι τῶν προαυλίων
 τῶν ἀνακτόρων ξιφήρης προῆλθε· καὶ μέγα βῶν
 προηγόρευεν, ἐν οὐ πολλῶν τῶν αὐτοκράτορα σύναμα
 παιῶν καὶ τῆ γαμετῆ φόβῳ μαχαίρας τεθνήξεσθαι.
 Καιρῶν δὲ θέρος· καὶ Ἑρωδιανὸν τινὰ εἰς τούμφανὲς
 τὸ ἐσόμενον τοῦτω προαναγγεῖλαι. Καὶ οὗτος δὲ οὐκ
 ἀνευ θέας ὀμφῆς διαχαυρίζετο ἐπιφανῆ γενέσθαι οἱ
 τὰ τῆς προρρήσεως. Καὶ ἄλλα δὲ τέρατα τηνικαῦτα
 γεγένηται, ἀ μήποτε τις ἠ ἔψει ἢ ἀκοῆ παρειληφεί.
 Ἐν μὲν γὰρ Θράκη γυνὴ παιδίον ἐγέννα, πλημμέλη-
 μα φύσεως ἀντικρυς. Ὡς πορρωτέρω γὰρ παντάπα-
 σιν ἦν ὀφθαλμῶν· βλεφαριδῶν τε καὶ ὀφρύων ἀμοι-
 ρον ἐτύγχανεν ὄν, καὶ τὴν ἄλλην πλάσιν ἀμόρφωτον
 καὶ ἀδιατύπωτον. Χειρῶν γὰρ καὶ βραχιόνων ἀπλη-
 λωτρίωτο, πρὸς δὲ τῷ ἰσχύϊ ἰχθύος οὐραῖον ἦν αὐτῷ
 συμφυές. Ὁ δὲ καὶ ὁ βασιλεὺς θεασάμενος, τὸ μὲν
 τέρας ἀναίρεισθαι προσέταττε, καὶ αὐτίκα τὸ ξίφος
 ἤσπάζετο· ἢ δὲ τερατοτόκος ἐκείνου μήτηρ, ἐπεὶ
 μὴδὲν συμβαλῆν τῷ παραδόξῳ διεγινώσκετο, ἀφίετο
 τοῦ ἐγκλήματος. Τότε δὲ καὶ ὁ τῶν βασιλείων Ἰπ-
 πων ἐπισημότερος τῷ χρυσῆν κόσμῳ καταλαμπόμε-
 νος ἀθρόον πσῶν διεβράβη. Πρὸ δὲ τοῦ ἀστεος τῆς
 βασιλίδος καὶ ἑτέρα παράδοξα τίκονται· ἐν μὲν
 τέσσαρας πόδας ἔχον καίδιον, καὶ δικόρυφον ἑτερον.
 Ἄ δὲ καὶ ἀνιάτω ἔζει ἐπήγοντο

ΚΕΦΑΛ. ΛΓ΄.

Περὶ τῶν ἐν Νειλφοῖς ρεῖθροις ἀναφανέντων ἀν-
 θρωπομορφῶν ζώων.

Ἐνάτω δὲ καὶ δεκάτω ἔτει τῆς Μαυρικίου ἀρχῆς,
 Μηναίαν τὴν Αἰγυπτιακὴν ἀρχὴν διυθύνοντος, καὶ ἐπὶ τοῖς
 Νειλφοῖς ρεῖθροις, παραδόξων τινῶν ἐπιφάνεια γί-
 νεται. Ἐπεὶ γὰρ ὁ στρατηγὸς ἐπὶ τὸ Δέλτα ἔκει
 (χώρος δὲ οὗτος Αἰγυπτίους ἐπίσημος, ἐκ τοῦ σχήμα-
 τος τοῦ στοιχείου τὴν ὀνομασίαν λαβών)· καὶ περὶ
 πρώτην ἔω ἐπὶ τὰς δὺθρας τὴν ἰδὴν ἐποιεῖτο, ἀθρόον
 ἐκ τῶν τοῦ ποταμοῦ λαγύρων ἀνὴρ τις ἐκπλήξεν
 παρέχων ἀνῆρι, γίγαντι τὸ πρόσωπον ἰοικώς, δριμύς
 τὸ βλέμμα, τὴν κόμην ἐπίξανθος, διεσπαρμένης ἔχων
 καὶ πολιὰς, τὰ στέρνα βαθύς· ἡρωϊκῶν δὲ ἄρα ἔφκει
 ἐκ τε τῶν νύτων καὶ βραχιόνων· μέχρι δὲ τῆς κύ-
 στιως ἀναρρίχόμενος, τὴν ἰστορίαν παρελάττω. Τὰ

854 CAPUT XXXV.

Qualia indicia eodem Mauricii imperatoris præ-
 cesserint : et de quibusdam portentis quæ appa-
 ruerunt.

Eodem tempore plurima etiam indicia appaue-
 re, imperatoris mortem portendentia. Primum
 enim cometa maximus visus est, plurimis con-
 scans diebus. Et alia quæ accidit res, clarius etiam
 id ostendit. Nam vir quidam qui quam tenuissime
 vixerat, et in vita solitaria sese contemplatione re-
 rum arcanarum exercuerat, vitæque isti mundanæ
 renuntiaverat, strictum gladium in foro (celebris
 hic urbis locus est) usque ad vestibulum aule im-
 perialis gerens, processit, et voce magna prædixit,
 brevi imperatorem una cum liberis et conjuge
 ferro cæsum iri. Æstatis vero tempore, Herodianus
 etiam quidam, id quod de imperatore futurum
 esset, propalam renuntiavit : atque is non sine
 divina sorte sibi prædictionem eam manifestatam
 esse confirmavit. Alia insuper prodigia tum tem-
 poris accidere, quæ nunquam antea aliquis vel vi-
 dit vel audivit. In Thracia siquidem mulier pue-
 rum genuit monstruosum prorsus, naturæque ipsius
 piaculum. Oculis namque, palpebris et superciliis
 caruit, neque reliqua corporis constitutione for-
 mam et effigiem justam habuit : quippe cui neque
 manus, neque brachia essent, et cui ad coxendi-
 ces cauda piscis illis innata dependeret. Quod por-
 tentum ubi imperator vidit interfici jussit, gladium-
 que statim exosculatus est. Mater autem quæ mon-
 strum ipsum protulerat, quandoquidem sua culpa
 ad inopinatum miraculum nihil contulisset, crimi-
 ne absoluta est. Tum etiam ex imperialibus equis
 præstantissimus, et aureo ornatu spectatissimus,
 d repente concidens, ruptus est. In suburbanis
 autem imperantis civitatis vicis, alia quoque mon-
 stra nata sunt : puer videlicet quatuor pedes habens,
 et biceps alter, uterque vero ferro concisus est.

D

855 CAPUT XXXVI.

De animantibus humana forma, quæ in flumine
 Nilo apparuerunt.

Decimo nono imperii Mauricii anno, Mena præ-
 fecto Ægyptum gubernante, etiam in flumine Nilo
 portenta quædam exstiterunt. Postquam namque
 præfectus in Delta (locus hic apud Ægyptios præ-
 clarus est, ex litteræ ejus figuræ nomen adeptus)
 venit, et ipso diluculo ad amnis ripam iter fecit,
 subito ex fluminis alveo vir quidam horrorem se-
 cum afferens, prodiit, vultu giganti similis, aspectu
 gravi, capillo sublimi et canis resperso, pectore
 ingenti, dorso et brachiis heroicum quiddam præ-
 se ferens, atque pubetenus cum subinde ex undis
 subsiliret, spectandum se præbens, reliquo vero
 corpore sub aqua latens : veluti enim erubescere-

ret, sic arcana naturæ occultavit. Eum ubi dux A
conspexit, solemniter cum identidem adjuravit,
siquidem dæmonium esset, ut e conspectu abiret,
et in solitudinem se reciperet: sin creatrix aliqua
vis id protulisset, ut ne prius spectandum se sub-
duceret, quam omnes inopinato aspectu satiati
essent. Itaque animans id (hominem enim dicere
non ausim) diutius constitit adjuratione constrictum,
seque omnibus conspiciendum præbuit. Ter-
tio deinde die, sub auroram, aliud etiam animans
muliebri forma (nam id natura satis indicabat) ex
undis emersit. Nam vultus ipsius lævitas, comæ
prolixitas, nec non reliqua corporis constitutio,
et capilli partim complicati, partim soluti, formæ-
que splendor, feminam esse denuntiabant: sed
coma ei subnigra, facies candida, nasus medio-
cris, et digitum in manibus decentes erant. In ore
tenera florebat labia, ubera leniter intumescabant,
et papillæ a pubertate recenti paululum prominere
conspicenti videbantur. Reliquas mulieris partes
flumen occultabat, arcana thalami conjugalis my-
sterio spectantibus, perinde atque eis qui sacris
secretioribus initiati non essent, subducens. Dux
igitur ipse et cohors ejus usque ad occasum solis
spectaculo eo oculos pavere, quo tempore et anima-
lia ea intimos amnis recessus subiere, **856** cum
silentio sese videnda exhibuissent. Muta namque
taciturnitate conspectum sui amatoribus præbue-
runt. Ex omnibus vero infaustis hisce indicis, im-
perator gravem rerum exitum conjectando collige-
bat. Et jam tum futuri casus metu perturbabatur:
propterea quod, qui diligenter historias conscrip-
serunt, haudquaquam commoda rebuspublicis
ejuscemodi prodigiorum ostenta esse, memoriæ
prodiderant.

CAPUT XXXVII.

*Quomodo Commentiolus et Priscus, duces regionum
Europæ, cum Abaribus congressi, supra triginta
millia hostium ceciderint. Et rursus quedam de
Chosroe.*

Non multum intercessit temporis, cum Priscus
et Commentiolus, regionum Europæ præfecti, so-
luta ea, quam arte quadam cum Chagano Abare
pigerant, pace, clam id jubente principe, ratibus D
Istrum trajecerunt. Atque ubi primum in Vimi-
naceum (insula ea est in Istro flumine sita) delati,
et deinde subito cum Barbaris et quibusdam aliis
congressi sunt, unius mensis spatio plurimis præ-
liis, supra triginta millia Abarum, Gepidarum, et
Slavinorum interemerunt: eorumdemque ultra
quindecim millia ceperunt: et victoria tali potiti,
qualem vix unquam aliquis ab hostibus reportasse
cognitus est, retrocesserunt. Captivos porro Cha-
gano per legationem petenti, Mauricius restituit.
Hiberno autem tempore, quum Romanorum copiæ,
vi cogente Commentiolo, stratam lapidibus Traja-
ni viam, Gerontio vetustæ nobilitatis viro, qui
centum et duodecim annos natus erat, duce transi-

δ' ἄλλα ἢ τοῦ ὕδατος φύσις ἐκάλυπτεν. Ὄσαντι γὰρ
αἰσχυνομένῳ ἔφηκει, ὥστε δὴ καὶ τὰ τῆς φύσεως
ἀπόβροχτα ἐκκαλύπτειν. Ὁ δὴ τὰ ὀ ηγεμῶν θεασάμε-
νος, ἔρκοις πυκνοῖς ἐβάλλον, εἰ μὲν εἴη δαιμόνιον,
καταλύειν τὸ θέατρον καὶ τὴν ἡρέμην ἀσπάζεσθαι·
εἰ δὲ δημιουργικὴ τις καὶ τοῦτο φροντὶς προηέγκα-
το, μὴ λύσαι τὴν θεωρίαν πρὶν πάντας τῆς παρα-
δόξου θέας ἐμφορηθῆναι. Τὸ μὲν οὖν ζῶον ἐκεῖνο (εἰ-
πεῖν γὰρ ἀνθρώπων οὐ θαρβῶ) ἐπὶ πολὺ διεῖρακε
τοῖς ὄρκοις κατεμπεδούμενον, καταφανὲς τοῖς ἀπαι-
καθορώμενον. Τρίτη δ' ἔφ' ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ ὕδατος
καὶ θηλύμορφον ἕτερον ἀνεδίδοτο· τοῦτο γὰρ ἡ φύ-
σις ἐτήμαινε. Τὸ τε γὰρ τοῦ προσώπου λεῖον, καὶ
τὸ τῆς κόμης σχοινοτενές, καὶ ἡ λοιπὴ τοῦ σώματος
σύνταξις, αἶ τε περιποκαὶ, καὶ τὰ ἐκλυτα, καὶ τὸ
B περιλάμπρον τῆς ὥρας, τὸ γύναιον καθυπέγραφεν.
'Ἄλλ' ἡ μὲν κόμη τῷ θῆλει διεμελαίνετο· λίαν δὲ τὸ
πρόσωπον ἐλευκαίνετο· εὐρινον δ' ἦν καὶ τὰς χεῖρας
εὐδάκτυλον, ἀπαλοῖς περιγυθισμένον τοῖς γέλεσι.
'Ἐσφρίγα δὲ τῷ μαζῷ, καὶ τῇ φαντασίᾳ ἐδίκει τὸ
τετθίον ἄρει ὑπὸ τῆς ἡδῆς προκλύπτειν μικρόν. Τὰ
δ' ἐφεξῆς τοῦ γυναικοῦ ἢ τῶν ὀδάτων φύσις ἐφύλατ-
τε, τῆς εὐνῆς τὰ μυστήρια, ὥσπερ ἀμυήτους τινὰς
τῶν ἀποβροχτῶν τοῦ θεατῆ ἀποκρύπτουσα. Ἡ μὲν
οὖν περὶ τὸν ἡγεμόνα τάξις ἄχρι τοῦ κλίνας τὸν ἥλιον
καὶ ὀ ηγεμῶν ψυχαγωγούντες διετέλουν τὰ ἔμματα·
κλίναντος δ' ἐκεῖνου, καὶ τὰ ὀρώμενα κατεδύοντο εἰς
τοὺς ἐξαρχῆς τῶν ὀδάτων πυθμένας, ἀφωνία τὴν
ἐπίδειξιν συστησάμενα· ἀφρόγγυ γὰρ σιωπῇ τὴν
ἱστορίαν τοῖς ἔρσοταῖς ἐπεδείξαντο. Οὐκ ἴσταντο δ'
C ἐπὶ πᾶσι τοῦτοις τοῖς ἀπαισίτοις συμβόλοις ὀ βασι-
λεὺς δεῖνῶς ἐσομένων πραγμάτων εἶναι τὴν ἐκδοσιν.
καὶ ἐπὶ τοῖς παροῦσι δεῖε τοῦ μέλλοντος· ἐταράττετο
ὅτι καὶ οἱ τὰς ἱστορίας ἐπιμελῶς συγγραψάμενοι μὴ
εἰς ἀγαθὸν ταῖς πόλεσιν εἶναι τὴν τῶν τοιούτων τε-
ράτων ἐπιφάνειαν ἱστοροῦσιν.

ΚΕΦΑΛ. ΛΖ'.

*Ὁς Κομεντιόλος καὶ Πρίσχος οἱ στρατηγοὶ τῶν
Εὐρωπαϊῶν κλιμάτων τοῖς Ἀβάροις συμπλα-
κέντες, ὑπὲρ ἄ' χιλιάδας ἀνέλιον· καὶ περὶ τοῦ
Χοσροῦ αὐθις.*

Ὁ πολλῷ δὲ ὕστερον Πρίσχος καὶ Κομεντιόλος
τῶν Εὐρωπαϊῶν κλιμάτων οἱ στρατηγοὶ, τὴν τεχνῆ-
την μετὰ Χαγάνου τοῦ Ἀβάρου εἰρήνην διαλυσάμε-
νοι, κρύφα ὑποθεμένου τοῦ ἀνακτος σχεδίασις τι-
σιν εἰς τὸ πέραν Ἰστρου διαβιδάζονται, ἐπὶ τὸ Βι-
μινάκιον διασωθέντες τὸ πρότερον· νῆσο; δὲ αὐτῆ
περὶ τὰ βεῖθρα τοῦ Ἰστρου διακετιμένη. Καὶ ἐξπι-
ναίως τοῖς βαρβάροις καὶ λοιποῖς ἄλλοις συμβεβλη-
κότες, καὶ μὴδὲ ἐνδὸς διαστήματι πλείστοις συβρα-
γέντες ἐκεῖνοι; πόλεμοις, κτείνουσι μὲν ὑπὲρ τριά-
κοντα χιλιάδας Ἀβάρων καὶ Γηπέδων καὶ Σκλαθη-
νῶν. Ζωγροῦσι δ' ἐκ τούτων ὑπὲρ πέντε καὶ δέκα
χιλιάδας· οὕτω τε νίκην οἶαν οὐποῖ τις ἐγνω διαπρα-
ξάμενοι, ὅπως αὐθὶς ἐχώρουν. Τοῦ; δὲ ζωγρίαις,
Χαγάνου πρεσβεύσαντο; Μαυρίκιος ἀπεδίδου. Χει-
μῶνος δ' ὄρα τὴν Τραϊανῶν λιθόστρωτον τοῦ στρα-
τοῦ Ῥωμαίων, βίᾳ Κομεντιόλου διερχομένων ὀδῶν,
Γεροντίου παλαιγενοῦς ἡγουμένου, χρόνων δυοκαί-

δεκα πρὸς τοῖς ἑκατὸν πεφουκότες, ψυχὰς δριμυτά- A
του ἐπισυμβάντος, πολλοὶ διεφθείροντο. Κομηνίολος
μὲν οὖν ἐπὶ τὸ Βυζάντιον ἦκει· Πρίσκος δὲ τοῖς
κατὰ Θράκην ἐπεχωρῶν, εἰ ποὺ τινες ἐκδρομαὶ
γένοιτο ἀνακόψων. Ἐαρος δ' ὑπολάμποντας, ἐπεὶ
ἐς Βυζάντιον ἐγεγόνει, πάλιν στρατηγὸς ἀναδείκνυ-
ται. Τῷ δὲ ἰθ' ἔτει τοῦ αὐτοκράτορος οὐδὲν τι μέγα
Ῥωμαίοις καὶ Βαρβάροις ἐπράχθη. Τότε δὲ Μαυρί-
κιος Θεοδόσιον τὸν υἱὸν νυμφίον ἐπόμπευε, πρὸς
ἐννομον γάμον αὐτῷ Γερμανῷ τὸ θυγάτριον ἀρμο-
σάμενος, ἀνδρὸς λίαν ἐξόχου, καὶ τῶν ἐς συγκλήτου
βουλὴν ἀνιόντων, μάλα ἐπιφανοῦς. Ἀλλὰ καὶ Χοσ-
ρόης τὰς διατριβὰς ἐν Βαβυλωνίᾳ ποιούμενος, ὑπὸ τῶν
ἡμετέρων συμμάχων, Σύροι δὲ οὗτοι, καὶ τὰ πρὸς-
οικα τοῦτοις χωρία, νυττόμενος, διαλύειν ἐπεχείρει
τὰς μετὰ Ῥωμαίων σπονδὰς. Πρὸςθευσαμένου δὲ B
τοῦ κρατοῦντος, αἱ μὲν σπονδαὶ καὶ πάλιν κρατῶ-
νται· ὁ δὲ πρὸςθευς κακῶς ἔπαθεν, εἰπὼν πρὸς τὸν
αὐτοκράτορα, ὡς Ὁ Περσῶν βασιλεὺς τάδ' εἰς ἐπή-
κοον τῶν σατραπῶν ἐς μέσον διείλεχται· Διὰ τὴν
τοῦ πρὸςθευος ἀρστην δίδωμι τῷ πολέμῳ τὴν λύσιν.
Χαλεπαίνει ταῦτ' ἐνωτιστάμενος βασιλεὺς· καὶ γίνε-
ται τῷ Γεωργίῳ σφαλερὰ ἢ τῆς πρὸςθευος ἐπίταυ-
ξις· οὕτω γὰρ ὁ πρὸςθευς ὠνόμαστο. Ταῖς γὰρ ἀλη-
θείαις λόγος μὴ μέτροις ὡς χρῶν διοικούμενος με-
γάλας συμφορὰς οἶδε τοῖς χρησαμένοις παρέχεσθαι.
Καὶ περὶ μὲν τούτων οὕτως.

ΚΕΦΑΛ. ΑΙΓ'

Ὅπως τὸ ἐν Βυζαντίῳ πλῆθος Μαυρικίου κατ-
εστασίασε· καὶ ὡς μὴ τὴν Λεῖαν Χαγάνου C
ἐξωρισθέντος, ἐκείνος τῷ ἔξει πάρας ὑπ-
ἦγεν.

Ἡδὲ δὲ εἰκοστὸν ὁ αὐτοκράτωρ Μαυρίκιος ἄγων
ἐνιαυτὸν τῇ ἀρχῇ, Πέτρῳ τῷ ἀδελφῷ τὴν τῆς Εὐ-
ρώπης ἐγχειρίζει ἡγεμονίαν. Καὶ λοιμὸς ἀθρόον ἐν-
σκήψας τὴν βασιλίδα ἐξέτριβεν. Ἐπεὶ δ' ὁ καιρὸς
τῶν Χριστοῦ γενεθλίων ἐνέστη (εἰώθει δὲ ὁ βασιλεὺς
συκορτάζειν τοὺς δῆμους, τὴν ἐξ ἔθους τῷ πλήθει
ἀγοντάς Μαυρικίου τιμὴν), τῶν τινες τοῦ πλήθους
νεωτερίσαντες, κατ' αὐτοῦ ἐστασίαζον, καὶ λίθους
βίλλοντες ἐβλασφήμουν. Καὶ ὁ μὲν μόλις διαδράς
τὴν κίνδυνον, ἐς τὸ τῆς Θεοτόκου τέμενος, ὁ Βλα-
χέρνας προσαγορεύειν ἔθιμον, διασώζεται· σεβά-
ζονται δὲ τοῦτο ἐς μάλιστα θρησκεύοντες οἱ Βυζάν-
τιοι. Λέγεται γὰρ καὶ πιστεύεται τὰ περιστάσια D
τῆς παρθένου Μαρίας σοφῶ τινι χρυσοπάστῳ κατα-
κείσθαι ἐνταῦθα, καὶ μέρος τι τῆς αὐτῆς ἀξιαγαστου
ζώνης, καὶ τὸ τῆς κεφαλῆς ἐπικάλυμμα, ὡσπερ
μοι διηγουμένῳ ἐν τοῖς ἀνόπιν λόγοις ἰσθόρηται. Ὁ
δὲ βασιλεὺς βραχέαν τοῖς στασιάζουσι τὴν τιμω-
ρίαν ἐπιμετρήσας, ὡς καὶ τοὺς ἐπισημοτέρους σω-
φρονίσι τῶν νεωτεριστῶν, τοῖς δὲ λοιποῖς μέχρι
τῆς ὑποκρίσεως τὴν κόλασιν σχηματίσασθαι, διέλυε
τὴν ὄρην, αὐθὺς κελεύσας ἐπιβαίνειν τοῦ ἄστος.
Ὁ γε μὴν Πέτρος τὰς Ῥωμαϊκὰς δυνάμεις ἀναλα-
βὼν, εἰς Παλάστολον ἀφικνεῖται· καὶ θερίσας ἐκεῖ-
σε, ἀρχομένου μετοπώρου, ἐς τὸ τῆς Δαρδανίας
μεταχώρει κλίτος. Ἐκεῖσε γὰρ ἠκχόει τὸ Ἀθάρων
ἄθροισθῆναι πλῆθος, στρατοπεδεύμενον τῷ Ἀψίῳ.

issent : acerrimo frigore exorto, multi interiire.
Et Commentiolus quidem Byzantium est reversus :
Priscus vero in Thracia remansit, excursionibus
hostium, si quæ fierent, obviam iturus. Sed enim
primo vere cum Constantinopolim venisset, denuo
dux declaratus est. Decimono nono imperii Mauricii
anno nihil magnum a Romanis et barbaris gestum.

857 Tum vero Mauricius Theodosium filium
sponsum ingenti cum apparatu fecit, legitimo ma-
trimonio ei Germani filia conjuncta, viri præstan-
tissimi et senatoris præclarissimi. Sed et Chosroes
Babylone tum degens, a sociis nostris Syris, et
finitimarum eis regionum populis incitatus, rum-
pere pacta cum Romanis fœdera cogitabat. Verum
ubi imperator legationem ad eum misit, pacta qui-
dem rursus confirmata sunt. Orator autem ipse
legatione obita, male est acceptus : propterea quod
imperator dixerit, Persarum regem verba hæc
audientibus satrapis in medium protulisse : Pro-
pter oratoris ipsius virtutem bellum intermitto.
Eam enim rem ubi imperatori audivit, indignè tulit,
et Georgio (id namque oratoris nomen erat) peri-
enulosus legationis ejus successus fuit. Ita namque
res fert, ut oratio si non ea qua opus est, ratione
dispensetur, magnas eis calamitates, qui illa abutun-
tur, pariat. De his hactenus.

CAPUT XXXVIII.

Quomodo Byzantii plebs contra Mauricium seditio-
nem et tumultum excitavit : et ut Chaganus cap-
tivus omnes, quos Mauricius redimere supersederat,
ferro necaverit.

Vicesimum jam in imperio Mauricius princeps
ægebat annum, quum Petro fratri præfecturam
Europæ demandavit. Et pestilentia subito coerta,
vehementer imperantem urbem afflixit. Postquam
vero tempus natalis Christi adventit (consueverat
quippe princeps una cum populo festum eum diem
in templo agere) et tum, pro consuetudine sua,
Mauricius multitudini honorem eum habuit, non
nulli ex plebe rebus novis sollicitati, seditionem
adversus eum moverunt : eundemque saxis
petentes, conviciis insuper prosciderunt. Ibi tum
ille ægre periculo vitato, in Dei Genitricis tem-
plum, quod Blachernas populus nominare consue-
vit, salvus confugit. Magna autem religione delu-
brum id Byzantii colunt. Dicitur namque, et cre-
ditur, vestes Mariæ Virginis, et partem quamdam
admirandæ ejus zonæ, 858 capitisque etiam
amiculum in auro variegata urna ibi asservari,
sicuti a me supra dictum est. Imperator porro
adeo leniter in seditiosos animadvertit, ut præcla-
riores ex rebellibus respiscere, moderatioraque
consilia sequi jusserit : reliquos autem se puni-
turum esse assimulaverit. Itaque ira soluta, rever-
tendi eis in urbem potestatem fecit. Porro Pe-
trus cum Romanis copiis Palastolum profectus,
atque ibi æstate moratus, ineunte autumno in
Dardaniæ angulum concessit. Ibi namque congre-

gari Abarum multitudinem, et castra ad Apsith habere audierat. Hortabatur autem Petrum Mauricius, ut quidquid tandem posset adversus Chaganum faceret, neque exercitum inde exire pateretur, sed arte quadam et callida administratione proderet. Indignabatur enim, præteritarum injuriarum memor, militibus seditione atque rebellionem gaudentibus. At Chaganus, clam progressus, Macedoniam percussit: et infinitam multitudinem horum secum ducens, prope ad Constantinopolim accessit, duobusque aureis (1) virum quemque redimendum obtulit. Cum autem ea conditio Mauricio gravis videretur, et tam vilem redemptionem avaritia victus rejiceret, furore percitus tyrannus, captivos multorum millium omnes ense concidit. Cujus rei gratia Deum infensum ei factum esse, creditur. In somnis etenim ei apprensus Christus, Phocæ eum ordinis militaris ductori traditum esse dixit. Et Mauricius, a somno excitatus, Philippicum sororium suum acciri e viculis jussit. Primæ enim nominis ejus litteræ successionem quam maxime suspectam habebat. Atque ob eam causam vinctum cum tenebat, imperium ad illum devolutum iri existimans. Philippicum ergo eum, si quem militem Phocam nosset, interrogavit. Atque cum ille respondisset, Phocam eum esse, qui non ita pridem imperio ejus impudenter restitisset, imperator, quibusnam is moribus esset, percontatus est. Et ubi timidum esse cognovit: Si timidus revera, inquit, profecto et percussor est. Verum enim vero Mauricius ob tantæ multitudinis cædem, odium omnium incurrit, conviciisque ab omnibus est proscissus.

859 CAPUT XXXIX.

Quomodo exercitus in Europa, seditione facta, centurionem Phocam Romanorum imperatorem declararunt.

Cum exercitus diutius in Mysia esset, et milites a Petro quietis gratia, belli finem atque missionem, reditumque ad sedes suas peterent: Petrus autem muto persimilis, principis imperio potius parendum, copiasque ultra Istrum continendas esse censeret, mirum est quam id multitudo, imperium detrectans, ægre tulerit. Et Petrus viginti milliaria ab exercitu secessit. Ad quem milites octo viros delectos, inter quos etiam Phocas perniciosissimus tyrannus erat, miserunt. Postquam ille in sententia sua perstitit, et imperatoris mandatum esse, ut exercitus ultra Istrum permaneret, assereravit: multitudo ipsa, ira fervens, centurionem Phocam sibi ipsi præfecit, Petro repudiato. Postea etiam Phoca in clypeo sublato, electionem ejus cum plurima acclamatione renuntiavit. Quod ubi Petrus rescivit, profugit, et ad imperatorem rem omnem retulit. Mauricius, tribunis plebis evocatis, populi numerum investigavit: nihil prorsus de eo, quod desertor Phocas præfectus renuntiatus esset, sollicitus. Idem urbem ipsam imperantem et suburbanos ejus vicus dispo-

A Παρῆνε: δι Πέτρῳ Μαυρίκιος πᾶν εἰ τι δύναται κατὰ Χαγάνου δρᾶν, καὶ μὴ εἶν ἐκεῖθεν ἐξίνααι τὸ στρατεύμα, τέχνη δέ τινα καὶ οἰκονομία αὐτὸ καταπροδίδουαι· ἐγαλέπαινε γὰρ ἐκεῖνοις μνησικακῶν στάσει καὶ νεωτερισμοῖς ἐπιχαίρουσι. Χαγᾶνός τε μὴν ἐξῶν λαθραῖως καὶ τὴν τοῦ Μακεδόνος καταδραμῶν, πλῆθος τε ἀνθρώπων περιβαλλόμενος ἀπειρον, πλησίον τῆς Βυζαντιδος ἐγένετο· καὶ χρυσίνω δῶν ἕκαστον ἀπημπόλει τοὺς ἀνδρας. Μαυρίκιος δὲ ἀχθόμενος, καὶ μὴ οὕτω τὴν ἐδωκὸν ἐκείνου ἐξουομένου ὠνήν, ἄτε χρήμασιν ἤστηθέντος, θυμῷ ζήσας ὁ τύραννος, πάντας ὑπάγει: τῷ ἕσπει, ἐς πολλὰς χιλιάδας μετρούμενον. Οὐ χάριν καὶ μνησαί τούτῳ τὸ θεῖον πιστεύεται· κατ' ὄναρ γὰρ ἐπιφανέντα ἐκείνῳ Χριστὸν φάναι, Φωκᾶ τῷ στρατηλάτῃ παραδοθῆναι· καὶ διυπνισθέντα, Φιλιππικὸν τὸν γαμβρὸν τῶν δεσμῶν μεταστειλάσθαι· τὴν γὰρ τοῦ στοιχείου διεδοχὴν ὑπεῖθετο μάλιστα. Αἰδ καὶ κατεῖχε τούτον, οὐόμενος ἐκείνῳ μεταχουθεθῆναι τὴν βασιλείαν. Καὶ διεπυθάνετο εἰ τινὰ που στρατιωτὴν διεγινώσκου, Φωκᾶν ὄνομα. Ἐκείνου δ' εἰπόντος: ἐκείνον εἶναι τὸν πρὸ βραχέος ἀναβῆναι τῷ σπ' κράτει διομιλούμενον, ὁ αὐτοκράτωρ ἀνθρώπα τὸ ἦθος ἐκείνῳ ὁποῖον εἶη διερυνόμενος. Ὡς δ' ἐμάνθανε δειλὴν καθαστάνααι, εἰ δειλὸς ὄντως, καὶ φονεύς ἐστίν, ἀπεκρίνατο. Ἀπῆχθητο τοῖσιν τοῖς πᾶσι διὰ τὸν τοῦ πλῆθους φόνον Μαυρίκιος, καὶ σκώμμασι τοῖς ἀπάντων ἐδάλλετο.

B

C ΚΕΦΑΛ. ΛΘ'.

Ὅπως τὰ ἐν Εὐρώπῃ στρατεύματα στασιδασατα, τὸν ἑκατοντάρχη Φωκᾶν, βασιλέα Ῥωμαίων ἀνείπον.

Τοῦ δὲ κατὰ τὴν Μυσίαν στρατεύματος: ἐπὶ πλείστον διατριβὴν ἐκεῖσε πεποιημένων, αἰτουμένων τε ἀναπαύσεως χάριν τὸν Πέτρον διαλύσαι τὴν μάχην, καὶ ἐπ' οἴκου γενέσθαι, ὁ δὲ κωφῷ ἀντικρὺς ἐδόκει, ταῖς τῷ ἀνακτοῦ προσταγαῖς μᾶλλον πειθαρχεῖν οὐόμενος δεῖν, καὶ εἰ πέραν Ἰστρου παρακατεχεῖν ἤρημένος τὸ στρατεύμα. Καὶ τὸ πλῆθος ὑπερφυῶς ἐδυσχεροῖνέ τε καὶ ἀφηνίαζειν. Ὁ δὲ Πέτρος, εἰκοσι σημείοις τοῦ στρατεύματος ἀπεχώρει· ἐνθα δὲ ὁ στρατὸς ὁκτώ τινας ἐπιτεξάμενοι, ὧν εἷς ἦν καὶ Φωκᾶς ὁ χαλεπώτατος τύραννος, πρὸς ἐκείνον διεπρεσβαύοντο· τὸν δὲ καὶ πάλιν τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένοντα, καὶ ἐπιταγὴν εἶναι τοῦ αὐτοκράτορος, χρῆναι πέραν Ἰστρου διατρίβειν τὴν στρατιάν διατεινομένου, θυμῷ τὰ πλῆθη ἀνακαχλάσαντα, τὸν ἑκατοντάρχη Φωκᾶν αὐτῶν προεστῆσαντο, καταλιπόντες τὸν Πέτρον. Ἐπειτα καὶ ἐπ' ἀσπίδος εἰς ὕψος ἐξάραντες, εὐφῆμον ἐκτόπως τὴν ἀναγόρευσιν. Ἄδητα μαθὼν ὁ Πέτρος, φυγὰς ἤχετο· καὶ ἐλθὼν, δῆλα πάντα ἐποίησε τῷ αὐτοκράτορι. Ὁ δὲ τοὺς δημάρχους μεταστειλόμενος, τὸ πλῆθος διερυνάτο, καὶ ἐν οὐδεμιᾷ ἐποικεῖτο φρονεῖδι τὴν τοῦ ἀποστάτου ἀνδρῆρσιν.

redimendum obtulisse, illumque conditionem eam non accepisse.

(1) Apud Diaconum est, uno etiam aureo nummo Chaganum singulorum captivorum caput Mauricio

Φρουρᾶ δὲ τὰ πρὸς τῆς πόλεως ἄστυα διελάμβανε, Α
καὶ αὐτὴν δῆτα τὴν βασιλεύουσαν. Ἔτα καὶ πρε-
σβείαν ἐς τὸ ἀποστατήσαν πλῆθος ἀνέπεμπεν. Ὁ
δὲ γε τύραννος ἤκιστα προσεῖχε τοῖς λόγοις· ἀλλ' ἐν
μετewρισμῷ ἐποίειτο τὸν λόγον. Τοῦ δὲ παιδὸς Μυ-
ρικίου Θεοδοσίου ἐς Καλλικράτειαν κυνηγεσίαις
σχολάζοντος, τὴ στασιάσαν Ῥωμαϊκὸν ἐκείνῳ ἐπι-
στολὴν διεπέμπετο, ἣ αὐτὸν ἀναλαμβάνειν τὴν τῶν
ἄλων ἡγεμονίαν εἰσηγουμένην, ἣ τῷ κηδεστῇ Γερ-
μανῷ ταύτης παραχωρεῖν· τοῦ γὰρ λοιποῦ μὴ ἀνέ-
χεσθαι ἔφασκον ὑπὸ Μαυρικίῳ τὰς Ῥωμαίων δυνά-
μεις ὄρῃν διτιθύνεσθαι. Ἐπεὶ δὲ κατὰ δόξα ταῦτα τῷ
αὐτοκράτορι ἐγεγόναι, Γερμανὸς μὲν ὡς ὑποψίαν
δοῦς νεωτερίσαι τὸ στρατεύμα, ὡς ἐκείνῳ ἐπὶ τῶν
ἄλων αἰρούμενον, ἐς τὸν τῆς Θεομητορῆς ἰκέτης
προστρέχει νέων· ὃν Κύρον τὸν ἐπὶ Θεοδοσίου ὑπα-
τον γεγυῖα, δειμασθαι λόγος· καὶ ἐς τὰ μάλιστα
ἄνδρα ἀγαθὸν φασὶ γεγυῖα, καὶ περὶ λόγων ἔρω-
τας σώφρονί τινι μανίᾳ προσπεφυκέναι. Ἐς ὕστερον
δὲ Γερμανὸς καὶ πρὸς τὸ μέγιστον τέμνος, ὃ Ἰου-
στινιανὸς λίαν φιλοτίμως καὶ πολυτελῶς τῷ τῶν
ἄλων Θεῷ ἀνιδρύσατο, μεταφέρεται· διὰ τοι τοῦτο
Ἐθεοδόσιον τὸν υἱὸν ὁ κρατῶν βάρδοις ἤκισατο·
ὁποιοήσας ἐν ἀπορρήτῳ τὴν εἰς τὸ Θεῖον προσε-
δρεῖαν τῷ κηδεστῇ Γερμανῷ ὑποθέσθαι· καὶ πέμ-
ψας ἐκεῖθεν ἀφέλκειν ἐπειράτο τὸν Γερμανόν. Τὸ δὲ
τῆς πόλεως πλῆθος μαθὼν, ἐστασίαζε τῶν δικαίων
τοῦ νεῷ προῖστάμενον· καὶ κατέχειν ἔνδον ἐπειθον
τὴν φυγὰς· καὶ τῷ θυμῷ στρατηγούμενοι, σκώμ-
μασι πλείστοις τὸν ἀνακτα ἔβαλλον, καὶ φρονεῖν
αὐτὸν τὰ Μαρκιῶνος ἐπετώθαζον. Αἴρεσις δὲ αὐτῆ
μετὰ τινος μωρᾶς εὐλαβείας εὐήθης τε καὶ κατὰ-
πιστος. Σφριγῶντος τοιγαροῦν τοῦ ταραχου, οἱ τὰ
τείχη διαφρουροῦντες τῆς πόλεως ταῦτ' ἠνωτισμένοι
τῷ λοιπῷ στασιῶδει πλῆθει καὶ οὕτω συμμίγνυνται·
καὶ πινταχόθεν οἱ δῆμοι τῷ σάλῳ τοῦ κακοῦ κυμαι-
νόμενοι, τῇ τοῦ Λάρδου Κωνταντίνου οἰκίᾳ προσρή-
γνυνται· ὃν διαφερόντως ἐν τοῖς μάλιστα εἶχε πα-
τρικίων. Ἐπιφανῆς τε γὰρ ἦν ὁ ἀνήρ καὶ τῶν ἐς
συγκλήτου τελούτων βουλήν, καὶ ἐς τὸ πατρικίῳ
πεφθακῶς ὕψος· καὶ τῶν ἐξῶν κλιμάτων τοῦ φό-
ρου ἠγήσατο· ὃν ἔπαρχον τῶν πραιτωρίων εἶος
Ῥωμαίους καλεῖν. Ἦν δῆτα οἰκίαν τῷ παμφάγῳ
παραδόντες πυρὶ, καὶ ἀλογίστῳ θράσει περιμανῶς
διαπεπραγμένοι τὸ ἔργον, ἔρχοντο αὖθις.

sitis custodiis muniuit. Deinde etiam ad multitudi-
nem illam rebellem legationem misit. At tyrannus
minime mandata ejus curavit, ratione et
oratione rejecta. Et exercitus Romanus, seditione
mota, ad Theodosium Mauricii filium, ad Calli-
cratiam venationibus sese oblectantem, epistolam
dedit, ut vel imperium susciperet, vel eo Germano
socero cederet. Decætero namque minime se
passuros esse denuntiarunt, ut Romanas copias a
Mauricio gubernari cernerent. Hæc postquam
imperatorii sunt significata, Germanus, veluti sus-
picionem de se præbuerit, propterea exercitum res
novas molitum esse, ut ipsum ad rei Romanæ
summam administrandam legerent, supplex in Dei
Genitricis templum confugit : quod Cyrum constru-
xisse fama est, qui consul sub Theodosio fuit,
bonus admodum vir, et eloquentiæ doctrinæque
omnis perquam studiosus, quas singulari amore
et sana quadam insania est prosecutus. 860
Postea vero Germanus etiam ad templum maxi-
mum, quod Justinianus ambitione summa et
magnificentia, magnis sumptibus rerum universarum
Deo construxit, transit. Eam sane ob causam
princeps filium Theodosium fustibus cædi jussit,
suspectum eum habens, quod arcano consilio Ger-
mano socero, ut ad opem divinam confugeret,
subjecerit. Et missis hominibus certis, Germanum
inde extrahere tentavit. Plebs autem urbana, ubi
id rescivit, tumultum movit, jus templi defendens:
Germanoque, qui eo confugerat, ut se ibi continer-
et, persuasit. Atque furore tanquam duce eis
præeunte, scommata plurima plerique in principem
contorserunt, eique quod cum Marcione sentiret,
cum convicio objecerunt : cujus hæresis cum
stulia quadam religione, fatua et contemptibilis
est. Cum igitur ingens tumultus maxime seruiret,
qui urbis mœnia servabant custodes, hisce rebus
auditis, reliquæ se tumultuanti multitudini ipsi
quoque immiscent. Et plebs undequaque concur-
rens, et mali ejus tempestate fluctuans, in ædes
Constantini, cui Lardy cognomen erat, impetum
facit : quem virum Mauricius inter reliquos patri-
cios charum maxime habebat : illustris enim erat,
et ex primariis senatoribus unus ad patriciatus
dignitatis sublimitatem evectus, tributis etiam
orientalium regionum præpositus : eum Romanis præfectum prætorio appellare mos est. Illius ædi-
bus omnivoro igni traditis, cæptoque eo per
audaciam ratione omni carentem furibunde per-
acto, inde abiere.

ΚΕΦΑΛ. Μ'.

Φυγὴ Μαυρικίου· καὶ εἰσοδος τοῦ τυράννου εἰς
τὸ βασίλειον ἄστυ· καὶ ἀναίρεσις Μαυρικίου
καὶ τῶν παιδῶν αὐτοῦ.

Ὁ τοίνυν Μαυρίκιος ἀπειπὼν τοῖς ἄλοις, καὶ τὰ
πλήθη βλέπων μίσει τοῦ φόβου πρὸς τὸν τύραννον
ὀλισθαίνοντα, αὐτὸν τε Κυριακὸν τὸν μετὰ Ἰωάννην
τὴν ἱεραρχικὴν ἀξίαν ἡμφισπόμενον, πρεσβύτερος δὲ
καὶ οἰκονόμος τοῦ μεγάλου νεῷ ἐχρημάτιζε πρότε-
ρον, σκώμμασι βάλλοντα, μεσοῦσης νυκτὸς τὴν βα-
σιλείαν στολὴν ἀποθέμενος, καὶ ἰδιωτικὸν περιθίμενος

D

CAPUT XL.

Mauricii fuga; adventus tyranni in imperantem
urbem, et Mauricii liberorumque ejus cædes.

Itaque Mauricius, de rerum summa desperans,
et multitudinem cædis odio ad tyrannum deficientem,
ipsumque etiam Cyriacum (qui post Joannem
dignitatem hierarchicam susceperat, cum prius
presbyter et œconomus Ecclesiæ Magnæ fuisset)
conviciis proscindentem videns, de media nocte
imperiali prætexta posita, priusque veste sum-

pta, simul cum conjuge et liberis, dromone conscenso, in Orientem profugere conatur, non exiguam secum pecuniæ vim portans. Et postquam in sinum Nicomedie, ad templum Autonomi martyris (Soræum vernacula lingua nominatur, **861** Constantinopoli autem plurimum centum et quinquaginta stadiis abest) venisset, tempestate sæva circumvenitur : et præterea consueta sibi podagra derepente correptus impeditur. Cujus morbi sane quam infelix proventus et ubertas obvenire eis solet, qui continue imperialem urbem incolunt. Ex eo loco Theodosium filium ad Chosroem legat, qui opem ab eo peteret : eique in memoriam revocaret, quod et ipsi de summa regni periclitanti Mauricius id conservavit. Æquum quippe piusque esse, ut ille parem sibi referret gratiam, cum ejus domus simul omnis in maximum esset adducta discrimen. Sed enim Germanus, Theodosii Mauricii filii socer, cum velut in navigium, sic in imperium Romanum, nullis fulcris aut fundamentis nixum, incidisset, gubernacula ejus regere est aggressus. Verum Prasini (ordo hic et facio Romanæ plebis est) spes ejus incidunt. Proinde et ipse per desperationem rerum, se ad benevolentiam tyranni contulit : eumque, ad quem, ut ita dicam, fortuna inclinavit, adoravit. Statim namque Prasinorum factio imperialem regiam occupavit, et tyranno imperatoris acclamationibus applausit. Phocas, Theodoro quodam viro insigni misso, urbis antistitem (patriarcham hunc appellare homines soliti sunt) et populi delectos accivit. Qui cum in templo Joannis Baptistæ, in ea suburbana civitatis parte quæ Septimum dicitur, convenissent, coronam imperatoriam pestiferæ belluæ imposuerunt. Atque ille e vestigio apparatu præclaro Byzantium ingreditur, aurum ad instar imbris ubique spargens, et Byzantios cives ea munificentia in introitu suo exhilarans. Postea vero Leontiam quoque uxorem Augustam renuntiat, et splendido triumpho in aulam imperialem deducit. Porro cum populi factiones graviter odiis inter se decertarent, altera earum (1) vultu dixisse fertur : « Vade, præsentem rerum statum cognosce : Mauricius enim nondum mortuus est. » Quibus verbis tyrannus exauditis, tum quidem multitudinem oblatrantem compercuit : postera autem die totus ad cædem Mauricii, veluti furis quibusdam raptus est. Itaque illum cum podagræ et chiragræ doloribus conflictantem, ex eo quem diximus sinu, una cum conjuge et liberis, inter quos etiam Theodosius ex itinere legationis retractus erat, e regione Constantinopoli ubi Chalcedonensis civitas est, **862** in Eutropii portum traduxit : et primum liberos ipsos in conspectu patris occidit, in quorum cujusque eæde verba illa pater protulit : *Justus es, Domine, et justum judicium tuum.* Deinde vero et ipse Mauricius resectionem capitis sustinens, ferro cæsus

(1) Factio hæc Venetorum fuit.

Α ἔνδυμα, σύναμα γυναικί καὶ τέκνοις δρόμωνι ἐπιβίαι, φεύγειν πρὸς τὴν Ἐω διεπειράτο, οὐκ ἐλάχιστα καὶ τῶν χρημάτων προσεπαγόμενος · καὶ ἐπὶ τὴν κόλπουν Νικομηδείας γενόμενος πρὸς τῷ νεῷ Ἀυτονόμου τοῦ μάρτυρος (Σωρεῖ δ' ἐγγυρίως ὠνόμασται, διέχει δὲ τῆς Κωνσταντινίου σταδίοις μάλιστα ἑκατὸν καὶ πενήκοντα), κλύδωνι ὄργιῳ περιπεσὼν, καὶ τῇ συνήθει ποδάγρα προσθαλοῦση ἀθρόον πεδούμενος · ἤ· δὴ νόσου εὐθηνία καθέστηκεν δυστυχῆς τοῖς τὸ βασιλείου ἀστὺ κατοικοῦσι διαπαντός · ἐκαίθεν Θεοδοσίον τὸν υἱὸν ἐς Χοσρόην ἐξέπεμπε συμμαχίαν αἰτῶν · καὶ ὑπομνήσκων ὡς καὶ αὐτῷ τὴν ἀρχὴν κινδυνεύοντι Μαυρίκιος διεσώσατο · καὶ ὅσῳ εἶναι ἀντιταλαντεύειν τὴν χάριν, πάσης ὁμοῦ τῆς οἰκίας ἐν μεγίστῳ καθεστῶσης κινδύνῳ. Ἄλλὰ γὰρ Γερμανὸς ὁ κηδεστῆς Θεοδοσίου τοῦ παιδὸς Μαυρίκιου ἀνεματίσθη πλοῖῳ τῇ βασιλείᾳ Ῥωμαίων ἐντετυχηκῶς, ταύτην οἰκίασθαι ἐπεχείρει. Ἄλλ' οἱ Πράσινοι (τάγμα δὲ τοῦτο δήμου Ῥωμαίων) τὰς ἐλπίδας τοῦτου ὠβέλισαν. Ὅθεν ἀπειπὼν καὶ εὖτος, πρὸς τὴν τοῦ τυράννου μετεχώρησεν εὐνοίαν · καὶ προσκυνοῦν πρὸς θν ἡ τύχη ἄς ἔπος εἰπέει μεταβίβηκεν. Ἀτύχη γὰρ ὁ τῶν Πρασίνων ἔθνος· εἰς βήγιον γίνεται, καὶ ταῖς βασιλικαῖς κατακροτούσιν εὐφημαῖς τὸν τύραννον. Φωκᾶς δ' ἐς ἀβίης Θεόδωρον τινὰ τῶν ἐπισήμων πέμψας, τὸν τε τῆς πόλεως ἱερέα (πατριάρχην δὲ τοῦτον εἰώθασιν ὀνομάζειν), καὶ τὸ τοῦ λαοῦ ἔκκριτον, μεταστέλλεται · οἱ δὲ καὶ ἐν τῷ Ἐβδόμῳ λεγομένῳ τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου νεῷ, τὴ τῆς αὐτοκρατορίας διατάχμα τῷ παλαμναίῳ θηρὶ περιβάλλουσι · καὶ ὅς αὐτίκα περιφανῆ τὴν εἰσοδὸν ἐς Βυζάντιον τίθησι, χρυσοῦν πάντοθεν ὑετίζων, ἀγάλιον Βυζαντίου ἐπεισοδίῳ τῇ χάριτι. Ἐπειτα δὲ καὶ τὴν γαμετὴν Ἀσυντίαν ἐπιφανῶς θριάμβῳ ἀναγορεύει, καὶ μετὰ γοῆς πρὸς τὰ βασιλεία. Χαλεπαιόντων δὲ πρὸς ἀλλήλους τῶν δέμων, ἰδιωτικῶς οὕτως εἰπεῖν ἄτερος λέγεται · « Ὑπαγε, μάθε τὴν κατάστασιν · Μαυρίκιος γὰρ οὐκ ἀπέθανεν. » Ὅν διακούσας ὁ τύραννος, τότε μὲν ἔπαυε καθυλακτοῦντα τὰ πλῆθη · τῇ δὲ ἐπιούσῃ πρὸς τὸν Μαυρίκιου φόνον ἐξεδακχυέτο. Ἐκαίθεν τοίνυν αὐτὸν σύναμα γυναικί καὶ τέκνοις ἀναγαγὼν, καὶ Θεοδοσίου συνόντος, ταῖς τῆς ποδάγρας καὶ χειράγρας περιωδινάις βαλλόμενος, ἀντιπέραν τῆς Κωνσταντινίου, ἐνθα Χαλκηδόνος ἔστι τὸ πόλισμα, εἰς τὸν Εὐτροπίου λιμένα, πρῶτα μὲν τοῦ παιδὸς ἐπ' ὄψεσι τοῦ πατρὸς ἀποσφάττει, ἐφ' ἐνὶ ἐκάστῳ τοῦ πατρὸς ἐπιλέγοντος · Δίκαιος εἶ, Κύριε, καὶ δίκαια ἡ κρίσις σου · ἐς ὕστερον δὲ καὶ αὐτὸς ἕξιδος ἐντίφιον εἶτουν παρανάλωμα γίνεται, τὴν ἐκτομὴν τῆς κεφαλῆς ὑποστάς, προσεπιειξάμενος τὴν ἀρετὴν ἐν τῷ μεγέθει τῆς συμφορᾶς. Τῆς γὰρ τιθῆνης τῶν παιδῶν ἐν ὑποκλιψάσης τῶν βασιλικῶν μαιρακίων, καὶ τὸ ἑαυτῆς ὑπομίσχον πρὸς τὴν σφαγὴν ἐκδιδοῦσης, τὸν Μαυρίκιον παρεστῶτα, τὸ ἀπόρρητον τῆς ἀποκρυβῆς λόγος καταμηνύσαι τοῖς φρονεούσι, μὴ δίκαιον λογισάμενον εἶναι ἄλλον κολάζεσθαι, αὐτὸν ὑπὸ Θεοῦ τιμωρούμενον. Οὐ δὲ καὶ

σφαττομένου, ἀντί αἵματος ἢ σφαγῆ γάλα προήνεγχε. Καὶ οὕτω μὲν ὁ βασιλεὺς νόμων φύσεως φανεὶς καθυπέριτος, τὸν βίον μετέλλαττε, ζήσας μὲν τὰ πάντα ἔτη τρία πρὸς τοῖς ἐξήκοντα· τούτων δὲ τὰ εἴκοσι διαπρέψας ἐν τῇ ἀρχῇ. sui consilium indicasse ferunt : quod minime æquum esse duceret, ut in alium, cum ab ipso Deus pœnas expeteret, animadvertetur. Atque eo infante jugulato, cædes ejusmodi pro sanguine lacteum liquorem profudit. Ad hunc modum imperator, qui naturæ legibus superior esse visus fuerat, vitam finivit, postquam sexaginta tres ætatis annos transegisset, viginti autem ex eis in imperio enituisset.

ΚΕΦΑΛ. ΜΑ΄.

Ἐπεὶ τῆς ἐκπομπέσεως τῶν βασιλικῶν σωμάτων· καὶ τῶν ἐτέρων φόνων τοῦ τυράννου· καὶ τῆς δαιμονιώδους προαγορεύσεως γενομένης κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν.

Τὰ δὲ τῶν βασιλέων σώματα παύρην ἐπιδικροῦ τοῖς ἐκείσε τῆς θαλάττης αἰγιαλοῖς ἤκοντιζοντο, ταύτην τοῖς αἵμασιν ἐκφοινίσσοντα· καὶ ποτὲ μὲν τῇ χέρσῃ φιλοτίμως τῷ ῥοθίῳ ἀναπεμπόμενα, ἄλλοτε δὲ φιλοποστρόφως τῷ ῥέιθρῳ ἀγκαλιζόμενα· ἐκείθεν δ' ἐς ὑστερον μετακομισθέντα, συμφορὰ δακρύων τοῖς ὄρωσιν ἐγένοντο τὰ τῶν βασιλέων γυμνά θεατριζόμενα σώματα· καὶ οὕτω τοῖς τυράννοις στρατεύμασι θεαθέντα, ἐν τῷ λεγομένῳ τοῦ Τριβουναλίου κάμπῳ ἐβρίπτοντο, ὅς πρὸς τῷ Ἐδδόμῳ ἐστίν. Ἐχρῆν καὶ γὰρ διὰ τῆς θεωρίας τὸ ἀπάνθρωπον σπράτευμα μετασχεῖν καὶ τοῦ μύσου· ὡς ἂν ἡ μισοπύνηρος τοῦ Θεοῦ καὶ ἀδέκατος κρίσις πάντας τοῖς τῆς ἀντιδόσεως σαγηνεύσῃ δικτύοις. Τὸ γὰρ παλαμναῖον ἐκεῖνο στρατόπεδον, δεινοὶ τισὶ καὶ μεγίστοις περιπεπωκὸς τοῖς κακοῖς, διαφορῆς πάθεισι τὸν τῆδε βίον κατέστρεψεν. Τοῦ γὰρ Περσικοῦ πολέμου παρῆρσιαν αὐθις ἀνειληφότος, χαλεπήναυτος Χοσρόου δῆθεν διὰ τὸ πρὸς Μαυρικιον μύσος, ὁ πόλεμος ἀνεβῆγγυτο. Τὸ δὲ σπράτευμα θηλάτοις καὶ ταῖς ἐκ μάχης παιναῖς διαφορῶς ὑπήγετο, ποτὲ μὲν πυρὶ οὐρανίῳ κατὰ τὴν ὄραν τῆς παρατάξεως ἀγρίως βαλλόμενον, ἄλλοτε δὲ λιμοῖς καὶ προνομῇ παντοῖα· τὸ δὲ πλείστον στόματι ῥομφαίας ἐδόθη, καὶ ξίφους πάρεργον ἐγεγονέη· καὶ οὐ πρότερον Πέρσας τὰ τῆς νίκης ἀπέλιπεν, ἀχρις ἂν ἐς τὸ παντελὲς ὁ φιλοτύραννος καὶ ἀνοσιουργὸς διεφθάρη στρατός· ὡς ἱκανὸν εἶναι τεκμηριώσαι τὸ λεχθησόμενον· μικρὸν γὰρ ὑστερον οὕτω χρόνων παρηχησῶτων δεκατεσσάρων, Ἡρακλείου πρὸς τὸν Ραζάτην ποιομένου ἔην πόλεμον, ἔπει τὸ ὀπλιτικὸν ἀνακρίνων ἐφυλοκρίνει, δύο καὶ μόνους στρατιώτας τῆς φιλοτύραννου πληθῆος ἐκείνης ὑπολελειμμένους εὐρίσκει. Ἐπεὶ δ' ἄχρόνος νεωτέρας τὰς δυνάμεις ἐνεώχμωσε τοῖς Ῥωμαίοις, καὶ τὸ κακὸν διέρρυσεν ἅπαν, τὰ τῆς εὐπραγίας μεταπίπτει τοῖς Πέρσαις. Καὶ ὁ μὲν Βαβυλωνίος ἐκεῖνος δράκων Χοσρόης ὁ τοῦ Ὁρμισδοῦ ἀφειδῶς ἀναίρεται, καὶ στάσιν ὁ Περσικὸς ἐλάμβανε πόλεμος· ὁ γὰρ μὴν τυράννος τοῖς ἀσεβήμασι καταμεθυσθεὶς, καὶ πρὸς τὰς τῶν ἄλλων σφαγὰς καθυπλήριζετο. Ἀμέλει τοι καὶ Πέτρον μὲν τὸν ἀδελφὸν Μαυρικίου ἐδίδου τῷ ξίφει· ἀναίρεται δὲ καὶ ὁ πόλλ' ἀκίς μνημονευθεὶς στρατηγὸς Κομεντιόλος· πρὸς δὲ καὶ ὁ τοῦ Φιλιππικοῦ Γεώργ-

occubuit, egregia animi virtute in summa ea calamitate exhibita. Cum namque liberorum nutrix, infante uno imperiali subtracto, puerum ipsa suum lactem em ad cædem protulisset, Mauricium astantem percussoribus arcanum suppressi pueri

CAPUT XLI.

De nudatione imperialium cadaverum, et de aliis tyranni cœdibus. Et de prædicatione dæmoniaca imperialis cœdis Alexandriæ facta.

Cadavera autem imperialia, oppido quam lacrymosum ludicrum, ibi in litore maris jactata sunt, ita ut illius undam purpureo sanguinis cruore infecerint : nunc quidem fluctibus ipsis in terram leniter appulsa, nunc vero reciprocante maris impetu reducta. Ex eo deinde loco translata, proventum lacrymarum eis tulerunt, qui illa nudata, et ad spectaculum exposita conspexerunt. Ad eumque etiam modum a tyrannicis militibus spectata, in tribunalis campo (ita enim dicitur qui ad Scptimum est) temere projecta sunt. Sic enim per ejusmodi spectaculum exercitum ab omni humanitate alienissimum, piaculi quoque participem fieri oportebat : ut scilicet quod fraudem et malitiam odit, nullisque corrumpitur donis Dei iudicium, omnes eos retributionis irretiret plagis. Perniciosus namque et execrabilis exercitus ille, gravissimis maximisque circumventus æruminis, per varias clades vitam hanc morte commutavit. Postquam enim Persica rursus expeditio sumendorum armorum libertatem accepit, Chosroe admissum in Mauricio piaculum indigne ferente, bellum scilicet motum est : 863 et exercitus variis modis simul et divinæ vindictæ pœnas, et ipsorum præcliorum casus subiit : cum quandoque ipso conflictus tempore, sævum in modum cœlesti igue peteretur : quandoque autem fame et direptione multimoda, captivitateque post victoriam amissam affligeretur. Maxima vero ejus pars ore gladii concidit, et ferri quasi aliud agentis opus facta est. Neque prius a Persis victoria discessit, quam impius iste et tyranni consecrator exercitus totus interiit. Quod sane satis ex eo quod modo dicitur, conijcere licet. Non enim multo post, nondum quatuordecim annis elapsis, cum Heraclius adversus Razatem bellum gereret, et delectum militum haberet, duos tantum ex ea multitudine, quæ tyranno faverat, reliquos is invenit. Sed enim ubi tempus ipsum novas militum copias Romanis tribuit, et exercitus ille vitiosus omnis pessumuit, res secundæ apud Persas mutata sunt. Et postquam Babylonius ille draco Chosroes Hormisdæ filius, nulla misericordia interemptus est, Persicum bellum finem suum habuit. Verum enimvero tyran-

nus, impiis flagitiis ebrius, se ad aliorum etiam A
caedes armavit. Proinde Petrum Mauricii fratrem
ferro necat. Occiditur praeterea, cujus saepe facta
mentio est, dux Commentiolus; item Georgius
Philippici filius: Prosentinus etiam, cui curas et
consilia sua Petrus crediderat. Postremo vero et
Theodosius Mauricii successor, ex itinere, sicut
dictum est, retractus. Fama autem obtinet, per-
cussorem Theodosio parcentem, alium pro eo ad-
modum illi similem ense jugulasse; ipsum vero
Theodosium simulum, in locis multis multa ex-
pertum, postea morbo interiisse. Atque ea quidem
fama per omnes Romani imperii ditiones vulgata
est. Sed eam barbarus quidam error, perquam
tenui conjectura id facere ausus, protulit: pro-
pterea quod caput ejus solum, una cum aliis qui
caesi sunt, exhibitum non sit. Verum inquisitio
ipsa satis sollicitudine summa defatigata, Theodo-
sium etiam mortuum esse cognovit. Ipsam impe-
ratricem Constantinam cum tribus filibus tyran-
nus in privatorum ordinem redegit: et primum
quidem eas in vili quadam et exili domuncula
inclusit, postremo vero ferro etiam interimii jussit.
Eorum (decem autem fuere) reliquiæ, longo post
muram cui Xylocercus nomen est, repositæ sunt.
Templum autem id Pharasmanes eunuchus con-
struxit, qui sub Justiniano imperialis cubiculi
praefectus fuit. Porro in communis sepulcri eo-
rum monumento Epigramma hoc insculptum est:

*O ego mille modis regum miseranda duorum,
Mauricii conjux, filia Tiberii:
Edocui regina satis læcundaque mater,
Quam sint multorum commoda sceptra ducum.
Militis infidi jaceo, populique furore:
Et mecum conjunx progeniesque jacet.
Næ miseræ Niobes ego sum vitale cadaver:
Plurane Cissæis, plura Jocasta tulit?
Esto, jure pater: cur pignora parva necantur?
Humani prorsus nescia turba doli.
Non jam, Roma, meis carpes a frondibus umbram,
Eruta Threicio stirps Aquilone jacet.*

Illud etiam haudquaquam silentio præteribo, di-
gnum in primis quod memoria rerumque gesta-
rum tabulis mandetur. Siquidem ea ipsa hora, qua
Mauricius interemptus est, res ea omnis, ut gesta
est, Alexandriae, statuis quæ in Tychæo celebri
urbis ejus regione stabant, et tum basibus suis
dilapsæ erant, vobis clariore quid imperatori Mau-
ricio accideret, referentibus, viro cuidam præclara
vitæ insigni, noctu ibi deambulanti, indicata est (1).
Quam rem Alexandriae Augustalis, et Petrus Ægyp-
tiæ diocesis præfectus, accuratius signis certis
notatam, veram fuisse, nono die postquam acerbus
nuntius iste in Ægyptum pervenit, compererunt.
Multa vero ejusmodi, quæ rem futuram portende-
runt, accidisse cognovimus. Ea vero si singula
scripto persequi velimus, tempus nos prorsus de-
fecerit.

(1) Interea Calligraphus quidam Alexandriae vene-
rabilis vir, ex matutina vigilia domum vadens, me-
dia nocte videt statuas ex metallo æris abstractas,

γίος· και Προσεντινος ο τας Πέτρου πεπιστευμέ-
νος φροντίδας· υστερον δε και Θεοδοσιος ο Μαυρι-
κίου διάδοχος. Λόγος δε διεδόθη ανθ' εαυτου ετερον
προσεοικότα λαν, εκδοθηαι τῷ ξίφει, φεισαμένου
του κτειναντος· τον δε φυγοντα και δια πολλων ελ-
θόντα, υστερον νωσφ μεταλλάξαι το ζῆν. Ο μὲν οὖν
λόγος ανά πᾶσαν διήχησε την ύπηκοον· πλάνη δε
τις βάρβαρος τον λόγον εκύησεν, εξιτήψ τεκμηρίω
νεανειυσαμένη· οἷς εκελνω κεφαλή μόνη ανεπίδει-
κτος μετά των ἀνηρημένων εγένετο. Ἄλλ' ἡ ζήτησις
ταλαιπωρηθεῖσα θανεῖν και τον Θεοδοσιον εγνωκεν.
Ἄλλὰ και την βασιλίσσαν Κωνσταντιναν σύναμα
ταῖς τρισὶ θυγατρῶσιν ιδιωτεύσας ο τύραννος, πρώτα
μὲν κατακλείστους εὐτελει τινη οικίσκω ἐποίη· τό-
λο; δε και αὐτάς ἀνήρει τῷ ξίφει. Ἐν ἀπάντων των
βασιλέων τὰ λείψανα (δέκα δὲ ἦσαν) πολλῶ υστερον
τῷ νεφ̄ του μάρτυρος Μάμαντος ἀγγου του τειχους
ῶ Ξυλκερκος θνομα, κατετέθησαν. Τὸν δε ναὸν εκ-
τομίας ο Φαρασμάνης πρώτος εδειματο· δε πρώτος
και του βασιλικου κοιτωνίσκου ἐπὶ του Ἰουστινια-
νου εγεγονει· και ἐπὶ τῷ πολυανδρῶ τῆς θήκης
τῶδ' ἐγγράττεται τὸ ἐπιγραμμα·

Eorum autem caeterorumque imperialium corpo-
tempore in Mamantis martyris templo, 864 prope
Templum autem id Pharasmanes eunuchus con-

*Ἄ δ' ἐγὼ ἡ τριτάλαινα, και ἀμφοτέρων βασιλέων,
Τιβερίου θυγάτηρ, Μαυρικίου τε δάμαρ·
Ἡ πολὺκαις βασιλεία, και ἡ δεῖξασα λοχέην,
Ὅς ἀγαθὸν τελέθει και πολυκοιρανίη·
Κεῖμαι σὺν τεκέσσι και ἡμετέψ παρακοίτη,
Ἄμμον ἀτασθαλίη, και μαγίη στρυτιῆς.
Τῆς Ἐκάθης ἐτλην πολὺ χεῖρονα, τῆς τ' Ἰοκά-
στης.*

*Αἱ αἱ τῆς Νιόβης ἔμπροδς εἰμι νέκυς.
Ναὶ ναὶ, τὸν γενέτην· εἰ μᾶτην τὰ νεογνὰ εκτεινωρ,
Ἀνθρώπων κακῆς μηδὲν ἐπιστάμενα;
Ἡμετέροις πετάλοισι πατάσκειος οὐκέτι Ῥώμη·
Ρίζα γὰρ εκλάσθη θρηνηκίος ἀρέμοις.*

Οὐκ ἂν δε και τοῦτο καταλείψω μνήμης ἄξιον ἔν,
και συγγραφῆς πινάκων ἐπάξιον. Αὐτῆ γὰρ ὤρα
ἡ ἀνηρετο Μυρικός, τὰ πραττόμενα εἰς Ἀλεξάν-
δρειαν ἐγνωρίζετο, των εκεῖσε ἀνδριάντων ἀνά τὸ
Τυχαῖον ἐσώτων, ἐπίσημος δ' ἐν Ἀλεξανδρείᾳ οὗτος
ὁ χῶρος, και των βωμῶν καθερπυσάντων, συντόνω
φωνῆ τὰ συμβάντα τῷ βασιλεῖ Μαυρικίῳ διηγου-
μένων, ἀνδρὶ τινη ἐπιστήμω τον βλον, νυκτὸς εκεῖ
διόντι. Ὁ δὲ ο Αὐγουστάλιος Ἀλεξανδρείας, και
Πέτρος ο τῆς Αἰγυπτιακῆς διοικήσεως τὰς ἡλίας
ἐπιτετραμμένος, ἀκριβῶς σημειοῖς διεληφότες,
ἀψαυδὲς εὔρον, μετ' ἐνάτην ἡμέραν τῆς δεινής· ἀγ-
γελας ἐπιπάσης την Αἰγυπτον. Πολλὰ δε τοιαῦτα
τὸ μέλλον προσαγορεύοντα διεγνώκαμεν· ἃ εἰ πρὸς
λεπτόν γραφεῖν ἐπιχειροίμεν, ο πᾶς ἡμᾶ; αἰὼν
ἐπιλείψειε.

et voce grandi dicentes, interemptum Mauricium
et filios ejus. (D.ac.)

ΚΕΦΑΛ. ΜΒ'.

A

865 CAPUT XLII.

Ἦς ἡτήσατο Μαυρίκιος Θεὸν ἐνταῦθα δοῦναι τὴν δίκην· καὶ ὡς ἔσχε λαβῶν· καὶ περὶ τῶν οἰκοδομηθέντων αὐτῷ.

Quomodo Mauricius Deum oraverit ut ei hic pœnas dare divinæ vindictæ liceret : id quod assecutus est. Et de ædificiis ab eo constructis.

Λέγεται μέντοι τὸν βασιλεῖα Μαυρίκιον πρὸ τινος χρόνου τῆς ἀναιρέσεως, δεδοικότα οἷς ὑπεροψία κατὰ τῶν αἰχμαλώτων ἐχρήσατο, καὶ μὴ εὐνῶνς ὤνελετο χρημάτων ἤτιον γενόμενος, οὗς Χαγᾶνος ἀνεῖλεν ὑπερζέσας θυμῷ, ἐν τοῖς σεθασμιωτέροις τῆς οἰκουμένης ναοῖς, γράμμασι καθικετεῦσαι τὸν ἕνα τῆς ὑπερουσίου Τριάδος Χριστὸν τὸν Θεόν, τὰς ἀντιδόσεις τῶν βεβιωμένων κατὰ τοῦτον δὴ τὸν ὀνητὸν καὶ ἐπικηρον κόσμον ἀπολαβεῖν· καὶ τοὺς ἐπ' ἀρετῇ ζῶντας τοῦτο καθικετεῦειν αἰτεῖσθαι Θεόν. Καὶ ὕπαρ φωνὴν φασὶ μῖα τῶν εἰκόνων Χριστοῦ ἐξενεχθῆναι αὐτῷ, τὴν ἐφεσιν αὐτοῦ γενέσθαι προαγορεύουσαν· καὶ πλὴν τῷ βίῳ τὴν δίκην εἰσπράξασθαι. Εἶναι δὲ τὴν εἰκόνα φασὶν ἔνιοι τὴν ἐν τῇ Χαλκῇ ἰδρυμένην. Ἄλλοι δὲ μάλιστα τὴν ἐν τῇ ὤραϊα πύλῃ τοῦ νεῷ τῶν ἁγίων μαρτύρων τῶν τεσσαράκοντα φάσκουσι, ἐπ' ἀκριθὲς τὸ τῆς ὄψεως ἐμφερὲς Χριστοῦ διαγράφουσαν. Φασὶ δὲ τὸν βασιλεῖα Μαυρίκιον καὶ φιλοτίμως ἔχειν περὶ τὴν τῶν λόγων μεγαλοπρέπειαν, λαμπρῶς τε λῖαν τιμᾶν τοὺς περὶ τὰ κάλλιστά τε καὶ κράτιστα τῶν μαθημάτων ἐνηθληκότας· καὶ πολλὰ τῇ ὀπηκόῳ γῆ δειμασθαι· ἔργα περιφανῆ· ὧν ἐν καὶ τῶν ἁγίων τεσσαράκοντα τέμενος, ὃ Τιβέριος πρῶην οἰκοδομεῖν ἐπεχείρησε. Φασὶ δὲ καὶ τὸ ἐν Ταρσῷ τῆς Κιλικίας ἱερὸν Παύλου τοῦ ἀποστόλου τοῦτον ἰδρῶσασθαι. Ἀναφέρεται δὲ καὶ τὴν τρίτην μοῖραν συγχωρῆσαι τοῖς ὀπηκόοις τῶν φόρων· τάλαντά γε τριάκοντα τοῖς Βυζαντινοῖς φιλοτιμήσασθαι, ὅπως τὸν τῶν ὕδατων ὄλκον νεουργήσωσι. Καὶ τὸ περιφανὲς δ' ἐκεῖνο στέμμα ὃ ἡ Αὐγούστα Σοφία, καὶ ἡ τοῦτου γαμετὴ Κωνσταντίνα τούτῳ φιλοτίμως λῖαν εἰργάσαντο, αὐτὸς μὲν δ' ἅπαξ βαλὼν, τῷ μεγίστῳ τοῦ Θεοῦ τεμένει ἀνέθετο, τῇ οὐαί τραπέζῃ ἀφιερῶσας αὐτὸ, ἀλυσιδίῳ χρυσῷ ἐξαρτήσας, ὃ καὶ μέχρις ἀλώσεως τῆς πόλεως δισώζετο. Ἐπ' αὐτοῦ δὲ καὶ Φιλιππικός καὶ Πέτρος· οἱ αὐτοῦ ἀδελφοί, ὃ μὲν ἐν τῇ Χρυσοπόλει ἐδείματο μοναστήριον, Πέτρος δὲ ἐν τῇ Κωνσταντινίου τὰ Ἀρεοβίνδου ὀνομαζόμενον. Καὶ ἀμφοτέρω δὲ τὰ τεμένη τῇ Θεοτόκῳ ἀνέιτο. Ἀλλὰ καὶ Κυριακὸς ὁ πατριάρχης· τὸ τῆς διακονίσεως μεγαλοπρεπὲς ἀνίστησι μοναστήριον. Καὶ τὰ μὲν κατὰ τὸν αὐτοκράτορα Μαυρίκιον ἐς τοῦτο τίλους κατέληξαν.

Sed et Cyriacus patriarcha, Mauricio imperante, Mauricii imperatoris res ejusmodi finem habuere.

(1) Ante Æneam palatii portam. (Diac.) Τῶν βασιλείων τὰ τε προπύλαια, καὶ ἡ καλουμένη Χαλκῆ. (Procop.)

(2) In visione ante Æneam palatii portam imagini Salvatoris se vidit assistere. (Diac.)

(3) Leo imp. Constantianopolitanus, Constantini Copronymii fil., coronam a Mauricio prin-

Mauricius sane imperator, aliquo ante cædem tempore metuens propter conscientiam sibi, quod captivos despexisset, eosque vili pretio, pecuniæ cupiditate victus, quos Chaganus furore percitus concidit, non redemisset, in celebrioribus orbis terrarum templis, missis eo litteris, supplicari pro se uni ex supersubstantiali Trinitate Christo Deo mandasse, et ab hominibus virtute præstantibus, ut Deum exorarent, petiisse dicitur : quo scilicet suorum per vitam actorum ipsi remunerationem in mortali hac vita, fatisque obnoxio mundo, recipere liceret. Et imaginem quamdam Christi clare vigilantem vocem edidisse ferunt, qua illi fore prædictum est, ut desiderii votique sui compos fieret, et in hac vita pœnas penderet. Nonnulli eam imaginem esse volunt, quæ in (1) Ærea palatii porta (2) : alii vero maxime, quæ in Speciosa porta templi sanctorum quadraginta Christi martyrum sita est, et pictura sua quam proxime ad similitudinem vultus Christi accedit. Mauricius imperator summpere viros eloquentia insignes coluit : liberalis etiam erga eos qui pulcherrimis optimisque disciplinis præclaram operam navassent. Celebria quoque opera in Romani imperii ditione construxit : quorum unum est, quadraginta sanctorum delubrum, quod Tiberius antea ædificare aggressus fuerat. Sacram item apostoli Pauli ædem Tarsi Cilicum, hunc construxisse ferunt. Fertur et illud quoque de eo, quod tertiam partem pensionum vectigalium subditis suis remisit : quodque liberaliter Byzantiis triginta talenta donaverit, ut aquæductuum meatus renovarent. Idem præclarum illud stœmnia et ornamentum, quod ei Sophia Augusta socrus et conjux Constantina ambitiose admodum et magnifice elaboraverant, cum id ne semel quidem gestasset, maximo Dei templo intulit, et divinæ mensæ consecratum, aurea catenula suspendit : quod (3) ipsum ornamentum usque ad (4) expugnationem urbis duravit. Sub ipso quoque Philippicus (5), et Petrus frater ejus, ille quidem Chrysopoli monasterium, hic vero Constanti-nopoli, eam quæ Areobindi dicitur ædem construxit. Utrumque autem templum Dei Génitrici dicatum. diaconisse magnificum erexit monasterium. 866

cipe Deo dicatam, nefario capiti suo imposuit, captus gemmarum et auri splendore. (Eguat.)

(4) Non semel a Mauricii temporibus Byzantium hostiliter captum est, et direptum.

(5) Philippicum Diaconus etiam Mauricii generum fuisse scribit.

CAPUT XLIII.

A

ΚΕΦΑΛ. ΜΓ΄.

Ut Chosroes propter Mauricii cædem, pace soluta, Orientem hostiliter peragrans, ad Chalcedonem usque excurrerit. Et de aliis, quæ Romanorum imperium pervaserunt, calamitatibus.

Ubi autem Phocas imperium suscepit, multorum statim generum mala Romanorum imperio incubuere. Quinto namque ab inito imperio mense, litteras ad Chosroem, quod consuetudo hujusmodi a multo tempore Romanis et Persis fuerit, per Lilium familiarem suum, qui etiam Mauricii cædem patravit, misit, quibus litteris ad imperialem dignitatem conscendisse se significabat. Ille vero, iræ intemperis actus, legitimam Mauricio vindictam præstare volens, pacta cum Romanis fœdera rupit, et perniciosum illud orbi classicum cecinit. Id namque Persarum simul et Romanorum felicem tranquillumque statum solvit. Eoque initio Persicum bellum est ortum. Et Persæ Syriam, Palæstinam, Phœnicen quoque brevi subegere. Diioni quoque suæ Armeniam, mox Cappadociam, Galatiam, et Paphlagoniam adjecere quin impetu, quem cohibere non esset, ducti, ad ipsam usque Chalcedonem, quæ ex adverso Byzantio sita est, advenerunt. Parte vero alia, Abares Europam omnia vastantes percurrerunt, et cædes hominum plurima grassata est, qualem haud quisquam unquam vidit: non tantum civibus passim, sed ipsis etiam militaribus copiis interemptis. Animantia item occidentia cladem plurimam accepere, et proventus omnis generis frugum nullus fuit. Accessere famæ et pestilentia, hiemes item ingentes, naturam ipsæ suam superantes, ita ut mare frigore congelatum piscum postea mortuos ejecerit. Ætas quoque hominum generis omnis cæsa, et templa atque alia quæcumque ædificia venuste splendideque constructa, frequentibus Persarum incursionibus pessumdata: quod Chosroes, sicuti dictum est, pacem propter Mauricium videlicet resciderit. Ac ille quidem foris omnia igne vastans, rempublicam amigebat: **867** Phocas vero domi urbem pejus accipiebat. Proinde in equestri quodam ludicro certamine (1), quod eum nonnulli scommate perstrinxissent, ebrium esse dicentes, furore flagrans, non paucis ex clarioribus civibus captis, quibusdam membra amputavit, nonnullos in altum mare coniecit, alios vero in carcere inclusit.

CAPUT XLIV.

D

ΚΕΦΑΛ. ΜΔ΄.

De seditione inter Judæos et Christianos Antiochiæ orta: ut in eo tumultu etiam Anastasius Sinaites episcopus cæsus sit. Et de Cyriaco, Thoma, et Sergio, Constantinopolitanis episcopis.

Antiochiæ vero gravis tumultus fuit, quod Hebraei rursus adversus Christianos, per res novas insurrexerint. In ea seditione Judæi superiores fuere. Ingentem namque Christianorum multitudinem aut ferro conciderunt, aut igni, quem in ædes eorum conjecerant, exusserunt. Eos Phocas, impii

Ὡς Χοσρόης διὰ τὸν Μαυρικίου φόνον τὰς σπονδὰς λύσας, ἄχρι δὴ καὶ ἐς Χαλκηδόνα, τὴν Ἐὼ καταδραμῶν, τὴν ἔλασιν ἐποιήσατο· καὶ περὶ τῶν εἰσφρησθέντων ἄλλων τῆ Ῥωμαίων πολιτείας δεινῶν.

Φωκᾶ δὲ τὴν ἀρχὴν περιβαλλομένου, αὐτίκα πολυειδῆ κακὰ τῆ Ῥωμαίων ἐνοσκήπει. Μετὰ γὰρ πέμπτον τῆς ἀρχῆς μῆνα γράμματα πρὸς Χοσρόην ἐξέπεμπεν, ἔθους ἐκ μακροῦ Ῥωμαίοις καὶ Πέρσαις κρατήσαντος, διὰ Λιλίου τοῦ οικείου αὐτῷ, ὃς καὶ τὸν φόνον Μαυρικίῳ ἐνήργει, δηλοῦντα τὴν εἰς τὰ βασίλεια ἄνοδον. Ὁ δ' ἐκμανεὶς τῷ θυμῷ, τὴν ὅσιν δῆθεν Μαυρικίῳ διεκδικεῖν θέλων, τὰς μετὰ Ῥωμαίων διαλύει σπονδὰς, καὶ τὴν κοσμοφθόρον ἐκείνην περιήχησε σάλπιγγα· αὐτῆ γὰρ λυτήριος γέγονε τῆς Περσῶν τε καὶ Ῥωμαίων εὐπραγίας· κἀντεῦθεν ὁ Περσικὸς πόλεμος τὴν γένεσιν ἐκκληρώσατο. Καὶ Συρία μὲν καὶ Παλαιστίνη, πρὸς δὲ καὶ Φοινίκη, ὑπὸ Πέρσαις εὐθὺς ἐγένοντο· εἰσω δὲ χειρῶν καὶ Ἀρμενίαν, ἔτι δὲ Καππαδοκίαν, Γαλατίαν τε καὶ Παφλαγονίαν πεποιήντο. Ἀσκέτῃ δὲ τῆ ρύμη φερόμενοι, ἄχρι δὴ καὶ ἐς αὐτὴν Χαλκηδόνα τὴν κατανεκρὴ Βυζαντιδος διακειμένην τὸ ἔρημα ἔθεντο. Καὶ Ἄδαρες δὲ τὴν Εὐρώπην κατέδραμον πάντα δρῶντες· Καὶ φόνος· πλείστους ἀνθρώπων προύχουσι, οἷον οὖτω τις ἱστέρησε πώποτε, οὐ τῶν κοινῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν στρατοπέδων διαφθαρέντων. Φθορά τε ζῶων ὡς πλείστη ἐγένετο, καὶ παντοίων ἀφορία καρπῶν· καὶ λιμοὶ, προσεπιτούτοις δὲ καὶ λοιμοὶ· καὶ χειμῶνές τινες· ἐξαιετοὶ καὶ τὴν φύσιν ἐκβαίνοντες, ὡς καὶ τὴν θάλασσαν αὐτῆ τῷ κρύει δεθείσαν νεκροῦς τοὺς ἰχθύας ἐξω προβάλλειν. Ἡλικία δὲ πᾶσα ἀνθρώπων καὶ νεῶς καὶ ἄλλ' ἄττα τῶν οἰκοδομημάτων, ἀβρῶς ἐξηρηκμένα καὶ περιτιτῶς, ταῖς πυκναῖς ἐπιδρομαῖς τῶν Περσῶν διεφθάρη, Χοσρόου, ὡς εἰρηται, τὴν εἰρήνην ἀπειπόντος δῆθεν διὰ Μαυρικίον. Ὁ μὲν οὖν πάντα τὰ ἐξῶθεν πυρπολῶν, κακῶς διειθίει· Φωκᾶς δὲ τὸ τῆς πόλεως ἔνδον χειρόνως ἐποίησε. Ὅθεν καὶ ἐφ' ἵππων ἀμιλλῆ τινῶν· ἐς ἐκείνον σκωψάντων ὅτι μεθούσι, θυμῷ ζέσας οὐκ ὀλίγους τῶν ἐπισήμων ἀσχῶν, οὓς μὲν ἀφήρει τὰ μέλη, ἄλλους δ' ἐπεκτῆδευσε τῷ βυθῷ, καὶ τισὶ δὲ περιετίθει φρουράν.

Περὶ τῆς ἐν Ἀντιοχείᾳ γενομένης στάσεως Ἰουδαίων τε καὶ Χριστιανῶν· καὶ ὡς ἀνιμῶν τῆ στασει καὶ ὁ ἐπίσκοπος Ἀναστάσιος ὁ Συναίτης· καὶ περὶ Κυριακοῦ, Θωμᾶ τε καὶ Σεργίου τῶν Κωνσταντινουπολιτῶν.

Καὶ στάσις· δὲ δεινὴ τις ἀνὰ τὴν Ἀντιόχου κεκλήνθη, Ἑβραίων αὐθὺς κατὰ Χριστιανῶν νεωτερισάντων· ἥ δὴ στάσις ἐπικρατίστερα μᾶλλον τὰ Ἰουδαίων ἐγένετο. Πολύ τι καὶ γὰρ στίφος Χριστιανῶν, τὸ μὲν μαχαίρας ἔργον ἐγένετο, τὸ δὲ καὶ πυρὶ δεδαπνήθη, πῦρ ταῖς οἰκίαις τῶν στασιαστῶν

(1) Circensibus ludis Prasini conciviciis eum lacescentes, clamarunt: *Iterum Ingabasta bibisti? Iterum sensum perdidisti?* (Diac.)

ἐνιέντων· οὗς Φωκᾶς εἰσπραττόμενος τὰς ποινὰς τῶν ἀνοσιῶν ἔργων καὶ πράξεων, κολάσει ὑπέγε, καὶ τῆς πόλεως ἤλαυνεν. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ αὐτὸν διῆτα τὸν ἱερέα τῆς πόλεως Ἀναστάσιον, ὃς Γρηγορίου διάδοχος ἦν, καθελόντες τοῦ θρόνου, σχολίων τε τῶν ποδῶν ἐξαψάμενοι, διὰ τῆς πόλεως σύροντες θανάτῳ ἀσχήμονι ἐκδιδοῦσι. Τὴν γὰρ τῆς αἰδοῦς φύσιν μαχαίρᾳ διατεμόντες συρομένη, κατὰ τοῦ στόματος ἐπιβάλλουσιν. Ἐς ὑστερον δὲ, ὡσπερ τῶν ὀλοκαυτωμάτων παρεδίδοσαν τῷ πυρὶ· ἄνδρα σοφίᾳ καὶ ἀρετῇ διαπρέποντα, πρῶτόν τε τῶν τῆς Ἐκκλησίας δογματῶν στοιχειωτήν· πολλὰ τε βιβλία τῇ Ἐκκλησίᾳ καταλελοιπῶτα. Τοῦτου καὶ ἡ βίβλος ἣ Ὀδηγὸς ὄνομα ἔσχεν, οἷ τε ἔροι τῶν τῆς Ἐκκλησίας δογματῶν, καὶ ἄλλα πολλὰ· καὶ ὁ εἰς τὸν ἔκτον Ψαλμὸν λόγος ταῖς εἰσθάσει τῶν νηστειῶν ἐκδοθεῖς· ἔμοι δ' ἐντυχεῖν ἐγένετο καὶ λόγῳ αὐτοῦ ὃν πρὸς Ἀντιοχείς ἔγραψεν εἰσιτήριον, καὶ εἰρηνικὸν ἕτερον, διὰ τριῶν καὶ εἰκοσι ἑτῶν αὐθις ἐπανήκων ἐπὶ τὸν θρόνον, Μαυρικίου τὴν ἡγεμονίαν ἰθύνοντος· ὃν δὴ καὶ ἐν τῷ λόγῳ ἐξαίρει· καὶ ὡς τῆς ὑπερορίου ἀνεκλήθη φυγῆς. Τοῦτῃ δὴ τῷ Ἀναστασίῳ, διὰ τὸ ἐν Σιναίῳ φιλοσοφῆσαι, καὶ τοῦ φρονήματος τῆς σαρκὸς ἐκέισε κατακρατῆσαι, καὶ Σιναιτῆς ἔστιν ἐπώνυμον. Καὶ ὁ μὲν δήμου γινόμενος παρανάλωμα ἀπεβίω· μετὰ δὲ τοῦτον ἔτη ς' διαπρέψαντα, τὴν τῆς Ἀντιόχου ποιμαντικὴν Ἀναστάσιος ἕτερος διεδέχετο. Πρὸ δὲ τοῦτου καὶ Κυριακὸς ὁ τῆς βασιλείας ἐπίσκοπος ἑνδέκατον ἔτος τῇ ἱερατείᾳ ἐνδιαπρέψας, Θωμᾶ τὸν θρόνον καταλιμπάνει. Ὁς διάκονος καὶ σακελλάριος τῆς Ἐκκλησίας καθεστῆκως, ἐπὶ τὸν θρόνον ἀνῆει. Οὐ πλέον δὲ ἢ τρία ἔτη πρὸς μηδισὺς καὶ οὗτος ἱερασάμενος, τῷ δυσσεβεῖ Σεργίῳ τοῦ θρόνου παραχωρεῖ, τὸν μέγιστον οἶκον διειδέμενος τῷ ἐπισκοπεῖν· ὃς τὸ τοῦ δομησαμένου κληρωσάμενος ὄνομα, Θωμαίτης ἐς δεῦρον τὸ ἐπώνυμον ἔσχεν. Ὁ δὲ Σέργιος διάκονος μὲν τῆς Ἐκκλησίας καθιστήκει, ἐκ Σύρων καὶ Ἰακωβιτῶν τὴν τοῦ γένους ἔλκων σειρὰν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΜΕ΄.

Περὶ τῶν μετὰ τὴν ἀγίαν δ' καὶ ε' σύνοδον γενημένων τῇ Ἐκκλησίᾳ σχισμάτων.

Τίς δὲ οὗτος Ἰακωβος, ἐξ οὗ καὶ Ἰακωβίται παρωνύμως ἐκλήθησαν, δίκαιον τῷ λόγῳ διαλαβεῖν, καὶ ὅσα ἕτερα τῇ συγγραφῇ παραλείπεται. Ἄγνωθον δὲ ἀρξάμενος διηγήσομαι. Εὐτυχῶς καὶ Διοσκόρου ὑπὸ τῆς ἐν Χαλκηδόνι ἀγίας δ' καθαιρεθέντων συνόδου, οἱ τῆς ἐκείνων δόγμασιν ἀντεχόμενοι τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ἑαυτοὺς ἀποστήσαντες διαχρινόμενοι ἑαυτοὺς κατωνόμασαν, μηδεμίνας συντίθεσθαι τοῖς ὀρθοῦς δογματισθεῖσι· τῇ ἀγίᾳ ἡρημένοι συνῶδοι· οἳ καὶ εἰς δυσκαίδικα τμήματα διηρέθησαν· ἐξ ὧν καὶ μυρία αἰρέσεις ἐβλάστησαν· ὧν οἱ μὲν Εὐτυχιανιστῶν ὀνομάσθησαν, Διόσκορον καὶ Εὐτύχιον μόνον δεχόμενοι· οἳ τὸν Χριστὸν ἐδογματίζον ὁμοούσιον μὲν τῷ Πατρὶ, οὐ μὴν δὲ καὶ ἡμῖν· οἳ μὴ συντίθενται σώζεσθαι ἐν Χριστῷ τὴν τῆς ἀνθρωπίνης ἀλήθειαν φύσεως. Τοῦ δὲ βασιλέως Λέοντος τὸ βιοῦν

et flagitiosi facinoris rænas sumens, tormentis subdidit, atque urbe exegit. Illi vero et civitatis ejus antistitem Anastasium, Gregorii successorem, e throno suo deturbatum, funeque pedibus alligato, per urbem tractum, sæda mortis affecerunt. Pudendas namque naturæ partes inter trahendum ense excisas, in os ejus injecere. Postea vero illum perinde atque holocaustum quoddam, igni tradidere : virum sapientia et virtute præclarum, primariumque dogmatum Ecclesiæ doctorem : quippe qui lucubrationes multas eidem reliquerit. Hujus liber est cui nomen Ὀδηγός, hoc est, Via dux, et Ecclesiæ dogmatum definitiones, aliaque præterea multa. Item in sextum Psalmum liber, in ingressu jejuniorum editus. Ego vero orationem etiam ejus quamdam legi, ad Antiochenos in introitu suo scriptam, et pacificatoriam aliam, quam vicesimo tertio anno in thronum suum postliminio reversus composuit, Mauricio imperium obtinente : quem etiam in eo scripto, quod ab exilio revocatus sit, laudibus effert. Huic Anastasio, propterea quod in Sinæo monte philosophatus sit, et sensum ibi carnis domuerit, Sinaitæ cognomen inditum est. Atque ille quidem in populi tumultu peremptus, vitam finiit. Post eum autem cum sex annis a reditu in episcopatu enituisset, pastorale munus Antiochiæ Anastasius alter suscepit. 868 Et ante hunc Cyriacus etiam, Constantinopolitanæ urbis episcopus, undecim annis in sacra functione transactis, sedem eam Thomæ reliquit : qui diaconi et sacellarii in Ecclesia munus obiens, ad pontificium thronum conscendit. Hic vero tribus annis, et duobus non amplius mensibus sacro munere functus, impio Sergio sede cessit. Thomas iste domum maximam in ædibus episcopalibus extruxit : quæ domus, nomen a conditore suo acceptum, in hodiernum usque diem retinet, et Thomaitis vocatur. At Sergius diaconus quidem Ecclesiæ fuit : sed a Syris et Jacobitis generis originem traxit.

CAPUT XLV.

De schismatibus quæ post quartam et quintam sanctam synodum in Ecclesiam irrepserunt.

Quis vero Jacobus iste fuerit, unde Jacobitæ nomen acceperunt, et alia præterea quæ in historia hac omissa sunt, æquum esse puto ut hic referam. Altius autem narrationem petam. Postquam Eutycheti et Dioscoro a sancta quarta Chalcedonensi synodo dignitas abrogata est, qui illorum dogmata defenderunt, facta ab Ecclesia catholica defectione, διαχρινόμενοι, hoc est, segregatos sive ambigentes, seipsos appellarunt : neque ullo modo, ut quæ recte in concilio sancto statuta essent, comprobarent, adduci potuere. Ii in duodecim sectas dissecti sunt ; ex quibus multa millia hæresum pullularunt. Ex quarum sectatoribus quidam Eutychianistæ vocati, quod Dioscorum tantum et Eutychetem reciperent : qui Christum docuerunt Patri quidem consubstantialium esse, nobis autem minime : propterea quod

nobis non assentiuntur, veram esse in Christo humanam naturam profitentibus. Postquam autem imperator Leo diem suum obiit, atque Zeno et Anastasius imperii administrationem susceperunt, quam maximam libertatem sibi qui quartæ synodo resisterunt, usurpare. Eodem tempore et Acephali, quorum dux Severus Antiochenus fuit, unam Verbi et carnis naturam male prædicantes : et præterea Jacobitarum, Theodosianorum, Julianistarum, et plurimorum aliorum catervæ, Ecclesiæ insultarunt, qui Monophysitæ appellati sunt, quod unam Verbi et carnis naturam post ineffabilem unionem in Christo esse sentiant et doceant. **369** Hi vero Acephali sunt nominati, qui benoticum Zenonis imperatoris scriptum, quo scilicet ad unionem ecclesias perducere voluit, propterea quod ille sanctam quartam synodum anathemati non subiecisset, minime receperunt. Acephali autem ob eam causam dicti sunt, quod sub episcopis non fuerint. Proinde episcopis et sacerdotibus apud eos defunctis, neque baptismus juxta solemnem et receptum Ecclesiæ morem apud eos administratus, neque oblatio aut res aliqua divina facta, ministeriumve ecclesiasticum, sicuti mos est, celebratum est. Communionem vero illi a plurimo tempore asservatam habentes, feriis paschalibus in minutissimas incisam partes, convenientibus ad se hominibus dederunt. Quo tempore quam quisque voluisset, placitam sibi sumebat potestatem. Et propterea quod quilibet, quod sibi visum esset, fidei insertum voluit, quamplurima defectorum et hæreticorum turba exorta est : Tritheitarum, Agnoetarum, Theopascitarum, Jacobitarum, Armeniorum, Severitarum, et Aphthartodocitarum, iustitio a Juliano Halicarnassæo sumpto : qui creatum quidem Domini corpus esse opinatus est, sed idem ab ipsa conceptione incorruptibile esse docuit. Horum cohortem, qui eis adversati sunt, Phantasiastas et Manichæos vocarunt : quemadmodum et illi rursus hos Phthartolatrias et Scenolatrias nominarunt. Ejus generis hæresibus, et Severitis maxime, Ecclesiæ admodum ingruentibus, Chalcedonensis quoque synodi nomine presso, perquam longo tempore jactata ea est, et exagitata. Unde ingens diu seditio et confusio in Ecclesia exstitit. Ipsa namque plebs ad sanctioris altaris cancellos assistens, plagis se multaturam, et cum ignominia ex sacris templis sacerdotes ejectionem comminata est, sicubi ejus synodi mentionem inferre, aut eam sacrosanctis diptychis inscribere, eorumve nomina divinorum Patrum, qui decreta ejus promulgarunt, proferre ausi fuissent. Isti ipsi etiam maximo contenderunt opere, ut sacrum ejus, qui in sanctis est, divi Leonis veteris Romæ episcopi tomum, quem veræ pietatis studiosi rite columnam orthodoxiæ rectæque sententiæ nominarunt, tollerent, quod is synodum eam firmiter sulciret. Tomum eum divinissimus Alexandrinus papa Eulogius postea a se enarratum, optime, atque ita prorsus, ut oportuit cum-

μεταλλάξαντος, Ζήνωνος τε καὶ Ἀναστασίου τῆν βασιλείον ἀρχὴν ὑποζωσμένων, πηρόθησαν ὅτι πλείστην οἱ οἱ ἐναντίας οὗτοι τῆ δ' συνόδῳ ἰόντες ἐλάμβανον. Τηνικαῦτα δὲ καὶ τῶν Ἀκεφάλων, ὧν προστάτης ὁ τῆς Ἀντιόχου Σευῆρος ἐγένετο, μίαν φύσιν τοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκὸς κακῶς δογματίζων, καὶ τῶν Ἰακωβιτῶν, Θεοδοσιανῶν τε καὶ Ἰουλιανιστῶν, καὶ ἐτέρων πλείστων σίφος τῆ Ἐκκλησίᾳ εἰσέφρησε· οἱ καὶ Μονοφυσίται ἐκλήθησαν, αἵ τε δὴ μίαν φύσιν τοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκὸς μετὰ τὴν ἀρῆτον ἔνωσιν πρεσβευόντες τε καὶ δογματίζοντες· οἱ δὲ Ἀκέφαλοι ὠνομάζοντο· οἱ δὲ ἐνωτικῶν τοῦ βασιλέως Ζήνωνος οὐ προσείντο, οἷς μὴ τῷ ἀναθέματι καὶ τὴν ἁγίαν δ' καθυπέβαλε σύνοδον. Διὰ δὲ τὸ ὑπὸ ἐπισκόποις μὴ ἀγεσθαι, Ἀκέφαλοι ὠνομάσθησαν. Ἐνθεν τοι καὶ τῶν παρ' αὐτοῖς ἐπισκόπων καὶ ἱερέων ἐκλεισθέντων, οὐδὲ βάπτισμα κατὰ τὸν Ἐκκλησίας ἐποίουν θεσμόν. Ἄλλ' οὐδὲ προσκομιδὴ τις ἡλιουργία παρ' αὐτοῖς οἷα ἔθος τετέλεστο. Κοινωνία δὲ πεφυλαγμένην ἐκ παλαιτέρων ἔχοντες χροῖον, ἐξ αὐτῆς καιρῷ τοῦ Πάτχα σμικροτάτας μερίδας κλιζοντες καὶ συνιούσαν ἐδίδοσαν· ὁπηγίκα καὶ πᾶς τις τὴν ἐκεῖνθ θυμῆρη ἐντεῦθεν ἐπισπᾶτο ἀρχὴν. Κὰν τῷ θέλειν ἕκαστον τὸ δοκοῦν τῆ πίστει ἐγγίνεσθαι, πλῆθος ὅτι πλείστον ἀποσχιστῶν καὶ αἰρέσεων ἀνεψῆ· Τριθεῖται καὶ Ἀγνοῆται καὶ Θεοπασχίται, Ἰακωβίται τε, καὶ Ἀρμένιοι, καὶ Σευηρίται, καὶ Ἀφθαρτοδοκῆται ἀπὸ Ἰουλιανῶ τοῦ Ἀλικαρνασείως ἀρξάμενοι· ὅς κτιστὸν μὲν εἶναι τὸ τοῦ Κυρίου ἰδογματίζε σῶμα· ἐξ αὐτῆς δὲ συλλήψως ἀφθαρτον γεγόναι. Ὡν τὸ σύνταγμα οἱ οἱ ἐναντίας φαντασιαστά; καὶ Μανιχαίους ἐκάλουν· ὡσπερ ἐκείνους οὗτοι πάλιν φθαρτολάτρας καὶ Σκηνολάτρας ὠνόμαζον. Ὡν δὴτα αἰρέσεων καὶ μάλιστα τῶν ἀκρι καὶ αὐτοῦ Σευῆρος σφόδρα τῆ Ἐκκλησίᾳ ἐπιχειμῆνων, καὶ ἡ ἐν Χαλκηδόνι σύνοδος ἀμνημόνευτος ἐπιπλείστον χρόνον διέμεινε κλονουμένη καὶ μεταφερομένη· καὶ πολλῆ τις ἐντεῦθεν στάσις καὶ σύγχυσις ἐπὶ μακρὸν τῆ Ἐκκλησίᾳ ἀνεβρίπισθη. Τὰ γὰρ πλῆθη πρὸς ταῖς κληκλίσαι τῶν θυσιαστηρίων ἰστάμενοι, παλεῖν ἠπέλιον καὶ ἀτίμως τῶν ἱερῶν περιβόλων τοὺς ἱερεῖς ἐξωθεῖν, εἶγε μείαν που τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου ποιεῖν ἔλιοντο, κὰν τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις ταύτης καταγραφὴν καὶ ἐκφώνησιν τῶν ἐκθεμῆνων ταύτην θέλων Πατέρων. Οἱ δ' αὐτοὶ καὶ πλείστην πάμπαν εἰσήγον σπουδῆν, καὶ τὸν θεῖον Τόμον τοῦ ἐν ἁγίοις ἱεροῦ Λέοντος τοῦ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης ἀρχιερέως, ἦν στήλην ὀρθοδοξίας οἱ εὐσεβοῦντες ἐνδίκως ὠνόμασαν, ἀνατρέπειν εὖ μάλα, ὡς σφόδρα τὴν σύνοδον ἐπερείδοντα. Ὡν δὴτα καὶ ὁ θεοτάτος πάππας Ἀλεξανδρείας Εὐλόγιος ἐξηγησάμενος ὑστερον, ἀριστα καὶ ὡς χρῆων συγκρίσθαι τοῦτον σαφῶς ἀπεψῆνατο· ὅς καὶ ἕτερα πλείστα συγγράμματα λόγου καὶ μνήμης ἕξια τῆ Ἐκκλησίᾳ Χριστοῦ καταλέλοιπέν. Μετὰ δὲ τοῦτον χρόνῳ πολλῷ ὑστερον καὶ ὁ τῆς Ἀντιόχου προέδρος ὁ ἐκ Σινερίου δηλαδὴ Ἀναστάσιος, πλείστον καὶ οὔτος ὑπὲρ τῆς ἁγίας δ' συνόδου διαμαχόμενος, καὶ πλοῦς κατὰ τὰ τῶν Μονοφυσιτῶν καὶ Ἀκεφάλων ῥέων, πᾶσι λόγοις τὸ

στειρόν ἔχουσι, ἀδυνατούνται πέσαις παρίστησιν, ἅς δριττά γε καὶ ὀρθοδοξίας ἔμπλεω ταύτην ἐπιπέσιν ὀρίσαι, πλήρη τε θεοσεβείας εἶναι τὰ ταύτης συνίστησι δόγματα. Οἱ γὰρ μὴν περὶ Διόσκορον τε καὶ Γάϊου, καὶ τὸν τῆς Ἀντιόχου Σευήρου, πρὸς δὲ καὶ Ἰάκωβον, καὶ τὴν γραμματικὸν Ἰωάννην, ὃς ἐπεκλήθη Φιλόπονος, τὸν καὶ πλείστα συγγράμματα δυσχερῆ τε καὶ δυσεξέλεγκτα κατὰ τῆς τῆς αὐτῆς ἐξενηνοχῆτα συνόδου, ἐναντιούμενοι τῇ συνόδῳ, μίαν μὲν φύσιν, δύο δὲ ὑποστάσεις ἀσέβηστα γράφοντες ἐδογματίζον· καὶ μᾶλλον Σευήρος βίβλον ὄλην ἐνέταπτεν. Πλὴν καὶ οὗτοι τῶν οικειῶν βιβλίων ἐνιαχοῦ δύο φύσεις ἀνομολογοῦσιν ἐπὶ Χριστοῦ· ὅπερ οἱ πολλοὶ μὴ ἀκριβοῦντες εὐσεβῆς ὄθησιν ᾤθησαν, καὶ τρόπον ἕτερον εἰς τὴν ἐκείνων ἁσέβειαν κατηνέχθησαν. Καὶ ταῦτα μὲν ἐπεκράτει ἄχρι καὶ τῆς Ἰουστινιανοῦ ἀναρρήσεως· ἐκεῖνου δὲ τὰ σκήπτρα γενναίως ἀνεληφότος, οἱ τῶν αἰρέσεων τούτων προστάται, ἄχρι δὲ καὶ Σευήρου, ὅσα δὴ καὶ κνώδαλα εἰς χηραμοῦς καὶ καταδύσεις τὰς ἑαυτῶν διατριβὰς ἔθεντο, τῆς ἀγίας ἐ' συνόδου τῶν ρε' ἀγίων Πατέρων ὑπ' ἐκεῖνου συγκροτηθείσης· κἄν καὶ οὗτος ἐς ὕστερον Τελχίνος βασκανία τινὸς τῆ τῶν Ἀφθαρτοδοκῆτων κατάρκας ἐάλω αἰρέσει τοῦ εὐθείως παρατραπεί· ὡσπερ μοι ἐν τῷ πρὸ τούτου τόμῳ διελήφθη. Ὡν δὲ τούτων πλείστων αἰρέσεων τὰς πρὸς ἀλλήλας ἐπιμειξίας καὶ διαιρέσεις καθεξῆς διαλήψομαι.

latibula sua contulere conenticula : cum ille sacram quintam synodum centum sexaginta quinque sanctorum Patrum coegisset. Quainvis et ipse Justinianus postea intemperis fascinatoris cujuspiam in Aphthartodocitarum hæresim transversim raptus, a recta aberravit via : sicuti a me in proximo libro est dictum. Cæterum plurimarum istarum hæresum commistionem simul et divisionem deiiceps exponam.

ΚΕΦΑΛ. ΜΓ'.

Ἔτι περὶ τῶν Μονοφυσιτῶν, ὅτι σφαλερῶς περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκώσεως δογματίζουσι.

Ἄλλὰ τί ποτὲ ἐστὶ τὸ πρᾶ τῶν Μονοφυσιτῶν ὀξυζόμενον, ὧν ὡς ἀπὸ κακίστης ρίζης αἱ εἰρημέναι αἰρέσεις ἐβλάστησαν ὡσπερ κρίκος ἀλλήλοις ἐχόμεναι, ἦδη ἔρω. Ὅταν μὲν γὰρ τὰς συνελθούσας τῷ Θεῷ φύσεις, ἐκάστην καθ' ἑαυτὰς διαστήσωσι, δύο ταύτας ἀνομολογοῦσιν ἀναγκαζόμενοι, ὅταν δὲ ἀμφοτέραις εἰς τὴν τοῦ Λόγου ἐνώσωσι σάρκωσιν, οὐ δύο ἀσυγχύτους συνελθούσας φύσεις τιθέασιν, ἀλλὰ μίαν φύσιν σύνθετον. Καὶ γὰρ ἡμῶν μίαν ὑπόστασιν σύνθετον λεγόντων, ἐκείνοι μᾶλλον μίαν σύνθετον φύσιν ἀντιτιθέασιν. Καὶ τὸν λόγον τῆς θέσεως σφῶν οὕτως παραδειγματίζουσι λέγοντες, ὅτι ὡσπερ ὁ ἄνθρωπος ψυχὴν ἔχει καὶ σῶμα, καὶ ἄλλη μὲν ἐστὶ φύσις ψυχῆς, ἄλλη δὲ σώματος, εἰ τις ἐκάστην καθ' ἑαυτὴν θεωροῖ· ἐπειδὴν δὲ συνέλθωσιν, ἄνθρωπον ποιοῦσι, μίαν φύσιν ἔχοντα σύνθετον· οὐ γὰρ δεῖ, φασὶ δύο φύσεις λέγειν τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ μίαν σύνθετον· οὕτω δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ οἴονται, ἐκ δύο μὲν συνεστῆκεναι φύσεων· μετὰ δὲ τὴν ἐνωσιν μίαν τὰς δύο φύσεις ταύτας γεγενῆσθαι σύνθετον. Ὅπερ τῇ Ἐκκλησίᾳ παντάσῃ ἀποτρόπαιον. Διὰ τοι τοῦτο καὶ ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος τὰ ἐξ ὧν, καὶ ἐν αἷς, καὶ ἄπερ, φησὶ, σῶ-

positum esse, disertis verbis pronuntiavit : **870** qui alia quoque multa scripta lectu digna Ecclesiae Christi reliquit. Post hunc itidem aliquanto tempore post Antiochenus antistes Anastasius Sinaites, qui et ipse sanctam quartam synodum propugnans, lucubrationibus suis firmissimis Monophysitas et Acephalos refutavit, et argumentis certissimis probavit, eum librum orthodoxiam rectissime plenissimeque in omnibus docere, dogmataque ejus vera pietate referentissima esse. Enimvero Dioscorus, et Gaius, et Antiochenus Severus, Jacobus item, et Joannes Grammaticus Philoponus cognominatus (qui libros plures difficiles, quos refellere non ita promptum sit, contra synodum quartam edidit) eam ipsam synodum oppugnantes, unam quidem naturam, duas autem subsistentias, per summam impietatem, in Christo esse scripserunt et docuerunt : potissimum vero Severus, qui librum integrum de ea re composuit. Verum et ipsi in libris suis alicubi naturas duas in Christo profitentur : quod sane multi non ita accurate observantes, rectum pliumque esse existimaverunt, et alio deinde modo in illorum impietatem sunt adducti. Atque hæc quidem sic obtinuerunt, quoadusque Justinianus est imperator renuntiatus. Postquam vero is scepra imperialia accepit, quæcunque exstiteret belluæ, in specus et

quintam synodum centum sexaginta quinque sanctorum Patrum coegisset. Quainvis et ipse Justinianus postea intemperis fascinatoris cujuspiam in Aphthartodocitarum hæresim transversim raptus, a recta aberravit via : sicuti a me in proximo libro est dictum. Cæterum plurimarum istarum hæresum commistionem simul et divisionem deiiceps exponam.

C

871 CAPUT XLVI.

Præterea de hæresi Monophysitarum ; quod insidiosè admodum et periculose de Dei Verbi incarnatione opinantur.

Quod vero tandem Monophysitarum fuerit dogma, a quibus tanquam a radice pessima, quas diximus, hæreses pullularunt ceu circulus aut catena ex sese dependentes, modo dicam. Cum etenim convenientes in Christo naturas, quamlibet per seipsam discernunt, duas eas esse necessitate adducti consentunt. Cum vero utramque in Verbi incarnatione uniunt, non duas illi inconfusibili modo convenientes naturas, sed unam compositam naturam statuunt. Nobis enim unam subsistentiam compositam dicentibus, illi unam potius naturam compositam inferunt. Et rationem sententiæ suæ exemplo confirmantes, dicunt, hominem animam obtinere et corpus : et aliam animæ naturam esse, aliamque item corporis, si quis quamlibet per seipsam contempletur ; cum vero illæ coierint, hominem efficere, unam naturam compositam obtinentem. Non enim, inquirunt, duas naturas hominem dicere oportet, sed unam compositam. Atque ad eundem modum de Servatore Christo opinantur : illum videlicet ex duabus quidem constitisse naturis, post unionem autem duas eas naturas in unam evasisse compositam, quod sane Eccle-

sia tanquam piaculum prorsus aversatur. Quapropter et magnus theologus Gregorius, de duabus naturis sententiam suam exponens, sapientissime simul et subtilissime dicit, naturam suam eas servare, ex quibus scilicet, et in quibus, et quæ sint. Nam *ex quibus* propterea posuit, ut ex divinitate et humanitate naturam declararet: *in quibus* vero, ut naturas post unionem servaret, neque eas propter mutuam unionem confunderet; *quæ sint* autem, ne quis aliud Christum post naturarum unionem factum esse existimaret. Dogmatis istius exactiorem rationem inde considerabimus. Corpus nostrum ex quatuor elementis, igne, aere, aqua et terra, constitutum esse, in confesso est, in quibus etiam constitit. Atque in corpore ea ex quibus, et in quibus est, conservantur; quæ autem sint, non itidem. Siquidem post elementorum unionem corpus nostrum non pure ignis est, neque sincere aer, neque incorrupte aqua, neque germane terra: sed aliud quiddam, quam quatuor ista. **872** Id satis ex sensu ipso patet. Unaquæque enim corporis nostri pars aliud quiddam quam elementa est. Verum in divina unione, non aliud quiddam, post duarum naturarum concursum, factum est: sed idem ipsum est, Christus videlicet, Deus et homo. Porro hæresis ista exquisitor subtiliorque aliis fuit, quod auctores defensoresque habuerit viros sapientes: et potissimum eum quem diximus, Joannem Philoponum, qui sub præsentī, de cujus rebus nunc agimus, imperio viguit, et in Aristotelis super Trithetarum, qui dicuntur, dux fuit. De eo

CAPUT XLVII.

De philosopho Joanne Philopono Tritheta.

Genere fuit Alexandrinus, et philosophus summus: quamvis autem stylo dictioneque sua non admodum sit laudatus, in disputationibus tamen argumentorumque et demonstrationum probationibus, sane quam fuit admirandus, in Platonis et Aristotelis doctrina maximopere versatus. Quapropter eorum, potissimum vero Aristotelis, obscure dictorum luculentissimas reliquit enarrationes, quæ hodie quoque exstant. Hic etiam impio Sergio Constantinopolitanæ tum Ecclesiæ hierarchiæ, admonitus ab eo, ut hæresim ejusmodi constitueret, librum acutissimum composuit, qui **D** Διαιτητής, hoc est, *Arbiter*, sive *De unione* inscriptus, decem capitulis omnem eam hæresim contextit. Ad comprobandum autem piaculare suum dogma, omnem prorsus accuratissime movit philosophiam. Multa præterea alia scripta Philoponus iste edidit, ad Græcos et hæreses reliquas, et ad alios quosdam; in quibus hæc etiam, impium dogma instituens, refert: « Omnia hæc sensui atque oculis subjecta corpora, juxta materiam et formam, ex eo quod non est, in id quod est, producta a Deo sunt: corruptibiliaque sunt, et corrumpuntur, secundum materiam et formam. Pro

ζοντα, περί τῶν δύο φύσεων τοῦτο δογματίζων σωφωτάτα τε καὶ ἀκριβέστατα. Τὸ μὲν γὰρ ἐξ ὧν τέθεικεν, ἵνα τὴν ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος δογματίζῃ φύσιν· τὸ δὲ, ἐν οἷς, ἵνα τῆρσῃ τὰς φύσεις μετὰ τὴν ἔνωσιν· καὶ μὴ συγχέῃ ταῦτα; διὰ τὴν πρὸς ἀλλήλας ἔνωσιν, τὸ δὲ, ἄπερ, ἵνα μὴ οἰηθῇ τις ὅτι ἄλλο γέγονεν ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν τῶν φύσεων ἔνωσιν. Καὶ δὴ τὴν τοῦ ὄγματος ἀκριβείαν ἐντεῦθεν σκεψόμεθα. Ἐκ τεσσάρων στοιχείων τὸ ἡμέτερον σῶμα ἀνωμολόγηται, πῦρ, ἀέρος, ὕδατος, γῆς· ἐν οἷς καὶ τὴν σύστασιν ἔχει. Σῶζεται γοῦν ἐν τῷ σῶματι καὶ τὸ ἐξ ὧν καὶ τὸ ἐν οἷς· οὐ μὴν τὸ ἄπερ. Μετὰ γὰρ τὴν ἔνωσιν τῶν στοιχείων τὸ ἡμέτερον σῶμα οὕτως καθαρῶς ἐστὶ πῦρ, οὐτ' εἰλικρινῶς ἀήρ· οὐτε μὴν ὕδωρ ἀθλόωτον· ἀλλ' οὐδ' ἀνόθευτος γῆ· ἀλλ' ἕτερόν τι πικρὰ τὰ δ'. Καὶ δῆλον ἀπὸ τῆς αἰσθήσεως· ἕκαστον γὰρ τῶν μερῶν τοῦ ἡμετέρου σώματος ἄλλο τι πικρὰ τὸ στοιχεῖά ἐστιν. Ἐπὶ δὲ τῆς θείας ἐνώσεως οὐκ ἄλλο τι μετὰ τὴν συνδρομὴν τῶν δύο φύσεων γέγονεν· ἀλλ' αὐτὸ τοῦτό ἐστιν ὁ Χριστὸς θεὸς καὶ ἄνθρωπος. Γέγονε δὲ τοιαύτη αἵρεσις ὡσανεὶ ἀκριβεστέρα καὶ λεπτοτέρα τῶν ἄλλων, διὰ τὸ προστάτας αὐχῆσαι ἄνδρας σοφοῦς, καὶ μάλιστα τὸν προειρημένον Φιλόπονον Ἰωάννην, ἐπὶ τῆς παρουσίας ἡγεμονίας ἀκμάσαντα, καὶ πλείεστα ταῖς Ἀριστοτέλους πλοκαῖς ἐνιδρώσαντα· ὃς καὶ τῆς τῶν Τριθεϊτῶν λεγομένων ἀρέτειος ἀρχηγὸς ἐγγύνοι. Τίς δὲ ἐστὶν οὗτος, ῥητέον.

perplexitatibus maxime desudavit, et hæresis inquis fuerit, dicendum.

C

ΚΕΦΑΛ. ΜΖ'.

Περὶ τοῦ φιλοσόφου Ἰωάννου τοῦ Φιλοπόνου καὶ Τριθεϊτου.

Τὸ μὲν γένος Ἀλεξανδρεὺς ἦν ὁ ἀνὴρ· λίαν δὲ ἐστὶ φιλόσοφος ἀκριβέστατος· κἄν καὶ τὴν ἰδέαν τῶν λόγων οὐ πάντων ἐπαινομένων ἔχων γνωρίζεται· περὶ δὲ τὰς ἀποδείξεις τῶν λόγων πάντων ἐστὶ θαυμασιώτατος· ἄκρος δ' εἰσάγαγε κατὰ τὴν Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους παιδείαν· οἷς καὶ πλείω, μάλιστα δὲ τῶν Ἀριστοτέλους ἀπορρήτων λαμπροτάτας ἐξηγήσεις κατέλιπε, αἱ καὶ ἐς δεῦρο δὴ διασώζονται· ὃς καὶ τῷ δυσσεβεῖ Σεργίῳ τῆνικαὺτα τῆς Κωνσταντινου ἱεραρχοῦντι παρακληθεὶς τὴν τοιαύτην συστήσασθαι αἵρεσιν, λόγον δεινότατον συνεγράψατο, ὃς Διαιτητής, ἢ **D** Περὶ ἐνώσεως ἐπιγράφεται. Ἐν κεφαλαίοις δὲ δέκα τῆς αἵρέσεως πᾶσαν τομὴν ἐξυφίνατο. Πρὸς γε μὴν ἀπόδειξιν τοῦ μυσταροῦ αὐτοῦ ὄγματος, πᾶσαν φιλοσοφίαν κεκίνηκεν ἐξακριβωσάμενος. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα συγγράμματα ὁ ῥηθεὶς Φιλόπονος καταλέλοιπε, πρὸς θ' Ἑλληνας, καὶ λοιπὰς τῶν αἱρέσεων, καὶ ἐτέρους· ἐν οἷς καὶ ταῦτα συντίθησι δογματίζων ἀθείως· « Τὰ αἰσθητὰ πάντα ταῦτα καὶ ὀρώμενα σώματα, λέγων, κατὰ τε ὕλην καὶ εἶδος ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι παρήχθη ἀπὸ Θεοῦ· φερατὰ τε ταῦτα γενέσθαι καὶ φεῖρεσθαι κατὰ τε ὕλην καὶ εἶδος· καὶ ἀντὶ τούτων ἕτερα σώματα κρείττω του-

των τῶν ὀρωμένων ἀφάρτα καὶ αἰώνια δημιουργ- A
 γείσθαι ὑπὸ Θεοῦ. Ἐπρὸς τούτῳ συντέλειαν μὲν
 φησι τοῦ ὀρωμένου τούτου κόσμου, ἤγουν παρέλευ-
 σιν, καὶ αὖθις καινοῦ κόσμου ἐτέραν γένεσιν. Ὅρι-
 ζεται δὲ καὶ νεκρῶν ἀνάστασιν εἶναι, τὴν τῶν λογι-
 κῶν ψυχῶν πρὸς τὸ φαρτὸν σῶμα ἔνωσιν ἀδιάλυτον.
 Οἷς οἱ περὶ Κόθωνα ἐναντιούμενοι, αὐτὸν τε καὶ τὰ
 τούτου συγγράμματα ἀπεώσαντο, ὡς μοι ῥηθήσε-
 ται· κἀν καὶ πρότερον αὐτὸν ἐπεδέχοντο· Ἐτὰ
 σώματα, λέγοντες, κατὰ μὲν τὴν ὕλην οὐ φθείρον-
 ται, ἀλλὰ κατὰ μόνον τὸ εἶδος· καὶ πάλιν ἀναμορ-
 φοῦνται, κρείττον εἶδος προσιεμένης τῆς ἐν αὐτοῖς
 ὕλης. Ἐκαὶ γένεσιν μὲν κόσμου καὶ οὗτοι φασὶ
 κατὰ τε ὕλην καὶ εἶδος, φθορὰν δὲ αὐτοῦ κατὰ τὸ
 εἶδος μόνον, οὐ μὴν καὶ κατὰ τὴν ὕλην πάσχειν.
 Ὅριζονται δὲ καὶ ἀνάστασιν εἶναι νεκρῶν, τὴν τοῦ
 σώματος τούτου πρὸς τὴν λογικὴν ψυχὴν ἔνωσιν ἀ-
 διάλυτον. Ὁ δὲ Φιλόπονος πρὸς τοῖς εἰρημένοις καὶ
 ταῦτα φιλοσοφεῖ, ἢ τό γε ἀληθέστερον εἰπεῖν, φη-
 ναφεῖ· Ἐοῦκοῦν ἐκάστη φύσις οὐ μοναχῶς λέγεται
 τοῦθ' ἕπερ ἐστίν, ἀλλὰ διχῶς· καθ' ἓνα μὲν τρόπον,
 ὅταν τὸν κοινὸν ἐκάστης φύσεως λόγον αὐτὸν ἐφ'
 ἑαυτοῦ θεωρῶμεν, ὅσον τὴν ἀνθρώπου φύσιν, ἢ τὴν
 ἱπποῦ ἐν οὐδενὶ τῶν ἀτόμων γινομένην· ἢ ἐτέραν
 δὲ ὅταν αὐτὴν δὴ ταύτην τὴν κοινήν φύσιν ἐν τοῖς
 ἀτόμοις γινομένην κατιδῶμεν, καὶ μερικωτάτην ἐν
 ἐκάστῳ αὐτῶν λαμβάνουσαν ὑπαρξίν· καὶ οὐδενὶ
 ἄλλῳ πλὴν ἐκείνῳ καὶ μόνῳ λοιπὸν ἐφαρμόζουσιν.
 Τὸ γὰρ ἐν ἑμοῖς ζῶον λογικὸν θνητὸν οὐδενὶ τῶν ἄλ-
 λων ἀνθρώπων ἐστὶ κοινόν, οὐδὲ ἢ ἐν τῷδε τοῦ ζώου
 φύσιν ἐν ἄλλῳ τινὶ γίνονται' ἄν. Ὅτι δὲ ταύτας τὰς
 ἐνοίας περὶ τε φύσεων ἔχει καὶ ὑποστάσεων ἢ τῆς
 Ἐκκλησίας· διδασκαλίας, δὴλον ἐξ ὧν μὲν φύσιν Πα-
 τρός τε καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος ὁμολογοῦμεν·
 τρεῖς δὲ τὰς τούτων ὑποστάσεις εἶπουν πρόσωπα
 δογματίζομεν· καθ' ἃς ἕκαστον ἰδιότητι τινὶ ἐκ τῶν
 λοιπῶν διακρίνεται. Τίς γὰρ ἂν εἴη φύσις μία θεό-
 τητος ἢ ὁ κοινὸς τῆς θείας φύσεως λόγος αὐτὸς
 καθ' ἑαυτὸν θεωρούμενος, καὶ τῇ ψιλῇ ἐπινοίᾳ τῆς
 ἐκάστου ἰδιότητος κειχωρισμένος; Ὅτι τε ἰδικώτερον
 πάλιν τὸ τῆς φύσεως ἐφ' ἑκάστου τῶν ἀτόμων, ἤγουν
 τῶν ὑποστάσεων, ἐκάστης ἴδιον γινόμενον θεωροῦν-
 τες· καὶ οὐδενὶ λοιπὸν ἐτέρῳ τῶν ὑπὸ τὸ κοινὸν
 εἶδος ἐφαρμόζειν δυνάμενον, δηλαδὴ πάλιν ἐξ ὧν
 ἐπὶ Χριστοῦ δύο φύσεων ἔνωσιν πρεσβεύομεν· τῆς
 θεότητος, φημί, καὶ τῆς ἀνθρωπότητος. Οὐ γὰρ δὴ
 τὴν κοινήν ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος νοουμένην θεό-
 τητα σεσαρκῶσθαι φάμεν· οὕτω γὰρ ἂν καὶ τὴν
 ἐνανθρώπησιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος κατηγοροίημεν.
 Ἄλλ' οὐδὲ τὸν κοινὸν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως λόγον
 ἠνώσθαι τῷ Θεῷ Λόγῳ δεξάζομεν. Οὕτω γὰρ ἂν
 πάλιν καὶ τοῖς πρὸ τοῦ Λόγου ἐπιδημίας γενομένοις
 ἀνθρώποις, καὶ τοῖς μετ' αὐτὴν ἐσομένοις ἅπασιν
 ἠνώσθαι ἂν ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος δικαίως ἐλέγετο. Ἀλλὰ
 δὴλον ὅτι φύσιν θεότητος ἐνταῦθ' ἄφαμεν τὴν ἐν τῇ
 ὑποστάσει τοῦ Λόγου τῆς κοινῆς θεότητος φύσιν.
 Ὅθεν καὶ μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκιωμέ-
 νην ὁμολοῦμεν, σαφῶς ἀποκρίνοντες αὐτὴν τοῦ

hisce vero corporibus corpora alia visibilibus istis
 longe præstantiora, incorruptibilia et sempiterna,
 a Deo conduntur. Ad hæc consummationem
 sive interitum visibilis hujus mundi, ac rursus
 novi mundi creationem alteram, asserit. **873**
 Statuit etiam mortuorum resurrectionem esse,
 rationalium videlicet animarum cum corruptibili
 corpore indissolubilem unionem. Quibus sententiis
 renitens Conon, ipsum juxta et lucubrations ejus,
 sicuti a me dicitur, rejecit; quamvis eas antea
 receperit. Conon ipse corpora dixit non secun-
 dum materiam, sed tantum juxta formam occidere,
 eaque denuo conformari, præstabiliorem speciem
 materia ipsa recipiente. Mundi ille quoque crea-
 tionem juxta materiam et formam, interitum eum-
 dem ejusdem juxta formam solummodo, non autem
 secundum materiam, ferre dicit. Resurrectionem
 vero mortuorum esse corporis istius cum
 anima rationali unionem indissolubilem decernit.
 Enimvero Philoponus, præter ea quæ diximus,
 hæc quoque philosophatur: seu potius, ut verius
 dicam, nugatur: Itaque natura quælibet non
 simpliciter, id quod est, dicitur, sed dupliciter.
 Uno enim modo, cum communem cujuslibet natu-
 ræ rationem ipsam per seipsam contemplantur:
 veluti hominis aut equi naturam, in nullo indivi-
 duorum exstantem. Alio vero modo, cum eam
 ipsam communem naturam in individuis existen-
 tem, et particularem maxime in quolibet eorum
 subsistentiam recipientem, neque cuiquam alii,
 præterquam illi ipsi soli de cætero convenientem,
 consideramus. Quod namque in me est animal ra-
 tionale et mortale, nulli reliquorum homini com-
 mune est. Neque quæ in hoc ipso animante est
 natura, in alio quopiam fuerit. Quod vero has
 ipsas notiones de naturis et subsistentiis Ecclesie
 doctrina habeat, ex eo constat, quod naturam
 quidem Patris et Filii et Spiritus sancti profite-
 mur, tres autem horum subsistentias sive personas
 prædicamus, per quas quælibet proprietate quadam
 a reliquis discernitur. Quænam etenim sit natura
 una divinitatis, quam communis divinæ naturæ
 ratio, ipsa per seipsam considerata, et nuda con-
 templatone a proprietate cujusque discreta? Et
 quod proprie et peculiariter rursus naturæ no-
 men consideremus, dum rationem naturæ in quo-
 libet individuorum sive subsistentiarum commu-
 nem, propriam atque peculiarem cujuslibet factam,
 quæ nulli deinceps alii, quod sub communem spe-
 ciem cadat, coaptari possit, contemplantur, ex eo
 patet, quod in duabus Christi naturis, unionem
 divinitatis, inquam, et humanitatis docemus. **874**
 Non enim communem, quam in sancta Trinitate
 consideramus divinitatem, incarnatam esse dici-
 mus: sic etenim et Patris et Spiritus sancti incar-
 nationem prædicaverimus; sed neque communem
 humanæ naturæ rationem unitam esse Deo Verbo
 opinamur. Eo namque pacto, et qui ante Verbi
 adventum existerunt, et qui postea futuri erant,

hominibus omnibus, unitum esse Dei Verbum A recte dicatur. Cæterum satis liquet, nos hic divinitatis naturam dicere eam quæ est in subsistentia Verbi, non communis divinitatis naturam. Itaque etiam unam naturam Dei Verbi incarnatam esse prolfitemur; diserte eam a Patre et Spiritu sancto secernentes: ita ut hic quoque communem naturæ rationem, propriam jam Dei Verbi esse intelligentes, Verbi naturam incarnatam dicamus. Et naturam iidem humanitatis unitam Verbo dicentes, particularem maxime illam subsistentiam, quam solam ex omnibus Verbum assumpsit, sentimus.

CAPUT XLVIII.

Præterea de hæresi Monophysitarum, quod ea insidiose admodum et periculose de Dei Verbi incarnata time opinatur.

Sed Philoponus cum sectatoribus suis, communem humanam naturam, ipsamque etiam divinam, B quam indivisibilem dicimus, in plurimas partitur personas, discernens eam, et singulatim individuis tribuens, et tribus supersubstantialis naturæ subsistentiis dispertiens. Id vero ipsum a recte sentientibus prorsus est alienum: quemadmodum hoc magnus in theologia vir Gregorius clarissime in libro ad Evagrium monachum de divinitate scripto, astruit. Quin etiam post illum eruditi quidam homines, ea quæ perperam a Philopono prolata sunt, refellerunt. Et cum plerique alii scriptis suis ea oppugnarunt, tum Leontius monachus omnium maxime egregium librum triginta capitum contra illum conscripsit, quo simul et hæresim eam prorsus everit, et piam nostram sententiam valde confirmat. Post hunc et admirandus ille diaconus atque referendarius Georgius Pisides, æqualis sive coætaneus illius, quamvis ætate aliquanto junior, iambis pulcherrimis, quos scribere consueverat, cum dicta hæresi congressus, 875 rem scriam ludicro temperando, ad hunc modum refert, absurditatem illius refutans:

*Unam atque mox unam lapillo computat:
At unam et unam forte si unam dixeris,
Pueri vel ipsi tale dictum riserint.*

Quod autem versiculis hic expressit, sic habet: Protiteris, inquit, Philopone, philosophorum omnium laboriosissime et sapientissime, duas naturas in Verbo unitas esse: unam divinitatis, et unam D humanitatis. Si ergo duas naturas diels in eo convenisse, quomodo duas in unam rursus contrahis? Una namque et una duæ sunt, non una. Itaque si quis in eadem subjecta re duo quædam prædicando indicet, eaque ipsa rursus in unum redigat, ridendum se merito præbeat. Talis Monophysitarum fuit hæresis, impii Nestorii hæresis prorsus contraria. Nestorius enim, propter duas naturas, duas etiam subsistentias numerat, isti vero propter unam subsistentiam unam quoque substantiam et naturam. Verum Nestorii hæresis, ut de hac rursus agamus, non dicit Deum hominem factum esse, neque de cælo descendisse, et humanæ na-

τε Πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ὥστε κἀνταῦθα τὸν κοινὸν τῆς φύσεως λόγον ἴδιον τοῦ Θεοῦ Λόγου νενοσηκότες, σεσαρκῶσθαι φαμεν τοῦ Λόγου τὴν φύσιν· καὶ φύσιν πάλιν ἀνθρωπότητος· λέγοντες ἠνώσθαι τῷ Λόγῳ, τὴν μερικωτάτην ἐκείνης ὑπαρξίν, ἣν μόνην ἐκ πασῶν ὁ Λόγος προσεβλήθη, δογματίζομεν.

ΚΕΦΑΛΑ. ΜΗ'.

Ἔτι περὶ τῶν Μονοφυσιτῶν, ὅτι σφαλερῶς περὶ τῆς τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκώσεως δογματίζουσι.

Ἄλλ' ὁ μὲν Φιλόπονος καὶ ὅσοι ἐκείνου σύμφρονες, τὴν κοινὴν ἀνθρωπιαν φύσιν, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν θεϊαν ἣν φαμεν ἀδιαίρετον, εἰς πλεῖστα διίστησι πρόσωπα, ἀποδιαιρῶν αὐτὴν κατὰ μόνην ἐπιστῶν τοῖς ἀτόμοις, καὶ ταῖς τρισὶ μερικῶν τῆς ὑπερουσίου φύσεως ὑποστάσεσι. Τοῦτο δὲ πάντῃ ἀλλότριον τοῖς ὀρθόφροσιν· ὡς δὴ καὶ ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος τοῦτο ἀριθλοτάτα παριστᾷ ἐν τῷ πρὸς Εὐάγγριον μοναχὸν λόγῳ περὶ θεότητος. Οὐ μὴν δὲ καὶ τινες τῶν μετέπειτα λογίμων ἀνεξίτηλα παρήκων τὰ τῷ Φιλοπόνῳ κακῶς ἐξενηγεμένα. Ἄλλὰ πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι τοῦτοις ἀντέθεντο· μάλιστα δὲ πάντων ὁ μοναχὸς Λεόντιος γενναίως, ἐν λ' κεφαλαίοις βιβλίου ὅλην τοῦτοις ἀντέστησεν, ἄρθρον μὲν τὴν τοιαύτην αἵρεσιν ἀνατρέπουσαν, σφόδρα δὲ καὶ τὸ καθ' ἡμᾶς εὐσεβὲς δόγμα κρατύνουσαν. Ἐπὶ δὲ τοῦτω καὶ ὁ θαυμασιὸς διάκονος καὶ βραβερενδάριος Γεώργιος ὁ Πισιδῆς, ἡλικιώτης ὢν ἐκείνῳ, εἰ καὶ τῷ χρόνῳ λίαν νεώτερος, ἐν ἰάμβων μέτροις ἀρίστοις, ὥσπερ εἶθιστο γράφειν, πρὸς τὴν εἰρημένην αἵρεσιν ἀντιβάς, καὶ παιδιὰν σπουδῆ κεραυνός, οὕτω πως διεξέρχεται, σφόδρα διαλέγων τὸ ἄστοπον·

*Ψηφίζεται θᾶπτον μίαν τε καὶ μίαν·
Εἰ γὰρ μίαν τε καὶ μίαν λέγεις μίαν,
Γέλως τὸ λεχθὲν γίγνεται καὶ παιδίους.*

Ἄλλ' ὁ μὲν Φιλόπονος καὶ ὅσοι ἐκείνου σύμφρονες, τὴν κοινὴν ἀνθρωπιαν φύσιν, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν θεϊαν ἣν φαμεν ἀδιαίρετον, εἰς πλεῖστα διίστησι πρόσωπα, ἀποδιαιρῶν αὐτὴν κατὰ μόνην ἐπιστῶν τοῖς ἀτόμοις, καὶ ταῖς τρισὶ μερικῶν τῆς ὑπερουσίου φύσεως ὑποστάσεσι. Τοῦτο δὲ πάντῃ ἀλλότριον τοῖς ὀρθόφροσιν· ὡς δὴ καὶ ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος τοῦτο ἀριθλοτάτα παριστᾷ ἐν τῷ πρὸς Εὐάγγριον μοναχὸν λόγῳ περὶ θεότητος. Οὐ μὴν δὲ καὶ τινες τῶν μετέπειτα λογίμων ἀνεξίτηλα παρήκων τὰ τῷ Φιλοπόνῳ κακῶς ἐξενηγεμένα. Ἄλλὰ πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι τοῦτοις ἀντέθεντο· μάλιστα δὲ πάντων ὁ μοναχὸς Λεόντιος γενναίως, ἐν λ' κεφαλαίοις βιβλίου ὅλην τοῦτοις ἀντέστησεν, ἄρθρον μὲν τὴν τοιαύτην αἵρεσιν ἀνατρέπουσαν, σφόδρα δὲ καὶ τὸ καθ' ἡμᾶς εὐσεβὲς δόγμα κρατύνουσαν. Ἐπὶ δὲ τοῦτω καὶ ὁ θαυμασιὸς διάκονος καὶ βραβερενδάριος Γεώργιος ὁ Πισιδῆς, ἡλικιώτης ὢν ἐκείνῳ, εἰ καὶ τῷ χρόνῳ λίαν νεώτερος, ἐν ἰάμβων μέτροις ἀρίστοις, ὥσπερ εἶθιστο γράφειν, πρὸς τὴν εἰρημένην αἵρεσιν ἀντιβάς, καὶ παιδιὰν σπουδῆ κεραυνός, οὕτω πως διεξέρχεται, σφόδρα διαλέγων τὸ ἄστοπον·

Ἄλλ' ὁ μὲν Φιλόπονος καὶ ὅσοι ἐκείνου σύμφρονες, τὴν κοινὴν ἀνθρωπιαν φύσιν, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν θεϊαν ἣν φαμεν ἀδιαίρετον, εἰς πλεῖστα διίστησι πρόσωπα, ἀποδιαιρῶν αὐτὴν κατὰ μόνην ἐπιστῶν τοῖς ἀτόμοις, καὶ ταῖς τρισὶ μερικῶν τῆς ὑπερουσίου φύσεως ὑποστάσεσι. Τοῦτο δὲ πάντῃ ἀλλότριον τοῖς ὀρθόφροσιν· ὡς δὴ καὶ ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος τοῦτο ἀριθλοτάτα παριστᾷ ἐν τῷ πρὸς Εὐάγγριον μοναχὸν λόγῳ περὶ θεότητος. Οὐ μὴν δὲ καὶ τινες τῶν μετέπειτα λογίμων ἀνεξίτηλα παρήκων τὰ τῷ Φιλοπόνῳ κακῶς ἐξενηγεμένα. Ἄλλὰ πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι τοῦτοις ἀντέθεντο· μάλιστα δὲ πάντων ὁ μοναχὸς Λεόντιος γενναίως, ἐν λ' κεφαλαίοις βιβλίου ὅλην τοῦτοις ἀντέστησεν, ἄρθρον μὲν τὴν τοιαύτην αἵρεσιν ἀνατρέπουσαν, σφόδρα δὲ καὶ τὸ καθ' ἡμᾶς εὐσεβὲς δόγμα κρατύνουσαν. Ἐπὶ δὲ τοῦτω καὶ ὁ θαυμασιὸς διάκονος καὶ βραβερενδάριος Γεώργιος ὁ Πισιδῆς, ἡλικιώτης ὢν ἐκείνῳ, εἰ καὶ τῷ χρόνῳ λίαν νεώτερος, ἐν ἰάμβων μέτροις ἀρίστοις, ὥσπερ εἶθιστο γράφειν, πρὸς τὴν εἰρημένην αἵρεσιν ἀντιβάς, καὶ παιδιὰν σπουδῆ κεραυνός, οὕτω πως διεξέρχεται, σφόδρα διαλέγων τὸ ἄστοπον·

Ἄλλ' ὁ μὲν Φιλόπονος καὶ ὅσοι ἐκείνου σύμφρονες, τὴν κοινὴν ἀνθρωπιαν φύσιν, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν θεϊαν ἣν φαμεν ἀδιαίρετον, εἰς πλεῖστα διίστησι πρόσωπα, ἀποδιαιρῶν αὐτὴν κατὰ μόνην ἐπιστῶν τοῖς ἀτόμοις, καὶ ταῖς τρισὶ μερικῶν τῆς ὑπερουσίου φύσεως ὑποστάσεσι. Τοῦτο δὲ πάντῃ ἀλλότριον τοῖς ὀρθόφροσιν· ὡς δὴ καὶ ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος τοῦτο ἀριθλοτάτα παριστᾷ ἐν τῷ πρὸς Εὐάγγριον μοναχὸν λόγῳ περὶ θεότητος. Οὐ μὴν δὲ καὶ τινες τῶν μετέπειτα λογίμων ἀνεξίτηλα παρήκων τὰ τῷ Φιλοπόνῳ κακῶς ἐξενηγεμένα. Ἄλλὰ πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι τοῦτοις ἀντέθεντο· μάλιστα δὲ πάντων ὁ μοναχὸς Λεόντιος γενναίως, ἐν λ' κεφαλαίοις βιβλίου ὅλην τοῦτοις ἀντέστησεν, ἄρθρον μὲν τὴν τοιαύτην αἵρεσιν ἀνατρέπουσαν, σφόδρα δὲ καὶ τὸ καθ' ἡμᾶς εὐσεβὲς δόγμα κρατύνουσαν. Ἐπὶ δὲ τοῦτω καὶ ὁ θαυμασιὸς διάκονος καὶ βραβερενδάριος Γεώργιος ὁ Πισιδῆς, ἡλικιώτης ὢν ἐκείνῳ, εἰ καὶ τῷ χρόνῳ λίαν νεώτερος, ἐν ἰάμβων μέτροις ἀρίστοις, ὥσπερ εἶθιστο γράφειν, πρὸς τὴν εἰρημένην αἵρεσιν ἀντιβάς, καὶ παιδιὰν σπουδῆ κεραυνός, οὕτω πως διεξέρχεται, σφόδρα διαλέγων τὸ ἄστοπον·

Ἄλλ' ὁ μὲν Φιλόπονος καὶ ὅσοι ἐκείνου σύμφρονες, τὴν κοινὴν ἀνθρωπιαν φύσιν, καὶ αὐτὴν δὲ τὴν θεϊαν ἣν φαμεν ἀδιαίρετον, εἰς πλεῖστα διίστησι πρόσωπα, ἀποδιαιρῶν αὐτὴν κατὰ μόνην ἐπιστῶν τοῖς ἀτόμοις, καὶ ταῖς τρισὶ μερικῶν τῆς ὑπερουσίου φύσεως ὑποστάσεσι. Τοῦτο δὲ πάντῃ ἀλλότριον τοῖς ὀρθόφροσιν· ὡς δὴ καὶ ὁ μέγας ἐν θεολογίᾳ Γρηγόριος τοῦτο ἀριθλοτάτα παριστᾷ ἐν τῷ πρὸς Εὐάγγριον μοναχὸν λόγῳ περὶ θεότητος. Οὐ μὴν δὲ καὶ τινες τῶν μετέπειτα λογίμων ἀνεξίτηλα παρήκων τὰ τῷ Φιλοπόνῳ κακῶς ἐξενηγεμένα. Ἄλλὰ πολλοὶ μὲν καὶ ἄλλοι τοῦτοις ἀντέθεντο· μάλιστα δὲ πάντων ὁ μοναχὸς Λεόντιος γενναίως, ἐν λ' κεφαλαίοις βιβλίου ὅλην τοῦτοις ἀντέστησεν, ἄρθρον μὲν τὴν τοιαύτην αἵρεσιν ἀνατρέπουσαν, σφόδρα δὲ καὶ τὸ καθ' ἡμᾶς εὐσεβὲς δόγμα κρατύνουσαν. Ἐπὶ δὲ τοῦτω καὶ ὁ θαυμασιὸς διάκονος καὶ βραβερενδάριος Γεώργιος ὁ Πισιδῆς, ἡλικιώτης ὢν ἐκείνῳ, εἰ καὶ τῷ χρόνῳ λίαν νεώτερος, ἐν ἰάμβων μέτροις ἀρίστοις, ὥσπερ εἶθιστο γράφειν, πρὸς τὴν εἰρημένην αἵρεσιν ἀντιβάς, καὶ παιδιὰν σπουδῆ κεραυνός, οὕτω πως διεξέρχεται, σφόδρα διαλέγων τὸ ἄστοπον·

ἀλλά τινα σχετικὴν διάθεσιν. Φησὶ γὰρ ἐνωθῆναι τὸν Θεὸν Λόγον τῷ ἐκ Μαρίας ἀνθρώπῳ, ὡς περ εἰ τις φίλος φίλῳ ἔνωσιν διὰ σχέσεως ποιοῖτο. Καὶ λαμβάνει μὲν πολλοὺς ἔνωσιν ὀνομάζων Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου· τὸ δ' ἀληθὲς διάστασιν καὶ οὐχ ἔνωσιν σαφέστατα δογματίζει· τὸ γὰρ λέγειν μὴ οὐσιωδῶς ἐνωθῆναι τῷ ἀνθρώπῳ τὸν Θεὸν Λόγον, ἀλλὰ κατὰ φιλικὴν τινα σχέσιν, οὐχ ἔνωσις ἀκριβής, ἀλλὰ διάζευξις ἀληθής. Ὁθεν τὸν αὐτὸν καὶ ψιλὸν ἀνθρώπῳ καὶ ὑψηλὸν ἔλεγεν ὁ Νεστόριος· ψιλὸν μὲν, ὡς ἐπερημένον τῆς οὐσιώδους τοῦ Θεοῦ ἐνώτεως, ὑψηλὸν δὲ, ὡς ἐκ πρώτης γενέσεως τετελειωμένον ταῖς ἀρεταῖς. Ἐνθεν τοι καὶ τὴν ὡς ἀληθῶς Θεοτόκον οὐ Θεοτόκον ὀλιτήριος κατωνόμαζεν, ἀλλὰ Χριστοτόκον ἐκάλει, ὡς ἀνθρώπῳ θεῖον δῆθεν καὶ Θεοῦ φίλον γεννήσασαν· καὶ ὡς χρίσμα τι λαβόντα παρὰ Θεοῦ, προφητικὸν ἢ βασιλικὸν καὶ ἀρχιερατικὸν ἀξίωμα· μὴ μέντοι γε δὴ καὶ οὐσιωδῶς Θεῷ ὁμιλήσαντα διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως. Καὶ ταῦτα μὲν ὁ Νεστόριος· ὁ δὲ ἀτυχεστάτος τὰ κρείττονα Εὐτυχῆς Θεὸν μὲν ὠμολογεῖ τεχθῆναι ἀπὸ τῆς ἀχράντου παρθένου καὶ Θεοτόκου, καὶ τοῦτο μόνον ἐτίθειτο εὐσεβῶς· πεπλασμένην δὲ τὴν σάρκα ἐδόξαζε, καὶ ὅσα ἐξῆς. Τὸν γὰρ Θεὸν αὐτὸν Λόγον τραπένια ἀτρέπτως, καὶ σάρκα γενόμενον, φαντάσαι τὴν οἰκονομίαν· διὸ καὶ πάντα τὰ σωματικά τοῦ Θεοῦ φαντασιωδῶς ἔλεγεν εἶναι· καὶ αὐτὸ δὲ τὸ σταυρῷ παγῆναι φύσιν ἐκείνην τὴν θεῖαν καὶ ἀπερίγραπτον φαντασιωδῶς γενέσθαι ὠρίζετο. Καὶ τὰ μὲν τῶν δύο τούτων αἰρέσεων, τῶν ἀλλήλαις παντάπασιν ἐναντιῶν, ὡς εἴρηται, τῶν τε Νεστοριανῶν, φημὶ, καὶ Μονοφυσιτῶν, ἧς ὁ Ἀλεξανδρεὺς Ἰωάννης, ὁ καὶ Φιλόπονος προὔστη ἐς ὕστερον, ἐπὶ τόσον εἰρήσθω.

divina, quæ circumscribi et comprehendi nequit, cruci affixa sit, in speciem per phantasiam gestum esse statuit. De duabus hisce hæresibus inter se prorsus, sicuti diximus contrariis, Nestorianorum, inquam, et Monophysitarum, quibus postea Joannes Philoponus Alexandrinus præiit, hactenus sit dictum.

ΚΕΦΑΛ. ΜΘ'.

Περὶ τοῦ φιλοσόφου Ἰωάννου, τοῦ Φιλοπόνου καὶ Τριθεΐτου.

Λέγεται μὲντοι καὶ ταύτης δὴ τῆς αἰρέσεως τὸν Σευῆρον πρότερον καθηγῆσασθαι, προστιῆναι δ' ἐς ὕστερον τὸν Φιλόπονον· μετὰ δὲ Σευῆρον διαδέξασθαι πρῶτον τὴν αἵρεσιν ταύτην Θεοδοσίον τὸν παρ' ἐκείνους πάππαν Ἀλεξανδρείας γενόμενον, εἶτα καὶ ἄλλους· ἐξ ὧν καὶ οἱ Ἀγνοῆται λεγόμενοι καὶ οἱ Κοντοβαδδίται, ἀπὸ τίνος τόπου κληρωσάμενοι τὸ ἐπώνυμον· οἱ δὴ καὶ Θεοδοσιανοί, ὡς τὸν προειρημένον μᾶλλον δεχόμενοι Θεοδοσίον, ὠνομάσθησαν· ὕστερον δ' ὑπ' ἐκείνου παραπεμφθέντες τῷ ἀναθέματι, ὡς τὸ τῆς ἀγνοίας ἀγνοήματι παραπεμπτικότες. Οἱ μὲντοι ἄλλοι, ὡς μὴ τὸν παρ' ἐκείνου ἐκτεθέντα περὶ Τριάδος λόγον εἰσδεδεγμένοι, Κοντοβαδδίται ἀπὸ τοῦ τόπου ἐκλήθησαν· οἱ δὴ ὡς τὸν Σευῆρον μόνον δεχόμενοι, Σευηρίται ἐκλήθησαν. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλο Σευηριτῶν σύνταγμα τῶν καὶ Θεοδοσιανῶν, οἱ καὶ ἄμφω τούτους προσέειπτο· πρὶς δὲ καὶ Παῦλον τὸν ἐπίκλην Μελανόν. Καὶ τρίτοι δὲ εἰσι

turæ substantia ipsa unitum esse, sed habitu quodam et affectione. Unitum namque Deum Verbum sic homini ex Maria prognato refert, uti se amico amico per affectionem unit. Et multos Nestorius, unionem Dei et hominis nominans, latenti quadam fraude fallit: reipsa autem divisionem, non unionem apertissime docet. Si namque dicas, non substantia ipsa Deum Verbum homini, sed amica quadam affectione unitum esse, non unio certa, sed disjunctio vera fuerit. Quapropter eundem et tenuem et sublimem hominem idem Nestorius dixit: tenuem quidem, veluti substantiali Dei unione destitutum; sublimem vero, tanquam a prima nativitate virtutibus perfectum. Proinde etiam revera Dei Genitricem, non Dei Genitricem homo nefarius nominavit, sed Christi Genitricem vocavit: perinde atque divinum hominem et Deo amicum genuerit, qui unctionem quampiam a Deo, prophetica videlicet aut regalem et pontificalem dignitatem acceperit, non autem substantia etiam ipsa Deo unitus per incarnationem fuerit. Atque hæc quidem Nestorius. Infelicissimus autem melioribus etiam rebus suis Eutyches, 876 Deum quidem natum esse ex immaculata Virgine et Dei Genitricem profitetur, idque ipsum solum recte pieque posuit, fictam vero carnem ejus fuisse opinatus est, et quæ præterea illis alia perperam docuit. Ipsum namque Deum verbum dixit immutabili modo mutatum et carnem factum, in speciem finxisse atque assimilasse salutis nostræ œconomiam et dispensationem. Itaque corporalia omnia in speciem phantasia quadam simulata atque ficta ei affuisse asseruit. Et hoc ipsum, quod natura illa

cruci affixa sit, in speciem per phantasiam gestum esse statuit. De duabus hisce hæresibus inter se prorsus, sicuti diximus contrariis, Nestorianorum, inquam, et Monophysitarum, quibus postea Joannes Philoponus Alexandrinus præiit, hactenus sit dictum.

CAPUT XLIX.

De philosopho Joanne Philopono Tritheita.

Fertur sane, sectæ istius ducem primum Severum fuisse, postea autem Joannem Philoponum eam defendisse. Porro autem post Severum hæresim hanc primum recepisse Theodosium, qui apud eos Alexandriæ papa factus est. Deinde et alios, a quibus et qui Agnoetæ dicuntur, et Contobabditæ, a loco quodam nomine hoc sumpto, prodierunt: qui et Theodosiani, quod scilicet eum quem diximus, Theodosium potissimum consecrati sint, sunt appellati: sed postea ab illo anathemati subjecti sunt. Ita ut ignorantie hæresis intercidens, ignorantie mandata sit. Alii autem, quod scriptum ejus de Trinitate compositum non receperint, Contobabditæ a loco, sicuti diximus, nominati sunt. Ii quoque, quod Severum tantum receperint, Severitarum nomen habuere. Est alia etiam Severitarum cohors, qui et Theodosiani vocantur: propterea quod ambos hosce admiserint,

tertiumque insuper Paulum cognomento Nigrum. Tertii præterea Severitæ sunt, qui et ipsi Theodosiani dicuntur, et Angelitæ, et Damianistæ; ii episcopus suos quoque habent, a quibus congruentia nomina accipiunt; episcopus soli Contobabditæ non recipiunt. Porro Severitæ isti, qui iidem et Theodosiani et Angelitæ, necnon et Damianistæ sunt, **877** alium esse dicunt Patrem, alium esse Filium, et alium Paracletum, Spiritum videlicet sanctum; non esse autem horum quemque per seipsum naturam, sed habere communem Deum sive deitatem in eis existentem; atque de ea deitate indivisibili modo participantes, quemlibet esse Deum. Unam autem subsistentiam opinantur esse, Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum: communem vero ipsum Deum, substantiam et naturam. Cæterum Angelitæ isti ab adversariis ita appellati sunt, a quodam Alexandria loco, Angelii nomen habente: in quo scilicet, qui primas apud eos ferunt, conventus cogebant. Hos iidem adversarii Sabellianistas etiam, et Tetraditas nominant. Sunt rursus alii etiam quarti Severitæ, iidemque Petritæ, nomen id ab episcopo quodam suo Petro consecuti: qui Severo et Theodosio recepto, Paulum et Damianum non admiserunt, quippe opinionem utriusque improbant: et quod cum Ecclesia catholica communicantes, synodum quartam non approbarunt. Profitentur siquidem illi Deum, secundum veritatem et essentiam et naturam quamque per seipsam: Patrem et Filium et Spiritum sanctum dicentes, non numero, sed per omnia simili essentia. Eos Paulus et Damianus Tritheitas nominarunt: sicuti illi hocce quandoque etiam Sabellianistas, sicuti modo dixi. Insuper alia quoque quinta Severitarum et Theodosianorum secta est, qui Cononitæ dicti sunt, et qui Severum et Theodosium, et episcopum præterea apud eos quemdam Cononem, a quo etiam nominati sunt, probant. Profitentur sane et isti, revera Deum quidem esse et naturam et essentiam quamque, Patrem videlicet et Filium et Spiritum sanctum: ad hæc, tres quoque personas dicunt, ipsam nimirum sanctam Trinitatem, et subsistentias tres. Tres autem numero substantias et naturas per omnia similes, secundum deitatem dicentes, unamque substantiam sive naturam, et unam deitatem sive Deum, sanctam et consubstantialem profitentes Trinitatem, non numero, sed per omnia simili deitate, tres deos aut tres deitates omnino dicere tergiversantur. Isti sane neque Damianum, neque Paulum, neque adeo postremum apud eos Petrum receperunt. Quos ipsos Damianistæ et Pauliani et Petritæ Tritheitas primi appellarunt. **878** Discesserunt autem ab eis, propterea quod illi tres deos, sive tres deitates dicere, Patrem et Filium et Spiritum sanctum, renuentes, tres quoque dicere numero substantias æquales, et nihil prorsus variantes detrectant. Hi autem tres quidem deos seu tres deitates dicere super-

A Σευηριται, οἱ καὶ Θεοδοσιανοὶ καὶ Ἀγγελίται, καὶ Δαμιανισταί· οἱ καὶ ἐπισκόπους ἑσῶν δέχονται, ἀφ' ὧν παρωνύμως κικλήσκονται· οὗς οἱ Κοντοβαδδίται μόνοι οὐ δέχονται· οἱ δὲ Σευηριται οὗτοι, οἱ καὶ Θεοδοσιανοὶ καὶ Δαμιανισταί, ἄλλιον μὲν εἶναι λέγουσι τὸν Πατέρα, ἄλλον δὲ τὸν Υἱόν, καὶ ἄλλον τὸν Παράκλητον, τὸ ἅγιον δηλαδὴ Πνεῦμα. Μὴ εἶναι δὲ τούτων ἕκαστον καθ' ἑαυτὸν φύσιν, ἀλλ' ἔχειν κοινὸν Θεόν, ἡγουν θεότητα ἐνυπαρκτον καὶ ταύτης μετέχοντας ἀμερίστως, εἶναι Θεὸν ἕκαστον. Μίαν δὲ ὑπόστασιν δοξάζουσι τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸν δὲ κοινὸν αὐτὸν Θεὸν οὐσίαν καὶ φύσιν. Ἀγγελίται δὲ τοιοῦτοι ἀπὸ τῶν δι' ἐναντίας ἐκλήθησαν, ἕκ τινος ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τόπου, Ἀγγελίου καλουμένου, ἐν ᾧ καὶ τὴν συναγωγὴν οἱ τὰ πρῶτα παρ' αὐτοῖς φέροντες εἶχον· οὗς οἱ ἐξ ἐναντίας καὶ Σαβελλιανιστὰς καὶ Τετραδίτας ὠνόμασαν. Τέταρτοι πάλιν ἕτεροι Σευηριται, οἱ καὶ Πετριται ὄνομα ἔσχον ἀπὸ τινος ἐπισκόπου αὐτῶν Πέτρου τὴν κλήσιν· οἱ Σευηρον καὶ Θεοδοσίον ἀποδεχόμενοι, Παῦλον καὶ Δαμιανὸν οὐ προσέεντο, ἃθ' ἑκατέρων τὴν δόξαν ἐπαιτιώμενοι· καὶ ὅτι τῇ καθόλου κοινωνήσαντες Ἐκκλησίᾳ τὴν δ' οὐ προσήκοντο σύνδοον. Ὁμολογοῦσι γὰρ Θεὸν κατὰ ἀλήθειαν καὶ οὐσίαν καὶ φύσιν ἕκαστον καθ' ἑαυτὴν, τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱόν, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα λέγοντας οὐκ ἀριθμῶ, ἀλλὰ τῇ ἀπαρράλλακτῃ οὐσίᾳ. Οὗς Τριθείτας οἱ περὶ Παῦλον καὶ Δαμιανὸν κατωνόμαζον· ὡς ἐκεῖνοι τούτου· ποτὲ μὲν Τετραδίτας, ποτὲ δὲ καὶ Σαβελλιανιστὰς, ὡς μοι προεῖρηται· ἐν τούτοις ἄλλο πάλιν πέμπτον τμήμα Σευηριτῶν καὶ Θεοδοσιανῶν, οἱ Κωνωνίται ἐκλήθησαν· οἱ δὲ Σευηρον καὶ Θεοδοσίον δέχονται, πρὸς δὲ καὶ τινὰ ἐπίσκοπον παρ' αὐτοῖς ὄνομα Κώνωνα· οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ ὁμολογοῦσι μὲν κατὰ ἀλήθειαν Θεὸν μὲν εἶναι καὶ φύσιν καὶ οὐσίαν ἕκαστον, τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Ἔτι γε μὴν καὶ τρία πρόσωπα φασι, τὴν ἁγίαν Τριάδα, καὶ ὑποστάσεις τρεῖς. Τρεῖς δὲ τινὰς τῶ ἀριθμῶ οὐσίας καὶ φύσεις ἀπαρράλλακτους κατὰ τὴν θεότητα λέγοντες, μίαν τε οὐσίαν, ἡγουν φύσιν, καὶ μίαν θεότητα, ἡγουν Θεόν, τὴν ἁγίαν καὶ ὁμοούσιον ὁμολογοῦντες Τριάδα, οὐκ ἀριθμῶ, ἀλλὰ τῇ ἀπαρράλλακτῃ θεότητι, τρεῖς θεοὺς, ἢ τρεῖς θεότητας λέγειν παραιτοῦνται παντάπασιν. Οὗτοι δὲ οὐδὲ Δαμιανὸν, οὐδὲ Παῦλον, οὐδὲ τὸν ἕχατον παρ' αὐτοῖς Πέτρον προσήκοντο· οὗς οἱ ἀπὸ Δαμιανοῦ καὶ Παύλου καὶ Πέτρου Τριθείτας πρῶτοι ὠνόμασαν. Διόσαντο δὲ τούτων, ὅτι περὶ ἐκεῖνοι παραιτούμενοι τρεῖς λέγειν θεοὺς, ἡγουν θεότητας τρεῖς, τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, παραιτοῦνται καὶ τὸ λέγειν τρεῖς τῶ ἀριθμῶ οὐσίας, ἰσας καὶ ἀπαρράλλακτους. Οὗτοι δὲ τὸ μὲν λέγειν τρεῖς θεοὺς ἦτοι τρεῖς θεότητας παραιτοῦνται· τρεῖς δὲ τῶ ἀριθμῶ οὐσίας, ἡγουν φύσεις τινὰς ἰσας, ὁμολογοῦσιν. Οἱ δὲ ἀπὸ Κώνωνος δεχόμενοι πρότερον τὰ συγγράμματα Ἰωάννου Ἀλεξανδρέως γραμματικοῦ τοῦ Φιλοπόπου, ἃ καθ' Ἑλλήνων αὐτῶ καὶ ἄλλων τινῶν ὑποθέσεων ἐπονήθη, ἕχατον πάντων αὐτὸν τε καὶ τὰ συγγράμματα αὐτοῦ ἀπεβάλλοντο καὶ ἀναθέματι ἐκδεδωκασιν.

sedent, tres autem numero substantias seu naturas quasdam similes profitentur. Sed enim Cononita, cum primum Joannis Philoponi Alexandrini grammatici scripta, quæ ab ipso contra Græcos seu ethnicos, et de aliis quibusdam argumentis ab eo composita sunt, comprobassent, postremo omnium et ipsam et lucubrations ejus rejecerunt, et anathemate confixerunt

ΚΕΦΑΛ. Ν'.

A

Περὶ τοῦ μοναχοῦ Λεοντίου καὶ Γεωργίου τοῦ Πισίδου.

'Ἄλλ' ὁ μὲν Ἀλεξανδρεὺς Ἰωάννης ὁ Φιλόπονος οὕτως ἐς ὑστερον τῆς τῶν Τριθεϊτῶν προστάτης αἰρέσεως· ἐγγόναι· καθὰ δὴ καὶ ὁ πάλαι Θεμιστίος ὁ φιλόσοφος ἐπὶ Οὐάλεντος τῆς τῶν Ἀγνοητῶν πρώτος αἰρέσεως καθηγῆσατο· ἡ δὴ καὶ τῷ χρόνῳ μὲν ἀπέσθη· τνηκαῦτα δ' ἐπὶ τῶν εἰρημένων Σευηριτῶν ἀναζήσασα, τὰ πλήθη σφοδρότερον ἐπενέμετο, τοῦ Ἀκεφάλου Σευήρου ταύτην καὶ αὐθὶς ἀνηθῆσαι παραιοκέυασαντος. Οἱ γοῦν ἐξεκείνου οὐ μόνον Ἀγνοῆται, ἀλλὰ καὶ Σευηριταὶ ἔσχον ἐπικλησιν· οἱ καὶ λέγουσι τὸν Θεὸν Λόγον πάντα μὲν γινώσκειν, πάμπολλα δὲ ἀγνοεῖν, τὴν ἡνωμένην αὐτῷ καθ' ὑπόστασιν ἀνθρωπώτητα· ἔτι γε μὴν ἀγνοεῖν καὶ τὴν ὥραν καὶ ἡμέραν τῆς παγκοσμίου συντελείας, οἷα ἐλάττονα τοῦ Πατρὸς· καὶ γὰρ φησιν ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον καὶ κατὰ Μάρκον Εὐαγγελίῳ· *Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν, οὐδὲ ὁ Υἱός, εἰ μὴ ὁ Πατὴρ μόνος.* Ἐκ τοίνυν τῶν τοιούτων ὀρηθέντες φωνῶν πρώτως· Ἄρειος καὶ Ἀέτιος καὶ Εὐνόμιος· οἱ αἰρεσιάρχαι, καὶ ἐφεξῆς ἕτεροι, ἀμαθῶς καὶ ἀθέως ἐξεῖπον, ἄλλης φύσεως τὸν Πατέρα, ἕτερας δὲ τὸν Υἱὸν εἶναι· καὶ τὸν μὲν ἀναρχον, τὸν δὲ κτίσμα, χρονικὴν ἀρχὴν εἰληφότα, καὶ μὴ πάντα ἐπίσης τῷ Πατρὶ διεϊδότα. Ὁ διαβεβήμενος Θεμιστίος ὁ φιλόσοφος ἐπὶ μᾶλλον ἐκράτυνεν. Ἔστι δ' ὡς ἂν τις εἴποι ἀπόρροιά τις καὶ αὐτὴ ἡ αἵρεσις Ἀρειανικῆ. Οἱ μὲν οὖν ἀρχαῖοι ταύτης γεννήτορες τῆς εὐσεβείας ἀναλαμπούσης καὶ κρατυνομένης σὺν τῷ γεννήματι αὐτῶν διεφθάρσαν· τότε δὲ οἱ ἀπὸ Σευήρου ἐπὶ μέγα τὸ δεινὸν ἤσαν. Οὐ μετ' οὐ πολὺ δὲ αὐθὶς διεβρύθη, καὶ τῷ τῆς ἀγνοίας καὶ αὐτὴ παρεπέμφθη βυθῷ.

ΚΕΦΑΛ. ΝΑ'.

Περὶ τῆς διαίρεσεως τῶν ἀπὸ Σευήρου Τριθεϊτῶν.

Πρὸς δὲ ταύταις τὸ κατ' ἐκεῖνο καιροῦ καὶ ἡ τῶν Θεοσασχιτῶν αἵρεσις αὐθὶς κατὰ μικρὸν ἀναζήσασα εἰς ἀβύθον πλείστην προήει καθεκάστην ἐπιειδοῦσα. Μικρὸν γὰρ παυσαμένην, Σευήρος· πάλιν ταύτην καὶ ἡ ἐξ ἐκείνου πολυκέφαλος ὕδρα σφοδρότερον ἀνεβρύπιζε. Ταύτης δὲ πρώτος γεννήτωρ Πέτρος Διεφθάρων ἐγένετο, ὃ Κναφρὺς ἦν τὸ ἐπώνυμον, ὃς τῷ τρισάγιῳ ὕμνῳ, ὡς μοι καὶ ἀνωθεν εἴρηται, προσθήκην θεῖαι· δυσσεβῶς ἀπετόλμησεν. Ἦν μὲν γὰρ ὁ τρισάγιος οὗτος ὕμνος, ὡς εἴκεν, ἀνωθεν ἐκ τῶν ἀποστόλων, ὡς γε οἴομαι, τῇ Ἐκκλησίᾳ παραδεδομένο· Χριστοῦ, καθὰ δὴ καὶ τὸ, *Ὡς Ἰλαρόν, προστεθὲν*· ὡς ἐν τοῖς πρὸς Ἀμφιλόχιον τριάκοντα κεφαλαῖς *Math. xxiv, 36.*

(1) Ὡς Ἰλαρόν ἁγίας δόξης, ἀθανάτου Πατρὸς οὐρανίου ἁγίου μάκαρος, Ἰησοῦ Χριστέ, Ἐλθόντες

CAPUT L.

De monacho Leontio, et Georgio Pisida.

Joannes iste Philoponus Alexandrinus, ita ut diximus, Tritheitarum hæresis præfectus fuit: perinde atque olim Themistius philosophus sub Valente primum Agnoetarum sectæ præiit. Quæ secta tempore quidem ipso extincta fuerat: tum autem sub eis quos diximus Severitis reviviscens, plebem maxime est depasta. Eam Severus Acephalus in apertum rursus produxit. Sæctatores hujus non solum Agnoetæ, sed et Severitæ cognominati sunt. Hi dicunt, Deum quidem Verbum omnia nosse, humanitatem vero secundum subsistentiam ei unitam permulta ignorare. Nescire sane horam et diem mundi totius consummationis, utpote Patre minorem: propterea quod in Evangelio secundum Matthæum et Marcum dicat: *De die autem illa et hora nemo novit, neque ipsi angeli cælorum, neque adeo Filius, præterquam Pater solus*. Itaque cum hujusmodi vocibus primum Arius et Actius et Euanomius hæresiarchæ, et deinceps alii progressi, imperite simul et impie prolocuti sunt, alterius esse naturæ Patrem, alterius Filium. Et illum quidem principio carentem: hunc autem creaturam, qui temporale principium sumpserit, neque omnia perinde ac Pater noverit. Id vero per manus acceptum Themistius philosophus magis etiam confirmavit et defendit. Liceat autem hæresim hanc rivum quemdam Ariani dogmatis dicere. **879** Ac veteres quidem ejus auditores, cum pietas reluxisset et invaluisset, una cum invento suo disperierunt. Eo vero ipso tempore Severitis malum id magnopere propagarunt. Non longe autem post id rursus evanuit, et hæresis ea ignorantæ profunda immersa est.

CAPUT LI.

De divisione et dissidio Tritheitarum, a Severo profectorum.

Ad hæc, eo ipso tempore, Theopaschitarum hæresis denuo paulatim repullulans, plurimum incrementi quotidie augescens cepit. Paulisper enim sopitam Severus eam, et quæ ex illa prognata est multiplicitem hydram, maxime excitavit. Primum vero ejus parens Petrus ille fuit cognomento Cnaphæus, qui ter sancto hymno, quemadmodum a me supra dictum est, appendicem impie adjicere est ausus. Ter sanctum porro carmen id, ut apparet, et mihi videtur, jam inde ab apostolis, etiam ante Theodosii Junioris et Procli patriarchæ tempora, per manus Ecclesiæ Christi traditum est: sicuti et cantilena illa, (1) *Lux hilaris*: pro eo atque ad

ἐπὶ τὴν ἡλίου δύσιν, ἰδόντες πῶς ἐσπερινὸν ὕμνου· μὲν Πατέρα, καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα Θεοῦ.

Amphilochium, in triginta capitulis celebris et magnus testatur Basilias, sicuti, *Gloria Patri et Filio et Spiritui sancto*, a Flaviano Antiocheno, adjuvante Chrysostomo, est inventum. Sub Theodosio sane Juniore, Proclo patriarcham gerente, cum quidam eo tempore perpersionem divinitati ipsius Unigeniti affligere contenderent, et ingnitum terræmotuum gratia publice a populo omnium supplicationes fierent, derepente in conspectu omnium puer in aërem (quemadmodum in decimo quarto tomi quadragesimo sexto capite dilucide diximus) raptus, auribus ipse suis, ita etiam simpliciter, ter sanctum eum hymnum absque adjectione, ab angelicis ordinibus concinne prorsus cantari audivit. Unde Ecclesia omnis hymnum talem ad eundem modum continenter Deo canere consuevit. Sane quidem qui carmen hoc primus composuit, ab angelis mutuatus est: canentibus, *Sanctus, sanctus, sanctus*. Quod vero sequitur, a suavissimi concentus lyra et psalmo quadragesimo Davidis acceptum, venustissime adjectum, ubi dicitur: *Sititit anima mea ad Deum fortem, vivum*. **880** Et hymni ipsius auctor hæc verba, *Deus et fortis*, integra, neque ulla ex parte mutata, sicuti ea apud Psalmistam invenit, conservavit: et dictionem, *vivum*, duntaxat in ejusdem significationis nomen *immortalis* commutavit. Ille etiam Deo addidit *sanctus*, nomen id idolis opponens, quæ abominationis omnis plena, et humanæ manus opera sunt. Sicuti et *fortis* posuit, propter simulacrorum imbecillitatem atque infirmitatem summam, quæ loco se movere prorsus non possit. Atque itidem *immortalis*: ut statuarum truncos traduceret, qui vita carentes, neque spirare possunt, neque sensu aut mente diriguntur. Verum enim vero Theopaschitæ, qui a Petro et Severo originem duxerunt, admirandum hunc maxime hymnum non divinæ Trinitati accommodare volentes, sed incarnato Verbo accinere satagentes, accessionibus quibusdam corrumpere ausi sunt, verbis hisce, *sanctus, immortalis*, clausulam illam: *Qui crucifixus es pro nobis*, maligne adjicientes. Quod malum primus instituere cœpit Petrus Cnaphæus, et post eum deinde Séverus Acephalus, seu potius hydra multiceps. Quamvis sectatores ejus calumnia Constantinopolitanum Macedonium appetentes, adjectionem talem illum exorsum esse dicant. Fuit certe, sicuti videtur, vetus hæc hæresis: quemadmodum satis clare, qui multa pertulit certamina Athanasius, dictis suis declarat. Nisi forte sanctus ille Pater eam præviderit atque everterit, sicuti scilicet et alias plurimas scriptis suis sustulit, tametsi post obitum ejus primum exortas. Hæc ipsa ergo hæresis a Cnaphæo primum producta, deinde a

λαίοις ὁ πολὺς φησι καὶ μέγα· Βασίλειος· ὡσπερ καὶ τὸ, *Δόξα Πατρὶ καὶ Υἱῷ καὶ ἁγίῳ Πνεύματι*, πρὸς Φλαβιανοῦ τοῦ Ἀντιοχείας, ὑπουργοῦντος καὶ τοῦ χρυσοῦ τὴν γλῶτταν ἐξευρημένον. Ἐπὶ μέντοι Θεοδοσίου τοῦ νέου, Πρόκλου πατριαρχοῦντος, τινῶν τῆνικαῦτα πάθος τῇ θεότητι τοῦ Μονογενοῦς προσάπτειν ἐπιχειρούντων, σεισμῶν τ' ἐξαισίῳ χάριν πανδήμου τελουμένης λιτῆς, ἡ τοῦ παιδὸς ἀρπαγῆ εἰς ἀέρα πάντων ὀρώντων ἐγένετο (ὡς ἐν εἰδ' τόμῳ, κεφαλαίῳ μς', σαφῶς διαλάθομεν), τοῦ παιδὸς οἰκείοις ἐνωτισθέντος ὡσὶν ἀπλῶ· οὕτω τὴν τρισάγιον ὕμνον προσθήκης ἀνευ, καὶ παρὰ τῶν ἀγγελικῶν ταγμάτων παναρμονίως ἐξῆδεσθαι· ἐξ οὗ καὶ ἡ Ἐκκλησία πᾶσα ἐπιμᾶλλον τὸν τοιοῦτον ὕμνον ἔδειν διηνεκῶς παρείληψε τῷ Θεῷ· ἐκ μὲν τῶν ἀγγέλων λαβόντος τοῦ τὸν ὕμνον πρώτως συνθετικόντος· τὸ Ἄγιος, ἄγιος, ἄγιος, τὸ δ' ἐξῆς ἀπὸ τῆς παναρμονίου λύρας Δαβὶδ, Ψαλμοῦ μ' εὐφυνῶς προσαρμόσαντος· Ἐδύψησεν ἡ ψυχὴ μου, λέγοντος, πρὸς τὴν Θεὸν τὸν ἰσχυρὸν, τὸν ζῶντα. Τὸ μὲν οὖν Θεός καὶ τὸ ἰσχυρὸς ἀπαράλλακτα συντηρηθῆναι τῷ συνθεμένῳ, καθὰ καὶ τῷ ψαλμῷδ'· μόνον γε μεταμειψθῆναι τὴν ζῶντα λέξιν εἰς ἰσοδύναμον ὄνομα, τὸ ἀθάνατος· καὶ συνθεθῆναι μὲν τῷ Θεῷ τὸ ἄγιος πρὸς ἀντιδιαστολήν τῶν εἰδῶλων, ἃ εἰσι βδελυρίας πάσης ἀνάμεσα, καὶ ἀνθρωπίνης ἔργα χειρὸς· τὸ γε μὴν ἰσχυρὸς πρὸς τὸ ἐκείνων μάλιστα ἀβρανῆς καὶ ἀνίσχυρόν τε καὶ παντάπασιν ἀμετάδρατον· τὸ δ' ἀθάνατος πρὸς τὸ ἀπνοον σφῶν, καὶ μηδαμῶς αἰσθηθεὶς καὶ νῦν διοικούμενον. Οἱ τούτων Θεοπασχίται οἱ ἀπὸ Πέτρου καὶ Σευήρου ἐηλαθῆ καταγόμενοι, τὸν τοιοῦτον πανθαύμαστον ὕμνον μὴ τῇ θεῖα Τριάδι προσάγειν ἐθέλοντες, ἀλλὰ τῷ σαρκωθέντι Λόγῳ ἐπέδειν βουλόμενοι, προσθήκαις τισὶ διαφθεῖρι τούτον ἐτόλμησαν· τῷ ἄγιος, ἀθάνατος τὸ δ' στανρωθεὶς δι' ἡμῶς κακοτρόπως προσθέμενοι. Οὐ κακοῦ πρώτος κατήρξατο Πέτρος· ὁ Κναφεύς· μετὰ δ' ἐκείνων ὁ Ἀκέφαλος· Σευήρος, μᾶλλον δ' εἰπεῖν ὕδρα ἢ πολυκέφαλος· καὶ οἱ ἀπὸ τούτου διαβάλλοντες τὸν Κωνσταντινουπόλειως φασὶ Μακεδόνιον τῆς προσθήκης ταύτης κατάρξαι. Ἦν μὲν οὖν, ὡς εἶοικε, καὶ παλαιὰ τις αὐτῇ ἡ αἵρεσις, ὡς ὁ πολυάθλος Ἀθινάσιος ἐκ τῶν εἰρημένων αὐτῷ ἐμφανεῖ σαφῶς· εἰ μὴ πως προβλεπτικῶς καὶ ταύτην ἀνατρέπων ὁ Πατὴρ οὗτός ἐστιν, ὡσπερ δῆτα καὶ ἄλλας πλείστας προανεῖλε τοῖς σφετέροις λόγοις, καίπερ ἀναφύειν μελλούσας ματὰ τὴν αὐτοῦ ἀποδίωσιν. Ἡ γοῦν τῆς αὐτῆς αἵρεσις ἀπὸ τοῦ Κναφεύς ἀρξαμένη, τὸ δεύτερον καὶ παρὰ τῶν τοῦ Σευήρου θιασωτῶν ἐπιπολὺ ἀΐθηθη, οὐ μετὰ πολὺ τέλος ἀπέσθη τῇ τοῦ Θεοῦ Ἐκκλησίᾳ καταργηθεῖσα, πρὸ μόνους Ἀρμενίους καὶ ἐπικρατυνομένη, μὴ πειθαρχεῖν αἰρουμένοις ταῖς καθολικαῖς παραδόσεσι, μήτε μὴν δεχομένοις τὴν εἰς ἀέρα τοῦ παιδὸς ἀρπαγῆν· ὅς τὴν τρισάγιον τοῦδε ἡσμα-

Ἄγιος εἰ ἐν πᾶσι καρπὸς ὕμνεσθαι φωναῖς αἰσῆσις, Υἱὸς Θεοῦ, ζῶν δίδου· διὸ ὁ κόσμος, σε δοξάζει. *Lux hilaris sanctæ gloriæ, immortalis cœlestis sancti beati Patris, Jesu Christe. Cum ad solis occasum pervenerimus, lucem cernentes vespertinam, lauda-*

mus Patrem et Filium et Spiritum sanctum Deum. Dignus es tempore quovis celebrari faustis vocibus, Fili Dei vitæ dator: quapropter te mundus glorificat.

τος θείαν φωνήν και διδασκαλίαν άνωθεν ίών τρανωῶς διεσαφῆσεν· ἦνπερ και ἡ ἐν Χαλκηδόνι άγιζ σύνοδος παρεδέξατο, οὕτω παραδωκυία τὸν τρισάγιον ἕμνον ἐξέδεσθαι. Γέλωσ οὖν δυνως και παίγνιον, τὴν δὲ ἀγγέλων και αὐτῶν Σεραφίμ ὕμνηθῆσαν και κηρυχθῆσαν τρισάγιον ὕδην, και τῆς τρισυποστάτου μιᾶς θεότητος οὖσαν ἐμφαντικῆν, και ὑπὸ συνόδου τοσούτων άγιῶν Πατέρων κυρωθῆσαν τε και βεβαιωθῆσαν, τῇ τοῦ Κναφέως πρότερον και Σευήρου οἰήσει ἐς ὕστερον καταπατηθῆναι, και δῆθεν διορθωθῆναι, ὡς ἐκ Χερουδιμ ὑπερβάλλοντος. Ἄλλ' οἱ μὲν οὕτω φρονῶντες Θεοπασχίται ἐκλήθησαν, ἀρχηγούς τὸν Κναφέα Πέτρον, Σευήρόν τε και Ἰάκωβον ἐφεξῆς ἐσχηκότες, ὡς εἰρηται· οἱ δὲ και τὴν μίαν ἐπὶ Χριστοῦ φύσιν ἐντεῦθεν πειρῶνται κρατύνειν, λέγοντες· Εἰ δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ δολήμεν, συνέφονται πάντως ταύταις ἐξ ἀνάγκης δύο θελήματα· εἰ δὲ τοῦτο, και δύο ἐξ ἀνάγκης συνεισπαχθήτονται πρόσωπα, και δύο ἐνεργεῖαι ἐναντίαι ἀλλήλαις παντάπασιν.

deinde Jacobum, habentes. Atque si sane exinde dicentes: Si duas in Christo demus esse naturas, etiam voluntates. Si vero hoc concessam fuerit, eadem necessitate duæ inducentur personæ, et duæ virtutes operatrices inter se contrariæ prorsus.

ΚΕΦΑΛ. ΝΒ'.

Περὶ τῆς δόξης τῶν Ἀγροητῶν.

Ὁ γε μὴν Ἰάκωβος, ἐξ οὗ και ἡ τῶν Ἰακωβιτῶν αἵρεσις· εἰ και νῦν περιφέρεται, Σύρος μὲν ἦν τὸ γένος, ἀδοξος δὲ πάντη και ἀφανέστατος· δς και Τζάνζαλος οὕτως ἐπωνόμαστο διὰ τὴν ἀκραν, ὡς γε οἴμαι, εὐτέλειαν. Οὗτος ἐδ' Εὐτυχοῦς και Διοσκόρου, εἰ δὲ τοῦ Κναφέως Πέτρον και Σευήρου δόγμα διαδεδάμενος, εἰς μέγα ἱπιδουῖαι παρὰ Σύροις παρεσκευάσατο· μίαν οὖν ὑπόστασιν σύνθετον ἐκ δύο φύσεων τῆς καθόλου Ἐκκλησίας ὁμολογούσης τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν, θεότητος λέγω και ἀνθρωπότητος, και ἑκατέραν τούτων μετὰ τὴν ἔνωσιν σώα τε τὰ τῶν φύσεων φυλάττουσαν ἰδιώματα· ὡς εἶναι τὴν τῶν φύσεων ἔνωσιν ἀφωρτον και ἀσύγχυτον, ἀτρεπτόν τε και ἀναλλοίωτον, διπλοῦν τὸν αὐτὸν ὄντα Θεὸν και ἀνθρωπον· και δύο θελήσεις και ἐνεργεῖας θεϊκὰς ὁμοῦ και ἀνθρωπικὰς ἔχοντα· ὁ Εὐτυχῆς δύο μὲν και αὐτὸς πρὸ τῆς ἐνώσεως· ἔλεγε φύσεις τὰς ὕστερον ἐνωθείσας· μετὰ δὲ τὴν ἔνωσιν εἰς μίαν κερθῆναι ταύτας φύσιν, και συγχυθῆναι και φυρμὸν παθεῖν ἐδογματίζεν. Ὡστε και τὴν θεότητα τὰ τῆς ἀνθρωπότητος πάσχειν, και τὸ ἀνίπαλιν. Διὸ και τοὺς ταῦτα δογματίζοντας και Μονοφυσίτας και Θεοπασχίτας οἱ θεοὶ Πατέρες ἡμῶν κατωνόμασαν. Ταῦτη τῇ δόξῃ δὲ Διόσκορος πατριάρχης Ἀλεξανδρείας, και Πέτρος ὁ Κναφεύς και ὁ Ἀκέφαλος Σευήρου· οἱ τῆς Ἀντιοχείας ἀρχιερεῖς και ἕτεροι καθυπήχθησαν. Τοῦ τοίνυν εἰρημένου Ἰακώβου τὴν τῶν Μονοφυσιτῶν δόξαν παρὰ Σύροις κηρύττοντες, σχίσμα μέγα ἐγγίνεσται. Οἱ μὲν οὖν τῇ ὀρθῇ δόξῃ προσμειναντες Μελχίται ἐκλήθησαν, ὡς τῇ άγιζ δ' συνόδῃ και τῷ βασιλεῖ ἐξακολουθήσαντες· Μελχι γάρ παρὰ Σύροις ὁ βασι-

A Severi sodalitate admodum aucta et frequentata, non ita multo post ab Ecclesia Dei abolita, prorsus evanuit. Quæ hunc usque apud solos Armenios retinetur, catholicis traditionibus parere nolentes, neque pueri illius in aerem raptum approbantes, qui ter sancti istius carminis divinam vocem et doctrinam e sublimi demissus aperte indicavit. Et hymnum eum Chalcedonensis sancta synodus recepit, simpliciterque ita canendum tradidit. Itaque risus plane et jocus fuerit, si ab angelis et Seraphim ipsis proditum atque decantatum carmen, atque a tot sanctis sacræ synodi Patribus comprobatum et confirmatum, quod unam in tribus subsistentiis divinitatem diserte deprædicat.

881 Cnapei primum, et Severi deinde opinione proculretur, atque eorum (si Deo placet) arbitrio, perinde atque Cherubim superarent, corrigatur. Sed enim qui hoc ita senserunt, Theopaschitæ vocati sunt, auctores primarios Cnapeum Petrum et Severum, quemadmodum dictum est, et

unam in Christo naturam astruere contendunt, ita consequentur eas necessitate quadam omnino duæ inducentur personæ, et duæ virtutes operatrices inter se contrariæ prorsus.

CAPUT LII.

De opinione Agnoetarum.

Jacobus porro, a quo nunc quoque Jacobitarum hæresis denomiata celebratur, Syrius genere fuit, obscurus prorsus, et nulla gloria vir, qui etiam Zanzalus propter summam tenuitatem est cognominatus. Hic Eutychetis, et Dioscori Cnapeique, præterea Petri atque Severi dogmate recepto, magno opere id apud Syros propagare studuit. Ecclesia sane Catholica Dominum nostrum Jesum Christum subsistentiam unam e duabus naturis consistentem, Deitatis, inquam, et humanitatis, præstetur, ita ut utraq̃ue harum post unionem proprietates suas salvas conservet, et duarum istarum naturarum unio misionem et confusionem, mutationemque et alterationem nullam admittat; ipseque idem Deus sit et homo, et voluntates virtutesque operatrices duas, divinam videlicet simul et humanam, habeat. Eutyches autem duas quidem et ipse ante unionem naturas dixit, deinde unitas. Post unionem autem in unam eas naturam abiisse, confusasque esse, et misionem subiisse opinatus est, adeo ut et divinitas ea quæ humanitatis fuere passa sit, et contra. Proinde hæc ita opinantes Monophysitas et Theopaschitas divi Patres nostri cognominarunt. Et ipsa opinione Dioscorus Alexandriae patriarcha, 882 et Petrus Cnapeus, Severusque Acephalus, episcopi Antiocheni, atque insuper alii transversim abducti sunt. Enimvero eo quem diximus Jacobo Monophysitarum opinionem apud Syros prædicante, magnum exortum est dissidium. Nam qui recte opinioni adhæserunt, Melchike appellati sunt, quod sanctam quartam synodum, et imperatorem ipsum (Melchi enim Syris rex est)

consecrarentur. Qui autem diversum senserunt, multa variaque habuere nomina. Jacobitæ tamen maxime sunt cognominati, propterea quod ei quem dixi Monophysitarum hæresis studioso Jacobo adhererent. Qui etiam anathemati traditi sunt, ut Monophysitæ scilicet, et Theophaschitæ. Post vero aliud etiam hæresum examen ad se pertraxere, quæ Trinitatem consubstantialiam credentes, unam naturam post unionem in Christo esse docuerunt, sacram quartam synodum repudiantes, ac deinceps omnes sanctos Patres rejicientes. Et quod maximum est, divinitati ipsius Unigeniti perpeccionem tribuerunt, Ter sancto illi hymno appendicem hanc: « Qui crucifixus es pro nobis », adnectentes.

CAPUT LIII.

De hæresi Theopaschitarum.

Talis Jacobitarum hæresis radix existit. Jacobus autem Armeniorum quoque sectæ dux fuit. Ea sane hæresis multiplex est, et ut quispiam dicat, hæresum omnium confluentis sentina. Nam illi cum Ario aberrant in eo, quod Deum Verbum naturam mutationi obnoxiam, habentem carnem animam carentem, assumpsisse dicunt. Cum Apollinari autem, quod corpus Domini mentem non habere, eidemque divinam naturam sufficere, mentisque vim operatricem perficere dicunt. Atque hæreticis multis laudatis, depravatas ipsorum opiniones sibi ipsis arrogant. Magistri horum illi quos diximus fuere: et Echanius insuper Mantacunes. Et quandoque illi Deum Verbum, incorruptibile, et increatum, et cœleste, et a perpeccione alienum atque subtile, nobisque non consubstantiale corpus recepisse, atque ea quæ carnis sunt, nobis in speciem tantum spectri more exhibuisse, executumque esse opinantur. Quandoque autem carnem ejus in naturam Deitatis conversam, eidemque consubstantialiam factam esse dicunt. **883** Multoties vero etiam Deum Verbum humanum ex Virgine corpus assumpsisse negant, sed ipsum immutabili modo mutatum, et carnem factum, transitum tantum per Virginem fecisse: et cruci divinitatem, quæ circumscribi et definiri nequeat, Unigeniti affixam, eandemque sepulcro traditam asseverant. Atque fidem etiam nativitati Christi secundum carnem derogantes, et eam in speciem tantum, phantasmatis instar, factam esse dicentes. Et non sicuti nos, per intervalla, particulatim, sed ad quindecimum Januarii mensis diem jejunii tempus extendentes. Annuntiationem simul et nativitatem, et baptismum Christi celebrant. Quin multa etiam divini Evangelii dicta, suam ipsi opinionem astruere conantes, tollunt atque inducunt: ac veluti Monophysitarum, et Theopaschitarum, et Aphthartodocetarum, et Monotheletarum hæresim hæreditate creverint, Cnaphæi Petri accessionem Tersancto hymno annexam valde complectuntur. Ecclesiam catholicam jam inde ab initio hymnum eum ita decantasse, post

λέως ἐστίν· οἱ δὲ τάναντία φρονήσαντες πολλοὶ καὶ διαφοροὶ ὀνόμασιν ἐπεκλήθησαν· τὰ μάλιστα δὲ Ἰακωβίται προσηγορεύθησαν, ὡς τῷ εἰρημένῳ σπουδαστῇ τῆς τῶν Μονοφυσιτῶν αἵρέσεως· κατακολουθήσαντες Ἰακώβῳ· οἱ καὶ ἀναθέματι παραδίδονται, καὶ ὡς Μονοφυσίται καὶ Θεοπασχίται· ἐς ὕστερον δὲ καὶ ἄλλον ἰσμὸν αἵρέσεων περιβεβλημένοι, οἱ Τριάδα πιστεύοντες ὁμοούσιον, μίαν φύσιν μετὰ τὴν ἕνωσιν ἐπὶ Χριστοῦ δογματίζουσι, τὴν ἁγίαν δ' οὐνοδὸν ἀθετοῦντες καὶ τοὺς κατεξῆς ἅπαντας ἁγίους Πατέρας· ἀποβαλλόμενοι· καὶ τὸ δὴ μέγιστον, καὶ τῇ θεότητι τοῦ Μονογενοῦς πάθος προσάπτουσι, τῷ τρισαγίῳ ὕμνῳ τὸ Ὁ σταυρωθῆς δι' ἡμᾶς προστιθέντες.

B

ΚΕΦΑΛ. ΝΓ'.

Περὶ τῆς αἵρέσεως τῶν Θεοπασχιτῶν.

Ἄλλὰ τοιαύτη μὲν ἡ ῥίζα τῶν Ἰακωβιτῶν· δε δὲ καὶ τῆς τῶν Ἀρμενίων αἵρέσεως καθηγῆσατο. Ἡ δὲ αἵρεσις πολυσχιδῆς τὴν ἐστίν, καὶ ὡς ἂν τις εἰποῖ μισογάγεια πάσης αἵρέσεως. Καὶ γὰρ Ἄρειον συμφύρονται, οἷς φασὶν τρεπτήν ἔχειν φύσιν τὸν Θεὸν Λόγον, καὶ σάρκα ἀνειληφέναι ἄψυχον· Ἀπολλινάριον δὲ, ὅτι περὶ καὶ ἄνουν σῶμα τὸ τοῦ Κυρίου δοξάζουσιν· ἀρκέσαι γὰρ φασὶν τὴν θεῖαν φύσιν τελεῖσαι τοῦ νοῦ τὴν ἐνέργειαν. Καὶ πολλοὺς τῶν αἱρετικῶν ἐπαινέσαντες, τὰς κιθόλους δόξας αὐτῶν ψεκίωσαντο. Διδάσκαλοι δὲ σφῶν οἱ προειρημένοι ἐγένοντο, καὶ Ἐχάνιος ὁ Μαντακούσης. Καὶ πῆ μὲν ἀφθαρτον καὶ ἀκτιστον καὶ οὐράνιον καὶ ἀπαθὲς καὶ λεπτὸν σῶμα ἀναλαβεῖν τὸν Θεὸν Λόγον, καὶ μὴ ἡμῖν ὁμοούσιον δογματίζουσι, καὶ τὰ τῆς σαρκὸς κατὰ φαντασίαν ἡμῖν ἐνεργεῖν· πῆ δὲ ὡς ἡ σὰρξ αὐτοῦ εἰς φύσιν μετεβλήθη θεότητος, καὶ ὁμοούσιος αὐτῇ γέγονεν· ἐν πολλοῖς δὲ μὴδὲ τὸν Θεὸν Λόγον ἀνθρώπειον ἐκ τῆς Παρθένου σῶμα ἀναλαβεῖν, ἀλλ' αὐτὸν ἀτρέπτως τραπέντα καὶ σάρκα γενόμενον, τὴν πάροδον μόνην διὰ τῆς Παρθένου ποιήσασθαι, καὶ προσπαγῆναι σταυρῷ τὴν ἀπερίγραπτον καὶ ἀπερίοριστον θεότητα τοῦ Μονογενοῦς, καὶ ταύτην τάφῳ παραδοθῆναι. Ἀθετοῦντες δὲ καὶ τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὡς φαντασιωδῶς γεγενῆσθαι λέγοντες, οὐχ ὡς ἡμεῖς ἀνὰ μέρος, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐ' τοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς παρατείνοντες τὴν νηστείαν, τὸν εὐαγγελισμὸν ἡμοῦ καὶ τὴν γέννησιν καὶ τὸ βάπτισμα ἐορτάζουσι. Πολλὰ δὲ καὶ τῶν τοῦ Θεοῦ Εὐαγγελίου ῥητῶν διαγράφουσι, τὴν σφετέρην δόξαν περὶ ἡμῶν συνιστᾶν· κληρούμενοι δὲ καὶ τὴν τῶν Μονοφυσιτῶν καὶ Θεοπασχιτῶν καὶ Ἀφθαρτοδοκητῶν καὶ Μονοθελητῶν αἵρεσιν, τὴν τοῦ Κναφέως Πέτρου προσθήκην τῷ τρισαγίῳ ὕμνῳ λίαν ἀσπάζονται· λέγοντες, ὡς ἄνωθεν ἡ καθόλου Ἐκκλησία οὕτως τὸν τρισάγιον ὕμνον ἐκῆρυττεν· μετὰ δὲ τὴν τοῦ παιδὸς ἄρπαγὴν οὕτως ἐνομοθέτησεν. Ἦν ἄρπαγὴν καὶ ὡς ψευδῆ δῆθεν παντάπασι διαγράφουσι· μὴδὲ γὰρ τῇ τρισυποστάτῳ θεότητι, ὡς οἱ θεῖοι Πατέρες διδάσκουσι ταύτην προσάγεσθαι φάσκουσιν, ἀλλὰ τῷ μονογενεῖ Λόγῳ Χριστῷ. Οἱ δ' αὐτοὶ καὶ ἄζυμον οὐκ ἄρτον ἐν ταῖς ἱεραῖς

ἀγιστείας προσφέρουσι, καὶ οἶνον ἀκέραιον ὕδατι· μίαν δὲ τούτου φύσιν ἐν τῷ Χριστῷ καταγγέλλοντες, καὶ οὐχ ὡς ἡμεῖς κινῶσι, τὴν ἔνωσιν τῶν δύο φύσεων ὑπεμφαίνοντες. Ἄλλ' οἱ θεοβλαβεῖς· καὶ τὸ Πάσχα Ἰουδαϊκῶς τελοῦσι, βόας καὶ πρόβατα κατὰ τὴν Ἰουδαϊκὴν λητρείαν θύοντες· καὶ τῷ αἵματι τοῦ ἀμνοῦ τὰς τῶν οἰκιῶν φλιάς χρίουσι· μὴ τοῦ δεσποτικοῦ μεταλαμβάνοντες σώματός τε καὶ αἵματος, ἀλλὰ τὴν ἀμὸν Ἰουδαϊκῶς θύοντες, καὶ ὀπτῶντες πυρὶ, τοῦτου μετέχουσι. Καὶ τὸν σταυρὸν οὐ πρότερον τιμῶσιν εἰ μὴ βαπτίσουσιν ὡσπερ ἄνθρωπον, καὶ περὶ τὸ μέσον αὐτοῦ ἦλον ἐμπήξουσι, καὶ χρίσουσιν αὐτὸν τῷ ἐκ τῆς θυσίας αἵματι. Τοῦτο δὲ ποιῶσιν εἰς ὄνομα τοῦ Χριστοῦ δεικνύοντες ὡς ὁ εἰς τῆς Τριάδος ἐσταύρωται· μὴ συνιέντες ὡς συσταυροῦσιν οὕτω καὶ τὴν τοῦ Πατρὸς καὶ τῆς θεότητος φύσιν, μίαν οὖσαν καὶ τὴν αὐτὴν. Καὶ τρεῖς δὲ σταυροὺς συνάψαντες, ἁγίαν Τριάδα κατονομάζουσι· διὰ τούτων τάχα ἐμφαίνοντες, τὴν ἁγίαν Τριάδα συσταυρωθῆναι. Καὶ εἰκόνας τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος εἰκονίζουσιν· ὅπερ ἄτοπον· αἱ γὰρ εἰκόνες ὁρατῶν καὶ περιγράπτων σωμάτων εἰσιν, οὐ μὴν τῶν ἀκατανοήτων καὶ ἀοράτων. Τὰς δὲ ἑρπύλλας εἰκόνας· δῆθεν τιμῶσι μὲν, οὐκ ἀσπάζονται δέ· τῷ δὲ δακτύλῳ μόνῳ προσψαύοντες, τοῦτον ἀσπάζονται. Τὴν δὲ παρ' ἡμῶν κοινωνίαν οὐδὲν ἠγῆνται· καὶ τὴν προσφορὰν ἐλαφὶ ἀναμάτουσι καὶ ἀλείφουσι. Λέγονται δὲ καὶ ἐκθέσεις ἔχειν διαφόρων λειτουργιῶν παρὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν παράδοσιν καὶ συνήθειαν. Τὸ δὲ Μονοφυσίται εἶναι

ἐπιτὰ δεξιὰ σφραγίζουσιν αὐτοῦ· καὶ τὸν θεῖον σταυρὸν τῇ μεγάλῃ Παρασκευῇ ὑπὸ γῆν κατάκρυπτουσιν ἄχρι τῆς μεγάλης Κυριακῆς· τότε δ' ἄμα φωτὶ τὰς ῥύμας περιμόντες καὶ τὰς γωνίας, καὶ ἐνθεν κάκειθεν ζητοῦντες καὶ ἀνευρίσκοντες, ὡσανεὶ φανεροῦσι. Χρόνῳ δὲ προϊόντι, καὶ ἄλλας ἀδιαφορίας συνεπεσπείσαντο, ἰδίαις νηστείαις ποιῶντες. Καὶ ἐν τοῖς Σάββασι καὶ ταῖς Κυριακαῖς τῆς ἁγίας μεγάλης Τεσσαρακοστῆς γάλα καὶ τυρὸν καὶ ὠὰ ἐσθίουσι, καὶ δι' ἀζύμων τὴν θυσίαν ποιοῦσι· καὶ τὴν τοῦ Ἀρτσιθούρου λεγομένην νηστείαν μικρὴν πρὸ τῆς ἀπόκρουσιν συνεστήσαντο.

ΚΕΦΑΛ. ΝΔ'.

Περὶ Ἰακώβου τοῦ Σύρου καὶ τῶν Ἰακωβιτῶν.

Μάλιστα δὲ ταῦτα τελοῦσιν οἱ παρ' αὐτοῖς λεγόμενοι Χατζιντζάριοι· σχίσμα οὐκ ἐλάχιστον ὄντες τοῦ παρ' αὐτοῖς ὀνόματος, εἰσὲν σταυρολάτραι· Χάτζους γὰρ ὁ σταυρὸς παρ' αὐτοῖς· τὸν γὰρ σταυ-

(1) Hoc ex Græcorum et Orientalis Ecclesiæ ritu et sententia dictum. Quid sibi velit in incruento sacrificio, vini et aquæ mistio.

A pueri autem illius raptum, ut is aliter caneretur, constitutum esse dicentes. Quem quidem raptum, tanquam falsum scilicet omnino, negant. Neque trium subsistentiarum Deitati, sicuti divi Patres docent, sed unigenito verbo Christo carmen ejusmodi concini dicunt. Iidem ipsi re divina faciendâ azymo non pane utuntur (1), et ad eam vinum aqua non temperatum adhibent: unam eam re in Christo naturam designantes, neque sicuti nos, calicem miscent, per quam mistionem duarum naturarum unionem declaramus. At erga Deum impii illi Pascha quoque Judaico more celebrant, boves et ovæ, juxta ritum Judaicum, immolantes, et sanguine agni ædium postes inungunt. Non illi corpus et sanguinem Domini percipientes, sed agnum Judaice sacrificantes, atque igni torrentes, de eo participant. Crucem non prius honore debito prosecuntur, quam perinde atque hominem baptizaverint, atque in media ipsa cruce clavum figunt (2), eumque sanguine victimæ unguunt. Hoc vero faciunt in Christi nomen, unam sanctæ Trinitatis personam crucifixam esse ostendentes: nec interim intelligentes, quod eo modo simul etiam Patris et Deitatis naturam concrucifigunt, quæ una est et eadem. **884** Tres vero cruces connectentes, sanctam Trinitatem cognominant: eo pacto forte insinuant, sanctam Trinitatem simul crucifixam esse. Imagines etiam Patris et Spiritus sancti effigiant, quod perquam est absurdum. Imagines enim corporum eorum sunt, quæ videri et circumscribi possunt, non eorum quæ invisibilia sunt, et intelligentia comprehendunt nequeunt. Imagines sacras honorant illi quidem, sed non osculantur. Ac digito tantum eas contingentes, huic osculum figunt. Communionem nostram nihil esse dicunt. Et oblationem oleo subigunt, et unguunt. Dicuntur vero constitutiones habere multifariam divinorum officiorum, præter Ecclesiæ traditionem et consuetudinem. Atque ut Monophysitas se esse satis ostendant, digito uno a læva dextram versus seipsos cruce consignant. Et crucem sanctam in magno Paraceseves die sub terra abscondunt, usque ad magnum Dominicum diem. Tum vero cum lumine per plateas et angulos circumveantes, hinc et inde eam quærunt, et inventam proferunt. Tempore autem procedente alias etiam ἀδιαφορίας, hoc est, ritus et cæremonias, quæ pietate salva vel observari vel omitti possunt, complexi sunt, peculiaribus jejuniis instituentes, et Sabbatis atque diebus Dominicis magnæ sanctæ Quadragesimæ lac, caseum et ova comedentes, et per panem azymum sacrificium peragentes: atque id quod Arziburi dicitur jejuniū, paulo ante eum diem, quo carniū esus interdicitur, servant.

D

CAPUT LIV.

De Jacobo Syro, et Jacobitis.

Maxime autem hæc retinent, qui apud eos Chazinzarii nominantur. Factio autem non minima hæc dogmatis eorum est, Staurolatræ scilicet. Chazus namque crux ab eis dicitur, propterea

(2) Clavum videlicet figentes in cruce in nomine S. Trinitatis baptizata.

quod crucem tantum adorare et colere dicantur. Qui sane per omnia illis consentientes, re ejuscemodi maxime a sectis talibus, et Jacobitis in primis, dissentire videntur. Quin et isti non unam confuse naturam, sicut illi, in Christo esse optinantur, sed duas: quemadmodum et nos. Cæterum aliam peregrinam impietatem perperam inducunt, quia duas personas in uno Christo esse **885** fabulantium more nugantur: juxta Anthropolatram, id est, hominem adorantem Nestorium; ita ut passionis tempore alteram personam in cruce passam, alteram autem ab ea segregatam seorsim stetitisse, passionisque spectatricem fuisse dicant. Insuper alia quoque generis ejusdem, impietate omni referta deblaterant. Atque illi quidem nunc ex traditione, quæ ratione nulla nititur, hæc faciunt. Veteres autem eorum legislatores et doctores, magnæ Armeniæ Gregorium illum antistitem, ritus ejuscemodi eis per manus tradidisse, calumniose jactant: maxime vero oblationem azymam, et absque aqua poculum, propterea quod in mystica illa cœna azymum etiam sacrificium et vinum solum fuerit. Quarum rerum nullam apostolica Ecclesia admittit, veterem traditionem legitime servans. Porro de jejunio Arziburi interrogati, quandoque propter Adami proscriptionem eam se servare, quandoque propter Ninivitas, dicunt. Nonnunquam vero eam esse referunt, qua olim se Armenii a cibis abstinuerunt, cum baptizari a sancto Gregorio debuerunt. Aliquando etiam celebrari id asserunt, propter Sergium quemdam, qui olim apud eos martyrio sit defunctus: veram ejus originem et causam commemorare detrectantes, quæ ejusmodi est. Sergius quidam apud eos doctor canem habuit, quo ille a dæmone agitato, plurimum adventus sui designatore atque indice usus est. Huic Arziburi nomen indidit, quod Armeniorum lingua mandatorum significat. Cum ergo in oppidis et vicis habitantes discipuli et sectatores ejus canem præcedentem viderent, obviam illi magistro suo ibant, eundemque præeuntes producebant. Evenit autem, ut canem lupus devoravit. Et Sergius post eundem diem, quo canem præmiserat, ad eos quo ille missus fuerat, profectus est, et cum, qui ei obviam prodiret, inveniret neminem, graviter eam rem tulit. At postquam certior factus est, a lupo canem devoratum esse, Armeniis mandavit, ut quotannis, diebus statis, ob canis ejus obitum jejunarent, lugerent, atque moerent: quod videlicet tantum bonum e medio sublatum esset. Nomenque canis jejunio ei, Arziburum cognominantes, imposuerunt. Sed hactenus de Monophysitis, et Trithetis, et Agnoetis, et Theopaschitis, atque Aphthartodocetis, de quibus proximo libro fusius scripsimus, atque item de Jacobitis, Armeniis, et Chazariis, et aliis, **886** quorum multi superioribus temporibus duces fuere et doctores, Nestorii quidam, Eutychetes, Dioscori,

ὁν μόνον, ὡς φασί, καὶ προσκυνοῦσι καὶ σέβονται. Οἱ δὴ καθάπερ αὐτοῖς συμπεφόμενοι, τούτοις μάλιστα διαφέρειν δοκοῦσι, καὶ μᾶλλον Τακωβίταις. Οὐ γὰρ μίαν καὶ οὕτοι φύσιν συγχυτικῶς ὡς ἐκεῖνοι ἐπὶ Χριστοῦ δογματίζουσιν, ἀλλὰ δύο, καθάπερ ἡμεῖς. Ἄλλην δὲ ζήτην ἀσέβειαν παρεισάγουσι, δύο πρόσωπα μυθολογούντες ἐπὶ τοῦ ἐν ὧς Χριστοῦ, κατὰ τὸν ἀνθρωπολάτρην Νεστόριον· ὡς καὶ παρὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους ἕτερον πρόσωπον μὲν εἶναι τὸ πύσχον ἐπὶ σταυροῦ, ἕτερον δὲ τὸ ἐξωθεν κειχωρισμένως ἰστάμενον καὶ τὸ πάθος ὄρων. Καὶ ἄλλα τοιαῦτα ληροῦσι πάσης δυσσεβείας ἀνάμιστα. Καὶ οἱ μὲν νῦν ἐξ ἀλόγου παραδόσεως τὰ τοιαῦτα ποιοῦσιν· οἱ δὲ ἀρχαῖοι αὐτῶν νομοθέται καὶ καθηγηταὶ τὸν τῆς μεγάλης Ἀρμενίας συκοφαντοῦσι Γρηγόριον τὸν τοιαῦτα παραδεδοκῆναι αὐτοῖς· καὶ μάλιστα τὴν ἄζυμον προσφορὰν καὶ τὴν χωρὶς οἴνου ποτήριον· διὰ τὸ καὶ ἐν τῷ μυστικῷ δείπνῳ ἄζυμον τὴν θυσίαν εἶναι, καὶ οἶνον μεμονωμένον· ὧν οὐδὲν ἡ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία προσέεται, τὴν ἀρχαίαν παράδοσιν ἐνθέσμως φυλάττουσα. Ἐρωτώμενοι δὲ καὶ περὶ τῆς τοῦ Ἀρτζιβούρου νηστείας, λέγουσι ποτὲ μὲν διὰ τὴν Ἀδὰμ ἐξορίαν ταύτην νηστεύειν· ποτὲ μὲν δὲ τὸς Νινευίτας φασί· ποτὲ δὲ ταύτην εἶναι, ἣν πάλαι ποτ' ἐνήστευσαν οἱ Ἀρμένιοι, μέλλοντες ὑπὸ τοῦ ἀγίου Γρηγορίου βαπτίζεσθαι· ἄλλοτε δὲ διὰ τινὰ Σέργιον πάλαι ποτὲ ἐν αὐτοῖς μαρτυρήσαντα τὴν ἀληθῆν αἰτίαν ἐκκλίνοντες, ἥτις ἐστὶν αὕτη. Σέργιος τις καθηγητὴς παρ' αὐτοῖς κύνα τινὰ ἐπαφέρετο· ᾧ ὑπὸ δαίμονος ἐνεργουμένων τὰ πολλὰ ὁ Σέργιος τῆς αὐτοῦ παρουσίας μηνυτῆ ἔχρητο· ὃν Ἀρτζιβούρτζην ἐκάλει· τὸν μανθά-ορα δὲ παρὰ Ἀρμενίοις ἡ λέξις δηλοῖ. Ὅπηνίκα τοίνυν οἱ ἐν πολυχνοῖς καὶ κώμαις οἰκοῦντες αὐτοῦ μαθηταὶ τὸν κύνα προϊόντα ἐώρων, εἰς ἀπάντησιν τοῦ σφῶν διδασκίλου ἐξήσαν, προῦπαντῶντες αὐτόν· συμβάν δὲ τὸν κύνα λύκῳ βρωθῆναι, ὁ Σέργιος βεδίσας μετ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν καθ' ἣν τὸν κύνα προῦπεμψε πρὸς οὓς ἀπεστάλη, καὶ μὴ εὐρῶν ὑπαντήσαντας, βαρέως δὲ συμβάν ἤνεγκεν. Ἐπεὶ δ' ἐς ἕτερον μάθον ὡς λυκόδρωτος ὁ κύων ἐγένετο; διετάξατο Ἀρμενίοις καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ἐν ὠρισμέναις ἡμέραις νηστεύειν ὑπὲρ τῆς τοῦ κυνὸς αὐτοῦ τελευτῆς· καὶ κατηφιᾶν, καὶ σκυθρωπάειν, ὅτι τὸ τοσοῦτον ἀγαθὸν ἐκ μέσου ἐγένετο. Καὶ τὸ τοῦ κυνὸς ὄνομα τῇ νηστείᾳ ἐκείνῃ ἐπέθετο, Ἀρτζιβούρτζην κατονομάσαντας. Ἄλλ' ἐν τούτοις μὲν τὰ τῶν Μονοφυσιτῶν καὶ Τριθεϊτῶν καὶ Ἀγνοητῶν καὶ Θεοπασχιτῶν, καὶ Ἀφθαρτοδοκητῶν, περὶ ὧν πλατύτερον ἐν τῇ πρὸ ταύτης διελάδομεν ἱστορίᾳ· εἰ δὲ περὶ τῆς Ἰακωβιτῶν, Ἀρμενίων καὶ Χατζιτζαρίων καὶ ἑτέρων· ὧν πολλοὶ μὲν ἀρχηγοὶ καὶ καθηγηταὶ διαγεγόνασιν ἄνωθεν· Νεστόριοι τινες καὶ Εὐτυχεῖς καὶ Διόσκοροι, Κναφεῖς τε καὶ Σουήροι, καὶ Θεοδόσιοι, Ἰουλιανοὶ τε Ἀλικαρνασσεῖς καὶ Γαῖνοι, καὶ ἄλλος τοιοῦτος χορὸς δυστυχῶν· ὧν δυσσεβῶν δογματῶν καὶ σπουδαστῆς καὶ ἐρευρετῆς ὁ προβόρηθις Ἰάκωβος γέγονεν. Ἐξ οὗ καὶ Ἰακωβίται τὸ πλείστον Σύρων ἔθνος ἄχρι καὶ ἐς δεῦρο κατονομάσθησαν.

ὅς τῆς νόσου ἐπιμῆλλον μετέσχε καὶ Σέργιος ὁ πρὸς A
βραχέος τοῦς τῆς Κωνσταντινου ἀρχιερατικούς ἐγ-
χειρισθεὶς ὀλακας· ἀφ' οὗπερ ἡ τῶν Μονοθελητῶν ἀλ-
ρσις εἰς πλάτος πεπαρήσιασται. Καὶ ταῦτα μὲν
οὕτως· ἐγὼ δ' ἐπὶ τὸ συνεχὲς τῆς ἱστορίας ἤδη
πορεύομαι, τέλος καὶ τῇ παρουσίᾳ μοι ἡ τῶν ἱστο-
ριῶν ἐπιθήσω.

non ita pridem archiepiscopatus Constantinopolitani gubernacula susceperat, maxime infectus est, per quem Monothelitarum hæresis admodum est propagata. De his satis : nam ad historiam continuandam revertor, finem quoque decimo octavo hic historiarum libro impositurus.

ΚΕΦΑΛ. ΝΕ'.

Περὶ τῆς μυσταρᾶς τῶν Ἀρμενίων αἰρέσεως.

Ἐπεὶ γὰρ στερόδῳς δῆθεν ὁ Φωκᾶς τῇ ἀρχῇ ἐπι-
ρείσθη, τὴν μὲν θυγατέρα Δομνεντίαν τῷ στρατη- B
λάτῃ Πρίσκῳ εἰς κοινωλίαν γάμου συζεύγνυσιν· ἐκ
τινος δ' ἐπισυμβάσης αἰτίαις ἐν ὑποφίᾳ σχῶν ἐν
κινδύνῳ εἶναι αὐτῷ τὸ βιώσιμον, πῶσιν τε ὁμοῦ
τὸν τύραννον τῆς ὠμότητος, πάντα κάλων ἐκίνει
παραλῦσαι αὐτὸν τῆς ἀρχῆς. Ἐκτόπως δὲ καὶ τῷ
πλίθει διὰ μίσους ἐτύγχανεν ὁ κρατῶν· ἄτε δὲ μέ-
θη ἀνεῖς ἑαυτὸν καὶ ὠμότητι, καὶ ἀνθρώπων αἵμασι
χαίρων διηνεκῶς· ὡς ἐκ μίσου θείναι καὶ σύμπαν
διανοοῦμενος, ᾧ εὐγενείας ἢ δόξης ἢ φρονήσεως·
τεκμήριόν τι ἐνήν. Ναρσῆν δὲ τὸν ἀριστον στρατη-
γὸν καὶ ὑπέκκαυμα ἐποίησε πυρρός. Καὶ τοίνυν Πρί-
σκος ὁ κηδεστῆς· καὶ ὅσοι τῆς συγκλήτου βουλής
ἐνομιζόντο, ἐς ταυτὸ συνιόντες ἐν ἀπορόρητῳ Ἡρα-
κλείῳ τῷ πατρὶ Ἡρακλείου τοῦ μετὰ Φωκᾶν περι- C
θαλομένου τὴν ἀλουργίδα, ἐν τῇ πρὸς ἐσπέραν
Ἀφρικῇ καὶ Λιβύῃ σὺν δυνάμει πολλῇ τὰ ἐκεῖσε
δέξοντι, γράφουσιν ὧστ' ἐπιχειρεῖν πάντα τρόπον
τῆς ἀνοσίτου τυραννίδος τὸ ῥωμαϊκὸν ἀπαλλάττειν
φύλον, καὶ μὴ οὕτως ἀλλύμενον διορᾶν. Ἦν δὲ τῷ
εἰρημένῳ στρατηγῷ Ἡρακλείῳ ὑποστράτηγος Γρη-
γορᾶς. Ἀμφω τοίνυν συμπνεύσαντες τοὺς υἱεῖς
ἐκάτερος καὶ πεζῇ στρατιᾷ καὶ νηίῃ στρατῷ, σὺν
τῷ ὑπὸ σφίσι γενναίῳ στρατεύματι, κατὰ τοῦ τυ-
ράννου ἀνίσταντο. Ὁ μὲν οὖν τοῦ Ἡρακλείου παῖς
Ἡράκλειος τοῦ κατὰ θάλατταν ἡγεῖτο στρατοῦ· Νι-
κῆτας δ' ὁ τοῦ Γρηγορᾶ, τῆς πεζικῆς ἐξήρχε δυνά-
μεις. Ὁ μὲν οὖν Ἡράκλειος ἐπιφόρων πνευμά-
των τυχὼν, διαπλώϊμος φθάσας, τῷ τῶν Σοφίων
λιμένῳ καθήγετο, σχολαιότερον τοῦ Γρηγορᾶ ὕστε- D
ρήσαντος. Καὶ δὲ μάχης μετὰ τῶν τῷ Φωκᾶ συμ-
μαχοῦντων συγχροτηθείσης, κατακράτος τὴν νίκην
Ἡράκλειος περιβάλλεται. Θυμομαχῶν γὰρ ἦν, δια-
κούσας ὡς ἡ γαμετὴ αὐτοῦ ἐξ Ἀφρων κατάγουσα
τὴν σειράν, περιώριστο. Οὐκ ἐλάχιστα μέντοι καὶ
διαχειρίζων τιμῆν.

ΚΕΦΑΛ. ΝΓ'.

*Περὶ τοῦ παρ' αὐτοῖς σχίσματος τῶν Χατζιτζα-
ρίων.*

Τούτων οὕτω γινομένων, καὶ πολλοῦ ταράχου τὴν
πόλιν διεληφότος, τῶν τις ἐπιφανῶν καὶ γένει διά-
σημοι, Φωτεινὸς ὄνομα, Φωκᾶ τὰ μάλιστα χαλεπαί-
νων, οὗ τὴν γαμετὴν ἰδιόασατο, σὺν πλῆθει πολλῶν
τὰ βασιλεία εἰσῳαμῶν, τοῦ θρόνου τὸν τύραννον

(1) Al. *Heraclionem* vocant.

CAPUT LV.

De abominanda Armeniorum hæresi.

Cum Phocas imperium suum, sicut ei videbatur, confirmasset, filiam Domnentiam Prisco duci ma-
trimonio junxit. Is certis de causis suspicione
concepta de vita se periclitari, tyranno ob cru-
delitatem infensus, omnem funem, ut illum im-
perio dejiceret, movit. Mirum vero quanto etiam
in illum odio multitudo flagrarit : adeo ebrietati
et sævitiae deditum, ut effuso hominum sanguine
continue gauderet, et tollere e medio omnes in
animo haberet, in quibus nobilitatis aut gloriæ
aut prudentiæ indicium aliquod inesset. Narsen
equidem, ducem optimum, igni combussit. Igitur
Priscus gener ejus, et quicumque senatorii ordinis
erant, consilio inito, secreto Heraclio (1), Hera-
clii qui post Phocam imperavit, patri, in Occiden-
tali Africa et Libya cum militaribus copiis multis
republicam administranti scribunt, ut modis
omnibus populum Romanum impia tyrannide li-
berare contenderet, neque illum ita pereuntem
in conspectu suo negligeret. Erat dicto duci He-
raclio legatus Gregoras. Hi consilio inter se com-
municato, filium uterque suum cum fortissimis
copiis pedestri navalique apparatu adversus ty-
rannum misit. Heraclius Heraclii filius classi præ-
fuit : Nicetas Gregoræ filius 887 pedestres ordi-
nes duxit. Enimvero Heraclius, secundis ventis
cursu confecto, in portum Sophiarum (2) illatus
est, Niceta deinde terrestri itinere lentius sub-
secuto. Atque Heraclius cum Phocæ copiis prælio
commissis, fortiter victoriam ex eo prælio repor-
tauit, maximo animo certamen id ingressus, quod
audivisset, uxorem suam genus ex Africa ducen-
tem circumscriptam esse. Non parum certe et
Crispus hunc adjuvit, præfecti dignitatem obti-
nens.

Κρίσπος τούτῳ κρύφα συνήρατο, τὴν τοῦ ἐπάρχου

CAPUT LVI.

De schismate Chatsitzariorum apud eosdem.

Rebus hisce ita actis, tumultus ingens urbem
invasit, et ex illustribus et præclaris viris Pho-
tinus Phocæ quam maxime infestus (nam uxorem
ejus ille constupravit) cum multitudine magna
imperialei regiam ingressus, tyrannum throno

(2) Ad portum Sophiæ (Diac.)

suo detraxit, eique amicis ministrisque ejus huc atque illuc dilapsis, purpuream vestem ademit, et pullam injecit, ac mox vinctum ad Heraclium adduxit. Ille porro cum perlibenter eum vidit, tum conviciis plurimis coniectis, calcibus ei insultavit. Et statim tyranno manus et pedes resecari, deinde petulantem ejus luxuriam veluti publico monumento traducens, propterea quod conjugibus multis vim intulisset, pudibunda excindi, postremoque omnium caput amputari jussit (1). Corpus infelicis ejus hominis in bovem æneum, qui Pergamo allatus fuerat, conjectum, atque in cineres, pro eo atque par erat, redactum est: genere ejus reliquo una cum illo extincto. Hic tyrannidis malorum Phocæ pessimo finis fuit qui annis octo Romanorum imperio insultavit. Res ecclesiasticæ sub hujus imperii administratione laudquaquam rebus novis expetitæ sunt, rebus profanis in Oriente simul et Occidente ærumnarum calamitatibus omni ex parte turbatis atque confusis. Eo tempore Romanam Ecclesiam post Gregorium Magnum (2) gubernavit Innocentius. In urbe imperante, post Thomam, ecclesiasticum clavum obtinuit Sergius. In Alexandria sede, post Eulogium, qui ei annos viginti quinque præfuit, Theodorus Scribo biennio episcopalem obiit functionem. Cui Joannes Misericors Cyprius cum laude successit. **888** At Antiochiæ post Anastasium Anastasius alter episcopatum gessit. Hierosolymis autem Joannis successor fuit Neamus. Hujus autem Isaac. Deinceps vero ante captam direptamque eam urbem Zacharias sacrum ibi antistes administravit munus. Porro decimus octavus iste historiæ liber triginta duorum annorum tempus continet: cum ab orbe condito sexies (3) millesimus contesimus et tricesimus; a divina autem Domini nativitate (4) sexingentesimus et vicesimus

κατασπῆ. Οἱ δὲ περὶ αὐτὸν δεισαντες, ἄλλο; ἀλλαγῶ διεδίδρασκον· καὶ τὴν πορφύριδα τοῦτον ἀποδύσας, καὶ στολὴν ἀμφιασάμενος μέλανα, δέσμιον τῷ Ἡρακλείῳ παρέστησιν. Ὁ δὲ γηθοσύνως μάλα τοῦτον ἰδὼν, καὶ σκώψας πλείστα, λάξ τοῦτῳ ἐπέθορε. Καὶ αὐτίκα, χεῖρας μὲν καὶ πόδας ἀθρόον ἐκκόπτεται· ἔπειτα καὶ τὰ ἀσελγῆς στηλιτεύων ἐκείνην, πολλῶν αἰσχύναντι γαμετὰς, τοῖς αἰδοίοις ἐπήγε τομῆν· τέλος δὲ δύστηνον ἐκείνου σῶμα κατὰ τὸν χαλοῦν βοῦν, ὃς ἐκ Περγᾶμου ἀνεκομίσθη, ἐμβάλλεται· καὶ εἰς τέφραν ὡς γέ ἦν εἰκὸς διαλύεται, καὶ τοῦ λοιποῦ γένους αὐτῷ συναφανισθέντος. Τοιοῦτον μὲν δὴ τῷ κακῶν κακίστῳ Φωκᾷ τῆς τυραννίδος ἐγένετο τέλος, ἐτη ὀκτώ τῆς Ῥωμαίων κατορχησαμένη ἀρχῆς. Τὰ μὲν οὖν κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦτου οὐδαμῶς ἐνεωτερίσθη, τῶν κοσμικῶν ἄρδην, τῶν τε ἐψῶν καὶ ἐσπερίων ταῖς τῶν δεινῶν συγκεχυμένων ἐπιφοραῖς. Τηνικαῦτα δὲ τῆς μὲν Ῥωμαίων Ἐκκλησίας ἤγειρο μετὰ Γρηγόριον Ἰννοκέντιος· τῆς δὲ τῶν πόλεων βασιλίδος μετὰ Θεομάν Σέργιος· τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἡνίας διεῖπεν. Ἐπὶ δὲ τὸν τῆς Ἀλεξάνδρου θρόνον, μετὰ Εὐλόγιον ἐτη ἑπτὰ πρὸς τοῖς εἰκοσιν ἱερασάμενον, Θεόδωρος ὁ Σκρίθων ἐτη δέο ἰέρωτα· ὃν ὁ ἐκ Κύπρου Ἰωάννης ὁ ἐλεθμων λαμπρῶς διεδέχετο. Μετὰ δὲ Ἀναστάσιον τὴν τῆς Ἀντιόχου ἐκκληροῦτο ἱερωσύνην ὁ ἕτερος Ἀναστάσιος. Ἀνὰ δὲ τὰ Ἱεροσόλυμα διάδοχος Ἰωάννου Νεαμῶς ἦν· μεθ' ὃν Ἰσαάκ. Ἐπειτα δὲ πρὸ τῆς αἰχμαλωσίας Ζαχαρίας καθίστατο. Περιέχει δὲ καὶ ἡ παρούσα ὀκτωκαιδεκάτη μοι τῶν ἱστορικῶν χρόνων ἐτῶν δύο πρὸς τριάκοντα· ὅπηνίκα κόσμου μὲν ἔτος· 5 εκατοστὸν καὶ τριακοστὸν, ἀπὸ δὲ τῆς θείας τοῦ Κυρίου γεννήσεως ἑξακοσιοστὸν καὶ πέμπτον πρὸς τῷ εἰκοστῷ ἔπεραίνετο.

(1) Unum in hoc homine laudes quod Romanum pontificem principem omnium jure declaravit. (Egnat.)

(2) Alii post Gregorium Rom. pontif. qui in Divos relatus est, ponunt Sabinianum, qui Ecclesiæ Romanæ præfuit anno 4, mensibus 5, diebus 9. Post hunc rursus Bonifacium tertium. Ad cujus petitionem Phocas antistitem Rom. principem episcopo-

rum omnium dixit. (Blond. lib. ix.)

(3) Secundum neotericos Chronologos 4688.

(4) 610.

(5) Sub Phoca Chosroes Persa multas in Oriente urbes et regiones occupavit, urbem sanctam diripuit, et crucem Servatoris nostri inde secum abstulit. Sub eodem ab imperio desciverunt Langobardi, Hispani, Galli, Germani, etc.

EXPLICIT NICEPHORI CALLISTI XANTHOPULI HISTORIA ECCLESIASTICA.

IN SEQUEM

NICEPHORI CALLISTI XANTHOPULI PATRIARCHARUM CONSTANTINOPOLITANORUM CATALOGUM

ANSELMI BANDURII MONITUM

(Imperium Orientale, tom. I, Praef. et p. 190.)

Catalogus patriarcharum CP., a Nicephoro Callisti conscriptus, nunc primum in lucem prodit a nobis Latine versus, et notis chronologicis ac historicis illustratus. Exstat autem in codice ms. bibliothecae Regiae n. 3502, adeo exesi ac detriti characteris, ut non absque magna difficultate legi possit, imo pagina prima nonnulla verba penitus deleta compareant; quae quidem ex aliis catalogis supplemus, et, ut ab aliis distinguerentur, uncinis inclusimus. Hic autem catalogus patriarcharum CP. a Nicephoro Callisti conscriptus, qui mihi accuratissimus videtur, desinit in Joannem, qui et Cosmas dicitur, Sozopolitanum, qui quidem inauguratus fuit patriarcha post Athanasium anno Christi 1294, sed e sede pulsus fuit 1304. Verum quia historiam imperatorum Constantinopolitanorum a Constantino Magno ad ultimum imperatorem Christianum texere fuit animus, libuit etiam huic Catalogo Nicephori Callisti seriem integram patriarcharum CP. in Commentariis nostris subjungere, nimirum illorum qui post Athanasium secundo patriarcham sederunt, ad Gregorium qui ultimus fuit patriarcha ante captam a Turcis Constantinopolim; quod quidem fecimus ex Catalogo patriarcharum CP. edito ab eruditissimo P. Labbeo ex codice ms. bibliothecae Claromontanae, in *Apparatu Historiae Byzantinae*; ille vero catalogus desinit in Josephum illum, qui Florentiae tempore concilii ibidem celebrati diem obiit. Caeteros autem patriarchas ad captam usque a Turcis Constantinopolim ex Historia Georgii Phrantzæ decerpimus. Hunc autem catalogum notis chronologicis ac historicis ideo illustravimus, quod nemo, quod sciam, de patriarchis CP. data opera scripserat, et qui de iis obiter in historia universali Ecclesiae locuti hucusque sunt, passim a nobis citantur, non solum scriptores Byzantini, sed et alii cum editi, tum inediti, quin et quamplurima opuscula integra inedita ad rem hanc illustrandam peropportuna suis locis inseruntur.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ

ΔΙΗΓΗΣΙΣ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΩΝ ΠΑΝΤΩΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

NICEPHORI CALLISTI XANTHOPULI

ENARRATIO DE EPISCOPIS BYZANTII

ET DE PATRIARCHIS OMNIBUS CPOLITANIS *.

Ἀνδρέας ὁ ἀγιώτατος ἀπόστολος παραγενόμενος ἐν [Βυζαντίῳ ἐκήρυξε] τὸν σωτήριον λόγον· ἐκκλησίαν τε πιστῶν συστήσας· εὐκτήριον οἶκον ἐν τῇ νῦν λεγομένῃ Ἀργυροπόλει ἀνεγείρας ἐνθα χρόνῳ

Andreas sanctissimus apostolus Byzantium profectus, ibi salutare verbum praedicavit: ac Ecclesia fidelium constituta, oratorioque in urbe, quae nunc Argyropolis dicitur, excitato, ubi subse-

* Bandurii notas, prolixas nimis, textui subjicere nobis non licuit. Eas seorsim edimus

quenti tempore depositum est corpus S. Adriani A martyris, episcopum ejusdem urbis ordinat Stachyn, unum ex septuaginta discipulis, cujus mentionem facit Paulus apostolus in Epistola ad Romanos. Is vero episcopatum gessit annis 16.

[Onesimus] annis 14.

Polycarpus annis 18.

Plutarchus annis 16.

Sedecion annis 9.

Diogenes annis 15.

Eleutherius annis 7.

[Felix] annis 5.

Polycarpus annis 3.

Hi primum in oratorio Argyropoli constituto conventus habebant persecutionum tempore.

Athenodorus. . . oratorio in urbe constructo. quod postea a sancto Constantino imperatore instauratum fuit, ibi collectas agebat.

Euzoius annis 6.

Laurentius annis. . . .

Alypius annis 13, mensibus 6,

Pertinax vir consularis ordinis senatorii annis 19.

Hic aliam ecclesiam excitavit in loco maritimo, cui nomen Sycæ, et eam ædem Irenem nuncupavit.

Olympianus. . . .

[Marcus]. . . .

Cyrillianus. . . .

[Castinus]. . . .

Hic Byzantii in loco cui nomen Petrium, sanctam Euphemiam excitavit.

Titus annis 35, mensibus 6.

Dometius frater Probi imperatoris annis 24, mensibus 6.

Probus filius Dometii annis [12].

Metrophanes filius Dometii, frater Probi episcopi, imperatoris vero Probi fratris filius, annis 10.

Hoc episcopatum gerente S. Constantinus imperator belli in Licinium suscepti causa Byzantium venit : ab eoque Constantinopolis ædificatur.

Hic [Metrophanes] primæ synodo interfuit, ac primus Constantinopolitanus patriarcha fuit.

Sunt itaque episcopi Byzantii a S. Andrea apostolo usque ad Metrophanem numero [20].

Deinde vero patriarchæ hoc ordine præfuerunt :

Metrophanes annis 10.

Alexander annis 23, sub quo Arius crepuit medius.

Paulus Confessor Diaconus Constantinopolitanus annis 3. Hoc expulso ab imperatore Constantio

Eusebius Arianus, qui primum Beryti, deinde

ύστερον [ιτέθη] τὸ λείψανον τοῦ ἁγίου μάρτυρος Ἀδριανοῦ, χειροτονεῖ ἐπίσκοπον τῆς αὐτῆς πόλεως Στάχυν ἕνα τῶν οἱ, οὐ μνημονεύει ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἐν τῇ πρὸς Ῥωμαίους ἐπιστολῇ· καὶ ἐπεσκόπευσεν ἐτη ις'.

[Ὀνήσιμος] ἐτη ιδ'.

Πολύκαρπος ἐτη ιη'.

Πλούταρχος ἐτη ις'.

Σεδεκίων ἐτη θ'.

Διογένης ἐτη ιε'.

Ἐλευθέριος ἐτη ζ'.

[Φήλιξ] ἐτη ε'.

Πολύκαρπος ἐτη γ'.

Οὗτοι τὸ πρότερον ἐν τῷ εὐκτηρίῳ τῷ ἐν Ἀργυροπόλει τὰς συνάξεις [ἐποιούντο] κατὰ τοὺς γενομένους διωγμούς.

Ἀθηνόδωρος. εὐκτήριον οἶκον κτίσας ἐν τῇ πόλει. τὸν μετὰ ταῦτα ὑπὸ τοῦ ἐν ἁγίοις Κωνσταντίνου τοῦ βασιλέως ἀνυποδομηθέντα, ἐκεῖσε τὰς συνάξεις ἐποιεῖτο.

Εὐζώτος ἐτη ς'.

Λαυρέντιος ἐτη.

Ἀλύπιος ἐτη ιγ', μῆνας ς'.

Περτίναξ ὑπατευκῶς συγκλήτου ἐτη ιθ'!

Οὗτος ἐτέραν ἐκκλησίαν ἀνέστησεν ἐν τῷ παραθαλασσίῳ τόπῳ ἐπιλεγομένῳ Συκαίς, Εἰρήνην τὸν οἶκον ἐπαγορεύσας.

Ὀλυμπιανὸς.

[Μάρκος].

Κυριλλιανὸς.

[Καστίνος].

Οὗτος ἐν Βυζαντίῳ ἐν τοποθεσίᾳ [ἐπιλεγομένη Πετρίῳ] τὴν ἁγίαν Εὐφημίαν ἤγειρε. . . .

Τίτος ἐτη λε', μῆνας ς'.

Δομέτιος ἀδελφὸς Πρόβου τοῦ βασιλέως ἐτη κδ', μῆνας ς'.

Πρόβος ὁ υἱὸς τοῦ Δομετίου ἐτη [ιβ'].

Μητροφάνης ὁ υἱὸς τοῦ Δομετίου [ἀδελφὸς] τοῦ ἐπισκοπήσαντος Πρόβου, ἀδελφόπαις Πρόβου τοῦ βασιλέως, ἐτη ι'.

Ἐπὶ τοῦτου ὁ ἐν ἁγίοις Κωνσταντίνος βασιλεὺς παραγίνεται ἐν Βυζαντίῳ διὰ τὸν πρὸς Λικίνιον πόλεμον, ἐφ' οὗ ἡ Κωνσταντινούπολις κτίζεται.

D

Οὗτος ἦν εἰς τὴν πρώτην σύνοδον, καὶ πρῶτος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως γίνεται.

Εἰσὶν οὖν ἐπίσκοποι Βυζαντίου ἀπὸ τοῦ ἁγίου Ἀνδρόου τοῦ ἀποστόλου μέχρι καὶ αὐτοῦ Μητροφάνους [κ'].

Ἐἴτα ἄρχονται οὕτως οἱ πατριάρχαι·

Μητροφάνης ἐτη ι'.

Ἀλέξανδρος ἐτη κγ', ἐφ' οὗ ὁ Ἄρειος διεβράγη.

Παῦλος Διάκονος Κωνσταντινουπόλεως ὁ ὁμολογητῆς ἐτη γ'. Τοῦτου ἐξωσθέντος ὑπὸ Κωνσταντίου τοῦ βασιλέως

Εὐσέβιος ὁ Ἀρειανὸς ὁ πρότερον γενόμενος. . .

Βηρυτοῦ, εἶτα μετατεθεὶς εἰς Νικομήθειαν, καὶ ἀ μεταλθὼν εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ ἐπεσκόπησεν ἐτη ιβ'.

Εἶτα μετὰ τὸν θάνατον τούτου πάλιν ὁ Παῦλος ἀποκαθίσταται καὶ (παραρρήμα) ἐκβάλλεται καὶ ἐν Κουκουσῶ ἐξορίζεται, ἐκεῖσε τε ὑπὸ τῶν (Ἀρειανῶν) ἀναιρεῖται, καὶ χειροτονεῖται ἀντ' αὐτοῦ Μακεδόνιος πρεσβύτερος Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως ὁ Πνευματομάχος ἐτη ε'.

Τούτου δὲ ἀναθεματισθέντος καὶ ἐκβληθέντος ὑπὸ Κωνσταντίου Εὐδόξιος ὁ Ἀρειανὸς ὁ πρότερον ἀπὸ Γερμανικεῖας εἰς Ἀντιόχειαν, αὐθις εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπεσκόπησεν ἐτη ζ'.

Δημόφιλος Ἀρειανὸς Βερροίας τῆς ἐν Θράκῃ πόλεως ἐπίσκοπος καὶ ἐνταῦθα (μετατεθεὶς) ἐπεσκόπησεν ἐτη ιβ', μῆνας ε'.

Εὐάγριος ὀρθόδοξος ὑπὸ Εὐσταθίου Ἀντιοχείας χειροτονηθεὶς, ἐτη ζ', καὶ ἐπέμφθη εἰς ἐξορίαν παρὰ Οὐάλεντος.

Γρηγόριος ὁ Ναζιανζοῦ ὁ Θεολόγος (δεξ) ἐπεσκόπησεν ἐτη ιβ'.

Καὶ ἐπανεληθόντος εἰς τὴν ἰδίαν πατρίδα, Νεκτάριος ἀξίωματικὸς ὑπάρχων Χριστιανῶν κατηχούμενος, μηδέπω δὲ θιγὼν τοῦ βαπτίσματος, ἅμα καὶ χειροτονεῖται καὶ βαπτίζεται ὑπὸ τῆς ἁγίας συνόδου τῶν ρν', καὶ χειροτονηθεὶς ἐπεσκόπησεν ἐτη ις', μῆνας γ'.

Ἰωάννης πρεσβύτερος Ἀντιοχείας ὁ Χρυσόστομος ἐτη ε', μῆνας ζ' ἐξορισθεὶς ἐν Κουμάνῳ τῆς δευτέρας ἐπαρχίας τῶν Ἀρμενίων, ἐτελεύτησε καὶ ἐτέθη μετὰ τοῦ λειψάνου τοῦ ἁγίου μάρτυρος Βασιλίσκου.

Ἀρσάκιος πρεσβύτερος τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, ἀδελφὸς Νεκταρίου τοῦ προλεχθέντος μετὰ τὴν Χρυσοστόμου ἐκβολῆν, ἐπεσκόπησεν ἐτη β'.

Ἄττικὸς πρεσβύτερος τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐτη κ'.

Σισίνιος πρεσβύτερος Κωνσταντινουπόλεως ἔτος α', μῆνας ι'.

Νεστόριος πρεσβύτερος τῆς Ἐκκλησίας Ἀντιοχείας αἰρετικὸς ἐτη γ', μῆνας β'. Οὗτος καθηρέθη, καὶ εἰς ἐξορίαν ἐν Ὁάσει ἐπέμφθη, ἐφ' ὅσῳ ἡ γ' ἐγένετο σύνοδος.

Μαξιμιανὸς πρεσβύτερος Κωνσταντινουπόλεως τῷ γένει ἐτη β', ἡμέρας ε'.

Πρόκλος ὁ τοῦ Χρυσοστόμου μαθητῆς παρὰ τοῦ προλεχθέντος Σισινίου χειροτονηθεὶς ἐπίσκοπος Κυζίκου, καὶ μὴ δεχθεὶς [παρὰ] τῶν ἐκείσε, καὶ τὸν μεταξὺ σχολάσας χρόνον, μετὰ θάνατον Μαξιμιανοῦ, οὗ τοῦ λειψάνου αὐτοῦ κειμένου ἐν τῇ ἱερραταίῳ ἐθρονίζεται τῇ αὐτῇ ἁγιωτάτῃ μεγάλῃ Ἐκκλησίᾳ ἐπεσκόπησεν ἐτη ιβ', μῆνας γ'.

Φλαβιανὸς πρεσβύτερος Κωνσταντινουπόλεως ἔτος α', μῆνας ι'.

Τούτου φονευθέντος παρὰ τοῦ δυσσεβοῦς Διοσκόρου, Ἀνατόλιος πρεσβύτερος καὶ ἀποκρισιάρχιος τῆς ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας χειροτονεῖται, καὶ ἀρχει ἐτη η', μῆνας η'.

A vero Nicomediam translatus, demum Constantino poliin transiit, seditque annis 12.

Post ejus obitum Paulus restituitur, statimque ejicitur, et Cucusus relegatus, ibi ab Arianis occiditur, ejusque loco ordinatur Macedonius presbyter Ecclesiae Constantinopolitanae sancti Spiritus oppugnator, qui sedit annis 5.

Hoc autem anathemate percusso et a Constantio ejecto Eudoxius Arianus qui primum Germaniciae deinde Antiochiae episcopus fuerat, Constantinopoli sedit annis 7.

Demophilus Arianus Bercae in Thracia episcopus et huc translatus, sedit sub Valente annis 12, mensibus 5.

Evagrius orthodoxus ab Eustathio Antiocheno ordinatus annis 6, et in exsilium a Valente missus est.

Gregorius Nazianzenus Theologus, qui episcopatum tenuit annis 12.

Ipsaque in patriam reverso Nectarius vir dignitate conspicuus, catechumenus Christianorum, nondum baptizatus, simul ordinatur et baptizatur a sancta synodo centum et quinquaginta episcoporum. Sedit annis 16, mensibus 3.

Joannes presbyter Antiochenus Chrysostomus annis 5, mensibus 6. Relegatus in Comanum, quod est in secunda provincia Armenorum, obiit, et depositus est cum reliquiis sancti martyris Basilisci.

Arsacius presbyter Ecclesiae Constantinopolitanae, frater jam memorati Nectarii, post ejectum Chrysostomum episcopatum tenuit annis 2.

Atticus presbyter Constantinopolitanus annis 20.

Sisinnius presbyter Constantinopolitanus, anno uno, mensibus 10.

Nestorius presbyter Ecclesiae Antiochenae haereticus annis 3, mensibus 2. Hic depositus in Oasim missus est in exsilium, dum tertia synodus celebraretur.

Maximianus presbyter genere Constantinopolitanus annis 2, diebus 5.

Proclus Chrysostomi discipulus, a praedicto Sisinnio ordinatus episcopus Cyzicenus, nec admissus a civibus, cum interea vacasset, post mortem Maximiani, cum adhuc ejus cadaver in sacris adytis jaceret, in eadem ipsa Magna Ecclesia ad thronum evehitur. sedit annis 12, mensibus 3.

Flavianus presbyter Constantinopolitanus anno 1, mensibus 10.

Cum is ab impio Dioscoro interfectus esset, Anatolius presbyter et apocrisiarius Ecclesiae Alexandrinae ordinatur, praestitque annis 8, mensibus 8.

Gennadius presbyter Constantinopolitanus an- A nis... mensibus 3.

Acacius presbyter Constantinopolitanus et orphanorum curator annis... mensibus...

Phraitas presbyter sanctæ Theclæ Sycarum mensibus 3, diebus 17. Zeno illum evexit.

Acacius presbyter hæreticus sub Anastasio Dicro anno 17, mensibus 9. Hic erat etiam orphanorum curator.

Euphennius presbyter Constantinopolitanus et pauperum curator Neapoleos annis sex cum dimidio.

Eo ab Anastasio imperatore ejecto, creatur Macedonius presbyter Constantinopolitanus, et vasorum custos, qui sedit annis 16, mensibus 7, et expulsus est ab Anastasio.

Timotheus presbyter Constantinopolitanus, et vasorum custos, annis 6, cum dimidio, sub Justiniano Magno.

Joannes Cappadox presbyter et syncellus Constantinopolis sub Justiniano anno uno, mensibus 10.

Epiphanus presbyter Constantinopolitanus et syncellus annis 16, mensibus 3.

Anthimus primo Trapezuntinus, deinde Constantinopolitanus præses, mensibus decem. Hic depositus est a synodo contra Severum et contra ipsum Anthimum coacta.

Menas presbyter Constantinopolitanus, et præfectus hospitii Sampsonis, ordinatus ab Agapeto C papa Romæ, annis 16, mensibus 6.

Eo autem defuncto et adhuc in sandapila ad sarcarium jacente, ordinatus est Eutychius presbyter et monachus monasterii Amasiensis, qui sedit annis 12, mensibus 5.

Hic ejectus est a Justiniano imperatore, anno imperii ipsius 38, creaturque post triduum Joannes Scholasticus presbyter Antiochenus, qui sedit annis 12, mensibus 6. Hic erat sub Justino sororis Justiniani filio: ac sub Tiberio mortuus est, ejusque loco rursum cooptatur

Eutychius qui sedit annis 4, mensibus 6, omne tempus archiepiscopatus ejus est annorum 17, uno deficiente mense.

Joannes diaconus Magnæ Ecclesiæ et sacellarius, Jejunator dictus, sub Mauricio annis 13, mensibus 5. Ordinatus est post dies... imperante Tiberio. Obiit autem anno decimo quarto Mauricii imperatoris.

Cyriacus presbyter et œconomus magnæ Ecclesiæ, annis 11. Hic erat sub Mauricio et sub Phoca tyranno.

Thomas diaconus et sacellarius Magnæ Ecclesiæ, annis 3, mensibus 2.

Sergius diaconus Ecclesiæ Constantinopolitanæ ex iis qui... et in phiala portuum hospitalis sub Phoca et Heraclio annis 28, mensibus 7, creatus magno Sabbato.

Pyrrhus presbyter Magnæ Ecclesiæ, et princeps

Γεννάδιος πρεσβύτερος Κωνσταντινουπόλεως ἔτη... μῆνας γ'.

Ἀκάκιος πρεσβύτερος Κωνσταντινουπόλεως καὶ ὄρφανοτρόφος ἔτη... μῆνας...

Φραιτας πρεσβύτερος τῆς ἀγίας Θεκλῆς Συκῶν μῆνας γ', ἡμέρας ιζ'. Ὁ Ζήνων ἐποίησεν.

Ἀκάκιος πρεσβύτερος αἰρετικὸς ἐπὶ Ἀναστασίου τοῦ Δικύρου ἔτη ιζ', μῆνας θ'. Οὗτος ἦν καὶ ὄρφανοτρόφος.

Εὐφήμιος πρεσβύτερος Κωνσταντινουπόλεως καὶ πτωχοτρόφος, Νεαπόλεως ἔτη ζ' ἡμισυ.

Τοῦτου ἐκδηθέντος ὑπὸ Ἀναστασίου, γίνεται Μακεδόνιος πρεσβύτερος Κωνσταντινουπόλεως, καὶ σκευοφύλαξ, ἔτη ις', μῆνας ζ'. ὅς ἐξεβλήθη ὑπὸ Ἀναστασίου.

Τιμόθεος πρεσβύτερος Κωνσταντινουπόλεως σκευοφύλαξ ἔτη ζ' ἡμισυ, ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ τοῦ Μεγάλου.

Ἰωάννης ὁ Καππαδόκης πρεσβύτερος καὶ σύγκελλος Κωνσταντινουπόλεως ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἔτος α', μῆνας ι'.

Ἐπιφάνιος πρεσβύτερος Κωνσταντινουπόλεως καὶ σύγκελλος ἔτη ις', μῆνας γ'.

Ἀνθιμος ὁ Τραπεζούντος πρότερον, εἶτα Κωνσταντινουπόλεως μῆνας ι'. Οὗτος καθηρόθη ὑπὸ τῆς κατὰ τοῦ Σευήρου καὶ κατ' αὐτοῦ συνελθούσης συνόδου.

Μηνᾶς πρεσβύτερος Κωνσταντινουπόλεως ξενόδικος τῶν Σαμψῶν, χειροτονηθεὶς ὑπὸ Ἀγαπητοῦ πάππα Ῥώμης, ἔτη ις', μῆνας ζ'.

Θανόντος δὲ τοῦτου καὶ ἐτι κειμένου ἐν τῇ λεκάνῃ αὐτοῦ ἐν τῷ ἱερατείῳ ἐχειροτονήθη Εὐτύχιος πρεσβύτερος καὶ μοναχὸς τοῦ ἐν Ἀμασειᾷ μοναστηρίου ἔτη ιβ', μῆνας ε'.

Οὗτος ἐξεβλήθη ὑπὸ τοῦ βασιλέως Ἰουστινιανοῦ τῷ λη' ἔτει τῆς αὐτοῦ βασιλείας, καὶ γίνεται Ἰωάννης Σχολαστικὸς πρεσβύτερος Ἀντιοχείας μεθ' ἡμέρας γ' ἔτη ιβ', μῆνας ζ'. Οὗτος ἦν ἐπὶ Ἰουστίνου ἀνεψιῶν Ἰουστινιανοῦ. Οὗτος ἐπὶ Τιβερίου τελευτᾷ οὖν, καὶ ἀνάγεται πάλιν

Εὐτύχιος ἔτη δ', μῆνας ζ', ὁμοῦ τὰ πάντα ἔτη τῆς ἀρχιερωσύνης αὐτοῦ ἔτη ις', χωρὶς ἐνὸς μηνός.

Ἰωάννης διάκονος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ σακελλάριος ὁ Νηστευτῆς ἐπὶ Μαυρικίου ἔτη ιγ', μῆνας ε'. Ἐχειροτονήθη μεθ' ἡμέρας... ἐπὶ τῆς βασιλείας Τιβερίου· τελευτᾷ δὲ τῷ ιδ' ἔτει τῆς Μαυρικίου βασιλείας.

Κυριακὸς πρεσβύτερος καὶ οἰκονόμος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἔτη ια'. Οὗτος ἦν ἐπὶ Μαυρικίου καὶ ἐπὶ Φωκά τοῦ τυράννου.

Θωμᾶς διάκονος καὶ σακελλάριος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἔτη γ', μῆνας β'.

Σέργιος διάκονος τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως τῶν ἐν... καὶ φιάλῃ τῶν λιμένων, πτωχείων ἐπὶ Φωκά καὶ Ἡρακλείου ἔτη κη', μῆνας ζ', γεγονὼς τῷ μεγάλῳ Σαββάτῳ.

Πύρρος πρεσβύτερος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας

καὶ ἀρχίων τῶν μοναστηρίων, μοναχὸς καὶ ἡγούμενος τῆς ἐν Χρυσοπόλει μονῆς τῆς πανμνητοῦ Θεοδοῦκου καὶ αὐσταθῆς ὑπὸ Φιλιππικοῦ καὶ Γορδίας, ἔτη β', μῆνας θ', ἡμέρας θ'. Στάσιως δὲ γενομένης παρητήσατο· αἰρεῖται δὲ . . .

Παῦλος πρεσβύτερος καὶ οἰκονόμος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ ἐπὶ τῶν φυλακῶν, ἔτη β', ἡμέρας κς'· καὶ τελευτᾷ, καὶ ὁ Πύρρος ἀποκατέστη [παρ-αυτᾷ], μῆνας δ', ἡμέρας κγ'. Τελευτᾷ τῇ ἀγίᾳ Πεν-τηκοστῇ. Τὰ ὅλα ἔτη αὐτοῦ τῆς ἐπισκοπῆς ἔτη γ', μὴν εἷς, ἡμέραι β'.

Πέτρος διάκονος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας καὶ οἰκονόμος, ρεφερενδάριος καὶ καγκελλάριος καὶ περιοδεύτης Θράκης καὶ γηροκόμος τοῦ ἀγίου Κλή-μεντος ἔτη ιβ', μῆνας δ'. Καὶ ἐσχόλασεν ὁ θρόνος ἐπὶ μῆνας ς', ἡμέρας ις'. Οὗτος ἦν ἐπὶ Κωνσταντι-νου ἐγγόνου τοῦ Ἡρακλείου.

Θωμᾶς διάκονος καὶ χαρτοφύλαξ καὶ νοτᾶριος καὶ καγκελλάριος, ρεφερενδάριος, σκευοφύλαξ καὶ γη-ροκόμος τῆς Σκάλας, καὶ πτωχοτρόφος τοῦ ἐν Νεα-πόλει . . . ἐπεσχόλησεν τῷ ἀγίῳ Σαββάτῳ ἔτη β', μῆνας ς'. Οὗτος ἦν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ.

Ἰωάννης πρεσβύτερος καὶ πρωτεύδικος καὶ χαρ-τοφύλαξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἔτη δ', μῆνας . . . ἐπὶ τῆς βασιλείας . . . τ.ῦ αὐτοῦ.

Κωνσταντῖνος καγκελλάριος καὶ σκευοφύλαξ ἔτη η', μῆνας ια', ἡμέρας ς', ἐπὶ τοῦ Πωγωνάτου.

Θεόδωρος πρεσβύτερος [σύγκελλος] καὶ σκευοφύ-λαξ, καὶ καγκελλάριος ἔτη β'. Καὶ ἐξεβλήθη οὗτος ἐπὶ τοῦ Πωγωνάτου.

Γεώργιος πρεσβύτερος καὶ σύγκελλος καὶ σκευο-φύλαξ τῶν Σφωρακίου, ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πω-γωνάτου ἔτη ς', μῆνας γ'· καὶ ἐξεβλήθη.

Καὶ ὁ Θεόδωρος πάλιν ἀποκατέστη ὁ ἀληθινὸς ἔτος α', μῆνας ι'· ὅλα ἔτη γ', μῆνας . . . ἐπὶ βασι-λείας Ἰουστινιανοῦ τοῦ υἱοῦ τοῦ Πωγωνάτου.

Παῦλος ἀπὸ λαϊκῶν πρωτοασηκρήτης ἔτη ς', μῆ-νας η'.

Καλλίνικος πρεσβύτερος καὶ σκευοφύλαξ τῶν Βλαχερνῶν ἔτη ιβ'. Ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ Ἰρινομή-του τυφλωθεὶς ἐξεβλήθη.

Κύρος πρεσβύτερος καὶ μοναχὸς ἀπὸ νήσου Ἀμά-στριδος ἔτη ς', ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ, καὶ ἐξεβλήθη παρὰ Φιλιππικοῦ.

Ἰωάννης διάκονος καὶ χαρτουλάριος τοῦ οἰκονο-μίου τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ἐπὶ Ἀρτεμίου καὶ Ἀναστασίου ἔτη δ', μῆνας . . .

Γερμανὸς ὁ μέγας ἐπίσκοπος Κυζίκου πρότερον, εἶτα Κωνσταντινουπόλεως, ἔτη ιε', ἐπὶ Θεοδοσίου τοῦ Ἀτραμυτινοῦ καὶ ἐπὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου καὶ Κόνωνος, ὃς καὶ ἐξέβαλεν αὐτόν.

Ἀναστάσιος πρεσβύτερος καὶ σύγκελλος πρῶτος Εἰκονομάχος ἔτη κδ', ἐπὶ τοῦ Λέοντος καὶ τοῦ Κο-προνύμου.

Κωνσταντῖνος μοναχὸς καὶ ἐπίσκοπος τοῦ Σουλίου

monasteriorum, monachus et abbas monasterii præ-claræ Deiparæ Chrysopoli. a Philippico et Gor- dia constitutus, sedit annis 2, mensibus 9, die- bus 9. Excitata vero seditione, abdicavit, et eli- gitur.

Paulus presbyter et œconomus Magnæ Ecclesiæ et super custodias, annis 2, diebus 26, obiitque : ac Pyrrhus denuo constitutus sedit mensibus 4, diebus 23, qui obiit in sancta Pentecoste. Totum episcopatus ejus tempus est annorum 3, mensis unius, dierum 2.

Petrus diaconus Magnæ Ecclesiæ et œconomus, referendarius, cancellarius, et periodontes Thra- ciæ, et gerocomus S. Clementis, annis 12, mensi- bus 4. Et vacavit thronus mensibus 6, diebus 16. Is erat sub Constantino Heraclii nepote.

Thomas diaconus, chartophylax, notarius et cancellarius, referendarius, vasorum custos, et gerocomus Scalæ et pauperum curator Neapoli. . . . in sancto Sabbato constitutus, sedit annis 2, men- sibus 7. Hic erat sub eodem imperatore.

Joannes presbyter, protecdicus, et chartophy- lax Magnæ Ecclesiæ annis 4, mensibus . . . eo- dem imperante.

Constantinus cancellarius et vasorum custos an- nis 8, mensibus 2, diebus 7, imperatore Poggo- nato.

Theodorus presbyter, syncellus, vasorum custos et cancellarius annis 2. Is expulsus est sub Pog- gonato.

Georgius presbyter, syncellus et vasorum custos ecclesiæ Deiparæ Sphoracii cognominatæ, sub Constantino Pogonato annis 6, mensibus 3, quo ejecto,

Theodorus verus patriarcha restituitur, sedetque anno uno, mensibus 10. Totum episcopatus ejus tempus est annorum 3, mensium . . . imperante Justiniano Pogonati filio.

Paulus ex laico primus a secretis annis 6, men- sibus 8.

Callinicus presbyter et vasorum custos Blacher- narum annis 12, sub Justiniano Rhinotmeto, ex- cæcatus ejectus est.

Cyrus presbyter et monachus ex insula Ama- tride annis 6, eodem imperante, et ejectus est a Philippico.

Joannes diaconus et chartularius œconomii Magnæ Ecclesiæ sub Artemio sive Anastasio annis 4, mensibus . . .

Germanus ille magnus, primo Cyzici, deinde Constantinopolis episcopus, annis 15, sub Theodo- sio Atramyteno, et sub Leone Isauro Conone nun- cupato, qui ejecit eum.

Anastasius presbyter et syncellus, primus Icono- machus annis 24, sub Leone et Copronymo.

Constantinus monachus et primo episcopus Sy-

læi, qui capite cæsus est annis 12, eodem imperante.

Nicetas eunuchus, presbyter SS. Apostolorum et præses monasteriorum . . . mensibus 4, sub eodem Copronymo, et Leone, quem ex Chazara suscepit.

Paulus Cyprius diaconus, eleemosynarius, qui piam fidem aliquandiu coluit, annis 5, sub Leone, et initio Constantini et Irenes.

Tarasius sanctissimus primus a secretis, annis 21. Pervenit autem usque ad Nicephorum ex laicis assumptum. Hic synodo septimæ præfuit, pique pontificatum gessit.

Nicephorus sanctissimus ex primo a secretis monachus effectus, annis 9. Hic erat sub Stauracio et Michaelæ Rangabe, ac usque ad Leonem Armenum . . . qui expulit eum ex throno.

Theodotus Melissenus primus a secretis Iconomachus, annis 6. Hic erat sub Leone Armeno.

Antonius episcopus Sylæi, Cassymatas, annis 13, sub Michaelæ Balbo et Theophilo filio ejus.

Joannes, sive Janues sortilegus Iconomachus, annis 8, mensibus 3, sub Theophilo, et usque ad principium imperii Michaelis et Theodora, a qua depositus est.

Methodius sanctissimus monachus, presbyter, et antea episcopus Cyzici, deinde vero Constantinopolis, annis 4, mensibus 2, sub Michaelæ et Theodora.

Ignatius sanctissimus annis 11. Hic ejectus est a Michaelæ ob improbitatem Bardæ avunculi sui, fratris Theodora.

Photius antea primus a secretis, qui monachus effectus est sub eodem Michaelæ Ebrioso, et Basilio Macedone, a quo expulsus est, cum sedisset annis 9.

Ignatius rursus annis 11.

Photius rursus sub Leone Sapiente annis 9.

Stephanus frater Leonis sub eodem Leone annis 3.

Antonius Caulæas sub eodem, annis 2.

Nicolaus Mysticus annis 11. Hic expulsus est ab Alexandro fratre Leonis.

Euthymius antea syncellus, sub Alexandro annis 5, et dimidio.

Nicolaus Mysticus rursus, sub Constantino et Romano Lacapeno annis 13. Totum episcopatus ejus tempus annorum 24.

Stephanus metropolitanus Amasææ sub Romano annis 2, mensibus 11.

Tryphon monachus, postquam ad tempus præstitutum, utpote senex, episcopatum tenuisset, donec Theophylactus filius Romani, ad idoneam ætatem pervenisset, scdit annis 3, et adhibitis machinis expulsus est.

Theophylactus, filius imperatoris Romani, sub ipso et Constantino Porphyrogenito annis 23, diebus 25.

πρότερον ὁ ἀποκεφαλίσθαις, ἔτη ιβ', ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ.

Νικήτας Ὀλαδίας εὐνούχος πρεσβύτερος τῶν ἀγίων Ἀποστόλων καὶ ἀρχῶν τῶν μοναστηρίων . . . μῆνας δ', ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Κοπρωνύμου, καὶ Λέοντος τοῦ ἐκ τῆς Χαζάρας.

Παῦλος ὁ Κύπριος διάκονος, ἐλεημων καὶ ἐξ ημεσείας εὐσεβήσας ἔτη ε', ἐπὶ Λέοντος, καὶ ἐν ταῖς ἀρχαῖς Κωνσταντίνου καὶ Εἰρήνης.

Ταράσιος ὁ ἀγιώτατος ἀπὸ πρωτασκηρῆτις ἔτη κα'. Ἔσωσε καὶ μέχρι Νικηφόρου τοῦ ἀπὸ λαϊκῶν. Οὗτος ἦν ἔξαρχος τῆς ζ' συνόδου, ἀρχιερατεύσας εὐσεβῶς.

Νικηφόρος ὁ ἀγιώτατος ἀπὸ πρωτασκηρῆτις μοναχὸς γενόμενος ἔτη θ'. Οὗτος ἦν ἐπὶ Σταυρακίου καὶ Μιχαὴλ τοῦ Ῥαγκαβῆ καὶ μέχρι τοῦ Λέοντος Ἀρμενίου . . . καὶ ἀπέηλασεν αὐτὸν τοῦ θρόνου.

Θεόδωτος ὁ Μελισσηγὸς πρωτασκηρῆτις Εἰκονομάχος ἔτη ς'. Οὗτος ἐπὶ τοῦ Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου.

Ἀντώνιος ἐπίσκοπος Συλαίου ὁ Κασσυματᾶ, ἔτη ιγ', ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ Τραυλοῦ καὶ Θεοφίλου υἱοῦ αὐτοῦ.

Ἰωάννης ὁ καὶ Ἰανῆς μάντις Εἰκονομάχος ἔτη η', μῆνας γ', ἐπὶ Θεοφίλου καὶ μέχρι τινὸς τῆς βασιλείας Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας· καθηρέθη ὑπ' αὐτῆς.

Μεθόδιος ὁ ἀγιώτατος μοναχὸς καὶ πρεσβύτερος, καὶ ἐπίσκοπος γενόμενος Κυζίκου, εἶτα Κωνσταντινουπόλεως, ἔτη δ', μῆνας β', ἐπὶ Μιχαὴλ καὶ Θεοδώρας.

Ἰγνάτιος ὁ ἀγιώτατος ἔτη ια'. Οὗτος ἐξεβλήθη ὑπὸ Μιχαὴλ διὰ τῆς παρανομίας Βάρδα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ἀδελφοῦ τῆς Θεοδώρας.

Φώτιος ὁ ἀπὸ πρωτασκηρῆτις γενόμενος μοναχὸς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Μιχαὴλ τοῦ Μεθυστοῦ καὶ Βασιλείου τοῦ Μακεδόνα, παρ' οὗ ἐξεβλήθη ἀρχιερατεύσας ἔτη θ'.

Ἰγνάτιος πάλιν ἔτη ια'.

Φώτιος πάλιν ἐπὶ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ ἔτη θ'.

Στέφανος ὁ ἀδελφὸς Λέοντος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτη γ'.

Ἀντώνιος ὁ Καυλαῖας ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἔτη β'.

Νικόλαος ὁ ἀπὸ Μυστικῶν ἔτη ια'. Οὗτος κατεβ-βιάσθη παρὰ Ἀλεξάνδρου τοῦ ἀδελφοῦ Λέοντος.

Εὐθύμιος ὁ ἀπὸ συγγέλλων ἐπὶ Ἀλεξάνδρου ἔτη ε', ἡμισυ.

Νικόλαος αὔθις ὁ ἀπὸ Μυστικῶν ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ Ῥωμανοῦ τοῦ Λακαπηνοῦ ἔτη ιγ', ὁμοῦ τὰ δὲ καδ'.

Στέφανος μητροπολίτης Ἀμασειᾶς ἐπὶ Ῥωμανοῦ ἔτη β', μῆνας ια'.

Τρύφων μοναχὸς ἀρχιερατεύσας ἐπὶ χρόνῳ βητῶ ὡς γέρων μέχρις οὗτο Θεοφύλακτος ὁ υἱὸς Ῥωμανοῦ εἰς μέτρον ἐφθασεν ἡλικίας νομίμης ἔτη γ', καὶ κατεβιάσθη μετὰ μηχανῆς.

Θεοφύλακτος ὁ υἱὸς τοῦ βασιλέως Ῥωμανοῦ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου ἔτη κγ', ἡμέρας κα'.

Πολύευκτος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Κωνσταντίνου καὶ Ῥω-
μανοῦ τοῦ νέου, καὶ Νικηφόρου τοῦ Φωκά καὶ Ἰωάν-
νου τοῦ Τζιμισκῆ τῆς ἀναγορευσεως, ἔτη ιδ'.

Βασίλειος ὁ Σκαμανδρηνὸς ἐπὶ Ἰωάννου τοῦ Τζι-
μισκῆ ἔτη δ'.

Ἀντώνιος ἡγούμενος Στουδίου ἐπὶ Βασιλείου τοῦ
Βουλγαροκτόνου καὶ Κωνσταντίνου τοῦ ἀδελφοῦ αὐ-
τοῦ ἔτη ς'.

Νικόλαος ὁ Χρυσόβεργης ἐπὶ τῶν αὐτῶν βασι-
λέων τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ χρόνους δ', καὶ ἡμισίαι,
ἀποιμάντου οὐσης πρότερον ἔτη ιβ', μηνας η'.

Σισίνιος μάγιστρος ἐπὶ τῆς τῶν αὐτῶν βασι-
λείας, ἔτη ς'.

Σέργιος ἡγούμενος τῆς μονῆς τοῦ Μανουὴλ ἐπὶ
τῶν αὐτῶν, ἔτη κ'.

Εὐστάθιος πρωτοπρεσβύτερος τοῦ ἐν ταῖς βασι-
λείαις νου ἔτη δ'.

Ἀλέξιος ἐκκλησιάρχος μονῆς τῶν Στουδίου ἐπὶ
τῆς αὐτοκρατορίας μόνου Κωνσταντίνου τοῦ πορφυ-
ρογενήτου, καὶ Ῥωμανοῦ τοῦ Ἀργυροπούλου, καὶ
Μιχαὴλ τοῦ Παφλαγόνο, καὶ Μιχαὴλ Καίσαρος τοῦ
Καλαφάτου, καὶ μέχρι τινὸς ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ
Μονομάχου, ἔτη ιη'.

Μιχαὴλ ὁ Κηρουλάριος ἐπὶ τοῦ Μονομάχου, καὶ
Θεοδώρας, καὶ Μιχαὴλ τοῦ γέροντος καὶ ἐπὶ τοῦ
κυροῦ Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ Κωνσταντίνου
τοῦ Δούκα, ἔτη ιε'.

Ἰωάννης ὁ Σειφίλιος Τραπεζοῦντιος ἔτη ιγ',
ἡμισυ. Οὗτος καὶ ἐπὶ τῆς κυρᾶς Εὐδοκίας καὶ ἐπὶ
Ῥωμανοῦ τοῦ Διογένους καὶ ἐπὶ Μιχαὴλ τοῦ υἱοῦ
τοῦ Δούκα, τοῦ λεγομένου Παραπινάκος.

Κοσμᾶς ὁ Ἱεροσολυμίτης, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Μιχαὴλ
τοῦ Δούκα, καὶ ἐπὶ τοῦ Βοτανειάτου Νικηφόρου, καὶ
ἐπὶ τοῦ Κομνηνοῦ Ἀλεξίου ὀλίγον καὶ παρετήσατο,
ἔτη ε', ἡμισυ.

Εὐστράτιος εὐνοῦχος ὁ Γαρίδας, ἐπὶ τοῦ Κομνη-
νοῦ Ἀλεξίου, ἔτη γ'.

Νικόλαος ὁ Γραμματικὸς, ὁ ἐν τῇ Λοφάδιῳ ὁ θεο-
πρόβλητος, ἔτη κδ', μηνας . . . ἡμέρας ε', ἐπὶ τοῦ
αὐτοῦ.

Ἰωάννης Ἱερομνήμων ὁ τῆς Χαλκηδόνος ἐπὶ τοῦ
αὐτοῦ ἔτη κγ'· Ἐφθάσε καὶ μέχρι Ἰωάννου τοῦ Κο-
μνηνοῦ.

Ἀέων ὁ Στυπῆς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου τοῦ Κο-
μνηνοῦ, ἔτη η', ἡμισυ.

Μιχαὴλ μοναχὸς ὁ ἀσκητικώτατος Ὀξείτης, καὶ
τοῦπίκλην Κουρκούας, ἐπὶ τοῦ Κομνηνοῦ κυροῦ Μι-
χαὴλ τοῦ πορφυρογενήτου ἔτη β', μηνας η', καὶ
παρετήσατο.

Κοσμᾶς ὁ Ἀττικὸς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ, μηνας ι', καὶ
ἐξεδιέθη.

Νικόλαος μοναχὸς ὁ Μουζάλων ἀρχιεπίσκοπος
γεροντῶς Κύπρου, παραιτησάμενος ὡς πολλοὶ μὲν
ἔλεγον τὴν ἀρχιερωσύνην αὐτῆν· πολλοὶ δὲ μόνην
τὴν τῶν πραγμάτων διοίκησιν, καὶ ἐπὶ λζ' ἔτεσι
σχολάσας, ὕστερον ἐπὶ τοῦ βασιλέως Μανουὴλ ἐπε-
σκόπησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἔτη γ', μηνας δ'·
καὶ ἀμφιβόλως παραιτησάμενος, ἐκ βίας τῶν ἀπο-

Polyeuctus sub eodem Constantino et Romano
juniore, Nicephoro Phoca, usque ad inauguratio-
nem Joannis Tzimiscae annis 14.

Basilii Scamandrenus sub Joanne Tzimiscae
annis 4.

Antonius Studii abbas sub Basilio Bulgaricida
et Constantino fratre ejus annis 6.

Nicolaus Chrysoberges sub iisdem imperatori-
bus Ecclesiam rexit annis 4, et dimidio, cum sedes
prius vacasset annis 12, mensibus 8.

Sisinnius magister iisdem imperantibus, annis 7.

Sergius abbas monasterii Manuelis iisdem impe-
rantibus, annis 20.

Eustathius primus presbyterorum sedis aulicæ
annis 4.

Alexius ecclesiarchus monasterii Studii, sub im-
perio Constantini Porphyrogeniti solius, Romani
Argyropuli, Michaelis Paphlagonis, et Michaelis
Cæsaris Calaphati, ac usque ad initium Constantini
Monomachi, annis 18.

Michael Cerularius sub Monomacho, Theodori
et Michaelis senæ, atque etiam sub domino Isaacio
Comueno, et Constantino Duca, annis 15.

Joannes Xiphilius Trapezuntius, anno 13, et
dimidio. Is erat sub domina Eudocia et Romano
Diogene, et sub Michaeli Duca filio, cognomente
Parapinace.

Cosmas Hierosolymitanus, sub eodem Michaeli
Duca, sub Nicephoro Botaniate, et tantillum sub
Alexio Comneno, et abdicavit, cum sedisset annis
5, et dimidio.

Eustratius eunuchus cognomine Garidas, sub
Alexio Comneno, annis 3.

Nicolaus Grammaticus in Lophadio, a Deo con-
scriptus annis 27, mensibus . . . diebus 10, eodem
imperante.

Joannes Hieronemon Chalcedonensis, eodem
imperatore, annis 23, et pervenit usque ad Joannem
Comnenum.

Leo Stytes, sub eodem Joanne Comneno, annis
8, et dimidio.

Michael monachus asceti deditissimus Oxiteus,
cognomente, Curcuas, sub domno Manuele Com-
neno Porphyrogenito, annis 2, mensibus 8, et
abdicavit.

Cosmas Atticus eodem imperante, mensibus 10,
et ejectus est.

Nicolaus Muzalon monachus, qui fuerat archi-
episcopus Cypri, cum ipsum archiepiscopatum, ut
quidam narrabant, abdicasset, vel ut alii dicebant,
solam rerum administrationem, et per annos 37,
vacasset, demum sub imperatore Manuele Constanti-
nopolitanam sedem tenuit annis 3, mensibus 4:
et cum ambigue abdicasset, ex violentia episcopo-

rum, qui schisma adversus eum effecerant, ex quorum numero quidam ab eo ordinati fuerant, ejectus est.

Theodotus monachus et abbas monasterii Sanctæ Christi Resurrectionis, sub imperatore Manuele annis 2.

Constantinus Chliarenus diaconus et sacellarius Magnæ Ecclesiæ annis 2, eodem imperante.

Lucas monachus Chrysoberges, sub eodem Manuele, annis 15, mensibus 3.

Michael diaconus et sacellarius Magnæ Ecclesiæ, Anchialinus et supremus philosophorum eodem imperante, annis 8, mensibus 2.

Chariton monachus nobilissimus abbas Mangaronum mensibus 11.

Theodosius Borradiotes sub eodem imperatore et Andronico Comneno annis 6, et abdicavit ob imperatoris [iram.]

Basilus diaconus et chartophylax Magnæ Ecclesiæ, cognomento Gamaterus et Phyla opulus, sub Andronico patriarcha fuit, et ab Isaacio Angelo expulsus est, ne alium coronaret, qui se coronaverat. Occasione autem depositionis fuit, quod projectis in caput mulieris (pannis) benedictionem fecisset. Patriarchatum vero tenuit annis 2, et dimidio

Nicetas Muntines diaconus, magnus sacellarius Magnæ Ecclesiæ, eodem imperante Isaacio, annis 3, diebus 10. Expulsus autem est, accusatus quod **C** sacra faciens in bemate minxisset.

Dositheus Hierosolymorum patriarcha, diebus 9, et statim expulsus est episcoporum et clericorum opera, eodem Isaacio imperante, et inducitur.

Leontius, Theocites dicitur, abbas sanctorum Apostolorum in colle S. Auxenti, de quo dicebat imperator, Deiparam illum sibi noctu ostendisse. Sedem tenuit mensibus 9, et abdicatione facta depositus est, dicente iterum Isaacio imperatore: Deipara ita jubet. Et in thronum ascendit.

Dositheus primum patriarcha Hierosolymorum, qui episcopatum tenuit anno uno et dimidio. Sed schismate illius causa magis ac magis prevalente, **D** iterum deponitur, et Hierosolymam concedit, atque rursus utrumque thronum abdicavit.

Georgius Xiphilinus diaconus et magnus vasorum custos, eodem imperante, annis 6, mensibus 9, diebus 27, et detonsus est in monasterio Phryganorum, quod extruxerat, sub imperio Alexii Angeli, fratris Isaacii.

Joannes diaconus et chartophylax Gamaterus sub eodem Alexio, usque ad captam Constantinopolin, annis 5, mensibus 8, diebus 7. Vixit autem Hadriano- poli post captam urbem annis duobus, mensibus 2, diebus 14, et obsidentibus Latinis ex aquæ penuria obiit, cum antea, postulantibus iis qui Nicææ erant et Theodoro Lascari, abdicasset.

A σχισμάτων αὐτὸν, πολλῶν θυτῶν ἀρχιερέων, ἐξ ὧν καὶ αὐτὸς τινὰς ἐχειροτόνησε, ἐξεδίχθη.

Θεόδοτος μοναχὸς καὶ καθηγούμενος τῆ ἀγίας μονῆς τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Ἀνοστάσεως. ἐπὶ τοῦ βασιλέως Μανουῆλ, ἔτη β'.

Κωνσταντῖνος διάκονος καὶ σακελλάριος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὁ Χλιαρηνὸς ἔτη β', ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως.

Λουκάς μοναχὸς καὶ Χρυσόβεργης ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Μανουῆλ, ἔτη ιε', μῆνας γ'.

Μιχαὴλ διάκονος καὶ σακελλάριος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ὁ τοῦ Ἀρχιδιόλου καὶ τῶν φιλοσόφων ὁμοιωτὸς ἐπὶ τῆς αὐτῆς βασιλείας ἔτη η', μῆνας β'.

Χαρίτων μοναχὸς ὁ εὐγενιώτατος ἡγούμενος τῶν Μαγγάρων μῆνας ια'.

B Θεοδόσιος ὁ Βορραδιώτης ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ Ἀνδρονίκου τοῦ Κομνηνοῦ, ἔτη ς' καὶ παρητήσατο διὰ τὴν βασιλείωσιν

Βασίλειος διάκονος καὶ χαρτοφύλαξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ὁ . . . Καματηρὸς ὁ καὶ Φυλακόπουλος γέγονεν ἐπὶ Ἀνδρονίκου. Κατεβιβάσθη δὲ ὑπὸ Ἰσαακίου τοῦ Ἀγγέλου, μήπως ἕτερον στέψη ὅς καὶ αὐτὸν ἔστρεψε. Ἦ δὲ πρόφασις αὐτοῦ, ὅτι εἰς μεγάλην γυναικὸς βίβλας [τὰ βράχη] . . . εὐλογίαν ἐποίησε. Ἰεράτευσε δὲ ἔτη β', ἡμῖσι.

Νικήτας γέρον διάκονος ὁ μέγας σακελλάριος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ὁ Μοντάνης ἐπὶ τῆς αὐτοῦ βασιλείας Ἰσαακίου ἔτη γ', καὶ ἡμέρας ι'. Κατεβιβάσθη διὰ τὴν αἰσχρὰν ὅτι ὑβρίσας λειτουργῶν ἔνδον τοῦ βήματος.

Δοσίθεος ὁ ἀπὸ Ἱεροσολύμων πατριάρχης ἡμέρας θ', καὶ κατεβιβάσθη εὐθύς διὰ τὸ μέσον τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν κληρικῶν ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Ἰσαακίου, καὶ ἀνάγεται

Λεόντιο, ὁ λεγόμενος Θεοτοκίτης ἡγούμενος τῶν ἀγίων Ἀποστόλων ἐν τῷ βουνῷ τοῦ ἁγίου Λαζαρίου. Περὶ οὗ [ἔφασκεν] ὁ βασιλεὺς ὅτι ἡ Θεοτόκος νοκτῆς αὐτὸν τῷ βασιλεὶ ἔδειξε, μῆνας ἑπτὰ, καὶ ἐξεβλήθη παραίτησιν δοῦς, πάλιν εἰπόντος τοῦ βασιλέως Ἰσαακίου, Ἦ Θεοτόκος οὕτω καλεῖται. Καὶ ἀνεῖσι τὸν θρόνον.

Ὁ Δοσίθεος ὁ πρωτοπατριάρχης Ἱεροσολύμων, καὶ ἐπεσόκησεν ἔτος α' ἡμῖσι. Τοῦ δὲ σχίσματος . . . δι' αὐτὸν αὐξάνοντος, πάλιν κατεβιβάσθη καὶ εἰς Ἱεροσόλυμα γέγονε, καὶ πάλιν ἀμφοτέρους τοὺς θρόνους παρητήσατο.

Γεώργιος διάκονος καὶ μέγας σκευοφύλαξ ὁ Ἐφελίνος, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ, ἔτη ς', μῆνας θ', ἡμέρας κς' καὶ ἀπεκάρη ἐν τῇ μονῇ τῶν Φρυγανῶν ἣν ὠκισμένην ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀγγέλου Ἀλεξίου τοῦ ἀδελφοῦ Ἰσαακίου.

Ἰωάννης διάκονος ὁ χαρτοφύλαξ ὁ Καματηρὸς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ Ἀλεξίου μέχρι ἀλώσεως Κωνσταντινουπόλεως ἔτη ε', μῆνας η', ἡμέρας ς'. Ἐξῆσε δὲ καὶ μετὰ τὴν ἀλωσιν τῆς πόλεως ἔτη β', ἐν Ἀδριανουπόλει μῆνας β', ἡμέρας ιδ', καὶ ἐνώσθη ὑδάτι ἀπὸ τῆς ἐπιθέσεως τῶν Λατίνων τελευταίᾳ. Πρώτηρον δὲ ζήτηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐν Νικαίᾳ καὶ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου τοῦ Λάσκαρι παρητήσατο.

Ἔγωνα δὲ ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἄλωσις παρὰ τῶν Λατίνων ἐν τῷ ςψβ' ἔτει, μηνὶ Ἀπριλίῳ 19, ἡμέρᾳ ζ', ἰνδ. ζ', τῆ ς' ἐβδομάδι των νηστεϊῶν.

Μετὰ δὲ τὴν τῆς πόλεως ἄλωσιν ἐν Νικαίᾳ πρῶτος γίνεται παρὰ τοῦ βασιλέως Θεοδώρου τοῦ Λάσκαρι κατὰ τὴν κ' τοῦ Μαρτίου μηνὸς τῆς θ' ἰνδ. ὁ μέγας τῆς Ἐκκλησίας σακελλάριος Μιχαὴλ ὁ Ἀθωραιανός, καὶ ἀρχιερατεύσας ἔτη ς', μῆνας ε', καὶ ἡμέρας ς' ἐτελεύτησεν.

Καὶ ἐχθρεύσεν ὁ θρόνος μῆνας ι' ἡμῖσι, διὰ τὸ ἀποδημεῖν τὸν βασιλέα εἰς τὸ θρηκῆσιον· καὶ κατὰ τὴν κη' τοῦ Σεπτεμβρίου τῆς β' ἰνδ. ἡμέρᾳ α' προσεβλήθη ὁ ὕπατος τῶν φιλοσόφων καὶ χαρτοφύλαξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Θεόδωρος ὁ Εἰρηνικός λεγόμενος Κωπᾶς. Καὶ τελευτᾷ ἐπισκοπήσας ἔτος α', μῆνας . . . ἡμέρας γ'.

Καὶ ὄντος τοῦ βασιλέως Λάσκαρι ἐν τῷ θέματι Θρακῆσιῳ, ὤρισαν οἱ ἀρχόντες τῆς Ἐκκλησίας καὶ οἱ ἀρχιερεῖς ἐγγράφως γνωμοδοτῆσαι, καὶ προσεβλήθη διὰ προστάγματος ὁ καθηγούμενος τῆς μονῆς τῶν Ἀκουμήτων Μάξιμος. Καὶ ἐλθόντος τοῦ βασιλέως πάλιν καὶ παρ' αὐτοῦ ὡς ἔθος προσεβλήθη κατὰ τὴν γ' τοῦ Ἰουνίου μηνός. Ἦν δὲ ἀμαθὴς λόγων περὶ τὴν γυναικωνίτιν ἐσχολακῶς, φυχὰς γενόμενος πρότερον ἐκ τῆς πόλεως καὶ πνευματικῶς χρηματισθεὶς τοῦ βασιλέως. Ἰερότευσε δὲ μῆνας ς', καὶ θνήσκει. Οὗτος, κατὰ τῶν Νικαίων διήγειρε τὸν βασιλέα.

Μανουὴλ δ. ἀκονος ὁ Σαραντηνός ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως, ὁ λεγόμενος Φιλόσοφος, ἔτη ε', μῆνας ζ'.

Γερμανός ὁ σοφώτατος καὶ ἀγιώτατος ἐκ τοῦ Ἀνάπλου ὀρμώμενος, ἀλιέως, ὡς φασὶ, παῖς, διάκονος μὲν πρότερον τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας γενόμενος, μετὰ δὲ τὴν τῆς πόλεως ἄλωσιν εἰς μονάζοντα κληρεῖ, ἐν τῇ κατὰ τὴν Ἀχυράνην μονῇ τοῦ ἁγίου Γεωργίου τοῦ Πανευμόρφου. Τοῦτον Ἰωάννης ὁ Δούκας Βατάτζης ἀνάγει. Καλῶς δὲ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ ὁσίων ἐποίησε, κατὰ Λατίνων γράψας, καὶ λόγους ἐτέρους. Μετεκλήθη δὲ ὀνητῶν Γεώργιος μοναχός. Ἰεράτευσε δὲ χρόνους ιη', καὶ θάπτεται ἐν Νικαίᾳ τῇ μονῇ τῆς Κυριωτίσσης, πολλὰ θαύματα ἐργαζόμενος.

Μεθόδιος ἡγούμενος τῆς τοῦ Ὑακίνθου μονῆς ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως Ἰωάννου Δούκα μῆνας γ', καὶ θανάτων ἐν τῇ μονῇ αὐτοῦ θάπτεται τοῦ Ὑακίνθου. Οὗτος πολλὰ εἰδέναι οἰόμενος, ὀλίγων ἦν ἔθρις.

Θανόντες τούτου ὁ θρόνος ἐπὶ χρόνοις ἱκανοῖς ἔρημος ποιμένος ἐγένετο.

Μανουὴλ ἕτερος ὁ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως Ἰωάννου πρωτοπάππας· ἐκ βίου διηνεκῶς παιδεία, ἔχων τῆς ἑξωθεν, ἔ.η. ια', καὶ ἐτελεύτησεν.

Ἀρσένιος μοναχός ὁ Ἀθωραιανός ἐν Ἀπολλωνιάσι τῇ λίμνῃ ἀσκούμενος· εἶτα ἐπὶ Θεοδώρου τοῦ Λασκάρι ἐγκυκλίων γραμμάτων ἱκανῶς ἐμπειρος, ὃς προβλήθει· ἀναγνώστης καὶ διάκονος κατέστρεψεν

A Capta autem a Latinis fuit Constantinopolis anno 6712 (id est, Christi 1204), men-e Aprilii, Feria septima, indictione 7, sexta hebdomade j-juniorum.

Post captam urbem Nicææ primus creatur ab imperatore Theodoro Lascari 20 mensis Martii, indictione 9, magnus Ecclesiæ sacellarius Michael Autorianus, qui cum sedisset annis 6, mensibus 5, diebus 6, obiit.

Vacavit autem thronus mensibus 10 et dimidio, quia imperator absens in themate Thracésio erat : et 28 Septembris, indictione 2, feria 1, cooptatus est supremus philosophorum et chartophylax Magnæ Ecclesiæ Theodorus Irenicus, dictus Copas, qui postquam episcopatum gesserat anno uno, mensibus . . . diebus 3, mortuus est.

Cum autem imperator Lascaris esset in Thracésio themate, principes Ecclesiæ et episcopi statuerunt sententiam et vota sua scripto mittere ad imperatorem, ejus jussu promotus est cathegumenus monasterii Acœmetarum Maximus. Cum autem venisset imperator, ab eo de more constitutus est tertia die Junii mensis. Erat autem illiteratus, qui in gynæceo solum versatus, ex urbe profugus antea fuerat, et deinde spiritualis sive confessarius imperatoris nuncupatus est. Praefuit autem mensibus 6, et defunctus est. Hic imperatorem contra Nicænos concivit.

C Manuel diaconus Sarantenus, cognomento Philosophus, eodem imperatore, annis 5, mensibus 7.

Germanus sapientissimus et sanctissimus ex Anaplo profectus, piscatoris, ut ferebatur, filius, diaconus primo Magnæ Ecclesiæ : et post captam urbem in monachum detonsus in Achyrane monasterio S. Georgii Panœumorphi dicto. Hunc Joannes Ducas Batatzes promovit : qui Ecclesiam recte sancteque administravit, ac contra Latinos scripsit aliosque libros. In obitu vero mutato nomine vocatus est Georgius monachus. Rexit autem Ecclesiam annis 18, et sepultus est Nicææ in monasterio Cyriotissæ, multa operatus miracula.

D Methodius abbas monasterii Hyacinthi eodem imperante Joanne Duca, mensibus 3, et defunctus in eodem Hyacinthi monasterio sepultus est. Is cum se multa scire putaret, pauca revera sciebat.

Illo defuncto thronus per multos annos vacavit.

Manuel alter ejusdem imperatoris Joannis archipresbyter palatinus ex assiduo studio exterorum disciplinam edoctus, annis 11, et defunctus est.

Arsenius monachus Autorianus in lacu Apollonio in ascetica vita exercitatus. Deinde sub Theodoro Lascari, omnigena eruditione instructus, creatus lector, diaconus et sacerdos, doinde pa-

triarcha ordinatur, singulis diebus singulos ordines accipiens, quoniam imperator profectam maturabat, statim eum coronavit. Sedit annis 5, et expulsus est ab imperatore Michaele Palaeologo, qui Joannem puerum imperatorem respectui habuit, nec ad imperium exivit, ut juramento pollicitus erat.

Deinde Nicephorus antea Ephesi episcopus thronum accipit, et cum anno uno sedisset, obiit.

Capta vero Constantinopoli rursum praefuit Arsenius sacer annis 2. Mortuo autem Joanne puero, rursum exagitur. Michael autem imperator inauguratur, a quo in Praeconnesum relegatus est, ubi mortem obiit. Hic Michael imperatorem bis coronavit, primo Nicææ, deinde Constantinopoli. Capta est urbs a Romanis anno 6765 (Christi 1257), 25 Julii, feria secunda, anno secundo imperii Michaelis Palaeologi.

Joseph Galesii abbas, primo clericus imperatoris Joannis, qui conjugatus fuerat. Sedit annis 8, et quod cum Latinis junctus esset, ejicitur ab imperatore Michaele.

Joannes Beccus diaconus et chartophylax Magnæ Ecclesiae, annis 8. Hic cum Latinis unionem habuit imperante Michaele Palaeologo, et depositus a piissimo imperatore Andronico Palaeologo, in exsilium mittitur; rursumque inducitur

Confessor Joseph, qui sedit menses 4. Illo defuncto,

Gregorius Cyprius lector et protoapostolarius cooptatur, et praefuit annis 16. Ob quamdam vero offensionem cujusdam libri quem contra Beccum scripserat, per dispensationem ejicitur.

Creatur autem Athanasius ex Macedonia, qui cum vehementius sese rebus immisceret, a populo ejicitur, postquam annis 4 sacris praefuisset sub Andronico imperatore.

Joannes monachus et presbyter, abbas Pammacristæ et confessarius imperatoris, Sozopolitanus, qui prius Cosmas vocabatur, homo admodum pacificus et mansuetissimus vere vir Dei, praefuit annis 9, et cum abdicasset, sub eodem imperatore ejectus est, ac rursum inducitur Athanasius.

Sciendum est, quod a sancto apostolo Andrea episcopi . . . Byzantii usque ad Constantinum Magnum viginti sint numero. A Constantino Magno, sive a sancto Metrophane usque ad pacificum et mansuetum Joannem centum undecim. Simul ab apostolo Andrea usque ad praedictum Joannem sint patriarchæ 130, anno 6800 [Christi 1292].

Α εἶτα πατριάρχης χειροτονεῖται καθ' ἑκάστην ἡμέραν τάγμα λαμβάνων, ἐν τῷ σπεύδειν ἐξέσαι τὸν βασιλέα . . . αὐτίκα στέφει. Ἰεράτευσε δὲ χρόνους ε', καὶ ἐξεβλήθη παρὰ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, διὰ τὸ τὸν νέον βασιλέα Ἰωάννην παρορροῦσθαι, καὶ μὴ πρᾶξει αὐτὸν βασιλέα ὡς ἡ τῶν ὀρκίων εἶχεν ὑπόσχεσις.

Ἐἶτα Νικηφόρος ὁ πρῶτος Ἐφέσου τὸν θρόνον λαμβάνει, καὶ ἱερατεύσας ἔτος α', τελευτᾷ.

Ἄλωσης δὲ τῆς Κωνσταντινουπόλεως πάλιν ἔρχεται Ἀρσένιος ὁ ἱερὸς ἔτη β'. Τελευτῶσαντος δὲ παιδὸς Ἰωάννου πάλιν διοχλεῖται, βασιλεὺς Μιχαὴλ γίνεται καὶ ἐξωρίσθη ἐν Προικονήσῳ, καὶ ἐτελευτᾷ. Οὗτος δευτέρον στέφει τὸν Παλαιολόγον Μιχαὴλ ἐν Νικαίᾳ πρότερον, καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸ δεύτερον. Ἐάλω ἡ πόλις παρὰ Ῥωμαίων ἔτει ςψξε', Ἰουλίου κε', ἡμέρᾳ Δευτέρᾳ, τῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς βασιλείας Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου.

Ἰωσήφ ὁ Γαλισίου ἡγούμενος, πρότερον κληρικὸς τοῦ βασιλέως Ἰωάννου ὑπάρχων, καὶ γυναικὶ ὀμιλήσας ἔτη η', καὶ διὰ τὴν ἔνωσιν τῶν Λατίνων ἐκβάλλεται παρὰ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ.

Ἰωάννης διάκονος καὶ χροτοφύλαξ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας ὁ Βέκκος, ἔτη η'. Οὗτος μετὰ τῶν Λατίνων ἐποίησε τὴν ἔνωσιν ἐπὶ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, καὶ καταβλήθει; παρὰ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου ὑπερορίζεται καὶ ἀνάγεται.

Ο ὁμολογητὴς Ἰωσήφ τὸ δεύτερον μῆνας δ'. Θα νόντος δὲ,

Γρηγόριος ὁ Κύπριος ἀναγνώστης καὶ πρωτοαποστολάρχος ἀνάγεται, καὶ ἱεράτευσε ἔτη ς'. Διὰ τινὰ σκάνδαλα τοῦ τόμου αὐτοῦ ὃν κατὰ τοῦ Βέκκου ἐγραψεν οἰκονομικῶς ἐξίγεται.

Καὶ ἀνάγεται Ἀθανάσιος ἐκ Μακεδονίας, καὶ σφοδρότερον τῶν πραγμάτων ἀπτόμενος παρὰ τοῦ λαοῦ ἐκβάλλεται, δ' ἔτη ἱερατεύσας ἐπὶ τοῦ [Ἀνδρονίκου] βασιλέως.

Ἰωάννης μοναχὸς καὶ πρεσβύτερος, ἡγούμενος τῆς Παμμακαρίστης καὶ πνευματικὸς τοῦ βασιλέως ὁ ἀπὸ Σωζοπόλεως πρότερον Κοσμάς ὀνομαζόμενος, εἰρηνικώτατος καὶ πραΰτατος καὶ ὁλος [τοῦ Θεοῦ] ἀνθρωπος ἔτη θ'. Καὶ παραιτησάμενος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ βασιλέως κατεβλήθη, καὶ ἀνάγεται πάλιν ὁ Ἀθανάσιος.

Ἰστέον ὅτι ἀπὸ τοῦ ἀγίου ἀποστόλου Ἀνδρέου εἰσὶν ἐπίσκοποι . . . Βυζαντίου μέχρι τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου κ', ἀπὸ δὲ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου, ἤτοι ἀπὸ τοῦ ἐν ἀγίοις Μητροφάνους μέχρι τοῦ εἰρηνικωτάτου καὶ πρᾶου Ἰωάννου ρια', καὶ ὁμοῦ ἀπὸ τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέου μέχρι τοῦ αὐτοῦ Ἰωάννου πατριάρχαι ρλ', ἔτει ςω'.

ANSELMI BANDURII

AD

NICEPHORI CALLISTI CATALOGUM.

OBSERVATIONES ET NOTÆ.

Col 149 Ἄνδρας ὁ ἀγιώτατος. Complures ex episcopis Byzantinis, qui a Græculis numerantur, usque ad Metrophanem fictitios esse censeo. Rem autem ita manifestam auctoritate scriptorum comprobare neque necessarium esse existimamus, neque modo per varias occupationes licet; sufficiat tantum hic monere, tres episcopos Constantinopolitanos ante Metrophanem, nominibus aliis, referri a Cedreno qui pag. 256, scribit, primum Byzantii episcopum fuisse Philadelphum, imperante Antonio Car calla: Ἐπὶ τούτου πρώτος ἐπίσκοπος κατεστῆ Βυζαντίου Φιλάδελφος, ἔτη τρία πρῶτην γὰρ προέστατο τῆς Ἐκκλησίας ἔτη ἡ πρεσβύτερός τις. Eo tempore primus Byzantii episcopus constitutus est Philadelphus, et annos tres præsuit; ante enim per octennium Ecclesie præsuit quidam presbyter. Eadem habet et Symeon magister ac logotheta in Chronico ms. qui præterea tradit, tertio anno Gordiani creatum fuisse secundum episcopum Byzantii Eugenium qui illam sedem administravit annis viginti quinque: Τὸ δὲ τρίτον ἔτος Γορδιανῶν δὲ ἔτος ἐπίσκοπος Βυζαντίου γέγονεν Εὐγένιος; ἔτη κε'. Ubi Cedrenus pag. 257 sic habet tantum: Καὶ Εὐγένιος γέγονεν ἐπίσκοπος Βυζαντίου ἔτη κε'. Deinde de Rufino tertio Byzantii episcopo sic tradit laudatus logotheta: Ἐτα βασιλεύει Νουμμεριανὸς ὅσως τευχάνων Μυσίας. Ἐπὶ τούτου μαρτυρεῖ ὁ ἀγιὸς Γεωργίου, καὶ ὁ ἅγιος Βαβύλας ἐν Ἀντιοχείᾳ. Τῆς δὲ ἐν Βυζαντίῳ Ἐκκλησίας προέσταται Πορφύριος, ἔτη θ'. Deinde imperat Numerianus dux Mysiæ. Sub eo sanctus Georgius ac sanctus Babylas martyrium passi sunt Antiochiæ. Rufinus autem præsuit Ecclesiæ Byzantinæ annis novem. Eadem habet et Cedrenus pag. 264, nisi quod Rufini nullam mentionem facit. At quod scribit de martyrio sancti Babylæ falsa sunt, siquidem sanctus Babylas sub dicto martyrium ante obierat.

Col. 152 C. Κυριακός. Scribitur supra rubris litteris Κυριακός.

Ibid. Μητροπόλις. Quæ scribit hic Nicephorus Callisti de Metrophano, nimirum eum in episcopatu vixisse annos decem, synodo Nicænæ interfuisse, ac primum patriarcham Constantinopolitanam existisse, admodum sunt controversa. Reverendissimus Petrus de Marca lib. v. De concordia, cap. 5, et ibidem doctissimus Baluzius in Observatione quam subiungit, Metrophanem Nicænæ synodi tempore adhuc in vivis fuisse conantur ostendere; idque Eusebii auctoritate, qui lib. iii De vita Constantini, cap. 7, recensens provincias, ex quibus episcopi ad eam synodum venire, inquit: Ἀπὸ τῶν τῶν Πατρῶν ὁ πᾶν προώμενος, εἰ, ἦν τοῖς πολλοῖς ἀλλὰ συνδεδεμένος τῆς οὐ γὰρ βασιλευούσης πόλεως, ὁ μὲν προεστώσ ὅσως διὰ γῆρας πρεσβύτερος ὁ αὐτοῦ παρόντες τὴν αὐτοῦ ταξίον ἐπαύρων. Ab ipsa quoque Hispania vir ille multo omnium sermone celebratus, una cum reliquis aliis convenit. Aberat quidem hecque urbis antistes ob senilem aetatem; sed præsto erant presbyteri, qui cices ejus im-

plerent. Hunc Eusebii locum iisdem omnino verbis citat Socrates lib. i, cap. 5. Verba autem illa Eusebii: Τῆς δὲ γὰρ βασιλευούσης πόλεως ὁ μὲν προεστώσ ὅσως διὰ γῆρας. Aberat quidem regie urbis antistes ob senilem aetatem non intelligenda esse de Romano pontifice, qui tum erat sacens Silvester, asserunt; idque conantur demonstrare ex actis concilii Niceni collectis a Gelasio Cyziceno, quæ habentur edita tom. II Conc., qui quidem scriptor, se istæ ex tertio libro Eusebii De vita Constantini ad verbum exscriptis e fatetur: Ipse ex Hispanis valde celebratus Osius, obtinens locum magnæ Romæ episcopi Silvestri, cum presbyteris Romæ Vitone et Vincentio et cum plurimis aliis considerabat. Urbis autem illius quæ nunc imperat, episcopus, Metrophanes nomine, propter senectutem non adfuit; i;sius vero presbyteri qui aderant, locum ejus supplere; quorum unus erat Alexander, qui urbis episcopatum post Metrophanem adeptus est. Eadem hæc Acta synodi Nicænæ a Gelasio Cyziceno interpolata se perlegisse testatur Photius in Bibliotheca codice 88, ubi nonnulla ex iis excerpta habentur; quæ quidem eadem astrunt: Ἀλιέξανδρον δὲ, inquit, ἔς τὸν πρεσβυτέρου ἀξίωμα εἶχαν, εἰς πρόσωπον αὐτοῦ τοῦ Κωνσταντινουπόλεως Μητροφάνου παρῆναι. Ἐκεῖνος γὰρ ἐκωλύετο βασιλευσῆν γῆρας, ἐπεὶ αὐτῷ ὁ χρόνος τοῦ θείου ὅπερ τὰ ἐκτείν ἐξέτειλεν ἔτη. Excerpta Vitarum Metrophanis et Alexandri patriarcharum CP. quæ habentur apud Photium in Bibliotheca, codice 256, id ipsum affirmant. At non solum prædicti scriptores laudata Eusebii verba ad episcopum Constantinopolitanum referunt, cum idem sentiant Nicetas Choniates in Panoplia et Epiphanius scholasticus. Hinc factum est ut reverendissimus Petrus de Marca, Baluzius ac Paginus verba illa Eusebii ad episcopum Byzantinum spectare crederent; licet Valerius in notis Eusebianis laudatos scriptores redarguat, inquit id nullo modo intelligi posse de episcopo Byzantino, cum nondum tempore synodi Nicænæ dedicata esset Constantinopolis, ac regie urbis vocabulo decorata. Sed huic argumento præsto occurrit Baluzius inquit, Eusebium libros illos De vita Constantini non scripsisse, nisi post hujus imperatoris mortem, adeoque diu post dedicatam Constantinopolim, quæ ideo post Constantini obitum urbis regie vocabulo decorari potuit, habna ratione, non ipsius rei, sed temporis, quo ista scribebat Eusebius. Nam, inquit Baluzius, Eusebius non loquitur simpliciter de urbe Regia, sed de urbe quæ tunc regnabat, βασιλευούσης, ad differentiam Romæ, quæ infra lib. iv De vita Constantini cap. 69, βασιλικὰ καλεῖ constantem vocat in duobus locis, nunquam βασιλευούσαν. Quare ut verus et genuinus Eusebii sensus retineatur, sic Latine verti debet hic locus: Episcopus urbis illius, penes quem imperium est. Sic Baluzius respondet ad Valerium Eusebianas notas. Atqui Eusebius in Vita Constantini Romam veterem passim appellat ποτὶ βα-

αλεούσαν; sic. Eb. 1. cap. 29, ubi loquitur de urbe Roma vindicata a Maxentii tyrannide, τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς βραλεύουσαν πόλιν: cap. 53, ubi loquitur de tyrannide quam Romæ Maxentius exercebat: Καὶ γὰρ ἐπὶ τοῦς ἦν ὁ ταύτη προσαρπάσας τὴν βραλεύουσαν πόλιν: cap. 59, loquens de adventu Constantini in urbem Romam, εἰσέλθοντες ἐπὶ τὴν βραλεύουσαν πόλιν. Et cap. 4, ubi narrat, Constantium Magnum in media urbe Romæ erexisse crucis tropæum, μέση τῇ βραλεύουσῃ πόλει. Verum non hæc tantum argumenta afferunt, quæ verba illa Eusebii ad Romanum pontificem spectare putant; nam doctissimus nostrique amantissimus abbas de Longuerue in eruditissimis epistolis, quas ad Pagium scripsit, primum in dubium revocare videtur Acta illa synodi Nicæna a Gelasio Cyziceno collecta, necnon Excerpta Vitalium Metrophanis et Alexandri patriarcharum CP. quæ habentur apud Photium codice 256, quæ profecto idem astruunt; deinde vero ad comprobandum verba illa Eusebii spectare ad Romanum pontificem, laudat idem vir doctissimus Sozomenum, qui eadem verba intellexit de pontifice Romano, nisi quod perperam ille loco sancti Silvestri Julium reusulic: Theodoretum item qui lib. 1 cap. 8 verba Eusebii de Romano pontifice intelligit, Ὁ δὲ τῆς Ῥώμης διὰ γῆρας ἀπ. λειψίδη βαθύ: et paulo post Silvestrum Romanæ tunc sedisse ait; et cap. 4 ejusdem libri refert Theodoretus epistolam quam scripsit Alexander Alexandrinus ad Alexandrum Constantinopolitanum episcopum de nascente hæresi Ariana, et Ario quem nuper communionis privaverat, hoc titulo: Τῷ τιμωτάτῳ ἀδελφῷ καὶ ἀμύψῳ Ἀλέξανδρῳ Ἀλέξανδρος ἐν Κύριῳ χαίρειν. Et ut nemo dubitet hanc epistolam Alexandri Alexandrini episcopi scriptam fuisse ad Alexandrum Constantinopolitanum, seu potius Byzantinum episcopum, i. e. u Theodoretus, cap. 5 ejusdem libri tradit, ante concilium Nicænum, imo cum primum suam hæresim Arius divulgare cœpit, sedisse Romæ Silvestrum, Vitalem et Philogonium Antiochiæ, Macarium Hierosolymis, Alexandrum Constantinopolim, et Alexandrum Alexandriæ: Τῆς δὲ Κωνσταντινῆος πόλεως κατὰ τοῦτον αὐτὸν τὸν καιρὸν Ἀλέξανδρος τῆς ἱερατικῆς ἡγεσίας λειτουργίας, ἀποστολικῆς χριστιανικῆς λαμπροσύνης. Tunc vero hæc re habet Pagius parvi omnino momenti sunt; nam ille ad confirmandam suam sententiam unum tantum Theodoretum locum laudat, nimirum epistolam Alexandri episcopi Alexandrini ad Alexandrum episcopum. Et hunc quidem Alexandrum episcopum ad quem scripta fuit epistola, frustra conatur asserere, non esse Constantinopolitanum antistitem, uti ex iis quæ paulo superius diximus facile est cuilibet cognoscere. Vide quid de Metrophane scribit em. cardinalis Baronius, qui tempora ipsius sedis intra tricennium coarctat.

Col. 452 D. Ἀλέξανδρος. Alexandrum annos 23 in episcopatu Constantinopolitano sedisse tradunt Socrates, Sozomenus, Theophanes, uterque Nicephorus et Zonaras; mortem vero obiisse anno Christi 340 affirmat em. Baronius; at si vera sunt, quæ superius ex Theodoro diximus, plusquam 25 annis sedem CP. administravit Alexander, vel certe annus ipsius obitus non bene a Baronio consignatus.

Ibid. Παῦλος. Paulus in episcopatu Constantinopolitano Alexandro successit, tempore Constantii Augusti, non vero Constantini Magni, ut frustra conatur ostendere Valesius in Observat. Ecclesiast. ad Socratem et Sozomenum. Ante episcopatum dignitatem acceptam a Constantino in exilium pergit Paulus. Vide Pagium ad annum Christi 310, xi et seq. Sed annus quo Paulus Alexandro in episcopatu CP. successit perperam

A mihi videtur consignatus cum a Baronio tum a Pagio

Ibid. Τούτου ἐξωσθέντος. Ita sane Paulum episcopatum tantum dejectum a Constantio prima vice, non vero in exilium missum testatur et Socrates, lib. ii, cap. 7. Sed Baronius confundit exilium a Constantino Magno Paulo irrogatum, quod illi accidit ante episcopalem dignitatem acceptam, cum ejus depositione ab episcopatu, quæ Constantio imperante accidit.

Ibid. Εὐσέβιος ὁ Ἀρσιανός, etc., ἐτη 18. Vide quid de hujus episcopatu annis scribunt Baronius et Pagius.

Col. 453 A. Πάλιν ὁ Παῦλος, etc. Post Eusebii mortem catholici Paulum restituerunt, Eusebiani vero Macedonium eligunt. Quæ quidem res ingentem tumultum in urbe regia excitavit, ut prodit Socrates; quippe Hermodenis magistri militum ab imperatore missi, ut Paulum expelleret, domus incensa, ipseque pedibus tractus ac misere trucidatus; in mare a populo precipitatur. Cujus quidem facinoris nuntium cum ad Constantium Augustum delatum esset, statim ille Constantinopolim venit, ut scribit Libanius in Basilico. Et socræ quidem ab illo castigatus esse ait, neminem tamen morte affectum, cum senatus urbis CP. pro ræis apud ipsum intercessisset. Tunc etiam Singaram relegatum fuisse a Constantio Paulum, et aliquanto post inde Emesam translatum, scribit Athanasius.

Ibid. Ἐκείθε τε ὑπὸ τῶν Ἀρσιανῶν ἀναρρεῖται. De morte Pauli vide Sulpicium, cap. 2; Socratem, lib. ii, cap. 21; Theodoretum, lib. ii, cap. 5; Sozomenum, lib. iv, cap. 2. Mors autem S. Pauli cujus festum Greci die 6 Septembris colunt, Latini die vii Junii, a Baronio consignatur anno Ch. 331.

Ibid. Μακεδόσιος, etc., ἐτη 6. Anni quinque quos in episcopatu CP. sedisse Macedonium scribit Nicephorus, nescio unde numerandi, nimirum an a quo primum post Eusebii mortem occupaverit illam sedem, an vero a morte Pauli; quippe scriptor Chronici Alexandrini Macedonium propter multa crimina exauctoratum fuisse ait, coss. Constantio Augusto xii et Juliano Cesare III, anno Christi 360: Τούτῳ τῷ ἔ. ε. μ. γ. Περτιύ, ιε', καθιερώθη ἡ Μαγὰλη Ἐκκλησία Κωνσταντινουπόλεως. Μακεδόσιος Κωνσταντινουπόλεως ἐπισκοπος καθρέθη ἐπὶ πόλει, ἰδίῳ αὐτοῦ ἐγκλήματι, καὶ κατεστη ἀντ' αὐτοῦ Εὐδόσιος τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας ἐπίσκοπος, etc.: Hoc anno, mense Peritio, die 15, Magna Ecclesia Constantinopolensis dedicata est. Macedonium episcopum Constantinopolitanum propter multa ipsius propria crimina exauctoratus est, et in locum ejus subrogatus Eudoxius, etc. Ex quo quidem Chronici Alexandrini loco apparet Macedonium plusquam quinque annos episcopatum CP. occupasse.

Ibid. Εὐδόσιος, etc., ἐτη 7. Scribitur hic supra rubris literis, ἐπὶ Ἰουλιανῶν. Eudoxus autem plus fortassis annos septem annos sedem CP. tenuit; verum non annos novemdecim, ut legitur apud Socratem; quod quidem mendacium tribarit esse, docet Valesius in Notis ad eundem. Alioquin Socrates secum ipse pugnaret; quippe idem scriptor lib. i, cap. 42, Eudoxium in concilio CP. anno 359 inchoato, sequentique continuato, substitutum fuisse in locum Macedonii depositi scribit, mortem vero obiisse coss. Valentiano Aug. iii, et Valente Aug. iii, tradit idem Socrates lib. iv, cap. 14, necnon Pseudoisidorus lib. ix, cap. 8. Sozomenus vero lib. vi, cap. 15, Eudoxium obiisse ait, quando Valens Antiochiam tendens, paululum inchoante substituitur. Certe cum Theophanes annis decem obtinisse Eudoxium sedem CP. scribit.

Ibid. Δημοφίλος, etc., ἐτη 18, μῆρας 6. Id

est. *Demophilus*, etc., *sedit annis 12, mensibus 5*. Et ita legendum supra in versione, ubi librarii incuria legitur *sub Valente*; quod quidem in scriptis nostris ad marginem tantum reperitur, et in ms. legitur supra rubris litteris, ἐπὶ Ἰωδανῶν, et infra, ἐπὶ Οὐάδεντος. Cæterum de Demophilo ab Arianis in locum Eudoxii subrogato legendus est Philostorgius lib. ix, cap. 10 et 14.

Col. 453 B. *Εὐάγριος ἐρθεδοξος*, etc., *ἔτη 5'*. Theophanes ad annum v Valentini Augusti Evagrium statim post Eudoxii mortem a parva manu Orthodoxorum electum fuis e scribit; quo quidem tempore Arianis sibi Demophilum præfercerunt: verum Evagrius statim a Valente sede pellitur, Demophilus vero in ea confirmatur, ut narrat ibidem laudatus scriptor.

Ibid. *Γρηγόριος ὁ Ναζιανζοῦ*, etc., *ἔτη 13'*. Ita habent S. Nicephori catalogus, Menra die 30 Januarii in memoria trium sanctorum Ecclesie doctorum: Amphiloehius, in Vita sancti Basilii de Gregorio Nazianzeno loquens; et Gregorius presbyter in Eucomio, quo texit Vitam Gregorii. At Theophanes subjectum Gregorium Nazianzenum duobus tantum annis sedem CP. administrasse scribit: Cedrenus Gregorium decennium et paulo amplius Constantinopoli moratum esse tradit. Certum tamen est Gregorium non amplius quam triennio Constantinopoli commoratum, et episcopatum Constantinopolitana u paucis tantum hebdomadis administrasse; in eadem quippe synodo et renuntiatus fuit episcopos et exautoratus; et anno Christi 381, in Kalend. Aug. quo Theodosius dedit legem 5 Codicis Theodosiani *De fide catholica* jam Nectarius episcopus Constantinopolitanus erat, et concilium Constantinopolitanum jam finitum, ut patet ex eadem lege.

Ibid. *Ἰωάννης πρεσβύτερος Ἀρτιοχίας*, etc., *ἔτη 6', μήνας 5'*. . . . S. Joannes Chrysostomus bis e throno pellitur; primum in synodo ad Quercum, anno Christi 405, deinde in synodo Constantinopolitana anno 404, quod quidem accidit festo Pasche die appropinquante, et post duos menses in exsilium pellitur Chrysostomus. Vid. Socratem lib. vi, cap. 18. Cæterum multa de sancto Joanne Chrysostomo ac ejus episcopatu dicenda essent, nisi sedulo omnia examinasset Pagius; unde eo lectorem remittere est animus.

Ibid. C. *Ἀρσάκιος*, etc., *ἔτη 8'*. Duobus annis sedisse in episcopatu Constantinopolitano Arsacium scribit et Theophanes. Verum Arsacius ordinatus fuit die 26 mensis Junii, in quem Dominica incidebat; quo quidem die ordinationes episcoporum Constantinopolitanorum fieri solite erant. Quare in Chronico Alexandrino, ut docet Pagius, loco *ἡμέρα δευτέρα* legendum *ἡμέρα πρώτη*, id est, *feria prima*, quæ hoc anno cum die 26 Junii concurrat. Arsacius vero moritur anno sequenti Christi 405, die tertio Idus Novembris, ut scribit Socrates, lib. vi, cap. 20. Unde, si Socrates non fallitur, Arsacius sedisse videtur annum unum, menses quatuor, dies septemdecim. Verum Palladius, cui potior fides adhibenda quam Socrati, utpote tunc viventi et de rebus Chrysostomi optime edocto, scribit in Dialogo Arsacium sedisse annum et menses duos, *διαπρατήσας δὲ τὸ ζῆλαιου δεκατέσσαρας μηνάς ἀποθνήσκει*, *ille cum ad quatuordecim menses vitam suam protendisset mortuus est*.

Ibid. *Ἀττιχός*, etc., *ἔτη 4'*. Atticus coss. Arcadio Aug. vi et Anicio Probo Christi anno 405 electus fuit in Arsacii locum, ut scribit Socrates lib. vi, cap. 20. Szymonius vero lib. viii, cap. 17, quarto post Arsacii mortem mense ordinatum fuisse Atticum tradit. Verum error irrepsit in numerum illum apud Socratem lib. vii, cap. 25, ubi ait, Atticum anno episcopatus sui primo et vicesimo, die sexto Idus Octobris, mor-

tem obiisse coss. Theodosio xi, et Valentiano Cesare i. nam horum consulatus hic annus addit in annum Christi 425, unde si Atticus, ut ait Socrates superius citato loco, ordinatus est anno Christi 406, vicesimum certe sedis annum non absolvit.

Ibid. *Σισίννιος*, etc., *ἔτος 4', μήνας 1'*. In Chronographia compendiararia sancti Nicephori patriarchæ Constantinopolitani et in Tabulis Theophanis anni duo Sisinnio attribuuntur. At Socrates lib. vii, cap. 26, asserit, ordinatum fuisse Sisinnium pridie Kalendas Martii, consulatu proxime sequente, qui fuit Theodosii xi, et Valentini Junioris Aug. ii. Quo quidem anno dies ultimus Februarii in Dominicam incidebat, qua ordinationes episcoporum fieri solite erant. Mortem autem obiit Sisinnius, ut narrat idem Socrates paulo superius laudato loco, coss. Hierio et Ardaburio anno Christi 427, die ix Kal. Januarii.

Ibid. *Νεστόριος*, etc., *ἔτη 7', μήνας 8'*. Nestorius ordinatur episcopus Constantinopolitanus coss. Felice et Tauro anno Christi 428, quarto Idus Aprilis, ut scribit Socrates, lib. vii, cap. 29. At Liberatus Diaconus, cap. 4 sui Breviarii ordinationem Nestorii peractam fuisse ait Kalendis Aprilis. Quod quidem verosimilius est, nam dies Domini a hujus anni, qua ordinationes episcoporum Constantinopolitanorum fieri solite erant, incidebat in Kalendas Aprilis, seu diem primam ejusdem mensis, ut optime docet Pagius contra Baronum et Garnerium, qui Socratis errori astipulantur. Nestorius deponitur anno Christi 431, e. in ejus locum Maximianus consecratur, ut infra videre est.

Ibid. *Μαξιμιανός*, etc., *ἔτη 8', ἡμέρας 6'*. Sanctus Nicephorus Constantinopolitanus Maximianum sedisse scribit *ἔτη 8', μήνας 6', annis 2, mensibus 5*. Ita habet et Socrates lib. vii, cap. 40. At videtur secum ipse pugnare Socrates; nam Maximianus electus fuit episcopus elapso quatuor mensium spatio a Nestorii depositione, ut ait idem scriptor lib. vii, cap. 55: *Τετραμηνιαίου δὲ διαδραμαίνοντος χρόνου μετὰ τὴν Νεστορίου καθάρσιν, προχειρίζεται πρὸς τὴν ἐπισκοπὴν Μαξιμιανός ἕως αὐτῆς ἀσκητικῆς μὲν τὸν βίον ἐν τοῖς πρεσβυτέροις δὲ καὶ αὐτῷ ἐτέταχτο*. Elapso igitur quatuor mensium spatio a depositione Nestorii, Maximianus eligitur episcopus, vir monasticam quidem vitam degens: in presbyterorum tamen ordinem ipse quoque cooptatus. Quod quidem accidit die 2. Octobris, coss. Basso et Antiocho, anno Christi 431, ut narrat laudatus Scriptor, cap. 37 ejusdem libri: *Μαξιμιανὸς τὸν προχειρισθέντος εἰς τὴν ἐπισκοπὴν ἐν ὑπατεῖα Βάσσου καὶ Ἀντιόχου, καὶ τὴν εἰκάδα πέμπτην τοῦ Ὀκτωβρίου μηνός, τα πῶς ἐκκλησιῶν ἠτύχαζε πράγματα*. Cum Maximianus ad episcopatum Constantinopolitanum evectus fuisset, Basso et Antiocho consulibus, die octavo Kalendas Novembris, Ecclesiarum tumultus quieverat. Moritur autem Maximianus coss. Arcobindo et Aspare anno Christi 454, pridie Idus Aprilis, etc., ut prodit idem Socrates cap. 49 ejusdem libri. Unde apparet Maximianum in episcopatu Constantinopolitano vixisse annis duobus, mensibus quinque, et aliquot etiam diebus; quod quidem non ammadvertit Valesius in Notis ad eundem Socratem, neque Pagius qui rem ex professo, ut aiunt, tractat.

Ibid. *Πρόκλος*, etc., *ἔτη 16', μήνας 7'*. Proclus antiquam Maximiani corpus sepulturae maneretur, ab episcopis qui aderant jussu Theodosii Junioris in episcopatu throno collocatur, ut narrat Socrates, lib. vii, cap. 40, loquens de morte Maximiani, ubi etiam hujus præpropere electionis causam exponit. Hoc quidem accidit, ut tradit idem scriptor paulo superius citato loco, Arcobindo et

Aspice eos, anno Christi 451, pridie Idus Aprilis. Moritur autem Proclus die 24 Octobris ut habetur in Menologio Græcorum ad eundem diem; anno Christi 446, ut nemo dubitat. Igitur sedit in episcopatu Constantinopolitano Proclus, non annos tantum 12, et menses tres, seu annos undecim, ut idem Nicephorus Callisti scribit in *Hist. lib. xiv, cap. 47*, sed annos tredecim et menses aliquot, ut certum est ex prædictis.

Col. 453 D. *Ἐν τῷ ἱερατεῖῳ. In sacris adytis interpretatus sum. At ἱερατεῖον quædam pars fuit: it ecclesiæ omnino incertum est, ut ait Ducargius. Dionysius Areopag. De hierarch. cap. 3, diserte distinguit θυσιαστήριον ἀπὸ τοῦ ἱερατεῖου, ita ut θυσιαστήριον sit quod Græci vulgo βῆμα, Latini presbyterium, vocant: ἱερατεῖον vero, navis ecclesiæ, nam prima secula chorum, qualis est hodie, non agnovit; ut observavimus, inquit Ducargius, in nostra Constantinop. Christ. lib. iii, n. 77. Dionysius igitur loco laudato, ubi duos statuit demortuorum ordines, sic ait: Συναγωγὸν ὁ θεὸς ἱεράρχης τὸν ἱερὸν χορὸν, εἰ μὲν ἱερατικῆς ἐγγύθιαι τάξιν: ὁ κακοποιημένος, ἐμπροσθεν τοῦ θεοῦ θυσιαστηρίου κατακλίνας αὐτὸν, ἀπέργεται τῆς πρὸς θεὸν εὐχῆς καὶ εὐχαριστίας· εἰ δὲ τοῖς, εὐαγέει μοναχῶν, ἢ τῷ ἱερῷ λαῷ κατατέτακτο, παρὰ τὸ τίμιον ἱερατεῖον αὐτὸν κατακλίνει πρὸ τῆς ἱερᾶς εἰσελεύσεως. Quæ postrema verba de portis templi intelligenda sunt. Nam Pachymeres in Paraphrasi non omnino sensum Dionysii percepit, ut nec Allatius in Dissert. de Narthee: is enim est, ut dicat cadaver Monachi aut Fidelis in inferiori vasō parte versus portas templi collocari: ut presbyteri ante portas benamatis. Ea notione forte ἱερατεῖον usurpavit Theophanes anno 14 Zenonis: Οἱ δὲ τοῦ Δίου μοναχοὶ τῆ Κυριακῆς εἰς τὸ ἱερατεῖον ἐπέδωκαν Ἀχακίῳ τὴν ἐπιστολήν. Tametsi fatendum ἱερατεῖον interdum pro ipso benate accipi. Cum igitur ἱερατεῖον sic proprie v. d. ipse, in quo ἱερὸς λαὸς consistebat, inde ἱερατεῖον, dicta plebs, seu *populus episcopo subditus*, qui scilicet ἐν ἱερατεῖῳ ecclesiæ consistit, etc.*

Ibid. *Φλαβιανός, etc., ἔτος α', μῆνας ε'.* Ita habent sanctus Nicephorus in sua Chronographia necnon Menæa ad diem 16 Februarii, quo Græci sancti Flaviani Procli successoris memoriam celebrant. Theophanis tabulæ, et Zonaras in Theodosio Juniore, per biennium sedisse Flavianum in episcopatu Constantinopolitano ostendunt. At cum Flavianus in exsilium missus sit anno Christi 449, quo et mortuus est, ut scribit Marcellinus, putat Pagius Flavianum non ante annum Christi 447, sedem Constantinopolitanam obtinuisse. Vide laudatum Pægium ad annum Christi 446, n. 8 et seqq., et ad an. Christi 449, num. 14.

Ibid. *Ἀνατόλιος, etc., ἔτη η', μῆνας η'.* De Anatolio vide Baronium ad annum Christi 458, num. 31 et seqq., necnon Pagium ad eundem annum num. 8 et seqq.

Col. 453 A. *Γεννάδιος, etc., ἔτη . . . μῆνας γ'.* S. Nicephorus in Chronographia Gennadium sedisse in episcopatu Constantinopolitano scribit ἔτη ε', μῆνας β', *annos tredecim, menses duos.* Unde numerus annorum suppletus est, qui in catalogo Nicephori Callisti a blattis et tinea exesus comparat. Tabulæ Theophanis et Zonaras Gennadio numero rotundo annos 15 ascribunt. Optime igitur mors Gennadii, qui Anatolio in episcopatu Constantinopolitano anno Christi 458 successerat, assignatur a Baronio anno Christi 471.

Ibid. *Ἀχακίος, etc., ἔτη . . . μῆνας . . .* Perperam Acacius in hoc catalogo Nicephori Callisti bis repetitus est, nimirum ante et post Phraitam, ut apparet ex Chronographia S. Nicephori CP. et ex Tabulis Theophanis; necnon ex aliis scriptoribus. Sed id scribere insectia factum puto, qui pro uno Acacio duos effingit; Acacius siquidem post Gennadium ad Constantinopolitanam tironiam

evectus fuit anno Christi 471, in episcopatu vixit annis 17, mensibus 9, ut habet uterque Nicephorus. Moritur Acacius, ut scribit Theophanes, anno Incarn. secundum Alex. 481, qui Kalend. Septemb. anni Christi 489 inchoatur. His astipulatur Victor Tunnensis qui Acacii obitum Eusebio consuli contigisse scribit, nimirum anno Christi 485. *Acacius, inquit laudatus scriptor, Constantinopolitanus episcopus sub damnatione moritur, et pro eo Flavianus episcopus ordinatur, cui tertio promotionis sue mense mortuo Euphemius synodi Chalcedonensis decretorum custos in episcopatu succedit.* Sed quem Flavianum Tunnensis appellat, Nicephorus *Phraitam* vocat. Ceterum Acacius depositus fuit primum a synodo Ephesina quæ Basilisco imperante coacta fuit; deinde a Felice papa. Damnatus autem fuit non ut hæreticus, sed ut hæreticorum fautor.

Ibid. *Φραιτας, etc., μῆνας γ', ἡμέρας ιδ'.* Phraitam hunc appellat et sanctus Nicephorus in Chronographia, atque eum tres menses et dies 17 in Constantinopolitano throno sedisse ait. Theophanes Phraitam vocat, eique menses tres episcopatu CP. attribuit. *Flavitum* eum nuncupat Nicephorus Callisti, lib. vi, cap. 13. Ita habet et Zonaras qui et menses tres eum semisse attribuit. Victor vero Tunnensis paulo superius citato loco *Flavianum* eum appellat, atque eum tertio promotionis sue mense mortem obiisse narrat. Quod quidem accipit, ut habet idem scriptor, Eusebio consule anno Christi 489.

Ibid. *Εὐφύμιος, etc., ἔτη ζ', ἡμῖσιν.* Theophanis Tabulæ Euphemium annos septem in throno Constantinopolitano sedisse ostendunt. Neque enim, ut secum pugnant ait Pagius, Euphemius episcopatum CP. suscepit anno Christi 490, sed 489, ut patet ex paulo superius laudato Victoris Tunnensis loco. In exsilium vero pellitur ab Athanasio imperatore Euphemius anno 6 ejusdem Augusti, Christi 496, ut tradit Theophanes, non vero anno 5 imperii Anastasii ut habet Cedrenus. Rem pluribus refert idem Theophanes citato loco.

Ibid. *Μαρκεδόσιος, etc., ἔτη ις', μῆνας ζ'.* Macedonius anno 6 imperii Anastasii, Christi 496 sedem CP. suscepit; pellitur vero in exsilium ab eodem Augusto coss. Secundino et Felice, anno Christi 511, ut scribit Marcellinus in Chronico, unde fallitur hic Nicephorus Callisti dum et annos sexdecim et menses septem attribuit; metas Theophanes in Tabulis qui ei annos sexdecim utrinque incompletos ascribit. Quod vero dicitur in Chronographia sancti Nicephori Macedonium sex tantum annos Ecclesiam Constantinopolitanam rexisse, id factum puto scribæ incuria qui numerum denarium omisit.

Ibid. B. *Τιμόθεος, etc., ἔτη ζ', ἡμῖσιν, ἐπὶ Ἰουστινιανῷ τοῦ Μεγάλου.* Theophanes sex tantum annos Timotheo attribuit, quemadmodum et sanctus Nicephorus in Chronographia. Timotheus siquidem, ejecto Macedonio, invasit episcopatum Constantinopolitanum sub finem anni Carisi 511, ut supra monuimus. Moritur autem Timotheus, ut scribit Theophanes, anno Incarn. secundum Alex. 519, qui Kalend. Septemb. anni Carisi 517 inchoatur. Victor Tunnensis hujus mortem contigisse tradit die quinta mensis Aprilis: *Timotheus, inquit, Constantinopolitanus episcopus obstricta or synodi Chalcedonensis 5 die mensis Aprilis occubuit, et Joanni Cappadoci in cella propria, atque presbytero episcopatum tradidit.* Sic legendum, non vero *Joannis Cappadox.* Ceterum fallitur hic Nicephorus Callisti, dum Timotheum sub Justiniano Magno vixisse ait; nam Anastasio adhuc regnante obiit Timotheus.

Ibid. *Ἰουστίνιος ὁ Καππαδόχεις, etc., ἐπὶ Ἰουστίνιανῷ ἔτος α', μῆνας ε'.* Ita habet et sanctus Nicephorus in Chronographia ex editione R. P.

Geor. At in nostra Joanni Cappadoci anni quatuor, et menses decem attribuuntur. Tabulæ Theophanis Joannem Cappadocem sedisse in episcopatu Constantinopolitano annis 2 ostendunt. Verum Joannes sedit annum unum menses decem, et aliquot dies, quos Nicephorus neglexit; nam ordinatur episcopus Constantinopolitanus Joannes anno Christi 518, non vero 517, ut ex Victore Tunnensi scribit Baronius: idque accidit die 17 mensis Aprilis. Moritur autem Joannes anno Christi 520, et in ejus locum Epiphanius ejusdem Ecclesiæ presbyter et syncellus ordinatur die 25 mensis Februarii. Quod quidem accidit anno Justinii Thracis tertio, non vero secundo, ut habet Theophanes, Christi scilicet 520. Perperam igitur hic Nicephorus Callisti Joannem sub Justiniano vixisse scribit. Fallitur et Baronius qui Joanni Cappadoci annos tres attribuit. Ceterum Joannes hic Cappadox primus fuit, ut aiunt, qui titulum patriarchæ œcumenici ausus est usurpare.

Col. 456 B. *Ἐπιφάνιος, etc., ἔτη ις', μῆνας γ'.* Sic etiam sanctus Nicephorus in Chronographia et Theophanes Epiphанию episcopo Constantinopolitano annos sexdecim menses tres attribuunt. Hec laudatus Theophanes anno 10 Justiniani, Christi 536: *Τούτῳ τῷ ἔτει Ἐπιφάνιος ἐπίσκοπος τελευτήσαςτος μηνὶ Ἰουλίῳ ε', ἰνδ. ιε', ἐπίσκοπήσαςτος ἔτη ις', καὶ μῆνας γ', Ἀνθίμος αἰρετικὸς ἐπίσκοπος Τραπεζουניתῶν μετετέθη ἐν ΚΠ. Ἦος anno Epiphania præsule, mensis Junii die quinto, indictione decima quinta, post episcopatum annos sexdecim, et menses tres vivis erepto, hereticus Anthimus Trapezuntinus episcopus in sedem Constantinopolitanam translatus est.* At Theophanes secum ipse pugnare videtur, nam anno 2 Justinii Thracis Epiphanium thronum Constantinopolitanum conscendisse scribit die 25 Februarii anni Christi 520, unde non annos 16, sed 17, et menses tres Epiphanium sedisse dicendum erit. Verum Pagius mendam arguit Theophanem ex aliis monumentis, et sic Epiphanii obitum contigisse ait anno Christi 535, mensis Junii die 5, indictione 15 post episcopatum annos 15, et menses 5. Vide Pagium eodem anno num. 9.

Ibid. *Ἀνθίμος, etc., μῆνας ι'.* Sanctus item Nicephorus in Chronographia et Theophanes anno 10 imperii Justiniani Anthimo menses decem assignant: qui quidem scriptor secundus Anthimum hereticum ab Agapeto papa, dum Constantinopoli esset, et sede dejectum scribit. Fallitur autem laudatus Theophanes, ut monet Pagius, dum hæc anno 10 Justiniani narrat; nam Anthimus sedem Constantinopolitanam occupat mense Junio anni Christi 535, deponitur vero mense Martio anni sequentis; unde decem illi menses sedis Anthimi utriusque incompleti fuere.

Ibid. *Μηνάς, etc., ἔτη ις', μῆνας ε'.* Menas ordinatus est episcopus Constantinopolitanus die 13 mensis Martii anni Christi 536. Moritur autem mense Augusto anni Christi 552, ut pluribus ostendit Pagius num. 17 eodem loco; unde menses illi sex utriusque incompleti fuere.

Ibid. C. *Ἐν τῷ ἑσπερίῳ.* Ita habet et Theophanes, ubi ipsius interpretis verum in *sacris adytis*; quomodo et nos supra n. 555, hanc vocem interpretati sumus; sed quid *ἑσπερίῳ* significet pluribus ibi exponimus.

Ibid. *Εὐτύχιος, etc., ἔτη ιβ', μῆνας ε'.* Eutychio Tabule Theophanis ante depositionem annos tredecim assignant; sanctus Nicephorus in Chronographia annos duodecim et menses duos eidem attribuit; Eustathius vero in hujus sancti patriarchæ Vita cap. 4, annos tantum duodecim eidem ascribit. Verum Eutyechius mense Augusto anni Christi 552, non vero anni 553, ut perperam creditur Baronius, ordinatus fuit episcopus Constantinopolitanus, ut aperte ostendit Theophanes, qui Eutyechium eo ipso die quo Menæ cadaver in sacris

adytis expositum jaceret, in ejus locum successit fuisse scribit. Pellitur vero e sede Eutyechius a Justiniano, quod ejus impio edicto subscribere nollet die 23 Januarii anni 565, ut scribit laudatus Eustathius; unde optime scribit Nicephorus Callisti Eutyechium ante persecutionem sedisse annos 12 et menses quinque. Fallitur autem Baronius, uti observat Pagius, dum edictum illud Justiniani anno Christi 563 consignat, et exilium Eutyechii in annum sequentem congerit. Nam edictum Justiniani, ut scribit Pagius, initio anni 565, emisit esse ex Theophane cum Eustathio collato magis confirmatur. Hic enim cap. 5, testatur Eutyechium e palatio in monasterium quoddam ab Hetherio deportatum fuisse; quo in loco postquam diem unum moratus esset, collocarunt eum in alio monasterio prope Chalcedonem. Post diem octavum convectus episcoporum convocatus, et Eutyechius ad causam dicendam citatus; cumque comparere recusasset, in insulam Principis dictam, quæ in Astaceno sinu Propontidis sita, translatus est, ubi tres hebdomadas sub militari custodia egit, indeque Amaseam Helenoponti metropolim, in quo primum monachus, ac dein archimandrita fuerat. Vide Theophanem ad annum 58 imperii Justiniani.

Ibid. *Ἰωάννης Σχολαστικός, etc., μεθ' ἡμέρας γ', ἔτη ιβ', μῆνας ε'.* Joannes Scholasticus ordinatur episcopus Constantinopolitanus, ut scribit Theophanes ad annum 58 Justiniani, die 12 mensis Aprilis, in quam anno Chrisi 555 Dominica cadebat: nam ibi laudatus Theophanes loquitur de depositione Eutyechii (quæ, ut paulo superius diximus ex Eustathio, contigit die 22 Januarii ejusdem anni) occasione ordinationis Joannis. Moritur autem Joannes, ut scribit idem Theophanes, die tricesimo primo mensis Augusti, indictione decima, hoc est, anni Christi 577, ex quibus apparet Joannem sedisse annos 12 et menses quinque, utriusque incompletos. Ceterum in Tabulis Theophanis recte Joanni anni 12 assignantur, neglectis scilicet mensibus.

Ibid. *Εὐτύχιος ἔτη δ', μῆνας ε'.* Eutyechius patriarcha haud diu post Joannis Scholasticæ mortem in sedem Constantinopolitanam restituitur, hoc est, die tertia mensis Octobris, ut scribit Eustathius in hujus sancti patriarchæ Vita, anni Christi 577, non vero 578, ut putat Baronius. Quod confirmatur ex Theophane, qui anno Incarnat. secundum Alex. 570, qui kalendis Septembris anni Christi 577 inchoato, ait: *Τούτῳ τῷ ἔτει μηνὶ Ὀκτωβρίῳ, ἰνδικτιῶν ια', Εὐτύχιος ἀπέλαβε πάλιν τὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως. Ἦος anno mense Octobri, indictione undecima, Eutyechius thronum Constantinopolitanum secundo accepit.* Moritur autem Eutyechius die sexta mensis Aprilis anni Christi 582, ut scribit idem Theophanes anno Incarnat. secundum Alex. 574 kalendis Septembris superioris Christi anno inchoato: *Τούτῳ τῷ ἔτει μηνὶ Ἀπριλίῳ ε', ἰνδικτιῶν ιε', ἐτελεύτησεν Εὐτύχιος ὁ πατριάρχης, καὶ χειροτονήθη μετὰ εἰς ἡμέρας Ἰωάννης διάκονος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ὁ Νηστευτής. Ἦος anno, die sexto Aprilis, indictione decima quinta, Eutyechius patriarcha diem ultimum obiit: et post dies sex Joannes Magnæ Ecclesiæ diaconus, qui Jejunator dictus, consecratus est.* Quod patet etiam ex Eustathio in ejus Vita cap. 10. Unde apparet Eutyechium secundo Ecclesiam Constantinopolitanam rexisse annis quatuor, mensibus sex, et diebus aliquot.

Ibid. D. *Ἰωάννης διάκονος, etc., ὁ Νηστευτής ἐπὶ Μανρικίῳ ἔτη ιγ', μῆνας ε'.* Joannes Jejunator consecratus est episcopus Constantinopolitanus post dies sex a morte Eutyechii, quæ accidit die sexta mensis Aprilis anni Christi 582, ut scribit Theophanes paulo superius citato loco; igitur ordinatio Joannis accidit die duodecima Aprilis ejusdem anni, in quam illo anno Dominica Incarnat.

Ibid. D. *Ἰωάννης διάκονος, etc., ὁ Νηστευτής ἐπὶ Μανρικίῳ ἔτη ιγ', μῆνας ε'.* Joannes Jejunator consecratus est episcopus Constantinopolitanus post dies sex a morte Eutyechii, quæ accidit die sexta mensis Aprilis anni Christi 582, ut scribit Theophanes paulo superius citato loco; igitur ordinatio Joannis accidit die duodecima Aprilis ejusdem anni, in quam illo anno Dominica Incarnat.

debat. Moritur autem Joannes anno Chris i 593, ut patet tum ex utroque Nicephoro qui eidem annos tredecim et menses quinque assignant, tum etiam ex Menologio Basilii imp. ad diem secundum mensis Septembris, cujus pars in tomo vi Italiae sacrae exstat; ubi eidem Joanni anni quoque tredecim, et menses quinque attribuantur. Cur autem hujus patriarchae mortem Baronius anno sequenti consignaverit pluribus docet Pagius, qui, ut mihi videtur, nodum egregie solvit. Caeterum non abs re patriarcha iste a pluribus reprehenditur tanquam ambitiosus, eo quod synodum Constantinopoli celebraverit, ut aemulicis titulum synodali iudicio sibi confirmaret.

Col 456 D. *Ἐχειροτονήθη μεθ' ἡμέρας . . . ἐπὶ τῆς βασιλείας Τηόφριου*. Sic locus hic mutilus ex Theophanis paulo superius citato loco restituendus est: *Ἐχειροτονήθη μεθ' ἡμέρας 25, etc.*, nimirum Joannes consecratus est post dies sex a morte Eutychii.

Ibid. *Ταλευτῇ δὲ τῷ ἰδ' ἔτει τῆς Μαυρικίου βασιλείας*. Hinc manifesto liquet Joannem mortem obiisse anno Christi 593, cum annus quartus decimus imperii Mauricii huic anno Christi respondeat.

Ibid. *Κυριακός, etc., ἔτη ια'*. Cyriaco patriarchae undecim etiam annos assignant Theophanes et sanctus Nicephorus in Chronographia; electus enim ille fuit episcopus Constantinopolitanus anno Christi 593, non vero anno 594, nempe sub indictione 12, ut perperam tradit scriptor Chronici Alexandrini: qui tamen scriptor optime Cyriaci mortem consignat anno 4, post consulatum Phocas Aug. II, indictione 9, hoc est, anno Christi 603. *Τούτω, inquit, τῷ ἔτει, τελευτῆ Κυριακός πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, μὴλ' Ἰππερβριτίω, κατὰ Ῥωμαίους Ὀκτωβρίω κθ', ἡμέρα 5', καὶ κ δεύεται τῆ τριακοστῇ τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἡμέρα πρώτη, καὶ ἀπέτεθη τὸ αὐτοῦ λείψανον πρὸς συντήρησιν τοῦς ἁγίους Ἀποστόλους. Hoc anno, Cyriacus patriarcha Constantinopolitanus moritur mense Hyperbretico, secundum Romanos Octobris die 21, feria 7; illiusque Junus curatum est 30 eiusdem mensis, feria 4, et depositum est corpus illius juxta morem receptum in aede sanctorum Apostolorum. Quod vero hic ait scriptor Chronici Alexan. r. ni, Cyriaci corpus depositum fuisse juxta morem receptum in aede sanctorum Apostolorum, id verum esse ostendit Evagrius lib. iv. cap. 30, ubi loquitur de aede sanctorum Apostolorum condita vel instaurata a Justiniano: *Ἐν φ' οἱ τα βασιλείς, οἱ τε ἱερῶμενοι νεομισμένης ταφῆς ταγγανουσι, in qua et imperatores et pontifices debitam sepulturam consequuntur. Hujus autem consuetudinis seculi potius sanctionis hanc causam reddit Sozomenus, lib. II, cap. ult. : Ἀπὸ τούτου δὲ, ὡς ἔκ τινος ἔλου γενομένου καὶ οἱ μετὰ ταῦτα τελευτήσαντες ἐν Κωνσταντινουπόλει βασιλεῖς, Χριστιανοὶ κείνται, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἐπίσκοποι, ὡς καὶ τῆς ἱερουσύνης ὁμοτίμου τῆ βασιλείας οὐσης, μάλλον μὲν εὖν ἐν τοῖς ἱεροῖς; τόποις καὶ τὰ πρώτα ἐχοῦσης. Ab eo igitur tanquam ex hujus rei auctore consuetudine ducta, imperatores Christiani post mortem Constantinopoli sepeliuntur, atque etiam ipsi episcopi: quippe cum dignitas sacerdotalis imperii dignitati par sit, imo verò in locis sacris primas partes obtineat. Id autem factum esse a tempore Constantini Magni docet Sozocrates, lib. II, cap. 26, de Constantino: Ἀποτεθεὶς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ ἐπανώμην τῶν Ἀποστόλων, ἦν δὲ αὐτὸ τούτο πεποηκεῖ, ὅπως ἀνοὶ βασιλεῖς τε καὶ ἱερεῖς τῶν ἀποστόλων λείψανων μὴ ὑπεκλιμπάνοντο. In ecclesia Apostolorum deponitur, quam idcirco aedificaverat, ut et imperatores et pontifices apostolici non destituerentur reliquiis. Postmodum vero patriarchas Constantinopolitanos passim humatos fuisse in aede sanctorum Apostolorum legitimus. Reliquos autem quos aut patriarchalis, aut**

Augustalis dignitas non ornasset, in laudata aede sanctorum Apostolorum sepeliri vetant Gratianus, Valentinianus, et Theodosius Augusti in l. 6. Cod. Th. *De sepulcris violatis*. Sed vide quae lib. v. de sepulcris imperatorum annotavimus.

Ibid. *Θωμᾶς διάκονος, etc., ἔτη γ', μῆνας β'*. Item Nicephorus Callisti, lib. xviii, cap. 44, huic patriarchae annos tres et menses duos attribuit. Huic consentiunt Menologium Basilii imperatoris; vetustum Synaxarium ms. Collegii Parisiensis Ludovici Magni, et Menaea excusa, ac mss. ut videre est apud Bollandum ad diem 20 Martii, quo sancti Thomae festum occurrit. At sanctus Nicephorus in Chronographia Thomae annos tres et menses quinque assignat; sed perperam; quippe Thomas ordinatus fuit episcopus Constantinopolitanus die 23 Januarii anni Christi 607, ut habetur in Chronico Alexandrino: *Τούτω τῷ ἔτει, μηνὶ Ἀύθουαίω, κατὰ Ῥωμαίους κγ' Ἰανουαρίου, γέγονε πατριάρχης ἐν Κωνσταντινουπόλει Θωμᾶς, ἀπὸ διακόνων τῆς Μεγάλης, καὶ σακελλαῖος τοῦ πατριάρχου, καὶ ἐπίκω τῶν χειροτονιῶν. Hoc anno, mense Audyano, secundum Romanos 23 Januarii, dictus est patriarcha Constantinopolitanus Thomas ex-diacono Magnae Ecclesiae, et sacellarius patriarchae, ac ordinationibus praepositus; unde fallitur Theophanes, qui anno Incarnat. secundum Alex. 598 kalendis Septembris superioris Christi anni inchoato, pro sit Thomam mensis Octobris die undecimo in locum Cyriaci succedat esse. Moritur autem Thomas indictione xiii, anno scilicet Christi 610, die 20 mensis Martii, qui incidens in feriam sextam, et die 22 ejusdem mensis, quae erat Dominica sepelitur, ut narrat idem scriptor Chronici Alexandrini: *Τούτω τῷ ἔτει, μηνὶ Δύστρω, κατὰ Ῥωμαίους, Μαρτίω κ', ἡμέρα 5', τελευτῆ Θωμᾶς πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, καὶ κηδεύεται τῇ κθ' τοῦ αὐτοῦ μηνός, ἡμέρα α'*. Caeterum ab hoc Thoma exstructum fuisse Triclinium illud, quod Thomaites dicebatur, auctor est Nicephorus Callisti lib. xviii, cap. 44. Sed vide quae de hoc Triclinio habet Ducangius, lib. II, n. 8.*

Ibid. *Σέργιος διάκονος, etc., τῶν ἐν . . . καὶ γράτη τῶν λιμένων πτωχείων, etc., ἔτη κη', μῆνας 5'*. Locus hic mutilus suppleri aliquo modo potest ex Chronico Alexandrino, ubi sic de Sergio habetur: *Σέργιος διάκονος τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως, καὶ πτωχοτρόφος, φρουρὸς λιμένος. Quod sic interpretatur Ducangius: Sergius, Magnae Ecclesiae Constantinopolitanae diaconus, et ptochiorum praefectus, custos pontus. Sed perperam ibi in notis monet laudatus Ducangius: *Alius, ni fallor, a Sergio, quem diaconum duntaxat indignant scriptores. Sergio autem hic licet esset Magnae Ecclesiae diaconus, tamen a Syris et Jacobitis generis originem traxit, ut testatur idem Nicephorus Callisti, lib. xviii, cap. 44. Quid vero significet πτωχείων, vide Ducangii Gloss. Graec. eodem v.**

Quod autem attinet ad hujus sedis tempus, cum sedisse in episcopatu Constantinopolitano annis 29, ostendunt Tabulae Theophanis; sanctus vero Nicephorus in Chronographia ex editione doctissimi P. Goar eidem assignat annos 21, dies 21, ex nostra editione annos 28, menses 7, dies 21. Certum tamen est ex Chronico Alexandrino, Sergium successisse S. Thomae die octavo Aprilis, indictione xiiii, hoc est, anno Christi 610, qui dies illo anno in Sabbatum sanctum incidebat. Sed ibi in eodem Chronico pro die octavo Aprilis scribendum esse die 18 docet Pelavius in Notis ad Nicephorum, ubi de morte Sergii agitur; cujus quidem integra verba, quae ad hujus patriarchae sedis annos spectant, hic exscribere post verba S. Nicephori libet: *Κατὰ οὗ τῆν δωδεκάτην ἰνδοκτιῶνα τελευτῆ Σέργιος ὁ τοῦ Βυζαντίου πρόσδρος, etc. Indictione duodecima Sergius Constantinopolitanus patriarcha moritur. Ubi istaec monet Pelavius;*

Indictio hæc a. 638 inchoata est, Heraclii 29. Quare a 639 ejus obitus notatur in Magnis Annalibus, cum sedisset a. 28, dies 21, ut est in Chronico Nicephori: sed falso. Nam ab eo constat Heraclium esse coronatum. Ergo ejus initium in Annalibus notatur a. C. 608, indict. 11, Phocæ 6, adeo ut 32 annos ei Ecclesie præfuerit. Verum Theophanes 29 sedisse tantum asserit. Qua ratione anno Christi 610 episcopatum iniiit, Phocæ imperatoris ultimo. Ultimus vero ejus annus incurrit in 638, indict. 11, Heraclii 28. Alexandrinum Chronicon, pag. 875, annum illum, quo Sergius patriarcha creatus est, multiplici charactere designat. Siquidem Martii 20, feria 6, mortuum refert Thomam illum antecessorem: qui 22 mensis ejusdem sepultus est, Dominica die. Postea vero Aprilis 8, indict. 13, Sabbato magno Sergium creatum pontificem. Subjicit et alium feriae characterem, Octobris 3, indict. 14, Sabbatum fuisse, de quo supra disputatum est. Annus ille procul dubio Christi est 610, cyclo solis 3, lit. Dom. D. Ideo Martii 20, feria 6, et 22, Dominica. Cyclus lunæ 3, tertius Paschalis 15 Aprilis, Cyclus solis Constantinopolitanus 26, concurrentes, sive epactæ solis 3, quæ cum regularibus diei dant feriam 2. Quare Pascha Aprilis 19, et Sabbatum magnum 18 ejusdem. Unde in Chronico pro 8 rescribendum 18. Ex hac observatione superiorum patriarcharum seriem idem in Annalibus corrigas. Veluti cum Thomæ primus annus comparatur cum a. 606, Phocæ 4. In quo suffragatoris quidem, quod ad Phocæ annum attinet, habent Theophanem ac Cedrenum, sed utrumque errore lapsum. Nam cum Theophanes Thomæ tres annos tribuat, et a. 4 Phocæ primum illius numeret, Sergii primum duobus annis accommodat, 7 et 8. Longe melius in Alexandrino Chronico Cyriacus e vivis excessisse dicitur Octobris 29 die Sabbati, curatumque illius funus postridie Domini. Fuit hic annus 607, cyc. solis 27, lit. Dom. B, indict. 10, Phocæ 4 pene absoluto. Sequenti a. 607, Phocæ 5, indict. 10, post Cos. Phocæ a. 4 Januarii 25 creatus est Thomas. Sedit itaque a. 3. Nicephor. in Chron. tribuit a. 5, m. 5. Sed interregni spatium complexus est. At vero corrigendum rursus Chronicon, dum Phocæ 5, quo creatus est Thomas indict. 10 notat post consulatum Phocæ 3. Siquidem Phocæ primus inchoatur, ex eodem Chronico, indict. 6 Novemb. 25 Dominica, cum die 23, feria 6 inauguratus esset a Cyriaco. Annus est Christi 602, cyclo solis 25, lit. Dom. G. Anno 603, indict. 6, Phocæ consulatum iniiit. Ergo anno 604, Phocæ 2, indict. 8, numerari cœpit post ejus consulatum 1, anno d. sine 605, Phocæ 3, indict. 8, annus fuit post consulatum 11. Itaque a. 606 Phocæ 4, indict. 9, est ab ejus consulatu 11. Annus vero 607 Phocæ 5, indict. 10, post ejus consulatum ordine 14 est. Male igitur in Græco, indict. 9 et 10 bis iteratur τὸ γ'. Hac paulo accuratius a nobis excussa sunt, ut et illorum temporum historiae, et luculentissimum Chronico aliqua ex parte consuleretur. Sic Petavius. Unde apparet optime S. Nicephorum Sergio tribuisse annos 28, menses 7, dies 21. Vide quia post Petavium habet Pagius ad annum Christi 639, n. 8.

Col. 456 D. Πύρρος πρεσβύτερος, etc., ἔτη β', μῆνας θ' ἡμέρας θ'. Idem temporis spatium Pyrrho assignat et sanctus Nicephorus in Chronographia. At vero Theophanes annos tres eidem attribuit. Certum est enim Pyrrhum Sergio successisse anno Heraclii 50, Christi 639, mense Januario, sed quod die non liquet. Pellitur autem e sede Pyrrhus anno ab Heraclii morte altero, ac in ejus locum Paulus instituitur mense Octobri, indictio. e 15, ut habent Theophanes et Cedrenus: quibus asupulatur et sanctus Nicephorus in Breviario historico. Igitur anno Christi 631, eodem quo Heraclionas obiit,

A ejectus est Pyrrhus, non vero anno 642, ut perperam habetur in Annalibus; siquidem indictio 15 iniiit anno 641 mense Septembri. Vide Petavii eruditissimas notas ad sancti Nicephori Breviarium historicum; quas sæpe Pagius ad verbum, ut aiunt, exseripit. Cæterum quod ait hic Nicephorus Callisti, Pyrrhum a Philippico et Gordia constitutum fuisse temporis ratio non admittit.

Col. 457 A. Παῦλος πρεσβύτερος, etc., καὶ ἐπὶ τῶν φυλακῶν, ἔτη β', ἡμέρας κγ'. Totidem annos totidemque dies Paulo attribuit et sanctus Nicephorus in Chronographia. Verum Zonaras et Theophanes tam in Chronico quam in tabulis eidem insertis Paulo annos duodecim assignant. Sic idem Theophanes in Chronico: ΚΗ. ἐπίσκοπος Παῦλος ἔτη β', *Episcopatum Constantinopolitanum annos duodecim Paulus obtinuit.* At cum Paulus iste ordinatus sit mense Octobri indictione 15, hoc est, anno Christi 641, uti supra demonstravimus, obieritque inter diem decimum nonum mensis Decembris anni sexcentissimi quinquagesimi quarti, et diem 13 mensis Martii anni insequentis, necesse est, eum sedisse annos tredecim, et menses aliquot, uti pluribus docet Pagius ad annum Christi 651. Cæterum ἐπὶ τῶν φυλακῶν interpretatus sum *super custodias* secutus veterem interpretem concilii Constantinopolitani sub Μελ., Act. 3. Ἰωάννης ὁ θεοφιλέστατος πρεσβύτερος ἐκκλησιάζικος, καὶ ἐπὶ τῶν φυλακῶν, εἶπε. Ubi vultus interpres: *Ecclesie advocatus, et super custodias.* Unde apparet φυλακῆς seu *carceribus* præfuisse Ecclesie officialem, qui ἐπὶ τῶν φυλακῶν dicebatur.

Ibid. Πύρρος ἀποκατέστη, etc., μῆνας δ', ἡμέρας κγ'. Pyrrho postquam restitutus est in sed in CP. menses item quatuor ac dies 25 attribuit et sanctus Nicephorus in Chronographia, necnon Theophanes in Chronico ad annum Incarnati, secundum Alex. 641, qui Kalend. Septemb. anni Christi 652 inchoatur. Quare Pyrrhi mortem biennio anticipat, quemadmodum Baronius triennio. Ex dictis, inquit Pagius, liquet mortem Pyrrhi contigisse anno sexcentesimo quinquagesimo quinto.

Ibid. Τὰ ὅλα ἔτη αὐτοῦ, etc., ἔτη γ', μῆνας εἰς, ἡμέραι β'. Fallitur hic Nicephorus in computandis annis totius temporis episcopatus Pyrrhi, nisi librarius loco ἡμέραι ββ', qui nomen rus optime quadrat, per errorem scripserit ἡμέραι β', omisso γ'.

Ibid. Πέτρος διάκονος, etc., καὶ περιόθεντης ὁρθοῦνης, καὶ γηροκόμος τοῦ ἀγίου Κλήμεντος ἔτη β', μῆνας δ'. Petrus hic qui eadem heresi infectus fuit, substituitur in locum Pyrrhi eodem anno Christi 655. Hunc mortuum obuisse scribit Zonaras post annos sedis duodecim; totidemque anni in Tabulis Theophani insertis eidem tribuuntur. In Chronographia sancti Nicephori perperam ei anni duo et menses septem assignantur. Hinc etiam deceptus Baronius annos duos eidem tribuit. At Pagius Petrum ultra annos duodecim et menses septem vitam in episcopatu Constantinopolitano protrahere non potuisse scribit; diemque ultimam obiisse anno Christi 666. Tarasius quippe in actione 2 sextæ synodi generalis de Monothelitarum hæresi loquens: *A Petro, inquit, usque ad sextam synodum non plures anni transierunt quam quindecim; quinque intermedio eo tempore pontifices fuerunt, Thomas, et Joannes, et Constantinus a prædictis hæreticis fuerant ordinati: nec propterea reprobatum sunt.* Quare cum prædicta synodus sexta anno Christi 680 celebrata fuerit, et ex annis quibus Petri successores usque ad sextam synodum, prout ipseniet S. Nicephorus scribit, sederunt, manifesto constat Petrum non ante annum sexcentessimum sexagesimum sextum extinctum fuisse. Cæterum περιόθεντης, hoc est,

risitator, lustrator, circitor seu ut Ducangius, *A* *circator*, dignitas est hodie in majoribus ecclesiis, cuius munus describit Catalogus Allatianus: 'Ο περιδευτής; περιπατών και παιδευόμενος; τούς θείοντα; βαπτισθήναι τῇ ὀρθοδόξῳ πίστει. Ea dignitas est ex ordine presbyterorum, ut scribit Joannes episcopus Citri in Responsis ad Cabasilam pag. 328. *B* *τίσι δὲ καὶ ἑτέροις ὀφείζονται, ἄπειρ μάλιστα τοῖς λαρεῦσιν ἀρμόζουσιν· ὁ ἐπὶ τῶν κατήχησεων, ὁ ὄργανοτρόφος, οἱ τέσσαρες ἐκδίκαι, ὁ ἄρχων τῶν ψάλλον. ὁ νομοδότης; καὶ ὁ περιδευτής. Vide quæ de hac dignitate habent Ducangius et Meursius in Gloss. Græc. eodem v.*

Col. 457 B. Θωμάς διάκονος, etc., ἔτη β', μῆνας ζ. Postquam igitur Ecclesia Constantinopolitana orbiata esset pastore mensibus sex, diebus sedecim, in locum Petri defuncti eligitur Thomas; sed cum mensis, quo obierat Petrus a scriptoribus non indicetur, num Thomas defunctus fuerit anno Christi 656, quo Petrus defunctus dicitur, vel sequenti, nescitur. Thomam vero e vivis excessisse putat Pagius anno tantum sexcentesimo sexagesimo octavo, vel sequenti. Huic annos tres assignant Theophani insertæ Tabulæ. Zonaras in Constante Aug. et sanctus Nicephorus in Chronographia idem temporis spatium eidem attribuit, quod Nicephorus Callisti. Cæterum Thomæ apologium contra Baronium adornare conatus est Pagius.

Ibid. Ιωάννης πρεσβύτερος καὶ πρωτεύδικος, etc., ἔτη δ', μῆνας. . . . Sanctus Nicephorus in Chronographia huic Joanni annos quinque et menses novem assignat. Tabulæ insertæ Theophani eidem annos sex attribuit. At Joannes, ut putat Pagius, successit Thomæ in episcopatu Constantinopolitano anno Christi 668, vel sequenti. Moritur, ut idem scribit, anno Christi 674, aut circiter. Cæterum πρωτεύδικος dicitur *primus defensor Ecclesiæ*. Vide Ducangii Gloss. Græc. v. Ἐκδίκος.

Ibid. Κωνσταντίνος καγκελλάριος, etc., ἔτη η', μῆνας ια', ἡμέρας ζ. Perperam hic Nicephorus Callisti huic Constantino annos octo, menses undecim, et dies septem ascribit; nam in Tabulis Theophani insertis eidem assignantur anni duo. Sanctus Nicephorus in Chronographia ex editione R. P. Goar eidem attribuit annum unum, mensem octo, et dies septem: Constantinus quippe sedem Constantinopolitanam anno Christi 674 accepit: moritur vero anno 676, ut pluribus docet Pagius.

Ibid. Θεόδωρος πρεσβύτερος, etc., ἔτη β'. Huic Theodoro in Tabulis Theophanis anni duo assignantur, quemadmodum et in Chronographia sancti Nicephori, nisi quod ibidem menses tres super tres eidem attribuantur. At Baronius, qui annos decem Petro uni e decessoribus Theodori ademerat, loco annos duos, annos duodecim legendum contendit, et sic annos duodecim sedisse Theodorum asserit; sed falli hac in re doctissimum cardinalem ostendit Pagius: qui etiam scribit Theodorum thronum Constantinopolitanum nactum fuisse anno Christi 676, et ab eadem sede dejectum anno 678. Cæterum qua de causa Theodorus patriarchatu spoliatus fuerit, non satis liquet, licet Baronius id factum putet ob hæresis causa.

Ibid. C. Γεώργιος πρεσβύτερος, etc. ἔτη ε', μῆνας γ'. Perperam huic Theodoro tribuuntur anni tres totidemque menses in Chronographia sancti Nicephori ex editione R. P. Goar, et in nostra anni duo, menses tres. Potior fides habenda hæc in re Theophani qui ad annum 17 Constantini Pogonati loquens de Georgio ait, annum patriarchatus ejus tertium numeratum fuisse, cum ageretur sancta œcumenica synodus, additque eidem post synodum alios tres in dignitate exactos esse: *Ἰατράρχης ὄνομα ἐν τῇ ἀπὸ οὐκυριανικῆς συνόδου*

Κωνσταντινουπόλεως; Γεωργίου ἔτος ἄγοντος τῆς πατριάρχης γ', καὶ μετὰ τὴν σύνδοσιν πατριάρχης αὐτὸς ἄλλ' ἔτη γ'. Patriarcham nimirum agente in sancta œcumenica synodo Georgio, cuius patriarchatus annus tertius numerabatur: cuique post synodum alii tres in dignitate exacti sunt. In Tabulis Theophani inseris anni etiam sex Georgio attribuantur. Georgius igitur anno Christi 678 patriarchatum suscepit. Moritur autem, seu, ut scribit hic Nicephorus Callisti, e sede pellitur, anno 685.

Ibid. Καὶ ὁ Θεόδωρος πάλιν, etc., ἔτος α', μῆνας ι'. Theodoro restituto Nicephorus in Chronographia tam ex editione Scaligeriana quam R. P. Goar annum unum et menses tres assignat; at in nostra editione annus unus et menses decem eidem attribuantur; et ita habuit exemplar, quo usus est Baronius. Verum hæc in re potior fides habenda Theophani qui cum in Tabulis tum ad 17 Constantini Pogonati Theodoro restituto annos tres ascribit. Igitur Theodorus restitutus fuit post Georgium anno Christi 685, et pervenit usque ad annum 686. Fallitur itaque hic Nicephorus Callisti dum Theodori totum episcopatus tempus annis tribus et mensibus aliquot coarctat, ut ex prædictis liquet.

Ibid. Παῦλος ἀπὸ λατῶν, etc., ἔτη ε', μῆνας η'. Totidem anni totidemque menses Paulo attribuantur et in Chronographia sancti Nicephori. At Theophanes cum in Tabulis, tum ad annum 17 Constantini Pogonati eidem annos septem assignat. Igitur Paulus qui Theodoro successit anno Christi 686, mortem obiit anno 695. Cæterum quod dicitur Paulus ex laico a secretis electus, id etiam confirmat Agatho in sua Peroratione, ubi scribit, se cum eodem Paulo tum laico et imperatori a secretis, universa in sexta synodo mota, quaesitaque ordine assectatum esse, seque Actorum sextæ synodi scribam existitisse.

Ibid. Καλλιníkος πρεσβύτερος, etc., ἔτη ιβ'. Huic patriarchæ tam Nicephorus in Chronographia, quam Theophanes in Tabulis annos duodecim assignat. Successit quippe Paulo anno 9, Justiniani 2, Christi 695. Pellitur e sede Callinicus ac orbatus oculis Romam relegatur anno 1 Justiniani Rhinometi secundo imperantis, hoc est, anno Christi 705. Cæterum non Callinicus patriarcha, ut putavit Baronius, sed Paulus synodo Trullianæ præfuit, uti pluribus ostendit Pagius.

Ibid. D. Κύριος πρεσβύτερος, etc., ἔτη ε'. Theophanes anno 1 Justiniani Rhinometi secundo imperantis, nimirum Christi 705, Cyrum in locum Callinici successum fuisse scribit: Καὶ ἀντ' αὐτοῦ Κύρον ἐν τῇ νήσῳ Ἀμαστρίας ἐγκλειστον ὄντα, ὡς προστάξαντα αὐτῷ τὴν τῆς δουτέρας βροσικίας ἀποκάτασασιν προεβάλετο. Et in ejus locum Cyrum quemdam in Amastri insula monachum inclusum, quod imperii secundogenerandi vaticinium edidisset, suffecit. Huic patriarchæ tam in Chronographia sancti Nicephori, quam in Tabulis Theophanis anni sex assignantur. At perperam idem Theophanes ad annum 11 Constantini Pogonati annos duos eidem patriarchæ attribuit. Pellitur autem a Philippico e sede Cyrus statim primo imperii ipsius anno; cuius quidem initium alii numerant a die 15 Augusti, alii a mense Decembri anni Christi 711. Cæterum Baronius huic patriarchæ titulum confessionis ascribit, et Boilandus ad diem 8 Januarii eum inter sanctos collocat, quod Græci eodem die in Menæis eum celebrent tanquam religionis causa extorem.

Ibid. Ιωάννης διάκονος, etc., ἔτη δ', μῆνας. . . . Huic patriarchæ tam in Chronographia sancti Nicephori quam in Tabulis Theophani insertis anni tantum tres assignantur. Idem habet laudatus Theophanes in Chronico ad annum 11 Constantini Pogonati, ubi sic legitur: Μετὰ δὲ ἔτη

γ. τελευτήσαντος Ἰωάννου, μετατεθῆναι Γερμανὸν ἀπὸ Κυζίκου, etc. *Post annos tres vero mortuo Joanne, Germanus Cyzico translatus est, etc.* At si initium primi anni imperii Philippici sumendum est a die 15 Augusti anni Christi 711, ut nonnulli putant, anni quatuor optime videntur attribui huic patriarchæ a Nicephoro Callisti; siquidem Philippicus, uti supra diximus, ipso sui imperii initio, dejecto e sede Cyro, Joannem quemdam, ut scribit Theophanes, improbitatis ac prævæ opinionis consortem in ejus locum substituit: Κύρον δὲ τὸν πατριάρχην ἐξώθησεν τῆς Ἐκκλησίας, καὶ Ἰωάννην τὸν αὐτοῦ συμμύστην καὶ συναίρετικὸν προσέβαλετο. *Cyro vero patriarchæ sede ab eo dejecto, Joannem quemdam improbitatis et prævæ opinionis consortem in ejus locum promovit.* Germanus e Cyzicena metropoli transfertur atque in locum Joannis substituitur anno 2 Artemii, indictione decima tertia, mensis Augusti die undecimo, hoc est, anno Christi 715, ut tradit laudatus Theophanes ad eundem Artemii annum: Τῷ δ' αὐτῷ δευτέρῳ ἔτει τῆς βασιλείας Ἀρτεμίου, τοῦ καὶ Ἀναστασίου, ἔγ' ἰνδίκης, μὴν Αὐγούστῳ ἰα', μετετέθη Γερμανός ἀπὸ τῆς μητροπόλεως Κυζίκου εἰς ΚΠ. *Eodem porro secundo anno imperii Artemii, qui etiam Anastasius, indictione decima tertia, mensis Augusti die undecimo, e Cyzicena metropoli CP. Germanus translatus est.* Cæterum fallitur Baronius, uti optime monet et Pagius, dum Joannem hunc depositum fuisse ait, teste Theophane, cum Theophanes contraria scribat ad annum 17 Constantini Pogonati; quem quidem Theophanis locum paulo superius proponimus. Zonaras Joannem post triennium exauctoratum fuisse narrat; verum cum nemo alius, quod sciam, hujus depositionis meminerit, potior procul dubio hac in re fides habenda Theophani.

Col. 457 D. *Γερμανός ὁ μέγας, etc. ἔτη ιδ'.* Theophanes ad annum 17 Constantini Pogonati et in Tabulis Germano patriarchæ annos quindecim assignat. At idem Theophanes ad annum 13 Leonis Isauri eidem annos quatuordecim, menses quinque, et dies tres attribuit. De hujus patriarchæ sedis tempore sic scribit Pagius: Quare cum episcopus Constantinopolitanus die 11 mensis Augusti anni Christi 715 consecratus fuerit Germanus, ut patet ex Theophanis capite præcedenti laudato loco, liquet Baronium sancti Germani ordinationem in annum 714 perperam contulisse; sic enim non annos quatuordecim, sed quindecim integros cum aliquot mensium appendice pontificatum tenuisset. Liqueat secundo, loco horum verborum, *dies tres*, legendum esse cum Anastasio, auctore Miscellæ, et Cedreno, *dies septem*. Sic Pagius. At perperam; nam melius legendum *dies tres*; siquidem a die 11 mensis Augusti, anni Christi 715, quo Germanus consecratus fuit episcopus Constantinopolitanus ad diem 22, anni Christi 750, quo Anastasius in ejus locum successus est, intercedunt anni quatuordecim quinque et dies tres.

Ibid. *Ἀναστάσιος πρεσβύτερος, etc., ἔτη κδ'.* Huc impiissimo Anastasio annos viginti quatuor assignat et Theophanes non solum in Tabulis, sed etiam ad annum 17 Constantini Pogonati. Eundem annorum numerum ipsi attribuit sanctus Nicephorus in Chronographia ex nostra editione; at ex editione R. P. Goar anni 21 perperam eidem ascribuntur; siquidem Anastasius die vicesima secunda mensis Januarii anni Christi 750, in locum Germani depositi substituitur, ut scribit Theophanes ad annum 13 Leonis Isauri: Τῇ δὲ κβ' τοῦ αὐτοῦ Ἰανουαρίου μηνὸς χειροτονοῦσιν Ἀναστάσιον τὸν ψευδώνυμον μαθητὴν καὶ σύγκλητον τοῦ αὐτοῦ μακαρίου Γερμανοῦ συνθέντων τῇ Λέοντος ἀσεβείᾳ διὰ φιλαρχίαν κοσμικὴν προχειρισθεῖς; ΚΠ. ψευδοπίσκοπος. *Hæc autem vicesima secunda ejusdem mensis Januarii Anastasium falsi nominis virum, iustus*

A beati Germani discipulum, et syncellum in ejus locum suffecerunt, qui videlicet domini sæculum ambitione motus, cum Leonis impietati assentiret, falsus Constantinopolitanus episcopus est. Et quidem legendum esse, τῇ δὲ κβ', non vero ut in textu editionis Regiæ habetur, τῇ δὲ ζ' suadet codex Barberinus, Miscellæ et Anastasius; et quidem dies vicesima secunda mensis Januarii hoc anno cum Dominica concurrebat, qua ordinationes episcoporum fieri solitæ erant, ut supra sæpe monuimus. Moritur saevilegus Anastasius anno 13 imperii Constantini Copronymi, Christi 753, ut narrat Theophanes eodem loco. De morte Anastasii vide Breviarium historicum sancti Nicephori patriarchæ CP. ex editione Petaviana pag 205.

Ibid. *Κωνσταντῖνος μοναχός, etc., ἔτη ιθ'.* Huic patriarchæ annos duodecim assignant sanctus Nicephorus in Chronographia, et Theophanes cum in Tabulis, tum ad annum 17 Constantini Pogonati. Verum Pagius qui existimavit statim post mortem Anastasii successum fuisse in ejus locum Constantinum, hoc est, anno Christi 753, nec animadvertit post mortem Anastasii aliquot mensibus Ecclesiam Constantinopolitanam orbatam fuisse pastore, hoc modo ratiocinatur: Constantinus monachus et episcopus Silei patriarcha Constantinopolitanus ab imperatore renuntiatus fuerat anno Christi 753. Mensis vero Augusti die tricesimo indictione quarta, hoc est, anno 756, imperatorem, ut scribit Theophanes, Constantino patriarchæ ejusdem sententiæ consorti æcusatores subornasse, ipsum postea in exilium misisse, et in ejus locum mensis Novembris die decimo sexto quintæ indictionis Nicetam consecratum fuisse; ideoque Constantinus sedit annos 13, non vero 12, ut legitur in Chronico Nicephori et in Tabulis Theophanis. At si Pagius non tantum Theophanis versionem, sed ipsum textum Græcum legisset, animadvertisset proculdubio interpretem omisisse in versione numerum indictionis, qui sane in textu Græco septenarius reperitur; insuper ex eodem Theophanis loco, nimirum ad annum 15 Constantini Copronymi intelligere facile potuit Pagius, et Anastasium obiisse hoc ipso anno, et conciliabulum indictum fuisse, ac celebrari coeptum a mensis Februarii die decimo, indictione septima, hoc est, anno Christi 754, et sub finem illius conciliabuli die octavo mensis Augusti ejusdem anni, Constantinum hunc renuntiatum fuisse ab imperatore patriarcham: sic ibi laudatus Theophanes, postquam de Anastasii morte locutus esset, subjungit: Τῷ δ' αὐτῷ ἔτει Κωνσταντῖνος ὁ εὐσεβῆς κατὰ τῶν ἁγίων καὶ σεπτῶν εἰκότων παράνομον συνέδριον τῆρ' ἐπισκόπων συνέλεξεν ἐν τῷ τῆς Περσίας παλατίῳ, ὧν ἐξῆρχεν Θεόδωτος ὁ Ἐφέσου, υἱὸς Ἀψιμάρου, καὶ Πιστιλάδος ὁ Πέργης: οἱ γὰρ ἑαυτοὺς τὰ δοξάζαντα δογματίζαντες μηδενὸς παύτος τῶν καθολικῶν θρόνων, Πρώτης φημί, Ἀλεξάνδρειας, καὶ Ἀντιοχείας, καὶ Ἱερουσόλυμων, ἀπὸ δικαίτην τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς ἀρξάμενοι, διέκρισαν ἕως ἡ' Αὐγούστου τῆς αὐτῆς ζ' ἰνδικτιῶνος: καὶ τὴν ἐν Βλαχέραις ἐβλήντες οἱ τῆς Θεοτόκου πολέμιαι, ἀνήθρον Κωνσταντῖνον ἐν τῷ ἁγίῳ κρατῶν Κωνσταντῖνον μοναχὸν ἐπίσκοπον γενόμενον τοῦ Συλάου, καὶ ἐπευξάμενος ἔγη μεγάλη τῆ φωνῆ· Κωνσταντῖνος οἰκουμενικοῦ πατριάρχου πολλά τὰ ἔτη. Καὶ τῇ κζ' τοῦ αὐτοῦ μηνὸς ἀνηλλεν ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ φόρῳ σὺν Κωνσταντίνῳ τῷ ἀνέρω καὶ τοῖς λοιποῖς ἐπισκόποις, καὶ ἐξεφώνησαν τὴν ἑαυτῶν κακὸδοξὸν ἀρεσιν ἐνώπιον παντὸς τοῦ λαοῦ, ἀναθεματίζαντες Γερμανὸν τὸν ἁγιώτατον, καὶ Γεώργιον τὸν Κύπριον, καὶ Ἰωάννην τὸν Χρυσορρόδαν Δογμαστικὸν τὸν Μονασίου, ἀνδρῆς ἁγίους καὶ ἀεισέτους διδασκάλους. *Eodem etiam anno impius Constantinus adversus sanctas et venerandas imagines illegitimum trecentorum triginta et octo episcoporum in Hieria palatio coegit conciliabulum, cujus præsens existit Theodo-*

us

sus Ephesi episcopus Apsimari filius, et Pastillas Pergensis antistes. Isti privatas suas sententias privata auctoritate sancientes, nullo catholicarum sedium, Romæ, dico, Alexandriæ, Antiochiæ et Hierosolymorum præsentæ a mensis Februarii die decimo scilicet initio ad Augusti diem octavum cæptis insisterunt eadem indictione septima; qua ad Blachernas convenientibus istis Deiparæ adversariis; Constantinus Constantinum monachum, qui Sylæi episcopus fuerat, manu tenens, descendit ambonem, et clara elataque voce votis conceptis bene precatus: Constantino, inquit, oecumenico patriarchæ multi anni. Et vicesimo septimo mensis Augusti, imperator in forum progressus cum sacrilego Constantino et reliquis episcopis, qui omnes pravam suam hæresim coram universo populo promulgaverunt, et sanctissimum Germanum, Georgium Cyprium, Joannem Chrysorrhæo Damascenum Mansuris filium, viros sanctos, et venerandos doctores, anathemate ferire ausi sunt. Eadem tere narrat et sanctus Nicephorus in Breviario historico, postquam de morte Anastasii patriarchæ disseruisset pag. 205 editionis Petaviane. At idem Nicephorus in Opere ms. cui titulus: Liber Antirrheticus, cujus duæ partes. Prima: Refutatio et eversio decreti illegitimi et pseudonymi, quod promulgatum est ab iis qui catholicam et apostolicam Ecclesiam deseruerunt, et alienæ sententiæ se accommodarunt ad evertendam divini Verbi incarnationem. Pars altera: Refutatio testimoniorum quæ Iconomachi contra imagines protulerunt. Hoc, inquam, in opere parte prima cap. 2, laudatus Nicephorus expresse tradit, concilium Copronymianum acephalum fuisse; habitum enim esse Constantinopolitanam sede vacante, nec creatum esse novum patriarcham nisi sub linem concilii. Sic ibi ille loquens de episcopis qui illi concilio interfuere, de Constantino Copronymo, necnon de concilio Copronymiano: Οὗτοι δὴ οὖν οἱ τῶν ἱερῶν ῥαῶν καὶ παντὸς ἱερατικοῦ καὶ Χριστιανικοῦ λόγου μακρὰν τὴν κατὰ τῶν ἁγίων φέρουσι ψήφον, ἡγερέθια καὶ διδάσκαλον τῆς ἀσεβείας ἔχοντες· τὸν ἐπ' ἀσεβείᾳ βεβηγημένον μετὰ τῆς ἐνδοθείσης αὐτῷ παρράσαι θεοῦ ἐξουσίας. Τοῦτο τοίνυν τὸ ἄθεον ἔργαστήριον ἀκέραιον ταῖς ἀληθείαις καὶ ἀχρηστον καὶ ἀπαράδοτον, ἵνα τοῖς αὐτοῖς ἐκείνων λόγοις χρησιμεύει, δικαίως ἀνκαλοῖτο. Ἐπει καὶ ὁ τῆς βασιλευούσης ὑβρίως ἀρχιερέως ἔρημος τὸ τηλικαυτὸ ἐτόγγανε. Καὶ γὰρ ἐπὶ τέλει τῶν παρ' αὐτοῖς σκευωρηθέντων ἀναγορεύει καὶ προεπιτίθεται ὁ Μαρμάρια, τὸν ὀνόμαζον Κωνσταντῖνον, τὸν δόστηνον ὄντως καὶ τρισύβλον, ἀθύρτως καὶ ἀνίερως, ἐπὶ σλεβρῶ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σωματός, τῆς βασιλείδος ἐπισκοπῶν· ὅθεν καὶ τοῦ τῶν Ῥωμαίων ἱερομύστου πλειστάς οὖσας ὑβρίεις κατέχευε· πολλὰκις παρ' οὗτου ἐπὶ τῆ κακοδοσίᾳ ἐπιλεγμένους. **I**l*i* igitur a sacris locis omnique sacerdotum ac Christiano statu procul dissiti, in sanctos sententiam ferunt, impietatis sue duces ac magistrum necti impietate celebrem, post quam permittente Deo imperium adeptus est. Itaque impia hæc officina vere captiis expertis, inutilis ac traditione destituta (ut ipsorum verbis utamur) merito vocaretur. Quandoquidem et sedes Constantinopolitana tunc temporis vacavit. Nam sub finem eorum quæ ipsi impie moliti sunt, Mamonas, cognominem sibi Constantinum, inebriem sane ac miserimum, nefarie ac impie episcopum Constantinopolitanum renuntiavit ac creat, in antea ac corporis sui exitum. Unde et a Romano antistite plurimas contumelias retulit: sæpenuvero ab ipso ob pravam doctrinam reprehensus. Sic sanctus Nicephorus in laudato opere ms., ubi quamplurima alia ignota habentur spectantia ad concilium Copronymianum. Sed quia propetiam predictum opus sancti Nicephori patriarchæ Constantinopolitani, una cum aliis omnibus ejusdem sancti operibus tum editis tum ineditis typis manebimus, duobus in locis tomis, ideo hic plura exscribere necessarium esse

non duximus. Satis quidem superque quispiam ex propositis intelliget, per plures menses vacasse tunc sedem Constantinopolitanam, et non nisi sub linem concilii Copronymiani Constantinum ab imperatore Copronymo nuntiatum fuisse patriarcham. Quod quidem accidit, ut scribit Theophanes, die octavo mensis Augusti, indictione septima, nimirum anno Christi 754, uti paulo superius demonstravimus, non vero anno 753, ut perperam Pagus existimavit. Restat modo ut videamus quo anno Constantinus e sede dejectus fuerit: quod quidem ipse Theophanes facile præstabit dum scribit ad annum 25 Constantini Copronymi, die tricesimo mensis Augusti, indictione quarta, hoc est, anno Christi 766, imperatorem Constantino patriarchæ ejusdem sententiæ consorti accusatores subornasse, ipsum primum in Hieriam, tum in Principum insulam exulem deportari saxisse. Unde liquet Constantinum sedem Constantinopolitanam obtinuisse annis duodecim, et diebus octo. Cæteram de hujus sacrilegi Constantini miserrima morte legendus Theophanes ad annum 27 ejusdem Augusti.

Col. 460 A. Νικήτας Θλαδίας εὐνοῦχος, etc., . . . μῆνας δ'. Hæc pro θλαδίας, cum sit repetitio omnino inutilis, legendum puto Σκλάβος vel Σλάβος, aut ὁ ἀπὸ Σκλάβων, ut habetur apud Theophanem, vel ὁ ἀπὸ Σθλάβων, ut legitur in aliis Catalogis Patr. Constantinop.; nam Nicetas iste eunuchus a Sclavis originem ducebat. Numerus autem annorum sedis hujus patriarchæ, cum locustit mutus in codice regio, supplendus est ex Chronographia sancti Nicephori, et ex Theophane. Huic porro patriarchæ laudatus Theophanes cum in Tabulis, tum ad annum 17 Constantini Pogonati annos quatuordecim assignat. Sanctus vero Nicephorus editione R. P. Goar annos quindecim eidem ascribit; ex nostra vero editione annos tredecim et menses quatuor. At certum est ex Theophane anno 27 Constantini Copronymi Nicetam eunuchum consecratum fuisse patriarcham Constantinopolitanum die decimo sexto mensis Novembris, indictione quinta, hoc est, annis Christi 766. Τῇ δὲ ἐκκαίδεκάτῃ Νοεμβρίου μηνὸς τῆς πέμπτῃς ἡδουκτιῶνος ψήφῳ τοῦ βασιλέως χειροτονεῖται Νικήτας ὁ ἀπὸ Σκλάβων εὐνοῦχος ἀθέσμως πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως: Cæterum mensis Novembris die decimo sexto ejusdem quintæ indictionis Nicetas a Sclavis originem ducens eunuchus præter fas canonum Constantinopolitanus patriarchæ imperatoris suffragio consecratur. Fallitur ergo sanctus Nicephorus dum ait in Breviario historico, pag. 250 editionis Petaviane, et Constantini depositionem, et Nicetæ electionem contigisse Augusto mense, indictione quarta; quippe Constantinus deponitur, uti supra ex Theophane diximus, die tricesimo mensis Augusti, indictione quarta; Nicetas vero consecratur, uti hic demonstravimus, die decimo sexto mensis Novembris, indictione quinta. Moritur autem Nicetas eunuchus, ut scribit Theophanes ad annum 5 Leonis, die sexto Dominico mensis Februarii, indictione tertia, nimirum anni Christi 780. Τῇ δὲ ἕκτῃ τοῦ Φεβρουαρίου μηνὸς τῆς γ' ἡδουκτιῶνος, ἡμέρᾳ Κυριακῇ τῆς Τυροφαγῶνος εὐνοικεν Νικήτας ὁ ἀπὸ Σκλάβων εὐνοῦχος πατρ' ἀρχιεπίσκοπ. Mensis autem Februarii die sexto, eoque Dominico, indictione tertia, die Dominico, quo ante Quadragesimam ultima caseum comedendi fit potestas, Nicetas genere Sclavus, eunuchus, Constantinopolitanus patriarcha diem extremum obiit. Hinc igitur manifeste liquet Nicetam hunc Ecclesiam Constantinopolitanam rexisse annis tredecim mensibus quatuor, utrinque incompletis, ut habetur in Chronographia sancti Nicephori ex nostra editione, ubi eidem anni tredecim et menses quatuor assignantur. Perperam itaque in eadem Chronographia ex editione R. P. Goar huic anni quindecim attribuuntur.

Col. 460. A. Παύλος ὁ Κύριος, etc. Ἐτη ε'. Huic patriarchæ annos quinque assignat et Theophanes cum in Tabulis, tum ad annum 17 Constantini Pogonati. Sanctus Nicephorus vero in Chronographia ex nostra editæ annos quinque, menses, sex eidem attribuit: ex editione R. P. Goar annos qui quæ et menses octo. Verum Pagius ibidem loco annos 5 legendum ait annos 4. A sexto enim, inquit, die Februarii anni Christi 780, quo ejus decessor vivere desiit, ad mensem Septembrem presentis Christi anni, elapsi sunt anni quatuor, et menses octo, utriusque incompleti. Sic Pagius Cæterum Theophanes ad annum 5 Leonis, postquam de morte Nicetæ cuncti, quæ contigit die sexto mensis Februarii, indictione tertia, anno Christi 780, locutus esset, Secunda, inquit, juniorum Dominica Paulus Cyprius vel invitus patriarcha Constantinopolitanus instituitur: Καὶ τῆ δευτέρᾳ Κυριακῇ τῶ νηστεῶν Παύλος ὁ τίμιος ἀντιγνώστης ὑπάρχων Κύριος τῶ γένει, λόγῳ καὶ πράξει διαλάμπων, μετὰ πολλῶν παραίτησιν διὰ τῆν κρατούσαν αἵρεσιν, βία πολλῆ, χειροτονεῖται πατριάρχης ΚΠ. Secunda vero juniorum Dominica Paulus venerabilis lector, Cyprius natione, doctrina et virtute præstans, quamvis ob hæresim, quæ tunc oblinebat, multum reluctaret, imo rim omnino passus Constantinopolitanus patriarcha instituitur. Idem Theophanes ad annum 4 Constantini filii Irenes Pauli mortem indicat Inquiens die tricesimo primo mensis Augusti indictione septima, hoc est, anno Christi 784. Paulum Cyprium, cum in morbum incidisset, iuscia Irene imperatrice throno nuntium remisisse, et in Flori monasterio monasticum habitum assumpsisse, et hand diu post ad Deum migrasse.

Ibid. Ταράσιος, etc., ἔτη κα'. Tarasio patriarchæ annus unum et viginti assignat et Theophanes: sic etiam habet et sanctus Nicephorus in Chronographia, nisi quod eidem insuper dies duos attribuit. At Tarasium anno uno et viginti, menses duobus, non vero diebus administrasse Ecclesiam Constantinopolitanam colligitur ex eodem Theophane: quippe Tarasius renuntiatus fuit patriarcha Constantinopolitanus, ut scribit laudatus Theophanes ad annum 5 Constantini filii Irenes, die quinto supra vicesimum mensis Decembris, indictione octava, hoc est, anno Christi 784. Moritur autem Tarasius, ut tradit idem scriptor, ad annum 4 Nicephori, die vicesimo quinto mensis Februarii, indictione decima quarta, videlicet anno Christi 806. Ignatius item dicitur in Tarasii Vita, cap. 11 ait cum e vita migrasse hac ipsa die Februarii, postquam viginti et duos annos pontificalem cathedram decorasset.

Ibid. Νικηφόρος, etc., ἔτη θ'. Theophanes ad annum 17 Constantini Pogonati Nicephoro annos octo assignat; at in Tabulis ipsius anni novem eidem attribuantur. Ignatius vero diaconus in Vita sancti Nicephori ei annos novem, uno mense completo, adscribit: quem quidem numerum optime quadrare scribit Pagius ad annum Christi 814, siquidem, ut tradit Theophanes, ad annum 6 Nicephori imperatoris, sanctus Nicephorus electus fuit patriarcha Constantinopolitanus mensis Aprilis die quoddecima magna Paschatis Dominica, indictione decima quarta, numerum anno Christi 806. Dignitate autem motus est Nicephorus et in exilium missus, ut scribunt Theophanes presbyter in Oratione de Translatione ejus reliquiarum et Ignatius diaconus in ipsius Vita, die 13 Martii anni Christi 815. Sed qui de hujus sancti patriarchæ annis ac scriptis pluribus acturi sumus in Præfatione ad ejusdem Opera, quæ proprie typis mandavimus et quorum conspectum paucis ab hinc annis edidimus, ideo hic pauca, quæ diximus, sufficiunt.

Ibid. Β. Θεόδωτος ὁ Μετασθηρός, etc., ἔτη ς'. Statim ac ejectus fuit in exilium sanctus

A Nicephorus, in ejus locum sufficitur Theolotus pseudo-patriarcha, ut scribit Ignatius diaconus in Vita sancti Nicephori num. 73. Hunc Cassiteram cognominatum ait Leo Grammaticus in Leone Armeno, pag. 446. Sed enim pluribus describit Anonymus continuator Theophanis, pag. 411, qui etiam tradit ordinationem ejus factam Paschatis festo; Pascha autem incidebat anno Christi 815, in diem primum mensis Aprilis. Moritur autem impius Theolotus anno Christi 821, ut apparet ex Symeone logotheta, qui in Michaele Balbo, pag. 412, antequam Theophili inaugurationem narrasset quæ contigit anno Christi 821, eo tempore, inquit, summum sacerdotium Antonius Sylæi tenebat. Igitur Zonaras, qui Theodoro annos sex optime assignat, perperam ejusdem mortem tardius dif-

ferit. Ibid. Ἀντόριος ἐπίσκοπος Σουλίου, etc., ἔτη γ'. Huic patriarchæ annos tredecim et Zonaras ascribit. In Appendice ad Chronographiam sancti Nicephori anni duodecim eidem assignantur. Et hic quidem numerus optime quadrare videtur si anni duodecim utriusque incompleti dicantur; Antonius quippe, uti capite precedenti diximus, pontificatum inivit anno Christi 821. Moritur autem anno 832, cum Joannes seu Jannes, qui ei in pontificatu successit, ordinatus fuerit mensis Aprilis vicesima prima, die Dominica, ut scribit continuator Constantini Porphyrogeniti, ejusdem anni. Cæterum falluntur Curopalata et Cedrenus qui Antonii patriarchæ nullam mentionem faciunt; cujus quidem præter alios scriptores meminuit et Theophanes presbyter in oratione de Translatione reliquiarum sancti Nicephori; Nicetas item in Vita sancti Ignatii patriarchæ CP., ubi Antonium hunc cognominatum fuisse Byrsodepsam tradit.

Ibid. Ἰωάννης ὁ κα' Ἰωνῆς μάρτυς, etc., ἔτη η', μῆνας θ'. Zonaras pag. 153 perperam Joanni annos tantum sex attribuit. Melius autem in Appendice ad Chronographiam sancti Nicephori huic patriarchæ anni novem assignantur. Joannes porro, ut tradit continuator Constantini Porphyrogeniti, ordinatus fuit mensis Aprilis vicesima prima, die Dominica, hoc est, anni Christi 832. Fallitur igitur Baronius qui initium pontificatus Joannis anno 835 consignat, uti optime in meo Pagius. Pellitur autem e sede Joannes cum in hæresi esset obstinatus paulo post mortem Theophili, hoc est, anno Christi 842, uti apparet ex continuatore Constantini Porphyrogeniti, et ex infra dicendis; unde etiam liquet Joannem annos decem incompletos sedisse. Cæterum de hoc Joanne seu Janne patriarcha pluribus agit laudatus Scriptor anonymus pag. 96.

Ibid. Μεθόδιος, etc., ἔτη δ', μῆνας β'. In Appendice ad Chronographiam sancti Nicephori Methodio anni quatuor et menses tres assignantur; verum Pagius Methodium sedisse ait annis quatuor et viginti sex diebus, die emortuali excluso; quippe a die 12 Februarii in quam Dominica incidebat anno Christi 843, et qua Methodium ordinatum fuisse apparet ex continuatore Constantini Porphyrogeniti, ad diem 13 Junii, qua Methodius obisse dicitur in Vita sancti Joannici abbatis apud Surium ad diem 4 Novembris, hoc est, anno Christi 846, ut scribit laudatus Pagius, intercedunt anni quatuor, menses quatuor, et viginti sex dies, die emortuali excluso.

Ibid. C. Ἰγνάτιος, etc., ἔτη ιδ'. In Appendice ad Chronographiam sancti Nicephori Ignatio anni undecim et menses quinque assignantur. Auctor Libelli synodici, qui eo tempore vivebat, annos undecim, menses quatuor, dies viginti eidem attribuit. Nicolaus vero papa in epistola 2 ad imperatorem Michaelem ait, Ignatium per duodecim fere annos regie urbis innocue sacerdotium egisse. Certum tamen est,

ut scribit Pagius. Ignatium anno Christi 846, die quarto mensis Julii, in quam Dominica incidebat, ordinatum fuisse; et eundem postmodum e sede pulsulum anno 857 die vicesima tertia mensis Novembris. Unde liquet auctorem Libelli synodici optime Ignatio annos undecim, menses quatuor, et dies viginti assignasse; et eodem anno Theodoram ex aula, et Ignatium e sede Constantinopolitana ejectos fuisse, uti laudatus Pagius pluribus demonstrat.

Col. 460, C. *Φώτιος*, etc., *ἐτη θ'*. Photius, ut scribit Nicetas in Vita sancti Ignatii patriarchæ C.P. hactenus laicus, ordinatus fuit a Gregorio Asbesta Syracusano archiepiscopo, qui ab aliquot annis a sancto Ignatio dignitate ob improbitatem motus erat; et quidem Photius hunc in modum, ut idem scribit, ordinatur: primo die monachus ex laico, altero lector, tertio subdiaconus, quarto diaconus, quinto presbyter, sexto denique, Decembris die 25, Natali Christi sacro, anni scilicet Christi 857, episcopus consecratur. Pellitur autem e sede Photius a Basilio Macedone et in monasterium Scepen relegatur postero die quam renuntiatus erat imperator idem Basilius, ut scribit laudatus Nicetas, hoc est, die vicesima quinta mensis Septembris anni Christi 867. Igitur Photius sedit annis novem et mensibus novem.

Ibid. *Ἰγνάτιος πάλιν ἐτη ια'*. S. Ignatius in sedem restituitur, ut scribit Nicetas Paphlago in ipsius Vita, die 23 mensis Novembris, anni scilicet Christi 867, cum per annos undecim utriusque incompletos absque episcopatu vixisset. Moritur autem Ignatius, ut scribit idem Nicetas, die 23 mensis Octobris, anni Christi scilicet 877, ut ait Pagius. Itaque Ignatius præfuit iterum Ecclesiæ Constantinopolitanæ annis novem mensibus undecim.

Ibid. *Φώτιος πάλιν ἐπὶ Λεόντος τοῦ Σοφοῦ ἐτη θ'*. Photius, mortuo Ignatio, iterum sedem Constantinopolitanam occupat, nonnumquam toto triduo elapso a morte Ignatii, ut scribit Nicetas in ejus Vita, die scilicet vicesima sexta mensis Octobris anni Christi 877. Pellitur autem e sede Photius a Leone Philospho, ut scribit Leo Grammaticus, et in Armeniacorum monasterium, Bordi dictum, relegatur anno Christi 886, ut constat ex iis quæ dicturi sumus de Stephano, qui ei in patriarchatu successit.

Ibid. *Στέφανος ὁ ἀδελφὸς Λεόντος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐτη γ'*. Stephanus Basilii Macedonis filius post patris obitum, a Leone Philospho fratre patriarcha renuntiatur, qui, ut scribit Leo Grammaticus, imminuentibus Christi Nataliis, patriarcha consecratus est a Theophane primæ post patriarcham sedis episcopo, anno scilicet Christi 886. Georgius item Monachus Stephanum ante Christi Natalem patriarcham ordinatum fuisse tradit. Perperam autem hujus patriarchæ sedis tempus intra triennium concludunt Nicephorus Callisti et Cedrenus; siquidem Stephanus thronum Constantinopolitanum tenuit annis sex, mensibus quinque; ut produnt Leo Grammaticus, continuator anonymus Theophanis, Symeon logotheta, et Georgius Monachus; qui sane mense Maio anni octingentesimi nonagesimi tertii ad Deum migravit, ut ostendit Pagius ad annum Christi 888, quo anno perperam Stephani morsa Baronio consignatur.

Ibid. *Ἀντόνιος ὁ Καυλέας ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐτη β'*. Sanctum Antonium Cauleam renuntiatum fuisse patriarcham mense Maio anni Christi octingentesimi nonagesimi tertii; satis vero funetum anno 895, pluribus ostendit Pagius ad annum Christi 890. Ceterum hujus sancti patriarchæ memoria colitur cum a Græcis tum a Latinis die 12 mensis Februarii; et in Actis Bollandianis ad eundem diem Februarii recitatur: *Nicephori, beatissimi philosophi et oratoris Oratio funebris, seu*

Vita encomio contextu, magni inter Dei pontifices et admirabilis inter patriarchas Antonii. In hac quidem oratione Antonius ob egregias ipsius virtutes, præsertim liberalitatem in pauperes valde celebratur.

Ibid. *Νικόλαος ὁ ἀπὸ Μυστικῶν ἐτη ιγ'*. Huic patriarchæ annos undecim et Zonaras assignat; Nicolaus quippe mysticus ordinatur patriarcha Constantinopolitanus anno Christi 895, ut scribit Symeon logotheta, qui Antonii mortem et hujus ordinationem cum anno Leonis decimo copulat. Pellitur autem Nicolaus in exsilium a Leone quod ejus quartas nuptias improbaret, ac propterea eundem Ecclesiæ liminibus excluderet, anno Christi 906, uti plurium scriptorum auctoritate docet Pagius.

Ibid. *Ὁ Εὐθύμιος, etc. ἐτη ε', ἡμῶν*. Euthymius Syncellus, vir religiosus ac pius, eodem tempore quo in exsilium missus fuit Nicolaus, renuntiatur a Leone imperatore patriarcha Constantinopolitanus. Pellitur vero postmodum in exsilium Euthymius ab Alexandro ipso imperii ejus initio, anno scilicet Christi 911, uti ex dicentibus patebit.

Ibid. *Νικόλαος αὐθις, etc. ἐτη ιγ'*. Alexander imperator ipso imperii initio, pulso e sede Constantinopolitana Euthymio, Nicolaum Mysticum in eandem restituit anno Christi 911, ut scribit incertus continuator Theophanis pag. 233, Symeon logotheta pag. 471, et Georgius Monachus pag. 563. Verum in epistola ad papam Romanum, quam Latine Baronius edidit ad annum 912, Nicolaus ipse testatur restitutum se fuisse ab ipsomet Leone: *Ille vero (Leo) antequam e vita migraret, agnovit flebiliter errorem suum, veniamque a Deo petiit, me inter primos hortatore et deprecatore (adrem enim tunc forte ab exilio revocatus, ab eoque Ecclesiæ gubernationi restitutus), etc.* Sed huic difficultati præsto occurrit Pagius iniquiens: Sed auctores isti cum Nicolao conciliari possunt, licet fatendum sit, eos subobscurissimos locutos. Georgius enim Monachus in Leone, num. 44, refert, hunc imperatorem coarctato morbo agrotantem, *Alexandrum fratrem suum imperii clavo præfessisse.* Quare, vivente adhuc Leone Alexandri opera Nicolaus ex exilio revocatus est, et gubernationi Ecclesiæ Constantinop. restitutus. Georgius Monachus in Alexandro num. 4, de hoc imperatore scribit: *Mittens vero adduxit Nicolaum ex Galacrenis, dejecto Euthymio patriarcha; eundemque Nicolaum in patriarchalem sedem denuo restituit. Habituque in Manaura concilio, adductoque Euthymio e Steno, Agathique monasterio, sedens ipse Alexander cum Nicolao patriarcha, depositionem ipsius peregere.* Narratis injuriis tunc Euthymio illatis, subdit: *Rursusque ad Agathi relegatus est, καὶ πάλιν εἰς τὰ Ἀγαθῶν.* Ex his verbis apparet, *Euthymium* bis in exilium actum. Primum vivente Leone, quod Georgius manifeste supponit, cum ait mortuo Leone adductum esse Euthymium *ex Steno, Agathique monasterio*, et relata solemniter ejus depositione subjungit, *rursusque ad Agathi relegatus est.* Sic Pagius; qui procul dubio egregie fallitur, dum ita locum Georgii monachi inteligit, cum ille omnino diversa dicat. Laudatus quippe scriptor mortuo Leone Nicolaum ex Galacrenis adductum esse tradit, non vero Euthymium ex Steno; cum tunc primum postquam restitutus fuit Nicolaus, Euthymius in Senium relegatus fuerit; quem quidem postmodum coacto in Magnaura exilio ex Steno adductum coram omnibus deposuit, ac innumeris injuriis eidem illatis rursus ad Agathi monasterium ablegavit. Sic Georgius: *Ἐβασίλευσεν Ἀλέξανδρος ὁ υἱὸς Βασίλειου ἑτοῦ β', ἡμέρας χθ', σὺν Κωνσταντίνῳ υἱῷ Λέοντος. Ἀποστείλας δὲ ἤγαγε Νικόλαον ἐκ Γαλακρηνῶν, καταγάγων Εὐθύμιον πατριάρχην, καὶ ἐνεύρησεν αὐτὸν δευτέρῳ τῶν αὐτῶν Νικόλαον πατριάρχῳ ἐπιτίθει*

δὲ τελέτην καὶ σύνδον Ἀλέξανδρος ἐν τῇ Μαναύ-
 ρι, ἀγαγὼν Εὐθύμιον ἐκ τοῦ Στενοῦ ἀπὸ τοῦ Ἀγα-
 θίου. Καὶ συγκλιθεὶς ἄλλα Νικολάου πατριάρχῃ, ἐποιή-
 σαντο τὴν κατ' αὐτοῦ καθαίρεσιν, ἀτίμως ἀποτί-
 λοντες τοῦ ἱεροπρεποῦ; καὶ ἀξιαγάστου ἀνδρὸς τὴν
 τιμιαν αὐτοῦ γενετιᾶν, καὶ ἄλλας τινὰς ὕβρεις καὶ
 ποιῆνδς αὐτῷ ἐπιφέροντες, ἃς ἡσύχως καὶ πρᾶως
 ὑπέμεινεν ὁ τίμιος καὶ ἱερὸς ἀνὴρ. Καὶ ὑπερωρίσθη
 πάλιν εἰς τὰ Ἄγαθου, ἔνθα καὶ τελευτήσας, κατατί-
 θεται ἐν τῇ αὐτῇ μονῇ ἐν τῇ πόλει εἰς τὰ Φαραθίου.
*Imperavit Alexander Basilii filius annum unum,
 dies viginti novem cum Constantino Leonis filio.
 Mittens vero adduxit Nicolaum ex Galacrenis, de-
 jecto Euthymio patriarcha; eumdemque Nicolaum
 in patriarchalem sedem denuo restituit. Habitoque
 in Manaura concilio, adducitque Euthymio ex Steno,
 Agathique monasterio, sedens ipse Alexander cum
 Nicolao patriarcha, depositionem ipsius peregere,
 indignis modis vellentis sacri viri, ac decori, digneque
 suscipiendi, venerabilem barbam, aliasque quasdam
 injurias ac poenas illi inferentes, quas vir venerabilis
 ac sacer sedato, ac silentio, placideque ferebat.
 Rursusque ad Agathi relegatus est; ubi et vita sun-
 ctus, deponitur in suo monasterio in urbe ad Psama-
 thi aedes. Ita et incertus continuator Theophanis
 pag. 233, necnon Symeon logotheta pag. 471, nisi
 quod hic secundus addit statim id factum ab Alex-
 andro: Ὁ οὖν Ἀλέξανδρος ἀποστειλάς εὐθύς, etc.,
 hoc est, statim post Leonis obitum, vel statim ac una
 cum Constantino post Leonis mortem imperare
 cepit. Huic patriarchæ annos tredecim attribunt
 etiam incertus continuator Theophanis, et Geor-
 gius monachus. At melius Symeon logotheta huic
 annos 14 assignat; quippe Nicolaus restitutus fuit
 in sedem ab Alexandro imperatore, anno Christi
 911, uti supra demonstravimus; obiit autem idem
 patriarcha, ut ipsi scribunt, die quinta decima
 mensis Maii, indictione tertia decima, hoc est, anno
 Christi 925, unde annos 14, et non 13, eum sedisse
 necessario dicendum est. Ceterum scribæ incuria
 legitur in Symeone logotheta ἰνδοκτιῶνος, γ', pro
 ιγ'. Perperam et Baronius Nicolai patriarchæ
 mortem ad annum Christi 930 distulit, uti ex dictis
 liquet.*

Col. 460, D. *Στέφανος μητροπολίτης, etc., ἐτη
 β', μηνᾶς ια'*. Huic patriarchæ annos duos et men-
 ses undecim assignant et incertus continuator
 Theophanis, Symeon logotheta, et Georgius mo-
 nachus. Stephanus quippe, ut tradunt laudati
 scriptores, renuntiatus fuit patriarcha Constanti-
 nopolitanus Augusto mense indictione tertia de-
 cima, hoc est, anno Christi 925. Moritur autem
 die quinta decima mensis Julii, ut ait incertus
 continuator Theophanis, seu die decima octava
 ejusdem mensis, ut scribit Georgius monachus,
 aut, ut tradit Symeon logotheta, die decima octava
 mensis Julii, indictione sexta; at pro sexta le-
 gendum esse prima, hoc est, anno Christi 928,
 nemo non videt: nam a mense Augusto anni Chris-
 ti 923, quo electus fuit Stephanus, ad mensem
 Julium anni 928, intercedunt anni duo et men-
 ses undecim. Ceterum numerus indictionum apud
 scriptores illius ævi passim corruptus deprehendit-
 ur: unde necessario supplendus est ex conjec-
 tura.

Ibid. *Γρύψαρ μοραχός, etc., ἐτη γ'*. Try-
 phon ordinatus fuit patriarcha Constantinopoli-
 tanus, ut tradunt sæpius laudati scriptores, post
 Theophanem, die quarta decima mensis Decem-
 bris, indictione prima, non vero sexta, ut apud
 eosdem legitur, hoc est, anno Christi 928. Try-
 phon vero per fraudem depositus indictione quarta,
 hoc est, anno Christi 931, ut scribit Symeon logo-
 theta, pag. 489. Post hujus abdicacionem Ecclesia
 Constantinopolitana viduata fuit pastore annum
 unum menses quinque, ut tradunt incertus conti-
 nuator Theophanis, Symeon logotheta et Geor-

gius Monachus. Igitur si a die secunda mensis
 Februarii anni Christi 933, qua Theophylactus
 ordinatus fuit patriarcha CP., retrocedas per an-
 num unum, et menses quinque, quibus Ecclesia
 CP. pastore viduata mansit, pervenies procul dubio
 ad diem secundum mensis Septembris anni
 931. Itaque anni tres, quibus Tryphon præfuisse
 dicitur, integri non fuere. Cæterum qua fraude
 Tryphon coactus fuit abdicare patriarchatum CP.,
 et cur fraus ei structa, pluribus narrat Symeon
 logotheta pag. 487 et 488, quæ cum sint lon-
 giuscula hic non exscribo.

Ibid. *Θεοφύλακτος, etc., ἐτη κγ', ἡμέρας κς'*.
 Theophylactus ordinatur patriarcha Constanti-
 nopolitanus die secunda mensis Februarii indi-
 ctione sexta, hoc est, anno Christi 933, ut scri-
 bunt incertus continuator Theophanis, Symeon
 logotheta, et Georgius monachus. Moritur patriar-
 cha Theophylactus, ut scribit Cedrenus, die 27
 mensis Februarii indictione 14, nimirum anno
 Christi 956. Huic patriarchæ annos viginti tres,
 et dies viginti quinque assignat et laudatus Ce-
 drenus; scriptores vero post Theophanem sæpe a
 nobis citati numero rotundo loquentes eidem
 annos viginti quatuor attribunt. Cæterum hu-
 jus patriarchæ perditos mores pluribus laudati
 scriptores describunt.

Col. 461 A. *Πολύευκτος, etc., ἐτη ιδ'*. Sanctus
 Polyuctus ordinatur patriarcha Constantinopoli-
 tanus die tertia mensis Aprilis indictione 14, ut
 scribit Cedrenus; quo quidem anno scilicet 956,
 feria quinta in Coena Domini cum die tertia Apri-
 lis concurrebat. Moritur sanctus Polyuctus die
 tricesima quinta a quo acclamatus fuit imperator
 Joannes Zimiscus, ut scribunt Cedrenus et Zonaras;
 quod quidem accidit die undecima mensis
 Decembris anni Christi 969. Igitur Polyuctus
 mors contigit circa diem 16 mensis Januarii anni
 970, cum sedisset, ut ex dictis patet, annis tre-
 decim, mensibus novem, et diebus tredecim.

Ibid. *Βασίλειος ὁ Σκαμανδρητός, etc., ἐτη
 δ'*. Basilius Scamandrenus ordinatur patriar-
 cha Constantinopolitanus Dominica Orthodoxiæ, ut
 scribit Leo diaconus in Historia ms. Festum au-
 tem Orthodoxiæ incidebat hoc anno nimirum Chri-
 sti 970, in diem 13 Februarii, quæ Quadragesima
 Dominica prima fuit. Pellitur autem e sede Basili-
 us et in exilium mittitur anno Christi 974, ut
 scribit Pagius; qui hujus rei testem Leonem dia-
 conum citat, qui de Basilio morte agit cum de iis
 quæ anno 974 gesta fuere, loquitur. Igitur si hoc
 anno e vivis Basilius excessit, anni quatuor qui
 eidem assignantur cum a Zonara, tum hic a Ni-
 cephoro Callisti, certe utrinque incompleti
 fuere.

Ibid. *Ἀντώνιος ἡγούμενος Στουδίου, etc., ἐτη
 ζ'*. Antonio Studite annos sex attribuit
 et Zonaras: qui quidem anni utrinque fuerunt
 incompleti, ut patet ex iis quæ dicturi sumus
 de ejus successore Nicolao ex Cedreno et Zonara:
 Antonius quippe ipso initio anni Christi 974, pa-
 triarcha CP. renuntiatus fuit; anno vero 979
 ineunte patriarchatum abdicavit.

Ibid. *Νικόλαος ὁ Χρυσόβεργης, etc.* Totum
 hoc caput quod cum a librario, tum a ty-
 pographo depravatum fuit, ita restitutum est:
 Νικόλαος ὁ Χρυσόβεργης; ἐπὶ τῶν αὐτῶν βασιλείων,
 τῆς Ἐκκλησίας ἐπὶ χρόνους δ' καὶ ἡμέρας ἀπομάρτυρου
 μαρτύρησιν, ἐτη ιβ', μηνᾶς ιβ'. Quæ sic interpretamur:
 Nicolaus Chrysoberges sub isdem imperatoribus,
 cum Ecclesie pastore carnisset ad annos quatuor,
 et dimidium, præfuit annis duodecim mensibus octo.
 Et ita legendum etiam supra in versione. Nam
 Antonius Studita, uti supra diximus, anno non-
 gentesimo septuagesimo nono ineunte abdicavit
 patriarchatum: tum Ecclesia CP., ut scribit etiam
 Cedrenus, cum per annos quatuor et dimidium

vacasset, paulo post medium annum nongentesimum octogesimum tertium Nicolaus Chrysoberges patriarcha Constantinopolitanus ordinatur. Huic patriarchæ annos duodecim et menses octo attribuit et laudatus Cedrenus; verum idem scriptor perperam Nicolai mortem, et Sisinnii electionem contigisse tradit indictione octava, hoc est, anno Christi 995, uti monet Pagius, qui anno sequenti id necessario factum esse, ex numero annorum, qui Nicolao a scriptoribus assignantur, demonstrat, et Cedrenum ex ipso nec Cedreno corrigi.

Col. 461, A. *Σισίνιος μάλιστα ἐπὶ τῆς αὐτῆς βασιλείας ἔτη ζ'*. Et sic legendum etiam supra in textu, ubi librarii incuria ταυτῆς pro αὐτῆς legitur. Verum fallitur hic Nicephorus Callistum Sisinnio annos septem assignat; melius quippe Cedrenus huic patriarchæ annos tres attribuit. Successit porro Sisinnius Nicolao anno Christi 996, uti paulo superius diximus. Obiit vero idem patriarcha, uti ex iis quæ infra dicturi sumus, patet, a. no 999.

Ibid. *Σέργιος, etc., ἔτη κ'*. Sergius hic, qui, ut scribit Cedrenus, gentis a Photio patriarcha ducebatur, suffectus fuit Sisinnio anno Christi 999, ut patet ex eodem Cedreno, qui eidem patriarchæ annos viginti assignat, ac ejusdem mortem contigisse tradit indictione secunda: mense Julio, anno mundi 6527 (Æræ nempe Constantinopolitanæ), a. no nimirum Christi 1019. Cæterum Pagius, cui hæc in re molestiam creabat Epistola Petri Antiocheni patriarchæ, quam scripserat ad Michaellem Cerularium patriarcham Constantinopolitanum, anno 1054 data, et a Baronio anno 1019, num. 9, recitata, ut solveret, inquam, Pagius nodum, legitur huic patriarcham binominem fuisse asserit; sed cum errasse hac in re ostemit doctissimus P. Lequien in dissertatione quam hic subjungimus. Sic ille: Baronius ad annum Christi 1019, n. 9, ubi ex Curopalata refert in Sergii patriarchæ Constantinopolitani locum suffectum fuisse *Eustathium primum presbyterorum qui erant in templo regie*; subjungit hæc observationem. Quod autem idem dicat Sergium sedisse viginti annos integros, subrogatum in locum Sisinnii defuncti, videtur præternissus ab eo Joannes patriarcha, quem Petrus patriarcha Antiochenus in epistola quam scripsit ad Michaellem Cerularium Constantinopolitanum patriarcham, ponit sedisse ante Sergium, tenuisseque sedem illam vivente Joanne itidem nominato Romano pontifice, ejus nominis decimo nono. Sunt hic recitanda ejus verba, quibus plenissima fides astruitur. Sic se habent: *Et hac in re ego quidem testis fidus et alii multi Ecclesiæ proceres, quod tempore beatæ memoriæ patriarchæ domini Joannis, Romanus pontifex Joannes etiam nuncupatus, in sacris diptychis habebatur, et cum Constantinopolim quadraginta quinque adhuc annis venissem, inveni tempore beatæ memoriæ domini Sergii prædictum Joannem in sacra Missa una cum aliis sanctissimis relatam*. Hæc Petrus Antiochenus de rebus gestis suo tempore quas et vidit. Cum igitur hæc ita se habuisse noscantur, longe minor erat Sergii episcopatus numerus, totique annos sit necesse minui a sede Sergii, quot tenuerit eam idem Joannes. Hæc illustrissimi Annalium ecclesiasticorum parentis observatio erucem fixit clarissimo critico Antonio Pagi, cum non solum ex Curopalata, verum et ex aliis Byzantinæ scriptoribus, et omnibus, qui plurimum sunt, Constantinopolitanorum patriarcharum Indicibus et Catalogis patet, nullum qui Joannes nominaretur, Regiæ hujus urbis sedem tenuisse. A quo negotio ut se expediret, hoc statuit vir pereruditus. Ex iis Petri Antiocheni verbis tantum sequitur, Sergium patriarcham Constantinopolitanum binominem

fuisse, et Joannem etiam appellatum. Sergium enim annos viginti Ecclesiam Constantinopolitanam administrasse, non tantum Curopalates et Cedrenus, sed etiam Zonaras et auctor Catalogi episcoporum Byzantinorum lib. iv Juris Græco-Romani relati, fidem faciunt. Sic præstantissimus Pagius secare tentavit nodum, quem solvere facili negotio poterat ex accuratori editione Græco-Latina epistolæ Petri ad Michaellem Cerularium, quam Joannes Cotelerius publici juris fecit t. II, *Monum. Eccl. Græc.* Ex ea siquidem compertum habemus Joannem illum patriarcham Antiochenum fuisse, non Byzantinum. *Ἐπὶ δὲ τοῦτοις, inquit Petrus n. 5, καθὼς μάρτυς ἀπαράγραπτος, καὶ ἄλλοι σὺν ἐμοὶ τῶν τῆς Ἐκκλησίας ἐλλογίμων ποῖλοι, δὲ ἐπὶ τῷ μακαρίτῳ πατριάρχει Ἀντιοχείας κυρῷ Ἰωάννῃ, ὁ πάππας τῆς Ῥώμης Ἰωάννης, καὶ αὐτὸς ἀκούων ἐν τοῖς διπτύχοις ἀνεφίρτετο. Καὶ ἐν Κωνσταντινουπόλει δὲ πρὸς χροῖων τεσσαράκοντα καὶ πέντε εἰσελθὼν εὐρον ἐπὶ τοῦ μακαρίτου πατριάρχου κυροῦ Σεργίου τὸν δηλωθέντα πάππαν ἐν τῇ θεῖᾳ μυσταγωγίᾳ μετὰ τῶν ἄλλων πατριαρχῶν ἀναφερόμενον. Ad hæc ego quoque testis sum omni exceptione major, atque necum plures eorum qui in Ecclesia citari sunt, quod sub beatæ memoriæ patriarchæ Antiochiæ domno Joanne, papa Romæ, ipse etiam Joannes nominatus, in sacris diptychis referretur. Constantinopolim præterea ante hos annos quadraginta et quinque cum venissem, reperi sub beatæ memoriæ patriarchæ domno Sergio prædictum papam in sacra Missa cum aliis patriarchis referri. Quamobrem Baronius subindeque Pagius ex imperfecta vitiosaque Metii translatione Epistolæ Petri Antiocheni decepti fuerunt.*

Ibid. *Εὐστάθιος, etc., ἔτη δ'*. Sergio mortuo, in ejus locum suffectus Eustathius, Palatinæ ædis presbyterorum princeps, anno mundi 6527, ut scribit Cedrenus, hoc est, anno Christi 1019. Eustathius mortuus paucis diebus ante mortem Basilii Bulgaricidæ, quæ contigit, ut scribit Cedrenus, mense Decembri, indictione nona, anno 6534 (Æræ nempe Constantinopolitanæ, Kalendis Septemb. anni Christi 1025 inchoato). Igitur et Eustathius statim post mortem Sergii, quæ contigit, uti supra ex Cedreno diximus, mense Julio anni Christi 1019, patriarcha Constantinopolitanus renuntiatus fuit, certe Eustathio non anni quatuor, sed anni quinque, menses quatuor, et aliquot dies attribuendi sunt.

Ibid. *Ἀλέξιος, etc., ἔτη ιη'*. Alexius statim post mortem Eustathii ab imperatore Basilio Bulgaricidæ patriarcha Constantinopolitanus renuntiatur; et quidem ipso mense Decembri, anni Christi 1025, quo mortuus est idem Basilius Augustus, cum, ut scribit Cedrenus, Basilio ægrotante renuntiatus fuerit Alexius: *Ὁ δὲ διάβολος ὁ βασιλεὺς ἐποίησεν Ἀλέξιον μοναχόν, καὶ καθηγούμενον τῆς μονῆς τοῦ Στουδίου, εἰς ἐπίσκοπον αὐτοῦ παροικήοντα μετὰ τῆς τιμῆς κεφαλῆς τοῦ Προδρόμου. Ὅν καὶ πέμψας ἐνθρονίζει δια τὸ πρωτονοταρίου Ἰωάννου, ὃ συνεργῶ ἐχρητο πρὸς τὴν τῶν κοινῶν διοίκησιν. Καὶ τῆς ἑσπεράς ἐτέλει τ. σ. ε. etc.* In cujus locum imperator substituit Alexium monachum, Studiani monasterii magistrum, qui ad ipsum invisendam causam venerat, afferens secum caput Joannis Baptistæ. *Eum ergo cum per Joannem protonotarium, cujus opera in administrandis publicis negotiis utebatur, in solio patriarchæ collocasset, vespere exspiravit.* Mortuus Alexius die vicesima mensis Februarii, indictione undecima, ut scribit Cedrenus, nimirum anno Christi 1045. Igitur anni decem et octo qui Alexio assignantur hic a Nicephoro Callisti et a Zonara, fuerunt omnino incompleti, quippe, ut patet ex iis quæ testè Cedreno diximus, Alexius sedit annis decem et septem, ac mensibus fortassis duobus; nam quo die mensis Decembris anni 1025, Alexius

r nuntiatus fuerit patriarcha non liquet ex scripto-ribus, quod sciam.

Col. 431 B. *Μιχαήλ ὁ Κηρουάδοιος*, etc., *ἔτη ιε'*. Michael Cerularius schismatis Græcorum auctor sufficitur Alexio die Annuntiationis festo, indictione undecima, ut scribit Cedrenus, nimirum die vicinima quinta mensis Martii anni Christi 1045. Huic patriarchæ annos quindecim attribuunt et alii Catalogi patriarcharum CP., ideoque Baro-nius Michaelis Cerularii depositionem anno Chri-sti 1058, collocavit. At Pagius Michaeli Cerulario annos sexdecim et menses tres assignat, eumque e sede pulsum fuisse ait anno Christi 1059, quippe Curpalates, inquit Pagius, asserit Cerularium die festo Archangelorum dignitate depositum esse, cui Zonaras suffragatur. Græci autem, ut in co-rum Menologio videre est, festum Archangelorum ac sancti Michaelis bis in anno celebrant, die nempe octava Junii, et die sexta Septembris.

Ibid. *Κωνσταντῖνος ὁ Δαυκούδης ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ κυροῦ Ἰσαακίου τοῦ Κομνηνοῦ, καὶ ἐπὶ κυροῦ Κωνσταντῖνου τοῦ Δούκα, ἔτη δ', ἡμῶν*. Constantinum Lichudem quem Nicephorus Callisti, seu potius librarius omiserat, hic reponimus in-ter Michaelæm Cerularium et Joannem Xiphili-num ex altero Catalogo patriarcharum CP. a no-bis hic edito ex Jure Græco-Romano. Huic patriar-chæ annos quatuor et sex menses attribuit et Zonaras. Constantinus creatus fuit patriarcha CP. anno Christi 1059, post diem octavum mēnsis Junii, ut scribit Pagius ex Curpalata; obiit vero circa initium mensis Januarii anni 1064, ut ex infra dicendis patebit.

Ibid. *Ἰωάννης ὁ Σιζιλιῶτης*, etc., *ἔτη ιγ'*, *ἡμῶν*. Huic patriarchæ etiam alii Catalogi patriarcharum CP. annos tredecim et menses sex assignant. At melius Zonaras in Michaele Duca Joanni annos undecim et menses septem attribuit, ut patet ex Anna Comnena, quæ, pag. 75, Joannem Xiphilinum obiisse scribit die secunda mensis Augusti indictione tertia decima, hoc est, anno Christi 1075, unde etiam apparet Joannem ad eam dignitatem evectum fuisse mense Januario anni 1064.

Ibid. C. *Κοσμάς ὁ Ἱερουσαλιμίτης*, etc., *ἔτη ς', ἡμῶν*. Cosmas successit in locum Joannis anno Christi 1075, ut patet ex paulo superius ci-tato Annæ loco. Abdicavit autem patriarchatam Cosmas, ut scribit laudata Anna, pag. 79, post aliquot dies ab Irene coronata, ipsa memoria confessionis sancti Joannis Theologi, hoc est, die octava Maii; postquam patriarchalem dignitatem tenuisset annos quinque et menses novem: *Ὁ μέντοι Ἱεροπρατῆς ἐκείνος καὶ πατριάρχης Κοσμάς, ὃς καὶ πρότερον διεμνημονεύσαμεν, μεθ' ἡμέρας τινὰς κατὰ τὴν μνήμην τοῦ ἱεραρχοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου τὴν ἱεροπρασίαν τελεσάς, ἐν τῷ κατὰ τὸ Ἐβδόμῳ ἐπ' ἐνόματι τοῦ ἡγῆθηθέντος σηκῷ, τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον διαπρέψας, ἔτη πέντε καὶ μῆνας ἐνιαῖα, παραιτεῖται τῆς ἀρχιερωσύνης, καὶ ἀπεισιν εἰς τὴν τοῦ Καλλιῶ μονήν, etc.* *Interim is cujus superius meminimus patriarcha Cosmas post aliquot ab Irene coronata dies, ipsa memoriæ sacrarum antistitiis Joannis Theologi, peracto sa-cro in templo ejusdem sancti Apostoli ad Hebdomum sito, patriarchalem dignitatem ultro abdicavit, postquam eam tenuisset annos quinque et menses novem, recessitque in monasterium Calliæ.* Co-ronata autem fuit Irene initio mensis Aprilis anni Christi 1081. Memoria vero confessionis sancti Joannis theologi occurrit die octava mensis Maii, qua Græci sancti Joannis Evangelistæ festum ce-lebrant. Cæterum Annæ Comnenæ astipulatur et Zonaras, dum in Alexio imperatore scribit, Cosma-nos annos quinque et menses novem Ecclesiam CP. administrasse.

Ibid. *Εὐστράτιος ἐδρούχος*, etc., *ἔτη γ'*.

A Eustratio Garidæ annos tres assignat et Zonaras in Alexio Commeno; qui sane scriptor insuper tradit Eustratium post triennium sui patriarchatus dejectum e sede fuisse ab Alexio Commeno ob causam non satis notam. Et quidem spatium trium annorum optime Eustratio convenit; nam, ut patet ex paulo superius citato Annæ loco, Eustratius pontificatum inivit die octava mensis Maii anni Christi 1081. At illam Ecclesiam ultra annum 1884, non rexit, ut patebit ex iis quæ de Nicolao Gram-matico ipsius successore mox ex laudata Anna dicturi sumus.

Ibid. *Νικόλαος ὁ Γραμματικός*, etc., *ἔτη κγ', μῆνας ι'*. . . . *ἡμέρας ι'*. Nicolao Grammatico in Catalogo patriarcharum CP. a nobis hic edito ex Jure Græco-Romano assignantur anni viginti sep-tem et menses tres: Zonaras in Alexio imperatore eidem annos viginti septem attribuit; ideo-que anno Christi millesimo centesimo undecimo e vita migravit Nicolaus, uti optime monet Pagius; quippe thronum patriarchalem ascendit Nicolaus anno Christi 1081, autē mensem Septembrem, ut patet ex Anna Comnena, pag. 273. Καὶ αὐτοῦ δὴ τοῦ πατριάρχου Νικόλαου παρόντος, ἐφθάσε γὰρ εἰς τὸν πατριαρχικὸν ἀναβιβηκέαις θρόνον ἐπι-νεμήσεως πατριάρχου ἐβδόμη; ἔτους ς' κ' γ'. μετὰ τὴν Εὐστρατίου τοῦ Γαρόδα παραίτησιν. *Patriarcha ipso præsentē Nicolao (nam in patriarchi-cum jam thronum ascenderit, indictione septima anni sexies millesimi quingentesimi nonagesimi se-cundi, post Eustratii Garidæ abdicationem) etc.*

Ibid. *Ἰωάννης Ἱεροπρατῆς*, etc., *ἔτη κγ'*. Joannes Hieromonachus, ut scribit Zona-ras in Alexio imperatore, tum Chalcedonensi præerat Ecclesiæ, et in literis cum profanis tum sacris ab ineunte ætate versatus, sufficitur in lo-cum Nicolai, anno nimirum Christi 1111. Illic vero cum Ecclesiam Constantinopolitanam rexisset annis viginti tribus, obiit anno Christi 1154.

Ibid. *Λέων ὁ Στουπῆς*, etc., *ἔτη γ', ἡμῶν*. Leo successit Joanni anno Christi 1154, qui cum rexisset Ecclesiam Constantinopolitanam annis octo et mensibus sex, ut scribit hic Nicephorus Callisti, moritur anno 1145, uti optime tradunt Baronius, et Onuphrius in Chron. Eccles.

Ibid. D. *Μιχαήλ μοναχός, ἔτη η' β', μῆνας η'*. Michael hic antea prefectus monasterio in insula, quam ex situ Oxiam vocant, ut scribit Cinnamus, vir liberalibus disciplinis, humaniori-busque litteris leviter quidem imbutus, at morum elegantia, rerumque divinarum scientia nemine inferior, teste eodem scriptore, sufficitur in locum Leonis a Manuele Commeno, non vero Michaele, ut perperam scribitur in textu Græco, anno scilicet Christi 1145. Hic cum rexisset Ecclesiam CP. annis duobus et mensibus octo, abdicavit patri-archatum anno Christi 1146, ut scribit Baro-nius.

Ibid. *Κοσμάς ὁ Ἄττικός ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ, μῆνας ι', καὶ ἐξεβλήθη*. Additur in Catalogo pa-triarcharum CP. a nobis hic edito ex Jure Græco-Romano, καὶ *Ἐκκ η' σ'α χρεώουσα μῆνας ι', εἰ Ecclesia vidua nisi pastore mensibus decem*. Ni-mirum postquam ejectus fuit e sede Cosmas Atti-cus; qui sane successit Michaeli anno Christi 1146, et anno sequenti quod Bogomilorum hæresi in-fectus esset e sede pellitur, ut scribit Cinnamus, lib. II, num. 10, loquens de rebus quæ imperante Manuele gestæ sunt. Allatus lib. II, *De Consensu Eccles. Occident. et Orient.*, cap. 12, pag. 686, affert sententiam adversus Cosmam latam; quæ cum multa contineat ad illius ævi historiam spectantia, ideo hic a nobis integra proponitur. *Σημεῖω, α τῆς καθάρσεως τοῦ γεγονότος πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Κοσμά τοῦ Ἀττικοῦ, ὑμῆρωνος ἀποδειχθέντος τῷ Βογομίλῳ Νίφων. Ταῦτα πα-ραβλήθηντα καὶ συνέβη, πιστωθέντα ἐπεσθῆ ἔταρ*

σχῆν, μηνί και Ινδικτιώνος τοῖς προγεγραμμένοις ἡμερῶν Φεβρουαρίῳ κς, ἡμέρα τετάρτη, Ινδικτιώνος δεκάτης, προκαθημένον ἐν τῷ παλατίῳ τῶν Βλαχερνῶν τοῦ κρατίστου και θεοστέπτου ἁγίου ἡμῶν βασιλέως και αὐτοκράτορος, κυρίου Μανουήλ τοῦ Κομνηνοῦ, παρισταμένων τοῦ πανευχεστάτου Καίσαρος κυρίου Ἰωάννου τοῦ Ρογερίου, τοῦ πανυπερσεστάτου κυρίου Στεφάνου τοῦ Κουστοσεφάνου τοῦ σεβαστουπερτάτου κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Ἀγγέλου, τῶν ἐξαδέλφων τοῦ κρατίστου, και ἁγίου ἡμῶν βασιλέως, τοῦ κυρίου Ἀλεξίου τοῦ υἱοῦ τῆς πορφυρογεννήτου, και Καισαρίσσης κυρίας Ἀννης, τοῦ κυρίου Ἀλεξίου, και τοῦ κυρίου Ἀνδρονίκου, και τῶν υἱῶν τῆς πορφυρογεννήτου κυρίας Μαρίας, και αὐταδέλφους αὐτῆς, τοῦ πανσεβεστάτου Σεβαστοῦ, και μεγάλου Δρουγγαρίου κυρίου Κωνσταντίνου τοῦ Κομνηνοῦ, τοῦ πανσεβεστάτου Σεβαστοῦ δικαιοδότη, και ἐπάρχου κυρίου Ἰωάννου τοῦ κερριονιτοῦ, τοῦ μεγάλου ἐπιφανεστάτου Κοιαιστορο, και κριτοῦ τοῦ Βήλου, κυρίου Βασιλείου, τοῦ Πικούλου, τοῦ κριτοῦ τοῦ Βήλου, Ἰωάννου τοῦ Ἀλωπιδᾶ, και ἑτέρων οὐκ ὀλίγων τῆς συγκλήτου, και τῶν πολιτικῶν δικαστῶν συμπαραισταμένων αὐτοῖς, και τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀρχόντων. Εἰ δὲ και ἀνδρὶ παγὶς ἰσχυρῶ τὰ ἴδια χεῖρα, και λόγῳ οικείου στόματος ἀλίσκεται ἕκαστος, ὁ ἐπὶ βήματος και ταῦτα βασιλικῶ, παρισταμένης μὲν τῆς συγκλήτου, συμπαραισταμένης δὲ και τῆς ἱερᾶς και θείας συνόδου, οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ και ἑτέρου πλήθους πολυριθμοῦ, τὰ ἐφ' οἷς παρ' ἄλλων ἤτιετο, αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ καταθέμενος, και οὕτως ἔχειν τὸ ἀληθὲς συνομολογήσας, ὡς οἱ ἀπαγγελλαντες τῷ κρατίστῳ και ἁγίῳ ἡμῶν βασιλεῖ τὰ κατ' αὐτὸν ὀρηγήσαντα, πῶς οὐχὶ και ἀφουτέως, τοῖς τε χεῖραῖς τοῖς οικείοις ἐμπειδοθήσεται, και δικαίως τοῖς τούτων λόγοις, ὡς τισὶν ἀρρήκτοις πῆδαις περισφιγχθήσεται; Τοιοῦτο δὲ και περὶ τὸν πατριάρχην ἡσάβε τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων Κοσμάδν συμβέδιχε σήμερον. Τῶν τινεῶν γὰρ ἱερωτάτων ἀρχιερίων οὐ μικρῶς ἐπὶ τούτῳ σκανδαλισθέντες ἐφ' οἷς ἕρῳν αὐτὸν ἀνθρώπῳ πρὸ καιροῦ τινος συνοδικῶς ἀποδεβημένῳ, ὡς ἑτερόφρονι, και ἀλλοτρίῳ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας ὑψηγουμένῳ τε και διδάσκοντι, καθὼς τὰ ἐπὶ τούτῳ προδάντα συνοδικῶς διέξειαι σημεῖωματα, τῷ καταράτῳ δὴ τούτῳ, και ἀμονάχῳ λέγομεν Νίφωνι ἔδν και ἐς τοσοῦτον ἡ τρικαιατα συναχθεῖσα ἱερὰ ἀπεκίρρυε σύνοδος, ὡς και ἀπρόστον εἶναι, και πᾶσιν ἀπαξιαπλῶ ἀκοινώνητον μέχρι λόγου φιλοῦ, και προαρήσεως. Πιρσοδὸν γὰρ τὸ λέγειν περὶ συνιστάσεως τε αὐτοῦ και εὐχῆς, και τῶν ἄλλων ἐφ' οἷς κοινωμενὶν ἄλλήλοισ ἐιωθαμεν. Διὰ γοῦν ταῦτα σκανδαλισθέντες, ὡς εἶπομεν, ὅτι περ ἀπριξέ ἕρῳν αὐτοῦ τὸν τοιοῦτον ἀντ.κο.οὔμενον, και οὐκ ἐν ὁμιλίαις μόνον, και καθ' ἑαυτὸν συνελύεσθαι, ἀλλὰ και μύριαις ἄλλοις συγκοινωνοῦντα αὐτῷ, προσήλθοῦν τε τῷ κραταίῳ και ἁγίῳ ἡμῶν βασιλεῖ, και ὡς οὐ μικρῶς ἐπὶ τοῖς γινομένοις ὀνειπολοῦντες τῇ πανευσεβείῳ αὐτοῦ βασιλείᾳ τὰ τοιαῦτα πάντα ἀνήγγειλαν. Ὡς γοῦν οἱο; οὕτως διάπυρο; τῷ ὄντι και ζηλωτῆς πρὸ; εὐσεβείαν μὴ τοιοῦτον εἶναι; ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὄλω; ἀνεχόμενος σκανδαλον, αὐτόν τε τὸν πατρ.ἀρχην, και τοὺς ἐνδημοῦντα; πάντας ἡμᾶς συνεκαλεσάτο σήμερον, και ἤρξατο τάχα τὰ κατ' αὐτόν εἰ; τὸ μέσον λαλεῖσθαι τε και ἐξετάζεσθαι, ὁ τῆς ἀληθείας Θεός, μεθ' ἧτης ἰδῶν ὡς ἔοικε, συντριβῆς τε ψυχῆ, και; πρὸς αὐτόν παρακλήσεως ὁ θεοστέφης ἡμῶν αὐτοκράτωρ τὴν τοῦ παρόντος; πεπολήτου ζήτησιν αὐτόν τοιοῦτον τῇ ἐντέχνῳ τούτου και ἐπιστημοναρχικῇ σοφίᾳ ἐρωτηθέντα, ἐκκλύφαι τὰ κατ' αὐτόν, και χω.ἰς τινος πεπολήχον ἐξελέγχοντος. Ὡς γὰρ ἠρωτηθῆ παρα τοῦ βασιλέως αὐτοῦ ὅποῖον ἕα ἔχειν τὸν Νίφωνα, ἀνερυθριάστως οὕτω και; γυμνή τῇ κεφαλῇ, ὅπερ λέγεται, μὴ αἱρετικὸν ἔχειν τοιοῦτον ἀπστοκρατικὸν, ἀλλ' ὀρθόδοξον. Οὕτω γοῦν τοῦ κεφαλαίου δευτέρου τούτου ἐξιλεγχθέντος, και προφανῶς ἐναντίου τοῦ πατρ.ἀρχου τοῖς συνοδικῶς διεγνωσμένοις, ἀκοδεχθέντος, πε-

ριτόν ἡμεῖς κρίναντες ἕμᾳ και αὐτῷ τῷ κρατίστῳ και ἁγίῳ ἡμῶν βασιλεῖ, ὡς και αὐτῷ συνδιαγνωμοῦντι ἡμῖν μετὰ και αὐτῆς τῆς συγκλήτου ἐπὶ περὶ αὐτοῦ πολυπραγμανεῖν, ὅπως τε τὰ συνοδικὰ σημεῖωματα ἠγείηται ὡς οὐδὲν, και τοῦ οικείου μόνου θελήματος ἀντέχεται τε και περιέχεται; και ὅπως σήμερον εἰς κοινὸν ἀπάντων ἐπῆρσαν αὐτὸν ἑαυτὸν ὄντα ἐν Σοδόμοις ἠνώμασας, πάντας ὁμοῦ κατέγνωμεν και αὐτοῦ, ὡς ὁμοφρονούντος τῷ ἀποβλήτῳ και Βογομήλῳ Νίφωνι. Και κατ' αὐτὰ ἐκεῖνα τὰ σημεῖωματα ἀπόβλητον και ἀνάξιον εἶναι τοῦτον τῆς ἀρχιερατικῆς ἀξίας ἀπεφηνάμεθα. Ταῦτα παρεκβληθέντα και βαβαιωθέντα ταῖς ὑπογραφαῖς τῶν κάτωθεν δηλοῦμένων ἐπεδόθη, μηνί και ἰνδικτιώνος τοῖς προγεγραμμένοις, εἰτε, ςχλβ'.

Αἱ ὑπογραφαί.

Κωνσταντῖνος ὁ εὐτελής ἀρχιεπίσκοπος τῆς μητροπόλεως; Καισαρεία; Καππαδοκίας; ὑπέγραψα.
 Ἰωάννης ἀρχιεπίσκοπος Ἐφέσου και ἑξαρχος πάσης Ἀσίας ἑρίσας ὑπέγραψα.
 Ὁ εὐτελής μητροπολίτης Κυζικίου Θεόφιλος ἑρίσας ὑπέγραψα.
 Ὁ εὐτελής μητροπολίτης Νικομηδείας Ἰωάννης ἑρίσας ὑπέγραψα.
 Ὁ μητροπολίτης Χαλκηδόνος Ἰωάννης ἑρίσας ὑπέγραψα.
 Ὁ μητροπολίτης Κλαυδιουπόλεως Γρηγόριος ἑρίσας ὑπέγραψα.
 Ὁ εὐτελής μητροπολίτης Λαοδικείας Βασίλειος ἑρίσας ὑπέγραψα.
 Ὁ εὐτελής μητροπολίτης Μύρων Θεόδωρος ἑρίσας ὑπέγραψα.
 Ὁ εὐτελής μητροπολίτης Λαρίσης Γεώργιος ἑρίσας ὑπέγραψα.
 Ὁ εὐτελής μητροπολίτης Ῥόδου Νικηφόρος ἑρίσας ὑπέγραψα.
 Ὁ μητροπολίτης Κερασσούτος Πέτρος ἑρίσας ὑπέγραψα.
 Ὁ εὐτελής μητροπολίτης Ἀρίστρας Λέων ἑρίσας ὑπέγραψα.
 Κωνσταντῖνος ὁ εὐτελής μητροπολίτης Χριστιανουπόλεως ἑρίσας ὑπέγραψα.
 Ὁ εὐτελής ἀρχιεπίσκοπος Βυζῆς ἑρίσας ὑπέγραψα.
 Λέων ὁ εὐτελής ἀρχιεπίσκοπος Παρίου ἑρίσας ὑπέγραψα.
 Ὁ εὐτελής ἀρχιεπίσκοπος Καραβίτης Γρηγόριος ὁ Γαμαλιᾶς ἑρίσας ὑπέγραψα.
 Ὁ εὐτελής ἀρχιεπίσκοπος Γοθίας Κωνσταντῖνος ἑρίσας ὑπέγραψα.
 Ὁ εὐτελής μητροπολίτης Ἡρακλείας Πέτρος ἑρίσας ὑπέγραψα.
 Ἰωάννης παραχωρήσει Θεοῦ μητροπολίτης τῶν Σάρδων ἑρίσας ὑπέγραψα.
 Ὁ μητροπολίτης Νικαίας Λέων ἑρίσας ὑπέγραψα.
 Βασίλειος ὁ εὐτελής μητροπολίτης Τυάνων Καππαδοκίας ἑρίσας ὑπέγραψα.
 Ὁ Καισαρείας τῆς νέας Νικηφόρος ἑρίσας ὑπέγραψα τόνδε τὸν τόμον.
 Ὁ εὐτελής μητροπολίτης Ἀντιοχίας; τῆ; Πισιδίας Μιχαὴλ ἑρίσας ὑπέγραψα.
 Ὁ εὐτελής; ἐπίσκοπος τῆ; τῶν Νικοπολιτῶν ἐκκλησίας; Νικόλαος ἑρίσας ὑπέγραψα.
 Ὁ τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως; Τραϊνουπόλεως; εὐτελής; μητροπολίτης; Ν.κηφόρος ἑρίσας ὑπέγραψα.
 Ὁ εὐτελής; μητροπολίτης; Ἀμαστρίδος; Κωνσταντῖνος ἑρίσας ὑπέγραψα.
 Ὁ εὐτελής; μητροπολίτης; Ἀκαμείας; Γεώργιος ἑρίσας ὑπέγραψα.
 Ὁ εὐτελής; μητροπολίτης; Μηθύμνης; Γεώργιος ἑρίσας ὑπέγραψα.
 Ὁ εὐτελής; μητροπολίτης; Μεσσηνίας; Ἰωάννης ἑρίσας ὑπέγραψα.
 Ὁ εὐτελής ἀρχιεπίσκοπος; Ἀρχ. διοικητικῶν; Νικόλαος; ἑρίσας ὑπέγραψα.

Γεώργιος εὐτέλης ἀρχιεπίσκοπος Κίου ὄρισας ἅπῃ ὑπέγραψα.

Ὁ εὐτέλης ἀρχιεπίσκοπος Χερσῶνος Θεοφάνης ὄρισας ὑπέγραψα.

Sententia de positionis patriarchæ Constantinopolitani Cosmæ Attici, qui una cum Bogomilo Niphone sentire compertus est, extracta, et, ut moris est, corroborata, editaque anno 6652, mense et indictione sententiæ præfixis. Mensis Februarii 26 die 4 indictione 10, præsidente in palatio Blachernarum potentissimo et a Deo coronato, sancto nostro rege et imperatore domino Manuele Comneno; assistentibus fortunatissimo Cæsare domino Joanne Rogerio, panypersebaste Stephano Contostephano sebastoypertato domino Constantino Angelo, patribus potentissimis et sancti nostri imperatoris, domino Alexio filio Porphyrogenetæ, et Cæsariis dominæ Annæ, domino Alexio et domino Andronico, et filii Porphyrogenetæ dominæ Mariæ, et germanæ sororis ejusdem, pansebasto sebasto, et magno drugario, domino Constantino Comneno, pansebasto sebasto diacodota et præfecto, domino Joanne Paronita, magno et illustrissimo quæstore, et Beli iudice, domino Basilio Peculio, iudice Beli Joanne Alopia, et aliis non paucis senatoribus, et civilibus iudicibus, simul assistentibus, et ecclesiasticis præsidibus. Si homini laqueus sunt validus propria labia, et proprii oris sermonibus singuli capiuntur, qui in suggestu est, eoque imperiali, assistente senatu, assistente etiam divina ac sacra synodo et alia innumera multitudine, de quibus ab aliis in iudicium vocabatur, ea ipse per se deponens et ita rem se habere dicens, ut qui ea retulerunt, potentissimo et sancto nostro imperatori narraverunt, quam ratione propriis labiis, veluti inevitabili lege, non compediatur. jureque merito eorum sermonibus, quasi in fragilibus compedibus non adstringetur? Tale quid et patriarchæ reginæ hujus urbium Cosmæ hodie accidit. Namque, cum nonnulli sanctissimi antistites illi offensi, quod eum conspicerent hominem paucos ante annos synodo coacta rejectum, tanquam alii sentientem, et a catholica Ecclesia diversa suggerentem edocentemque, ut sententiæ de eo in plena synodo latæ tradunt; hunc, inquam, scelestum et monachum ementium Niphonem, quem tum celebrata sacra synodus ita condemnavit, ut nulli accessus ad ipsum concederetur, et a communione omnium, etiam verbulo et salutatione, arceatur; supervacaneum enim erit dicere de convicto illius, et oratione, aliisque quibus mutuo consuescere solemus. Propter hæc itaque offensi, ut diximus, quod viderent patriarcham, hunc hominem mordicus propugnantem, nec in colloquiis tantum et cum ipso consentibus, sed et innumeris aliis illi communicantem, accesserunt ad potentem et sacrum nostrum imperatorem, et pro iis maximum in modum iristes, condolentes, piissimæ illius majestati cuncta nuntiarunt. Ut itaque is est vere inflammatus et zelo ad pietatem succensus, non sustinens simile in Ecclesia offendiculum, patriarcham ipsum, omnesque nos in urbe immorantes, hodie coegit et jam patriarchæ res in medium afferri examinarieque cæpta erat: testis veritatis Deus: cum omni animi dejectione, et submissis ad Deum precibus, a Deo coronatus noster imperator de eo questionem habens sua artificiosa atque epistemonarchica sapientia, patriarcham interrogavit; qui sua edixit omnia, absque eo quod ullus redargueret. Ad ipso enim imperatore interrogatus, qualem censeret Niphonem esse, impudenter nimis, et aperto capite, quod dicunt, Niphonem non hæreticum, sed orthodoxum se existimare, affirmavit. Hac itaque ratione hoc secundo capite comperto, et palam patriarcham synodicis decretis adversari, supervacaneum rati, quod ipse quoque potentissimus et sanctus noster imperator, qui una nobiscum sententiam ferebat, et

ipse senatus senserunt, de eo exactius inquirendum esse, et quomodo synodalia edicta nihili faciat, sed proprio tantum arbitrio adhæreat, illique obsecundet, et quomodo hodie omnibus, audientibus, semetipsum solum Lot inter Sodomas nuncupavit; omnes simul eum condemnamus, tanquam una sententem cum ejecto Bogomiloque Niphone, et secundum edictorum tenorem dejicimus, et indignum archieratica dignitate declaramus. Hæc extracta, et inferioribus inscriptionibus corroborata, publicata sunt, mense et indictione supra scriptis, anno 6652.

Subscriptiones.

Constantinus humilis archiepiscopus metropolis Cæsareæ Cappadociæ subscripsi.

Joannes archiepiscopus Ephesi; et exarchus totius Asiæ, determinans subscripsi.

Humilis metropolita Cyzici Theophilus determinans subscripsi.

Humilis metropolita Nicomediæ Joannes determinans subscripsi.

Metropolita Chalcedonis Joannes determinans subscripsi.

Metropolita Claudiopolis Gregorius determinans subscripsi.

Humilis metropolita Laodiceæ Basilius determinans subscripsi.

Humilis metropolita Myrorum Theodorus determinans subscripsi.

Humilis metropolita Larissæ Georgius determinans subscripsi.

Humilis metropolita Rhodi Nicephorus determinans subscripsi.

Metropolita Cerasuntis Petrus determinans subscripsi.

Humilis metropolita Dristræ Leo determinans subscripsi.

Constantinus humilis metropolita Christianopolis determinans subscripsi.

Humilis archiepiscopus Buziæ determinans subscripsi.

Leo humilis archiepiscopus Parii determinans subscripsi.

Humilis archiepiscopus Carabiæ Gregorius Camalæ determinans subscripsi.

Humilis archiepiscopus Gothiæ Constantinus determinans subscripsi.

Humilis metropolita Heraclææ Petrus determinans subscripsi.

Jonnes permissione divina metropolita Sardonum determinans subscripsi.

Metropolita Nicææ Leo determinans subscripsi.

Basilius humilis metropolita Tyanorum Cappadociæ determinans subscripsi.

Cæsareæ Novæ Nicephorus determinans subscripsi hunc tomum.

Humilis metropolita Antiochiæ Pisiæ Michael determinans subscripsi.

Humilis episcopus Ecclesiæ Nicopolitarum Nicolaus determinans subscripsi.

Sanctissimæ metropoleos Amastridis Constantinus determinans subscripsi.

Humilis metropolita Apameæ Georgius determinans subscripsi.

Humilis metropolita Methymnæ Georgius determinans subscripsi.

Humilis metropolita Messariæ Joannes determinans subscripsi.

Humilis archiepiscopus Arcadiopolis Nicolaus determinans subscripsi.

Georgius humilis archiepiscopus Cii determinans subscripsi.

Humilis archiepiscopus Chersonis Theophanes determinans subscripsi.

Verum supra annus mundi secundum æram Constantinopolitanam a Septembri incipientem 6652

ritus est, legendumque, ut scribit Pagius, anno 6655, qui mense Februario sequentis anni concurrat cum indictione 10 quo feria 4 incidit in diem 26 Februarii. Cæterum Nicetas Choniates lib. II, ubi Cosmæ patriarchæ virtutes describit, et præcipue pietatem ac benignitatem in pauperes, aliam ejus depositionis causam, non hæresim scribit: Cosmæ, inquit, æmuli ad Manuelem eum calumniantur, quasi Isaacio fratri regnum conciliare studeret; hinc Manuel, Cosmæ deturbare cupiens, eum cum Niphone, quo et in mensa et in ædibus utebatur, sentire perperam, fingit, ideoque ut sectatorem ac suffragatorem damnati a synodo hominis, eundem quoque condemnari jubet; quod quidem et factum fuit; verum in vindictam injustæ depositionis imperatricem nullos mares perperisse, ut ei Cosmas imprecatu fuerat, etc.

Col. 462. D. Νικόλαος μοναχός ὁ Μουσαλῶν, etc., ἐπισκόπησεν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἔτη γ', μῆνας δ'. Ex iis quæ capite præcedenti diximus liquet Nicolaum Musalonem in locum Cosmæ Attici suffectum fuisse die vicesima sexta mensis Decembris anni Christi 1147, cum sedes Constantinopolitana vacasset post depositionem Cosmæ per menses decem, nimirum a die 26 mensis Februarii ejusdem anni. Hic autem abdicato Cypri archiepiscopo in monasterium Cosmidii se contulit, cui aliquot annos præfuit, ut habetur in Jure Græc.-Rom. lib. IV, cap. 4, ubi de translationibus episcoporum. Quod vero in hoc capite, et apud Nicephorum Callisti legitur, eum antea fuisse Cypri archiepiscopum, confirmatur ex Cinnamo pag. 47, qui rem totam pluribus tradit hisce verbis: Ὁ δὲ βασιλεὺς Νικόλαόν τινα, ὃ Μουσαλῶν ἐπίκλησις ἦν, ἐς τὸν ἀρχιερατικὸν θρόνον ἀνάγει· ὃς εἰς τοὺς ἐκκλησιαστικὰς μὲν πρότερον καταλόγους ἐτέλει, τὸν δὲ τῆς Κυπρίων Ἐκκλησίας θρόνον λαχὼν, εἴτα ἐθε. οντή; ἐκτίθεν ἀριστάται. Ἄλλ' ἔμα τε ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἐγένετο, καὶ ἅμα πᾶν κατ' αὐτοῦ κεκίνηται στάσις, παρανόμως αὐτὸν ἐπιτεθῆσθαι λεγόντων τῷ θρόνῳ, ἃς ἐν τῇ λαχούσῃ τούτου Ἐκκλησίᾳ καὶ τὴν ἱερωσύνην ἦσαν προσσπουμένον. Ὁ δὲ τὸ μὲν πρῶτον ἰσχυρογνώμων τις ἦν, καὶ τοῦ θρόνου μεβ-εἰσθαὶ οὐδὲ μὴ ἤθελεν. Ὡς δὲ ποτε βασιλεὺς τῷ πράγματι διατήσοντος, τὴν ἡττονα ἔγνω κληρονομοῦ, οὐχὶ καὶ εἰσαυθὶς ἀναγκρηθήσεσθαι ἀνασχόμενος, ἀφίστα τότε τοῦ θρόνου, καὶ κατ' αὐτὸν αὐθὶς εἶδου. *Imperator Nicolaus quemdam, cognomine Musalonem, ad patriarchalem sedem provehit, qui in ecclesiasticis primum dignitatibus versatus, Ecclesiamque Cypriorum adeptus, ultro postmodum inde recesserat. Verum ut res administrare cepit, omnium statim ora in eum commota sunt, injuste occupatum ab illo thronum clamitantium, ut qui cum Ecclesia, quam nactus fuerat, sacerdotium quoque deposuisset. Sed is obstinatus primo, throno se deturbari haudquaquam passus: ubi autem re ad imperatoris exumen delata, male sibi cessurum agnovit, abdica ultro dignitate, ad vitam rursus privatam rediit. Nicolaus autem cum rexisset Ecclesiam Constantinopolitanam annis tribus, mensibus quatuor, ut habetur eum in hoc Catalogo Nicephori Callisti, tum in aliis, abdicare coactus fuit patriarchatum circa mensem Aprilem anni Christi 1151. Vide quæ de hoc Nicolao Musalone habet Theodorus Balsamon in Epist. Basil. ad Amphiloehium, cap. 69. Cæterum Baronii aliorumque errata quæ in hac re frequentissima occurrunt, longum omnino foret hic recensere.*

Col. 463. A. Θεόδωτος μοναχός, etc., ἔτη γ'. Nicolao Musaloni successit Theodosius, vir monasticis institutis apprime instructus, ut scribit Cinnamus pag. 47. Quod quidem accidit circa mensem Aprilem anni Christi 1151, ut supra diximus. Ubi autem Theodosius circa mensem Aprilem anni 1153,

cum rexisset Ecclesiam Constantinopolitanam annis duobus, ut scribit hic Nicephorus Callisti.

Ibid. Νεόφυτος ἐγκλειστός, ὁ ἀπὸ τῆς μονῆς τῆς Εὐεργετίδος ἔτη. . . . Inter Theodotum laudatum et Constantinum Chliarensem recensetur Neophytus cum in Catalogo hic a nobis edito ex jure Græco-Romano, tum in aliis Catalogis; sed quoniam hic anno obierit non liquet, cum sedis ejus numerus annorum in laudatis Catalogis non compareat, fortassis temporis injuria deletus. Verum ipse puto hunc Neophytum patriarcham, cum nemo alius ex scriptoribus quod sciam hujus meminerit, commentitium esse, uti ex iis quæ infra dicturi sumus facile videre est. Unde apparebit quanti faciendus sit Catalogus hic Nicephori Callisti, absque cujus subsidio Baronius, Pagius aliique sæpe in errorem prolapsi sunt, ut cuilibet videre licet.

Ibid. Κωνσταντῖνος, etc., ὁ Χλιαρῆς ἔτη β'. Theodoto satis functo, ut scribit hic Nicephorus Callisti, successit Constantinus Chliarenus, anno nimirum Christi 1153, circa mensem Aprilem: obiit autem laudatus patriarcha Constantinus anno 1155, cum Ecclesiam Constantinopolitanam rexisset annis duobus, ut tradit idem Nicephorus. Huic patriarchæ in aliis Catalogis numerus annorum non assignatur.

Ibid. Β. Λουκῆς μοναχός καὶ Χρυσόβεργης, etc., ἔτη ιε', μῆνας γ'. Lucas Chrysobergus sufficitur in locum Constantini anno Christi 1155. Qui cum rexisset Ecclesiam Constantinopolitanam annis quindecim, mensibus tribus, ut scribit hic Nicephorus, non ante annum 1169 e vivis excessit. Unde corrigendi sunt Baronius, Pagius, Léonclavius aliique qui ejus mortem prædicto anno non consignant.

Ibid. Μιχαὴλ διάκονος καὶ σακελλῆριος, etc., ἔτη ιγ', μῆνας β'. Michael diaconus et saccellarius Magnæ Ecclesiæ successit Lucae Chrysobergi sub finem anni Christi 1169. Hic cum sedisset annis octo et duobus mensibus, ut scribit Nicephorus, obiit anno Christi 1177.

Ibid. Χαρίτων μοναχός, etc., μῆνας ια'. Chariton initio anni Christi 1177, thronum Constantinopolitanum conscendit, ut patet ex annis quæ ipsius decessoribus assignat Nicephorus, et ex iis quæ dicturi sumus de ejus successore. Huic patriarchæ catalogus Onuphrii in Chron. Eccles. perperam annum unum, menses duos, et dies..... assignat. Moritur autem Chariton sub finem hujusce anni, ut infra videre est.

Ibid. Β. Θεοδόσιος ὁ Βορραδιώτης, etc., ἔτη ζ'. Theodosius Borradiotus successit Charitoni postremis diebus anni Christi 1177, vel ipso initio anni sequentis. De Theodosio autem patriarcha pluribus agit Nicetas Choniates in Alexio Manuelis Comneni filio; qui sane scriptor tradit Theodosium a protosebaste dejectum fuisse e sede, sed haud diu post imperatricem, Cesarissæ et aliorum imperatoris consanguineorum auctoritate in eandem restitutum fuisse; quod quidem accidit, ut ait idem Nicetas, indictione 15 nimirum anno Christi 1182. Anno autem sequenti cum Andronicus filiam Irenen, ex consobrina Theodora Comnena contra leges susceptam Alexio, Manuelis ex incesto concubitu Theodora filio, despondere vult, Theodosius patriarcha una cum paucis ex ordine pontificum et sacerdotum, et ex Patribus conscriptis fortiter adversatur, ac nuptias istas, utpote incestas, procedere nequaquam patreatur. Verum postmodum ubi animadvertit patriarcha se nihil proficere, et mala manifeste ingruere, ac partem meliorem a majori vimet, e sacro palatio in insulam Terebinthum, ubi sibi diversorium et sepulcrum struxerat, discedit; ut habet laudatus Nicetas paulo superius citato loco; unde etiam

suppleri potest locus Nicephori mutilus, ubi habet, A καὶ παρητήσατο διὰ τὴν βασιλείαν.....

Col. 464. B. Βασίλειος διάκονος, etc., ἔτη β', ἤμισυ.... Andronicus imperator in locum Theodosii sufficit Basilium Camaterum, hominem suæ factionis: quem quidem hisce verbis describit Nicetas Choniates in Alexio Manuelis Comneni filio, pag. 169: Καὶ περὶ τοῦ τὴν πατριαρχικὴν θρόνον διαδεξομένου, καὶ αὐτῷ πληρώσαντο: τὰ κατὰ ἔρασιν διοικεῖσθαι, καὶ ἐπικρίνεται Ἀνδρόνικον εἰς τὴν οἰκουμένην πρεσβῆραν ὁ Καματηρὸς Βασίλειος, ἢ τὸ Ευπαλίον, ὡς ἐλέγεται, αὐτὸς Ἀνδρόνικον ἐφευχόμενος πρὸς τὴν τοιαύτην ἐπιλογὴν, οὗ μόνωτατος ἐξ ἀπάντων Ἀνδρόνικον ἐγγράφως συνέθετο, ἕκαστα ἐν τῷ ἀρχιερατεῦσιν διαπραττέσθαι, ὅσα φιλητὰ Ἀνδρόνικον, κἂν ἔζησαν παναθέμιτα, κάκεινα πάλιν ὁποστυγεῖν ὅσα οὐκ ἦδύνει Ἀνδρόνικον. Cum de successore suæ factionis patriarchæ dando deliberaret, Camatero Basilio œcumenicum pontificatum defert: aut potius illius syngrapha impulsus vendit, qua is promiserat, se quidquid cordi esset Andronicum, quantumvis illicitum, facturum, et ea declinatum quæ illi displicerent. Basilium autem renuntiatum fuit patriarchæ CP. anno Christi 1183, uti capite præcedenti ex eodem Niceta monuimus. Huic patriarchæ annos sex et menses sex perperam assignat Baronius; quemadmodum et Onuphrius in Chron. Eccles. annos tres et menses sex; quippe in omnibus aliis Catalogis eidem anni duo, et menses sex attribuuntur. Igitur Basilium pulsus fuit e sede ab Isaacio Angelo imperatore anno Christi 1186. Causam autem huius depositionis narrat Iudatus Nicetas in eodem Isaacio; unde corrigi ac suppleri possunt ea quæ de Basilio scribit hic Nicephorus Callisti.

Ibid. Νικήτας, etc., ὁ Μουντάνης ἐπὶ τῆς ἀπὸ τοῦ βασιλείας Ἰσαακίου ἔτη γ' καὶ ἡμέρας ε'. Dejecto e sede Basilio Camatero, in ejus locum sufficit Isaacius imperator Nicetam Muntanum, anno Christi 1186. Sed ne hunc quidem in sacra sede mori pas-us, invitum expulsi, senium et delirium et levitatem causatus, ut scribit Nicetas Choniates in eodem Augusto pag. 259, ubi postquam de Basilio Camatero locutus esset, sic proseguitur: Προβιλλόμενος δ' ἀντ' αὐτοῦ πατριάρχην τὸν Μουντάνην Νικήταν, τῆς Μεγίστης Ἐκκλησίας ὄντα σακελλᾶρον, οὐδὲ τὸν τρίτηροντα τουτοῦ τῷ θρόνῳ πρὴρκεν ἐναποφύζει, ἀλλ' ἀφέλειαν καὶ κορυφότητα καταγνοῦς του ἀνόρθου, καὶ γῆρας ἐπεγκαλέσας ἀνεγκλήτων, καὶ ἀκοντα του θρόνου ἀπεσφενδόντη. Nicetam Muntanum pro eo patriarcham designavit, Ecclesiæ maximæ sacellarium, sed ne hunc quidem, hominem natu maxinum, in sacra sede expirare passus, invitum expulsi, senium et delirium et levitatem causatus. At ex hisce Nicetæ verbis non sequitur, Nicetam Muntanum statim e patriarchatu pulsum, ut perperam existimavit Baronius; siquidem illa verba denotant tantum hunc patriarcham, etsi senex esset, ante mortem suam dignitate motum fuisse. Huic autem patriarchæ anni sex et menses sex assignantur in Catalogis Philippi Cyprii et Matthæi Cigala; et ita legebatur in Catalogo quo usus fuerat Onuphrius in Chron. Eccles., unde Onuphrius initium Nicetæ Muntani cum anno 1186 connectit, et eundem non ante annum 1192 e sede pulsum scribit. Verum ipse Nicephori Callisti Catalogum secutus Nicetæ depositionem cum anno Christi 1190 connectit. Caserum Nicetæ Muntano annum unum assignat Methodius monachus; cuius quidem scriptoris locum capite sequenti citabimus.

Ibid. Δοσίθεος ὁ ἀπὸ Ἱερουσαλῶν πατριάρχης ἡμέρας θ'. Nemo alius, quod sciam, præterquam Nicephorus Callisti, Nicetæ successorem assignat Dositheum; nam in suis Catalogis, post Nicetam recensetur Leontius; quod quidem videtur committere Nicetas Choniates in Isaacio

Angelo, pag. 259; cuius verba licet sint longinqua, cum ad historiam et seriem horum patriarcharum pernecessaria sint, hic integra describere libet: Φροντιστικώτερον δὲ διατεθεὶς, περὶ τοῦ τὴν κυβερνήσαντα τὴν Ἐκκλησίαν εὐρεῖν προχειροῦς ἐστὶ μέγαν ποιμένα Λεοντίνον τὴν μοναχὸν, διαθεστικόμενος ἐπὶ συλλόγων, καὶ διομημένους ἐπὶ τοῦ θραυτικοῦ βῆματος καὶ ὁμηγύρεων, ὡς οὐκ ἦδει τὸν ἄνδρα πρότερον· νυκτὸς δὲ ἡ θεομήτωρ τουτοῦ αὐτῷ κηλυπέδειξε, τὰ εἶδος καὶ τὴν ἀρετὴν ὑπογοφάσα, ἀλλὰ καὶ τὸν τόπον διασαφῆσασα, καθ' ὃν τὴν οἰκυσιν ἔλαγεν· ἀλλ' οὕτω ἐνιαυτὸς ἐξέικετο, καὶ κατιστρέφει καὶ τὸν θεοτοκί τὴν τουτοῦ ἐκ του πατριαρχικοῦ ὑφώματος, μηδένα λόγον θέμενος ἢ ἐντραπέις εἰς ὄσους ἐπαίνους ἔλεγε περὶ αὐτοῦ, καὶ ἐδῆλας τουτοῦ ὡς θεῖον ἀνδρῶπον. Ἀποσχορακισθέντο: δ' οὕτω καὶ Λεοντίνου, ἔγωω δραματουρητῆσαι μετὰθευσιν, καὶ εἰς τὴν οἰκουμένην ἐπάρα προεδρευσιν τὴν τῶν Ἱερουσαλῶν Δοσίθεον. Εἰδὼς δὲ τοὺς κανόνας τουτο ἡ συγχωροῦσας, μέτεισιν ὑποούτας τὴν διέποντα τὸν θρόνον τῆς θεοῦ πόλεως μεγάλης Ἀντιοχείας Θεόδωρον τὸν Βαλασαμῖν, ἄνδρα ὑπὲρ τουτο: τότε πάντας ὄντα νομοτριβῆ. Καὶ δὴ κατὰ μόνος αὐτῷ συγγενόμενος, σχηματίζεται τὸν ἀσφάλωντα, εἰ οὕτως ἀνδρῶν φιλοθῶν καὶ λογίων ἢ Ἐκκλησία σπαλίζεται, καὶ ἡ μοναχική διέρρηπται καὶ ἴφάντωται ἀρετῇ, ὡς ἡ πρότερον εἶναι τὸν ἡμέριον τουτοῦ λαμπτήρα τὴν ἀσκήνητον ἥλιον, ἢ τὸν ἐπὶ τῶν κροισκῶν του ἱεροῦ καθιζήσῶμενον θρόνον, καὶ ἀρίστως τὸ τῶν πιστῶν διθυνοῦντα πλήρωμα, καὶ τοιαῦτ' ἔτερα σχετλιαστικῶς προαναβλόμενος, ἐπήγαγε πάλαι μὲν βούλεσαι μετενεγκεῖν αὐτόν ἐκ τῆς Ἀντιοχείας Ἐκκλησίας εἰς τὴν οἰκουμένην περιωπήνη, καὶ λύγνην ταῖς τῶν νόμων τηλαυγαίαις πάμφωτον, ὑποστέλλεσθαι δὲ τὴν μετὰ θεῖον ὡς πάλαι τοῖς κανόσιν ἀπειρημένην, καὶ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἀπάδουσαν θεσμοῖ. Εἰ δ' αὐτὸς σχολῆ ἀν ὡς νόμος καὶ κανόνας ἀκριβοσάμενος χῶρον ἔχουσαν ἀποδεδειχῆναι, καὶ ἡ ποτε καὶ νῦν τὴν μετὰθευσιν, καὶ τὰς τῶν πολλῶν εἰς τουτο μεθαρμόσσει γνώμας, ἔρμαιον ὄντως ἡγήσεται τὸ πρὸχθὲν, καὶ οὐκ ἀναβαλεῖται τὸ πέρας, ἀνεύθυνον ποιῶν τὴν προχειρίσιν. Καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς οὕτως μετῆλλε τὸν Ἀντιοχείας Θεόδωρον, ὁ δὲ πάντα ἐκτελεῖ γενέσθαι κατέθετο. Σύλλογοι οὖν μετ' ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἀρχιερέων ἀνὰ τὰ ἀρχαία τερῆρα, καὶ σύνοδοι καὶ συζητήσεις περὶ μετὰθεουσιν, καὶ παρὰ πόδας ἐκχώρησις, καὶ τόμος ἐπὶ βασιλικῶν συμπληρούμενος βῆματος, καὶ ὁ μὲν Ἀντιοχείας, πάλιν Ἀντιοχείας ἔωμενος, καὶ ὁ Δοσίθεος ἀπὸ του τῶν Ἱερουσαλῶν θώκου εἰς τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀναγόμενος, καὶ ἡ προπομπή ὡς λαμπροτάτη καὶ πολυανθρωπηνοτάτη τῶν πωποσε, ὡς εἶναι καὶ ὀριάμβοις βασιλιῶν ἀμφήριστος, καὶ σχανεῖς ἐπὶ τουτω εἰ φανακισθέντες ἀρχιερεῖς, καὶ τοὺς κανόνας εἰχῆ κατανομισάμενοι, ἀμέλει τοι καὶ μὴ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἐνεγκεῖν τὸν γέλωτα ἔχοντες, παρασυναγωγὰς ποιῶσι καὶ ὀχλαγῶγια οἱ λογάδες του βῆματος, καὶ τῶν ἀρχιερέων ὅσων εἰχε τὴν γλώτταν πρὸς λόρων ἰσχυρὴν ἐπίσημον· οὐκοῦν ἐπιβάτης Ἐκκλησίας ἀλλοτρία; ἀκούει Δοσίθεος, καὶ ἀναλυομένην ἔσχη τὴν δευτέραν τιμήν, καὶ του θρόνον κατάρεται. Τὴν δ' ἦταν μὴ φέρειν ἔχω ὁ βασιλεὺς, ἀναμαρζόμενος ἦν, καὶ παντοῶς σπαύωσιν ἰσχυεῖν τὴν κυρωεῖσαν μετὰθεουσιν· καὶ μετὰ βραχὺν τινα χρόνον ἀναλύσας τὰ ἐπιγυόμενα, αὐτὸς ἐστήριξε τὸν Δοσίθεον· ὅτε καὶ διὰ τῶν πλεκυρῶν αὐτοῦ δορυφῶρον, καὶ τῶν του παλατιῶν ἐκκρίτων, προὑπερβῆν αὐτόν εἰς τὸ μέγιστον τέμενος, δεδιῶ; μὴ τὸ πλήθος νεωτερίσειεν· ἦν γὰρ διὰ μισσοὺς ἀπισιν ὡς φιλόθρονο; ὁ Δοσίθεος, καὶ τὸ του κρατούντος ἐπὶ μὴ καιροῖς πράγμασιν ἐναστατικῶτε καὶ φιλυτον οὐκ ἐπαίνεται· ἀλλὰ καὶ πάλιν του θρόνου ἀποδοπομπείται Δοσίθεος, καὶ πέπονθεν ἀτεχνῶς τὸ τῆ. Αἰστωπαῖς κυνός, ἦς τε οἰεπεῖν ἀποπεσῶν ἱερὰς ἀρχῆς (ἔτερος γὰρ Ἱερουσαλῶν κειρεροτόνητο) καὶ του μείζονος θρόνου καθαιρεῖται. Καὶ τουτο μὲν εἰς εἰσα. Καὶ προχειρίζεται

πατριάρχης, μάγας ὡν σκευοφύλαξ ὁ Σιφίλιος Γεώργιος. Cum autem diligentius de gubernatore Ecclesie cogitaret, Leontium monachum quemdam, magnum pastorem designat: in populi frequentia pro tribunali iurejurando testatus, eum virum prius ignotum sibi a Dei Genitrice noctu esse demonstratum, non forma et virtute ejus duntaxat descripta, sed loco etiam ostenso in quo habitaret. Verum eo quoque Dei Genitrice, priusquam annus elaberetur, repudiato, nihil verecundatus, quod coram tam multis eum ut divinum hominem laudibus extulisset, mutationem instituit, Hierosolymitanum Dositheum ad œcumenicum patriarchatum evecturus. Quod cum canones non permittere sciret, Theodorum Balsamum, magnæ Antiochiæ episcopum, virum eu ætate jurisconsultissimum, astu circumvenit, et in privato colloquio indignationem simulat, quod Ecclesia piis et doctis viris ita destituatur, et monastica virtus ita obsoleverit atque evanuerit, ut nemo sit qui universalem sedem, non secus ac solis irrequitio circuitus orbem terrarum, illustret, cœtumque fidelium quam optime gubernet. Hæc et id genus alia non sine dolore præfatus, subjungit olim fuisse sibi in animo, illum ex Antiochena sede in œcumenicam, ut illustrem legalis puritatis lucernam transferre. Sed ab en mutatione veterum canonum et ecclesiasticarum sanctionum interdicto deterri. Si vero ipse, ut legum et canonum peritissimus, translationem, ut olim, ita nunc quoque habere locum, demonstrare, ac vulgo persuadere possit: se omnino id in lucro deputaturum, eumque (modo liceat) incunctanter designaturum. Hoc modo tractatus Theodorus, omnia rata fore affirmavit. Postridie concilio pontificum in œde sacra indicto, et quæstione illa agitata, translatio statim concessa, et litteris imperatoris confirmata est. Ac Antiochenus ut ante fuerat, ita mansit Antiochenus. Dositheus vero a sede Hierosolymitana Constantinopolim est translatus, cum tam frequenti et splendido comitatu, ut haud dubia regum triumphum æquaret. At primarii sacerdotes, ceterique sacundia insignes, qui se canonicis temere violatis deceptos videbant, obstupescit, cum risum diutius perferre non possent, extraordinaria conciliabulis et plebis conventicula institunt, alienæ Ecclesie occupator audit Dositheum, secundo honore abrogato e sede educitur. Imperator vero, ignominiam illam non ferens, omnibus modis adversatur, ac nihil non facit, ut approbata illa translatio valeat; nec nullo post, abrogatione sublata Dositheumque denuo confirmatum, per bipedniferos satellites, et palatinos proceres in sacram œdem deducit, populi motum veritus. Erut enim Dositheus ob ambitionem et imp. intemptivam pertinaciam, et parum laudatum sui studium, omnibus invisus. Cæterum rursus sede ejiçitur, eodemque modo quo canis Æsopicus, et pontificum quem tenuerat, amittit (nam alius Hierosolymis electus erat) et majori sede excidit, magno pisorum custode Xiphilino Georgio patriarcha designato. De hac autem translatione Dosithei loquitur et ipse Nicephorus Callisti lib. xiv, cap. 29. Quæ cum sint nonnihil diversa ab iis quæ de Dositheo refert laudatus Nicetas, ideo hic describere placet: Του δ' ἐξ Ἀγγέλων Ἰσαακίου τὸν τῆς βασιλείας; πρυσταυέντος θρόνον, ὁ Ἱεροσολύμων Δοσίθεος; εἰς τὸν τῆς Κωνσταντινου θρόνον μετέγεται, ἐκείτε δὲ Μάρκος; ὁ κατὰ Φλώρον προάγεται. Ἐτα πάλιν Δοσίθεος; τὴν Κωνσταντινου λιπών, εἰς εὐν τῆς Αἰτίας; θρόνον ἐπάνεισι, τοῦ κατὰ Φλώρον ἐκείθεν παρὰ πᾶσαν δίχην ἀπελαθέντος. Ἐς ὕστερον δὲ καὶ ἄμφω τοὺς θρόνους τῆς τ' Αἰτίας; καὶ Κωνσταντινου παρτίειτο Δοσίθεος; καὶ καθ' αὐτὸν γανόμενος; ἐτελεύτα. Isaacio Angelo imperante Dositheus Hierosolymitanus Constantinopolim est translatus: cum Hierosolyma inde Marcus, qui et Florus dictus est, transisset. Deinde Dositheus rursus Constantinopoli relicta, in Æliæ thronum reversus est, eo qui Florus nominatus est, inde proter jus et

æquum omne expulso. Postea vero utraq; et Æliensi et Constantinopolitana sede posthabita, Dositheus privatus vixit, et decessit. Methodius monachus apud Allatium in exercitatione contra Gregygonum, pag. 350, loquens de Isaacio Angelo ait, eumdem imperatorem spatio novem annorum, quibus imperium tenuit, quinque patriarchas Constantinopolitanos creasse. Sic ille: Τί δὲ καὶ Ἰσαάκιος ὁ Ἄγγελος οὐ χωρὶς πάσης αἰτίας εὐλόγου, καὶ κανονικῆς; αἰτίας; τὸν Καματηρὸν τοῦ θρόνου παρακινήσας, Νικήτην τὸν σακελλάριον ἔθετο; Οὐχὶ τοῦτον αὐθις ὡς ἀφελῆ μετ' ἐνιαυτὸν ἕνα καταγαγών, τὸν Θεοδοκίτην Λεόντιον πατριάρχην πεποίηκεν, ὃν καὶ Θεοδοκίτην ἐκάλεσε, διαδοχαιόμενος τὴν Θεοτόκον ἐμφανισθῆναί οἱ, καὶ προτάξαι Νικήτην μὲν καθελεῖν, Λεόντιον δὲ ἀντ' αὐτοῦ τῷ θρόνῳ ἐγκαταστήσαι; Οὐχὶ αὐθις τὸν μὲν Λεόντιον τοῦ θρόνου ἐξέωσε τῆς Θεοτόκου αὐτῷ καὶ πάλιν τοῦτο πειθῆσαι διαταξαμένης; Ἰσχυροδόμενος, τὸν Ἱεροσολύμων δὲ Δοσίθεον τῆς Κωνσταντινου ἱεράρχην ἀπέδειξεν; Ἐπει δὲ ὁ γρηγορὸς πολὺ; περὶ τοῦτου γεγένηται, οὐχὶ Δοσίθεος τοῦτου ἕνεκα τοῦ θρόνου ἀποπέσων, ἕτερος προσβλήθη; Πάντε γοῦν οὕτω πατριάρχας τῆς Κωνσταντινου ὁ Ἰσαάκιος ἐγκατέστησεν ἐν χρόνῳ ἐννεα, οὐδὲ καὶ ἦν βασιλεύσας; αὐτῷ; ἰδίῳ μὲν καὶ κανονικοῖς; ἐγκλήμασιν οὐδαμῶς; ἀπλῶς δὲ οὐκ εἰς θελήματι καὶ ὄρεξει τῶν μὲν κατὰ γων, τὸν δὲ ἀνάγων. Καὶ ὅμως οὐδέ τις τούτων, ἢ τῶν δι' αὐτῶν χειροτονηθέντων ἀδακτος τῆ Ἐκκλησίᾳ γεγένηται. Τὸ δὲ δὴ ἀσπαιότερον, μᾶλλον δὲ ἀτιμώτερον, ὅτι πάντες ἔξων ἐν ταῖς ἡμέραις Ἰσαακίου διὰ τὸ διχογορεῖν τάχα ἐν τῇ ἀρχῇ αὐτοῦ γεγένησθαι. Ἄκνον πριετεια Isaacius Angelus absque ulla rationabili causa, et decreto canonico Camatero e solio pulso, Nicetam sacellarium substituit, et hoc rursus anno exacto, uti oneri parum idoneo, submoto, Theotocitem Leontium, quem Theotocitem nuncupavit, asserens Deiparam sibi apparuisse, mandasseque, Niceta deposito, Leontium loco illius in throno substituere? Annon postmodum Leontium de throno ejecit, Deiparam, ut id etiam perageret, demandasse contendens, et Hierosolymitanum Dositheum hierarcham CP. declaravit? Cum ergo de eo murmuratio querula invaleretur, annon propterea Dositheo de throno excidente, alius electus est? Hunc in modum itaque quinque patriarchas Constantinopolitanos Isaacii spatio novem annorum, quibus imperium tenuit, creavit, nulla ratione motus, aut criminum adversus canones reos, sed simpliciter et proprio arbitrio, et appetitu hunc quidem deprimens, illum vero exaltans. Et nihilominus ex his nemo, aut ex illis, qui ab ipsis ordinati sunt, rejectus ab Ecclesia est. Quod vero festivus est, vel ut verius dicam, tanta dignitate indignus, omnes hi sub ejusdem Isaacii imperio vitam ducunt: quod illius dominatus exiguo tempore perduravit. Ex iis autem, quæ in hanc rem ex Niceta Choniata, ex Nicephori Callisti Historia, et ex Methodio monacho protulimus, apparet, Nicetæ Muntano non Dositheum Hierosolymitanum, sed Leontium Theotocitem successisse; unde vero mutuatus sit idem Nicephorus ea quæ in Catalogo expressit, nescitur: nisi quis credat ideo a laudatis scriptoribus nullam mentionem fieri post Nicetam Dosithei, quod ille prima vice novem tantum diebus illam sedem tenuerit. At vero similis videtur id quod de Dositheo in hoc Catalogo dicitur a scriba additum fuisse; et Dositheum non nisi post Leontii depositionem ad thronum Constantinopolitanum evectum: quod quidem necessario concludi debet ex Niceta, dum narrat quod astu Isaacius imperator Theodorum Balsamum deluserit; cujus quidem Nicetæ auctoritas omnino præterenda est Nicephoro; quippe Nicetas initio tertii decimi sæculi floruit, Nicephorus vero initio seculi subsequenti. Cæterum vide quæ de Dosithei patriarchatu post Leontium monemus infra.

Col. 461 C. Λεόντιος ὁ λεγόμενος Θεοδοκί-

της, etc., μῆρας ἐπτά, etc. Nimirum mensibus septem, et ita legendum supra in versione, ubi librarii incuria legitur *novem* pro *septem*. Nicetae igitur Muntano e sede pulso successit Leontius Theotocites anno Christi 1190, qui cum sedisset mensibus septem, pellitur ab Isaacio eodem astu, quo institutus fuit, ut patet ex iis quæ ex Niceta Choniote, et ex Methodio monacho capite præcedenti protulimus. Cæterum hujus depositio accidit hoc ipso anno.

Col. 464 C. Ὁ Δοσῖθεος ὁ πρωτοπατριάρχης Ἱεροσολύμων, etc., ἔτος α', ἡμισυ. Pluribus de Dositheo egimus paulo superius, ideo hic tantum monere sufficiet, eum renuntiatum fuisse patriarcham CP. post Leontium ad finem anni Christi 1190, vel initio anni sequentis; qui cum sedisset annum unum et dimidium, non ante annum 1192 a sede pulsus fuit.

Ibid D. Γεώργιος διάκονος, etc., ὁ Σπιρίδωνος, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ, ἔτη ζ', μῆρας θ', ἡμέρας κζ'. Dositheo e sede pulso ab Isaacio Comneno successit Georgius Xiphilinus anno Christi 1192, qui cum sedisset annis sex, mensibus novem, diebus viginti septem, patriarchatum abdicavit, ac in monasterio Phryganorum, quod exstruxerat sub imperio Alexii Angeli, fratris Isaacii, detonsus est, ut videtur hic innuere Nicephorus Callisti; quod quidem accidit anno Christi 1198. Cæterum hujus patriarchæ meminit Nicetas Choniates in Alexio Comneno, pag. 332, eique annos septem assignat.

Ibid. Ἰωάννης διάκονος ὁ χοροφύλαξ ὁ Καματηρός, etc. Mortuo Gregorio Xiphilino, ut habetur in Catalogo a nobis hic edito ex Jure Græco-Romano, quoniam aberat peregre Alexius imperator in expeditione Occidentali, caruit thronus suo patriarcha mensibus duobus; postmodum in ejus locum sullicitur Joannes Camaterus anno Christi 1193; qui rexit Ecclesiam CP. usque ad captam Constantinopolim annis quinque, mensibus octo, diebus septem. Capta autem fuit Constantinopolis anno Christi 1204, ut ex infra cendendis patebit. Loquitur autem de Joannis Camateri morte Nicetas Choniates in Balduino pag. 407, ubi postquam de obsidione Didymotichi subjungit: Τότε δὲ μαλακῶ θανάτῳ τὸν βίον προήκατο καὶ ὁ πατριάρχης Ἰωάννης ὁ Καματηρός, καταλευκῶς πλάνη; καὶ ἀπικος εἰς τὸ Διδυμότειχον. Τὸν Joannes Camaterus patriarcha, qui post exsilium Didymotichi iniquitum agebat, vitam cum levi morte commutavit. Sed pluribus de Camatero loquitur Georgius Acropolita, pag. 6, ubi de Theodoro Lascari agit: Δύο γοῦν παραδραμόντων ἐνιαυτῶν, καὶ ὡς δεσπότης παρὰ πάντων φημιζομένου τοῦ Λασκάρου, ἐπεὶ συνδρομὴ γέγονε κατὰ Νικαίαν ἀπὸ περιφανῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν λογάδων τῆς Ἐκκλησίας, σκέψις ρούτων ἐγένετο, ὅπως βασιλεὺς φημισθεῖη ὁ δεσπότης Θεόδωρος. Πατριάρχου δὲ μὴ παρόντος ἐκεῖσε, ὁ γὰρ Καματηρός Ἰωάννης, ὃς τὸν πατριαρχικὸν ἐπόσκει θρόνον, ἠλίκα τῆς Κωνσταντινίου ἐκράτησαν Ἰταλοὶ, περὶ Διδυμότειχον ἀπῆρε, κάκεισε τὰς ὁδοὺς ἐπεποίητο, καὶ διασηνυθεὶς παρὰ τοῦ Λασκάρου καὶ τῶν λοιπῶν, ἀπηνήγατο τὴν πρὸς αὐτοῦ ἀφίξιν, ἐγγράφων τὴν παραίτησιν ποτησάμενος. Duobus itaque annis integris cum omnibus uti despotas Lascaris agnosceretur, conventusque ex viris celeberrimis, ac Ecclesiæ primatibus Nicæam concurrentibus haberetur, illud inter eos agitatam est, qua ratione Theodorus ad illa usque tempora despotas imperator acclamaretur. Patriarcha non aderat, Joannes quippe Camaterus, qui patriarchale solium, Italibus Byzantium expugnantibus, honestabat, Didymotæchum abierat, ibique commorabatur: accersitus a Lascari, aliaque scripto etiam patriarchatus renuntians noluit accedere. Ex his Acropolitæ verbis illustratur ita quæ de Camatero tradit hic Nicephorus.

Col. 465 A. Γέγονε δὲ ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀλωσις. Caput hoc a scriba corruptum sic Græce ac Latine restituendum est: Γέγονε δὲ ἡ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀλωσις παρὰ τῶν Λατίνων ἐν τῷ ρψβ'. ἔτει, μηνὶ Ἀπριλίῳ 1β', ἡμέρᾳ β', Ἰνδ. ζ', τῆς ζ' ἑβδομάδι τῶν ηῤηστειῶν. Capta autem a Latinis fuit Constantinopolis anno 6712 (id est Christi 1204) mensis Aprilis die 12, feria secunda, indictione 7, sexta hebdomade jejuniorum. Georgius Acropolita scribit captam fuisse a Latinis Constantinopolim anno vulgari Græcorum currenti 6711: Τεσσαράκοντα γοῦν παρῆλλον ἡμέραι, καὶ ἕτερον παρὰ τούτων ἡ Κωνσταντινίου, ἔτους μὲν ὄντος ἀπὸ γενέσεως κόσμου ρψβ', 1β' τοῦ Ἀπριλίου ἔγοντο. Τῷ γὰρ 1' ἔτει Μαῦου ὄντος τῆ πόλεως προσώρησαν, ἐν ἑνδεκά δὲ μηνὶ συνέβη γενέσθαι τὴν πύληθσιν. Καὶ ἡ μεγίστη καὶ περὶφανεστάτη πόλις ἕτερον, ἐνός, ὡς φασιν, ἢ καὶ δύο ἐπιτηδησάντων τῷ ταίγει ἀπὸ κλίμακος εἰς τὸν χειμῶνα μεγίστης κοίτης νηός. Post quadraginta itaque dies exactos Constantinopolis ab istis expugnatur anno ab orbe condito 6711, duodecimo mensis Aprilis. Decimo namque anno mense Maio ad urbem applicant, et mense undecimo diripiunt. Sicque maxima ac urbium celeberrima capta est, uno aut altero, ut rumor increbuit, e scala malo navis maximæ adnexa, in muros insilientibus.

Ibid. Μιχαὴλ ὁ Αὐτωρσιανός, etc., ἔτη ζ', μῆρας ε', καὶ ἡμέρας ζ'. Michael Autorianus substituitur, ut scribit Nicephorus, Joanni Camatero die vicesimo mensis Martii indictione nona, hoc est anno Christi 1206. His consona habet Georgius Acropolita loco paulo superius citato, ubi post duos annos a capta urbe Theodorum Lascarium coronatum fuisse ab hoc patriarcha scribit, cum paulo ante Joannes Camaterus patriarchatum abdicasset; sic ille de Michael Autoriano ibi subjungit: Ψηφίζεται γοῦν πατριάρχης Μιχαὴλ ὁ Αὐτωρσιανός, καλὸς τυγχάνων, καὶ πάσης γραφῆς ἐμπειρὸς τῆς τε ἡμετέρας καὶ θύραθεν, ὃς καὶ τὸν δεσπότην Θεόδωρον τῷ βασιλικῷ διαδηματί ἐταίωσεν. Ideo in ejus locum Michael Autorianus sufficitur, vir disertus, litterarumque non nostrarum solum, sed exterarum etiam peritissimus. Is despotas Theodorum imperatorio diademate coronavit. Igitur cum Michael Autorianus seu Saurianus, ut alii eum vocant, renuntiatum esset patriarcha CP. die vicesima mensis Martii anni Christi 1206, et vixisset in patriarchatu annis sex, mensibus quinque et diebus sex, ipsius mors contigit procul dubio die vicesima quinta mensis Augusti anni Christi 1212.

Ibid. Θεόδωρος ὁ [Ἑλληνικός] λεγόμενος Κωπῆς, etc., ἔτος α', μῆρας ., ἡμέρας γ'. Numerus mensium, qui in Catalogo Nicephori Callisti exesus est, facile suppleri potest ex altero Catalogo, quem ex Jure Græco-Romano hic edidimus, ubi Theodoro Irenico assignatur annus unus, menses quatuor, et dies tres. Et ita habetur in Catalogo Philippi Cyprii; in Catalogo vero Matthæi Cigala dies tres omittuntur. Huic patriarchæ annos sex attribuit Georgius Acropolita cum in Historia pag. 17, tum in Chronico Compendiario, ubi sic habet: Μετὰ γὰρ τὴν τελευταίαν τοῦ πατριάρχου Μιχαὴλ, ὁ Ἑλληνικός Θεόδωρος τῷ πατριαρχικῷ ἐνδύραται θρόνον, ὃς καὶ Κωπῆς ἐκαλεῖτο. Τοῦτο δὲ μετ' ἐνιαυτοῦς ἕξ ἀπολιπόντος, μοναχὸς Μαύμος εἰ; τὸν πατριαρχικὸν ἀνάγατος θρόνον, etc. Namque post Michaelis patriarchæ excessum Irenicus Theodorus, qui et Copa dicebatur, in patriarcham eligitur. Post annos sex eo demortuo Maximus monachus patriarchale solium ascendit, etc. At ipse Nicephori Callisti Chronologiam sequor, utpote qui hanc rem hic ex professo, ut aiunt, tractat. Theodorus itaque Irenicus, ut scribit hic Nicephorus, renuntiatum fuit patriarcha CP. die vicesimo octavo Septembris, indictione secunda, feria prima, hoc est

anno Christi 1213. cum post mortem Michaelis A
 Autoriani thronus vacasset mensibus decem et
 dimidio, quod imperator absens in themate
 Thraceseo esset, ut tradit idem Nicephorus. At,
 ut patet ex iis quæ supra de morte Michaelis Au-
 toriani diximus, necessario diendum est, vel
 thronum vacasse plusquam decem mensibus et
 dimidio, vel Theodorum aliquot mensibus ante
 renuntiatum fuisse patriarcham, et die vicesima
 octava Septembris consecratum fuisse : quod
 quidem videtur innuere idem Nicephorus dum
 ait illo anno cum die 28 Septembris concurrere
 Dominicam, qua consecrationes episcoporum so-
 litas fieri, alibi indicavimus. Theodorus autem
 cum sedisset anno uno, mensibus quatuor et die-
 bus tribus, moritur die ultima mensis Januarii
 anni Christi 1215.

Col. 465 B. *Μάξιμος*, etc., *μήνας ζ'*. Catalogus
 patriarcharum CP. a nobis hic editus ex Jure Græco-
 Romano huic patriarchæ menses octo assignat; Ge-
 nebrardus vero menses septem. At Georgius Acro-
 polita, menses sex, ut Nicephorus Callisti eidem at-
 tribuit; qui sane scriptor, pag. 17. sic ejus mores
 describit: Μετά δὲ ἐνιαυτοῦ, ἐξ ἐκείνου τὸν βίον ἀπολι-
 πόντος, ὁ μοναχὸς Μάξιμος εἰς τὸν πατριαρχικὸν
 ἀνάγεται ὑρόνον, ὑεραπεύων τὴν γυναικωνιτιδίαν, καὶ
 ὑπὸ ταύτης ἀντιθεραπεύμενος. Οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἦν
 τὸ εἰς ταύτην ἀναδιδάσαν αὐτὸν τὴν περιωπήν. Ἐπι-
 θίου; δὲ μήνας ἕξ τελευτᾷ, etc. *Post annos sex*
eo demortuo, Maximus Monachus patriarchale solium
ascendit, Gynæceio palpans, ac supparasitans, et
vice versa ex eo assentationes et blanditias aucu-
pans: neque enim aliud eum in tam sublime culmen
eveherat, sed post menses sex moritur. Maximus
 itaque constituitur ab imperatore in locum Theo-
 dori Irenici (cujus mors contigerat, uti supra no-
 tuimus, die ultima mensis Januarii anni Chri-
 sti 1215) die tertia mensis Junii, ut scribit Nice-
 phorus, nimirum ejusdem anni. Hic cum sedisset
 mensibus sex, satis functus est die tertia mensis
 Decembris ejusdem anni 1215.

Ibid. *Μανουὴλ ὁ ἀκόρος ὁ Σαρατηνὸς ἔτη*
ε', μήνας ζ'. Maximus patriarcha satis functo,
 successit in ejus locum Manuel Sarantenus cogno-
 miento Philosphus, nimirum initio anni Chri-
 sti 1216, qui cum sedisset annis quinque, mensibus
 septem, mortem obiit circa finem mensis Augusti
 anni Christi 1221. Hujus patriarchæ meminit Geo-
 rgius Acropolita cum in Historia, tum in Chronico
 Compendiario, ubi seriem patriarcharum Constani-
 nopolitanorum qui Nicææ sederunt recenset, ni-
 mirum a Michaelē Autoriano, qui primus post
 captam a Latinis Constantinopolim, electus fuit
 Nicææ patriarcha Constantinopolitanus ad hunc
 Manuelem, quem Philosphum appellat. Sic igitur
 Acropolita, pag. 17 Historiæ: Καθὼς γοῦν εἰρή-
 κειν, μετὰ τὴν τελευτὴν αὐτοῦ ἐπιλαμβάνεται τῶν
 Ῥωμαϊκῶν σκήπτρων Ἰωάννης ὁ Δούκας, ὁ γαμ-
 βρὸς αὐτοῦ, στεφθεὶς παρὰ πατριάρχου Μανουὴλ,
 δ; τὸν Μάξιμον διεδέξατο. Μετὰ γὰρ τοῦ πα-
 τριάρχου τὴν τελευτὴν Μιχαὴλ, ὁ Εἰρηνικὸς
 Θεόδωρος τῆ πατριαρχικῆ ἐνίδουται ὑρόνον, ο; καὶ
 ἠωπᾷς ὑπὸ τῶν πολλῶν ἐκατέϊτο· μετὰ δὲ ἐνιαυ-
 τοῦ; ἕξ ἐκείνου τὸν βίον ἀπολιπόντος, ὁ μοναχὸ;
 Μάξιμος εἰς τὸν πατριαρχικὸν ἀνάγεται ὑρόνον, ὑε-
 ραπέων τὴν γυναικωνιτιδίαν, καὶ ὑπὸ ταύτης ἀντι-
 θεραπεύμενος. Οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἦν τὸ εἰς ταύτην
 ἀναδιδάσαν αὐτὸν περιωπήν. Ἐπιθίου; δὲ μήνας ἕξ
 τελευτᾷ, καὶ ὁ Μανουὴλ εἰ; τὸν πατριαρχικὸν ἀνα-
 γεται ὑρόνον, Φιλόσοφος, ὡς ἐδοκεῖ ω;, καὶ ὑπὸ
 πλῶν κλιτονομαζόμενος. *Quemadmodum ergo dixi,*
post illius obitum Romani imperii gubernacula
Joannes Ducus, gener illius suscepit, a Manuele
patriarcha, qui Maximo successerat, coronatus.
Namque post patriarche Michaelis excessum Irenicus
Theodorus, cui a plerisque Coptæ nomen inditum
fuera, in patriarchum eligitur; post annos sex eo

demortuo Maximus Monachus patriarchale solium
ascendit, Gynæceio palpans, ac supparasitans, et
vice versa ex eo assentationes et blanditias aucu-
pans; neque enim aliud eum in tam sublime culmen
eveherat, sed post menses sex moritur. Et Manuel
in patriarchali solio collocatur, vere vir philoso-
phus, ut apparebat, et a multis eo nomine honestatus.

Ibid. C. *Γερμανὸς ὁ σοφώτατος καὶ ἀγιώ-*
τατος, etc., μήνας ιη'. Satis functo M ucle
 Saranteno circa finem mensis Augusti 1221, uti
 paulo superius diximus, in ejus locum sufficitur
 Germanus circa finem hujus anni, qui cum sedisset
 annis decem et octo, ut scribit Nicephorus, satis
 functus est circa finem anni 1239. De Germano
 autem patriarcha sic loquitur Georgius Acropolita,
 pag. 59: Ἐποξε μὲν πρὸς καιροῦ τὸν πατριαρχικὸν
 Γερμανὸν τὰ τῆς καταλόγου πρὸς τὰς θείας
 ἀπείρας σκηνάς, καλῶς καὶ ὁσῶς βιώσαντα, καὶ
 καλῶς τὴν αὐτοῦ ποιμάναντα ποιμνην. *Ante hæc*
B tempora Germanus patriarcha rebus terrenis dimis-
sis, in beatorum sedes avocatur, postquam probe
sancteq; vixisset, probeque suas oves parisset. De
 hujus Germani patriarchæ scriptis consulendi
 Labbeus et Casimirus Oudin; sed hic secundus
 fallitur dum Germano patriarchæ annos viginti
 septem assignat.

Ibid. D. *Μεθόδιος ἡγούμενος τῆς τοῦ Ἰα-*
κίνθου μονῆς, etc., μήνας γ'. Methodius abbas
 monasterii Hyacinthi sufficitur in locum Germani
 circa initium anni Christi 1240, qui post tres
 menses obiit, ut scribit Nicephorus. Eadem habet
 et Georgius Acropolita, pag. 59, ubi postquam de
 Germano patriarcha locutus esset, subjungit:
 Ἐγένετο δὲ μετ' αὐτὸν Μεθόδιος τις καλούμενος
 μοναχὸ;, ἡγούμενος ὦν τῆς κατὰ Νικαίαν Ἰακίν-
 θου μονῆς, ἀνὴρ αὐχὸν μὲν εἰδέναι πολλά, ὁ ἴσων
 δὲ ἴδρι; ὦν. Ἄλλ' οὕτος τρεῖς καὶ μόνους μήνας
 ἐπιπολεύσας τοῦ θρόνου τετελεύτησεν. Ἐστέρο;
 γοῦν ἀρχιερέω; ἡ Ἐκκλησίαν. Ὁ γὰρ βραχέω;
 Ἰωάννης ἐν τοῖς τοιοῦτοι; μὴ πρόχειρο; ὦν, οὐκ
 εὐχερῶ; εἶχεν ἐκ τοῦ προχείρου τὸν ἀξίον εφευρεῖν,
 ἢ μᾶλλον τὴν ἐκείνου ἀρέσοντα. Μᾶλιστα γὰρ οἱ
 κρατούντες τοὺς πρὸς ἀρέσκειαν ἐν τοῦτοι; προσίεν-
 ται, ὡ; ἂν μὴ τινα; ἔχοιεν ἀνεκρίνοντα; τοῖ; βου-
 λήμασι. Παρεβρύη γοῦν πρότος συχνῶ; καὶ οὐκ ἦν
 ὁ διεξαγων τὸ πομπικόν. *Post eum monachus quidam*

Methodius nomine, Hyacinthi, quod Nicææ est, mo-
nasterii, præses, vir quidem dicto suo tenuis cautus,
ac sapiens, revera tamen paucorum sciens, tres lun-
tum mensis throno potitus, obiit, et Ecclesia vidua
pontifice suo carebat. Cum enim Joannes imperator
in his expediendis non esset a. modum promptus,
non ita facile poterat e re nata dignum tali solio,
vel potius qui illi probaretur, invenire. Principes
enim in hæc incurre, viros, qui quod illis placitum
est, faciant, nec suis desideris adversentur, acis-
cunt. Igitur nullum praterierat tempus, nec aderat
qui oves gubernaret. Ex his Acropolitæ verbis liquet

D Methodium tribus tantum mensibus sedisse, ac
ipso satis functo Ecclesiam Constantinopolitanam
diu caruisse pastore; quin etiam Methodium in
locum patriarchæ Germani subiectum fuisse, non
vero Arsenium, ut perperam scribit Gregoras.
 Cæterum monere hic non abs re erit seriem pa-
 triarcharum CP., præcipue illorum qui Nicææ
 sederunt, corruptam esse ac depravatam in tribus
 sequentibus Catalogis quos hic edidimus; quod
 quidem non solum apparet ex Catalogo hoc Nie-
 phori Callisti, sed etiam ex Georgio Acropolita,
 cujus verba suis locis inserimus; idque etiam
 confirmatur ex Chronologia Ephræmii; ubi habet
 series integra patriarcharum Constantinopolitanorum,
 qui Nicææ sederunt, nimirum a Joanne
 Camatero, sub quo capti fuit a Latinis Constanti-
 nopolis, ad Arsenium secundo patriarcham, qui
 primus post recuperatam Constantinopolim, in ec-
 cliaro sedit.

Col 466 D. *Μανουήλ ἑτερος, etc, ἔτη ια'.* Huic A
 Manueli patriarchæ annos quatuordecim assignat
 Genetardus, sed fallitur: nam mortuo Methodio
 patriarcha anno Christi 1240, uti paulo superius
 diximus, Ecclesia Constantinopolitana per aliquot
 annos viduata fuit pastore, ut patet non solum ex
 hoc Nicephori Catalogo, verum etiam ex Acropoli-
 tæ verbis capite precedenti citatis, ubi de Me-
 thodio patriarcha loquitur. Manuel autem, ut
 liquebit ex iis quæ dicturi sumus de annis ipsius
 successorum, circa finem anni Christi 1243, ad
 patriarchalem thronum evectus fuit, cum Ecclesia
 Constantinopolitana annis tribus, et mensibus cir-
 citer septem orbata mansisset pastore. Hic cum
 sedisset annis undecim, fati functus est circa
 finem anni Christi 1254. Quod etiam confirmatur
 ex Georgio Acropolita, qui pag. 57 ait Manuelem
 patriarcham obisse, antequam Joannes Ducas im-
 perator moreretur, cuius quidem mors accidit
 anno Christi 1255. Ceterum hujus patriarchæ in
 litteris ignorantiam prædicat idem scriptor, pag. 54, B
 hisce verbis: *Στέλλει τὸν πατριάρχην.*
Ὁ Μανουήλ ἦν τότε τῆς πατριαρχίας διθύωνων
τηράλιζ, ἀνὴρ εὐλαβὸς καὶ βίου, καὶ πολιτείας
σεμνῆς, εἰ καὶ γυναικὶ συνεζύγη, ἄλλως δὲ οὐ
παπειραμένος γραμμῶτων, οὐδὲ ὡς ἀνεγίνωσκεν ἀνε-
λιττων τὴν ἔννοιαν. Mittit eum ad Manuelem, qui
ea tempestate patriarchatus gubernaculis assidebat,
virum pietate insignitum, et vitæ instituto, licet uxorem
duxisset, venerandum, litteras tamen hand do-
ctum, cum nec eorum sententiam, quæ ipse percurre-
rat, caperet.

Ibid. *Ἀρσένιος μοναχὸς ὁ Αὐτωριανός,*
 etc., *χρόνους ε'.* Arsenius Autorianus monachus
 successit in Manuelis locum anno Christi 1255,
 post obitum Joannis Ducæ imperatoris, qui contigit
 hoc ipso anno; sed quo die ac mense, non li-
 quet ex scriptoribus; neque Possini conjecturas
 admittimus. Sic Georgius Acropolita, pag. 57, cu-
 jus in hanc rem integra verba hic describere libet, C
 cum hic Nicephorus subobscurè loquitur et locus
 sit mutilus: *Ἐπεὶ δὲ ἔχθηρεν τοῦ πατριάρχουτος;*
ἡ Ἐκκλησία πέφθηκε γὰρ ὁ πατριάρχης Μανουήλ
μικρὴν τι τοῦ βασιλέως; Ἰωάννου πρωτελευτήσαι;
ἔδα: δὲ πρῶτον πατριάρχην προκληθῆναι, ἵν' ἐπὶ
τῷ βασιλεὶ τὴν σεσηφορίαν ἐν τῷ ἱερῷ τελεσιουργίῃ
τῆς τεμένει, etc. Sed cum patriarche orba Ecclesia
foret; nam paulo antequam Joannes imperator
moreretur, patriarcha Manuel vitam finierat, nec
absque patriarcha imperatoris coronatio in sacro
templo confici posset. Et paulo infra idem scriptor,
 postquam de Nicephoro Bleimida, in quem pluri-
 morum suffragia respiciebant (quique patriarchatus
 dignitatem sibi oblatam, ut scribit Gregoras,
 recusasset), locutus esset, sic de Arsenii electione:
Ὁ γοῦν βασιλεὺς Θεόδωρος, διὰ ταῦτα μικρὰν τινα
πειρὰν λαβὼν τοῦ ἀνδρός, ἐφ' ἑτέρους ἐτραπέτο· καὶ
ἔπει θυραρσιῶν ἐτυγχάνεν ἐν πολλοῖς, μοναχόν
 τινα εἶναι μαθὼν ἐν τῇ τῆς Ἀπολιωνιάδος ἱερῆς, D
ὀλίγων γραμμῶτων πειρὰς ἔχοντα (μόνον καὶ γὰρ
εἰρηφάτο τῆς γραμματικῆς παιδείας;), ἀλερον τε-
λουῦντα, καὶ Ἀρσένιο ὑπομαρῶμενον, ὃ, εἶχε ταχῶς,
στελλεῖ τους αὐτὸν ἀφορῆς· καὶ θς ἀρίτετο. Ἐπεὶ
ὅτι τὴν ἀπὸ τῆς Νικαίας ἔξοδον ἐσπεύδα, οὐκ ταχῶς;
τοῖς χειρῆρεῦσι προσάττει χειρῶνθησαι πατρι-
άρχην αὐτὸν ὁ βασιλεὺς, οἱ καὶ ὡ.ω.ω.ω. οὐεπραξαντο,
ἐν μίῃ ἑβδομάδι ὁ ακονον καὶ ἱερέα, καὶ πατριάρ-
χην αὐτὸν ἐκτέλεσαντες. Propterea imperator Theodo-
rus illius mente, sensuque leviter degustato ad
alios se convertit, et cum plures non satisfacerent,
monachum quemdam ex Apolloniensis loci, prater
paucas litteras ceterorum ignorantum, solum enim ru-
imenta grammatices attigerat, nullis sacris ordi-
nibus insignitum, Arsenium nomine accersitum, quam
celerrime mensis hominibus condant, nec ille re-
nuuit. Et Nicææ exire festinans, præsulis, ut
quampriimum eum patriarcham efficerent, imperat,

illi audientes per unam hebdomadam, diaconum,
sacerdotem et patriarcham consecrant. Ex quibus
 Acropolitæ verbis liquet, aliter locum illum Nice-
 phori interpretandum, ubi Arsenius dicitur ἐ-
 κκλησιῶν γραμμῶτων ἱκανῶς ἐμπειρος, nimirum *libe-*
ralibus artibus sufficienter instructus; et ita legendum
 supra in versione pro, *omnigena eruditione*
instructus; qua etiam notione verba illa accipi pos-
 sent, ni historici illius ævi aliud suaderent. Deinde
 locus ille mutilus, ἐν τῷ σεπέδειν ἐξίέναι τὸν βα-
 σιλέα . . . ἀτύχα στέρει. Nimirum *quoniam imperator*
profectum maturabat, statim a patriarcha
coronatur, vel quid simile rependendum, ut apparet
ex Acropolita. Denique verba illa, καὶ ἐξεβλήθη
παρὰ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ τοῦ Παλαεολόγου, etc.,
 satis explicantur ab Acropolita et Pachymere,
 qui narrant Arsenium patriarcham, cum videret
 Joannem Ducam Theodori filium a Michaelè Palæologo
 comemni, et in eum machinas ac fraudes
 strui, patriarchatum valedixisse; quod quidem ac-
 cidit initio anni Christi 1260, cum sedisset annis
 quinque, ut scribit Nicephorus, neglectis aliquot
 diebus, quibus supra annos quinque rexit illam
 Ecclesiam. Ceterum fallitur Gregoras dum Ger-
 mano patriarchæ Constantinopolitano Arsenium
 proxime suffectum fuisse scribit; siquidem Arse-
 nius Manueli successit, Manuel Methodio, Metho-
 dius Germano, ut ex supradictis palam est. Vide
 Pachymerem, lib. II, cap. 7, 8, 15 et 16; Acropo-
 litam, pag. 77 et 98.

Col. 468 A. *Ἐτα Νικηφόρος, etc., ἔτος α'.* Arse-
 nio Nicæa profugo, in ejus locum substituitur Ni-
 cephorus Ephesi episcopus initio anni Christi 1260.
 Moritur autem Nicephorus Nynoplaci circa mensem
 Novembrem ejusdem anni 1260, cum nec integro
 anno patriarchatum præfuisse, ut scribitur Geo-
 rgius Acropolita, pag. 97 et 98, et Pachymeres,
 lib. II, cap. 22. Post Nicephori autem mortem Ec-
 clesia Constantinopolitana viduata mansit pastore
 mensibus circiter novem, ut ex infra dicendis fa-
 cile patebit.

Ibid. *Ἀλοῦσης δὲ τῆς Κωνσταντινουπό-*
λεως πάλιν ἀρχεται Ἀρσένιος ὁ ἱερός ἔτη β'.
 Licet ex Georgio Acropolita, pag. 97 et 98, appa-
 reat Arsenium patriarcham ante recuperatam
 Constantinopolim in sedem restitutum fuisse a
 Michaelè Palæologo imperatore precibus sebasto-
 cratoris Tornicii, attamen revera non ante recuperatam
 urbem Arsenius revocatus fuit, etsi credi
 potest, ad id dispositum fuisse imperatorem pre-
 cibus laudati sebastocratoris etiam ante Constanti-
 nopolim recuperatam. Igitur optime hic Nicepho-
 rus scribit, capta Constantinopoli rursus præfuisse
 Arsenium; nam idem Acropolita, pag. 102 et 103,
 et Pachymeres, lib. III, cap. 2, adventum Arsenii
 in urbem accidisse aiunt post imperatoris ingres-
 sum, qui accidit die quinta decima mensis Augusti,
 ut narrat idem Acropolita, pag. 102, et ut habetur
 scriptum initio codicis Regii 1852, laudati a do-
 ctissimo Boivinio in Notis ad Gregoram, ubi no-
 tantur dies, mensis et annus hujus ingressus: *Μηνὴ*
Ἀγούστου τῆς, ἑκαταετησίος α', τοῦ ἔτους 5759,
εἰρηλμην συν Θεῷ ἐς Κωνσταντινουπόλιν. mensis
Augusti die quinta decima anni 6769 (Christi 1261)
introducitur sumus Deo jurante in urbem Constantinopoli-
polim. Arsenium autem circa finem hujus mensis
restitutum fuisse in sedem, probabile omnino est;
 ita putat et Possinus in Observationibus ad Pachy-
 merem, qui etiam credit coronationem Michaelis
 Palæologi sub initium Septembris celebratam esse,
 et Joannem Ducam excaecatam die Christi Natali
 ejusdem anni 1261. Sic Possinus; a quo sane nihil
 videtur recte initium secundi patriarchatus Arse-
 nii consignatum; finis vero ejusdem patriarchatus
 a Possino transfertur ad annum Christi 1260: et
 sic Arsenio secundo patriarchæ anni circiter qua-
 tuor assignantur. At cum Arsenius secundo pa-

archa duobus annis, et aliquot mensibus, quos A supputare neglexerat Nicephorus, præfuisset Ecclesia Constantinopolitana, illius depositio contigit certe circa initium anni Christi 1264, ut ut dicat Possinus; in exsilium autem proficiscitur Arsenius circa finem mensis Maii ejusdem anni, ut scribit Pachymeres. Neque statim Arsenio successit Germanus, ob turbas quæ excitabantur ab Arsenianorum factione, ut colligi potest ex Gregora et Pachymere, sed id fa tum puto anno Christi 1267, ut colligitur ex Pachymere, qui l. iv, c. 15, Germ. num inauguratum fuisse scribit mense Junio ipsa die Pentecostes. Pentecostes autem festum, non occurrit mense Junio nisi anno 1264 (quo certe anno non contigit Germani electio, ut patet cum ex iis quæ paulo superius diximus, tum ex infra dicendis, ubi agemus de anno quo is patriarchatum abdicavit); et anno 1267, nam anno 1265, dies Paschæ in 5 Aprilis incidebat; et anno 1266, in 28 Martii. Itaque electio Germani necessario cum anno Christi 1267 copulanda. Cæterum causa depositionis Arsenii fuit, uti pluribus referunt Pachymeres et Gregoras, quod Michaeli Palæologo ob Joannem Ducam excecatum sacris interdixisset, neque eum veniam accleris petentem audisset; unde cum indicto ab imperatore concilio, et in eo accusatus, se sistere nollet, damnatur ut contumax.

Col. 468, B. *Ἐδλω ἡ πόλις*, etc. Locus hic corruptus a scriba sic Græce ac Latine restituendus: *Ἐδλω ἡ πόλις παρὰ Ῥωμαίων ἔτει ςψξθ', Ἰουλοῦ κε', ἡμέρα δευτέρα, τῷ γ' ἔτει τῆς βασιλείας Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου. Capta est urbs a Romanis anno 6769 (Christi 1261) 25 Julii, feria secunda, anno tertio imperii Michaelis Palæologi. Et ita legendum supra in versione.*

Ibid. *Ὁ Ἀδριανουπόλιως Γερμανός*, etc. Hic inter Arsenium et Josephum reponendus est Germanus antea episcopus Adrianopolitanus, qui in Catalogo Nicephori Callisti scribæ incuria omittitur. Hujus mentio occurrit non solum in Catalogo a nobis hic editis, sed etiam apud scriptores, qui res illius ævi memoria prodiderunt, nimirum apud Pachymerem, Gregoram, Georgium Phranziam, etc. Huic patriarchæ annus unus assignatur in Catalogo. Verum eum Germanus die Pentecostes, quæ anno Christi 1267 concurrebat cum die quinta mensis Junii, creatus sit patriarcha Constantinopolitanus, ut ex Pachymere paulo superius demonstravimus, et patriarchatum abdicaverit die quarta decima mensis Septembris ejusdem anni, ut scribit idem Pachymeres, lib. iv, cap. 21, certa ille mensibus tribus et diebus novem et non amplius Ecclesiam illam administravit. Fallitur autem Possinus, qui eum quatuor mensibus cum dimidio sedisse ait. Quod vero Germanus hoc ipso anno patriarchatum abdicaverit satis ostendit Gregoras, dum circa illud tempus contigisse deliquium solare scribit, nimirum hoc ipso anno die 23 mensis Maii. Cæterum quibus mediis usus fuit imperator ad persuadendum patriarchæ Germano, ut patriarchatum valediceret, pluribus narrat laudatus Pachymeres, lib. iv.

Ibid. *Ἰωσήφ ὁ Γαλιθίου ἡγούμενος ἔτη η'*. Joseph Galesii abbas successit Germano in patriarchatu die vicesima octava mensis Decembris anni Christi 1267, et mox Kalendis Januariis ordinatus fuit, ut scribit Pachymeres, lib. iv, cap. 23: *Τοῦ γοῦν τοιοῦτου καταδεξαμένου τὴν ψῆφον, ὁ βασιλεὺς εἰς πατριάρχην τούτον προάλλεται μὲνός Σιροφοριῶνο; εἰκοστῆ ὀγδοῆ, τῆς δεκατῆς ἐπινεμήσεως τοῦ ςψος' ἔτους, Ἐκατομβαιῶνο; δὲ νομηνία χειροτονηθεὶς, εἰς ἀρχιερέας τετέλεσται. Hunc talem justo suffragiorum comprobatum numero ad patriarchatum imperator evexit, mensis Decembris die octava supra vicesimam, indictionis decimæ, anni 6773, mox Kalendis Januariis ordinationem idem episcopulem rite accepit. De autem secunda*

Februarii anni Christi 1268 solvitur imperator anathemate a Josepho, ut scribit idem Pachymeres, cap. 24 ejusdem libri. Postmodum vero cum Josepho patriarchæ persuasissent Schismatici, ut scripto publico declararet, jurejurando interposito, se nunquam in pacem ecclesiarum consensurum, ut narrat idem scriptor, lib. v, cap. 16, tum imperator cum patriarcha transigit, ut ipse patriarchali palatio excederet; quod quidem contigit die secunda mensis Januarii anni Christi 1274, ut scribit laudatus Pachymeres, cap. 17 ejusdem libri, ubi tota re pluribus exposita sic concludit: *Ταῦτα πρὸς ἀλλήλους συνθεμένων, ὁ μὲν πατριάρχης κατελθὼν εἰς τὴν τῆς Περιβλέπτου μονὴν προσκαθίσει, ἐνδεκάτῃ μηνός; Ἐκατομβαιῶνο; δευτέρας ἐπινεμήσεως τοῦ ςψπβ' ἔτους, κατέχων καὶ τὰ αὐτοῦ προνόμια ἀναφαίρετα· τὰ δὲ τῆς Ἐκκλησίας ἐτι ἐν γαλήνῃ ἦσαν, πλὴν τῶν τῆς Ἐκκλησίας τεταγμένων εἰς ἀρχοντας. His inter ipsos conventis patriarcha in Periblepti monasterium migravit die secunda Januarii, secundæ indictionis, anni 6782. fruens ibi redditibus suis annuis sine diminutione; sic Ecclesiæ quidem corpus in quadam tranquillitate erat; non item qui ei præerant. Joseph itaque cum renuntiatus sit patriarcha CP. sub finem anni Christi 1267 et depositus sit in initio anni 1274, uti paulo superius ex Pachymere demonstravimus, anni octo, qui eidem a Nicephoro assignantur, fuerunt proculdubio utrinque incompleti. Fallitur ergo et Georgius Phranzes dum Josepho annos tredecim attribuit. Cæterum verba illa Nicephori: *Καὶ διὰ τὴν ἐνωσιν τῶν Λατίνων ἐκβάλλεται παρὰ τοῦ βασιλέως Μιχαὴλ*; sic interpretanda: *Et propter unionem cum Latinis ejicitur ab imperatore Michaelae. Et ita legendum etiam supra in versione.**

Ibid. *Ἰωάννης*, etc. *ὁ Βέκκος ἔτη η'*. Deposito Josepho, in ejus locum sufficitur Joannes Beccus sive Veccus die vicesima sexta mensis Maii; secunda vero Junii, Dominica proxime secuta, illustri die Spiritus sancti, rite in patriarchatum inauguratus est, nimirum anno Christi 1275, ut scribit Pachymeres, lib. v, cap. 24: *Καὶ ὁ Βέκκος εἰκοστῇ μὲν καὶ ἕκτῃ Ἰουαννιῶνο; μηνός; κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν ἁγίων Πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ πατριάρχης προβέβηται. Δευτέρᾳ δὲ Μαϊμακτηριῶνο; τῆ ἐπιούσῃ Κυριακῇ, ἐν ἐπισήμῳ ἡμέρᾳ τοῦ Πνεύματος, τὰ τοῦ Πνεύματος δέχεται, καὶ τελειοῦται ἀρχιερέως. Veccus igitur sexta et vicesima mensis Maii, festo sanctorum Nicæensium Patrum patriarcha creatus est: secunda vero Junii, Dominica proxime secuta, illustri die Spiritus sancti, Spiritus ejusdem per sacram ordinationem patericeps factus, rite inauguratus in patriarchatum est. Pelitur autem a sede Veccus ab Andronico imperatore die vicesima sexta mensis Decembris anni Christi 1282, ut scribit Pachymeres, lib. i, cap. 4, qui sane scriptor pluribus exponit ea quæ Vecco patriarcha gesta sunt utianda gratia Ecclesiæ Græcæ cum Latina. Gregoras ait Joannem Veccum cum secessisse, sequæ Panachranti monasterio inclusisse. Huic patriarchæ anni septem assignantur in cod. ms. Bibliothecæ collegii Claromontani, quo usus est Philippus Labæus; sed ipse perperam ibi legerat ἑ' pro ζ'. Cæterum scribæ incuria legitur hic in textu Græco, ἐποήσε ας τὴν ἐνωσιν, etc. Lege igitur, ἐποίησε τὴν ἐνωσιν, etc.*

Ibid. C. *Ὁ ὁμολογητῆς Ἰωσήφ τὸ δεύτερον μῆνας δ'*. Pulso e sede Vecco rursus inducitur Josephus die ultima mensis Decembris anni Christi 1282, ut scribit Pachymeres, lib. i, cap. 5. Is ineunte mense Martio anni 1283, morbo et senio consumptus obiit, ut refert idem scriptor cap. 13 ejusdem libri. Fallitur autem Georgius Phranze, dum Joanni Vecco statim Athanasiam successisse ait. Cæterum Josephum, cum esset in sedem patriarchalem restitutus, paulo post cessisse scribit Gregoras, lib. vi, cap. 1, idque ab eo factum du-

pliei de causa; tum ut pace fruerentur ii qui propter ipsum vexabantur; tum quod patriarchæ munus obire nequiret, totius corporis viribus morbo et senio exhaustis: ὡς ἐντεῦθεν ἀναγκαζοῦνται μὲν τὸν ἰωσήφ τοῦ θρόνου τοῖς βουλομένοις; παραχωρεῖν δὲ οὐκ ἔνεκα, τῆς τε εἰρήνης τῶν δι' αὐτὸν ὀχλουμένων, καὶ τοῦ μὴ δύνασθαι τὰ τῷ θρόνῳ προσήκοντα πράττειν, ὅλην δὲ τὴν μένον ὑπὸ γέρας καὶ νόσου τὴν τοῦ σώματος δύναμιν. *Quamobrem Josephus sua sede cuilibet cedere conctus est duabus de causis; tum ut pace fruerentur ii qui propter ipsum vexabantur: tum quod patriarchæ munus obire nequibat, totius corporis viribus morbo et senio exhaustis. Idem confirmat paulo infra sectione 5 laudatus scriptor, ubi ait Josephum paulo post quam patriarchatum reliquisset e vivis excessisse. Gregoræ astipulatur Andronicus imperator in λόγῳ χρυσοδόλλω, qui existit inter opera mss. Nicephori Chumii, laudatus a Boivinio in Notis ad Gregoram, pag. 753. Cæterum Mathæus Cigala, et Philippus Cyprius qui huic Josephum ab Joanne Palæologo Florentiam ad octavam synodum se contulisse, ibidemque obfisse scribunt, longe falluntur; quippe nemo, nisi Græculus penitus indoctus fuerit, ignorare potest, hunc patriarcham longo tempore ante octavam synodum floruisse, illum vero, qui concilio Florentino interfuit, penultimum patriarcham fuisse ante captam a Turcis Constantinopolim.*

Ibid. Γρηγόριος ὁ Κέρκιος, etc., βτη ζ'. Nimirum, Gregorius Cyprius lector protoapostolarius cooptatur, et præfuit annis sex. Et ita legendum supra in versione, ubi scribæ incuria legitur annis 16, pro annis 6. Quid vero Ἡρωδοτοστολάριος, vide Ducangii Gloss. Græc., v. Ἀπόστολος. Josepho autem satis functo circa initium mensis Martii anni Christi 1283, uti supra ex Pachymere demonstravimus, successit Gregorius Cyprius, a quo initum fuisse patriarchatum ante medium mensis Aprilis ejusdem anni scribit Possinus ex Pachymere, quod idem scriptor, cap. 15, lib. 1, referat, feria jam tum secunda majoris hebdomadæ fuisse Gregorium Cyprium in plena possessione patriarchalis potestatis. Fuit quippe illo anno Pascha die Aprilis 18, unde majoris hebdomadæ feria secunda diem Aprilis 12 inderit: quo anteriorem inaugurationem Gregorii fateri necesse est. Sic Possinus. At ipse Pachymeres clarius lib. 1, cap. 14 Georgium Cyprium, qui induto monastico habitu Gregorius appellatus fuit, consecratum fuisse ait die Palmarum, qui dies anno Christi 1283 incidat in diem 11 mensis Aprilis; ordinatus autem fuit patriarcha CP. a Germano Heracleensi, cooperante Cozylensi; idque peractum in templo Maximo, nimirum in Sancta Sophia, unde exclusi fuere, durante consecratione, quotquot Ecclesiarum paci consenserant, ut scribit laudatus scriptor paulo ante citato loco, et capite sequenti, ubi etiam narrat, cur non ab alio episcopo quam a Germano Gregorius consecratus sit, et eundem Germanum Heracleensem paulo ante ordinatum fuisse episcopum in antiquæ Irenes templo. Sic Pachymeres cap. 14, cujus pauca verba, quæ ad ordinationem Gregorii et Germani spectant, hic exscribere lubet: Τὰ τῆς τελετῆς τοῦ πατριαρχεύοντος ἐχειρίζουσιν, ὁ δὲ καὶ τοῦ αὐτοῦ Κρονίου μὴνός παραλαβὼν ἐκεῖ, ὅς εἰσάγει τὴν τοῦ Ἡροδόμου τῆς Ἡέτρας μονὴν σὺν ὀλίγοις τισὶ, καὶ νῶν ευρόντας ἐπ' ἀμπέλωνος, ἀργὸν ὧς, ἔδωκε κάκεινο; ἔντα, ἐκέλευε τὰ εἰκότα τελέσαι, μοναχὸν μὲν ἐκ λαϊκοῦ ἀποδείκνυσαι, διάκονον δ' ἐξ ἀγνωστού χειροτονεῖ. Τῆς δ' αὐτῆς ἡμέρας καὶ πατριάρχην ὀβασίλευ; ἐκείνον προβάλλεται. Ἐντεῦθεν ἐκείνος, ἐκκεχωρημένον ἔχων διὰ προτροπῶν ἐνεργεῖν τὰ οἱ προσηκόντα, τὸν τοῦ Ἀκακίου, ἀνδρὸς εὐλαβοῦς, καὶ τα πολλὰ συντετηρημένον, καὶ ἐπὶ τοῖς χῆδ; πραχθεῖσαι ὀδῶντος ἀμφιγυρομενεῖν, μαθητὴν Γερμανοῦ εὐλαθεῖ γε κάκειο;

ἑσάπαν, καὶ τὸ ἦθος ἀπλοῦκόν, ὡς καὶ ἐν πνευματικῶς ταχθέντα τῷ πατριαρχεύσαντι, ἅμα μὲν σὺν τῷ Κοζύλῃ; πρόεδρον Ἡρακλείας τῆς κατὰ Θράκην, καὶ χειροτονητῆν αὐτοῦ ψηφίζονται, ἅμα δὲ τῷ ἐπισκόπῳ προτρέπεται, οὗτοι τοῦ καίρου σχεδάζοντος, εἰς μητροπολίτην χειροτονεῖν, καὶ ὁ τῆς παλαιᾶς Εἰρήνης θεῖος ναὸς, πολλὰ καταπίυθεισης πρότερον τῆς ἑσθῆς καὶ μυστικῆς τραπέζης, καὶ τισιν ἀγασθεῖσης εὐχαῖς, τὴν κείνου εἰδῆ χειροτονίαν· αὐτῆς δ' αὖθις κάκεινος πρῶτον μὲν ἑσθῆα, εἴτα δὲ καὶ τῆ λαμπρῆ εὐρητῆ τῶν Βασιῶν, ἀρχιερεῖα τῷ πατριάρχῃ χειροτονῶσαι. *Hic igitur commissam sibi designati patriarchæ ordinationem auspicaturus, mense Martio susceptum eum introducit cum paucis in monasterium a Proдро to Petra nominatum, ubi templo in vinea reperto, in quo et ipso apparebat rem divinam ex longo fieri desiisse, in eo consuets ceremoniis monachum ex laico instituit Cyprium; moxque diaconum ex lectore ordinat. Eadem porro die eundem imperator declarat patriarcham. Hinc jam patriarcha, qui multorum suasionibus inductus, certum, ac plane constitutum haberet, non alium adhibere ad sui consecrationem, quam eum, de quo inter omnes constaret, longe alienum esse ab omni specie piaculi, quale plerique antistitem contraxisse mutuis flagrantium factionum insinuationibus culpabantur, discipulum Germanum filium Acacii viri pii, et valde circumspetti, qui se in palam nuper actis quasi neutrum habuerat, assensum in partem utramvis sustinens, et utriusque, quantum duntaxat satis erat ad securitatem, favens; hunc quoque ipsum nulla religionis existimatione commendatum; præterea ita moribus simplicem, ut eum ille, qui patriarchatum nuper gesserat confessoris accensuisset; hunc, inquam, quasi de quo nulla esse posset cujusquam plausibilis exceptio, in sui ordinatorum præparavit; eligens eum, suffragante in id pariter Cozyleno, in prasulem Heracleæ Thraciæ. Post quod episcopo mandavit, ut eum constim (res enim moras non ferebat) in eam sedem rite metropolitam ordinaret. Isti functioni delectum est antiquæ Irenes divinum templum, cujus sacra et mystica mensa multis prius purgationibus expiata, et certis sanctificata precibus, Germani novi Heracleensis inaugurationem vidit. Ille porro vicissim promotorem suum Cyprium, primum quidem sacerdotio initiavit, deinde in celebri Palmarum festo, cooperante antistite Cozyles, patriarcham ordinavit. Reliqua vero, quæ peracta sunt, dum consecratur Gregorius Cyprius, pluribus exponit idem Pachymeres, cap. 15 ejusdem libri; quæ cum sint longiuscula, hic non exscribo. Verum priusquam de Gregorii patriarchatus annis loquamur (cum de ecclesia antiqua sanctæ Irenes mentionem fecerimus), libet hic nonnulla monere, quæ ad eamdem ædem spectant, et quæ libris præcedentibus, ubi de eadem pluribus locuti sumus, a nobis prætermissa sunt. Stephanus, diaconus Ecclesiæ Constantinopolitanæ, auctor Vitæ sancti Stephani Junioris, qui sub impio Copronymo martyrium subiit, docet solus, quod sciam, secundum concilium generale, primum Constantinopolitanum habitum esse in æde Sanctæ Irenes; quod quidem intelligi non potest de alia æde Sanctæ Irenes, nisi de antiqua, cum Theodosio Magno imperante nulla alia sic nuncupata existerit Constantinopoli, quam hæc antiqua Sanctæ Irenes ecclesia, quæ a Constantino Magno condita fuit. Sic idem scriptor, pag. 482, loquens de sex conciliis generalibus: Οὗτῃ ἐν ἑσθῇ, ναοῖς αἱ ἀγίας ἑξ ἁνωδοῖς συνηθροῦσθησαν· ἡ τε πρώτη ἐν Νικαίᾳ, ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἡ δευτέρα ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Εἰρήνης; καὶ ἡ τρίτη ἐν Ἐφέσῳ, ἐν τῷ τοῦ Θεολόγου ναῷ, καὶ ἡ τετάρτη ἐν τῷ κατὰ ἡμᾶς Κωνσταντινουπόλει, ἐν τῷ τῆς πανευφροῦσου οὐκίῳ, καὶ ἡ πέμπτη αὐτῆ ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ ἡ ἕκτη, ἡ μὲν ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας*

Σ. φίας, ἡ δὲ ἐν τῇ ἐπιθῶ παλατίῳ, ἐνθα ἐπιλέγεται ὁ Τροῦλλος, ὅπερ ἡμεῖς Ὀάτον καλεῖμεν. An non in sacris templis sex sanctæ synodi congregatæ sunt? Prima Nicææ in templo Sanctæ Sophiæ: secunda Constantinopoli, in templo Sanctæ Irenæ: tertia Ephesi, in templo Theologi: quarta in nostra Chalcedonensi metropoli, in templo celeberrimæ Euphemîæ: quinta iterum et sexta, Constantinopoli, illa in templo Sanctæ Sophiæ, hæc in sacro palatio, in ea parte quæ Trullus dicitur, quam nos Outum vocamus. Hujus autem synodi ordinem, quo dispositi erant antisites, quæve in parte sederit Theodosius Magnus, qui eidem synodo interfuit, nobis præsentat tabella, quæ exstat in codice ms. Bibliothecæ Regiæ, uncialibus litteris conscripto, sæculo nono. De hoc codice ms. sic loquitur doctissimus Montefalconius noster *Palæographiæ Græcæ*, lib. iii, pag. 250. Codex, inquit, Regius, ann. 1809, membræaceus, ingentis molis, pulchritudine et magnificentia nulli concedit. Auro fulget undique in Tabellis depictis, quas ad quadraginta quinque numeravi; in litteris item initialibus, maxime in titulis orationum. Continet autem Gregorii Nazianzeni Orationes: descriptusque fuit Basilio Macedone imperante, ut liquet et picturis, ubi Basilius ipse depingitur cum tota familia: ex carminibus item in fronte positis, ubi Basilius, quasi tum sceptrum tenens compellatur: necnon ex elegantia codicis, qui vere imperatoriam præfert magnificentiam, ad usumque ipsius Basilius et domus Augustæ fuisse plane videtur. Præeunt quinque prægrandes tabellæ depictæ, quæ totam paginam occupant, longe ampliores specimine hic allato; nam in descriptis foliis perquam late margines undequaque vacuæ manent; in depictis vero, ad extremam usque oram, paginæ occupantur. Hæc prægrandes Tabulæ depictæ: tribus in foliis continentur, quæ folia cum reliquis oim non hasisse videntur: unde auguratur v. r. quidam doctus, et rei librariæ veteris permissimus, codicem aliquantum vetustorem hinc depictis Tabulis esse: et picturas istas Basilium Macedonem cum familia exhibentes, postmodum huic exemplari adjunctas fuisse, cum ad hujus imperatoris usum codex translatus est. quanquam latet et ipse codicem ejusdem circiter ætatis esse, et ad Basilius ævum ex characteris forma commode reduci posse. Ego vero libentius credam totum codicem cum præmissis Tabellis ad Basilius usum adornatum fuisse. Deinde vero priora illa tria folia a principio posita, vel ex diuturno usu, quia initio posita frequentius evolverentur, avulsa fuisse; vel fortasse ab aliquo male feriato homine, ob elegantiam abstracta, deinde vero restituta fuisse. Ut ut sit, codex noni prorsus sæculi videtur esse. De hoc codice B. lius in *Monito ad orationem 53* sic loquitur: *In reginæ tamen codice litteris capitalibus scripto, ac Gregorii nostri antiquitatem propemodum æquante, inter germana ipsius opera numeratur. Id quod tanti apud me momenti est, ut, quanquam reclamante stylo, vix tamen hanc lucubrationem inter ψευδοπτεγρ-φα numerare aude-rem: nisi Hieronymus omnem dubitationis ansam nobis eximeret, atque hunc setum vero suo parenti assereret.* Deinceps affert locum Hieronymi, qui hoc opus sancto Gregorio Neocæsariensi sive Thaumaturgo ascribit. Jam ad picturas veniat. In primi folii pagina secunda (prima quippe vacat) in fundo aureo Christus sedens, non ineleganter pro illa ætate representatur, Evangeliorum librum apertum tenens ad hæc verba, Εὐαγγέλιον τὴν ἐμὴν δόξαν ὑμῖν, *Pacem meam do vobis*, etc., quæ spectant ad famulam Augustam in proxima Tabella e regione depictam. Hæc prima pictura multis in locis erasa in pulverem abiit. In secundi folii pagina prima, fundo aureo stat Augusta cum amobus nunc et inde filii pariter stantibus. Supra

caput Augustæ scribitur, Εὐδοκία Ἀυγούστα, *Eudocia Augusta*. Qui stat a dextris filius ejus, inscribitur Ἀλέξανδρος δεσπότης, crasis pene prestrenæ vocis litteris; *Alexander despotes*; a sinistris Αἰών δεσπότης, *Leo despotes*. Eudocia vero et filii sinistra singuli globulum tenent, in signum imperii. Circa Tabulam a quatuor partibus hi lambi leguntur:

Εὐκλήματόσταν ἀμπελὸν σε τοῦ κράτους
Βότρου; φέρουσαν τοὺς γαλήνοῦς; δεσπότηα;
Βασίλειο; προήξε Ῥωμαίων; ἀναξ
Μαθῶν προλαμπεῖς Εὐδοκίας; φωσφόρους.
*Palmitibus ornatam imperii tui vitem
Uvum ferentem, serenissimus nempe despotes,
Basilius provezit Romanorum imperator,
Cum splendida Eudociæ lumina edidicisset.*

At abrasis præ vetustate litteris dubitat idem ipse Montefalconius an in postremo versu legendum sit μεθ' ὧν pro μαθῶν. Hanc autem Tabellam, quæ Eudociam Augustam cum Leone et Alexandro filiis representat, in ære incisam exhibuit Ducangius in familiis Byzantinis, pag. 159. De aliis vero Tabellis depictis quæ in laudato codice Regio habentur pluribus agit ipse Montefalconius paulo superius citato loco. Sed ut ad tabellam synodi Constantinopolitanæ formam ordinemque episcoporum exprimentem redeamus, in ima parte ejus tabellæ habetur Macedonius; ex altera vero parte nomen tantum Apollinaris hæresiarchæ scriptum cernitur, effigies non comparet, cum pars illa folii conscissa sit; qui quidem ambo in eadem secunda synodo cum suis erroribus proscripti fuere.

Sed ut redeamus ad patriarcham Gregorium, imprimis mira oscitantia Georgii Phranzæ animadvertenda est, qui in serie patriarcharum nullum hunc Gregorium ponit, neque Josephum restitutum post Veccum a t, sed scribit: *Veccum patriarcham, sua sede depulsum, monachus quidam, Athanasius nomine, excepit.* Verum scriptores omnes, qui res illius ævi memorie prodiderunt, assentiunt post Veccum Josephum restitutum fuisse, uti supra diximus, et hunc exrepsisse Gregorium Cyprium; sic de Josepho secundo patriarcha. et Gregorio Cyprio refert Ephraemius Constantinopolitanus. Quod vero ait Ephraemius Gregorium Cyprium a prima ætate patriam paternamque domo fuisse extorrem, lucem accipit ex Pachymere, qui lib. vii, cap. 34 refert, Gregorium apud Italos natum, et adultum, seseque postmodum inter Græcos conjecisse: *Τὴ παθόντα ελεγεν (Veccum scilicet,) ἐπὶ τὸν παρὰ Ῥωμαίους, καὶ ἐκ Ῥωμαίων γεννηθέντα καὶ τραφέντα συχναῖς περιβλλόντες; λοιδοροῦνται, ἐπειτα φεύγετε, ἀνδρα δε παρ' Ἰταλοῖς γεννηθέντα, καὶ τραφέντα, καὶ οὐκ ταῦτα, ἀλλὰ καὶ αὐταῖς στολαῖς, καὶ γλώττη πρὸς τὰ ἡμέτερα παρεσφρήσαντι εὐφημοῦντες; δεχέσθαι.* *Quid passi, dicebat (Veccum), me apud Græcos et ex Græcis natum et adultum, frequentibus onustum maledicentiis, fugitis, virum vero, apud Italos et natum, et adultum, prætereque ipso habitu et lingua in Græcos intrusum, non sine laude accipitis?* Cætera vero, quæ ad Gregorium Cyprium spectant ac ejus patriarchatum, videri possunt apud Pachymere et Gregoram, qui fuse de eo scripserunt; necnon apud alios scriptores, qui res illius ævi memorie prodiderunt. Restat nobis ut de hujus patriarchatus annis, ac ejus depositione aliqua dicamus. Gregorius Cyprius, uti supra ex Pachymere demonstravimus, renuntiatu fuit patriarcha mense Martio anni Christi 1285, et die Palmaram, qui illo anno incidebat in diem undecimum mensis Aprilis, consecratus fuit patriarcha C. P. a Germano Heracleensi antistite. Hic cum sedisset annis sex, patriarchatum abdicavit circa mensem Junium anni Christi 1289. Cur autem Gregorius patriarchatui valedicere cogitur pluribus exponit Pachy-

theta adjunxit. Leo Allatus lib. II *De consens.*, cap. 41, col. 513, libellum Græcæ Latineque edidit, quem Chilas imperatori contra tomum obtulit. Quod in causa fuit ut Cyprius tomum sui expositionem scriberet, quæ nunc primum prodit ex col. Reg. 3442. In ea expositione contendere pergit, aliam esse personæ divinæ Spiritus sancti processionem ad existendum, et aliam ad effulgendum: primam innui a Scriptura et Patribus, quando Spiritus dicitur a Patre procedere; secundam, quando a Patre per Filium. Cæterum Joannem Beccum perjurii accusat, et libellum recitat, quem ille, ad offeratos adversum se plebeculæ animos placandos, Josepho patriarchæ dederat, subscripseratque, ceu Latinorum dogmati abrenuntiaret, et abdicationem suam approbaret. Qua vero mente Beccus id gessisset, ipsemet declaravit initio disceptationis suæ, quem in concilio coram imperatore ipsum habuisse narravi, quæque horum omnium motuum causa exstitit. Insuper vero Theoleptus Cyzicenus patriarchæ Gregorio objecit, in tomo vestigia reperiri impiæ doctrinæ Marci monachi, qui librum nuper vulgaverat, in quo nomen *προβολεύς productor*, ambiguo perinde sensu usurpatum narrat Pachymeres, ὅς καὶ αὐτὸς ὁμωνομίζει τὴν λέξιν *προβολεύς*. Hunc Marcum alienigenam fuisse, Græcum, idem historicus tradit, et quantum ex inscriptione confessionis Gregorii, de qua mox dicitur colligitur, ex Hebræo Christianus factus fuerat, ac subinde monachus. Ex quo revincitur amplius error viri illius alioqui doctissimi, qui Marcum hunc eundem esse putavit ac Marcum Ephesium qui post centum et quinquaginta annos contra Latinos disputavit in synodo Florentina. Ejus quidem errori favere videtur, quod in indice Bibliothecæ Scoriacensis legatur, *Γρηγόριος πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τοῦ Κυπρίου ἀπολογία εἰς τὴν ἐπιστολὴν Μάρκου τοῦ Ἐφέσου, Gregorii patriarchæ Constantinopolitani Cyprii apologia in epistolam Marci Ephesii*. Verum librarii oscitantia vel imperitia factum est, ut vox τοῦ Κυπρίου Cyprii, interjecta sit: cum hoc opus reddendum sit Gregorio protosynceilo, qui postremus Byzantinorum patriarcharum fuit, ante captam a Turcis civitatem: nisi tamen pro Μάρκου τοῦ Ἐφέσου scribendum fuerit, Ἰωάννου τοῦ Ἐφέσου *Joannis Ephesii*, Chilæ scilicet adversarii Gregorii Cyprii; quod obiter a me dicitur sit. Atqui Marcus ille monachus exiguum volumen quod scripserat, emendatum jactabat, et approbatum a patriarcha, quicum arctissima necessitudine jungebatur. Qua re factum est, ut statim atque Marci liber emissus in publicum fuit, Gregorius Cyprius ejus auctor censitus sit. Quam criminationem patriarcha ut repelleret, *Confessionem*, quam dixi, *fidei* condidit, qua Marci dogmata execratus est. Id quod etiam in altero supplice ad Andronicum imperatorem libello præstat. Interim qui pro Gregorio stabant, Athanasium Alexandrinum imperatore annuente, compellant ut tomo subscribat: quod tamen ille facere noluit; causatus sibi ætatis otii et facultatis non esse ad singulas ejus voces explorandas, eo maxime quod Constantinopolitanorum mores et sensus perspectos non haberet. His commotus imperator, ardens suam erga Cyprium studium temperare cœpit, eique colloquium publicum exoravit, in quo mentem planius suam explicaret, annuit primum, atrox vero mutata sententia abnuvit, veritus ne idem accideret quod in anteriore cum Becco disputatione, ex qua res Ecclesiæ nihilo pacatior evaserant. Quam imo Andronicus misit, qui sedis abdicationem ab ipso poscerent. Jam enim Cyprius e patriarchali domo in Hodegorum monasterium migraverat, in quo scribendis pro sua defensione libris vacabat. Posthac aptem, ne patriarcha inauditus damnaretur, publicum conventum imperator edixit, in quo lecta est illius *Confessio fidei*, et ab

A omni prævæ doctrinæ suspicione immunis judicata. Nihilominus Ephesinus metropolita et Cyzicenus palam protestati sunt, minime se in communionem posse venire cum homine qui certis de causis hæresis invidia aspersus esset. Cui sententiæ quia pertinaciter adhærescebant, nec imperatoris monitis et adhortationibus cesserant, in separatas custodias uterque missus est, e quibus non nisi post annos aliquot, et vix ægre educiti sunt. At Theoleptus Philadelphiensis omnem offensionem hanc ex solo Marci libro acceptam prætexens, Gregorium rectæ fidei alumnum judicatum iri dixit, si Marci doctrinam detestaretur (disertius utique quam in confessione et in libello ad imperatorem. Quod quidem a Cyprio præstitum fuisse, Pachymeres non narrat: sed, cum hæc ille audisset, gratiis actis imperatori, postera die cessionis libellum dedisse. Rursum vero imperator, collectis iterum synodis, operam ponebat, ut tomus saltem emendaretur et exponeretur: id quod tamen selecti ad hoc operis viri conficere nullatenus poterunt, cum de germano Damasceni sensu tradendo inter eos nequaquam conveniret. Τέλος, inquit sæpe laudatus Pachymeres, ἐπεὶ οὐκ ἦν συμφωνεῖν ἐπὶ τῇ τοῦ γράμματος διορθώσει, ὑπέβητον τὸ λὸν τὴν ἐξηγήσιν, κρείττον ἤγησάμενοι μὴ ὄλωσιν τὸ βιβλίον ἐξηγεῖσθαι, ἢ ἐξηγουμένους ἀναρρίπτειν ἡνδύον. Ac consulto prorusus: nam præter Becci expositionem, qua sincerior altera non occurreret, ut, positis præjudiciis, sentiant omnes, qui in libris ejus legendis operam ponunt, Cyprius in apologia quam pro suo tomo iterum scripsit, illos adversarios relollit, utique schismaticos, nec a Joanne Ephesio, Danielé Cyziceno, et Theolepto Philadelphiensis diversos, qui Joannis Damasceni dictum *προβολεύς* διὰ λόγου ἐκφαντορικῶ Πνεύματος, *manifestantis Spiritus per Verbum productor*, sic interpretantur, ac si διὰ λόγου, *per Verbum*, δι' Υἱοῦ, *per Filium*, apud sanctos Patres idem sonaret, atque σὺν τῷ λόγῳ *cum Verbo*, μετὰ τοῦ Υἱοῦ, *cum Filio*, ἅμα τῷ Υἱῷ, *una cum Filio*: quæ quidem postremam interpretationem tum Patrum sententiis, tum grammaticæ legibus et usui contrariam pluribus ostendit et evincit. Interim vero Joannes Beccus præter libros adversus Gregorium Cyprii tomum quos citavi, quatuor alios ad Constantinum, Melitiniotam utique, scripsit, quibus ejusdem toni expositionem a Cyprio adornatam, confutavit. Hos etiam Leo Allatus cum aliis edidit. II *Græciæ orthodoxæ*. Gregorii vero Cyprii opuscula, quæ in codicibus Regiis, ac præsertim 3442, reperi, hic subscribenda censui, quo rerum gestarum series melius a studioso lectore percipiatur. (Extant jam edita in tomo nostro CXLII.)

Col. 468 C. *Ἀθανάσιος ἐκ Μακεδονίας*, etc. δ' ἐτη... Abdicatio patriarchatu Gregorio Cyprio circa mensem Junium anni Christi 1289, ut paulo superius monuimus, in ejus locum succititur Athanasius monachus e Monte Gano; cujus promotionem celebravit Andronicus ad magnum palatium in Triclinio Justiniano congrua tali functioni magnificentia, sed cum sinistro augurio terræmotus, ut scribit Pachymeres, lib. II, cap. 15, et die quarta decima mensis Octobris ejusdem anni ordinatur Athanasius, ut tradit idem scriptor citato loco. Hic autem cum sese rebus temporalibus vehementius immisceret, a populo ejicitur, ut scribit hic Nicephorus Callisti; quod quidem confirmatur ex Pachymerc, qui pluribus res ab eo in patriarchatu gestas, ac ejus mores describit. Coactus autem fuit patriarchatum abdicare postquam quadriennium sedisset, nimirum die decima sexta mensis Octobris, ut tradit idem scriptor, cap. 24: Τοῦτο δὲ τις καὶ μόνον παρατηρήσειεν, οὐ τὴν ἀναστασὶν ἐν ταῖς τῆν Ἐκκλησίαν κατέγων, αὐτὴν σχεδὸν ἡμέραν εἶδε τῆς ἐκβολῆς, ἣν ὄη καὶ τῆς ἀναστασῆως ἔβρωσεν, ἥτις καὶ Ἐλαφροβλιτώνος ἐκκαθε-

χάρη ἑν. *Unum tamen ad ea illud non de nihilo quis observans adjunxerit, sic exacte quadriennium in patriarchatu Athanasium explevisse, ut eandem ferme initi relictiæ regiminis Ecclesiæ numeraverit diem sextum decimum Octobris.* Sic Pachymeres; ex quo quidem patet Athanasium patriarchatum abdicasse die decima sexta mensis Octobris anni Christi 1295, cum velis et annis quatuor, et duobus præterea diebus, cum ejusdem consecratio contigerit, ut paulo superius ex Pachymere diximus, die quarta decima mensis Octobris anni 1289. Fallitur igitur Georgius Phranza qui Athanasio annos octo integros assignat. Quam vero fuerit Athanasius hominum regendorum ignarus, quamve sævus et inhumans, facile quispiam cognoscere poterit, non solum ex Pachymere, qui plura de eo, (nam Gregoras schismaticorum hominum laudator in Athanasium valde propensus fuit), sed etiam ex ipsius Athanasii epistolis, quas ad imperatorem Andronicum, et ad alios complures conscripserat. Quarum quidem epistolarum habetur codex chartaceus in bibliotheca regia, quem huic donavit H. D. Carolus Mauritius Tellerius, archiepiscopus dux Rhemensis, ut scribit doctissimus Boivinius in notis ad Gregoram, ubi de hoc codice ac epistolis et aliis Opusculis Athanasii patriarchæ loquitur. Libet autem nobis (quoniam sex abhinc annis omnes Athanasii epistolæ ac Opuscula ex laudato codice Regio exscripsimus et in Latinum vertimus) hic integrum indicem prædictorum operum exhibere, quem cum ex schedis Boivinii, tum etiam proprio labore adornavimus. (Sequebatur Athanasii Epistolarum Index, quem jam editimus in tomo CXLII).

Col. 468 C. *Ἰωάννης μοναχός, ἔτη 0.* Abdicato patriarchatu Athanasio die decima sexta mensis Octobris, anni Christi 1295, uti supra demonstravimus, in ejus locum suscitatur Joannes Sozopolitaneus, qui prius Cosmas vocabatur; ejusque consecratio peracta est Kalendis Januarii anni 1294, ut scribit Pachymeres lib. II, cap. 28, ubi hujus viri ingenium ac mores describuntur. Hic autem patriarcha e sede pellitur ab Andronico, ut in ejus locum Athanasius restituitur, die vicesima tertia mensis Augusti anni Christi 1304, cum sedisset annis novem, mensibus septem, et diebus præterea viginti duobus, ut observat Possinius lib. III, Chronologico ad Pachymereum.

Ibid. D. *Καὶ ἀνάγειται πάλιν ὁ Ἀθανάσιος.* Ad Athanasium secundo patriarcham desinit Catalogus patriarcharum CP. a Nicephoro Callisti concinnatus, nimirum ad annum Christi 1504, quo quidem tempore Nicephorus florebat, uti in Præfatione monemus, ubi plura de ipso, ac ejus scriptis placuit dicere. Quod vero attinet ad tempus Athanasii secundo patriarchæ, illum restitutum fuisse in sedem die vicesima tertia mensis Augusti, anni Christi 1304, paulo superius ex Pachymere demonstravimus; qui rem totam pluribus narrat. Huic secundo patriarchæ annos sex, et totidem menses attribunt Matthæus Cigala, et Philippus Cyprius, Georgius vero Phranza annos octo eidem secundo patriarchæ assignat. Sic Pontanus ex Phranza: *Ieruniquæ Athanasius in eo est latus. Hic postquam claves Ecclesiæ octo annos tenuit, rursus scandala emerferunt. Sic cui quies amica semper jarrat, sedem patriarchicam valere rursus jubet,* etc. Gregoras autem lib. VII, cap. 9, causam cur Athanasius secundo patriarchatum abdicaverit, pluribus narrat, ubi doctissimus Boivinius ad marginem monet, id factum anno Christi 1310, unde apparet Athanasium secundo patriarcham seisse annis sex, et aliquot mensibus.

Ibid. *Καὶ ὁμοῦ ἀπὸ τοῦ ἀποστόλου Ἀρδίκου μέγ. τὸ αὐτοῦ Ἰωάννου πατριάρχου γ. λ. ἔτει 70.* Numerus ab orbe condito hic appositus depravatus a scriba videtur; nam vel desinit

in initium patriarchatus Joannis Sozopolitani, vel ad finem; si ad initium ita restituendus ἔτα: 70β', anno 6802, Christi 1294, quo anno Joannem inauguratum fuisse, supra demonstravimus. Si vero numerus ille in finem desinat, ita restituendus, ἔτα: 70ωβ', anno 6812, Christi 1304, quo anno e sedepulsus fuisse Joannem supra monuimus. Cæterum cum Historiam imperatorum Constantinopolitanorum a Constantino Magno ad ultimum imperatorum Christianum texere sit animus, libet etiam huic catalogo Nicephori Callisti seriem integram patriarcharum Constantinopolitanorum subjungere, nimirum illorum qui post Athanasium secundo patriarcham sederunt, ad Gregorium qui nuncius fuit patriarchæ ante captam a Turcis Constantinopolim. Hoc quidem præstabit catalogus patriarcharum CP. editus ab eruditissimo P. Labbeo ex codice ms. Bibliothecæ Claromontanæ; singulis autem locis, si opus fuerit, Notas, sed breviores, adjiciemus. Quam vero imperfecti sint catalogi patriarcharum CP. editi a Matthæo Cigala et Philippo Cyprio, et maxime post Athanasium ad captam usque a Turcis urbem, facile quisque cognoscere poterit ex iis quæ infra dicturi sumus. Sic igitur habet Claromontanus codex:

Catalogus patriarcharum Cpolitianorum inde ab Athanasii præsulatu usque ad captam a Turcis urbem Regiam.

Νίφων ἔτη γ', μῆνας ι'. Nimirum, Niphon annis 5, mensibus 10. Abdicato secundo patriarchatu Athanasio anno Christi 1310, uti supra monuimus, Ecclesia Constantinopolitana per biennium vacavit; tandem Nipho Cyzici metropolitano sedem illam occupat, initio anni 1312, ut scribit Nicephorus Gregoras, lib. VII, cap. 9, ubi hujus viri ingenium ac depravatos mores pluribus describit. Habentur et Athanasii patriarchæ CP duæ Epistolæ quæ ad Niphonem huic spectant, nimirum, una ad imperatorem, *de Domino Niphone Cyziceno episcopo. et de accusationibus contra eumdem ipsi oblatis;* altera ad magistrum libellorum supplicum, *de electione qua creatus patriarcha fuerat episcopus Cyzici.* (Vide tom. CXLII.)

Hic cum sedisset annis tribus, et decem mensibus, anno Christi 1315, e patriarchali sede pellitur ob multa et variæ sacrilegia, ut scribit Nicephorus Gregoras cap. 11, paulo superius citati libri. Cæterum habetur in codice Regio n. 2964, fol. 199, verso, Oratio Nicephori Comneni, laudata a Boivinio in notis ad Gregoram, quæ sic inscribitur: *Ἐλεγχος κατὰ τοῦ κακῶς τε πάντα πατρ' ἀρξέσαντος Νίφωνος, ἀνερχομένου παρὰ τοῦ Νικομηδείας καὶ τοῦ Μιτωλήνης πρὸς τὴν ἱερὰν σύνοδον.*

Ἰωάννης ο Γ' Λεβός ἔτη δ'. Nimirum, Joannes Glycys annis quatuor. Pulso e sede Niphone anno Christi 1315, et uno anno interjecto in ejus locum, suscitatur Joannes Glycys logotheta cursus publici, qui uxorem filiosque et filias habebat; sed ejus uxor statim monasticum habitum induit; et e vero, quod certis anni intervallis articulorum doloribus afflicteretur, ipso indui non potuit; nam de medicorum sententia caribus ei vescendum erat, ut scribit Gregoras, lib. VII, cap. 11, ubi hujus patriarchæ virtutes ac in literis peritiam (1) pluribus prædicat idem scriptor; qui etiam ibidem testatur, se usum fuisse Joannis consuetudine ad stylum expoliendum. Huic patriarchæ annos quatuor assignat et Gregoras lib. VIII, cap. 2, ubi ait Joannem, quod ejus morbus ingravesceret, abdicata dignitate, quarto anno patriarchatus, in Cypriotissæ monasterium se contulisse. Quod quidem accidit anno Christi 1320. Vide ibidem patriarchæ hujus testamentum, quod Gregoras ab eo tum accessitus conscripserat. Verum, ut optime monet doctissimus Boivinius in Notis ad Gregoram, non ibi Testamentum ipsum patriarchæ, sed Testamenti præmium profer Gregoras, cujus sese auctorem

(1) E. us librum de vera Syntaxi ratione edidit Jahnus Bernæ 1819, 8°.

manifestum prodit. Exstant, inquit idem Boivinus, in codice Regio 3229, opuscula duo, ejusdem ferme et argumenti et atyli; quorum primum inscribitur, Τοῦ πατριάρχου κυροῦ Ἰωάννου τοῦ Γλυκέος ἡ πατριάρχης τοῦ πατριάρχου, alterum, Τοῦ αὐτοῦ πατριάρχου ὑπομνηστικὸν εἰς τὴν βασιλεῖα τὸν ἄγιον.

Γεράσιμος ἔτος α'. Gerasimus anno uno. Joanni successit Gerasinus, sacerdos monachus e monasterio Manganorum, anno Christi 1320. Hic, ut scribit Gregoras, lib. viii, cap. 2, erat vir simplici ingenio, et præ senio surdaster, litterarumque Græcarum omnino expers. Tales enim ab imperatoribus eligi consuevisse, ut dicto audientes eis sint, et nulla in re ipsis refragentur, tanquam mancipia, tradit idem scriptor laudato loco; et Georgius Phranzes ait, eum fuisse moribus nauci atque inutilem, et præfuisse Ecclesiæ Constantinopolitanæ exiguum tempus, eamque haud sponte dimississe. Gregoras Gerasimi mortem accidisse scribit pridie quam Andronicus nepos urbem deseruerat; quæ quidem fuga Andronici contigit die vicesima mensis Aprilis anni 6229, Christi 1321, ut tradit idem scriptor. Igitur mors Gerasimi accidit ipso die Paschatis, quod illo anno incidebat in diem 19 Aprilis. Cantacuzenus vero Gerasimum obiisse refert ea ipsa nocte, qua Andronicus nepos urbem deseruerat.

Ἡρατάς. . . . Gerasimo fati functo die 19 mensis Aprilis anni Christi 1321, uti paulo superius monuimus, sedes Constantinopolitana tribus ferme annis vacavit; denique Esaias monachus ex monte Atho septuagenario major, nulla sacerdotali dignitate præditus, idemque adeo imperitus ut nec prima quidem litterarum elementa perfecte posset conjungere, in urbem venit; eumque imperator ob nimiam morum simplicitatem in patriarchalem sedem tum temporis vacantem imposuit: quamvis multa crimina libere illi objecta et passim testata fuissent, propter quæ olim sæpe exclusus omni sacerdotum ordinum gradu fuerat, ut scribit Gregoras lib. viii, cap. 12. Renuntiatus autem fuit Esaias prid. Kal. Decemb. indictione septima, hoc est, anno Christi 1323, ut scribit Dorotheus in Synopsi. Perperam igitur Spondanus hoc factum ait anno 1322. Moritur autem Esaias, ut scribit Gregoras, et ut ex iis quæ mox dicturi sumus, patebit, anno Christi 1333, cum sedisset decem ferme annis.

Ἰωάννης ὁ Ἀπρηγός. . . . Morituo Esaiâ anno Christi 1335, uti paulo superius diximus, in ejus locum sufficitur hoc ipso anno Joannes Apris oriundus, Calceas cognomine. Huic anni quatuordecim assignantur in codice Regio 3058, folio 98, ubi legitur, Ἰωάννης ἑνδοξὸς καὶ σοφὸς ἴσαν ὁ Καλέκας ἔτη ιδ'. His consona habet Gregoras qui lib. xvi, cap. 4, ait, Joannem annis circiter quatuordecim patriarcham fuisse: καὶ πρῶτον μὲν ἐκεῖθεν τὸν πατριάρχην ἐκβεβληκῶς Ἰωάννην, ἐν τοῖς Βυζαντινοῦ ὀρχείοις δέσμιον ἐπατόμῳ φρουρεῖσθαι, ἵνα μὴ τοῖς ἐκείναις νεωτερισμοῖς συναράμενος καὶ αὐτὸς μεγίστης καὶ δυσεφιάτου τοῖς δημόσιος γένηται πράγματι βλάβης αἰτίας. Ὅς καὶ μικρὸν ἐπιβιούς, ἐνταῦθα ἐτελεύτησε, πέντε καὶ ἐξήκοντα γεγονώς ἔγγυς ἔτη πατριαρχεύσας μὲν περί που τὰ τεσσαρακάδεκα, ζήσας δὲ μετὰ τὴν καθάρσειν μῆνας ἕξκα. Hinc autem ille ante omnia Joannem patriarcham eiecit; ei Byzantium, ut in palatio vinculus custodiretur, misit; ne et ipse favens novis rebus, quæ illic ciebantur, maximum et intolerandum reipublicæ detrimentum afferret. At hic, non longum ex eo in vita commoratus, ibi decessit, quinque ferme et sexaginta annos natus, quatuordecim circiter patriarchica dignitate potius, et decimo post exaugurationem mense mortuus. Depositus fuit Joannes meunte anno Christi 1347, ut tradunt Gregoras et Cantacuzenus: oportet itaque, ut scribit Boivinus in Notis ad Gregoram, Joannem creatum esse patriarcham anno Christi 1333, non vero anno 1331

ut videtur tradere Cantacuzenus; nam præterquam quod ab anno 1333 ad annum 1347 anni numerentur quatuordecim, quibus eum sedisse supra demonstravimus, Gregoras et Cantacuzenus hujus depositionem in annum 1347 expresse conferunt. Hinc corrigendus est Spondanus qui hujus depositionem in annum Christi 1345 confert.

Ἰσίδωρος ἔτη β', μῆνας ζ'. ἡμέρας ιε'. Pulso e sede Joanne Calceâ anno Christi 1347, in ejus locum hoc ipso anno substituitur Isidorus: qui, ut scribit Gregoras lib. xv, cap. 10, antehac Menembasiæ electus fuerat episcopus, mox novorum Palamæ errorum cum et ipse convictus fuisset, dejectus dignitate fuerat, et a sacra communione segregatus. Eodem nunc patriarchatum obtinente, scissum estatim Ecclesiæ corpus. Sic Gregoras. Vide tomum Ignatii patriarchæ Antiocheni contra hunc Isidorum scriptum, qui tomus habetur apud Allatum (*De libris ecclesiasticis Græc. dissert. 2*), Novembri mense promulgatus, indict. 13, hoc est anno Christi 1344 exeunte. Vide item Orationem Palamæ adversus Joannem Calceam patriarcham scriptam, in qua ipse suam et Isidori causam pluribus agit. Hæc habetur edita Græce tantum ex codice Regio in notis ad Gregoram. Mors autem Isidori refertur a Gregora lib. xviii, cap. 1, quæ quidem accidit anno Christi 1349 exeunte.

Καλλιστος ἔτη ιβ'. Callistus annis duodecim. Callistus monachus ex monte Atho, unus ex Palamæ amicis, in patriarcham eligitur anno Christi 1350, ut scribit Gregoras lib. xviii, cap. 1, ubi hujus patriarchæ ingenium ac mores pluribus describuntur. Hic patriarchatum adeptus synodum celebravit, in qua Palamas orthodoxus declaratus fuit: eam Comheffisus edidit parte secunda Auctarii novissimi. Hic dum legatione fungeretur apud Crætanam pro societate contra Barbaros in Thracia, moritur, ut scribit Cantacuzenus, lib. iv, cap. 50, cujus quidem mors accidit sub finem anni Christi 1362, quod patet non solum ex eo quod huic patriarchæ anni duodecim assignantur, verum etiam ex iis quæ de successoribus infra dicturi sumus. Cæterum monere hic necessarium esse duximus Callistum patriarcham quod negaret Mathæum imperatorem designandum, ut scribit Cantacuzenus, e throno dejectum fuisse, et in ejus locum susectum fuisse Philotheum, de quo infra dicemus. Tum Callistum Galatam, inde Tenedum ad Palæologum confugisse, ait laudatus scriptor. Hoc autem accidit circa annum quartum ejus patriarchatus, Christi 1354. Verum postmodum Joanne Cantacuzeno monastico habitu induto, et Palæologo Constantinopolim reverso anno 1355, initio anni sequentis patriarcha Callistus Tenedo reversus, ut scribit Cantacuzenus, ecclesiasticam potestatem recepit, cum contradicere nemo auderet: quin nec ipse episcoporum de restitutione sua suffragium expetebat. Sed indignissime non a Cantacuzeno solum, verum etiam ab episcopis violatum se arbitratus, suo sibi suffragio reditionem confirmans, injuriæ auctores ad pœnam deposebat. Sic de eo tradit idem scriptor.

Φιλόθεος ἔτη ιγ', μῆνας ζ'. Philotheus annis tredecim, mensibus sex. Philotheus et ipse Palamita Heracleæ episcopus, uti supra diximus, anno Christi 1354 renuntiatus fuit patriarcha in locum dejecti e sede Callisti, verum post biennium circiter sedis hujus, rursus Callistus non episcoporum suffragio, a quibus deturbatus fuit, sed propria auctoritate in sedem, a qua injuste dejectum se credebat, rediit, ut scribit Cantacuzenus. Et hi duo anni, quibus prima vice cœxerat Ecclesiam Constantinopolitanam Philotheus, ab auctore hujus catalogi non recensentur; fortassis quod tum Callisto legitimo patriarcha vivente, intrusi potius patriarchæ quam legitimi nomen mereretur; sed ut res habeat, Philotheus, mortuo Callisto sub finem anni

Christi 1362, uti supra monuimus, in ejus locum A sufficitur, seu potius in sedem restituitur, ut scribit Cantacuzenus lib. iv, cap. 50, quod quidem factum est initio anni sequentis. Moritur vero Philotheus anno Christi 1376, cum sedisset annis tredecim et sex mensibus post Callistum. Hujus autem patriarchæ qui Palamiticæ factionis erat, plura supersunt scripta, et imprimis Antirrhethici pro defensione tomæ Palamitici, quibus mortuum Gregoram refutare, Cantacuzeno hortante, conatus est. Habentur autem hi Antirrhethici contra Nicephorum Gregoram in bibliotheca Regis Christianissimi mss. et a doctissimo Joanne Boivinio passim laudantur in Notis ad Gregoram: iidem etiam asservantur mss. in bibliotheca Vaticana, necnon in bibliotheca Regis catholici. In bibliotheca vero serenissimi Bavaricæ ducis, et in bibliotheca Regis catholici habentur ejusdem patriarchæ homiliæ mss. in Evangelia et Dominicæ totius anni, et aliæ ex sancto Joanne Chrysostomo potissimum desumptæ. Item Philothei patriarchæ Anathematismorum sub Constantino Porphyrogenito, et duobus aliis imperatoribus latorem, everso seu confutato habetur mss. in bibliotheca Vaticana. Hujus autem patriarchæ *Sermo encomiasticus* in tres Hierarchas, nimirum sanctum Basilium, Gregorium Theologum, et sanctum Joannem Chrysostomum Latine et Græcè editus fuit a Jacobo Pontano societatis Jesu, cum Dioptra Philippi solitarii, Ingolstadtii anno Christi 1604. Hujus item *Humiliam de cruce* Græcè et Latine edidit Jacobus Gretserus tom II operis *De cruce*. Vide quæ de aliis ejusdem patriarchæ Philothei scriptis tam editis quam ineditis habent Possevinus, Udinus ac reliqui scriptores. Cæterum de Philotheo patriarcha pleraque perhonorifice scripta reperiantur apud Cantacuzenum; cui quidem hæc in re nulla fides adhibenda est.

Μακάριος, ἔτη β', μῆνας ζ', ἡμέρας ιε'. Macarius annis duobus, mensibus septem, diebus quindecim. Philotheo fati functo anno Christi 1376, in ejus C locum substituitur Macarius hoc ipso anno. Hic cum sedisset annis duobus, mensibus septem, et diebus quindecim, obiit anno 1379.

Νεῖλος ἔτη η'. Nilus annis octo. Nilus successit Macario initio anni Christi 1380. Hic cum sedisset annis octo, obiit anno 1388 ineunte, uti ex iis quæ infra dicturi sumus de ejus successoribus facile patebit. Perperam igitur hujus mortem confert Spondanus in annum Christi 1598, et male hunc annos viginti attribuit idem scriptor; sed longum omnino foret hujus scriptoris ac cæterorum, qui de patriarchis CP. scripsere, singula errata hic recensere, uti in Praefatione monemus.

Ἀντώνιος ἔτη η'. Antonius annis octo. Mortuo Nilo anno Christi 1388 ineunte, uti paulo superius diximus, in ejus locum sufficitur Antonius hoc ipso anno; qui cum sedisset annis octo, ut habetur in hoc catalogo, ejus mors necessario contigit anno Christi 1396. Quod quidem magis patet ex iis quæ de annis Euthymii ac Josephi patriarcharum infra ex Georgio Phranza dicturi sumus. Perperam igitur hujus patriarchæ mors in annum Christi 1406 ab Onuphrio confertur.

Κάλλιστος μῆνας γ'. Callistus mensibus tribus. Callistus successit Antonio anno Christi 1396, qui cum sedisset mensibus tribus, obiit sub finem hujusce anni. Perperam Onuphrius Callisto hunc secundo annos tredecim assignat; nam ipse non nisi mensibus tribus sedit; Matthæus vero ejus successor annis tredecim, ut habetur in hoc catalogo Græco, cui potior fides habenda est, quam Onuphrio.

Ματθαῖος ἔτη ιγ'. Matthæus annis tredecim. Callisto tunc functo sub finem anni Christi 1396, anno sequenti in ejus locum substituitur Matthæus. Hic cum sedisset annis tredecim, obiit anno Christi 1410. Vide quæ de illo habent scriptores illius ævi.

Εὐθύμιος ἔτη ε', μῆνας ε'. Euthymius annis quinque, mensibus quinque. Euthymius successit Matthæo anno Christi 1410, qui cum sedisset annis quinque, mensibus quinque, obiit anno Christi 1416, quo etiam anno ejus mors consignatur a Georgio Phranza; qui sic habet: *Anno mundi 6924, Domini autem 1416, imperator Constantinopolim rediit, et cum eo procerum ordo universus. Quo mense post ejus adventum excessit e vivis patriarcha Euthymius.* Perperam itaque Onuphrius Euthymii patriarchatus initium in annum Christi 1419 confert, ut etiam ex dicendis constabit.

Ἰωσήφ. Joseph Ephesi metropolitæ renuntiatus fuit patriarcha Constantinopolitani die vicesima prima mensis Maii anni Christi 1416, ut scribit Phranzes. Sic etiam Syropolus sect. 2, cap. 4, qui ipso die festo Constantini Magni, indictione nona, Josephum inauguratum fuisse scribit; Constantini Magni et Helenæ festum agunt Græci die vicesima prima mensis Maii. Hæc Syropolus: *Τῶν δὲ ἀρχιερέων ψηφισάντων κατὰ τὸ ἔθος τρία πρόσωπα, παρόντος καὶ τοῦ Μηδέας, οὐ γὰρ παρῆν ἐν τοῖς προγενοῦσιν, ἐκλέγεται ὁ βασιλεὺς τὴν Ἐφέσου κῦρον Ἰωσήφ, καὶ εἰς πατριάρχην προβάλλεται, Ὅς καὶ εἰς τὸ πατριαρχεῖον ἀναχθεὶς κατ' αὐτὴν τὴν ἑορτάσιμον ἡμέραν τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου τὴν κατὰ τὴν ἐνάτην νέμεσιν τὴν θέλει ἐτελεσε μυσταγωγίαν, καὶ τῷ τῆς ἀγιωτάτης μεγάλης Ἐκκλησίας ἱερῷ ἐνεθρονίσθη συνθρόνῳ.* Quæ sic verto. *Ad electionem patriarchæ cum præules inter se suffragati, ut moris erat, tria nomina imperatori proposuissent, præserte etiam Mediensi, qui antea in synodo non interfuit, imperator Ephesi præsulenti dominum Josephum eligit, ac patriarcham renuntiat. Qui confestim deductus in patriarchium, ipso die festo Constantini Magni, indictione nona, divini cultus officium celebravit, et in Magna Ecclesia collocatus est, in throno inaugurandis patriarchis destinato.* Moritur autem Joseph Florentiæ, ubi cum imperatore concilii causa reperiebatur, vespere diei 9 Junii anni Christi 1439, cum sedisset annis viginti tribus, diebus decem et octo circiter. Sepelitur Florentiæ in Ecclesia Sanctæ Mariæ Novæ nuncupata, FF. Prædicatorum; ad ejus sepulcrum legitur sequens Epitaphium; opus, ut aiunt, Maffei Vegii illius ævi poetæ Laudensis non ignobilis. Et sic habet:

*Ecclesiæ antistes fueram qui magnus Eow,
Hic jaceo magnus religione Joseph.
Hoc unum optabam miro inflammatus amore,
Unus ut Europæ cultus, et una fides.
Italiam petii, sedus percussimus unum;
Junctaque Romanæ est, me duce, Graia fides.
Nec mora, decubui: nunc me Florentia servat,
Quæ tunc concilium floruit urbe sacrum,
Felix, qui tanto donarer munere vivens;
Qui morerer voti compos et ipse mei.*

De hoc Josepho patriarcha CP. qui concilio Florentino una cum imperatore interfuit, multa scriptores; nobis tamen hæc sufficit dixisse. Cæterum in hoc patriarcha Josepho desinit catalogus patriarcharum Constantinopolitanorum a R. P. Labbeo editus ex codice Claromontano in *Apparatu Historia Byzantinæ*: ubi perperam subjungit Labbeus sic: « Josephus ille Florentiæ in concilio generali obiit: cui Græci subrogarunt Constantinopoli Gregorium quendam cognomine Mammas, invitum et renitentem, qui expugnationem urbis paulo post futuram prædicens, se munere abdicavit: Phranzes Meissenum vocat, et diem Julii 26, anni 1445, ejus electionem assignat. » Fallitur, inquam, Labbeus hæc ex Phranza scribens; nam idem scriptor diversa omnino tradit, ut facile cuilibet patebit ex iis quæ dicturi sumus de Josephi successoribus ad captam usque a Turcis Constantinopolim; cum animus sit ad illud usque tempus seriem patriarcharum hic ex Phranza proponere. Sic igitur.

Mortuo Josepho patriarcha vespere diei 9 Junii anni Christi 1439, uti paulo superius demonstravimus, in ejus locum sufficitur a synodo et imperatore Bessarion Nicææ episcopus, hoc ipso anno. Verum hunc, ut scribit Phranza, postea propter perturbationes rerum et scandala, nescio quæ, Constantinopolim non venientem, sed Romæ hærentem, princeps archiepiscopus (*papa Romanus*), cum pensionibus liberalissimis ad numerum et ordinem cardinalium ascripsit. Quenam autem fuerint perturbationes illæ ac scandala, propter quæ Bessarion renuntiatus patriarcha Constantinopolim non adijt, licet ea sileat Phranzes, satis ex anonymo Crusiano cognoscimus; dum scribit pag. 4. imperatore Constantinopolim reverso, eos qui ibi remanserant clericos, monachos, ac cæteros recessisse cum iis, qui ex Italia redierant sacra celebrare, aut in precibus memoriam eorum facere; sed ab eis recessisse, tanquam qui pietatem abjecissent; magnamque inde divisionem concecutam esse: *Οἱ δὲ ἐν τῇ πόλει: κληρικοὶ, ἱερομόναχοι, ἱερεῖς, ἡγούμενοι, πνευματικοὶ, καὶ οἱ λοιποὶ, οὐκ ἤθελον συλλειτουργῆσαι τοῖς ἔλθοῦσιν, ἢ κηρυσσέσθαι αὐτοῖς: ἀλλ' ἐχωρίζοντο αὐτῶν, ὡς ἀσεβῶν, εἰπεῖν. Πολλοὶ δὲ παρητήσαντο καὶ τὴν ἱερουσόνην καὶ γέγονεν ἡ ἔνωσις διαίρεσις. Qui vero in urbe debebant clerici, hieromonachi, sacerdotes, abbates, confessionibus audiendis præpositi (pneumatici dicti ac cæteri: ii nolebant liturgias et sacra cum illis, qui venerant, celebrare; aut in precibus mentionem ipsorum facere; sed ab eis recedebant, tanquam qui pietatem (ut ita dicam) abjecissent. Multi sacerdotio etiam renuntiaverunt. Denique unitatem divisio, concordiam discordia, consecuta est.* Sed perperam ibi subjungit laudatus scriptor anonymus, ad hunc modum jactato Ecclesie statu, cum patriarcha Josepho illic mortuo nullus esset; nemo etiam propter rerum confusionem se ad honorem patriarchatus promoveri pateretur; Bessarione enim Nicæno et Isidoro Russie antistite Romæ remanentibus: demum Gregorium quemdam cognomine Mamiani Pneumaticum, vite sanctimonia præstantem, arreptum, patriarcham factum esse invitum: sed cum, cum serpere in dies longius dissidium cerneret, eo se munere abdicasse, prænuntiato perius imperij interitu, et urbis expugnatione. Perperam inquam isthæc Anonymus Crusianus; nam Georgio Phranze de rebus sui temporis scribenti potior fides habenda: hic enim scriptor tradit, mortuo Florentiæ Josepho, in ejus locum, uti paulo superius diximus, subiectum fuisse a synodo et imperatore Bessarionem; verum cum Bessario propter rerum perturbationes ac scandala Constantinopolim non venisset, sed Romæ hæreret, in patriarcham electum fuisse Metrophanem. Sic cum Phranza; verum quod idem scribit de electione Bessarionis in patriarcham post Josephum Florentiæ factum, pugnare omnino videtur cum Actis concilii Florentini; quippe cum Eugenius papa a Græcis petisset ut in locum Josephi defuncti patriarcham alium ordinarent, ante suum Florentia discessum, responderunt id fieri nequaquam posse: sed nec imperatorem quidpiam monturum adversus priscam consuetudinem, qua patriarcham a totius ditioris ejus episcopis eligi oportebat, ac in magno sancti Sophiæ templo consecrari: *Πατριάρχης ἐνταῦθα οὐ γένησεται, ὅτι ἔχομεν οὐκ ἔτι ἐν τῷ Κωνσταντινουπόλει ὑπὸ πάσης τῆς ἐπαρχίας ἡμῶν ψυχισθῆναι, καὶ ἐν τῷ καθολικῷ ἡμῶν κατὰ χειροτονηθῆναι. Καὶ ὁ βασιλεὺς ἡμῶν ἄλλως ποῦς οὐ ποιήσει, εἰδὼς τὴν συνίθειαν τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν.* Sed de h. c. Bessarionis electione pluribus agit Allatius *De Ecclesiæ Occid. et Oriental. perpetua consensione* lib. III, cap. 3, ubi sic habet: *His nihilominus non obstantibus, imperator cæterisque, qui unionem propugnabant, patriarcham etiam Bessarionem, si nos non fallit auctor, qui*

lingua Græcorum communi narrationem de synodo Florentina conscripsit; sed, cum sui dicti testium afferat Georgium Phranzam, hoc eodem dicturum suum destruit. Phranza enim lib. II, cap. 17 ait, Bessarionem ab imperatore et synodo Florentiæ, post defunctum Josephum patriarcham creatum, qui cum aliis Græcis Constantinopolim non redierat, sed in Italia mansit. Non potuit ergo hoc auctore Bessario Byzantii patriarcha eligi a Græcis, qui Byzantii nullus erat; nisi velimus dicere, absentem electum fuisse; quod plane ridiculum videri poterit consideranti, quæ acta sunt Florentiæ pro electione novi patriarchæ post fato functum Josephum. Græci enim, licet enixe instaret summus pontifex, noluerunt patriarcham eligere, quod non esset moris eum eligere extra Constantinopolim. Et cum Phranza dicat, electum ab imperatore et synodo post defunctum Josephum, videtur, ni me fallunt conjecturæ, illius electionem ponere in Italia; quod Acta synodi omnino non tacuisse. Et falsum est, Bessarionem post concilium in Græciam non rediisse, cum id ipse asserat, epistola ad Alexium: *Μετὰ τὴν γενομένην ἁγίαν σύνοδον, καὶ τὴν εἰς Κωνσταντινουπόλιν ἡμῶν ἐπάνοδον. Post celebratum sacrum concilium, et nostrum in urbem Constantinopolim reditum, quod per breve tempus fuisse, certum est. Et forte tum præsens electus fuit, et noluit acceptare. Hoc tamen verbis Phranzæ non videtur respondere. Et quamvis idem Bessarion dicat in eadem epistola, inter Græcos se summos habuisse honores, non est intelligendus de patriarchatu, sed de iis honoribus, quibus ante synodum in ipsa Græcia fuerat ornatus, inter quos patriarchatus locum non habet. Quare non male opinantur illi, qui asserunt, cum titularem patriarcham Constantinopolitanam fuisse, quales post captam a Latinis Constantinopolim Romani pontifices nominabant, quemadmodum et aliarum patriarchalium sedium, idque nobis insinuare conatur Dorotheus Monembasiensis in Synopsi historiarum. Vide et alia quæ de Bessario scribit idem Allatius paulo superius citato loco. Cæterum ut Phranzæ seriem persequamur.*

Metrophanes ex metropolita Cyziceno Constantinopolitanus patriarcha renuntiatur vere anni Christi 1440, post imperatoris Constantinopolim adventum; sed quanto tempore Metrophanes in patriarchatu vixerit Phranzæ non aperit. Metrophanes autem hic, ut ait Allatius loco superius a nobis citato, sextus ordine in synodo subscripserat: qui cum in sede collocatus esset, uti par erat, dissidentium machinas sedare conatur, turbulentos in officio continere, de contumacibus quoque pœnas sumere, quos, episcopatibus pulsos, exsilio multavit, et probos ac pios et morigeros in eorum loca, ut unio propagaretur, restituit. Dum reliqui patriarchæ reclamarent, neque remissis spiritibus arrogantiam sedarent, ex eorum etiam diœcesibus male feriatos ejecit, aliosque sibi audientes supponit: quod puto abs, ne summi pontificis permissione hominem, Ecclesiæ Romanæ reverentissimum, nunquam ausum fuisse. Id reliqui patriarchæ ægre ferentes, Philotheus Alexandrinus, Dorotheus Antiochenus, et Joachimus Hierosolymitanus, licet synodo per legatos subscripserint, ira perciti, ac furorē præcipites, coacta synodo, Metrophanem et episcopos ab eo creatos, conviciis onerant, anathemati subjiciunt, et reliquos Christi fideles ab eorum obedientia avertunt. Tandem Joanni imperatori scribunt, hortanturque ut resipiscat; si minus, excommunicationem minantur. Ut curam Metrophanis, et imperatoris studium in propaganda unione, et aliorum patriarcharum in convellenda, videas, non abs te fuerit, litteras synodales, non cu quoque obvias, hic inserere, inquit Allatius. Littera synodalis contra Metrophanem est: *Ἰὼν πατριάρχων τῆς Συρίας. Ἐπειδὴ ἦκε καὶ ὁ πανιερωτάτος μητρο-*

πολίτης ένταυθα τής αγιωτάτης μητροπόλεω; Κα-
 σαρολα: Καππαδοκίας ο και πρωτόθρονός τε, και
 έξαρχος πάσης Ανατολής άμα μὲν προσηκυνήσαι τήν
 πάνσεπτον και θεϊον του Κυρίου ήμιον ήτοι του Χρι-
 στου τάφον, και τους Ιερους: έν Ιεροσολύμοις ιστο-
 ρήσαι τότους ους τά παρόδοξά έτελέσθησαν τής
 Χριστου οικονομίας: μυστήρια, άμα δὲ κοινώσασθαι
 πόθ: ήμᾶς, και τὸ τής ορθοδοξίας και εὐσεβείας
 Χριστιανῶν μέγα μυστήριον, και δηλοποιήσαι τὰ έν
 Κωνσταντινουπόλει σκάνδαλα πάντα διὰ τήν συνα-
 θροισθῆσαν έν Φίωρεντιᾷ τῇ πρὸς Ιταλίαν μιανήν
 σύνοδον, και τὰ τῶν Λατινῶν σὺν τῷ Εὐγενίῳ πά-
 τρι δοξάσασαν άπερ οὐκ έξεσται, τινά προσθήκη
 δηλοθῆ έν τῷ τῇ πίστει: ήμιῶν θείῳ και άμωμη-
 τῷ συμβόλῳ υπογράψασαν, και πισθεύσαν ὡς και
 ἐ: του Γίϋτῳ τὸ θεϊον εκπορεύεται Πνεῦμα, τὰ τε
 δόγμα συγγνωσθασαν πρὸς ήμᾶς: θύσθαι, και μνη-
 μονεύειν διὰ τουτο τὸν πάππαν: εἰς τε τὰ άλλα οσα
 παρὶ κανόνας θέσεα έκείνων συγκαταθεύσαν,
 και στέρεξαν: και ὅπως ο Κυρίου μητροφόνος
 ληστρικῶς: τὸν τής Κωνσταντινουπόλεω: θρόνον ήρ-
 पास, συνανέσασαν τοίς τε αἰρετικῶν, και τῷ εἰρ-
 ρημῶν πάππᾳ, και βικαρίῳ τῶν Ρωμαίων Παλιολό-
 γῳ τῷ Λατινόφρονι, τοὺς μὲν πιστούς τε και
 ορθοδόξους άπειλόυοντι, διόκοντι, κυρανουῦντι, και
 ἐπιτιμῶντι, τοὺς δ' ὀπίστους και κακοδόξους προσ-
 κολουῦντι, τιμῶντι, και αναδιβίζουσι, ὡς τής έαυ-
 του αἰρέσεω: σύμφορας, και υπερεκπερισσοῦ μά-
 λιστα προσκοιμῶν τούτου: και τὰ αντίπαλῶν τής
 ορθοδοξίας και εὐσεβείας, ὡς έν τουτου τῷ τρόπῳ,
 και μητροπολίδια βέθηλα, και μιανὰ επισκοπιδια
 πανταχοῦ εἰς τοὺς θείους τής αγίας μεγάλης Ἐκ-
 κλησίας Κωνσταντινουπόλεω: προτρέψας, ὡς ὑπὸ
 τής έαυτου τάχα ἰνορίας υποκειμένους: ἔδειξαν
 ὅπως: ο εἰρημῶνος πνιερωτάτος μητροπολίτης κύ-
 ριο: Ἀρτένιο: τής αγιωτάτης μητροπόλεω: μεγάλης
 Καισαρείας Καππαδοκίας πρωτόθρονός τε και έξαρ-
 χος πάσης Ανατολής, ὡς οἰ μόνον πρὸς: τὰς άλλας
 εκκλησίας ο μητροφόνος πατριάρχης: τὰς παραιν-
 μους χειροτονίας προτρέψας Λατινοφρόνους, ἀλλ' ή-
 δη και πρὸς τὰς τής επαρχίας: τής Ανατολής πάσης
 τέσσαρα ο χειροτονήτος χειροτονήθη μητροπολί-
 δια, και επισκοπιδια, πρὸς τήν Ἀμισαν δηλον-
 ότι, Νεοκαισαρείαν τε, Τύανα, και Μαχησσὸν τὰ
 τῶν Λατινῶν πάντα φρονούντα, και πράττοντα. Ἡ
 και οἰ μόνον έντεθεν τήν έαυτῶν ανεχόμενα φθο-
 ρᾶν και ἀπώλειαν, ἀλλά γε μετὰ τήν τοσαύτην τόλ-
 μαν, και τοὺς ὑπὸ τήν του Χριστου ποιήμην ἔπαντας
 έκείτε Χριστιανούς οὕτως άπαύσαν, και διαφθεί-
 ροντα, και πολλά τῇ ορθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ σκάνδαλα
 προσενόντα. Διὰ τουτο ο εὐσεβής και πιστότατος,
 και τής ορθοδοξίας πάσης υπέρμαχος: τε και ἑλλη-
 τῆς οὐσοῦ ο εἰρημῶνος: μητροπολίτης Καισαρείας
 Καππαδοκίας μη ανεχόμενος τήν τής Ἐκκλησίας
 Χριστου καινονομίαν και λῆμην τῶν έτεροδόξων
 πρὸς τήν ορθοτάτην και ὑγιεινουσαν ήμῖν πίστιν,
 ήξίωσε συνοδικῆν λαθεῖν γνώμην παρ' ήμιῶν τῶν
 τριῶν ορθοδόξων ἀρχιερέων τῶν έν τῇ Συρίᾳ, τοῦ
 τε δηλοῦντι Φιλθέου Ἀλεξανδρείας, Δωροθέου Ἀν-
 τιοχείας, και Ἰωακείμῳ Ἱεροσολύμων, ὅπως άποσο-
 δήση τοὺς μη ὀρθῶς φρονούντας: εκ πάσης τής επαρχ-
 ίας αὐτου, και ὡ, ὅτι προσηκνέστερος: οὗτος και
 ορθόδοξος. Ἐνθεν τι και ὀρίζομεν ήμεῖς: συνοδικῶς
 ὁμοῦ εν τῷ ὀνόματι τής ὁμοουσίου Ἰσαρχικής τε
 και ἀδιαιρέτου αγίας Τριάδος, τοὺς μη δι' ἀρετήν και
 εὐσεβείαν χειροτονήθεις: μητροπολίτας τε και
 επισκόπους πανταχοῦ, και προσέτι ήγουμένους
 ὁμοῦ και πνευματικῶς τάχα, ὡσαύτως τε Ιερέις:
 και διακόνους, και πάσης εκκλησιαστικῆς ἀπλώ:
 ψήφου, ἄλλως βεβηλούς ὄντας, και ἀναίτους, τὸν
 οὐ τής αἰρέσεω: και διωγμοῦ τής ορθοδοξίας: δρα-
 ξιμένους καιρῶν, και δραμόντα, ἀναξίως, κανο-
 νία: μόνης και αἰρέσεω: τρόπῳ πρὸς επισκοπᾶς: τε
 και μητροπόλεως, ὡς διθεν ταχα σωτήρας ψυχῶν,
 εἶνα σὺν αὐτοίς άλλους φθειρωσι και τῷ του Χριστου
 του αληθινῶ θεου ήμιον άπαν ορθόδοξον πομπιον,
 μηδ' ο ὡς φέθου θεου, και οικουμένης, και εὐσεβείας:

Α κακτημένους καρπῶν, ἀλλὰ καταφρονητῆς, και ἀνα-
 δει: ὄντας πρὸς εὐσεβείαν πᾶσαν, τουτέστιν ὀρίζο-
 μεν ἀπὸ τής σήμερον ἀρχῆς: και ἀνιέρους: εἶναι
 πάσης Ιεροπραξίας και εκκλησιαστικῆς καταστά-
 σεω, ἄχρισ: ἀν έξετατῆ ή εὐσεβεία ρουινῶς τε και
 οίκουμενικῶς. Οὕτω μὲν οὖν καταπεισθέντες έστω-
 σαν ἀργοι και ἀνιέροι. Ἀνταίρωντες: δὲ και ἀνθι-
 στάμενοι ληστρικῶς τε και παρανόμως: έστωσαν
 άφωρισμένοι, και ἠλλωτριωμένοι τής αγίας και
 ὑπερουσίου και ὁμοουσίου Τριάδος, ὡς ἀπειθεῖς και
 ἀντίλογοι. Ἄσχύτους: δὲ και οἰ τουτοις δεχόμενοι,
 και συναινούντες: έν τοῖς τοιούτοις, και ὑπερασπι-
 ζοντες. Ἀποκαθιστώμεν δ' ὅπως κήρυκα τής εὐσε-
 βείας και ορθοδοξίας τὸν ἄνωθεν εἰρημῶνον πνιε-
 ρώτατον μητροπολίτην, τὸν και ὑπέριτον, και έξ-
 αρχον πάσης Ανατολής, κηρύξει πανταχοῦ τήν εὐσε-
 βείαν, μη αἰδομένους πρὸς ἀλήθειαν πρόσωπον
 βικαλέως, ή πατριάρχου του μη ὀρθῶς φρονούντος,
 και πράττοντος, μηδὲ πλουσίου, και ἀρχοντος ἀν-
 θρώπου: ἀλλὰ παρῆρσία τήν πίστιν και ορθοδόξιαν
 κατέχοντα ἀφθῶως και ἀδιστακτως, κατὰ τήν έντο-
 λην, εἶχειν αὐτῶν ἄδειαν ἀπὸ του νῦν ἔνεκεν εὐσε-
 βείας ἐλέγξει, ἐπιτιμήσει, και διορθώσει: τοὺς μη
 ὀρθῶς φρονούντας: έν παντὶ τόπῳ, ἐφ' ὅσον ἀν
 ἰσχύη ὀδεύειν, παρ' ήμιῶν αὐτῶν εἰληφῶτα τήν συγ-
 γνώμην διὰ τής δοθείσης ήμῖν χείρις: και δυνα-
 μειως του αγίου Πνεύματος, δὲ και ὀφείλει κατὰ
 τούτων τηρῆσαι ἀδιωροκῆτος: τε και ὀρθῶς: τήν
 εὐσεβείαν. Οὐ ἔνεκεν ἐπέδθη αὐτῷ και ή έγγρα-
 φος ήμιῶν γνώμη συνοδικῶς ἀπογραφείσα ἰδιοχέρως:
 έν μηνὶ Ἀπριλίῳ του 534 ετους τής νῦν τρεχούσης
 Ἰνδικτικῶνος έκτες, και ἀπὸ Χριστου εἶται, αμμη'.
 Patriarcham Syriæ. Cum venerit huc per omnia
 sanctissimus metropolitæ sanctissimæ metropolis Cæ-
 sareæ Cappadociæ, qui protothronus est, exarchusque
 totius Orientis, tum ut apprime venerandum divi-
 numque Domini nostri Jesu Christi sepulcrum adora-
 ret, sacraque que Hierosolymis sunt loca, in quibus
 maxime admiranda Christi dispensationis mysteria
 perfecta sunt, visitaret; tum ut una nobiscum recte
 fidei ac pietatis ingens arcanum communicaret, man-
 nifestaretque scandalâ omnia Constantinopoli exorta
 propter execrandam synodum, que apud Florentiam
 Italiæ urbem coacta est, et Latinorum cum papa
 Eugenio, quod non licebat, dogmata approbavit, et
 additionem quamdam in fidei nostre sacro inculpa-
 toque Symbolo subscripsit, suasitque ex Filio divinum
 Spiritum procedere, concessitque azyrna apud nos
 quoque in sacrificium offerre, et propterea comme-
 morationem papæ facere; præterea alia multa
 illorum præter præscripta canonum illicita accepit et
 amplexata est: et quomodo matricida Metrophanes
 Cyzicenus, more prædonum Constantinopolitanam
 sedem invasit, que assensum præbuit hæreticis, et
 jam dicto papæ et imperatori Græcorum Palæologo,
 cum Latinis sentienti, fideles et sanæ fidei sectatores
 non absque nimis persequenti, veluti tyranno oppri-
 menti et redarguenti; inpedes vero, et eos qui pravus
 opinionibus sunt imbuti, accersenti, honoranti, et ad
 dignitates promoventi, tanquam suæ hæreseos asse-
 ctus; et quod magis est, mirum in modum hos eos-
 dem deusculanti propter eam, quam in se præfert
 adversus rectam fidem pietatemque repugnantiam: hinc
 factum est, ut profanos metropolitellos, et execran-
 dos episcopillos, ubique in divinas et sanctas
 sedes sanctæ magnæ Ecclesiæ Constantinopolitanæ,
 tanquam suæ diocesi instruxerit. Dictus sanctissimus
 metropolitæ dominus Arsenius sanctissimæ metropolis
 magnæ Cæsareæ Cappadociæ, necnon protothronus
 et totius Orientis exarchus, ostendit, non solum in
 aliis Ecclesiis matricidam Metrophanem patriar-
 cham contra canones ordinationes iis, qui cum Lati-
 nis sentiebant, commisisse, sed jam et ad Orientis
 universi dioceses quatuor inordinatum istum ordi-
 nasse metropolitellos et episcopillos, in Amasia
 nempe, Neocæsarea, Tyanis, et Mocesæo, Latinorum
 omnia approbantes et exsequents, qui non solam

inde sibi subsecuturam ruinam atque excidium exspectant. verum quoque post tantum facinus, omnes sub Christi grege ibi degentes Christianos fallunt, corrumpunt, multaque inter eos disseminant, quæ orthodoxæ Ecclesiæ scandala ministrant. Propterea pius, fidelissimus, et sanctæ fidei universæ propugnator zelatorque jam laudatus metropolitæ Casareæ Cappadociæ, a gre ferens Ecclesiæ Christi innovativum et noxam, quæ ab aliena sententiis in recitissimam sanamque nostram fidem intruduntur, petit sibi exhiberi synodalem a nobis tribus orthodoxis antistitibus, qui in Syria sunt, Philotheo Alexandrino, Dorotheo Antiocheno, et Joachimo Hierosolymitano, sententiam, ut omnes male sentientes ex universa sua diocesi pellere possit, quod ipse antiquior sit et orthodoxus. Propterea nos, simul synodaltiter convocati, præcipimus in nomine consubstantialis, vivificæ et individuae sanctæ Trinitatis, metropolitæ atque episcopos propter virtutem et pietatem hand promotos ad hoc, oblates simul et Patres spirituales, si qui fuerint, simul sacerdotes, diaconos, et in quocunque gradu ecclesiastico constitutos, profanos alias et malignos, qui hæresis occasione arrepta, dum recta fides in discrimen adducitur, indignè currere, inanis gloriæ et hæresis molulo ad episcopatus et metropolitatus, quasi essent servatores animarum, ut cum se ipsis alius in exitum ducerent, et Christi in Dei nostri universam orthodoxorum gregem, prout timore Dei necnon justitiæ et pietatis fructibus destitutos, quin imo despectores, e ad omnem pietatem inverecundos, hoc est, ab hoc die ita decernentes, spoliamus omni acione sacerdotali, et ecclæ iustico ordine, donec eorundem pietas communiter et universaliter examinetur. Illi si obelicti, ab omni munere sacro cessent; si contra se opponant, et prædonum more, contra ac canones sanciant, adversantur, tanquam contumaces et contradictores, sint excommunicati, et abalienati a sancta et supersubstantiali et consubstantiali Trinitate; similiter et qui eos amplectuntur et in similitudinem assensum præbent et auxilium. Concedimus facultatem, tanquam pietatis orthodoxæque fidei præconi supra laudato sanctissimo metropolitæ, qui hyperimus est exarchusque totius Orientis, per loca omnia pietatem denuntiando, cum non reveretur ad veritatem astruendam, neque faciem imperatoris, neque patriarchæ, qui non recte sentiat et agat, neque divitis neque principis, sed palam ac libere fidem ac orthodoxiam possit eam, sine ullo metu et hesitatione, secundum præceptum sibi impositum: liceat inaque ipsi, ex hoc tempore, pietatis causa reprehendere, increpare, corripere male sentientes in omni loco, quo potest accedere, data a nobis ipsi venia, propter datum nobis gratiam et potestatem Spiritus sancti; qui debet omnino in his integre atque incorrupte pietatem servare; proptereaque illi tradita est in scriptis nostra sententia plena synodo, et propriis manibus subscripta, in usæ Aprilis 6941 anni, nunc currentis indictionis sextæ, et a Christo anno 1445. Ad imperatorem vero hæc: Krátiste, kai hmerwrate, kai galitwraté moi aúbenta, kai basileu, eúxate suggázomai poiaw próv theón adialhptwv, ópws tprhtheíh sou to krátos apd panthv énavtiou sunantwmatov, kai eis hmetéran pneumatikhn eúfrosynh. Γνωστὸν ἔστω τῇ ἀγίᾳ βασιλείᾳ σου ὅπως ἡμεῖς εὐχόμεθα πρώτην, καὶ δευτέραν, καὶ τρίτην γράφην ἀπὸ τῶν παπῶν Εὐγένιον περὶ τῆς ἐνωσεως τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα στερῶμεν ταύτην ἀπαραίτητων, καθώσπερ ἐγενετο, καὶ ἵνα μνημονεύσωμεν καὶ τὸν παπῶν. Γνωστὰ μὲν ἄπασιν, ὁ παπῶν Εὐγένιος πρὸς ἡμᾶς γέγραπεν, οὐδὲν δὲ παρεδίδεν ἡμῖν, ὅπως ἡ πράξις ἐγενετο. Ἐξ ὧν καὶ κατα τῆς προκαθούσης γράφης πρὸς μὲ τὸ ἀγιωτάτου μιλτου ἀδελφου κυρίου Ἰωσηφ τοῦ αρχιεπισκοπου κωνσταντινουπλεως νεας ἰερωνη, καὶ οἰκουμενικου πατρικου, νῦν ἐμυσον ἀκρωσ, ὅτι ἐν Φλωρεντίας σου, οὐκ ἐγένετο κατὰ τὰς συμβουλάς,

δὲ εἶχον πρὸς Ῥωμαίους οἱ Λατῖνοι ἐνόησαν· καὶ γραμμάτων, κανονικῆ καὶ ἀδίαςτος, καὶ ἐλευθέρῃ κατὰ τὰς παραδόσεις τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ τῶν ἁγίων ἐπιτῶν καὶ οἰκουμενικῶν συνόδων, καὶ τῶν θείων Πατέρων. Ἀλλὰ βασιουργία μωρίας ἐπινοήσαντες οἱ Ἴταλοι τὰ: μὲν συμβιβάζσεις ἠθέτησαν, παρέβησαν δὲ τοὺς ἐγγράτους αὐτῶν ὄρκους. ἔβλασαν δὲ τὴν ἀλήθειαν, καὶ τέλος τυραννικῶ τῶν τῶν ἀθέστω αὐτῶν πάλιν ἐκύρωσαν δόγματα, καὶ εἶτε: ὅν ἄλλο πρὸς κινύνας ἐκράτησαν. Τῆ γειρὸν δὲ μᾶλλον, καὶ ἀσεβῆς, ὅτι μετὰ τῶν ἁγίων καὶ τῶν ἐν τῷ κοινῷ τῆς πίστεως συμβόλιον προσήτηκην οὐ παρητήσαντο, ἀλλὰ καὶ ἐγγράτους προέδωκαν, οὐτὶ πρὸς πᾶσιν ὁμολογεῖσθαι. Διὰ τοῦτο ἀπελογήθη ἐνὶ πρὸς τὴν πάπαν ταυτά, ὅτι, εἰ μὲν στέρεθ τὰς παραδόσεις πρὸς τὰ τοιαῦτα, καὶ οἰκουμ. κῶν συνόδων, καὶ ἀπεκυρώσεις, καὶ εἰτε κανονικῶν καὶ νόμιμων ἐἰ τῶν ἁγίων θεῶν Πατέρων, ἐθέλεισαν, ἤδη καὶ τὴν ἐν Φλωρεντίας συνόδον καὶ αὐτῆς στέρεθ, καὶ τὴ τῶν πάππα μνημόσυνον δέχομαι σωζομένου, ἵνα τὴν ταυτέην ὁμολογίαν πρὸς ἡμᾶς ἐγγράτους στείλῃ ὁ πάππας κατὰ τὴν νόμιμον καὶ ὀρθολογικὴν παροῖδον καὶ συνήθειαν. Χωρὶς δὲ τούτου ἀλλοτρίως οὕτε τὴν συνόδον προσδέχομαι τὴν ἐν Φλωρεντίας οὐδ' ὄντω, οὕτε τοῦ πάππα μνημόσυνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐξ ἡμῶν συγκαταθεμένους πρὸς τὰ τοιαῦτα, πρὸς τε τὴν ἐν Φλωρεντίας συνόδον δηλονότι, καὶ τὴ τῶν πάππα μνημόσυνον χωρὶς τῆς ὑπαινωσεως ἐρητιμένης ὁμολογίας ἐκείνου, εἰ μὲν τοῦ κλήρου ὡσιν, ἀρχοῦς αὐτῶν καὶ ὀνέρους ἀπὸ τοῦ νῦν πίστεως ἱεροπραξίας ἔχομεν· εἰ δὲ τῆς συγκλήτου, ἀφωρισμένους καὶ ἀκοινωνήτους κατὰ τὸς θεολογικῶν κανόνας, καὶ μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῶν θείων καὶ οἰκουμενικῶν ἐπιτῶν συ ὄδων ἀποκυρώσεις καὶ παροδόσεις. Ταῦτα μὲν ἡμεῖς πρὸς ἐκείνον ἐγράψαμεν. Νῦν καὶ πρὸς τὴν σὴν βασιλείαν γνωρίζομεν τῶδε· ὅτι, εἰ μὲν προσέδραμεν, ὡς τοῦ ἡμετέρου γένους παντελῶς ἐξοσθηκότος, καὶ διὰ τοῦτο καταναγκαζόμενος παντοιοτρόπως, ὅπως λήψῃ ῥηθειαν, καὶ εἴνα ἰσὴν ἄλλην οἰκονομίαν γενήσῃ, εἴτε τῆς καὶ πρὸς τὰ τῶν Λατίνων ἐνέπειας, καὶ τὴν προσθήκην ἐδέξῃ κατὰ ἀνάγκην, εἰθ' οὕτως ἀποτρεψόμενος νῦν τὰ ἐκείνων τερατολογήματα τε καὶ ἀσεδήματα, καὶ τὴν ὑπαινωσαν ἐν τῷ θείῳ συμβόλιῳ παράδωον κατὰ τὰ: θείας πάσας ἱραφῶς; ὁμο οἰεῖς ἀδιστάκτως τε, στέργεις, καὶ πείθῃ, ὡς οἱ πρὸ σου ἅπαντες εὐσεβεῖς αὐτοκράτορες βασιλεῖς, ἤδη καὶ ἡμεῖς οὐ μόνον τὸ προσφιλῆς μνημόσυνον τῆς βασιλείας ἐπιτελεῖν ἔχομεν, ἀλλὰ καὶ ὀικνηκῆ, καὶ ἀέναν· ἵκεσίαν πρὸς θεὸν ἐκπλήρουον μέλλομεν τοῦ σου κράτους ἕνεκα, κα: ὑπὲρ ψυχῆς μάλιστα, δι' ὧν ἐξελισσόμενοι καθ' ἐκαστην τὸ θεῶν συγκοινωνοῦσαι τέ σοι, καὶ τὰ ἀμπλακήματα ἐν γνώσει καὶ ἀγνοίᾳ πραγθέντα. Οὕτω μὲν οὖν ἔσται καὶ ἔλεος τῶν πλημμελημάτων, οὕτως δὲ ἀφροσι: τῶν ἀγνοημάτων, εἰ μὲν τὰς θείας οὐκ ἀθετεῖς παραδόσεις. Εἰ δὲ περιμένεις, καὶ ἀνέχῃ τὰ τῶν ἐπεροδόσεων, ὡσπερ ἄλλότρια ὄντα πίστεως κανονικῆς παραδόσεις καὶ συνοδικῆς, οὐ μόνον ἐκκόψομεν τὸ τοῦ σου κράτους μνημόσυνον, ἀλλὰ τὴ τοῦ βάρους προσθήσομεν ἐπιτίμιον, ἵνα μὴ τῆ τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία διαφέρῃ τῆ λύμῃ τοῦ ἄλλοτριου καὶ βλαβεροῦ δόγματος, καθότι ποιμένες τῆς εὐσεβείας ἐκλήθημεν, καὶ ὁμολογήσαμεν οὕτως ἐγγράφως ἐνώπιον θεοῦ καὶ ἁγίων ἀγγέλων. Οὐκ οὖν κατὰ μισθωτῶς ἀνεχόμεθα ποιμαίνον τὴν τῆς εὐσεβείας Ἐκκλησίαν, οὐδὲ φειδόμεθα μάλιον ψυχῆς τε καὶ αἵματος, ἀλλ' ἔνεκεν Χριστοῦ, καὶ τοῦ εὐαγγελίου ἐτοίμου; ἔχομεν δοῦναι ψυχῆν, καὶ σάρκα, καὶ αἷμα, καὶ τὰλλα ὅσα ἐπι: τῆς γῆς κ: ὡμεθα. Ἄν δὲ τῷ τυραννικῶ τῶν παρανόμων βιάξῃ καὶ πειθαυολογίᾳ τὴν ἐλευθέραν καὶ ἀδούλωτον Χριστοῦ Ἐκκλησίαν, γίνωσκε οὕτως, ὅτι παρητησόμεθα μὲν ἡμεῖς τὴν εὐσεβείαν οἶων, οὐκ ἀνεχόμεθα δὲ σιωπῶν ἐφεσθῆς, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐντολήν ἀφθῶς ἐλέγξῃ, καὶ ἐπιτιμῆται μέλλομεν τυτοῦν. Διὸπερ καὶ στέλλομεν πρὸς τὴν ἁγίαν σου βασιλείαν ταυτά μετὰ τοῦ ἐν ἱερωνομῶν καὶ πνευματικῆ, τιμωτάτου.

κυρίου Μακρῶν, καὶ υἱοῦ τῆς ἡμῶν μετριότητος, δε καὶ ἀναγγελεῖ πρὸς τὴν σὴν βασιλείαν τὰ περὶ τῆς συνόδου, ἅπερ αὐτὸν ἀνεθήκαμεν. Σφόδρα γὰρ ἡμεῖς, πίστευσον, ὡς οὐδεὶς τῶν ἀνθρώπων ἐπιποθοῦμεν τῆς προσευτέρης Ῥώμης καὶ τῶν Ἰταλῶν πίντων ἐνώστειος, συζυμένου εἰ πρὸς τὴν ἀλήθειαν Ἐθνομαι. Εἰ δὲ σωστῆσαι τὸ ψεῦδος φιλονεικοῦσιν, οὐ δυνάμεθα συγκατοικῆσαι αὐτοῖς, οὐδ' ἂν πάντας ἡμᾶς διὰ μίαν ἡμέραν ἀπεκεφάλισαν. Κρεῖττον εὐσεβῶς καιρὸν πρὸς καιρὸν, ὅπερ τέλος ἀποθανεῖν μέλλομεν. Πείσθητι τοιγαροῦν καὶ αὐτὸς, ὡ βασιλεῦ γαληνῶτατε καὶ θεύτατε, τοὺς θεοὺς θεσμούς, καὶ νόμους Χριστοῦ, καὶ τὰς παραδόσεις τῶν θεοκηρῶν αὐτοῦ μαθητῶν, καθότι εὐσεβῶς ἐξήσας ἀρχὴ τοῦ νῦν, ὡς οἱ σοὶ πατέρες ὁμολογοῦσιν ἔργῳ εὐσεβῶς καὶ δόσεως τεθηθήσαντες. Οὐδὲν γὰρ ἐστὶ τῆς ἡμετέρας εὐσεβείας ἀμφίβηλον, ἧως πρὸς ἀπορίαν ἐμπέσης, καὶ διαταγῆν ἐν τοῖς Χριστιανικοῖς δόγμασι. Ἄλλ' ὁμῶς οὐδὲ ἐν γένος τοσαύτην ἀκρίθειαν καὶ ἔρηναν πεποίηκε περὶ πίστεως, ὅσην Πατέρες ἐν Χριστοῦ πίστει πεποιθήσαν. Ὅθεν καὶ τὰς ἀπὸ κρίσεως κόσμου μαρτυρίας εὐρόντες κατὰ διαφόρους καιροὺς παρὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος διὰ τῶν ἁγίων προφητῶν προκηρυχθείσας, ἔστερξαν μὲν ταῦτα βεβαίως ἐν πρώτοις ὑστερον δὲ τῆς σκιάς παρελθούσης διὰ τῆς χάριτος παρουσίας τῆς οἰκονομίας ὅλον ἐτελειώθη σωτηριώδες μυστήριον, καὶ οὕτως τῆς ὑπερλάμπρου καὶ ζωοποιῶ ἀναστάσεως πληρωθείσης, οἱ τῆς αὐτῆς θεωρίας μύσταί καὶ μαθηταὶ διὰ Πνεύματος ἁγίου σαφῶς τὸ μυστήριον τοῦ τρανώσαντες πᾶσιν ἐκήρυξαν, ἐν ἐφεξῆς ἐπόμενοι πάντες ὁρθῶς οὐκ ἄστο, ἡσῶμεν ὁμῶς τὴν τῆς ἀπεράντου βασιλείας ἐκείθεν ἀπόλαυσιν, ἧς γένοίτο πάντας ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Ἀμήν. Μηδὲ Δεκαμῆρου, Ἰνδικτιωνῶς ἕκτης. *Potentissime, humanissime. et serenissime domine et imperator, supplices continue Deum exoramus, ut majestas tua atque imperium ab omni adversa fortuna immune conservetur ad nostram spiritualem lætitiā. Notum sit tue sacræ Majestati, nos accepisse tres a papa Eugenio de unione Ecclesiæ litteras, ut eam, remotis arbitris, amplecteremur uti gesta est, faceremque papæ commemorationem. Et hæc quidem nude papa Eugenius ad nos perscripsit; at non edocuit quanam ratione res illa transacta sit. Verumtamen ipse per antecedentes ad me litteras sanctissimi fratris domini Josephi archiepiscopi Constantinopolis novæ Romæ, et œcumenici patriarchæ, plane vereque cognovi, synodum Florentinam non fuisse, uti Græci et Latini cum juramento perscripta convenerant, canonem et librum secundum traditiones apostolorum, et sanctorum septem et œcumenicarum synodorum, et divorum Patrum, sed infinitas fraudes comminissentes Italos, pacta quidem violasse, scripta jurejurando confirmata pervertisse, et tandem, tyrannorum instar, impia sua dogmata rursus stabilivisse, et cætera contra canones obtinuisse; et quod pejus est ac magis impium, cum multis aliis additionem illum in communi fidei Symbolo non neglexisse, sed scripto etiam illius confessione, neu miseris! ubi omnibus enuntiari. Quapropter ipse papæ respondi: Si illi traditiones sanctorum universalium synodorum, et determinationes, et quicquid canonicum ac legitimum hi sancti Patres decreverunt, susceperit, jam et ipse Florentinam synodum amplector, et papæ commemorationem non recuso: dummodo similem professionem ad nos in scriptis papa miserit, ut legitima et antiqua traditio et consuetudo præscribit. Quod si id non fiet, neque Florentinam ipse synodum suscipio, neque papæ commemorationem. Quin et ex nostris, qui similibus assensum præbuerunt, Florentiæ scilicet synodo, et papæ commemorationi, sine jacta dicta recta illius confessione, si ex clero sunt, eos depositos, omni sacro munere et sacerdotali ministerio privamus; si ex senatu, excommunicamus, et a consortio fidelium segregamus, secundum Dei præconium canones, et discipulorum*

A Christi, et sanctorum ac universalium septem synodorum præscripta atque traditiones. Et hæc quidem nos ad illum scripsimus; tuæ vero Majestati hæc nota facimus. Si similibus locum dedit, nationis nostræ penitus afflictæ, et tantum non emortuæ causa, modis omnibus coactus, ut auxilia tibi comparares, vel forte alia providentia suffultus in Latinorum sententiam ivisti, vique aliqua additionem amplexatus es, et nunc, eorum absurdis atque impietatibus semotis, sanam in divino symbolo traditionem secundum omnes divinas Scripturas indubitanter confiteris et amplecteris, illique credis, quemadmodum qui ante te imperio potius tunc, jam et nos non tantum amicam majestatis tuæ faciemus commemorationem, sed continuis inexhaustisque precibus Deum pro tuo imperio, potissimum pro anima, exorabimus, quibus quotidie Deum tibi propitius reddemus, ut deliciis tuis, tum dedita opera tum ignoranter commissis, veniam concedat. Et hac ratione misericordiam peccatorum, et ignorantiarum remissionem consequeris, si divinas traditiones non improbas. Quod si pertinax persistiteris, et aliena sententium dogmata sustines, cum ea aliena sint ab omni canonica et synodali traditione; non tantum tuæ Majestatis commemorationem excidemus, sed pœnas etiam aggravabimus; ne, in Christi Ecclesia, alieni et noxiæ dogmatis perniciēs vires sumat; dum pietatis pasiores vocamur, scriptoque ita professi sumus ante Deum et sanctos angelos. Quare non uti mercenarii pietatis Ecclesiam pascimus, neque carior est nobis sanguis et anima, sed pro Christo illiusque Evangelio prompti sumus, animam et carnem et sanguinem, et quicquid aliud super terram possidemus, profunderē. Quod si, tyranni instar, nefarie vim inferis, et seducere contendis liberam jugique impatientem Ecclesiam, scito, nos nunquam pietatem deserturos, nec taciturnitatem æquo animo laturos, sed secundum præceptum absque metu reprehensuros, et aditibus etiam nimis increpaturos. Ideoque hæc ad Majestatem tuam mittimus. cum hieromonacho, et spiritali Patre, præstantissimo domino Macario, et nostræ mediocritatis filio, qui et Majestati tuæ de synodo, quæ ipsi commendavimus, nuntiabit. Ardentem enim nos, mihi crede, et ut quivis alius, senioris Romæ et Italorum omnium unionem concupiscimus, dummodo illi veritati manus dent. Quod si mendacium constabilire contendunt, non possumus cum illis communicare, etiamsi uno die omnium cervicibus caput abscindant: optimum est, pie quacunque hora vitam ponere, si semel tandem moriendum est. Amplexere itaque et tu, o imperator serenissime et divinitissime, sacras sanctiones, et leges Christi, et traditiones Dei præconium, et Christi discipulorum, qui ad hæc usque tempora pie vivisti, quod tibi tui parentes contestantur, pie probeque fatisuncti. Nihil enim est in nostra pietate ambiguum, quod ad hæsitacionem atque dubitacionem in Christianis dogmatibus trahi possit. Sed enim nulla nationam disquisitionem, et accuratum examen in rebus fidei posuit, quantum ipsi Patres nostri in Christi fide, ideoque ab orbe condito testimonia recollecta, diversis temporibus a Spiritu sancto per sacros rates prævaticinata firmiter illis et ante alia fidem præstiterunt: postea prætergressa umbra, gratiæ accessu, dispensationis universum et salutare absolutum mysterium est. Et sic splendidissima ac vivifica resurrectione absoluta, illius mystæ e: discipuli per Spiritum sanctum plane mysterium declarantes omnibus denuntiaverunt, ut postero omnes, recte eos sequentes, semper duraturi regni participes evadamus, cujus utinam compotes fieri contingat in Christo Jesu Domino nostro. Amen. Mense Decembri, indictionis sextæ.

Gregorius Melissenus, Pater spiritualis seu confessarius imperatoris, mortuo Metrophane, sive patriarchatu abdicato, in ejus locum sullicitur in ætate anni Christi 1445, ut scribit Phranza. Hic autem Gregorius dictus Phranza Melissenus non diversus videtur a Gregorio Mamuzæ cognominato.

ab anonymo Crusiano ; quem patriarchatu postmodum cessisse, quod dissidium in dies longius serpere cerneret, tradit idem scriptor. Neque sane dubito quin Gregorius iste idem sit qui Georgius Phranzæ dictus lib. iii, cap. 5, quem quidem ait, mense Augusto anni Christi 1451, instar exulis ab urbe discessisse. Sic enim et Gregorius Cyprius passim Georgius appellatur, quod sumpto habitu monastico ex Georgio Gregorius vocatus sit. Quæ cum ita sint, Gregorius seu Georgius iste sedit annis circiter sex, et ut quieti propriæ consulere Constantinopolim reliquit, ac Romam, tanquam

ad portum salutis et fidei asylum, confugit ; ubi susceptum semel patriarchatus titulum, quoad vixit, retinuit ; nemine alio inter Latinos, neque etiam inter Græcos usque ad captam per Turcas Constantinopolim, in ejus locum successo. Neque ante captam a Turcis Constantinopolim diem obiit, ut videtur innuere Phranzes, lib. iii, cap. 49, cum in Comment. Pii II, lib. ii, ejus mors ad annum Christi 1459 consignetur. Sedes autem Constantinopolitana vacavit ab anno Christi 1451, ad Georgium Scholarium, qui primus patriarcha fuit post captam Constantinopolim.

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΛΟΓΙΩΤΑΤΟΥ ΚΥΡΟΥ

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ

ΤΟΥ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ

ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΚΑΙ ΙΣΑΠΟΣΤΟΛΟΝ ΜΥΡΟΦΟΡΟΝ

ΜΑΡΙΑΝ ΤΗΝ ΜΑΓΔΑΛΗΝΗΝ.

SAPIENTISSIMI ET ELOQUENTISSIMI DOMINI

NICEPHORI CALLISTI

XANTHOPULI

SERMO

IN SANCTAM ET APOSTOLIS ÆQUALEM UNGUENTIFERAM

MARIAM MAGDALENAM

(BANDINI, Catalog. Biblioth. Laurent.-Medic., tom. I, p. 416.)

I. Quandoquidem alioquin quid conveniebat sermone exsecuti sumus, id ipsum nunc quoque facturi sumus beate Magdalene certamina delineaturi ejusque historiam adumbraturi atque emulationi proposituri. Verbi enim æterni auxiliatrix haud inutilis doctrinæ ipsa inservit, et pro sua parte non parum ad Evangelii propagationem contribuit. Quæ omnia considerantibus nobis necessarium ac peculiare negotium visum est de beata hac femina verba facere, siquidem de nulla e Domini discipulabus sermo aptior institui aut ejusmodi rerum studiosis presentari poterit. Qui enim rebus cælestibus ipse initiari et alios initiare et fidei verba mundo communicare voluerit, S. Magdalenam omni honore dignam judicabit ; et proprio animo satisfaciens, gaudium non parvum iis quoque exhibebit qui istius feminae laudes in mediis

A. Εἴπερ ἄλλοτε καὶ λόγῳ τὸ προσῆκον πράξει συμβέβηκε, τοῦτ' αὐτὸ καὶ νῦν δοκῶ μοι πράξειν ἐκ προφανοῦς, ἑαυτὸν καθεῖναι τοῖς τῆς μακρυῆς Μαγδαληνῆς ἀγῶσιν ἐγκαθορμησάντι, καὶ ταύτην προθεῖναι τῆς νῦν ὑποθέσεως ἀφορμὴν, σπουδῆς ἔργον προστησαμένῳ ἢ δὴ τῷ μὲν ὑπὲρ λόγον ἐνυπιστατῶ λόγῳ οὐκ ἀσυντελής ὅσα καὶ ἐς μαθητεῖαν ἐτέλεσε, λόγοις δὲ ζῶσι τοῖς τοῦ κηρύγματος οὐ μικρὰν τὸ γὰρ αὐτῆς μέρος εἰσήνεγκε δύναμιν. Ἡμῖν δὲ πανταχόθεν σκοπούμενοι ἀναγκαῖος καὶ οἰκτεῖος ὁ περὶ ταύτης λόγος εἶναι δοκεῖ· οὐ γὰρ ἂν ἐπ' ἄλλῳ τῶν ἀπάντων διατεθεῖτ, ἢ λόγῳ ὧς ἐνδὸν τὰ ταύτης διεξιοῦσι, καὶ παρατιθεῖσιν ἀκοαῖς φιλολόγων διηγήματα. Ἡ γὰρ ὑπῆρξε λόγῳ μυηθῆναι καὶ μυῆσαι τὰ ἐπουράνια, σπουδῆ τε πῆσα τὴν τῆς πιστεως λόγον ὁ αὐτῶναι τοῖς πέραςι, πάντως ἂν αὕτη λόγος, ὧς εἰς τὴν, τιμωμένη, καὶ ἡδυνάσει τῷ πνεύματι, καὶ

χάριν ούμενοῦν οὐ μικρὰν τοῖς γε τῷ περὶ ταύτης λόγῳ θαρσήσασιν οἶδ' ὅτι παρέξειεν. Ὅτι γὰρ ἂν ἕκαστος ἔργῳ ἐτι τῷ ζῆν περιῶν, ἑαυτὸν ἐπιδοῖν καὶ ἥδοιτο, τούτῳ δὴ καὶ τῶν ἐνθὲνδε μεταχωρήσας, εἴ τι τῶν ἀπάντων ὀρώτω τιμώμενος, γάνυται ἐπὶ μᾶλλον, καὶ ἀνεκλαλήτῳ χαίρει χαρῆ. Διὰ τοῖς ταῦτα προσῆκον καὶ οἰκεῖον τῆ τοῦ Λόγου μαθητρικὰ τὸ ἐκ λόγων ἐγκώμιον. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ καθ' ἑτερόν γε τρίτον ἀναγκαῖος ἡμῖν ὁ περὶ ταύτης λόγος ἐστίν· ἀνδρὶ γὰρ ἐξέτι νέου λόγους ἀσκήσαντι, καὶ τούτοις ὡς μάλιστα συντραφέντι, δευτέρᾳ τε τούτων τιθεμένῳ τὰ πάντα, καὶ χρεῖν γε ὅν θεῷ ἀνατιθέναι τῶν λόγων τὰς ἀπαρχάς, τί ποτ' ἂν μᾶλλον ἐκείνῳ γε ἥδιον εἴη ἢ λόγος ὁ περὶ Λόγου, καὶ ἡ περὶ τῶν λόγῳ πίστεως διαδραμόντων τὴν οἰκουμένην διήγησις; Καὶ τρίτον ἀλογίστων, μᾶλλον δὲ ἀχαρίστων ἀνθρώπων ἔγωγε κρίνω, προγόνους μὲν τοῖς ἐξ αἵματος χάριν ἐκτίθειν ἐθέλειν ὀσηπερ ἐστὶ δυναμένοις, τοῖς δὲ τοῦ κρείττους ἡμῖν ἀρχηγοῖς καὶ αἰτέοις τὴν πνευματικὴν ἀναγέννησιν μηδ' ὀπωσοῦν προθυμεῖσθαι τὰ εἰκότα χριζέσθαι. Οὐκ ἄδηλον δὲ πάντως ὡς ἀρχηγός καὶ αὕτη τῶν ἀναγεννωμένων τῷ πνεύματι ἡ μακαρία Μαγδαληνὴ ἀναμφιδόλως λελόγισται. Εἰ γὰρ τὰ τῶν παιδῶν τῷ πατρὶ λογιζέσθαι τῶν ἐννοιωτάτων τε καὶ δικαιοτάτων, καθὼς ἄρα δῆτα καὶ ἐστὶ καὶ λέγεται, πάντως καὶ τὰ τῶν μαθητῶν τῷ διδασκάλῳ δοίη τις ἂν διδάσκαλον ὁ ἄλλοι τῶν ἀποστόλων μετὰ γε Χριστὸν εἴ τις ἕτερον τὸ ὄνομα ἐθέλοι τοῦ λόγου τὴν μακαρίαν ὑπεξελῶν, ἐς Χριστιανούς δοκῶν τελεῖν τε καὶ ὀνομάζεσθαι, οὐκ ἔγωγε οἶμαι· ἐκ τοῦ βῆστος τοῦτου εὐρεῖν, ὥστε καὶ τὰ τῶν ἀποστόλων ἐν γε τῷ παρόντι ταύτης λογιζέσθαι, οὐ μοι ἀπο τρόπου εἰρήσεται, καὶ τῷ λόγῳ τὴν πίστιν ἐξ αὐτῶν δῆτα προσηκόντως παράσχοιμεν. Εἰ γὰρ χρὴ τῷ θεοσελίῳ πείθεσθαι Παύλῳ τοῖς ἐν Κορίνθῳ γράφοντι· «Εἰ δὲ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται· εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ἡμῶν.» Ταύτη δ' ὑπὲρξεν πρώτη ἀναστάνα κατιδεῖν τὸν Χριστὸν, καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῖς ἀποστόλοις εὐαγγελίσασθαι, καὶ λῆρος καὶ τὰ τῶν ἀποστόλων, εἴπερ τῷ πρώτῳ πάντως καὶ τὰ τῶν ἀποστόλων, εἴπερ τῷ πρώτῳ εὐρόντι τὰ τῆς εὐρέσεως παρὰ τοῖς εὐφρονοῦσι λελόγισται. Τὸ δ' ἐντεῦθεν τῷ λόγῳ ἀναβαλέσθαι τὰ τοῦ ἀγῶνος ἄμεινον ξυμβαίνει εἶναι, ἥκιστα λογιζομένην δεῖν ἀπαρασκευῆ νηὶ μέγα πέλαγος διαπλεῖν, ἐλαχίστῳ δὲ ἀκατίῳ μέγα κῦμα διαπερᾶν, ταυτὸ δ' εἰπεῖν βραχὴν τε καὶ φαυλοτάτῳ λόγῳ τὰ τῆς μακαρίας ταύτης διεξιέναι μεγαλοφυήματα, ἐτέροις δὲ τοῦ ἔργου τοῦδε καὶ τῆς ἐντεῦθεν φιλοτιμίας παραχωρήσαι, οἷς δύναμις τε λόγων ἀρχοῦσα τυγχάνει οὔσα, καὶ δυνατὰ ἐστὶν ἐκείνοις τοσοῦτον ἀγῶνα διαχειρίσασθαι. Πλὴν ἀλλ' ἐπειπερ ἀναδύναι οὐκ ἐνι, οὐδ' ἀποφουγεῖν τὸ ἐγχείρημα, οὕτως ἂν πως κατατολήμησεντι· πῶς γὰρ ἂν οὐ καὶ τῷ μῶμῳ καθ' ἡμῶν αὐτῶν νεανιεύεσθαι δοίημεν, εὐαγγελικῶ· οὕτως ἐπ' ἀρότρῳ χεῖρα βαλοῦσι, καὶ πρὸς τούναντιον μεταχωρήσασιν; ἔργῳ χεῖρα ἐπιβαλόντι συνοῖσει

¹ I Cor. xv, 16.

proferre præsument. Qui enim labori alicui indulget lætitia afficitur, et si honorem inde assequitur, maximo gaudio perfunditur. Nemo igitur infitias ibit, Verbi discipulæ laudem particularem deberi. Sed ob aliam quoque causam de illa sermo nobis opportunus videtur. Quid etenim viro rhetorico, qui ejusmodi studia omnibus aliis præronit, et qui sermonum primitias ad Deum refert, quid, inquam, magis jucundum erit quam sermo de Verbo ac de iis qui verbum fidei per orbem universum circumferunt? Porro imprudentiæ ac socordix signum esse judico, majoribus ex carne, quamvis potentibus, gratias referre, iis autem qui regenerationis spiritalis nobis auctores exstiterunt, grates debitas non habere. Sine dubio autem beata Magdalena eorum qui spiritualiter regenerati sunt, præcipua sospitatrix habetur. Si enim filiorum legitimitatem ac justitiam patri attribuere fas est, certe discipulorum quoque merita ad præceptorem referre oportet. Magdalenam autem secundum Christum apostolis primam nuntiam fuisse negari sine injuria non posse constat inter Christianos; quare ab apostolis eam separare non licet, quibuscum fidem communem habebat; si beato Paulo fidem habere decet ad Corinthios scribenti: «Nam si mortui non resurgunt, neque Christus resurrexit. Quod si Christus non resurrexit, vana est fides vestra.» Magdalenæ autem primæ obtigit, Christum resuscitatum videre, et resurrectionem ejus apostolis annuntiare, quamvis verba illius vana esse viderentur. Quod igitur apostolis obvenit, ad Magdalenam referri debet, siquidem omne inventum ad eum qui primus invenit ab omnibus qui mentis sanæ sunt refertur. Nunquam enim navem male constructam mari alto committendam, aut undam decumanam exiguo navigio tentandam esse aliquis asseruerit. Sic hujus beatæ feminæ præclare facta brevi et exiguo verbo memorare aliisve attribuere, iniquum fuerit, qui eloquentiæ vi pollent ad ejusmodi certamen aggrediendum. Non enim licet rem intactam relinquere. Quomodo enim homini petulanti resistemus puerili nos jactantia aggredienti? Ergo sicut Evangelium jubet, manum aratro imponamus, contrarium faciendo. Melius enim erit et utilius, rem inchoatam ad finem perducere, quam re infecta abscedere. Quando autem votum debitum sermone absolvemus, nisi Patribus hisce obtemperemus, qui quotidie nos adhortantur, nec patiamur ut quiescamus antequam beatæ Magdalenzæ laudibus efferendæ officium præstiterimus? Hac cum ita se habeant, auxilio ejus invocato rem aggrediamur et omnem metum ac socordiam excutiamus. Sermonis igitur fundamentum atque initium sit dicere quæ ejus fuerit origo, quibus parentibus sit prognata. Dein dicemus quomodo Christo appropinquavit, quomodo Evangelii participem fieri ei contigerit, et qua ratione ad ejus promulgationem contribuerit.

μᾶλλον καὶ εἰς τέλος ἀφίχθαι, ἢ ἀτελεῖς καταλιπόντι ὀπίσω εἶναι. Πότε δ' ἂν καὶ λόγῳ καὶ λόγοις εὐλόγῳ; τὰ προσήκοντα ἀφοσιωσώμεθα, ἢ τοῖς ἐμοῖς δὴ Πατρῶσι τούτοις τὸ δέον ἀποχαρισταίμεθα, διέλκουσαι τε καθ' ἑκάστην ἡμᾶς, ὡς εἰπεῖν, καὶ σπαράττουσι, καὶ οὐκ ἀνήσειν δισυχυρίζομένοις τὰ μάλιστα, ἕως ἂν τοῖς τῆς μακαρίας λόγοις ἑμαυτὴν ἐπιδοῖην; Ἐπεὶ τοίνυν ταῦθ' οὕτω, φέρε δὴ τὴν τῆς ταύτης βοήθειαν ἐπικαλεσάμενοι, τοῦ ἐγγειρήματος ἐφαψώμεθα, πάντα φόβον καὶ δειλίαν ἀποσεισάμενοι. Εἴη δ' ἂν τῷ λόγῳ κρηπίς, ὅπως τε καὶ ὄθεν, καὶ τίνα ἔρχε τοῦ γένους ἄρχῆν· εἴτ' ἐφεξῆς προσθεῖναι, πῶς τε Χριστῷ προσέλθοι, καὶ πῶς αὐτῇ γένοιτο τῷ Εὐαγγελίῳ καὶ τὸν ταύτης φθόγγον συνεξικουέσθαι.

II. At nunc quidem beatæ Magdalene patriam ac genus commemorare extra propositum nostrum nunc quidem esse censeo. Constat enim quod iis qui secundum Deum vixerunt patria et beata civitas in paradiso est; quod maiores patriarchas et prophetas habent; quod amici eorum sunt apostoli et iustorum concio et ea quæ in cœlesti Jerusalem verecunda et honorifica habentur. Quamvis enim de hisce gloriari liceat, tamen minime opportunum esse censeo, e rebus exiguis quæ illa aspernata est, laudem construere. Homini enim prorsus materiali tantum et qui in rebus mere terrestribus felicitatem sectatur perscrutari licebit, utrum vera patria in pascuorum ubertate et abundantia constet; utrum civitas benesita muris et aliis commodis polleat; utrum mari adiaceat; utrum ex aliis commoda sibi comparet, ab incommoditatibus quæ mari inhaerent, exempta. Illi autem sanctæ femine obtigit, istius felicitatis compotem fieri, spretisque omnibus Christum conquirere, et patriam habere cœlestem Jerusalem, terrestrem materiam pedibus calcare, cum Deo esse, imo misceri. Nihil enim ei laude dignum videbatur quod a rebus divinis abhorret. Quanquam vero mihi licuerit femine sanctæ patriam prædicare, non vereor ne alios offendam quibus civitas patria cæteris urbibus præferenda omniique laude digna videtur. Ea enim est urbium conditio ut pro dignitate aliæ aliis propositæ prolatave pro arbitrio magnæ aut exiguæ habeantur. Attamen ne iniqui videamur in laudando aut vituperando, cum justa auctoritate exponamus quæ ejus patria fuerit; si quidem non minus patria eam decoravit quam ab ipsa condecorata fuit.

ἐπίση; ἐκείνας κτήσασθαι ἐξέγενετο. Ἄλλ' ἵνα μὴ τῷ τὸ δνεῖδας, καὶ τοῦτο δὴ ποιεῖν, οἷς μὴ ἔχωμέν τι τῶν εὐχταίων περὶ αὐτῆς διηγῆσασθαι, φέρε δεῖξωμεν ἐκ πρώτης, ὅ φρασι, τῆς ἀφετηρίας, οἷας ὀρμάται αὐτῇ τὴν πατρίδα ἐκόσμησε.

III. Patria igitur beatæ Verbi alumne Mariæ Magdalene fuit, quam Deus Abrahamo patriarchæ ejusque posteris promisit, id est terra promissionis et Israelitis concessa, postquam ex Ægyptiaca miseria aufugerant. Scripturæ vero sacræ committit virtutes ejus enarrare et generis et nominis antiquitatem in medium proferre. Quibus enim verbis quis ejus gloriam supereminentem satis pronuntiare poterit? satius igitur est silentio rem præterire quam voces proferre re laudanda indignas et cæteris risui et ludibrio esse. Hæc igitur beatæ Magdalene patria. Quodsi patria illustri orta est, pa-

Β'. Πατρίδα μὲν οὖν καὶ γένος τῆς μακαρίας τῆσδε τό γε νῦν ἔχον διεξίναμι παντάπασιν ἀκαιρὸν τε ἡγοῦμαι, καὶ σκοποῦ τοῦ προκειμένου ἐκτός· δὴλον γὰρ ὅτι τοῖς κατὰ Θεὸν ζήσασιν πατρὶς μὲν ἡ ἀνώλεθρος; καὶ μακαρία ἐκείνη διαγωγῆ, ὁ παραδείσιος· πρόγονοι δὲ πατριάρχαι καὶ προφήται· φίλοι δὲ ἀπόστολοι, καὶ ἡ τῶν δικαίων ὁμήγουρις, καὶ ἄλλα ὅσα τῇ ἄνω Ἰερουσαλὴμ σεμνὰ τε καὶ τίμια. Ἡ γ' ἐξὴν ἐκ τούτων σεμνύνεσθαι, περιττὸν οἶμαι πάντως καὶ ἐκτόπως τῷ καιρῷ μὴ προσήκον, καὶ ἐκ τῶν μικρῶν τούτων, ἀ κάκεινῃ ὡς οὐδὲν ὄντα τοῖς βουλομένοις κατέλειψε, προερανεῖζειν τὸν ἔπαινον. Ἀνθρώπῳ γὰρ δεῖνῶς ἐξεχομένῳ τῆς ὕλης, καὶ πρὸς τὴν ἐκ ταύτης εὐδαιμονίαν ἐσχολακτί ἐξέσταται τὰ τοιαῦτα διερευνᾶσθαι· εἰ πατρὶς αὐτῷ ἐστὶ βοσκομάτων ὑφορία τῶς ἄλλας; ὑπερνικώσα, εἰ θέσεως εὐ ἔχουσα, καὶ τειχῶν καὶ τῆς ἄλλης εὐπρεπειας οὐκ ἀμοιρεῖ, εἰ γειτονώσα θαλάσση, τὰ παρ' ἄλλοις ἐξιδιοῦται σεμνὰ, καὶ τῶν μὲν ἀπὸ τῆς θαλάσσης οὐ μετέχει κακῶν, μικρὸν αὐτῆς; ὑποστελλομένη, καὶ τοῦ σύνεγγου; εἶναι ἀναχωρωῦσα. Ἡ δ' ὑπῆρξεν ἀντὶ πάντων τῆς μακαρίας ἐκείνης εὐδαιμονίας γενέσθαι, καὶ πάντων ἀμελήσαι, Χριστὸν κερθῆναι, πατρίδα τε τὴν ἄνω κτήσασθαι Ἰερουσαλὴμ, καὶ τῆς γεώδους ταύτης ὕλης ὑπεραρθῆναι, καὶ μετὰ Θεοῦ γενέσθαι, μᾶλλον δὲ συκραθῆναι, παρ' οὐδὲν αὐτῇ τὰ κάτω, καὶ ὅσα μὴ ἐκ τῶν οἰκείων φέρει τὸν ἔπαινον. Καίπερ εἰ βουλομένοις ἡμῖν καὶ τὴν αὐτῆς πατρίδα εἰπεῖν ἐξῆν, παρ' οὐδὲν δοκῶ μοι τὰ τῶν ἄλλων ἐλέγχειν τερπνὰ, οἷς ὅ τι καὶ ὅσα ἂν εἴποι τις ταῖς ἄλλαις πόλεσιν ἐξαισία εἶναι καὶ τίμια, λόγου τε πολλοῦ ἀξιόμμενα, καὶ κρεῖττον γὰρ ἢ ἐκείναι αὐχοῦσα ἐν τούτῳ τούτων πλεονεκτεῖ, ὅτι δὴ μὴ τὰ ταύτης σεμνὰ, πολλὰ τε ὄντα καὶ λόγου δεδόμενα, δοκεῖν ὑπερτιθέσθαι δόξωμεν τιτι περικαλύπτειν πατρίδος, καὶ ὅτι οὐκ ἦσσαν ἡ πατρὶς αὐτῆν, ἢ

Γ. Πατρὶς τοίνυν τῇ μακαρίᾳ ταύτῃ μαθηρίᾳ τοῦ Λόγου Μαγδαληνῆς, ἦν ὁ Θεὸς τῷ μεγάλῳ πατριάρχῃ Ἀβραάμ καὶ τοῖς ἐξ αὐτοῦ ἐπιγγεῖλατο, ἢ γῆ τῆς ἐπαγγελίας ἡ κληροδοθηθεῖσα τῷ Ἰσραὴλ, τὴν Αἰγυπτίαν διαφυγοῦσι πλημμέλειαν. Καὶ παραχωρήσειν μοι δοκῶ τῇ ἱερᾷ Γραφῇ τὰ ταύτης ἐπαίρειν καλὰ, ὅση τε ἀρχαιότητος; ἔχεται, καὶ ἢ τὸ νέον ἐκ τοῦ ὀνόματος πρότεστι· ποῖος γὰρ ἂν τις λόγος χρητάμενος, τό γε περιὸν αὐτῇ τῆς δόξης κἂν πρὸς βραχὺ παρστήσειεν; Ἀμεινον οὖν σιγῇ χρυσάμενον ἐπαινέσαι, ἢ λέγειν ὀρμήσαντα μὴ δυναθῆναι ἰσχύσαι, καὶ γέλωτα ὀφλήσαι μάλιστα καὶ διατριθῆν·

αὐτῆ μὲν οὖν τῆς μακαρίας Μαγδαληνῆς ἡ πατρίς. Ἄλλ' οὕτω πατρίδος εὐ ἔχουσα, οὐκ ἔλαττον ἔσχε τὰ τοῦ γένους εἰς περιφάνειαν πατράσι καὶ τὰ ἐχρήσατο, οὐχ οἷοι τῶν ἄλλων ἐνδεῖσθαι, καὶ ἄλλοις τῶν τε τῆς πατρίδος πρωτείων, καὶ τῶν ὅσα πλοῦτος αὐτοῖς ὑπεξίστασθαι· ἀνωθεν καὶ γὰρ αὐτοῖς ὡς ἐκ σειρᾶς τὸ τῆς εὐγενείας καλόν· τῶν ἀφ' ἡλίου ἀνατολῶν καὶ οὗτοι ὀρμώμενοι, εὐγενεῖς τὸ σῶμα, τὴν ψυχὴν εὐγενέστεροι. Θύρα τούτοις κατὰ τὸν Ἰώβ παντὶ πενομένη ἀνέφικτο, οὐκ ἐπιζυγομένη κατὰ προσώπων, καὶ πόρρω τούτους ἐλαύνουσα· πῶδες ἦσαν χωλῶν ὅσα καὶ ὀφθαλμοῖς ἐχρῶντο τούτοις, οἱ πεπηρωμένα τὰ δματά περιέφερον. Χηρεῖα δὲ τὰ μάλιστα βροθοῦντες, ἐκ πολλοῦ τὸν βίον ἀπολιπόντων πατέρων, παῖδας ἐξοικιζόμενοι, τῆς ὀφάνειας περιήρουν τὸ πλεῖστον, ἅτε μὴ τῶν ἐξ αὐτῆς κακῶν ἐς πείραν τῆ ἐκείνων ἐπιμελεῖα γινόμενοι. Τί οὖν; ἄρα μὴ τοῖς ἔξω καλῶς ἔχοντες, τοῖς ἔνδον ἐν βρασιῶνῃ διέκειντο, τρυφαῖς αὐτοὶ καὶ ὄση βλακειᾶ σχολάζοντες; Οὐ μὲν οὖν ἄλλ' ἔργον ἦν αὐτοῖς ἀπαιστον ἢ τοῦ παιδαγωγοῦ νόμου μελέτη· ἔτι καὶ γὰρ αὐτοῦ, κλῆν ἐπὶ ξυρῶ ἀκμῆς τὰ τῆς οἰκίας ἐνεστήκει, καὶ ἡ πρὸς τὸ θεῖον δι' αἰμάτων καὶ κνίσσης οἰκειώσεις. Γεννώσι τοίνυν τὴν μακαρίαν ταύτην Μαρίαν περὶ τὰ μέσα του τῆς μοναρχίας τοῦ Καίσαρος Ὀκταβίου, ἧ καὶ Σεβαστὸς ἐπικλησὶς ἔστιν ἕτερον ὄνομα. Καὶ ἀποχρῶν αὐτοῖς εἰς φιλοτιμίαν ἡγημαί, ὅτι πατέρες τοιαύτης ἤκουσαν θυγατρὸς. Εἴπερ γὰρ ἔδει τὴν τοιαύτην, καὶ τσαῦτα δὴ τῷ βίῳ χρισταμένην, ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον τυγχάνοντα, τῷ βίῳ δοθῆναι, ὡσπερ τι τῶν πάλαι μέγιστον ἀγαθῶν, μὴ ἄλλοις αἰτίοις τοῖς εἰς φῶς προόδου πατράσι χρῆσασθαι, ἢ δι' ὧν γέγονε, κάκείνους μὴ ἄλλους ἢ ταύτης πατέρας ὀφθῆναι. Ἐπεὶ δ' ἀπέσχετο γάλακτος, καὶ πόρρω τιθῶν ἦν, καὶ ἄρτι ποτὶν οἰκειοῖς ἐπιβαίνειν τῆς γῆς ἤρξατο, οὐκ ἐπ' ἀρακτον ἐρείδειν πέχει, κατὰ τὸν Σολομῶντα μανθάνειν ἐκδίδεται, οὐδ' ἔρια νῆθειν, ἢ τοῖς ἐκ σπηρῶν νήματιν ἐπιχειροῦν, καὶ εἰς κάλλος ἐξυφαίνειν καὶ καταποικίλλειν, τῷ τὰ πάντα βιαζομένῳ χρυσῷ, ἀλλ' ἐς λόγου θαλῶς ἦν εἰς πῦρ, καὶ ἴσπος, ὃ φασιν, εἰς πέδιον, ὀλίγος δὲ μεταξὺ χρόνος, καὶ ἀσχεῖται μὲν αὐτῇ, ὅσα τῷ θεόπτη γέγραπται Μωϋσεῖ, καὶ τῇ λοιπῇ σκιδῶει Γραφῇ, ὅσα τε προφήται καὶ ψαλμοὶ διεξέρχονται· τοῖς μέντοι ψαλμοῖς καὶ προσετέθηκε τὰ μάλιστα, καὶ τούτοις νυκτὸς ἦν καὶ ἡμέρας ἐμμελεῖσθαι, καὶ τῶν προφητικῶν ἐκείνοις ἔχειμένη διηγεῖσθαι, ὅσα περὶ Χριστοῦ, εἰτ' οὖν περὶ τοῦ ἡλειμένου καὶ Μεσσοῦ ἐμφανέστατα διαγγέλλουσι.

Δ'. Ἄρτι δὲ τῶν γονέων ταύτῃ διαμετρησαμένων τὸ ζῆν, αὐτῆ καὶ παροῦσης ἐξουσίας εἰς τὸ βραθυμεῖν, οὐκ ἔμενεν ἐν ἀπαιδευσίᾳ· οὐ γὰρ πρὸς τρυφᾶς ἀπέειδε, καὶ βλακειᾶς ἀνῆκε τὸ σῶμα, καὶ τῇ λοιπῇ βρασιῶνῃ ἐκδεδίθητο· καὶ ταῦτα παρηθῶσαν ἤδη τὴν ἡλικίαν ἐπαγομένη, πλοῦτω τε βριθομένη, καὶ ἄρτι παθῶν τῶν ἐκ φύσεως ἐπιβαίνουσα· ἀλλ' ἀσχολον ἔργον ταύτῃ νηστεία καὶ προσευχῇ, τίξιν σαρκὸς, καὶ ἡ πρὸς τὸ θεῖον νεύσας τε καὶ οἰκειώσας, νόμου μελέτη, Γραφῶν ἀνάγνωσις, καὶ διὰ τοῦ τὰ ὄντα τοῖς χρεῖζουσιν ἀνέναι ὅλας χεραὶ καὶ γνώμη, καὶ προθυμότερόν γε ἢ ἐκείνοις λαμβάνειν ἐξῆν, τὸ μέλλον, ὡς ἐνδὸν, κατακτάσθαι, καὶ τοῖς ἐστῶσι ταμειοῖς διὰ τῶν, οἷς ἐνδεῖν τὴν βίον συνέβηκε, τὰ

rentibus non minus claris usa est, quibus cet forum non opus erat auxilio; qui inter civitates primores erant, et qui divitiis abundabant, et quibus generis charitas desuper erat. Nam ab Orientis partibus exorti, si quoad corpus generosi, quoad animam generosiores erant. Domus eorum, secundum Jobi exemplum, pauperibus omnibus aperta erat sine personarum acceptione. Pedes iidem erant claudorum; cæci iis ut oculis utebantur. Maxime autem viduis succurrebant, natos adoptantes quorum genitores ex diuturno tempore a vita excesserant, sicque orbitati duritiam lenientes cura quam illorum gerebant. Quid tum? num putas eos qui cæteris bene faciebant, domi luxuriæ ac mollietati indulgisse? Minime rerum; imo legis salutaris exercitium perpetuum eis negotium erat, cuius vigor sanguinem et victimarum odorem exigebat. Genuerunt igitur beatam Mariam circa medium imp. Octavii regnum qui alio nomine Augustus appellabatur. Et certe honori ipsis erat quod ejusmodi filix parentes audirent. Cum enim talem feminam, quæ vitam adeo honestavit, cuius virtutes mentem et sermonem exsuperant, in lucem, ut generis honos, edi par erat, æquum sane erat eam talibus potissimum parentibus nasci, qui iidem soli talis filix parentes esse merebantur. Postquam deinde a lacte et manibus amota esset et jam propriis stare et ambulare pedibus cœpisset, non ad opera femina, secundum Salomonem, non ad lanam tractandam aut ad textilia serica; non ad vestimenta auro distinguenda admovebatur, imo magistrorum scholis concredita est. Sicut vero fax in ignem, et equus in campum, ut est in proverbio, sic brevi tempore beata nostra docebatur quæ divus Moyses scripsit, quod in Scripturis obscuris lægitur, quod prophete et psalmi referunt. Psalmis tamen maxime incumbere iisque diu noctuque vacabat, ut et locis prophetis operam dabat quæ de Christo et de Messia ibidem clarissime proferuntur.

γραμματιστοῦ φοιτῶν ἐγκλεῦεται. Ἐπεὶ δὲ τὸ τοῦ IV. Postquam parentes e vita decessissent, filia cum otiosi atque genio indulgere posset, litterarum studia non deseruit. Non enim luxuriæ animum applicuit nec voluptatibus se dedit, vitæque mollietati se dedicavit, idque cum ætas, natura et cupiditates invitarent. Nihil enim antiquius habebat quam jejunium, preces, corporis mortificationem, cum rebus cœlestibus conversationem, legis meditationem, Scripturarum lectionem. Libenti eadem animo et cum profusione egens et majori hilaritate dabat quam qua illi accipiebant. Sic aliorum vitæ prospiciebat, et quibus decerant quæ ad vitam necessaria sunt, divitiis suis cum animæ generositate succurrebat. Sed nec propriis

manibus pepercit, siquidem hominum morbo laborantium carnem vulneribus infectam aqua ablueret. et quaecunque ratione posset, infirmitati eorum mederetur. Charitatem enim non verbis sed factis ostendere satagebat. Morum porro sanctitate erat tanta et virginitatem adeo in honore habebat. ut a festiuitatibus abstineret et splendidis concionibus interesse nolle. Consobrinis quoque saepius adesse et cum viris conversari plane abhorrebat ut rem abominandam. Virginali namque vitam secuta a sensuum voluptatibus per contractationem abstinerebat, satis habens si re aliqua desiderata e longinquo et spiritualiter per intuitionem frui posset. Quod enim per corpus exercere turpe putabat, id evitando ad res intellectuales referebat, et mentis auxilio, sine oculorum lascivia affectare satius habuit, ita ut eae qui nostro quidem tempore virginitatem exercere praesumunt, ab illa plurima condiscere possint. Risum eadem immoderatum fugiens, a verborum prolixitate sibi temperabat quam maxime, et placida semper conversatione cum Deo fruebatur, cum mentis puritate et continua Scripturarum lectione, et ante omnia omnibus virginitatis castae exemplar facta.

συνεχῆ τῶν Γραφῶν ἀναγνώσει, καὶ τοῖς ἄλλοις, καὶ πρὸ γε πάντων τῆ καὶ μέχρις αὐτῆς παρθενίας, καὶ καθάρτητι.

V. Sic igitur cum beata femina vitam Deo consecratam et sublimem ageret, pater invidiae quiescere minime potuit, qui pro malignitate sua iustus semper insidiatur et calcem in via retorquet, ut dicit Scriptura sacra. Ita igitur beatæ nostræ pessimos dæmones associando, omnibus machinis domum castitatis oppugnat, et latronum more turrim fortiter conquatit virginitatis; qua sicut arce expugnata tota potitur urbe; qua devastata et sub citionem suam redacta quaecunque illa divina ac sancta possidebat, abstulit, et eripuit omnem virtutem quam multifaria exercitatione a longo tempore conquisierat. Et postquam multis antea virtutibus splendementem nudam fecisset, exit inde, septem eam dæmonibus custodiendam reliquens; Deus namque permisit, ut equidem arbitror, magnarum rerum germina inde producturus. Turpe enim et miserum auctor malitiæ credebat ab una se femina superari, qui maioribus superatis Cainum fratricidam constitisset, omne hominum genus diluvio perdidisset, Sodoma igne delevisset, idolorum denique cultui et cæteris cupiditatibus pravis totum humanum genus tradidisset. Si porro mysticis verbis quæ de septem dæmonum invasione ab antiquis ad nos usque pervenerunt, fides habenda est, quod nempe metus invasit Satanam ex quo prophetam audierat dicentem: « Ecce virgo in utero gestabit », et quod beatæ Magdalænæ virginitatem abripit metuens ne in ea potissimum incarnationis efficeretur mysterium. Jam antea enim malignus propter

Α τοῦ βίοντος πλοῦτου ψυχῆς γενναίως τε ἀποθησαυρίζειν. Ἄλλ' οὐδὲ γεράν οικείαις ἀπηγγέρευτο τῆ μακαρίᾳ, μὴ καὶ διεφθορόσι καὶ διεβρωτόσιν ἀνθρώποις τὰς σάρκας, τὸς πληγὰς ὕδατι ἀπονέζειν, καὶ καταπλάσσειν ἀκεταῶν ἰατρικαῖς φαρμάκοις. καὶ πρὸς δὲ τὸ πρὸς τῆ αὐτῶν βοηθεῖν ἀθηνείᾳ ἦν γὰρ αὐτῆ καὶ πρὸ τῆς χάριτος τὰ τῆς χάριτος σποδαζόμενα. Ἄγνεῖα μέντοι βίου τοιαύτη ἐκέχρητο, καὶ οὕτω διὰ σπουδῆς ἦν αὐτῆ τὸ τῆς παρθενίας κάλλος. ὡς ἀποσχέσθαι μὲν ἐσοτῶν, ἀπειπασθαι δὲ πανηγύρεσι, καὶ τοῦ θαμὰ παραβάλλειν προσέκρουσι, καὶ ἀνδράσιν αὐτοῖς ἐς ὕψιν τὸ περιάπαν ἀνομιήματα εἶναι. τῶν ἀτόπων καὶ γὰρ ἐκρινε, παρθεν ὕψιν ἐνομένη, καὶ τῆς κατὰ τὴν πρῆξιν ἀφῆς ἐφεισθεῖσα διὰ τῶν αἰσθησῶν, οἷον τισιν ἀσωμάτοις ἀφῆ. Β τοῦ ποθουμένου δρᾶτεσθαι πόρρωθεν, καὶ δὲ ἔρῃν αἰσχροὺν διὰ σώματος, τοῦτο ταῖς διανοαῖς καὶ τῆ τοῦ νοῦ ἐμπιθεῖ συναφείᾳ ἐργάζεσθαι, ταῖς τε τῶν ὀμμάτων ἐπιθελαῖς περιπτύσσεσθαι, δι' ὧν ἀπειμάξατο τύπων ὁ πολλοῦ δέουσι περὶ αὐτῶν εἶδεναι, αἱ νῦν ἀσχεῖν παρθενίαν προελόντο. Διὰ τοῖς ταῦτα καὶ γέλωτος ἀμετρίαν συνέτελλε, καὶ παρῆρησίας ἀφῆρετο τὸ πλεῖστον, καὶ ἡτυχεῖ ἐντροφῶσα σουτῶν αἰετῶν θεῶν, νοὺς καθάρτητι συγγινόμενη, καὶ τῆ

Ε'. Οὕτω δὲ τῆς μακαρίας βιούσης, καὶ βίου ἐνθεόν τε καὶ ὑψηλὸν ἐπιθεικνυμένης, οὐκ ἦν ἡρεμεῖν τὴν τοῦ φθόνου πτέρην· ἀλλ' ἀρχέκκοκός ὢν, καὶ αἰ τοῖς καλοῖς ἐφεδρεύων, καὶ τηρῶν πύλον ἐπὶ ὁδοῦ, ἢ φησιν ἡ Γραφή, ἐπιτίθεται καὶ ταύτῃ μετὰ σφύδρων τῶν πνευμάτων, καὶ διεπόλεσιν ἄλλαις τὸν οἶκον τῆς ἀγνεῖας τοιχομαχεῖ, καὶ ληστρικαῖς ἐφόδοις εἰς τοῦμφανὲς τὸν πύργον κατασεῖει τῆς παρθενίας· καὶ διὰ τοῦτων ὡς ἀπὸ τινος ἀκροπόλεως περιγερόμενος, ἀπάσης κατατρίχει τῆς πόλεως, ταύτην τε πορθήσας, καὶ ὄλην ἑαυτοῦ ποιησάμενος, ἀφαιρεῖται μὲν αὐτῆς εἴ τι θεῖον καὶ ὑψηλόν· λεηλατεῖ δ' ἡδικοῦν, ὅσον περιτῆν αὐτῆ τῆς ἀρετῆς γενναῖον, ἀ κέρει τε καὶ τριβῇ μακρᾷ χρόνον κτηθὲν, καὶ γυμνήν τὴν πρὶν νομίσαν πολλοὺς προτερήμασιν ἐργασάμενος ἐξείσιν, ἐπὶ δαίμονιοις τὴν αὐτῆς φυλακὴν ἄπασαν Δ ἀναθέμενος, τοῦ Θεοῦ παραχωροῦντος, οἶμαι, ἡ καὶ πόρρωθεν προκτασκειυζομένου τῶν μεγάλων πραγμάτων τὰς ὑποθέσεις. Δεινὴν γὰρ εἶναι καὶ σχέτιον ὁ τῆς κακίας εὐρέτης ὑπελάμβανεν προπατόρων μὲν περιγερόμενος, ἀδελφοκτόνον δὲ Κάϊν ἀπορήναντα, γένος δὲ ἅπαν ἀνθρώπων κατακλυσμῷ παραδεδωκότα, Σοδόμοις πῦρ ὑπέστιασαντα, εἰδωλολατρεῖς δὲ καὶ τοῖς λοιποῖς πάσι τὸ ἐξῆς τῶν ἀνθρώπων γένος· καταστρεψάμενον, μετὰ γυ αἰκῆς ἡττων ὀρθῆναι. Εἰ δὲ δεῖ καὶ μυστικωτέρως πεῖθεσθαι λόγον ἐξ ἀρχαίων καὶ ἐς ἡμᾶς ἴκουσι περὶ τῆς εἰς τὴν μακαρίαν τῶν ἑπτα δαιμονίων ἐπιδρομῆς, ὅστις ἐφ' ὅσον ὑπεισθῆι τὸν Σατανᾶν, ἀφ' οὗπερ ἀκουσεῖ τοῦ προφήτου εἰπόντος, « Ἰδοὺ ἡ παρθενία ἐν γαστρὶ λήφεται » καὶ διὰ τοῦτο ἐπεισπίπτει καὶ ταύτῃ, καὶ

* Isa. vii, 14.

την παρθενίαν ἀποσυλᾶ, διδωῖς μὴ πως δι' αὐτῆς ἅ τῆς οἰκονομίας πραχθεῖη μυστήριον· καθὰ δὲ καὶ πρὸ ταύτης ὁ μάταιος ᾤετο διὰ τῆς μνηστείας τοῦ Ἰωσήφ, τὴν ὁμώνυμον ταύτη καὶ μακαρίαν ὄντως παρθένον καὶ ἄφθορον εἶσω τῶν ἀρχῶν ποιήσασθαι. Ἄλλ' εἰς μάτην σοὶ τὰ ἐνεδρα, πονηρέ. Ὁ γὰρ τοῦ Θεοῦ Λόγος, ὁ τῷ Πατρὶ συναΐδιος, ὁ ἀναρχός τε καὶ ἀπερίληπτος, καὶ σε σοφὸν ὄντα τῷ κακούργειν ὀράσσεται σου τῆς πανουργίας. Σπλάγγνοις γὰρ οἰκειοῖς παθῶν τὸ ἑαυτοῦ πλάσμα ἐς τοσοῦτον εἶναι σοὶ λελυμασμένον μὴ ἀνασχόμενος, εὐδοκούντος μὲν τοῦ ἀνάρχου Πατρὸς, συνεργούντος δὲ τοῦ συμφοῦς καὶ ὁμοτίμου αὐτῷ Πνεύματος, λαθῶν σε τὸν τοῦ σκότους ἄρχοντα, τὸν ἀπάτη ἡμᾶς δελεάσαντα, ἀμεταβάτως μὴ ἐκστᾶς οὐ ἦν, ἡρέμα κάτσει κλίνας τοὺς οὐρανοὺς, καὶ μήτρα τῆς ἀγνῆς καὶ ἀμιάτου παρθένου κατασκηνοῖ.

Γ'. Γεννᾶται τοῖνον· καὶ τί μοι λέγειν καιρὸς, ὅσα περὶ τὴν γέννησιν ἔδραμον, ἵνα σου τὴν σκηπὴν διαλύσῃ, τὴν Βηθλεὲμ, τὴν φάτιν, τὰ σπάργανα, τὰ πρὸ τοῦ βαπτίσματος. τὰ μετὰ τὸ βάπτισμα, τᾶλλα, δι' ὧν τὸ τῆς ἐμῆς σωτηρίας κατεργάσθη μυστήριον; Ἄλλ' ἐπανακτεῖν τὴν λόγον, καὶ καθ' εἰρμὸν βάλειν παρασκευαστέον. Τῷ Θεῷ καὶ Λόγῳ τὰς κατὰ γῆν ποιούμενῳ διατριβᾷ, καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς λόγοις ἀρρήτοις οἰκονομοῦντι, καὶ κατὰ καιρὸν πάντα πράττοντι, ὅτε παραδεικνύειν τὰ τῆς θεότητος διὰ τῶν ὑπὲρ φύσιν σημείων δεῖν ἔγνωστο, τότε δὲ, τότε καὶ ἡ θαυμασία αὕτη Μαγδαληνῆ, ἐπὶ δειμονίους, ὡς εἰρηται, ἔχομένη, ἐς τε ὕψιν αὐτῷ ἔρχεται, λόγων τε θεῶν ἐν μεθέξει γίνεται, καὶ τοῦ πάθου; παραυτίχ' ἀπαλλάττεται. Οὐκ οὖν αὐτῆς τῇ Ἱερουσαλὴμ ἐπιδημησάσης, τοῦ Σιωτῆρος δ' ἐν τοῖς τῆς Συρίας μέρεσιν εἰσβαλόντος; μετὰ τῶν μαθητῶν, διαγγελλόντων πᾶσι τῆς βασιλείας τοῦ εὐαγγελίου. Μετὰ γὰρ τὸ διασπείραι τὸν λόγον εἰς τὰ μέρη Τύρου καὶ Σιδῶνος, καὶ τὴν Φιλίππου Καισάρειαν διεῖθεῖν, καὶ τῆς λίμνης πέραν γενέσθαι Γενεσαρέτ· ὅτ' ἐπῆλθεν αὐτῷ ἐξ ἑπτὰ ἄρτων τετρακισχιλίους ἐκθρέψαι, ὧ; φησι· τὸ ἔργον εὐαγγελίου, μετὰ τὸ φάναι· οἱ δὲ ἐθόοντες ἦσαν ἄνδρες τετρακισχιλιοὶ χωρὶς γυναικῶν καὶ παιδίων, καὶ ἀπολύσας, φησί, τοὺς ὄχλους, ἀνέβη εἰς τὸ πλοῖον, καὶ ἦλθεν εἰς τὰ ὄρια Μαγδαλᾶ· ὅπερ ἔτερος εἰς τὰ μέρη λέγει Δαλμανουθά· ὃ δὲ τῇ Ἑλλήνων διαλέκτῳ μεγαλυμὸς ἐρμηνεύεται. Πολλῶν τῶν θαυμάτων ἐπιτρέβόντων· Ἐπροσῆλθεν γὰρ, φησὶν, αὐτῷ ὄχλοι πολλοὶ, ἔχοντες· μεθ' ἑαυτῶν χωλούς, τυφλοὺς, κωλοὺς, καὶ ἐθεράπευσεν αὐτούς. Ἐκατήκοοι τῶν θαυμάτων καὶ οἱ τῷ γένει ταύτης προσήκοντες γίνοντα· ἄγουσι τοῖνον παρ' αὐτὸν αὐτὴν ἔνθεν κἀκεῖθεν περιτρεπομένην, τοὺς δδόντας τε τετριγυῖαν, καὶ ἄφρον τοῦ στόματος παραπτύουσαν. Ἐπαὶ δὲ καὶ πλησίον τοῦ Ἰησοῦ γένοιτο, κατέλεγον, καὶ ἀπαλλάξα· τοῦ πάθου; ἐδίοντο, Οἴκτερον, Δέσποτα, λέγοντες, γυναικῶν ἄνδρὸς μὲν ἔρημον, ὄρφανὸν δὲ οὐ ζῶσαν ἐκ πολλοῦ παῖδα, καὶ ἐς τὸ παντελὲς ἀπολέσθαι μικροῦ δέουσαν, ἅτε δὴ τῶν πραττομένων ἦκιστα ἐπισθανομένην.

Ζ'. Τί οὖν ὁ συμπάτης καὶ φιλάγαθος; Καὶ ὕαττον

sponsalia Josephi virginem castam et nostræ beatæ feminae cognominem in laqueos suos introducere studuerat. Sed in vanum insidiæ tux, maligne, abierunt. Dei namque Verbum. Patri coæternum, sine principio, incomprehensibile, te astutum per tuam ipsius malitiam prehendit. Cum enim viscera ejus commoverentur, quod homo quem creaverat adeo a te contaminatus esset, consentiente Patre principii experte, et Spiritu congenito et æquiparando cooperante, clam te tenebrarum principe, qui nos semper decepisti, levi motu cælo delapsus in utero castæ et immaculatæ virginis domicilium statuit suum.

ἀμιάτου παρθένου κατασκηνοῖ.

VI. Porro in lucem editur. Sed longum est dicere quæ tempore nativitatæ evenerunt ut tabernaculum tuum solveret; porro Bethleem præserp, fascias, quæ ante, quæ post baptismum acciderunt, cæteraque quibus salutis nostræ mysterium confectum est. Sed sermo rite institutus ex ordine procedere debet. Cum Deus Verbum, in terris degens, res nostras ratione ineffabili administraret, omniaque pro tempore regeret et divinitatis specimen per miracula supernaturalia edere deberet, tum beata quoque Magdalena, quæ septem, ut dictum est, dæmonibus tenebatur, Dominum obvium habuit, et postquam verborum divinorum compos facta esset, a passionibus illico liberata est. Cum deinde Hierosolymis moraretur, Salvator noster cum discipulis Syriam intravit, qui omnibus Evangelium regni cælorum annuntiabant. Qui postquam verbum salutis in Tyri et Sidonis regionibus promulgassent, Genesareth lacum trajecerunt. Ibi Dominus septem panibus quatuor millia hominum satiavit, ut sacrum quidem dicit Evangelium, post verba: Qui autem manducaverunt, erant quatuor millia virorum sine feminis et liberis. Et postquam dimisisset multitudinem, conscendit navem et venit in confinia Magdalæ, pro quo alius quidam dicit Dalmanutha, quod Græcorum lingua magnitudo dicitur. Inter multa porro miracula: « Accesserunt enim, dicit Evangelium, ad eum tinxæ ducentes secum claudos, cæcos, mutilos, et sanavit eos; » quorum miraculorum plurimos testes habuit. Adducunt ei quoque beatam Magdalenam, undique contortam, dentibus stridentem, spumamque ex ore emittentem. Ubi autem ad Jesum appropinquarunt, supplicabantur miseræ, pristinam mulieris vitam memorantes et ut eam a malo liberaret ab eo petentes: Miserece, Domine, dicentes, mulieris inupte et parentibus orba, quæ prope exitum est suum, nec jam scit quæ facit.

VII. Quid igitur Dominus misericors et benevo-

¹ Matth. xv. 50.

Ius? Verbo citius feminam a dæmonibus liberat, hosque in montes relegat. Ipsa vero ubi mentis compos facta cognovit se salvam evasisse, nulla mora interposita, nundo valedixit et Magistri et Salvatoris vestigia pressit, nulla sexus, nulla rerum exterarum ratione habita. Videns namque claudos cervorum ritu salientes, carcos autem caligine oculorum deposita, cernentes et solem dulcissimum novis, ut ita dicam, oculis læte intuentes, legionem dein dæmonum increpatam et fumi instar subito expulsam; videns, inquam, manus aridæ nodos solutos et sicut aranæ textile ruptos, ex his omnibus et ex Scripturis cognovit ipsum esse qui ad deliberationem Israel expectaretur. Bene enim intellexerat, aliis quoque similia facere datum esse, nec tamen cum eadem auctoritate ac virtute, quippe qui hæc omnia serviliter et post preces factas tantum exsequantur, dum Christus, Tibi dico, aut, Volo, mundare, dicendo, maxima miracula verbo citius operaretur et potestatem ac virtutem majorem quam illi ostenderet. Modo enim per mare expedite et siccis pedibus ambulat, modo dæmonibus jussa dat pro sua auctoritate, modo mortuos resuscitat ita ut mortem tanquam somnum deponant, et sic innumera, divina potestate juvante, prout libitum erat, peragebat.

VIII. His igitur auspiciis ubi ipsum vere Dei Filium esse cognovisset, nunquam eum deseruit, sed ubique ei servitia essent reddenda, aderat sermones ac præcepta ejus auscultans, correctiones læto animo admittens et jussa verbo citius exsequens. Interjecto deinde tempore Christi matrem ejusque totam familiam cognovit et arctissimis amicitia vinculis cum iis conjungitur; sed non cum his tantum, sed cum Christi discipulis et asseculis familiaritatem inibat, sicut et cum domi Simonis Pharisæi et cum familia Lazari, cujus cum sororibus inire amicitiam promptum et opportunum ipsi erat, siquidem Christi ipsius amicæ essent, ut divus Joannes dicit: « Amabat autem Jesus Lazarum et Martham et Mariam, sorores ipsius », quorum vicum ac domum habitabat ut suam, siquidem domum ad caput reclinandum non habebat, dum vulpes et volatilia caveis ac nidis tegeantur. Huic rei fidem astruere multis testimoniis licet, tum præsertim ex hocce: « Cum Jesus in vicum quemdam (Bethaniam puta; hæc enim Lazari ac sororum ejus civitas) venisset, femina quædam nomine Martha hospitio eum excepit; erat autem ei soror nomine Maria », etc. Postquam enim Christus dixisset: « Maria optimam partem elegit, quæ non tolletur ab ea », addit: « Mulier autem alta voce dixit ei: Beatus venter qui te portavit, et ubera quæ suscepisti. » Hanc feminam

A ἡ λόγος τῶν δαιμονίων ταύτην λυτροῦτα· κίχαινος· μὲν τοῖς ὄρεσιν ἐνδιδαιτῶσθαι· δίδωσιν· αὐτὴ δ' ἐν τῷ καθεστῶτι τοῦ φρονήσου· γεγονούσα, καὶ οἱ καλοῦ γένοιτο διαγνοῦσα, οὐ μέλειν ἐκρίνε δεῖν, ἀλλὰ πᾶσι χαίρειν εἰπούσα, οἱ ποδῶν εἶχε κατ' ἔχνα βαινεν ἡγάπα τοῖς τοῦ διδασκάλου καὶ Σωτῆρος ποσὶ, μικρὰ ἢ οὐδὲν τοῦ γένους καὶ τῆς κάτω περιφορᾶς φροντίσασα. Ἐντεῦθεν ἑρώσα χωλοὺς μὲν ὡσεὶ ἔλαφον ἄλλομένους, τυφλοὺς δὲ τὸν χρόνιον σκότον ἀποθεμένους, καὶ τῷ γλυκυτάτῳ ἡδέως πῶ; ἂν εἴποις ἡλίψ παραδόξοις ὄμμασιν ἀτενίζοντας, λεγεῖν ἄ τε πνευμάτων ἐπιτιμῶμενον, καὶ ὡσεὶ καπνὸν ἐξαιφνης διαλυόμενον, ξηρᾶς χειρὸς τὰ δεσμὰ ἀνιέμενα, καὶ ὡ; ἐστὴν ἀράχνης διαλυόμενα, συνῆγεν ἐκ τοῦτων, καὶ τῶν Γραφῶν, αὐτὸν εἶναι τὸν ἐπ' ἔλευθερίᾳ τοῦ Ἰσραὴλ προσδοκώμενον· ὡς γὰρ συνέσειωσ ἀντιποιουμένη καλῶς διεγίνωσκεν, ὡς ἐπῆλυε μὲν καὶ ἄλλοις τὰ ἴσα ἐργάσασθαι, πλὴν οὐ μετ' αὐθεντίας τοσαύτης καὶ περιουσίᾳ δυνάμεως, ἀλλὰ δουλικῶς ἑκαίνοι καὶ μετ' εὐχῆς τὰ πάντα διέπραττον· τῷ δὲ τὸ, Σοὶ λέγω, καὶ τὸ, θέλω, καθαρίσθητι, κατὰ πολλὴν αὐθεντίαν προβαλλόμενα, καὶ θάττον ἡ λόγος εἰς ἔργα προβαίνοντα μάλιστα τε εἰδείκνυ, καὶ οὐ τῆς αὐτῆς ἑκείνους ἐξουσίας καὶ κυριότητος. Νῦν μὲν γὰρ περὶ οὗτοι κατὰ θαλάσσης εὐσταλῶς καὶ κούφως; καὶ ἄδροχος, ἐπιτιμᾶ πνεύμασι παρουσίᾳ δυναμειος, ἀνιττᾶ νεκροὺς, τὸν θάνατον ὡς ὕπνον ἀποθεμένους, καὶ τὰλλα ὅσα θεϊκῆ δυναστείᾳ προσήκε κατὰ πολλὴν ἐξουσίαν ἐργάζεται.

C H. Οὕτως οὖν ἐκ τούτων χειραγωγηθεῖσα, καὶ αὐτὴν εἶναι τὸν θεοῦ Υἱὸν ἀληθῶς ἐπιγνοῦσα οὐ μεύει τοῦτον, ἀλλὰ πᾶσι μὲν τοῖς αὐτοῦ διακονοῦσα παρῆν, ὁμιλιῶν, διδασκαλίᾳ ἀκρωμένη, ἐπιτιμῶμένη, χαίρουσα, στελλομένη, θάττον ἡ λόγος τὸ ἔργον ἀνούσα. Ἐντεῦθεν καὶ γνώριμον ἑαυτῆν τῆ τοῦ Χριστοῦ μητρὶ καθιστᾶ, καὶ τοῖς αὐτῆ κατὰ γενος; προσήκουσι, καὶ ἐς φιλίαν συνδέεται τὰ μάλιστα· οὐκ αὐτοῖς δὲ μόνοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἐπομένοις Χριστῷ, καὶ οἷς παραβάλλειν ὡς σύνηθες εἶθιστο, τῆ τε οἰκίᾳ τοῦ Φαρισαίου Σίμωνος, καὶ ἡ τὸν Λάζαρον ἔσχεν οἰκήτορα· εἰκόσ; δὲ καὶ τούτων καὶ ταῖς ἀδελφαῖς αὐτοῦ ἐς φιλίαν χρῆσθαι, ἀγαπωμένοις Χριστῷ, ὡς φησιν ὁ θεοσπέσιος Ἰωάννης· « Ἠγάπα δὲ ὁ Ἰησοῦς τὴν Μάρθαν καὶ τὴν Μαρίαν τὰς ἀδελφὰς αὐτοῦ, καὶ τὸν Λάζαρον. » Ὅν δὴ τῆ τε κώμῃ καὶ τῷ οἴκῳ ἐπεχωρίαζες, καὶ τοῖς αὐτῶν εἰσχωρίζετο, ἄτε δὴ μὴ οἰκίαν μὴδὲ πού κατασκηνώσας ἔχων, τῶν ἀλωπέκων φωλεοῦς; ἐχόντων, καὶ τῶν πετεινῶν τοῦ οὐρανοῦ κατασκηνώσας. Καὶ τὸ ὅτι ἐκ πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων τεκμηριώσασθαι ἔξεστι, ἐκεῖθεν δὲ τούτο μάλιστα γίνεται γνώριμον· « Εἰσελεύοντι γὰρ, φησὶ, τῷ Ἰησοῦ εἰς κώμην τινὰ (τὴν Βηθανίαν δὲ οἰκίαν αὐτῆν, αὐτῆ γὰρ Λαζάρου καὶ τῶν ἀδελφῶν ἡ πιτρί), γυνὴ τις ὀνόματι Μάρθα ὑπεδέξατο αὐτὸν εἰς τὸν οἶκον αὐτῆς, καὶ τῆδε ἦν ἀδελφὴ καλουμένη Μαρτᾶ, καὶ τὰ ἐξῆς. Μετὰ γὰρ τὸ φάναι τὸν Χριστὸν· « Μαρτᾶ δὲ τῆ ἀγαθὴν με-

¹ Joan. xi, 5. ² Luc. x, 38. ³ Ibid. 42.

ρῶτα ἰστέλεξατο, ἢ τις οὐκ ἀγαρηθῆσεται ἀπὸ αὐτῆς, ἅ ἐπάγει· « Ἐπάρασα δὲ τις γυνὴ φωνὴν ἐκ τοῦ ὄχλου εἶπεν αὐτῷ· Μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστᾶσά σε, καὶ μαστοί, οὗς ἐθήλασας. » Ταύτην δ' ἀναμφιβόλως βίβλοι ἡμῖν ἰσραὶ τὴν μακαρίαν εἶναι Μαγδαληνὴν ἐκδεδώκασιν, ὡς ἐκεῖθεν εὐθεῖλον γίνεσθαι. Τοῦ γὰρ θαυμασίου Λουκᾶ τὰ κατὰ τὴν Μάρτ'αν καὶ Μαρίαν διεξελθόντος, εἶτα καὶ τὰ περὶ τῆς ἐπάρασεως τῆς γυναικὸς τῆς γυναικὸς, μετέπειτα δὲ καὶ περὶ τοῦ τῷ κωφῶν δαιμόνιον ἔχοντος διεγγέλλοντος, τῶν τε Φαρισαίων ἐν Βεελζεβοῦλ ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια διακαλλόντων Χριστὸν, αὐτὸς τὴν αὐτῶν ἀνατρέπων δόξαν, φησὶ· « Πᾶσα βασιλεία ἐφ' ἐκυστὴν διμερισθεῖσα ἐρημωθῆσεται· » καὶ μετὰ ταῦτα· « Εἰ δὲ ἐγὼ ἐν Βεελζεβοῦλ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν ἐν τίνι ἐκβάλλουσιν; » Καὶ μετ' ὀλίγα· « Ὅταν τὸ ἀκάθαρτον πνεῦμα ἐξέλθῃ, διέρχεται δι' ἀνύδρων τόπων ζητοῦν ἀνάπαυσιν, καὶ μὴ εὐρίσκον λέγει· Ὑποστρέψω εἰς τὸν οἶκόν μου, ὅθεν ἐξῆλθον· καὶ ἐλθὼν εὐρίσκει σεσαρωμένον καὶ κωκοσημένον. Τότε πορεύεται καὶ λαμβάνει ἑπτὰ ἕτερα πνεύματα πονηρότερα αὐτοῦ, καὶ ἐλθὼν κατοικεῖ, καὶ γίνεται τὰ ἔσχατα τοῦ ἀνθρώπου χεῖρονα τῶν πρώτων. » Ἐπάγει μὲν τοι τῷ συνεχῆι τοῦ λόγου· « Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ λέγειν αὐτὸν ταῦτα, ἐπάρασα τις γυνὴ φωνὴν ἐκ τοῦ ὄχλου, εἶπεν αὐτῷ· Μακαρία ἡ κοιλία ἡ βαστᾶσά σε, καὶ μαστοί, οὗς ἐθήλασας. » Ὡς συναγέσθαι μὴ ἄλλην, ἢ τὴν Μαγδαληνὴν εἶναι ταύτην, ἀκούσασαν περὶ τῶν ἑπτὰ δαιμόνων, καὶ εἰς μνηστῆρα ἐλθοῦσαν τοῦ πάθους, ὧν αὐτὴν ἀπήλλαξε Χριστὸς ἐν Μαγδαλοῖς γενόμενος, ὡς τὸ ἰσραὶ διεξείσιν Εὐαγγέλιον.

Θ'. Ἐπεὶ δὲ εἶδε καὶ τὸ διὰ σταυροῦ ὑπὲρ ἡμῶν τελεσθῆναι μυστήριον, εἶδε δ' οὐκ ἄλλως, ἢ διὰ τοῦ κατὰ τὸν Λάζαρον θαύματος· ἐντεῦθεν γὰρ ὑπῆρξε καὶ τῷ ᾄτῳ γνῶναι, ὅσον οὐπω τὴν αὐτοῦ δυναστεῖαν εἰς οὐδὲν ὠφέλησσαν, καὶ τῷ τῶν Ἑβραίων λαῷ εἰς φθόνον διαναστῆναι, καὶ τὰ παντὸς ἐπέκεινα λόγου ἐργάσασθαι· παρῆν καὶ ἡ θαυμασία Μαγδαληνῆ, τὸ μὲν ἐπομένῃ Χριστῷ, τὸ δὲ καὶ ταῖς ἀδελφαῖς Λαζάρου ὅσα γε νόμος εἰς παραμυθίαν διατέλλεσσαν. Ὡς δὲ καὶ τὸ, Ποῦ τεθεῖκατε αὐτὴν, ἡ κηκόει, καὶ ὡς ἐπιστάνα τῇ τοῦ φίλου σαρῶ ἐακρύνοντα εἶδε, καὶ διὰ τὸν λίθον κελεύοντα, ἐξεπλήττετο, καὶ τί ἂν αὐτῷ βουλομένη εἴη τὸ ποιητέον μαθεῖν ἐβούλετο. Ὡς δὲ καὶ τὸ, Λάζαρε δεῦρο ἔξω, διάτορον ἠνωκίσατο, καὶ τὸν τεταρταῖον θάπτεον ἢ λόγος ὡς ὑπνον τὸν θάνατον ἀποτιναζόμενον, ἴσα καὶ ἀνδριάντι τῷ παραδόξῳ τοῦ θαύματος, ἀφωνος εἰστήκει ἐφ' ἱκανοῦ· μόλις δ' εἰς αὐτὴν ἐλθοῦσα, καὶ καθ' αὐτὴν συμβάλλουσα τὸ πραχθῆναι, τὰ τοῦ Θεοῦ μεγάλα καθὰ καὶ πρώτα διετέλει θαυμάζουσα.

Ι'. Ἀμέλει καὶ τῷ φθόνῳ ἐντεῦθεν οὐκ ἦν ἀνεκτὰ· ἀλλ' εἰς μετάρσιον ἐαφθεῖς, Γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους εἰς ταυτὸν ἄγει, καὶ συνέδριον καθίζει κατὰ Χριστοῦ, καὶ τὸ τοῦ θανάτου συμβούλιον ῥάπτειται· ἔπεισι τῷ συνεδρίῳ τούτῳ τῇ καθέδρᾳ τῶν λοιμῶν εἶπεν ἂν προσφόρως ὁ θεῖος· Δαβὶδ, καὶ μαθητῆς· τῷ καλῷ διδασκάλῳ τούτῳ μαθητευθεῖς, φιλαργυρίζ' ἐκ προαιρέσεως συνῶν τὰ πολλὰ, καὶ

beatam Magdalenam fuisse paginæ sacræ clarissimæ ostendunt. Ubi autem divus Lucas Marthæ et Mariæ historiam peregit et de mulieris voce sublata ac de eo qui dæmonem mutum habebat, deque Pharisæis qui Christum nomine Beelzebub dæmones ejicere calumniabantur locutus est, ipse falsam illorum opinionem reprimens dicit : « Omne regnum in se ipsum divisum desolabitur ; » et post hæc : « Si autem ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii vestri in quo ejiciunt ? » Et post pauca : « Cum immundus spiritus exierit de homine, ambulat per loca inaquosa, quærens requiem, et non inveniens dicit : Revertar in domum meam unde exivi. Et cum venerit, invenit eam scopis mundatam et ornatum. Tunc vadit et assumit septem alios spiritus secum, nequiores se, et ingressi habitant ibi. Et sunt novissima hominis illius pejora prioribus. » Post hæc addit : « Factum est autem, cum hæc diceret, extollens vocem quædam mulier de turba dixit illi : Beatus venter qui te portavit, et ubera, quæ suxisti ? » Hanc autem mulierem non aliam nisi Magdalenam fuisse patet, quæ, septem dæmonibus obsessa, miseræ conditionis meminit, a qua Christus, cum in Magdalæ vico esset, eam liberaverat, ut sacrum refert Evangelium.

IX. Per crucem pro nobis mysterium efficiendum cum esset, miraculo circa Lazarum perpetrato opus erat. Hinc enim inferi ipsi intelligere debebant quod sine potestate essent et quod miraculum a divina tantum manu confici posset. Aderat autem beata Magdalena utpote Christum secuta, et ut Lazari sorores, ut moris erat, consolaretur. Postquam autem illud : Ubi posuistis eum? audivisset, et Christum ad sepulcrum amici defuncti lacrymas fundentem vidisset, et lapidem amoveri jubentem audivisset, obstupuit, et quid sibi pro tempore faciendum esset quæsit. Ubi vero post illud : Lazare, exi foras, mortuum quatuordecimum mortem sicut somnum excutientem vidit, rei miraculo attonita ut statua sine voce per aliquid quod tempus astitit; postquam autem ad se rediisset, perpensis secum quæ facta essent, Dei magna alia voce protulit.

X. Invidia hoc ægre tulit, imo pro acrimonia sua scribas ac Pharisæos in unum coegit et synedrium contra Christum convocat, ubi de morte ei inferenda sermo habebatur. Interfuit huic concilio, pestis cathedræ, ut apposite dixerit divus David, discipulus ab excellenti magistro institutus, sed qui avaritia instigatrice omnia pecuniæ posthabuit, et non alium discipulatus fructum quam

7 Luc. xi, 17-27.

triginta sielos reportavit, quanti magistrum turpi luero ductus vendidit. Venit nox, et cum ea lampades accensæ, fustes, gladii et enses stricti et discipulus diris vovendus qui sub amicitia specie divinum tradidit magistrum, et archisacerdotis cohors divinum sacerdotem in vinculis tenebat. Quantum tum temporis beatam illam passam esse putas, quæ circa compita currens clam ac propalam prætorium adeuntium et inde exeuntium multitudinem oculis perscrutata ab omnium ore pendebat facta in utramque partem mente versabat et visa atque audita matri referebat, cum qua dolorem intimum communicabat. Hoc igitur mentis statu magis magisque anxia de rerum quas ob oculos habebat exitu erat. In quo videre licet quanto dolore correpta fuerit videns quo iniquo plane modo Christus tractabatur a falsis testibus accusatus, ludibrio habitus, flagellatus, verberatus, colaphizatus, purpura per risum indutus, corona spinea redimitus, ut taceam ea quæ Verbum divinum pro patientia sua a sceleratis tortoribus perpassum est. Qui nescientes prorsus quid facerent, Agnum innocentem ad lithostrotum, necem spirantes et torva tuentes, pertraxerunt. Ibi cum cruce in altum erecta ipse clavus affixus, ut serpens ille æneus in altum tolleretur, tum illa, metu amoto, cum matre et Joanne discipulo accessit, sacros in cruce pendentes pedes attingit, vulnere basavit, lacrymas cum sanguine miscuit, his verbis additis: Quid hoc, Domine et Deus? Quantum est clementiæ tuæ pelagus! Talibus te remunerantur quæ tot ac tanta beneficia a te acceperunt. Vestem opprobrii tibi circumponunt ii quos ipse vestimento purificationis circumdediti; quos sicut aquila, expansis alis, humeris tuis imposuisti. Corona insultationis te coronant, quos ipse corona gloriæ et honore coronasti. Colaphus tibi impegerunt ii quos tu e servitute Ægyptiaca liberasti. Arundine caput tuum sanctum plectunt ii quibus mare virga tactum patefactum est. Sitienti tibi acetum cum bile miscuit ii, quos in deserto manna satiasti, quibus e petra aquarum fontem aperuisti. Clavis ferreis pedes tuos pertundunt ii quos tu illæsos per desertum transduxisti. Sed nobis quoque feminis tanta cum tristitia astantibus verbum aliquod edicito. Verbis valedicis matrem tuam hic astantem consolare ut renascatur, et abiens e mundo socium aliquem ipsi tradito. Nam etiamsi sine dolore te reperit, nunc cum te plagis vulneratum videt, gladius animam ejus transfodit. Dic verbum discipulo et matri ut eos consolentur.

καὶ ἐκ πέτρας πληγῆ ῥάβδου κρουνηδὸν ἐξέβλυσας οὐδ' ἀπόνως τὴν ἔρημον διελθεῖν παρεσκευάσας; Ἄλλα φθίγγει τι καὶ ἡμῖν οὕτως ἀθλίως παρισταμέναις; ῥήμασιν ἐξοδίοις τὴν μητέρα παρισταμένην ἀνάψυξον· μέγα λόγος ἐξόδιος ἐς τὸ μεταταῦτα μητρὶ. Καὶ ταῦτα παιδὸς ἐνδὸς τοιοῦτου διὰ μηνῆτος ἀγόμενος· τίμη παρατιθῆς αὐτὴν ἀπίων· κἀν γὰρ καὶ ἀνωθύνως σε ἔτεκεν, ἀλλὰ ῥομφαίᾳ τὴν ψυχὴν οὕτως ἔχοντα νῦν ὀρώσα τιτρώσκειται. Εἰπέ ῥῆμα τῷ μαθητῇ, καὶ τῇ μητρὶ ἐσόμενον παραμύθιον.

XI. Cum igitur feminas sanctas sic affectas videret, non potuit non dicere illud quod matrem

ἀργυρίου τὰ πάντα προέμενος· ὃ τσοῦτον ἐνισθαι τῆς τοῦ διδασκάλου μαθητείας ἐμέλησεν, ὅτε καὶ τριάκοντα τοῦτον ἀργυρίων πιπράσκει ὁ τσοῦτων ἀληθῶς ἄξιον· Ἐντεῦθεν νύξ, καὶ λαμπάδες ἀπτόμεναι, τὰ ῥόπαλα ἐν χερσὶ, γυμνοῦμένα τε ξίφη καὶ μάχιραι, καὶ ὁ μουσάρδ; μαθητῆς φιλίας προσχῆμασι τὸν καλὸν διδασκαλον παραδίδωσιν· εἶχε μὲν οὕτω ταῦτα· καὶ ἡ τοῦ ἀρχιερέως αὐλὴ τὸν μέγαν εἶχεν ἀρχιερέα δέσμιον. Πόσον δ' ἄρ' εἰκάσεις τὴν μακαρίαν ταύτην τῷ τότε παθεῖν, ἐπομένην, παρεπομένην, πλατωμένην τὴν μὴ εἰδυῖαν, ἐν χερσὶ θυρῶν γυνομένην, τὰς εἰσόδους, τὰς ἐξόδους κατανοῦσαν, στόμασι τε τοῖς ἀπάντων προσέχουσαν, τίνας μὲν οἱ τῇ κατ' αὐτοῦ ἀποφάσει συνευδοκῶντες, τίσι δὲ μέμψεως τὸ πρᾶγμα ἐκρίνετο, καὶ ὅσα ἂν μάθω, ἢ μητρὶ διαγγέλλουσαν, τὴν ψυχὴν τε μετέωρον ἔχουσαν, τὰ τοῦ πράγματος ὅποι π.τ' ἂν λήξειαν, ἐπιεμένην μαθεῖν; Ναὶ μὴ κάκεινο συνορῶν ἔξεστι, τίς ἦν ἐκεῖνη τὰ καὶ λόγῳ μόνῳ δυσχερῆ ἐπ' αὐτὸν πραττόμενα καθορώσα, τὰς ψευδεῖς μαρτυρίας, τοὺς ἐμπαιγμοὺς, τὰς μάστιγας, τὴν φραγγέλωσιν, τὴν ἀτιμον ἐκεῖνην ἐν ὕβρει περιαιωγῆ, τὰ ῥαπίσματα, τὰ κολαφίσματα, τὴν τῆς ψευδοῦς πορφύρας ἀναβολὴν, τὴν τοῦ ἀκανθίνου στεγάνου περιθεσιν, τὰλλα ὅσα κατὰ πολλὴν ἐξουσίαν τῆς σῆς, ἀνεξίκακε λόγος, μακροθυμίας τοῖς μισοφόνοις; πρᾶταιν εἶξην. Ἐπεὶ δὲ ὄσαπερ ἦν τοῖς ἀγνώμοσι διαπραξαμένοις, εἶτα καὶ ἐς τὸν τοῦ Κρανίου τόπον τὸ τελευταῖον κατέλαθον, δεινὸν πνέοντες, φονῶδῆς τε καὶ ἀγριον βλέποντες, καὶ ὁ σταυρὸς ἤδη ἦτο μετέωρος, αὐτὸς δὲ τοῖς ἡλοῖς ἐμπεπαρμένος ὑψῶτο, ὡσανεὶ στηλιτεῦων τὸν ὄφιν, καὶ πᾶσι καταφανῆς γινόμενος θέαμα, τότε δὴ ταύτην εἰκὴς ἀψαμένην ἀδείας, μετὰ τῆς μητρὸς καὶ τοῦ μαθητοῦ αὐτῷ προσιέναι, οὕτως ἔχοντι κατὰ σχῆμα, καὶ ποδῶν ἀψισθαι τῶν ἀχράντων ἐκεῖνων, στόματι τε καταφιλεῖν τὰς πληγὰς, καὶ τοῖς αἵμασι μιγνύειν τὰ δάκρυα, καὶ τοῖς δάκρυσι τοιαῦτα προστιθέναι τὰ ῥήματα· Τί τοῦτο, δέσποτα καὶ θεῖ; τί σου τὸ τῆς ἐσπλαγγχνίας ἀπειρον πέλαγος; τοῦτοις ἀμείδουσι σε τῆς εὐεργεσίας οἱ πολλῶν καλῶν ἀπολαύσαντες; χιτῶνα ὕβρεως περιβάλλουσιν, οὐς καταστολήν ἀφθαρσίας ἐνέδυσας, καὶ ὡς ἀετὸς διεῖς τὰς πτέρυγας, ἐπὶ τῶν μεταφρένων τοῦτους ἀνάλαβες; στεφάνους σοι περιτιθέασιν ὕβρεως, οὐς αὐτῆς δόξη καὶ τιμῇ ἐστεφάνωσας; ῥάπισμα κατεδέξω, ὃς αὐτοῖς τῶν Αἰγυπτιακῶν ἀπήλλαξας δουλειῶν; καλάμῳ σου τὴν ἀκέραιον παῖουσι κεφαλὴν, οἷς ῥάβδῳ πληγεῖσα διίστατο θάλασσα; χολὴν σὺν ὄξει διψῶντί σοι κεραννύουσιν, οὐς ἐν ἐρήμῳ μάννα ἐπώμβρισαν, νάματα; πόνους σοι τοὺς ἐκ τῶν ἡλίων προσάγουσιν, εἰκὸς ἦν ἐκεῖνο φάναι, ὃ καὶ τὴν μητέρα προμηθεΐας

IA'. Οὕτως οὖν ἐχούσας περιπαθῶς θεασάμενος, εἰκὸς ἦν ἐκεῖνο φάναι, ὃ καὶ τὴν μητέρα προμηθεΐας

ἤξιωσε, καὶ τῷ μίθητῇ τιμῆς ἀπάσης· αἰτιον γέ- A
 γονε, τό· « Γύναι, ἴδε ὁ υἱός σου, ἴδου ἡ μήτηρ
 σου. » Παρεῖναι μὲν τοι ταύτην, ὡς εἴρηται, καὶ
 τοιαῦτα διεξίναί, καὶ αὐτὸς ὁ φιλούμενος μαθητῆς
 ἀπόρηε δὲ φάναι καὶ ἀδελφός, παριστῆ λίγων·
 « Εἰστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ ἡ τε
 μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μα-
 ρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ, καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνῆ. Ἐπεὶ
 δὲ διὰ τὴν παρασκευὴν, ὡς τὸ ἱερὸν διέξεισιν Εὐαγ-
 γέλιον, « ἵνα μὴ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ μείνη τὰ σώ-
 ματα, ἐρωτῶσι τὸν Πιλάτον οἱ ἀνομούντες ὅτιως
 διακενῆς, ἵνα κατεργῶσιν αὐτῶν τὰ σκέλη, καὶ ἀρ-
 θῶσιν· ἤλθον, φησὶν, οἱ στρατιῶται, καὶ τοῦ μὲν
 πρώτου κατέαξαν αὐτοῦ τὰ σκέλη, καὶ τοῦ ἄλλου
 τοῦ συσταυρωθέντος αὐτῷ· ἐπὶ δὲ τὸν Ἰησοῦν ἐλ-
 θόντες, ὡς εἶδον αὐτὸν ἤδη τεθνηκότα, οὐ κατέαξαν B
 αὐτοῦ τὰ σκέλη, ἀλλ' εἰς τῶν στρατιωτῶν λόγχῃ τὴν
 πλευρὰν αὐτοῦ ἐνυξε, καὶ εὐθὺς ἐξῆλθεν αἷμα καὶ
 ὕδωρ. » Τί χρὴ νομίζειν τὴν διάπυρον τότε ταύτην
 παθεῖν; μικροῦ ἂν καὶ τὸν στρατιώτην διέσπασιν,
 εἰ μὴ κατὰ γυναῖκα συσταλλομένη ἀνεδύετο, καὶ τὰ
 γυναικῶν φρονεῖν ἠναγκάζετο· κἂν ἀνδρείον ἔχουσα
 φρόνημα, Ἐπεχε, λέγει, τὴν χεῖρα, τολμηρὰ στρα-
 τιῶτα, μὴ σοι ῥομφαία ἐπέλθοι θεήλατος. Πῶς ἦν
 εἰκὸς ἐνωρῶσαν ταῦτα δριμύτεσθαι τὴν ψυχὴν;
 ῥομφαία γὰρ τὰς καρδίας ἐτέτρωντο, ἐκείνου τὴν
 πλευρὰν διουρυσσομένου. Πῶς δὲ καὶ τεθνηκότα εἶ-
 δον, πῶς οὐ πρότερον αὐτῶν τὴν ψυχὴν ἀπεθάλοντο,
 πῶς οὐ διεῖρξεν τὰ ἰμάτια, πέτρας ῥηγνυμένας
 ἐρῶσαι, ἥλιον σκότον ὑποδυόμενον, σελήνην ἀμαυ-
 ρομένην, ὡσπερ αἰθανομένην τοῦ κτίσαντος πάσ- C
 χοντος; ἀλλ' οὐδὲ τῷ ναῦ ἦν κατὰ χώραν μένειν·
 καὶ οὐτως γὰρ ὡσανεὶ τὸ παράνομον εὐλαβοῦμενος,
 τὸν τε νομοδότην γνοὺς ἐπὶ ζύλον ἠωρημένον γυμ-
 νῶν, θυμοῦ δικαίου πληθεὶς, τὸ καταπέτασμα διαρ-
 ῥήγνυσιν, ὡς ὁ ἀρχιερεὺς τοκρότερον τὸ χιτῶνιον.
 λιν.

Β'. Τούτων γε μὴν οὕτω παρὰ θεῶν γεγενημέ-
 νων, ἡ Μαγδαληνῆ οὐκέτι μέλλειν ἔκρινε δεῖν, ἀλλ'
 ὅλη τῆς ταφῆς γενοῦσα τῷ ἐξ Ἀριμαθίας πρόσεισιν
 Ἰωσήφ· τοῦτον γὰρ ἴδαι καὶ μνήματος εὐπορούντα
 καινοῦ, οὐδενὸς οὐπω πρότερον σῶμα δεξάμενον·
 καὶ ὁ χώρος ἐνθα ἔκειτο εὐπρεπῆς λίαν, καὶ ἀέρος
 ἐν κολῷ κείμενος, καὶ εἰς ὥραν κήπου διακεκοσμη-
 μένος. Τούτῳ δὴ προσειῶσα, καὶ οἷα ἐκείνη ἔτι
 αὐτὸν ἀββενώσασα διανίττει, διωρυγὰς τε καὶ κα- D
 ταδύσεις πρότερον ἀνιχνεύοντα, ἀποδειλάσαι πα-
 ρασκευάζει τὸν κίνδυνον· « Τολμήσας γὰρ, φησὶν,
 εἰσῆλθε πρὸς Πιλάτον, καὶ ἤτήσατο τὸ σῶμα τοῦ
 Ἰησοῦ. » Καὶ τὰ ἐξῆς· τὸ θεῖον ἱστορεῖτω μοι Εὐαγ-
 γέλιον.

Γ'. Ὡς δὲ καὶ τοῦ σταυροῦ τὸ θεῖον ἐκείνο σῶμα
 κατάγειν ἐμελλον Ἰωσήφ καὶ Νικόδημος, ἴδει δὲ
 καὶ τὰ ἰκανὰ πρὸς τὴν τῶν ἡλῶν ἔκσπασιν ἐκείσε
 παρεῖναι, λαβῆα καὶ σφύραν, καὶ ὅσα τοῖς περὶ
 αὐτὰ ἐπιτήδεια, αὐτὴ τὴν ψυχὴν μετέωρος οὔσα,
 ὡσανεὶ δελαινομένη, μὴ τι καὶ συντριβεῖν τῶν

consolatione, discipulum honore replevit : « Mu-
 lier, ecce filius tuus, » et : « Ecce mater tua ». »
 Evangelium igitur postquam illam una cum disci-
 pulo, qui frater nuncupatur, adfuisse dixit, hæcce
 addit : « Stabant autem juxta crucem Jesu mater
 ejus et soror matris ejus Maria Cleophae et Maria
 Magdalena ». Judæi ergo (quoniam Parasceve erat)
 ut non remanerent in cruce corpora, rogaverunt
 Pilatum ut frangerentur eorum crura et tollerentur.
 Venerunt ergo milites, et primi quidem fre-
 gerunt crura, et alterius qui crucifixus est cum eo.
 Ad Jesum autem cum venissent, ut viderent eum
 jam mortuum, non fregerunt ejus crura. Sed unum
 militum lancea latus ejus aperuit, et continuo
 exivit sanguis et aqua ¹⁰. » Quid putas ardentem
 feminam animo sensisse? Militem audacem sine
 dubio male tractavisset, nisi natura muliebris
 muliebria cogitare eam coegisset. Attamen virili
 animo, Retine manum, dixit, miles procax, ne
 gladius a Deo missus super te veniat. Quanto
 metu animam ejus illum ad aspectum agitatam
 fuisse putas? Certe cor seminarum Christi latus
 lancea perfossum videntium maximo dolore affici-
 batur. Quomodo autem Christum demortuum vide-
 runt, rebus desperatis animum abjecerunt, vestes
 sclderunt, saxa discissa, solem obscuratum, lunam
 luce privatam quasi Christo patienti compassam
 oculis videntes? Sed nec templum in loco suo
 persistere in fatis erat. Cum enim quasi sensu
 humano præditum faciens iniquum perhorresceret
 et legislatorem in cruce pendentem, idque nudum,
 vidisset, justa ira incensus, velum discissum ha-
 buit, sicut magnus sacerdos antea vestimentum
 disciderat. Sed de his sacram Evangelium mihi
 adeundum.

Ἀλλὰ περὶ τούτων τὸ ἱερὸν διαξίτω μοι Εὐαγγέ-

XII. Postquam hæc res contra spem accidissent,
 Magdalena sine mora sepulturæ negotium amplexa
 Josephum ex Arimathia adit. Hunc enim monu-
 menti novi et quod corpus mortuum nunquam
 exceperat, possessorem cognoverat. Locus ipse
 hujus sepulcri jucundissimus sub acre purissimo
 in horto amœnissimo situs erat. Hunc igitur qui
 ducendis per hortum canalibus intentus erat,
 adiit et omnem periculi metum ex animo ejus eje-
 cit. Accessit enim, secundum Evangelium, Josephus
 ad Pilatum et petiit ab eo corpus Jesu, etc., de quo
 videsis Evangelium.

XIII. Cum Josephus et Nicodemus in eo essent
 ut corpus divinum e cruce tollerent, et forcipe
 ac malleo opus haberent ad extrahendos clavos,
 Magdalena quantum poterat, animum intendebat
 et summam circa id negotium curam Nicomedo
 suggessit, metuens videlicet ne aliquod Domini-

¹⁰ Juan. xix, 26, 27. ¹¹ ibid. 25. ¹² ibid. 31-34.

corum ossium confringeretur; tum clavos ipsa osculata est, eorumque fragmenta oculis admovit, pedes speciosos qui pacem omnibus annuntiarunt, et manus, quarum opus mundus est totus et præcipua creatura homo, contrectavit, et totum corpus amplexa est, excepta sola facie, quam ob verecundiam matri concessit, ad quam id juris propter maternitatem spectabat. Tum gemebunda crines solvit, genas unguibus fœdavit, extensis manibus matrem clumbem et capite resupino æruminæ ferendæ haud parem dulcibus verbis consolata est. Ob persecutorum tamen metum carmina lugubria cantare non audebant. Quidquid id est, Josephus ac Nicodemus corpus sindone involvere ac myrrha condire, et ut thesaurum in sepulcro deponere cœperunt. Magdalena enim Josepho instita exhibens, Tibi, ait, quod restat curæ erit, ut Dominum sindone involutum sepulturæ tradas; cui quidem negotio ipsa manus afferebat ut et mater ipsa, cujus dolorem ac curam participabat. Ubi vero corpus Dominicum resupinum in eo esset ut ad sepulturam efferretur, quis sanctæ feminæ dolorem et luctum enarraverit? Melius ergo puto silentio id præterire quam sermone non satis digno percurrere. Sic igitur qui omnibus vitam inspirat, in sepulcro vitam contenturo deponitur.

διακριμένη σπουδήν. Ἐπεὶ δὲ καὶ νεκροπρεπῶς ἀνεκέκλιτο, κατὰ νότου τε ἔκειτο, καὶ ἦδη πρὸς τὴν ταφὴν ἐκπορεύσθαι ἔμελλε, τίς ἂν ἰκανῶς διηγῆσαιτο, ὅπως τῇ μακαρίᾳ ταύτῃ τὸ πένθος, καὶ τὸ τῆς λύπης δεινόν; Καὶ κρείττον ἐγωγε οἶμαι σιγῇ αὐτὸ παριστᾶν, ἢ διηγῆσθαι ἐθέλειν· ποῦ γὰρ ἂν καὶ λόγος τοσοῦτον πένθει ἐξισωθείη, εἴ τις μὲν οὕτω ταῦτα, καὶ ὁ πᾶσι τὸ ζῆν ἐμπνέων, τῷ ζωηφόρῳ ἐντυπίζεται μνήματι.

XIV. Deus omnium Creator postquam incarnationis opus perfecisset, septimo die in sepulcro quievit, sic sabbatum per cessationem a creando agendo. Nunc autem sanctæ feminæ ardorem ac zelum mihi considera. Dum enim amici et vicini omnes, ut prophetæ quidem videtur, e longinquo stabant, alii autem fugam capessebant, illa, omni niecto deposito, et omnia impedienda flocci faciens, virili sumpto animo, quod Innumeri alii facere non audebant, sola facere est ausa. Hæc autem memoriæ mandare sanctis evangelistis negotium datum fuit.

XV. Quantam autem eidem inde laudem redundasse credis? Non enim semel aut singillatim mentionem de ea fecerunt, sed quatuor omnes de ipsa locuti sunt, idque necessario. Quater namque ad sepulcrum accessisse eam, et cœlestibus visionibus dignam habitam esse legimus. Prima quidem vice sola fuit, secunda autem cum altera Maria, quam Marcus et Matthæus Jose et Jacobi matrem nominant; tertia, cum Petro et Joanne convenerat, auctore Joanne evangelista; quarta, cum Salome et altera Maria, sole oriente, ut Marcus refert. Et certe omnia quæ ad eam spectant, memoratu valde digna sunt. Postquam porro corpus sepultum fuerat, secundum quod dicit divus Mat-

Δεσποτικῶν ὁστίων, τῷ Νικοδήμῳ προσ'χρῖν ἐνριθῶς παρηγγύα, τοῦ; ἡλίου; τε κατεβίβει, καὶ τὰ λάκισματα προσετίθει τοῖς ὄμμασι, ποδῶν τε ἐκείνων ἤπτετο τῶν ὄντως ὤραιων, καὶ εἰρήνην ἅπασιν εὐαγγελισαμένων, καὶ χειρῶν, ὧν ἔργον κόσμος ἅπας, καὶ πρὸ πάντων πλάσμα κυρίως; ὁ ἄνθρωπος, περιεχειτό τε ὅλην τῷ σώματι, καὶ προσεφύετο τοῖς ποσὶ· τοῦ προσώπου γε μὴν καὶ πύρρῳ ἀπέχειν ὄψασθαι, τοῦτο μὲν εὐλαβουμένην, τὸ δὲ καὶ τῇ μητρὶ παραχωροῦσα, ἐχούση ἐκ τοῦ τόκου τὸ δίκαιον· ἐξήρχε γόνων, λυσαμένη τὰς τρίχας, καὶ τὰς περιεὶς τοῖς ὄνυξι καταβαίνουσα, ἐκ μέρου; δὲ καὶ τὴν μητέρα ἀνακτωμένην, ἐπέχουσα χεῖρας, καθόλου τοῦ προσώπου ὀρμώσας, τὴν κεφαλὴν τε παρεχάλλινουσαν, τῇ ἀνυποίστην λύπη καταβαρυνομένην ἀνέχουσα,

καὶ λόγοις ἡπίοις τὸ πλείστον ἀφαιροῦσα τῆς λύπης· ἀλλὰ τῷ φόβῳ τῶν διωκτῶν οὐκ ἦν αὐταί; ὡς βουλομένης ἐξῆν, τοῖς ἐξοδοῖς καὶ ἐπιταφίοις χρῆσθαι μέλεσιν. Ἄμελει καὶ τῇ μητρὶ, τοῦτων οὐκ εἰπούσα, καιρὸς, Ἰωσήφ καὶ Νικοδήμῳ ἐνεκελεύετο, οἱ τάχους εἶχον ἐνελεῖσαι σινδῶνι τὸ σῶμα, θεοπρεπῶς τε σμυρνίσαι, καὶ ὡς θησαυρόν τινα τῷ τάφῳ ἐναποθέσθαι, τὴν τε σινδῶνα καὶ τὴν σμύρναν τῷ Ἰωσήφ ἐγχειρίσασα, Σολ, φησὶ, τοῦ λοιποῦ μελήσει, ὅπως; τοῦτον ἐνελεῖσαι, καὶ τῇ ταφῇ παραδῶς, καὶ τ' ἄλλα δὴ ὅσα περὶ τὸν τάφον ἀμφοτερονεῖτο· τὰ δευτέρα μετὰ τὴν μητέρα κατὰ τε λύπην καὶ τὴν λοιπὴν

ΙΔ'. Ὁ γε μὴν τῶν ὄλων Θεὸς τὸ τῆς οἰκονομίας ἔργον πεπληρωκῶς, τῇ ἐβδόμῃ τῷ τάφῳ κατέπαυσε, καὶ ἦν σαββατίζων ὄντως τὴν τελείαν τῶν ἔργων κατάπαυσιν. Ἄλλ' ἐναυθα τῆς μακαρίας ταύτης γυναικὸς τὸ κατεσπουδασμένον καὶ φιλόστοργον ὄρα μοι. Τῶν γὰρ φίλων καὶ πλησίον ἀπάντων, ὡς τῷ προφήτῃ δοκεῖ, τῶν μὲν φόβῳ μακρόθεν ἰσταμένων, τῶν δὲ καὶ πύγῃ χρησαμένων, τῶν δὲ καὶ στάντων ἐξεναντίας, αὕτη πάντα φόβον, καὶ τἄλλα παρ' οὐδὲν θεμένη, ἀνδρισαμένη τε καὶ τὸ φρόνημα ἀρβένωσασα, καὶ ὅς' ἂν οὐδὲ πλήθος ἔδρασαν, αὕτη μόνη κατατολμᾷ· καὶ δοκῶ μοι παραχωρήσειν τοῖς ἱεροῖς εὐαγγελισταί; τὰ ταύτης ὡς οἶόν τε διεξελεῖθαι.

ΙΕ'. Πόσον δ' εὐκάζεις ἐκ τούτων αὕτῃ τὸ ἐγκώμιον; Οὐ γὰρ ἅπασ ἐιπόντες τὰ περὶ αὐτῆς ἀπὸ γλῶσσης, οὐδ' ὁ μὲν, ὁ δ' οὐ· ἀλλ' ἐκ τεσσάρων οἱ τέσσαρες αὕτης ἐμνημόνευσαν· ἐν γὰρ τοῖς ἀναγκαιότατοις ξυναραμένην ἀναγκαίως καὶ μνημονεύσαι ταύτης ἐπῆλθεν αὐτοῖς. Τετράκις καὶ γὰρ εὑρηται πικρὰ τὸν τάφον ἐλθοῦσα, καὶ θεῶν ἐμφορηθεῖσα ὀπτασιῶν· τὸ μὲν πρῶτον, μὴν· δευτέρον δὲ, μετὰ τῆς ἄλλης Μαρίας, ἦν Μάρκος τε καὶ Ματθαῖος Ἰωσὴ τε καὶ Ἰακώβου καλοῦσι μητέρα· καὶ τρίτον, σὺναμα Πέτρῳ καὶ Ἰωάννῃ κατὰ τὴν αὐτὴν ὥραν, ὡς φησὶν Ἰωάννης· τέταρτον, ἅμα Σαλώμῃ καὶ τῇ ἐτέρᾳ Μαρτί, ἀνατελλαντος τοῦ ἡλίου, ὡς φησὶ Μάρκος. Καὶ δὴ προσεκτέον ἀκριβῶς τὰ περὶ

αὐτῆς. Μετὰ τὸ ἐνταφιασθῆναι τὸ σῶμα σὺν τῇ ἄλλῃ **A** Μαρίας, ἣ ψῆσιν ὁ θεὸς Ματθαῖος, οὐκ ἀφίσταται τοῦ τάφου, ἀλλ' ἀπεναντίας καθήμεναι ἐθεύρουν, φησί, ποῦ τίθεται· εἶτα εἰκὸς ἦν οἴκαδ' ἀναχωρῆσαι, τὸ μὲν διὰ τὸ σάββατον, τὸ δὲ διὰ τὴν τῶν θεοκτόνων φρόνον.

ΙΓ'. Ὅψι δὲ σαββάτων, οἶονε! περὶ ἀλεκτρούων φῶδς (βλέπε γὰρ αὐτὸν ἑαυτὸν σαφηνίζοντα) τῇ ἐπιφωσκούσῃ εἰς μίαν σαββάτων, οἶονε! τὴν πρώτην τῆς ἑβδομάδος, ἥτις ἐστὶν ἡ Κυριακὴ, ἦλθε Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ ἡ ἄλλη Μαρία θεωρῆσαι τὸν τάφον· ἡ δὲ παρὰ τοῖς ἄλλοις Μάρκω τε καὶ Λουκᾷ, Ἰακώβου μήτηρ καὶ Ἰωσῆ ἐπιγέγραπται, ἥτις ὀνομασθῆναι ἢ Θεοτόκος εἶναι νομίζεται· « Καὶ Ἰδοὺ, φησί, σεισμός μέγας ἐγένετο· ἄγγελος γὰρ Κυρίου καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ, προσελθὼν ἀπεκύλισε **B** τὸν λίθον ἀπὸ τῆς θύρας, καὶ ἐκάθητο ἐπάνω αὐτοῦ, » καὶ ὅσα ἐξῆς. Ἰδοὺ μίαν τῆς Μαγδαληνῆς ἀφίξις ἐπὶ τὸ μνημεῖον. Ὅψι δὲ προϊούσαις, ἀπήντησεν αὐτῆς ὁ Χριστὸς λέγων, Χαίρετε· ἔδει γὰρ τὸ πρῶτον ἀκοῦσαν φύλον, Ἐν λύπῃς τέξην τέκνη, αὐτὸ τοῦτο πρῶτον καὶ τὴν χαρὰν ἐνωτίσασθαι. Αἱ δὲ τῷ πῶπι τοιμῶσι τι καὶ παραβολώτερον, καὶ προσέρχονται, καὶ ποδῶν ἄπτονται καὶ προσκυνοῦσι· καὶ ὅς μὴ φοβεῖσθαι λέγει, ἀλλὰ τοῖς ἀποστόλοις ἀπελοθούσαις δοῦναι τὰ τῆς ἀναστάσεως εὐαγγέλια, χαρᾶς ἄγγελον ἀνδράσι γυναῖκα γενέσθαι βουλόμενος, τὴν λύπης τῷ Ἀδὰμ γενομένην διάκονον. Αἱ δὲ τοῖς ἀποστόλοις τὰ εὐαγγέλια διαγγέλλουσι· « Καὶ πρῶτος, φησὶν, ὁ Πέτρος ἀναστὰς ἐτι σκοτίας εὐσης, **C** ἔδρηνεν ἐπὶ τὸ μνημεῖον, καὶ παρακύψας βλέπει κείμενα τὰ ὀθόνια μόνα, καὶ ἀπῆλθε, πρὸς ἑαυτὸν θαυμάζων τὸ γεγονός. » Ὡς δὲ τὸν Πέτρον θερμώτατον ὄντα θεάσοιτο ἡ Μαγδαληνὴ μηδὲν περιεργασάμενον, ἐν ἀμηχάνῃ τὰ τῆς θεᾶς ἐτίθει, καὶ φαντασίαν εἶναι τὸ ὄραθὲν ἐνόμιζεν. Ὑποστρέψασα οὖν πάλιν ἀπῆε ἀκριβῶς· τὰ ὄραθέντα πιστώσασθαι, καὶ περὶ ὄρθρον, ἄρτι διαγελώσης ἡμέρας, ἔρχεται ἐπὶ τὸ μνημεῖον ἡδὲ δεύτερον, καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου, καθ' ἑαυτὴν τε συμβαλοῦσα, ὅτι παρὰ τῶν μαθητῶν καὶ αὐθις ἀπιστηθήσεται· « Τρέχει, φησὶ, καὶ ἔρχεται πρὸς Σίμωνα Πέτρον, καὶ πρὸς τὸν ἄλλον μαθητὴν, ὃν ἠγάπα ὁ Ἰησοῦς· » οὗτοι γὰρ ἦσαν τῶν μαθητῶν οἱ διαπυρῶτατοι, ὁ μὲν, ὡς σφόδρα φιλῶν, ὁ δ' ὡς φιλούμενος. **D** Καὶ βλέπε μοι τῆς μακαρίας γυναίκος τὴν ἐπίνοιαν· ἵνα μὴ αὐθις διαπιστηθῇ, οὐ λέγει, ἀνέστη, οὐκ οἶδα γὰρ, εἴτ' ἀληθές, εἶτε καὶ μὴ, τοῦτο μόνον οἶδα, ὅτι ἐν τῷ τάφῳ τὸ σῶμα οὐκ ἔστι. Λέγει τοίνυν· « Ἦσαν τὸν Κύριον ἐκ τοῦ μνημείου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. » Διανίστησιν αὐτίκα τοὺς μαθητάς, συντρέχει προτοδοκωμένη τῇ· ἐρεῦνη· τὴν ἐκδραίν. Εἰσάγεται Πέτρος εἰς τὸ μνημεῖον· εἶτα καὶ ὁ ἄλλος μαθητὴς, ὁ ἐλθὼν πρῶτος· ἄρτιως· εἰς τὸ μνημεῖον, καὶ θεωροῦσι τὰ ὀθόνια κείμενα, καὶ τὸ σουδάριον ἐνετετυλιγμένον εἰς ἓνα τόπον, καὶ εἶδον, φησὶ, καὶ ἐπίστευσαν, οὐχ ὅτι ἀνέστη, ἀλλ' ὅτι ἤρθη. « Οὐδέπω γὰρ, φησὶν ὁ Ἰωάννης, ἤδεισαν τὴν **E** Γραφήν, ὅτι δεῖ αὐτὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι· ἀπῆλθον οὖν πάλιν πρὸς ἑαυτοὺς οἱ μαθηταί. »

XVI. Vespere autem Sabbati circa gallicinium (qua cura res referantur vides) quæ lucescit in prima Sabbati, quæ est dies Dominica, venit Maria Magdalena et altera Maria videre sepulcrum; quæ apud Marcum et Lucam mater Jacobi et Jose nominatur; quæ eadem Deipara esse creditur. « Et ecce terræmotus factus est magnus. Angelus autem Domini descendit de cælo, et accedens revolvit lapidem ab aditu, et sedebat super eum ¹¹, » etc. Hæc est prima Magdalensæ apud sepulcrum visitatio. Cum autem in via procederent, Christus eis occurrit dicens; « Gaudete. » Quod enim genus primo audiverat: Cum doloræ paries filios tuos, nunc gaudii verba audire debebat. Hæc autem præ desiderio aliud quid audacious faciunt: accedunt enim et pedes tangunt osculanturque. Christus autem metum deponere eas et apostolis resurrectionis nuntium annuntiare jubet. Voluit enim mulierem viris gaudii nuntiam esse quæ Adami infortunii ministra fuerat. Sanctæ igitur feminæ apostolis evangelium prænuntiarunt. « Petrus autem surgens per noctem cucurrit ad monumentum, et procumbens vidit linteamina sola posita, et abiit, secum mirans quod factum fuerat ¹². » Magdalena autem ubi Petri ardorem vidisset, nullam rebus visis fidem habuit, imo phantasma esse credidit. Igitur reversa eodem res visas de novo perscrutatura matutino tempore, cum lucesceret, secundo ad sepulcrum venit, et lapidem ablatum vidit, et cogitans apud se quod neque hac vice apostolis lidem rerum gestarum factura foret, « Cucurrit, dicit Evangelista, et venit ad Simonem Petrum et ad alium discipulum, quem amabat Jesus ¹³; » hi enim ardentissimi inter discipulos erant, unus amans, alter amatus. Et nunc quidem beate mulieris mentem inspice. Quo minus enim suspecta foret, non dixit, Resurrexit; ignoro enim rem; id tantum scio quod in sepulcro non est corpus ejus. Dicit ergo: « Tulerunt Dominum de monumento et nescio quo posuerunt eum ¹⁴. » Suscitavit igitur discipulos illico, et rei exitum expectat. Venit ergo Simon Petrus ad monumentum, et alius discipulus, et introivit in monumentum, et viderunt linteamina posita, et sudarium separatim involutum in unum locum. Et viderunt, et crediderunt. « Nondum enim, dicit Joannes, sciebant Scripturam, quia oportebat eum a mortuis resurgere. Abierunt ergo iterum discipuli ad semetipsos ¹⁵. »

¹¹ Matth. xxviii, 2. ¹² Luc. xxiv, 12. ¹³ Joan. xx, 2. ¹⁴ ibid. ¹⁵ ibid. 9, 10.

XVII. Forsitan dubium beatam feminam invasit, ut ista omnia phantasma esse crederet, ita ut hominum more, sibi ipsi diffideret, praesertim cum fama maxima cum velocitate promulgata esset, discipulos noctu corpus ejus furatos esse. Sed nec sic a sepulcro abscessit, sed postquam discipuli abiissent, « Maria, ut legimus in Scripturis, foris stabat plorans, » cum quia de rebus desperasset, tum quia revera ignorabat, utrum furati essent eum, ut fama erat, an sublatum fuerit alio modo. Dum ergo fleret, « inclinavit se, et prospexit in monumentum, ambiguae mentis, et vidit duos angelos in albis sedentes, unum ad caput, et unum ad pedes, ubi positum fuerat corpus Jesu. Dicunt ei illi : Mulier, quid ploras? » quem quaeris? Verba sane exprobrantia dicentium : Mulier, post talem visum, quid ploras? muliebriter desperas de his omnibus, et magnum quid judicare non vales. Quem quaeris? quem vidisti? cujusnam pedes tetigisti? quis te allocutus est? hunc igitur quaeris? Dicit illi : « Tulerunt Dominum meum de monumento, et nescio ubi posuerunt eum. » Tum angeli subito surrexerunt, et forte Salvator aderat, et conversa est retrorsum, et vidit Jesum stantem, et non sciebat quia Jesus est, cum quia post resurrectionem in corpore incorruptibili nec prorsus visibilis erat nisi illis, a quibus cerni volebat; tum quia oculi lacrymis obscurati non clare videre poterant; tum quia Christus id ita instituerat. « Dicit ei Jesus : Mulier, quid ploras? quem quaeris? Illa, existimans quia hortulanus esset, dicit ei : Domine, si tu sustulisti eum, dicito mihi, ubi posuisti eum, et ego eum tollam. » Quasi diceret : Si tu ex iis es qui eum sustulerunt, dic mihi, et tollam eum. O philtum muliebre! o desiderium ardens! Nihil sane vera charitate sanctius. Quomodo autem in mentem ei venit pro hortulano eum habere? Certe sepulcrum in horto situm erat; sed forte non absurdum est, primum et verum paradisi cultorem eo nomine designare.

XVIII. Cum igitur Maria ita corpus, hinc inde currens, requireret, et allocutio ipsius cor ac medullam tangeret, una vox beatæ femine oculos ad cognitionem veritatis convertit et nominatim eam appellat : Maria! Hac autem voce suavi et assueti audita verbo ocuis reversa : Rabbuni, dixit, id est, Magister; et simul pedes speciosos tangere gestivit.

XIX. Postquam enim oculorum atque aurium ore cum cognovisset, et ex tactu certior fieri vellet, quod quidem in Evangelio siletur, audit, Noli me tangere. Quomodo vero dixisset, nisi contracturam se protinus animadvertisset? Noli me tangere. Postquam enim cum altera Maria me tetigisti, et tanto munere digna habita, magni me

A IZ'. Ἀμέλει καὶ τὴν θαυμασίαν ταύτην γυναῖκα εἰς ἐνδοιασμόν ἐμβάλλουσι, φαντασίαν οἰηθῆναι τὸ πρᾶγμα. Καὶ ἦν εἰκὸς καὶ ταύτην ἀνθρώπινόν τι παθεῖν, καὶ διαπιστεῖν ἐαυτῇ, καὶ ταῦτα τῆς φήμης ταχεῖ τῷ πτερῷ χρησαμένης, ὅτι νυκτὸς οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἐλθόντες ἔκλεψαν αὐτόν. Ἄλλ' οὕτως ἀμφιβόλως ἔχουσα, ὁμῶς οὐκ ἀπίστατο τοῦ μνημείου, ἀλλὰ καὶ τῶν μαθητῶν ἐκποδῶν γενομένων, Μαρία, φησὶν, εἰστήκαι κλαίουσα ἔξω, τὸ μὲν ὡς τῆς ἐλπίδος διαπεσοῦσα, τὸ δ' ὅτι καὶ μὴ εἰδέναι ἔχουσα, εἴτ' ἐκλάπη, ὡς λόγος, εἴτ' ἤρθη· καὶ κλαίουσα ἐ παρακύπτει κάλιν εἰς τὸ μνημεῖον ἐτι διαπιστοῦσα καὶ θεωρεῖ δύο ἀγγέλους ἐν λευκοῖς καθεζομένους, ἓνα πρὸς τῇ κεφαλῇ, καὶ ἓνα πρὸς τοῖς ποσίν, ὅπου ἔκειτο τὸ σῶμα τοῦ Ἰησοῦ· καὶ λέγουσιν αὐτῇ ἐκεῖνοι, Γύναι, τί κλαίεις; τίνα ζητεῖς; ὡσανεὶ ἐπιτιμώντων εἰσι τὰ ῥήματα· Μετὰ γὰρ τοσοῦτην θείαν, γύναι, τί κλαίεις; ἐτι ἀνάνδρως διάκεισαι, καὶ οὐδὲν μέγα ἐννοῆσαι δύνῃ; τίνα ζητεῖς; ὅν εἶδες; οὐ τῶν ποδῶν ἤψω; ὅς καὶ φωνῆς σοι μετέδωκε; τοῦτον ζητεῖς; Ἡ δὲ λέγει, « Ἦραν τὸν Κύριόν μου εἰ καὶ τοῦ μνημείου, καὶ οὐκ οἶδα ποῦ ἔθηκαν αὐτόν. » Ἐτα ἐν τῷ τοῦ ἀγγέλου ἀναστῆναι σπουδῇ, ἰσως τοῦ Σωτήρος ἐκεῖσε παραγενομένου, στραφεῖσα ἐκείνη θεωρεῖ τὸν Ἰησοῦν ἐστῶτα, καὶ οὐκ ἤδει ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶ, τὸ μὲν, ὅτι ἐν ἀφάρτῳ ἦν σώματι μετὰ τὴν ἀνάστασιν, καὶ οὐ παντάπασιν ὁρατὸς, εἰ μὴ οἷς καὶ δεῖ βεβούλοιο, τὸ δ' ὅτι καὶ τῇ τῶν θακρῶν ἀχλύϊ μὴ δυναμένη καθαρῶς καθαροῦ, ἢ ἰσως καὶ τοῦ Χριστοῦ τοῦτο οἰκονομήσαντος. Ἐλεγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, « Γύναι, τί κλαίεις; τίνα ζητεῖς; Ἐκείνη, φησὶ, δοκούσα, ὅτι ὁ κηπουρὸς ἐστὶ, λέγει αὐτῷ, Κύριε, εἰ σὺ ἐβάστασας αὐτόν, εἰπέ μοι, κάγω αὐτόν ἀρῶ; ὡσανεὶ, εἰ συνήρας καὶ σὺ τοῖς ἐπάρασιν, εἰπέ μοι, κάγω αὐτόν ἀρῶ. Ὡ γυναικαίου φιλετου, ὦ διαπύρου πόθου· ὅντως οὐδὲν τῆς ἀληθοῦς ἀγάπης; μακαριώτερον· πῶθεν δ' ἐπῆλθε καὶ κηπουρὸν αὐτόν οἰηθῆναι; ἢ δῆλον, ὅτι ἐν τῷ κήπῳ τὸ μνημα· τάχα δὲ οὐκ ἔξω λόγου τὸν ἀληθῆ καὶ πρῶτον τοῦ παραδείσου γεωργὸν οὕτως ὑπολαβεῖν.

IH'. Ἀλλὰ τῆς Μαρίας οὕτω περὶ τὴν ἔρευραν ἐπιτομένης τοῦ σώματος, ἔνθεν τε κάκειθεν ἀνατρεχούσης, ὁ δεικνόμενος λόγος ἀχρι καὶ αὐτῶν σαρκῶν καὶ μυελῶν οὕτω βασανίζομένην, φωνῇ μετὰ τὸ βλέμμα ταύτης ὀφθαλμοῦ πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν, καὶ ὀνομαστὶ ταύτην καλεῖ, Μαρία· ἢ δὲ τῆς γλυκείας; καὶ συνήθους αἰσθημένη φωνῆς, θάπτον ἢ λόγος ἐπιτραφεῖσα, ῥαββουνι, φησὶν, ὃ λέγεται, Διδάσκαλε· καὶ αὐθις τῶν ὠραίων αὐτοῦ ἐφάσασθαι ἐζητεῖ ποδῶν.

IO'. Ἐπεὶ γὰρ δι' ἐφέως καὶ ἀκοῆς αὐτὸν ἔγνω, καὶ δι' ἀφῆς ἀκριδῶσασθαι ἤθελε, καὶ ὀρμῆς εἰς τοῦτ' ἔχουσα, τοῦτο γὰρ τῷ εὐαγγελιστῇ σεσωπηται, ἀκούει, Μὴ μου ἀπτου. Πῶς γὰρ ἂν τοῦτο εἶπεν, εἰ μὴ κινουμένην πρὸς τοῦτε ἔώρα; Μὴ μου ἀπτου· ἐπεὶ γὰρ μετὰ τῆς ἀλλης Μαρίας ἤψω μου, καὶ τηλικαύτη; ἀξιωθεῖσα τῆς δωρεᾶς, οὐδὲν μέγα διε-

¹¹ Joan. xx, 11 13. ¹² ibid. 13. ¹³ ibid. 15.

νοήθης περιέμοῦ, ἀλλ' ἔτι ἀτελέστερον διέκτιστο, καὶ ἂν τῷ τάφῳ ἐζήτεισθε ὡς ἀνθρώπων, τὸν μετὰ Πατρὸς συγκαθήμενον, πόρῳ στήθι· μή μου ἄπτου· κατὰ γὰρ τὴν σὴν δόξαν οὕτω πρὸς τὸν Πατέρα μου ἀναβέβηκα. Ἄλλως τε δὲ καὶ τὸ φρόνημα αὐτῆς ἀνυψοῖ, μὴ ἀνθρώπων ὡς τὰ πρῶτα τοῦτον λογιζέσθαι, ἀλλὰ καὶ Θεόν· διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τὸ Ἀναβέβηκα, εἶπεν, οἶοναί πρὸς τὸν οὐρανόν, ἔνθα καὶ ὁ ἐμὸς Πατήρ διαφέροντως οἰκεῖ. « Πορεύου δὲ πρὸς τοὺς ἀδελφούς μου, καὶ εἰπὲ αὐτοῖς ὅσα δὴ καὶ μεμάθηκα. » Ἐργεταί ἦδη τὸ τρίτον ἡ Μαρία, καὶ οὐ λέγει ὡς πρότερον, ὅτι ἀνάστη, ἢ τόγῃ μὴν δεύτερον, ὅτι ἦσαν τὸν Κύριον ἐκ τοῦ μνημείου. « Ἄλλ' ἔρχεται, φησί, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἀπαγγέλλουσα τοῖς μαθηταῖς, ὅτι ἐώρακε τὸν Κύριον, καὶ ταῦτα εἶπεν αὐτῇ. » Ἔχεις ἦδη καὶ τρίτην κάθοδον αὐτῆς ἐπὶ τὸ μνημείον, πρῶτ' σκοτίας ἔτι οὔσης. Τὴν δὲ τετάρτην ὁ Θκυμάσιος ἱστορεῖτω μοι Μάρκος. « Διαγενομένου, φησί, τοῦ Σαββάτου Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, καὶ Μαρία Ἰακώβου, καὶ Σαλώμῃ, ἠγγράσαν ἀρώματα, ἵνα ἐλθοῦσαι ἀλείψωσι τὸν Ἰησοῦν, ἀνατελιαντος τοῦ λίθου, καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτὰς, Τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον ἐκ τῆς θύρας τοῦ μνημείου; » καὶ ὅσα ἐξῆς.

Κ'. Ἄλλ' ἐνταῦθα διαπορεῖν ἔστι μοι, πῶς ἡ Μαγδαληνὴ τρίτον ἦδη πιστωθεῖσα, πάλιν ἐπὶ τὸν τάφον χωρεῖ, καὶ τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν, λέγει, τὸν λίθον; σὺν ταῖς λοιπαῖς. Ἡ δὲ ἄλλοι, οὐκ ὡς ἀπιστοῦσα παραγίνεται, ἀλλ' ὡς μάλλον κάκειναις ὁδηγὸς ἐσομένη, καὶ τὰ γενόμενα διηγησομένη, καὶ ὡς θάρσος λαβοῦσα ἐκ τῆς ἀπίξεως· εἰκὸς δὲ μὴδὲ ταύτην φάναι τὸ, τίς ἀποκυλίσει ἡμῖν τὸν λίθον; ἀλλὰ Σαλώμῃ οὕτω τῷ τάφῳ παραγενομένην, ἀκοῆ δὲ μόνον ἐνηχηθεῖσαν λίθον ἐπιτεθῆναι πρὸς τῆ θύρα τοῦ μνημείου· ὡς γὰρ ἱστορεῖ Μάρκος « Ἀναστὰς πρῶτ', πρῶτῃ ἐφάνη Μαρία τῇ Μαγδαληνῇ, ἀφ' ἧς ἐκβεβλήκει ἐπὶ δαιμόνια » καὶ ὡς Ματθαῖος, τὸν τε σεισμὸν καὶ τὴν λ.θον ἀποκυλισθέντα πρῶτῃ τοῦ μνημείου ἐθεάσατο, καὶ ἄγγελον τοῦτω ὑπερκαθήμενον· καὶ ὡς ὁ Ἰωάννης· « Τῇ μετ' τῶν Σαββάτων, λέγει, Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ ἔρχεται πρῶτ' σκοτίας ἔτι οὔσης εἰς τὸ μνημείον, καὶ βλέπει τὸν λίθον ἠρμένον ἐκ τοῦ μνημείου. » Εἰ μὴ τὴν Σαλώμῃ ταῦτα φάναι δοίμεν, εἰ βυθὸν ἐναντιώσεως ἂν περισταλήμεν· ὅπερ οὐκ ἐλλογον.

ΚΑ'. Ἰδοῦσαι τοιγαροῦν τὸν λίθον ἀποκεκυλισμένον τοῦ μνήματος· (ἦν γὰρ καὶ μέγας σφόδρα), ἔνδον τε τοῦ τάφου γενόμενα· (μεγάλα γὰρ παρὰ τοῖς Ἰουδαίοις τὰ μνήματα), οὐκ ἔδρυν τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, καὶ ἐν ἀπέρω οὔσαι, ὄρωσιν ἀνδρας ἐπιστάνας αὐταῖς ἐν ἐσθήσεσιν ἀστραπτούσαις, καὶ ἐμβριθῶς ἀκούσασαι· Ἰησοῦν ζητεῖτε τὸν Ναζαρητὸν τὸν ἐσταυρωμένον; ἠγέρθη, οὐκ ἔστιν ὧδε, » ὑποστρέψασαι, φησὶν, ἀπήγγειλαν ταῦτα πάντα τοῖς Ἰουδαίοις, καὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς. « Συμμιγῆς δ' οὔσαι πλῆθος διεβλήθησαν· ἐφάνησαν γὰρ, φησὶν, ὡς εἰ λῆρος τὰ ῥήματα αὐτῶν. Ἐπειροὶ δὲ φασ· τότε τὸν Πέτρον ἠρίμα πως διαθροῦσθῆναι, μόνον ἀναστῆ-

non æstimasti, sed sicut hominem in sepulcro quæ-
sivisti, me qui a dextris Patris sedeo, foris sta,
noli me tangere; nam, secundum te, nondum ad
Patrem ascendi. Tum vero spiritus altiores ei indit,
ne ipsum ut hominem, sed ut Deum suscipiat. Ideo
enim, Ascendi, inquit, in cœlum nempe, ubi Pater
meus cum splendore habitat. « Vade autem ad fratres
meos, et dic eis, quæ didicisti ». Venit Maria ter-
tia vice; non autem dixit, Resurrexit, aut, Abstule-
runt Dominum de monumento; sed « Venit Maria
Magdalena annuntians discipulis quia Vidi Domi-
num, et hæc dixit mihi. » En tertiam visitatio-
nem monumenti, mane ante lucem. Quartam por-
to divus Marcus nobis narrabit. « Et cum trans-
lisset Sabbatum, Maria Magdalena et Maria Jacobi
et Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent
Jesum. Et valde mane una Sabbatorum veniunt ad
monumentum, orto jam sole; et dicebant ad invi-
cem: Quis revolvat nobis lapidem ab ostio monu-
menti? » etc.

XX. At hoc loco quærere aliquis possit, quo
pacto Magdalena jam tertio certior de rebus quæ
acciderunt facta, denuo ad sepulcrum reversa
dixerit: Quis revolvat nobis lapidem? At non
incredula accesserat, sed ut cæteris viæ dux esset,
et quæ facta erant enarraret, sibi que ipsi animum
inspiraret. Alioquin non Magdalenam dixisse patet:
Quis nobis revolvat lapidem? sed Salomen, que
nondum monumento antea astiterat, et quæ tan-
tum fando audierat quod lapis ad ostium sepulcri
esset. Secundum Marcum enim: « Surgens mane,
prima Sabbati, apparuit primo Mariæ Magdalene, de
qua ejecerat septem dæmonia »; secundum
Matthæum autem: « Terræmotus factus est mag-
nus, et prima lapidem amotum conspicata est,
et angelum sedentem super lapidem ». Secun-
dum Joannem autem: « Una Sabbati Maria Magda-
lena venit mane, cum adhuc tenebræ essent, ad
monumentum, et vidit lapidem sublatum a mo-
numento ». Quæ nisi a Salome dicta præsumere-
mus, in abyssum contradictionis caderemus,
quod sane absurdum esset.

XXI. Ubi igitur lapidem a monumento remou-
tum (erat quippe magnus valde) conspicatæ intro-
ivissent (monumenta vero apud Judæos valde
spatiosa), corpus Jesu non invenerunt. Qua de re
cum mente ambigerent, viros vident astantes,
stola candida coopertos; qui « Jesum quæritis
Nazarenum, dixerunt, crucifixum? Surrexit, non
est hic »; reversæ undecim apostolis et cæteris
omnibus hoc retulerunt. Cum autem multitudo
esset numerosa, ista verba iis fatilla ac vana esse
videbantur. Sunt qui Petrum tum leviter commo-
tum solum surrexisse et ad monumentum cucur-
rissæ dicant. Marcus autem scribit: « At ille,

¹⁸ Joan. xx, 17. ¹⁹ ibid. 18. ²⁰ Marc. xvi, 3. ²¹ il. id. 9. ²² Matth. xxviii, 2. ²³ Joan. xx, 1. ²⁴ Marc. xvi, 6.

Mariæ duo circa Joannem ac Salomen celeriter A fugerunt de monumento, et nemini quidquam dixerunt : timebant enim ³⁴. » Ita igitur Magdalena, prima resurrectionis testis, apostolis ejus nuntia fuit, et Evæ auxiliatrix mundo gaudium annuntiat. Et hæc quidem in sanctorum Evangeliorum scriptis de beata Magdalena cum auctoritate memorantur.

XXII. Post resurrectionem Salvator charis discipulis singillatim apparuit, et Spiritus sancti adventum promisit; beata autem Magdalena cum Verbi genitrice conversari perquam amabat. Postquam autem opus incarnationis peractum esset, et jam tempus instaret, quo socius a Patre inseparabilis in throno paterno solemniter reponi de B lebat, ne matri ac discipulis causa mæroris foret, in montem Olivarum eos educit, et angelos prepe eos sistit, qui ascensionem in cælos monstrarent. Porro dubium non est quin ea quæ Verbi matri semper adesse satagebat, et quæ optimam quarumcunque rerum particeps esse volebat, ascensionis Dominicæ testis fuerit.

XXIII. Posthæc femina sanctæ cum apostolis in conclavi adunatæ precibus operam dabant. Testis Lucas, qui in Actis post enumerationem apostolorum hæcce adjungit : « Illi omnes erant perseverantes unanimiter in oratione cum mulieribus, et Maria matre Jesu, et fratribus ejus ³⁵. » C De nulla alia muliere, ut patet, evangelistæ dicendi ansam habuerunt, ut de Magdalena. Post passionem enim, ubi mulierum mentionem facere iis obtigit, hanc solam nominatim citant, cæterarum, paucis exceptis, nominibus silentio præteritis; id quod Matthæus quoque confirmat sanctus : « Erant autem ibi mulieres multæ a longe, quæ secutæ erant Jesum a Galilæa, ministrantes ei; inter quas erat Maria Magdalene ³⁶, » etc. Marcus autem : « Erant autem et mulieres de longe aspicientes; inter quas erat Maria Magdalene ³⁷. » Habes porro testem Lucam : « Subsecutæ autem mulieres, quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, et quemadmodum positum erat corpus ejus. Et revertentes paraverunt aromata Maria Magdalene et Joanna et Salome ³⁸. » Magnum etiam pondus in verbis Tonitru filii qui Magdalene solius secundum matrem et alteram Mariam mentionem injicit : « Stabant autem juxta crucem Jesu mater ejus, et soror matris ejus Maria Cleophæ et Maria Magdalene ³⁹. » Hinc recte et jure dixerim, eam cum matre et apostolis in conclavi donum Spiritus sancti sortitam esse, si non quoad linguam igneam, certe quoad charismata.

οὐκ ἄπο τρόπου εἰρήσεται, καὶ ταύτην ἐν τῷ ὑπερφύτου τεύχεσθαι ὠρεῖς, κἂν μὴ πυρίνη γλώσση, ἀλλὰ

ναι, καὶ πρὸς τὸ μνημεῖον δραμεῖν. Ὁ δὲ Μάρκος φησὶν, « Ἐξελοῦσαι διὰ ταχέος; αἱ περὶ Ἰωάνναν καὶ Σαλώμην Μαρίαι, ἔφυγον ἀπὸ τοῦ μνημείου, καὶ οὐδενὶ οὐδὲν εἶπον, ἐφοβοῦντο γάρ. » Ἄλλ' οὕτω μὲν ἡ Μαγδαληνὴ πρώτη τὴν ἀνάστασιν κατιδοῦσα, πρώτη καὶ τοῖς ἀποστόλοις εὐαγγελίζεται, καὶ τῇ Εὐαγγελιστῇ τὰ προσήκοντα, χαρὰν τῷ κόσμῳ μετῴσσει. Καὶ τοιαῦτα μὲν αὐτῇ τὰ παρὰ τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων σεμνολογήματα.

ΚΒ'. Τίνα τὰ μετὰ τὴν ἀνάστασιν; Ὁ Σωτὴρ τοῖς φίλοις μαθηταῖς διατριβοῦσα, καὶ τὴν ἐπέλευσιν ὑπισχνεῖται τοῦ Πνεύματος · ἡ δὲ θαυμαστὴ γυναικῶν τῇ τοῦ Λόγου συνείναι μητρὶ διαφερόντως ἡγάπα. Ἐπεὶ δὲ καὶ τὰ τῆς οἰκονομίας ἤδη πεπληρωτο, καὶ ὁ καιρὸς ἐνέστη, καθ' ὃν εἶδε πάλιν τὸν ἀεὶ ἀδιαστάτως τῷ Πατρὶ συνόντα, ἐπὶ τὸν πατρῶον αὐθιγὸν ὄρον ἐγκαθιδρυθῆναι, ἵνα μὴ διὰ λύπης τῇ μητρὶ καὶ τοῖς μαθηταῖς τὸ πραχθὲν γένηται, ἐξάγει μὲν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ ὄρος τῶν ἑλαιῶν, καὶ ἀγγέλους αὐτοῖς ἐφιστᾷ, τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνοδὸν ὑποδείξοντας. Εἰκόσ δὲ δήπου, καὶ ταύτην ἐκείσε παρῆναι, ἀδιαστάτως ἐχρόμένην τῆς τοῦ Λόγου μητρὸς, ἄλλως τε καὶ τῶν καλλίστων οὐδαμῶς ἀπολιμπάνεσθαι θέλουσαν.

ΚΓ'. Τὸ μετὰ τοῦτο τὸ ὑπερφῶν εἶχεν αὐτὰς σὺν τοῖς ἀποστόλοις διατριβοῦσα. Εὐχὴ δὲ ἦν τὸ ἔργον αὐταῖς, ἡ διατριβή. Καὶ μάρτυς ὁ θεὸς Λουκᾶς, μετὰ τῶν ἀποστολικῶν ἀπαιρηθῆσιν ὀνομάτων, ἱστορῶν ἐν ταῖς Πράξεσι· « Καὶ οὗτοι πάντες ἦσαν ὁμοθυμαδὸν προσκαρτεροῦντες τῇ προσευχῇ καὶ τῇ δεήσει, σὺν γυναίξιν καὶ Μαρίᾳ τῇ μητρὶ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ σὺν τοῖς ἀδελφοῖς αὐτοῦ. » Γυναῖκα δ' ἄλλην τοῦς εὐαγγελιστὰς ἀναγράφειν ταύτης ἄνευ, οὐπω λόγου ἔχουσαι ὄμαι. Καὶ ταῦτα ἐν τοῖς τοιοῦτοις. Μετὰ γὰρ τὸ πάθος, ἐνθα μνείαν γυναικῶν τοῦτοις ποιήσασθαι ἐξεγένετο, ταύτην ὡς ἐπίσημον ὀνομαστὴν καλοῦσι, τὰς ἄλλας πλὴν ὀλίγων, τῷ γυναικῶν ὀνόματι συσκιάζοντες. Καὶ τῷ λόγῳ τὸ μαρτύριον δίδωσι Ματθαῖος ὁ ἱερός, « Ἦσαν, λέγων, καὶ γυναῖκες ἐκεῖ πολλαὶ ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, αἱ τινες ἠκολούθησαν ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, διακονοῦσαι αὐτῷ· ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ, » καὶ ὅσα ἐξῆς. Τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὁ Μάρκος· « Ἦσαν δὲ καὶ γυναῖκες ἀπὸ μακρόθεν θεωροῦσαι, ἐν αἷς ἦν Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ. » D « Ἐλεῖς, εἰ βούλει, καὶ τὸν Λουκᾶν ἡμῖν συναίρουμενον· « Κατακολουθήσασαι δὲ καὶ γυναῖκες, αἱ τινες ἦσαν συνακολουθήσασαι αὐτῷ ἀπὸ τῆς Γαλιλαίας, ἰθεάσαντο τὸ μνημα ὡς ἐτέθη· ὑποστρέψασαι δὲ ἠτοίμασαν ἀρώματα, καὶ ἐξῆς, ἡ Μαγδαληνὴ Μαρία, καὶ Ἰωάννα, καὶ Σαλώμη. » Οὐ μικρὰ δὲ συνερείται καὶ ὁ τῆς βροντῆς ὑλὸς, μόνης αὐτοῦ μνημονεύσας μετὰ τῆς μητρὸς καὶ τῆς ἄλλης Μαρίας· « Εἰστήκεισαν δὲ παρὰ τῷ σταυρῷ τοῦ Ἰησοῦ, λέγουσιν, ἡ τε μήτηρ αὐτοῦ, καὶ ἡ ἀδελφὴ τῆς μητρὸς αὐτοῦ, Μαρία ἡ τοῦ Κλωπᾶ, καὶ Μαρία ἡ Μαγδαληνὴ. » Ὡς τ' ἐμοιγε σὺν τῇ μητρὶ καὶ τοῖς ἀποστόλοις, τῆς τοῦ Παρακλήτου γε χάρισμα.

³⁴ Marc. xvi, 7.

³⁵ Act. i, 14.

³⁶ Matth. xvii, 55.

³⁷ Marc. xv, 40.

³⁸ Luc. xxiii, 55.

³⁹ Joan. xix, 25.

Κδ'. Τοιποιοῦδε δ' ἐν τῇ Σιών οἶκος· εἶπεν αὐτὴν ἅ
 σύναμα τῇ ἀπειράνδρῳ Παρθένῳ, ἐν τοῖς ἰδοῖσι τοῦ
 ἡγαπημένου καὶ μαθητοῦ, ὡς τὸ θεηγόρον διέξεισιν
 Εὐαγγέλιον. Ἐπεὶ δὲ καὶ κλήρω τὴν οἰκουμένην ἐμε-
 ρίσαντο οἱ ἀπόστολοι, καὶ ἄλλος ἀλλαχῶθι ἐπέμπον-
 το, καὶ τῇ ὑφ' ἧλιον ἦδη τὴ τῆς πίστεως· δόγμα διήγ-
 γελτο. αὕτη κατὰ τῶν μαιφίνων δεινὸν πνεύουσα,
 ζήλου τε ἐμπλεως γενομένη, μικρὸν τῇ παρθένῳ
 συνοικουρήσασα, καὶ ἐπὶ βραχὺ αὐτῇ διατρίψασα
 ἐξείσιν, αὐτῇ μόνῃ καὶ τῷ ἐπιστηθίῳ συντεταμένη,
 ἐς τε Ῥώμην ἀφικέσθαι διανοεῖται, δίκα· παρὰ Καί-
 σαρος ληψομένη τῆς τοῦ Διδοακάλου φεύ τῶν ἀγώ-
 μων διαχειρίσεως. Ἀμέλει τοι καὶ πρὸς ὁδοῦ μῆ-
 κος τοσούτον κατατομῆ, μὴ τὰ γυναικῶν, ὡ τοῦ δια-
 πύρου ζήλου καὶ τῆς ἐνστάσεως, ὑπολογισαμένη, μὴ
 πῆραν, μὴ βάλαντιον, μὴ δ' ἄλλο τι μεθ' ἐστῆς
 φέρουσα, ἀλλ' ἀποστολικὸν ἐπανηρημένη βίον, ἰδοῦ
 εἶχετο. Οὐκ ἄδηλον δὲ πάντως, ὡς καὶ τὰ τῆς διδα-
 σκαλίας αὐτῇ οὐκ ἡμέλητο, ἀλλὰ τοῦτο πρὸ πάντων
 εἶποι, τὰ μὲν λέγουσα, τὰ δὲ πράττουσα, καὶ τὴν
 πίστιν διδοῦσα τῷ λόγῳ, ὅτι τε αὐτῇ τὰ μυστηριώδη
 πρῶτῃ θεάσασθαι ἐξεγένετο, καὶ ὅτι τοῖς ἄλλοις ἀρ-
 χηγῶς αὕτη τοῦ τοιούτου κηρύξατος. Καὶ τίς ἂν
 εἰπεῖν ἔχοι, πόσα τε αὐτῇ τὰ καθ' ὅδον ξυμβεβῆκει
 δεινά· πόσον δὲ πλῆθος τῆ τοῦ εὐαγγελίου σαγήνη
 ζωρεῖ· ἴσασι ταῦτα ὅσοι βίβλοιοι· Ἰταλῶν ἐμφιλο-
 χωροῦσι· ἐν οἷς καὶ μεγάλα τὰ γέρα παρὰ Θεοῦ τῇ
 μακρῆ καὶ ἐς δεῦρο διατετήρηται. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐς
 ἕξιν ἦκε Τιβεριῖν τῷ Καίσαρι, καὶ τὰ κατὰ γνώμην
 αὐτῇ καλῶς διελέπρακτο, καὶ ὡς οὐκ ἂν τις ψῆθη
 κάλλιον ἐς ἅπαν διήυσται· ἃ τε παθεῖν ἔδει τοὺς
 τολμητίας πεπόνθασιν, Ἄνναν λέγω, καὶ Κατάφαν,
 καὶ Πιλάτον Πόντιον, ὡς ἱστοροῦντων ἔστιν ἀκούειν
 ἀνδρῶν περὶ πολλοῦ ποιουμένων ἀλήθειαν, ἐσῦστε-
 ρῶν τοῖς ἐκεῖσε πιστοῖς· ἔχουσα τῆς πίστεως ἀκρι-
 βῶς ἐγγυήσασα, τὴν Ῥώμην λιποῦσα ἐξείσι, διελ-
 θούσα δὲ τὴν Ἰταλίαν πᾶσαν, καὶ τὰ περίξ αὐτῶν
 Γαλιλαίων, εἴτα οἷς ἐκ γῆς ὁ Νεῖλος ὑπέλιπον σταχυοφο-
 ρεῖ ἐπιστάσα, Φοινίκην τε καὶ Συρίαν, ἔτι δὲ καὶ
 Παμφυλίαν εἰσω ποιησαμένη, καὶ πᾶσι τὸν τῆς πί-
 στεως λόγον ἐνσπεύρασα, διὰ πολλοῦ τοῦ μέτου εἰς
 Παλαιστίνην αὐθις ἐπάνεισι, καὶ σὺν τῇ Παρθένῳ
 καὶ Θεοτόκῳ χρόνον ἐπὶ βραχὺν διατρίψασα, ἐς τὴν
 Ἀσίαν ἔρχεται· ἐκεῖσε καὶ γὰρ ἠχηκόσι τὸν παρθέ-
 νον καὶ ἐπιστήθιον μνηστῆρῶν διατρίβειν, κληρὸν λα-
 χόντα τὸ εὐαγγέλιον, ἐξαισίῳ τινα φῆρον τούτῳ
 μετακομίζουσα, λίθον τὸν ἐρυθρὸν, ἐν ᾧ λόγος τὸν
 ζωοδότην Χριστὸν μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ θεοῦ ξύλου
 κατάβασιν ἀνακληθῆναι νεκροπρεπῶς, καὶ εἰληθῆναι· σινδόνι πρὸς Ἰωσήφ τοῦ εὐσχήμονος, ᾧ καὶ πα-
 ράδ. ἔξιν ἔστι θεωρεῖν· ἐντετηκότα καὶ γὰρ εἰσέτι πάντη που δίκην θρόμβων φαίνονται τὰ τῆς Θεομη-
 τησης δάκρυα, ἐπιπιπτούσης δὲ μυρομένης τὴν παῖδα, ἃ καὶ πρὸς τὸ φαῖδον τὴν χοιρὴν τοῦ λίθου μεταγού-
 σιν· δ· ἐσῦστερον λίθος· εἰς τὴν Κωνσταντινου ἐκεῖθεν διαβιδάζεται, εὐσεβῶν βασιλέων ὑποσχόντων
 τούτῳ τοῦ ὄμου.

Κε'. Ἰκανῶς οὖν ἐκείνῳ συνδιαγαγοῦσα, πολλοῖς
 δὲ καὶ πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας ἐπίγνωσιν ὁδηγῶς
 γενομένη, καλῶς τε καὶ ὡς ἐχρῆν τὴν πίστιν τηρή-
 σασα, καὶ τὸν δρόμον τελείασα, καὶ πολλὴν τὴν περὶ
 αὐτῆς· δόξαν ταῖς ἀπόντων ἀναποθεμένη ψυχῆς, ἐπ'

XXIV. Interjecto dein ' tempore domus Sion
 eam una cum Virgine quæ virum non cognovit
 in ædibus discipuli dilecti tenuit, ut sanctum
 quidem Evangelium prædicat. Postquam deinde
 apostoli terrarum provincias sorte inter se distri-
 buissent, et alii alio mitterentur, et mundo sub-
 solari fidei dogma annuntiatum esset, beata nostra
 deicidis immane quantum irata et zeli evangelici
 plena aliquandiu cum Virgine vixit, qua sola cum
 discipulo dilecto familiariter utebatur. Tum Ro-
 mam proficisci statuit, ultionem apud Cæsarem
 sumptura pro Christo ab infideibus injuste necato.
 Et revera longum inchoat iter cum ardore plus-
 quam muliebri, nec peram, nec crumenam aut quid-
 vis aliud secum portans; nec morem apostolorum
 sectata itineri se commisit. Interea doctrinæ evan-
 gelicæ haud immemor promulgandæ, quidquid
 dixit aut fecit, id egit ut verbo fidem præstaret,
 quod ipsi primæ videre contigit et quod ipsi evan-
 gelium cæteris annuntiare ante omnes datum fue-
 rat. Res adversas, quæ iter faciens passa est, quis
 rite percensuerit? quot infideles piscatrix in reti
 evangelico coadunaverit, quis enarrabit? Hoc sciunt
 qui Italorum opera studiose perlegerunt, ubi magna
 dona quæ a Deo beate nostræ femine collata sunt
 recensentur. Postquam vero Tiberium Cæsarem con-
 venisset, eo quo tendit pervenit et quidquid vole-
 bat præter spem assecuta est. Viri enim scelerati,
 Annas dico et Caiaphas et Pontius Pilatus, quæ
 facinoribus meriti sunt pati, passi sunt, sicut in
 rerum scriptoribus veritatis amantibus legere est.
 Tum ut fidelibus fidei perseveranter inhærent
 dato consilio, Roma relicta totam Italiam peragrat,
 et Gallias vicinas; dein Phœniciam ac Syriam et
 Ægyptum et Pamphyliam adivit, fidei verbum
 omnibus annuntians; Palestinam inde repetit, et
 postquam cum Virgine ac Deipara tempus aliquod
 peregisset, in Asiam revertitur, ubi Virginem et
 discipulum dilectum degere Evangelii prædicatio-
 nem sortitum audiverat. Donum vero ei eodem
 tempore faustum apportabat, lapidem rubrum, in
 quo fama Christum vivificum post mortem repo-
 situm refert, et ubi Joseph enim sindone involu-
 tum extenderat. Mirum autem in modum Deiparæ
 lacrymæ ut grana ibi cernuntur, ut et Magdalena,
 quæ Filium unguentis delibaverat, vestigia lapidi
 inhærent. Hic lapis postea Constantinopolim super
 humeris imperatorum piorum transvectus est.

XXV. Postquam cum Joanne diu vixisset, et
 multis ad veritatis cognitionem dux facta sed i
 plane satisfecisset, et cursu peracto, gloriam suam
 in omnium animis deposuisset, brevi morbo con-
 sumpta in æternam ac beatam vitam abiit, animam

quidem in manus Dei commendans, discipulo autem dilecto et angelis corpus suum venerandum reliquit, quo ardentia pro Christo certamina et amores fervilos exercebat. Ubi ergo beata morte, ut merebatur, abrepta esset, a Virgine ac discipulo rite circumamicta in antro quodam recondito prope Ephesum, ut thesaurus pretiosissimus, tori caelestis vere digna sepelitur.

τῶν ἀποκρύφων σπηλαίων τῆς τῶν Ἐφείων ἀγχιστα πόλεως, ὡς πολύτιμος θησαυρὸς κατορύττεται, τὸ τῶν ἐπουρανίων θαλάμων ὡς ἀληθῶς ἄξιον.

XXVI. Salomoni mulierem fortem invenire perquam difficile visum est; nobis inde a quo hanc sanctam cognovimus, aliter videtur. Hanc enim ex omnibus solam facta virilia perfecisse videmus, idque adeo ut nulli earum quæ præclare factis claruerunt, inferior habenda sit. Sed si cum iis comparamus, quæ egregie factis illustres evasere, facile ostendemus, quantopere hæc cæteris animi fortitudine ac cæteris virtutibus præstiterit. Quod si Evæ exprobrare aliquid velimus, dicendum est quod præceptum transgrediendo peccavit, et quod maritum serpentis maligni consilio instigata seduxit, et alia quæ cum primo peccato connexa sunt. Sed hæc pro primæ matris nostræ reverentia prætereo, ita tamen ut uno exemplo Magdalenzæ superioritatem probasse sufficiat. Eva enim circa vesperam in paradiso ambulans Dei præsentia cognita se abscondidit præ pudore. Magdalena circa auroram in horto ambulans Dominum quem hortulanam credebat, interrogavit et speciosos ejus pedes tetigit, et voce cognita propius accessit. Omitto enim dicere quod Magdalena Evæ peccatum compensavit, ubi audita est vox, Gaudete, quæ mærori contraria est. Sarra ac Rebecca magnæ evaserunt quia cum patriarchis vixerunt. Magdalenzæ autem perquam utile fuit cum eo conversari, in quo illi fidem habebant, et usque ad finem discipulatum continuare. Celebris Moysis quoque soror, Mariam, quæ post trajectum mare Rubrum saltavit et tympanum plectendo Deum cum virginibus hymnis celebravit. Sed Magdalena multo celebrior, quod quæ ista cantu celebrabat, ipsa sub oculis facta videbat, et quod resurrectionem Christi tantquam tympano apostolis et toti orbi annuntiabat. Deboræ feminæ admirandæ gentis Judææ dominatio, victoria de hostibus reportata et facta militaria celebritatem dederunt. Magdalena contra illustrem reddidit quod historiam evangelicam promulgavit et de hostibus oculorum aciem fugientibus victoriam reportavit. Anna, quæ antea sterilis fuerat, septem in lucem liberos edidit; hæc autem zelo et amore flagranti in Sponsum accensa, non solum a septem dæmonibus, quibus obsessa erat, liberata est, sed et ea quæ apud Isalam his opponuntur, timore Dei progenuit et utero spiritali concepit, et quod omnium maximum videri debet, semetipsam Deo consecravit, reginam Austrimurum in modum imitata. Amore enim ducta veræ et primæ sapientiæ Christo, Salomoni pacifico et

ὀλίγον νόσφ καταργασθεῖσα, πρὸς τὴν ἀγήρω καὶ μακαρίαν ζωὴν μετατίθεται, τὴν μὲν ψυχὴν εἰς χεῖρας παραθεμένη Θεοῦ, τῷ ἐπιστηθίῳ δὲ τὸ καὶ αὐτοῖς ἀγγέλοις αἰδέσιμον καταλείψασα σκήνωσεν, μεθ' οὗ τοὺς ὑπὲρ Χριστοῦ διακαεῖς ἀγῶνας καὶ περιμηνεῖς ἐξήνυσεν ἔρωτας· ὁ καὶ τῆς ἄξιως ὁσίας τυχὼν σεμνῶς τε καὶ ὡς ἐχρῆν τὸ τοιοῦτον παρὰ τοῦ μακαρίου παρθένου καὶ θεολόγου περισταλὲν, ἐν τινι

ΚΓ'. Γυναῖκα μὲν ἀνδρῶν τῷ σοφῷ Σολομῶντι εὐρεῖν ὡς ἤκιστα βραβείον· ἡμεῖς δὲ ταύτης ἐν πείρᾳ γενέσθαι οὐ πολλοῦ τινος ἐδέξθημεν. Ἀνδρῶν γὰρ ἔργα ταύτην ἀπατῶν διαπραξασμένη μὴν ἐυρίσκωμεν, καὶ τοσοῦτον, ὡς μηδὲν ἐνδεῖσθαι τῶν ἄγαν ἀνδρῶν καὶ διηγωνισμένων τῷ πνεύματι. Ἄλλ' εἰ δοκῇ, ταύτας παραβάλοντες, ὅσαι διαφερόντως πράξαι τι γινώσκοντες ἰστόρηται, δεξιωμένους τούτῳ ἐν ἀνδρῶν τὸ περιῦν, καὶ τῇ λοιπῇ ἀβρενότητι. Εἰ μὲν οὖν φορτικὸς ἐμελλον δοῦναι τῇ Εὐᾶ παραβάλλων αὐτῆν, ἐντὴν λέγειν, ὅπως τε παρέβη, καὶ τὴν ἐντολὴν οὐκ ἐφύλαξε· τοῦναντίον μὲν οὖν καὶ τὸν ἄνδρα παρήγαγε τῇ δουρατῇ πεσθεῖσα τοῦ θρωπῆς συμβουλή, καὶ ἄλλα ὅσα δὴ τῆς πρώτης ἐξήρηται παραδόσεως. Αἰδοῖ δὲ τῆς προμήτορος· τότε νῦν διαγράφωμαι. Ἐνὶ δ' οὖν μόνῃ ταύτῃ τὸ πρωτεῖον δοῦς ἀρεσθήσομαι. Ἐκεῖνη μὲν γὰρ περὶ τὸ δειλῶν ἐν τῷ παραδείσῳ περιπατοῦντα γνοῦσα Θεὸν ἀπεκρύβη, αἰσχουμένη τὸ ἀσεμον· ἡ δὲ ἐν τῷ κήπῳ περὶ δειλῶν ἔβαν, καὶ ὡς κηπουρῶν ἐπιρῶτα, καὶ τῶν ὠραίων αὐτοῦ ποδῶν ἤκτετο, καὶ φωνῆς αἰσθημένη μᾶλλον προσέτρεχεν. Ἐὼ γὰρ λέγειν, εἰ καὶ παράδοξον, ὅτι καὶ δι' αὐτῆς τὸ ἐκείνης ἀνεπληρούθη ὑστέρημα τὸ, Καίρετε, ἀκουσάτης, τὸ τῆς λύπης ὡς ἂν τις εἴποι ἀντίθετον. Σάβραν καὶ Τρεδέκταν μεγάλαν τὸ συνοικῆσαι πατριάρχαις ποιεῖ. Τῇ δὲ πόσον τὸ ὑπερφέρον αὐτῇ γ' ἐκείνῃ, πρὸς δὲ ἐκείνοις ἡ πίστις, συνδιατρίψαι, καὶ μέχρι τέλους ἐς μαθηταίαν ἐγκαρτερῆσαι; Ἀμαρὰ μὲν οὖν καὶ ἡ τοῦ Μωσῆος ἀδελφῆ Μαριάμ, μετὰ τὴν τῆς Ἐρυθρᾶς διάδοσιν σκιρῶσα, καὶ ἀνακρουμένη τὸ τύμπανον, καὶ Θεὸν ὑμνοῦσα μετὰ τῶν νεανίδων, καὶ πρὸς τὰς τῶν ὀργάνων ἐπικροτοῦσα φωνᾶς. Ἀλλὰ μὴν καὶ αὕτη πολλῷ λαμπροτέρα τῷ μέσῳ, ὅτι γε καὶ τὰ τυπούμενα ἐκείνη πραγματικῶς ἐθεάσατο, καὶ τὸν τῆς ἀναστάσεως λόγον τυμπάνου δίκην σὺν ταῖς ἄλλαις, τοῖς ἀποστόλοις καὶ παντὶ τῷ κόσμῳ ἐκήρυξε. Τῇ θαυμαστῇ Λεβίῳ ποιεῖ τὸ σεμνὸν ἢ τοῦ Ἰουδαίων ἔθνους ἀρχῆ, καὶ ἡ κατὰ τῶν πολεμίων νίκη, καὶ τὰ λαμπρὰ στρατηγήματα. Τῇ δὲ πόσον εἰς εὐφημίαν τὸ τοῦ Χριστιανύμου πληρώματος ἀφηγήσασθαι, καὶ τῶν ἀοράτων περιγενέσθαι κατακράτος ἐχθρῶν; Ἡ Ἄννα ζήλω τῆς ἀτελοῦς, ἐπὶ τὰς τεκεῖν ἀνχέγραπται. Ἡ δὲ τῷ πρὸς τὸν ἴδιον Νυμφίον διακύρω ζήλω καὶ ἔρωτι, οὐ μόνον τῶν ἐπὶ πνευματικῶν ἀπήλλακται, ἀλλὰ καὶ τὰ παρὰ τῷ Ἰσραὴλ τοῦτο ἀντίθετα, τῷ πρὸς Θεὸν φόβῳ καὶ ἔτεκε καὶ ὠδίνησε, καὶ τῇ νηστῇ γαστρὶ ἔλαβε, καὶ τὸ παραδόξοτατον, καὶ ἐαυτὴν Θεῷ καθέλωσεν. Ἐμιμήσατο

καὶ αὐτὴ πολλῶ τῷ μίσι' τὴν τοῦ Νότου βασιλίσσαν· κατὰ γὰρ ἔρωτα τῆς ἀληθοῦς καὶ πρώτης σοφίας τῷ εἰρηρικῷ καὶ πρᾶμ Σολομῶντι Χριστῷ προσέρχεται, καὶ τὴν ἐν ἐκείνῃ αὐξηθεῖσαν, μᾶλλον δὲ φυσικῶς οὖσαν σοφίαν καὶ χάριν ἐθαύμασεν. Ἐπαινεῖ Σαραφθίας καὶ Σουναμίτιδος τὴν τῶν ἁγίων ἀνδρῶν ξενίαν, καὶ τὴν ἀφιλότιμον τράπεζαν, καὶ τὸν καμψάκην τοῦ ἐλαίου οὐκ ἐλαττονοῦμενον; ἐπαινεῖ κάκεινης τὴν ὑπηρετικὴν ἐν βίῳ ζωὴν, καὶ τὰ προκομισθέντα μύρα τῶν τῶν ἁγίων Ἀγίῳ, τὸν φυσίζων ὑπνον ὑπνώττονται, τὰ μέχρι καὶ νῦν πανταχοῦ τῆ φήμῃ χεόμενά τε καὶ βεύσοντα. Ταῦτ' καὶ Ἰουδῆθ τὸν ζῆλον ὑπερηκόντισεν· ἡ μὲν γὰρ τῷ Σισάρτ' τὸν πάσσαλον διελεῖ τοῦ τραχήλου· Ἰουδῆθ δὲ τὸν Ἀσσύριον Ὀλοφέρνην ἀφαιρείται τῆς κεφαλῆς. Τῇ δὲ οὐ Πιλάτος μόνος, καὶ Καϊάφας, καὶ Ἄννας ἡτιθήσαν κατὰ Χριστοῦ μελετήσαντες, καὶ διὰ Καίσαρος φόνου γεγόναι παρανόλημα, ἀλλὰ καὶ οἱ συμπράττειν τοῦτοι; δεῖν νενομίκασι, τοῦς Γραμματεῖς καὶ Φαρισαίους οἶδ' ὅτι πάντες ἀκούετε. Καὶ τί δεῖ τὰς ἐξῆς καταλέγειν, Σωσάνναν, Ἐσθήρ, Σαλομῶννην; πάσας γὰρ ἄρδην ὑπερηκόντισε σωφροσύνη, προστασία τοῦ ἔθνους, καὶ τῇ ὑπὲρ Χριστὸν καὶ διὰ Χριστὸν καρτερίᾳ. Ὑπερῆρε τὰς μετὰ τὴν χάριν ἀπάσας, ὅσαι τε μαρτυριοῦ στεφάνῳ κατεκοσμήθησαν, καὶ αἷς ὁ ἀσκητικὸς βίος διεργασται, αὐτῶ τῷ ὀφθῆναι, κατεδεῖν, καὶ διακοησαι Χριστὸν τὸν ἀληθῆ περὸν εἰπεῖν ἔχω· ὃ γὰρ ἐν ἅπασιν ἁγίοις ἀπόστολοι, σαμναῖς Θεῷ· ταῖς μὲν γὰρ ἡμίλληθη. τὰς δ' ὑπερῆρε, πάσαις δὲ βίου ὥρθη παράδειγμα.

KZ. Ἄλλ' οὕτω μὲν ἰσαγγέλω βιώσασα, καὶ αὐτοῖς ἀγγέλοις φανεῖσα αἰδέσιμος, τῶν τῆδε μεθίσταται, καὶ τῷ σπυλαίῳ, ἥπερ μοι εἰρηται, κρύπτεται. Χιλιοτοῦ δ' ἐξ ἐκείνου σχεῖδον παραρβυέντος ἐνιαυτοῦ, Λέων ὁ ἐν βασιλεῦσιν αἰδιδιμος, ὃ πατήρ μὲν ὁ ἐκ Μακεδόνων Βασιλεῖος, Σοφὸς δὲ οἱ αὐτῶ τὸ ἐπώνυμον, ἐμφανεῖα θεῖα τῆς μακαρίας (ὑπαρ οὐκ ὄνηρ) τὸ ταύτης τίμιον λειψανὸν ἐκείθεν μετακομισάμενος, καὶ σὺν τῷ ἀδελφῷ Ἀλεξάνδρῳ τοῖς ὤμοις μετέωρον θέμενος, ἐν τῷ κατὰ τὴν Βύζαντος ἀνεγερέντι παρ' αὐτοῦ νεῷ τῷ τετραήμερῳ καὶ φιλιῳ Χριστοῦ Λαζάρῳ ἐς ἀριστερὰ εἰσιόντι, ἐνθα τὰ δρβῆτα τελεῖν ἔθος, σεμνῶς καὶ εὐλαδῶς κατατίθησιν, ἀργύρῳ πᾶσαν τὴν θήρην διαλαθῶν. Ἄλλὰ πῶς ἂν τοσοῦτον ἔργον παραδραμῶν οὐκ ἂν τὰ μέγιστα ζημιοῦν δόξω; ὃ γὰρ τοι νεῶς οὗτος ἐς τοσοῦτον κάλους ἐξείργασται, ὡς τε καὶ ἀμήχανον ἔμοιγε τὸ ἐσάπαν μεγαλοπρεπὲς αὐτοῦ, καὶ τὴν ἄλλην ἅπασαν ἐν καλῷ τάξει διαλαθεῖν, καὶ σπουδῆς ἔργον οὐ τῆς τυχεύσης ἔμοι, ἐν κεφαλαίῳ δὲ φάναι· τοιοῦτον τὸ τέμενος τῷ Χριστοῦ φιλιῳ ὁ σοφώτατος βασιλεὺς ἰδομήσατο, ὅποιον εὐπρεπείᾳ μὲν ἐξαισιον εἶναι, μεγέθει δὲ οὐ πολλῶν δευτερον, ἀνεγείρει δὲ βασιλεῖ Λέοντι πρέπον, ἀνακείσθαι δὲ Χριστοῦ φιλιῳ ἄξιον· οὐ καὶ τὸν νεκρὸν Κυπρόθεν διακομίσας, ἐς δεξιά τὸν ναὸν εἰσιόντι φιλοτίμῳ; κατέθετο· οὐ ἐς ἀριστερὰ κατὰ τοὺς τοῦ ἱεροῦ ἐμπροσθίους τοίχους, ἥπερ μοι εἰρηται, καὶ τὴν μακαρίαν Μαγδαληνὴν ἐναπέθετο. Καὶ νῦν εἰσιν οὗτοι, φύλακες μὲν τῆς πόλεως ἄγρυπτοι, σωτήρες δὲ καὶ χορηγοὶ χαρισμά-

A suavi se obviam dat et sapientiam ac gratiam quæ in illo augetur aut potius quæ illi inhæret, admittatur. Laudas viduæ Sarephthanæ et Sunamitidis erga viros sanctos hospitalitatem : laudas mensam liberaliter oblatam, et vas oleo plenum nunquam diminutum : lauda et Magdalenæ vitam proximi servitio consecratam ; lauda unguenta quæ Sancto sanctorum qui somnum vivificum dormit utendo impertiit. Jaelis et Judithæ zelum nostra superavit, quarum ista Sisaræ guttur clavo transfodit, hæc Holophernom Assyrium capite plectit. Magdalenæ autem non modo Pilatus et Caiaphas, qui Christo insidias struxerant, succubuerunt, et jussu Cæsaris trucidati sunt, sed etiam ii qui eorum partes sequebantur, scribas dico et Phariseos. Quid porro juvat Susannam, Esther, Salomonem memorare, quas cunctas prudentia, gentis claritate et perseverantia patientiaque longe superavit ? Eadem quoad gratiam omnibus præstitit quæcunque martyrii corona redimitæ fuere et quæ vitam asceticam degerunt ; ipsa enim oculis vidit Christum, eique ut sponso vero et amico munera præstitit. Paucis vero dicam : quod inter omnes sanctos apostoli, id Magdalena inter mulieres, quæ Deo vitam sincere consecrarunt : cum aliis enim certavit, alias superavit, omnibus autem vitæ exemplar fuit.

νυμφιον τούτων καὶ ἐραστήν. Ἐτι δὲ συντομῶν τοῦτο Μαγδαληνὴ ἐν γυναιξίν εὐαρέστως πολιτευομένη.

XXVII. Postquam itaque vitam angelicam vixisset et angelis ipsis venerabilis visa esset, ex hac vita decessit, et in antro, sicut ante dictum est, inhumatur. Millesimo fere inde anno elapso, Leo, imperator maxime venerandus, Basilli Macedonia filius, cognomine Sapientis, cui mulier sancta revera, non per somnum apparuit, hujusce reliquias venerandas inde ablatas et una cum Alexandro fratre humeris impositas in templo quod Byzantii exerebat Lazaro quatruiduano ac Christi amico ad latus sinistrum, ubi sancta missa celebratur, solemniter ac cum verecundia in theca puro ex argento confecta deposuit. Quomodo autem de hoc egregio disserens ædificiorum ædificiorum decus et honorem non mirum ? Templum hoc enim tanta est pulchritudine, ut laudes eo dignas proferre nequeam, imo summam tantummodo de eo loquar. Ecclesia enim quam imperator sapientissimus Christi amico construxerat, pulchritudine quidem omnes superat, magnitudine autem per paucis inferior habetur ; brevi talis est, qualem construere imperatori Basilio congruebat, et quæ Christi amico digna videbatur. In ea mortui a Cypro huc allatum corpus ad dextram solemniter sepelivit ; ad sinistram a regione muri, ut jam diximus, sanctam Magdalenam inhumavit. Et nunc quidem civitatis custodes hi sunt vigiles, hospitatores et charismatum distributores multifariorum, et prope Deum advocati efficacissimi ; nihil enim discipulo ac amico antiquius.

των πανόλων, τοῖς αὐτοῖς παρουσίῳσιν ἐν πόθῳ, καὶ πρὸς Θεὸν μεσίται ἀνυστικώτατοι, εἰ γε μαθητοῦ καὶ φίλου μηδὲν οἰκειότερον.

XXVIII. Hunc nos quidem honoris causa sermonem tibi destinamus, veneranda Verbi discipula; has nos verborum primitias et gratiam tibi utroque talibus dignissimæ conferimus. Cum enim eloquentia tu ipsa plurimum vales, e re est ut pro virili parte loquela saltem simplici in tui honorem aliquid proferam. Quodsi opus quod viginti abhinc annis inchoavi, viribus meis ac gloriæ tuæ minus congruit, obliviscere quæso simplicis mei sermonis, et ignosce temeritati meæ ea indulgentia qua Magister tuus amicorum ac familiarium dicta et facta amplexus est, et verba mea supplicationibus tuis proseguere. Tum enim forsitan aliquid de virtute tua dignum proloqui valebimus; in vero Verbo Christo Deo nostro, quem decet gloria, fortitudo, honor, adoratio, veneratio, cum Patre ejus æterno, et Spiritu ejus sancto, generoso et vivifico, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

πεῖν ἐξισχύσαιμεν, καὶ οὐκ ἐς τοσοῦτον, ὅσον νῦν ἐνδοεῖς ὀρώμεθα, ὑστερήσομεν ἐν αὐτῷ τῷ ἀληθινῷ Λόγῳ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ᾧ πρέπει εὐχα, κράτος, τιμὴ καὶ προσκύνησις, μεγαλοσύνη τε καὶ μεγαλοπρέπεια, σὺν τῷ ἀνάρχῳ αὐτοῦ Πατρὶ, καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων, ἀμήν.

A KH'. Ταῦτά σοι παρ' ἡμῶν, ὡ σεμνὴ τοῦ Λόγου μαθήτρια· αὕτη τῶν ἐμῶν λόγων ἡ ἀπαρχὴ καὶ χάρις, ἥ τις καὶ μόνῃ ἐμοίγε ὡς ἀληθῶς εὐλογός σοι ἀφωσιώται· τοῦτό σοι τῶν ἐμῶν λόγων σκιαγραφία τις καὶ προμνήστειμα, καὶ τῆς ὑπὲρ λόγου σῆς καρτερίας ἐλάχιστον δῶριμα, μᾶλλον δὲ χρέος τοῖς λόγου γευσταμένοις ὡς μάλιστα ἀπαραίτητον· εἰ δὲ τοῖς μετρίων ἐμοὶ τὸ ἐγγεῖρημα, διπλῆν δεκάδα τῶν χρόνων ἔτι ἀνύοντι, καὶ ἐς τοσοῦτον ἔργον τὴν σὴν εὐφημίαν τῷ περὶ σὲ πόθῳ κατατολήσαντι, ὡς καὶ τῆς ἐνούσης ἀγροικίας ἐπιλαθέσθαι, καὶ μὴ κατ' ἀξίαν τῶν σῶν καὶ λόγων καὶ πόνων προδεδόχθαι τὸ ἐγκώμιον· ἄλλὰ συγγνώμης τῆς τόλμης, καὶ τὴν κατὰ δύναμιν δέχοιο, ἐπεὶ καὶ τῷ τῷ Διδασκάλῳ τοῦτο σπουδαζόμενον ἔγνωμεν, φίλον καὶ οἰκτιρῶν ἠγεῖσθαι τὸ κατὰ δύναμιν· καὶ μοι τὸν λόγον ἐν ταῖς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Λόγον σαῖς ἰκεταῖαις εὐμαρθεῖς καὶ ὑψηλότερον. Τότε γὰρ ἴσως καὶ μικρὸν τι τῆς σῆς ἀξίας εἰπεῖν.

B

NICEPHORI CALLISTI

PRECATIONES

(G. ar. *Eucholog*, edit. Paris. p. 83^a sqq.)

Precatio sanctissimi patriarchæ Callisti in calamitate populi. C *Εὐχὴ τοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου Καλλίστου ἐπὶ συμφορᾷ λαοῦ.*

Notandum præsentibus orationes posse etiam in pestilentialem morbum recitari.

Domine et Deus, misericordiæ cunctæque bonitatis auctor, miserabilium Deus, miserationum pater, compassionis portus, fons clementiæ inexhaustus, qui sapientia cuncta administras, qui alligas et rursum liberas, qui humilias et rursum sublevas, qui superbis resistis, humilibus autem das gratiam, cujus potestate cuncta conservatur creatura intellectualis et sensibilis, cujus judicia abyssus multa, et viæ investigabiles, cujus Spiritu aguntur cuncta, in cujus manu omnium viventium est spiritus, cui astra obediunt, cuncta subjiciuntur, et creatura cuncta obsequitur, quem spirituales omnes virtutes contremiscunt et indesinentibus celebrant laudibus, quem omnia mutis etiam vocibus collaudant; tu namque justitiæ Sol Deus verus, qui omnia condidisti, et sola tua clementi voluntate benignoque nutu omnia transmutas: respice super populum peccatorem et desperatum, et locupletem tuam

Ἰστέον ὅτι αὐταὶ αἱ εἰρη προκειμεναὶ εὐχαί, λέγονται καὶ εἰς λοιμικὴν ἀσθένειαν.

Κύριε ὁ Θεὸς τοῦ ἐλέους, ὁ πάσης ἀγαθότητος χορηγός, ὁ τῶν θαυμασίων Θεός, ὁ τῶν οἰκτιρῶν Πατήρ, ὁ τῆς συμπαθείας λιμῆν, ἡ τῆς φιλανθρωπίας ἀκένωτος πηγὴ, ὁ τῆς σοφίης διοικῶν τὰ πάντα, ὁ δεσμεύων καὶ πάλιν ἐξάγων, ὁ ταπεινῶν, καὶ αὐθις ἀνυψῶν· ὁ τοῖς μὲν ὑπερηφάνοις ἀντιτασόμενος, ταπεινοῖς δὲ διδοὺς χάριν, οὗ τῷ κράτει συνέχεται πᾶσα κτίσις, ὅση τε νοητῆ, καὶ αἰσθητῆ· οὗ τὰ κτίσματα ἄβυσσος πολλή, καὶ αἱ ὁδοὶ ἀνεξιχνίαστοι, οὗ τῷ Πνεύματι πάντα ἀγεται, οὗ ἐν τῇ χειρὶ πνοὴ πάντων τῶν ζώντων, ᾧ ὑπέκειται ἄστρα, ᾧ πάντα ὑποτέτακται, ᾧ πᾶσα δουλεύει κτίσις, ὅν αἱ νοεραὶ πᾶσαι δυνάμεις τρέμουσι, καὶ ἀλήκτοις δοξολογίαις γενεαίρουσιν· ὅν τὰ σύμπαντα φωναὶ; ἀλάλητοις ὕμνεϊ· σὺ τοίνυν νοητὴ δικαιοσύνης ἡλιε. Θεὸς ἀληθινὸς, ὁ πάντα ποιῶν καὶ μετασκευάζων μόνῳ τῷ βούλεσθαι, εὐμενεῖ, καὶ ἰλιπὸν ὀφθαλμοῦ ἐπιδεῖ ἐπὶ τὸν λαόν σου τὸν ἡμαρτηκότα καὶ ἀπεγνω-

σμένον, καὶ κατὰπεμψόν ἐπ' αὐτοὺς τὰ ἐλέη σου τὰ πλούσια. Φείσαι τῆς κληρονομίαι σου, φείσαι τοῦ λαοῦ σου, φείσαι τοῦ ἀμπελώνου, ὃν ἐφύτευσεν ἡ δεξιὰ σου. Τὴν ἔμφυτον ἀγαθότητα τὴν σὴν ὑπὲρ ἡμῶν ἔχων ἔκετεύουσαν, μνήσθητι τοῦ αἵματος τῶν δούλων σου τοῦ ἐκκεχυμένου, μνήσθητι τῶν ἁγίων σου θυσιαστηρίων, ἃ βεβήλοις ποσὶν ἐπατήθησαν καὶ γὰρ περὶ παρεδόθησαν· μνήσθητι τῆς ἐλασινῆς ἡλικίας, τῆς εἰς αἰχμαλωσίαν ἀσεβέσι παραδοθείσης, καὶ τὴν μὲν πατρῶν ἀσέβειαν ἀνόητω γνώμη ἐξομωσαμένης, τῇ δὲ διαδόλῳ ἐπιγραφισμένης, καὶ στήσον ἤδη ῥάβδον ἀμαρτωλῶν κατὰ κλήρου δικαίως ἀφιεμένην· μὴ παραδῆς ἡμᾶς εἰ; τέλος διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον, καὶ διὰ ἄφατον ἔλεον τὸν ὑπερεχυνόμενον ἐκ τῆς σῆς ἀγαθότητος, καὶ ὅς δὲ τῇ φιλοχριστῶ βασιλεὶ ἡμῶν ἀνεσιν τῶν κατεχόντων τούτων ἀνιστῶν, καὶ ἀπαλλαγῆν τῶν ἐμφυλίων ὁσρύθων καὶ στάσεων. Ἀνίσχυσον αὐτοῦ τὸν βραχίονα, καὶ τοὺς ἐπανισταμένους αὐτῷ ὑπόταξον, καὶ συναφον αὐτοῦ τὰ στρατεύματα εἰς μίαν ὁμόνοιαν, καὶ εἰρήνην, καὶ πάσης ἐπιβουλῆς ὄρατῶν καὶ ὁρατῶν ἐχθρῶν ἀνώτερον αὐτὸν διατήρησον. Ἄγγελον αὐτῷ ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου κατὰπεμψόν φύλακα, σαφῶς προπολεμούντα τοῦ σοῦ βαισιλέως, ἀστασίαν ἐν βασιλείᾳ γαλήνη τὴν βασιλείαν αὐτῷ δῶρησαι· ὡς ἂν τὸ σὸν ἅγιον ἔθνος ἐν τῇ γαλήνῃ αὐτοῦ ἡρεμαῖον καὶ ἡσύχιον βίον διάγῃ, καὶ πᾶσαν ἄλλην ἐπεχειρομένην κατ' αὐτοῦ ταραχὴν καὶ ἐπιβουλὴν τῇ ἀμάχῳ δεξιᾷ διασκέδασον, καὶ ἀνεπιβούλευτον, καὶ μακρὰν αὐτῷ τὴν ζωὴν χάρισαι. Πρεσβείαις τῆς πανυπερενδόξου ὑπερευλογημένης δεσποίνης ἡμῶν Θεοτόκου, τῶν ἁγίων λειτουργῶν, καὶ πάντων τῶν ἁγίων τῶν ἀπ' αἰώνος σοι εὐαρεστησάντων. Ἄμήν.

Εὐχὴ ἑτέρα τοῦ αὐτοῦ, ἐπὶ συμφορᾷ λαοῦ.

Ἄναρχε Βασιλεῦ, ἀόρατε, ἀνεξιχνίαστε, ἀκατάληπτε, καὶ ἀνέκφραστε, ὁ πᾶσαν ὄρακι περιέχων τὴν κτίσιν καὶ διατηρῶν· ὁ διακατέχων καὶ διακυβερνῶν αὐτὴν ἀβρόχῳ λόγῳ, ὁ τῶν Νινευιτῶν τὰς ἀνομίας πρότερον μὲν ἀνεχόμενος, ὕστερον δὲ τὴν μετάνοιαν αὐτῶν καὶ ἐπιστροφὴν προσδεξάμενος, καὶ χριστάμενος αὐτοῖς δι' ὑπερβάλλουσαν ἀγαθότητα καὶ μακροθυμίαν πάσας τὰς ἀνομίας καὶ τὰ πλημμελήματα, τῇ συνήθει καὶ ἀφάτῳ σου φιλανθρωπίᾳ δεξάμενος· δέξαι καὶ ἡμῶν τὰς εὐχὰς, καθάπερ ὡς εἴρηται τῶν Νινευιτῶν τὴν ἐπιστροφὴν καὶ μετάνοιαν· δέξαι τὰ δάκρυα καὶ τοὺς στεναγμούς, δέξαι τὴν τεταπεινωμένην ἡμῶν δέησιν· οὐδὲ γὰρ δυνάμεθα ἕλως ταῖς ἀμαρτίαις γενόμενοι, πρὸς σὲ τὸν μόνον ἀναμάρτητον ἀτενίζειν δέξαι τὰς ἐκ βάθους ὡς δικὴν καρποῦ ἀναπεμπομένης σοι τῇ Δεσποτῇ κραυγᾷ. Δέξαι τοῦ ταλαιπωρουμένου λαοῦ τὴν παράκλησιν· νικησάτω ἡ αὐτοῦ τῆς σῆς εὐσπλαγχνίας τὸ πλῆθος τῶν ἡμετέρων ἀμαρτιῶν· καὶ ὅς τῇ λαῷ σου λύτρωσι, ἐλευθερίαν τῶν πειρασμῶν, καὶ τῆς τοῦ θανάτου τιμῆς ὄψιν. Ναὶ, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐπάκουσον τοῦ λαοῦ σου ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ, καὶ ἐμοῦ τοῦ ἀμαρτωλοῦ· καὶ στήσον τὴν ῥάβδον τῶν ἀμαρτωλῶν ἐπεχειρομένην ἐπὶ τὸν κληρὸν τῶν δικαίων, ὡς σὺ

miseriordiam ad eum mitte. Parce hereditati tuae, parce populo tuo, parce vineae a dextera tua plantatae: et cum innatam tibi bonitatem pro nobis deprecantem habeas, recordare sanguinis servorum tuorum toties effusi; recordare sanctorum tuorum altarium pedibus profanis conculcatorum et igni combustorum; recordare miserandae puerorum aetatis ab impiis in captivitatem traditae, et stolidi sententia paternam religionem abjurantis et diabolo ascriptae, et jam peccatorum virgam adversus justos motam cohibe. Propter nomen sanctum tuum, et propter ineffabilem misericordiam a tua bonitate profusam, ne in finem nos tradas. Christum amanti regi nostro, a grassanti calamitate requiem, et a civili tumultu, et seditione, securitatem praebere; brachium ejus corrobora, rebelles illi subijce, et in unam concordiam et pacem ejus omnes acies compone: et visibilium invisibiliumque hostium cunctis insidiis superiore illum redde. Mitte de sancto habitaculo tuo angelum custodem pro rege tuo pugnatum, compositum et profunda tranquillitate pacatum ei regnum largire: ut in ejus pace sancta tua gens quietamque vitam degat, et demum, tumultum invidiosaque omnibus adversus imperatorem insurgentibus insuperata tua manu dissipatis, longam ei vitam confer. Precibus gloriosae et super omnes benedictae Dominae nostrae Deiparae, et ministrorum materiae expertium, et omnium sanctorum, qui a saeculo tibi placuerunt. Amen.

Alia ejusdem oratio in populi afflictione.

Sine principio Rex, invisibilis, investigabilis, incomprehense et ineffabilis, qui pugillo creaturam omnem continet et conservas, secretaque eam ratione moderaris, qui toleratis prius Ninivitarum iniquitatibus, demum eorum poenitentiam et conversionem suscepisti, et inenarrata licet solita tibi humanitate omnia illorum delicta et iniquitates condonasti: suscipe etiam vota nostra, sicut Ninivitarum conversionem et poenitentiam, modo praefato, acceptam habuisti; suscipe lacrymas et suspiria; suscipe et humili corde deprecationem prolatam (neque enim possumus peccatis depressi ad te intendere); suscipe clamores ex imo pectoris thuris instar ad te missos, afflicti populi orationem exaudi, peccatorum nosrorum copia clementiae tuae abyssus exsuperet, et populo tuo ab his molestiis exemptionem et libertatem, et a mortis vulnere remissionem praebere. Ita fiat, Domine Deus noster, populum tuum et me peccatorem in hora hac exaudi, et peccatorum virgam adversus justorum a te solo cognitorum, et te quoque agnoscentium sortem, vibratam cohibe: ut et per nos inutiles servos tuos celebratur sanctissimum nomen tuum, Patris, et Filii et sancti Spiritus, nunc et semper, et in saecula saeculorum. Amen.

μόνος οἶδας καὶ ἐπιστάται, παρ' αὐτῶν γινωσκόμενος· ὅπως καὶ δι' ἡμῶν τῶν σῶν ἀχρείων δούλων δοξασθῆ τὸ πανάγιον ὄνομά σου· τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Alia similis ejusdem oratio.

Optime Domine, univarsi conditor, cujus misericordia immensa et humanitas incomprehensa, qui iniquitates omnes tulisti et cruci afflixisti, ut ipse sine peccatis, cunctæque sordis expers, sanctificares nos : tibi confisi suppliciter procidimus, patiens Domine, et inenarratæ et immensæ tuæ humanitatis pelagus contemplati, ad te reconciliatu facilem Dominum clamamus, Salva nos. Non Pharisæico more cantica hymnosque nostros, sed publicani instar proferimus : neque velut nefandus ille latro, sed ut bene affectus et gratus ille alius, vociferamur illud, Memento. Exsuperet itaque investigabilis misericordia tua iniquitates nostras, et licet incongrue convertamur et poenitentiam agamus, ostende tamen etiam in nobis clementiæ tuæ immensitatem. Compatere et reconciliare ut longanimis populo tuo, falcem mortiferam reprimere, ne ultra nos decerpas, celerem et intempestivam ejus aciem retunde, contagiosi morbi luem juste inmissam averte, gladium adversum nos vibratum, ne pereamus, contine. Tibi namque soli procidimus. Ita Domine, exaudi nos peccatores et inutiles servos tuos, in hac hora ; et ne despicias orationes nostras ; neque peccatis nostris spontaneæ aut invite, scienter aut ignoranter commissis attendas ; ut glorificetur et in nobis sanctissimum nomen tuum : Patris, et Filii, et sancti Spiritus.

Altera ejusdem similis alius oratio.

Facilis reconciliatu, Domine, longanimis, et valde misericors, cunctæ creaturæ rationalis et intellectualis auctor, qui rebus omnibus esse ex nihilo concessisti, et bene esse nobis provide contulisti, cum laudibus et canticis gratiarum actiones secum ferentibus tibi nos proidentes ne despicias, neque reconciliationi orationes idoneas, vel supplicationes nostras abjicias ; sed adnue de sancto habitaculo tuo, respice et visita vineam istam dextera tua plantatam ; et a gravi pestilentialique hoc morbo, mortis videlicet corporis et animæ plaga nos exime. Horrenda namque et inexpectata Jilla calamitas non solum corpora lethaliter ferit et corrumpit : sed et nos, te læso, reos, et ad poenitentiam imparatos, etiam quoad animam omnino perdit. Propterea te rogamus et precamur, ut orationem populi tui supplicationesque exaudias, et avertas indignationem tuam a nobis. Ita Domine, ne in æternum iracaris nobis, vel justam tuam iram erga nos conceptam producas ; nullus enim coram te consistere potest, aut cum fiducia loqui, neque ullus coram te vivens justificabitur. Omnis enim hominis justitia velut pannus menstruatæ est,

Εὐχή ἑτέρα ὁμοία τοῦ αὐτοῦ.

Ἰπεράγαθε Κύριε, δημιουργε τοῦ παντός, οὗ τὸ ἔλεος ἀμέτρητον, καὶ ἡ φιλανθρωπία ἀνείκαστος, ὁ τὰς ἀνομίας ἡμῶν πάσας ἀράμενος καὶ τῷ σταυρῷ προσηλώσας, ἵνα καθαγιάσῃς ἡμᾶς ἀναμάρτητος, καὶ παντὸς βύπτου ἀνεπίδεκτος· σοὶ θαρρόντες προσπίπτομεν ἱκετικῶς, ἀνεξίκακε Κύριε, καὶ τῆς σῆς ἀφάτου καὶ ἀμετρήτου φιλανθρωπίας τὸ πέλαγος ὑποσκοποῦντες, κράζομεν πρὸς σὲ τὸν εὐδιόλακτον Κύριον, Σῶσον ἡμᾶς. Οὐ φαρισαϊκῶς ψῆδᾶς ἡμῶν καὶ ὀμυφθίας ἀναφέρομεν· ἀλλὰ τελωνικῶς, οὐδὲ κατὰ τὸν ἀγνώμονα ἐκείνον ληστήν· ἀλλὰ κατ' αὐτὸν τὸν εὐγνώμονα καὶ εὐχάριστον βοῶμεν τὸ Μνήσθητι. Διὰ τοῦτο νικησάτω τὸ ἀνεφερῆκτον ἔλεος τὰς ἀνομίας ἡμῶν, εἰ καὶ μὴ προσηκόντως μετανοοῦμεν καὶ ἐπιστρέφομεν. Δίξον καὶ ἐν ἡμῖν τῆς φιλανθρωπίας σου τὸ μέγεθος. Σπλαγχνισθῆτι καὶ διαλλάγηθι ὡς μακρόθυμος· ἐπὶ τῷ λαῷ σου· στήσον τὸ δρέπανον τοῦ θανάτου, ὥστε μὴ καθ' ἡμῶν προθῆναι· στήσον τὴν ταχέαν καὶ αἰρον τοῦτου τομῆν. Στήσον τῆς λοιμώδους νόσου τὴν δικαίαν ταύτην φορᾶν· στήσον τὴν βρομφαίαν τὴν καθ' ἡμῶν διεγειρομένην, ἵνα μὴ ἀπολώμεθα. Σοὶ γὰρ μόνῳ ἡμάρτομεν. Ἀλλὰ καὶ σοὶ μόνῳ προσπίπτομεν. Ναὶ Κύριε, ἐπάκουσον ἡμῶν τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ ἀχρείων δούλων σου ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ, καὶ μὴ ἀπόσῃ τὰς δεήσεις ἡμῶν. Πάριδε τὰ πλημμελήματα ἡμῶν, τὰ ἐκούσια καὶ τὰ ἀκούσια, τὰ ἐν γνώσει, καὶ ἐν ἀγνοίᾳ ἵνα δοξασθῆ καὶ ἐν ἡμῖν τὸ πανάγιον ὄνομά σου· τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Εὐχή ἑτέρα ὁμοία ταῖς ἄλλαις, τοῦ αὐτοῦ.

Εὐδιόλακτε Κύριε, μακρόθυμε καὶ πολυέλεε, χορηγὲ πάσης κτίσεως λογικῆς τε καὶ νοερᾶς, ὁ τὸ εἶναι ἐξ οὐκ ὄντων τοῖς πᾶσι δωρούμενος, καὶ τὸ εἶναι πανσόφως ἡμῖν χαρισάμενος δοξολογίας καὶ ψαῖς εὐχάριστοις προσπίπτοντας τῇ σῇ ἀνείκαστῳ ἀγαθότησι, μὴ παρίδῃς ἡμᾶς, μηδὲ τὰς ἱλαστηρίους ἡμῶν προσευχὰς καὶ ἰκεσίας ἀπόσῃ. ἀλλ' εὐδόκησον ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου, καὶ ἴδε, καὶ ἐπίσκεψαι τὴν ἀμπελον ταύτην, καὶ κατάρτισαι αὐτὴν, ἣν ἐφύτευσεν ἡ θεξιά σου, καὶ ἐξελοῦ ἡμᾶς ἀπὸ ταύτης τῆς δεινῆς καὶ λοιμώδους νόσου τῆς τομῆς τοῦ θανάτου, τῆς ψυχικῆς δηλαδὴ καὶ σωματικῆς. Ἡ γὰρ φοβερά αὕτη καὶ ἀπροσδόκητος συμφορὰ οὐ μόνον σώματα εἰς τέλος νεκροὶ καὶ διαφθείρει, ἀλλὰ καὶ ψυχὰς τελείως ἀπόλλυσιν, ἀμετανοήτως ἡμῶν διακειμένων, καὶ προσκεικρυμμένων ἐντεῦθεν σοὶ τῷ Θεῷ ἡμῶν. Διὰ τοῦτο, σοῦ δεόμεθα καὶ σὲ παρακαλοῦμεν, ὅπως ἐπακούσῃς τῆς δεήσεως τοῦ λαοῦ σου καὶ ἰκεσίας, καὶ ἀποτρέψῃς τὸν θυμὸν σου ἀφ' ἡμῶν. Ναὶ Κύριε, μὴ ὀργισθῆς εἰς τοὺς αἰῶνας ἡμῖν, μηδ' ἐπιτείνῃς τὴν δικαίαν σου καθ' ἡμῶν ἀγανάκτησιν. Οὐδεὶς γὰρ δύναται ἐμπροσθέν σου στήναι, ἢ παρῆρσιδάσασθαι, καὶ

οὐδεὶς ζῶν ἄνθρωπος ἄλλως ἐν σοὶ δικαιωθήσεται. Πᾶσα γὰρ δικαιοσύνη ἀνθρώπου, ὡς βράχος ἀποκαθημένη, κατὰ τὸν μεγαλοφρονότατον Ἰσραὴλ. Τὰ γὰρ ὄρη καὶ οἱ βουνοὶ τῷ σπ̄ φόβῳ συνεχόμενα κλονοῦνται καὶ φρῖσσοι. Κατὰ παυσον τοῖνον τὴν ὄργην σου ἀφ' ἡμῶν, ἀπόστρεψον τὴν αἰχμαλωσίαν ἡμῶν ἐκ τῆς δουλείας τῶν ἀσεβῶν· ἀλλὰ δὴ καὶ τὴν κατὰ νοῦν γινομένην αἰχμαλωσίαν τῇ τρικυμῇ καὶ ζέλῃ τῶν πειρατῶν ὑπὸ τοῦ νοητοῦ Φαραώ. Οὐδὲ γὰρ δυνάμεθα κατ' ἄμφω πλημμυλοῦντες βδεῖν σοι ψῆδην εὐχαριστήριον ἐπὶ γῆς ἄλλοτριας. Μνήσθητι ἡμῶν, Κύριε, ἐν ἔλεει καὶ οὐκ ἐπιρροῖς κατὰ πέμψον ἡμῖν ἄγγελον πιστὸν φύλακα, ᾧ καὶ παρακάθου τὴν ζωὴν ἡμῶν, ὅπως ἐξέλῃται ἡμᾶς τῆς φουερᾶς τοῦ θανάτου ὄργης, καὶ τῆς ἀπροσδοκῆτος ταύτης βρομφίας. Ἴνα διὰ τῆς ἀπαλλαγῆς ταύτης καὶ ἀνέσωσης, δοξάζωμέν σε τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱὸν, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὴν μίαν θεότητά τε καὶ βασιλείαν, ἧ πρόπει πᾶσα δόξα, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Ἐν ἡμέτῳ τοῦ αὐτοῦ, ὑπὲρ τοῦ Χριστιανύμου λαοῦ.

Σοῦ δεόμεθα, καὶ σὲ παρακαλοῦμεν ἐκτενωῶς τὸν Θεὸν καὶ Πατέρα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα ἴδῃς ὁμματι ἐπιθέψῃς ἐπὶ τὸν λαόν σου, καὶ ἐπὶ τὴν κληρονομίαν σου σπλαγχνισθεὶς ἐφ' ἡμῶν καὶ τὴν ἡμετέραν γῆν ἐξηρημωθεῖσαν διὰ τὰς ἀνομίας ἡμῶν, καὶ αἰχμαλωτον γενοῦσαν καὶ δούλην τοῖς πολεμοῖς, ἐπευδοκῆσης ἐπανελθεῖν εἰς τὴν προτέραν ἐλευθερίαν, καθάπερ ποτὲ, καὶ τοῦ παλαιοῦ Ἰακώβ ἐκείνου τοῦ φέροντος τύπον τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, καὶ Θεοῦ ἡμῶν εὐδοκίῃ, καὶ θελήσει τῇ σπ̄ ὑποστρέψαντος τοὺς οἰκογενεῖς ἀπαντας πρὸς τὰ ἐπιτηγελμένα τῶν ὑποσημένων σου ἀγαθῶν ἐπανήγαγε. Καὶ γὰρ ἐπ' ἐκείνων τῇ συνήθει σου φιλιανθρωπία χρώμενος, ἀφήκας τὰς ἀνομίας αὐτῶν, κατέπαυσας πᾶσαν τὴν ὄργην σου, ἀπέστρεψας ἀπὸ ὄργης θυμοῦ σου, ἐπίστρεψον τοῖνον καὶ ἡμᾶς ὁ Θεός, καὶ τῶν σωτηρίων σου ἐντολῶν φροντίζειν ἀξίωσον, ἀπόστρεψον τὸν θυμὸν ἀφ' ἡμῶν, μὴ εἰς τοὺς αἰῶνας ὀργισθῆς ἡμῖν, ἢ διατεινῆς τὴν ὄργην σου, ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν. Ὁ Θεός σὺ ἐπιστρέψας ζώωσον ἡμᾶς, καὶ ὁ λαός σου εὐφρανθήσεται. Δείξον καὶ ἐν ἡμῖν τὸ ἔλεός σου, καὶ ἀκουσόμεθα εἰρήνην καὶ ἀγαλλίαν ἐπὶ σέ. Ναί, Κύριε, ἐπάκουσον ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ἀχρεῶν δούλων σου ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ, τοῦ κατασκηνώσαι δόξαν καὶ εἰρήνην ἐν τῇ γῇ ἡμῶν. Τῇ γὰρ σπ̄ συνάρσει καὶ βοηθείᾳ θαρβόουντες ἡμεῖς οἱ ἀνάξιοι, ἐλπίζομεν ἔλεος καὶ ἀλήθειαν ἐμπροσθεν ἡμῶν προπορεύεσθαι. Ἐκτός σου γὰρ ἄλλον οὐκ εἶδαμεν, τὸ ὄνομά σου ὀνομάζομεν, καὶ μὴ ἀποστραφῆς ἡμᾶς εἰς τέλος, ἀλλ' ἐξεγέρθητι, καὶ ἀνάστω εἰς τὴν βοήθειαν ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ταπεινῶν, καὶ ὡς ἀνησικαχός καὶ μετανοῶν ἐπιταῖς κακίαις ἡμῶν ἐπίστρεψον τὴν αἰχμαλωσίαν ἡμῶν. Στήσον τὴν καταγίδια τῶν συμφορῶν ἄνευ ἡμῖν τὰ παραπτώματα ἡμῶν, ὅπως τῇ ἀνέσει τῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, σὺν τῷ μονογενεῖ σου Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ σου Πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων.

A juxta grandiloquum Isaiam : et montes collesque timore tuo correpti concutiuntur et contremiscunt. Desine itaque nobis irasci, captivitatem nostram ab impiorum servitute immuta; sed et aliam quam mente subimus, tempestate et procellis tentationem acti sub spiritualis Pharaonis tyrannide, dissolve; neque enim in utroque homine actionis gratiarum canticum in terra aliena tibi personare possumus. Memento igitur nostri, Domine, in misericordia et miserationibus, angelum fidelem custodem, cui vita nostra commissa est, ab hoc tremendo lethi flagello, et inexpectata hac calamitate nos educturum ad nos mitte, ut libertate et vilæ securitate concessa, te Patrem, et Filium, et sanctum Spiritum celebremus, unam divinitatem et regnum; cui convenit omnis gloria, honor et adoratio in sæcula. Amen.

Alia ejusaem oratio pro Christiano populo.

Te rogamus et intense precamur Deum et Patrem Domini nostri Jesu Christi, ut oculo propitio misericordia motus super populum tuum et super hereditatem tuam respicias, et terram nostram jam propter iniquitates nostras desolatam, captivam servamque hostibus factam in pristinam asseri libertatem tibi complaceat, sicut antiquo Jacob unigeniti Filii figuram preferenti, placito imperioque tuo in suam patriam reverso, incolas omnes in promissorum sibi bonorum possessione restituisti! Erga illos namque omnes solita tibi humanitate usus cunctas eorum iniquitates remisisti, iram placasti, a furoris tui impetu eos alienos fecisti. Convertite nos itaque, Deus noster, et saccarium mandatorum tuorum satagere nos concede; averte a nobis iram tuam, neque in æternum irascaris nobis, aut iram tuam in generationem et generationem extendas. Deus, tu conversus vivificabis nos, et plebs tua lætabitur in te. Ostende nobis misericordiam tuam: et pacem exultationemque in te audiemus. Ita Domine, exaudi nos peccatores et inutiles servos tuos in hac hora, ut gloria et pax in terra nostra inhabitet. Tua enim ope et subsidio fregi nos indigni, misericordiam pacemque, faciem nostram precaturus, speramus. Præter te alium ignoramus, nomen tuum invocamus, ne avertas nos in finem, sed suscitare, et exsurge in nostri peccatorum et humilium occursum: et ut malorum immemor, et poenitentiam agens super malitiis nostris, convertite captivitatem nostram, et calamitatum nostrarum procellam comprime. Dimitte nobis delicta nostra: ut in harum afflictionum relaxatione collaudemus te Patrem Domini Jesu Christi, cum unigenito Filio tuo, et cum sancto Spiritu: nunc et semper, et in sæcula, etc.

Alir ejusdem oratio in imperatorem, et in ejus A Εὐχὴ ἐτέρα εἰς βασιλέα, καὶ εἰς τὸν στρατὸν αὐτοῦ, τοῦ αὐτοῦ (1).

Domine Deus noster, qui solo sapientiae tuae verbo cuncta condidisti, et e nihilo ad esse illa adducta ineffabili tua virtute conjungis et componis: cuncta enim tibi facilia sunt, et tibi impossibile nihil est: proptereaque momenta, tempora et annos in unum conferens et coordinans, visibilem hunc mundum imperio tuo exornas: qui caelum expandis, et velut tabernaculum illud sub Moysae coloribus distinguis; qui prius multitudinem illam, et numerosam in millia Judaeorum gentem in ordine et concordia continuisti, et Moysen ipsum dextera tua et brachio robusto populi ducem constituisti; una illis potestate tradita, et protectione fortisque manu illis semper intactis, servatis: qui solem in diei lucem, et lunam in noctis potestatem posuisti, qui numerum astrorum in firmamento nexu solido condensasti, illisque ordine dispositis, terminoque eorum praefixo, ne ulla ratione nos laedant, sed ut cursu et motu ad nutum tuum impigre roentur, perpetuum injunxisti motum, qui terram prius occultam et obscuram mox in lucem eductam propter hominum genus multiformi venustate depinxisti; qui virtute tua, te Abraham comitem, subactis eis cunctis hostibus, in itinere

Κόρις ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ ἐν σοφίᾳ τὰ πάντα μόνῳ τῷ λόγῳ δημιουργήσας, καὶ ἐξ οὐκ ὄντων εἰς τὸ εἶναι τὰῦτα παραγαγὼν, καὶ εἰς ἓν συνάψας καὶ συνθροήσας τῇ ἀρρόγητι σου δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ. Πάντα γὰρ δυνατὰ σοι ἄδυνατὲί δέ σοι οὐδέν. Καὶ διὰ τοῦτο καιροῦς καὶ χρόνου καὶ ἐνιαυτοῦς συνάψας; καὶ συναρμόσας τῷ σφ βουλήματι, καὶ κατακοσμήσας τοῦτον τὸν ὁρώμενον καὶ βλεπόμενον, ὃ τὸν οὐρανὸν ἐξαπλώσας, καὶ χρωματώσας καθὰ καὶ τὴν σκηνὴν ἐκείνην διὰ Μωσέως, καὶ τὸ πλῆθος ἐκείνο καὶ μυριάριθμον γένους τῶν Ἰουδαίων καταστῆσας ἐν τάξει καὶ ὁμονοίᾳ, καὶ τὸν Μωσὴ ἐπ' αὐτοῖς διὰ τῆς σῆς δεξιᾶς καὶ βραχίονος ἰσχυροῦ δημαγωγὸν καταστήσας. Καὶ μίαν ἀρχὴν αὐτοῖς δοῦς, καὶ διατηρήσας αὐτοῦς ἀδολαβεῖς ἐν τῇ σῇ σκέπῃ καὶ κραταιῇ χειρὶ, ὃ τὸν ἕλιον θέμενος εἰς φῶς τῆς ἡμέρας, καὶ τὴν σελήνην εἰς ὄχλος τῆς νυκτὸς, ὃ τὴν πλῆθύν τῶν ἀστέρων ἐπὶ τοῦ στερωμάτος καταπυκνώσας; τῇ στεγανότητι, καὶ τὴν ἀεικίνητον δοῦς αὐτοῖς κίνησιν, καὶ ἐν τάξει θέμενος τοῦτους τῷ σφ προσταγμάτι φυλάσσειν τὸν ὄρον αὐτῶν, ὡς μὴ καὶ σύνολον ἡμᾶς περιθλάψαι, ὁλλὰ τῷ δρόμῳ καὶ τῇ κινήσει τρέψειν δοκνος κατὰ τὸ σὺν βούλημα, ὃ τὴν γῆν ἀόρατον οὖσαν τῷ πρῶ-

(1) *Εὐχὴ εἰς βασιλέα καὶ εἰς στρατὸν.* Orationem non minus quam capessere, aciem educturi, et cum hostibus signa collaturi, Christiani principes consueverunt. Hoc pietatis exemplum, et subjectionis erga Deum, cujus prosper heilorum successus, munus est, cunctis Christiano nomine regibus insignitis, primus inter principes Christianos Constantinus reliquit, qui referente Eusebio Vitae ejus lib. II. cap. 4, Σουήθως ἐφ' ἐξουτῷ πρὸς τῆς μάχης; σκηνοποιούμενος ταῖς πρὸς Θεὸν εὐχαῖς τὴν σκηνὴν ἀνετίθει. *De more suo ante initium praelium in tabernaculo separato* (tentorio nimirum ad instar ecclesiae exstructo a sacerdotibus et diaconis custodito) *tempus precibus ad Deum fundendis liberum addidit.* Non enim oportere aiebat, bastis uti et rerum suarum spem in armis, aut corporum viribus ponere: sed universitatis Deum rerum omnium bonarum, et ipsius vitae auctorem agnoscere, cui convenit expansis in caelum manibus, et sublatis in altum mentis oculis, constitutas preces reddere. Κάκεινον ταῖς εὐχαῖς νίκης δοτῆρα, καὶ σωτήρα, φύλακα τε, καὶ βοηθὸν ἐπιδοῶν, *ad illum victoria largiōrem, et conservatorem, custodem nobis adiutoremque precibus imploramus.* Καὶ τῆς εὐχῆς τοῖς στρατιωτικαῖς ἅπασιν διδάσκαλος ἦν αὐτῷ: Ῥωμάτα γλώττη τοὺς πάντας ὡδε λέγειν ἐγγελευσάμενος. *Formulam vero precandi ipse omnis militibus praecipuit, mandavitque ut Latina lingua ita omnes precarentur:* Te so um Deum agnoscimus, te regem probitemur, te adiutorem invocamus, per te victorias consecuti sumus, per te hostes superamus, abs te et praesentem felicitatem consecutos fatemur, et futuram adepturos speramus: tui omnes supplices sumus, abs te petimus ut Constantinum imperatorem nostrum, una cum piis ejus liberis diutissime nobis salvum et victorem conserves. Τοιαῦτα κατὰ τὴν τοῦ φωτὸς ἡμέραν πράττειν τὰ στρατιωτικὰ τάγματα, καὶ τοιαῦτα εἰσάδειεν ἐν ταῖς πρὸς Θεὸν εὐχαῖς ἀφιεῖσαι φωνᾶς. *Ejusmodi fere sanciebat, a militibus lucida die Iominica fieri: talesque ab eis voces in divinis precibus adhiberi.* His ramentis praestitit Orientis

imperatores edocti, vix aut nunquam praetermissa oratione ad expeditionem profecti sunt: quam eorum pietatem celebrant Zonaras, Gregoras, lib. v. Nicetas lib. vi, et alii. ut eorum in hostes esset τελειουργὸς ὄρη, *Ecclesiasticis benedictionibus consecrata in hostes irruptio et omnium sacer impetus,* juxta Gregorae verba lib. III. Et ad Constantini exemplum Mauricium imp. jam ab antiquo lib. v, cap. ult. descripsit Simocatta, Ἐπὶ τὸ μέγα τῆς θρησκείας καταπαννυχίζόμενον τέμενος, καὶ λειτουργούμενον ἅμα τῷ λαφ εἰς τὴν πρὸ τοῦ ἀπτεος τῆς Θεομήτορος οἰκίαν διημερεύοντα μυσταγωγούμενος, καὶ τῆς θεανδρικής μεταλαγχάνοντα παύσασιν. *In amplo Christianae religionis templo nocte integra preces fundentem, et die sequente toto ad Dei matris aedem supplicationes cum populo peragentem caelestisque convivii cibo sese pascentem,* ut roustior in hostes irrueret. Byzantium idem reversus et lito nuntio accepto: Ἐπὶ τὸ τοῦ Θεοῦ μέγιστον ἀνά τὴν πόλιν ἐπινύχιζε τέμενος, εἶτα μετὰ τοῦ λαῶ τὰς ἰκετηρίας εχῆς ποιησάμενος; ἡξίτω τὸ θεῖον ἐπιστημότερα δοῦναι τὰ τρόπαια. *In amplissimo urbis templo pervigilium egit, deinde ad supplicationem cum populo abiens, Deum precatur ut illustriora tropaea largiretur.* Et quod de Constantino Leonis Philosophi filio, ad pugnam ituro scripsit Cedrenus de omni alio dictum putes. Ἐξείτω Κωνσταντῖνος ὁ βασιλεὺς ἐν τῷ τοῦ Ὀλύμπου ὄρει ταῖς τῶν ἐχθρῶν Πατέρων εὐχαῖς, καὶ μετ' αὐτῶν κατὰ Σαρακηνοῦς ἐκστρατεύσαι. *Exiit imperator Constantinus ad Olympum montem, ut Patrum qui ibi vivebant comprecationibus armatus, contra Saracenos expeditionem susciperet.* Quia vero, quod de Mauricio scriptum reliquit Simocatta: Το ξύλον τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ ἐς ἕψο, ἐπὶ ὁδοῦτος Χρυσῶ ἀπτήρωρο καὶ προηγέτο τοῦ τε βασιλέω, καὶ τῆς περιπόλου δυνάμει. *Lignum crucis Christi super hastis aureo sublime portular, imperatoremque et circumfusum multam antecessit:* orationem in hujusmodi signo cano et accipiendo rectari soliam subnectimus.

τον καὶ σκοτεινὴν ἀνακαλύψας, καὶ εἰς κάλλος αὐτὴν ἀναμορφώσας διὰ τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν, ὁ τῷ Ἀβραάμ ἐκείνῳ πρὸς συνοδεύσας Οὐρανίου σου δυνάμει, καὶ τοῦς ἔχθρους αὐτοῦ παραδόντις ὑποχειρίου· αὐτοῦ, ὁ τὸν Γεδεὼν ἐν:σχύσας τοῦς ὑπεναντίους πανολευθρία συντρίψας καὶ ἀφανίσας, ὁ τῷ βασιλεῖ καὶ προφήτῃ Δαβὶδ τὸ κράτος δοῦς κατὰ τοῦ παλαμαιοῦ ἐκείνου Γολιάθ, καὶ εἰς τέλος αὐτὸν ἀφανίσας, ὁ διὰ τοῦ Ουεράποντός σου Μωσέως τὸ γένος τῶν Ἑβραίων ἐλευθερώσας τῆς πικρᾶς δουλείας, καὶ τὸν Φαραῶ τῆ ἀμάχῳ σου δυνάμει καὶ κρατῆ σου χειρὶ πανστρατὶ καταποντίσας, καὶ παραπέμψας αὐτὸν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης καὶ τὸν στύλον τοῦ φωτὸς ὁδηγὸν αὐτοῖς ἐπιδείξας, ἵνα μὴ προσκόπτωσιν οἱ πόδες αὐτῶν· αὐτὸς καὶ νῦν, ἅγιε Βασίλειε τῆς δόξης, ἐξαπόστειλον ἐξ ἁγίου κατοικητηρίου σου ἀπὸ θρόνου δόξης τῆς βασιλείας σου στύλον φωτοειδῆ καὶ ὑπέρακμπρον, εἰς ὁδηγίαν κατ' ἐχθρῶν ὀρωμένων καὶ ἀοράτων νίκην, τοῦ κρατίστου καὶ ἁγίου μου αὐτοκράτορος, καὶ ἐνίσχυσον αὐτὸν τῆ δεξιᾶ σου χειρὶ, καὶ τοῦς σὺν αὐτῷ πορευομένους πιστοῦς δούλους σου καὶ οἰκέτας, καὶ παράσχου αὐτῷ εἰρηνικὸν καὶ ἀτάραχον τὸ βασίλειον καὶ πάτη· στάσεως καὶ ἐμφυλίου πολέμου ἀνώτερον. Ναί, Κύριε ὁ Θεὸς τοῦ ἐλέους, ἐπάκουσόν μου τοῦ ταπεινοῦ καὶ ἀναξίου δούλου σου, ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ, καὶ κραταίωσον μὲν αὐτὸν τῆ ἀμάχῳ σου καὶ ἡγήτην δυνάμει, τὰ δὲ τούτου στρατεύματα ἐνίσχυσον πανταχοῦ, καὶ διάλυσον τὰς ἐχθρὰς ἐπιναστάσεις· τῶν ἐπανισταμένων τῷ κράτει αὐτοῦ. Σύναψον αὐτοῦς ἐν ὁμονοίᾳ καὶ ὑποταγῇ δικαίᾳ, καὶ εἰρήνην βαθεῖαν καὶ ἀστασίαστον ἐν τῇ γῆ καὶ θλίψῃ αὐτῷ βράβευσον, καὶ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον ἐπιχορηγήσον· ἵνα τὰς ἐπεχειρομένας μάχας καὶ θορύβους ἀποσεισάμενοι, ἐν ἐνὶ στόματι καὶ μιᾷ καρδίᾳ δοξάζωμέν σε τὸν τῶν θαυμασίων Θεόν. Σὺ γὰρ εἶ ὁ βασιλεὺς τῆς εἰρήνης καὶ σωτὴρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν, καὶ σὺ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ, καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Εὐχὴ ἑτέρα τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν ὑψώσιν τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῦ σταυροῦ (2).

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὸν μονογενῆ σου Υἱὸν ἐξαποστεῖλαι καταδεξάμενος καταδεξάμενον πάντα παθῆν διὰ τὴν τοῦ γένους ἡμῶν σωτηρίαν, καὶ σταυρὸν καὶ θάνατον ὑπομείναι ἵποίσης, ἵνα τῆς τοῦ θανάτου πικρᾶς ἡμᾶς τυραννίδος ἐλευθερώσῃ, ὑψώσῃ δὲ πάντας εἰς ἑαυτὸν διὰ τὸ τιμίου καὶ ζωοποιῦ σταυροῦ προσκυνήσας, τοῦ ἀμάχου ὄπλου καὶ ἀηγιότητος σου δέσμεθα καὶ σὲ παρακαλοῦμεν τὸν Πατέρα τοῦ ἐννοστώτου, καὶ συναϊδίου καὶ συνδοξασ-

(2) *Εἰς ὑψώσιν τοῦ, etc.* Huic orationi faciendae causam dedit imperii Græci decidens in dies gloria, et imperatorum in venerandam crucem devotio summa, et concepta de illa in bellorum periculis fiducia, quia plurimæ cælitus illis concessæ fuere vltoriæ. Apparente namque illa sublimi in aere, postquam ejus signo labarum Romanum Constantinus insignivit, et de Licinio tyranno triumphum egit, illud in veneratione habitum in bellis semper prætulorunt imperatores Romani. Hinc celebres illæ vltoriæ crucis auxilio comparatæ, hinc ei cum imagine Virginis Nicopææ curru regio veltæ, triumphales honores delati, hinc ei tropæa, et laudes epinicia decantata: hinc tandem

præbuiti, qui profligandis et delendis adversariis Gedeonem in prælio animasti, qui regi et prophætæ David adversus vetera:orem illum Goliath, robore viribusque collatis, victoriam etiam præbuiti: qui Hebræorum gentem amara servitute per Moysen famulum tuum in libertatem asseruisti, et inexpugnata tua virtute validaque manu Pharaonem cum toto ejus exercitu in mari profundo demersisti, columnaque lucis viæ duce præmonstrata, ne pedibus offenderet, Israelera eripuiti. Ipse nunc rex gloriæ sancte, de sancto habitaculo tuo, de throno gloriæ regni tui, lucidam splendidamque columnam in ducem et victoriam adversus hostes visibiles et invisibiles potentis et sancti mei imperatoris mitte: et dextra tua manu illum, fidelesque tuos servos et famulos cum eo progressos, corrobora; pacificumque et a tumultu securum omnique seditione et civili bello, regnum superius confer. Fiat, Domine Deus misericordiæ, me humilem et indignum famulum tuum in hora hac exaudi: animum illi inexpugnatae et invictæ virtutis præbe, cunctasque ejus acies confirma, et adversarios insultus ejus potentia: obsistentes dissolve. In concordia et æqua subjectione cunctos ei subditos compone, profunda que et omni motu aliena pæce in terra et in mari illi concessa, cuncta ad utilitatem conferentia subministra: ut præliis et tumultibus depulsis, uno ore et uno corde te mirabilium patratorem Deum glorificemus. Tu enim es Rex pacis, et Salvator animarum nostrarum, et tibi gloriam referimus Patri, et Filio, et sancto Spiritui: nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen.

Altera ejusdem oratio in pretiosæ et vivificæ crucis elevationem.

Domine Deus noster, qui Filium tuum unigenitum cuncta pro generis nostri salute perpeti paratum in mundum mittere, crucemque et mortem subire voluisti, ut nos amara mortis tyrannide eriperet, incunctosque ad se per pretiosa et vivificæ crucis, insuperatæ et invictæ armaturæ adorationem alliceret: te rogamus et precamur Patrem subsistentis in te coeterni et glorificandi tecum Verbi, ut per hujusmodi vivificam crucem Christia-

inter alia tria sacra flammula, medius ei digniorque locus in exercitu deputatus: de quo Codinus, *De off. curiæ Constanti.* Ἄλλο Φλάμουλόν ἐστι σταυρὸς ἔχων εἰκόνα· τῶν ἁγίων τεσσάρων μεγάλων μαρτύρων Δημητρίου, Προκοπίου, καὶ τῶν Θεοδώρων. *Aliud Flamulum crucis est, habens imagines (in quatuor extremis brachiis) qua uor sanctorum magnorum martyrum, Demetrii, Procopii, et utriusque Theodori:* στρατηλάτου videlicet et τυφω- νος. Educio vero exercitu cum imperator hostes aggressurus procederet, in altum oratione præmissa erigebatur, et in conflictu pontifici, vel præcellenti Ecclesiæ ministro committentur gestandum.

no:um gentem in unum concilium consensum; A
 piisque et Christum amantibus imperatoribus non
 adversus invisibiles modo, sed et visibiles eorum-
 que potestati oppositos hostes, tropæa victoriasque
 impertiaris. Per crucem siquidem directus est in-
 fernus, portæ paradisi sunt reseratae, ad cælum
 via facta est libera, et altissimi ad dexteram con-
 sessum consequi expectamus. Per eam sanctus
 factus est aer, renovata est creatura, cœlestia cun-
 cta et terrestria in unam compacta sunt Ecclesiam.
 Per eam reges imperant, per eam martyrum cho-
 rus, pontificum caterva, monachorum gloria, sa-
 cerdotum decor, mulierum honestas, cuncta deni-
 que per eam ejusque venerationem diriguntur. Ita
 Domine Deus noster, misericordiarum Pater, picta-
 tis fons, clementiæ abyssus investiganda, exaudi B
 me peccatorem et indignum servum tuum in hæc
 hora, virgæque peccatorum adversus justorum
 sortem, et desideratæ hereditatis partem, extensam
 comprime : et ne trahas nos in finem propter no-
 men tuum sanctum : sed amanti Christum impe-
 ratori nostro calamitatum eum delictorum rela-
 xationem, et angustiarum, tumultuum et seditionum
 in eum ingruentium liberationem concede :
 brachium ejus corrobora, regnum ejus confirma,
 fines imperii expande, et sub ejus pedibus insurgen-
 tes in eum subterne. Angelicis castris circumvalla
 illum, profundam securamque pacem illi concede,
 ut et nos præliis tumultibusque cunctis excussis,
 quietam et tranquillam vitam agamus, in omni
 pietate et honestate, uno corde et ore uno laud-
 antes et celebrantes te solum verum Deum nostrum;
 virtute pretiosæ et vivificæ crucis, inter-
 cessionibus super omnes benedictæ Deiparæ et
 omnium sanctorum. Amen.

δοξάζοντες και εὐλογοῦντές σε τὸν μόνον ἀληθινὸν Θεὸν
 ἡμῶν· δυνάμει τοῦ τιμίου και ζωοποιοῦ σταυ-
 ροῦ, προσβείαις τῆς ὑπερευλογημένης Θεοτόκου και
 πάντων τῶν ἁγίων. Ἀμήν.

Alia ejusdem oratio in sacri templi dedicatione.

Domine Deus noster, qui creaturam omnem solo
 verbo conditam ad esse perduxisti, inenarrata vero
 ratione varie illam exornasti; qui expansum super
 eam Spiritu tuo contraxisti, et solare lumen in
 ejus initiationem super eam effudisti; qui famulo tuo
 Moysi, ut præcipuam laudem aliquam officio tuo
 excellentissimo adjungeret inspirasti, ita ut dice-
 ret vilisse te lucem, quod esset bona, eamque
 diem v. casse : quam etiam nos contemplati, luci-
 dissimumque huic solem cunctam creaturam die-
 bus singulis initiantem, te tunc diei veri solem,
 lucemque occasum neorientem celebramus, qui per
 Filium tuum naturam nostram consecrasti sancto
 tuo Spiritu voluisti, ita ut ejus dono plusquam sol
 ipse, justis effulgeant : te rogamus, et te preca-
 mur Patrem Verbi, et Dominum Deum nostrum,
 ut postquam ineffabili tua humanitate et im-
 mensa misericordia, creatura cuncta initiatio-
 nem suscepit, et vctus lex in novi Testamenti

σμένου Λόγου, ὡς ἂν διὰ τοῦ τοιοῦτου ζωοποιοῦ
 σταυροῦ εἰς μίαν συνάφην ὁμόνοιαν τὸ τῶν Χριστιαν-
 ῶν γένος, ἐνωροῦμενος τοῖς εὐσεβείαις και φιλοχρη-
 στοῖς βασιλεύσει τρόπαια και νίκαις, οὐ μόνον κατὰ
 τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν, ἀλλὰ και κατὰ τῶν ὁρωμένων
 και ἀντικαθισταμένων τῶ κράτει τῆς βασιλείας αὐ-
 τῶν. Δι' αὐτοῦ γὰρ ὁ ἔθης ἐσχόλυετα, πύλαι τοῦ
 παραδείσου ἠνοήθησαν, ἡ πρὸς οὐρανούς ἀνοδὸς
 ἡμῶν γέγονε. Δι' αὐτοῦ τῆς δεξιᾶς τοῦ Ἰϋστοῦ πα-
 ραστάσεως τυχεῖν ἐλπίζομεν. Δι' αὐτοῦ ὁ αἰθὴρ ἠγιά-
 σθη, ἡ κτίσις ἀνεκαίνισθη, τὰ οὐράνια πάντα και
 ἐπίγεια εἰς μίαν συνήφθησαν Ἐκκλησίαν. Δι' αὐτοῦ
 βασιλεῖς βασιλεύουσι, δι' αὐτοῦ μαρτύρων χορός,
 ἄρχιερέων ἡμῆγυρις, μοναζόντων ὄδξα, ἱερῶν εὐ-
 πρέπεια, γυναικῶν σεμνότης, και πάνθ' ὅσα τοιαῦτα
 δι' αὐτοῦ κατορθοῦνται, και τῆς αὐτοῦ προσκυνή-
 σεως. Ναί, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ Πατὴρ τῶν οἰκτιρ-
 μῶν, ἡ τοῦ ἔλλους πηγὴ, και τῆς φιλανθρωπίας
 ἀνεξίχνιστος ἄβυσσος, ἐπίκουσόν μου τοῦ ἁμαρτω-
 λῶν και ἀναξίου δοῦλου σου ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ, και
 στῆσον ἐπεκτεινομένην τῆ βλάβδον τῶν ἁμαρτωλῶν
 κατὰ τοῦ κλήρου τῶν δικαίων, και τῆς μερίδος τῆς
 ἐπιθυμητῆς κληρονομίας σου, και μὴ παραδόξης
 ἡμᾶς εἰς τέλος διὰ τὸ ὄνομά σου τὸ ἅγιον· ἀλλὰ
 θύρῃσαι τῶ φιλοχρίστῳ βασιλεῖ ἡμῶν ἀνεσιν τῶν
 κατεχόντων αὐτὸν ἀνιερῶν, και ἀπαλλαγὴν τῶν
 ἐπεχουσῶν συμφορῶν, και θορύδων, και στάσεως.
 Ἐνίσχυσον αὐτοῦ τὸν βραχίονα, κράτυνον τῆς γῆς
 αὐτοῦ τὰ σκιοίνισματα, και τοὺς ἐπανισταμένους
 αὐτῶ ὑπὸ τῶς πόδας αὐτοῦ. Ἀγγελικὰς
 παρεμβολὰς αὐτὸν περιφρουρήσον, χήρισον αὐτῶ
 τὴν βαθεῖαν και ἀναφαίρετον εἰρήνην· ἵνα και ἡμεῖς
 τὰς ἐπιγινομένας μάχας και θορύδους ἀποσεισάμε-
 νοι, ἡρεμον και ἡσυχον βίον διάγωμεν ἐν πάσῃ εὐλα-
 βείᾳ και σεμνότητι, ἐν ἑνὶ στόματι και μιᾷ καρδίᾳ
 Θεὸν ἡμῶν· δυνάμει τοῦ τιμίου και ζωοποιοῦ σταυ-
 ροῦ, ὡς ἔταρα τοῦ αὐτοῦ εἰς τὰ ἐγκαινία τοῦ θείου
 ναοῦ.

Εὐχὴ ἑτέρα τοῦ αὐτοῦ εἰς τὰ ἐγκαινία τοῦ θείου ναοῦ.

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τὴν κτίσιν μόνῳ τῶ λόγῳ
 δημιουργήσας, και εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν, ἀρρή-
 τοῖς δὲ λόγοις ποικίλως ταύτην διαμορφώσας, ὁ τὸ
 ἐπιφερόμενον ἐπ' αὐτῇ σὸν Πνεῦμα συστελίας, και
 τὸ ἡλιακὸν τοῦτο φῶς ἐπ' αὐτὸν ἐκχέας, εἰς τοῦτον
 τὸν ἐγκαινισμὸν, ὁ τῶ θεράποντι σου Μωσεί ἐμ-
 πνεύσας ἐπαινὸν τινα ἐξαίρετον προσθεῖναι τῇ ἀρί-
 στη σου δημιουργίᾳ, και εἰπεῖν· ἴδειν σε τὸ φῶς, ὅτι
 καλὸν, και ἡμέραν τοῦτο καλέσει· ὅπερ δὴ και
 ἡμεῖς ὀρώντες, και τὸν φανότατον τοῦτον ἥλιον
 ἐγκαινίζοντα κατ' ἐκάστην τὴν κτίσιν, σὲ τὸν τῆς
 ὄντως ἡμέρας δοξάζομεν ἥλιον, και τὸ φῶς σου τὸ
 ἀνέσπερον. Ὁ διὰ τοῦ Υἱοῦ σου ἡμῖν ἐντειλάμενος
 ἐγκαινισθῆναι τὴν ἡμετέραν φύσιν τῶ ἁγίῳ σου
 Πνεύματι, ὥστε και διὰ τῆς δωρεᾶς ταύτης τοῦς
 δικαίους ἐκλάμψειν κατὰ τὸν ἥλιον, σοῦ δεόμεθα,
 και σὲ παρακαλοῦμεν, τὸν Πατέρα τοῦ Λόγου, τὸν
 Κύριον και Θεὸν ἡμῶν, ἐπεδὴ τῇ ἀγάπῃ σου φιλαν-
 θρωπείᾳ, και τῶ μετρητῶ σου ἔλεει, ἡ κτίσις τὸν

ἐγκαινισμὸν ἰδέξατο καὶ ὁ παλαιὸς νόμος· εἰς τύπον
 τῆς νέας Διαθήκης ἐν τῇ περὰ τῶν Σινῶν ὄρει σὴ θεο-
 πτεία· καὶ ἐν τῇ βάτῳ ἐκείνῃ τῇ θυμαστῇ, καὶ ἐν
 τῇ τοῦ μαρτυρίου σκηνῇ, καὶ ἐν τῷ τοῦ Σολομῶντος
 ἐκείνου περικαλλεστάτῳ ναῷ, ἰδέω ὀφθαλμοῖς ἐπιβλε-
 ψὸν ἐφ' ἡμᾶς· τοὺς ἀμαρτωλοὺς καὶ ἀναξίτους δού-
 λους σου, τοὺς κατοικοῦντας τοῦτον τὸν οἶκον τὸν
 οὐρανομήκη, τὸ τῆς οἰκουμένης καύχημα, τὸ θυσια-
 στήριον τὸ ἀληθινὸν τῆς σῆς ἀφθίτου δόξης, καὶ κα-
 τάπεμψον τὸ πανάγιόν σου Πνεῦμα ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ
 τὴν κληρονομίαν σου, καὶ κατὰ τὸν θεὸν Δαβὶδ,
 ἐγκαίνισον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν πνεῦμα εὐθὲς, καὶ
 πνεύματι ἡγεμονικῷ στήριξον ἡμᾶς. Καὶ τοῖς μὲν
 βασιλεῦσι ἡμῶν τρόπαια καὶ νίκαις κατὰ τῶν ὀρατῶν
 καὶ ὁρατῶν ἐχθρῶν δώρησαι· ἡμῖν δὲ, ὁμόνοιαν καὶ
 εἰρήνην, τοῖς δὲ τὴν σκωδομήν ταύτην καὶ τὸν τοῦ
 ναοῦ ἐγκαινισμὸν ἔρωσι θεῖον ποιησαμένους διὰ σπου-
 δῆς, ἄφειον τῶν πλημμελημάτων παρασχου· δώρη-
 σαι αὐτοῖς τὰ πρὸς σωτηρίαν αἰτήματα, ἔγειρον αὐ-
 τοὺς εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ἐντολῶν σου, χάρισαι
 αὐτοῖς τὸν ἐγκαινισμὸν τῆς δωρεᾶς τοῦ ἁγίου σου
 Πνεύματος· ἵνα ἀκατακρίτως προσκυνῶσι σε τὸν
 Χριστόν· προσβίβαις τῆς Θεοτόκου, καὶ πάντων ἁγίων σου. Ἀμήν.

Εὐχὴ ἑτέρα τοῦ αὐτοῦ εἰς ἐγκαίνια ναοῦ.

Προαιώνιε Λόγε, καὶ Υἱὲ μονογενεῖς τοῦ θεοῦ, Θεὸς
 ἀληθινὸς, δημιουργεὶ πάσης κτίσεως αἰσθητῆς τε καὶ
 νοητῆς, ὁ ταύτην τὴν κτίσιν πανσφόως καθωράσας,
 ὁ τὴν ἐπάνω τῆς γῆς ὕψην καὶ διαλαλυμένην τῶν
 ὑδάτων φύσιν εἰς μίαν συναγωγὴν καὶ συνάθροισιν
 ἀγαθῶν, καὶ τῷ θεῷ σου Πνεύματι τῷ ἐπάνω τοῦ
 ὕδατος ἐπιπερομένην τὴν γῆν πᾶσαν κατακοσμήσας,
 καὶ τὸν κόσμον ἅπαντα ἐγκαινίσας, ὁ τὴν σκηνὴν
 τοῦ μαρτυρίου ἐκείνην τεχνικῶς κατασκευάσας διὰ
 Μωσέως, καὶ Πνεύματι σου ἁγίῳ ἐγκαινίσας· αὐτήν,
 ὁ τῷ σοφῷ Σολομῶντι προστάξας οἰκοδομησάμενον οἶκον
 ἅγιον καὶ περιφανῆ τῆς σῆς ἀφράστου καὶ ἀνεκδιη-
 γήτου δόξης, καὶ τοῦτον ἐγκαινίσας· τῷ Πνεύματι σου
 ἐφ' ἁγίῳ, καὶ τῆς ἐπικαλυψάσης αὐτὸν τότε δόξης,
 καὶ χάριτος τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος, πάντα τοὺς
 σῆς γερούσιας ἐκείνης τῶν Ἰουδαίων Θεατὰς γενέ-
 σθαι παρασκευάσας· σοὺ δεόμεθα καὶ παρακαλοῦ-
 μεν, ἀναρχε Λόγε, καὶ Υἱὲ τοῦ ἀνάρχου Πατρὸς, ἵνα
 καὶ ἡμῖν ἐν τῇ ὥρᾳ ταύτῃ καταπέμψῃς τὴν χάριν
 τοῦ παναγίου σου Πνεύματος, καὶ τὸν νῦν ἐγερθέντα
 ναὸν εἰς σὴν δοξολογίαν καὶ ἔπαινον στηρίξῃς καὶ
 ἐνδυναμώσῃς φυλάττων αὐτὸν ἕως τῆς τῶν αἰώνων
 συντελείας, καὶ τῷ Πνεύματι σου τῷ ἁγίῳ τοῦτον
 ἐγκαινίσῃς, ὡς ἂν ἐν αὐτῷ τὰ ἀντιμάκτους θυσίας
 προσφέρουσί σοι, μέτοχοι γενώμεθα τοῦ ἁγίου
 Πνεύματος, ἐγκαινισθέντος ἐν τοῖς ἐγκάτοις ἡμῶν,
 καὶ τὸ τῆς διανοίας ἡμῶν ἡγεμονικὸν στηρίζοντος,
 καὶ παρέχοντος μουσικῶς τὰς νοεράς θυσίας διὰ
 τῆς καθάρσεως τοῦ νοῦς, προσφέρειν σοι τῷ δε-
 σπότη Θεῷ εἰς δόξαν καὶ τιμὴν τοῦ ἀνάρχου καὶ ἀδι-
 νάτου Πατρὸς σου, καὶ σοῦ, τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ
 αὐτοῦ, καὶ τοῦ παναγίου, καὶ ἀγαθοῦ καὶ ζωοποιοῦ
 Πνεύματος· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

A figuram, tua divina apparitione in monte Si-
 et in mirando illo rubo, et in testimonii ta-
 bernaculo, et in speciosissimo Salomonis templo
 consecrata est; ita nos peccatores et indignos fan-
 nullos tuos domum hanc velut caelum proten-
 sam, terræ decus, et ineffabilis tuæ gloriæ altare
 verum incolentes oculo propitio respicias: et sancti-
 ssimo tuo Spiritu super nos et super heredita-
 tatem tuam juxta divinum David demisso, innova
 in cordibus nostris rectum spiritum, et spiritu
 principali nos confirma. Et imperatoribus quidem
 nostris tropæa victoriasque adversus visibiles atque
 invisibiles hostes concede, nobis autem summo
 divini amoris studio fabricam hanc ejusque conse-
 crationem celebrantibus, concordiam et pacem, et
 delictorum indulgentiam præbe: saluti postulata
 conducentia præbe, ad mandatorum tuorum exe-
 cutionem cunctos excita, doni sancti tui Spiritus
 initiationem largire, ut incondemmate te Deum
 verum, et quem misisti Jesum Christum colant;
 precibus Deiparæ et omnium sanctorum. Amen.
 μόνον ἀληθινὸν θεόν, καὶ ὃν ἀπίστευτα Ἰησοῦν
 σου. Ἀμήν.

Alia ejusdem oratio in templi dedicatione.

Verbum æternum, Fili unigenite Dei, Deus verus,
 creature cuncte sensibilis et intellectualis opifex,
 qui mundi fabricam sapientissime exornasti, qui
 humidam fluxamque aquarum naturam super tellu-
 rem expansam in æternum es: quasi cumulum
 unum adduxisti, et divino tuo Spiritu super aquas
 delato terram omnem decorasti, unaque totum
 mundum consecrasti, qui etiam testimonii taber-
 naculum arte summa a Moysæ elaboratum initiasti,
 qui Salomoni et domum sanctam et magnificam
 ineffabilis et inenarratæ gloriæ tuæ construeret
 præcepisti, eamque denuo Spiritu tuo sancto glo-
 riaque illam totam obtegente, et sancti Spiritus gra-
 tia (Judæorum senatu circumspectante) dedicari
 mandasti: te rogamus et precamur, Verbum causæ
 expertis et æternum Patris principium nescientis Filii,
 ut nobis etiam in hac hora sancti Spiritus gratia
 missa, constructum in laudem et gloriam tuam
 templum stabilias et confirmes, illudque ad mundi
 usque consummationem conservandum sancto tuo
 Spiritu consecratum esse jubeas: ut incrementas
 in eo hostias tibi offerentes, Spiritus sancti in præ-
 cordiis nostris innovandi, et mentis nostræ prin-
 cipem partem confirmaturi, et spirituales hostias
 per mentis elevationem tibi Deo Domino, in glo-
 riam et honorem principii expertis et immortalis
 tui Patris, tuique, unigeniti ejus Filii, et sanctissi-
 mi, et boni et vivifici Spiritus, offerre largientis,
 participes esse possimus; nunc et semper, et in
 sæcula sæculorum. Amen.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ

ΤΟΥ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΥΧΗ ΕΞΟΜΟΛΟΓΗΣΕΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΟΙΗΤΗΝ ΚΑΙ ΠΛΑΣΤΗΝ ΗΜΩΝ ΘΕΩΝ

Περιχούσα πάντα τὰ ἀνθρώπινα πάθη καὶ ἐκφραυλίζουσα.

NICEPHORI CALLISTI

XANTHOPULI

PRECATIO CONFESSORIA AD CREATOREM AC PLASMATOREM NOSTRUM

In qua notantur pravi omnes humani affectus (1).

(Opp. Theod. Prodromi, Basil. 1545, 8°.)

Ἐξομολογούμαι σοι, Πάτερ, Κύριε, ποιητὰ οὐρανοῦ καὶ γῆς, εὐσεπλαγγνε μακρόθυμε, φιλόανθρωπε, ὑπεράγαθε, ἀνεξίκακε, πολυέλεε, φιλάγαθε, εὐσμπάθητε, οἰκτιρῶν καὶ ἐλεήμων Θεὲ, σὺ οἶδας, σὺ γινώσκεις τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν, καὶ μᾶλλον ἐμοῦ τοῦ ἁμαρτωλοῦ, καὶ ἀναξίου οὐρανοῦ καὶ γῆς, ὅτι εἰμι ὅλος ῥύπος καὶ μίasma, παραβαίνων καθ' ἡμέραν καὶ ὥραν τὰς ἀγίας σου ἐντολάς καὶ τὰ θειά σου παραγγέλματα, καὶ πρὸ τοῦ ἀδεκάστου καὶ φοβεροῦ σου βήματος τὸ συνειδὸς με ἐλέγχει, ὅτι οὐκ ἔστιν ἁμαρτία, ἣν οὐκ ἐποίησα, ἐν λόγῳ, ἐν πράξει, ἐν διανοίᾳ; μελέτη, ἐν περιέργῳ τῇ θεωρίᾳ, διὰ πάντων μου τῶν αἰσθήσεων, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν τὴν ἔλπον μου βίον καταδαπάνησα, αἰσχρῶς καὶ ἀσώτως

διάγων. Καὶ τόσον ἠνέσχετό σου τὸ ὑπεράγαθον ἔλεος, ὅτι οὐδεμίαν ὥραν εἰμι ἱκανὸς ἰδεῖν τὸ φῶς σου, καὶ τῶν ποιημάτων σου ἀπολαῦσαι τῶν σφῶδς δημιουργηθέντων δι' ἐμὲ τὸν ἀνάξιον, ὅθεν καρσπέχρανα καὶ παρώργισα τὸ πανάγιον καὶ σιωτήριον ὄνομά σου. Τί γάρ ἐστι τῶν ἐν τῷ βίῳ δεινῶν, ὃ διὰ πάντων οὐκ ἐπραξα τῶν μελῶν; Ἄλλ' ἐπεὶ ἀπειρήν σου τὸ ἔλεος, καὶ ἀνεξίχνιατός σου ἡ ἀγαθότης, καὶ ἡ διὰ τὴν ἁμαρτωλὸν ἐμὲ ἀνοχὴ καὶ μικροθυμία σου, καὶ ἠνέσχου μου ἄχρι καὶ σήμερον, μή εἰς τέλος ἐγκαταλίπης με. Σὺ γὰρ εἶ ὁ θέλων πάντας ἀνθρώπους σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν τῶν πεπραγμένων ἐλθεῖν, δι' οὗ καὶ ὁ μονογενῆς σου Υἱός, ὁ Κύριος; ἡμῶν καὶ Θεός; δι' ἄφατον ἔλεος

Coram te animum revelo meum, Pater Domine, creator caeli et terrae, misericors, magnanime, hominum amice, optime, patientissime, misericordiae auctor, tu cognitam habes debilitatem nostram, magis autem meam peccatoris, qui indignus sum caelo et terra; qui homo nequam omnibus diebus atque horis mandata tua transgressor caelestis. Ecce, coram tribunali tuo horrendo conscientia me mea accusat, quod non est peccatum quod non commisi, verbo, actu, cogitationibus, consiliis, per omnes sensus; ut uno verbo dicam, totam vitam quam turpiter et acce-

leste transegi, et sine summa tua indulgentia par non essem rebus contemplandis quas in sapientia tua creasti ad meam peccatoris indigni utilitatem, qui nomen tuum salutare ac sanctum saepe saepius offendi. Quod crimen, ut humane loquar, ego uno aliove membro non patravi? Sed tu, pro infinita tua misericordia et bonitate inexhausta, mihi ad hunc usque diem indulisti, nec ad finem usque dereliquisti. Tu enim omnes homines salvari et ad tui cognitionem vis pervenire; quare etiam unigenitus tuus Filius ac Dominus noster et Deus, qui pro

(1) Nemo crediderit Nicephorum, in hac Confessione deprecatoria, sua peccata personalia enumerare. Vix enim fieri potest, ut mortalis unus tot scelera, tot crimina, tot nefanda facinora unquam committat. Voluit nempe auctor, ut ex titulo patet, omnia fere vicia et scelera quibus humana vita, universim accepta, aliquando inquinari potest, recensere. Haec itaque precatio non ita intelligenda est acsi Nicephorus, vel quispiam alius his horrendis peccatis omnibus aliquando fuisset obnoxius, sed ita ut auctor exponere voluerit peccata omnia quibus peccatores etiam maximi rei esse possunt. Habetur videlicet, in hac Confessione deprecatoria, veluti *Examen generale conscientiae humanae*, ut aiunt, in forma actus contritionis, ac sine orae detestationis commissorum peccatorum institutum. Haec in gratiam auctoris observanda esse putavimus. Textum ex edit. Basil. expressimus quae inter mentores mendosissima est. Pro posse tamen nostro sanare conati sumus.

εὐδοκίας σου κλίνας τοὺς οὐρανοὺς καταβέβηκε, καὶ ἄγγελος σου ἔπεσε ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ ἔλαλε πρὸς τὸν λαόν σου, καὶ ἔλαλε πρὸς τὸν λαόν σου, καὶ ἔλαλε πρὸς τὸν λαόν σου.

Ἐγὼ γοῦν ὑπὲρ πάντων ἡμαρτων, καὶ πάντα ὑπερέβην ἐν ἀνομίαις. Δι' ἐμὲ γοῦν τὸ πλεόν γενέσθαι, ὅθεν καὶ ἐν ἐμοὶ γὰρ γενέσθω σου τὸ ἔλεος, θαυμαστόν. Ὑπὲρ γὰρ ἡμαρτωλῶν ἡ εὐδοκία καὶ ἡ ἀκροασις σου, καὶ ἡ ἀνάστασις σου, καὶ ἡ ἀνάστασις σου. Σὺ οἶδας, σὺ γινώσκεις τὰ κρύφια τῆς καρδίας μου. Μὴ τοίνυν στήσης κατὰ πρόσωπόν μου τὰς ἡμαρτίας μου, ἅς ἐπραξα ἐν λόγῳ, ἐν ἔργῳ, ἐν διανοίᾳ, ἐνθυμήσει, ἐν νοκτὶ, ἐν ἡμέρᾳ, ἐκουσίως, ἀκουσίως, ἐμφανῶς, ἀφανῶς, ἐκ συναρπαγῆς, ἐκ μελέτης, ἐκ συνηθείας μακρῆς καὶ προσκαιροῦ, ἐν πάσῃ ἡμέρᾳ τε καὶ ὥρᾳ καὶ στιγμῇ καὶ ῥοπῇ, καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν, πάσῃ κινήσει καὶ διαθέσει μου σωματικῇ τε καὶ νοερᾷ. Οὐδὲς, οἶδας, Κύριε, ὅτι οὐκ ἔστιν ἐπὶ τῆς γῆς ὡς ἐγὼ ἄλλος ἐν ἡμαρτίαις, καὶ ἀσυνεσίαις, καὶ αἰσχρουργίαις, καὶ οὐκ ἔστιν ἕτερόν τινα εὑρεῖν κατὰ τὰ ἐμὰ ἔργα πολυτελευτάμενον, ἀρ' οὐ τότε τὸ πᾶν παρήγαγες, καὶ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος συνέστησας; τῷ σὺ τῆς ἐξουσίας θελήματι. Ἐγένετο παρόμοιος τῷ ἀρχεκάκῳ Σατάν ὑπὲρ τοὺς προπάτοράς μου, παρέβην τὰς ἀθανάτους καὶ ἀγίας σου ἐντολάς, καὶ τῆς τρυφῆς ἐμαυτὸν ἐξέωσα. Ἀδελφοκτόνος ἐγενόμην ὑπὲρ τὸν Κάϊν, τὴν ψυχὴν μου θανατώσας διὰ τὸ σῶματός, ὑπερήλασα τὸν Λάμεχ, τὸν νοῦν τε καὶ ἐμαυτοῦ τὰς αἰσθησεις ἀποκτείνας διὰ τῶν αἰσθρῶν ἡδονῶν, ὑπὲρ τοὺς ἐν τῷ κατακλυσμῷ παρηγόρησα. Οὐδὲν πρὸς τὴν ὑπερβολὴν τῶν κειμένων μου οἱ Σοδομίται, Αἰγύπτιοι ἐγενόμην καὶ σκληροκάρδιοι πρὸς τοὺς λόγους σου Φαραὼ, ὑπὲρ τοὺς

ἄγγελοσ σου ἐν ἐρήμῳ καὶ παραβεβηκῶσ τὸν νόμον σου ὑπὲρ τοὺς Νινευίταις ἡγόμησα. Τί πρὸς τὸς ἐμὰς ἐκ διαθέσεωσ πράξεις ἡ παρνομία τοῦ Μανασσή, ἡ ἢ τοῦ Δαυὶδ ἡμαρτία; Ὑπὲρ τὸν ληστήν ἡμαρτον, ὑπὲρ τὸν τελώνην, ὑπὲρ τὸν ἄσωτον οὖν ἐβίωσα, ὑπὲρ τὸν Πέτρον, ἱεροδράμην σε, ὑπὲρ τὸν ἀμεταγέλητον ἀπλῶς; εἰπεῖν ὑπὲρ πάντων, καὶ τοῖς ἄρχητοῖς τῆς κακίας ἐξουσιώθησ, τοῖς αἰσχροῖς καὶ πονηροῖς δαίμοσιν ἐν πάσι τοῖς αὐτῶν θελήμασι κατακλουθῶν. Ἀλλὰ σὺ δεῖξον ἐπ' ἐμὲ τὰ ἔλεή σου ὁ καιρὸς φανῆσαι σου τὸ πῆλαγοσ; τῆς χρηστότητοσ. Ποίησον μετ' ἐμοῦ σημεῖον εἰ; ἀγαθὸν ἀνεξικακίας καὶ ἀγαθότητοσ ἀδύσσοσ. Ἡμαρτον ὡσ οὐδεὶσ, παρηγόρησα ὡσ οὐχ ἕτεροσ. Μετανοήσαι ἐπιεμαι, καὶ μίαν ὄραν οὐ δύναμαι στέργειν τὰς ἐμὰς συνθήκασ. Ἡμαρτον ὑπὲρ τὰς τρίχασ τῆς κεφαλῆσ μου. Σὺ μακρόθυμοσ ἄριστοσ, σὺ πολυέλεοσ, καὶ ἡ φιλανθρωπία σου ὑπερέξοχοσ. Καὶ νῦν δεῖξον τὸ ἔλεόσ σου εἰσ τὸν πλείεστα ἐξαμαρτήσαντα. Διὰ τοῦτο γὰρ ὑπὲρ φύσιν ἡ συμπέθειά σου καὶ ἡ χρηστότησ σου, ὅτι τὸν ὑπὲρ φύσιν ἡμαρτητάνα σώσεις. Οὐκ ἔστιν ἡμαρτία ἡ νικῶσα τὸ ἔλεόσ σου. Μᾶλλον δὲ τι φημί, ἀπεριόριστόν σου τῆ φιλανθρωπίας τὸ πῆλαγοσ, ἀνελεαστόσ σε καὶ ἀπερινώτοσ ἡ ἀνεξικακία καὶ ἀγαθότησ σου. Τὰ δ' ἐμὰ πταίσματα, εἰ καὶ μέγιστά εἰσι καὶ ἀσύγκριτα, ἀλλὰ πρὸς τὸ τῆσ συμπαθείασ σου ἀδιεξίτητον καὶ ἀπεριόριστον πῆλαγοσ βανίδοσ πολλοσθημόριον εἰκασται, οὐ τὰ ἐμὰ δὲ μόον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀπ' αἰῶνοσ ἀπάντων ἡμαρτητάντων καὶ ὑπὲρ ἐμὲ, εἰ τέωσ τίς ἐστί νικῆσασ ἐμὲ τοῖς κακοῖσ.

Διὰ τοῦτο προστρέχω σοι τῷ ἀγαθῷ μου Δεσπότη,

ineffabili sua misericordia de caelo descendit, Virginitatem intravit, dein alapis cæcus crucifixionem ac sepulturam subiit.

Ego plura quam quisvis alius peccata commisi, ac leges tuas transgressus sum; et me peccata cumulata sunt; in me igitur mirram tuam manifesta misericordiam. Peccatoribus enim benevolentiam, gratiam et liberalitatem tuam reservas. Tu cordis mei abyssos novisti. Quare e facie mea amove peccata quæ commisi verbo, re, cogitatione, voluntate, noctu, diu, volens, nolens, rapsum, meditatione, ex veteri aut temporanea consuetudine, singulis diebus, omni temporis momento, ut uno verbo dicam, sensuum exteriorum aut interiorum adiutorio, perfecti. Probe nosti, Domine, quod homo æque percaminosus atque ego non est in terris, non invenies qui libidinum et flagitiorum spurcicia ut ego contaminatus sit, ex quo universum e nihilo ad esse jussu tuo evocasti. Similis factus sum sceleratissimo Sathanæ magis quam majores mei: immortalia tua et sancta mandata transgressus sum. Fratricida super Cain evasi, quod animam per corpus occidi; Lamech superavi, quod mentem et animum voluptatum diluvio immerisi; plus quam interempti illi miseri peccavi. Turpiora quam ego non fecerunt ipsi Sodomitæ; Ægyptius factus sum

et dura cervice, alter Pharaon, mandata tua conspui. Plura ego crimina patravi quam qui in deserto murmuraverunt et leges tuas pedibus calcaverunt; plus quam Ninevitæ in peccatis jacerent. Quid Manassis crimina ad mea comparata? quid ipsius Davidis peccata? Majorem ego injuriam feci quam latro, quam publicanus, quam filius prodigus, quam Petrus qui magistrum suum negavit, ut paucis dicam, quam omnes; ideoque perversissimus, imo dæmonibus, quorum exemplum imitatus assimilatus sum. Tu autem misericordiam ostende, et bonitatis tuæ pelago animam meam irriga. In me patientiæ ac indulgentiæ exere indicia. Peccavi ut nemo alius, super capillos capitis mei. Tu solus longanimis, misericors; magnitudo tua infinita est. Nunc igitur maxime misericordiam effunde in maximum peccatorem; ideoque enim indulgentia tua atque bonitas transcendit omnia, quia eum qui summa crimina perpetravit, salvas pro immensa tuam mansuetudine. Quid plura? misericordie tuæ pelagus infinitum, patientia tua inexhausta; peccata autem mea quantumvis maxima præ misericordiam tuam pelago gutta apparent, nec mea solum, sed omnium qui a mundi creatione peccaverint, si forte invenitur qui me criminiosior sit.

Hanc ob causam a te refugio, Domine egregie,

καὶ ποιητῆ, καὶ χορηγῶ τῆς ζωῆς μου, καὶ ἰσομο-
 λογοῦμαι σοι τῷ εὐσπλάγγῳ Θεῷ μου, ἃ ἐπραξα·
 αὐτὸ δὲ τὸ σύνθεός σου ἔλεος προβαλλόμενος δεῖξον
 ἐπ' ἐμοὶ τὰ ἀρχαῖα ἰλήθῃ σου, καὶ συμπάθησόν με
 τὸν ὑπὲρ ἅπαντας κατὰ πρᾶξιν καὶ διὰθεσιν ἀμαρ-
 τήσαντα, τὸν ἀλαζόνα, τὸν ὑπερήφανον, τὸν κενό-
 δοξον, τὸν ὑψηλόφρονα, τὸν ὑπέροφρον, τὸν μετέω-
 ραν, τὸν ὑπερόπτην, τὸν αὐθάδη, τὸν φίλαρχον, τὸν
 ἀγνώμονα, τὸν ἀχάριστον, τὸν φιλόκοσμον, τὸν μα-
 λακὸν, τὸν μοιχὸν, τὸν πόρνον, τὸν βέβηλον, τὸν
 ἄσωτον, τὸν αἰσχρὸν, τὸν βυρπὸν, τὸν λάγνον, τὸν
 φθορᾶ, τὸν ἠδυπαθῆ, τὸν ἀσελγῆ, τὸν ἐμπαθῆ, τὸν
 παράνομον, τὸν φιλοκρήματον, τὸν τοκιστὴν, τὸν
 φιλήδονον, τὸν γαστριμαργον, τὸν λαίμαργον, τὸν
 σπάταλον, τὸν τρυφετῆν, τὸν ἀδρῆφάγον, τὸν μέθυ-
 σαν, τὸν συκοφάντην, τὸν ἀνηδιαστῆν, τὸν βόθρυμον,
 τὸν ὑπνητὸν, τὸν ἀμελῆ, τὸν καταρόνητον, τὸν
 ἐόλιον, τὸν περίεργον, τὸν φθονερὸν, τὸν βάσκανον,
 τὸν διαβολέα, τὸν φονέα, τὸν ληστῆν, τὸν κλέπτην,
 τὸν ἀδικον, τὸν ἄρπαγα, τὸν πλεονέκτην, τὸν ὀργί-
 λον, τὸν σκληροκάρδιον, τὸν ἀκαμπῆ, τὸν ψεύστην,
 τὸν αἰσχροκερδῆ, τὸν φειδιώλιν, τὸν μνησικακον, τὸν
 ἀνοποτάκτην, τὸν ἀνήκοον, τὸν κατάταλον, τὸν
 φλόαρον, τὸν λειδορον, τὸν ψευθυριστῆν, τὸν γελοια-
 στήν, τὸν ἀσχρολόγον, τὸν ἐπίορκον, τὸν ἐφρωνι-
 τὸν ἀπατεῶνα, τὸν ὕβριστήν, τὸν θυμώδη, τὸν ἀμυν-
 τικὸν τὸν ἰταμὸν, τὸν πικρὸν, τὸν ἀσυμπαθῆ, τὸν
 ἀνελεήμονα, τὸν ἀνάληπτον, τὸν κακόν, τὸν τιμω-
 ρητικόν, τὸν ἀφιλόπτωχον, τὸν ἀφιλόξενον, τὸν
 ἀσπονδον, τὸν ἀφιλον, τὸν ἐριστικόν, τὸν μάχημον,
 τὸν φιλόνοκον, τὸν δνειδιστικόν, τὸν πάρονον, τὸν

πλέκτην, τὸν ὀλιγρὸν, τὸν φιλόφρον, τὸν φαυλι-
 στήν, τὸν ἀργυλόγον, τὸν βεμβαστήν, τὸν μάταιον,
 τὸν ἀφρονα, τὸν ὑποκριτήν, τὸν καταφρονήτον, τὸν
 ἀφροδον, τὸν μισόκαλον, τὸν μισάδελφον, τὸν μισά-
 ρετον, τὸν ἀτελῆ, τὸν βίβρον, τὸν βλάσφημον, τὸν
 ὀκθάαρτον, τὸν ἀπειθῆ, τὸν αὐτοκατάδικον, τὸν
 ἀμετανόητον, τὸν κατακεκριμένον, τὸν ἀεξαγώνι-
 το, τὸν ἀναπολόγητον, τὸν πᾶν εἶδος ἀσελγείας καὶ
 ἀνομίας διαπραξάμενον, ψυχῆ τε ἅμα καὶ σώματι,
 καὶ πάτης διὰ τοῦτο φιλανθρωπίας καὶ συμπαιθείας
 ἀνάξιον. Δίκαιος μὲν εἶ, Κύριε, καὶ διατρέφω ἀνα-
 κηρύττω τῆ γλώσση· ἀλλ' ἀεὶ σου νικᾷ τὸ φιδαν-
 θρωπόν, καὶ κλίνειν ἐκ τούτου εἰς τοῦτο. Μὴ τῷ
 θυμῷ σου τοῖνον ἐλέγξῃς με. Ἐάν γὰρ ἀνομίας πα-
 ρατηρήσῃς, Κύριε, τίς ὑποστήσεται; Οὐκ ἄγνοοῦ-
 μεν οὖν ὡς μεῖζων ἢ αἰτία μου τοῦ ἀφελθῆναι με,
 ὅτι ὑπὲρ ἅπαντας ἐπλημμέλησα, καὶ αἱ ἀνομίαι
 μου ὑπερῆραν τὴν κεφαλὴν μου, καὶ ὑπὲρ τὰς τρι-
 χας τῆς κεφαλῆς μου τὰ ἐπταισμένα μοι ἐπληθύν-
 θησαν, μᾶλλον δὲ καὶ ψάμμου αὐτῆς ἐσπλωσά μου
 τὸ κοτ' εἰκόνα, ἠχρεῖωσα τὸν χιτῶνά μου τῆς ψυ-
 χῆς, ἐσδέθη μου τῆς χάριτος ἡ λαμπάς, τὰ χεῖλη
 μου κατεβύπτωσα, τὸ φῶς ἐκιδδήλευσα ταῖς ἀτό-
 ποις; καὶ παραλόγοις ὁράσεισι ζητῶν τὸ ψεῦδος, καὶ
 ματαιότητι. Ὡ ποσάκις μετανοήσας συνεταξάμην,
 καὶ ψευδόμην; ὥφθην τοῦ πλούτου τῆς περιεπέ-
 χριστότητός σου καταφρονών! Ὡ ποσάκις ἐν ἐκκλη-
 σιαῖς ἀποθέσθαι τὰ φαῦλά σοι ὑπισχνόμην, καὶ
 ἐξελθὼν τοῖς αὐτοῖς καὶ χεῖροσιν ἐμπίπτω κακοῖς,
 ὡσπερ τῶν συνθηκῶν ἐκλανθανόμενος; ἀπὸ τῆς κ-
 κῆς μου καὶ μυσταρῶς ἔξω. Διὸ χρεῖσαι, Δέσποτα,

creator et dux vitæ meæ, ac tibi, Deus plene miseri-
 cordiam, confiteor quæ mala commisi: tu vero,
 ut soles, misericordiam effunde in me qui plus
 quam quisquam alius peccavi, in me vaniloquum,
 superbium, inanem, gloriosum, imprudentem, con-
 temptorem, ingratum, voluptuosum, mundi secta-
 torem, mæchum, carnalem, infamem, prodigum,
 sceleratum, nebulonem, lenonem, seductorem, epicu-
 reum, sybaritum, exlegem, avarum, usurarium,
 belluonem, gulosum, mollietati deditum, delicatu-
 lum, voracem, ebriosum, delatorem, indolentem,
 somnolentum, negligentem, dolosum, otiosum,
 invidiosum, calumniatorem, sicarium, latronem,
 furem, injustum, raptorem, ambitiosum, super-
 bium, durum; inflexibilem, mendacem, turpis
 luci cupidum, parvum, vindictivum, indocilem,
 inobedientem, rebellem, blasphemum, sycophantam,
 susurrum, risibilem, obscænum, perjurum, ironi-
 cum, impostorem, elatum, iracundum, ultionis
 studiosum, temerarium, amarum, inhumanum,
 crudelem, malum, ultioni addictum, pauperi-
 bus inimicum, hospitibus infestum, irreconcilia-
 bilem, hominum osorem, sophistam, pugnacem,
 litigiosum, insolentem, violentum, insidiosum,
 inopportunitum, detrectatorem, insultatorem, loqua-
 ceum, extravagantem, vanum, imprudentem, simula-
 torem, contemnibilem, temerarium, virtutis uso-

rem, fratribus infensum, iniquum, hominem no-
 quam: blasphemum, impurum, insolensquosum,
 me ipsius condemnatorem, incorrigibilem, dan-
 natum, inexcusabilem, qui omnimodam exercuit lu-
 xuriam corpore et animo, et qui propterea in-
 dignus est misericordia et indulgentia tua. Tu
 enim, Domine, justus es: quod equidem clara
 voce declaro: semper autem Patris misericordis
 partes agis, nec unquam sententiam mutas. Ne
 igitur in ira tua reprehendas me. Si enim, Domine,
 in peccatores inveheris, quis sustinebit? Nunquam
 obliviscar culpam meam majorem esse quam quæ
 remittatur, quia magis quam quisquis alius peccavi,
 et peccata mea caput supergressa capitis, crini-
 bus numerosiora facta sunt: divinam, quæ mea
 est, imaginem contaminavi, animæ vestimentum
 pollui: quare gratiæ lampas mihi extincta est,
 labia mea inquinavi; lumen obscuravi spectaculis
 insipidis absurdisque, mendacium et vanitatem
 sectando. Quoties poenitentia tactus mores volui
 corrigere et nihilominus potentie ac bonitati in
 me tuæ irrisi! Quoties in ecclesia vitia me depositu-
 rum promisi et promitto, et inde exiens in eadem,
 imo pejora recido, plane oblitus in quam miseram
 undiquaque conditionem delapsus sum! Ideo, Do-
 mine, misericordie tuæ inexhausta da in licia; bo-
 nitas namque tua, ut mare, immensa fluit; lingua-

τῷ ἐμφύτῳ ἔλειε σου, τῷ πελάγει τῆς ἀδύσασου καὶ ἀνεξιχνίαστου φιλανθρωπίας σου, καὶ αὐτῷ μακροθύμησον ἐπ' ἐμοί, καὶ μὴ πρόωρον μετανείας ἀρπάξης με, ὡς τὸ δένδρον ἐκεῖνο τὸ ἄκαρπον, μὴ γίνωμαι θεάτρον ἀγγέλοις καὶ ἀνθρώποις, καὶ εἰς κελίαν στήλη τις καὶ παράδειγμα ἐτέρων διὰ τὴν εἰς ἐμὲ ἀπότομον καταδίκην καὶ ἐκκοπὴν σωφρονιζομένων· ἀνοιξὸν μοι τὴν θύραν σου κρούοντι, ἐρεξὸν μοι τὴν χεῖρά σου καταποντιζομένην· βυθὸς γὰρ χειμάζει με ἡδονῶν. Βί μὴ γὰρ ἡ σὴ φιλανθρωπία προφθῶσει, ὅσα ἐγὼ πράξω οὐδὲν εἰσι. Ἐυρανόσ μοι μέγας ἐφίσταται ὁ ἐχθρός, ἡ φύσις αὐτῆ, ἡ κακὴ μου προκίρσεις καὶ συήθεια. Ἴδῃ μου ὁ χρόνος ἐξέλιπε τῆς ζωῆς, τὸ θέριον τὸν θανάτου ἐγγύς, τὸ δρέπανον ἐξηκόνηται, ἡ ἀξίτη πρὸς τὴν βίβαν μου ἐφύατε, καὶ γὰρ πρὸς τὸ χεῖρον ἔχω τὴν προκοπὴν, ὁ κλέπτης τὸν τολχόν μου τῆς ψυχῆς διορύσσει, ὁ κοινὸς ἐχθρός ὡς λέων καταπιεῖν με ἄρδην ζητῶν. Ἡ ὁδὸς ἐτοίμη, ἡ προθεαμία πεπληρωται, τὸ χειρόγραφον ἀπὸ χεῖρας, εἰ κατήγοροι ὡς δῆμιοι ἀπαράττοι, ὁ ζυγὸς ἀπηύρηται, καὶ ὁ ἄθλιος ταλαντεύομαι, καὶ οὐδὲ οὕτως ἀισθάνομαι. Οἱ μοι! τίς γίνωμαι; ποῖ τραῦμαι; Ἀώρησαι μοι μετάνοιαν, Δέσποτα, καὶ τῶν πεπραγμένων συναίσθησιν. καὶ ἀνάλογον τῷ βύπῳ τῶν ἡδονῶν μου, καὶ δάκρυα. Μὴ ἀνέτοιμον ἀρπάξης με, μὴ ἀνεξαγόρευτον. Ὁρᾶς τὴν ἐπιθεσίαν τῆς ἀθλίας σαρκὸς μου τὴν τῶν λογισμῶν ὑπερημένην καὶ φλεγμαίνουσαν κάμινον, τὴν ἔξιν τὴν πονηράν, τὴν πρὸς τὰ χεῖρα βοπήν. Σῶσόν με διὰ μόνον τὸ ἀπειρον ἑλεός σου, ἐλέησόν με διὰ τὴν μεγάλην καὶ

ἀνεκδιήγητόν σου χρηστότητα. Ὡσπερ γὰρ τὰ ἐμάπαισματα ἀριθμηθῆναι οὐ δυνατόν, οὕτως ἀπειρον καὶ ὑπερέξοχον καθ' ὑπερβολὴν τὸ ἑλεός σου καὶ ἡ φιλανθρωπία σου. Διὰ τοῦτο ἀναλόγως τοῖς ἐμοῖς πταίσμασιν ἐπίχεον δωρεὰν ἐπ' ἐμὲ τὴν ἀνεξάντητην ἀγαθότητά σου, ὅτι ἐπιμελῶς αἶε ἡ διάνοιά μου. Ἐγκρατεῖται ἐπὶ τὰ πονηρά. Μνήσθητι, τίς μου ἡ ὑπόστασις, ὅτι νοῦς εἰμι, καὶ ὁμοιωθῆν τῇ ματαιότητι· ἐξέλιπον ὡσεὶ καπνὸς αἱ ἡμέραι μου. Μνήσθητι ὅτι ἐν ἀμαρτίαις γεγέννημαι· ἀλλὰ παρὰ σοὶ ὁ ἰλασμός ἐστι, σῶσόν με ἕνεκεν τοῦ ἑλέους σου. Ὑπίσχω γὰρ τῶν ἐπιθυμῶν μου τῆς σαρκὸς περυσθεῖς, ὁῖος ἐπιχαρμα τοῖς δαίμοσι γέγονα, διὰ πορευτὸς τοῦ βίου ἐγκυλινδοῦμενος τῷ βορβόρῳ τῶν σωματικῶν ἡδονῶν, ὅφ' ὧν τυφλωθεὶς ἔρημος τῆς σῆς φιλανθρωπίας γεγέννημαι ἐκ βρέφους, μέχρι τοῦ νῦν ἀπατώμενος, καὶ δελεαζόμενος οὐδέποτε τοῖς σὺς θελήμασι κατακολουθῆσαι ἠθέλησα, μὴ-λογιζόμενος ὅτι ἀνυπόστατος ἡ ὀργὴ τῆς ἐπὶ ἀμαρτωλοῦς ἀπειλῆς σου, μηδὲ τῇ τομῇ τοῦ θανάτου καὶ τῷ φθῶ τοῦ ἀδεκάστου σου κριτηρίου σωφρονιζόμενος. Ποίαν γὰρ πράξιν αἰσγρὰν οὐ μεθ' ὑπερβολῆς καὶ σπουδῆς ὅτι πλείστης ἐτέλεσα προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις προφασιζόμενος, τὸν νοῦν μου δι' ἐνθυμήσεων αἰσγρῶν κατεβύπωσα, τὸ πνεῦμα διὰ μίξεων βυκαρῶν κατεσπλώωσα, τὸ πνεῦμα διὰ συγκαταθέσεων φαύλων ἤχρηωσα; Ἐγὼ μόνος τὸν θυμὸν σου παρώργισα, καὶ τὴν ὀργὴν σου ἐξέκαυσα. Τίς λοιπὸν θρηνησέμε, τίς πενθήσει με τὸν ταλαίπωρον; Σὺ συμπαθῆς εὐδιάλλακτος Θεὸς ἑλέους καὶ οἰκτιρῶν, ἐμφυτον ἔχω τῆς φιλανθρωπίας τὸ πέλαγος καὶ μα-

uimitatem tuam ostende, ne me impœnitentem proripe et arborem illam sterilem, ne spectaculo sim angelis et hominibus et malitiæ columna et exemplum stem iis qui condemnationis et perniciæ mœæ testis circumstant. Aperi pulsanti mihi januam tuam: corrige nianum in mare voluptatum immerso. Quæcunque enim, indulgentia tua absente, facio, nihili sunt. Crudelis me tyrannus vocat, natura ipsa, prava mea indoles ac consuetudo. Jam me flos ætatis deficit; mortis messis appropinquat, falx acuta prope est, securis radici mœæ imminet: nihil jam proficio: sur parietem animæ mœæ suffodit inimicus communis sicut leo quomodo me devoret querit. Via præceps, dies ad solvenda debita præstitutus illucescit, creditores chirographum in manibus tenentes sicut carnifices minantur; jugum in altum erectum cerno, et ego miser suspensus inter spem metumque hæreo. O me miserum! quid de me fiet? quo confugiam? Domine, pœnitentiam da cordi meo: fac ut factorum memoria mihi præsens sit, fastidium affer vitæ mœæ in voluptatibus actæ; da lacrymas; ne inopinatum me abjice indicta causa. Vides onus miseræ mœæ carnis: mentis turbas vides, et ut caminum flagrantem tristem animi mei habitum in vetitum nitentem nosti. Salva me pro indimita tua misericordia, et pro bonitate tua ineffabili miserere mei. Quemadmodum enim pec-

cata mea innumerabilia sunt, ita miser cordia tua infinita et bonitas nullis circumscripta terminis criminibus meis ignoscat: semper enim mens et animus ad malignitatem tendunt. Memento quod substantia mea fragilis, quod de limo formatus inanitati assimilatus sum. Recordare quod in peccatis conceptus sum: sed penes te est propitiatus: salva me in bonitate tua. A cupiditatibus carnis mœæ abreptus, demonibus ludibrio sum factus, per omnem vitam in luto lascivitiæ volutus, et sic, oculis captus, bonitate tua destitutus ab adolescentia, lucusque deceptus et irretitus malis actibus, nunquam voluntati tuæ obtemperare volui, immemor quod ira tua adversus peccatores est irresistibilis. Vides quare nec mortis meditatione, nec metu iudicis tui extremi ad sanam mentem reversus sim. Quid enim facinus sub specioso, peccata velante, prætextu non perpetravi? Quoties animum pravis cogitationibus inquinavi, corpus incestu pollui, spiritum lascivæ indulgendo indoli commaculavi! Ego solus iram tuam excitavi, in flammam. Quis postmodum me miserum nobilitabit? Tu, misericordiarum immutabilis Pater, bonitatis et longanimitatis mare inexhaustum in te habes. Humilitatem igitur meam respice: auxilium tuum implorantem recipe, brachio tuo forti me amplectere. Ignosce animæ mœæ iniquitati et in iudicio tuo ma-

προθυμίας τὴν ἄδυσσον. Ἐπικέμφλιτι οὖν τῇ ταλαιπωρίᾳ μου, παρακαλοῦντά με δεῖξαι, ἐπιστρέφοντα ἐναγκάλοισι, ἴασαι τὸ ἀδιόρθωτον τῆς ἐμῆς ψυχῆς, καὶ οἷς ἐπίστασαι κρίμασι, σῶσόν με. Οὐκ ἔχω δάκρυον ἱκτενές, οὐκ ἔχω ἐξομολόγησιν ἀληθινήν, οὐδὲ τι ἕλλο τῶν ὅσα τὴν σὴν συμπάθειαν ἐκκαλέσασθαι ἰκανά. Οὐδὲν τὸ παράδοξον, εἰ τὸν δίκαιον σώσεις, εἰ τὸν ἀρεταίνοντα ἐλεήσεις. Ἄλλ' εἰς ἐμὲ τ' ἄμετρα πταίσαντα θαυμάστωσον τὰ ἐλέη σου. Σὺ ἀνθρωπίνης φύσεως τὴν ἀσθένειαν οἴδας· ταύτην γὰρ εὐσπλάγγχως ἐφόρησας· μὴ νικῆσῃ τὸ πλῆθος τῶν κακῶν μου τὴν ἄμετρον εὐσπλαγγίαν σου. Πάριθέ μου τὰς ἀνομίας, καὶ ὡς ἱατρὸς θεράπευσον τὰ τῆς ψυχῆς μου ἀνίατα τραύματα. Ὁρᾷς τοὺς μύλωπας ὄσοι, μᾶλλον δὲ ὀλοσώματος ἢ πληγῆ μου, καὶ οὐκ ἔστι μάλαγμα ἐπιθεῖναι, οὐδὲ ἔλαιον, οὐδὲ καταδέσμους. Παρὰ σοὶ μόνῃ τῷ ἀριστοτέχνῃ Θεῷ μου, ᾧ πάντα ῥήδια, καὶ τὰ μῆπω γενόμενα, τὸ ταῦτα ἴασασθαι, καὶ μὴδ' ὀτιοῦν τραῦμα κακίας ὑπολιπέσθαι. Σῶσόν με, καὶ αὖτις κρᾶζω, ἔνεκεν τοῦ ἐλείους σου, δεῖ οὐ τὸ πᾶν παρήγαγες, δεῖ οὐ πρὸς ἡμᾶς τοὺς μυρία σοὶ πταίσαντας καὶ παροργίζαντας καταθέδῃκας. Μυρίων ταλάντων χρεωφειλέτης εἶμι, ἄφες μοι τὸ πλεῖον, ἵνα πλείον καὶ ἀγαπήσω. Ἡμάρτηκα, ὦ Θεός, ἡμάρτηκά σοι, ὁμολογῶ, ἀλλὰ μὴ καταδικάσῃς με πρὸς τὰς ἀνομίας μου, μηδὲ ἀποστρέψῃς τὴν πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ἀκουστόν μοι γενέσθω τὸ ἐλεός σου, μᾶλλον ἐξ ἐξάκουστον καὶ διάδῃλον

fac saluum. Lacrymæ meæ continuæ, confessio mea verax nil possunt ad te piandum, ad favorem tuum reconciliandum. Te autem nil mirum facis, si justum salvas, si probum respicis. In me, quæso, qui plurimum peccavi, misericordiæ tuæ fontem effunde, qui naturæ humanæ fragilitatem optime cognitam habes.

Ne scelerum meorum multitudo infinitam tuam misericordiam superet! Ignosce meis peccatis, et, sicut medicus, vulnera animæ meæ profunda sana. Plagas in me vides, aut potius corpus unam in plagam misere decompositum, cui nil prodest unguentum impositum, oleum superinfusum. Tu solus, mi Deus, architectus es, cui omnia facilia sunt factu, vel ea quæ nondum exstiterunt; tu solus istis malis moderi potes, adeo ut nullum morbi vestigium relinquatur. Salva me, iterum imploro misericordiam tuam, qua omnia restaurasti, quæ ad nos, qui innumeris te peccatis offendimus, descendit. Mille debeo talenta; remitte mihi, ut plus amori meo addam. Peccavi, Deus, peccavi in te, confiteor; sed ne me damnes ob crimina, nec faciem avertas a me, sed miserere mei, et exaudi deprecationem meam præ immensâ tua vel in ma-

διὰ τῆς πρὸς ἐμὲ τὴν ὑπεράπειρα πταίσαντα συμπαθείας σου. Σὺ γὰρ εἰ Θεός τῶν μετανοούντων, μακρύνων τὰς ἀνομίας ἡμῶν ἀπ' ἡμῶν, καθ' ὅσον αἱ ἀνατολαὶ ἀποδίστανται τῶν δυσμῶν, καὶ λευκίωνων διὰ μετανοίας τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν ὡς χιόνα τε καὶ ὡς ἔριον. Ὅσα τοίνυν ἡμαρτον ἐκ νεότητος ἔχρησεν τοῦ νῦν, καὶ ἄ μέλλω πρᾶξαι ἕως τέλους ζωῆς μου, συγχώρησόν μοι, ὡς ὑπεράγαθος καὶ πολυέλεος. Καὶ παράσχου μοι μετανοίας καιρόν· διώρησά μοι δάκρυα κατανύξεως· φαίδρυνον τὴν τῆς ψυχῆς μου, λαμπρὰ δὲ ἐξομολογήσεως, ἣν ἐξόφωσα κατ' ἐμάυρωσα ταῖς τῶν ἀνομιῶν ὑποθέσεσι. Καὶ τὸ πρότερον ἔνδυμα τὸ καθαρὸν καὶ ὀρθόπυτον, ὃ ἐνεδυσάμην ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος, πάλιν ἀμφιάσόν με, τῇ ἐπισκέψει σου παρήρησαν καὶ ἀβραβωνά μοι σωτηρία; ἀπὸ τῶν ἐνταῦθεν ἐμβραθεύων, ἀποκαταστάσει καὶ ἀσπύρω; καὶ ὑπερφυῶς τεκούσης Μητρὸς τὸν ἀναρχόν σου Λόγον καὶ προαιώνιον, προστάσιας τῶν ἀθλῶν καὶ ἀσωμάτων σου λειτουργιῶν, τοῦ τῆς μετανοίας κήρυκος, τιμίου, ἐνδόξου, προφήτου, Προδρόμου καὶ βαπτιστοῦ Ἰωάννου, τῶν τε ἀγίων καὶ ἐνδόξων καὶ πανευφήμων ἀποστόλων, εἴτα τοῦ δευτέρου τῆς μετανοίας κήρυκος Ἰωάννου τοῦ πανσόφου καὶ χρυσοῤῥήμονος, καὶ πάντων τῶν ἀπ' αἰῶνός σοι εὐαρεστησάντων. Ὅτι εὐλογητὸς εἰ εἴν τῷ μονογενεῖ σου Υἱῷ, καὶ τῷ ζωοποιῷ καὶ παναγίῳ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς ἀτελευτήτους αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

C

ximos peccatores bonitate. Tu enim Deus es penitentium, et peccata a nobis removes, quantum Oriens ab Occidente distat: tu peccata nostra ut nivem ac lanam dealbas. Quæcunque igitur ab adolescententia hucusque peccavi, et quæ usque ad vitæ terminum peccabo, mihi ignosce pro bonitate et indulgentia tua. Tempus mihi dona ad penitentiam: dæ mihi lacrymas contritionis: exhilara animæ meæ lampadem quam obscuraveram et sceleribus meis exstinxī. Vestem puram et iniquitatem, qua per baptismum indutus fueram, de novo mihi circumpone; libertatem et salutis arrhabonem mihi expende gratia Matris quæ sine semine concepit et ænixa est Verbum principio carens atque æternum; sacrificiorum spiritualium beneficio, præconis penitentiae venerandi, illustris prophetae, præcursoris Joannis Baptistæ, sanctorum et illustrium apostolorum et secundi penitentiae præconis, doctissimi Joannis Chrysostomi et omnium qui inde a sæculis tibi complacuerunt, nomine. Benedictus autem sis cum unigenito tuo Filio atque vivifico et sancto Spiritu nunc et semper, et per infinita sæcula sæculorum. Amen.

D

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ

ΤΟΥ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ

ΛΛΩΣΙΣ ΙΕΡΟΥΣΑΛΗΜ ΩΣ Ο ΙΩΣΗΠΠΟΣ ΙΣΤΟΡΙΕΙ

NICEPHORI CALLISTI

XANTHOPULI

DE EXCIDIO HIEROSOLYMITANO

CARMEN IAMBICUM TRIMETRUM (I).

Ἔς προὔπτον δ' οὕτω συβραχέισι; τῆ; μάχης,
 Θύεσπαστανὸς Ἰσταλιτο πρὸς Ἰουδαίων,
 Καὶ πρῶτον αἰρεῖ τὰς περίξ ἄλας πόλεις,
 Μεθ' ὧν Ἰωτάπατα σὺν τῇ Ἰσπη.
 Μέλλων δὲ βάλλειν καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν πόλιν.
 Τῷ θαλάτῳ Νέρωνος ἀργεῖ τὴν μάχην ·
 Στέλλει τὸ λοιπὸν τὴν Τίτον πρὸς τὴν Γάλλαν.
 Πυθάνεται γοῦν καθ' ὁδὸν τούτου μόρος.
 Ὅθων μετ' αὐτὸν, Οὐτέλλιος πάλιν.
 Οὐεσπασιανὸς δ' ἐντεῦθεν ἀρχὴν ὀπίδω,
 Ἡρὸς τὴν Ῥώμην ἀπεισιν ἀφείξ τὴν Τίτον.
 Ὅ δ' αὐ παρελθὼν τὴν πόλιν ἐπεσκόπει
 Τὰς μυρίας ἔχουσαν ἔθδον, φεῦ! μάχης,
 Καὶ τὸν Σίμωνα τὸν φθόρον δεδεγμένην,
 Τῶν σικαρίων καὶ κακῶν ἄλλων χάριν.
 Κατίσχαν οὐκοῦν Ἰεροῦ τὸ πᾶν κράτος.
 Ἐνέδρα πάλιν Ῥωμαίων Ἰουδαίους.
 Τίτος καθαίρει τοὺς τόπους ἐξωτέρω,
 Χῶμα συνάγει καὶ κλάδους πρὸς τῇ πόλει ·
 Ὅπουπερ ἦν τὸ τεῖχος ὑπτιον μάλα,
 Ἐνταῦθα κριῶν προσδοκῆ μεταρσία ·

Sic excitatis belli aperte praeliis
 Vespasianus Isacidas adortitur :
 Caputque primo omnes in orbem urbes sitas :
 Atque inter has Jotapata et Joppe erat.
 Et jam paratis obsidere æternum oppidum
 Nex atulit moram Neronis principis.
 Proinde delegavit ad Galbam Titum :
 Sed mors moelo Galbæ per iter agnoscitur.
 Otho secutus est Vitelliusque obit.
 Vespasianus principatum dein tenet,
 Romam petit, Titumque bello præscit.
 Is illico profectus urbem conspicit,

Α Οἱ δ' Ἑβραῖοι πῦρ ἀφίεσι τοῖς ξύλοις,
 Πῦρ γὰρ ξύλινον πρὸς Τίτου πεπραγμένον,
 Καὶ τεῖχος οὐκ ἤνεγκεν, ἀλλ' ὑπεβράχη ·
 Πάλιν δ' κριὸς καὶ κατὰ τοῦ δευτέρου
 Ἄλωσις αὐτοῦ, καὶ φυγὴ τούτου πάλιν,
 Λιμὸς πιέζων, τοῦ λαοῦ φθορὰ ξένη ·
 Τοῦ δευτέρου τείχους δὲ λήψις ἐνθάδε ·
 Οἱ στασιασταὶ δυσμενεῖς ἦσαν λίαν,
 Τῷ πᾶν κακοῦντες τοῦ λιμοῦ πολλοῦ χάριν.
 Αἰθίς δ' Τίτος χῶμασιν ἐπηρμένους,
 Διουρυγαὶ πάλιν δὲ τῶν Ἰουδαίων,
 Στύλός τε καὶ πῦρ ὑπὸ κάτω τῆς ὕλης.
 Τίτος δ' ἐγειρεῖ τεῖχος ἐξῴθεν μέγα,
 Κλείων πᾶσαν κίνησιν ἐκτὸς Ἑβραίων.
 Τὰ τοῦ λιμοῦ δὲ τίς ἂν ἐκφράτῃ λόγῳ ;
 Β Νεκρῶν ὄσων πέπληστο σύμπασα πόλις ;
 Ὅσον ἰχθύων καὶ κακῆς δυσοσμίας ;
 Ὅσοι πάλιν φεύγοντες εἰς ἀναντίους
 Φθορὰν καθυψίσταντο τῷ ξέῳ μέρῳ !
 Χρυσὸν τε κατέπινον, εἶτ' ἐν σκυβάλοις,
 Αὐτὸν ἀνεξέκριον ἐκ τῶν ἐγκάτων.

Quæ mille pugnas civium conceperat,
 Ac perlitissimum Simonem admiserat ;
 Propter scelestos, impios, sicarios.
 Ergo occupavit ædis hic robur sacrae
 Dolosque in Hebræos Latinorum virum :
 Dux arma dejecit Titus pomœria
 Struit aggeres, crates et admovet oppido,
 Qua parte erant excel-siora mœnia,
 C Ibi arietum impetus fuit sublimior.
 Judæi at ignes jacitabant trabeculis :
 Nam lignæ faces erant structæ a Tito :
 Nec sustinebant mœnia, at lapsa irruunt,

(1) Ex libro inscripto : *Expositio thematum Dominicorum et memorabilia quæ Hierosolymis sunt.* Auctoribus poeta Græco anonymo et Epiphonio etc. 1620. (Lutetia). Interpretatio est F. J. Morelli, quam deliberationem textus Græci potius dixeris; at elegans est et digna quæ lucem iterum vid. at.

Κολοῦς δὲ ἀνεβήθησαν ἐπὶ τὴν Ῥωμαίον,
 Φαρήν δ' εἰς ἐξήκοντα τὰς μυριάδας,
 ὡς περ κατεκρήμνιζον ἀνωθεν μόλους.
 ἔτα κατασείουσι τὴν Ἀντωνίαν,
 Καὶ Σαθίνος πέπτωκεν, ἀνήρ γεννάδας.
 Νυκτὸς δὲ τείχος εἶξε τῆς Ἀντωνίας.
 Πρὸς ἱερὴν φεύγουσι δ' εὐθύς· Ἐβραῖοι,
 Μάχη τε συνέβηκετο καρτερὰ λίαν,
 Πιστότος ἀνδρὸς γεννάδου πρὸς τῆ μάχη
 Καὶ πῦρ τὸ λοιπὸν ἱερὴν κατατρέχει.
 Ἦ τοῦ λιμοῦ δὲ παμφάγος στρατηγία.
 Καὶ μητέρας ἔπειθε παῖδας ἐσθλῆιν.
 Καὶ πῦρ ὑψίστου πρὸς πύλας πάλιν δόμου.
 Τίτος δὲ τὸ πῦρ σεβνύειν παρηγγύα,
 Σῶν δὲ τηρεῖν ἱερὴν Θεοῦ δόμον.
 Οἱ στασιασταὶ συμπλέκονται Ῥωμαίοις·
 Ἄλλὰ τρέπονται καὶ πάλιν κατακράτος.
 Σίχζειν δὲ λαὸν ἐγκελεύεται Τίτος·
 Ἦκιστα δ' ἦν μάλιστα τῷ στρατῷ φίλον.
 Οὐκ οὐδὲν τὸ πῦρ ἔσθιε πάντα τὴν δόμον·
 Σωροὶ δὲ νεκρῶν κατὰ γῆς ἐβρέμμενοι,
 Κρείττους ὀριθμοῦ πανταχοῦ καὶ πῦρ φ' ἔγει.
 Ἄλλοι δ' ἐκόντες κατέπιτον εἰς φλόγα.
 Τέτρατά τινα σύμβολα κακουργίας,
 Ἄσπερ κομήτης ἐμφορῆς τόμω ἔφρα,
 Καὶ φῶς περιτέλν ἐσπέρας· καθωράθη,
 Καὶ βοῦς μετ' ἄρου τοῦ Θεῷ πρὸς θυρίαν·
 Ἀνατολικὴ διανοίγεται πύλη,
 Εἰς ἀέρα δὲ καὶ στολαί, φεῦ! ἀρμάτων,
 Ἐν πεντηκοστῇ τῆς βοῆς ἀνω κτύποι·
 Καὶ τις ἀνήρ ὀμώξεν ἐν μέσσοις τρέμων,
 Ἄ! αἶ, βῶν σύμπασιν ἀπλῶς τῆ πόλει.
 Τίς δ' ἀν τὸ κέρδος ἐκφράσει τὸ τῶν σκύλιον;
 Τίτος στασιάζουσι τοῖς ἔνδον λέγει
 Σῶζαι ἑαυτοῦς ἐκλιπόντας τὰ ξίφη.
 Ἐντεῦθεν οὐ θέλουσιν, ὁ Τίτος πάλιν
 Στοαστὸν διαφίηεν ἐκπρῆσαι πόλιν,

Α Τῶν στασιαστῶν ἐν μέσῳ τετραμμένων
 Ἰουδαίοις δίδωσι δεξιὰν Τίτος·
 Φρυρεῖ. Σίμων δὲ τοὺς φυγάδας ἐκτρίπτει.
 Τοὺς δημοτικοὺς παρεῶσι Ῥωμαίοι,
 Κόρη φόνου δὲ τοὺς ξένους ἀπημπούλου.
 Θύτης Ἰησοῦς ἐμφανίζει Ῥωμαίοις
 Χρήματα πολλὰ σὺν στολαῖς ἐνδυμάτων.
 Τῆς δ' ἄκρας ἀνω μηχαναῖς κινουμένης.
 Οἱ στασιασταὶ πρὸς φάραγγα τὴν κάτω,
 Καὶ Σιλωάμ φεύγουσιν ἐγγεχυμένοι.
 Κράτος δὲ πάντων Ῥωμαίοι; ἐπιβλέπει.
 Χαίρων δ' ὁ Τίτος ἀνεκύκλου τῆ πόλιν,
 Τεῖχη τεθηπῶς, καὶ κακουργῶν τὴν μάχην.
 Οἱ μὲν θανόντες ἦσαν μυριάδες δέκα
 Πρὸς τοὺς ἑκατὸν, ἐν πάτῃ μάχῃ λέγω.
 Β Οἱ δ' αἰχμάλωτοι μυριάδες ἑννέα
 Σὺν ἐκτάσιφῳ τοῦ λαοῦ χιλιάτιν.
 Οἱ στασιασταὶ σὺν Ἰωάνῃ Σίμων
 Ἐξαναδύντες ἐκ λιμοῦ τὴν γῆν κάτω,
 Τῷ ταγματάρχῃ παραδίδονται Ρούφῳ,
 Καὶ πρὸς Ῥώμην ἤχθησαν ἐν δῆμῳ μέσῳ.
 Οἱ καὶ τέλος τέμνουσιν αὐτῶν τὰ κάραι,
 Ἰσα κακὰ πάσχουσιν Ἀντιόχεια
 Ἰουδαίων ἀπειρον ἀθλίων σίφου,
 Ἐκ τινος αὐτοῖς τὴν γονὴν ὀμοσπόρου.
 Ἀντιόχο; ἦν ὡς κακούργος τὴν φύσιν,
 Ἐξ οὗ στασιάζσαντες οἱ ὄῃμοι τότε
 Πολλοὺς διαφθείρουσιν ἐκ τῶν Ἐβραίων.
 Αὐτοῖς ἀνῆπτο πῦρ τὸ παμφάγον τῆ πόλει,
 Ἰπποκτος Ἀντιόχος εἰ; φρυορὰν μέσῳ
 C Πολλοὺς σὺν ἄλλοι; τοῦ γένους ἐν ἀπόροι;.
 Τίτῳ προσαγγέλλουσιν Ἐβραῶν σίφη.
 Ὄστ' ἐκβαλεῖν τάχιιστα τῆς Ἀντιόχου,
 Καὶ παθεταὶ δὴ συμπαθῶν Ἰουδαίοι;.
 Ἀνασκαφὴ πάλιν δὲ τῆς Ἰουδαίας.
 Πρὸς τὴν Ῥώμην ἀνεῖσιν ὁ Τίτος τρέχων,
 Βάσι; στρατηγὸς τὴν Ἰουδαίαν φθάσει,

Creber aries repercutit quæ denuo.
 Patet ruina, sæcla sit rursus fuga.
 Fames premit, strages popelli dira lit.
 Murus secundus capitur a vestigio.
 Erant rebelles interim infesti admodum;
 Dum quidlibet facerent, male ob suadam famem
 Aggeribus instabat Titus celsis premens.
 At alveis sibi cavebant incolæ,
 Pilis, columnis, igne foto fruticibus.
 Murum hostis excelsum struens extrinsecus
 Omne obstruens munimen Hebræis foris.
 Equis famis rabiem exprimat verbis feram?
 Et quot cadavera gravarent oppidum?
 Quanta redundaret lue et fœtoribus?
 Quot oppidani ad perduelles refugerent,
 Tabern domesticam extera arcentes necesse?
 Aurum quoque exhaustum erutumque e stercore,
 Ex intimo discriminabant viscere.
 Romani et ideo eviscerabant plurimos,
 Tot myriadibus milijum freti nimis;
 Quosdamque ab alto egere præcipites jugo;

Antonianam arcem excierunt postea :-
 Et ique concidit Sabinius strenuus:
 Antonias at cessere noctu mœnia.
 Tunc templum ad augustum fuga Isaco e liti
 Vertere se; pugna hinc repente orta est gravis.
 Vir fortis occubuit in illo pralio.
 D Absumpsit ignis reliqua templi culmina,
 Famisque rabidæ sæviens hostilitas
 Matres coegit devorare liberos.
 Jam flamma repererat ædis ad sacræ fores,
 Cum vim Titus jussit premi flammæ igneam.
 Servare percipiens Dei augustam domum.
 Iterum rebelles conserunt verpæ manu;.
 Verum fugati, cæsi et omnes corrunt.
 Titus tueri præcipit plebem infamam,
 Quod duro amœnum militi haudquaquam fuit;
 Vulcanus at nullis pepercit ædibus.
 Sternuntur ecce passim inertia corpora;
 Immumeri aduruntur gravibus incendiis,
 Et conciderunt ultro in ignes plurimi.
 Ostentâ quædam miseriam prædixerant

Φρούρια πολλά τῇ μάχῃ συλλαμβάνει,
 Μεθ' ὧν Μαχαιροῦς, καρτερὰ πάλις λίαν,
 Ἐλοῦσα ταῖς μίτιξιν Ἐλεάζαρου.
 Ἐχεῖς καὶ κήγανον ὑπῆρχε μέγα,
 Καὶ ῥίζα νυκτὸς ἀπιστράπτουσα σέλας,
 Οὐρῶν γυναικὸς, ἣ κυνὸς οὐρᾶ πέλει,
 Ἀκινδύνως πρόβριζος ἀνασπωμένη.
 Βάσος ἐν ἄσπετι τοῦ θρονοῦ τῆς Ἰαέρτης
 Ποθεῖ τὸ σύμπαν εἰς τέλος καταστρέφειν,
 Αὐτῶν πεσόντων καὶ στρατοῦ τῶν Ῥωμαίων.
 Εἶτ' ἀφίησιν ἐντελῆ πάντα χθόνα,
 Καθὼς περ ἦν τὰ πρῶτα τοῖς Ἰουδαίοις,
 Νέμειν τε δατμοῦς Καπιτωλίου Ῥώμης.
 Βάσος τελευτήσαντος στρατηγὸς Σίλας,
 Ὅστις παρεστήσατο Μισοῦσα πόλιν
 Χώμασι πολλοῖς καὶ κριοῖς καὶ λαμπάσι,
 Τῶν σικελίων μᾶλλον Ἐλεάζαρου
 Βουλὴν δίδόντος ἐν πυρὶ πρῆσαι πόλιν,
 Εἶτα κτανεῖν σύμπαντας τῷ Ῥώμης ἕξει.
 Καὶ πράσσεται δὴ τὸ παράδοξον τέρας,
 Πλὴν γὰρ γυναικὸς καὶ νέων βραχυτάτων

*Crinita stella similis ensi acerrimo.
 Eximia lux affulserat sub vesperam.
 Ad victimam vitulus et agnus visi erant.
 Porta ad orientalem plagam recluditur.
 Exercitus heu curruum per aërem!*

A Ἄπαντες ἐφθάρησαν αὐτῶν τῷ ξίφει.
 Ὁ δ' αὖ στρατηγὸς εἶσι, θαυμάζει μέγα
 Τὴν καρτερικὴν τῆς ψυχῆς τῶν Ἑβραίων
 Ἄλλ' ἢ φθορὰ πάλιν δέ τοι, Ἰουδαίος
 Εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐκ σικελίων
 Στασιαζόντων τὰ στίφιν τῶν Ἑβραίων
 Μὴ δεσπότην Καίσαρα μὴδ' ὄλιως λέγειν
 Οὐκ οὖν φόνοσ κέχυτο πλείστοσ ἐνθάδε·
 Φθάνει τὸ δεινὸν τῶν κακῶν σικελίων,
 Καὶ μέχρισ αὐτῶν τῶν τόπων τῆσ Κυρ
 Ἰωνάθαν δεισαντος ἀγροίκω σίφει
 Αὐτῷ προσελθεῖν καὶ τεράστια βλέπειν.
 Ἄλλὰ σχεθεῖσ πέπαντο βράπτων τοῦσ δ
 Ταῦτα μὲν ἔδε τῆσ Ἰουδαίας πάθη,
 Τὴν ἐσχάτην ἄλωσιν ὑπὲρ Ῥωμαίων

B Ὑποστάτης μάλιστα τοῖσ Χριστοῦ δίκαι
 Ἐσ ὑστερον δὲ στασιάζουσι πάλιν
 Ἀδριανοῦ κρατοῦντος ἐν Ῥώμῃ κρείτει.
 Κατακράτος δ' ἤτηντο τῷ ξίφει πάλιν,
 Πολλῶν φθαρειῶν ἐμφανῶσ μυριάδων,
 Ὡσ βραχυτάτους ὑπολειφθῆναι βίω.

*Ei vir vagans vicos per urbis Beverat
 Eheu! male omnibus ominatus incolis.
 Judæa clades has tulit gravissimas
 A Romuli expugnata tandem posteris,
 Ad vindicandam Messiaë illatam necem.*

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ

ΤΟΥ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΟΥ

ΣΥΝΟΨΙΣ ΘΕΙΑΣ ΓΡΑΦΗΣ (1).

Περὶ ἀγίας Τριάδος.

Θεὸσ Πατὴρ νοῦσ ἐστιν, ἀναρχοσ φύσισ,
 Ἄληπτοσ, ἀπρόδοτοσ, ἀρρήτοσ, λόγοισ,
 Ἄμυδροῦσ εἰσ νοῦν ἐντυπούμενοσ, μόλισ.
 Οὐτεισ ὑπὲρ νοῦν ὑπὲρ ἅπαντα λόγον,
 Ὡσ νοῦσ μέγασ ἤνεγκεν ἐκ γαστρὸσ τόκον,
 Γεννήσασ υἷον αὐθυπόστατον Λόγον
 Πρὸ τῶν χρόνων μάλιστα καὶ τοῦ φωσφόρου,
 Ταυτὸν Πατρὶ σύμπασιν, πλὴν τῆσ αἰτίας
 Ὅσ ἐκπορεύετ καὶ τὸ Πνεῦμα σὺν Λόγῳ·
 Ὅσον Θεόν, τέλειον αὐτῷ καὶ Λόγῳ,
 Ὑποστάσεισ τρεῖσ, εἷσ Θεὸσ φύσιν μέγασ,
 Νοῦσ, καὶ Λόγοσ, Πνεῦμά τε Πατρὸσ, ἐκ μόνου.

Περὶ ἀγγέλων.

Ὅστωσ κινήθεισ, αὐτάγαθοσ τυγχάνων,
 Ὡσ νοῦσ νοεῖ πρῶτιστα τάξεισ τῶν νῶν,
 Θρόνοουσ, Χερουβιμ, καὶ Σεραφιμ ἄδωουσ,
 Κυριότητασ, θυνάμεισ, ἔξοσσιασ.
 Μ.Θ' οὐκ ἔτασ ἀρχάσ, ἀρχαγγέλουσ, ἀγγέλουσ,
 Ὡσ, ἐν βίῃ δ' ἐστήσαν ἀρρήτοτερόπωσ.

Περὶ δημιουργίας.

C Ἐπειτα τὴν γῆν, οὐρανοῦ μέγα πλάτοσ,
 Καὶ τὰν μέσῳ σύμπαντα πανσφόρωσ ἄγει,
 Τὴν αἰθέρη, πῦρ, δεύτερον τὸν ἀέρα,
 Τρίτον ὕδωρ τε, καὶ τὸ βῆροσ μέγα,
 Πλὴν τάσ ν ἐντέθεικε ταῖσ κοσμοσργίαισ,
 Κὰν σύμπαν ἐξήνεγκεν ἀθρόῳ λόγῳ.
 Ἐν τῇμέρῳ πρῶτῃ γὰρ ἐκχέει φάοσ,
 Τὴ τῆσ ἀθύσσοσ παντελῶσ λύσασ σκοτίασ.
 Τῇ δευτέρῃ δὲ τὸ στερέωμα φέρει.
 Ὑδωρ συνάγει, δένδρα καὶ χλόην τρίτη.
 Φωσθήρεισ, ἄτρα τῆσ τετάρτησ τὸ κίελοσ.
 Ἐργον δὲ πέμπτησ ἡλώων, πηγῶν γέννη.
 Ἐκτη δὲ τῆσ γῆσ ἐρπετὰ καὶ θηρία.
 Καὶ πάντα καλὰ, καὶ Θεὸσ κυροῖ λέγων,
 D Μεθ' ὧν ἀριθμεῖ καὶ τὸν ἀνθρωπον τέλος
 Πλασθέντα χειρὶ τοῦ Θεοῦ καὶ στροπίωσ.
 Ἐργων δὲ πάντων κατὰπαυσισ ἑβδόμη
 Ἦν εὐλογήσασ ἡγίλαεν ἐνθῶσ.

Περὶ παραδείσου καὶ παραβύσεωσ.

Εἶτα φυτοσργεῖ τὴν παραδείσου χῆρον,

(1) Iterum ex edit. Basil. Opp. Prodomi, de qua supra diximus.

Φουλίς, ποταμοίς, καὶ θεωρίαις, ξύλων,
 Δάσουσιν Ἀδάμ εἰς τροφήν τῷ χωρίον.
 Κλησίαις ἀπάντων ἐρπετῶν καὶ θηρίων,
 Ἐκστασίς, ὕπνος, γυναικὸς Ἔβας πλάσις.
 Ἀδάμ γινώσκει, καὶ παλεῖ φίλτρον σέξιν.
 Ἐνταῦθα κανὼν πλὴν ἐνός, πᾶν ἐσθίειν.
 Γύμνωσις ἀναίσχυντος αὐτῶν ἐν τόπῳ.
 Αἰδώς, τὰ φύλλα, καὶ Θεοῦ ποδῶν κτύπος.
 Ἀδάμ κριγῆ τε, καὶ Θεοῦ πάλιν λόγος,
 Ἔβα πρόσφαις, ὄφις, ἐνθάδε κρίσις,
 Ὅφις λαχὼν γούν, ὠδίνες Εὐξας, κόποι.
 Ἰρώτες Ἀδάμ, τριβόλιον πλῆρες πέδον,
 Καὶ πάντα δεινά, καὶ χιτῶν ἐκ δερμάτων,
 Ἀρὰ, τέλος θάνατος, ἐκπτωσις τύπου,
 Στροπεύει Χερουδιμ τῆς Ἐδέμ φρουρῆς θύρας.

Περὶ τοῦ Κάιν καὶ Ἀβελ, Σηθ καὶ Ἐνώς.

Κάιν, Ἀβελ γέννησις, εἶτα Οὐσία,
 Θεοῦ κόραι βλέπουσιν ἐν δώροις Ἀβελ,
 Ἀβελ φθόνος, φόβος τε καὶ ψευδεῖς λόγοι,
 Αἷμα βοῶν ἐντρανον ἀδίκου φόνου,
 Ἐπτά Κάιν δίκαια, κατάρτα, τρόμος.
 Κάιν δ' Ἐνώξ ἐξῆς ἐγεννήθη μόνος.
 Τούτου Τεϊδάδ, Μοναήλ, Μιθουσσάλα,
 Λάμεχ. Ἰουδάλ κηθαριστῆς εἰς γένος.
 Μεθ' οὗς Ἰωβήλ, καὶ Θόβελ σφυροκτύπος,
 Κάιν θάνατος ἐκ Λάμεχ τοῦ τοξότου.
 Ἐνταῦθα καὶ Σηθ, καὶ κατάλογος πάλιν,
 Ἐν οἷς Ἐνώξ ἤλιπυσεν εἰς Θεὸν μόνος,
 Ἐξ οὗ Καϊνᾶν, Μαλαλεήλ, Ἰάρδ,
 Ἐπειτα δ' Ἐνώξ εὐάρεστος ἠρπάγη.
 Μέμψις κακίας τοῦ βροτῶν παντὸς γένους.
 Εἰς πᾶσαν ἀσέλγειαν ἐκείδωκός.

Περὶ τοῦ Νῶε καὶ κατακλινομοῦ.

Νῶε, κιδωτός, κατακλινομοῦ ἐνθάδε,
 Κόσμου νέου σπέρματα χωροῦντα ξένον,
 Καλὰ τὰ φαῦλα καὶ γένος σου Νῶε μόνον.
 Θραύσις βραχεῖα, καὶ σταλαῖς κόραξ μέναι,
 Περὶστέραις τὸ κάρφοις ἐλπίδες ξέναι.
 Ἡ λύσις ἰδοῦ καὶ τὰ τοῦ τόξου πάλιν,
 Καὶ διαθήκαι τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν Νῶε,
 Κατάλογός τε τῶν Νῶε γόνων μόνων,
 Οἴου τόπου κύριος ὠφῆ καὶ πόσου.
 Κλησίαις δὲ παιδῶν ὁ Σήμ, ὁ Χάμ, Ἰάφεθ,
 Οἶνος ἐνθάδε, καὶ πίων γυμνός Νῶε.
 Παροιμία Χάμ τοῦ πατρὸς πρὸς αἰσχύνην,
 Γρηγοροῖς αἰθῆς Χάμ, ἀρὰ παισὶ Νῶε,
 Ὁ Σήμ, Ἀρραξέθ, Καϊνᾶν τε καὶ Σάλα,
 Ἐβερ, ὁ Φαλέκ, καὶ κακὴ βουλή πάλιν,
 Καὶ μέχρι Νεβρώδ τοῦ γίγαντος οἱ λόγοι,
 Πύργος Χαλάρης, καὶ λαλῶν συγχύσεις.
 Ἐκ τοῦ Φαλέκ γένους δὲ σειρὰ πρὸς Θάρρα,
 Φαλέκ, ὁ Ῥαγαῦ, ὁ Σερούχ, Ναχώρ, Θάρραν,
 Ὅς Ἀβραάμ ἤνεγκε τὸν πατρὸς ἀρχήν.

Περὶ Ἀβραάμ καὶ Σάρρας.

Οὗτος Σάρραν ἐγημε τὴν στείραν νέαν,
 Εἰδωλα λιπῶν πατρικὰ ξενοτρόποις,
 Ἐπειτα πρὸς Αἴγυπτον ἐκ λιμοῦ τρέχει.

A Ὑπὲρ τοῦ Λώτ μάχη δὲ Χολλογοδήμορ,
 Καὶ Μελεχτεδεκ τὰς δεκάτας λαμβάνων,
 Ἐπαγγελίας Ἰσαὰκ ἰδοῦ λόγοι,
 Ὁ δ' Ἰσμαήλ πέφυκεν ἐξ Ἄγαρ πάλιν.
 Ἐκ γῆς Χαβρᾶνδε πρὸς δρυὶ Μαμβρῆ μένει,
 Φλοξενία τῆς Τριάδος ἐνθάδε,
 Καταστροφή τε τῶν Σοδόμων εἰς τέλος,
 Καὶ Λώτ γυναικὸς εἰς αἰδὸς στήλην τύπος,
 Συγγίναται Λώτ ταῖς δυοῖς θυγατράσιν.
 Ἐν Γεράροις δὲ τὴν Σάρραν Ἀδιμέλεχ
 Πρὸς βίαν ἔλκει, καὶ Θεῷ πεισθεὶς λύει.
 Ἐνταῦθα γεννᾷ τὸν Ἰσαὰκ εἰς φάος,
 Πειρασμὸς Ἀβραμ, καὶ δοκιμὰ πρὸς γόνον.
 Ἄουτον δυνως Ἰσαὰκ Θεῷ ὄψαμα.

Σάρρα; θάνατος, Χεττούρας συνοικία,
 Β Ὀρκια, μηρὸς, Ἀβραάμ ἰδοῦ μῦθος.

Περὶ Ἰσαὰκ καὶ Ῥεβέκκας.

Συνέρχεται δ' αὐτῶν Ἰσαὰκ τῇ Ῥεβέκκῃ,
 Τίτται διδύμοις Ἰακώβ, Ἠσαῦ γόνους.
 Πρὸς Ἀδιμέλεχ Γεράρων βασιλέα
 Ὑπὲρ γυναικὸς καὶ φρεσῶν τῆ μάχη.
 Γῆρας Ἰσαὰκ, καὶ θέλησις βρωμάτων
 Κλέπτων Ἰακώβ ἐκ τριχῶν εὐχὴν ξένην,
 Ἠσαῦ ὁ θυμὸς, Ἰακώβ τε δραπέτης.

Περὶ Ἰακώβ καὶ εἰς πατριαρχῶν

Ὅπου βλέπει κλίμακα τὴν μεταρσίαν,
 Ῥαχὴλ Λείαν τε λαμβάνει παῖδας Λάβαν,
 Δι' ὧν κτίσκει διωδικάφυλον γένος,
 Ῥουδιμ, Συμεῶν, καὶ Λευὶ τούτους τρίτους.
 C Ἰούβαν, τὸν Δἰν, Νεφθαλλίμ, Γάδ, Ἀσήρ τε
 Ἐπειτ' Ἰσάχαρ, Ζαβουλὼν, Ἰωσήφ τε,
 Καὶ Βενιαμὴν ἔσχατον πάντων γόνων.
 Μιτοικία τούτου δὲ, καὶ Λάβαν ἐρόμος,
 Χωρισμὸς αὐτοῦ, καὶ πῖλη μετ' ἀγγέλου.
 Ἠσαῦ ὑπαντῆ, καὶ Ῥαχὴλ ἰδοῦ μῦθος,
 Τὰ κατὰ Συγῆμ καὶ τὴν Δίαν ἐνθάδε.
 Ἐντεῦθεν εἰς γῆν πατρικὴν ἀνατρέχει
 Ἰῶν ἀριθμὸς Ἰακώβ τε καὶ Ἠσαῦ.

Περὶ ἐνυπνίου ἀποδόσεως τοῦ Ἰωσήφ.

Ὅναρ τὸ καινὸν Ἰωσήφ τοῦ παγκάλου,
 Φθόνος τ' ἀδελφῶν, καὶ ὄλος, εἶτα πρᾶσις,
 Ὅφις χιτῶνος ῥήξαισι ἡμαγμένου,
 Καὶ πατρικὸν ἀδελφὸν ἐκ πόθου δάκρυ.
 D Ἐνταῦθα κατάλογος Ἰούδα γόνων,
 Νύμφης κλοπῆ τε Θάμαρ εἰς γόνου δόσιν,
 Φαρὰς, Ζαρὰ, κόκκινον ἰδοῦ σπάρτον.
 Ἰωσήφ εἰς Αἴγυπτον ἐξωνημένος,
 Οἶκος Πεντεφρῆ, κυρία ἀκρασία,
 Ἰωσήφ ἐγκράτεια, χιτῶν, ὄλος,
 Εἶτα φυλακῆ, δεσμοφυλάκος χάρις,
 Ἐν τῇ φυλακῇ τῶν ἐνυπνίων κρίσις.

Περὶ τοῦ Φαραῶ.

Ἐνύπνια δὴ Φαραῶ βασιλέως
 Παχεῖς, κάτισχνοι, καὶ στάχυες καὶ βῆες,
 Κρίσις ὄνειρων, Ἰωσήφ ἀρχὴς κράτος,
 Λιμὸς τε πικρὸς, σιτομετρίας δόσις,
 Καὶ τῶν ἀδελφῶν ἐκ λιμοῦ παρουσία,
 Γνώρισμα τούτων, Συμεῶν αἰθῆς σχέσις.

·Βενιαμιν κάτεισι σὺν ἱεροῦσι·
·Ἐπι·ρεασμὸς· τῶν ἀδελφῶν ἐνθ·δε,
Σκευὸς κρυβέντος εὐφωῶς τῷ μαρσίππῳ,
Δίωξι· αὐτῶν, ταραχῇ, φρικτοὶ λόγοι,
·Ανακίλυψις· Ἰωσήφ σὺν δακρύοις,
·Ἀγωγῇ πατρὸς, χαρμῶν τεριστία
·Τῆρας· Ἰακώβ, ἐντο ἡ ταφῆς πάλιν,
Σφραγίς· Ἰωσήφ ἐναλλάξ τῶν τεκνίων,
Θάνατος αὐτοῦ, πένθος Αἰγύπτου μέγα,
Λύσις· Ἰωσήφ τῶν ἀδελφῶν ἐκ φόβου,
Τῶν ὀστέων ἔπαρσις ἐντετυλιμένη,
·Εἶτα· τελευτῶν Ἰωσήφ ἐν Αἰγύπτῳ.

ΕΞΟΛΟΣ.

Περὶ Φαραῶ καὶ Μωσέως.

·Ἄλλος Φαραῶ βασιλεὺς Αἰγυπτίων,
Οὐκοῦν κατέειδος Ἰσραὴλ τοῦ· ἐκτόκου,
·Θοσις· ἐκάκου τοῦ· λαοῦ τῶν Ἑβραίων,
·Πληθεία, πηλῶ, μαστίγων ἀτιμίαις,
Τούτων δὲ ῥιπτειν ἐγκλειύεται βρέφη·
·Ὁ Μωϋσῆς· ἐκκλητος· εἰς ἄλα θίθη,
Καὶ παῖς Φαραῶ τοῦτον ἀξίως τρέφει.
·Κτείνει· τὸν Αἰγύπτιον, εἶτα καὶ κρίνει
·Ὀνειδος· αὐτοῦ, καὶ φυγῆ τε καὶ φόβος.
·Ἰωθὸρ· οἰκειώσις, Σιπφόρα· γάμος,
·Ἡ τῆς· βίτου φλέξ, ἀγγέλου παρουσία,
·Ἀποστολή· τε, καὶ τεράστια ξένα.
·Σὺν Ἀαρῶν· κάτεισιν εἰς Αἰγύπτουσι,
·Πιριτομή· τέκνον δὲ πρὸς τοῦ ἀγγέλου,
Καὶ πρὸ· Φαραῶ σὺν Θεῷ παρβήσι·
·Τῶν Ἑβραίων· κάκωσι· αἰθις· ἐκ λόγων.

Περὶ τῶν δέκα πληγῶν.

Γογγυσμὸς· αὐτων, ἡ δεκάπληγος βία,
·Υἰωρ· ἐρυθρὸν, βατράχων πληθος μέγα
·Σκνίπις· τὸ τρίτον, καὶ κυνόμυια πάλιν.
·Τετραπόδων· βλεθρος, ἔκτον φυλκτιδὸς,
·Χάλαζα· καὶ πῦρ, καὶ βροῦχος σὺν ἀκρίδι,
·Τὸ ψηλαφτην, καὶ πρωτοτόκων μόρος.
·Ἀμνοῦ· σφαγῆ τε, καὶ χρίσις ἐξ αἱμάτων,
·Σκευῶν· χρυσῶν σκύλευσις ἐξ Αἰγυπτίων,
·Ἐδραίων· φυγῆ, σὺν Ἰωσήφ ὀστέοις,
·Στύλος· πυρός τε καὶ νίφους κινουμένοις,
·Μεταμέλεια· Φαραῶ στρατηγία.

Περὶ Ἐρυθρᾶς.

·Ρῆξις· Ἐρυθρᾶς, διάβασις ξένη,
·Αἰγυπτίων· σύμπα·α· πανωλεθρία,
·Ψὴ· Μαριάμ ἀσματούσης μέγα.
·Νάματα· Μερβᾶς καὶ γλυκαμὸς ἐν ἔθλῳ,
·Εἶτα· γογγυσμὸς τῶν κακίστων Ἑβραίων,
·Δίωξι· τὸ μάννα, καὶ βροχῆ πτηνῶν πάλιν,
·Λύσις· τὸ δίψος, βάβδος, ἐκ πέτρας ὕδωρ.
·Ἐπει· Ἰησοῦς· Ἀμαίχη καταστρέφει
·Τοῦ Μωσέως· αἶφροντος· ἐκτάδην χείρας,
·Ἰπαντᾶ· Μωσῆ πινθερός, λαλεῖ πρόπον.
·Ἀγνισμὸς· ἄκρος, καὶ πλάκων θεία δόσις,
·Μόσχου· κεφαλῆ, συντριβῆ πλάκων πάλιν,
·Ὀργῆ· θείκῃ, Μωσέως παρβήσια,

·Α· Νηστεία· πάλιν, καὶ πλάκων ἄλλων δόσις,
·Σκηπῆς· ἐργασία τε τοῦ μαρτυρίου.

Περὶ γίμου.

·Τούτοις· δ' ὑπῆρχεν ἡ γραφῆ πλάκων νόμου,
·Κύριος· εἶ· ἐστιν Ἰσραὴλ θεὸς μόνος,
·Εἶδωλον· οὐδὲν ἐργάση τὸ παραπάν.
·Ὀθκουν· δὲ λήψῃ τοῦ θεοῦ κλήσιν μάτην.
·Μνεῖαν· δὲ ποιεῖ τῶν Σαββάτων ἡμέρας.
·Σ· ν· πατέρα τίμα δὲ καὶ τὴν μητέρα.
·Ταῦτα· μία· πλάξ· ἡ δὲ θατέρα πάλιν·
·Ἦκιστα· μοιχίδιον· ἐργάση γάμον·
·Ἄλλ'· οὐδὲ κλέψεις· ἐμφανῶς, κεκρυμμένος.
·Οὐδ'· αὐ· φονεύσεις· ἐκ θυμοῦ σου τὸν πέλας,
·Ψευδῆ· τε μακρὰν ἀπόδου μαρτυρίαν,
·Μηδ'· ἀγαπήσεις· εἰ· τι τῷ πέλας φίλον.

ΛΕΥΓΙΚΟΝ.

·Τὰ· κατ' Ἀαρῶν καὶ γόνους· τούτου· δύο,
·Διαφοραὶ· τε, προσφοραὶ, καὶ θυεῖαι,
·Τάξις· λατρείας, καὶ θυτῶν πάλιν χρίσις,
·Ασπρῶν· κάθαρσις, οἰκία, ἱματίων,
·Γάμοι· νόμιμοι, καθαρῶν κτηνῶν κρίσις,
·Νηστεία,· καὶ σάλπιγγες, ἡ νομηνία,
·Τάξις· ἑορτῶν, καὶ χρεῶν εὐταξία,
·Γῆς· ἀνάπαυσις, προσταγαί, μαρτυρίαι,
·Ὁ· μηρυκισμὸς, καὶ διχηλοῦντα πάλιν,
·Τὰ· θνησιμαῖα, πνεύμονη, σφαγῆς χύσις
·Περὶ· γυναικῶν ἐνθ· ἀκαθαρσίς,
·Περιτομή· τε τῶν ἐν ἀφίδρω πάλιν,
·C· Περὶ· γονορροῶν τε καὶ συζυγίας,
·Καὶ· ποῖα· γυνὴ· προσφυῆς· πρεσβυτέρῳ.
·Ἐπειθ'· ἑορτῶν τὴν διάταξιν γράφει,
·Τοῦ· φωτὸς, ἄρτων, καὶ χρόνου λελυμένου
·Περὶ· τε· δούλων, καὶ γλυφῆς θεῶν ξένου,
·Ἐφ'· οἷς· ἀπειλαὶ· πρὸς· θεοῦ· λελεγμέναι,
·Τῶς· ταῦτα· φυλάσσει· πάντα· μηδολως.

ΑΡΙΘΜΟΙ.

·Ἐ·θεν· ἀριθμῶν· τοῦ· παντὸς· λαοῦ· σκόπει,
·Εἰς· χιλιάδας· πᾶσα, ἐξακοσίας,
·Καὶ· τρεῖς· σαφῶς· φθίνοντα· καὶ· περαιτέρῳ,
·Τῆς· Αεϋτικῆς· δίχα· φυλῆς· ἐνθάδε
·Τάττε· Μωϋσῆ· ἱερεῖς· καὶ· Αεϋτας.
·Ε·τ'· ἀκάθαρτον· ἐκτίθησι· τοῦ· μέσου,
·Περὶ· γυναικῶν, τῆς· ἐλέγξω· ὕδωρ,
·D· Ἀφαγνισμὸς· τε, καὶ· σφραγίς· ἱερέως,
·Σκηπῆς· τὰ· ὕδρα, καὶ· περὶ· λειτουργία·
·Πρώτη· κά·αρξίς· τῆς· ἑορτῆς· τοῦ· Πάσχα,
·Ἐξ· ἀργύρου· σάλ·πιγγες· ἐσκευασμένα,
·Γογγυσμὸς,· ψῆ, καὶ· τὸ· πῦρ· κατεσθίν·
·Αἰγυπτίων· μνεῖα· τε· πολλῶν· βρωμάτων,
·Ὀρτυγομήτρας· ὑετὸς· οὐρανῶθεν·
·Λίπρα· Μαριάμ· συγγόνου· Μωϋσεῶς·
·Σκοποι· Χαναν, τεράστιον· βότρυς,
·Χάλεθ,· Ἰησοῦς· θαρβύων· τοὺς· Ἑβραίους.
·Γογγυσμὸς,· ὄργῃ· πρὸς· Παλαιστίνης· ὄρους.
·Δαθῶν,· Ἀθειρῶν· κατάδουσις· εἰς· χθόνα,
·Καὶ· τις· ξυλεύων· ἐφθόρη· τῷ· Σαββάτῳ·
·Ἀνθαί· τε· βίβδος· Ἀαρῶν· ὑπὲρ· φύσιν·
·Θύ·ται· Αεϋται, καὶ· σποδὸς· σὺν· βανίδι,

Ὁ Μωυσὴς θάνατος, ὕδατος σπάσις,
 Ἐκ πέτρας ὕδωρ διασταυρῶντος Μωσέως,
 Ἠνέσκων Ἀαρῶν, ὁ δ' Ἐλεάζαρ θυτῆρ,
 Τοῦ μάννα κόρος, καὶ λόγοι παροινίας,
 Ὅφρσι ποιεῖται, καὶ νεκρῶν χαλκοῦς ἕφρις
 Τὸν Ὀφ Σηὼν τε Μωυσῆς καταστρέφει,
 Παλὰ βασιλεὺς Μωαβιτῶν ἐνθάδε,
 Μάντις Βαλαάμ εὐλογῶν ἐκ κατάρας,
 Τὸ Βεελφεγὼρ, καὶ Μωῦσῃ θυγατέρας,
 Στάσις Φινεὲς, καὶ κακοῦ λύσις πάλιν,
 Κόροι Σαλπαάρ, καὶ Μωυσέως κρίσις,
 Ναυῆς Ἰησοῦ· εἰς μέσον παρηγμένους·
 Πέντε βασιλεῖς Μωαβίμ κατὰ κράτος
 Νικᾷ Μωυσῆς, καὶ Βαλαάμ τὸν μάγον,
 Δοσι τε φυλαῖς τὴν Ἰορδάνην γέμει,
 Ἐξ τὰς πόλεις, κτερίζει δὲ καὶ τοῖς φυγάτιν.

ΔΕΥΤΕΡΟΝΟΜΙΟΝ.

Τὸ Δευτερονόμιον ἐνταῦθα πάλιν
 Ἀνακεφαλαίως ὡσπερ ἐστὶ τις,
 Ὅν εἰ; πλάτος εἴρηκε Μωυσῆς Ἑβραίοις,
 Εἶτε παραινέει μὴ γλυφαῖς θαρβῆν ὄλω·
 Μελίαν δὲ ποιεῖν τοῦ Θεοῦ παντὶ τρόπῳ,
 Ἐκαστον ἀσφαλίζεσθαι λίαν,
 Θεῶ τὸ πᾶν γράφειν τε καὶ περιγράφειν,
 Ἐπαρσιν ἀγχείν, εὐσεβεῖν κατὰ κράτος,
 Τὸ σκληρὸν ἀπάγειν τε πόρρω καρδίας,
 Μετὰ πόσιν βρώσιν τε μεμνησθαι νόμου,
 Ἐνὶ τε τόπῳ θυσίας ἀναφέρειν,
 Καὶ Πάτρα ποιεῖν ἐν μῆ πάλιν πόλει,
 Μάντις τε φεύγειν κληθῆναι τεραστῶν,
 Πρόβρησις ἐνθεν τῆς Χριστοῦ παρουσίας,
 Εἶτα παραινέει τοὺς λόγους πράσσειν τέλος
 Στάχως τεσσαράκοντα τὸν κακεργάτην,
 Βοῦν ἀλοῦντα μηδαιῶς φιμοῦν στόμα,
 Καὶ σπέρμ' ἀνιστῆν συγγίνῃ τεθνηκόσι·
 Πρόβρησις ἐνθεν τῶν κακῶν τῶν ἐσχάτων.
 Ἐπειτ' Ἰησοῦς διὰ τόπον Μωσέως,
 Ὡδῶν τε πάλιν δευτέρᾳ μαρτυρία,
 Ἐλεγχος ὡπερ Ἑβραίων παροινίας,
 Ὅρξ Μωυσῆς ἀνίων δρος μέγα
 Ἐπαγγελίας τὴν χθόνα Παλαιστίνην,
 Ἐπιυλογεῖ τε τὰς φυλας ἐν ὑστέρω,
 Θανῶν δ' ὄφρα καθαρᾶται τῷ βίῳ,
 Κρατεῖ δ' Ἰησοῦς ὁ Ναυῆ κακλήμινος,
 Πρὸς Ἰερὶχὸ τῶν κατασκοπῶν ἄρῶν,
 Ζήτῃσι αὐτῶν, φυλακὴ Παῦθ πάλιν,
 Σιωτηρία; αἰτήσις ἐν καταστρέσει.
 Κοπεῖς δὲ βατῆς Ἰσραὴλ Ἰορδάνης,
 Στάσις τε λίθων τῶν φυλῶν δέκα δίο,
 Περιτομὴ δ' ἄξιφος ἐνθεν πετρίνη,
 Πάσσα, σίτος, ἐκλειψίς ἄρτι τοῦ μάννα,
 Ἰερὶχὸ κύκλωσις ἐκ πρεσβυτέρων,
 Ἠρόθσις αὐτῆς, καὶ Παῦθ σωτηρία,
 Ἄχαρ κλοπῆ τε, λιθοσμός, νίκη ξένη,
 Ἦττα Χαναανίων τε καὶ Ἀμορρῶων,
 Γαβαωνίται σὺν ὄλλῳ μετρημένοι,
 Ἀθωνοβεξ ἐκ πρὸς Γαβαὼ τὴν πόλιν,
 Σύμμαχος αὐτῶν εἰσῶν ἐξαιτίως,

A Κατὰ Γαβαὼ καὶ στάσις ἡ φασφῆρου,
 Βιωλὸς φυλῶν πέρα τε τοῦ Ἰορδάνου,
 Προσῆκοντες λόγοι δὲ, καὶ μάχης στάσις,
 Τῆς γῆς μερισμὸς ἡ καλὴ κληρουχία,
 Ἦττα διαρκῆς τῶν πέριξ βασιλείων,
 Φυλαῖς παραινῶν Ἰησοῦς ἐν ὑστέρω,
 Αὐτοῦ τελευτῆ, καὶ τοῦ Ἐλεαζάρου,
 Μεθ' ὃν Φινεὲς ἱερατεύει γόνος.
 Εἶδωλα, προσκύνησις, ὁ Μωαβίτης
 Αἰγλώμ κατάρχει τοῦ γένους τῶν Ἑβραίων
 ΚΡΙΤΑΙ.

Κριταὶ τὸ λοιπὸν ἐγκαθίστανται μόνοι,
 Τὴν Ἰσραὴλ ἄγοντες ἐχθρῶν ἐκ μάχης,
 Φυλῆς Ἰούδα προφουῶς κατηγμένοι.
 Ἦ μίξις ἐθνῶν καὶ Θεοῦ μακρῶν πάλιν,
 B Καὶ Χουρσασαρῶθ βασιλεὺς τῆς Συρίας
 Δουλῶν Ἰσραὴλ καὶ κακῶν ἀνακράτος·
 Θεός δ' ἐν αὐτῷ ἐ, Γοθονιὴλ ὁ κρίνων.
 Μωῦσῃ βασιλεὺς πάλιν αὐτοὺς ἐξάγει,
 Ὅν κτείνας Ὡδῷ Ἰσραὴλ πάλιν κρίνει,
 Μεθ' ὃν Σιμεγάρ κτινῶν ἐναντίου·
 Μετὰ χρόνον δὲ παραβάντες τοὺς νόμους
 Αἰγμῆ κρατοῦνται καὶ κράτει Χαναανίων,
 Ἐλευθεροὶ πάλιν δὲ πρὸς Βερὴκ γόνου,
 Καὶ πρὸς Διθωρά; τῆς προφητεῖας μόνου,
 Μάχη Ταβίς καὶ στρατηγὸς Σισάρα
 Ὅν Ἰαήλ ἐκταίει πισσάλου ξίφει.
 Αἰθίς Ἰσραὴλ τοῦ Θεοῦ πύρρω νόμου,
 Καὶ Μαδιὰμ δούλωσις ὑπεναντία,

C Τοῦ Γεδεὼν κινήσις ἐκ θεοπειτίας,
 Πόκος, βροχῆ τε σύμβολα τὰ τῆς νίκης,
 Λάφαντες ἄνδρες τριακόσιοι πόμα
 Κτείνουσιν ἀδρῶς δώδεκα μυριάδα·
 Ἐν οἷς Σαλμανά, Ζεθεαί, Ζηθ' Ὀρῆθ τε.
 Μετὰ Γεδεὼν Ἀδιμελεχ παῖς κρίνει,
 Βιληθελς γυναικὸς ἐν μυλῶνι τὴν κέραν.
 Μεθ' ὃν Θολά τε Ἰαθρ ἄλλος κρίνων,
 Ὅργη θεικῆ, δούλος Ἰσραηλιτῆς
 Τέκνοι; Ἀμῶν μάλιστα τοῖς Ἀμανίταις.
 Καθίσταται δὲ καὶ κριτῆς Ἰεφθάς
 Ὅς ἐκ νίκης ἔθουσε τὴν θυγατέρα.
 Μεθ' οὗς Ἰσεθὼν, εἶτα δ' Ἐλιὼμ ὁ κρίνων.
 Πάλιν Ἰσραὴλ εἰς χεῖρας ἄλλοσπύριων,

D Κριτῆς Μανωὲ κατιδὼν εἶπεν ξένην
 Ὅς χεροῖ τὰς λέοντος ἐκρήσει γνάθου,
 Αἰνιγμα γλυκίπικρον ἐκ κέρα; μέλι,
 Ἦττα τοῦ Σαμφῶν ἐκ γυναικὸς κακίας
 Ἀλώπεκέ; τε, λαμπάδες; σιτοφθόροι.
 Ζήτησις Σαμφῶν, ἐκδοσις ὀμοσπύριον
 Ἰῆξι; τε ἐσπῶν, κακ σιαγῶν ὕδωρ,
 Παραστάδες; τε τῆς Τάξης ἐπηρμέναι,
 Γυνὴ Δαλιδῆς, καὶ τριχῶν ξένου θέρου,
 Τυφλός τε Σαμφῶν, καὶ γελῶμενος λίαν,
 Καὶ κατασισθαῖς οἶκος, ἐν τοῖς στράταις
 Πλήθει σὺν αὐτῷ καὶ Σαμφῶν τεθνηκότος.
 Ἄλλος κριτῆ; δὲ Σεμεγάρ, ἀναρχία,
 Ἐξ Ἐφραῖμ ἀνὴρ γλύμμα καίνιν ἐγλύφει.
 Πόλις Λαϊσῶν, καὶ Φυληδῶν ἐνθάδε,
 Πόλις Γαβαὼ σὺν γυναικὶ Λεβίτης,

Ἰθρὶς γυναικὸς, δυσκλεῆς ἀκροαία,
 Ἐξ ὕβρεως μῶρος τε παννύχου βίας.
 Τραυτὴς μερισμὸς εἰς φυλὰς δεκαδύο,
 Ἐνθεν ταραχὴ τῶν φυλῶν πτωῶν ἐένη.
 Λεῖψις γυναικῶν ἐκ φυλῆς ὕβριτάτης.
 Ἄρπαγμα σεμνῶν παρθένων ἀλλεσπόρων.
 Ἐν Ἰσραὴλ δὲ βασιλεὺς οὐκ ἦν τότε
 Πράττων ἀγαθὰ, καὶ θεῶ περιλιμένος.

II ΡΟΥΘ.

Γυνὴ Νοεμὶν πρὸς Μωῦθ γῆν ἐκτρέχει
 Σὺν Ἀβιμέλεχ συζύγῳ τε καὶ γόνοις.
 Φεύγουσα λιμοῦ τὴν βίην τὴν παμφάγον.
 Ἐνὶ γόνων δὲ πρὸς γάμου κοινωνίας.
 Συνέρχεται Ρουθ ἡ καλὴ Μωαβίτις.
 Χηρεύτατα δὲ πρὸς Βηθλεὲμ ἐκτρέχει,
 Ἥτινι Βοῦζ πρὸς λέγος τετραμένος
 Θέρους ἐν ὥρᾳ συλλεγοῦση τὸν στάχυν
 Γενεῖ τὸν Ὀθὴδ Ἰεσσαὶ φυτοσπόρον.
 Ὁ τὸν προφητίνακτα Δαυὶδ βλαστάνει.

Βασιλειῶν πρώτη.

Μετὰ κριτὰς δὲ τοὺς προφηριθμημένους,
 Ἥλει θύτης ἐκρινεν Ἰσραὴλ μόνος,
 Ὅστις μῶρον δίδωκε τῶν παιδῶν χάριν.
 Ἀνὴρ Ἐλκανῆ, καὶ Φανάνα σὺν Ἀννῇ,
 Εὐχῆς Σαμουὴλ ἱερέως, Ἀννη χάρις.
 Θεοῦ λαλιὰ πρὸς Σαμουὴλ τὸν νέον.
 Πρόρρησις Ἥλει, Φινεὲς, Ὀφνελ χάριν.
 Ἔθρους ταραχῆ, καὶ κατὰ κράτος νίκη,
 Λεῖψις κιθωτοῦ, Φινεὲς, Ὀφνελ μῶρος.
 Θάνατος Ἥλει συμπεσόντος ὑψόθεν,
 Κτώσις τε Δαγῶν, ἔδρα, μὺς Ἀζωτίοις.
 Ἐξαποστολὴ τῆς κιθωτοῦ, καὶ χάρις
 Εὐχῆ Σαμουὴλ, ἦττα τῶν ἐναντίων,
 Γῆρα; Σαμουὴλ, τῶν γόνων ἀταξία.
 Βασιλείως ζήτησις ἐκ τῶν Ἐδραίων,
 Ὅνοι παραπίλοντο τοῦ Κις ἐνθάδε,
 Ζήτησις αὐτῶν πρὸς Σαοὺλ ἐν ἡμέραις
 Ταύταις, χρίσις τούτου δὲ πρὸς βασιλεία.
 Ἀμῶν ἐκινεῖταιται τοῖς Γαλαδίταις,
 Σαοὺλ βοηθεῖ, καὶ τροποῦνται σὺν τάχει,
 Δημηγορία τοῦ Σαοὺλ πρὸς τοὺς πέλας,
 Φέρει θυσίαν τῷ Θεῷ μόνος μόνω.
 Καὶ Σαμουὴλ πρόρρησις ἀρχῆς εἰς λύσιν.
 Ἰωνάθαν παῖς τοῦ Σαοὺλ τραπεὶς μάχαις
 Πρὸς τοῦ πατρὸς ἐβρώτη τῆ στρατηγία,
 Ἄχρι δὲ νυκτὸς μὴ φαγεῖν Σαοὺλ νόμος,
 Παρακοῆς γλύκασμα τοῦ Ἰωνάθαν,
 Ἐῆφος; κατ' αὐτοῦ, καὶ λαοὺ λύσις πάλιν.
 Σαοὺλ θανατοῖ τὸν Ἀμαλήκ εἰς τέλους.
 Ἄγῳ περιποίησις, ὀργὴ Κυρίου,
 Ὅνπερ Σαμουὴλ τῆ μαχαίρᾳ κτείνουσι.
 Χρίει Σαμουὴλ τὸν Δαυὶδ Θεοῦ λόγος.
 Ψάλλον ὁ Δαυὶδ τὸ Σαοὺλ πνεῦμα λύει
 Καὶ τοῦ Γολιάθ εὐστοχεῖ τῆ σφενδόνῃ.
 Αἰνός τε Δαυὶδ πρὸς γυναικῶν τῷ κράτει.
 Νίκαί τε Δαυὶδ, καὶ Σαοὺλ φθόνος πᾶνιν,
 Συνέρχεται δὲ τῇ Μετὰ Σαοὺλ κόρη,
 Ἰωνάθαν ἔνωσις ἀκραίφνης σάτης.

A Φεύγει τε Δαυὶδ συζύγου συμβουλία.
 Ἐνοὶ τῷ Σαοὺλ τὸν Δαυὶδ Ἰωνάθαν.
 Φυγὴ Δαυὶδ πάλιν δὲ, καὶ πεῖρα τρέπου
 Πρὸς Ἀβιμέλεχ ὁ Δαυὶδ ὑπεκτρέχει,
 Τοὺς μυστικῶς ἄρτους δὲ πεινῶν ἐσθλεί,
 Ἦκει πρὸς Ἀγούς τὸν καὶ Γεθ βασιλέα,
 Καὶ σκῆπτεται δ' ἔκτασιν ἐν περιστάσει,
 Κτείνει Σαοὺλ δὲ πρὸς Δωὴκ πρεσβυτέρους.
 Λυπεῖ τὸ πραχθὲν τὸν Δαυὶδ ὑπὲρ φύσιν.
 Σαοὺλ διώκει, καὶ Δαυὶδ φεύγει πάλιν.
 Σπῆλαιον ἰδοῦ, καὶ Σαοὺλ Δαυὶδ ἔσσι,
 Τὸ κρίσπεδον σκῆπει δὲ Σαοὺλ ἐνθάδε,
 Καὶ τὸ δρᾶμα δείκνυσι καὶ ἀδικίας.
 Θνήσκει Σαμουὴλ μὴ βλέπων ὁ προβλέπων,
 Ἰθρὶς τοῦ Ναβὶλ, καὶ λύσις ἐκ συζύγου,
 Β Αὐθις ὁ Σαοὺλ καὶ Δαυὶδ στρατοῦ μέσου
 Δόρυ λαδῶν, ἤνεγκε Σαοὺλ ἐκ κλίνης.
 Δαυὶδ πρὸς Ἀγγούς τὴν Σικελίᾳ λαμβάνει
 Κατὰ Σαοὺλ στρατεύματα τῶν ἐναντίων,
 Ἐγγαστρίμυθος, καὶ Δαυὶδ νικῶν ξένους,
 Ὅρη Γελθουῆ, καὶ Σαοὺλ οἰκτρὸς μῶρος,
 Σὺν Ἰωνάθαν, καὶ Δαυὶδ θρήνος μέγας.

ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ ΔΕΥΤΕΡΑ.

Μῶρος κτανόντος τὸν Σαοὺλ καὶ τὸν γόνον
 Δαυὶδ χρίσις, σῦθις δὲ φυλῆς Ἰούδα
 Ὁ Μεμφιδοσθὲ τοῦ Σαοὺλ ἕλλος γόνος
 Σὺν Ἀδενῆρ ἤρατο τοῦ Σαοὺλ κράτος,
 Μάχη κραταία τῶν βασιλείων δύο,
 C Ὁ Μεμφιδοσθὲ πρὸς Ἀδενῆρ εἰς μάχην,
 Ὑπὲρ γυναικὸς πατρικῆς παλλακίδος.
 Ἦκει δ' Ἀδενῆρ πρὸς Δαυὶδ θαλασσός,
 Καὶ κτείνεται δὲ πρὸς Ἰωῶθ ἐνθάδε.
 Θλίψις μεγίστη τῷ Δαυὶδ τούτου χάριν,
 Μεμφιδοσθὲ θάνατος, αἰτίων μῶρος,
 Δαυὶδ βασιλεὺς ἀπασῶν φυλῶν μόνος.
 Πρὸς Ἰεβουσσαὶ καὶ Χρῆμ ἀναξ Γύρση.
 Πρὸς ἄλλοσθεις; καὶ Δαυὶδ ποιεῖ μάχης.
 Ἄγει κιθωτῶν σὺν μέλει καὶ κιθάρᾳ.
 Θάνατος Ὀζῆν, κώλυσις Θεοῦ δόμου,
 Δαυὶδ ἐν θήματα τῇ Θεοῦ πόλει,
 Τιμῆ δὲ Δαυὶδ τὸν Ἰωνάθαν γόνον.
 Πέμπει πρὸς Ἀνών ἁτιμάζεται λίαν,
 Καὶ ῥήγνυται μάχη τι; ὡς ἐξαισία.
 D Ἡ Βεραβεῖ, καὶ θάνατος Ὀβρίου,
 Καὶ καὶ Σολομῶν ἐξ ἀθεμίτων γάμων.
 Κρατεῖ δὲ Παλιθ Ἰωῶθ Δαυὶδ νέμιον.
 Ἐρως Ἀμῶν τε, σύγγονος Θάμαρ πάλιν,
 Ἀδουσαλίων ἄριστον Ἀμῶν εἰς φόνον,
 Δαυὶδ πρὸς ὀργὴν Ἀδουσαλίων δραπέται,
 Καταλλαγὴ τούτων δὲ πολλῶ τῷ χρίνῳ,
 Φυγὴ τε Δαυὶδ, Ἀδουσαλίων ἡ στάσις
 Τὴ κατὰ Χουσή καὶ πάλιν Ἀχιτόφελ,
 Κιτηγορεῖ Σιδᾶ δὲ τὸν Μεμφιδάαλ,
 Ἰθρὶς Σεμεεὶ, καὶ Δαβὶδ στοργὴ ξένη,
 Κόιτην πατρικὴν Ἀδουσαλίων αἰσχύνει,
 Βουλὴν ὁ Χουσή τὴν Ἀχιτόφελ τρέπει,
 Ἀπάγχεται δὲ καὶ μανεὶς Ἀχιτόφελ,
 Λόγοι τε Δαυὶδ, κρατερὰ μάχης βία.

Ἄδισταλῶν θάνατος ἐκ κόρης; ξύλη.
 Ἐρηνῶν ὁ Δαυὶδ Ἰωάβ ἐπανάγων,
 Στροφή Σεμεὶ, καὶ ρυπῶν Μεμφιδάαλ
 Ἄφει; τὸν υἱὸν τῷ Δαυὶδ Σιδᾶ χάριν,
 Φόνος; δ' Ἄμεσᾶ, καὶ Σαβεὶ πρὸς πῶλον,
 Λιμός; τ' ἐπὶ γῆς, καὶ Σαούλ παίδων δόσεις,
 Καὶ συνεχεῖς μάχη; τε, καὶ Δαυὶδ νέμων
 Ἀριθμεῖ λαοὺς Ἰωάβ τῶν ἀρμάτων,
 Ἐννακόσιαι 0' ἦσαν αἱ χιλιάδες.
 Ὅ; Γὰρ προφήτης αἵρεσιν νέμων μίαν,
 Τριῶν τῷ Δαυὶδ πρὸς Θεοῦ κεκλημένω,ν,
 Πτώσις στήθους ἀπειρος ἐκ θανάτου,
 Δαυὶδ ταπεινὸς ἐν θουσιαστῆρι.

ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ ΤΡΙΤΗ.

Ἄδωνία; παρ, Ἰωάβ, πανδαισία,
 Δαυὶδ γεραρός, Ἄδισᾶκ ἡ παρθένος,
 Ἡ Βηρσαβεὶ, καὶ προφήτῃ; ὁ Νάθαν,
 Ἄναξ Σολομῶν καὶ Σαδῶκ αὐτῶν χρίων.
 Ἄδωνία; πρόσσεισι καὶ κλίνει κάρα,
 Δαυὶδ τελευτᾶ, καὶ παραινεί τῷ γόνυ
 Θεοῦ τιμάς; τε, καὶ τινων τιμωρίας,
 Ἄδωνία μόρος δὲ σὺν Ἀδιάθαρ.
 Σαδῶκ ὁ οὐτός, Σεμεὶ κρίσι; μόνος,
 Αἰτεῖ σοφίαν ἐκ Θεοῦ καὶ Σολομῶν,
 Κρίνει γυναίξιν ἀκριδῶς ἐν νηπίῳ,
 Περὶ σοφίας καὶ τραπέζης καὶ κλίνης;
 Τοῦ Σολομῶντος, ὡς ὑπέρλαμπρος λίαν
 Χειρᾶμ βασιλεὺς, ὕλη, δρυτόμοι, στίφη,
 Ἐγχερσις οἴκου Σολομῶν, εὐχὴ πάλιν,
 Ἐγκαίνιά; τε, καὶ Θεοῦ φρικτοὶ λόγοι.
 Καὶ ναῦ; χρυσὴν φέρουσα τῷ Σολομῶντι,
 Νότου βασιλεὺς ὑπερεκπεπληγμένη,
 Πλοῦτο; μέγα; τε, καὶ χρυσῶν ὄπλων κλέος,
 Ἀρχῆς ὀρισμὸς ὑπερεκτεταμένος.
 Εἰδωλολατρὲ; καὶ Σολομῶν τὸ ξένον,
 Παιεῖ θεῶν μάλιστα, καὶ πάσχει πλέον,
 Θόρυβος ἐνθεν, ταραχῆς πολλῆς βία
 Ἐπαναστάσεις; Ἄδερ, Ἐσρῶν ἐνθάδε,
 Τεροβοῦμ καὶ Τελαμῶνες; δέκα,
 Θνήσκει Σολομῶν, καὶ Ῥοβοῦμ ἐκράτει,
 Λαοῦ; τε παράκλησις, ἀπειλὰ ξένοι,
 Φυλῶν μερισμὸς; τῶν δέκα, μαστιγίας
 Ἰεροβοῦμ, Ῥοβοῦμ ἀποστάτης.
 Νόσημα; παῖδός; Ἀχιᾶ θανῆ λέγει,
 Χρυσᾶ; δαμάλις; ἐν Βεθῆλ, καὶ θυσίαι.
 Πρὸ; βόησι; ἀνδρῶν, τῶν περὶ Ἰωσίαν,
 Τὸ θουσιαστήριον ἐξεβόρηγμένον,
 Σηρὰ; δὲ καὶ χεῖρ ἐν θυμῷ βασιλέως,
 Πάλιν ὕγιης καὶ τροπῆ; ἐν πρὸς λόγον,
 Καὶ τὸν προφήτην ἠθρῶν κατεσθίει.
 Εἰδωλολατρὲ; καὶ Ῥοβοῦμ εἰς τέλος,
 Ἦκει Σουσακεῖμ βασιλεὺς Αἰγυπτίων.
 Ἰερουσαλήμ ἐκκενεῖ τῶν χρημάτων.
 Νοσῶν Ἀβιδᾶ καὶ πρὸς Ἀχίαν δρόμος,
 Θνήσκει Ῥοβοῦμ, Ἀβιδᾶ κρατεῖ πάλιν,
 Μεσῶ; ὄνπερ Ἀσᾶ πρὸς Θεὸν τὸν νοῦν στρέφουσιν
 Καὶ τῶν ξοάνων τοῦ; λαοῦ; μεταστρέφει,
 Ἰεροβοῦμ ἐκφυγεῖ; δ' ἀποστάτης.

Α Ἐπειτα Ναβᾶτ ἐν Βαζᾶκ κτιννύει,
 Τοῦτου μάχη; τις πρὸς Ἀσᾶμ μετὰ Σύρων,
 Ὄνειδος; Ἀσᾶ τῶν θεϊκῶν χρημάτων.
 Μετὰ Βασιδᾶ Οὐλᾶ κρατεῖ γόνος,
 Τοῦτον δὲ Ζαβρῆς; ἐκτίθεισι τοῦ μέσου,
 Καὶ σύμπαν αὐτῷ τοῦ κράτους ἀνατρέπει
 Ἐμπρήσας; αὐτὸν σὺναμα ταῖς οἰκίαις,
 Κρατεῖ μετ' αὐτὸν πάλιν Ἀμβρῆ παιδίον
 Οὐ; παῖς; Ἀχαᾶδ ὁ κάκιστος; αἴων,
 Ἰωσαφᾶτ ἄρχει; δὲ φυλῆ; Ἰούδα.

Περὶ τοῦ Ἠλίου προφήτου.

Στέρησιν ἐμβρῶν Ἠλίας; προμηνύει,
 Τρέφει; κόραξ; δὲ τὸν προφήτην ἐνθῶως,
 Καὶ χίτρα; φιλόξενος; ἡ Σαρραφθία,
 Β Ὁ; κερμῆκη; ἔλαιον, καὶ δρᾶξ; ἀλεύρου,
 Παιδὸς; τελευτῆ, καὶ πνοῆ; πάλιν ξίτη.
 Πρὸς; Ἀχαᾶδ; κάτεισιν Ἠλίας; μέγας
 Τὴν; θυσίαν; ὕδατι; τὸ ξένον; φέγει,
 Τὸς; ἱερεῖ; θύει; δὲ τοὺς; καὶ αἰσχύνης,
 Ἄνεισιν; εἰς; Κάρμηλον, ὕδατι; χέει,
 Φεύγει; τε μακρὰν; ἐξ; Ἰεζάβελ; φόβου
 Τεσσαράκοντα; δ' ἄσπει; πρὸς; ἡμέρας
 Πρὸς; τὸν; θεὸν; κράζει; τε τοῦ; ζήλου; λόγους.
 Ἐλιοσαί; πρόσσεισιν; ἀφεί; τοὺς; βίας
 Μόρο; Νάδουσαι, φεῦ; ἡ χάριν; τῆς; ἀμπέλου.
 Φόβος; ἀπειλαί, καὶ; κατάνουσι; πάλιν.
 Ἦν; στρατεύει; βασιλεὺς; Σύρων; Ἄδερ,
 Κατὰ; κράτος; ἤττητο, δουλοῦνται; ξένοι.
 Τιμῆς; Ἀχαᾶδ; ἐλεγχος; ἀνδρὸς; γενναίου.
 C Ὁ; Μιχαῆλ; δὲ; συμφορὰς; αὐτῶν; λέγει,
 Δεισμὸς; φυλακῆ; τῷ; προφήτῃ; πρὸς; τέλος,
 Συβρῆ; γυνυται; πόλεμος, Ἀχαᾶδ; νέμει
 Τῷ; Ἰωσαφᾶτ; τὴν; στολὴν; τῶν; ἀρμάτων,
 Αὐτὸς; ἐκείνου; τὴν; στολὴν; ὑποδύει,
 Στολῆ; δ' ἐναλλάξ; τὸν; στρατὸν; μεταστρέφει,
 Καὶ; πλήττεται; μὲν; Ἀχαᾶδ; ἐν; τῇ; μάχῃ,
 Τῶν; αἱμάτων; σπῶσι; δὲ; τὴν; ῥοήν; κύνες.
 Μετὰ; δὲ; τοῦτον; ἐγκρατῆς; παῖς; Χοζίας,
 Ἰωσαφᾶτ; φίλος; δὲ; φυλῆς; Ἰούδα.

ΒΑΣΙΛΕΙΩΝ ΤΕΤΑΡΤΗ.

Ἐ; Χοζίας; ἐπεμφεν; ἀσθενῶν; τότε,
 Εἰς; ἀνακωχὴν; καὶ; νόσου; πρὸς; τὸν; Βαῶλ
 D Ὅτ'; Ἠλίας; εἰρχεν; αὐτὸν; θεθνάναι.
 Ἡ; πυρπόλησις; τῶν; σταλέντων; εἰς; ὄρος.
 Ἄναξ; Ἰωρᾶμ; σύγγονος; ὁ; Χοζίου.
 Εἰς; οὐρανὸν; ἀνεισιν; Ἠλίας; τρέχων.

Περὶ τοῦ Ἐλισσαίου.

Διπλασιάζει; τὴν; χάριν; Ἐλισσαίῳ,
 Ποτῆ; περῶντι; τὰς; ῥοὰς; Ἰορδάνου.
 Οὗτος; γόνιμα; καὶ; τὰ; βεθρα; δεικνύει;
 Καὶ; Ἰεριχὸν; προσβαλῶν; ἄλας; μέσους.
 Ὑπὲρ; φαλάκρας; καταρᾶται; παιδία,
 Ἄρκτοι; δὲ; κατέδουσιν; αὐτὰ; συντόμως;
 Τριτοῦ; βασιλεῖ; πρὸς; Μωῦθᾶ; ἀνυδρία,
 Ἐλισσαίου; πρόβρησι; ὕδατος; νίκης,
 Μωῦθᾶ; βασιλεὺς; κτιννύει; τὸ; παιδίον,
 Ἐλαῖον; ἰδοῦ; καὶ; γυναικὸς; πλημυροῦ,

Ἡ Σωμανίτις σὺν γόνῳ περιφιλμένη,
 Τὴν πικρίαν λείθητος εὐκόλως λύσει,
 Ἐν κριθίνους ἄρτοις δὲ πολλοὺς ἐκτρέφει,
 Ἀεπρὴν Νεαιμὴν ἐν Ἰορδάνῃ ξέσει.
 Ἀεπρὰ Γιεζῆ τοῦ χροσοῦ δώρων χάριν,
 Ἐλκει τὸ σιδήριον ἐξ Ἰορδάνου,
 Τυφλεῖ στρατὸν, Σύρων δὲ τοῖς ἐχθροῖς νέμει.
 Λιμὴς κραταιῆς, καὶ γυνὴ τις εἰς κρίσιν
 Παῖδα φαγεῖν ἔχουσα συντεθειμένην,
 Λιμοῦ λύσις σύντομος ἐξ Ἐλισσαίου,
 Ἀεπρῶν δίκαια κίνησις, ἢ φυγὴ πάλιν,
 Σίτος διαρκῆς, τοῦ δ' ἀπιστοῦντος μόρος.
 Ἄλλοι λιμὴς, πάλιν δὲ πρὸς Σωμανιτίν,
 Καὶ θανάτου πρόβησις ἀνακτὶ Σύρω,
 Οὐ δῆτα Ζαηλ διεδέξατο θρόνον,
 Θανῶν δ' Ἰωρὰμ κατέλιπε Χοζῆιν,
 Κτείνει τοῦτον δὲ πάλιν βασιλεὺς Ἰου,
 Τὴν δ' Ἰεζάβελ ὁ κρυφεῖσιν κτιννύει.
 Οἶκόν τ' Ἀχαάθ καὶ τὸν Βαάλ συντρίβει,
 Ἰου θανόντος Ἰωάχαζ εἰς μέσον.
 Μιτὰ Χοζῆαν δ' ἡ κακὴ Γοβοία,
 Ἰωδαί θύτης τε Χοζίου γόνον
 Τὸν Ἰοά; ἔχρισεν εἰς βασιλεία.
 Ἄλλος Ἰοά; μετὰ τὸν Ἰωάχαζ,
 Ἦ σύμβολον δέδωκεν εἰς νίκης τρόπον,
 Βίβη τὰ πέντε πρὸς λόγον καὶ Συρία,
 Ἄνιστᾶ νεκρὸν καὶ θανῶν Ἐλισσαίος,
 Ἐτρέψε Σύρους Ἰοά; πλὴν ἐκ τρίτου,
 Θανῶν δ' Ἰεροβοάμ τὸ κράτος νέμει,
 Ἐφ' οὐ προφήτης Ἰωνά; ἦν ἐν βίῳ.
 Ἄναξ δ' Ἰωά; Ἰούδα λυπεῖ κράτος,
 Ὅνπερ Ἰωά; ζωγράφει συλλαμβάνει,
 Καὶ καταπορεῖ τὴν πόλιν οὐκ εἰς τέλος,
 Ἄρχει μετ' αὐτὸν ἐκ σπορᾶς Ἀμεσιτίς,
 Καὶ σφάττεται δὴ τῷ ξίφει πρὸς τῷ Σύρω
 Διάδοχος, κριτοῦς δὲ παῖς Ἀζαρία,
 Ἐφ' ὧν Ὡση τὴν προφητείαν λέγει.
 Ἀζαρίαν δ' ἔκτεινε Σαλομ ἀδίκως,
 Ὅνπερ μεθιστᾶ Μανασὴ ἀρχῆς πάλιν,
 Ἀζαρία παῖς βασιλεὺς Ἰωάθαν,
 Μεθ' ὃν κρατεῖ μάλιστα παιδίον Ἀχαζ,
 Εἰδωλοπατρῶν, οὐ καλῶς Θεὸν σέβων,
 Ἐφ' οὐ Ρααζῶν, Φακεὲ Ρομεαίου,
 Πρὸς τὴν Θεοῦ τρέχουσιν εἰς μάχην πόλιν,
 Τὰ σκύλα πολλὰ, καὶ πολὺς λαοῦ φόνος.
 Εἶτα νικῶνται πρὸς βίαις Ἀσσυρίων,
 Τῶν συμμάχων Ἀχαζ τε καὶ Ἰουδαίας,
 Ἐφ' οὐ προφήτης Ἡσαίας ἦν τότε.
 Θανῶν Ἀχαζ ἔλιπε τὸν Ἐζεκιάν.
 Ὁ Σαλμανασάρ τῶν Σύρων ἀναξ πάλιν,
 Ἐκστρατεύει τοῖς τόποις Σαμαρείας,
 Ὡση κατάρχοντο; ἐκ γένους τότε
 Ἀνατρέπει σύμπαντα, πορθεῖ τὰς πόλεις,
 Ζητεῖ δ' Ὡση πρὸς φίλον συμμαχίαν.
 Οὐκοῦν μετοικεῖ τὴν Σαμαρείαν ὅλην
 Ὁ Σαλμανασάρ εἰς Ἀσσυρίων τόπους.
 Ἐνταῦθα μέμφει Ἰσραὴλ καὶ Ἰούδα,
 Πέμπει Σύρους δὲ πρὸς πόλεις Σαμαρείας.
 Λέοντες αὐτοὺς δαπανῶσιν ἐνδίκως.

ΠΑΤΡΟΙ. GR CXI.VII.

- A** Μίγνυσι λοιπὸν καὶ τινὰς Σαμαρίων.
 Ἰστᾶ τὸ κακὸν τῶν λεόντων ἐνθάδε.
 Ἐζεκία; δ' ὧν εὐσεβῆς ἀλακρίτος,
 Βωμοὺς καθαιρεῖ καὶ νεῶν ἐκκαλλύνει,
 Καὶ τὴν πόλιν δεικνυσὶν ὠραῖταιμένην.
 Ὁ Σενναχερείμ εἰς Θεοῦ πόλιν τρέχει,
 Σφοδρᾶ; ἀπειλάς ἀποτοξείων μάτην.
 Θερμὴ δέησις, ἀφανῆς συμμαχία,
 Νυκτὸς φόνος δ' ἀπειροῦ εἰς Ἀσσυρίους,
 Δράσαντος αὐτὸν ἀφανῶς ἀρχαγγέλου,
 Ὁ Σενναχερείμ ἐκκακὸν Σαμαρείας,
 Θάπτων ὁ Τωβῆτ, τοῦς νεκροὺς ἐβρίμμενους,
 Τύφλωσις αὐτῷ τὴν χολὴν ἐξ ἰχθύος
 Ἦπατος ἄκρον, τὰ προσήκοντα λέγει,
 Τὸν δαίμονα βάλλει δὲ μακρὴν Τωβία;.
- B** Καὶ φωτὸς αὐγὰ; τῷ σπορεῖ Τωβῆτ νέμει.
 Ἐζεκία; ἀβήρωτος, αὐξήσις χορῶν,
 Ἀναποδ.σμδ; φωσφόρου τεράστιος,
 Πρίσβει; Μαρωδάχ, τῶν ἀπορήτων θεία,
 Ἐζεκίου δ' ἔλεγχος πρὸς Ἡσαίου
 Πρίων ξύλινος καὶ μόρος Ἡσαίου.
 Μετ' Ἐζεκιάν Μανασσῆς ἀρχει γόνος,
 Πάντων μιαιώτατος, ἀσεβῆς λίαν
 Φαρμακὸς ἀπλῶς καὶ φονεὺς μοιχοφθόρος.
 Ἄλλὰ σχεθεὶς ἔτρεψεν εἰς Θεὸν νόσω,
 Τὸ λοιπὸν ἐξῆς εὐλαθεῖ ζῆ τὸν βίον.
 Ἀμνῶν γόνος δὲ δυσσεβῆς τίνει δίκας
 Ἰωσίας παῖς εὐσεβέστατος λίαν,
 Ὑπὲρ ἅπαντας καὶ Θεοῦ τιμῶν νόμους,
 Καὶ πάντα ποιῶν τὰ Θεῷ περιφιλμένα.
- C** Τοῦτον Νεχαῶ βασιλεὺς Αἰγυπτίων
 Τόξου βολαί; ἤνεγκεν εἰς ἄβου ζῶφον.
 Ἰωάχαζ παῖς Νεχαῶ πάλιν Σύρος
 Πόλιν στρατηγεῖ, καὶ τὸν Ἀχαζ ἐξάγει,
 Τῷ δ' Ἐλιακίμ Ἰσραὴλ κράτος νέμει.
 Φόρον νέμει δ' οὖν Ἰσραὴλ καταστάθῃ,
 Καὶ στρατὸς ὄξυς σὺν Ναβουχοδονόσορ,
 Πορθεῖ κακῶς σύμπασαν Ἐβραίων πόλιν
 Ἄναξ τελεῖ δὲ τὸν φόρον τῷ βαρβάρῳ,
 Τούτου δ' ἐπεισφρήσαντος ἐν πόλει πάλιν
 Ἐγκρύπτεται τάχιστα τῶν τειχῶν κάτω.
 Ὁ δ' Ἰωακίμ, καὶ ὁ Ἰεχονίας
 Σὺν Ἐσθᾶ μητρὶ τοῦ κράτους ἄνω μένει.
 Ἄναξ κείριστο; ὁ Ναβουχοδονόσορ,
 Ἐξείσιν Ἐσδρας σὺν τῷ Ἰεχιονίᾳ.
- D** Τούτους κατασχῶν εἰς Βαβυλώνα φέρει,
 Σὺν λαφόροις πλείστοις δὲ καὶ τοῖς ἐκκρίτοις
 Μεθ' ὧν Δανιὴλ, καὶ χορδῶς τριῶν νεῶν.
 Σεδικίαν δὲ τὴν θείαν Μιτθανίαν
 Ἄνακτα Σαλήμ ἐντείλῃ καθιστάνει.
 Εἰκὼν ὄραμα τοῦ Ναβουχοδονόσορ
 Τὰς βασιλείας εἰκονίζουσα ξένως.
 Ὁ γοῦν Δανιὴλ εὐρέτης διακρίνων,
 Τιμαὶ Δανιὴλ ὑπερεξηρημένοι,
 Καὶ θεϊκὴ τις Βαλτάσαρ τοῦτ' ἔθεσις.
 Εἰκὼν χρυσῆ πάλιν δὲ Βαβυλωνίου
 Πιπίδες νέοι τρεῖς, κίμινου δρῖσο; πάλιν,
 Ὅρκων πρὸς ἀθέτησιν ὁ Σεδικίας,
 Ἀφίσταται γὰρ τοῦ Ναβ.υχοδονόσορ.

Ὁ δὲ στρατὸς πυρπολεῖ καὶ τὴν πόλιν
 Καὶ βορβόρω χώνησιν Ἱερουσαλὴν.
 Σεδεκίαν δὲ συλλαβὼν ὄρκων κρῖνει
 Ῥήξαντα τείχος εἰς φυγὴν τετραμμένον
 Παίδων στερεῖ τε καὶ σβέννυσσι τὰς κόρας,
 Καὶ δέσμιοι ἀγχι δὲ τῆ βαβυλωνίῳ,
 Κάκει τελευτᾷ τὸν βίον καθειργμένους.
 Ὁ Νανουζαφιδῆς τὸν ναὸν πυρὶ καίων,
 Πολλοὺς θανατῶν, φαῦλα μυρία πράττων.
 Σαλήμ στρατηγὸς εὐγενὴς Γοδολίας,
 Σὺν δ' Ἀμανίταις Ἰσμαὴλ Γοδολίας,
 Καὶ Καλδαίοις ἔπεισι, καὶ κτείνει ξίφει.
 Καὶ δῆτ' Ἰωνᾶς σὺν στρατῶ τούτους φθάνει,
 Κτείνει τε πολλοὺς, καὶ στραφεὶς σὺν τῷ στίφει
 Τῶν Ἑβραίων ἅπαντι χωρεῖ συντόνως
 Πρὸς τὸν κρατοῦντα καὶ Αἰγύπτου τὸ κράτος.
 Εἰδῶλα λοιπὸν προσκυνουσίην ἐνόησε.
 Ἔτα διεφθάρησαν ἐξ Ἀσσυρίων
 Σχόντων πᾶσαν Αἴγυπτον ὑστέρω χρόνῳ.
 Ναβουχοδονόσορ δὲ λιπὼν τὸν βίον,
 Οὕτω Μαρωδᾶχ τὴν βασιλείαν νέμει.
 Ὅς Ἰωακείμ καὶ Σαλήμ βασιλέα
 Ἐσσειον αὐτῷ καὶ συνέδρον κτιννύει
 Καθειργμένον μένοντα πολλοῖς ἐν χρόνοις,

ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΩΝ Α'.

Θανὼν Μαρωδᾶχ Βαλτάσαρ λείπει κράτος,
 Δείπνον Βαλτάσαρ, καὶ Θεοῦ σκευὴ πότῃ,
 Καὶ τοίχοι ἀστράγαλος ἀθρόωπου γράφων,
 Λύων Δανιὴλ τὴν γραφὴν τῶν δακτύλων,
 Καὶ κτείνεται μὲν Βαλτάσαρ πρὸς Δαρείου.
 Φθονούμενός τε Δανιὴλ τοῖς σατράπαις,
 Λέουσι ἀπρόσβουτος ἄρθεις, τὸ ξέρον,
 Ἦκει δ' Ἀβδακούμ ὑψόθεν μετρημένος,
 Ἀρχὴ τὸ λοιπὸν, ἄγγελος ἐβδομάδιος,
 Στρατηγὸς Δανιὴλ, καὶ τιμὴ Μανιᾶκης.
 Ὅραμα πάλιν Δανιὴλ, τὰ θηρία,
 Κρίσις Σωσάννης ἐκ χειρὸς πρεσβυτέρων.

ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΩΝ Β'.

Μόρος Δαρείου, βασιλεὺς Πέρσης Κύρος.
 Λύσις Ἑβραίων ἐνθεν αἰχμαλωσίας,
 Καὶ κώλυσις δὴ τῶν κατοικούντων πέριξ,
 Πόλιν ἀνιστᾷ ὡς χρεῶν καὶ τὸν δῆμον.
 Μισσαγατῶν Τόμυρις φθείρει τὸν Κύρον,
 Μεθ' ὃν Καμβύσης ὁ Ναβουχοδονόσορ,
 Ὅς καθελὼν ἄριστα τοὺς Αἰγυπτίους
 Πρὸς Αἰθιοπία δυστυχεῖ τὰ πρὸς μάχην.
 Ἀποστατοῦσι τὸ λοιπὸν Ἰουδαῖοι.
 Τὸν Ὀλοφέρνην τοιγαροῦν μετὰ κράτους,
 Ἄναξ Καμβύσης ἐξάγει θράσους πλέων
 Κινεῖ κατ' αὐτῷ εἰς Γετουλά τὴν πόλιν,
 Οἱ δ' ἐνδον ἐκλείπουσιν ὑγροῦ τῆ σπάνει,
 Σπᾶν' αὐθ' Ἰουδῆθ τεχνικῶς καταστρέφει
 Τὸν Ὀλοφέρνην ἐξιοῦσα κοσμίως.
 Σχηνῆς γὰρ ἐνδον συγκαθεύδουσα μόνη
 Τὸ ξίφος ἐξάρασα τοῦτον κτιννύει.
 Τιμὰ τὸ λοιπὸν ἀναθήματα δόμων,
 Τὰ δ' Ἑβραϊκὰ προσκυνῶν Ἀχάωρας.
 Ὁ δ' ἀπὸ Καμβύσης ὁ Ναβουχοδονόσορ

Α' Ἐπεκστρατεύων κατὰ Μάγων τῶν δύο,
 Θλασθεὶς πόδα τέθνηκεν ἄθλιον μόνον.
 Μεθ' ὃν Δαρεῖος Ἰστάτου κεκλημένος
 Ἐκ μηχανῆς ἤρατο Ἱερῶν τὸ κλέος
 Εὐξάμενος δὴ τῷ Θεῷ, δοῦναι γέρας
 Ἱερουσαλὴμ τὴν στάσιν καὶ χρυσίον.
 Ὁ Ζοροβάβελ τὴν ὑπόσχεσιν λύει.
 Τράπεζα λοιπὸν σατραπῶν εὐχάισ.
 Ἐκ τοῦ πότου λέγει δὲ Δαρεῖος λόγους
 Πρὸς παῖδας αὐτοῦ τοὺς πέριξ κοιμωμένους.
 Ὡς δ' εὔρεν οὗτος ὁ ξένος Ζοροβάβελ
 Κρατεῖν ἀπάντων τὴν ἀλήθειαν μόνην,
 Πείθει Δαρεῖον ἐντελεῖσθ' ὄρκον νέμειν,
 Σὺν Ἰωσεδῆκ δ' Ἰησοῦ πρεσβυτέρῳ
 Σκευῶν τινα κάλλιστα λαβῶν τοῦ δόμου,
 Β' Γραφὰς τε καὶ δύναμιν ἀκριδέστατον,
 Πέντε σύναμα τοῦ λαοῦ μυριάσι
 Εἰς Ἱεροσόλυμα συντόμως φθάνει.
 Βάλλουσι βάρβαρον τῷ νεφί μετὰ πόνου.
 Ἄλλη πάλιν κώλυσις ἐκ Σαμαρείας
 Διαβαλόντων εἰς ἀπόστασιν τάχα,
 Τείχους ὀχυρότητα, καὶ στάσιν δόμου.
 Γράφει Δαρεῖος τοῖς στρατηγῶν Συρίας
 Δοῦναι χρυσίον, καὶ βοήθειαν νέμειν.
 Ἐγείρεται δ' οὖν καὶ ναός τε καὶ πόλις,
 Θυσία, ναὸς, ἀζύμων χορηγία.
 Ἐν Ἱερῶσι δ' ἦσαν ἡγμένοι μόνοις
 Καλῶς ποθεύοντες τὴν ἀριστοκρατίαν,
 Ἀσσαμοναίων ἀχρι καὶ Μακκαβαίων.

ΕΣΘΗΡ.

С' Μεγιστᾶνες δὴ Δαρείου, πιναδισία,
 Δεξις γυναικὸς, ἐντροπὴ βασιλίδος,
 Ὁργὴ Δαρείου, λύσις, Ἐσθῆρ εἰς μέσον
 Ὅψιν ἀγαθὴ, συγγενὴς Μαρδοχαίου,
 Ἐξ αἰχμαλώτων Δαρείου, δορυφόρου,
 Ὅστις βασιλεὶ δόλους ἀνδρῶν μηνύει,
 Κάντεῦθεν ὕψος ἀναβῆς τιμῆς μέγα.
 Ἀμάν προάγων Ἑβραίων· οὗτος φθόνῳ,
 Σταυρὸν ἀνιστᾷ κατὰ τοῦ Μαρδοχαίου,
 Ἦκιστα τιμὴν ἀποδόντο· ἀξίαν.
 Κίνησις Ἐσθῆρ ὑπὲρ ἀπικτος γένους,
 Πρὸς τὸν κρατοῦντα καὶ ξιφηφόρον λόγος
 Δέησις οἰκτρὰ, καὶ φονουργίας λύσις.
 Ἀμάν, Δαρεῖος εἰς Ἐσθῆρ πανδαισίαν,
 D Νυκτὸς τε χάριτος, καὶ καλὸς Μαρδοχαῖος,
 Σύμβουλος Ἀμάν καὶ τιμῆς Μαρδοχαίου,
 Μαρδοχαῖος ἐπιπικτος ἐν πορφυρίδι,
 Ἀμάν προάγων καὶ σύρων ἱππὸν βάρην,
 Ἀμάν πρὸς Ἐσθῆρ τῶν γονάτων ἡμμένους,
 Βλέπει Δαρεῖος, ἐνοεῖ κακεργάτην,
 Ἐντεῦθεν Ἀμάν ἐν καταδίχῃ ξύλω,
 Πιστὸς πατήρ τε Δαρείου Μαρδοχαῖος,
 Φόνος τε πολὺς τῶν κατὰ τῶν Ἑβραίων,
 Καὶ τῶν δέκα σταυρώσεως Ἀμάνου γόνων.

ΕΣΣΡΑΣ ΤΟ ΠΡΩΤΟΝ.

Ὁ Δαρεῖος παῖς ἐγκρατὴς Περσῶν Ξέρξης
 Τιμῶν μὲν φύλον Ἑβραίων κατὰ κράτος,
 Ἐσδρὸς φίλος μάλιστα τῶν ἄλλων πλέων,

Γράμμα κρατούντος εἰς ὅλην ἑπαρχίαν.
 Ἐντιμος Ἐσδρας σὺν λαῷ βαρεὶ τρέχων
 εἰς Ἱεροσόλυμα τοὺς νόμους νέμει,
 θαυμάζεται μάλιστα τῶν ἔργων χάος,
 τὰς ἀλλοεθνεῖς ἐξάγει πορρωτέρω,
 ἄναγιώσκει τῷ λαῷ καὶ τοὺς νόμους·
 δάκρυα πολλὰ, καὶ λόγοι, πανδαίσια,
 Παρρηγέλια, καὶ θανῶν Ἐσδρας γέρων.

ΕΣΔΡΑΣ ΤΟ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Πυνθάνεται δὲ καὶ Νεμείας πάλιν
 τὰ κατὰ Σαλήμ ἀρχοινοχόος Ἐέρξου,
 Μινυθάνει κακῶς ἀπὸ τῶν περίεξ ἔχειν,
 Ζητεῖ τὸν αὐτόνακτα, γραφᾶς λαμβάνει,
 ἦκει τὸ τοίχος καὶ νεῶν πληροὶ τέχος,
 Κλιῶς καθιστᾷ κατὰ τὸν νόμον σίδειν
 τὰς συναγωγὰς καὶ τὰ Σάββατα πάλιν.
 Πρὸς τὸν Ἐέρξην ἀνεισιν, εἶτα πρὸς πόλιν,
 Ἄριστα ποιῶν, καὶ τελευτᾷ τὸν βίον.
 Βασιλεία Περσῶν μέχρι Ἀλεξάνδρου.
 Ἀρταβάνης δὲ Ἐέρξου τὸ κράτος λυεῖ,
 ἔτ' Ἀρταξέρξης τὴν θέσιν ὁ Μακρόχειρ,
 καὶ δευτεροῦ Ἐέρξης δὲ καὶ Σογδοάνης,
 Νόθος Δαρείος, καὶ γόνος Ἀρταξέρξης,
 Ἀρταξέρξης ἄλλος δὲ τὴν κλῆσιν Χῶος,
 Ἄρσης ὁ Χῶου, καὶ πτῶν ὁ Βαγῶας,
 καὶ Δαρείος ὑπερὸς ἐν Περσῶν γένει,
 Ὅνπερ Μακεδῶν Ἀλέξανδρος κτιννεῖ.

BIBAIION MAKKABAION.

Μετὰ δὲ ταῦτά τις Ἰωάννας θύτης
 Χάριν τιμῆς ἔκτεινε συγγόνων ἕνα.
 Βαγῶας οὐκοῦν στρατηγὸς Ἀρταξέρξου
 χρόνοις ἐν ἑπτὰ συνταρᾶσσι τὸ στέφος.
 θύτης Ἰωαδᾶμ ἐκ γόνων Ἰωάννα,
 Ὁμαιμος αὐτῷ Μανασσῆς, ἕρις λόγων,
 Σαναβαλέτης σατράπης ὁ Δαρείου
 τῷ Μανασσῆ ζεύγνυσι τὴν θυγατέρα.
 τοῦ Μανασσῆ δίωξι· ἐκ θεοῦ δόμου
 τοῦ πενθεροῦ, βάρος δὲ καὶ βουλή ξένη,
 φυγὴ πρὸς αὐτὸν ταυτοπαθῶν εἰς γάμους,
 Ἐν τῷ μέσῳ μέρος δὲ καὶ τοῦ Δαρείου,
 Σαναβαλέτης πρόσεισιν Ἀλεξάνδρου,
 Δίδωσιν ἀρχὴν, ἀντίχαριν λαμβάνει
 Ἐν τῷ Γαριζὶν τῷ Θεῷ· στήσαι δόμον,
 Ἐκεῖ τὸ λοιπὸν Μανασσῆν ποιεῖ θύτην,
 Μερσίας ἀισχυρῶς τοὺς λαοὺς κακοτρόπους.
 Ἐκ Μακεδόνων Ἀλέξανδρος Φιλίππου
 Μετ' Ἰλλυριοῦς καὶ Θρᾶκας, τὰς Ἀθήνας·
 Πέρσης ἐπεστράτευσεν, νικᾷ σατράπας,
 Ἀρχὴν Περσῶν συμπάσαν ἐκ Θεοῦ λυεῖ,
 Αἴγυπτον εἶλε, Συρίαν, Παλαιστίνην,
 Λαμπρὰν ἀνιστᾷ τὴν ἐπάνυτον πόλιν,
 Τύρον κατασπᾷ καὶ Σιδωνίων χθόνα,
 Λεῖπει δὲ τὸ ζῆν, ὡς λόγος, τῷ φαρμάκῳ.
 Τέως καθιστῶν τὴν μάχην ἐπὶ Γύρον
 Σύμμαχον αἰτεῖ τὴν πόλιν τῶν Ἑβραίων.
 θύτης Ἰωαδ οὐ δίδωσιν εὐλόγως.
 Μετὰ μικρὸν ἦκει δὲ σὺν παντευχίῳ.
 Ὁ γ. ὑν θύτης ἔξεισιν ἐστοιχίμενος.

A Ἀλέξανδρος δὲ τὴν Θεοῦ τιμᾶ θύτην,
 Πρόσεισιν ἔνδον εἰς πόλιν, εἰς τὸν δόμον,
 Αἰτήματα σύμπαντα πρὸς τέλος ἄγει.
 Οἱ Σαμαρεῖς ἤκουσι τῶν ἰσῶν χάριν,
 Ἐλεγχος αὐτῶν εἰς φυγὴν κακουργίας.
 Ἐλὼν δὲ πάσας Ἀλέξανδρος τὰς πόλεις,
 Ἀνδρόμαχον τίθησιν ἐν Σαμαρείᾳ.
 τοῦτον Σαμαρεῖς ἐξάγουσι τοῦ βίου,
 Ἀλέξανδρος δὲ τοὺς Σαμαρεῖτας ἄρας,
 Μακεδόνας ἤκιστε τοὺς πεφιλημένους.
 Μόρος Ἰωαδ, Ὀνίας θύτης γόνος.
 Μετὰ τὸν Ἀλέξανδρον εἰς τετραρχίαν
 Ἀρχὴ πᾶσα τέτραπτο τοῖς μεγιστάσι,
 Κρατεῖ δ' Αἰγύπτου Πτολεμαῖος ὁ Λάγος.
 Ἐν Σαββάτῳ δὲ τὴν πόλιν τῶν Ἑβραίων
 B Πορθεῖ προφανῶς, καὶ πρὸς Αἴγυπτον τρέχει.
 Μετὰ δ' ἐκεῖνον καὶ Φιλάδελφος γόνος,
 Μεταφράσας ἄριστα βίβλους Ἑβραίων,
 Φαληρεὺς Δημήτριος σὺν Ἀριστέῳ.
 Λύσις δι' αὐτῶν Ἑβραίων ἀνδραπόδων
 Μετὰ δ' Ὀνίαν καὶ Σίμων Ἐλεάζαρ,
 Πρὸς Ἀντιόχου καὶ κάκως Ἑβραίων,
 Καταστρατηγήσαντος τὸν Πτολεμαῖον.
 Πτολεμαίου παῖς Ἐπιφανῆς τὴν θέσιν
 Μετὰ στρατοῦ κράτησεν ἐν Παλαιστίνῃ,
 Αὐτῷ τὸ λοιπὸν προστρέχουσι Ἑβραῖοι,
 Πάλιν πρὸς Ἀντιόχου ἐξ ἐναντίου,
 Ἀντιόχου παῖς καὶ γυνὴ Πτολεμαίου.
 Κῆδος θυγατρὸς προῆξ Παλαιστίνης ὄρει,
 C Καὶ Πτολεμαῖος τὴν Θεοῦ κρατεῖ πόλιν.
 Μετ' Ἐλεάζαρ Μανασσῆς Θεῷ θύων,
 Ἐπειτ' Ὀνίας Σίμμωνος φίλος γόνος.
 Τὸν δασμὸν αἰτεῖ κατ' ἔθνος Πτολεμαῖος,
 Ὁ δ' Ὀνίας δίδωσιν ἥκιστα φόρον,
 Ὀργίζεται, πρόσεισιν Ἰωσήφ φίλος,
 Λαμπρῶς τιμᾶται καὶ τελωνεῖ κοσμίως.
 Πτολεμαῖφ παῖς καὶ γενέθλια, φίλοι.
 Ἄνεισιν ὁ παῖς Ἰωσήφ νέμων χάριν,
 Ὑγκανὸς αὐτὸς χάριν ἀρίστην φέρων,
 Πρὸς συγγόνων ἐνέδρα, καὶ τούτου μέρος,
 Ἐπιφανοῦς τε μέρος τοῦ Πτολεμαίου,
 Πάλιν ὁ Ἀντιόχος εἰς Θεοῦ πόλιν,
 θύτης Ἰητοῦς καὶ Μενέλαος πάλιν,
 D Θυτῶν δύο στάσεις τις ἐνθάδε ξένη,
 Φυγὰς ὁ Μενέλαος ἐπ' Ἀντιόχῳ,
 Πρόσεισιν Ἀντιόχος, πορθεῖ τὴν πόλιν,
 Τὸν πλοῦτον αὐτῆς ἐκφορεῖ, καταστρίφει,
 Νόμους προλιπεῖν ἐκδιάζει πατέριους,
 Κυροὶ πάντας Ἑλληνα μισεῖσθαι βίον.
 Τότε Ἐλεάζαρ καὶ σοφοὶ Μακκαβαῖοι
 Ὡς ἀνδρικῶς ἔστησαν ὑπὲρ τοῦ νόμου,
 Ἀσαμωναῖοι σὺν πατρὶ τῷ Μαθθία,
 Θύσαι κλειυσθὲν, Ἀπελλῆν δόντες φόνῳ
 Πρὸς τὴν ἔρημον ἐκτρέχουσιν αὐτίκα,
 Μεθ' ὧν μυρίων ἀποφεύγουσι στέφος.
 Ἐν Σαββάτῳ μάχῃ δὲ φυγάδων νίκη,
 Ἀνατροπὴ συμπάντων ἐν τῷ Σαββάτῳ
 Μετὰ Μαθθίαν Σίμων ὁ Μακκαβαῖος,
 Στέφος κατάρχει τοῦ φιλοῦντος τὴν νόμον,

Κτείνει τε πολλούς συμβαλὼν αἰφνιδίως
 Τῶν ὑπασπιστῶν ἀνδρικῶς Ἀντίοχου.
 Καὶ δὴ τὸν ναὸν ἐκκαθαίρει συντόμως,
 Καὶ πάντα ποιεῖ πρὸς τὸ βέλτιον τρίπων.
 Ὁ δ' Ἀντίοχος ἐκμαθὼν ἀποψύχει,
 Καὶ μικρὸς Ἀντίοχος σὺν τῷ Λυσίᾳ
 Σπονδαῖς πόλιν εἰσεισιν τὴν Θεοῦ τότε,
 Ἐξ ἐλέφαντος Ἐλεσιζάρου μόρος.
 Καὶ φθίρεται Φίλιππος, ἐξ Ἀντίοχου.
 Ἄλκιμος; οὕτης, καὶ φυγὰς δὲ Ὀνίας;
 Ἀνιστὰς εἰς γῆν τῶν Αἰγυπτίων δόμων.
 Τὸν Ἀντίοχον Λυσίας κτείνει πάλιν,
 Ὁ Δημήτριος Σαλεύκου τὸ παῖδον,
 Ἄλκιμος κινεῖ πρὸς Μακκαβαίον λόγους,
 Καὶ Βακχιδῆς ἤκει δὲ πρὸς Δημήτριον.
 Πράξων κακὴν τάχιστα τῷ Μακκαβαίῳ,
 Ἄλλὰ πρὸς Ἀντίοχου ἐστράφη μάτην.
 Καὶ Νικάνωρ κάτεισι σὺν δόλῳ πάλιν.
 Μάχης δὲ πολλῆς συρράγειστος ἐν πόλει,
 Πίπτει Νικάνωρ σὺν λαοῦ πολλῷ στίφει,
 Ὁ δ' αὖ λαὸς δίδωσι τῷ Μακκαβαίῳ
 Γέρας τὴ λαμπρὴν καὶ ἀρχιερωσύνην.
 Πάλιν Βακχιδῆς ἐμπεσὼν Μακκαβαίῳ
 Κτείνει τὸν ἄνδρα δραστηκώτατον φύσει,
 Καὶ τὸ κράτος δίδωσι τοῖς ἐναντίοις,
 Στρατὸς Ἰούδα τοῦ καλοῦ Μακκαβαίου,
 Ἰωνάθαν θμαιοὶ ἀιροῦνται κράτει,
 Τούτου δὲ μάχη σύβρηξις ἐν Βακχιδί,
 Νικᾷ μὲν οὐδεὶς. Ἰωνάθης εἰς ὄρος,
 Ὁ δ' αὖ Βακχιδῆς πρὸς Δημήτριον τρέχει.
 Πάλιν Βακχιδῆς; πρὸς μάχην Ἰωνάθην,
 Ἄλλὰ νικηθεὶς ἀφορᾷ πρὸς συμμάχους,
 Καὶ πρὸς τὸν Δημήτριον αὖθις ἐκτρέχει.
 Μάχη πρὸς Δημήτριον ἐξ Ἀλεξάνδρου,
 Ἐπιφανοῦς γόνου δὲ τοῦ Πτολεμαίου
 Ἰωνάθης σύμμαχος ἐν Δημητρίῳ,
 Εἶτα πρὸς Ἀλέξανδρον αἰρεῖ φίλιαν,
 Δημητρίου θάνατος ἀπὸ τελεμάτων.
 Φιλοπάτορος θανόντος Πτολεμαίου,
 Εὐεργέτης κατήρξεν ὁ Πτολεμαῖος,

A Ἀλέξανδρος τούτου δὲ τὴν κόρην ἔχει,
 Εἰς φίλιαν διδώσιν ὁ Ἰωνάθης.
 Ἦκει δὲ Δημήτριος παῖς Δημητρίου·
 Ἄρχει Συρία; πατρικῶν τ' ἄλλων τόπων,
 Ἀλεξάνδρου δὲ πενθερὸς Πτολεμαῖος
 Τέχνη μεταλθῶν τὸν Ἀλεξάνδρον δόλω,
 Δημητρίῳ δίδωσι τὴν θυγατέρα
 Καὶ βασιλείας Ἀλεξάνδρου τῶν τόπων.
 Ἀλεξάνδρου θάνατος; καὶ Πτολεμαίου.
 Στάσις; πρὸς Δημήτριον Ἀντιοχέων.
 Λαμπρὸς βοηθὸς καὶ φίλος; Ἰωνάθης;
 Φίλιαν αἰτῶν, καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν Γώμην
 Ὀρφανὸς, Ἀντίοχος παῖς Ἀλεξάνδρου
 Σὺν Τρύφωνι κάτεισιν ἐκ τῶν Ἀράδων.
 Θόρυβος; ἐνθεν, παραχῆ Δημητρίῳ.
B Ὁ Δημήτριος; εἰς Ἀραβίας ἐκτρέχει,
 Ληθηθεὶς δὲ τίνει δικαί; ἀθλίως τάλας.
 Τρύφων τὸν Ἀντίοχον ἐκτεμεῖν θέλων,
 Ἦν ὡς ἀληθῶς δειλιῶν Ἰωνάθην,
 Καὶ δῆτα συσχῶν τὸν Ἰωνάθην δόλω
 Κάτεισιν εὐθύς εἰς Ἰουδαίας τόπους.
 Καὶ τὸν Σίμωνα τὸν γόνον Ἰωνάθου
 Ἦται τάλαντα δῆθεν ὡς χρέους ὀσίν.
 Σίμων δίδωσι μέμφιν ὡς ὑπεκκλιῶν.
 Κτείνει δὲ λαβῶν καὶ πάλιν Ἰωνάθην,
 Δημητρίου παῖς Ἀντίοχος Συδίτης.
 Κρατεῖ Συρία; προσφιλεῖς Ἰουδαίως
 Ὀμισμος; Ἀντίοχος τοῦ Δημητρίου
 Πρὸς Κλεοπάτραν συζυγοῦν Δημητρίου
C Φεύγει, Τρύφων δ' ἔπειτα πρὸς Ὀρθοῦσαν.
 Καὶ πυρποληθεὶς τὸν βίον κατατρέφει,
 Σπονδὰς λύει; Σίμωνος ἀναξ Σιδίτης,
 Καὶ Χενδεβαῖος ἐκστρατεύει πρὸς πόλιν,
 Νικᾷ δὲ τοῦτον Σίμωνος Ἰωνάθης.
 Πρὸς Πτολεμαῖον κτείνεται Σίμων δόλω,
 Ὁς Ἄθουκου κέκλητο λαμπρὸς τυγχάνων.
 Ὁ Σίμωνος παῖς; Ὑρκανὸς, Ἰωνάθης
 Πρὸς Πτολεμαῖον ἐκστρατεύει σὺν τάχει,
 Ὁ δὲ κτανὼν Σίμωνος ἀδελφοῦς ξίφει,
 Πρὸς Κοτυαῖν τύραννον εὐθύς ἐκτρέχει.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΠΡΟΣ ΘΕΙΑΝ ΓΡΑΦΗΝ

Μέχρι τούτων διαλαμβάνει ἡ θεία Γραφή, τὰ δὲ ἐξῆς ἄχρι καὶ αὐτὴν ἄλυσιν Ἱερουσαλήμ ὁ Ἰώσηπος;

ἱστορεῖ, ἅπερ ὡς λυσιτελῆ τούτοις ἐπισυνάπτομεν.

Τὰ μετὰ τὰ Μακκαβαϊκά ὡς Ἰώσηπος ἱστορεῖ μέχρι Χριστοῦ, καὶ αὐτῆς

ἀλώσεως Ἱερουσαλήμ.

Ὁ δ' Ἀντίοχος; ἀδελφὸς Δημητρίου
 Μετὸ μάχην τε καὶ κάκωσιν μυρίαν
 Σπονδὰς τελῶν εἰσεισι τὴν Θεοῦ πόλιν.
 Εἶτα πρὸς αὐτοὺς ἐκστρατεύει τοὺς Πάρθους
 Μετ' Ἀντίοχου συμβαλεῖν πρὸς Ἀρσάκην.
 Καὶ κτείνεται μὲν Ἀντίοχος; ἐν μάχῃ·
 Μολλὰς δ' Ὑρκανὸς; ὑποποιεῖται; πύλεις.

D Λυθεὶς δὲ Δημήτριος; ἀρχει τῶν Σύρων.
 Σύροι δὲ πρὸς Φύκωνο; τοῦ Πτολεμαίου
 Ζεθινῶν Ἀλέξανδρον αἰροῦνται κράτει,
 Ὅστις τὸν Δημήτριον ἀρχῆς ἐξάγει·
 Στάντος; δὲ μακρὰν συζύγου Κλεοπάτρας
 Πλεῖστα παθῶν τέθνηκεν ἀθλίῳ μόρῳ.
 Ὁ Γρυπὸς Ἀντίοχος; πιεῖ; Δημητρίου

Ξυστὰς πρὸς Ἀλέξανδρον ἐξάγει μέσου,
 Χρόνους τε πολλοὶς ἤρξε Συρίας πάσης.
 Ὁ δ' Ἀντίοχος Κυζικηνὸς τὴν θέσιν,
 Ἀντιόχου παῖς συγγόνου Δημητρίου
 Περὶ κράτος ἤρατο τῷ Γρυπῷ μάχην,
 Μικρὸν δὲ παυθεὶς Ὑρκανὸς ἐκ τῆς μάχης,
 Τελῶν φόρους, ἤνεγκεν ἄδρὸν χρυσίον.
 Ὁ Κυζικηνὸς τῶν Σαμαρέων χάριν
 Ὑρκανοῦ πῖσι συγκροτῶν μάχην ξένην,
 Θύων δ' Ὑρκανὸς καθορᾷ νίκης κράτος
 Ὁ πσιῶν ἐθράβευσεν, ἡ μάχης κρίσις,
 Σύγχυσις ὦδε φιλίας Φαρισσαίων.
 Θνήσκων δ' Ὑρκανὸς τῷ γόνῳ κράτος νέμει
 Ἀριστοβούλῳ βασιλεῖ πρῶτον μόνῳ,
 Ὁς τοῦ γένους ἔρθαιρε τὸ κλειστόν μέρος,
 Μεθ' ὃν ἀδελφὸν Ἀντίγονον ὑποστρέφει,
 Ἐν τῷ Στρατῶνος ὡς προεῖπε τις βίβλος,
 Αὐτὸς δὲ βαγεὶς τὴν ψυχὴν ἐμεί πάλιν.
 Ἰανναῖος σύγγονος τὸ κράτος φέρει,
 Πολλὰ δὲ δεινὰ τοῖς Ἰουδαίοις δράσας·
 Κλεοπάτρα πρὸς αἰετὴν καὶ Σελήνην
 Μίχας ἐχούσῃ πρὸς γόνον Πτολεμαίου,
 Ὁς Ἰανναῖον συμπλακεῖς τὰ πρὸς μάχην
 Κατὰ κράτος τέθεικε κατησχυμμένον,
 Καὶ τὴν πόλιν εἰς αἰετὴν Πτολεμαίδεζ
 Καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν αὐτίκας λαμβάνει·
 Τῆς Κλεοπάτρας ἐκλιπούσης εἰς χρόνον,
 Ὡς Ἰανναῖον ἐγκαταστήσῃ θρόνον,
 Ὁ Κυζικηνὸς τὸν Γρυπὸν καταστρέφει,
 Τὸν δ' αὖ Σέλευκος ὁ Γρυποῦ πάλιν γόνος
 Ἐξοστρακίζει τοῦ κράτους πορρωτέρω.
 Ὁ Κυζικηνὸς τὸν Σέλευκον λαμβάνει,
 Καὶ τῷ πυρὶ δίδωσιν εἰς τέλος φλόγα.
 Τούτῳ συνίστων ἀκρατῶς πάλιν μάχην
 Γόνου τοῦ Γρυποῦ σύγγονοι τοῦ Σελεύκου.
 Ἄγει τὸν Ἀλέξανδρον ἡ Κλεοπάτρα,
 Καὶ φαρμάκῳ πέφθαρτο δηλητηρίῳ.
 Διώκεται γοῦν Ἀλέξανδρος αὐτίκα,
 Καὶ Πτολεμαίου τὸ κράτος βλέπει πάλιν.
 Ἰανναῖος δὲ τὴν Σαμαρείαν τέλος
 Πορθεῖ πρὸ παντὸς, καὶ σαφῶς καταστρέφει.
 Μετὰ δὲ μόνον τοῦ νέου Πτολεμαίου
 Κατήρξεν Ἀλέξανδρος ἐν βραχεὶ χρόνῳ,
 Καὶ τὴν ἀδελφὴν ἐκτεμῶν Κλεοπάτραν,
 Πρὸς τοῦ στίφους ἤνεγκεν ἄθλιον μόνον,
 Μεθ' ὃν κρατεῖ μάλιστα παῖς φιλομήτωρ
 Ὁ Φιλάδελφος καὶ νέος Πτολεμαῖος.
 Ὁ δ' Ἀρμένιος Τιγράνης Παρθυαῖος
 Πάρθων ἀποστὰς οὐ βραχὺ κρατῶν τόπων.
 ἤλυσεν Διώνυσος ἐκ Πτολεμαίων,
 Οὐδὲ μάχην ἤγειρε πρὸς Ἰουδαίους,
 Οὐδ' αὖ θανόντος Συρίας ἔρχει κράτους
 Ἀρέτας, ὃς χεῖριστον ἀνταίρει μάχην
 Πρὸς Ἰουδαίους, καὶ πάλιν ὑποστρέφει
 Πρὸς παιδὰ Γρυποῦ. Καθιστᾷ τὰ πρὸς μάχην
 Ὁ Ἰανναῖος καὶ νικᾷ κατὰ κράτος,
 Ἰουραίαν δὲ προσβαλὼν λείπει βίον,
 Ἄφελις γυναικὶ τῇ Σελήνῃ τὸ κράτος

- A** Σὺν παισὶ διπλοῖς ἀπαλοῖς καὶ νηπίοις.
 Καὶ Μάρκιος βῆξ Συρίαν φθάσει τότε,
 Σταλεὶς στρατηγὸς ἐκ παλαιτέρως Ρώμης.
 Ἰανναίου παῖς Ὑρκανὸς ἔναξ νέος,
 Ὁ δ' αὖ Ἀριστόβουλος ἱερεὺς πάλιν,
 Δραστήριος δ' ὢν Ἀριστόβουλος τρόπους,
 Σύμπαν τὸ κράτος ἀναδύεται μόνος,
 Τὸν δ' Ὑρκανὸν ἤργησεν ὡς εὐμηγάνως.
 Ὁ δ' αὖ φυγὰς κάτεισι πρὸς τὸν Ἀρέταν.
 Σὺν Ἀντιπάτρῳ τῷ πάλαι πεφιλίμῳ,
 Καὶ πρὸς μάχην ἤκουσιν Ἀριστοβούλῳ.
 Αὐτίκας δ' Ἀριστόβουλος Σκάρῳ προστρέχει,
 Ὅν δῆτα Πομπήτιος στρατηγὸς Ρώμης
 Ἐπιβλέπειν ἔταξε τὴν Παλαιστίνην.
 Οὗτος Ἀρέταν ὑποθήκας ἐκτρέπει.
- B** Πάλιν Ὑρκανὸς σὺν Ἀντιπάτρῳ φίλῳ
 Πρὸς Πομπήτιον στρατηγὸν ἀνατρέχει.
 Στέλλει Γαβίνιον αὐτίκα Πομπήτιος
 Ὑπὲρ Ὑρκανοῦ πρὸς Ἰουδαίων πόλιν.
 Οὐκ εἰσδέχονται τὸν Γαβίνιον λόγοις.
 Ἦκει δ' ὁ Πομπήτιος ὑπερῶν κλέων
 Στρατῶν βαρεῖ μάλιστα, καὶ τρέπει λίαν
 Ἀριστοβούλῳ παριδῶν χρυσοῦ χύσιν,
 Σφάττει, θερίζει συμπλακεῖς πολλῇ μάχῃ,
 Καὶ τὸν Ἀριστόβουλον ἐμπνουν λαμβάνει,
 Ὑρκανῷ τὸ πᾶν δ' ἀνατίθισι κράτος,
 Ἄνακτα δεικνύς καὶ ὅτην κατὰ χρέως.
 Ἀντιπάτρῳ δὲ τὴν Παλαιστίνην νέμει
 Ἐπιμελητὴν ἀναδείξαι; πραγμάτων.
- C** Αὐτὸν δ' Ἀριστόβουλον σὺν δυοῖν γόνουσι
 Λαδῶν ὁ Πομπήτιος ἐκπλεῖ πρὸς Ρώμην.
 Τοῦτον δὲ σαφῶς τὸν τρόπον Ἰουδαῖοι
 Πρὸς Ῥωμαίων ἤρχθησαν ἐξ ἀβουλίας.
 Φυγὰς τὸ λοιπὸν Ἀλέξανδρος ἐνθάδε
 Πρὸς Ἰουδαίαν Ἀριστοβούλου γόνος
 Ὅστις Ὑρκανὸν τοῦ κράτους ὑπεξάγει.
 Αὐτίκας δὲ φεύγει προσβαλὼν Ἀντωνίῳ,
 Καὶ πρὸς Ρώμην ἔγειται δέξιμος πάλιν.
 Εἶτα δ' Ἀριστόβουλος σὺν Ἀντιγόνῳ
 Φεύγουσιν ἕμα, συγκροτοῦσι καὶ μάχην,
 Πλὴν ἀλλ' Ἀριστόβουλος πρὸς Ἀντιόνων
 Θνήσκει προφανῶς ὡς σταλεὶς Πομπητῖῳ,
 Φυγὰς δ' ὁ Ἀντίγονος ἐν Πάρθων κράτει·
 Ἦτταν δ' ὑποστάντος τῶν Ῥωμαίων κράτος,
- D** Ἀποστατοῦσιν Ὑρκανοῦ καὶ τὰ στίφῃ.
 Ὁ Κάσιος δ' οὐδ' ἐγκαθιστεῖ πρὸς λόγον
 Συλῶν τὸν νεῶν. Ὑρκανοῦ δῆθεν χάριν
 Κάτεισιν Ἀντίγονος σὺν Πάρθοις μόνους.
 Τοῦτον δὲ Γαβίνιος ὡς πορρωτέρω
 Τίθησιν εὐθύς ἐκτοσε Ταβυρίου.
 Καίσαρ μονάρχης, θάνατος Πομπητῖου,
 Βοηθὸς Ἀντίπατρος ἐν πᾶσι τρόποις
 Ἀρχὴν βεβαίῳ σὺν Ὑρκανῷ τῷ φίλῳ.
 Πρόσεισιν Ἀντίγονος Καίσαρι πάλιν.
 Ὁ δ' Ἀντίπατρος ἐμποδῶν τούτῳ μόνον
 Υἱοῦ στρατηγούς Ἀντιπατρὸς δεικνύει,
 Μέγαν Ἡρώδη καὶ Φασάτηλον λέγω.
 Γογγυσμὸς ἐνθεν τοῦ στίφους Ἰουδαίων,
 Τὸ τυραννικὸν εὐλαβουμένων τάχα.

Κρίσι: Ὑρκανοῦ σὺν χάριτι καὶ δόλῳ
 Κοτηγοροῦντων Ἡρώδην τῶν Ἑβραίων.
 Καίσαρ ἀδελφὸν Κλεοπάτρας ἐξάγει
 Τὸν Πτολεμαῖον τοῦ κράτους Αἰγυπτίων,
 Μόνη δὲ ταύτη τὴν ἀρχὴν πῆσαν νέμει,
 Ἀντίρσεις Καίσαρος ἐν μέσῳ πάλιν.
 Κάτεισιν Ἀντίγονος ἐν μάχῃ κράτει.
 Μάλιχος Ἀντίπατρον ἐξάγει βίου
 Ἐν φαρμάκῳ μάλιστα, τῷ δ' αὖ Ἡρώδῃ
 Δίδωσιν ἀρχὴν Ὑρκανοῦ Ἀντιπάρου,
 Καὶ πλείονα δοῦς πατρικῆς ἐπιτίρας.
 Ὅστις ἐπαρθεὶς κατὰ μικρὸν τῷ κράτει:
 Ἀφηνιάζων εἰς ἀπόστασιν βλέπει,
 Ἐς φιλίαν δὲ τοῖς κρατοῦσιν ἐν Ῥώμῃ
 Καθίσταται μάλιστα σαίνων ἐκθύμως,
 Ἀριστοβούλῃ Μαριάμνην τὴν κόρην
 Τὴν ἀδελφύην Ὑρκανοῦ λαθῶν γάμῳ.
 Ὁ Καίσαρ Ἰούλιο: Γάτο: πάλιν
 Ἐν τῇ Ῥώμῃ μόνωρως αἰρεῖται κράτωρ,
 Στρατηγῆ: Ἀντώνιος: Ἀσία: πᾶσις.
 Κατηγοροῦσιν Ἡρώδου σύμπαν γένος,
 Κόλαξ Ἡρώδης, καὶ μέρος κατηγύρων,
 Πάλιν πρὸς ἀρχὴν, καὶ κίνησις τοῦ στίφους.
 Ἐκδητος αὐτὸς σὺν Ὑρκανῷ τῷ φίλῳ,
 Μάχη κραταιά, καὶ πρὸς τὸ κράτος πάλιν
 Κάτεισιν Ἀντίγονος ἅμα Πακόρῳ.
 Φυγὰς Ἡρώδης, θάνατος Φασαήλου,
 Ζῶντα δ' Ὑρκανὸν Ἀντίγονος λαμβάνει,
 Πάρθοι: δίδωσι, λωβάται δὲ τὰ μέλη,
 Αὐτὸς δ' ἀνεζώσατο τὸ κράτος μόνος.
 Μάλῳ πρόσσεισιν Ἡρώδης Ἀραβίῳ,
 Ἥκιστα προσδέδεκτο τῷ Πάρθων φέδῳ.
 Πρὸς τὴν Ἀλεξάνδρειαν οὐκοῦν ἐκτρέχει
 Πρὸς κρίσιν εἰς Αἴγυπτον ἢ Κλεοπάτρα
 Παρ' Ἀντώνιον, καὶ συνάφεια γάμου,
 Μεθ' ἧ: Ἡρώδης καὶ γραφαῖς Ἀντωνίου
 Πρὸς τὸν Καίσαρα καὶ Ῥώμῃ καταπλέει.
 Ἐψηφίζεται δ' οὖν τῶν Ἰουδαίων κράτωρ,
 Σὺν Συδίῳ Κράττει τῷ στρατηγέτῃ.
 Μετὰ χρόνον δὲ τριετὴ πορθεὶ πόλιν,
 Τὴν δ' Ἀντίγονον ζῶντα λαθῶν ἀθύμως
 Ἀντωνίῳ δίδωσι πέμπειν εἰς Ῥώμην·
 Δώροι: φθαρεῖς δὲ τοῦτον ἐκτέμνει ξίφει,
 Καὶ πολλὰς ἐκδίδωσιν Ἡρώδῃ: πόλεις·
 Τὴν Συρίαν νέμει δὲ τῇ Κλεοπάτρῃ.
 Ἀντώνιος δὲ κατὰ τῶν Πάρθων τρέχων,
 Σύναμα πολλὰς τοῦ στρατοῦ μυριάσιν
 Ἡ:ετητο πάμπαν τοῦ στρατοῦ τὸ πᾶν τείχος.
 Ὑρκανοῦ ἐπάνεισιν ἐκ Πάρθων πάλιν,
 Λαμπρῶς τιμάται πρὸς κόλακος Ἡρώδου,
 Καὶ κτείνεται δὲ συρραφαῖς τισὶ δόλου.
 Θύτης Ἰαὴλ ἐξ ἀσήμου τοῦ γένους,
 Εἶτε Ἀλεξάνδρας παιδίον ἐξ εἰκότων,
 Ἀντωνίου φέδῳ τε καὶ Κλεοπάτρας·
 Β: ὕλευμα φυγῆς Ἀλεξάνδρας σὺν γόνῳ.
 Ἀριστοβούλου πνιγμονῇ πρὸς Ἡρώδου.
 Ἦζει πρὸς Ἀντωνίου Ἡρώδης τάχος·
 Ἀριστοβούλου πνιγμονῆς δώσωσιν λόγους,
 Θεῖος τ' Ἰωσήφ Μαριάμης οἱ λόγῳι.

A Κατέρχεται πάλιν δὲ λαμπρῶς Ἡρώδης.
 Ἐκπυστα μουστήρια, ζηλοτυπία
 Ἄδικος δυνως, Ἰωσήφ ἰδοῦ μέρος,
 Κλεοπάτρας ἔρωτες ὡς πρὸς Ἡρώδην,
 Δτινὰ δὲ πολλὰ τὴν Ἰουδαίαν φθάνει.
 Ἀντωνίῳ δ' ἤκιστα πρὸς Ῥώμης κράτος
 Ἐλθεῖν θαλητὸν καὶ Πάρθων ἤτης χάριον.
 Ἦκει τὸ λοιπὸν ὁ Καίσαρ ἐξ Ἑσπέρας.
 Συρρήγγυνται μάχη δὲ καὶ ναυμαχία.
 Ἦττάτο δ' Ἀντώνιος ἔνθεν εἰς τέλος,
 Τῷ φαρμάκῳ θνήσκει δὲ Κλεοπάτρα,
 Ὁ δ' Ἀντώνιος αὐτόχειρ πόβῳ βίου.
 Ἐνταῦθ' Ἡρώδης καὶ γραφὰς στέλλει δύο
 Δόλῳ κελεύσας τῷ νικήσαντι νέμειν.
 Ἦσθη νικήσας καὶ λαθῶν ταύτας Καίσαρ,
B Εὔνοος πρὸ πάντων Ἡρώδης διακρίθη,
 Καὶ Καίσαρι πρόσσεισιν ἐν τοῖς ὑστέροις.
 Λαμπρῶς τιμάται καὶ σεβάζεται πλέον.
 Σέμος ἀπόβδητα γυναικῆς χάριον.
 Ἡρώδης δ' ἐπάνεισιν εἰς τὴν οἰκίαν,
 Ἐρῆ γυναικῆς, Μαρίας δ' ἐνετρέψα.
 Ἐντεῦθεν αὐτῆς ζηλοτυπίας μίσος
 Κατὰ Μαρίας Σαλώμῃ πρὸς Ἡρώδην,
 Ψεθῆς λόγος, φάρμακον ἐξ οἰνοχόου
 Μυστηρίων ἔκφανσις, Σέμου μέρος,
 Κατὰ Μαρίας ἢ κρίσις καὶ τὸ ξίφος,
 Νοσῶν Ἡρώδης ἐξ ἐρώτων συμβίου,
 Μητρῆς Μαρίας καὶ Ἀλεξάνδρας μέρος.
 Ἐντεῦθεν εἰς ἅπαντα δεινῆς Ἡρώδης,
C Ἐξιν φθαρεῖς μάλιστα καὶ φθόνον πνέων,
 Ὁρμη κατ' αὐτοῦ, τὸ δόλου τιμωρία.
 Λιμῆς δαπανῶν καὶ ποικιλία νότων,
 Λιμοῦ παραμύθιον Ἡρώδης μέγα,
 Τέμνων τὰ παράστημα καὶ πτωχοῦ νέμων,
 Ὁ πρὶν δ' ἀπεχθῆς εὐμενῆς λελεγμένος,
 Ἐρῆ γυναικῆς τοῦ Σίμωνος καὶ κόρης
 Ἄγει παρ' αὐτὸν καὶ πατὴρ Σίμων θύτης.
 Ἰησοῦν τὸν Φάδῃτον ἀργὸν δεικνύων
 Πολλὰ τε πράσασιν οὐ καλῶς παρὰ νόμον·
 Πόλεις, δόμους ἐκτίζει καὶ στήλας πάλιν
 Εἰς χάριν ἀπλῶς τῶν κρατοῦντων ἐν Ῥώμῃ.
 Στέλλει δ' ἐκείσε τῶν γόνους πρὸς χάριν,
 Ἄει τὰ χεῖρω προσταθεῖς Ἰουδαίῳι.
 Τὸν Μαναν δὲ καὶ Πολίωνα μόνους
D Τιμῶν ὑπῆρχε καὶ προφητείας χάριν,
 Τὸν δ' αὖγε ναὸν καθελὼν καὶ πυθμένα
 Λαμπρὸν καθιστᾷ κατακοσμήσας λίαν·
 Εἶτα νόμον τίθησι τοῖς τοιχωρῶχοις,
 Ἄπεισι πρὸς Καίσαρα πάλιν Ἡρώδης,
 Καὶ τοὺς γόνους δὲ φέρει πρὸς τὴν πατρίδα,
 Γυναίξί τε ζεύγνυσιν, αὐθις Σαλώμῃ
 Διαβολῆς τε καὶ κυησάσης χάριν,
 Ὡς Ἡρώδην μέλουσιν ἐκθθίται μέσον.
 Ἐντεῦθεν Ἀντίπατρος Ἡρώδου γόνος
 Εὔνοος, ἀγαθός, οἱ δ' ἀπωσμένοι λίαν.
 Σταλεῖς δ' ἀνεισιν Ἀντίπατρος εἰς Ῥώμην
 Γράφει τε πολλὰ πατρὶ κατὰ συγγόνων.
 Πέθθει δὲ τοῦτον ἀφικέσθαι πρὸς Ῥώμην.
 Ἀνέρχεται γοῦν προσλαθῶν καὶ τοὺς γόνους.

Καίσαρ διέζει καὶ σχεδάζει τὴν μάχην.
 Καὶ παῖδες αὐτῷ προσφιλεῖς κατὰ κράτος.
 Φιλόκαλος δ' ὦν καὶ φίλων δόξαν πλείον
 Πολλοὺς ἐκάκου τῶν φίλων καὶ γνησίων ·
 Τοῖς δ' ἐκτὸς τῆδύς, καὶ χρυσὸν πολὺν βέων.
 Ἀνοίγουνσι δὲ καὶ τοῦ Δαυὶδ τὸν τάφον,
 Καὶ κέσμον εὐρῶν οὐ βραχὺ τι λαμβάνει.
 Ἐντεῦθεν ἐμφύλιος κάτοικος μάχη.
 Πάλιν δ' Ἀντίπατρος κατὰ τῶν ὁμογνίων.
 Ὁ δ' Ἡρώδης ἤγαρτο κατὰ Φερῶρα ·
 Ὅτι θυγατρὸς τοῦς γάμους ἀπηξίου.
 Ἡ Σαλώμη. Πάλιν δὲ βράπτει τοὺς δόλους.
 Ἀλέξανδρος ἀνεισι κατὰ Φερῶρα,
 Καὶ Σαλώμη πρόφασις ἰδοὺ τοῖς λόγοις,
 Ποινὰ διαρκεῖς αὐθις εὐνούχων φίλων.
 Δέσμιος Ἀλέξανδρος, εὐρσεσι λόγων,
 Ἐτασμός, ἄκρος, καὶ τὸ φάρμακον τέλος.
 Πρὸς πατέρα δ' ἔγραψεν εἰδέναι λέγων
 Ἀλέξανδρος ἅπαντα καὶ κακουργίας,
 Καὶ λύεται δὴ τοῖς λόγοις Ἀρχελάου.
 Ἀντίπατρος δὲ προσλαβὼν Εὐρυκλέα
 Πάλιν ἀνάπτει τῷ πατρὶ τὰ τοῦ μίσους,
 Καὶ βάσανα δὴ τῶν φυλάκων Ἡρώδου,
 Δεσμὰ τῶν γόνων Ἡρώδου πάλιν δύο,
 Καὶ γράμμασι Καίσαρι πάντα μνησεί.
 Ὁ δ' αὐτὸ πᾶν τίθεισιν αὐτῷ καὶ κρίειν.
 Ἰδοὺ τὸ κριτήριον ἢ καταδικη,
 Παρῆρσις Τήρωνος εἰς βασιλεία,
 Κατήγορος τύραννος, κούραὺς ὁ Τρύφων.
 Ἐτασμός αὐτῶν, καὶ σαφῆς δόλου λόγος.
 Ἐντεῦθεν οὐκοῦν Ἡρώδης καὶ τοὺς γόνους
 Ἀπαγχονίζει, καὶ συνδρόμους λιθάζει.
 Γεννᾷ δ' Ἡρώδης Ἡρώδην, πάλιν γόνον
 Ἐκ τῆς θυγατρὸς τοῦ Σίμωνος ὑστέρως.
 Φίλοι Φερῶρας Ἀντίπατρος ἐνθάδε,
 Ἐναντία δὲ Σαλώμη τούτοις πάλιν,
 Πρὸς τὴν δάμαρτα Φερῶρα Φαρισαίοι.
 Ὁ Φερῶρας ὑποπτος· εἰς τετραρχίαν.
 Ἀντίπατρος δὲ πρὸς τὴν Ῥώμην ἐκτρέχει.
 Μόρος Φερῶρα, τὰ κακὰ δ' Ἀντιπάτρου.
 Κατηγορία· προφανεῖς Ἀντιπάτρου
 Ἄνεισιν Ἀντίπατρος ἀπὸ τῆς Ῥώμης.
 Οὐδρος αὐτὸν ἀτιμάζει τοῖς λόγοις.
 Κρίσις Ἡρώδου, καὶ λόγοι πληρεῖς πάθους.
 Ἀντίπατρος δέσμιος· αἰτία πάλιν
 Νοσῶν Ἡρώδης, καὶ κακῶς πρὸς τῇ χρόνῳ.
 Φήμη θανάτου, καὶ χρυσοῦ στρουθοῦ λύσις,
 Καὶ μυρία κάκωσις ἀνδρῶν ἐνθάδε,
 Πληθὺς νόσων τήκουσα δὴ τὸν Ἡρώδην.
 Ἐνταλμα πικρὸν ἐκτεμεῖν τοὺς προκρίτους,
 Δύσιν τ' ἀναιρεῖν Ἡρώδην ἔγων δέον
 Ἐν τῇ φυλακῇ, καὶ φόνος δ' Ἀντιπάτρου.
 Κράτους μερισμός, καὶ τελευταῶν Ἡρώδης,
 Λύσις προκρίτων δεξιῶς εἰργασμένη.
 Ἀρχέλαος ἀπεισιν εἰς Ῥώμην τρέχων,
 Σὺν Ἀντίπῃ μάλιστα καὶ τῇ Σαλώμῃ,
 Κατὰ Ῥωμαίων τῶν Ἰουδαίων στάσις.
 Ἐγκλημα πρὸς Καίσαρα, καὶ κρίσις πάλιν ·
 Ἀρχέλαος· ἤμισυ λαμβάνει κράτους ·

A Ὁ δ' Ἀντίπας, Φίλιππος, Ἡρώδης νέος
 Ἦμισυ λοιπὸν, ἐνθεν ἡ τετραρχία.
 Ψευδαλέξανδρος εἰς Καίσαρ' ἀφιγμένος.
 Ἀρχελάω σύζυγος ἄρτι Γλαφύρα,
 Ἀρχελίου παῖς, ἀλλ' Ἀλεξάνδρου δάμαρ,
 Κακοῦργος Ἀρχέλαος εἰς ὑπηκόους ·
 Ἐκβλητος οὐκοῦν πρὸς Καίσαρος ἐκ λέχου.
 Ἀρχελάου δ' ὄνειρος, αὐθις Γλαφύρας ·
 Τούτων πάλιν θάνατος ἐξ ὀνειράτων,
 Μετὰ δὲ τοῦτον εἰς Κυρήνιον κράτος,
 Ὅς ὑπογραφῆν ἐκτελεῖ πρώτος ξένην,
 Ἐφ' οὗ γεννᾶται καὶ Χριστὸς ἐκ Παρθένου.
 Ἐνθεν στάσις ἤρξατο καὶ τοῖς Ἑβραίοις
 Ἐκ Σαδὼκ ἀνδρὸς τοῦ κακοῦ Γαυλιανίου.

B Μετὰ δὲ Κυρήνων ἐστᾶλη πάλιν
 Ὁ Πομπώνιος καὶ Μάρκος Ἀμβιδούχος,
 Εἶτα Ῥούφος Ἄνιος, Καίσαρος μόρος,
 Καὶ Τιβέριος ἐγκαθίσταται κράτωρ,
 Ἐφ' οὗ κατήρξεν Ἑβραίων ἄρτι κράτος,
 Μεθ' ὃν Πιλάτος ὁ Πόντιος τὴν θέσιν,
 Ὅς εἰσαγαγὼν ἐν Καίσαρειά στίφος
 Τὰς εἰκόνας Καίσαρος ἐν νεφ' φέρων.
 Στάσις τὸ λοιπὸν τοῦ παρανόμου χάριν ·
 Σπάνις ὑδάτων, ἀνάλωσις χρημάτων,
 Καταβολὴ πάλιν δὲ σαφῆς Πιλάτου,
 Φόνος τε πολλῶν ἐκ μηχανῆς Ἑβραίων.
 Οὗτος φανέντα τὸν Θεὸν μου καὶ Λόγον,
 Χάριν νέμων μάλιστα τοῖς Ἰουδαίοις,
 Σταυρῷ προσηλοῖ, καὶ κατακρίνει μόρω ·

C Ἄλλ' ἐξανέστη καὶ κριήμερος πάλιν,
 Ὡς αἱ γραφαὶ φάσκουσιν Εὐαγγελίων.
 Κτερίζει τετράρχης Ἡρώδης Τιβερίω
 Τιβερίαδα τὴν πόλιν φέρων χάριν ·
 Παυλίνα σώφρων ἐν Ῥώμῃ καὶ κοσμία,
 Ἡς Μοῦνδος ἤρα τὸν χρυσὸν πολὺν βέων.
 Ἰσὴς ἐπιτήδευμα δουλιδοῦ κήρης,
 Ἄννουβις ἢ πρόφασις ἐν σωφροσύνῃ,
 Πρέσβυς μισρὰ καθυποργεῖ σὺν δόλῳ.
 Τελεῖ δ' ὁ Μοῦνδος τῶν ἐρώτων τὴν χάριν.
 Ὅνειδος, ὕβρις· πρὸς Τιβέριον λόγοι ·
 Ἐβάνον εἰς γῆν· κερεῖς ἐσφαγμένοι,
 Καὶ Μοῦνδος ἐξόριστος· ἐνθεν τῆς Ῥώμης.
 Ἄθροισμός ἰδοὺ καὶ Γαριζὶν εἰς ὄρος

D Καὶ Πιλάτος κτείνει δὲ τοὺς ἠθροισμένους,
 Οὐτέλιψ πρὸς κρίσιν ὁ Πιλάτος,
 Καὶ πρὸς Ῥώμην ἐσταλτο τοῦ φόνου χάριν ·
 Φθάνει δὲ Τιβέριος ἐκστάς τοῦ βίου,
 Οὐτέλιος ἀνίσχιν Ἑβραίοις
 Στολὴν ἱερὰν, ὡς χρεῶν αὐτὴν ἄγειν.
 Σπονδαὶ μετὰ Πάρθων δὲ τὸν βασιλεῖα.
 Οὐτέλιψ σὺν τῷ τετράρχῃ μάχῃ.
 Μόρος Φιλίππου συγγένου τοῦ τετράρχου ·
 Στέλλων δὲ τὸν πλοῦν Ἡρώδης πρὸς τὴν Ῥώμην
 Ἡρωδιάδῃ τῇ συνεύφῳ Φιλίππου
 Συγγίνεται μάλιστα λιπὸν Ἀρῆταν
 Τὴν ἐκ βρέφους σύζυγον οὐ κατὰ νόμους.
 Οὗτος σθένουσι τῇ μαχαίρᾳ τὸν λύχον
 Τὸν Χριστοῦ μου Πρόδρομον ἀξιοσηφόρον,
 Πρόβριζον ἐκτέμνοντα τὴν λύσιν νόμου.

Στρατεύμα λοιπὸν Ἀρέτα καὶ Ἡρώδην,
 Οὐίτελιφ Καίσαρ ἐντεῦθεν γράφει
 Μάχην κροῦσσι καρτεράν πρὸς Ἀρέταν.
 Ἐφθῆ δὲ Τιβέριος ἐκλιπῶν βίον,
 Καὶ τὸ στρατεύμα κατὰ χώραν ἐμμένει.
 Ὁ Γάτος ἀνεισιν ἀρχὴν εἰς κράτους.
 Ὁ δ' Ἀγρίππας ἔγγοιο: Ἡρώδου πάλα:
 Ἀριστοβούλου τοῦ γόνου καί: τυγχάνων,
 Ὑπὸ Γαίου πρὸς τιμῆς ὕψος φθάνει,
 Πολλὰ παθὼν μάλιστα τῷ πρώην χρόνῳ
 Πρὸς Τιβερίου, προσφιλῆς ὢν τῷ γένῳ.
 Ὑπὸ χρεῶν τε καὶ χάριν τοῦ Γαίου
 Δεθεῖς φυλακῇ παρεπέμφθη τῷ τέως.
 Κἄν τις πρὸς ὄρνιν ἀτενίσαι: εὐστόχως,
 Ἠγγεῖλεν ὦ: τάχιστα τὴν ἐξουσίαν,
 Ἄπερ χρόνῳ πέπρακτο σαφῶς εἰς τέλος.
 Λύει γὰρ αὐτὸν ὁ Γάτος αὐτίκα,
 Βασιλέα τε δεικνύει τετραρχίας,
 Ἦν ἤρχεν ὁ Φίλιππος Ἡρώδου γόνος·
 Ἡρωιδᾶς δὲ σύγγοιο τοῦ Ἀγρίππα.
 Τὸν Ἡρώδην ἐπεισανεῖς Ῥώμην τρέχειν,
 Καὶ τὴν Ἀγρίππα λαμβάνει τετραρχίαν.
 Ἀπῆλθεν, ἐζήτησεν, εὗρεν οὐδόως,
 Μακρὰν δ' ἔλαθεῖς καὶ τὸ κράτος Ἀγρίππα
 Σάφ' ὡς τὸ πᾶν διδῶσιν ὁ Καίσαρ μόνῳ.
 Εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν Ἑλλήνος μάχην
 Μεθ' Ἑβραίων ἤσαντο Γαίου χάριν,
 Καὶ Πετρώνιος ἐστάλη πρὸς Γαίου
 Στήλην ἐγείρει τῇ πόλει μέση ξένην,
 Ἐστασίασαν οἱ λαοὶ πρὸς τοὺς λόγους.
 Πετρώνιος γράφει δὲ ταῦτα Γαίῳ.
 Ὁ δ' ἀντιγράφει πρὸς βῆρος Πετρωνίῳ.
 Ὑπὲρ δὲ τούτου καὶ δέησεν Ἀγρίππα
 Προσῆγεν εὐθύς ἀξίως μετὰ δέους,
 Καὶ φθάς τὸ βιοῦν ἀνταμείβει τῷ μόρῳ.
 Καὶ σπουδάζαντος Ἀγρίππα κατὰ κράτος,
 Ὁ Κλαύδιος ἀνεισιν εἰς θρόνον κράτος,
 Καὶ βασιλεὺς μέγιστος Ἀγρίππας πάλιν.
 Πᾶσι δ' ἀνῆκεν ἐγγράφω: Ἰουδαίους
 Τὴν ἐξ ἔθους σύμπασαν ἀρχῆθεν ὄσειν,
 Τινὺς Ἀγρίππας τὴν καλὴν πάντη κρίσιν.
 Μετὰ μικρὸν δ' ἀνεισι λιπῶν Ἀγρίππαν·
 Θύει χραιστήρια τῷ Θεῷ ξένα,
 Καὶ τὴν χρυσὴν ἄλυσιν αἰωρεῖ δόμῳ,
 Τῶν δωρητῶν τε στάσις ἐκ τῶν εἰκότων.
 Ὑπαρχος Σίλας εὐγενῆς πάλα φίλος.
 Ὄνειδος αὐτοῦ καὶ κενὴ παρῆρσις.
 Στόμαργος ἀνὴρ ἐν φυλακῇ, καὶ πάλιν
 Ἐν πᾶσι πραῦς καὶ καλὸς ἦν Ἀγρίππας
 Φιλῶν τιμᾶσθαι, δωρεῶν δυνως βρῦσις.
 Ἐπὶ Στάτωνος δ' εἰς πόλιν ἀφιγμένος,
 Καὶ δημοτερπεῖς ἐκτελῶν πανηγύρεις,
 Στολὴν ὑπενδύς ἀργυρᾶν ἐξαισίαν
 Ἄνεκροτεῖτο, καὶ Θεὸς ἦν ἐν λόγοις.
 Ἐντεῦθεν οὐκοῦν ἐκ τόσων τερατείων
 Πρὸς τὸν Ἄδην βέβηκεν ἐκ νόσου τρέχων.
 Ὁ παῖς δ' Ἀγρίππας ἀτελής πρὸς τῇ Ῥώμῃ·
 Ὁ δ' αὖ Φίδος Κούσπιος: εἰς Ἰουδαίαν

A Στολὴν θεῖκην εἰς Ἀντωνίαν φέρει.
 Λύει πάλιν δὲ τὰς γραφαῖς τοῦ Κλαυδίου.
 Ὁ δ' αὖ Ἡρώδης σύγγοιο τοῦ Ἀγρίππα
 Τὰ τοῦ νεῦ δέδεκτο καὶ πρεσβυτέρων.
 Τῶν Διαθετῶν ἡ βασιλεὺς ἐνθάδε
 Σὺν Ἰζάτῃ πρόσσεισι τῷ φίλῳ γόνῳ,
 Λιμοῦ παραμύθιον εἰς Ἰουδαίαν.
 Πρὸς τινος ἀνήχθησαν εἰς Θεοῦ νόμους,
 Τὰ κατὰ Πάρθους, καὶ πάλιν τέλος βίου,
 Θεουδᾶς ἀπιστῶν τοὺς λαοὺς ἀποστάτης.
 Θάνατος αὐτοῦ, καὶ κἄρα πρὸς τῇ πόλει.
 Μετὰ Κούσπιον ὁ Τιβέριος πάλιν.
 Ἰούδα παιδὲς, τῶν λαῶν πάλιν στάσις.
 Διάδοχος Κούμανος ἦν Τιβερίου.
B Θανὼν Ἡρώδης σύγγοιο τοῦ Ἀγρίππα,
 Λεῖπει τὸ κράτος Ἀγρίππα νεωτέρῳ,
 Τοῦ Κλαυδίου Καίσαρος ἐνδεδωκότος.
 Ἐν τῷ νεῦ κινήσις ἐκ στρατοῦ φόβου,
 Φθορά τε πολλῶν, καὶ πάλιν ἄλλη δίκη
 Παρανομοῦντων καὶ τινας εἰς τὸν νόμον.
 Γαλιλαίων στάσις: τε καὶ Ἰουδαίων·
 Ἀφίξις αὐτῶν πρὸς Κλαύδιον ἐν Ῥώμῃ,
 Κόμανος ἐκτός καὶ Φῆλιξ εἰς τὸ κράτος.
 Ὁ δ' Ἀγρίππα: ἔλαθε τὰς τετραρχίας
 Τὴν τοῦ Φιλίππου, πρὸς δὲ τοῦ Λυσινίου.
 Φῆλιξ Δρουσίλλαν Ἀγρίππα κόρην ἀγει.
 Νέρων μετὰ Κλαύδιον ἀρχεῖ τῆς Ῥώμης,
 Γόητες εἰσέφηρσαν ἄνδρες Ἑβραίοις
 Ἐξαπατῶντες, ἀνεγείροντες στάσεις,
C Ληστῶν στίφος ἀπειρον, ἄλλα μυρία.
 Ἰωνάθου θάνατος ἐντεῦθεν θύτου.
 Ἄλλη στάσις πάλιν δὲ Σύρων Ἑβραίων
 Ἐν Καισαρείᾳ, καὶ πολλὸς αὐτῶν φθόρος.
 Πρεσβυτέρων ἐνθαδὶ πάλιν στάσις,
 Τὸν Φῆλικα Πόρκιος ἀλλάσσει Φῆστος,
 Καὶ βοῆ πρὸς Νέρωνα τῶν Ἰουδαίων
 Κατὰ Φῆλικος τῶν βίᾳ πεπραγμένων.
 Ἐπιστολὴ Νέρωνος ὑπὲρ τῶν Σύρων,
 Ἦτις κατήρξεν Ἑβραίοις πᾶσαν μάχην.
 Ἐντεῦθεν ἀνέβρωσεν εἰς μέγα πάλιν
 Σικαρίων βλεθρος, καὶ στάσις πάλιν.
 Ὁ δ' Ἀγρίππας ἠγείρειν οἰκῆμα μέγα,
 Ὅπερ πάλιν φράττουσιν Ἑβραῖοι δίκη.
 Ὑπὲρ δὲ τούτου καὶ πρὸς Νέρωνα λόγοι.
D Ἄννας Οὐτῆς δὲ τὸν λαὸν στήσας ἄμα,
 Τὸν Ἰάκωθον ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου
 Λίθοις βαλὼν ἐκτείνειν ἐν ταῖς δόμῳ.
 Μετὰ δὲ Φῆστον Ἀλβίνος: ἐκ καὶ Ῥώμης
 Τέμνων τὰ πολλὰ τῶν κακῶν ζιζανίων,
 Μεταθέσεις τε συνεχεῖς πρεσβυτέρων.
 Ἀγρίππα κατάρχοντος ἀνακτος, τίς τε,
 Πολλοῦ: Ἀλβίνος θανατοῖ τῶν δεσμῶν.
 Μετὰ δὲ τοῦτον στρατηγὸς ἄλλος Φλώρος,
 Κακὸς, μιαρὸς, ὡς βαρὺς τοῖς Ἑβραίοις,
 Καὶ τί τὰ πολλὰ καὶ πρὸς Ῥωμαίους μάχης
 Αἴτιος: αὐτὸς ἐμφανῶς ἐκ κακίας,
 Ἀρχοντος ἐνδέκατον Νέρωνος χρόνον,
 Φλώρου δὲ διπλοῦν ἐξανύοντα πάλιν.

DE SEQUENTIBUS ASCETICIS OPUSCULIS MONITUM

ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ ΤΩΝ ΙΕΡΩΝ ΝΗΠΤΙΚΩΝ... τύποις ἐκδοθεῖσα διὰ δαπάνης τοῦ τιμιωτάτου καὶ
θεοσεβεστάτου κυρίου Ἰωάννου Μαυροκορδάτου
εἰς κοινὴν τῶν ὁρθοδόξων ὠφέλειαν. Venetiis, 1782. fol.

Κάλλιστος ὁ ἀγιώτατος πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ἐπίκλησιν φέρων τοῦ Ἐνδοπούλου, ἤκουσε μὲν ἐπὶ Ἀνδρονίκου τοῦ δευτέρου τῶν Παλαιολόγων, κατὰ τὴν χλιεστοῦν τριακοσιοστὴν ἐξηκοστὴν ἔτος (1) · μαθητεύσας δὲ τῷ ἀγίῳ Γρηγορίῳ τῷ Σιναίτῃ (οὗ καὶ τὴν βίον ὑπερον εἰς πλάτος συνέγραψεν) ἤκησεν ἐν τῷ ἀγιωνύμῳ Ὅρει τοῦ Ἄθω, κατὰ τὴν Σκῆτιν τοῦ Μαγουλῆ, τὴν ἀντικρὺ τῆς τοῦ Φιλοθέου κειμένην μονῆς. Συνέζησε δὲ τῷ συμμύστῃ αὐτοῦ Μάκρῳ ἐν δίοις ἑεστιν εἰκοσιοκτώ. Ἀλλὰ καὶ Ἰγνατίῳ τῷ καὶ αὐτῷ Ἐνδοπούλῳ ἐπὶ τοσοῦτον ἐγένετο φίλιτος, ὡς μίαν ψυχὴν δοκεῖν εἶναι τοὺς ἀμφοτέρους ἐν δυὶ σώμασι. Πατριαρχεύσας δὲ ὑπερον, καὶ ἐπὶ τὴν Σερβίαν ἐξορμήσας μετὰ τοῦ κλήρου, διὰ τὴν τῆς ἐκεῖσε Ἐκκλησίας εἰρηναίαν ἔνωσιν, διὰ τοῦ τῆς ἀγισότητος Ὅρους διήλθε, κ' ἐκίθεν μετὰ τῆς τοῦ Μαξίμου τοῦ ἐπικαλουμένου Κουσκοκαλυβήτου ἀστείας προρρήσεως, τῆς λεγούσης · Οὗτος ὁ γέροντος τὴν γρατάν του ἔχασε, προπεμφθεὶς, ψάλλοντος ὁπισθεν καὶ τὸ ἐπιτάφιον · Μακάριοι οἱ ἄμωμοι ἐν ἰδῶ. Ἐκάν τῇ Σερβίᾳ γενόμενος, ἐκεῖσε τοῦ φθοροῦ βίου τὴν ἀφθαρτον ἀντηλλάξατο.

Φησὶ δὲ πού περὶ τούτων τῶν δύο καὶ Συμεῶν ὁ Θεσσαλονίκη, ἐν οἷς περὶ τῆς τοῦ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστῆ, γλῶσσῃ τοῦ Θεοῦ, θεοποιῶν προσευχῆς αὐτῷ γίνεται λόγος ἐπὶ λέξεω; τάδε (Κεφ. σθ', σελ. 210) σειρ. 5 (2) · Ἐξαιρέτω; δὲ ἐν ταῖς ἡμέραις ἡμῶν ταύταις, περὶ αὐτῆς (δηλ. τῆς προσευχῆς) συνεγράψαντο Πνεύματι, ὡς καὶ αὐτοὶ ὄντες ἐκ Θεοῦ, οἱ θεηγόροι, καὶ θεοφόροι, καὶ Χριστοφόροι, καὶ ἔνθεοι ὄντες ἀληθῶς · ὁ τε ἐν ἀγίοις Πατὴρ ἡμῶν Κάλλιστος ὁ τῆς βασιλευούσης γενωνῶ; Νίξας Ἰώμης ἐκ Θεοῦ πατριάρχης, καὶ ὁ σύμπνοος αὐτῷ, καὶ συνασκητῆς ὁσιος Ἰγνατίος. Καὶ βίβλῳ οἰκείᾳ συντεθείσῃ παρ' αὐτῶν, πνευματικῶς τε καὶ θεοφρονῶς, καὶ λίαν ὑψηλῶς ἐφιλοσόφησαν, ἐν ἑκατὸν κεφαλαίοις, τῷ ἐντελεῖ ἔρομῳ τελείαν τὴν περὶ ταύτης γνώσιν ἐκθέμενοι · οἱ καὶ τῆς βασιλίδος ταύτης πόλεως τελούντες βλαστοὶ, πάντα ὁμοῦ καταλιπόντες, καὶ παρθετικῶς καὶ μοναχικῶς ἐν ὑποταγῇ πρὶν πολιτευσάμενοι, καὶ ἀσκητικῶς ὁμοῦ, καὶ οὐρανίως ὑπερον, καὶ ἀδιαιρέτως ζήσαντες, καὶ τὸ ἐν ἐν Χριστῷ (ὅπερ αὐτῆς Χριστὸς ἔδωκε τὸν Πατέρα περὶ ἡμῶν πάντων ἠδύτατο), ἐν ἑαυτοῖς ἐξαιρέτως διαφυλάξαντες, ὡς φωστῆρες, κατὰ Παῦλον, ἐν κόσμῳ ζωῆς ἐπίχοντες λόγον, ὤφθησαν. Σχεδὸν γὰρ ὑπὲρ πολλοῦς τῶν ἡγιασμένων τῶν τῆς ἐνώσεως ἐν Χριστῷ καὶ ἀγάπης κατάρθωσαν, ὡς μηδὲ ὑπονοηθῆναί ποτε διαφορὰν τινα, ἄχρι καὶ νεύματος, καὶ ἡθους, ἢ πρὸς στιγμὴν τινα λύπην · ὅπερ ἐν ἀνθρώποις σχεδὸν ἀμήχανον.

Καὶ διὰ τοῦτο ἀγγελικοὶ γεγονότες, καὶ τὴν τοῦ Θεοῦ εἰρήνην, ὡς ἠδύτατο, συντηρήσαντες καὶ κτησάμενοι ἐν ἑαυτοῖς, ἥτις ἐστὶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ἡ εἰρήνη ἡμῶν (Παῦλος ἔφη), ὁ ποιήσας τὰ ἀμφοτέρω ἐν, οὗ καὶ ἡ εἰρήνη πάντα νοῦν ὑπερέχει · μεταστάντες εἰρηρικῶς, νῦν τῆς ἀνωτάτω καταρτυφῶσι γαλήνης, καὶ καθαρώτερον ὄρει τὴν Ἰησοῦν βλέπουσιν, ὅπερ ἐκ ψυχῆς ἠγάπησαν, καὶ ὅν ἀληθῶς ἐζήτησαν · καὶ ἐν εἰσι μετ' αὐτοῦ, καὶ τοῦ φωτὸς αὐτοῦ τοῦ γλυκυτάτου, καὶ θεοῦ ἀκορέστως μετέχουσιν · οὗ καὶ τοὺς ἀβραδύνας ἔλαβον ἀπὸ τῶν ἐντεῦθεν, κεκαθαρμένοι γεγονότες θεωρία καὶ πράξει. Καὶ τῆς θείας ἐλλάμψεως τῆς ἐν τῷ Ὅρει, ὡς καὶ οἱ ἀπόστολοι, τετυχῆσαι. Καὶ δέδεικται τοῦτο πολλοῖς; ἑναργῶς εἰς μαρτύριον, τὴν ὄψιν ἀστράπτοντες κατὰ τὸν Στέφανον ὁραθέντες, ὡς οὐ τῇ καρδίᾳ μόνον, ἀλλὰ καὶ τῇ ὄψει τούτων ἐγχυθείσης τῆς χάριτος. Διὸ καὶ κατὰ τὴν μέγαν ἐκείνον Μωυσῆν ὤφθησαν (ὡς μεμαρτυρήκασιν οἱ ἰδόντες) ἀστράψαντες ἡλιοειδῶς τῇ μορφῇ · οἱ καὶ ὡς τὸ μακάριον τοῦτο καλῶς πεπονηθότες πάθος καὶ πείρα γινώσκοντες, τρανῶς δηλοῦσι καὶ περὶ τοῦ θεοῦ φωτὸς, τῆς φυσικῆς τοῦ Θεοῦ ἐνεργείας καὶ χάριτος, καὶ μάρτυρας πράττουσι τοὺς ἀγίους · ὡς καὶ περὶ τῆς ἱερᾶς προσευχῆς.

(1) Alius ergo Callisti Xanthopuli, non nostri, sunt hæc scripta ascetica. Fabricius ait (X vet. ed., 49^c) opus existare in bibliotheca Barberina: Edit.

(2) Editionis scilicet Giassensis, in tomo nostro CLV repetitæ.

ΤΩΝ ΕΝ ΜΟΝΑΧΟΙΣ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΙΓΝΑΤΙΟΥ ΤΩΝ ΞΑΝΘΟΠΟΥΛΩΝ

ΜΕΘΟΔΟΣ ΚΑΙ ΚΑΝΩΝ, ΣΥΝ ΘΕΩ, ΑΚΡΙΒΗΣ,

Καὶ παρὰ τῶν ἀγίων ἔχων τὰς μαρτυρίας, περὶ τῶν αἰρουμένων ἡσυχῶς βιώναι, καὶ μοναστικῶς, περὶ τε ἀγωγῆς, καὶ πολιτείας, καὶ διαίτης αὐτῶν· καὶ περὶ τοῦ, ὧσων καὶ ἡλικίων ἀγαθῶν πρόξενος ἡ ἡσυχία καθίσταται, τοῖς λόγῳ μετιούσιν αὐτήν·

Διακρίνεται δὲ ἡ παρούσα τοῦ λόγου πραγματεία ἐν κεφαλαίοις ἑκατὸν· τὸ δὲ τοῦ λόγου Προοίμιον, ὅπερ καὶ πρῶτον κεφαλαίου ἀριθμὸν κέκμηται, ἐστὶ, περὶ τῆς δι' ἀγίου Πνεύματος τοῖς πιστοῖς ἐνυπαρχούσης θείας, καὶ ὑπερφανούς δωρεῆς τε καὶ χάριτος.

MONACHORUM

CALLISTI ET IGNATII XANTHOPULORUM

METHODUS ET REGULA CUM DEO ACCURATISSIMA

Etsanctorum continentis testimonia, de his qui elegerunt pacifice vivere et monastice; de directione et vita et regimine eorum; et quot quantaque bona præstat tranquillitas iis qui ratione in eam ingrediuntur.

Dividitur autem præsens materia in centum capita.

Est autem hujus tractatus præmium, quod et primi capitis numerum habet, de divina ac supernaturali gratia quæ per Spiritum sanctum fidelibus donatur.

1. Oporteret quidem nos, secundum divina A
oracula, ab ipso Deo edoctos, quippe qui novam legem ineffabiliter in corde inscriptam circumferamus, et ab optimo rectissimoque « spiritu ducti simus, ut filii et hæredes Dei, cohæredes autem Christi, » angelico modo vivere, ac minime illo egere qui nos id doceat: *Nosce Dominum.* Nunc autem a teneris a bono regressus, et ad malum inclinatio in nobis est; deinde et horrendi Belial deceptio et ea quam in nos indesinenter exercet, tyrannis, longe a salutaribus ac divinis mandatis curriere nos disposuit et ad funesta properare præcipit; et quod miserabilius est, contra hæc mandata et ut cogitemus et ut agamus excitat; unde et juxta divinas voces, non est qui intelligat, non est qui Deum inquiret; una enim omnes B
a recta via declinantes, defecimus, et jam caro effecti et lucente ac divina gratia privati, mutua ad bonum excitatione et ope indigentis.

α'. Ἐδὲι μὲν ἡμᾶς, κατὰ τοὺς θεοὺς φάναι χρισ-
μοὺς, θεοδιδάκτους τυγχάνοντας, ὡς τὸν καινὸν νόμον ἀρόθῃτως ἐν καρδίᾳ ἐγγεγραμμένον, πυρσοῦ τηλαυγέστερον, περιφέροντας, καὶ ἀγαθῶ, καὶ εὐθυ-
τάτῳ πηδαλιουχομένους Πνεύματι, οἷα τέκνα, καὶ κληρονόμους μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμους δὲ Χριστοῦ, ἀγγελομιμήτως τε πολιτεύεσθαι, [Ἰσ. καὶ] μηδὲλως δεῖσθαι τοῦ διδάζοντος, γυνῆθι [Ἰσ. γυνῆθαι] τὸν Κύριον. Νῦν δὲ ἡ ἐκ πρώτης ἡμῶν τριχὸς περὶ γε τὸ κρεῖττον ἀποβουκόλησις, καὶ ἡ εἰς τὸ χεῖρον παρατροπή· πρὸς δὲ, καὶ ὁ τοῦ δεινοῦ Βελίαρ φανακισμὸς, καὶ ἡ καθ' ἡμῶν τυραννὶς ἀσπονδος, πόρρω θέειν τῶν σωτηρίων, καὶ θεουργῶν ἐντολῶν ἡμᾶς κακίστως διέθετο, κατὰ τε κρημνῶν ψυχωλέθρων φέρεσθαι· καὶ τὸ οἰκτρότατον, καθ' ἑαυτῶν καὶ φρονεῖν, καὶ πράττειν ἡρέθισεν, ὅθεν καὶ, κατὰ τὸ θεῖον λόγιον, οὐκ ἔστιν ὁ συνιών, οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὸν Θεόν· ἅμα γὰρ πάντες ἀτραποῦ τῆς εὐθείας ἐκκλίναντες, ἤχραιώθημεν, καὶ διὰ τοῦτο σάρκες τοῖον χρηματί-

ζοντες, και της σελασφρου και θειχης χαριτος
πης τε και βοηθειας επιδειμεθα.

*Οτι χαριν επερωτησεως τινος αδελφου, και κατα
των εκεινου σκοπων, και μην και τηρησεως
εντολης Πατριχης, ουτως η παρουσα εξ-
ηπλωθη του λόγου υποθεσις.

β'. 'Επει δε συ, πόθω, κατά το Κυριακόν λόγον,
του ερευνην τής θείας και ζωοπαρόχους Γραφάς, και
μυεσθαι ανεπισφαλώς, και παρ' ημών των άρχείων
πολλάκις άπηήσας λόγον, και κανόνα εγγραφον,
ώφελείας χαριν της σης, ίσως δε και έτέρων, ως
αυτός φής, και μη πρότερον γούν, αλλά γε νύν, Θεού
συνάρσει, δεין κακρίκαμεν άποπερδαναι το σόν επαι-
νετόν καταθύμιον· της μιν συντρόφου ημίν βίθου-
μίας, ενεκα της αγάπης, και της σης λυσιτελείας,
άμνημονήσαντες, σε δ' άγάμενοι ταμάλιστα της περι-
τά καλά σπουδής, και της έμμόνου φιλοπονίας,
Πνευματικών τέκνων και λίαν φίλιτατον, και πρό γε
τούτων, το από του Θεού δεδοικότες πρόκριμα,
δπερ κατά του το τάλαντον άποκρύπτουτος ήπειληται
φροβερώς, προς δε τοίς ειρημένιοις, και Πατριχόν
έκκληρουντες παράγγελμα, δ προς ημάς ενετειλαντο
οί ημών Πατέρες, και πνευματικοί διδάσκαλοι, ως
αν και θεοφιλέσιν άλλοις, τα παρ' εκεινων δεδι-
δαγμένα πιστεύσωμεν. Θεός δ' άρα ο της αγάπης
Πατήρ, και πάντων χρηστών άπαξαιπλώς άφθονοπαρ-
οχος πρότανις, δοξη ημίν [Ισ. μίν] τοίς βραδέσι και
ισχοφύνοις, λόγον καιρίον εν άνοιξει του στόματος
ημών, ο και πολλάκις ζώοις άλλοις λόγον εμπνεύ-
σας, εις την των ακούοντων ώφέλειαν· σοι δε, και
παισι τοίς εντυγχάνουσι τοίςδε, κατά τον σόν λόγον,
προσθειή ώτιον του σοφώς τε και επιστημόνως του-
των άκροδοθαι, και, ως φίλον αυτώ, άκλινώς πολι-
τεύεσθαι, ότι χωρις αυτού, ως γέγραπται, ου δυνά-
μεθα ποιείν ουδέν των χρησίμων και σωτηρίων, και
έκοπίασιν οί εικοδομούντες· και ταυτα μίν ουτως.

*Οτι παντός πράγματος ο σκοπός προηγείται, και
ο σκοπός τοίνυν της παρούσης πραγματείας,
τό μαθείν τις ο θεμέλιος.

γ'. 'Επει δε παντός πράγματος ο σκοπός προ-
ηγείται· σκοπός δ' άμφοτέρων, ημών μίν, του προς
δύναμιν τά προς την σην έξειπειν πνευματικήν
εβξηαιν συνεινόντα, ου δέ, του κατά τα ειρημένα
γνηώις βιώναι· δέον πρό παντός έτέρου διεξετάσαι,
προς οδον άρα το πλήρωμα της κατά Χριστόν οικο-
δομίας ένοπριζόμενοι, και άρχήν βάθρου χρησιμον
καταβάλλοντες, έφεξης, καιρού καλούντος, άλλλον δε
της άνωθεν άρβρωγής πλουσίως εμοιρηκότας, και
δροφον επάξιον, τη άρχιτεκτονία του Πνεύματος επι-
θήσομεν.

*Οτι πάσης κατά Θεόν πραγματείας άρχή, τό
κατά τός εντολάς του Σωτήρος πολιτεύεσθαι,
τέλος δε τό επανεβλθαι προς την άρχήθεν δω-
ρηθείσαν ημίν διά του θείου βαπτίσματος τε-
λειαν χαριν του παραγίου και ζωαρχικού Πνεύ-
ματος.

δ'. 'Αρχή τοίνυν πάσης της κατά Θεόν πραγμα-
τείας, ως εν συντόμω διαλαθείν, τό σπεύδειν ημάς

¹ Psal. cxxvi, 1.

*Quod ex cujusdam fratris interrogatione et secun-
dum ejus mentem et ad observanda Patrum præ-
cepta, explicatum sit hoc argumentum.*

2. Quoniam autem tu desiderio divinas et vitam
præstantes Scripturas, juxta Dominicum sermonem,
scrutandi et secure teipsum initiandi, sæpius a
nobis indignis sermonem ac scriptam regulam
petiati, propter tuam ac forte etiam aliorum utili-
tatem, ut ipse dicis, nos, si non prius, at certe nunc
oportere judicavimus tuum laudabile votum implere;
nostræ quidem ingenitæ indolentiæ, charitatis causa
ac tuæ utilitatis, immemores, admirantes vero tuum
ad bona ardorem, tuum immanentem studii amo-
rem, fili spiritualis ac valde dilecte, et præsertim
Dei timentes judicium quod abscondenti suum talen-
tum vivide minatus est; ac etiam Patrum præcep-
tum adimplentes, quod nobis commendavere Patres
nostri, magistri spirituales, ut et aliis Dei amicis.
Quæ nos docuerunt, credamus. Deus igitur chari-
tatis pater et omnium bonorum indeficiens præ-
stitor, det nobis adeo lentis tamque exili voce præ-
ditis, opportunum sermonem in aperture oris nostri,
qui et sæpius irrationalibus animalibus voces
inspiravit, in audientium utilitatem; tibi vero
omnibusque iis qui talibus occurrent, juxta tuum
desiderium, aures adaperiat ad ea sapienter ac
rite audienda atque juxta ejus mentem fideliter im-
plenda; quia sine illo, ut scriptum est, nihil utile
ac salutare possumus facere, et quia, « nisi Domi-
nus ædificaverit domum, in vanum laboraverunt qui
ædificant eam » Atque hæc quidem hocce modo.
δτι, εάν μη Κύριος οίκοδομήσῃ οίκον, εις μάτην

*Omni negotio propositus est finis: igitur præsentis
negotii est docere, quodnam sit fundamentum.*

3. Quoniam vero omni negotio propositus est
finis, propositum autem amborum, nostrum qui-
dem sit, tibi quæ ad spirituale incrementum
tendunt exponere; tuum vero juxta ea quæ dicen-
tur sincere agere ac vivere, oportet ante quodvis
aliud, inquirere quamnam Christi domus perfectio-
nem intendentes fundamentique utile principium
ponentes; deinde, occasione nos invitante, imo vero
superno auxilio nobis abundanter favente, dignum
sancti Spiritus architectura tectum superimposi-
turi simus.

*Quod omne principium vitæ secundum Deum agendæ
in adimplendis Salvatoris legibus consistit, finis
vero, reditus ad datam nobis ab initio per divinum
baptisma perfectam sanctissimam ac vivifici Spi-
ritus gratiam.*

4. Principium igitur vitæ secundum Deum agen-
dæ, ut paucis id comprehendam, in eo est quod

omni modo ac virtute, secundum justitiam omnia Salvatoris mandata illa, quæ nos deificant, adimpleamus; finis vero quod per earum observationem redeamus ad cælestem illam ac ab initio nobis donatam gratis per sacram piscinam, perfectam ac spiritualem gratiæ transformationem et figuram, vel, si tibi placet, ita hoc donum appellare, veterem Adam cum suis actibus et cupiditatibus exuentes, novum ac spiritualem induamus, qui est Dominus Jesus Christus, ut ait divinissimus Paulus: « Filioli mei, quos iterum parturio, quoadusque formetur Christus in vobis; » et, « Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis* ».

Quid gratia, et quomodo eam adipisci possimus Et quænam eam corrumpunt, et quænam rursus eam expurgant.

5. Sed quid gratia, et quomodo eam adipisci possimus, et quænam eam corrumpunt, quænam rursus eam expurgant, qui animam et linguam omni auro splendidiorem habet tibi ostendet, sic dicens: « Quid sibi vult illud? gloriæ Domini spectatores facti, in ejus imaginem transformamur? Manifestius quidem id ostendebatur, quando signorum gratiæ operabantur; sed tamen neque nunc difficile est videre ei qui fideles oculos habet. Similiter enim ac baptizamus, super solem anima nostra fulget a sancto Spiritu mundata, neque solimmodo gloriam Dei intuemur, sed et inde accipimus quemdam splendorem. Quemadmodum enim si argentum purum radiis oppositum et ipsum radios remittet non a sua natura solum, sed et ex solari fulgore: ita et anima mundata et omni argento splendidiore effecta, a gloria Spiritus radios accipit in ingentem gloriam ac tales quales decet a Domini Spiritu. » — Et paulo post: « Visne ut tibi id ostendam et ex apostolis vividius? Paulum cogita, cujus vestimenta operabantur; Petrum, cujus umbræ virtutem habebant. Non enim, nisi regis imaginem tulissent, inaccessive fuissent eorum splendores, tantum eorum vestimenta et umbræ valuissent. Regis enim vestimenta et latronibus terribilia. Visne eum fulgorem et per corpus micantem videre? Intuentes, inquit, in vultum Stephani, videre ut vultum angeli. » Sed hoc nihil est præ ea quæ intus micat gloria. Quod enim Moyses in facie olim habebat, id illi in anima ferebant; imo vero multo majus aliquid. Quod enim Moyses erat, corporeum erat; illud vero incorporeum. Et quemadmodum ignicolora corpora a fulgentibus corporibus ad ea quæ proxima sunt defluentia, iis proprium splendorem communicant, ita sane et de fidelibus contingit: ideo terra exsolvuntur, qui id experiuntur, et quæ in cælis sunt scinnant, eheu! Pulchrum enim est et ingemiscere amare, quia tanta fluentes nobilitate, neque ea

παντὶ τρόπῳ, καὶ πάσῃ δυνάμει, πολιτεύεσθαι κατὰ τὴν θεομοθεσίαν, πασῶν τῶν θεοποιῶν ἐντολῶν τοῦ Σωτῆρος· τέλος δὲ, τὸ ἐπιανελοθεῖν διὰ τῆς τούτων τηρήσεως, πρὸς τὴν ἀνωθεν καὶ ἐξ αὐτῆς ἀρχῆς προίκα δοθεῖσαν ἡμῖν, ἐκ τῆς ἱερᾶς κολουμβήθρας, τελείαν πνευματικὴν τῆς χάριτος ἀναμώρφωσιν, καὶ ἀνάπλασιν, ἥ, εἰ τί σοι φίλιον τῷ τοιοῦτον δῶρον ἀποκαλεῖν, καὶ τὴν παλαιὴν Ἄδὰμ σὺν ταῖς πράξεσι, καὶ ταῖς ἐπιθυμίαις ἀποθεμένους, τὴν νέον, καὶ πνευματικὴν ἐνδύσασθαι, ὅ, ἐστὶν ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς, ὡς φησὶν ὁ θεοτάτος Παῦλος· « Τεχνία μου, οὗς πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῆ Χριστὸς ἐν ὑμῖν » καὶ, « Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσαθε. »

Περὶ τοῦ τίς ἡ χάρις, καὶ πῶς ἂν γένοιτο ἡμῖν ταύτης ἐπιτυχεῖν. Καὶ τίνα τὰ ταύτην θολοῦντα, καὶ τίνα αὐθις τὰ αὐτὴν ἀνακαθαίροντα.

ε'. Ἀλλὰ τίς ἡ χάρις, καὶ πῶς ἂν γένοιτο ἡμῖν ταύτης ἐπιτυχεῖν· καὶ τίνα μὲν τὰ ταύτην θολοῦντα, τίνα δ' αὖτὰ ἀνακαθαίροντα, ὁ τὴν ψυχὴν καὶ τὴν γλῶτταν παντὸς χρυσοῦ λαμπρότερος, δηλώσει σοι οὕτω λέγων· τί δὲ ἐστὶ τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμενοι, τὴν αὐτὴν εἰκόνα μεταμορφούμεθα; « Σφαιρότερον μὲν τοῦτο ἐδείκνυτο, ἡνίκα τῶν σημείων τὰ χαρίσματα ἐνήργει, πλὴν οὐδὲ νῦν δύσκολον αὐτὸ κατιδεῖν τῷ πιστοῦς ὀφθαλμοῦς ἔχοντι· ὁμοῦ τε γὰρ βαπτιζόμεθα, καὶ ὑπὲρ τὸν ἥλιον ἡ ψυχὴ λάμπει, τῷ Πνεύματι καθαιρομένη, καὶ οὐ μόνον ὀρώμεν εἰς τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖθεν δεχόμεθα τίνα ἀγλῆν. Ὡς περὶ γὰρ εἰ ἀργυρὸς καθαρὸς πρὸς τὰς ἀκτῖνας κείμενος, καὶ αὐτὸς ἀκτῖνας ἐκπέμπειεν, οὐκ ἀπὸ τῆς οἰκίας φύσεως μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς λαμπρότητος τῆς ἡλιακῆς· οὕτω καὶ ἡ ψυχὴ καθαιρομένη, καὶ ἀργύρου παντὸς λαμπρότερα γενομένη, δέχεται ἀκτῖνα ἀπὸ τῆς δόξης τοῦ Πνεύματος, εἰς δόξαν τὴν ἐγγινομένην, καὶ τοιαύτην, ὅσαν εἰκὸς ὑπὸ Κυρίου Πνεύματος. « Καὶ μετ' ὀλίγα· » Βούλει σοι δεῖξω τοῦτο καὶ ἀπὸ τῶν ἀποστόλων αἰσθητικώτερον; Ἐννόησον Παῦλον, οὗ τὰ ἱμάτια ἐνήργει· Πέτρον, οὗ αἱ σκῖαι ἴσχυον. Οὐ γὰρ ἂν, εἰ μὴ βασιλέως ἔφερον εἰκόνα, καὶ ἀπρόσιτοι ἦσαν αὐτῶν αἱ μαρμαρυγαί, τοσοῦτον τὰ ἱμάτια αὐτῶν καὶ αἱ σκῖαι ἐνήργουν· βασιλέως γὰρ ἱμάτια, καὶ τοῖς λησταῖς φοβερά. Θέλεις ἰδεῖν καὶ διὰ τοῦ σώματος λάμπουσαν ταύτην; Ἀτενίσχυντες, φησὶν, εἰς τὸ πρόσωπον Στεφάνου, εἶδον ὡς πρόσωπον ἀγγέλου. » Ἀλλ' οὐδὲν τοῦτο πρὸς τὴν ἐνδοθεν ἀπαστρέπτουσαν δόξαν. Ὅπερ γὰρ Μωϋσῆς ἐπὶ τοῦ προσώπου τότε εἶχε, τοῦτο οὕτως ἐπὶ τῆς ψυχῆς περιέφερον· μᾶλλον δὲ καὶ πολλῶ πλέον. Τὸ μὲν γὰρ Μωϋσῆως, αἰσθητικώτερον ἦν, τοῦτο δὲ ἀσωμάτων. Καὶ καθάπερ πυραυτῆ σώματα [τοῦ χρώματος] ἀπὸ τῶν λαμπρῶν σωμάτων ἐπὶ τὰ πλησίον ἀποβρέοντα, καὶ ἐκεῖνοις μεταδίδωσι τῆς οἰκίας αὐγῆς, οὕτω δὴ καὶ ἐπὶ τῶν πιστῶν συμβαίνει· διὰ δὲ τοῦτο τῆς γῆς ἀπαλλάττονται αἱ τοῦτο πάσχοντες, καὶ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς διειροπο-

* Galat. iv, 19. † Rom. vi, 3.

λοῦσιν οἱμοι [Ἰσ. ἀλλ' οἱμοι] · καλὴν γὰρ ἐνταῦθα καὶ στενάξει πικρὸν, ὅτι τοσαύτης ἀπολαύοντες εὐγενείας, οὐδὲ τὰ λεγόμενα ἴσμεν, διὰ τὸ ταχέως ἀπολλύναι τὰ πράγματα, καὶ πρὸς τὰ αἰσθητὰ ἐπτοήσθαι. « Αὕτη γὰρ ἡ δόξα ἡ ἀπόρρητος, καὶ φρικώδης, μέχρι μὲν μιᾶς καὶ δευτέρας ἡμέρας ἐν ἡμῖν μένει, λοιπὸν δὲ αὐτὴν κατασθέννυμεν, τὸν χειμῶνα ἐπάγοντες τῶν βιωτικῶν πραγμάτων · καὶ τῆ πυκνότητι τῶν νεφῶν, ἀποκρουόμε· οἱ τὰς ἀκτίνας· » καὶ αὐθις ἀλλαχού· « Τὰ σώματα τῶν εὐηρεστηκῶτων Θεῷ, τοσαύτην ἐνδύσεται δόξαν, ὅσην οὐδὲ ἰδεῖν ἐνι τούτοις τοῖς ὀφθαλμοῖς. Καὶ τούτων ἡμῖν σημεῖα τινεα, καὶ ἴχνη ἀμυδρὰ, καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ, καὶ ἐν τῇ Καινῇ, δοθῆναι παρεσκεύασεν ὁ Θεός· ἐκεῖ μὲν γὰρ τὸ πρόσωπον τοῦ Μωϋσέως, τοσαύτη καταλάμπετο τότε δόξη, ὡς ἀπρόσιτον εἶναι τοῖς τῶν Ἰσραηλιτῶν ὀφθαλμοῖς. » Ἐν δὲ τῇ Καινῇ, τούτου πολλῶ πλεόν ἐξέλαμψε τὸ τοῦ Χριστοῦ. Ἀκήκοας τῶν ῥημάτων τοῦ Πνεύματος; συνῆκας τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν; ἐπέγνωσ ὅποῖαι μὲν αἱ ὠδίνες τῆς τελείας ἐν ἡμῖν ἐκ τῆς ἱερᾶς κολυμβήθρας πνευματικῆς ἀναπλάσεως; ἡλίκαί δε αἱ ἐπικαρπίαι, καὶ τὸ πλήρωμα, καὶ τὰ ἐπαθλα; καὶ ὅπως τῶν ἐφ' ἡμῖν ἐστί, τὸ ταύτην τὴν ὑπερφυᾶ χάριν, καὶ αὐξάνειν καὶ ἐλαττοῦν, ἤγουν φανεροῦν, καὶ ἀμαυροῦν, ὅσον τὸ καθ' ἡμᾶς; Τὰ δὲ ἐστίν, ἡ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων θύελλα, καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν ἀποτικτομένη τῶν παθῶν σκοτομήνη, ἡ δίκην χειμῶνος, ἡ ἀγρίου χειμάρρου ἡμῖν ἐπιβρούετα, καὶ τὴν ψυχὴν κατακλύζοντα, οὐδὲ ἀναπνεῦσαι, ἢ ἐνατενίσαι ταύτην ἐῶσι πρὸς τὸ θνητὸς ὄν καλὸν, καὶ μακάριον, δι' ὃ καὶ γεγέννηται, ἀλλ' ὅλων ὀλην, τῷ σάλῳ καὶ τῷ κατηφῶ τῶν ἔδων ὀνηθεῖσαν καὶ δριμυθεῖσαν, σκοτιζουσι, καὶ ὑποβρύχιον ἀπεργάζονται. Ὡσπερ γοῦν τὰ τούτων αὐθις; ἐναντία, ἦτοι τὰ διὰ τῶν Θεοποιῶν ἐντολῶν ἀπογεννώμενα, τοῖς μὴ κατὰ σάρκα, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα περιπατοῦσι (Πνεύματι γὰρ, φησὶ, περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελήσητε), ὀνήσιμα πέφυκε, καὶ σωτήρια, καὶ πρὸς αὐτὸν, δίκην κλίμακος, φέροντα τὸν κολοφῶνα, καὶ τὸ ἀκρότατον τῶν ἀναβαθμῶν, τὴν ἀγάπην, ἣτις ἐστίν ὁ Θεός.

Ἔστι ἐν μὲν τῷ ἀγίῳ βαπτίσματι, δωρεὰν τὴν θεῖαν χάριν δι' αὐτῆς δεχόμεθα, ταύτην δὲ τοῖς πάθεσι συγκαλύψαντες αὐθις τῇ τῶν ἐντολῶν ἐκπληρώσει, ταύτην ἀνακαθαίρομεν.

ς'. Ἀλλὰ τότε μὲν ἐν τῇ Θεῷ μῆτρᾳ, δηλονότι τῇ ἱερᾷ κολυμβήθρᾳ, δωρεὰν τὸλόγον τελείαν, τὴν θεῖαν χάριν δεχόμεθα. Εἰ δὲ πως ἐσύτερον, τῇ τῶν προσκαίρων παραχρήσει, καὶ τῇ τῶν βιωτικῶν πραγμάτων φροντίδι, καὶ τῇ τῶν παθῶν ἀχλύϊ, ταύτην, ὡς μὴ ὠφέλε, συγκαλύψομεν [Ἰσ. συγκαλύψαιμεν], ἔστι τὴν ἡμῖν καὶ οὕτω διὰ μετανοίας, καὶ τῆς τῶν θεωρητῶν ἐντολῶν ἐκπληρώσεως, αὐθις ἐπαναλαβεῖν τὴν τοιαύτην ὑπερφυᾶ φαιδρότητα, καὶ ἀνακτήσασθαι, καὶ τὴν ταύτης φανέρωσιν κχιδεῖν τηλαυγέστατα. Ἰῆς ἐκάστου κατὰ τὸ μέτρον μέντοι ἐν πίστει ἐπιμελείας, καὶ ἡ ταύτης ἐμφάνεια ἀποκαλύπτεται, καὶ πρὸ γε τούτων, τῇ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀντιλήψει, καὶ εὐδοκίᾳ, ὡς λέγει ὁ ἄγιος Μάρκος· « Ὁ

¹ Galat. v, 16.

A quæ dicuntur scimus, eo quod actiones rapide amittimus et ad sensibilia evolamus. Hæc enim venerabilis ac ineffabilis gloria unum aut alterum diem in nobis manet, deinde vero eam extinguimus, negotiorum hujus vitæ tempestatem adducentes; et nubium densitate radios repellentes. Ac rursum alibi: « Eorum qui Deo placuerunt corpora, tantam induent gloriam, quantam nec iis oculis cerni liceat. Ac eorum aliqua signa et vestigia obscure sive in veteri sive in novo Testamento dari voluit Deus. Ibi quidem vultus Moysis tanta gloria tunc splenduit, ut inaccessus esset Israelitarum oculis. In novo autem multo magis etiam resplenduit Christi vultus. Audisti verba Spiritus sancti? Intellexisti vim mysterii? Didicisti quales sint partus perfectæ in nobis spiritualis formationis quæ ex sacra piscina procedit? Quinam igitur erunt fructuum proventus, quæ plenitudo, quæ tantæ mercedes? et quomodo penes nos sit hæc supernaturalem gratiam et augere et minuire, id est illustrare et obscurare, in præsentī vita? Inde sunt rerum vitæ tempestas et ex iis genita cupiditatum nox illunis, quæ more procellæ aut sævi torrentis in nos irrunt, animamque submergentes neque eam spirare neque aspicere sinunt illud pulchrum et beatum per quod facta est, sed omnino eam totam voluptatum æstu ac motu agitatum et tumore affectam obscurant submersamque conficiunt. Eodem modo igitur ea quæ iis sunt contraria, quæ nempe ex divinis mandatis oriuntur, iis qui non secundum carnem, sed secundum spiritum ambulant (spiritu enim, inquit, ambulate, et desideria carnis non perfeceritis¹), utilia sunt ac salutaria, et ad illud, tanquam scala, perducunt fastigium, et super eum gradum, charitatem nempe, quæ Deus est.

Quod in sancto baptisate divinæ gratiæ donum per eam ipsam accipimus; postquam autem eam cupiditatibus obscuravimus, rursus mandatorum observatione expurgamus.

6. Sed tunc quidem in divino utero, in sacra nempe piscina, donum omnino perfectum, divinam gratiam accipimus. Si autem postea temporariorum abusu et rerum hujus vitæ sollicitudine, et cupiditatum caligine, eam ut non oportebat obscuraverimus, nobis licet et per divinarum legum observationem et per penitentiam, eum recipere tantum ac supernaturalem splendorem atque iterum possidere illiusque manifestationem vividissime in tueri. Pro uniuscujusque fidei mensura ac vigore ejus revelatur splendor, ac in primis Domini Jesu Christi auxilio ac benevolentia, ut ait divus Marcus. Christus, qui est perfectus Deus, perfectam baptizatis Spiritus sancti gratiam largitus est, nullum

nobis incrementum accipientem, nobis vero revelatam et illustratam, pro nostro in divinis mandatis labore, et incrementam fidei nobis præstantem, donec accurramus omnes in unitatem fidei, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. Si quid igitur addiderimus in ipso regenerati, et id ab ipso est, et ex ipso in nobis erat absconditum.

πληρώματος τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Εἰς τι οὖν προσφέρομεν καὶ ἐξ αὐτοῦ ἦν ἐν ἡμῖν κεκρυμμένον.

Quod oportet eum qui secundum Deum agit, omnia ejus mandata exsequi, maximam autem operis partem primis ex omnibus et quasi generationibus oportet attribuere.

7. Quoniam igitur initium et radix omnis, ut diximus, hujus negotii, est secundum salutaria mandata agere, terminus vero et fructus, sursum reverti ad eam, quæ primum per baptismum nobis donata est, perfectam Spiritus gratiam, in nobis quidem existentem (sine pœnitentia enim sunt dona Dei), sed cupiditatibus inseparatam, revelatam autem divinarum legum adimplerione, decet nos, pro viribus omnium hujusmodi legum operatione eam in nobis manifestationem Spiritus omni modo expurgare conari et quam nitidissime inspicere. « Lucerna enim, inquit ad Deum beatus David, pedibus meis lex tua, et lux vestigiis meis, et præceptum Domini lucidum illuminans oculos; et, ad omnia mandata tua dirigebar⁶. » Et qui in Christi pectore recubuit: « Qui mandata ejus servat, in ipso manet, et ipse in eo; et mandata ejus gravia non sunt. » Et Dominus ipse: « Qui habet mandata mea et observat ea, ille est qui me diligit; qui vero me diligit, diligetur a Patre meo, et ego diligam eum, et manifestabo ei meipsum⁷. » Et, « Si quis diligit me, mandata mea servabit, et Pater meus diligit eum; et ad eum veniemus, et mansionem apud eum faciemus⁸. » Et, « Qui me non diligit, sermones meos non servat⁹. » Earum autem legum primis et generalioribus maximam operis partem adhibere quodammodo debemus. Ita enim, cum Deo, a lapsu immunes, propositum intentum, ipsam nempe pulchram inchoationem impetusque nostri finem attingemus, qui est spiritus manifestatio.

Quod initium omnis Deo gratæ operationis est invocatio cum fide nominis Domini nostri Jesu Christi, et cum ea oriens inde pax et charitas.

8. Initium porro omnis Deo gratæ operationis est invocatio cum fide salutaris nominis Domini nostri Jesu Christi, cum ipse revelaverit, dicens: « Sine me nihil potestis facere⁶. » Et cum ea, pax. Oportet enim, inquit, orare sine ira et sine argumentis. Et charitas, quia Deus charitas est, et qui manet in charitate in Deo manet, et Deus in eo. Ipsa autem pax et charitas non modo acceptibilem faciunt orationem, sed ex ipsa rursum ora-

⁶ Psal. cxviii, 128. ⁷ Joan. xiv, 21. ⁸ ibid. 23.

Χριστός τέλειος Θεός ὢν, τελείαν τοῖς βαπτισθεῖσι τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἔδωρησατο, προσθήκην μὲν παρ' ἡμῶν οὐ λαμβάνουσαν, ἀποκαλυπτομένην δὲ ἡμῖν καὶ ἐμφανίζομένην, κατὰ ἀναλογία τῆς τῶν ἐντολῶν ἐργασίας, καὶ προσθήκην ἡμῖν τῆς πίστεως παρέχουσαν, ἕως ἂν καταστήσωμεν πάντες εἰς τὴν ἐνότητά τῆς πίστεως, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ ἐν αὐτῷ ἀναγεννηθέντες, καὶ τοῦτο ἤδη παρ' αὐτοῦ,

Ὅτι δεῖ τὸν κατὰ Θεὸν πολιτευόμενον, πάσας τὰς ἐντολάς μετείναι· τὸ δὲ πλεῖστον μέρος τῆς ἐργασίας, ἀπονέμειν πρῶς ταῖς τῶν ἄλλων πρώταις, καὶ ὅλον γενικωτέρας.

ζ. Ἐπει οὖν, ἡ μὲν ἀρχὴ καὶ ἡ ρίζα πάσης, ὡς ἔφημεν, τῆσδε τῆς πραγματείας, τὸ κατὰ τὰς σωτηρίους ἐντολάς πολιτεῦσθαι, τὸ δὲ τέρμα, καὶ ὁ καρπὸς, τοῦ ἐπαναδραμεῖν πρὸς τὴν διὰ τοῦ βαπτισματος τοπρῶτον δωρηθείσαν ἡμῖν τελείαν χάριν τοῦ Πνεύματος, ἐν ἡμῖν μὲν οὖσαν (ἡμεταμέλητα γὰρ τοῦ Θεοῦ, φησί, τὰ χαρίσματα), ἀλλὰ συγκαχυσμένην τοῖς πάθεσιν, ἀποκαλυπτομένην δὲ τῇ τῶν θεουργῶν ἐντολῶν ἐργασίᾳ· προσήκον, διὰ γε τῆς κατὰ τὸ δυνατόν ἐκπληρώσεως πασῶν τῶν τοιούτων ἐντολῶν, τὴν ἐν ἡμῖν φανερωσίν τοῦ πνεύματος, παντὶ τρόπῳ σπεύδειν ἀνακαθάραι, καὶ ἐμφανέστατα ἐποπτεῦσαι. « Λύχνος γὰρ, φησί πρὸς τὸν Θεὸν ὁ μακάριος Δαβὶδ, τοῖς ποσὶ μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου, καὶ ἡ ἐντολὴ Κυρίου τηλαυγῆς φωτίζουσα ὀφθαλμούς, καὶ πρὸς πάσας τὰς ἐντολάς σου κατωρθούμην. » Καὶ ὁ Ἐπιστήθιος: « Ὁ τῶν τὰς ἐντολάς αὐτοῦ, ἐν αὐτῷ μένει, καὶ αὐτὸς ἐν αὐτῷ· καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσὶ. » Καὶ ὁ Σωτήρ δὲ, « Ὁ ἔχων τὰς ἐντολάς μου, καὶ τηρῶν αὐτάς, ἐκεῖνός ἐστιν ὁ ἀγαπῶν με· ὁ δὲ ἀγαπῶν με ἀγαπηθήσεται ὑπὸ τοῦ Πατρὸς μου, καὶ ἐγὼ ἀγαπήσω αὐτόν, καὶ ἐμφανίσω αὐτῷ ἔμαυτόν. Καὶ εἰάν τις ἀγαπᾷ με, τὸν λόγον μου τηρήσει, καὶ ὁ Πατὴρ μου ἀγαπήσει αὐτόν, καὶ πρὸς αὐτόν ἐλευσόμεθα, καὶ μονὴν παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. » καὶ, « Ὁ μὴ ἀγαπῶν με, τοὺς λόγους μου οὐ τηρεῖ· ἡ μάλιστα δὲ τούτων, ταῖς πρώταις καὶ γενικωτέραις, καὶ οἰονεὶ μητράσι τῶν λοιπῶν, τὴν πλείστην μοῖραν τῆς ἐργασίας ἀποδιδόναι πρῶς· οὕτω γὰρ, σὺν Θεῷ, ἀπαιτῶ; καὶ τοῦ προκειμένου σκοποῦ, αὐτῆ; δηλαδὴ τῆς καλῆς ἐνάργεως, καὶ τοῦ τέλους τῆς ἐφέσεως ἐπιτύχοιμεν ἂν, ἦτοι τῆς τοῦ Πνεύματος φανερώσεως;.

Ὅτι ἀρχὴ πάσης θεοφιλοῦς ἐργασίας, ἡ μετὰ πίστεως ἐπικλήσις τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ μετ' αὐτῆς, ἡ ἐξ αὐτῆς ἀνατέλλουσα εἰρήνη, καὶ ἀγάπη.

η'. Ἀρχὴ μὲντοι πάσης θεοφιλοῦς ἐργασίας, ἡ μετὰ πίστεως ἐπικλήσις τοῦ σωτηρίου ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι αὐτὸς ἀπεφῆνατο: « Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. » καὶ μετὰ ταύτης, ἡ εἰρήνη. Δεῖ γὰρ, φησί, προσεύχεσθαι, χωρὶς ὀργῆς, καὶ ἀλαλογισμῶν. Καὶ ἡ ἀγάπη· ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶ, καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ, ἐν τῷ Θεῷ μένει, καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ. Αὕτη δὲ ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἀγάπη, οὐ μόνον εὐπρόσδεκτον ποιοῦσι τὴν

⁶ Ibid. 24. ⁷ Joan. xv, 5.

εὐχὴν, ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῆς πάλιν τῆς εὐχῆς γεννῶνται, καὶ ἀνατέλλουσι, δίκην διδύμων ἐνθῶν ἀκτίνων, καὶ αὐξοῦνται, καὶ τελειοῦνται.

Ἔστι δὲ ἐκάστου τούτων, καὶ ὁμοῦ τῶν τριῶν, ἡ πάντων τῶν ἀγαθῶν σωρεία ἐπιδαψιλεύεται ἡμῖν.

8. Ἀπὸ δὲ τούτων, μᾶλλον δὲ δι' ἐκάστου τούτων, καὶ ὁμοῦ τῶν τριῶν, ἡ τῶν ἀγαθῶν ἡμῖν πάντων σωρεία ἐπιδαψιλεύεται, καὶ πλημμυρεῖ. Διὰ μὲν γὰρ τῆς ἐν πίστει ἐπικλήσεως τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ ἔλεος, καὶ τὴν τῷ ὄντι ζωὴν, ἐν αὐτῷ κεκρυμμένην οὖσαν, βεβαίως ἐλπίζομεν λήψασθαι ὡς ἄλλης βίαις πηγῆς ἀενάου, ὑπερβλύζοντος αὐτά, τοῦ ἔνδον καρδίας καθαρῶς ἐπιδομένου ὀνόματος τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ· διὰ δὲ τῆς πάντα νοῦν ὑπερεχούσης, καὶ ὄριον οὐδὲν ἔχούσης, εἰρήνης, τῆς πρὸς Θεὸν καὶ ἀλλήλους καταλλαγῆς ἀξιόμαθα· διὰ δὲ τῆς ἀγάπης, ἥς τὸ κλέος ἀσυγκριτον, ὡς ὁσπτης τέλος, καὶ κεφάλαιον τοῦ τε νόμου καὶ τῶν προφητῶν· καὶ δὴ καὶ τῶν Θεῶν ἀγάπην ὀνομάζεσθαι· ὁλικῶς τῷ Θεῷ συναπτόμεθα, καταργουμένης τῆς ἁμαρτίας ἡμῶν τῇ τοῦ Θεοῦ δικαιοσύνῃ, καὶ τῇ δι' ἀγάπης ἐν ἡμῖν παραδόξῳ; ἐνεργουμένην υιοθεσίᾳ τῆς χάριτος. Ἡ γὰρ ἀγάπη, φησὶ, καλύπτει πλῆθος ἁμαρτιῶν, καὶ ἡ ἀγάπη πάντα στέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει, ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει.

Ἔστι καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τῷ καιρῷ τοῦ σωτηρίου πάθους, ταῦτα τοῖς μαθηταῖς ὁλοῦν τινας ἐξιτηρίου ἐντολῆς, καὶ κληρον ἐνθῶν κατέλιπε τοῖς ἰδίοις, ὡσαύτως καὶ μετὰ τὴν ἀνάστασιν.

9. Ὅθεν καὶ αὐτὸς ὁ πανάγαθος καὶ γλυκύτατος Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, καὶ ὅτε πρὸς τὸ ὑπὲρ ἡμῶν ἐκούσιον αὐτοῦ πάθος ἀφίκετο, καὶ ὅτε μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῖς ἀποστόλοις ἔφη· καὶ μὴν καὶ ἡνίκα πρὸς τὸν ἑαυτοῦ φύσει καὶ ἡμῶν χάριτι Πατέρα ἐμελλεν ἐπανέρχεσθαι, ἅτε Πατὴρ γνήσιος καὶ φιλόστοργος, ὁλοῦν τινας ἐξιτηρίου ἐντολῆς, καὶ παραμυθίας, προσηκείς, καὶ γλυκύτατα καὶ βέβαια, ὡς εἶπεν, ὄμηρα· μᾶλλον δὲ κληρονομίαν θεοπάροχον ἀναφαίρετον· ταῦτα πᾶσι τοῖς ἰδίοις κατέλιπε· καὶ τοῦτο μὲν, οἷς φησὶ πρὸς τοὺς μαθητὰς, τοῦ σωτηρίου πάθους ἐπιστάντος, οὕτως· «Ὁ τίς ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἔγωγ ποιήσω» καὶ, «Ἄμην, ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσητε τὸν Πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσει ἡμῖν· ἕως ἄρτι οὐδὲν ἠήτησατε ἐν τῷ ὀνόματί μου. Αἰτεῖτε καὶ λήψασθε, ἵνα ἡ χαρὰ ὑμῶν ἢ πεπληρωμένη· καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ ἐν τῷ ὀνόματί μου αἰτήσεσθε.» Καὶ αὖθις μετὰ τὴν ἀνάστασιν σημεῖα δὲ τοῖς πιστεύουσι ταῦτα παρακολούθησεν· ἐν τῷ ὀνόματί μου δαιμόνια ἐκβαλοῦσι, γλώσσαις λαλήσουσι καιναῖς, καὶ τὰ ἐξῆς. Τούτοις ἀκόλουθα διαγορεύει καὶ ὁ Ἐπιστήθιος· «Πολλὰ μὲν οὖν καὶ ἄλλα σημεῖα ἐποίησεν ὁ Ἰησοῦς ἐνώπιον τῶν μαθητῶν αὐτοῦ, ἀ οὐκ ἔστι γεγραμμένα ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ· ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα πιστεύσητε, ὅτι Ἰησοῦς ἐστὶν ὁ

Α tione nascuntur et oriuntur, tanquam gemini caelestes radii, et crescunt ac perficiuntur.

Quod per unamquamque harum ac simul per tres omnium bonorum acervus nobis subministratur.

9. Ex his, imo per singulas earum, et simul per tres, bonorum omnium nobis acervus subministratur et abundat. Per invocationem enim nominis Domini nostri Jesu Christi misericordiam ac veram vitam in ipso absconditam firmiter nos accepturos esse speramus; tanquam alio perenni fonte, ea abundanter effundente, in pectoribus nobis pure invocato nomine Domini Jesu Christi. Per eam autem quæ totam mentem possidet, pacem, digni habemur qui cum Deo et cum aliis hominibus conjungamur. Per charitatem vero, cujus incomparabilis est gloria, cum sit finis et summa legis et prophetarum; et cum Deus ipse charitas nominetur, omnino cum Deo unimur, nostris peccatis Dei justitia abolitis in nobisque mirabiliter per charitatem operante ea gratia quæ nos filios efficit. Charitas enim, inquit, operit multitudinem peccatorum; et charitas omnia tegit, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet, charitas nunquam deficit.

Quod et Dominus noster Jesus Christus tempore salutaris passionis discipulis tanquam ultima mandata et divinum testamentum suis reliquit, ut et post resurrectionem.

10. Unde et ipse optimus ac dulcissimus Salvator noster Jesus Christus, et quando ad voluntariam pro nobis passionem suam pervenit, et quando post resurrectionem apostolis visus est; atque etiam quando ad eum qui ipsi natura, nobis gratia pater est, reversurus erat, tanquam verus ac tenerrimus pater, aliquot quasi ultima mandata, dulcesque consolationes, et dulcissima et solida, ut ita dicam, pignora; imo vero testamentum divinum indelebile; omnia hæc omnibus suis reliquit. Et quidem hæc discipulis suis, salutarem passionem ingrediens, dixit: «Quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, ego faciam»¹⁰. Et: «Anien, amen dico vobis: si quid petieritis a Patre in nomine meo, dabit vobis. Usque modo non petistis quidquam in nomine meo; petite, et accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum»¹¹. Et, «In illa die in nomine meo petetis»¹². Et rursum post resurrectionem suam dicebat: «Signa autem eos qui crediderunt hæc sequentur: in nomine meo dæmonia ejicient; linguas loquentur novis»¹³, et cætera. Et addit ille qui supra pectus ejus recubuit: «Multa quidem et alia signa fecit Jesus in conspectu discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc: hæc autem scripta sunt, ut credatis quia Jesus est Christus Filius Dei, et ut

¹⁰ J. an. xiv, 13. ¹¹ Joan. xvi, 23. ¹² ibid. 26.

¹³ Marc. xvi, 17.

credentes vitam habeatis in nomine ejus ¹⁴. » Et A apostolus Paulus : « In nomine Jesu omne genu flectetur ¹⁵, » et cætera. Atque in Actibus apostolorum scribitur : « Tunc Petrus repletus Spiritu sancto, dixit : Notum sit omnibus vobis et omni Israel, quia in nomine Jesu Nazareni, quem vos crucifixistis, quem Deus suscitavit ex mortuis, in hoc ille astat coram vobis sanus ¹⁶. » Et paulo post : « Et non est in alio aliquo salus ; non enim nomen est aliud datum hominibus, in quo oportet nos salvos fieri ¹⁷. » Et rursum Salvator : « Data est mihi omnis potestas in caelo et in terra ¹⁸. » Et ea rursum quæ dixit Deus-Homo Dominus apostolis suis ante crucifixionem : « Pacem relinquo vobis ; pacem meam do vobis ¹⁹. » Et : « Hæc loquor, ut in me pacem habeatis ²⁰. » Et, « Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem ²¹. » Et, « In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si charitatem habueritis in invicem ; sicut dilexit me Pater, et ego dilexi vos, manete in dilectione mea ; si mandata mea custodieritis, manebitis in dilectione mea ²². » « Quemadmodum ego mandata Patris mei custodivi et maneo in dilectione ejus ²³. » Et rursus post resurrectionem diversis temporibus sæpius pacem eis dans apparet, suis se manifestans ac dicens : « Pax vobis. » Et Petro quidem, cui discipulorum gubernationem credidit, repensionem quamdam ardentis in ipsum Jesum Christum amoris, gregis curam ostendens esse, ita tertio dixit : « Si me diligis, C Petre, plus quam alii, pasce oves meas ²⁴. » Dicit forte aliquis id nec immerito, nempe quod per hæc tria magna quæ ostendimus, tria alia optima nobis gignuntur, animi nempe purificatio, illuminatio ac perfectio.

Quod in his tribus contestæ sunt omnes virtutes.

11. Si quis autem accurate velit examinare, manifeste inveniet, in hac tripliciter texta neque fracta, ut ita dicam, facili tela suspensam et contextam omnem virtutum copiosam et a Deo effectam purpuram. Etenim quasi pretiosa quædam catena, et funis auro variegatus vita secundum Deum insituitur, virtutes unam ad alteram connectens et in unum cunctas reducens copulatas. Enimvero hoc unum opus pleræque perficiunt, deificare hominem sincere vitam virtutibus consentaneam agentem : ut, talibus nodis vinculisque ligatus, per fidem, si velit, et spem, et humilitatem, mereatur dilecto salutarique nomine Domini Jesu Christi cognominari, et pacem charitatemque consequatur : hæc est vere arbor ter perfecta, plantatio Dei, vitamque fructificans ; in qua insertus homo in hac vita, ejusque convenienter particeps factus, non mortem ut proto-

ἐχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ. » Καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος : « Ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ πᾶν γόνυ κίμψεται, » καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ γοῦν καὶ ἐν ταῖς τῶν ἀποστόλων οὕτως ἀναγέγραπται Πράξεις : « Τότε Πέτρος πλησθεὶς Πνεύματος ὁγίου εἶπε· Γνωστὸν ἔστω πᾶσιν ὑμῖν, καὶ παντὶ τῷ Ἰσραὴλ, ὅτι ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου, ὃν ὑμεῖς ἐσταυρώσατε, ὃν ὁ Θεὸς ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν ἐν τούτῳ οὕτως παρέστηκεν ἐνώπιον ὁμῶν ὄψις. Καὶ μετ' ὀλίγα· « Καὶ οὐκ ἔστιν ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἡ σωτηρία· οὐδὲ γὰρ ἄλλο ἐστὶν ἕτερον τὸ δεδομένον ἐν ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δεῖ σωθῆναι ἡμᾶς. » Καὶ αὖθις ὁ Σωτήρ· « Ἐδόθη πᾶσα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς· τοῦτο δὲ πάλιν, δι' ὧν ὁ θεάνθρωπος Κύριος εἰρηκε πρὸς τοὺς ἀποστόλους πρὸ τοῦ σταυροῦ· « Εἰρήνην ἀφήμι ὑμῖν· εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν. Καὶ ταῦτα λαλῶ, ἵνα ἐν ἐμοὶ εἰρήνην ἔχητε· » καὶ, « Αὕτη ἔστιν ἡ ἐμὴ ἐντολή, ἵνα ἀγαπᾶτε ἀλλήλους· » καὶ, « Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἔστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις· καθὼς ἠγάπησέ με ὁ Πατήρ, καὶ γὼ ἠγάπησα ὑμᾶς· μένετε ἐν τῇ ἀγάπῃ τῇ ἐμῇ· ἐὰν τὰς ἐντολάς μου τηρήσητε, μένετε ἐν τῇ ἀγάπῃ μου, καθὼς ἐγὼ τὰς ἐντολάς τοῦ Πατρὸς μου τηρήσκα, καὶ μένω αὐτοῦ ἐν τῇ ἀγάπῃ. » Καὶ αὖθις μετὰ τὴν ἔγερσιν, κατὰ διαφόρους ὥρας πολλάκις δεδωκὼς φαίνεται τὴν εἰρήνην, ἐμφανιζόμενος τοῖς ἰδοῖσι καὶ λέγων, « Εἰρήνη ὑμῖν. » Καὶ πρὸς τὸν Πέτρον δὲ, ᾧ καὶ τὴν ἡγεμονίαν τῶν μαθητῶν ἐνεπιστεύσατο, ἀντέκλισέν τινα τῆς πρὸς αὐτὸν τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν διαπύρου ἀγάπης, τὴν τοῦ ποιμνίου φροντίδα ἐπιδεικνύμενος εἶναι, οὕτω τὸ τρίτον φησίν· « Εἰ με φιλεῖς, Πέτρε, πλὴον τῶν ἄλλων, ποιμαίνε τὰ πρόβατά μου. » Εἴποι δ' ἄν τις ἴσως οὐκ ἀπὸ σκοποῦ καὶ τοῦτο, ὅτι διὰ γε τῶν δηλωθέντων ἐξαισιῶν τούτων τριῶν, ἀποτίκτεται ἡμῖν ἕτερα ἅπαντα τὰ ἐξαιρετά· τὰ δὲ ἐστὶν, ἡ τῆς ψυχῆς κάθαρσις, ὁ φωτισμὸς, καὶ ἡ τελειωσις.

Ὅτι ἐν τούτοις τοῖς τρισὶ συνεξυφανταὶ πᾶσαι αἱ ἀρεταί.

12. Εἰ δὲ τις ἀκριθῶς ἐβελήσειεν ἐξετάσαι ἐναργῶς, ἐν τούτῳ τῷ τριπλόῳ, καὶ ὅσον ἀρρήκτω σπικρίῳ, εὐρήσει αἰωρημένην, καὶ συνεξυφασμένην πᾶσαν τὴν τῶν ἀρετῶν ἄφθονον [Ἰσ. ἀφάρτων] καὶ θεότευκτον ἀλουργίδα· καὶ γὰρ ὅλα τις τιμῖα ἄλλυσις, καὶ σειρά ποικιλόχρυσος, πέφυκεν ἡ κατὰ Θεὸν πολιτεία, μίαν τῆς μιάς ἐξηρητημένην ἀρετὴν εὐαγῶς ἔχουσα, καὶ εἰς τὸ ἐν συνηρμοσμέναις ἀπάσαις. Καὶ γοῦν καὶ ἐν ἔργον αἱ πολλὰ καταρτίζουσιν, ὅπερ ἐστὶ τὸ θεωθῆναι τὸν εἰλικρινῶς αὐταῖς συζῶντα ἄνθρωπον· συνδέσμου οἷον δὴ τινος καὶ κρίκου, πλουτοῦσαι πως, αὐτὴν τε τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ φιλάτων [Ἰσ. φιλάτην] τοῦ ὀνόματος ἐν πίστει, εἰ βούλει δὲ, καὶ ἐλπιδί, καὶ ταπεινώσει, σωτήριον, ἐπίκλησιν, καὶ τὴν εἰρήνην ἅμα καὶ τὴν ἀγάπην, τὸ θεοφύτευτον ὄντως καὶ τριστέλεχον δένδρον, καὶ ζωπάροχον· οὐ ὁ κατὰ καιρὸν ἀπτόμενος, καὶ ὡς

¹⁴ Joan. xx, 30, 31. ¹⁵ Philipp. ii, 10. ¹⁶ Act. iv, 10. ¹⁷ ibid. 12. ¹⁸ Matt. xxviii, 18. ¹⁹ Joan. xiv, 27. ²⁰ Joan. xvi, 33. ²¹ Joan. xiii, 34. ²² Joan. xv, 8, 9. ²³ ibi l., 8-10. ²⁴ Joan. xxi, 17.

αικός μεταλαμβάνων, οὐ θάναντον, ὡς πρωτόπλαστος, ἀλλά ζῶν τρυγᾷ ἀνώλεθρον καὶ αἰώνιον.

*Οἱ καὶ ἡ διὰ Θεοῦ Πατρὸς πρὸς πιστοῦς τοῦ ἁγίου Πνεύματος δωρεά, καὶ ἐπέλευσις, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ ὀνόματι ἐπιβραβεύεται.

ιβ'. Ναὶ μὴν, καὶ ἡ διὰ Θεοῦ Πατρὸς πρὸς πιστοῦς τοῦ ἁγίου Πνεύματος δωρεά, καὶ ἐπέλευσις, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ ὀνόματι ἐπιβραβεύεται, ὡς φησιν αὐτὸς ὁ ὑπέρθεος, καὶ φιλόψυχος Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς πρὸς τοὺς ἀποστόλους, ὅτι « Συμφέρει ὑμῖν, ἵνα ἐγὼ ἀπέλθω· ἐάν γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλθω, ὁ Παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς· ἐάν δὲ πορευθῶ, πέμψω αὐτὸν πρὸς ὑμᾶς· καὶ ὅταν δὲ ἔλθῃ ὁ Παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω παρὰ τοῦ Πατρὸς, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται. » Καὶ αὖθις· « Ὁ δὲ Παράκλητος, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ πέμψει ὁ Πατήρ ἐν τῷ ὀνόματί μου. »

*Οἱ εἰκότως τοῖς ἁγίοις ἡμῶν διώρισται Πατράσι, καὶ μετὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῖς ἁγίου Πνεύματος προσεύχεσθαι ἡμᾶς εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ παρ' αὐτοῦ ζητεῖν τὸ ἔλεος.

ιγ'. Διὰ ταῦτα γοῦν καὶ οἱ κλεινοὶ καθηγεμόνες ἡμῶν, καὶ διδάσκαλοι πάνυ σοφῶς, καὶ μετὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῖς παναγίου Πνεύματος, ἐκδιδάσκουσι πρὸ πάσης καλῆς ἄλλης ἐργασίας καὶ μελέτης, καὶ πάντας μὲν, μάλιστα δὲ τοὺς εἰς τὸ στάδιον τῆς Θεοποιου ἡσυχίας· αὐτοὺς ἐμβλεῖν ἐθέλοντας, καὶ ἀφορισθῆναι Θεῷ, καὶ βαγῆναι τοῦ κόσμου, καὶ κατὰ λόγον ἡσυχάζειν, ἐν Κυρίῳ προσεύχεσθαι, καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ ἔλεος ἐκζητεῖν ἀδιστάκτως, καὶ τὸ τούτου πανάγιον καὶ γλυκύτατον ὄνομα, ἀδιάλειπτον ἔργον, καὶ μελέτημα ἔχειν, καὶ τοῦτο ἐν καρδίᾳ, καὶ ἐν νοῦ, καὶ ἐν χεῖρασι διηλεκτῶς περιφέρειν, καὶ ἐν αὐτῷ, καὶ μετ' αὐτοῦ, καὶ ἀναπνεῖν, καὶ ζῆν, καὶ καθυδεῖν, καὶ ἐγρηγορεῖν, καὶ κινεῖσθαι, καὶ ἐσθλεῖν, καὶ πίνειν, καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν, πάντα κατὰ τὸν ὅμοιον τρόπον πράττειν ἐπέγειναι. Ὡς περ γὰρ τούτου ἀπόντος, ἅπαν συρῆει δεινόν, μάλιστα δὲ οὐδὲν παρῆστιν ἡμῖν τῶν χρησίμων· οὕτω δὲ τούτου ἐν ἡμῖν παρόντος, πᾶν ἐναντίον ἀπελήλαται· μάλιστα δὲ οὐδὲν ἔστιν ἡμῖν ἐλλείπον τῶν ἀγαθῶν, καὶ γοῦν, καὶ πρὸς κατόρθωσιν ἀδύνατον [Ἰσ. λέγει τὸ ἀρετῆς] καθάπερ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν διαγορεύει, ὅτι « Ὁ μένων ἐν ἐμοί, καὶ ἐν αὐτῷ, οὗτος φέρει καρπὸν πολὺν, ὅτι χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. » Τοῦτο τοιγαροῦν τὸ πάση κτίσει φοβερόν καὶ σεβασμιον καὶ πρᾶγμα, καὶ ὄνομα, τὸ ὑπὲρ πᾶν πρᾶγμα καὶ ὄνομα, καὶ ἡμεῖς οἱ ἀνάξιοι ἐν πίστει ἐπικαλεσάμενοι, καὶ ἐπ' αὐτῷ τὰ τοῦ παρόντος λόγου ἱστία ὀλοτρόπως ἀναπετάσαντες, οὕτω τοῦ λέγειν καὶ τοῖς πρόσω χωρεῖν ἀρχόμεθα.

*Οἱ δεῖ τὴν ἀπαύστως βαδίζειν ἐθέλοντα, τὸν κατὰ Κύριον ὁρόμον τῆς ἡσυχίας πρὸ πίπτων ἐκλεῖσθαι μετὰ τῆς καθόλου ἀποταγῆς καὶ ὑποταγῆς τελείαν.

ιδ'. Ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ μεγάλου Θεοῦ τοῦ Σωτῆρος· ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ εἰπόντος· « Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς, ἡ ζωὴ, καὶ ἡ ἀλήθεια, ἡ ὁδὸς, καὶ ἡ

²² Joan. xvi, 7. ²³ Joan. xv, 26. ²⁴ Joan. xiv, 26.

PATROL. GR. CXLVII.

miabit. *Quod per Deum Patrem fidelibus sancti Spiritus donum et adventus, in Christo Jesu et in sancta ejus nomine conceditur.*

12. Sane quidem fidelibus per Deum Patrem sancti Spiritus donum et adventus in Christo Jesu et in sancto ejus nomine tribuitur. Ut ait ipse divinissimus et benignissimus Dominus Jesus Christus apostolis : « Expedi vobis ut ego vadam ; si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos ²². » Et, « Cum autem venerit Paracletus, quem ego mittam a Patre, Spiritum veritatis qui a Patre procedit ²³. » Et rursum : « Paracletus, Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo ²⁴. »

Quod merito et nostris sanctis Patribus et cum sancto Spiritu in eis habitante definitum est oportere nos Dominum nostrum Jesum Christum orare et ab eo misericordiam petere.

13. Propterea igitur nostri præclari duces et magistri omnino sapienter et cum sancto Spiritu in ipsis habitante, docent nos oportere ante omnem bonam actionem et curam, præsertim si in studium hujus sanctissimi pacis nos injicere volumus, et Deo assignari et a mundo separari, et secundum rationem quiete conversari, in Domino orare et ab eo misericordiam suppliciter implorare, et sanctissimum dulcissimumque ejus nomen tanquam indeficiens opus et curam habere, illudque in corde et in mente et in labiis indesinenter ferre et in eo et cum eo respirare et vivere et dormire et vigilare, et moveri et edere et bibere, et ut ita dicam, omnia hoc modo facere. Quemadmodum enim, illo absente, omnia confluent adversa, nec quidquam nobis adest utilium ; ita eo in nobis præsentem, quidquid contrarium est expellitur ; præcipue vero nihil boni nos deficit, nihil emendationi nostræ adversatur, ut et ipse Dominus noster explicite dicit : « Qui in me manet, et ego in eo, ille fert fructum multum, quia sine me nihil potestis facere. » Hoc igitur omni creaturæ formidandum et venerandum negotium et nomen, quæ super omne negotium et nomen sunt, nos indigni in ille invocantes et in eo præsentis sermonis sita explicante, ita et dicere et ulterius progredi incipimus.

Quod oportet eum qui secure vult in pacis secundum Dominum via incedere, eligere una cum universa renuntiatione perfectam subjectionem.

14. In nomine magni Dei Salvatoris nostri Jesu Christi qui dixit : Ego sum lux, vita et veritas et via, et ad Deum Patrem Janua, et, per me si quis

intulerit, salvabitur, et ingredietur et egredietur, et pascua inveniet sine dubio salutaria. Adhuc iis quæ dicimus mentem, et tibi sincere consilia daturus. Ante omnia elige cum universa renuntiatione juxta divinum Verbum, et legitimum perfectamque subjectionem; ardentem inquire ductorem magistrumque eum qui non erret. Non errabit autem, si ea quæ dicit per sacræ Scripturæ testimonium confirmet, si Spiritum sanctum in se habeat, vitam actibus conformem agens; si cogitatione altus sit, sensu autem humilis, et omni modo bonus, et qualem dicunt esse secundum Christum magistrum divini sermones. Postquam autem eum inveneris, illi, ut proprio Patri amantissimus filius, adhære corpore ac spiritu: totus remane illius incedens præceptis, in illum tanquam in ipsum Christum intuens, neque ut in hominem, omnemque a te longe rejiciens diffidentiam et dubitationem; et etiam cogitationes proprias et cum voluntate proprias volitiones, simpliciter et incuriose magistri vestigia sequere tanquam aliquod speculum possidens in certam et claram persuasionem tuam, huic doctori plenam et securam obedientiam, tuam propriam conscientiam. Et si quando in tua mente sparserit aliquid contrarii dialogus qui virtutem odio habet, tanquam a fornicatione et igne resiliat, et tentanti deceptori sapienter contradicas, respondens non ducentem ab eo qui ducitur dirigi, sed ductum ab eo qui ducit; neque ego magistri mei, sed magister meum iudicium suscepit; neque ego iudex illius, sed ille iudex meus constitutus est, ut ille qui a *Climate* nomen ducit, et alia hujusmodi respondeas.

Nihil enim procul dubio tali directione, subjectione scilicet, certius priorum delictorum chirographa diffringit inscribitque in divina electorum tabula. Si enim, juxta beatum Paulum, Filius Dei, et Deus noster Dominus Jesus propter nos, ut nosmetipsi, conversatus et paternam distribuens benevolentiam eamdem visus est viam percurrens, per quam, et beneplaciti secundum hominem causa, paterna ipse proclamatione dignus habitus est? «Humiliavit enim semetipsum, inquit, factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod et Deus exaltavit illum, et donavit illi nomen, et reliqua.» Quis igitur superbe, ne dicam stulte, sperabit se Domini et Dei et Salvatoris Jesu Christi gloriam adepturum et paternam mercedem, non eadem incedere via præferens qua dux et magister noster Jesus Christus? oportet enim et discipulum, si velit magistro similis fieri, incessanter tanquam in exemplar et archetypum, tota mentis vi intueri in præceptoris vitam et actus, et quotidie eum imitari tentare. Deinde: De ipso Domino nostro Jesu Christo scriptum est illud: «Et erat subditus patri et matri suæ⁹⁹.» Et ipse Salvator ait:

Ἀπρὸς τὸν Πατέρα Θεὸν ὄρα, καὶ δι' ἐμοῦ ἴδαν τις εἰσέλθῃ, σωθῆσεται, καὶ εἰσελεύσεται, καὶ ἐξελεύσεται, καὶ νομὴν εὐφροσεί, ἐθλονότι σωτήριον. Ὁ Πρόσχερ οἷς λέγομεν, καὶ γνησίως σοι συμβουλευόμεθα· πρὸ πάντων, ἔκλεξαι σεαυτὸν, μετὰ τῆς καθόλου, κατὰ τὴν ἱεράν ἐκφαντοράν, ἀποταγῆς, καὶ ὑποταγῆν ἀνθρώπου, καὶ τελείαν· ἵγουν σπουδάσας ζήτησον εὐρεῖν ὁδηγόν, καὶ διδάσκαλον ἀπλανῆ· εἴη δ' ἂν τὸ ἀπλανές, ἐν τῷ μαρτυρῶν ἐρ' οἷς λέγει, παρὰ τῶν ἱερῶν παριστᾶν Γραφῶν, καὶ πνευματοφόρον, τοῖς λόγοις· ἔχοντα τὴν πολιτείαν συνόδουσαν, ὑψηλὴν μὲν τὴν διάνοιαν, ταπεινὸν δὲ τῷ φρονήματι, καὶ τοῖς ἄλλοις τρόποις χρηστὸν, καὶ ὅσον τὸν κατὰ Χριστὸν διδάσκαλον, τὰ θεοπαράδοτὰ φησι λόγια. Καὶ δὴ εὐρηκώς, κἀκείνῳ ὡς Πατρὶ γνησίῳ Υἱὸς φιλόδοτος γὰρ πρόσκολληθεὶς σώματι τε καὶ πνεύματι· ὅλος μὲν τραπέζου στοιχῶν τοῖς ἐκείνου ἐπιτάγμασιν, ὡς εἰς αὐτὸν τὸν Χριστὸν, εἰς ἐκείνον ἀφορῶν, καὶ οὐκ ἀνθρώπου, πᾶσαν τε ἀπὸ σοῦ κόβρω βαλὼν ἀπιστίαν, καὶ δισταγμόν· ναὶ μὴν, καὶ φρόνημα, καὶ μετὰ θελήσεως θέλημα, οὕτως ἀπλῶς, καὶ ἀπεριέργως ἔσο κατ' ἔχνος ἐπόμενος τῷ διδασκάλῳ, οἷα τι κάτοπτρον κεκτημένος, εἰς πληροφώραν ἀναργῆ τὴν πρὸς τὸν μυσταγωγὸν ἀδιάκριτον, καὶ ἄκραν ὑπακοήν, τὴν οἰκείαν συνειδησίν. Εἰ δὲ ποτε καὶ τι τῶν ἐναντίων ὑποστειρήσῃ τῇ σῆ διανοίᾳ ὁ τοῖς καλοῖς ἐχθραίων διάβολος, ὡς ἀπὸ πορνείας καὶ πυρὸς ἀποπήδησον πρὸς ἑαυτὸν, καὶ τὸν ὑποβάλλοντα ἀπατεῶνα σοφῶς ἀντιφθεγγόμενος, ὡς

Οὗτος ὁ ὁδηγούμενος τὸν ὁδηγούοντα, ἀλλ' ὁ ὁδηγῶν τὸν ὁδηγούμενον ὁδηγεῖ· καὶ οὐκ ἐγὼ τοῦ ἀρχοντος· ἀλλ' αὐτὸς τὸ ἐμὸν κρέμα ἀνεδέξατο· καὶ οὐκ ἐγὼ, ἐκείνου· ἀλλ' αὐτὸς κριτὴς, ἐμοῦ καθέστηκε, κατὰ τὸν τῆς Κλίμακος, καὶ τὰ τούτοις παρόμοια.

Οὐδὲν γὰρ τῆς τοιούτης ἀγωγῆς, δηλαδὴ τῆς ὑποταγῆς, γνησιότερον τῷ εἰομένῳ ἀναντιβρήτως, διαβρήξαι μὲν τὰ χειρόγραφα τῶν οἰκείων ἀμπλακημάτων, ἐγγραφήναι δὲ τῇ θεῷ δέλω τῶν σωζομένων. Εἰ γὰρ, κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ Θεὸς ἡμῶν Κύριος Ἰησοῦς, καθ' ἡμᾶς δι' ἡμᾶς χρηματίσας, καὶ τὴν πατρικὴν εὐδοκίαν μάλα σοφῶς οἰκονομῶν, τὴν τοιαύτην ὥπται τεμῶν ὁδόν, δι' ἧς καὶ ὑπερ τῆς κατ' ἀνθρώπων εὐαρεστησεως, τῆς πατρῴως ἱξίωται ἀναβρήσεως· «Ἐταπεινώσε γὰρ, φησὶν, ἑαυτὸν, γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. Διὸ καὶ ὁ Θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε, καὶ ἠγάπησεν αὐτῷ ὄνομα,» καὶ τὰ ἐξῆς· τίς ἄρα λοιπὸν ὁ αὐθαδῶς προσδοκῆσας, ἵνα μὴ λέγωμεν ἀμαθῶς, ὡς ἐπιτυχῆς ἔσται τῆς τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος Ἰησοῦ Χριστοῦ δόξης, καὶ τῶν πατρικῶν ἐπαθλῶν, μὴ τὴν αὐτὴν τριβὴν βαδίζειν ἠρημένως, τῷ καθηγῆτῇ καὶ διδασκάλῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ; Δεῖ γὰρ καὶ τὸν μαθητὴν, εἴπερ μέλοι τούτῳ γενέσθαι, ὡς τὸν διδάσκαλον, ὡσεὶ [Ἰσ. ὡς εἰς] ἐκμαγεῖον, καὶ ἀρχέτυπον κάλλιστον, οὕτως ὅλη μὲν ψυχῆς, ἀφορᾶν ἀκλινῶς, πρὸς τὸν τοῦ παιδοτρέφου βίον, καὶ τὰ ἐπιτηδεύματα· καὶ ταῦ-

⁹⁹ Philipp. II, 8, 9. ¹⁰⁰ Luc. II, 51.

τον ὁπημέραι ζηλοῦν ἐπισίγεσθαι. Εἶτα, περὶ με, A
αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ γέγραπται
τό· « Καὶ ἦν ὑποτασσόμενος τῷ πατρὶ, καὶ τῇ μη-
τρὶ αὐτοῦ. » Καὶ αὐτὸς δὲ φησιν ὁ Σωτὴρ· « Οὐχ
ἤλθον διακονηθῆναι, ἀλλὰ διακονῆσαι. » Καὶ ἔστιν
ἕτερος, ὁ ἑτέρως βιοῦν ἐθέλων, ἦτοι αὐταρέτως, καὶ
αὐτεξουσίως, καὶ ἀνευ ὁδηγοῦ, καὶ ὁ τοιοῦτος οἰεταί,
ὡς εἴη κατὰ λόγον τὴν ἐνθεον βιοτήν πορευόμενος·
Ὀύμενον· οὐδαμῶς, ὡς ὑπερ τὰ ἐσκαμμένα πηδῶν.
Καὶ λέγει ὁ τῆς Κλιμακος· Ὡςπερ ὁ μὴ ἔχων ὁδηγὸν
εὐχερῶς ἐν τῇ ὁδῷ πλανᾶται· οὕτω καὶ ὁ αὐτεξου-
σίως τὴν μοναδικὴν ὁδὸν πορευόμενος, εὐχερῶς ἀπόλ-
λυται, κἂν πᾶσαν τὴν τοῦ κόσμου σοφίαν ἐπίσταται·
διὰ τοι τοῦτο καὶ οἱ πολλοί, ἵνα μὴ εἴπωμεν πάντες,
εἰ μὴ ὑποτασσόμενοι, καὶ μὴ μετὰ βουλῆς βαδίζον- B
τες, σὺν πόνῳ μὲν, καὶ ἰδρωτί τὰ πλεῖστα ὀνειρο-
ποιοῦντες, σπείρουσι· τῇ δὲ ἀληθείᾳ, ἀμῶσι τὰ
λίαν ἐλάχιστα. Τινὲς δὲ καὶ ἀντι σίτου, συλλέγουσι,
φεῦ! ζιζάνια, ὡς στοιχοῦντες, καθὰ λέλεκται, τῇ
ἰδιορρόθμῳ καὶ τῷ αὐταρέτῳ φρονήματι. οὐ οὐ-
δὲν χεῖρον· καὶ τοῦτο μαρτυροῦν τῆς Κλιμακος,
οὕτω γράφων· « Ὅσοι πρῶς τὸ στάδιον τῆς νοερᾶς
ὁμολογίας ἐπεχειρήσατε ἀποδύσασθαι· ὅσοι τὸν τοῦ
Χριστοῦ ζυγὸν ἐπὶ τὴν οἰκείον ἀχένα ἄραι βούλε-
σθε· ὅσοι τὸ ἐαυτῶν φορτίον, ἐπὶ τὸν τοῦ ἑτέρου
πράχτηλον ἐπιθεῖναι σπουδάζετε· ὅσοι τὰς ἐαυτῶν
ὀνὰς γράψαι ἐκουσίως σπεύδετε, καὶ ἀντ' ἐκείνων
ἐλευθερίαν γραφῆναι ὑμῖν βούλεσθε· ὅσοι χερσὶν
ἑτέρων ἀνυφούμενοι, καὶ νηχόμενοι, τὸ μέγα τοῦτο
περαιοῦσθε πέλαγος· γινώτε, ὡς σύντρομόν τινα, καὶ C
τραχεῖον ὁδὸν βαδίζειν ἐπεχειρήσατε, μίαν καὶ μόνην
ἰδιορρόθμῳ· ὁ γὰρ ταύτην εἰσάπαν ἀπαρησάμενος,
ἐν οἷς ἂν δοκῇ καλοῖς, καὶ πνευματικοῖς, καὶ θεορέ-
στοις, πρὸ τοῦ βαδίσαι, ἐφθασεν. » Ὑπακοὴ γὰρ
ἔστιν, ἀπιστεῖν ἐαυτῷ ἐν τοῖς καλοῖς ἅπασιν, μέχρι
τέλους ζωῆς. Ὅθεν καὶ αὐτὸς ταῦτα μετὰ συνέσεως
καταμαθὼν, καὶ τὴν ἀγαθὴν μερίδα, καὶ ἀναφάρι-
τον τῆς αἰθεροδρόμου ἡσυχίας ἐξασκεῖν γλιχόμενος,
ἔπου τοῖς καλῶς θεοσεπισμένοις, ὡς σοὶ δεδήλωται,
νόμοις, καὶ πρῶτον ἀσπασίως ἄσπασαι τὴν ὑ-
πακοήν· εἰθ' οὕτω τὴν ἡσυχίαν. Ὡςπερ γὰρ ἡ πρᾶξις
τῆς θεωρίας ἐπιθασίς, οὕτω καὶ ἡ ὑπακοὴ τῆς ἡσυ-
χίας· καὶ μὴ θέλε μεταίρειν ὄρια, καθὼς γέγρα- D
πται, ἃ ἔθεντο οἱ Πατέρες. Καὶ οὐαὶ δὲ τῷ μόνῳ.
Τούτῳ γὰρ τῷ τρόπῳ, καλὴν ἀρχὴν θεμέλιον καταβαλὼν, καιροῦ προΐόντος, καὶ εὐκλειέστατον ὄροφον
ἐπιθήσεις τῇ ἀρχιτεκτονίᾳ τοῦ Πνεύματος. Ὡς γὰρ Οὐ ἡ ἀρχή, κατὰ τὸν εἰπόντα, ἀδόκιμος, καὶ τὸ πᾶν
ἀπόβλητον· οὕτως αὖ, οὐ ἡ ἀρχὴ δόκιμος, καὶ τὸ ὅλον εὐπρεπές, ναὶ μὴν, καὶ εὐτακτον, εἰ καὶ τοῦ-
ναντίον ἔσθ' ὅτε συμβαίνει· καὶ τοῦτο μέντοι παρὰ τῇ ἡμετέρᾳ προθέσει προαιρέσει ἐπιγίνεσθαι
πέφυκε.

Τίνα τὰ τῆς ἀληθοῦς ὑποταγῆς σημεῖα, ἃ κατ-
έχων ὁ τῷ ὄντι ὑπήκοος, εἴη ἂν ἀπαισιως
ὑποτασσόμενος.

12. Ἄλλ' ἐπειδήπερ πολὺς ὁ περὶ τῆς τοιαύτης
ἀγωγῆς λόγος, καὶ δυσδιεξίτητος, ὅθεν καὶ οἱ ταύτην
μετερχόμενοι, διαφόρως μετέρχονται, δέον καὶ περὶ
αὐτῆς μίκρ' ἄττα, ὀλοὶν σήμαντρα ἐπισημῆσθαι

¹⁰ Matth. xi, 28.

« Non veni ministrari, sed ministrare¹⁰. » Et erit alius
qui aliter vivere velit, libere scilicet et pro arbitrio,
et sine duce, atque ille censet seipsum secundum
Deum vitam agere? Nequaquam; sed quasi super
cavernas saltat. Et dicit idem Climax: « Quemadmo-
dum ille qui ductorem non habet, errat in via; ita
et qui pro arbitrio in solitaria via incedit, facile perit,
etiainsi omnem hominum sapientiam habeat: idem
et plurimi, ne dicamus omnes, cum non sint sub-
missi et sine consilio incedant, cum labore ac su-
dore plerumque somniantes, dispergunt; reipsa ve-
ro quam levissima metunt. Quidam autem et pro
frumento, colligunt, heu! zizania, eo quod ince-
dunt, ut dictum est, propria voluntate et libera
mente, qua nihil pejus est. Atque idem illud testa-
tur, scribens. « Qui vos ad spiritualis confessionis
stadium exuere nitimini, qui Christi jugum in col-
lo ferre vultis; qui propria onera in alterius
collo imponere pergitis; qui vestra bona inscribere
libenter properatis, et pro illis libertatem vobis
reddi vultis; qui manibus aliorum sublatis natantibus-
que magnum illud mare transitis; scitote vos bre-
vem aliquam et asperam viam ingredi voluisse, er-
rorem tantum in se habentem; quæ vocatur vita pro
arbitrio acta. Qui hanc semel reliquerit, in bonis
actibus et spiritualibus et Deo gratis non incedet,
sed curret. » Obedientia enim est sibi in omnibus
bonis actibus usque ad finem vitæ diffidere. Ideo et
ipse qui hæc intellexeris et didiceris et optimam par-
tem, ætheream illam pacem quæ non potest auferri
empieris amplecti, leges tam divine datas, ut tibi
ostensum est, sequere, et primo ardentem obedien-
tiam amplectere; deinde hoc modo pacem. Quemad-
modum enim actio gradus est ad contemplationem,
sic et ad pacem obedientia. Neque velis transire
terminos, ut scriptum, est, quos posuere Patres. Et,
væ soli! Hoc enim modo, pulchrum fundamenti ini-
tium jaciens, tempore procedente, gloriosissimum
fastigium ædificio sancti Spiritus impones. Quemad-
modum enim cujus initium est, ut dictum est,
absque gloria, et totum abjectum erit, ita rursus
cujus initium est gloriosum, totum et erit accepta-
bile, et bene dispositum, et si contrarium non-
nunquam accidit: et hoc tamen ex nostro proposito
et ex nostra voluntate accidere solet.

Quænam sunt vere subjectionis signa quibus qui
instructus est vere subiectus erit.

15. Sed quoniam multi de hac directione ser-
mones iique extricatu difficiles sunt, unde fit ut qui
eam subeunt, dissimiliter subeant, oportet et de
ea pauca quædam tanquam signa indicari, quæ ob-

servans tanquam regulam et stateram infallibilem, A purissime vivere poteris. Et hæc dicimus : Oportet eum qui vere subjectus est, has quinque virtutes necessarie prosecui : Et primo fidem, puram nempe fidem in eum a quo dirigitur et sinceram habere, adeo ut credat ipsum Christum se inspicere eique obedire, ut ait Dominus Jesus : « Qui vos audit, me audit, et qui vos contemnit, me contemnit, et qui me contemnit, contemnit et eum qui misit me. Et quodcumque non ex fide est, juxta eum qui a Climace cognomen habet. peccatum est, » secundo, veritatem, veracem eum esse oportet et opere et verbo, et accurata cogitationum confessione. « Initium enim sermonum tuorum est veritas, ut scriptum est ²¹. » Et veritatem requirit Dominus ²². Et Christus ait « Ego sum veritas ²³. » Et sane ipse vocatus est ipsissima B veritas. Tertia est propriam voluntatem non sequi. Detrimentum enim est, inquit, subjecto propriam facere voluntatem, sed semper eam libenter submittere debes, neque te cogi a proprio Patre sinere. Quarta est non contradicere neque omnino contendere quoniam contradictio et contentio piorum virorum non sunt. Et scribit sacerrimus Paulus : « Si quis autem contendere velit, nos talem consuetudinem non habemus, neque Ecclesiæ Dei ²⁴. » Si vero ita simpliciter et omnibus Christianis interdicitur, multo magis monachis, qui secundum Christum promiserunt se accurate subjiciendos esse. Contradictio autem et æmulatio ortum habent ex mente superbia et diffidentia referta, ut dictum est. Monachus qui superbus est, violenter contradicit ; quemadmodum et contrarium scilicet non contradicere et non contendere, ortum habet ex fidei et humilid dispositione. Et quintam eum virtutem observare oportet, nempe accuratam et sinceram præceptori confessionem ; ut et in nostra detensione, tanquam si ante formidandum tribunal Christi stetissemus, coram Deo et sanctis angelis promissimus, nos et initium et finem habituros cum omnibus nostris Domino promissis et testamentis, et confessuros esse cordis nostri secreta. Dictum est enim a sanctissimo Davide : « Dixi, confitebor adversum me iniquitatem Domino, et tu remisisti ²⁵ » et cætera. Et ab eodem Climace : Plagæ si triumphant, non ad pejus proficiunt ; sed curabuntur.

Eum quintuplicem virtutum quas ostendimus numerum quicumque sapienter et ardentem custodierit, indubitanter sciat se adepturum, tanquam datis arboribus, justorum beatitudinem. Et ea quidem sunt hujus magnificæ subjectionis propria, et quasi radix et fundamentum. Audi vero et quales sint rami, et fructus et cacumen.

Ex subjectione, inquit rursus idem a Climace, humilitas ; ex humilitate discretio ; ex discretione perspicacitas ; ex ea autem prævisio ; quod solius Dei opus est, et iis qui feliciter secundum Deum agunt,

²¹ Psal. cxviii, 160.

²² Psal. xxx, 24.

²³ Joan. xiv, 6.

²⁴ I Cor. xi, 16.

²⁵ Psal. cxxi, 5.

σοι · ἃ καὶ κατέχων ὡς κανόνα καὶ στάθμην ἀπταισ-
σον, εὐαγῶς ἐση πολιτευόμενος · καὶ δὴ λέγομεν
ταῦτα · χρὴ τὸν ἀληθῶς ὑπέκκοον, ὡς ἡμῖν δοκεῖ, φυ-
λάττειν τὰς πέντε ταύτας ἀρετὰς κατὰ πᾶσαν ἀνάγκη-
ν · καὶ πρώτην τὴν πίστιν · ἔχουν ἔχειν αὐτὸν
καθαράν καὶ ἄδολον πίστιν, πρὸς τὸν ἑαυτοῦ ἐπιση-
την · ἐπὶ τοσοῦτον, ὡς δοκεῖν [Ιω. ἀδδ. εἰς] αὐτὸν τὸν
Χριστὸν βλέπειν, καὶ ὑποτάσσεσθαι, ὡς φησὶν ὁ Κύ-
ριος Ἰησοῦς · « Ὁ ἀκούων ὑμῶν, ἐμοῦ ἀκούει · καὶ ὁ
ἀθετῶν ὑμᾶς, ἐμὲ ἀθετεῖ · ὁ δὲ ἐμὲ ἀθετῶν, ἀθετεῖ
τὸν ἀποστείλαντά με. » Καὶ πᾶν ὁ τοῦ τῆς Κλίμα-
κος οὐκ ἐκ πίστεως ἀμαρτία ἐστὶ. Δευτέραν τὴν
ἀληθειαν · ἦτοι ἀληθεύειν αὐτὸν ἐν ἔργῳ, καὶ λόγῳ,
καὶ τῇ τῶν λογισμῶν ἀκριβεῖ ἐξομολογήσει. « Ἀρχὴ
γάρ, γέγραπται, τῶν λόγων σου, ἀλήθεια · » καὶ
ἀληθείας ἐκζητεῖ Κύριος. Καὶ ὁ Χριστὸς δὲ φησὶν ·
« Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀλήθεια · » καὶ δὴ καὶ αὐτολήθεα
κέκληται. Τρίτην τὸ μὴ ποιεῖν τὸ οἰκτεῖον θέλημα.
Ζημία γάρ, φησὶν, ὑπέκχω, τὸ ποιεῖν τὸ ἴδιον θέλημα·
ἀλλ' ἀεὶ κόπτειν αὐτὸ θέλοντί · δηλονότι μὴ ἀναγα-
κάζόμενον ὑπὸ τοῦ ἰδίου Πατρὸς · Τετάρτην τὸ μὴ
ἀντιλέγειν, καὶ φιλονεικεῖν τοκαθόλου · ἐπεὶ ἡ ἀντι-
λογία καὶ ἡ φιλονεικία, οὐκ ἐστὶ τῶν εὐσεβῶν. Καὶ
γράφει ὁ ἱερώτατος Παῦλος · « Εἰ δὲ τις δοκεῖ φιλό-
νεικος εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν,
οὔτε αἱ Ἐκκλησίαι τοῦ Θεοῦ. » Εἰ δ' οὕτως ἀπλῶς,
καὶ κοινῇ πᾶσι Χριστιανοῖς ἀπείργεται τὰ τοιαῦτα,
πολλῶ μᾶλλον μονασταῖς · καὶ ταῦτα κατὰ τὸν Κύ-
ριον ἐπαγγελλόμενοι ὑποτάσσεσθαι ἀκριβῶς. Τὸ
μὴντοι ἀντιλέγειν, καὶ φιλονεικεῖν, ἔχει τὴν ὑπάρξιν
C ἐκ γνῶμης, ἀπιστίας καὶ ὑψηλοφροσύνης συζώτης,
ὡς εἴρηται · Ὑψηλοφρων μοναχὸς ἀντιλέγει σφοδρῶς·
ὡσπερ καὶ τούναντιον, ἔχουν τὸ μὴ ἀντιλέγειν, καὶ
μὴ φιλονεικεῖν, προέρχεται ἐκ πίστεως καὶ ταπεινῶ-
φρονος διαθέσεως. Καὶ πέμπτην δὲ χρὴ φυλάττειν
τοῦτον ἀρετὴν, τὴν ἔχειν ἀκριβεῖ καὶ εὐκρινῇ ἐξομολο-
γήσειν πρὸς τὸν προσετώτα, καθὼς καὶ ἐν τῇ ἀπο-
κρίσει, ὡς ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ παρεστῶτες βήματος τοῦ
Χριστοῦ, ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἁγίων ἀγγέλων δεδωκα-
μεν ὑπόσχεσιν, τὸ ἔχειν ἡμᾶς ἀρχὴν, καὶ τέλος μετὰ
τῶν ἄλλων ἐπαγγελῶν καὶ συνθηκῶν ἡμῶν τῶν πρὸς
Κύριον, καὶ ἐξαγγελίαν τῶν τῆς καρδίας κρυπτῶν.
Εἴρηται καὶ τῷ θεῷ Δαβὶδ · « Εἶπα, ἐξαγορεύσω
κατ' ἐμοῦ τὴν ἀνομίαν μου τῷ Κυρίῳ · καὶ σὺ ἀφ-
D ἦκας, » κτλ. Καὶ τῷ τῆς Κλίμακος· Μώλωπες θριαμ-
βευόμενοι, οὐ προκόμενοι ἐπὶ τὸ χεῖρον, ἀλλ' ἰαθί-
σσονται.

Ταύτην τὴν πενταδικὴν τῶν δηλωθεισῶν ἀρετῶν
ἀπαριθμήσειν, ὁ σοφῶς καὶ ἐπιτημόνως τηρῶν,
ἀναμφιδόλως γινωσκέτω, ὡς ἀπεντεύθεν ἐπιτυχῆς
ἔσται τῆς τῶν δικαίων ὡς ἐν ἀρραβῶνι μακαριότη-
τος. Καὶ ταῦτα μὲν, τὰ τῆς ἀξιωμανημονεύτου ὑπα-
κοῆς ἴδια, καὶ οἷον ἡ ῥίζα, καὶ ὁ θεμέλιος · ἀκουσοὶ
δὲ καὶ οἱ οἱ κλάδοι, καὶ ὁ καρπὸς, καὶ ὁ ὄστρος.

Ἐξ ὑπακοῆς, φησὶν αὖτις ὁ τῆς Κλίμακος, ταπει-
νωσις · ἐκ ταπεινώσεως, διάκρισις · ἐκ διακρίσεως,
διόρασις · ἐκ δὲ ταύτης, προδρασις · ὁ μόνου Θεοῦ
ἔργον · καὶ τοῖς μακαρίως θεωρουμένοις, δῶρον

δωρούμενον παρ' αὐτοῦ, ἐξαιρετον, καὶ ὑπερφυστα-
 τον. Πρὸς δὴ τοῖς εἰρημένοις, ἔστω σοι καὶ τοῦτο
 δῆλον· ὅτι γε κατὰ τὴν σὴν ἡκριβωμένην ὑποταγὴν,
 βλυετάνει καὶ ἐν σοὶ ἡ ταπεινώσις· καὶ αὖθις κατὰ
 τὴν ταπεινώσιν ἡ διάκρισις, ὡσαύτως καὶ κατ' ἐξῆς
 αἱ λοιπαί. Καὶ ἀνακρίσεις, ὅση σοὶ δύναμις, ἀπαλα-
 στωσὶ τὴν τῆς ὑπακοῆς θέειν πορείαν. Οὕτω γὰρ
 καὶ τῶν πρόσω ἀνεπισφαλῶς ἐπιβήσῃ. Εἰ δέ πως ἐν
 τῇ τῆς ὑποταγῆς ὑποσκάσεις νόσση, ἔσθι ὡς οὐκ ἂν
 καλῶς περνεῖς τὸν ἐπιλοιπον δίκυλον τῆς προκει-
 μένης βλαβίδος· τὴν κατὰ Χριστὸν φάμεν πολιτεῖαν·
 οὔτε μὴν στεφανωθήσῃ τῇ τοῖς νικηταῖς δωρουμένη
 ταινίᾳ· μέντοιγε, καὶ οἷά τις ὁδηγὸς ἡ ὑπακοή, καὶ
 ἡ ταύτης πρόσθεν εἰσομεν ἴδια, ἔστω σοι, καθάπερ τὸ
 παρὰ τοῖς ναυτικοῖς, διοπτευόμενον, πρὸς τὴν τοῦ
 ἀπλανοῦς τήρησιν· ἴν' ἀκλινοῦς πρὸς αὐτὴν ἀφορῶν,
 ὑπερπλεῦσαι δυνηθῆς τὸ τῶν ἀρετῶν μέγα πέλταγος·
 καλοῦται πρὸς ὄρμον ὁρμήσῃς [Ἰσ. ὁρμήσῃς] τὸν ἀκύ-
 μαντον τῆς ἀπαθείας· ἂν δὲ καὶ ζάλη τις, καὶ σάλος
 ἐπέλθῃ σοι, καὶ τοῦτο ἔσεται· παρὰ τῇ σῇ ὑποταγῇ [Ἰσ.
 παρακοῆ]. Τὸν γὰρ ἀληθῆ ὑπήκουον οὐδὲ αὐτὸς ὁ διά-
 βολος, κατὰ τοὺς Πατέρας, ἂν τι βλάψαι δεδύνηται·
 ἵνα δὲ σοι καὶ τὸ τῆς παναγάστου ὑπακοῆς τίμιον
 ὕψος, ἡλίκον ἔσθι, δι' ὀλίγου ἐπιδείξωμεν, μιᾶς ἔτι
 χρήσεως ἀγίου Πατρὸς διαμνημονεύσωμεν.

Λέγει τοιγαροῦν αὖθις ὁ φαεινότετος λαμπτήρ τῆς
 κατὰ Χριστὸν πολιτείας, καὶ νέος Βεσελεὴλ τῆς οὐ-
 ρανίου Κλίμακος· Ὁπλον μὲν οἱ Πατέρες, τὴν ψαλμ-
 ωδίαν· τὴν δὲ προσευχὴν, τείχος· λουτήρα δὲ, τὸ
 ἄμωμον δάκρυον εἶναι ὀρίζονται· τὴν δὲ μακαρίαν
 ὑπακοήν, ὁμολογίαν ἔκριναν· ἥς χωρὶς, οὐδεὶς τῶν
 ἐμπαθῶν ὕφεται τὸν Κύριον. Ἰκανὰ μὲν οὖν καὶ
 ταῦτα, ὡς ἡμῖν δοκεῖ, πρὸς ἐναργεστάτην δῆλωσίν τε
 καὶ ἐπαινον τοῦ ἀμιμήτου μιμήματος τῆς τρισολ-
 ούου ὑπακοῆς. Ἐξόμεν δ' ἔτι πείρα ταῦτο καταμα-
 θεῖν τε καὶ διαγνώσθαι, εἰ γ' ἐπὶ τὸ ἄναπτες ἀνανεύ-
 σωμεν, καὶ συνδιασκεψόμεθα, τί μὲν τὸ τῆς συντρι-
 βῆς καὶ θνητότητος ἡμῖν παραίτιον, μὴ τοιοῦτοις
 τοκαταρχὰς δεδημιουργημένοις· τί δ' αὖθις τὸ τῆς
 ἀνακαινίσσεως καὶ τῆς ἀθανασίας. Εὐρίσκομεν τοί-
 νυν, τοῦ μὲν προτέρου πρόξενον οὖσαν, ἤγουν τῆς
 φθορᾶς, τὴν τοῦ πρώτου Ἀδάμ ἰδιοπιστίαν· τε καὶ
 ἰδιοῤῥυθμίαν, καὶ τὸ ἀνυπότακτον· ἐξ ὧν ἡ τῆς ἐν-
 τολῆς τῆς θείας ἀθέτησις καὶ παράβασις. Τοῦ δὲ
 δευτέρου, ἥτοι τῆς ἀφθαρσίας πρότασιν, τὴν τοῦ
 δευτέρου Ἀδάμ, καὶ Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰη-
 σοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Πατέρα ὁμοβουλίαν τε καὶ
 ὑποταγὴν, ἀφ' ὧν ἡ τῆς ἐντολῆς αὐτοῦ τήρησις.
 εἰ Ἐγὼ γάρ, φησὶν ὁ Σωτῆρ, ἐξ ἑμαυτοῦ οὐκ ἐλά-
 λησα· ἀλλ' ὁ πέμψας Πατήρ, αὐτὸς μοι ἐντολήν
 ἔδωκε, τί εἶπω, καὶ τί λαλήσω· καὶ οἶδα, ὅτι ἡ ἐν-
 τολὴ αὐτοῦ, ζωὴ αἰώνιος ἐστίν· ἢ οὖν λαλῶ ἐγὼ,
 καλῶς εἶρηξέ μοι ὁ Πατήρ, οὕτω λαλῶ. εἰ Ὡς οὖν
 ἐν τῷ προπάτορι καὶ τοῖς κατ' αὐτὸν, βίξα πάντων
 ἀνιάρων, καὶ μήτηρ, ἡ οἴησις· οὕτως ἐν τῷ καινῷ
 θεανθρώπῳ Ἰησοῦ Χριστῷ, καὶ τοῖς κατ' αὐτὸν ζῆν
 ἐφιεμένοις, ἀρχῇ, καὶ πηγῇ, καὶ θεμέλιος πάντων
 ἀγαθῶν, ἡ ταπεινώσις. Τὴν τοιαύτην στάσιν, καὶ

¹⁰ Joan. xii, 49.

donum ab eo praestitum, excellens et supernaturale.
 Praeter ea quae dicta sunt, et hoc tibi sit notum: Pro
 tuae subjectionis gradu, germinabit in te humilitas;
 et rursus pro humilitatis gradu, discretio; atque
 ita successive reliquae virtutes. Et enitere, totis vi-
 ribus incessanter hanc obedientiae viam percurrere.
 Ita enim ea quae sunt ante te tute assequeris. Si au-
 tem in obedientiae curriculo claudicabis, noveris te
 quod superest ad terminum cursus non bene pe-
 racturum, vitam nempe Christianam dicimus; ne-
 que vincentibus promissa iuscula coronaberis. Igi-
 tur tibi accipe obedientiam et quae ejus propria
 esse diximus, quae tibi viam ostendat, quemadmo-
 dum navigantes astris diriguntur, ne forte per maria
 errent; ut et ipse eam semper aspiciens magnam
 virtutis Oceanum transmeare queas, atque ita ad
 tranquillum felicitatis portum perducaris. Si vero
 quaedam tempestas et jactatio supervenerit, et id
 pro tuae subjectionis gradu fiet. Eum enim qui vero
 obedit neque ipse diabolus, juxta Patres, posset lae-
 dere. Ut autem tibi paucis ostendamus quam subli-
 mis et honorabilis sit vera obedientia, unum adhuc
 auctori Patris oraculum memoremus.

Rursus igitur dicit splendidissimum illud vitae
 Christianae lumen, novus ille caelestis scalae Beseleel;
 et Armaturam Patres deserviunt esse psalmodiam; mu-
 rum, orationem; balneum autem, irreprehensibili-
 les lacrymas; beatam vero obedientiam confessio-
 nem esse dixerunt; sine qua nemo solum Dominum
 videbit. Sufficiunt ea quidem, ut nobis videtur, ad
 evidentissimam declarationem ac laudem perfectae
 hujus imitationis quae per beatissimam obedientiam
 adimpletur. Haec autem adhuc poterimus experi-
 entia discere ac discernere, si ad priora suspicia-
 mus, inquiramusque quoniam destructionis ac
 mortalitatis nobis fuerit causa, cum non ab initio
 tales creati fuerimus; quoniam vero renovationis
 nostrae ac immortalitatis. Reperimus autem, morta-
 litatis causam fuisse, primi Adam propriam sui
 fiduciam et libidinem et inobedientiam; unde orta
 est mandati divini reprobatio et transgressio; im-
 mortalitatis vero principium, secundi Adam, et Dei
 et Salvatoris nostri Jesu Christi voluntati Patris
 subjectionem; unde hujus mandati observatio. εἰ
 enim, inquit Salvator, non ex me ipso locutus sum;
 sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit,
 quid dicam et quid loquar¹⁰. Et scio quia promissio
 ejus est vita aeterna. Quae enim ego loquor, ut dixit
 mihi Pater, ego loquor. Quemadmodum igitur
 in primo Patre et in iis qui ipsum imitantur radix et
 mater omnium malorum est cogitatio; ita et in
 novo Deo Homine et in iis qui vitam ejus aemulan-
 tur, principium et solum et fundamentum omnium
 bonorum, humilitas. Quem statum ordinemque et
 eum qui supra nos est, divinorum Angelorum inun-
 dum observantem videmus; hanc imo terrestrem

ei nostri temporis Ecclesiam; et quicunque ab huiusmodi legibus declinant, voluntque oblique, ne dicam arroganter vivere, a Deo et splendida illa cœlesti hereditate et catholica Ecclesia separantur et expelluntur et in gehemæ ignem tenebras demittuntur, ut didicimus et credimus; quod passos esse dicimus eos qui Orientem versus maleegerunt et hæreticorum tempore vana sunt locuti, ut divina ostendunt oracula, qui propter suam sufficientiam ac superbiam, divina gloria, ut dictum est, ac lætitia, et cœtu sacro misere dejecti sunt. Dictum est autem a quo iam sapiente contraria contrariis curari. Quoniam igitur mœstitiæ omnis causa est inobedientia ac arrogantia, lætitiæ vero, obedientia et contritio, oportet cum qui secure vivere cupit, Patri prudenti ac viæ perito subijci, qui temporis experimento divinorumque scientia, auctoritate polleat, et cuius vita sermo virtutum ornatur; atque hujus præcepta et consilia tanquam Dei vocem consiliumque audire. « Salus enim in multo consilio ²⁴, inquit » Et, « Vir absque consilio, sui ipsius inimicus. » Et si nonnullis Patrum contigerit, et sine illo subjectionis exercitio divinam pacem assequi et eam quæ secundum Deum est, perfectionem, id ex Dei revelatione ac raro factum est. Scriptum est porro non esse Ecclesiæ legem, quod rarum est. Sed ipse tanquam prævia optimæ tranquillitatis introductionem veram obedientiam esse credens, omittit ea quæ semel dispositione divina contigere; et incede secundum ea quæ venerandis Patribus placuere. Ita mercede legitime videntibus debita dignus eris. Quid ergo? obvium iter non ingrediaderetur qui eam nondum expertus esset, absque perito duce; neque Oceanum percurreret, absque perito governatore; neque artem quamlibet aut scientiam sine infallibili magistro; et artem artium, scientiam scientiarum, et viam ad Deum ducentem et mentis infinitum Oceanum, monasticam nempe vitam quæ angelorum vitæ comparata est, auderet aliquis attingere, et sperabit se hujus finem assecuturum absque duce et gubernatore ac magistro prudenti ac sincero? Reipsa quicunque ille est, seipsum decipit, et errat, nedum principium ullum jaciatur, quippe qui extra regem exerceatur; quemadmodum contra, etiam antequam ambulet, suum præcepit, qui Patrum oraculis obedit. Num enim aliunde possumus discere quomodo sit nobis adversus carnes pugnandum, ut decet, aut contra cupiditates dæmonesque bellum sit ineundum. Virtutibus enim, ut scriptum est, accrescunt vitia, et ea stant quodammodo prope januam. Quomodo autem corporis sensus castigabimus atque animæ virtutes ut in cithara ordinabimus? Imo vero quomodo nobis licebit voces discernere et revelationes et adhortationes et contemplationes divinas, atque dolos, errores, et oracula dæmonis? Et ut uno verbo dicam, quomodo ad eam cum Deo unionem, ad eam divinam perfectionem, ad mysteria qui perveniamus di-

Α τῆς ἐν ὁρώμεν, καὶ τὸν ἀνωτάτω, καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς διακοσμον ἱερὸν πάντων τῶν θεοειδῶν ἀγγέλων διατηροῦντα· καὶ δὴ καὶ τὴν ἐπιγίγειον, καὶ καθ' ἡμᾶς Ἐκκλησίαν καὶ τοὺς ἄλλως τῆς τοιαύτης θεσμοθεσίας ἐκκλίνοντας, καὶ σκολιῶς, ἵνα μὴ αὐθαδῶς λέγωμεν. ἐθέλοντας πολιτεύσασθαι, ἀπὸ γε Θεοῦ, καὶ τῆς φαινητῆς κληρουχίας τῆς οὐρανίου, καὶ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας, διαβῆγγυνοσθαι, καὶ ἐξοστρακίζεσθαι, καὶ εἰς τὸ σκότος καὶ τὸ πῦρ ἀποπέμπεσθαι τῆς γενένης, μεμυήμεθά τε καὶ πιστεύομεν· ὃ δὴ τοὺς περὶ τὸν εὐσφύρον πονηροῦς κακεργάτας, καὶ τοὺς κατὰ καιροῦς τῶν κακοδόξων αἰρετικῶν λογιολέσχας πεπονημένοι εἰσμεν, ὡς τὰ θεόγραφα παραστήσει λόγια, οἵτινες διὰ τὸ αὐτάρεσκον, καὶ τὴν ὑπερηφανίαν, τῆς τε θείας, ὡς εἴρηται, δόξης, καὶ τρυφῆς, καὶ τοῦ ἱεροῦ συλλόγου, ἐλεινῶς ἀπεβῆγγυνοσθησαν. Εἴρηται δὲ καὶ τινι τῶν σοφῶν, ὅτι τὰ ἐναντιῶν τῶν ἐναντιῶν ἴμαστα. Ἐπεὶ οὖν, τῶν μὲν σκυθρωπῶν πάντων αἰτίον τὸ ἀνυπότακτον καὶ ἡ ἀλαζονεία· τῶν δὲ φαιδρωπῶν, τὸ ὑποτεταγμένον καὶ συντετριμμένον· δεῖ δὴ τὸν ἀπταίστατος βίου ἐμειρῶμενον, ἐν ὑποταγῇ Πατρὸς δοκίμου καὶ ἀπλανοῦς διαζῆν, χρόνου τριβῆ, καὶ ἐπιστήμῃ θείων, τὸ κράτος φέροντος, καὶ τὸν βίον ἐγκρατιστικῶν, τῶν κληρῶν τῶν ἀρετιῶν· καὶ τὴν τοῦτου ἐπιταγήν. καὶ συμβουλήν, ὡς Θεοῦ φωνὰς, καὶ βουλήν οἴεσθαι. « Σωτηρία γὰρ, φησὶν, ἐν πολλῇ βουλή. » Καὶ· « Ἀνὴρ ἀσύμβουλος, καθ' ἑαυτοῦ πολέμιος. » Εἰ δὲ καὶ τιστῶν κλεινῶν Πατέρων ἐξεγίγντο, καὶ χωρὶς τῆς τοιαύτης ἀσκήσεως τῆς καθ' ὑποταγήν, ἐπιτυχεῖν τῆς θεοποιῦ ἡσυχίας, καὶ τῆς κατὰ Θεὸν τελειότητος, ἀλλὰ κατὰ ἀποκάλυψιν θείου, καὶ σπανίως. Γέγραπται δὲ, ὡς οὐ νόμος Ἐκκλησίας, τὸ σπάνιον· ὡσπερ οὐδὲ μία χελιδὼν ἕαρ ποιεῖ. Ἄλλ' ἀπὸς οἷόν τινα προεισταγωγικὴν ἐπιστήμην τῆς παγκράτου ἡσυχίας, τὴν ἀληθῆ ὑποταγήν πιστεύων, ἄφες τὰ ἄπαι οἰκονομικῶς γεγεννημένα· καὶ ἔσο στοιχῶν, [Ἰσ. Ἰσ/παι κατὰ] τὰ κοινῇ ψηφισθέντα τοῖς σεβασμίσι Πατράσι. Οὕτω γὰρ καὶ τῶν βραβείων τῶν νομίμως βιούντων, ἀξιοθήσῃ. Τί δέ; ἔδοξέν μὲν τῆς τυχοῦσης, οὐκ ἂν τις ἔλοιτο, μήπω ταύτης ἐν πείρῃ γινόμενος, ἄψασθαι, ἀνευ ἀπλανοῦς ὁδηγοῦ, καὶ μὴν καὶ θαλαττίου πελάγου, ἄτερ ἐπιστήμονος κυβερνήτου· ὁμοίως δὲ, καὶ τῆς αἰασοῦν τέχνης, καὶ ἐπιστήμης, χωρὶς ἀπταίστου διδασκάλου· τῆς δὲ τῶν τεχνῶν τέχνης, καὶ τῶν ἐπιστημῶν ἐπιστήμης, καὶ τῆς πρὸς Θεὸν φερούσης τριβῆ, καὶ τοῦ νοητοῦ ἀπείρου πελάγου, ἦτοι τῆς μοναδικῆς πολιτείας, ἥτις ἀφωμοίωται τῇ τῶν ἀγγέλων βιοτῇ, τολμᾷ τις ἀπάρχεσθαι τῆς ἀσκήσεως, καὶ ἐαυτῷ πιστεύει, τοῦ εἰλοῦς ταύτης τυχεῖν, πλὴν ὁδηγοῦ, καὶ κυβερνήτου, καὶ διδασκάλου δοκίμου καὶ ἀληθοῦς; Ὅντως; ὁ τιούτος; κἂν ἔτοις; εἴη τυχὼν, φρεναπατᾶ ἑαυτὸν, καὶ πρὸ γε τοῦ ἀρχὴν βαλεῖν, πεπλάνηται· οἶα μὴ κατὰ νόμον ἀσχοῦμενος· ὡσπερ τὸνναντίον, πρὶν τοῦ βαλεῖν, τὸ τέλος πέφθακεν, ὁ τοῖς Πατρικοῖς περὶ ὁμοῦ; θεσμοῖς. Πῶθεν γὰρ ἄλλοθεν εἰδέναι; ἔχο-

²⁴ Prov. xi, 14.

μεν, ἢ κατὰ τῆς σαρκός, ὡς εἰκός, στρατεῦσθαι, ἢ κατὰ παθῶν καὶ δαιμόνων ὀπλιζέσθαι; Ταῖς γὰρ ἀρτάς, ὡς γέγραπται, αἱ κακίαι παραπεπήγασι, καὶ εἰσὶ πῶς ἀγίθουροι. Πόθεν δὲ τὰς τοῦ σώματος αἰσθήσεις παιδεύειν, καὶ τῆς ψυχῆς τὰς δυνάμεις ὡς ἐν κινύρῃ ρυθμίζειν; μᾶλλον δὲ, πῶς ἐξέσται ἡμῖν διακρίναι ὁμῶς, καὶ ἀποκαλύψεις, καὶ παρακλήσεις, καὶ θεωρίας θείας, καὶ μὴν καὶ δόλους, καὶ πλάνας, καὶ φάσματα δαιμονιώδη; Καὶ ἵνα συντόμως εἴπωμεν, πῶς εἰς ἐνώσεις Θεοῦ, καὶ θεουργικὰς τελετὰς, καὶ μυστήρια, προφθάσαι ἀξιοθησόμεθα, ἀνευ μυσσεως μυσταγωγῶ ἀληθοῦς, καὶ πεφωτισμένου; Οὐκ ἔστιν ὅντως, οὐκ ἔστιν. Ὅπηνίκα δὲ καὶ τὸ τῆς ἐκλογῆς σκαῦτος, τὸν μακαριώτατον κατέλωμεν Παῦλον, τὸν τῶν ἀρρήτων μύστην, τὸ τοῦ Χριστοῦ στόμα, τὸ φῶς τοῦ κόσμου, τὸν κοινὸν ἥλιον, τὸν τῆς οἰκουμένης συμπάσης διδάσκαλον, τοῖς συναποστόλοις κοινοῦμενον καὶ συνδιασκέπτόμενον τὸ εὐαγγέλιον· καὶ ἡ αἰτία, μήπως, φησὶν, εἰς κενὸν τρέχῃ, ἢ ἔδραμον. Ναὶ μὴν, καὶ αὐτὴν τὴν αὐτοσοφίαν, τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, περὶ μὲν ἐκτουτο φεγγόμενον, ὅτι «Καταβέθηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμὸν· ἀλλὰ τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με Πατρὸς»· περὶ δὲ τοῦ παναγίου καὶ ζωοποιοῦ Πνεύματος, ὅτι «Οὐκ ἀπ' ἐαυτοῦ λαλήσει, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ, λαλήσει.» Διὰ γε τὸ τῆς τάξεως χρῆσιμον, ἤτις συνέχει καὶ τὰ οὐράνια καὶ τὰ ἐπίγεια, φύσιν, καὶ θάμνει, καὶ ἀγωνίᾳ συνεχόμεθα, περὶ τῆς ἡμετέρας οὐθενίας, καὶ βραθυμίας, καὶ τῶν ἐκ παραφροσύνης καὶ οἰήσεως αἰρουμένων σκαῦτος, καὶ ἐπικινδύνως, ἰδιοβρύθμως καὶ ἀνυποτάκτως πολιτεύεσθαι. Τῷ ὄντι γὰρ φοβερός ὁ τοιοῦτος ἀγὼν, καὶ μυριοὶ οἱ λωποδύται, καὶ τὰ τῶν πειρατῶν ἐνεδρα ἀναριθμητὰ· πρὸς δὲ, καὶ τὰ ναυάγια, μέτρον οὐκ ἐπιδέχονται· ὅθεν καὶ ἐκ τῶν πολλῶν, πάνυ λίγοι εἰσὶν οἱ σωζόμενοι· ἀλλ' οὗτοι μὲν ὡς βούλονται, ὀδευέτωσαν. «Ἐκάστου γὰρ, ὡς γέγραπται, τὸ ἔργον ὁποῖόν ἐστι, τὸ πῦρ δοκιμάσει· καὶ ὅτι εὐ ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ.» Μάλιστα δὲ, μὴ οὕτως ἀπλῶς, ἢ ἔπερ βούλονται· ἀλλ' ὡς δεῖ καὶ βούλεσθαι καὶ βιώναι· δοίη πᾶσιν ὁ Κύριος σύνεσιν. Σὺ δὲ καὶ πᾶς ὁ βουλούμενος κατὰ Θεὸν ζῆσαι, ὡσπερ ἀπὸ τινος κρυσπέδου τῶν τιοῦτων ῥημάτων, τὸ ὄλον χρύσειον καὶ πνευματικὸν ὕφασμα τῆς μακαρίας ὑπακοῆς μαθῶν, ἐπειχθῆτι, ὡς προδεδῆλωται, εὐρεῖν διδάσκαλον ἀπλανῆ καὶ τέλειον· τελεῖων δὲ ἐστὶ, κατὰ τὸν Χριστοφόρον Παῦλον, ἢ στερεὰ τροφή· τῶν διὰ τὴν ἔξιν ἐχόντων τὰ αἰσθητήρια γεγυμνασμένα πρὸς διάκρισον καλοῦ τε καὶ κακοῦ. Καὶ τοῦτ' ἐπὶ τρόπῳ, ἦγγου ἐμπόνως, καὶ μετὰ πίστεως ζήτων, οὐ μὴ ἀμάροτῃς τοῦ προκειμένου σκοποῦ. «Πᾶς γὰρ, φησὶν ἡ θεία Γραφή, ὁ αἰτῶν, λαμβάνει· καὶ ὁ ζητῶν, εὐρίσκει· καὶ τῷ κρούοντι ἀνοίγησεται.» Κάκεινός σοι πάντα καθ' εἰρμὸν καὶ τάξιν μυσταγωγῆσει τὰ δέοντα καὶ θεοφιλῆ. Καὶ ἐτι δὲ μᾶλλον χειραγωγῆσει, πρὸς γε τὸ

agni habebimur, absque vera illa et mystica et illuminata institutione? Non licet omnino, non licet; quando et illud electionis vas, beatissimum nempe Paulum videmus, illum arcanorum doctorem, os Christi, lumen mundi, communem solem, orbis universi magistrum, cum aliis apostolis conversari et Evangelium contemplari; et ne forte, inquit, in vanum curram aut cucurrerim; cum revera et increatam ipsam sapientiam, Dominum nostrum Jesum Christum de se dicentem audimus: « Descendi de cælo, non ut facerem voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me, Patris ». Et de sancto ac vivificante Spiritu: « Non a semetipso loquetur; sed quæcumque audiverit, loquetur. » Propter ordinis hujus utilitatem qui cælestia ac terrestria continet, horrore et stupore et angore comprehendimur, cum nostræ imbecillitati atque infirmitati attendimus, iisque qui dementer eligunt oblique et periculose et ex arbitrio et pro libitu vivere. Re quidem ipsa, terribilis ea pugna est, et innumeri spoliatores, et sexcentæ tentatorum insidiæ. Et naufragia numerari nequeunt; unde et ex plurimis vix aliquot effugiunt. Sed ii quidem, ut ipsis placet, ambulent: « Uniuscujusque enim opus quale sit, ignis probabit »; et adhuc: « Tu reddes unicuique secundum opera ejus. » Præsertim vero non simpliciter, quomodo velint, sed quomodo oportet et velle et vivere, de omnibus Christus intelligere. Tu autem et quicumque vult secundum Christum vivere, tanquam ex quadam horum v. rborum simbria, aureum ac spiritualem beatæ obedienciæ tramitem suscipiens, festina, ut præindicatum est, magistrum invenire doctum ac perfectum; perfectorum est autem, juxta divinum apostolum Paulum, solidus cibus; eorum scilicet, qui ex suo habitu sensus ad discernendum bonum ac malum aptos habent. Atque hoc modo, nempe cum labore et fide inquirens, non a proposito sine aberrabis. « Omnis enim, inquit divina Scriptura, qui petit, accipit, et qui quærit, invenit; et pulsanti aperietur ». Et ille tibi, successive ac per ordinem, iis quæ faciendæ sunt et Deo placent te initiabit, imo ipse te manu ducet, ad ea quæ Deo grata et spiritualia sunt, et plerisque intolerabilia; cum viderit te ex animo mediocritate et humilitate et simplicitate lætari, sive in cibis, sive in vestimentis, sive in palliis; contentumque esse iis quæ pro tempore utilia sunt et opportuna et necessaria; non autem superfluis, ignavis, neque iis quæ nugis et splendori insane indulgentes magni faciunt et adversus seipsos salutemque suam gladium stringunt. Nam ipse magnus Apostolus ait: Habentes alimenta et quibus tegamur, his contenti erimus ». Sed ipse cupias ac v. lis a nobis scripto discere quænam et principio et initio et fini hujus vitæ Christianæ competant? Quantumvis laudanda sit tua quæstio, sane laboriosum est ex improvise tibi re-

⁸⁰ Joan. vi, 38.

⁸¹ I Cor. iii, 13.

⁸² Psal. lxi, 13.

⁸³ Matth. vii, 8.

⁸⁴ I Tim. vi, 8.

spoudere. Attamen, Christo manum dirigente, pro tua interrogatio, id efficere conabimur, tanquam in solido et inconcusso fundamento, in perfecta illa et omni mercede digna obedientia edificantes hanc omnium tritam sermone domum, omnis spiritualis ædificii divinitus dicimus pacem. Et sane loquimur, Patrum ac Spiritus sancti oraculis, tanquam firmissimis columnis sustulti.

μνύονται, καὶ καθ' ἐαυτῶν, καὶ τῆς σφῶν σωτηρίας, τὸ ξέφος ὠθοῦσι. Καὶ λέγει ὁ μέγας Ἀπόστολος: « Ἐχοντας διατροφὴς καὶ σκεπάσματα, τούτοις ἀρκεσθῶμεθα. » Ἄλλ' αὐτὸς ζητεῖς καὶ μαθητιᾶς, καὶ παρ' ἡμῶν ἐγγράφως ἀκηκέναι τὰ πρόσφορα τῆ τε ἀρχῆ, καὶ τῆ μεσότητι, καὶ τῷ τέλει τῆς κατὰ Χριστὸν πώιτεας; Ἄλλὰ κἂν ἐπαινετὸν τὸ ἐρώτημα, ἀλλ' ἐργώδης ἐκ τοῦ προχείρου ἢ ἀπόκρισις ὁμοῦς, Χριστοῦ δεξιὴν ὀρέγοντος, πρὸς τὴν σὴν ζήτησιν, καὶ τοῦτο ποιῆσαι σπουδάσομεν ὡς ἐν βίθρῳ βεβηκότε καὶ ἀταλεύτῳ, τῆ παγγεράστῳ τέλει ὑπακοῇ ἐποικοδομοῦντες τὸν πολυθρόνητον οἶκον, πάσης τῆς πνευματικῆς κλοδομίας τὴν θεοποιὸν φάμεν ἡσυχίαν. Καὶ δὴ λέγομεν οὕτω, πατρικαί; καὶ πνευματεβδόγγοι; χρήσεσιν, ὡς ἀκραδάντοι; στύλοις ἐπερειδόμενοι.

Quod cum orthodoxa fide oportet curare ut bonis operibus plenus sit, eum quæ teram ac divinam pacem habere vult; et quod fides duplex est, et quod ille qui tranquille vixit debet esse pacificus, inconcussus, non sollicitus, inquietus, tacitus, tranquillus in omnibus gratias, propriæ infirmitatis conscius, et tentationes generose sustinere, et in Deum sperare, et ab ipso quod utile sit, accipere.

Ὅτι σὸν τῆ ὀρθοδόξῳ πίστει δεῖ ἐπιμελεῖσθαι πλήρη εἶναι καὶ τῶν καλῶν ἔργων. εἰν γνησίως ἐθέλοντα ἡσυχάσαι καὶ κατὰ Θεόν· καὶ δεῖ ἢ πιστικῆ διαπλῆ· καὶ δεῖ μετὰ ταύτης χρῆσθαι τὸν ἡσυχάζοντα εἰρημικῶν, ἀπερίσπαστον, ἀμέριμον ἤτοι ἀπρόντιστον, σιωπηλόν, ἡσυχον, εὐχάριστον ἐν παντί, ἐπιγνώμονά τε τῆς ἰδίας ἀσθενείας, καὶ γενναίως φέρειν τοὺς πειρασμοὺς, καὶ πρὸς Θεὸν ἐλπίζειν, καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ σνμμέρον ἐκδέχεσθαι.

16. Dicit Salvator, « Non omnis qui dicit mihi : Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum ; sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cælis est ». Et tu igitur, dilecte, si non vanis tantum verbis divinam diligis pacem, quæ omnino imaginem regni cælestis et Dei accipere longinquo fulgore præstabit, eam sincere ingredientibus, in futuro autem, plenus ac perfectius ; sed si eam reipsa ac vere diligis, cura ut eum orthodoxa fide plenus sis et bonis operibus. Deinde cum omnibus pacificus sis, inconcussus, non sollicitus, non inquietus, tacitus, tranquillus, in omnibus gratus, propriæ infirmitatis memor ; et omnimodo, non dormientem oculum ac vigilantem ad eas quæ singulis diebus multiplices ac multiformes tibi occurrunt tentationes, serva ; obedientia et magnanimitate adversus fluctus et afflictionem pugnans, quæ tibi undequaque supervenerit. De primo ac de secundo, nempe quod cum orthodoxa fide bonis operibus ornari debes, te aperte admonet, præclarus ille Christi frater, dicens : « Fides sine operibus mortua est ; quemadmodum et opera sine fide ; » et, « Ostende mihi ex operibus fidem tuam ». Et ante illum, ipse omnium quæ et magister, Dominus noster Jesus Christus, ad discipulos suos dicens : « Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, docentes eos servare omnia quæcumque mandavi vobis. » Et Theologus dicit tria hæc petere Deum ab homine qui baptismum habet : Rectam fidem ex anima, sapientiam ex corpore, et veritatem ex lingua. ἐνεταλάμην ὑμῖν. » Καὶ ὁ Θεολόγος δὲ φησιν, ὅτι τρία ταῦτα ζητεῖ ὁ Θεὸς ἀπὸ παντὸς ἀνθρώπου, τοῦ ἔχοντος τὸ βάπτισμα· πίστιν ὀρθὴν ἀπὸ ψυχῆς· σωφροσύνην ἀπὸ τοῦ σώματος· καὶ ἀληθειαν ἀπὸ τῆς γλώττης.

εἰς Ἄ. Φησὶν ὁ Σωτῆρ· « Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε, Κύριε, εἰσαλεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν· ἀλλ' ὁ ποίων τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς. » Καὶ σὺ τοίνυν, ἀγαπητὲ, εἰπερ οὐ λόγοις ψιλοῖς ἐρᾷς τῆς θεοποιῶ ἡσυχίας, ἤτις ἀπάρτι τὰ; ἐμφάσεις εἰσδέχεσθαι τηλαυγῶς, πρὸς εἰν τῆς οὐρανόων βασιλείας, καὶ τοῦ Θεοῦ, τοῖς ταύτην γνησίως μετιοῦσιν· ἐν δὲ τῷ μέλλοντι, ὀλικώτερον καὶ τελειώτερον· ἀλλ' ἀληθεῖς ἐρᾷς καὶ πράγματι, ἐπιμελοῦ, πρὸς τῆ ὀρθοδόξῳ πίστει, πλήρης εἶναι καὶ τῶν καλῶν ἔργων. Εἶθ' οὕτω; ἔσο εἰρηνικὸς μετὰ πάντων, τὸ γε σὸν μέρος· ἀπερίσπαστος, ἀμέριμος, ἤτοι ἀπρόντιστος τοκαθόλου, σιωπηλός, ἡσυχός, εὐχάριστος ἐν παντί, ἐπιγνώμων τε τῆς οἰκείας ἀσθενείας· καὶ τὸδλον, ἀγρυπνον ὄμμα καὶ νηφάλιον, πρὸς τοὺς καθ' ἑκάστην διαφόρους καὶ πολυεῖδεις ἐπισυμβαλόντας σοι πειρασμοὺς, τήρει ὑπομονῆ τε καὶ μακροθυμίᾳ, πρὸς πᾶσαν τρικυμίαν, καὶ θλίψιν προπαλαίων, ἐπερχομένην σοι ὀπωσθήποτε. Περὶ μὲν γάρ τοῦ πρώτου, καὶ τοῦ δευτέρου, ἔγουν τοῦ, πρὸς τῆ ὀρθοδόξῳ πίστει, καὶ καλοῖς ἔργοις καταχρησεῖσθαι, σαφῆς σοι διδάσκαλος, ὁ κλεινὸς ἀδελφόςθεος, οὕτω φάσκων· « Ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρά ἐστίν· ὡσπερ καὶ τὰ ἔργα, χωρὶς πίστεως. » Καὶ· « Δεῖξόν μοι ἐκ τῶν ἔργων σου τὴν πίστιν σου. » Καὶ πρὸ γε τούτου, ὁ πάντων καθηγητῆς καὶ διδάσκαλος, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, λέγων πρὸς τοὺς μαθητάς· « Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη, βαπτίζοντες αὐτοὺς εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐνεταλάμην ὑμῖν. » Καὶ ὁ Θεολόγος δὲ φησιν, ὅτι τρία ταῦτα ζητεῖ ὁ Θεὸς ἀπὸ παντὸς ἀνθρώπου, τοῦ ἔχοντος τὸ βάπτισμα· πίστιν ὀρθὴν ἀπὸ ψυχῆς· σωφροσύνην ἀπὸ τοῦ σώματος· καὶ ἀληθειαν ἀπὸ τῆς γλώττης.

44 Matth. vii, 21. 45 Jac. ii, 17, 18. 46 Matth. xxviii, 19. 20.

Ἵτι ἡ πίστις διπλῆ.

Β'. Σημειῶσαι δὲ, ὅτι ἡ πίστις κατὰ τὰ θεοπαράδοτα λόγια διπλῆ ἐστίν, ἡ μὲν, καθόλου πάντων τῶν ὀρθοδόξων Χριστιανῶν, εἰς τὴν ἀρχῆθὲν τε βεβαπλισθεῖσα, καὶ ἡ τελευταίον συναπέλοιμεν· ἡ δὲ, σπανίων, κάκεινων, τῶν διὰ τῆς τῶν θεοποιῶν πασῶν ἐντολῶν ἐκπληρώσεως, εἰς τὸ κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν ἐπαγαδεωρηκότων, καὶ οὕτω πεπλουτηκότων τῷ τῆς χάριτος θείῳ φωτὶ, ἅπασαν τὴν ἐαυτῶν ἐλπίδα ἐπιστηρίζαι πρὸς Κύριον· καὶ τοσοῦτον, ὡς τῆς ἀξίας ἰὼς μηδαμῶς, κατὰ γὰρ τὸ Κυριακὸν λόγιον, διακρίνεσθαι τούτους ἐν καιρῷ προσευχῆς, εἰς τὰ πρὸς Θεὸν αἰτήματα· ἀλλὰ μετὰ πίστεως ζητεῖν, καὶ οὕτω λαμβάνειν ἐκ τοῦ προχείρου τὰ συμφέροντα· καθὼ καὶ τὸ ἐξ ἔργων εἰλικρινῶν βεβαιόπιστον, οἱ μακάριοι προσεκτήσαντο, ὡς πᾶσαν γνῶσιν, καὶ διάκρισιν, καὶ διαταγμὴν, καὶ φροντίδα, ἀφ' ἑαυτῶν ῥίψαντες, καὶ ὅλοι ὅλους τῆς θείας μέθης τῆς πρὸς Θεὸν πίστεως, καὶ ἐλπίδος, καὶ ἀγάπης, καταβαπτισθέντες, καὶ γοῦν ἀλλοιωθέντες, τὴν κρείττω, καὶ μακαρίαν τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου, κατὰ τὸν Θεὸν Δαβὶδ, ἀλλοίωσιν. Ἀλλὰ τὸ μὲν εἰς πλάτος περὶ τῆς πρώτης πίστεως λέγειν, οὐ τοῦ παρόντος καιροῦ· τὸ δὲ περὶ τῆς δευτέρας, ἥτις ὡσπερ τις καρπὸς ἐνθεὸς ἐκ τῆς πρώτης ἀνθεῖ, καὶ ἀποτίκτεται, ὡς λίαν εὐκαιρον. Ἡ γὰρ πίστις, οἶόν τις ῥίζα καὶ κεφάλαιον πέφυκε, τῆς φερωνύμου θεοποιοῦ ἡσυχίας. Ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσῃς, φησὶν ὁ τῆς Κλίμακος, πῶς ἡσυχάσεις; Λέγει τοίνυν ὁ θεῖος Δαβὶδ· « Ἐπίστευσα, διὸ ἐλάλησα. » Καὶ ὁ μέγας ἀπόστολος Παῦλος· « Ἔστι πίστις, ἐλπίζομένων ὑπόστασις· πραγμάτων ἐλεγχος οὐ βλεπομένων· καὶ ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται, » κ. τ. καὶ ὁ Σωτὴρ δὲ πρὸς τοὺς αἰτήσαντας αὐτὸν μαθητὰς προσθεῖναι αὐτοῖς πίστιν, οὕτω φησὶν· « Εἰ ἔχετε πίστιν ὡσεὶ κόκκον σινάπεως, ἐλέγετε ἂν τῇ συκαμίνῳ ταύτῃ, Ἐκκριζώθητι, καὶ φυτεύθητι ἐν τῇ θαλάσσῃ· καὶ ὑψηλοῦσεν ἂν ὀμίην. » Καὶ· « Ἐὰν ἔχητε πίστιν καὶ μὴ διακριθῆτε, οὐ μόνον τὸ τῆς συκῆς ποιήσετε, ἀλλὰ καὶ τῷ ὄρει τοῦτῳ εἰπητε· Ἀρῶθητι, καὶ βλήθητι εἰς τὴν θάλασσαν, γενήσεται. » Καὶ· « Πάντα ὅσα ἂν αἰτήσητε ἐν τῇ προσευχῇ πιστεύοντες, λήψετε. » Καὶ· « Ἡ πίστις σου σέσωκέ σε. » Γράφει δὲ καὶ ὁ σοῖος Ἰσαάκ· Ἡ πίστις λεπτοτέρα τῆς γνώσεως, καθὼς ἡ γνῶσις, τῶν πραγμάτων τῶν αἰσθητῶν. Πάντες γὰρ οἱ ἄγιοι, τὴν πολιτείαν ταύτην καταξιωθέντες εὐρεῖν, ὅπερ ἐστὶν ἐκπληρῆς εἰς Θεὸν, ἐν τῇ δυνάμει τῆς πίστεως διάγουσιν, ἐν τῇ τρυφῇ τῆς πολιτείας ἐκείνης, τῆς ὑπὲρ φύσιν. Πίστιν δὲ λέγομεν, οὐκ ἐν ἣ πιστεύει τις, ἐν τῇ διαφορᾷ τῶν προσκυνητῶν ὑποστάσεων τε καὶ θείων, καὶ ἐν τῇ ἐξαιρέτῃ καὶ ἰδίᾳ φύσει αὐτῆς τῆς θεότητος; καὶ ἐν τῇ οικονομίᾳ τῇ θαυμαστῇ τῇ ἐν τῇ ἀνθρωπότητι, ἐν τῇ προσλήψει τῆς φύσεως ἡμῶν, εἰ καὶ αὐτὴ ὑψηλὴ ἐστὶ λίαν· ἀλλὰ τὴν πίστιν τὴν ἐκ τοῦ φωτὸς τῆς χάριτος ἀνατέλλουσαν ἐν τῇ ψυχῇ ἐν τῇ μαρτυρίᾳ τῆς διανοίας, στηρίζουσαν τὴν καρδίαν ἀδίστακτον

A

Quod fides duplex est.

Animalverte autem fidem juxta divina oracula duplicem esse, alteram quidem omnium Christianorum orthodoxorum, in quam ab initio baptizati sumus, et in qua ab hoc mundo decedere debemus; alteram vero paucorum ac eorum qui per Dei mandatorum observationem ad efformandam in semetipsis divinam imaginem similitudinemque tendunt, quique divino gratiæ lumine ditati, omnem suam spem in Christo ponunt; ita ut, o sane mirum! orationis tempore, minime, juxta divinum oraculum, in suis ad Deum precibus disceptent, sed cum fide petant, et ex improvise quæ utilia sunt accipiant; unde et huic firmissimæ fidei sincera opera addiderunt sancti, tanquam si ab ipsis omnem scientiam et discretionem et dubitationem et curam rejecerint ac toti omnino divina fidei, spei et caritatis ebrietas abluti sint, et mutati hac forti heataque dextera Excelsi, ut David loquitur, mutatione. Fuscæ autem de illa priori fide disserere non est temporis præsentis. Sed pro tempore est de secunda dicere quæ tanquam divinus flos ex priore oritur ac nascitur. Fides enim velut radix et caput est deitæ tranquillitatis. Nisi enim credideris, inquit Climax, quomodo pacem habebis? Dicit igitur sanctus David: « Credidi propter quod locutus sum⁴⁷. » Et magnus apostolus Paulus: « Est fides sperandarum substantiarum rerum, argumentum non apparentium⁴⁸; et: « Justus ex fide vivet⁴⁹ » etc. Et Salvator potentibus discipulis ut fidem ipsis adaugeat, sic loquitur. « Si haberetis fidem ut granum sinapis, diceretis huic arbori eradicare, et plantare in mari; et vobis obediret⁵⁰. » Et: « Si habueritis fidem neque hæsitaveritis, non modo de arbore ita facietis, sed huic monti etiam sic dicatis, Sustollere, et injicere in mare, ita fiet⁵¹. » Et: « Quæcumque postulaveritis in oratione credentes, accipietis⁵². » Et, « Fides tua te salvum fecit. »⁵³ Et pius Isaac ita scribit: Fides acutior est scientia, ut et scientia rebus sensibilibus. Omnes enim sancti, qui hac vitæ ratione digni habiti sunt, quæ est in Deum cupiditas, in potestate fidei degunt, in hujus vitæ delictis quæ est supra naturam. Fidem autem dicimus, non eam qua qui credit in adorandarum et divinarum personarum discrimen et in excellentem et propriam ipsius Divinitatis naturam et in admirabile quod in humanitate perficitur mysterium, in nostræ naturæ assumptionem, etsi ea fides excelsa sit, sed fidem quæ ex gratiæ lumine oritur in anima mentis testimonio, et cor inconcussum statuit in certa spei fiducia cuilibet opinioni longe dissimilis. Et non in aurium auditus accessione seipsam ostendit, sed oculis spiritus mysteria in anima abscondita intuetur, et illas arcanas divinasque divitias quæ ex filiorum carnis oculis sejunguntur et per spiritum revelantur tantum iis, qui mensa Christi accumbunt et ejus leges meditantur, quemadmodum

⁴⁷ Psal. cxv, 10. ⁴⁸ Hebr. xi, 1. ⁴⁹ Hebr. x, 38. ⁵⁰ Matth. ix, 22.

⁵¹ Matth. xvii, 19. ⁵² Matth. xxi, 21. ⁵³ Ibid. 22.

dixit : « Si mandata mea servaveritis, mittam vobis Paracletum. Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere ; et ille docebit vos omnem veritatem, » (et cætera. Et rursum: « Donec veniat ille qui est mysteriorum plenitudo, et digni habeamur illorum manifestatione, fides docet nos inter Deum et sanctos arcana mysteria, quibus utinam digni habeamur per ejusdem Christi gratiam, hic quidem tanquam in pignore, illic vero in veritatis substantia, in regno cælorum, cum iis qui illum diligunt.

δύναται δέξασθαι· κάκτινος διδάξει ὑμᾶς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, » καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ αὐθις· « Ἐως ἂν ἴθι ἐκενο, ὅπερ ἐστὶν ἡ τελείωσις τῶν μυστηρίων, καὶ ἀξιοθῶμεν φανερώς τῆς ἀποκαλύψεως αὐτῶν, ἡ πίστις λειτουργεῖ μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων, μυστήρια ἀρρήτα, ὧν ἀξιοθεύμεν διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, ἐνταῦθα μὲν, ὡς ἐν ἀράβωνι· ἐκεῖ δὲ ἐν ὑποστάσει τῆς αληθείας, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, μετὰ τῶν ἀγαπῶντων αὐτόν. »

Quod oportet te esse pacificum.

De tertio autem, quod nempe oportet te cum omnibus pacem habere, evidens est exhortatio illud Davidis oraculum ; imo vero et hoc divini Pauli quod tuba clarius inclamat. « Pax multa diligentibus legem tuam, inquit prior ; et non est illis scandalum ⁹⁵. » — « Et cum his qui oderant pacem, eram pacificus ⁹⁶. » Et : « Inquire pacem, et persecuere eam ⁹⁷. » — « Pacem persequamini cum omnibus, inquit alter, et sanctitatem, sine qua nemo videbit Dominum ⁹⁸. » Et : « Quantum licebit vobis, pacem cum omnibus habentes ⁹⁹. »

Quod oportet te non esse distractum.

Quartum autem, nempe te non distractum esse debere, pius ille vir Isaac te docebit dicens : « Si cupiditas, inquit, est sensuum fructus, taceant deinceps, qui cum distractione pacem mentis servari posse contendunt ; et cum distractis ne conversare. »

Quod oportet te non inquietum neque sollicitum esse.

De quinto autem, nempe quod non debes esse inquietus aut sollicitus sive rationabilium, sive non rationabilium causa, documentum tibi erit quod Dominus in Evangeliiis dicit : « Ideo dico vobis, ne solliciti sitis animæ vestræ, quid manducetis, neque corpori vestro, quid induamini. Nonne anima plus est quam esca, et corpus plusquam vestimentum. Considerate volatilia cæli, quod neque seminant, neque metunt, neque congregant in horrea ; et Pater vester cælestis pascit illa. Nonne vos multo pluris estis illis ? Quis autem ex vobis cogitans potest adjicere ad staturam suam cubitum unum ? Et de vestimento quid solliciti estis ? Et paulo post : « Ne igitur solliciti sitis dicentes : Qui manducabimus, aut quid bibemus ? aut quo operiemur ? Hæc enim omnia gentes inquirunt. Sed enim Pater vester cælestis quia his omnibus indigetis. Quærite primum regnum Dei et justitiam

εἶναι, ἐν τῇ πληροφορίᾳ τῆς ἐλπίδος, τῇ ἀπεροσίῃ ἀπὸ πάσης οἰήσεως· καὶ οὐκ ἐν τῇ ἐπιδόσει τῆς ἀκοῆς τῶν ὠτων ἐαυτὴν δεικνύει, ἀλλ' ἐν τοῖς πνευματικαῖς ὀφθαλμοῖς, τὰ μυστήρια τὰ κεκρυμμένα ἐν τῇ ψυχῇ· καὶ τὸν κρυπτόν καὶ θεῖον πλουτοῦν, τὸν κεκρυμμένον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν υἱῶν τῆς σαρκός, καὶ ἀποκαλυπτόμενον ἐν τῷ πνεύματι, τοῖς ἐν τῇ τραπέζῃ τοῦ Χριστοῦ διαιτωμένοις, ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ τῶν νόμων αὐτοῦ, καθὼς εἶπεν· « Ἐὰν τηρήσητε τὰς ἐντολάς μου, ἀποστελῶ ὑμῖν τὸν Πατέρα κλητόν, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὅπερ ὁ κόσμος οὐ δύναται δεῖξασθαι· καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ αὐθις· « Ἐως ἂν ἴθι ἐκενο, ὅπερ ἐστὶν ἡ τελείωσις τῶν μυστηρίων, καὶ ἀξιοθῶμεν φανερώς τῆς ἀποκαλύψεως αὐτῶν, ἡ πίστις λειτουργεῖ μετὰ τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν ἁγίων, μυστήρια ἀρρήτα, ὧν ἀξιοθεύμεν διὰ τῆς χάριτος αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, ἐνταῦθα μὲν, ὡς ἐν ἀράβωνι· ἐκεῖ δὲ ἐν ὑποστάσει τῆς αληθείας, ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, μετὰ τῶν ἀγαπῶντων αὐτόν. »

Ἐπιεικὴ εἰρηνικὸν ὑπάρχειν σε.

Γ'. Περὶ δὲ γε τοῦ τρίτου, δηλαδὴ τοῦ εἰρηνικῶν εἶναι σε μετὰ πάντων, ἐναργῆς σοι παραίνεσις ; ἡ τοῦ μακαρίου Δαβὶδ χρησις· ναὶ μὴν καὶ ἡ τοῦ Χριστοφόρου Παύλου γεγωνότερον σάλπιγξ· βοῶσα· ἡ μὲν· « Εἰρήνη πολλὴ τοῖς ἀγαπῶσι τὸν νόμον σου· καὶ οὐκ ἔστιν αὐτοῖς σκάνδαλον. » — « Καὶ μετὰ τῶν μισούντων τὴν εἰρήνην ἤμην εἰρηνικός. » Καὶ· « Ζήτησον εἰρήνην, καὶ δίωξον αὐτήν. » Ἡ δὲ· « Εἰρήνην διώκετε μετὰ πάντων, καὶ τὸν ἁγιασμόν οὐ χωρὶς οὐδεὶς ἔσται τὸν Κύριον. » Καὶ· « Εἰ δυνάτῃ τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ πάντων εἰρηνεύοντες. »

Ἐπιεικὴ ἀπερίσπαστον εἶναι σε.

Δ'. Τοῦ δὲ γε τετάρτου, δηλαδὴ τοῦ ἀπερίσπαστον τυγχάνειν σε, ὁ ὄσιο; Ἰσαὰκ δηλώσει σοι λέγων, ὅτι Ἐὰν ἡ ἐπιθυμία, φησὶ, γέννημα τῶν αἰσθήσεων ὑπάρχῃ, σιωπησάτωσαν λοιπὸν, οἱ μετὰ περιστάσμου τὴν εἰρήνην τῆς διανοίας φυλάττειν ὁμοιογούντες· καὶ μετὰ περισπωμένων μὴ συναναστραφῆς.

Ἐπιεικὴ ἀμέριμον καὶ ἀφρόντιστον ὑπάρχειν σε.

Ε'. Τοῦ δὲ δὴ πέμπτου, δηλονότι τοῦ ἀμέριμον, καὶ ἀφρόντιστον ἐξ εὐλόγων, καὶ ἀλόγων πραγμάτων ὑπάρχειν σε, διδασκαλεῖόν σοι, ὅπερ ἐν Εὐαγγελίῳ φησὶν ὁ Κύριος· « Διὰ τοῦτο λέγω ὑμῖν, μὴ μεριμνᾶτε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε· μηδὲ τῷ σώματι ὑμῶν τί ἐνδύσθηθε. Οὐχὶ ἡ ψυχὴ πλείων ἐστὶ τῆς τροφῆς, καὶ τὸ σῶμα, τοῦ ἐνδύματος ; Ἐμβλέψατε εἰς τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ, ὅτι οὐ στείρουσιν, οὐδὲ θερίζουσιν, οὐδὲ συνάγουσιν εἰς ἀποθήκας· καὶ ὁ Πατὴρ ἡμῶν ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά· οὐχ ὑμεῖς μᾶλλον διαφέρετε αὐτῶν ; Τίς δὲ ἐξ ὑμῶν μεριμνῶν δύναται προσθεῖναι ἐπὶ τὴν ἡλικίαν αὐτοῦ πηχὺν ἓνα ; Καὶ περὶ ἐνδύματος τί μεριμνᾶτε ; Καὶ μετ' ὀλίγα· « Μὴ οὖν μεριμνήσητε λέγοντες· Τί φάγωμεν ; ἢ, Τί πίωμεν ; ἢ, Τί περιβαλώμεθα ; Ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη ἐπιζητεῖ. Οἶδε γὰρ ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος, ὅτι χρῆζετε τούτων ἀπάντων· ζητεῖτε δὲ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ

⁹⁵ Psal. cxviii, 165. ⁹⁶ Psal. cxlvi, 7. ⁹⁷ Psal. cxlvi, 15. ⁹⁸ Heb. xi, 14. ⁹⁹ Rom. xii, 18.

Θεοῦ, καὶ τὴν δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθῆσεται ὑμῖν· μὴ οὖν μεριμνήσητε εἰς τὴν αὐρίον· ἡ γὰρ αὐρίον μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς· ἀρκετὸν τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς. » Λέγει δὲ καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· Χωρὶς ἀμεριμνίας, φῶς ἐν τῇ ψυχῇ σου μὴ ζητήσης· μήτε γαλήνην καὶ ἡσυχίαν, ἐν τῇ χυνοῦτητι τῶν αἰσθησέων σου. Καὶ ὁ τῆς Κλίμακος· Μία θριξὶ ταράσσει ὀφθαλμόν· καὶ μικρὰ φροντίς ἀφανίζει ἡσυχίαν. Ἡσυχία γὰρ ἐστὶν ἀπόθεσις νοημάτων, καὶ ἀρνήσις εὐλόγων φροντίδων. Ὁ θυτὼς ἡσυχίαν κατειληφώς οὐδὲ τῆς ἑαυτοῦ σαρκὸς φροντίζει. Ἀψευδῆς γὰρ ἐστὶν ὁ ἐπαγγελίαμενος.

Ὅτι δεῖ σιωπηλὸν εἶναι σε.

ζ'. Ἐπιπερὶ τοῦ ἔκτου, δηλαδὴ τοῦ σιωπᾶν, ὁ εἰρηδὸς εἰπεῖν ἡμᾶς ἐκδιάζει τοῦ λόγου. Λέγει οὖν καὶ περὶ τούτου ὁ ὁσῖος Ἰσαάκ· Ὁ κωλύων τὸ στόμα αὐτοῦ ἐκ τῆς καταλαλιάς, φυλάττει τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἐκ τῶν παθῶν· καὶ ὁ καθαίρων τὴν καρδίαν αὐτοῦ ἐκ τῶν παθῶν, ἐν πάσῃ ὥρᾳ θεωρεῖ τὸν Κύριον· καὶ ὅτε πάντα τὰ ἔργα τῆς πολιτείας εἰς ἐν μέρος θήτεις, καὶ τὴν σιωπὴν ἐν ἄλλῃ, εὐρήσεις αὐτὴν ὑπερβάλλουσαν ἐν σταθμῷ. Καὶ· Ἵπὲρ πάντα τὴν σιωπὴν ἀγάπησον, ἕτι προσεγγίζει σε [Ἰσ. σοι] πρὸς καρπὸν. Ἡ γλῶσσα γὰρ ἀσθενεῖ πρὸς τὴν ἐξήγησιν αὐτοῦ. Πρῶτον μὲν βιασώμεθα ἑαυτοὺς σιωπᾶν, καὶ τότε ἐκ τῆς σιωπῆς γεννᾶται ἡμῖν τι, ὁδηγοῦν ἡμᾶς εἰς αὐτὴν τὴν σιωπὴν. Δὲν σοι ὁ Θεὸς αἰσθηθῆναι τινος γεννωμένου ἐκ τῆς σιωπῆς. Ἐὰν δὲ ἐν ταύτῃ τῇ πολιτείᾳ ἀρῆσῃ, οὐκ ἐπίσταμαι ἐγὼ ποῖον φῶς ἀνατελεῖ σοι ἐντεῦθεν. Καὶ αὐθις· Ἡ σιωπὴ μυστήριον ἐστὶ τοῦ μέλλοντος αἰῶνος· οἱ δὲ λόγοι ὀργανοὶ εἰσι τοῦ κόσμου τούτου. Καὶ τῷ ἁγίῳ δὲ Ἀρσένιῳ, οὕτως ἡ θεία φωνὴ τὸ ἐσῦτερον ἐθέσπισε· Ἀρσένιε, φεῦγε, σῶπα, ἡσύχαζε, καὶ σωθήσῃ.

Ὅτι δεῖ ἡσυχον εἶναι σε.

Ζ. Ὡσαύτως δὲ καὶ περὶ τοῦ ἐβδόμου, ἤγουν τοῦ ἡσυχῶς βιώναί σε, ἀξιόπιστοι πρὸς παράστασιν, ὁ τε μέγας Βασίλειος, καὶ ὁ ἅγιος πάλιν Ἰσαάκ, ὁ μὲν εἰρηκῶς· Ἡ ἡσυχία, ἀρχὴ καθάρσεως τῆς ψυχῆ· ὁ δὲ, Ὅρος ἡσυχίας, σιωπὴ ἀπὸ πάντων· ἡ μὲν, τὴν ταύτης ἀρχὴν, ὁ δὲ, τὸ τέλος διὰ τῶνδε τῶν φωνῶν ὡς ἐν συντόμῳ ἐπισημάναντες. Καὶ ἐν τῇ Παλαιᾷ δὲ Γραφῇ οὕτως εἰρηται· « Ἡμεαρτες; ἡσύχασον· » καὶ, « Σχολάσατε καὶ γυντε, ἐτι ἐγὼ εἰμι ὁ Θεός. » Λέγει δὲ καὶ ὁ τῆς Κλίμακος· Ἐργον ἡσυχίας προηγούμενον, ἀμεριμνία πάντων πραγμάτων εὐλόγων, ἡ ἀλόγων· ὁ γὰρ τοῖς προτέροις ἀνοήτων, τοῖς δευτέροις πάντως περιπεσσεῖται. Προσευχὴ δοκνος, καὶ τρίτον, ἐργασία καρδίας ἀσυλος. Ἀδύνατον, τὸν μὴ γράμματα μεμαθηκότα, φυσικῶς ἐν δόλοισι μελετᾶν· ἀδυνατώτερον δὲ, τοὺς μὴ τὸ πρότερον κτησαμένους, τὰ δύο λόγῳ μετελθεῖν. Καὶ αὐθις ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· Πόθος ἡσυχίας ἐστὶ, προσδοκία τοῦ θανάτου διηνεκῆς· ὁ ἐκτὸς ταύτης τῆς μελέτης εἰσερχόμενος ἐν τῇ ἡσυχίᾳ, οὐ δύναται βαστάσαι, ἀπερ ὀφείλομεν καρτερεῖν καὶ βαστάζειν ἐκ παντὸς τρόπου.

scire quæ sustinere ac suferre omni modo debemus.

¹⁰ Math. vi, 25, seqq.

A ejus, et hæc omnia adjicientur vobis. Neque in crastinum solliciti sitis; crastinus enim dies sollicitus erit sibi ipsi: sufficit diei malitia sua¹⁰. » Dicit autem et sanctus Isaac: « Nisi sis absque sollicitudine, ne quæras in anima tua lucem, neque tranquillitatem, neque pacem in superbie sensuum tuorum. » Et Climax: « Capillus unus oculum lædit, et parva sollicitudo pacem expellit. Pax enim est cogitationum depositio, et reclarum etiam curarum negatio. Qui vere pacem concepit, nec de sua carne sollicitus est. » Non mendax est qui id proclamavit.

Quod oportet te esse silentii amantem.

De sexto adhuc nempe tibi silentium esse sermonis traires nos ad dicendum inducit. Et de hoc ita loquitur pius Isaac: « Qui os suum ab obtreccatione avertit, cor suum quoque cupiditatibus vacuum servat; et qui cor suum cupiditatibus purgat, omni hora Dominum intuetur; et si omnia vitæ opera in una parte statuis, silentium vero in altera, reperies silentium in lance plus ponderis habere. » Et, « Super omnia silentium dilige, quia te fructui proximum faciet. Lingua enim huic enarrando impar est. Primo cogamus nosmetipsos tacere: et ex nostro silentio nascetur nobis aliquid nos ad ipsum silentium dirigens. Det tibi Deus animadvertere aliquid in te ex silentio nascentis! Quod si hac agendi ratione incipias, nescio ego quantum lumen tibi inde nasciturum sit. » Et rursum: « Silentium est sæculi futuri mysterium: sermones vero sunt mundi hujus organa. » Et sancto Arsenio ita divina vox posterius sic expressit: « Arseni, fuge, sile, pacem tene, et salvus eris. »

Quod oportet te esse tranquillum.

Pariter et septimum, nempe quod oportet te vitam tranquillam agere, optime demonstrant et magnus Basilii et sanctus rursum Isaac; ille quidem dicens: « Tranquillitas, purgationis animæ principium; » hic vero: « Terminus tranquillitatis, silentium ex omni parte; » ille quidem, hujus principium, hic vero terminum his vocibus ut compendiose significantes. Et in Veteri Testamento ita dictum est: « Peccasti? tranquillitatem age; » et, « Vacate et scite, quia Ego sum Deus. » Dicit autem et Climax: « opus tranquillitatis præcipuum est nihil curare sive rationi consentaneorum sive rationi adversantium. Qui enim januam prioribus aperit, mox in posteriora incidet: Oratio in-trepida et deinde operatio cordis tūtissima. Non potest fieri ut qui litteras non didicerit, in tabulis exerceatur: impossibilis adhuc est ut ii qui primum non possederint, duo alia assequantur. » Et rursum sanctus Isaac: « Tranquillitatis desiderium est continua mortis expectatio. Qui absque hoc exercitio in tranquillitate ingreditur, non potest

Quod oportet in omnibus gratias agere.

Similiter et de octavo, scilicet quod in omnibus oportet te gratias agere, optimum habes ducem divinum apostolum Paulum sic præcipientem : « In omnibus gratias agite ⁶⁶. » Et pius Isaac : « Accipientis gratiæ donantem excitant ut majora prioribus dona largiatur. Qui non agit gratias de minoribus ac de majoribus, mendax est et injustus : et dirigit ad hominem Dei beneficia cor ad gratias perpetuo agendas dispersum : quod tentationem in animam inducit, murmuris est cogitatio quæ semper in corde agitatur. Os quod continuo gratias agit, benedictionem accipit a Domino, et gratia Dei illibatur cordi in gratitudine perseveranti.

Quod oportet propriam infirmitatem agnoscere.

Quantum colligat lucrum is qui propriam infirmitatem pergit agnoscere (quod quidem numero nonum est), sexto divini Davidis psalmo mentem adhibens discas, ubi dicit : « Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum ⁶⁷. » Et alibi : « Ego sum vermis et non homo : opprobrium hominum et abjectio plebis ⁶⁸. » Et sanctus Isaac : « Beatus vir, qui suam noverit infirmitatem : eo quod hac scientia tanquam funtamento utitur, et sit illi omnis bonitatis principium ; cum enim quis didicerit et in veritate senserit propriam infirmitatem, tunc animam suam a superbia protegit quæ scientiam debilitat, et munimentum sibi thesaurizat. ⁶⁹ Et, « Homo qui suæ infirmitatis mensuram agnoscit, perfectam humilitatem assequitur.

Quod oportet viriliter tentationi resistere.

Restat caput illud quod decimum numerum efficit, nempe tibi viriliter sustinendas ac patienter longanimiterque semper sufferendas esse diversas ac multiplices quæ superveniunt tentationes. Audi igitur qualia ad illud in divinis Scripturis dicta pertinent : atque igitur Christi apostolus Paulus dicit : « Non est nobis collectatio adversus sanguinem et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus ⁷⁰. » Et : « Si estis extra disciplinam cuius facti sunt omnes participes ; igitur spurii estis neque filii ⁷¹. » Et : « Quem diligit Dominus, edocet ⁷² » et, « Flagellat Dominus omnem filium quem recipit. ⁷³ » Et frater Domini : « Vir : intertatus absque gloria. ⁷⁴ » Et sanctus Elias, vir ille justus : « Omni Christiano licet, vere in Deum credenti, non esse sollicitum, sed undique expectare et excipere tentationem : ita ut, quando venerit non expellatur neque turbetur. Sed gratias agens, sustinet afflictionis ictus, et cogitat quid cum Propheta psallens dicat : « Proba me, Domine, et tenta me ; ⁷⁵ » neque dicit : « Disciplina tua subvertit

A

Ὅτι δεῖ ἐν παντί εὐχαριστεῖν.

H. Ὁμοίως καὶ περὶ τοῦ ὀγδόου, ἦτοι τοῦ ἐν παντί εὐχαριστεῖν σε, ἔσω ἱκανῶς ὑφηγητῆς, ὁ θεὸς ἀπόστολος Παῦλος προστάσων· « Ἐν παντί εὐχαριστεῖτε, » καὶ ὁ δεῖος Ἰσαάκ· Ἡ εὐχαριστία τοῦ λαμβάνοντος, ἐρεθίζει τὸν δίδοντα, τοῦ δοῦναι διαρρήματα μείζονα τῶν προτέρων. Ὁ μὴ εὐχαριστῶν ἐπὶ τοῖς μικροτέροις, καὶ ἐπὶ τοῖς μείζουσι, ψεύστης ἐστὶ καὶ ἀδίκος, καὶ ὁ ὀδηγῶν τὰ χαρίσματα τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον, καρδία κινουμένη πρὸς εὐχαριστίαν ἀδικαίαν· ὁ ὀδῶν τὸν πειρασμὸν πρὸς τὴν ψυχὴν, ἡ ἐννοία ἐστὶ τοῦ γογγυσμοῦ, ἡ κινουμένη αἰὲν ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ στόμα διαπαντὸς εὐχαριστῶν, εὐλογίαν δέχεται παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ καρδία διαμένουσα ἐν εὐχαριστίᾳ, ἐμπίπτει ἐν αὐτῇ ἡ χάρις.

B

Ὅτι δεῖ γινώσκειν τὴν ἰδίαν ἀσθένειαν.

Θ. Ἠλικὸν μέντοι τὸ κέρδος συλλέγεται τῷ πεφθακότι γυνῶναι τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν, ὃ καὶ ἐννατον τῷ ἀριθμῷ πέφυκε, προσχὼν τῷ ἕκτῳ ψαλμῷ τοῦ Θεοῦ Δαβὶδ μαθήσῃ, ἐν οἷς φησιν· « Ἐλέησόν με, Κύριε, ὅτι ἀσθενῆς εἰμι. » Καὶ ἀλλαγῶ· « Ἐγὼ δὲ εἰμι σκύληξ καὶ οὐκ ἄνθρωπος· δυνεὶδος ἀνθρώπων, καὶ ἐξουθένημα λαοῦ. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· Μακάριος ἄνθρωπος, ὁ γινώσκων τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν, διότι αὐτῇ ἡ γνώσις γίνεται αὐτῷ θεμέλιος, καὶ ἀρχὴ πάσης ἀγαθωσύνης· Ὅταν γὰρ μάθῃ τις, καὶ ἐν ἀληθείᾳ αἰσθηθῇ τῆς ἑαυτοῦ ἀσθενείας, τηλικαῦτα περισφίγγει τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀπὸ τῆς χαυνότητος τῆς ἀμαυρώσεως τὴν γυνῶναι, καὶ θησαυρίζει ἑαυτῷ παραφυλαχὴν. Καὶ· Ὁ ἄνθρωπος ὁ φθάσας γυνῶναι τὸ μέτρον τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ, οὗτος ἐφθάσας τὸ τέλειον τῆς ταπεινώσεως.

Ὅτι δεῖ γενναίως φέρειν τοὺς πειρασμούς.

Γ. Ὑπόλοιπον δὲ τοῦ λόγου κεφάλαιον, ὃ καὶ τὸν ἕκτηθέντα ἡμῖν εἰς δέκατον ἀριθμὸν συμπληροῖ, καθέστηκε, τὸ γενναίως φέρειν καὶ ἀνδίστασθαι μετὰ ὑπομονῆς καὶ μακροθυμίας, πρὸς τοὺς μέλλοντας ἐπισυμβῆναι σοι διαφύρους καὶ πολυειδεῖς πειρασμούς. Ἀκουσον τοίνυν οἷα καὶ περὶ τούτου, τῇ ἱερᾷ Γραφῇ ἀνέγραπτα τελεῖ· καὶ γοῦν λέγει ὁ Χριστοφόρος Παῦλος· « Ἀδελφοί, οὐκ ἐστὶν ἡμῖν ἡ πάλη, πρὸς τὰς αἰμα, καὶ σάρκα· ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος τοῦτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις· » καὶ, « Εἰ ἐκτός ἐστε παιδείας, ἧς μέτρον γεγονάσι πάντες· ἄρα νόθοι ἐστέ, καὶ οὐκ υἱοί· » καὶ, « Ὁν ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει· μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται. » Καὶ ὁ ἀδελφόςθεος· « Ἀνὴρ ἀπειραστος ἀδόκιμος· » καὶ ὁ ἅγιος Ἠλίας ὁ ἐκδικος· « Ἐξέσται παντὶ Χριστιανῷ, τῷ ὀρθῶς πιστεύοντι εἰς Θεόν, μὴ ἀμνημενεῖν, ἀλλὰ πάντως προσδοκᾶν καὶ ἐκδέχεσθαι πειρασμὸν· ἵνα ὅταν ἔλθῃ, μὴ ζενίζηται, μὴ δὲ ταράττηται, ἀλλ' εὐχαριστῶς ὑπομένειν τὸν κόπον τῆς θλίψεως, καὶ ἐννοεῖν, τί ψάλλον σὺν τῷ προφήτῃ λέγει· « Δοκίμασόν με, Κύριε, καὶ πειρασόν με· »

⁶⁶ I Thess. v, 18. ⁶⁷ Psal. vi, 3. ⁶⁸ Psal. cxi, 7. ⁶⁹ I Cor. vi, 12. ⁷⁰ Hebr. xii, 8. ⁷¹ Prov. iii, 12. ⁷² Hebr. xii, 6. ⁷³ Jac. i, 12. ⁷⁴ Psal. cxv, 2.

καὶ οὐκ εἶπεν· ὅτι Ἡ παιδεία σου κατίστρεψέ με, ἄλλ', Ἀνώρθωσέ με εἰς τέλος. Μήτε μὴν ζήτει τὰς τῶν πειρασμῶν αἰτίας, ὅθεν ἐπέρχονται, ἀλλὰ μόνον εὐχου τῷ Θεῷ, εὐχαριστικῶς φέρειν αὐτούς, ὡς λέγει ὁ ἅγιος Μάρκος, ὅτι Πειρασμοῦ ἐπαλθόντος, μὴ ζήτει διὰ τί, ἢ διὰ τίνος ἐλήλυθεν, ἀλλ' ὅπως ἀν αὐτὸν εὐχαριστικῶς καὶ ἀμνησικακῶς ὑπομείνῃς. Καὶ πάλιν· Εἰ οὐκ ἔστι βλάβη, εὐρεῖν, τὸν ἐκτὸς πειρασμῶν εὐαρεστήσαντα, εὐχαριστεῖν δεῖ τῷ Θεῷ ἐπὶ πάσῃ συμβάσει· καὶ, Πᾶσα ὀλιψὶς ἐλέγχῃ τὴν ῥοπήν τοῦ θελήματος, εἴτε εἰς δεξιὰ ῥέπει, εἴτε εἰς ἀριστερά· διὰ τοῦτο ἡ συμβᾶσα ὀλιψὶς, πειρασμὸς ὀνομάζεται, τῷ μετόχῳ πείραν τῶν κεκρυμμένων θελημάτων παρέχουσα. Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαὰκ δὲ, σὺν πολλοῖς ἄλλοις καὶ ταῦτά φησι· Πάντα ἀνθρώπων ὠφέλιε ὁ πειρασμὸς· ἐὰν γὰρ τὸν Παῦλον ὠφελῆ, πᾶν στόμα φραγῆσεται. Καὶ ὑπόδικος γενέσθω πᾶς ὁ κόσμος τῷ Θεῷ. Οἱ ἀγωνισταὶ πειράζονται, ἵνα προσθήσωνται τῷ πλοῦτῳ αὐτῶν, οἱ χαῖνοι, ἵνα ἐκ τῶν βλαπτόντων φυλάξωνται ἑαυτούς, καὶ οἱ ὑπνώττοντες, ἵνα εἰς ἐξυπνισμόν εὐερετισθῶσι, καὶ οἱ μακρὰν ὁδόν, ἵνα προσεγγίσωσι τῷ Θεῷ, οἱ δὲ οἰκτεῖοι, ἵνα ἐν παρρησίᾳ εἰσοικισθῶσι. Πᾶς υἱὸς ἀγύμναστος, οὐ δίχεται τὸν πλοῦτον τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, εἰς τὸ βοηθεῖσθαι ὑπ' αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο λοιπὸν, πρῶτον πειράζει ὁ Θεὸς, καὶ βασανίζει, εἴτα δεικνύει τὸ χάρισμα. Δόξα τῷ Δεσπότη τῷ ἐν φαρμάκοις στροφουῖς, τὴν τρυφὴν τῆς ὑγιείας ἡμῖν προσάγοντι. Οὐκ ἔστιν ὅστις ἐν τῷ καιρῷ τῆς γυμνασίας μὴ ἀγθεται, καὶ οὐκ ἔστι τις, ἧ οὐ πικρὸς ὁ καιρὸς, ἐν ᾧ τὸν ἴδον ποτίζεται τῶν πειρασμῶν, καταφαίνεται. Χωρὶς γὰρ τούτων, οὐ δυνατὸν κρᾶσιν προσκτήσασθαι ἰσχυράν· καὶ, τὸ ὑπομείναι δὲ, οὐχ ἡμῶν ἔστι. Πόθεν γὰρ ἔχει τὸ κεράμιον τὸ ἀπὸ πηλοῦ, ὑπομείναι τὴν ῥύσιν τοῦ ὕδατος, εἰ μὴ τὸ πῦρ τὸ θεῖκον, αὐτὸ στερεώσειεν; Ἐὰν ὑποταγῶμεν αἰτούμενοι ἐν ταπεινώσει μετ' ἐφέσεως ἀδιαλείπτου, καὶ ἡμεῖς ἐν καρτερίᾳ πάντα λαμβάνομεν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Ἐβρῆται δὲ καὶ ἐν τῇ Σοφίᾳ τοῦ Σειράχ· Ἐτέκνον, εἰ προσέρχῃ δουλεύειν Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, ἐτοίμασον τὴν ψυχὴν σου εἰς πειρασμόν· καὶ εὐθυνοὺν τὴν καρδίαν σου, καὶ καρτέρησον· καὶ μὴ σπεύσης ἐν καιρῷ ἐπιχωγῆς.

Ἵτι δεῖ πρὸς Θεὸν ἐλπίζειν, καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ συμφέρον ἐκδέχασθαι.

Ἐ τὴν τῆς ἐλπίδος ἀγκυραν, πρὸς τὸν σῶζειν δυνάμενον Θεόν, ἀναρτῶν καὶ παρ' αὐτοῦ τὴν τῶν πειρασμῶν ἐκδασιν συμφερόντως ἀπεκδεχόμενος. Πιστὸς γὰρ, φησὶν, ὁ Θεὸς, ὃς οὐκ ἐάσει ἡμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ τὸ δυνάμεθα, ἀλλὰ σὺν τῷ πειρασμῷ ποιήσει καὶ τὴν ἐκδασιν. Καὶ ὅτι ἡ ὀλιψὶς ὑπομονὴν κατεργάσσεται· ἡ δὲ ὑπομονὴ, δοκιμὴν· ἡ δὲ δοκιμὴ, ἐλπίδα· ἡ δὲ ἐλπίς οὐ κατασχύνει. Καὶ, ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται, καὶ, ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. Καὶ ὁ ἀδελφός μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις, γινώσκοντες, ὅτι τὸ δοκιμὸν ὑμῶν τῆς πίστεως,

⁹⁹ Psal. cxvii, 36.

¹⁰⁰ Eccl. ii, 1.

¹⁰¹ II Thess. iii, 3.

¹⁰² Rom. v, 3.

¹⁰³ Matth. xxiv, 13.

¹⁰⁴ Luc. xxi, 49.

me, » sed : « Correxit me in finem ⁹⁹. » Neque inquiras tentationem causas, unde veniant, sed tantummodo Deum ora ut grate eas sufferre possis, ut sanctus Marcus dicit : « Superueniente tentatione, ne quæras cur aut quomobrem venerit, sed quomodo eam grate neque acerbe sustinere val-as. » Et rursum. « Si non facile reperitur qui absque tentatione Deo placuerit, Deo oportet de omni tentationis incurso gratias agere. » Et, « Omnis afflictio voluntatis inclinationem ostendit, sive ad dexteram inclinatur sive ad sinistram. Ideo superveniens afflictio tentatio nominatur, tentato præbens secretæ voluntatis suæ experimentum. » Et sanctus Isaac, inter multa alia hoc dicit : « Omni homini utilis est tentatio; si enim Paulo utilis est, omne os clauditur. Et subditus fiat omnis mundus Deo. Qui pugnant tentantur, ut divitiis suis addant; superbi tentantur, ut seipsos a nocentibus servent: et somnolenti tentantur, ut ad expergiscendum instruantur; et qui longe sunt, ut Deo appropinquent; et familiares, ut in fiducia conversentur. Quicumque filius non exercetur, is non accipit domus Patris sui divitias, ut ab ipso adjuvetur et ideo primo Deus tentat et affligit, deinde gratiam ostendit. Gloria Domino qui acerbis remediis nobis sanitatis delicias adducit. Nemo est qui exercitii tempore non gravetur, et nemo est cui non amarum videatur tempus quo tentationum sanationem cupit. Sine illis impossibile est validam sanitatem possidere: et sustinere non nostrum est. Unde enim vas luteum posset aquæ infusionem sustinere, nisi divinus ignis illud solidasset? Si subditi erimus, orantes in humilitate cum continuis desideriiis, nosque in omni patientia omnia acciperimus in Christo Jesu Domino nostro. « Dicitum est enim in sapientia Sirac : « Fili, si accedas ad servitutem Domini Dei tui, præpara animam tuam ad tentationem, et dispone cor tuum, et patienter sustine, et ne festines in tempore ingressus ¹⁰⁰. »

Quod oportet in Deum sperare, et ab eo, quod utile est, excipere.

Spel anchoram ad Deum qui potest te salvare, suspende, et ab eo tentationum exitum tempore opportuno exspecta. « Fidelis enim, inquit, Deus, qui non sinet nos tentari supra quam possumus; sed faciet cum tentatione proventum ¹⁰¹. » Et, « Tentatio patientiam operatur; patientia vero probationem; probatio vero opem; spes autem non confundit ¹⁰². » Et, « Qui perseveraverit in finem, salvus erit ¹⁰³; » et, « In patientia vestra possidebitis animas vestras ¹⁰⁴. » Et frater Domini ita loquitur : « Omne gaudium existimate, fratres mei, cum enim in variis tentationibus incideritis, scientes quod probatio fidei vestræ patientiam operatur;

Quod oportet in omnibus gratias agere.

Similiter et de octavo, scilicet quod in omnibus oportet te gratias agere, optimum habes ducem divinum apostolum Paulum sic præcipientem : « In omnibus gratias agite ⁶⁰. » Et pius Isaac : « Accipientis gratiæ donantem excitant ut majora prioribus dona largiatur. Qui non agit gratias de minoribus ac de majoribus, mendax est et injustus : et dirigit ad hominem Dei beneficia cor ad gratias perpetuo agendas dispræsum : quod tentationem in animam inducit, murmuris est cogitatio quæ semper in corde agitur. O : quod continuo gratias agit, benedictionem accipit a Domino, et gratia Dei illibatur cordi in gratitudine perseveranti.

Quod oportet propriam infirmitatem agnoscere.

Quantum colligat lucrum is qui propriam infirmitatem pergit agnoscere (quod quidem numero nonum est), sexto divini Davidis psalmo mentem adhibens discas, ubi dicit : « Miserere mei, Domine, quoniam infirmus sum ⁶¹. » Et alibi : « Ego sum vermis et non homo : opprobrium hominum et abjectio plebis ⁶². » Et sanctus Isaac : « Beatus vir, qui suam noverit infirmitatem : eo quod hac scientia tanquam fundamento utitur, et sit illi omnis bonitatis principium ; cum enim quis didicerit et in veritate senserit propriam infirmitatem, tunc animam suam a superbia protegit quæ scientiam debilitat, et munimentum sibi thesaurizat. ⁶³ Et, « Homo qui suæ infirmitatis mensuram agnoscit, perfectam humilitatem assequitur.

Quod oportet viriliter tentationi resistere.

Restat caput illud quod decimum numerum efficit, nempe tibi viriliter sustinendas ac patienter longanimiterque semper sufferendas esse diversas ac multiplices quæ superveniunt tentationes. Audi igitur qualia ad illud in divinis Scripturis dicta pertinent : atque igitur Christi apostolus Paulus dicit : « Non est nobis colluctatio adversus sanguinem et carnem : sed adversus principatus et potestates, adversus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus ⁶⁴. » Et : « Si estis extra disciplinam cuius facti sunt omnes participes ; igitur spurii estis neque filii ⁶⁵. » Et : « Quem diligit Dominus, edocet ⁶⁶ » et, « Flagellat Dominus omnem filium quem recipit. ⁶⁷ » Et frater Domini : « Vir intectatus absque gloria. ⁶⁸ » Et sanctus Elias, vir ille justus : « Omni Christiano licet, vere in Deum credenti, non esse sollicitum, sed undique expectare et excipere tentationem : ita ut, quando venerit non expellatur neque turbetur. Sed gratias agens, sustinet afflictionis ictus, et cogitat quid cum Propheta psallens dicat : « Proba me, Domine, et tenta me ; ⁶⁹ » neque dicit : « Disciplina tua subvertit

⁶⁰ [Thess. v, 18. ⁶¹ Psal. vi, 3. ⁶² Psal. xxi, 7. ⁶³ Ephes. vi, 12. ⁶⁴ Hebr. xii, 8. ⁶⁵ Prov. iii, 12. ⁶⁶ Hebr. xii, 6. ⁶⁷ Jac. i, 12. ⁶⁸ Psal. xxv, 2.

A

Ἵτι δεῖ ἐν παντί εὐχαριστεῖν.

H. Ὁμοίως καὶ περὶ τοῦ ὀγδόου, ἦτοι τοῦ ἐν παντί εὐχαριστεῖν σε, ἔσω ἱκανῶς ὑφηγητής, ὁ θεὸς ἀπόστολος Παῦλος προστάσων· « Ἐν παντί εὐχαριστεῖτε, » καὶ ὁ ὄσιος Ἰσαάκ· « Ἡ εὐχαριστία τοῦ λαμβάνοντος, ἐρεθίζει τὴν διδόντα, τοῦ δούουσι δωρήματα μείζονα τῶν προσέρων. Ὁ μὴ εὐχαριστῶν ἐπὶ τοῖς μικροτέροις, καὶ ἐπὶ τοῖς μείζοσι, ψεύστης ἐστὶ καὶ ἀδίκος, καὶ ὁ ὀδηγῶν τὰ χαρίσματα τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἀνθρωπῶν, καρδίᾳ κινουμένη πρὸς εὐχαριστίαν ἀδιάλειπτον· ὁ ὀδηγῶν τὸν πειρασμὸν πρὸς τὴν ψυχὴν, ἡ ἐνοία ἐστὶ τοῦ γογγυσμοῦ, ἡ κινουμένη ἀεὶ ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ στόμα διαπαντὸς εὐχαριστοῦν, εὐλογίαν δέχεται παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ καρδία διαμένουσα ἐν εὐχαριστίᾳ, ἐμπίπτει ἐν αὐτῇ ἡ χάρις.

B

Ἵτι δεῖ γινώσκων τὴν ἰδίαν ἀσθένειαν.

Θ. Ἠλίκων μέντοι τὸ κέρδος συλλέγεται τῷ πεφθακότι γινῶναι τὴν αὐτοῦ ἀσθένειαν, ὁ καὶ ἐναντιοῦν τῷ ἀριθμῷ πέφυκε, προσχὼν τῷ ἔκτῳ ψαλμῷ τοῦ Θεοῦ Δαβὶδ μαθήσῃ, ἐν οἷς φησιν· « Ἐλέησόν με, Κύριε, ὅτι ἀσθενῆς εἰμι. » Καὶ ἀλλαχοῦ· « Ἐγὼ δὲ εἰμι σκώληξ καὶ οὐκ ἄνθρωπος· θνητὸς ἀνθρώπων, καὶ ἐξουθένημα λαοῦ. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· Μακάριος ἄνθρωπος, ὁ γινώσκων τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν, διότι αὐτῇ ἡ γνῶσις γίνεται αὐτῷ θεμέλιος, καὶ ἀρχὴ πάσης ἀγαθωσύνης. Ὅταν γὰρ μάθῃ τις, καὶ ἐν ἀληθείᾳ ἀσθηθῇ τῆς ἑαυτοῦ ἀσθενείας, τρικαίωτα περιεφύγει τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀπὸ τῆς χαυνότητος· τῆς ἀμαυρώσεως τὴν γνῶσιν, καὶ θρσαυρίζει αὐτῷ παραφυλακὴν. Καὶ· Ὁ ἄνθρωπος ὁ φθάσας γινῶναι τὸ μέτρον τῆς ἀσθενείας αὐτοῦ, οὗτος ἐφθάσας τὸ τέλειον τῆς ταπεινώσεως.

Ἵτι δεῖ γενναίως φέρειν τοὺς πειρασμούς.

I. Ἵπλόλιπον δὲ τοῦ λόγου κεφάλαιον, ὁ καὶ τὸν ἐκτεθέντα ἡμῖν εἰς δέκατον ἀριθμὸν συμπληροῖ, καθέστηκε, τὸ γενναίως φέρειν καὶ ἀνθίστασθαι μετὰ ὑπομονῆς καὶ μακροθυμίας, πρὸς τοὺς μέλλοντας ἐπισυμβαινέιν σοι διαφόρους καὶ πολυειδέεις πειρασμούς. Ἀκουσον τοίνυν οἶα καὶ περὶ τούτου, τῇ ἱερᾷ Γραφῇ ἀνάγραπτα τελεῖ· καὶ γοῦν λέγει ὁ Χριστοφόρος Παῦλος· « Ἀδελφοί, οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλῃ, πρὸς αἶμα, καὶ σάρκα· ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀρχαίαν, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος· τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἐπουρανίοις· » καὶ, « Εἰ ἐκτός ἐστε παθείας, ἥς μέτοχοι γεγόνασι πάντες· ἀρα νόθοι ἐστέ, καὶ οὐκ υἱοί· » καὶ, « Ὁν ἀγαπᾷ Κύριος παιδεύει· μαστιγοῖ δὲ πάντα υἱὸν ὃν παραδέχεται. » Καὶ ὁ ἀδελφόςθεος· « Ἀνὴρ ἀπειραστος ἀδόκιμος· » καὶ ὁ ἅγιος Ἠλίας ὁ ἐκδικός· « Ἐξέστι παντὶ Χριστιανῷ, τῷ ὀρθῶς πιστεύοντι εἰς Θεόν, μὴ ἀμαρτανεῖν, ἀλλὰ πάντοτε προσδοκᾶν καὶ ἐκδέχεσθαι πειρασμὸν· ἵνα ὅταν ἔλθῃ, μὴ ζενίζηται, μηδὲ ταράττηται, ἀλλ' εὐχαριστῶς ὑπομένειν τὸν κόπον τῆς θλίψεως, καὶ ἐννοεῖν, τί ψάλλων σὺν τῷ προφήτῃ, λέγει· Δοκίμασόν με, Κύριε, καὶ πείρασόν με· »

D

καὶ οὐκ εἶπεν ὅτι Ἡ παιδεία σου κατίστρεψέ με, ἀλλ', Ἀνώρθωσέ με εἰς τέλος. Μήτε μὴν ζήτει τὰς τῶν πειρασμῶν αἰτίας, ὅθεν ἐπέρχονται, ἀλλὰ μόνον εὐχου τῷ Θεῷ, εὐχαρίστως φέρειν αὐτοὺς, ὡς λέγει ὁ ἅγιος Μάρκος, ὅτι Πειρασμοῦ ἐπελθόντος, μὴ ζήτει διὰ τί, ἢ διὰ τίνος ἐλήλυθεν, ἀλλ' ὅπως ἂν αὐτὸν εὐχαρίστως καὶ ἀμνησικακῶς ὑπομείνης. Καὶ πάλιν· Εἰ οὐκ ἔστι βραδίω; εὐρεῖν, τὸν ἐκτός πειρασμῶν εὐαρεστησαντα, εὐχαριστεῖν δεῖ τῷ Θεῷ ἐπὶ πάσῃ συμβάσει· καὶ, Πᾶσα ὀλίψις ἐλέγχει τὴν βροχὴν τοῦ θελήματος, ἔτε εἰς δεξιά βέπει, ἔτε εἰς ἀριστερά· διὰ τοῦτο ἡ συμβάσα ὀλίψις, πειρασμὸς ὀνομάζεται, τῷ μετόχῳ πείραν τῶν κεκρυμμένων θελημάτων παρέχουσα. Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαὰκ δὲ, σὺν πολλοῖς ἄλλοις καὶ ταῦτα φησι· Πάντα ἀνθρώπων ὠφέλει ὁ πειρασμὸς· ἐν γὰρ τὴν Παῦλον ὠφέλι', πᾶν στόμα φραγῆσεται. Καὶ ὑπόδικος γενέσθω πᾶς ὁ κόσμος τῷ Θεῷ. Οἱ ἀγωνισταὶ πειράζονται, ἵνα προσθήσωνται τῷ πλεόντῳ αὐτῶν, οἱ χαῦνοι, ἵνα ἐκ τῶν βλαπτόντων φυλάσσωνται ἑαυτοὺς, καὶ οἱ ὑπνώττοντες, ἵνα εἰς ἐξυπνισμὸν εὐτρεπισθῶσι, καὶ οἱ μακρὰν ὄντες, ἵνα προσεγγίσωσι τῷ Θεῷ, οἱ δὲ οικεῖοι, ἵνα ἐν παρρησίᾳ εἰσοικισθῶσι. Πᾶς υἱὸς ἀγύμναστος, οὐ δίδεται τὸν πλοῦτον τοῦ οἴκου τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, εἰς τὸ βοηθεῖσθαι ὑπ' αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο λοιπὸν, πρῶτον πειράζει ὁ Θεὸς, καὶ βασανίζει, εἶτα δεικνύει τὸ χάρισμα. Δόξα τῷ Δεσπότῃ τῷ ἐν φαρμάκοις στυφνοῖς, τὴν τρυφὴν τῆς υγιείας ἡμῖν προσάγοντι. Οὐκ ἔστιν ὅστις ἐν τῷ καιρῷ τῆς γυμνασίας μὴ δίδεται, καὶ οὐκ ἔστι τις, ὃ οὐ πικρὸς ὁ καιρὸς, ἐν ᾧ τὸν ἰδὸν ποτίζεται τῶν πειρασμῶν, καταφαίνεται. Χωρὶς γὰρ τούτων, οὐ δυνατὸν κρᾶσιν προσκτήσασθαι ἰσχυράν· καὶ, τὸ ὑπομείναι δὲ, οὐχ ἡμῶν ἔστι. Πόθεν γὰρ ἔχει τὸ κεράμιον τὸ ἀπὸ πηλοῦ, ὑπομείναι τὴν ῥύσιν τοῦ ὕδατος, εἰ μὴ τὸ πῦρ τὸ θεῖκον, αὐτὸ στερεώσῃεν; Ἐὰν ὑποταγῶμεν αἰτούμενοι ἐν ταπεινώσει μετ' ἐφέσεως ἀδιαλείπτου, καὶ ἡμεῖς ἐν καρτερίᾳ πάντα λαμβάνομεν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Εἴρηται δὲ καὶ ἐν τῇ Σοφίᾳ τοῦ Σειράχ· Ἐκγονοί, εἰ προσέρχη δουλεύειν Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, ἐτοίμασον τὴν ψυχὴν σου εἰς πειρασμόν· καὶ εὐθρον τὴν καρδίαν σου, καὶ καρτέρησον· καὶ μὴ σπεύσης ἐν καιρῷ ἐπιχωγῆς.

Ἵτι δεῖ πρὸς Θεὸν ἐλπίζειν, καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ συμφέρον ἐκδέχεσθαι.

Ἐ τὴν τῆς ἐλπίδος ἀγκυραν, πρὸς τὸν σῶζειν δυνάμενον Θεόν, ἀναρτῶν καὶ παρ' αὐτοῦ τὴν τῶν πειρασμῶν ἐκβασὶν συμφερόντως ἀπεκδεχόμενος. Πιστὸς γὰρ, φησὶν, ὁ Θεὸς, ὅς οὐκ ἐάσει ἡμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δυνάμεθα, ἀλλὰ σὺν τῷ πειρασμῷ ποιήσει καὶ τὴν ἐκβασιν. Καὶ ὅτι ἡ ὀλίψις ὑπομονὴν κατεργάζεται· ἡ δὲ ὑπομονή, δοκιμὴν· ἡ δὲ δοκιμὴ, ἐλπίδα· ἡ δὲ ἐλπίς οὐ κατασχύνει. Καὶ, ὁ ὑπομείνας εἰς τέλος, οὗτος σωθήσεται, καὶ, ἐν τῇ ὑπομονῇ ὑμῶν κτήσασθε τὰς ψυχὰς ὑμῶν. Καὶ ὁ ἀδελφός μου, ὅταν πειρασμοῖς περιπέσητε ποικίλοις, γινώσκοντες, ὅτι τὸ δοκίμιον ὑμῶν τῆς πίστεως,

A me, sed : Correxit me in finem 90. Neque Inquiras tentationem causas, unde veniant, sed tantummodo Deum ora ut grate eas sufferre possis, ut sanctus Marcus dicit : « Superveniente tentatione, ne quaeras cur aut quamobrem venerit, sed quomodo eam grate neque acerbe sustinere val-as. » Et rursum. « Si non facile reperitur qui absque tentatione Deo placuerit, Deo oportet de omni tentationis incurso gratias agere. » Et, « Omnis afflictio voluntatis inclinationem ostendit, sive ad dexteram inclinatur sive ad sinistram. Ideo superveniens afflictio tentatio nominatur, tentatio praeiens secretæ voluntatis suæ experimentum. » Et sanctus Isaac, inter multa alia hoc dicit : « Omni homini utilis est tentatio ; si enim Paulo utilis est, omne os clauditur. Et subditus fiat omnis mundus Deo. Qui pugnant tentantur, ut divitiis suis addant ; superbi tentantur, ut seipsos a nocentibus servent : et somnolenti tentantur, ut ad expergiscendum instruantur ; et qui longe sunt, ut Deo appropinquent ; et familiares, ut in fiducia conversentur. Quicumque filius non exercetur, is non accipit domus Patris sui divitias, ut ab ipso adjuvetur et ideo primo Deus tentat et affigit, deinde gratiam ostendit. Gloria Domino qui acerbis remediis nobis sanitatis delicias adducit. Nemo est qui exercitii tempore non gravetur, et nemo est cui non amarum videatur tempus quo tentationum sanationem cupit. Sine illis impossibile est validam sanitatem possidere : et sustinere non nostrum est. Unde enim vas luteum posset aquæ infusionem sustinere, nisi divinus ignis illud solidasset ? Si subditi erimus, orantes in humilitate cum continuis desideriiis, nosque in omni patientia omnia acciperimus in Christo Jesu Domino nostro. « Dictum est enim in sapientia Sirac : « Fili, si accedas ad servitum Domini Dei tui, prepara animam tuam ad tentationem, et dispone cor tuum, et patienter sustine, et ne festines in tempore ingressus 91. »

Quod oportet in Deum sperare, et ab eo, quod utile est, excipere.

D Spel anchoram ad Deum qui potest te salvare, suspende, et ab eo tentationum exitum tempore opportuno exspecta. « Fidelis enim, inquit, Deus, qui non sinet nos tentari supra quam possumus ; sed faciet cum tentatione proventum 91. » Et, « Tentatio patientiam operatur ; patientia vero probationem ; probatio vero opem ; spes autem non confundit 92. » Et, « Qui perseveraverit in finem, salvus erit 93 ; » et, « In patientia vestra possidebitis animas vestras 94. » Et frater Domini ita loquitur : « Omne gaudium existimate, fratres mei, cum enim in variis tentationibus incideritis, scientes quod probatio fidei vestræ patientiam operatur ;

90 Psal. xvii, 56. 91 Eccl. ii, 1. 92 II Thess. iii, 3. 93 Rom. v, 5. 94 Matth. xxiv, 13. 95 Luc. xxi, 19.

patientia vero opus perfectum habet, ut sitis perfecti et integri, in nullo deficientes ⁷⁹. » Et, « Beatus homo, qui suffert tentationem, quia, postquam probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam promisit Dominus diligentibus se ⁸⁰. » Et, « Non sunt condignæ passione huius temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis ⁸¹. » Et, « Sustinens sustinuit Dominum, et adhesit mihi, et exaudivit orationem meam, et eduxit me de lacu miseræ et de luto fæcis; et statuit super petram pedes meos, et direxit gressus meos, et immisit in os meum canticum novum, hymnum Deo nostro ⁸². » Scribit autem etiam beatus Simeon Metaphrastes « Anima quæ amoris divini vinculis alligatur, nihili reputat dolorem, sed malis lætatur, et arundinis florescit; et quando nihil triste pro dilecto patitur, tunc se maxime pati credit; remissionem enim ut pœnam fugit.

De timore Dei, quod duplex est: incipientium timor et perfectorum timor.

47. Non dubitandum est autem nunc dicere et de duplici Dei timore, etsi pro nostro libitu post finem indicatæ a nobis dictorum capitum decadis de perfecto timore loquentes, prioris timoris ordinem turbavimus: post fidem enim timor a sanctis Patribus ordinatur.

De priore timore, qualis est incipientium.

Scito igitur, dilectissime, timorem Dei duplicem esse, unum quidem incipientium, alterum perfectorum. De priore igitur scriptum est: « Initium sapientiæ timor Domini ⁸³; » et, « Venite, filii, audite me, timorem Domini docebo vos ⁸⁴. » Et, « Timore Domini omnis a malo declinat ⁸⁵; » et, « Ubi timor Dei est, ibi impletio mandatorum ⁸⁶. » Dicit autem et pius Isaac: « Timor Dei initium est virtutis. Dicitur vero eum esse fidei fructum; et seminatur in corde, cum mens a distractione mundi sejungitur et cogitationes suas colligit errantes, ex inconstantia, in futuræ restitutionis confabulatione. Et, « Initium veræ hominis vitæ timor Domini; qui cum mentis inconstantia in quorundam hominum animabus perseverare nequit; » et, Cura, ut in itinere tuo fundamentum ponas timorem Domini, et possis post paucos dies ad regni januas pervenire, absque viæ ambagibus.

De secundo et perfecto Dei timore.

De secundo autem, scilicet perfecto Dei timore sic dictum est: « Beatus vir qui timet Dominum, in mandatis ejus volet nimis ⁸⁷. » et, « Beati omnes qui timent Dominum, qui ambulat in viis ejus ⁸⁸. » Et « Timete Dominum omnes sancti ejus, quia non est inopia timentibus eum ⁸⁹; » et, Ecce

Α κατεργάζεται ὑπομονὴν ἡ δὲ ὑπομονή, ἔργον τέλειον ἔχεται, ἵνα ᾗτε τέλειοι, καὶ ὀλίκλητοι, ἐν μηδενὶ λειπόμεινοι. Καὶ, Μακάριος ἄνθρωπος, ὃς ὑπομένει πειρασμὸν, ὅτι δόξαν γενόμενος, λαμβάνει τὸν στεφάνον τῆς ζωῆς, ὃν ἐπηγγείλατο ὁ Κύριος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν· καὶ, Οὐκ ἔστι τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς· καὶ, Ὑπομένων ὑπέμεινα τὸν Κύριον, καὶ προσέσχε μοι, καὶ εἰσέσχουσε τῆς δεήσεώς μου, καὶ ἀνήγαγέ με ἐκ λάκκου τλαιπωρίας, καὶ ἀπὸ πηλοῦ λίθος, καὶ ἔστησεν ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας μου, καὶ κατέθηκε τὰ διαβήματά μου, καὶ ἐνέβαλεν εἰς τὸ στόμα μου ᾄσμα καινόν, ὕμνον τῷ Θεῷ ἡμῶν. Γράφει δὲ καὶ ὁ μακάριος Συμεὼν ὁ Μεταφραστής· Ψυχὴ δεσμοῖς ἀλοῦσα τοῦ πρὸς Θεὸν ἔρωτος, οὐδὲν ἡγείται τὸ πάσχειν, ἀλλὰ τοῖς ἀλγεινοῖς ἐντρουφᾶ, καὶ θάλλει κακοπαθείᾳ· καὶ ὅταν οὐδὲν ὑπὲρ τοῦ ἐρωμένου πάσχει τῶν λυπηρῶν, τότε πάσχειν ἡγείται μᾶλλον, καὶ ὡς κόλασιν τὴν ἄνεσιν διαφεύγει. »

Περὶ φόβου Θεοῦ, ὅτι διπλοῦς· ὁ μὲν τῶν ἀρχαρίων, ὁ δὲ τῶν τελείων.

Ἰ. Οὐκ ὀκνητέον δὲ ταῦν διαμνημονεῦσαι, καὶ περὶ τοῦ κατὰ Θεὸν διπλοῦ φόβου, εἰ καὶ πῶς εἶαγε τὸ δόξαν ἡμῖν, μετὰ τὸ τέλος τῆς σημειωθείσης ἡμῖν δεκάδος τῶν εἰρημένων κεφαλαίων, μνησθῆναι περὶ τοῦ τελείου φόβου, τὴν τάξιν τοῦ πρώτου φόβου παρεσαλεύσαμεν· μετὰ τὴν πίστιν, ὁ φόβος τοῖς θεοῖς Πατράσι τέτακται.

Περὶ τοῦ πρώτου φόβου· ἥως [ἰσ. οἶος] τῶν ἀρχαρίων.

Ἰσθι τοίνυν, φίλτατε, ὅτι ὁ φόβος ὁ κατὰ Θεὸν, διπλοῦς ἐστίν, ὁ μὲν, τῶν ἀρχαρίων, ὁ δὲ, τῶν τελείων. Καὶ περὶ μὲν τοῦ πρώτου οὕτω γέγραπται· « Ἀρχὴ σοφίας, φόβος Κυρίου » καὶ, « Δεῦτε, τέκνα, ἀκούσατέ μου, φόβον Κυρίου διδάξω ὑμᾶς » καὶ, « Ὅτι τῷ φόβῳ Κυρίου ἐκκλίνει πᾶς ἀπὸ κακοῦ » καὶ, Οὐ φόβος, ἐντολῶν τήρησις. Λέγει δὲ καὶ ὁ οἶος Ἰσαάκ· « Ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ ἀρχὴ ἐστὶ τῆς ἀρετῆς. » Λέγεται δὲ εἶναι γέννημα τῆς πίστεως, καὶ σπείρεται ἐν καρδίᾳ, ὅταν ἀποχωρισθῇ ἡ διάνοια, ἐκ τοῦ περισπασμοῦ τοῦ κόσμου, τοῦ συνάξει τὰς νοήσεις αὐτῆς τὰς βεβωβήσας ἐκ τοῦ μετεωρισμοῦ, ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ τῆς μελλούσης ἀποκαταστάσεως. Καὶ, Ἀρχὴ τῆς ἀληθινῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ φόβος τοῦ Θεοῦ· καὶ οὗτος σὺν μετεωρισμῷ τινῶν ἐν τῇ ψυχῇ διαμείναι οὐ φαίνεται· καὶ, Σοφισθητι τοῦ θεῖναι θεμέλιον ἐν τῇ ὁδοῦ σου τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν ὀλίγαις ἡμέραις ἀποκαθίστασαι ἐν τῇ πύλῃ τῆς βασιλείας, χωρὶς κυκλεύσεως ὁδοῦ.

Περὶ τοῦ τοῦ β' καὶ τελείου θεοῦ φόβου

Περὶ δὲ τοῦ δευτέρου, ἦτοι τοῦ τελείου θεοῦ φόβου, οὕτως εἴρηται· « Μακάριος ἄνθρωπος ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον, ἐν ταῖς ἐντολαῖς αὐτοῦ θελήσει σφόδρα » καὶ, « Μακάριοι πάντες οἱ φοβούμενοι τὸν Κύριον, οἱ πορευόμενοι ἐν ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ » καὶ, « Φοβήθητε τὸν Κύριον, πάντες οἱ ἅγιοι αὐτοῦ, ὅτι οὐκ ἐστὶν ὑστέρησις »

⁷⁹ Jac. i, 3-4. ⁸⁰ ibid. 12. ⁸¹ Rom. viii, 18. ⁸² Psal. cxviii, 2 seqq. ⁸³ Prov. i, 7. ⁸⁴ Psal. cxviii, 12. ⁸⁵ Eccli. i, 27. ⁸⁶ Eccli. ii, 21. ⁸⁷ Psal. cxi, 1. ⁸⁸ Psal. cxviii, 1. ⁸⁹ Psal. cxviii, 10.

ρομη τοις φοβουμένοις αὐτόν · καὶ, « Ἰδοὺ οὕτως εὐ-
λογηθήσεται ἄνθρωπος, ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον · »
καὶ, « Ὁ φόβος Κυρίου ἀγνός, διαμένων εἰς αἰῶνα
αἰῶνος. » Γράφει δὲ καὶ ὁ ἅγιος Πέτρος ὁ Δαμασκηνός·
« Σημεῖον τοῦ πρώτου φόβου, τὸ μισεῖν, καὶ ὀργίζεσθαι
τὴν ἁμαρτίαν, ὡς ὁ πληγεὶς ὑπὸ θηρός · τοῦ δὲ τε-
λείου, τὸ ἀγαπᾶν τὴν ἀρετὴν, καὶ φοβεῖσθαι τὴν τρο-
πὴν. Καὶ ὅτι οὐδεὶς ἀναλλοιώτως · καὶ ἐπὶ παντὸς πρά-
γματος ἐν τῷ βίῳ τούτῳ, ὀφείλομεν αἰετὴν τὴν πῶσαν
φοβεῖσθαι. » Ὅθεν καὶ αὐτὸς ταῦτα συνेतῶς ἀπρω-
μενος, σπούδασον μετὰ τῶν προηρημένων πάντων,
καὶ τὸν πρῶτον ἀρτίως φόβον παρὰ σεαυτῷ κατέχειν
ἀδιαλείπτως · ὅσα γὰρ θησαυροφυλάκιον πέφυκεν
ἀσφαλτέστατον πάσης ἀγαθῆς πράξεως. Οὕτω γὰρ
ἔχων, κατεθυνόμενα ἔξεις τὰ διαθήματα σου, πρὸς
τὴν ἐργασίαν πασῶν τῶν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ ἐντολῶν · ἐδῶ δὲ προβαίῳ, προσκτήσῃ καὶ
τὸν τέλειον, καὶ ἀγνὸν φόβον, τῷ πτόθῳ τῶν ἀρετῶν,
καὶ τῷ ἔλλει τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ ἡμῶν.

Ἔτι χάριν τῶν ἐντολῶν, καὶ τῆς κατ' αὐτὰς πί-
στεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, καιροῦ κα-
λοῦντος, ὀφείλομεν μηδ' αὐτῆς τῆς ζωῆς ἡμῶν
φείσασθαι.

ἡ'. Πρὸς δὲ τοῖς εἰρημένοις, δέον καὶ τοῦτο εἰδέ-
ναι σε, ὅτι περ, χάριν τῶν ζωοπαρόχων ἐντολῶν, καὶ
τῆς κατ' αὐτὰς πίστεως τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ,
ὀφείλομεν, καιροῦ καλοῦντος, καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν
ἀπολέσαι ἀσμένως · ἥτοι μηδ' αὐτῆς φείσασθαι τῆς
ζωῆς ἡμῶν. Ὡς περὶ τούτου αὐτὸς ὁ Κύριος Ἰησοῦς
Χριστός φησιν, ὅτι « Ὁ ἀπολέσας τὴν ψυχὴν αὐτοῦ
ἐνεκεν ἐμοῦ, καὶ τοῦ Εὐαγγελίου, οὗτος σώσει αὐτήν »
ἀναμφιβόλως πιστεύων, καὶ μὴ διακρινόμενος, ὅτι
καὶ ἀνάστασις, καὶ ζωὴ, καὶ πᾶν εἴ τι σωτήριον,
αὐτὸς ἔστιν ὁ θεᾶνθρωπος Ἰησοῦς ὁ Σωτήρ, ὡς αὐτὸς
ἐφρηκεν, ὅτι « Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις, καὶ ἡ ζωὴ · ὁ
πιστεύων εἰς ἐμὲ, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται » καὶ, « Πᾶς
ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμὲ, οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν
αἰῶνα » καὶ, « Οὕτως ἠγάπησεν ὁ Θεὸς τὸν κόσμον,
ὥστε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς
ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν, μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχη ζωὴν
αἰώνιον » καὶ, « Ἐγὼ ἤλθον ἵνα ζωὴν ἔχωσι, καὶ πε-
ρισσὴν ἔχωσιν. » Οὕτως οὖν ἔχων, αἰετὴν τῶν ὀπισθεν
ἐπιλανθανόμενος, καὶ τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμε-
νος, ὡς εἰρηται, τρέχε, σὺν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ
ἡμῶν, ἀμεταστρεπτὴν τὴν σὺν δρόμον οὕτωςί. Καλὸν
δὲ, ὡς ἡμῖν δοκεῖ, καὶ μάλα πρόσφορον, πρότερον
ἐκθέσθαι τοῦ μακαριωτάτου Νικηφόρου τοῦ πάπυ,
περὶ τῆς ἔνδον καρδίας δι' εἰσποῆς βίνδς εἰσ-
όδου φυσικῆν τινα μέθοδον, συντείνουσάν πως καὶ
πρὸς τὴν τῆς διανοίας ἐπισηναγωγὴν · ἵν' οὕτως καθ'
εἰρημῶν, σὺν Θεῷ, ἡ παρούσα πραγματεία προβῇ εὐ-
θετον. Λέγει τοίνυν ὁ θεὸς ἐκείνος ἀνὴρ, σὺν πολ-
λοῖς ἄλλοις, τὸ κῆρος παρ' ἀναγράφω μαρτυριῶν
τῶν ἁγίων ἔχουσι, καὶ τάδε ·

sic benedicetur homo, qui timet Dominum ⁶⁶. »
Et, Timor Domini castus, permanens in sæculum
sæculi ⁶⁷. » Scribit autem et sanctus Petrus Dama-
scenus : Prioris timoris signum, est odium et ira
in peccatum, tanquam si a bestia quis vulneretur ;
perfecti vero est virtutis amor et mutationis me-
tus. » Et addit, neminem esse immutabilem, et in
omnibus vitæ actibus nobis timendum esse ne de-
cidamus. » Unde et tu hæc prudenter intelligens,
conare cum prædictis omnibus aliis priorem illum
timorem in te ipso indesinenter custodire. Solus
enim est omnis bonæ actionis thesaurus. Si te
ipsum hoc modo habeas, omnes gressus tui di-
recti erunt ad observanda omnia Domini nostri
Jesu Christi mandata ; hac via procedens ad per-
fectum quoque et sanctum Timorem pervenies vir-
tutum desiderio et optimi Dei nostri misericordia.

Quod mandatorum causa et fidei Domini nostri
Jesu Christi, urgente occasione, ipsi vitæ nostræ
parcere non debemus.

18. Ad hæc quæ dicta sunt, oportet te et hoc
animadvertere, quod vivificorum mandatorum
causa et Domini nostri Jesu Christi fidei, debemus
urgente occasione, et ipsam animam libenter im-
pendere, neque vitæ ipsi nostræ parcere ; quemad-
modum de hæc necessitate Dominus noster Jesus
Christus dicit : « Qui perdidit animam suam
propter me et Evangelium, servabit eam ⁶⁸ ; »
et « Qui vivit et credit in me non morietur in æternum ⁶⁹. »
Et, « sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum
unigenitum daret, et omnis qui credit in eum, non
pereat, sed habeat vitam æternam ⁷⁰ ; » et, « Ego
veni ut vitam habeant, et abundantius habeant ⁷¹. »
Sic te habens, semperque ea quæ retro sunt
obliviscens, et ad ea quæ sunt ante te extendens
teipsum, ut dictum est, curre, cum Christo Jesu
Domino nostro, absque conversione, cursum tuum
hoc modo. Bonum vero est, ut nobis videtur, et
admodum utile, beatissimi Nicephori exponere
naturalem quamdam methodum de interioris cordis
per narium inspirationem aditu, quodammodo et ad
mentis recollectionem pertinentem, ut ita per se-
mitam bene dispositam præsens tractatio proce-
dat. Dicit igitur divinus ille vir cum multis aliis,
auctoritatem ex sanctorum relatis testimoniis ha-
bentibus, et sequentia.

⁶⁶ Psal. cxxvii, 4. ⁶⁷ Psal. xviii, 10. ⁶⁸ Matth. x, 50. ⁶⁹ Joan. xi, 25. ⁷⁰ ibid. 26. ⁷¹ Joan. iii,
15. 16. ⁷² Joan. x, 10.

Naturalis methodus de interioris cordis aditu per A narium inspirationem, et de oratione simul cum ea operante, quæ est: Domine Jesu Christe, Fili Dei, miserere mei; pertinet autem hæc methodus et ad mentis recollectionem.

19. « Scis frater, hunc spiritum quem aspiramus, hunc aerem esse; aspiramus autem eum propter aliud quam propter cor nostrum. Hic enim aer nostræ vitæ causa est, et hujus qui in nostro corpore est, caloris. Cor igitur attrahit spiritum, ut proprium calorem per respirationem foras expellat, sibi que bonam temperiem præstet. Hujus vero œconomie causa vel potius minister est pulmo qui fragilis a Deo creatus, tanquam follis absque dolore introducit et educit ambientem aerem. Sic igitur cor, frigidum quidem aerem atrahens, calidum vero expellens, munus propter quod creatum est ad animantis conservationem inviolabiliter servat. Tu igitur in cellula sedens tranquilla et tuam mentem colligens, eam introduce in narium viam, ubi spiritus in cor adventit, eamque impelle et coege descendere in cor una cum inspirato aere. Cum illuc introierit, quæ tibi postea evenient non erunt sine gaudio, sine lætitia, sed quemadmodum vir quidam a sua domo absens, postquam redierit, nescit quid præ gaudio fiat, eo quod ei datum sit cum filiis et uxore conversari, ita et mens postquam cum anima conjuncta fuerit, ineffabilis lætitia ac voluptate repletur. Igitur, frater, mentem assuefac inde non citius exire; omnino enim in principio indolentia laborat ex ea quam palitur, inclusione et angustia; postquam autem assuefacta est, non jam externas distractiones requirit. Regnum enim cœlorum intra nos est; quod qui prospicit, et pura oratione quaerit, omnia externa detestatur et odit. Et paulo post: « Oportet autem te quoque hoc discere, scilicet, quod tuam mentem in hoc statu versantem non debeas otiosam ac silentem relinquere, sed cura ut illud meditetur: « Domine Jesu Christe, miserere mei » et ut meditetur assidue, et nunquam ab ea meditatione cesset. Hæc enim opus mentem firmiter continens, eam insuperabilem inexpugnabilemque inimici ictibus præstat, et in Dei charitatem desideriumque adducit quotidie. » Et hæc quidem dicit beatus ille Pater, excellentem intendens finem, ut quodammodo operante hac naturali methodo, mens rursus ex consueta distractione redeat, et captivitate, et fluctuatione ad attentionem, ac per attentionem ad se conjungatur, atque ita orationi uniat, et ut in cor usque descendat, cum ipsa nempe oratione et semper in illo permaneat; quemadmodum et alius ex viris sapientia divina plenis ante expositum oraculum explicat, tanquam hujus sacri operis experientia edoctus. Atque sequentia porro cunctial.

Μέθοδος φυσική περί τῆς ἐνδον καρδίας δι' ἀναπνοῆς, βίβλος εἰσοδοεξέδου, καὶ τῆς μετ' αὐτῆ· ἐνεργουμένης παρ' ἡμῶν προσευχῆς, ἥτις ἐστὶ, τὸ Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με, συντέλει δὲ πῶς ἡ τοιαύτη μέθοδος καὶ πρὸς τὴν τῆς διανοίας ἐπισυναγωγὴν.

19. « Οἶδας, ἀδελφε, ὅτι ἡ πνοή, ἣν ἀναπνέομεν, δ' ἀήρ οὗτός ἐστιν· ἐμπνέομεν δὲ αὐτόν, οὐ δι' ἐτερόν τι, ἀλλ' ἡ διὰ τὴν καρδίαν· αὕτη γάρ ἐστιν ἡ τῆς ζωῆς παραίτιος, καὶ τῆς θερμῆς τῷ σώματι. Ἐπι-σπᾶται τοίνυν ἡ καρδία τὸ πνεῦμα, ἵνα τὸ μὲν ἐκ-υτῆς θερμὸν, ἐξώθων διὰ τῆς ἐκπνοῆς διωθῆται, ἐκ-υτῆ δὲ εὐκρᾶσιαν παρέξῃ· παραίτιος δὲ τῆς τοιαύτης οἰκονομίας, ἡ μᾶλλον ὑπουργός, ὁ πνεύμων ἐστίν, ὃς ἀραιός ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ κτισθείς, οἶά τις φουση-τῆρ, ἀλύπως εἰσάγει καὶ ἐξάγει τὸ περιέχον. Οὕτως οὖν ἡ καρδία, τὸ μὲν ψυχρὸν ἔλκουσα τοῦ πνεύμα-τος, τὸ δὲ θερμὸν διωθοῦσα, τὴν τάξιν δηλονότι δι' ἣν ψκονομήθη πρὸς τὴν τοῦ ζώου εὐστασίαν, ἀπαρασθά-τως διατηρεῖ. Σὺ οὖν καθίσας ἐν κελλίῳ ἡσύχῳ, καὶ συναγαγὼν σου τὸν νοῦν, εἰσάγαγε αὐτόν, τὸν νοῦν δηλαδή, εἰς τὴν τῆς βίβλος ἐδδὸν, ἕνθα τὸ πνεῦμα εἰς τὴν καρδίαν εἰσέρχεται, καὶ ὦθσαι αὐτόν, καὶ παρα-ύιασαι συγκατελεῖν μετὰ τοῦ εἰσπνεομένου πνεύμα-τος εἰς τὴν καρδίαν. Εἰσελθόντος δὲ αὐτοῦ ἐκεῖσε, οὐκ ἔτι ἀνεύφραντα, οὐδὲ ἄχαρι, γενήσεται σοι τὰ μετὰ ταῦτα, ἀλλ' ὡς περ ἀνὴρ τις τοῦ ἑαυτοῦ οἴκου ἀπίδημος, ἐπὶ ἀν ἐπιστρέψῃ, οὐκ ἔχει ὁ τι καὶ γένεται ἀπὸ τῆς χαρᾶς, ὅτι κατηζώθη τοῖς τέκνοις, καὶ τῇ γυναικὶ ἐντυχεῖν, οὕτω καὶ ὁ νοῦς, ἐπὶ ἀν μετὰ τῆς ψυχῆς ἐνωθῆ. ἀρβήτου ἰδούνης καὶ εὐφροσύνης ἐμπί-πλαται. Τοίνυν, ἀδελφε, συνειθίσσον τὸν νοῦν, τοῦ μὴ ταχέως ἐκεῖθεν ἐξέρχεται· πάντα γὰρ ἐν ταῖς ἀρχαῖς καταρβᾶθουμεί, ἐκ τῆς τῶν ἐνδον συγκαίσεως καὶ στενωπέως· ἐπὶ ἀν δὲ συνήθως γένεται, οὐκ ἔτι στέρ-γει ταῖς ἐξώθων περιφορᾶς. Ἡ γὰρ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντὸς ἡμῶν ἐστίν· ἦν τῷ ἐκείσε περισκο-ποῦντι, καὶ διὰ καθαρᾶς προσευχῆς ταύτην ἐπιζη-τοῦντι, τὰ ἐξω πάντα, συγγητὰ δοκοῦσι καὶ μισητὰ. » Καὶ μετὰ βραχέα· « Χρῆ δὲ σε καὶ τοῦτο μαθεῖν, ὡς ἐκεῖσε τοῦ νοῦς σου τυγχάνοντος, οὐ σιωπᾶν, καὶ ἀργὸν ἵστασθαι ἔκτοτε ὀφείλεις· ἐξ ἄν αὐτόν, ἀλλὰ δις αὐτῷ τὸ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με, ἔργον ἔχειν, καὶ μελέτην ἀπαυστον, καὶ μηδέ-ποτε ἐκ τούτου παύεσθαι· τοῦτο γὰρ ἀμετέωριστον συνέχον τὸν νοῦν, ἀγέλρωτον δεικνύει αὐτόν καὶ ἀψαυστον, ταῖς προσβολαῖς τοῦ ἔχθρου, καὶ εἰς ἀγά-πην καὶ πόθον θεῖον, τοκαθημέραν ἀνάγει. » Καὶ ταῦτα μὲν ὁ μακαρίτης οὗτος Πατήρ, σκοπὸν ἔχων προηγούμενον, ἵνα πῶς ἐνεργουμένης τῆς φυσικῆς ταυτησὶ μεθόδου, ἐπανεῖλθῃ ὁ νοῦς ἐκ τῆς συνήθους περιφορᾶς, καὶ αἰχμαλωσίας, καὶ τοῦ βεμβασμοῦ, πρὸς προσοχὴν, καὶ διὰ τῆς προσοχῆς, ἐπαναγεύσῃ πρὸς ἑαυτόν, καὶ οὕτω τῇ προσευχῇ ἐνωθῆ, καὶ ἵνα ἔκτοτε κατέρχεται εἰς τὴν καρδίαν, μετ' αὐτῆς δη-λονότι τῆς προσευχῆς, καὶ παραμένη ἀεὶ ἐν αὐτῇ, καθὰ καὶ τις ἕτερος τῶν θεοσόφων ὡσανεὶ ἐπεξηγού-μενος τὴν προεκθεισάν χρῆσιν, ὡς ἐν περὶ αὐτῆς τοιαύτης ἱερᾶ, ἐργασίας πεφυκῶς τάδε διαγορεύει.

Ἐπεὶ τῆς δι' εἰσπνοῆς ῥινόδος φυσικῆς μεθόδου, ἅ καὶ τῆς σὺν αὐτῇ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπικλήσεως.

κ'. Δέον καὶ τοῦτο τῷ φιλομαθεῖ κατάδηλον ποιῆσαι· ὅτι, ἐάνπερ τὸν νοῦν ἡμῶν ἐν τῇ εἰσόδῳ τοῦ πνεύματος συγκατέρχασθαι αὐτῷ ἐκπαιδεύσωμεν, τοτηνικαῦτα μάθοιμεν ἂν ἀκριβῶς, ὅτι κατερχόμενος ὁ νοῦς, οὐ πρότερον τούτου ἀπερχόμεται [Ἰσ. ἀπάρχεται], πρὶν ἂν, πάντα λογισμὸν· παραιτήσῃται, καὶ ἐνιαῖος, καὶ γυμνὸς γένηται, οὐδεμιᾶς ἐτέρας μνήμης περιδεδραγμένος, ἢ τῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπικλήσεως, πάλιν δὲ ἐκστῆεν ἀναχωρῶν, καὶ εἰς τὰ ἔξω ἐρχόμενος, ἐπὶ τὴν πολυσχεδῆ μνήμην, καὶ ἄκων μερίζεται.

Ὅτι καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος, ὡς καὶ ἕτεροι τῶν παλαιοῦν ἁγίων Πατέρων, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ ἡμῶν ἡμῶν προσεύχασθαι διορίζεται· καὶ ἐνδοξοῦ καρδίας· καὶ ταύτην φησὶ προσευχὴν, τὸ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὕψος τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με. κα'. Λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Χρυσόστομος· « Παρακαλῶ ὑμᾶς, ἀδελφοί, τὸν κανόνα τῆς προσευχῆς μηδέποτε καταπατήσητε, ἢ καταφρονήσητε· » καὶ μετὰ μικρόν· « Ὅφειλε ὁ μονάζων, εἴτε ἐσθίει, εἴτε πίνει, εἴτε καθέζεται, εἴτε διακονεῖ, εἴτε ὀδεύει, εἴτε τι ἕτερον ποιεῖ, ἀδιαλείπτως κράζειν τὸ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὕψος τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με. » Καὶ μετ' ὀλίγον· « Ἴνα τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ κατερχόμενον εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας, τὸν μὲν δράκοντα τὸν κρατοῦντα τὰς νομάς, ταπεινώσῃ· τὴν δὲ ψυχὴν σώσῃ καὶ ζωοποιήσῃ· » Ἀδιαλείπτως τοίνυν παράμεινον τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ἵνα καταπίῃ ἡ καρδία τὸν Κύριον, καὶ ὁ Κύριος τὴν καρδίαν, καὶ γένηται τὰ δύο εἰς ἓν. » Καὶ αὐτὸς· « Μὴ χωρίζετε τὴν καρδίαν ὑμῶν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ προσμένετε, καὶ φυλάσσετε αὐτήν, μετὰ τῆς μνήμης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πάντοτε, ἕως οὗ ἐμφυτευθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἔσω ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ μηδὲν ἕτερον ἐννοῆσῃ, ἵνα μεγαλυθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν. »

Ἔτι περὶ τῆς δι' εἰσπνοῆς ῥινόδος μετὰ προσοχῆς ἐνδοξοῦ καρδίας μνήμης τοῦ Ἰησοῦ.

κβ'. Γράφει δὲ καὶ ὁ τῆς Κλίμακος· « Ἰησοῦ μνήμη κολληθήτω τῇ πνοῇ σου, καὶ τότε γνώσῃ ἡσυχίας ὠφέλειαν. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἠσύχιος· « Εἰ ἀληθῶς, ἔρα περιβαλεῖν αἰσχύνην τοῖς λογισμοῖς θέλοις, καὶ ἡσυχάζειν εὐμενῶς, καὶ νῆφειν τῇ καρδίᾳ μετὰ εὐκολίας, Ἰησοῦ εὐχὴ κολληθήτω τῇ σῇ πνοῇ· καὶ ἐν ὀλίγαις, ἡμέραις γινόμενον ὄψει τοῦτο. » Ὅτι δεῖ τὸν νοερώς νῆφειν ἐθέλοντα, καὶ μάλλον τὸν ἀρχαρίον, καθῆσθαι κατὰ γὰρ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς, ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ἀφεγγεῖ εὐκλειᾳ, διὰ τὸ, οὕτως τὸν τε νοῦν, καὶ τὴν ἐνοουμένην πῶς ἀπὸ μέρους συνάγεσθαι φυσικῶς.

κγ'. Ὅθεν σὺν τοῖς δηλωθεῖσιν, ὡς ἄνωθεν οὔσι, καὶ ἐκ Πατέρων ἁγίων μεγάλων προτρεπισμένοις, κατὰ τὰς ἐξαπλωθείσας ἡμῖν μαρτυρίας, περὶ τοῦ, δι' εἰσπνοῆς ῥινόδος, καὶ ἐνδοξοῦ καρδίας, ἐν τε τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ τῷ ὕψος τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν τῷ αὐτοῦ ἁγίῳ καὶ σωτηρίῳ ὀνόματι προσεύχασθαι, καὶ μελετῆν, καὶ νῆφειν, καὶ παρ' αὐτοῦ ἐκζητεῖν ἑμᾶς· ἢ ἕλεος· πρόσεται δὲ καὶ τοῦτο, τὸ, ἐν ἡσυχίᾳ.

PATROL. GR. CXI.VII.

De naturali per narium inspirationem methodo, et simul cum ea Domini nostri Jesu Christi invocatione.

20. Oportet etiam hoc discendi cupulo manifestum facere : si mentem nostram in spiritus ingressu una cum eo descendere erudiamus, accurate nunc sciamus mentem, postquam descenderit, non egredi (forsan : imperare), priusquam omne ratiocinium ejecerit, et simplex ac nuda facta fuerit, nullam aliam memoriam complexa, nisi Domini nostri Jesu Christi invocationem ; inde autem recedentem et ad externa abeuntem ad multiplicem recordationem, tunc invitam dividi.

Quod sanctus Chrysostomus ut et alii sanctorum Patrum, in Christo Jesu Domino nostro ut oramus prescripsere ; et in intimo corde ; et hanc commendat orationem : Domine Jesu Christe, Fili Dei, miserere mei.

21. Dicit autem et magnus Chrysostomus : « Hortor vos, fratres, ne orationis regulam unquam conculetis aut contemnatis. » Et paulo post : « Debet monachus, sive manducet, sive bibat, sive sedeat, sive ministret, sive iter faciat, sive quid aliud agat, indesinenter clamare : Domine Jesu Christe, Fili Dei, miserere mei. » Et paulo post : « Ut nomen Domini Jesu in profundum cordis descendens draconem qui pascua invasit, humiliet ; animam vero salvet ac vivificet. » Indesinenter igitur nomini Domini Jesu adhære, ut Dominum ebibat cor tuum, et fiant duo in unum. » Et rursum : « Ne se jungatis cor vestrum a Deo, sed perseverate, et illud custodite ubique cum Domini nostri Jesu Christi recordatione, quoadusque implantetur nomen Domini in intimo corde et nihil aliud cogitet nisi ut magnificetur Christus in vobis. »

Adhuc de illa per narium inspiratione cum attentiore in intimo corde Jesu memoria.

22. Scribit autem et Climax : « Jesu memoria spiritui tuo adhære, et tunc tranquillitatis utilitatem noveris. » Et sanctus Hesychius : « Si vere cupias ratiociniis tuis pudorem circumdare, et libenter tranquillam vitam agere, et cordi tuo cum gaudio invigilare, Jesu-Christi oratio tuo spiritui adhære ; et post paucos dies hoc effectum videbis.

Quod oportet eum qui spiritualiter invigilare cupit, præsertim vero eum qui incipit, sedere orationis tempore in tranquilla et obscura cellula, eo quod hoc modo mens et cogitatio naturaliter ex parte colligantur.

23. Unde et iis que supra dicta sunt, et ex sanctorum illustriumque Patrum oraculis, prout nobis explicata indicant testimonia, de oratione facta per narium inspirationem et in intimo corde in Domino nostro Jesu Christo Filio Dei et in sancto ac salutaris ejus nomine, et de exercitio et vigilantia, et misericordie ab ipso postulatione ; adjiciendum est illud quoque, nempe quod semper, præsertim vero

statuto orationis tempore oportet in tranquillo et A obscuro angulo sedere eum qui spiritualiter in corde vigilare studet, ac præcipue si incipiat, quomodo ii qui tale opus beatissimum experti sunt, divini Patres ac magistri nostri docent et commendant; quoniam oculorum aspectus et visio ad ea quæ aspiciuntur ac videntur naturaliter mentem dividere et separare apta sint, ac imo eam distrahere ac mutare. Cum autem concluditur, ut dictum est, in tranquilla et obscura cellula, ab hac distractione et mutatione, quæ per visionem et aspectum fluit, cessabit; atque ita mens seu libens, seu invita tranquille degit et ad seipsam solet colligi, ut inquit magnus Basilius: « Mens non ad externa distracta neque sensibus per mundum diffusa, ad seipsam redit. »

Quod ante omnia per Dominum nostrum Jesum Christum et sancti ejus nominis cum fide in corde invocationem menti constantia præstatur; cooperatur autem quodammodo illi in corde per varium inspirationem methodus naturalis, atque illa in tranquillo et obscuro loco remansio, et similia.

24. Et ante illa, imo vero ante omnia talis pugna menti succedit, divinæ gratiæ cooperatione, quæ Domini nostri Jesu Christi invocationi unico Verbo, et cum mundo corde et non circumactio factæ in fide, supervenit, neque ea sola quam exposuimus methodo per varium inspirationem aut in tranquillo et obscuro loco mansione; absit: talia enim non ob aliud a sanctis Patribus sunt excogitata, quam ut, tanquam cooperantia hæc omnia ad mentis recollectionem et ad illius ad seipsam ex consueta agitatione reductum et attentionem, ut diximus, prosint. Per quæ omnia, in mente, continua, et munda, et constans oratio gignitur. Quemadmodum dicit sanctus Nilus, attentionem quam oratio inquirat, cum inventuram esse. Oratio enim attentionem, si quid aliud, subsequitur, quæ idcirco requirenda est. Atque hæc quidem dicta sunt. Tu vero, fili, qui vis vivere et cupis dies videre bonos, et in corpore tanquam sine corpore vivere, sub tali regula et amussi vive.

Quomodo oportet eum qui tranquillus est intervalum quod vesperam a diluculo separat, transire; et initium doctrinæ secundum latitudinem.

25. Occidente sole, optimum ac omnipotentem Dominum nostrum Jesum Christum postquam ad auxilium invocaveris, in lectulo sede, in cella tranquilla et obscura, et tuam mentem colligens ex externis consuetisque distractionibus ac erroribus, et in intimum cor dulce eam impellens per varium inspirationem, orationem occupa, eam nempe: Domine Jesu Christe, Fili Dei, miserere mei; simul cum spiritu congregans unitive quodammodo orationis verba, quemadmodum dicit sanctus Hesychius: « Respirationi tuæ naribus vigilantiam aduna, et nomen Jesu, et mortis quæ latere non potest, curam, et

καὶ αἰεὶ μὲν, μάλιστα δὲ κατὰ τὴν ἀποτεταγμένον καρπὸν τῆς προσευχῆς, καὶ μὴν καὶ ἐν ἀφεγγεῖ γωνίᾳ, καθῆσθαι τὸν νοερώς ἐν καρδίᾳ νῆφειν ἐπιμελούμενον, καὶ μᾶλλον τὸν ἀρχάριον, ὡς οἱ ἐν πείρᾳ ὄντες τῆς τοιαύτης παμμακαρίστου ἐργασίας, θεοὶ Πατέρες καὶ διδάσκαλοι, μυσταγωγούσι τε καὶ διακελεύονται· ἐπεὶ περὶ τῶν ὀφθαλμῶν βλέψις, καὶ ὄρασις, πρὸς τὰ ὀρώμενα καὶ βλέπόμενα, σκεδάνυσθαι φυσικῶς καὶ διαμερίζεσθαι τὴν διάνοιαν, πεφῆναι προξένοι, καὶ μέντοι τοῦ σκύλλεσθαι καὶ ποικίλλεσθαι· ταύτης δὲ συγκλεισθείσης, ὡς λέλεκται, ἐν ἡσυχίᾳ, καὶ σκοτεινῷ ὁματίᾳ, αὐτὴ τε τοῦ μερισμοῦ, καὶ τοῦ, ὅσον ἐκ τῆς ὀράσεως καὶ βλέψεως ποικίλλεσθαι, παύεται· καὶ οὕτω γοῦν καὶ ὁ νοῦς ἐκὼν ἄκων ἀπὸ μέρους γαληνίζῃ, καὶ πρὸς ἑαυτὸν εἰθεε συνάγεσθαι, ὡς φησὶν ὁ μέγας Βασιλεῖος· Νοῦς μὴ σκεδαννύμενος ἐπὶ τὰ ἔξω, μηδὲ ὑπὸ τῶν αἰσθητηρίων ἐπὶ τὸν κόσμον διαχεόμενος, ἐπάειπει πρὸς ἑαυτὸν.

Ἔστι πρὸ γὰρ πάντων διὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τῆς τοῦ ἁγίου αὐτοῦ ἐνέματος μετὰ πίστεως ἐν καρδίᾳ ἐπικλήσεως τὸ ἀβρέμματον τῷ νοῦ ἐπιχορηγείται· σιτηρεῖ δὲ πῶς καὶ ἢ ἐν καρδίᾳ δι' εἰσπνοῆς ῥίνδος φυσικῆ μέθοδος, καὶ ἢ ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ἀφεγγεῖ χώρῳ κινῆσθαι, καὶ τὰ παρόμοια.

25. Καὶ πρὸ γὰρ τούτων, μᾶλλον δὲ πρὸ πάντων, τὸ τοιοῦτον τῷ νῷ κατορθοῦται ἀγώνισμα, τῇ συνάρσει τῆς θείας χάριτος, τῇ ἐκ τῆς μονολογίστου καρδιακῆς καθαρᾶς καὶ ἀβρεμβάστου ἐπικλήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐν πίστει ἐπιγνομένη, ἀλλ' οὐ φύλῃ μόνῃ τῇ προεκτεθείσῃ φυσικῇ μεθόδῳ, τῇ δι' εἰσπνοῆς ῥίνδος, ἢ τῆς ἐν ἡσυχίᾳ καὶ σκοτεινῷ χώρῳ καθέδρας· ἀπαγε· τὰ τοιαῦτα γὰρ οὐ δι' ἕτερόν τι τοῖς θεοῖς Πατράσιν ἐπινοήσονται, ἀλλ' ἢ, ὡς συνεργὰ πῶς ὄντα, πρὸς τὴν τῆς διανοίας ἐπισυναγωγὴν, καὶ πρὸς ἑαυτὴν ἐκ τοῦ συνήθους βρεμβασμοῦ ἐπανάδῃ τε καὶ προσοχῇ, ὡς προείπομεν· δι' ὧν καὶ τῷ νοῦ τὸ διηνεκῶς, καὶ καθαρῶς, καὶ ἀβρεμβάστως προσεύχεσθαι ἀποτίκτεται· ὡς φησὶν ὁ ἅγιος Νεῖλος, ὅτι προσοχῇ, προσευχῇ ζητούσα, προσευχῇ εὐρήσει. Προσευχῇ γὰρ τῇ προσοχῇ, εἰ καὶ τι ἄλλο, ἔπειτα, ἐφ' ἣν σπουδασιόν. Καὶ ταῦτα μὲν ἐς τοσοῦτον· οὐ δὲ, τέκνον, θέλων ζωὴν, καὶ ἀγαπῶν ἡμέρας ἰδεῖν ἀγαθὰς, καὶ ἐν σώματι ὡς ἀσώματος ζῆν, ὑπὸ κανόνα καὶ στάθμην ζῆθι τοιαύτην.

Ἔστι ὡς δεῖ διέρχεσθαι τὸ ἀπὸ τῆς ἑσπέρας ἕως τοῦ ὄρθρου διάστημα τὸν ἡσυχάζοντα, καὶ ἀρχὴ τῆς κατὰ πλάτος διδασκαλίας.

26. Δύνοντος τοῦ ἡλίου, τὸν ὑπεράγαθον καὶ παντοδύναμον Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἐπικαλεσάμενος εἰς ἐπικουρίαν, κάθισον ἐπὶ τρίποδος, ἐν κελίῳ ἡσυχίᾳ καὶ ἀφεγγεῖ, καὶ συναγαγὼν σου τὸν νοῦν ἐκ τῆς ἔξωθεν συνήθους περιφορᾶς καὶ περιπλανήσεως, καὶ ἔνδον καρδίᾳ ὠθήσας ἡρέμα, δι' εἰσπνοῆς ῥίνδος, κράτησον τὴν εὐχὴν, ἡγουν τὸ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Ἰὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με· ἅμα δηλονότι τῇ πνοῇ συνεισάγων ἡνωμένως εὐχὴν καὶ τὰ τῆς προσευχῆς ῥήματα, καθὼς φησὶν ὁ ἅγιος Ἰσίδωρος· « Εἰσπνοῇ σῆς ῥίνδος, νῆψιν ἐνωσον, καὶ Ἰησοῦ ἕνωμα, καὶ μελέτην ἑναντίου ἀλάθιτον, καὶ ταπεινωσιν. »

Ἐπιφέρειν γὰρ οὐδασί τὰ ἀμφοτέρω· ἔχων μετὰ γε τῆς εὐχῆς, καὶ τῶν ἄλλων τῶν εἰρημένων σοι, καὶ μνημην κρίσεως τε καὶ ἀνταποδόσεως ἀγαθῶν, καὶ φασίλων πράξεων, καὶ ὀλικιῶς ἐκ ψυχῆς ἠγούμενος σαυτὸν, ἀπάντων ἀνθρώπων ἀμαρτωλότερον, καὶ δαιμόνων αὐτῶν ἐναγέστερον· κἀντεῦθεν, ὅπως μέλλῃς αἰωνίως κολάζεσθαι, ἐν οἷῳ δ' ἂν λογισμῶ τῶν δηλωθέντων γένηται σοι κατάνυξις, καὶ πένθος, καὶ δάκρυα, ἐν ἐκείνῳ δῆρα καὶ πρόσμενε, ἕως ἂν μόνω ταῦτα παρέλθωσιν· εἰ δ' ἔτι οὐ κατηξίωσαι τῆς τῶν δακρύων ὄψεως, ἀγώνισαι, καὶ εὖσαι ταπεινῶ φρονήματι, ἵνα κτήσῃ ταῦτα· διὰ γὰρ τούτων, τῶν μὲν παθῶν καὶ μολυσμῶν, καθαιρόμεθα, τῶν δὲ χρηστών καὶ σωτηρίων ἐν μεθέξει γινόμεθά, ὡς φησὶν ὁ τῆς Κλίμακος, ὅτι· « Ὅσπερ τὸ πῦρ ἀναιρετικὸν καλάμη· οὕτω τὸ δάκρυον τὸ ἀγνόν, παντὸς ῥύπου φαινομένου καὶ νοουμένου. » Καὶ ἕτερος Πατήρ· « Ὁ βουλόμενος ἀποκτήσασθαι κακίας, κλαυθμῶ ἀποκτᾶται αὐτάς· καὶ ὁ βουλόμενος κτήσασθαι ἀρετάς, κλαυθμῶ κτᾶται αὐτάς· καὶ, ἐὰν μὴ ἔχῃς κατάνυξιν, γίνωσκε, ὅτι κενοδοξίαν ἔχεις· » αὕτη γὰρ οὐκ ἀφίξει τὴν ψυχὴν κατανυγῆναι. Εἰ δὲ οὐκ ἐπέλθοι δάκρυα, κἀλήσο προσέχων ἐν τούτοις τοῖς λογισμοῖς μετὰ γε καὶ τῆς εὐχῆς, ὥραν μίαν· εἴθ' οὕτως ἀναστάς, ψάλλε σὺν προσοχῇ τὸ μικρὸν ἀπόδειπνον, καὶ πάλιν καθίσας, κράτησον τὴν εὐχὴν, ὅση σοι δύναμις, καθαρῶς καὶ ἀββεμβάστως, δηλαδὴ ἐκτὸς μερίμνης, καὶ λογισμοῦ οἷου δὴ τινος, καὶ τῆς ὀποισσοῦν φαντασίας, σὺν πολλῇ νηφαλιότητι, ὥρας τὸ ἥμισυ, κατὰ τὸν λέγοντα· Χωρὶς πνοῆς καὶ τροφῆς, ἔξω τῶν ἑλλων γενοῦ ἐν εὐχῇ, εἰ ὀλεῖς μετὰ μόνου γενέσθαι τοῦ νοῦ. Εἶτα σφραγίσας σαυτὸν τῷ τύπῳ τοῦ τιμίου καὶ ζωοποιῦ σταυροῦ, ὁμοίως καὶ τὴν σὴν κλίτην, καὶ ἐπ' αὐτὴν καθίσας, καὶ περὶ τῶν μελιδόντων, ἀπολαύσεων, φαρμῶν, καὶ κολάσεων, εἰς ἐνοσην ἐλθῶν, τοῦ τε βευστοῦ, καὶ ἀπατηλοῦ τῶν προσκαίρων· καὶ δὴ καὶ τοῦ αἰφνιδίου καὶ κοινῶ χρέους, ἤτοι τοῦ θανάτου· καὶ τοῦ μετὰ τὸ τέλος, καὶ πρὸ τοῦ τέλους φρικτοῦ λογοθεσίου· τῶν τε ἐπιτασμένων σοι τοκαθόλου ὡς ἐν συντόμῳ διαμνημονεύσας, καὶ περὶ τούτων τὴν ἀρετὴν θαρμῶς αἰτησάμενος, λογοπραγῆσας τε σαυτὸν ἠκριτωμένως, ὅπως τὴν παρελθούσαν ἡμέραν διήλθης, ἀναπεσὼν, κρατῶν καὶ τῆς εὐχῆς, κατὰ τὸν λέγοντα, Ἰησοῦ μνήμη συγκοιμηθῆτω σοι, ὑπνωσον ὥρας πέντε, ἢ ἔξ· μάλ· ὁ δὲ, κατὰ τὸ τῆς νυκτὸς διάστημα, κοιμήθητι καὶ αὐτὸς τὸ ἀνάλογον.

Ὅπως δεῖ τὸν κατὰ τὸν δὴρρον διερχεσθαι καιρόν, ἀχρι καὶ τῆς πρωίας.

25. Ἐξυπνος δὲ γενόμενος, καὶ τὸν Θεὸν δοξολογῆσας, καὶ αὐθιγῶς εἰς τὴν σὴν ἀντίληψιν τοῦτον ἐπικαλεσάμενος, ἀρξαι τοπρῶτον τοῦ πρώτου ἔργου, ἤγουν τοῦ εὐχεσθαι ἐν καρδίᾳ ἀββεμβάστως, καὶ καθαρῶς, ἕως ὥρας μῖα· τοτηνικαῦτα καὶ γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον πέφυκε πῶς ὁ νοῦς γαζήνῃς καὶ ἀθύρβος. Μέντοιγε καὶ ἐντετάλμεθα, τὰ πρῶτα, καὶ ἐξαίρετα θύειν τῷ Θεῷ· ἤτοι τὴν πρωτόνοικον ὡ, ὅσον τε ἀνατείνειν ἀκλινῶς, διὰ καρδίας· καθαρῶς προσευχῆς, πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν.

humilitatem. » Adjuvare enim solent hæc ambo : h. i. beas cum oratione et aliis quæ dicta sunt memoriam quoque iudicii et bonorum malorumque actuum remunerationis, et miserum quoad animam teipsum reputans, omnium hominum sceleratissimum, et ipsis dæmonibus sædiorem; ac deinde cogita futurum esse ut æterne puniaris; in quocunque autem præcedenti ratiocinio tibi superveniat compunctio, et dolor, et lacrymæ, in eo persevera, donec hæ solæ prætereant. Et si nondum hoc lacrymarum dono dignus habearis, pulsa et ora humili mente ut illud acquiras. Per hos enim dolores ac molestias purgamur, bonorum salutisque participes efficiamur, at ait Clinacius : « Quemadmodum ignis calanum devorat, ita lacrymæ mundie omnes sordes, quæcunque apparent et cogitantur. » Et alius Pater : « Qui malitiam vult expellere, lacrymando eam expellit; et qui vult virtutes acquirere, lacrymando eas acquirit; atque si minus compunctionem habeas, scito te vanam de te opinionem habere. » Ea enim non sinit animam compungi. Si vero non superveniant lacrymæ, tunc iis ratiociniis attendens cum oratione persevera horam unam; deinde assurgens, psalle cum attentione, et rursus sedens, orationem occupa, quantum potes, pure ac constanter, extra sollicitudinem et quamlibet cogitationem et imaginationem, cum multa vigilantia, dimidiam horam, secundum dicentem : « Sine spiritu ac cibo, extra omnia alia, in oratione te statue, si vis cum sola mente fieri. Deinde te ipsum signans pretiosæ ac vivificantis crucis signo, signans quoque tuum lectulum, et in eo sedens, et in futurorum bonorum poenarumque cogitationem intrans, ac simul in fragilitatis et fallaciæ temporalium meditationem, cogita quoque imminens et commune debitum, mortem scilicet, illam, quæ post finem mundi et ante finem futura est, inquisitionem; tuorumque delictorum generaliter, ut in compendio, recordatus, ac eorum ardentem condonationem postulans, rationemque de teipso accurate exigens, quomodo præteritam diem percurristi, recumbens et orationem occupans, secundum eum qui dicit : « Memoria Jesu tecum dormiat, dormi quinque horas aut sex, aut potius jacuas ipse proportionate pro noctis spatio.

Quomodo oportet diluculi tempus transire usque ad matutinum tempus.

26. Postquam autem expectatus fueris, et Deum laudaveris, eumque rursus in tuam opitulationem invocaveris, primum opus tuum incipe, nempe in corde tuo orare constanter ac pure, unam horam; tunc enim plerumque est mens tranquilla et non perturbata. Attamen et jubemur prima ac optima Deo sacrificare; scilicet primam nostram cogitationem pro posse directe extendere per puram cordis orationem ad Dominum nostrum Jesum Christum. Et dicit sanctus Nilus : « Ille oratio-

nem perficit, qui semper primam cogitationem suam omnem Deo offert. Postea autem hymnum media noctis psalle. Si vero, eo quod nondum ad perfectam tranquillitatem idoneus sis, ideo nequeas, ut diximus, primitias solvere, aut propter aliam causam, ut saepius evenire solet iis qui tale opus aggrediuntur, et raro etiam proficientibus et nondum perfectionem assecutis: perfecti enim omnia possunt in eo qui ipsos confortat Christo; tu igitur e somno consurgens, et quantum potes, vigil effertus, psalle primo hymnum mediæ noctis cum omni attentione ac vigilantia. Deinde sedens orare et constanter in corde, ut indicatum est, horam unam; imo vero, quomodo dator honorum præstabit tibi. Dicit enim Climacicus: «Nocte, multum temporis orationi impende; parum vero psalmodiæ; et quando dies redierit, pro tuis viribus appara teipsum.» Si autem, vel postquam ita pugnaveris, adhuc sis negligens et piger et mentem quolibet casu superveniente turbatam habeas, surgens, expergiscaris, ut nosti, orationi incumbens.

Deinde sedens, festina orare, ut ante scriptum est, perpetuo curans ut per orationem puram purissimo Deo socieris. Deinde surgens, psalle sapienter sex psalmos, psalmum quinquagesimum, et canonem quem voles. Deinde ita sedens ac vigilans, ora horæ dimidium distincta voce. Ac rursum stans laudes psalle, doxologiam consuetam, per primam horam. Ac deinde, cessa. In talem autem altitudinem erigantur quæ dicunt labia tua, ut tæ aures tantum ea audire valeant; quoniam et labiorum fructus Deo offerre jubemur; ex tota anima et cogitatione gratias agens benevolo et providenti ac sapientissimo Deo nostro, qui, secundum suam magnam misericordiam, permisit ut præcedentis noctis spatium feliciter transiremus et presentis diei lucidum cursum aspiceremus; et Deum exorans ardentem ut nobis concedat diem sine tumultu transigere, dæmoniorumque et cupiditatum tenebrosam et sævum turbineum, et ut nostri misericorditer.

Quomodo oportet et se gerere a tempore matutino usque ad prandium.

27. Rursum a tempore matutino usque ad prandium, quantum potes, te totum Deo offerens, eumque corde contrito orans ut tibi auxilietur in iungio, fragili, imbecilli, sic tempus transige in munda et constanti cordis oratione; legendo, rectus quidem legens psalmos, Apostolum et Evangelium; similiter faciens et in orationibus ad Dominum nostrum Jesum Christum et ad purissimum Deiparam; sedens autem in cæteris sacræ Scripturæ lectionibus. Postea autem, psalle mente consuetas horas quæ a sanctis Ecclesiæ Patribus sapientissime conformatæ sunt, tota voluntate otiositatem abigens, tanquam omnis malitiæ ma-

Και λέγει ὁ ἅγιος Νεῖλος· Οὗτος προσευχὴν ἐπιτελεῖ, ὁ ἀεὶ τὴν πρωτόνοιαν ἐαυτοῦ πᾶσαν καρποφορῶν τῷ Θεῷ. Μετὰ δὲ ταῦτα, ψάλλε τὸ μεσονυκτικόν· εἰ δ' ἀκμήν ἀπαγῆς ὦν πρὸς τελειοτέραν ἡσυχίαν, διὰ τοῦτο οὐ δύνασαι, ὡς εἶπομεν, ἀπάρξασθαι, ἢ καὶ δι' ἐτέραν ἰσως αἰτίαν, ὡς πολλάκις· εἴωθε προσγίνεσθαι, τοῖς ἔτι πρὸς τὴν τοιαύτην ἐργασίαν ἀρχομένοις, καὶ μὴν, καὶ που σπανίως καὶ τοῖς προκόπτουσι, καὶ μὴπω περβαθεῖς τὸ τέλειον· οἱ γὰρ τέλειοι πάντα ἰσχύουσι ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι αὐτοὺς Χριστῷ· οὐ δ' οὖν ἀναστὰς ἐκ τοῦ ὑπνου, καὶ ὡς ἔχεις δυνάμει· ἀνανήψα; ψάλλε πρῶτον τὸ μεσονυκτικόν, μετὰ πίστεως προσοχῆς καὶ συνέσεως. Εἰθ' οὕτω καθίσας, εὖςτι καθαρώς καὶ ἀρρημβάστως ἐν καρδίᾳ, ὡς δεδηλωται, ὥραν μίαν· μᾶλλον δὲ, ὡς ὁ δοτήρ τῶν Βάγαθῶν παρέξει σοι. Φησὶ γὰρ ὁ τῆς Κλίμακος· «Νύκτωρ μὲν, τὰ πολλὰ τῇ προσευχῇ δίδου· τὰ δὲ βραχέα τῇ ψαλμωδίᾳ· ἡμέρας δὲ πάλιν, πρὸς τὴν σὴν παρασκευάζου δύναμιν.» Εἰ δὲ καὶ οὕτως ἀγωνισάμενος, ἔτι ὀλιγωρεῖς, καὶ ἀκηδέης, καὶ τὸν νοῦν θολούμενον κέκτησαι ὑπὸ τινος συμβεβηκότος, ἀναστὰς, διεγέρθητι, ὡς οἶδας, ἐχόμενος τῆς εὐχῆς.

Εἶτα καθίσας, σπούδασον εὐξασθαι, ὡς προεγγραπται, ἐπιμελούμενος ἀεὶ, ἵνα διὰ προσευχῆς καθαρῶς, τῷ καθαρῷ ὁμιλῆς Θεῷ. Εἶτα διαναστάς; ψάλλε συνετώς τὸν ἐξάψαλμον, τὸν ν', καὶ κανόνα οἶον βούλει. Εἰθ' οὕτω καθίσας, καὶ διαγρηγορίων, εὖςτι εὐκρινῶς ὥρα; τὸ ἡμῖς. Καὶ αὖθις ἀναστὰς ψάλλε τοὺς αἶνους, τὴν συνθήθη δοξολογίαν, τὴν πρώτην ὥραν. Καὶ μετὰ ταῦτα, ἀπόλυτον. Εἰς τοσοῦτον δὲ ὕψος φερέσθω τὰ διὰ τῶν σῶν χειλέων λεγόμενα, ὡς μόνοι ὑπάρχειν ἀκουεῖς τοῖς σοῖς ὡστίν· ἐπεὶ καὶ κερπύς χειλέων προσφέρειν τῷ Θεῷ ἐντετάλμεθα· ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ διανοίας εὐχαριστῶν τῷ φιλανθρώπῳ καὶ κηθεμόνι πανσόφῳ Θεῷ ἡμῶν, τῷ κατὰ τὸ αὐτοῦ ἀπειρον ἔλεος, ἀξιώσαντι ἡμᾶς διελθεῖν εὐμαρῶς τὸ τῆς παρελθούσης νυκτὸς πέλαγος, καὶ τῆς ἐνεστώσης ἡμέρας κατιδεῖν φαιδρὸν σταδίον· καὶ θερμῶς ὡσαύτως ἐκλιπαρῶν, ἵνα περ βραβεύσῃ ἡμῖν διαδρᾶναι ἀκυμάντως, καὶ τὸν τῶν δαιμόνων καὶ παθῶν ἀσέληνον καὶ ἄγριο· λαίλαπα, καὶ ἐλεῆσαι ἡμᾶς.

Ὅπως δεῖ πολιτεύεσθαι ἀπὸ τῆς πρωΐας ἕως τοῦ ἁρίστου.

κζ'. Αὖθις δὲ ἀπὸ τῆς πρωΐας ἕως τοῦ ἁρίστου, κατὰ τὸ δυνατόν σοι, ὄλος ἕλεν δὲψ Θεῷ ἀναθείς, καὶ τούτῳ ἐν συντεταγμένῃ καρδίᾳ εὐξάμενος, συνάρασθαι σοι, ἀσθενεῖ, καὶ βραθύμῳ, καὶ ἀπροαιρέτῳ τυγχάνοντι, διελθε ἐν προσευχῇ καθαρᾷ καρδιακῇ καὶ ἀρρημβάστῳ· ἐν ἀναγνώσει, ἔρθιος μὲν ἀναγινώσκων τὸ τετυπωμένον σοι ἐκ τοῦ Ψαλτηρίου, τοῦ Ἀποστόλου, καὶ τοῦ ἁγίου Εὐαγγελίου· ὁμοίως ποιῶν κὲν ταῖς εὐχαῖς, ταῖς πρὸς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ ταῖς εἰς τὴν ὑπέραγνον Θεοτόκον· καθήμενος δὲ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἀναγνώσει τῶν ἁγίων Γραφῶν. Μετὰ δὲ ταῦτα, ψάλλε νουνεχῶς τὰς συνήεις ὥρας, αἷ ὑπὸ τῶν τῆς Ἐκκλησίας τροφίμων

πάνυ σοφῶς διετυπώθησαν, ὅλη μένει ψυχῆς ἀπωθούμενος τὴν ἀργίαν, ὡς πάσης κακίας· διδάσκαλον· καὶ μετὰ τῶν παθῶν, καὶ τὰς ἀφορμὰς αὐτῶν, κἔν μικραὶ τινες εἶναι δοκῶσι, καὶ ἀβλαβεῖς φαίνονται.

Περὶ παραφυλακῆς ἀπὸ τῆς ἀργίας· καὶ ὅτι ἀναγκαῖον τηρεῖν τὴν ἐκκλησιαστικὴν πειράδοσιν καὶ τὸν ἡσυχάζοντα.

κη· Καθὼς λέγει ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Παραφυλάττεσθε, ὡ ἀγαπητοί, ἀπὸ τῆς ἀργίας· διότι ἐγκέκρυπται ἐν αὐτῇ ἐγνωσμένος θάνατος· καθότι χωρὶς αὐτῆς, ταῖς χερσὶ τῶν αἰχμαλωτίσται τὸν μοναχὸν σπευδόντων, ἐμπίπτειν οὐκ ἔσται. Οὐ περὶ ψαλμῶν ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ κατακρινεῖ ἡμᾶς ὁ Θεός, οὐδὲ περὶ τῆς τῆς προσευχῆς ἀργίας· ἀλλ' ὅτι τῇ καταλείψει τούτων, εἰσοδος γίνεται τοῖς δαίμοσιν. Ἦνίκα δ' ἂν εὐρωσι χώραν, καὶ εἰσέλθωσι, καὶ συγκλείσωσι τὰς θύρας τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, τότε πληρώσουσιν ἡμᾶς τυραννικῶς καὶ ἀκαθάρτως, ἅτινα ὑπὸ τὴν θείαν ἀπόφασιν συνέχουσι τοὺς ἐργάτας αὐτῶν, μετὰ ἐκδικήσεως σφοδροτάτης· καὶ γινόμεθα ὑποχείριοι, χάριν τῆς ἐγκαταλείψεως τῶν μικρῶν, ἅτινα διὰ τὸν Χριστὸν φροντίδος ἀξιοῦνται, ὡς γέγραπται παρὰ τῶν σοφωτάτων· Ὁ μὴ ὑποτάσσων τῷ Θεῷ τὸ ἑαυτοῦ θέλημα, ὑποταγήσεται τῷ ἀντιδίκῳ αὐτοῦ. Ὅστε ταῦτα τὰ μικρὰ σοὶ φαινόμενα, ὡς τείχη σοὶ λογισθήσονται κατέναντι τῶν αἰχμαλωτιζόντων ἡμᾶς, ὧντινων ἡ τελείωσις ἐνδοθεν τοῦ κελλοῦ ὑπὸ τῶν κρατούντων τὴν τάξιν τῆς Ἐκκλησίας σοφῶς τέθεινται, πρὸς φυλακὴν τῆς ἡμετέρας ζωῆς, ἐν πνεύματι ἀποκαλύψεως, ὧν ἡ κατάλειψις ὑπὸ τῶν ἀσέβων μικρὰ λογίζεται, τὴν δὲ ὑπ' αὐτῶν ζημίαν μὴ λογιζομένων. Τούτων, ἡ τε ἀρχὴ τῆς ὁδοῦ, καὶ ἡ μεσότης, ἐλευθερία ἀπαίδευτος, ἥτις ἐστὶ μήτηρ τῶν παθῶν. Κρεῖττον γὰρ ἀγωνίσασθαι μὴ ἐγκαταλείψαι τὰ μικρὰ, ἢ τόπον ζῶναι τῇ ἀμαρτίᾳ ἐν τῷ πλατυσμῷ αὐτῶν. Ταύτης γὰρ τῆς ἀκίρου ἐλευθερίας, δουλεία τὸ τέλος ἀπόδομος. » Καὶ αὖθις· « Ὡ τί γλυκεῖαί εἰσι ἀνὰ ἀφορμὰς τῶν παθῶν! Τὰ μὲν γὰρ πάθη ἐνίοτε διαύονται τις κόψαι, καὶ τῷ μακρυσμῷ αὐτῶν γαληνισθῆναι· καὶ εὐφραίνεται ἐν τῷ παύεσθαι αὐτά. Τὰς μένοσι αἰτίαι· λιπεῖν οὐ δύναται· διὰ τοῦτο μὴ θέλοντες πειραζόμεθα, καὶ ἐν μὲν τοῖς πάθεσι, λυπούμεθα, τὰς δὲ ἀφορμὰς ἐμμένειν ἐν ἡμῖν ἀγαπῶμεν. Τὰς ἀμαρτίας· οὐκ ἐπιέμεθα, τὰς δὲ ἐπιφερούσας ἡμῖν αὐτάς αἰτίας μεθ' ἡδονῆς δεχόμεθα. Τούτου ἕνεκεν παραίτιοι γίνονται τῇ ἐνεργείᾳ αἱ δευτέραι τῶν πρώτων. Ὁ τὰς ἀφορμὰς τῶν παθῶν ἀγαπῶν, ὑποχείριός ἐστιν ἄκων καὶ μὴ βουλόμενος· καὶ δεδοῦλωται τοῖς πάθεσιν. Ὁ μισῶν τὰς ἰδίας ἀμαρτίας, παύσεται ἀπ' αὐτῶν· καὶ ὁ ὁμολογῶν αὐτάς, τεύξεται ἀφέσεως. Ἀδύνατον δὲ τινὲ ἐν ἡμῖν τῆς ἀμαρτίας καταλιπεῖν, πρὶν ἐχθρὰν κτήσεται μετ' αὐτῆς, καὶ ἀφέσεως τυχεῖν πρὸ τῆς τῶν πλημμελημάτων ὁμολογήσεως· ἡ μὲν γὰρ ταπεινώσεώς ἐστιν ἀληθοῦς αἰτία· ἡ δὲ, κατανώξεως, ἀπὸ αἰσχύνῃς ἀκολουθοῦσης τῇ καρδίᾳ. » Καὶ πάλιν· « Οὐκ ἔστιν ἀμαρτία ἀσυγχώρητος, εἰ μὴ ἡ ἀμετανόητος. » Ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων ἄλλοις. Σὺ δὲ μετὰ τὴν τῶν εἰρημίων ὥρων ψαλμῶδιαν, φάγε· κρατῶν

A gistranti; ac simul cupiditates et eorum initia, quamvis parva esse videantur et innoxia.

De custodia ab otiositate; et quod necessarium est etiam eum qui tranquillus est ecclesiasticam traditionem observare.

28. Quemadmodum dicit sanctus Isaac: « Custodite vos, o charissimi, ab otiositate; quoniam in ea reconditur mors certissima; ut et absque illa in manus eorum qui monachum comprehendere festinant, incidere non licet. Non de psalms in illa die judicabit nos Deus, neque de orationis pigritia; sed quod, eorum omissione, dæmonii ingressus datur. Postquam autem locum invenerint et ingressi sint, et januas oculorum nostrorum concluderint, tunc nos tyrannice et impure replebunt, quomodo divina sententia suos cooperatores violentissima ultione comprehendunt; servique eorum flemus, eo quod parva omiserimus, que propter Christum cura digna sunt, ut a sapientissimis scriptum est: Qui voluntatem suam Deo non subjecerit, ab ejus adversario subigetur. Ita ut ea quæ tibi parva videntur, tanquam murti tibi reputanda sint contra eos qui nobis insidiantur, quorum perfectio intra cellulam, ab iis qui magistratum Ecclesiæ tenent, sapienter statuta est ad vitæ nostræ custodiam in spiritu revelata innoxia; quorum neglectus ab insipientibus parvi penditur, eo quod damna inde sequentia non considerant. Eorum hominum vitæ initium et medium est libertas indocta quæ cupiditatum mater est. Melius enim est conari parva non omittere, quam locum dare peccatis ea negligendo. Hujus enim intempestivæ libertatis finis est servitus. » Et rursum: « O quam dulcia sunt cupiditatum initia! Cupiditates autem quando quis recidere potest, earum amotione tranquillus fit; et lætatur, si quando cessent; causas tamen earum relinquere non potest: Ideo vel invito tentamur, et cupiditatibus affligimur; principia autem earum in nobis residere malumus. Peccata non desideramus, causas vero ad ea ferentes cum gaudio suscipimus. Quapropter secundæ suæ efficacia priorum causæ fiunt. Qui cupiditatum principia diligit, iis Invitus et non volens subjectus est, et cupiditatum servus efficitur. Qui propria peccata oderit, ab iis cessabit; et qui ea confessus fuerit, condonationem inveniet. Impossibile autem est alieni peccatæ habitum derelinquere, priusquam odium ejus conceperit, et veniam assequi, priusquam delicta confessus fuerit; altera quidem veræ humilitatis causa est; altera compunctionis, quæ in corde ruborem consequitur. » Et rursum: « Non est peccatum irremissibile, nisi quod non corrigitur. » Sed de his satis dictum est: Tu autem post dictarum horarum psalmodiam, comedere; orationem occupas in manducando, ut sic faciens in habitudinem venias, gratiæ virtute, incessanter grandi, juxta Domini

præceptum. De cibo autem qui corpus, juxta Creatoris ineffabilem sapientiam, nutrit, sermo paulum differatur; de eo vero qui animam sustentat ac vivificat sermo protendatur; qui cibus est, secundum sanctos, sacra et divina oratio. Et merito sane; namque æterna est corpore pretiosior.

Adhuc de oratione, et quod oportet semper orare.

29. Quemadmodum hoc corpus nostrum, si abest anima, est mortuum et foedum odorem exhalat; ita et anima, nisi se ad orationem excitet, mortua est. Et quod omni morte decet credere prius esse non orationi vacare, nos optime docet magnus ille propheta Daniel, qui mavult mori quam horæ punctum oratione privari. Docet etiam nos bene divus Chrysostomus: « Quicumque orat, cum Deo conversatur. Quantum autem sit bonum hominem cum Deo colloqui, nemo est omnium qui ignoret; verbis autem hunc honorem demonstrare nemo posset. Is enim honor et angelorum magnificum statum transcendit. » Et adhuc: « Oratio est commune angelorum simul et hominum opus. Neque est medium inter utramque naturam, quoad orationem. Ea te a brutis separat, et cum angelis conjungit. Cito aliquis in eorum agendi rationem et vitam et conversationem transibit, si totam vitam in oratione et Dei cultu ardentem impenderit. » Et adhuc: « Si diabolus animam viderit munitam virtutibus, non audet ei accedere, metuens robur ac vim quem præbent orationes, quæ magis animam nutriunt quam corpus frumentum nutrit. » Et adhuc: « Nervi animæ sunt orationes. Quemadmodum enim corpus nervis compingitur, et coagulatur, et consistit et vivit, et solidum efficitur; si quis vero eos secuerit, omnem corporis harmoniam dissolvit: sic animæ per sanctas preces harmoniam consequuntur et consistunt, et pietatis cursum feliciter currunt. Si autem te oratione privaveris, idem facies ac si piscem ex aqua exigas. Quemadmodum enim illi aqua vita est, ita tibi oratio; per eam licet aerem, quasi per aquam, transvolare, et in cælos ascendere, et ad Deum accedere. » Et adhuc: « Oratio ac postulatio homines templa Dei efficit; et quemadmodum aurum ac lapides pretiosi et marmora regum domos faciunt, ita et oratio homines templa Christi. Quodnam fieri possit majus orationis elogium quam quod nos templa Dei efficit? Et quem cæli non comprehendunt, hic in animam quæ in oratione vivit, ingreditur. » Et adhuc: « Et inde aliquis sanctæ orationis virtutem scire potest, quod Paulus, qui per omnem terram, tanquam alatus discurrit, et in carcere habitat, et flagella sustinet et mœrores, et vivit in sanguine et periculis, demones expellit, mortuos

Α και την εύχην εν τῇ τροφῇ, ἐν' οὕτω ποιῶν ἑλθῆς εἰς ἔξιν, σθῆνεί τῆς χάριτος, τοῦ προσεύχεσθαι ἀδιαλείπτως, κατὰ τὴν ἐντολήν. Ἄλλ' ὁ μὲν περὶ τῆς τοῦ σώματος διακρατούσης τροφῆς, ἀρρήτως σοφία τοῦ κτίσαντος, λόγος, μικρὸν ἀναμεινάτω· ὁ δὲ περὶ τῆς τῆν ψυχὴν συνιστώσης, καὶ ζωώσης λόγος, προτασσέσθω· ἥτις ἐστὶ κατὰ τοὺς ἀγίους, ἡ ἱερά και θεοποιὸς προσευχή. Καὶ μάλα εἰκότως· ἐπεὶ και ἡ ψυχὴ προτιμωτέρα τοῦ σώματος.

Ἔτι περὶ προσευχῆς· και ὅτι δεῖ προσεύχεσθαι ἀεὶ.

κθ'. « Ὅσπερ τοῦτο τὸ σῶμα τὸ ἡμέτερον, ψυχῆς μὴ παρούσης, νεκρὸν ἐστὶ και δυσώδες· οὕτω και ψυχὴ μὴ κινούσα ἐαυτὴν εἰς προσευχὴν, νεκρὰ ἐστὶ, και ἀθλία, και δυσώδης. Καὶ ὅτι γε παντὸς θανάτου ἡγεῖσθαι πικρότερον προσήκει, τὸ στερηθῆναι προσευχῆς, διδάσκει καλῶς ἡμᾶς ὁ μέγας Δανιὴλ ὁ προφήτης, μάλλον ἐλόμενος ἀποθανεῖν, ἢ σιγμῆν ὥρας στερηθῆναι προσευχῆς. Ἔτι διδάσκει ἡμᾶς καλῶς ὁ θεὸς Χρυσόστομος· Πᾶς προσευχόμενος, τῷ Θεῷ διαλέγεται. Ὅσον δὲ ἐστὶν, ἀνθρωπογενῆ τῷ Θεῷ ὁμιλεῖν, ἀγνοεῖ τῶν ἀπάντων μὲν οὐδεὶς· παραστῆσαι δὲ λόγῳ τὴν τιμὴν, οὐκ ἂν τις δυναθεῖ. Αὕτη γὰρ ἡ τιμὴ και τὴν τῶν ἀγγέλων ὑπεραίρει μεγαλοπρέπειαν. Ἔτι· Προσευχὴ κινήσων ἔργων ἀγγέλων ὁμοῦ και ἀνθρώπων. Καὶ οὐκ ἐπιμέσον οὐδὲν ἐκατέρας φύσεως, τότε εἰς προσευχὴν· αὕτη σε χωρίζει τῶν ἀλόγων· αὕτη σε συνάπτει τοῖς ἀγγέλοις. Ταχέως δὲ τις εἰς τὴν ἐκείνων μεταστήσεται πολιτείαν, και βίον, και διαίτην, και τιμὴν, και εὐγένειαν, και σοφίαν, και σύνεσιν· πάντα τὸν βίον ἐν προσευχαῖς, και τῇ τοῦ Θεοῦ λατρείᾳ σπουδάζων ἐσχοιπέσεται. Ἔτι· Ὅταν ἔβῃ ψυχὴν ὁ διάβολος περιπεφραγμένην ἀρεταῖς, οὐ τολμᾷ γενέσθαι πλησίον αὐτῆς, δεδοικῶς τὴν λαχὺν και τὴν δύναμιν, ἣν αἱ προσευχαὶ παρέχουσι, μάλλον τρέφουσαι τὴν ψυχὴν, ἢ τὸ σῶμα τὰ σιτία. Ἔτι· Νεῦρα τῆς ψυχῆς εἰσὶν αἱ προσευχαί. Ὅσπερ γὰρ τὸ σῶμα διὰ τῶν νεύρων συνεχεται, και συντρέχει, και ἵσταται, και ζῆ, και πέπηγεν· ἂν δὲ ταῦτά τις ἐκτέμῃ, πᾶσαν ἀρμονίαν διαλύει τοῦ σώματος· οὕτω; αἱ ψυχαὶ διὰ τῶν ἁγίων προσευχῶν ἀρμόζονται, και συνεστήσασαι, και τὸν ὄρθμον τῆς εὐσεβείας τρέχουσιν εὐχερώς. Ἄν δὲ τῆς προσευχῆς στερήσῃς σαρτῶν, ταῦτῶν ποιεῖς, ὡσπερ ἂν εἰ τὸν ἰχθύν ἐκ τοῦ ὕδατος ἐξήγαγες. Ὅσπερ γὰρ ἐκεῖνῳ ζωὴ τὸ ὕδωρ, οὕτω σοὶ προσευχὴ· διὰ ταύτης ἐστὶ τὸν ἀέρα, ὡσπερ δι' ὕδατος ἀναπνεῖναι, και εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἀναβῆναι, και Θεοῦ γενέσθαι πλησίον. Ἔτι· Προσευχὴ, και δέησις, ναοῦ Θεοῦ τοὺς ἀνθρώπους ἐργάζεται· και ὡσπερ χρυσός, και λίθοι πολύτιμοι, και μάρμαρα ποιοῦσι τοὺς οἴκους τῶν βασιλέων, οὕτω και προσευχὴ τοὺς ἀνθρώπους, ναοὺς τοῦ Χριστοῦ. Τί οὖν ἂν γένοιτο μέζον προσευχῆς ἐγκώμιον, ἢ ὅτι ναοὺς ἀπεργάζεται Θεοῦ; και ὃν οὐ χωροῦσιν οὐρανοί, οὗτος εἰς ψυχὴν εἰσέρχεται ζῶσαν ἐν προσευχαῖς. Ἔτι· Κάκειθεν ἴδοι τις ἂν τὴν δύναμιν τῶν ἁγίων εύχῶν, ὅτι Παῦλος ὁ διὰ πάσης τῆς οἰκουμένης

νης, ὡσπερ ὑπόπερος τρέχων, καὶ δεσμοτήριον αἰκῶν, καὶ μάστιγας ὑπομένων, καὶ φορῶν ἄλυσιν, καὶ ζῶν ἐν αἵματι, καὶ κινδύνοις, καὶ δαίμονας ἐλαύνων, καὶ νεκροὺς ἐγειρών. καὶ παύων ἀβρωσθήματα, οὐχ ἐνὶ τούτων ἐθάβησεν εἰς τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν· ἀλλὰ ταῖς προσευχαῖς ἐτείχιζε τὴν ψυχὴν· καὶ μετὰ τὰ σημεῖα, καὶ τὴν τῶν νεκρῶν ἀνάστασιν, ἐπὶ τὰς προσευχὰς ἔτρεχεν, ὡσπερ τις ὀλητῆς ἐπὶ παλαιστραν στεφάνου. Καὶ γὰρ καὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων ἡ προσευχὴ χορηγός. Ἦν γὰρ ἐπὶ δένδρων ἰσχυὴν ἔχει τὰ ὕδατα, ταύτην ἐπὶ τοῦ βίου τῶν ἁγίων, αἱ προσευχαί. Ἔτι· Προσευχῆ, σωτηρίας ἀφορμῆ, ἀθανασίας πρόξενος, τῆς Ἐκκλησίας τείχος ἀβραγῆς, φυλακτήριον ἄστυλον, φοβερὸν μὲν τοῖς δαίμοσι, σωτήριον δὲ τοῖς εὐσεβέσιν ἡμῖν. Ἔτι· Ὡσπερ τινὸς βασιλίδος εἰσιούσης εἰς τινα πόλιν, πάντα τὸν πλοῦτον συνακολουθεῖν ἀνάγκη, οὕτω δὴ καὶ προσευχῆς εἰσιούσης εἰς ψυχὴν, πᾶσα ἀρετὴ συνεισέρχεται. Ἔτι· Ὅπερ ἐστὶ θεμέλιος οἶκος, τοῦτο ἐν ψυχῇ προσευχῆ· καὶ δεῖ ταύτην πρῶτην ὡσπερ κρηπίδα καὶ βίξαν ἐν τῇ ψυχῇ πῆξαντας ἐποικοδομεῖν σπουδαίως, καὶ σωφροσύνην, καὶ πρόνοιαν πτωχῶν, καὶ πάντας τοὺς νόμους τοῦ Χριστοῦ. Ἔτι· Φῶς ἐστὶ διανοίας καὶ ψυχῆς, ἡ μετὰ σπουδῆς εὐχή· φῶς ἕσθεστον καὶ διηνεκές. Διὰ τοῦτο μυρίους συρφετοὺς λογισμῶν ἐμβάλλει ταῖς ἡμετέραις διανοαῖς ὁ πονηρός· καὶ ἅπερ οὐδέ ποτε ἐλογισάμεθα, ταῦτα συνάγων ἐν τῷ καιρῷ τῆς εὐχῆς, καταχειρὶ τῆς ἡμετέρας ψυχῆς. Ἔτι· Μέγα ὄπλον εὐχή· μεγάλη ἀσφάλεια. Καὶ ὁ Θεολόγος· Ἐμνημονεύειν Θεοῦ, ἢ ἀναπνευστέον. καὶ αὐθις· συνεχέστερον νῦν τὸν Θεόν, ἢ ἀνάπνει. Καὶ ὁ ἅγιος· Ἰσαάκ· Ἐνευ ἀειλαίπτου προσευχῆς, προτεγγίσει τῷ Θεῷ οὐ δύνασαι. Καὶ· Μετὰ τὸν κόπον τῆς προσευχῆς, ποιῆσαι τῷ νοῦ μέριμναν ἑτέραν, σκορπισμὸν τῆς διανοίας ἀπεργάζεται. Καὶ· Πᾶσα προσευχῆ, ἐν ἣ μὴ μοχθήσῃ τὸ σῶμα, καὶ θλιβῆν ἐν αὐτῇ ἡ καρδιά, ἔκτριμμα λογίζεται· χωρὶς γὰρ ψυχῆς ἐστὶν ἐκεῖνη ἡ προσευχῆ. Καὶ ὁ τῆς Κλήμης· Προσευχῆ ἐστὶ, κατὰ μὲν τὴν αὐτῆς ποιότητα, συνουσία, καὶ ἔνωσις ἀνθρώπου καὶ Θεοῦ· κατὰ δὲ ἐνέργειαν, κόσμου σύστασις, Θεοῦ καταλλαγὴ, δακρύων μήτηρ καὶ πάλιν θυγάτηρ, ἀμαρτημάτων Ἰασμὸς, πειρασμῶν γέφυρα, ὀλιψέως μεσότοιχον, πολέμων θραῦσις, ἀγγέλων ἔργον, ἀσωμάτων πάντων τροφή, ἡ μέλλουσα εὐφροσύνη, ἀπέραντος ἐργασίᾳ, ἀρετῶν πηγὴ, χαρισμάτων πρόξενος, προκοπῆ ἀόρατος, τροφὴ ψυχῆς, νοῦ φωτισμὸς, ἀπογνώσεως πέλυξ, ἐπιβδος ἀπόδειξις, λύπης λύτρωσις, πλοῦτος μοναχῶν, ἡσυχαστῶν θησαυρός, θυμοῦ μείωσις, ἔσπετρον προκοπῆς, μέτρων ἐμφάνεια, καταστάσεως δὴλωσις, τῶν μελλόντων ἀποκάλυψις, κλέους σημασία. Προσευχῆ ἐστὶ τῷ ὄντως εὐχομένῳ, δικαστήριον, καὶ κριτήριον, καὶ βῆμα Κυρίου, πρὸ τοῦ μέλλοντος βήματος. Καὶ πάλιν· Οὐδὲν ἔτερόν ἐστι προσευχῆ, εἰ μὴ κόσμου ὕρατου καὶ ἀοράτου ἀλλοτριώσεως. Καὶ ὁ ἅγιος Νεῖλος· Εἰ προσεύξασθαι ποθεῖς, ἀπόταξαι τοῖς πᾶσιν, ἵνα τὸ πᾶν κληρονομήσῃς. Ἔτι· Προσευχῆ ἐστὶν

resuscitat, infirmitates sanat, in ullo eorum con-
filiit ad hominum salutem, sed orationibus ani-
mam munivit; et post miracula et mortuorum
resurrectionem, ad orationes currebat, tanquam
athleta ad locum coronæ. Etenim et mortuorum
resurrectionis et aliorum omnium effectrix est
oratio. Quam enim in arbores virtutem habent
aquæ, eandem orationes in vitam sanctorum. »
Et adhuc : « Oratio, salutis principium, immorta-
litalis donatrix, Ecclesiæ murus inextrugibilis,
inviolabile præsidium, dæmonibus formidandum,
nostræ vero pietati salutare. » Et adhuc : « Quem-
admodum, quando quædam regina in urbem in-
greditur, necesse est ut omnes divitiæ eam conse-
quantur, ita et, quando oratio intrat in animam,
oportet ut omnes virtutes cum ea simul intrent. »
Et adhuc : « Quod domni est fundamentum, id
est in anima oratio; et eam oportet tanquam pri-
mam basim et radicem in anima ponentes super-
ædificare ardentem et sapientiam et providentiam
mendicorum et leges Christi. » Et adhuc : « Lumen
est cogitationis et animæ oratio cum ardore facta;
lumen inextinguibile et indeficiens. Ideo innume-
ras sordes animabus nostris injicit malignus; et
quæ nunquam cogitaveramus, ea colligens ora-
tionis tempore, in animam nostram infundit. »
Et adhuc : « Fortis armatura, oratio; magna se-
curitas. » Et Theologus : « Oportet nos Dei me-
minisse et Deum aspirare. » Et rursus : « Magis
continue Deum cogita aut respira. » Et sanctus
Isaac : « Sine indeficiente oratione, Deo accedere
non potes. » Et : « Omnis oratio, in qua corpus
tuum non affliges, et cor tuum non compunges,
abortus efficitur; extra animam enim est ea ora-
tio. » Et Climacicus : « Oratio est, quoad essen-
tiam, conversatio et unio hominis ac Dei; quoad
efficaciam, mundi consistentia, Dei conciliatio, læ-
crymarum mater ac rursus filia, delictorum ex-
purgatio, contra tentationes vallum, contra afflictio-
nem intermedius paries, bellorum sanatio, ange-
lorum opus, incorporalium omnium cibus, futura
lætitia, infinita operatio, virtutum fons, donorum
origo, invisibilis profectus, animæ cibus, mentis
lumen, desperationis securis, spei demonstratio,
sordium mundatio, monachorum divitiæ, pacifico-
rum thesaurus, iræ imminutio, speculæ profec-
tus, mensurarum apparitio, tranquillitatis indi-
catio, futurorum revelatio, gloriæ significatio.
Oratio est ei qui vere orat, tribunal et iudicium
antequam futurum tribunal statuatur. » Et rur-
sum : « Nihil aliud est oratio, quam mundi visi-
bilis ac invisibilis abalienatio. » Et sanctus Ni-
lus : « Si orare desideras, omnibus renuntia, ut
omnia hæreditate recipias. » Et adhuc : « Oratio
est ascensio ad Deum. » Et adhuc : « Oratio est
conversatio mentis cum Deo. » Et adhuc : « Quem-
admodum panis est corpori cibus, et animæ vir-
tus, ita et menti spiritualis oratio cibus est. » Et
hæc quidem ita sunt. Nunc autem opportunum

est de corporali alimento, quantum ad pondus, A
quantitatem et qualitatem, breviter pro viribus ex-
ponere.

ἡ πνευματικὴ προσευχὴ, τροφὴ ὑπάρχει. » Καὶ ταῦτα
διαίτης, κατὰ γε σταθμῶν, ποσότητά τε καὶ ποιότητα
*De corporali regimine : quomodo is qui tranquillus
est se nutrire debet.*

30. Scriptum est : « Fili hominis, cum pondere
panem tuum manducabis ; et cum mensura aquam
tuam bibes ; ut per hæc, sufficienter nutritus vivat,
qui secundum Deum vult pugnare. » Nisi enim de-
deris, ut dicitur, sanguinem, spiritum non acci-
pias. Dicit autem et magnus Paulus : « Castigo
corpus meum, et in servitum redigo, ne forte
postquam aliis prædicaverim, ipse reprobus effi-
ciar ⁹⁶. » Et divus David : « Genua mea infirmata
sunt a jejunio, et caro mea immutata est propter
oleum ⁹⁷. » Et Theologus : « Nulla alia re, ut malo-
rum sufferentia, Deus colitur, et lacrymis ejus
misericordia refunditur. » Et sanctus Isaac : « Quem-
admodum mater filium curat, ita Christus corpus
afflictum curat, et huic corpori perpetuo proximus
adest. » Et rursus : « In ventre saturato, non est
mysteriorum Dei cognitio. » Et : « Quemadmo-
dum iis qui in lacrymis seminant, exultationis ma-
nipuli oriuntur ; ita lætitia sequitur eam quæ
secundum Deum est corporis afflictionem. » Et
Macarius : « Qui elongat se ab omnibus deliciis,
quæ eum separant a suo Creatore. » Et rursus :
« Multis temporibus a dextris et a sinistris tenta-
tur, et duobus his modis me ipsum probans, et
accipiens ab inimico plagas innumeras, et dignus
abscondite effectus magnis remunerationibus, ex
multorum annorum longo tempore mihi expertus
sum, et in probatione et Dei gratia, hæc didici :
Nempe fundamentum omnium honorum et animæ
ex captivitate inimici liberationem et viam ad lumen
ferentem et ad vitam duas illas rationes esse : se in
unum locum colligere, et semper jejunare, id est :
se ipsum in ventris temperantia stabilire, sapienter
ac prudenter, in immobili sede, incessanti tran-
quillitate ac Dei meditatione. Inde enim oritur
sensus subjectio ; inde mentis vigilantia ; inde
furentes cupiditates coercentur, quæ in corpore
agitantur ; inde ratiociniorum dulcedo ; inde cogi-
tationis lucidi motus ; inde ad divina opera virivis
ardor, inde excelsæ cogitationes et delicatæ ; inde
indesinentes lacrymæ, quæ perpetuo fluunt ; inde
mortis memoria ; inde sapientia pura quæ ab omni
phantasia removelur cogitationem impediens ; inde
visus acumen et eorum quæ longe sunt cognitionis
vigor. Inde profundissimi illi mystici sensus, quos
cogitatio comprehendit, in divinatorum oraculorum
virtutes ; et interiores motus qui in anima produ-
cuntur, et discrepantia ac discretio spirituum ac
sanctarum potentiarum et veræ visionis ac vanarum
imaginationum : inde timor viarum ac semi-

ἀνάστασις νοῦ πρὸς Θεόν. "Ἐτι· Πρὸς εὐχὴ ἔστιν ἑμι-
λίαι νοῦ πρὸς Θεόν. "Ἐτι· "Ὅσπερ ὁ ἄρτος τροφὴ ἐστὶ
τῷ σώματι, καὶ ἡ ἀρετὴ τῆ ψυχῆ, οὕτω καὶ τοῦ νοῦ
μὲν οὕτως, εὐκαιρον δὲ νῦν καὶ περὶ τῆς σωματικῆς
ταύτης, ἐκθέσθαι ὡς ἐν βραχεὶ τοκαταδύναμιν.
*Περὶ τῆς σωματικῆς διαίτης· ἥως [τ. οἴως] πῶς
δεῖ τρέφεσθαι τὸν ἡσυχάζοντα.*

λ. Γέγραπται· « Ἰὼ ἀνθρώπου, σταθμῶν τὸν
ἄρτον σου φάγεσαι· καὶ μέτρον τὸ ὕδωρ σου πίεσαι· »
ὡς διὰ τούτων, ἱκανῶς ἔχοντος τοῦ κατὰ Θεὸν ἀγω-
νιζομένου, διαζῆν. "Ἄν γὰρ μὴ ὧς, κατὰ τὸν λέ-
γοντα, αἴμα, οὐκ ἂν λάθοις πνεῦμα. Λέγει δὲ καὶ ὁ
μέγας Παῦλος· « Ὑποπιᾶζω μου τὸ σῶμα, καὶ δου-
λαγωγῶ, μὴ πως ἄλλοις κηρύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος
γένωμαι. » Καὶ ὁ θεὸς Δαβὶδ· « Τὰ γόνατά μου
ἠσθένησαν ἀπὸ νηστείας, καὶ ἡ σὰρξ μου ἠλλοιώθη
δι' ἔλαιον. » Καὶ ὁ Θεολόγος· « Ὅθεν οὕτω τῶν πάν-
των, ὡς κακοπαθεῖα, Θεὸς θεραπεύεται, καὶ δάκρυσι·
τὸ φιλάνθρωπον ἀντιδίδοται. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ·
« Ὅσπερ μήτηρ κηδεταί τέκνου, οὕτω Χριστὸς κηδεταί
σώματος κακοπαθοῦτος, καὶ πλησίον ἐστὶ τοῦ σώ-
ματος αὐτοῦ διαπαντός. » Καὶ αὐθις· « Ἐν γαστρὶ
πεπληρωμένῃ γνῶσις Θεοῦ μυστηρίων οὐκ ἐστὶ. »
Καὶ· « Ὅσπερ ἔπεται τοῖς ἐν δάκρυσι σπείρουσι τὰ
δράγματα τῆς ἀγαλλιάσεως, οὕτως ἀκολουθεῖ ἡ χαρὰ
τῆ διὰ Θεὸν κακοπαθείᾳ. » Καὶ Μακάριος· « Ὁ ἀπο-
στομίσας ἑαυτὸν ἀπὸ πάσης ἡδυπαθείας, τῆς χωρι-
ζούσης αὐτὸν ἀπὸ τοῦ κτίσαντος αὐτόν. » Καὶ πάλιν·
« Ἐν πολλῷ καιρῷ πειραζόμενος ἔω τοῖς δεξιοῖς καὶ
ἀριστεροῖς, καὶ ἑμαυτὸν δοκιμάσας ἐν τοῖς δυσὶ τρό-
ποις τούτοις πολλὰκις, καὶ δεξιόμενος ἐκ τοῦ ἐναν-
τίου πληγὰς ἀναριθμήτους καὶ ἀξιώθεις μεγάλων
ἀντιλήψεων κρυπτῶς, ἐχομισάμην ἑμαυτῷ πείραν
ἐκ τῶν μακρῶν χρόνων τῶν ἐτῶν, καὶ ἐν δοκιμασίᾳ,
καὶ Θεοῦ χάριτι, ταῦτα ἔμαθον· ὅτι ὁ θεμέλιος πάν-
των τῶν ἀγαθῶν, καὶ ἡ ἀνάκλησις τῆς ψυχῆς ἐκ
τῆς αἰχμαλωσίας τοῦ ἐχθροῦ, καὶ ἡ ὁδὸς ἡ πρὸς τὸ
φῶς καὶ τὴν ζωὴν φέρουσα, οὗτοι οἱ δύο τρόποι εἰσὶ·
τὸ συνάξει ἑαυτὸν εἰς ἓνα τόπον· καὶ τὸ ἀεὶ νη-
στεῦσαι· τούτέστι, τὸ κανονίσει ἑαυτὸν ἐν ἐγκρατεῖᾳ
γαστρὸς, σαρῶς καὶ φρονίμως, ἐν ἀκινήτῳ καθέδρῳ,
καὶ ἀδιαλείπτῳ σχολῇ, καὶ μελέτῃ Θεοῦ. Ἐντεῦθεν
γὰρ ἡ τῶν αἰσθήσεων ὑποταγὴ· ἐντεῦθεν ἡ τοῦ νοῦ
νήψις· ἐντεῦθεν τὰ ἄγρια πάθη ἡμεροῦνται, τὰ ἐν
D: ᾧ σώματι κινούμενα· ἐντεῦθεν ἡ πράξις τῶν
λογισμῶν· ἐντεῦθεν αἱ τῆς διανοίας φωτειναὶ κινή-
σεις· ἐντεῦθεν ἡ πρὸς τὰ θεῖα ἔργα τῆς ἀρετῆς
σπουδὴ· ἐντεῦθεν τὰ ὑψηλὰ νοήματα, καὶ λεπτά·
ἐντεῦθεν τὰ ἄμετρα δάκρυα, τὰ ἐν παντὶ καιρῷ γι-
νόμενα, καὶ τοῦ θανάτου ἡ μνήμη· ἐντεῦθεν ἡ σω-
φροσύνη ἡ καθαρὰ, ἡ τελειῶς ἀπέχουσα ἐκ πάσης
φαντασίας, τῆς τὴν διάνοιαν πειραζούσης· ἐντεῦθεν
ἡ ὀξυδερκία, καὶ ἡ ὀξύτης τῆς γνώσεως ; τῶν μακρὰν
ὄντων· ἐντεῦθεν τὰ βαθέτερα τῶν μυστικῶν νοημά-
των, ἅπερ ἡ διάνοια καταλαμβάνει, ἐν τῇ δυνάμει
τῶν θεῶν λογίων, καὶ αἱ ἐσώτεραι κινήσεις αἱ ἐν
τῇ ψυχῇ γινόμεναι, καὶ ἡ διαφορὰ καὶ ἡ διάκρισις

⁹⁶ I Cor. ix, 27. ⁹⁷ Psal. cviii, 24.

τῶν πνευμάτων ἐκ τῶν ἀγίων δυνάμεων, καὶ τῶν ἀληθινῶν ἐράσεων ἐκ τῶν ματαίων φαντασιῶν· ἐντεῦθεν ὁ φόβος τῶν ὕδων καὶ τῶν τρίλων τῶν ἐν τῷ πελάγει τῆς διανοίας, ὁ κόπτων τὴν βῆθυσιν καὶ τὴν ἀμέλειαν, καὶ ἡ φλόξ τοῦ ζήλου ἡ καταπατοῦσα πάντα κίνδυνον καὶ διαβαίνουσα πάντα φέρον, καὶ ἡ θερμὴ ἡ καταρρονοῦσα πάσης ἐπιθυμίας; καὶ ἐκ τῆς διανοίας ἐξαλείφουσα ταύτην, καὶ λήθην ἐμποιοῦσα πάσης μνήμης τῶν παρερχομένων μετὰ τῶν ἄλλων· καὶ ἵνα συντόμως εἴπω, ἡ ἐλευθερία τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἀληθινοῦ, καὶ ἡ χαρὰ τῆς ψυχῆς, καὶ ἡ ἀνάστασις, καὶ ἡ μετὰ τοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν ἀνάπαυσις ἐντεῦθεν. Εἰ τις δὲ ἀμελήσει ἐν τοῖς δυσὶ τούτοις, γινώτω ὅτι οὐ μόνον ἐκ πάντων τῶν προειρημένων τούτων ζημιοὶ ἑαυτὸν, ἀλλὰ καὶ τὸν θεμέλιον πασῶν τῶν ἀρετῶν διασειεῖ, ἐν τῇ καταφρονήσει τῶν δύο τούτων ἀρετῶν. Καὶ ὡσπερ εἶπεν αὐταὶ ἐν τῇ ψυχῇ, ἀρχὴ καὶ κεφαλὴ τῆς θείας ἐργασίας, καὶ θύρα, καὶ ὁδὸς ἡ πρὸς τὸν Χριστόν, ἔαν τις κρατήσῃ αὐτάς, καὶ ἐν αὐταῖς ὑπομείνῃ, οὕτω καὶ ἔαν τις ἀναχωρήσῃ ἐξ αὐτῶν, καὶ ἀποπηδήσῃ ἀπ' αὐτῶν, πρὸς ταῦτα τὰ δύο τὰ ἐναντία τούτων κατανατᾷ· λέγω δὴ, τὸ μετεωρισθῆναι τῷ σώματι, καὶ γαστριμαργεῖν ἀθίσμως, καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ ἐν ἄλλοις· «Καὶ οἱ μὲν ἐν ταῖς ἀρχαῖς αὐτῶν βῆθυσιν καὶ χαῦνοι ὑπάρχοντες, οὐ μόνον ἐκ τῶν ἀγίων τούτων καὶ τῶν τοιούτων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἡχοῦ φύλλων δένδρου δειλιῶσι καὶ ταραττόνται· καὶ ἀπὸ μικρᾶς ἀνάγκης τῆς ἀπὸ τῆς χρείας τοῦ λιμοῦ, καὶ ἀπὸ μικρᾶς ἀσθενείας νικῶνται, καὶ ἀπαρνοῦνται, καὶ εἰς τὰ ὄπισθον στρέφονται. Οἱ δὲ ἀληθινοὶ καὶ δοκιμοὶ, οὐδὲ ἐκ τοῦ χόρτου τῶν λαχάνων χορτάζονται· οὐδὲ διατιμώμενοι βίβλαις βοτάνων ξηρῶν, πρὸ τῆς νεομισμένης ὕρας τῆς τροφῆς, καταδέχονται τινος γεύσασθαι· ἀλλὰ καὶ χαμνουοῖσιν, ἐν ἀτονίᾳ ὄντες καὶ ἀγωνίζεσθαι τοῦ σώματος· καὶ ἀμβλυωποῦσιν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν, ἐκ τῆς ἀγνικώσεως τοῦ σώματος· κἄν δὲ ἐκ τῆς ἀνάγκης ἐγγίσωσιν ἐξελεῖν ἐκ τοῦ σώματος, οὐδὲ οὕτω χεῖρα διδοῦσιν ἡτηθηναὶ καὶ πεσεῖν, ἐκ τῆς ἐβρωμένης αὐτῶν προαιρέσεως. Ποιοῦσι γὰρ καὶ ἐφενται τοῦ βιάσασθαι ἑαυτοὺς διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ· καὶ κοπιᾶν ὑπὲρ τῆς ἀρετῆς αἰρούνται, ἢ τὴν πρόσκαιρον ζωὴν ἔχειν, καὶ πᾶσαν ἀνάπαυσιν τὴν ἐν αὐτῇ. Καὶ ὅταν ἐπέλθωσιν αὐτοῖς οἱ πειρασμοί, μᾶλλον εὐφραίνονται ὅτι ἐν αὐτοῖς τελειοῦνται, ἥτοι τέλειοι γίνονται. Ἄλλ' οὐδὲ ἐκ τῶν μοχθηρῶν κόπων τῶν γινομένων ἐν αὐτοῖς διστάζουσιν ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' ἕως ἂν ἐκλείψωσιν ἐκ τῆς ζωῆς, προθυμοῦνται δεξιῶς γενναίως τὰς ἐπιπείρας, καὶ οὐκ ἀναχωροῦσιν, ὅτι ἐν αὐτοῖς τέλειοι γίνονται.» Τούτοις καὶ τοῖς τοιοῦτοις τογαροῦν καὶ ἡμεῖς στοιχοῦντες, ναὶ μὴν καὶ τῷ κελουόντι, Ὁδοῦ βασιλικῆς πορείου, μὴ ἐκκλίνῃς δεξιὰ ἢ ἀριστερὰ, πειθαρχοῦντες, καὶ τύπον ἐκτιθέμεθ' αἱ σοὶ, καὶ κανόνα μετόχου, ὡς τὰς δῆτα καὶ τοῦτον ἔχει τὸν ὄρον.

Ὅπως δεῖ κατὰ δευτέραν, καὶ τετάρτην, καὶ ἕκτην, τρέφεσθαι τὸν ἀγωνιζόμενον.

λα. Κατὰ γὰρ τὰς τρεῖς ἡμέρας τῆς ἑβδομάδος, ἔχου δευτέραν, τετάρτην, καὶ ἕκτην, ποιεῖ διηλεκτῶ; ἐνάτας, ἥτοι ἔσθιε ἀπὸ τῆς ἡμέρας, μεταλαμβάνων ἀρτους οὐγγιῶν ἐξ· ἀπὸ τῶν ξηροτρόφων ἐγκρατῶ; τοῦ ἔρχομένου· καὶ ὕδατος, ἕως τριῶν ἢ

larum quæ in cogitationis pelago versantur, qui timor ignaviam et negligentiam infringit, et zeli flamma quæ omne periculum transcendit et omnem metum transgreditur; et ardor qui omnem cupiditatem despicit eamque ex cogitatione abstergit, et oblivionem inserit eorum quæ cum aliis præterent; et ut uno verbo dicam, sinceri hominis libertas, animæ lætitia et resurrectio, et in regno cælorum cum Christo requies inde proveniunt. Si quis autem in hisce duobus negligens fuerit, sciat fore ut non modo omnibus prædictis seipsum privet, sed et omnium virtutum fundamenta concutiat, in diarum illarum virtutum contemptu. Et quem admodum eæ sunt in anima principium et caput divinæ operationis ac janua et via ad Christum, si quis eas occupaverit et in iis remanserit, ita et si quis ex iis se receperit et resilierit, duobus earum contrariis occurrit; nempe corpore sulcietur et gube ardentem indulgebis. » Et cætera. Et in aliis: « Et alii quidem ab initio ignavi et negligentes, non solum ex his ac talibus pugnis, sed ex arboris foliorum strepitu tremunt ac turbantur; et parva ea quæ ex famis incommodo oritur, necessitate et parva infirmitate superantur et deficiuntur et retro vertuntur. Sinceri autem et probati, ne olerum quidem sæno satiantur; neque siccarum herbarum radicibus nutriti, ante statutam cibi horam, aliquam earum audent gustare. Sed humi recumbunt in infirmitate et debilitate corporis; et bebantum visum habent eorum oculi, eo quod eorum corpus nimis vacuum est. Et si ex necessitate in eo sunt ut e corpore exeant, ne tunc quidem dant manus ut superentur ac succumbant, adeo valida est eorum voluntas. Cupiunt enim ac volunt sibi vim inferre propter Dei amorem; et torqueri pro virtute malunt quam fluxam vitam habere et omnem suam requiem in ea ponere. Et quando superveniunt illis tentationes, magis lætantur quod per eas perficiantur, et perfecti fiant. Sed neque ex duris quas in seipsis experiuntur, molestiis, in Dei dilectione dubitant. Sed donec ex vita egressi sint, cupiunt labores generose suscipere neque cedunt, quia sunt in iis perfecti. » Iis igitur ac talibus inherentes et nos, et ei obedientes qui dixit: « Regia via incede, ne declines a dextris et a sinistris; » et exemplar exponimus tibi, et regulam quæ medium tenet; quæ quidem hos limites habet.

Quomodo oportet eum qui pugnat et secunda et quarta et sexta die rexi.

31. Tribus hebdomadis diebus, scilicet secunda, quarta et sexta, nonas fac perpetuo, id est, se nec comede, pane vescens, sex uncis; ex siccis cibis sume quantum sufficiat; et aquæ, si velis, tres aut quatuor calices bibe; canonem sequens sancti et

apostolorum qui ait : « Si quis episcopus aut presbyter, aut diaconus, aut lector, aut psalter sacram Paschatis quadragesimam non jejunet, aut quarta die, aut parasceve, deponatur; nisi tamen corporis infirmitate impediatur. Si autem laicus sit, excommunicetur; » secunda autem dies deinceps a sanctis Patribus statuta est.

Quomodo oportet tertia et quinta die vesci.

32. In duobus rursus diebus, nempe tertio et quinto, bis per diem manduca : in prandio quidem sex uncias panis sumens; ex coelo temperanter comedens et quaedam olera, bibens vinum cum aqua mistum, usque ad tres aut quatuor calices, si velis; sub vesperam autem, sume tres uncias panis, et quaedam sicca, et fructus quosdam; sumo vinum cum aqua, unum calicem, aut duos, sed non plures, quando te urget sitis violenta. Vehementer enim sitis cooperatur et in lacrymis, sociam habens vigiliam, ut ait Climacicus : « Sitis ac vigilia commixerunt; corde autem afflicto, exsilierunt lacrymae. » Et beatus Isaac : « Propter Deum siti, ut te adimpleat sua dilectione. » Si vero his duobus diebus una vice comedere malis, optime facies. Etenim prima et mater et radix et fons et fundamentum omnium honorum est jejunium et temperantia. Dicit autem quidam ex profanis : Elige optimam vitam; dulcem autem eam faciet consuetudo. » Et magnus Basiliscus : « Uti est electio, nullum adest obstaculum. » Et alius sanctus : « Principium fructus est flos, et principium actus, temperantia. Sed haec forte iis qui ea sequi volent, difficilia videbuntur, imo vero impossibilia; qui vero ex iis florentem fertilitatem cogitabit, et intuebitur quantam gloriam generare soleant, tractabilia ea judicabit, et Domini nostri Jesu Christi gratia et proprio pro viribus ardore, facillima verbis et operibus proclamabit, ac iis sanctionem signabit. » Et dicit sanctus Isaac : « Panis simplex in pura mensa animam comedentis ab omni cupiditate emundat. » Et : « A mensa jejunantium et vigilantium et afflictorum in Domino sume tibi vitae remedium, et suscita mortui animae tuae inceptam; quia dilectus recumbit in medio eorum, cibos sanctificans, eorumque amaritudinem in ejus ineffabilem dulcedinem transmutat. Spirituales autem et caelestes ejus ministri obumbrant eos et sancta eorum alimenta. » Et : « Odor jejunantis dulcissimus, et occursus ejus lactificat discernentium corda. » Et : « Charissima est Deo temperantis vita. »

« Οὐτῶν βρώματα. » Καὶ · « Ὁσμὴ νηστευτοῦ ἡδυάτη καὶ ἁπλῆ ἡ διαγωγὴ τοῦ ἐγκρατοῦς. »
Quomodo oportet Sabbato vesci; et de vigiliis, quomodo earum tempore oportet comedere.

33. Quovis Sabbato, excepto majore, oportet te bis comedere, ut significatum est pro tertia et

τεσσάρων ποτηρίων, εἰ βούλει ἐπόμενος τῷ ξυκανόνι τῶν ἀγίων ἀποστόλων, θεασίζοντι· Ἐκ τῆς ἐπίσκοπος, ἢ πρεσβύτερος, ἢ διάκονος, ἢ ἀναγιώστης, ἢ ψάλτης, τὴν ἀγίαν Τεσσαρακοστὴν τοῦ Πάσχα οὐ νηστεύει, ἢ τετράδα, ἢ παρασκευὴν, καθαιρέσθω· ἐκτός ἐἰ μὴ εἰ ὁσθένειαν σωματικὴν ἐμποδίζοιτο. Εἰ δὲ λαϊκὸς εἴη, ἀφορίζέσθω. Ἡ δὲ γὰρ δευτέρα ἐστὺν τερὸν τοῖς θεοῖς; Πατρᾷσι κεκανόνισται. »

Ὅπως δεῖ τρέφεσθαι κατὰ τρίτην καὶ πέμπτην.

λβ'. Ἐν δὲ ταῖς δυοῖς πάλιν ἡμέραις, δευτέρῃ καὶ τρίτῃ καὶ τῇ πέμπτῃ, δι' ἑσθίει τῆς ἡμέρας· κατὰ μὲν τὸ γεῦμα τρεφόμενος ἄρτου οὐγγίαις ἕξ· ἀπὸ ἐψήτου ἐγκρατῶς· καὶ τινος τῶν ξηροτρόφων μετέχων καὶ οἴνου μεμιγμένου σὺν ὕδατι, ἑως, εὐχετήσεις, ποτηρίων τριῶν ἢ τεσσάρων· κατὰ δὲ τὴν ἐσπέραν, ἀπογευόμενος ἄρτου οὐγγίας τρεῖς, καὶ τινος τῶν ξηροφάγων, ἢ ὀπωρῶν τινων· οἴνου τε σὺν ὕδατι, ποτηρίου ἑνός, ἢ τὸ πολὺ δύο, δίψῃ πολλῆς ἐπικρατούσης σε. Σφόδρα γὰρ συνεργεῖ ἡ δίψα καὶ ἐν τοῖς δάκρυσι, σύνοικον ἔχουσα καὶ τὴν ἀγρυπνίαν, ὡς φησὶν ὁ τῆς Κλίμακος· « Δίψα καὶ ἀγρυπνία ἐξέθλιψαν καρδίαν· καρδίας δὲ θλιθείσης, ἐξεπήδησαν ὕδατα. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Διὰ θεὸν δίψησον, ἵνα σε ἐμπλήσῃ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ. » Εἰ δὲ γὰρ καὶ ἐν ταῖς δυοῖς ταύταις ἡμέραις προκρίνεις τὸ μονοφαγεῖν, ἄριστα διαπράξεις. Ἐπεὶ καὶ πρώτη, καὶ μήτηρ, καὶ ρίζα, καὶ πηγὴ, καὶ θεμέλιος πάντων τῶν καλῶν ἢ νηστεία καὶ ἡ ἐγκράτεια πᾶσι φυκεῖ. Λέγει δὲ καὶ τις τῶν θύραθεν· Ἐλοῦ βίον ἄριστον. Ἦδὺν δὲ αὐτὸν ἡ συνθήθεια ποιήσει. Καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· Ὅπου προαίρεσις, τὸ κολῶσον οὐδὲν. Καὶ ἕτερος τῶν θεοφόρων· Ἀρχὴ καρποφορίας, ἀνθος· καὶ ἀρχὴ πρακτικῆς, ἐγκράτεια. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἴσως καὶ τὰ τοῦτοις ἐπίμενα διέξει τισὶ δυσχερῆ, ναὶ μὴν τάχα καὶ ἀδύνατα· ὁ δὲ τὴν ἐκ τούτων ἐπιανοῦσαν ἐπιχαρτίαν ἀναλογιζόμενος, καὶ οἶον ἠλίκον κλέος ἀπογεννᾶν εἰώθασιν ἐνοπριζόμενος, εὐχερῆ ταῦτα κρινεῖ, καὶ τῇ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ βοηθείᾳ, καὶ τῇ οἰκείᾳ κατὰ δύναμιν σπουδῇ, βῆσται καὶ λόγοις καὶ ἔργοις κηρύσει, καὶ τὸ κύρος τούτοις ἐπισφραγίσει. Καὶ λέγει ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Ἄρτος εὐτελής ἀπὸ τραπέζης ἀγνοῦ, ἀρνίζει τὴν ψυχὴν τοῦ ἐσθίουτος ἀπὸ παντὸς πάθους. » Καὶ· « Ἀπὸ τραπέζης νηστευόντων, καὶ ἀγρυπνούντων, καὶ κοπιώντων ἐν Κυρίῳ, λάβε σεαυτῷ φάρμακον ζωῆς, καὶ διέγειρον τῆς ψυχῆς σου τὴν θνητίν· οὗτος ὁ ἡγαπημένος ἀνακέκλιται ἐν μέσῳ αὐτῶν, ἀγιάζων τὰ βρώματα, καὶ τὸ πικρὸν τῆς κακοχίας αὐτῶν, μεταβάλλει εἰς τὴν γλυκύτητα αὐτοῦ τὴν ἀνεκδιήγητον. Οἱ δὲ πνευματικοὶ καὶ ἐπουράνιοι λειτουργοὶ αὐτοῦ ἐπισκιάζουσιν αὐτούς· καὶ τὰ ἅγια λειτουργοὶ αὐτοῦ ἐπισκιάζουσιν αὐτούς· καὶ τὰ ἅγια κριτῶν αὐτῶν. »

Ὅπως δεῖ τρέφεσθαι κατὰ Σάββατον· καὶ περὶ ἀγρυπνιῶν· καὶ ὅπως δεῖ ἐσθίειν κατὰ τὴν κριτῶν αὐτῶν.

λγ'. Ἐν δὲ γὰρ παντὶ Σαββάτῳ, πλὴν τοῦ μεγάλου, δεῖν σε διαφαγεῖν, ὡς προτετύπωται ἐν τῇ τρίτῃ καὶ

τῆ πῆμπτῃ, διὰ τε τὸν ἔρον τῶν ἱερῶν κανόνων, καὶ διὰ τὸ, δεῖν ἔχειν σε ἐν πάσαις ταῖς τοῦ ἔλου ἐνιαυτοῦ Κυριακαῖς, πλὴν τῆς κατὰ τὴν Τυροφάγον ἀγρυπνιας· εἰ μὴ ποὺ πρόσσεστί τις ἀγρυπνία τῶν Δεσποτικῶν μεγάλων ἑορτῶν, ἢ τινος τῶν μεγίστων ἀγίων· ἵνα ποιήσας ἐκελεῖνην, ἐάσης τὴν τῆς Κυριακῆς· ὁμῶς καὶ οὕτως, ἢ οὕτως, δις ἔσθιε κατὰ τὰ Σάββατα. Χρήσιμον δὲ, ἀεὶ ἐκδιάζεσθαι σε εἰς τὴν τῆς νυκτερινῆς ἀγρυπνιας ἐργασίαν· ὅθεν καὶ μετὰ τῆς κατὰ συγχυρίαν ἐπελθούσης μέσον τῆς ἑβδομάδος ἀγρυπνιας, λυσιτελέστατόν σοι ποιεῖν καὶ τὴν τῆς Κυριακῆς, καὶ μέγα σοι τὸ κέρδος ἔψεται τάχιστα· μᾶλλον δὲ, οὕτω βραγῆσεται πρῶτιμον τοῦ φῶς σου, κατὰ τὸ εἰρημένον· « Καὶ τὰ ἱμάτιά σου [ἐν ἅλλ. ἱμάτια σου] ταχὺ ἀνατελεῖ. » Φησὶ δὲ καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Ἐκάστῃ ἀγῶνι τῆς ἀμαρτίας καὶ τῆς ἐπιθυμίας, ὁ κόπος τῆς ἀγρυπνιας καὶ τῆς νηστείας ἐστὶν ἡ ἀρχή, καὶ μάλιστα τῷ ἀνταγωνιζομένῳ πρὸς τὴν ἐν ἡμῖν ἔνδον ἀμαρτίαν· καὶ τὸ σημεῖον τοῦ μίσους τῆς ἀμαρτίας, καὶ τῆς ἐπιθυμίας αὐτῆς, ἐκ τούτου ὁράται τοῖς ἀνταγωνιζομένοις πρὸς τὸν ἀόρατον πῶλεμον τοῦτον. Καὶ πᾶσαι σχεδὸν αἱ τῶν παθῶν προσβολαὶ ἀπομειοῦσθαι ἐν τῇ νηστείᾳ ἄρχονται. Καὶ μετὰ ταύτην, ἡ ἀγρυπνία τῆς νυκτὸς συνεργεῖ πρὸς τὴν ἀσκησιν. Ὁ ἐν πάσῃ τῇ ζωῇ αὐτοῦ τὴν ὁμιλίαν τῆς συζυγίας ταύτης ἀγαπῶν, οὗτος φίλος τῆς σωφροσύνης γίνεται· καθὼς ἡ ἀνάπαυσις τῆς γαστρὸς, ἀρχὴ πάντων τῶν κακῶν, καὶ ἡ χαυνότης τοῦ ὕπνου, ἡ ἐξάπτουσα τὴν ἐπιθυμίαν τῆς πορνείας· οὕτως ἡ ἔδδς τοῦ Θεοῦ ἡ ἀγία, καὶ πάσης ἀρετῆς ὁ θεμέλιος, ἡ νηστεία ὑπάρχει, καὶ ἡ ἀγρυπνία, καὶ ἡ ἐγρήγορις ἐν τῇ λειτουργίᾳ τοῦ Θεοῦ. » Καὶ αὐθις· « Ψυχὴ ἡ· σιλιθωθεῖσα τῇ τοῦ Θεοῦ μνήμῃ, καὶ τῇ ἀκοιμητῇ ἀγρυπνίᾳ, νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐκεῖ οἰκοδομεῖ ὁ Κύριος ἐπὶ τὴν ἀσφάλειαν αὐτῆς, νεφέλην σκεπάζουσαν αὐτὴν ἐν ἡμέρᾳ, καὶ φωτὶ πυρὸς διαυγάζει [Ἰσ. ἡ, φωτισμὸν πυρὸς διαυγάζοντα, ἡ, διαυγάζει] τὴν νύκτα· καὶ ἔσωθεν τοῦ γνόφου αὐτῆς φῶς λάμψει. » Ἐτι· « Ἐκλεξαί σε αὐτῶν ἐργασίαν τρυφῆς, ἀγρυπνίαν διενεχῆ τὴν ἐν νυκτὶ· ἐν ἣ ἀπεδύσαντο οἱ Πατέρες πάντες τὸν παλαιὸν ἀνθρώπον, καὶ ἠξιώθησαν τοῦ ἀνακαινισμού τοῦ νοῦς. Ἐν ταῖς ὥραις ταύταις αἰσθάνεται ἡ ψυχὴ τῆς ζωῆς ἐκείνης τῆς ἀθανάτου· καὶ ἐν τῇ αἰσθήσει αὐτῆς, ἀποδύεται τὸ σκότος τῶν παθῶν, καὶ ὑποδέχεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. » Καὶ πάλιν· « Τίμησον τὴν ἐργασίαν τῆς ἀγρυπνιας, ἵνα εὐρῆς παράκλησιν ἐν τῇ ψυχῇ σου. » Ἐτι· « Μὴ νομίσης, ὡ ἀνθρώπε, ὅτι ἐν πάσῃ τῇ ἐργασίᾳ τῶν μοναχῶν, ἐστὶ τις διαγωγὴ, μείζων τῆς ἀγρυπνιας τῆς νυκτερινῆς. » Καὶ· « Μοναχὸν διαμένοντα ἐν τῇ ἀγρυπνίᾳ, μετὰ διακρίσει τοῦ νοῦς, τοῦτον μὴ ἴδης ὡς σαρκοφόρον· τάξῃ· γὰρ ἀγγελικῆς ὡς ἀληθῶς τοῦτο τὸ ἔργον. » Ἐτι· « Ψυχὴ ἐν τῇ διαγωγῇ ταύτῃ τῇ ἀγγελικῇ τῆς ἀγρυπνιας κοπιῶσα, οφθαλμοὺς χερουδικοὺς ἔξει, τοῦ διαπαντὸς ἀτενίζειν, καὶ κατοπτεῦειν τὴν ἐπουράνιον θεωρίαν. » Ταύτας δὲ, ἦτοι τὰς ἀγρυπνίας, διανύεις ἐν προσευχῇ, ψαλμῶν καὶ ἀναγνώσει, καθαρῶς καὶ ἀβρόμβάστως, καὶ μετὰ κατα-

quinta, propter definitionem sanctorum canonum, et quia oportet ut te omnibus universi anni Dominici possideas, servata tamen per tyrophagiam vigilia; nisi adjiciatur quedam magnam Domini festivitatem aut alicujus ex maximis sanctis: ut eam celebrans, Dominicæ vigiliam relinquant. Attamen quidquid sit, bis per Sabbata vescere. Utile est autem tibi vim inferre ad nocturnæ vigiliæ opus. Unde et si casu in media hebdomadæ supervenerit vigilia, utilissimum tibi est vigiliam quoque Dominicæ agere, et magnum tibi lucrum quam citissime subsequetur; imo vero, ita frangetur matutinum lumen tuum, ut dictum est: « Et vestimenta tua brevi orientur (in aliis: sanationes tuæ). » Dicit autem et sanctus Isaac: « Cullibet in peccata et cupiditates certamini principium est vigiliæ et jejunii labor, et præsertim ei qui in peccata interior pugnat. Et signum odii peccatorum et concupiscentiæ ipsius, ex hoc manifestum est iis qui ad hoc invisibile bellum accinguntur. Et omnes fere cupiditatum impetus imminui in jejunio incipiunt. Et post jejunium, noctis vigilia ad exercitium cooperatur. Qui in omni vita sua hujus conjunctæ disciplinæ jugum diligit, hic prudentiæ amicus efficitur: quem admodum ventris deliciæ omnium malorum principium sunt, et somni abundantia quæ fornicationis concupiscentiæ favet: ita via Dei sancta et omnis virtutis fundamentum jejunium est et vigilia, et fervor in Dei cultu. » Et rursum: « In anima quæ Dei memoria splendet, et insomni vigilia, die ac nocte: ibi Dominus ædificat, ad ejus securitatem, nubem eam die obumbrantem, et ignis lumen noctem illuminans: et in ejus tenebris lux splendet. » Et adhuc: « Elige tibi deliciarum operationem vigiliam in noctibus continuam: in qua exuerunt omnes Patres veterem hominem, et digni effecti sunt mentis renovatione. Per illas horas recordabitur anima vitæ immortalis: et in hujus recordatione exuet cupiditatum tenebras, et suscipiet Spiritum sanctum. » Et rursum: « Honora vigiliæ operationem, ut in anima tuâ consolationem invenias. » Et adhuc: « Ne credas, o homo, in omnimonachorum operatione actum aliquem meliorem esse quam nocturna vigilia est. » Et adhuc: « Monachum qui in vigilia cum mentis discretionem perseverat, ne intuearis eum tanquam carne indutum: angelici enim ordinis hoc est opus. » Et adhuc: « Anima, in hac agendi ratione angelica, in vigilia: scilicet afflicta, oculos cherubinos habebit, ut perpetuo contempletur et perscipiat spectacula cælestia. » Has autem vigiliis in oratione transigis, in psalmodia et lectione, pure et constanter et cum compunctione, solus, aut cum pio et moribus consimili conventu. Fac autem post omnem tuam vigiliam parvam refectionem, propter laborem vigilia adductum, comedendo et bibendo, cœnæ tempore: non pro comede tres uncias panis; adde non nihil siccicibi, quod tibi sufficiet: bibe vinum cum aqua: pres calices. Vide autem ne in diem nonæ vigiliam

habens, propter vigiliam so tasse, nonam solvas. Hoc enim oportet facere, et illud non omittere. Refectionem enim, finita vigilia, præsens sermo ut facias præscripsit.

δείκνον· ἤγουν φάγε ἄρτον οὐγγίας τρεῖς· παράθεμά τι ξηρότροφον, τὸ ἱκανὸν σοι· πίε καὶ οἶνον σὺν ὕδατι, ποτῆρια τρία. Ὅρα δὲ μὴ πως εἶ; ἡμέραν ἐννάτης, ἔχων ἀγρυπνίαν, διὰ τὴν ἀγρυπνίαν ἰσως, καταλύσης τὴν ἐννάτην. Τοῦτο καὶ γὰρ δεῖ ποιῆσαι, κίχκεινο μὴ ἀφιέναι. Τὴν γὰρ παράκλησιν, τελεσθείσης τῆς ἀγρυπνίας, διωρίσατο ὁ λόγος ποιεῖν σε.

Quomodo oportet Dominicis vesci: et de nonnullis aliis: ad hoc, de molestia et humilitate.

31. Similiter et Dominicis omnibus bis per diem comedere, quemadmodum et Sabbatis: ea autem regula ita firma observetur, absque infirmitate; a sanctis enim Patribus hi dies concessi sunt et soluti, ex longa consuetudine et quibusdam causis recentioribus, divinis dicimus aut etiam aliis. His enim diebus neque una tantum vice manducamus, neque siccos cibos comedimus: sed omnia utilia et irreprehensibilia et olere accipimus: temperanter tamen, et cum determinata quantitate: semper enim optimum est in omnibus temperantes esse. In corporalibus enim infirmitatibus, ut diximus, non erubescimus omnia utilia accipere debemus, et quæ legitime corpus nostrum sustinere possunt: cupiditatum enim, non corporum interfectores esse divini Patres nos docuerunt. Similiter decet te ex omnibus statutis, quæ nempe ea indulgentia remittuntur, paululum degustare, in gloriam Dei et in gratiarum actionem et ad vitandam superbiam. Quidquid autem superfluum est repellas. « Rerum autem penuria, ut inquit sanctus Isaacus, docet hominem invitum ac nolentem, sobrietatem servare; quoniam, cum abundantiam et copiam eorum accipimus, nos ipsos cohibere non possumus. Ne corporalem requiem diligas. Anima enim quæ Deum diligit, secundum pium Isaacum, in Deo solo requiem possidet. » Potius vero cum labore ac molestia et humilitatem elige. Labor enim et humilitas, ut scribit quidam sanctus, Jesum possident.

Quomodo oportet vesci per sanctas Quadragesimas, ac in primis per magnam Quadragesimam.

35. De vitæ genere et ordine, per sanctas Quadragesimas sequendis, superfluum ducimus minutim ac specialiter disserere. Quemadmodum enim præindicatum est tibi vivendum esse diebus quibus nonas facis, ita et tibi operari licet per sanctas Quadragesimas, exceptis Sabbatis et Dominicis. Imo vero, si possibile est, et accuratius et vigilantius, ac præcipue per sanctam et magnam Quadragesimam, quippe quæ sit totius anni decimatio, et certaminum per Domini divinam et illustrem Resurrectionis diem, iis qui secundum Christum vice-rini, præmia præbeat.

De dijudicatione, in specie, et quod mediocri operationi non est honor; et de subjectione.

36. Præter ea hisque similia oportet te cum

Ὅπως γρη ἐσθλείν κατὰ τὰς Κυριακὰς· καὶ περὶ ἑτέρων τινῶν· πρὸς δὲ, καὶ κόπου, καὶ ταπεινώσεως.

λδ'. Ὅμοίως δὲ κόν τὰς Κυριακαῖς ἀπάσαις, δις ἐσθίε τῆς ἡμέρας, ὡσπερ δὴ καὶ ἐν τοῖς Σάββασιν· αὕτη δὲ ἡ διατύπωσις, οὕτω σῶα τηρεῖσθω, χωρὶς ἀσθενείας· ναὶ μὴ καὶ τῶν τοῖς θεοῖς Πατράσιν ἐκκεχωρημένων, καὶ ἀπολελυμένων ὡσανεὶ ἡμερῶν, ἐκ μακρᾶς συνθηθείας, καὶ αἰτιῶν τινῶν καινοτέρων, ἐνθῶν, φαμέν, ἢ καὶ ἐναντίων. Ἐν μὲν γὰρ ταύταις, οὕτε μονοφαγοῦμεν, οὕτε ξηροτροφοῦμεν· ἀλλὰ πάντων τῶν χρησίμων καὶ ἀνεπιλήπτων, καὶ λαχάνων μετέχομεν· ἐγκρατῶς μέντοι, καὶ μετὰ τῆς διορισθείσης ποσότητος· ἀεὶ γὰρ ἄριστον, τὸ ἐν πᾶσιν ἐγκρατεῖσθαι. Ἐν δὲ γε ταῖς σωματικαῖς ἀσθενείαις, ὡς ἐφημεν, ἀνευρυθρίαστως μεταληπτόν ἀπάντων τῶν χρησίμων, καὶ συνιστώντων τὸ σῶμα νομίμων· παθοκτόνους γὰρ, οὐ σωματοκτόνους ἡμᾶς ὑπάρχειν, οἱ θεοῖοι Πατέρες ἐδίδιξαν. Ὁσαύτως εἰκόσ σε, καὶ ἐκ πάντων τῶν δεδογμένων, ἦτοι ὅσα ἐφέται τῷ ἐπαγγέλματι, μικρὸν ἀπογεῦσθαι, εἰς δόξαν καὶ εὐχαριστίαν Θεοῦ, καὶ διὰ τὸ ἄτυφον· ἀποστρέφου δὲ καὶ τὰ περισσά. « Ἡ γὰρ σπάνις τῶν πραγμάτων, ὡς φησὶν ὁ ἅγιος Ἰσαάκ, διδάσκει τὸν ἄνθρωπον ἄκοντα, καὶ μὴ βουλόμενον, τὴν ἐγγράστιαν· ἐπεὶ, ὅταν εὐθύναν καὶ ἀδειαν λάδωμεν τοῦτων, οὐ δυνάμεθα ἑαυτοῦς κατέχειν. Σωματικὴν ἀνάπαυσιν μὴ ἀγαπήσης. Ψυχὴ γὰρ ἡ τὸν θεὸν ἀγαπῶσα, κατὰ τὸν ὅσιον πάλιν Ἰσαάκ, ἐν τῷ θεῷ καὶ μόνῃ τὴν ἀνάπαυσιν κέχτηται. » Μᾶλλον δὲ σὺν κόπῳ καὶ κακουχίᾳ καὶ τὸ ταπεινὸν ἐκλέγου. Ὁ γὰρ κόπος, καὶ ἡ ταπεινώσις, γράφει τις τῶν ἁγίων, κτώνται τὸν Ἰησοῦν.

Ὅπως δεῖ διατιῶσθαι καὶ πολιτεῦσθαι κατὰ τὰς ἁγίας Τεσσαρακοστὰς, καὶ μᾶλλον κατὰ τὴν μεγάλην.

λε'. Περὶ δὲ γε διαίτης, ἰσως καὶ πολιτείας τῆς ἐν ταῖς ἁγίαις Τεσσαρακοσταῖς, περισσὸν ἠγοῦμεθα λεπτομερῶς καὶ ἰδίως διεξηγηθεῖν. Ὡς γὰρ προδιωρίσται τελεῖν σε, ἐν αἷς ἡμέραις ποιεῖς ἐννάτας, οὕτω θέμις καὶ ἐν ταῖς ἁγίαις Τεσσαρακοσταῖς ἐργάζεσθαι, πλὴν τῶν Σαββάτων καὶ τῶν Κυριακῶν. Μᾶλλον, εἰ δυνατόν, καὶ ἀκριβέστερον, καὶ νηφαλιώτερον, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἁγίαν καὶ μεγάλην Τεσσαρακοστὴν, ὡς ἀποδεχάτωσιν οὔσαν τοῦ ὅλου ἐνιαυτοῦ, καὶ τὰ βραβεῖα τῶν ἀγώνων, διὰ τῆς δεσποτικῆς καὶ θείας ὀναστασίμου καὶ λαμπροφύρου ἡμέρας, τοῖς κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦ νικηταῖς παρέχουσαν.

Περὶ διακρίσεως, ὡς ἐν μέρσι, καὶ ἐτι τῇ ἐμμέτρῳ ἐργασίᾳ, τιμὴ οὐκ ἐστὶ· καὶ περὶ ὑποταγῆς.

λς'. Πλὴν καὶ ταῦτα, καὶ τὰ τούτοις παραλήψια,

ζῶν μετιέναι σε μετὰ ἀκριβοῦς διακρίσεως, πρὸς τὴν τοῦ διπλοῦ ζῶου συμφωνίαν, καὶ εἰρηναίαν καταστασίαν. « Μετὰ γὰρ σφίρας, φησὶν, οἰκοδομεῖται οἶκος· καὶ μετὰ συνέσεως ἀνορθοῦται· καὶ αἰσθησεως ἐμπίπεται τὰ ταμεία, παντὸς πλοῦτου τιμίου καὶ κταλοῦ. » Γράφει δὲ καὶ ὁ θεὸς Θαλάσσιος· « Ἡ μετὰ λόγου εὐδιάκριτος ἔνδεια καὶ στενότης, βασιλικὴ ἐστὶν ὁδός· ὥστε ὁ ἀδιάκριτος ὑπωπιασμὸς, ἢ ἡ ἀλογος συγκατάβασις, ἀσύμφορὰ εἰσιν, ὡς ἐκατέρωθεν παρὰ λόγον γινόμενα. » Καὶ ὁ ὁσιος Ἰσαάκ· « Ἐπιτεταίη τῆ ἀνέσει τῶν μελῶν, ἢ τῶν λογισμῶν ἔκστασις καὶ φύρσις· καὶ τῆ ἀμέτρῳ ἐργασίᾳ, ἀκηδία· καὶ τῆ ἀκηδία, ἔκστασις· διαφέρει δὲ ἔκστασις ἐκστάσεως· τῆ μὲν γὰρ πρώτη ἐκστάσις ἐπιτεταίη ὁ πόλεμος τῆς πορνείας· τῆ δὲ δευτέρᾳ, ἢ τοῦ ἰδίου ἡσυχαστηρίου κατάλειψις, καὶ ἀπὸ τόπου εἰς τόπον μετακίνησις· τῆ δὲ ἐμέτρῳ καὶ ἐπιπόνῳ διαμενούσῃ ἐργασίᾳ, τιμὴ οὐκ ἐστὶ· τούτων δὲ ἡ μείωσις μὲν, πληθύνει τὴν ἡδονὴν· ἢ δὲ ἀμετρία, τὴν ἔκστασιν. » Καὶ ὁ μέγας Μάξιμος· « Μὴ ὄλην τὴν σχολὴν περὶ τὴν σάρκα ἔχε· ἀλλ' ὄρισον αὐτῇ τὴν κατὰ δύναμιν ἀσκησίν· καὶ ὄλον τὸν νοῦν, περὶ τὰ ἔνδον τρέψον. Ἡ γὰρ σωματικὴ γυμνασία πρὸς ὀλίγον ἐστὶν ὠφέλιμος· ἢ δὲ εὐσέβεια πρὸς πάντα, καὶ τὰ ἐξῆς· εἰ δὲ πως ἢ τῆς σαρκὸς πλάστιγξ ἀνθέλκει, καὶ τυραννεῖ, καὶ βαρύνει τὴν τῆς ψυχῆς πλάστιγγα, πρὸς ῥοπὰς καὶ κινήσεις ἀτάκτους, καὶ ψυχοφθόρους καθέλκουσα, καὶ γέγραπται, Ἡ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ τοῦ πνεύματος, καὶ τὸ πνεῦμα κατὰ τῆς σαρκὸς. » Ἄλλ' αὐτὸς ταύτην κημῶ ἐγκρατείας χαλινώσας, νέκρωσον, ἕως ἀν καὶ ἀκουσα, εὐήνιος γένηται· καὶ ὑποταγῇ τῷ κρείττονι, μεμνημένος τοῦ μεγάλου φάσκοντος Παύλου· « Ὅσον ὁ ἔσω ἡμῶν ἄνθρωπος φθείρεται, τοσοῦτον ὁ ἔσω ἀνακαινοῦται ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ. » Καὶ τοῦ ἁγίου Ἰσαάκ· « Δίδου σεαυτὸν ἀποθάνειν ἐν τοῖς ἀγωνίσμασι, καὶ μὴ ζῆν ἐν ἀμελείᾳ· οὐ μόνον γὰρ οἱ διὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν δεξιόμενοι τὸν θάνατον, μάρτυρές εἰσιν, ἀλλὰ καὶ οἱ διὰ τὴν τῶν ἐντολῶν αὐτοῦ τήρησιν ἀποθνήσκοντες. Καὶ κρείσσον ἡμῖν θάνατος ἐν τῷ ἀγῶνι, ἢ ζῆσαι ἐν παραπτώματι. » Καὶ πρὸ γε πάντων, μετὰ βουλῆς καὶ ἐρωτήσεως ἔσο, πάντα ποιῶν τοῦ σου κατὰ Κύριον πνευματικῷ Πατρός. Οὕτω γὰρ, Χριστοῦ χάριτι, καὶ τὰ ἐπαχθῆ καὶ ἀνάτη, κοῦφα, καὶ ὡς κατὰ πρानοῦς πεδίου ὀξεί σοι φέρεσθαι. Ἄλλ' ἐπανιτέον ὄθεν ἐξήλθομεν.

D

Ὅπως δεῖ τὸν ἀγωνιζόμενον διέρχεσθαι τὸ μετὰ τὸ γεῦμα ἀκρι δύσεως ἡλίου διάστημα· καὶ δεῖ πιστεῦναι, κατὰ τὸν κόπον, καὶ τὸ μέτρον τῆς ἐργασίας ἡμῶν, τὴν τῶν θείων χαρισμάτων διανομήν ἐπιδοσθαι ἡμῖν.

λζ'. Μετὰ δὲ γε τὸ ἀριστήσαι ὡς δεῖ τὸν ἀγωνιζόμενον, κατὰ τὸν θεσπέσιον Παῦλον, κελεύοντα, ὅτι ὁ ἀγωνιζόμενος πάντα ἐγκρατεῦεται, ἀνάγνοιθι καθήμενος, ἐν τοῖς νηπτικοῖς τοπλέον συγγράμμασι τῶν Πατέρων, ἱκανῶς. Καὶ ἔκτοτε κοιμηθῆτι ὡραν μίαν, εἴπερ εἰσὶν αἱ ἡμέραι μεγάλαι. Εἴθ' οὕτως ἀναστὰς, μικρὸν ἐργοχέρησον, κρατῶν καὶ τὴν εὐχὴν. Μετὰ

accurata dijudicatione ingredi, ad duplicis animantis concordiam et pacificum statum. « Cum sapientia enim, inquit, ædificatur domus: et cum intelligentia instauratur: et sensu adimpletur ærarium omnibus divitiis pretiosis et pulchris. » Scribit autem et sanctus Thalassius: « Cum ratione discreta indigentia et angustia, via regia est; ita ut non discreta sugillatio et irrationabilis prudentia inutiles sint, tanquam utrinque contra rationem factæ. » Et pius Isaac: « Sequitur membrorum remissionem rationis deordinatio et turbatio, et immoderatam operationem acedia, et acedia exstasis. Differt autem exstasis ab exstasi. Primam enim exstasim sequitur fornicationis bellum, secundam vero proprii domicilii derelictio et a loco in locum migratio; moderatæ autem et patienter duranti operationi non est honor, eorum autem mediocritas lætitiæ adauget; immoderantia vero exstasim. Et magnus Maximus: « Ne omne tempus in carnem impendas, sed ei adhibe pro viribus exercitium et totam mentem in interiora convertas. Corporale enim exercitium non valde est utile: pietas ad omnia, et cætera. Si autem quodammodo carnis cura attrahit et tyrannice curam animæ regit, eamque aggravat ad inordinatos motus et animæ noxios incitans, ut scriptum est: Caro concupiscit adversus spiritum, et spiritus adversus carnem; sed ipse eam temperantia frenans, occide quoadusque vel invita docilis facta fuerit, et meliori obediat, recordatus eorum quæ magnus Paulus dicitur: « Quo magis exterior homo noster corrumpitur, eo magis interior renovatur de die in diem. » Et sanctus Isaac: « Fac te ipsum in certaminibus mori, neque in incuria vivere; non enim tantum ii, qui propter Christi fidem mortem accepere, martyres sunt, sed et qui propter mandatorum ejus observationem moriuntur. Et potius nobis est decertando mori quam cadendo vivere. » Et ante omnia cum consilio et interrogatione esto, omnia faciens quæ tibi præscripserit Pater tuus spiritualis. Ita enim, Christi gratia, et odiosa et ingrata, levia fient, et tanquam plano itinere tibi videbitur ferri. Sed redeundum unde exivimus.

Quomodo oportet certantem tempus transire quod est inter prandium et solis occasum; et quod oportet credere in labore et mensura nostræ operationis divinorum donorum perseverantiam nobis concessam esse.

37. Post prandium autem quomodo oportet certantem vivere, secundum divinum Paulum docentem, cum qui certat, omnia vincere, lege sedens, plerumque in asceticis Patrum libris sufficienter. Ac deinde unam horam dormi, si longi sint dies. Deinde rursus surgens, paulum manibus operare, orationem quoque occupans. Post a vero adora,

** II Cor. iv, 16.

ut jam dictum est. Leg^o, militare, et cura ut humilioris et teipsam habebas infra omnes homines. « Qui enim se exaltaverit, humiliabitur; et qui se humiliaverit, exaltabitur ⁹⁷. » Et: « Qui videtur stare, caveat ne cadat ⁹⁸. » Et: « Dominus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam ⁹⁹. » Et: « Initium superbiæ, nescire Dominum ¹. » Et: « Superbi transgressi sunt nimis ². » Et: « Non alta sapientes, sed humilibus consentientes ³. » Dicit autem et divus Chrysostomus: « Ille se optime noscit, qui se nihil esse putat; nihil enim ita Deo charum est, quam se cum ultimis reputare. » Et sanctus Isaac: « Humilibus revelantur mysteria. » Et: « Ubi germinat humilitas, ibi quoque Dei gloria crescit. » Et: « Gratia præcurrit humilitas; et doctrinae præcurrit meditatio. » Et sanctus Barsanuphius: « Si sincere salvus esse velis, operibus obedi; tolle pedes tuos a terra, et transfer in cælum mentem tuam. Atque ibi sit cura tua die ac nocte; et quantum habes virium, contemnaris; nitens teipsum infra quemlibet hominem videre. Hæc est vera via; extra eam nulla alia est ei, qui vult salvus esse per eum, qui ipsum confortat, Christum. Currat qui velit, currat qui velit, currat qui velit, ut comprehendat: confiteor coram Deo vivente et volente vitam æternam ei, quicumque cupiet, largiri. » Et Climacius: « Non jejunavi, non vigilavi, non humi recubui, sed humiliatus sum, et salvavit me confestim ille, qui, ante quodlibet aliud, contemptum persequitur, ut ait sanctus Barsanuphius. Quia, si negotia negligis, ad urbem accedis; et si inter homines non lauderis, urbem incoles. Et si ab omni homine occidaris, urbem et ejus thesaurus hæreditabis. Et si vis salvari, salutem tibi præstabit vivere sine honore: et curre ad id quod tibi propositum est. » Est autem, secundum illius discipulum pium Joannem, vivere contemptum, non cuiquam se æqualem gerere, et non dicere de bono opere: « Et ego id feci. » Deinde sedens ora corde puro et constanter, quoadusque vespera supervenerit. Et ita psalle cantum vespertinum et absolve, sincero corde credens, pro nostro labore et pro nostro ob virtutem dolore et operationis nostræ anensura, donorum nobis et præmiorum distributionem ac proclamationem ac consolationem a Deo factum iri; ut ait divinus Psalter: « Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo consolationes tuæ lætificaverunt animam meam ⁴. » Et Salvator: « Venite ad me omnes qui laboratis et onerati estis, et ego reficiam vos ⁵. » Et magnus Paulus: « Si tamen Christo compatimur, et et conglorificemur. Existimo autem quod etiam sunt condignæ passionibus hujus sæculi ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis ⁶. » Dicit autem hæc et divina sapiens Maximus: « Causa esse dicitur divinorum bonorum distributionis uniuscujusque fidei mensura; quemadmodum

δη ταῦτα πρόσευξαι, ὡς προσδὴλωται· ἀνάγκωθι, μελέτησον, καὶ σπουδάσον ἵνα ταπεινωθῆς; καὶ ἔχη· σεαυτὸν ὑποκάτω πάντων ἀνθρώπων. « Ὁ γὰρ ὑψῶν, φρονεῖν, ἐαυτὸν, ταπεινωθήσεται· ὁ δὲ ταπεινῶν ἐαυτὸν ὑψώθησεται. » Καὶ· « Ὁ δοκῶν ἰστάναι, βλεπέτω μὴ πέσῃ. » Καὶ, ὅτι· « Κύριος ὑπερηφάνους ἀντιτάσσεται· ταπεινοὶς δὲ δίδωσι χάριν. » Καὶ· « Ἀρχὴ ὑπερηφάνειας, τὸ μὴ εἰδέναι τὸν Κύριον. » Καὶ· « Ὑπερηφάνοι παρηνόμενοι ἕως σφύρας. » Καὶ· « Μὴ τὰ ὑψηλὰ φρονούντες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς συναπαγόμενοι. » Λέγει δὲ καὶ ὁ θεῖος Χρυσόστομος· « Οὗτος μάλιστα ἐστὶν ὁ ἐαυτὸν εἰδῶς, ὁ μηδὲν ἐαυτὸν εἶναι νομίζων. Οὐδὲν γὰρ οὕτω τῷ θεῷ φίλον, ὡς τὸ μετὰ τῶν ἐσχάτων ἐαυτὸν ἀριθμεῖν. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Τοῖς ταπεινόφροσιν ἀποκαλύπτονται τὰ μυστήρια. » Καὶ· « Ὅπου βλαστάνει ἡ ταπεινωσις, ἐκεῖ ἡ τοῦ Θεοῦ δόξα βρούει. » Καὶ, ὅτι· « Πρὸ τῆς χάριτος τρέχει ἡ ταπεινωσις, καὶ πρὸ τῆς παιδείας τρέχει ἡ ὀργισ. » Καὶ ὁ ἅγιος Βαρσανούφιος· « Εἰ ἀληθῶς σωθῆναι θέλεις, ἀκουσον ἔργῳ ἄρον τοὺς πόδας σου ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἀνάγαγε εἰς τὸν οὐρανὸν τὸν νοῦν σου· καὶ ἐκεῖ γενηθήτω σου ἡ μελίτη νύκτα καὶ ἡμέραν· καὶ ὅσῃν ἔχεις δύναμιν καταφρονήθητι· πικτεῦσθαι ἰδεῖν σεαυτὸν, ὑποκάτω παντὸς ἀνθρώπου· αὕτη ἐστὶν ἡ ἀληθινὴ ὁδός· ἐκτὴ αὐτῆς, ἄλλη οὐκ ἔστι, τῷ σωθῆναι θέλοντι, ἐν τῷ ἐνδυναμοῦντι αὐτὸν Χριστῷ. Τρεχέτω ὁ θέλων· τρεχέτω ὁ θέλων· τρεχέτω ὁ θέλων, ἵνα καταλάβῃ· μαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ τοῦ ζώντος, καὶ θέλοντος ζῶν αἰώνιον χάρισσθαι παντὶ τῷ θέλοντι. » Καὶ ὁ τῆς Κλίμακος· « Οὐ νενήστευκα· οὐκ ἠγγύπηκα· οὐκ ἐχαμεύηκα, ἀλλ' ἐταπεινώθη, καὶ ἐσωσέ με συντόμως, διώκων πρὸ παντὸς ἐτέρου καὶ τὸ ἀψήφιστον, ὡς φησὶν ὁ ἅγιος Βαρσανούφιος· εἰ τὸ ἀμεριμνήσαι ἀπὸ παντὸς πράγματός, ποιεῖ σε προσεγγίσει τῇ πόλει· καὶ τὸ μὴ ψηφισθῆναι ἐν ἀνθρώποις, ποιεῖ σε οἰκῆσαι τὴν πόλιν· καὶ τὸ ἀποθανεῖν ἀπὸ παντὸς ἀνθρώπου, ποιεῖ σε κληρονομήσει τὴν πόλιν, καὶ τοὺς θησαυρούς. Καὶ εἰ σωθῆναι θέλεις, τὸ ἀψήφιστον κράτει, καὶ τρέχε πρὸς τὸ προκειμένον. » Ἔστι δ' αὖ, κατὰ τὸν τούτου τοῦ ἁγίου μαθητὴν ὄσιον Ἰωάννην, τὸ ἀψήφιστον, τὸ μὴ ἰσῶσαι ἐαυτὸν τι· καὶ τὸ μὴ εἰπεῖν περὶ καλοῦ ἔργου, εἰ Κἀγὼ τοῦτο ἐποίησα. » Εἶτ' αὖθις καθίσας πρόσευξαι καθαρῶς, καὶ ἀρρέμβάσως, ἕως ἂν καταλάβῃ τὸ ἐσπέρας· καὶ οὕτω ψάλλε τὸν συνήθη ἐσπερινόν, καὶ ἀπόλυσον· ἐξ εὐκρινῶν καρδίας πιστευόντων κατὰ τὸν κόπον, καὶ τὴν δι' ἀρετὴν ἐδόνη, καὶ τὸ μέτρον τῆς ἐργασίας ἡμῶν, καὶ τὴν τῶν θυρωρῶν καὶ ἐπάθλιον δανομήν καὶ ἀνάγρησιν, παρὰ τοῦ Θεοῦ ἐπιθραβέυσθαι ἡμῖν, καὶ παράκλησιν· ὡς φησὶν ὁ θεῖος Ψαλμῶδς· « Κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ὀδυνῶν μου ἐν τῇ καρδίᾳ μου, αἱ παρακλήσεις σου εὐφραναν τὴν ψυχήν μου. » Καὶ ὁ Σωτὴρ· « Δεῦτε πρὸς με, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ γὰρ ἀναπαύσω ὑμᾶς. » Καὶ ὁ μέγας Παῦλος· « Ἐπεὶ Χριστῷ συμπάσχομεν, ἵνα καὶ συνδοξασθῶμεν· λογίζομαι γάρ

⁹⁷ Matth. xiiii, 42. ⁹⁸ I Cor. x, 12. ⁹⁹ Jac. iv, 6. ¹ Eccli. x, 14. ² Psal. xcvi, 9. ³ Rom. xii, 16. ⁴ Psal. cxvii, 19. ⁵ Matth. xi, 28. ⁶ Rom. viii, 17, 18.

οτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς τὴν ἄμελλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς. « Λέγει δὲ καὶ ὁ τὰ θεῖα σοφῶς Μάξιμος· « Λίτιον εἶναι λέγεται τῆς τῶν θείων διανομῆς ἀγαθῶν, τὸ μέτρον τῆς ἐκάστου πίστεως· καθὼς γὰρ πιστεύομεν, καὶ τὴν ἐπὶ τὸ πράττειν τῆς προθυμίας ἐπιδοσιν ἔχομεν. Ὁ γοῦν πράττων, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πράξεως, ἐπιδεικνύεται τὸ μέτρον τῆς πίστεως, δεχόμενος ὡς ἐπίστευσε, τὸ μέτρον τῆς χάριτος. Ὁ δὲ μὴ πράττων, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς ἀπραξίας, ἐπιδεικνύεται τὸ μέτρον τῆς ἀπιστίας, δεχόμενος ὡς ἠπίστυσε, τὴν τῆς χάριτος στέρξιν. Οὐκοῦν κακῶς ποιεῖ βρακαίων τοῖς κατορθούσιν ὁ φθονερός, ἐπ' αὐτῷ σαφῶς, ἀλλ' οὐκ ἐπ' ἄλλω κειμένης, τῆς τοῦ πιστεύειν καὶ πράττειν, καὶ πρὸς τὸ μέτρον τῆς πίστεως ἔρχομένην εἰσδέξασθαι τὴν χάριν, ἐπιλογῆς· καὶ ἐκ ψυχῆς αἰτούμενοι, διαμαίνοι τὸν ὑπόλοιπον χρόνον ἡμῶν. » Καὶ αὐτὰ εἰ τὰ τέλη τῆς ζωῆς, Χριστιανῆ, ἀνώδυνα, ἀνεπαίσχυντα, εἰρηνικά· καὶ πρὸς τοῦτοις ἀποδοῦναι ἡμᾶς καλὴν τὴν ἀπολογία, ἐπὶ τοῦ φοβεροῦ ἐστώτας βήματος τοῦ Κυρίου, καὶ Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ὅτι μελῶν πάσης ἐργασίας, ἡ καθαρὰ προσευχή ἐστιν.

λη'. Πρὸς δὲ τοῖς δηλωθεῖσι, καὶ τοῦτο ἴσθι, ἀδελφε εἶτι πῶς αὐτὸς μέθοδος, καὶ πᾶς κανὼν, εἰ βούλει δὲ, καὶ πράξις διάφορος, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι ἡμᾶς εἶτι ἐν καρδίᾳ καθαρῶς καὶ ἀβρεμβάστως προσεύχεσθαι, τετύπεται οὕτω καὶ κεκατόνισται. Ἐπεὶ τοῦτου, εὐδοκίᾳ καὶ χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἀπρητισθέντος, καὶ πολλὰ, καὶ ποικίλα, καὶ διαίρουντα μεθέντες, τῷ ἐνὶ, καὶ ἐνιαίῳ, καὶ ἐνωτικῷ ἀμείους ὑπὲρ λόγον ἐνούμεθα, ὡς εἴρηται τῷ κλεινῷ θεολόγῳ· Θεῶς θεοῖς ἐνούμενός τε καὶ γνωρίζομενος· ὅπερ ἐστίν, ἡ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐν καρδίᾳ ἐνουπύστατος ἔλλαμψις, ἥτις τίκτεται, ὡς εἴρηται, ἐκ τῆς μνημονουθείσης καθαρᾶς καὶ ἀβρεμβάστου καρδιακῆς προσευχῆς. Σπάνιον δὲ τοῦτου, καὶ μόλις εἰς ἐκ χιλίων ὁ καταξιώθεις, Χριστοῦ χάριτι, προκοφῆσαι εἰς τῆνδε τὴν κατάστασιν. Τὸ δὲ καὶ ταύτην ὑπερπεῦσαι, καὶ τῆς πνευματικῆς ἀξιώθηται προσευχῆς, καὶ τυχεῖν τῆς ἀποκαλύψεως τῶν μυστηρίων τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, πάνυ ὀλίγων, καὶ κατὰ γενεὰς καὶ γενεὰς εὐρισκομένων, εὐδοκίᾳ τῆς χάριτος, καθάπερ γράφει καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Ὅσπερ μόλις ἐκ μυριάδων ἀνθρώπων, εἰς εὐρίσκεται πληρώσας τὰς ἐντολάς, καὶ τὰ νόμιμα μικρὸν ἐνδεῶς, καὶ φθάσας εἰς τὴν τῆς ψυχῆς καθαρότητα, οὕτως· εἰς ἐκ χιλίων εὐρίσκεται, καταξιώθεις φθάσαι μετὰ πολλῆς παραφλακῆς, εἰς τὴν καθαρὰν προσευχὴν, καὶ διαβρῆξαι τοῦτον τὸν ὄρον, καὶ τυχεῖν ἐκείνου τοῦ μυστηρίου. Διότι πολλοὶ τῆς καθαρᾶς προσευχῆς οὐδαμῶς ἤξιωθησαν, ἀλλ' ὀλίγοι. Πρὸς δὲ τὸ μυστήριον ἐκεῖνο τὸ μετ' ἐκείνην, καὶ πέραν, ὁ φθάσας, μόλις εὐρίσκεται γενεᾷ καὶ γενεᾷ, τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ. » Καὶ μετ' ὀλίγα· « Καὶ εἰ μετὰ καθαρότητος μόλις τις προσεύχεται, τί εἴπωμεν περὶ τῆς πνευματικῆς; Πᾶσα δὲ πνευματικὴ κατ' αὐτὸν αὐθις κινήσεως ἡλευθέρωται· καὶ ἡ κλίνουσα κάτωθεν ἐστὶ τῆς πνευματικῆς. » Διόπερ καὶ αὐτὸς εἰ βούλει τῶν τοιούτων καινῶν μυστηρίων, ἔργῳ καὶ πράγματι, ἦτοι αὐτῇ τῇ πείρᾳ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ καταξιώθῃναι, ἐν παντὶ καιρῷ καὶ πάσῃ ὥρᾳ, καὶ ἐργασία σου, ἐπέρου

enim crediderimus, et nostri ad agendum ardoris retributionem habebimus. Qui igitur agit, pro actus ejus ratione ostenditur et mensura fidei; accipitis, ut credidit, gratiæ mensuram. Qui vero non agit, pro ejus inertie ratione, et increduliatibus mensura ostenditur; accipit enim, prout incredulus est, gratiæ privationem. Igitur male agit quicumque proficientibus invidet, cum penes eum, nec penes alium sit credendi et agendi, et secundum fidei mensuram gratiam accipiendi electio sit. Et tota anima eam orantes perseveremus totum vitæ nostræ tempus. Et ipse vitæ finis, Christianus, absque dolore, et rubore, pacificus. Et ad hæc, bonam defensionem habebimus, cum steterimus ante tribunal Domini et Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi.

Quod major omni operatione est munda oratio.

38. Cum his quæ indicata sunt et hæc, scito, frater, quod omnis methodus et omnis regula, si velis, et variæ actiones, ita formatæ sunt et determinatæ, eo quod non possumus in corde puro et constanter orare. Quod enim benevolentia et gratia Domini nostri Jesu Christi perfecte adepti, et multa illa varia et transeuntia relinquentes, cum eo qui unus est et simplex et unniendi vim habet, conjungimur immediate supra rationem, ut ab illustri theologo dictum est: « Deus divinis hominibus conjunctus et cognitus; quod est ea, per Spiritum sanctum, in corde interior illuminatio, quæ gignitur, ut dictum est, ex memorata pura et constanti cordis oratione. » Rarum autem illud est, et vix unus ex mille, Christi gratia, dignus effectus est qui ad hunc statum perveniat. Hunc autem statum transgredi et spirituales adorationem assequi, et futuræ vitæ mysteriorum revelationem adipisci; omnino paucorum est, et ii per generationes et generationes reperiantur, gratiæ beneficio, ut scribit pius Isaac: « Quomodo vix ex decem hominum millibus unus invenitur qui mandata adimpleat et leges modo fere perfectio, et in animæ puritatem tendat, ita unus ex mille reperitur, qui dignus judicatus sit qui attingeret cum multa custodia, puram orationem, et hunc terminum perfrangeret, et mysterium illud obtineret. Ideo non multi ad mundam orationem pervenire, sed pauci. Qui autem ad mysterium quod eam sequitur et ultra cucurrit, vix reperitur de generatione in generationem, Christi gratia. » Et paulo post: « Et si vix aliquis cum puritate orat, quid dicemus de spirituali oratione? Omnis autem spiritualis oratio motu libera est. Et quæ paululum vergit, infra spiritualem est. » Itaque si ipse talibus operis novis mysteriis in Christo dignus esse velis, opere et re, ipsa nempe experientia, omni tempore et omni hora et in omni operatione tua, orare in corde festina, pure et non distracte; ut sic ex

infante lactente ad virum perfectum pervenias. **A** mensuram ætatis plenitudinis Christi, et cum fidelis prudenti servo beatitudinem et coronam consequaris, ut dirigens in iudicio sermones tuos; nempe secundum rationem agens, unde non peritaberis in sæculum, quemadmodum de eo scribit sanctus Philemon, ita: « Frater, sive nocte, sive die, dignatus erit te Deus orare mente pura absque distractione, ne propriæ tuæ regulæ adhæreas; sed quantum tibi licebit, nitere cum Deo uniri; et ipse cor tuum illuminabit de oratione spirituali. » Et quidam ex sanctis: « Si vis in corpore tanquam sine corpore Deo servire, indesinenter orationem posside secreto in corde tuo, et ante mortem fiet anima tua quasi angelus. » His consentanea scribit sanctus Isaac. Interrogatus enim ab aliquo quodnam esset universorum huius operis profectuum summum, tranquillitatis nempe, ita ut quis ad id perveniens sciat se vitæ perfectionem adeptum esse, respondit: « Quando quis dignus factus est continua oratione; postquam enim id attigerit, omnium virtutum summam attigit, ac deinceps Spiritus sancti domicilium factus est. Si quis enim gratiam Paraclæti non perfecte asecutus sit, orationis perseverantiam non potest in otio perficere. » Spiritus enim, inquit, cum in viro quodam habitat, non cessat orare. Ipse enim spiritus semper orat. Tunc neque in somno, neque in vigilia, oratio ex ejus anima deficit; sed sive manducet, sive bibat, sive dormiat, sive quid aliud faciat, atque etiam in profundo somno, suavis odor et habitus orationis erumpunt absque labore; et tunc oratio divisionem non habet; sed omnibus horis, etiamsi talis ejus oratio tranquilla sit exterior, sed rursus in conspectu abscondite. Silentium enim mundanum, orationem vocat quidam sanctus; quoniam eorum cogitationes quidam divini motus sunt; motus autem mundi cordis et mentis, dulces voces sunt, quibus etiam abscondito Deo psallunt. » Et alii multi sancti viri, divina ipsa gratia initiati, talia multa admiratione digna edidere; quæ nos propter sermonis longitudinem omittimus.

λογισμοὶ αὐτῶν, θεταὶ κινήσεις εἰσὶν· αἱ κινήσεις δὲ τῆς καθαρᾶς καρδίας, καὶ διανοίας, φωναὶ πραεῖαι εἰσιν, ἐν αἷς κρυπτῶ; τῶ κρυπτῶ ψήλλουσι. » Καὶ ἄλλοι δὲ πολλοὶ τῶν θεοφόρων, ἐκ τῆς χάριτος αὐτῆς πείρα μυσταγωγημένοι, τοιαῦτα πλῆθῃ θάυματος ἄξια ἐξέθεντο· ἅπερ καὶ διὰ τοῦ λόγου μῆπως εἰπάμεν.

De numero genuflexionum per spiritum unius noctis dieique.

39. De numero autem genuflexionum, scimus legitima a divinis Patribus esse præscriptas, quas per noctis dieique spatium quinque hebdomadibus debet facere nos oportet. Etenim omni Sabbato et omni Dominica, et etiam aliis ex consuetudine signatis diebus et hebdomadis, juxta mysticæ et alicuius oracula, ut ab iis abstinemus nobis præcipitur. Sunt autem qui hunc numerum prætergrediuntur. Quidam vero cum non attingunt, unusquisque pro viribus et voluntate. Et tu igitur fac, prout valebis. Sed tamen vere beatus est qui in omnibus quæ secundum Deum sunt sibi vim intu-

προβάτα· εἰς τὸ προσευχεσθαι ἐν καρδίᾳ, καθαρῶς καὶ ἀβρεμβάτως· ἐν οὕτως, ὡς ἐκ νηπίου θηλάζοντος, προκόβῃ; εἰς ἀνδρα τέλειον· εἰς μέτρον ηλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ μετὰ τοῦ πιστοῦ οἰκονομοῦ καὶ φρονίμου, τοῦ μακαρισμοῦ καὶ τῆς ἀναρρήσεως ἐπιτύχῃ; ὡς οἰκονομῶν ἐν κρίσει τοὺς σὺς λόγους· ἦγον κατὰ λόγον πολιτευόμενος. ὅθεν καὶ οὐ σαλευθῆση εἰς τὸν αἶωνα, καθὼς περὶ τούτου γράφει ὁ ἅγιος Φιλήμων, οὕτως· « Ἀδελφε, εἴτε ἐν νυκτὶ, εἴτε ἐν ἡμέρᾳ, ἀξιώσει σε ὁ Θεὸς καθαρῶς τῶ νοῦ προσεῦξασθαι ἀπερισπάστως, μὴ πρόσχη; τῶ ἰδίῳ κανόνι· ἀλλ' ὅση σοὶ δύναμις ἐπεκτείνου τῶ Θεῷ κολλώμενος· καὶ αὐτῆς φωτίζει τὴν καρδίαν σου περὶ ἐργασίας πνευματικῆς. » Καὶ τις τῶν θεοφόρων· « Εἰ ὀλέεις ἐν σώματι ὡς ἀσώματος Θεῷ λειτουργεῖν, εὐχὴν ἀδιάλειπτον κτῆσαι κρυπτῶς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, καὶ γίνεται πρὸ θανάτου ἢ ψυχῆ σου, ὡς ἄγγελος. » Τούτοις συνάδοντα γράφει καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ. Ἐρωτηθεὶς γὰρ παρὰ τινος, τί ἐστι τὸ περιεκτικόν τῶν κόπων ὅλων τοῦ ἔργου τούτου, δηλαδὴ τῆς ἡσυχίας, ἵνα τις κατακτήσας εἰς αὐτὸ, μάθῃ ὅτι τὴν τελειότητα τῆς πολιτείας ἐφθασεν, ἀπεκρίθη οὕτως· « Ὅταν ἀξιωθῇ τις τῆς διαμονῆς τῆς προσευχῆς· ὅταν γὰρ φθάσῃ ταύτην, πρὸς τὴν ἀκραν πασῶν τῶν ὀρετῶν ἐφθάσῃ, καὶ τουλοιοῦ, κατοικητήριον τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐγένετο. Ἐὰν γὰρ τις τὴν χάριν τοῦ Παρακλήτου ἀκριβῶς οὐκ ἐδέξατο, τὴν διαμονὴν ταύτην; τῆς προσευχῆς τελειῶσαι ἐν ἀνέτει οὐ δύναται. Τὸ γὰρ Πνεῦμα, φησὶν, ὅταν κατοικήσῃ ἐν τινὶ τῶν ἀνθρώπων, οὐ πάύεται ἐκ τῆς προσευχῆς. »

C Αὐτὸ γὰρ τὸ Πνεῦμα ἀεὶ προσεύχεται. Τότε, ὅτε ἐν τῷ καθυδύειν αὐτὸν, ὅτε ἐν ἐρηγήρῳσει, ἢ προσευχῇ ἐκ τῆς ψυχῆς αὐτοῦ κόπεται· ἀλλ' ἐὰν ἐσθίῃ, καὶ ἐὰν πίῃ, καὶ ἐὰν κοιμάται, καὶ ἐὰν τι πράττῃ, καὶ ἐὰν ἐν βαθεῖ ὑπνῷ, αἱ εὐδοαὶ, καὶ οἱ ἀτμοὶ τῆς προσευχῆς ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἀναδίδονται, ἀνευ κόπου· καὶ χωρισμὸν τότε ἢ προσευχῆ οὐκ ἔχει· ὀλλὰ πάσας τὰς ὥρας αὐτοῦ, κἂν ἡσυχάσῃ ἐξωθεν αὐτοῦ ἢ τοιαύτη, ἀλλ' οὖν πάλιν ἢ αὐτὴ λειτουργεῖ ἐν αὐτῷ κρυπτῶς. Τὴν σιωπὴν γὰρ τῶν καθαρῶν,

Περὶ τῆς κατὰ τὸ νυχθήμερον ποσότητος τῶν γονυκλισιῶν.

10'. Περὶ δὲ γὰρ ποσότητος γονυκλισιῶν, τριακοσίας ἴσμεν τῶ ἀριθμῷ, τὸς τοῖς θεοῖς ἡμῶν Πατράσι διωρισμένας, ἃς καὶ ὀφείλομεν ποιεῖν καθ' ἕκαστον νυχθήμερον τῶν τῆς ἑβδομάδος πέντε ἡμερῶν· καὶ γὰρ ἐν παντὶ Σαββάτῳ, καὶ πάσῃ Κυριακῇ, ναὶ μὴν καὶ ἐν ἄλλαις ἐξ ἑθους σεσημειωμέναις ἡμέραις, καὶ δὴ καὶ ἑβδομάσι, κατὰ τινὰς μυστικοὺς καὶ ἀπορρήτους λόγους, σχολὴν τούτων ἄγειν ἐντετάλαμεθα. Εἰσὶ μέντοι τινὲς ὑπερβαίνοντες τούτον τὸν ἀριθμὸν. Ἔνιοι δὲ καὶ ὑστερίζοντες, ἕκαστος καθὼς ἔχει ἰσχὺς, ἢ προαρέσεως. Καὶ οὐ τοίνυν ποιεὶ τοιαύτη δύναμις· μενοῦ γὰρ μακρῆρος τῷ ὄντι, καὶ τοῦτο πολ-

λάκις, ὃ ἐν πᾶσι τοῖς κατὰ Θεὸν πάντοτε ἐκδιάζων ἄ
 ἑαυτὸν. « Βιασθὴ γάρ ἐστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν,
 καὶ βιασταὶ ἀρπάξουσιν αὐτήν. »

Ἔστι οὐ μόνον, ὡς προσηγορεύεται, κατὰ τὸν ἀγῶνα,
 καὶ τὸ μέτρον τῆς ἡμῶν ἐργασίας, ἢ τῶν θεῶν
 διανομὴ ἐπιχορηγείται, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν
 ἔξιν, καὶ ἐπιτηδεύματα. καὶ τὴν πίστιν, καὶ
 τὴν προσοῦσαν ἡμῖν διάθεσιν φυσικὴν.

μ'. Καὶ τοῦτο τοῖνον ἰστέον ὡς οὐ μόνον, καθάπερ
 προσηγορεύσαμεν, κατὰ τὸν ἀγῶνα καὶ τὸ μέτρον τῆς
 ἐργασίας ἡμῶν ἢ τῶν θεῶν δωρεῶν διανομὴ ἐπιχο-
 ρηγείται ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν τῆς πολιτείας ἔξιν
 καὶ ἐπιτηδεύματα, ναὶ ἡμῶν, καὶ κατὰ τὴν πίστιν
 ἡμῶν πρὸς τὰ προκειμένα, καὶ τὴν προσφῶς προσ-
 οῦσαν ἡμῖν διάθεσιν φυσικὴν. Καὶ λέγει ὁ ἅγιος Μά-
 ξιμος : « Ὁ νοῦς, σοφίας ὄργανον · ὁ λόγος, γνώσεως
 ἢ κατ' ἄμφω φυσικὴ πληροφορία, τῆς κατ' ἄμφω
 συνισταμένης πίστεως · τοῦ δὲ τῶν λαμάτων χαρί-
 σματος, ἢ φυσικὴ φιλανθρωπία. Πᾶν γὰρ χάρισμα
 θεῶν, ἐπιτήδειον ἐν ἡμῖν ἔχει καὶ προσφῶς, ὡσπερ
 δύναμιν, ἢ ἔξιν, ἢ διάθεσιν, ὄργανον δεκτικόν · οἷον
 ὃ τὸν νοῦν πεισῶν αἰσθητῶν φαντασιῶν ποιήσας κα-
 θαρὸν, δέχεται σοφίαν · ὃ δὲ τὸν λόγον, τῶν ἐμφύτων
 παθῶν, θυμοῦ, λέγω, καὶ ἐπιθυμίας καταστήσας δε-
 σπότην, δέχεται γνώσιν · ὃ δὲ τὴν κατὰ νοῦν καὶ λό-
 γον περὶ τὸ θεῖον ἀσάλευτον πληροφορίαν ἔχων, τὴν
 πάντα δυναμένην δέχεται πίστιν · ὃ δὲ τὴν φυσικὴν
 κατορθώσας φιλανθρωπίαν, μετὰ τὴν τελείαν τῆς
 φιλευστίας ἀναρίσιν, λαμάτων δέχεται χαρίσματα. »
 Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως. Ὅρα δὲ, ἵνα μηδὲς γινώσκῃ
 τὸ ἔργον σου, ἐκτός τοῦ ἐπιστατοῦντος, καὶ ὀδηγοῦ-
 τός σε · ὑπερευχόμενος καὶ ἡμῶν τῶν ἀναξίων, τῶν
 λεγόντων μὲν, μὴ ποιούντων δὲ τὸ ἀγαθόν, ἵνα κατα-
 ξιωθῶμεν τοῦ ποιεῖν πρῶτον τὰ θεῶ ἀρέσκοντα ·
 εἶτα καὶ τοῖς ἄλλοις λέγειν, καὶ παραίνεῖν. Ὁ γὰρ
 ποιήσας καὶ διδάξας, κατὰ τὸ θεῖον λόγον, οὗτος μέ-
 γας κληθήσεται. Σὲ δ' αὖθις ὁ παντοκράτωρ καὶ παν-
 οικτίρμων Κύριος ἐνισχύσαι, καὶ εὐδοῦσαι, τούτων
 ἀκροῶσθαι συνετῶς, καὶ ποιεῖν αὐτὰ, μετὰ πάσης
 ἐφέσεως. Οὐ γὰρ οἱ ἀκροῶνται τοῦ νόμου, δίκαιοι παρὰ
 τῷ θεῷ, κατὰ τὸν θεῖον Παῦλον, ἀλλ' οἱ ποιηταί, καὶ
 ὀδηγήσασθαι εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν καὶ σωτήριον καὶ
 πρὸς τὴν προκειμένην νοεράν, καὶ ἑρᾶν ἐργασίαν
 χειραγωγῆσαι ἐν πνεύματι, εὐχαίς ἁγίων. Ἀμήν.
 Ἄλλ' ἐπισιδήσας προλέλεκται ἡμῖν περὶ διακρίσεως,
 μικρόν τι πρακτικῆς, εὐκαιρὸν ἀρτίως καὶ περὶ τῆς
 καθόλου, καὶ τελειοτάτης διακρίσεως, κατὰ τὸ ἐγγυ-
 ρόν, ὡς ἐν συντόμῳ διαλαβεῖν · ἐπεὶ καὶ μεζῶν
 αὐτῆ πασῶν τῶν ἀρετῶν, κατὰ τοὺς κλεινοὺς ἡμῶν
 Πατέρας, πέφυκε.

Περὶ τῆς καθόλου, καὶ τελειοτάτης διακρίσεως ·
 καὶ τίς ὁ παρὰ φύσιν, καὶ σαρκικῶς ζῶν · καὶ
 τίς ὁ κατὰ φύσιν καὶ ψυχικῶς · καὶ τίς ὁ ὑπὲρ
 φύσιν, καὶ πνευματικῶς πολιτευόμενος.

μα'. Ὁ σαρκικῶς καὶ παρὰ φύσιν ζῶν καὶ πολ-
 τεύμενος, οὗτος τὸ οἰκεῖον διακριτικὸν παντελῶς
 ἀπόλεσεν · ὃ δὲ τῶν κακῶν ἀποχὴν μὲν ποιησάμενος,

scribit. « Vim enim patitur Regnum cœlorum, et
 violenti rapiunt illud ? »

Quod non modo, ut dictum est, pro certamine ac
 nostræ operationis mensura, divinorum distribu-
 tio donatur, sed et pro nostro habitu, et habilitate
 et fide et nobis præstita naturali dispositione.

40. Et illud quoque sciendum est quod, non
 modo, prout diximus, secundum certamen et men-
 suram nostræ operationis divinorum munerum no-
 bis conceditur distributio, sed et juxta vitæ nostræ
 habitum et habilitatem et fidem iis quæ proposita
 sunt, et nobis apte iuhærentem naturalem dis-
 positionem. Et dicit sanctus Maximus : « Mens,
 sapientiæ organum ; ratio, scientiæ, naturalis per
 utramque persuasio, hujus quæ per utramque est,
 fidei ; gratiæ autem curationum, naturalis miseri-
 cordia. Omnis autem gratia divinæ aliquid in no-
 bis habet habile et aptum, tanquam potentiam
 aut habitum, aut dispositionem, organum cupax.
 Sic quicumque mentem omnibus sensibilibus 'phan-
 tasiis liberum fecerit, sapientiam accipit ; qui-
 cunque rationes naturalium cupiditatum, iræ scilicet
 ac deslerit dominam constituerit, scientiam acci-
 pit : qui vero per mentem ac rationem de Deo immu-
 tabilem persuasionem habet, fidem quæ omnia potest
 accipit ; qui autem naturalem misericordiam perfec-
 erit, postquam omnino proprium amorem sustulerit,
 sanationum gratiam accipit. » Atque hæc ita dicit. Cave
 ergo ne quisquam tuum opus noverit, præter eum
 qui te monet, ac dirigit ; orans pro nobis indignis, qui
 dicimus quidem, sed non facimus bonum, ut digni simus
 qui primo Deo gratia agamus ; ac deinde aliis lo-
 quamur suædeamusque. Qui enim fecerit ac docuerit
 juxta divinum oraculum, hic magnus vocabitur. Te
 autem rursus omnipotens et misericors Dominus cor-
 roboret et dirigat, ut ea plene intelligas et cum magna
 ardore adimpleas. Non enim auditores legis justi sunt
 apud Deum, secundum divinum Paulum, sed factores
 tantum ; te ducat Dominus ad omne opus bonum ac
 salutare, et ad propositum spirituale ac sanctum opus
 manu ferat in spiritu, sanctorumque orationibus.
 Amen. — Sed postquam a nobis dictum est aliquid
 de agente discretionem, opportunum quoque est de
 perfectissima in universum discretionem, prout possu-
 mus, pauca loqui, quoniam hæc est omnibus virtu-
 tibus major, secundum illustres Patres nostros.

De perfectissima discretionem ; et quis contra naturam
 et carnaliter vivit ; et quis secundum naturam,
 et animaliter ; et quis supra naturam et spiritua-
 liter conversatur.

41. Qui carnaliter et contra naturam vivit, hic
 propriam discretionem amisit ; qui vero a malo
 abstinere, ac principium bene agendi abjicit, ut

¹ Matth. xi, 12.

scriptum est : « Declina a malo et fac bonum ⁸ : » Δ ἀρχὴν δὲ βαλὼν τοῦ ποιεῖν τὸ ἀγαθόν, ὡς γέγραπται
 hic ut ductorius (et aurem doctrinæ adhibens, le- « Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιήσον ἀγαθόν » οὗτος
 viter sexsum quemdam discretionis attingit et inci- ὡς εἰσαγωγικὸς, καὶ οὗς ὑπέχων πρὸς διδασκαλίαν,
 pienti congruam. Qui secundum naturam et animam, qui vitam in cogitatione et secundum rationem agit, qui et medius vocatur, ille ad propriam mensuram videt ac discernit quæ ad se pertineant et a. l. quæ ceteros homines : qui vero supra naturam et spiritualiter vivit, ille, utpote qui cupidum, et ductorium et medium transgreditur, et Christi gratia ad perfectum et substantiale lumen pervenit, et perfectissimam discretionem, videt et seipsum et discernit quam clarissime : et sane, omnes videt, et pure discernit, ipse vero a nemine, etsi conspicitur, introspicitur et judicatur : imo vero judicatur, ut qui sit vir spiritualis ac nominetur. « Non scriptis et atramento, sed opere et gratia, ut ait Apostolus ⁹ : spiritualis omnes judicat, ipse vero a nemine judicatur. »

Adhuc de discretionē, ut in exemplo.

42. Eorum quidem primus similis est ei qui in profunda ac tristi nocte et tenebrosa incedit, unde et in tantis tenebris errans et contactus, non modo non seipsum videt ac discernit, sed neque ubi incedat aut ambulet, ut ait Salvator : « Qui ambulat in tenebris nescit quæ vadit ¹⁰. » Secundus ei similis est qui in nocte serena et astris illustrata, procedit, unde et stellarum splendore paululum illustratus, sensim ambulat, pedes offendens sæpius ad indiscretionis lapides, casusque frequentes patiens. Hic igitur paululum et seipsum videt ac discernit, sed tanquam in umbra, ut scriptum est : « Surge qui dormis, et exsurge ex mortuis, et illuminabit te Christus ¹¹. » Tertius autem similis est ei qui in nocte tranquilla et lunæ fulgore illustrata iter facit : unde et lunæ radiis directus, absque errore procedit, et ante se vadit, videtque seipsum, tanquam in speculo, et judicat simul eos qui cum ipso iter faciunt, ut dictum est : « Bene facitis : legi adhærentes, tanquam lucernæ lucenti in caliginoso loco, donec luceat dies et Lucifer oriatur in cordibus vestris ¹². » Quartus autem similis est ei qui incedit meridie sereno ac purissimo, fulgentibus solis radiis illustrato : itaque is et seipsum perfecte videt, in solis luce, et se discernit, et alios judicat et omnes, secundum divinum Apostolum, imo vero et omnia quæ ipsi occurrunt undequaque et quomodocunque, absque errore ipse incedens et eos qui ipsum sequuntur sine offensione dirigens ad verum lumen et ad veritatem : de quibus et scriptum est : « Vos estis lux mundi ¹³. » Dicit autem et sanctus Paulus : « Deus qui dixit de tenebris lumen splendescere, et ipse illuxit in cordibus vestris, ad illuminationem scientiæ gloriæ Dei, in facie Jesu Christi ¹⁴. » Et beatus

« Ἐκκλινον ἀπὸ κακοῦ, καὶ ποιήσον ἀγαθόν » οὗτος ὡς εἰσαγωγικὸς, καὶ οὗς ὑπέχων πρὸς διδασκαλίαν, παρακλύπτει μικρόν πως, πρὸς αἰθροῖαν τινα διακρισεως, καὶ ἀρχαρίων πρόπουσαν. Ὁ δὲ κατὰ φύσιν, καὶ ψυχικῶς, ἄτε διενεργῶν ἐν διανοίᾳ, καὶ κατὰ λόγον βίου, δὲ καὶ μέσος καλεῖται, οὗτος πρὸς τὸ ἴδιον μέτρον, ὁρᾷ τε καὶ διακρίνει τὰ τε καθ' ἑαυτὸν, καὶ τὰ τῶν ὁμοίων αὐτῷ. Ὁ δὲ ὑπὲρ φύσιν, καὶ πνευματικῶς πολιτευόμενος, οὗτος, ὡς τὸν ἐμπαιθῆ, καὶ τὴν εἰσαγωγικόν, καὶ τὸν τῆς μεσότητος ὄρον ὑπερβάς, καὶ Χριστοῦ χάριτι προκόβας εἰς τὸν τέλειον, ἤγουν τὸν ἐνυπόστατον φωτισμὸν, καὶ τὴν τελειοτάτην διάκρισιν, ὁρᾷ τε ἑαυτὸν, καὶ διακρίνει τηλαυγέστατα : καὶ δὴ, καὶ πάντας ὁρᾷ, καὶ διακρίνει ἀκραιφνῶς : αὐτὸς ὑπ' οὐδενός, εἰ καὶ ὁρᾷται, ὁρώμενος, καὶ διακρινόμενος : ναὶ μὴν καὶ ἀνακρινόμενος, ὡς πνευματικῶς, ἀληθῶς ὦν καὶ καλούμενος, « Οὐ χάριτι καὶ μέλει, ἀλλὰ πράξει καὶ χάριτι, ὡς φησὶν ὁ θεὸς Ἀπόστολος : ὅτι ὁ μὲν πνευματικῶς πάντας ἀνακρίνει : αὐτὸς δὲ ὑπ' οὐδενός ἀνακρίνεται. »

Ἐτι περὶ διακρίσεως, ὡς ἐν παραδειγματι.

μβ'. Τούτων ὁ μὲν ἔοικε τῷ ὡς ἐν νυκτὶ βθεῖα καὶ στυγνῇ σκοτομήνῃ πορευομένῳ· ὅθεν καὶ τῷ ἀφελαιφῆτι σκοτὸς περιπλανώμενος καὶ σκοτούμενος, οὐ μόνον ἑαυτὸν οὐχ ὁρᾷ καὶ διακρίνει, ἀλλ' οὐδὲ ὅπου ὑπάγει καὶ περιπατεῖ, ὡς φησὶν ὁ Σωτὴρ : « Ὁ περιπατῶν ἐν τῇ σκοτίᾳ οὐκ οἶδε πῶς ὑπάγει. » Ὁ δὲ, νυκτὶ αἰθρῆ, ἀστράσιν ἀυγαζομένη, ὅθεν καὶ πάλι τῶν ἀστέρων μαρμαρυγαῖς μικρόν πως ἀυγαζόμενος, κατ' ὀλίγον βδιῶζει, προσκόπτων τοὺς πῆδας πολλάκις : ἐν λίθοις ἀδιακρισίας, καὶ πάσων συμπτώματα· οὗτος τοίνυν βραχύ τι καὶ ἑαυτὸν ὁρᾷ, καὶ διακρίνει, καὶ ὡς ἐν σκιᾷ, καθὰ γέγραπται : « Ἐγειραι, ὁ καθυπόδων, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφύσει σοι ὁ Χριστός. » Ὁ δὲ, νυκτὶ πανσελήνῃ, καὶ γαληνῇ· ὅθεν καὶ ταῖς σεληνιακαῖς βολαῖς εὐθινοόμενος, ἀπλανέστερόν τε ὁδεύει, καὶ εἰς τὰ ἐμπροσθεν ἔρχεται· ὁρᾷ τε αὐτὸν, ὡς ἐν ἐτόπτρῳ, καὶ διακρίνει καὶ τοὺς ὁμοίως συνοδεύοντας αὐτῷ, ὡς εἰρηται : « Καλῶς ποιεῖτε, τῷ νόμῳ δηλαδὴ προσέχοντες, ὡς λύχῳ φαίνονται ἐν ἀυχηρῷ τόπῳ, ἕως οὗ ἡμέρα διαυγάσῃ, καὶ φωσφόρος ἀνατελεῖ ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν. » Ὁ δὲ, μεσημβρία σταθερᾷ καὶ καθαρῶτάτῃ ἡλιακαῖς ἀκτίσιν ἀκράτοις φαιδρνομένη· διόπερ ὁ τοιοῦτος καὶ ἑαυτὸν εἰλικρινῶς καθορᾷ, τῷ ἡλιακῷ φωτὶ, καὶ διακρίνει· καὶ τοὺς πολλοὺς ἀνακρίνει· μάλλον δὲ καὶ τοὺς πάντας, κατὰ τὸν θεὸν Ἀπόστολον· ναὶ μὴν, καὶ πάντα τὰ παρεμπιπτόντα αὐτῷ σχεδὸν ἐπιμαθήτενα ὁπωσδήποτε, ἀπλανῶς αὐτὸς τε πορευόμενος, καὶ τοὺς ἐπομένους αὐτῷ, ἀπαιστωῶς ὁδηγῶν, πρὸς τὸ δυνως φῶς, καὶ τὴν ζωὴν, καὶ τὴν ἀλήθειαν· περὶ ὧν καὶ γέγραπται : « Ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου. » Λέγει δὲ καὶ ὁ θεοτότατος Παῦλος : « Θεὸς ὁ εἰπὼν ἐκ σκοτοῦς φῶς λάμψαι, δὲ ἑλαμφῆν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν, πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, ἐν προσώπῳ Ἰησοῦ Χριστοῦ. »

⁸ Psal. xxxvi, 27. ⁹ II Cor. iii, 5. ¹⁰ Joan. iii, 8. ¹¹ Ephes. v, 14. ¹² II Petr. i, 19. ¹³ Matth. v, 14. ¹⁴ II Cor. iv, 6.

Καὶ ὁ μακάριος Δαβὶδ· Ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὰ φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύριε. » Καὶ· Ἐν τῷ φωτί σου ὑψώμεθα φῶς. » Καὶ ὁ Κύριος· Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου, ὁ ἀκολουθῶν ἐμοὶ οὐ μὴ περιπατήσει ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς. »

Περὶ τροπῆς, καὶ ἀλλοιώσεως τῆς πρὸς ἕκαστον, καὶ τοῦ ὑπερέχοντος κλέους τῆς ταπεινώσεως.
μγ'. Εἰδέναι δέ σε καὶ τοῦτο βουλόμεθα, ὡς καὶ οἱ

εἰς τὸ τέλος διὰ καθάρσεως, καὶ φωτισμοῦ, καθῶς ἔχει δυνάμεις, πεφρασμένους· οὐ γὰρ ἐστὶ τελεία τελείως ἐν τῷ ἀτελεῖ αἰῶνι, ἀλλὰ μᾶλλον ἀτέλεστος τελείωτος· καὶ οἱ τοιοῦτοι τοίνυν οὐ πάντοτε μεθ' ἑαυτῶν τὸ ἀναλλοίωτον ἔχουσι, διὰ τε τὴν φυσικὴν ἀσθένειαν, καὶ τὴν ἐφέρπουσαν [Ἰσ. ὑφέρπουσαν] ἐνίοτε οἴησιν· ἀλλὰ γὰρ καὶ ἀλλοιώσεις, καὶ κλοπὰς, πρὸς δοκιμασίαν ἔσθ' ὅτε πάτχουσι, καὶ αὐθις δὲ ἀντιλήψεις εἰσδέχονται μεζζονας· καὶ ὁ δὲ τοῦτοις ἐναντίον, μέρος τῶν λύκων οἱ Πατέρες εἶναι ὀρίζονται. Ἡ γὰρ ἀτρεψία, καὶ τὸ ἀναλλοίωτον ἐν αἰῶνι τῷ μέλλοντι συντετρήγεται· ἐν δὲ γὰρ τῷ παρόντι, ὅτε μὲν, καθαρότητος, εἰρήνης τε καὶ παρακλήσεως· θείας καιρός· ὅτε δὲ φύρσεως, καὶ ζῆλης, καὶ καττρεφείας, καὶ τοῦτο δὲ πρὸς τὸ μέτρον τῆς ἐκάστου πολιτείας, καὶ προκοπῆς, καὶ οἷς ὁδὸν ὁ Κύριος κρέμασι· ναὶ μὴν, καὶ ἵνα διὰ τούτων τὸ ἀσθενές· ἡμῶν τεκμαιρόμενοι· Ἐ Μακάριος γὰρ, φησὶν, ὁ γινώσκων τὴν αὐτοῦ ἀσθένειαν, μὴ πεποιθότες ὦμεν ἐφ' ἑαυτοῖς, κατὰ Παῦλον· ἀλλ' ἐπὶ τῷ ἐγγέροντι τοὺς νεκρούς· » καὶ οὕτω διηγεκῶς, ἐν ταπεινώσει καὶ μετανοίᾳ, καὶ ἐξομολογήσει, πρὸς Θεὸν ἀνατρέχωμεν. Καὶ λέγει ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· Ἐ Κατὰ μέλαν καὶ μέλαν, ποσάκις παραβαίνουσι τινες, καὶ ἐν τῇ μετανοίᾳ, ἰατροῦσι τὰς ψυχὰς αὐτῶν· καὶ ἡ χάρις ὑποδέχεται αὐτούς. Ἐν πάσῃ γὰρ τῇ φύσει τῇ λογικῇ, ἡ τροπὴ ἀδιορίστως διέρχεται. Καὶ ἀλλοιώσεις διέρχονται κατὰ παντὸς ἀνθρώπου, ἐν πάσαις ταῖς ὥραις αὐτοῦ· ἐξ ὧν πολλῶν εὐρίσκει ὁ διακριτικὸς συνιέναι τοῦτο· ἀλλ' αἱ δοκιμασίαι αἱ μετ' αὐτοῦ καθ' ἐκάστην ἡμέραν, μάλιστα δύνανται σοφίαι αὐτὴν ταῦτα, ἐὰν νήφῃ· ἵνα καὶ παρατηρήσῃται ἑαυτὴν ἐν τῷ νῷ, καὶ μάθῃ πρὸς ἀλλοίωσιν πραότητος, καὶ ἐπισκεψίας ὑποδέχεται ἡ διάνοια καθ' ἐκάστην ἡμέραν· καὶ τῷ· ἐκ τῆς εἰρήνης αὐτῆς, ἐξαίφνης εἰς θόλωσιν στρέφεται, ὅταν αἰτία τις ἐκ τόπου μὴ ἐστὶν αὐτῷ· καὶ πῶς ἐν κινδύνῳ μεγάλῳ καὶ ἀβήρητῳ γίνεταί. Καὶ τοῦτο ἔστιν, ὅπερ ὁ μακάριος Μακάριος ἔγραψε φανερώς ἐν πολλῇ προνοίᾳ καὶ σπουδῇ, εἰς μνήμην τῶν ὀδελφῶν καὶ διδασκαλιῶν, τοῦ μὴ ἐκκλίνειν, ἐν τῷ κερῷ τῆς ἀλλοιώσεως τῶν ἐναντιώσεων, εἰς τὴν ἀπόγνωσιν, ὅτι τοῖς ἐν τῇ τάξει τῆς καθαρότητος ἱσταμένοις, ἀεὶ συμβαίνει αὐτοῖς πτώματα, καθῶς συμβαίνει τῷ ἀέρι ψύχος· καὶ χωρὶς τοῦ εἶναι αὐτοὺς ἐν ἀμελείᾳ, ἢ ἐν λύσει οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ ἡλίκα κατὰ τάξιν αὐτῶν πορεύονται, συμβαίνει αὐτοῖς πτώματα, ἐναντιούμενα τῷ σκοπῷ τοῦ ἐκρυτῶν θελήματος. Καὶ παρακατιῶν· Τί οὖν ἔστιν ἄρτι; Ἀλλοιώσεις, φησὶ, γίνονται εἰς ἕκαστον κατὰ τὸν ἀέρα.

Davil: « Signum est super nos lumen vultus tui, Domine ¹⁶. » Et: « In lumine tuo videbimus lumen ¹⁶. » Et Dominus: « Ego sum lux mundi; qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitae ¹⁷. »

De conversione et mutatione ad singula. Et de eminenti humilitatis gloria.

43. Scire autem volumus te quod ii qui ad perfectionem per puritatem et lumen pervenere, non magis virium quam tu, habuere. Non enim completa est perfectio in hoc imperfecto saeculo, sed potius incompleta perfectio. Ac igitur non omnimodo secum immutabilitatem habent, tum propter naturalem infirmitatem, tum aliquando propter subrepentem opinionem. Sed enim et mutationes et raptus ad vanam gloriam nonnunquam patiuntur, et rursus opitulationes majores recipiunt; et quod iis contrarium est, partem esse luporum definiunt Patres. Firmitas enim et immutabilitas futuro saeculo reservatur; in praesenti autem, modo quidem puritatis et pacis et consolationis est tempus, modo vero sordium et tempestatis et tristitiae; atque id pro ratione uniuscujusque vitae et profectus, et pro arcanis Domini iudicii, imo vero ut sic propriam infirmitatem agnoscamus: « Beatus enim, ait, qui propriam infirmitatem novit, non sumus fidentes in nobismetipsis, secundum Paulum ¹⁸; sed in illo qui suscitavit mortuos. » Et ut sic continuo in humilitate et poenitentia et confessione ad Deum accurramus. Et dicit sanctus Isaac: « Semel atque iterum transgrediuntur aliquando quidam, et poenitentia suis animabus remedium afferunt; et gratia subintrat in eos. In omni enim rationabili natura locum habet saepius immutatio. Et mutationes cuivis homini occidunt omnibus horis ejus; ex quibus multis potest is qui vim habet discernendi illud intelligere; et probationes quas apud se singulis diebus experitur, plurimum possunt eum sapientem efficere, si vigilet; ut se in spiritu servet et discat, quot dulcelinis et clementiae mutationes singulis diebus cogitatio suscipiat; et quomodo ex ipsius pace, subito in tumultum convertatur, cum causa non sit cur eo loco convertatur, et quomodo in magno et horrendo periculo versetur. » Et idem est quod scripsit beatus Macarius multa cura et zelo, in fratrum memoriam et doctrinam, ne contrariorum mutationis tempore in desperationem incidant, docens iis qui in puritatis loco stant accidere ut cadant, quemadmodum aeri, frigescere, ac etiam si non in incuria et negligentia vivant, sed et cum secundum ordinem procedunt, iis accidit succumbere, ita ut scopum voluntatis suae non attingant. Et persequitur dicens: « Quid igitur est nunc? Mutationes in unoquoque fiunt, ut in aere. » Illud autem intellige in unoquoque. Natura nempe una est. Ne credas eum de inferioribus et fragilioribus lo-

¹⁶ Psal. iv, 7. ¹⁶ Psal. xxxv, 10. ¹⁷ Joan. viii, 12. ¹⁸ II Cor. i, 3.

qui, perfectos vero mutatione liberos esse et stare absque defectu in uno ordine, longe a cupidis sensibus, ut Euehitæ dicunt, ideo illud addidit: *in unoquoque*. Quomodo igitur illud, o Macari, similiter tu dicis: frigus, et paulo post, æstus: et similiter gaudio, et paulo post tranquillitas. Et in vita nostra ita fit: bellum ac gratiæ receptio, et in tempore anima in tempestate jacet, et in eam insurgunt horrendi fluctus. Et rursum fit mutatio, gratia protegente et cor adimplente lætitia et divina pace, et prudentibus ac pacificis consiliis. Hæc prudentiæ consilia ita necit, hortans eos qui prius luti ac impuri erant, et eos excitat dicens: « Si igitur post hæc prudentia et clementia consilia, sequatur calamitas, ne tristemur neque desperemus. » Et in gratiæ rursum quiete, ne superbiamus, sed lætitiæ tempore, afflictionem accipiamus. Et pergens: « Scito omnes sanctos in hac operatione fuisse. Quantum in hoc mundo sumus, et consolatio cum afflictionibus nobis abundat. Ideo quotidie et omni horæ a vobis queritur divini amoris probatio in certamine et pugna adversus tentationes: quæ est vos non tristari, neque negligentes esse in certamine. Atque ita dirigitur via vestra. Qui autem vult ex his dejici et ab hac declinare, is est pars luporum. « O mirus viri sermo! Quomodo paucis verbis oraculum illud firmavit, illudque sensu plenum ostendit ac perfecte dubitationem ex legentis mente repulit! » — « Ille vero, ait, qui ex his declinat et pars luporum factus est, in invio vult incedere, et in sua mente posuit eam sortem habere, et in propriis semitis, non a Patribus conculcatis vult incedere. « Et paulo post: « Humilitas sine operibus, multa admittit peccata: opera vero sine humilitate, prorsus inutilia sunt. » Et paulo post: « Quemadmodum sal cibo, ita humilitas omni virtuti; et vim omnium peccatorum ea potest conterere; ultra eam necesse est ut indesinenter secundum mentem tristemur in humilitate et mœreore dijudicationis; et eam si possideamus filios Dei nos efficit; et absque bonis operibus nos præstat Deo; itaque sine illa, omnia opera nostra vana sunt, et omnes virtutes et omnes operationes. Caterum cogitationis mutationem vult Deus. » Et: « Mente meliores flamus: Ea sola potest nos absque auxilio coram Deo statuere, et pro nobis loqui. » Dicit adhuc: « Dixit quidam sanctorum: cum supervenerit tibi superbiæ sensus, dicens tibi: Memento virtutum tuarum, dic Senex, inspicie tuam fornicationem. »

εις έργων αγαθῶν παριστά ἡμᾶ, τῷ Θεῷ · ὁ δὲτι χωρὶς ταύτης, πάντα τὰ ἔργα ἡμῶν μάταιά εἰσι, καὶ πᾶσαι αἱ ἀρεταί, καὶ πᾶσαι αἱ ἐργασίαι. Λοιπὸν τὴν ἀλλοίωσιν τῆς διανοίας θέλει οὐκ ἀποδοῦναι τὸ Θεοῦ · καὶ λαλεῖν ὑπὲρ ἡμῶν. » Ἔτι φησὶν · Εἰπέ τις τῶν ἁγίων · Ὅταν ἔλθῃ σοι ὁ λογισμὸς τῆς ὑπερηφανίας, λέγων σοι, ἀνημόνευσον τῶν ἀρετῶν σου, εἰπέ · Γέρον, βλέπε τὴν πονηρίαν σου. »

De pœnitentia, puritate et perfectione.

44. Omnis cursus perfectio in his tribus est: in pœnitentia et puritate et perfectione. Quid autem est pœnitentia? Priora relinquere et de his tristari.

Σύνες ἐκεῖνο τὸ, εἰς ἕκαστον · ὅτι καὶ ἡ φύσις, μία ἐστίν. Ἴνα γὰρ μὴ νεμίσης ὅτι περὶ τῶν ὑποδεεστέρων καὶ ἐλαχίστων μόνων εἶπε, καὶ οἱ τέλειοι ἐλεύθεροι τῆς ἀλλοιώσεως, καὶ ἐν μιᾷ τάξει ἀκάνων ἴστανται οὗτοι, χωρὶς ἐμπαθῶν λογισμῶν, καθὼς καὶ οἱ Εὐχίται λέγουσι, διὰ τοῦτο ἔσθηκε τὸ, εἰς ἕκαστον. Πῶς οὖν τοῦτο, ὦ Μακάριε; Ὅμως οὐ λέγεις, τὸ φύχος, καὶ μετὰ μικρὸν, καύσων · καὶ ἴσως χάλια · καὶ μετ' ὀλίγον, εὐδία. Καὶ ἐν τῇ γυμνασίᾳ ἡμῶν, οὕτω γίνεται · πόλεμος, καὶ ἀντίληψις τῆς χάριτος · καὶ ἐν καιρῷ, γίνεται ἡ ψυχὴ ἐν χειμῶνι · καὶ ἐπανίστανται ἐπ' αὐτὴν κύματα σκληρὰ. Καὶ πάλιν ἀλλοίωσις, ἐπισκεπτομένης τῆς χάριτος, καὶ πληροῦσθης τὴν καρδίαν αὐτοῦ, χαρᾶς τε καὶ εἰρήνης τῆς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ · καὶ λογισμῶν σωφρόνων καὶ εἰρηνικῶν · τούτους τοὺς λογισμοὺς τῆς σωφροσύνης · ἐκφαίνει ὧδε, ἀνιετόμενος τοὺς πρὸς τοῦτου, κτηνώδεις ὄντας, καὶ ἀκαθάρτους. Καὶ παρακαλεῖ λέγων · « Ἐάν οὖν μετὰ τούτους τοὺς λογισμοὺς τοὺς σωφρονας, καὶ ἐπιεικᾶς, ἀκολουθῇ ἐπιφορὰ, μὴ λυπηθῶμεν καὶ ἀπογνώμεν. » Καὶ ἐν τῇ ὥρᾳ τῆς ἀναπαύσεως τῆς χάριτος, μὴ καυχώμεθα πάλιν, ἀλλ' ἐν τῷ καιρῷ τῆς χαρᾶς, ἐκδεξώμεθα τὴν θλίψιν. Καὶ προῖων · « Γνωθὶ ὅτι πάντες οἱ ἄγιοι ἐν τούτῳ τῷ ἔργῳ ἐγένοντο. Ὅσον ἐσμέν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, καὶ ἡ παράκλησις ἡ περισσὴ, μετὰ τούτων γίνεται ἡμῖν ἐν τῷ κρυπτῷ. Διότι ἐν πάσῃ ἡμέρᾳ, καὶ ἐν πάσῃ ὥρᾳ, ἐκζητεῖται παρ' ἡμῶν ἡ δοκιμὴ τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης ἡμῶν, ἐν πάλῃ καὶ ἀγῶνι, πρὸς τοὺς πειρασμοὺς. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ μὴ λυπεῖσθαι ἡμᾶς, τὸ μὴ ἀκηδιᾶν τῷ ἀγῶνι. Καὶ οὕτω κατευθύνεται ἡ ἰδὸς ἡμῶν. Ὁ δὲ θέλων ἐκ τούτων τραπῆναι, ἢ κλίπει, οὗτος τῶν λύκων μέρος ἐστίν. » Ὁ Οὐάμα ἐκ τούτου τοῦ ἀγίου! Πῶς ἐν λόγῳ μικρῷ, ἐθεβαίωσα τὴν χρῆσιν ταύτην, καὶ ἀπέδειξεν αὐτὴν πεπληρωμένην συνέσεως, καὶ ἐξέβαλε τὸν διασταγμὸν τελειῶς ἐκ τῆς διανοίας τοῦ ἀναγινώσκοντος! « Ἐκεῖνος δὲ, φησὶν, ὁ ἐκκλίτων ἐκ τούτων, καὶ μέρος τῶν λύκων ὢν, ἐν οὐχ ὁδῷ θέλει πορεύεσθαι, καὶ τοῦτο ἔσθηκεν ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ κτήσασθαι, καὶ ἐν τριβῶ ἰδικῇ, τῇ μὴ πατηθείσῃ ὑπὸ τῶν Πατέρων, πορεύεσθαι βούλεται. » Καὶ μετὰ μικρὸν · « Ἡ ταπεινώσις, καὶ χωρὶς ἔργων, πολλὰ συγχωρεῖ πλημμελήματα · ταῦτα δὲ, χωρὶς αὐτῆς, ἐξεναντίας ἀνωφελῆ εἰσι. » Καὶ μετὰ βραχύ · « Καθάπερ ἄλας τῇ τροφῇ, οὕτως ἡ ταπεινώσις πάσῃ ἀρετῇ · καὶ ἰσχὺν πολλῶν ἀμαρτημάτων αὐτὴ δύναται συντριφεῖν · ὑπὲρ ταύτης λοιπὸν χρεῖα τοῦ λυπεῖσθαι ἀδιελέπτως κατὰ διάνοιαν, ἐν ταπεινότητι, καὶ ἐν τῇ λύπῃ τῆς διακρίσεως · καὶ ταύτην ἔξιν κτησώμεθα, υἱοὺς ἡμᾶς ποιεῖ τοῦ Θεοῦ · καὶ χω-

Περὶ μετάνοιας, καθαρότητος καὶ τελειότητος.

μῦ. Τελειότης παντὸς δρόμου, ἐν τοῖς τρισὶ τούτοις ἐστίν · ἐν τῇ μετάνοιᾳ, καὶ τῇ καθαρότητι, καὶ τῇ τελειότητι. Τί δὲ ἐστίν ἡ μετάνοια; Κατελεῖψαι

τὰ πρότερον, καὶ λυπεῖσθαι ὑπὲρ αὐτῶν. Καὶ τί ἔστιν ἡ καθαρότης συντόμος; Καρδία ἐλεήμων ὑπὲρ πάσης κτιστῆς φύσεως. Καὶ τί ἔστιν ἡ τελειότης; Βίθος ταπεινώσεως, ὅπερ ἐστὶ κατάλειψις πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων, ὁρατῶν μὲν, πάντων τῶν αἰσθητῶν ἀοράτων δὲ, τῶν νοητῶν· καὶ ἐκτὸς μερίμνης τῆς ὑπὲρ αὐτῶν. Ἐτι, μετάνοιά ἐστι, διπλῆ νέκρωσις ἐκουσίως ἐκ πάντων. Καρδία ἐλεήμων ἐστὶ, καὶ ὑπὲρ καρδίας ὑπὲρ πάσης τῆς κτίσεως, ὑπὲρ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν ὀρνέων, καὶ τῶν ζώων, καὶ τῶν δαιμόνων, καὶ ὑπὲρ παντὸς κτισματος. Καὶ πάλιν, ὅσον ἐσμὲν ἐν τῷ κόσμῳ τοῦτω καὶ ἐν τῇ σαρκὶ καταλειμμένοι, ἐὰν ἔω; τῆς ἀψιδοῦ; τῶν οὐρανῶν ὕψωθῶμεν, χωρὶς ἔργων, καὶ μήθου γενέσθαι ἡμᾶς, ἐν ἀμεριμνίᾳ τε εἶναι, οὐ δυνάμεθα· τοῦτο ἐστὶ τὸ τελείωμα, Συγχώρησόν μοι τὸ πλεόν δὲ τούτου, μελέτη ἐστὶ· τούτέστι χωρὶς διανοίας. Καὶ ὁ ἅγιος Μάξιμος· « Ἡ κατὰ ἀρετὴν φιλοσοφία, γνώμης ἀπάθειαν, ἀλλ' οὐ φύσεως, ἐργάζεσθαι πέφυκε· καθ' ἣν δηλαδὴ τὴν γνωμικὴν ἀπάθειαν, ἡ κατὰ νοῦν τῆς θείας ἡδονῆς ἐπιγίνεται χάρις. » Καὶ αὖθις· « Ὁ λύπης καὶ ἡδονῆς σαρκὸς πείραν λαθῶν, λέγοιτ' ἂν δοκιμος, ὡς εὐχερίας, καὶ δυσχερίας τῶν περὶ σάρκα πραγμάτων πεπειραμένος, τέλειος δὲ, ὁ τὴν ἡδονὴν τῆς σαρκὸς, καὶ τὴν ὀδύνην, τῇ τοῦ λόγου δυνάμει καταπαλάσας, ὀλόκληρος δὲ, ὁ τὰς κατὰ τὴν πράξιν καὶ τὴν θεωρίαν ἔξει, ἀτρέπτους τῇ περὶ τὸ θεῖον συντονίᾳ διατηρήσας. Διὰ δὲ ταῦτα, καὶ μεῖζων πασῶν τῶν ἀρετῶν ἡ διάκρισις εἶναι διώριστα, ὡς, ἐν οἷς ἂν ἐγγένηται, εὐδοκίᾳ Θεοῦ, ἔξω τῷ θεῷ φωτὶ αὐγαζομένοις, καὶ θεῖα, καὶ ἀνθρώπινα διακρίνειν ἠκριωμένως πράγματα, καὶ μυστικά, καὶ ἀπόκρυφα θεάματα, εἶεν· ὥρα δὲ καθεξῆς μικρὸν πως ὡς ἐφικτὸν διαμεθοδεῦσαι σοὶ καὶ τὴν τῆς προσηγγελμένης ἱερᾶς καὶ θεοποιῦ ἡσυχίας ἀρχὴν, οἷον ἐκδηλότερον, ὁ δὲ Θεὸς ἡγείσθω καὶ τῶν ἡδὴ ρηθισμένων.

Περὶ τῶν πέντε ἐργασιῶν τῆς πρώτης καὶ ὅλων εἰσαγωγικῆς ἡσυχίας τῶν ἀρχαρίων, ἧσιν προσευχῆς, ψαλμωδίας, ἀναγνώσεως, μελέτης, καὶ ἐργοχειροῦ.

μέ'. Διὰ πέντε ἐργασιῶν, δι' ὧν ὁ Θεὸς θεραπεύεται, ὀφείλει ὁ ἐν ἡσυχίᾳ ἀρχάριος διέρχεσθαι τὸ νυχθήμερον, δηλαδὴ ἐν προσευχῇ, ἧτοι μνήμῃ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ διηνεκῶς εἰσαγομένη [ἐν ἀλλ. προσαγομένη], ὡς προέφηται διὰ πνοῆς βίνδος ἐν τῇ καρδίᾳ ἡρέμα, καὶ αἰθῆς οὕτως ἐξαγομένη, μεμυκτῶν χειλέων, δίχα τῆς οἰασοῦν ἄλλης ἐννοίας, καὶ φαντασίας, ἧτις δι' ἐγκρατείας περιεκτικῆς γαστρὸς, φαιμέν, ὅπνου τε καὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων, ἐνδον τοῦ κελλίου, σὺν ταπεινώσει εἰλακρινεῖ κατορθοῦται, ἐν ψαλμωδίᾳ, ἐν ἀναγνώσει ἐκ τε τοῦ ἱεροῦ Ψαλτηρίου, Ἀποστόλου, καὶ τῶν ἁγίων Εὐαγγελίων, τῶν τε συγγραμμάτων τῶν θεοφόρων, καὶ ἁγίων Πατέρων, καὶ μάλιστα τῶν περὶ προσευχῆς, καὶ νήψεως κεφαλαίων, πρὸς δὲ, καὶ τῶν λοιπῶν ἐνθέων λογίων τοῦ Πνεύματος, ἐν ἐμπόνῳ καρδίας μνήμῃ τῶν ἁμαρτημάτων, καὶ ἐν μελέτῃ κρίσεως Θεοῦ, ἢ θανάτου, ἢ κολάσεως, ἢ ἀπολαύσεως, καὶ τῶν ἐροίων· καὶ ἐν ἐργοχειρῶ μικρῶ ὡς ἀκηδίας φριμώτρῳ, καὶ πάλιν ἐπανακάπτειν εἰς προσευχὴν, καὶ

Et quid est compendiose puritas? Profunda humilitas, quæ est omnium visibilium et invisibilium derelictio, visibilium quidem, omnium sensibilium; invisibilium autem, intelligibilium nempe; et extra etiam eorum memoriam. Et adhuc pœnitentia est dupliciter omnibus mori. Cor misericors est cordis ustio super omni creatura, super hominibus et avibus et animalibus et dæmonibus et super omnibus quæ creata sunt. Et rursus, quantum sumus in hoc mundo et in carne relictī, donec ad cælorum fornices attolamur, absque operibus et labore nos esse et in securitate non licet. Ea est perfectio. Dimitte mihi : quod autem ultra id est, sollicitudo est, id est absque ratione. » Et sanctus Maximus : « Quæ secundum virtutem est philosophia, mentis tranquillitatem, non naturæ, operari potest; per quam spiritualem tranquillitatem, menti divinæ gratiæ gaudium subintrat. » Et rursus : « Qui carnis tristitiæ et lætitiæ experimentum accepit, probatus dici potest, quippe qui de studio aut lædio carnalium actuum tentatus est; perfectus autem qui carnis lætitiæ aut dolorem rationis virtute domuit; victor omnino qui actu et contemplatione habitus constantia circa Deum immutabiles servavit. Per hæc sane et major omnibus virtutibus discretio esse demonstratur, ita ut iis in quibus gignitur, divino lumine illustratis liceat et divina et humana et mystica et arcana spectacula accurate discernere. Tempus autem est ordine tibi paululum pro viribus ostendendi sacræ ac deificæ quam annuntiavimus pacis principium, ut manifestum; Deus autem et ea quæ dicturi sumus, dirigat.

De quinque operationibus primæ et ut ductoriæ incipientium pacis, nempe oratione, psalmodia, lectione, meditatione et manuum labore.

45. Per quinque operationes, quibus Deus colitur, noctem ac diem transire debet is qui incipit, nempe orationem, et memoriam Domini Jesu Christi continuam, inductam, ut dictum est, per naris inspirationem suaviter in corde et rursus eductam, compressis labiis, sine ulla alia cogitatione et imaginatione quæ per universam ventris temperantiam dicimus, somni et aliorum sensibilium, intra cellulam, cum sincera humilitate, perficitur, in lectione sacri psalterii, Apostoli, sanctorum Evangeliorum, sacræ Scripturæ, et sanctorum Patrum, ac præsertim capitulum de oratione et vigilantia, et ad hæc cæterorum divinorum sancti Spiritus oraculorum, in laboriosa cordis peccatorum memoria, et in meditatione Iudicii Dei aut mortis, aut supplicii æterni, aut cæli deliciarum et similium, et in manuum labore tenui, ut acedia constringatur; et rursus oportet genua flectere ad orationem, etsi id vix patiat, donec mens assuefacta sit propriam inconstantiam deponere frequenti ad Dominum Jesum

Christum locutione, et continua memoria et continua ad internum thesaurum, cordis nempe absconditum locum, inclinatione et firma radicum emissione. Scribit enim et sanctus Isaac: « Nitere in thesaurum qui intra te est ingredi et videbis caelestem thesaurum. Unam enim aliquid et idem est hic et ille; et in eodem introitu ambo contemplaris. » Et sanctus Maximus: « Cor totum organum dirigit, et postquam cordis passiva comprehenderit gratia, omnibus cogitationibus membrisque imperat. Ibi enim est mens et omnes animæ cogitationes; ibi igitur oportet attendere, num inscripserit leges gratia sancti Spiritus. » Ibi: ubi? In organo quod cætera dirigit, in gratiæ sede, ubi est mens, ubi omnes animæ cogitationes, scilicet in corde. δει σκοπεῖν • εἰ ἐνέγραψεν ἡ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος τοῦς νόμους. » Ἐκεῖ • ποῦ; Ἐν τῷ ἡγεμονικῷ ὄργάνῳ, ἐν τῷ τῆς χάριτος θρόνῳ, ὅπου ὁ νοῦς, καὶ τῆς ψυχῆς πάντες οἱ λογισμοί, ἐν τῇ καρδίᾳ δηλαδὴ.

Unde incipientium est iis qui secundum rationem pacem agere volunt; et quodnam est principium, et incrementum, et quænam projectio et quænam perfectio.

46. Ipsa priseorum monachorum operatio, primo et tanquam introductoria eorum qui secundum rationem pacem agere student, qui incipiunt a timore Dei, et omnium divinorum mandatorum pro viribus adimplerentione, contemptus rationabilium ac irrationabilium rerum, et præsertim fides ac eorum quæ huic sunt contraria præceps fuga, et ad eum qui vere est sincera dispositione, ut dictum est; qui autem crescent spe immaculata, et in mensuram ætatis plenitudinis Christi: pergunt per amorem qui oratione cordis pura et constanti oritur, qui omnino divinus est et excellens atque ita perfectus, per immobilem et indesinentem spiritualem orationem et ex perfecta charitate seaturientem, ad solum verum Deum immediata exstasi, receptu ac unione summi mandati, quod est profectus per actus contemplatione directos, et resurrectio, quam expertus avus Domini David, et beata illa conversio mutatus, magna voce clamabat: « Ego dixi in excessu meo: Omnis homo mendax ¹⁹ » Et alius eorum qui in veteri Testamento excellere: « Oculus non vidit, neque auris audivit, neque in cor hominis ascendit quæ præparavit Deus diligentibus se ²⁰. » Atque idem innuens magnus Paulus dicit: « Nobis autem revelavit per Spiritum suum: Spiritus enim cuncti scrutatur, etiam profunda Dei ²¹. »

De ordinatione incipientium pacis.

47. Incipiens igitur, ut diximus, debet non continuo e cella egredi, omnium conversatione de visu abstinere, nisi magna adsit necessitas, et tunc cum animadversione et securitate, et raro, ut ait divinus Isaac: De omni re cæ remaneat in te memoria, nempe quod melius est auxilium quod ex custodia oritur quam quod ex operibus. » Nec modo incipientibus, sed et iis qui jam dissipationem

¹⁹ Psal. cxv, 11. ²⁰ Isa. Lxiv, 4.; I Cor. II, 9.

Αβλαν ἔχη τὸ πρῶγμα, ἔω; οὐ ἐπίστη ὁ νοῦς; τὸν ἰδὼν βεμβασµὲν ἀποτίθεσθαι βραδίως τῇ πρὸς τὸν Κύριον Ἱησοῦν Χριστὸν ἀδολεσχήν ὀλικῇ, καὶ μνήμη διηγεσεί, καὶ τῇ πρὸς τὸ ἔνδον ταμεῖον, ἤγουν τὸ περιτῆς καρδίας ἀπόκρυφον χῶρον, συνεχεῖ ἐπινεύσει, καὶ ἐβρίζώσει πεπηγυῖα. Γράφει καὶ γὰρ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ: « Σπούδασον εἰσελθεῖν εἰς τὸ ταμεῖον τὸ ἔνδοθεν σου, καὶ ἔβει τὸ ταμεῖον τὸ οὐράνιον • ἐν γὰρ ἔστι τοῦτο κάκεινο • καὶ ἐν μίᾳ εἰσοδῶ θεωρεῖς τὰ ἀμώτερα. » Καὶ ὁ ἅγιος Μάξιμος: « Ἡ καρδία ἡγεμονεύει ὄλου τοῦ ὄργάνου, καὶ ἐπὶ κατάσχη τὰς νοµὰς τῆς καρδίας ἡ χάρις, βασιλεύει ὄλων τῶν λογισµῶν καὶ τῶν μελῶν. Ἐκεῖ γὰρ ἔστιν ὁ νοῦς, καὶ πάντες οἱ λογισμοὶ τῆς ψυχῆς, ἐκεῖ τοῖνον ἐκλύματος τοῦς νόμους. » Ἐκεῖ • ποῦ; Ἐν τῷ ἡγεμονικῷ ὄργάνῳ, ἐν τῷ τῆς χάριτος θρόνῳ, ὅπου ὁ νοῦς, καὶ τῆς ψυχῆς πάντες οἱ λογισμοί, ἐν τῇ καρδίᾳ

Ἦθεν ἀρχεσθαι δεῖ τοὺς ἐθέλοντας κατὰ λόγον ἡσυχάσαι, καὶ τίς ἡ ἀρχή, καὶ ἡ ἀβήησις, καὶ ἡ προκοπή καὶ ἡ τελείωσις.

μς'. Αὕτη ἡ ἐργασία τῶν ἀρχαίων μοναχῶν, ἡ πρῶτη, καὶ ὅσην εἰσαγωγικὴ τῶν αἰρουµένων κατὰ λόγον ἡσυχάσαι, ἀρχοµένων μὲν ἀπὸ φόβου Θεοῦ, καὶ ἐκπληρώσεως τῆς κατὰ δύναμιν πασῶν τῶν θεοποιῶν ἐντολῶν ἀμεριµνίας ἐξ εὐλόγων, καὶ ἀλόγων πραγµάτων, καὶ πρὸς γὰρ πίστεως καὶ ἀποφυγῆς τῶν ἐναντιῶν παντελοῦς, καὶ πρὸς τὸ ὄντως ὄν ἀφραιφνοῦς διαθέσεως, ὡς προείρηται, αὐξανοµένων δὲ ἐλπιδὶ ἀκαταίσχυντων, καὶ εἰς μέτρον ηλικίας προβαίνόντων τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ, τῷ διὰ προσευχῆς καρδιακῆς καθαρᾶς, καὶ ἀρρεµβάστου ἐγγινοµένῳ, ὀλικῷ ἐνθέῳ, καὶ διαφόρῳ ἔρωτι, καὶ οὕτω τελειουµένῳ, τῇ ἀκινήτῳ καὶ ἀκλινεῖ πνευματικῇ προσευχῇ, καὶ τῇ ἐκ τῆς τελείας ἀγάπης πηγαζοµένη πρὸς µόνον µόνῃ ἀµέσῳ ἐκστάσει, ἀρτογγῆ τε καὶ ἐνότῃ τοῦ ἄκρου ἐφετοῦ, ὅπερ ἐστὶν ἡ διὰ πράξεως πρὸς θεωρίαν ἀπλανῆς προκοπή καὶ ἀνάστασις [Ἰσ. ἀνάτασις], ἡνπερ παθῶν καὶ ὁ Θεοπάτωρ Δαβὶδ, καὶ ἀλλοιωθεὶς τὴν μακαρίαν ἐκελενὴν ἀλλοίωσιν μέγα ἀνεβόησεν: « Ἐγὼ εἶπα ἐν τῇ ἐκστάσει μου • Πᾶς ἄνθρωπος ψεύστης. » Καὶ ἕτερος τῶν ἐν τῇ Παλαιᾷ διαπρεψάντων: « Ὀφθαλµὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. » Καὶ τοῦτο συµπεραίνων ὁ μέγας Παῦλος ἐπάγει τό: « Ἡµῖν δὲ ἀπεκάλυψε διὰ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ: τὸ γὰρ Πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βῆθη τοῦ Θεοῦ.

Περὶ τάξεως ἡσυχίας ἀρχαρίων.

μς'. Ὁ τοῖνον ὡς προείποµεν ἀρχάριος ὀφείλει μὴ συνεχῶς ἐξέρχεσθαι τῆς αὐτοῦ κέλλης, ὀμιλίας τε καὶ θεωρίας ἀπέχεσθαι πάντων, εἰ μὴ διὰ πολλὴν ἀνάγκην, καὶ τότε μετὰ προσηχῆς καὶ ἀσφαλείας, καὶ σπανίως, ὡς φησὶν ὁ θεὸς Ἰσαάκ: « Περὶ πάντος πράγματος αὕτη ἡ μνήμη ἐμµεινάτω ἐν σοί, ὅτι κρείττων ἐστὶν ἡ βοήθεια ἢ ἐκ τῆς παραφυλακῆς, ὅπερ τὴν βοήθειαν τὴν ἐξ ἔργων, » καὶ ὅτι γὰρ

²¹ ibid 10.

μη̄ μόνον ἀρχαρίοις, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς προκό- A
πτουσιν ἤδη σκορπισμῶν, καὶ διάχυσιν τὰ τοιαῦτα
προξενεῖ, ὡς ὁ αὐτὸς αὐτὸς ἅγιος Ἰσαάκ φησιν, ὅτι
« Ἡ ἀνάπαυσις τοὺς νέους βλάπτει μόνον, ἢ δὲ λύσις
καὶ τοὺς νέους, καὶ τοὺς γέροντας, καὶ ἡ ἡσυχία
τὰς ἔξω αἰσθήσεις νεκροῖ, καὶ τὰς ἔσω κινήσεις
ἐγείρει, ἢ δὲ ἔξω ἀναστροφή τὰ ἐναντία τούτων
πράττει, ἡγουν τὰς ἔξω αἰσθήσεις ἐγείρει, καὶ τὰς
ἔσω κινήσεις νεκροῖ. » Καὶ ὁ μὲν τὴν πράξιν, ναὶ μὴν
καὶ τὴν κατὰ τὸ εὖ πράττειν ὁδὸν τῆς ἡσυχίας οὐ-
τως εἰπόν ὑπεμφαίνει· ὁ δὲ τῆς Κλίμακος, τὸν
κατὰ τὴν τρίβον καλῶς πράττοντα καὶ βαδίζοντα,
εἰς τῶν ἐξῆς ἐπισημαίνει γράφων· « Ἠσυχαστῆς
ἔστιν ὁ τὸ ἀσώματον ἐν σωματικῶ ὀκνῶ περιορίζειν
φιλονεικῶν, τὸ παραδοξότατον· καὶ ἡσυχαστῆς ἐστὶν
ἐκεῖνος ὁ εἰπὼν· Ἐγὼ καθέωδω, καὶ ἡ καρδία μου B
ἀγρυπνεῖ· καὶ κλειεὶ μὲν θύραν κέλλης σώματι, καὶ

*Peri tēs diā προσοχῆς, καὶ νήψεως προσευχῆς
καρδιακῆς, καὶ τῆς ἐργασίας αὐτῆς.*

μη̄. Ἡ σὺν προσοχῇ καὶ νήψει γινομένη ἔνδον
καρδίας, ὡς εἴρηται, προσευχῆ, χωρὶς ἄλλης ἐννοίας,
δηλονότι, καὶ φαντασίας τῆς οἰασοῦν, διὰ μὲν τοῦ,
Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, πρὸς αὐτὸν τὸν
μνημονευόμενον Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἀδύως, καὶ
ἀλλήλῃτως παντάπασιν ὁ νοῦς ἀνταίνεται, διὰ δὲ
τοῦ, Ἐλέησόν με, παλινδρομεῖ, καὶ κινεῖται πρὸς
ἑαυτὸν ὡς οἷκ ἀνεχόμενος ἑαυτοῦ μὴ ὑπερεύχεσθαι·
πρὸς ἀγάπην δὲ προκόβας διὰ πείρας ἐνικῶς, τὴν
καθόλου πρὸς αὐτὸν τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν
ἀνατίνεται· τοῦ δευτέρου πληροφορίαν ἐναργῆ λα-
βῶν.

*Ὅπως τὴν προσευχὴν οἱ θεοὶ Πατέρες παρέδο-
σαν λέγειν ἡμᾶς, καὶ ὅτι διαφόρως, καὶ τίς ἡ
προσευχή.*

μη̄. Διόπερ οὐκ αἰετὴν προσευχὴν ὀλόκληρον οἱ
θεοὶ Πατέρες πάντες παραδίδόντες φαίνονται, ἀλλ'
ὁ μὲν, ὀλόκληρον, ὁ δὲ, τὸ ἡμισυ· ὁ δὲ, ἀπὸ μέρους,
καὶ ἕτερος, ἑτέρως, πρὸς τὴν τοῦ προσευχομένου
ἰσῶ· δύναμιν καὶ κατάστασιν. Καὶ ὁ μὲν θεὸς
Χρυσόστομος ὀλόκληρον αὐτὴν παραδίδωσιν οὕτω
λέγων· « Παρακαλῶ ὑμᾶς, ἀδελφοί, τὸν κανόνα τῆς
προσευχῆς μηδέποτε καταπατήσητε, ἢ καταφρονή-
σητε. Ἦκουσα γὰρ ποτε τῶν Πατέρων λεγόντων,
ὅτι· Ποῖος ἐκεῖνος ὁ μονάζων, ἐὰν τὸν κανόνα κατα-
φρονήσῃ, ἢ καταπατήσῃ; ἀλλὰ ὀφείλει εἶτε ἐσθίει. εἶ-
τε πίνει, εἶτε καθέζεται, εἶτε διακονεῖ, εἶτε
δδύει, εἶτε τι ἕτερον ποιεῖ, ἀδιαλείπτως κράζειν
τὸ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με,
ἵνα αὐτὴ ἡ μνήμη τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐρεθίσῃ πρὸς πόλεμον τὸν ἐχθρόν.
Πάντα γὰρ διὰ τῆς μνήμης ἔχει εὐρεῖν ἢ βιαζομένη
ψυχῇ, εἶτε πονηρὰ, εἶτε ἀγαθὰ. Πρῶτον δὲ τὸ
κακὸν ἔχει ἰδεῖν ἐσωθεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, καὶ
τότε τὰ καλὰ· ἢ γὰρ μνήμη ἔχει κινῆσαι τὸν δράκον-
τα, καὶ ἡ μνήμη ἔχει αὐτὸν ταπεινώσαι· ἢ μνήμη
ἐλέγξαι τὴν ἐν ἡμῖν οἰκοῦσαν ἀμαρτίαν, καὶ ἡ μνήμη
ἔχει αὐτὸν δαπανῆσαι καὶ κινῆσαι πᾶσαν τὴν δύνα-
μιν τοῦ ἐχθροῦ ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ ἡ μνήμη ἔχει αὐ-

reciderunt et confusionem hac utilia sunt, ut Idem
rursum dicit sanctus Isaac « Requies solummodo
recentiores lædit, relaxatio autem et juvenes et
senes, et pax externos sensus mortificat, internos
autem excitat motus; et ad externa conversio his
contraria efficit, scilicet externos excitat motus, et
internos mortificat. » Ac ille quidem actionem, imo
vero per bonum pacis viam his verbis indicat;
Climax, eum qui hac semita bene agit et pro-
cedit, per ea quæ sequuntur significat scribens.
« Pacificus est qui incorporeum in corporea domo
determinare studens, quod est maxima laude dig-
num; et pacificus est ille qui dixit: « Ego dormio,
sed cor meum vigilat; et clausit quidem corpori
cellulæ ostium, et linguæ ostium sono, et intus
spiritibus ostium clausit. »

*De oratione quæ cum attentione et cordis vigilan-
tia fit, et de ejus operatione.*

48. Quæ cum attentione ac vigilantia intra cor
fit oratio, ut dictum est, absque alia cogitatione et
imaginatione per eas voces: Domine Jesu-Christe,
Fili Dei, ad ipsum memoratum Dominum Jesum Chri-
stum absque sono ac locutione omnino, mens pro-
tenditur. Per illud autem « Miserere mei » recur-
rit et ad seipsam movetur, tanquam non sustinens
pro se non orare; ad charitatem vero proficiens
singulariter per experimentum, ad ipsum Domi-
num Jesum Christum vertitur, secundi enim ma-
nifestam persuasionem accipit.

*Quomodo orationem divini Patres nobis dicere tradi-
derunt, et quod excellenter, et quænam est oratio.*

49. Itaque non semper orationem universam di-
vini Patres omnes tradidisse videntur, sed unus
quidem universam, alius autem dimidiam; aliter
ex parte, aliter alio modo, ad orantis vires et sta-
tum. Et divinus quidem Chrysostomus, universam
eam tradidit, dicens. « Hortor vos, fratres, ut
nunquam orationis regulam conculcetis aut con-
temnatis. Audivi enim Patres dicentes. Quis est
monachus iste, qui regulam contemnat aut concul-
cet, sed debet, sive manducet, sive bibat, sive se-
deat, sive serviat, sive iter faciat, sive quid aliud
agat, indesinenter id clamare. « Domine Jesu Chri-
ste, Fili Dei, miserere mei, » ut ipsa Domini nostri
Jesu Christi memoria eum excitet ad impugnandum
inimicum. Omnia enim per memoriam potest inve-
nire vim patiens anima, sive mala, sive bona. Pri-
mum autem malum ei licet in corde suo videre, et
deinde bona. Memoria enim potest draconem mo-
vere, et memoria potest eum humiliare. Memoria po-
test peccatum in nobis habitum deprehendere, et
memoria potest ipsum pessumdare, et movere in cor-
de omnem virtutem inimici, et memoria potest eam
vincere et eradicare per partes; ut nomen Domini
Jesu Christi in cordis profundum descendens,

draconem qui pascua occupat, humiliet, animam vero salvet ac vivificet. Indesinenter igitur adhære nomini Domini Jesu, ut eibat cor tuum Dominum, et Dominus cor, et duo in unum flant. Sed hoc opus est non unius diei, sed multi temporis; multo certamine et tempore opus est, ut ejiciatur inimicus, et Introducatur Christus. » Et rursum, « Oportet confirmare et intus habere mentem, et frænum ipsi injicere, et omnem cogitationem omnesque maligni vires per invocationem Domini nostri Jesu-Christi castigare. » Et ubi stat corpus, ibi sit et mens, ut inter Deum et cor nihil inveniatur, intermedium aut septum cor obscurans idque a Deo sejungens. Si vero quid mentem rapiat, non cogitationibus morandum est; ne assensus hinc cogitationibus ipsi imputetur in die judicii coram Domino, quando judicabit Deus occulta hominum. Vacate igitur semper, et adhærete Domino Deo nostro, donec misereatur vestri, nec quidquam aliud querat, nisi solam misericordiam a Domino gloria. Querentes autem misericordiam in humili et miserabili corde querite, et clamate a mane ad vesperam, et si fieri possit totam noctem illud « Domine Jesu Christe, miserere mei, et cogite mentem vestram ad illud opus usque ad mortem. Multa enim violentia opus est, quoniam angusta et porta et arcta via, quæ ducit ad vitam, et violenti ingrediuntur in ea; violentorum est enim regnum cælorum. Horior igitur vos, ne separetis a Deo corda vestra; sed adhæreatis ei et corda custodiatis ubique et semper cum memoria Domini nostri Jesu Christi, donec implantetur nomen Domini intus in corde, et nihil aliud cogitetis, ut magnificetur Christus in vobis. » Ante eum magnus Paulus Dominum Jesum proponens dicit « Si consteatis in ore tuo Dominum Jesum, et credideris in corde tuo, quod Deus suscitavit illum a mortuis, salvus eris. Corde enim creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Et rursum: « Nemo dicit: Dominus Jesus, nisi in Spiritu sancto¹¹. » Addit autem in Spiritu sancto, id est, quando vim Spiritus illud, sancti cor acceperit, per quam et orat, quod est proficientium, et eorum qui Christo in ipsis manifestate habitante, divites facti sunt. His congrua dicitur et sanctus Diadochus « Postulat a vobis omnino mens cum ejus omnes aditus memoria Dei obstruimus, opus quoddam quod ejus solertiæ satisfacere possit. Oportet igitur nos ei dare illud: « Domine Jesu, » solummodo in universam operationem, qua tendat ad scopum. Nemo enim dicit Dominum Jesum, nisi in Spiritu sancto. Sed id stricte verbum in thesauris suis contempletur, ne in phantasias quasdam aberrat. Quicunque enim illud gloriosum et amabile nomen in profundo corde continue meditantur, ii possunt et lumen mentis aliquando cernere; arcto enim studio a cogitatione occupatum, omnes sordes in anima emergentes, in sufficienti sensu adurit. Deus enim

τὴν νικῆσαι καὶ ἐκρινῶσαι κατὰ μέρος, ἵνα τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ κατεργόμενον εἰς τὸ βάθος τῆς καρδίας, τὸν μὲν δράκοντα τὸν κρατοῦντα τὰς νομὰς ταπεινώσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν σώσῃ καὶ ζωοποιήσῃ. Ἀδιαλείπτως τοίνυν παράμεινον τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ἵνα καταπῆ ἡ καρδία τὸν Κύριον, καὶ ὁ Κύριος τὴν καρδίαν, καὶ γένηται τὰ δύο εἰς ἓν. Ἀλλὰ τὸ ἔργον τοῦτο οὐκ ἔστι μίαι ἡμέρας, ἢ δύο, ἀλλὰ χρόνου πολλοῦ καὶ καιροῦ πολλοῦ γὰρ ἀγῶνος καὶ χρόνου χρεία, ὅπως ἐκδηληθῇ ὁ ἐχθρὸς, καὶ ἐνοικηθῇ ὁ Χριστός. » Καὶ αὐτὸς: « Χρὴ ἀσφαλίζεσθαι, καὶ ἡνωθεῖν τὴν νοῦν, καὶ χλιναγωγεῖν αὐτὸν, καὶ πάντα λογισμὸν, καὶ πῖσαν τοῦ πονηροῦ ἐνέργειαν κολάζειν διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. » Καὶ ὅπου τὸ σῶμα ἱσταται, ἐκεῖ ἔστω καὶ ὁ νοῦς, ἵνα μέσον τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς καρδίας μηδὲν ἕτερον εὑρίσκηται ὡς μεστούχον, ἢ φραγμὸς ἐπισκοποῦν τὴν καρδίαν, καὶ χωρίζον τὸν νοῦν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ. Ἐὰν δὲ καὶ ποτε ἀρπάξῃ τὸν νοῦν, οὐ χρὴ τοῖς λογισμῶν ἐγχερονίζεσθαι, ἵνα μὴ ἡ συγκρατήσεως τῶν λογισμῶν εἰς πρᾶξιν αὐτῷ λογισθῇ ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως ἐνώπιον τοῦ Κυρίου, ὅτε κρινεῖ ὁ Θεὸς τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων. Σχολάζατε τοίνυν διαπαντός, καὶ παραμείνατε Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν, ἕως οὗ οἰκτιρήσῃ ὑμᾶς, καὶ μηδὲν ἕτερον ζητεῖτε, ἢ μόνον ἔλεος παρὰ τοῦ Κυρίου τῆς δόξης. Ζητοῦντες δὲ ἔλεος ἐν ταπεινῇ καὶ ἑλεεινῇ καρδίᾳ ζητεῖτε, καὶ βοᾶτε ἀπὸ πρωτῆς ἕως ἑσπέρας, εἰ δυνατόν καὶ ὅλην τὴν νύκτα, τὸ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ἐλέησόν με, καὶ βιάσασθε τὸν νοῦν ὑμῶν εἰς τοῦτο τὸ ἔργον ἕως θανάτου. πολλῆς γὰρ βίας χρείαν ἔχει τὸ ἔργον τοῦτο, ὅτι στενὴ ἔστιν ἡ πύλη, καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν, καὶ οἱ βιαζόμενοι εἰσέρχονται ἐν αὐτῇ. βιασῶν γὰρ ἔστιν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Παρακαλῶ ὡν ὑμᾶς, μὴ χωρίζετε τὰς καρδίας ὑμῶν ἀπὸ Θεοῦ, ἀλλὰ προσμένετε, καὶ φυλάσσετε αὐτά; μετὰ τῆς μνήμης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ πάντοτε, ἕως οὗ ἐμφυτευθῇ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἔσω ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ μηδὲν ἕτερον ἐννοῆ, ἵνα μεταγαλυθῇ ὁ Χριστὸς ἐν ὑμῖν. » Πρὸ δὲ γε τούτου ὁ μέγας Παῦλος τὸν Κύριον Ἰησοῦν γράφων φησὶν: « Ἐν ὁμολογήσει ἐν τῷ στόματι σου Κύριον Ἰησοῦν, καὶ πιστεύσει ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ Θεὸς ἡγειρεν αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. » Καὶ αὐτὸς: « Οὐδεὶς λέγει Κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ. » Προστίθησι δὲ τὸ, ἐν Πνεύματι ἁγίῳ, τουτέστιν, ὅταν ἐνέργειαν Πνεύματος ἁγίου δέξηται ἡ καρδία, δι' ἧς καὶ προσεύχεται, ὅπερ ἐστὶ τῶν προκοφάντων, καὶ ἐν αὐτοῖς ἐναργῶς ἐνοικοῦντα τὸν Χριστὸν πεπονηκέντων. Ἀκόλουθα τούτῳ φάσκει καὶ ὁ ἅγιος Διάδοχος: « Ἀπαίτει ἡμᾶς πάντως ὁ νοῦς, ὅταν αὐτοῦ πάσας τὰς διεξόδους τῆς μνήμης ἀποφράξωμεν τοῦ Θεοῦ, ἔργον ὀφείλον πληροφορεῖν αὐτοῦ τὴν ἐντρέχειαν. Δεῖ ὡν αὐτῷ διδόναι τὸ, Κύριε Ἰησοῦ, μόνον εἰς ὀλόκληρον πραγματεῖαν τοῦ σκο-

¹¹ Rom. x, 9, 10. ¹² I Cor. xii, 3.

πνύ· Οὐδεις γάρ, φησί, λέγει Κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἄ
 Πνεύματι ἁγίῳ. Ἄλλ' αὐτὸ στενωὺς τὸ ῥῆμα διαπαν-
 τος ἐν τοῖς ταμείοις αὐτοῦ θεωρεῖται, ἵνα μὴ εἰς
 φαντασίας ἐκτρέποιτό τις. Ὅσοι γὰρ τοῦτο τὸ ἔνδο-
 ξον, καὶ πολυπόθητον ὄνομα ἐν τῷ βάθει τῆς καρδίας
 μελετῶσιν ἀπαύτως, οὗτοι δύνανται καὶ τὸ φῶς
 τοῦ νοῦ ἔρῃ ποτε· στενῆ γὰρ μερίμνη ὑπὸ τῆς δια-
 νοίας κρατούμενον, πάντα τὸν ἐπιπολάζοντα ῥύπον
 τῆ ψυχῆ ἐν αἰσθήσει ἰκανῆ καταφλέγει. Καὶ γὰρ ὁ
 Θεὸς ἡμῶν, φησί, πῦρ καταναλίσκον, ὅθεν καὶ εἰς
 ἀγάπην λοιπὸν πολλὴν τὴν ψυχὴν τῆς αὐτοῦ δόξης
 προσκαλεῖται ὁ Κύριος· ἐγχνονίζον γὰρ ἐκεῖνο τὸ
 ἔνδοξον καὶ πολυπόθητον ὄνομα, διὰ τῆς μνήμης
 τοῦ νοῦ. τῆ θέρη τῆς καρδίας, ἕξιν ἡμῖν ἐμποιεῖ
 πάντως τοῦ ἀγαπᾶν τὴν ἀγαθότητα αὐτοῦ μηδεὶς
 ὄντος λοιπὸν τοῦ ἐμποδίζοντος. Οὗτος γὰρ ἐστὶν ὁ
 μαργαρίτης ὁ πολύτιμος, ὄντινα πωλήσας πᾶσαν
 τὴν περιουσίαν αὐτοῦ κτήσασθαι δύναται, καὶ
 ἔχειν ἀνεκλάητον ἐπὶ τῆ αὐτοῦ εὐρέσει χαράν. Ὁ
 δὲ ἅγιος Ἰσάχιος τὸν Χριστὸν Ἰησοῦν οὕτω γράφων
 ἐπιτίθεισιν· Ἀναπᾶσα ψυχὴ διὰ θανάτου ἐν ἀέρι
 ἐν πύλαις οὐρανίαις μεθ' ἐαυτῆς ὑπὲρ αὐτῆς Ἰη-
 σοῦν ἔχουσα, οὕτε ἐκεῖ τοὺς ἐχθροὺς αὐτῆς ἀισχυθῆ-
 σεται, ἀλλὰ παρῆρσις ὡς νῦν, καὶ τότε λαλήσει ἐν
 πύλαις πρὸς αὐτοὺς, μόνον ἕως ἔξωδου αὐτῆς μὴ ἐκκαχῆση βοᾶν πρὸς Χριστὸν Ἰησοῦν ἡμέρας τε καὶ
 νυκτός· καὶ αὐτὸς ποιῆσιν τὴν ἐκδικησιν αὐτῆς ἐν τάχει, κατὰ τὴν ἀψευδῆ αὐτοῦ καὶ θείαν ὑπόσχε-
 σιν, ἣν ἔφη περὶ τοῦ κριτοῦ τῆς ὀδίκιας, καὶ ναὶ λέγω ὑμῖν ποιήσει καὶ ἐν τῇ ζωῇ τῆ παρούσῃ, καὶ μετὰ
 τὴν τοῦ σώματος αὐτῆς ἔξοδον. Ὁ δὲ γε τῆς Κλίμακος, ὃν Ἰησοῦν μόνον φάσκων· Ἰησοῦ ὄνοματι μά-
 σαιζε πολεμίους· οὐ γὰρ ἐστὶν ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῆ ἰσχυρότερον ὄπλον, καὶ οὐδὲν ἄλλο προστίθεισι.
 Καὶ αἴθεις δὲ φησιν· Ἰησοῦ μνήμη κολληθῆτω ἡ πνεύ σου, καὶ τότε γνώσῃ ἡσυχίας ὠφέλειαν.

Ἔτι, οὐ μόνον παρὰ τῶν εἰρημέκων ἀγίων
 Πατέρων, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ αὐτῶν τῶν κορυ-
 φαίων ἀποστόλων, Πέτρον, καὶ Παύλον, καὶ
 Ἰωάννου εὐρηται μεμυσταγωγημένα πως ἐν
 πνεύματι τὰ τῆς ἱεράς καὶ θεοποιου προσευ-
 χῆς ῥήματα.

Ἔ. Οὐ μόνον δὲ πρὸς τούτων τῶν εἰρημένων
 ἱεροφύρων Πατέρων, καὶ τῶν κατ' αὐτούς, εὐρήσει
 τις τὰ τῆς ἱεράς προσευχῆς τοιαῦτα ῥήματά ποῖ-
 μεμυσταγωγημένα, ἀλλ' οὖν πρὸ γε τούτων, καὶ
 ἀπ' αὐτῶν τῶν πρώτων, καὶ κορυφαίων ἀποστόλων,
 τοὺς περὶ Πέτρον φαμέν, καὶ Παύλον, καὶ Ἰωάννην.
 Ὁ μὲν γὰρ φησιν, ὡς προέφημεν, « Οὐδεις δύναται
 εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ·
 ὁ δὲ, « Ἡ χάρις, καὶ ἡ ἀλήθεια διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ
 ἐγένετο· » καὶ, « Πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν
 Χριστὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθότα, ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστίν. »
 Ὁ δὲ γε πρόκριτος τῶν τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν πρὸς
 τὴν πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἀποστόλους τοῦ Σωτῆρος, καὶ
 διδασκάλου ἐπερώτησιν, τὴν, « Τίνα με λέγουσιν
 εἶναι οἱ ἄνθρωποι; » τὴν μακαριωτάτην ἀντεπάγειον
 ὁμολογίαν, ἀπεκρίνατο· « Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς
 τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. » Διὰ τοῦτο καὶ οἱ μετ'
 αὐτοὺς, ἡμῶν κλεινοὶ παιδοτριβαί· καὶ μᾶλλον
 οἱ τῶν ἁγίων καὶ ἑρημικῶν καὶ ἡσυχῶν βίον ὁδεύ-
 σάντες, τὰς τοιαύτας χρήσεις ὡς σποράδην, καὶ
 ἀναμέρους τοῖς τρισὶν τουτοιούσιν στύλοις τῆς εὐαγοῦς
 Ἐκκλησίας προδιαγγελθείτας, ὡς θέλας φωνὰς κα-
 τὰ ἀποκάλυψιν ἐν ἁγίῳ Πνεύματι προτεθεσπισμέ-

noster, inquit, ignis consumens, unde et in mul-
 tam sui gloriae dilectionem animam Dominus ad-
 vocat. Immanens enim illud gloriosum et amabile
 nomen, per mentis memoriam in cordis calore,
 habitum nobis ingerit omnino bonitatem ejus di-
 ligendi, nullo jam remanente impedimento. Ipse
 enim est gemma pretiosa, quam aliquis emens, om-
 nes ejus divitias acquirere potest et habere ineffabilem
 ex ejus inventione lætitiā. Sanctus autem
 Hesychius, Christum Jesum ita ponens, ait : Evo-
 lans anima per mortem in aera ad portas caelorum
 secum ac supra se Jesum habens, neque ibi inimi-
 cos ejus formidabit, sed cum fiducia, ut nunc et
 tunc in portis loquetur ad eos, dummodo in exitu
 non cesset clamare ad Dominum Jesum Christum
 die ac nocte, et ipse ultionem ipsius peraget cito,
 juxta suum Deique promissum, quod expressit de
 judice iniquitatis ; et sane dico vobis, faciet et in
 vita praesenti et postquam anima ex corpore exierit. »
 Climacicus vero Jesum solum dicens : Jesu nomi-
 ne hostes propelle : non enim sunt in caelo et in
 terra arma fortiora, et nihil aliud addit. Et rursum
 dicit : « Memoriae Jesu uniatior respiratio tua, et
 tunc bonum pacis voveris. »

Item, quod non modo apud dictos sanctos Patres,
 sed et apud ipsos apostolorum duces, Petrum et
 Paulum et Joannem inveniuntur mystica in spi-
 ritu sacrae ac vivificae orationis verba.

50. Nec modo apud hos dictos sanctos Patres et
 alios inveniri possunt sacrae orationis verba quo-
 dammodo mystice consignata, sed et ante eos, apud
 primos ac duces Apostolorum, Petrum scilicet,
 Paulum ac Joannem. Unus enim dicit : « Nemo
 potest dicere Dominum Jesum, nisi in Spiritu
 sancto »⁵⁴; » alius : « Omnis spiritus qui constituit
 Dominum ipsum in carne venisse, ex Deo est »⁵⁵. »
 Discipulorum autem Christi princeps ad eam qua
 ad apostolos a Salvatore ac Magistro directa est,
 interrogationem : « Quem me dicunt esse homi-
 nes »⁵⁶, » beatissimam illam confessionem adducens,
 respondit : « Tu es Christus, Filius Dei viventis »⁵⁷. »
 Propter id igitur qui eos secuti sunt, inclity nostri
 praecceptores, et potius qui liberam et eremiticam
 et tranquillam vitam percurrere, talia oracula
 collegere sparsa per partes in tribus his purissi-
 mae Ecclesiae columnis, ut divinas voces per reve-
 lationem in Spiritu sancto propositas, imo vera
 per tres viros fide dignos pleraque annuntiante ac
 testante, « In tribus enim, inquit, testibus stabili
 omne verbum caelestis illi viri in unum optima
 colligentes et cum Spiritu in ipsis habitante. Or-

⁵⁴ 1 Cor. xii, 3. ⁵⁵ 1 Joan. iv, 2. ⁵⁶ Matth. xvi, 13. ⁵⁷ ibid. 16.

dinantes, columnam orationis annuntiavere, et iis qui ipsos secuti sunt commendavere ut eodem modo eam occupent et servent. Vide igitur et ordinem et consequentiam quæ multum cum divina sapientia eminet. Unus quidem dicit *Jesum*, alter autem *Jesum Christum*, tertius vero, *Christum Filium Dei*, tanquam si unus alium sequeretur et inter se adhererent concordia ac vinculo talium verborum. Videas enim eorum unumquemque vocem quæ apud alterum ad finem est, adhibentem atque ad tertium ita rem se habentem. Idemque de additione sancti Spiritus videbis. Dicente enim beato Paulo: « Nemo potest dicere Dominum Jesum, nisi in Spiritu sancto; » ultimo hoc verbo, nempe *Spiritu sancto*, in initio usus est ille qui tonitruum similem vocem habet Joannes, dicens: « Omnis Spiritus qui constituitur Jesum Christum in carne venisse, ex Deo est. » Hæc autem omnibus præposuerunt, non sponte nec a seipsis, sed sanctissimi Spiritus ducti. Etenim divini Petri confessio in Spiritu sancto per revelationem facta est. « Omnia enim, inquit, operatur unus et idem Spiritus, dividens singulis prout vult¹⁶. » Atque ita igitur adhibitus et infractus vivificæ orationis Iunius sapientissime ac doctissime contextus et consutus est et ad nos usque pervenit eundem servans modum. Hujus igitur vocis, *miserere mei*, additionem, qui deinde secuti sunt, Patres, his salutaribus verbis, nempe *Domine Jesu Christe, Fili Dei*, fecerunt et ordinarunt, ac præcipue propter eos qui virtute adhuc infantes sunt, incipientes nempe et imperfectos. Qui enim processerunt ac perfecti sunt in Christo, per unumquodque eorum oraculorum, Domine Jesu Christe, Fili Dei, imo aliquando per solam Jesu invocationem sibi sufficiunt, eamque tanquam universum orationis opus adhibent amplectunturque, per illam ineffabili ac omnem visum et auditum superantem lætitia replentur. Et sic igitur extra carnem et mundum versantes hi beatissimi viri, sensibus silentium injungentes divino quod in se habitat, dono et gratia in amorem ardentissimum felicissimumque elati mundantur ac illuminantur, et perfecti sunt, quippe qui supersubstantialis Deitatis supernaturalem et æternam et increatam gratiam accurate in arharum parte intuentes obscure tanquam in speculo, memoria sola et meditatione, ut dicitur est, una aut altera Dei et Hominis Verbi appellatione contenti, per hanc in raptus et scientiam et revelationem attolluntur, quæ absque locutione in Spiritu experiuntur. In quorum manu festam persuasionem et evidentissimam fidem, dulcissimus amantissimusque Dominus noster Jesus Christus, Filius Dei, cujus voces actus et verba, secundum ipsum Spiritus et vita sunt nobis clare revelavit, dicens: « Sine me nihil potestis facere¹⁷. » Et, « Si quid petieritis in nomine meo, hoc faciam¹⁸. » Et quæ sequuntur ac nobis tradita sunt.

Ανα· ναλ μὴν καὶ διὰ γε τριῶν ἀξιοπιστῶν, ταπολὶκῶς μεμαρτυρημένας, « Διὰ δὲ τριῶν, φησί, μαρτύρων σταθίζεται πᾶν ῥήμα· οὗτοι οἱ οὐρανόφρονες, εἰς τὸ ἐν συνάψαντες ἀριστά τε καὶ μετὰ τοῦ ἐνοικοῦντος αὐτοῖς ἀγίου Πνεύματος συναρμόσαντες, στήλην προσευχῆς προσηγορεύασιν, καὶ τοῖς μετὰ ταῦτα παρέδωκαν, κατὰ τὴν ὁμοίον τρόπον κρατεῖν τε καὶ φυλάττειν αὐτήν. Ὅρα μέντοι καὶ τάξιν, καὶ ἀκολουθίαν σφόδρα τὸ ἐξίσιον μετὰ τῆς ἀνωθεν σοφίας ἔχουσαν· ὁ μὲν γὰρ φησὶ Κύριον Ἰησοῦν, ὁ δὲ, Ἰησοῦν Χριστὸν, ὁ δὲ Χριστὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ· ὡσαύτως ὁ εἰς τῷ ἐτέρῳ ἐπόμηνος, καὶ προσεχῶς ἀλλήλων ἔχόμενοι, τῇ τε συνήθειᾳ, καὶ τῷ συνδέσμῳ τῶν τοιῶνδε θεουργῶν ῥημάτων. Ἴδοι; γὰρ ἂν τούτων ἕκαστον τὸ ἐπὶ τέλος ὄν θατέρῳ, ὡς ἀρχὴν θάτερον [ἔσθ. θατέρου] τοῦτο λαμβάνοντα, καὶ οὕτω προβαίνον ἀκρι τῶν τριῶν· τὸ δ' αὐτὸ καὶ τῇ προσθήκῃ τῆς τοῦ Πνεύματος σημασίας ἐπόψει· εἰρηκότος γὰρ τοῦ μακαρίου Παύλου τὸ, « Οὐδεὶς δύναται εἰπεῖν Κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν Πνεύματι ἁγίῳ· » τούτῳ δὴ τῷ ἐπὶ τέλους κειμένῳ, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον λέγεται, ἀρχῇ κέχρηται ὁ βροντόφωνος Ἰωάννης εἰπὼν· « Πᾶν πνεῦμα ὃ ὁμολογεῖ Ἰησοῦν Χριστὸν ἐληλυθότα ἐν σαρκί, ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστίν, » ταῦτα δὲ προσθήκαν ἅπαντες, οὐκ οἴκοθεν καὶ παρ' ἑαυτῶν, ἀλλὰ τῇ τοῦ παναγίου παλάμῃ κινούμενοι· Πνεύματος· καὶ γὰρ ἡ τοῦ θειοτάτου Πέτρου δι' ἀποκαλύψεως ὁμολογία ἐν Πνεύματι ἁγίῳ ἐστὶν ἐνεργουμένη· « Πάντα γὰρ, φησὶν, ἐνεργεῖ τὸ ἐν, καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα διαιροῦν ἰδίᾳ ἕκαστῳ, καθὼς βούλεται· » καὶ οὕτω γούν τὸ οἰονεῖ ἐντριπτόν, καὶ ἀρρόγκτον σπαρτίον τῆς θεοποιῦ προσευχῆς μάλα σοφός, καὶ ἐπιστημονικῶς ἐξυφανθέν τε καὶ συμβάφην, καὶ συναρμολογηθέν, καὶ εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς διαβαίνει τὸν ἴσον τρόπον τηρούμενον. Τῆς μέντοι, Ἐλέησόν με, λέξω· τὴν προσθήκην οἱ καθέξης θεοὶ Πατέρες τοῖσδε τοῖς τῆς προσευχῆς σωτηρίας ῥήμασιν, ἤγουν τοῦ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, συνήρμασαν, καὶ ἐπέταξαν, καὶ μᾶλλον διὰ τοὺς κατ' ἀρετὴν νηπιωδετέρους, ἤγουν τοὺς ἀρχαρίους, καὶ ἀτελεῖς. Οἱ γὰρ προβεδηκότες καὶ τέλειοι κατὰ Χριστὸν, δι' ἐνὸς ἕκαστου τῶν τοιούτων χρησμάτων, ἤγουν τοῦ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ναλ μὴν ἐσθ' ὅτε, καὶ ἐκ μόνῃς τῆς Ἰησοῦ προσηγορίας ἱκανοῦνται, καὶ ὡς ἐλόκληρον ἐργασίαν τοῦτο προσευχῆς ἐνστερνίζονται, καὶ ἀσπάζονται· οἷα δὴ διὰ τούτου, ἀρρόγκτου, καὶ πάντα νοῦν καὶ πᾶσαν ὕψιν, καὶ ἀκοὴν ὑπερνικώσης ἔδονθη; καὶ θυμηδία; πληροῦμενοι. Καὶ οὕτω τοίνυν ἐξω σαρκὸς; καὶ κόσμου γινόμενοι οἱ τριστόλθιοι, μύοντες τῆς αἰσθήσεως τῇ ἐνοικουσίᾳ αὐτοῖς θεῖα δωρεᾶ τε καὶ χάριτι βακχικῶς τε καὶ μακαρίως, ἐρωτοληπτῶμενοι καθαίρονται, καὶ φωτίζονται, καὶ τελειοῦνται, ἅτε τὴν τῆς ὑπερουσίου θεότητος ὑπερφυσίαν, καὶ ἀναρχον, καὶ ἀκτιστον χάριν ἀπαρτίως· ἐν ἀρῥαβῶνος μέρει κατοπτριζόμενοι ἀδελῶς, τῇ μνήμῃ καὶ μύνη, καὶ δὴ καὶ μελέτῃ, ὡς εἰρηται; τῆς μίσε

¹⁶ I Cor. xij, 11 ¹⁷ Joan. xv, 5. ¹⁸ Joan. xvi, 23.

ἐκίστης τῶν ἐηλωθεισῶν προσηγοριῶν τοῦ Θεανθρώπου Λόγου ἰκανούμενοι, καὶ διὰ ταύτης εἰς ἀρπαγὰς, καὶ γνώσεις, καὶ ἀποκαλύψεις ὑπεραιρόμενοι, καὶ καταξιοῦμενοι ἀλαλήτους ἐν πνεύματι. Τούτων εἰς ἐναργῆ πληροφορίαν, καὶ πίστωσιν σαφεστάτην, ὁ γλυκύτατος καὶ φιλόφρονος Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, οὐ οἱ λόγοι ἔργα, καὶ τὰ ῥήματα κατ' αὐτὸν, ἢ πνεῦμά εἰσι, καὶ ζωὴ εἰσιν, ἀπεφήνατο μάλᾳ διαπρυσιῶς, ὅτι « Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν. » Καὶ « Ἐάν τι αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐγὼ ποιήσω. » Καὶ αὐθις · « Ὁ τί· ἂν αἰτήσητε ἐν τῷ ὀνόματί μου, τοῦτο ποιήσω · » καὶ τὰ ἐξῆς κατὰ τὰ προαποδοθέντα ἡμῖν.

Ἔστι καὶ τοῖς ἀρχαρίοις ποτὲ μὲν ὅλοις τῆς προσευχῆς ῥήμασι, ποτὲ δὲ ἐν μέρει ταύτης προσεύχεσθαι, ἔνδον μόντοι τῆς καρδίας καὶ ἀεὶ, καὶ περὶ τοῦ μὴ μετατάσσειν [ἰσ. μεταλλάσσειν] συνεχῶς τὰ ῥήματα.

να'. Ἐξέστι δὲ καὶ τοῖς ἀρχαρίοις ποτὲ μὲν ὅλοις τοῖς τῆς προσευχῆς ῥήματι, ποτὲ δὲ ἐν μέρει ταύτης προσεύχεσθαι, ἔνδον μόντοι καρδίας, καὶ διηγε-
 κούς· κατὰ γὰρ τὸν ἅγιον Διάδοχον, « Ὁ ἐνδρῶν ἀεὶ
 τῆ ἑαυτοῦ καρδίᾳ, ἐκδημεῖ πάντως· τῶν ὠραίων τοῦ
 βίου. Πνεύματι γὰρ περιπατῶν, τὰς τῆς σαρκὸς
 ἐπιθυμίας εἰδένα· οὐ δύναται, ἐπειδὴ λοιπὸν ἐν τῷ
 φρουρίῳ τῶν ἀρετῶν τοὺς περιπάτους ὁ τοιοῦτος
 ποιεῖται, αὐτὰς ὡσπερ τὰς ἀρετὰς πωλωροὺς ἔχων
 τοῦ τῆς ἀγγελίας κολλισματοῦ. Διὸ δὴ καὶ ἀπρακτοὶ
 λοιπὸν αἱ τῶν δαιμόνων γίνονται μηχαναὶ ἐπ' αὐτῷ.
 Γράφει δὲ καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· Τοῦ ἐπισκεπτομένου
 τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ἐν πάτρῳ ὧρᾳ, εὐφραίνεται ἡ καρ-
 δία ἐν ταῖς ἀποκαλύψεσι, καὶ ὁ συνάγων τὴν θεω-
 ρίαν αὐτοῦ ἔσωθεν ἐν ἑαυτῷ θεωρεῖ τὴν αὐγὴν τοῦ
 Πνεύματος. Ὅστις ἐβδελύξατο πάντα μετewρισμὸν,
 θεωρεῖ τὸν Δεσπότην αὐτοῦ ἔσωθεν τῆς καρδίας
 αὐτοῦ, μὴ δὲ γε συνεχῶς ἐναλλάσσειν τὰς ῥήσεις τῆς
 προσευχῆς, ἵνα μὴ τῆ συνεχῆ ἐναλλαγῆ, καὶ μετα-
 τροπᾷ, ἀστασίαν ὡσανεὶ τινα, καὶ ἐκκλιτισμὸν ἐθίσεως
 ὁ νοῦς, ἀπαγῆς καὶ ἀκαρπὸς διαμείνη, ὡς τὰ συν-
 εχῶς μετακινούμενα, καὶ μεταφυτευόμενα δένδρα. »

Ἔστι ὁ καρπὸς ἔνδον καρδίας προσεύχεσθαι, καὶ χρόνου μακροῦ δεῖται, καὶ ἀγῶνος, καὶ βίας, ἀπλῶς πᾶν ἀγαθὸν διὰ πολλοῦ μόχθου, καὶ καιροῦ κατορθοῦται.

ναβ'. Καὶ τοῦτο δὲ τὸ ἀεὶ ἔνδον καρδίας προσεύχε-
 σθαι, ἁμῶς δὲ καὶ τὰ τούτου ἐπέκεινα, οὐχ ἀπλῶς,
 καὶ ὡς ἔτυχε, καὶ διὰ βραχείως πόνου, καὶ μικροῦ
 κατορθοῦται. Εἴπερ ἄρα καὶ τοῦτο σπανίως ἐν τιτι
 κατὰ ἀπόβρῆτον οἰκονομίαν εὐρηται, ἀλλὰ καὶ χρό-
 νου μακροῦ, καὶ καμάτου, καὶ ἀγῶνος σωματικοῦ
 τε καὶ ψυχικοῦ, καὶ βίας πολλῆς, καὶ ἐπιτεταμένης
 πρὸς κατορθώσιν δεῖται. Κατὰ γὰρ τὸ ἐπιβάλλον
 μέρος τῆς ἐλπίζομένης ἐν μεθέξει γενέσθαι ἡμᾶς
 [ἰσ. ἡμῖν] δωρεᾶς τε καὶ χάριτος, ἀναλόγους τὸ κατὰ
 δύναμιν χρόν, καὶ τοὺς ὑπὲρ αὐτῆς ἀγῶνας καταβα-
 λέσθαι, καὶ τὰς ὥρας ἐπιμετρεῖν, ἡ δὲ ἐστὶ κατὰ
 τοὺς ἱεροδιδασκάλους, τὸ ἐκβληθῆναι ἐκ τῶν τῆς
 καρδίας νομῶν τὴν ἐχθρόν, καὶ κατοικῆσαι ἐναργῶς
 ἐν αὐτῇ τὸν Χριστόν. Λέγει καὶ γὰρ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ·
 « Ὁ ὕλων ἰδεῖν τὸν Κύριον, μηχανᾶται καθαρῶσαι
 αὐτοῦ τὴν καρδίαν ἐν ἀδικαίπτῳ μνήμῃ τοῦ Θεοῦ,
 καὶ οὕτως ἐν τῇ λαμπρότητι τῆς διανοίας αὐτοῦ ἐν
 πάτρῳ ὧρᾳ δέχεται τὸν Κύριον. » Καὶ ὁ ἅγιος Βαρσα-
 νοῦσιος· « Ἐάν μὴ ἡ ἔσωθεν ἐργασία μετὰ γε Θεοῦ
 βροτήρη τῷ ἀνθρώπῳ, ἐπὶ ματαίῳ πρὸς τὴν ἔσωθεν

*Quod licet vel incipientibus nunc omnibus orationis
 verbis. nunc parte tantum ejus orare intra cor ta-
 men et semper, et quod non oportet continuo verba
 mutare.*

51. Licet vel incipientibus tunc quidem omnibus orationis verbis, nunc autem ejus parte tantum ad orandum uti, intra cor tamen et perpetuo; secundum enim sanctum Diadochum. « Qui semper in corde suo habitat, egreditur semper ex vitæ hujus fluxu temporibus. Spiritus enim ambulans, carnis desideria scire non potest, quoniam in virtutum custodia ingressus suos vir ille facit, eas virtutes habens tanquam puræ suæ vitæ propugnatrices. Ideo sane inefficaces sunt in eum dæmonum machinæ. » Scribit autem et sanctus Isaac: « Ejus qui suæ animæ omni hora invigilat, cor lætatur in revelationibus; et qui colligit intra seipsum suam contemplationem, spiritus fulgorem in se intuetur. Quicunque elationem fastidit, Dominum in corde contempletur. Neque oportet perpetuo orationis verba mutare, ne continua hæc mutatione et translatione, euidam inconstantia et inclinationi assuesfacta mens, infirma ac infructuosa remaneat, ut illæ perpetuo commotæ ac loco mutatæ arbores.

Quod internæ orationis fructus multo eget tempore ac certamine et violentia, et quod omne bonum multo labore et tempore efficitur.

52. Ea perpetua oratio intus in corde facta ac similiter quæ ultra eam sunt, non simpliciter et prout occurrit et per brevem aut momentaneum laborem perficiuntur. Si igitur et id raro apud quosdam ineffabili providentia reperitur, sed multo eget tum tempore, tum labore, tum corporeo certamine et mentali et multa ad perfectionem directa violentia. Partem enim nobis propositæ doni gratiæque, in cujus participationem ingressuros esse nos speramus, pro viribus nos proportionalem agerodecet, et initium facere certaminum ad eam consequendam, et horas metiri; quod est juxta sanctos. Patres ex cordis pascuis inimicum ejicere et manifeste in ipsis Christum statuere. Dicit autem sanctus Isaac: « Qui vult Dominum videre, conetur cor suum indesinenter memoria Dei mundare, atque ita in cogitationis splendore omni hora Dominum videbit. Et sanctus Barsanuphius: Nisi interna cum Deo unita operatio hominem adjuvet, frustra exterius laborat. Interna autem operatio cum cordis labore puritatem affert; puritas autem veram

cordis tranquillitatem, tranquillitas vero humilitatem, humilitas Deo domicilium præparat hominem. Ex hac porro habitatione cum cupiditatibus ejiciuntur dæmones, et sic homo fit templum Dei plenum sanctitate, plenum lumine, munditie et gratia. Beatus igitur ille qui Dominum suum in adytis cordis intuetur, effundens suas preces cum genuit in conspectu ejus bonitatis. » Et pius Joannes Carpathius; « Multo certamine ac tempore opus est in orationibus ut inveniamus cogitationis libertate alterum quoddam in corde cælum, ubi habitat Christus, ut ait Apostolus: « Nescitis quoniam Jesus Christus habitat in vobis? Ne igitur reprobi sitis ». » Et magnus Chrysostomus: « Incessanter adhære nomini Domini Jesu, ut ebibat cor tuum Dominum, et Dominus cor tuum, et duo in unum fiunt. Sed opus illud non est unius diei, sed longi ac multi temporis; multo enim certamine ac tempore opus est ut ejiciatur inimicus et inhabitet Christus. » Et hæc quidem de illis, Sermo autem redeat ad ea quæ ex ordine nobis proposita sunt.

ἀλλὰ χρόνου πολλοῦ καὶ καιροῦ· πολλοῦ γὰρ ἀγῶνος καὶ χρόνου χρεία ὅπως ἐκβληθῆ ὁ ἐχθρὸς, καὶ ἐνοικήσῃ ὁ Χρ. στός. Καὶ ταῦτα μὲν εἰς τοσούτων· ὁ δὲ λόγος, ἐπιανερχέσθω πρὸς γε τὰ κατ' εἰρημὸν προκείμενα.

De oratione cordis non munda: et quomodo aliquis ad mundam et constantem orationem pervenit.

53. Ex adhæsiōne huic prædictæ methodo internæ et mundæ et constantis orationis, etsi non sit alioquin forte munda et constans, manifestum est luctantem, per phantasias quæ ei obstant orationi, et cogitationes, pervenire ad habitum orandi absque violentia et inconstantia, mundeque ac vere, et mentem intus applicandi, neque cum vi ac contemptu per inspirationem adducendi, et rursus extrahendi, sed ei semper adhærendi ac ita perpetuo orandi. Etenim sanctus Hesychius dicit: « Qui enim non cogitationibus liberam orationem habet, arma non habet ad bellum; orationem autem nuncupo eam quæ in adytis cordis operatur, ut Jesu Christi invocatione, qui secreto pugnat, vincatur hostis et incendatur. » Et rursus: « Beatus ille, qui sic oratione cum Jesu unitur in cogitatione, eumque indesinenter invocatur in corde, quemadmodum ac nostris corporibus unitur, et ceræ flamma! » Et rursus: « Et sol terram penetrans, diem efficit: Domini autem Jesu sanctum et venerabile nomen continuo in mente lucens, gignet innumerabiles cogitationum radios.

De constanti ac munda cordis oratione, et de ardore ex ea oriente.

54. Ea est ac nominatur cordis oratio, munda et constans, ut dictum est, ex qua gignitur aliquis ardor in corde, secundum illud: « Calefactum est

Α κοπιᾷ· ἡ γὰρ ἐσωτέρα ἐργασία σὺν πόνοι καρδίας φέρει τὴν καθαρότητα· ἡ δὲ καθαρότης τὴν ἀληθινήν τῆς καρδίας ἡσυχίαν, ἡ δὲ ἡσυχία αὐτὴ τὴν ταπεινώσιν, ἡ δὲ ταπεινώσις κατοικητήριον Θεοῦ κατασκευάζει τὸν ἀνθρώπον ἀπὸ δὲ τῆς κατοικησεως ταύτης, σὺν τοῖς πάθειν οἱ δαίμονες ἐξέρχονται, καὶ γίνεται ὁ ἀνθρώπος οὕτω ναὸς τοῦ Θεοῦ πλήρης ἀγιάσματος, πλήρης φωτισμοῦ, καθαρότητός τε καὶ χάριτος. Μακάριος ὁ σὺν ἐκσίνοιο, ὁ τὸν ἑαυτοῦ Κύριον ἐν ἀδύτοις καρδίας ἐνοπιζόμενος, ἐκλείων τὴν ἑαυτοῦ δέησιν μετὰ κλαυθμοῦ ἐνώπιον τῆς αὐτοῦ ἀγαθότητος. » Καὶ ὁ ὄσιος Ἰωάννης ὁ Καρπάθιος: « Πολλοῦ ἀγῶνος καὶ χρόνου χρεία ἐν ταῖς προσευχαῖς, ὅπως εὐρωμεν ἐν τῇ ἀπαρευοχλήτῃ τῆς δαυολίας καταστάσει ἑτερόν τινα ἐγκάρδιον οὐρανόν, ἔνθα οἰκεῖ ὁ Χριστὸς, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος: ἡ οὐκ ἐπιγινώσκατε, ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; ἐμῆτι ἀρα ἀδοκίμοι ἐστέ. » Καὶ ὁ μέγας Χρυσόστομος: « Ἀδιαλείπτως παράμεινον τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ἵνα καταπέτῃ ἡ καρδία τὸν Κύριον, καὶ ὁ Κύριος τὴν καρδίαν, καὶ γένηται τὰ δύο ἐν. » Ἄλλὰ τὸ ἔργον τοῦτο οὐκ ἔστι μίαις ἡμέραις, ἡ δύο,

Β ἐνθα οἰκεῖ ὁ Χριστὸς, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος: ἡ οὐκ ἐπιγινώσκατε, ὅτι Ἰησοῦς Χριστὸς οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; ἐμῆτι ἀρα ἀδοκίμοι ἐστέ. » Καὶ ὁ μέγας Χρυσόστομος: « Ἀδιαλείπτως παράμεινον τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, ἵνα καταπέτῃ ἡ καρδία τὸν Κύριον, καὶ ὁ Κύριος τὴν καρδίαν, καὶ γένηται τὰ δύο ἐν. » Ἄλλὰ τὸ ἔργον τοῦτο οὐκ ἔστι μίαις ἡμέραις, ἡ δύο,

Περὶ προσευχῆς καρδιακῆς μὴ καθαρᾶς, καὶ ὅπως ἐργεταί τις εἰς τὴν καθαρὰν, καὶ ἀφίεμιστον προσευχήν.

γ'. Ἐκ τοῦ προσημειωμένου τῆς εἰρημῆς μεθόδου τῆς καρδιακῆς καθαρᾶς, καὶ ἀρρέμεβάστου, εἰ καὶ μὴ καθαρᾶς ἴσως ἄλλως, καὶ ἀρρέμεβάστου προσευχῆς, δὴλον ὅτι διὰ τὰς ἐμποδῶν ταύτην γενομένας προλήψεις, καὶ τοὺς λογισμοὺς, ἐργεταί ὁ ἀγωνιζόμενος ἐν ἔξει τοῦ ἀδιαστώσεως, καὶ ἀρρέμεβάστως, καὶ καθαρῶς, καὶ ἀληθῶς προσεύχεσθαι, δηλαδὴ τῷ προσμένειν ἐν τῇ καρδίᾳ τὸν νοῦν, καὶ μὴ μετὰ βίας, καὶ ὀλιγώρως διὰ τῆς εἰσπονηῆς εἰσάγεσθαι, καὶ αὐθις ἀποπηδᾶν, ἀλλὰ αὐτὸν δεῖ προσμένειν ταύτῃ καὶ ἀεννάως οὕτω προσεύχεσθαι. Λέγει καὶ γὰρ ὁ ἅγιος Ἰησοῦς: « Ὁ μὲν [Ἰσ. μὴ] ἔχων εὐχὴν καθαρὰν λογισμῶν, ὄπλον οὐκ ἔχει εἰς πόλεμον, εὐχὴν δὲ λέγω τὴν ἀεννάως ἐνεργουμένην ἐν ἀδύτοις καρδίαις, ἵνα τῇ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐπικλήσει ὁ κρυφῶς πολεμῶν μαστιζῆται, καὶ φλέγηται πολέμιος. » Καὶ αὖθις: « Μακάριος εὐτος, ὃς οὕτω κεκόλληται Ἰησοῦ εὐχῇ, ἐν διανοίᾳ, καὶ φωνεῖ αὐτὸν ἀδιαλείπτως ἐν καρδίᾳ, ὡσπερ ἦνται ὁ ἀὴρ τοῖς ἡμῶν σώμασιν, ἡ ὡς φλὴξ κηρῶ. » Καὶ πάλιν: « Καὶ διερχόμενος μὲν ἦλιος ὑπὲρ γῆν, ποιεῖ ἡμέραν· τὸ δὲ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἅγιον ὄνομα, καὶ σεβάσιμον ἐν τῇ διανοίᾳ λάμπων τῇ συνεχείᾳ, γεννήσει ἀναρθμήτους ἡλιοφειγοειδεῖς ἐνοίας.

Περὶ τῆς ἀρρέμεβάστου καὶ καθαρᾶς καρδιακῆς προσευχῆς, καὶ τῆς ἐξ αὐτῆς τικτομένης θερμῆς.

νδ'. Καὶ τοῦτο ἔστι τε καὶ ὀνομάζεται προσευχὴ καρδιακῆ, καθαρᾶ, καὶ ἀρρέμεβάστο, ὡς εἴρηται: ἐξ ἧς γεννᾶται τις θερμὴ ἐν τῇ καρδίᾳ, κατὰ τὸ

¹ II Cor. xi, 5.

« Ἐθερμάνθη ἡ καρδία μου ἐντός μου, καὶ ἐν τῇ μελέτῃ μου ἐκκαυθήσεται πῦρ » πῦρ, ὅπερ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἤλθε βαλεῖν εἰς τὰς γαίας τῶν καρδιῶν ἡμῶν, τὰς πρὶν μὲν ἀκαυθιφόρους τοῖς πάθεσι, νῦν δὲ -πνευματοφόρους τῇ χάριτι, ὡς φησὶν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς· « Πῦρ ἤλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τί ἤθελον εἰ ἦδη ἀνήφθη; » Ὁ δὲ καὶ τοὺς περὶ τὸν Κλεώπαν ποτὲ, ἀναθερμάνασα, καὶ ἐκκαύσασα [Ἰσ. ἀναθερμάναν καὶ ἐκκαύσαν] ἐκστατικῶς πρὸς ἀλλήλους βῶβῃ ἐποίησε, τό· « Οὐχὶ ἡ καρδία ἡμῶν καιομένη ἦν ἐν ἡμῖν ἐν τῇ ὁδῷ; » Λέγει δὲ καὶ ὁ ἐκ Δαμασκού Ἰωάννης ὁ πῖνου, ἐν τινι τροπαρίῳ τῶν πρὸς τὴν ὑπέραγνον Θεοτόκον αὐτοῦ μελισμάτων· « Ἐλαί με πρὸς ὑμῶν διὰ πάθου τοῦ παρθενικοῦ, τὸ πῦρ τὸ ἐγκάρδιον. » Γράφει δὲ καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Ἐκ τῆς ἐργασίας τῆς βιαίας τίκεται ἡ θερμὴ ἡ ἀμετρος, ἡ πυρπολουμένη ἐν τῇ καρδίᾳ ἐκ τῶν θερμῶν ἐνθυμησῶν τῶν καινῶς ἐπιπολεούτων τῇ διανοίᾳ. Αὕτη δὲ ἡ ἐργασία καὶ ἡ φυλακὴ λεπτόνουσι τὸν νοῦν ἐν τῇ θερμῇ αὐτῶν, καὶ παρέχουσιν αὐτῷ ὄρασι, καὶ προῦν, καὶ ἐκ τῆς θερμῆς ταύτης τῆς ἐκ τῆς χάριτος τῆς θεωρίας ἐπιγυνομένης, γεννᾶται ἡ ἐπιβρόθη τῶν δακρῶν, καὶ μετὰ μικρὸν, καὶ ἐκ τῶν ἀπαύστων δακρῶν δέχεται ἡ ψυχὴ τὴν εἰρήνην τῶν λογισμῶν. Ἐκ δὲ τῆς εἰρήνης τῶν λογισμῶν, ὑψοῦται εἰς τὴν καθαρότητα τοῦ νοῦ· διὰ δὲ τῆς τοῦ νοῦ καθαρότητος ἐρχεται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸ βλέπειν τὰ μυστήρια τοῦ Θεοῦ. » Καὶ μετὰ βραχέα· « Μετὰ δὲ ταῦτα φθάσει ὁ νοῦς ἰδεῖν ἀποκαλύψεις, καὶ σημεῖα, ὡς εἶδεν Ἰεζεκιὴλ ὁ τροφῆτης. » Ἔτι· « Τὰ δακρυα καὶ ὁ βαπτισμὸς τῆς καρδίας ἐν τῇ προσευχῇ, καὶ τὸ κυλινοῦσθαι μετὰ θερμότητος, ἐξυπνίζουσι τὴν θερμὴν τῆς γλυκύτητος αὐτῶν ἐνδοθεν τῆς καρδίας· καὶ μετὰ ἐπαινουμένης ἐκστάσεως πέταται ἡ καρδία πρὸς τὸν Θεόν, καὶ βῶβ· Ἐδίψησεν ἡ ψυχὴ μου πρὸς σὲ τὸν Θεόν, τὸν ἰσχυρὸν, τὸν ζῶντα· πότε ἤξω, καὶ ὀφθήσομαι τῷ προσώπῳ σου, Κύριε; » καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ ὁ τῆς Κλίμακος· « Πῦρ μὲν ἐπιδημήσαν ἐν καρδίᾳ, προσευχὴν ἀνέστησεν· ταύτης δὲ ἐγερθείσης καὶ εἰς οὐρανὸν ἀναληφθείσης, καὶ πυρὸς ἐν ἀνωγαίῳ ψυχῆς κατάθασις γέγονεν. » Ἔτι· « Τίς ἄρα ἐστὶν ὁ πιστὸς καὶ φρόνιμος μοναχὸς, ὃς τὴν θερμὴν τὴν ἑαυτοῦ ἐφύλαξεν ἀσβεστον, καὶ μέχρι τῆς ἑαυτοῦ ἐξόδου καὶ ἡμέραν προστιθεὶς πῦρ πυρὶ, καὶ θερμὴν θερμῇ, καὶ πῶθον πῶθῳ, καὶ σπουδὴν σπουδῇ, οὐκ ἐπαύσατο; » Καὶ ὁ ἅγιος Ἠλίας ὁ ἑκδικος· « Ὀπίσταν ἀπὸ τῶν ἐξῶθεν σχολάσασα ἡ ψυχὴ συναφθῆ τῇ ψυχῇ, τότε οἶα τις φλῆξ περικυκλώσασα ταύτην ἐκείνην, σίδηρον καθάπερ τὸ πῦρ, πεπυρακτωμένην ὀλην καθίστησιν. Καὶ ἐστὶ μὲν ψυχὴ ἡ αὕτη· οὐκ ἔτι δὲ καὶ ἀπτή. Οὐδὲ γὰρ ὁ πυρακτωθεὶς σίδηρος, ταῖς ἐξῶθεν ἐπαφαῖς. » Ἔτι· « Μακάριος ὁ ἐν τῷ βίῳ ταύτῃ οὕτως θεωρηθῆναι ἀξιωθεὶς· καὶ τὸν ἑαυτοῦ ψῦσι πελῖνον ἀνδριάντα, χάριτι, πύρινον κατιδῶν! »

Ἔτι καὶ ἡ θερμὴ διαφόρως ἔχει τὴν γένεσιν· καὶ [Ἰσ. τὸ καὶ περιττόν] κυριώτερα ἐξ ἡ ἐκ τῆς καθυρῆς καρδιακῆς προσευχῆς.

ν· Γίνωσκε δὲ ὅτι καὶ ἡ τοιαύτη θερμὴ διαφόρων καὶ πολυτρόπως ἔχει τὴν ἐν ἡμῖν αὐτῆς γένεσιν

A cor meum intra me, et in meditatione mea exardescet ignis⁵⁵, Ignis, quem Dominus Jesus Christus venit mittere in terram cordis nostri, quæ prius quidem cupiditatum causa spinas ferebat, nunc autem gratia fert Spiritum, ut ait Dominus noster Jesus Christus: « Ignem veni mittere in terram, et quid volo nisi ut accendatur⁵⁶? » Qui ignis Cleopham olim calefaciens ac urens, clamorem eorum admirantem expressit: « Nonne cor nostrum ardens erat in nobis in via⁵⁷? » Dicit autem Joannes Damascenus, in quodam suorum de beata et purissima Deipara canticorum loco: « Attrahit me ad virginum amorem canendum ignis qui in corde latet. » Scribit autem et sanctus Isaac: « Ex vivida operatione gignitur immensus ardor, qui in corde ex ardentibus desideriis quæ cogitationi supervenere accenditur. Ea autem operatio et custodia mentem suo ardore extenuant, et ei visionem præstant. » Ac pergit: « Ex hoc ardore qui ex contemplationis gratia oritur, gignitur lacrymarum effusio. » Et paulo post: « Ex incessantibus lacrymis accipit anima cogitationum pacem, erigitur in mentis puritatem: ac per eam mentis puritatem pervenit homo ad mysteriorum Dei contemplationem. » Et post pauca: « Deinde mens properat videre revelationes, et signa, ut vidit Ezechiel propheta. » Et adhuc: « Lacrymæ et capitis tuisio in oratione et cum calore motus excitant intra cor suæ dulcedinis ardorem, et cum laudante exstasi evolat cor ad Deum et clamat: « Sitivit anima mea ad te Deum fortem, vivum. Quando veniam et apparebo ante faciem tuam, Domine? » et cætera. Et Climax: « Ignis in corde residens orationem excitavit. Ea autem excitata et in cælum erecta, ignis in animæ summitate fundamentum factum est. » Et ad huc: « Quis igitur fidelis et prudens monachus, qui suum ardorem inextinguibilem servavit, et usque ad mortem quotidianæ ignem igni adjiciens, et ardorem ardori, et desiderium desiderio, et zelum zelo, non asservit? » Et sanctus Elias vindex cognominatus: « Quando ab externis quiescens anima animæ adhesit, tanquam flamma eam circumdans, quemadmodum ferrum ignis, ita eam ignitam reddidit. Est quidem eadem anima, non autem, ut ante tractabilis. Non enim ignitum ferrum jam potest corripi. » Et adhuc: « Beatus qui in hac vita, ut sic videtur, dignus est; et eam quæ natura lutea est, statuum, jam gratia ignitam factam vidit.

Quod et ardor differentem habet originem; et quid excellentior ea quæ ex cordis oratione procedit.

55. Scito autem quod talis ardor ex diversis rebus ac diversis modis in nobis suam habet originem et

⁵⁵ Psal. xxxviii, 4. ⁵⁶ Luc. xii, 49. ⁵⁷ Luc. xxiv, 32.

existentiam. Et id patet ex expositis sanctorum A oraculis, dubitamus autem dicere ex ipsa actione. Eorum autem ardorum excellentissimus est is qui ex cordis munda oratione procedit, et qui cum ea innascens crescensque continuo, et in substantiale lumen cum gaudio perveniens, substantialiter illuminatum hominem sic se habentem, secundum Patres perficit.

Quodnam est cordis ardoris studiosum opus.

56. Ille ardor sane abigit studiose ea quæ obstant quin pura prior oratio perfecta prorsus fiat. Ignis enim Deus noster, et ignis consumens dæmonum pravitatem et cupiditatum nostrarum. Dicit enim sanctus Diadochus : « Quando cum acuto quodam dolore cor dæmonum arma suscipit, ita ut credat ista arma inimicum afferre, tunc odit cum pœna cupiditates anima, tanquam mundari incipiens. Si igitur non vivide doleat quod peccata non sentiat, non poterit de justitiæ bono lætari. Qui igitur volet cor suum mundare, illud memoria Jesu Christi perpetuo adurat; hanc solam meditationem et opus indesinenter habens. Non enim oportet nunc quidem orare, nunc autem non orare, eos qui suam corruptionem ejicere velint; sed semper orationi vacare, in mentis custodia, etsi aliquando extra orationis domos versentur. Quemadmodum enim qui vult aurum purificare, si vel paululum ignem subter fornacem extinguat, duram rursus materiam efficit: ita qui nunc quidem Dei recordatur, nunc vero non recordatur, quod videtur per orationem acquirere, id per otium amittit. Proprium vero est hominis virtutem diligenter, memoria Dei quod terrenum in corde est consumere, ita ut quod malum est sensim igne memoriæ hujus quod bonum est, consumatur et perfecte anima in naturalem suam splendorem cum majore gloria redeat. Atque igitur ita mens absque impedimento in corde remanens, pure et absque errore orat, ut ait sanctus : « Tunc est vera et recta oratio, quando in orando cor mens servat. » Scribit autem et sanctus Hesychius : « Ille vere monachus est qui vigilantiam colit; et ille vere vigilans est, qui in corde est monachus. »

De desiderio et amore qui ex ardenti attentione et oratione erit.

57. In tali autem ardore, et cum tali, munda scilicet attentione, in corde gignitur ad memoriæ præsentem semper Dominum Jesum Christum desiderium ac divinus amor et charitas, ut scriptum est : « Puellæ dilexerunt me, attraxerunt me⁵⁵; » et ego : « Vulnerata amore ego sum⁵⁶. » Dicit autem et sanctus Maximus : « Omnes quidem virtute ad divinum amorem menti cooperantur,

τε: και ὑπαρξιν. Καὶ τοῦτο δῆλον παρὰ τῶν ἐκτεθέντων χρησμῶν τῶν ἁγίων, ὁκνῶμεν δὲ εἰπεῖν καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς πράξεως· ἔστι δὲ τούτων κυριωτέρως, ἢ ἐκ τῆς καρδιακῆς καθαρᾶς προσγειωμένη προσευχῆς θερμῆ· καὶ μετ' αὐτῆς διτηνεκῶς προύσται, καὶ αὐξανόμενη, καὶ εἰς φωτισμὸν τὸν ἐνυπόστατον σαββατίζουσα, ἡγουν ἐνυποστάτως πεφωτισμένον ἐργαζομένη κατὰ τοὺς Πατέρας τὸν οὕτως ἔχοντα ἄνθρωπον.

Τὴν τὸ προσεχῶς ἔργον τῆς καρδιακῆς θερμῆς.
 νς'. Ἦτις δὴ θερμῆ προσεχῶς ἀποσοβεῖ τὰ ἐμποδίζοντα τὴν προτέραν καθαρὰν τελείως ἐκτελεῖσθαι προσευχῆν. Πῦρ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ πῦρ κατακλίσκον τὴν μοχθηρίαν τῶν δαιμόνων, καὶ τῶν παθῶν ἡμῶν. Λέγει καὶ γὰρ ὁ ἅγιος Διάδοχος· « Ὅτε μετὰ ζεστῆς τινος ἀλγηδόνος ἡ καρδία εἰσδέχεται τὰ τοῖς τῶν δαιμόνων, ὡς αὐτὰ οἰεσθαι φέρειν τὰ βέλῃ τὸν πολεμούμενον, μισεῖ μετὰ πόνου ἡ ψυχὴ τὰ πῦρ, ὡς ἐν ἀρχῇ οὕσα τοῦ καθαιρέσθαι. Ἐὰν γοῦν μὴ ἀλγήσῃ μεγάλως ἐπὶ τῇ ἀναίδειά τῆς ἁμαρτίας, οὐκ ἂν δυναθῇ πλουσίως χαρῆναι ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης χρηστότητι. Ὅ τοίνυν θέλων καθαρίσαι τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν, τῇ μνήμῃ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ διαπαντὸς ἐκपुरούτω αὐτήν, τοῦτο μόνον μελέτη καὶ ἔργον ἀπαυστον ἔχων. Οὐ γὰρ ποτὲ μὲν εὐχεσθαι δεῖ, ποτὲ δὲ μὴ, τοὺς τὴν ἑαυτῶν σαρκίαν ἀποβαλεῖν θέλοντας· ἀλλ' ἀεὶ τῇ προσευχῇ σχολάζειν ἐν τῇ τηρήσει τοῦ νοῦ, καὶ ἐξω ποῦ αὐλιζοῖντο τῶν εὐκτηρίων δόμων. Ὅν γὰρ τρόπον ὁ θέλων καθαρίσαι Χρυσίου, ἐὰν καὶ πρὸς βραχὺ τὸ πῦρ ἐάσῃ σχολάζαι τοῦ χωνευτηρίου, σκληρίαν πάλιν τῇ καταιριωμένη ὕλη ἱμποεῖ· οὕτω καὶ ὁ ποτὲ μὲν μεμνημένος τοῦ Θεοῦ, ποτὲ δὲ μὴ· ὅπερ δοκεῖ κτᾶσθαι διὰ τῆς προσευχῆς, τοῦτο ἀπόλλυσι διὰ τῆς σχολῆς. Ἄνδρὸς δὲ ἐστὶ φιλαρέτου ἴδιον, τὰ ἀεὶ τῇ μνήμῃ τοῦ Θεοῦ τὸ τῆς καρδίας καταναίλασκειν γεῶδες, ἵνα οὕτω τοῦ κακοῦ κατ' ὀλίγον ὑπὸ τοῦ πυρὸς τῆς τοῦ ἀγαθοῦ μνήμης δαπανωμένου, τελείως εἰς τὴν φυσικὴν αὐτῆς ἡ ψυχὴ μετὰ πλείονος ἐδξῆς ἐπανέλθῃ λαμπρότητα. » Καὶ γοῦν οὕτως ὁ νοῦς προσμένων ἀκωλύτως ἐν καρδίᾳ, καθαρῶς, καὶ ἀπλανῶς εὐγεται, κατὰ τὸν λέγοντα ἅγιον· « Τότε ἐστὶν ἀληθὴς καὶ ἀπλανῆς προσευχῆ, ὅτε τὴν καρδίαν ὁ νοῦς τηρεῖ ἐν τῇ προσεύχῃ. » Γράφει δὲ καὶ ὁ ἅγιος Ἡσύχιος·
 D· Οὗτος ἀληθινὸς τρυφῶντι μοναχὸς, ὁ νῆψιν κατορῶν, καὶ οὕτως ἀληθινὸς νηφάλιος, ὁ ἐν καρδίᾳ ὡν μοναχός. »

Πρὸ τοῦ ἐκ τῆς θερμῆς προσυχῆς τὸ καὶ προσευχῆς τικτομένου πόθου καὶ ἔρωτος.

νς'. Ἐν δὲ τῇ τοιαύτῃ θερμῇ, καὶ σὺν προτοχῇ προσευχῇ, ἡγουν καθαρᾶ προσευχῇ, ὁ πρὸς τὸν μνημονεύμενον, ἀεὶ Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν πόθος, καὶ θελὸς ἔρωτος, καὶ ἡ ἀγάπη ἐν καρδίᾳ τικτεται, ὡς γέγραπται· « Νεάνιδες ἠγάπησάν με [Ἰσ. σε], εἰλικυσάν με, » καὶ ὅτι, « Τετρωμένη ἀγάπης εἶμι ἐγώ. » Λέγει δὲ καὶ ὁ ἅγιος Μάξιμος· « Πᾶσαι μὲν αἱ ἀρεταὶ συνεργοῦσι τῷ νῷ πρὸς τὸν Θεὸν ἔρωτα, πλεον δὲ πάντων

⁵⁵ Cant. I, 2. ⁵⁶ Cant. II, 5.

τῆ καθαρὰ προσευχῆ. Διὰ ταύτης γὰρ πρὸς τὸν Θεὸν Ἀπτερούμενος, ἔξω γίνεται πάντων. »

Περὶ δακρῶν καρδιακῶν · καὶ ἐτι περὶ θείου πόθου καὶ ἔρωτος.

νη'. Ἐξ ἧς καρδίας, καὶ δάκρυον ὅτι πλείστον ἀπορρεῖ καθαίρον, καὶ πιαίνον τὸν ἐξ ἀγάπης ταῦτα πεπλουτηκότα, ἀλλ' οὐ τῆκον, καὶ ξηραίνον · τοῦτο καὶ γὰρ, τὸ ἐκ τοῦ θείου φόβου, κάκεϊνο, τὸ ἐκ τοῦ θεϊκοῦ ἔρωτος τῷ σφοδρῷ καὶ ἀσκέτῳ πόθῳ, καὶ ἔρωτι τοῦ μνημονευομένου Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ γε ἐνθουσιῶσα βαῶ· Ἐθελεξας πόθῳ με, Χριστὲ, καὶ ἠλλοίωσας τῷ θείῳ σου ἔρωτι. Καὶ· Ὅλος εἶ, Σῶτερ, γλυκασμὸς, ὅλος· εἶ ἐπιθυμία καὶ ἔφρασις, ὅλος ἀκόρεστος, ὅλος· ὑπάρχεις κάλιος ἀμήχανον. Καὶ μετὰ Παύλου κραυγάζει τοῦ Χριστοκλήρυκος· « Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ συνέχει ἡμᾶς. » Καὶ· « Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; θλίψις, ἢ στενοχωρία, ἢ διωγμὸς, ἢ γυμνότης, ἢ κίνδυνος, ἢ μάχαιρα; » Καὶ αὖθις· « Πέπεισμαι, ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε ζωὴ, οὔτε ἄγγελος, οὔτε Ἄρχαι, οὔτε Ἐξουσίαι, οὔτε Δυνάμεις, οὔτε ἐνεστῶτα, οὔτε μέλλοντα, οὔτε ὕψωμα, οὔτε βάθος, οὔτε τις κτίσις ἐτέρα δυνήσεται ἡμᾶς χωρίσαι ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. »

Παραίνεσις περὶ τοῦ μὴ ζητεῖν ὑπὲρ τὸ μέτρον · καὶ ἐτι περὶ τῆς ἐν καρδίᾳ διηγεκοῦς μνήμης τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ προτροπῆ.

νη'. Ἴν' οὖν τις ἀξιοθεῖη τούτων δὴ, καὶ τῶν μετὰ ταῦτα πάντων, ἄπερ νοῦν λέγειν οὐκ εὐκαιρον. **C** Δὴ ζῆτει γὰρ, φησὶ, πρὸ καιροῦ τὰ τοῦ καιροῦ. Καὶ τὸ καλὸν οὐκ ἔστι καλὸν, ὅταν οὐ καλῶς γένηται. Καὶ κατὰ τὸν ἅγιον Μάρκον, οὐ συμφέρει πρὸ τῆς ἐργασίας τῶν προτέρων, εἰδέναι τὰ δεύτερα· ἢ γὰρ γνῶσις φυσιοὶ διὰ τὴν ἀργίαν· ἢ δὲ ἀγάπη οἰκοδομεῖ διὰ τὸ τὰ πάντα ὑπομένειν. Χρῆ σπεῦδειν καὶ ἀεὶ ἀγωνίζεσθαι, καθάπερ εἰρηται, τὴν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μνήμην ἔνδον βάθους καρδίας διηνεκῶς περιφέρειν, καὶ οὐκ ἐκτὸς, καὶ ἐπιπολαίως, ὡς λέγει καὶ περὶ τούτου ὁ αὐτὸς μακάριος Μάρκος· ὅτι· Ἐν μὴ διὰ καθολικῆς καὶ νοερᾶς ἐλπίδος ἀνοιγῆ τὸ ἐνδοτάτον, καὶ ἀπόκρυφον, καὶ εἰλικρινὲς τῆς καρδίας ἡμῶν χώρημα, οὐκ ἔστι βεβαίως ἐπιγνώσκειν τὴν ἐνοικοῦντα, οὔτε εἰδέναι εἰ προσεδέχθησαν αἱ λογικαὶ ἡμῶν θυσαί, ἢ οὐ. **D**

Περὶ θερμοῦ ζήλου, καὶ τῆς ἐν ἡμῖν ἐμφανείας θείας, καὶ τοῦ τῆς χάριτος ἐνυποστάτου φωτισμοῦ.

ξ'. Οὕτω γὰρ ἐκκλίνει βραδίως, οὐ τῶν ἔργων τῶν πονηρῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν, καὶ τῶν ἀπρεπῶν φαντασιῶν, καθὰ γέγραπται· « Πνεύματι περιπατεῖτε, καὶ ἐπιθυμίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέζητε. » Μᾶλλον δὲ παντὸς λογισμοῦ, καὶ πάσης φαντασίας ἐκστήσεται ὡς τῷ ὑπὲρ ἀρετῆς αὐτοῦ θερμῷ ζήλῳ καταφλέγων, καὶ ἀφαντῶν πᾶσαν πονηροπραξίαν ἀισθητῶς, καὶ νοητῶς, τὸ πρὶν ἐνεργούσαν ἐν ἐκρυφῷ, σὺν τοῖς ὀργηγοῖς αὐτῶν κακοχά-

maxime autem munda oratio. Per eam enim ad Deum evolans, extra omnia constituitur. »

De lacrymis cordis, et adhuc de divino desiderio et amore.

58. Ex hoc corde et lacrymæ plerumque defluunt mundæ et pinguefaciunt eum qui charitate eos obtinuit, non autem molliunt ac siccant. Hoc etenim operantur ex divino timore, et illud ex divino amore per vehemens et non cohibitum desiderium amoreque Domini Jesu Christi qui in memoria est. Cor enim inspiratum clamat. « Mulsisti me desiderio, Christe, et mutasti divino tuo amore. » Et : « Totus es, dulcedo, Domine, totus desiderium et ardor, totus es desiderabilis, totus pulchritudo indubitanter. » Et cum Paulo, Christi præcone, clamat : « Charitas Dei comprehendit nos ». Et : « Quis nos separabit a charitate Christi ? Tribulatio an angustia, an persecutio, an periculum, an gladius ? » Et rursum : « Certus sum quod neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque dominationes, neque potestates, neque præsentia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque alia creatura poterit nos separare a charitate Dei quæ est in Christo Jesu Domino nostro ». »

Exhortatio ad nihil quærendum supra modum; et adhuc excitatio ad continuam Jesu Christi in corde memoriam.

59. Ut igitur aliquis his dignus fiat et aliis quæ hæc sequuntur, hæc nunc dicere non intempestivum : « Ne inquires, inquit, ante tempus ea quæ temporis alicujus sunt. Et bonum non est bonum, quando non bene fit. Et secundum sanctum Marcum : « Non utile est antequam priora facta sint, posteriora scire. Scientia enim inflat per otiositatem, charitas autem ædificat omnia patienter ferendo. » Oportet festinare et semper pugnare, ut dictum est, Domini Jesu Christi memoriam perpetuo in imo corde perferre, neque extra aut in superficie, ut ait et idem beatus Marcus ; « Nisi per universalem ac spiritualem spem pateat interior et occultus cordis nostri alveus, non est firmiter cognoscere eum qui inhabitat, neque scire utrum acceræ sint rationabiles nostræ victimæ, annon. »

De ardenti zelo et divina in nobis apparitione et substantiali gratiæ lumine.

60. Ita enim facile declinabit, non modo ab operibus malis, sed et a cupidis cogitationibus et non decentibus phantasiis, ut scriptum est : « Spiritum ambulate, et desideria carnis ne perfeceritis ». Imo vero ab omni cogitatione ac phantasia exhibitæ ardenti virtutis zelo, ut ita dicam eas adurens, et expellens omnem malitiæ sive per sensus sive per mentem actum, qui prius in ipso operabatur cum ducibus ipsius dæmonibus alieni mali gauden-

¹⁷ H. Cor. vii, 14. ¹⁸ Rom. viii, 35 ; 36. ¹⁹ Ibid. 39. ²⁰ Gal. i, 16.

tous, ut ait sanctus Isaac: « Terribilis est demonibus et Deo anglisque dilectus qui cum ardente zelo eradicat spinas in ipso ab hoste plantatas. Et in profectum veniet ita ut fidem habeat se dilectionem in Deum possidere, et manifestam apparitionem et inhabitationem et substantiale ac divinissimum gratiæ lumen. Si malis id dicere, lucidissime recurret ad supernam illam et per baptismatis gratiam nobis datam nobilitatem ac spiritulalem adoptionem. » Et dicit rursus sanctus Isaac: « Illa est Jerusalem ac Dei regnum, quod intra nos absconditur juxta Domini sermonem. Ille locus est nubes gloriæ Dei, in quam soli mundi corde ingredientur ad contemplandam sui Domini faciem. » Tantum ille ne inquirat manifestam Dei apparitionem, ut non accipiat eum qui tenebræ vere est, et lumen se esse simulat.

μη ζητείτω τὴν τοῦ Θεοῦ ἐμφάνειαν, ἵνα μὴ δέξεται τὸν ὦ; ἀληθῶς σκότος ὄντα, καὶ φῶς εἶναι ὑποκρινόμενος.

De operatione divina, et opposita.

61. Quando autem mens ejus qui lumen non querit, id aspicit, non eam statim accipiat, neque otiatur, ut ait sanctus Marcus: « Est operatio gratiæ infanti ignota. Et est malitiæ alia, veritati similitima. Bonum est autem talia non errantes contemplari, neque propter veritatem exsecrari, sed in omnibus per spem ad Deum confugere. Ipse enim quod in utroque utile sit, novit; sed interroget eum qui gratiam et potentiam apud Deum habet, ut doceat et discernat. »

De magistro illuminato et non errante.

62. Et si invenerit qui doceat, non modum quemadmodum scit ex divina Scriptura, sed quemadmodum et ipse beate divinum lumen sensit, Deo gratias. Si minus, melius est non accipere, sed in humilitate ad Deum confugere, dum se homo sincero corde indignum reputat, tali merito et contemplatione se advertit; quemadmodum dictum est, et ex iis quæ dicuntur, et ut initiati sumus, Christi gratia, a linguis non mendacibus, a Spiritu sancto motis ac locutis; et ex inspiratis a Deo Scripturis et ex proprio experimento.

De vero lumine et falso, scilicet de divino lumine ac malo.

63. Etenim in quibusdam suis scriptis illustres nostri Patres signa non falsi et falsi luminis nobis tradunt, ut ille ter beatus Paulus fecit, cum ad quemdam interrogantem de hæc re discipulum, dixit: « Adversariæ potentiæ lumen est igni simile, fumosum, et materiali igni congruum; et postquam virtutis amica et munda anima illud viderit, absque gaudio est illudque rejicit. Boni autem lumen, bonum est, et gratissimum, et purum, et adveniens sanctificat, animamque luce et lætitia et serenitate adimplet, et eam mitem et misericordem efficit. » Et alii similia dicunt. Sed tamen prædicta audis quoque viva voce aliquem tradentem,

Α τοῖς δαίμοσι, ὡ; φησιν ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Φοβερό; ἐστὶ τοῖς δαίμοσι καὶ ποθεινὸ; τῷ Θεῷ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, ὁ μετὰ θερμοῦ ζήλου ἐκρίζων τὰς ἐκ τοῦ ἐχθροῦ ψουμένας ἐν αὐτῷ ἀκάθαρτας. Καὶ εἰ; προκοπὴν ἤξει τοῦ πληροφορίαν ἐνεῦθεν σχεῖν τῆ; πρὸς αὐτὸν ἀγάπης, καὶ ἐναργοῦ; ἐμφανείας, καὶ ἐνοικήσεως τοῦ ἐνυποστάτου, καὶ θειοτάτου φωτισμοῦ τοῦ τῆ; χάριτος. Εἰ βούλοιο δὲ εἰπεῖν, μάλα φαιδρῶς ἐπαναδραμεῖται πρὸς τὴν ἀνωθεν, καὶ διὰ τῆ; τοῦ βαπτίσματος χάριτος τελειουργηθεῖσαν ἡμῖν εὐγένειαν, καὶ υἰθεσίαν πνευματικὴν. » Καὶ λέγει αὐθὶς ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Αὕτη ἐστὶν ἡ Ἰερουσαλήμ, καὶ ἡ τοῦ Θεοῦ βασιλεία, ἡ ἐν τῷ ἡμῶν κεκρυμμένη κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον. Αὕτη ἡ χώρα νεφέλη ἐστὶ τῆ; δόξης τοῦ Θεοῦ, εἰ; ἦν μόνοι οἱ καθαροὶ τῆ; καρδίᾳ εἰσελεύσονται τοῦ θεάσασθαι τὸ πρόσωπον τοῦ ἰδίου Δεσπότητος. » Μόνον αὐτὸς τὸν ὦ; ἀληθῶς σκότος ὄντα, καὶ φῶς εἶναι ὑποκρινόμενος.

Περὶ ἐνεργείας θείας, καὶ ἐναντίας.

Ἐα'. Ὅταν δὲ ὁ νοῦς αὐτοῦ μὴ ζητοῦντος φῶς ὄρᾷ, μὴ παραδεχέσθω τούτου, μήτε μὴ καταργείτω, ὡς φησιν ὁ ἅγιος Μάρκος, ὅτι· « Ἐστὶ ἐνέργεια χάριτος τῷ νηπίῳ ἀγνωσομένη. Καὶ ἐστὶ τῆ; κακίας ἐτέρα τῆ; ἀληθείας ἐξομοιουμένη. Καλὸν δὲ τὰ τοιαῦτα μὴ ἐνοπτρίζεσθαι διὰ τὴν πλάνην, μήτε ἀναθεματίζειν διὰ τὴν ἀλήθειαν· ἀλλὰ πάντα δι' ἐλπίδος προσφεύγειν τῷ Θεῷ. Αὐτὸς γὰρ οἶδε τῶν ἀμφοτέρων τὸ χρησίμον· ἀλλ' ἐρωτάτω τὸν ἔχοντα χάριν καὶ δύναμιν πρὸς θεὸν διδάξαι, καὶ διακρίνει. »

Περὶ διδασκάλου περρωτισμένου καὶ ἀπλανοῦς.
Ἐβ'. Καὶ εἰ μὲν εὔροι τὸν διδάξαντα, οὐ καθὼς μόνον ἔγνω ἀπὸ τῆ; θείας Γραφῆ; ἀλλὰ καθάπερ καὶ ἐκεῖνος μακαρίως ἔπαθε τὸν θεῖον φωτισμόν, τῷ Θεῷ χάρις. Εἰ δ' οὖν κρείττον τὸ μὴ παραδέξασθαι, ἀλλ' ἐν ταπεινώσει πρὸς θεὸν καταφυγεῖν, ἀνάγων ἑαυτὸν ἐξ εἰλικρινοῦ; καρδίης, λογιζόμενος; καὶ ἀποκαλῶν τῆ; τοιαύτης ἀξίας καὶ θεωρίας ὡς περ ἄρα τοῦτο τε καὶ ὅσα προεῖρηται, καὶ δὴ βῆθησεται, καὶ ὅσα μεμυήμεθα, Χριστοῦ χάριτι, παρὰ τε γλωσσῶν ἀψευδῶν, Πνεύματι ἀγίῳ κινουμένων τε καὶ φθεγγομένων· τῶν τε θεοπνευστων Γραφῶν, καὶ μερικῆ; πείρας.

Περὶ φωτισμοῦ ἀληθινοῦ, καὶ ψευδοῦς ἡγούρ
φωτὸς θείου, καὶ ποτηροῦ.

Ἐγ'. Εἰ γὰρ καὶ ἐν ἐνόις αὐτῶν οἱ κλεινοὶ Πατέρες ἡμῶν συγγράμμασι τὰ σημεῖα τοῦ ἀπλανοῦς καὶ τοῦ τῆ; πλάνης ὑπεμφαίνουσι πως φωτισμοῦ, καθὰ δῆτα, καὶ ὁ τοῦ Λάτρου τρισόλιθος Παῦλος πεποίηκεν εἰρηκῶς πρὸς τὸν περὶ τοῦ τοιοῦτου ἐπερωτησαντα αὐτὸν μαθητὴν αὐτοῦ, ὅτι τὸ μὲν τῆ; ἀντικειμένη; δυνάμεως φῶς, πυροειδὲς ἐστὶ, καὶ καπνώδες καὶ τοῦ αἰσθητοῦ πυχρὸς ὁμοίον· καὶ ἐπειδὴν αὐτὸ μετριοπαθὲς, καὶ κεκαθαρμένη ψυχὴ θεάσθηται, ἀηδῶ; ἔχει πρὸς αὐτὸ, καὶ βδελύσσεται· τὸ δὲ τοῦ ἀγαθοῦ ἀγαθόν, χαριέστατόν τε ἐστὶ, καὶ ἀκραιφνές; καὶ προσβαλὼν ἀγιάζει, φωτὸς τε καὶ χαρᾶς, καὶ ἰλαρότητος πληροὶ τὴν ψυχὴν, καὶ ἤπιαν αὐτὴν καὶ

φιλόνητον ἀπεργάζεται· καὶ ἑτεροὶ δὲ ὡσαύτως. Ἄλλ' ὁμῶς ἄτε τὰ προειρημένα διὰ ζωῆς ἤκουσα φωνῆς, οὕτω δὴ καὶ περὶ τούτου κατὰ καιρὸν ἀκούσεις· νῦν γὰρ οὐ καιρὸς.

Περὶ φαντασίας ἀπρεποῦς τε καὶ εὐπρεποῦς, καὶ ὅπως χρῆ μετέναι αὐτάς.

Ἐδ'. Ἐπεὶ δὲ μικρῶ πρόθετον περὶ φαντασία; ἐμνήσθημεν, καὶ φαντασίας ἀπρεποῦς, ὀνησιμώτατον, ὡς γε ἡμῖν δοκεῖ, ἐν βραχεὶ καὶ περὶ αὐτῆς, μᾶλλον δὲ περὶ πάσης φαντασίας ὡς δυνατόν διαλαβεῖν. Αἴαν γὰρ ἀνθίσταται ἡ ἐπάρατος τῇ καθαροῦ καὶ καρδιακῇ προσευχῇ, καὶ τῇ ἐνιαιῇ, καὶ ἀπλανεὶ τοῦ νοῦ ἐργασίᾳ. Ὅθεν καὶ οἱ θεῖοι Πατέρες πολλαχῶς περὶ αὐτῆς, καὶ κατ' αὐτῆς ἀποφθέγγονται. Αὐτὴ τοίνυν, ἡ ποικιλόμορφος, ὡς ὁ μυθεύμενος Δαίδαλος, καὶ πολυκέφαλος κατὰ τὴν ὕδραν φαντασία, οἷόν τις γέφυρα τῶν δαιμόνων, τοῖς ἀγίοις προεῖρηται· δι' αὐτῆς γὰρ διερχόμενοι, καὶ διαπερῶντες οἱ φάνιοι ἀλάστορες, κοινωνοῦσι πως καὶ συμμίσγυνται τῇ ψυχῇ, σίμβλον κηφῆων ταύτην ἀπεργαζόμενοι, καὶ ἐννοῶν ἀκάρπων, καὶ ἐμπαθῶν οἰκητήριον· ἦν δὲ φαντασίαν ἀποδλητέον τοσύνολον· εἰ μὴ που βούλει, ἕνεκα μετανοίας, καὶ συντριβῆς, πένθους τε καὶ ταπεινοφροσύνης, περὶ δὲ καὶ τῆς τῶν ἐντων μελέτης, ναὶ μὴν καὶ χάριν ἀπρεποῦς φαντασίας, εὐπρεπῆ φαντασίαν παραβαλεῖν, καὶ ἀντισηκῶσαι· κάκεινην ταύτην συμμίξας, καὶ ἀντιστρατευσάμενος, καὶ ὡς βίψασπιν τὴν ἀσπερνον, καὶ ἰταμόν κατὰ κράτος βαλὼν, οὕτω κατ' αὐτῆς ἄραι τὰ νικητήρια. Καὶ γοῦν οὕτω ποιῶν οὐ μόνον ζημίαις, ἀλλὰ καὶ κέρδους σαυτοῦ αἰτίας εἶης ὡς ἐν ἀπταιστω κρέσει τὰ κατ' αὐτὸν διευθύνων, ἕτε φαντασίαν ἀπρεπῆ φαντασίᾳ εὐπρεπῆ καταργῶν, καὶ τοῖς τῶν ἐναντίων ὅπλοις τούτους δὴ τοὺς ὑπεναντίους κλίμαξ· κλήττων ἢ ἀποκτείνων, ὡς πάλαι τὸν Γολιάθ ὁ θεῖος Δαβὶδ.

Ἵτι οὐ μόνον ἡ ἀπρεπῆς φαντασία, ἀλλὰ καὶ ἡ εὐπρεπῆς ἀποδλητός τοῖς ἀγίοις εἰς τὴν καθαρὰν προσευχὴν, καὶ εἰς τὴν ἀπλήν καὶ ἐνιαιὰν ἐργασίαν τοῦ νοῦς.

Ἐε'. Τοῦτο δὲ, τῶν ἐτε νηπίων, ἦτοι τῶν ἀρχαρίων ἀθλὸν ἔστιν. Οἱ γὰρ τῶ χρόνῳ προεθεηκότες, ὀικτικῶς τὴν ἀπρεπῆ φαντασίαν σὺν τῇ εὐπρεπῆ ἀποβάλλονται, καὶ φρούδην ἐργάζονται· ὡς κηρὸν τηκόμενον ἀπὸ προσώπου πυρός, ἀποτεφροῦντες, καὶ διαλύοντες, διὰ τὴν καθαρὰν προσευχὴν, καὶ τὴν ἐκ πάντων τοῦ νοῦς ἀτύπωτον ἀπόθεσιν τε καὶ γύμνωσιν, ἕνεκα τῆς πρὸς θεὸν ἀπλῆς ἐπιβολῆς· εἰ βούλει δὲ, καὶ παραδοχῆς, καὶ ἀσχηματίστου, καὶ ἐνιαιῆς ἐνώσεως. Λέγει καὶ γὰρ ὁ ἅγιος Ἡσύχιος· Πᾶς λογισμὸς, φαντασία ἔστιν ἐν τῷ νῷ αἰσθητοῦ τινος πράγματος. Νοῦς γὰρ ὡνδ' Ἀσσύριος οὐκ ἄλλως ἀπατᾶν ἐξιχύει, εἰ μὴ χρῆσται τοῖς παρ' ἡμῶν αἰσθητοῖς καὶ συνήθεσι. Καὶ ὁ ἅγιος Διάδοχος· Ἐπειδὴ πᾶς λογισμὸς διὰ φαντασίας αἰσθητῶν τινῶν εἰσέρχεται ἐν τῇ καρδίᾳ, τότε αὐγάσει αὐτῇ τὸ μακάριον φῶς τῆς θεότητος, ὅταν πάντῃ εὐκαιρήσῃ ἀπὸ πάντων, καὶ ἀσχημάτιστος ἐκ τούτων γένηται, εἴπερ ἡ λαμπρότης ἐκεῖνης, κατὰ στέρησιν τῶν πάντων νοημάτων παραφαίνεται τῷ καθαρῷ νοῦ.

PATROL. GR. CXLVII.

Illudque tempore opportuno audies; nunc autem non est tempus audiendi.

De phantasia indecentique ac decenti, et quomodo oportet ad eas accedere.

64. Quoniam paulo ante De phantasia mentionem fecimus et de phantasia indecenti, utilissimum, ut nobis videtur, erit breviter de ea et de qualibet, ut poterimus, dicere. Nimum enim nocet execrabilis puræ cordis orationi, et simplici ac rectæ mentis operationi. Unde et divini Patres sapientissime de ea et contra eam Verba faciunt. Ea enim, multiformis, ut fabulosus Dædalus, et multa capita habens ut Hydra, tanquam dæmonum pons quidam dicta est a sanctis. Per eam enim transientes et penetrantes homicidæ scelesti, communicant et commiscetur animæ, fucorum alveare eam facientes, et steriliū cupidarumque cogitationum domicilium. Quæ sane phantasia omnino repellenda est; nisi velis, penitentia causa et tribulationis, dolorisque et humilitatis, ac præcipue propter eorum quæ sunt, meditationem, cum indecenti phantasia decentem comparare ac librare, illamque cum ista miscere; ita ut adversus eam incedens et, de ea turpiter, clypeo amisso, victa ac dejecta, triumphum agere queas. Atque igitur ita faciens, non modo non detrimenti cujusquam, sed lucri tibi auctor eris, quippe qui constanti iudicio tuas res direxeris, phantasiam indecentem decenti phantasia destruens, et contrariorum armis eos hostes opportune feriens et trucidans, ut olim Goliath divinus David.

Quod non modo insecens phantasia, sed et decens rejicienda sanctis est in mundam orationem et in simplicem et unam mentis operationem.

65. Illud vero est, infantium adhuc et incipientium certamen. Qui enim tempore processerunt, omnino indecentem phantasiam cum decenti rejiciunt, et expellunt, tanquam ceram a facie ignis, eam in cinerem redigentes et dissolventes, per mundam orationem, et mentis ab omnibus rudem separationem ac uuditatem, simplicis ad Deum elevationis causa; si vis quoque, receptionis Dei causa, et simplicis et absque figura unionis. Dicit enim et sanctus Mesychius: « Omne ratiocinium est phantasia in mente alicujus sensibilis rei. Cum enim spiritus sit Assyrius, non aliter decipere potest, nisi utatur iis quæ a nobis sentiuntur et nobis solita sunt. » Et sanctus Diadochus: « Postquam omnis cogitatio per quorundam sensibilium imaginationem in cor introierit, tunc ei lucebit beatum Deitatis lumen, cum omnino ab omnibus recesserit, et ex iis minime formatum fuerit, siquidem illius splendor per privationem omnium cogitationum puræ menti apparet. » Et magnus Basilus:

« Quemadmodum igitur in manufactis templis non habitat Dominus, neque in fictionibus quibusdam et spiritualibus figuris. Projectæ enim istæ sunt, quæ agitatum animam separent, non jam valentem pure ad veritatem tendere, sed adhuc speculo et ænigmate retentam. » Et divinus Evagrius : « Ibi dicitur Deum sedere, ubi cognoscitur; ideo thronus Dei dicitur, mens pura. Dei igitur cogitatio non invenitur in his cogitationibus quæ mentem figuris ornant, sed in iis quæ eam non ornant. Ideo oportet eum qui orat omnino ab iis cogitatis, quæ mentem figuris replent, separari; et aliter quidem informabitur mens mentem cernens; et aliter disponetur, verbum ejus contemplans. Unde discimus quomodo spiritualis scientia mentem a cogitationibus, quæ ipsam figuris replent sejungat. Quæ autem se non circa imagines exercet, ea appropinquat Deo. » Et sanctus Maximus in magni Dionysii Scholiis : « Aliud est phantasia, et aliud cogitatio aut cogitatum. A diversis enim facultatibus oriuntur, et motus propria natura differunt inter se. Cogitatio enim quædam efficacia est et actio; phantasia vero, passio, et imago, sensibile quoddam repræsentans, aut tanquam sensibile. Et sensus quidem ea quæ sunt percipit, per universam eorum formam. Mens autem his accedit, id est, ea quæ sunt alio modo comprehendit, neque ut sensus. Quoad enim corporeum aut spirituale, circa quod etiam sensus exerceri possunt, ut dixi prius, motus est passivus et figuratus. Judicium autem et intellectus menti concedenda sunt et animæ. Huic igitur mentis intellectui imaginatio auferenda est. Imaginatio vero in tres partes dividitur; prima quidem est vis imaginandi ea, quæ sensibilem formam præbent; secunda vero, ea vis quæ ex remanentibus reliquiis typum effingit, cujus imagines non ad aliquid referantur; quæ vis propriè est phantasia; tertia autem est ea vis in qua omnis lætitia et imaginatio hujus, quod bonum videtur, aut tristitia hujus quod videtur malum, compingitur. Nulla igitur, ex his quæ dicta sunt, phantasia, locum habet de Deo. Simplicissimus enim supra cogitationem est ac superjacet. » Et rursus magnus Basilius : « Mens quæ ad externa non dissipatur, neque per mundum sensibus diffunditur, redit quidem ad seipsam; per seipsam vero ad Dei cogitationem ascendit, atque illa pulchritudine illustrata, ipsius naturæ oblivionem accipit. Hæc igitur et ipse cum scias, nitere, omnibus horis, cum Deo, absque phantasia, absque figura et forma, totus tota mente pura, et anima mundi omnimodo orare. Dicit enim sanctus Maximus. »

« Ζυτὸς εἰδῶς, ἐπειγὸν ὄσαι ὦραι, σὺν Θεῷ ἀφαντάστως, ἀσηματίστως, ἀδιατυπώτως, ὕλος ὄψω καὶ καθαροῦ, καὶ ψυχῇ καθαρῇ εὐχεσθαι ὀλοτρόπως· λέγει καὶ γὰρ ὁ ἅγιος Μάξιμος.

De mente, anima et corde puris ac perfectis.

66. Mens pura est ea quæ ab ignorantia remota est ac divino lumine illustratur.

Καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· Ὡςπερ οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ Κύριος, οὕτως οὐδὲ ἐν διατυπώσεσσι τισὶ καὶ πλάσμασι νοητοῖς. Προβέβληται γὰρ ταῦτα ἀποτεριχίζοντα τὴν κεκιθθλευμένην ψυχὴν τὴν μὴ δυναμένην καθαρῶς ἐνατενίζειν πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἐτι τοῦ ἐσώπτρου ἐχομένην, καὶ τοῦ αἰνίγματος. Καὶ ὁ ἱεῖος Εὐάγριος· Ἐκεῖ λέγεται καθέζεσθαι τὸν Θεόν, ἐνθα γινώσκεται· διὸ καὶ θρόνος λέγεται τοῦ Θεοῦ, νοῦς καθαρός. Τὸ τοίνυν νόημα τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἐν τοῖς νοήμασιν εὐρεθήσεται τοῖς τυποῦσι τὸν νοῦν, ἀλλ' ἐν νοήμασιν τοῖς μὴ τυποῦσι. Διόπερ τὸν προσευχόμενον δεῖ παντάπασιν χωρίζεσθαι τῶν νοημάτων τῶν τυπούτων τὸν νοῦν· καὶ ἄλλως μὲν τυπωθήσεται ὁ νοῦς ὁρῶν νοῦν· καὶ ἄλλω; δὲ διατεθήσεται ὁρῶν τὸν λόγον αὐτοῦ. Ἐντεῦθεν μανθάνομεν πῶς ἡ γνῶσις ἡ πνευματικὴ ἀφίστησι τὸν νοῦν τῶν νοημάτων τῶν τυπούτων αὐτῶν. Ἀτύπωτον δὲ ἀσκοῦσα, παρίστησι τῷ Θεῷ. Καὶ ὁ ἅγιος Μάξιμος ἐν τοῖς Σχολίοις τοῦ μεγάλου Διονυσίου· Ἐτερόν ἐστι φαντασία, καὶ ἕτερόν ἐστι νόσις, ἦτοι νόημα. Ἀπὸ τε γὰρ διαφόρων ἐννάμεων γίνονται, καὶ ἰδιότητι κινήσεως [Ἰσ. Ἰσ/πει, διαφέρουσι]. Ἡ μὲν γὰρ νόσις, ἐνέργειά ἐστι καὶ ποιησις· ἡ δὲ φαντασία πάθος, καὶ τύπωσις ἀναγγελτικὴ αἰσθητοῦ τινος, ἢ ὡς αἰσθητοῦ τινος. Καὶ ἡ μὲν αἰσθησις ἀντιλαμβάνεται τῶν ὄντων κατὰ ἀθρόαν μόρφωσιν. Ὁ δὲ νοῦς ἐράπτειται, τουτέστιν ἀντιλαμβάνεται τῶν ὄντων ἑτέρω πρόρω, καὶ οὐκ ὡς ἡ αἰσθησις. Περὶ μὲν οὖν τὸ σωματικόν, ἢ τὸ πνευματικόν, ἐν ᾧ καὶ τὰς αἰσθήσεις εἶναι πρῶτην ἔφαμεν, τὸ παθητικόν καὶ μορφωτικόν ἐστὶ κίνημα. Τὸ δὲ κριτικόν, καὶ ἀντιληπτικόν, τῆ ψυχῇ, καὶ τῷ νῷ δοτέον. Τούτῳ οὖν τῷ τῆς ψυχῆς ἀντιληπτικῷ καὶ τῷ φανταστικῷ ἀποστελεῖται [Ἰσ. ἀποδιαστελεῖται, ἢ ὑποστελεῖται] δεῖ. Διαιρεῖται δὲ ἡ φανταστικὴ εἰς τρεῖς μοῖρας· πρῶτην μὲν εἰς τὴν τῶν ἀντιλήψεων εἰκονιστικὴν πρὸς τὰ ποιοῦντα αἰσθητὴν τὴν ἀντιληψιν· δευτέραν δὲ, τὴν ἐκ τῶν μόνοντων ἐγκαταλειμμάτων ἀπὸ τούτων ἀνατυπωτικὴν, τὴν μὴ ἔχουσαν ἐρησιέμενας ἐπὶ τε τὰς εἰκόνας, ἦν καὶ ἰδίως φανταστικὴν καλοῦσιν· τρίτην, ἐν ἣ πᾶσα ἦδονη, καὶ φαντασία δοκοῦντος ἀγαθοῦ, ἢ κακοῦ κατὰ λυπὴν συνίσταται. Οὐδεμία τοίνυν, καθὰ εἴρηται, φαντασία χώραν ἔχει ἐπὶ Θεοῦ· πάντων γὰρ ἀπαξ ἀπλῶς ὑπὲρ ἔννοιάν ἐστι, καὶ ὑπέρκειται. Καὶ αὐθὺς ὁ μέγας Βασίλειος· Νοῦς μὴ σκεδανύμενος ἐπὶ τὰ ἔξω, μηδὲ ὑπὸ τῶν αἰσθητηρίων ἐπὶ τὸν κόσμον διαχεόμενος, ἐπάνεισι μὲν πρὸς ἑαυτὸν· δι' ἑαυτοῦ δὲ, εἰς τὴν περὶ Θεοῦ ἔννοιαν ἀναβαίνει· κἀκεῖνῳ τῷ κάλλει περιλαμβάνομενος, καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως λήθην λαμβάνει. Ταῦτα τοιγαροῦν, καὶ ἀγνοίας χωρισθεῖς, καὶ ὑπὸ τοῦ θείου φωτὸς καταλαμβάνομενος.

Περὶ τοῦς, ψυχῆς καὶ καρδίας καθαρῶν καὶ τελειῶν.

ἔς. Περὶ τοῦς καθαρῶν.—Νοῦς καθαρὸς ἐστὶν ὁ ἀγνοίας χωρισθεῖς, καὶ ὑπὸ τοῦ θείου φωτὸς καταλαμβάνομενος.

Περὶ ψυχῆς καθαρῶς. — Ψυχὴ καθαρὰ ἐστίν, ἡ ἀπαθῶν ἐλευθερωθεῖσα, καὶ ὑπὸ τῆς θείας ἀγάπης ἀδιαλείπτως εὐφραينوμένη.

Περὶ καρδίας καθαρῶς. — Καρδία καθαρὰ ἐστίν, ἡ παντάπασιν ἀνείδρον τῷ Θεῷ, καὶ ἀδιαμόρφωτον παραστήσασα τὴν μνήμην· καὶ μόνοις τοῖς αὐτοῦ ἔτοιμον ἐνημαθῆναι τύποις, δι' ὧν ἐμφανῆς γίνεσθαι πέφυκε. Τούτοις ἐπομένως, καὶ τάδε προσκείσθω.

Περὶ τελείου νοῦς. — Νοῦς ἐστὶ τέλειος, ὁ διὰ πίστεως ἀληθοῦς τὸν ὑπεράγνωστον ἐγνωκῶς, καὶ τῶν αὐτοῦ δημιουργημάτων [Ἰσ. τὰ καθόλου] θεασάμενος· καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς προνοίας καὶ κρίσεως τὴν περιληπτικὴν γνῶσιν παρὰ Θεοῦ εἰληφῶς· ὡς ἄνθρωπος δὲ φημι.

Περὶ ψυχῆς τελείας. — Ψυχὴ ἐστὶ τέλεια, ἥ ἐ παθητικῆ δύναμις νένευκεν ὀλοτελῶς πρὸς Θεόν.

Περὶ καρδίας τελείας. Καρδία τέλεια τάχα ἐκεῖνη λέγεται, ἡ μηδεμίαν ἔχουσα φυσικὴν καθ' οἰονδήποτε τρόπον πρὸς ὀτιοῦν κίνησιν, ἐν ἧ καθάπερ πτυχίῳ λειανθέντι· καλῶς διὰ τὴν ἄκραν ἀπλότητα, παραγενόμενος ὁ Θεὸς τοὺς ἰδίους νόμους ἐγγράφει.

Περὶ τοῦ καθαρῶ. — Ἐτι νοῦν καθάρισαι κατὰ τὸν ἄγιον Διάδοχον, μόνου τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐστὶ· Ἐτι νοῦν στῆναι, κατὰ τὸν τῆς Κλίμακος, μόνου τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐστίν. Ἐτι φησὶν ὁ ἅγιος Νεῖλος· Ἐἴ τις βούλοιο ἰδεῖν τὴν τοῦ νοῦ κατάστασιν, στερησάτω ἑαυτὸν πάντων τῶν νοημάτων, καὶ τότε ἔψεται αὐτὸν σαφείῳ ἢ οὐρανίῳ χρώματι παρεμφερῆ. Καὶ αὐτοῖς· Νοῦ κατάστασις ἐστίν, ὕψος νοητῶν οὐρανίῳ χρώματι παρεμφερέ· ὃ καὶ τὸ τῆς ἁγίας Τριάδος κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς ἐπιγίνεται φῶς. Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· Ὅταν ὁ νοῦς ἀποδύηται τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐνδύηται τὸν καινὸν τῆς χάριτος, τότε τὴν ἑαυτοῦ καθαρότητα ἔφαται ὁμοίαν τῇ ἐπουρανίῳ χροίᾳ· ἦτις Θεοῦ τόπος ὑπὸ τῆς γεουσίας τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ὠνόμασται, ἡνίκα ὤφθη αὐτοῖς ἐν τῷ ὄρει. Οὕτω καὶ γοῦν ποιῶν, ὡς προεῖρηται, ἦτοι καθαρῶς, καὶ ἀφαντάστως, καὶ ἀδιατυπῶτως προσευχόμενος, κατ' ἴχνος ἔση ἐπόμενος τοῖς ἁγίοις. Εἰ δὲ μὴ γε, φαντασιαστῆς γενήσῃ ἀντὶ ἡσυχαστοῦ· καὶ ἀντὶ σταφυλῆς τρυγῆσης ἀκάνθας· ὃ μὴ σοι γένοιτο.

Ὅπως οἱ προφῆται ἐφαντάζοντο.

Ἐξ'. Εἰ δὲ τινες τὰς τῶν προφητῶν ἑρμηνείας, σχηματισμούς τε καὶ ἀποκαλύψεις, διὰ φαντασίας, καὶ ἀκολουθίας φυσικῆς γεγενῆσθαι ὀφθαλμοφανοῦσιν· οὗτοι πῆρρω τοῦ ὀρθοῦ σκοποῦ καὶ τῆς ἀληθείας ἴστωσαν φέρεσθαι· οἱ γὰρ προφῆται, καὶ νῦν οἱ καθ' ἡμᾶς ἱερομῦσται, οὐ κατὰ φυσικὴν ἀκολουθίαν τινὰ, καὶ τάξιν, ναὶ μὴν καὶ φαντασίαν ἐώρων, καὶ ἐφαντάζοντο, ἄπερ ἐώρων, καὶ ἐφαντάζοντο, ἀλλὰ θεῶς, καὶ ὑπὲρ φύσιν τὸν νοῦν τῇ ἀρρότητι δυνάμει, καὶ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος τυπούμενοι, καὶ φαντασιούμενοι, ὡς φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος, ὅτι Ἀφάτη τινὶ δυνάμει φαντασιούμενοι τὸν νοῦν οἱ ἀπερίσπαστον αὐτὸν καὶ καθαρὸν ἔχοντες, οἷον ἐνηχῶντα αὐτοῖς ἔχουσι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Καὶ

De anima pura. — Anima pura est quæ a cupiditatibus libera est, et divina charitate indesinenter lætatur.

De corde puro. — Cor purum est quod Deo præstat memoriam sine forma ac figura; et quod paratum est solis ipsius typis informari, per quos se ipsum manifestare solet. His consequenter, et quæ dicenda sunt, se habeant.

De mente perfecta. — Mens perfecta est quæ per veram fidem eum noscit, qui penetrari nequit, ejusque opera contemplata est; et quæ Providentiæ et judicii, quæ in iis sunt, intelligentem scientiam a Deo accepit, quantum homini possibile est.

De anima perfecta. — Anima est perfecta, cujus passiva potentia inclinavit prorsus ad Deum.

De corde perfecto. — Cor perfectum illud dicitur, quod nullum naturalem quoquo modo, ad quocunque motum habet, in quo, tanquam in politico libello, per suam summam simplicitatem, Deus suas leges inscripsit.

De mente pura. — Mentem mundare secundum sanctum Diadochum, solius sancti Spiritus est: mentem autem sistere, secundum Climacem, solius adhuc sancti Spiritus est. Dicit adhuc sanctus Nilus: « Si quis velit mentis ordinationem videre, seipsum omnibus cogitationibus vacuefaciat, et tunc eam cernet, tanquam sapphiro aut cœlesti colori similem. » Et rursus: « Mentis ordinatio est, intellectualis celsitudo cœlesti colori similis: cui sanctissimæ Trinitatis, orationis tempore, supervenit lumen. » Et sanctus Isaac: « Quando mens exuerit veterem hominem, et novum gratiæ induerit, tunc suam puritatem cernet cœlesti colori similem; qui Dei locus nominatus a senatu filiorum Israel, quando ipsis in monte apparuit. Itæ igitur faciens, ut dictum est, nempe pure et absque phantasia et figura orans, vestigiis sanctorum inhærebit. Si minus, pro pacifico, imaginatione delusus fles, et pro uvis colliges spinas. Quod utinam tibi non accidat!

Quomodo prophætæ imaginabantur.

67. Si quidam prophetarum visiones, figurationes et revelationes per phantasiam et naturalem consequentiam factas esse cogitaverint, ii longe a recto fine et veritate sciant se aberrasse. Prophetæ enim, et nunc nostri mystici scriptores, non per naturalem operationem quamdam, et ordinem, et phantasiam, videbant et imaginabantur quæcumque videbant ac imaginabantur, sed divine et supernaturali ineffabilique virtute, et gratia sancti Spiritus, figurantes imaginantesque, ut ait magnus Basiliius: « Ineffabili potentia imaginantes, mentem non distractam ac puram habentes, tanquam ipsis somnis Dei Verbum habent. » Et rursus: « Videbant prophætæ, in Spiritu qui ipsos dirigebat, ty-

pos formantes.) Et Gregorius Theologus : « Ille (nempe sanctus Spiritus) operabatur prius in angelicis et cœlestibus potentiis. » Et paulo post : « Deinde in Patribus et prophetis : quorum alii quidem Deum sibi repræsentabant ac noverant : alii vero futura prædicebant : ea efformantes in Spiritu, qui ipsos regebat, ac futuris conversantes, tanquam si adfuis- sent.

Adhuc de phantasiis, de multis variisque contemplationibus.

68. Si qui autem dubitent adhuc, tanquam phantasias suscipientes ac multas variasque contemplationes, nobisque resistant, vestigiis sanctorum inhærere se putantes, contendantque Theologum quidem dicere sola mente Deum adumbrari, non ex iis quæ apud ipsum sunt, sed ex iis quæ circa ipsum, alia ex alio collecta phantasia in unum veritatis simulacrum, et cætera : divum vero Maximum, non posse mentem, sine cupiditate fieri ex solis acibus, nisi accipiat multas ac varias imagines : ac similiter alios sanctos iis paria disserere : noverint illi, quod eorum beatorum sermones non de operatione, quæ secundum acceptionem et scientiæ visionisque gratiam est, quæque experientia ipsa hominem Deo conjungit, sed de ea, quæ est per conatum, nempe quæ ex sapientia procedit et ex ea contemplatione quæ rerum analogias et harmonias colligit, et obscura ad Dei cogitationem quodammodo inclinât, quæ plurimis, imo vero omnibus facilis ingressu est et cogitatu ; ita ut qui cogitabundus talia sanctorum oracula examinaverit, clare enim advertet scriptum fuisse : « Ex magnitudine et pulchritudine rerum analogice Creator percipitur, scilicet ex ea mundi profana, verbosa et vana et operosa scientia. Ea enim tanquam obscura famula, et erudita sophisticaque ac demonstrativa cogitatione superbiens, non evangelicam fidem et humilitatem et veram assensionem sequens, longe a sacris januis expellitur ; nobisque nunc sermo est de perfecta et substantiali illuminatione, quemadmodum et apostoli electi qui in monte Thabor cum Jesu conscendentes, ineffabiliter pulchram ac vere beatam conversionem passi sunt, et invisibilem regiam et Divinitatem, oculorum sensu ad aliquid divini parato, spirituali nempe Spiritus sancti dextera effecto, qui contemplantur digni habiti sunt. Quantum autem distet oriens ab occidente, et cælum a terra, et anima corpori præstat, tantum, per acceptionem operatio, et gratia præstat ei quæ per conatum est. Altera quidem, ea nempe quæ per conatum, profana est, ut duximus : et per bene ordinatos rerum motus, ordinemque et collectionem imaginum aliarum ex aliis sequentium, progressum habet, et in fide ad Deum extenditur, altera vero, ea nempe quæ est per acceptionem, immediate ab ipso Deo substantialiter intra cor fieri solet ; aliquando etiam ab externis corpus particeps efficiens propriæ supra cogitationem illuminationis et divinissimi luminis, corde supernatura- li-

A αἰθῆς · Ἐὐρών οἱ προφῆται τυπούμενοι τῷ Πνεύματι τὸ ἡγεμονικόν. Καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος · Τοῦτο (ἡγουν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον) ἐνήργει πρότερον ἐν ταῖς ἀγγελικαῖς καὶ οὐρανίαις δυνάμεσι. Καὶ μετὰ μικρόν · Ἐπειτα ἐν τοῖς Πατράσι καὶ ἐν τοῖς προφήταις · ὧν οἱ μὲν ἐφαντάσθησαν Θεὸν, ἢ ἔγνωσαν, οἱ δὲ τὸ μέλλον προέγνωσαν · τυπούμενοι τῷ Πνεύματι τὸ ἡγεμονικόν, καὶ ὡς παρούσαι συνόντες τοῖς ἐσομένοις.

Ἔτι περὶ φαντασιῶν, καὶ πολλῶν, καὶ ποικίλων θεωριῶν.

ἤγ'. Εἰ δὲ τινες ἀμφιβάλλουσιν ἔτι ὡς τὰς φαντασίας ἀποδεχόμενοι, καὶ τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας θεωρίας, καὶ ἐναντιοῦνται ἡμῖν, ὡσανεὶ πως τοῖς ἁγίοις ἡγούμενοι ἔπεσθαι, τῷ λέγειν, τὸν μὲν Θεολόγον νῦν μόνῳ τὸν Θεὸν ὀκτιογραφείσθαι, οὐκ ἐκ τῶν κατ' αὐτὸν, ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν, ἄλλης ἐξ ἄλλου φαντασίας συλλεγομένης, εἰς ἓν τι τῆς ἀληθείας ἑνδοξα, καὶ τὰ ἐξῆς. Τὸν δὲ θεῖον Μάξιμον, μὴ δύνασθαι τὸν νοῦν ἀπαθῆ γενέσθαι ἐκ μόνης τῆς πράξεως, ἐὰν μὴ διαδεδῶνται αὐτὸν πολλὰ καὶ ποικίλα θεωρία. Ὁμοίως καὶ ἐτέρους ἁγίους τὰ ἴσα τοῦτοις διαγορεύοντας, οἱ τοιοῦτοι γινωσκέτωσαν, ὡς ἐκαίνοις τοῖς μακαρίοις οὐ περὶ τῆς κατὰ παραδοχὴν ἐργασίας ἐκείσε, καὶ χάριτος, τῆς γνωστικῆς, ἀμὲν, καὶ ἐποπτικῆς, καὶ αὐτῇ πείρᾳ συναπτούσης Θεῷ τὸν ἄνθρωπον, οἱ λόγοι οὗτοι περῆνασιν · ἀλλὰ περὶ τῆς κατ' ἐπιβολὴν, δηλαδὴ, τῆς ἐκ τῆς σοφίας, καὶ τῆς τῶν ὄντων ἀναλογίας, καὶ ἁρμονίας συλλεγομένης θεωρίας, καὶ εἰς τὴν περὶ Θεοῦ ἔνοιαν παρακρυπτούσης ἀμυδρῶς πως, ἦντινα καὶ τοῖς πολλοῖς. ἄλλον δὲ πᾶσιν ἀπαξ ἀπλῶς ἔξεστι μετέρχεσθαι, καὶ διανοεῖσθαι, ὡς ἐπιστημονικῶς [Ἰσ. λέγει τὸ τίς] τὰς τοιαύτας τῶν ἁγίων χρήσεις ἐξητακῶς, ἐναργῶς εἴσεται, ὡς γέγραπται · Ἐκ μεγέθους καὶ καλλοῦ κτισμάτων ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς καταλαμβάνεται · οὐ μόνον ἐκ τῆς κατὰ κόσμον καὶ θύραθεν πολυλέσχου καὶ ματαίας τεχνικῆς μαθησεως · αὐτὴ γὰρ ὡς λάτρις ἄδεμος, καὶ ἐπιστημονικῆ, καὶ σοφιστικῆ, καὶ ἀποδεικτικῆ οἴσει γαυρουμένη, οὐκ εὐαγγελικῆ πίστει, καὶ ταπεινώσει, καὶ ἀληθεῖ συγκαταθέσει στοιχειουμένη · πόρρω τῶν ἱερῶν προθύρων ἐξωστράκιεται, ἡμῖν δὲ νῦν ὁ λόγος περὶ τῆς τελείας καὶ ἐνυποστάτου ἐλλάμψεως, καθ' ἣν καὶ οἱ τῶν ἀποστόλων πρόκριτοι, οἱ ἐπ' ἄρουσιν Θεῶν τῷ Ἰησοῦ συναναθάντες, ἀρρήτως τὴν καλὴν καὶ τῷ ὄντι μακαρίαν ἀλλοιωθέντες ἀλλοίωσιν ἔπαθον, καὶ τὴν ἀθέατον βασιλείαν, καὶ θεότητα, καὶ αἰσθητικὸς ὀφθαλμοῖς μετασκευασθεῖσι πρὸς τὸ θεϊότερον, ἡγουν πνευματικοῖς γεγονόσι τῇ δεξιᾷ τοῦ παναγίου Πνεύματος, κατιδεῖν ἤξιώθησαν · καθ' ὅσον δὲ ἀπέχουσιν ἀνατολαὶ ἀπὸ δυσμῶν, καὶ ὁ οὐρανὸς τῆς γῆς, καὶ ἡ ψυχὴ ὑπερφρεῖ τοῦ σώματος, κατὰ τοσοῦτον, καὶ ἡ κατὰ παραδοχὴν ἐργασία, καὶ χάρις, τῆς κατ' ἐπιβολὴν ἢ μὲν γὰρ, ἦτοι ἡ κατ' ἐπιβολὴν, ὡς ἐφημεν, ἔξωθεν · καὶ διὰ τῆς τῶν ὄντων εὐτάκτου φορᾶς, τάξεώς τε καὶ συλλογῆς ἄλλης ἐξ ἄλλου φαντασίας συλλεγομένης εἰς ἓν τι τῆς ἀληθείας ἑνδοξα τὴ προκόπτειν ἔχει, καὶ πρὸς

Θεὸν ἐν πίστει ἀνατείνεσθαι· ἡ δὲ, ἤγουν ἡ κατὰ παρδοχὴν, ἀμέσως παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ὑποστατικῶς ἐνδον καρδίας πέφυκε γίνεσθαι, ἔσθ' ὅτε καὶ ἐξῶθεν, καὶ τῷ σώματι μεταδιδούσα ἐμφανῶς ὑπὲρ ἔννοιαν τῆς οἰκείας ἐλλάμψεως καὶ τοῦ θειοτάτου φωτισμοῦ, ὑπερφωῶς πασχούσης ἰτῆς καρδίας, κατὰ τὸν σοφώτατον Μάξιμον, οὐ ποιούσης τὴν ἀγέννητον θέωσιν. Φησὶ γὰρ οὗτος ὁ ἅγιος· Ἀγέννητον λέγω θέωσιν τὴν κατ' εἶδος ἐνυπόστατον τῆς θεότητος Ἑλλαμψιν· ἥτις οὐκ ἔχει γένεσιν, ἀλλ' ἀνεπινόητον ἐν τοῖς ἀξίοις φανέρωσιν. Συνάδοντα τοῖς ῥηθείσι λέγει καὶ ὁ μέγας Διονύσιος· « Δείον εἰδέναι τὸν καθ' ἡμᾶς νοῦν, τὴν μὲν ἔχειν δύναμιν εἰς τὸ νοεῖν δι' ἧς τὰ νοητὰ βλέπει· τὴν δὲ ἔνωσιν ὑπεραίρουσαν τὴν τοῦ νοῦ φύσιν, δι' ἧς συνάπτεται πρὸς τὰ ἐπέκεινα ἑαυτοῦ. » Καὶ ὁ ὁσιος Ἰσαάκ· « Δύο ὀφθαλμοὺς κεκτήμεθα ψυχικοὺς, καθὼς λέγουσιν οἱ Πατέρες, καὶ οὐχ ἡ αὐτὴ χρεια τῆς δι' ἑκατέρου θεωρίας· ἐν ἐνὶ μὲν γὰρ ὀφθαλμῷ, τὰ κεκρυμμένα ἐν ταῖς φύσεσιν ὁρῶμεν· ἤγουν τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν σοφίαν αὐτοῦ, καὶ τὴν περὶ ἡμᾶς πρόνοιαν αὐτοῦ, τὴν καταλαμβανομένην ἐκ τῆς ἀγιότητος τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς· καὶ ἐν τῷ ἑτέρῳ ὀφθαλμῷ, θεωροῦμεν τὴν δόξαν τῆς φύσεως αὐτοῦ τῆς ἀγίας, ὅτε εἰς τὰ μυστήρια τὰ πνευματικὰ εὐδοκῆσει ὁ Θεὸς εἰσάξει ἡμᾶς. » Καὶ ὁ θεῖος Διάδοχος· « Τοῦ μὲν ἐνὸς ἀγίου Πνεύματος εἰσὶ χαρίσματα, ἡ τε σοφία, καὶ ἡ γνώσις, ὡς καὶ πάντα τὰ θεῖα χαρίσματα· ἰδίαν δὲ ὡσπερ ἕκαστον τὴν ἐνέργειαν ἔχει. Διόπερ ἄλλῃ μὲν διδοσθαι σοφίαν, ἄλλῃ δὲ γνῶσιν κατὰ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, ὁ Ἀπόστολος μαρτυρεῖ· ἡ μὲν γὰρ γνῶσις, αὐτῇ πειρᾷ συνάπτει τὸν ἀνθρώπον τῷ Θεῷ, εἰς λόγους τῶν πραγμάτων τὴν ψυχὴν μὴ κινούσα. Διὸ καὶ τινες τῶν τὸν μονῆρην βίον φιλοσοφούντων, φωτίζονται μὲν ὑπ' αὐτῆς ἐν αἰσθήσει· εἰς δὲ λόγους θεῖους οὐκ ἔρχονται. Ἡ δὲ σοφία, εἴπερ μετὰ ταύτης ἐν φόβῳ δοθῆτινι (σπάνιον δὲ τοῦτο), αὐτὰς τὰς ἐνεργείας φανεροὶ τῆς γνώσεως· ἐπειδὴ ἡ μὲν, τῇ ἐνεργείᾳ· ἡ δὲ, τῷ λόγῳ φωτίζειν εἰσθεῖν. Ἀλλὰ τὴν μὲν γνῶσιν εὐχὴ φέροι, καὶ πολλὴ ἡσυχία ἐν ἀμαρτανίᾳ πανταλεῖ. Τὴν δὲ σοφίαν, ἀκονόδοξος μελέτη τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ. Καὶ πρῶτον ἡ χάρις τοῦ διδόντος Θεοῦ. » Πρὸς δὲ, καὶ ὁ ἅγιος φησὶ Μάξιμος ἐν τοῖς Σχολίοις· « Τὸ φρέαρ τοῦ Ἰακώβ ἐστὶν ἡ Γραφή· τὸ δὲ ὕδωρ ἐστὶν, ἡ ἐν τῇ Γραφῇ γνῶσις· τὸ δὲ βάθος, ἡ τῶν Γραφικῶν αἰνιγμάτων δυσδιεξίτητος θεωρία· τὸ δὲ ἀντιπημά ἐστὶν ἡ διὰ τῶν γραμμάτων τοῦ θεοῦ λόγου μάθησις· ἣν οὐκ εἶχεν ὁ Κύριος, αὐτολόγος ὑπάρχων, καὶ οὐ τὴν ἐκ μαθήσεως καὶ μελέτης γνῶσιν διδούς τοῖς πιστεύουσιν, ἀλλὰ τὴν ἐκ χάριτος ἀενάου πνευματικῆς ἀένναον σοφίαν, καὶ μηδέ ποτε ἰχέουσαν τοῖς ἀξίοις διουρούμενος· τὸ γὰρ ἀντιπημα, τοῦ ἐστὶν ἡ μάθησις, μέρος ἐλάχιστον λαμβάνουσα γνώσεως, τὸ πᾶν ἐξ, μηδενὶ λόγῳ κρατούμενον. Ἡ δὲ κατὰ χάριν γνῶσις, ὅλην ἔχει, καὶ δίχα μελέτης, τὴν ἐπικτητὴν ἀνθρώποις σοφίαν, πρὸς τὰς χρεῖας ποικίλως βλυστάουσα. » Καὶ αὖθις ὁ ἅγιος Διάδοχος· « Ὁ νοῦς ἡμῶν, τὰ πολλὰ περὶ μὲν τὴν προσευχὴν,

ter u olo, juxta sapientissimum Maximum, non autem sibi deificationem præstante non generatam. Dicit enim hic sanctus : « Non generatam dico deificationem, eam quæ per Divinitatis speciem fit, illuminationem : quæ quidem generationem non habet, sed in iis qui digni sunt, incogitabilem apparitionem. Iis quæ dicta sunt congruentia exprimit sanctus Dionysius : « Sciendum est mentem nostram, vim quidem habere cogitandi, per quam intelligibilia cernit : unionem vero mentis, naturam extollentem, per quam iis quæ ultra ipsam sunt, conjungitur. » Et pius Isaac : « Duos animæ oculos possidemus, ut dicunt Patres, neque eadem est utilitas per utrumque contemplationis : uno quidem oculo, quæ in naturis abscondita sunt, videmus ; nempe Dei potentiam et sapientiam, et ejus erga nos Providentiam, quam percipimus ex sanctitate gubernationis ejus in nos ; altero autem oculo, sanctæ ejus naturæ gloriam contemplanur, quando in spiritualia mysteria nos Deus introducere dignabitur. » Et divinus Diadochus : « Unius quidem sancti Spiritus dona sunt et sapientia et scientia, ut et omnia divina dona. Singula autem propriam habent efficaciam. Itaque alii quidem dari sapientiam, alii vero scientiam in eodem spiritu testatur Apostolus. Scientia enim hominem experientia Deo conjungit, animam non movens ad rerum ratiocinia. Ideo et nonnulli eorum qui monasticam vitam agunt, per eam in sensu illuminantur ; non autem ad divina ratiocinia perveniunt. Sapientia vero, si cui eum ea in timore donetur (rarum autem hoc est,) ipsas scientiæ viros explicat, quoniam altera quidem efficacia, altera vero ratione illuminare solet. Sed scientiam oratio affert et magna in securitate tranquillitas, non vanæ gloriæ appetens oraculorum Dei meditatio. Et primo gratia est Dei donantis. » Ad hæc, dicit quoque sanctus Maximus in Scholiis : « Puteus Jacob est Scriptura : aqua vero, ea quæ in Scriptura est scientia ; profundum vero, Scripturæ ænigmatum difficilis contemplatio : haustus autem est divini verbi per litteras disciplina, quam non habebat Dominus, cum ipse esset ipsissimum Verbum neque scientiam ex disciplina et meditatione credendis dedit, sed eam quæ ex gratia permanente et spirituali, perennis est, neque unquam cessat, dignis donavit. Haustus enim, id est disciplina, nonnullas scientiæ partes apprehendens, totum relinquit, nulla ratione illud occupare valens. Quæ autem secundum gratiam est scientia, totam habet sapientiam, et absque meditatione, eam quæ hominibus competit, ad utilitatem variam, gignens. » Et rursus sanctus Diadochus : « Mens nostra, inquit, plerumque ad orationem difficile movetur ; quia nempe virtus optativa nimis arcta et angusta est ; theologiæ vere libens seipsam tradit, quia divina contemplatio larga et soluta est. Ne autem ipsi multa dicendi voluntatem demus, ac supra modum evolare eam sinamus, lætitiæ, orationi plerumque et psalmodia

et sanctæ Scripturæ lectioni facemus. Neque doctorum virorum disciplinam negligamus; quorum fides per ipsorum scripta cognoscitur. Neque id agentes menti permittamus ut propria sua verba gratiæ verbis immisceat, neque ut vana gloria distrahatur, ob nimiam lætitiæ garrulitatemque quocunque dispersa, sed longe ab omni phantasia eam contemplationis tempore custodiamus, et lacrymosas omnes ejus inde cogitationes habeamus. Qui enim pacis tempore requiescit, lætaturque orationis præsertim dulcedine, non modo a prædictis culpis cavet, sed magis ac magis renovatur, ut se vivide et absque labore in divinos sensim injiciat et in multa humilitate discretionis scientia abundet. Sciendum tamen est orationem omni latitudini præstare; ea autem illorum solummodo est qui gratiæ sensu omni ac fide pleni sunt. Audistine? Est, inquit, oratio, omni latitudine præstantior, eorumque solummodo est qui intus et in corde, in omni sensu ac fide, substantialiter supernaturaliterque divino gratiæ lumine perfunduntur. Illam sanctus Isaac memoriam non obsignatam vocat, nempe sine forma ac imagine, et simplicem. Et alii alio modo divini Patres, πολλῇ προκόπτειν ταπεινώσει. Πλὴν δεῖ εἰδέναι, ὅτι ἔστιν εὐχή, παντὸς πλάτους ἐπάνω· αὕτη δὲ ἐκείνων μόνον ὑπάρχει, τῶν ἐν πάσῃ αἰσθήσει καὶ προροφορίᾳ ἐμπνευματικῶν τῆς ἁγίας χάριτος. Ὁ Ἀχίκοις; Ἔστιν εὐχή, φησὶν, ἐπάνω παντὸς πλάτους, ἥτις ἐκείνων μόνον ὑπάρχει, τῶν ἐν πάσῃ αἰσθήσει καὶ πληροφορίᾳ, δηλονότι ἔνδον καρδίας ἐνυποστάτως ὑπερφυῶς ἐμπνευματικῶν τῶν θεοσιτάτου φωτισμοῦ τῆς χάριτος· ταύτην καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαὰκ μνήμην ἀσφράγιστον ἀποκαλεῖ, ἥτοι ἀσχημάτιστον, ἀνείδεον, καὶ ἀπλὴν· καὶ ἄλλοι ἄλλως τῶν ἁγίων Πατέρων.

De quinque animæ potentiis; similiter et de phantasiis animæ ac menti propriis; et quod omnino phantasiam fugere oportet, et figuras et typos et formas, in munda oratione et simplici et una mentis operatione.

69. Sed quoniam, ut ostendimus, non modo a demonibus, sed et a seipsa naturaliter anima potest imaginari per quinque suas potentias, nempe motem, intellectum, opinionem, phantasiam et sensum, quemadmodum corpus per quinque sensus, visum, olfactum, auditum, gustum et tactum: una autem est, ut dicimus, ex animæ potentia phantasia per quam anima imaginandi vi prædita sit, oportet eam bene in iis quæ ad ipsam pertinent, regere et temperare, easque potentias quæ maxime eam cum Deo conjungunt, et in præsentem et in futuro sæculo, instigare et ad Deum dirigere; oportet autem cætera, ut decet, curare, iisque uti, easque facere. Inquirendum igitur est quid de his omnibus dixerint Patres ac probabilia videantur. Et dicit sanctus Maximus: Quoniam anima per seipsam, per suam nempe substantiam rationalis spiritualisque est, et per se omnino subsistit. Si porro subsistit per se, per se quoque et secundum se naturaliter, et cum corpore operabitur, naturaliter quidem cogitans ac ratiocinans, neque unquam naturaliter ipsi insitis spiritualibus potentiis requiem præstans. Quæ enim natura cuilibet substantiæ insunt, ea,

Α δυσανασχέτως ἔχει, διὰ τὸ στενὸν εἶναι, καὶ περιεταλλόμενον τῆς εὐκτικῆς ἀρετῆς· εἰς δὲ τὴν θεολογίαν, χαίρων ἐαυτὸν ἐπιδίδωσκον, διὰ τὸ πλατὺ, καὶ ἀπολελυμένον τῶν θείων θεωρημάτων. Ἴνα οὖν μὴ ὀδὸν αὐτῷ δῶμεν τοῦ πολλὰ θέλειν λέγειν, καὶ ὑπὲρ τὸ μέτρον αὐτὸν περφοῦσθαι παραχωρῶμεν· τῇ χαρῇ, τῇ προσευχῇ τὰ πλεῖστα καὶ τῇ ψαλμῳδίᾳ, καὶ τῇ τῶν ἁγίων Γραφῶν ἀναγνώσει σχολάζωμεν· μήτε τῶν φιλολόγων ἀνδρῶν παρορῶντες τὰ θεωρήματα· ὧν ἡ πίστις διὰ τῶν λόγων γνωρίζεται· οὕτε γὰρ ἴδια αὐτὸν, τοῦτο ποιοῦντες, παρασκευάζομεν βήματα ἐπιμιγῦναι τοῖς λόγοις τῆς χάριτος· οὕτε μὴν ὑπὸ τῆς κενοδοξίας ὑποσυρῆναι, διαφορηθέντα διὰ τῆς πολλῆς χαρᾶς, καὶ τῆς πολυλογίας, παραχωρήσωμεν· ἀλλὰ καὶ πάσης φαντασίας ἐκτὸς, αὐτὸν ἐν τῷ B καιρῷ τῆς θεωρίας φυλάξωμεν, καὶ δακρυώδεις αὐτῷ σχεδὸν τὰς πάσας ἐκ τούτου ἐννοίας περιποιήσωμεν. Ἄναπαυόμενος γὰρ ἐν τοῖς καιροῖς τῆς ἡσυχίας, καὶ καθυδυνόμενος ὑπὸ τοῦ τῆς εὐχῆς μάλιστα γλυκασμοῦ, οὐ μόνον τῶν προειρημένων αἰτιῶν ἐκτὸς γίνεται, ἀλλὰ πλεόν καὶ πλεόν ἀνανεοῦται εἰς τὸ ὄξεν· καὶ δίχα πόνου τοῖς θεοῖς ἐπιβάλλειν θεωρήμασι, μετὰ τοῦ καὶ εἰς τὴν γῶσιν αὐτὸν τῆς διακρίσεως ἐν C ἔστιν εὐχή, παντὸς πλάτους ἐπάνω· αὕτη δὲ ἐκείνων μόνον ὑπάρχει, τῶν ἐν πάσῃ αἰσθήσει καὶ προροφορίᾳ ἐμπνευματικῶν τῆς ἁγίας χάριτος. Ὁ Ἀχίκοις; Ἔστιν εὐχή, φησὶν, ἐπάνω παντὸς πλάτους, ἥτις ἐκείνων μόνον ὑπάρχει, τῶν ἐν πάσῃ αἰσθήσει καὶ πληροφορίᾳ, δηλονότι ἔνδον καρδίας ἐνυποστάτως ὑπερφυῶς ἐμπνευματικῶν τῶν θεοσιτάτου φωτισμοῦ τῆς χάριτος· ταύτην καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαὰκ μνήμην ἀσφράγιστον ἀποκαλεῖ, ἥτοι ἀσχημάτιστον, ἀνείδεον, καὶ ἀπλὴν· καὶ ἄλλοι ἄλλως τῶν ἁγίων Πατέρων.

Περὶ τῶν τῆς ἡσυχίας πέντε δυνάμεων· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ φαντασιῶν οὐκείων τῆς ἡσυχίας, καὶ τοῦ τοῦ, καὶ δεῖ δὲ οὐκ ὀλιγῶς φεῦγειν τὴν φαντασίαν, καὶ τοὺς σχηματισμοὺς, καὶ τὰς ἐκτυπώσεις, καὶ τὰς μορφώσεις ἐν τῇ καθαρᾷ προσευχῇ, καὶ τῇ ἀπλῇ καὶ ἐνιαίᾳ τοῦ τοῦ ἐργασίᾳ.

ἔθ'. Ἄλλ' ἐπειδήπερ, ὡς δεδήλωται, οὐ μόνον παρὰ δαιμόνων, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ψυχὴ ἀφ' ἐαυτῆς φυσικῶς ἔχει τὸ φαντάζεσθαι, διὰ τὸ πέντε δυνάμεις κεκτηθῆναι, ἥτοι νοῦν, διάνοιαν, δόξαν, φαντασίαν, καὶ αἰσθησιν, ὡσπερ ἄρι καὶ τὸ σῶμα τὰς πέντε αἰσθήσεις, ὄρασιν, ἡσφρησιν, ἀκοήν, γεῦσιν, καὶ ἀφῆν· μία δὲ ἔστιν, ὡς ἐφημεν, τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων καὶ ἡ φαντασία, δι' ἧς ἡ ψυχὴ καὶ φαντάζεται, D χρῆ ταύτην καλῶς τὴ καθ' ἐαυτὴν ἐθέλουσαν [ἢ ἐθέλουσιν] οἰκονομεῖν καὶ διευκρινεῖν, τὰς μάλιστα συναπτούσας αὐτὴν τῷ Θεῷ δυνάμεις αὐτῆς, ἐν τε τῷ παρόντι αἰῶνι, ἐν τε τῷ μέλλοντι, ἀναπεροῦν, καὶ πρὸς Θεὸν ἀνάγειν οὐκ ὀλιγῶς ἐπιτελεσθαι, περὶ δὲ γε τῶν λοιπῶν κατὰ τὸ προσῆχον φροντίζειν, καὶ κεχρησθῆναι, καὶ ποιεῖν. Ζητητέον τοίνυν, οἷα περὶ τούτων οἱ Πατέρες φασί, καὶ τὸ εἰκόσ ἀποσώζει. Καὶ λέγει ὁ ἅγιος Μάξιμος· Ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ δι' ἐαυτὴν, ἥτοι τὴν αὐτῆς οὐσίαν, ἔστι λογικὴ τε καὶ νοερά, καὶ αὐθυπόστατος πάντως ἔστιν. Εἰ δὲ αὐθυπόστατος, δι' ἐαυτὴν φύσει, καὶ καθ' ἐαυτὴν, καὶ μετὰ σώματος ἐνεργήσει, νοοῦσα κατὰ φύσιν καὶ λογιζομένη, καὶ οὐδέποτε παυομένη τῶν φυσικῶς αὐτῇ προσουσῶν νοερῶν δυνάμεων· τὰ γὰρ φύσει τῷ ὅπωσῶν ἐντι

προσόντα, ἕως ἔσται καὶ ὑφέστηκεν, ἀναφαίρετα ἅ
 τυγχάνει. Ἡ ψυχὴ οὖν, ἀεὶ τε οὕσα ἀφ' οὗ γέγονε,
 καὶ ὑφίσταμένη, διὰ τὸν οὕτως αὐτὴν δημιουργή-
 σαντα Θεὸν, ἀεὶ νοεῖ, καὶ λογίζεται, καὶ γινώσκει,
 καὶ καθ' ἑαυτὴν, καὶ μετὰ σώματος, δι' ἑαυτὴν, καὶ
 τὴν ἑαυτῆς φύσιν. Οὐδεὶς οὖν εὐρεθήσεται λόγος, ὁ
 τὴν ψυχὴν τῶν προσόντων αὐτῆ φυσικῶς, καὶ οὐ διὰ
 τὸ σῶμα, μετὰ τὴν τούτου λύσιν, ἀλλοτριῶσαι δυ-
 νάμενος. » Ἐπεὶ οὖν τὸν νοῦν καὶ τὴν διάνοιαν ἐπι-
 γινώσκομέν τε καὶ παρὰ τῶν ἁγίων μυσταγωγούμε-
 θαι, καὶ κατὰ τὸν νῦν αἰῶνα, καὶ κατὰ τὸν μέλλοντα,
 περὶ Θεοῦ κινεῖσθαι καὶ συνεργεῖν [Ἰσ. ἐνεργεῖν]·
 τὰς δ' ἄλλας δυνάμεις κατὰ τὸν παρόντα καὶ μόνον
 αἰῶνα, ὡς ἰδίας αὐτῷ θεῶν καὶ τὴν ψυχὴν, οἷα ἐν-
 τεχονοῦν κυβερνήτην, καὶ τὸ κύρος τούτων φυσικῶς
 ἔχουσιν, καὶ μὴ κατὰ τὸ παρὸν εἰρημένην [Ἰσ. ἡρη-
 μένην], μόνον διενεργεῖν, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέλλον μά-
 λιστα, τὸν νοῦν, καὶ τὴν διάνοιαν ὁλοτρόπως σπεύδειν
 ἀνατείνειν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ κινεῖν, καὶ συναπτεῖν,
 ἐν τῷ τῆς καθαρᾶς προσευχῆς, καὶ τῆς νοεῶς, καὶ
 ἐνιαίας, καὶ ἀπλῆς ἐργασίας καιρῷ, τῆς δὲ φαντα-
 σίας τοκαθόλου τούτου χωρίζειν, καὶ τῶν ἄλλων δυ-
 νάμεων· κατὰ γὰρ τὸν ἅγιον Νεῖλον, « Κατάστασις
 ἐστὶ προσευχῆς, ἕξις ἀπαθῆς· ἔρωτι ἀκροτάτῳ, εἰς
 ἕψος νοητῶν ἀρπάζουσα τὸν φιλόσοφον, καὶ πνευματικὸν νοῦν. » Οὕτω καὶ γὰρ πράττουσα ἡ ψυχὴ, τὸ
 εἶδος αὐτῆ, καὶ τίμιον ἀξίωμα, ἔσται διαφυλάττουσα.

Ἐτι περὶ νοός.

ο'. Ὅσαύτως δὲ δεῖ καὶ αὐτὸν τὸν νοῦν, ὡς ἀμερῆ,
 καὶ ἀπλῆν, καὶ αὐτοτελῆ ὄντα οὐσίαν, καθαρὰν, καὶ
 φωτεινῆν, ἑαυτὸν τηρεῖν καὶ φυλάσσειν ἀμέτοχον,
 καὶ μεμερισμένον ταύτης, ἤγουν τῆς φαντασίας,
 ὡς καὶ αὐτὸν ἀφ' ἑαυτοῦ δυνάμειν φυσικὴν κεκτημέ-
 νον εἰς τοῦτο, καὶ εἰς τὸ ἀστέως πρὸς ἑαυτὸν ἀνα-
 πολεῖν, καὶ συστρέφεσθαι, καὶ κινεῖσθαι. Τοῦτο γὰρ
 ἐστὶν ἡ στάσις τοῦ νοῦ, ὁ παρὰ τῆς θείας αὐτῷ ἐγγί-
 νεται χάριτος, κατὰ τὸν τῆς Κλιμακῶς λέγοντα· « Τὸ
 σῆσαι τὸν νοῦν, μόνον τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐστὶ. »
 Κἀν γὰρ καὶ καθὼς δυνάμεις ὧν ὁ νοῦς τῆς ψυχῆς, καὶ
 ὑπ' αὐτῆς κινῆται καὶ ἀρχηταί πως, ἀλλ' οὖν γε καὶ
 ὀφθαλμὸς αὐτῆς ἐστὶ τε καὶ ὀνομάζεται, καὶ γε
 ἰδίαν τινὰ δυνάμειν φυσικὴν ἀπλῆν, καὶ αὐτοτελῆ, ὡς
 εἴπομεν, πλουτεῖ. Διὰ τοι τοῦτο, καὶ ὀπηνίκα κατὰ
 φύσιν σχετικῶς πρὸς τε τὴν ψυχὴν, καὶ τὰς αὐτῆς
 δυνάμεις διατελεῖ διακείμενος, τότε δὴ καὶ δυνάμει
 νοῦς ἐστὶν, ὅπερ καὶ ψυχικὸς ἄνθρωπος κέκληται.
 Ὅπόταν δὲ τὴν ἰδίαν φυσικὴν, καὶ ἀπλῆν οὐσιώδη
 ἀναλάβῃ ἀξίαν, καὶ φαιδρότητα, τὴν ἀμερῆ, καὶ αὐ-
 τοτελῆ, καὶ αὐτοδέσποτον, ἤγουν ἀπαλλαγῆ τῶν τε
 σωματικῶν, καὶ ψυχικῶν φυσικῶν σχέσεων, καὶ κιν-
 ῆσεων, καὶ ἀπὸ τοῦ δυνάμει νοῦς εἶναι, εἰς τὸ ἐνερ-
 γεῖν νοῦς γενέσθαι ἀξιώθη, ἦτοι εἰς τὸν ὑπὲρ φύσιν,
 καὶ πνευματικὸν προκόψῃ ἄνθρωπον, τότε δὴ ἀεὶ
 πρὸς ἑαυτὸν ἀκλινῶς ἐπανέρχεται, καὶ δι' ἑαυτοῦ,
 πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ ἐνοσίαν ἀστέως ἀναβαίνει πάν-
 τη, καὶ ἀπολύτως, τὴν ἀδιαμόρφωτον, καὶ ἀνεῖθεον,
 καὶ ἀπλῆν, ὡς φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος· « Νοῦς μὴ
 σπεδανόμενος ἐπὶ τὰ ἔξω, μηδὲ ὑπὸ τῶν αἰσθητηρίων
 ἐπὶ τὸν κόσμον διαχόμενος, ἐπάνεισι μὲν πρὸς ἑαυ-
 τὸν, δι' ἑαυτοῦ δὲ πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ ἐνοσίαν ἀναβαί-

quandiu subsistunt, auferri nequeunt. Anima igitur, quæ ex quo creata est, semper fuit ac substitit per Deum qui ipsam creavit, semper cogitat ac ratiocinatur, et cognoscit, et secundum se et cum corpore, per se et suam naturam. Nulla autem invenietur ratio quæ animam ab iis quæ ipsi insunt neque per corpus, post corporis dissolutionem, separare queat. » Cum igitur sciamus mentem et cogitationem (idque nos sancti doceant,) et in præsentī sæculo et in futuro, ad Deum moveri et operari, cæteras vero potentias, in præsentī tantum sæculo ut huic sæculo proprias; oportet igitur ut anima, tanquam peritus gubernator, in easque naturaliter dominans, neque in præsentī tantum sæculo, ut diximus, operam, mentem cogitationemque omnimodo et ardentem ad Deum dirigat et moveat, et cum eo uniat in mundæ ac spiritualis et unius ac simplicis orationis tempore; oportet, inquam, ut eas a phantasia omnino sejungat et ab aliis potentiis. Ut enim dicit sanctus Nilus, « Orationis ordinatio, habitus absque cupiditate: ardentissimo amore in spiritualem altitudinem sapientem spiritualemque mentem rapiens. » Sic enim agens anima, eam, quæ ipsam decet ornatque, dignitatem servabit.

Adhuc de mente.

70. Similiter autem oportet et ipsam mentem, ut partium expertem simplicem et per se absolutam, mundam ac lumine ornatam, seipsam servare ac custodire non participem et separatam ab illa, phantasia nempe: quippe quæ mens a seipsa naturale possideat potentiam ad se revertendi et se alendi movendique. Ea est enim mentis requies, quæ ipsi divina gratia præstat, ut dicit Climacicus: « Mentem requiescere, non est nisi a Spiritu sancto. » Etsi enim, in quantum animæ potentia est animus, et ab ipsa moveatur oriaturque quodammodo, sed tamen ejus oculus est ac nominatur, et propriam vim naturalem et per se subsistentem, ut diximus, possidet. Ideoque et quando mens remanet relative ad animam ejusque potentias disposita, tunc est ut potentia mens; et animalis homo nuncupatur. Si autem propriam, naturalem, simplicem, essentiali dignitatem recuperaverit splendoremque partium expertem, per se subsistentem independentemque; si nempe a corporalibus et animalibus, naturis et motibus sejuncta fuerit; si a potentiali mente ad mentem operantem surrexerit, si ad supernaturalem spiritualemque hominem profecerit, tunc sane semper ad se non devia redit, et per se ad Dei cogitationem firmiter et constantem ascendit; quæ cogitatio neque formam neque figuram habet, sed simplex est, ut ait Magnus Basilius: « Mens quæ non ad externa dissipata est, neque sensibus per mundum diffusa, ad seipsam revertitur, per se quoque ad Dei cogitationem ascendit; et illa pulchritudine coruscans et illuminata, ipsius nature oblivionem suscipit. » Atque ita igitur Dei imagin-

neu ac similitudinem mens induit et servat, cum mens sit et per se immediate spiritualiterque cum divina mente, cum Deo scilicet adunetur et convertetur. Ipsa igitur operatio est, et motus per circuitum est reditus mentis ad seipsam et conversio et unio, atque ejusdem mentis per se cum Deo adunatio; quæ sola est absque errore et inconstantia, cum non sit impedita, immediata vero, et supra cogitationem unio, et supra visum visio. » Et dicit magnus Dionysius: « Animæ motus est circularis quidem, nempe ad seipsam ab externis introitus; et spiritualium ejus potentiarum simplex involutio, tanquam in quodam circulo, quæ ipsi non errare præstat, eamque a plerisque externis rebus ad se convertit ac colligit; deinde eam tanquam unius speciei effectam potentiis firmiter adunatis adunat et ita ad pulchrum bonumque manu ducit, quod est super omnia et unum et idem et ingenitum et immortale ac æternum. Per circuitum autem anima movetur, in quantum proprie se divina scientia illustrat; non mentaliter et unitive, sed logice et periodice et tanquam commisit et transitivis facultatibus. Recta autem via est, quando non ad seipsam ingreditur, et uno intellectu moritur; (id enim posterius est, ut dixi, motus per circuitum), sed ad ea quæ sunt circum se procedens, ab externis, tanquam a variis symbolis et abundantibus ad simplicem et unam contemplationem inducitur. » Et sanctus Maximus: « Immediatam cum Deo unionem mens accipiens; cogitare et cogitari omnino vacua et libera potest. Quando igitur eam facultatem solvit, aliquid eorum quæ post Deum sunt, cogitans, arguitur unionem quæ supra cogitationem est, rumpere, per quam quoad Deum est, tanquam supernaturalis et ipsa participatione Deus effecta, et suæ naturæ legem, tanquam immotum finem, transponit. » Et rursum: « Mens pura, per suam cum principio unionem habitum qui supra cogitationem est, induit, secundum quem varios motus et habitus ad ea quæ extra ipsius principium sunt, deponit, et soli principio adhæret, per ineffabilem requiem hujus quod supra cogitationem est, silentii effecta; quod ostendere sermo non potest neque cogitatio, sed sola per participationem experientia, eorum qui hæc supra cogitationem fructione digni habitus sunt, cujus signum visu facile et omnibus manifestum, est omnimoda per dispositionem ad hoc præsens sæculum animæ insensibilitas et requies. » Ad id igitur mens ex anima univocè cooperans, neque seipsam ad Deum movens neque suum ad se reditum efficiens, neque ad Dei cogitationem ascendens, imo vero id ex neutra parte adimplens, sed cum phantasia se conjungens, jam vario modo se habet, et a Deo longe distat.

Α νει· κάκεινη τῷ κάλλει περιλαμβόμενος τε καὶ ἐλαμβόμενος, καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως λήθην λαμβάνει. » Καὶ οὕτω γοῦν καὶ τὸ κατ' εἰκόνα, καὶ καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ ὁ νοῦς ἀναλαμβάνει, καὶ ἀποσώζει, νοῦς ὢν, καὶ δι' ἑαυτοῦ ἀμείωτος νοερός, τῷ θεῷ νῷ, θηλαθῆ τῷ θεῷ, ἐνούμενος τε καὶ συγγινόμενος. Αὐτῆ δὲ ἐστὶν ἡ ἐργασία, ἡ κατὰ κύκλον κίνησις, δηλονότι, ἡ πρὸς αὐτὸν τὸν νοῦν ἑαυτοῦ ἐπάνοδος, καὶ στροφῆ, καὶ ἔνωσις, καὶ ἡ δι' ἑαυτοῦ, πρὸς τὸν θεόν, ἡτις καὶ μόνη τῷ νοεῖ πέφυκεν ἀπλανῆς, καὶ ἀπταιστος, ὡς ἀσχετος οὐσα, καὶ ἀμεσος, καὶ ὑπὲρ νόησιν ἔνωσις, καὶ ὑπὲρ ὄρασιν ὄρασις. Καὶ λέγει ὁ μέγας Διονύσιος· « Ψυχῆς κίνησις ἐστὶ, κυκλικὴ μὲν, ἡ εἰς ἑαυτὴν εἰσοδος ἀπὸ τῶν ἔξω, καὶ τῶν νοερῶν αὐτῆς δυνάμεων ἡ ἐνοειδῆς συνέλιξις, ὡσπερ ἐν τινὶ κύκλῳ, τὸ ἀπλανὲς αὐτῇ δωρουμένη, καὶ ἀπὸ τῶν πολλῶν τῶν ἔξωθεν αὐτῆν· ἐπιστρέφουσα, καὶ συνάγουσα πρῶτον εἰς ἑαυτὴν, εἶτα εἰς ὁμοίωσιν ἡγενομένην. ἐνοῦσα ταῖς ἐνιαυτοῖς ἡνωμέναις δυνάμεσι, καὶ οὕτως ἐπὶ τὸ κάλλον, καὶ ἀγαθὸν χειραγωγούσα, τὸ ὑπὲρ πάντα τὰ ὄντα, καὶ ἐν καὶ ταυτὸν, καὶ ἀναρχον, καὶ ἀτελεύτητον. Ἐλικωειδῶς δὲ ψυχὴ κινεῖται, καθ' ὅσον οἰκειῶς ἑαυτῇ τὰς θείας ἐλλάμπεται γνώσεις· οὐ νοερός, καὶ ἐνιαυτος, ἀλλὰ λογικῶς, καὶ διεξοδικῶς, καὶ οἶον συμμικτοῖς, καὶ μεταβατικαῖς ἐνεργείαις. Τὴν κατ' εὐθείαν δὲ, ὅταν οὐκ εἰς ἑαυτὴν εἰσιούσα, καὶ ἐνικῆ νοερότητι κινουμένη· τοῦτο γὰρ, ὡς ἔφην, ἐστὶ τὸ κατὰ κύκλον. Ἄλλὰ πρὸς τὰ περὶ αὐτὴν περιούσια, καὶ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ὡσπερ ἀπὸ τινων συμδύων πεποικιλμένων καὶ πεπληθυσμένων ἐπὶ τὰς ἀπλά; καὶ ἡνωμένας ἀνάγηται θεωρίας. » Καὶ ὁ ἅγιος Μάξιμος· « Τὴν ἀμεσον λαβὼν ἔνωσιν πρὸς τὸν θεὸν ὁ νοῦς, τὴν τοῦ νοεῖν, καὶ νοεῖσθαι κατὰ φύσιν παντελῶς δύναμιν ἔχει σχολάζουσαν· ὀπρὶνίκα γοῦν ταύτην λύσῃ, νοήσας τι τῶν μετὰ θεόν, διεκρίθη, τειμῶν τὴν ὑπὲρ νόησιν ἔνωσιν, καθ' ἣν ἕως ἐστὶ τῷ θεῷ συνημμένος, ὡς ὑπὲρ φύσιν, καὶ τῇ μετέξει θεῶς γεγενημένος, καθάπερ ὄρος ἀκίνητον, ἑαυτοῦ τὸν τῆς φύσεως μετατίθησιν ὄνον. » Καὶ αὖτις· « Νοῦς καθαρὸς, τῇ περὶ τὴν αἰτίαν ἔνωσει σχέσιν ἔλαβεν ὑπὲρ νόησιν, καθ' ἣν ἀποπαύσας τὴν πολυποικίλον πρὸς τὰ μετὰ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ φυσικὴν κίνησιν τε καὶ σχέσιν, μόνης ἀγνώστως ἀντέχεται, κατὰ τὴν ἀφθεγκτον λήξιν γεγενημένος, τῆς ὑπὲρ νόησιν παμμακαρίστου σιγῆς, ἣν δηλῶσαι παντελῶς οὐ δύναται λόγος, ἡ νόησις, ἀλλὰ μόνη κατὰ μεθεξὶν ἡ πείρα, τῶν ἀξιοθέτων τῆς ὑπὲρ νόησιν ἀπολαύσεως, ἥς σημεῖόν ἐστιν εὐγνωστόν τε καὶ πᾶσι κατάδηλον, ἡ κατὰ διάθεσιν πρὸς τὸν αἰῶνα τοῦτον παντελῆς ἀναίσθησις τῆς ψυχῆς καὶ διάστασις. » Πρὸς τοῦτο τοῦτον μὴ συνεργούμενος ὁ νοῦς παρὰ τῆς ψυχῆς, ἡτοι τὸ πρὸς θεόν ἀεὶ κινεῖσθαι, μήτε ἀφ' ἑαυτοῦ κατορθῶν, καὶ διενεργῶν τὸ οἰκεῖον, ἤγουν, τὸ πρὸς ἑαυτὸν ἐπανάρχεσθαι, καὶ οὕτως ἀσχετῶς εἰς τὴν περὶ θεοῦ ἔνωσιν ἀναβαίνει, μᾶλλον δὲ μὴ παρ' ἑκατέρων τοῦτο καρπούμενος, ἀλλὰ τῇ φαντασίᾳ ἐνούμενος, ἥδη λοιπὸν καὶ ποικιλλεται, καὶ μακρὰν ἀπέχει τοῦ θεοῦ.

Ἔτι περὶ καθαρᾶς προσευχῆς.

οα'. Καὶ λέγει ὁ ἅγιος Νεῖλος· Ἐγωνίζου στή-
σαι τὸν νοῦν σου κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς,
κωφὸν καὶ ἀλαλον, καὶ οὕτω δυνήσῃ προσεύξασθαι·
Ἔτι· ἐγὼ τὸ ἐμὸν λέξω, ὃ καὶ νεωτέροις εἴρηκα· μα-
κίριός ἐστιν ὁ νοῦς, ὃς κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευ-
χῆς· τελείαν ἀμορφίαν ἐκτήσατο. Ἐκαὶ ὁ ἅγιος Φιλί-
θεος· Ὁ Σπάνιόν ἐστιν εὐρεῖν, τοὺς τῷ λογικῷ ἡσυχά-
ζοντας, κάκεινων μόνων ἐστίν, οἵτινες τὴν θείαν
χαρὰν καὶ παράκλησιν, διὰ τοῦδε τοῦ πράγματος ἐν
ἑαυτοῖς ἔχειν διαπαντός μηχανῶνται. Ἐκαὶ ὁ μέγας δὲ
Βασίλειος· Εὐχὴ καλὴ, ἣ ἐνεργῆ ἐμποιοῦσα τοῦ Θεοῦ
ἐνοῦσιαν τῆ ψυχῆ· καὶ τοῦτο ἐστὶ τοῦ Θεοῦ ἐνοίκησις,
τὸ διὰ τῆς μνήμης ἐνιδρυμένον ἔχειν ἐν ἑαυτῷ τὸν
Θεόν, ὅταν μὴ φροντίζῃ γηϊναῖς τὸ συνεχὲς τῆς μνή-
μης διακόπτηται, μηδὲ τοῖς ἀπροσδοκίτοις πάθεισιν
ὁ νοῦς ἐκταράσσεται, ἀλλὰ πάντα ἀποφεύγων ὁ φιλό-
θεος ἐπὶ Θεὸν ἀναχωρῆ. »

Ἔτι ἄλλο ἀπάθεια νοός, καὶ ἕτερον προσευχὴ ἀληθῆς, ὃ καὶ μείζον.

οβ'. Ἰστίον τοῖνον καὶ τοῦτο, ὡς, εἴπερ καὶ κατὰ
τὴν ἅγιον Μάξιμον, Ἐοὐ δύναται ὁ νοῦς ἐκ μόνης
τῆς πράξεως ἀπαθῆς γενέσθαι, ἐὰν μὴ διαδέχωνται
αὐτὸν πολλαὶ καὶ ποικίλαι θεωρίαι, ἀλλ' οὖν πάλιν,
κατὰ γὰρ τὸν θειότατον Νεῖλον, ἔνστι καὶ ἀπαθῆ γε-
γεννημένον, καὶ μὴ προσεύχεσθαι ἀληθῶς, ἀλλὰ ποι-
κίλλεσθαι, καὶ μακρὰν ἀπέχειν ἀπὸ Θεοῦ. Ἐφθῆ
γὰρ οὗτος ὁ Πατήρ περὶ τοῦ τοιοῦτου οὕτω· Ἐάν
ὑπερ τὴν σωματικὴν θεωρίαν ὁ νοῦς γένηται, οὕτω
ἐπίσει τὸν τοῦ Θεοῦ τόπον ἐθεάσατο· δύναται γὰρ
ἐν τῇ τὴν νοημάτων εἶναι γνώσει, καὶ ποικίλλεσθαι
πρὸς αὐτήν. Ἔτι· Ὁ οὐχ ὁ ἀπαθείας ταχυκῶς, ἦδη
καὶ προσεύχεται ἀληθῶς· δύναται γὰρ ἐν τοῖς φιλοῖς
νοήμασιν εἶναι, καὶ ἐν ταῖς ἱστορίαις αὐτῶν περι-
σπᾶσθαι, καὶ μακρὰν ἀπέχειν ἀπὸ Θεοῦ. Ἔτι· Ὁ οὐκ
ἂν ὅτι μὴ ἐγγονίζῃ ὁ νοῦς ἐν τοῖς φιλοῖς νοήμασι
τῶν πραγμάτων, ἦδη καὶ προσευχῆς κατελιπε τό-
πον· δύναται γὰρ ἐν τῇ θεωρίᾳ εἶναι τῶν πραγμά-
των, καὶ ἐν τοῖς λόγοις αὐτῶν ἀδολοχεῖν· ἄπερ εἰ
καὶ φιλά ῥήματά εἰσιν, ἀλλ' ὡς πραγμάτων ὄντα θεω-
ρῆματα, τυποῦσι τὸν νοῦν, καὶ μακρὰν ἀπάγουσιν
ἀπὸ Θεοῦ. Ἐλέγει δὲ καὶ ὁ τῆς Κλίμακος· Ἐάν ὁ νοῦς
μεμάθηκεν ἀληθῶς εὐχεσθαι, οὕτοι Κυρίῳ κυρίως
ἐνώπιον ἐνώπιον λαλοῦσιν, ὡς οἱ πρὸς τὸ οὖς τοῦ
βασίλειος· ἐκ δὲ τούτων καὶ τῶν τοιούτων, δύνασαι
ἀκριβῶς συνιδεῖν, τὴν τῶν ἐκατέρων πολιτειῶν δια-
φορὰν, καὶ ἀσύγκριτον σύγκρισιν, τῆς κατὰ παραδο-
χὴν, φεμέν, καὶ τῆς κατ' ἐπιβολήν. Τῆς μὲν γὰρ ἔρ-
γον, μελέται· καὶ πολλαὶ, καὶ ποικίλαι θεωρίαι. Τῆς
δὲ ἐργασία, ἣ ἀληθῆς προσευχῆ. Πρὸς δὲ, καὶ ὅτι
ἄλλο νοός ἀπάθεια, καὶ ἕτερον προσευχὴ ἀληθῆς. Ἔτι
Ἔτι· τε ὡς ὁ ἔχων τὴν ἀληθῆ προσευχὴν κατὰ τοὺς
ἀγίους, κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην καὶ τὸν νοῦν ἀπαθῆ κε-
κτῆσθαι πέφυκεν, οὐ μὴν δὲ, καὶ ὁ ἔχων μόνον τὸν
νοῦν ἀπαθῆ, δεδύνηται κεκτῆσθαι καὶ τὴν ἀληθῆ προσ-
ευχὴν. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως· ὁ δὲ λόγος ἐπανερχέ-
σθω πρὸς τὰ προκειμένα. Ἐπεὶ οὖν οὐ μόνον παρὰ τὰ

Adhuc de munda oratione.

71. Et dicit sanctus Nilus : « Enitere ut mentem
tuam orationis tempore tacitam ac silentem teneas,
et sic orare poteris. « Ego adhuc quod meum est
dicam et quod junioribus dixi : « Beata est mens
quæ tempore orandi perfecte formis vacua est. »
Et sanctus Philotheus : « Raro inveniuntur qui
ratione pacem agant ; et eorum tantum est qui
diviniam lætitiā consolationemque per id in se
habere perpetuo student. » Et Magnus Basilius :
« Oratio bona, ea est quæ efficacem Dei cogitatio-
nem in anima efformat ; et ea est Dei inhabitatio,
nempe in se Deum per memoriam tenere, quando
nullis terrestribus cogitationibus memoriæ conti-
nuitas perumpitur, neque obviis quibusque cupi-
ditatibus mens perturbatur, sed omnia hæc fugiens
qui Deum diligit, ad Deum accedit. »

Quod aliud est mentis apathia, et aliud oratio vera
quæ adhuc major est.

72. Sciendum quoque et illud ; secundum san-
ctum Maximum : « Non potest mens ex sola acione
absque cupiditate fieri ; nisi eam multæ ac variæ
cogitationes suscipiant, sed, ex divinissimo Nilo,
fieri potest ut qui cupiditatibus liber effectus est,
non vere oret, sed inconstans sit et longe a Deo
distet. « Ita enim ille Pater de illa re : « Etiam si
mens supra corporalem contemplationem ascende-
rit, nondum perfectum Dei locum contemplata est.
Potest enim in cogitationis scientia esse, et circa
eam variare. » Et adhuc : « Qui apathiam assecu-
tus est nondum vere orat ; potest enim in tenuibus
cogitatis versari, et in suis notionibus distrahi, et
a Deo longe distare. » Et adhuc : « Non eo quod
mens in tenuibus rerum cogitatis immoretur, jam
orationis locum assecuta est ; potest enim in rerum
contemplatione versari et in suis rationibus vana
esse ; quæ, etsi tenuia sint verba, sed quoniam
rerum signa sunt, mentem informant, eamque a
Deo separant. » Dicit autem et Climacius : « Quo-
rum mens didicit vere orare, in Domino dominanter et
facie ad faciem loquantur, tanquam ii qui ad aurem
regis verba faciunt. Ex iis autem ac talibus potes
apprime intelligere utriusque rationis differentiam
et ex comparatione dissimilitudinem, cum una sit
per acceptionem, et altera per conatum. Unius enim
opus curæ et multæ ac variæ contemplationes.
Alter us autem, vera oratio. Ad hæc, aliud est men-
tis apathia, aliud oratio vera. » Imo qui veram
orationem possidet, secundum sanctos, necessario
quoque mentem absque cupiditate habet. Qui vero
tantum mentem absque cupiditate possidet, non
semper potuit veram orationem habere. Et hæc qui-
dem ita se habent. Sed redeat sermo ad ea quæ nobis
proposita sunt. Cum non modo ea quæ diximus, sed
et ipsa bonorum ac malorum memoria, frequenter
mentem informare ac ad phantasiam ducere solcant ;

de hoc etiam oportet nos pauca disserere. *A προειρημένα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ μνήμη τῶν ἀγαθῶν τα καὶ ἐναντίων, ἐκτυποῦν ἀθρόως τὸν νοῦν καὶ πρὸς φαντασίαν ἀγειν εἰσὶν πῶς, δεῖ καὶ περὶ τοῦτου ὄντων διασημαίνει.*

Adhuc de phantasiis, et de iis quæ mens efformat, et signis falsi ac veri, et quænam sunt veritatis signa.

75. Si pacem agis, solusque cum solo Deo velis conversari, ne accipias quæ sensibilia aut intelligibilia videris, sive intra te sive extra, etiamsi forma sit Christi aut angeli aut sancti, aut luminis figura menti apparens; sed remane diffidens et gravis ad illam, etsi bona sit, antequam interrogaveris, ut diximus, eos qui experti sunt: id enim utilissimum est, et Deo clarissimum et acceptissimum. Semper autem mentem tuam custodi absque colore et forma et imagine et qualitate et quantitate; solis orationis vocibus adherere, et has cura et cogita, intra cordis motus, ut dicit Climacicus: « Initium quidem orationis, voces ex ipsis proœmiis per soliloquium persequentes; medium autem iis quæ dicuntur, cogitationis attentio; finis vero, raptus ad Dominum. » Et sanctus Nilus ita loquitur: « Est quidem præcipua perfectiorum oratio, quidam mentis raptus, et universa ex iis quæ secundum sensus sunt, separatio, spiritu genitibus inenarrabilibus cum Deo conversante, qui cordis dispositionem intuetur, ut librum inscriptum, explicatum, et signis silentibus suas voluntates ostendentem. Ita Paulus usque ad tertium cælum raptus est, sive in corpore, sive extra corpus fuerit, nesciens; ita Petrus, cum ascendisset in domum, ut oraret, visionem lintei vidit. Secunda autem est post primam oratio, verba pronuntiare, mente cum compunctione consequente et scientie ad quem suam flagitationem dirigat. Interrupta autem oratio et corporalibus cogitationibus dissipata ab orantis statu recessit. » In his igitur remanens alia ne accipias, donec pacem assecutus sis et expertos interrogaveris, ut dictum est. Et hæc sunt quæ annuntiaveramus, erroris signa et alia his similia sunt. Vide autem et quædam signa veritatis. Ea autem sunt veritatis optimique et vivificantis Spiritus signa, charitas, gaudium, pax, magnanimitas, bonitas, justitia, fides, dulcedo, temperantia, et cætera, ut ait divinus Apostolus, hæc omnia Spiritus sancti fructus appellans. Et dicit iterum: « Ut filii lucis ambulate. Fructus enim Spiritus, in omni bonitate et justitia et veritate; quarum contraria error possidet. » Dicit autem et quidam sapientium ab aliquo interrogatus: « Quoad securam salutis viam, dilectissime, ut dixisti, multæ sunt viæ quæ ad vitam ducunt, et multæ quæ ad mortem. Et procedens, viam habes quæ ducit ad vitam, mandatorum Christi observationem. In his mandatis omnem virtutis formam invenies; præcipue vero hæc tria: humilitatem, charitatem et misericordiam, sine quibus nemo Dominum videbit. » Et paulo post: « Hæc tria sunt invicta contra demones arma, quæ nobis largita est sancta Trinitas, humilitatem dico et charitatem et

Ἐτι περὶ φαντασιῶν, καὶ ἐκτυπωμάτων τοῦ νοῦ καὶ τῶν τῆς πλάνης καὶ τῆς ἀληθείας σημειῶν ἵνα τὰ τῆς πλάνης σημεῖα.

οἱ. Ἦσυχάζων, καὶ μόνος βουλούμενος εἶνα: μετὰ μόνου τοῦ Θεοῦ, μηδὲ ποτε παραδέξῃ εἰ τι δ' ἂν ἰδῆς αἰσθητῶν, ἢ νοερῶν, ἔσωθέν σου, ἢ ἔξωθεν, κἄν εἶδος δῖθον Χριστοῦ, ἢ ἀγγέλου, ἢ ἀγίου μορφῆν, ἢ φωτὸς ἐκτύπωμα, φανταζόμενον τῷ νοῖ· ἀλλὰ μὲν ἀπιστῶν, καὶ βαρούμενος εἰς τοῦτο, κἄν ἀγαθὸν εἴη. πρὸ ἐρωτήσεως, ὡς εἴπομεν, τῶν ἐμπείρων· τοῦτο γὰρ ὠφελιμώτατον, καὶ Θεῷ προσηλεστάτον τε καὶ εὐαπόδεκτον. Ἔσο δὲ ἀεὶ τῆρῶν σου τὸν νοῦν, ἄχρουν, ἀμόρρωτον, ἀνείδων, ἀσημηάτιστον, ἀποσον, ἀκροσον, καὶ μόνῃ τῆς προσευχῆς ῥήματα προσέχων, καὶ μελετῶν, καὶ διανοούμενος, ἐνδον τῆς καρδιακῆς κινήσεως, κατὰ τὸν τῆς Κλίμακος φάσκοντα· « Ἀρχὴ μὲν προσευχῆς, προσβολαὶ μονολογίστως διωκόμεναι ἐκ προοιμιῶν αὐτῶν· μεσότης δὲ, τὸ ἐν τοῖς λεγομένοις καὶ μόνοις εἶναι τὴν διάνοιαν· τέλος δὲ ταύτης, ἀρπαγὴ πρὸς Κύριον. » Καὶ ὁ ἅγιος δὲ Νεῖλος οὕτω φησὶν· « Ἔστι μὲν προηγουμένη τῶν τελείων προσευχῆ, ἀρπαγὴ τις τοῦ νοῦ, καὶ τῶν κατ' αἰσθησιν ἐκστασις ὀλοσχερῆς, στεναγμοὶ ἀλαλήτοις τοῦ πνεύματος ἐντυγχάνοντος τῷ Θεῷ. τῷ βλέποντι τὴν τῆς καρδίας διάθεσιν, ἀναπτυσσομένην ὡς περὶ ἐγγράμματον βιβλίον, καὶ τύποις ἀφθόγγοις τὸ ἐαυτῆς ἐμφανίζουσαν βούλημα. Οὕτως ἕως τρίτου ἡρπαγῆ ὁ Παῦλος Κοῦρανοῦ, εἴτε ἐν σώματι ἦν, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος ἄγνων· οὕτως ὁ Πέτρος ἀνελθὼν ἐπὶ τὴ δῶμα τοῦ προσεύξασθαι, τὴν ὄπτασίαν τῆς ὀθόνης εἶδεν. Ἡ δευτέρα δὲ μετὰ τὴν πρώτην ἐστὶ προσευχῆ, τὸ λέγειν τὰ ῥήματα, παράκολουθούτος τοῦ νοῦ μετὰ καταύξεως, καὶ εἰδότες ὧ προσάγει τὴν δέησιν. Μεσολαβουμένη δὲ προσευχῆ, καὶ πεφυρμένη φροντίσι σωματικαῖς, τῆς τοῦ προσευχομένου ἀφέστῆς καταστάσεως. » Μένων τοῦτον ἐν τούτοις, τέλλα μὴ παραδέξῃ, ἕως καιροῦ εἰρήνης παθῶν, καὶ ἐρωτήσεως, ὡς προλέλεκται, τῶν ἐμπείρων, καὶ ταῦτα μὲν ἄπερ προείπομεν, καὶ τὰ τούτοις παρῆμοια, τὰ τῆς πλάνης διὰ βραχείας σημεῖα. Ὅρα δὲ καὶ τίνα τὰ τῆς ἀληθείας σημεῖα. Τὰ δὲ γὰρ τῆς ἀληθείας, καὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ζωοποιοῦ Πνεύματος, σημεῖα, ἀγάπη, Δυχρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια, καὶ τὰ ἕξῃ, ὡς φησὶν ὁ θεὸς Ἀπόστολος, καρποὺς ἀποκαλῶν αὐτὰ τοῦ θεοῦ Πνεύματος. Λέγει δὲ καὶ αὐτὸς· « Ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε. » Ὁ γὰρ καιρὸς τοῦ Πνεύματος, ἐν πάσῃ ἀγαθωσίῃ, καὶ δικαιοσίῃ, καὶ ἀληθείᾳ, ὧν ἅπαν τούναντιον ἡ πλάνη κέκτηται. Λέγει δὲ καὶ τις τῶν θεοσόφων, ἐρωτηθεὶς παρὰ τινος, οὕτω· « Περὶ σωτηρίας ἀπλανῆ τρίβον, ὡς εἰρηκῆς, ἀγαπητῆ, πολλαὶ εἰσὶν ὁδοὶ αἱ ἀπάγουσαι εἰς τὴν ζωὴν, καὶ πολλαὶ αἱ πρὸς θάνατον. Καὶ προῖων, ἔχεις μίαν ὁδὸν ἀπάγουσαν πρὸς ζωὴν, τὴν τῶν ἐντολῶν Χριστοῦ τήρησιν· ἐπὶ ταύταις ταῖς ἐντολαῖς εὐρήσεις πᾶσαν ἀρετῆς ἰδέαν· ἐξικρέτους δὲ, τὰ τρία ταῦτα· ταπεινωσιν, ἀγάπην, καὶ ἔλεος· τούτων χωρὶς, οὐδεὶς βύβα-

ται τὸν Κύριον. » Καὶ μετὰ βραχέα : « Ταῦτα τὰ τρία, ἅ
ἀκαταμάχητα ὄπλα κατὰ τοῦ διαβόλου, ἅπερ ἡ ἀγία
Τριάς ἡμῖν ἔδωκεν, ταπεινώσιν λέγω, ἀγάπην,
καὶ ἔλεος, εἰς ἅπερ οὐδὲ ἀντιδλέψαι δύναται πᾶς ὁ
τῶν δαιμόνων ἐσμός. Οὐκ ἔστι γὰρ παρὰ τούτοις τα-
πεινώσας ἔχουσ, οἳ γε διὰ τὴν ἔπαρσιν ἐζοφώθησαν,
καὶ πῦρ αὐτοῖς ἠτοιμάσθη αἰώνιον. Ποῦ παρὰ τού-
τοις ἀγάπη, ἢ ἔλεος σικί, οἳ πρὸς τὸ γένος τῶν
ἀνθρώπων, ἀσπονδὸν τὴν ἐχθρὰν ἐκτίσαντο, καὶ δι-
ηνεκῶς πολεμεῖν οὐ παύοντα; Τούτοις λοιπὸν τοῖς
ἐπιτοῖς θωρακισθῶμεν, ἅπερ ὁ περιφέρων, ἀνάλωτος
τοῖς πολέμοις καθέστηκε. » Καὶ μετ' ὀλίγα : Ταύτην
τὴν τρίπλοκον σειρὰν, ἣν ἡ ἀγία Τριάς ἐξέφανε καὶ
συνέπλεξεν, ὁρῶμεν καὶ τρία οὖσαν, καὶ ἓν. Τρία μὲν
τοῖς ὀνόμασιν, εἰ δὲ βούλει, καὶ ταῖς ὑποστάσεσιν·
ἓν δὲ, τῇ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ, καὶ τῇ πρὸς Θεὸν
ἐγγύτητι, καὶ νεύσει, καὶ οἰκτιότητι. » Περὶ τούτων
ἐφρηκεν ὁ Δεσπότης, ὅτι : « Ὁ ζυγός μου χρηστός
ἔστι, καὶ τὸ φορτίον μου ἑλαφρόν· » καὶ ὁ ἡγαπημέ-
νος : « Καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βαρεταὶ οὐκ εἰσίν. » Καὶ
μετὰ τινά : « Τοῦτου ἕνεκα ψυχὴ ἡ ἀνακραθεῖσα Θεῷ
διὰ βίου καθαρότητα, καὶ τῆς τῶν ἐντολῶν φυλακῆς,
καὶ τῶν τριῶν τούτων ὅπλων, ἅπερ εἰσὶν αὐτῷ ὁ
Θεὸς, τὸν Θεὸν αὐτὸν ἐνεδύσατο, καὶ γέγονε θέσει
θεός, διὰ ταπεινώσεως, ἔλεος τε καὶ ἀγάπης, καὶ
τὴν ὕλικὴν δυάδα περάσας, καὶ ὑπερναδὶς τὸ τοῦ
νόμου κεφάλαιον, τὴν ἀγάπην λέγω, τῇ ὑπερουσίᾳ
καὶ ζωαρχικῇ Τριάδι συνήφθη, ἐντυγχάνων ἀμέσως,
ὡς φῶς προσλαμβάνων, καὶ εὐφραίνόμενος χαρὰν
ἀδιάδοχον καὶ αἰώνιον. » Ἄλλ' ἀπόχηρ καὶ περὶ τού-
των· εἰς δὲ ὡςπερ ἄρα περὶ τῶν τῆς πλάνης
καὶ τῆς ἀληθείας διεμνημονεύσαμεν ὡς ἀπὸ μέρους
γνωρισμάτων καὶ καρπῶν (ὅθεν καὶ ἐξ αὐτῶν, ἦτοι
τῶν καρπῶν, κατὰ τὸν θεῖον Παῦλον ἐπιγνωσόμεθά
πως τοὺς ἐνεργουμένους, οἷου πνεύματις εἰσι), οὕτω
καὶ περὶ τῆς ἐξ ἑκατέρων παρακλήσεως, τῆς θείας, φαιμέν, καὶ ἀληθοῦς χάριτος, καὶ τῆς ἐπιπλάστου,
καὶ ἐναντίας, χρῆσσι Πατρικαῖς θεῶν μικρὸν τι διασημῆναι. Λέγει τοίνυν περὶ ταύτης οὕτως ὁ θεὸς
Διάδοχος :

Περὶ παρακλήσεως θείας, καὶ ἐπιπλάστου.

ὁδ'. « Ὅταν ὁ νοῦς ἡμῶν ἀρξῆται τῆς τοῦ ἁγίου
Πνεύματος αἰσθάνεσθαι παρακλήσεως, τότε καὶ ὁ
Σατανᾶς ἐν ἡδουφανεῖ τινι αἰσθήσει, ἐν ταῖς νυκτερι-
ναῖς ἡσυχλαῖς, ὅτε τις ὡςπερ εἰς ὕπνου τινὸς λεπτο-
τάτου ἔρχεται ῥοπήν, τὴν ψυχὴν παρακαλεῖ. Ἐάν
οὖν ἐν θερμῇ λιλαν μνήμῃ εὐρεθῇ κρατῶν ὁ νοῦς τὸ
ὄνομα τὸ ἅγιον τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, καὶ ὡςπερ ὄπλῳ
κέρηται κατὰ τῆς ἀπάτης τῷ ἁγίῳ καὶ ἐνδόξῳ
ἐκείνῳ ὀνόματι, ἀναχωρεῖ μὲν ὁ πλάνος τοῦ δόλου·
εἰς πόλεμον δὲ λοιπὸν ἐνυπόστατον ἐξάπτεται τῆς
ψυχῆς. Ὅθεν ἐπιγνωστικῶν ὁ νοῦς τὴν ἀπάτην ἀκρι-
βῶς τοῦ πονηροῦ, πλέον εἰς τὴν πείραν προκόπτει
τῆς διακρίσεως. » Καὶ αὖθις : « Ἡ ἀγαθὴ παρακλήσις,
ἐγγρηγόρητος τοῦ σώματος γίνεται ἢ καὶ εἰς ὕπνου
τινὸς μέλλοντος ἔρχεσθαι ἔμψασιν, ὅτε τις ἐν θερμῇ
μνήμῃ τοῦ Θεοῦ, τῇ αὐτοῦ ὡςπερ κεκόλληται ἀγά-
πῃ ἢ δὲ τῆς πλάνης· εἰς λεπτόν τινα ἀεὶ, ὡς εἶπον,
ὕπνον ἐλόγοντος τοῦ ἀγνωστοῦ, μετὰ μέσης μνήμης

misericordiam, in quæ arma ne oculos quidem
audet convertere dæmonum examen. Non est enim
apud eos humiliatis vestigium, qui quidem per
superbiam in tenebras ejecti sunt, quibusque ig-
nis æternus paratus est. Ubi apud eos charitas, aut
misericordiæ umbra, qui humano generi incessans
odium fovet, et in illud pugnare non desinunt?
His igitur armis circumdemur, quæ qui induerit,
inexpugnabilis hostibus fiet. » Et paulo post : « Hunc
triplicem funem quem nobis sanctissima Trinitas
contexuit et connexuit, videmus tria esse et unum ;
tria quidem nominibus, si velis et personis ; unum
autem potentia et efficacia et ea quæ cum Deo est,
propinquitate et inclinatione et familiaritate. » De his
Dominus dixit : « Jugum meum suave est, et onus
meum leve ⁴¹. » Et discipulus quem diligebat :
« Et mandata ejus gravia non sunt ⁴². » Et paulo
post : « Ideo anima quæ cum Deo per animæ puri-
tatem miscetur, et per mandatorum observationem
dum hæc tria arma qua sunt ipse Deus, possidet,
Deum ipsum induit et fit quodammodo Deus, per
humilitatem nempe et charitatem et misericordiam ;
Materiam Dyadem transmeat, capitque legis, cha-
ritatem dico, transcendens, cum supersubstantiali
et vivifica Trinitate conjungitur, immediate cum
illa conversans, lumen lumini adjiciens et indesi-
nente ac æterno gaudio perfusa. » Sed de his suffi-
ciunt quæ diximus. Operæ autem pretium est ut
quemadmodum de erroris ac veritatis signis et
fructibus pauca ex parte memoravimus, (unde et ex
ipsis nempe fructibus, secundum divinum Paulum
operantes noverimus, cujus spiritus sint), ita et de
utraque excitatione de divina nempe ac vera gratia
et de falsa et contraria pauca ex Patribus disera-
mus. Sic igitur de ea loquitur divus Diadochus.

De divina et de falsa excitatione.

74. Quando mens nostra incipit Spiritus sancti
excitationem sentire, tunc et Satanas in quodam
vacuo sensu et quadam nocturna tranquillitate,
quando quis in levissimis somni inclinationem venit,
animam excitat. « Si igitur mens in ardenti minus
memoria inveniatur nomen sanctum Domini Jesu
occupans, eoque sanctissimo et gloriosissimo no-
mine contra deceptionem utatur, dolo finem im-
ponit dolosus ; bello autem manifesto animam
petit. Unde dolo maligni apprime noscens, magia
in discretionis experientia proficit. » Et rursus :
« Bona excitatio fit, vigilante corpore ; aut cum
illud in eo est ut in somni cujusdam simulationem
introeat, quando quis in ardenti Dei memoria ejus
charitati fere adunatur ; dolosa autem excitatio fit
quando, ut dixi, in levem quemdam somnum venit
certatur cum media Dei memoria. Altera quidem,
tanquam ex Deo orta, manifeste animas eorum qui

⁴¹ Matth. xi, 30. ⁴² I Joan. v, 3.

« Quemadmodum igi ur in manufactis templis non habitat Dominus, neque in fictionibus quibusdam et spiritualibus figuris. Projectæ enim istæ sunt, quæ agitatum animam separent, non jam valentem pure ad veritatem tendere, sed adhuc speculo et ænigmatè retentam. » Et divinus Evagrius : « Ibi dicitur Deum sedere, ubi cognoscitur; ideo thronus Dei dicitur, mens pura. Dei igitur cogitatio non invenitur in his cogitationibus quæ mentem figuris ornant, sed in iis quæ eam non ornant. Ideo oportet eum qui orat omnino ab iis cogitatis, quæ mentem figuris replent, separari; et aliter quidem informabitur mens mentem cernens; et aliter disponetur, verbum ejus contemplans. Unde discimus quomodo spiritualis scientia mentem a cogitationibus, quæ ipsam figuris replent sejungat. Quæ autem se non circa imagines exercet, ea appropinquat Deo. » Et sanctus Maximus in magni Dionysii Scholiis : « Aliud est phantasia, et aliud cogitatio aut cogitatum. A diversis enim facultatibus oriuntur, et motus propria natura differunt inter se. Cogitatio enim quædam efficacia est et actio; phantasia vero, passio, et imago, sensibile quoddam repræsentans, aut tanquam sensibile. Et sensus quidem ea quæ sunt percipit, per universam eorum formam. Mens autem his accedit, id est, ea quæ sunt alio modo comprehendit, neque ut sensus. Quoad enim corporeum aut spirituale, circa quod etiam sensus exerceri possunt, ut dixi prius, motus est passivus et figuratus. Judicium autem et intellectus menti concedenda sunt et animæ. Huic igitur mentis intellectui imaginatio auferenda est. Imaginatio vero in tres partes dividitur; prima quidem est vis imaginandi ea, quæ sensibilem formam præbent; secunda vero, ea vis quæ ex remanentibus reliquiis typum effingit, cujus imagines non ad aliquid referantur; quæ vis proprie est phantasia; tertia autem est ea vis in qua omnis lætitia et imaginatio hujus, quod bonum videtur, aut tristitia hujus quod videtur malum, compingitur. Nulla igitur, ex his quæ dicta sunt, phantasia, locum habet de Deo. Simplicissimus enim supra cogitationem est ac superjacet. » Et rursus magnus Basiliius : « Mens quæ ad externa non dissipatur, neque per mundum sensibus diffunditur, redit quidem ad seipsam; per seipsam vero ad Dei cogitationem ascendit, atque illa pulchritudine illustrata, ipsius naturæ oblivionem accipit. Hæc igitur et ipse cum scias, nitere, omnibus horis, cum Deo, absque phantasia, absque figura et forma, totus tota mente pura, et anima munda omnimodo orare. Dicit enim sanctus Maximus. αὐτὸς εἰδώς, ἐπειγού ὄσαι ὤραι, σὺν Θεῷ ἀφαντάσως, ἀσηματίσως, ἀδιατυπώτως, ὅλος ὅψι νοὶ καθαροῦ, καὶ ψυχῇ καθαροῦ εὐχεσθαι ὁλοτρόπως· λέγει καὶ

Καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· Ὡς περ οὐκ ἐν χειροποιήτοις ναοῖς κατοικεῖ Κύριος, οὕτως οὐδὲ ἐν διατυπώσεσσι τισὶ καὶ πλάσμασι νοητοῖς. Προβέβληται γὰρ ταῦτα ἀποτεριχίζοντα τὴν κεικιδῶλευσμένην ψυχὴν τὴν μὴ δυναμένην καθαρῶς ἐνατενίζειν πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἐτι τοῦ ἐσώπτρου ἐχομένην, καὶ τοῦ αἰνίγματος. Καὶ ὁ ἱεὺς Εὐάγριος· Ἐκεῖ λέγεται καθέζεσθαι τὸν Θεόν, ἐνθα γινώσκειται· διὸ καὶ ὀρθὸς λέγεται τοῦ Θεοῦ, νοῦς καθαρός. Τὸ τοίνυν νόημα τοῦ Θεοῦ, οὐκ ἐν τοῖς νοήμασιν εὐρεθῆσεται τοῖς τυποῦσι τὸν νοῦν, ἀλλ' ἐν νοήμασιν τοῖς μὴ τυποῦσι. Διόπερ τὸν προσευχόμενον δεῖ παντάπασιν χωρίζεσθαι τῶν νοημάτων τῶν τυπούτων τὸν νοῦν· καὶ ἄλλως μὲν τυπωθήσεται ὁ νοῦς ὀρών νοῦν· καὶ ἄλλως δὲ διατεθήσεται ὀρών τὸν λόγον αὐτοῦ. Ἐν Βτεῦθον μανθάνομεν πῶς ἡ γνώσις ἡ πνευματικὴ ἀφίστησι τὸν νοῦν τῶν νοημάτων τῶν τυπούτων αὐτόν. Ἀτύπωτον δὲ ἀσκοῦσα, παρίστησι τῷ Θεῷ. Καὶ ὁ ἅγιος Μάξιμος ἐν τοῖς Σχολίοις τοῦ μεγάλου Διονυσίου· Ἔτερον ἐστι φαντασία, καὶ ἕτερον ἐστι νόσις, ἥτοι νόημα. Ἀπὸ τε γὰρ διαφόρων ἐνδύμεων γίνονται, καὶ ἰδιότητι κινήσεως [Ἰσ. λέγει, διαφέρουσι]. Ἡ μὲν γὰρ νόσις, ἐνέργειά ἐστι καὶ ποιησις· ἡ δὲ φαντασία πάθος, καὶ τύπωσις ἀναγγελτικὴ αἰσθητοῦ τινος, ἢ ὡς αἰσθητοῦ τινος. Καὶ ἡ μὲν αἰσθησις ἀντιλαμβάνεται τῶν ὄντων κατὰ ἀθρόαν μόρφωσιν. Ὁ δὲ νοῦς ἐπάπτεται, τουτέστιν ἀντιλαμβάνεται τῶν ὄντων ἑτέρῳ τρόπῳ, καὶ οὐκ ὡς ἡ αἰσθησις. Περὶ μὲν οὖν τὸ σωματικόν, ἢ τὸ πνευματικόν, ἐν ᾧ καὶ τὰς αἰσθησεις εἶναι πρῶτην ἔφαμεν, τὸ παθητικόν καὶ μορφωτικόν ἐστι κίνημα. Τὸ δὲ κριτικόν, καὶ ἀντιληπτικόν, τῇ ψυχῇ, καὶ τῷ νῷ δότηον. Τούτῳ οὖν τῷ τῆς ψυχῆς ἀντιληπτικῷ καὶ τῷ φανταστικῷ ἀποστελεῖται [Ἰσ. ἀποδιστελεῖται, ἢ ὑποστελεῖται] δεῖ. Διαιρεῖται δὲ ἡ φανταστικὴ εἰς τρεῖς μοίρας· πρῶτην μὲν εἰς τὴν τῶν ἀντιλήψεων εἰκονιστικὴν πρὸς τὰ ποιοῦντα αἰσθητῆν τὴν ἀντιλήψιν· δευτέραν δὲ, τὴν ἐκ τῶν ἄνω μενόντων ἐγκαταλειμμάτων ἀπὸ τούτων ἀνατυπωτικὴν, τὴν μὴ ἔχουσαν ἐρηρσισμένας ἐπὶ τι τὰς εἰκόνας, ἦν καὶ ἰδίως φανταστικὴν καλοῦσιν· τρίτην, ἐν ἣ ἅσα ἡδονή, καὶ φαντασία δοκοῦντος ἀγαθοῦ, ἢ κακοῦ κατὰ λυπὴν συνίσταται. Οὐδεμία τοίνυν, καθὰ εἴρηται, φαντασία χώραν ἔχει ἐπὶ Θεοῦ· πάντων γὰρ ἀπαξ ἀπλῶς ὅπερ ἔννοιάν ἐστι, καὶ ὑπέγκριται. Καὶ αὖθις ὁ μέγας Βασίλειος· Νοῦς μὴ σχεδαννόμενος ἐπὶ τὰ ἔξω, μηδὲ ὑπὸ τῶν αἰσθητηρίων ἐπὶ τὸν κόσμον διαχεόμενος, ἐπάνεισι μὲν πρὸς ἑαυτόν· δι' ἑαυτοῦ δὲ, εἰς τὴν περὶ Θεοῦ ἔννοιαν ἀναβαίνει· ἀκείνῳ τῷ κάλλει περιλαμβόμενος, καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως λήθην λαμβάνει. Ταῦτα τοιγαροῦν, καὶ γὰρ ὁ ἅγιος Μάξιμος.

De mente, anima et corde puris ac perfectis.

66. Mens pura est ea quæ ad ignorantia remota est ac divino lumine illustratur.

Περὶ νοῦς, ψυχῆς καὶ καρδίας καθαρῶν καὶ τελείων.

ἔς'. Περὶ νοῦς καθαρῶν.—Νοῦς καθαρὸς ἐστὶν ὁ ἀγνοίας χωρισθεὶς, καὶ ὑπὸ τοῦ θεοῦ φωτὸς καταλαμβάνομενος.

Περὶ ψυχῆς καθαρῆς. — Ψυχὴ καθαρὰ ἐστίν, ἡ ἀπαθῶν ἐλευθερωθεῖσα, καὶ ὑπὸ τῆς θείας ἀγάπης ἀδιαλείπτως εὐχραινομένη.

Περὶ καρδίας καθαρῆς. — Καρδία καθαρὰ ἐστίν, ἡ παντάπασιν ἀνείδων τῷ Θεῷ, καὶ ἀδιαμόρφωτον παραστήσασα τὴν μνήμην· καὶ μόνοις τοῖς αὐτοῦ ἔτοιμον ἐνοσημαθῆναι τύποις, δι' ὧν ἐμφανῆς γίνεσθαι πέφυκε. Τοῦτοις ἐπομένως, καὶ τάδε προσκείσθω.

Περὶ τελείου νοῦς. — Νοῦς ἐστὶ τέλειος, ὁ διὰ πίστεως ἀληθοῦς τὸν ὑπεράγωνστον ἐγνωκῶς, καὶ τῶν αὐτοῦ δημιουργημάτων [Ἰσ. τὰ καθόλου] θεασάμενος· καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς προνοίας καὶ κρίσεως τὴν περιληπτικὴν γνῶσιν παρὰ Θεοῦ εἰληφῶς· ὡς ἄνθρωπος δὲ φημι.

Περὶ ψυχῆς τελείας. — Ψυχὴ ἐστὶ τέλεια, ἥ ἡ παθητικὴ δύναμις νένευκεν ὀλοτελῶς· πρὸς Θεόν.

Περὶ καρδίας τελείας. Καρδία τέλεια τάχα ἐκείνη λέγεται, ἡ μηδεμίαν ἔχουσα φυσικὴν καθ' οἰονδήποτε τρόπον πρὸς ὀτιοῦν κίνησιν, ἐν ἧ καθάπερ πτυχίῳ λειανθέντι· καλῶς διὰ τὴν ἄκραν ἀπλότητα, παραγενόμενος ὁ Θεὸς τοὺς ἰδίους νόμους ἐγγράφει.

Περὶ νοῦ καθαρῶ. — Ἔτι νοῦν καθαρῆσαι κατὰ τὸν ἔριον Διάδοχον, μόνοις τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐστὶ· Ἔτι νοῦν σῆναι, κατὰ τὸν τῆς Κλίμακος, μόνοις τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐστίν. Ἔτι φησὶν ὁ ἅγιος Νεῖλος· Ἐφ' οὗς βούλοιο ἰδεῖν τὴν τοῦ νοῦ κατάστασιν, στερησάτω ἑαυτὸν πάντων τῶν νοημάτων, καὶ τότε ἴσεται αὐτὸν σαφείρῳ ἢ οὐρανίῳ χρώματι παρεμφερῆ. Καὶ αὐθις· Νοῦ κατάστασις ἐστίν, ὕψος νοητῶν οὐρανίῳ χρώματι παρεμφερές· ὧ καὶ τὸ τῆς ἁγίας Τριάδος κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς ἐπιγίνεται φῶς. Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· Ὅταν ὁ νοῦς ἀποδύηται τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον, καὶ ἐνδύηται τὸν καινὸν τῆς χάριτος, τότε τὴν ἑαυτοῦ καθαρότητα ἴσεται ὁμοίαν τῇ ἐπουρανίῳ χροῖ· ἦτις Θεοῦ τόπος ὑπὸ τῆς γενομένης τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ ὠνόμασται, ἦνίκα ὠφθη αὐτοῖς· ἐν τῷ ὄρει. Οὕτω καὶ γοῦν ποιῶν, ὡς προσέρῳται, ἦτοι καθαρῶς, καὶ ἀφαντάστως, καὶ ἀδιατυπῶτως προσευχόμενος, κατ' ἔχνος ἔση ἐπόμενος τοῖς ἁγίοις. Εἰ δὲ μὴ γε, φαντασιαστῆς γενήσῃ ἀντὶ ἡσυχαστοῦ· καὶ ἀντὶ σταφυλῆς τρυγῆσης ἀκάνθας· ὁ μὴ σοὶ γένοιτο.

Ὅπως οἱ προφῆται ἐφαντάζοντο.

Ἐξ'. Εἰ δὲ τινες τὰς τῶν προφητῶν ὕψεις, σχηματισμοὺς τε καὶ ἀποκαλύψεις, διὰ φαντασίας, καὶ ἀκολουθίας φυσικῆς γεγενῆσθαι ὑπολαμβάνουσιν· οὗτοι πῆρῳ τοῦ ὄρθου σκοποῦ καὶ τῆς ἀληθείας Ἰστωσαν φέρεσθαι· οἱ γὰρ προφῆται, καὶ νῦν οἱ καθ' ἡμᾶς ἱερομῦσται, οὗ κατὰ φυσικὴν ἀκολουθίαν τινὰ, καὶ τάξιν, ναὶ μὴν καὶ φαντασίαν ἐώρων, καὶ ἐφαντάζοντο, ἄπερ ἐώρων, καὶ ἐφαντάζοντο, ἀλλὰ οὐκ ἔως, καὶ ὑπὲρ φύσιν τὸν νοῦν τῇ ἀρρήτῳ δυνάμει, καὶ χάριτι τοῦ ἁγίου Πνεύματος τυπούμενοι, καὶ φαντασιοῦμενοι, ὡς φησὶν ὁ μέγας Βασιλεὺς, ὅτι Ἄφάτω τινὲ δυνάμει φαντασιοῦμενοι τὸν νοῦν οἱ ἀπερίσπαστον αὐτὸν καὶ καθαρὸν ἔχοντες, οἶον ἐν-ἡχούοντα αὐτοῖς ἔχουσι τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ. Καὶ

De anima pura. — Anima pura est quæ a cupiditatibus libera est, et divina charitate indesinenter lætatur.

De corde puro. — Cor purum est quod Deo præstat memoriam sine forma ac figura; et quod paratum est solis ipsius typis informari, per quos se ipsum manifestare solet. His consequenter, et quæ dicenda sunt, se habeant.

De mente perfecta. — Mens perfecta est quæ per veram fidem eum noscit, qui penetrari nequit, ejusque opera contemplata est; et quæ Providentiæ et judicii, quæ in iis sunt, intelligentem scientiam a Deo accepit, quantum homini possibile est.

De anima perfecta. — Anima est perfecta, ejus passiva potentia inclinavit prorsus ad Deum.

De corde perfecto. — Cor perfectum illud dicitur, quod nullum naturalem quoquo modo, ad quocunque motum habet, in quo, tanquam in politico libello, per suam summam simplicitatem, Deus suas leges inscripsit.

De mente pura. — Mentem mundare secundum sanctum Diadochum, solius sancti Spiritus est: mentem autem sistere, secundum Climacem, solius adhuc sancti Spiritus est. Dicit adhuc sanctus Nilus: « Si quis velit mentis ordinationem videre, seipsum omnibus cogitationibus vacuefaciat, et tunc eam cernet, tanquam sapphiro aut cælesti colori similem. » Et rursum: « Mentis ordinatio est, intellectualis celsitudo cælesti colori similis: cui sanctissimæ Trinitatis, orationis tempore, supervenit lumen. » Et sanctus Isaac: « Quando mens exuerit veterem hominem, et novum gratiæ induerit, tunc suam puritatem cernet cælesti colori similem; qui Dei locus nominatus a senatu filiorum Israel, quando ipsis in monte apparuit. Itæ igitur faciens, ut dictum est, nempe pure et absque phantasia et figura orans, vestigiis sanctorum inhærebit. Si minus, pro pacifico, imaginatione delusus fles, et pro uvis colliges spinas. Quod utinam tibi non accidat!

Quomodo prophætæ imaginabantur.

67. Si quidam prophetarum visiones, figuratones et revelationes per phantasiam et naturalem consequentiam factas esse cogitaverint, ii longè a recto fine et veritate sciant se aberrasse. Prophætæ enim, et nunc nostri mystici scriptores, non per naturalem operationem quamdam, et ordinem, et phantasiam, videbant et imaginabantur quæcumque videbant ac imaginabantur, sed divine et supernaturali ineffabilique virtute, et gratia sancti Spiritus, figurantes imaginantesque, ut ait magnus Basiliius: « Ineffabili potentia imaginantes, mentem non distractam ac puram habentes, tanquam ipsis somnis Dei Verbum habent. » Et rursum: « Videbant prophætæ, in Spiritu qui ipsos dirigebat, ty-

posformantes.) Et Gregorius Theologus : « Ille (nempe sanctus Spiritus) operabatur prius in angelicis et cœlestibus potentiis. » Et paulo post : « Deinde in Patribus et prophetis : quorum alii quidem Deum sibi repræsentabant ac noverant : alii vero futura prædicebant : ea efformantes in Spiritu, qui ipsos regebat, ac futuris conversantes, tanquam si adfuis-
sent.

Adhuc de phantasiis, de multis variisque contemplationibus.

68. Si qui autem dubitent adhuc, tanquam phantasias suscipientes ac multas variasque contemplationes, nobisque resistant, vestigiis sanctorum inhærere se putantes, contendantque Theologum quidem dicere sola mente Deum adumbrari, non ex iis quæ apud ipsum sunt, sed ex iis quæ circa ipsum, alia ex alio collecta phantasia in unum veritatis simulacrum, et cætera : divum vero Maximum, non posse mentem, sine cupiditate fieri ex solis acibus, nisi accipiat multas ac varias imagines : ac similiter alios sanctos iis paria dissere : noverint illi, quod eorum beatorum sermones non de operatione, quæ secundum acceptionem et scientiæ visionis gratiam est, quæque experientia ipsa hominem Deo conjungit, sed de ea, quæ est per conatum, nempe quæ ex sapientia procedit et ex ea contemplatione quæ rerum analogias et harmonias colligit, et obscure ad Dei cogitationem quodammodo inclinât, quæ plurimis, imo vero omnibus facilis ingressu est et cogitatu ; ita ut qui cogitabundus talia sanctorum oracula examinaverit, clare enim advertet scriptum fuisse : « Ex magnitudine et pulchritudine rerum analogice Creator percipitur, scilicet ex ea mundi profana, verbosa et vana et operosa scientia. Ea enim tanquam obscura famula, et erudita sophisticaque ac demonstrativa cogitatione superbiens, non evangelicam fidem et humilitatem et veram assensionem sequens, longe a sacris januis expellitur ; nobisque nunc sermo est de perfecta et substantiali illuminatione, quemadmodum et apostoli electi qui in monte Thabor cum Jesu conscendentes, ineffabiliter pulchram ac vere beatam conversionem passi sunt, et invisibilem regiam et Divinitatem, oculorum sensu ad aliqum divinius parato, spiritaliter nempe Spiritus sancti dextera effecto, qui contemplentur digni habiti sunt. Quantum autem distet oriens ab occidente, et cœlum a terra, et anima corpori præstat, tantum, per acceptionem operatio, et gratia præstat ei quæ per conatum est. Altera quidem, ea nempe quæ per conatum, profana est, ut duximus : et per bene ordinatos rerum motus, ordinemque et collectionem imaginum aliarum ex aliis sequentium, progressum habet, et in fide ad Deum extenditur, altera vero, ea nempe quæ est per acceptionem, immediate ab ipso Deo substantialiter intra cor fieri solet ; aliquando etiam ab externis corpus particeps efficiens propriæ supra cogitationem illuminationis et divinissimi luminis, corde supernatura-

A αἰθῆς · Ἐὼρων οἱ προφῆται τυπούμενοι τῷ Πνεύματι τὸ ἡγεμονικόν. Καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος · Τοῦτο (ἔχουν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον) ἐνήργει πρότερον ἐν ταῖς ἀγγελικαῖς καὶ οὐρανίαις δυνάμεσι. Καὶ μετὰ μικρόν · Ἐπειτα ἐν τοῖς Πατράσι καὶ ἐν τοῖς προφήταις · ὣν οἱ μὲν ἐφαντάσθησαν Θεὸν, ἢ ἔγνωσαν, οἱ δὲ τὸ μέλλον προέγνωσαν · τυπούμενοι τῷ Πνεύματι τὸ ἡγεμονικόν, καὶ ὡς παροῦσαι συνόντες τοῖς ἐσομένοις.

Ἔτι περὶ φαντασιῶν, καὶ πολλῶν, καὶ ποικίλων θεωριῶν.

ξη'. Εἰ δὲ τινες ἀμφιβάλλουσιν ἔτι ὡς τὰς φαντασίας ἀποδεχόμενοι, καὶ τὰς πολλὰς καὶ ποικίλας θεωρίας, καὶ ἐναντιοῦνται ἡμῖν, ὡσανεὶ πως τοῖς ἁγίοις ἡγούμενοι ἔπεσθαι, τῷ λέγειν, τὸν μὲν Θεολόγον νῦν μόνον τὸν Θεὸν ἴσχυον ἀπεικονίσθαι, οὐκ ἐκ τῶν κατ' αὐτὸν, ἀλλ' ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν, ἄλλης ἐξ ἄλλου φαντασίας συλλεγομένης, εἰς ἓν τι τῆς ἀληθείας ἰνδαλμα, καὶ τὰ ἐξῆς. Τὸν δὲ θεῖον Μάξιμον, μὴ δύνασθαι τὸν νοῦν ἀπαθῆ γενέσθαι ἐκ μόνης τῆς πράξεως, ἐὰν μὴ διαδέχωνται αὐτὸν πολλὰ καὶ ποικίλα θεωρία. Ὁμοίως καὶ ἑτέρους ἁγίους τὰ ἴσα τοῦτοις διαγορευόντας, οἱ τοιοῦτοι γινωσκέτωσαν, ὡς ἐκείνοις τοῖς μακαρίαις οὐ περὶ τῆς κατὰ παραδοχὴν ἐργασίας ἐκείσε, καὶ χάριτος, τῆς γνωστικῆς, ἀμὲν, καὶ ἐποπτικῆς, καὶ αὐτῇ παίρᾳ συναπτούσης Θεῷ τὸν ἄνθρωπον, οἱ λόγοι οὗτοι περὶ φαντασιῶν · ἀλλὰ περὶ τῆς κατ' ἐπιβολὴν, δηλαδὴ, τῆς ἐκ τῆς σοφίας, καὶ τῆς τῶν ὄντων ἀναλογίας, καὶ ἁρμονίας συλλεγομένης θεωρίας, καὶ εἰς τὴν περὶ Θεοῦ ἔννοιαν παρακρυπτούσης ἀμυδρῶς πως, ἦντινα καὶ τοῖς πολλοῖς. ἄλλον δὲ πᾶσιν ἅπασι ἀπλῶς ἔξεστι μετέρχεσθαι, καὶ διανοεῖσθαι, ὡς ἐπιστημονικῶς [Ἰσ. λείπει τὸ τίς] τὰς τοιαύτας τῶν ἁγίων χρήσεις ἐξηλεκτικῶς, ἐναργῶς εἴσεται, ὡς γέγραπται · Ἐκ μεγέθους καὶ καλλονῆς κτισμάτων ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς καταλαμβάνεται · οὐ μόνον ἐκ τῆς κατὰ κόσμον καὶ θύραθεν πολυέσχου καὶ ματαίας τεχνικῆς μαθησεως · αὐτὴ γὰρ ὡς λάτρις ἀσεμνος, καὶ ἐπιστημονικῆ, καὶ σοφιστικῆ, καὶ ἀπεικονικῆ οἰήσει γαυρουμένη, οὐκ εὐαγγελικῆ πίστει, καὶ ταπεινώσει, καὶ ἀληθεῖ συγκαταθέσει στοιχειουμένη · πόρρω τῶν ἱερῶν προθύρων ἐξωστράκιεται, ἡμῖν δὲ νῦν ὁ λόγος περὶ τῆς τελείας καὶ ἐνυποστάτου ἐλλάμψεως, καθ' ἣν καὶ οἱ τῶν ἀποστόλων πρόκριτοι, οἱ ἐπ' ὄρους Θαβὼρ τῷ Ἰησοῦ συναναβάντες, ἀρρήτως τὴν καλὴν καὶ τῷ ὄντι μακαρίαν ἀλλοιωθέντες ἀλλοίωσιν ἔπαθον, καὶ τὴν ἀθάτον βασιλείαν, καὶ θεότητα, καὶ αἰσθητικὸς ὀφθαλμοῖς μετασκευασθεῖσι πρὸς τὸ θεϊότερον, ἔχουν πνευματικοῖς γεγονόσι τῇ δεξιᾷ τοῦ παναγίου Πνεύματος, κατεβῆν ἡξιώθησαν · καθ' ὅσον δὲ ἀπέχουσιν ἀνατολαὶ ἀπὸ δυσμῶν, καὶ ὁ οὐρανὸς τῆς γῆς, καὶ ἡ ψυχὴ ὑπερφέρει τοῦ σώματος, κατὰ τοσοῦτον, καὶ ἡ κατὰ παραδοχὴν ἐργασία, καὶ χάρις, τῆς κατ' ἐπιβολὴν ἢ μὲν γὰρ, ἦτοι ἡ κατ' ἐπιβολὴν, ὡς ἐφημεν, ἐξώθεν · καὶ διὰ τῆς τῶν ὄντων εὐτάκτου φορᾶς, τάξῳς τε καὶ συλλογῆς ἄλλης ἐξ ἄλλου φαντασίας συλλεγομένης εἰς ἓν τι τῆς ἀληθείας ἰνδαλμα τὸ προκόπτειν ἔχει, καὶ πρὸς

Θεὸν ἐν πίστει ἀνατείνεσθαι· ἡ δὲ, ἤγουν ἡ κατὰ παρδοχὴν, ἀμέσως παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ ὑποστατικῶς ἔνδον καρδίας πέφυκε γίνεσθαι, ἐστ' ὅτε καὶ ἐξωθεν, καὶ τῷ σώματι μεταδιδούσα ἐμφανῶς ὑπὲρ ἔννοιαν τῆς οικείας ἐλλάμψεως καὶ τοῦ θειοτάτου φωτισμοῦ, ὑπερφυῶς πασχούσης τῆς καρδίας, κατὰ τὸν σοφώτατον Μάξιμον, οὐ ποιούσης τὴν ἀγέννητον θέωσιν. Φησὶ γὰρ οὗτος ὁ ἅγιος· Ἀγέννητον λέγω θέωσιν τὴν κατ' εἶδος ἐνυπόστατον τῆ; θεότητος Ἑλλαμψιν· ἥ τις οὐκ ἔχει γένεσιν, ἀλλ' ἀνεπινόητον ἐν τοῖς ἁγίοις φανέρωσιν. Συναΐδοντα τοῖς ῥηθεῖσι λέγει καὶ ὁ μέγας Διονύσιος· Ἐἰδὼν εἰδέναι τὸν καθ' ἡμᾶς νοῦν, τὴν μὲν ἔχειν δύναμιν εἰς τὸ νοεῖν δι' ἧς τὰ νοητὰ βλέπει· τὴν δὲ ἔνωσιν ὑπεράρπουσαν τὴν τοῦ νοῦ φύσιν, δι' ἧς συνάπτεται πρὸς τὰ ἐπέκεινα ἑαυτοῦ. » Καὶ ὁ ὁσιος Ἰσαάκ· Ἐἰδοὺ ὀφθαλμοῦς κεκτῆμεθα ψυχικοῦς, καθὼς λέγουσιν οἱ Πατέρες, καὶ οὐχ ἡ αὐτὴ χρεια τῆς δι' ἑκατέρου θεωρίας· ἐν ἐνὶ μὲν γὰρ ὀφθαλμῷ, τὰ κεκρυμμένα ἐν ταῖς φύσεσιν ὀρώμεν· ἤγουν τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὴν σοφίαν αὐτοῦ, καὶ τὴν περὶ ἡμᾶς πρόνοιαν αὐτοῦ, τὴν καταλαμβανομένην ἐκ τῆς ἀγιότητος τῆς κυβερνήσεως αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς· καὶ ἐν τῷ ἑτέρῳ ὀφθαλμῷ, θεωροῦμεν τὴν δόξαν τῆς φύσεως αὐτοῦ τῆς ἁγίας, ὅτε εἰς τὰ μυστήρια τὰ πνευματικὰ εὐδοκῆσει ὁ Θεὸς εἰσάξει ἡμᾶς. » Καὶ ὁ θεὸς Διάδοχος· Ἐ τοῦ μὲν ἐνὸς ἁγίου Πνεύματος εἰσι χαρίσματα, ἡ τε σοφία, καὶ ἡ γνώσις, ὡς καὶ πάντα τὰ θεῖα χαρίσματα· ἰδίαν δὲ ὡσπερ ἕκαστον τὴν ἐνέργειαν ἔχει. Διόπερ ἄλλῃ μὲν δίδοσθαι σοφίαν, ἄλλῃ δὲ γνῶσιν κατὰ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, ὁ Ἀπόστολος μαρτυρεῖ· ἡ μὲν γὰρ γνώσις, αὐτῇ πείρᾳ συνάπτει τὸν ἀνθρώπον τῷ Θεῷ, εἰς λόγους τῶν πραγμάτων τὴν ψυχὴν μὴ κινούσα. Διὸ καὶ τινες τῶν τὸν μονήρη βίον φιλοσοφούντων, φωτίζονται μὲν ὑπ' αὐτῆς ἐν αἰσθήσει· εἰς δὲ λόγους θείους οὐκ ἔρχονται. Ἡ δὲ σοφία, εἴτερ μετὰ ταύτης ἐν φόβῳ δοθῆτινι (σπάειν δὲ τοῦτο), αὐτὰς τῆς ἐνεργείας φανεροῖ τῆς γνώσεως· ἐπειδὴ ἡ μὲν, τῇ ἐνεργείᾳ· ἡ δὲ, τῷ λόγῳ φωτίζειν εἰσθεν. Ἀλλὰ τὴν μὲν γνῶσιν εὐχὴ φέρει, καὶ πολλὴ ἡσχία ἐν ἀμεριμνίᾳ παντελεῖ. Τὴν δὲ σοφίαν, ἀκενόδοξος μελέτη τῶν λογίων τοῦ Θεοῦ. Καὶ πρῶτον ἡ χάρις τοῦ δίδόντος Θεοῦ. » Πρὸς δὲ, καὶ ὁ ἅγιος φησι Μάξιμος ἐν τοῖς Σχολίοις· Ἐ τὸ φρέαρ τοῦ Ἰακώβ ἐστὶν ἡ Γραφή· τὸ δὲ ὕδωρ ἐστὶν, ἡ ἐν τῇ Γραφῇ γνῶσις· τὸ δὲ βάθος, ἡ τῶν Γραφικῶν αἰνιγμάτων δυσδιεξίτητος θεωρία· τὸ δὲ ἀντιπηγὴ ἐστὶν ἡ διὰ τῶν γραμμάτων τοῦ θεοῦ λόγῳ μάθησις· ἣν οὐκ εἶχεν ὁ Κύριος, αὐτολόγος ὑπάρχων, καὶ οὐ τὴν ἐκ μαθήσεως καὶ μελέτης γνῶσιν δίδους τοῖς πιστεύουσιν, ἀλλὰ τὴν ἐκ χάριτος ἀενάου πνευματικῆς ἀένανον σοφίαν, καὶ μηδὲ ποτε ἠχρυσαν τοῖς ἁγίοις δωρούμενος· τὸ γὰρ ἀντλημα, τοῦ ἐστὶν ἡ μάθησις, μέρος ἐλάχιστον λαμβάνουσα γνώσεως, τὸ πᾶν εἶ, μηδὲνὶ λόγῳ κρατούμενον. Ἡ δὲ κατὰ χάριν γνῶσις, ὅλην ἔχει, καὶ δίχα μελέτης, τὴν ἐπικτητὴν ἀνθρώποις σοφίαν, πρὸς τὰς χρεῖας ποικίλως βλυστάνουσα. » Καὶ αὖθις ὁ ἅγιος Διάδοχος· Ἐ Ὁ νοῦς ἡμῶν, τὰ πολλὰ περὶ μὲν τὴν προσευχὴν,

ter uoto, juxta sapientissimum Maximum, non autem sibi deificationem præstante non generatam. Dicit enim hic sanctus : « Non generatam dico deificationem, eam quæ per Divinitatis speciem fit, illuminationem ; quæ quidem generationem non habet, sed in iis qui digni sunt, incogitabilem apparitionem. Iis quæ dicta sunt congruentia exprimit sanctus Dionysius : « Sciendum est mentem nostram, vim quidem habere cogitandi, per quam intelligibilia cernit : unionem vero mentis, naturam extollientem, per quam iis quæ ultra ipsam sunt, conjungitur. » Et pius Isaac : « Duos animæ oculos possidemus, ut dicunt Patres, neque eadem est utilitas per utrumque contemplationis : uno quidem oculo, quæ in naturis abscondita sunt, videmus ; nempe Dei potentiam et sapientiam, et ejus erga nos Providentiam, quam percipimus ex sanctitate gubernationis ejus in nos ; altero autem oculo, sanctæ ejus naturæ gloriam contemulamur, quando in spiritualia mysteria nos Deus introducere dignabitur. » Et divinus Diadochus : « Unius quidem sancti Spiritus dona sunt et sapientia et scientia, ut et omnia divina dona. Singula autem propriam habent efficaciam. Itaque alii quidem dari sapientiam, alii vero scientiam in eodem spiritu testatur Apostolus. Scientiam enim hominem experientia Deo conjungit, animam non movens ad rerum ratiocinia. Ideo et nonnulli eorum qui monasticam vitam agunt, per eam in sensu illuminantur ; non autem ad divina ratiocinia perveniunt. Sapientia vero, si cui eum ea in timore donetur (rarum autem hoc est,) ipsas scientiæ vires explicat, quoniam altera quidem efficacia, altera vero ratione illuminare solet. Sed scientiam oratio affert et magna in securitate tranquillitas, non vanæ gloriæ appetens oraculorum Dei meditatio. Et primo gratia est Dei donantis. » Ad hæc, dicit quoque sanctus Maximus in Scholiis : « Puteus Jacob est Scriptura : aqua vero, ea quæ in Scriptura est scientia ; profundum vero, Scripturæ ænigmatum difficilis contemplatio : haustus autem est divini verbi per literas disciplina, quam non habebat Dominus, cum ipse esset ipsissimum Verbum neque scientiam ex disciplina et meditatione credendis dedit, sed eam quæ ex gratia permanente et spirituali, perennis est, neque unquam cessat, dignis donavit. Haustus enim, id est disciplina, nonnullas scientiæ partes apprehendens, totum relinquit, nulla ratione illud occupare valens. Quæ autem secundum gratiam est scientia, totam habet sapientiam, et absque meditatione, eam quæ hominibus competit, ad utilitatem varian, gignens. » Et rursus sanctus Diadochus : « Mens nostra, inquit, plerumque ad orationem difficile movetur ; quia nempe virtus optativa nimis arcta et angusta est ; theologiæ vero libens seipsam tradit, quia divina contemplatio larga et soluta est. Ne autem ipsi multa dicendi voluntatem demus, ac supra modum evolare carsinamus, lætitiæ, orationi plerumque et psalmodia

et sanctæ Scripturæ lectioni facemus. Neque doctorum virorum disciplinam negligamus; quorum fides per ipsorum scripta cognoscitur. Neque id agentes menti permittamus ut propria sua verba gratiæ verbis immisceat, neque ut vana gloria distrahatur, ob nimiam lætitiã garrulitatemque quocunque dispersa, sed longe ab omni phantasia eam contemplationis tempore custodiamus, et lacrymosas oñones ejus inde cogitationes habeamus. Qui enim pacis tempore requiescit, lataturque orationis præsertim dulcedine, non modo a prædictis culpis cavet, sed magis ac magis renovatur, ut se vivide et absque labore in divinos sensim injiciat et in multa humilitate discretionis scientia abundet. Sciendum tamen est orationem omni latitudini præstare; ea autem illorum solummodo est qui gratiæ sensu omni ac fide pleni sunt. Audistine? Est, inquit, oratio, omni latitudine præstantior, eorumque solummodo est qui intus et in corde, in omni sensu ac fide, substantialiter supernaturaliterque divino gratiæ lumine perfunduntur. Illam sanctus Isaac memoriam non obsignatam vocat, nempe sine forma ac imagine, et simplicem. Et alii alio modo divini Patres. πολλῆ προκόπτειν τειπειώσει. Πλὴν δεῖ εἰδέναι, ὅτι ἔστιν εὐχή, παντὸς πλάτους ἐπάνω· αὐτὴ δὲ ἐκείνων μόνον ὑπάρχει, τῶν ἐν πάσῃ αἰσθήσει καὶ προροφορίᾳ ἐμπεπλησμένων τῆς ἀγίας χάριτος. Ἰ 'Ακὴκοας; "Ἐστὶν εὐχὴ, φησὶν, ἐπάνω παντὸς πλάτους, ἥτις ἐκείνων μόνον ὑπάρχει, τῶν ἐν πάσῃ αἰσθήσει καὶ πληροφωρίᾳ, δηλονότι ἐνδον καρδίᾳς ἐνυποστάτως ὑπερφωῶς ἐμπεπλησμένων τοῦ θειοτάτου φωτισμοῦ τῆς χάριτος· ταύτην καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαὰκ μνήμην ἀσφράγιστον ἀποκαλεῖ, ἥτοι ἀσημάτιστον, ἀνεῖδον, καὶ ἀπλῆν· καὶ ἄλλοι ἄλλως τῶν ἁγίων Πατέρων.

De quinque animæ potentiis; similiter et de phantasias animæ ac menti propriis; et quod omnino phantasiam fugere oportet, et figuras et typos et formas, in munda oratione et simplici et una mentis operatione.

69. Sed quoniam, ut ostendimus, non modo a demonibus, sed et a seipsa naturaliter anima potest imaginari per quinque suas potentias, nempe mentem, intellectum, opinionem, phantasiam et sensum, quemadmodum corpus per quinque sensus, visum, olfactum, auditum, gustum et tactum: una autem est, ut dicimus, ex animæ potentia phantasia per quam anima imaginandi vi prædita sit, oportet eam bene in iis quæ ad ipsam pertinent, regere et temperare, easque potentias quæ maxime eam cum Deo conjungunt, et in præsentī et in futuro sæculo, instigare et ad Deum dirigere; oportet autem cætera, ut decet, curare, iisque uti, eaque facere. Inquirendum igitur est quid de his omnibus dixerint Patres ac probabilia videantur. Et dicit sanctus Maximus: Ἰ Quoniam anima per seipsam, per suam nempe substantiam rationalis spiritualisque est, et per se omnino subsistit. Si porro subsistit per se, per se quoque et secundum se naturaliter, et cum corpore operabitur, naturaliter quidem cogitans ac ratiocinans, neque unquam naturaliter ipsi insitis spiritualibus potentiis requiem præstans. Quæ enim natura cuilibet substantiæ insunt, ea,

Ἰ δὲ ἀνασχέτω; ἔχει, διὰ τὸ στενὸν ἄγαν, καὶ περιεσταλμένον τῆς εὐκτικῆς ἀρετῆς· εἰς δὲ τὴν θεολογίαν, χαίρων ἑαυτὸν ἐπιδίδωσιν, διὰ τὸ πλατὺ, καὶ ἀπολελυμένον τῶν θείων θεωρημάτων. Ἰνα οὖν μὴ ὀδὸν αὐτῷ δῶμεν τοῦ πολλοῦ θέλειν λέγειν, καὶ ὑπὲρ τὸ μέτρον αὐτὸν περὶ ἄλλων παραχωρῶμεν· τῆ χαρᾶς, τῆ προσευχῆ τὰ πλεῖστα καὶ τῆ ψαλμωδίᾳ, καὶ τῆ τῶν ἁγίων Γραφῶν ἀναγνώσει σχολάζωμεν· μήτε τῶν φιλολόγων ἀνδρῶν παρορῶντες τὰ θεωρήματα· ὧν ἡ πίστις διὰ τῶν λόγων γνωρίζεται· οὔτε γὰρ ἴδια αὐτῶν, τοῦτο ποιοῦντες, παρασκευάζωμεν βήματα ἐπιμιγνύουσι τοῖς λόγοις τῆς χάριτος· οὔτε μὴν ὑπὸ τῆς κενοδοξίας ὑποσυρῆναι, διαφορηθέντα διὰ τῆς πολλῆς χαρᾶς, καὶ τῆς πολυλογίας, παραχωρήσωμεν· ἀλλὰ καὶ πάσης φαντασίας ἐκτὸς, αὐτὸν ἐν τῷ καιρῷ τῆς θεωρίας φυλάξωμεν, καὶ δακρυώδεις αὐτῷ σχεδὸν τὰς πάσας ἐκ τούτου ἐνοίας περιποιήσωμεν. Ἰ Ἄναπαυόμενος γὰρ ἐν τοῖς καιροῖς τῆς ἡσυχίας, καὶ καθηδυνόμενος ὑπὸ τοῦ τῆς εὐχῆς μάλιστα γλυκασμοῦ, οὐ μόνον τῶν προειρημένων αἰτιῶν ἐκτὸς γίνεται, ἀλλὰ πλεον καὶ πλεον ἀνανεοῦται εἰς τὸ δόξως καὶ δίχα πόνου τοῖς θεοῖς ἐπιβάλλειν θεωρήμασι, μετὰ τοῦ καὶ εἰς τὴν γνώσιν αὐτῶν τῆς διακρίσεως ἐν τοῦ καὶ εἰς τὴν γνώσιν αὐτῶν τῆς διακρίσεως ἐν

C *Περὶ τῶν τῆς ψυχῆς πέντε δυνάμεων· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ φαντασιῶν οἰκείων τῆς ψυχῆς, καὶ τοῦ νοῦ, καὶ ὅτι δεῖ ὀλικῶς φεύγειν τὴν φαντασίαν, καὶ τοὺς σχηματισμοὺς, καὶ τὰς ἐκτυπώσεις, καὶ τὰς μορφώσεις ἐν τῇ καθυρᾷ προσευχῇ, καὶ τῇ ἀπλῇ καὶ ἐνιαίᾳ τοῦ νοῦ ἐργασίᾳ.*

Ἐθ'. Ἄλλ' ἐπειδὴ περ, ὡς δεδήλωται, οὐ μόνον παρὰ δαιμόνων, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ ψυχὴ ἀφ' ἑαυτῆς φυσικῶς ἔχει τὸ φαντάζεσθαι, διὰ τὸ πέντε δυνάμεις κατεῆσθαι, ἥτοι νοῦν, δianoian, δόξαν, φαντασίαν, καὶ αἰσθησιν, ὡσπερ ἄρι καὶ τὸ σῶμα τὰς πέντε αἰσθήσεις, ὄρασιν, ἡσφρησιν, ἀκοήν, γεῦσιν, καὶ ἀφήν· μία δὲ ἔστιν, ὡς ἐφημεν, τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων καὶ ἡ φαντασία, δι' ἧς ἡ ψυχὴ καὶ φαντάζεται, καὶ τὴν αὐτὴν καλῶς τὰ καθ' ἑαυτὴν ἐθέλουσαν [Ἰ. ἐθέλουσιν] οἰκονομεῖν καὶ διευκρινεῖν, τὰς μάλιστα συναπτούσας αὐτὴν τῷ Θεῷ δυνάμεις αὐτῆς, ἐν τε τῷ παρόντι αἰῶνι, ἐν τε τῷ μέλλοντι, ἀναπτεροῦν, καὶ πρὸς Θεὸν ἀνάγειν ὀλικῶς ἐπίγειοι, περὶ δὲ γε τῶν λοιπῶν κατὰ τὸ προσήκον φροντίζειν, καὶ κεχρησθαι, καὶ ποιεῖν. Ζητητέον τοίνυν, οἷα περὶ τούτων οἱ Πατέρες φασί, καὶ τὸ εἰκὸς ἀποσώζει. Καὶ λέγει ὁ ἅγιος Μάξιμος· Ἰ Ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ δι' ἑαυτὴν, ἥτοι τὴν αὐτῆς οὐσίαν, ἔστι λογική τε καὶ νοερά, καὶ αὐθυπόστατος πάντως ἔστιν. Εἰ δὲ αὐθυπόστατος, δι' ἑαυτὴν φύσει, καὶ καθ' ἑαυτὴν, καὶ μετὰ σώματος ἐνεργήσει, νοοῦσα κατὰ φύσιν καὶ λογίζομένη, καὶ οὐδέποτε παυομένη τῶν φυσικῶς αὐτῇ προσουσῶν νοερῶν δυνάμεων· τὰ γὰρ φύσει τῷ ὅπασοῦ ἐντι

κροσσόντα, ἕως ἔστι καὶ ὑφέστηκεν, ἀναφαίρετα A
 τυγχάνει. Ἡ ψυχὴ οὖν, ἀεὶ τε οὖσα ἀφ' οὐ γέγονε,
 καὶ ὑφίσταμένη, διὰ τὸν οὐρανὸν αὐτὴν δημιουργή-
 σαντα Θεὸν, ἀεὶ νοεῖ, καὶ λογίζεται, καὶ γινώσκει,
 καὶ καθ' ἑαυτὴν, καὶ μετὰ σώματος, δι' ἑαυτὴν, καὶ
 τὴν ἑαυτῆς φύσιν. Οὐδεὶς οὖν εὑρεθήσεται λόγος, ὁ
 τὴν ψυχὴν τῶν προσόντων αὐτῇ φυσικῶς, καὶ οὐ διὰ
 τὸ σῶμα, μετὰ τὴν τούτου λύσιν, ἀλλοτριῶσαι δυ-
 νάμενος. » Ἐπεὶ οὖν τὸν νοῦν καὶ τὴν διάνοιαν ἐπι-
 γινώσκομέν τε καὶ παρὰ τῶν ἁγίων μυσταγωγούμε-
 θαι, καὶ κατὰ τὸν νῦν αἰῶνα, καὶ κατὰ τὸν μέλλοντα,
 περὶ Θεὸν κινεῖσθαι καὶ συνεργεῖν [Ἰσ. ἐνεργεῖν]·
 τὰς δ' ἄλλας δυνάμεις κατὰ τὸν παρόντα καὶ μόνον
 αἰῶνα, ὡς ἰδίαι αὐτῷ θεὸν καὶ τὴν ψυχὴν, οἷα ἐν-
 τεχον κυβερνήτην, καὶ τὸ κύριον τούτων φυσικῶς B
 ἔχουσαν, καὶ μὴ κατὰ τὸ παρὸν εἰρημένην [Ἰσ. ἡρη-
 μένην], μόνον διενεργεῖν, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέλλον μά-
 λιστα, τὸν νοῦν, καὶ τὴν διάνοιαν ὀλοτρόπως σπεύδειν
 ἀνατείνειν πρὸς τὸν Θεόν, καὶ κινεῖν, καὶ συνάπτειν,
 ἐν τῷ τῆς καθαρᾶς προσευχῆς, καὶ τῆς νοεράς, καὶ
 ἐνιαίας, καὶ ἀπλῆς ἐργασίας καιρῷ, τῆς δὲ φαντα-
 σίας τοκαθόλου τοῦτον χωρίζειν, καὶ τῶν ἄλλων δυ-
 νάμεων· κατὰ γὰρ τὸν ἁγιον Νεβλιον, « Κατάστασις
 ἔστι προσευχῆς, ἕξις ἀπαθῆς· ἔρωτι ἀκροτάτῳ, εἰς
 ὕψος νοητῶν ἀρπάζουσα τὸν φιλόσοφον, καὶ πνευματικὸν νοῦν. » Οὕτω καὶ γὰρ πράττουσα ἡ ψυχὴ, τὸ
 εἰκὸς αὐτῇ, καὶ τίμιον ἀξίωμα, ἔσται διαφυλάττουσα.

Ἔτι περὶ νοός.

ο'. Ὡσαύτως δὲ δεῖ καὶ αὐτὸν τὸν νοῦν, ὡς ἀμερῆ,
 καὶ ἀπλῆν, καὶ αὐτοτελῆ ὄντα οὐσίαν, καθαρὰν, καὶ
 φωτεινῆν, ἑαυτὸν τηρεῖν καὶ φυλάσσειν ἀμέτοχον, C
 καὶ μεμερισμένον ταύτης, ἤγουν τῆς φαντασίας,
 ὡς καὶ αὐτὸν ἀφ' ἑαυτοῦ δυνάμει φυσικῆν κεκτημέ-
 νον εἰς τοῦτο, καὶ εἰς τὸ ἀσχετῶς πρὸς ἑαυτὸν ἀνα-
 πολεῖν, καὶ συστρέφασθαι, καὶ κινεῖσθαι. Τοῦτο γὰρ
 ἔστιν ἡ στάσις τοῦ νοῦ, ὃ παρὰ τῆς θέλας αὐτῷ ἐγγί-
 νεται χάριτος, κατὰ τὸν τῆς Κλιμακος λέγοντα· « Τὸ
 στῆσαι τὸν νοῦν, μόνον τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἔστι. »
 Κἀν γὰρ καὶ καθὼς δυνάμεις ὧν ὁ νοῦς τῆς ψυχῆς, καὶ
 ὑπ' αὐτῆς κινῆται καὶ ἀρχηταί πως, ἀλλ' οὖν γε καὶ
 ὀφθαλμὸς αὐτῆς ἔστι τε καὶ ὀνομάζεται, καὶ γε
 ἰδίαν τινὰ δυνάμειν φυσικῆν ἀπλῆν, καὶ αὐτοτελῆ, ὡς
 εἴπομεν, πλουτεῖ. Διὰ τοι τοῦτο, καὶ ὀπνηίκα κατὰ
 φύσιν σχετικῶς πρὸς τε τὴν ψυχὴν, καὶ τὰς αὐτῆς
 δυνάμεις διατελεῖ διακεῖμενος, τότε δὴ καὶ δυνάμει
 νοῦς ἔστιν, ὅπερ καὶ ψυχικὸς ἄνθρωπος κέκληται. D
 Ὅποταν δὲ τὴν ἰδίαν φυσικῆν, καὶ ἀπλῆν οὐσιώδη
 ἀναλόγη ἀξίαν, καὶ φαιδρότητα, τὴν ἀμερῆ, καὶ αὐ-
 τοτελῆ, καὶ αὐτοδέσποτον, ἤγουν ἀπαλλαγῆ τῶν τε
 σωματικῶν, καὶ ψυχικῶν φυσικῶν σχέσεων, καὶ κιν-
 νήσεων, καὶ ἀπὸ τοῦ δυνάμει νοῦς εἶναι, εἰς τὸ ἐνεργεῖν
 νοῦς γενέσθαι ἀξιοθῆ, ἤτοι εἰς τὸν ὑπὲρ φύσιν,
 καὶ πνευματικὸν προκόψῃ ἄνθρωπον, τότε δὴ ἀεὶ
 πρὸς ἑαυτὸν ἀκλινῶς ἐπανάρχεται, καὶ δι' ἑαυτοῦ,
 πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ ἔννοιαν ἀσχετῶς ἀναβαίνει πάν-
 τη, καὶ ἀπολύτως, τὴν ἀδιαμόρφωτον, καὶ ἀνεῖθεον,
 καὶ ἀπλῆν, ὡς φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος· « Νοῦς μὴ
 σπεδανόμενος ἐπὶ τὰ ἐξω, μηδὲ ὑπὸ τῶν αἰσθητηρίων
 ἐπὶ τὸν κόσμον διαχεόμενος, ἐπάνεισι μὲν πρὸς ἑαυ-
 τὸν, δι' ἑαυτοῦ δὲ πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ ἔννοιαν ἀναβαί-

quandiu subsistunt, auferri nequeunt. Anima igitur, quæ ex quo creata est, semper fuit ac substitit per Deum qui ipsam creavit, semper cogitat ac ratiocinatur, et cognoscit, et secundum se et cum corpore, per se et suam naturam. Nulla autem invenietur ratio quæ animam ab iis quæ ipsi insunt neque per corpus, post corporis dissolutionem, separare queat. » Cum igitur sciamus mentem et cogitationem (idque nos sancti doceant,) et in præsentis sæculo et in futuro, ad Deum moveri et operari, cæteras vero potentias, in præsentis tantum sæculo ut huic sæculo proprias; oportet igitur ut anima, tanquam peritus gubernator, in easque naturaliter dominans, neque in præsentis tantum sæculo, ut diximus, operam, mentem cogitationemque omnimodo et ardentem ad Deum dirigat et moveat, et cum eo uniat in mundæ ac spiritualis et unius ac simplicis orationis tempore; oportet, inquam, ut eas a phantasia omnino sejungat et ab aliis potentiis. Ut enim dicit sanctus Nilus, « Orationis ordinatio, habitus absque cupiditate: ardentissimo amore in spiritualem altitudinem sapientem spiritualemque mentem rapiens. » Sic enim agens anima, eam, quæ ipsam decet ornatque, dignitatem servabit.

Adhuc de mente.

70. Similiter autem oportet et ipsam mentem, ut partium expertem simplicem et per se absolutam, mundam ac lumine ornatam, seipsam servare ac custodire non participem et separatam ab illa, phantasia nempe; quippe quæ mens a seipsa naturali possidet potentiam ad se revertendi et se alendi movendique. Ea est enim mentis requies, quæ ipsi divina gratia præstat, ut dicit Climacicus: « Mentem requiescere, non est nisi a Spiritu sancto. » Etsi enim, in quantum animæ potentia est animus, et ab ipsa moveatur oriturque quodammodo, sed tamen ejus oculus est ac nominatur, et propriam vim naturalem et per se subsistentem, ut diximus, possidet. Ideoque et quando mens remanet relativo ad animam ejusque potentias disposita, tunc est ut potentia mens; et animalis homo nuncupatur. Si autem propriam, naturalem, simplicem, essentialem dignitatem recuperaverit splendoremque partium expertem, per se subsistentem independentemque; si nempe a corporalibus et animalibus, naturis et motibus sejuncta fuerit; si a potentiâ mente ad mentem operantem surrexerit, si ad supernaturalem spiritualemque hominem profecerit, tunc sane semper ad se non devia redit, et per se ad Dei cogitationem firmiter et constanter ascendit; quæ cogitatio neque formam neque figuram habet, sed simplex est, ut ait Magnus Basilius: « Mens quæ non ad externa dissipata est, neque sensibus per mundum diffusa, ad seipsam revertitur, per se quoque ad Dei cogitationem ascendit; et illa pulchritudine coruscans et illuminata, ipsius naturæ oblivionem suscipit. » Atque ita igitur Dei imagi-

new ac similitudinem mens induit et servat, cum mens sit et per se immediate spiritualiterque cum divina mente, cum Deo scilicet adunetur et conversetur. Ipsa igitur operatio est, et motus per circuitum est reditus mentis ad seipsam et conversio et unio, atque ejusdem mentis per se cum Deo adunatio; quæ sola est absque errore et inconstantia, cum non sit impedita, immediata vero, et supra cogitationem unio, et supra visum visio. » Et dicit magnus Dionysius: « Animæ motus est circularis quidem, nempe ad seipsam ab externis introitus; et spiritualium ejus potentiarum simplex involutio, tanquam in quodam circulo, quæ ipsi non errare præstat, eamque a plerisque externis rebus ad se convertit ac colligit; deinde eam tanquam unius speciei effectam potentiis firmiter adunatis adunat et ita ad pulchrum bonumque manu ducit, quod est super omnia et unum et idem et ingenitum et immortale ac æternum. Per circuitum autem anima movetur, in quantum proprie se divina scientia illustrat; non mentaliter et unitive, sed logicæ et periodice et tanquam committis et transitivis facultatibus. Recta autem via est, quando non ad seipsam ingreditur, et uno intellectu movetur; (id enim posterius est, ut dixi, motus per circuitum), sed ad ea quæ sunt circum se procedens, ab externis, tanquam a variis symbolis et abundantibus ad simplicem et unam contemplationem inducitur. » Et sanctus Maximus: « Immediatam cum Deo unionem mens accipiens; cogitare et cogitari omnino vacua et libera potest. Quando igitur eam facultatem solvit, aliquid eorum quæ post Deum sunt, cogitans, arguitur unionem quæ supra cogitationem est, rumpere, per quam quoad Deum est, tanquam supernaturalis et ipsa participatione Deus effecta, et suæ naturæ legem, tanquam immotum finem, transponit. » Et rursum: « Mens pura, per suam cum principio unionem habitum qui supra cogitationem est, induit, secundum quem varios motus et habitus ad ea quæ extra ipsius principium sunt, deponit, et soli principio adhæret, per ineffabilem requiem hujus quod supra cogitationem est, silentii effecta; quod ostendere sermo non potest neque cogitatio, sed sola per participationem experientia, eorum qui hæc supra cogitationem fruitione digni habiti sunt, cujus signum visu facile et omnibus manifestum, est omnimoda per dispositionem ad hoc præsens sæculum animæ insensibilitas et requies. » Ad id igitur mens ex anima minime cooperans, neque seipsam ad Deum movens neque suum ad se reditum efficiens, neque ad Dei cogitationem ascendens, imo vero id ex neutra parte adimplens, sed cum phantasia se conjungens, jam vario modo se habet, et a Deo longe distat.

Α νεὶ· κάκεινη τῷ κάλλιε περιλαμβόμενος τε καὶ ἐλαμβάνόμενος, καὶ αὐτῆς τῆς φύσεως ἰήθην λαμβάνει. » Καὶ οὕτω γοῦν καὶ τὸ κατ' εἰκόνα, καὶ καθ' ὁμοίωσιν αὐτοῦ ὁ νοῦς ἀναλαμβάνει, καὶ ἀποσώζει, νοῦς ὧν, καὶ δι' ἑαυτοῦ ἀμέσως νοεῶς, τῷ θεῷ νῷ, δηλαδὴ τῷ Θεῷ, ἐνούμενος τε καὶ συγγινόμενος. Αὐτῆ δὲ ἔστιν ἡ ἐργασία, ἡ κατὰ κύκλον κίνησις, δηλονότι, ἡ πρὸς αὐτὸν τὸν νοῦν ἑαυτοῦ ἐπάνοσις, καὶ στροφή, καὶ ἔνωσις, καὶ ἡ δι' ἑαυτοῦ, πρὸς τὸν Θεὸν, ἦτις καὶ μόνη τῷ ὄντι πέφυκεν ἀπλανής, καὶ ἀπταιστος, ὡς ἀσχετος οὐσα, καὶ ἄμεσος, καὶ ὑπὲρ νόησιν ἔνωσις, καὶ ὑπὲρ ὄρασιν ὄρασις. Καὶ λέγει ὁ μέγας Διονύσιος· « Ψυχῆς κίνησις ἔστι, κυκλικὴ μὲν, ἢ εἰς ἑαυτὴν εἰσοδος ἀπὸ τῶν ἔξω, καὶ τῶν νοεῶν αὐτῆς δυνάμεων ἢ ἐνοειδῆς συνέλιξις, ὡσπερ ἐν τινὶ κύκλῳ, τὸ ἀπλανὲς αὐτῆ ὄραση, καὶ ἀπὸ τῶν πολλῶν τῶν ἔξωθεν αὐτῆν· ἐπιστρέφουσα, καὶ συναγούσα πρῶτον εἰς ἑαυτὴν, εἶτα ὡς ἐνοειδῆ γεννομένην, ἐνούσα ταῖς ἐνιαίως ἠνωμέναις δυνάμεσι, καὶ οὕτως ἐπὶ τὸ καλὸν, καὶ ἀγαθὸν χειραγωγούσα, τὸ ὑπὲρ πάντα τὰ ὄντα, καὶ ἐν καὶ ταυτὸν, καὶ ἀναρχον, καὶ ἀτελεύτητον. Ἐλικωσιδῶς δὲ ψυχὴ κινεῖται, καθ' ὅσον οὐκ εἰς ἑαυτὴν τὰς θείας ἐλλάμπεται γνώσεις· οὐ νοεῶς, καὶ ἐνιαίως, ἀλλὰ λογικῶς, καὶ διεξοδικῶς, καὶ οἷον συμμίκτοις, καὶ μεταβατικαῖς ἐνεργείαις. Τὴν κατ' εὐθείαν δὲ, ὅταν οὐκ εἰς ἑαυτὴν εἰσιούσα, καὶ ἐνικῆ νοερότητι κινουμένη· τοῦτο γὰρ, ὡς ἔφην, ἔστι τὸ κατὰ κύκλον. Ἀλλὰ πρὸς τὰ περὶ αὐτὴν περιούσια, καὶ ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ὡσπερ ἀπὸ τινων συμδύων πεποιτικιλμένων καὶ πεπληθυσμένων ἐπὶ τὰς ἀπλά; καὶ ἠνωμένως ἀνάγκηται θεωρίας. » Καὶ ὁ ἅγιος Μάξιμος· « Τὴν ἄμεσον λαβὼν ἔνωσιν πρὸς τὸν Θεὸν ὁ νοῦς, τὴν τοῦ νοεῖν, καὶ νοεῖσθαι κατὰ φύσιν παντελῶς δύναμιν ἔχει σχολάζουσαν· ὀπρὶν ἵκα γοῦν ταύτην λύση, νοήσας τι τῶν μετὰ Θεὸν, διεκρίθη, τεμῶν τὴν ὑπὲρ νόησιν ἔνωσιν, καθ' ἣν ἕως ἔστι τῷ Θεῷ συνημμένος, ὡς ὑπὲρ φύσιν, καὶ τῆ μεθέξει Θεῷ γεγενημένος, καθάπερ ὄρος ἀκίνητον, ἑαυτοῦ τὸν τῆς φύσεως μετατίθησιν ὄμον. » Καὶ αὖτις· « Νοῦς καθαρὸς, τῆ περὶ τὴν αἰτίαν ἐνώσει σχέσιν ἔλαθεν ὑπὲρ νόησιν, καθ' ἣν ἀποπαύσας τὴν πολυποικίλον πρὸς τὰ μετὰ τὴν αἰτίαν αὐτοῦ φυσικὴν κίνησιν τε καὶ σχέσιν, μόνης ἀγνώσεως ἀντέχεται, κατὰ τὴν ἀφθεγκτον λῆξιν γεγενημένος, τῆς ὑπὲρ νόησιν παρμακαριστοῦ σιγῆς, ἣν δηλῶσαι παντελῶς οὐ δύναται λόγος, ἢ νόησις, ἀλλὰ μόνη κατὰ μεθεξιν ἢ πείρα, τῶν ἀξιοθέντων τῆς ὑπὲρ νόησιν ἀπολαύσεως, ἢ σημειόν ἔστιν εὐγνωστόν τε καὶ πᾶσι κατάδηλον, ἢ κατὰ διάθεσιν πρὸς τὸν αἰῶνα τοῦτον παντελῆς ἀναίσθησις τῆς ψυχῆς καὶ διάστασις. » Πρὸς τοῦτο τοῦτον μὴ συνεργούμενος ὁ νοῦς παρὰ τῆς ψυχῆς, ἦτοι τὸ πρὸς Θεὸν αἰεὶ κινεῖσθαι, μῆτε ἀφ' ἑαυτοῦ κατορθῶν, καὶ διενεργῶν τὸ οἰκετὸν, ἦγουν, τὸ πρὸς ἑαυτὸν ἐπανέρχεσθαι, καὶ οὕτως ἀσχετῶς εἰς τὴν περὶ Θεοῦ ἐννοίαν ἀναβαίνει, μᾶλλον δὲ μὴ παρ' ἑκατέρων τοῦτο καρπούμενος, ἀλλὰ τῆ φαντασίᾳ ἐνούμενος, ἦδη λοιπὸν καὶ ποικιλλεται, καὶ μακρὰν ἀπέχει τοῦ Θεοῦ.

Ἐτι περὶ καθαρῶς προσευχῆς.

οα'. Καὶ λέγει ὁ ἅγιος Νεῖλος· Ἐργονίζου στή-
σαι τὸν νοῦν σου κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευχῆς,
κωφὸν καὶ ἀλαλον, καὶ οὕτω δυνήσῃ προσεύεσθαι·
Ἐτι· ἐγὼ τὸ ἐμὸν λέξω, ὃ καὶ νεωτέροις εἶρηκα· μα-
κίριός ἐστιν ὁ νοῦς, ὃς κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προσευ-
χῆς· τελείαν ἀμορφίαν ἐκτήσατο. Ἐ καὶ ὁ ἅγιος Φιλί-
θιος· Ὁ Σπάνιόν ἐστιν εὐρεῖν, τοὺς τῷ λογικῷ ἡσυχά-
ζοντας, κάκεινων μόνων ἐστίν, ὅτινες τὴν θείαν
χαρὰν καὶ παράκλησιν, διὰ τοῦδε τοῦ πράγματος ἐν
ἐαυτοῖς ἔχειν διαπαντός μηχανῶνται. Ἐ καὶ ὁ μέγας δὲ
Βασίλειος· Εὐχὴ καλὴ, ἡ ἐνεργητὴ ἐμποιοῦσα τοῦ Θεοῦ
ἐννοιοῦν τῆ ψυχῆ· καὶ τοῦτο ἐστὶ τοῦ Θεοῦ ἐνοίκησης,
τὸ διὰ τῆς μνήμης ἐνιδρυμένον ἔχειν ἐν ἐαυτῷ τὸν
Θεόν, ὅταν μὴ φροντίζῃ γίνεσθαι τὸ συνεχὲς τῆς μνή-
μης διακόπτηται, μηδὲ τοῖς ἀπροσδοκῆτοις πάθεισιν
ὁ νοῦς ἐκταράσσεται, ἀλλὰ πάντα ἀποφεύγων ὁ φιλό-
θεος ἐπὶ Θεὸν ἀναχωρῆ. »

*Ἐτι ἄλλο ἀπάθεια νοῦς, καὶ ἕτερον προσευχὴ
ἀληθῆς, ὃ καὶ μείζον.*

οβ'. Ἰστίον τοίνυν καὶ τοῦτο, ὡς, εἴπερ καὶ κατὰ
τὴν ἅγιον Μάξιμον, Ἐ οὐ δύναται ὁ νοῦς ἐκ μόνης
τῆς πράξεως ἀπαθῆς γενέσθαι, ἐὰν μὴ διαδέχωνται
αὐτὸν πολλαὶ καὶ ποικίλαι θεωρίαι, ἀλλ' οὖν πάλιν,
κατὰ γὰρ τὸν θειότατον Νεῖλον, Ἐνεστὶ καὶ ἀπαθῆ γεν-
γεννημένον, καὶ μὴ προσεῦχεσθαι ἀληθῶς, ἀλλὰ ποι-
κίλλεσθαι, καὶ μακρὰν ἀπέχειν ἀπὸ Θεοῦ. Ὁ Φησὶ
γὰρ ὁ υἱὸς ὁ Πατὴρ περὶ τοῦ τοιοῦτου οὕτω· Ἐ καὶ
Ἐπερ τὴν σωματικὴν θεωρίαν ὁ νοῦς γένηται, οὕτω
τέλειον τὸν τοῦ Θεοῦ τόπον ἐθεάσατο· δύναται γὰρ
ἐν τῇ τῶν νοημάτων εἶναι γνώσει, καὶ ποικίλλεσθαι
πρὸς αὐτήν. Ἐτι· Ὁ οὐχ ἀπαθείας τετυχηκώς, ἤδη
καὶ προσεύχεται ἀληθῶς· δύναται γὰρ ἐν τοῖς φιλοῖς
νοήμασιν εἶναι, καὶ ἐν ταῖς ἱστορίαις αὐτῶν περι-
σπᾶσθαι, καὶ μακρὰν ἀπέχειν ἀπὸ Θεοῦ. Ἐτι· Ὁ οὐχ
ἂν ὅτι μὴ ἐγγονίζῃ ὁ νοῦς ἐν τοῖς φιλοῖς νοήμασι
τῶν πραγμάτων, ἤδη καὶ προσευχῆς κατελιπε τό-
πον· δύναται γὰρ ἐν τῇ θεωρίᾳ εἶναι τῶν πραγμά-
των, καὶ ἐν τοῖς λόγοις αὐτῶν ἀδολεσχεῖν· ἄπερ εἰ
καὶ ψιλλὰ βήματα εἰσιν, ἀλλ' ὡς πραγμάτων ὄντα θεω-
ρῶματα, τυποῦσι τὸν νοῦν, καὶ μακρὰν ἀπάγουσιν
ἀπὸ Θεοῦ. Ἐ λέγει δὲ καὶ ὁ τῆς Κλίμακος· Ἐ Ὁν ὁ νοῦς
μεμάθηκεν ἀληθῶς εὐχεσθαι, οὕτω Κυρίῳ κυρίως
ἐνώπιον ἐνώπιον λαλοῦσιν, ὡς οἱ πρὸς τὸ οὐς τοῦ
βασίλειος· ἐκ δὲ τούτων καὶ τῶν τοιούτων, δύνασαι
ἀκριθῶς συνιδεῖν, τὴν τῶν ἐκατέρων πολιτικῶν δια-
φορὰν, καὶ ἀσύγκριτον σύγκρισιν, τῆς κατὰ παραδο-
χὴν, φαιμέν, καὶ τῆς κατ' ἐπιβολήν. Τῆς μὲν γὰρ ἔρ-
γον, μελέται· καὶ πολλαὶ, καὶ ποικίλαι θεωρίαι. Τῆς
δὲ ἐργασία, ἡ ἀληθῆς προσευχῆ. Πρὸς δὲ, καὶ ὅτι
ἄλλο νοῦς ἀπάθεια, καὶ ἕτερον προσευχὴ ἀληθῆς. Ἐ
Ἐτι τε ὡς ὁ ἔχων τὴν ἀληθῆ προσευχὴν κατὰ τοὺς
ἀγίους, κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην καὶ τὸν νοῦν ἀπαθῆ κ-
κῆσθαι πέφυκεν, οὐ μὴν δὲ, καὶ ὁ ἔχων μόνον τὸν
νοῦν ἀπαθῆ, δεδύνηται κεκτῆσθαι καὶ τὴν ἀληθῆ προσ-
ευχὴν. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτως· ὃ δὲ λόγος ἐπανερχέ-
σθω πρὸς τὰ προκειμένα. Ἐπεὶ οὖν οὐ μόνον παρὰ τὰ

Adhuc de munda oratione.

71. Et dicit sanctus Nilus : « Enitere ut mentem
tuam orationis tempore tacitam ac silentem teneas,
et sic orare poteris. « Ego adhuc quod meum est
dicam et quod junioribus dixi : « Beata est mens
quæ tempore orandi perfecte formis vacua est. »
Et sanctus Philotheus : « Raro inveniuntur qui
ratione pacem agant ; et eorum tantum est qui
diviniam lætitiā consolationemque per id in se
habere perpetuo student. » Et Magnus Basiliius :
« Oratio bona, ea est quæ efficacem Dei cogitatio-
nem in anima efformat ; et ea est Dei inhabitatio,
nempe in se Deum per inemoriā tenere, quando
nullis terrestribus cogitationibus memoriæ conti-
nuitas perrumpitur, neque obviis quibusque cupi-
ditatibus mens perturbatur, sed omnia hæc fugiens
qui Deum diligit, ad Deum accedit. »

*Quod aliud est mentis apathia, et aliud oratio vera
quæ adhuc major est.*

72. Sciendum quoque et illud ; secundum san-
ctum Maximum : « Non potest mens ex sola actione
absque cupiditate fieri ; nisi eam multæ ac variæ
cogitationes suscipiant, sed, ex divinissimo Nilo,
fieri potest ut qui cupiditatibus liber effectus est,
non vere oret, sed inconstans sit et longe a Deo
distet. « Ita enim ille Pater de illa re : « Etiam si
mens supra corporalem contemplationem ascende-
rit, nondum perfectum Dei locum contemplata est.
Potest enim in cogitationis scientia esse, et circa
eam variare. » Et adhuc : « Qui apathiam assecu-
tus est nondum vere orat ; potest enim in tenuibus
cogitatis versari, et in suis notionibus distrahi, et
a Deo longe distare. » Et adhuc : « Non eo quod
mens in tenuibus rerum cogitatis immoretur, jam
orationis locum assecuta est ; potest enim in rerum
contemplatione versari et in suis rationibus vana
esse ; quæ, etsi tenuia sint verba, sed quoniam
rerum signa sunt, mentem informant, eamque a
Deo separant. » Dicit autem et Climacicus : « Quo-
rum mens didicit vere orare, ii Domino dominantur et
facie ad faciem loquuntur, tanquam ii qui ad aurem
regis verba faciunt. Ex iis autem ac talibus potes
apprime intelligere utriusque rationis differentiam
et ex comparatione dissimilitudinem, cum una sit
per acceptionem, et altera per conatum. Unius enim
opus curæ et multæ ac variæ contemplationes.
Alter us autem, vera oratio. Ad hæc, aliud est men-
tis apathia, aliud oratio vera. » Imo qui veram
orationem possidet, secundum sanctos, necessario
quoque mentem absque cupiditate habet. Qui vero
tantum mentem absque cupiditate possidet, non
semper potuit veram orationem habere. Et hæc qui-
dem ita se habent. Sed redeat sermo ad ea quæ nobis
proposita sunt. Cum non modo ea quæ diximus, sed
et ipsa bonorum ac malorum memoria, frequenter
mentem informare ac ad phantasiam ducere solcant ;

de hoc etiam oportet nos pauca disserere.

τε καὶ ἐναντίων, ἐκτυποῦν ἀδρόως τὸν νοῦν καὶ πρὸς φαντασίαν ἄγειν εἰσὶν ἑωρῆ πωρ, δεῖ καὶ περὶ τούτου ὁ λόγον διασημᾶναι.

Adhuc de phantasiis, et de iis quæ mens efformat, et signis falsi ac veri, et quænam sunt veritatis signa.

73. Si pacem agis, solusque cum solo Deo velis conversari, ne accipias quæ sensibilia aut intelligibilia videris, sive intra te sive extra, etiamsi forma sit Christi aut angeli aut sancti, aut luminis figura menti apparens; sed remane diffidens et gravis ad illam, etsi bona sit, antequam interrogaveris, ut diximus, eos qui experti sunt: id enim utilissimum est, et Deo charissimum et acceptissimum. Semper autem mentem tuam custodi absque colore et forma et imagine et qualitate et quantitate; solis orationis vocibus adhaere, et has cura et cogita, intra cordis motus, ut dicit Climacicus: « Initium quidem orationis, voces ex ipsis proemiis per soliloquium persequentes; medium autem iis quæ dicuntur, cogitationis attentio; finis vero, raptus ad Dominum. » Et sanctus Nilus ita loquitur: « Est quidem præcipua perfectorum oratio, quidam mentis raptus, et universa ex iis quæ secundum sensus sunt, separatio, spiritu gemitibus inenarrabilibus cum Deo conversante, qui cordis dispositionem intuetur, ut librum inscriptum, explicatum, et signis silentibus suas voluntates ostendentem. Ita Paulus usque ad tertium cælum raptus est, sive in corpore, sive extra corpus fuerit, nesciens; ita Petrus, cum ascendisset in domum, ut oraret, visionem lintei vidit. Secunda autem est post primam oratio, verba pronuntiare, mente cum compunctione consequente et scientie ad quem suam flagitationem dirigat. Interrupta autem oratio et corporalibus cogitationibus dissipata ab orantis statu recessit. » In his igitur remanens alla ne accipias, donec pacem assecutus sis et expertos interrogaveris, ut dictum est. Et hæc sunt quæ annuntiaveramus, erroris signa et alia his similia sunt. Vide autem et quædam signa veritatis. Ea autem sunt veritatis optlimique et vivificantis Spiritus signa, charitas, gaudium, pax, magnanimitas, bonitas, justitia, fides, dulcedo, temperantia, et cætera, ut ait divinus Apostolus, hæc omnia Spiritus sancti fructus appellans. Et dicit iterum: « Ut filii lucis ambulate. Fructus enim Spiritus, in omni bonitate et justitia et veritate; quarum contraria error possidet. » Dicit autem et quidam sapientium ab aliquo interrogatus: « Quoad securam salutis viam, dilectissime, ut dixisti, multæ sunt viæ quæ ad vitam ducunt, et multæ quæ ad mortem. Et procedens, viam habes quæ ducit ad vitam, mandatorum Christi observationem. In his mandatis omnem virtutis formam invenies; præcipue vero hæc tria: humilitatem, charitatem et misericordiam, sine quibus nemo Deum inuividebit. » Et paulo post: « Hæc tria sunt invieta contra demones arma, quæ nobis largita est sancta Trinitas, humilitatem dico et charitatem et

A προειρημένα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ μνήμη τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν ἐναντίων, ἐκτυποῦν ἀδρόως τὸν νοῦν καὶ πρὸς φαντασίαν ἄγειν εἰσὶν ἑωρῆ πωρ, δεῖ καὶ περὶ τούτου ὁ λόγον διασημᾶναι.

"Ἐτι περὶ φαντασιῶν, καὶ ἐκτυπωμάτων τοῦ τοῦ καὶ τῶν τῆς πλάνης καὶ τῆς ἀληθείας σημείων· τίνα τὰ τῆς πλάνης σημεῖα.

οἱ". Πουχάζων, καὶ μόνος βουλόμενος εἶνα: μετὰ μόνου τοῦ Θεοῦ, μηδὲ ποτε παραδέξη εἴ τι δ' ἂν ἴδῃ; αἰσθητῶν, ἢ νοερῶν, ἑσθθὲν σου, ἢ ἔξωθεν, καὶ εἶδος δῖον Χριστοῦ, ἢ ἀγγέλου, ἢ ἀγίου μορφήν, ἢ φωτὸς ἐκτύπωμα, φανταζόμενον τῷ νοῦ· ἀλλὰ μένε ἀπιστῶν, καὶ βαρούμενος εἰς τοῦτο, καὶ ἀγαθὸν εἶη, πρὶ ἐρωτήσεως, ὡς εἴπομεν, τῶν ἐμπείρων· τοῦτο γὰρ ὠφελειώτατον, καὶ Θεῷ προτιμωτάτον τε καὶ εὐαπόδεκτον. Ἔσο δὲ αἰετῶν σου τὸν νοῦν, ἀχροον, ἀμόρρωτον, ἀνείδεον, ἀσημάτιστον, ἀποσον, ἀποσον, καὶ μόνα τῆς προσευχῆς ῥήματα προσέχων, καὶ μελετῶν, καὶ διανοούμενος, ἔνδον τῆς καρδιακῆς κινήσεως, κατὰ τὸν τῆς Κλίμακας φάσκοντα· « Ἀρχὴ μὲν προσευχῆς, προσβολαὶ μονολογίστως διωκόμεναι ἐκ προοιμίων αὐτῶν· μεσότης δὲ, τὸ ἐν τοῖς λεγομένοις καὶ μόνους εἶναι τὴν διάνοιαν· τέλος δὲ ταύτης, ἀρπαγὴ πρὸς Κύριον. » Καὶ ὁ ἅγιος δὲ Νεῖλος οὕτω φησὶν· « Ἔστι μὲν προηγουμένη τῶν τελειῶν προσευχῆ, ἀρπαγὴ τις τοῦ νοῦ, καὶ τῶν κατ' ἀσθησιν ἐκστασις ὀλοσχερῆς, στεναγμοῖς ἀλαλήτοις τοῦ πνεύματος ἐντυγχάνοντος τῷ Θεῷ, τῷ βλέποντι τὴν τῆς καρδίας διάθεσιν, ἀναπτυσσομένην ὡς περὶ ἐγγράμματων βιβλίον, καὶ τύποις ἀφθόγγους τὸ ἑαυτῆς ἐμφανίζουσαν βούλημα. Οὕτως ἕως τρίτου ἡρπάζη ὁ Παῦλος οὐρανῶν, εἴτε ἐν σώματι ἦν, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος ἀγνοῶν· οὕτως ὁ Πέτρος ἀνεβλήν ἐπὶ τὸ δῶμα τοῦ προσεύξασθαι, τὴν ὁπτασίαν τῆς θόνης εἶδεν. Ἡ δευτέρα δὲ μετὰ τὴν πρώτην ἐστὶ προσευχῆ, τὸ λέγειν τὰ ῥήματα, παρακολουθούσης τοῦ νοῦ μετὰ κατὰ ὕψους, καὶ εἰδότος ᾧ προσάγει τὴν δέησιν. Μεσολαβουμένη δὲ προσευχῆ, καὶ πεφυρμένη φροντίσι σωματικαῖς, τῆς τοῦ προσευχομένου ἀφέστηκε καταστάσεως. » Μένων τοίνυν ἐν τούτοις, τέλλα μὴ παραδέχου, ἕως καιροῦ εἰρήνης παθῶν, καὶ ἐρωτήσεως, ὡς προλέλεκται, τῶν ἐμπείρων, καὶ ταῦτα μὲν ἕπερ προεἴπομεν, καὶ τὰ τούτους παρμίμοια, τὰ τῆς πλάνης διὰ βραχίους σημάτωρα. Ὅρα δὲ καὶ τίνα τὰ τῆς ἀληθείας σημεῖα. Τὰ δὲ γε τῆς ἀληθείας, καὶ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ζωοποιοῦ Πνεύματος, σημεῖα, ἀγάπη, Διχαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθωσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια, καὶ τὰ ἕξῃς, ὡς φησὶν ὁ θεὸς Ἀπόστολος, καρποὺς ἀποκαλῶν αὐτὰ τοῦ θεοῦ Πνεύματος. Λέγει δὲ καὶ αὐθὶς· « Ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε. » Ὁ γὰρ καρπὸς τοῦ Πνεύματος, ἐν πάσῃ ἀγαθωσίῃ, καὶ δικαιοσίῃ, καὶ ἀληθείᾳ, ὧν ἅπαν τὸναντίον ἢ πλάνῃ κέχτηται. Λέγει δὲ καὶ τις τῶν Θεοσόφων, ἐρωτηθεὶς παρὰ τινος, οὕτω· « Περὶ σωτηρίας ἀπλανῆ τρίβον, ὡς εἰρηκῆς, ἀγαπητῆς, πολλαὶ εἰσὶν ὁδοὶ αἱ ἀπάγουσαι εἰς τὴν ζωὴν, καὶ πολλαὶ αἱ πρὸς θάνατον. Καὶ προῖον, ἔχεις μίαν ὁδὸν ἀπάγουσαν πρὸς ζωὴν, τὴν τῶν ἐντολῶν Χριστοῦ τήρησιν· ἐπὶ ταύταις ταῖς ἐντολαῖς εὐρήσεις πῶσον ἀρετῆς ἰδέαν· ἐξαιρέτως δὲ, τὰ τρία ταῦτα· ταπεινωσιν, ἀγάπην, καὶ ἔλεος· τούτων χωρὶς, οὐδὲς ὕψι-

ται τὸν Κύριον. » Καὶ μετὰ βραχέα · « Ταῦτα τὰ τρία, ἅ
ἀκαταμάχητα ὄπλα κατὰ τοῦ διαβόλου, ἅπερ ἡ ἀγία
Τριάς ἡμῖν ἐδωρήσατο, ταπεινῶσιν λέγω, ἀγάπην,
καὶ εἰς, εἰς ἕπερ οὐδὲ ἀντιβλέψαι δύναται πᾶς ὁ
τῶν δαιμόνων ἐσμὸς. Οὐκ ἔστι γὰρ παρὰ τούτοις τα-
πεινώσας ἰχθὺς, οἳ γε διὰ τὴν ἑπαρσιν ἐζοφώθησαν,
καὶ πῦρ αὐτοῖς ἠτοιμάσθη αἰώνιον. Ποῦ παρὰ τού-
τοις ἀγάπη, ἢ ἐλέους σκιά, οἳ πρὸς τὸ γένος τῶν
ἀνθρώπων, ἀσπονδὸν τὴν ἐχθραν ἐκτίσαντο, καὶ δι-
ηγεκῶς πολεμεῖν οὐ παύονται; Τούτοις λοιπὸν τοῖς
ἔπιλοις θωρακισθῶμεν, ἅπερ ὁ περιφέρων, ἀνάλωτος
τοῖς πολέμοις καθέστηκε. » Καὶ μετ' ὀλίγα · « Ταύτην
τὴν τρίπλοκον σειρὰν, ἣν ἡ ἀγία Τριάς ἐξέφυγε καὶ
συνέπλεξε, ὑρῶμεν καὶ τρία οὖσαν, καὶ ἓν. Τρία μὲν
τοῖς ὀνόμασιν, εἰ δὲ βούλει, καὶ ταῖς ὑποστάσεσιν ·
ἓν δὲ, τῇ δυνάμει καὶ ἐνεργείᾳ, καὶ τῇ πρὸς Θεὸν
ἐγγύτητι, καὶ νεύσει, καὶ οἰκειότητι. » Περὶ τούτων
εἴρηκεν ὁ Δεσπότης, ὅτι · « Ὁ ζυγὸς μου χρηστός
ἔστι, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρόν. » καὶ ὁ ἡγαπημέ-
νος · « Καὶ αἱ ἐντολαὶ αὐτοῦ βραβεῖαι οὐκ εἰσὶ. » Καὶ
μετὰ τινὰ · « Τούτου ἕνεκα ψυχὴ ἡ ἀνακραθεῖσα Θεῷ
διὰ βίου καθαρότητα, καὶ τῆς τῶν ἐντολῶν φυλακῆς,
καὶ τῶν τριῶν τούτων ἔπιλων, ἅπερ εἰσὶν αὐτὸς ὁ
Θεὸς, τὸν Θεὸν αὐτὸν ἐνεδύσατο, καὶ γέγονε θέσει
θεῶς, διὰ ταπεινώσεως, ἐλέους τε καὶ ἀγάπης, καὶ
τὴν ὕλικὴν θυάδα περάσας, καὶ ὑπεραναβὰς τὸ τοῦ
νόμου κεφάλαιον, τὴν ἀγάπην λέγω, τῇ ὑπερουσίᾳ
καὶ ζωαρχικῇ Τριάδι συνήφθη, ἐντυγχάνων ἀμέσως,
ὡφειλῶς προσλαμβάνων, καὶ εὐφραίνόμενος χαρὰν
ἀδιάδοχον καὶ αἰώνιον. » Ἄλλ' ἀπόχρη καὶ περὶ τοῦ
των· εἰς δὲ ὡσπερ ἄρα περὶ τῆς πλάνης
καὶ τῆς ἀληθείας διεμνημονεύσαμεν ὡς ἀπὸ μέρους
γνωρισμάτων καὶ καρπῶν (ὄθεν καὶ ἐξ αὐτῶν, ἦτοι
τῶν καρπῶν, κατὰ τὸν θεῖον Παῦλον ἐπιγνωσόμεθα
πως τοὺς ἐνεργουμένους, οἷου πνεύματός εἰσιν), οὕτω
καὶ περὶ τῆς ἐξ ἐκατέρων παρακλήσεως, τῆς θείας, φαι-
νόμεν, καὶ ἀληθοῦς χάριτος, καὶ τῆς ἐπιπλάστου,
καὶ ἐναντίας, χρήσεσι Πατρικαῖς θεῶν μικρὸν τι δι-
ασημῆναι. Λέγει τοίνυν περὶ ταύτης οὕτως ὁ θεῖος
Διάδοχος·

Περὶ παρακλήσεως θείας, καὶ ἐπιπλάστου.

οἷ. « Ὅταν ὁ νοῦς ἡμῶν ἀρξῆται τῆς τοῦ ἀγίου
Πνεύματος αἰσθάνεσθαι παρακλήσεως, τότε καὶ ὁ
Σατανᾶς ἐν ἡδουφάνει τινι αἰσθήσει, ἐν ταῖς νυκτερι-
ναῖς ἡσυχίαις, ὅτε τις ὡσπερ εἰς ὑπνου τινὸς λεπτο-
τάτου ἔρχεται βροχήν, τὴν ψυχὴν παρακαλεῖ. Ἐάν
οὖν ἐν θερμῇ λίαν μνήμῃ εὐρεθῇ κρατῶν ὁ νοῦς τὸ
δνομα τὸ ἅγιον τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ, καὶ ὡσπερ ὄπλῳ
ἐχρηται κατὰ τῆς ἀπάτης τῆ ἀγίῳ καὶ ἐνδόξῳ
ἐκείνῳ ὀνόματι, ἀναχωρεῖ μὲν ὁ πλάνος τοῦ δόλου
εἰς πόλεμον δὲ λοιπὸν ἐνοπόστατον ἐξάπτεται τῆς
ψυχῆς. Ὅθεν ἐπιγινώσκων ὁ νοῦς τὴν ἀπάτην ἀκρι-
δῶς τοῦ πονηροῦ, πλέον εἰς τὴν πείραν προκόπτει
τῆς δικρίσεως. » Καὶ αὖθις · « Ἡ ἀγαθὴ παρακλήσις,
ἐρηγηγότος τοῦ σώματος γίνεται · ἢ καὶ εἰς ὑπνου
τινὸς μέλλοντος ἔρχεσθαι ἐμφασιν, ὅτε τις ἐν θερμῇ
μνήμῃ τοῦ Θεοῦ, τῇ αὐτοῦ ὡσπερ κενόλληται ἀγά-
πη · ἢ δὲ τῆς πλάνης εἰς λεπτόν τινα ἀεὶ, ὡς εἶπον,
ὑπνον ἐλόνοτος τοῦ ἀγνωστοῦ, μετὰ μέσης μνήμης

misericiam, in quæ arma ne oculos quidem
audet convertere dæmonum examen. Non est enim
apud eos humilitatis vestigium, qui quidem per
superbiam in tenebras ejecti sunt, quibusque ignis
æternus paratus est. Ubi apud eos charitas, aut
misericiæ umbra, qui humano generi incessans
odium fovent, et in illud pugnare non desinunt?
His igitur armis circumdemur, quæ qui induerit,
inexpugnabilis hostibus fiet. » Et paulo post : « Hunc
triplicem funem quem nobis sanctissima Trinitas
contexit et connexit, videmus tria esse et unum ;
tria quidem nominibus, si velis et personis ; unum
autem potentia et efficacia et ea quæ cum Deo est,
propinquitate et inclinatione et familiaritate. » De his
Dominus dixit : « Jugum meum suave est, et onus
meum leve ⁴¹. » Et discipulus quem diligebat :
« Et mandata ejus gravia non sunt ⁴². » Et paulo
post : « Ideo anima quæ cum Deo per animæ puri-
tatem miscetur, et per mandatorum observationem
dum hæc tria arma qua sunt ipse Deus, possidet,
Deum ipsum induit et fit quodammodo Deus, per
humilitatem nempe et charitatem et misericordiam ;
Materiam Dyadem transmeat, caputque legis, cha-
ritatem dico, transcendens, cum supersubstantiali
et vivifica Trinitate conjungitur, immediate cum
illa conversans, lumen lumini adjiciens et indesi-
nente ac æterno gaudio perfusa. » Sed de his suffi-
ciunt quæ diximus. Operæ autem pretium est ut
quemadmodum de erroris ac veritatis signis et
fructibus pauca ex parte memoravimus, (unde et ex
ipsis nempe fructibus, secundum divinum Paulum
operantes noverimus, cujus spiritus sint), ita et de
utraque excitatione de divina nempe ac vera gratia
et de falsa et contraria pauca ex Patribus disera-
mus. Sic igitur de ea loquitur divus Diadochus.

De divina et de falsa excitatione.

74. Quando mens nostra incipit Spiritus sancti
excitationem sentire, tunc et Satanas in quodam
amæno sensu et quadam nocturna tranquillitate,
quando quis in levissimi somni inclinationem venit,
animam excitat. « Si igitur mens in ardenti minua
memoria inveniat nomen sanctum Domini Jesu
occupans, eoque sanctissimo et gloriosissimo no-
mine contra deceptionem utatur, dolo finem im-
ponit dolosus ; bello autem manifesto animam
petit. Unde dolo maligni apprimè noscens, in agia
in discretionis experientia proficit. » Et rursus :
« Bona excitatio fit, vigilante corpore ; aut cum
illud in eo est ut in somni cujusdam simulationem
introeat, quando quis in ardenti Dei memoria ejus
charitati fere adunatur ; dolosa autem excitatio fit
quando, ut dixi, in levem quemdam somnum veni-
certator cum media Dei memoria. Altera quidem,
tanquam ex Deo orta, manifeste animas eorum qui

⁴¹ Matth. xi, 30. ⁴² I Joan. v, 3.

pie pugnant, in multa animæ perfusione, ad Dei amorem vult invitare. Altera vero, quoniam quodam deceptionis vento animam eradicare solet, per corporis somnum sanæ mentis sensum decipere aggreditur, quando præsertim circa Dei memoriam se mollior habet. Si igitur inveniat mens, ut dixi, Domini nostri Jesu Christi semper memor, dissipat ventum illum inimici suave flantem, gaudensque ad bellum contra eum movetur, tanquam altera arma post gratiam habens, nempe experientie glorificationem. » Et rursus: « Si certo quodam et imaginationibus carenti motu ad Dei amore mens excitetur, corpus et ipsum quodammodo attrahens in hujus charitatis ineffabilis profundum, vigilans corpore, aut, eo quo dixi modo, in somnum intrante, divina gratia productum, nihil aliud cogitans nisi solum illud ad quod movetur, sciendum est sancti Spiritus adesse virtutem. Tota enim hac ineffabili dulcedine perfusa, nihil aliud cogitare potest, postquam remisso nunquam gaudio letatur. Si vero ambiguum aut sordidam quamdam cogitationem mens in operando concipiat, etiamsi contra malignum sancto utatur nomine, non autem potius ad Dei amorem putandum est eam excitationem decipientis esse, cum lætitiæ simulatione. Illa autem lætitia, tota qualitate et ordine carens, inimici est animam stuprare volentis. Cum enim videt mentem ipsum sensitisse et hac experientia gloriari, tunc quibusdam excitationibus, boni speciem gerentibus, ut dixi, animam invitat, ut, dum ea hac gloriatione et molli suavitate effertur, eam maligni immistio lateat. Ex hoc igitur Spiritum veritatis et Spiritum erroris cognoscemus. Impossibile est tamen divini bonitatem sensibiliter gustare aliquem, aut dæmonum malitiam sensibiliter experiri, nisi is sibi ipsi persuadeat, gratiam quidem in profunda mente residere, malos autem spiritus in cordis partibus habitare, quod nunquam apud homines credi dæmones volunt, ne mens, id apprimè sciens, Dei memoriam contra eos arma sumat. Habes jam de hoc quod sufficit, et contentus esse debes. Non enim ultra Gadira transiendum; et mel inveniens, paululum comede, ne satiatius illud evomas.

De divina lætitia, quæ ex corde emanat.

75. Imo vero opportunius et aptius est dicere: « Quis mellis dulcedinem annuntiabit, iis qui illum nondum gustavere et multo magis divinam illam lætitiā gaudiumque supernaturale et vivificum quod ex mundo corde et vera oratione manat et saturit? Ut dicit Deus et homo Jesus: « Qui biberit ex aqua quam ego ei dabo, non sitiet in æternum, sed aqua quam ego ei dabo, fiet in eo

Α τοῦ Θεοῦ. Ἡ μὲν γὰρ ὡς ἐκ Θεοῦ οὖσα, φανερώς τὰς ψυχὰς τῶν τῆς εὐσεβείας ἀγωνιστῶν, ἐν ἐκχύσει πολλῇ τῆς ψυχῆς, παρακαλεῖν πρὸς τὴν ἀγάπην θέλει αὐτοῦ. Ἡ δὲ, ἐπειδὴ ἐν ἀνέμῳ τινὶ πλάνης ῥιπίζειν τὴν ψυχὴν εἴθε, κλέπτειν διὰ τοῦ ὕπνου τοῦ σώματος τὴν πείραν τῆς αἰσθήσεως τοῦ ὑγιαίνοντος νοῦ ἐπιχειρεῖ, ὅτε μάλιστα περὶ τὴν μνήμην τοῦ Θεοῦ χλιερῶς ἔχει. Ἐὰν οὖν εὐρεθῇ ὁ νοῦς, ὡς εἶπον, μεμνημένος προσεχῶς τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, σκορπίζει μὲν τὴν αὐρὰν ἐκείνην τὴν ἠδουφανῆ τοῦ ἔχθρου, χαίρων δὲ εἰς τὴν κατ' αὐτοῦ κινεῖται πόλεμον, ὡς ὅπλον ἔχων δεύτερον λοιπὸν δεξιὸν μετὰ τὴν χεῖριν, τὸ ἐκ τῆς πείρας καύχημα. » Καὶ πάλιν: « Ἐὰν ἀναμφιβόλῳ καὶ ἀφαντάστῳ κινήσει ἡ ψυχὴ πρὸς τὴν ἀγάπην ἐξάπτηται τοῦ Θεοῦ, ἔλκουσα ὡσπερ καὶ τὸ σῶμα εἰς τὸ βάθος τῆς ἀγάπης ἐκείνης τῆς ἀβύθτου, ἐρηγοροῦντος, ἢ, ὅς εἰρηκα τρόπῳ, εἰς ὕπνον ἐρχομένου τοῦ ὑπὸ τῆς ἀγίας χάριτος ἐνεργουμένου, μηδὲν ἄλλο τότε ὅλως ἐννοοῦσα, ἢ τοῦτο μόνον εἰς ὄρα κινεῖται, εἰδέναι δεῖ τοῦ ἀγίου Πνεύματος εἶναι τὴν ἐνέργειαν· ἠδουμένη γὰρ ὅλη ὑπ' ἐκείνης τῆς ἀφράστου γλυκύτητος, οὐδὲν ἕτερον δύναται τότε ἐννοεῖν, ἐπειδὴ ἀνευδότης τότε εὐφραίνεται χαρᾶ. Ἐὰν δὲ ἀμφιβόλῳ ὅλως, ἢ ῥυπαρὰν τινα ἐννοεῖν ὁ νοῦς ἐν τῷ ἐνεργεῖσθαι συλλάβῃ, εἰ καὶ τῷ ἀγίῳ κέχρηται ὀνόματι πρὸς δόξαν τοῦ κακοῦ, καὶ οὐχὶ μᾶλλον πρὸς ἀγάπην μόνον τοῦ Θεοῦ, δεῖ νοεῖν, ὅτι ἐκ τοῦ ἀπατεῶνός ἐστιν ἐκείνη ἡ παράκλησις, χαρὰς ἐμφάσι. Ἡ δὲ χαρὰ ἐκείνη, ἀποιός ἐστι καὶ ἀδιάθετος ὅλη, θέλοντος μοιχεύεσθαι τοῦ ἔχθρου τὴν ψυχὴν. Ὅταν γὰρ ἴδῃ τὸν νοῦν ἐπὶ πείρα τῆς αὐτοῦ αἰσθήσεως ἀκριβῶς καυχώμενον, τότε παρακλήσει τισιν, ὡς ἔφη, χρηστοφανέσι προσκαλεῖται τὴν ψυχὴν, ἵνα διαφορουμένης αὐτῆς ὑπὸ τῆς χαύνης ἐκείνης καὶ καθύγρου ἠδύτητος, ἀγνώριστος αὐτῇ γένηται ἡ μέξις τοῦ δολίου. Ἐκ τούτου οὖν γνωσόμεθα τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς πλάνης. Ἀδύνατον μέντοι, ἢ τῆς θείας χρηστότητος ἐν αἰσθήσει γεύσασθαι τινα, ἢ τῆς τῶν δαιμόνων πικρίας αἰσθητῶς πειρασθῆναι, εἰ μὴ τις ἐαυτὸν πληροφωρήσει, τὴν μὲν χάριν, εἰς τὸ βάθος τοῦ νοῦ κατεσκηνωκέναι, τὰ δὲ πονηρὰ πνεύματα, περὶ τὰ μέλη τῆς καρδίας ἐνδοατρίβειν, ὅπερ οὐδὲ ποτε θέλουσι παρὰ ἀνθρώποις πιστευθῆναι οἱ δαίμονες, ἵνα μὴ ὁ νοῦς τοῦτο εἰδὼς ἀκριβῶς, τὴν μνήμην τοῦ Θεοῦ κατ' αὐτῶν ὀκλήσῃται. Ἐχεις ἤδη καὶ περὶ τούτου τὸ ἱκανόν, καὶ ἀρκέσθητι: τὸ γὰρ πέρα Γαδείρων, οὐ περατὸν, καὶ μέλι εὐρῶν, ὀλίγον φάγε, ἵνα μὴ ἐμπλησθῆις, ἐμπίσης αὐτό. »

Περὶ ἠδονῆς θείας, τῆς ἐκ τῆς καρδίας πηγαζομένης.

οἱ. Μᾶλλον δὲ εὐκαιρον οἰκιοτέρως εἰπεῖν· Τίς ἀναγγελεῖ γλυκύτητα μέλιτος, τοῖς μήπω γευσάμενοις; καὶ πολλῶ πλέον ἀσυγκρίτως, ἠδονὴν θείαν καὶ εὐφροσύνην ὑπερφυᾶ καὶ ζωήρρυτον, τὴν ἐκ τῆς καρδιακῆς καθαρᾶς, καὶ ἀληθοῦς προσευχῆς πηγαζομένην, καὶ ἀλλομένην ἀείδοντα; ὡς φησὶν ὁ θεάνθρωπος Ἰησοῦς: « Ὁς ἀν πίνῃ ἐκ τοῦ ὕδατος, οὐ ἐγὼ δώσω αὐτῷ, οὐ μὴ διψήσῃ εἰς τὴν αἰῶνα· ἀλλὰ τὸ

ὕδατος δὲ δώσει αὐτῷ, γενήσεται ἐν αὐτῷ πηγή ὑδατος ἅλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. » Καὶ αὖθις· « Ἐάν τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρὸς με, καὶ πινέτω. » — « Ὁ πιστεύων εἰς ἐμε, καθὼς εἶπεν ἡ Γραφή, ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ῥεύσουσιν ὑδατος ζωῆς. Τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ Πνεύματος, » λέγει ὁ Ἐπιστήθιος, « ὃ ἐμελλόν λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες· εἰς αὐτόν· » καὶ ὁ μέγας Παῦλος· « Ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν, κρᾶζον· Ἄββα ὁ Πατήρ. »

Ἔστι ἡ πνευματικὴ αὐτῆς ἡδονῆς, καὶ πολὺσημῶς ἔστι, καὶ ἀνώγειος.

« Ἦτις ἡδονῆς πνευματικῆς ὑπερφύσης καὶ ζωή-
ρυτος, καὶ ἐνυπόστατος Ἐλλαμψίς· ὑπὲρ φωτός τε
γνώρος, καὶ κάλλος ἀμήχανον, καὶ ὀρεκτῶν τὸ ἀκρῶ-
τατον, ἐποψία τε καὶ θεοψία, καὶ θέωσις προσείρη-
ται μυστικῶς, ἀνέκφραστος μένουσα καὶ μετὰ τὸ
φρασεῖσθαι ὅπουσδήποτε, καὶ ἀγνωστος μετὰ τὴν γνω-
σθῆναι, καὶ μετὰ τὸ διανοηθῆναι ἀνεπινώρητος. Καὶ
λέγει ὁ μέγας Διονύσιος· « Κατὰ τοῦτον ἡμεῖς γενέ-
σθαι· τὸν ὑπέρφωτον εὐχόμεθα γνῶσκον, καὶ δι' ἀβλε-
ψίας, καὶ ἀγνώσις, ἰδεῖν καὶ γνῶναι, τὸν ὑπὲρ θεῶν
καὶ γνῶσιν, αὐτὸ τὸ μὴ ἰδεῖν, μὴδὲ γνῶναι· τοῦτο γὰρ
ἔστι τὸ ὄντως ἰδεῖν καὶ γνῶναι, καὶ τὸν ὑπερούσιον
ὑπερουσίως ὑμῆσαι, διὰ τῆς πάντων τῶν ὄντων ἀφαι-
ρέσεως. » Ἔτι· « Ὁ θεὸς γνῶρος ἔστι, τὸ ἀπρόσιτον
φῶς, ἐν ᾧ κατοικεῖν ὁ Θεὸς λέγεται, καὶ ἀοράτω γὰρ
ὄντι, διὰ τὴν ὑπερέχουσαν φανότητα, καὶ ἀπροσίτω τῷ
αὐτῷ, δι' ὑπερβολὴν ὑπερουσίου φωτοχυσίας. Ἐν τού-
τῳ γίνεται πᾶς, ὃ θεὸν γνῶναι, καὶ ἰδεῖν ἀξιούμενος·
αὐτῷ τῷ μὴ ὄραν μὴδὲ γινώσκον, ἀληθῶς, ἐν τῷ
ὑπὲρ ὄρασιν, καὶ γνῶσιν γινόμενος· τοῦτο αὐτὸ
γινώσκον, ὅτι μετὰ πάντα ἔστι τὰ ἀλοήτῃ καὶ τὰ
νοητά. » Καὶ ὁ μέγας Βασίλειος· « Ἀρήρητοι παντελῶς,
καὶ ἀνεκδιήγητοι τοῦ θεοῦ κάλλους αἱ ἀστραπαί·
οὐ παρίσθησι λόγος, οὐ δέχεται ἀκοή, κἂν ἐωσφόρου
αὐγὰς εἴπη, κἂν σελήνης φαιδρότητα, κἂν ἡλίου
φῶς, πάντα ἄτιμα πρὸς εἰκασίαν τῆς δόξης, καὶ
πλέον ἀπολείπομενα πρὸς τὴν τοῦ ἀληθινοῦ φωτός
σύγκρισιν, ἢ ὅσον βαθεῖα νύξ, καὶ στιγνὴ σκοτομή-
νη, μεσημέριος καθαρωτάτης. Τοῦτο τὸ κάλλος, σα-
κίνοις μὲν ὀφθαλμοῖς ἀθεώρητον, ψυχῇ δὲ μόνῃ καὶ
διανοίᾳ καταληπτόν. Καὶ εἰ πού τις περιέλαμψε
τῶν ἁγίων, ἀπώρητον τοῦ πᾶθου τὸ κέντρον αὐτοῦ·
ἐγκατέλιπεν, οἱ ἄλλοι πρὸς τὴν ἐνταῦθα ζωὴν,
ἔλεγον· Οἴμοι ! ὅτι ἡ παροικία μου ἐμακρύνθη, καὶ
ἐδίψησεν ἡ ψυχὴ μου πρὸς τὸν θεὸν τὸν ἰσχυρὸν τὸν
ζῶντα· πότε ἤξω, καὶ ὀφθήσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ
θεοῦ μου ; Καὶ τὸ, Ἄναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι,
πολλῷ μᾶλλον κρείσσον. Καὶ, Νῦν ἀπολύεις τὸν δοῦ-
λόν σου, Δέσποτα, κατὰ τὸ βῆμά σου ἐν εἰρήνῃ· ὡς
δεσμωτήριον τὴν ἐνταῦθα ἡγουμένοι ζωὴν· οἳ γὰρ διὰ
τὸ ἀχορήστως ἔχειν τῆς θεωρίας τοῦ θεοῦ κάλλους,
εὐχὴν ἐποιεῖντο, πάσῃ τῇ αἰωνίῳ ζωῇ, συμπαρ-
εκτείνεσθαι τὴν θεωρίαν τῆς λαμπρότητος τοῦ Κυ-
ρίου. » Καὶ ὁ θεολόγος· « Οὐδ' ὁ φόβος, ἐντολῶν τήρησις,

A fons aquæ salientis in vitam æternam ⁴³. » Et
rursum : « Si quis sitit, veniat ad me et bibat ⁴⁴. »
Qui credit in me, ut dicit Scriptura, flumina de
ventre ejus fluent aquæ vivæ. Hoc autem dixit de
Spiritu ⁴⁵. » Dicit sanctus Joannes : « Quod debe-
bant accipere credentes in eum ⁴⁶. » Et magnus
Paulus : « Misit Deus Spiritum Filii sui in corda
nostra clamantem : Abba, Pater ⁴⁷. »

Quod spiritualis hæc lætitia et multa signa habet et
nomen non habet.

76. Hæc spiritualis lætitia supernaturalis et vivi-
fica et substantialis est splendor ; tenebræ quæ
supra lumen sunt, et pulchritudo inexplicabilis, et
desiderabilium maximum, inspectio, et Dei visio,
et edificatio mystice appellatur ; sed remanet non
nominata, postquam nominata est, et ignota,
postquam cognita est, et non cogitata, postquam
cogitata est. Et dicit magnus Dionysius : « Ad illas
nos pervenire tenebras optamus, quæ supra lumen
sunt ; et per obscuritatem illam et ignorantiam
videre et noscere eum qui supra visionem cogniti-
onemque est, sic nempe videre et noscere ipsum
non visibile et non noscibile. Id enim est vere vi-
dere et scire, et supersubstantialiter celebrare, per omnium creaturarum
ablationem. » Et adhuc : « Divine tenebræ sunt
lumen inaccessible, in quo habitare Deus dicitur ; et
invisible, propter ipsius eminentem splendorem ;
inaccessible vero, propter supersubstantialis effusio-
nis excessum. In hoc lumine totus est qui Deum
noscere et videre meritus est ; ipso non videre neque
noscere, in id quod supra visionem est ac substan-
tiam translatus ; id ipsum sciens, quod est supra
omnia sensibilia et intelligibilia. » Et magnus Basi-
lius : « Ineffabiles omnino et inenarrabiles divine
pulchritudinis radii. Non eos attingit sermo, non
aures audire possunt, etiamsi luciferi splendorem
dicat et lunæ claritatem. Omnia vilia præ hac glo-
ria, et magis distant a vero illo lumine, quam
quantum profunda et illius nox a purissimo me-
ridie. Illa pulchritudo, carnis quidem oculis invi-
sibilis est, animæ autem soli ac cogitationibus compre-
hensibilis. Et si quando aliquibus sanctis effulsit,
intolerandum desiderii aculeum in ipsis reliquit,
qui ad futuram vitam præ gaudio exsultantes, dice-
bant : « Heu mihi ! quia incolatus meus prolonga-
tus est ⁴⁸ ; » Et : « Sitivit anima mea ad Deum
fortem, vivum ; quando veniam et apparebo ante
faciem Dei mei ⁴⁹ ? » Et adhuc : « Dissolvi et esse
cum Christo, multo mellus. » Et : « Nunc dimittis
servum tuum, Domine, secundum verbum tuum
in pace ⁵⁰ ; » tanquam carcerem hanc vitam habentes ;
qui quidem, cum divine pulchritudinis con-
templatione satiari nequirent, cupiebant ut per

⁴³ Joan. iv, 13. ⁴⁴ Joan. vii, 37. ⁴⁵ Ibid. 38. ⁴⁶ I Joan. v, 5. ⁴⁷ Rom. viii, 15. ⁴⁸ Psal. cxxix, 5.
⁴⁹ Psal. lxi, 3. ⁵⁰ Luc. ii, 29.

vitam æternam prolongaretur sibi gloriæ Domini contemplatio. » Et Theologus : « Cujus timor, mandatorum observatio est, carnis inundatio, quæ tanquam nubes animam circumdat, neque sinit eam divinos radios videre ; cujus inundatio, illuminatio est, illuminatio autem, desiderii adimpletio, iis qui maxima aut maximum aut supra magna desiderant. » Et divus Gregorius Nysenus : « Si evacuaveris, per vitæ curam, efformatas in corde tuo sordes, effulgebit tibi divina pulchritudo, tanquam in ferro fieri solet. Cum enim per cotem rubigine undatum est quod prius atrum erat, radios quosdam a se ad solem et fulgores nitens emittit ; sic et homo interior, quem eor nominat Dominus ; postquam abstersus erit æruginosis sordibus quæ per malignum mucorem ipsius pulchritudini adhaeserunt, rursum similitudinem cum archetypo suscipiet, et bonuserit ; bonum est enim quod bonum sequitur. » Et sanctus Nilus : « Beatus qui ignorantiam suscipit, eam quæ ab oratione inseparabilis est. » Et Climax : Abyssus quidem doloris consolationem vidit, purgatio cordis suscepit splendorem, splendor ineffabilis est virtus, quam invisibiliter videmus, et ignote cogitamus. Ideoque et ter beati, qui, ut prisca illa Maria, optimam illam partem et vivendi rationem elegerunt, spirituales et quæ non potest auferri, et tali hæreditate divina digni habiti sunt, ita ut cum multa voluptate exstatica ipsis cum divino Paulo liceat inspirari et clamare Apparuit gratia et benignitas Salvatoris nostri Dei, non ex operibus justitiæ, sed secundum suam misericordiam salvavit nos per lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde per Jesum Christum Salvatorem nostrum, ut justificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem vitæ æternæ. » Et rursum : Qui unxit nos et signavit nos, et dedit nobis pignus Spiritus in cordibus nostris. » Et : « Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus ; ut sit excellentia virtutis Dei, et non ex nobis. » Atque ita quidem illi ; quod utinam nobis fiat per eorum ad Dominum ardentes orationes, ex parte, ut illis contigit, agere misericordia et gratia !

Quod necessario oportet miti corde esse eum qui omnino pacem agere studet.

77. Illud autem oportet te, o filii, præ omnibus et cum omnibus scire, nempe quod qui sagittam vult emittere, non absque signis eam emittit, ita et qui pacem vult agere, miti corde esse debet, et hoc signum sibi habere. Et dicit sanctus Isidorus : Ad virtutem non sufficit exerceri, sed oportet et in exercitio moderatum esse. Si enim mansuetudinis certamen aggredientes, turbata opinione pugnamus, nihil aliud est quam velle quidem salutem obtinere, et non velle ea quæ ad ipsam ducunt. » Et ante illum divinus David : « Diriget mites in judicio ; docerit

οὐ δὲ ἐντολῶν τήρησις, σαρκὸς καθαρσις, τοῦ ἐπιπροσθούντος τῆ ψυχῇ νέφους, καὶ οὐκ ἔωντος καθαρῶς ἰδεῖν τὴν θεῖαν ἀκτίνα, οὐ δὲ καθαρσις, ἔλλαμψις, ἔλλαμψις δὲ, πόθος πλήρωσις, τοῖς τῶν μεγίστων, ἢ τοῦ μεγίστου, ἢ ὑπὲρ τὸ μέγα ἐφιμεμένοις. » Καὶ ὁ Νύσσης θεῖος Γρηγόριος· « Εἰ ἀποκλύσειας δι' ἐπιμελείας βίου, τὸν ἐπιπλασθέντα τῆ καρδίᾳ σου ῥῦπον, ἀναλάμψει σοι τὸ θεοειδὲς κάλλος, ὡσπερ ἐπὶ τοῦ σιδήρου γίνεσθαι πέφικεν. Ὅταν γὰρ δι' ἀκόντης τοῦ τοῦ γυμνωθεῖ ὁ πρὸ ὀλίγου μέλας, αὐγάς τινὰς ἀφ' ἑαυτοῦ πρὸς τὸν ἥλιον στείλων καὶ λαμπρόνας ἐκδίδωσιν· οὕτω καὶ ὁ ἔνδον ἄνθρωπος, ὃν καρδίαν ὀνομάζει ὁ Κύριος· ἐπειδὴν ἀποξύσεται τὸν ἰώδη ῥῦπον, τὸν διὰ τοῦ πονηροῦ εὐρώτος ἐπαυθῆσαντα τῆ μορφῇ, πάλιν ἀναλήψεται τὴν πρὸς τὸ ἀρχέτυπον μοιότητα, καὶ ἀγαθὸς ἔσται, τῷ γὰρ ἀγαθῷ, ὅμοιον ἀγαθὸν πάντως ἐπακολουθεῖ. » Καὶ ὁ ἅγιος Νεῖλος· « Μικχάριος ἡ καταλαβὼν τὴν ἀγνοίαν, τὴν τῆς προσευχῆς ἀχώριστον. » Καὶ ὁ τῆς Κλίμακος· « Ἄβυσσος μὲν πένθους, παράκλησιν ἐθεάτατο, καθαρότης δὲ καρδίας, ἐδέξατο ἔλλαμψιν, ἔλλαμψις· ἐστὶν ἔρβητος ἐνέργεια, ὀρωμένη ἀοράτως, καὶ νοουμένη ἀγνώστως. Διὰ τοι τοῦτο καὶ τρισόβιοι, οἱ κατὰ τὴν πάλαι Μιχρίαν, τὴν ἀγαθὴν ταύτην μερίδα καὶ πολιτείαν ἐκλεξάμενοι, τὴν πνευματικὴν καὶ ἀναπαίρετον, καὶ τοιαύτης εὐκλιτίας θεοσικέλλου ἠξιώμενοι, ὥστε μετὰ πολλοῦ, καὶ ἐκστατικοῦ τοῦ γάνους, σὺν τῷ θεῷ Παύλῳ ἐξείναι αὐτοῖς ἀναφανδὸν ἐνθουσιᾶν ἄμα, καὶ βῶξ ἂν τὸ, Ὅτι ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐπεσφάνη τοῦ Σωτῆρος, ἡμῶν θεοῦ, οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ, ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὴν αὐτοῦ ἔλεον, ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώσεως Πνεύματος ἁγίου· οὐ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσιῶς διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, ἵνα δικαιωθέντες τῆ ἐκείνου χάριτι, κληρονόμοι γενώμεθα κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου καὶ πάλιν Χριστῶς ἡμᾶς καὶ σφραγισάμενος, καὶ δοὺς τὸν ἀρβῶνα τοῦ Πνεύματος, εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν· καὶ, « Ἐχομεν δὲ τὴν θησαυρὸν τοῦτον, ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν· ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ἢ τοῦ θεοῦ, καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν. » Κάκεινοι μὲν, οὕτω· γένοιτο δὲ καὶ ἡμῖν, ταῖς ἐκείνων πρὸς Κύριον θεοπεθέσι λιταῖς, ἀπὸ μέρους κατ' ἐκείνους χρηματίζαι· ἐλέει, καὶ χάριτι.

Ἔτι δεῖ κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην, πρῶτον εἶναι τὴν καρδίαν, τὸν βουλόμενον ἠκριβωμένως ἠσυχάσαι.

οῦ. Σε δὲ, ὦ τέκνον, τοῦτο νῦν κατὰ καιρὸν πρὸ τῶν ἄλλων, καὶ μετὰ τῶν ἄλλων δεῖ μαθεῖν, ὅτι ὡσπερ ὁ τοξοῦειν μαθεῖν καλῶς ἐθέλων, οὐκ ἄνευ σημείων τὸ τόξον τείνει, οὕτως ὁ ἠσυχάσαι βουλόμενος μαθεῖν, τὸ ἀεὶ πρῶτος εἶναι τὴν καρδίαν, ὡς σημείον ἐχέτω. Καὶ λέγει ὁ ἅγιος Ἰσίδωρος· « Οὐκ ἀρκεῖ πρὸς ἀρετὴν, τὸ ἀσχεῖν, ἀλλὰ χρὴ καὶ μετριάζειν πρὸς τὸ ἀσχεῖν. Εἰ γὰρ ἀγῶνα πραότητος μετερχόμενοι, γνώμη τοῦτον ταραχίδει ἐγκόπτομεν, οὐδὲν ἕτερον ἐστίν, ἢ θέλει μὲν σωτηρίας τυχεῖν, μὴ θέλει δὲ ποιεῖν τὰ πρὸς αὐτὴν συμβαλλόμενα. »

Και πρό γε τούτου, ὁ θεός αὐτος Δαβίδ· « Ὁδηγήσει πρᾶξι· ἐν κρίσει· διδάξει πρᾶξι δόδους αὐτοῦ. » Καὶ ὁ Σειράχ· « Τοῖς πρᾶξιν ἀποκαλύπτονται τὰ μυστήρια. » Καὶ ὁ γλυκύτατος δὲ Ἰησοῦς· « Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρᾶξός εἰμι, καὶ ταπεινός τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. » Καὶ· « Ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρῶτον καὶ ἡσύχιον, καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους; » Καὶ· « Μακάριοι οἱ πρᾶξι, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν· » ἦτοι τὴν καρδίαν, καρποφοροῦσαν τῇ χάριτι, ἐν τριάκοντα, καὶ ἐξήκοντα, καὶ ἑκατόν. Κατὰ τὴν τάξιν, ἀρχαρίων, μέσων καὶ τελείων· μηδέ ποτε ἐν μηδενὶ ταρᾶτων, ἢ ταρᾶττόμενος, εἰ μὴ πω περὶ εὐσεβείας ὁ λόγος.

Ὅπως ἂν κατορθωθῆ ἡμῖν ἡ πρᾶξι, καὶ περὶ τοῦ τῆς ψυχῆς τριμεροῦς θυμικοῦ, ἐπιθυμητικοῦ, καὶ λογιστικοῦ.

οἱ. Τοῦτο δὲ εὐκόλως ἂν κατορθώσαις, πάντα ἐκκλίνων ἄμα, καὶ πρὸς ἀγάπην τὴν ψυχὴν κινῶν, τὰ πλεῖστά τε σιωπῶν, ἐμμέτρως τε σιτούμενος, καὶ ἀεὶ προσευχόμενος, ὡς εἰρητὰ τοῖς Πατράσιν· « Ὅτι τὸ θυμικὸν τῆς ψυχῆς, ἀγάπη χαλίνωσον· καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν αὐτῆς ἐγκρατεῖα μάρανον· καὶ τὸ λογιστικὸν αὐτῆς τῇ προσευχῇ πτέρωσον· καὶ τὸ φῶς τοῦ νοῦ οὐκ ἀμαυροῦται ποτε. » Καὶ, « Θυμοῦ μὲν χαλινός, ἢ εὐκαιρὸς σιωπῆ· ἀλόγου δὲ ἐπιθυμίας, ἢ ἐμμετροῦ ἐδωδῆ· δυσκαθέκτου δὲ λογισμοῦ, ἢ μονολόγου προσευχῆ. » Καὶ αὖθις· « Τρεῖς εἰσιν ἀρεταί, αἵτινες χορηγοῦσι φῶς τῷ νῷ διαπαντός· τὸ μὴ εἰδέναι πονηρίαν ἀνθρώπου τινός· τὸ ὑποφέρειν τὰ ἐπερχόμενα ἀταράχως· καὶ τὸ ἀγαθοποιῆσαι τοὺς κακοποιούντας. Αἱ τρεῖς αὗται ἀρεταὶ γεννώσιν ἄλλας τρεῖς ἀρετὰς μείζονα· αὐτῶν· τὸ μὴ εἰδέναι πονηρίαν ἀνθρώπου γεννᾷ τὴν ἀγάπην· καὶ τὸ ἐπινεγκεῖν τὰ ἐπερχόμενα ἀταράχως γεννᾷ τὴν πραότητα καὶ τὸ ἀγαθοποιῆσαι τοὺς κακοποιούντας κτᾶται τὴν εἰρήνην. » Καὶ πάλιν· « Τρεῖς εἰσιν ἠθικαὶ καταστάσεις, γενικώτεραι ἐν τοῖς μοναχοῖς· καὶ πρώτη μὲν ἐστὶ τὸ μηδὲν ἀμαρτάνειν κατ' ἐνέργειαν· δευτέρα δὲ, τὸ μὴ ἐγχερονίζειν ἐν τῇ ψυχῇ τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς· καὶ τρίτη, τὸ τὰς μορφὰς τῶν γυναικῶν, καὶ τῶν λυπησάντων, ἀπαθῶς θεωρεῖν κατὰ διάνοιαν. »

Ὅτι ταχέως δεῖ μετανοεῖν ἐν ταῖς κατὰ σύμβασιν ἐκτροπαῖς, καὶ οὕτως εἰς τὸ ἐξῆς σοφῶς ἀσφαλιζεσθαι.

οἱ. Εἰ δὲ τι συμβαίη πῶς διαταραχθῆναι σε, ἢ ἐν τινι ὀλισθησῆσαι συμπτώματι, καὶ τοῦ προσέχοντος διαμαρτεῖν, εὐθέως δεῖ διαλλάττεσθαι πρὸς τὸν λειυπηκότα, ἢ καὶ λυπηθέντα· καὶ μετανοεῖν ἐκ ψυχῆς· πενθεῖν τε καὶ δακρύειν, καὶ ἑαυτοῦ καταμέμψεσθαι· καὶ οὕτως εἰς τὸ ἐξῆς προσέχειν, καὶ ἀσφαλιζεσθαι πᾶνω σοφῶς, ὡς διδάσκει ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὅτι· « Ἐὰν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἔκει μνησθῆς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄφες ἔκει τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὑπάγε πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου· καὶ τότε ἐλθὼν, πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. »

ἢ Psa. xxiv, 9. ἢ Eccl. xxi, 27. ἢ Matth. xi, 29. ἢ Isa. Lxvi, 2. ἢ Matth. v, 4. ἢ Matth. v, 23, 24.

mites vias suas⁵¹. » Et filius Sirach : « Mansuetis revelantur mysteria⁵². » Et dulcissimus Jesus : « Discite a me quia mitis-sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris⁵³. » Et : « Ad quem respiciam, nisi ad mansuetum et pacificum et metuentem sermones meos⁵⁴? » Et : « Beati mites, quoniam ipsi hæreditabunt terram⁵⁵. » Cor scilicet quod gratia fructus afferet, ita ut granum unum triginta alia aut sexaginta, aut centum reddat, pro ordine incipientium, mediocrium et perfectorum. Non enim vir ille turbabit, neque turbabitur, si nondum sit de pietate sermo. »

Quomodo perficitur in nobis mansuetudo et de triplici anima : iracunda, appetitiva et rationabili.

78. Id autem consequeris, ab omnibus animam tuam avertens et ad charitatem dirigens, plerumque vero silens, mediocriterque cibo utens et semper orans, ut a Patribus dictum est : « Iracundiam animæ frenans et ejus appetitum temperantia macerans, ejus rationi alas aptes. Et mentis lumen nunquam hebetabitur. » Et : « Iræ quidem frenum est opportunum silentium ; irrationabilis autem appetitus, moderatus cibus ; ratiocinii vero fere cobibitu difficilis, soliloqua oratio. » Et rursum : « Tres sunt virtutes quæ menti lumen subministrant perpetuo : Nullius hominis malitiam scire sine turba quæ accidit, sustinere ; et bonum facere iis, qui faciunt malum. Tres illæ virtutes tres alias gignunt seipsis majores : malitiam hominis nescire gignit charitatem ; sine turba accidentia sustinere generat mansuetudinem, et bonum facere malum facientibus pacem præbet. » Et rursum : « Tres sunt morales status monachis generales ; primus quidem non errare secundum virtutem ; secundus, non in anima servare affectu commotas cogitationes ; et tertius, mulierum formas et eorum quæ contrastant, absque affectu per cogitationem intueri. »

Quod oportet cito pœnitere in iis quæ accidunt distractionibus, et ita se in futurum sapienter confirmare.

79. Quod si accidat te aliquando conturbari aut in aliquem casum circumagi, et a bono deflectere, cito oportet te reconciliari cum eo qui te afflixit aut quem afflixisti ; et converti ex tota anima ; dolere et lacrymare et teipsam vituperare ; atque ita tibi in futurum providere teque confirmare omnino sapienter, ut docet Dominus Jesus : « Si offers munus tuum ad altare et tibi recordatus fueris quod frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, et vade, prius reconciliare fratri tuo, et tunc veniens offer munus tuum⁵⁶. » Et apostolus Paulus : « Omnis amaritudo et ira est

a. rogantia et clamor, et blasphemia rejiciantur a A
vobis, cum omni malitia. Estote in invicem boni
et misericordes; gratis invicem largientes, quem-
admodum gratis Deus nobis in Christo largitus
est⁸⁷. » Et : « Irascimini, et nolite peccare⁸⁸. »
Et : « Sol non occidat super iracundiam vestram⁸⁹. »
Et : « Nolite vos vindicare, charissimi; sed date lo-
cum iræ⁹⁰. » Et : « Noli vinci a malo; sed vince in
bono malum⁹¹. » Et illud quidem dictum est de
mutua reconciliatione.

De lapsu ac pœnitentia.

80. De lapsu quidem, dicit sanctus Isaac : « Non
quando in aliquam culpam lapsi erimus, tunc con-
tristemur; sed quando in ipsa remanebimus. La-
p- B
sus enim accidit frequenter, et perfectis; rema-
nere autem in culpa est completa occisio. Tri-
stitia vero, quam sentimus de propriis lapsibus, in
loco mundæ operationis nobis reputatur, ex gratia.
Qui spe pœnitentiæ denuo labitur, ille cum malitia
cum Deo incedit. In eum, ex improviso, mors inci-
dit; neque tempus spei suæ festinat, operaque vir-
tutis adimplere. Et adhuc : « Oportet, inquit, scire
nos omni hora, quod his viginti quatuor noctis ac
diei horis, pœnitentia indigemus. Idea autem pœni-
tentiæ nominis, prout ullam ex vera rerum natura
novimus, hæc est : protensa rogatio omni hora, in
perfecta oratione, compunctionis, Deo accedens,
ad præteritorum remissionem; et tristitia, pro futu-
rorum custodia. Et rursus : « Gratia post gratiam,
pœnitentia hominibus data est. Pœnitentia enim
est regeneratio secunda ex Deo, et quod pignus ex
fide accepimus, per pœnitentiam rursus ut gratiam
accipimus. Pœnitentia est misericordiae janua,
quæ aperitur iis qui ipsam persequuntur. Per hanc
januam intramus ad divinam misericordiam, et ex-
tra hunc introitum, misericordiam non invenimus.
Ideo omnes erraverunt, secundum divinam Scri-
pturam, justificati gratis gratia ipsius. Pœnitentia
est secunda gratia, et generatur in corde ex fide et
timore. Timor est virga paterna quæ nos gubernat
quoadusque properemus ad spiritualem paradisum;
et postquam festinavimus, nos relinquit ac rever-
titur. Paradisus est amor Dei, in quo omnium feli-
citatium sunt deliciae. » Et rursus : « Quemadmo-
dum impossibile est mare magnum, sine nave et
carabo, transire; ita nemo potest absque timore
ad charitatem transire. Mare fœtidum inter nos et
spiritualem paradisum extensum, per pœnitentiæ ca-
rabum transire possumus, quæ timoris remigium
tenet. Si autem hujus timoris remigium pœnitentiæ
navem non gubernat, per quam hujus mundi mare
ad Deum permeamus, in fœtido illo mari submergi-
mur.

τούς κωπηλάτας τοῦ φόβου. Ἐὰν δὲ οἱ κωπηλάται οὗτοι τοῦ φόβου, οὐ κυβερνώσιν τὸ πλοῖον τοῦτο τῆς
μετανοίας, δι' ἧς διερχόμεθα τὴν θάλασσαν τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν Θεόν, καταποντιζόμεθα ἐν τῇ
ὀχομένῃ θαλάσσῃ. »

⁸⁷ Ephes. iv, 31, 32. ⁸⁸ Psal. iv, 5. ⁸⁹ Ephes. iv, 26. ⁹⁰ Rom. xii, 19. ⁹¹ Ibid. 21.

σου. » Καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος : « Πᾶσα πικρία,
καὶ θυμὸς, καὶ ὀργή, καὶ κραυγὴ, καὶ βλασφημία,
ἀρθήτω ἀφ' ὧμων, σὺν πάσῃ κακίᾳ. » Γίνεσθε δὲ εἰς
ἀλλήλους χρηστοί, εὐσπλαγχοί, « Χαρίζομενοι ἑαυ-
τοῖς, καθὼς καὶ ὁ Θεὸς ἐν Χριστῷ ἔχαρισατο ἡμῖν. »
Καὶ : « Ὁργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. » Καὶ : « Ὁ
ἥλιος μὴ ἐπιδύετω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὧμων. » Καὶ
« Μὴ ἐκδικοῦντες ἑαυτοὺς, ἀγαπητοί· ἀλλὰ διδόντες
τόπον τῇ ὀργῇ. » Καὶ : « Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ·
ἀλλὰ νικά ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν. » Καὶ τοῦτο μὲν
εἴρηται περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους διαλλαγῆς.

Περὶ ὀλίσθου, καὶ μετανοίας.

π. Περὶ δὲ γε ὀλίσθου, φησὶν ὁ ἅγιος Ἰσαάκ·
« Οὐχ ὅταν ὀλισθησώμεν ἐν τινι, τότε λυπηθώμεν·
ἀλλ' ὅταν ἐμμείνωμεν ἐν αὐτῷ. Τὸ γὰρ ὀλίσθημα,
B
συμβαίνει πολλάκις καὶ τοῖς τελείοις· τὸ δὲ ἐμμεῖ-
ναι ἐν αὐτῷ, νέκρωσις ἐστὶ τελεία. Ἡ λύπη δὲ, ἢ
λυπούμεθα ὑπὲρ τῶν ἰδίων ὀλισθημάτων, εἰς τόπον
ἐργασίας καθαρᾶς λογίζεται ἡμῖν, ἐκ τῆς χάριτος.
Ὁ ἐν ἐλπίδι μετανοίας ὀλισθαίνων ἐκ δευτέρου, οὐ-
τος μετὰ πανουργίας πορεύεται μετὰ τοῦ Θεοῦ.
τούτῳ ἀγνώστως, ἐπιπίπτει ὁ θάνατος· καὶ οὐ φθά-
νει τὸν καιρὸν τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ, τὰ ἔργα τῆς ἀρε-
τῆς πληρῶσαι. » Ἐτι : « Δεῖ, φησὶ, γινώσκειν ἡμᾶς
ἐν πάσῃ ὥρᾳ, ὅτι ἐν ταύταις ταῖς εικοσιτέσσαρσιν
ὥραις τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἡμέρας, τῆς μετανοίας
χρῆζομεν. Νόησις δὲ τοῦ ὀνόματος τῆς μετανοίας
καθὼς ἐκ τοῦ ἀληθινοῦ τρόπου τῶν πραγμάτων ἐγνώ-
καμεν, τοῦτό ἐστι· δέησις ἐκτενης ἐν πάσῃ ὥρᾳ, ἐν
C
εὐχῇ πεπληρωμένη κατανύξεως, προσεγγίζουσα τῷ
Θεῷ, ὑπὲρ ἀφέσεως τῶν παρελθόντων· καὶ λύπη,
ὑπὲρ τῆς τῶν μελλόντων φυλακῆς. » Καὶ αὖθις : « Χά-
ρις μετὰ χάριν, ἢ μετάνοια ἰδὸθι τοῖς ἀνθρώποις.
Μετάνοια γάρ ἐστιν, ἀναγέννησις δευτέρα ἐκ Θεοῦ,
καὶ ὄνπερ ἐκ τῆς πίστεως ἀρραβῶνα ἰδεξάμεθα, διὰ
τῆς μετανοίας τὸ χάρισμα αὐτοῦ ἐκδεχόμεθα. Μετά-
νοιά ἐστιν ἡ θύρα τοῦ ἔλεους, ἢ ἀνεψυγμένη ταῖς
διώκουσιν αὐτήν. Διὰ τῆς θύρας ταύτης εἰσερχό-
μεθα πρὸς τὸ θεῖον ἔλεος, καὶ ἐκτὸς ταύτης τῆς
εἰσόδου, οὐχ εὐρήσομεν ἔλεος. Διότι πάντες ἡμαρ-
τον, κατὰ τὴν θεῖαν Γραφὴν, δικαιοῦμενοι δωρεὰν
τῇ αὐτοῦ χάριτι. Ἡ μετάνοια ἐστὶν ἡ χάρις ἢ δευτέρα,
καὶ τίκεται ἐν τῇ καρδίᾳ ἐκ τῆς πίστεως καὶ τοῦ
φόβου. Ὁ φόβος δὲ ἐστὶ, βᾶδδος πατρικῆ, ἢ κυβερ-
D
νώσῃ ἡμᾶς, ἕως ἂν φθάσωμεν εἰς τὸν παραδείσον τὸν
πνευματικόν· καὶ ὅταν φθάσωμεν ἐκεῖσε, ἀφήσιν
ἡμᾶς, καὶ στρέφεται. Παραδείσος ἐστὶν ἡ ἀγάπη
τοῦ Θεοῦ, ἐν ἣ ἢ τρυφή πάντων τῶν μακαρισμῶν. »
Καὶ αὖθις : « Ὡσπερ οὐ δυνατόν ἐστι περᾶσαι τὴν
θάλασσαν τὴν μεγάλην, χωρὶς πλοίου, καὶ καράβου,
οὕτως οὐ δυνατόν τις χωρὶς φόβου περᾶσαι πρὸς τὴν
ἀγάπην. Τὴν θάλασσαν τὴν ὀχομένην, τὴν τεθεῖσαν
μεταξὺ ἡμῶν καὶ τοῦ νοητοῦ παραδείσου, διὰ καρά-
βου τῆς μετανοίας παραλβεῖν δυνάμεθα, τῆς ἐχούσης

Ἔτι περὶ μετανοίας, φόβου, ἀγάπης, πένθους, ἁ δακρύων, καὶ αὐτομεμφίας. *Sequitur de pœnitentia, timore, charitate, dolore, lacrymis et proprio vituperio.*

πα'. « Μετάνοιά ἐστὶ, τὸ πλῆρον ὁ φόβος, ὁ κυ-
θερνήτης αὐτοῦ ἢ ἀγάπη, ὁ λιμὴν ὁ θεϊκός. Καθ-
ρίζει οὖν ἡμᾶς ὁ φόβος ἐν τῷ πλοίῳ τῆς μετανοίας,
καὶ διαβιδάζει ἡμᾶς τὴν θάλασσαν τοῦ βίου τὴν
ὀζημένην· καὶ πρὸς τὸν λιμένα τὸν θεῖον, ὃς ἐστὶν ἡ
ἀγάπη, ὀδηγεῖ ἡμᾶς, εἰς ὃν περῶσι πάντες οἱ κο-
πιῶντες καὶ πεφορτισμένοι ἐν τῇ μετανοίᾳ· καὶ ὅτε
φθάσομεν τὴν ἀγάπην, ἐφθάσαμεν εἰς τὸν Θεόν· καὶ
ἡ ὁδὸς ἡμῶν ἐτελειώθη, καὶ διέβημεν πρὸς τὴν
νῆσον τὴν ἐκείθεν τοῦ κόσμου οὖσαν, ὅπου ὁ Πατήρ,
καὶ ὁ Υἱός, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. » Περὶ δὲ πέν-
θους τοῦ κατὰ Θεόν, οὕτω φησὶν ὁ Σωτήρ· « Μακάριοι
οἱ πενθοῦντες, ὅτι οὗτοι παρακληθήσονται. » Ἔτι
περὶ δακρύων, ὁ αὐτὸς γράφει ὁσιος Ἰσαάκ· « Τὰ
δάκρυα τὰ ἐν τῇ εὐχῇ, σημεῖόν ἐστι τοῦ ἐλέους τοῦ
Θεοῦ, οὐπερ ἠξιώθη ἡ ψυχὴ ἐν τῇ ἑαυτῆς μετανοίᾳ·
καὶ ὅτι προσεδέχθη, καὶ ἤρξατο εἰσεργεσθαι εἰς τὴν
πεδιδάδα τῆς καθαρότητος ἐν τοῖς δάκρυσιν. Ἐάν γάρ
μὴ ἀρῶσιν οἱ λογισμοὶ τῶν παρερχομένων, καὶ βί-
ψωσιν ἐξ ἑαυτῶν τὴν ἐλπίδα τοῦ κόσμου, καὶ κι-
νηθῇ ἐξ αὐτῶν ἡ καταφρόνησις αὐτοῦ, καὶ ἄρξωνται
ἀγαθὰ ἐφόδια τῆς ἐξόδου αὐτῶν παρασκευάζειν, καὶ
ἄρξωνται ἐν τῇ ψυχῇ λογισμὸν κινεῖσθαι τιῶν ὄντων
ἐκείσε, οὐ δύναται οἱ ὀφθαλμοὶ δακρῦειν. Τὰ δάκρυα
γάρ, ἐκ τῆς ἀκραίφνου ἀδολοσχίας, καὶ ἀμετεωρί-
στου, τῶν λογισμῶν τε τῶν πολλῶν, καὶ συνεχῶν,
καὶ ἀκλινῶς γινομένων, καὶ ἐκ μνήμης τινὸς λεπτοῦ
γινομένου ἐν τῇ διανοίᾳ, καὶ λυπούντος τὴν καρ-
διαν ἐκ τῆς μνήμης αὐτοῦ, καὶ ἐκ τούτων τὰ δάκρυα
πληθύνονται, καὶ ἐπιπλέον αὐξάνονται. » Καὶ ὁ τῆς
Κλίμακος· « Ὡσπερ τὸ πῦρ ἀναιρετικὸν καλάμης,
οὕτω τὸ δάκρυον τὰ ἀγνῶν, παντὸς ῥύπου φαινομένου,
καὶ νοουμένου. » Ἔτι· « Τὰ τῆς ἡμετέρας ἀναλύσεως
καθαρὰ καὶ ἄδολα, ἑαυτοῖς περιποιησώμεθα δάκρυα·
οὐ γὰρ ἐστὶν ἐν αὐτοῖς κλοπή, ἢ οἴσις· καθαροὶ δὲ
μᾶλλον, καὶ ἀγάπης τῆς εἰς Θεὸν προκοπῆ, καὶ
ἀμαρτίας ἐκπλυσίς, καὶ ἀπάθεια. » Ἔτι· « Μὴ πί-
στευε σαῖς πηγαῖς, πρὸ τελείας καθάρσεως· οὐ γὰρ
ἔχει πίστιν οἶνος εὐθὺς ἐκ τῶν ληνῶν ἐγκλειόμε-
νος. » Ἔτι· « Τὰ μὲν ἐκ φόβου δάκρυα, αὐτὰ ἐν
ἑαυτοῖς τὴν φυλακὴν κέκτηνται· τὰ δὲ τῆς ἀγάπης,
πρὸ τῆς τελείας ἀγάπης, ἴσως εὐσύλητα ἐν τισὶ καθ-
εστήκασιν, εἰ μήποτε τὸ ἀείμνηστον πῦρ ἐν τῷ
καίρῳ τῆς ἐνεργείας, πάνυ τὴν καρδίαν ἐξάψει. Καὶ
θαυμαστόν, πῶς τὸ ταπεινότερον ἀσφαλέστερόν ἐστιν
ἐν καιρῷ αὐτοῦ. » Ἔτι· « Δάκρυον ἐξόδου, ἀπέταξε
φόβου· φόβου δὲ τεκνόντος ἀφοβίαν, ἐπεφάνη χαρὰ·
χαρᾶς δὲ ἀκαταλήκτου ληξάτης τῆς ὁσίας ἀγάπης τὸ
ἀνθος ἀνέτειλε. » Περὶ μέντοι αὐτομεμφίας, φησὶν ὁ
μέγας Ἀντώνιος· « Αὕτη ἐστὶν ἡ μεγάλη ἐργασία
τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα τὸ σφάλμα αὐτοῦ, ἐπάνω ἑαυτοῦ
βάλλῃ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ προδοκῆσθαι πειρασμῶν,
ἕως ἐσχάτης ἀναπνοῆς. » Καὶ ἕτερος Πατήρ ἅγιος ἐρω-
τηθεὶς, « Τί πλέον εὐρες, Πάτερ, ἐν τῇ ὁδῷ ταύτῃ; »
ἀποκριθεὶς εἶπεν, τὸ, ἐν παντὶ ἑαυτὸν μέμψασθαι·
ὅπερ καὶ ὁ ἐρωτήσας ἐπήνεσε· καὶ λέγει αὐτῷ·
« Ἄλλη ὁδὸς οὐκ ἐστὶ πλὴν ταύτης. » Καὶ ὁ ἀδδᾶς

81. Pœnitentia est navigium; timor, gubernator; charitas, portus divinus. Timor igitur nos statuit in pœnitentiæ navigio, et nos transmittit per hujus vitæ mare fœtidum; et ad divinum portum qui est charitas, nos ducit in quem veniunt quotquot pœnitentia laborant ac sustinent. Et quando ad charitatem festinamus, ad Deum festinavimus; et via nostra peracta est, et transivimus ad insulam quæ ultra hunc mundum est, ubi Pater et Filius et Spiritus sanctus est. « De dolore secundum Deum ita loquitur Salvator: « Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. » Adhuc de lacrymis hoc scribit pius Isaac: « Lacrymæ per orandum signum sunt misericordiæ Dei, qua digna habita est pœnitens anima. Indicant quoque eam acceptam esse et jam intrare in puritatis plauitiam per lacrymas incipere. Nisi enim rejiciantur fluxorum cogitationes et a seipsis mundanam spem extrahant, et moveatur ex ipsis mundi contemptus, et incipient bona viatica exitus de mundo parare, et in animo moveri incipient nonnullorum quæ ibi in cœlo sunt, oculi lacrymare nequeunt. Lacrymæ enim ex sincera conversatione et constanti, ex multis continuisque cogitationibus, et recta advenientibus et ex memoria exiguæ rei in cogitatione efformatæ et cor ex hac memoria tristantis, ex iis lacrymæ multiplicantur, et magis ac magis augentur. Et Climacius: « Quemadmodum ignis calamum consumit, ita lacrymæ quæ mundæ sunt, omnes sor-des apparentes et cogitatas. » Et adhuc: « Nostræ dissolutionis puras ac sinceras lacrymas acquiramus. In iis enim non est aut subreptio aut opinio; imo vero mundatio, et divinæ charitatis profectus, et peccati ablutio, et affectus privatio. » Et adhuc: « Tuis lacrymis ne confidas, priusquam omnino purgatus sis; non enim fidere debemus vino quod modo e torculari in doliis includitur. » Et adhuc: « Quæ ex timore procedunt lacrymæ, sibi ipsis custodiam acquisiverunt; quæ autem ex charitate sunt, antequam perfecta sit charitas, spoliandibus in quibusdam expositæ sunt, nisi forte ignis semper memorandus, suæ virtutis tempore, omnino cor accenderit. Et mirum, quomodo, quod humilior est, in hujus ignis tempore, solidius quoque est. » Et adhuc: « Lacrymæ exitus genuerunt timorem; postquam autem timor genuerit securitatem, apparuit lætitia. » De sui autem vituperio dicit magnus Antonius: « Ea est magna hominis operatio, ut sua vitia supra se coram Deo jaciatur, et tentationem expectet usque ad ultimum spiritum. » Et alius sanctus Pater interrogatus: Quid majus invenis, Pater, in hac via? respondens dixit: « In omnibus seipsum vituperare. » Quod qui interrogaverat laudavit, et illi dixit: « Non est alia via, ea excepta. » Et abbas Pœmen: « Cum gemita omnes virtutes in hunc mundum ingressæ sunt. Unam virtutem suscipe, et extra eam, in labore homo frustra versatur. » Et inter-

rogaverunt eum quænam esset, et dixit : « Ut homo continuo seipsum vituperet. » Et rursum dixit : « Qui seipsum vituperat, si quid ipsi accidat, sive multa, sive infamia, sive qualibet alia afflictio, cum ea prævenerit, seipsum iis dignum iudicat, nec ullo modo turbatur. »

De attentione, et quod oportet sapienter firmari.

82. Similiter de attentione et confirmatione scribit divus Paulus : « Videte quomodo caute ambulatis; non quasi insipientes, sed quasi sapientes, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt ⁹¹. » Es sanctus Isaac : « O sapientia, quam admiranda es, et ut a longinquo omnia prævides ! Beatus qui invenit te; a juventutis enia indolentia liberatus est. Si quis, per parvas merces, lucrum nempe, magnorum affectuum sanationem lucratur, bene facit. Ea est enim sapientia, ut aliquis in parvis ac minimis suis operibus semper vigilet. Requiem enim magnam sibi thesaurizat, nec dormit, ne forte quid ipsi contrarii accidat, sed mali causas ante tempus recidit, et per brevissimas res parvam tristitiam sustinet, per eam dissipans majorés, et procedens. Ideo et dicit Sapiens : « Esto vigilans et attentus pro vita tua : cognatus enim cogitationis somnus est, et imago veri immortalis. » Dicit et episcopus Basilius : « Quicunque in parvis negligens est, ne credas ipsi magna cordi esse. »

Quod in prædictis omnibus serio agere oportet; ante omnia autem, ut tranquillitatem et mitem simus, et quod oportet pure invocare Dominum Jesum Christum, in corde, si pacem agere studeamus.

83. Propter hæc omnia, serio, quæ prædicta sunt, age; ante omnia autem, ut tranquillus et mitis fias, etiam munda conscientia, Dominum Jesum Christum in intimo corde invoca, ut diximus. Ita enim procedens divinam gratiam in anima quiescentem possides. Dicit enim Climachus : « Qui iracundia et opinione et hypocrisi et injuriarum memoria impeditur, non poterit tranquillitatis vestigia videre, nisi inde jam discedere voluerit. Si quis autem iis purus est, ille quod utile est noverit; opinor autem, neque solus. Atque igitur non modo quiescentem habebis in anima tua gratiam, sed et animam tuam perfecte quiescentem ab iis quæ prius ipsam impediabant, daemonibus nempe et affectibus. Si enim et rursum eam impediunt, nihil tamen proficiunt, quia non iis adhæret, neque lætitiarum quæ ex iis est, cupit. »

De bono et extatico amore et divina pulchritudine.

84. Totum hujuscemodi viri desiderium est in-

⁹¹ Ephes. v, 15.

Ποιμήν · « Μετὰ σαναγωγῆς πάσαι αἱ ἀρεταὶ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον εἰσῆλθον. Ἐπαρον μίαν ἀρετὴν, καὶ ἐκτὸς αὐτῆς, κόπη ἴσταται ὁ ἄνθρωπος. » Καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν, « Ποία ἐστὶν αὕτη; » καὶ λέγει · « Ἴνα ὁ ἄνθρωπος διαπαντὸς μέμνηται ἑαυτὸν. » Εἶπε πάλιν · « Ὁ ἑαυτὸν μεμφομένης, εἴ τι δ' ἂν συμβῆ αὐτῷ, εἴτε ζημία, εἴτε ἀτιμία, εἴτε οὐδὲποτε θλίψις, προλαβὼν ἔχει ἑαυτὸν ἀξιον, καὶ οὐδέποτε ταράσσεται. »

Περὶ προσοχῆς, καὶ τοῦ σοφῶς ἀσφαλιζέσθαι.

πβ'. Ὁμοίως δὲ περὶ προσοχῆς καὶ ἀσφαλείας, γράφει ὁ θεσπέσιος Παῦλος · « Βλέπετε πῶς ἀκριδῶς περιπατεῖτε · μὴ ὡς ἄσοφοι · ἀλλ' ὡς σοφοί, ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, οὗ αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσι. » Καὶ ὁ ἁγιος Ἰσαάκ · « Ἡ σοφία, πῶσον θαυμαστὴ ὑπάρχει, καὶ πῶς προβλέπει τὰς πάντα πόρρωθεν· μακάριος ὁ εὐρών σε· ἐκ γὰρ τῆς βιβουλίας τῆς νεότητος ἠλευθέρωται. Εἴ τις ἐμπορεύεται διὰ μικρᾶς ἐμπορεύσεως, ἥτις περιποιήσεως, τὴν λατρίαν τῶν μεγάλων παθῶν, καλῶς ποιεῖ. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ φιλοσοφία, ἵνα τις καὶ ἐν τοῖς ἐλαχίστοις, καὶ μικρῆς τοῖς γινομένοις παρ' αὐτοῦ, ἀεὶ νήψη. Ἀναπαύσει γὰρ μεγάλας θησαυρίζει ἑαυτῷ, καὶ οὐκ ὕπνοι· ἵνα μὴ συμβῆ αὐτῷ τι ἐναντίον, ἀλλὰ τὰς αἰτίας κόπτεται πρὸ καιροῦ· καὶ διὰ τῶν ἐλαχίστων πραγμάτων ὑποφέρει τὴν μικρὰν λύπην, ἐξαφανίζων δι' αὐτῆς, τὴν μεγάλην καὶ προῶν. Διὸ καὶ λέγει ὁ σοφός · « Γενοῦ ἐγγήγορος καὶ νηφάλιος ὑπὲρ τῆς ζωῆς σου· συγνήγη γὰρ ἐστὶν ὁ ὕπνος τῆς διανοίας, καὶ εἰκὼν τοῦ ἀληθινοῦ ἀθανάτου. » Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἱεροφάντης Βασίλειος · « Ὅστις εἰς τὰ μικρὰ ἑαυτοῦ ὀκνηρὸς ἐστὶ, μὴ πιστεύσης αὐτῷ εἰς τὰ μεγάλα διαπρέψαι. »

Ὅτι εἰς πάντα δεῖ σπουδάζειν τὰ εἰρημμένα· πρὸ δὲ πάντων, ὥστε εἶναι ἡσυχόν τε καὶ πρᾶον, καὶ καθαρῶς σπεύδειν ἐπικαλεῖσθαι τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἐνδον καρδίας τὸν ἡσυχάζοντα.

πγ'. Διὰ δὲ ταῦτα, περὶ πάντα μὲν σπουδάζει τὰ εἰρημμένα· πρὸ δὲ πάντων, ἵνα ἡσυχῶς, καὶ πρᾶως, καὶ μετὰ καθαρῶς τοῦ συνειδέτος, τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν ἐνδον βάθους καρδίας ἐπικαλῆ, καθάπερ ἔφημεν. Οὕτω γὰρ τὴν αὐτοῦ θεῖαν χάριν ὀδῶν προβαίνων, ἀναπαυομένην ἔχεις [Ἰσ. λβ/περὶ εἰς] τὴν ψυχὴν. Λέγει καὶ γὰρ ὁ τῆς Κλίμακος · « Μηδεὶς ὀπίθου θυμοῦ, καὶ οἰήσεως, ὑποκρίσεώς τε καὶ μνησιχακίας ὀχλούμενος, ἔχως ἡσυχίας ἰδεῖν τολμήσει ποτὲ, μήπως ἔκστασιν ἐντεῦθεν κερδήσῃ· εἰ δὲ τις τοῦτων καθαρὸς, αὐτὸς λαιπὸν γινώσεται τὸ συμφέρον· οἶμαι δὲ, οὐδὲ αὐτός. » Καὶ γοῦν οὐ μόνον ἀναπαυομένην ἔχεις τὴν χάριν τῆ σῆ ψυχῆ, ἀλλὰ καὶ ἀναπαύουσαν τὴν ψυχὴν τελείως ἐκ τῶν πρώην ὀχλούντων αὐτῆ, δαιμόνων τε καὶ παθῶν. Εἰ γὰρ καὶ ἐνοχλοῦσιν αὐτίς, ἀλλ' οὐκ ἐνεργοῦσιν, οὗ μὴ πρόσκειται αὐτοῖς, μηδὲ ποθεῖ τὴν ἐκ τούτων ἡδονήν.

Περὶ καλοῦ καὶ ἐκστατικοῦ ἔρωτος, καὶ θεοῦ κάλλους.

πδ'. Ὅλος γὰρ ὁ πόθος τοῦ τοιοῦτου, καὶ ὁ ἐγκάρ-

δος καὶ ἐκστατικὸς ἔρωσ, καὶ ἡ ὀλικὴ αὐτοῦ διάθεσις, πρὸς τὸ ὑπέρκαινον κάλλος ὄρα, καὶ μακαριώτατον, ἢ καὶ ἐφετῶν τοῖς Πατράσιν εἴρηται τὸ ἀκρότατον. Καὶ φησιν ὁ μέγας Βασίλειος· « Ὅταν ὁ τῆς εὐσεβείας ἔρωσ τὴν ψυχὴν κατάσχη, ἅπαν αὐτῇ πολέμων καταγέλαστον εἶδος, καὶ πάντας αὐτὴν ὑπὲρ τοῦ ποθομένου καταξαινοντες, τέρπουσι· μᾶλλον, ἢ πλῆττουσι. » Καὶ αὖθις· « Τί τοῦ θείου κάλλους θαυμασιώτερον; Τίς ἔννοια τῆς τοῦ Θεοῦ μεγαλοπρεπείας, χαριεστέρα; Πόσος πόθος ψυχῆς, οὕτωδριμύς, καὶ ἀφίρητος, ὡς ὁ ἀπὸ Θεοῦ ἐγγινώμενος τῇ ἀπὸ πάσης κακίας καθαθαυμένη ψυχῇ, καὶ ἀπὸ ἀληθινῆς διαθέσεως λεγοῦσῃ· Τετραμένη ἀγάπης ἐγὼ εἶμι; »

Περὶ πολέμου, καὶ παιδευτικῆς παραχώρησεως, καὶ τῆς κατὰ ἀποστροφῆν ἐγκαταλείψεως.

πα'. Πολεμεῖται δὲ λαοὶν, κατὰ παραχώρησιν παιδευτικὴν, οὐ κατὰ ἀποστροφῆν ἐγκαταλείψεως. Διὰ τί; Ἴνα μὴ ὀφωθῇ ὁ νοῦς αὐτοῦ, δι' ὅπερ εὗρεν ἀγαθόν· ἀλλὰ πολεμούμενός τε καὶ παιδευόμενος, προσλαμβάνει ταπεινώσιν αἰεὶ, δι' ἧς μόνως, οὐ μόνον νικᾷ τοὺς ὑπερηφάνως πολεμοῦντας αὐτόν· ἀλλὰ καὶ ὠρεῶν μειζόνων διηνεκῶς ἀξιοῦται, προκόπτων ὅσον ἐφικτὸν ἀνθρωπίνῃ φύσει, σειραῖς ἀφύκτοις καὶ βάρει σαρκὸς πεπαιδευμένος τε καὶ πιεζόμενος, καὶ χωρῶν πρὸς τὴν κατὰ Χριστὸν τελειότητα, καὶ ἀπάθειαν. Καὶ λέγει ὁ ἅγιος Διάδοχος· « Ὁ Κύριος αὐτὸς λέγει, τὸν Σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τῶν οὐρανῶν πεπτωκέναι, ἵνα μὴ ἀφορᾷ εἰς τὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων ὁ δυσειδὴς ἐνδαιτήματα. Πῶς οὖν ὁ τῆς τῶν καλῶν δούλων κοινωνίας μὴ καταξιούμενος, κοινὸν δύναιται ἔχειν οἰκητήριον μετὰ τοῦ Θεοῦ, τὸν ἀνθρώπινον νοῦν; Ἄλλ' ἐροῦσιν, ὅτι κατὰ παραχώρησιν τοῦτο γίνεται, καὶ πλέον οὐδὲν λέξουσιν. Ἡ μὲν γὰρ παιδευτικὴ παραχώρησις οὐδαμῶς τὴν ψυχὴν τοῦ θείου φωτός ἀποστερεῖ· κρύπτει δὲ μόνον, ὡς καὶ ἡδὴ εἶπον ταπολλὰ, τὸν νοῦν τὴν αὐτῆς παρουσίαν ἢ χάρις, ἵνα προωθῆτο, ὡσπερ τὴν ψυχὴν τῇ πικρίᾳ τῶν δαιμόνων, διὰ τὸ μετὰ παντός φόβου, καὶ πολλῆς ταπεινώσεως ἐκζητεῖν αὐτὴν, τὴν ἐκ Θεοῦ βοήθειαν, τὴν τοῦ ἐχθροῦ αὐτῆς ἐπιγινώσκουσαν κατ' ὄλιγον κακίαν. Ὅν τρόπον ἐὰν μήτηρ ἀτακτοῦς τὸ οἰκεῖον περὶ τοὺς θεσμούς τῆς γαλουχίας βρέφος, βραχὺ τῶν αὐτῆς ἐξωθεῖν ἀγκαλιῶν, ἵνα καταπληττόμενον ὑπὸ τινῶν περιεστώτων αὐτῷ σαπροειδῶν ἀνθρώπων, ἢ θηρίων οἰωνόηποτε, μετὰ φόβου πολλοῦ, καὶ δακρύων, εἰς τοὺς μητρικούς ἀνθυποστρέφῃ κόλπους. Ἡ δὲ κατὰ ἀποστροφῆν γινομένη παραχώρησις ὡσανεὶ δέμιον παραδίδωσι τὴν μὴ θέλουσαν ψυχὴν ἔχειν τὸν Θεόν, τοῖς δαίμοσιν. Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς τέκνα, μὴ γένοιτο! ἀλλὰ βρέφη γνήσια τῆς τοῦ Θεοῦ εἶναι χάριτος πιστεύομεν· μικραῖς παραχώρησεσι, καὶ πικναῖς παρακλήσεσι παρ' αὐτῆς γαλουχοῦμενα· ἵνα διὰ τῆς χρηστότητος τοῦ Θεοῦ, φθάσωμεν ἔλθειν, εἰς ἀνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας. » Καὶ αὖθις· « Ἡ παιδευτικὴ παραχώρησις φέρει μὲν λύπην πολλὴν καὶ ταπεινώσιν, καὶ ἀπελπισμὸν σύμμετρον τῇ ψυχῇ, ἵνα τὸ φιλόδοξον αὐτῆς καὶ ἀπέστητον μέρος, πρεπόντως εἰς ταπεινώσιν ἐρχεται· εὐθὺς δὲ φόβον Θεοῦ, καὶ δά-

timus exstatiensque amor; et tota hujus dispositio ad extremam pulchritudinem beatissimamque tendit, quæ desiderabilium rerum summa a Patribus dicitur. Et dicit magnus Basiliius: « Quando pietatis amor animam tenet, omnis bellorum species ridenda ipsi est, et quicumque eam pro eo quem diligit, dilacerant, Juvant potius quam feriunt. » Et rursus: « Quid divina pulchritudine mirabilis? quæ cogitatio jucundior, quam divina magnificentia? Quodnam animæ desiderium ita vehemens et intolerabile, ut illud quod a Deo efficitur in anima omni malitia purgata, et quæ divina dispositione dicit: « Vulnerata charitate ego sum? »

De bello, et de erudiente recessu ac per aversionem derelictione.

85. Pugnatur cæteroquin, per erudientem recessum, non per aversionem derelictionis. Quare? Ne superbiat mens ejus, propter bonum quod invenit; sed impugnatus et instructus, humilitatem semper induit, qua una non modo eos vincit qui ipsi bellum inferunt, sed et majoribus donis continue dignus afficitur, proficiens quantum humanæ naturæ licet. funibus necessariis et carnis pondere gravatus et oneratus et ad eam quæ secundum Christum est, perfectionem et apathiam properans. Dicit quidem sanctus Diadochus: « Ipse Dominus dicit Satanam tanquam fulgur e cælis decidisse, ne deformis angelorum sanctorum habitationem intueretur. Quomodo igitur qui bonorum servorum communione dignus non habitus est, communem posset habere cum Deo sedem, mentem humanam? Sed dicent id per recessum fieri; et nihil plus dicent. Eruditus enim recessus minime animam Dei lumine privabit. Abscondit autem se: cum modo, ut jam sæpius dixi, menti suam præsentiam gratia, ut eam propellat. Anima enim, dæmonum amaritudinis causa, sui inimici brevi malitiam cognoscens, cum multo timore et humilitate ad Dei auxilium inquirendum impellitur. Quemadmodum si mater inobedientem tempore lactationis filium brevi a suis, brachiis removet, ut ab circumstantibus horrendis hominibus territus, aut bestiiis quibuslibet, cum multo timore ac lacrymis nullis ad maternos sinus recurrat. Quæ autem per aversionem sit recessus, nolentem Deum habere animam, ut vincit, dæmonibus tradit; nos autem non sumus desertores filii, quod utinam non accidat! sed legitimos Dei gratiæ filios esse confidimus, parvis remissionibus, frequentibusque consolationibus ab ipsa lactatos; ut, Dei misericordia festinemus pervenire in virum perfectum, in mensuram ætatis. » Et rursus: « Erudienti recessus tristitiam quidem multam et humilitatem affert, et moderatam animæ dissidentiam, ut ejus superbia et arrogantia in decentem humilitatem convertatur. Mox autem Dei timorem et confessionis lacrymas in cor adducit, et optimi silentii vehemens desiderium. Quæ autem per Dei aversionem sit derelictio, desperatione simul et dissidentia et ira

animam impleri sinit. Nos igitur scire oportet utriusque derelictionis experimentum; et secundum utriusque modum Deo accedere. Ibi enim gratias cum satisfactione ad eum reddere debemus, quippe qui nostræ mentis intemperantiam consolationis dilatione castigavit, ut virtutis et malitiæ nobis, ut bonus pater, differentiam ostenderet. Hic autem peccatorum confessionem indesinentem, continuas lacrymas, majorem abscessum facere, ut ita possimus pœnarum additione Deum movere, ipsumque ut prius, in cordibus nostris intueri. Sed tamen sciendum est, quod, quando præliantur inter se anima ac Satan (de erudiente derelictione loquor), subducit se, ut jam dixi, gratiæ; cooperatur autem clam cum anima auxilio suo, ut victoriam animæ solius esse, inimicis ipsius ostendat. » Et sanctus Isaac: « Fieri non potest ut in spiritualibus bellis, sine iis per derelictionem tentationibus, sapiens evadat, et suum provisorem nescat, et Deum suum sentiat, firmiturque in fide illius abscondite, nisi in illius experientie virtute quam suscepit. Et quando viderit gratia opinionem de se arrogantem cum in suis cogitationibus admittere, et jam de se magna cogitare, tunc permittit ut contra eum tentationes firmentur et validæ fiant, donec propriam infirmitatem senserit et fugerit, et Deum in humilitate possidet. Et his pervenit homo in viri perfecti mensuram, Filii Dei fide ac spe, et ad charitatem extollitur. Miranda enim noscitur Dei charitas, cum homo in mediis periculis fuerit quæ suam spem præcidere valeant; et ibi Deus potentiam suam cum salvando ostenderit. Nunquam enim homo potentiam Dei in requie ac latitudine cognoscit; nec unquam Deus vim suam sensibilibiter ostendit, nisi in pacis loco et in solitudine et in locis quæ occursibus et commercii cum hominibus tumultu vacua sunt.

πον, ὅταν ποτὲ ἐν μέσῳ γένηται πραγμάτων, τῶν διακοπτόντων τὴν ἐλπίδα αὐτοῦ· καὶ ἐκείσε δεικνύει ὁ Θεὸς τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ἐν τῇ σωτηρίᾳ τῇ ἐπ' αὐτόν. Οὐδέποτε γὰρ μανθάνει ὁ ἄνθρωπος τὴν δύναμιν τὴν θεϊκὴν, ἐν ἀναπαύσει καὶ πλοτυσμῷ· καὶ οὐδέποτε ἔδειξεν ὁ Θεὸς τὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν αἰσθητικῶς, εἰ μὴ ἐν χώρᾳ ἡσυχίας, καὶ ἐν ἐρήμῳ, καὶ ἐν τόποις ἐστερημένοις τῶν συντυχίων· καὶ τῆς ταραχῆς τῆς κατασκευάσεως τῆς μετὰ τῶν ἀνθρώπων. »

De avathia, et quid est humana avathia.

86. Post hæc autem oportet ex parte In loco de avathia et perfectione sermonem facere, et post pauca præsentis rei finem imponere. Audi quod dicit magnus Basilius: « Qui Dei vere amator est, et illius tranquillitatis vel paululum aliquid vult comprehendere, spiritualemque illius sanctitatem, pacem, quietem, dulcedinem, et lætitiā gaudiumque quod inde generatur gustare cupit, longe ab omni materiali affectu qui animam inquinat, mentem retrahere festinat. Mundo autem et nitido oculo divina intuetur; inexplēbiliter inde oriente lumine vestitur; et ad talem habitum statimque animam postquam exercuit, Dro, prout possibile est, similibus sit, illumque amat et cupit, quippe qui ma-

κρυον ἐξομολογήσεως ἐπάγει τῇ καρδίᾳ· καὶ τῆς καλλίστης σωπῆς, πολλὴν ἐπιθυμίαν. Ἡ δὲ κατὰ ἀποστροφὴν τοῦ Θεοῦ γινομένη, ἀπελπισμοῦ ὁμοῦ, καὶ ἀπιστίας, καὶ ὀργῆς, καὶ τύφου, τὴν ψυχὴν πληρωθῆναι παραχωρεῖ. Δεῖ οὖν ἡμᾶς εἰδέναι τὴν πείραν τῶν ἀμφοτέρων παραχωρήσεων· καὶ κατὰ τὸν ἐκάστης τρόπον, προσεῖναι τῷ Θεῷ. Ἐκεῖ μὲν γὰρ εὐχαριστοῦμεν μετὰ τῆς ἀπολογίας προσαγαγεῖν αὐτῷ ὀφειλομένον, ὡς τὸ τῆς γνώμης [Ἰσ. τῆς γνώσεως] ἡμῶν ἀκόλαστον, τῇ σχολῇ τῆς παρακλήσεως κολάζοντι [Ἰσ. σχολάζοντι]· ἵνα ἀρετῆς ἡμᾶς καὶ κακίας ὡς Πατὴρ ἀγαθός, διδάσκη τὴν διαφορὰν. Ἐνταῦθα δὲ, ἐξαγόμενοι τῶν ἀμαρτημάτων ἀπαιστον, καὶ δάκρυον ἀνελλιπίς, καὶ ἀναχώρησιν πλείονα· ὅπως ἂν οὕτω δυνθῶμεν τῇ προσθήκῃ τῶν πόνων, δυσωπήσασθαι ποτε τὸν Θεόν, ἐπιδέξασθαι ὡς τὸ πρὶν εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν. Πλὴν δεῖ εἰδέναι: ὅτι, ὅταν κατὰ οὐσιώδη συμβολὴν τῇ ψυχῇ καὶ τῷ Σατανᾷ ἡ μάχη γίνεται, ἐπὶ τῆς παιδευτικῆς λέγῃ παραχωρήσεως, ὁποστὲλλει μὲν ὡς καὶ ἦδη εἶπον αὐτὴν ἡ χάρις· ἀγνώστως δὲ συνεργεῖ τῇ ψυχῇ βοηθείᾳ, ἵνα τὴν νίκην, τῆς ψυχῆς εἶναι μόνον ἐπιδείξῃ τοῖς ἔχθροῖς αὐτῆς. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Οὐ δυνατὸν ἐκτὸς τῶν κατὰ παραχώρησιν πειρασμῶν, σοφισθῆναι τὸν ἄνθρωπον ἐν τοῖς πολέμοις τοῖς πνευματικαῖς, καὶ γινῶναι τὸν αὐτοῦ προνοητὴν, καὶ αἰσθηθῆναι τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, καὶ στερεωθῆναι ἐν τῇ πίστει αὐτοῦ κρυπτῶς, εἰ μὴ ἐν τῇ δυνάμει τῆς πείρας αὐτοῦ ἧς ἔδειξασθαι· καὶ ἦνίκα ἔβη ἡ χάρις, ὅτι ἤρξασθαι ἐν τῷ λογισμῷ αὐτοῦ ἡ οἴησις μικρὸν, καὶ ἤρξασθαι λογίζεσθαι μέγα περὶ αὐτοῦ, εὐθέως παραχωρεῖ τοὺς πειρασμούς· κατ' αὐτοῦ ἰσχυροποιεῖσθαι, καὶ κραταιωθῆναι, ἕως ἂν μάθῃ τὴν αὐτοῦ ἀσθένειαν, καὶ φύγει, καὶ κατάσχη τὸν Θεόν ἐν ταπεινώσει. Καὶ ἐν τούτοις ἔρχεται ὁ ἄνθρωπος, εἰς τὰ μέτρα τοῦ τελείου ἀνδρός, ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· καὶ ὕψουται· πρὸς τὴν ἀγάπην. Θαυμαστὸν γὰρ γνωρίζεται ἡ ἀγάπη τῶν Θεῶν τὸν ἄνθρωπον.

A Περὶ ἀπαθείας, καὶ τοῦ, τί ἐστίν ἡ ἀνθρωπίνῃ ἀπάθειᾳ.

πς'. Πρὸς δὲ τούτους, δέον ἐκ μέρους καὶ τὸν τῆς ἀπαθείας λόγον ἐνταῦθα προσθεῖναι, καὶ τελειότητος, καὶ μετὰ μικρὸν οὕτω πέρασας δοῦναι τῇ παρουσίᾳ πραγματείας. Ἐνθεν καὶ λέγει ὁ μέγας Βασίλειος· « Ὁ τοῦ Θεοῦ καταστάς ἐραστής, καὶ τῆς ἐκείνου ἀπαθείας καὶ τὸ σμικρότατον κατασχέειν ἐπιείμενος, καὶ τῆς πνευματικῆς ἀγιότητος, γαλήνης τε, καὶ ἀταραξίας, καὶ ἡμερότητας, καὶ τῆς ἐκ τούτων τικτομένης εὐφροσύνης τε, καὶ χαρᾶς ἐπιθυμῶν ἀπογεύσασθαι, παντὸς μὲν ὕλικου πάθους τοῦ τὴν ψυχὴν ἐπιθολούντος, πόρρω τοὺς λογισμούς ἀπάγειν ἐσπο· δακε. Καθαρῶ δὲ, καὶ ἀνεπισκιάστῳ ὁμοίᾳ, τὰ θεῖα περιεσθῶσι· ἀπλήστως· τοῦ ἐκείθεν φωτός· ἐμφορούμενος· εἰς τοιαύτην τε ἔξιν, καὶ κατάστασιν

τὴν ψυχὴν ἐξασκήσας, οἰκισιοῦται κατὰ τὴν ἐγγωροῦ- **A**
 σαν ὁμοίωσιν, τῷ Θεῷ, ἐπέραστος τε καὶ ποθεινό-
 τας αὐτῷ γίνεται, οἷα δὴ μέγα τε ἄθλον, καὶ
 δυσήνυτον ἀνατλάς, καὶ ἐκ τῆς κατὰ τὴν ὕλην συγ-
 κράσεως δυνηθεὶς, ἀκραιφνεὶ καὶ κειχωρισμένη τῇ
 διανοίᾳ τῆς τῶν σωματικῶν ἐπιμιξίας παθῶν πως,
 ὁμιλῆσαι Θεῷ. » Καὶ τοῦτο μὲν ἐστὶ περὶ ἀπαθείας.
 Περὶ δὲ τοῦ, τί ἐστὶν ἡ ἀνθρωπίνῃ ἀπάθεια, γράφει
 οὕτως ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Ἡ ἀπάθεια, οὐχὶ τὸ μὴ
 αἰσθῆθαι τῶν παθῶν ἐστιν· ἀλλὰ τὸ μὴ δέξασθαι
 αὐτά. Ἐκ τῶν πολλῶν γὰρ καὶ ποικίλων ἀρετῶν,
 ὧν ἐκτήσατο τῶν φανερῶν καὶ κρυπτῶν, ἡσθῆνησαν
 ἐν αὐτοῖς τὰ πάθη, καὶ οὐ δύνανται εὐχερῶς ἐπανα-
 στῆναι κατὰ τῆς ψυχῆς· καὶ ἡ διάνοια οὐ χρῆζει
 πάντοτε προσέχειν αὐτοῖς. Διότι ἐν παντὶ καιρῷ,
 πεπληρωμένη ἐστὶν ἐν τοῖς νοήμασιν αὐτῆς, ἐκ τῆς **B**
 μελέτης, καὶ τῆς ὁμιλίας τῶν ἀρίστων τρόπων, τῶν
 ἐν τῇ συνέσει κινουμένων ἐν τῷ νοῖ. Καὶ ὅταν
 ἀρῶνται τὰ πάθη κινεῖσθαι καὶ ταράσσεσθαι, ἐξι-
 φνης ἀρπάζεται ἡ διάνοια ἐκ τῆς ἐγγύτητος αὐτῶν,
 ἐν συνέσει τιμὴ, παρακυψάσῃ ἐν τῷ νοῖ· καὶ ἀπολιμ-
 πάνονται αὐτῷ τὰ πάθη ἀργά, καθάπερ εἶπεν ὁ μα-
 κάριος Μάρκος· νοῦς ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ τὰς
 πράξεις τῶν ἀρετῶν πληρῶν, καὶ τῇ γνώσει πλη-
 σάσας, ὀλίγον αἰσθάνεται ἐκ τοῦ μέρους τοῦ κακοῦ
 καὶ ἀνοήτου τῆς ψυχῆς. Ἡ γνώσις γὰρ αὐτοῦ ἀρ-
 πάζει αὐτὸν εἰς τὸ ὕψος, καὶ ἀκαλλοτριῶν αὐτὸν ἀπὸ
 πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ· καὶ διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς
 ἀγνεύειαν, καὶ τὴν λεπτότητα, καὶ εὐλαφρότητα, καὶ
 ὀξύτητα τοῦ νοῦς αὐτῶν, καὶ διὰ τὴν ἀσκησιν πάλιν **C**
 αὐτῶν, καθαρίζεται αὐτῶν ὁ νοῦς, καὶ διαυγῆς ἀπο-
 δεῖκνυται· διὰ τὸ τὴν σάρκα αὐτῶν ξηρανθῆναι ἐκ
 τῆς σχολῆς τῆς ἡσυχίας, καὶ τῆς πολλῆς διαμονῆς
 τῆς ἐν αὐτῇ. Τοῦτο γὰρ ἔστιν εὐκόλως καὶ ταχέως ἐπι-
 τίθεται ἐκάστῳ, καὶ ὁδηγεῖ αὐτοὺς ἡ θεωρία ἡ ἐν
 αὐτοῖς, πρὸς ἐκπληξιν τὴν παρ' αὐτῇ· καὶ ἐν τούτῳ
 πολλοσπὸν πληθύνονται ταῖς θεωρίαις· καὶ οὐδέποτε
 ὑστερεῖται ὕλης συνέσεως ἡ διάνοια αὐτῶν· καὶ οὐδὲ
 ἐκτὸς ἐκείνων ποτὲ, ὧν τοῦ πνεύματος ὁ καρπὸς
 ἐμποιεῖ αὐτοῖς, διαγίνονται. Καὶ ἐν τῇ συνθειᾷ τῇ
 πολυχρονίᾳ, ἐξαλείφονται αἱ μνημαὶ ἐκ τῆς καρδίας
 αὐτῶν, αἵτινες κινοῦσι τὰ πάθη ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ ἡ
 ἰσχὺς τῆς ἐξουσίας τοῦ διαβόλου. Ὅταν γὰρ ἡ ψυχὴ
 μὴ μετριάσῃ μετὰ τῶν παθῶν, ἡ ἐταιρεία ἐν τῇ
 μελέτῃ τῇ ἐν αὐτοῖς, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν ἐξ ἄλλης **D**
 φροντίδος κεκρατημένην ἀδιαλείπτως, οὐ δύναται ἡ
 ἰσχὺς τῶν ὀνύχων τῶν παθῶν, κατακρατῆσαι τῶν
 αἰσθησῶν αὐτῆς τῶν πνευματικῶν. » Καὶ ὁ θεὸς
 Διάλογος· « Ἀπάθειά ἐστιν, οὐ τὸ μὴ πολεμεῖσθαι
 ὑπὸ τῶν δαιμόνων· ἐπεὶ ἄρα ὀφειλομέν, κατὰ τὸν
 Ἀπόστολον, ἐξεληλυθέναι ἐκ τοῦ κόσμου· ἀλλὰ τὸ
 πολεμουμένους ὑπ' αὐτῶν, ἀπολεμήτους μένειν. Καὶ
 γὰρ οἱ σιδηροφόροι πολεμισταί, τοξεύονται μὲν ὑπὸ
 τῶν ἀντιπάλων, καὶ τοῦ ἤχου τῆς τοξείας ἀκούουσιν,
 ἀλλὰ καὶ αὐτὰ βλέπousι τὰ πεμπόμενα κατ' αὐτῶν
 σχεδὸν ἅπαντα βέλη, οὐ πλήττονται δὲ διὰ τὴν στερ-
 βότητα τῶν πολεμικῶν ἐνδωμάτων. Ἄλλ' ἐκεῖνοι μὲν
 σιδηρῶ φραττόμενοι, ἐν τῷ πολεμεῖσθαι, τὸ ἀπολέμη-
 τον ἔχουσιν· ἡμεῖς δὲ τῇ τοῦ φωτὸς τοῦ ἁγίου παν-

gnium ac difficile certamen sustinuerit, et ex ter-
 restri mistione, sincera et a corporalibus affectibus
 sejuncta cogitatione, quodammodo cum Deo con-
 versari potuerit. » Et id quidem est de animi tran-
 quillitate. De hoc autem, nempe, quid est hu-
 mana animi tranquillitas, sic scribit sanctus Isaac :
 « Tranquillus est non qui affectus non sentit, sed
 qui eos non admittit. Ex multis enim ac variis vir-
 tutibus, manifestis absconditisve, quas possidet, in-
 firmati sunt affectus, neque facile possunt in ani-
 mam insurgere. Ideo omni tempore, in suis cogi-
 tationibus dominatur anima, exercitii gratia, et
 optimorum morum habitudinis, qui in mente per
 intellectum moventur. Et cum incipiunt affectus
 moveri ac turbari, statim rapitur longe ab iis cogi-
 tatio, quodam in mente insinuato intellectu. « Sed
 in mente otiosi desciunt affectus, ut ait beatus
 Marcus : « Mens quæ Dei gratia virtutum actus
 adimplet, et scientiæ accedit, parum sentit quod in
 anima malum ac irrationale est. Scientia enim
 mentem in excelsum rapit, eamque ab omnibus
 quæ in mundo sunt separat. Et tunc homo per
 suam puritatem et subtilitatem et levitatem men-
 tisque acumen, ac per exercitium, mentem habet
 mundatam ac lucidam effectam ; caro enim hujus
 macerata est tranquillitatis duratione, multaque
 in ea perseverantia. Cujus rei gratia brevī unicui-
 que additur aliud, et eos dirigit contemplatio quæ
 in eis est, ad cupiditatem quæ contemplationi
 adhæret, et ideo contemplationes ejus dilatantur,
 et nunquam materiæ intellectu vincitur eorum cogi-
 tatio, nunquamque extra ea sunt quæ Spiritus
 sancti fructus in ipsis producit. Ac diuturna con-
 suetudine oblietterantur ex corde eorum memoriæ
 quæ affectus in anima commovent, et potentiæ dia-
 boli virtus. Cum autem anima cum affectibus non
 erit moderata, vel se eorum curæ non assuesecerit,
 eo quod perpetuo alia cogitatione domita fuerit,
 non potest unguum affectus vis spirituales ipsius
 sensus, vincere. » Et divus Diadochus : « Tran-
 quillitas est, non a dæmonibus non impugnari,
 oporteret enim nos secundum divum Apostolum, de
 mundo exire ; sed invictos manere, etiamsi ab ipsis
 impugnemur. Milites enim illi qui ferro induti
 sunt, ab adversariis ferro petuntur, et arcuum
 fremitum audiunt, sed et omnia tela vident, quæ in
 se jaciuntur, neque ob bellici vestimenti solidita-
 tem, quidquam formidant. Sed illi quidem ferro
 muniti, etsi impugnentur, invicti manent ; nos
 vero sancti luminis armatura et scuto salutis
 per quidquid bonum est muniti, tenebrosas dæmo-
 num phalanges rumpamus. Non enim a malo
 tantum abstinere puritatem præstat, sed etiam
 boni cura, vehementer mala abrogare. » Et san-
 ctus Maximus quadrupliciter eam tranquillitatem
 dividit, sic loquens : « Primam tranquillitatem
 dico eam quæ ad peccatum intacta virtute, corporis
 motus fit. Secundam tranquillitatem dico ea-
 rum quæ animam commovent cogitationum per-

sectam fugam, per quam affectuum ille motus primæ speciei decit, dum anima cogitationes non jam habet quæ eam ad efficaciam ducant. Tertiam tranquillitatem dico eam quæ circa affectus perfectam habet desiderii immobilitatem, ex qua secunda gignitur, dum cogitationum puritati conjungitur. Quartam tranquillitatem dico eam quæ omnes sensibiles imagines ex cogitatione repellit, ex qua nascitur tertia, dum mille sunt sensibillium imagines quæ animæ affectuum objecta repræsentent. » Huc adde quod tranquillitas est pacificus animæ status, propter quem ad malum moveri nescit.

Θειαν λέγω, τὴν περὶ τὰ πάθη τελείαν τῆς ἐπιθυμίας ἀκίνησιαν, δι' ἣν καὶ ἡ δευτέρα γίνεσθαι πέφυκε, τῇ τῶν λογισμῶν καθαρῶτητι συνισταμένη. Τετάρτην ἀπάθειαν λέγω, τὴν κατὰ διάνοιαν πασῶν τῶν αἰσθητῶν φαντασιῶν τελείαν ἀπόθεσιν, καθ' ἣν ἡ τρίτη τὴν γένεσιν ἐληφεν, οὐκ ἔχουσαν εἰς φαντασίας τῶν αἰσθητῶν, εἰδοποιούσας αὐτῇ τῶν παθῶν τὰς εἰκόνας. » Ἐτι· « Ἀπάθεια ἐστὶν εἰρηνικὴ κατάστασις ψυχῆς, καθ' ἣν δυσκίνητος γίνεται πρὸς κακίαν. »

Item de apathia et perfectione.

87. Igitur sanctus Ephrem de apathia et perfectione ita disserit : « Qui affectibus mundi sunt et ad summum bonum ardentem tendunt, infinitam suam perfectionem faciunt, eo quod honorum æternorum non est finis. Finita quidem est, respectu ad humanæ potentiæ mensuram ; infinita vero, utpote seipsam transgrediens quotidianis incrementis, seipsamque perpetuo attollens ad Deum ascendendo. Similiter et sanctus Nilus de perfectione ita loquitur « Duas perfectiones esse cogitandum est : unam quidem temporalem, alteram autem æternam ; de qua scribit Apostolus « Quando autem venerit quod perfectum est, tunc evacuabitur quod est ex parte ». Illud enim, quando venerit quod perfectum est, significat nos hic nequire divinam perfectionem assequi. » Et adhuc, « Duas perfectiones divinus Paulus noscit, et eundem scit perfectum et non perfectum hominem, quoad præsentem vitam perfectus homo esse dicitur : respectu autem ad illum qui vere perfectus est, dicitur imperfectus. Ideo inquit, « Non quod accepi, ideo perfectus sum ». Et paulo post ; « Quicumque perfecti sumus, id ipsum sentiamus ». »

De affectu, de affectu dulci, de affectu vehementi, et de affectu carentia.

88. Dicit autem sanctus Elias iudex : « Mala materia, corporis quidem, affectus est, animæ vero, affectus dulcis, mentis autem, affectus vehementis. Prædicatur porro de prima, tactus, de secunda, reliqui sensus. De tertia autem, contraria dispositio. » Et adhuc. « Qui dulces affectus sentit, proximus est ei qui corpore afficitur ; qui vehementes, proximus ei qui dulces habeat ; longe autem ab utroque est, qui nullos experitur.

Quid est corporeum, dulcem, vehementem, nullum affectuum experiri, et de singulorum curatione.

89. Corporeo affectu est, qui peccandi vim vio-

Ασπλῆ, καὶ τῇ τοῦ Σωτηρίου περικεφαλαίᾳ, διὰ πάντων τῶν καλῶν καθοπλισάμενοι, τὰ σκοτεινὰ τῶν δαιμόνων διακόψωμεν φάλαγγας. Οὐ γὰρ τὸ μηκέτι πράξει τὰ κακὰ μόνον καθαρῶτητα φέρει, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπιμελεῖ τῶν καλῶν, κατακράτος ἀθετησὰ τὰ κακὰ. » Καὶ ὁ ἅγιος Μάξιμος ἐκ τετραχῶς ταυτὴν διαιρεῖ, οὕτω φάσκων· « Πρώτην ἀπάθειαν λέγω, τὴν πρὸς ἀμαρτίαν τοῦ σώματος κατ' ἐνέργειαν ἀνέπαφον κίνησιν. Δευτέραν ἀπάθειαν λέγω, τὴν κατὰ ψυχὴν τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν τελείαν ἀποβολὴν, δι' ἣς ἡ τῶν παθῶν ἀπομαρτίνεται κατὰ τὴν πρώτην ἀπάθειαν κίνησις, ἐξάπτοντας αὐτὴν πρὸς ἐνέργειαν οὐκ ἔχουσα τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμοὺς. Τρίτην ἀπάθειαν λέγω, τὴν περὶ τὰ πάθη τελείαν τῆς ἐπιθυμίας ἀκίνησιαν, δι' ἣν καὶ ἡ δευτέρα γίνεσθαι πέφυκε, τῇ τῶν λογισμῶν καθαρῶτητι συνισταμένη. Τετάρτην ἀπάθειαν λέγω, τὴν κατὰ διάνοιαν πασῶν τῶν αἰσθητῶν φαντασιῶν τελείαν ἀπόθεσιν, καθ' ἣν ἡ τρίτη τὴν γένεσιν ἐληφεν, οὐκ ἔχουσαν εἰς φαντασίας τῶν αἰσθητῶν, εἰδοποιούσας αὐτῇ τῶν παθῶν τὰς εἰκόνας. » Ἐτι· « Ἀπάθεια ἐστὶν εἰρηνικὴ κατάστασις ψυχῆς, καθ' ἣν δυσκίνητος γίνεται πρὸς κακίαν. »

Ἐτι, περὶ ἀπαθείας καὶ τελειότητος

πζ'. Καὶ γοῦν καὶ ὁ ἅγιος Ἐφραίμ, περὶ τῆς ἀπαθείας καὶ τελειότητος, οὕτω διαγορεύει· « Οἱ ἀπαθεῖς πρὸς τὸ ἄκρον ἐπετὸν ἀκορέτως ὑπερεκτεινόμενοι, ἀτέλεστον ποιοῦσι τὴν τελειότητα· διότι τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν τέλος οὐκ ἔστιν. Ἐτι, τελεία μὲν, ἔσον πρὸς τὸ μέτρον τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως. Ἀτέλετος δὲ, ὡς αἰεὶ ὑπερβαίνουσα ἑαυτὴν ταῖς καθ' ἡμέραν προσθήκαις, καὶ ὕφουμένη διηγεκῶς ταῖς πρὸς θεὸν ἀναβάσεσιν. » Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἅγιος Νεῖλος οὕτω περὶ τελειότητός φησι· « Δύω τελειότητας νοητέον· μίαν μὲν πρόσκαιρον, μίαν δὲ αἰώνιον· περὶ ἣς γράφει ὁ Ἀπόστολος· « Ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλος, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. » Τὸ γὰρ, ὅταν ἔλθῃ τὸ τέλος, σημαίνει, ὅτι ἐναντία οὐ δυνάμεθα χωρῆσαι τὴν θεῖαν τελειότητα. » Ἐτι· « Δύω τελειότητας Παῦλος ὁ θεσπέσιος ἐπίσταται· καὶ οἶδε τὸν αὐτὸν τέλειον, καὶ οὐ τέλειον ἀνθρώπων· ὡς μὲν πρὸς τὸν παρόντα βίον, τέλειον λεγόμενον ἀνθρώπων· ὡς δὲ πρὸς τὸν ἀληθῶς τέλειον, οὐ τέλειον. Διὸ φησιν, Οὐχ ὅτι ἔλαβον ἤδη τετελειωμαι. » Καὶ μετ' ὀλίγα λέγει· « Ὅσοι οὖν τέλειοι, τοῦτο φρονώμεν. »

Περὶ ἐμπαθείας, ἡδυπαθείας, προσπαθείας, καὶ ἀπαθείας.

πη'. Λέγει δὲ καὶ ὁ ἅγιος Ἥλλας ὁ ἔκδικος· « Ἦλη πονηρά, σώματος μὲν, ἐμπαθεια· ψυχῆς δὲ, ἡδυπάθεια· προσπάθεια δὲ, τοῦ νοῦς. Κατηγορεῖται δὲ, τῆς μὲν, ἀφή· τῆς δὲ, αἰ λοιπαὶ αἰσθήσεις. Τῆς δὲ τελευταίας, ἐναντία διάθεσις. » Ἐτι· « Ὁ μὲν ἡδυπαθῆς πλησίον ἐστὶ τοῦ ἐμπαθοῦς· ὁ δὲ προσπαθῆς, τοῦ ἡδυπαθοῦς· μακρὰν δὲ ἀμφοτέρων, ὁ ἀπαθῆς. »

Τι ἐστὶν ἐμπαθῆς, ἡδυπαθῆς, προσπαθῆς, καὶ ἀπαθῆς· καὶ περὶ θεραπείας ἀμφοτέρων.

πθ'. Ἐμπαθῆς ἐστὶν ὁ τὸ ἀμαρτητικὸν ἔχων

“ I Cor. xiii, 40. “ Philipp. iii, 12. “ Ibid. 15.

τοῦ λογισμοῦ βριαύτερον, κὰν τέως μὴ ἀμαρτάνῃ ἄ
ἐκτός. Ἦδουπαθῆς δὲ, ὁ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀμαρ-
τίας ἔχων ἀσθενεστέραν τοῦ λογισμοῦ, κὰν πάσχη
ἐκτός [ἐν ἀλλ. ἐντός]. Προσπαθῆς δὲ, ὁ τῇ ἐλευθε-
ρίᾳ μᾶλλον, ἢ τῇ δουλείᾳ τῶν μέσων προσκαίμενος.
Ἄπαθῆς δ' ἂν εἴη, ὁ τούτων πάντων τὴν διαφορὰν
ἀγνοῶν. Ὡσαύτως μέντοι καὶ περὶ τῆς ἀμφοτέρων
θεραπείας, τάδε διασαφεί· ἀπόλλυται ἐκ ψυχῆς,
ἐμπάθεια μὲν, διὰ νηστείας καὶ προσευχῆς· ἡδυπά-
θεια δὲ, δι' ἀγρυπνίας, καὶ σωπῆς· ἡ δὲ προσπά-
θεια, διὰ ἡσυχίας, καὶ προσοχῆς· ἀπάθεια δὲ συν-
ίσταται, ἐκ μνήμης Θεοῦ. »

Περὶ πίστεως, ἐλπίδος, καὶ ἀγάπης.

Ἱ'. Ἄλλ' ἐπεὶ πάντων ἀγαθῶν ἀρχή, καὶ μεσώ-
της, καὶ τέλος, εἰ βούλοιο δὲ εἰπεῖν· καὶ χορηγός,
καὶ πρύτανις, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· τὸ τρίπλοκον Β
σπερτίον, καὶ θεοφάντον, καὶ μᾶλλον πάντων ἢ
ἀγάπη, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶ τε καὶ λέγεται, οὐ
δίκαιον, μὴ καὶ διὰ τούτων το τοῦ παρόντος συγ-
γράμματος ἔλλειπον ἀνακληρῶσαι· Ἐμᾶλλον δὲ,
ἐπειδήπερ καὶ κατὰ τὸν ἅγιον Ἰσαὰκ τὴν τελειό-
τητα τῶν πολλῶν καρπῶν τοῦ πνεύματος, τότε τις
δέχεται, ὅταν ἀξιωθῇ τῆς τελείας ἀγάπης. »

Φέρε καὶ περὶ αὐτῆς μικρὸν διαμνημονεύσωμεν.
Καὶ γοῦν γράφει ὁ τῆς Κλίμακος· « Νυνὶ δὲ λοιπὸν
μετὰ πάντα τὰ προειρημένα, μένει τὰ τρία ταῦτα
τὸν σύνδεσμον πάντων ἐπισφίγγοντα, καὶ κρατοῦντα,
πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· μεῖζων δὲ τούτων, ἢ ἀγάπη·
ὁ Θεὸς γὰρ ὀνομάζεται. Πλὴν ἔγωγε, τὴν μὲν, ἀκτίνα
ὄρω, τὴν δὲ, φῶς, τὴν δὲ, κύκλον, πάντα δὲ, ἐν ἀπαύ-
γασμα, καὶ μίαν λαμπρότητα. Ἡ μὲν γὰρ πάντα
δύναται ποιεῖν καὶ δημιουργεῖν, τὴν δὲ ἔλεος Θεοῦ
περικυκλοῖ, καὶ ἀκαταίτητον ποιεῖ, ἢ δὲ οὐ πί-
πτει, οὐδὲ στήκει τὸ θέειν, οὐδὲ τὸν τρωθέντα λοι-
πὸν ἡρεμεῖν τῆς μακαρίας μανίας ἐξ. » Ἐτι· « Ὁ
περὶ ἀγάπης λόγος, ἀγγέλοις γινώριμος, κάκεινοις,
κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐλλάμψεως, ἀγάπη ὁ Θεός
ἐστίν. Ὁ ὄρον δὲ τούτου λέγειν βουλόμενος, ἐν
ἀδύσσω τυφλώττων τὴν ψάμμον μετρεῖ. Ἀγάπη,
κατὰ μὲν τὴν ποιότητα, ὁμοιωσις Θεοῦ, καθόσον
ἄφικτὸν βροτοῖς· κατὰ δὲ ἐνέργειαν, μέθη ψυχῆς·
κατὰ δὲ τὴν ιδιότητα, πηγὴ πίστεως, ἀδύσσοις μα-
κροθυμίας, θάλασσα ταπεινώσεως. Ἀγάπη ἐστὶ κυ-
ρίως ἀπόθεσις παντοίας ἐναντίας ἐνοίας, ἐλπερ ἢ
ἀγάπη, οὐ λογίζεται τὸ κακόν. Ἀγάπη, καὶ ἀπάθεια, D
καὶ υιοθεσία, τοῖς ὀνόμασι διακρίνεται· μόνους, ὡς φῶς,
καὶ πῦρ, καὶ φλόξ, εἰς μίαν συντρέχουσιν ἐνέργειαν,
οὕτω καὶ περὶ τούτων μοι νόει. » Καὶ ὁ ἅγιος Διά-
δοχος· « Πάσης πνευματικῆς, ἀδελφοί, ἡγέισθω θεω-
ρίας, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· πλεον δὲ ἢ ἀγάπη. Αἱ μὲν
γὰρ, καταφρονεῖν τῶν ὀρωμένων ἐκδιδάσκουσι καλῶν,
ἢ δὲ ἀγάπη, αὐτὴν συνάπτει τὴν ψυχὴν ταῖς ἀρεταῖς
τοῦ Θεοῦ, αἰσθῆσαι νοερεῖ, τὸν ἀόρατον Θεὸν ἐξ-
ιχνεύουσα. » Ἐτι· « Ἄλλη ἐστὶν ἢ ἀγάπη τῆς ψυ-
χῆς ἢ φυσικῆ, καὶ ἄλλη, ἢ ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος
αὐτῇ προσγινομένη. Ἡ μὲν γὰρ, ἐκ τῆς ἡμετέρας,
ὅτε θέλομεν, συμμέτρως κινεῖται θελήσεως, διόπερ
καὶ εὐχερῶς ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἠνίκα μὴ
βίξ κρατῶμεν τῆς ἐαυτῶν προαιρέσεως, διαρπα-

lentiorē sentit quam cogitationem. Dulce afficitur
qui peccati efficaciam cogitatione infirmiorē ha-
bet, etsi extra patiat; vehementer autem, qui li-
bertati magis quam servituti intermediarum subiacet.
Nullum autem affectum experitur, qui omnium ho-
rum differentiam ignorat. Similiter porro de eorum
curatione hæc exponit. « Ex anima rejicitur corpo-
reus affectus per jejunium et orationem; dulcis affec-
tus, per vigiliam et silentium; vehemens per tran-
quillitatem et attentionem; formatur vero affectuum
carentia ex Dei memoria

De fide, spe et charitate.

90. Sed quoniam omnium bonorum principium
et medium et finis; si autem id velis dicere, dux
et princeps est, fides, spes, charitas; triplex ille
funis et a Deo ipso contextus, et optima ex iis est
charitas, cum Deus charitas sit et dicatur, non ju-
stum esset non per eas virtutes quod huic operi de-
sit adimplere. « Eo magis, quod, juxta sanctum Isa-
ac multorum Spiritus sancti fructuum perfectionem
aliquis accipit, cum perfecta charitate dignus
habitus est.

Pauca igitur et de ea memoremus. Scribit Cl-
max: « Nunc post omnia quæ diximus remanent
tria hæc omnium vinculum constringentia et domi-
nantia, fides nempe, spes et charitas; major autem
horum, charitas; charitas enim Deus nominatur.
Ego tamen, unam quidem, ut radium video, alte-
ram, lumen, tertiam autem circulum, omnes vero,
unam fulgorem et splendorem. Una quidem omnia
potest facere et operari; secundam misericordia
Dei circumdat et non confundi sinit; tertia nunquam
deficit, neque currere desinit, neque eum quem
vulneravit, a beato illo ardore quiescere sinit. »
Et adhuc: « Sermo de charitate, angelis notus, et
illis per illuminationis virtutem, charitas Deus est.
Qui illius terminum vult dicere, cæcus est in abisso
arenam metiens. Charitas, pro ejus qualitate, simi-
litudo cum Deo est, quantum mortalibus accedere
ad eum licet; pro virtute, animæ est ebrietas; se-
cundum proprietatem, fons est fiduciæ, longani-
mitatis abyssus, humilitatis mare. Charitas est
vere cujusvis contrariæ cogitationis repulsio, si-
quidem charitas non cogitat malum. Charitas, et
tranquillitas ab affectibus, et adoptio, nominibus
solis discernuntur, ut lumen, et ignis, et flamma,
in unam concurrunt efficaciam. Ita mihi de iis vi-
detur. » Et sanctus Diadochus: « Omnem spiri-
tualem, fratres, contemplationem dirigant fides,
spes, charitas, maxime autem charitas. Priorēs
quidem visibilia bona despiciere docent; charitas
vero virtutibus Dei animam adaptat, spirituali sensu
Invisibilem Deum investigans. » Et adhuc: « Alia
est charitas animæ naturalis, et alia quæ ea sancto
Spiritu in ipsa efficitur. Alia enim, nostra, cum vo-
luntate moderate excitatur, et idcirco
facile a malis spiritibus, quando non violenter no-
stram voluntatem vincimus, abripitur. Alia autem

adeo animam incendit ad Dei amorem, ut omnes animæ partes ineffabili divini desiderii excellentiæ adunentur in immensa quadam simplicitatis dispositione. Referta enim spirituali virtute mens, quemdam charitatis ac lætitiæ fontem emittit. » Et sanctus Isaac: « Charitas quæ ex quibusdam rebus efficitur, est tanquam parva lucerna oleo nutrita, et sic aliter ejus lumen, aut tanquam torrens ex pluvia ruens, cujus fluctus cessant, ubi deficit quæ eos producit materia. Charitas vero quæ Deum auctorem habet, est tanquam fons saliens, et nunquam fluctus ejus interrumpuntur: ipse enim solus est fons charitatis et ejus indeficiens materia. » Et rursus interrogatus quænam sit multorum spiritus fructuum perfectio, respondit: « Quando quis dignus perfecta Dei charitate habitus est. » Et denuo interrogatus unde aliquis sciat se ad hanc virtutem processisse, dixit: « Cum memoria Dei in ejus cogitatione excitata fuerit, statim cor ejus Dei charitate excitatur, et ejus oculi multas effundunt lacrymas. Hanc enim consuetudinem habet charitas, ex memoria hujus quem amat lacrymas eliciendi; et qui charitatem habet, nunquam a lacrymis deficit. Nunquam enim illi deest materia quæ ipsum ad Dei ferat memoriam, ita ut vel in somno suo cum Deo conversetur. Consuetudo enim charitatis est talia agere et ipsa est hominum in hujuscemodi vita perfectio. » Et adhuc: « Charitas Dei natura ardet, et quando vehementer in aliquem incidit, hanc animam extra se esse facit. Ideo cor non potest eam a charitate quam percepit, sejungere, aut eam temperare, sed pro ejus qualitatis modo et in eam superveniente charitate, in ea apparet insolita conversio. Et hæc sunt sensibilia ejus signa: sit hominis vultus igneus, lætus, et corpus ejus caledit, ab eo timor recedit; ut amens efficitur, mortem quæ tam horrenda est, ut lætitiâ habet, et nunquam mentis ejus contemplatio a celestium cogitatione defectionem patitur; et absens tanquam præsens, conversatur, a nemine visus. Scientia ejus ac visio naturalis prætereunt, neque sensibilibus motum suum animadvertit quo in rebus movetur. Et si quid agat, non id omnino sentit, iuentem habens in hac contemplatione fluuantem, et hujus cogitatio semper cum alio aliquo colloquitur. Hac spirituali ebrietate ebrii fuerunt olim apostoli et martyres; et alii quidem mundum universum percurrentes, laborantes, injuriis oerati; alii vero, laceratis membris, sanguinem suum effuderunt tanquam aquam, et horrenda patientes, non deciderunt, sed genuerose sustinuerunt. Et cum essent sapientes, ut insipientes habiti sunt, et alii in desertis erraverunt et montibus, et in speluncis et in cavernis terræ, et in ea tumultuatione non perturbati fuerunt. Det nobis Deus ad hanc amentiam pervenire.

ἀλλὰ γενναίως ὑπήνεγκαν· καὶ ὄντες σοφοί, ὡς ἄφρονες ἐνομισθήσαν, καὶ ἄλλοι ἐν ἐρημίαις ἐπλανήθησαν, καὶ θρασεῖ, καὶ ἐν σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὄραις τῆς γῆς, ἐν ἀταξίαις, εὐτακτοὶ ὄντες. Ταύτην τὴν ἀνοίαν, ἀξιώσασι ἡμᾶς ὁ Θεὸς, φθάσαι. »

ζεται· ἡ δὲ, τοσοῦτον ἔκκαλει τὴν ψυχὴν πρὸς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ὥστε πάντα τὰ τῆς ψυχῆς τῆς μέρη, τῇ τοῦ θεοῦ πόθῳ ἀλαλήτω ἐγκολλᾶσθαι χρηστότητι, ἐν ἀπειρῶ τιμὴ ἀπλότητι διαθέσεως· ἐγκύμων γὰρ ὡσπερ ὁ νοῦς τότε ὑπὸ τῆς πνευματικῆς ἐνεργείας γινόμενος, πηγὴν τινα ἀγάπης ἀναβλύζει καὶ χαρᾶς. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Ἡ ἀγάπη, ἡ ἐκ τινῶν γινομένη πραγμάτων, ὡς λαμπράς ἐστι μικρά, ἐκ τοῦ ἐλαίου τρεφομένη, καὶ οὕτω συνίσταται τὸ φῶς αὐτῆς· ἡ καὶ ὡς χεῖμαρρος βέων ἐκ τοῦ ὕδατος, οὐπερ ἡ βέυσις καταπαύεται, τῆς συνιστώσης αὐτὸν ὕλης, λείψιν παθοῦσης. Ἡ ἀγάπη δὲ, ἡ τὸν Θεὸν ἀσπίον ἔχουσα, ὡς πηγὴ ἐστὶ βρούουσα, καὶ οὐδέ ποτε τὰ βέυματα αὐτῆς ἀνακόπτεται· αὐτὸς γὰρ μόνος ἐστὶ τῆς ἀγάπης πηγὴ, καὶ ἀνελλιπὴς ἡ ὕλη αὐτῆς. » Καὶ αὐθις ἐρωτηθεὶς, ποῖα ἐστὶν ἡ τελειότης τῶν πολλῶν καρπῶν τοῦ πνεύματος, ἀπεκρίθη· « Ὅταν τις ἀξιώθῃ τῆς τελείας ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. »

Καὶ αὐθις ἐρωτηθεὶς, καὶ πόθεν γινώσκει τις, ὅτι ἐφθασεν εἰς ταύτην, ἔφη· « Ὅταν κινήθῃ ἡ μνήμη τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ, εὐθέως ἡ καρδία αὐτοῦ, κινεῖται ἐν τῇ ἀγάπῃ αὐτοῦ, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ καταφέρουσι δάκρυα δαφιλῶς· Ἔθος γὰρ ἔχει ἡ ἀγάπη, ἐκ τῆς μνήμης τῶν ἀγαπητῶν, ἐξάπτειν δάκρυα, καὶ τοιοῦτος ὢν, οὐδέποτε ὑστερεῖται ἐκ τῶν δακρῶν. Διότι οὐ λείπει αὐτῷ ἀεὶ ὕλη φέρουσα αὐτὸν εἰς μνήμην τοῦ Θεοῦ, ὥστε καὶ ἐν τῷ ὕπνῳ αὐτοῦ, συνομιλεῖ τῷ Θεῷ· Ἔθος γὰρ τῇ ἀγάπῃ, πρᾶξει τὰ τοιαῦτα, καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ τελειότης τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν ταύτῃ. » Ἐτι· « Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, θερμὴ ἐστὶ τῇ φύσει, καὶ ὅταν ἀμέτρως ἐκπέση τιμὴ, ποιεῖ ἐκείνην τὴν ψυχὴν, ἐκστατικὴν. Διὰ τοῦτο οὐ δύναται ἡ καρδία τοῦ αἰσθηθέντος αὐτῆς, χωρῆσαι αὐτὴν, καὶ καρτεροῦσαι, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τῆς ποιότητος καὶ τῆς ἐπιλαθοῦσης αὐτῷ ἀγάπης, ὁρᾶται ἐν αὐτῷ ἀλλοιωσις ἀσυνήθης. Καὶ ταῦτα τὰ σημεῖα αὐτῆς τὰ αἰσθητά· γίνεται τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου, πυρρὸν, περιχερὲς, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ θερμαίνεται, ἀφίσταται ἀπ' αὐτοῦ ὁ φόβος, καὶ ἡ αἰδώς, καὶ γίνεται ὡς ἐκστατικὸς, καὶ ἡ δύναμις ἡ συνάγουσα τὸν νοῦν φεύγει ἐξ αὐτοῦ, καὶ ὡς ἐκφρων γίνεται, τὸν φοβερὸν θάνατον ἡγείται χαρὰν, καὶ οὐδέποτε ἡ θεωρία τοῦ νοῦς αὐτοῦ, διακοπήν τινα πάσχη, ἐκ τῆς τῶν οὐρανίων διανοήσεως.

Καὶ ἀπῶν, ὡς παρῶν ὀμιλεῖ, μὴ ὀρέμενος ὑπὸ τινος. Ἡ γνώσις, καὶ ἡ θρασις αὐτοῦ· παρεργεταί, ἡ φυσικὴ, καὶ οὐκ αἰσθάνεται αἰσθητῶς τῆς κινήσεως αὐτοῦ, ἥς ἐν τοῖς πράγμασι κινεῖται. Κἂν γὰρ πράττῃ τι, οὐ τελείως αὐτοῦ αἰσθάνεται, ὡς τὸν νοῦν ἔχων ἐν τῇ θεωρίᾳ μετέωρον, καὶ ἡ διάνοια αὐτοῦ, ἀεὶ ὡς μετὰ ἄλλου ἀδολεσχεῖ. Ταύτην τὴν πνευματικὴν μέθην, ἐμεθύθησάν ποτε οἱ ἀπόστολοι, καὶ οἱ μάρτυρες, καὶ οἱ μὲν, ὄλον τὸν κόσμον διελθόντες, κοπιῶντες, καὶ ὀνειδιζόμενοι, οἱ δὲ, τὰ μέλη κατακοπτόμενοι, ἐξέχεαν τὰ αἵματα αὐτῶν, ὡσεὶ ὕδωρ, καὶ τὰ δεινότερα πάσχοντες, οὐκ ὠλιγόρησαν,

Περὶ τῆς ἀγίας κοινωρίας, καὶ τοῦ, ὅσων ἀγαθῶν ἡμῖν πρόξενος, ἢ συνεχῶς μετὰ καθαρῶ τοῦ συνειδότος ταύτης μεταλήψις, καὶ κοινωρία. *De sancta communione; et quod bona nobis præbet, continua hujus cum pura conscientia receptio et communio.*

Ἡ. Οὐδὲν δὲ οὕτω πρὸς τε ψυχῆς κάθαρσιν, καὶ φωτισμὸν νοῦς, καὶ σώματος ἀγιασμὸν, καὶ ἀμφοτέρων πρὸς τὸ θεϊότερον μεταστοιχείωσιν καὶ ἀθανασίαν· ναὶ μὴν, καὶ πρὸς ἀποτροπὴν παθῶν καὶ δαιμόνων, ἢ μᾶλλον οικειοτέρως εἰπεῖν, πρὸς ἔνωσιν, καὶ Θεοῦ θεΐαν ὑπερφυᾶ τε συνάφειαν καὶ ἀνάκρασιν, συνεργεῖ καὶ συμβάλλεται ἡμῖν, ὡς ἡ ἐξ εἰλικρινοῦς καρδίας τε καὶ διαθέσεως, κατ' ἐφικτὸν ἀνθρώπῳ, συνεχῆς μεταλήψις καὶ κοινωρία, τῶν ἀγίων, ἀχράντων, καὶ ἀθανάτων, καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων· αὐτοῦ φαμεν τοῦ τιμίου σώματος, καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου, καὶ Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον ὡς μάλιστα καὶ περὶ τούτου ἀπὸ σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, κἀγὼ ἐν αὐτῷ. Καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν Πατήρ, κἀγὼ ζῶ διὰ τὸν Πατέρα· καὶ ὁ τρώγων με, κἀκεῖνος ζήσεται δι' ἐμέ. Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· καὶ ὁ τρώγων μου τοῦτον τὸν ἄρτον, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. » Καὶ ὁ Χριστοφόρος δὲ Παῦλος, τοιαύδε φησὶν· « Ἀδελφοί, ἐγὼ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ Κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ἐν τῇ νυκτὶ ἣ παρεδίδото, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔκλασε, καὶ εἶπε· Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλύμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Ὡσαύτως· καὶ τὸ ποτήριον, μετὰ τὸ δειπῆσαι, λέγων· Τοῦτο τὸ ποτήριον, ἢ καινὴ διαθήκη ἐστίν, ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι· τοῦτο ποιεῖτε ὁσάκις ἂν πίνητε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Ὡσαύτως γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε, ἀχρις οὗ ἂν ἔλθῃ. Ὡστε, ὃς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον τοῦτον, ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἐστὶ τοῦ σώματος, καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου. Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. Ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει· καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Διὰ τοῦτο μέρους διαλαθεῖν, καὶ τῷ τοιῷδε συντάξει πονήματι, καὶ οὕτω πέρας δοῦναι τῷ λόγῳ. Καὶ τοῦτο γοῦν δηλον, οὐ μόνον ἐξ ὧν φθέγγονται οἱ ἄγιοι, ἀλλὰ γε πολλῶν πλέον, ἐξ αὐτῶν τῶν τῆς αὐτοζωῆς, καὶ αὐτοκληθείας βημάτων, ἐκδηλότερον. » Λέγει καὶ γὰρ· « Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. » Καὶ οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ, καὶ μὴ ἀποθάνῃ. Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ὁ ἄρτος ὃν ἐγὼ δώσω, ἢ σὰρξ μου ἐστίν, ἣν ἐγὼ δώσω, ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. » Καὶ· « Ἐάν μὴ φάγητε τὴν σὰρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίνετε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς· ὁ τρώγων μου τὴν σὰρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. » Ἐπὶ· « Ἡ γὰρ σὰρξ μου, ἀληθὴς ἐστὶ βρωσίς, καὶ τὸ αἷμά μου, ἀληθὴς ἐστὶ πόσις· ὁ τρώγων μου τὴν

91. Nihil utique ad animæ purgationem et mentis illuminationem et corporis sanctificationem et amborum ad Deum translationem immortalitatemque ita confert; imo vero et ad cupiditatum demonumque repulsionem, aut, ut aptius dicam, ad unionem et supernaturalem cum Deo conjunctionem et immistionem, nihil ita in nobis cooperatur et auxiliatur, ut continua sanctorum, mundissimorum, immortalium, vivificorum mysteriorum receptio ac communio, cum puro corde ac recta dispositione, quantum homini possibile est, ipsius, dicimus, venerandi corporis et sanguinis Domini et Dei et Salvatoris nostri Jesu-Christi. Ideoque necessarium est ut et de eo nonnulla exponamus, et huic curæ tempus impendamus, sicque terminum nostro sermone imponamus.

Atque id igitur manifestum est, non modo ex his quæ sancti dicunt, sed multo magis ex ipsis vitæ ac veritatis auctoris vocibus, manifestius. Dicit enim: « Ego sum panis vitæ⁹¹; » et, « Iste est panis de cælo descendens, ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur. Ego sum panis vivus qui de cælo descendit; si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum. Et panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita⁹². » Et, « Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis; qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam⁹³. » Et adhuc: « Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus; qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo. Quemadmodum misit me vivens Pater, et ego vivo propter Patrem; et qui manducat me, et ille vivet propter me. Hic est panis qui de cælo descendit; et qui manducat hunc panem, vivet in æternum⁹⁴. » Et Christi discipulus Paulus hæc ait: « Fratres, ego accepi a Domino Jesu quod et tradidi vobis, quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem et gratias agens, fregit ac dixit: Accipite et manducate: hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter et calicem, postquam cœnavit, dicens: Hic calix novum Testamentum est in meo sanguine; hoc facite, quotiescunque libetis, in meam commemorationem. Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, et calicem illum bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat. Qui manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini. Probet igitur seipsum homo, et sic de pane illo comedat et de calice bibat. Qui manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini. Ideo inter vos multi infirmi et imbe-

⁹¹ Joan. vi, 35. ⁹² ibid. 50-52. ⁹³ ibid. 54-55. ⁹⁴ ibid. 56-59.

cilles et dormiunt multi. Si nosmetipsos diducamus, non utique iudicemur. Dum autem iudicamur, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur.⁷⁰ »

Quod necesse est discere sacrorum mysteriorum miraculum; et quid est, et quare datum est, et quoniam illius utilitas.

92. Scribit autem Chrysostomus : « Mysteriorum miraculum quid sit discere necessarium est, et quoniam sit huius rei utilitas. Unum corpus sumus, et membra ex carne Domini nostri Jesu Christi, et ex ossibus ejus. Qui autem initiati sunt, iis quæ dicuntur aurem præstent, ut non modo secundum charitatem id flamus, sed reipsa in unam carnem miscemur; id per cibum effectum est, quem nobis largitus est, nobis amorem quem in nos habet, volens ostendere. Ideo nobis seipsum immiscuit, et inseruit in nobis corpus suum, ut unum efficiamur, tanquam corpus capiti unitum. Id enim est vehementer diligentium. Quod innuens Job dicebat de servis suis, quibus erat vivide desiderabilis, quod amorem suum ostendendi causa dicebant : « Quis det nobis de carnibus ejus saturari? Ideo et Christus illud effecit, ad majorem amicitiam nos ducens, et suum in nos amorem ostendens, non se tantummodo nobis videndum præbuit, sed et cupientibus tangendum ac manducandum; et carni suæ nos uniri voluit et connecti et totum desiderium nostrum compleri. » Et adhuc : « Qui huic sanctissimo corpori ac venerando sanguini participant, cum angelis et archangelis ac cœlestibus potentiis sedent, regiam Christi vestem induentes et arma habentes cœlestia. Sed non adhuc quidquam dixerunt; ipsum enim regem induerunt. Sed quemadmodum illud est magnum et tremendum et mirandum, ita si cum puritate accedas, accessisti ad salutem; si vero cum mala conscientia, in pœnam ac supplicium. Qui enim corpus et sanguinem Domini manducat ac bibit indigne, iudicium sibi manducat ac bibit. Si enim qui regiam purpuram inquinaverunt, non minus puniuntur quam qui eam laceraverunt, omnino consentaneum est ut et qui corpus cum inquinata conscientia receperint, eandem pœnam subeant ac qui per clavos illud fregere. Vide igitur quomodo Paulus hanc pœnam ostenderit, dicens : « Qui legem Moysis contempsit, absque misericordia, duobus vel tribus testibus accusatus, moritur. Quanto majora putatis mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, et sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est?⁷¹ » Quicumque igitur huic corpori participamus, quicumque hunc sanguinem gustamus, cogitate nos illum qui sursum sedet, qui ab angelis adoratur, qui omnipotentis proximus est, degustare. Oh! quot ad salutem viæ nobis apertæ sunt! Nos suum corpus effecit, nos sui corporis participes reddidit, et nihil horum nos a malo retrahit! O indolentiam!

Α ἐν ἡμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἀρρώστοι, καὶ κοιμῶνται ἱκανοί. Εἰ γὰρ ἑαυτοὺς διεκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· κρινόμενοι δὲ ὑπὸ τοῦ Κυρίου παιδεύομεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν. »

Ἔτι ἀναγκαῖον μαθεῖν τὸ θαῦμα τῶν ἀγίων μυστηρίων· καὶ τί ποτὲ ἐστὶ· καὶ διὰ τί ἐδίδθη, καὶ τίς ἡ ὠφέλεια.

ιβ'. Γράφει δὲ καὶ ὁ Χρυσορρήμων : « Ἀναγκαῖον μαθεῖν τὸ θαῦμα τῶν μυστηρίων τί ποτὲ ἐστὶ, καὶ διὰ τί ἐδόθη, καὶ τίς ἡ ὠφέλεια τοῦ πράγματος. Ἐν σῶμᾷ ἐσμεν, καὶ μέλη, ἐκ τῆς σαρκὸς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ. Οἱ δὲ μεμυημένοι, παρακολουθεῖτωσαν τοῖς λεγομένοις· ἵνα οὐ μὴ μόνον κατὰ τὴν ἀγάπην τοῦτο γενώμεθα, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα εἰς ἐκείνην ἀνακερασθῶμεν τὴν σάρκα, διὰ τροφῆς τοῦτο γίνεται, ἣν ἐχαρίσατο, βουλόμενος ἡμῖν δεῖξαι τὸν πόθον, ὃν ἔχει πρὸς ἡμᾶς. Διὰ τοῦτο ἀνέμιξεν ἡμῖν ἐκ τῶν, καὶ ἀνέφυρε τὸ σῶμα αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς, ἵνα ἐν γενώμεθα καθάπερ σῶμα κεφαλῆς συνημμένον. Τῶν γὰρ σφίδρα ποθούτων ἐστὶ τοῦτο. Τοῦτο γοῦν ὁ Ἰωδ αἰνιτιτόμενος, ἔλεγε περὶ τῶν οἰκετῶν, οἷς ἦν μεθ' ὑπερβολῆς ποθεινός, ὅτι δὴ τὸν πόθον ἐνδεικνύμενοι, ἔλεγον· Τίς ἂν δόξῃ ἡμῖν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτοῦ ἐμπλησθῆναι; Διὰ δὲ καὶ ὁ Χριστὸς αὐτὸ πεποίηκεν, εἰς φιλίαν ἡμᾶς ἄγων μείζονα, καὶ τὴν αὐτοῦ πόθον ἐνδεικνύμενος περὶ ἡμᾶς, οὐκ ἰδεῖν μόνον ἑαυτὸν παρέχων τοῖς ἐπιθυμοῦσιν, ἀλλὰ καὶ ἄψασθαι, καὶ φαγεῖν· καὶ ἐμπῆξαι τῇ σαρκὶ· καὶ συμπλακῆναι, καὶ τὸν πόθον ἐμπλησθαι πάντα. » Ἔτι· « Οἱ μετέχοντες τοῦ παναγίου σώματος, καὶ τοῦ τιμίου αἵματος, μετὰ ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων, καὶ τῶν ἀνω δυνάμεων ἐστήκασιν, αὐτὴν περικεῖμενοι τοῦ Χριστοῦ τὴν βασιλικὴν στολήν, τὰ ὄπλα ἔχοντες τὰ πνευματικά. Ἄλλ' οὐδὲν εἶπον οὐδέ πω· αὐτὸν γὰρ εἰσιν ἐνδεδυμένοι τὸν βασιλεῖα. Ἄλλ' ὡς περ ἐστὶ μέγα, καὶ φρικτὸν, καὶ θαυμαστὸν, οὕτως ἂν μετὰ καθαρότητος προσέλθῃ, εἰς σωτηρίαν προσήλθε, ἂν δὲ μετὰ πονηροῦ συνειδότες, εἰς κίλασιν, καὶ τιμωρίαν. Ὁ γὰρ ἐσθίων, καὶ πίνων ἀναξίως τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου, κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει, καὶ πίνει. Εἰ γὰρ οἱ ρυπούντες τὴν πορφύραν τὴν βασιλικὴν, κολάζονται ὁμοίως, ὡς περ οἱ διαβόρηγνόντες, οὐδὲν ἀπεικός, καὶ τοὺς ἀκαθάρτων διανοίᾳ δεχομένους τὸ σῶμα, τὴν αὐτὴν ὑπομένειν τιμωρίαν, τοῖς αὐτὸ διαβόρηξαι διὰ τῶν ἡλῶν. Ὅρα γοῦν, πῶς φοβερὰν εἰδείξεν ὁ Παῦλος τὴν κίλασιν, εἰπόν· Ἄθετήσας τις νόμον Μωσέως, χωρὶς οἰκτιρμῶν, ἐπὶ δυσί, ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει. Πόσῳ δοκεῖτε χεῖρονος ἀξιοθήσετε τιμωρίας, ὁ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγησάμενος, ἐν ᾧ ἡγιασθή; Ὅσοι τοίνυν μετέχομεν τοῦτου τοῦ σώματος, ὅσοι τοῦ αἵματος ἀπογευόμεθα, ἐννοεῖτε ὅτι ἐκείνου τοῦ ἀνω καθημένου, τοῦ προσκυνομένου παρὰ ἀγγέλων, τοῦ τῆς ἀληθείας δυνάμεως ἔγγυς, τοῦτου ἀπογευόμεθα. Οἴμοι, πόσαι κρῖς σωτηρίαν ἡμῖν ἔδο! Σῶμα ἡμᾶς ἑαυτοῦ ἐποίησε, σῶ-

⁷⁰ 1 Cor. xi, 23 32. ⁷¹ Hebr. x, 28, 29.

ματος ἡμῖν τοῦ ἐκυτοῦ μετέδωκε, καὶ οὐδὲν τούτων ἡμᾶς ἀποτρέπει τῶν κακῶν. Ὡς τῆς ἀναληθσίας ἢ τῆς ἀναίσθησίας! Καὶ αὖθις: « Πρεσβύτης τις θαυμαστὸς, ἐμοὶ διηγήσατο, τοιοῦτόν τι ἀξιώθεις ἴδειν, καὶ ἀκοῦσαι, ὅτι τοὺς μέλλοντας ἐνθὺνδε ἀπαίρειν, ἂν τύχῃσι τῶν μυστηρίων μετασχόντες, ἐν συνειδήσει καθαρᾷ, ὅταν ἀποθανεῖν μέλλωσι, θορυφοῦντες οἱ ἄγγελοι δι' ἐκεῖνο τὸ μεταληφθὲν, ἐνθὺνδε ἀπάγουσι. » Καὶ ὁ θεὸς Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς: « Ἐπειδὴ διπλοὶ τινὲς ἔσμεν, καὶ συνθετοί, δεῖ καὶ τὴν γέννησιν διπλὴν εἶναι, ὁμοίως καὶ τὴν βρωσιν, σύνθετον. Ἡ μὲν οὖν γέννησις, δι' ὕδατος ἡμῖν, καὶ πνεύματος διδοται, ἡ δὲ βρωσις αὐτὸς ἐστὶν ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβάς, καὶ ὡς περ ἐπὶ τοῦ βαπτισματος, ἐπειδὴ ἔθος τοῖς ἀνθρώποις ὕδατι λούεσθαι, καὶ ἐλαίῳ χρίεσθαι, συνέζευξε τῷ ἐλαίῳ καὶ τῷ ὕδατι, τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν λουτρὸν ἀναγεννήσεως, οὕτως ἐπειδὴ ἔθος ἡμῖν ἄρτον ἐσθίειν, ὕδωρ δὲ καὶ οἶνον πίνειν, συνέζευξεν αὐτοῖς τὴν ἑαυτοῦ θεότητα· καὶ πεποίηκεν αὐτὰ σῶμα καὶ αἷμα αὐτοῦ, ἵνα διὰ τῶν συνήθων, καὶ κατὰ φύσιν, ἐν τοῖς ὑπὲρ φύσιν γενώμεθα. Σῶμά ἐστιν ἀληθῶς ἡνωμένον θεότητι, τὸ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου σῶμα, οὐχ ὅτι αὐτὸ τὸ σῶμα, τὸ ἀναληφθὲν, ἐξ οὐρανῶν κατέρχεται, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ὁ ἄρτος, καὶ ὁ οἶνος, μεταποιεῖται εἰς σῶμα, καὶ αἷμα θεοῦ. Εἰ δὲ τὴν τρόπον ἐπιζητεῖς πῶς γίνεται, ἀρκεῖ σοὶ ἀκοῦσαι, ὅτι διὰ Πνεύματος ἁγίου, ὡς περ ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου διὰ Πνεύματος ἁγίου, ἑαυτῷ, καὶ ἐν αὐτῷ ὁ Κύριος σὰρκα ὑπετίθησας, καὶ πλέον οὐδὲν γινώσκωμεν. Ἄλλ' ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἀληθής, καὶ ἐνεργής ἐστι, καὶ παντοδύναμος, ὁ δὲ τρόπος, ἀνεξερευνήτος, γίνεται τοῖνυν τοῖς πίστασι ἀξίως μεταλαμβάνουσιν, εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς φυλακτήριον ψυχῆς τε καὶ σώματος, τοῖς δὲ ἐν ἀπιστίᾳ ἀναξίως μετέχουσιν, εἰς κόλασιν, καὶ τιμωρίαν, καθάπερ καὶ ὁ τοῦ Κυρίου θάνατος. Καὶ οὐκ ἐστὶ τύπος ὁ ἄρτος, καὶ ὁ οἶνος τοῦ σώματος, καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ· μὴ γένοιτο· ἀλλ' αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τεθεωμένον· καὶ αὐτὸ τὸ αἷμα· Ἡ γὰρ σὰρξ μου, φησὶν, ἀληθής ἐστι βρωσις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθής ἐστι πόσις. Σῶμά ἐστι καὶ αἷμα Χριστοῦ, εἰς οὐστασιν τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, καὶ τοῦ σώματος χωροῦν, οὐ δαπανώμενον, οὐ φθειρόμενον, οὐκ εἰς ἀφεδρώνα χωροῦν, ἀλλ' εἰς τὴν ἡμῶν οὐσίαν τε καὶ συντήρησιν, βύπου παντὸς καθαρτήριον· κἂν χρυσὸν λάβῃ κίβδηλον, διὰ τῆς χριστικῆς πυρωσεως καθαίρει, ἵνα μὴ ἐν τῷ μέλλοντι, σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν. Δι' αὐτοῦ καθαιρόμενοι, ἐνούμεθα τῷ σώματι Χριστοῦ, καὶ τῷ Πνεύματι αὐτοῦ, καὶ γινόμεθα σῶμα Χριστοῦ. Οὗτος ὁ ἄρτος· ἐστὶν, ἡ ἀπαρχὴ τοῦ μέλλοντος ἄρτου, ὅς ἐστιν ὁ ἐπιούσιος· τὸ γὰρ ἐπιούσιον δηλοῖ, ἡ τὸν μέλλοντα, τουτέστι τὸν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ἡ τὸν πρὸς συντήρησιν τῆς οὐσίας ἡμῶν λαμβανόμενον. Πνεῦμα ζωοποιὸν ἐστὶν, ἡ σὰρξ τοῦ Κυρίου, διότι ἐκ τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος συνελήφθη· τὸ γὰρ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος, πνεῦμά ἐστι. Τοῦτο

o impudentiam! » Et rursum: « Mirandus quidam senex mihi narravit sibi tale aliquid videre et audire contigisse: scilicet, eos qui inde migrare debent, si mysteriorum participes effecti sint in munda conscientia, ab angelis, quando moriuntur, propter illud acceptum corpus, inde abduci. » Et divus Joannes Damascenus: « Quoniam duplices sumus ac compositi, oportet et generationem nostram ac similiter nutritionem duplicem esse et compositam. Generatio igitur nobis per aquam ac spiritum data est, cibus autem noster est panis vitæ, Dominus noster Jesus Christus qui de caelo descendit. Et quemadmodum in baptismo, quoniam hominibus consuetudo est aqua lavari et oleo inungi, et aquæ virtutem Spiritus sancti conjunxit, eamque regenerationis balneum effecit, ita quoniam solemus pane vesci, aquam vero et vinum bibere, iis conjunxit suam Deitatem; eaque corpus et sanguinem suum effecit, ut per consueta et naturalia alimenta ad ea quæ supernaturalia sunt, perveniamus. Corpus est vere divinitati conjunctum, corpus ex sancta Virgine natum, non quod illud corpus quod accipimus e caelo descendat, sed quod panis et vinum in corpus ac sanguinem Dei mutetur. Si quo modo id fiat inquiris, tibi sufficit audire, quod per Spiritum sanctum, quemadmodum ex sancta Deipara per Spiritum sanctum, sibi et in hoc pane Dominus carnem assumpsit; et nihil amplius novimus. Sed quia Verbum Dei verax est et efficax et omnipotens, modus autem inscrutabilis, fit igitur his qui, ut fidem decet, illud accipiunt, in remissionem peccatorum et vitam æternam, et in custodiam animæ et corporis: his autem qui in incredulitate et indigne illud participant, in poenam suppliciumque, ut ipsa mors Domini. Non est panis figura corporis, nec vinum figura sanguinis: absit! sed ipsum Christi corpus divinitati unitum; et ipse Christi sanguis: « Caro enim mea, inquit, vere est cibus, et sanguis meus vere est potus. » Corpus est et sanguis Christi, in nostræ animæ et corporis substantiam descendens, non impensum, non corruptum, non in latrinam deductum, sed in nostram substantiam et custodiam, omnes sordes abstergens. Etiam si aurum scoria mistum inveniat, per purificantem ignem illud mundat; ne in futuro, cum hoc mundo damnemur. Per id corpus mandati, Christi corpori unimur et ejus Spiritui, et corpus Christi efficiamur. Iste panis est principium futuri panis, qui est supernaturalis: supernaturallem enim ostendit aut futurum panem, id est panem futuri sæculi, aut eum quem in nostræ substantiæ conservationem accipimus. Spiritus vivificus est caro Domini, eo quod a vivifico Spiritu compacta est; quod enim natum est ex spiritu, spiritus est. Id autem dico, non corporis naturam de medio tollens, sed id quod vivificum habet ac divinum, manifestare volens. Hæc autem futurorum figuræ dicuntur, non quod non vere corpus et san-

guis Christi sint, sed quod nunc quidem per ea Christi divinitatis participes efficitur, tunc autem spiritualiter per solam contemplationem. » Et divus Macarius : « Quemadmodum vinum in omnia bibentis membra diffunditur, et est vinum in eo et is in vino, ita et qui bibit sanguinem Christi, spiritu Divinitatis potatur, et ille Spiritus in perfecta anima diffunditur et anima in illo, atque ita sanctificata Domino digna consistit. Omnes enim, inquit, in uno Spiritu potati sumus, et qui per panis eucharistiam Spiritum sanctum in veritate recipiunt, digni sunt qui hujus sicut participes, et sic possunt per sæcula animæ dignæ vivere. Et quemadmodum corpus non ex seipso vitam habet, sed aliunde, id est a terra, sic et animam Deus probat, non ex propria ejus natura, sed ex sua ipsius divinitate, ex proprio ipsius spiritu et lumine, cibum habere, potum ac vestimentum, quæ vere sunt animæ vita. Divina enim natura panem vitæ habet eum qui dixit : « Ego sum panis vitæ ; » et aquam viventem et vinum laudificans, et oleum exultationis. » Et sanctus Isidorus : « Communis vocata est divinorum mysteriorum receptio, eo quod nos cum Christo adunet, et participes ipsius regni efficiat. » Et pius Nilus : « Nequit salvari aliunde fidelis et remissionem peccatorum accipere et regnum cælorum assequi, nisi cum tremore, cum fide et desiderio mysticum et purum corpus et sanguinem Christi accipiat. » Similiter scribit magnus Basilius in epistola ad Cæsariam patriam : « Quotidie communicare et sanctum corpus ac sanguinem Domini accipere, optimum et utilissimum est, ipso Domino dicente : « Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in illo, et habet vitam æternam. » Quis enim ambigit continuam vitæ participationem nihil aliud esse, quam multifariam vivere? Non tamen quater singulis hebdomadis communicamus, Dominica, feria quarta, Parasceve et Sabbato, et aliis diebus, si adsit alicujus sancti memoria. » Quibus diebus, opinor, sacra faciebat sanctus; non enim quotidie poterat, tantis curis fatigatus. Dixit autem et sanctus Apollo : « Oportet monachum, si possit, singulis diebus, mysteriis Christi communicare. Qui enim se ab his abstinere, a Deo recedit; qui autem id continue facit, carnem continue recipit. Dicit enim vox salutifera : « Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo. Monachorum igitur refert salutiferæ passionis memoriam perpetuo facere. Eos igitur semper esse paratos oportet, et seipsum ita disponere, ut digni sint, qui sacra mysteria recipiant; quoniam ita peccatorum remissione digni efficitur. » Dicit autem et Climax : « Si corpus aliud corpus attrahens efficacia variatur, quomodo non variabitur qui Dei corpus innoxiiis manibus attrahat? » Scriptum autem et in *Geronticos* : « Joannes Bostrenus, vir sanctus et potestate habens in spiritus immundos, dæmones

δὲ λέγω, οὐκ ἀναιρῶν τὴν τοῦ σώματος φύσιν, ἀλλὰ τὸ ζωοποιῶν καὶ θεῖον τοῦτου δηλώσαι βουλόµενος. Ταῦτα μέντοι ἀντίτυπα τῶν μελλόντων λέγοντες, οὐχ ὡς μὴ ὄντα ἀληθῶς σῶμα, καὶ αἷμα Χριστοῦ, ἀλλ' ὅτι νῦν μὲν, δι' αὐτῶν μετέχοµεν τῆς Χριστοῦ θεότητος, τότε δὲ, νοητῶς διὰ μόνης τῆς θεάς. » Καὶ ὁ θεϊότατος Μακάριος· « Ὡσπερ ὁ οἶνος, εἰς πάντα τὰ μέλη τοῦ πίνοντος κινῶνται, καὶ γίνεται ὁ οἶνος; ἐν αὐτῷ, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ οἴνῳ, οὕτως ὁ πίνων τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ Πνεῦμα τῆς Θεότητος ποτίζεται, καὶ κινῶνται ἐν τῇ τελείᾳ ψυχῇ, καὶ ἡ ψυχὴ ἐν αὐτῷ, καὶ οὕτως ἀγιασθεῖσα, ἀξία τοῦ Κυρίου καθίσταται. Πάντες γὰρ, φησὶ, τὸ αὐτὸ Πνεῦμα ἐποτίσθηµεν, καὶ διὰ τῆς εὐχαριστίας τοῦ ἁγίου, Πνεύματος ἁγίου οἱ κατὰ ἀλήθειαν μεταλαµβάνοντες καταξιοῦνται μέτοχοι γενέσθαι, καὶ οὕτω δύνανται εἰς αἰῶνας αἰ ἀξίαι ψυχὰς ζῆσαι. Καὶ ὡσπερ τῷ σώματι ἡ ζωὴ οὐκ ἐξ ἑαυτοῦ ἐστίν, ἀλλ' ἐξωθεν αὐτοῦ, τοῦτέστιν ἀπὸ τῆς γῆς, οὕτω καὶ τὴν ψυχὴν εὐδόκησεν ὁ Θεός, οὐκ ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως, ἀλλ' ἐκ τῆς αὐτοῦ Θεότητος, ἐκ τοῦ ἰδίου Πνεύματος, καὶ φωτός, ἔχειν βρώσιν, πόσιν, ἔνδυμα, ἃ ἐστὶν ἡ ὄντως ζωὴ τῆς ψυχῆς. Ἐχει γὰρ ἡ θεία φύσις, καὶ ἄρτον ζωῆς, τὸν εἰπόντα. Ἐγὼ εἶµι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς, καὶ ὕδωρ ζωῆς, καὶ οἶνον εὐφραίνοντα, καὶ ἔλαιον ἀγαλλιάσεως. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσίδωρος· « Κοινωνία κέκληται ἡ τῶν θεῶν Μυστηρίων μετάληψις, διὰ τὸ, τὴν πρὸς Χριστὸν ἡµῖν χαρίζεσθαι ἔνωσιν, καὶ κοινωνοὺς ἡµᾶς ποιεῖν τῆς αὐτοῦ βασιλείας. » Καὶ ὁ ὁσιος Νεῖλος· « Ἀδύνατον ἄλλως σωθῆναι τὸν πιστὸν, καὶ ἀφῆσιν τὴν πληµμελημάτων λαβεῖν, καὶ βασιλείας οὐρανῶν ἐπιτυχεῖν, εἰ μὴ μεταλαµβάνει μετὰ φόβου καὶ πίστεως καὶ πόθου τῶν μυστικῶν, καὶ ἀχράντων, σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ. » Ὁμοίως γράφει καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, ἐν τῇ πρὸς Καισαρίαν Πατρικίαν ἐπιστολῇ· « Καὶ τὸ κοινωνεῖν δὲ καθ' ἑκάστην ἡμέραν, καὶ μεταλαµβάνειν τοῦ ἁγίου σώματος, καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καλὸν καὶ ἐπωφελεῖς, αὐτοῦ σαφῶς λέγοντος· Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, κατὰ ἐν αὐτῷ, καὶ ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Τίς γὰρ ἀμφιβάλλει ὅτι τὸ μετέχειν συνεχῶς τῆς ζωῆς, οὐδὲν ἄλλο ἐστίν, ἢ ζῆν πολλαχῶς; Ἡμεῖς μένοιτε, τέταρτον καθ' ἑκάστην ἑβδομάδῃ κοινωνοῦµεν, ἐν τῇ Κυριακῇ, ἐν τῇ τετράδι, ἐν τῇ παρασκευῇ, καὶ τῷ Σαββάτῳ, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἡμέραις, ἐὰν ἡ μνήμη ἁγίου τινός· ἐν αἷς οἶμαι, καὶ ἐλειτούργει ὁ ἅγιος· οὐ γὰρ καθ' ἑκάστην ἡδύνατο, ὑπὸ τοσοῦτων φροντίδων ὀχλούµενος. » Εἶπε δὲ καὶ ὁ ἅγιος Ἀπολλῶν, ὅτι· « Δεῖ τὸν μοναχὸν, εἰ δυνατόν, καθ' ἑκάστην ἡμέραν τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ κοινωνεῖν. Ὁ γὰρ μακρύνων ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, μακρύνεται ἀπὸ Θεοῦ, ὁ δὲ συνεχῶς τοῦτο ποιῶν, τὴν σάρκα συνεχῶς ὑποδέχεται. » ἢ γὰρ σωτήριος φωνὴ φησιν· « Ὁ ἐσθίων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, κατὰ ἐν αὐτῷ. Τοῦτο οὖν συμφέρει τοῖς μοναχοῖς, ὑπόμνησιν τοῦ σωτηρίου πάθους συνεχῶς ποιουµένοις. Καθ' ἡμέραν οὖν ἑτοιµοὶ εἶναι δεῖ, καὶ παρασκευάζειν ἑαυτὸν τοιοῦτον, ὥστε ἄξιον εἶναι πάντοτε, περὶ

τὴν τῶν ἁγίων μυστηρίων ὑποδοχὴν· ἐπεὶ καὶ ἀφ' ἑσέως ἁμαρτιῶν, οὕτω καταξιούμεθα. » Λέγει δὲ καὶ ὁ τῆς Κλίμακος· « Εἰ σῶμα σώματι προσφάυων, ἀλλοιούται τῇ ἐνεργείᾳ, πῶς οὐκ ἀλλοιωθήσεται, ὁ Θεοῦ σώματι προσφάυων ἀθίωσι χερσί; » Γέγραπται δὲ καὶ ἐν τῷ Γεροντικῷ· « Ἰωάννης ὁ Βοστρηνός, ἀνὴρ ἅγιος, καὶ ἐξουσίαν ἔχων κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων, ἠρώτησε δαίμονας, οἱ ἦσαν κατοικοῦντες εἰς κόρας τινὰς μαινομένας καὶ ἐνεργουμένας ὑπ' αὐτῶν πονηρῶς, εἰπὼν· ποῖα πράγματα φοβείσθε ἀπὸ τῶν Χριστιανῶν; οἱ λέγουσιν· Ἔχετε θυντῶς τρία πράγματα μεγάλα, ἐν μὲν, ὅπερ φορεῖτε, εἰς τὸν τροάχελον ὑμῶν, καὶ ἐν, ὅπερ λούεσθε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἐν, ὅπερ τρώγετε εἰς τὴν σύναξιν. Ἐρομένου δὲ πάλιν, ἐκ τούτων τῶν τριῶν, ποῖον φοβεῖσθε πλέον; ἀπεκρίθησαν, εἰ ἐφλάσσετε καλῶ; ὅπερ μεταλαμβάνετε, οὐκ ἴσχυσεν οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν ἀδικῆσαι Χριστιανόν· εἰσι δὲ ἃ δυσμενεῖς φοβοῦνται τῶν ἄλλων πλέον, ὁ σταυρός, ἡ βάπτισις, καὶ ἡ κοινωμία. »

Τέλος τῶν κατὰ κλάτος πασῶν ὑποθέσεων, καὶ μερικῆ παραίνεσις πρὸς τὸν ἐπερωτήσαντα.

14'. Ἰδοὺ δὴ, τέκνον φίλτατον, τετέλεσταί σου ἡ αἵτησις, σὺν Θεῷ· εἰ μὲν κατὰ γνώμην τὴν σὴν καὶ τὴν πρόθεσιν, ἀκριδῶς οὐκ οἶδαμεν, μέντοι γε κατὰ τὴν ἡμετέραν δύναμιν, καὶ Θεῷ δὲ φίλον, τὸ κατὰ δύναμιν. Ὅρα τοίνυν, ἵνα μὴ μέχρι τούτου στή τὸ σὸν φιλομαθές, καὶ ἐπίπονον, ἀλλ' ἵνα καὶ ἔργοις ὀφθῆς φιλομαθῆς, καὶ σπουδαῖος. Φησὶ καὶ γὰρ ὁ κλεινὸς ὀδελφός· « Ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, γίνεσθε ποιητὰ λόγου, καὶ μὴ μόνον ἀκροατὰ, παραλογιζόμενοι ἑαυτοῦς, ὅτι, εἰ τις ἀκροατὴς νόμου ἐστί, καὶ οὐ ποιητὴς, οὗτος ἴσκειν ἀνδρὶ, κατανοοῦντι τὸ πρόσωπον τῆς γενέσεως αὐτοῦ, ἐν ἐξόπτρῳ· κατενόησε γὰρ ἑαυτὸν, καὶ ἀπελήλυθεν, καὶ ἐπελάβετο ὁποῖος ἦν, ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον τέλειον τῆς ἐλευθερίας, καὶ παραμείνας, οὗτος οὐκ ἀκροατὴς ἐπιλησμονῆς γενόμενος, ἀλλὰ ποιητὴς ἔργου, οὗτος μακάριος ἐν τῇ ποιήσει αὐτοῦ ἔσται. »

Ὅπως δεῖ ἀκούειν καὶ ἐκλαμβάνειν τὰ τῶν Πατέρων πνευματικὰ ῥήματα.

15'. Καὶ πρὸ γε τούτων, ἵνα πιστῶς, καὶ μετὰ τῆς προσηκούσης εὐλαθείας, ἐκλαμβάνης καὶ διακούῃς, τὰ τῶν Πατέρων θεῖα, καὶ πνευματικὰ θεοπνεύματα· φησὶ γὰρ ὁ ἅγιος Μακάριος· « Ἀψαυστά ἐστὶ τοῖς ἀπειροῖς, τὰ πνευματικὰ· ψυχῇ δὲ ἀγίᾳ, καὶ πιστῇ, πρὸς κατάληψιν. Ἐρχεται ἡ τοῦ ἁγίου Πνεύματος κοινωμία, καὶ οἱ ἐπουράνιοι τοῦ Πνεύματος θησαυροί, τῷ πείρᾳ λαβόντι μόνῃ γίνονται καταφανεῖς, ἀμύητῳ δὲ, οὐδὲ ἐνοήσῃσι δυνατόν τοπαράπαν. Εὐλαθῶς τοίνυν περὶ αὐτῶν ἄκουε, μέχρις ἂν, καὶ σοὶ γένοιτο πιστεῦναι, καταξιωθῆναι τούτων τυχεῖν· τότε γὰρ εἰσὶν αὐτῇ πείρᾳ τῶν τῆς ψυχῆς ὀφθαλμῶν, ὡς ἀγαθῶν, καὶ μυστηρίων, ψυχῇ Χριστιανῶν κἀνταῦθα κοινωνεῖν δύνανται. » Οὕτω γὰρ ἔχων, τάχιστα καὶ τὴν τῶν γεγραμμένων καὶ ἀκουισθέντων ἐπισυλλέξεις ἐπιχαρτίαν τε καὶ ὠφέλειαν, καὶ ἀπὸ τοῦ μανθάνειν, καὶ πράττειν, προκόψεις, εἰς τὸ καὶ ἄλλους παραινεῖν καὶ δηγχεῖν αὐτῇ πείρᾳ, πρὸς τὰ θεϊότερα, καὶ τοῖς πολλοῖς ἀμύητα· ὃ καὶ γένοιτο σοι, τῇ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ παναλκεστάτῃ παλάμῃ ἐπερειδομένῳ, καὶ κατευθυνομένῳ· Ἀμήν. Ἐπεὶ δὲ κόρος λόγου, πολέμιος

interrogavit qui in quibusdam puellis furentibus et ab ipsis male multatis erant, dicens: « Quid a Christianis timetis? » Qui respondere: « Vere tria habetis magna; unum quidem, quod in collo vestro portatis, et alterum, quod in Ecclesia abluimini, et tertium, quod in conventu vestro comeditis. Cum rursus interrogati essent, ex his tribus quodnam magis formidarent, responderunt: « Si bene custodiatis quod accepistis, nemo nostrum valet Christianis injuriam inferre. Sunt autem quæ hostes nostri formidant plus quam cætera, crux, baptismus et communio. »

Finis omnium secundum latitudinem quæsitorem et specialis exhortatio ad eum qui interrogavit.

93. Ecce igitur, o fili dilectissime, adimpleta est, cum Deo, tua interrogatio; an secundum tuum propositum ac desiderium, non apprime novimus, sed tamen pro nostris viribus; et gratum Deo est, si quis agat pro viribus. Vide igitur, ne usque ad id tantum consistat tua discendi aviditas tuusque ardor; sed ut et operibus appareas discendi cupidus et fervens. Dicit enim illustris ille frater Domini: « Fratres mei dilectissimi, estote factores verbi, et non auditores tantum, vosmetipsos considerantes, quia, si quis auditor est legis et non factor, similis est homini consideranti vultum nati-vitatis suæ in speculo; consideravit enim se, et abiit; et oblitus est qualis esset; qui autem se inclinavit in legem libertatis perfectam, ac permansit, hic non auditor obliviosus factus, sed factor operis, beatus in ejus adimplerione erit. »

Quomodo oportet audire et excipere spiritualia Patrum verba.

94. Et ante hæc omnia, fideliter et cum decenti pietate, excipias et audias divina ac spiritualia Patrum oracula. Dicit enim sanctus Macarius: « Intractabilia sunt inexpertis spiritualia; animam vero sanctam ac fidelem comprehendit sancti Spiritus communio, et cælestes Spiritus thesauri, ei soli qui eos expertus est, superveniunt manifesti; non initiato autem, neque eos cogitare possibile est. De iis igitur Patres audi religiose, donec tibi credenti contingat dignum esse qui eos obtineas. Tunc enim scies ipsa oculorum animæ experientia, quantis bonis ac mysteriis Christianorum animæ tunc communicare possint. » Sic teipsum habens quam citissime eorum qua scripta sunt vel audieris, fructus et commoda colliges; et postquam didiceris et egeris, proficies ita ut et alios hortari ac ipsa experientia dirigere possis ad res divinas et plorisque ignotas. Quod utinam tibi contingat Domini Jesu Christi manu fortissima freto ac directo Amen. Quoniam autem orationis satietas auribus inimica est, quemadmodum corpori nimius cibus, omnis vero mensura optima est, oportet nos satie-

animam impleri sinit. Nos igitur scire oportet utriusque derelictionis experimentum; et secundum utriusque modum Deo accedere. Ibi enim gratias cum satisfactione ad eum reddere debemus, quippe qui nostræ mentis intemperantiam consolationis dilatione castigavit, ut virtutis et malitiæ nobis, ut bonus pater, differentiam ostenderet. Hic autem peccatorum confessionem indesinentem, continuas lacrymas, majorem abscessum facere, ut ita possimus pœnarum additione Deum movere, ipsumque ut prius, in cordibus nostris intueri. Sed tamen sciendum est, quod, quando præliantur inter se anima ac Satan (de erudiente derelictione loquor), subducit se, ut jam dixi, gratiæ; cooperatur autem clam cum anima auxilio suo, ut victoriam animæ solius esse, inimicis ipsius ostendat. » Et sanctus Isaac: « Fieri non potest ut in spiritualibus bellis, sine iis per derelictionem tentationibus, sapiens evadat, et suum provisorem noscat, et Deum suum sentiat, firmiterque in fide illius abscondite, nisi in illius experientie virtute quam suscepit. Et quando viderit gratia opinionem de se arrogantem cum in suis cogitationibus admittit, et jam de se magna cogitare, tunc permittit et contra eum tentationes firmentur et valide fiant, donec propriam infirmitatem senserit et fugerit, et Deum in humilitate possideat. Et his pervenit homo in viri perfecti mensuram, Filii Dei fide ac spe, et ad charitatem extollitur. Miranda enim noscitur Dei charitas, cum homo in mediis periculis fuerit quæ suam spem præcidere valeant; et ibi Deus potentiam suam cum salvando ostenderit. Nunquam enim homo potentiam Dei in requie ac latitudine cognoscit; nec unquam Deus vim suam sensibilibiter ostendit, nisi in pacis loco et in solitudine et in locis quæ occursibus et commercii cum hominibus tumultu vacua sunt.

πον, όταν ποτέ ἐν μέσῳ γένηται πραγμάτων, τῶν διακοπτόντων τὴν ἐλπίδα αὐτοῦ· καὶ ἐκεῖσε δεῖκνυεὶ ὁ Θεὸς τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ἐν τῇ σωτηρίᾳ τῇ ἐπ' αὐτόν. Οὐδέποτε γὰρ μανθάνει ὁ ἄνθρωπος τὴν δύναμιν τὴν θεϊκὴν, ἐν ἀναπαύσει καὶ πλοτυσμῷ· καὶ οὐδέποτε ἐδείξεν ὁ Θεὸς τὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν αἰσθητικῶς, εἰ μὴ ἐν χώρᾳ ἡσυχίας, καὶ ἐν ἐρήμῳ, καὶ ἐν τόποις ἐστερημένοις τῶν συντυχίων· καὶ τῆς ταραχῆς τῆς κατασκευῆς τῆς μετὰ τῶν ἀνθρώπων. »

De avathia, et quid est humana avathia.

86. Post hæc autem oportet ex parte hoc in loco de avathia et perfectione sermonem facere, et post pauca præsentis rei finem imponere. Audi quod dicit magnus Basilius: « Qui Dei vere amator est, et illius tranquillitatis vel paululum aliquid vult comprehendere, spiritualemque illius sanctitatem, pacem, quietem, dulcedinem, et lætitiæ gaudiumque quod inde generatur gustare cupit, longe ab omni materialis affectu qui animam inquinat, mentem retrahere festinat. Mundo autem et nitido oculo divina intuetur; inexplēbiliter inde oriente lumine vestitur; et ad talem habitum statimque animam postquam exercuit, Deo, prout possibile est, similibus sit, illumque amat et cupit, quippe qui ma-

κρυν ἐξομολογήσεως ἐπάγει τῇ καρδίᾳ· καὶ τῆς καλλίστης σωπῆς, πολλὴν ἐπιθυμίαν. Ἡ δὲ κατὰ ἀποστροφὴν τοῦ Θεοῦ γινομένη, ἀπελπισμοῦ ὄμοῦ, καὶ ἀπιστίας, καὶ ὀργῆς, καὶ τύφου, τὴν ψυχὴν πληρωθῆναι παραχωρεῖ. Δεῖ οὖν ἡμᾶς εἰδέναι τὴν πείραν τῶν ἀμφοτέρων παραχωρήσεων· καὶ κατὰ τὸν ἐκάστης τρόπον, προσεῖναι τῷ Θεῷ. Ἐκεῖ μὲν γὰρ εὐχαριστεῖν μετὰ τῆς ἀπολογίας προσαγαγεῖν αὐτῷ ὀφειλομένον, ὡς τὸ τῆς γνώμης [Ἰσ. τῆς γνώσεως] ἡμῶν ἀκόλαστον, τῇ σχολῇ τῆς παρακλήσεως καλῶζοντι [Ἰσ. σχολάζοντι]· Ἰνα ἀρετῆς ἡμᾶς καὶ κακίας ὡς Πατὴρ ἀγαθός, διδάσκη τὴν διαφορὰν. Ἐνταῦθα δὲ, ἐξαγόρευσι τῶν ἀμαρτημάτων ἀπαυστον, καὶ δάκρυον ἀνελλιπίς, καὶ ἀναχώρησιν πλείονα· ὅπως ἂν οὕτω δυνηθῶμεν τῇ προσθήκῃ τῶν πόνων, δυσ-

πῆσαι ποτε τὸν Θεόν, ἐπιδελῖναι ὡς τὸ πρὶν εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν. Πλὴν δεῖ εἰδέναι: ὅτι, όταν κατὰ οὐσιώδη συμβολὴν τῇ ψυχῇ καὶ τῷ Σατανᾷ ἡ μάχη γίνεται, ἐπὶ τῆς παιδευτικῆς λέγω παραχωρήσεως, ὁποστέλλει μὲν ὡς καὶ ἡδὴ εἶπον ἑαυτὴν ἡ χάρις· ἀγνώστως δὲ συνεργεῖ τῇ ψυχῇ βοηθεῖα, ἵνα τὴν νίκην, τῆς ψυχῆς εἶναι μόνον ἐπιδείξῃ τοῖς ἐχθροῖς αὐτῆς. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Οὐ δυνατὸν ἐκτός τῶν κατὰ παραχώρησιν πειρασμῶν, σοφισθῆναι τὸν ἄνθρωπον ἐν τοῖς πολέμοις τοῖς πνευματικοῖς, καὶ γινῶναι τὸν ἑαυτοῦ προνοητὴν, καὶ αἰσθηθῆναι τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, καὶ στερεωθῆναι ἐν τῇ πίστει αὐτοῦ κρυπτῶς, εἰ μὴ ἐν τῇ δυνάμει τῆς πείρας αὐτοῦ ἧς ἐδέξατο· καὶ ἠνίκα ἴδῃ ἡ χάρις, ὅτι ἤρξατο ἐν τῷ λογισμῷ αὐτοῦ ἡ ὀήσις μικρὸν, καὶ ἤρξατο λογίζεσθαι μέγα περὶ αὐτοῦ, εὐθὺς παραχωρεῖ τοὺς πειρασμοὺς κατ' αὐτοῦ ἰσχυροποιθῆναι, καὶ κραταυροθῆναι, ἕως ἂν μάθῃ τὴν αὐτοῦ ἀσθένειαν, καὶ φύγει, καὶ κατὰσχῃ τὸν Θεὸν ἐν ταπεινώσει. Καὶ ἐν τούτοις ἔρχεται ὁ ἄνθρωπος, εἰς τὰ μέτρα τοῦ τελείου ἀνδρός, ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· καὶ ὑψοῦται: πρὸς τὴν ἀγάπην. Θαυμαστὴ γὰρ γνωρίζεται ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρω-

A Perli avathias, καὶ τοῦ, τί ἐστιν ἡ ἀνθρωπίνῃ ἀπάθῃα.

πος'. Πρὸς δὲ τούτοις, δεόν ἐκ μέρους καὶ τὸν τῆς ἀπαθείας λόγον ἐνταῦθα προσθῆναι, καὶ τελειότητος, καὶ μετὰ μικρὸν οὕτω πέρασ θοῦναι τῇ παρουσίᾳ πραγματοῖα. Ἐνθεν καὶ λέγει ὁ μέγας Βασίλειος· « Ὁ τοῦ Θεοῦ καταστάς ἐραστής, καὶ τῆς ἐκείνου ἀπαθείας καὶ τὸ σμικρότατον κατασχεῖν ἐπιθέμενος, καὶ τῆς πνευματικῆς ἀγιότητος, γαλήνης τε, καὶ ἀταραξίας, καὶ ἡμερότητος, καὶ τῆς ἐκ τούτων εἰκτομένης εὐφροσύνης τε, καὶ χαρῆς ἐπιθυμῶν ἀπογεύσασθαι, παντός μὲν ὀλικοῦ πάθους τοῦ τὴν ψυχὴν ἐπιθολοῦντος, πόρρω τοὺς λογισμοὺς ἀπάγειν ἐσποῦδακε. Καθαρῶ δὲ, καὶ ἀνεπισκιάστῳ ὄμματι, τὰ θεῖα περιηροῖ· ἀπάηστω; τοῦ ἐκείθεν φωτὸς ἐμπορούμενος· εἰς τοιαύτην τε ἔξιν, καὶ κατάστασιν

την ψυχὴν ἐξασκήσας, οἰκειοῦται κατὰ τὴν ἐγχωροῦσαν ὁμοίωσιν, τῷ Θεῷ, ἐπέραστός τε καὶ ποθεινότητος αὐτῷ γίνεται, οἷα δὴ μέγα τε ἄθλον, καὶ δυσήνυτον ἀνατλάς, καὶ ἐκ τῆς κατὰ τὴν ὕλην συγκράσεως δυνηθεὶς, ἀκραιφνεὶ καὶ κεχωρισμένη τῇ διανοίᾳ τῆς τῶν σωματικῶν ἐπιμιξίας παθῶν πως, ὁμιλῆσαι Θεῷ. » Καὶ τοῦτο μὲν ἐστὶ περὶ ἀπάθειας. Περὶ δὲ τοῦ, τί ἐστὶν ἡ ἀνθρωπίνῃ ἀπάθεια, γράφει οὕτως ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Ἡ ἀπάθεια, οὐχὶ τὸ μὴ αἰσθηθῆναι τῶν παθῶν ἐστίν· ἀλλὰ τὸ μὴ δέξασθαι αὐτά. Ἐκ τῶν πολλῶν γὰρ καὶ ποικίλων ἀρετῶν, ὧν ἐκτέησατο τῶν φανερῶν καὶ κρυπτῶν, ἠσθένησαν ἐν αὐτοῖς τὰ πάθη, καὶ οὐ δύνανται εὐχερῶς ἐπαναστῆναι κατὰ τῆς ψυχῆς· καὶ ἡ διάνοια οὐ χρῆζει πάντοτε προσέχειν αὐτοῖς. Διότι ἐν παντὶ καιρῷ, πεπληρωμένη ἐστὶν ἐν τοῖς νοήμασιν αὐτῆς, ἐκ τῆς μελέτης, καὶ τῆς ὁμιλίας τῶν ἀρίστων τρόπων, τῶν ἐν τῇ συνέσει κινουμένων ἐν τῷ νοῖ. Καὶ ὅταν ἀρῶνται τὰ πάθη κινεῖσθαι καὶ ταράσσεσθαι, ἐξίφνης ἀρπάζεται ἡ διάνοια ἐκ τῆς ἐγγύτητος αὐτῶν, ἐν συνέσει τινὶ, παρακυψάσῃ ἐν τῷ νοῖ· καὶ ἀπολιμπάνονται αὐτῷ τὰ πάθη ἀργά, καθάπερ εἶπεν ὁ μακάριος Μάρκος· νοῦς ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ τὰς πράξεις τῶν ἀρετῶν πληρῶν, καὶ τῇ γνώσει πλησάσας, ὀλίγον αἰσθάνεται ἐκ τοῦ μέρους τοῦ κακοῦ καὶ ἀνοήτου τῆς ψυχῆς. Ἡ γνώσις γὰρ αὐτοῦ ἀρπάζει αὐτὸν εἰς τὸ ὕψος, καὶ ἀκαλλοτριῶν αὐτὸν ἀπὸ πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ· καὶ διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς ἀγγελίαν, καὶ τὴν λεπιδότητα, καὶ ἐλαφρότητα, καὶ δέυτητα τοῦ νοῦς αὐτῶν, καὶ διὰ τὴν ἀσκησιν πάλιν αὐτῶν, καθαρίζεται αὐτῶν ὁ νοῦς, καὶ διαυγῆς ἀποδεικνύεται· διὰ τὸ τὴν σάρκα αὐτῶν ξηρανθῆναι ἐκ τῆς σχολῆς τῆς ἡσυχίας, καὶ τῆς πολλῆς διαμονῆς τῆς ἐν αὐτῇ. Τοῦτου χάριν εὐκόλως καὶ ταχέως ἐπιτίθεται ἐκάστῳ, καὶ ὀδηγεῖ αὐτοὺς ἡ θεωρία ἡ ἐν αὐτοῖς, πρὸς ἐκπληξιν τὴν παρ' αὐτῇ· καὶ ἐν τούτῳ πολλοστὸν πληθύνονται ταῖς θεωρίαις· καὶ οὐδέποτε ὑστερεῖται ὕλης συνέσεως ἡ διάνοια αὐτῶν· καὶ οὐδὲ ἐκτὸς ἐκείνων ποτὲ, ὧν τοῦ πνεύματος ὁ καρπὸς ἐμποιεῖ αὐτοῖς, διαγιγνῶνται. Καὶ ἐν τῇ συνηθείᾳ τῇ πολυχρονίῳ, ἐξαλείφονται αἱ μνημαὶ ἐκ τῆς καρδίας αὐτῶν, αἵτινες κινουσι τὰ πάθη ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ ἡ ἰσχὺς τῆς ἐξουσίας τοῦ διαβόλου. Ὅταν γὰρ ἡ ψυχὴ μὴ μετριάσῃ μετὰ τῶν παθῶν, ἢ ἐταιρείασῃ ἐν τῇ μελέτῃ τῇ ἐν αὐτοῖς, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν ἐξ ἄλλης φροντίδος κεκρατημένην ἀδαιλίπτως, οὐ δύναται ἡ ἰσχὺς τῶν ὀνύχων τῶν παθῶν, κατακρατῆσαι τῶν σισθήσεων αὐτῆς τῶν πνευματικῶν. » Καὶ ὁ θεὸς Διάδοχος· « Ἀπάθειά ἐστίν, οὐ τὸ μὴ πολεμεῖσθαι ὑπὸ τῶν δαιμόνων· ἐπεὶ ἄρα ὀφείλομεν, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ἐξεληλυθῆναι ἐκ τοῦ κόσμου· ἀλλὰ τὸ πολεμουμένους ὑπ' αὐτῶν, ἀπολεμήτους μένειν. Καὶ γὰρ οἱ σιδηροφόροι πολεμισταί, τοξεύονται μὲν ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων, καὶ τοῦ ἧχου τῆς τοξείας ἀκούουσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ βλέπουσι τὰ πεμπόμενα κατ' αὐτῶν σκεθῆτα ἅπαντα βέλη, οὐ πληττόνται δὲ διὰ τὴν στερρότητα τῶν πολεμικῶν ἐνδυμάτων. Ἄλλ' ἐκεῖνοι μὲν σιδηρῶ φραττόμενοι, ἐν τῷ πολεμεῖσθαι, τὸ ἀπολέμητον ἔχουσιν· ἡμεῖς δὲ τῇ τοῦ φωτὸς τοῦ ἀγίου παν-

gnum ac difficile certamen sustinuerit, et ex terrestri mistione, sincera et a corporalibus affectibus sejuncta cogitatione, quodammodo cum Deo conversari potuerit. » Et id quidem est de animi tranquillitate. De hoc autem, nempe, quid est humana animi tranquillitas, sic scribit sanctus Isaac : « Tranquillus est non qui affectus non sentit, sed qui eos non admittit. Ex multis enim ac variis virtutibus, manifestis absconditisve, quas possidet, infirmati sunt affectus, neque facile possunt in animam insurgere. Ideo omni tempore, in suis cogitationibus dominatur anima, exercitii gratia, et optimorum morum habitudinis, qui in mente per intellectum moventur. Et cum incipiunt affectus moveri ac turbari, statim rapitur longe ab iis cogitatio, quodam in mente insinuato intellectu. « Sed in mente otiosi deficiunt affectus, ut ait beatus Marcus : « Mens quæ Dei gratia virtutum actus adimplet, et scientiæ accedit, parum sentit quod in anima malum ac irrationale est. Scientia enim mentem in excelsum rapit, eamque ab omnibus quæ in mundo sunt separat. Et tunc homo per suam puritatem et subtilitatem et levitatem mentisque acumen, ac per exercitium, mentem habet mundatam ac lucidam effectam ; caro enim hujus macerata est tranquillitatis duratione, multaque in ea perseverantia. Cujus rei gratia brevî unicuique additur aliud, et eos dirigit contemplatio quæ in eis est, ad cupiditatem quæ contemplationi adhæret, et ideo contemplationes ejus dilatantur, et nunquam materiæ intellectu vincitur eorum cogitatio, nunquamque extra ea sunt quæ Spiritus sancti fructus in ipsis producit. Ac diuturna consuetudine oblitentur ex corde eorum memoriæ quæ affectus in anima commovent, et potentiæ diaboli virtus. Cum autem anima cum affectibus non erit moderata, vel se eorum curæ non assuefecerit, eo quod perpetuo alia cogitatione domita fuerit, non potest unguium affectus vis spirituales ipsius sensus vincere. » Et divus Diadochus : « Tranquillitas est, non a dæmonibus non impugnari, oporteret enim nos secundum divinum Apostolum, de mundo exire ; sed invictos manere, etiamsi ab ipsis impugnemur. Milites enim illi qui ferro induti sunt, ab adversariis ferro tentuntur, et arcuum fremitum audiunt, sed et omnia tela vident, quæ in se jaciuntur, neque ob hellici vestimenti soliditatem, quidquam formidant. Sed illi quidem ferro muniti, etsi impugnentur, invicti manent ; nos vero sancti luminis armatura et scuto salutis per quidquid bonum est muniti, tenebrosas dæmonum phalanges rumpamus. Non enim a malo tantum abstinere puritatem præstat, sed etiam boni cura, vehementer mala abrogare. » Et sanctus Maximus quadrupliciter eam tranquillitatem dividit, sic loquens : « Primam tranquillitatem dico eam quæ ad peccatum intacta virtute, corporis motus fit. Secundam tranquillitatem dico eam quæ animam commovent cogitationum per-

fectam fugam, per quam affectuum ille motus primæ speciei decedit, dum anima cogitationes non jam habet quæ eam ad efficaciam ducant. Tertiam tranquillitatem dico eam quæ circa affectus perfectam habet desiderii immobilitatem, ex qua secunda gignitur, dum cogitationum puritati conjungitur. Quartam tranquillitatem dico eam quæ omnes sensibiles imagines ex cogitatione repellit, ex qua nascitur tertia, dum mille sunt sensibilibus imagines quæ animæ affectuum objecta repræsentent. » Huc adde quod tranquillitas est pacificus animæ status, propter quem ad malum moveri nescit.

θειαν λέγω, τὴν περὶ τὰ πάθη τελείαν τῆς ἐπιθυμίας ἀκίνησιαν, δι' ἣν καὶ ἡ δευτέρα γίνεσθαι πέφυκε, τῇ τῶν λογισμῶν καθαρότητι συνισταμένη. Τετάρτην ἀπάθειαν λέγω, τὴν κατὰ διάνοιαν πασῶν τῶν αἰσθητῶν φαντασιῶν τελείαν ἀπόθειαν, καθ' ἣν ἡ τρίτη τὴν γένεσιν εἰληφεν, οὐκ ἔχουσαν εἰς φαντασίας τῶν αἰσθητῶν, εἰδοποιούσας αὐτῇ τῶν παθῶν τὰς εἰκόνας. » Ἔτι· Ἐπάθειά ἐστιν εἰρηνικὴ κατάστασις ψυχῆς, καθ' ἣν δυσκίνητος γίνεται πρὸς κακίαν. »

Item de apathia et perfectione.

87. Igitur sanctus Ephrem de apathia et perfectione ita disserit : « Qui affectibus mundi sunt et ad summum bonum ardentem tendunt, infinitam suam perfectionem faciunt, eo quod honorum æternorum non est finis. Finita quidem est, respectu ad humanæ potentie mensuram ; infinita vero, utpote seipsam transgrediens quotidianis incrementis, seipsamque perpetuo attollens ad Deum ascendendo. Similiter et sanctus Nilus de perfectione ita loquitur « Duas perfectiones esse cogitandum est : unam quidem temporalem, alteram autem æternam ; de qua scribit Apostolus « Quando autem venerit quod perfectum est, tunc evacuabitur quod est ex parte ». Illud enim, quando venerit quod perfectum est, significat nos hic nequire divinam perfectionem assequi. » Et adhuc, « Duas perfectiones divinus Paulus nescit, et eundem scit perfectum et non perfectum hominem, quoad præsentem vitam perfectus homo esse dicitur : respectu autem ad illum qui vere perfectus est, dicitur imperfectus. Ideo inquit, « Non quod accepi, ideo perfectus sum ». Et paulo post : « Quicumque perfecti sumus, id ipsum sentiamus ». »

De affectu, de affectu dulci, de affectu vehementi, et de affectus carentia.

88. Dicit autem sanctus Elias iudex : « Mala materia, corporis quidem, affectus est, animæ vero, affectus dulcis, mentis autem, affectus vehementis. Prædicatur porro de prima, tactus, de secunda, reliqui sensus. De tertia autem, contraria dispositio. » Et adhuc. « Qui dulces affectus sentit, proximus est ei qui corpore afficitur ; qui vehementes, proximus ei qui dulces habeat ; longe autem ab utroque est, qui nullos experitur.

Quid est corporeum, dulcem, vehementem, nullum affectum experiri, et de singulorum curatione.

89. Corporeo affectu est, qui peccandi vim vio-

Αὐτῆς, καὶ τῇ τοῦ Σωτηρίου περικεφαλαίᾳ, διὰ πάντων τῶν καλῶν καθοπλισάμενοι, τὰς σκοτεινὰς τῶν δαιμόνων διακόψωμεν φάλαγγας. Οὐ γὰρ τὸ μηκέτι πράξει τὰ κακὰ μόνον καθαρότητα φέρει, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπιμελεῖ τῶν καλῶν, κατακράτος ἀθετῆσαι τὰ κακὰ. » Καὶ ὁ ἅγιος Μάξιμος ἐξ τετραχῶς ταύτην διαιρεῖ, οὕτω φάσκων· Ἐπρώτην ἀπάθειαν λέγω, τὴν πρὸς ἁμαρτίαν τοῦ σώματος κατ' ἐνέργειαν ἀνέπαφον κίνησιν. Δευτέραν ἀπάθειαν λέγω, τὴν κατὰ ψυχὴν τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν τελείαν ἀποβολὴν, δι' ἧς ἡ τῶν παθῶν ἀπομαραινεται κατὰ τὴν πρῶτην ἀπάθειαν κίνησις, ἐξάπτοντας αὐτὴν πρὸς ἐνέργειαν οὐκ ἔχουσα τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς. Τρίτην ἀπά-

Ἔτι περὶ ἀπαθείας καὶ τελειότητος

πρῶτην. Καὶ γοῦν καὶ ὁ ἅγιος Ἐφραίμ, περὶ τῆς ἀπαθείας καὶ τελειότητος, οὕτω διαγορεύει· Ἐὶ ἀπαθείας πρὸς τὸ ἄκρον ἐπετὸν ἀκορίστως ὑπερκετινόμενοι, ἀτέλεστον ποιοῦσι τὴν τελειότητα· διότι τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν τέλος οὐκ ἔστιν. Ἔτι, τελεία μὲν, ὅσον πρὸς τὸ μέτρον τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως. Ἀτέλεστος δὲ, ὡς αἰεὶ ὑπερβαίνουσα ἑαυτὴν ταῖς καθ' ἡμέραν προσθήκαις, καὶ ὑψομένη διηνεκῶς ταῖς πρὸς θεὸν ἀναβάσεσιν. » Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἅγιος Νεῖλος οὕτω περὶ τελειότητός φησι· Ἐὶ τελειότητας νοητέον· μίαν μὲν πρόσκαιρον, μίαν δὲ αἰώνιον· περὶ ἧς γράφει ὁ Ἀπόστολος· Ἐὶ ὅταν δὲ εἰθῆ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. » Τὸ γὰρ, ὅταν εἰθῆ τὸ τέλειον, σημαίνει, ὅτι ἐνταῦθα οὐ δυνάμεθα χωρῆσαι τὴν θείαν τελειότητα. » Ἔτι· Ἐὶ τελειότητας Παῦλος ὁ θεσπέσιος ἐπίσταται· καὶ οἶδε τὸν αὐτὸν τέλειον, καὶ οὐ τέλειον ἀνθρώπων· ὡς μὲν πρὸς τὸν παρόντα βίον, τέλειον λεγόμενον ἀνθρώπων· ὡς δὲ πρὸς τὸν ἀληθῶς τέλειον, οὐ τέλειον. Διὸ φησιν, Οὐχ ὅτι ἐλαβον ἤδη τετελειώμαι. » Καὶ μετ' ὀλίγα λέγει· Ὅσοι οὖν τέλειοι, τοῦτο φρονώμεν. »

Περὶ ἐμπαθείας, ἡδυπαθείας, προσπαθείας, καὶ ἀπαθείας.

πῆ'. Λέγει δὲ καὶ ὁ ἅγιος Ἥλιος ὁ ἐκδικος· Ἐὶ ἡδυπαθεία· ἡδυπαθεία δὲ, τοῦ νοός. Κατηγορεῖται δὲ, τῆς μὲν, ἀφῆ· τῆς δὲ, αἰλοικαὶ αἰσθήσεις. Τῆς δὲ τελευταίας, ἐναντία διάθεσις. Ἔτι· Ἐὶ ὁ μὲν ἡδυπαθῆς πλησίον ἐστὶ τοῦ ἐμπαθοῦς· ὁ δὲ προσπαθῆς, τοῦ ἡδυπαθοῦς· μακρὰν δὲ ἀμφοτέρων, ὁ ἀπαθῆς. »

Τι ἐστὶν ἐμπαθῆς, ἡδυπαθῆς, προσπαθῆς, καὶ ἀπαθῆς· καὶ περὶ θρακαίας ἀμφοτέρων.

πθ'. Ἐμπαθῆς ἐστὶν ὁ τὸ ἁμαρτητικὸν ἔχων

« I Cor. xiii, 10. « Philipp. iii, 12. « Ibid. 15.

τοῦ λογισμοῦ βιαίτερον, κὰν τῶς μὴ ἀμαρτάνῃ Δ ἐκτός. Ἡδουπαθῆς δὲ, ὁ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀμαρτίας ἔχων ἀσθενεστέραν τοῦ λογισμοῦ, κὰν πάσῃ ἐκτός [ἐν ἀλλ. ἐντός]. Προσπαθῆς δὲ, ὁ τῇ ἐλευθερίᾳ μᾶλλον, ἢ τῇ δουλείᾳ τῶν μέσων προσκειμένος. Ἀπαθῆς δ' ἂν εἴη, ὁ τούτων πάντων τὴν διαφορὰν ἀγνοῶν. Ὡσαύτως μέντοι καὶ περὶ τῆς ἀμφοτέρων θεραπείας, τάδε διασαφεί· ἀπόλλυται ἐκ ψυχῆς, ἐμπάθεια μὲν, διὰ νηστείας καὶ προσευχῆς· ἡδουπάθεια δὲ, δι' ἀγρυπνίας, καὶ σωπῆς· ἡ δὲ προσπάθεια, διὰ ἡσυχίας, καὶ προσοχῆς· ἀπάθεια δὲ συνίσταται, ἐκ μνήμης Θεοῦ. »

Περὶ πίστεως, ἐλπίδος, καὶ ἀγάπης.

14. Ἄλλ' ἐπεὶ πάντων ἀγαθῶν ἀρχή, καὶ μεσότης, καὶ τέλος, εἰ βούλοιο δὲ εἰπεῖν· καὶ χορηγός, καὶ πρῦτανος, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· τὸ τρίπλοκον Β σπερτίον, καὶ θεοφανετον, καὶ μᾶλλον πάντων ἡ ἀγάπη, οὗτος ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶ τε καὶ λέγεται, οὐ δίκαιον, μὴ καὶ διὰ τούτων τοῦ παρόντος συγγράμματος ἠλλείπον ἀναπληρῶσαι· Ἐμᾶλλον δὲ, ἐπειδὴ περὶ καὶ κατὰ τὸν ἄγιον Ἰσαὰκ τὴν τελειότητα τῶν πολλῶν καρπῶν τοῦ πνεύματος, τότε τις δέχεται, ὅταν ἀξιωθῆ τῆς τελείας ἀγάπης. »

Φέρε καὶ περὶ αὐτῆς μικρὸν διαμνημονεύσωμεν. Καὶ γοῦν γράφει ὁ τῆς Κλίμακος· « Νυνὶ δὲ λοιπὸν μετὰ πάντα τὰ προειρημένα, μένει τὰ τρία ταῦτα τὸν σύνδεσμον πάντων ἐπισφιγγοντα, καὶ κρατοῦντα, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· μειζῶν δὲ τούτων, ἡ ἀγάπη· ὁ Θεὸς γὰρ ὀνομάζεται. Πλὴν ἔγωγε, τὴν μὲν, ἀκτίνα ὄρω, τὴν δὲ, φῶς, τὴν δὲ, κύκλον, πάντα δὲ, ἐν ἀπαύγασμα, καὶ μίαν λαμπρότητα. Ἡ μὲν γὰρ πάντα δύναται ποιεῖν καὶ δημιουργεῖν, τὴν δὲ ἔλεος Θεοῦ περικυκλοῖ, καὶ ἀκαταίτητον ποιεῖ, ἡ δὲ οὐ πίπτει, οὐδὲ στήκει τοῦ θέειν, οὐδὲ τὸν τρωθέντα λοιπὸν ἡρεμεῖν τῆς μακαρίας μανίας ἐξ. » Ἐτι· « Ὁ περὶ ἀγάπης λόγος, ἀγγέλοις γνώριμος, κάκεινοις, κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐλλάμψεως, ἀγάπη ὁ Θεὸς ἐστίν. Ὁ ὄρον δὲ τούτου λέγειν βουλόμενος, ἐν ἀβύσσῳ τυφλώτων τὴν ψάμμον μετρεῖ. Ἀγάπη, κατὰ μὲν τὴν ποιότητα, ὁμοίως Θεοῦ, καθόσον ἔφικτὸν βροτοῖς· κατὰ δὲ ἐνέργειαν, μέθη ψυχῆς· κατὰ δὲ τὴν ἰδιότητα, πηγὴ πίστεως, ἀβύσσος μακροθυμίας, θάλασσα ταπεινώσεως. Ἀγάπη ἐστὶ κυρίως ἀπόθεσις παντοίας ἐναντίας ἐνοίας, εἴη ἢ ἀγάπη, οὐ λογίζεται τὸ κακόν. Ἀγάπη, καὶ ἀπάθεια, Δ καὶ υιοθεσία, τοῖς ὀνόμασι διακρίνεται· μόνος, ὡς φῶς, καὶ πῦρ, καὶ φλόξ, εἰς μίαν συντρέχουσιν ἐνέργειαν, οὕτως καὶ περὶ τούτων μοι νοεῖ. » Καὶ ὁ ἄγιος Διάδοχος· « Πάσης πνευματικῆς, ἀδελφοί, ἡγάσθη θεωρίας, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· πλέον δὲ ἡ ἀγάπη. Αἱ μὲν γὰρ, καταφρονεῖν τῶν ὀρωμένων ἐκδιδάσκουσι καλῶν, ἡ δὲ ἀγάπη, αὐτὴν συνάπτει τὴν ψυχὴν ταῖς ἀρεταῖς τοῦ Θεοῦ, αἰσθῆσει νοεῖ, τὸν ἀόρατον Θεὸν ἐξιχνεύουσα. » Ἐτι· « Ἄλλη ἐστὶν ἡ ἀγάπη τῆς ψυχῆς ἢ φυσικῆ, καὶ ἄλλη, ἡ ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος αὐτῇ προσγινομένη. Ἡ μὲν γὰρ, ἐκ τῆς ἡμέτερας, ὅτε θέλομεν, συμμετρῶς κινεῖται θελήσεως, διόπερ καὶ εὐχερῶς ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἤνικα μὴ βίξ κρατῶμεν τῆς ἐαυτῶν προαιρέσεως, διαρκά-

lentiorē sentit quam cogitationem. Dulce afficitur qui peccati efficaciam cogitatione infirmiorē habet, etsi extra patiatur; vehementer autem, qui libertati magis quam servituti intermediarum subiacet. Nullum autem affectum experitur, qui omnium horum differentiam ignorat. Similiter porro de eorum curatione hæc exponit. « Ex anima rejicitur corporens affectus per jejunium et orationem; dulcis affectus, per vigiliam et silentium; vehemens per tranquillitatem et attentionem; formatur vero affectuum carentia ex Dei memoria

De fide, spe et charitate.

90. Sed quoniam omnium bonorum principium et medium et finis; si autem id velis dicere, dux et princeps est, fides, spes, charitas; triplex ille funis et a Deo ipso contextus, et optima ex iis est charitas, cum Deus charitas sit et dicatur, non justum esset non per eas virtutes quod huic operi desit adimplere. « Eo magis, quod, juxta sanctum Isaac multorum Spiritus sancti fructuum perfectionem aliquis accipit, cum perfecta charitate dignus habitus est.

Pauca igitur et de ea memoremus. Scribit Climax: « Nunc post omnia quæ diximus remanent tria hæc omnium vinculum constringentia et dominantia, fides nempe, spes et charitas; major autem horum, charitas; charitas enim Deus nominatur. Ego tamen, unam quidem, ut radium video, alteram, lumen, tertiam autem circumulum, omnes vero, unum fulgorem et splendorem. Una quidem omnia potest facere et operari; secundam misericordia Dei circumdat et non confundi sinit; tertia nunquam deficit, neque currere desinit, neque eum quem vulneravit, a beato illo ardore quiescere sinit. » Et adhuc: « Sermo de charitate, angelis notus, et illis per illuminationis virtutem, charitas Deus est. Qui illius terminum vult dicere, cæcus est in abisso arenam metiens. Charitas, pro ejus qualitate, similitudo cum Deo est, quantum mortalibus accedere ad eum licet; pro virtute, animæ est ebrietas; secundum proprietatem, fons est fiduciæ, longanimitatis abyssus, humilitatis mare. Charitas est vere cujusvis contrariæ cogitationis repulsio, si quidem charitas non cogitat malum. Charitas, et tranquillitas ab affectibus, et adoptio, nominibus solis discernuntur, ut lumen, et ignis, et flamma, in unam concurrunt efficaciam. Ita mihi de iis videtur. » Et sanctus Diadochus: « Omnem spirituales, fratres, contemplationem dirigant fides, spes, charitas, maxime autem charitas. Prioris quidem visibilia bona despiciere docent; charitas vero virtutibus Dei animam adaptat, spirituali sensu invisibilem Deum investigans. » Et adhuc: « Alia est charitas animæ naturalis, et alia quæ ea sancto Spiritu in ipsa efficitur. Alia enim, nostra, cum volumus, voluntate moderate excitatur, et idcirco facile a malis spiritibus, quando non violenter nostram voluntatem vincimus, abripitur. Alia autem

vitam æternam prolongaretur sibi gloriæ Domini contemplatio. » Et Theologus : « Cujus timor, mandatorum observatio est, carnis mundatio, quæ tanquam nubes animam circumdat, neque sinit eam divinos radios videre ; cujus inundatio, illuminatio est, illuminatio autem, desiderii adimpletio, iis qui maxima aut maximum aut supra magna desiderant. » Et divus Gregorius Nyssenus : « Si evacuaveris, per vitæ curam, efformatas in corde tuo sordes, effulgebit tibi divina pulchritudo, tanquam in ferro fieri solet. Cum enim per cotem rubigine nudatum est quod prius atrum erat, radios quosdam a se ad solem et fulgores nitens emittit ; sic et homo interior, quem eor nominat Dominus ; postquam abstersus erit æruginosis sordibus quæ per malignum mucorem ipsius pulchritudini adhæserunt, rursus similitudinem cum archetypo suscipiet, et bonuserit ; bonum est enim quod bonum sequitur. » Et sanctus Nilus : « Beatus qui ignorantiam suscipit, eam quæ ab oratione inseparabilis est. » Et Climax : Abyssus quidem doloris consolationem vidit, purgatio cordis suscepit splendorem, splendor ineffabilis est virtus, quam invisibiliter videmus, et ignote cogitamus. Ideoque et ter beati, qui, ut prisca illa Maria, optimam illam partem et vivendi rationem elegerunt, spiritualem et quæ non potest auferri, et tali hæreditate divina digni habiti sunt, ita ut cum multa voluptate exstatica ipsis cum divino Paulo liceat inspirari et clamare Apparuit gratia et benignitas Salvatoris nostri Dei, non ex operibus justitiæ, sed secundum suam misericordiam salvavit nos per lavacrum regenerationis et renovationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abunde per Jesum Christum Salvatorem nostrum, ut justificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem vitæ æternæ. » Et rursus : Qui unxit nos et signavit nos, et dedit nobis pignus Spiritus in cordibus nostris. » Et : « Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus ; ut sit excellentia virtutis Dei, et non ex nobis. » Atque ita quidem illi ; quod utinam nobis fiat per eorum ad Dominum ardentis orationes, ex parte, ut illis contigit, agere misericordia et gratia !

Quod necessario oportet tibi corde esse eum qui omnino pacem agere studet.

77. Illud autem oportet te, o filii, præ omnibus et cum omnibus scire, nempe quod qui sagittam vult emittere, non absque signis eam emittit, ita et qui pacem vult agere, tibi corde esse debet, et hoc signum sibi habere. Et dicit sanctus Isidorus : Ad virtutem non sufficit exerceri, sed oportet et in exercitio moderatum esse. Si enim mansuetudinis certamen aggredientes, turbata opinione pugnamus, nihil aliud est quam velle quidem salutem obtinere, et non velle ea quæ ad ipsam ducunt. » Et ante illum divinus David : « Diriget mites in iudicio ; docerit

Α οὐ δὲ ἐντολῶν τήρησις, σαρκὸς καθαρσις, τοῦ ἐπιπροσθούντος τῇ ψυχῇ νέφους, καὶ οὐκ ἑῶντος καθαρῶς ἰδεῖν τὴν θεῖαν ἀκτίνα, οὗ δὲ καθαρσις, ἐλλαμψις, ἔλλαμψις δὲ, πῶθου πλήρωσις, τοῖς τῶν μεγίστων, ἢ τοῦ μεγίστου, ἢ ὑπὲρ τὸ μέγα ἐπιεμένοις. » Καὶ ὁ Νύσσης θεῖος Γρηγόριος : « Εἰ ἀποκλύσειας δι' ἐπιμελείας βίου, τὸν ἐπιπλασθέντα τῇ καρδίᾳ σου ῥύπον, ἀναλάμψει σοι τὸ θεοειδὲς κάλλος, ὡσπερ ἐπὶ τοῦ σιδήρου γίνεσθαι πέφυκεν. Ὅταν γὰρ δι' ἀκόντης τοῦ τοῦ γυμνωθεῖν ὁ πρὸς ὀλίγου μέλας, αὐγὰς τινὰς ἀρ' ἑαυτοῦ πρὸς τὸν ἥλιον στείλων καὶ λαμπηδόντας ἐκδίδωσιν· οὕτω καὶ ὁ ἔνδοξ ἄνθρωπος, ὃν καρδίαν ὀνομάζει ὁ Κύριος· ἐπειδὴν ἀποξύσεται τὸν ἰώδη ῥύπον, τὸν διὰ τοῦ πονηροῦ εὐρώτος ἐπανθήσαντα τῇ μορφῇ, πάλιν ἀναλήψεται τὴν πρὸς τὸ ἀρχέτυπον ὁμοιότητα, καὶ ἀγαθὸς ἔσται, τῷ γὰρ ἀγαθῷ, ὁμοιον ἀγαθὸν πάντως ἐπακολουθεῖ. » Καὶ ὁ ἅγιος Νεῖλος : « Μακάριος ὁ καταλαβὼν τὴν ἀγνοίαν, τὴν τῆς προσευχῆς ἀχώριστον. » Καὶ ὁ τῆς Κλίμακος : « Ἀθυσσος μὲν πένθους, παράκλησιν ἐθέασατο, καθαρότης δὲ καρδίας, ἐδέξατο ἔλλαμψιν, ἔλλαμψι· ἐστὶν ἄβρῆτος ἐνέργεια, ἑρωμένη ἀοράτως, καὶ νοουμένη ἀγνώστως. Διὰ τοι τοῦτο καὶ τρισθλίωσι, οἱ κατὰ τὴν πάλαι Μαρίαν, τὴν ἀγαθὴν ταύτην μερίδα καὶ πολιτείαν ἐκλεξάμενοι, τὴν πνευματικὴν καὶ ἀναφαίρετον, καὶ τοιαύτης εὐκλείας θεοεικέλλου ἠξιώμενοι, ὥστε μετὰ πολλοῦ, καὶ ἐκστατικοῦ τοῦ γάνους, σὺν τῷ θεῷ Παύλῳ ἐξείναι αὐτοῖς ἀναφανδὸν ἐνθουσιᾶν ἄμα, καὶ βοᾶν τὸ, Ὅτι ἡ χρηστότης καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐπεφάνη τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ, οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιοσύνῃ, ὧν ἐποιήσαμεν ἡμεῖς, ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτοῦ ἔλεον, ἔσωσεν ἡμᾶς διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας, καὶ ἀνακαινώσεως Πνεύματος ἁγίου· οὗ ἐξέχεεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν, ἵνα δικαιωθέντες τῇ ἐκείνου χάριτι, κληρονόμοι γενώμεθα κατ' ἐλπίδα ζωῆς αἰωνίου καὶ πάλιν Χριστὸς ἡμᾶς καὶ σφραγισάμενος, καὶ δοὺς τὸν ἀβραβῶνα τοῦ Πνεύματος, εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν· καὶ, « Ἐχομεν δὲ τὸν θησαυρὸν τοῦτον, ἐν ὀστρακίνοις σκεύεσιν· ἵνα ἡ ὑπερβολὴ τῆς δυνάμεως ἢ τοῦ Θεοῦ, καὶ μὴ ἐξ ἡμῶν. » Κάκεινοι μὲν, οὕτω· γένοιτο δὲ καὶ ἡμῖν, ταῖς ἐκείνων πρὸς Κύριον θεοπεθέσι λιταῖς, ἀπὸ μέρους κατ' ἐκείνους χρηματίζα· ἐλεῖ, καὶ χάριτι.

Δ *Ἔτι δεῖ κατὰ πᾶσαν ἀνάγκην, πρῶτον εἶναι τὴν καρδίαν, τὸν βουλόμενον ἠκριβωμένως ἡσυχάζειν.*

οῦ'. Σε δὲ, ὦ τέκνον, τοῦτο νῦν κατὰ καιρὸν πρὸς τῶν ἄλλων, καὶ μετὰ τῶν ἄλλων δεῖ μαθεῖν, ὅτι ὡσπερ ὁ τοξοῦεν μαθεῖν καλῶς ἐθέλων, οὐκ ἀνευ σημάτων τὸ τόξον τείνει, οὕτως ὁ ἡσυχάζων βουλόμενος μαθεῖν, τὸ ἀεὶ πρὸς εἶναι τὴν καρδίαν, ὡς σημεῖον ἔχεται. Καὶ λέγει ὁ ἅγιος Ἰσίδωρος : « Οὐκ ἀρκεῖ πρὸς ἀρετὴν, τὸ ἀσκεῖν, ἀλλὰ χρὴ καὶ μετριάσειν πρὸς τὸ ἀσκεῖν. Εἰ γὰρ ἀγίωνα πραύτης μετερχόμενοι, γνώμη τοῦτον ταραχίδει ἐγκόπτομεν, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν, ἢ θέλει μὲν σωτηρίας τυχεῖν, μὴ θέλει δὲ ποιεῖν τὰ πρὸς αὐτὴν συμβαλλόμενα. »

Καὶ πρὸς γε τούτου, ὁ θεότατος Δαβὶδ· « Ὁδηγήσει ἡ πραεὶς ἐν κρίσει· διδάξει πραεὶς ὁδοὺς αὐτοῦ. » Καὶ ὁ Σειράχ· « Τοὶς πραεῖσιν ἀποκαλύπτονται τὰ μυστήρια. » Καὶ ὁ γλυκύτατος δὲ Ἰησοῦς· « Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πραὸς εἰμι, καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ εὐρήσετε ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν. » Καὶ· « Ἐπὶ τίνα ἐπιβλέψω, ἀλλ' ἢ ἐπὶ τὸν πρῶον καὶ ἡσύχιον, καὶ τρέμοντά μου τοὺς λόγους; » Καὶ· « Μακάριοι οἱ πραεῖς, ὅτι αὐτοὶ κληρονομήσουσι τὴν γῆν. » ἦτοι τὴν καρδίαν, καρποφοροῦσαν τῇ χάριτι, ἐν τριάκοντα, καὶ ἐξήκοντα, καὶ ἑκατόν. Κατὰ τὴν τάξιν, ἀρχαρίων, μέσιον καὶ τελείων· μηδέ ποτε ἐν μηδενὶ ταρατῶν, ἢ ταραττόμενος, εἰ μὴ πῶς περὶ εὐσεβείας ὁ λόγος.

Ὅπως ἂν κατορθώσῃ ἡμῖν ἡ πραότης, καὶ περὶ τοῦ τῆς ψυχῆς τριμεροῦς θυμικοῦ, ἐπιθυμητικοῦ, καὶ λογιστικοῦ.

ση'. Τοῦτο δὲ εὐκόλως ἂν κατορθώσῃς, πάντα ἐκκλίνων ἅμα, καὶ πρὸς ἀγάπην τὴν ψυχὴν κινῶν, τὰ πλείστα τε σιωπῶν, ἐμμέτρως τε σιτούμενος, καὶ δὲ προσευχόμενος, ὡς εἴρηται τοῖς Πατράσιν· « Ὅτι τὸ θυμικὸν τῆς ψυχῆς, ἀγάπῃ χαλίνωσον· καὶ τὸ ἐπιθυμητικὸν αὐτῆς ἐγκρατεῖα μάρανον· καὶ τὸ λογιστικὸν αὐτῆς τῇ προσευχῇ πτέρωσον· καὶ τὸ φῶς τοῦ νοῦ οὐκ ἀμαυροῦται ποτε. » Καὶ, « Θυμοῦ μὴν χαλινός, ἡ εὐκαιρὸς σωπῆ· ἀλόγου δὲ ἐπιθυμίας, ἡ ἐμμετρος ἐδωδῆ· δυσκαθέκτου δὲ λογισμοῦ, ἡ μονολόγιστος προσεύχη. » Καὶ αὖθις· « Τρεῖς εἰσὶν ἀρεταί, αἵτινες χορηγοῦσι φῶς τῷ νῷ διαπαντός· τὸ μὴ εἰδέναι πονηρίαν ἀνθρώπου τίνος· τὸ ὑποφέρειν τὰ ἐπερχόμενα ἀταράχως· καὶ τὸ ἀγαθοποιῆσαι τοὺς κακοποιούντας. Αἱ τρεῖς αὗται ἀρεταὶ γεννώσιν ἄλλας τρεῖς ἀρετὰς μελίζονα· αὐτῶν· τὸ μὴ εἰδέναι πονηρίαν ἀνθρώπου γεννᾷ τὴν ἀγάπην· καὶ τὸ ἐπενεγκεῖν τὰ ἐπερχόμενα ἀταράχως γεννᾷ τὴν πραότητα καὶ τὸ ἀγαθοποιῆσαι τοὺς κακοποιούντας κτᾶται τὴν εἰρήνην. » Καὶ πάλιν· « Τρεῖς εἰσὶν ἠθικαὶ καταστάσεις, γενικώτεραι ἐν τοῖς μοναχοῖς· καὶ πρώτη μὲν ἐστὶ τὸ μηδὲν ἀμαρτάνειν κατ' ἐνέργειαν· δευτέρα δὲ, τὸ μὴ ἐγχρονίζειν ἐν τῇ ψυχῇ τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς· καὶ τρίτη, τὸ τὰς μορφὰς τῶν γυναικῶν, καὶ τῶν λυπησάντων, ἀπαθῶς θεωρεῖν κατὰ διάνοιαν. »

Ὅτι ταχέως δεῖ μετανοεῖν ἐν ταῖς κατὰ σύμβασιν ἐκτροπαῖς, καὶ οὕτως εἰς τὸ ἐξῆς σοφῶς ἀσφαλισθῆναι.

οθ'. Εἰ δέ τι συμβῆθι πρὸς διαταραχθῆναι σε, ἢ ἐν τινι ὀλισηθῆσαι συμπτώματι, καὶ τοῦ προσήκοντος διαμαρτεῖν, εὐθέως δεῖ διαλλάττεσθαι πρὸς τὸν λελυπηκότα, ἢ καὶ λυπηθέντα· καὶ μετανοεῖν ἐκ ψυχῆς· πενθεῖν τε καὶ δακρῦσαι, καὶ ἑαυτοῦ καταμέμψασθαι· καὶ οὕτως εἰς τὸ ἐξῆς προσέχειν, καὶ ἀσφαλισθῆναι πᾶν σοφῶς, ὡς διδάσκει ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὅτι· « Ἐὰν προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον, καὶ ἐκεῖ μνησθῆς ὅτι ὁ ἀδελφός σου ἔχει τι κατὰ σοῦ, ἄρξ· ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὑπάγε πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου· καὶ τότε ἐλθὼν, πρόσφερε τὸ δῶρόν σου. »

¹ Psal. xxiv, 9. ² Eccli. xxi, 27. ³ Matth. xi, 29. ⁴ Isa. Lxvi, 2. ⁵ Matth. v, 4. ⁶ Matth. v, 23, 24.

mites vias suas ¹. » Et filius Sirach : « Mansuetis revelantur mysteria ². » Et dulcissimus Jesus : « Discite a me quia mitis-sum et humilis corde, et invenietis requiem animabus vestris ³. » Et : « Ad quem respiciam, nisi ad mansuetum et pacificum et metuentem sermones meos ⁴ ? » Et : « Beati mites, quoniam ipsi hæreditabunt terram ⁵. » Cor scilicet quod gratia fructus afferet, ita ut granum unum triginta alia aut sexaginta, aut centum reddat, pro ordine incipientium, mediorum et perfectorum. Non enim vir ille turbabit, neque turbabitur, si nondum sit de pietate sermo. »

Quomodo perficitur in nobis mansuetudo et de triplici anima : iracundia, appetitiva et rationabili.

78. Id autem consequeris, ab omnibus animam tuam avertens et ad charitatem dirigens, plerumque vero silens, mediocriterque cibo utens et semper orans, ut a Patribus dictum est : « Iracundiam animæ frenans et ejus appetitum temperantia macerans, ejus rationi alas aptes. Et mentis lumen nunquam hebetabitur. » Et : « Iræ quidem frenum est opportunumsilentium ; irrationabilis autem appetitus, moderatus cibus ; ratiocinii vero fere cohibitu difficilis, soliloqua oratio. » Et rursum : « Tres sunt virtutes quæ menti lumen subministrant perpetuo : Nullius hominis malitiam scire sine turba quæ accidunt, sustinere ; et bonum facere iis, qui faciunt malum. Tres illæ virtutes tres alias gignunt seipsis majores : malitiam hominis nescire gignit charitatem ; sine turba accidentia sustinere generat mansuetudinem, et bonum facere malum facientibus pacem præbet. » Et rursum : « Tres sunt morales status monachis generales ; primus quidem non errare secundum virtutem ; secundus, non in anima servare affectu commotas cogitationes ; et tertius, mulierum formas et eorum quæ contristant, absque affectu per cogitationem intueri.

Quod oportet cito pœnitere in iis quæ accidunt distractionibus, et ita se in futurum sapienter conservare.

79. Quod si accidas te aliquando conturbari aut in aliquem casum circummagi, et a bono deflectere, cito oportet te reconciliari cum eo qui te adflixit aut quem adflixisti ; et converti ex tota anima ; dolere et lacrymare et teipsam vituperare ; atque ita tibi in futurum providere teque confirmare omnino sapienter, ut docet Dominus Jesus : « Si offers munus tuum ad altare et ibi recordatus fueris quod frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, et vade, prius reconciliare fratri tuo, et tunc veniens offer munus tuum ¹. » Et apostolus Paulus : « Omnis amaritudo et ira et

¹ Isa. Lxvi, 2. ² Matth. v, 4. ³ Matth. v, 23, 24.

a. rogantia et clamor, et blasphemia rejiciantur a A vobis, cum omni malitia. Estote in invicem boni et misericordes; gratis invicem largientes, quemadmodum gratis Deus nobis in Christo largitus est⁸⁷. » Et : « Irascimini, et nolite peccare⁸⁸. » Et : « Sol non occidat super iracundiam vestram⁸⁹. » Et : « Nolite vos vindicare, charissimi; sed date locum iræ⁹⁰. » Et : « Noli vinci a malo; sed vince in bono malum⁹¹. » Et illud quidem dictum est de mutua reconciliatione.

De lapsu ac pœnitentia.

80. De lapsu quidem, dicit sanctus Isaac : « Non quando in aliquam culpam lapsi erimus, tunc contristemur; sed quando in ipsa remanebimus. Lapsus enim accidit frequenter, et perfectis; remanere autem in culpa est completa occisio. Tristitia vero, quam sentimus de propriis lapsibus, in loco mundæ operationis nobis reputatur, ex gratia. Qui spe pœnitentiæ denuo labitur, ille cum malitia cum Deo incedit. In eum, ex improvise, mors incidit; neque tempus spei suæ festinat, operaque virtutis adimplere. Et adhuc : « Oportet, inquit, scire nos omni hora, quod his viginti quatuor noctis ac diei horis, pœnitentia indigemus. Idea autem pœnitentiæ nominis, prout ullam ex vera rerum natura novimus, hæc est : protensa rogatio omni hora, in perfecta oratione, compunctionis, Deo accedens, ad præteritorum remissionem; et tristitia, pro futurorum custodia. Et rursum : « Gratia post gratiam, pœnitentia hominibus data est. Pœnitentia enim est regeneratio secunda ex Deo, et quod pignus ex fide accepimus, per pœnitentiam rursum ut gratiam accipimus. Pœnitentia est misericordiæ janua, quæ aperitur iis qui ipsam persequuntur. Per hanc januam intramus ad divinam misericordiam, et extra hunc introitum, misericordiam non invenimus. Ideo omnes erraverunt, secundum divinam Scripturam, justificati gratis gratia ipsius. Pœnitentia est secunda gratia, et generatur in corde ex fide et timore. Timor est virga paterna quæ nos gubernat quoadusque properemus ad spiritualein paradysum; et postquam festinavimus, nos relinquit ac revertitur. Paradysus est amor Dei, in quo omnium felicitatum sunt deliciae. » Et rursum : « Quemadmodum impossibile est mare magnum, sine nave et carabo, transire; ita nemo potest absque timore ad charitatem transire. Mare fœtidum inter nos et spiritualein paradysum extensum, per pœnitentiæ carabum transire possumus, quæ timoris remigium tenet. Si autem hujus timoris remigium pœnitentiæ navem non gubernat, per quam hujus mundi mare ad Deum permeamus, in fœtido illo mari submergimur.

τούς κωπηλάτας τοῦ φόβου. Ἐάν δε οἱ κωπηλάται οὗτοι τοῦ φόβου, οὐ κυβερνώσι τὸ πλοῖον τοῦτο τῆς μετανοίας, δι' ἧς διερχόμεθα τὴν θάλασσαν τοῦ κόσμου τούτου πρὸς τὸν Θεόν, καταποντιζόμεθα ἐν τῇ ὀζομένῃ θαλάσσῃ. »

⁸⁷ Ephes. iv, 31, 32. ⁸⁸ Psal. iv, 5. ⁸⁹ Ephes. iv, 26. ⁹⁰ Rom. xii, 19. ⁹¹ Ibid. 21.

σου. » Καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος : « Πᾶσα πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὄργη, καὶ κρυψή, καὶ βλασφημία, ἀρθήτω ἀφ' ὑμῶν, σὺν πάσῃ κακίᾳ. » Γίνεσθε δὲ εἰς ἀλλήλους χρηστοί, εὐσπλαγχοί, « Χαριζόμενοι ἑαυτοῖς, καθὼς καὶ ὁ Θεὸς ἐν Χριστῷ ἔχαρισατο ἡμῖν. » Καί : « Ὁργίζεσθε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε. » Καί : « Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδύετω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν. » Καί : « Μὴ ἐκδικοῦντες ἑαυτοὺς, ἀγαπητοί· ἀλλὰ διδόντες τόπον τῇ ὄργῃ. » Καί : « Μὴ νικῶ ὑπὸ τοῦ κακοῦ· ἀλλὰ νίκα ἐν τῷ ἀγαθῷ τὸ κακόν. » Καὶ τοῦτο μὲν εἴρηται περὶ τῆς πρὸς ἀλλήλους διαλλαγῆς.

Περὶ ὀλιθίου, καὶ μετανοίας.

π'. Περὶ δὲ γε ὀλιθίου, φησὶν ὁ ἅγιος Ἰσαάκ : « Οὐχ ὅταν ὀλισθήσωμεν ἐν τινι, τότε λυπηθώμεν· ἀλλ' ὅταν ἐμμελωμεν ἐν αὐτῷ. Τὸ γὰρ ὀλισθημα, συμβαίνει πολλάκις καὶ τοῖς τελείοις· τὸ δὲ ἐμμεῖναι ἐν αὐτῷ, νέκρωσις ἐστὶ τελεία. Ἡ λύπη δὲ, ἣν λυπούμεθα ὑπὲρ τῶν ἰδίων ὀλισθημάτων, εἰς τόπον εργασίας καθαρᾶς λογίζεται ἡμῖν, ἐκ τῆς χάριτος. Ὁ ἐν ἐλπίδι μετανοίας ὀλισθαίνων ἐκ δευτέρου, οὗτος μετὰ πανουργίας πορεύεται μετὰ τοῦ Θεοῦ. τούτῳ ἀγνώστως, ἐπιπίπτει ὁ θάνατος· καὶ οὐ φθάσει τὸν καιρὸν τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ, τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς πληρῶσαι. » Ἐτι : « Δεῖ, φησὶ, γινώσκειν ἡμᾶς ἐν πάσῃ ὥρᾳ, ὅτι ἐν ταύταις ταῖς εἰκοσιτέσσαρσιν ὥραις τῆς νυκτὸς καὶ τῆς ἡμέρας, τῆς μετανοίας χρῆζομεν. Νόησις δὲ τοῦ ὀνόματος τῆς μετανοίας καθὼς ἐκ τοῦ ἀληθινοῦ τρόπου τῶν πραγμάτων ἐγνώκαμεν, τοῦτό ἐστι· δέησις· ἐκτενὴς ἐν πάσῃ ὥρᾳ, ἐν εὐχῇ πεπληρωμένην κατανύξασα, προσεγγίζουσα τῷ Θεῷ, ὑπὲρ ἀφέσεως τῶν παρελθόντων· καὶ λύπη, ὑπὲρ τῆς τῶν μελλόντων φυλακῆς. » Καί αὖθις : « Χάρις μετὰ χάριν, ἡ μετάνοια ἐδόθη τοῖς ἀνθρώποις. Μετάνοια γάρ ἐστιν, ἀναγέννησις δευτέρα ἐκ Θεοῦ, καὶ ὄνπερ ἐκ τῆς πίστεως ἀρραβῶνα ἐδεξάμεθα, διὰ τῆς μετανοίας τὸ χάρισμα αὐτοῦ ἐκδεχόμεθα. Μετάνοια ἐστὶν ἡ θύρα τοῦ ἔλεους, ἡ ἀνεψιγμένη τοῖς διώκουσιν αὐτήν. Διὰ τῆς θύρας ταύτης εἰσερχόμεθα πρὸς τὸ θεῖον ἔλεος, καὶ ἐκτὸς ταύτης τῆς εἰσόδου, οὐχ εὐρήσομεν ἔλεος. Διότι πάντες ἡμαρτον, κατὰ τὴν θείαν Γραφήν, δικαιούμενοι δωρεὰν τῇ αὐτοῦ χάριτι. Ἡ μετάνοια ἐστὶν ἡ χάρις ἡ δευτέρα, καὶ τίκεται ἐν τῇ καρδίᾳ ἐκ τῆς πίστεως καὶ τοῦ φόβου. Ὁ φόβος δὲ ἐστὶ, ῥάβδος πατρικῆ, ἡ κυβερνῶσα ἡμᾶς, ἕως ἂν φθάσωμεν εἰς τὸν παράδεισον τὸν πνευματικόν· καὶ ὅταν φθάσωμεν ἐκεῖσε, ἀφήσιν ἡμᾶς, καὶ στρέφεται. Παράδεισός ἐστιν ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ἐν ἣ ἡ τρυφή πάντων τῶν μακαρισμῶν. » Καί αὖθις : « Ὡσπερ οὐ δυνατόν ἐστὶ περάσαι τὴν θάλασσαν τὴν μεγάλην, χωρὶς πλοίου, καὶ καρῶν, οὕτως οὐ δύναται τις χωρὶς φόβου περάσαι πρὸς τὴν ἀγάπην. Τὴν θάλασσαν τὴν ὀζομένην, τὴν τεθείσαν μεταξὺ ἡμῶν καὶ τοῦ νοητοῦ παραδείσου, διὰ καρῶν τῆς μετανοίας παρελθεῖν δυνάμεθα, τῆς ἐχούσης

Ἔτι περὶ μετανοίας, φόβου, ἀγάπης, πένθους, ἁδρυμάτων, καὶ αὐτομεμψίας. *A Sequitur de pœnitentia, timore, charitate, dolore, lacrymis et proprio vituperio.*

πα'. « Μετανοία ἐστὶν, τὸ πλοῖον· ὁ φόβος, ὁ κυβερνήτης αὐτοῦ· ἡ ἀγάπη, ὁ λιμὴν ὁ θεϊκός. Καθίζει οὖν ἡμᾶς ὁ φόβος ἐν τῷ πλοίῳ τῆς μετανοίας, καὶ διαβιβάζει ἡμᾶς τὴν θάλασσαν τοῦ βίου τὴν ὀζημένην· καὶ πρὸς τὸν λιμένα τὸν θεῖον, ὃς ἐστὶν ἡ ἀγάπη, ὁδηγεῖ ἡμᾶς, εἰς ὃν περῶσι πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι ἐν τῇ μετανοίᾳ· καὶ ὅτε φθάσομεν τὴν ἀγάπην, ἐφθάσαμεν εἰς τὸν Θεόν· καὶ ἡ ὁδὸς ἡμῶν ἐτελειώθη, καὶ διέβημεν πρὸς τὴν νῆσον τὴν ἐκείθεν τοῦ κόσμου οὖσαν, ὅπου ὁ Πατήρ, καὶ ὁ Υἱός, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. » Περὶ δὲ πένθους τοῦ κατὰ Θεόν, οὕτω φησὶν ὁ Σωτήρ· « Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι οὗτοι παρακληθήσονται. » Ἔτι περὶ δακρύων, ὁ αὐτὸς γράφει ὅσιος Ἰσαάκ· « Τὰ δάκρυα τὰ ἐν τῇ εὐχῇ, σημεῖόν ἐστι τοῦ ἔλεους τοῦ Θεοῦ, ὅπερ ἠξιώθη ἡ ψυχὴ ἐν τῇ ἐαυτῆς μετανοίᾳ· καὶ ὅτι προσδέχθη, καὶ ἤρξατο εἰσερχεσθαι εἰς τὴν πεδιάδα τῆς καθαρότητος ἐν τοῖς δάκρυοις. Ἐάν γὰρ μὴ ἀρῶσιν οἱ λογισμοὶ τῶν παρερχομένων, καὶ βίψωσιν ἐξ ἑαυτῶν τὴν ἐλπίδα τοῦ κόσμου, καὶ κινήθῃ ἐξ αὐτῶν ἡ καταφρόνησις αὐτοῦ, καὶ ἄρξωνται ἀγαθὰ ἐφόδια τῆς ἐξόδου αὐτῶν παρασκευάζειν, καὶ ἄρξωνται ἐν τῇ ψυχῇ λογισμοὶ κινεῖσθαι τινῶν ὄντων ἐκεῖσε, οὐ δύνανται οἱ ὀφθαλμοὶ δακρῦειν. Τὰ δάκρυα γὰρ, ἐκ τῆς ἀκραίφου ἀδολοσχίας, καὶ ἀμετρωρίστου, τῶν λογισμῶν τε τῶν πολλῶν, καὶ συνεχῶν, καὶ ἀκλινῶς γινομένων, καὶ ἐκ μνήμης τινὸς λεπτοῦ γινομένου ἐν τῇ διανοίᾳ, καὶ λυπούτου τοῦ καρδίας ἐκ τῆς μνήμης αὐτοῦ, καὶ ἐκ τούτου τὰ δάκρυα πληθύνονται, καὶ ἐπιπλέν ἀξάνονται. » Καὶ ὁ τῆς Κλίμακος· « Ὅσπερ τὸ πῦρ ἀναιρετικὸν καλάμης, οὕτω τὸ δάκρυον τὰ ἄγνων, παντὸς ρύπου φαινομένου, καὶ νοουμένου. » Ἔτι· « Τὰ τῆς ἡμετέρας ἀναλύσεως καθαρὰ καὶ ἄβδολα, ἑαυτοῖς περιποιησώμεθα δάκρυα· οὐ γὰρ ἐστὶν ἐν αὐτοῖς κλοπή, ἢ οἴσις· καθαρὰς δὲ μάλλον, καὶ ἀγάπης τῆς εἰς Θεὸν προκοπῆς, καὶ ἀμαρτίας ἐκπλυσίς, καὶ ἀπάθεια. » Ἔτι· « Μὴ πῖστευε σαῖς πηγαῖς, πρὸς τελείας καθάρσεως· οὐ γὰρ ἔχει πίστιν οἶνος εὐθέως ἐκ τῶν ληνῶν ἐγκλειόμενος. » Ἔτι· « Τὰ μὲν ἐκ φόβου δάκρυα, αὐτὰ ἐν ἑαυτοῖς τὴν φυλακὴν κέκτηνται· τὰ δὲ τῆς ἀγάπης, πρὸς τῆς τελείας ἀγάπης, ἰσως εὐσύλητα ἐν τισὶ καθεσθήκασιν, εἰ μήποτε τὸ ἀείμνηστον πῦρ ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐνεργείας, πάνυ τὴν καρδίαν ἐξάψει. Καὶ θαυμαστόν, πῶς τὸ ταπεινότερον ἀσφαλέστερόν ἐστιν ἐν καιρῷ αὐτοῦ. » Ἔτι· « Δάκρυον ἐξόδου, ἀπέτεκε φόβον· φόβου δὲ τεκόντος ἀφοβίαν, ἐπεφάνη χαρὰ· χαρὰς δὲ ἀκαταλήκτου ληξάσης τῆς ὁσίας ἀγάπης τὸ ἄνθος ἀνέτειλε. » Περὶ μέντοι αὐτομεμψίας, φησὶν ὁ μέγας Ἀντώνιος· « Ἀὔτη ἐστὶν ἡ μεγάλη ἐργασία τοῦ ἀνθρώπου, ἵνα τὸ σφάλμα αὐτοῦ, ἐπάνω ἑαυτοῦ βάλλῃ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, καὶ προδοχῆσθαι πειρασμῶν, ἕως ἐσχάτης ἀναπνοῆς. » Καὶ ἕτερος Πατήρ ἅγιος ἔρωτηθεὶς, « Τί πλέον εὖρες, Πάτερ, ἐν τῇ ὁδῷ ταύτῃ; » ἀποκριθεὶς εἶπεν, τὸ, ἐν παντὶ ἑαυτὸν μέμφεσθαι· ὅπερ καὶ ὁ ἐρωτήσας ἐπήνεσε· καὶ λέγει αὐτῷ· « Ἄλλη ὁδὸς οὐκ ἐστὶ πλην ταύτης. » Καὶ ὁ ἄβδᾶς

81. Pœnitentia est navigium; timor, gubernator; charitas, portus divinus. Timor igitur nos statuit in pœnitentiæ navigio, et nos transmittit per hujus vitæ mare foetidum; et ad divinum portum qui est charitas, nos ducit in quem veniunt quotquot pœnitentia laborant ac sustinent. Et quando ad charitatem festinamus, ad Deum festinavimus; et via nostra peracta est, et transivimus ad insulam quæ ultra hunc mundum est, ubi Pater et Filius et Spiritus sanctus est. « De dolore secundum Deum ita loquitur Salvator: « Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur. » Adhuc de lacrymis hoc scribit pius Isaac: « Lacrymæ per orandum signum sunt misericordiæ Dei, qua digna habita est pœnitens anima. Indicant quoque eam acceptam esse et jam intrare in puritatis planitiem per lacrymas incipere. Nisi enim rejiciantur fluxuorum cogitationes et a seipsis mundanam spem extrahant, et moveatur ex ipsis mundi contemptus, et incipiant bona viatica exitus de mundo parare, et in animo moveri incipient nonnullorum quæ ibi in cœlo sunt, oculi lacrymare nequeunt. Lacrymæ enim ex sincera conversatione et constanti, ex multis continuisque cogitationibus, et recta adventibus et ex memoria exiguæ rei in cogitatione efformatæ et cor ex hac memoria tristantis, ex iis lacrymæ multiplicantur, et magis ac magis augentur. Et Clinacius: « Quomodum ignis calamum consumit, ita lacrymæ quæ mundæ sunt, omnes sordes apparentes et cogitatas. » Et adhuc: « Nostræ dissolutionis puras ac sinceras lacrymas acquiramus. In iis enim non est aut subreptio aut opinio; imo vero mundatio, et divinæ charitatis profectus, et peccati ablutio, et affectus privatio. » Et adhuc: « Tuis lacrymis ne confidas, priusquam omnino purgatus sis; non enim fidere debemus vino quod modo e torculari in doliis includitur. » Et adhuc: « Quæ ex timore procedunt lacrymæ, sibi ipsis custodiam acquisiverunt; quæ autem ex charitate sunt, antequam perfecta sit charitas, spoliatis in quibusdam expositæ sunt, nisi forte ignis semper memorandus, suæ virtutis tempore, omnino cor accenderit. Et mirum, quomodo, quod humilior est, in hujus ignis tempore, solidius quoque est. » Et adhuc: « Lacrymæ exitus genuerunt timorem; postquam autem timor genuerit securitatem, apparuit lætitia. » De sui autem vituperio dicit magnus Antonius: « Ea est magna hominis operatio, ut sua vitia supra se coram Deo jaciatur, et tentationem expectet usque ad ultimum spiritum. » Et alius sanctus Pater interrogatus: Quid inanis invenis, Pater, in hac via? respondens dixit: « In omnibus seipsum vituperare. » Quod qui interrogaverat laudavit, et illi dixit: « Non est alia via, ea excepta. » Et abbas Pœmen: « Cum gemitu omnes virtutes in hunc mundum ingressæ sunt. Unam virtutem suscipe, et extra eam, in labore homo frustra versatur. » Et inter

rogaverunt eum quænam esset, et dixit : « Ut homo continuo seipsum vituperet. » Et rursus dixit : « Qui seipsum vituperat, si quid ipsi accidat, sive multa, sive infamia, sive qualibet alia afflictio, cum ea prævenierit, seipsum iis dignum iudicat, nec ullo modo turbatur. »

De attentione, et quod oportet sapienter firmari.

82. Similiter de attentione et confirmatione scribit divus Paulus : « Videte quomodo caute ambulatis; non quasi insipientes, sed quasi sapientes, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt ⁴¹. » Ea sanctus Isaac : « O sapientia, quam admiranda es, et ut a longinquo omnia prævides ! Beatus qui invenit te ; a juventutis enim indolentia liberatus est. Si quis, per parvas merces, lucrum nempe, magnorum affectuum sanationem lucratur, bene facit. Ea est enim sapientia, ut aliquis in parvis ac minimis suis operibus semper vigilet. Requiem enim magnam sibi thesaurizat, nec dormit, neforte quid ipsi contrarii accidat, sed mali causas ante tempus recidit, et per brevissimas res parvam tristitiam sustinet, per eam dissipans majorés, et procedens. Ideo et dicit Sapiens : « Esto vigilans et attentus pro vita tua : cognatus enim cogitationis somnus est, et imago veri immortalis. » Dicit et episcopus Basilius : « Quicunque in parvis negligens est, ne credas ipsi magna cordi esse. »

Quod in prædictis omnibus serio agere oportet ; ante omnia autem, ut tranquillus et mitis fias, etiam munda conscientia, Dominum Jesum Christum in intimo corde invoca, ut diximus. Ita enim procedens divinam gratiam in anima quiescentem possides. Dicit enim Climachus : « Qui iracundia et opinione et hypocrisi et injuriarum memoria impeditur, non poterit tranquillitatis vestigia videre, nisi inde jam discedere voluerit. Si quis autem iis purus est, ille quod utile est noverit ; opinor autem, neque solus. Atque igitur non modo quiescentem habebis in anima tua gratiam, sed et animam tuam perfecte quiescentem ab iis quæ prius ipsam impediabant, dæmonibus nempe et affectibus. Si enim et rursus eam impediunt, nihil tamen proficiunt, quia non iis adhæret, neque lætitiæ quæ ex iis est, cupit.

De bono et extatico amore et divina pulchritudine.

84. Totum hujuscemodi viri desiderium est in-

⁴¹ Ephes. v, 15.

Ποιμήν · « Μετὰ στεναγμοῦ πᾶσαι αἱ ἀρεταὶ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον εἰσῆλθον. Ἐπαρον μίαν ἀρετὴν, καὶ ἐκτὸς αὐτῆς, κόπῃ ἴσταται ὁ ἄνθρωπος. » Καὶ ἠρώτησαν αὐτὸν, « Ποία ἐστὶν αὕτη ; » καὶ λέγει · « Ἴνα ὁ ἄνθρωπος διαπαντὸς μέμῃται ἑαυτὸν. » Εἶπε πάλιν · « Ὁ ἑαυτὸν μεμφομένης, εἴ τι δ' ἂν συμβῆ αὐτῷ, εἴτε ζημία, εἴτε ἀτιμία, εἴτε οἰαδῆποτε θλίψις, προλαβὼν ἔχει ἑαυτὸν ἄξιον, καὶ οὐδέποτε ταράσσεται. »

Περὶ προσοχῆς, καὶ τοῦ σοφῶς ἀσφαλίσθαι.

πβ'. Ὁμοίως δὲ περὶ προσοχῆς καὶ ἀσφαλείας, γράφει ὁ θεσπέσιος Παῦλος · « Βλέπετε πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖτε · μὴ ὡς ἄσοφοι · ἀλλ' ὡς σοφοί, ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν, οὗ αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσι. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ · « Ὁ σοφία, πῶσον θαυμαστὴ ὑπάρχεις, καὶ πῶς προβλέπεις τὰς πάντα πόρρωθεν· μακάριος ὁ εὐρών σε· εἴ γὰρ τῆς βίθυμίας τῆς νεότητος ἤλευθέρωται. Εἴ τις ἐμπορεύεται διὰ μικρᾶς ἐμπορεύσεως, ἥτοι περιποιησέσθαι, τὴν λατρίαν τῶν μεγάλων παθῶν, καλῶς ποιεῖ. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ φιλοσοφία, ἵνα τι· καὶ ἐν τοῖς ἐλαχίστοις, καὶ μικροῖς τοῖς γινομένοις παρ' αὐτοῦ, αἰεὶ νήφῃ. Ἀναπαύσει· γὰρ μεγάλη· θησαυρίζει ἑαυτῷ, καὶ οὐκ ὑπνοῖ· ἵνα μὴ συμβῆ αὐτῷ τι ἐναντίον, ἀλλὰ τὰς αἰτίας κόπτεται πρὸ καιροῦ· καὶ διὰ τῶν ἐλαχίστων πραγμάτων ὑποφέρει τὴν μικρὰν λύπην, ἐξαφανίζων δὲ αὐτῆς, τὴν μεγάλην καὶ προῖόν. Διδὸ καὶ λέγει ὁ σοφός · « Γενοῦ ἐγρήγορος καὶ νηφάλιος ὑπὲρ τῆς ζωῆς σου· συγγενῆς γὰρ ἐστὶν ὁ ὑπνος τῆς διανοίας, καὶ εἰκὼν τοῦ ἀληθινοῦ ἀθανάτου. » Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἱεροφάντης·

Βασίλειος · « Ὅστις εἰς τὰ μικρὰ ἑαυτοῦ ὀκνηρὸς ἐστὶ, μὴ πιστεύσῃς αὐτῷ εἰς τὰ μεγάλα διαπρέψαι. »

Ἵτι εἰς πάντα δεῖ σπουδάζειν τὰ εἰρημένα· πρὸ δὲ πάντων, ὥστε εἶναι ἡσυχόν τε καὶ πρᾶον, καὶ καθαρῶς σπεύδειν ἐπικαλεῖσθαι τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἔνδοξο καρδίας τὸν ἡσυχάζοντα.

πγ'. Διὰ δὲ ταῦτα, περὶ πάντα μὲν σπούδαζε τὰ εἰρημένα· πρὸ δὲ πάντων, ἵνα ἡσυχῶς, καὶ πρᾶως, καὶ μετὰ καθαρῶ τοῦ συνειδέτος, τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν ἔνδοξο βάθους καρδίας ἐπικαλῆ, καθάπερ ἔφημεν. Οὕτω γὰρ τὴν αὐτοῦ θεῖαν χάριν ὁδῶν προβαίνων, ἀναπαυομένην ἔχεις [Ἰσ. λέγει εἰς] τὴν ψυχὴν. Λέγει καὶ γὰρ ὁ τῆς Κλίμακος · « Μηδεὶς ὑπὸ θυμοῦ, καὶ οἰήσεως, ὑποκρισέως τε καὶ μνησι-κακίας ὀχλούμενος, ἔχνος ἡσυχίας ἰδεῖν τολμήσει ποτὲ, μήπως ἔκστασιν ἐντεῦθεν κερδίσῃ· εἰ δὲ τις τούτων καθαρὸς, αὐτὸς λοιπὸν γινώσεται τὸ συμφέρον· οἶμαι δὲ, οὐδὲ αὐτός. » Καὶ γοῦν οὐ μόνον ἀναπαυομένην ἔξις τὴν χάριν τῆ σῆ ψυχῆ, ἀλλὰ καὶ ἀναπαύουσαν τὴν ψυχὴν τελείως ἐκ τῶν πρώτων ὀχλούντων αὐτῇ, δαιμόνων τε καὶ παθῶν. Εἰ γὰρ καὶ ἐνοχλοῦσιν αὐτίς, ἀλλ' οὐκ ἐνεργοῦσιν, οὗ μὴ πρόσκειται αὐτοῖς, μηδὲ ποθεῖ τὴν ἐκ τούτων ἡδονήν.

Περὶ καλοῦ καὶ ἐκστατικοῦ ἔρωτος, καὶ θελοῦ κάλλους.

πδ'. Ὅλος γὰρ ὁ πόθος τοῦ τοιοῦτου, καὶ ὁ ἐγκάρ-

δῶς καὶ ἐκστατικὸς ἔρως, καὶ ἡ ὀλικὴ αὐτοῦ διάθεσις, πρὸς τὸ ὑπέρκαινον κάλλος ὄρῃ, καὶ μακαριώτατον, ἢ καὶ ἐφετῶν τοῖς Πατράσιν εἴρηται τὸ ἀκρότατον. Καὶ φησιν ὁ μέγας Βασίλειος· « Ὅταν ὁ τῆς εὐσεβείας ἔρως τὴν ψυχὴν κατάσῃ, ἅπαν αὐτῇ πολέμων καταγέλαστον εἶδος, καὶ πάντες αὐτὴν ὑπὲρ τοῦ ποθομένου καταβαίνοντες, τέρπουσι μᾶλλον, ἢ πληττοῦσι. » Καὶ αὖθις· « Τί τοῦ θεοῦ κάλλους θαυμασιώτερον; Τίς ἐννοια τῆς τοῦ Θεοῦ μεγαλοπρεπείας; χαριεστερα; Ποῖος πόθος ψυχῆς, οὕτω δριμύς, καὶ ἀφῆρτος, ὡς ὁ ἀπὸ Θεοῦ ἐγγινόμενος τῇ ἀπό πάσης κακίας κεκαθαρωμένη ψυχῇ, καὶ ἀπὸ ἀληθινῆς διαθέσεως λεγούσῃ· Τετρωμένη ἀγάπης ἐγώ εἰμι; »

Περὶ πολέμων, καὶ παιδευτικῆς παραχώρησως, καὶ τῆς κατὰ ἀποστροφὴν ἐγκαταλείψεως.

πε'. Πολεμεῖται δὲ λοιπὸν, κατὰ παραχώρησιν παιδευτικὴν, οὐ κατὰ ἀποστροφὴν ἐγκαταλείψεως. Διὰ τί; Ἴνα μὴ ὀφθῇ ὁ νοῦς αὐτοῦ, δι' ὅπερ εὖρεν ἀγαθόν· ἀλλὰ πολεμούμενός τε καὶ παιδευόμενος, προσλαμβάνει ταπεινώσιν ἀεὶ, δι' ἧς μόνῃς, οὐ μόνον νικᾷ τοὺς ὑπερφανέως πολεμοῦντας αὐτόν· ἀλλὰ καὶ δωρεῶν μειζρόνων διηγεῖται ἀξιοῦται, προκόπτων ὅσον ἐπιπέδον ἀνθρωπίνῃ φύσει, σειραῖς ἀφύκτοις καὶ βάρει σαρκὸς πεπεδημένος τε καὶ πιεζόμενος, καὶ χωρῶν πρὸς τὴν κατὰ Χριστὸν τελειότητα, καὶ ἀπάθειαν. Καὶ λέγει ὁ ἅγιος Διάδοχος· « Ὁ Κύριος αὐτὸς λέγει, τὸν Σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τῶν οὐρανῶν πεπτωκέναι, ἵνα μὴ ἀφορᾷ εἰς τὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων ὁ δυσειδὴς ἐνδαιτήματα. Πῶς οὖν ὁ τῆς τῶν καλῶν δούλων κοινωνίας μὴ καταξιοῦμενος, κοινὸν δύναται ἔχειν οὐκ ἐτήριον μετὰ τοῦ Θεοῦ, τὸν ἀνθρώπινον νοῦν; Ἄλλ' ἔρουσιν, ὅτι κατὰ παραχώρησιν τοῦτο γίνεται, καὶ πλέον οὐδὲν λέγουσιν. Ἡ μὲν γὰρ παιδευτικὴ παραχώρησις οὐδαμῶς τὴν ψυχὴν τοῦ Θεοῦ φωτὸς ἀποστερεῖ· κρύπτει δὲ μόνον, ὡς καὶ ἤδη εἶπον τα πολλὰ, τὸν νοῦν τὴν ἐαυτῆς παρουσίαν ἢ χάριν, ἵνα προωθοῖτο, ὡσπερ τὴν ψυχὴν τῇ πικρίᾳ τῶν δαιμόνων, διὰ τὸ μετὰ παντὸς φόβου, καὶ πολλῆς ταπεινώσεως ἐκζητεῖν αὐτὴν, τὴν ἐκ Θεοῦ βοηθειαν, τὴν τοῦ ἔχθρου αὐτῆς ἐπιγινώσκουσαν κατ' ὀλίγον κακίαν. Ὅν τρόπον ἐάν μήτηρ ἀτακτοῦν τὸ οἰκεῖον περὶ τοὺς θεσμούς τῆς γαλουχίας βρέφος, βραχὺ τῶν ἐαυτῆς ἐξωθειῇ ἀγκάλων, ἵνα καταπλητόμενον ὑπὸ τινῶν περιστάσεων αὐτῷ σαπροειδῶν ἀνθρώπων, ἢ θηρίων οὐκ ἐπινοῦνται, μετὰ φόβου πολλοῦ, καὶ δακρύων, εἰς τοὺς μητέρους ἀνυποστρέφῃ κόλπους. Ἡ δὲ κατὰ ἀποστροφὴν γινομένη παραχώρησις ὡσανεὶ δέσμιον παραδίδωσι τὴν μὴ θέλουσαν ψυχὴν ἔχειν τὸν Θεόν, τοῖς δαίμοσιν. Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐσμὲν ὑποστολῆς τέχνα, μὴ γένοιτο! ἀλλὰ βρέφῃ γνήσια τῆς τοῦ Θεοῦ εἶναι χάριτος πιστεύομεν· μικραῖς παραχώρησεσι, καὶ πυκναῖς παρακλήσεσι παρ' αὐτῆς γαλουχοῦμενα· ἵνα διὰ τῆς χρηστότητος τοῦ Θεοῦ, φθάσωμεν ἔλθειν, εἰς ἀνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας. » Καὶ αὖθις· « Ἡ παιδευτικὴ παραχώρησις φέρει μὲν λύπην πολλὴν καὶ ταπεινώσιν, καὶ ἀπελπισμὸν σύμμετρον τῇ ψυχῇ, ἵνα τὸ φιλόδοξον αὐτῆς καὶ ἀπτόητον μέρος, προπόντως εἰς ταπεινώσιν ἐρχεται· εὐθέως δὲ φόβον Θεοῦ, καὶ δά-

timus exstatisque amor; et tota hujus dispositione ad extremam pulchritudinem beatissimamque tendit, quæ desiderabilium rerum summa a Patribus dicitur. Et dicit magnus Basiliius: « Quando pietatis amor animam tenet, omnis bellorum species ridenda ipsi est, et quicumque eam pro eo quem diligit, dilacerant, juvant potius quam ferunt. » Et rursum: « Quid divina pulchritudine mirabilius? quæ cogitatio jucundior, quam divina magnificentia? Quodnam animæ desiderium ita vehemens et intolerabile, ut illud quod a Deo efficitur in anima omni malitia purgata, et quæ divina dispositione dicit: « Vulnerata charitate ego sum? »

De bello, et de erudiente recessu ac per aversionem derelictione.

B 85. Pugnatur cæteroquin, per erudientem recessum, non per aversionem derelictionis. Quare? Ne superbiat mens ejus, propter bonum quod invenit; sed impugnatus et instructus, humilitatem semper induit, qua una non modo eos vincit qui ipsi bellum inferunt, sed et majoribus donis continuo dignus afficitur, proficiens quantum humanæ naturæ licet, funibus necessariis et carnis pondere gravatus et oneratus et ad eam quæ secundum Christum est, perfectionem et apathiam properans. Dicit quidem sanctus Diadochus: « Ipse Dominus dicit Satanam tanquam fulgur e caelis decidisse, ne deformis angelorum sanctorum habitationem intueretur. Quomodo igitur qui bonorum servorum communione dignus non habitus est, communem posset habere cum Deo sedem, mentem humanam? Sed dicent id per recessum fieri; et nihil plus dicent. Eruditus enim recessus minime animam Dei lumine privabit. Abscondit autem se: cæterum modo, ut jam sæpius dixi, menti suam præsentiam gratia, ut eam propellat. Anima enim, dæmonum amaritudinis causa, sui inimici brevi malitiam cognoscens, cum multo timore et humilitate ad Dei auxilium inquirendum impellitur. Quemadmodum si mater inobedientem tempore lactationis filium brevi a suis, brachiis removet, ut ab circumstantibus horrendis hominibus territus, aut bestiis quibuslibet, cum multo timore ac lacrymis multis ad maternos sinus recurrat. Quæ autem per aversionem fit recessus, nolentem Deum habere animam, ut vincam, dæmonibus tradit; nos autem non sumus desertores filii, quod vitam non accidat! sed legitimos Dei gratiæ filios esse confidimus, parvis remissionibus, frequentibusque consolationibus ab ipsa lactatos; ut, Dei misericordia festinemus pervenire in virum perfectum, in mensuram ætatis. » Et rursum: « Erudientis recessus tristitiam quidem multam et humilitatem asserit, et moderatam animæ dissidentiam, ut ejus superbia et arrogantia in decentem humilitatem convertantur. Mox autem Dei timorem et confessionis lacrymas in cor adducit, et optimi silentii vehemens desiderium. Quæ autem per Dei aversionem fit derelictio, desperatione simul et dissidentia et ira

animam impleri sinit. Nos igitur scire oportet A
utriusque derelictionis experimentum; et secun-
dum utriusque modum Deo accedere. Ibi enim
gratias cum satisfactione ad eum reddere debe-
mus, quippe qui nostræ mentis intemperantiam
consolationis dilatione castigavit, ut virtutis et
malitiæ nobis, ut bonus pater, differentiam osten-
deret. Hic autem peccatorum confessionem inde-
sinentem, continuas lacrymas, majorem abscessum
facere, ut ita possimus pœnarum additione Deum
nosovere, ipsumque ut prius, in cordibus nostris
intueri. Sed tamen sciendum est, quod, quando
præliantur inter se anima ac Satan (de erudiente
derelictione loquor), subducit se, ut jam dixi;
gratiæ; cooperatur autem clam cum anima au-
xilium suo, ut victoriam animæ solius esse, inimicis
ipsius ostendat. » Et sanctus Isaac: « Fieri non
potest ut in spiritualibus bellis, sine iis per de-
relictionem tentationibus, sapiens evadat, et suum
provisorem noscat, et Deum suum sentiat, firme-
turque in fide illius abscondite, nisi in illius ex-
perientię virtute quam suscepit. Et quando viderit
gratia opinionem de se arrogantem eum in suis co-
gitationibus admittit, et jam de se magna cogi-
tare, tunc permittit et contra eum tentationes
firmentur et validæ fiant, donec propriam infirmi-
tatem senserit et fugerit, et Deum in humilitate
possideat. Et his pervenit homo in viri perfecti
mensuram, Filii Dei fide ac spe, et ad charitatem
extollitur. Miranda enim noscitur Dei charitas,
cum homo in mediis periculis fuerit quæ suam
spem præcedere valeant; et ibi Deus potentiam
suam cum salvando ostenderit. Nunquam enim
homo potentiam Dei in requie ac latitudine cog-
noscit; nec unquam Deus vim suam sensibiliter
ostendit, nisi in pacis loco et in solitudine et in
locis quæ occursibus et commercii cum homi-
nibus tumultu vacua sunt.

πον, όταν ποτε ἐν μέσῳ γίνονται πραγμάτων, τῶν διακοπτόντων τὴν ἐλπίδα αὐτοῦ· καὶ ἐκεῖσε δεῖκνυεῖ
ὁ Θεὸς τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ἐν τῇ σωτηρίᾳ τῇ ἐπ' αὐτόν. Οὐδέποτε γὰρ μανθάνει ἄνθρωπος τὴν δύναμιν
τὴν θεϊκὴν, ἐν ἀναπαύσει καὶ πλατυσμῷ· καὶ οὐδέποτε ἐδειξεν ὁ Θεὸς τὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν αἰσθητικῶς,
εἰ μὴ ἐν χώρᾳ ἡσυχίας, καὶ ἐν ἐρήμῳ, καὶ ἐν τόποις ἐστερημένοις τῶν συντυχίων· καὶ τῆς παραχῆς τῆς
κατασκευῆς τῆς μετὰ τῶν ἀνθρώπων. »

De avathia, et quid est humana avathia.

86. Post hæc autem oportet ex parte hoc in loco
de avathia et perfectione sermonem facere, et post
pauca præsentis rei finem imponere. Audi quod dicit
magnus Basilius: « Qui Dei vere amator est, et
illius tranquillitatis vel paululum aliquid vult com-
prehendere, spiritualemque illius sanctitatem, pa-
cem, quietem, dulcedinem, et lætitiarum gaudiumque
quod inde generatur gustare cupit, longe ab omni
materiali affectu qui animam inquinat, mentem
retrahere festinat. Mundo autem et nitido oculo
divina intuetur; inexplebiliter inde oriente lumine
vestitur; et ad talem habitum stantique animam
postquam exercuit, Deo, prout possibile est, sim-
ililis fit, illumque amat et cupit, quippe qui ma-

κρυον ἐξομολογήσεως ἐπάγει τῇ καρδίᾳ· καὶ τῆς
καλλίστης σωπῆς, πολλὴν ἐπιθυμίαν. Ἡ δὲ κατὰ
ἀποστροφὴν τοῦ Θεοῦ γινομένη, ἀπελισμοῦ ὁμοῦ,
καὶ ἀπιστίας, καὶ ὀργῆς, καὶ τύφου, τὴν ψυχὴν πλη-
ρωθῆναι παραχωρεῖ. Δεῖ οὖν ἡμᾶς εἰδέναι τὴν πει-
ραν τῶν ἀμφοτέρων παραχωρήσεων· καὶ κατὰ τὸν
ἐκάστης τρόπον, προσιεῖναι τῷ Θεῷ. Ἐκεῖ μὲν γὰρ
εὐχαριστεῖν μετὰ τῆς ἀπολογίας προσαγαγεῖν αὐτῷ
ὀφειλομεν, ὡς τὸ τῆς γνώμης [Ἰσ. τῆς γνώσεως]
ἡμῶν ἀκόλαστον, τῇ σχολῇ τῆς παρακλήσεως καλᾶ-
ζοντι [Ἰσ. σχολάζοντι]· ἵνα ἀρετῆς ἡμᾶς καὶ κακίας
ὡς Πατὴρ ἀγαθός, διδάσκη τὴν διαφορὰν. Ἐνταῦθα
δὲ, ἐξαγόρευσιν τῶν ἀμαρτημάτων ἀπαστον, καὶ
δάκρυον ἀνελλιπίς, καὶ ἀναχώρησιν πλείονα· ὅπως
ἂν οὕτω δυνηθῶμεν τῇ προσθήκῃ τῶν πόνων, δυσ-
ωπησαί ποτε τὸν Θεόν, ἐπιδέξασθαι ὡς τὸ πρὶν εἰς τὰς
καρδίας ἡμῶν. Πλὴν δεῖ εἰδέναι: δι, ὅταν κατὰ οὐ-
σιώδη συμβολὴν τῇ ψυχῇ καὶ τῷ Σατανᾷ ἡ μάχη
γίνεται, ἐπὶ τῆς παιδευτικῆς λέγω παραχωρήσεως,
ὀπιστέλλει μὲν ὡς καὶ ἦδη εἶπον ἑαυτὴν ἡ χάρις·
ἀγνωστῶς δὲ συνεργεῖ τῇ ψυχῇ, βοηθεῖα, ἵνα τὴν
νίκην, τῆς ψυχῆς εἴναι μόνον ἐπιδέξῃ τοῖς ἐχθροῖς
αὐτῆς. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Οὐ δυνατὸν ἐκτός
τῶν κατὰ παραχώρησιν πειρασμῶν, σοφισθῆναι τὸν
ἄνθρωπον ἐν τοῖς πολέμοις τοῖς πνευματικαῖς, καὶ
γινῶναι τὸν ἑαυτοῦ προνοητὴν, καὶ αἰσθηθῆναι τοῦ
Θεοῦ αὐτοῦ, καὶ στερεωθῆναι ἐν τῇ πίστει αὐτοῦ
κρυπτῶς, εἰ μὴ ἐν τῇ δυνάμει τῆς πείρας αὐτοῦ ἧς
ἐδέξατο· καὶ ἦνίκα ἴδῃ ἡ χάρις, ὅτι ἤρξατο ἐν τῷ
λογισμῷ αὐτοῦ ἡ οἴησις μικρὸν, καὶ ἤρξατο λογίζε-
σθαι μέγα περὶ αὐτοῦ, εὐθέως παραχωρεῖ τοὺς πει-
ρασμοὺς κατ' αὐτοῦ ἰσχυροποιεῖσθαι, καὶ κραταιω-
θῆναι, ἕως ἂν μάθῃ τὴν ἑαυτοῦ ἀσθένειαν, καὶ φύ-
γει, καὶ κατάσχη τὸν Θεόν ἐν ταπεινώσει. Καὶ ἐν
τούτοις ἐρχεται ὁ ἄνθρωπος, εἰς τὰ μέτρα τοῦ τε-
λείου ἀνδρός, ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ Υἱοῦ
τοῦ Θεοῦ· καὶ ὑψοῦται πρὸς τὴν ἀγάπην. Θαυμαστὴ
γὰρ γνωρίζεται ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρω-
πον.

A Peri ἀπαθείας, καὶ τοῦ, τί ἐστὶν ἡ ἀνθρωπίνῃ ἀπάθειᾳ.

πς'. Πρὸς δὲ τούτοις, δεόν ἐκ μέρους καὶ τὸν τῆς
ἀπαθείας λόγον ἐνταῦθα προσθῆναι, καὶ τελειότητος,
καὶ μετὰ μικρὸν οὕτω πέρας δοῦναι τῇ παρουσίᾳ
πραγματεῖα. Ἐνθεν καὶ λέγει ὁ μέγας Βασίλειος·
« Ὁ τοῦ Θεοῦ καταστάς ἐραστής, καὶ τῆς ἐκείνου
ἀπαθείας καὶ τὸ μικρότατον κατασχεῖν ἐπιέμενος,
καὶ τῆς πνευματικῆς ἀγίτητος, γαλήνης τε, καὶ
ἀταραξίας, καὶ ἡμερότητος, καὶ τῆς ἐκ τούτων
τικτομένης εὐφροσύνης τε, καὶ χαρᾶς ἐπιθυμῶν
ἀπογεύσασθαι, παντὸς μὲν ὕλικου πάθους τοῦ τὴν
ψυχὴν ἐπιβολούντος, πόρρω τοὺς λογισμοὺς ἀπάγειν
ἐσποδάκε. Καθαρῶ δὲ, καὶ ἀνεπισκιάστῳ ὀφθαλμῷ,
τὰ θεῖα περιαθροῖ· ἀπλήστως τοῦ ἐκείθεν φωτός
ἐμπορούμενος· εἰς τοιαύτην τε ἔξιν, καὶ κατάστασιν

την ψυχὴν ἐξασκήσας, οἰκείουται κατὰ τὴν ἐγγωροῦσαν ὁμοίωσιν, τῷ Θεῷ, ἐπέραστος τε καὶ ποθεινότητος αὐτῷ γίνεται, οἷα δὴ μέγα τε ἄθλον, καὶ δυσήνυτον ἀνατλάς, καὶ ἐκ τῆς κατὰ τὴν ὕλην συγκράσεως δυνηθείς, ἀκραιφνέϊ καὶ κεχωρισμένῃ τῇ διανοίᾳ τῆς τῶν σωματικῶν ἐπιμιξίας παθῶν πως, ὁμιλῆσαι Θεῷ. » Καὶ τοῦτο μὲν ἐστὶ περὶ ἀπαθείας. Περὶ δὲ τοῦ, τί ἐστὶν ἡ ἀνθρωπίνῃ ἀπάθεια, γράφει οὕτως ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Ἡ ἀπάθεια, οὐχὶ τὸ μὴ αἰσθηθῆναι τῶν παθῶν ἐστίν· ἀλλὰ τὸ μὴ δέξασθαι αὐτά. Ἐκ τῶν πολλῶν γὰρ καὶ ποικίλων ἀρετῶν, ὧν ἐκτέτατο τῶν φανερῶν καὶ κρυπτῶν, ἡσθῆνυσαν ἐν αὐτοῖς τὰ πάθη, καὶ οὐ δύνανται εὐχερῶς ἐπαναστῆναι κατὰ τῆς ψυχῆς· καὶ ἡ διάνοια οὐ χρῆζει πάντοτε προσέχειν αὐτοῖς. Δίδοι ἐν παντὶ καιρῷ, πεπληρωμένη ἐστὶν ἐν τοῖς νοήμασιν αὐτῆς, ἐκ τῆς μελέτης, καὶ τῆς ὁμιλίας τῶν ἀρίστων τρόπων, τῶν ἐν τῇ συνέσει κινουμένων ἐν τῷ νοῖ. Καὶ ὅταν ἀρῶνται τὰ πάθη κινεῖσθαι καὶ ταράσσεσθαι, ἐξελφῆς ἀρπάσσεται ἡ διάνοια ἐκ τῆς ἐγγύτητος αὐτῶν, ἐν συνέσει τινὶ παρακούσῃ ἐν τῷ νοῖ· καὶ ἀπολιμπάνονται αὐτῷ τὰ πάθη ἀργά, καθάπερ εἶπεν ὁ μακάριος Μάρκος· νοῦς ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ τὰς πράξεις τῶν ἀρετῶν πληρῶν, καὶ τῇ γνώσει πλησάσας, ὀλίγον αἰσθάνεται ἐκ τοῦ μέρους τοῦ κακοῦ καὶ ἀνοήτου τῆς ψυχῆς. Ἡ γνῶσις γὰρ αὐτοῦ ἀρπάζει αὐτὸν εἰς τὸ ὕψος, καὶ ἀκαλλοτριοῖ αὐτὸν ἀπὸ πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ· καὶ διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς ἀγνείαν, καὶ τὴν λεπτότητα, καὶ ἐλαφρότητα, καὶ δξύτητα τοῦ νοῦς αὐτῶν, καὶ διὰ τὴν ἀσκήσιν πάλιν αὐτῶν, καθαρίζεται αὐτῶν ὁ νοῦς, καὶ διαυγῆς ἀποδεικνύεται· διὰ τὸ τὴν σάρκα αὐτῶν ξηρανθῆναι ἐκ τῆς σχολῆς τῆς ἡσυχίας, καὶ τῆς πολλῆς διαμονῆς τῆς ἐν αὐτῇ. Τοῦτου χάριν εὐκόλως καὶ ταχέως ἐπιτίθεται ἐκάστῳ, καὶ ὁδηγεῖ αὐτοὺς ἡ θεωρία ἡ ἐν αὐτοῖς, πρὸς ἐκπληξιν τὴν παρ' αὐτῇ· καὶ ἐν τούτῳ πολλοσὶν πληθύνονται ταῖς θεωρίαις· καὶ οὐδέποτε ὑστερεῖται ὕλης συνέσεως ἡ διάνοια αὐτῶν· καὶ οὐδὲ ἐκτὸς ἐκείνων ποτὲ, ὧν τοῦ πνεύματος ὁ καρπὸς ἐμπνέει αὐτοῖς, διαγίνονται. Καὶ ἐν τῇ συνθηαίᾳ τῇ πολυχρονίῳ, ἐξαλείφονται αἱ μνημαὶ ἐκ τῆς καρδίας αὐτῶν, αἵτινες κινοῦσι τὰ πάθη ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ ἡ ἰσχὺς τῆς ἐξουσίας τοῦ διαβόλου. Ὅταν γὰρ ἡ ψυχὴ μὴ μετριάσῃ μετὰ τῶν παθῶν, ἡ ἐταιρείασιν ἐν τῇ μελέτῃ τῇ ἐν αὐτοῖς, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν ἐξ ἄλλης φροντίδος κεκρατημένην ἀδιαλείπτως, οὐ δύναται ἡ ἰσχὺς τῶν ὀνύχων τῶν παθῶν, κατακρατῆσαι τῶν αἰσθησῶν αὐτῆς τῶν πνευματικῶν. » Καὶ ὁ θεὸς Διάδοχος· « Ἀπάθειά ἐστίν, οὐ τὸ μὴ πολεμεῖσθαι ὑπὸ τῶν δαιμόνων· ἐπεὶ ἄρα ὀφείλομεν, κατὰ τὸν Ἀπόστολον, ἐξεληλυθέναι ἐκ τοῦ κόσμου· ἀλλὰ τὸ πολεμουμένους ὑπ' αὐτῶν, ἀπολεμήτους μένειν. Καὶ γὰρ οἱ σιδηροφόροι πολεμισταί, τοξεύονται μὲν ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων, καὶ τοῦ ἤχου τῆς τοξείας ἀκούουσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ βέβηλοι· τὰ πεμπόμενα κατ' αὐτῶν σχεδὸν ἀπαντὰ βέβηλη, οὐ πλήττονται δὲ διὰ τὴν στερρότητα τῶν πολεμικῶν ἐνδυμάτων. Ἄλλ' ἐκείνοι μὲν σιδήρῳ φραττόμενοι, ἐν τῷ πολεμεῖσθαι, τὸ ἀπολέμητον ἔχουσιν· ἡμεῖς δὲ τῇ τοῦ φωτὸς τοῦ ἁγίου παν-

gnum ac difficile certamen sustinuerit, et ex terrestri mistione, sincera et a corporalibus affectibus sejuncta cogitatione, quodammodo cum Deo conversari potuerit. » Et id quidem est de animi tranquillitate. De hoc autem, nempe, quid est humana animi tranquillitas, sic scribit sanctus Isaac : « Tranquillus est non qui affectus non sentit, sed qui eos non admittit. Ex multis enim ac variis virtutibus, manifestis absconditisve, quas possidet, infirmati sunt affectus, neque facile possunt in animam insurgere. Ideo omni tempore, in suis cogitationibus dominatur anima, exercitii gratia, et optimorum morum habitudinis, qui in mente per intellectum moventur. Et cum incipiunt affectus moveri ac turbari, statim rapitur longe ab iis cogitatio, quodam in mente insinuato intellectu. « Sed in mente otiosi deficiunt affectus, ut ait beatus Marcus : « Mens quæ Dei gratia virtutum actus adimplet, et scientiæ accedit, parum sentit quod in anima malum ac irrationale est. Scientia enim mentem in excelsum rapit, eamque ab omnibus quæ in mundo sunt separat. Et tunc homo per suam puritatem et subtilitatem et levitatem mentisque acumen, ac per exercitium, mentem habet mundatam ac lucidam effectam ; caro enim hujus macerata est tranquillitatis duratione, multaque in ea perseverantia. Cujus rei gratia brevi unicuique additur aliud, et eos dirigit contemplatio quæ in eis est, ad cupiditatem quæ contemplationi adhæret, et ideo contemplationes ejus dilatantur, et nunquam materiæ intellectu vincitur eorum cogitatio, nunquamque extra ea sunt quæ Spiritus sancti fructus in ipsis producit. Ac diuturna consuetudine obliuerantur ex corde eorum memoriæ quæ affectus in anima commovent, et potentiæ diaboli virtus. Cum autem anima cum affectibus non erit moderata, vel se eorum curæ non assuesecerit, eo quod perpetuo alia cogitatione domita fuerit, non potest unguum affectus vis spirituales ipsius sensus, vincere. » Et divus Diadochus : » Tranquillitas est, non a dæmonibus non impugnari, oporteret enim nos secundum divinum Apostolum, de mundo exire ; sed invictos manere, etiamsi ab ipsis impugnemur. Milites enim illi qui ferro induti sunt, ab adversariis ferro petuntur, et arcuum fremitum audiunt, sed et omnia tela vident, quæ in se jaciuntur, neque ob bellici vestimenti soliditatem, quidquam formidant. Sed illi quidem ferro muniti, etsi impugnentur, invicti manent ; nos vero sancti luminis armatura et scuto salutis per quidquid bonum est muniti, tenebrosas dæmonum phalanges rumpamus. Non enim a malo tantum abstinere puritatem præstat, sed etiam boni cura, vehementer mala abrogare. » Et sanctus Maximus quadrupliciter eam tranquillitatem dividit, sic loquens : « Primam tranquillitatem dico eam quæ ad peccatum intacta virtute, corporis motus fit. Secundam tranquillitatem dico eorum quæ animam commovent cogitationum per-

fectam fugam, per quam affectuum ille motus primæ speciei decilic, dum anima cogitationes non jam habet quæ eam ad efficaciam ducant. Tertiam tranquillitatem dico eam quæ circa affectus perfectam habet desiderii immobilitatem, ex qua secunda gignitur, dum cogitationum puritati conjungitur. Quartam tranquillitatem dico eam quæ omnes sensibiles imagines ex cogitatione repellit, ex qua nascitur tertia, dum mille sunt sensibillum imagines quæ animæ affectuum objecta repræsentent. » Iluc adde quod tranquillitas est pacificus animæ status, propter quem ad malum moveri nescit.

θειαν λέγω, τὴν περὶ τὰ πάθη τελείαν τῆς ἐπιθυμίας ἀκίνησιαν, δι' ἣν καὶ ἡ δευτέρα γίνεσθαι πέφυκε, τῇ τῶν λογισμῶν καθαρῶτητι συνισταμένη. Τετάρτην ἀπάθειαν λέγω, τὴν κατὰ διάνοιαν πασῶν τῶν αἰσθητῶν φαντασιῶν τελείαν ἀπόθεσιν, καθ' ἣν ἡ τρίτη τὴν γένεσιν εἴληφεν, οὐκ ἔχουσαν εἰς φαντασίας τῶν αἰσθητῶν, εἰδοποιούσας αὐτῇ τῶν παθῶν τὰς εἰκόνας. » Ἐτι· Ἐπάθειά ἐστιν εἰρηνικὴ κατάστασις ψυχῆς, καθ' ἣν δυσκίνητος γίνεται πρὸς κακίαν. »

Item de apathia et perfectione.

87. Igitur sanctus Ephrem de apathia et perfectione ita disserit : « Qui affectibus mundi sunt et ad summum bonum ardentem tendunt, infinitam suam perfectionem faciunt, eo quod bonorum æternorum non est finis. Finita quidem est, respectu ad humanæ potentie mensuram ; infinita vero, utpote seipsam transgrediens quotidianis incrementis, seipsamque perpetuo attollens ad Deum ascendendo. Similiter et sanctus Nilus de perfectione ita loquitur «Duas perfectiones esse cogitandum est : unam quidem temporalem, alteram autem æternam ; de qua scribit Apostolus «Quando autem venerit quod perfectum est, tunc evacuabitur quod est ex parte ». Illud enim, quando venerit quod perfectum est, significat nos hic nequire divinam perfectionem assequi. » Et adhuc, «Duas perfectiones divinus Paulus nescit, et eundem scit perfectum et non perfectum hominem, quoad præsentem vitam perfectus homo esse dicitur : respectu autem ad illum qui vere perfectus est, dicitur imperfectus. Ideo inquit, «Non quod accepi, ideo perfectus sum ». Et paulo post : « Quicumque perfecti sumus, id ipsum sentiamus ». »

De affectu, de affectu dulci, de affectu vehementi, et de affectu carentia.

88. Dicit autem sanctus Elias iudex : « Mala materia, corporis quidem, affectus est, animæ vero, affectus dulcis, mentis autem, affectus vehementis. Prædicatur porro de prima, tactus, de secunda, re liqui sensus. De tertia autem, contraria dispositio. » Et adhuc. « Qui dulces affectus sentit, proximus est ei qui corpore afficitur ; qui vehementes, proximus ei qui dulces habeat ; longe autem ab utroque est, qui nullos experitur.

Quid est corporeum, dulcem, vehementem, nullum affectum experiri, et de singulorum curatione.

89. Corporeo affectu est, qui peccandi vim viu-

Αὐτῆς, καὶ τῇ τοῦ Σωτηρίου περικεφαλαίᾳ, διὰ πάντων τῶν καλῶν καθοπλισάμενοι, τὰς σκοτεινὰς τῶν δαιμόνων διακόψωμεν φάλαγγας. Οὐ γὰρ τὸ μηκέτι πράξει τὰ κακὰ μόνον καθαρότητα φέρει, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐπιμελεῖ τῶν καλῶν, κατακράτος ἀθετῆσαι τὰ κακὰ. » Καὶ ὁ ἅγιος Μάξιμος ἐκ τετραχῶς ταύτην διαιρεῖ, οὕτω φάσκων· Ἐπρώτην ἀπάθειαν λέγω, τὴν πρὸς ἁμαρτίαν τοῦ σώματος κατ' ἐνέργειαν ἀνέπαφον κίνησιν. Δευτέραν ἀπάθειαν λέγω, τὴν κατὰ ψυχὴν τῶν ἐμπαθῶν λογισμῶν τελείαν ἀποβολὴν, δι' ἣς ἡ τῶν παθῶν ἀπομαραινέται κατὰ τὴν πρῶτην ἀπάθειαν κινήσις, ἐξάπτοντας αὐτὴν πρὸς ἐνέργειαν οὐκ ἔχουσα τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς. Τρίτην ἀπά-

Ἐτι, περὶ ἀπαθείας καὶ τελειότητος

πζ'. Καὶ γοῦν καὶ ὁ ἅγιος Ἐφραίμ, περὶ τῆς ἀπαθείας καὶ τελειότητος, οὕτω διαγορεύει· Ἐὶ ἀπαθείς πρὸς τὸ ἄκρον ἐπετὸν ἀκορίστως ὑπερκετινόμενοι, ἀτέλεστον ποιοῦσι τὴν τελειότητα· διότι τῶν αἰωνίων ἀγαθῶν τέλος οὐκ ἔστιν. Ἐτι, τελεία μὲν, ἔσον πρὸς τὸ μέτρον τῆς ἀνθρωπίνης δυνάμεως. Ἀτέλεστος δὲ, ὡς αἰεὶ ὑπερβαίνουσα ἑαυτὴν ταῖς καθ' ἡμέραν προσθήκαις, καὶ ὑψομένη διηγεκῶς ταῖς πρὸς θεὸν ἀναβάσεσιν. » Ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἅγιος Νεῖλος οὕτω περὶ τελειότητός φησι· Ἐὶ τελειότητας νοητέον· μίαν μὲν πρόσκαιρον, μίαν δὲ αἰώνιον· περὶ ἣς γράφει ὁ Ἀπόστολος· Ἐὶ ὕταν δὲ εἴθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται. » Τὸ γὰρ, ὅταν εἴθῃ τὸ τέλειον, σημαίνει, ὅτι ἐνταῦθα οὐ δυνάμεθα χωρῆσαι τὴν θείαν τελειότητα. » Ἐτι· Ἐὶ τελειότητας Παῦλος ὁ θεσπέσιος ἐπίσταται· καὶ οἶδε τὸν αὐτὸν τέλειον, καὶ οὐ τέλειον ἀνθρώπων· ὡς μὲν πρὸς τὸν παρόντα βίον, τέλειον λεγόμενον ἀνθρώπων· ὡς δὲ πρὸς τὸν ἀληθῶς τέλειον, οὐ τέλειον. Διὸ φησιν, Οὐχ ὅτι ἔλαβον ἤδη τετελειώμαι. » Καὶ μετ' ὀλίγα λέγει· Ἐὶ ὅσοι οὖν τέλειοι, τοῦτο φρονώμεν. »

Περὶ ἐμπαθείας, ἡδυπαθείας, προσπαθείας, καὶ ἀπαθείας.

πη'. Λέγει δὲ καὶ ὁ ἅγιος Ἥλιος ὁ ἐκδικος· Ἐὶ ἡδυπαθεία, σώματος μὲν, ἐμπαθεία· ψυχῆς δὲ, ἡδυπαθεία· προσπαθεία δὲ, τοῦ νοῦς. Κατηγορεῖται δὲ, τῆς μὲν, ἀφή· τῆς δὲ, αἰλοπαῖ αἰσθήσεις. Τῆς δὲ τελευταίας, ἐναντία διάθεσις. » Ἐτι· Ἐὶ ὁ μὲν ἡδυπαθῆς πλησίον ἐστὶ τοῦ ἐμπαθοῦς· ὁ δὲ προσπαθῆς, τοῦ ἡδυπαθοῦς· μακρὰν δὲ ἀμφοτέρων, ὁ ἀπαθῆς. »

Τι ἐστὶν ἐμπαθῆς, ἡδυπαθῆς, προσπαθῆς, καὶ ἀπαθῆς· καὶ περὶ θεραπέας ἀμφοτέρων.

πθ'. Ἐμπαθῆς ἐστὶν ὁ τὸ ἁμαρτητικὸν ἔχων

« I Cor. xiii, 10. « Philipp. iii, 12. « Ibid. 15.

τοῦ λογισμοῦ βιαιότερον, κἂν τῶς μὴ ἀμαρτάνῃ Ἀ
ἐκτός. Ἦδουπάθης δὲ, ὁ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀμαρ-
τίας ἔχων ἀσθενεστέραν τοῦ λογισμοῦ, κἂν πάτῃ
ἐκτός [ἐν Α.Λ. ἐντός]. Προσπαθῆς δὲ, ὁ τῆ ἐλευθε-
ρίᾳ μᾶλλον, ἢ τῆ δουλείᾳ τῶν μέσων προσκείμενος.
Ἄπαθης δ' ἂν εἴη, ὁ τούτων πάντων τὴν διαφορὰν
ἀγνοῶν. Ὡσαύτως μένοι καὶ περὶ τῆς ἀμφοτέρων
θεραπείας, τάδε διασαφεί· ἀπόλλυται ἐκ ψυχῆς,
ἐμπάθεια μὲν, διὰ νηστείας καὶ προσευχῆς· ἡδουπά-
θεια δὲ, δι' ἀγρυπνίας, καὶ σωπῆς· ἡ δὲ προσπά-
θεια, διὰ ἡσυχίας, καὶ προσοχῆς· ἀπάθεια δὲ συν-
ίσταται, ἐκ μνήμης Θεοῦ. »

Περὶ πίστεως, ἐλπίδος, καὶ ἀγάπης.

ἱ. Ἄλλ' ἐπαί πάντων ἀγαθῶν ἀρχή, καὶ μεσό-
της, καὶ τέλος, εἰ βούλοιο δὲ εἰπεῖν· καὶ χορηγός,
καὶ πρῦτανις, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· τὸ τρίπλοκον Β
σπερτίον, καὶ θεοφαντον, καὶ μᾶλλον πάντων ἢ
ἀγάπη, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶ τε καὶ λέγεται, οὐ
δίκαιον, μὴ καὶ διὰ τούτων το τοῦ παρόντος συγ-
γράμματος ἐλλείπον ἀναπληρῶσαι· Ἐμᾶλλον δὲ,
ἐπειδὴ περὶ καὶ κατὰ τὸν ἅγιον Ἰσαὰκ τὴν τελειό-
τητα τῶν πολλῶν καρπῶν τοῦ πνεύματος, τότε τις
δέχεται, ὅταν ἀξιωθῆ τῆς τελείας ἀγάπης. »

Φέρε καὶ περὶ αὐτῆς μικρὸν διαμνημονεύσωμεν.
Καὶ γοῦν γράφει ὁ τῆς Κλίμακος· Ἐνὺ δὲ λοιπὸν
μετὰ πάντα τὰ προειρημένα, μένει τὰ τρία ταῦτα
τὸν σύνδεσμον πάντων ἐπισφίγγοντα, καὶ κρατοῦντα,
πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· μεζῶν δὲ τούτων, ἡ ἀγάπη·
ὁ Θεὸς γὰρ ὀνομάζεται. Πλὴν ἔγωγε, τὴν μὲν, ἀκτίνα
ὄρω, τὴν δὲ, φῶς, τὴν δὲ, κύκλον, πάντα δὲ, ἐν ἀπαύ-
γασμα, καὶ μίαν λαμπρότητα. Ἡ μὲν γὰρ πάντα
δύναται ποιεῖν καὶ δημιουργεῖν, τὴν δὲ ἔλεος Θεοῦ
παρακωλοῦ, καὶ ἀκαταίχχυντον ποιεῖ, ἡ δὲ οὐ πί-
πτει, οὐδὲ στήκει τοῦ θέειν, οὐδὲ τὸν τρωθέντα λοι-
πὸν ἡρεμαῖν τῆς μακαρίας μανίας ἐξ. » Ἐτι· Ἐ
Ὁ περὶ ἀγάπης λόγος, ἀγγέλοις γινώριμος, κακείνοις,
κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐλλάμψεως, ἀγάπη ὁ Θεὸς
ἐστίν. Ὁ ὄρον δὲ τούτου λέγειν βουλόμενος, ἐν
ἀδύσῃ τυφλώτων τὴν ψάμμον μετρεῖ. Ἀγάπη,
κατὰ μὲν τὴν ποιότητα, ὁμοίως Θεοῦ, καθόσον
ἄφικτον βροτοῖς· κατὰ δὲ ἐνέργειαν, μέθη ψυχῆς·
κατὰ δὲ τὴν ιδιότητα, πηγὴ πίστεως, ἄδυσσος μα-
κροθυμίας, θάλασσα ταπεινώσεως. Ἀγάπη ἐστὶ κυ-
ρίως ἀπόθεσις παντοίας ἐναντίας ἐνοίας, εἴπερ ἡ
ἀγάπη, οὐ λογίζεται τὸ κακόν. Ἀγάπη, καὶ ἀπάθεια, Δ
καὶ υἰοθεσία, τοῖς ὀνόμασι διακρίνεται μόνοις, ὡς φῶς,
καὶ πῦρ, καὶ φλόξ, εἰς μίαν συντρέχουσιν ἐνέργειαν,
οὕτω καὶ περὶ τούτων μοι νόει. » Καὶ ὁ ἅγιος Διά-
δοχος· Ἐ Πάσης πνευματικῆς, ἀδελφοί, ἡγείσθω θεω-
ρίας, πίστεις, ἐλπίς, ἀγάπη· πλέον δὲ ἡ ἀγάπη. Αἱ μὲν
γὰρ, καταφρονεῖν τῶν ὀρωμένων ἐκδιδάσκουσι καλῶν,
ἡ δὲ ἀγάπη, αὐτὴν συνάπτει τὴν ψυχὴν ταῖς ἀρεταῖς
τοῦ Θεοῦ, ἀισθῆσει νοερᾷ, τὸν ὄρατον Θεὸν ἐξ-
ιχνεύουσα. » Ἐτι· Ἐ Ἄλλῃ ἐστὶν ἡ ἀγάπη τῆς ψυ-
χῆς ἢ φυσικῆς, καὶ ἄλλῃ, ἢ ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος
αὐτῆ προσγινομένη. Ἡ μὲν γὰρ, ἐκ τῆς ἡμετέρας,
ὅτε θέλομεν, συμμέτρως κινεῖται θελήσεως, διόπερ
καὶ εὐχερῶς ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἠνίκα μὴ
βιά κρατῶμεν τῆς ἐαυτῶν προαιρέσεως, διαρπα-

κτιοριem sentit quam cogitationem. Dulce afficitur
qui peccati efficaciam cogitatione infirmiore habet,
etsi extra patitur; vehementer autem, qui lib-
ertati magis quam servituti intermediorum subiacet.
Nullum autem affectum experitur, qui omnium ho-
rum differentiam ignorat. Similiter porro de eorum
curatione hæc exponit. « Ex anima rejicitur corpo-
reus affectus per jejuniū et orationem; » dulcis af-
fectus, per vigiliam et silentium; vehementer per tran-
quillitatem et attentionem; formatur vero affectuum
carentia ex Dei memoria

De fide, spe et charitate.

90. Sed quoniam omnium bonorum principium
et medium et finis; si autem id velis dicere, dux
et princeps est, fides, spes, charitas; triplex ille
funis et a Deo ipso contextus, et optima ex iis est
charitas, cum Deus charitas sit et dicatur, non ju-
stum esset non per eas virtutes quod huic operi de-
sit adimplere. « Eo magis, quod, juxta sanctum Isa-
ac multorum Spiritus sancti fructuum perfectionem
aliquis accipit, cum perfecta charitate dignus
habitus est.

Pauca igitur et de ea memoremus. Scribit Cl-
max: « Nunc post omnia quæ diximus remanent
tria hæc omnium vinculum constringentia et domi-
nantia, fides nempe, spes et charitas; major autem
horum, charitas; charitas enim Deus nominatur.
Ego tamen, unam quidem, ut radium video, alte-
ram, lumen, tertiam autem circum, omnes vero,
unum fulgorem et splendorem. Una quidem omnia
potest facere et operari; secundam misericordia
Dei circumdat et non confundi sinit; tertiam nunquam
deficit, neque currere desinit, neque eum quem
vulneravit, a beato illo ardore quiescere sinit. »
Et adhuc: « Sermo de charitate, angelis notus, et
illis per illuminationis virtutem, charitas Deus est.
Qui illius terminum vult dicere, cæcus est in abysso
arenam metiens. Charitas, pro ejus qualitate, simi-
litudinem cum Deo est, quantum mortalibus accedere
ad eum licet; pro virtute, animæ est ebrietas; se-
cundum proprietatem, fons est fiduciæ, longanimi-
tatis abyssus, humilitatis mare. Charitas est
vere cujusvis contrariæ cogitationis repulsio, si-
quidem charitas non cogitat malum. Charitas, et
tranquillitas ab affectibus, et adoptio, nominibus
solis discernuntur, ut lumen, et ignis, et flamma,
in unam concurrunt efficaciam. Ita mihi de iis vi-
detur. » Et sanctus Diadochus: « Oninem spiri-
tualem, fratres, contemplationem dirigant fides,
spes, charitas, maxime autem charitas. Prioris
quidem visibilia bona despiciere docent; charitas
vero virtutibus Dei animam adaptat, spirituali sensu
invisibilem Deum investigans. » Et adhuc: « Alia
est charitas animæ naturalis, et alia quæ a sancto
Spiritu in ipsa efficitur. Alia enim, nostra, cum vo-
lumus, voluntate moderate excitatur, et idcirco
facile a malis spiritibus, quando non violenter no-
stram voluntatem vincimus, abripitur. Alia autem

adeo animam incendit ad Dei amorem, ut omnes animæ partes ineffabili divini desiderii excellentiæ adunentur in immensa quadam simplicitatis dispositione. Referta enim spiritali virtute mens, quendam charitatis ac lætitiæ fontem emittit. » Et sanctus Isaac: « Charitas quæ ex quibusdam rebus efficitur, est tanquam parva lucerna oleo nutrita, et sic alitur ejus lumen, aut tanquam torrens ex pluvia ruens, cujus fluctus cessant, ubi deficit quæ eos producit materia. Charitas vero quæ Deum auctorem habet, est tanquam fons saliens, et nunquam fluctus ejus interrumpuntur: ipse enim solus est fons charitatis et ejus indeficiens materia. » Et rursus interrogatus quænam sit multorum spiritus fructuum perfectio, respondit: « Quando quis dignus perfecta Dei charitate habitus est. » Et denno interrogatus unde aliquis sciat se ad hanc virtutem processisse, dixit: « Cum memoria Dei in ejus cogitatione excitata fuerit, statim cor ejus Dei charitate excitatur, et ejus oculi multas effundunt lacrymas. Hanc enim consuetudinem habet charitas, ex memoria hujus quem amat lacrymas eliciendi; et qui charitatem habet, nunquam a lacrymis deficit. Nunquam enim illi deest materia quæ ipsum ad Dei ferat memoriam, ita ut vel in somno suo cum Deo conversetur. Consuetudo enim charitatis est talia agere et ipsa est hominum in hujuscemodi vita perfectio. » Et adhuc: « Charitas Dei natura ardet, et quando vehementer in aliquem incidit, hanc animam extra se esse facit. Idco cor non potest eam a charitate quam percepit, sejungere, aut eam temperare, sed pro ejus qualitatis modo et in eam superveniente charitate, in ea apparet insolita conversio. Et hæc sunt sensibilia ejus signa: sit hominis vultus igneus, lætus, et corpus ejus calefit, ab eo timor recedit; ut amens efficitur, mortem quæ tam horrenda est, ut lætitiâ habet, et nunquam mentis ejus contemplatio a cælestium cogitatione defectionem patitur; et absens tanquam præsens, conversatur, a nemine visus. Scientia ejus ac visio naturalis prætereunt, neque sensibiliter motum suum animadvertit quo in rebus movetur. Et si quid agat, non id omnino sentit, mentem habens in hac contemplatione fluctuantem, et hujus cogitatio semper cum alio aliquo colloquitur. Hac spiritali ebrietate ebrii fuerunt olim apostoli et martyres; et alii quidem mundum universum percurrentes, laborantes, injuriis onerati; alii vero, laceratis membris, sanguinem suum effuderunt tanquam aquam, et horrenda patientes, non deciderunt, sed generose sustinuerunt. Et cum essent sapientes, ut insipientes habitus sunt, et alii in desertis erraverunt et montibus, et in speluncis et in cavernis terræ, et in ea tumultuatione non perturbati fuerunt. Det nobis Deus ad hanc amentiam pervenire.

ἀλλὰ γενναίως ὑπήνεγκαν· καὶ ὄντες σοφοί, ὡς ἄφρονες ἐνομισθήσαν, καὶ ἄλλοι ἐν ἐρημίαις ἐπλανήθησαν, καὶ ὄρεσι, καὶ ἐν σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὁπαῖς τῆς γῆς, ἐν ἀταξίαις, εὐακτοὶ ὄντες. Ταύτην τὴν ἀνοίαν, ἀξιώσαι ἡμᾶς ὁ Θεὸς· φθάσαι. »

Λ ζεται· ἡ δὲ, τοσοῦτον ἐκκαίει τὴν ψυχὴν πρὸς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ὥστε πάντα τὰ τῆς ψυχῆς ἐτέμερον, τῇ τοῦ θεοῦ πόθου ἀλαλήτῳ ἐγκολῶσθαι χρηστότητι, ἐν ἀπέριφῳ τινὶ ἀπλότῃ διαθέσει· ἐγκύμων γὰρ ὡσπερ ὁ νοῦς τότε ὑπὸ τῆς πνευματικῆς ἐνεργείας γινόμενος, πηγὴν τινὰ ἀγάπης ἀναβλύζει καὶ χαρᾶς. » Καὶ ὁ ἁγιος Ἰσαάκ· « Ἡ ἀγάπη, ἡ ἐκ τινων γινομένη πραγμάτων, ὡς λαμπρὰ ἐστὶ μικρὰ, ἐκ τοῦ ἐλαίου τρεφομένη, καὶ οὕτω συνίσταται τὸ φῶς αὐτῆς· ἡ καὶ ὡς χειμαρρὸς ῥέων ἐκ τοῦ ὕδατος, οὐπερ ἡ ῥεῦσις καταπαύεται, τῆς συνιστώσης αὐτὸν ὕλης, λείψιν παθούσης. Ἡ ἀγάπη δὲ, ἡ τὸν Θεὸν αἰτιον ἔχουσα, ὡς πηγὴ ἐστὶ βρούουσα, καὶ οὐδέ ποτε τὰ ῥεύματα αὐτῆς ἀνακόπτεται· αὐτὸς γὰρ μόνος ἐστὶ τῆς ἀγάπης πηγὴ, καὶ ἀνελλιπὴς ἡ ὕλη αὐτῆς. » Καὶ αὐθις ἐρωτηθεὶς, ποία ἐστὶν ἡ τελειότης τῶν πολλῶν καρπῶν τοῦ πνεύματος, ἀπεκρίθη· « Ὅταν τις ἀξιώθῃ τῆς τελείας ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. » Καὶ αὐθις ἐρωτηθεὶς, καὶ πόθεν γινώσκει τις, ὅτι ἐφθασεν εἰς ταύτην, ἐφη· « Ὅταν κινήθῃ ἡ μνήμη τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ, εὐθέως ἡ καρδία αὐτοῦ, κινεῖται ἐν τῇ ἀγάπῃ αὐτοῦ, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ καταφέρουσι δάκρυα δαφνίως· ἔθος γὰρ ἔχει ἡ ἀγάπη, ἐκ τῆς μνήμης τῶν ἀγαπητῶν, ἐξάπτειν δάκρυα, καὶ τοιοῦτος ὢν, οὐδέποτε ὑστερεῖται ἐκ τῶν δακρύων. Διότι οὐ λείπει αὐτῷ ἀεὶ ὕλη φέρουσα αὐτὸν εἰς μνήμην τοῦ Θεοῦ, ὥστε καὶ ἐν τῷ ὑπνῷ αὐτοῦ, συνομιλεῖ τῷ Θεῷ· ἔθος γὰρ τῇ ἀγάπῃ, πρᾶξει τὰ τοιαῦτα, καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ τελειότης τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν ταύτῃ. » Ἐτι· « Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, θερμὴ ἐστὶ τῇ φύσει, καὶ ὅταν ἀμέτρως ἐκπέσει τινὶ, ποιεῖ ἐκείνην τὴν ψυχὴν, ἐκστατικὴν. Διὰ τοῦτο οὐ δύναται ἡ καρδία τοῦ αἰσθηθέντος αὐτῆς, χωρῆσαι αὐτήν, καὶ καρτερῆσαι, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τῆς ποιότητος καὶ τῆς ἐπελθούσης αὐτῷ ἀγάπης, ὁρᾶται ἐν αὐτῷ ἀλλοίωσις ἀσυνήθης. Καὶ ταῦτα τὰ σημεῖα αὐτῆς τὰ αἰσθητὰ γίνονται τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου, πυρρὸν, περιχαρὲς, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ θερμαίνεται, ἀφίσταται ἀπ' αὐτοῦ ὁ φόβος, καὶ ἡ αἰδώς, καὶ γίνονται ἐκ ἐκστατικῆς, καὶ ἡ δύναμις ἡ συνάγουσα τὸν νοῦν φεύγει ἐξ αὐτοῦ, καὶ ὡς ἐκφρων γίνεται, τὸν φοβερὸν θάνατον ἡγείται χαρὰν, καὶ οὐδέποτε ἡ θεωρία τοῦ νοῦς αὐτοῦ, διακοπήν τινὰ πάσχη, ἐκ τῆς τῶν οὐρανίων διανοήσεως. » Καὶ ἀπὼν, ὡς παρὼν ὀμιλεῖ, μὴ ὁρῶμενος ὑπὸ τινος. Ἡ γνῶσις, καὶ ἡ ὄρασις αὐτοῦ· παρέρχεται, ἡ φυσικὴ, καὶ οὐκ αἰσθάνεται αἰσθητῶς τῆς κινήσεως αὐτοῦ, ἥς ἐν τοῖς πράγμασι κινεῖται. Κἂν γὰρ πράττῃ τι, οὐ τελείως αὐτοῦ αἰσθάνεται, ὡς τὸν νοῦν ἔχων ἐν τῇ θεωρίᾳ μετέωρον, καὶ ἡ διάνοια αὐτοῦ, ἀεὶ ὡς μετὰ ἄλλου ἀδολεσχεῖ. Ταύτην τὴν πνευματικὴν μέθην, ἐμεθύσθησάν ποτε οἱ ἀπόστολοι, καὶ οἱ μάρτυρες, καὶ οἱ μὲν, ὄλον τὸν κόσμον διεληθόντες, κοπιῶντες, καὶ ὀνειδιζόμενοι, οἱ δὲ, τὰ μέλη κατακοπόμενοι, ἐξέχεαν τὰ αἵματα αὐτῶν, ὡσεὶ ὕδωρ, καὶ τὰ δεινότερα πάσχοντες, οὐκ ὀλιγώρησαν,

Περὶ τῆς ἀγίας κοινωρίας, καὶ τοῦ, ὅσων ἀγαθῶν ἡμῖν πρόξενος, ἡ συνεχῶς μετὰ καθαροῦ τοῦ συνειδήτοτος ταύτης μετέληψις, καὶ κοινωρία. *De sancta communione; et quod bona nobis præbet, continua hujus, cum pura conscientia receptio et communio.*

1α'. Οὐδὲν δὲ οὕτω πρὸς τε ψυχῆς κάθαρσιν, καὶ φωτισμὸν νοῦς, καὶ σώματος ἁγιασμὸν, καὶ ἀμφοτέρων πρὸς τὸ θεϊότερον μεταστοιχείωσιν καὶ ἀθανασίαν· ναὶ μὴν, καὶ πρὸς ἀποτροπὴν παθῶν καὶ δαιμόνων, ἢ μᾶλλον οικειοτέρως εἰπεῖν, πρὸς ἔνωσιν, καὶ Θεοῦ θείαν ὑπερφυσίαν τε συνάφειαν καὶ ἀνάκρασιν, συνεργεῖ καὶ συμβάλλεται ἡμῖν, ὡς ἡ ἐξ εἰλικρινοῦς καρδίας τε καὶ διαθέσεως, κατ' ἐπιτηδὸν ἀνθρώπων, συνεχῆς μετέληψις καὶ κοινωρία, τῶν ἀγίων, ἀχράντων, καὶ ἀθανάτων, καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων· αὐτοῦ φάμεν τοῦ τιμίου σώματος, καὶ αἵματος τοῦ Κυρίου, καὶ Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοιούτου ἀναγκαῖον ὡς μάλιστα καὶ περὶ τούτου ἀπὸ σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ. Καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν Πατήρ, καὶ γὰρ ζῶ διὰ τὸν Πατέρα· καὶ ὁ τρώγων με, καὶ κεῖνος ζήσεται δι' ἐμέ. Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· καὶ ὁ τρώγων μου τοῦτον τὸν ἄρτον, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. » Καὶ ὁ Χριστοφόρος δὲ Παῦλος, τοιαύτα φησὶν· « Ἀδελφοί, ἐγὼ παρέλαθον ἀπὸ τοῦ Κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ἐν τῇ νυκτὶ ἣ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔκλασε, καὶ εἶπε· Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλυόμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Ὡσαύτως· καὶ τὸ ποτήριον, μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων· Τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐστίν, ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι· τοῦτο ποιεῖτε ὡσαύτως ἂν πίνητε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Ὡσαύτως γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἂν ἔλθῃ. Ὡστε, ὅς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον τοῦτον, ἢ πίνῃ τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἐστὶ τοῦ σώματος, καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Κυρίου. Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. Ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει· καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Διὰ τοῦτο μέρους διαλαβεῖν, καὶ τῷ τοιῷδε συντάξαι πονήματι, καὶ οὕτω πάρας δοῦναι τῷ λόγῳ. Καὶ τοῦτο γοῦν δηλον, οὐ μόνον ἐξ ὧν φθέγγονται οἱ ἅγιοι, ἀλλὰ γε πολλῶν πλέον, ἐξ αὐτῶν τῶν τῆς αὐτοζωῆς, καὶ αὐτοληθείας ῥημάτων, ἐκδηλότερον. » Λέγει καὶ γὰρ· D « Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. » Καὶ οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ, καὶ μὴ ἀποθάνῃ. Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ὁ ἄρτος ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστίν, ἣν ἐγὼ δώσω, ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. » Καὶ· « Ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίνετε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς· ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. » Ἐτι· « Ἡ γὰρ σὰρξ μου, ἀληθὴς ἐστὶ βρῶσις, καὶ τὸ αἷμά μου. ἀληθὴς ἐστὶ πόσις· ὁ τρώγων μου τὴν

91. Nihil utique ad animæ purgationem et mentis illuminationem et corporis sanctificationem et amborum ad Deum translationem immortalitatemque ita confert; imo vero et ad cupiditatum dæmonumque repulsionem, aut, ut aptius dicam, ad unionem et supernaturalem cum Deo conjunctionem et immistionem, nihil ita in nobis cooperatur et auxiliatur, ut continua sanctorum, mundissimorum, immortalium, vivificorum mysteriorum receptio ac communio, cum puro corde ac recta dispositione, quantum homini possibile est, ipsius, dicimus, venerandi corporis et sanguinis Domini et Dei et Salvatoris nostri Jesu-Christi. Ideoque necessarium est ut et de eo nonnulla exponamus, et huic curæ tempus impendamus, sitque terminum nostro sermoni imponamus.

Atque id igitur manifestum est, non modo ex his quæ sancti dicunt, sed multo magis ex ipsis vitæ ac veritatis auctoris vocibus, manifestius. Dicit enim: « Ego sum panis vitæ⁶⁶; » et, « Iste est panis de cælo descendens, ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur. Ego sum panis vivus qui de cælo descendit; si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum. Et panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vitæ⁶⁷. » Et, « Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis; qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam⁶⁸. » Et adhuc: « Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus; qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo. Quemadmodum misit me vivens Pater, et ego vivo propter Patrem; et qui manducat me, et ille vivet propter me. Hic est panis qui de cælo descendit; et qui manducat hunc panem, vivet in æternum⁶⁹. » Et Christi discipulus Paulus hæc ait: « Fratres, ego accipi a Domino Jesu quod et tradidi vobis, quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem et gratias agens, fregit ac dixit: Accipite et manducate: hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter et calicem, postquam cœnavit, dicens: Hic calix novum Testamentum est in meo sanguine; hoc facite, quotiescunque bibetis, in meam commemorationem. Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, et calicem illum bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat. Qui manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini. Probet igitur seipsum homo, et sic de pane illo comedat et de calice bibat. Qui manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini. Ideo inter vos multi infirmi et imbe-

⁶⁶ Joan. vi, 35. ⁶⁷ ibid. 50-52. ⁶⁸ ibid. 54-55. ⁶⁹ ibid. 56-59.

cilles et dormiunt multi. Si nosmetipsos dijudicemus, non utique iudicemur. Dum autem iudicamur, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur ¹⁰. »

Quod necesse est discere sacrorum mysteriorum miraculum; et quid est, et quare datum est, et quanam illius utilitas.

92. Scribit autem Chrysostomus : « Mysteriorum miraculum quid sit discere necessarium est, et quanam sit huius rei utilitas. Unum corpus sumus, et membra ex carne Domini nostri Jesu Christi, et ex ossibus ejus. Qui autem initiati sunt, iis quæ dicuntur aurem præstant, ut non modo secundum charitatem id sciamus, sed reipsa in unam carnem misceamur; id per cibum effectum est, quem nobis largitus est, nobis amorem quem in nos habet, volens ostendere. Ideo nobis seipsum immiscuit, et inseruit in nobis corpus suum, ut unum efficiamur, tanquam corpus capiti unitum. Id enim est vehementer diligentium. Quod innuens Job dicebat de servis suis, quibus erat vivide desiderabilis, quod amorem suum ostendendi causa dicebant : « Quis det nobis de carnibus ejus saturari? Ideo et Christus illud effecit, ad majorem amicitiam nos ducens, et suum in nos amorem ostendens, non se tantummodo nobis videndum præbuit, sed et cupientibus tangendum ac manducandum; et carni suæ nos uniri voluit et connecti et totum desiderium nostrum compleri. » Et adhuc : « Qui huic sanctissimo corpori ac venerando sanguini participant, cum angelis et archangelis ac cælestibus potentiis sedent, regiam Christi vestem induentes et arma habentes cælestia. Sed non adhuc quidquam dixerunt; ipsum enim regem induerunt. Sed quemadmodum illud est magnum et tremendum et mirandum, ita si cum puritate accedas, accessisti ad salutem; si vero cum mala conscientia, in pœnam ac supplicium. Qui enim corpus et sanguinem Domini manducat ac bibit indigne, iudicium sibi manducat ac bibit. Si enim qui regiam purpuram inquinaverunt, non minus puniuntur quam qui eam laceraverunt, omnino consentaneum est ut et qui corpus cum inquinata conscientia receperint, eandem pœnam subeant ac qui per clavos illud fregere. Vide igitur quomodo Paulus hanc pœnam ostenderit, dicens : « Qui legem Moysis contempsit, absque misericordia, duobus vel tribus testibus accusatus, moritur. Quanto majora putatis mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, et sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est ¹¹. » Quicumque igitur hunc corpori participamus, quicumque hunc sanguinem gustamus, cogitate nos illum qui sursum sedet, qui ab angelis adoratur, qui omnipotentis proximus est, degustare. Oh! quot ad salutem viæ nobis apertæ sunt! Nos suum corpus effecit, nos sui corporis participes reddidit, et nihil horum nos a malo retrahit! O indolentiam!

Α ἐν ἡμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄρρωστοὶ, καὶ κοιμῶνται ἰκανοί. Εἰ γὰρ ἑαυτοὺς διεκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· κρινόμενοι δὲ ὑπὸ τοῦ Κυρίου παιδεύομεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν. »

Ἔστι ἀναγκαῖον μαθεῖν τὸ θαῦμα τῶν ἀγίων μυστηρίων· καὶ τί ποτὲ ἐστὶ· καὶ διὰ τί ἐδόθη, καὶ τίς ἡ ὠφέλεια.

Κβ'. Γράφει δὲ καὶ ὁ Χρυσορρήμων· « Ἀναγκαῖον μαθεῖν τὸ θαῦμα τῶν μυστηρίων τί ποτὲ ἐστὶ, καὶ διὰ τί ἐδόθη, καὶ τίς ἡ ὠφέλεια τοῦ πράγματος; Ἐν σῶμά ἐσμεν, καὶ μέλη, ἐκ τῆς σαρκὸς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ. Οἱ δὲ μεμνημένοι, παρακολουθεῖτῶσαν τοῖς λεγομένοις· ἵνα οὐκ μὴ μόνον κατὰ τὴν ἀγάπην τοῦτο γενώμεθα, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα εἰς ἐκείνην ἀναερασθῶμεν τὴν σάρκα, διὰ τροφῆς τοῦτο γίνεται, ἣν ἔχαριστο, βουλόμενος ἡμῖν δεῖξαι τὸν πόθον, ὃν ἔχει πρὸς ἡμᾶς. Διὰ τοῦτο ἀνέμιξεν ἡμῖν ἐξυτὸν, καὶ ἀνέφυρε τὸ σῶμα αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς, ἵνα ἐν γενώμεθα καθάπερ σῶμα κεφαλῆς συνημμένον. Τῶν γὰρ σφίδρα ποθοῦντων ἐστὶ τοῦτο. Τοῦτο γοῦν ὁ Ἰωδ αἰνιτιζόμενος, ἔλεγε περὶ τῶν οἰκετῶν, οἷς ἦν μεθ' ὑπερβολῆς ποθεινός, ὅτι δὴ τὸν πόθον ἠνδεικνύμενοι, ἔλεγον· Τίς ἂν δόξῃ ἡμῖν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτοῦ ἐμπλησθῆναι; Διὸ δὴ καὶ ὁ Χριστὸς αὐτὸ πεποίηκεν, εἰς ἡμῶν ἡμᾶς ἄγων μερίζονα, καὶ τὸν αὐτοῦ πόθον ἠνδεικνύμενος περὶ ἡμᾶς, οὐκ ἰδεῖν μόνον ἑαυτὸν πρέρχων τοῖς ἐπιθυμοῦσιν, ἀλλὰ καὶ ἄψασθαι, καὶ φαγεῖν· καὶ ἐμπῆσαι τῇ σαρκὶ· καὶ συμπλακῆναι, καὶ τὸν πόθον ἐμπῆσαι πάντα. » Ἔτι· « Οἱ μετέχοντες τοῦ παναγίου σώματος, καὶ τοῦ τιμίου αἵματος, μετὰ ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων, καὶ τῶν ἄνω δυνάμεων ἐστήκασιν, αὐτὴν περικείμενοι τοῦ Χριστοῦ τὴν βασιλικὴν στολὴν, τὰ ὄπλα ἔχοντες τὰ πνευματικά. Ἄλλ' οὐδὲν εἶπον οὐδέ πω· αὐτὸν γὰρ εἰσιν ἠνδεδυμένοι τὸν βασιλεῖα. Ἄλλ' ὡσπερ ἐστὶ μέγα, καὶ φρικτὸν, καὶ θαυμαστὸν, οὕτως ἂν μετὰ καθαρότητος προσέλθῃς, εἰς σωτηρίαν προσηλθεῖς, ἂν δὲ μετὰ πονηροῦ συνειδότος, εἰς κόλασιν, καὶ τιμωρίαν. Ὁ γὰρ ἐσθίων, καὶ πίνων ἀναξίως τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου, κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει, καὶ πίνει. Εἰ γὰρ οἱ βυποῦντες τὴν πορφυράν τὴν βασιλικὴν, κολάζονται ὁμοίως, ὡσπερ οἱ διαβριγνύντες, οὐδὲν ἀπαικὸς, καὶ τοὺς ἀκαθάρτῳ διανοίᾳ δεχομένων τὸ σῶμα, τὴν αὐτὴν ὑπομεῖναι τιμωρίαν, τοῖς αὐτὸ διαβρήξαι διὰ τῶν ἡλῶν. Ὅρα γοῦν, πῶς φοβερὰν εἰδείξεν ὁ Παῦλος τὴν κόλασιν, εἰπὼν· Ἀθετήσας τις νόμον Μωσέως, χωρὶς οἰκτιρῶν, ἐπὶ δυσί, ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει. Πόσῳ δοκεῖτε χεῖρονος ἀξιώθησθε τιμωρίας, ὃ τὸν Ἰδὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγήσάμενος, ἐν ᾧ ἡγιασθή; Ὅσοι τοίνυν μετέχομεν τούτου τοῦ σώματος, ὅσοι τοῦ αἵματος ἀπογευόμεθα, ἔγνωστε ὅτι ἐκείνου τοῦ ἄνω καθημένου, τοῦ προσκυνουμένου παρὰ ἀγγέλων, τοῦ τῆς ἀκηράτου δυνάμεως ἔγγυς, τούτου ἀπογευόμεθα. Οἱμοι, πόσαι πρὸς σωτηρίαν ἡμῖν ὁδοί! Σῶμα ἡμᾶς ἑαυτοῦ ἐποίησε, σῶ-

¹⁰ 1 Cor. xi, 23-32. ¹¹ Hebr. x, 28, 29.

ματος ἡμῖν τοῦ ἐκυτοῦ μετέδωκε, καὶ οὐδὲν τούτων ἡμᾶς ἀποτρέπει τῶν κακῶν. Ὡ τῆς ἀναληθσίας! Ὡ τῆς ἀναισθησίας! Καὶ αὐθις: « Πρεσβύτης τις θαυμαστὸς, ἐμοὶ διηγήσατο, τοιοῦτόν τι ἀξιώθεις ἰδεῖν, καὶ ἀκοῦσαι, οἷ τοὺς μέλλοντας ἐνθὲν ἀπαρρεῖν, ἂν τύχῃσι τῶν μυστηρίων μετασχόντες, ἐν συνειδήσει καθαρᾷ, ὅταν ἀποθάνειν μέλλωσι, θρυφορῶντες οἱ ἄγγελοι δι' ἐκεῖνο τὸ μεταληφθὲν, ἐνθὲν ἀπάγουσι. » Καὶ ὁ ὄσιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός: « Ἐπειδὴ διπλοὶ τινές ἐσμεν, καὶ συνθετοὶ, δεῖ καὶ τὴν γέννησιν διπλῆν εἶναι, ὁμοίως καὶ τὴν βρωσιν, σύνθετον. Ἡ μὲν οὖν γέννησις, δι' ὕδατος ἡμῖν, καὶ πνεύματος δίδεται, ἡ δὲ βρωσις αὐτὸς ἐστὶν ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβάς, καὶ ὡσπερ ἐπὶ τοῦ βαπτίσματος, ἐπειδὴ ἔθος τοῖς ἀνθρώποις ὕδατι λούεσθαι, καὶ ἐλαίῳ χρίεσθαι, συνέζευξε τῷ ἐλαίῳ καὶ τῷ ὕδατι, τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν λουτρὸν ἀναγεννήσεως, οὕτως ἐπειδὴ ἔθος ἡμῖν ἔρπον ἐσθίειν, ὕδωρ δὲ καὶ οἶνον πίνειν, συνέζευξεν αὐτοῖς τὴν ἐκυτοῦ θεότητα· καὶ πεποίηκεν αὐτὰ σῶμα καὶ αἷμα αὐτοῦ, ἵνα διὰ τῶν συνήθων, καὶ κατὰ φύσιν, ἐν τοῖς ὑπὲρ φύσιν γενώμεθα. Σῶμά ἐστιν ἀληθῶς ἡνωμένον θεότητι, τὸ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου σῶμα, οὐχ ὅτι αὐτὸ τὸ σῶμα, τὸ ἀναληφθὲν, ἐξ οὐρανῶν κατέρχεται, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς ὁ ἄρτος, καὶ ὁ οἶνος, μεταποιεῖται εἰς σῶμα, καὶ αἷμα Θεοῦ. Εἰ δὲ τὸν τρόπον ἐπιζητήεις πῶς γίνεται, ἀρκεῖ σοὶ ἀκοῦσαι, ὅτι διὰ Πνεύματος ἁγίου, ὡσπερ ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου διὰ Πνεύματος ἁγίου, ἐκυτῶ, καὶ ἐν αὐτῷ ὁ Κύριος σάρκα ὑπετίθησατο, καὶ πλέον οὐδὲν γινώσκωμεν. Ἄλλ' ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἀληθής, καὶ ἐνεργῆς ἐστὶ, καὶ παντοδύναμος, ὁ δὲ τρόπος, ἀνεξερεύνητος, γίνεται τοίνυν τοῖς πιστεῖ ἀξίως μεταλαμβάνουσιν, εἰς ἄφρασις ἁμαρτιῶν, καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς φυλακτήριον ψυχῆς τε καὶ σώματος, τοῖς δὲ ἐν ἀπιστίᾳ ἀνάξιως μετέχουσιν, εἰς κόλασιν, καὶ τιμωρίαν, καθάπερ καὶ ὁ τοῦ Κυρίου θάνατος. Καὶ οὐκ ἐστὶ τύπος ὁ ἄρτος, καὶ ὁ οἶνος τοῦ σώματος, καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ· μὴ γένοιτο· ἀλλ' αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, θεθεωμένον· καὶ αὐτὸ τὸ αἷμα· Ἡ γὰρ σὰρξ μου, φησὶν, ἀληθής ἐστὶ βρωσις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθής ἐστὶ πόσις. Σῶμά ἐστὶ καὶ αἷμα Χριστοῦ, εἰς σύστασιν τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, καὶ τοῦ σώματος χωροῦν, οὐ δαπανώμενον, οὐ φθειρόμενον, οὐκ εἰς ἀφεδρῶνα χωροῦν, ἀλλ' εἰς τὴν ἡμῶν οὐσίαν τε καὶ συντήρησιν, βόσκου παντὸς καθαρτήριον· καὶ χρυσὸν λάβη κίβδηλον, διὰ τῆς κριτικῆς πυρωσεως καθαίρει, ἵνα μὴ ἐν τῷ μέλλοντι, σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν. Δι' αὐτοῦ καθαιρόμενοι, ἐνοῦμεθα τῷ σώματι Χριστοῦ, καὶ τῷ Πνεύματι αὐτοῦ, καὶ γινώμεθα σῶμα Χριστοῦ. Οὗτος ὁ ἄρτος ἐστὶν, ἡ ἀπαρχὴ τοῦ μέλλοντος ἄρτου, ὅς ἐστιν ὁ ἐπιούσιος· τὸ γὰρ ἐπιούσιον δηλοῖ, ἡ τὸν μέλλοντα, τουτέστι τὸν τοῦ μέλλοντο; αἰῶνος, ἡ τὸν πρὸς συντήρησιν τῆς οὐσίας ἡμῶν λαμβανόμενον. Πνεῦμα ζωοποιόν ἐστὶν, ἡ σὰρξ τοῦ Κυρίου, ὅτι ἐκ τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος συνελήφθη· τὸ γὰρ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος, πνευμά ἐστι. Τοῦτο

o impudentiam! » Et rursum: « Mirandus quidam senex mihi narravit sibi tale aliquid videre et audire contigisse: scilicet, eos qui inde migrare debent, si mysteriorum participes effecti sint in munda conscientia, ab angelis, quando moriuntur, propter illud acceptum corpus, inde abduci. » Et divus Joannes Damascenus: « Quoniam duplices sumus ac compositi, oportet et generationem nostram ac similiter nutritionem duplicem esse et compositam. Generatio igitur nobis per aquam ac spiritum data est, cibus autem noster est panis vitæ, Dominus noster Jesus Christus qui de cælo descendit. Et quemadmodum in baptismo, quoniam hominibus consuetudo est aqua lavari et oleo inungi, et aquæ virtutem Spiritus sancti conjunxit, eamque regenerationis balneum effecit, ita quoniam solemus pane vesci, aquam vero et vinum bibere, iis conjunxit aiam Deitatem; eaque corpus et sanguinem suum effecit, ut per consueta et naturalia alimenta ad ea quæ supernaturalia sunt, perveniamus. Corpus est vere divinitati conjunctum, corpus ex sancta Virgine natum, non quod illud corpus quod accipimus e cælo descendat, sed quod panis et vinum in corpus ac sanguinem Dei mutetur. Si quo modo id fiat inquiris, tibi sufficit audire, quod per Spiritum sanctum, quemadmodum ex sancta Deipara per Spiritum sanctum, sibi et in hoc pane Dominus carnem assumpsit; et nihil amplius novimus. Sed quia Verbum Dei verax est et efficax et omnipotens, modus autem inscrutabilis, fit igitur his qui, ut fidem decet, illud accipiunt, in remissionem peccatorum et vitam æternam, et in custodiam animæ et corporis: his autem qui in incredulitate et indigne illud participant, in pœnam suppliciumque, ut ipsa mors Domini. Non est panis figura corporis, nec vinum figura sanguinis: absit! sed ipsum Christi corpus divinitati unitum; et ipse Christi sanguis: « Caro enim mea, inquit, vere est cibus, et sanguis meus vere est potus. » Corpus est et sanguis Christi, in nostræ animæ et corporis substantiam descendens, non impensum, non corruptum, non in latrinam deductum, sed in nostram substantiam et custodiam, omnes sordes abstergens. Etiam si aurum scoria mistum inveniat, per purificantem ignem illud mundat; ne in futuro, cum hoc mundo damnemur. Per id corpus mundati, Christi corpori unimur et ejus Spiritui, et corpus Christi efficiamur. Iste panis est principium futuri panis, qui est supernaturalis: supernaturalem enim ostendit aut futurum panem, id est panem futuri sæculi, aut eum quem in nostræ substantiæ conservationem accipimus. Spiritus vivificus est caro Domini, eo quod a vivifico Spiritu compacta est; quod enim natum est ex spiritu, spiritus est. Id autem dico, non corporis naturam de medio tollens, sed id quod vivificum habet ac divinum, manifestare volens. Hæc autem futurorum figuræ dicuntur, non quod non vere corpus et san-

gulis Christi sint, sed quod nunc quidem per ea Christi divinitatis participes efficiamur, tunc autem spiritualiter per solam contemplationem. » Et divus Macarius : « Quemadmodum vinum in omnia bibentis membra diffunditur, et est vinum in eo et is in vino, ita et qui bibit sanguinem Christi, spiritu Divinitatis potatur, et ille Spiritus in perfecta anima diffunditur et anima in illo, atque ita sanctificata Domino digna consistit. Omnes enim, inquit, in uno Spiritu potati sumus, et qui per panis eucharistiam Spiritum sanctum in veritate recipiunt, digni sunt qui hujus fiant participes, et sic possunt per sæcula animæ dignæ vivere. Et quemadmodum corpus non ex seipso vitam habet, sed aliunde, id est a terra, sic et animam Deus probat, non ex propria ejus natura, sed ex sua ipsius divinitate, ex proprio ipsius spiritu et lumine, cibum habere, potum ac vestimentum, quæ vere sunt animæ vita. Divina enim natura panem vitæ habet eum qui dixit : « Ego sum panis vitæ ; » et aquam viventem et vinum lactificans, et oleum exultationis. » Et sanctus Isidorus : « Communis vocata est divinatorum mysteriorum receptio, eo quod nos cum Christo adunet, et participes ipsius regni efficiat. » Et pius Nilus : « Nequit salvari aliunde fidelis et remissionem peccatorum accipere et regnum cælorum assequi, nisi cum tremore, cum fide et desiderio mysticum et purum corpus et sanguinem Christi accipiat. » Similiter scribit magnus Basilius in epistola ad Cæsariam patri-
ciam : « Quotidie communicare et sanctum corpus ac sanguinem Domini accipere, optimum et utilissimum est, ipso Domino dicente : « Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in illo, et habet vitam æternam. » Quis enim ambigit continuam vitæ participationem nihil aliud esse, quam multifariam vivere? Nos tamen quoties singulis hebdomadis communicamus, Dominica, feria quarta, Parasceve et Sabbato, et aliis diebus, si adsit alicujus sancti memoria. » Quibus diebus, opinor, sacra faciebat sanctus; non enim quotidie poterat, tantis curis fatigatus. Dixit autem et sanctus Apollo : « Oportet monachum, si possit, singulis diebus, mysteriis Christi communicare. Qui enim se ab his abstinat, a Deo recedit; qui autem id continue facit, carnem continue recipit. Dicit enim vox salutifera : « Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo. Monachorum igitur refert salutiferæ passionis memoriam perpetuo facere. Eos igitur semper esse paratos oportet, et seipsum ita disponere, ut digni sint, qui sacra mysteria recipiant; quoniam ita peccatorum remissione digni efficiamur. » Dicit autem et Climax : « Si corpus aliud corpus attrahens efficacia variatur, quomodo non variabitur qui Dei corpus innoxiiis manibus attrahat? » Scriptum autem et in *Geronticos* : « Joannes Bostrenus, vir sanctus et potestate habens in spiritus immundos, dæmones

δὲ λέγω, οὐκ ἀναιρῶν τὴν τοῦ σώματος φύσιν, ἀλλὰ τὸ ζωοποιῶν καὶ θεῖον τοῦτου δηλώσαι βουλόµενος. Ταῦτα μέντοι ἀντίτυπα τῶν μελλόντων λέγονται, οὐχ ὡς μὴ ὄντα ἀληθῶς σῶμα, καὶ αἷμα Χριστοῦ, ἀλλ' ὅτι νῦν μὲν, δι' αὐτῶν μετέχοντες τῆς Χριστοῦ θεότητος, τότε δὲ, νοητῶς διὰ μόνης τῆς θείας. » Καὶ ὁ θεϊότητος Μακάριος : « Ὅσπερ ὁ οἶνος, εἰς πάντα τὰ μέλη τοῦ πίνοντος κερνάται, καὶ γίνεταί οἶνος ἐν αὐτῷ, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ οἴνῳ, οὕτως ὁ πίνων τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ Πνεῦμα τῆς Θεότητος ποτίζεται, καὶ κερνάται ἐν τῇ τελείᾳ ψυχῇ, καὶ ἡ ψυχὴ ἐν αὐτῷ, καὶ οὕτως ἀγιασθεῖσα, ἀξία τοῦ Κυρίου καθίσταται. Πάντες γὰρ, φησὶ, τὸ αὐτὸ Πνεῦμα ἐποτίσθημεν, καὶ διὰ τῆς εὐχαριστίας τοῦ ἄρτου, Πνεύματος ἁγίου οἱ κατὰ ἀληθεῖαν μεταλαμβάνοντες καταξιοῦνται μέτρωχοι γενέσθαι, καὶ οὕτω δύνανται εἰς αἰῶνας αἰ ἀξίαι ψυχὰς ζῆσαι. Καὶ ὡσπερ τῷ σώματι ἡ ζωὴ οὐκ ἐξ ἑαυτοῦ ἐστίν, ἀλλ' ἐξωθεν αὐτοῦ, τοῦτέστιν ἀπὸ τῆς γῆς, οὕτω καὶ τὴν ψυχὴν εὐδόκησεν ὁ Θεός, οὐκ ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως, ἀλλ' ἐκ τῆς αὐτοῦ Θεότητος, ἐκ τοῦ ἰδίου Πνεύματος, καὶ φωτός, ἔχειν βρῶσιν, πόσιν, ἐνδύμα, ἃ ἐστὶν ἡ ὄντως ζωὴ τῆς ψυχῆς. Ἔχει γὰρ ἡ θεία φύσις, καὶ ἄρτου ζωῆς, τὸν εἰπόντα, Ἔγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς, καὶ ὕδωρ ζωῆς, καὶ οἶνον εὐφραίνοντα, καὶ ἔλαιον ἀγαλλιόσεως. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσιδώρος : « Κοινωνία κέκληται ἡ τῶν θείων Μυστηρίων μετάληψις, διὰ τὸ, τὴν πρὸς Χριστὸν ἡμῖν χαρίζεσθαι ἔνωσην, καὶ κοινωνίους ἡμᾶς ποιεῖν τῆς αὐτοῦ βασιλείας. » Καὶ ὁ ὁσιος Νεῖλος : « Ἀδύνατον ἄλλως σωθῆναι τὸν πιστὸν, καὶ ἀρεσὴν τὴν πλημμελημάτων λαβεῖν, καὶ βασιλείας οὐρανῶν ἐπιτυχεῖν, εἰ μὴ μεταλάβαναι μετὰ φόβου καὶ πίστεως καὶ πόθου τῶν μυστικῶν, καὶ ἀχράντων, σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ. » Ὁμοίως γράφει καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, ἐν τῇ πρὸς Καισαρίαν Πατρικίαν ἐπιστολῇ : « Καὶ τὸ κοινωνεῖν δὲ καθ' ἐκάστην ἡμέραν, καὶ μεταλαμβάνειν τοῦ ἁγίου σώματος, καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καλὸν καὶ ἐπωφελεῖς, αὐτοῦ σαφῶς λέγοντος : Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καγὼ ἐν αὐτῷ, καὶ ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Τίς γὰρ ἀμφιδάλλει ὅτι τὸ μετέχειν συνεχῶς τῆς ζωῆς, οὐδὲν ἄλλο ἐστίν, ἢ ζῆν πολλὰχῶς; Ἡμεῖς μένοιτες, τέταρτον καθ' ἐκάστην ἑβδομάδην κοινωνοῦμεν, ἐν τῇ Κυριακῇ, ἐν τῇ τετράδι, ἐν τῇ παρασκευῇ, καὶ τῷ Σαββάτῳ, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἡμέραις; ἐὰν ἢ μνημὴ ἁγίου τινός; ἐν αἷς οἶμαι, καὶ ἐλειτούργει ὁ ἅγιος : οὐ γὰρ καθ' ἐκάστην ἡδύνατο, ὅπερ τοσοῦτον φρονεῖδων ὀχλοῦμενος. » Εἶπε δὲ καὶ ὁ ἅγιος Ἀπόλλω, ὅτι : Δεῖ τὸν μοναχὸν, εἰ δυνατὸν, καθ' ἐκάστην ἡμέραν τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ κοινωνεῖν. Ὁ γὰρ μακρύνων ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, μακρύνεται ἀπὸ Θεοῦ, ὁ δὲ συνεχῶς τοῦτο ποιῶν, τὴν σάρκα συνεχῶς ὑποδέχεται : ἢ γὰρ σωτήριος φωνὴ φησιν : « Ὁ ἐσθίων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καγὼ ἐν αὐτῷ. Τοῦτο οὖν συμφέρει τοῖς μοναχοῖς, ὅπου μνησιν τοῦ σωτηρίου πάθους συνεχῶς ποιουμένοι. Καθ' ἡμέραν οὖν ἑτοιμον εἶναι δεῖ, καὶ παρασκευάζειν ἑαυτὸν τοιοῦτον, ὥστε ἀξιὸν εἶναι πάντοτε, περὶ

τὴν τῶν ἁγίων μυστηρίων ὑποδοχὴν· ἐπεὶ καὶ ἀφ-
έσεως ἁμαρτιῶν, οὕτω καταξιούμεθα. » Λέγει δὲ καὶ
ὁ τῆς Κλίμακος· « Εἰ σῶμα σώματι προσφαύων,
ἀλλοιοῦται τῇ ἐνεργείᾳ, πῶς οὐκ ἄλλοιωθήσεται, ὁ
Θεοῦ σῶματι προσφαύων ἀθώοις χερσὶ; » Γέγρα-
πται δὲ καὶ ἐν τῷ Γεροντικῷ· « Ἰωάννης ὁ Βοσθη-
νός, ἀνὴρ ἅγιος, καὶ ἐξουσίαν ἔχων κατὰ πνευμάτων
ἀκαθάρτων, ἠρώτησε δαίμονας, οἳ ἦσαν κατοικοῦντες
εἰς κόρας τινὰς μαινομένας καὶ ἐνεργουμένας ὑπ'
αὐτῶν πονηρῶς, εἰπὼν· ποια πράγματα φοβεῖσθε
ἀπὸ τῶν Χριστιανῶν; οἳ λέγουσιν· Ἔχετε ὄντως τρία
πράγματα μεγάλα, ἐν μὲν, ὅπερ φορεῖτε, εἰς τὸν
τράχηλον ὑμῶν, καὶ ἐν, ὅπερ λούεσθε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἐν, ὅπερ τρώγετε εἰς τὴν σύναξιν. Ἐρο-
μένου δὲ πάλιν, ἐκ τούτων τῶν τριῶν, ποῖον φοβεῖσθε πλέον; ἀπεκρίθησαν, εἰ ἐφυλάσσετε καλῶ; ὅπερ με-
ταλαμβάνετε, οὐκ ἴσχυσεν οὐδεὶς ἐξ ἡμῶν ἀδικῆσαι Χριστιανόν· εἰσι δὲ ἃ δυσμενεῖς φοβοῦνται τῶν
ἄλλων πλέον, ὁ σταυρὸς, ἡ βάπτισις, καὶ ἡ κοινωμία. »

*Τέλος τῶν κατὰ κλάτος πασῶν ὑποθέσεων, καὶ
μερικῆ παραίνεσις πρὸς τὸν ἐπερωτησάμενον.*

Κγ'. Ἰδοὺ δὴ, τέκνον φιλάτου, τετέλεσταί σου ἡ αἵ-
τησις, σὺν Θεῷ· εἰ μὲν κατὰ γνώμην τὴν σὴν καὶ τὴν
πρόθεσιν, ἀκριθῶς οὐκ οἶδαμεν, μέντοι γε κατὰ τὴν
ἡμετέραν δύναμιν, καὶ Θεῷ δὲ φίλον, τὸ κατὰ δύνα-
μιν. Ὅρα τοίνυν, ἵνα μὴ μέχρι τούτου στή τὸ σὸν
φιλομαθὲς, καὶ ἐπιπόνον, ἀλλ' ἵνα καὶ ἔργοις ὀφθῆς
φιλομαθὲς, καὶ σπουδαῖος. Φησὶ καὶ γὰρ ὁ κλεινὸς
ὀδελφός· « Ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, γίνεσθε ποιη-
ταὶ λόγου, καὶ μὴ τῶν ἀκροατῶν, παραλογιζόμενοι
ἑαυτοῦς, ὅτι, εἰ τις ἀκροατὴς νόμου ἐστὶ, καὶ οὐ
ποιητὴς, οὗτος εἰσὶν ἀνδρὶ, κατανοοῦντι τὸ πρῶ-
τον τῆς γενέσεως αὐτοῦ, ἐν ἐπόπτῳ· κατενόησε
γὰρ ἑαυτὸν, καὶ ἀπελήλυθεν, καὶ ἐπελάθετο ὁποῖος
ἦν, ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον τέλειον τῆς ἐλευθερίας,
καὶ παραμείνας, οὗτος οὐκ ἀκροατὴς ἐπιλησιμονῆς
γενόμενος, ἀλλὰ ποιητὴς ἔργου, οὗτος μακάριος ἐν
τῇ ποιήσει αὐτοῦ ἔσται. »

*Ὅπως δεῖ ἀκούειν καὶ ἐκλαμβάνειν τὰ τῶν Πα-
τέρων πνευματικὰ ῥήματα.*

Κδ'. Καὶ πρὸ γε τούτων, ἵνα πιστῶς, καὶ μετὰ
τῆς προσηκούσης εὐλαθείας, ἐκλαμβάνῃς καὶ δι-
ακούῃς, τὰ τῶν Πατέρων θεῖα, καὶ πνευματικὰ θεοπύ-
σματα· φησὶ γὰρ ὁ ἅγιος Μακάριος· « Ἀφυστά
ἐστὶ τοῖς ἀπείροις, τὰ πνευματικὰ· ψυχῇ δὲ ἁγίᾳ,
καὶ πιστῇ, πρὸς κατάληξιν, ἔρχεται ἡ τοῦ ἁγίου
Πνεύματος κοινωμία, καὶ οἱ ἐπουράνιοι τοῦ Πνεύ-
ματος θησαυροὶ, τῷ πείρᾳ λαβόντι μόνῳ γίνονται
καταφανεῖς, ἀμύτην δὲ, οὐδὲ ἐνοησῆσαι δυνατὸν το-
παραπάν. Εὐλαθῶς τοίνυν περὶ αὐτῶν ἀκουε, μέχρις
ἂν, καὶ σοὶ γένοιτο πιστεῦναι, καταξιωθῆναι τού-
των τυχεῖν· τότε γὰρ εἰσὴ αὐτῇ πείρᾳ τῶν τῆς ψυ-
χῆς ὀφθαλμῶν, ὧν ἀγαθῶν, καὶ μυστηρίων, ψυχῇ
Χριστιανῶν κἀνταῦθα κοινωνεῖν δύνανται. » Οὕτω
γὰρ ἔχων, τάχιστα καὶ τὴν τῶν γεγραμμένων καὶ
ἀκουτισθέντων ἐπισυλλέξεις ἐπικαρπίαν τε καὶ
ὠφέλειαν, καὶ ἀπὸ τοῦ μανθάνειν, καὶ πράττειν, προ-
κόψεις, εἰς τὸ καὶ ἄλλους παρανεῖν καὶ ὁδηγεῖν
αὐτῇ πείρᾳ, πρὸς τὰ θειώτερα, καὶ τοῖς πολλοῖς
ἀμύτητα· ὃ καὶ γένοιτό σοι, τῇ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ
Χριστοῦ παναλκυστάτῃ παλάμῃ ἐπερειδομένῳ, καὶ
κατευθυνόμενῳ· Ἀμήν. Ἐπεὶ δὲ κόρος λόγου, πολέμιος

interrogavit qui in quibusdam puellis furentibus
et ab ipsis male multatis erant, dicens: « Quid
a Christianis timetis? » Qui respondere: « Vere tria
habetis magna; unum quidem, quod in collo ve-
stro portatis, et alterum, quod in Ecclesia ablu-
mini, et tertium, quod in conventu vestro come-
ditis. Cum rursus interrogati essent, ex his tribus
quodnam magis formidarent, responderunt: « Si
bene custodiat quod accepistis, nemo nostrum
valet Christianis injuriam inferre. Sunt autem
quæ hostes nostri formidant plus quam cætera,
cruz, baptismus et communio. »

*Finis omnium secundum latitudinem quaesitorum et
specialis exhortatio ad eum qui interrogavit.*

93. Ecce igitur, o filii dilectissime, adimpleta est,
cum Deo, tua interrogatio; an secundum tuum
propositum ac desiderium, non apprime novimus,
sed tamen pro nostris viribus; et gratum Deo est,
si quis agat pro viribus. Vide igitur, ne usque ad
id tantum consistat tua discendi aviditas tuusque
ardor; sed ut et operibus appareas discendi cu-
pidus et fervens. Dicit enim illustris ille frater
Domini: « Fratres mei dilectissimi, estote factores
verbi, et non auditores tantum, vosmetipsos con-
siderantes, quia, si quis auditor est legis et non
factor, similis est homini consideranti vultum nati-
vitatæ suæ in speculo; consideravit enim se, et
abiit; et oblitus est qualis esset; qui autem se
inclinavit in legem libertatis perfectam, ac per-
mansit, hic non auditor obliviosus factus, sed factor
operis, beatus in ejus adimplerione erit. »

*Quomodo oportet audire et excipere spiritualia
Patrum verba.*

94. Et ante hæc omnia, fideliter et cum decenti
pietate, excipias et audias divina ac spiritualia
Patrum oracula. Dicit enim sanctus Macarius:
« Intractabilia sunt inexpertis spiritualia; animam
vero sanctam ac fidelem comprehendit sancti Spi-
ritus communio, et cælestes Spiritus thesauri, ei
soli qui eos expertus est, superveniunt manifesti;
non initiati autem, neque eos cogitare possibile
est. De iis igitur Patres audi religiose, donec tibi
credenti contingat dignum esse qui eos obtineas.
Tunc enim scies ipsa oculorum animæ experientia,
quantis bonis ac mysteriis Christianorum animæ
tunc communicare possint. » Sic teipsum habens
quam citissime eorum qua scripta sint vel audieris,
fructus et commoda colliges; et postquam didiceris
et egeris, proficies ita ut et alios hortari ac ipsa
experientia dirigere possis ad res divinas et plo-
risque ignotas. Quod utinam tibi contingat Domini
Jesu Christi mænu fortissima freto ac directo!
Amen. Quoniam autem orationis satiety auribus
inimica est, quemadmodum corpori nimius cibus,
omnis vero mensura optima est, oportet nos satie-

animam impleri sinit. Nos igitur scire oportet utriusque derelictionis experimentum; et secundum utriusque modum Deo accedere. Ibi enim gratias cum satisfactione ad eum redire debemus, quippe qui nostræ mentis intemperantiam consolationis dilatione castigavit, ut virtutis et malitiæ nobis, ut bonus pater, differentiam ostenderet. Hic autem peccatorum confessionem indesinentem, continuas lacrymas, majorem abscessum facere, ut ita possimus pœnarum additione Deum movere, ipsumque ut prius, in cordibus nostris intueri. Sed tamen sciendum est, quod, quando præliantur inter se anima ac Satan (de erudiente derelictione loquor), subducit se, (ut jam dixi, gratiæ; cooperatur autem clam cum anima auxilio suo, ut victoriam animæ solius esse, inimicis ipsius ostendat.) Et sanctus Isaac: « Fieri non potest ut in spiritualibus bellis, sine iis per derelictionem tentationibus, sapiens evadat, et suum provisorem noscat, et Deum suum sentiat, firmiturque in fide illius abscondite, nisi in illius experientiæ virtute quam suscepit. Et quando viderit gratia opinionem de se arrogantem eum in suis cogitationibus admittente, et jam de se magna cogitare, tunc permittit et contra eum tentationes firmentur et validæ fiant, donec propriam infirmitatem senserit et fugerit, et Deum in humilitate possideat. Et his pervenit homo in viri perfecti mensuram, Filii Dei fide ac spe, et ad charitatem extollitur. Miranda enim nascitur Dei charitas, cum homo in mediis periculis fuerit quæ suam spem præcidere valeant; et illi Deus potentiam suam cum salvando ostenderit. Nunquam enim homo potentiam Dei in requie ac latitudine cognoscit; nec unquam Deus vim suam sensibiliter ostendit, nisi in pacis loco et in solitudine et in locis quæ occursibus et commercii cum hominibus tumultu vacua sunt.

σπον, όταν ποτε ἐν μέσῳ γίνηται πραγμάτων, τῶν διακοπτόντων τὴν ἐλπίδα αὐτοῦ· καὶ ἐκείσε δεῖκνυε ὁ Θεὸς τὴν δύναμιν αὐτοῦ, ἐν τῇ σωτηρίᾳ τῇ ἐπ' αὐτόν. Οὐδέποτε γὰρ μανθάνει ὁ ἄνθρωπος τὴν δύναμιν τὴν θεϊκὴν, ἐν ἀναπαύσει καὶ πλατυσμῷ· καὶ οὐδέποτε ἔδειξεν ὁ Θεὸς τὴν αὐτοῦ ἐνέργειαν αἰσθητικῶς, εἰ μὴ ἐν χώρᾳ ἡσυχίας, καὶ ἐν ἐρήμῳ, καὶ ἐν τόποις ἐστερημένοις τῶν συντυχῶν· καὶ τῆς παραχῆς τῆς κατασκευάσεως τῆς μετὰ τῶν ἀνθρώπων. »

De apathia, et quid est humana apathia.

86. Post hæc autem oportet ex parte hoc in loco de apathia et perfectione sermonem facere, et post pauca præsentis rei finem imponere. Audi quod dicit magnus Basilius: « Qui Dei vere amator est, et illius tranquillitatis vel paululum aliquid vult comprehendere, spiritualemque illius sanctitatem, pacem, quietem, dulcedinem, et lætitiæ gaudiumque quod inde generatur gustare cupit, longe ab omni materiali affectu qui animam inquinat, nientem retrahere festinat. Mundo autem et nitido oculo divina intuetur; inexplebiliter inde oriente lumine vestitur; et ad talem habitum statimque animam postquam exercuit, Deo, prout possibile est, similitis sit, illumque amat et cupit, quippe qui na-

κρουν ἰσομολογήσεως ἐπάγει τῇ καρδίᾳ· καὶ τῆς καλλίστης σωτῆς, πολλὴν ἐπιθυμίαν. Ἡ δὲ κατὰ ἀποστροφὴν τοῦ Θεοῦ γινομένη, ἀπελπισμοῦ ὁμοῦ, καὶ ἀπιστίας, καὶ ὀργῆς, καὶ τύφου, τὴν ψυχὴν πληρωθῆναι παραχωρεῖ. Δεῖ οὖν ἡμᾶς εἰδέναι τὴν πείραν τῶν ἀμφοτέρων παραχωρήσεων· καὶ κατὰ τὸν ἐκάστης τρόπον, προσεῖναι τῷ Θεῷ. Ἐκεῖ μὲν γὰρ εὐχαριστεῖαν μετὰ τῆς ἀπολογίας προσαγαγεῖν αὐτῷ ὀφείλομεν, ὡς τὸ τῆς γνώμης [Ἰσ. τῆς γνώσεως] ἡμῶν ἀκόλαστον, τῇ σχολῇ τῆς παρακλήσεως κολάζοντι [Ἰσ. σχολάζοντι]· ἵνα ἀρετῆς ἡμᾶς καὶ κακίας ὡς Πατὴρ ἀγαθὸς, διδάσκη τὴν διαφοράν. Ἐνταῦθα δὲ, ἐξαγόρευσιν τῶν ἀμαρτημάτων ἀπαστον, καὶ δάκρυον ἀνελλιπέως, καὶ ἀναχώρησιν πλείονα· ὅπως ἂν οὕτω δυνηθῶμεν τῇ προσθήκῃ τῶν πόνων, δυσωπησαί ποτε τὸν Θεόν, ἐπιδελείναι ὡς τὸ πρὶν εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν. Πλὴν δεῖ εἰδέναι· δι, ὅταν κατὰ οὐσιώδη συμβολὴν τῇ ψυχῇ καὶ τῷ Σατανᾷ ἡ μάχη γίνεται, ἐπὶ τῆς παιδευτικῆς λέγω παραχωρήσεως, ὀπισθέλλει μὲν ὡς καὶ ἤδη εἶπον αὐτὴν ἡ χάρις· ἀγνώστως δὲ συνερέει τῇ ψυχῇ, βοηθεῖα, ἵνα τὴν νίκην, τῆς ψυχῆς εἶναι μόνον ἐπιδελῆσιν τοῖς ἐχθροῖς αὐτῆς. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Οὐ δύνατον ἐκτός τῶν κατὰ παραχώρησιν πειρασμῶν, σοφισθῆναι τὸν ἄνθρωπον ἐν τοῖς πολέμοις τοῖς πνευματικαῖς, καὶ γινῶναι τὸν αὐτοῦ προνοητὴν, καὶ αἰσθηθῆναι τοῦ Θεοῦ αὐτοῦ, καὶ στερεωθῆναι ἐν τῇ πίστει αὐτοῦ κρυπτῶς, εἰ μὴ ἐν τῇ δυνάμει τῆς πείρας αὐτοῦ ἧς ἔδειξατο· καὶ ἡνίκα ἔβη ἡ χάρις, δεῖ ἤρξατο ἐν τῷ λογισμῷ αὐτοῦ ἡ ὀλῆσις μικρὸν, καὶ ἤρξατο λογίζεσθαι μέγα περὶ αὐτοῦ, εὐθέως παραχωρεῖ τοὺς πειρασμοὺς κατ' αὐτοῦ ἰσχυροποθῆναι, καὶ κραταιωθῆναι, ἕως ἂν μάθῃ τὴν αὐτοῦ ἀσθένειαν, καὶ φύγει, καὶ κατάσχη τὸν Θεόν ἐν ταπεινώσει. Καὶ ἐν τούτοις ἔρχεται ὁ ἄνθρωπος, εἰς τὰ μέτρα τοῦ τελείου ἀνδρός, ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ ἐλπίδι τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ· καὶ ὑψοῦται· πρὸς τὴν ἀγάπην. Θαυμαστὴ γὰρ γυμνάζεται ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον.

Α Περὶ ἀπαθείας, καὶ τοῦ, τί ἐστίν ἡ ἀνθρωπίνῃ ἀπάθειᾳ.

πς'. Πρὸς δὲ τούτοις, δέον ἐκ μέρους καὶ τὸν τῆς ἀπαθείας λόγον ἐνταῦθα προσθεῖναι, καὶ τελειότητος, καὶ μετὰ μικρὸν οὕτω πέρας δοῦναι τῇ παρουσίᾳ πραγματείας. Ἐνθεν καὶ λέγει ὁ μέγας Βασίλειος· « Ὁ τοῦ Θεοῦ καταστάς ἐραστής, καὶ τῆς ἐκείνου ἀπαθείας καὶ τὸ μικρότατον κατασχέειν ἐπιείμενος, καὶ τῆς πνευματικῆς ἀγιότητος, γαλήνης τε, καὶ ἀταραξίας, καὶ ἡμερότητας, καὶ τῆς ἐκ τούτων τικτομένης εὐφροσύνης τε, καὶ χαρᾶς ἐπιθυμῶν ἀπογεύσασθαι, παντός μὲν ὀλικοῦ πάθους τοῦ τὴν ψυχὴν ἐπιβολοῦντος, πόρρω τοὺς λογισμοὺς ἀπάγειν ἐσποδάκε. Καθαρῶ δὲ, καὶ ἀνεπισκιάστῳ ὀφθαλμῷ, τὰ θεῖα περιεσθῶ· ἀπλήστως τοῦ ἐκείθεν φωτός ἐμπορούμενος· εἰς τοιαύτην τε ἔξιν, καὶ κατάστασιν

την ψυχὴν ἐξασκήσας, οἰκειοῦται κατὰ τὴν ἐγγωροῦ-
σαν ὁμοίωσιν, τῷ Θεῷ, ἐπέραστός τε καὶ ποθεινό-
τατος αὐτῷ γίνεται, οἷα δὴ μέγα τε ἄθλον, καὶ
δυσήνυτον ἀνατλάς, καὶ ἐκ τῆς κατὰ τὴν ὕλην συγ-
κράσεως θυνηθείς, ἀκραιφνὲς καὶ κεχωρισμένη τῇ
διανοίᾳ τῆς τῶν σωματικῶν ἐπιμιξίας παθῶν πως,
ὁμιλῆσαι Θεῷ. » Καὶ τοῦτο μὲν ἐστὶ περὶ ἀπαθείας.
Περὶ δὲ τοῦ, τί ἐστὶν ἡ ἀνθρωπίνῃ ἀπάθεια, γράφει
οὕτως ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Ἡ ἀπάθεια, οὐχὶ τὸ μὴ
αἰσθηθῆναι τῶν παθῶν ἐστὶν· ἀλλὰ τὸ μὴ δέξασθαι
αὐτά. Ἐκ τῶν πολλῶν γὰρ καὶ ποικίλων ἀρετῶν,
ὧν ἐκτήσατο τῶν φανερῶν καὶ κρυπτῶν, ἠσθένησαν
ἐν αὐτοῖς τὰ πάθη, καὶ οὐ δύναται εὐχερῶς ἐπανα-
στῆναι κατὰ τῆς ψυχῆς· καὶ ἡ διάνοια οὐ χρῆζει
πάντοτε προσέχειν αὐτοῖς. Διότι ἐν παντὶ καιρῷ,
πεπληρωμένη ἐστὶν ἐν τοῖς νοήμασιν αὐτῆς, ἐκ τῆς
μελέτης, καὶ τῆς ὁμιλίας τῶν ἀρίστων τρόπων, τῶν
ἐν τῇ συνέσει κινουμένων ἐν τῷ νοῦ. Καὶ ὅταν
ἀρξῶνται τὰ πάθη κινεῖσθαι καὶ ταράσσεσθαι, ἐξι-
φνης ἀρπάσσεται ἡ διάνοια ἐκ τῆς ἐγγύτητος αὐτῶν,
ἐν συνέσει τιμὴ, παρακυψάσῃ ἐν τῷ νοῦ· καὶ ἀπολιμ-
πώνονται αὐτῷ τὰ πάθη ἀφ' ἧς, καθάπερ εἶπεν ὁ μα-
κάριος Μάρκος· νοῦς ὑπὸ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ τὰς
πράξεις τῶν ἀρετῶν πληρῶν, καὶ τῇ γνώσει πλη-
σάσας, ὀλίγον αἰσθάνεται ἐκ τοῦ μέρους τοῦ κακοῦ
καὶ ἀνοήτου τῆς ψυχῆς. Ἡ γνώσις γὰρ αὐτοῦ ἀρ-
πάσσει αὐτὸν εἰς τὸ ὕψος, καὶ ἀπαλλοτριῶ αὐτὸν ἀπὸ
πάντων τῶν ἐν τῷ κόσμῳ· καὶ διὰ τὴν ἐν αὐτοῖς
ἀγνοίαν, καὶ τὴν λεπτότητα, καὶ ἐλαφρότητα, καὶ
δξύτητα τοῦ νοῦς αὐτῶν, καὶ διὰ τὴν ἀσκησιν πάλιν
αὐτῶν, καθαρίζεται αὐτῶν ὁ νοῦς, καὶ διαυγῆς ἀπο-
δείκνυται· διὰ τὸ τὴν σάρκα αὐτῶν ξηρανθῆναι· ἐκ
τῆς σχολῆς τῆς ἡσυχίας, καὶ τῆς πολλῆς διαμονῆς
τῆς ἐν αὐτῇ. Τοῦτο χάριν εὐκόλως καὶ ταχέως ἐπι-
τίθεται ἐκάστῳ, καὶ ὁδηγεῖ αὐτοὺς ἡ θεωρία ἡ ἐν
αὐτοῖς, πρὸς ἐκπληξιν τὴν παρ' αὐτῇ· καὶ ἐν τούτῳ
πολλοστὸν πληθύνονται ταῖς θεωρίαις· καὶ οὐδέποτε
δοτερεῖται ὕλης συνέσεως ἡ διάνοια αὐτῶν· καὶ οὐδὲ
ἐκτὸς ἐκείνων ποτὲ, ὧν τοῦ πνεύματος ὁ καρπὸς
ἐμποιεῖ αὐτοῖς, διαγίνονται. Καὶ ἐν τῇ συνθειᾷ τῇ
πολυχρονίῳ, ἐξελείφονται αἱ μνημαὶ ἐκ τῆς καρδίας
αὐτῶν, αἵτινες κινουσι τὰ πάθη ἐν τῇ ψυχῇ, καὶ ἡ
ισχύς τῆς ἐξουσίας τοῦ διαβόλου. Ὅταν γὰρ ἡ ψυχὴ
μὴ μετριάζῃ μετὰ τῶν παθῶν, ἢ ἐταιρειάζῃ ἐν τῇ
μελέτῃ τῇ ἐν αὐτοῖς, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν ἐξ ἄλλης
φροντίδος κεκρατημένην ἀδιαλείπτως, οὐ δύναται ἡ
ἐσχὺς τῶν ὀνύχων τῶν παθῶν, κατακρατῆσαι τῶν
σισθήσεων αὐτῆς τῶν πνευματικῶν. » Καὶ ὁ θεὸς
Διάδοχος· « Ἀπάθειά ἐστὶν, οὐ τὸ μὴ πολεμῆσθαι
ὑπὸ τῶν δαιμόνων· ἐπεὶ ἄρα ὀφείλομεν, κατὰ τὸν
Ἀπόστολον, ἐξεληλυθῆναι ἐκ τοῦ κόσμου· ἀλλὰ τὸ
πολεμουμένους ὑπ' αὐτῶν, ἀπολεμήτους μένειν. Καὶ
γὰρ οἱ σιδηροφόροι πολεμισταί, τοξεύονται μὲν ὑπὸ
τῶν ἀντιπάλων, καὶ τοῦ ἡγού τῆς τοξείας ἀκούουσιν,
ἀλλὰ καὶ αὐτὰ βλέπουσι τὰ πεμπόμενα κατ' αὐτῶν
σχεδὸν ἅπαντα βέλη, οὐ λήττονται δὲ διὰ τὴν στεβ-
ρότητα τῶν πολεμικῶν ἐνδυμάτων. Ἄλλ' ἐκεῖνοι μὲν
σιδηρῶ φραττέμενοι, ἐν τῷ πολεμῆσθαι, τὸ ἀπολέμη-
τον ἔχουσι· ἡμεῖς δὲ τῇ τοῦ φωτὸς τοῦ ἁγίου παν-

gnum ac difficile certamen sustinuerit, et ex ter-
restri mistione, sincera et a corporalibus affectibus
sejuncta cogitatione, quodammodo cum Deo con-
versari poterit. » Et id quidem est de animi tran-
quillitate. De hoc autem, nempe, quid est hu-
mana animi tranquillitas, sic scribit sanctus Isaac :
« Tranquillus est non qui affectus non sentit, sed
qui eos non admittit. Ex multis enim ac variis vir-
tutibus, manifestis absconditisve, quas possidet, in-
firmati sunt affectus, neque facile possunt in ani-
mam insurgere. Ideo omni tempore, in suis cogi-
tationibus dominatur anima, exercitii gratia, et
optimorum morum habitudinis, qui in mente per
intellectum moventur. Et cum incipiunt affectus
moveri ac turbari, statim rapitur longe ab iis cogi-
tatio, quodam in mente insinuato intellectu. « Sed
in mente otiosi deficiunt affectus, ut ait beatus
Marcus : « Mens quæ Dei gratia virtutum actus
adimplet, et scientiæ accedit, parum sentit quod in
anima malum ac irrationale est. Scientia enim
mentem in excelsum rapit, eamque ab omnibus
quæ in mundo sunt separat. Et tunc homo per
suam puritatem et subtilitatem et levitatem men-
tisque acumen, ac per exercitium, mentem habet
mundatam ac lucidam effectam ; caro enim hujus
macerata est tranquillitatis duratione, multaque
in ea perseverantia. Cujus rei gratia brevi unicui-
que additur aliud, et eos dirigit contemplatio quæ
in eis est, ad cupiditatem quæ contemplationi
adhæret, et ideo contemplationes ejus dilatantur,
et nunquam materiæ intellectu vincitur eorum cogi-
tatio, nunquamque extra ea sunt quæ Spiritus
sancti fructus in ipsis producit. Ac diuturna con-
suetudine oblitentur ex corde eorum memoriæ
quæ affectus in anima commovent, et potentiæ dia-
boli virtus. Cum autem anima cum affectibus non
erit moderata, vel se eorum curæ non assuefecerit,
eo quod perpetuo alia cogitatione domita fuerit,
non potest unguium affectus vis spirituales ipsius
sensus, vincere. » Et divus Diadochus : « Tran-
quillitas est, non a dæmonibus non impugnari,
oporteret enim nos secundum divinum Apostolum, de
mundo exire ; sed invictos manere, etiamsi ab ipsis
impugnemur. Milites enim illi qui ferro induti
sunt, ab adversariis ferro petuntur, et arcuum
fremitus audiunt, sed et omnia tela vident, quæ in
se jaciuntur, neque ob bellici vestimenti solidita-
tem, quidquam formidant. Sed illi quidem ferro
muniti, etsi impugnentur, invicti manent ; nos
vero sancti luminis armatura et scuto salutis
per quidquid bonum est muniti, tenebrosas dæmo-
num phalanges rumpamus. Non enim a malo
tantum abstinere puritatem præstat, sed etiam
boni cura, vehementer mala abrogare. » Et sanctus
Maximus quadrupliciter eam tranquillitatem
dividit, sic loquens : « Primam tranquillitatem
dico eam quæ ad peccatum intacta virtute, corporis
motus sit. Secundam tranquillitatem dico ea-
rum quæ animam commovent cogitationum per-

τοῦ λογισμοῦ βιαιότερον, κἂν τῶς μὴ ἀμαρτάνῃ Ἀ ἐκτός. Ἐδοπαθῆς δὲ, ὁ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἀμαρτίας ἔχων ἀσθενεστέραν τοῦ λογισμοῦ, κἂν πάσχῃ ἐκτός [ἐν Ἀλλ. ἐντός]. Προσπαθῆς δὲ, ὁ τῇ ἐλευθερίᾳ μᾶλλον, ἢ τῇ δουλείᾳ τῶν μέσων προσκείμενος. Ἀπαθῆς δ' ἂν εἴη, ὁ τούτων πάντων τὴν διαφορὰν ἀγνοῶν. Ὡσαύτως μέντοι καὶ περὶ τῆς ἀμφοτέρων θεραπείας, τάδε διασαφεί· ἀπόλλυται ἐκ ψυχῆς, ἐμπάθεια μὲν, διὰ νηστείας καὶ προσευχῆς· ἡδυπάθεια δὲ, δι' ἀγρυπνίας, καὶ σωπῆς· ἡ δὲ προσπάθεια, διὰ ἡσυχίας, καὶ προσοχῆς· ἀπάθεια δὲ συνίσταται, ἐκ μνήμης Θεοῦ. »

Περὶ πίστεως, ἐλπίδος, καὶ ἀγάπης.

ι'. Ἄλλ' ἐπεὶ πάντων ἀγαθῶν ἀρχὴ, καὶ μεσότης, καὶ τέλος, εἰ βούλοιο δὲ εἰπεῖν· καὶ χορηγός, καὶ πρῦτανις, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· τὸ τρίπλοκον Β σπερτίον, καὶ θεοφαντον, καὶ μᾶλλον πάντων ἢ ἀγάπη, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστὶ τε καὶ λέγεται, οὐ δίκαιον, μὴ καὶ διὰ τούτων το τοῦ παρόντος συγγράμματος ἐλλείπον ἀναπληρῶσαι· Ἐμᾶλλον δὲ, ἐπειδὴ περὶ καὶ κατὰ τὸν ἅγιον Ἰσαὰκ τὴν τελειότητα τῶν πολλῶν καρπῶν τοῦ πνεύματος, τότε τις δέχεται, ὅταν ἀξιωθῇ τῆς τελείας ἀγάπης. »

Φέρε καὶ περὶ αὐτῆς μικρὸν διαμνημονεύσωμεν. Καὶ γοῦν γράφει ὁ τῆς Κλίμακος· « Νυνὶ δὲ λοιπὸν μετὰ πάντα τὰ προειρημένα, μένει τὰ τρία ταῦτα τὸν σύνδεσμον πάντων ἐπισφίγγοντα, καὶ κρατοῦντα, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· μείζων δὲ τούτων, ἡ ἀγάπη· ὁ Θεὸς γὰρ ὀνομάζεται. Πλὴν ἔγωγε, τὴν μὲν, ἀκτίνα ὀρῶ, τὴν δὲ, φῶς, τὴν δὲ, κύκλον, πάντα δὲ, ἐν ἀπαύγασμα, καὶ μίαν λαμπρότητα. Ἡ μὲν γὰρ πάντα δύναται ποιεῖν καὶ θεμιχοῦργεῖν, τὴν δὲ εἰλεος Θεοῦ περικυκλοῖ, καὶ ἀκαταίτητον ποιεῖ, ἡ δὲ οὐ πίπτει, οὐδὲ στήκει τοῦ θέειν, οὐδὲ τὸν τρωθέντα λοιπὸν ἡρεμεῖν τῆς μακαρίας μανίας ἐξ. » Ἐτι· « Ὁ περὶ ἀγάπης λόγος, ἀγγέλοις γινώριμος, κάκεινοις, κατὰ τὴν ἐνέργειαν τῆς ἐλλάμψεως, ἀγάπη ὁ Θεὸς ἐστίν. Ὁ ὄρον δὲ τούτου λέγειν βουλόμενος, ἐν ἀδύσῳ τυφλώτων τὴν ψάμμον μετρεῖ. Ἀγάπη, κατὰ μὲν τὴν ποιότητα, ὁμοίωσις Θεοῦ, καθόσον ἀφικτὸν βροτοῖς· κατὰ δὲ ἐνέργειαν, μέθη ψυχῆς· κατὰ δὲ τὴν ιδιότητα, πηγὴ πίστεως, ἄδυσσος μακροθυμίας, θάλασσα ταπεινώσεως. Ἀγάπη ἐστὶ κυρίως ἀπόθεσις παντοίας ἐναντίας ἐνοίας, εἴπερ ἡ ἀγάπη, οὐ λογίζεται τὸ κακόν. Ἀγάπη, καὶ ἀπάθεια, D καὶ υἰοθεσία, τοῖς ὀνόμασι διακρίνεται μόνοις, ὡς φῶς, καὶ πῦρ, καὶ φλῆξ, εἰς μίαν συντρέχουσιν ἐνέργειαν, οὕτω καὶ περὶ τούτων μοι νόει. » Καὶ ὁ ἅγιος Διάδοχος· « Πάσης πνευματικῆς, ἀδελφοί, ἡγεῖσθω θεωρίας, πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη· πλέον δὲ ἡ ἀγάπη. Αἱ μὲν γὰρ, καταφρονεῖν τῶν ὀρωμένων ἐκδιδάσκουσι καλῶν, ἡ δὲ ἀγάπη, αὐτὴν συνάπτει τὴν ψυχὴν ταῖς ἀρεταῖς τοῦ Θεοῦ, αἰσθῆσει νοεῖ, τὸν ἀόρατον Θεὸν ἐξεικνύουσα. » Ἐτι· « Ἄλλῃ ἐστὶν ἡ ἀγάπη τῆς ψυχῆς ἢ φυσικῆ, καὶ ἄλλῃ, ἢ ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος αὐτῇ προσγινομένη. Ἡ μὲν γὰρ, ἐκ τῆς ἡμετέρας, ὅτι θέλομεν, συμμετρῶς κινεῖται θελήσεως, διόπερ καὶ εὐχερῶς ὑπὸ τῶν πονηρῶν πνευμάτων ἠνίκα μὴ βίᾳ κρατῶμεν τῆς ἐαυτῶν προαιρέσεως, διαρπα-

lentiorē sentit quam cogitationem. Dulce afficitur qui peccati efficaciam cogitatione infirmiorē habet, etsi extra patiat; vehementer autem, qui libertati magis quam servituti intermediorum subjacet. Nullum autem affectum experitur, qui omnium horum differentiam ignorat. Similiter porro de eorum curatione hæc exponit. « Ex anima rejicitur corporeus affectus per jejunium et orationem; dulcis affectus, per vigiliam et silentium; vehemens per tranquillitatem et attentionem; formatur vero affectuum carentia ex Dei memoria

De fide, spe et charitate.

90. Sed quoniam omnium bonorum principium et medium et finis; si autem id velis dicere, dux et princeps est, fides, spes, charitas; triplex ille funis et a Deo ipso contextus, et optima ex iis est charitas, cum Deus charitas sit et dicatur, non justum esset non per eas virtutes quod huic operi desit adimplere. « Eo magis, quod, juxta sanctum Isaac multorum Spiritus sancti fructuum perfectionem aliquis accipit, cum perfecta charitate dignus habitus est.

Pauca igitur et de ea memoremus. Scribit Climax: « Nunc post omnia quæ diximus remanent tria hæc omnium vinculum constringentia et dominantia, fides nempe, spes et charitas; major autem horum, charitas; charitas enim Deus nominatur. Ego tamen, unam quidem, ut radium video, alteram, lumen, tertiam autem circum, omnes vero, unum quidem omnia potest facere et operari; secundam misericordia Dei circumdat et non confundi sinit; tertia nunquam deficit, neque currere desinit, neque eum quem vulneravit, a beato illo ardore quiescere sinit. » Et adhuc: « Sermo de charitate, angelis notus, et illis per illuminationis virtutem, charitas Deus est. Qui illius terminum vult dicere, cæcus est in abyso arenam metiens. Charitas, pro ejus qualitate, similitudo cum Deo est, quantum mortalibus accedere ad eum licet; pro virtute, animæ est ebrietas; secundum proprietatem, fons est fiducia, longanimitatis abyssus, humilitatis mare. Charitas est vere cujusvis contrariæ cogitationis repulsio, siquidem charitas non cogitat malum. Charitas, et tranquillitas ab affectibus, et adoptio, nominibus solis discernuntur, ut lumen, et ignis, et flamma, in unam concurrunt efficaciam. Ita mihi de iis videtur. » Et sanctus Diadochus: « Omnem spiritualement, fratres, contemplationem dirigant fides, spes, charitas, maxime autem charitas. Prioris quidem visibilia bona despiciere docent; charitas vero virtutibus Dei animam adaptat, spirituali sensu invisibilem Deum investigans. » Et adhuc: « Alia est charitas animæ naturalis, et alia quæ a sancto Spiritu in ipsa efficitur. Alia enim, nostra, cum volumus, voluntate moderate excitatur, et idcirco facile a malis spiritibus, quando non violenter nostram voluntatem vincimus, abripitur. Alia autem

adeo animam incendit ad Dei amorem, ut omnes animæ partes ineffabili divini desiderii excellentiæ adunentur in immensa quadam simplicitatis dispositione. Referta enim spiritali virtute mens, quemdam charitatis ac lætitiæ fontem emittit. » Et sanctus Isaac: « Charitas quæ ex quibusdam rebus efficitur, est tanquam parva lucerna oleo nutrita, et sic alitur ejus lumen, aut tanquam torrens ex pluvia ruens, cujus fluctus cessant, ubi deficit quæ eos producit materia. Charitas vero quæ Deum auctorem habet, est tanquam fons saliens, et nunquam fluctus ejus interrumpuntur: ipse enim solus est fons charitatis et ejus indeficiens materia. » Et rursus interrogatus quænam sit multorum spiritus fructuum perfectio, respondit: « Quando quis dignus perfecta Dei charitate habitus est. » Et denuo interrogatus unde aliquis sciat se ad hanc virtutem processisse, dixit: « Cum memoria Dei in ejus cogitatione excitata fuerit, statim cor ejus Dei charitate excitatur, et ejus oculi multas effundunt lacrymas. Hanc enim consuetudinem habet charitas, ex memoria hujus quem amat lacrymas eliciendi; et qui charitatem habet, nunquam a lacrymis deficit. Nunquam enim illi deest materia quæ ipsum ad Dei ferat memoriam, ita ut vel in somno suo cum Deo conversetur. Consuetudo enim charitatis est talia agere et ipsa est hominum in hujuscemodi vita perfectio. » Et adhuc: « Charitas Dei naturæ ardet, et quando vehementer in aliquem incidit, hanc animam extra se esse facit. Ideo cor non potest eam a charitate quam percepit, sejungere, aut eam temperare, sed pro ejus qualitatis modo et in eam superveniente charitate, in ea apparet insolita conversio. Et hæc sunt sensibilia ejus signa: sit hominis vultus igneus, lætus, et corpus ejus calefit, ab eo timor recedit; ut amens efficitur, mortem quæ tam horrenda est, ut lætitiâ habet, et nunquam mentis ejus contemplatio a cœlestium cogitatione deflectionem patitur; et absens tanquam præsens, conversatur, a nemine visus. Scientia ejus ac visio naturalis prætereunt, neque sensibiliter motum suum animadvertit quo in rebus movetur. Et si quid agat, non id omnino sentit, mentem habens in hac contemplatione fluctuantem, et hujus cogitatio semper cum alio alio colloquitur. Hac spiritali ebrietate ebrii fuerunt olim apostoli et martyres; et alii quidem mundum universum percurrentes, laborantes, injuriis onerati; alii vero, laceratis membris, sanguinem suum effuderunt tanquam aquam, et horrenda patientes, non deciderunt, sed genere sustinuerunt. Et cum essent sapientes, ut insipientes habitus sunt, et alii in desertis erraverunt et montibus, et in speluncis et in cavernis terræ, et in ea tumultuatione non perturbati fuerunt. Det nobis Deus ad hanc amentiam pervenire.

ἀλλὰ γενναίως ὑπήνεγκαν· καὶ ὄντες σοφοί, ὡς ἄφρονες ἐνομισθήσαν, καὶ ἄλλοι ἐν ἐρημίαις ἐπλανήθησαν, καὶ ὄρεσι, καὶ ἐν σπηλαίοις, καὶ ταῖς ὄραις τῆς γῆς, ἐν ἀταξίαις, εὐσεβοῦς ὄντες. Ταύτην τὴν ἄνοιαν, ἀξιώσαι ἡμᾶς ὁ Θεός· φθάσαι. »

ζεται· ἡ δὲ, τοσοῦτον ἐκκαίει τὴν ψυχὴν πρὸς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, ὥστε πάντα τὰ τῆς ψυχῆς τότε μέρη, τῇ τοῦ Θεοῦ πόθου ἀλαλήτῳ ἐγκολλᾶσθαι χρῆσθότῃ, ἐν ἀλείφῳ τινὶ ἀπλότῃ διαθέσει· ἐγκύμων γὰρ ὡσπερ ὁ νοῦς τότε ὑπὸ τῆς πνευματικῆς ἐνεργείας γινόμενος, πηγὴν τινὰ ἀγάπης ἀναβλύζει καὶ χαρᾶς. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· « Ἡ ἀγάπη, ἡ ἐκ τινων γινόμενη πραγμάτων, ὡς λαμπρὰς ἐστὶ μικρὰ, ἐκ τοῦ ἐλαίου τρεφομένη, καὶ οὕτω συνίσταται τὸ φῶς αὐτῆς· ἡ καὶ ὡς χεῖμαρρος βέων ἐκ τοῦ ὕδατος, οὐπερ ἡ βέουσις καταπαύεται, τῆς συνεισώσης αὐτὸν ὕλη, λεῖψιν παθούσης. Ἡ ἀγάπη δὲ, ἡ τὸν Θεὸν αἴτιον ἔχουσα, ὡς πηγὴ ἐστὶ βρούσσα, καὶ οὐδέποτε τὰ βέωματα αὐτῆς ἀνακόπτεται· αὐτὸς γὰρ μόνος ἐστὶ τῆς ἀγάπης πηγὴ, καὶ ἀνελλιπὴς ἡ ὕλη αὐτῆς. » Καὶ αὐθις ἐρωτηθεὶς, ποία ἐστὶν ἡ τελειότης τῶν πολλῶν καρπῶν τοῦ πνεύματος, ἀπεκρίθη· « Ὅταν τις ἀξιώθῃ τῆς τελείας ἀγάπης τοῦ Θεοῦ. » Καὶ αὐθις ἐρωτηθεὶς, καὶ πόθεν γινώσκει τις, ὅτι ἐφθάσεν εἰς ταύτην, ἔφη· « Ὅταν κινήθῃ ἡ μνήμη τοῦ Θεοῦ ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ, εὐθέως ἡ καρδία αὐτοῦ, κινεῖται ἐν τῇ ἀγάπῃ αὐτοῦ, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ καταφέρουσι δάκρυα θαψιλῶς· ἔθος γὰρ ἔχει ἡ ἀγάπη, ἐκ τῆς μνήμης τῶν ἀγαπητῶν, ἐξάπτειν δάκρυα, καὶ τοιοῦτος ὢν, οὐδέποτε ὥστερεῖται ἐκ τῶν δακρύων. Διότι οὐ λείπει αὐτῷ αἰὲν ὕλη φέρουσα αὐτὸν εἰς μνήμην τοῦ Θεοῦ, ὥστε καὶ ἐν τῷ ὕπνῳ αὐτοῦ, συνομιλεῖ τῷ Θεῷ· ἔθος γὰρ τῇ ἀγάπῃ, πράττει τὰ τοιαῦτα, καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ τελειότης τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν ταύτη. » Ἔτι· « Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, θερμὴ ἐστὶ τῇ φύσει, καὶ ὅταν ἀμέτρως ἐπιπέση τινὶ, ποιεῖ ἐκείνην τὴν ψυχὴν, ἐκστατικὴν. Διὰ τοῦτο οὐ δύναται ἡ καρδία τοῦ αἰσθηθέντος αὐτῆς, χωρῆσαι αὐτήν, καὶ καρτερῆσαι, ἀλλὰ κατὰ τὸ μέτρον τῆς ποιότητος καὶ τῆς ἐπελευθούσης αὐτῷ ἀγάπης, ὁρᾶται ἐν αὐτῷ ἄλλοιως ἀσυνήθης. Καὶ ταῦτα τὰ σημεῖα αὐτῆς τὰ αἰσθητά· γίνεται τὸ πρόσωπον τοῦ ἀνθρώπου, πυρρὸν, περιχαρὲς, καὶ τὸ σῶμα αὐτοῦ θερμαίνεται, ἀφίσταται ἀπ' αὐτοῦ ὁ φόβος, καὶ ἡ αἰδώς, καὶ γίνεται ὡς ἐκστατικὸς, καὶ ἡ δύναμις ἡ συνάγουσα τὸν νοῦν φαύγει ἐξ αὐτοῦ, καὶ ὡς ἐκφρων γίνεται, τὸν φοβερὸν θάνατον ἡγεῖται χαρὰν, καὶ οὐδέποτε ἡ θεωρία τοῦ νοῦς αὐτοῦ, διακοπήν τινὰ πάσχει, ἐκ τῆς τῶν οὐρανίων διανοήσεως. » Καὶ ἄπῳν, ὡς παρὼν ὀμιλεῖ, μὴ ὀρώμενος ὑπὸ τινος. Ἡ γνώσις, καὶ ἡ ὄρασις αὐτοῦ· παρέρχεται, ἡ φυσικὴ, καὶ οὐκ αἰσθάνεται αἰσθητῶς τῆς κινήσεως αὐτοῦ, ἥς ἐν τοῖς πράγματι κινεῖται. Κἂν γὰρ πράττῃ τι, οὐ τελείως αὐτοῦ αἰσθάνεται, ὡς τὸν νοῦν ἔχων ἐν τῇ θεωρίᾳ μετέωρον, καὶ ἡ διάνοια αὐτοῦ, αἰὲν ὡς μετὰ ἄλλοι ἀδολοσεῖ. Ταύτην τὴν πνευματικὴν μέθην, ἐμεθύσθησάν ποτε οἱ ἀπόστολοι, καὶ οἱ μάρτυρες, καὶ οἱ μὲν, ὄλον τὸν κόσμον διεληθόντες, κοπιῶντες, καὶ ὄνειδιζόμενοι, οἱ δὲ, τὰ μέλη κατακοπτόμενοι, ἐξέχεαν τὰ αἵματα αὐτῶν, ὡσεὶ ὕδωρ, καὶ τὰ δεινότερα πάσχοντες, οὐκ ὠλιγόρησαν,

Περὶ τῆς ἀγίας κοινωρίας, καὶ τοῦ, ὅσων ἀγαθῶν ἡμῖν πρόξενος, ἢ συνεχῶς μετὰ καθαροῦ τοῦ συνειδότης ταύτης μετάληψις, καὶ κοινωρία. *De sancta communiōne; et quod bona nobis præbet, continua hujus cum pura conscientia receptio et communiō.*

Ἰα'. Οὐδὲν δὲ οὕτω πρὸς τε ψυχῆς κάθαρσιν, καὶ φωτισμὸν νοῦς, καὶ σώματος ἀγιασμὸν, καὶ ἀμφοτέρων πρὸς τὸ θεϊότερον μεταστοιχείωσιν καὶ ἀθανασίαν· ναὶ μὴν, καὶ πρὸς ἀποτροπὴν παθῶν καὶ δαιμόνων, ἢ μᾶλλον οἰκιοσιτέπως εἰπεῖν, πρὸς ἔνωσιν, καὶ Θεοῦ θεΐαν ὑπερφυσίαν συνάφειαν καὶ ἀνάκρασιν, συνεργεῖ καὶ συμβάλλεται ἡμῖν, ὡς ἡ ἐξ εἰλικρινοῦς καρδίας τε καὶ διαθέσεως, κατ' ἐφικτὸν ἀνθρώπων, συνεχῆς μετάληψις καὶ κοινωρία, τῶν ἀγίων, ἀγράντων, καὶ ἀθανάτων, καὶ ζωοποιῶν μυστηρίων· αὐτοῦ φαρμῶν τοῦ τιμίου σώματος, καὶ αἱματος τοῦ Κυρίου, καὶ Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Διὰ τοῦτο ἀναγκαῖον ὡς μάλιστα καὶ περὶ τούτου ἀπὸ σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ γὰρ ἐν αὐτῷ. Καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν Πατήρ, καὶ γὰρ ζῶ διὰ τὸν Πατέρα· καὶ ὁ τρώγων με, καὶ κρείνος ζήσεται δι' ἐμέ. Οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· καὶ ὁ τρώγων μου τοῦτον τὸν ἄρτον, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα. » Καὶ ὁ Χριστοφόρος δὲ Παῦλος, τοιάδε φησὶν· « Ἀδελφοί, ἐγὼ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ Κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ἐν τῇ νυκτὶ ἣ παρεδίδοτο, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ εὐχαριστήσας, ἔκλασε, καὶ εἶπε· Λάβετε, φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶμα τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλόμενον· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Ὡσαύτως· καὶ τὸ ποτήριον, μετὰ τὸ δειπῆσαι, λέγων· Τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐστίν, ἐν τῷ ἐμῷ αἱματι· τοῦτο ποιεῖτε ὡσαύτως ἂν πίνητε, εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. Ὡσαύτως γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ Κυρίου καταγγέλλετε, ἀχρις οὗ ἂν ἔλθῃ. Ὡστε, ὅς ἂν ἐσθίῃ τὸν ἄρτον τοῦτον, ἢ πίνη τὸ ποτήριον τοῦ Κυρίου ἀναξίως, ἔνοχος ἐστὶ τοῦ σώματος, καὶ τοῦ αἱματος τοῦ Κυρίου. Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. Ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως, κρίμα ἑαυτῷ ἐσθίει· καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου. Διὰ τοῦτο μέρους διαλαβεῖν, καὶ τῷ τοιῷδε συντάξει πονήματι, καὶ οὕτω πέρας δοῦναι τῷ λόγῳ. Καὶ τοῦτο γοῦν δηλον, οὐ μόνον ἐξ ὧν φθέγγονται οἱ ἄγιοι, ἀλλὰ γε πολλῶ πλείον, ἐξ αὐτῶν τῶν τῆς αὐτοζωῆς, καὶ αὐτολαθηθείας ῥημάτων, ἐκδηλότερον. » Λέγει καὶ γὰρ· **D** « Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. » Καὶ οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγῃ, καὶ μὴ ἀποθάνῃ. Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν, ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις φάγῃ ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου, ζήσεται εἰς τὸν αἰῶνα· καὶ ὁ ἄρτος ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σὰρξ μου ἐστίν, ἣν ἐγὼ δώσω, ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. » Καὶ· « Ἐάν μὴ φάγητε τὴν σὰρκα τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, καὶ πίνητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς· ὁ τρώγων μου τὴν σὰρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἔχει ζωὴν αἰώνιον. » Ἔτι· « Ἡ γὰρ σὰρξ μου, ἀληθὴς ἐστὶ βρωσίς, καὶ τὸ αἷμά μου, ἀληθὴς ἐστὶ πόσις· ὁ τρώγων μου τὴν

91. Nihil utique ad animæ purgationem et mentis illuminationem et corporis sanctificationem et amborum ad Deum translationem immortalitatemque ita confert; imo vero et ad cupiditatum demonumque repulsionem, aut, ut aptius dicam, ad unionem et supernaturalem cum Deo conjunctionem et immisionem, nihil ita in nobis cooperatur et auxiliatur, ut continua sanctorum, mundissimorum, immortalium, vivificorum mysteriorum receptio ac communiō, cum puro corde ac recta dispositione, quantum homini possibile est, ipsius, dicimus, venerandi corporis et sanguinis Domini et Dei et Salvatoris nostri Jesu-Christi. Ideoque necessarium est ut et de eo nonnulla exponamus, et huic curæ tempus impendamus, sicque terminum nostro sermōni imponamus.

Atque id igitur manifestum est, non modo ex his quæ sancti dicunt, sed multo magis ex ipsis vitæ ac veritatis auctoris vocibus, manifestius. Dicit enim: « Ego sum panis vitæ⁶⁶; » et, « Iste est panis de cælo descendens, ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur. Ego sum panis vivus qui de cælo descendit; si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum. Et panis quem ego dabo caro mea est pro mundi vita⁶⁷. » Et, « Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis; qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, habet vitam æternam⁶⁸. » Et adhuc: « Caro mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus; qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo. Quemadmodum misit me vivens Pater, et ego vivo propter Patrem; et qui manducat me, et ille vivet propter me. Hic est panis qui de cælo descendit; et qui manducat hunc panem, vivet in æternum⁶⁹. » Et Christi discipulus Paulus hæc ait: « Fratres, ego accipi a Domino Jesu quod et tradidi vobis, quoniam Dominus Jesus in qua nocte tradebatur, accepit panem et gratias agens, fregit ac dixit: Accipite et manducate: hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter et calicem, postquam cœnavit, dicens: Hic calix novum Testamentum est in meo sanguine; hoc facite, quotiescunque bibetis, in meam commemorationem. Quotiescunque enim manducabitis panem hunc, et calicem illum bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat. Qui manducaverit panem hunc, vel biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis et sanguinis Domini. Probet igitur seipsum homo, et sic de pane illo comedat et de calice bibat. Qui manducat et bibit indigne, judicium sibi manducat et bibit, non dijudicans corpus Domini. Ideo inter vos multi infirmi et imbe-

⁶⁶ Joan. vi, 35. ⁶⁷ ibid. 50-52. ⁶⁸ ibid. 54-55. ⁶⁹ ibid. 56-59.

cilles et dormiunt multi. Si nosmetipsos dijudicemus, non utique iudicamur. Dum autem iudicamur, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur.⁷⁰ »

Quod necesse est discere sacrorum mysteriorum miraculum; et quid est, et quare datum est, et quænam illius utilitas.

92. Scribit autem Chrysostomus : « Mysteriorum miraculum quid sit discere necessarium est, et quænam sit huius rei utilitas. Unum corpus sumus, et membra ex carne Domini nostri Jesu Christi, et ex ossibus ejus. Qui autem initiati sunt, iis quæ dicuntur aurem præstent, ut non modo secundum charitatem id flamus, sed reipsa in unam carnem misceamur; id per cibum effectum est, quem nobis largitus est, nobis amorem quem in nos habet, volens ostendere. Ideo nobis seipsum immiscuit, et inseruit in nobis corpus suum, ut unum efficiamur, tanquam corpus capiti unitum. Id enim est vehementer diligentium. Quod innuens Job dicebat de servis suis, quibus erat vivide desiderabilis, quod amorem suum ostendendi causa dicebant : « Quis det nobis de carnibus ejus saturari? Ideo et Christus illud effecit, ad majorem amicitiam nos ducens, et suum in nos amorem ostendens, non se tantummodo nobis videndum præbuit, sed et cupientibus tangendum ac manducandum; et carni suæ nos uniri voluit et connecti et totum desiderium nostrum compleri. » Et adhuc : « Qui huic sanctissimo corpori ac venerando sanguini participant, cum angelis et archangelis ac cælestibus potentiis sedent, regiam Christi vestem induentes et arma habentes cælestia. Sed non adhuc quidquam dixerunt; ipsum enim regem induerunt. Sed quemadmodum illud est magnum et tremendum et mirandum, ita si cum puritate accedas, accessisti ad salutem; si vero cum mala conscientia, in pœnam ac supplicium. Qui enim corpus et sanguinem Domini manducat ac bibit indigne, iudicium sibi manducat ac bibit. Si enim qui regiam purpuram inquinaverunt, non minus puniuntur quam qui eam laceraverunt, omnino consentaneum est ut et qui corpus cum inquinata conscientia receperint, eandem pœnam subeant ac qui per clavos illud fregere. Vide igitur quomodo Paulus hanc pœnam ostenderit, dicens : « Qui legem Moysis contempsit, absque misericordia, duobus vel tribus testibus accusatus, moritur. Quanto majora putatis mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, et sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est? » Quicumque igitur huic corpori participamus, quicumque hunc sanguinem gustamus, cogitate nos illum qui sursum sedet, qui ab angelis adoratur, qui omnipotentis proximus est, degustare. Oh! quot ad salutem viæ nobis apertæ sunt! Nos suum corpus effecit, nos sui corporis participes reddidit, et uibit horum nos a malo retrahit! O indolentiam!

Α ἐν ἡμῖν πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἄρρωστοὶ, καὶ κοιμῶνται ἰκανοί. Εἰ γὰρ ἑαυτοὺς διεκρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα· κρινόμενοι δὲ ὑπὸ τοῦ Κυρίου παιδεύομεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν. »

Ὅτι ἀναγκαῖον μαθεῖν τὸ θαῦμα τῶν ἀγίων μυστηρίων· καὶ τί ποτὲ ἐστὶ· καὶ διὰ τί ἐδόθη, καὶ τίς ἡ ὠφέλεια.

13'. Γράφει δὲ καὶ ὁ Χρυσορῥήμων : « Ἀναγκαῖον μαθεῖν τὸ θαῦμα τῶν μυστηρίων τί ποτὲ ἐστὶ, καὶ διὰ τί ἐδόθη, καὶ τίς ἡ ὠφέλεια τοῦ πράγματος. Ἐν σῶμά ἐσμεν, καὶ μέλη, ἐκ τῆς σαρκὸς τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐκ τῶν ὀστέων αὐτοῦ. Οἱ δὲ μεμυημένοι, παρακολουθεῖσασαν τοῖς λεγομένοις· ἵνα οὖν μὴ μόνον κατὰ τὴν ἀγάπην τοῦτο γενώμεθα, ἀλλὰ καὶ κατ' αὐτὸ τὸ πρᾶγμα εἰς ἐκείτην ἀνακτασθῶμεν τὴν σάρκα, διὰ τροφῆς τοῦτο γίνεται, ἣν ἔχαρισται, βουλόμενος ἡμῖν δεῖξαι τὸν πόθον, ὃν ἔχει πρὸς ἡμᾶς. Διὰ τοῦτο ἀνέμειξεν ἡμῖν ἐαυτὸν, καὶ ἀνέφυρε τὸ σῶμα αὐτοῦ εἰς ἡμᾶς, ἵνα ἐν γενώμεθα καθάπερ σῶμα κεφαλῆς συνημμένον. Τῶν γὰρ σφύδρα ποθοῦντων ἐστὶ τοῦτο. Τοῦτο γοῦν ὁ Ἰωδ αἰνιτιζόμενος, ἔλεγε περὶ τῶν οἰκετῶν, οἷς ἦν μεθ' ὑπερβολῆς ποθεῖνδός, οἱ δὲ τὸν πόθον ἐνδεικνύμενοι, ἔλεγον· Τίς ἂν δῶῃ ἡμῖν ἐκ τῶν σαρκῶν αὐτοῦ ἐμπλησθῆναι; Διὸ δὲ καὶ ὁ Χριστὸς αὐτὸ πεποίηκεν, εἰς φιλαν ἡμᾶς ἄγων μελίζονα, καὶ τὸν αὐτοῦ πόθον ἐνδεικνύμενος περὶ ἡμᾶς, οὐκ ἰδεῖν μόνον ἑαυτὸν παρέχων τοῖς ἐπιθυμοῦσιν, ἀλλὰ καὶ ἄψασθαι, καὶ φαγεῖν· καὶ ἐμπηξαι τῇ σαρκὶ· καὶ συμπλακθῆναι, καὶ τὸν πόθον ἐμπλησαι πάντα. » Ἐτι· « Οἱ μετέχοντες τοῦ παναγίου σώματος, καὶ τοῦ τιμίου αἵματος, μετὰ ἀγγέλων καὶ ἀρχαγγέλων, καὶ τῶν ἄνω δυνάμεων ἐσθήκασιν, αὐτὴν περικεῖμενοι τοῦ Χριστοῦ τὴν βασιλικὴν στολὴν, τὰ ὄπλα ἔχοντες τὰ πνευματικά. Ἄλλ' οὐδὲν εἶπον οὐδέ πω· αὐτὸν γὰρ εἶσιν ἐνδεδυμένοι τὸν βασιλεῖα. Ἄλλ' ὡσπερ ἐστὶ μέγα, καὶ φρικτὸν, καὶ θαυμαστὸν, οὕτως ἂν μετὰ καθαρότητος προσέλθῃ; εἰς σωτηρίαν προσήλθεις, ἂν δὲ μετὰ πονηροῦ συνειδότος, εἰς κόλασιν, καὶ τιμωρίαν. Ὁ γὰρ ἐσθίων, καὶ πίνων ἀναξίως τὸ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Κυρίου, κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει, καὶ πίνει. Εἰ γὰρ οἱ βυποῦντες τὴν πορφύραν τὴν βασιλικὴν, κολάζονται ὁμοίως, ὡσπερ οἱ διαβρίγγοντες, οὐδὲν ἀπεικός, καὶ τοὺς ἀκαθάρτους διανοίᾳ δεχομένους τὸ σῶμα, τὴν αὐτὴν ὑπομεῖναι τιμωρίαν, τοῖς αὐτὸ διαβρήξασιν διὰ τῶν ἤλων. Ὅρα γοῦν, πῶς φοβερὰν εἰδειξεν ὁ Παῦλος τὴν κόλασιν, εἰπὼν· Ἄθετῆσας τίς νόμον Μωσέως, χωρὶς οἰκτιρῶν, ἐπὶ δουσίῳ, ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήσκει. Πόσῳ δοκεῖτε χεῖρονος ἀξιώθησασε τιμωρίας, ὁ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοινὸν ἡγήσάμενος, ἐν ᾧ ἡγιασθή; Ὅσοι τοίνυν μετέχομεν τοῦτου τοῦ σώματος, ὅσοι τοῦ αἵματος ἀπογευόμεθα, ἐννοεῖτε ὅτι ἐκείνου τοῦ ἄνω καθημένου, τοῦ προσκυνομένου παρὰ ἀγγέλων, τοῦ τῆς ἀκηράτου δυνάμεως ἐγγύς, τοῦτου ἀπογευόμεθα. Οἱμοί, πόσαι πρὸς σωτηρίαν ἡμῖν ὁδοί! Σῶμα ἡμᾶς ἑαυτοῦ ἐποίησε, αἰ-

⁷⁰ I Cor. xi, 23 32. ⁷¹ Hebr. x, 28, 29.

ματος ἡμῖν τοῦ ἐκυτοῦ μετέδωκε, καὶ οὐδὲν τούτων ἡμᾶς ἀποτρέπει τῶν κακῶν. Ὡς τῆς ἀναληθσίας ἢ τῆς ἀναισθησίας! Καὶ αὖθις: « Πρεσβύτης τις θαυμαστός, ἐμὸν διηγήσατο, τοιοῦτόν τι ἀξιώθεις ἰδεῖν, καὶ ἀκοῦσαι, ὅτι τοὺς μέλλοντας ἐνθῆνδε ἀπαίρειν, ἂν τύχῃσι τῶν μυστηρίων μετασχόντες, ἐν συνειδήσει καθαρᾷ, ὅταν ἀποθανεῖν μέλλωσι, θορυφοῦντες οἱ ἄγγελοι δι' ἐκεῖνο τὸ μεταληφθῆν, ἐνθῆνδε ἀπάγουσι. » Καὶ ὁ θεῖος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός: « Ἐπειδὴ διπλοὶ τινὲς ἔσμεν, καὶ συνθετοί, δεῖ καὶ τὴν γέννησιν διπλὴν εἶναι, ὁμοίως καὶ τὴν βρῶσιν, σύνθετον. Ἡ μὲν οὖν γέννησις, δι' ὕδατος ἡμῖν, καὶ πνεύματος διδοται, ἡ δὲ βρῶσις αὐτός ἐστιν ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ἐξ οὐρανοῦ καταβάς, καὶ ὡς περ ἐπὶ τοῦ βαπτισματος, ἐπειδὴ ἔθος τοῖς ἀνθρώποις ὕδατι λουεσθαι, καὶ ἐλαίῳ χρίεσθαι, συνέζευξε τῷ ἐλαίῳ καὶ τῷ ὕδατι, τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος, καὶ ἐποίησεν αὐτὸν λουτρὸν ἀναγεννήσεως, οὕτως ἐπειδὴ ἔθος ἡμῖν ὄρνον ἐσθίειν, ὕδωρ δὲ καὶ οἶνον πίνειν, συνέζευξεν αὐτοῖς τὴν ἑαυτοῦ θεότητα· καὶ πεποίηκεν αὐτὰ σῶμα καὶ αἷμα αὐτοῦ, ἵνα διὰ τῶν συνήθων, καὶ κατὰ φύσιν, ἐν τοῖς ὑπὲρ φύσιν γενώμεθα. Σῶμά ἐστιν ἀληθῶς ἠνωμένον θεότητι, τὸ ἐκ τῆς ἁγίας Παρθένου σῶμα, οὐχ ὅτι αὐτὸ τὸ σῶμα, τὸ ἀναληφθῆν, ἐξ οὐρανῶν κατέρχεται, ἀλλ' ὅτι αὐτός ὁ ἄρτος, καὶ ὁ οἶνος, μεταποιεῖται εἰς σῶμα, καὶ αἷμα θεοῦ. Εἰ δὲ τὴν τρόπον ἐπιζητεῖς πῶς γίνεται, ἀρκεῖ σοι ἀκοῦσαι, ὅτι διὰ Πνεύματος ἁγίου, ὡς περ ἐκ τῆς ἁγίας Θεοτόκου διὰ Πνεύματος ἁγίου, ἑαυτῷ, καὶ ἐν αὐτῷ ὁ Κύριος σὰρκα ὑπετίησατο, καὶ πλέον οὐδὲν γινώσκωμεν. Ἄλλ' ὅτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, ἀληθής, καὶ ἐνεργής ἐστι, καὶ παντοδύναμος, ὁ δὲ τρόπος, ἀνεξερευνήτος, γίνεται τοίνυν τοῖς πῖσται ἀξίως μεταλαμβάνουσιν, εἰς ἀφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον, καὶ εἰς φυλακτήριον ψυχῆς τε καὶ σώματος, τοῖς δὲ ἐν ἀπιστίᾳ ἀναξίως μετέχουσιν, εἰς κόλασιν, καὶ τιμωρίαν, καθάπερ καὶ ὁ τοῦ Κυρίου θάνατος. Καὶ οὐκ ἔστι τύπος ὁ ἄρτος, καὶ ὁ οἶνος τοῦ σώματος, καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ· μὴ γένοιτο· ἀλλ' αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, θεθεωμένον· καὶ αὐτὸ τὸ αἷμα· Ἡ γὰρ σὰρξ μου, φησὶν, ἀληθής ἐστι βρῶσις, καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθής ἐστι πόσις. Σῶμά ἐστι καὶ αἷμα Χριστοῦ, εἰς σύστασιν τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, καὶ τοῦ σώματος χωροῦν, οὐ δαπανώμενον, οὐ φθειρόμενον, οὐκ εἰς ἀφεδρώνα χωροῦν, ἀλλ' εἰς τὴν ἡμῶν οὐσίαν τε καὶ συντήρησιν, βότου παντός καθαρτήριον· κἀν χρυσὸν λάβη κίβδηλον, διὰ τῆς κριτικῆς πυρωσεως καθαίρει, ἵνα μὴ ἐν τῷ μέλλοντι, σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν. Δι' αὐτοῦ καθαίρομενοι, ἐνομέμεθα τῷ σώματι Χριστοῦ, καὶ τῷ Πνεύματι αὐτοῦ, καὶ γινόμεθα σῶμα Χριστοῦ. Οὗτος ὁ ἄρτος· ἐστίν, ἡ ἀπαρχὴ τοῦ μέλλοντος ἄρτου, ὅς ἐστιν ὁ ἐπιούσιος· τὸ γὰρ ἐπιούσιον δηλοῖ, ἡ τὸν μέλλοντα, ταυτέσει τὸν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, ἡ τὸν πρὸς συντήρησιν τῆς οὐσίας ἡμῶν λαμβανόμενον. Πνεῦμα ζωοποιόν ἐστιν, ἡ σὰρξ τοῦ Κυρίου, διότι ἐκ τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος συνελήφθη· τὸ γὰρ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος, πνεῦμά ἐστι. Τοῦτο

o impudentiam! » Et rursum: « Mirandus quidam senex mihi narravit sibi tale aliquid videre et audire contigisse: scilicet, eos qui inde migrare debent, si mysteriorum participes effecti sint in munda conscientia, ab angelis, quando moriuntur, propter illud acceptum corpus, inde abduci. » Et divus Joannes Damascenus: « Quoniam duplices sumus ac compositi, oportet et generationem nostram ac similiter nutritionem duplicem esse et compositam. Generatio igitur nobis per aquam ac spiritum data est, cibus autem noster est panis vitæ, Dominus noster Jesus Christus qui de coelo descendit. Et quemadmodum in baptismo, quoniam hominibus consuetudo est aqua lavari et oleo ungi, et aquæ virtutem Spiritus sancti conjunxit, eamque regenerationis balneum effecit, ita quoniam solemus pane vesci, aquam vero et vinum bibere, iis conjunxit suam Deitatem; eaque corpus et sanguinem suum effecit, ut per consueta et naturalia alimenta ad ea quæ supernaturalia sunt, perveniamus. Corpus est vere divinitati conjunctum, corpus ex sancta Virgine natum, non quod illud corpus quod accipimus e coelo descendat, sed quod panis et vinum in corpus ac sanguinem Dei mutetur. Si quo modo id fiat inquiris, tibi sufficit audire, quod per Spiritum sanctum, quemadmodum ex sancta Deipara per Spiritum sanctum, sibi et in hoc pane Dominus carnem assumpsit; et nihil amplius novimus. Sed quia Verbum Dei verax est et efficax et omnipotens, modus autem inscrutabilis, fit igitur his qui, ut fidem decet, illud accipiunt, in remissionem peccatorum et vitam æternam, et in custodiam animæ et corporis: his autem qui in incredulitate et indigne illud participant, in pœnam suppliciumque, ut ipsa mors Domini. Non est panis figura corporis, nec vinum figura sanguinis: absit! sed ipsum Christi corpus divinitati unitum; et ipse Christi sanguis: « Caro enim mea, inquit, vere est cibus, et sanguis meus vere est potus. » Corpus est et sanguis Christi, in nostræ animæ et corporis substantiam descendens, non impensum, non corruptum, non in latrinam deductum, sed in nostram substantiam et custodiam, omnes sordes abstergens. Etiam si aurum scoria mixtum inveniat, per purificantem ignem illud mundat; ne in futuro, cum hoc mundo damnemur. Per id corpus mundati, Christi corpori unimur et ejus Spiritui, et corpus Christi efficiamur. Iste panis est principium futuri panis, qui est supernaturalis: supernaturallem enim ostendit aut futurum panem, id est panem futuri sæculi, aut eum quem in nostræ substantiæ conservationem accipimus. Spiritus vivificus est caro Domini, eo quod a vivifico Spiritu compacta est; quod enim natum est ex spiritu, spiritus est. Id autem dico, non corporis naturam de medio tollens, sed id quod vivificum habet ac divinum, manifestare volens. Hæc autem futurorum figuræ dicuntur, non quod non vere corpus et san-

guis Christi sint, sed quod nunc quidem per ea Christi divinitatis participes efficiuntur, tunc autem spiritualiter per solam contemplationem. » Et divus Macarius : « Quemadmodum vinum in omnibus membris diffunditur, et est vinum in eo et is in vino, ita et qui bibit sanguinem Christi, spiritu Divinitatis potatur, et ille Spiritus in perfecta anima diffunditur et anima in illo, atque ita sanctificata Domino digna consistit. Omnes enim, inquit, in uno Spiritu potati sumus, et qui per panis eucharistiam Spiritum sanctum in veritate recipiunt, digni sunt qui huius flant participes, et sic possunt per sæcula animæ dignæ vivere. Et quemadmodum corpus non ex seipso vitam habet, sed aliunde, id est a terra, sic et animam Deus probat, non ex propria ejus natura, sed ex sua ipsius divinitate, ex proprio ipsius spiritu et lumine, cibum habere, potum ac vestimentum, quæ vere sunt animæ vita. Divina enim natura panem vitæ habet eum qui dixit : « Ego sum panis vitæ ; » et aquam viventem et vinum latificans, et oleum exultationis. » Et sanctus Isidorus : « Communis vocata est divinatorum mysteriorum receptio, eo quod nos cum Christo adunet, et participes ipsius regni efficiat. » Et pius Nilus : « Nequit salvari aliunde fidelis et remissionem peccatorum accipere et regnum cælorum assequi, nisi cum tremore, cum fide et desiderio mysticum et purum corpus et sanguinem Christi accipiat. » Similiter scribit magnus Basilius in epistola ad Cæsariam patriam : « Quotidie communicare et sanctum corpus ac sanguinem Domini accipere, optimum et utilissimum est, ipso Domino dicente : « Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet et ego in illo, et habet vitam æternam. » Quis enim ambigit continuam vitæ participationem nihil aliud esse, quam multifariam vivere? Nos tamen quater singulis hebdomadis communicamus, Dominica, feria quarta, Parasceve et Sabbato, et aliis diebus, si adsit alicujus sancti memoria. » Quibus diebus, opinor, sacra faciebat sanctus; non enim quotidie poterat, tantis curis fatigatus. Dixit autem et sanctus Apollo : « Oportet monachum, si possit, singulis diebus, mysteriis Christi communicare. Qui enim se ab his abstinere, a Deo recedit; qui autem id continue facit, carnem continue recipit. Dicit enim vox salutifera : « Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in illo. Monachorum igitur refert salutiferæ passionis memoriam perpetuo facere. Eos igitur semper esse paratos oportet, et seipsos ita disponere, ut digni sint, qui sacra mysteria recipient; quoniam ita peccatorum remissione digni efficiuntur. » Dicit autem et Climax : « Si corpus aliud corpus attrahens efficacia variatur, quomodo non variabitur qui Dei corpus innoxiiis manibus attrahat? » Scriptum autem et in *Geronticos* : « Joannes Bostrenus, vir sanctus et potestate habens in spiritus immundos, dæmones

δὲ λέγω, οὐκ ἀναίρων τὴν τοῦ σώματος φύσιν, ἀλλὰ τὸ ζωοποιῶν καὶ θεῖον τοῦτο δηλῶσαι βουλόμενος. Ταῦτα μέντοι ἀνετίτυπα τῶν μελλόντων λέγονται, οὐχ ὡς μὴ ὄντα ἀληθῶς σῶμα, καὶ αἷμα Χριστοῦ, ἀλλ' ὅτι νῦν μὲν, δι' αὐτῶν μετέχομεν τῆς Χριστοῦ θεότητος, τότε δὲ, νοητῶς διὰ μόνης τῆς θέας. » Καὶ ὁ θεϊότατος Μακάριος· « Ὡσπερ ὁ οἶνος, εἰς πάντα τὰ μέλη τοῦ πίνοντος κινῶνται, καὶ γίνεται ὁ οἶνος; ἐν αὐτῷ, καὶ αὐτὸς ἐν τῷ οἴνῳ, οὕτως ὁ πίνων τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ Πνεῦμα τῆς Θεότητος ποτίζεται, καὶ κινῶνται ἐν τῇ τελείᾳ ψυχῇ, καὶ ἡ ψυχὴ ἐν αὐτῷ, καὶ οὕτως ἁγιασθεῖσα, ἀξία τοῦ Κυρίου καθίσταται. Πάντες γὰρ, φησὶ, τὸ αὐτὸ Πνεῦμα ἐποτίσθημεν, καὶ διὰ τῆς εὐχαριστίας τοῦ ἄρτου, Πνεύματος ἁγίου οὐ κατὰ ἀλήθειαν μεταλαμβάνοντες καταξιοῦνται μετ-
 Βοχοὶ γενέσθαι, καὶ οὕτω δύνανται εἰς αἰῶνας αἰ ἀξίαι ψυχὰς ζῆσαι. Καὶ ὡσπερ τῷ σώματι ἡ ζωὴ οὐκ ἐξ ἑαυτοῦ ἐστίν, ἀλλ' ἐξωθεν αὐτοῦ, τουτέστιν ἀπὸ τῆς γῆς, οὕτω καὶ τὴν ψυχὴν εὐδόκησεν ὁ Θεός, οὐκ ἐκ τῆς ἰδίας φύσεως, ἀλλ' ἐκ τῆς αὐτοῦ Θεότητος, ἐκ τοῦ ἰδίου Πνεύματος, καὶ φωτὸς, ἔχειν βρώσιν, πόσιν, ἔνδυμα, ἃ ἐστὶν ἡ ὄντως ζωὴ τῆς ψυχῆς. Ἐχει γὰρ ἡ θεία φύσις, καὶ ἄρτον ζωῆς, τὸν εἰπόντα, Ἐγὼ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς, καὶ ὕδωρ ζωῆς, καὶ οἶνον εὐφραίνοντα, καὶ εἰλιον ἀγαλλιάσεως. » Καὶ ὁ ἅγιος Ἰσίδωρος· « Κοινωνία κέκληται ἡ τῶν θεῶν Μυστηρίων μετέληψις, διὰ τὸ, τὴν πρὸς Χριστὸν ἡμῖν χαρίζεσθαι ἔνωσιν, καὶ κοινωνοῦς ἡμᾶς ποιεῖν τῆς αὐτοῦ βασιλείας. » Καὶ ὁ ὁσιος Νεῖλος· « Ἀδύνατον ἄλλως σωθῆναι τὸν πιστὸν, καὶ ἀφῆσιν τὴν πλημμελημάτων λαβεῖν, καὶ βασιλείας οὐρανῶν ἐπιτυχεῖν, εἰ μὴ μεταλαμβάνει μετὰ φόβου καὶ πίστεως καὶ πόθου τῶν μυστικῶν, καὶ ἀχράντων, σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ. » Ὁμοίως γράφει καὶ ὁ μέγας Βασίλειος, ἐν τῇ πρὸς Καισαρίαν Πατρικίαν ἐπιστολῇ· « Καὶ τὸ κοινωνεῖν δὲ καθ' ἐκάστην ἡμέραν, καὶ μεταλαμβάνειν τοῦ ἁγίου σώματος, καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καλὸν καὶ ἐπωφελεῖς, αὐτοῦ σαφῶς λέγοντος· Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ, καὶ ἔχει ζωὴν αἰώνιον. Τίς γὰρ ἀμφιβάλλει ὅτι τὸ μετέχειν συνεχῶς τῆς ζωῆς, οὐδὲν ἄλλο ἐστίν, ἢ τὴν πολλὰς; Ἡμεῖς μένοιμε, τέταρτον καθ' ἐκάστην ἑβδομάδα κοινωνοῦμεν, ἐν τῇ Κυριακῇ, ἐν τῇ τετάρτῃ, ἐν τῇ παρασκευῇ, καὶ τῷ Σαββάτῳ, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἡμέραις, ἐὰν ἡ μνήμη ἁγίου τινός· ἐν αἷς οἶμαι, καὶ ἐπιτελοῦργεῖ ὁ ἅγιος· οὐ γὰρ καθ' ἐκάστην ἡδύνατο, ὑπὸ τοσοῦτων φρονεῖδων ὀχλοῦμενος. » Εἶπε δὲ καὶ ὁ ἅγιος Ἀπολλῶν, ὅτι· « Δεῖ τὸν μοναχὸν, εἰ δυνατόν, καθ' ἐκάστην ἡμέραν τῶν μυστηρίων τοῦ Χριστοῦ κοινωνεῖν. Ὁ γὰρ μακρύνων ἑαυτὸν ἀπὸ τούτων, μακρύνεται ἀπὸ Θεοῦ, ὁ δὲ συνεχῶς τοῦτο ποιῶν, τὴν σάρκα συνεχῶς ὑποδέχεται· ἢ γὰρ σωτήριος φωνὴ φησιν· « Ὁ ἐσθίων μου τὴν σάρκα, καὶ πίνων μου τὸ αἷμα, ἐν ἐμοὶ μένει, καὶ ἐγὼ ἐν αὐτῷ. Τοῦτο οὖν συμφέρει τοῖς μοναχοῖς, ὑπόμνησιν τοῦ σωτηρίου πάθους συνεχῶς ποιουμένοις. Καθ' ἡμέραν οὖν ἔτοιμον εἶναι δεῖ, καὶ παρασκευάζειν ἑαυτὸν τοιοῦτον, ὥστε ἄξιον εἶναι πάντοτε, περὶ

τῶν ἁγίων μυστηρίων ὑποδοχῆν· ἐπεὶ καὶ ἀφ-
έσεως ἁμαρτιῶν, οὕτω καταξιούμεθα. » Λέγει δὲ καὶ
ὁ τῆς Κλίμακος· « Εἰ σῶμα σώματα προσφάτων,
ἀλλοιοῦται τῇ ἐνεργείᾳ, πῶς οὐκ ἄλλοιωθήσεται, ὁ
θεοῦ σώματα προσφάτων ἀθώως χερσὶ; » Γέγρα-
πται δὲ καὶ ἐν τῷ Γερωντικῷ· « Ἰωάννης ὁ Βοστρη-
νός, ἀνὴρ ἅγιος, καὶ ἐξουσίαν ἔχων κατὰ πνευμάτων
ἀκαθάρτων, ἠρώτησε δαίμονας, οἳ ἦσαν κατοικοῦντες
εἰς κόρας τινὰς μαινομένας καὶ ἐνεργουμένας ὑπ'
αὐτῶν πονηρῶς, εἰπὼν· ποια πράγματα φοβῆσθε
ἀπὸ τῶν Χριστιανῶν; οἳ λέγουσιν· Ἔχετε ὄντως τρία
πράγματα μεγάλα, ἐν μὲν, ὅπερ φορεῖτε, εἰς τὸν
τοράχελον ὑμῶν, καὶ ἐν, ὅπερ λούεσθε εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ ἐν, ὅπερ τρώγετε εἰς τὴν σύναξιν. Ἐρο-
μένου δὲ πάλιν, ἐκ τούτων τῶν τριῶν, ποῖον φοβείσθε πλεόν; ἀπεκρίθησαν, εἰ ἐπυλάσσετε καλῶ; ὅπερ με-
ταλαμβάνετε, οὐκ ἴσχυσεν οὐδεὶς; ἐξ ἡμῶν ἀδικήσαι Χριστιανόν· εἰσι δὲ ἃ δυσμενεῖς φοβοῦνται τῶν
ἄλλων πλεόν, ὁ σταυρὸς, ἡ βάπτισις, καὶ ἡ κοινωνία. »

*Τέλος τῶν κατὰ κλάτος πασῶν ὑποθέσεων, καὶ
μερικῆ παραίνεσις πρὸς τὸν ἐπερωτήσαντα.*

ἰγ'. Ἰδοὺ δὴ, τέκνον φιλιτατον, τετέλεστοι σου ἡ ἀλ-
τησις, σὺν θεῷ· εἰ μὲν κατὰ γνώμην τὴν σὴν καὶ τὴν
πρόθεσιν, ἀκριδῶς οὐκ οἶδαμεν, μέντοι γε κατὰ τὴν
ἡμετέραν δύναμιν, καὶ θεῷ δὲ φίλον, τὸ κατὰ δύνα-
μιν. Ὅρα τοίνυν, ἵνα μὴ μέχρι τούτου στή τὸ σὸν
φιλομαθές; καὶ ἐπίπονον, ἀλλ' ἵνα καὶ ἐργοῖς ὀφθῆς
φιλομαθής, καὶ σπουδαῖος. Φησὶ καὶ γὰρ ὁ κλεινός
ὀδεφόθεος· « Ἀδελφοί μου ἀγαπητοί, γίνεσθε ποιη-
ταὶ λόγου, καὶ μὴ μόνον ἀκροαταὶ, παραλογιζόμενοι
ἑαυτοῦς, ὅτι, εἰ τις ἀκροατῆς νόμος ἐστὶ, καὶ οὐ
ποιητής, οὗτος ἵκειν ἀνδρὶ, κατανοοῦντι τὸ πρῶ-
των τῆς γενέσεως αὐτοῦ, ἐν ἐρόπτρῳ· κατενόησε
γὰρ ἑαυτὸν, καὶ ἀπελήλυθεν, καὶ ἐπελάθετο ὁποῖος
ἦν, ὁ δὲ παρακύψας εἰς νόμον τέλειον τῆς ἐλευθερίας,
καὶ παραμείνας, οὗτος οὐκ ἀκροατῆς ἐπιλησμονῆς
γενόμενος, ἀλλὰ ποιητής ἐργου, οὗτος μακάριος ἐν
τῇ ποιήσει αὐτοῦ ἵσταται. »

*Ὅπως δεῖ ἀκοῦειν καὶ ἐκλαμβάνειν τὰ τῶν Πα-
τέρων πνευματικὰ ῥήματα.*

ἰδ'. Καὶ πρὸ γε τούτων, ἵνα πιστῶς, καὶ μετὰ
τῆς προσηκούσης εὐλαβείας, ἐκλαμβάνῃς καὶ δι-
ακούῃς, τὰ τῶν Πατέρων θεία, καὶ πνευματικὰ θεσπί-
σματα· φησὶ γὰρ ὁ ἅγιος Μακάριος· « Ἀψαυστά
ἐστὶ τοῖς ἀπείροις, τὰ πνευματικὰ· ψυχῇ δὲ ἀγίᾳ,
καὶ πιστῇ, πρὸς κατάληψιν ἔρχεται ἡ τοῦ ἁγίου
Πνεύματος κοινωνία, καὶ οἱ ἐπουράνιοι τοῦ Πνεύ-
ματος θησαυροὶ, τῷ πείρᾳ λαβόντι μόνῳ γίνονται.
καταφανεῖς, ἀμύηται δὲ, οὐδὲ ἐννοῆσαι δυνατὸν το-
παραπάν. Εὐλαβῶς τοίνυν περὶ αὐτῶν ἄκουε, μέχρις
ἀν, καὶ σοὶ γένοιτο πιστεύοντι, καταξιωθῆναι τού-
των τυχεῖν· τότε γὰρ εἴσῃ αὐτῇ πείρᾳ τῶν τῆς ψυ-
χῆς ὀφθαλμῶν, ὄσων ἀγαθῶν, καὶ μυστηρίων, ψυχῆ
Χριστιανῶν κἀνταῦθα κοινωνεῖν δύνανται. » Οὕτω
γὰρ ἔχων, τάχιστα καὶ τὴν τῶν γεγραμμένων καὶ
ἀκουτισθέντων ἐπισυλλέξεις ἐπικαρπίαν τε καὶ
ὠφέλειαν, καὶ ἀπὸ τοῦ μανθάνειν, καὶ πράττειν, προ-
κύψεις, εἰς τὸ καὶ ἄλλους παρανεῖν καὶ ὀδηγεῖν
αὐτῇ πείρᾳ, πρὸς τὰ θεϊότερα, καὶ τοῖς πολλοῖς
ἀμύητα· ὁ καὶ γένοιτό σοι, τῇ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ
Χριστοῦ παναλγεστάτῃ παλάμῃ ἐπεριδομένῃ, καὶ
κατευθυνομένῃ· Ἀμήν. Ἐπεὶ δὲ κόρος λόγου, πολέμιος

interrogavit qui in quibusdam puellis furentibus
et ad ipsis male multatis erant, dicens : « Quid
a Christianis timetis ? » Qui respondere : « Vere tria
habetis magna ; unum quidem, quod in collo ve-
stro portatis, et alterum, quod in Ecclesia ablu-
mini, et tertium, quod in conventu vestro comedi-
ditis. Cum rursus interrogati essent, ex his tribus
quodnam magis formidarent, responderunt : « Si
bene custodiat quod accepistis, nemo nostrum
valet Christianis injuriam inferre. Sunt autem
quæ hostes nostri formidant plus quam cætera,
cruz, baptismus et communio. »

*Finis omnium secundum latitudinem quaesitorum et
specialis exhortatio ad eum qui interrogavit.*

93. Ecce igitur, o filii dilectissime, adimpleta est,
cum Deo, tua interrogatio; an secundum tuum
propositum ac desiderium, non apprime novimus,
sed tamen pro nostris viribus; et gratum Deo est,
si quis agat pro viribus. Vide igitur, ne usque ad
id tantum consistat tua discendi aviditas tuusque
ardor; sed ut et operibus appareas discendi cupi-
dit et servens. Dicit enim illustris ille frater
Domini : « Fratres mei dilectissimi, estote factores
verbi, et non auditores tantum, vosmetipsos con-
siderantes, quia, si quis auditor est legis et non
factor, similis est homini consideranti vultum nati-
vitatæ suæ in speculo; consideravit enim se, et
abiit; et oblitus est qualis esset; qui autem se
inclinavit in legem libertatis perfectam, ac per-
mansit, hic non auditor obliviosus factus, sed factor
operis, beatus in ejus adimplerione erit. »

*Quomodo oportet audire et excipere spiritualia
Patrum verba.*

94. Et ante hæc omnia, fideliter et cum decenti
pietate, excipias et audias divina ac spiritualia
Patrum oracula. Dicit enim sanctus Macarius :
« Intractabilia sunt inexpertis spiritualia; animam
vero sanctam ac fidelem comprehendit sancti Spi-
ritus communio, et cælestes Spiritus thesauri, ei
soli qui eos expertus est, superveniunt manifesti;
non initiato autem, neque eos cogitare possibile
est. De iis igitur Patres audi religiose, donec tibi
credenti contingat dignum esse qui eos obtineas.
Tunc enim scies ipsa oculorum animæ experientia,
quantis bonis ac mysteriis Christianorum animæ
tunc communicare possint. » Sic teipsum habens
quam citissime eorum qua scripta sint vel audieris,
fructus et commoda colliges; et postquam didiceris
et egeris, proficies ita ut et alios hortari ac ipsa
experientia dirigere possis ad res divinas et plo-
risque ignotas. Quod utinam tibi contingat Domini
Jesu Christi manu fortissima freto ac directo !
Amen. Quoniam autem orationis satietas auribus
inimica est, quemadmodum corpori nimius cibus,
omnis vero mensura optima est, oportet nos satie-

latem fugientes, modumque ut optimum aliquid amplexos, nonnihil adhuc sermone immorari, et tanquam compendiosam hujus materiæ recapitulationem perscribentes, ibi orationis anchoram figere.

Recapitulatio, et quomodo oportet orare, et de vero lumine ac divina potentia.

95. Dicunt Patres : « Qui vere vigilare intendit, semper per naris inspirationem in intimo corde, nitatur pure et constanter orare, solis orationis verbis attendens, meditansque et cogitatione versans has voces, nempe : « Domine Jesu Christe, Fili Dei vivi, miserere mei ; donec mens in corde illuminetur, ut ait sanctus Diadochus : « Quicumque Domini Jesu gloriosum amandumque nomen in profundo corde indesinenter meditantur, ii possunt et mentis lumen aliquando videre. Quo divina gratia effectio, tunc reliquum vitæ nostræ cursum secundum Deum, tanquam in lumine ambulantes, imo vero luminis filii effecti, absque errore et offensione procedemus, ut ait luminis dator, Jesus : « Dum lucem habeatis, creditè in lucem, ut filii lucis sitis⁷² ; » et adhuc : « Ego sum lux mundi ; qui sequitur me, non ambulabit in tenebris, sed habebit lumen vitæ⁷³. » Et David talia ad Dominum inlclamat : « In lumine tuo videbimus lumen⁷⁴. » Et divinissimus Paulus : « Deus, qui dixit de tenebris lumen splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris⁷⁵. » Per ipsum enim, quasi per inextinguibilem lucernam et splendidissimam, diriguntur et procedunt qui vere fideles sunt, ultra sensibilia ; et ipsis aperientur, utpote mundis corde, januæ cœlestes, januæ nempe hujus vitæ angelorum vitæ similis et hujus sublimis status. Et rursum iis, tanquam solari disco, oritur et scrutari et dijudicare et discernere et prævidere, et similia. Et omnino per ipsum ante oculos eorum splendent arcanorum mysteriorum revelatio et manifestatio ; supernaturali ac divina potentia replentur in sancto Spiritu ; et per hanc spirituales potentiam ægger eorum alleviatur, vel potius carnis pondus minuitur, tollitur ac supervolat. Hujus Spiritus sancti illuminantis potentiae gratia, quamvis adhuc carne induti fuerint, quidam sancti Patres, tanquam maris et corporis expertes, inaccessa lumina et maria navibus incabilia, pedibus non submersi, transiere ; cursus longos et multorum dierum momentaneæ perfecerunt, et alia modum excedentia, in cœlo, in terra, in sole, in mari, in desertis, in urbibus, in omni loco et regione, in bestiis, in reptilibus, et uno verbo in omni creatione et omnibus elementis operati per omnia glorificati sunt, et dum in oratione stabant, eorum sancta et veneranda corpora, e terra, tanquam alas habuissent, sublevabantur ; divino illo et absumente et inmate-

ἀκοαίς, ὡς ὑπερβάλλουσα τροφή σῆμαί, καί, πᾶν μέτρον ἄριστον, δέον καί ἡμᾶς τὸν κόρον φερόμεναι, καί τὸ ἐμμετρον ἀσπαζομένους ὡς ἄριστον, μικρὸν ἔτι τῷ λόγῳ προσδιατρέψαντας, καί οἰοῦναι τινα σύντομον ἀνακεφαλαιῶσαι τῆς παρουσίας πραγματείας διαγράφαντας, οὕτως ἐκείσε τὴν τοῦ λόγου ἐρείσαι ἔγκυραν.

Ἀνακεφαλαιώσις, καί ὅπως δεῖ προσεύχεσθαι, καί περὶ φωτισμοῦ ἀληθοῦς, καί θείας δυνάμεως.

Ἡ'. Φασὶν οἱ Πατέρες, ὅ ἐν λόγῳ νῆφειν ἐθέλων, δεῖ δι' εἰσποῆς ῥινὸς ἔνδον καρδίας ἐπειγέσθω προσεύχεσθαι καθαρῶς, καί ἀρρεμβάστως, μόνα τὰ τῆς εὐχῆς προσέχων, καί μελετῶν, καί διανοοῦμενος ῥήματα, ἤγουν τὸ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Ἰὴ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με, ἄχρι καιροῦ φωτισμοῦ νοδὸς ἐν καρδίᾳ, ὡς φησὶν ὁ ἅγιος Διάδοχος, ὅτι : « Ὅσοι τὸ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἔνδοξον, καί πολυπόθητον δογμα ἐν τῷ βάθει τῆς καρδίας μελετῶσιν ἀπαύστως, οὗτοι δύνανται καί τὸ φῶς τοῦ νοῦ ὄρᾶν ποτε · οὗ γεγεννημένου, Θεοῦ ῥοπή, ἔκτοτε τὸν ὑπόλοιπον δρόμον τῆς κατὰ Θεὸν πολιτείας ἡμῶν, ὡς ἐν φωτὶ περιπατοῦντες, μᾶλλον δὲ φωτὸς υἱοὶ ὄντες, ἀπλανῶς, καί ἀπροσκόπως ὀδεύσομεν, ὡς φησὶν ὁ φωτοπάροχος Ἰησοῦς, « Ἔως τὸ φῶς ἔχετε, πιστεύετε εἰς τὸ φῶς, ἵνα υἱοὶ φωτὸς γένησθε. » Καί ὅτι : « Ἐγὼ εἰμι τὸ φῶς τοῦ κόσμου, ὁ ἀκολουθῶν ἐμοί, οὐ μὴ περιπατήσει ἐν τῇ σκοτίᾳ, ἀλλ' ἔξει τὸ φῶς τῆς ζωῆς. » Καί ὁ Δαβὶδ δὲ τοιαῦτα πρὸς Κύριον βοᾷ : « Ἐν τῷ φωτί σου ὀφθόμεθα φῶς. » Καί ὁ θεοτάτος Παῦλος : « Θεὸς ὁ εἰπὼν ἐκ σκότους φῶς λάμψαι, δεῖ ἑλαμφέν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν. » Δι' αὐτοῦ καί γὰρ, ὡς διὰ λύχνου ἀσθέστου, καί παμφοῦς, ὀδηγοῦνται, καί ἐνατενίζουσιν οἱ τῷ ὄντι πιστοί, εἰς τὰ ἐπέκεινα τῶν αἰσθησῶν, καί ἀνοίγεται αὐτοῖς, ὡς καθαροῖς τὴν καρδίαν, ἡ οὐράνιος πύλη, πάσης τῆς Ἰσαγγέλου, καί ὑψηλῆς πολιτείας, καί καταστάσεως. Καί αὖθις οὕτως ὡς ἐξ ἡλιακοῦ διακου, ἀνατέλλει τούτοις, τὸ ἀνακρίνειν, τὸ διακρίνειν, τὸ διορᾶν, τὸ προορᾶν, καί τὰ παραπλήσια. Καί ἀπαξαπλῶς δι' αὐτοῦ ἀπαυγάζει τούτοις ἡ τῶν ἀδῆλων μυστηρίων πᾶσα δηλωσις τε καί ἀποκάλυψις, δυνάμει τε ὑπερφουῶς, καί θείας, ἐν πνεύματι ἐμπέπλανται, καί διὰ τῆς τοιαύτης ὑπερφουῶς δυνάμεως, καί ὁ χόος αὐτῶν κωφίζόμενος, ἢ μᾶλλον τὸ βριθὸν τῆς σαρκὸς ἀπολεπυνομένον καί μετεωρίζόμενον, ὑπερίπταται. Διὰ ταύτης τῆς ἐν ἁγίῳ Πνεύματι φωτιστικῆς δυνάμεως, ἔτι μετὰ σαρκὸς ὄντες · καί τινες τῶν ἁγίων Πατέρων, ὡς ἔβλοι καί ἀσώματοι, ποταμούς ἀβάτους, καί θαλάττας ναυσιπόρους, ποσὶν ἀβρόχως διῆλθον, δρόγους τε μακροῦς καί πολυημέρους, ἀκαριαίως διώδευσαν, καί ἕτερα ἐξάλισα, ἐνοὐρανῶν, ἐν γῆ, ἐν ἡλίῳ ἐν θαλάσῃ, ἐν ἐρημίαις, ἐν πόλεσιν, ἐν παντὶ τόπῳ καί χώρῳ, ἐν θηρίοις, καί ἔρπετοις, καί ἀπλῶς ἐν πάσῃ τῇ κτίσει, καί πᾶσι τοῖς στοιχείοις, ἐξεργάσαντο, καί διὰ πάντων ἐδοξάστησαν, καί ἐν προσηχαῖς δὲ τούτων Ἰσαμένων, καί τὰ αὐτῶν εὐαγγῆ,

⁷² Joan. xii, 36.

⁷³ Joan. viii, 12.

⁷⁴ Psal. xxiv, 10.

⁷⁵ II Cor. iv, 6.

καὶ τίμια σώματα, γῆθεν ὡς ὑπέκτερα ὑπερήροντο· τῷ ἀναλωτικῷ, καὶ ἐνθέῳ, καὶ ἀδύῳ πυρὶ τῷ τῆς χάριτος, τὸ σωματικὸν πάχος, καὶ μὴν καὶ τὸ βάρος, ἀποτεφρούμενοι, κούφως τε ἀφραστοὶ ἐνεργούμενοι. Ἄ τοῦ θαύματος! μεταστοιχειούμενοι, καὶ μεταχαλκευόμενοι πρὸς τὸ θεϊότερον, τῇ θεουργῷ παλάμῃ τῆς ἐνσκηνοῦσης αὐτοῖς ἰσχύος, καὶ χάριτος. Καὶ μετὰ τέλος δὲ, ἐνίων καὶ τὰ σεβάσματα σώματα, τὸ ἀδιάλυτον φέρουσι, προδῆλως τὴν ἐνοικοῦσαν αὐτοῖς, καὶ πᾶσι τοῖς βεβαιόπιστοις ὑπὲρ φύσιν χάριν καὶ δύναμιν πιστούμενα. Καὶ μετὰ τὴν κοινὴν μέντοι γε, καὶ παγκόσμιον ἐξανάστασιν, δι' αὐτῆς τῆς ἐν πνεύματι φωτιστικῆς δύναμεις, οἷον πως πτεροφυήσαντες, ἀρπαγῆσονται ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου, εἰς ἀέρα, ὡς φησὶν ὁ τῶν ἀρρήτων μύστης θεϊότατος Παῦλος· « Καὶ οὕτω πάντοτε σὺν τῷ Κυρίῳ ἔσονται. » Πρὸς δὲ ταῦτα, καὶ ὁ πνευματοφθόγγος ψάλλει Δαβὶδ· « Κύριε, ἐν τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου σου πορεύσονται, καὶ ἐν τῷ ὀνόματι σου ἀγαλλιάσονται ὅλην τὴν ἡμέραν, δηλαδὴ τὴν αἰώνιον, καὶ ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ὑψωθήσονται, ὅτι καύχημα τῆς δυνάμεως αὐτῶν σὺ εἶ. » Καί, « Ἐν τῇ εὐδοκίᾳ σου ὑψωθήσεται τὸ κέρασ ἡμῶν. » Καὶ αὖθις· « Θέ τοῦ Θεοῦ κραταίολοι, τῆς γῆς σφόδρα ἐπήρθησαν. » Καὶ ὁ μεγαλοφωνότατος δὲ Ἡσαίας οὕτω διαγορεύει· « Οἱ ὑπομένοντες τὸν Κύριον, πτεροφυήσουσιν· ἀλλάξουσιν ἰσχύον αὐτῶν. » Καὶ ὁ ἅγιος Μακάριος, ἐξέσασα ψυχὴ ἡ διὰ πίστειως, καὶ πασῶν τῶν ἀρετῶν σπουδῆς, τελειῶς τὸν Χριστὸν ἐνδύσασθαι ἐντεῦθεν ἐν δυνάμει, καὶ πληροφωρίᾳ καταξιοθεῖσα, καὶ τῷ ἐπουρανίῳ τῆς ἀφθάρτου εἰκόνας φωτὶ ἐνωθεῖσα, μυστηρίων οὐρανίων γινώσκων ἐν ὑποστάσει λαμβάνειν πάντοτε καταξιοῦται. Ἐν δὲ τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστά-

σιως, τῇ αὐτῇ ἐπουρανίῳ τῆς δόξης εἰκόνη, τὸ σῶμα τῆ ψυχῆ συνοδοεασθὲν, καὶ εἰς οὐρανοὺς ὑπὸ τοῦ πνεύματος, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἀρπαγὲν εἰς ἀπάντησιν τοῦ Κυρίου, εἰς ἀέρα· καὶ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς δόξης αὐτοῦ γενέσθαι καταξιοθὲν, εἰς αἰῶνας ἅμα ψυχῇ καὶ σώματι συυβασιλεύουσιν· »

Ἔτερα ἀνακεφαλαίωσις.

15. Τούτων τῶν καινῶν, καὶ ὑπὲρ λόγον λόγων, ἀρχῆ, καὶ γεννήτρια, ἡ προμνημονευθεῖσα ἐν ἀμεριμνίᾳ ὀλικῇ, ἡσυχία, προσοχὴ τε καὶ προσευχὴ, βᾶθρον οἷον πως βεδικός, καὶ ἐπαλξιν ἀπόρθητον πλοῦτουσιν· τὴν κατὰ δύναμιν πασῶν τῶν θεοποιῶν ἐντολῶν ἐκπλήρωσιν. Ἐκ δὲ τῆς ἀμεριμνίας φαιρὲν, ἡσυχίας, προσοχῆς τε, καὶ προσευχῆς, ἡ ἐν καρδίᾳ κίνησις καὶ θέρμη, ἡ τὰ πάθη, καὶ τοὺς δαίμονας φλέγουσα, καὶ τὴν καρδίαν ὡς ἐν χωνεῖᾳ καθαιρούσα· καὶ ἐκ ταύτης, ὁ πρὸς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν πάθος, καὶ ἀληκτος ἔρωσις. Ἐκ δὲ τούτου, ἡ γλυκερὰ τῶν καρδιακῶν δακρύων ἐπιβροχὴ κρουνηδόν, δι' ὧν ἡ ψυχὴ, καὶ τὸ σῶμα, ὡς ὁσώπιπ, τῇ μετανοίᾳ, τῇ ἀγάπῃ τε καὶ εὐχαριστίᾳ, καὶ ἐξομολογήσει, καθαιρεται καὶ παινεται. Ἐκ δὲ τούτων, ἡ γαλήνη· ἡ τε εἰρήνη τῶν λογισμῶν, ἧς οὐδὲν ὄριον, ὡς πάντα νοῦν ὑπερέχουσα. Ἐκ δὲ τούτων, ἡ χιονοφεγγόφωτος ἔλλαμψις· καὶ τέλος, ἡ κατὰ ἀνθρωπὸν ἀπάθεια· ἡ τε τῆς ψυχῆς πρὸ τοῦ σώματος ἐξανάστασις, καὶ ἡ πρὸς

A riali gratiam igne, corporali crassitudine ac pondere exonerati, seque leviter sustollendi habiles effecti. O rem mirandam! reformati ac relecti ad aliquid divini, potenti virtutis ac gratiæ apud ipsos habitantis dextra. Et post mortem quorundam et sancta corpora indissolubilia visa sunt, manifeste eam, quæ apud ipsos habitabat et apud omnes sincere fideles, supernaturalem gratiam virtutemque testantia. Est post communem et universalem resurrectionem, per eandem illam in spiritu splendentem virtutem, tanquam alas acquisivissent, rapiuntur in nubibus in occursum Domini, ut ait arcanorum doctor, divinissimus Paulus : « Et sic semper cum Domino erunt ⁷⁶. » Ad hæc, et inspiratus David psallit : « Domine, in lumine vultus tui ambulabunt, et in nomine tuo exsultabunt tota die, nempe in æternum, et in justitia tua exaltabuntur, quoniam gloria virtutis eorum tu es ⁷⁷. » Et : « In bona voluntate tua exaltabitur cornu eorum ⁷⁸. » Et rursus : « Fortes Dei e terra elevabuntur ⁷⁹. » Et sublimis ille Isaias ita loquitur : « Qui sustinent Dominum, pennas producent : permutabunt virtutem suam ⁸⁰. » Et sanctus Macarius : « Omnis anima quæ per fidem et omnium virtutum ardorem perfecte Christum induere in virtute ac fide digna est effecta, et cœlesti incorruptibilis imaginis luminis unita est, cœlestium mysteriorum scientiam substantialiter accipere meretur, in illa resurrectionis die, cœlesti illa gloriæ imagine cum anima conglorificatum corpus, et in cœlos a sancto Spiritu, ut scriptum est, raptum in occursum Domini, in aera, et dignum effectum ut conformetur corpori gloriæ ejus, in sæcula cum anima conregnabit. »

Alia recapitulatio.

96. Harum novarum et supra rationem rationum principium ac generatio est prius memorata in omni securitate tranquillitas et attentio et oratio, fundamentum solidum et munimentum, omnium divinorum mandatorum pro viribus adimplentionem possidentes. Ex hac porro securitate, tranquillitate, attentione, oratione, fit in corde motus et fervor qui affectus et dæmones adurit, et cor, tanquam in fornace, purificat. Et ex hoc ardore sequitur ad Dominum Jesum Christum desiderium et indefessus amor : ex quo dulces cordis lacrymæ abundanter fluunt, per quas anima et corpus, ex penitentia tanquam ex hyssopo, charitate et gratiarum actione et confessione mundatur et saginatur. Ex his, quies et pax cogitationum, cujus non est terminus ; quippe quæ mentem omnem superat. Ex his vero, niveo splendore illuminatio, ac demum, quantum in homine potest fieri, apathia, et animæ resurrectio, ante corporis resurrectionem, ad hujus

⁷⁶ I Thess. iv, 16. ⁷⁷ Psal. lxxviii, 17, 18. ⁷⁸ ibid. ⁷⁹ Psal. xli, 10. ⁸⁰ Isa. xl, 31.

posterioris imaginem ac similitudinem; et per actus et contemplationem, per fidem ac spem et charitatem reformatio ac conversio. Ad Deum directio ac unio immediata cum illo, exstasis, cessatio, quies perfecta, præsenti quidem tempore tanquam in speculo et in ænigmate et in pignore; in futuro autem, facie ad faciem visio, et perfecta Dei possessio, et æterna ejus fruitio.

Quod recta et vera et a Patribus tradita et secundum Deum vita est tranquillitas ex obedientia; quæ et in Christo abscondita vita legitime a sanctis vocata est.

97. Hæc est via et secundum Deum spiritualis vita et sacra operatio vere Christianorum; vera et recta et sincera et præclara, quæ in Christo abscondita vita est. Eam quidem aperuit et docuit Deus-Homo et dulcissimus Jesus; percurrerunt divini apostoli; quos alii secuti sunt, illustres nostri duces ac magistri; qui ab initio, nempe a prima Christi in mundo præsentia et usque ad nos, tanquam luminaria in mundo splenduerunt; vivifici sermonis fulgore et miris suis operibus; qui usque ad nos hoc bonum semen, hoc sacrum fermentum, radicem sanctam, inviolabile depositum, gratiam, virtutem ex alio, pretiosam margaritam, divinam Patris hæreditatem, thesaurum in agro absconditum, pignus Spiritus sancti, regium signaculum, viventem et scaturientem aquam divinum ignem, religiosum sal, donum, signaculum, lumen, alii ad alios tradidere, quod et erit in hæreditatem datum, et per generationes mystice translatum, quoadusque secundo Christus in terra videatur. Non mendax est enim qui illud promisit: « Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi ⁹¹. » Amen.

δευτέρας αὐθις ἐπὶ γῆς Χριστοῦ παρουσίας. Ἀψευδῆς γὰρ ὁ ἐπαγγεϊλάμενος, τὸ, « Καὶ ἰδοὺ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος. Ἀμήν. »

Quod, etsi sint aliæ salutis viæ, ea tamen est excellentior et regina et in adoptionem ducens.

98. Etsi et aliæ viæ et vitæ rationes, et, si vis, operationes bonæ sint et ad salutem dirigant, et eum qui eas sequitur, in quie se statuunt, quemadmodum sunt quæ ad servitutem et mercenaria opera manu ducunt et finiunt, quemadmodum multæ mansiones apud Patrem esse a Salvatore dictæ sunt; sed ea tamen est regina et excellentissima, et omnibus operibus præstans, ut anima corpori præstat; quippe quæ in adoptionem Dei ex terra et pulvere renovet, ac Deum efficiens in Spiritu miro modo eum hominem qui in ipsam ingreditur, ut ait magnus Basilius: « Spiritus sanctus cum hominis animæ supervenerit, ei vitam dedit, dedit immortalitatem, jacentem suscitavit. » Quod autem a Spiritu sancto æterne movetur, animans sanctum factum est; accepit autem homo dignitatem Spiritus sancti in

⁹¹ Matth. xxviii, 20.

τὸ κατ' εἰκόνα, καὶ καθ' ὁμοίωσιν· διὰ πράξεώς τε καὶ θεωρίας, πίστεώς τε καὶ ἐλπίδος, καὶ ἀγάπης, ἀναμάρτωσις καὶ ἐπάνοδος. Ἡ τε πρὸς Θεὸν ἄλικη ἀνάστασις, καὶ ἄμεσος ἔνωσις, ἐκστασις τε, καὶ παῦλα, καὶ στάσις, κατὰ μὲν τὸ παρὸν, ὡς ἡ ἐν ἐσ- ὄπτρῳ, καὶ ἐν αἰνίγματι, καὶ ἀρραβῶνι. Κατὰ δὲ τὸ μέλλον, ἡ πρὸς πρόσωπον πρόσωπον, καὶ τελεία τελείως τοῦ Θεοῦ μέθεξις, καὶ ἀίδιως ἀπόλαυσις.

Ἵτι αὐτῆ δυνάμει ἐστὶν ἡ ἀκλανῆς, καὶ ἀληθῆς, καὶ πατροπαράδοτος, καὶ κατὰ Θεὸν πολιτεία, δηλοῦστί ἡ ἐξ ὑπακοῆς ἡσυχία· ἥτις καὶ ἐν Χριστῷ κεκρυμμένη ζωὴ, εὐκρίτως τοῖς ἀγίοις προσβίρηται.

ἰζ'. Αὕτη ἡ ὁδὸς, καὶ κατὰ Θεὸν νοερά πολιτεία, καὶ ἰερά ἐργασία, τῶν τῷ ὄντι Χριστιανῶν· ἡ ἀλη-
B θῆς, καὶ ἀκλανῆς, καὶ ἀκίβδηλος, καὶ γε ἀριθῆλως, ἡ ἐν Χριστῷ κεκρυμμένη ζωὴ. Ταύτην ἔτεμα μὲν καὶ ἐμυσταγωγῆσεν ὁ θεάνθρωπος, καὶ γλυκύτατος Ἰησοῦς· διώδευσαν οἱ θεοὶ ἀπόστολοι· ἐπηκολούθησαν δὲ, οἱ μετ' αὐτοῦ, αὐτοῖς ὡς δεῖ ἐπόμενοι, οἱ κλεινοὶ καθηγόμενος ἡμῶν καὶ διδάσκαλοι· οἱ ἀπ' ἀρχῆς, αὐτῆς δὴ τῆς ἐπὶ γῆς πρώτης Χριστοῦ παρουσίας, καὶ μέχρι τῆμερον ὡς φωστῆρες ἐν κόσμῳ λάμποντες, ταῖς τῶν ζωηρῶν λόγων μαρμαρυγαῖς, καὶ ταῖς τῶν ἔργων παραδοξοποιίαις· οἱ καὶ εἰς τοὺς καθ' ἡμᾶς, τὸ τοιοῦτον καλὸν σπέρμα, τὴν ἱεράν ζύμην, τὴν ἀπαρχὴν τὴν ἀγίαν, τὴν ἀτυ-
C λον παρακαταθήκην, τὴν χάριν, τὴν ἐξ ὑψους δύναμιν, τὸν πολυτίμον μαργαρίτην, τὸν ἔνθεον πατρικὸν κλῆρον, τὸν ἐν τῷ ἀργῷ κεκρυμμένον θησαυρὸν, τὸν ἀρραβῶνα τοῦ Πνεύματος, τὸ βασιλικὸν σημεῖον, τὸ ζῶν καὶ ἀλλόμενον ὕδωρ, τὸ θεῖον πῦρ, τὸ σεβάσιμον ἄλας, τὸ χάρισμα, τὸ σφράγισμα, τὸ φῶς, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, πρὸς ἀλλήλους διέδωκαν· ὃ καὶ ἔσται κληροδοτούμενον, καὶ κατὰ γενεὰς γενεῶν μυστικῶς διαπορθμευόμενον, ἄχρι καὶ αὐτῆς τῆς
Ἵτι κἀν καὶ ἄλλαι ὄδοι σωτήριοι, ἀλλ' αὐτῆ ἡ πρόκριτος, καὶ βασιλικὴ, καὶ εἰς υἰοθεσίαν φέρουσα.

ἰη'. Εἰ δὲ καὶ ἄλλαι ὁδοὶ, καὶ πολιτεῖαι, εἰ βούλει δὲ καὶ ἐργασίαι χρησθῆναι πεφύκασι, πρὸς σωτηρίαν ὀδηγοῦσαι, καὶ καταπαύουσαι τὸν ταύτας μετιόντα,
D ὡσπερ ἄρα καὶ εἰσὶ, καὶ πρὸς δουλείαν, ἢ μισθαρνίαν, χειραγωγῆσαι, καὶ καταλήγουσαι, καθὰ καὶ πολλαὶ μοναὶ τῷ Σωτῆρι παρὰ τῷ Πατρὶ αὐτοῦ ὑπάρχειν εἰρηναί· ἀλλ' οὖν αὕτη πέφυκεν ἡ βασιλικὴ. καὶ πρόκριτος, καὶ πασῶν ἐργασιῶν, ὡς ψυχῆ σώματος ὑπερκειμένη, καὶ ὑπερφέρουσα, ἅτε εἰς υἰοθεσίαν Θεοῦ καινουργούσα ἐκ γῆς καὶ σποδοῦ, καὶ Θεὸν ἐργαζομένη παραδόξως ἐν πνεύματι, τὸν μετερ-
χόμενον αὐτὴν, ὡς εἰκόσ, ἀνθρώπων, ὡς φησὶν ὁ μέγας Βασίλειος· « Πνεῦμα ἅγιον ἐπελθὼν εἰς ψυχὴν ἀνθρώπου, ἔδωκε μὲν ζωὴν, ἔδωκε δὲ ἀθανασίαν, ἤγειρε κείμενον. » Τὸ δὲ κινήθην κινήσιν ἀτίδιον ὑπὸ Πνεύματος ἀγίου, ζῶον ἅγιον ἐγένετο, ἔσχε δὲ ἀνθρώπος ἀξίαν,

πνεύματος εισπικισθέντος ἐν αὐτῷ, προφήτου, ἀποστόλου, ἀγγέλου, Θεοῦ· ὦν πρὸ τοῦ γῆ καὶ σποδός.

Ὅτι διὰ τὸ ὑψηλὸν τῆς ἐργασίας, καὶ πολυώνυμος ἔστιν αὕτη ἡ πολιτεία.

90. Διατοῦ τοῦτο, καὶ πολλαῖς, καὶ ποικίλαις αὐτήν, καὶ ἐνδόξοις κλήσεσιν, οἱ θεοὶ Πατέρες ἀποσεμνύνουσιν. Ὅδον γὰρ γνωστικὴν προσηγορεύουσι, πρᾶξιν ἐπαινουμένην καὶ θεωρίαν εὐστοχον, προσευχὴν ἐπάνω παντός πλάτους, νῆψιν νοδῶν, νοερὰν ἐργασίαν, ἔργον τοῦ μέλλοντος αἰῶνος· ἀγγελικὴν πολιτείαν· οὐράνιον βίωσιν, ἐνθεον διαγωγὴν, χώραν ζώντων, μυστικὴν ἐποψίαν, πνευματικὴν πανδαισίαν, Παράδεισον θεουργῶν, οὐρανὸν, οὐράνιον βασιλείαν, Θεοῦ βασιλείαν, γνόφον ὑπέρφωτον, ἐν Χριστῷ, κεκρυμμένην ζωὴν, θεοπρίαν καὶ ἰεωσιν τὸ ὑπερφύεστατον, καὶ τὰ τοῦτοις παραπλήσια· οἷσπερ θεοῖς Πατράσι, καὶ ἡμεῖς οἱ τῷ πηλῷ, καὶ τῇ κληθείᾳ, τοῖς πονηροῖς καὶ ἀκαθάρτοις λογισμοῖς, καὶ λόγοις, καὶ ἔργοις, συζῶντες, ἐπόμενοι, τὴν σὴν αἰτησιν, ἀγαπητῆ, ἐκπληρῶσαι διὰ σπουδῆς ἐθέμεθα· ναὶ μὴν καὶ καθὼς ἤτησας, καὶ ὑπὲρ τὸ μέτρον ἡμῶν εἰπεῖν οὐκ ὀκνήσαμεν, χάριν, ὡς καὶ ἐν προουμοῖς τοῖς τοῦ λόγου ἐσκοπεν τῆς σῆς ἀγάπης, καὶ τῆς Πατρικῆς ἐντολῆς· ταύτης δὲ καὶ [Ἰσ. περιττόν τὸ καὶ] τῆς Ἰσαγγέλου βίωτῆς πρῦτανις, ἡ τοῦ Λόγου καὶ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καινὴ καὶ ἀπόρρητος οἰκονομία καὶ ἐνανθρώπησις, εὐδοκία τοῦ ἀνάρχου Πατρὸς, καὶ συνεργεία τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

ΘΗΙΚΟΝ

Ὅτι μετὰ τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας, καὶ χρίματος, χρῆ καὶ ἡμᾶς ὡς δυνατὸν σπουδάσειν, καὶ ἀγωνίζεσθαι, ἵνα καταξιώσωμεν ἀπὸ τοῦ νῦν ὡς ἐν ἀρραβῶνος μέρει, τῶν τοιούτων ὑπερφωῶν, καὶ μεριστῶν δωρεῶν· καὶ ἵνα μὴ διὰ μικρὰν ραθυμίαν, τούτων, φεῦ! ἀποτύχωμεν, δὲ μὴ γένοιτο!

91. Τοιούτων τολύων καὶ τηλικούτων ἀγαθῶν ἡμῖν προκειμένων, ἀγαπητοί, οὐ μόνον ἐν ἐλπίσι, καὶ ταῖς εἰς τὸ μέλλον ἐπαγγελίαις, ἀλλ' ἀληθεῖς ἀπάρτι καὶ πράγματι, σπεύσωμεν, ἀντιβολοῦμεν, ἕως καιρὸν ἔχουμεν· δράμωμεν, ἀγωνισώμεθα, ἵνα τούτων καὶ ἡμεῖς, διὰ μικρᾶς καὶ προσκαιροῦ σπουδῆς, καὶ πόνου βραχέος, τὸ δὲ πλείστον, Θεοῦ δωρεᾶ καὶ χάριτι, καταξιώσωμεν. « Οὐ γὰρ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ, πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς, » Παύλου τοῦ θελοῦ κήρυκος λέγουτος· ἀκουσώμεθα· μᾶλλον δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ νῦν σπουδάζοντες· εὐρήσομεν κατ' αὐτόν, ὡς ἐν ἀπαρχῆς καὶ ἀρραβῶνος μέρει. Εἰ γὰρ οἱ εἰς βασιλικὰς συγγενείας, καὶ κοινωνίας· ἐκ τῆς κάτω τύχης μετακαλούμενοι, πάντα πράττουσι, καὶ ἔργοις, καὶ λόγοις, καὶ ἐπινοαῖς, καὶ αὐτῶν δὴ τῶν ἀνεφίκτων ἀπτόμενοι, μέντοι γε καὶ αὐτῆς τῆς ζωῆς· πολλάκις καταφρονούντες, ὑπὲρ τῆς τοιαύτης δόξης τε καὶ τιμῆς, τῆς βευστῆς, καὶ προσκαιροῦ, τῆς ἐνίοτε καὶ εἰς θλεθρον παντελῆ, οὐκ εἰς τὴν χρίσιμην κατανώσεως, πύσον ἄρα ἡμᾶς εἰκὸς διαπραξασθαι, καὶ σπουδάσαι εἰς κοινωνίαν, καὶ γάμους καὶ συνάφειαν, προσκαλουμένους Θεοῦ, τοῦ πάντων βασιλέων Βασιλέως,

⁸¹ Rom. VIII, 18.

A ipso habitantis, prophetæ, apostoli, angeli, Dei, cum antea terra et cinis esset.

Quod propter operationis excellentiam multa nomina habet hæc augendi ratio.

99. Propterea multis et variis et gloriosis nominibus eam celebraverunt divini Patres. Vianf doctam appellaverunt, laude dignam actionem et ingeniosam contemplationem, orationem omni latitudini præstantem, mentis vigilantiam, spirituale opus, futuri sæculi opus; angelicam vitam, cœlestem agendi rationem, divinam conversationem, regionem viventium, mysticam intuitionem, spiritualement mensam, divinum paradisum, cœlum, cœlestem regiam, Dei regnum, tenebras supra lumen, vitam in Christo absconditam, Dei supernaturalem visionem, et his similia nomina; quos divinos Patres, nos qui luto ac terra formati, cum malis et impuris cogitationibus verbisque et operibus vivimus, sequentes, tuas preces, dilectissime, adimplere ardentem statuimus; sane quidem, ut postulasti, et supra nostram mensuram dicere non dubitavimus, propter tui dilectionem, et propter Patrum mandatum. Hujus angelicæ vitæ dux, ipsa est Verbi ac Filii Dei nova et ineffabilis providentia et incarnatio, ingenti Patris beneplacitum, et cooperatio sancti Spiritus.

τοῦ ἀνάρχου Πατρὸς, καὶ συνεργεία τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

ETHICON.

Quod cum Dei auxilio et gratia oportet nos pro viribus festinare et pugnare, ut digni habeamur iam nunc tanquam ex pignore his supernaturalibus et maximis donis, neque propter partem indolentiam hæc, eheu! amittamus; quod utinam non accidat.

100. Quoniam igitur, dilectissimi, tot ac tanta nobis bona proponuntur, non modo in spe et promissionibus futuro tempore adimplendis, sed re ac veritate, festinemus, resistamus, dum tempus habemus, curramus, pugnemus, ut his et nos, parva et opportuna cura ac brevi labore, maximam autem partem Dei gratia, digni efficiamur. « Non enim sunt condignæ passionibus hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis⁸², » ut ait divinus ille præco Paulus, quem audire debemus. Imo vero jam inde festinantes inveniemus, ex hoc tempore, tanquam primitias ac pignus. Si enim qui in regias cognationes et in regium consortium ex humili fortuna adoptantur nihil non faciunt et opere et voce et cogitatione, et postquam id fastigium assecuti sunt, vitam ipsam sæpius contemnunt pro istiusmodi gloria et honore, tam caduco ac temporaneo, ad perniciem interdum omnino, non ad utilitatem vergente, quanto magis oportet nos eniti et festinare, qui ad communionem ac nuptias et conjunctionem Dei invitamur, omnium regum regis et Creatoris, et solius incorruptibilis ac in æternum permanentis, suisque gloriam et bo-

norem præbentis illustrem ac stabilem; neque id solummodo, sed potestatem accepimus filios Dei fieri. « Quotquot eum receperunt, inquit, dedit eis potestatem filios Dei fieri, iis qui credunt in nomine ejus ⁸¹. » Dat potestatem, non tyrannice trahit aut contra nostrum propositum cogit; semper enim tyrannis eum qui opprimitur contra oppressorem armat, ut malum malo curetur. Hoc modo honorat præcipuam nostræ libertatis signitatem, ita ut bonum fiat omnino Dei operantis benevolentia et gratia; nostræ tamen voluntatis et curæ actus sit. Et ille quidem quanquam Deus et Dominus, quidquid ipsi faciendum erat, fecit; omnes enim similiter condidit, et pro omnibus mortuus est, ut æqualiter omnes salvaret. Nobis autem relicta est libertas accedendi, credendi, amicitiam jungendi, cum timore et ardore et charitate Domino illi misericordiam serviendi qui nos vere ac sollicitè dilexit; ita ut pro nobis libenter mortem voluerit subire, mortem vero probrosam, ut nos a diaboli, antiqui hostis, tyrannide liberaret, et cum Patre et Deo uniret; et hæredes quidem Dei, cohæredes autem sui efficeret; quod mirabilius et beatius est. Ne igitur parva ac brevi indolentia, et incuria, et falsa lætitia nos indignos efficiamus tantis bonis ac mercedibus et gaudiis; sed nihil non faciamus, nihil non operemur; neque ipsi vitæ nostræ pro illo parcamus, quoniam et ipse propter nos, id cum esset Deus, facere non dubitavit, ut sic his prorsus et omnibus donis coronisque digni efficiamur. Quæ utinam nos omnes accipiamus, benevolentia et gratia optimi illius ac misericordis Domini ac Dei et Salvatoris nostri Jesu Christi, qui adeo semetipsum propter nos humiliavit, ac qui se humiliantibus supernaturalem et vivificam suam gratiam ex tunc efficaciter abundanterque concedit; quoniam illi debetur omnis gloria et honor et adoratio cum ingenito et purissimo ipsius Patre, et cœterno et sanctissimo et optimo et vivifico ipsius Spiritu, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

τοῦ ταπεινώσαντος· ἑαυτὸν τοσοῦτον ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ αὐτοῦ χάριν ἀπὸ τοῦ νῦν ἐνεργῶς πλουσιῶς ἐπιδραθεύοντος· ὅτι αὐτῷ πρέπει πάντα ἡ δόξα, καὶ ἡ τιμὴ, καὶ ἡ προσκύνησις, ἅμα τῷ ἀνάρχῳ καὶ ἀχράντῳ αὐτοῦ Πατρὶ· καὶ τῷ συναϊδίῳ, καὶ παναγίῳ, καὶ ἀγαθῷ, καὶ ζωοποιῷ αὐτοῦ Πνεύματι· νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

⁸¹ Joan. 1, 12.

καὶ Δημιουργοῦ, καὶ μόνου ἀφορίτου καὶ εἰσαεὶ διαμένοντος, καὶ δόξαν καὶ τιμὴν παρέχοντος· τοῖς οἰκέλοις, εὐκλεῖ καὶ μόνιμον· καὶ οὐ μόνον τοῦτο δὲ, ἀλλὰ γε καὶ ἐξουσίαν ἐιληφότας τέκνα Θεοῦ γενέσθαι. « Ὅσοι γὰρ, φησὶν, ἔλαβον αὐτὸν, ἔδωκεν αὐτοῖς ἐξουσίαν, τέκνα Θεοῦ γενέσθαι, τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ. » [εἰ Διδῶσιν ἐξουσίαν, οὐ τυραννικῶς· ἔλκει καὶ παρὰ πρόθεσιν ἡμετέραν βιάζεται· ἀεὶ γὰρ ἡ τυραννὶς, κατὰ τοῦ τυραννοῦντος τὸν τυραννούμενον ὀπλίζει, ἵνα κακῷ τὸ κακὸν ἐξιάσθαι· κἀν τούτῳ τιμῶν ἡμῶν τὸ ἀρχαῖον τοῦ αὐτεξουσίου ἀξίωμα, καὶ ἵνα ὅπως εἴη τὸ ἀγαθόν, τῇ αὐτοῦ μὲν ἐξαιρεασμένον τοκαθόλου εὐδοκίᾳ καὶ χάριτι· τῆς δὲ ἡμετέρας σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας λογιζοίτο τὸ κατόρθωμα· κἀκεῖνος μὲν, εἰ καὶ Θεός

ἔστι καὶ Δεσπότης, ἀλλ' οὖν ἅπαν τὸ ἑαυτοῦ πεποίηκε· πάντας γὰρ καὶ ὁμοίως ἔπλασε, καὶ ὡσαύτως ὑπὲρ πάντων ἀπέθανε, ἵνα ἐπίσης σῶσῃ τοὺς ἅπαντας. Ἐν ἡμῖν δὲ ἀπελείφθη τὸ προσελθεῖν, τὸ πιστεῦσαι, τὸ οἰκειωθῆναι, τὸ μετὰ φόβου, καὶ σπουδῆς, καὶ ἀγάπης λατρεύειν τῷ ὄντως ἀγαπήσαντι ἡμᾶς φιλανθρώπῳ Δεσπότη, καὶ κηδεμόνι, ὥστε καὶ θάνατον ἐθελήσει ὑπενεγκεῖν ἐκουσίως ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ θάνατον ἐπονεΐδιστον, ἵνα ἡμᾶς τῆς τοῦ διαβόλου καὶ ἀρχεκάκου ἐχθροῦ ἀπαλλάξῃ τυραννίδος, καὶ τῷ Πατρὶ καὶ Θεῷ καταλλάξῃ· καὶ κληρονόμους μὲν Θεοῦ, συγκληρονόμους δὲ αὐτοῦ ἀπεργάσθαι, τὸ παραδοξότατον, καὶ μακαριώτατον· μὴ δὴ διὰ μικρᾶς καὶ βραχείας βεθυμίας, καὶ ἀμελείας, καὶ ἐπιπλάστου ἡδονῆς οἴασούν, τῶν τοσοῦτων οἶων ἡλίκων ἀποξενώσωμεν ἑαυτοὺς ἀγαθῶν καὶ γερῶν, καὶ ἀπολαύσεων· ἀλλὰ πάντα πράξωμεν, καὶ πραγματευσώμεθα· καὶ αὐτῆς, εἰ δέοι, τῆς ζωῆς, ὑπὲρ αὐτοῦ μὴ φεισώμεθα, ὡς κἀκεῖνος δι' ἡμᾶς, καίτοι Θεός ὢν ὑπὲρ ἡμῶν πεποίηκεν, ἵν' οὕτως καὶ τῶν ἀπάρτι, καὶ τῶν ἀπάντων δωρεῶν καὶ στεφάνων καταξιωθώμεν· ὧν γένοιο πάντα· ἡμᾶς ἐπιτυχεῖν, εὐδοκίᾳ καὶ χάριτι αὐτοῦ τοῦ ὑπεραγάθου καὶ ἐλεήμονος, τοῦ Κυρίου, καὶ Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,

τοῖς τοιοῦτοις ταπεινοῖς, τὴν ὑπερφυσίαν καὶ θεοποιεῖν

ΤΟΥ ΜΑΚΑΡΙΟΥ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ

ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΠΕΡΙ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ.

BEATI CALLISTI

PATRIARCHÆ

CAPITULA DE PRECATIONE.

α'. Εἰ βούλει μαθεῖν τὴν ἀλήθειαν, μίμησαι ὡς ἄκ παραδείγματος τὸν κιθαρωδόν. Κάτωθεν μὲν γὰρ ἐκείνος ὑποκλίνει τὴν κεφαλὴν, καὶ τὴν ἀκοὴν προσκρίβων τῷ ἄσματι, ὑποσελεῖ τὸ πλῆκτρον διὰ τῆς χειρὸς, καὶ ἅμα τῶν χορδῶν τεχνικῶς συγχροουμένων ἀλλήλοις, ἡ κιθάρα τὸ μέλος ἐκπέμπει, καὶ ὁ κιθαρωδὸς ἄλλεται τῇ τοῦ μέλιτος γλυκύτητι.

β'. Ἔστω σοι, ὦ φιλοπονώτατε τοῦ ἀμπελῶνος ἐργάτα, σαφὲς τὸ παράδειγμα, καὶ μὴ ἀπίσται· νήφων γὰρ ἐκείθεν ὡς ὁ κιθαρωδός, πρὸς τὸ βάθος δηλονότι τῆς καρδίας, ῥαδίως ἔξεις τὸ ζητούμενον. Ψυχὴ γὰρ ἔρωτι θεῖα ἀλοῦσα κατακράσας, στραφῆναι εἰς τὰ ὀπίσω οὐ δύναται. « Ἐκολλήθη γὰρ, φησὶν ὁ θεός· Δαβὶδ, ἡ ψυχὴ μου ὀπίσω σου. »

γ'. Κιθάραν νοεῖ μοι τὴν καρδίαν, ἀγαπητέ· χορδὰς δὲ τὰς αἰσθήσεις· πλῆκτρον δὲ τὴν διάνοιαν, ἥτις διὰ τοῦ λογικοῦ κινεῖ τὸ πλῆκτρον ἐνδεδεχῶς· ὅπερ ἐστὶν ἡ τοῦ Θεοῦ μνήμη, ἐξ ἧς ἡδονὴ τις ἀρρήτος τῇ ψυχῇ ἐπιγίνεται, καὶ τῷ καθαρῷ νοί τὰς θείας ἀγάδας ἐνοητοῦται.

δ'. Ἐὰν μὴ τὰς αἰσθήσεις τοῦ σώματος μύσωμεν, οὐκ ἂν τὸ ἀλλόμενον ὕδωρ ἐν ἡμῖν ἀναδύσσοι, ὁ δὲ Κύριος τῇ Σαμαρείτῃδι ἐκείνῃ ἐχαρίσατο. Ζητοῦσα γὰρ τὸ αἰσθητὸν τοῦτο ὕδωρ, τὸ τῆς ζωῆς εὔρεν εἰς ἑαυτὴν ἔνδον ἀλλόμενον. Ὡς γὰρ ἡ γῆ κατὰ φύσιν ἔχει τὸ ὕδωρ, καὶ ἅμα προέξει· οὕτω καὶ ἡ γῆ τῆς καρδίας, κατὰ φύσιν, ἔχει τοῦτο ἀλλόμενον καὶ πηγάζον, οἷον ἐν τῇ πατρικῇ φῶς, ὅπερ ὁ Ἄδὰμ ἐκείνος διὰ τῆς παρακοῆς προσεπέπεσε.

ε'. Καθὰπερ ἐκ πηγῆς ἀενάου, τὸ ὕδωρ οὕτω καὶ τὸ ζῶν καὶ ἀλλόμενον ὕδωρ ἀπὸ τῆς ψυχῆς ἀναδύσει· ὅπερ δὴ καὶ ἐν τῇ τοῦ θεοφόρου ἀνδρός Ἰγνατίου ψυχῇ ἐνοικῆσαν, παρεσκευάσας λέγειν αὐτὸν· Οὐκ ἐστὶν ἐν ἐμοὶ πῦρ φιλύβλου· ἀλλ' ὕδωρ ἐστὶν ἐναργεῖον καὶ λαλοῦν.

ς'. Ἔοικεν αὐτῇ ἡ μακαρία, καὶ τρισολβία δὲ μβλόν, ἡ νοερά φημι νήψις τῆς ψυχῆς, ὕδατι ἀλλομένη καὶ πηγάζουσι ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς καρδίας, καὶ τὸ μὲν ἐκ τῆς πηγῆς ὕδωρ ἀναδιδόμενον, τὴν πηγὴν

1. Si vis veritatem discere, citharædi exemplum imitare. Inferius enim ille caput inclinat, et cantui aurem præstat, plectrum manu movet et, chordis perite sibi invicem respondentibus, cithara melodiam reddit, et exsultat citharædus, tanquam mollis dulcedine captus.

2. Sit tibi, o studiosissime vitis cultor, evidens exemplum, et ne diffidas. Si enim vigiles inde, ut citharædus, ad cordis nempe profundum, facile quod inquiris, poteris habere. Anima enim divino amore capta, ad ea quæ retro sunt, converti non potest. « Conglutinata est, inquit divinus David, anima mea post te. »

3. Cor tuum citharam esse cogita, dilectissime ; chordas autem sensus, plectrum vero cogitationem quæ per rationem plectrum continuo movet ; quod quidem est Dei memoria, ex qua ineffabilis lætitia animæ supervenit et puræmenti divinos splendores tanquam in speculo ostendit.

4. Nisi corporis sensus debilitemus, non saliet in nobis viva illa aqua, quam Dominus mulieri illi Samaritanæ largitus est. Quærens enim aquam hanc sensibilem, aquam vitæ invenit in seipsam intus salientem. Quemadmodum enim terra naturaliter aquam habet et simul diffundit, ita et cordis nostri terra aquam salientem, illud nempe paternum lumen, quod Adamus ille per suam inobedientiam amisit.

5. Quemadmodum ex perenni fonte, aqua illa viva et saliens ex anima scaturit ; quæ in divini viri Ignatii anima habitans, has voces ipsi præbebat : « Non est in me ignis materiæ amans, sed aqua efficax et loquens. »

6. Similis est beata et felicissima et spiritualis animæ vigilantia aquæ salienti et ex profundo corde scaturienti ; et quæ ex fonte egreditur aqua, rediens fontem implet ; et quæ inde ex corde scaturit, et

1 Reg. xviii, 4.

ut ita dicam, semper movetur per Spiritum sanctum, totum interiore[m] hominem implet rore divino ac spiritu; exteriorem vero ardentem efficit.

7. Ab externis mundata mens, et quæ sensus omnino per generosam virtutem subegit, manet immobilis, tanquam cœlorum axis, cordis profundum semper aspectans, ut quoddam centrum, et caput dirigens, illud ad cœlum vertit, coruscationes habens cogitationis radios, inde cœlestia cogitata trahentes, et omnes corporis sensus submitte[n]s.

8. Nemo, quandiu inter initiatos aut lacte indigentes agit, ea quæ prohibentur tangat, quando non est opportunum. Eos enim qui ante tempus ea quæ hujus temporis sunt quærunt et quoddammodo ad apathicæ portum intrare festinant, non ea habentes quæ oportet habere, sancti Patres quodam mentis errore laborare crediderunt. Et nihil amplius. Fieri enim nequit, ut qui nescit litteras in tabula legat

9. Quod ex certamine in anima a divino Spiritu movetur, tranquillam efficit mentem quæ clamat: Abba, Pater; sed illud est absque forma et figura; nos autem divini Spiritus fulgore transformat, et reflingit, ut decet, divini Spiritus ardore, sed et immutat, et divina potestate, ut solus ipse nos potest efficere, diversos facit.

10. Mens per vigilantiam purificata, facile tenebris obscuratur, nisi continua Jesu memoria, ab externis omnino recedat. Quæ autem actum sociat contemplationi, id est, mentis custodiæ, tumultum non rejicit: tumultum nempe confusum vel etiam non confusum non expellit. Anima enim quæ divino Christi ardore vulnerata est, cum ut cognatum sequitur.

11. Carnis cupiditates reprimere et earum insultus oportet eos qui in mundo versantur, aut cum ratione requiescere, juxta illud: « Vacate et videte rationabile esse id fieri; » abolere autem aut dissipare impossibile est. Vita autem eremitica solent cupiditates extirpare.

12. Ex aquis salientibus altera quidem violentiorem habet motum; altera vero tranquillum et lentio[n]em. Prior autem turbari fere nequit ob motus rapiditatem; quod si paululum turbetur, facile rursus mundatur, quippe quæ talem habeat motum. Postquam vero mutatus est aquæ cursus et parvus effectus est, non modo turbatur, sed et fere immotus manet: indiget enim quadam nova inundatione, ut ita dicam, et novo motu.

13. Iis qui ingrediuntur et mores informant suos, et agunt, per tumultum confusum vel etiam non confusum, dæmon ingreditur. Iis vero qui contemplantur, quasdam phantasias objicit; ita ut iis videatur aerem, tanquam lumen, colore esse vestitum; alias ut ignem, eas profert, ut per contra-

Α πλήρη ποιεῖ τὸ δὲ ἀλλομένον ἐκείθεν ἐκ τῆς καρδίας, καὶ ὡς εἰπεῖν ἀεικινήτως κινούμενον διὰ τοῦ Πνεύματος, ὅλον τὸν ἔσω ἄνθρωπον πλήρη ποιεῖ δρόσου θείας καὶ πνεύματος; τὸν δὲ ἔξω, πύρινον ἀπεργάζεται.

ζ'. Νοῦ, καθαρθεὶς ἐκ τῶν ἔξωθεν, καὶ τὰς αἰσθήσεις ὀλικῶς ὑποτίξας; διὰ τῆς πατρικῆς ἀρετῆς, ἀκίνητος μένει, κατὰπερὸ οὐράνιος; ἄξων, ὡς περικέντρον ἀφορῶν τὸ τῆς καρδίας βάθος, καὶ ἔγερμονεύων τῆς κεφαλῆς, ἀποβλέπει ἐκεῖσε, βολίδια; ἔχων οἰονεὶ τὰς τῆς διανοίας αὐγὰς, ἀρρομένας ἐκείθεν τὰ θεῖα νοήματα, καὶ ὑποτάσων τὰς αἰσθήσεις ἀπάσας τοῦ σώματος.

η'. Μηδεὶς, ἀκούων τῶν ἀμυήτων, ἢ δεομένω γάλακτος, ἀψήγεται τῶν τοιούτων ἀπηγορευμένων, ἐν οὐ καιρῷ. Τοὺς γὰρ τοιούτους οἱ θεῖοι Πατέρες πρὸ τοῦ καιροῦ τὰ τοῦ καιροῦ ζητήσαντας, καὶ οἰονεὶ πρὸς τὸν τῆς ἀπαθείας λιμένα σπουδάζοντα; εἰσελοεῖν, οὐ μετὰ τοῦ προσήκοντος, ἔκστασιν φρενῶν ἐνόμισαν τὸ τοιοῦτον· καὶ πλῖον οὐδέν. Ἄδύνατον γὰρ τὸν μὴ εἰδῖτα γράμματα ἐν δέλτῳ μελετᾶν.

θ'. Τὸ κινήθην ἐξ ἀγῶνος ἐν τῇ ψυχῇ ὑπὸ τοῦ θεοῦ Πνεύματος, γαληνὴν ἐκτελεῖ τὴν καρδίαν, κρᾶζον, Ἄββα, ὁ Πατήρ· ἀλλ' ἐκεῖνο μὲν ἀσχημάτιστον ἢ καὶ ἀμορφον· ἡμᾶς δὲ μετασχηματίζει τῇ αἴγλῃ τοῦ θεοῦ φωτός, καὶ μορφοποιεῖ ὡς εἰκὸς, ἅμα τῇ πυρώσει τοῦ θεοῦ Πνεύματος, ἀλλὰ καὶ ἄλλοις, καὶ μεταμεῖδει, ὡς μόνος οἶδεν αὐτός, τῇ Θεϊκῇ ἐξουσίᾳ.

ι'. Νοῦ; καθαρθεὶς διὰ τῆς νήψεως, βραδίως σκοτίζεται, εἰ μὴ τῇ συνεχεῖ μνήμῃ τοῦ Ἰησοῦ, ἀποσχολεῖται πάντῃ τῶν ἔξωθεν. Ὁ δὲ τὴν πρακτικὴν συναρμόσας τῇ θεωρίᾳ, οἰονεὶ τῇ τοῦ νοῦ τηρήσει, ψόφους οὐκ ἀπαναίνεται· κτύπους ἀνάρθρους, ἢ καὶ ἐνάρθρους οὐκ ἀποσειεται. Τρωθεῖσα γὰρ ἡ ψυχὴ τῷ θεῷ ἔρωτι τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἀδελφιδῶ τούτῳ γε κατακολουθεῖ.

ια'. Στῆσαι μὲν τὰ τῆς σαρκὸς πάθη, καὶ τὰ σκιρτήματα τοὺς ἐν κόσμῳ διατρέποντας· ἢ καὶ σὺν λόγῳ σχολάζειν, κατὰ τὸ· « Σχολάσατε, καὶ γινώσκε, εἰκὸς εἶναι γενέσθαι. » Ἐξαλείψαι δὲ ἡ ἀφανίσαι ἀδύνατον. Ὁ δὲ ἐρημικὸς βίος; σαφῶς ἐκρίζουν οἶδεν αὐτά.

ιβ'. Ἐπὶ τοῦ ἀλλομένου ὕδατος τὸ μὲν ὀξυτέραν ἔχει τὴν κίνησιν· τὸ δὲ, γαληνὴν καὶ βραδυτέραν. Τὸ μὲν οὖν πρότερον, οὐδὲ θολωθῆναι βραδίως δύναται διὰ τὸ τῆς κινήσεως τάχος. Εἰ δὲ καὶ πρὸς μικρὸν θολωθῆι, βῆρον αὐθὺς καθαίρεται· ἅτε δὴ τοιαύτην ἔχον τὴν κίνησιν. Ἐπειδὴν δὲ τὸ ρεῦμα τοῦ ὕδατος ἀλαττωθῆν, σμικρότατον γίνηται· οὐ μόνον θολοῦται, ἀλλὰ σχεδὸν καὶ ἀκίνητον μένει· δεῖται γὰρ τινος ἀνακαθάρσεως, ὡς εἰπεῖν, καὶ κινήσεως.

ιγ'. Τοῖς μὲν εἰσαγωγικοῖς, καὶ ἡθικοῖς, καὶ πρακτικοῖς ὁ δαίμων διὰ ψόφων ἀνάρθρων, ἢ καὶ ἐνάρθρων ἐπεισέρχεται. Τοὺς δὲ περὶ τὴν θεωρίαν, φαντασίας τινὰς; εἰδωλοποιεῖ· ὡς δοκεῖν χρωματίζειν τὸν ἀέρα, δίκτην φωτός· ποτὲ δὲ καὶ ὡς πῦρ ταύτας προφέρει, ἵνα διὰ τῆς ἐναντίας μοίρας ἀποπλανήσῃ

τὸν τοῦ Χριστοῦ ἀθλητὴν.

ιδ'. Εἰ βούλει μαθεῖν πῶς δεῖ προσεύεσθαι, σκόπει τὸ τέλος τῆς προσοχῆς, ἢ καὶ τῆς προσευχῆς, καὶ μὴ ἀπατῶ. Ταύτης γὰρ τὸ τέλος, ἀγαπητέ, κατάνυξις ἐστὶ διηνεχῆς, συντριβὴ καρδίας, ἀγάπη πρὸς τὸν πλησίον· τὸ δὲ ἐναντίον πρόδηλον, ἐπιθυμίας λογισμὸς, καταλαλιᾶς ψιθυρισμὸς, μίσος πρὸς τὸν πλησίον, καὶ ὅσα τούτοις παρόμοια.

A r' am sortem eum Christi athletam in errorem inducat.

14. Si vis discere quomodo orare oporteat, intuere attentionis finem aut etiam orationis, et noli errare. Hujus enim finis, dilectissime, est indesinens compunctio, cordis contritio, in proximum charitas. Contrarium autem manifestum est, cupiditatis cogitatio, calumniæ murmur, odium in proximum, et alia istiusmodi.

ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ

ΤΟΥ ΘΡΑΚΟΥΣΗ

ΠΕΡΙ ΗΣΥΧΑΣΤΙΚΗΣ ΤΡΙΒΗΣ.

DOMINI CALLISTI

TELICOUDE

DE QUIETA CONVERSATIONE *.

Οὐκ ἐστὶ μετανοῆσαι, χωρὶς ἡσυχίας· οὐδὲ ἐστὶ B καὶ ὀπωσοῦν καθαρῶτος ἀψασθαι, ἀναχωρήσεως ἀνευ· οὐδὲ μετὰ τῆς ὁμιλίας καὶ ὁράσεως τῶν ἀνθρώπων, δυνατὸν τῆς ὁμιλίας καὶ θεωρίας ἀζωοῦναι τοῦ Θεοῦ. Διὰ τοῦτο οἷς ἐγένετο διὰ φροντίδος, μεταγνῶναι ἕνεκα τῶν ἑαυτῶν ἐσφαλμένων, καὶ τῶν παθῶν καθαρθῆναι, καὶ τυχεῖν, καὶ ἀπολαῦσαι ὁμιλίας, καὶ θεωρίας Θεοῦ, ὅ περὰ καὶ σκοπὸς τῶν κατὰ Θεὸν πολιτευομένων, καὶ ἀρβάνων, ἴν' εἴπω, τῆς αἰωνίου κληρονομίας καὶ τοῦ Θεοῦ, ὅση μηχανῇ ἡσυχίαν μεταδώουσι· καὶ ἀναχωρεῖν καὶ φεύγειν τοὺς ἀνθρώπους· προδύργου ποιοῦνται, μετὰ καθήκοντος τοῦ τῆς ψυχῆς διαχειμένου παντὸς, ἐντυθεν δὴτα τούτοις ἀρχή, ἐν ἡσυχίᾳ τὸ πένθος· ἢ αὐτομεψία, ἢ ἑαυτῶν κατάγνωσις, δι' ἃ ἵνα καθαρῶτερον γένηται· ἀγρυπνίαι, καὶ στάσεις, καὶ ἐγκράτεια, καὶ κόπος σωματικὸς, ὧν τὸ πέρας συλλήβδην, ἢ τῶν δακρύων ῥοή, προϊούσα ἐξ ὀφθαλμῶν φρονούντων ταπεινὰ, ἐν κατανώξει δὴπῶ καρδίας. Καὶ πρὸς κάθαρσιν οὕτω προσέχουσιν, οὕτω ταύτης ἐπιτυγχάνουσιν διὰ πράξεως. Ἐν τούτοις αὐθις πέρας ἢ εἰρήνη τῶν λογισμῶν, ὥσπερ ἐν ἐκείνοις ἢ τῶν δακρύων, ὡς ἐφημεν, ἐπὶ ῥοῆ. Κάντεῦθεν ἀρχεται ὁ νοῦς, πεφυκῆτα τρόπον, τὰς φύσεις τῶν ἡντων ἀνασκοπεῖν, καὶ τὴν τέχνην καταστοχάζεσθαι τοῦ Θεοῦ, καὶ θεῖαν ἔνοιαν συλλαμβάνειν, καὶ τῆς δυνάμεως, καὶ σοφίας, καὶ δόξης, καὶ ἀγαθότητος, καὶ τῶν ἄλλων ὅσα περὶ Θεὸν θεωρεῖσθαι, ἔργον γί-

Non licet pœnitere absque tranquillitate; non licet puritatem assequi sine solitudine; neque cum frequentatione ac visu hominum possumus digni haberi qui cum Deo conversentur eumque contemplerur. Ideo qui pœnitere curant de culpis quas admisere, et a cupiditatibus mundari, et assequi et gustare Dei conversationem contemplationemque (qui terminus est eorum qui secundum Deum vivunt, et pignus, ut ita dicam, æternæ Dei hæreditatis), totis viribus tranquillitatem persequuntur; et recedere ac fugere homines multi faciunt, omnibus quæ in anima sunt recte dispositis; inde sane iis principium est, in tranquillitate dolor, proprium sui vituperium et accusatio, ita ut magis mundentur; vigiliæ, stabilitas, temperantia, et corporalis labor, quorum finis omnino est lacrymarum effusio ex oculis humilia sentientibus decedens, nempe in cordis compunctione. Et sic suæ incumbunt mundationi, eamque per actus consequuntur. In iis igitur terminus cogitationum patet, ut et in illis, ut diximus, lacrymarum effusio. Et inde mens incipit modo naturali, naturas rerum examinare, et Dei artem considerare, divinamque cogitationem concipere et potentia et sapientia et gloria et bonitatis et aliorum quæ de Deo possunt inquiri; et in Scripturæ mysteria intrat, et supernaturalia gustat bona, et supercœlesti fruitur pulchritudine, et divinæ charitatis formatur capa-

(* Hæc in *Philocalia* præcedentibus continue adnectuntur, interposito tantum titulo quem exscripsimus, nulla quæ præmissa biographica notitia. Edir.

eitas. Et sic amore capitur et gaudet et ardet, postquam ad terminum pervenerit virtutum, nempe omnium rerum Creatoris charitatem, nullum in iis errorem sive patiens, sive suspicans, solummodo apsus et peccaminosos motus indecentesque agitationes ex multis causis, utpote qui adhuc verti potest, subiens. In quibus oportet ut seipsam recipiat, longe stans a desperatione et ad divina misericordiae spe erecta, lacrymisque et oratione et aliis dictis bonis occupata, et divino charitatis paradiso letata, qua licet, nihil amplius cernens, neque imaginem, neque substantiam, neque formam, neque, uno verbo, quidquam aliud, nisi lacrymas, et cogitationum pacem et Dei dilectionem. In iis enim et recta via servatur et animæ humilia sentientis salus acquiritur, et vigilantis et orantis in Christo Jesu Domino nostro. Dum in cellula tuas sedes. fiduciam habeat ad Deum mens in humilitate constituta; humilitatem quidem ex sua infirmitate ac nihilo; fiduciam vero propter supereminentem Dei charitatem et tolerantiam quam erga hominem habet. Sic enim anima ad honorem Dei ducitur, quandoquidem seipsam tanquam peccatricem agnoscens, in Dei misericordia confidit et seipsam attollit. Quapropter divinus Paulus nos hortatur dicens: « Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ. » Etenim vere oculus est orationis aut ala aut quidam habitus, ad Deum fiducia; non utique quando quis in propria bonitate confidit; absit, et longe ab hac dispositione recedas; sed quando ineffabilis misericordiae et charitatis et patientiæ Dei ratione in divinam spem evolat. Ora igitur cum fiduciali familiaritate in humili cogitatione, bona spe nutritus, in Deo, ut dictum est, in Christo Jesu, Domino nostro. Oportet igitur te persequi ea quæ corpus affligunt et mentem impediens liberant. Hæc autem sunt, mediocris cibus, levis potus, somnus brevis, stabilitas pro viribus, pro viribus etiam genuflexiones in humili habitu; vite indumentum, brevis sermo et necessarius, humi cubatio, et alia quæcumque corpus partim domare possunt. Cum iis autem persequenda sunt quæcumque mentem excitant, et ad Dei unionem efficaciter tendunt. Hæc porro sunt sacræ Scripturæ lectio et sanctorum in eam commentariorum, et ipsa moderata, intelligens psalmodia, eorum quæ in Scripturis dicta sunt, meditatio et eorum quæ in mundo animadvertuntur miraculorum, et orales preces, donec eas ex corde Spiritus sancti gratia manifeste moveat. Tunc enim altera festivitas est et altera celebritatis occasio, quando jam non loquitur, sed in corde a sancto Spiritu oratio efficitur. Talia igitur sic aggredere; genuflecte quotiescunque poteris, atque postea sedens, ora. Si oratione fatigaris, te ad legendum converte, ut dictum est; et rursus ad orationem redi, teque ad psalmodiam particularem excita. Et rursus adhuc ad orationem redi; et fatigatus adhuc, ut dictum est, paululum meditare, et rursus adhuc

A νεται, καὶ εἰς τὰ μυστικά χωρεῖ τῆς Γραφῆς, καὶ τῶν ὑπερφυῶν γεύεται ἀγαθῶν, καὶ ὑπερκοσμίων ἀπολαύει καλῶν, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης καθίσταται χώρημα· καὶ οὕτως ἐρωτοληπτεῖται, καὶ χαίρει, καὶ εὐθυμεῖ εἰς τὸ πέρας ἀναδεδραμηκῶς τῶν ὁρετῶν, τὴν ἀγάπην τοῦ τῶν ὅλων Δημιουργοῦ, μηδεμίαν πλάνησιν ἐν τούτοις ἢ πάσχω, ἢ ὑφορώμενος, μόνους ὀλίθους καὶ ἀμαρτηματικὰς ὑμᾶς, καὶ ἀπρεπεῖς κινήσεις ἐκ πολλῶν αἰτίων, ὡς τρεπτῶς, ὑπομένων. Ἐν οἷς ἐπανακτῆσθαι χρὴ ἐαυτὸν, πόρρω ἰστάμενον ἀπογνωσεως, καὶ τὰ θεῖα τῆς φιλανθρωπίας ἐλπίδι πετρούμενον, δάκρυσί τε καὶ προσευχῇ, καὶ τοῖς ἄλλοις εἰρημένοις ἀγαθοῖς ἀσχολούμενον, καὶ εἰς τὸ θεῖον τῆς ἀγάπης ἢ ἔξῃστιν ἐντροφῶντα παράδεισον, μηδὲν πλέον ὁρῶντα, μὴ βέδρος, μὴ πάχος, μὴ σχῆμα, μηδὲ τι ὡς ἐν συντόμῳ εἶπεν, πλὴν θακρῶν, καὶ εἰρήνης λογισμῶν, καὶ ἀγάπης Θεοῦ. Ἐν τούτοις γὰρ καὶ τὸ ἀπλανὲς τρεῖται, καὶ ἡ τῆς ψυχῆς σωτηρία ἐπιβραβεύεται μετριοφρονούσης, καὶ νηψούσης, καὶ προσευχομένης ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Καθεζόμενος ἐν τῷ κελίῳ σου, παρῆρσιαν πρὸς τὸν Θεὸν ἔχετω σου ἐν ταπεινώσει ὁ νοῦς· τὴν μὲν ταπεινῶσιν ἐξ εὐταλείας τῆς ἑαυτοῦ καὶ οὐθενότητος· τὴν δὲ παρῆρσιαν, διὰ τὴν ἀνυπέροβλητον τοῦ Θεοῦ ἀγάπην, καὶ ἀνεξικακίαν, ἣν ἔχει περὶ τὸν ἄνθρωπον. Οὕτω γὰρ ἡ ψυχὴ εἰς τὴν ἑγεται τοῦ Θεοῦ, ὁπνίκα καίτοι γε ἀμαρτωλῶν συνεγνωκεία ἑαυτὴν, ὅμως μέντοιγε τῇ φιλανθρωπίᾳ τοῦ Θεοῦ θαρρεί, καὶ ἐξαρτῆ ἑαυτὴν. Διὰ τοῦτο ὁ ἱερεὺς Παῦλος ἐπιτάττει λέγων· « Προσερχέμεθα μετὰ παρῆρσιος τῷ ὄρον τῆς χάριτος; » καὶ γὰρ ἀληθῶς ὀφθαλμὸς τίς ἐστι τῆς προσευχῆς, ἢ πτερὸν, ἢ σχέσις τις ξενότροπος, ἢ πρὸς Θεὸν παρῆρσι· οὐχ ὅταν τις παρῆρσιάζηται, ἅτε ἀγαθός, ἀπαγε, καὶ τῆς διαθέσεως ταύτης πόρρω γενοῦ· ἀλλ' ὅταν τῷ λογισμῷ τῆς ἀφάτου φιλανθρωπίας, καὶ ἀγάπης, καὶ ἀνεξικακίας τοῦ Θεοῦ, εἰς τὰ θεῖα; ἐλπίδας πετρωθῇ. Προσεύχου τοίνυν μετὰ πεπαρῆρσιασμένου τοῦ ἡθους ἐν ταπεινῷ τῷ φρονήματι, ἐλπίσι τρεφόμενος χρυσταίς, ἐν τῷ Θεῷ κατὰ τὰ προκείμενα, ὡσπερ εἴρηται, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. Δεῖ σε δεῖ ἐπιμελῶς μετείναι, τὰ τὸ σῶμα κατευνάζοντα, καὶ τὸν νοῦν λυτρούμενα τῆς ὀχλήσεως· τὰ δὲ ἐστὶ, σύμμετρος δὴ δωδῆ, πόσις; ἐλαφρὰ, ὑπονος βραχὺς, στάσις κατὰ δύναμιν, κλίσις γονάτων κατ' ἐφικτὸν ἐν σχήματι ταπεινῷ, ἐνδύμα εὐτελές, λόγος ὀλιγοστός, ἀναγκαιός, χαμηνία, καὶ τ' ἄλλα ὅσα τὸ σῶμα δαμάζει μερικῶς. Μετὰ δὲ τούτων μετείναι χρὴ, ὅσα διῦπνίξει τὸν νοῦν, καὶ πρὸς Θεοῦ προσκολλήσεις συνεργεῖ. Τὰ δὲ ἐστὶν ἀνάγνωσις τῶν ἱερῶν Γραφῶν, καὶ τῶν εἰς αὐτὰς ἀγίων ἐξηγητῶν, καὶ αὕτη δὲ σύμμετρος, ψαλμωδία εὐσύνετος, μελέτη τῶν ἐν ταῖς Γραφαῖς λεγομένων, καὶ τῶν ἐν τῇ κτίσει θεωρουμένων θαυμάτων, καὶ προσευχὴ διὰ στόματος, ἕως ἀνταύτην ἀπὸ καρδίας ἢ ἀγία χάρις κίνησι τοῦ πνεύματος ἐνιργῶς. Τότε γὰρ ἑτέρα ἐορτή, καὶ ἄλλη; κενὸς πανηγύρεως, οἷα ἀπὸ στόματος; λαλουμένης, ἀλλ' ἀπὸ καρδίας ἐνεργουμένης; ἐν πνεύ-

ματι. Τὰ τοιαῦτα δὲ νῦν οὕτω μετέρχου· κλινοῦν ἂν γόνυ, ὁσάκις ἂν δύναιο, καὶ οὕτω καθισθεὶς προσεύχου. Ἀκηδιάσας ἀπὸ τοῦ προσεύχεσθαι, ἐλθὲ εἰς ἀνάγνωσιν, καθὼς εἴρηται· καὶ πάλιν ἐπάνηκε εἰς τὸ προσεύχεσθαι, καὶ αὖθις ἀκηδιάσας ἀπὸ τοῦ προσεύχεσθαι, πρὸς ψαλμῶδιον διεγέρθητι μερικὴν. Καὶ οὕτως ἐσαυθὶς ἐπάνελθε εἰς τὸ προσεύχεσθαι, καὶ ἔτι ἀκηδιάσας, ἐν τῇ προσηρημένῃ μελέτῃ γενοῦ συμμέτρως, καὶ οὕτω πάλιν ἔχου τῆς προσευχῆς. Καὶ ἐργοχείρῳ δὲ βραχεῖ χρόνῳ, τῆς ἀκηδίας ἐμποδίῳ, ὡς παρὰ τῶν Πατέρων ἀκήκασας, ἄγιε. Ἐν πάσῃ σου ἀεὶ τῇ κατὰ Θεὸν ἐργασίᾳ, ἀποπρωτὶ ἕως πρωτῆ, προηγείσω τὸ προσεύχεσθαι. Διὰ γὰρ τὴν πρὸς προσευχὴν ἀκηδίαν, τὰ ἕτερα ἄλλα, ἃ εἴρηται μετερχόμενα· ἐπεὶ ὀνηνίκα τὸ ἔλεος τῆ ψυχῆ παραγένηται, καὶ βλύσει ἀπὸ καρδίας ὡσπερ ἀπὸ πηγῆς τινος τὴν προσευχὴν ἢ χάρις τοῦ Πνεύματος, τὸ τηνικαδὲ μόνη τῇ προσευχῇ, καὶ τῇ θεωρίᾳ προσερχολεῖται ὁ νοῦς, ἀπάντων ἀφιστάς ἑαυτὸν, καὶ μόνη τῇ προσευχῇ καὶ τῇ θεωρίᾳ τρυφᾷ, εἰς τὸν τῆς θ. ἰσ ἀγάπης παράδεισον.

Πάντων τῶν ἀγαθῶν ἔργων ἔχει τὸ κράτος ἡ προσευχὴ· τῆς μετανοίας τὸ δάκρυον αὐτῆ γεννᾷ· εἰς τὴν εἰρήνην τῶν λογισμῶν ἄκρως συμβάλλεται, μόνον Θεὸν τὴν ἄκραν εἰρήνην ἐπειγομένη λογίζεσθαι· τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης αὐτῆ γεννήτρια· τὸ λογιστικὸν ἐν τῆς ψυχῆς αὐτῆ μόνη καθαίρει, Θεὸν φανταζομένη τὸν γεννήτορα τῆς καὶ τῶν ἀγγέλων καθάρσεως· τὸ ἐπιθυμητικὸν τῆς ψυχῆς πρὸς Θεὸν καθαρὸν ἀποσύζει· προσκειμένη γάρ καὶ διαλεγόμενη Θεῷ, τῷ ἀπειρώς καὶ ὑπερφυῶς ἀγαθῷ καὶ καλῷ πεφυκότως τὴν ἐπιθυμίαν πᾶσαν προσκολλᾷ τῷ Θεῷ. Θυμὸν δὲ τοσοῦτον πραίνει, ὅσον ὑποπίπτει, καὶ δέεται, καὶ παρακαλεῖ τὸν Θεόν· καὶ ταπεινοὶ τὴν ψυχὴν διὰ τῆς πρὸς Θεὸν προσπτώσεως· οὐδεὶς γὰρ δεόμενος, καὶ παρακαλῶν ἀταπεινῶτων, ἢ θυμῶδες φέρει τὸ φρόνημα. Διὰ τοῦτο συνελόντα εἰπεῖν πάσας δυνάμεις ψυχῆς, καὶ πάσας ἐνεργείας, πρακτικὰς τε καὶ νοεράς ἢ ὅσια προσευχὴ καθαίρει, καὶ ἀνορθοῖ· καὶ μάλιστα προσλαβομένη μεθ' ἑαυτῆς καὶ θεωρίαν Θεοῦ, καὶ τὸν ἐπόμενον θεῖον ἔρωτα ἐν ἡσυχίᾳ διαίτῃ, καὶ ἀγωγῇ, κατὰ τὰ πρὶν εἰρημένα. Ἐξ οὗ δὲ τόπου τῆς καρδίας ἐκρεῖ τὸ δάκρυον, ἐκεῖ νοεῖτω καὶ ὁράτω ὁ λογισμὸς σου νεύων ἐντός σου, ἀοχλήτως δι' εἰσπνοῆς ῥινὸς ἐν τῷ προσεύχεσθαι· καὶ παραμενέτω, ὅσον δυνατὸν, ἐκεῖ. Ἄνταν γὰρ ὠφέλιμον, καὶ τῶν συνεχῶν καὶ πολλῶν δακρύων ἐπαγωγὸν, καὶ αἰχμαλωσίας νοδὸς ἀναρριπτικὸν, καὶ εἰρήνης περιποιητικὸν Διοσράς, καὶ προσευχῆς ἀφορμὴ, καὶ εἰς εὐρσεῖν προσευχῆς καρδιακῆς, σὺν Θεῷ, συνεργόν· χάριτι τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

Δεῖ σε εἰδέναι, ὁ θεωρῶς, καὶ τῶν μουσικῶν ἐπόπτῃς καὶ τρυφητῆς, ὅτι ὡσπερ δύω, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, οὕτως ἐξ ἐπομένου καὶ δύω, τῷ, εἴτε γένει θελείς εἰπεῖν, εἴτ' οὐκ εἶδει, τὰ τε πένθη, καὶ ἀκολούθως τὰ δάκρυα. Διενηνόησας δὲ ἑκάτερον τοῦ ἑατέρου πολλῶν τῷ μεταξῷ, εἰ καὶ ἀμφοτέρα καλά, καὶ θεόδοτα, καὶ τῆς θείας εὐμελείας, καὶ τῆς κατ' αὐτὴν κληρονομίας πρόξενα. Τὰ μὲν γὰρ ἔχει θεῖον φόβον τὴν ἀρχὴν, καὶ τὸν πενθικόν· τὰ δὲ θεῖαν ἀγάπην, καὶ τὸν Θεόν. Καὶ τὰ μὲν οὐ τοσοῦτον εὐφραίνει, τὰ δὲ, καὶ εὐφραίνει πολλὰ, καὶ ἐξιστᾷ ἐξί-

orationem occupa. Manuali etiam opere paululum utere, tanquam acediae obstaculo, ut a sanctis Patribus audiisti, sancte. In omni tua secundum Deum operatione ab aurora ad auroram praecedat oratio. Propter acediam in orando, caetera alia quae dicta sunt, inseruntur. Postquam igitur misericordia ad animam accesserit, et ex corde, tanquam ex fonte, orationem fundet gratia Spiritu, tunc amicae orationi et contemplationi mens incumbet, seipsam ab omnibus removens, et sola oratione et contemplatione gaudens, in divinae charitatis paradisum.

In omnibus bonis operibus dominatur oratio. Ipsa poenitentiae lacrymas gignit; in cogitationum pacem valide adjuvat, solum Deum summam pacem esse credere coacta; ipsa quoque est divinae charitatis genitrix; ipsa sola animae rationem mundat, Deum representans ut angelorum ipsorum puritatis auctorem; animae desideria ad Deum pura conservat. Deo enim adhærens et cum eo conversans, cum infinito illo bono et pulchro naturaliter omne desiderium conjungit. Animum autem adeo mansuetum facit, ut prociat et egeat, et Deum invocet; et animam humiliat, dum ea ante Deum prociat; nemo enim indigens et implorans non humiles aut superbos induit sensus. Ut breviter loquar, omnes animae potentias et facultates, activas nempe et spirituales pia oratio mundat et corrigit; ac praecipue secum admittit et Dei contemplationem et, qui eam sequitur, divinum amorem in tranquilla agendi ratione et vita, ut prius dictum est. Ex quo autem cordis loco fluunt lacrymae, ibi sit cogitatio tua et aspiciat tua ratio intra te ipsum vergens indesinenter, per naris inspirationem, in oratione; et ibi, quantum poteris, remaneas. Minimum enim id utile est et continuas multasque lacrymas elicit, et mentis servitutem auferit, et spiritualem confert pacem, et orationem adjuvat, et in cordis orationis inventionem ducit, cum Deo operans, gratia vivificantis Spiritus in Christo Jesu Domino nostro.

Oportet autem tescire, qui contemplaris et intueris divina mysteria iisque laetaris quod, quemadmodum duo sunt Deus et homo, ita et duo, sive genere, sive idea, dolores et quae consequuntur lacrymae. Differunt autem multum inter se ambo, etsi ambo pulchra sint et Dei dona, Deique benevolentiam hereditatemque praesent. Dolores quidem divinum timorem principium habent, et quod in anima doloris capax est; lacrymae vero divinam charitatem et Deum; alii non tantum laetitiae praesent; aliae vero gulum afferrunt multum et infausta deturbant.

Priores quidem incipientium sunt, posteriores vero eorum qui per gratiam ad perfectionem tendunt.

Quinque sunt tranquillitatis opera! Oratio, nempe continua Jesu-Christi memoria, per spirationem in cor introducta absque ul'a cogitatione; quæ per temperantiam ventris universam et somni et aliorum sensuum exercitiis intra cellulam cum humilitate perficitur: psalmodia per partes; lectio similiter divinorum Evangeliorum et sanctorum Patrum: et quorundam de oratione capitum, præsertim juvenis Theologi et Hesychei et Nicephori; iudiciorum Dei meditatio aut mortis memoriæ et simulum, et manuale paululum opus; et rursum ad orationem reditus, etiamsi vim tibi inferre debeas, donec tua mens assueverit inconstantiam deponere Domini memoria et continua ad cordis laborem inclinatione. Ea est monachorum qui pacem agere incipiunt operatio. Hujusmodi monachus non debet frequenter ex cellula exire; debet e contrario omnium frequentatione et contemplatione se abstinere, nisi propter magnam necessitatem; et nunc cum attentione et vigilantia et raro; quia non modo incipientibus, sed etiam iis qui progressi sunt, mundationem talia præstant.

Quæ cum attentione fit oratio absque ul'a a'ia cogitatione per has voces: « Domine Jesu Christe, Fili Dei, » mentem spirituâliter et ineffabiliter ad memoratum Dominum dirigit. Per illud enim: « Misere mei, » ad seipsam convertitur; non sustinens non pro se orare; ad charitatem vero proficiens, per experientiam unitive ad ipsum Dominum tendit, postquam secundi persuasionem accepit. Ideo non semper universam orationem tradunt Patres: sed alius quidem universam, ut Chrysostomus; alius vero, « Dominum Jesum », ut Paulus, addens in Spiritu sancto, id est, postquam Spiritus sancti efficaciam cor accepit, per quam et orat: quod eorum est qui profecerunt, etsi non summum attigerint, quod est illuminatio. Climax dicit: « Nomine Jesu hostes verbera, et Jesu memoria tuæ respirationi adunetur, » et nihil aliud addit. Licet autem et incipientibus, nunc quidem universis orationis vocibus orare, nunc earum parte tantum, secundum mentem, ut dictum est. Non debent tamen continuo mutare, ne inde dissipationem patiantur. Si quis prædictæ puræ orationis methodo adhæreat, quamvis non omnino pure fieri possit propter obstacula quæ superveniunt et mentis distractiones, assequitur conando libenter orandi habitum, eo quod mens cordi adhæret, neque violenter per inspirationem inducitur neque rursum statim educitur; sed ipse apud se hac methodo remanet et orat. Quæ oratio, cordis oratio nuncupatur. Præcedit autem eam quidam fervor in corde, qui rejicit quidquid impedit quin hac oratio perfecte pura efficiatur. Atque ita mens adhærens absque impedimento in corde orat. In hoc autem fervore et oratione Jesu cuius meminit, charitas in corde

Ασια· τὰ πρῶτα μὲν, ἀρχαρίων, τὰ δὲ, ἀρεκνομενω εἰς τελειότητα διὰ τῆς χάριτος.

Πέντε ἐργασίαι ἡσυχίας εἰσὶ· προσευχή, ἥτοι μνήμη τοῦ Ἰησοῦ διηνεχῆς, εἰσαγομένη διὰ πνοῆς ἐν τῇ καρδίᾳ δίχα τῆς οἰασοῦν ἔννοιᾳς, ἥτις δι' ἐγκρατείας περιεκτικῆς γαστρὸς λέγω, καὶ ὕπνου, καὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων ἔνδον τοῦ κελλίου σὺν ταπεινώσει κατορθοῦναι· ψαλμῳδία μερικὴ· ἀνάγνωσις ὁμοίως ἐκ τῶν θείων Εὐαγγελίων καὶ τῶν θείων Πατέρων, καὶ τῶν περὶ προσευχῆς κεφαλαίων, μάλιστα τοῦ νέου Θεολόγου, καὶ Ἰουστίνου, καὶ Νικηφόρου· μελέτη κρίσεως Θεοῦ, ἡ μνήμη θανάτου, καὶ τῶν ὁμοίων, καὶ μικρὸν ἐργόχειρον· καὶ πάλιν ἐπανακάμπτειν εἰς προσευχὴν, κἄν βίαν ἔχη τὸ πρᾶγμα, ἕως οὗ εἴσῃ ὁ νοῦς, τὸν βεμβατασμὸν ἀποτιθεσθαι ἑαυτοῦ τῇ πρὸς Κύριον μνήμῃ, καὶ τῇ εἰς τὸν τῆς καρδίας πόνον συνεχῆ ἐπινεύσει. Αὕτη ἡ ἐργασία τῶν ἀρχαρίων μοναχῶν τῶν θελόντων ἡσυχάσαι. Ὁ τοίνυν τοιοῦτος ἀφείλει μὴ συνεχῶς ἐξέρχεσθαι τῆς κέλλης· ὁμιλίας τε καὶ θεωρίας ἀπέχεσθαι πάντων, εἰ μὴ διὰ πολλὴν ἀνάγκην· καὶ τότε μετὰ προσοχῆς καὶ ἀσφαλείας, καὶ σπανίως· ὅτι μὴ μόνον ἀρχαρίοις, ἀλλὰ καὶ αὐτοῖς τοῖς προκόπτουσιν ἤδη, σκορπι· μὲν τὰ ταῦτα προξενεῖ.

Ἡ σὺν προσοχῇ γινομένη αὕτη προσευχὴ χωρὶς ἔννοιᾳς δηλονότι τινός, διὰ μὲν τοῦ, Κύριε, Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, πρὸς αὐτὸν ἀλύως καὶ ἀλαλύτως παντάπασι μνημονευόμενον Κύριον ἔνοους ἀνατείνεται. Διὰ δὲ τοῦ, ἐλέησόν με, πρὸς ἑαυτόν· μὴ ἀνεγόμενος ἑαυτοῦ μὴ ὑπερεύχεσθαι· πρὸς ἀγάπην δὲ προκόψας διὰ πείρας· ἐνικῶς, πρὸς αὐτὸν τὸν Κύριον ἀνατείνεται, τοῦ δευτέρου πληροφορίαν λαθῶν. Διὸ οὐκ ἀεὶ τὴν εὐχὴν ὀλόκληρον οἱ Πατέρες παραδίδόντες φαίνονται· ἀλλ' ὁ μὲν ὀλόκληρον, ὡς ὁ Χρυσόστομος· ὁ δὲ τὸν Κύριον Ἰησοῦν, ὡς ὁ Παῦλος, προστιθεὶς ἐν Πνεύματι ἀγίῳ, τοῦ ἐστίν, ὅταν ἐνέργειαν Πνεύματος ἀγίου ἡ καρδιὰ δέξεται, δ' ἤς καὶ προσεύχεται· ὅπερ ἐστὶ τῶν προκοψάντων, εἰ καὶ μὴ τελείως ἀκμήν· ὅπερ ἐστὶν ὁ φωτισμός. Ὁ δὲ τῆς Κλίμακός φησιν· Ἰησοῦ ὀνόματι μάλιστα πολεμίους, καὶ Ἰησοῦ μνήμη κολληθεῖτω τῇ πνοῇ σου· καὶ οὐδὲν ἕτερον προστίθῃσιν. Ἐξεστέ δὲ καὶ τοῖς ἀρχαρίοις, ποτὲ μὲν, ὕλαις τοῖς τῆς προσευχῆς βήμασι, ποτὲ δὲ ἐν μέρει ταύτης προσεύχεσθαι κατὰ νοῦν, ὡς εἴρηται· μὴ μὲν ται συνεχῶς ἐναλλάττειν, ἵνα μὴ ἐκ τούτου μερισμὸν πάσῃ, ἐκ τοῦ προσμένειν τῇ εἰρημένῃ μεθόδῳ τῆς καθαρᾶς προσευχῆς· εἰ καὶ μὴ καθαρῶς ἄλλως, δηλονότι διὰ τὰς ἐμποδῶν ταύτη γινομένης προσλήψεις καὶ τοὺς λογισμοὺς, ἔρχεται ὁ ἀγωνιζόμενος ἐν ἔξει τοῦ ἀδιάστω; προσεύχεσθαι, τῷ προσμένειν ἐν τῇ καρδίᾳ τὸν νοῦν, καὶ μὴ βιαίως διὰ τῆς εἰσπνοῆς εἰσάγεσθαι, καὶ αὐθις εὐθὺς ἀποπηδῆν· ἀλλ' αὐτὸν παρ' ἑαυτῷ προσμένειν ταύτῃ, καὶ προσεύχεσθαι. Καὶ τοῦτο ἐστὶ καὶ ὀνομάζεται προσευχὴ καρδιακὴ. Προηγείται δὲ ταύτης θέρμη τις ἐν τῇ καρδίᾳ, ἥτις ἀποσοβεῖ τὰ ἐμποδίζοντα τὴν προτέραν καθαρὰν τελείως ἐκτελεῖσθαι προσευχὴν. Καὶ οὕτως ὁ νοῦς προσμένων, ἀκωλύτως

ἐν καρδίᾳ εὐχεται. Ἐν δὲ τῇ τοιαύτῃ θέρμῃ τε καὶ προσευχῇ, ἢ πρὸς τὸν μνημονευόμενον Κύριον Ἰησοῦν ἀγάπη ἐν καρδίᾳ τίκτεται· ἐξ ἧς καὶ δάκρυον, γλυκερὸν ὅτι πλείστον, ἀποβρέει, πόθου τοῦ μνημονευομένου Ἰησοῦ.

Ἰν' οὖν τις ἀξιωθεῖ τούτων, καὶ τῶν μετὰ ταῦτα πάντων· ἃ νῦν λέγειν οὐ καιρὸς· σπεύδειν χρῆ, καθάπερ εἴρηται, τὴν Θεοῦ φέρον ἔχειν πρὸ ὀφθαλμῶν, μετὰ τῆς μνήμης τοῦ Ἰησοῦ, ἔνδον ἐν καρδίᾳ, καὶ οὐχ ἀπλῶς ἐκτός, Ἰν' οὕτως ἐκκλίνη βραδίως οὐ τῶν ἔργων τῶν πονηρῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἐμποδῶν λογισμῶν, καὶ εἰς προκοχὴν ἔλθῃ, τοῦ πληροφοροφροῖαν ἐντεῦθεν σχεῖν, τῆς πρὸς αὐτὸν ἀγάπης τοῦ Θεοῦ· μόνον αὐτὸς μὴ ζητεῖται τὴν ἐμφάνειαν αὐτοῦ, ἵνα μὴ δέξῃται τὸν σκότος ὄντα, καὶ φῶς εἶναι ὑποκρινόμενον. Ὅταν γὰρ ὁ νοῦς αὐτοῦ μὴ ζητοῦντος, φῶς ἴρῃ, μὴ παραδεχέσθῃ, μήτε μὴν καταργεῖται τοῦτο. Ἄλλ' ἐρωτάτω τὸν ἔχοντα δύναμιν διδάξαι, καὶ τὸ ἀληθές μανθανέτω, καὶ εἰ μὲν εὖρῃ τὸν διδάσκοντα οὐ καθὼς μόνον ἀπὸ τῆς θείας Γραφῆς ἔγνω· ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐκεῖνος μακαρίως· ἔπαθε τὸν φωτισμὸν, τῷ Θεῷ χάρις. Εἰ δ' οὖν κρείσσον τὸ μὴ παραδέξασθαι, ἀλλ' ἐν ταπεινώσει πρὸς τὸν Θεὸν καταφυγεῖν, ἀνάξιον ἑαυτὸν ἀποκαλῶν τῆς τοιαύτης θεωρίας, καθὼς καὶ τοῦτο παρὰ τῶν Πατέρων ἐδιδάχθημεν ἔργῳ. Εἰ γὰρ καὶ ἐν ἄλλοις αὐτῶν συγγράμμασι τὰ σημεῖα τοῦ ἀπλινθοῦς, καὶ τοῦ τῆς πλάνης φωτισμοῦ φασιν, ἀλλ' ὡςπερ τὰ προειρημένα πάντα διὰ ζωῆς φωνῆς ἤκουσας, οὕτω ἡ καὶ περὶ τούτου κατὰ καιρὸν ἴκουσαι· νῦν γὰρ οὐ καιρὸς. Τοῦτο δὲ νῦν μάλλον μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων δεῖ μαθεῖν, ὅτι, ὡςπερ ὁ τοξεύειν μαθεῖν θέλων οὐκ ἄνευ σημείου τῆ τὸξον τεινεῖ, οὕτως ὁ ἡσυχᾶσαι μαθεῖν ἐθέλων, τὸ ἀεὶ πρῶτος εἶναι τὴν καρδίαν, ὡς σημεῖον ἔχῃτω, μηδέποτε ἐν μηδενὶ ταραττων, ἢ ταραττόμενος· εἰ μήπου περὶ εὐσεβείας ὁ λόγος. Τοῦτο δὲ εὐκρίως ἂν κατορθωθείη, πάντων ἐκκλίτων ἅμα, καὶ τὰ πλείστα σιωπῶν. Εἰ δέ τι καὶ συμβαίῃ ποτὲ, μετανοεῖν εὐθύς, καὶ αὐτοῦ καταμέμφεσθαι, καὶ εἰς τὸ ἔτι προσέχειν, Ἰν' ἡσύχως τε καὶ μετὰ καθαροῦ συνειδότος τὸν Ἰησοῦν ἀρχὴν βαλὼν ἐπικαλεῖσθαι, ὡς ἐφημεν, τὴν αὐτοῦ θεῖαν χάριν, ἐδῶ προβαίνων ἀναπαυομένην ἐξῆ τῆ ψυχῇ· καὶ οὐ μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἀναπαύουσαν τὴν ψυχὴν τελῶς ἐκ τῶν πρώην ὀχλούντων αὐτῆ δαιμόνων καὶ παθῶν, καὶ ἀβρῆτην εὐφροσύνην εὐφραίνουσαν αὐτήν. Εἰ γὰρ καὶ ἐνοχλοῦσιν αἴθεις, ἀλλ' οὐκ ἐνεργοῦσιν, ὅτι μὴ πρόσκειται αὐτοῖς, μηδὲ ποθεῖ τὴν ἐκ τούτων ἡδονήν· ὅλος γὰρ ὁ πόντος τοῦ τοιοῦτου πρὸς τὸν Κύριον τὸν ὄντα αὐτοῦ τὴν χάριν, ἀνατέταται· πολεμεῖται δὲ λοιπὸν παραωρήσει, ἀλλ' οὐκ ἐγκαταλείψει. Διατεῖ; Ἰνα μὴ ὑψωθῇ ὁ νοῦς αὐτοῦ, δι' ὅπερ εὖρεν ἀγαθόν· ἀλλὰ πολεμουμένος, προσλαμβάνει ταπεινώσιν ἀεὶ· δι' ἧς μόνως οὐ μόνον νικᾷ τοὺς ὑπερηφάνους πολεμοῦντας, ἀλλὰ καὶ ἑωρεῶν ἀεὶ μειζρόνων ἀξιοῦται. Ὅν ἀξιωθεῖμεν καὶ ἡμεῖς οὕτω παρὰ Χριστοῦ, τοῦ ταπεινώσαντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ τοῖς τούτοις ταπεινῆ; τὴν χάριν αὐτοῦ παρέχοντο. πλουσίως, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰ; τὸς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

Ut igitur, ex qua lacrymæ quam dulcissime fluunt, J-su memorati desiderio.

Ut igitur his a'iquis dignus sit et aliis quæ inde sequuntur, nunc dicendum remanet; conari oportet Dei timorem ante oculos habere cum memoria Jesu in corde, neque simpliciter extra cor, ut ita declinet facile non modo a pravis operibus, sed etiam ab obviis cogitationibus. et ad profectum veniat persuasionem habendi charitatis Dei erga seipsum. Molo non querat ejus manifestationem, ne recipiat eum qui tenebra est et se esse lucem fingit. Quando enim mens illius non querentis lucem videt; ne eam accipiat, neque eam despiciat. Sic igitur melius est eam non accipere, sed in humilitate ad Deum confugere, seipsum indignum clamans tali contemplatione, quemadmodum a Patribus opere didicimus. Si enim in aliis suis operibus non falsi luminis signa et falsi tradunt, sed quemadmodum prædicta omnia viva voce audisti, ita sane et de hoc ultimo, tempore opportuno, audies: nunc autem non est tempus. Nunc autem cum aliis et ante alia te discere oportet, quod, quemadmodum ille qui vult sagittam emittere, non absque signo tendit arcum, ita qui vult tranquillitatem discere, se nisi corde esse debere tanquam signum habeat, nunquam in quolibet perturbantem neque perturbatum: si nondum de pietate sit sermo. Id autem facile ipsi succedet, ab omnibus simul declinanti et plerumque tacenti. Si quid autem accidat, statim poenitentiam agat, et seipsum vituperet, et ad ea quæ ante ipsum sunt tendat, ut pacifice et cum pura conscientia Jesum fundamentum ponat, invocetque, ut diximus, divinam illius gratiam, progressusque eam in anima quiescentem habeat. Neque id solum modo, sed et animam habeat perfecte a dæmonibus cupiditatibusque, quæ eam prius vexabant, quiescentem, et ineffabili lætitia gaudentem. Si enim et rursum eam conturbent, saltem mox in ea dominabuntur, quia non iis adhæret, neque voluptatem inde provenientem cupit. Totum ejus desiderium ad Dominum tendit qui dedit gratiam: permittit quidem ut adhuc tentetur, sed non eam derelinquit. Quare? Ne mens superbiat, eo quod bonum invenerit. Sed adhuc impugnata semper concipit humilitatem per quam non modo supernos hostes vincit, sed et majoribus adhuc donis digna est. Quibus utinam digni simus per Christum qui seipsum pro nobis humiliavit, et iis qui se humiliant gratiam suam abundanter præstat, nunc et semper et in sæcula sæculorum. Amen.

ΕΚΛΟΓΗ
ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ
ΠΕΡΙ
ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣΟΧΗΣ.
—
SELECTA EX SANCTIS PATRIBUS
DE ORATIONE ET ATTENTIONE *.

Omnem curam impendat asceta ne excelsior animæ pars voluptatum recursum humilietur. Quomodo enim possit adhuc ad illud proprium et intelligibile lumen liberis oculis aspicere, si carnis voluptate terræ affigatur? Ideo ante omnia oportet temperantiam calere quæ prudentiæ tuta custodia est, neque permittere ut mens quæ dux est cogitationes impuras meditetur. Necessaria igitur est interni hominis cura ut mens attollatur, ut gloriæ Dei termino quasi affigatur, ut fugiamus Domini iudicium dicentis: « Væ vobis, quia similes estis sepulcris dealbatis, quæ exterius quidem videntur pulchra, intus vero plena sunt ossibus mortuis et omni immunditia. Ita et vos exterius quidem videmini hominibus iusti, intus hypocrisis et impietate. » Ideo ingenti pugna opus est, et hac legitima, per cor et rationem et actionem, ne in vacuum gratiam Dei recipiamus. Sed quemadmodum cera sculptura ficta, ita nos Domini nostri Jesu Christi doctrina transformemur in interiorem hominem: quod dictum est a Paulo practice adimplente. Dicit enim: « Exuentes veterem hominem cum suis actibus, novum induamus, eum qui renovatur in agnitionem secundum imaginem ejus qui ipsam condidit ». Veterem hominem nominat, omnia vitia et omnes sordes quæ in animæ parte sunt. « Transformati secundum veterem hominem, inquit, in novitate vitæ usque ad mortem, ut possimus digne cum veritate dicere: Vivo ego, jam non ego, vivit vero in me Christus ». Nulla igitur cura ac sollicitudine vigilantis opus est: ne forte quid contra prædicta mandata operantes, tali ac tanta mercede decidamus, et tam horrendis iniis succumbamus. Quando autem diabolus insidias molitur, et violentissime, tanquam quædam ignita

Πᾶσα ἡ σπουδὴ τοῦ ἀσκητοῦ ἔστω, ὅπως μὴ τὸ ὕψηλόν τῆς ψυχῆς διὰ τῆς ἐπαναστάσεως τῶν ἡδονῶν ταπεινωθῆ. Πῶς γὰρ ἂν εἴη δύνηται πρὸς τὸ συγγενὲς νοητὸν φῶς, ἐλευθέρῳ ἀναβλέψαι τῷ ὁματι, ἢ προσηλωθεῖσα κάτω ψυχὴ τῇ ἡδονῇ τῆς σαρκός; Διὸ χρὴ πρὸς ἕ πάντων, τὴν ἐγκράτειαν ἀσκεῖν, ἀσφαλῆ φρουρὸν τῆς σωφροσύνης τυγχάνουσαν, καὶ τὸν ἡγεμόνα νοῦν μὴ συγχωρεῖν μελετᾶν ἐν λογισμοῖς ἀκαθάρτοις. Ἀναγκαῖα οὖν ἡ ἐπιμέλεια τοῦ ἔσω ἀνθρώπου, ὡς ἀμετεώριστον εἶναι τὸν νοῦν, καὶ ὡσπερ προσηλωθεῖσα τῷ σκοπῷ τῆς τοῦ Θεοῦ δόξης. Ἴνα φύγωμεν τὸ κρίμα τοῦ Κυρίου εἰπόντος: « Οὐαὶ ὑμῖν, ὅτι ὅμοιοι ἐστέ τάφοις κεκοιμημένοι: οἷτινες ἐξωθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας. » Οὕτω καὶ ὑμεῖς, ἐξωθεν μὲν φαίνεσθε τοῖς ἀνθρώποις ὀκαίαι: ἔσωθεν δὲ μεστοὶ ἐστέ ὑποκρίσεως καὶ ἄνομιᾶς. Διὰ τοῦτο ἀγῶνος χρεῖα μεγάλου, καὶ τούτου νομήμου, κατὰ τε καρδίαν, καὶ λόγον, καὶ πρᾶξιν, ἵνα μὴ εἰς κενὸν δεξιόμεθα τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ. Ἄλλ' ὡσπερ ὁ κηρὸς τῇ γλυφῇ μορφωθείς, οὕτω καὶ ἡμεῖς τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μορφωθῶμεν τὸν ἔσω ἀνθρώπον, πληροῦντες τὸ ὑπὸ Παύλου εἰρημένον πρακτικῶς: φησὶ γάρ: « Ἀπεκδυσάμενοι τὸν παλαιὸν ἀνθρώπον, σὺν ταῖς πράξεσιν αὐτοῦ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον εἰς ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτίσαντος αὐτόν. » Παλαιὸν δὲ ἀνθρώπον ὀνομάζει, πάντα ὁμοῦ τὰ κατὰ μέρος ἁμαρτήματα, καὶ μολύσματα: « Συμμορφούμενοι τὸν ἔσω ἀνθρώπον, φησὶν, ἐν καινότητι ζωῆς μέχρι θανάτου, ἵνα ἄξιοι γενώμεθα μετὰ ἀληθείας εἶπεῖν: Ζῶ δὲ ἐγὼ οὐκ εἴη· ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ Χριστός. » Πολλῆς οὖν ἐπιμελείας καὶ φροντίδος ἐπαγρύπνου χρεῖα: μήπως παρὰ τι τῶν εἰρημένων τὴν ἐντολὴν ἐργαστέμενοι, μὴ μόνον τοῦ τοιοῦτου καὶ τοσοῦτου μισθοῦ

* Coloss. III, 10. ** Galat. II, 20.

(*) Sine auctoris nomine. Ejusdem ut videtur, Callisti Feliciæ

ἐκπέσωμεν, ἀλλὰ καὶ ταῖς οὕτω φοβεραῖς ἀπειλαῖς ὑπο-
 πέσωμεν. Ὅταν δὲ ὁ διάβολος ἐπιβουλεύειν ἐπιχειρῇ,
 καὶ μετὰ πολλῆς τῆς σφοδρότητος, ὡς περὶ τινὰ βέλη πα-
 πυρωμένα, τοὺς παρ' αὐτοῦ λογισμοὺς ἐνήσιν ἡσυ-
 χάζουσα καὶ ἡρεμούση τῇ ψυχῇ, καὶ ταύτην αἰφνιδίως
 ἐμπιπρᾷ, καὶ χρονίας καὶ δυσεκλύτους τὰς μνήμας
 τῶν ἀπαξ ἐμβληθέντων ἐργάζεται, τρινηκαῦτα νήψει,
 καὶ προσεχίᾳ συντονωτέρᾳ τὰς τοιαύτας ἐπιβουλὰς
 ὑπέξιστασθαι δεῖ· καθάπερ ἀθλήτου τινος ἀκριβε-
 στάτη φυλακῇ, καὶ τάχει σώματος, τὰς βουλὰς τῶν
 ἀντιπάλων ἐκτρεπομένου· καὶ τὸ πᾶν τῇ προσευχῇ,
 καὶ ἐπικλήσει τῆς ἀνωθεν συμμαχίας διδόνει, τὴν
 τοῦ πολέμου καθαίρεισιν, καὶ τὴν τῶν τοξοματῶν
 ἀποτροπῆν. Τοῦτο γὰρ ἡμεῖς ὁ Παῦλος εἰδίδας λέ-
 γων· « Ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαβόντες τὸν θυρεὸν τῆς πί-
 στειως, » καὶ τὰ ἐξῆς. Ὅταν οὖν ἡ ψυχὴ τὸ πυκνὸν
 καὶ σύντονον τῆς διανοίας ὑποχαλάσασα, μνήμας
 τὰς παρατυχοῦσας, καὶ τῶν τυχόντων ἀναφέρῃ πρα-
 γμάτων, τρινηκαῦτα ὁ λογισμὸς ἀπαιδεύτως, καὶ ἀν-
 επιστημόνως πρὸς τὰ ζμυνημνευθέντα τῶν πραγμά-
 των φερόμενος, τοῦτο· ἐπιπλέον ἐνασχολούμενος,
 πλάνους ἐκ πλάνων μεταμείβει μακροῦς, καὶ εἰς αἰ-
 σχρότητας πολλάκις, καὶ ἀτοπίας ἐννοῶν καταστρέφει
 τὸ τελευταῖον. Ἀλλὰ τὴν μὲν τοιαύτην ὀλιγοῦσαν
 τῆς ψυχῆς, καὶ διάστασιν, πυκνωτέρᾳ καὶ ἐπιστρε-
 φιστέρᾳ τῇ τῆς διανοίας ἐπιτάσει διορθοῦσθαι δεῖ καὶ
 ἐπανάγειν, καὶ τῇ πρὸς τὸ παρὸν δεῖ περὶ τὰ καλὰ
 διασκεψέει προσασχολεῖν. Ὁ γὰρ ἀκριθῆς φιλόσοφος
 φροντιστήριον ἔχων τὸ σῶμα, καὶ καταγώγιον τῆς
 ψυχῆς ἀσφαλές, κἂν ἐπ' ἀγορᾶς τύχῃ, κἂν ἐν πανηγύ-
 ρει, κἂν ἐν ὄρει, κἂν ἐν ἀγρῷ, κἂν μεταξὺ πλήθους
 πολλοῦ, ἐν τῷ φυσικῷ μοναστηρίῳ καθιέδρυνται, ἔνδον
 συνάγων τὸν νοῦν, καὶ φιλοσοφῶν τὰ αὐτῷ πρέποντα.
 Ἄνατὸν γὰρ καὶ οἰκοὶ καθήμενον τὸν ῥάθυμον, ἐξω
 περιπλανᾶσθαι τοῖς λογισμοῖς, καὶ τὸν ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς
 ὄντα, νήφοντα δὲ, ὡς ἐπ' ἐρημίας εἶναι, πρὸς αὐτὸν
 τε καὶ πρὸς τὸν θεὸν μόνον ἐπιστρεφόμενον, καὶ οὐ
 διεγόμενον ταῖς αἰσθησεὶ τοὺς ἐκ τῶν αἰσθητῶν τῇ
 ψυχῇ θορύβους προσιπτόντας. Δεῖ οὖν τὸν προσιόντα
 τῷ σώματι καὶ τῷ αἵματι τοῦ Χριστοῦ εἰς ἀνάμνη-
 σιν αὐτοῦ τοῦ ὑπὲρ ἡμῶν ἀποθανόντος, καὶ ἔγερθέν-
 τος, μὴ μόνον καθαρεύειν ἀπὸ παντὸς μολυμμοῦ σαρ-
 κὸς καὶ πνεύματος, ἵνα μὴ εἰς κρῖμα φάγη καὶ πίη,
 ἀλλὰ καὶ ἐναργῶς δεικνύειν τὴν γνώμην τοῦ ὑπὲρ
 ἡμῶν ἀποθανόντος καὶ ἔγερθέντος, τῷ μὴ μόνον κα-
 θαρεύειν ἀπὸ πάσης ἀμαρτίας, ἀλλὰ νεκροῦσθαι μὲν
 τῇ ἀμαρτίᾳ, καὶ τῷ κόσμῳ, καὶ αὐτῷ, ζῆν δὲ τῷ
 θεῷ. Τῶν πονηρῶν λογισμῶν οἱ μὲν οὐδόλως ἡμῶν
 ἐπιβαίνουσι τῆς ψυχῆς; ἂν πολλῇ περιφραξόμεν αὐ-
 τοὺς ἀσφαλεῖς· οἱ δὲ τίττονται μὲν ἔνδον ῥαθυμη-
 σάντων ἡμῶν καὶ βλαστάνουσιν· ἂν δὲ προληφθῶσιν,
 ἀποπνίγονται ταχέως καὶ καταχώννυνται. Ἄλλοι καὶ
 τίττονται καὶ αὐξάνονται καὶ πρὸς τὰς πονηρὰς ἐμ-
 βαίνουσι πράξεις, καὶ πᾶσαν ἡμῶν ὕψελαν τῆς ψυχῆς
 διαφθείρουσιν, ὅταν ἐν πολλῇ γενώμεθα ῥαθυμίᾳ.
 Τὴ μὲν οὖν μακάριον, τὸ μετὰ τὸ δέξασθαι πονη-
 ρὸν λογισμὸν ἐστὶ· τὸ δὲ μετ' ἐκεῖνο, ἐπεισελθόντας

lela, suas cogitationes in animam pacifice et tran-
 quille agentem, immittit, eamque subito incen-
 dit, et diuturnas et inexplicabiles memorias eorum
 quæ semel occurrerunt, ei injicit, tunc majori vi-
 gilia ac attentione opus est ut hæ insidiæ deji-
 ciantur, tanquam athletæ cujusdam accuratiss-
 ma custodia et corporis levitate adversariorum
 insidias deturbante. Summa operis orationi et su-
 perni auxilii invocationi danda est, in honore belli
 hujus exitu et in telorum repulsione. Quod nos do-
 cuit Paulus dicens : « In omnibus sumentes scu-
 tum fidei » et cætera. Quando igitur anima co-
 gitationis vim et attentionem relaxat, memorias-
 que quaslibet obvias occurrentium rerum admittit,
 tunc cogitatio imperite et inscie ad has recordatio-
 nes se ferens, illisque adhaerens, errores ex erroribus
 longos patitur, ac serpens in turpitudines inde-
 centesque cogitationes demum devolvitur. Sed ta-
 lem animæ depressionem et dissipationem vividiori
 et vehementiori cogitationis attentione corrigi et
 reduci oportet, eamque statim circa bonum exer-
 ceri. Qui enim vere sapiens est, corpus habens
 tanquam animæ servum securumque domicilium,
 etsi in foro versetur, aut in hominum frequentia,
 aut in monte, aut in agro, aut in media multitu-
 dine, in naturali monasterio sedet, intus colligens men-
 tem, et meditans quæ seipsum decent. Fieri enim
 potest ut qui domi indolens sedet, exterius erret
 cogitatione, ut is vero qui in foro est, et vigilans
 est, tanquam in deserto loco sit, ad se et ad Deum
 solum conversus, neque sensibilis ens qui ex sensi-
 bilibus oriuntur tumultus percipiens. Oportet igitur
 eum qui accedit ad corpus et sanguinem Christi
 in memoriam ipsius pro nobis mortui ac resuscitati
 non modo esse ab omni corporis ac spiritus lave purum,
 ne in judicium manducet et bibat, sed voluntatem præstare
 hujus qui pro nobis mortuus est ac resurrexit, non modo se
 ab omni culpa mundantem, sed et ostendendo se mortuum
 esse et peccato et mundo et sibi, Deo autem vivere.
 Pravarum cogitationum aliæ quidem nunquam in
 animam nostram ascendunt, si nos multa securitate
 muniamus; aliæ vero intus gignuntur nostræ
 indolentiæ causa et crescent; si vero præcipiantur,
 brevi suffocantur et in profundum demerguntur.
 Aliæ autem et gignuntur et æugentur et ad malos
 actus procedunt, et omnem animæ nostræ sanitatem
 corrumpunt, quando in multa indolentia ver-
 samur. Beatissimum igitur est, si nullam omnino
 pravam admittamus cogitationem; huic autem
 felicitati proximum est ingredientibus cogitationibus
 citissime repellere neque eas diutius immorari si-
 nere, ita ut nostra pascua mala non reddamus. Si
 porro eo usque indolentes simus, hujus indolentiæ,
 misericordia Dei, adest consolatio et multa, hac
 ineffabili bonitate, nobis parata sunt remedia. Te
 igitur hortor ut, quantum corpus sinit, cor tuum

⁸⁷ Ephes. vi, 16.

non dissolvas. Quemadmodum enim agricola non potest de fructu qui in agro est quidquam pati; nescit enim quid eventurum sit, priusquam in horreis ejus concludatur; ita homo nequit cor suum dissolvere, quandiu in naribus ejus est spiritus. Et quemadmodum homo nescit quid passurus sit, usque ad ultimum spiritum, sic et monacho non licet cor dissolvere, quandiu aspirationem habet: sed oportet eum perpetuo ad Deum clamare, propter regnum ejus et misericordiam. Malignus autem, cum apprime sciat maxima posse adimplere eum qui non distracte Deum orat, nititur rationabili aut irrationabili modo mentem distrahere. Sed nos illud edocti, nostro inimico pugnantibus resistamus; et quando ad orandum stamus et genua flectimus, nullam omnino cogitationem in cor nostrum intrare sinamus, neque albam, neque nigram, neque dexteram, neque lævam, neque scriptam neque non scriptam; excepta Dei supplicatione et ea quæ menti supervenit de cælis illuminatione ac irradiatione. Multo conatu ac tempore in orationibus opus est, ut cogitationis expeditum statum inveniamus, aliud quoddam cordis cælum, ubi habitat Christus, ut ait Apostolus: « An nescitis quoniam Christus habitat in nobis? » Si quis velit mentis statum videre, seipsum ab omnibus cogitationibus custodiat, et tum seipsam mens videbit sapphiro et cælesti colori similem. Non intuebitur mens Dei locum in seipsa, nisi omnibus rerum cogitationibus excelsior facta sit. Non fiet autem excelsior, nisi cupiditates exuerit, quæ ipsam per rerum sensibilium cogitationem impediunt; et cupiditates virtutibus expelluntur; graciles autem cogitationes spirituali cogitatione, et ea rursus manifestato ipso lumine.

κατάστασιν, τηρησάτω ἑαυτὸν ἐκ πάντων τῶν νοημάτων, καὶ τότε ὄψεται ἑαυτὸν ὁ νοῦς σαφείρην οὐρανὸν χρώματι παρεμφερῆ. Οὐκ ἂν ἴδοι ὁ νοῦς τὸν τοῦ Θεοῦ τόπον ἐν ἑαυτῷ, μὴ πάντων τῶν ἐν τοῖς πράγμασι νοημάτων ὑψηλότερος γεγονώς· οὐ γενήσεται δὲ ὑψηλότερος, μὴ τὰ πάθη ἀπεκδυσάμενος, τὰ συνδεσμῶντα αὐτὸν διὰ τῶν νοημάτων τοῖς πράγμασι τοῖς αἰσθητοῖς, καὶ τὰ μὲν πάθη ἀπωθήσεται διὰ τῶν ἀρετῶν· τοῦς δὲ φιλόους λογισμοὺς διὰ τῆς πνευματικῆς θεωρίας, καὶ ταύτην πάλιν, ἐπιφανέντος αὐτοῦ τοῦ φωτός.

τοῦς λογισμοὺς, ταχέως ἀπόσασθαι, καὶ μὴ συγχωρῆσαι ἐνδοατρίψαι πλέον, ὥστε μὴ πονηρὰν ἡμῶν ἐργάσασθαι τὴν νομήν. Εἰ δὲ καὶ μέχρι τούτου βραχυμήσωμεν, ἔστι, διὰ τῆς τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας, καὶ τῆς βαθυμίας ταύτης παρχμυθία, καὶ πολλὰ παρὰ τῆς ἀγαθότητος ἐκείνης τῆς ἀφάτου τοῖς τοιοῦτοις τραύμασι κατεσκευάσθη τὰ φάρμακα. Παρακαλῶ σε οὖν, ἐν ὅσῳ εἶ ἐν τῷ σώματι, μὴ ἀπολύσης σου τὴν καρδίαν. Ὡσπερ γὰρ ὁ γεωργὸς οὐ δύναται πεποιθέναί ἐπὶ τινὶ αὐτοῦ καρπῷ, ἀνερχομένη ἐν τῷ ἀγρῷ αὐτοῦ· οὐ γὰρ οἶδε τί αὐτῷ ἀποθαίνει, πρὶν ἐγκλεισθῆναι ἐν τοῖς θησαυροῖς αὐτοῦ· οὕτως ἄνθρωπος οὐ δύναται ἀπολύσαι αὐτοῦ τὴν καρδίαν, ἐφόσον ἔχει πνοὴν ἐν τῇ ρίζῃ αὐτοῦ. Καὶ ὥσπερ ἄνθρωπος οὐκ οἶδε ποῖον πάθος ἀπαντήσῃ ἐν αὐτῷ, ἕως ἐσχάτης αὐτοῦ ἀναπνοῆς, οὕτως οὐ δύναται τῷ μοναχῷ ἀπολύσαι αὐτοῦ τὴν καρδίαν, ἐν ὅσῳ ἔχει ἀναπνοὴν· ἀλλὰ χρῆ αὐτὸν ἀναδοῖν πάντοτε πρὸς τὸν Θεόν, διὰ τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, καὶ τὸ ἔλεος. Εἰδὼς οὖν ἀκριθῶς ὁ πονηρὸς, ὅτι μέγιστα δυνησεται ἀνῦσαι ὁ ἀπερισπάστῳ τῷ Θεῷ προσευχόμενος, σπεύδει τινὶ τρόπῳ εὐλόγῳ, ἢ ἀλόγῳ βέμβειν τὸν νοῦν. Ἄλλ' ἡμεῖς τοῦτο ἐπιστάμενοι, ἀντιστρατευσώμεθα τῷ ἡμετέρῳ ἐχθρῷ· καὶ ὀτανστώμεν εἰς εὐχὴν, καὶ γόνατα κλίνωμεν, μηδένα παντάπασιν λογισμὸν εἰς τὴν καρδίαν συγχωρήσωμεν εἰσελθεῖν, μὴ λευκὸν, μὴ μέλανα, μὴ δεξιδόν, μὴ ἀριστερόν, μὴ γραφικὸν ἢ ἀγραφον· πλην τῆς πρὸς Θεὸν ἰκεσίας, καὶ τῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἐγγινομένης τῷ ἡγεμονικῷ ἐλλάμψεως καὶ ἡλιοβολίας. Πολλοῦ ἀγῶνος καὶ χρόνου χρεῖα ἐν ταῖς προσευχαῖς, ὅπως εὕρωμεν τὴν ἀπαρενόχλητον τῆς διανοίας κατάστασιν, ἕτερόν τινα ἐγκάρδιον οὐρανὸν, ἐνθα οἰκεῖ ὁ Χριστὸς, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος· « Ἡ οὐκ ἐπιγινώσκετε ὅτι Χριστὸς οἰκεῖ ἐν ἡμῖν; » Εἰ τις βούλοιο ἰδεῖν τὴν τοῦ νοῦ κατάστασιν, τηρησάτω ἑαυτὸν ἐκ πάντων τῶν νοη-

CALLISTUS CATAPHUGIOTA

NOTITIA

(Ελ Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν Νηπιτικῶν, p. 4115)

Κάλλιστος ὁ δειώτατος Πατὴρ ἡμῶν ὁ καὶ Καταφυγιώτης ἐπικαλούμενος (ἴσως τῆς ἐπικλήσεως ταύτης ἔτυχεν ἀπὸ Ἐκκλησίας τινὸς τῆς Θεοτόκου, Καταφυγῆς οὕτως ἐπικλημένης) τίς τε ἦν, καὶ τίνα ἔσχε πατρίδα, καὶ ποῦ τὸν ἀναχωρητικὸν διήνυσε βίον, οὐδὲν τούτων παρὰ τῶν ἱστοριῶν μεμαθήκαμεν. Ὅσον δὲ ἀπὸ τῶν παρόντων αὐτοῦ κεφαλαίων τεκμηριώσασθαι, ἀνὴρ ἦν τῷ ὄντι περὶ τὴν ἔξω καὶ τὴν ἔσω παιδείαν φιλοσοφώτατος, καὶ μάλιστα πρὸς θεωριῶν ὕψος, καὶ βάθος, μήκος τε καὶ πλάτος νοητῶν, εἴπερ τις ἄλλος, διαβατικώτατος. Ἐπὶ τοσούτων γὰρ ὁ μακάριος πρὸς τὸ ὑπερκόσμιον τῆς Τριαδικῆς ὑπερσυσίτητος ἀπόκρυφον Ἐν ἀνετείνετο συνεργεῖ τῆς χάριτος, καὶ οὕτως ἐπὶ τὴν τοῦ Θεοῦ ἐποψίαν, καὶ ἀμυσσον ἔνωσιν, καὶ νοερὰν αἴτην, καὶ ὑπεράγνωστον ἀγνωσίαν πάντων ἀπαξ-απλῶς ἀπολελυμένος ἀννήχθη δι' ὑπερβολὴν καθαρότητος, ὡς ἀγγελὸν ἄλλον ἀληθῶς, καὶ Θεὸν κατὰ χάριν ἐπὶ γῆς φαίνεσθαι. Τινὲς μὲν οὖν αὐτὸν ἔφησαν Κάλλιστον εἶναι τὸν Ξυνοῦλου τὸν τῆς Κωνσταντινίου πατριαρχεῦσαντα, τὸν τὰ ἑκατὸν, φημί, ἕτερα κεφάλαια συγγραφάμενον, δυσὶ τεκμηρίοις χρωμένον. Ἐκεῖνα μὲν γὰρ, φασί, ταπολλὰ περὶ πρακτικῆς διειλήφασι, ταῦτα δὲ περὶ θεωρίας μόνης καὶ βίου θεωρητικοῦ. Πράξις δὲ καὶ θεωρία συνημμένων ἀλλήλαις οὐσῶν, ἔδει κατὰ τὸ εἶδος ἕνα γε εἶναι καὶ τὸν περὶ τούτων διερμηνεύοντα. Πρὸς δὲ, ὅτι καὶ πολλὰ τῶν ἐκεῖνοις, ταῦτα καὶ τοῖς παροῦσι ἐμφέρεται, ὅσα γε εἰς ἐπιβολὴν νοῦς, καὶ παραδοχὴν ἤκει, καὶ θεῖαν ἔνωσιν, καὶ καρδιακὴν ἐνέργειαν καὶ φωτισμόν. Οἱ δὲ, ἕτερον ἐκεῖνου τοῦ φασὶ διὰ τὸ παρηλλαγμένον ὕψος τῆς ἑκατέρων φράσεως. Ἡμεῖς δὲ μᾶλλον τοῖς προτέροις συναίνεσαι δεῖν ἔγωγε, μὴδὲν τὴν τοῦ ὕψους δεδοκότες ἐναλλαγὴν. Δυνατὸν γὰρ ἔστι καὶ μάλ' εὐπορον τοῖς σοφοῖς καταλλήλως ταῖς ὑποθέσεσιν ἀρμόζειν καὶ τὰ τῆς φράσεως, καὶ ταπεινῶς μὲν τὰ ταπεινά, ὑψηλῶς δὲ καὶ μεγαληγόρως ἐκφράζειν τὰ ὑψηλά. Τοῦτο δὲ ἀληθῶς ἀνιάρην, ὅτι εἰς ἑκατοντάδα που, ὡς ἐξ εἰκασμοῦ, τῶν κεφαλαίων πληθυνομένων, καὶ τῶν ὅσα δὴ πώποτε περὶ θεωρητικοῦ διειλήφασι βίου, ὑψηλοτάτων γε ὄντων, ὡς ἐμὲ εἰδέναι, καὶ τελεωτάτων τοῖς τε νοήμασι, καὶ τῷ μεγαληγόρῳ τῆς φράσεως, καὶ τῇ ἄλλῃ καλλιπεῖα, καὶ μὴν καὶ ταῖς τῶν συλλογισμῶν ἀνάγκαις, μόνα τὰ παρόντα κατὰ τὸ

Callistus, sanctissimus Pater noster, Cataphugiotus etiam cognominatus (hoc forte cognomen adeptus est ex quadam ecclesia Driparr, quæ ex ipsa Cataphyga cognominata erat). Ubi anachoreticam vitam egerit, ex historicis non didicimus. Quantum autem ex ipsis ejus capitibus licet conjicere, vir erat reipsa in profanis sacrisque litteris exercitatissimus, ac præsertim contemplationis altitudine, profunditate, longitudine ac latitudine intellectus, si quis alius, eximius. Adeo autem beatus ille vir ad supernaturale Trinitatis supersubstantialis absconditum unum, gratiæ efficacia, tendebat, et adeo ad Dei contemplationem et immediatam unionem et spirituale silentium et superignorantem ignorantiam, omnibus omnino solutus puritatis excellentia ferebatur, ut angelus vere et deus secundum gratiam in terra visus sit. Nonnulli quidem eum dixere esse Callistum Xanthopulum, Constantinopolitanum patriarcham, eum dico qui centum alia capita conscripsit, duobus testimoniis fulti. Illa enim, ut aiunt, ad activam vitam pertinent, hæc vero ad solam contemplationem et vitam contemplativam. Cum autem actio et contemplatio inter se uniantur, oportebat, ut congruum sit, eundem de utraque disseruisse. Adde etiam quod multa ex illis, eadem et in præsentia capita translata sunt, quæ ad mentis impetum et receptionem spectant, et ad divinam unionem et cordis operationem ac illuminationem. Alii vero non eundem esse dicunt ob utriusque styli textus comparisonem. Nos vero prioribus assentiendum esse censemus, textus mutationis nullam rationem habentes. Fieri enim potest facillime ut sapientes phrasim materiæ ipsi adaptent, et humilia humiliter, excelsa excelsè et sublimiter eloquantur. Dolendum vero est quod ex centum, ut conjicere licet, capitibus, quæ alia quælibet de vita contemplativa tractantia superant, quantum scire possim, quæque tum cogitationibus, tum styli sublimitate et aliis dotibus perfecta sunt, vel etiam syllogismorum ratione, sola præsentia in hoc originali in nostras manus transmissa supersint.

εἰς ἡμετέρας χεῖρας ἔλθον πρωτότυπον διεσώζοντο.

ΕΚ ΤΩΝ ΤΟΥ

ΚΑΛΛΙΣΤΟΥ ΚΑΤΑΦΥΓΙΩΤΟΥ

ΣΥΛΛΟΓΙΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΥΦΗΛΟΤΑΤΩΝ ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ

ΤΑ ΣΩΖΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙ ΘΕΙΑΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΔΙΟΥ ΘΕΩΡΗΤΙΚΟΥ.

CALLISTI CATAPHUGIOTÆ

EX

SYLLOGISTICIS ET ALTIPETIS CAPITULIS

QUÆ SUPERSUNT

DE UNIONE CUM DEO ET VITA CONTEMPLATIVA.

1. Naturaliter, quidquid vivit, meliore naturali A sua virtute obtinet et quietem et latitiam æqualem, qua lætatur, et ob illa affectu movetur. Igitur homo qui mentem habet, et cui licet naturali modo vitæ rationem præsertim cogitare, præcipue lætatur et quietis participatione fruitur, quando meliora cogitat de seipso, sive bona, sive pulchra quis velit dicere. Quod contingit, si Deum in mente habeat, et ejus virtutes cogitet qui summus est et supra mentis intellectum, et summe diligens hominem et plusquam concipi potest, et summa præmia et supra intellectum bona et pulchra suis præparat; et illa in æternum.

2. Si omnis generatio generatum generanti simile facit, ut ait Dominus dicens: « Quod natum est ex carne, caro est, et quod natum est ex Spiritu, Spiritus est »; si igitur Spiritus est qui natus est ex Spiritu, patet eum et Deum futurum esse secundum generantem Spiritum, quoniam et Deus verus est Spiritus ille, per quem secundum gratiam factus est homo Spiritus sancti particeps. Si autem Deus talis est, theoreticus quoque merito esset, eo quod contemplatur; contemplatio enim dictus est Deus; ita ut qui non contemplatur, aut spiritualem generationem et participationem non assecutus est, aut eam quidem assecutus est, sed ex ignorantia contemplativam virtutem compressit, intellectualemque circa intelligibilem justitiæ solum radios imperite avertit, et divinæ virtutis particeps factus infelicitur hujus efficacia privatus est, etsi ad sanctitatem nihilominus tendat.

α'. Ἐκ τοῦ πεφυκότος πᾶν ζῶν τῇ κρείττει πεφυκίᾳ αὐτοῦ ἐνεργείᾳ, καὶ ἀναπαύσεως μεταλαγχάνει καὶ ἡδονῆς ἐφαμιλλου, καὶ ταύτῃ καὶ χαίρει, καὶ προσπαθεῖ διὰ ταῦτα. Οὐκοῦν καὶ ὁ ἄνθρωπος ὄντων ἔχων, καὶ τὸ νοεῖν πεφυκότως ζῶν, μάλιστα ἡδέεται, καὶ ἀναπαύσεως ἐν μετοχῇ γίγνεται γιγνομένη, ὁπρὸν τὰ κρείττω νοεῖ, καὶ τὰ, ἔστε ἀγαθὰ τις θέλει λάγειν, ἔστε καλὰ, περὶ ἑαυτοῦ. Ὁ γίγνεται ἀληθῶς, τὸν θεὸν ἔχων εἰς νοῦν, καὶ τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ λογιζόμενος, ἀκριου γε ὄντος καὶ ὑπὲρ νοῦν νοητοῦ, καὶ ἀκριως ἀγαπῶντος, καὶ ὑπὲρ νοῦν τὸν ἄνθρωπον, καὶ ἀκρια γέρα, καὶ ὑπὲρ νοῦν ἀγαθὰ καὶ καλὰ τοῖς ἑαυτοῦ ἐτοιμάζοντος· καὶ ταῦτ' αἰωνίως ταμάλιστα.

β'. Εἰ πᾶσα γέννησις προσοικεῖναι ποιεῖ τῷ γεννῶντι τὸ γεννηθῆν, ὡς εἶπη ὁ Κύριος, ὅτι· τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς, σὰρξ ἐστὶ, καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος, Πνεῦμα· εἰ τοίνυν Πνεῦμα ὁ ἐκ τοῦ Πνεύματος γεγεννημένος, ὅλον ὅτι καὶ θεὸς ἐστὶ, κατὰ τὸ γεννησάν Πνεῦμα, ἐπεὶ καὶ θεὸς ἀληθινὸς τὸ Πνεῦμα ὑφ' οὗ κατὰ χάριν γεγέννηται ὁ τοῦ Πνεύματος μέτοχος. Εἰ δὲ θεὸς ὁ τοιοῦτος, καὶ θεωρητικός περιφανῶς εἶη γ' ἂν κατὰ τὸ εἶδος, ἐκ τοῦ θεωρεῖν, καὶ γὰρ εἶρηται θεὸς ὁ θεός· ὡστ' ἄρα ὁ μὴ θεωρῶν, ἢ τῆς πνευματικῆς γεννήσεως καὶ μετοχῆς οὐκ ἐπέτυχεν οὐκω, ἢ ἐπιτυχῆς αὐτῆς γεγονώς, μὴ εἰς ἀμαθείας τὴν ὀπτικὴν αὐτοῦ δύναμιν, καὶ τὰς νοητὰς περὶ τὸν νοητὸν τῆς δικαιοσύνης ἥλιον θείας ἀκτίνας ἀποστρέφεται ἀπειδαιτύως, καὶ θεωρικῆς δυνάμεως μέτοχος γεγονώς, τὴν ἐνέργειαν ταύτης στέρεται δυστυχῶς, καὶ πρὸς ἀγιωσύνην καίτοι γε ἀνατεινόμενος.

^{αα} Joan. III, 6.

γ. Πάντα τὰ ὄντα ἐκ τοῦ πεποικηκός αὐτὰ κατὰ λόγον τὴν σφῶν αὐτῶν εἰληφε κίνησιν, καὶ τὸ φυσικὸν ἴδιον, ὄθεν ἀκολούθως καὶ ὁ νοῦς. Ἄλλ' ἢ τοῦ νοῦ κίνησις ἔχει τὸ ἀεὶ, τὸ δ' ἀεὶ ἀπειρον καὶ ἀόριστον. Παρὰ τὴν ἴδιαν ἄρα ἀξίαν καὶ τὸ πεφυκὸς κυρίως αὐτῷ, ἔσται κινουμένη πεπερασμένως, ἢ ὠρισμένως. Τοῦτο δὲ πείσεται, εἴπερ ἐν πεπερασμένοις κινῶτο, καὶ ὠρισμένοις· οὐ γὰρ ἔστιν, εἶναι μὲν τὸ πρῶτον πεπερασμένον καὶ ὠρισμένον, ἢ δ' ἐπ' [Ἰσ. τὴν δ' ἐπ' (ὀρθότερον)] αὐτὸ, ἢ περὶ αὐτὸ κίνησις τοῦ νοῦ προϊάται ἐπ' ἀπειρον. Δαίται δὲ ἄρα τὸ τοῦ νοῦς ἀεικίνητον γιγνομένης ἀπείρου καὶ ἀορίστου τινός, πρὸς δὲ κατὰ λόγον καὶ τὸ σφέτερον πεφυκός, εἴη γ' ἂν κινούμενον. Ἀλλὰ μὴν ἀπειρον, καὶ τῷ ὄντι ἀόριστόν ἐστιν οὐδὲν, πλὴν τοῦ Θεοῦ, φύσει καὶ κυρίως ὄντος ἐνός· πρὸς ἄρα τὸ κυρίως ἀπειρον ἐν, τὸν Θεόν, ἀνατείνεσθαι, καὶ ἀφορᾶν, καὶ κινεῖσθαι τὸν νοῦν χρῆ, τοῦτο γὰρ κυρίως πέφυκεν αὐτῷ.

δ. Ἄπειρά ἐστι καὶ ἀόριστα τὰ περὶ Θεὸν θεωρούμενα, ἀλλ' ὁμῶς οὐδ' ἐν τούτοις τέλος χαίρειν ἔχει ὁ νοῦς ζητῶν τὸν ἐξ οὗ, ἐπεὶ καὶ γὰρ τῷ ὁμοίῳ ἑαυτοῦ ἕκαστον πεφυκός χαίρει· εἰς ὧν ὁ νοῦς τὴν φύσιν, εἰ καὶ πολλὰ ταῖς νοήσεσιν, ἀνατεινόμενος, καὶ οἷον κινούμενος πρὸς Θεόν, τὸν ἕνα τὴν φύσιν, καὶ πολλὰ τὴν ἐνέργειαν, ἀνένδεκτον χαίρειν ὀλοσχερῶς, πρὶν ἂν ἐν τῷ πεφυκός ἀόριστον ἐνὶ δὲ πνεύματος γένοιτο, ἀπὸ τῶν πολλῶν ὡσπερ διαβάς. Ἐν μόνῳ ἄρα ὁ νοῦς τῷ Θεῷ πεφυκός χαίρειν ἔχει ὀλοσχερῶς. Ἀλλὰ μὴν τῶν ὄντων, ἕκαστον μάλιστα τῷ ἴδιῳ χαίρει φυσικῶς· φυσικόν ἐστιν ἴδιον ἄρα τῷ νοῦ καὶ μάλιστα γὰρ, τὸ ἐν τῷ Θεῷ μόνῳ τῷ ἀπλῶς καὶ ἀόριστως ἐνὶ, καὶ κινεῖσθαι, καὶ ἀνατείνεσθαι, καὶ γίνεσθαι, καὶ χαίρειν ὀλοσχερῶς.

ε. Πᾶσα οἰουδὴτις κτιστοῦ κίνησις καὶ δὴ καὶ αὐτοῦ νοῦ, πρὸς στάσιν καὶ ἡρεμίαν γιγνομένης σπεύδει, καὶ ἀφορᾶ· καὶ τὸ στήναι γενέσθαι, καὶ ἡρεμῆσαι κατ' αὐτὴν, καὶ τέλος, καὶ ἐξ ἐπαμύλλου ἀνάπαυσις τῷ κτιστῷ. Ἀλλὰ μὴν ὄγε νοῦς εἰς ὧν ζῶν κτιστῶν, ἐν κτιστοῖς στάσεως, καὶ ἡρεμίας μετείληχεναι κινούμενος οὐ δεδύνηται, τοῦ γὰρ τοῦ κτιστοῦ κατάλληλα δεδεγμένον τὸ πεπεράνθαι, ἅτε ἡρηγμένου, πρὸ τοῦ νοῦς σὺν δίκῃ ἀεικίνητον ἀπολειφθεῖν γ' ἂν, καὶ ἐξακολουθῶν ζητήσῃ, οὐ κινήθησεται, καὶ ἥμισυ τοπαρίπαν ἔξει τὸ ἡρεμεῖν, ἢ τοῦ ἴδιου τέλους ἐπιτυχεῖν ἢ τὸ ἀεικίνητον οὐχ ἔξει μεθ' ἑαυτοῦ κατὰ τὰ προκείμενα, τοῖς ὠρισμένοις καὶ πεπερασμένοις συμπεριληφθεῖς, ὅπερ πόρρω τοῦ κατὰ νοῦ φυσικοῦ, περιφανῶς ἀεικινήτου τυγχάνοντος. Οὐκ ἄρα ἐστὶν εἰκὸς εὐρηκέναι τὸ ἡρεμεῖν, ἢ στήναι νοῦν ἐν δῆπου κτιστοῖς γινόμενον. Πῶς τοίνυν χρῆσται· ἂν ὁ νοῦς τῷ ἑαυτοῦ ἴδιῳ, τῷ διὰ κινήσεως ἴστασθαι δηλαδὴ, καὶ οὕτως ἡρεμεῖν καὶ εἰρήνην ἄγειν, καὶ ἀνιπαύλης δεδέχθαι ἀσθησιν ἀσφαλῶς, εἰ μὴ ἐν γὰρ ἀκτίστῳ, καὶ ἀπεριγράψῳ γένοιτο; τοῦτο δὲ ἐστὶν ὁ Θεὸς κυρίως, καὶ ὑπερκοσμίως ἐν ὧν. Ἐν ἄρα τούτῳ τῷ ἐνὶ, καὶ ἀπεριγράψῳ γίνεσθαι διὰ κινήσεως τὸν νοῦν δεῖ, ὡς ἂν τὴν σφέτεραν φυσικὴν ἡρεμίαν ἐξευρηκέναι, ἐν ἀναπαύσει στή νοερῆ κατὰ τὸ εἰκό,· στάσις γὰρ δὲ

3. Quæcunque sunt ex suo principio secundum propriam rationem, motum accepere et propriam naturam; unde consequenter et mens. Sed motus mentis perpetuitatem habet, quæ est infinita et indeterminata. Secundum propriam igitur dignitatem et propriam naturam sine fine ac termino movetur. Illud autem patietur, si in infinitis et interminatis movebitur. Non enim fieri potest ut res quidem finem habeat ac terminum, mentis vero ad illam aut circa illam motus in infinitum procedat. Motui igitur mentis infinito opus est re quadam infinita ac sine termino, ad quam secundum rationem ac nostram naturam mens semper moveatur. Attamen nihil est infinitum et re ipsa sine termino, excepto Deo, qui natura et proprie unus est, oportet igitur mentem ad illud unum vere infinitum, Deum, tendere et aspicere et moveri; illud enim ipsi vere proprium est.

4. Infinita sunt ac sine termino, quæ circa Deum considerantur; sed tamen neque in iis perfecto lætari mens potest inquirens eum ex quo est, quoniam simile sibi unumquodque natura gaudet. Cum mens natura una sit, eisi multa cogitationibus, tendens ac, ut ita dicam, mota ad Deum qui natura unus est et multus per virtutem, fieri nequit ut plane lætetur, priusquam in illo vere infinito uno per Spiritum sanctum facta sit, per multa alia tanquam transiens. Ex iis quæ sunt unumquodque præsertim proprio naturali gaudet; illud autem proprium menti naturale est, in Deo solo simpliciter et infinite uno et moveri et tendere et fieri et omnino lætari.

5. Omnis cuiuslibet nature motus et sane ipsius mentis ad statum tranquillitatemque effluenter tendit et festinat et prospicit; et hic status et tranquillitas in seipsa et finis et post certamen requies est creature. Attamen ipsa mens, cum sit una ex creaturis, in creaturis mota non potest pacem invenire: cum creatura necessario terminetur, quippe quæ coercita sit, sempiternus mentis motus merito deficeret, et consequenter mens quæreret ubi se ageret, neque unquam requiescere posset, aut proprium finem inveniret, neque semper moveri posset, ut diximus, terminatis ac unitis circumdata, quod longe abest a propria mentis natura, quæ semper in motu esse debet. Fieri igitur nequit ut mens tranquillitatem inveniat aut in creaturis requiescat. Ubinam igitur mens propria natura sua uteretur, possetque vel mota stare, atque ita tranquillitatem et pacem agere, et quietis sensum secure accipere, nisi in increato et incircumscripito fieret? Quod est Deus ipse, qui supernaturale unum est. Oportet igitur mentem in illo uno et incircumscripito esse per motum, et postquam suam naturalem pacem invenerit, merito in pace spiritali stare. Ibi enim per spiritum stabilis et accepta requies, et omnium terminus, qui est sine termino, et motus in illo uno nunquam menti deficit, cum ad infinitum et non

terminatum pervenerit et incircumscribuntur et ad illud quod sine forma, sine figura est et omnino simplicissimum. Tale enim est quod dictum est unum, id est Deus.

6. Si facit, secundum Davidem, Deus angelos suos spiritus, ita et eos homines quos Spiritus sanctus gignit, spiritus efficit, ut Dominus dixit: angelus enim alius est homo qui ex spiritu manifesta hujus participatione generatus est; sed angelorum opus est perpetuum hujus qui in cœlis est vultum contemplari, quemadmodum et Dominus dixit: igitur, qui manifeste Spiritus sancti factus est particeps, oportet ut Dei vultum attente contempletur, ut justum est. Ideo et docet David, « Querite Dominum, dicens, et confirmemini: querite faciem ejus semper⁹⁹. » Non igitur rationem sequitur, qui particeps factus sancti ac vivifici et illuminantis et dilectionem operantis Spiritus, et ineffabilis generationis quæ ex Spiritu efficitur in sortem venit et in angelicam dignitatem festinavit, ac deinde per nimiam sollicitudinem comprimit suum spirituale ad Deum sensum, neque vult ad Deum tendere ac divina; Idque Salvatore jubente nos in ipso manere, quoniam et ipse in nobis manet; atque hæc Davide dicente: « Accedite ad eum, et illuminemini⁹⁹. » Et vere si ea quæ necessaria sunt et congrua facturi essemus, in ipso Dei Patris lumine, scilicet in Spiritu sancto, videremus lumen quod est circa Deum, id est divinam veritatem, nisi imperite ad divinos radios converti nollemus.

7. Tribus modis mens ad Dei contemplationem ascendit, proprio motu, alterius motu, et quodam inter ambos motu. Ac primo proprii motus modus mentis natura solummodo perficitur, quæ sua voluntate per phantasiam utitur; cujusmodi terminus est divinarum rerum contemplatio; quæ et gentiles ipsi imaginati sunt; secundus vero est supra voluntatem, et solius Dei lumine præstitus; unde et divino afflatu tantum invenitur, et in divinis revelationibus abripitur, et arcana Dei mysteria gustat, et futurorum eventus videt. Qui autem inter ambos modus est, ambobus quoque ex parte conjungitur. Voluntate quidem et phantasia propria operatur; propriæ voluntati congruus ostenditur, alterius autem voluntatis est particeps, in quantum divina illuminatione ad seipsam unitor, et ineffabiliter Deum videt ultra propriam spiritualem unionem. Omnium enim quæ circa Deum videntur et dicuntur extra fines exit, neque providentiam, neque potentiam, neque prudentiam neque aliorum divinarum quidquam videt; repletus præsertim spirituali lumine, et lætitia exsultans divinæ charitatis igne producta.

⁹⁹ Psal. civ, 4. ⁹⁹ Psal. xxxii, 6.

πνεύματος ἐκεῖ, καὶ ξενότροπος ἀνάπαυσις. καὶ πάντων πέρας τὸ ἀπειρον, καὶ κίνησις ἐν τῷ ἐνὶ γινωμένῳ ἐκείνῳ οὐκ ἀπολείπεται οὐδαμῶς παντὶ νῷ, τὸ ἀόριστον καὶ ἀπέραντον πεφθακότι, τὸ τε ἀπερίγραπτον, ἀνείδεον, καὶ ἀσχημάτιστον, καὶ ἀπολύτως ἀπλοῦν τοιοῦτο γὰρ τὸ εἰρημένον ἐν, τουτέστιν ὁ Θεός.

ζ'. Εἰ ποιεῖ, κατὰ τὸν Δαβὶδ, τοὺς ἀγγέλους αὐτοῦ ὁ Θεὸς πνεύματα, καὶ οὗς δὲ τῶν ἀνθρώπων γινώσκῃ τὸ πνεῦμα, πνεῦμα αὐτοῦ ποιεῖ, ὡς ὁ Κύριος εἰρηκεν· ἀγγελος ἄρα ἄλλος χρηματίζει ὁ γεγεννημένος ἀνθρώπος ἐκ τοῦ ἐναργεῖ πνεύματος μετοχῆ αὐτοῦ· ἀλλὰ μὴν ἀγγέλων ἔργον τὸ διὰ παντός θεωρεῖν τὸ πρόσωπον τοῦ ἐν οὐρανοῖς, ὡς καὶ τοῦτο εἶπεν ὁ Κύριος· οὐκοῦν καὶ ὁ πνεύματος ἁγίου περιφανῆς μέτοχος [Ἰσ. τὸν πνεύματος ἁγίου περιφανῆ μέτοχον] γρη θεωρεῖν ἀνατεινόμενος, ὡς εἰκός, τὸ πρόσωπον τοῦ Θεοῦ. Διδ. διδάσκει δὴ ποῦθεν καὶ ὁ Δαβὶδ· « Ζητήσατε τὸν Κύριον, λέγων, καὶ κραταιώθητε, ζητήσατε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ διὰ παντός. » Οὐκ ἄρα τηρεῖ τὸ εἶδος καὶ γινόμενον, ὁ μέτοχος γεγωνὸς τοῦ ἁγίου, καὶ ζωοποιοῦ, καὶ φωτιστικοῦ, καὶ ἔρωτοεργοῦ πνεύματος, καὶ εἰς πείραν τῆς ἀρρήτου ἤκων γεννήσεως τῆς ἐκ τοῦ πνεύματος, καὶ εἰς ἀξίαν ἀγγέλου ἀναδεραμικῶς, ἔπειθ' οὕτω διὰ περιττὴν εὐλάβειαν μύειν ποιῶν τὴν πρὸς Θεὸν νοερὰν ἀσθησιν αὐτοῦ, καὶ μὴ ἐθέλειν πρὸς Θεὸν ἀνατείνεσθαι, καὶ τὰ θεῖα, καὶ ταῦτα τοῦ Σωτῆρος ἐπιτάττοντος μείναι ἐν αὐτῷ, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς μένει ἐν ἡμῖν· καὶ τοῦ Δαβὶδ φάσκοντος· « Προσελθετε πρὸς αὐτὸν καὶ φωτισθητε. » Καὶ ἀληθῶς· εἰ γε μέλοιμεν ποιεῖν τὰ θέοντα καὶ ἐπόμενα, ἐν τῷ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς φωτὶ, λέγω δὲ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὁφόμεθα φως τὸ περὶ τὸν Θεὸν, τουτέστι τὴν θεῖαν ἀλήθειαν, εἰ μὴ πως ἀνεπιστημόνως πρὸς τὰς θείας ἀκτίνας μὴ ἐπιστρέψωμεν αἰρούμεθα.

ζ'. Τρισὶ τρόποις ἐπιβαίνει ὁ νοῦς τῆ τοῦ Θεοῦ θεωρίᾳ, αὐτοκινήτως, ἑτεροκινήτως, καὶ μεταξὺ τούτων. Καὶ ὁ μὲν αὐτοκίνητος τρόπος ὑπὸ τῆς φύσεως τοῦ νοῦ μόνον τελεῖται, θελήσει τῆ ἑαυτοῦ διὰ φαντασίας χρώμενος, οὐ πέρας ἢ τῶν περὶ Θεὸν θεωρίᾳ· ἃ καὶ Ἑλλήνων ἀμηγέτη φαντάσθησαν παῖδες· ὁ δ' ἑτερός ἐστὶν ὑπερφυῆς θελήσει, καὶ φωτισμῷ μόνου Θεοῦ γινόμενος· ὅθεν καὶ ὑπὸ τὴν θεῖαν κατοχὴν τότε ὅλως εὐρίσκειται, καὶ εἰς θείας ἀποκαλύψεις ἀρπάζεται, καὶ ἀπορρήτων γεύεται τοῦ Θεοῦ μυστηρίων, καὶ μελλόντων ἐκθάσει δρᾶ. Ὁ δὲ μεταξὺ τούτων τρόπος, τοῖς δυσὶν ἐν μέρει συνάπτεται· ἢ μὲν γὰρ θελήσει καὶ φαντασία ἰδίᾳ ἐργάζεται, τῷ αὐτοκινήτῳ σύμφωνος δεικνυται, τῷ ἑτεροκινήτῳ δὲ κοινωνεῖ, ἐφ' ὅσον ὑπὸ τῆς θείας ἐνοῦται πρὸς ἑαυτὴν ἐλλάμψεω, καὶ ἀρρήτως δρᾶ τὸν Θεὸν, ἐπέκεινα τῆς ἑαυτοῦ νοερᾶς ἐνύσεως. Πάντων γὰρ τῶν περὶ Θεὸν ὀρωμένων, καὶ λεγομένων ἔξω γίνεται τμηκᾶδε, οὔτε ἀγαθαρχίαν, ἢ θείωσιν, οὔτε σοφίαν, ἢ δυναμοποιὸν κράτος, ἢ πρόνοιαν, ἢ ἄλλο τι τῶν θεῶν ὀρών· ἐμπλεὺς καθιστάμενος ἐς ταμάλιστα νοεροῦ φωτός, καὶ μὲν γε χαρᾶς ἐνεργουμένης ὑπὸ θεοῦ πυρὸς ἀγάπῃ συγκιρναμένου.

η'. Νοῦς τῆ ἰδίᾳ φαντασίᾳ πρὸς τὸ θεωρεῖν τὰ ἀόρατα χρώμενος, πίστει ὀδηγεῖται· ἠλλαμπόμενος δ' ὑπὸ τῆς χάριτος, τῆ ἐλπίδι βεβαιούται, ὑπὸ δὲ τοῦ θείου φωτὸς ἀρπαζόμενος, ταμιεῖον ἀγάπης γίνεται ἀνθρώπων, καὶ πολλῶ γε μᾶλλον τοῦ Θεοῦ. Οὕτως ἡ τρισηνία τοῦ νοῦ τάξις καὶ κίνησις, ἐν πίστει, καὶ ἐλπίδι, καὶ ἀγάπῃ, τελεία καὶ θεοποιός, βέβαιός τε καὶ ἀκλινήσκει γίνεται, καὶ ταύτην πεφθακώς τὴν εὐρουχωρίαν τῆς ἀκροπόλεως, ὡς ἂν τις εἴποι, εἰς τὸ τῆς ἀγάπης φρούριον ἑαυτὸν ἠσφαλισατο. Ὅθεν ἐστὶν, ὁ λέγεται παρὰ τοῦ Παύλου· « Ἡ ἀγάπη πάντα στέγει, πάντα ὑπομένει, » διὰ τὸ τῆς πίστεως καὶ ἐλπίδος ἀγαθόν· « Ἡ ἀγάπη, φησὶν, οὐδέποτε ἐκπίπτει, » διὰ τὴν πρὸς Θεὸν αὐτῆς ἔμπυρον ἔνωσιν, καὶ συνάρθειαν ἀρρήτων.

θ'. Ἐν οὐδενὶ κτιστῶ ἑξαιρέτόν ἐστι τὸ ἐν. Διεννηγοχναί· μὲν γὰρ ἕκαστον ἑκάστου κατὰ τινὰ τρόπον ἰδιότητος, οὐκ ἀπεισιν εἶδέναι· ἢ δὲ κτιστὰ, ἕκαστον ἑκάστου οὐ διεννηγοχεν ἠγγέμον τε καὶ πεπερασμένον, καὶ ὑπὸ φύσιν τελούσιν, καὶ οὐκ ὄν κυρίως ἀπλοῦν ἐν· μόνον γὰρ ἐν τῶ ὄντι, ἐστὶ τὸ ἀκτιστόν, ὡς ἀπλοῦν, ὡς ἀναρχόν, ὡς ἀτελεύτητον, καὶ ἀόριστον, καὶ διὰ τοῦτο ἀπειρον, ὅπερ ἐστὶν ὁ Θεός. Πρὸς δ, εἰ γε ὁ νοῦς ὀρώη μετὰ μετοχῆς τοῦ πνεύματος, καὶ ῥοπῆς τοῦ ζωοποιοῦ, ὅσαι ἡμέραι τὴν αὐτῶ προσήκουσαν αὐξὴν δέχεται, ἠνωμένος, καὶ ἠπλωμένος, καὶ θεουργικῆς ἐχόμενος καταστάσεως. Καὶ γε σφόδρα συνήκε σαφῶς, ὅτι τοῦ ἐνός· πλὴν, καὶ τῆς πρὸς αὐτὸ ἐν πνεύματι ἀποβλέψεως, νοῦν βέλτιον ἔξειν ἀμύχανον· τοῦτο μὲν, ὅτι ὁ νοῦς ἐσκέδασται, τῶ πολυσχιδῶ κόσμῳ, καὶ τοῖς πάθεσιν ὑπενωθός, καὶ δαίται ἀκοιούθως ὑπερκοσμίου δυνάμεως, καὶ ἔπομῆνως ὑπερφουός ἐνός εἰς ἀπόβλεψιν, ἢ οὕτω τῶν μεριστῶν ἀρπαγῆς, ἔξω γένηται τῶν παθῶν, καὶ τῆς διαρῆσεως, καὶ οὕτω τύχοι ἂν τοῦ θεοειδοῦς. Διὰ τοι τοῦτο καὶ ὁ Κύριος παράκλησιν ποιεῖται πρὸς τὸν Πατέρα, ἢ ὡμῶν ἐν οἱ πιστοὶ ἐν τῶ Πατρὶ, καὶ αὐτῶ Υἱῶ, διὰ Πνεύματος, καὶ οὕτως ἐν, ὡς αὐτοὶ εἰσιν ἐν· (μὴ κακοδόξως δηλονότι ὡς Σαβέλλιος εἶπε τὸ ἐν.) ὡς ἂν ὡμῶν, ἢ χρῆ, τετελειωμένοι, καὶ χάριτι ἐνίζοντος Πνεύματος, καὶ θεωρῶ ἐνοειδῆ, ἐν ἐνὶ τῶ Θεῶ. Τοῦτο ἡμῖν ἐκφανῶς ἡ ὄντως βελτίωσις, καὶ τοῦτο τέλος, καὶ ἀληθής, καὶ μόνῃ ἀνάπαυσις. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ φθονερὰ, καὶ μισανθρωπος δαιμονικὴ συμμορία, εἰς πολλῶν θεῶν, ὡς οὐκ ὄρελε, σέβας διασκορπίσασα, ἐν πλάνῃ ὑπέσπειρε τὸ τοῦ νοῦς ἐνιαῖον, καὶ οὐκ ἀφῆκε τοῦτ' ἔχειν τὴν τοῦ ὑπερκοσμίου φαντασίαν ἐνός· ὅπως ἂν τῆ ἐν πολλοῖς λατρῆξ, ἀποβλέψει τε καὶ διαίρεισαι, παρὰ τὴν ἑαυτοῦ φύσιν ἀναπέλασα κινεῖσθαι τὸν νοῦν, παντοίων παθῶν ἐπιθυμητὴν ἀναδείξῃ καὶ ψεύδους, ἀντὶ τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἀρετῆς. Ἐντεῦθεν τὸ Πνεῦμα παραινῶ διὰ τοῦ Προφήτου τὸ ἄγιον· « Προσέλθετε πρὸς αὐτὸν, λέγον, τὸν ἔνα θελάδῃ, καὶ φωτισθητε. » Καὶ εἰ ἀλλαχού· « Ἐγὼ θεός, πρῶτος, καὶ ἐγὼ μετὰ ταῦτα, καὶ πλὴν ἐμοῦ οὐκ ἐστὶν ἄλλος· Θεός· » καὶ πάλιν· « Ἄκουε, Ἰσραὴλ, Κύριος ὁ Θεός σου, Κύριος· εἰς ἐστὶν. » Οὐ γὰρ τοι

8. Mens; propria imaginatione ad divina contemplanda utens, fide dirigitur; gratia vero illustrata, spe solidatur; divino lumine abrepta, humanæ charitatis sit thesaurus, et multo magis Dei ipsius. Ita triplex mentis ordo est motus, in fide, spe et charitate, perfectus ac deficius, solidus et indeclinabilis sit, et postquam mens ad hunc vastum acropolis locum, ut ita dicam, pervenerit, ibi in charitatis civitate seipsam munivit. Unde id quod a Paulo dicitur: « Charitas omnia tegit, omnia sustinet, » propter fidei et spei bonum: « Charitas, inquit, nunquam excidit », propter ignitam suam cum Deo unionem et ineffabilem conjunctionem.

9. In nulla creatura eximium est unum. Non difficile scitu est unumquodque ab alio quodam proprietatis modo differre. In quantum autem creata sunt, unumquodque ab unoquoque non differt coercitum et limitatum et natura finitum, neque proprie simpliciter unum. Solum reipsa est increatum, ut simplex et absque principio et æternum et infinitum, quod est Deus. Ad quod si mens cum Spiritu participatione aspexerit et vivificantis illius motu, singulis diebus ipsi conveniens incrementum accipit, unita ac simplex effecta, et constitutionem divinam assecuta. Et sane nihilissimè intellexit impossibile esse mentem melius seipsam habere, nisi per illud unum et suum ad illud in Spiritu respectum. Idque, quoniam mens divisa est mundo illo discisso, et cupiditatibus subjecta est, et consequenter eget supernaturali potentia, et supernaturalis Unius aspectu, ut ita his distractionibus abrepta, extra cupiditates fiat et dissipationem et sic formam divinam assequatur. Ideoque Dominus Patrem orat, ut nos fideles unum simus in Patre et Filio per Spiritum, et ita unum, ut et ipsi unum sunt (non illo perverso modo ut Sabellius unum dixit); ut simus, ut oportet, perfecti, unientis Spiritus gratia, et unitiva contemplatione, in uno illo Deo. Id nos vere meliores facit, is nobis finis et vera et sola requies. Quapropter invidiosum et hominum odio plenum dæmonum collegium in multorum deorum, ut fieri non erat, venerationem abripiens, mentis unionem subruit neque permisit ut illius supernaturalis Unius imaginationem haberet; ita ut multorum illorum cultus intuitionem a distinctione, menti persuaserit ut contra suam naturam moveretur omniumque cupiditatum et mendaciorum se studiosam ostenderet, nedum veritatis et virtutis. Unde Spiritus sanctus per prophetam hortatur dicens: « Accedite ad eum, nempe ad Unum, et illuminemini. » Et adhuc alio in loco: « Ego Deus primus, et ego post ea, et præter me non est alius Deus ». Et rursum: « Audi, Israel, Dominus Deus tuus, Dominus unus est ». Non enim triplex unius Deitatis hypostasim unam dividit substantiam; sed et tres sunt quidem personæ,

¹¹ I Cor. XIII, 4 seqq. ¹² Ica. XLIV, 6. ¹³ Deut. VI, 4.

sed rursus nihilominus unum substantia, et potentia, voluntate et efficacia, et aliis substantialibus bonis. Uni igitur Deo servire et eum intueri et cum eo uniri, pro viribus, a nullisque recedere, voluntas est Dei et mentis melioratio, ut et veritatis inventio et divinæ charitatis et consequenter adoptionis generatio.

10. Si mendacium quidem est divisum, una autem est veritas, mens igitur ad unum tendens supernaturaliale, omnium summum, ad illud ex quo omnia, ad ipsam veritatem tendit. Sed tamen non potest mens cupiditatibus libera fieri, nisi veritas eam liberaverit; mens igitur cupiditatibus vacua redditur, inclinans ac miro modo tendens ad unum supersubstantialiale. Mentis autem libertas convenit ad cupiditatum carentiam, ad divinum statum, ac spiritualem adoptionem, minime autem servitus, eo quod servus nesciat quid faciat dominus suus. Si autem ignorantia servi est, patet libertatis participem patris mysteria noscere et ex certamine illi contigisse, ut ad bonam pulchramque adoptionis dignitatem perveniret. Quemadmodum enim nescire ac scire manifeste contraria sunt, ita sane et servi ordo manifeste contrarius est filii ordini. Et si qui nescit, servus est, qui scit, minime servus, sed liber, aut, ut ita dicam, filius. Spiritus enim veritatis, reipsa liberans, idem Dei filios facit eos in quos supervenit. « Quicumque enim, inquit, Spiritu Dei aguntur, illi sunt filii Dei ⁹⁴. » Si igitur spirituale unum contemplari, veritatis est proprium; si veritas menti libertatem præstat, si porro libertas est divinæ adoptionis evidentissimum signum, hoc adoptionis dono nihil est majus, nihil naturam rationalem magis decens. Valde igitur rationi consentaneum est et valde necessarium tendere et aspicere et spiritualiter colligi mentem, pro viribus, ad supernaturaliale unum, id est, ad Deum.

11. Dominus Deus tuus, inquit Spiritus sanctus, Dominus unus est. Ita sane oportet ut divino Spiritus sancti motu mentem ad supernaturaliale unum dirigamus, neque licet unum quidem illud prædicare, mentis vero ad illud conversionem et respectum negligere. Quod enim dicit Spiritus sanctus, illud et vult cogitari; quod autem cogitur, ad illud mentem converti. Si enim absit ad intelligibile mentis conversio; et quod mens intelligat, abest, ac frustra necessario unius prædicatio facta erit, et quæ per eam fides est. Si porro id mirum est, mirum quoque erit, si unum illud non cogitur, mente ad ipsum non conversa neque tendente

12. Si causatis, maxime autem rationalibus na-

A τὸ τρισυπόστατον τῆς μιᾶς Θεότητος; τὴν μίαν δια-
ρει κυριότητα, ἀλλὰ καὶ τρία ἐστὶν ἀκρωτῶς τὰ
πρόσωπα. καὶ αὐτοὶ οὐδὲν ἦσαν ἐν, τῇ γε οὐσίᾳ,
καὶ δυνάμει, θελήσει τε καὶ ἐνεργείᾳ. καὶ τοῖς ἄλλοις
οὐσιώθεσιν ἀγαθοῖς. Τὸ ἄρα λατρεύειν τῷ τοῦ Θεοῦ
ἐνιαίῳ, καὶ ἀποσκοπεῖν, καὶ συνάγεσθαι, ὄση δύν-
μις, πρὸς αὐτὸ ἀπὸ τῶν πολλῶν, θέλημα Θεοῦ, καὶ
νοῦς βελτίωσις, ὡς ἀληθείας εὐρημα, καὶ θελοῦ ἐρι-
τος, καὶ ἐπομένως θεώσεως γέννημα.

1'. Εἰ τὸ μὲν ψευδὸς ἐστὶ πολυσχιδές, ἐν δὲ ἡ ἀλήθεια,
ἄρ' ὁ ἐν Πνεύματι πρὸς τὸ ἐν ἀνατεινόμενος νοῦς,
τὸ ὑπερκόσμιον, τὸ ἐξοχὸν τῶν πάντων, τὸ, ἐξ οὗ τὰ
πολλὰ, πρὸς αὐτὴν τὴν ἀληθεῖαν ἀνατείνεται. Ἄλλ' ἂν
μὴν οὐ δύναται γενέσθαι ὁ νοῦς ἐλεύθερος ἀπὸ τῶν
παθῶν, εἰ μὴ τι ἡ ἀλήθεια ἐλευθερώσῃ αὐτὸν, ἄρα
B ὁ νοῦς παθῶν ἐλεύθερος ἀποκαθίσταται, νενευκῶς,
καὶ ἀνατεινόμενος ἐν τῷ τρίπῳ πρὸς τὸ ὑπερκό-
σμιον ἐν. Προσφίκει δὲ ἡ ἐλευθερία τῷ νῷ πρὸς ἀπά-
θειαν, καὶ θεοειδῆ κατάστασιν, καὶ υιοθεσίαν πνευ-
ματικὴν ταμάλισσα, οὐδαμῶς ἡ δουλεία, εἰ' ὅτι ὁ
δούλος, φησὶν, οὐκ οἶδεν τί ποιεῖ ὁ κύριος αὐτοῦ· εἰ δ'
ἡ ἀγνοία τοῦ κυρίου ἐστὶ, φανερὸν ὅτι ὁ ἐλευθερίως
μετεληγῶς, οἶδε τὰ τοῦ Πατρὸς μυστήρια, καὶ ἀνα-
θεσηκέναι ἐξ ἐπαμίλλου γέγονεν αὐτῷ ἐπὶ τὸ τῆς
υιοθεσίας εὐ καὶ καλῶς ἀξίωμα. Ὡς γὰρ τὸ μὴ
εἰδέναι τοῦ εἰδέναι ἐναντίον περιφανῶς, οὕτω δη-
πουθεν καὶ ἡ δούλου τάξις, ἐναντίως ἔχει πρὸς τὴν
υἱτικὴν ἐκφανῶς· καὶ εἰ ὁ μὴ εἰδὼς, δούλος, ὁ εἰδὼς,
οὐ μόνον δούλος, ἀλλ' ἐλεύθερος, ἢ ἐν' εἴπω, υἱός.
C Τὸ Πνεῦμα καὶ γὰρ τῆς ἀληθείας, ἐλευθεροῦν γι-
γνομένως, τοῦτ' αὐτὸ υιοθετεῖ τῷ Θεῷ, τοῦς, ἐν οἷς
ἂν γένοιτο. Ὅσοι γὰρ, φησὶ, Πνεύματι Θεοῦ ἄγονται,
οὗτοί εἰσιν υἱοὶ Θεοῦ. Εἰ τοίνυν τὸ πρὸς τὸ ὑπερού-
σιον ἐν ἀφορᾷ, τῆς ἀληθείας, εἶναι ἐστίν, ἡ δὲ ἀλή-
θεια τὴν ἐλευθερίαν τῷ νῷ χορηγεῖ, ἡ δ' ἐλευθερία,
υιοθεσίας θείας σημεῖον ἐναργές, τοῦδε δὲ τοῦ σώρου
τῆς υιοθεσίας, οὔτε μείζον οὐδὲν, οὔτε μὴ φύσει
λογικῆ μάλλον προσήκον ἕτερον· λίαν λελογισμένον,
καὶ σφόδρα τῶν ἀναγκαίων ἂν εἴη ἄρα, τὸ ἀνατε-
τάσθαι, καὶ ἀφορᾷ, καὶ συνάγεσθαι πνευματοπο-
ρήτως τὴν νοῦν, ὄση γε δύναμις, πρὸς τὸ ὑπερκόσμιον
ἐν, τουτέστι τὸν Θεόν.

1α'. Κύριος, φησὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὁ Θεός
σου, Κύριος εἰς ἐστίν· οὕτω τοι φροντίς τῇ θεότητι
D τοῦ Πνεύματος ἀνάγειν τὸν νοῦν πρὸς τὸ ὑπερκό-
σμιον ἐν, καὶ μὲν δὴ, οὐχὶ τὸ ἐν κηρύττειν, τὴν δὲ
τοῦ νοῦς ἐπιστροφὴν, καὶ ἀπέδλεψιν ἀποστέρειν
θεμιτόν ἐστι λέγειν· ὁ γὰρ τὸ ἅγιον λέγει Πνεῦμα,
τοῦτο καὶ νοεῖσθαι βούλεται· ὁ δὲ νοεῖται, πρὸς τοῦτο
καὶ τὸν νοῦν ἐπιστρέφεται. Ἀποῦσης γὰρ τῆς τοῦ
νοῦ στροφῆς πρὸς τὸ νοητὸν, καὶ ὁ νοήσειεν ἂν ὁ
νοῦς, ἄπεισι, καὶ ἐστὶ ἐξ ἀνάγκης τὴν ἄλλως εἰρη-
μένον τὸ τοῦ ἐνιαίου κήρυγμα, καὶ δι' αὐτὸ καὶ ἡ
πίστις· εἰ δὲ τοῦτο ἀποπον, τὸ μὴ διανοεῖσθαι ἄρα
τὸ ἐν ἐπιστρεφόμενον τὸν νοῦν πρὸς αὐτὸ, καὶ ἀνα-
τεινόμενον, ἀποπον.

1β'. Εἰ φύσει τοῖς αἰτιαιτοῖς καὶ μάλιστα λογικοῖς

⁹⁴ Rom. viii, 14.

πρὸς τὸ αἰτιον ἀνατεταῖσθαι, καὶ ἀφορᾶν ἐπιστρε-
πτικῶς, ἐξ αἰτίας δὲ πάντα παρῆχται τοῦ Θεοῦ, ἐξ
οὗ καὶ ὁ νοῦς, ὁ δὲ Θεός ἐστι τὸ κορυφαῖον, καὶ
ἀπλῶς ἐν φύσει ἀρξ τῶ νῦ πρὸς τὸ κορυφαῖον καὶ
ἀπλῶς ἐν, ὡς πρὸς αἰτιον ἐπιστρεφομένῳ, ἀνατε-
ταῖσθαι, καὶ ἀφορᾶν.

ιγ'. Εἰ ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ, καὶ εἰς αὐτὸν
τὰ πάντα, ἔστι δὲ καὶ ὁ νοῦς τῶν ἀπάντων ἐν, ἀρα
ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ καὶ οὐτοσὶ, καὶ μάλιστα
προσεχέστερόν γε ἐξ αὐτοῦ, καὶ δι' αὐτοῦ αὐτὸς διὰ
τὸ θεοεικέλον οὐκ οὐν καὶ μᾶλλον οὕτως ἀφορᾶν ὀφεί-
λει γ' εἰς αὐτόν. Τὸ δὲ εἰς αὐτὸν λεγόμενον, εἰς τὴν
τοῦ ὑπερκόσμου ἐνός χρῆναι ἔμφασιν ἐπιστρεπτικῶς
ἀφορᾶν δηλοῖ εἰς τὸ ἐν ἀρα ὁ νοῦς ὀφείλει ἀφορᾶν.

ιδ'. Ἐξ ἐνός προλασι τὰ πολλὰ, οὐκ ἔτι δὲ ἐκ τῶν
πολλῶν τὸ ἐν. Ἀλλαμὴν ἡ κτίσις ἔστι τὰ πολλὰ, οὐκ οὐν
ἐξ ἐνός ἡ κτίσις ἀναρχῶς. Ἔστι δὲ καὶ ὑπὲρ τὴν
κτίσιν, ὡς Κτίστης καὶ Δημιουργὸς ἐκεῖνο τὸ ἐν· ὁ
ἀρξ τὴν κτίσιν ὡς δεῖ θεωρῶν, ἐξ ἀνάγκης πρὸς τὸ
ὑπερκόσμιον ἐν ἔξει τὸ ἑαυτοῦ τῆς θεωρίας συμπέ-
ρασμα, ἐπεὶ περ καὶ ἔνεστι τοῖς αἰτιατοῖς πάμπολλα
τοῦ αἰτίου ὡσανεὶ ἀπηχῆματα, δι' ὧν γνωρίζεται ὁ
τέχνη, καὶ σοφία, δυνάμει τε καὶ ἀγαθότητι προνοη-
τικῶς τὰ πάντα παραγαγὼν ὡς ἠθέλησε. Διὰ τοῦτο
καὶ Ἡσαῖος, ἐν τῷ Πνεύματι, Ἐπάρατε, φησὶ, τοὺς
ὀφθαλμοὺς ὑμῶν, καὶ ἴδετε τίς κατέδειξε ταῦτα
πάντα. Ἐὰν μὲν ταῦτα πάντα διὰ τὰ πολλὰ εἰρηκῶς
αἰτιατὰ, τὸ δὲ τίς, πρὸς τὸν ἐξ οὗ ταῦτα (ὅπερ ἔστιν
ἀπλῶς κατὰ φύσιν ἐν) ἀνάγων τὸν νοῦν.

ιε'. Συνάγεται καὶ ἡ κτίσις εἰς ἐν, ἀλλὰ σύνθετον
καὶ πολυμερὲς, καὶ οὐκ ἀναρχον, ὅτε κτιστόν. Τὸ
δὲ κτίζον ἐν, οὐ μόνον ἐν ὡς πολλῶν καὶ διαφόρων
συμφωνίας εἰς μίαν σύμπνοιαν τοῦ παντός, καὶ
σκοπὸν ποιητικόν, ἀλλ' ἤδη καὶ ἀκτιστόν ὡς προκα-
ταρκτικὸν αἰτιον, ἀνιῶν ἐπὶ τὸ κατόπιν ὁ νοῦς,
ἀνάγκη κατανησῆσαι ἐπὶ τι ἐν ἀρκτικόν τε καὶ τακτι-
κὸν τῆσδε τῆς φαινομένης τῶν δυτικῶν τάξεως, καὶ
γενέσεως, ἀρμονίας τε καὶ συμπνοίας τῆς εἰς τὸ ἐν,
ἡ. εἰ μὴ τοῦτο, ἐπ' ἀπειρον προῆν ἂν, ὅπερ ἀτοπον.
Πᾶν γὰρ τὸ κινούμενον, καὶ γιγνόμενον, ἔστιν ὅτ'
οὐκ ἦν, καὶ μὴ ἂν, ἤρξατο, εἰ δ' ἤρξατο, καὶ κεκί-
νηται. Τί τὸ κινήσαν ζητεῖν δεῖ καὶ εἰς γένεσιν ἀγα-
γόν, ὅπερ ἔσται ἂν καὶ ἀκίνητον, ἐφ' ὅσον ἔστι
κινούν· εἰ γὰρ οὐ, τί τὸ κινούν τὸ μὴ ὑπὸ ἑτέραν ἀρ-
χὴν τελοῦν, ἐπεὶ τοι γε ἀναρχον; εἰ δ' ἀκίνητον, ἀρε-
πτον· εἰ δ' ἀρα τοῦτο, πάντως καὶ ἀπλοῦν, ἵνα μὴ
σύνθετον ἂν τραπέη, ὅγε ἀρεπτον ἡμῖν ἐκπέφανται·
σύνθεσις γάρ, ἀρχὴ στάσεως. Ἡ δὲ, λύσεως, τὸ τῆς
κινήσεως ἔσχατον. Οὐκ οὐν τοῖνον ἐκεῖ σύνθεσις, ἵνα
μὴ καὶ στάσις, οὐδὲ στάσις, ἵνα μὴ καὶ λύσις, οὐδέ γε
λύσις, ἵνα μὴ καὶ τροπή, καὶ κίνησις περὶ τὸν [Ἰσ.
τ'] ἀρεπτον ἀποφανθεῖ καὶ ἀκίνητον, ὡς κινούν,
οὐ κινούμενον, καὶ εἰς γένεσιν ἀγον, οὐχὶ γενόμενον,
ἡ γινόμενον. Εἰ ἀρα ἀρεπτον κατ' ἀκίνητον, ἐξ ἀνάγ-

tura est, ut ad causam tendant, ad eamque attente
spectent, si porro omnia ex Deo tanquam ex causa
pendeant, ex quo mens ipsa; Deus autem est sum-
mum ac simpliciter unum; menti igitur natura
est ad summum ac simpliciter unum, tanquam ad
causam conversæ, tendere et spectare.

13. Si ex ipso, et in ipso ac per ipsum omnia,
si porro mens horum omnium unum aliquid sit,
igitur ex ipso et per ipsum mens ac præcipue ex
ipso pendet et per ipsum est propter cum Deo si-
militudinem; igitur et multo magis illa ad eum
aspicere debet. Quod autem dicitur ad eum, signi-
ficat eam oportere ad supernaturalis Unius mani-
festationem vivide aspicere. In unum igitur mens
debet aspicere.

14. Ex uno omnia procedunt, non autem ex
multis unum. Sed creatio multa est; non igitur ex
uno creatura procedit, quod manifestum est. Est
autem supra creationem, tanquam Creator et con-
ditor Deus, Unum illud. Qui igitur creationem, ut
oportet, intuetur, ex necessitate ad illud Unum
supernaturale suæ contemplationis terminum habe-
bit, quoniam et insunt causatis tanquam multæ
ex causa repercussiones, per quæ cognoscitur ille
qui arte et sapientia et potentia et bonitate provide
cuncta, ut voluit, produxit. Ideo et Isaias in spi-
ritu: « Sustollite, inquit, oculos vestros, et videte
quis omnia hæc ostenderit ». Quando dicit
omnia, ea multa quæ causata sunt, significat;
quando autem ait quis, mentem ad eum ducit ex
quo ea sunt; quod est simpliciter et secundum na-
turam Unum.

15. Colligitur in unum creatio, sed compositum
ac multiplex, non autem absque principio, utpote
creatum. Cum igitur mens in illud Unum quod creavit
et quod est unum, non modo per concursum mul-
torum ac diversorum in unam totius alicujus for-
nam ac effectum terminum, sed increatum ac pri-
mam causam ascendit ut contempletur, necesse est
ut ad aliquid unum quod creaverit ac ordinaverit
visibilem hunc rerum ordinem ac generationem,
harmoniam et conspirationem in totius alicujus
formam; vel, si ita non esset, in infinitum procede-
ret: quod est absurdum. Quidquid autem movetur
et factum est, aliquando non erat, et cum non esset,
cœpit esse et motum fuit. Quid opus est, id quod
movit et ad generationem adducit, inquirere? Quod
est certo immobile, cum moveat. Nisi enim esset
immobile, quid igitur moveret illud quod ad alte-
rum principium non spectat, cum sit absque prin-
cipio? Si autem immobile est, ergo et immutabile;
si igitur et illud, omnino quoque simplex est, ne,
si compositum sit, convertatur, quod nobis ut im-
mutabile apparet. Compositio enim principium est
discordiæ; hæc autem dissolutionis; quæ ultima
motus linea est. Non est igitur in illo compositio,
ne simul insit discordia; neque discordia, ne fiat

dissolutio, neque dissolutio, ne accidat mutatio, neque mutatio, ne motus appareat apud illud, quod immutabile et immobile, tanquam movens, neque motum, et ad generationem adducens, neque ipsum generatum. Si igitur immutabile et immotum sit, necessario et incompositum, et Ideo simplicissimum et unum omnino supernaturale. Ad quod mens si tendat, omnimodo extra omnia statuitur, propter hunc quem versus illud pulcherrimum respectum habet et suum ad illud quod super omne est, impetum; imo vero ad illud ex quo omnia et ad quod omnia tendunt. Si vero id secundum congruam rationem fiat, tunc mens extra cupiditates ponitur. Quæ enim sursum et ad pulcherrimum tendit, illique assequitur, quomodo jam in cupiditatum turpitudine remanere posset? Ideo illud sacra lex dicit: « Illi soli servies; » Uni, nempe. Tendendum igitur est ad illud summum unum, si Dei legem adimplere volumus et supra cupiditates inveniri.

16. « Dominus, inquit, solus dux eorum fuit, nec fuit cum eis deus alienus. » Vides unius et solus potentiam? Quomodo non erat cum iis deus alienus, in quantum solus eos ducebat Dominus? Dominus ens qui ipsum sequuntur neque ab ipso separantur, ducit. Quod autem aliquis sequitur, ad illud et convertitur. Si igitur nolimus Deum alienum, aut demonem aut cupiditatem nobiscum habere, illum solum et Unum per mentis conversionem sequamur, ita ut illud de nobis verisimiliter dictum esse videatur: « Dominus solus ducit eos, neque est cum eis deus alienus. »

17. Etsi ex uno, sed omnia modo dissimili ex Uno sunt; eo nempe quod diversus modus est quod entia ex prima unitate procedunt. Et alia quidem coacta et creata sunt, alia vero increata et temporalis initii rationem fugientia, et omnibus quidem omnino causa est illud supernaturale Unum; sed aliis ex creatione, aliis vero ex natura; neque omnibus simpliciter est adhærendum, neque omnia amplectenda sunt eodem modo; sed iis quidem quæ initium habent et creata sunt, adhærendum est propter aliud quoddam, neque propter ipsa, sed propter id quod in iis, tanquam in speculo, representatum et ostensum est. Non aliter creatura adenda est, ut meliores fiamus, nisi propter id quod ex illo summo Uno apud eam apparet. Ad ea vero quæ absque initio et naturalia sunt, accedimus non propter aliud, sed propter ea sola, et propter illud ex quo sunt. Ea enim sunt quæ propter seipsas debent adiri, eorumque est unitive et naturaliter summum illud Unum; imo vero unitive, et, ut dictum est, naturaliter sunt illius summi Unius. Oportet sane non modo ad ea accedere, sed et cum illis adunari, et ad primi et unius huius pulchri imitationem per illa informari, ut gratiæ cooperatione et auxilio, Dei gloriæ per imaginem ac similitudinem dignitatem habeamus. Attente considerantibus ea quæ per creationem causata sunt, contingit ut mentem ad unitis contemplationem tanquam

Ακνης ἀσύνθετον, καὶ διὰ τοῦτο ἀπλούστερον, καὶ ἀπολύτως ἐν ὑπερκόσμιον. Πρὸς ἕπερ ὁ ἀνατεινόμενος νοῦς, τῶν πάντων, πάντα τρόπον, ἔξω καθίσταται, διὰ τὴν πρὸς τὸ ὑπέρχαλον ἣν ἔχει ἀπόδραψιν καὶ τὴν ἔφεσιν περὶ τὸ ὑπὲρ πάντων μᾶλλον δὲ περὶ τὸ ἔξ οὗ τὸ πάν, καὶ εἰ; ἢ τὰ πάντα φυσικῶς ἀνατείνεται. Τοῦτου δὲ γινόμενον κατὰ λόγον προσήκοντα, καὶ παθῶν ἔξω γίνεται ὁ γὰρ ὑπεράνω καὶ τῶν ὑπερκόσμων ὑπερεκτεινόμενος καὶ γινόμενος, σχολῇ γ' ἂν γένοιτο ἐναπομείναι τῷ ἀσχεῖ τῶν παθῶν. Διὰ τοῦτο, « Αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις. » τῷ ἐνὶ δηλονότι, ὁ ἱερός φησι νόμος. Πρὸς ἄρα τὴ κορυφαίον ἐν ἀντειτάσθαι δεῖ, εἰ μέλλοιμεν καὶ τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον πληροῦν, καὶ ὑπεράνω παθῶν εὐρίσσεσθαι.

B

15'. Κύριος, φησὶ, μόνος ἦγεν αὐτοὺς, καὶ οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν Θεὸς ἄλλότριος. Ὅρα; τοῦ ἐνιαίου καὶ μόνου τὴν δύναμιν; πῶς οὐκ ἦν μετ' αὐτῶν Θεὸς ἄλλότριος, ἐφ' ὅσον μόνος αὐτοὺς ἦγεν ὁ Κύριος; ἀλλαμὴν ὁ Κύριος ἐπομένους, οὐκ ἀποστρεφόμενους; ἄγει· ὃ δὲ τις ἔπειται, πρὸς αὐτὸ καὶ ἐπέστραπται· οὐκοῦν εἰ μέλλοιμεν Θεὸν ἕτερον, δαίμονα, ἢ πάθος μεθ' ἡμῶν μὴ ἔχειν, ἐψόμεθα τῷ μόνῳ καὶ ἐνὶ δεῖ ἐπιστροφῆς νοεράς, ὅπως ἂν καὶ περὶ ἡμῶν οὐκ ἀπεικότως λελέχθαι δόξειε γ' ἂν· ὅτι Κύριος μόνος ἄγει αὐτοὺς, ὅθεν καὶ Θεὸς ἄλλότριος οὐκ ἔστι μετ' αὐτῶν.

15'. Εἰ καὶ ἐξ ἐνός, ἀλλὰ διαφόρως εἰσὶν ἐξ ἐνός τὰ πολλά· ὅτι ὄντα καὶ τῶν ὄντων ὁ τρόπος, καθ' ὃν ταῦτα ἐκ τῆς πρώτης ἐνάδος προτεῖ, διάφορος· τὰ μὲν γὰρ τούτων ἠγγμένα τέ ἐστι καὶ κτιστά, τὰ δ' ἀκτιστά, καὶ τὴν τῆς χρονικῆς ἀρχῆς λόγον ἐκπεφυγότα, καὶ πᾶσι μὲν κατὰ πάντα τρόπον αἴτιον τὸ ὑπερούσιον ἐν, ἀλλὰ τοῖς μὲν δημιουργικῶς, τοῖς δὲ φυσικῶς, καὶ οὐ πᾶσι καθάπαξ διὰ τοῦτο τούτοις ἐπίσης προσείσθαι, καὶ τούτων ἀντέχεσθαι χρεῶν, ἀλλὰ τοῖς μὲν ὑπὸ ἀρχὴν καὶ κτίσιν τελούσι, προσείσθαι ἐστὶ δεῖ ἄλλο, καὶ οὐ καθ' αὐτὸ, ὡς τῷ ἐσόπτρῳ διὰ τὸ ἐν αὐτῷ μορφαζόμενον, ἢ παραδεικνύμενον· ἄλλοιως γὰρ ἢ κτίσιν πρὸς βελτίωσιν οὐ προσείσθαι ἐστὶν, ὅτι μὴ διὰ τὸ ἐν αὐτῇ τοῦ ἄχρου ἐνός προσεινόμενον. Τοῖς δ' ἀνάρχοις πρότιμεν, καὶ φυσικοῖς, οὐ δεῖ ἄλλο, ἀλλὰ δεῖ αὐτὰ, καὶ τὸ ἐξ οὗ· ἐκεῖνα γὰρ ἐστὶ τὰ τῷ ὄντι προσείσθαι καθ' αὐτὰ, κἀκεῖνον ἐστὶ προσεχῶς τε καὶ φυσικῶς τὸ κορυφαίον ἐν, μᾶλλον μὲν οὖν τοῦ ἄχρου, καὶ κορυφαίου ταῦτ' εἰσὶν ἐνός, προσεχῶς καὶ, ὡς λέλεκται, φυσικῶς. Δεῖ δὲ, ὡς μόνον τούτοις προσείσθαι, ἀλλὰ καὶ προσφύεσθαι, καὶ πρὸς τὴν ἐκμίμησιν τοῦ πρώτου καὶ ἐνός καλοῦ διὰ τούτων σπεύδειν ἀποτυπούσθαι, ἵνα περ τῇ συνεργίᾳ, καὶ ἐπαρωγῇ τῆς χάριτος, τῆς κατ' εἰκόνα καὶ ἰμοίωσιν ἐδύξης τοῦ Θεοῦ σχοίημεν τὸ ἀξίωμα. Ἐντεῦθεν σκοποῦμενοι ὀρθῶς, τοῖς μὲν δημιουργικῶς αἰτιατοῖς, συμβαίνει θεωρητικῶς ἀνάγειν ἐν νοῦν πρὸς τὴν ἐνοπερισμὸν τοῦ ἐνός, καὶ ἐνοῦν αὐτῶν

εις τὴν τοῦ ὑπερκοσμοῦ ἐνός ἐνιαίαν ἔννοιαν ἀπο-
 λύτως καὶ ἀπλῶς, εἰ γε τούτοις ὁ νοῦς ἐνορᾷ κατὰ
 τὴν εἰκόσ. Οἷς δὲ φύσει τὸ αἴτιον, καὶ πρακτικεῦόμε-
 νον τὸν νοῦν διὰ τούτων, ἢ κατ' αὐτὰ μορφαζόμενον
 τούτοις ἐνεστὶν ἐνοῦν πρὸς τὸ κυρίως ἐκεῖνο ἐν ἑαυ-
 τόν· ἔθεν δὲ ἐκ τῶν ὁποίων οὖν ἀπάντων, εἴτε φυ-
 σικῶν, εἴτε δημιουργικῶν ὄντων αἰτιατῶν, πρὸς τὸ
 διαφόρως ἐν αἴτιον, ὁ νοῦς συνάγεσθαι εἴθε φυσι-
 κῶς, εἴτε πρακτικῶς, ἢ δὴ θεωρητικῶς. Καὶ ἔπερ
 ὁ νοῦς εἶθ' ἐν, εἴτε πλείους δημιουργικῶς, ἢ φυ-
 σικῶς χρώμενος, οὐ διὰ τὸ ἐν χρῆται, οὐδ' ἵνα πρὸς
 τὸ πρῶτον ἐν συναγωγῶς ἑαυτὸν φέρῃ, καὶ ὅλω·
 πρὸς ἐκεῖνο ἀπὸ τῆς ἐν ἀγίᾳ μετοχῆς, καὶ ῥοπῆς τοῦ
 φωτίζοντος Πνεύματος, ἀπλῶς, ἐνσειδῶς τε καὶ μο-
 νοειδῶς, εἰς ἀμαρτίαν αὐτῷ τοῦτο λογίζεται, καὶ
 φαντασίαν ἐχθρὸν καλοῦ ἢδε ἢ χρῆσις αὐτῷ. Τὰ γὰρ τοῖς
 ἐκ τοῦ ἐνός, εἰς τὸ ἐν ἄγειν πέφυκε χρωμένους τοῦ
 τοῖς, ὡς χρῆ· πᾶσα γὰρ, φησὶν ὁ μέγας Διονύσιος,
 Πατροκινήτου φωτοφανεῖας πρόδος εἰς ἡμᾶς ἀγα-
 θοδότως φοιτῶσα, πάλιν ὡς ἐνοποιὸς δύναμις ἀνατα-
 τικῶς ἡμᾶς ἀναπληροῖ, καὶ ἐπιστρέφει πρὸς τὴν τοῦ
 συναγωγῆς Πατρὸς ἐνότητά, καὶ θεοποιεῖ ἀπλότητά·
 ἐξ αὐτοῦ γὰρ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα· εἰ δ' οὐκ ἀν-
 ἀγει πρὸς τοῦτο, παραπέφυκε, καὶ τοῦ εἰκότος ἢ χρῆ-
 σις ἔξω γεγένηται, μὴ οὕτω δὴ γιγνομένη.

17. Ἔστι πρᾶξις προηγουμένη τῆς θεωρίας, καὶ
 ἔστι πρᾶξις ἐπομένη τῆς θεωρητικῆς. Καὶ ἡ μὲν τε-
 λεῖται σωματικῶς, ὅπως τὰς ὁρμὰς τοῦ σώματος
 χαλιναγωγῆσαντι, καὶ εὐτάκτως φέρεσθαι κατ' ὄλι-
 γον παρασκευάσαντι, δὴν ἢ ἂν οὕτω τῷ νῷ ἐλευθέρῳ
 ποδὶ διαθῆναι ἐν τοῖς ἰδίοις, ἃ ἐστὶ τὰ νοητὰ, ἀκακί-
 ας τὸ σφέτερον διαφέρον καλῶς ἐργάζοιτο, ἢ δὲ δευτέρα
 ἀπὸ τοῦ νοῦς ἀρχομένη, καὶ τοῦ νοεῖν ἐν πνεύματι,
 συνάγεται πρὸς τὸ ὑπὲρ νοῦν, ὃ ἐστὶν ὁ θεός, ὃ
 προσεγγίσας ὁ νοῦς ἐπὶ τὸ ἐν γίνεται. Ἐν γὰρ ὁ
 θεός, καὶ δὴ καὶ αὐτὸς ἐνοῦται πρὸς ἑαυτὸν εἰς ἐν,
 καὶ ἀδιαίρετος ἀποκαθίσταται· ἐνάδος γὰρ πρόξενον
 τὸ ἐν, καὶ ἀπλότητος θεοειδοῦς θεωρούμενον· ἀσύμ-
 βατον γὰρ τὸ, ἐν θεωροῦντα τὸν νοῦν, μὴ καὶ αὐτὸν
 εἶναι ἐν ἀπλοῦν, διηρημένα δ' ὀρῶντα, καὶ σύνθετα,
 ἀνάγκη διαρῆσθαι τε καὶ ποικιλλεσθαι εἰρηται δέ
 μοι· ἐν ἀπλῶς, τὸ κατ' αὐτὸ ὑπερστῶς ἀπλοῦν. Ἐπειδὴ
 γὰρ ὁ τί πᾶσι ἐστὶν ὁ νοῦς τὰς ἀλλοιώσεις πάσχει
 κατ' ἐνέργειαν, αὐτὸς δὲ ἐστὶν ἀπλοῦς, ἀνάγκη ἦν
 εἶναι καὶ κατ' ἐνέργειαν, τὸ ἐν ὀρῶν. Εἰ δὲ τὸ ἐν μὲν
 ὀρῶν, αὐτὸς δὲ διηρηται εἰς δύο ἀπολύτως, τί ποτ'
 ἂν εἴη ἐνεργεῖν τὸ σκέλος αὐτοῦ, διηρημένον
 ἀπὸ τοῦ ἐρῶντος τὸ ἐν; ἢ γὰρ ὀρᾷ ἑτερόν τι, ἢ
 οὐκ ὀρᾷ, καὶ τοῦτο δισσωῖς, ἢ μὴ βουλόμενον, ἢ ἀμ-
 βλυόμενον, ἢ τὰχα πρὸς ἄλλο τι δράσεως πεφυκός,
 οὐκ ἔστι πρὸς τὸ ὀρᾷν· ἀλλ' εἰ μὲν ἑτερόν τι ὑπόβοιτό
 τις ὀρᾷν, ἴδε ὅτι ὁ νοῦς· οὐκ ὀρᾷ τὸ ἐν ἀπλῶς, ἀλλὰ
 δύο παρὰ τὸν λόγον, καὶ δύο ὀρῶν, ἐν εἶναι οὐ δύ-
 ναται· τῆμενεται γὰρ, ὡς δέδεικται, εἰς ἃ θεωρεῖ-
 εἰ δὲ οὐκ ὀρᾷ, εἰ μὲν μὴ βούλοιοτο, τοῦτο ἀδύνατον·
 οὐκ ἔστι γὰρ ἀργίαν, καὶ τὸ ἀκαριαῖον αὐτὸ τὸ βρα-
 χύτατον, νοῦν λογικὸν παθεῖν. Ἄλλ' οὐδ' ἀμβλύνεται
 τοῦτο τοῦ νοῦς, τοῦτο δ' ἄξιον κέντηται. ἢ οὕτω
 σύνθετος ἂν εἴη καὶ οὐκ ἀπλοῦς· ἐξ ἐνομοιομερῶν

in speculo ducant, et eam cum una illa mente sim-
 pliciter uniant, si saltem mens ea ut decet, intueatur.
 Quæ autem naturaliter causata sunt, iis est vis
 mentem per ipsa occupatam aut secundum ipsa
 informatam cum illo uno conjungendi. Unde ex
 omnibus, sive naturalibus, sive a Creatore productis,
 ad illud quod una causa est, mens colligi solet
 sive naturaliter, sive practice, sive contemplative.
 Et quando mens sive uno, sive pluribus creatis aut
 naturaliter existentibus utens, non propter illud
 unum utitur, neque ut se ipsam ad illud primum unum
 ferat, illudque aspiciat in sancta participatione, et
 illuminantis Spiritus sancti motu, simpliciter et uni-
 formiter, tunc in peccatum id sibi tribuit, etiamsi
 ille usus ipsi pulcher videatur. Quæ enim ex illo
 uno sunt, ad illud unum solent ducere eos qui
 ipsis ut decet utuntur: et Omnis enim, inquit
 magnus Dionysius, progressus illuminationis a
 Patre præstitæ, in nos divino dono adveniens,
 rursus, ut unitiva potentia nos intensive replet,
 et convertit ad conjungentis Patris unitatem et
 deificam simplicitatem. Ex eo enim et in ipsum
 omnia; si non ad illud rerum usus dirigit, a recto
 decidit, et aliter procedit quam oportet, non ad
 illud tendens.

18. Est actio præcedens contemplationem et est
 actio sequens contemplationem. Et altera quidem
 corporaliter perficitur; ita ut corporis motus diri-
 genti et eos sensim disponenti ut recte ferantur,
 det menti libero pede in propriis incedere, quæ
 sunt intelligibilia, et ibi propriam actionem opera-
 tur; altera vero, a mente incipiens et a cogita-
 tione in spiritu, ad illud quod est supra mentem
 colligitur, quod est Deus, cui mens cum accedat,
 in unum colligitur. Unum enim Deus est, et ipso
 mens secum unitur in unum et indivisibilis con-
 stituitur. Unitatem enim unum præstat et divi-
 nam simplicitatem, cum aspicitur. Impossibile
 est enim unum contemplantem non et ipsam esse
 simplicem, contemplantem vero divisa et compo-
 sita, necesse est eam dividi et componi; dictum
 vero est a me illud unum quod in se subsistit sim-
 plex. Quoniam enim quidquid est mens, mutatio-
 nes patitur per operationem; ipsa vero simplex
 est; sed necesse est ut simplex sit secundum ope-
 rationem, cum unum videt. Si vero unum videat,
 ipsa vero in duo saltem divisa sit, quid operaretur
 illa pars ejus, quæ ab ea quæ unum videt separata
 est? Etenim videt aliud quoddam aut non videt;
 et hoc duplici modo, aut non volens, vel infirmata,
 aut rapide ad aliam quædam actionem apta, non
 autem ad contemplandum; sed si supponatur men-
 tem aliud quoddam videre, jam mens non videt
 unum simpliciter; sed duo contra rationem; et
 cum videt duo, jam non esse unum aliqui potest.
 Dividitur enim, ut ostensum est, in eis quæ con-
 templatur; si vero non videat, si quidem nolit id
 impossibile est; non enim possibile est mentem
 quædam pati, ne uno quidem temporis puncto. Sed

non nunc quidem hebescit mens, nunc vero est rapida. — Vel etiam hoc modo. Composita esset et non simplex dissimilibus partibus constituta, quoquo modo acciderit; et si una pars videat, alia vero ad aliam quamdam operationis speciem ordinetur; eam enim compositionis appellationem de mentis simplicitate dici nequit. Quapropter unitas et simplicitas mentis, si illud unum simpliciter consideret, una quoque ipsa efficacia est, et si unum esset simpliciter, simplex unum videt. Actio igitur quæcumque sit aut contemplatio ex necessitate ferri debet ad illud unum quod supra mentem est; si minus, nihil assequetur, sed frustra mens videbitur agens aut contemplans. Erit igitur cupiditatum effectrix, si divisioni subiaceat, non sublata animæ sensu ad unionem cum illo uno quod supra mentem est; quæ unio despumare valet et mundare vim mentis contemplativam illud unum aspicientem intuentemque, et illi adhaerentem ex quo omnia et in quod pervenit et est et subsistit.

19. Omnium desiderabilium summum est divina cum anima et supra mentem unio. Per divinam hanc unionem necessaria est divina similitudo; per divinam hanc similitudinem, necesse est secundum mentem operari, scilicet contemplari. Tale enim est divinum, ex quo et illud *Deus*, nomen ipsi inditum est. Contemplari vero rapide ad Dei cogitationem pertingit. Undique enim et in omnibus, quosdam tanquam radios in contemplativam mentem mittit, et mens contemplans e regione positum Deum habet; Deus autem est unum supernaturale. Est autem mentis natura talem efficacia fieri, qualia sunt ea quæ videt, ut et theologica divi Gregorii vox ostendit, dicens mentem splendorem Dei et videre et pati. Quod enim mens videt, id et patitur, et talis efficitur. Tingitur enim mens, ut Petrus Damascenus ait, secundum ea quæ contemplatur; et sicut quando divisa ac varia videt, variatur ac dividitur, ita, cum ascendit ad contemplationem supernaturalis ac simpliciter unius, consequenter unum aliquid efficitur, ut a me prius dictum est; postquam autem unum effecta est, ingentium et infinitum et non figuratum et simplex videt. Tale enim est unum. Unde sane et ipsa mens quasi æterna et infinita et absque figura et simplex per virtutem efficitur. Illud autem cum passa est atque sic mutata, in divini similitudinem secundum unitatem efficitur; et inde occurrit ad omnium desiderabilium summum, divinam et supra mentem et ineffabilem unionem, qui est summus secundum Deum terminus. Oportet igitur mentem intendi, omnique modo conari et Spiritu sancto intueri supernaturalis unius contemplationem et aspectum.

20. Quando mens in multis aut saltem in duobus est, manifestum est eam non simpliciter unum videre. Ideo finita est et terminata et tenuis; quæ enim non omnino simplicia sunt, talia sunt. Quando mens reipsa est in huius unius contractione intacta,

τινων συνιστάμενος, ὡσπερ συμβήσεται, καὶ εἰ τὸ μὲν τοῦ σκέλους ὄραξ, τὸ δὲ πρὸς ἄλλο τι ἐνεργεία- εἶδος τέτακται· συνθέσεως γὰρ καὶ τοῦτο κατηγόρημα, ὃ περὶ τὸ τοῦ νοῦ ἀπλοῦν εἰπεῖν, πάνυ ἀνεύθεκτον. Δι' ἄρα ταῦτα τὸ ἐνιαῖον, καὶ ἀπλοῦν τὸ νοῦς, εἰ τὸ ἀπλῶς ἐν κατασκέψοιτο, ἐν καὶ αὐτὸ ἐνεργεία ἐστὶ, καὶ εἰ ἐν εἴῃ ἀπλῶς, τὸ ἀπλοῦν ἐν ὄραξ. Πρᾶξις τοιγαροῦν ὀποιατισοῦν, ἢ θεωρία, ἐξ ἀνάγκης φέρεσθαι ὀφείλει πρὸς τὸ ὑπὲρ νοῦν ἐν, εἰ δ' οὐ, οὐκ ἀνύσει οὐδὲν, ἀλλὰ μάτην ὀφθήσεται πράττων, ἢ θεωρῶν ὁ νοῦς· ἔσται γὰρ παθῶν ἐνεργὸς ὑπὸ διαίρεσιν κείμενος, μὴ φερόμενος αἰσθηθεῖ ψυχῆς εἰς τὴν τοῦ ὑπ' ὀ νοῦν ἐνδῶ, ἐνοσιδῶς ἐνωσιν, ἥτις δὴ ἐνωσις διυλιζεῖν οἶδε, καὶ καθάρειν τὸ θεωροῦν τοῦ νοῦς, πρὸς ἐκεῖνο τὸ ἐν μετεωριζόμενον καὶ ἀφορῶν, καὶ κἀκεῖν προσπάσχον τῷ ἀφ' οὗ τὰ πάντα, καὶ δι' οὗ, καὶ ἐν ᾧ τὰ πάντα, καὶ εἰς ὃ καὶ γίνεσται, καὶ ἐστὶ, καὶ ὑφέστηκεν.

19'. Τῶν πάντων ἐφετῶν ἄκρον, ἢ μετὰ τῆς ψυχῆς θεία, καὶ ὑπὲρ νοῦν ἐνωσις· διὰ τὴν θεϊαν, ἐνωσιν, ἀναγκαῖα ἢ θεία ὁμοίωσις, διὰ τὴν θεϊαν ὁμοίωσιν, ἀναγκαῖον τὸ κατὰ νοῦν ἐνεργεῖν, ἥτοι θεωρεῖν. Τοιοῦτο γὰρ τοῦ καὶ τὸ θεῖον ἐστίν, ἐξ οὗ καὶ τὸ, Θεός, ὄνομα τοῦτω ἀπονεμένηται. Ἄλλα μὴ τὸ θεωρεῖν, εὐθύς εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ ἐνοίαν ἀνεισι· πανταχοῦ γὰρ καὶ ἐν πᾶσιν, ἀκτίνας ὡσπερ τινὰς ἐνήσειν ὁ Θεός τῷ θεωρητικῷ νῷ, καὶ νοῦς θεωρὸς ἀντικείμενος ἔχει τὴν Θεόν, Θεός δὲ ἐστίν ἐν ὑπερκόσμιον. Ἔστι δὲ φύσις τοῦ νοῦς γίνεσθαι τοιοῦτος ἐνεργεῖν, οἷα ὄραξ, ὡς καὶ ἡ θεολόγος τοῦ θειοτάτου Γρηγορίου φωνῆ δηλοῖ, λαμπρότητα Θεοῦ, λέγουσα, καὶ ἰδεῖν καὶ παθεῖν. Ὁ γὰρ νοῦς ἐώρακε, τοῦτο καὶ πέπονθεν, ἢ δὴ τοιοῦτος καὶ γέγονε· βάφεται γὰρ ὁ νοῦς, φησὶν ὁ ἀπὸ Δαμασκοῦ Πέτρος κατὰ τὰ αὐτῷ θεωρούμενα, καὶ ὡς ἐν διηρημένοις ὀρῶν καὶ ποικίλοις, ποικίλλεται, καὶ διαίρεται, οὕτω τοι πρὸς τὴν ἀπόβλεψιν τοῦ ὑπερκόσμου καὶ ἀπλῶς ἐνδῶ ἀναθεθηκώς, ἀκολούθως ἐν γίνεται, ὡς μοι λέλεκται πρόσθεν, ἐπεὶ δὲ ἐν τῷ ἐνὶ γένοιτο, τὸ ἀναρχον, καὶ ἀπειρον ὄραξ, καὶ ἀσημάτιστον, καὶ ἀπλοῦν· τοιοῦτο γὰρ τὸ ἐν ὄθεν δῆτα καὶ αὐτὸς ἀναρχος, ἀπειρος καὶ ἀσημάτιστος, καὶ ἀπλοῦς κατ' ἐνεργείαν ἀποκαθίσταται· τοῦτο δὲ βεβηποθῶς, καὶ οὕτως ἀλλοιωθεῖς, εἰς τὴν ἐξομοίωσιν τοῦ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸ ἐνδὸν εὐρίσκειται, κἀντεῦθεν ἀνατρέχει πρὸς τὸ πάντων ἐφετῶν ἄκρον, τὴν θεϊαν, καὶ ὑπὲρ νοῦν, καὶ ἀρρήτῳ ἐνωσιν, ὅπερ ἐστὶν ὁ ἄκρος κατὰ Θεὸν σκοπός. Δεῖ δὴ διὰ ταῦτ' ἄρα τὸν νοῦν ἀνατετάσθαι, μηχανῆ πάσῃ ἐπιτελεσθαι, καὶ ἀφορᾶν Πνεύματι πρὸς τὴν τοῦ ὑπερκόσμου ἐνδῶ θεωρίαν καὶ ἀπόβλεψιν.

20'. Ὅταν ὁ νοῦς ἐν πολλοῖς, ἢ τοῦλάχιστον ἢ καὶ ἐν δυοῖ, δηλὸν ὅτι οὐχὶ τὸ ἀπλῶς ἐν ὄραξ. Διὰ τοῦτο ὠρισμένος τέ ἐστὶ, καὶ πεπερασμένος, καὶ ἀμυδρός· τὰ γὰρ μὴ ἀπολύτως ἀπλᾶ, τοιαῦτά εἰσιν. Ἦνίκα δὲ τοῦ τῷ ὄντι· ἐνδῶ ἐν ἐπαρῇ γένηται· ἀνεπαρῶς, κατὰ

νοεῖν τούτῳ ἐν Πνεύματι ἀπόβλεψιν ἀνοματίως ἀ
ἐπιβαλῶν, ἀναρχος, ἀπειρος, ἀόριστος, ἀσχημάτιστος
καὶ ἀνείδος γίνεται, καὶ τὴν ἀφασίαν ἐνδύεται,
καὶ τὸ σιωπᾶν ἀσχεῖ μετ' ἐκπλήξεως, καὶ ἐμπύλα-
ται τερπωλῆς, καὶ πάσχει τὰ ἀνεκλάλητα. Ἄναρχον,
καὶ ἀπειρον δὲ, καὶ ἀόριστον, μὴ κατ' οὐσίαν με-
εἰρησά λέγοντα γίνεσθαι, ἀλλὰ κατ' ἐνέργειαν.
Ἐπεὶ τοι γὰρ καὶ ὁ μεταβάλλει νοῦς, οὐχ ἡ οὐσία
ἐστὶν αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ ἐνέργεια. Εἰ γὰρ τοι κατ' οὐσίαν
ἠλλοίωτο, ἰδὼν καὶ παθὼν τὴν θέωσιν, ἦτοι θεωθείς,
ἐκ τοῦ τὸν Θεὸν θεωρεῖν, ἦν ἂν κατ' οὐσίαν Θεός.
Ἄλλα μὴν οὐκ ἐστὶ τοῦτο, οὐδ' ἂν τῶν ἀγγέλων οὐ-
δεὶς, πλὴν τοῦ μόνου, καὶ ἄκρου, καὶ ἐνὸς Θεοῦ, τὸ
κατ' οὐσίαν εἶναι Θεός. Εἰ τοίνυν κατ' οὐσίαν θεοῦ-
σθαι τὸν νοῦν εἰπεῖν ἄτοπον, λείπεται λέγειν τοῦτο
πάσχειν αὐτὸν, αὐτῷ τῷ ὄρᾳν. Οὐκ ἄρα φύσιν ἔχει Β
ἠλλοιοῦσθαι τὴν οὐσίαν αὐτὸν, ἀλλὰ τὴν ἐνέργειαν,
ἕλως τε, εἰ μεταβάλλεται πεφυκῶς ὁ νοῦς, ἤπερ
εἴρηται, κατὰ τὰ αὐτῷ θεωρούμενα, θεωρεῖ δὲ ἡκιστα
πάντων τὴν θεῖαν οὐσίαν, ἀλλὰ τὴν ἐνέργειαν, οὐδ'
αὐτὸς ἄρα κατ' οὐσίαν ἠλλοιωθῆσεται, ἀλλὰ κατ'
ἐνέργειαν.

κα'. Τὰ πάντα ἐκ τοῦ ὑπερκοσμίου ἐνὸς ὡσερ
ἐκιάψαντα, οὐκ ἀπέστησαν, ὅθεν ἔσχον τὴν γένεσιν
τρωπῶ παντὶ, ἀλλ' ἐν ἐκείνῳ ὡσερ ἐγένοντο, οὕτω
καὶ σὺνέχονται, καὶ τελειοῦνται. Καὶ οὐδὲν ἐστὶν ἐν
οὐδεὶ τῶν ἀπάντων, ἐν ᾧ οὐκ ἐστὶν ἀπόρροια, καὶ
ὡσαυτὶς οὐκ ἐστὶν ἀπόρροια, καὶ ὄντος ἐνὸς καὶ πάντα
τὰ ὄντος μετέχοντα μνονοῦχι φω-
νὴν ἀΐσαι, παραδεικνύοντα οὐχὶ τὸ ὑπερκόσμιον ἐν
(τοῦτο γὰρ ὑπερίδρυται πάσης τῆς ὑποκείμενης εἴτε
θεωρίας, εἴτε νοήσεως), ἀλλὰ τινα ἀκτίνα τοῦ ὑπερ-
κοσμίου ἐνός. Ὅθεν ἐπεὶ διὰ πάντων ἐπιδοᾶται τὸ
ἐν, καὶ πάντα νεύει πρὸς ἐν, καὶ αὐτὸ τὸ ὑπερκό-
σμιον ἐνδιὰ πάντων τῶν ὄντων προφαίνει ἑαυτὸ τῷ
νοῖ· ἀνάγκη χειραγωγεῖσθαι, καὶ ποδηγεῖσθαι, καὶ
ἀγεσθαι πρὸς τὸ ὑπερκόσμιον ἐν τὸν νοῦν· τοῦτο
μὲν, τῇ τῶν πολλῶν ὄντων περὶ βιαζόμενον, τοῦτο
δὲ καὶ ὅτι ἡ κτίρον ἐν, περὶ ὃν γὰρ ἡμῖν ἡδὴ ὁ λό-
γος ἐστὶ, βίβεται ὀρθῶς ἐπὶ τοῦ νοῦς περιουσίᾳ
χρηστέτηται· ὁ νοῦς ἐν τούτῳ πάσχη τὸ ζῆν, ὡς
αὐτὸ φησὶ ἡ ἀπόρροια ἐν· «Ἐγὼ εἰμι ἡ ζωὴ· καὶ
αὕτη ἐστὶν ἡ βίωσις ζωῆς, ἵνα γινώσκωσιν σε τὸν μόνον
ἀληθινὸν τόν.» Καὶ ἀλλαχού· «Ἐκζητήσατε τὸν
Κύριον, καὶ ἕσεται ἡ ψυχὴ ἡμῶν· ἐκ γὰρ ζητή-
σεως, ἡ ὄρασις. Ἐκ ταύτης δὲ, ἡ ζωῆς.» Καὶ,
«Ὅπως γάννυται καὶ φωτίζεται, καὶ εὐφραίνεται,
ὡς ὁ Δαβὶδ φησὶ, ὅτι τῶν εὐφραίνωμένων πάντων
ἡ καρποκία ἐν σοὶ. Καὶ· «Ἐν τῷ φωτὶ σου ὀφόμε-
θα φῶς.» Ἡ πᾶτων μὲν νοῦν ἔκτισε θεωρῶν, τὰ
ἑαυτοῦ δὲ ἐν ἀπασι οὐκ εἰσέπειρε, δι' ὧν, ὡσερ
ἐξά τινον θυρίδων ἑδαιουσαμῶν νοεῖν τῷ νοῖ παρα-
δεικνύμενον θέλει· οὐκ οὐτοῦτον πρὸς ἑαυτὸ ἠλλαμ-
πόμενον;

κβ'. Ὁ Θεός, ὅπερ εἶ τὸ Τριαδικὸν ἀγαθὸν ἐν, ὁ
πεποίηκε, θέλων πεποιηθῆναι· ἀλλαμῆν δὲ ὁ Θεός θέ-
λει, ἄκρον ἐστὶν ἀγαθὸ φύσις γὰρ ἐστὶν ἡ ἀγαθί-
της αὐτῷ, πεποίηκε τῷ νοῦν, ἑαυτοῦ, ἡ
τῶν ἐκ τοῦ θεωρῶν· ὁ ἀγαθὸν οἶδε τὸν θεωροῦντα

per spiritualem in hoc spiritu respectum sine
oculis assurgens, tunc æterna, infinita, intermi-
nata, sine forma et figura sit, impotentiamque
loquendi induit, silere cum stupore discit, et inef-
fabili patitur. Ne dicas me dixisse eam fieri sub-
stantialiter æternam et infinitam et non terminatam,
sed solummodo per operationem. Quod enim in
mente mutatur, non sane est substantia, sed ope-
ratio. Si enim substantialiter mutaretur, quando
Deitatem videt et patitur, deificata nempe, tunc
ex Dei contemplatione, Deus ipsa per contempla-
tionem fieret. Sed non ita est, neque id angelis
contingit, nec est nisi solus et summus et unus
substantialiter Deus. Si igitur absurdum est dicere
mentem substantialiter deificari, dicendum est eam
id pati ipso aspectu. Non igitur natura mentis
mutatur, sed ejus operatio. Si enim mens mutatur,
ut dictum est, secundum ea quæ contemplatur,
minime videt divinam essentialiter, sed operationem
divinam; neque ipsa igitur substantialiter mutabi-
tur, sed secundum operationem.

21. Omnia ex supernaturali uno tanquam splen-
dentia, non recesserunt ab eo unde generationem
omnimodo habuere, sed in illo quemadmodum
acta sunt, ita et adhærent et perficiuntur. Et
nihil est in quo non sit effluxus, et tanquam odor
aliquis hujus Creatoris et unius. Et omnia quæ
existent manifeste ostendunt non ipsam superna-
turale unum (illud enim est supra omnem con-
templationem aut cogitationem), sed quosdam
illius radios. Unde, cum omnibus inelametur illud
unum et omnia ad unum tendant, et ipsum super-
naturale unum seipsum menti per omnia manife-
stet, necesse est ut mens quasi manu ducatur et
pede ad illud supernaturale unum; tum quia
omnium persuasionem cogitur, tum et eo quod
ipsum illud unum, nimia sua bonitate, a mente
vult aspectari, ut mens in eo aspectu vitam patia-
tur, quemadmodum dicit illud ineffabile unum,
«Ego sum vita;» et: «Hæc est vita æterna ut
cognoscant te solum Deum verum;» et alibi:
«Querite Dominum et vivet anima vestra.» Ex
inquisitione enim visio; ex ea autem vita. Et:
«Exhilaretur, et illuminetur, et lætetur, ut ait
David, quod lætantium omnium habitatio est in
te;» et: «In lumine tuo videbimus lumen.» Aut
quomodo mentem quidem contemplandi capacem
creavit, sua vero in omnibus quæcumque sunt,
dispersit, per quæ tanquam per quasdam januas
in splendore spirituali menti seipsum ostendit,
eum illuminatam ad se attrahens?

22. Deus, nempe unum bonum in tribus perso-
nis volens fecit quidquid fecit; sed quod Deus vult,
illud summum bonum est; natura enim ejus est
bonitas. Fecit vero mentem sui, aut suorum con-
templandi capacem; quod contemplantem ad illud

num colligere valet. Dens autem et omnino et simpliciter unum suum bonum ad quod aspicere et colligi simplici modo, debet, ut dictum est.

23. Si unus est et complicatus in universum amor, ut sapientes exponunt, unum quoque est et amabile. Si enim duo essent amabilia aut duo amores, divideretur utique bifariam ille unus amor, nec jam diceretur unus et complicatus. Nunc autem cum unus dicatur et complicatus ille in universum amor, manifeste quoque cogitandum est unum esse et amabile. Sed amabile precedit eum qui circa ipsum versatur, amorem; neque fieri potest ut prinsquam amabile perceptum sit, illius amor habeatur. Amor autem est intenta charitas quam nos habere in Deum et naturalis et scripta lex jubet; una quidem menti boni amicæ suadens ut meliore capiatur, quod est Deus; altera vero dicens: « Diliges Dominum Deum tuum ex tota anima tua, et ex toto corde tuo, et ex tota mente tua. » — « Dominus Deus tuus, Dominus unus est. » Unum igitur est amabile, quod est Trinitatis unitas. Quæ menti prius esse debet, quam ipsius amor. Mentem igitur oportet cupere ut ad illud unum tendat, donec illius inventione et contemplatione, amor Dei illucescat et homo possit fieri mandati huius observator, diligens, ut dictum est, Dominum Deum suum.

24. Impossibile est mentem ad illud supra cogitationem unum, sine huius amore remanere. Ineffabilis enim et inscrutabilis pulchritudo ex ipso procedens tanquam ex omnipotenti radice, menti occurrit. Et tanquam rete quod captorum piscium multitudo jam in eo est ut rumpatur, divino splendore capitur et obstupet supernaturalem hanc pulchritudinem contemplans; et tanquam vino ebria est, et tanquam demens exultat, et supra quam cogitari potest, admirationem patitur, ingentis illius pulchritudinis contemplationem non valens sustinere. Upde sane et charitatis vinculis comprehenditur, et jacet tanquam siti adusta. Unum enim, est illud supernaturale unum: sed omnibus proclamatur ut omnium prima causa, ut principium, ut finis, ut universi vinculum, Sed totum omnium quæ pulchra sunt, pulchritudines et bonitates, pulchra et bona efficientes potentia redundantia, ipse produxit qui supra omnem pulchritudinem et bonitatem infinite constitutus et incomparabiliter est unum supernaturale; unum enim amabile supra omnia amabilia, tanquam solum omnino pulchrum et bonum cuilibet pulchro et bono præstans et solum lege naturæ et ordinis recipsa amabile, tanquam omnium rerum causa, et tantum amabilia omnia et desiderabilia pulchritudinis et bonitatis excessu transgrediens, et unum vere supernaturale, tanquam solum per se subsistens, et omnium rerum Creator. Nos igitur oportet conyertii, bona fortuna, ut dicatur, in spiritu ad solus

πρὸς Ἐν. Θελητόν ἐστιν ἄρα τῷ Θεῷ, τὸ θεωρῆν εἶναι τὸν νοῦν ἑαυτοῦ · καὶ τοῦτο δι' αὐτὸ ἄκρω; ἀγαθόν. Ὁ Θεός δέ ἐστι τὸ κυρίως καὶ ἀπλῶς Ἐν, πρὸς δ ἀφορᾶν καὶ συνάγεσθαι ἔνοσιδῶς, ἄκρω; ἀγαθόν, ὡς ἴδεται.

καί. Εἰ εἰς ἐστὶ καὶ συνεπτυγμένος ὁ καθόλου ἔρω; κατὰ τὴν τῶν θεοσόφων ὑφήγησιν, Ἐν ἐπιδηλονότι καὶ τὸ ἔραστον. Εἰ γὰρ ἦσαν δύο τοιαύτως χριστὸν τὰ ἔραστὰ, ἢ δύο ὑπῆρχον ἂν ἔρωτες, ἢ διχῆ διαμεμέριστο ὄγε εἰς ἔρω; καὶ ἤμιστα ὠνόμαστο εἰς, καὶ συνεπτυγμένος. Νυνὶ δὲ εἰς εἶναι λεγόμενος καὶ συνεπτυγμένος ὁ καθόλου ἔρω; ταφῶς νοητόν ἂν εἴη, Ἐν εἶναι καὶ τὸ ἔραστον. Ἄλλὰ μὴν πρὸς τὸ ἔραστον τοῦ περὶ αὐτὸ ἔρωτος, καὶ οὐκ ἐστὶ ὄπιω; πρὶν ἂν τις λάβοιτο τοῦ ἔραστοῦ ὀπηδήσει, Ἐτὸν ἔρωτα σχοιῆ [Ἰσ. σχεῖν] αὐτοῦ. Ἔστι δ' ὁ ἔρω; ἀπιτεταμένη ἀγάπη, ἣν πρὸς Θεὸν ἔχειν ἡμεῖ; ὁ ἔρω; φυσικὸ; καὶ ὁ γραπτὸ; νόμο; τοῦ Θεοῦ ἀπαίτει· ὁ μὲν ἄκρω; τὸν νοῦν φιλόκαλον ὄντα πείθων ἀντιελάτῃθαι τοῦ κρείσσονο; ὁ ἔστιν ὁ Θεός· ὁ δὲ, Ἐἄρχῃσεις, λέγων, Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆ; ψυχῆ; σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆ; καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆ; διανοίας σου. — « Κύριος δὲ τοι ὁ θεός σου, Κύριος εἰς ἐστὶ. » Ἐν ἄρα ἐστὶ τὸ ἔραστον, ὅπερ ἐστὶν ἡ Τριαδικῆ ἑνί; · ἥτι; δὴ καὶ προῖναι ὀφείλει τῷ νῷ τοῦ περὶ αὐτὴν ἔρωτος· πρὸς τὸ ὑπερκόσμιον ἄρα Ἐν ἀνατεῖσθαι τὸν νοῦν ἐφισθαι δεῖ, ὡ; ἂν τῇ εὐρίσει, καὶ θεωρῆ; τοῦτο, καὶ ὁ περὶ αὐτὸ ἀναλαμπῆ; ἔρω; καὶ πληρωτῆ; ὁ ἄνω; ἀγαπῆ; κατὰ τὰ εἰρημένα Κύριον τὸν Θεὸν αὐτοῦ. καὶ ἄμῃχανον, ἀναβεδηκότα τὸν νοῦν πρὸς τὸ ὕπερ διάνοιαν Ἐν, ἀνεραστον πως γεγμένο αὐτοῦ. Κάλλο; γὰρ ἄρρητόν, καὶ ἀνεπινοήτον ποκῦπτον ἐξ αὐτοῦ, ὡ; ἀπὸ παντοκρατορικῆ; ῥί;η; ἀπαντῆ; ὅτε καὶ ὡσανεὶ δίκτυον διαβραγῆναι κινῶνε;ον τῇ τῶν πολλῶν ἰχθύων εὐρίσει καὶ ὀκῆ; ὕπκων θείων ἐλλάμψεων ὁ νοῦ; εὐρίσκειται, καὶ τῷ ὑπερ νοῦν κάλλο; ἐκπλήττεται θεωρῶν· καὶ ὡ; ὡ; οἴνου μεθύσκειται· καὶ ὡ; ὡ; ἄκρω; ἐξίσταται, εἰ τὸν ὕπερ Ἐνοιαν πάσχει θαυμασμόν, τοῦ ἐξαισί; κάλλο; τὸ ὑπερκαλον θέαμα μὴ χωρῶν καθορῆ; Ὅθεν δῆ; καὶ δεσμῶ; ἀγάπῆ; συνέχεται, καὶ ὡ; ὑπὸ δίψο; διακίεται καταφλεγόμενος. Ἐν γὰρ·στι τὸ ὕπερ διάνοιαν Ἐν· ἄλλ' ὑπὸ πάντων κηρύττεται, ὡ; πάντων προκαταρτικῶν αἰτιον, ὡ; ἀρχ ὡ; τέλος, ὡ; συνοχῆ τοῦ παντό; ἄλλὰ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀπάντων τὰ; καλλονὰ; καὶ ἀγαθότα; ὑπερβύσ·καλοποιοῦ, καὶ ἀγαθοποιῶ; δυνάμω; αὐτό; παρ·ήγαγεν, ὕπερ καλλονῆν πᾶσαν, καὶ ἀγαθότητα πᾶσαν ἀπειράκι; ἀπειρῶ; ἐνιδρυμένο; αἰ ἀσυγκρίτω; Ἐν ὄν ὑπερκόσμιον· μόνον φύσει ἔραστον ὕπερ πᾶν ἔραστον, ὡ; μόνον κυρίω; καὶ καὶ ἀγαθόν ὑπερ·καίμενον παντῆ; καλοῦ καὶ ἀγῶ; καὶ μόνον νόμῳ φύσεω; τε καὶ τάξεω; τῶντι; ἀπητὸν, ὡ; πάντων αἰτιον, καὶ ὡ; τοσοῦτον, ὁ;τὰ ἀγαπητὰ πάντα, καὶ ἔραστὰ ὑπερβολῆ; καλῆ; καὶ ἀγαθότητο; ὑπερναβεδηκό; καὶ Ἐν ὑκόσμιον ἀληθῶ; ὡ; μόνον ὄντω; ὄν, καὶ πάντων ὄντων παρεκτικόν. Ἐπιστρεπτόν ὄν, ἀγαθῶ; ἡ, ὁ δὴ λέγεται, Ἐν Πνεύματι πρὸς τὴν τοῦ ἰσοῦ ἑνῆ; εὐρίσειν, καὶ

γῶσιν, ὅθεν πάντων αἱ ἀρχαὶ καὶ ὅπου πάντων τὰ ἄρματα· καὶ πάντως αὐτομάτῃ ἡ τῆς θείας ἀγάπης πύλη ἡμῖν, χάριτι τοῦ Χριστοῦ, ἀνοιγήσεται, καὶ εἰσελευσόμεθα εἰς τὴν κατάπαυσιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἰαγαλλιάσει πολλῇ, καὶ τὴν τοῦ ἐνός ἀπόλαυσιν ἐπιγνωσόμεθα, καὶ θείας τρυφῆς ἐν γεύσει ἐσόμεθα, ἐν καὶ αὐτοὶ γεγονότες, καὶ οὐκ εἰς πολλὰ σχιζόμενοι, ἢ διαιρούμενοι, κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος πρὸς τὸν Πατέρα παράκλησιν, « Ἴνα ὡσι, φάσκοντες, ἐν, καθὼς ἡμεῖς ἐν ἔσμεν. » Τότε τοῖνυν καὶ τῆς ἐντολῆς ἀκριθεὶς ἐσόμεθα φύλακες, « Ἀγαπήσεις, λεγούσης, Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν » καὶ τῆς κατὰ ἀνθρώπων τελειότητος ἐπιλαβόμεθα, ὅσον ἐφικτόν. Τέλος γὰρ νόμος ἡ ἀγάπη ἐστίν· ἐν ἣ οὐ μόνον ὁλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται, ἀλλὰ καὶ πάντες κρέμονται οἱ τελειωθέντες κατὰ Θεὸν ἐν Χριστῷ.

κα'. Παντὸς ἐνίζεσθαι πεφυκίτος τῷ Πνεύματι, ὕψεις ἐστὶν ἡ διαίρεσις· ἐνθεν τοι καὶ ὁ νοῦς ἐνεργεῖ εἰ τε καὶ διαίρειτο, ἐξῆ τοῦ κατὰ χάριν ἐπομένου αὐτῷ ἐστι. Τοῦτο δὲ πῆχτι διάφορ' ἅτα ὄρων· οὐκ ἐνεστι γὰρ ἐν διαφόροις ἀποβλέψουσιν ἴσχειν τὸ ἀδιαίρετον. Εἰ γὰρ τοῦ τοῦσὸ τις ὑπ'θιοτο, οὐχ ἐδρῆσαι ἐκ τοῦ βῆπτου ἀποδιδόναι λόγον, τοῦ χάριν ὁ τῆς ἡσυχίας νοῦς, παρὰ τὸν τῆς συγχύσεως ἕτερος. Καὶ τὸν τῶν θεοφορουμένων νοῦν, τῷ ὑπὸ τῆς τῶν παθῶν ἀνωμαλίας ἐνοχλουμένην ὁμοιον ἀποφανέται· ὅπερ ἄποπον. Τοιοῦτος γὰρ γινόμενος ὁ νοῦς ἐνεργεῖ ὅποια ὄρᾳ, ἐξ ἀνάγκης ὄρων σύνθετα, καὶ αὐτὸς ποικίλλεται· καὶ τῆς ἀπλότητος διαπίπτων οὐκ ἐστὶν ὅπως ἂν σχοῖ ἐν τούτῳ τὸ ἀδιαίρετον. Ὁ δὲ ὑπὸ διαίρεσιν κείμενος, πάντων ἐστὶν ἤμισα ἀπὸ ἀμαρτίας καθαρὸς· ὅπῃτε καὶ αὐτὸ τὸ διαίρεσθαι καθ' αὐτὸ, τοῖς γε συνηρᾶν εἰς τὰ τοιαῦτα δεδυνημένους, ἀμαρτία κέκερται· εἰ δὴ τὸ νοερὸν τοῦ νοῦς χορημα διὰ τῆς πρὸς τὸ ἀνωτάτω καὶ ὑπερκόσμιον ἐν ἀναβλέψεως τοῦ ὑπὲρ φύσιν γεγεῦσθαι νοερᾶ αἰσθησει καλοῦ ἐνοσιδῶς χρεῶν, εἰς τὸ παρὰ (') τὴν χάριν ἐξεστηκὸς εἴη [Ἰσ. εἶναι] τῆς διαίρεσεως· εἰ δὴ ἄρα τοῦ ὑπερκόσμιου ἐνός ἔχεσθαι, καὶ ἀφορᾶν εἰς αὐτὸ, καὶ μόνον, καὶ μοναχῶς ὅλη ψυχῇ, εἰ διαφυγεῖν μέλλοιμεν τὴν διαίρεσιν καὶ ἑτερότητα. Οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ εἰ πρὸς ἐν μὲν ἀπίδοι, κτιστὸν δὲ, ἀδιαίρετος ἴσχει γενέσθαι ὁ νοῦς· τὸ γὰρ ἐν κτιστῶν, οὐκ ἐστὶ λέγεσθαι κυρίως ἀπλοῦν, ὠρισμένον τὸ ἐστὶ, καὶ σύνθετον, καὶ περιγραπτὸν, καὶ διὰ τὸ τοῦτο οὐδὲ τὸ ἀπλῶς ἐν ἔχει δικαίον ὀνομάζεσθαι, οὐδὲ ἀπλῆν ἔξει καὶ μονοειδῆ ὁ νοῦς τὴν σφετέραν ἐνεργεῖαν πρὸς τοῦτο ἀενῶς ἀπιδῶν. Ἔσται γὰρ ὠρισμένη καὶ περιγεγραμμένη ἡ τοῦτου ἀπόβλεψις μετὰ συνθέσεως, οἷον ἐστὶ καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ θεωρούμενον, καὶ τῆς θεοσιδῶς χάριτος τῆς ἀπλοῦν, καὶ ἀναρχον, ἀόριστόν τε καὶ ἀπερίγραπτον διατιθεμένης αὐτόν, ἐκπετεῖται, καὶ τοῦ κρυφίου, καὶ ὑπὲρ διάνοιαν ἐνός ἔσται ἐκτός· καὶ τῆς σφετέρας δόξης, ἥτις ἐστὶν ἀπόλαυσις ἐναρχικῆς ἰδιότητος, καὶ ἀναρχότη-

(') Ἡ παρὰ ἀντὶ τῆς διὰ μετέλληπται.

hujus unius inventionem et cognitionem, unde omnium principia sunt et ubi omnium termini; et omnino libenter nobis aperietur divinæ charitatis janua, Christi gratia, et introibimus in requiem Domini nostri, in lætitia et exultatione multa, et unius fruitionem noscemus et divinas delicias gustabimus, unum et nos effecti neque in multa discissi ac divisi, secundum Salvatoris ad Patrem orationem: « Ut sint, ait, unum, sicut et nos unum sumus. » Tunc igitur et mandatum accurate observabimus: « Diliges Dominum Deum tuum ex tota anima tua, et proximum tuum, sicut teipsum. » Et perfectionem humanam assequamur, quantum possumus. Finis enim legis est charitas; in qua non modo tota lex et prophetæ, et omnes perfecti secundum Deum in Christo pendent.

25. Quodcumque spiritu unum effici potest, subiectum est, ubi dividitur. Unde si mens dividatur, fit extra id quod per gratiam ipsi proprium est. Illud autem patitur, quando varia considerat; non licet enim in variis aspectibus non dividi. Si quis enim id supponat, non facile poterit rationem reddere quomodo tranquilla mens differat a mente confusa. Et contemplantium mentem menti cupiditatum æstu turbatæ similem dicit; quod absurdum est. Talis enim mens suis artibus effecta, qualia sunt ea quæ videt, composita si aspexerit, necessario et ipsa variatur; et simplicitatem amittens non potest fieri ut non sit divisa. Quod autem divisioni subjacet, minime est a culpa liberum; quoniam et ipsum dividi, ab illis qui id possunt intelligere, culpa judicatur. Si id menti utile est per supremi illius et supernaturalis unius contemplationem spirituali sensu supernaturale pulchrum simpliciter videre, oportet ut mens per gratiam a divisione exeat. Nobis igitur amplectendum est illud unum, et illud contemplari solum et tota anima, si volumus divisionem et varietatem fugere. Neque si unum aliquod mens aspiciat, hoc vero creatum, indivisa potest manere. Unum enim quod creatum est, non potest dici simplex omnino; sed est finitum et compositum et circumscriptum; et ideo nequit appellari simpliciter unum; neque simplicem et uniformem virtutem habebit mens ad illud tendens inflexibiliter. Erit enim finita et circumscripta ejus contemplatio cum compositione, quale est id quod contemplatur; et ab illa gratia quæ ipsam simplicem et æternam et infinitam et incircumscriptam præstabat, decidet, et erit extra illud absconditum et supra cogitationem unum. Et propria sua gloria, quæ est æternæ substantiæ fruitio et infinitudo et simplicitas, et varietatis carentia, privata est, neque perveniet ad contemplandam supernaturalem et ineffabilem pulchritudinem. Oportet igitur mentem ad illud æternum et

simplex et infinitum et revera unum aspicere et tendere, et inde illustrari, et cum illa collectiva unitate adunari, et ideo secum; ut non modo a meliore diligatur, ut consimilis, quantum ipsi licet, et infinitudine, et simplicitate et spiritualitate; sed et ipsa divinam et summam pulchritudinem et supernaturalem possit diligere; quippe quæ concurrerit secundum ea quæ dicta sunt, ad similitudinem. Quoniam enim similibus similia naturaliter solet esse diligendi dispositio, patet mentem quoque, quemadmodum a Deo diligetur, ipsam Deum dilecturam esse; simile enim simili assimilatur. Et quemadmodum similitudo conversionem habet, ita habebit omnino amorem Dei amori respondentem; quo nullus major est affectus inter Deum et animam

Τὴ γὰρ τοι ὁμοιον ὁμοίω ἐστίν ὁμοιον. Καὶ ὡς ἡ καὶ πρὸς· τῷ ἀγαπᾶν τὸ ἀνταγαπᾶσθαι· οὐ μείζον

26. Supra propriam naturam mens assurgit, quando ad illud assurgit, quod est supra mentem; sitque simplex et absque forma, et divine sine figura constituta est, æterna ac infinita, et, ut ita dicam, supra propriam unitatem. Quando vero id de quo cogitat secum habet, et, si in divinis et intelligibilibus occupata sit, tunc naturaliter dicitur moveri et operari et in propriam naturam statui; multum autem præstat naturali supernaturale, et multo excelcius est: oportet autem supernaturale assequi conari, utpote melius, secundum mandatum charismata meliora nos æmulari iubens. Sed patet mentem in supernaturali constitutam, in Deo esse: Deus enim est extra omnem naturam, qui est æternum ac simpliciter unum. Oportet igitur ad æternum et simpliciter unum mentem extendi, illudque contemplari et ad illud duci, ut ad supernaturale unum, assurgens hoc modo supra propriam ac naturalem virtutem, melius habeat, tamquam in propriis secundum naturam constituta.

27. Unaquæque res propriis dotibus lætatur et in iis naturaliter requiescit; quæ omnia in æterno creatore secundum uniformem causam præexistenter. Tunc igitur in veram lætitiā mens naturaliter veniet et gaudium habebit nequaquam breve, et requiescet potenter, quando omnia prætercurrens et relinquens, in principalem illam ac primam causam extensa erit et ibi per spiritualem conversionem fiet, eam a qua omnia et omnium dotes facta sunt, principia et media et ultima; et in qua omnia subsistunt et continentur; et per quam ad propriam finem perveniunt perfecta; et per quam bene se habent ea quæ in hoc bono statu versantur; per quam et ipsa mens, qualis est, creator fuit. Quodam enim modo ad seipsam mentem converti, est ad illam summam et omnium causam converti, quæ est verum mentis originale. Quoniam vero unaquæque res seipsam naturaliter diligit, et præsertim id mens patitur, cum sit increate pulchritudinis et supra cogitationem unius imago

τος, ἀοριστία, καὶ ἀπλότης, καὶ τὸ ἀειδὲς ἐνοειδῶς γιγνομένη, ἐστέρηται· καὶ τοῦ ὑπερφουῶς καὶ ἀβήτοτατου κάλλους οὐκ ἐφικνεῖται τὴν φαντασίαν παθεῖν. Δεῖ δὴ ἄρα τὸν νοῦν πρὸς τὸ ἑναρχῶν, ἀπλοῦν, καὶ ἀόριστον, καὶ τῷοντι ἐν ἀφορᾶν, καὶ ἀνατείνεσθαι· κάκειθεν ἐπιγεῖσθαι καταλάμπεσθαι, καὶ τῇ ἀρχισυναγωγῇ ἐνάδι ἐνοῦσθαι, καὶ διὰ τοῦτο ἐαυτῷ· ἴν' οὐ μόνον ἀγαπηθεῖν παρὰ τοῦ κρείττονος, ὡς ὁμοιωθεῖς, ἢ ἐνεστίν αὐτῷ, τῇ τε ἀοριστίᾳ, καὶ ἀπλότητι, τῷ ἀνειδίω τε καὶ ἀσχηματίστῳ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς τὸ θεῖον καὶ ὑπέρχαλον κάλλος, καὶ ὑπερφυῶς ἀγαπῆσαι δυνήσθαι, ὡς ἀναδεδραμηκῶς κατὰ τὰ εἰρημένα πρὸς τὴν ὁμοίωσιν. Ἐπει γὰρ τοῖς ὅμοιοι; γίνεσθαι φυσικῶς εἴωθεν ἀγαπητικῆ διαθέσει; πρὸς τὰ ὅμοια, φανερὸν δὴ πούθεν ὡς ἀγαπηθήσεται, καὶ ἀνταγαπῆσει ὁ νοῦς τὸν θεῖον

ἁμοίωτης ἔχει τὸ ἀντιστρέφειν, ἔξει πάντως οὕτως πάθημα μεταξὺ θεοῦ καὶ ψυχῆς ἐστίν οὐδέν.

κς. Ἰπὲρ τὴν ἐαυτοῦ φύσιν τότε ὁ νοῦς γίνεται, ὅταν εἰς τὸ ὑπὲρ νοῦν γίνηται παντελῶς, ἀνειδῶς τε καὶ ἀσχηματίστος, καὶ τὸ ὄλον ἐνθῶς ἀμόρφωτος καταστάς, ἑναρχῶς τε καὶ ἀπειρος, καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν, ὑπὲρ τὴν ἰδίαν ἑνωσιν. Ὅταν δὲ τὸ σφίτερον διανοούμενον ἔχη μεθ' ἐαυτοῦ, καὶ τοῖς θεοῖς εἴη καὶ νοητοῖς ἀσχολούμενον, τότε φυσικῶς λέγεται κινεῖσθαι, καὶ ἐνεργεῖν, καὶ εἰς τὴν ἐαυτοῦ φύσιν ἵστασθαι· κατὰ πολὺ δὲ ὑπέρχεται τὸ ὑπὲρ φύσιν τοῦ κατὰ φύσιν, καὶ ἐστὶ πάνυ ἀνώτερον. Δεῖ δὲ φιλεῖν τοῦ ὑπὲρ φύσιν γενέσθαι ἐπιγεῖσθαι, ὡς μάλ' ὄλον γε κρείττονος κατὰ τὴν φάσκουσαν ἐντολήν, ζηλοῦν γε τὰ κρείττονα τῶν χαρισμάτων· ἀλλὰ μὴ δηλονότι ὁ νοῦς εἰς τὸ ὑπὲρ φύσιν ὦν, ἐστίν ἐν τῷ θεῷ· ἐξώτερος γὰρ τοι γιγνομένης φύσεως ὁ θεὸς ἀπάσης, ὃς δὴτὰ ἐστὶ τὸ ἀρχαίτατον, καὶ ἀπλῶς ἐν. Δεῖ ὅρα πρὸς τὸ ἀρχαίτατον καὶ ἀπλῶς ἐν τὸν νοῦν ἀνατείνεσθαι, καὶ ἐπιγεῖσθαι ἀφορᾶν, καὶ ἀνάγεσθαι, ὡς ἂν εἰς τὸ ὑπερφυῶς ἐν, ὑπὲρ τὴν σφίτερον φυσικὴν ἐνεργεῖαν ἀναδεσθῶς, βέλτιον ἔξη, ἢ περ εἰς τὸ ἐαυτοῦ κατὰ φύσιν ἵστάμενος.

κς'. Ἐκαστον τὸν ἦντων τοι; ἐαυτοῦ ἰδιοῦς γάνυται τε καὶ ἀναπέπαιται φυσικῶς· ἅ πάντα ἐν τῷ ἀρχαιτάτῳ αἰτίῳ προὑφέστηκε κατ' αἰτίαν ἐνοειδῆ. Τότε τοίνυν εἰς ἀληθινὰς εὐφροσύνας ὁ νοῦς ἐλεύσεται φυσικῶς, καὶ γάννος ἔξει οὗτοι βραχυ. καὶ ἀναπαύσεται κατὰ κράτος, ὅταν πόντα διαβάς καὶ καταλιπὼν, εἰς τὴν ἑναρχικὴν ἐκείνην καὶ πρωτίστην αἰτίαν ἀναταθείη, κάκει γένοιτο δι' ἐπιστροφῆς νοεράς, τὴν ἐξ ἧς πάντα τε καὶ τὰ πάντων γεγόνασιν, ἀρχαί τε καὶ μέσα, καὶ τὰ τέλη· καὶ ἐν ἧ πάντα ὑφέστηκε, καὶ διακρατεῖται, καὶ δι' ἧς πρὸς τέλος ἴδιον ἄγεται τὰ τελειούμενα, καὶ δι' ἧς εὐπαθεῖ τὰ εὐ πάσχοντα· ὑφ' ἧς καὶ αὐτὸς ἦδη ὁ νοῦς, οὗτος ἐστίν, ἔκτισται. Τρόπον γὰρ τινα πρὸς ἐαυτὸν ἐστὶ τὸν νοῦν ἐπιστρέφειν, πρὸς ἐκείνην τὴν κυρίαν καὶ πάντων αἰτίαν ἐπιστρεφόμενον, οὗσαν αὐτοῦ ἀληθῆς πρωτότυπον. Ἐπειδὴ δὲ ἕκαστον ἐαυτὸ φιλεῖ φυσικῶς, καὶ μάλιστα γε τοῦτο πάσχει ὁ νοῦς, οἷα τοῦ ὁμηγάνου κάλλους τοῦ ὑπὲρ δεινόειαν ἐνδὸς εἰκὼν ὑπέρχαλος, λίαν ἀγαπᾷ δι' ἐπιστροφῆς

ἀπὸν πρὸς τὸ ἑαυτοῦ αἴτιον, ὅτι περ, καθὰ εἴρηται, ἑαυτὸν ὁρᾷ ἐκεῖσε ὁρῶν, καὶ ὑπεραγαπᾷ· καὶ ἄλλως δὲ, καὶ τοῦτο στοργῇ τις πέφυκε τοῖς ἐξ οὗ πρὸς τὸ ἀφ' οὗ φυσικῶς ἀγαπητικῇ, ὡς περ δὴ καὶ ἀνάπαλιν, ἔρωσ' κατέχει τοῖς γεννήτορι πρὸς τὰ γεννητά· διὰ τοῦτο πολλῇ τις ἀνακύπτει ἀρρήτος ἡδονὴ πρὸς τὸ πάντων αἴτιον ἐπιστρέφοντι· ἐν. Πρὸς γάρ τοι τὸ ἐξ οὗ ἐπιστρέφει, καὶ πρὸς ἑαυτὸν, ὡς εἴρηται· ἐκεῖ γάρ προὔφαστά τε λόγῳ αἰτίας τὰ πάντα, καὶ δὴ καὶ ὁ νοῦς ὡς τῶν ἀπάντων ἐν, ἐνυπάρχει τῷ ὑπὲρ διάνοιαν ἐνὶ ὧς ἐν αἰτίῳ τῷ πρωτοτύπῳ.

κη'. Ὅσπερ ἐκ τοῦ ὑπὲρ οὐσίαν ὄντος πᾶσα οὐσία, καὶ φύσις πᾶσα ἐκ τοῦ ὑπὲρ φύσιν, ἐκ τοῦ ἀχρόνου τε καὶ ἀσυθέτου τὰ ἐγγχρονά τε καὶ σύνθετα, ἔτι γε μὴν ἐκ τοῦ ἀκτίστου τὰ κτιστά εἶναι πεφύκασιν· οὕτω καὶ πᾶν εἶδος ἐκ τοῦ ἀνειδέου γεγένηται, καὶ ἐκ τοῦ ὑπερκοσμοῦ ἐνὸς τὰ πολλὰ φαινόμενα. Ὁ τοίνυν μὴ πρὸς τὸ ἀνειδέον ἐν ἀσχολούμενος, καὶ ἀφορῶν, καὶ ὡς περ ἐκεῖνου ἐκκρεμαννύμενος, ἀλλὰ πρὸς ἄλλο τι τῶν ἐν εἶδει, καὶ κτίσει θεωρουμένων, οὗτος τὸ κατὰ ἀσύγκριτον λόγον ὑφειμένον, τοῦ ὑπερκειμένου πρότερον τέθεικε, καὶ τῶν εἰδωλοκρατῶν τάχα ἐγγύς ἔσται, καὶ εἰς ὃ γὰρ ἡσχόληται τις, καὶ πρὸς ὃ ἀφορᾷ, τούτου καὶ ἐφίεται· οὐ δὲ ἐφίεται, τούτῳ καὶ ἡττηται· ἢ δὲ ἡττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται· καὶ ὄντως λατρεύει γε οὗτος τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα· τούτῳ γὰρ ὃ ἐκᾶστος νοῦς καὶ δεδούλωται, καὶ λατρεύει καὶ ἀγαπᾷ, ὃ ἀφορᾷ, καὶ περὶ ὃ ἡσχόληται· εἰ δ' ἡ παρὰ τὸ ἀπλοῦν ἐν καὶ ἀνειδέον ἀσχολία, καὶ ἀπόβλεψις τοσοῦτον ἀπολισθαίνειν ποιεῖ· πρὸς τὸ ἀνειδέον ἐν ἀπλοῦν ἡμῶν ἡ σπουδή, καὶ ἡ ἐπίγνωσις δι' ἐπιστροφῆς καὶ ἀνατάσεως νεαρᾶς, ἵνα περ οἱ θησαυροὶ πάσης εἰσὶ γνώσεως, καὶ οὐ γενομένοις, πάσης θεωρίας ἀνάπτουσι, ἢ ἀπόπαισις, καὶ ἡ τοῦ νοεῖν στάσις, καὶ ὑπὲρ νοῦν σιγή, καὶ ἀνεκδιήγητον ἀγαλλίαμα ἐν πολλῷ θαυμασμῷ.

κθ'. Εἰ πάντα τοῦ εἶναι τὰ ὄντα ἐφίεται· ἔστι δὲ πάντων τὸ εἶναι κατ' αἰτίαν ἐν τῷ ὑπὲρ τὸ εἶναι ἐνὶ· πάντα ἄρα καὶ μᾶλλον τὰ λογικὰ τῶν ὄντων, ὁρθῶς καὶ ὡς χρὴ κινούμενα, τοῦ ὑπὲρ τὸ εἶναι ἐνὸς ἐφίεται τοῦ εἶναι ἐπιέμενα· ὃ ἄρα μὴ πρὸς τὸ ὑπὲρ τὸ εἶναι ἐν ἀνατεινόμενος νοῦς, μηδὲ τούτου ἐπιέμενος, διαστροφῶν, καὶ ἡμαρτημένη κέχρηται τῇ κινήσει, καὶ τοῦ οικείου διαπίπτει ἀξιώματος, ὅπερ ἔστι τοῦ ὑπὲρ τὸ εἶναι ἐνὸς ἡ ἐπίγνωσις, καὶ ἡ κατ' αὐτὸ θεοστάτη ὑπὲρ νοῦν ἐνοειδῆς ἐνωσις, καὶ ἀγάπησις.

λ'. Τὰ αἰτία περισσῶς ἔχουσι τὰς τῶν αἰτιατῶν καλλονάς. Αἴτιον δὲ τῶν πάντων κοινῶς τὸ ὑπερούσιον ἐν. Εἰ τοίνυν ὁ νοῦς προσίσχοιτό τινα τῶν μετὰ τὸ ὑπερούσιον ἐν, ὡς καλῶν, ἢ ὡς ὅτι δὴ ποτε νεορᾶς ἀξίον ἔλξεως, ἐναργῶς ἡμάρτηται ὁ σκοπὸς αὐτοῦ, φιλόκαλος μὲν ὢν, οὐχὶ δὲ πρὸς τὸ πρῶτον, καὶ κύριον, καὶ ἐξ οὗπερ πάντα τὰ καλὰ μετοχῇ γέ εἰσι καλὰ, ὑπερούσιον ἐν, ἀλλὰ πρὸς τὰ ἐξ ἐκεῖνου μετέχοντα τῆς καλλονῆς, ῥαθυμίᾳ, ἢ ἀνεπιστη-

pulcherrima, diligit multum per conversionem ad suam causam aspiciens, quia, ut dictum est, seipsam videt, ibi aspiciens, et vehementissime diligit; et aliunde vero aliquis amor solet esse genitis erga genitorem, quemadmodum et genitoribus erga genita; ideo multa quædam ineffabilis lætitia penetrat eam mentem quæ ad illud unum, omnium causam se convertit; ad hoc, creata mens, ut dictum est, ad seipsam convertitur. Quæcumque enim ratione causæ præexistunt et mens ipsa utpote horum omnium unum, existunt in illo supra cogitationem uno tanquam in originali causa.

28. Quemadmodum ex illo quod supra substantiam est, omnis substantia; et omnis natura ex illo quod supra naturam est, ex æterno et incomposito temporalia et composita, et adhuc ex increata creata existunt; ita et omnis species ex eo quod speciem non habet, et ex supernaturali uno ea omnia quæ videntur. Qui igitur circa illud quod sine forma est non occupatur neque illud aspicit, et, ut ita dicam, ab illo pendet, sed ad aliud quoddam eorum quæ videntur et creata sunt, hic, quod omnino subjectum est ei quod superius est antelutit, et brevi idololatris prope stat. Illud enim circa quod aliquis occupatur et ad quod aspicit, id et desiderat; illo autem quod cupit, vincitur; ei vero quod vincitur, subjectus est; et vere servit ille creaturæ, nedum Creatori: ei enim uniuscujusque mens servit idque diligit, circa quod occupatur. Si porro extra id quod simplex est et suæ speciei occupatio et contemplatio nos decidere facit, ad illud igitur quod sine forma et simplex est unum, noster ardor tendat et per conversionem spiritualeque conatum cognitio, ubi omnis scientiæ sunt thesauri, et ubi, cum ee pervenerimus, contemplationis est requies et finis, et cogitationis terminus, et supra mentem silentium et inenarrabilis in multa admiratione exultatio.

29. Si quæcumque sunt, esse cupiunt; si autem omnium esse secundum causam est in illo uno quod supra omnem existentiam est; omnia igitur, præsertim vero rationalia, vere et ut oportet se moventia, illud unum quod supra omnia est, cupiunt, esse cupientia. Mens igitur quæ ad illud unum non tendit neque illud cupit, perverso et errante motu utitur, et propria dignitate delabitur, quæ est hujus supra omnem existentiam unius cognitio, et divinissima secundum ipsum supra mentem uniformis unio et dilectio.

30. Causæ eminentes possident causatorum pulchritudines. Causa autem omnium communiter est supersubstantiale unum. Si igitur mens adhaereat alicui eorum quæ sunt post supersubstantiale unum, ut pulchro, aut tanquam spirituali attractione digno, manifeste falsus est ejus terminus; tunc enim pulchri aliquid æquat, non autem quod prius et principale pulchrum est, et ex quo omnia pulchra sunt, supersubstantiali nuncupatione unum,

sed solummodo ea quæ ejus pulchritudinem participant, indolentia aut ignorantia mota. Mens autem quæ apte considerat, ad spirituale unum suæ cogitationis aspectum dirigit, clare noscens se assecuturam id quod cupit, ut in suo principio in illo spirituali aspectu remanens, sciens quoque nihil admodum esse priorum aut pulchri communicivum nisi illud supersubstantiale unum. Si quædam enim viderentur potentiam habere priorum communicivum, saltem ea non solent perpetuo diligenti menti permanere. Soli enim Spiritui sancto id facere possibile est, et operari, ut velit, et quando velit, quippe qui, ut Dominus, naturæ est omnipotentis, et una Trinitatis persona. Mens igitur convertenda est ad spirituale unum. Non enim solum est omnium bonorum fons, sed et donorum indefectibilis mansio.

31. Quæcunque sunt, naturaliter bonum cupiant, Unum autem est reipsa bonum, etsi multa sint quæ bona dicantur. Simpliciter enim bonum aliquod et tanquam omnino perfectum nihil invenies, sed bonum dicitur per quamdam boni participationem, illud unum supersubstantiale bonum participans, non autem id habens ex seipso. Illud enim solum supersubstantiale unum, bonum simpliciter est et eminenter bonum, et omnis bonitatis fons, et priorum communicivum et ad se naturaliter convertens, auctorque omnis substantiæ, existentiæ, habitus, potentiæ, motus, operationis, qualitatis, et cujuslibet pulchritudinis et bonitatis. Et simpliciter quæcunque sunt, et quæ circa existentia videntur, inde, ex illo uno supersubstantiali originem suam habuere per creationem. Ideo mens, si ad aliud quam ad illud supersubstantiale unum moveatur, motum errantem habet; mota enim forte ad bonum, non ad illud summe et simpliciter bonum, aliaque bona nimia bonitatis effusione reidens, melioraque efficiens ea quæ bonitate aut melioratione indigent.

32. Multorum quidem mens divisioni subjecta, et multis rebus velut distracta, nescit illud bonum et simpliciter unum, neque illud inquirat, neque circa illud occupatur. « De quibus dicit in Davide ille spiritus; « Multi dicunt; quis ostendet nobis bona? » Non utique *bonum*; et merito; de multis solliciti ac turbati, eo quod uno bono opus sit, cujus partem, quæ sancto Dei verbo visa est bona, aut ignorantibus præterierunt aut negligentibus puniti sunt, minime in suam mentem inducentes curam illius inquirendi quod super omnia inquisitione dignum est. Qui autem a Davide ad magistrum adducti sunt, et decreverunt illius vestigiis adherere; « Signatum est super nos, inquit, lumen vultus tui, Domine; » scientia nempe simplicis hujus gloriæ tuæ signata est nobis tanquam in speculo. Ita in plurimis bonis lætatur vilis et plurima plebs. Ita illustrantur viventes spiritualiter ab illo simplici et simpliciter bono in mente supernaturali modo illustrati.

33. Quemadmodum aquosi fluvii alveus major

Α μούνη κινούμενος. Ὁ δὲ ἐπιστρεφόμενος διασκοπούμενος νοῦς, πρὸς τὸ ὑπερούσιον ἐν τῇ σφετέρᾳ ἀποτείνει τῇ; διανοίας ἀνάβλεψιν, διακινώσκων σαφῶς, ὅτι περισσῶς τεύξεται, οὐ ποιεῖ, ὡς ἐν αἰτίῳ, ἐν ἐκείνῃ τῇ νοερᾷ ἀποβλέψει γενόμενος, καὶ ὅτι οὐδὲν ἐστὶ τῶν οικειῶν, ἢ ὅπου οὐκ ἔστι καλῶν μεταδοτικῶν, εἰ μὴ τὸ ὑπερούσιον ἐν. Εἰ γὰρ τοὶ καὶ δοκοῦντα τινὰ δυνάμει δὲ μεταδοτικῆς τῶν ἰδίων, ἀλλ' οὐκ ἐς αἰεὶ παραμένειν πέφυκε ταῦτα τῷ ἐρστηνῶ· μόνῳ γὰρ τοῦτο τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ποιεῖν πιστεύεται, καὶ ὡς ἂν θέλῃ ἐνεργεῖν καὶ ὁπουδήποτε, ὡς κύριον, καὶ φύσει ὄν Δεσποτικῆς, καὶ τῆς τρισυποστάτου ἐνάδος πρότωπον. Πρὸς δὲ τὸ ὑπερούσιον ἐν ἐπιστρεπτεῖον ἐστὶ τὸν νοῦν· ὅπου γὰρ οὐ μόνον ἡ τῶν ὁποιωνοῦν πηγὴ ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν χαρισμάτων ἡ ἀναφύετος ἀνανομή.

λα'. Πάντα τὰ ὄντα ἐφίεται φυσικῶς τοῦ ἀγαθοῦ. Ἐν δὲ τῷ τῶν ἀγαθῶν, καίτοι πολλῶν λεγομένων ἀγαθῶν. Ἀπλῶς γὰρ ἀγαθὸν καὶ οἰοεὶ παντέλειον ἐν τοῖς πολλοῖς εὐρήσεις οὐδὲν, ἀλλὰ κατὰ τινα μετῆχον ἀγαθοῦ λεγόμενον ἀγαθόν πη, ἐκ τοῦ ὑπερούσιου ἐνὸς τοῦ ἀγαθοῦ μετέχον, οὐκ οὐκ τοῦτ' ἔχον ἐξ ἑαυτοῦ· ἐκεῖνο γὰρ μόνον τὸ ὑπερούσιον ἐν, ἀγαθὸν ἀπλῶς, καὶ ὑπεράγαθον, καὶ τηγῆ πάσης ἀγαθότητος, καὶ τῶν ἑαυτοῦ μεταδοτικῶν, καὶ πρὸς ἑαυτὸ φυσικῶς ἐπιστρεπτικῶν, οὐσίας πάσης, ὑπάρξεως, ἕξεως, δυνάμει, κινήσεως, ἐνεργείας, ἰδιότητος, καὶ ὑποστατικῶν καλλοῆς, καὶ ἀγαθότητος. Καὶ ἀπλῶς τὰ ὄντα πάντα, καὶ τὰ περὶ τὰ ὄντα πάντα θεωρούμενα, ἐκεῖθεν ἐκ τοῦ ὑπερούσιου ἐνὸς ἔσχον τὴν ἐκφανσιν ποιητικῶς. Διὰ τοῦτο νοῦς πρὸς ἄλλο τι, καὶ μὴ πρὸς τὸ ὑπερούσιον ἀπλοῦν ἐν φερόμενος, ἡμαρτημένην ἔχει τὴν κίνησιν· κινούμενος μὲν ἰσως πρὸς ἀγαθόν, οὐ πρὸς; τὸ κυρίως δὲ καὶ ἀπλῶς ἀγαθόν, οὐδὲ πρὸς τὸ καὶ τὰ ἄλλα ὑπερβολῆ ἀγαθοποιῶ ὑπερχύσεως ἀγαθόν, καὶ βελτιοῦν τὰ ἀγαθύνσεως, ἢ βελτιώσεως δεόμενα.

λβ'. Ὁ μὲν τῶν πολλῶν νοῦς ὑπὸ τὴν διαίρεσιν ἐξ ἀνοίας κείμενος; καὶ διασκοπούμενος ὡς περ ὑπὸ πολλῶν, οὐκ οἶδε τὸ ἀγαθόν τὸ ἀπλῶς ἐν, οὐ μὴν ζητεῖ, οὐτε ἠσυχάζεται περὶ αὐτό. Περὶ ὧν φησὶ τὸ ἐν Δαβὶδ Πνεῦμα· « Πολλοὶ λέγουσι· Τίς εἰξεῖ ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ; » οὐχὶ δὲ τὸ ἀγαθόν· καὶ εἰκότως· περὶ ἀλλὰ μεριμνῶντες καὶ τυρβάζοντες, ὅτι ἐνός ἐστι ἄγρια· οὐ τὴν μερίδα, ἥτις τῷ ἁγίῳ τοῦ Θεοῦ λόγῳ ἀγαθὴ ὁπεφάνθη, ἢ ἀγνωστὰς παρέδραμον, ἢ ἀμελήσαντες ἐζημιώθησαν, μὴδὲ εἰς νοῦν γοῦν βελτιόμενοι ζητῆσαι τὸ ὑπὲρ πάντα ζητεῖσθαι ἀξιόπερον. Οἱ δ' ὑπὸ Δαβὶδ ἀχθίντες; παιδαγωγῶν, καὶ τοῖς ἐκείνου ἔχουσιν ἐξακολουθεῖν δεῖν κεκοικότες, « Ἐστημεν ἔφ' ἡμᾶς, φασὶ, τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύριε; » ἦτοι, Ἡ γῶσι; τῆς ἐνιαίας δόξης σου ἐνεσημάνθη ὡς ἐν ἐσώτρῳ ἡμῖν. Οὕτως ἐν τοῖς πολλοῖς χαίρει ὁ χυδαῖος καὶ πολὺς λαὸς ἀγαθοῖς. Οὕτως ἐναυγάζονται οἱ ζῶντες πνευματικῶς τοῦ ἐνιαίου καὶ ἀπλῶς ἀγαθοῦ τὴν εἰδῆσιν ὑπερκομῶς φωτιζόμενοι.

λγ'. Ὅτι περὶ ὁ τοῦ ὕδατος βεῦματος ὁλοῦ

μεζῶν ἔν εἰῆ ἐσοιῶς προχεόμενος, ἡπερ διηρημέ- A
νος· καὶ ἀποσχίζομενος εἰς πάλλα· οὕτως ἡ τοῦ νοῦς
ἀποθλεψίς, καὶ ἡ κατ' αὐτὸν κίνησις τε καὶ ἔφρασις,
σφοδρότερα ἔσται ἂν ἐπιβάλλουσα οὐ πολυσχιῶς,
οὐδὲ πολυρπίως, ἀλλ' ἐνοειδῶς, καὶ ὄλγα διαιρέσει·
ὅ γίνεσθαι πέφυκε τῆ πρὸς τὸ ὑπερκόσμιον καὶ
ἀπλῶς ἐν ἀνατάσει, καὶ ἀποθλέψει, καὶ θεωρεῖ·
συναγωγὴν γάρ ἔστιν ἀληθῶς τὸ ὑπερκόσμιον καὶ
ἀπλοῦστατον ἐν· καὶ τοῦτο καθορῶν ὁ νοῦς καταξυ-
θεῖς, οὐ δυνατόν μὴ, ὡς εἰκλ', κατ' αὐτὴ μορφωθῆ-
ναι, δίκην εἰκόνας, καὶ γενέσθαι μονοειδῆς ἐν τάξει
ἐνοειδέϊ, ἀπλοῦς, ἄχρους ἀνειδέου, ἄποιος, ὀναρῆς,
ἀόριστος, ἄπειρος, ἀσχημάτιστος, καὶ μὲν γε ἀπλῶς
ἐν ὑπερκόσμιον, ἀκτῆσι θεῖου καὶ ὑπερκόσμου ἔρω-
τος κατηγλαϊσμένοι, ἐν ἀποκαλύψει γνώσεως μυ-
στικῆς, ἀφασίᾳ καὶ ἀνοησίᾳ ὑπὲρ λόγον καὶ νόησιν B
κατεστημένοι, τρυφῶν πνευματικῶν ἀγαλλίαμα καὶ
εὐφροσύνην οὐράνιον. Καὶ γε ἠλλοιωταὶ πρὸς τὸ
θεϊότερον, καὶ θεῖαν μορφήν ὑποδέχεται, τῷ ἀπλῶ,
καὶ ἀσχημάτιστῳ, καὶ ἀνειδέῳ, καὶ ἐνί, καὶ τοῖς
προειρημένοις ἐτέροις πνευματικῶς μορφασόμενος.
Καὶ γοῦν εἰ μὴ τοῦτο αὐτῷ γένοιτο, καὶ πάθοι τὴν
τοῦτέστιν θεῖαν ἀλλοίωσιν, ἐν ἔπαθῃ, καὶ φαντασίᾳ
τοῦ ὑπερκόσμου ἑθῶς οὐκ οὐκον γέγενετο. Ἐνὰς γάρ
ἔστιν ἐνοποιῆς ὁ θεὸς, καὶ νοῦς ὑπὲρ νόησιν· καὶ
τότε καθέσθον νοῦς ὑπερκόσμιως τοῦτον φαντά-
ζεται, ὅταν σὺν τοῖς λελεγμένοις καὶ ἐν ὑπὲρ
νόησιν γένηται τῆ θεῖα φαντασίᾳ τοῦ οὐ πα-
θῶν.

λδ'. Τὸ τῆς ὑπερουσίτου Θεότητος τριαδικῶν, εἰς C
μοναδικῶν συνήχεται ὑπερφῶς. Μὴνὰς γάρ τρισ-
υπόστατός ἐστιν ὁ θεός· οὐκ ἔστι τοίνυν εἰς ὁμοίωμα
ἐμπερὲς τοῦ Θεοῦ γενέσθαι ψυχὴν εἰκονικῶς, μὴ καὶ
αὐτὴν οὖσαν τριμερῆ, πρὸς ἐαυτὴν γεγονυῖαν ὑπερ-
φῶς ἐν. Λέγω δὲ τριμερῆ τὴν ψυχὴν οὐ κατὰ τὸ
λογιστικῶν καὶ θυμικῶν καὶ ἐπιθυμητικῶν· κυρίως
γάρ οὐκ ἔστιν ἐν· οὗτω τριμερῆς ἡ ψυχὴ· οὐ γάρ
πάσῃ τοι οἰκείως ἔχει λογικὴ ψυχὴ πρὸς ἐπιθυμίαν
καὶ θυμόν· ἔστι γάρ ταῦτα ἐξ ἀλόγου μέρους παρ-
ειλημμένα, διὰ τὴν παρούσαν ζωώδη βίωσθιν παρ-
υφιστάμενα, ἄλογα, καὶ σκοτεινὰ καθ' αὐτά· ἡ δὲ
ψυχὴ λογικὴ τέ ἐστι, καὶ ἡ φύσις αὐτῆς ἐμπλεως
φωτὸς νοεροῦ, καὶ δεῖ κυρίως ἐκείνα φάναι εἶναι
αὐτῆς, ὡν χωρὶς ἐνεργῆσαι τὴν ἐαυτῆς οὐ δεδύνη-
ται ἐνεργεῖαν. Ἀλλὰ μὴν θυμοῦ ὄλγα καὶ ἐπιθυμίας D
ἐνεργεῖ, καὶ μάλιστα τότε ἀληθῶς ἐνεργεῖ, ὅταν
τούτων ἐνεργῆ χωρὶς· οὐκ ἄρα τῶντι μέρη ταῦτα
αὐτῆς εἰσιν, ἀλλ' ὡς εἰρήκειν τῆς ζωώδους, καὶ
κάτω τύχης· δυνάμεις αὐτῆ παρυσφεστηκυῖαι. Ψυχὴ
γάρ λογικὴ νοερῶς τὰ ἀνω περιαιρούσα, καὶ φαν-
ταζομένη τὰ νοητά, καὶ ὑπὲρ ἐαυτῆς ἀνατεινομένη,
καὶ οἷον εἰπεῖν, ἀναθρόσκουσα, πόρρω που βίπτει
ὡς φλυαρίαν εἰκαίαν, ἐπιθυμίαν, καὶ θυμόν, μὴ
ἔχουσα ἐν οἷς τούτοις χρήσαιτο, ὅπου ἀπλότης, καὶ
ἐν ἀνειδέον, καὶ ἀσχημάτιστον, ἄχρονόν τε καὶ ἀμόρ-
φωτον, καὶ τὰλλα ὅσα νοῦν ἄφετον, καὶ ὅλως ἀπλοῦν
ἀπαιτεῖ. Ἐπτε δὲ τριμερῆς οἰκείως τῆ ἐαυτῆς
ἀπλότητι ἡ ψυχὴ, νοῦς οὖσα, χρωμένη λόγῳ, καὶ
πνεύματι, τὰ ἐαυτῆς ἰδιαιτάτα, καὶ τὴν ἐαυτῆς

esset, si uniformiter flueret, quam si divisus et dis-
cissus in multa; sic mentis contemplatio et ejus
motus impetusque vehementior erit, si non divisa
feratur, nec pluribus modis, sed uniformiter et
absque separatione; quod fieri solet ejus ad super-
naturale et simpliciter unum motu et aspectu, illius-
que contemplatione: collectivum enim est vere illud
supernaturale et simplicissimum unum: et quando
mens digna fuerit quæ id contempletur, fieri nequit
ut non secundum ipsum informetur, imaginis modo,
et fiat uniformis in uniformi ordine, simplex, sine
colore, sine specie, sine qualitate, intacta, infinita,
interminata, immaterialis, et uno verbo simpliciter
unum supernaturale, divini ac supernaturalis auro-
ris radiis illustrata, in revelatione mysticæ scientiæ,
ineffabili et invisibili modo coronata supra verbum
et cogitationem, spirituali exultatione et cœlesti
lætitia abundans. Et sane mutatur ad aliquid divi-
nius et divina induitur forma, informata nempe spi-
ritualiter simplici illo et non figurato et sine specie
et uno, et cæteris prædictis. Nisi enim id menti con-
tingeret, nec talem divinam mutationem pateretur,
non esset in contactu et visione illius supernatura-
lis unius. Deus enim est unitas quæ unum efficit, et
mens supra cogitationem. Et tunc in quantum
mens una supernaturali modo contempletur, cum
cæteris prædictis et unum supra cogitationem effi-
citur, divina imaginatione illud patiens.

34. Tres supernaturalis Divinitatis personæ in uni-
tatem supernaturaliter coguntur. Unitas enim est
in tribus personis Deus. Non est igitur possibile ut
anima ad imaginem Dei fiat, nisi et ipsa quæ tri-
bus partibus constat, ad se ipsam supernaturaliter
unum fiat. Dico enim animam tribus partibus con-
stare, non secundum rationem et irascibilem appê-
titum concupiscibilemque: non enim est sub hoc
respectu triplex anima. Rationalis enim anima non
proprie irascitur aut concupiscit: hæc enim sunt ex
irrationabili parte assumpta, per præsentem vitam
præstita, irrationalia, et tenebrosa per ipsa. Ani-
ma vero rationalis est et ejus natura spiritali lu-
mine plena, et omnino dicendum est ea illius esse
sine quibus suam efficaciam nequit ostendere. Sed
tamen absque ira et concupiscentia operatur, et
præsertim vere tunc operatur, quando sine iis ope-
ratur. Non igitur re ipsa ipsius partes sunt, sed, ut
dixi, partibus animalis, et inferiori fortuna potentie
ipsi præstitæ. Anima enim rationalis spiritaliter
est quæ sursum sunt, considerans, et intelligibilia
imaginans et supra seipsam tendens, et, ut ita dicam,
currens, longe rejicit, ut fuitiles nugas, concupis-
centiam et iram, non habens quomodo iis utatur,
ubi adest simplicitas et invisibilitas, et corporis
carentia et coloris et formæ, et alia quæcunque
mentem liberam et omnino simplicem exigunt. Est
enim triplex proprie sua simplicitate anima, cum
mens sit ratione utens et spiritu, in iis quæ sunt
ipsi maxime propria minimeque ejus simplicitatem

la dunt ; quem admodum et Trinitas aeternae Deitatis, cujus anima est imago, propriae unitati et simplicitati non obstat; sed est Divinitas et simplex unum supersubstantiale, et rursus nihilominus et omnino Trinitas. Ea igitur et anima, nempe mens (mens enim est, et omnino mens est anima), ratio et spiritus; quae supernaturaliter unum aliquid facta sunt, et nobis unius Deitatis in tribus personis similitudinem praebent. Illud autem nequit effici, nisi ex contemplatione et aspectu supernaturalis Trinitatis substantiae. Ea enim est quae animam talem effecit, eamque delapsam ad id reduxit; et sine hac attentione et contemplatione illud fieri animae est impossibile. Quod si non contingat, neque adveniat haec similitudo, et hoc modo imperfecti videbimur. Haec vero dicta sint circa partem contemplativam, et veritatem, quae praecipue attentione digna sunt; et sine quibus nobis non licet nos in apathiam reducere.

Quemadmodum enim in bono practice nos esse oportet, ut inter tranquillos simus, ita et ad veritatem contemplative, ut simus Deo similes, Deo super omnia servientes, et, ut dii adoptione flamus et simus secundum legitimam originalis similitudinem, cupientes. Si nobis unum fieri prorsus necesse est, propter originalis nostri supersubstantialis unius similitudinem, id nobis praestat ad illud supernaturale unum aspectus et consideratio et motus, et spiritualis conversio, et ad illud unum indesinens aspiratio. Igitur omni modo conandum est ad illud supra cogitationem unum supersubstantiale aspicere, et ibi nos totos omni ardore suspendere, et toto corde et anima, et in nobismetipsis supernaturalis ac supersimplicis unius et solius habere amorem; ita ut ille amor hujus unius nobis pro aliis sanctis sit nostra spirituali ad illud ascensione. Et sic omnino tanquam in aera sublatis in puro et uniformi statu cum Domino erimus, illo vero uno, triplici modo Trinitatem celebrantes mentaliter, rationaliterque et spiritualiter, et ad illam, ut dignum est, inbiantes eamque admirantes, et, ut vobis licebit, uniti cum illo supra unitatem uno.

35. Sensibilis unitas omnis numerabilis multitudinis principium est et unitas supernaturalis omnis apparentis et cogitatae multitudinis et omnis rei principium. Quemadmodum igitur omnis numerus ab unitate principium habet, ita quodcumque est ubique ab illo supernaturali uno profundum, secundum causam sive naturalem sive creatricem; sed arithmeticae quidem unitatis positio, in quantum sensibilis est, propriam naturam consequitur. Cum enim omnium numerabilium principium sit, sensus numerans eam primam ponit. De illo autem uno supernaturali, quia supra mentem est, contrarium aspicitur. Cum enim unitas prima omnium sit, mens eam post omnia ponit. Nulla enim mens potest supernaturale unum initium et ab illo ad caetera proce-

Απλότητα χριστά πάντων λυμαινόμενα· ὅτι περ οὐδέ τὸ τρισσὸν τῆς ἐναρχικῆς Θεότητος. ἥς εἰκὼν ἡ ψυχὴ ἐμπερῆς, τοῦ σφετέρου ἐνιαίου, καὶ ἀπλοῦ ἐμποδῶν ἵσταται· ἀλλ' ἐστὶ καὶ ἀπλοῦν ἐν ἀκριβῶ; ἡ Θεότης ὑπερουσίαν, καὶ αὐθις αὐδὲν ἦτον καὶ ὤτω; ἀραρότω; Τριά; ταῦτα τειγαροῦν ἡ ψυχῆ, ἦτοι ὁ νοῦς (νοῦ; γάρ ἐστι, καὶ τοῦλον νοῦς ἡ ψυχῆ), ὁ λόγος, καὶ τὸ πνεῦμα ὑπερρυῶς γεγονότα ἐν, τὴν κυρίαν ὁμοίωσιν παρέχεται ἡμῖν τῆς τρισυποστάτου μιᾶς Θεότητος. Ἰδὲ δὲ οὐκ ἄλλοθεν ἔστι γενέσθαι, ὅτι μὴ ἐκ τῆς ἀναδελφείως καὶ θεωρίας τῆς ὑπερρυῶς τριαδικῆς ἐνόσος. Αὕτη γάρ ἐστὶν ἡ καὶ τὴν ψυχὴν τοιαύτην πεποιηκυία, καὶ ἐπανάγουσα ταύτην εἰς τοῦτο, ἐκπεπωκυία· καὶ χωρὶς τῆς πρὸς αὐτὴν ἐνατενίσεως; καὶ θεωρία; τοῦτο γενέσθαι ἀμύχανον τῆ ψυχῆ· οὐ μὴ γεγονότος, μηδ' ἐπανελθούσης τῆ; ὁμοιώσεως, καὶ τουτοῖν τὸν τρόπον ἐλλίπεις φανόμεθα· καὶ ταῦτα περὶ τὸ θεωρητικὸν μέρος, καὶ τὴν ἀλήθειαν, ἃ μάλιστα σπουδῆ; ἀξιώτερα· καὶ ὡν χωρὶς εἰ; ἀπαύθι κατάστασιν ἐλάσαι ἡμᾶ; οὐκ ἐδέχεται.

Ὅσπερ γὰρ εἰς τὸ ἀγαθόν, πρακτικῶς ἡμᾶς εἶναι δεῖ, ἴν' ὦμεν τῶν ἀπαθῶν, οὕτω καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν θεωρητικῶς, ἴν' ὦμεν θεοειδεῖς, Θεῶ τῷ ἐπὶ πάντων λατρεύοντες, καὶ θεοὶ θέσει γενέσθαι καὶ εἶναι; κατὰ τὴν θεμιτὴν ἐμφέρειαν τῆς ἀρχετύπιας ἐφιέμενοι. Εἰ δὲ ἐν γενέσθαι ἀναγκαῖον ἡμᾶ; δεῖ τὴν τοῦ πρωτοτύπου ὑπερκοσμίου ἐνδὸς ὁμοίωσιν· τοῦτο δὲ ἡ πρὸς αὐτὸ τὸ ὑπερκόσμιον ἐν ἀνάδειψι; καὶ θεωρία, καὶ ἀνάτασις, καὶ νοερά ἐπιστροφή, πέφυκε ποιεῖν ἡμῖν, καὶ τὸ πρὸς αὐτὸ τὸ ἐν ἀδιαστρέφως ἀποσκοπεῖν· ἀρα τῷ τρόπῳ παντὶ χρῆ πειρᾶσθαι ἀφορᾶν πρὸς τὸ ὑπὲρ διάνοιαν ἐν ὑπερκόσμιον, καὶ ἐκείσε ἐκχευμανῶσιν ὅλους ἑαυτοὺς σπουδῆ πάσῃ, καὶ καρδίᾳ ὅλῃ, καὶ ψυχῆ, καὶ τρέφειν ἐν ἑαυτοῖ; τὸν τοῦ ὑπερκοσμίου ὑπερῆπλωμένου ἐνδὸ; ἔρωτα καὶ μόνου· ὡς ἂν ὁ ἔρωσ αὐτὸς αὐτοῦ, ἀντὶ πτερύγων ἀγίων γένοιτο τῆ πρὸς αὐτὸ νοερά ἀνωφορία ἡμῶν. Καὶ οὕτω πάντοτε εἰς εἰς ἄερα, ἐν ἀνεῖδῳ καταστάσει ἐνοσιδεῖ σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα, τῷ τῶν ἰνὲ; τριαδικῶς τὴν Τριάδα νοερώ; λογικῶς τε καὶ πνευματικῶς ἐξυμνοῦντες, καὶ εἰς αὐτὴν, ὡς εἰκὼς, ἐκκεχηνότες, καὶ ἐκπληττόμενοι, καὶ τῆ καθ' αὐτοὺς ἐνωσει τῷ ἐνὶ ἐνούμενοι ἐνοσιδῶς ὑπὲρ ἐνωσιν.

λε'. Μονὰς αἰσθητῆ παντὸς ἀριθμητοῦ πλῆθους ἀρχή· καὶ μονὰς ὑπερκόσμιος, παντὸς φαινομένου τε καὶ νοουμένου πλῆθους, καὶ παντὸς ἔντος ἀρχή. Ὅσπερ οὖν πᾶς ἀριθμὸς ἀπὸ μονάδος; ἴσχει τὴν ἀρχὴν, οὕτω πᾶν ὄν ὀπηδῆποτε ἀπὸ τοῦ ὑπερκοσμίου προχέεται ἐνδὸς, κατ' αἰτίαν, εἴτε φυσικὴν, ἢ ποιητικὴν· ἀλλὰ τῆς μὲν ἀριθμητῆς μονάδος ἡ θέσις, ἐφ' ὅσον αἰσθητῆ ἐστὶ, τῆ ἑαυτῆς φύσει ἀκολουθῶς ἔπεται. Ἀρχὴ γὰρ οὕσα [ὄρθῳτ. ἀρχὴν οὕσαν, ἢ ἀρχῆς γὰρ οὕση;] πάντων τῶν ὑπ' ἀριθμὸν, καὶ ἡ αἰσθησι; πρῶτα τίθησιν αὐτὴν ἀριθμοῦσα. Ἐπὶ δὲ τοῦ ὑπερκοσμίου ἐνδὸς, ὅτι ἐστὶν ὑπὲρ νοῦν, τὸ ἀνάπαλιν καθορᾶται· φύσει γὰρ οὕσα μονὰς τῶν πάντων προτέρα [ὄρθῳτ. οὕσαν μονάδα τῶν πάντων προτέραν], ὁ νοῦ; ταύτην μετὰ πάντα τίθησιν. Οὐδεὶς γὰρ ἔ-

οὐνται νοῦς τὸ ὑπερκόσμιον ἐν ποιήσασθαι ἀρχὴν, ἀ καὶ ἀπὸ τοῦδε προΐναι ἐπὶ τὰ πολλὰ· ἀλλὰ τοῦναντίον, ἀπὸ τῶν πολλῶν εἰς ἐκεῖνο ἀνεῖσι καὶ συναγεται. Κάκει μὲν ἀναγκαῖον τῇ αἰσθήσει τὸ ἀριθμῶν ἐν, διὰ τὴν εἰς τὰ πολλὰ πρόδον, ἄλλως μὴ δύνατον ἀριθμῶν, ἢ προβαίνειν ἢ βούλεται· ὧδε δὲ ἀναγκαῖα τῷ νῷ τὰ πολλὰ, διὰ τὴν εἰς τὸ ὑπερκόσμιον ἐν διὰ τούτων ἀναγωγὴν, καὶ σύμπτουξιν οἶον ἑαυτοῦ, ἐτέρωθεν ἀνελεῖν, ἢ βεβούληται, ἐπὶ τὴν τοῦ ὑπερκόσμου φαντασίαν ἐνὸς οὐδαμῶθεν δυνάμενος [ὄρθος]. Δυναμένου, ἢ δυναμένου. Οὕτω τοιγαροῦν ὁ νοῦς τάξει καὶ δὴ ἑαυτῷ οικεῖα χρώμενος, ἄρχεται μὲν ἀπὸ τῶν πολλῶν, τέλος δὲ ποιεῖται τὸ ὑπερκόσμιον καὶ κορυφαίωτατον ἐν· ἐπει γὰρ εὐληπτόν ἐστι καὶ εὐρίστον τὸ κατ' αἰσθησιν ἀριθμῶν ἐν, φυσικῶς ἢ αἰσθησις τοῦτο τίθησιν, ὡς ἂν ἡ φύσις αὐτοῦ ἀπαιτῇ, καὶ τῇ θέσει πρότερον. Ἡ δὲ κατὰ νοῦν ζητουμένη μονὰς ὑπερκόσμιος, ὑπερφύξ τε οὐσα, καὶ τὸ νοεῖσθαι ἑκπεύγουσα, πόρρω τοῦ ἐστι καὶ τῆς κατὰ φύσιν ἑαυτῆς θέσεως, ὥστε ἀπ' ἐκεῖνης τὸν νοῦν ἀρχεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον οἶα ὑπερφυῆ, ὑπερφύξ οὐκ ἀρχὴν, ἀλλὰ τέλος αὐτὴν εὐρίσκει ὁ νοῦς μετὰ τὴν διάδασιν, καὶ ἐν' οὕτως εἶπω, ἐξαριθμῶσιν τῶν πολλῶν. Ἐπει γὰρ ὁ νοῦς φύσιν τὸ νοεῖν ἔχει, τὸ δὲ ὑπερκόσμιον ἐν ἐστι καθ' αὐτὸ ἀληπτόν καὶ ἀπρόσιτον, πρὸς τὰ πολλὰ καὶ ἀκουσα ἢ τριβὴ κλίνει τοῦ νοῦς· μήτε ἀργὸς εἶναι ἀπὸ τοῦ νοεῖν δυνάμενος ὁ νοῦς, μήτε τὸ κορυφαῖον, καὶ ὑπερκόσμιον ἐν ἔχων ἰσχύον περιδράσασθαι. Ἀπειθῶν τοίνυν εἰς τὰ πολλὰ, ἐν ἐκάστῳ τῶν πολλῶν ἀπάντων ἐνορᾷ νοητῶν, οὐκ ὅπερ ἐστὶ τι εἶναι, ἀλλ' ὅπερ τινὸς ἐνός· καπειτα συναγείρων ἐξ ἐκάστου φαινομένου ἕκαστον νοητῶν προφαινόμενον, καὶ πρὸς ἀλληλα ταῦτα ὁμόλογα ὄντα, καὶ οὐκ ἀντίετα θεωρῶν, καὶ πάντα μίξας ὡσπερ βίξης ἀνθη, καὶ φυῆς, ἀκολούθως πρόσεισι ἀπὸ τῶν πολλῶν, ἐπὶ τὸ κορυφαίωτατον ἐν, ἐξ οὗ τὰ πολλὰ, καὶ πάντα, καὶ φυσικῶς συναγεται ἀπὸ τῶν φυσικῶν ὄντων εἰς τάξιν ὑπερφύξ, τὸ ὑπερφύξ καὶ ὑπερούσιον ἐνοπριζόμενος ἐν, ὡς ἔχει φύσεως τὸ ὑπὲρ φύσιν, ἀπὸ τῶν κατὰ φύσιν ὄρασθαι ἐμοεῖδος. Τότε τοίνυν ὁ νοῦς τὴν πηγαίαν τῶν ἀγαθοτήτων, καὶ καλλωνῶν ἀπάντων πρόσβλυσιν, καὶ ποιητριαν ἀρρήτως κατεῖδεν καὶ τρυφήσας τὸ ὑπερούσιον ἐν. οὐκ ἐθελοντὴς ἐπιστρέφεται πρὸς τὰ πολλὰ, καίτοιγε ὄντα καὶ καλά, καὶ μερίδος ἀγαθῆς μέτοχα. Φιλόκαλος γὰρ ὡν ἐς τὰ μάλιστα φυσικῶς, οὐκ ἐκὼν ἐξίσταται τοῦ ὑπὲρ πάντα, εἰ μὴ πως κατὰ περιστάσιν τινα συμβαίη τοῦτο αὐτῷ. Ἀλλ' ἐπειδὴ περὶ ὁ τῶν ὄντων τρόπο; διάφορος, καὶ διάφορον ἔχει τὴν νοεράν ἀπόβλεψιν, καὶ διαφόρως ὁ νοῦς διὰ τούτων εἰς τὸ ὑπερκόσμιον ἐν, καὶ ὑπερφύξ ἀνατρέχει, χρῆ, καθάπερ ἐγῆμαι, μικρὸν τινα διαιμεθοδεῦσαι, τῆς διὰ τῶν πολλῶν ἐπὶ τὸ ὑπερούσιως ὑπερκόσμιον ἐν ὁδοῦ, πορισμῶν· ὅπως ἂν, ὡσανεὶ κλιμακῆδὸν ὁ νοῦς ἀνίων, ἀσφαλεστάτην τὴν σφετέραν ποιῆται κίνησιν, καὶ γνώη εἰ τι ἂν ποτε κατ' αὐτὴν ἐλλείποι, ἢ εἰ δὴ ποτ' ἐστὶν ἐν ᾧ εἶναι χρῆ, κἀν τούτῳ ἐπὶ πόσον τρυφᾷ, καὶ τί τὸ σφάλλον, καὶ ἀφιστῶν αὐτὸν τῆς κληροῦς ἐκεῖνης, καὶ ἀναβάσεως, ἢ θεῖα; ἐστίασσει,

dere; sed e contrario a cæteris ad illud vadit ac ducitur. Et ibi quidem necessarium est sensui numerabile unum ob progressum ad alia, cum non aliter possit numerare, nisi, quo velit, progrediendo; ita vero omnia menti necessaria sunt, propter suam per ea ad supernaturale unum reductionem, et, ut ita dicam, complicationem, ut aliunde quo velit procedere nequeat, ad manifestationem unius supernaturalis. Sic igitur mens ordine et via sibi propria utens, incipit quidem a multis, finem autem suum sistit in supernaturali ac summo uno; quoniam enim captu facile est et bene finitum illud secundum sensus unum, naturaliter sensus illud ponit, ut exigit ejus natura, et prius positione est. Unitas vero supernaturalis quæsitæ, cum sit supernaturalis, et cogitationem fugiat, longius est ab sua secundum naturam positione quam ut mens ab illa incipiat, sed eam ut finem mens invenit, postquam progressa est; et, ut ita dicam, plurima numeravit. Quoniam enim mens natura cogitat, supernaturale vero per se non capitur neque aditur, a multa vel invita mens inclinatur; et neque mens potest cogitando cessare, neque summum et supernaturale bonum valere comprehendere. Aspicens igitur ad multa, in unoquoque eorum multorum spirituale intuetur, non quod est aliquid esse, sed quod cuiusdam unius; et deinde ex singulis phænomenis singula intelligibilia colligens et alia cum aliis similia nec opposita animadvertens et omnia tanquam unius radicis flores, consequenter procedit a multis illis ad summum unum, ex quo illa multa et omnia, et naturaliter ex naturalibus colligitur in ordinem supernaturalem, supernaturale illud et supersubstantiale unum in speculo contemplans, quam naturam habeat illud supernaturale ex iis quæ secundum naturam sunt simpliciter videns. Tunc igitur mens abundantem illam bonitatem et pulchritudinem omnium effusionem et constitutionem ineffabiliter videns, et supernaturali uno gaudens, non libens convertitur ad multa, etiamsi pulchra sint et partem bonam participant. Forum enim amatrix quæ naturaliter pulchra sunt, non libens ab illo quod supra omnia est recedit, nisi id illi casu quodam accidat. Sed quoniam rerum modi inter se differunt, ac differentem habent spirituales aspectum, et varie mens per ea ad supernaturale ac supersubstantiale unum ascendit, oportet, ut ego opinor, methodum dare, qua per multa ad illud supersubstantialiter unum perveniamus; ita ut, tanquam per scalam ascendens, mens securissimum faciat suum motum et sciat utrum quid huic motui desit, an vero sit ubi enim esse oportet, et in hoc quantum lætetur, et quid fallat ipsamque avertat ab illa pulchritudine et ascensione et epulatione divina, et quomodo rursus possit reverti unde deciderit. Inde sane videbit et cupiditatum caliginem et mundi cordis splendorem, veritatisque cognitionem quæ apparet tanquam in speculo qualis est, cælestium specta-

non nunc quidem hebescit mens. nunc vero est rapida. — Vel etiam hoc modo. Composita esset et non simplex dissimilibus partibus constituta, quoquo modo acciderit; et si una pars videat, alia vero ad aliam quamdam operationis speciem ordinetur; eam enim compositionis appellationem de mentis simplicitate dici nequit. Quapropter unitas et simplicitas mentis, si illud unum simpliciter consideret, una quoque ipsa efficacia est, et si unum esset simpliciter, simplex unum videt. Actio igitur quæcumque sit aut contemplatio ex necessitate ferri debet ad illud unum quod supra mentem est; si minus, nihil assequetur, sed frustra mens videbitur agens aut contemplans. Erit igitur cupiditatum effectrix, si divisioni subiaceat, non sublata animæ sensu ad unionem cum illo uno quod supra mentem est; quæ unio despumare valet et mundare vim mentis contemplativam illud unum aspicientem intuentemque, et illi adhærentem ex quo omnia et in quod pervenit et est et subsistit.

19. Omnium desiderabilium summum est divina cum anima et supra mentem unio. Per divinam hanc unionem necessaria est divina similitudo; per divinam hanc similitudinem, necesse est secundum mentem operari, scilicet contemplari. Tale enim est divinum, ex quo et illud *Deus*, nomen ipsi inditum est. Contemplari vero rapide ad Dei cogitationem pertingit. Undique enim et in omnibus, quosdam tanquam radios in contemplativam mentem mittit, et mens contemplans e regione positum Deum habet; Deus autem est unum supernaturale. Est autem mentis natura talem efficacia fieri, qualia sunt ea quæ videt, ut et theologica divi Gregorii vox ostendit, dicens mentem splendorem Dei et videre et pati. Quod enim mens videt, id et patitur, et talis efficitur. Tingitur enim mens, ut Petrus Damascenus ait, secundum ea quæ contemplatur; et sicut quando divisa ea varia videt, variatur ac dividitur, ita, cum ascendit ad contemplationem supernaturalis ac simpliciter unius, consequenter unum aliquid efficitur, ut a me prius dictum est; postquam autem unum effecta est, ingentium et infinitum et non figuratum et simplex videt. Tale enim est unum. Unde sane et ipsa mens quasi æterna et infinita et absque figura et simplex per virtutem efficitur. Illud autem cum passa est atque sic mutata, in divini similitudinem secundum unitatem efficitur; et inde accipit ad omnium desiderabilium summum, divinum et supra mentem et ineffabilem unionem, qui est summus secundum Deum terminus. Oportet igitur mentem intendi, omnique modo conari et Spiritu sancto intueri supernaturalis unius contemplationem et aspectum.

20. Quando mens in multis aut saltem in duobus est, manifestum est eam non simpliciter unam videre. Ideo finita est et terminata et tenuis; quæ enim non omnino simplicia sunt, talia sunt. Quando mens reipsa est in huius unius contractione intacta,

τινων συνιστάμενος, ὡσπερ συμβήσεται, καὶ εἰ τὸ μὲν τοῦ σκέλους ὄραξ, τὸ δὲ πρὸς ἄλλο τι ἐνεργεία· εἶδος τέτακται· συνθέσεως γὰρ καὶ τοῦτο κατηγορημα, ὃ περὶ τὸ τοῦ νοῦς ἀπλοῦν εἰπεῖν, πάνυ ἀνευθεκτον. Δι' ἄρα ταῦτα τὸ ἐνιαῖον, καὶ ἀπλοῦν τεινοῖς, εἰ τὸ ἀπλῶς ἐν κατασκέψοιτο, ἐν καὶ αὐτὸ ἐνεργεία ἐστὶ, καὶ εἰ ἐν εἰη ἀπλῶς, τὸ ἀπλοῦν ἐν ὄραξ. Πρᾶξις τοιγαροῦν ὁποιατισοῦν, ἢ θεωρία, ἐξ ἀνάγκης φέρεσθαι ὀφείλει πρὸς τὸ ὑπὲρ νοῦν ἐν, εἰ δ' οὐ, οὐκ ἀνῴσει οὐδὲν, ἀλλὰ μάτην ὀφθήσεται πράττων, ἢ θεωρῶν ὁ νοῦς· ἔσται γὰρ παθὼν ἐνεργὸς ὑπὲρ διαίρεσιν κείμενος, μὴ φερόμενος αἰσθηθεῖ ψυχῆς εἰς τὴν τοῦ ὑπ' ὀ νοῦν ἐνδῶ· ἐνοσιδῶς ἐνωσιν, ἥτις δὴ ἐνωσις διυλιζεῖν οἶδε, καὶ καθαιρεῖν τὸ θεωροῦν τοῦ νοῦς, πρὸς ἐκείνο τὸ ἐν μεταωριζόμενον καὶ ἀφορῶν, καὶ κἀκεῖνῳ προσπᾶσχον τῷ ἀφ' οὗ τὰ πάντα, καὶ δεῖ οὐ, καὶ ἐν ᾧ τὰ πάντα, καὶ εἰς ὃ καὶ γίνεσται, καὶ ἔστι, καὶ ὑφέστηκεν.

ιβ'. Τῶν πάντων ἐφετῶν ἄκρον, ἢ μετὰ τῆς ψυχῆς θεία, καὶ ὑπὲρ νοῦν ἐνωσις· διὰ τὴν θεῖαν ἐνωσιν, ἀναγκαῖα ἢ θεία ὁμοιωσις, διὰ τὴν θεῖαν ὁμοιωσιν, ἀναγκαῖον τὸ κατὰ νοῦν ἐνεργεῖν, ἥτοι θεωρεῖν. Τοιοῦτο γὰρ τοι καὶ τὸ θεῖόν ἐστιν, ἐξ οὗ καὶ τὸ θεὸς, ὄνομα τούτω ἀπονευμέηται. Ἀλλὰ μὴν τὸ θεωρεῖν, εὐθὺς εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ ἐνωσιν ἀνεισι· πανταχοῦ γὰρ καὶ ἐν πᾶσιν, ἀκτινας ὡσπερ τινὰς ἐνήσειν ὁ Θεὸς τῷ θεωρητικῷ νῷ, καὶ νοῦς θεωρὸς ἀντικείμενον ἔχει τὸν Θεόν, Θεὸς δὲ ἐστὶν ἐν ὑπερκόσμιον. Ἔστι δὲ φύσις τοῦ νοῦς γίνεσθαι τοιοῦτος ἐνεργεία, ὅσα ὄραξ, ὡς καὶ ἡ θεολόγος τοῦ θειοτάτου Γρηγορίου φωνὴ δηλοῖ, λαμπρότητα Θεοῦ, λέγουσα, καὶ ἰδεῖν καὶ παθεῖν. Ὁ γὰρ νοῦς ἐώρακε, τοῦτο καὶ πέπονθεν, ἢ δὴ τοιοῦτος καὶ γέγονε· βάφεται γὰρ ὁ νοῦς, φησὶν ὁ ἀπὸ Δαμασκοῦ Πέτρος κατὰ τὰ αὐτῷ θεωρούμενα, καὶ ὡς ἐν διηρημένοις ὄρων καὶ ποικίλοις, ποικιλιεταί, καὶ διαιρεῖται, αὐτῶς τοι πρὸς τὴν ἀπόδραξιν τοῦ ὑπερκοσμίου ἐνδῶ· ἐνὸς ἀναθερηκῶς, ἀκολούθως ἐν γίνεσται, ὡς μοι λέλεκεται πρόσθεν, ἐπεὶ δὲ ἐν τῷ ἐνὶ γένοιτο, τὸ ἀναρχον, καὶ ἀπειρον ὄραξ, καὶ ἀσχημάτιστον, καὶ ἀπλοῦν· τοιοῦτο γὰρ τὸ ἐν ὄθεν δῆτα καὶ αὐτὸς ἀναρχος, ἀπειρος καὶ ἀσχημάτιστος, καὶ ἀπλοῦς κατ' ἐνεργείαν ἀποκαθίσταται· τοῦτο δὲ διαπονθῶς, καὶ οὕτως ἀλλοιωθεῖς, εἰς τὴν ἐξομοιωσιν τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸ ἐνὸν εὐρίσκεται, κἀντεῦθεν ἀνατρέχει πρὸς τὸ πάντων ἐφετῶν ἄκρον, τὴν θεῖαν, καὶ ὑπὲρ νοῦν, καὶ ἀβήρητον ἐνωσιν, ὅπερ ἐστὶν ὁ ἄμωρος κατὰ Θεὸν σκοπός. Δεῖ δὴ διὰ ταῦτ' ἄρα τὸν νοῦν ἀνατεταῖσθαι, μηχανῆ πάσῃ ἐπειγεσθαι, καὶ ἀφορᾶν Πνεύματι πρὸς τὴν τοῦ ὑπερκοσμίου ἐνὸς θεωρίαν καὶ ἀπόδραξιν.

κ'. Ὅταν ὁ νοῦς ἐν πολλοῖς, ἢ τοὐλάχιστον ἢ κἄν ἐν δυοῖ, δῆλον ὅτι οὐχὶ τὸ ἀπλοῦς ἐν ὄραξ. Διὰ τοῦτο ὠρισμένος τέ ἐστι, καὶ πεπερασμένος, καὶ ἀμυδρός· τὰ γὰρ μὴ ἀπολύτως ἀπλᾶ, τοιαῦτά εἰσιν. Ἦνικα δὲ τοῦ τῷ ὄντι· ἐνὸς ἐν ἐπαφῇ γένηται ἀνεπάρη, κατὰ

νοεῖν τούτῳ ἐν Πνεύματι ἀπόβλεψιν ἀνοματίως ἀπεβαίων, ἀναρχος, ἀπειρος, ἀόριστος, ἀσημάτιστος καὶ ἀνείδεος γίνεται, καὶ τὴν ἀφασίαν ἐνδύεται, καὶ τὸ σιωπῆν ἀσχεῖ μετ' ἐκπλήξεως, καὶ ἐμπίπεται τερπωλῆς, καὶ πάσχει τὰ ἀνεκλάλητα. Ἄναρχον, καὶ ἀπειρον δὲ, καὶ ἀόριστον, μὴ κατ' οὐσίαν με εἴητος λέγοντα γίνεσθαι, ἀλλὰ κατ' ἐνέργειαν. Ἐπίτοι γε καὶ ὁ μεταβάλλει νοῦς, οὐχ ἡ οὐσία ἐστὶν αὐτοῦ, ἀλλ' ἡ ἐνέργεια. Εἰ γάρ τοι κατ' οὐσίαν ἠλλοίωτο, ἰδὼν καὶ παθὼν τὴν θέωσιν, ἦτοι θεωθείς, ἐκ τοῦ τὴν Θεὸν θεωρεῖν, ἦν ἂν κατ' οὐσίαν Θεός. Ἀλλαγὴν οὐκ ἐστὶ τούτο, οὐδ' ἂν τῶν ἀγγέλων οὐδεις, πλὴν τοῦ μόνου, καὶ ἄκρου, καὶ ἐνὸς Θεοῦ, τὸ κατ' οὐσίαν εἶναι Θεός. Εἰ τολύων κατ' οὐσίαν θεοῦσθαι τὸν νοῦν εἰπεῖν ἄτοπον, λείπεται λέγειν τοῦτο πάσχειν αὐτὸν, αὐτῷ τῷ ὄρῳ. Οὐκ ἄρα φύσιν ἔχει ἀλλοιοῦσθαι τὴν οὐσίαν αὐτὸν, ἀλλὰ τὴν ἐνέργειαν. Ἰλλως τε, εἰ μεταβάλλεται πεφυκῶτως ὁ νοῦς, ἤπερ εἴρηται, κατὰ τὰ αὐτῷ θεωρούμενα, θεωρεῖ δὲ ἥκιστα πάντων τὴν θεῖαν οὐσίαν, ἀλλὰ τὴν ἐνέργειαν, οὐδ' αὐτὸς ἄρα κατ' οὐσίαν ἀλλοιωθῆσεται, ἀλλὰ κατ' ἐνέργειαν.

κα'. Τὰ πάντα ἐκ τοῦ ὑπερχοσμίου ἐνὸς ὡσπερ ἐκίεψαντα, οὐκ ἀπέστησαν, ὅθεν ἔσχον τὴν γένεσιν τριῶν παντὶ, ἀλλ' ἐν ἐκείνῳ ὡσπερ ἐγένοντο, οὕτω καὶ συνεχόνται, καὶ τελειοῦνται. Καὶ οὐδὲν ἐστὶν ἐν οὐδεὶ τῶν ἀπάντων, ἐν ᾧ οὐκ ἐστὶν ἀπόρροια, καὶ ὡσαύτ' τις ὁσμὴ ἐκείνου τοῦ ποιητικοῦ, καὶ ὄντος ἐνός· καὶ πάντα τὰ ὄντος μετέχοντα μόνου οὐχὶ φωνὴν ἀκίεψαι, παραδεικνύοντα οὐχὶ τὸ ὑπερχοσμίου ἐν (τούτο γὰρ ὑπερίδρυται πάσης τῆς ὑποκείμενης εἴτε θεωρίας, εἴτε νοήσεως), ἀλλὰ τινα ἀκτίνα τοῦ ὑπερχοσμίου ἐνός. Ὅθεν ἐπεὶ διὰ πάντων ἐπιδοῦνται τὸ ἐν, καὶ πάντα νεύει πρὸς ἐν, καὶ αὐτὸ τὸ ὑπερχοσμίου ἐνδιὰ πάντων τῶν ὄντων προφαίνει ἑαυτὸ τῷ νοῦ· ἀνάγκη χειραγωγείσθαι, καὶ ποδηγεῖσθαι, καὶ ἀγεσθαι πρὸς τὸ ὑπερχοσμίου ἐν τὸν νοῦν· τούτο μὲν, τῆ τίν' πολλῶν ὄντων περὶ βιαζόμενον, τούτο δὲ καὶ ὅτι ἡ κτίζον ἐν, περὶ οὗ γε ἡμῖν ἤδη ὁ λόγος ἐστὶ, βίβεται ὀρθῶς ἐπὶ τοῦ νοῦς περιουσία χρηστότητος ἐν ὁ νοῦς ἐν τούτῳ πάσχη τὸ ζῆν, ὡς αὐτὸ φησὶ ἡ ἀρχὴ τὸν ἐν· «Ἐγὼ εἰμι ἡ ζωὴ· καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ βίωσις ζωῆς, ἵνα γινώσκασί σε τὸν μόνον ἀληθινὸν τόν.» Καὶ ἀλλαχού· «Ἐκζητήσατε τὸν Κύριον, καὶ ζήσεται ἡ ψυχὴ ἡμῶν· ἐκ γὰρ ζητήσεως, ἡ ὄρασις. Ἐκ ταύτης δὲ, ἡ ζωὴ.» Καὶ, «Ὅπως γάνυται καὶ φωτίζοιτο, καὶ εὐφραίνοιτο, ὡς ὁ Δαβὶδ φησὶ, ὅτι τῶν εὐφραίνομένων πάντων ἡ κατοικία ἐν σοὶ καὶ· «Ἐν τῷ φωτὶ σου ὀφόμεθα φῶς.» Ἡ πᾶσιν μὲν νοῦν ἐκτίσει θεωρῶν, τὰ ἑαυτοῦ δὲ ἐν ἀπασί τοῖς οὐσι δέσπειρε, δι' ὧν, ὡσπερ ἐὰν τινος θυρίδων ἐδιδουρασμένῳ νοεῖν τῷ νοῦ παραδεικνύμενον θέλγει νοῦν τοῦτον πρὸς ἑαυτὸ ἐλλαμπόμενον;

κβ'. Ὁ Θεός, ὡσπερ τὸ Τριαδικὸν ἀγαθὸν ἐν, ὁ πεποίηκε, θέλων πεποιηθῆναι· ἀλλαγὴν δὲ ὁ Θεός θέλει, ἄκρον ἐστὶν ἀγαθὸ φύσις γὰρ ἐστὶν ἡ ἀγαθότης αὐτῷ, Πποίηκε τῶν νοῦν, ἑαυτοῦ, ἢ τῶν ἑαυτοῦ θεωρῶν· ὁ ἰάγειν οἶδε τὸν θεωροῦντα

per spiritualem in hoc spiritu respectum sine oculis assurgens, tunc æterna, infinita, interminata, sine forma et figura sit, impotentiamque loquendi induit, silere cum stupore discit, et ineffabilis patitur. Ne dicas me dixisse eam fieri substantialiter æternam et infinitam et non terminatam, sed solummodo per operationem. Quod enim in mente mutatur, non sane est substantia, sed operatio. Si enim substantialiter mutaretur, quando Deitatem videt et patitur, deificata nempe, tunc ex Dei contemplatione, Deus ipsa per contemplationem fieret. Sed non ita est, neque id angelis contingit, nec est nisi solus et summus et unus substantialiter Deus. Si igitur absurdum est dicere mentem substantialiter deificari, dicendum est eam id pati ipso aspectu. Non igitur natura mentis mutatur, sed ejus operatio. Si enim mens mutatur, ut dictum est, secundum ea quæ contemplatur, minime videt divinam essentiam, sed operationem divinam; neque ipsa igitur substantialiter mutabitur, sed secundum operationem.

21. Omnia ex supernaturali uno tanquam splendens, non recesserunt ab eo unde generationem omnimodo habere, sed in illo quemadmodum acta sunt, ita et adhærent et perficiuntur. Et nihil est in quo non sit effluxus, et tanquam odor aliquis hujus Creatoris et unius. Et omnia quæ existunt manifeste ostendunt non ipsam supernaturale unum (illud enim est supra omnem contemplationem aut cogitationem), sed quosdam illius radios. Unde, cum omnibus inelametur illud unum et omnia ad unum tendant, et ipsum supernaturale unum seipsum menti per omnia manifestet, necesse est ut mens quasi manu ducatur et pede ad illud supernaturale unum; tum quia omnium persuasionem cogitur, tum et eo quod ipsum illud unum, nimia sua bonitate, a mente vult aspectari, ut mens in eo aspectu vitam patiat, quemadmodum dicit illud ineffabile unum, «Ego sum vita;» et: «Hæc est vita æterna ut cognoscant te solum Deum verum;» et alibi: «Querite Dominum et vivet anima vestra.» Ex inquisitione enim visio; ex ea autem vita. Et: «Exhilararetur, et illuminaretur, et lætetur, ut ait David, quod lætantium omnium habitatio est in te;» et: «In lumine tuo videbimus lumen.» Aut quomodo mentem quidem contemplandi capacem creavit, sua vero in omnibus quæcumque sunt, dispersit, per quæ tanquam per quasdam januas in splendore spirituali menti seipsum ostendit, eam illuminatam ad se attrahens?

22. Deus, nempe unum bonum in tribus personis volens fecit quidquid fecit; sed quod Deus vult, illud summum bonum est; natura enim ejus est bonitas. Fecit vero mentem sui, aut suorum contemplandi capacem; quod contemplantem ad illud

unum colligere valet. Deus autem et omnino et simpliciter unum suum bonum ad quod aspicere et colligi simplici modo, debet, ut dictum est.

23. Si unus est et complicatus in universum amor, ut sapientes exponunt, unum quoque est et amabile. Si enim duo essent amabilia aut duo amores, divideretur utique bifariam ille unus amor, nec jam diceretur unus et complicatus. Nunc autem cum unus dicatur et complicatus ille in universum amor, manifeste quoque cogitandum est unum esse et amabile. Sed amabile præcedit eum qui circa ipsum versatur, amorem; neque fieri potest ut principium amabile perceptum sit, illius amor habeatur. Amor autem est intentio charitas quam nos habere in Deum et naturalis et scripta lex jubet; una quidem menti boni amicæ suadens ut meliore capiatur, quod est Deus; altera vero dicens: « Diliges Dominum Deum tuum ex tota anima tua, et ex toto corde tuo, et ex tota mente tua. » — « Dominus Deus tuus, Dominus unus est. » Unum igitur est amabile, quod est Trinitatis unitas. Quæ menti prius esse debet, quam ipsius amor. Mentem igitur oportet cupere ut ad illud unum tendat, donec illius inventionem et contemplationem, amor Dei illucescat et homo possit fieri mandati huius observator, diligens, ut dictum est, Dominum Deum suum.

24. Impossibile est mentem ad illud supra cogitationem unum, sine huius amore remanere. Ineffabilis enim et inscrutabilis pulchritudo ex ipso procedens tanquam ex omnipotenti radice, menti occurrit. Et tanquam rete quod captorum piscium multitudine jam in eo est ut rumpatur, divino splendore capitur et obstupet supernaturalem hanc pulchritudinem contemplantis; et tanquam vino ebria est, et tanquam demens exsultat, et supra quam cogitari potest, admirationem patitur, ingentis illius pulchritudinis contemplationem non valens sustinere. Unde sane et charitatis vinculis comprehenditur, et jacet tanquam siti adusta. Unum enim, est illud supernaturale unum: sed omnibus proclamatur ut omnium prima causa, ut principium, ut finis, ut universi vinculum. Sed totum omnium quæ pulchra sunt, pulchritudines et bonitates, pulchra et bona efficientes potentia redundantia, ipse produxit qui supra omnem pulchritudinem et bonitatem infinite constitutus et incomparabiliter est unum supernaturale; unum enim amabile supra omnia amabilia, tanquam solum omnino pulchrum et bonum cuilibet pulchro et bono præstans et solum lege naturæ et ordinis ipsa amabile, tanquam omnium rerum causa, et tantum amabilia omnia et desiderabilia pulchritudinis et bonitatis excessu transgrediens, et unum vere supernaturale, tanquam solum per se subsistens, et omnium rerum Creator. Nos igitur oportet conyrti, bona fortuna, ut dicatur, in spiritu ad solus

πρὸς ἓν. Θελητὸν ἐστὶν ἄρα τῷ Θεῷ, τὸ θεωρῶν εἶναι τὸν νοῦν ἑαυτοῦ· καὶ τοῦτο δι' αὐτὸ ἀκρῶς ἀγαθόν. Ὁ Θεὸς δὲ ἐστὶ τὸ κυρίως καὶ ἀπλῶς ἓν, πρὸς δ' ἀφορᾶν καὶ συναΐεσθαι ἐνοσιδῶς, ἀκρῶς ἀγαθόν, ὡς βέδειται.

κγ'. Εἰ εἷς ἐστὶ καὶ συνεπτυγμένος ὁ καθόλου ἔρις, κατὰ τὴν τῶν θεοσόφων ὑφήγησιν, ἓν ἐστὶ δηλονότι καὶ τὸ ἔραστον. Εἰ γὰρ ἦσαν δύο τοῦλάχιστον τὰ ἔραστὰ, ἢ δύο ὑπῆρχον ἂν ἔρωτες, ἢ διχῆ διαμεμέριστο ὄγε εἷς ἔρις, καὶ ἥκιστα ὠνόμαστο εἷς, καὶ συνεπτυγμένος. Νυνὶ δὲ εἷς εἶναι λεγόμενος, καὶ συνεπτυγμένος ὁ καθόλου ἔρις, σαφῶς νοητέον ἂν εἶη, ἓν εἶναι καὶ τὸ ἔραστον. Ἀλλὰ μὴν πρόεστι τὸ ἔραστον τοῦ περὶ αὐτὸ ἔρωτος, καὶ οὐκ ἐστὶ ὄπιος, πρὶν ἂν τις λάβοιτο τοῦ ἔραστοῦ ὀπηδήσει, ἢ τὸν ἔρωτα σχολῆ [Ἰσ. σκεῖν] αὐτοῦ. Ἔστι δ' ὁ ἔρις ἐπιτεταμένη ἀγάπη, ἣν πρὸς Θεὸν ἔχειν ἡμεῖς, ὁ ἔρις φυσικὸς, καὶ ὁ γραπτὸς νόμος τοῦ Θεοῦ ἀπαιτεῖ· ὁ μὲν ἀκρῶς τὸν νοῦν φιλόκαλον ὄντα πείθων ἀνταεληφθαί τοῦ κρείσσονος, ὁ ἐστὶν ὁ Θεός· ὁ δὲ, ἡ ἀγαπήσεις, λέγων, Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου. — « Κύριος δὲ τοι ὁ Θεός σου, Κύριος εἷς ἐστὶ. » Ἐν ἄρα ἐστὶ τὸ ἔραστον, ὅπερ ἐστὶν ἡ Τριαδικὴ ἑνὰς· ἥτις δὴ καὶ πρᾶναι ὀφείλει τῷ νῷ τοῦ περὶ αὐτὴν ἔρωτος· πρὸς τὸ ὑπερκόσμιον ἄρα ἓν ἀνατετασθαι τὸν νοῦν ἐρεσθαι δεῖ, ὡς ἂν τῇ εὐρέσει, καὶ θεωρῆι τοῦτο, καὶ ὁ περὶ αὐτὸ ἀναλαβὴν ἔρις, καὶ πληρωτῆς ὁ ἄριστος ἀγαπήσει· κατὰ τὰ εἰρημένα Κύριον τὸν Θεὸν αὐτοῦ. κδ'. Ἀμήχανον, ἀναβεθηκότα τὸν νοῦν πρὸς τὸ ὑπὲρ διάνοιαν ἓν, ἀνέριατόν πως γεγόνενο αὐτοῦ. Κάλλος γὰρ ἄρρητόν, καὶ ἀνεπίνοτόν ποκῦπτον ἐξ αὐτοῦ, ὡς ἀπὸ παντοκρατορικῆς βίης ἀπανταῖ· ὅτε καὶ ὡσανεὶ δίκτυον διαβραβῆναι κινῶν ἔον τῇ τῶν πολλῶν ἰχθύων εὐρέσει καὶ ὀλκῇ, ὑπερῶν θείων ἐλλάμψεων ὁ νοῦς ἐρίσκειται, καὶ τὸ ὑπὲρ νοῦν κάλλος ἐκπλήττεται θεωρῶν· καὶ ὡς ἀδ ὄνουν μεθύσκειται· καὶ ὡς ὁ ἄφρων ἐξίσταται, εἰ τὸν ὑπὲρ ἔνοιαν πάσχει θαυμασμὸν, τοῦ ἐξαιεῖ κάλλους τὸ ὑπὲρκαλον θέαμα μὴ χωρῶν καθορᾶ. Ὅθεν δῆτα καὶ δεσμῶς ἀγάπης συνέχεται, καὶ ὁ ὑπὸ δέξους διάκειται καταπλεγόμενος. Ἐν γὰρ ἐστὶ τὸ ὑπὲρ διάνοιαν ἓν· ἀλλ' ὑπὸ πάντων κηρύσσεται, ὡς πάντων προκαταρκτικὸν αἰτιον, ὡς ἀρχὴ ὡς τέλος, ὡς συνοχὴ τοῦ παντός· ἀλλὰ τῶν καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἀπάντων τὰς καλλοὰς, καὶ ἀγαθόστας ὑπερδύσσε· καλοποιῶ, καὶ ἀγαθοποιῶ δυνάμεις αὐτὸ πρῆγαγεν, ὑπὲρ καλλόνην πᾶσαν, καὶ ἀγαθότητα πᾶσαν ἀπειράκις ἀπειρῶς ἐνιδρυμένον, εἰ ἀσυγκρίτως ἓν ὄν ὑπερκόσμιον· μόνον φύσει ἔραστον ὑπὲρ πᾶν ἔραστον, ὡς μόνον κυρίως καὶ καὶ ἀγαθὸν ὑπερκεῖμενον παντός καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ, καὶ μόνον νόμῳ φύσεώς τε καὶ τάξεως τῶν ὄντων ἀπῆτον, ὡς πάντων αἰτιον, καὶ ὡς τοσοῦτον, ὅσα καὶ ἀγαπητὰ πάντα, καὶ ἔραστὰ ὑπερβολῇ καλλῆς καὶ ἀγαθότητος ὑπεραναβεθηκόσ· καὶ ἓν ὑπερκόσμιον ἀληθῶς, ὡς μόνον ὄντως ὄν, καὶ πάντων ὄντων παρεκτικόν. Ἐπιστρεπτεόν οὖν, ἀγαθῆς ὄψης, ὁ δὴ λέγεται, ἓν Πνεῦματι πρὸς τὴν τοῦ ἑνὸς ἐύρεσιν, καὶ

γῶσιν, ἔθεν πάντων αἱ ἀρχαὶ καὶ ἔπου πάντων τὰ πέρατα· καὶ πάντως αὐτομάτῃ ἡ τῆς θείας ἀγάπης πύλη ἡμῖν, χάριτι τοῦ Χριστοῦ, ἀνοιγέσεται, καὶ εἰσελευσόμεθα εἰς τὴν κατάπαυσιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐν εὐφροσύνῃ καὶ ἀγαλλιᾶσει πολλῇ, καὶ τὴν τοῦ ἐνὸς ἀπόλαυσιν ἐπιγνωσόμεθα, καὶ θείας τρυφῆς ἐν γεύσει ἐσόμεθα, ἐν καὶ αὐτοὶ γηγόντες, καὶ οὐκ εἰς πολλὰ σχιζόμενοι, ἢ διαιρούμενοι, κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος πρὸς τὸν Πατέρα παράκλησιν, « Ἴνα ὡσι, φάσκοντο, ἐν, καθὼς ἡμεῖς ἐν ἐσμν. » Τότε τοῖνον καὶ τῆς ἐντολῆς ἀκριβεῖς; ἐσόμεθα φύλακες, « Ἀγαπήσεις, λεγούσης, Κύριον τὸν Θεὸν σου ἐξ ὅλης; τῆς ψυχῆς σου, καὶ τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτὸν; » καὶ τῆς κατὰ ἄνθρωπον τελειότητος ἐπιλαβόμεθα, ὅσον ἐφικτόν. Τέλος γὰρ νόμου ἡ ἀγάπη ἐστίν· ἐν ἧ οὐ μόνον ὁλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται, ἀλλὰ καὶ πάντες κρέμονται οἱ τελειωθέντες κατὰ Θεὸν ἐν Χριστῷ.

κα'. Παντὸς ἐνίξασθαι πεφυκίτος τῷ Πνεύματι, ὕψεις ἐστὶν ἢ διαιρέσεις· ἐνθεν τοι καὶ ὁ νοῦς ἐνεργεῖα εἴ τι καὶ διαιροῖτο, ἐξῆν τοῦ κατὰ χάριν ἐπομένον αὐτῷ ἐστὶ. Τοῦτο δὲ πάσχει διάφορ' ἅτα ὄρων· οὐκ ἐνεστι γὰρ ἐν διαφόροις ἀποδλέψεσιν ἴσχειν τὸ ἀδιαίρετον. Εἰ γὰρ τοι τοῦτό τις ὑπέθοιτο, οὐχ εἰρήσει ἐκ τοῦ βέλτερον ἀποδιδόναι λόγον, τοῦ χάριν ὁ τῆς ἡσυχίας νοῦς, παρὰ τὸν τῆς συγχύσεως ἕτερος. Καὶ τὸν τῶν θεοφορουμένων νοῦν, τῷ ὑπὸ τῆς τῶν παθῶν ἀνωμαλίᾳ; ἐνοχλουμένη ὁμοιον ἀποφανεῖται· ὅπερ ἄτοπον. Τοιοῦτος γὰρ γιγνόμενος ὁ νοῦς ἐνεργεῖα ὅποια ὄρα, ἐξ ἀνάγκης ὄρων σύνθετα, καὶ αὐτὸς ποικιλλεται· καὶ τῆς ἀπλότητος διαπίπτων οὐκ ἐστὶν ὅπως ἂν σχολίῃ ἐν τούτῳ τὸ ἀδιαίρετον. Ὁ δὲ ὑπὸ διαιρέσιν κείμενος, πάντων ἐστὶν ἤμισα ἀπὸ ἀμαρτίας καθαρὸς· ὅπως καὶ αὐτὸ τὸ διαιρεῖσθαι κατ' αὐτὸ, τοῖς γε συνορῶν εἰς τὰ τοιαῦτα ἀέδνημένοις, ἀμαρτία κίτριται· εἰ δὲ τὸ νοερὸν τοῦ νοῦς χρῆμα διὰ τῆς πρὸς τὸ ἀνωτάτω καὶ ὑπερκόσμιον ἐν ἀναδλέψεως τοῦ ὑπὲρ φῶσιν γεγεῦσθαι νοερῶ αἰσθῆσει καλοῦ ἐνοσιδῶς χρεῶν, εἰς τὸ παρὰ (') τὴν χάριν ἐξεστηκὸς εἶη [ἴσ. εἶναι] τῆς διαιρέσεως· εἰ δὲ ἄρα τοῦ ὑπερκόσμου ἐνὸς ἔχεσθαι, καὶ ἀφορῶν εἰς αὐτὸ, καὶ μόνον, καὶ μοναχῶς ὅλη ψυχῇ, εἰ διαφυγεῖν μέλλοιμεν τὴν διαιρέσιν καὶ ἑτερότητα. Οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ εἰ πρὸς ἐν μὲν ἀπίδοι, κτιστὸν δὲ, ἀδιαίρετος ἴσχει γενέσθαι ὁ νοῦς· τὸ γὰρ ἐν κτιστῶν, οὐκ ἐστι λέγεσθαι κυρίως ἀπλοῦν, ὠρισμένον τέ ἐστὶ, καὶ σύνθετον, καὶ περιγραφτὸν, καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ τὴ ἀπλῶς ἐν ἔχει δίκαιον ὀνομάζεσθαι, οὐδὲ ἀπλῆν ἔξει καὶ μονοειδῆ ὁ νοῦς τὴν σφετέραν ἐνεργεῖαν πρὸς τὸ τοῦ ἀτενῶς ἀπιδῶν. Ἔσται γὰρ ὠρισμένη καὶ περιγεγραμμένη ἡ τοῦτο ἀπόβλεψις; μετὰ συνθέσεως, ὅδὸν ἐστὶ καὶ τὸ ὑπ' αὐτοῦ θεωρούμενον, καὶ τῆς θεοσιδῶς χάριτος τῆς ἀπλοῦν, καὶ ἀρχον, ἀόριστόν τε καὶ ἀπερίγραφτον διατιθεμένης αὐτὸν, ἐκπεσεῖται, καὶ τοῦ κρυφίου, καὶ ὑπὲρ διάνοιαν ἐνὸς ἐστὶ ἐκτός· καὶ τῆς σφετέρας δόξης, ἥτις ἐστὶν ἀπόλαυσις ἀναρχικῆς; ἰδιότητος, καὶ ἀναρχότη-

(') Ἡ πρὸς ἀντὶ τῆς διὰ μετέλληται.

A huius unius inventionem et cognitionem, unde omnium principia sunt et ubi omnium termini; et omnino libenter nobis aperietur divinæ charitatis janua; Christi gratia, et introibimus in requiem Domini nostri, in lætitia et exultatione multa, et unius fruitionem noscemus et divinas delicias gustabimus, unum et nos effecti neque in multis discissi ac divisi, secundum Salvatoris ad Patrem orationem: « Ut sint, ait, unum, sicut et nos unum sumus. » Tunc igitur et mandatum accurate observabimus: « Diliges Dominum Deum tuum ex tota anima tua, et proximum tuum, sicut teipsum. » Et perfectionem humanam assequamur, quantum possumus. Finis enim legis esse charitas; in qua non modo tota lex et prophetæ, et omnes perfecti secundum Deum in Christo pendent.

25. Quodcumque spiritum unum effici potest, subiectum est, ubi dividitur. Unde si mens dividatur, fit extra id quod per gratiam ipsi proprium est. Illud autem patitur, quanto varia considerat; non licet enim in variis aspectibus non dividi. Si quis enim id supponat, non facile poterit rationem reddere quomodo tranquilla mens differat a mente confusa. Et contemplantium mentem menti cupiditatum astu turbatæ similem dicit; quod absurdum est. Talis enim mens suis actibus effecta, qualia sunt ea quæ videt, composita si aspexerit, necessario et ipsa variatur; et simplicitatem amittens non potest fieri ut non sit divisa. Quod autem divisioni subjacet, minime est a culpa liberum; quoniam et ipsum dividi, ab illis qui id possunt intelligere, culpa iudicatur. Si id menti utile est per supremi illius et supernaturalis unius contemplationem spirituali sensu supernaturali pulchrum simpliciter videre, oportet ut mens per gratiam a divisione exeat. Nobis igitur amplectendum est illud unum, et illud contemplari solum et tota anima, si volumus divisionem et varietatem fugere. Neque si unum aliquod mens aspiciat, hoc vero creatum, indivisa potest manere. Unum enim quod creatum est, non potest dici simplex omnino; sed est finitum et compositum et circumscriptum; et ideo nequit appellari simpliciter unum; neque simplicem et uniformem virtutem habebit mens ad illud tendens inflexibiliter. Erit enim finita et circumscripta ejus contemplatio cum compositione, quale est id quod contemplatur; et ab illa gratia quæ ipsum simplicem et æternam et infinitam et incircumscriptam præstabat, decidet, et erit extra illud absconditum et supra cogitationem unum. Et propria sua gloria, quæ est æternæ substantiæ fruitio et infinitudo et simplicitas, et varietatis carentia, privata est, neque perveniet ad contemplandam supernaturalem et ineffabilem pulchritudinem. Oportet igitur mentem ad illud æternum et

simplex et infinitum et revera unum aspicere et tendere, et inde illustrari, et cum illa collectiva unitate adunari, et ideo secum; ut non modo a meliore diligatur, ut consimilis, quantum ipsi licet, et infinitudine, et simplicitate et spiritualitate; sed et ipsa divinam et summam pulchritudinem et supernaturalem possit diligere; quippe quæ cucurrerit secundum ea quæ dicta sunt, ad similitudinem. Quoniam enim similibus similia naturaliter solet esse diligendi dispositio, patet mentem quoque, quemadmodum a Deo diligetur, ipsam Deum dilecturam esse; simile enim simili assimilatur. Et quemadmodum similitudo conversionem habet, ita habebit omnino amorem Dei amori respondentem; quo nullus major est affectus inter Deum et animam

Τὸ γὰρ τοῖς ὁμοίον ἑμοίω ἐστὶν ὁμοίον. Καὶ ὡς ἡ καὶ πρὸς τῷ ἀγαπᾶν τὸ ἀνταγαπᾶσθαι· οὐ μείζον

26. Supra propriam naturam mens assurgit, quando ad illud assurgit, quod est supra mentem; sitque simplex et absque forma, et divine sine figura constituta est, æterna ac infinita, et, ut ita dicam, supra propriam unitatem. Quando vero id de quo cogitat secum habet, et, si in divinis et intelligibilibus occupata sit, tunc naturaliter dicitur moveri et operari et in propriam naturam statui; multum autem præstat naturali supernaturale, et multo excelsius est: oportet autem supernaturale assequi conari, utpote melius, secundum mandatum charismata meliora nos æmulari jubens. Sed patet mentem in supernaturali constitutam, in Deo esse: Deus enim est extra omnem naturam, qui est æternum ac simpliciter unum. Oportet igitur ad æternum et simpliciter unum mentem extendi, illudque contemplari et ad illud duci, ut ad supernaturale unum, assurgens hoc modo supra propriam ac naturalem virtutem, melius habeat, tamquam in propriis secundum naturam constituta.

27. Unaquæque res propriis dotibus lætatur et in iis naturaliter requiescit; quæ omnia in æterno creatore secundum uniformem causam præexistebunt. Tunc igitur in veram lætitiā mens naturaliter veniet et gaudium habebit nequaquam breve, et requiescet potenter, quando omnia prætercurrens et relinquens, in principalem illam ac primam causam extensa erit et ibi per spiritualem conversionem fiet, eam a qua omnia et omnium dotes facta sunt, principia et media et ultima; et in qua omnia subsistunt et continentur; et per quam bene se habent ea quæ in hoc honore statu versantur; per quam et ipsa mens, qualis est, creator fuit. Quodam enim modo ad seipsam mentem converti, est ad illam summam et omnium causam converti, quæ est verum mentis originale. Quoniam vero unaquæque res seipsam naturaliter diligit, et præsertim id mens patitur, cum sit increatæ pulchritudinis et supra cogitationem unius imago

τος, ἀοριστία, καὶ ἀπλότης, καὶ τὸ ἀειδὲς ἐνοειδῶς γιγνομένη, ἐστέρηται· καὶ τοῦ ὑπερφουοῦς καὶ ἀβήτοτατου κάλλους οὐκ ἐφικνεῖται τὴν φαντασίαν παθεῖν. Δεῖ δὲ ἄρα τὸν νοῦν πρὸς τὴν ἀναρχὴν, ἀπλοῦν, καὶ ἀόριστον, καὶ τῶντοι ἐν ἀφορᾷν, καὶ ἀνατείνεσθαι· κάκειθεν ἐπιγεῖσθαι καταλάμπεσθαι, καὶ τῇ ἀρχισυναγωγῇ ἐνάδει ἐνοῦσθαι, καὶ διὰ τοῦτο ἐαυτῷ· ἴν' οὐ μόνον ἀγαπηθῆῃ παρὰ τοῦ κρείττονος, ὡς ὁμοιωθεῖς, ἢ ἐνεστὶν αὐτῷ, τῇ τε ἀοριστίᾳ, καὶ ἀπλότητι, τῷ ἀνειδίω τε καὶ ἀσχηματίστῳ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς τὸ θεῖον καὶ ὑπέρχαλον κάλλος, καὶ ὑπερφυὲς ἀγαπῆσαι δυνήσῃ, ὡς ἀναδεδομηκῶς κατὰ τὰ εἰρημένα πρὸς τὴν ὁμοίωσιν. Ἐπει γὰρ τοῖς ὅμοιοι; γίνεσθαι φυσικῶς εἴωθεν ἀγαπητικῆ διαθέσει; πρὸς τὰ ὁμοία, φανερὸν δὴ ποῦθεν ὡς ἀγαπηθῆσεται, καὶ ἀνταγαπῆσθαι, ὁ νοῦς τὸν θεῖον

ἑμοιώτης ἔχει τὸ ἀντιστρέφειν, ἔξει πάντως οὐδὲν πάθημα μεταξὺ θεοῦ καὶ ψυχῆς ἐστὶν οὐδέν.

κς. Ἰπὲρ τὴν ἐαυτοῦ φύσιν τότε ὁ νοῦς γίνεται, ὅταν εἰς τὸ ὑπὲρ νοῦν γίνηται παντελῶς, ἀνειδῶς τε καὶ ἀσχηματίστος, καὶ τὸ δλον ἐνθῆως ἀμόρφωτος καταστάς, ἀναρχός τε καὶ ἀπειρος, καὶ ὡς ἔπος εἰπεῖν, ὑπὲρ τὴν ἰδίαν ἔνωσιν. Ὅταν δὲ τὸ σφῆτερον διανοούμενον ἔχη μεθ' ἐαυτοῦ, καὶ τοῖς θεοῖς εἴη καὶ νοητοῖς ἀσχολούμενον, τότε φυσικῶς λέγεται κινεῖσθαι, καὶ ἐνεργεῖν, καὶ εἰς τὴν ἐαυτοῦ φύσιν ἰστασθαι· κατὰ πολὺ δὲ ὑπέρχεται τὸ ὑπὲρ φύσιν τοῦ κατὰ φύσιν, καὶ ἐστὶ πάναν ἀνώτερον. Δεῖ δὲ φιλεῖν τοῦ ὑπὲρ φύσιν γενέσθαι ἐπιγεῖσθαι, ὡς μάλιστα γε κρείττενος κατὰ τὴν φάσκουσαν ἐντολήν, ζηλοῦν γε τὰ κρείττονα τῶν χαρισμάτων· ἀλλὰ μὴ διγλονότι ὁ νοῦς εἰς τὸ ὑπὲρ φύσιν ὦν, ἐστὶν ἐν τῷ θεῷ· ἐξώτερος γὰρ τοῖς γιγνομένως φύσεως ὁ θεὸς ἀπάτης, ὅς δὴ τὰ ἐστὶ τὸ ἀρχαίτατον, καὶ ἀπλῶς ἐν. Δεῖ ὅρα πρὸς τὸ ἀρχαίτατον καὶ ἀπλῶς ἐν τὸν νοῦν ἀνατείνεσθαι, καὶ ἐπιγεῖσθαι ἀφορᾷν, καὶ ἀνάγεσθαι, ὡς ἂν εἰς τὸ ὑπερφυὲς ἐν, ὑπὲρ τὴν σφῆτεραν φυσικὴν ἐνεργεῖαν ἀναδεδομηκῶς, βέλτιον ἔχη, ἢ περ εἰς τὸ ἐαυτοῦ κατὰ φύσιν ἰστάμενος, κς'. Ἐκαστον τῶν ὄντων κατὰ ἐαυτοῦ ἰδικοί; γάνυται τε καὶ ἀναπέπυται φυσικῶς· ἃ πάντα ἐν τῷ ἀρχαιτάτῳ αἰτίῳ περιυπέστηκε κατ' αἰτίαν ἐνοειδῆ. Τότε τοίνυν εἰς ἀληθινὰς εὐφροσύνας ὁ νοῦς ἐλεύσεται φυσικῶς, καὶ γάννος ἔξει οὗτοι βραχυ.

καὶ ἀναπαύσεται κατὰ κράτος, ὅταν πάντα διαδάς καὶ καταλιπὼν, εἰς τὴν ἐναρχικὴν ἐκείνην καὶ πρωτίστην αἰτίαν ἀναταθείη, κάκει γένοιτο δι' ἐπιστροφῆς νοεράς, τὴν ἐξ ἧς πάντα τε καὶ τὰ πάντων γεγονόσιν, ἀρχαί τε καὶ μέσα, καὶ τὰ τέλη· καὶ ἐν ἧς πάντα ὑπέστηκε, καὶ διακρατεῖται, καὶ δι' ἧς πρὸς τέλος ἴδιον ἀγεται τὰ τελειούμενα, καὶ δι' ἧς οὐκαθεῖ τὰ εὐ πάσχοντα· ὑπ' ἧς καὶ αὐτὸς ἦσθ ὁ νοῦς, οἷός ἐστιν, ἔκτισται. Τρόπον γὰρ τινὰ πρὸς ἐαυτὸν ἐστὶ τὸν νοῦν ἐπιστρέφειν, πρὸς ἐκείνην τὴν κυρίαν καὶ πάντων αἰτίαν ἐπιστρεφόμενον, οὖσαν αὐτοῦ ἀληθῆς πρωτότυπον. Ἐπειδὴ δὲ ἐκαστον ἐαυτὸ φιλεῖ φυσικῶς, καὶ μάλιστα γε τοῦτο πάσχει ὁ νοῦς, οἷα τοῦ ὁμηγάνου κάλλους τοῦ ὑπὲρ διάνοιαν ἐνδὸς εἰκὼν ὑπέρχαλος, λίαν ἀγαπᾷ δι' ἐπιστροφῆς

ἀπὸν πρὸς τὸ ἑαυτοῦ αἴτιον, ὅτι περ, καθὰ εἰρη- A
 σοι, ἑαυτὸν ὀρᾷ ἐκεῖσε ὀρῶν, καὶ ὑπεραγαπᾷ· καὶ
 ἄλλως δὲ, καὶ τοῦτο στοργῇ τις πέφυκε τοῖς ἐξ οὗ
 πρὸς τὸ ἀφ' οὗ φυσικῶς ἀγαπητικῇ, ὡς περ δὴ καὶ
 ἀνάπαλιν, ἔρωσ' κατέχει τοῖς γεννήτορι πρὸς τὰ
 γεννητὰ· διὰ τοῦτο πολλῇ τις ἀνακύπτει ἀρρήτου
 ἡδονῇ πρὸς τὸ πάντων αἴτιον ἐπιστρέφοντι· ἐν. Πρὸς
 γὰρ τοι τὸ ἐξ οὗ ἐπιστρέφει, καὶ πρὸς ἑαυτὸν, ὡς
 εἴρηται· ἐκεῖ γὰρ προὔφαστώτα λόγῳ αἰτίας τὰ
 πάντα, καὶ ἐν καὶ ὁ νοῦς ὡς τῶν ἀπάντων ἐν, ἐν-
 υπάρχει τῷ ὑπὲρ διάνοιαν ἐν ὡς ἐν αἰτίῳ τῷ πρωτο-
 τῷ ψ.

κη'. Ὡς περ ἐκ τοῦ ὑπὲρ οὐσίαν ὄντος πᾶσα οὐ-
 σία, καὶ φύσις πᾶσα ἐκ τοῦ ὑπὲρ φύσιν, ἐκ τοῦ B
 ἀχρόνου τε καὶ ἀσυθέτου τὰ ἔγχρονα τε καὶ σὺν-
 ὄντα, ἔτι γε μὴν ἐκ τοῦ ἀκτίστου τὰ κτιστὰ εἶναι
 πεφύκασιν· οὕτω καὶ πᾶν εἶδος ἐκ τοῦ ἀνειδέου γε-
 γνήναι, καὶ ἐκ τοῦ ὑπερκοσμίου ἐνὸς τὰ πολλὰ
 φημιόμμενα. Ὁ τοίνυν μὴ πρὸς τὸ ἀνειδέον ἐν ἀσχο-
 λούμενος, καὶ ἀφορῶν, καὶ ὡς περ ἐκείνου ἐκκρε-
 μανύμενος, ἀλλὰ πρὸς ἄλλο τι τῶν ἐν εἴδει, καὶ
 κτίσει θεωρουμένων, οὕτως τὸ κατὰ ἀσύγκριτον λό-
 γον ὑφειμένον, τοῦ ὑπερκειμένου πρότερον τέθεικε,
 καὶ τῶν εἰδωλολατρῶν τάχα ἔγγυς ἔστηκεν. Εἰς δ'
 ἴαρ ἡσχόληται τις, καὶ πρὸς δ' ἀφορᾷ, τούτου καὶ
 ἐφίεται· οὐ δὲ ἐφίεται, τούτῳ καὶ ἡττηται· ἢ δὲ
 ἡττηται, τούτῳ καὶ δεδούλωται· καὶ ὄντως λατρεύει
 γε οὕτως τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα· τούτῳ γὰρ
 ὁ ἐκάστων νοῦς καὶ δεδούλωται, καὶ λατρεύει καὶ C
 ἀγαπᾷ, δ' ἀφορᾷ, καὶ περὶ δ' ἡσχόληται· εἰ δ' ἡ παρὰ
 τὸ ἀπλοῦν ἐν καὶ ἀνειδέον ἀσχολία, καὶ ἀπόβλεψις
 τοσοῦτον ἀπολισθαίνειν ποιεῖ· πρὸς τὸ ἀνειδέον ἐν
 ἀπλοῦν ἡμῶν ἡ σπουδή, καὶ ἡ ἐπίγνωσις δι' ἐπι-
 στροφῆς καὶ ἀντατάσεως νεαρῶς, ἵνα περ οἱ ἠθασυροὶ
 πάσης εἰσὶ γνώσεως, καὶ οὐ γενομένοις, πάσης
 θεωρίας ἀνάγκησις, ἢ ἀπόπαυσις, καὶ ἡ τοῦ νοεῖν
 στάσις, καὶ ὑπὲρ νοῦν σιγή, καὶ ἀνεκδιήγητον ἀγαλ-
 λίαμα ἐν πολλῷ θαυμασμῷ.

κθ'. Εἰ πάντα τοῦ εἶναι τὰ ὄντα ἐφίεται· ἔστι δὲ
 πάντων τὸ εἶναι κατ' αἰτίαν ἐν τῷ ὑπὲρ τὸ εἶναι
 ἐν· πάντα ἄρα καὶ μάλλον τὰ λογικὰ τῶν ὄντων,
 ὀρθῶς καὶ ὡς χρὴ κινούμενα, τοῦ ὑπὲρ τὸ εἶναι ἐνὸς
 ἐφίεται τοῦ εἶναι ἐπιφύεμενα· ὁ ἄρα μὴ πρὸς τὸ ὑπὲρ
 τὸ εἶναι ἐν ἀνατεινόμενος νοῦς, μηδὲ τούτου ἐπιέ- D
 μενος, διαστρόφῳ, καὶ ἡμαρτημένη κέχρηται τῇ
 κινήσει, καὶ τοῦ οἰκείου διαπίπτει ἀξιώματος, ὅπερ
 ἐστὶ τοῦ ὑπὲρ τὸ εἶναι ἐνὸς ἡ ἐπίγνωσις, καὶ ἡ κατ'
 αὐτὸ θειοτάτη ὑπὲρ νοῦν ἐνοειδῆς ἔνωσις, καὶ ἀγά-
 πησις.

λ'. Τὰ αἴτια περισσῶς ἔχουσι τὰς τῶν αἰτιατῶν
 καλλονάς. Αἴτιον δὲ τῶν πάντων κοινῶς τὸ ὑπερού-
 σιον ἐν. Εἰ τοίνυν ὁ νοῦς προσήγοιτό τινα τῶν μετὰ
 τὸ ὑπερούσιον ἐν, ὡς καλῶ, ἢ ὡς ὅτι δὴ ποτε νεο-
 ρᾶς ἀξίον ἔλξεως, ἐναργῶς ἡμάρτηται ὁ σκοπὸς
 αὐτοῦ, φιλόκαλος μὲν ὢν, οὐχὶ δὲ πρὸς τὸ πρῶτον,
 καὶ κύριον, καὶ ἐξ οὐπερ πάντα τὰ καλὰ, μετοχῇ
 γέ εἰσι καλὰ, ὑπερούσιον ἐν, ἀλλὰ πρὸς τὰ ἐξ ἐκεῖ-
 νου μετέχοντα τῆς καλλονῆς, βραθυμίᾳ, ἢ ἀνεπιστη-

pulcherrima, diligit multum per conversionem ad
 suam causam aspiciens, quia, ut dictum est, seip-
 sam videt, ibi aspiciens, et vehementissime diligit ;
 et aliunde vero aliquis amor solet esse gen-
 is erga genitorem, quemadmodum et genitoribus
 erga genita ; ideo multa quædam ineffabilis lætitia
 penetrat eam mentem quæ ad illud unum, omnium
 causam se convertit ; ad hoc, creata mens, ut
 dictum est, ad seipsam convertitur. Quæcunque
 enim ratione causæ præexistunt et mens ipsa ut-
 pote horum omnium unum, existunt in illo
 supra cogitationem uno tanquam in originali
 causa.

28. Quemadmodum ex illo quod supra substan-
 tiam est, omnis substantia ; et omnis natura ex
 illo quod supra naturam est, ex æterno et incom-
 posito temporalia et composita, et adhuc ex increa-
 ta creata existunt ; ita et omnis species ex eo
 quod speciem non habet, et ex supernaturali uno
 ea omnia quæ videntur. Qui igitur circa illud quod
 sine forma est non occupatur neque illud aspicit,
 et, ut ita dicam, ab illo pendet, sed ad aliud quod-
 dam eorum quæ videntur et creata sunt, hic, quod
 omnino subjectum est ei quod superius est antetu-
 lit, et brevi idololatriæ prope stat. Illud enim circa
 quod aliquis occupatur et ad quod aspicit, id et
 desiderat ; illo autem quod cupit, vincitur ; ei vero
 quod vincitur, subjectus est ; et vere servit ille crea-
 turæ, nedum Creatori : ei enim uniuscujusque
 mens servit idque diligit, circa quod occupatur. Si
 porro extra id quod simplex est et suæ speciei oc-
 cupatio et contemplatio nos decidere facit, ad il-
 lud igitur quod sine forma et simplex est unum,
 noster ardor tendat et per conversionem spiritua-
 lemque conatum cognitio, ubi omnis scientiæ sunt
 thesauri, et ubi, cum eo pervenerimus, contempla-
 tionis est requies et finis, et cogitationis terminus,
 et supra mentem silentium et inenarrabilis in
 multa admiratione exultatio.

29. Si quæcunque sunt, esse cupiunt ; si au-
 tem omnium esse secundum causam est in illo
 uno quod supra omnem existentiam est ; omnia
 igitur, præsertim vero rationabilia, vere et ut
 oportet se moventia, illud unum quod supra omnia
 est, cupiunt, esse cupientia. Mens igitur quæ ad
 illud unum non tendit neque illud cupit, perverso
 et errante motu utitur, et propria dignitate dela-
 bitur, quæ est hujus supra omnem existentiam
 unius cognitio, et divinissima secundum ipsam
 supra mentem uniformis unio et dilectio.

30. Causæ eminentes possident causatorum
 pulchritudines. Causa autem omnium commun-
 iter est supersubstantiale unum. Si igitur mens
 adheret alicui eorum quæ sunt post supersub-
 stantiale unum, ut pulchro, aut tanquam spiritali
 attractione digno, manifeste falsus est ejus terminus ;
 tunc enim pulchri aliquid æquat, non autem quod
 prius et principale pulchrum est, et ex quo om-
 nia pulchra sunt, supersubstantiali nunc unum,

sci solummodo ea quæ ejus pulchritudinem participant, indolentia aut ignorantia mota. Mens autem quæ apte considerat, ad spirituale unum suæ cogitationis aspectum dirigit, clare noscens se assecuturam id quod cupit, ut in suo principio in illo spirituali aspectu remanens, sciens quoque nihil admodum esse propriorum aut pulchri communicativum nisi illud supersubstantiale unum. Si quædam enim viderentur potentiam habere propriorum communicativum, saltem ea non solent perpetuo diligenti menti permanere. Soli enim Spiritui sancto id facere possibile est, et operari, ut velit, et quando velit, quippe qui, ut Dominus, naturæ est omnipotentis, et una Trinitatis persona. Mens igitur convertenda est ad spirituale unum. Non enim solum est omnium bonorum fons, sed et donorum indefectibilis mansio.

31. Quæcumque sunt, naturaliter bonum cupiant, Unum autem est reipsa bonum, etsi multa sint quæ bona dicantur. Simpliciter enim bonum aliquod et tanquam omnino perfectum nihil invenies, sed bonum dicitur per quamdam boni participationem, illud unum supersubstantiale bonum participans, non autem id habens ex seipso. Illud enim solum supersubstantiale unum, bonum simpliciter est et eminenter bonum, et omnis bonitatis fons, et propriorum communicativum et ad se naturaliter convertens, auctorque omnis substantiæ, existentiæ, habitus, potentiæ, motus, operationis, qualitatis, et cujuslibet pulchritudinis et bonitatis. Et simpliciter quæcumque sunt, et quæ circa existentia videntur, inde, ex illo uno supersubstantiali originem suam habere per creationem. Ideo mens, si ad aliud quam ad illud supersubstantiale unum moveatur, motum errantem habet; mota enim forte ad bonum, non ad illud summe et simpliciter bonum, aliaque bona nimia bonitatis effusione reddens, melioraque efficiens ea quæ bonitate aut melioratione indigent.

32. Multorum quidem mens divisioni subjecta, et multis rebus velut distracta, nescit illud bonum et simpliciter unum, neque illud inquirat, neque circa illud occupatur. « De quibus dicit in Davide ille spiritus; « Multi dicunt; quis ostendet nobis bona? » Non utique bonum; et merito; de multis solliciti ac turbati, eo quod uno bono opus sit, cujus partem, quæ sancto Dei verbo visa est bona, aut ignorantes præterierunt aut negligentes puniti sunt, minime in suam mentem inducentes curam illius inquirendi quod super omnia inquisitione dignum est. Qui autem a Davide ad magistrum adducti sunt, et decreverunt illius vestigiis adherere; « Signatum est super nos, inquirunt, lumen vultus tui, Domine; » scientia nempe simplicis hujus gloriæ tuæ signata est nobis tanquam in speculo. Ita in plurimis bonis lætatur vilis et plurima plebs. Ita illustrantur viventes spiritualiter ab illo simplici et simpliciter bono in mente supernaturali modo illustrati.

33. Quemadmodum aquosi fluvii alveus major

Α μούνη κινούμενος. Ὁ δὲ ἐπιστραφεμένος διασκοπούμενος νοῦς, πρὸς τὸ ὑπερούσιον ἐν τὴν σφετέρᾳ ἀποτείνει τῆ; διανοίας ἀνάβλεψιν, διαγιγνώσκων σαφῶς, ὅτι περισσῶς τεύξεται, οὐ ποιεῖ, ὡς ἐν αἰτίῳ, ἐν ἐκείνῃ τῇ νοεῖ ἀποβλέψει γενόμενος, καὶ ὅτι οὐδὲν ἐστὶ τῶν οἰκείων, ἢ ὅτουοῦν καλῶν μεταδοτικῶν, εἰ μὴ τὸ ὑπερούσιον ἐν. Εἰ γὰρ τοὶ καὶ ἑοκοίη ἄττα τινὰ δυνάμεις ὄντα μεταδοτικῆς τῶν ἰδίων, ἀλλ' οὐκ ἐς ἀεὶ παραμένειν πέφυκε ταῦτα τῷ ἐραστῇ νῷ· μόνῳ γὰρ τοῦτο τῷ ἁγίῳ Πνεύματι ποιεῖν πεπίστευται, καὶ ὡς ἂν θέλῃ ἐνεργεῖν. καὶ ὅπουδῆποτε, ὡς κύριον, καὶ φύσεως ὄν Δεσποτικῆς, καὶ τῆς τρισυποστάτου ἐνάδος πρόσωπον. Πρὸς ἄρα τὸ ὑπερούσιον ἐν ἐπιστραφετόν ἐστὶ τὸν νοῦν· ὅπου γε οὐ μόνον ἢ τῶν ὀπωιωνοῦν πηγὴ ἀγαθῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν χαρισμάτων ἢ ἀναφαίρετος διανομή.

λα'. Πάντα τὰ ὄντα ἐφίεται φυσικῶς τοῦ ἀγαθοῦ. Ἐν δὲ τῇ τῶντι ἀγαθῶν, καίτοι πολλῶν λεγομένων ἀγαθῶν. Ἀπλῶς γὰρ ἀγαθὸν καὶ οἶονε παντέλειον ἐν τοῖς πολλοῖς εὐρήσεις οὐδὲν, ἀλλὰ κατὰ τινα μετοχὴν ἀγαθοῦ λεγόμενον ἀγαθὸν πη, ἐκ τοῦ ὑπερούσιου ἐνὸς τοῦ ἀγαθοῦ μετέχον, οὐκ οἶονε τοῦτ' ἔχον ἐξ ἑαυτοῦ· ἐκεῖνο γὰρ μόνον τὸ ὑπερούσιον ἐν, ἀγαθὸν ἀπλῶς, καὶ ὑπεράγαθον, καὶ πηγὴ πάσης ἀγαθότητος, καὶ τῶν ἑαυτοῦ μεταδοτικῶν, καὶ πρὸς ἑαυτὸ φυσικῶς ἐπιστραφετικῶν, οὐσίας πάσης, ὑπάρξεως, ἔξεως, δυνάμειος, κινήσεως, ἐνεργείας, ἰδιότητος, καὶ ὁποιασοῦν καλλονῆς, καὶ ἀγαθότητος. Καὶ ἀπλῶς τὰ ὄντα πάντα, καὶ τὰ περὶ τὰ ὄντα πάντα θεωρούμενα, ἐκείθεν ἐκ τοῦ ὑπερούσιου ἐνὸς ἔχον τὴν ἐκφρασιν ποιητικῶς. Διὰ τοῦτο νοῦς πρὸς ἄλλο τι, καὶ μὴ πρὸς τὸ ὑπερούσιον ἀπλοῦν ἐν φερόμενος, ἡμαρτημένην ἔχει τὴν κίνησιν· κινούμενος μὲν ἴσως πρὸς ἀγαθὸν, οὐ πρὸς τὸ κυρίως δὲ καὶ ἀπλῶς ἀγαθὸν, οὐδὲ πρὸς τὸ καὶ τὰλλα ὑπερβολῆ ἀγαθοποιῶ ὑπερχύσεως ἀγαθύνον, καὶ βελτιοῦν τὰ ἀγαθύνσεως, ἢ βελτιώσεως, δεόμενα.

λβ'. Ὁ μὲν τῶν πολλῶν νοῦς ὑπὸ τὴν διαίρεσιν ἐξ ἀνοίας κείμενος, καὶ διασπώμενος ὡς περ ὑπὸ πολλῶν, οὐκ οἶδε τὸ ἀγαθὸν τὸ ἀπλῶς ἐν, οὐ μὴ ζητεῖ, οὔτε ἡσχόληται περὶ αὐτό. Περὶ οὖν φησὶ τὸ ἐν Δαβὶδ Πνεῦμα· « Πολλοὶ λέγουσι· Τίς δεῖξει ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ; » οὐχὶ δὲ τὸ ἀγαθὸν· καὶ εἰκότως· περὶ Δπ ἀλλὰ μεριμνῶντες καὶ τυρβάζοντες, ὅτι ἐνὸς ἐστὶ χρεία· οὐ τὴν μερίδα, ἥτις τῷ ἁγίῳ τοῦ Θεοῦ Λόγῳ ἀγαθὴ ἀπεφάνθη, ἢ ἀγνωστὰς παρέδραμον, ἢ ἀμελήσαντες ἐζημιώθησαν, μηδὲ εἰ; νοῦν γοῦν βελλόμενοι ζητῆσαι τὸ ὑπὲρ πάντα ζητεῖσθαι ἀξιώτερον. Οἱ δ' ὑπὸ Δαβὶδ ἀχθίντες παιδαγωγῶ, καὶ τοῖς ἐκείνου ἔχουσιν ἐξ ἀκολουθεῖν δεῖν κεχειρίστας, « Ἐστημειώθη ἐφ' ἡμᾶς, φασὶ, τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύριε; » ἥτοι, Ἡ γνώσι; τῆς ἐνιαίας δόξης σου ἐνεσημάνθη ὡς ἐν ἐσώπτῳ ἡμῖν. Οὕτως ἐν τοῖς πολλοῖς χαίρει ὁ χυδαῖος, καὶ πολλὸς λαὸς ἀγαθοῖς. Οὕτως ἐναυγάζονται οἱ ζῶντες πνευματικῶς τοῦ ἐνιαίου καὶ ἀπλῶς ἀγαθοῦ τὴν εἰδησιν ὑπερκοσμῶς φωτιζόμενοι.

λγ'. Ὡς περ ὁ τοῦ ὕδατώδους βέματος ὄλκῳ

μειζων αν ειη εξ ουδω; προχοόμενος, ηπερ διηρημέ- A
 νος; και αποσχιζόμενος εις πολλά· ουτως η του νοδς
 αποβλεψις, και η κατ' αυτων κίνησις τε και εφρεσις,
 σφοδροτέρα εσται αν επιδύλλουσα ου πολυσχιδωδς,
 ουδε πολυτροπως, αλλ' ενουειδωδς, και διχα διαιρέσειω·
 θ γίνεσθαι πέφυκε τη προς τδ υπερκόσμιον και
 άπλωδς εν ανατάσει, και αποβλέψει, και θεωρήσ-
 συναγωγην γάρ εστιν άληθωδς τδ υπερκόσμιον και
 άπλούστατον εν· και τουτο καθορξην δ νοδς καταξυ-
 ναις, ου δυνατων μη, ως ειχός, κατ' αυτη μορφωθη-
 ναις, δικην εικόνοδς, και γενέσθαι μονουειδηδς εν τάξει
 ενουειδει, άπλωδς, άχροδς, άπειροδς, άναρτηδς,
 άόριτοδς, άπειροδς, άτχημάτιστοδς, και μέν γε άπλωδς
 εν υπερκόσμιον, άκτιστο θείου και υπερκόσμίου έρω-
 τοδς κατηγγλισμένοδς, εν άποκαλύψει γνώσειωδς μυ-
 στικηδς, άφασία και άνοητιξ υπέρ λόγον και νόησιν B
 κειτεσσεμμένοδς, τρυφών πνευματικόν αγαλλάμα και
 εύφροσύνην ουράνιον. Καί γε ήλλοιωται προς τδ
 θεώτερον, και θεϊαν μορφήν υποδύεται, τω άπλω,
 και άτχηματίσειω, και άνειδέω, και ενί, και τοις
 προειρημένοις έτέροις πνευματικώδς μορφαζόμενοδς.
 Καί γούν ει μη τουτο αυτω γένοιτο, και πάθοι την
 τοιαύτην θεϊαν άλλοίωσιν, εν έπαρθη, και φαντασίω
 του υπερκόσμίου ένδς, ουκουν εγένετο. Ένας γάρ
 εστιν ενουοιδς ό θεοδς, και νοδς υπέρ νόησιν· και
 τότε καθόσον νοδς υπερκόσμίου τουτον φαντά-
 ζεται, όταν σόν τοις λελεγμένοις και εν υπέρ
 νόησιν γένηται τη θεία φαντασίω του ο πα-
 θών.

λδ. Τδ της υπερουσιου θεώτητοδς τριαδικόν, εις C
 μοναδικόν συνήκται υπερφωδς. Μονάξ γάρ τρισ-
 υποστάτοδς εστιν ό θεοδς· ουκ εστι τοίνυν εις όμοίωμα
 έμφερές του θεου γενέσθαι ψυχήν εικονικώδς, μη και
 αυτην ούσαν τριμερή, προς έαυτην γενουσαν υπερ-
 φωδς εν. Λέγω δε τριμερή την ψυχήν ου κατá τδ
 λογικτικόν και θυμικόν και επιθυμητικόν· κυρίωδς
 γάρ ουκ εστιν εν τούτω τριμερηδς η ψυχή· ου γάρ
 πάτω τοι οικειωδς έχει λογική ψυχή προς επιθυμίαν
 και θυμόν· εστι γάρ ταύτα εξ άλόγου μέρουδς παρ-
 ειλημμένοδς, διá την παρούσαν ζωώδη βιοτήν παρ-
 υφιστάμενα, άλογα, και σκοτεινά καθ' αυτά· η δε
 ψυχή λογική τέ εστι, και η φύσις αυτηδς εμπλεωδς
 φωτδς νοερού, και δεί κυρίωδς έκείνα φάναι είναι
 αυτηδς, ών χωριδς ενεργήσαι την έαυτηδς ου δεδύνη-
 ται ένεργειαν. Άλλά μήν θυμοδς διχα και επιθυμιάδς D
 ενεργεί, και μάλιστα τότε άληθωδς ενεργεί, όταν
 τουτων ενεργή χωριδς· ουκ άρα τωόντι μέρη ταύτα
 αυτηδς εισιν, άλλ'· ως ειρήκειν της ζωώδουδς, και
 κάτω τύχη; δυνάμειδς αυτη παρυφιστηκυία. Ψυχή
 γάρ λογική νοερώδς τά άνω περιαθρούσα, και φαν-
 ταζομένη τά νοητά, και υπέρ έαυτην ανατεινομένη,
 και όσον ειπείν, αναθρώσκουσα, πόδρω που ριπτει
 ώδς φλυαρίαν εικαίαν, επιθυμίαν, και θυμόν, μη
 έρουσα εν οίς τουτοιδς χρήσαιτο, όπου άπλότηδς, και
 τδ άνειδεον, και άσχημάτιστον, άχροδν τε και άμόρ-
 φωτον, και τάλλα όσα νούν άφετον, και όλωδς άπλωδν
 άπαιτεί. Έπει δε τριερεθδς οικειωδς τη έαυτηδς
 άπλότητι η ψυχή, νοδς αυτα, χρωμένη λόγω, και
 πνεύματι, τά έαυτηδς ιδιαιτέτα, και την έαυτηδς

es-ct, si uniformiter flucret, quam si divisus et dis-
 cissus in multa; sic mentis contemplatio et ejus
 motus impetusque vehementior erit, si non divisa
 feratur, nec pluribus modis, sed uniformiter et
 absque separatione; quod fieri solet ejus a l super-
 naturale et simpliciter unum motu et aspectu, illius-
 que contemplatione: collectivum enim est vere illu l
 supernaturale et simplicissimum unum: et quando
 mens digna fuerit quæ id contempletur, fieri nequit
 ut non secundum ipsum informetur, imaginis modo,
 et fiat uniformis in uniformi ordine, simplex, sine
 colore, sine specie, sine qualitate, intacta, infinita,
 interminata, immaterialis, et uno verbo simpliciter
 unum supernaturale, divini ac supernaturalis auro-
 ris radiis illustrata, in revelatione mysticæ scientiæ,
 ineffabili et invisibili modo coronata supra verbum
 et cogitationem, spirituali exultatione et cœlesti
 letitia abundans. Et sane mutatur ad aliquid divi-
 nus et divina induitur forma, informata nempe spi-
 ritualiter simplici illo et non figurato et sine specie
 et uno, et cæteris prædictis. Nisi enim id menti con-
 tingeret, nec talem divinam mutationem pateretur,
 non esset in contactu et visione illius supernatura-
 lis unius. Deus enim est unitas quæ unum efficit, et
 mens supra cogitationem. Et tunc in quantum
 mens una supernaturali modo contempletur, cum
 cæteris prædictis et unum supra cogitationem effi-
 citur, divina imaginatione illu l pati-ns.

34. Tres supernaturalis Divinitatis personæ in uni-
 tatem supernaturaliter coguntur. Unitas enim est
 in tribus personis Deus. Non est igitur possibile ut
 anima ad imaginem Dei fiat, nisi et ipsa quæ tribus
 partibus constat, ad se ipsam supernaturaliter
 unum fiat. Dico enim animam tribus partibus con-
 sistere, non secundum rationem et irascibilem appê-
 titum concupiscibilemque: non enim est sub hoc
 respectu triplex anima. Rationalis enim anima non
 proprie irascitur aut concupiscit: hæc enim sunt ex
 irrationabili parte assumpta, per præsentem vitam
 præ-tita, irrationalia, et tenebrosa per ipsa. Ani-
 ma vero rationalis est et ejus natura spiritali lum-
 ine plena, et omnino dicendum est ea illius esse
 sine quibus suam efficaciam nequit ostendere. Sed
 tamen absque ira et concupiscentia operatur, et
 præsentim vere tunc operatur, quando sine iis ope-
 rat. Non igitur reipsa ipsius partes sunt, sed, ut
 dixi, partē animalis, et inferiori fortuna potentie
 ipsi præstitæ. Anima enim rationalis spiritaliter
 ea quæ sursum sunt, considerans, et intelligibilia
 imaginans et supra seipsam tendens, et, ut ita dicam,
 currens, longe rejicit, ut fuitiles nugas, concupi-
 scentiam et iram, non habens quomodo iis utatur,
 ubi adest simplicitas et invisibilitas, et corporis
 carentia et coloris et formæ, et alia quæcumque
 mentem liberam et omnino simplicem exigunt. Est
 enim triplex proprie sua simplicitate anima, cum
 mens sit ratione utens et spiritu, in iis quæ sunt
 ipsi maxime propria minimeque eius simplicitatem

la dunt ; quem admodum et Trinitatis aeternae Deitatis. *Α*πλότης ἡ ψυχὴ ἐμπερήσ, τοῦ σφετέρου ἐνιαίου, καὶ ἀπλοῦ ἐμποδῶν ἵσταται· ἀλλ' ἔστι καὶ ἀπλοῦν ἐν ἀκρωδῶ; ἡ Θεότης ὑπερούσιον, καὶ αὐδὺς οὐδὲν ἦττον καὶ οὐ- τω; ἀραρότω; Τριά; ταῦτα τοιγαροῦν ἡ ψυχῆ; ἦτοι ὁ νοῦς (νοῦ; γάρ ἔστι, καὶ τοῦδον νοῦς ἡ ψυχῆ), ὁ λόγος, καὶ τὸ πνεῦμα ὑπερφνωῦς γεγόνωτα ἐν, τὴν κυρίαν ὁμοίωσιν παρέχεται ἡμῖν τῆς τρισυποστάτου μιᾶς Θεότητος. Ἐδὲ οὐκ ἄλλοθεν ἔστι γενέσθαι, ὅτι μὴ ἐκ τῆς ἀναβλέψεως καὶ θεωρίας τῆς ὑπερφνωῦς τριαδ.κῆς ἐνόδο;. Αὕτη γάρ ἔστιν ἡ καὶ τὴν ψυχῆν τοιαύτην πεποιηκυῖα, καὶ ἐπανάγουσα ταύτην εἰς τοῦτο, ἐκπεπτωκυῖαν· καὶ χωρὶς τῆς πρὸς αὐτὴν ἐνατενίσεω; καὶ θεωρίας τοῦτο γενέσθαι ἀμφιχρονῶ τῆ ψυχῆ· οὐ μὴ γεγόνωτος, μτ'δ' ἐπανελευόσσης τῆς ὁμοίωσεω;, καὶ τουτοῖν τὸν τρόπον ἔλλιπεῖς φανού- μεθα· καὶ ταῦτα περὶ τὸν θεωρητικὸν μέρος, καὶ τὴν ἀλήθειαν, ἃ μάλιστα σπουδῆ; ἀξιώτερα· καὶ ὧν χωρὶς εἰ; ἀπαθῆ κατάστασιν ἐλάσαι ἡμᾶ; οὐκ ἐν- δέχεται.

Quemadmodum enim in bono practice nos esse oportet, ut inter tranquillos simus, ita et ad veritatem contemplative, ut simus Deo similes, Deo super omnia servientes, et, ut dii adoptione flamus et simul secundum legitimam originalis similitudinem, cupientes. Si nobis unum fieri prorsus necesse est, propter originalis nostri supersubstantialis unius similitudinem, id nobis præstat ad illud supernaturale unum aspectus et consideratio et motus, et spiritualis conversio, et ad illud unum indesinens aspiratio. Igitur omni modo conandum est ad illud supra cogitationem unum supersubstantiale aspicere, et ibi nos totos omni ardore suspendere, et toto corde et anima, et in nobismetipsis supernaturalis ac supersimplicis unius et solius habere amorem; ita ut ille amor huius unius nobis pro aliis sanctis sit nostra spirituali ad illud ascensione. Et sic omnino tanquam in aera sublatis in puro et uniformi statu cum Domino erimus, illo vero uno, triplici modo Trinitatem celebrantes mentaliter, rationaliterque et spiritualiter, et ad illam, ut dignum est, lubiantes eamque admirantes, et, ut nobis licebit, uniti cum illo supra unitatem uno.

35. Sensibilis unitas omnis numerabilis multitudinis principium est· et unitas supernaturalis omnis apparentis et cogitatæ multitudinis et omnis rei principium. Quemadmodum igitur omnis numerus ab unitate principium habet, ita quodcumque est ubique ab illo supernaturali uno profunditur, secundum causam sive naturalem sive creatricem; sed arithmetice quidem unitatis positio, in quantum sensibilis est, propriam naturam consequitur. Cum enim omnium numerabilium principium sit, sensus numerans eam primam ponit. De illo autem uno supernaturali, quia supra mentem est, contrarium aspicitur. Cum enim unitas prima omnium sit, mens eam post omnia ponit. Nulla enim mens potest supernaturale unum initium et ab illo ad cætera proce-

Απλότητα ἡ ψυχὴ πάντων λυμαινόμενα· ὅτι περ οὐδὲ τὸ τρισδὸν τῆ; ἐναρχικῆ; Θεότητος. ἡς εἰκῶν ἡ ψυχὴ ἐμπερήσ, τοῦ σφετέρου ἐνιαίου, καὶ ἀπλοῦ ἐμποδῶν ἵσταται· ἀλλ' ἔστι καὶ ἀπλοῦν ἐν ἀκρωδῶ; ἡ Θεότης ὑπερούσιον, καὶ αὐδὺς οὐδὲν ἦττον καὶ οὐ- τω; ἀραρότω; Τριά; ταῦτα τοιγαροῦν ἡ ψυχῆ; ἦτοι ὁ νοῦς (νοῦ; γάρ ἔστι, καὶ τοῦδον νοῦς ἡ ψυχῆ), ὁ λόγος, καὶ τὸ πνεῦμα ὑπερφνωῦς γεγόνωτα ἐν, τὴν κυρίαν ὁμοίωσιν παρέχεται ἡμῖν τῆς τρισυποστάτου μιᾶς Θεότητος. Ἐδὲ οὐκ ἄλλοθεν ἔστι γενέσθαι, ὅτι μὴ ἐκ τῆς ἀναβλέψεως καὶ θεωρίας τῆς ὑπερφνωῦς τριαδ.κῆς ἐνόδο;. Αὕτη γάρ ἔστιν ἡ καὶ τὴν ψυχῆν τοιαύτην πεποιηκυῖα, καὶ ἐπανάγουσα ταύτην εἰς τοῦτο, ἐκπεπτωκυῖαν· καὶ χωρὶς τῆς πρὸς αὐτὴν ἐνατενίσεω; καὶ θεωρίας τοῦτο γενέσθαι ἀμφιχρονῶ τῆ ψυχῆ· οὐ μὴ γεγόνωτος, μτ'δ' ἐπανελευόσσης τῆς ὁμοίωσεω;, καὶ τουτοῖν τὸν τρόπον ἔλλιπεῖς φανού- μεθα· καὶ ταῦτα περὶ τὸν θεωρητικὸν μέρος, καὶ τὴν ἀλήθειαν, ἃ μάλιστα σπουδῆ; ἀξιώτερα· καὶ ὧν χωρὶς εἰ; ἀπαθῆ κατάστασιν ἐλάσαι ἡμᾶ; οὐκ ἐν- δέχεται.

Ὅσπερ γάρ εἰ; τὸ ἀγαθὸν, πρακτικῶς ἡμᾶς εἶναι δεῖ, ἐν ὧμεν τῶν ἀπαθῶν, οὕτω καὶ πρὸς τὴν ἀλή-θειαν θεωρητικῶς, ἐν ὧμεν θεοειδεῖς, θεῶ τῶ ἐπὶ πάντων λατρεύοντες, καὶ θεοὶ θέσει γενέσθαι καὶ εἶναι κατὰ τὴν θεμιτὴν ἐμφέρεϊαν τῆς ἀρχετύπιας ἐφιέμενοι. Εἰ δὲ ἐν γ.νέσθαι ἀναγκαῖον ἡμᾶ; διὰ τὴν τοῦ πρωτοτύπου ὑπερκοσμίου ἐνὸς ὁμοίωσιν· τοῦτο δὲ ἡ πρὸς αὐτὸ τὸ ὑπερκόσμιον ἐν ἀνάδιδεψι; καὶ θεωρία, καὶ ἀνάτασις, καὶ νοερά ἐπιστροφή; πέφυκε ποιεῖν ἡμῖν, καὶ τὸ πρὸς αὐτὸ τὸ ἐν ἀδιαστρόφω; ἀποσκοπεῖν· ἄρα τρόπῳ παντὶ χρῆ πειραῖσθαι ἀφορᾶν πρὸς τὸ ὑπὲρ διάνοιαν ἐν ὑπερκόσμιο, καὶ ἐκεῖσε ἐκκρεμαννύειν ὅλους ἑαυτοῦς σπουδῆ πάσῃ, καὶ καρδίᾳ ὅλῃ, καὶ ψυχῆ, καὶ τρέφειν ἐν ἑαυτοῖ; τὸν τοῦ ὑπερκοσμίου ὑπερπλωμένου ἐνὸς ἔρωτα καὶ μόνου· ὡς ἂν ὁ ἔρω; αὐτὸς αὐτοῦ, ἀντὶ πεπερῶντων ἀγίων γένοιτο τῆ πρὸς αὐτὸ νοερά ἀνωφορία ἡμῶν. Καὶ οὕτω πάντοτε εἰ; εἰς ἀέρα, ἐν ἀνειδέψω καταστάσει ἐνοεῖδῆ σὺν Κυρίῳ ἐσόμεθα, τῶ τῶντοι ἐνὶ, τριαδικῶ; τὴν Τριάδα νοερῶ;, λογικῶς τε καὶ πνευματικῶς ἐξυμνοῦντες, καὶ εἰς αὐτὴν, ὡς εἰκῆς, ἐκκεχρηῶτες, καὶ ἐκπληττόμενοι, καὶ τῆ καθ' αὐτοῦς ἐνωσει τῶ ἐνὶ ἐνούμενοι ἐνοεῖδω; ὑπὲρ ἔνωσιν.

λ'. Μονὰς αἰσθητῆ παντὸς ἀριθμητοῦ πλῆθους ἀρχῆ· καὶ μονὰς ὑπερκόσμιο; παντὸς φαινομένου τε καὶ νοουμένου πλῆθους, καὶ παντὸς ἔντο; ἀρχῆ. Ὅσπερ οὖν πᾶ; ἀριθμὸ; ἀπὸ μονάδο; ἴσχει τὴν ἀρχὴν, οὕτω πᾶν δὲ ὀνηδέποτε ἀπὸ τοῦ ὑπερκοσμίου προχέεται ἐνὸς, κατ' αἰτίαν, εἴτε φυσικὴν, ἢ ποιητικὴν· ἀλλὰ τῆς μὲν ἀριθμητῆς μονάδο; ἡ θέσι; ἐφ' ὅσον αἰσθητῆ ἔστι, τῆ ἑαυτῆ; φύσει ἀκολούθω; ἔτεται. Ἀρχῆ γάρ οὕσα [ὀρθότ. ἀρχῆν οὕσαν, ἢ ἀρχῆς γάρ οὕσης] πάντων τῶν ὑπ' ἀριθμὸν, καὶ ἡ αἰσθησι; πρῶτα τίθησιν αὐτὴν ἀριθμοῦσα. Ἐπὶ δὲ τοῦ ὑπερκοσμίου ἐνὸς, ὅτι ἔστιν ὑπὲρ νοῦν, τὸ ἀνά-παλιν καθορᾶται· φύσει γάρ οὕσα μονὰς τῶν πάντων προτέρα [ὀρθότ. οὕσαν μονάδα τῶν πάντων προτέρην], ὁ νοῦ; ταύτην μετὰ πάντα τίθησιν. Οὐδεὶς γάρ ἐ-

οὐνται νοῦς τὸ ὑπερκόσμιον ἐν ποιήσασθαι ἀρχὴν, ἅ καὶ ἀπὸ τοῦδε προΐεναι ἐπὶ τὰ πολλὰ· ἀλλὰ τὸ ὑπερκόσμιον, ἀπὸ τῶν πολλῶν εἰς ἐκεῖνο ἀνεῖσι καὶ συναγεται. Κάκει μὲν ἀναγκαῖον τῇ αἰσθησει τὸ ἀριθμητὸν ἐν, διὰ τὴν εἰς τὰ πολλὰ πρόδον, ἄλλως μὴ ὄν δυνατὸν ἀριθμεῖν, ἢ προβαίνειν ἢ βούλεται· ὡς δὲ ἀναγκαῖα τῷ νῷ τὰ πολλὰ, διὰ τὴν εἰς τὸ ὑπερκόσμιον ἐν διὰ τούτων ἀναγωγὴν, καὶ σύμπτειν οἶον ἑαυτοῦ, ἐτέρωθεν ἀνελθεῖν, ἢ βεβούληται, ἐπὶ τὴν τοῦ ὑπερκόσμιου φαντασίαν ἐνὸς οὐδαμόθεν δυνάμενος [ἐρθόντ. δυνάμενου, ἢ δυνάμενῳ]. Οὕτω τοιγαροῦν ὁ νοῦς τάξει καὶ ὀφῶ ἑαυτῷ οικεῖα χρώμενος, ἀρχεται μὲν ἀπὸ τῶν πολλῶν, τέλος δὲ ποιεῖται τὸ ὑπερκόσμιον καὶ κορυφαϊότατον ἐν· ἐπεὶ γὰρ ἐληπτὸν ἐστὶ καὶ εὐρίστον τὸ κατ' αἰσθησιν ἀριθμητὸν ἐν, φυσικῶς ἢ αἰσθησις τοῦτο τίθησιν, ὡς ἂν ἡ φύσις αὐτοῦ ἀπαιτῇ, καὶ τῇ θέσει πρότερον. Ἡ δὲ κατὰ νοῦν ζητουμένη μονὰς ὑπερκόσμιος, ὑπερφυῆς τε οὖσα, καὶ τὸ νοεῖσθαι ἐκφαιύουσα, πόρρω ποῦ ἐστὶ καὶ τῆς κατὰ φύσιν ἑαυτῆς θέσεως, ὥστε ἀπ' ἐκεῖνης τὸν νοῦν ἀρχεσθαι, ἀλλὰ μᾶλλον οἶα ὑπερφυῆ, ὑπερφυῶς οὐκ ἀρχὴν, ἀλλὰ τέλος αὐτὴν εὐρίσκει ὁ νοῦς μετὰ τὴν διάθεσιν, καὶ ἴν' οὕτως εἴπω, ἐξαριθμησιν τῶν πολλῶν. Ἐπεὶ γὰρ ὁ νοῦς φύσιν τὸ νοεῖν ἔχει, τὸ δὲ ὑπερκόσμιον ἐν ἐστὶ καθ' αὐτὸ ἀληπτόν καὶ ἀπρόσιτον, πρὸς τὰ πολλὰ καὶ ἀκουσα ἢ τριβὴ κλίνει τοῦ νοῦς· μήτε ἀργὸς εἶναι ἀπὸ τοῦ νοεῖν δυνάμενος ὁ νοῦς, μήτε τὸ κορυφαῖον, καὶ ὑπερκόσμιον ἐν ἔχων ἰσχύον περιδράξασθαι. Ἀπιδὼν τοίνυν εἰς τὰ πολλὰ, ἐν ἐκάστῳ τῶν πολλῶν ἀπάντων ἐνορᾷ νοητὸν, οὐκ ὅπερ ἐστὶ τι εἶναι, ἀλλ' ὅπερ τινὸς ἐνός· καθεύτα συναγείρων ἐξ ἐκάστου φαινομένου ἕκαστον νοητὸν προφαινώμενον, καὶ πρὸς ἄλληλα ταῦτα ὁμολογᾷ ὄντα, καὶ οὐκ ἀντίετα θεωρῶν, καὶ πάντα μιᾶς ὡς περ ῥίζης ἀνθη, καὶ φυῆς, ἀκολούθως πρόεισιν ἀπὸ τῶν πολλῶν, ἐπὶ τὸ κορυφαϊότατον ἐν, ἐξ οὗ τὰ πολλὰ, καὶ πάντα, καὶ φυσικῶς συναγεται ἀπὸ τῶν φυσικῶν ὄντων εἰς τάξιν ὑπερφυῆ, τὸ ὑπερφυῆς καὶ ὑπερούσιον ἐνοπριζόμενος ἐν, ὡς ἔχει φύσεως τὸ ὑπερ φύσιν, ἀπὸ τῶν κατὰ φύσιν ὄρασθαι ἐσειδῶς. Τότε τοίνυν ὁ νοῦς τὴν πηγαίαν τῶν ἀγαθοτήτων, καὶ καλλωνῶν ἀπάντων πρόβλυσιν, καὶ ποιητρίαν ἀβρήτως κατεῖδεν καὶ τρυφήσας τὸ ὑπερούσιον ἐν. οὐκ ἐθειλοντὴς πιστρέφεται πρὸς τὰ πολλὰ, καίτοιγε ὄντα καὶ καλά, καὶ μερίδος ἀγαθῆς μέτοχα. Φιλόκαλος γὰρ ὢν ἐς τὰ μάλιστα φυσικῶς, οὐκ ἐκὼν ἐξίσταται τοῦ ὑπερ πάντα, εἰ μὴ πως κατὰ περίστασιν τινα συμβαίη τοῦτο αὐτῷ. Ἀλλ' ἐπειδὴ περ ὁ τῶν ὄντων τρόπος· διάφορος, καὶ διάφορον ἔχει τὴν νοεράν ἀπόδειξιν, καὶ διαφόρων ὁ νοῦς διὰ τούτων εἰς τὸ ὑπερκόσμιον ἐν, καὶ ὑπερφυῆς ἀνατρέχει, χρῆ, καθάπερ ἐγῆμαι, μικρὸν τινα διαμεθεύσαι, τῆς διὰ τῶν πολλῶν ἐπὶ τὸ ὑπερούσιως ὑπερκόσμιον ἐν ὁδοῦ, πορισμὸν· ὅπως ἂν, ὡσανεὶ κλιμακῆδον ὁ νοῦς ἀνίων, ἀσφαλεστάτην τὴν σφετέραν ποιῆται κίνησιν, καὶ γνοίη εἰ τι ἂν ποτε κατ' αὐτὴν ἐλλείποι, ἢ εἰ δὴ ποτ' ἐστὶν ἐν ᾧ εἶναι χρῆ, κἂν τοῦτω ἐπὶ πᾶσον τρυφᾷ, καὶ τί τὸ σφάλλον, καὶ ἀφιστῶν αὐτὸν τῆς κληλῶνῆς ἐκείνης, καὶ ἀναβάσεως, ἢ θείας; ἐστὶάσεως,

dere; sed e contrario a cæteris ad illud vadit ac ducitur. Et ibi quidem necessarium est sensui numerabile unum ob progressum ad alia, cum non aliter possit numerare, nisi, quo velit, progrediendo; ita vero omnia menti necessaria sunt, propter suam per ea ad supernaturale unum reductionem, et, ut ita dicam, complicationem, ut aliunde quo velit procedere nequeat, ad manifestationem unius supernaturalis. Sic igitur mens ordine et via sibi propria utens, incipit quidem a multis, finem autem suum sistit in supernaturali ac summo uno; quoniam enim captu facile est et bene finitum illud secundum sensus unum, naturaliter sensus illud ponit, ut exigit ejus natura, et prius positione est. Unitas vero supernaturalis quæsitæ, cum sit supernaturalis, et cogitationem fugiat, longius est ab sua secundum naturam positione quam ut mens ab illa incipiat, sed eam ut finem mens invenit, postquam progressa est; et, ut ita dicam, plurima numeravit. Quoniam enim mens natura cogitat, supernaturale vero per se non capitur neque aditur, a multa vel invita mens inclinatur; et neque mens potest cogitando cessare, neque summum et supernaturale bonum valet comprehendere. Aspicens igitur ad multa, in unoquoque eorum multorum spirituale intuetur, non quod est aliquid esse, sed quod cuiusdam unius; et deinde ex singulis phænomenis singula intelligibilia colligens et alia cum aliis similia nec opposita animadvertens et omnia tanquam unius radicis flores, consequenter procedit a multis illis ad summum unum, ex quo illa multa et omnia, et naturaliter ex naturalibus colligitur in ordinem supernaturalem, supernaturale illud et supersubstantiale unum in speculo contemplans, quam naturam habeat illud supernaturale ex iis quæ secundum naturam sunt simpliciter videns. Tunc igitur mens abundantem illam bonitatem et pulchritudinem omnium effusionem et constitutionem ineffabiliter videns, et supernaturali uno gaudens, non libens convertitur ad multa, etiamsi pulchra sint et partem bonam participant. Forum enim amatrix quæ naturaliter pulchra sunt, non libens ab illo quod supra omnia est recedit, nisi id illi casu quodam accidat. Sed quoniam rerum modi inter se differunt, ac differentem habent spiritualem aspectum, et varie mens per ea ad supernaturale ac supersubstantiale unum ascendit, oportet, ut ego opinor, methodum dare, qua per multa ad illud supersubstantialiter unum perveniamus; ita ut, tanquam per scalam ascendens, mens securissimum faciat suum motum et sciat utrum quilibet huic motui desit, an vero sit ubi eum esse oportet, et in hoc quantum letetur, et quid fallat ipsamque avertat ab illa pulchritudine et ascensione et revelatione divina, et quomodo rursum possit reverti unde deciderit. Inde sane videbit et cupiditatum caliginem et mundi cordis splendorem, veritatisque cognitionem quæ apparet tanquam in speculo qualis est, cælestium specta-

colorum pariceps fiet, et divinum sensum experietur, neque ipsam fallent sui progressus, aut lapsus, et in multorum mirabilium scientia constituetur, et qui sit tranquillitatis terminus intelligit et conclusionis. Sic autem dicimus: Quæcunque existunt divisa sunt in sensibilia creata, in creata intelligibilia, et intelligibilia increata; et increatum supra mentem unum supersubstantiale. In his motus mentis oculus, nempe mens et frequenter intuens, et tranquillitatem in exercitio præferens, removetur a justis seorsum agendis, tanquam a certo gradu, ad contemplandum et ad illud verum unum assequendum, et cælestibus fruendum, ut radiis veritatis circumfundatur et exsultet, et infulsante æternis ditetur et miro modo lætetur et dulcedine repletur. Forte vero, gratiæ efficacia, et a terra sustollatur tempore procedente, et spiritali lumine per exercitium armato, jam ea quæ in terra sunt non sentiat, illius quod supra mentem est possessione et hujus pulchri quod supra omnem pulchritudinem est representatione. Quinque partibus hac scala divisa, et tanquam per gradus ad ultimum terminum ascendente, non distat loco gradus a gradu, sed differentia et quod aliam ab alia separat, ordo est tanquam qualitatis aut alienius proprietatis. Res enim gradatim sunt, sensibilia creata, et creata intelligibilia; sed secunda multo præstant prioribus, quantum mens propria pulchritudine sensibus præstat. Rursum multo præstant increata intelligibilia intelligibilibus creatis, utroque eorum ordine in rebus descripto. Subjecta autem sunt increata intelligibilia intelligibili supra mentem increato uni. Et est inde manifestum, quia mens in illo quod supra res omnes stans, postquam illuc ab actione pervenerit et in illa celsissima occultatione et omnia sensibilia intelligibiliaque superante permanserit, potentior ejus est aspectus et contemplatio, quemadmodum et humilior in rebus creatis, imo vero in actione. Oportet autem ipsum natura pulchri amantem, omnimodo quod pulchrius est diligere, non modo ut illo fruatur, sed et ut meliorem et supra mentem, ut dignum est, mutationem accipiat in quantum, ut dictum est, ea quæ mens videt, et quibus gaudet, talem et mutationem accipit. Sed tamen quoniam mentis naturæ adhærens motus, nunquam ab eo cessabit, quandiu erit hodie et, ut dicitur, quandiu movebuntur umbræ, id est quoad usque transeamus a præsentī vita quæ nobis ostendit in speculo et ænigmatē, tanquam adumbrate, veritatem, oportet eos qui ab hac incrementi supra mentem unius contemplatione et aspectu dilapsi sunt, resurgere conari, ut propius ad intelligibilia increata, ut rursus citius ad increatum supra mentem unum nobis fiat reditus.

μεταπίπτοντας ἀπὸ τῆς τοῦ ἀκτίστου ὑπὲρ νοῦν ἐνός, ὡς ἂν ἐγγυτέρω εἰς τὰ νοητὰ ἀκτίστα, ὅπως αὐθις ἐπάροδο.

Α καὶ πῶς αὐθις γένοιτό οἱ, ἐπανακάμψαι ὄθεν ἐξ-
ώλιεταί. Ἐντεῦθεν δὴ γνώσεται, καὶ τὴν τῶν παθῶν
ἀχλὺν, καὶ τὴν τῆς καθαρᾶς καρδίας διαύγειαν, τὴν
τε ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας οἷα τίς ἐστιν ἐνοπη-
σθεῖη, καὶ τῶν ἐπουρανίων θεαμάτων μέτοχος ἔσται,
καὶ θείαν αἰσθησιν εἴσεται, καὶ οὐ λήσεται ἐαυτὴν
αἰξῶν, ἢ πρὸς μείωσιν ἤκων, καὶ πολλῶν ἀξιαγά-
στων ἐν ἐπιστήμῃ γένοιτ' ἂν, καὶ τὸν σκοπὸν τῆς ἡσυ-
χίας τίς ἐστι κατανοήσει, καὶ τῆς ἐγκλείσεως. Λέ-
γομεν δὴ ὧδε· Πάντα τὰ ὄντα μεμέρισται εἰς αἰσθητὰ
κτιστὰ, κτιστὰ νοητὰ, νοητὰ ἀκτίστα. Καὶ ἀκτίστον
ὑπὲρ νοῦν ἐν ὑπερούσιον. Ἐν τοῦτοις ὁ τῆς ψυχῆς
στρεφόμενος ὀρθολογός, ἦτοι ὁ νοῦς, καὶ πυκνῶς
ἐνωρῶν, κἀν τῇ ἀσκήσει τὸ ἡσυχάζειν αἰρούμενος,
αἰρεταὶ ἀπὸ τοῦ τὰ εἰκότα καταμόνας πράττειν ὡς

Β ἀπὸ βαθμίδος τινὸς εἰς τὸ θεωρεῖν, καὶ εἰς τὸ ὄντως
ὄν καταγίνεσθαι, καὶ τρυφᾶν τὰ οὐράνια, καὶ ταῖς
ἀκτίσι τῆς ἀληθείας, καὶ περιστρέφεσθαι, καὶ ἀγάλ-
λεσθαι, καὶ πλουτεῖν εἰς ἀπειρον τὰ αἰετὰ, καὶ θαυ-
μασίως ἠθεοῦν καὶ γλυκαίνεσθαι. Ἴσω δὲ συν-
εργεῖται τῆς χάριτος, καὶ γῆθεν ἀρπάζεσθαι, προΐν-
τος καρποῦ, καὶ βεβαιωθέντος τοῦ νοεροῦ φωτὸς ἐκτι-
κῶς, καὶ ἀναισθητεῖν τῶν ὧδε τῆ τοῦ ὑπὲρ νοῦν
κατοχῆς, καὶ φαντασίᾳ τοῦ ὑπὲρ πάντων καλῶν ἀσυγκρί-
τως. Πενταχῶς δὲ τῆς ἱερᾶς ταυτησὶ κλίμακος ἐηρη-
μένης, καὶ διὰ βαθμίδων ὡσπερ ἀνιούσης ἐπὶ τὸν
ἄκρον σκοπὸν, οὐ τοπικὸν ἔχει διάστημα βαθμίδος
ἀπὸ γε βαθμίδος, ἀλλ' ἡ διαφορότης, καὶ ὁ δὲ δέχει
τῆς ἐτέρως ἐτέρα, τάξις ἐστίν, ὡσανεὶ ποιότητος, ἢ
ἰδικοῦ τινος. Οἷον ὄντα μὲν εἰσὶν ἐπίσης, τὰ αἰσθητὰ

Κ κτιστὰ, καὶ κτιστὰ νοητὰ· ἀλλὰ τὰ δευτέρα, πολλῶν
τῶν μέτρων τῶν προτέρων ὑπερτερεῖ, καθόσον αἰσθη-
σεως νοῦς ἰδικῶς καλῶν. Πάλιν δ' αὐθις ὑπερέχει κατὰ
πολὺ ἀκτίστα νοητὰ, νοητῶν κτιστῶν· ἀμφοτέρου
τουτωνὶ στοίχου ἐν τοῖς οὔσι κατεληλεγμένου [ἴσ.
κατεληλεγμένου]. Ὑποθεβήκασι μὲντοι τὰ ἀκτίστα
νοητὰ ὄντα τῶν ὑπὲρ νοῦν ἀκτίστων ἐνὶ· καὶ ἐστὶ γ'
ἐντεῦθεν δῆλον, ὅτι τὸ ἐν τῶ ὑπερτεροῦντι τῶν ὄντων
ἀπάντων ἴστασθαι, διαβάτῃ τῶν νοῦν ἀπὸ πράξεως,
καὶ ἐν ἐκείνῃ τῇ κορυφαιοτάτῃ ἀποκρυφίεται, τῇ
ὑπερανψικισμένη πόντων αἰσθητῶν τε καὶ νοητῶν
γίγνεσθαι, ἢ κρείττων αὐτοῦ ἐστὶν ἀπόβλεψις, καὶ
θεωρία, ὡσπερ ἡ ταπεινότερα ἐν τοῖς αἰσθητοῖς κτι-
στοῖς, ἢ καὶ μᾶλλον ἐν τῶ πρακτικῶ. Δεῖ δὲ φιλόκα-

Π ραὸν ὄντα φύσει αὐτὸν, τοῦ κατὰ πάντα τρόπον ἐφλε-
σθαι κρείττονος, οὐ μόνον ἐν' ἀπολαύσει, ἀλλὰ καὶ
ἐνα πάθῃ τὴν κρείττονα, καὶ ὑπὲρ νοῦν, ὡς εἰκός,
ἀλλοίωσιν, ἐφ' ὅσον, ὡς λίλεκται, ὅποια ὁ νοῦς ὀρᾷ,
καὶ οἷα τρυφᾷ, τοιαύτην δέχεται καὶ ἀλλοίωσιν.
Πλήν ἐπειδὴ περ ἡ συμπεπλεγμένη τῆ τοῦ νοῦς φύσει
τρεπτότης, οὐ μήποτε λήξει ἀπ' αὐτοῦ, ἕως ἂν τὸ
σῆμερον ἦ, καὶ κατὰ τὸν λόγοντα, ἕως ἂν κινηθῶσιν
αἰσχιαί, τουτέστιν, ἕως ἂν μεταδῶμεν ἀπὸ τῆς παρ-
ούσης ζωῆς τῆς ἐν ἐσόπτῳ καὶ αἰνίγματι παρα-
δεικνοῦσῃς, σκιωδῶς ὡσπερ, τὴν ἀλήθειαν, χρῆ
θεωρίας, καὶ ἀποβλέψεως, ἴστασθαι μηχανάσθαι,
θᾶττον εἰς τὸ ἀκτίστον ὑπὲρ νοῦν ἐν γένοιτο ἡμῶν ἢ

Παχυτέρας δὲ ἐπιπεσούσης ἀχλύος, καὶ τὸ νοεῖν ἄπεισι
ἐπισκοπιζούσης, καὶ ἀκηδῖαν ἐπιχεούσης πρὸς γὰρ
τὸ θεωρεῖν τῷ νῷ, εἰς εὐχὰς πρακτικῶς ἐν καρδίᾳ
ταπεινῇ τρεπτόν ἡμᾶς αὐτοὺς, καὶ τοῦ σκοτοῦς τῆ
τῆς προσευχῆς δυνάμει καὶ τοῖς δάκρυσι μεταχω-
ρήσαντος, ὑποβάθραν πάλιν αὐθις ὡσπερ τινὰ ποιεῖ-
σθαι, αἰσθητὰ κτιστὰ, πρηνειοκούντος τῆ καρδίᾳ, ἐν
ἐνεργείᾳ πνευματικῇ ἐνυποστάτῳ, ζωτὶς νοεροῦ,
καὶ προκατέχοντος τοῦ νοῦ δηλονότι, τὸ τῆς πρακτι-
κῆς ἐπιστημόνως γὰρ λίαν κράτος, καθὸ ἐπιθαίνειν ὁ
νοῦς πέφυκεν ὡσπερ ἐπὶ τινος ἀκρωρείας, ἣ σκο-
πιᾶς δῆπουθεν, καὶ θεωρεῖν τὰ πολλοῖς οὐ μόνον
ἀθέατα, ἀλλὰ καὶ ἀζήτητα, καὶ ἀνεπινόητα, καὶ οὐ
χωρὶς οὐδεὶς ὄφεται, οὔτε ἑαυτὸν, οὔτε καὶ μᾶλλον
τὴν Θεόν. Περὶ ἧς πρακτικῆς ἐπιδρομάδην νῦν φθ
εἶπειν, τάχα γὰρ οὐ πόρρω σκοποῦ.

λς'. Τρία ἢ ψυχῆ ἔσθων ἔχει δεόμενα πράξεως,
λογιστικὴν, ἐπιθυμητικὴν, καὶ θυμικὴν· καὶ τρία
ἔσθων, ἔφασιν δόξης, ἡδονῆς, καὶ τοῦ πλεόνος.
Ταύτας δὴ τὰς δύο τριάδας ἐπιστημόνως ἡ ψυχῆ
ἀφορῶσα ἐν τῇ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐνσάρκῳ πολι-
τεῖα, διὰ τῶν αὐτῆς τεσσάρων γενικῶν ἀρετῶν,
φρονήσεως δηλαδὴ, δικαιοσύνης, σωφροσύνης, καὶ
ἀνδρείας, ἐν τῇ χάριτι ἐξιδάται τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ
καὶ δίδωσι τῷ ἑαυτῆς νῷ ἀπειρισκοτήτως μετεωρί-
ζεσθαι, καὶ τὰ θεῖα περιθραῖν, καὶ θεωρεῖν τὸν
Θεόν. Ὅτε γὰρ ὁ Κύριος Ἰησοῦς ἤχθη ἐν τῇ ἐρήμῳ
ὑπὸ τοῦ Πνεύματος καταπαλαίων τὸν διάβολον,
νηστεία μὲν τὸ ἐπιθυμητικὴν ἐθεράπευσεν· ἀγρυ-
πνία τε καὶ ἡσύχῳ προσευχῇ, τὸ λογιστικὸν· τὸ δὲ
θυμικὸν, ἀντιβρόβησε· φιληθονίαν τε καὶ φιλοδοξίαν,
καὶ φιλαργυρίαν, ἐν οἷς πεινῶν οὐκ ἐζήτησεν, ὡς ὁ
διάβολος ὑπετίθει, ἵνα οἱ λίθοι ἄρτοι γένωνται· οὐδὲ
κάτω ἑαυτὸν ἔβαλεν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ πετρυγίου, ἵν'
ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ ὡς μηδὲν πεπονθὼς τῇ καταπτώσει
δοξασθῇ, οὐδὲ προσκυνῆσαι ἐπέσθη ἐπὶ ὑποσχέσει
λήψεως τοῦ πλοῦτου ἀπασῶν τῶν βασιλειῶν, ἀλλ'
ἀντιβρόβησε θυμοειδῆ φρονίμῳ, καὶ δικαίῳ [Ἰσ. δι-
καία], σώφρονι τε καὶ ἀνδρείῳ τὴν Στανᾶν ἀπ-
εκρούσατο, καὶ ἡμᾶς ἐν τούτῳ διδάσκων τὴν κατὰ
τῆς ἐφόδου πάσης ἤτταν αὐτοῦ. Τοῦτο δὴ τοι αὐτό-
τις κἀν τῷ σταυρῷ τοῦ Σωτῆρος ὄφεται καὶ γοῖν
ἄν. Προσεύχεται καὶ γὰρ τῷ τότε καιροῦ ὁ Σωτῆρ
εὖν μαθητῶν ἑαυτὸν ἀριστάς· τοῦτο ἱαμα τοῦ λο-
γιστικοῦ· γρηγορεῖ, καὶ διαγρυπνεῖ, καὶ δέψαν ὑπα-
μένει ἐν τῷ σταυρῷ· τοῦτο φάρμακον τοῦ ἐπιθυμη-
τικοῦ· οὐκ ἀντιλέγει, οὔτε μὴν ἐρίζει, ἢ κραυγάζει,
καὶ ταῦτα διαβαλλόμενος, καὶ ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόν-
των προσεύχεται· τοῦτο τῆς εὐταξίας τοῦ θυμικοῦ,
τὸν μὲν διάβολον ἀντιβρόβησε βάλλειν, ἀνθρώποις
δὲ τοῖς ἐπηρεάζουσιν, ὡς καὶ αὐτοῖς ἐπηρεαζόμενοις
ὑπὸ τοῦ Στανᾶ, σιωπῇ, μακροθυμίᾳ, καὶ ὑπὲρ
αὐτῶν ἀμείβεσθαι προσευχῇ· ἐμπύεται, ῥάπισμα
δέχεται, ὑπομένει εἰρηνελα; καὶ ἐμπαιγμόν· τοῦτο
θεραπεία φιλοδοξίας· ὄξος ποτιζέται, χολὴν βρω-
ματίζεται, σταυροῦται, λόγῳ κεντάται· τοῦτο
ἰατρία φιληθονίας· γυμνὸς κρεμαννύεται, ὑπαι-
θρος, ἀνέστιος ἐπὶ τὸν σταυρὸν, παρεωραμένος· ἄπ-
σιν, ὡς ἄν τις πτωχὸς καὶ πένης· τοῦτο τῆς φιλαρ-

more cœpit, et quando e mundo fuit exiturus. Unde et ad eum et ad ejus doctrinam et crucem aspiciens, pro posse suo, ejus se imitatore faciens, prudenter et juste sapienterque ac fortiter, quemadmodum et ille, abolebit eam cupiditatum ad malum efficaciam, et eorum quæ ipsas consequuntur. Utetur autem iis, ut oportet, et post hæc omnibus, et practicus vixerit secundum veritatem et paratus contemplari et quærere Deum et spirituali directioni vacare. Et ita ab iis multis sensibilibus, creatis scilicet, et eorum pulcherrime factorum bonam actionem, et creata sensibilia intelligibilia cogitans, et ad intelligibilia increata transiens, tanquam quatuor in scala gradus ascendit. Post hæc autem divina et super mentem sequetur vocis carentia, et silentium et admiratio, et ut pauca dicam, supernaturalis unius aspectus et contemplatio, et super cogitationem unio, et tranquillitatis fastigium, summum ac perfectum desiderabile, quantum in præsentis vite possibile est, veritatis terminus, fidei fructus, eximius splendor speratæ gloriæ, charitatis fundamentum, mentis regula, statio perpetui ejus motus, ineffabilis requies, et uniformis stabilitas, operatio tanquam in pignore futuri sæculi, puræ ketitiæ causa, pacis thesaurus, carnis cogitationum extinctio, præsentis sæculi contemptus, futuri amor, cupidæ vitæ rejectio, apathiæ concretio, animæ læta exultatio, et ejus motuum et potentiarum collectio, requies et custodia, et uñō verbo, divina scientia et apathia. Curandum vero est, ut mens propria indolentia aut externa quadam circumstantia turbata rursus ad proprium pulchrum contemplandum reducatur per depositionem hujus cupiditatis quæ obstaculo est, eamque a proprio scopo removet; et videndum quam longe mens a summo desiderabili sit, et quare; et, etenim in sensibilibus creatis aut creatis intelligibilibus aut intelligibilibus increatis, an in vernis ratiociniis, an secundum quamdam necessitatem a proposito separetur, quod solum reipsa est et unum super omnia supernaturale; oportetque ita impedimenta repellere, ut rursus simpliciter redeat, ut bonus ordo exigit ad supernaturalis unius contemplationem et aspectum. Extra enim supernaturale increatum quod supra mentem est unum mens versata, divisioni subjacet, neque est in vero pulchro, etsi in quodam pulchro sit. Illud enim summum pulchrum est, quod est supra mentem supernaturale unum, increatum et simplex, et illud est reipsa summus menti propositus terminus. Et igitur sane mota mens illuc per prædicta ascendens invenitur, et supra mentem unionem patitur. Persequendum igitur est pro viribus infinitum, et investigandum illud quod supra mentem est et contemplandum illud simplex unum et comprehendendum ex impetu illud incomprehensibile, ut assequamur unam illam unius hæreditatem summi Dei, gratia Domini nostri Jesu Christi et vivifican-

Α γύρου διαθέσεως κατήργησι; . Τῶν ἄρα ἐσωθεν παθῶν, καὶ τῶν ἐξωθεν ὁ Σωτὴρ δις δέδειχε τὴν ἰατρειάν, ὁπηνίκα τῷ κόσμῳ φαίνεσθαι μετὰ τοῦ σώματος ἤρξατο, καὶ ὅτε τοῦ κόσμου ἀποδημεῖν ἐμελλεν· ὅθεν καὶ πρὸς αὐτὸν, καὶ τὴν διδασκαλίαν αὐτοῦ, καὶ τὸν σταυρὸν ὁ ὀρῶν, κατὰ τὸ ἐνὶν ἐκυτὸν αὐτοῦ ποιούμενος μίμημα, φρονίμως, καὶ δικαίως, σωφρόνως τε καὶ ἀνδρείως, ὡσπερ ἐκείνος, καταργήσει μὲν τὴν ἐπὶ κακῶ τῶν παθῶν ἐνέργειαν τουτωνι, καὶ πάντων γε διὰ τούτων. Χρήσεται δὲ αὐτοῖς ὡς δεῖ, καὶ μετὰ ταῦτα ἅπασι, καὶ πρακτικῶς ἀνὴρ ἔσται κατὰ ἀλήθειαν, καὶ πρὸς τὸ θεωρεῖν, καὶ πρὸς Θεὸν ἀνατεινεσθαι, καὶ σχολάζειν τῷ νοερῷ ἐνατενισμῷ ἐτοιμώτατος· καὶ οὕτω γε ἀπὸ τῶν πολλῶν αὐτοῦ ὁ νοῦς αἰσθητῶν, κτιστῶν τοιγαρῶν Ἐναρξήμενος, καὶ κατιδὼν τῆς σφῶν αὐτῶν καλλιέργειας τὴν εὐπραγίαν, καὶ νοήσας τὰ κτιστὰ νοητὰ, καὶ εἰς τὰ νοητὰ ἄκτιστα μετελθὼν, ὡς ἐν κλίμακι βαθμίδας ἤδη διελήλυθε τέσσαρας. Μετὰ δὲ ταῦτα ἡ θεία καὶ ὑπὲρ νοῦν αὐτῷ ἔπεται ἀφοθεγία, καὶ σιγῆ, καὶ ἐκπληξίς, καὶ συνελόντα φάναι, τοῦ ὑπερκοσμίου ἔνδς ἡ ἀπόβλεψις, καὶ θεωρία, καὶ ὑπὲρ νόησιν ἔνωσις, ἡ τῆς ἡσυχίας κορωνίς, τὸ ἄκρον καὶ τέλειον ἐφετόν, ὅσον ἐν τῇ παρουσίᾳ ζωῆ, τῆς ἀληθείας τὸ πέρασ, τῆς πίστεως ἡ ἐπικαρπία, ἡ διαγωγῆς ἑλλαμψίς τῆς ἐλπίζομένης δόξης, ὁ τῆς ἀγάπης θεμέλιος, ἡ τοῦ νοῦς στάθμη, ἡ στάσις τῆς κατ' αὐτὸν ἀεικινήσις, καὶ ἀνεκνόητος παῦλα, καὶ ἐνοειδῆς καταστάσις, ἡ ὡς ἐν ἀβραάμιν ἐργασία τοῦ αἰῶνος τοῦ μέλλοντος, τὸ αἴτιον τῆς ἀφαντάτου χαρᾶς, τὸ τῆς εἰρήνης ταμεῖον, ἡ σβέσις τῶν τῆς σαρκὸς φρονημάτων, ἡ ἀποστροφή τοῦ παρόντος αἰῶνος, ἡ προσπάθεια τοῦ μέλλοντος, τὸ ἀποστάσιον τῆς ἐμπαθοῦς ζωῆς, ἡ συμφοῖτα τῆς ἀπαθείας, τῆς ψυχῆς τὸ εὐφρόσυνον ἀγαλλίαμα, καὶ τῶν ἑαυτῆς κινήσεων καὶ δυνάμεων ἡ συναγωγῆ, ἀνάπαυσις τε καὶ φρουρά, καὶ ὀλικῶς εἰπεῖν, ἡ θεία γνῶσις, καὶ ἡ ἀπάθεια. Δεῖ δὴ σκοπεῖν οἰκεία βρστώνη, ἡ ἐξωτερικῆ τινη περιστάσει συσχεθέντα τὸν νοῦν, αὐθις ἐπὶ τὸ οἰκείον ἐπαναφέρειν τῆς θεωρίας καλὸν, διὰ τῆς τοῦ ἐμποδῶν ἰσταμένου πάθους, καὶ ἐκ ποδῶν ποιούτος αὐτὸν τοῦ ἰδίου σκοποῦ, ἀποθέσεως, καὶ πόσον ἄπεισι τοῦ ἄκρου ἐφετοῦ, καὶ δ.α.τ.ι· καὶ εἰ ἐν αἰσθητοῖς κτιστοῖς, ἢ κτιστοῖς νοητοῖς, ἢ νοητοῖς ἀκτίστοις εἴη τὸ ἑαυτοῦ θεωροῦν, ἢ λογισμοῖς ματαλοῖς, ἢ κατα

Δηρεῖαν τινὰ διαιροῖτο τοῦ προκειμένου, καὶ μόνου τῆ ἀληθείας, καὶ ἐνὸς ὑπὲρ πᾶν ἐν ὑπερκοσμίου· καὶ ἀφαιρεῖν οὕτω τὰ μεταξὺ κωλύματα, ἵν' αὐθις ἐπανέλθῃ ἐνοειδῶς, ὡς γε ἡ τάξις αὐτῆ ἀπιτεῖ, ἐπὶ τὴν τοῦ ὑπερκοσμίου ἐνὸς θεωρίαν καὶ ἀπόβλεψιν. Ἐξῶ που γὰρ τοῦ ὑπερκοσμίου ἀκτίστου ὑπὲρ νοῦν ἐνὸς ὁ νοῦς εὐρισκόμενος, ὑπὸ διαίρεσιν ἔστι, καὶ οὐκ εἰς τὸ κυρίως καλὸν, κἂν κινῶτο καλῶς. Τοῦτο γάρ ἐστι τὸ κορυφαῖον καλὸν, τὸ ὑπὲρ νοῦν ὑπερούσιον, ἀκτίστον, καὶ ἀπλοῦν ἐν, καὶ τοῦτό ἐστι τὸ τῷ ὄντι τοῦ νοῦ ἄκρον ἀντικείμενον πέρασ. Καὶ γοῦν ὑγιῶς κινούμενος ὁ νοῦς, αὐτόσε διὰ τῶν εἰρημένων εὐρίσκαται ἀνῶν, καὶ τὴν ὑπὲρ νοῦν πάσχει ἔνωσιν. Διωκτέον δὴ ὅση δύναιμις τὸ ἀπειρον, καὶ ἐρευνητέον τὸ ὑπὲρ νοῦν καὶ θεωρητέον τὸ ἀνεῖδρον ἐν, καὶ

καταληπτόν ἐξ ἰφθόου τὸ ἀκατάληπτον, ὡς ἂν τυ-
χοιμεν τῆς ἐνιαίας τοῦ ἐνδὸς κληρονομίας τοῦ ἄκρου
Θ. οὐ, χάριτι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ
ζωοποιτοῦ Πνεύματος, δι' ὧν ἠλλαμπόμενοι τῆς θεωρητικῆς ἀξιούμεθα χάριτος, καὶ θεοὶ θύσει θεουργγ-
θάντες γινόμεθα τῇ δωρεᾷ τοῦ Θεοῦ.

λζ'. Ἐν τῇ τῆς θείας ἀποκρυφιοτήτος χώρᾳ ἀνα-
θεθικῶς ὁ νοῦς, φυσικῶς σιωπῆν ἀσχεῖ ἐνισθεὶς τῇ
ἀπλότητι, καὶ ἐξ ἐπομένου ἐνιαίως τῷ ὑπὲρ ἔννοιαν
ἐνὶ ἠλλαμπόμενος τῇ μετοχῇ τοῦ Πνεύματος. Τί γὰρ
ἂν καὶ λέξῃ ὑπεράνω τῆς ἑαυτοῦ νοερότητος πεφθα-
κῶς, καὶ παντὸς ἕξω νοήματος καταστάς, καὶ γυμνὸς
τὸ παράπαν, ὡς ὑπὲρ τὸ νοεῖν; εἰ γὰρ τοι λόγος ὡς
τ' εἶπεν ἔτι αὐτῷ λείπεται, ὅηλον ὅτι καὶ νοεῖ· πᾶς
γὰρ λόγος μετὰ τὸ νόημα. Καὶ εἰ τι νοεῖ, πῶς ἐν
τῇ τῆς ἀποκρυφιοτήτος χώρᾳ ἔστηκεν; οὐ γὰρ ἔσται
κρύφιον κυρίως, ὃ μὴ, ἑτέρου ὀρώντος, αὐτό; γε ὁ
νοῦς ὀρᾷ. Ἐπεὶ οὕτω γ' ἂν πολλὰ λέγοιντο κρύφια,
ὅτι παμπόλλα, ἢ, ἐν οὕτως εἶπω, πάντα ὁ νοῦς
ὅσα ὀρᾷ, μὴ γινώσκοντος ἑτέρου ὃ ὀρᾷ, τοῦτο ὀρᾷ·
ἔσται ἄρ' οὕτω τὰ κρύφια καὶ τοῦ ἀπείρου ἐγγύς·
ὅπερ ἄτοπον· ἐν γὰρ ἔσται τὸ κυρίως κρύφιον, εἰς
ὅπερ ὁ νοῦς μετὰ πάντα ἀνεισιν, ὡς εἰς τὸ ἐξ οὐ
πᾶν, εἴτε φαινόμενον, εἴτε νοούμενον. Ἀμέλει καὶ
αὐτὸς ὡς εἰς τὸ ὑπὲρ πάντα ἀναδραμῶν, καὶ φαινό-
μενα, καὶ λεγόμενα, καὶ νοούμενα, ἕξω καὶ τοῦ
νοεῖν, καὶ ὀρᾷ, καὶ λέγειν ἀποκαθίσταται, καὶ οὕτω
εἰς τοσοῦτον ἀναθεθίκει, οὐδὲ ἐν τῇ θεῷ γεγένηται
κρυφιοτήτι, ἕως ἂν λέγειν δεδύνοίτο, νοεῖ γὰρ· ἀλλὰ
μὴν τὸ κρύφιον, ἀνενόητον, ἄρα καὶ ὑπὲρ λόγον
ἔστιν· ἄρ' ὁ νοῦς ἐν τῇ τῆς θείας ἀποκρυφιοτήτος
χώρᾳ ἀναθεθικῶς καὶ ἐνισθεὶς, ἐπομένως σιωπῆν
ἀσχεῖ, οὐχ ἔκουν, ἀλλὰ φυσικῶς, ἐνιαίως τῷ ὑπὲρ
ἔννοιαν ἐνὶ ἠλλαμπόμενος.

λη'. Εἰ πρόσω προβαίνειν καὶ προκόπτειν ποιεῖν
τὸν νοῦν οἱ λόγοι πεφύκασιν, ἄρα ἀναδιβάζουσιν
αὐτὸν προκόψαντα, ὅπου λόγος οὐκ ἐφικνεῖται, ἐν
πράγματι δηλονότι τελουμένων σιωπῇ. Εἰ ὁ αἰεὶ λόγι
εἶεν τῷ νοῖ, καὶ αἰεὶ δεῖται αὐτῶν ἢ ψυχῇ, ἐγὼ οὐχ
ὀρῶ τίς ἐστὶν ἢ νοεῖ ἔκ τοῦ λέγειν προκοπή· οὐ
γὰρ τοι τὸ λέγειν μόνον ἐστὶν εἰς τὸ πράττειν ὀνη-
σιμον, ἀλλ' οὐδὲν ἤττον καὶ εἰς τὸ θεωρεῖν. Ἐν ζ'
γε ὁ νοῦς μερεῖ ἀνεισιν ἀπὸ τῶν ἐν σχήματι τῶν
ὄντων λόγων, ἐπὶ τὸ ἀπλῶς ὑπὲρ λόγον ἀσχημά-
τιστον, καὶ ἀπολύτως, καὶ κυρίως ἐν, ὀπνηίκα καὶ
πᾶς λόγος δοκεῖ πάρεργον, ἢ τὸ γε ἀληθέστερον
εἶπεν, ἔστιν ἐμποδῶν· οἱ λόγοι γὰρ, ἐν μεταβάσει
τὸ καθόλου εἶσιν, ἀπὸ νοήματος τυχόν, εἰς ἕτερον
νόημα. Τὸ δ' ἀπλοῦν, καὶ ἀπλότου, καὶ ἀόριστον,
καὶ ἀσχημάτιστον, καὶ ἀπαξπλῶς ἐν κυρίως, καὶ
ὑπὲρ λόγον κείμενον, πῶς λόγων δεήσεται; ἵνα ποῦ
μεταβῇ; ἢ πῶς περιληφθεῖ ἂν; περιληψὶν γὰρ πῆ
ὁ λόγος ποιεῖν εἴθε. Τὸ δὲ, ἀπεριληπτον, ὡς ἀόρι-
στον, καὶ ἀσχημάτιστον· εἰ δὲ λόγος οὐκ ἂν ἀρμό-
σει τῷ ὑπὲρ νοῦν κρυφίῳ ἐνὶ, ἀπεριλήπτῳ γε ὄντι,
καὶ ἀσχημάτιστῳ, ἄρα ἀρμόσει σιωπῇ. Ἄρα τὸ
[Ισ. τοῦ] λέγειν καταλήξει προκοφάντας δεῖ εἰς τὸ
σιωπᾶν, ἐφ' ὅσον πρὸς τὸ ἀπλῶς θεωρεῖν, καὶ ἀτυ-
πῶτως καὶ ἀσχημάτιστως προέβησαν.

A tis Spiritus, per quos illuminati contemplativa
gratia digni habeamur, et dono Dei nos adoptione
dii efficiamur.

37. In divinæ summitatis locum quando mens
ascenderit, naturaliter silet cum simplici unita, et
consequenter in uno supra cogitationem illumina-
tur spirituali participatione. Quid enim dicat, cum
supra suam intelligentiam pervenerit et extra om-
nem cogitationem constituta sit, et omnino sit
nuda, cum supra cogitationem lata sit. Si enim
ratio, ut ita dicam, menti relinquitur, manifestum
est quod et cogitat; omnis enim ratio post cog-
itationem est. Et, si quid cogitat, quomodo in
illius incomprehensibilitatis loco stat? Non enim
vere est incomprehensibile, quod, alio non vidente,
ipsa mens videt. Multa enim sic dicerentur abscan-
dita, siquidem omnia, aut, ut ita dicam, quæcumque
mens videt, illud videt, alio nesciente quod videt.
Atque ita abscondita proxima infinita erunt; quod
est absurdum. Unum enim est proprie abscondi-
tum, in quod mens post omnia vadit, tanquam in
illud et quo omnia, sive visibilia, sive cogitata. Sine
et ipsa ad illud quod est super omnia ascendens et
visibilia, et dicta et cogitata, extra cogitationem
et visum et dictum statuitur, et nondum ad id
assurrexit neque in divina obscuritate facta est,
quandiu dicere potest; tunc etenim cogitat; sed
absconditum et incogitabile supra rationem est.
Postquam igitur mens in illum obscuritatis locum
ascendit, et cum infinito unita est, consequenter
silentium servat, non libens, sed naturaliter; unico
ab illo supra cogitationem uno illuminata.

38. Si proficere et progredi ratiocinia mentem
faciunt, igitur eam progressam attollunt, quo ratio
non pervenit, in rem quæ silentio perficitur. Si vero
semper menti ratiocinia essent, atque iis semper
egeret anima, 'ego non video qualis sit spiritualis
ex dicendo progressus. Dicere enim non modo utile
est ad agendum, sed et ad contemplandum. In qua
quidem parte mens ascendit a ratiociniis quæ for-
mam habent, ad illud quod sine forma est ac su-
pra omnem rationem, et proprie ac incomparabi-
liter unum, quando et omnis ratio videtur inutilis,
aut, ut verius dicam, obstaculum; rationes enim
in transitu sunt a cogitatione ad cogitationem. Illud
autem simplex et liberum et infinitum et sine
forma, et simpliciter unum et supra rationem po-
situm, quomodo rationibus indigebit ut aliquo as-
cendat; aut quomodo circumscriberetur; circumscrip-
tionem enim ratio operari consuevit. Quod
autem incircumscriptum est, ut interminatum, et
sine forma et simpliciter unum est; si autem ratio
non illi supra mentem abscondito, incircumscripto
ac sine forma non conveniat, ergo silentium conve-
niat. Igitur eos oportet qui proficere, silentium
servare, in quantum ad simplicem contemplationem
sine forma ac figura processere.

39. Si cognitorum rationes sunt, ignotum igitur absconditum est, et extra rationem positum. Si enim supra cognitionem, absconditi ignorantia est, quod supra cognitionem est, minime cognitione indiget; multo minus igitur ratione indigebit. Mens igitur postquam ad absconditum perveniat, silentium naturaliter exercet. Et nisi natura et sine labore sileat, nondum ad illud unum absconditum et simplex pervenit.

40. Quemadmodum homines se ad tranquillitatem exercentes, quando e cella exeunt, experientia discunt quid intersit inter sedere et procedere, sic qui silentium servant, et ad dicendum redeunt, qui contemplatione ad Dei gloriam accedunt, noverunt quo in statu ipsi sint quando natura, non voluntate tacent, et quid sint, quando ad dicendum redeunt. Etenim quando iis supervenit silentium, precantur ne unquam omnino ipsas accidat os aperire in hoc statu versantibus. Tanquam angeli sunt super terram. Simpliciter, sine forma, invisibiliter, absque figura, absolute in firmis mentis aspectibus veritati adhærentes, solummodo secum admirationem habentes et stuporem, nihil omnino cogitantes, imo vero non videntes se ad divinas et æternas illuminationes conferentes. Inde enim descendente mente utpote inconstantiam habente, ad dicendum occurrunt et multis variisque conversionibus commutantur. Et ut iis rursum silendi status redeat, qui valde melior est locutione, tranquillitatem amplectuntur, et custodiunt sensus cum sensibilibus, et omni arte utuntur ut cum locutione et ipsum cogitare fugiant, ut possint cum Davide dicere: « Obmutui et humiliatus sum et silui de bonis. » Etenim igitur et bona dicere est infra silentium cum ratione.

ὡν ἔχωσι λέγειν καὶ αὐτοὶ μετὰ τοῦ Δαβὶδ· « Ἐκωφώθην, καὶ ἐταπεινώθην, καὶ ἐσίγησα ἐξ ἀγαθῶν. » Καὶ γὰρ οὖν καὶ τὸ ἀγαθὸν λέγειν κτωτέρω ἐστὶ τῆς μετὰ λόγου σιγῆς.

41. Neque omnino divinum est manifestum, neque rursum absconditum; quod divinum existat, utique manifestum est; quid autem sit ipsum esse, est absconditum. Plurimum vero differt scire quid sit, et scire quod existat. Illud enim ex operationibus constat; hoc autem, quid est, ex substantia est, quod neque angelis de Deo scire licet. Deus enim est super omnia infinitum et super omnem mentem cogitationemque. Quando igitur mens in ea quæ Deum esse demonstrant ascendit, tunc multa potest dicere et sapere optima; potestque dici philosophus ac theologus; postquam autem supergressa est et ascendit ex hoc gradu in quo novit se esse divina obscuritate circumdatam, hujus, quid sit, imaginatione acta et omnino sine figura et intacta, ac non videns, ut dignum est, per gratiam effecta est, tunc omnis ratio quæ de Deo aliquid potest dicere, otiosa remanet, et mens unia immota est, et in non cogitabili ingressa. Et tunc tota sit hujus quod supra omnia est, ubi non ratio, non cogitatio, non reputatio ad diversa procedit, sed adest simplicitas, et perceptionis impossibili-

λθ'. Εἰ τῶν ἔγνωσμένων, οἱ λόγοι, ἔγνωστον δὲ, τὸ κρύφιον, ἔξω ἄρα λόγου τὸ κρύφιον· εἰ γὰρ ἀνωτέρω γνώσεως ἢ τοῦ κρυφίου ἀγνωσία ἐστὶ, τὸ δὲ ἀνώτερον γνώσεως, ἤκιστα δεῖται γνώσεως, πολλῶν ἑλαττον λόγου δεήζεται. Ὁ εἰς τὸ κρύφιον ἀπλῶς ἐν ἄρα ἀναβεβηκῶς νοῦς, σιωπῆν ἀσχεῖ φυσικῶς, καὶ εἰ γὰρ μὴ φύσει καὶ ἀνεπιτηδεύτως σιγή, οὕτω ἐν τῷ κρυφίῳ καὶ ὑπερηπλωμένῳ ἐνὶ γέγονεν ἀναβηκῶς.

μ'. Ὅσπερ ἡσυχίαν ἀσχοῦντες ἄνθρωποι, καὶ τῆς κέλλης ἐσθ' ὅτε προβαίνουσι, καὶ αὐτῇ πείρῃ τὴν τοῦ καθῆσθαι καὶ προϊέναι διαφορότητα διαγιγνώσκουσιν, οὕτω δῆτοι καὶ τὸ σιωπῆν πάσχοντες, καὶ τοῦ λέγειν ἐς αὐθις γινόμενοι, οἱ θεωρητικῶς τῇ τοῦ Θεοῦ δόξῃ προσιζάνοντες, οἶδαι σφᾶς αὐτοὺς τί ποτε καταστάσεως ὄντες [Ἰσ. οὐσι], τὸ σιωπῆν αὐτοῖς ἐπιτίπτει φύσει, οὐ προαιρέσει, καὶ τί ποτε ὄντες εἰσὶν, ὅθεν πρὸς τὸ λέγειν κλίνουσι. Καὶ γὰρ ἐν οἷς σφῆσι αὐτοῖς ἐπέλθῃ τὸ σιωπῆν, εὐχονταί γε, εἰ μὴδὲ τὸ καθόλου στόμα διαῖραι ὑπῆρξεν αὐτοῖς ποτε, ἴσταμένοι ἐν ἐκείνῳ τῆς καταστάσεως. Ἄγγελοι γὰρ εἰσὶν ἐπὶ γῆς ἕτεροι· ἐνοειδῶς, ἀνειδέως, ἀνομμάτως, ἀσχηματίστως, καὶ ἀπλῶς ἐν ἀμεταβάτοις νοῦς ἀποβλέψει τῇ ἀληθείᾳ συναπτόμενοι, μόνον μεθ' ἑαυτῶν ἔχοντες τὴν ἐκπληξίν καὶ τὸν θαυμασμὸν χωρὶς τοῦ νοεῖν τι, μᾶλλον δὲ μετὰ τοῦ ἀνομμάτως ἐπιβάλλειν ταῖς ἀνάγκαις καὶ θείαις ἐλλάμψεσιν. Ἐκεῖθὲν τε κατιόντος τοῦ νοῦ ὡς ἔχοντος τὴν τρεπτότητα, κατανῶσιν ἐπὶ τὸ λέγειν, καὶ μεταβαίνειν νοερώς πολλὰς καὶ ποικίλας ταῖς μεταβάσεσι· καὶ ἴν' αὐθις αὐτοῖς ἢ τοῦ σιωπῆν κατάστασις ἐπανέλθῃ, ὡς κρείττων πολλῶν τοῦ λέγειν ὑπάρχουσα, τὴν ἡσυχίαν ἀσπάζονται, καὶ φυλάσσονται μετὰ τῶν αἰσθητῶν τὰς αἰσθήσεις, καὶ πάσῃ μηχανῇ χρωῶνται, πῶς ἂν φύγοιεν μετὰ τοῦ λέγειν καὶ αὐτὸ τὸ νοεῖν, καὶ τὸ ἀγαθὸν λέγειν κτωτέρω ἐστὶ τῆς μετὰ λόγου σιγῆς.

μα'. Οὐδ' ὀλικῶς τὸ θεῖον ἐκπεφασμένον ἐστίν, οὐτ' οὖν αὐθις κρύφιον, ἀλλ' ὅτι μὲν ἐστὶν ἐκπέφανται καὶ λίαν τρανῶς· τί δὲ ἐστὶν εἶναι, ἐστὶ κρύφιον. Ἐς τὰ μάλιστα δὲ διενήνοχεν εἶδέναι τὸ τί ἐστὶ, τοῦ ὅτι ἐστὶ· τὸ μὲν γὰρ ἐκ τῆς ἐνεργείας δεῖκνυται, τὸ δὲ, τί ἐστίν, ἐκ τῆς οὐσίας ἐστίν, ὅπερ δὴ καὶ ἄγγελοι ἐπὶ Θεοῦ εἶδέναι ἀπέγνωσται· ἐστὶ γὰρ ὁ Θεὸς ὑπὲρ πᾶν εἶναι ἀπειράκις ἀπείρωτος, καὶ ὑπὲρ νοῦν πάντα, καὶ τὸ νοεῖσθαι. Ὅτινήνα τοίνυν ὁ νοῦς εἰς τὰ ὅτι ἐστὶν ὁ Θεὸς δεικνύοντα γένοιτο, τότε πολλὰ ἔχει λέγειν, καὶ φιλοσοφεῖν ἄριστα· φιλόσοφος τε δύναται λέγεσθαι, καὶ θεολόγος. Ὅταν δὲ ὑπερκύψας, καὶ ὑπερναβεβηκῶς ἀπὸ τοῦ ὅτι ἐστὶ τῇ θείᾳ περιληφθεὶς κρυφιοτήτι, τῇ φαντασίᾳ τοῦ τί ἐστὶν ἐνεργούμενος, καὶ πάμπαν ἀνειδέος, καὶ ἀνέπαφος, καὶ ἀνόμματος κατὰ τὸ εἰκὸς γένηται διὰ τῆς χάριτος, πᾶς λόγος λέγειν περὶ Θεοῦ τι δυνάμενος μένει ἀργός, καὶ ἀκίνητιζέει ὁ νοῦς ἐνιζόμενος, εἰσδύς εἰς τὸ ἀνενοήτητον. Καὶ τότε πᾶς τοῦ πάντων ἐπέκεινα γίνεται, ὅπου οὐ λόγος, οὐ νόημα, οὐκ ἐπινοιά τις προχωρεῖ ποικιλλουσα, ἀλλ' ἀπλότης, καὶ ἀκαταλήψια, ἀφασία τε καὶ ἐκπληξίς. Τὸ ἀσχημά-

τιστον, καὶ ἀπειρον, καὶ ἀόριστον, καὶ τὴν του Ἀ
 ἀοράτου ξένω τρώπῳ ὀρᾶ ὄρασιν· καὶ τὸ ἀνείδεον
 εἶδος, ἀπόλυτος καὶ αὐτὸς, καὶ ἀνείδεος ἐν εὐθύτητι
 γεγονώς, καὶ κατὰ τὰ ἀοράτως αὐτῷ τεθεωρημένα,
 καὶ ἀνομμάτως ἐπιθεβλημένα, ἐν ἐπιτομῇ φάναι,
 εἰς ἑαυτὸν τὸ θεῖον, καὶ ὑπερφυεὶς κάλλος ἀναχρω-
 νύμενος, καὶ τὸν τοῦτον τοιοῦτον κτίσαντα γεραίρων
 θεῶν.

μβ'. Οὐχ ὅτι μόνον ἀπολύτως τυγχάνει ὢν ὁ θεός,
 ὑπὲρ πᾶσαν κείμενος σύνθεσιν, λέγεται ἐν, ἀλλ' ὅτι
 καὶ κυρίως ὢν, μόνος αὐτὸς ἐν ἅπασιν οὐσι λεγομέ-
 νοις, ἔχουσι γὰρ τὸ εἶναι ἐξ αὐτοῦ. Τῆ γὰρ μὴ κυρίως
 καὶ ἀπλῶς ὄν, οὐδὲ κυρίως καὶ ἀπλῶς ἐστὶν ἐν· καὶ
 ὡς ὡσαύτως ὢν πανταχοῦ ἀπεριλήπτως, καὶ ὡς
 μόνος πᾶσιν ἀνόμοιος, καὶ καθαρῶς πάντων ἐκτός,
 καὶ ὡς αἰδιός, μήτε ἀρξάμενος μήτε παυσόμενος,
 καὶ ὡς ἐν ἅπασιν τὴν θεῖαν τῆς προνοίας αὐτοῦ ἀκτίνα
 ἀχράντως ἐπιλάμπων ἐπίσης, εἰ καὶ μὴ ὁμοίως
 ἅπαντα ταύτην δεδεγμένα εἰσὶν· ἔτι γὰρ μὴν, καὶ ὡς
 πᾶσιν ἀσχέτως γνωρίζομενος, νοῦν ἀποικίλον, ἀνε-
 ἔλεον, ἀσχημάτιστον, ἀχροον, πάντων τῶν ὅπως οὖν
 ὄντων ἀνέπαφον, καὶ ἀπαξιαπλῶς ἀπόλυτον, εἰς ἀπει-
 ρίαν ἀοριστίας, χρόνου τε καὶ τόπου, καὶ φύσεως,
 καὶ τῶν περὶ φύσιν ὑπερναβαλίνοντα ἀπαιτῶν εἰς
 τὸ ἀμηγέπη ὀπτανέσθαι ἐνοσιδῶς ὑπὲρ ἕνωσιν
 νοεράν.

μγ'. Ὅσον ὅτι ὑπὲρ τὸ νοεῖσθαι ἢ μεταξὺ θεοῦ,
 καὶ τοῦ νοῦ γινομένη πνευματικὴ συναφὴ γίνεται,
 λέγεται εἶναι τὸ τηλικαδε εἰς τὸ ὑπὲρ τὴν ἑαυτοῦ
 φύσιν ὁ νοῦς τὸ ὑπερφυεὶς ἀπόκρυφον ἐν ἀισθήσει
 νοερεῖ ἀπολύτως φανταζόμενος· αὐτὸς μέντοιγε ὁ
 νοῦς κατὰ φύσιν ὁ πάσχει ἐστὶ τὴν ἑαυτοῦ, καθαρῶ-
 θεῖσαν τῇ χάριτι. Τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ νοεῖν τῷ νῷ,
 ὅπερ ὀφθαλμῶν τὸ ὄρᾶν. Ὅσπερ οὖν ὁ ἐν σκοτίᾳ εἰσω
 ὄρων, ὀρᾶ μὲν οὐδὲν, πληγὴ ὀρᾶ ὡς· ἂν ἐν ἐκείνῳ τὸ
 σκότος, καὶ ὀρᾶ ὅτι οὐχ ὀρᾶ· εἰ γὰρ κεκάλυπτο τοῦς
 ὀφθαλμοῦς, τάχα ἂν καὶ φῶς εἶναι ἐνόμισε περὶ
 αὐτὸν, καὶ πραγμάτων ἅπαντα τινὰ· νῦν δὲ ὄρων, ἐναρ-
 γῶς ὀρᾶ, ὅτι οὐχ ὀρᾶ· καὶ τὸ μὲν εἰσω τοῦ σκότους
 τὴν ὀπτικὴν διαβῆναι δύναμιν, καὶ εἰδέναι τὰ κε-
 κρυμμένα, ὑπὲρ τὴν τοῦ ὀφθαλμοῦ φύσιν ἐστὶν,
 οὐκ οὖν γέ τοι τὸ ὄρᾶν, ὅτι οὐχ ὀρᾶ· οὕτω δὴ καὶ
 τοῦ νοῦς, ἐν τῇ θεῖᾳ ἀναδεδραμηκός ἀποκρυφί-
 τητι, καὶ τοῦ νοεῖσθαι ἐπέκεινα γενομένου, θεωρεῖ
 μὲν οὐδὲν· πόθεν γὰρ; μέντοιγε θεωρεῖ, ὅτι οὐ θεω-
 ρεῖ· καὶ ὅτι ὁ οὐ θεωρεῖ, ἐν ἐστίν, ὡς γνώφῳ τινὶ
 ἀπόκρυφον, ἐξ οὗ προχέεται πᾶν ὀπτηδὴποτε ὄν, ἢ
 ὀρώμενον, ἢ νοούμενον, εἴτε τῇ κτίσει συναριθμού-
 μενον, εἴτε αἰδίως ὄν ἀκτιστον. Καὶ εἴπερ μὴ ἐθεώ-
 ρει, οὐκ ἂν ἑαυτοῦ ἐπέκεινα ἑαυτὸν ἐώρα ὑπερκε-
 τεινόμενον· νῦν δὲ θεωρῶν, ἐκφανέστατα θεωρεῖ,
 ὅτι οὐ θεωρεῖ, ὢν ὑπὲρ τὸ θεωρεῖν, καὶ ὅτι θεω-
 ρεῖσθαι ἀδύνατον ὁ οὐ θεωρεῖ· καὶ εἰσω μὲν τῆς
 θείας καὶ ὑπὲρ νῶν ἐνικῆς ἀποκρυφίτητος εἰσεῖναι
 καὶ θεωρῆσαι, ὑπὲρ τὴν τοῦ νοῦς φύσιν ἐστὶ· τὸ
 δὲ ἀποδέξασθαι εἰς τὸν θεῖον γνώφον ἐκείνης τῆς ἀπο-
 κρυφίτητος, καὶ φαντασιωθῆναι τὴν ἀρρήτον ἐνάδα,
 τὴν ἐν ἀνεκλάτῃ μυστηρίῳ ὑπερκειμένην ὑπὲρ

tas, silentium et stupor. Formæ carentiam, et infi-
 nitudinem, et termini carentiam et infiniti visionem
 miro modo videt. et ideam sine idea. Absoluta et
 ipsa et simplex in rectitudine effecta; et secundum
 ea quæ ab ipsa aspectæ sunt invisibiliter et sine
 oculis considerata, et, ut paucis dicam, in seipsa
 divinam ac supernaturalem pulchritudinem as-
 pergens, et eum Deum, qui ipsam creavit, hono-
 rans.

42. Non solum quia simplex est Deus, supra
 omnem compositionem positus, unum dicitur; sed
 quia per se existit, solus ipse in omnibus quæ
 esse dicuntur, et habent per ipsum existentiam.
 Quod enim non existit per se et simpliciter, non
 est vere ac simpliciter unum. Et ita Deus est inci-
 cumscriptus et solus omnibus dissimilis, et pure
 extra omnia situs, et æternus, quippe qui neque
 initium habuerit neque habiturus sit finem, et super
 omnia divinum providentiæ suæ radium immittens
 æqualiter, etsi non similiter omnia eum recipiant;
 et omnibus necessario notus, mentem immutabilem,
 sine forma, omnibus quibuslibet intactam, sine
 figura aut colore, omnino simplicem et absolutam
 in indeterminationis infinitudinem et tempore et
 loco ac natura, et in ea quæ naturam transcendunt
 attrahit, ad simpliciter supra unionem intelligibilem
 contemplandam.

43. Quantum supra cogitationem est ea quæ in-
 ter Deum ac mentem sit spiritualis conjunctio dici-
 tur mens quæ absolute sensu spirituali superna-
 turale unum cogitat, esse in illo quod supra ipsius
 naturam est; ipsa tamen mens, quod patitur secu-
 dum mentis naturam gratia mundatam est. Id enim
 menti cogitare est, quod oculis videre. Quema-
 modum igitur is qui in tenebris intus videt,
 nihil quidem videt, nisi solummodo has tene-
 bras, et videt se non videre; si enim oculos
 clausos haberet, forsân putaret lumen circum se
 esse et res quasdam; nunc autem aspiciens
 videt se non videre. Quod vis optica intra tenebras
 penetret, et abscondita cognoscat supra oculi
 naturam est, non autem videre se non videre;
 ita est et de mente in divinam obscuritatem
 confugiente et ultra cogitationem constituta; nihil
 enim videt; quomodo enim posset? Attamen videt
 se non videre; et videt quoque id quod non videt
 esse unum tanquam tenebris quibusdam abscondi-
 tum, ex qua profluunt quæcumque existunt sive
 visibilia, sive cogitata, sive in creaturis numerata,
 sive æterna et increata. Et nisi id contemplaretur
 non se videret supra seipsam extensam. Nunc au-
 tem contemplans, manifestissime contemplatur se
 non videre, cum supra contemplationem sit, et
 impossibile esse contemplari quod non contempla-
 tur; et intra divinam illam ac supra mentem
 obscuritatem intrare et eam contemplari, supra
 mentis naturam est; aspicere autem ad divinas
 hujus obscuritatis tenebras et ineffabilem illam
 unitatem imaginari in ineffabili mysterio positam

super omnia, et videre se nihil intra divinas tenebras videre, est divinæ mentis proprium et in Spiritu contemplantis. Non enim oclusum et destructum spirituale aspectum et nihil operantem mens habet, quando contemplatur se non videre nisi divinum et simpliciter unum in obscuritate: illi enim est ignorantia indicium. Sed quando manifestius contemplatur, tunc ad illud quod est supra mentem accurrit, et videt propriam ignorantiam in divina simplicissimi unius obscuritate considerans; sed tamen unum esse illud ex quo omnia et esse absconditum manifeste videt. Quid autem sit non videt, et dicitur mentem esse supra propriam suam naturam per illud, in quantum, in simplicissima Dei obscuritate contemplatur; illud autem esse menti licet, postquam munda facta sit. Et ut ita dicam, ipsi naturaliter inest in supernaturali fieri, cum tendit ad divinam illam et simplicissimam supra mentem unam occultationem. Non enim cognitivam perceptionem habet, nisi unius huius inaccessibilis. Et sane illuc per proprium motum accedens, in statu et quiete cessat; non enim statum dico qui absque contemplatione est; id enim esset insania; sed statum et quietem quæ sit cum iam non ex cogitatione ad cogitationem aut contemplationem transit. Mens eum, cum illuc assurrexit postquam in infinitudinis et indeterminationis, abyssum spirituali lumine cecidit, divinæ illius invisibilis obscuritatis incomprehensibilitate circumdata, ut ita, dicam, deficit, et moratur, nihil aliud patiens quam stuporem in spirituali splendore. Et sane conversa spirituali tamen lumine afficitur immobiliter aspiciens in supernaturali obscuritate, unitive ac simpliciter inaccessum splendoris huius foras non prodeuntis Internum permeans et inde ornata. Si vero a contemplando abstineret, quomodo stuporem et splendorem pateretur? Sed hoc modo stare mentem dicitur illic profectam, quia immobilis est unum contemplans et unius splendore affecta et gaudens et splendens; et stare non motam, non complimentem suam contemplationis fruitionem; ea enim fugienda est affectio, neque laudanda et ignorantia tenebris plena, nunquam ullo modo contemplari. Dicitur autem mentis status per inaccessum luminis splendorem sit, et concontemplatio est non quærens transmutationem, sed requiem ac statum. Infinitum enim est illud supersubstantiale, et absconditum supernaturale unum, et cuilibet menti inaccessum; neque licet mentem quæ contemplatur alio modo contemplari, nisi in quantum esset sibi convenientis puritatis et divinæ unionis particeps. Et non aliter divinæ huic contemplationi ac splendenti pulchritudini et infinitudini adhæret, quam attracta et affecta ab illa aut assumptione aut naturali quam patitur conversione.

44. Menti naturale est cogitare; in motu autem et mutatione cogitatio. Postquam autem mens in deo versatur, supra cogitationem invenitur et supra motum; tunc merito dicitur mens supra

ἅπαντα, καὶ ὅτι οὐ θεωρεῖ θεωρησάμενος τὸ θεῖον γνόφου οὐδὲν, καὶ πᾶν τοι καθαροῦ νοῦς ἴδιον, θεωροῦντος; ἐν Πνεύματι. Οὐ γὰρ κεκλεισμένην ἔχει καὶ μύουσαν τὴν νοερὰν ἀπόδειξιν, καὶ ἀργούσαν ὁ νοῦς ὅτε θεωρεῖ, ὅτι οὐ θεωρεῖ, εἰ μὴ τὸ θεῖον, καὶ ἀπλῶς ἐν ἀποκρυφίῳ ἐν· τοῦτο γὰρ ἀμαθείας σύμβολον. Ἄλλ' ὅτε μᾶλλον ἐκφανῶς θεωρήσῃ, τότε εἰς τὸ ὑπὲρ νοῦν ἀνατρέχει, καὶ τότε θεωρεῖ τὴν ἑαυτοῦ ἀβλεψίαν ἐν τῇ τοῦ ἀπλουστάτου ἐνὸς ἀποκρυφίῳ θεωρῶν· καίτοιγε ὅτι ἐν ἑστὶ τὸ ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ὅτι κρύφιον, καὶ μάλα σαφῶς, θεωρεῖ. Τί δὲ ἐστὶν οὐ θεωρεῖ, καὶ λέγεται εἶναι εἰς τὰ ὑπὲρ φύσιν ὁ νοῦς διὰ ταῦτα τὴν ἑαυτοῦ, ἐφ' ὅσον ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἀπλουστάτῃ ἀποδέλπει ἀποκρυφίῳ· εἶναι δὲ τοῦτο αὐτῷ κατὰ φύσιν ἐστὶ καθαρῶ γεγονότι· καὶ οὐκ εἰπεῖν κατὰ φύσιν ἐστὶν αὐτῷ ἐν τῷ ὑπὲρ φύσιν γίνεσθαι, ἀνομμάτως, τουτέστιν ἀνεπινοήτως; ἐπιβάλλον [Ἰσ. ἐπιβάλλοντι] τῇ θεῷ καὶ ὑπερηπλωμένη ὑπὲρ νοῦν ἐνικῆ ἀποκρυφίῳ· ὡ γὰρ ἔχει τότε τὴν ὁμοιωθῆσαν γνωστικὴν ἀντιλήψιν, ὅτι μὴ τὴν τοῦ ἀνεκφοιτήτου ἐνός. Καὶ μὴν ἐκεῖσε γενόμενος δι' οἰκείας αὐτῷ κινήσεως, εἰς στάσιν λήγει καὶ παύλαν· οὐκί στάσιν λέγω ἀπὸ γε τοῦ θεωρεῖν· τοῦτο γὰρ μανικὸν τὸ πάθος; ἀλλὰ στάσιν καὶ παύλαν, τοῦ μεταβαίνειν ἀπὸ νοήματος εἰς νόημα, ἢ θεώρημα. Ὁ γὰρ τοι νοῦς ἐκεῖσε ἀναπτύχῳ, ἐπειδὴ θυθῶ ἀπειρίας καὶ ἀοριστίας περιπίπτει ἐν φωτὶ νοερῷ, τῷ ἀπεριλήπτῳ περιτυχῶν τῆς θείας ἐκείνης ἀπερίπτου ἀποκρυφίῳ, οἷον εἰπεῖν, ἐκλείπει, καὶ ἴσταται, μηδὲν ἕτερον, ἢ τὴν ἐκπλήξιν ἐν φαιδρότητι πάσῃων νοερῶν· καὶ γε μὴ μεταβαίνειν, ὅμως; τῷ νοερῷ φωτισμῷ ἐνεργεῖται ἀφορῶν ἀκινήτως ἐν τῇ ὑπερουσίῳ ἀποκρυφίῳ, ἐνικῶς τε καὶ μονοειδῶς τῇ ἀπροσίτῳ ἐνδότητι τῆς ἀνεκφοιτήτου τηλαυγείας διαπορούμενος, καὶ καλλυνόμενος. Εἰ δ' ἦν ἀπὸ τοῦ θεωρεῖν ἀργός, πῶς ἂν ἐπάσχε τὸ ἐκπλήττεσθαι καὶ φαιδρύνεσθαι; Ἄλλὰ τοῦτον τὸν τρόπον λέγεται ἴστασθαι, αὐτοῦ γεγονότα τὸν νοῦν, ὅτι ἀμεταβάτως; ἔχει τὸ ἐν θεωρῶν, καὶ τῇ τοῦ ἐνός ἀγλαῖα καὶ προσπάσῃων, καὶ χαίρων, καὶ λαμπρυνόμενος, καὶ ἴστασθαι μὴ κινούμενος, οὐ μὴν μύων τὴν σφετέραν τῆς θεωρίας ἀπὸ λαυσιν· τοῦτο γὰρ φευκτὸν τὸ πάθος, καὶ οὐκ ἐπαινετὸν, καὶ σκότους ἀγνοίας ἐμπλεον, μηδαμῆ μηδισμῶς θεωρεῖν. Ἡ δ' εἰρημένη στάσις τοῦ νοῦ, κατὰ ἀπρόσιτον φωτὸς ἑλλαμψίν γίνεται, καὶ θεωρία ἐστὶ, μὴ ζητούσα μεταβάσιν, ἀλλὰ παύλαν καὶ στάσιν. Ἄπειρον γὰρ ἐστὶν ἐκεῖνο τὸ ὑπερφύς, καὶ κρυμμύστον ὑπερούσιον ἐν, καὶ ἀνέκβατον νῷ παντὶ, καὶ ἄλλοσέ πη θεωρεῖν οὐ συγχωρεῖ τὸν θεωροῦντα αὐτὸν νοῦν, καθόσον ἂν εἴη μετεληφῶς ὁ νοῦς ἀνηκούσης αὐτῷ καθάρσεως, καὶ θείας συνάρασεως. Καὶ οὐκ ἄλλως μεταπίπτει γε τῆς θείας ταυτῆσι θεωρίας, καὶ ὑπερχάλου ἀγλαίας, καὶ ἀπειρίας, ἢ ἀνθελκόμενος ὑπὸ τοῦ προσπαθῶν, ἢ προσλήψῃ, ἢ ὑπὸ τῆς φυσικῆς, ἢν πάσῃ τρεπτότητος.

μδ. Τῷ νῷ φύσις ἐν νοεῖν· ἐν κινήσει δὲ τὸ νοεῖν, καὶ μεταβάσει. Ἐπεὶ δὲ ὁ νοῦς ἐν Θεῷ γενόμενος, ὑπεράνω νοήσεως εὐρίσκαται, καὶ κινήσεως, εἰκότως οὕτω λέγοιτο· ἂν ὁ νοῦς εἰς τὸ ὑπὲρ φύσιν ἑαυτοῦ γί-

νεσθαι ἀπολύτως τὸν Θεὸν φανταζόμενος· πᾶν γὰρ ἄ
νόημα, δῆλον ὅτι ἐκ πράγματος γίνεσθαι πέφυκεν·
ἔπου δὲ πρᾶγμα οὐ θεωρεῖται, νόημα οὐτε γεννᾶ-
ται, οὐτε μὴν εὐρίσκειται. Ὁ τοίνυν Θεὸς μηθοπω-
σιούν ἔχων ὁράσθαι πραγματικῶς φαντάζει τὸν
νοῦν πεφυκότως ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν, ὧν δηλαδὴ ἐνεργεῖ· ἂ
τόπον ἐπέχει δυνάμεις, ἔκ τινο; προΐουσης
δυνατοῦ. Ἐφ' ὅσιν οὖν ὁ νοῦς ἐν ἄλλοις ἅπασιν εἰλωθε-
τάς δυνάμεις μετὰ τῶν δυνατῶν θεωρεῖν, τοῦτο
ζητεῖ κατὰ Θεοῦ παθεῖν· καὶ ἀδυνατῶν γιγνομένων·
ὕπερ γὰρ τὴν φύσιν τοῦτο παντὸς κτιστοῦ νοῦ· τὰ
περὶ Θεὸν θεωρεῖ. Καὶ τὸν Θεὸν ἀνομμάτως, ὃ λέ-
γεται, ἀπλῆ φαντάζεται, καὶ ἀθρόα ἐπιβολῇ. Ἡσύ-
χου δὲ ἀέρο; δραξάμενος, καὶ θείας εὐμενείας γενό-
μενος; ἐπιτυχῆς, καὶ ἐνεργούντος; ἐν ἑαυτῷ τοῦ θείου
καὶ προσκυνητοῦ Πνεύματος, ἐκ τοῦ νοεῖν συνεχέ-
στερον ἀρπάζεται εἰς ἀνείδεον, καὶ ἄποιον, καὶ ἀπλῆν
κατάστασιν, εἰσω καρδίας ὡς τάχος εἰσδύων, δυνά-
μει τοῦ Πνεύματος ὑπερφυεῖ. Καὶ ἰστάμενο; ἐν
φαντασίᾳ Θεοῦ, καὶ μηδὲν νοῶν, ἀλλ' ὕπερ τὸ νοεῖν
γιγνόμενος, ἐξ οὗπερ ὅτι ἀπὸ τοῦ τὰ περὶ Θεὸν
νοεῖν, ἀνεισιν εἰς θείαν φαντασίαν, ἧ εἰρήται,
ἀπλοῦς ἀποκαταστάς, λέγεται ὅτι εἰς τὸ ὕπερ φύσιν
ἑαυτοῦ τελεῖ, ὅτι γίγνεται ὕπερ τὸ νοεῖν.

μέ'. Πᾶν ὃ τι οὖν λεγόμενον κρύφιον, ἔχειν ἀνάγκη
τι προφαινόμενον, ὅθεν ὅτι τοῦτο κρύφιον ὑφορᾷται·
εἰ γὰρ μὴ, τῷ μὴ ὄντι γνωσέοικε μάλιστα. Τὸ γὰρ
ὀλιγῶς μὴ διδόν ἔμφρασιν γνωστικῆν ὄντοτήτος; ὅπως
ἴσον νομιθεῖται ἂν τῷ πάντῃ μηδαμῶς ὄντι.
Ἄμείλει δῆτα καὶ τῷ τοῦ Θεοῦ κρυφίῳ συνυπάρχει
τιὰ προφαινόμενα, οἷς ὅλα ἰχνηλατῶν ὁ νοῦς τῆς
θείας ἀποκρυφίότητος αἰσθησιν δέχεται, τῷ κατα-
ληπτῷ τοῦ Θεοῦ ἀνίων πρὸς τὸ ἀκατάληπτον· ἐν ᾧ
γενόμενος; ἐπίσταται, ὅτι ἔστι τι ἀκριθῶς, ὃ διαφεύ-
γει τὴν ἑαυτοῦ φυσικὴν κατάληψιν, ὑπεράνω κει-
μενον πάσης νοερᾶς καταλήψεως, καὶ ἀγγελικῆς
ἡστυνοσούν, ὡς ὑπερῶς; [ἴσ. ὑπερφυεῖς]· καὶ πάσης
μὲν φύσεως, καὶ οὐσίας, καὶ ὄντος παντὸς αἰτιον,
καὶ ἀρχῆ, καὶ πέρας, αὐτὸ δὲ ὑπερφυεῖς, καὶ ὑπερ-
ούσιον, ἀπίσης ὑπερανωμισμένον ἀπειλῶς ὄντο-
τήτος· ἀγνῆντόν τε καὶ ἀναρχον, καὶ ἀόριστον, καὶ
φύσει, καὶ τόπῳ, καὶ χρόνῳ ἀπλῶς ἀπερὶληπτον·
καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ἀπόκρυφον ἐν ὕπερ νοῦν. Καὶ
ἔστιν ἡ θεία κατάληψις φυσικῶς ἐξ αὐτοῦ προΐουσα,
παμπόλλη τις οὐσα, καὶ ἡμᾶς αὐθις ἐπ' αὐτῆς ἐπα-
νατείνουσα, καὶ οἷον ἀνακυκλούσα νοεραῖς χειραγω-
γίαις, καὶ ἐπιστροφαῖς, καὶ ἀνατάσεσιν, ἐπεὶ τὸ
ἀρχικὸν ἀπόκρυφον ὑπερφυεῖς ἐν· τοσοῦτον ἐνοῦσα
ἡμᾶς τούτῳ, ὅσον νοῆσαι ὅτι ἔστι, καὶ ὅτι ἐν ἔστιν·
ἔτι γε μὴν καὶ ὅτι τρώπῳ παντὶ ἀδιανόητόν ἐστι, τὸ
τί ἔστιν εἶναι εἰδέναι τοῦτο τὸ ἀπόκρυφον ἐν. Τὸ δὲ
ὑπεράνω νοῦ εὐρημένον καὶ ἐκφεύγον διάνοιαν, πῶς
ἂν λόγος διεξοδεύειν δεδύνηται; ὃ δὲ λόγος διεξο-
δεύειν οὐ δεδύνηται νοητῶν, ἀφθέρχτως, καὶ ἀβή-
τως, καὶ ἐν σιωπῇ ὁ νοῦς ὕπερ ἐνοιαν ἐνοειδῶς
ἀφροῦν ὡς ἀπόκρυφον, καὶ χαίρειν ὡς αἰτίῳ, καὶ
προμηθεῖ· καὶ ἐκπλήττεσθαι ὡς ὑπερφύτῳ, καὶ
ὑπεραθάθῳ, ὑπερδύτῳ τε καὶ ὑπερδυναμῳ, καὶ θεῶς;

suam naturam pervenisse, Deum absolute imagi-
nans; omnem enim cogitationem ex re fieri mani-
festum est. Ubi autem res non conspicitur, neque
cogitatio generatur, neque invenitur. Cum igitur
Deus videri nequeat realiter, menti ex iis quæ
circa ipsam sunt, seipsum repræsentat, quæ nempe
operatur; quæ locum potentia tenent ex quodam
possibili procedentis. In quantum enim mens in
aliis omnibus potentias cum possibilibus contem-
plari solet, id et de Deo pati inquit; et cum non
possit res ipsas contemplari, id enim supra omnis
creatæ mentis naturam est, quæ circa Deum
sunt contemplatur. Et Deum, oculorum experts, ut
dictum est, et frequenti aspectu imaginatur et
tranquillum aera prehensens et divinæ benevo-
lentia particeps effecta, et in ipsa operante divino
et adorando spiritu, ex cogitando frequentius sim-
plicem et sine forma ac figura statum amplectitur,
intra cor rapidissime intrans, supernaturali spiri-
tus virtute. Et in Dei imaginatione stans neque
quidquam cogitans, sed supra cogitationem effecta,
quia ex eorum quæ circa Deum sunt cogitatione,
ad divinam imaginationem ascendit, ut dictum est,
simplex constituta, et dicitur ea supra suam na-
turam pervenisse, quia fit supra cogitationem.

45. Quocumque dicitur absconditum, necesse
est ut aliquid manifestatum habeat, unde illud
absconditum animadvertatur; nisi enim id esset,
nihil prorsus simile esset. Quod enim omnino
non dat existentia apparitionem, illud minime ex-
sistere crederetur. Sine dubio igitur Dei abscondito
coexistunt quædam signa, quibus tanquam vesti-
giis mens inhaeret et divinæ obscuritatis sensum
accipit, per id quod potest comprehendi ascendens
ad illud quod capi nequit. Quis postquam pervenit,
apprime novit esse aliquid quod suam naturalem
comprehensionem fugiat supra quamlibet naturalem
et angelicam, comprehensionem situm, utpote su-
pernaturale; et quod est omnis naturæ ac substan-
tia et creaturæ causa et principium et finis, ac
supersubstantiale, habitans infinito modo supra
omnia quæque existunt; ingenitum ac sine princi-
pio, et infinitum, et natura ac loco et tempore
simpliciter incircumscripsum; et illud est abscon-
ditum unum supra mentem. Et est divina compre-
hensio naturaliter ex ipso procedens, multa quidem,
et nos rursus super seipsam extendens, et circum-
agens spirituali ductu et conversione et extensione,
cum illud initiale arcanum supernaturale unum sit;
tantum nos cum ipso unificans, quantum necesse
est ut sciamus illud esse et esse unum; et adhuc
illud esse omnino incogitabile, et impossibile esse
ut percipiamus quid sit illud absconditum unum.
Quod supra mentem situm est et fugit cogitationem,
quomodo illud ratio possit penetrare? Quod autem
ratio non potest cogitatum penetrare, mens abs-
que voce et verbo et in silentio supra cogitationem
simpliciter aspicere potest ut absconditum et eo
lectari tanquam principio et providentia, et stupere

tanquam supersplendido et superoptimo et præpotenti et divina ex ipso exultatione frui, tanquam infinitis et interminatis omnibus quibus videtur supersubstantiale unum absconditum; et omnino rationalis naturæ consequentia est. Inconsequens igitur est mentem quæ in iis versatur, rationibus uti, eaque penetrare transeuntem. Qui igitur silentio non utitur, sed voce, a summo mentis statu deficit: is enim summus ejus status est, ut ii ipsi qui nihil veritatis præ se ferunt, confiterentur, in summo eam suæ virtutis gradu constitui. Summus porro ille gradus est ad illud quod summum est aspectus, qui et sine oculis perfici dicitur; multo igitur minus; et sine voce ac verbis.

46. Quando mens sine oculis accedit ad divinitatem, unam, æternam ac summam obscuritatem, assensus, et hic sine oculis inde ad mentem simplicem descendit, simplex quoque et pulchritudine ac luce eximia et ineffabili splendore plenus; et in admirationis abyssum et stuporis mentem in silentio invitans; comprehendens cor spirituali effluvia et dulci gaudio. Fit menti dulcis illuminatio ac splendor, et divinans secundum similitudinem amor, et pura exultatio. Principium autem ex Deo habet, unde omne donum optimum per mentis munditiam; et habet, ut ita dicam, materiam ex divinis apparitionibus per scripturas, et creaturas intelligentes cum recto corde in tranquillitate et oratione consideratis. Non enim quolibet modo aspicitur absconditum et intimum divinitatis unum supra cogitationem, sed in procedente inde splendore simplici aspectum et contemplationem spirituales replente. Quod qui non patitur, rationabiliterque et scienter exterius ascendit ad supernaturale absconditum et simplex unum, non in corde motus, neque spiritualiter illuminatus.

47. Splendidissima, simplex et uniformis mentis in Deo contemplatio se ad unam illam divinam obscuritatem ferens et ad splendorem inde micantem æternæ et infinitæ lucis, non modo oris silentium exigit, sed et mentis. Licet enim, vel ore silentium agente, intra mentem ita disponi ut et ratiocinationes percurreamus, et mutemur. Ratio esset alicujus rei mente conceptæ a qua mens refugiens longe ad plenissimam Divinæ unitatis non figuratam obscuritatem ascendit. Aliud enim est mentis contemplatio et dispositio, et aliud cogitatio quæ est conceptæ rationis. Unde in creatis ac oppositis aut aliter variis rebus versata mens, primum contemplatur, ac deinde ita cogitat mutata. Et sane in re sæpe una inveniri non paucas cogitationes. Sed in illa una et simplici et intima divinaque obscuritate, intendit quidem et expandit proprium oculum, et divini splendoris simplicitatis illustratur. Minime autem potest cogitare sic disposita. Una enim illa simplicitas et obscuritas spirituali conversionem aut variam dispositionem fugit, et non potest cogitata describi aut ore dici.

Ἄπολαύειν ἐκ τούτου ἀγαλλιάσεως, ὡς ὄσιν ἀπείροις, καὶ ἀορίστοις; ἅπασιν, οἷς ὄρῃται τὸ ὑπερούσιον ἀπόκρυφον ἐν, καὶ πᾶν τοι φύσεως λογικῆς ἀκολούθημα. Ἀνακόλουθον δὲ, ἐν τοιοῦτοις ὄντα τὸν νοῦν, λόγοις χρῆσθαι, καὶ διεξοδεῦειν μεταβαίνοντα. Ὁ ἄρα χρώμενος οὐχὶ τὸ σιωπᾶν, ἀλλὰ τὸ λέγειν, τῆς ἀκρας ἐλλείπει τοῦ νοῦ καταστάσεως· αὐτὴ γὰρ ἐστὶν ἡ ἀκρα τούτου κατάστασις, ὡς καὶ παρὰ τῶν μηδὲν ἀληθεία; προτιθέντων ὁμολογηθεῖν ἂν· τὸ ἐν τῷ ἀκροτάτῳ τῆς αὐτοῦ ἐνεργείας γεγενῆσθαι. Ἀκρότατον δὲ ἐστὶν, ἢ πρὸς τὸ ἀκρότατον αὐτοῦ ἀπόβλεψις, ἥτις καὶ ἀνομμάτως τελείσθαι λέγεται· πολλῶν ἄρα ἔλαττον, καὶ ἀκαλήτως.

βρ μς'. Ἐπιβάλλοντος τοῦ νοῦ ἀνομμάτως τῇ θεοτάτῃ ἐνικῇ, καὶ ὑπερραρχικῇ, καὶ κορυφασιότητῃ ἀποκρυφιστικῇ, παραδοχῇ, καὶ αὐτῇ ἀνόμματος, ἐκείθεν ἐπεισιν ἐπὶ τὸν νοῦν ἐνοειδῆ, καὶ μονοειδῆ; ὑπερχάλου καὶ ὑπερφαούς, καὶ ἀβέβητου ἀγαλῆς πεπληρωμένη· καὶ εἰς βυθὸν θαυμασμοῦ, καὶ ἐκπλήξεως προκαλουμένη τὸν νοῦν ἐν σιγῇ· προκατέχουσα τε τὴν καρδίαν ἐνεργείᾳ πνευματικῆς, καὶ χαρᾷ γλυκερᾷ· ἐκείνη γίνεται τῷ νοῖ νοερός φωτισμός, ἔλλαμψις, καὶ θεὸς κατὰ τὸ ἀνάλογον ἔρωσ καὶ φαιδρὸν ἀγαλλίαμα. Ἔχει δὲ τὴν ἀφορμὴν ἐκ Θεοῦ, ὅθεν πᾶσα δόσις ἀγαθῆ διὰ τῆς τοῦ νοῦ καθαρότητος, καὶ τὴν, ὡς ἂν εἴποι τις, ὕλην ἐκ τῶν ἀνὰ μέρος θεῶν ἐμφάσεων τῶν Γραφῶν, καὶ τῶν ὄντων θεωρημένων συνेतῶς μετ' εὐθύτητος ἐν ἡσυχίᾳ καὶ προσευχῇ. Οὐ γὰρ ὡς ἔτυχεν ἀφορᾶται τὸ ἀπόκρυφον ἐνδοτάτον τοῦ Θεοῦ ἐν ὑπὲρ ἔνοιαν, ἀλλ' ἐν προΐουση ἐκείθεν ἀγλῆ ἐνοειδῆ τὴν ἀπόβλεψιν, καὶ θεωρίαν ὑπερεκπληροῦσθαι τὴν νοεράν· ὅπερ ὁ μὴ παθῶν, λογικῶς τε καὶ γνωστικῶς ἐξωθεν ἀνεῖσιν εἰς τὸ ὑπερφύεθ; ἀπόκρυφον ἀπλοῦν ἐν, οὐ καρδιακῶς ἐνεργούμενος, οὔτε δὴ νοερῶς ἔλλαμπόμενος.

ρζ'. Ἡ διαυγεσιότης ἐνοειδῆς τε καὶ μονοειδῆς τοῦ νοῦ ἐν τῷ Θεῷ θεωρία, ἐπιβάλλουσα τῇ ἐνικῇ θεῖᾳ ἀποκρυφιστικῇ, καὶ τῇ ἐξ αὐτῆς ἐξαστραπτουσῇ ἀγλῇ θεῖαν τηλαύγειαν παραδεδεγμένη ἀνάρχου καὶ ἀπείρου φωτοβολίας, οὐ μόνον στόματος σιωπῆν ἀπαιτεῖ, ἀλλὰ καὶ νοῦς. Ἐξεστὶ γὰρ καὶ στόματος σιωπῆν ἀγοντος, εἴσω τὸν νοῦν διατίθεσθαι, καὶ εἰς λογισμοῦ; καὶ νοήματα μεταβαίνειν, καὶ ποικίλλεσθαι· ὁ λόγος ἂν εἴη τοῦ ἐνδοσθέντος, οὐ πόρρω νοῦς ἀναδεδραμηκῶς εἰς τὴν ὑπερηκλωμένην τῆς θεῖας ἐνάδος ἀτύπωτον ἀποκρυφιστικῆς. Ἄλλο γὰρ ἐστὶ τὸ θεωροῦν τὸν νοῦς, καὶ τὸ διατίθεσθαι, καὶ διανοεῖσθαι, ὅπερ ἐστὶ τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου, ἔτερον. Ἐντεῦθεν ἐν κτιστοῖς, καὶ συνθέτοις, ἢ ἄλλως πως ποικίλοις γεγονῶς ὁ νοῦς πράγματι, πρῶτον θεωρεῖ, καὶ περὶ οὗτω διανοεῖται ποικιλλόμενος. Καί-πουντοι ἐν πράγματι ποικίλεις ἐν, εὗροι ἂν οὐκ ὀλίγα νοήματα. Ἐν δὲ γε τῇ ἐνικῇ, καὶ μονοειδῆ ἐκείνη καὶ ἐνδοτάτῳ θεῖᾳ ἀποκρυφιστικῇ, ἀνατείνει μὲν καὶ ἀναπλοῖ τὸ θεωρητικὸν σφέτερον ὄμμα, καὶ τῇ ἀπλοῦσ τῆς θεῖας αὐγῆς καταλαμβάνεται. Ἠκιστα δὲ ἔχει διανοεῖσθαι διατιθέμενος· ἐκφύγει γὰρ ἡ ἐνικῆ

ἀπλότῃ; τὴν νοερὰν οὐρανὸν μεταβάτιν, ἢ ποικίλην διαθέσειν, καὶ ἡ κρυφιώτης, τὸ τί ποτε διανοηθέντα εἶπε: ἐν διαθέσει καὶ στόματι. Δι' ἃ δὴ σιωπῆν ἄσκει; φυσικῶς καὶ στόματι, καὶ νοῦ, ἐν τῇ ἐνικῇ ἐνδοξοτάτῃ θεῖα ἀποκρυφιώτητι νοερῶς ἀνθρώπου; ἀναδεδραμηκῶς.

μη'. Ὑψηλὸν ἡ στροφή τοῦ νοῦς νεύση ὀλικῶς ἐπὶ τὴν Θεὸν, καὶ καταποθῆ τὴ θεωροῦν αὐτοῦ ταῖς τοῦ θεοῦ κάλλους παμφαστάταις ἀκτίσι, καὶ ἀσχηματίστως εἰς τὴν τοῦ ἀποκρύφου ἐνὸς ἀνειδέου ἀνέλθῃ ἀπλότῃ καὶ ἀοριστην, καὶ γένηται αὐτῶς ἐκρυπῶ ἐν, τῇ πρὸς τὸ ἐν αὐτοῦ ἀνατάσει, καὶ ἀποβλέψει ἐν ἐπιπνοίᾳ τοῦ Πνεύματος, τὸ τηνικᾶδε τῆς νηπιώδους γίγνεται τρανῶς καταστάσεως, αὐτὸ τὸ φρονεῖν, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας τοῦ ἀρρήτου καὶ ὑπερφουῶς γέεται, κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον, « Ἐάν μὴ στραφῆτε, λέγοντα, καὶ γένηθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσελθῆτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. » Ἀπόλυτος γὰρ τότε, καὶ ἄσχετος; πάντῃ ἐκ πάντων ὁ νοῦς ἀποκαθίσταται πάσης γνώσεως, παντοιασοῦν νοήσεως, καὶ πάσης συνθέσεως, καὶ ποιικιλίας τοὺς ὁρους ὑπερναθεθηκῶς, καὶ ἀνατεινόμενος εἰς τὸ ἀφρευκτον, καὶ ὑπὲρ νοῦν ἄγνωστον· ὅθεν δῆτα καὶ σιωπῆν ἄγει φυσικῶς, διὰ τὴν οὐ μόνον ὑπὲρ λόγον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ νοερὰν ἐνέργειαν σφετέραν κατὰστασιν, ἔχουσαν μετὰ τοῦ κρυφίου, καὶ ἀνειδέου, τὸ ὑπερφουῶς, καὶ χαρίεν, καὶ γλυκῶ, ὅσον εἰς νοερὰν ἀπόδουσιν.

μβ'. Ἐν εἴδει τῷ ἀνειδέω, καὶ ὑπερφαστάτῃ ἀβλῶ, καὶ ἀσυνθέτῃ κάλλει, καὶ προσώπῳ ἀπλουστάτῃ τὸν Θεὸν θεωροῦσιν οἱ θεωρητικὸι ἐνοειδῶ; ἐν, ἀπείροις ἀγαθοῖς, περιεστειμένον, ἀναριθμήτοις καλοῖς κατηγλαῖσμένον, φωτεινῶς καλλοπαῖς ἀκτινοειδῶ; ὡσπερ περιουγάζοντα νοῦν πάντα, δλθον ἀρρήτον καὶ ἀνεκδιήγητον· ἀγαθῶν καὶ καλῶν πηγαιαν, ἀφθονίαν ἀπειροδύτων, καὶ ἀένναον, δόξης θησαυρὸν ὑπὲρ ἀντλοῦ, ἀπύθμαντον, ἀέκλυτον· πολλῆς δὲ μάλιστα τερπωλῆς ὑπερπληροῦντα τοῦς νομομάτους νόις· χαρᾶς τε καὶ θυμῆδίας μετ' εὐφροσύνης ἀκηράτου κατὰ ῥοῦν ἀείρητον προϋούσης μυστικῶς ἐκ τῆς θείας ἐκεινῆς καὶ ὑπερφουῶς ἐνάδος, τῆς ἐν ὀδύτῃ ὑπερκειμένης ἀποκρυφιώτητι· εἰς τε ἡλικὸν καὶ ὅσον ἀνεξιχνίαστον προχέται πέλαγος ἐξ ἐκεινῆς ἀπερλήπτου, χρηστότητος ἀφάτου, καὶ ἀγάπης ἀνερμηνεύτου, καὶ προμηθείας ἀνεπινοήτου ἐν δυνάμει ἀορίστῃ, καὶ σοφίᾳ ἀφράστῃ, καὶ ἀγγέλοις καὶ αὐτοῖς Σεραφίμ ἀπερινόητα, ὡς ὑπὲρ πάντα νοῦν καθεστῶτα· καὶ μὴν καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ παρόντος ἐν ἡμῖν οἶα συλλαμβανόμενα ἀρρήτῃ λόγῳ, κατὰ δὲ τὸ μέλλον ἀποκαθιστάμενα, καὶ οἶον ἀπογεννώμενα, καὶ τελειούμενα· ἢ καὶ Χερουδικῶν νοῦν ἐξιστᾶ, καὶ μόνον πως ἀμυδρῶς περὶ τούτου διανοηθῆναι προθέμενον. Ὡ ἀγαθότητος, καὶ βουλῆς Θεοῦ, καὶ ἀγάπης, καὶ χρηστότητος, δυνάμειός τε καὶ σοφίας, καὶ προμηθείας θείας! ὄντως μακάριοι ὧν ἀφείθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἀπεκαλύφθησαν αἱ ἀμαρτίαι! Καὶ μακάριος ἄνθρωπος, ὃν ἂν παιδεύσῃ Κύριος, καὶ ἐκ τοῦ νόμου αὐτοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος διδάξει αὐτόν!

Per quæ silentium exercet mens naturaliter et ore et mente; et in gloriosissimam unam et divinam obscuritatem postquam homo spiritualiter confugit.

48. Quando mentis conversio prorsus ad Deum tendit, et cupit eum contemplari divinæ pulchritudinis splendentibus radiis illustrata et in absconditi ac simplicis unius simplicitatem et infinitudinem pervenerit, et ipsa sibi ipsi unum effecta fuerit sua ad illud unum tendentia et aspectu in spiritu cogitatione, tunc manifeste silentem hunc statum assecuta est, nempe ipsum concipere, et regnum Dei ineffabile ac supernaturale gustat, juxta Domini verbum: « nisi conversi fueritis et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum. » Absoluta enim tunc et non cohibita ab omni cognitione se removet, et a qualibet cogitatione, et diversitatis terminos transcendens et ad ineffabile neque noscibile se ferens quod est supra mentem, unde sane et silentium naturaliter agit per eum qui est non modo supra rationem, sed et super spiritualem efficaciam, statum habentem, una cum illo abscondito ac simplice, supernaturale et gratum et dulce, quantum necesse est ad spiritualem fruitionem.

49. In forma sine forma et super splendidissimo imateriali et simplicissimo vultu Deum contemplantur contemplativi uniformiter unum, infinitis bonis circumdatum, innumeris pulchritudinibus illustratum, lucidis radiis splendidum et omnem mentem luce perfundens, ineffabiles et inenarrabiles divitias; bonorum et pulchrorum fontem, infinitam abundantiam perpetuo fluentem et æternam, gloriæ thesaurum plenissimum et inexhaustum, plurimo gaudio replentem mentes sine oculis, lætitia et exultatione cum immisto sensu hac divina et supernaturali unitate libenter se effundente, illa, quæ in inaccessa obscuritate jacet. Vi-ent quoque quantum post investigationem profundatur mare ex illa infinitum, ex illa, inquam, ineffabili bonitate et inexplicabili charitate et providentia inscrutabili in infinita potentia, et ineffabili sapientia; quæ omnia sunt angelis et ipsis Seraphim incomprehensibilia, utpote supra quamlibet mentem excelsa; quæ quidem ex eo tempore in nobis tanquam ineffabili ratione colliguntur, futuro autem tempore restituta et regenerata et perfecta; quæ cherubim mentem extollunt, quibus tamen de illo obscure tantum cogitari datum est. O bonitatem! o Dei consilium et charitatem! o beneficentiam, potentiamque et sapientiam, et providentiam divinam! Vere beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata; et, beatus homo quem Deus erudicrit et de lege sua ac spiritu docuerit eum!

50. In spiritu et veritate revelantur ea quæ iis A qui in mundo sunt, invisibilia sunt, quippe qui nequeunt Spiritum sanctum accipere, ut dixit Dominus. Quibus autem placet secedere et longe se a mundo statuere et ab iis quæ in mundo sunt; eorum per divinam gratiam illuminavit spiritualis lux cordis oculos, solis spiritualis ortus ex alto, et facta est iis apud Deum opitulatio, tanquam gradus in cordibus eorum disponi et illuminari divinis splendoribus ut iustum est; et iis oculis clare aspicuntur et multa alia divina & spiritualia et spirituali aspectu digna. Et ad hæc, futura æterna et indeclinabilis restitutio iis qui pie vixerint, ita ut futura sit non modo non sensibilis, sed jam et supra mentem. Omnino enim tunc convertentur, toti huius quod supra mentem est, effecti, et vitæ ac deliciarum quæ supra omnem cogitationem sunt; tanquam Dei adoptione effecti, coram Deo exsulantes et lætantes supernaturalibus bonis, procedentibus ex summo et uno natura Deo. Circum illum stantes et sanctissime agentes, caste, quam optime, divinam ac supra mentem festivitatem, solam statuamus huius benedictæ latitiæ amœnissimam voluptatem et solemnitatem cum omnibus spiritualibus angelorum ordinibus. Multum quoddam est et ineffabile flamen sinceræ illius de pulchritudine exsultationis. Si enim sensibilis pulchritudo per sensus menti accedens, etsi finita ac fluxa, neque simplex neque increata, voluptatem tamen non ingrati animæ præstare solet, non est difficile iis qui mentem habent et comparare possunt, concipere quid in spiritualibus fierent et in iis quæ supra mentem infinita sunt, neque jam versantes in iis fluxis a Deo securientibus, ex quo omnia pulchra et bona, in incretatis autem, et infinitis; et hæc omnia cum lætitia et exsultatione, et divina vita et ut sæculum illud illamque restitutio nem decet.

51. Postquam mens valedixerit temporalibus localibusque intervallis, easque transierit, nuda efficitur, simplicitate un'formi et v'ra liberti ac invisibili, ac sine ullo velamento et obice, cogitandi et apparendi impossibilitate; quippe quæ in æternitatem et incomprehensibilitatem, insinuatidinemque et indeterminationem supernaturaliter pervenerit in divina spiritualique cordis potentia et illuminatione, quæ in infinitum videtur eum ipsa mentis contemplatione extendi. Tunc Dei pax animæ oritur et Spiritus sancti ineffabilis lætitia et exsultatio ipsi infunditur et supra cognitionem stupor eam psallentem continet. Non videbitur, sed videtur Deus deorum in Sion, in mente contemplativa ac sursum aspiciente. « Domine Deus virtutum, beatus homo qui sperat in te! »

52. Quando mens in stupore jacet ineffabili illa cogitationis carentia, inter Deum ac divina seipsam

5. Ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ ἀποκαλύπτεται τὰ τοῖς ἐν κόσμῳ μὲν ἀθέατα, μὴ δυναμένοις τὸ Πνεῦμα λαβεῖν τὸ ἅγιον, ὡς ὁ Κύριος ἀπεφώνησε. Οὗς δὲ τὸ ἀναχωρεῖν προῦργιαίτατον, καὶ πόρρω κόσμου καθῆσθαι, καὶ τῶν ἐν κόσμῳ, διὰ θείας τε χάριτος διητύγασσε νοερὸν φῶς, τοὺς τῆς καρδίας αὐτῶν ὀφθαλμοὺς ἢ ἐξ ὕψους ἀνατολῆ ἡλίου τοῦ νοητοῦ, καὶ γέγονεν ἀντίληψις αὐτοῖς παρὰ τῷ Θεῷ, ὡ ἀναβάσεις ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν διατίθεσθαι, καὶ καταφαιδρύνεσθαι ταῖς θεοπτικαῖς ἐλλάμψεσιν, ὡς εἰκός, τοῖσι καὶ μάλα τραυῶς ἐνοραῖται, ἄλλα τε πάμπολλα θεῖα, καὶ νοητὰ, καὶ πνευματικῆς ἐποψίας ἐπάξια· πρὸς δὲ, καὶ ἡ μέλλουσα αἰώνιος καὶ ἀπαρέγκλιτος ἀποκατάστασις τοῖς ὁσίως βιώσαν· ὅπως ἔσται οὐ μόνον οὐκ αἰσθητῆ, ἀλλ' ἡδὴ καὶ ὑπὲρ νοῦν. Πάντη γὰρ ἀλλοιωθήσονται τοτηνικάδε ὄλοι τοῦ ὑπὲρ νοῦν γιγνόμενοι, καὶ τῆς ὑπὲρ πᾶσαν ἐνονοίαν καὶ ζωῆς καὶ τρυφῆς· θεοὶ θέσει καθάπερ, ἐνώπιον τοῦ φύσει Θεοῦ ἐπεντρυφῶντες, καὶ χαίροντες τοῖς ὑπὲρ φύσιν ἀγαθοῖς, προβαλλομένοις ἐκ τοῦ ἄκρου καὶ μόνου φύσει Θεοῦ. Τοῦτου κύκλω περιεστώμενοι, καὶ πανιέρως ἀγόντες εὐαγῶς ὅτι μάλιστα τὴν θεῖαν καὶ ὑπὲρ νοῦν ἑορτὴν, καὶ μίαν ἰστώντες τῆς πανευφημίου ἐκείνης τερπωσύνης τὴν ὑπερευφρόσυνον θυμηδίαν καὶ πανηγυρίαν, σὺν ἅπασιν τοῖς νοητοῖς τῶν ἀγγέλων διακόμοις. Πολύς τίς ἐστι καὶ ἀνενόητος ὁ ῥόυς, ἐκείνος τῆς ἀκηράτου τῶν ὑπερχάλων ἀγαλλιάσεως. Εἰ γὰρ αἰσθητῆ καλλονὴ διὰ τῶν αἰσθητηρίων τῷ νοῖ προσπελάσασα, οὐ σα ὀριστῆ, καὶ ῥευστῆ, οὐθ' ἀπλή, οὐτ' ἄκτιστος, C τέρψιν μέντοιγε οὐκ ἄχαριν προξενεῖν εἴωθε τῇ ψυχῇ, συνιδεῖν ἔστιν οὐ πόρρω καὶ συνιέναι νοῦν ἔχουσι, καὶ τὸ ἀνάλογον ἀναλογιζομένοις, τί ποτ' ἂν γένοιτο ἐν τοῖς νοητοῖς, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ νοῦν ἀορίστοις οὔσι, καὶ οὐ ῥευστοῖς γιγνόμενοι ἐκ τοῦ ἐξ οὐ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ πάντα πηγαζομένοις Θεοῦ. Οὐ κτιστοῖς, οὐκ ἠργημένοις, καὶ ταῦτ' ἐπ' εὐφροσύνη, καὶ ἀγαλλιάματι, καὶ θεῖα ζωῇ, καὶ τοῦ αἰῶνος ἐπαξίως ἐκείνου, καὶ τῆς καταστάσεως.

να'. Ταῖς χρονικαῖς τε καὶ τοπικαῖς διοιστηματικαῖς παρατάσεσι, καὶ ταῖς ὀριστικαῖς τῶν φύσεων ἰδιότησι χαίρειν εἰπῶν, καὶ ταύτας διεκδοραμῶν ὁ νοῦς, γυμνὸς γίνεται τῷ ὄντι τῇ ἐνοεῖδι ἀπλότητι, καὶ ζωῇ τῇ ἀτέχνῳ καὶ ἀνεοιδέῳ· καὶ δίχα παντός ἐπιχλύμματος καὶ προβλήματος τῇ ἀνενοησίᾳ, καὶ ἀφασίᾳ ἐν ἀναρχίᾳ, καὶ ἀπεριληψίᾳ, ἀπειρίᾳ τε καὶ ἀοριστίᾳ ὑπερφυῶς βεθηκῶς ἐν καρδίας πνευματοκινήτῳ θεῖα δυνάμει, καὶ ἐλλάμψει πρὸς ἀπειρίαν δοκούση, καὶ αὐτῇ τῇ τοῦ νοῦς θεωρίᾳ συνεπεκτείνεσθαι. Τοτηνικάδε ἡ τοῦ Θεοῦ εἰρήνη τῇ ψυχῇ ἀνατέλλει, καὶ ἡ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀρρήτος χαρὰ, καὶ ἡ ἀφραστός ἀγαλλίασις ἐγγεῖται αὐτῇ· καὶ ἡ γνώσεως ἐπέκεινα ἑκπλήξις· συνέχει αὐτὴν ὑποψήλλουσαν. Οὐκ ὀρθήσεται, ἀλλ' ὀπτάνεται ὁ Θεὸς τῶν θεῶν ἐν Σιών, ἐν νοῖ μετεωροπόρῳ, καὶ ὑπεπόπτῃ. « Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, μακάριος ἄνθρωπος ὁ ἐλπίζων ἐπὶ σέ! »

νβ'. Ὁπνηκία ὁ νοῦς εἰς ἐκπλήξεις κείται πεφωτισμένος ἀνενοήτου ἀφραστότητος, μεταξὺ Θεοῦ

καὶ τῶν θεῶν ἑαυτὸν θεωρῶν, τηνικήδης ἔδεται, ἢ ἄ
 θύμις, τῆς πνευματικῆς γνώσεως τοῦ ἀληθεῖς
 καρποῦ, καὶ θεωρεῖται, καὶ χαίρει, καὶ εἰς θεοῦς
 προκοπτεῖ ἔρωτας, λαλῶν μὲν οὐδαμῶς οὐδὲν, οὔτε
 μὴ πως διεξοδεύων, οὔτε ἔνδον οὔτ' ἔσω κατὰ διά-
 θεσιν, ἀλλ' οὐδὲ διανοούμενος, ἀλλ' ὁρῶν νοερώς
 ἐνικῶς ἐν φωτὶ ἀληθείας καὶ πνεύματος, καὶ τρυ-
 φὴν ἀμετάβατον ποιούμενος τὰ δρώμενα.

γγ'. Ὅταν τὸ τοῦ νοῦς πρόσωπον νεῦον εἴσω καρ-
 δίας, ὁρᾷ τὴν τοῦ Πνεύματος Ἐλλαμψίν ἐξ αὐτῆς
 ἀείδλυτα πηγάζουσαν, τότε πᾶν καιρὸς τοῦ σιγᾶν.

γδ'. Ὅταν ὅλον τὸ νοερὸν πρόσωπον ἴδῃ τὸν Θεόν,
 μάλλον μὲν οὐν ὅταν ὅλος ὁ νοῦς εἴσω γένηται τοῦ
 Θεοῦ, ἢ, ἴν' οὕτως εἶπω, ὅταν ὁ Θεὸς ἐν ὅλῳ τῷ νοί
 γένηται, τότε πᾶν τι καὶ μειζρόνως πεφυκότως και-
 ρὸς τοῦ σιγᾶν.

νε'. Ὅταν ὁ νοῦς ἐν τῇ τοῦ Πνεύματος μετοχῇ
 θεωρητικῶς κατὰ τὰ γινόμενα Θεῷ παριστάμενος,
 ἐξῆς τε ἐκ προσώπου Θεοῦ, καὶ ἀγλαίας τρόπον
 βεμιτὸν ἀπολαύη, χρῆ καὶ μάλα εἰκότως σιγᾶν,
 ἡσυχῆ τε καὶ ἀπερικτυπῆτος ὁρᾶν. Εἰ δὲ τι σκότους
 ὀπωσθήποτε ἀχλυῶδες μεταξὺ νοῦ καὶ Θεοῦ παρ-
 εμπέση, ἀθρόον ὡσπερ τι φωτισίδης, καὶ διακατῆς
 πεφυκότι λόγῳ πῦρ, βάλλειν ὁμοίως σκότους λόγον,
 βραχυλέκτον μὲν, ὅμως θείας ἐμφάσεως, ἴν' οὕτω
 ὀλίγον τὸ σκότος ἐξαφανίσας τῷ φωτὶ, καὶ τῇ θέρμῃ
 τῆν γε ἀχλὺν, καὶ ἐξ ἐφαμύλλου τὸν νοῦν φωτίσας
 τε καὶ θερμάντας τούτῳ αὐτῷ, ἐσαυτοῖς ἴσχει συ-
 εῖναι ὡς πρὶν τῷ Θεῷ, καὶ θεωρεῖν τὸ κάλλος αὐτοῦ,
 καὶ ὡς εἰκὸς ἀπολαύειν αὐτοῦ, καὶ καλλύνεσθαι, καὶ
 πᾶσχειν, συλλήδδην φάναι τὰ κατὰ νοερὰν ἐπιβολὴν
 διὰ παραδοχῆς τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος ἐκ Θεοῦ,
 καὶ μὲν γε δῆπουθεν ἠπλώσθαι, καὶ ἀπολύεσθαι ἐν
 ἄρα ἀληθείᾳ καὶ πνεύματι ἐν τῷ Θεῷ, ἀπὸ πάντων,
 καὶ αὐτῶν τῶν περὶ Θεόν. Τοῦτο μὲν εἰκότως καὶ
 προστηκόντως ὁ θεωρητικὸς ὁ μόντοι μόνῃ προσ-
 ἀνέχων πράξει, πολλοῦ δὲ τῆς τοιαύτης ἔχασθαι
 καταστάσεως, μηδέπω δηλονότι εἰς ἑαυτὸν, καὶ δι'
 ἑαυτοῦ εἰς τὸν Θεὸν ἐνωθεῖς. Οὐ τοίνυν θαυμά τούτων
 ἐκ τῶν θεῶν ἄδειν, ἢ λαλεῖν ἀμωσγέπως πολλαί τε
 δὴ καὶ πυκνῶς, ταῖς συνεχέσει πάντως ἐντεῦθεν οἶόν
 τισι βολαῖς, καὶ φοδῶν, καὶ ἀποσοδῶν τὸν ἡμῶν
 δυσμεναίνοντα τὰ πολλὰ, καὶ πολεμοῦντα ἐκθύμως·
 ἦξει γὰρ καὶ τούτῳ καιρὸς ὑπομένοντι, ἐξ ἄρα δῆτα
 ἐπινοίας πνευματικῆς, ὅπρηνικα τὰ τῶν πολλῶν
 θεῶν ψδῶν, καὶ ἄσμάτων, καὶ λόγων σπινθηροειδῆ
 αἰνεῖν ἐναυγάσματα συναφθῶσιν εἰς ἓνα δῆπου πυρ-
 σῶν, ὅτε καὶ τὸν ἐχθρόν ῥᾶν καὶ καιρίαν βάλλει,
 καίων δηλαδῆ, καὶ διαίρων, ἢ μάλλον ἐξαφανίζων τὸ
 σκότος ἐκείνου, ἑαυτὸν δὲ τῷ πυρσῷ φωτίζων, θερ-
 μαίνων τε καὶ πρὸς θεῖον τὰ μάλιστα ἀνακινῶν
 ἔρωτα, πρὸς τε Θεὸν αὐτὸν ἐγκάρδιον ἐν σιγῇ ὕμνον,
 καὶ ἐκπληξίν ἀναφέρων, καὶ μυστηρίων παραδει-
 κνύων ἐξαίτια ἑαυτῷ τὰ μάλιστα θαύματα. Οὐκ ἀπ-
 εικότως γὰρ οἱ ὑπομείνοντες τὸν Κύριον μακαρίζον-
 ται· ἢ ὅτι, προϊόντες χρόνου, κληρονομοῦσιν, οἵαπερ
 πραιεῖ τὴν νοητὴν τῆς ἐπαγγελίας γῆν, ἐν Χριστῷ
 τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

νε'. Ὅταν ὁ νοῦς, ἐκάστη τῶν φωτοχυτῶν τοῦ

contemplans, tunc comedit, quantum licet, scien-
 tiæ spiritualis fructus veros, et deificatur, et læta-
 tur; et in divino amore proficit, nihil quidem
 omnino loquens, neque penetrans, neque intime
 neque intra per descriptionem, sed neque ratioci-
 nans, sed videns spiritualiter ac unitive in veritatis
 ac spiritus lumine, sibi ea quæ videt indeficientes
 lætities faciens.

53. Quando mentis vultus intra cor penetrans,
 videt Spiritus illuminationem ex corde perpetuo
 scaturientem, tunc silendi tempus.

54. Quando spiritualis nullus totum Deum videt,
 imo vero quando mens tota intra Deum est, aut, ut
 ita dicam, quando Deus in tota mente diffusus
 est, tunc omnino et maxime naturaliter silendi
 tempus est.

55. Quando mens in spiritus participatione con-
 templative pro circumstantiis Deo astat, et splen-
 dore debito modo fruitur, gloriaque ex vultu Dei,
 oportet tunc præsertim silere, et tranquille et in
 silentio videre. Si autem tenebrarum caligo intra
 mentem ac Deum deciderit, frequenter tanquam
 aliquid lucidi et ignem naturali ratione urentem
 contra has tenebras emittere oportet, verbum breve
 quidem divinæ revelationis, ut ita citius tenebras
 lumine dissipans et frigus calore solvens, et con-
 trarius mentem illuminans calefaciensque, rursum
 cum Deo, ut prius conversari possit, ejusque pul-
 chritudinem contemplari, eaque frui, ut decet et
 decorari, et, ut breviter dicam, quæ secundum
 spiritualem impetum sunt pati, per viviſcantis
 spiritus ex Deo receptionem, et simplex fieri et in
 veritate ac spiritu in Deo dissolvi ab omnibus et iis
 ipsis quæ circa Deum sunt. Id assequitur merito ac
 decenter contemplativus. Qui vero soli actioni
 incumbit, multum ab hac restitutione distat, non-
 dum in seipso ac per seipsum in Deo unitus. Non
 igitur mirum est illum et divinis canere aut loqui
 quodammodo multa ac frequenter frequentibus
 omnino quibusdam impetibus, ac fremens et reve-
 rens eum qui in nobis plerumque et ardentem pu-
 gnat.

Veniet enim illi tempus sufferenti, ex spirituall
 inspiratione, quando multorum cantuum et ratio-
 num scintillantes fulgores in unam faciem colligen-
 tur, quando inimicum facile et opportune seriet,
 incendens ac dividens, imo vero dissipans ejus
 tenebras, seipsum vero igne illo illuminans calefa-
 ciensque et ad divinum amorem quam maxime
 movens, hymnum et admirationem ad Deum diri-
 gens in silentio, ac sibi mysteriorum ostendens
 stupenda miracula. Non enim immerito qui Domi-
 num sustinent beatificantur; vel potius, tempore
 procedente, hæreditabunt, tanquam mites, spiri-
 tualem promissionis terram, in Christo Domino
 nostro.

56. Quando mens singulis luminis effusionibus

Spiritus illustrata, stupet ac penetratur, et ad infinitum et interminatum seipsam cogitat extensam et mutatam, tum silendi tempus.

57. Quando vero aspectum manifestissimis se laborare animadvertit vel penetrare valentem, ut conatur cedens quodammodo quietem experiat, tunc merito loquendi tempus, breviter tamen et Divinæ illuminationi propria.

58. Quando mens per medias aquas spirituales Pharaonem, fugit, fugatque propriam noctem ignis illuminatione et suam diem transit cum nubis protectione, tunc rursus benedicti silentii tempus adest et pacis, et initium animæ purificationis. Quando autem terribilis spiritualis Amalec, et quæ illum sequuntur, gentes resistunt, prohibentes quominus mens promissionis terram possideat, tunc tempus est ei loquendi, sed ad Deum in spirituali actione et convenienti contemplatione se dirigendi, ut Moyses olim ab Aarone et Ormanus extendebat.

59. Quando ex divini fontis abysso et ex spirituali cordis aspectu scaturit spiritualis potentia, tunc silendi tempus est. Tunc enim ineffabiliter perficitur menti cultus et adoratio Dei in veritate et in spiritu ei id, vero spiritualique sensu.

60. Quando ex spirituali ad Deum aspectu omnis animæ ratio divino stupore adimpletur, spiritus autem visione, et animæ exultatione, indubitanter adest silendi tempus. In spiritu enim sensibiliber veritatem explicite mens contemplatur, et veneratur in stupore adorans Deum qui in ipsa splendet.

61. Qui in spiritu et veritate Deum convenienter adorant et ipsi servant, ut decet, non modo non in loco eum adorant eique servant, sed nihilominus ardent, neque in ratiocinio et, locutione. Quemadmodum enim directe emissus spiritualis sensus, in circumscriptum et cujus nullus est requietis locus, non vult in loco adcrare; ita sane id, quod decet, observans, mens veritati conjuncta, infinitum et interminatum, æternum et sine forma et perfecte simplicem et, ut uno verbo dicam, eum qui est supra mentem, verborum varietate et locutionis enunciatione adorare, eique consequenter servire minime sustinet; cum tempus venerit menti ex inspiratione Spiritus, divinæ veritatis cognitione simpliciter illustrari; quo tempore, ab omnibus absolutam mens et seipsam extrahens, non modo phantasiam, sed et cogitationem exuit, quippe quæ iis quæ supra rationem ac mentem sunt, spirituali lumine cum lætitia et stupore adhæserit, eaque contemplata sit, immobilis, immutabilis facta quodammodo spirituali illo conatu et supra seipsam unione.

62. Oportet mentem sibi ipsi adhærentem accurate spirituales suam restitutionem prudenter ac

Πνεύματος καταλαμπόμενος, ἰλιγγιᾷ, καὶ διαπορεῖται, καὶ πρὸς γε τὸ ἄπειρον, καὶ ἀόριστον ἑαυτὴν νοεῖ ἐπεκτεινόμενον, καὶ ἀλλοιούμενον, τότε καιρὸς τοῦ σιγᾶν.

νζ'. Ὅταν δὲ οἶον ταῖς φανωτάταις τῶν ἐποφῶν ἀποκαμόντα αἰσθάνηται, καὶ διεξοδεύειν ἐθέλοντα, ἵνα τοῦ τόπου καθυφεῖς, τρόπῳ γέ τῃ τύχῃ διαναπαύσῃς, τότε πεφυκῶτως καιρὸς τοῦ λαλεῖν, μέντοι βραχύλεκτα, καὶ οἰκεία θείας ἐλλάμψεως.

νη'. Ὅπηνίκα ὁ νῦς διὰ μέσων ὑδάτων διαφεύγων τὴν νοητὴν Φαραῶν, δίδεισι τὴν ἰδίαν νύκτα ἐν φωτισμῷ πυρὸς, καὶ ἐν σκέπῃ νεφέλης τὴν ἑαυτοῦ ἡμέραν, τηλικάδε ἐξ ἄρ' εὐλόγου σιωπῆς καιρὸς πάρεστι καὶ ἡσυχίας· καὶ ἀρχὴ τῷ ὄντι τῇ ψυχῇ καθάρσεως. Ὅταν δὲ τοῦτῳ ὁ δεινὸς νοητὸς Ἀμαλὴκ ἀντιβαίνει, καὶ τὰ ἐπόμυνα αὐτῷ ἔθνη, κωλύοντα τὴν πρὸς γῆν τῆς ἐπαγγελίας δίοδον, τότε καιρὸς προσήκων τοῦ λαλεῖν, ἀλλὰ πρὸς Θεὸν ἐν πράξει νοεραῖ καὶ ἐοικυῖα θεωρεῖα ὑποδασταζομένων, οἷα Μωσῆς τῷ πάλαι ὑπὸ Ἀαρὼν τῷ χεῖρι, καὶ Ἔρ.

νθ'. Ἐπὶ ἐξ ἀδύσσου πηγαίας θείας, καὶ νοητῆς ἀποδέψεως καρδιῶν πηγάσει δύναμις πνευματικῆ βλύουσα, πάρεστι πεφυκῶτως καιρὸς τοῦ σιγᾶν. Τοτηλικάδε γὰρ ἀρρήτως τελεῖται λατρεία, καὶ μὲν γε προσκύνησις τῷ νῷ, Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἐν πνεύματι, καὶ τοῦτο ἀληθινῇ αἰσῆσει νοεραῖ.

ξ'. Ἐπειδὴν ἐξ ἀποδέψεως πρὸς Θεὸν νοεραῖς, ἐξέλου τὸ μὲν λογιστικὸν τῆς ψυχῆς ἐμπέπλησται θείας ἐκπλήξεως, τὸ δὲ νοερὸν ὀράσεως, καὶ μὲν που ἀγαλλιάσεως ἢ ψυχῆ, ἀναμφηρίστως τότε καιρὸς τοῦ σιγᾶν. Ἐν Πνεύματι γὰρ εὐαισθήτως τὴν ἀληθεῖαν συνεπτυγμένως ὁ νοῦς ἀφοραῖ, καὶ γεραίρει προσκυνῶν ἐν ἐκπλήξει τὸν ἐλλαμπόμενον ἐν αὐτῷ Θεόν.

ξα'. Οἱ πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ καταλλήλως τὸν Θεὸν προσκυνῶντες, καὶ αὐτῷ λατρεύοντες ὡς εἰκός, οὐ μόνον οὐκ ἐν τόπῳ προσκυνοῦσι καὶ λατρεύουσι, ἀλλ' οὐδὲν ἤττον ἐξ ἐφαμίλλου, οὐδ' ἐν λόγῳ τῷ κατὰ προφορὰν. Ὅσπερ γὰρ ἡ ἐξ ἄρ' εὐθύτητος ἀνηγμένη νοεραῖ αἰσθησις, τὸν ἀπερίγραπτον, καὶ οὐ οὐδεὶς τόπος τῆς καταπαύσεως, οὐκ οὐκ ἐθέλει ἐν τόπῳ προσκυνεῖν· οὕτω δῆπουθεν τὸ δέον τηροῦσα τῆς ἀληθείας ἡμένη, τὴν ἄπειρον, καὶ ἀόριστον, ἀνυχρόν τε καὶ ἀνεῖδον, καὶ τελείως ἀπλοῦν, καὶ ὀλικῶς εἰπεῖν ὑπὲρ νοῦν, λόγων ποικιλίᾳ, καὶ ὀρισμῷ προφορᾶς προσκυνεῖν, καὶ ἐπομένως λατρεύειν, ἥμιστα πάντων πεφυκῶτως ἀνέχεται· ὅταν δηλαδὴ καιρὸς ἐπέλθῃ τῷ νῷ ἐκ τῆς ῥοπῆς καὶ ἐπιπνοίας τοῦ Πνεύματος, τὴν ἐπίγνωσιν τῆς θείας ἀληθείας ἐνοειδῶς ἐναυγάξεσθαι· καθὸ καιροῦ, παντάπασι καθόλου πάντων ἀπόλυτος ὁ νοῦς καταστάς, καὶ μὲν δὴ καὶ ἑαυτὸν ἐκβάς ἀμηγέτη, οὐ μόνον ἀφασίαν, ἀλλὰ καὶ ἀνοησίαν εὐλόγως δῆτα ἀσκει, ὡς εἰς τὰ κρείττω καὶ λόγου, καὶ νοῦ τῷ νοεραῖ φωτὶ μετ' εὐφροσύνης καὶ ἐκπλήξεως ἀσχολούμενος καὶ θεωρῶν, ἀκίνητος, καὶ ἀμετάβητος ἀτεχνῶς τῇ ἀνομμάτῳ, ἐπιβολῇ τρόπῳ γέ τῳ γεγονῶς ἐνώσει τῇ ὑπὲρ ἑαυτῶν.

ξβ'. Χρὴ τὸν νοῦν ἑαυτῷ προσέχοντα παρατετηρημένως διουνοῦν τὴν ἰδίαν νοεραῖν κατάστασιν

φρονίμως τε καὶ σοφῶς σὺν δίκῃ. Καὶ ὅταν αἰσθά-
νηται ἐαυτὸν θεωροῦντα τὰ ἀπλά, καὶ ἀτύπωτα τῆς
θεολογίας μυστήρια, ἐν σιωπῇ ἡσυχῇ ἵστασθαι αὐ-
τίκα οὐκ ἄθυμαστὶ, οὔτε δὲ μὴν πύβριον τῆς σφετέ-
ρης καρδίας ἐνεργουμένης ἐν πνεύματι, καὶ μὲν που
ἐλλαμπομένης. Καίριος γάρ τότε οὐ μόνον ἡσυχίας
αἰσθησέων πάντων ἐξ αἰθητῶν τῆ καθόλου, ἀλλὰ
καὶ σιωπῆς οὐδὲν ἤττον, οὐτινοσὺν διεξροέουστος
λόγου· μάλλον μὲν οὖν τοῖς γνωστικοῖς τότε, εἰ τι
χρὴ φάναι, καὶ νοεράς τριβῆς, ἡσυχίας καὶ ἀβλε-
ψίας καιρός. Ὅλιως γάρ τοι τὸ ἀκίνητον ἐπιτηδεύειν
δεῖ, ἐν αἰσθήσεσιν, ἐν λόγοις, ἐν νοήσεσιν, ἢ ὁ νοῦς
εὐθυδῶλως, καὶ ἢ γρη, μονώτατος ἐν ἀποβλέψει
ἐνοσιδεῖ καὶ μονοσιδεῖ τοῦ ἐνός καὶ μόνου τρισσοῦ
θεοῦ ἕξη ἐλευθερίως, κατὰ τρίπον θεμιτῶν, τὴν ὑπὲρ
ἐννοιαν ἀπειρίαν καὶ ἀναρχίαν, καὶ μὲν γε ἀπεριλη-
ψίαν, καὶ τ' ἄλλα καθάπαξ εἰπεῖν, τὰ θεῖα, καὶ
ἄτρεπτα, καὶ ἀπόλυτα καθοράν, καὶ ἐνοῦσθαι συ-
ηλλουωμένοι· τῇ θεωρίᾳ, καὶ ἠπλωμένους, καὶ τὸ ὅλον
θεοσιδῆς γεγενυμένοι, τῇ θεῖᾳ χάριτι, σὺν εὐφρο-
σύνῃ καὶ θαύματι. Ἐπει δὲ ὁ νοῦς τῆς τοιαύτης
ἔγεσθαι καταστάσεως ἤβηλεν ἂν, εἴπερ ἐνδν, ἀλλ'
οὐχουν δεδύνηται τρεπτός τε ὦν, καὶ τρεπτοῖς συ-
ζῶν, καὶ συνηρμοσμένοις ἀμυγέπη σώματι, καὶ πρῶ-
γμασι περιστατικοῖς, ἐπιστημονικῶς δεῖ μὴ ἐπι-
εσχοινίσθαι μακρὰν τῆς ἐνοσιδῶς ἀποβλέψεως ἐκπε-
σῶν, μηδὲ πολυρόρημονεῖν, ἀλλὰ μικρὰ μὲν λέγειν,
καὶ ταῦτα δὲ τῶν θεῶν ἐναυγασμάτων, ἢ οὐ μόνον
θᾶτον ἕξη πρὸς τὴν τοῦ θεοῦ ὑπὲρ νοῦν ἔωσιν
αὐθις ἐπιστρέφειν, ἀλλὰ καὶ φανωτέρως ἐπαίσθηται
τῆς ἐνώσεως, οὐδὲν δὲ ἤττον καὶ ἐπιμονωτέρας.
Καθίσον γὰρ ὁ νοῦς τὸ συνεπτυγμένον φυλάσσει, καὶ
ἀδιάχυτον ὀπωσθήποτε, κατὰ τοσοῦτον ἢ στροφῆ αὐτοῦ ἢ γε πρὸς τὴν θεῖαν ἔωσιν τάχον γίνεται, καὶ
φανωτέρας ἐνοῦται ταῖς μαρμαρυγαῖς, καὶ μὲν γε
εἰσιμῶ.

ξγ'. Ἐπειδὴν τῇ θεῖᾳ ἐνοσιδεῖ ἐκφαντοριᾷ ἐκ νοε-
ράς ἀποβλέψεως ὁ νοῦς προσπάσγων ἠλλοίωται, καὶ
τῷ ἀγνώστῳ περιαιγάζεται τῷ πάσης ἐπέκεινα
γνώσεως, ἀδιαίρετός τε ἀποκαθίσταται, καὶ ἀπλοῦς,
καὶ ἀρροστος, ὡς ἂν ὑπὸ γνῶφον ἐνιαίως καταλαμπό-
μενος, κάλλος ἀπερίγραπτον θεωρῶν ἀπλότητος
ὑπερβόη· ἢ ἀνείδουν παντὸς εἶδους ὑπεροχῆ, ἀναρχον
ὑπερθέσει· πάσης ἀρχῆς ὀπηδήποτε· αὐτὸ μὲν
ἀπερίληπτον, ἀπάντων δὲ τοὺς ὄρους, καὶ τὴν ὀποιον-
σὺν περιοχὴν ἐνόητα ἐν αὐτῷ, πάντα πληροῦν ὡς
ὑπὲρπληρες, αὐτὸ δὲ ἀπειρον ὄν, συνελόντα εἰπεῖν,
ὀπήνικα τῇ πάντων τῶν ὄντων ὑπεροψία ἐν τῇ τοῦ
ἐνός ἐποψία πάντ' ὀψῆται ἀρβήτην λόγῳ δυνάμει
νοερότητος ὑπὲρ νόησιν· τότε καιρός τοῦ σιγᾶν καὶ
μυστικῶς καὶ ὑπερκοσμίως, ἢ, ἢ οὕτως εἰποίμι,
ἀνομμάτως καὶ ἀλαλήτως τὴν μονοσιδῆ τρυφᾶν ἐν
θεοτέρᾳ μύσει τῆς ἀληθείας ἀπόλαυσιν. Ἐπὶ δὲ
τὰ εἰρημένα ἀπῆ ἀπὸ νόου, καὶ περὶ αὐτὸν ὀράται
διαίρεσις, τοτηνικᾶδε καιρός τοῦ λαλεῖν· μέντοιγε
λαλεῖν τῆς ἀναγωγῆς πρὸς σιγὴν ἄξια. Κρεῖττω
γάρ τοι ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος ἢ ὑπὲρ λόγον, ἢ γε
ἔγκαιρος λέγοιτ' ἂν καὶ μάλα εἰκότως, σιγῇ, λόγου
παντός· καθὼ καὶ Σολομῶν ὁ πάνυ προτεταχῶς
ταυτηνί, Καίριος τοῦ σιγᾶν, εἴτα καιρός τοῦ λαλεῖν,

A sapienter cum justitia dirigere; et quando senserit
seipsam simplicia contemplantem et non figurata
Theologiæ mysteria, in silentio tranquille statim
stare non sine stupore, neque longe a corde illumi-
nato in spiritu agentem. Non est solummodo tem-
pus sensuum omnium ex sensibilibus tranquillitatis,
sed et silentii quoque, nullo verbo accedente. In
vero igitur et, si quid oporteat dicere, doctis est
spiritualis exercitii, pacis et obscuritatis tempus.
Omnino enim tunc immobiliter stare oportet, in
sensibus, in verbis, in cogitationibus, ut mens di-
recte et quomodo oportet, solo in simplici aspectu
unius et solius trini Dei, libere, modo licito, infinitu-
dinem et æternitatem supra cogitationem et incom-
prehensibilitatem, et alia, uno verbo, divina et
immutabilia et absoluta videre queat, et cum iis
mutata contemplatione uniatur et simplex efficiatur
et Deo similis, divina gratia cum lætitia et admira-
tione. Quoniam autem mens talem restitutionem
vult, si ipsi possibile sit; non autem potest, ut-
pote mutabilis, et cum mutabilibus vivens et con-
iuncta, et cum corpore unita et actibus funestis,
perite oportet eam non longe abire a simplici as-
pectu decidentem, neque multa loqui, sed pauca
quidem dicere et hæc de divinis splendoribus, ut
non modo citius possit ad Dei supra mentem unio-
nem confugere, sed et eam unionem manifestius
sentiat et permanentiorem habeat. In quantum
enim mens unionem et tranquillitatem servat, in
tantum ejus ad divinam unionem conversio fit
citius, et clarioribus splendoribus unitur et facilio-
ribus, continua illa cum divinis conversatione.

63. Postquam mens divinam ac simplicem manife-
stationem ex spirituali aspectu passa est, et illa
obscuritate illuminata est, quæ supra omnem co-
gnitionem est, indivisibilisque constituta est, et
simplex, et indeterminata, tanquam simpliciter in
tenebris illustrata, incircumscriptam pulchritu-
dinem simplicitatis excessu contemplatur. Pulchri-
tudinem videt quæ omnem formam superat, æter-
nam, quippe quæ omne principium superet. Ipsa
quidem ea pulchritudo incomprehensibilis est, om-
nium terminos et quamlibet comprehensionem, in
se uniens, omnia implens tanquam plenissima, et
ipsa infinita, ut uno verbo dicam. Quando igitur
mens omnium rerum contemptu in unius aspectu
omnia videt ineffabili spiritualis potentie supra
cogitationem ratione, tunc silendi tempus et mystice
ac supernaturaliter, aut, ut ita dicam, sine oculis
et sine voce simplicibus deliciis in diviniissimo silen-
tio fruendi. Quando vero prædicta absunt a mente
et in ipsa videtur divisio, tunc tempus loquendi; sed
ea loquendi quæ ad silentium ducere possint. Multo
enim melius est id supra rationem et opportunum
silentium, multo inquam, melius omni ratione dice-
retur; ut ait Salomon, qui istud silentium commeu-

39. Si cognitorum rationes sunt, ignotum igitur absconditum est, et extra rationem positum. Si enim supra cognitionem, absconditi ignorantia est, quod supra cognitionem est, minime cognitione indiget; multo minus igitur ratione indigebit. Mens igitur postquam ad absconditum perveniat, silentium naturaliter exercet. Et nisi natura et sine labore sileat, nondum ad illud unum absconditum et simplex pervenit.

40. Quemadmodum homines se ad tranquillitatem exercentes, quando e cella exeunt, experientia discunt quid intersit inter sedere et procedere, sic qui silentium servant, et ad dicendum redeunt, qui contemplatione ad Dei gloriam accedunt, noverunt quo in statu ipsi sint quando natura, non voluntate tacent, et quid sint, quando ad dicendum redeunt. Etenim quando iis supervenit silentium, precantur ne unquam omnino ipsis accidat os aperire in hoc statu versantibus. Tanquam angeli sunt super terram. Simpliciter, sine forma, invisibiliter, absque figura, absolute in firmis mentis aspectibus veritati adhærentes, solummodo secum admirationem habentes et stuporem, nihil omnino cogitantes, imo vero non videntes se ad divinas et æternas illuminationes conferentes. Inde enim descendente mente utpote inconstantiam habente, ad dicendum occurrunt et multis variisque conversionibus commutantur. Et ut iis rursum silendi status redeat, qui valde melior est locutione, tranquillitatem amplectuntur, et custodiunt sensus cum sensibilibus, et omni arte utuntur ut cum locutione et ipsum cogitare fugiant, ut possint cum Davide dicere: « Obmutui et humiliatus sum et silui de bonis. » Etenim igitur et bona dicere est infra silentium cum ratione.

ὅ' ἔχωσι λέγειν καὶ αὐτὸ μετὰ τοῦ Δαβὶδ· « Ἐκωφώθη, καὶ ἐταπεινώθη, καὶ ἐσίγησα ἐξ ἀγαθῶν. » Καὶ γὰρ οὖν καὶ τὸ ἀγαθὸν λέγειν κατωτέρω ἐστὶ τῆς μετὰ λόγου σιγῆς.

41. Neque omnino divinum est manifestum, neque rursum absconditum; quod divinum existat, utique manifestum est; quid autem sit ipsum esse, est absconditum. Plurimum vero differt scire quid sit, et scire quod existat. Illud enim ex operationibus constat; hoc autem, quid est, ex substantia est, quod neque angelis de Deo scire licet. Deus enim est super omnia *infinitum* et super omnem mentem cogitationemque. Quando igitur mens in ea quæ Deum esse demonstrant ascendit, tunc multa potest dicere et sapere optima; potestque dici philosophus ac theologus; postquam autem supergressa est et ascendit ex hoc gradu in quo novit se esse divina obscuritate circumdatam, huius, quid sit, imaginatione acta et omnino sine figura et intacta, ac non videns, ut dignum est, per gratiam effecta est, tunc omnis ratio quæ de Deo aliquid potest dicere, otiosa remanet, et mens unita immota est, et in non cogitabili ingressa. Et tunc tota fit huius quod supra omnia est, ubi non ratio, non cogitatio, non reputatio ad diversa procedit, sed adest simplicitas, et perceptionis impossibili-

λθ'. Εἰ τῶν ἐγνωσμένων, οἱ λόγοι, ἀγνωστον δὲ τὸ κρύφιον, ἐξω ἄρα λόγων τὸ κρύφιον· εἰ γὰρ ἀνωτέρω γνώσεως ἢ τοῦ κρυφίου ἀγνωσία ἐστὶ, τὸ δὲ ἀνώτερον γνώσεως, ἥκιστα δεῖται γνώσεως, πολλῶν ἐλαττον λόγου δεῖται. Ὁ εἰς τὸ κρύφιον ἀπλῶς ἐν ἄρα ἀναβεθρῶς νοῦς, σιωπῆν ἀσχεῖ φυσικῶς, καὶ εἰ γε μὴ φύσει· καὶ ἀνεπιτηδεύτως σιγῆς, οὐπω ἐν τῷ κρυφίῳ καὶ ὑπερῆπιλωμένῳ ἐνὶ γέγονεν ἀναβεθρῶς.

μ'. Ὅσπερ ἡσυχίαν ἀσχοῦντες ἄνθρωποι, καὶ τῆς κέλτης ἐσθ' ὅτε προβαίνουσι, καὶ αὐτῇ πείρῃ τὴν τοῦ καθῆσθαι καὶ προΐεναί διαφορότητα διαγιγνώσκουσιν, οὕτω δῆτοι καὶ τὸ σιωπῆν πάσχοντες, καὶ τοῦ λέγειν ἐς αὐθις γινόμενοι, οἱ θεωρητικῶς τῇ τοῦ Θεοῦ δόξῃ προσιζάνοντες, οἴδασι σφᾶς αὐτοὺς τίποτε καταστάσεως ὄντες [Ἰσ. οὔσι], τὸ σιωπῆν αὐτοῖς ἐπιπίπτει φύσει, οὐ προαιρέσει, καὶ τίποτε ὄντες εἰσιν, ὅθεν πρὸς τὸ λέγειν κλίνουσι. Καὶ γε ἐν ὅς σφίσι αὐτοῖς ἐπέλθῃ τὸ σιωπῆν, εὐχονται γε, εἰ μὴδὲ τὸ καθόλου στόμα διαραῖ ὑπῆρξεν αὐτοῖς ποτε, ἰσταμένους ἐν ἐκείνῃ τῆς καταστάσεως. Ἄγγελοι γὰρ εἰσιν ἐπὶ γῆς ἕτεροι· ἐνοειδῶς, ἀνειδέως, ἀνομμάτως, ἀσχηματίστως, καὶ ἀπλῶς ἐν ἀμεταβάτοις νοδὲ ἀποβλέψαι τῇ ἀληθείᾳ συναπτόμενοι, μόνον μεθ' ἑαυτῶν ἔχοντες τὴν ἐκπληξιν καὶ τὸν θαυμασμὸν χωρὶς τοῦ νοεῖν τι, μᾶλλον δὲ μετὰ τοῦ ἀνομμάτως ἐπιβάλλειν ταῖς ἀνάρχους καὶ θείας ἐλλάμψειςιν. Ἐκεῖθεν τε κατιόντος τοῦ νοῦ ὡς ἔχοντος τὴν τρεπτότητα, κατανωσὶν ἐπὶ τὸ λέγειν, καὶ μεταβαίνειν νοερῶς πολλαῖς καὶ ποικίλαις ταῖς μεταβάσεσι· καὶ ἴν' αὐθις αὐτοῖς ἢ τοῦ σιωπῆν κατάστασις ἐπανέλθῃ, ὡς κρείττων πολλῶν τοῦ λέγειν ὑπάρχουσα, τὴν ἡσυχίαν ἀσπάζονται, καὶ φυλάσσονται μετὰ τῶν αἰσθητῶν τὰς αἰσθήσεις, καὶ πάσῃ μηχανῇ χρωῦνται, πῶς ἂν φύγοιεν μετὰ τοῦ λέγειν καὶ αὐτὸ τὸ νοεῖν, καὶ ἐσίγησεν ἐξ ἀγαθῶν.

μα'. Οὐδ' οὐκ ὀλικῶς τὸ Θεῖον ἐκπεφασμένον ἐστίν, οὐτ' οὖν αὐθις κρύφιον, ἀλλ' ὅτι μὲν ἐστὶν ἐκπέφανται καὶ λίαν τραυῶς· τί δὲ ἐστὶν εἶναι, ἐστὶ κρύφιον. Ἐς τὰ μάλιστα δὲ διενήνοχεν εἰδέναι τὸ τί ἐστὶ, τοῦ ὅτι ἐστὶ· τὸ μὲν γὰρ ἐκ τῆς ἐνεργείας δεῖκνυται, τὸ δὲ, τί ἐστὶν, ἐκ τῆς οὐσίας ἐστίν, ὅπερ δὴ καὶ ἀγγέλοις ἐπὶ Θεοῦ εἰδέναι ἀπέγνωσται· ἐστὶ γὰρ ὁ Θεὸς ὑπὲρ πάντων εἶναι ἀπειράκις ἀπείρως, καὶ ὑπὲρ νοῦν πάντα, καὶ τὸ νοεῖσθαι. Ὅπηνίκα τοῖνον ὁ νοῦς εἰς τὰ ὅτι ἐστὶν ὁ Θεὸς δεῖκνύοντα γένοιτο, τότε πολλὰ ἔχει λέγειν, καὶ φιλοσοφεῖν ἄριστα· φιλόσοφος τε δύναται λέγεσθαι, καὶ θεολόγος. Ὅταν δὲ ὑπερκύψας, καὶ ὑπερανάβεθρῶς ἀπὸ τοῦ ὅτι ἐστὶ τῇ θεῖᾳ περιληφθείς κρυφιοῦντι, τῇ φαντασίᾳ τοῦ τι ἐστὶν ἐνεργούμενος, καὶ πάμπαν ἀνειδέος, καὶ ἀνέπαφος, καὶ ἀνόμματος κατὰ τὸ εἶκος γένηται διὰ τῆς χάριτος, πᾶς λόγος λέγειν περὶ Θεοῦ τι δυνάμενος μένει ἀργός, καὶ ἀκίνητος ὁ νοῦς ἐνιζόμενος, εἰσὺς εἰς τὸ ἀνευνόητον. Καὶ τότε πᾶς τοῦ πάντων ἐπέκσινα γίνεται, ὅπου οὐ λόγος, οὐ νόημα, οὐκ ἐπινοιά τις προχωρεῖ ποικίλλουσα, ἀλλ' ἀπλότης, καὶ ἀκαταλήψια, ἀφασία τε καὶ ἐκπληξίς. Τὸ ἀσχημά-

τιστον, καὶ ἀπειρον, καὶ ἀόριστον, καὶ τὴν τοῦ Ἀ
 ὁράτου ξένῃ τρόπῳ ὁρᾷ ὄρασιν· καὶ τὸ ἀνείδεον
 εἶδος, ἀπόλυτος καὶ αὐτὸς, καὶ ἀνείδεος ἐν εὐθύτητι
 γεγονώς, καὶ κατὰ τὰ ὁράτως αὐτῷ θεωρημένα,
 καὶ ἀνομμάτως ἐπιθεβλημένα, ἐν ἐπιτομῇ φάναι,
 εἰ; ἑαυτὸν τὸ θεῖον, καὶ ὑπερφύες κάλλος ἀναχρω-
 νύμενος, καὶ τὸν τοῦτον τοιοῦτον κτίσαντα γεραίρων
 Θεόν.

μβ'. Οὐχ ὅτι μόνον ἀπλοῦς τυγχάνει ὢν ὁ Θεός,
 ὑπὲρ πᾶσαν κείμενος σύνθεσιν, λέγεται ἔν, ἀλλ' ὅτι
 καὶ κυρίως ὢν, μόνος αὐτὸς ἐν ἅπασιν οὔσι λεγομέ-
 νοις, ἔχουσί γε τὸ εἶναι ἐξ αὐτῷ. Τὸ γὰρ μὴ κυρίως
 καὶ ἀπλῶς ὄν, οὐδὲ κυρίως καὶ ἀπλῶς ἐστὶν ἔν· καὶ
 ὡς ὡσαύτως ὢν πανταχοῦ ἀπεριλήπτως, καὶ ὡς
 μόνος πᾶσιν ἀνόμοιος, καὶ καθαρῶς πάντων ἐκτός,
 καὶ ὡς αἰδῖος, μῆτε ἀρξάμενος μῆτε παυσόμενος,
 καὶ ὡς ἐν ἅπασι τὴν θεῖαν τῆς προνοίας αὐτοῦ ἀκτίνα
 ἀγράντως ἐπιλάμπων ἐπίσης, εἰ καὶ μὴ ὁμοίως
 ἅπαντα ταύτην δεδεγμένα εἰσὶν· ἔτι γε μὴν, καὶ ὡς
 πᾶσιν ἀσχετῶς γνωριζόμενος, νοῦν ἀποκίλον, ἀνε-
 ἔξον, ἀσχημάτιστον, ἀχρῶν, πάντων τῶν ὀπωσοῦν
 ὄντων ἀνέπαφον, καὶ ἀπαξαπλῶς ἀπόλυτον, εἰς ἀπει-
 ρίαν ἀοριστίας, χρόνου τε καὶ τόπου, καὶ φύσεως,
 καὶ τῶν περὶ φύσιν ὑπερναδαίνοντα ἀπαιτῶν εἰς
 τὸ ἀμηγήπη ὀπτανεσθαι ἐνοσιδῶς ὑπὲρ ἕνωσιν
 νοεράν.

μγ'. Ὅσον ὅτι ὑπὲρ τὸ νοεῖσθαι ἡ μεταξὺ Θεοῦ,
 καὶ τοῦ νοῦ γινομένη πνευματικὴ συναφή γίνεται,
 λέγεται εἶναι τὸ τηνικάδε εἰς τὸ ὑπὲρ τὴν ἑαυτοῦ
 φύσιν ὁ νοῦς τὸ ὑπερφύες ἀπόκρυφον ἐν ἀσθῆσει
 νοερᾷ ἀπολύτως φανταζόμενος· αὐτὸς μέντοιγε ὁ
 νοῦς κατὰ φύσιν ὁ πάσχει ἐστὶ τὴν ἑαυτοῦ, καθαρῶ-
 θεῖσαν τῇ χάριτι. Τοῦτο γάρ ἐστὶ τὸ νοεῖν τῷ νῷ,
 ὅπερ ὀφθαλμῷ τὸ ὄρᾶν. Ὡσπερ οὖν ὁ ἐν σκοτίᾳ εἰσω
 ὄρων, ὁρᾷ μὲν οὐδὲν, πληγὴ ὁρᾷ ὡς ἂν ἐν ἐκείνῳ τὸ
 σκότος, καὶ ὁρᾷ ὅτι οὐχ ὁρᾷ· εἰ γὰρ κεκάλυπτο τοὺς
 ὀφθαλμοὺς, τάχα ἂν καὶ φῶς ἐλάει ἐνόμισα περὶ
 αὐτὸν, καὶ πραγμάτων ἅττα τινά· νῦν δὲ ὄρων, ἐναρ-
 γῶς ὁρᾷ, ὅτι οὐχ ὁρᾷ· καὶ τὸ μὲν εἰσω τοῦ σκότους
 τὴν ὀπτικὴν διαβῆναι δύναμιν, καὶ εἰδέναι τὰ κε-
 κρυμμένα, ὑπὲρ τὴν τοῦ ὀφθαλμοῦ φύσιν ἐστὶν,
 οἰκοῦν γέ τοι τὸ ὄρᾶν, ὅτι οὐχ ὁρᾷ· οὕτω δὴ τὰ κάπυ
 τοῦ νοῦς, ἐν τῇ θεῖᾳ ἀναδεδραμηκτός ἀποκρυφιδ-
 τητι, καὶ τοῦ νοεῖσθαι ἐπέκεινα γενομένου, θεωρεῖ
 μὲν οὐδὲν· πόθεν γάρ; μέντοιγε θεωρεῖ, ὅτι οὐ θεω-
 ρεῖ· καὶ ὅτι ὁ οὐ θεωρεῖ, ἔν ἐστὶν, ὡς γνόφῳ τινὶ
 ἀπόκρυφον, ἐξ οὗ προχέεται πᾶν ὀπτηδῆποτε ὄν, ἢ
 ὄρωμενον, ἢ νοοῦμενον, εἴτε τῇ κτίσει συναριθμού-
 μενον, εἴτε αἰδίως ὄν ἀκτιστον. Καὶ εἴπερ μὴ ἐθεώ-
 ρει, οὐκ ἂν ἑαυτοῦ ἐπέκεινα ἑαυτὸν ἐώρα ὑπερεκ-
 τεινόμενον· νῦν δὲ θεωρῶν, ἐκφανέστατα θεωρεῖ,
 ὅτι οὐ θεωρεῖ, ὢν ὑπὲρ τὸ θεωρεῖν, καὶ ὅτι θεω-
 ρεῖσθαι ἀδύνατον ὁ οὐ θεωρεῖ· καὶ εἰσω μὲν τῆς
 θείας καὶ ὑπὲρ νοῦν ἐνικῆς ἀποκρυφιδότητος εἰσέναι
 καὶ θεωρῆσαι, ὑπὲρ τὴν τοῦ νοῦς φύσιν ἐστὶ· τὸ
 δὲ ἀποβλέψαι εἰς τὸν θεῖον γνόφον ἐκείνης τῆς ἀπο-
 κρυφιδότητος, καὶ φαντασιωθῆναι τὴν ἀρρήτην ἐνάδα,
 τὴν ἐν ἀνεκκαλίτῳ μυστηρίῳ ὑπερκειμένην ὑπὲρ

tas, silentium et stupor. Formæ carentiam, et infi-
 nititudinem, et termini carentiam et infiniti visionem
 miro modo videt. et ideam sine idea. Absoluta et
 ipsa et simplex in rectitudine effecta; et secundum
 ea quæ ab ipsa aspectæ sunt invisibiliter et sine
 oculis considerata, et, ut paucis dicam, in seipsa
 divinam ac supernaturalem pulchritudinem as-
 pergens, et eum Deum, qui ipsam creavit, hono-
 rans.

42. Non solum quia simplex est Deus, supra
 omnem compositionem positus, unum dicitur; sed
 quia per se existit, solus ipse in omnibus quæ
 esse dicuntur, et habent per ipsum existentiam.
 Quod enim non existit per se et simpliciter, non
 est vere ac simpliciter unum. Et ita Deus est inci-
 cumscriptus et solus omnibus dissimilis, et pure
 extra omnia situs, et æternus, quippe qui neque
 initium habuerit neque habiturus sit finem, et super
 omnia divinum providentiæ suæ radium immittens
 æqualiter, etsi non similiter omnia eum recipiant;
 et omnibus necessario notus, mentem immutabilem,
 sine forma, omnibus quibuslibet intactam, sine
 figura aut colore, omnino simplicem et absolutam
 in indeterminationis infinitudinem et tempore et
 loco ac natura, et in ea quæ naturam transcendunt
 attrahit, ad simpliciter supra unionem intelligibilem
 contemplandam.

43. Quantum supra cogitationem est ea quæ in-
 ter Deum ac mentem sit spiritualis conjunctio dicitur
 mens quæ absolute sensu spirituali superna-
 turale unum cogitat, esse in illo quod supra ip-
 sius naturam est; ipsa tamen mens, quod patitur secun-
 dum mentis naturam gratia mundatam est. Id enim
 menti cogitare est, quod oculis videre. Quemad-
 modum igitur is qui in tenebris intus videt,
 nihil quidem videt, nisi solummodo has tene-
 bras, et videt se non videre; si enim oculos
 clausos haberet, forsân putaret lumen circum se
 esse et res quasdam; nunc autem aspiciens
 videt se non videre. Quod vis optica intra tenebras
 penetret, et abscondita cognoscat supra oculi
 naturam est, non autem videre se non videre;
 ita est et de mente in divinam obscuritatem
 confugiente et ultra cogitationem constituta; nihil
 enim videt; quomodo enim posset? Attamen videt
 se non videre; et videt quoque id quod non videt
 esse unum tanquam tenebris quibusdam abscondi-
 tum, ex qua profluunt quæcunque existunt sive
 visibilia, sive cogitata, sive in creaturis numerata,
 sive æterna et increata. Et nisi id contemplaretur
 non se videret supra seipsam extensam. Nunc au-
 tem contemplans, manifestissime contemplatur se
 non videre, cum supra contemplationem sit, et
 impossibile esse contemplari quod non contempla-
 tur; et intra divinam illam ac supra mentem
 obscuritatem intrare et eam contemplari, supra
 mentis naturam est; aspicere autem ad divinas
 hujus obscuritatis tenebras et ineffabilem illam
 unitatem imaginari in ineffabili mysterio positam

super omnia, et videre se nihil intra divinas tenebras videre, est divinæ mentis proprium et in Spiritu contemplantis. Non enim oclusum et destructum spirituale aspectum et nihil operantem mens habet, quando contemplatur se non videre nisi divinum et simpliciter unum in obscuritate: illi enim est ignorantia indicium. Sed quando manifestus contemplatur, tunc ad illud quod est supra mentem accurrit, et videt propriam ignorantiam in divina simplicissimi unius obscuritate considerans; sed tamen unum esse illud ex quo omnia et esse absconditum manifeste videt. Quid autem sit non videt, et dicitur mentem esse supra propriam suam naturam per illud, in quantum, in simplicissima Dei obscuritate contemplatur; illud autem esse menti licet, postquam munda facta sit. Et ut ita dicam, ipsi naturaliter inest in supernaturali fieri, cum tendit ad divinam illam et simplicissimam supra mentem unam occultationem. Non enim cognitivam perceptionem habet, nisi unius lujus inaccessibilis. Et sane illuc per proprium motum accedens, in statu et quiete cessat; non enim statum dico qui absque contemplatione est; id enim esset insaniam; sed statum et quietem quæ sit cum jam non ex cogitatione ad cogitationem aut contemplationem transit. Mens enim, cum illuc assurrexit postquam in infinitudinis et indeterminationis, abyssum spirituali lumine cecidit, divinæ illius invisibilis obscuritatis incomprehensibilitate circumdata, ut ita, dicam, deficit, et moratur, nihil aliud patiens quam stuporem in spirituali splendore. Et sane conversa spirituali tamen lumine afficitur immobiliter aspiens in supernaturali obscuritate, unitive ac simpliciter inaccessum splendoris hujus foras non prodeuntis internum permeans et inde ornata. Si vero a contemplando abstineret, quomodo stuporem et splendorem pateretur? Sed hoc modo stare mentem dicitur illic profectam, quia immobilis est unum contemplans et unius splendore affecta et gaudens et splendidus; et stare non motam, non comprimentem suam contemplationis fruitionem; ea enim fugienda est affectio, neque laudanda et ignorantia tenebris plena, nunquam ullo modo contemplari. Dicitur enim mentis status per inaccessum luminis splendorem fit, et concontemplatio est non quaerens transmutationem, sed requiem ac statum. Infinitum enim est illud supersubstantiale, et absconditum supernaturale unum, et cuilibet menti inaccessum; neque licet mentem quæ contemplatur alio modo contemplari, nisi in quantum esset sibi convenientis unitatis et divinæ unionis particeps. Et non aliter divinæ huic contemplationi ac splendenti pulchritudini et infinitudini adhaeret, quam attracta et affecta ab illa aut assumptione aut naturali quam patitur conversione.

44. Mentis naturale est cogitare; in motu autem et mutatione cogitatio. Postquam autem mens in Deo versatur, supra cogitationem invenitur et supra motum; tunc merito diceretur mens supra

ἅπαντα, καὶ ὅτι οὐ θεωρεῖ θεωρησάσαι εἰσω τοῦ θείου γνόφου οὐδὲν, καὶ πᾶν τοι καθαροῦ νοῦς ἴδιον, θεωροῦντος ἐν Πνεύματι. Οὐ γὰρ κεικλεισμένην ἔχει καὶ μύουσαν τὴν νοερὰν ἀπόδραψιν, καὶ ἀργούσαν ὁ νοῦς ὅτε θεωρεῖ, ὅτι οὐ θεωρεῖ, εἰ μὴ τὸ θεῖον, καὶ ἀπλῶς ἐν ἀποκρυφιώτητι ἐν· τοῦτο γὰρ ἀμαθείας σύμβολον. Ἄλλ' ὅτε μᾶλλον ἐκφανῶς θεωρήσῃ, τότε εἰς τὸ ὑπὲρ νοῦν ἀνατρέχει, καὶ τότε θεωρεῖ τὴν ἑαυτοῦ ἀδραψίαν ἐν τῇ τοῦ ἀπλουστάτου ἐνδὸς ἀποκρυφιώτητι θεωρῶν· καίτοιγε ὅτι ἐν ἔστι τὸ ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ὅτι κρύφιον, καὶ μάλα σαφῶς θεωρεῖ. Τί δὲ ἔστιν οὐ θεωρεῖ, καὶ λέγεται εἶναι εἰς τὰ ὑπὲρ φύσιν ὁ νοῦς διὰ ταῦτα τὴν ἑαυτοῦ, ἐφ' ὅσον ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἀπλουστάτη ἀποδίεπει ἀποκρυφιώτητι· εἶναι δὲ τοῦτο αὐτῷ κατὰ φύσιν ἐστὶ καθαρῶ γεγονότι· καὶ οἷον εἰπεῖν κατὰ φύσιν ἐστὶν αὐτῷ ἐν τῷ ὑπὲρ φύσιν γίνεσθαι, ἀνοματίως, τουτέστιν ἀνεπινοήτως; ἐπιβάλλον [Ἰσ. ἐπιβάλλοντι] τῇ θεῖᾳ καὶ ὑπερηπλωμένην ὑπὲρ νοῦν ἐνικῆ ἀποκρυφιώτητι· οὐ γὰρ ἔχει τότε τὴν ὅποιον γνωστικὴν ἀντίληψιν, ὅτι μὴ τὴν τοῦ ἀνεκφοιτήτου ἐνός. Καὶ μὴν ἔκεισε γενόμενος δι' οἰκείας αὐτῷ κινήσεως, εἰς στάσιν λήγει καὶ παύλαν· οὐχὶ στάσιν λέγω ἀπὸ γε τοῦ θεωρεῖν· τοῦτο γὰρ μανικὸν τὸ πάθος· ἀλλὰ στάσιν καὶ παύλαν, τοῦ μεταβαίνειν ἀπὸ νοήματος εἰς νόημα, ἢ θεωρήμα. Ὁ γὰρ τοι νοῦς ἔκεισε ἀναπτηδικῶς, ἐπειδὴ βυθῷ ἀπειρίας καὶ ἀοριστίας περιπίπτει ἐν φωτὶ νοερῷ, τῷ ἀπεριλήπτῳ περιτυχῶν τῆς θείας ἐκείνης ἀπεριόπτου ἀποκρυφιώτητος, οἷον εἰπεῖν, ἐκλείπει, καὶ ἴσταται, μηδὲν ἕτερον, ἢ τὴν ἐκπλήξιν ἐν φαιδρότητι πάσῃων νοερῶ· καὶ γε μὴ μεταβαίνων, ὅμως; τῷ νοερῷ φωτισμῷ ἐνεργεῖται ἀφορῶν ἀκινήτως ἐν τῷ ὑπεροσίῳ ἀποκρυφιώτητι, ἐνικῶς τε καὶ μονοειδῶς τῇ ἀπροσίτῳ ἐνδότητι τῆς ἀνεκφοιτήτου τηλαυγείας διαπορούμενος, καὶ καλλυνόμενος. Εἰ δ' ἦν ἀπὸ τοῦ θεωρεῖν ἀργός, πῶς ἂν ἔπασχε τὸ ἐκπλήττεσθαι καὶ φαιδρύνεσθαι; Ἀλλὰ τοῦτον τὸν τρόπον λέγεται ἴστασθαι, αὐτόσε γεγονότα τὸν νοῦν, ὅτι ἀμεταβάτω; ἔχει τὸ ἐν θεωρῶν, καὶ τῇ τοῦ ἐνός ἀγαλαῖ καὶ προσπάσῃων, καὶ χαίρων, καὶ λαμπρυνόμενος, καὶ ἴστασθαι μὴ κινούμενος, οὐ μὴ μύων τὴν σφετέραν τῆς θεωρίας ἀπὸ λουσιαν· τοῦτο γὰρ φευκτὸν τὸ πάθος, καὶ οὐκ ἐπαινετὸν, καὶ σκότους ἀγνοίας ἐμπλεον, μηδαμῆ μηδζμῶς θεωρεῖν. Ἡ δ' εἰρημένη στάσις τοῦ νοῦ, κατὰ ἀπροσίτον φωτὸς Ἐλλαμψίν γίνεται, καὶ θεωρία ἐστὶ, μὴ ζητοῦσα μεταβάσιν, ἀλλὰ παύλαν καὶ στάσιν. Ἄπειρον γὰρ ἐστὶν ἐκεῖνο τὸ ὑπερφύεζ, καὶ κρυφίμυστον ὑπεροσίον ἐν, καὶ ἀνέκβατον νῷ παντὶ, καὶ ἄλλοσέ πη θεωρεῖν οὐ συγχωρεῖ τὸν θεωροῦντα αὐτὸν νοῦν, καθόσον ἂν εἴη μετεληφῶς ὁ νοῦς ἀνηκούσης αὐτῷ καθάρσεως, καὶ θείας συνάρσεως. Καὶ οὐκ ἄλλως μεταπίπτει γε τῆς θείας ταυτσί θεωρίας, καὶ ὑπερχάλου ἀγαλαῖς, καὶ ἀπειρίας, ἢ ἀνολεκόμενος ὑπὸ του προσπαθῶν, ἢ προσλήψῃ, ἢ ὑπὸ τῆς φυσικῆς, ἢν πάσῃ τρεπτότητος.

μδ. Τῷ νῷ φύσις τὸ νοεῖν· ἐν κινήσει δὲ τὸ νοεῖν, καὶ μεταβάσει. Ἐπει δὲ ὁ νοῦς ἐν Θεῷ γενόμενος, ὑπεράνω νοήσεως εὐρίσκεται, καὶ κινήσεως, εἰκότως οὕτω λέγοιτο· ἂν ὁ νοῦς εἰς τὸ ὑπὲρ φύσιν ἑαυτοῦ γί-

νεσθαι ἀπολύτως τὸν Θεὸν φανταζόμενος· πᾶν γὰρ ἄ-
νόημα, δῆλον ὅτι ἐκ πράγματος γίνεσθαι πέφυκεν·
ἔπου δὲ πρᾶγμα οὐ θεωρεῖται, νόημα οὐτε γεννᾶ-
ται, οὐτε μὴν εὐρίσκειται. Ὁ τοίνυν Θεὸς μηδωπω-
σιούων ἔχων ὁρᾶσθαι πραγματικῶς φαντάζει τὴν
νοῦν πεφυκτότως ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν, ὧν δηλαδὴ ἐνεργεῖ· ἂ τόπον ἐπέχει δυνάμεις, ἐκ τίνος προΐουσης
δυνατοῦ. Ἐφ' ὅσον οὖν ὁ νοῦς ἐν ἄλλοις ἄπασιν εἰωθε-
ταῖς δυνάμει μετὰ τῶν δυνατῶν θεωρεῖν, τοῦτο
ζητεῖ κατὰ Θεοῦ παθεῖν· καὶ ἀδυνατῶν γιγνομένων·
ὑπὲρ γὰρ τὴν φύσιν τοῦτο παντὸς κτιστοῦ νοῦ· τὰ
περὶ Θεὸν θεωρεῖ. Καὶ τὸν Θεὸν ἀνομμάτως, ὃ λέ-
γεται, ἀπλῆ φαντάζεται, καὶ ἀθρόα ἐπιβολῇ. Ἡσύ-
χου δὲ ἀέρος, δραξάμενος, καὶ θείας εὐμενείας γενό-
μενος· ἐπιτυχῆς, καὶ ἐνεργοῦντος· ἐν ἑαυτῷ τοῦ θεοῦ
καὶ προσκυνητοῦ Πνεύματος, ἐκ τοῦ νοεῖν συνεχέ-
στερον ἀρπάζεται εἰς ἀνείδειον, καὶ ἄπειρον, καὶ ἀπλῆν
κατάστασιν, εἰσω καρδίας ὡς τάχος εἰσδύνων, δυνά-
μει τοῦ Πνεύματος ὑπερφυεῖ. Καὶ ἰστάμενος ἐν
φαντασίᾳ Θεοῦ, καὶ μηδὲν νοῶν, ἀλλ' ὑπὲρ τὸ νοεῖν
γιγνώμενος, ἐξ οὗπερ ὅτι ἀπὸ τοῦ τὰ περὶ Θεὸν
νοεῖν, ἀνεισιν εἰς θείαν φαντασίαν, ἧ εἰρηται,
ἀπλοῦς ἀποκαταστάς, λέγεται ὅτι εἰς τὸ ὑπὲρ φύσιν
ἑαυτοῦ τελεῖ, ὅτι γίγνεται ὑπὲρ τὸ νοεῖν.

μέ'. Πᾶν ὃ τι οὖν λεγόμενον κρύφιον, ἔχειν ἀνάγκη
τι προφαινόμενον, ὅθεν ὅτι τοῦτο κρύφιον ὑφορᾶται·
εἰ γὰρ μὴ, τῷ μὴ ὄντι προσέοικε μάλιστα. Τὸ γὰρ
ὄλιγὸς μὴ διδόν ἔμφρασιν γνωστῆν ὄντοτήτος ὅπως
ἴσον νομισθεῖν ἂν τῆ πάντη μηδωμῶς ὄντι.
Ἄμείλει δὴτα καὶ τῷ τοῦ Θεοῦ κρυφίῳ συνυπάρχει
τιὰ προφαινόμενα, οἷς ὅσα ἰχνηλατῶν ὁ νοῦς τῆς
θείας ἀποκρυφίότητος αἰσθησιν δέχεται, τῷ κατα-
ληπτῷ τοῦ Θεοῦ ἀνιῶν πρὸς τὸ ἀκατάληπτον· ἐν ᾧ
γενόμενος ἐπίσταται, ὅτι ἔστι τι ἀκριθῶς, ὃ διαφεύ-
γει τὴν ἑαυτοῦ φυσικὴν κατάληψιν, ὑπεράνω κει-
μενον πάσης νοερᾶς καταλήψεως, καὶ ἀγγελικῆς
ἡστυνοσούων, ὡς ὑπερῶς [ἴσ. ὑπερφυεῖς]· καὶ πάσης
μὲν φύσεως, καὶ οὐσίας, καὶ ὄντος παντὸς αἰτιον,
καὶ ἀρχῆ, καὶ πέρας, αὐτὸ δὲ ὑπερφυεῖς, καὶ ὑπερ-
οῦσιον, ἀπίσης ὑπερανωμισμένον ἀπειρῶς ὄντο-
τήτος· ἀγέννητόν τε καὶ ἄναρχον, καὶ ἀόριστον, καὶ
φύσει, καὶ τόπῳ, καὶ χρόνῳ ἀπλῶς ἀπερίληπτον·
καὶ τοῦτο ἔστι τὸ ἀπόκρυφον ἐν ὑπὲρ νοῦν. Καὶ
ἔστιν ἡ θεία κατάληψις φυσικῶς ἐξ αὐτοῦ προΐουσα, ἢ
παμπόλλη τις οὐσα, καὶ ἡμᾶς αὐθις ἐπ' αὐτῆς ἐπ-
ανατείνουσα, καὶ ὅσον ἀνακυκλούσα νοερᾶς χειραγω-
γίαις, καὶ ἐπιστροφαῖς, καὶ ἀνατάσεσιν, ἐπεὶ τὸ
ἀρχικὸν ἀπόκρυφον ὑπερφυεῖς ἐν· τοσοῦτον ἐνοῦσα
ἡμᾶς τούτῳ, ὅσον νοῆσαι ὅτι ἔστι, καὶ ὅτι ἐν ἔστιν·
εἰ γε μὴν καὶ ὅτι τρόπῳ παντὶ ἀδιανόητόν ἔστι, τὸ
τί ἔστιν εἶναι εἰδέναι τοῦτο τὸ ἀπόκρυφον ἐν. Τὸ δὲ
ὑπεράνω νοῦ εὐρημένον καὶ ἔκφεύγον διάνοιαν, πῶς
ἂν λόγος διεξοδεύειν δεδύνηται; ὃ δὲ λόγος διεξο-
δεύειν οὐ δεδύνηται νοητῶν, ἀφθελγχετως, καὶ ἀβή-
τως, καὶ ἐν σιωπῇ ὁ νοῦς ὑπὲρ ἐνοειαν ἐνοειδῶς
ἀφροῦν ὡς ἀπόκρυφον, καὶ χαίρειν ὡς αἰτίῳ, καὶ
προμηθεῖ· καὶ ἐκπλήττεσθαι ὡς ὑπερφώτῳ, καὶ
ὑπεραγάθῳ, ὑπερσώτῳ τε καὶ ὑπερδυναμῳ, καὶ θεῳ;

suam naturam pervenisse, Deum absolute imagi-
nans; omnem enim cogitationem ex re fieri mani-
festum est. Ubi autem res non conspicitur, neque
cogitatio generatur, neque invenitur. Cum igitur
Deus videri nequeat realiter, menti ex iis quæ
circa ipsam sunt, seipsum repræsentat, quæ nempe
operatur; quæ locum potentia tenent ex quodam
possibili procedentis. In quantum enim mens in
aliis omnibus potentias cum possibilibus contem-
plari solet, id et de Deo pati inquirat; et cum non
possit res ipsas contemplari, id enim supra omnis
creatæ mentis naturam est, quæ circa Deum
sunt contemplatur. Et Deum, oculorum expertus, ut
dictum est, et frequenti aspectu imaginatur et
tranquillum aera prehensens et divinæ benevo-
lentia particeps effecta, et in ipsa operante divino
et adorando spiritu, ex cogitando frequentius sim-
plicem et sine forma ac figura statum amplectitur,
intra cor rapidissime intrans, supernaturali spiri-
tus virtute. Et in Dei imaginatione stans neque
quidquam cogitans, sed supra cogitationem effecta,
quia ex eorum quæ circa Deum sunt cogitatione,
ad divinam imaginationem ascendit, ut dictum est,
simplex constituta, et dicitur ea supra suam na-
turam pervenisse, quia fit supra cogitationem.

45. Quodcumque dicitur absconditum, necesse
est ut aliquid manifestatum habeat, unde illud
absconditum animadvertatur; nisi enim id esset,
nihil prorsus simile esset. Quod enim omnino
non dat existentia apparitionem, illud minime ex-
sistere crederetur. Sine dubio igitur Dei abscondito
coexistunt quædam signa, quibus tanquam vesti-
giis mens inhæret et divinæ obscuritatis sensum
accipit, per id quod potest comprehendi ascendens
ad illud quod capi nequit. Quo postquam pervenit,
apprimè novit esse aliquid quod suam naturalem
comprehensionem fugiat supra quamlibet naturalem
et angelicam, comprehensionem situm, utpote su-
pernaturale; et quod est omnis naturæ ac substan-
tia et creaturæ causa et principium et finis, ac
supersubstantiale, habitans infinito modo supra
omnia quæque existunt; ingenuum ac sine princi-
pio, et infinitum, et ætæra ac loco et tempore
simpliciter incircumscribitum; et illud est abscon-
ditum unum supra mentem. Et est divina compre-
hensio naturaliter ex ipso procedens, multa quidem,
et nos rursus super seipsam extendens, et circum-
agens spirituali ductu et conversione et extensione,
cum illud initiale arcanum supernaturale unum sit;
tantum nos cum ipso unificans, quantum necesse
est ut sciamus illud esse et esse unum; et adhuc
illud esse omnino incogitabile, et impossibile esse
ut percipiamus quid sit illud absconditum unum.
Quod supra mentem situm est et fugit cogitationem,
quomodo illud ratio possit penetrare? Quod autem
ratio non potest cogitatum penetrare, mens abs-
que voce et verbo et in silentio supra cogitationem
simpliciter aspicere potest ut absconditum et eo
lectari tanquam principio et providentia, et stupere

tanquam supersplendido et superoptimo et præpotenti et divina ex ipso exultatione frui, tanquam infinitis et interminatis omnibus quibus videtur supersubstantiale unum absconditum; et omnino rationalis naturæ consequentia est. Inconsequens igitur est mentem quæ in iis versatur, rationibus uti, eaque penetrare transeuntem. Qui igitur silentio non utitur, sed voce, a summo mentis statu deficit: is enim summus ejus status est, ut ii ipsi qui nihil veritatis præ se ferunt, constituerentur, in summo eam suæ virtutis gradu constitui. Summus porro ille gradus est ad illud quod summum est ascriptus, qui et sine oculis perfici dicitur; multo igitur minus; et sine voce ac verbis.

46. Quando mens sine oculis accedit ad divinissimam, unam, æternam ac summam obscuritatem, assensus, et hic sine oculis inde ad mentem simplicem descendit, simplex quoque et pulchritudine ac luce eximia et ineffabili splendore plenus; et in admirationis abyssum et stuporis mentem in silentio invitans; comprehendens cor spirituali efficacia et dulci gaudio. Fit menti dulcis illuminatio ac splendor, et divinus secundum similitudinem amor, et pura exultatio. Principium autem ex Deo habet, unde omne donum optimum per mentis munditiam; et habet, ut ita dicam, materiam ex divinis apparitionibus per scripturas, et creaturas intelligenter cum recto corde in tranquillitate et oratione consideratis. Non enim quolibet modo aspicitur absconditum et intimum Divinitatis unum supra cogitationem, sed in procedente inde splendore simplici aspectum et contemplationem spiritualem replente. Quod qui non patitur, rationaliterque et scienter exterius ascendit ad supernaturale absconditum et simplex unum, non in corde motus, neque spiritualiter illuminatus.

47. Splendidissima, simplex et uniformis mentis in Deo contemplatio se ad unam illam divinam obscuritatem ferens et ad splendorem inde micantem æternæ et infinitæ lucis, non modo oris silentium exigit, sed et mentis. Licet enim, vel ore silentium agente, intra mentem ita disponi ut et ratiocinationes cogitationes percurramus, et mutemur. Ratio esset alicujus rei mente conceptæ a qua mens refugiens longe ad plenissimam Divinæ unitatis non figuratam obscuritatem ascendit. Aliud enim est mentis contemplatio et dispositio, et aliud cogitatio quæ est conceptæ rationis. Unde in creatis ac oppositis aut aliter variis rebus versata mens, primum contemplatur, ac deinde ita cogitat mutata. Et sane in re sæpe una inveniri non paucas cogitationes. Sed in illa una et simplici et intima divinaque obscuritate, intendit quidem et expandit proprium oculum, et divini splendoris simplicitatis illustratur. Minime autem potest cogitare sic disposita. Una enim illa simplicitas et obscuritas spiritualitatem conversionem aut variam dispositionem fugit, et non potest cogitata describi aut ore dici.

ἁπολαύειν ἐκ τούτου ἀγαλλιάσεως, ὡς οὖσιν ἀπειροῖς, καὶ ἀορίστοι; ἅπασιν, οἷς ὄρῃται τὸ ὑπερούσιον ἀπόκρυφον ἐν, καὶ πάνυ τοι φύσεως λογικῆς ἀκολούθημα. Ἀνακλόουθον δὲ, ἐν τοιοῦτοις ὄντα τὸν νοῦν, λόγοις χρῆσθαι, καὶ διεξοδεύειν μεταβαίνοντα. Ὁ ἄρα χρώμενος οὐκ τὸ σιωπῆν, ἀλλὰ τὸ λέγειν, τῆς ἄκρας ἐλλείπει τοῦ νοῦ καταστάσεως· αὐτὴ γὰρ ἐστὶν ἡ ἄκρα τούτου κατάστασις, ὡς καὶ παρὰ τῶν μηδὲν ἀληθείας προτιθέντων ὁμολογηθεῖν ἂν· τὸ ἐν τῷ ἀκροτάτῳ τῆς αὐτοῦ ἐνεργείας γεγενῆσθαι. Ἀκρότατον δὲ ἐστὶν, ἡ πρὸς τὸ ἀκρότατον αὐτοῦ ἀπόβλεψις, ἥτις καὶ ἀνομμάτως τελεῖσθαι λέγεται· πολλῶν ἄρα ἔλαττον, καὶ ἀλαλήτως.

β' μς'. Ἐπιβάλλοντος τοῦ νοῦ ἀνομμάτως τῇ θεοτάτῃ ἐνικῇ, καὶ ὑπεραρχικῇ, καὶ κορυφαιοτάτῃ ἀποκρυφιστικῇ, παραδοχῇ, καὶ αὐτῇ ἀνόμματος, ἐκείθεν ἐπεισὶν ἐπὶ τὸν νοῦν ἐνοειδῆ, καὶ μονοειδῆ; ὑπερκάλου καὶ ὑπερφαούς, καὶ ἀβρῆτου ἀγαλαίς πεπληρωμένη· καὶ εἰς βυθὸν θαυμασμοῦ, καὶ ἐκπλήξεως προκαλουμένη τὸν νοῦν ἐν σιγῇ· προκατεχούσα τε τὴν καρδίαν ἐνεργείᾳ πνευματικῇ, καὶ χαρᾷ γλυκερᾷ· ἐκεῖνη γίνεσθαι τῷ νοῖ νοερὸς φωτισμὸς, ἔλλαμψις, καὶ θεῖος κατὰ τὸ ἀνάλογον ἔρωσ καὶ φαειρὸν ἀγαλλίσμα. Ἔχει δὲ τὴν ἀφορμὴν ἐκ Θεοῦ, ὅθεν πᾶσα δόσις ἀγαθῆ διὰ τῆς τοῦ νοῦ καθαρότητος, καὶ τὴν, ὡς ἂν εἴποι τις, ὕλην ἐκ τῶν ἀνάμερος θεῶν ἐμφάσεων τῶν Γραφῶν, καὶ τῶν ὄντων θεωρημένων συνειδῶς μετ' εὐθύτητος ἐν ἡσυχίᾳ καὶ προσευχῇ. Οὐ γὰρ ὡς ἔτυχεν ἀφορᾶται τὸ ἀπόκρυφον ἐνδοτάτον τοῦ Θεοῦ ἐν ὑπὲρ ἔνοιαν, ἀλλ' ἐν προτύπῳ ἐκείθεν ἀγλῆ ἐνοειδεῖ τὴν ἀπόβλεψιν, καὶ θεωρίαν ὑπερεκπληρούση τὴν νοεράν· ὅπερ ὁ μὴ παθῶν, λογικῶς τε καὶ γνωστικῶς ἐξῶθεν ἀνεῖσιν εἰς τὸ ὑπερφύεθ; ἀπόκρυφον ἀπλοῦν ἐν, οὐ καρδιακῶς ἐνεργούμενος, οὕτε δὴ νοερῶς ἐλλαμπόμενος.

γς'. Ἡ διαυγεστάτη ἐνοειδῆς τε καὶ μονοειδῆς τοῦ νοῦς ἐν τῷ Θεῷ θεωρία, ἐπιβάλλουσα τῇ ἐνικῇ θεῖᾳ ἀποκρυφιστικῇ, καὶ τῇ ἐξ αὐτῆς ἐξαστραπτουσῇ ἀγλῇ θεῖαν τηλαύγειαν παραδεδεγμένη ἀνάρχου καὶ ἀπείρου φωτοβολίας, οὐ μόνον στόματος σιωπῆν ἀπαιτεῖ, ἀλλὰ καὶ νοῦς. Ἐξεστὶ γὰρ καὶ στόματος σιωπῆν ἄγοντος, εἴσω τὸν νοῦν διατίθεσθαι, καὶ εἰς λογισμοῦ; καὶ νοήματα μεταβαίνειν, καὶ ποικίλλεσθαι· ὁ λόγος ἂν εἴη τοῦ ἐνδιαθέτου, οὐ πόρρω νοῦς ἀναδεδραμηκῶς εἰς τὴν ὑπερηπλωμένην τῆς θεῖας ἐνάδος ἀτύπωτον ἀποκρυφιστικῆς. Ἄλλο γὰρ ἐστὶ τὸ θεωροῦν τοῦ νοῦς, καὶ τὸ διατίθεσθαι, καὶ διανοεῖσθαι, ὅπερ ἐστὶ τοῦ ἐνδιαθέτου λόγου, ἔτερον. Ἐντεῦθεν ἐν κτιστοῖς, καὶ συνθέτοις, ἢ ἄλλως πως ποικίλοις γεγονῶς ὁ νοῦς πράγματι, πρῶτον θεωρεῖ, καὶ πρὸς οὕτω διανοεῖται ποικιλλόμενος. Καθ' οὗτοι ἐν πράγματι ποικίλεις ἐν, εὔροι ἂν οὐκ ὀλίγα νοήματα. Ἐν δὲ γε τῇ ἐνικῇ, καὶ μονοειδεῖ ἐκεῖνη καὶ ἐνδοτάτῳ θεῖᾳ ἀποκρυφιστικῇ, ἀνατείνει μὲν καὶ ἀναπλοῖ τὸ θεωρητικὸν σφέτερον ὄμμα, καὶ τῇ ἀπλότητι τῆς θεῖας αὐγῆς καταλαμβάνεται. Ἥκιστα δὲ ἔχει διανοεῖσθαι; διατιθέμενος· ἐκφρεύει γὰρ ἡ ἐνικῆ

ἀπλότῃ; τὴν νοερὰν οὐρανὸν μετάδρατιν, ἢ ποιικίλῃα διαθέσειν, καὶ ἡ κρυφιώτης, τὸ τί ποτε διανοηθέντα εἰπεῖν διαθέσει καὶ στόματι. Δι' ἃ δὴ σιωπῆν ἀσκει φυσικῶς καὶ στόματι, καὶ νοῦ, ἐν τῇ ἐνικῇ ἐνδοξοτάτῃ θεῖα ἀποκρυφιώτη; νοερῶς ἄνθρωπος ἀναδραματικῶς.

μγ'. Ὑπὸ τὴν στροφήν τοῦ νοῦς νεύση ὀλικῶς ἐπὶ τὴν Θεὸν, καὶ καταποῖη τὸ θεωροῦν αὐτοῦ ταῖς τοῦ θεοῦ κάλλους παμφαστάταις ἀκτίσι, καὶ ἀσχηματιστως εἰς τὴν τοῦ ἀποκρύφου ἐνὸς ἀνειδέου ἀνέλιθ ἀπλότητα καὶ ἀοριστίαν, καὶ γένηται αὐτὸς ἐκρυφῶ ἐν, τῇ πρὸς τὸ ἐν ἑαυτοῦ ἀνατάσει, καὶ ἀποελάψει ἐν ἐπιπνοίᾳ τοῦ Πνεύματος, τὸ τῆνικάδε τῆς νηπιώδους γίγνεται τραυῶς καταστάσεως, αὐτὸ τὸ φρονεῖν, καὶ τῆς τοῦ Θεοῦ βασιλείας τοῦ ἀρρήτου καὶ ὑπερφουῦς γεύεται, κατὰ τὸν τοῦ Κυρίου λόγον, « Ἐὰν μὴ στραφῆτε, λέγοντα, καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσελθῆτε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. » Ἀπόλυτος γὰρ τότε, καὶ ἀσχετος πάντῃ ἐκ πάντων ὁ νοῦς ἀποκαθίσταται πάσης γνώσεως, παντοιασοῦν νοήσεως, καὶ πάσης συνθέσεως, καὶ ποιικιλίας τοῦς ὁροῦ; ὑπερναθεθετικῶς, καὶ ἀνατινόμενος εἰς τὸ ἀφρευγκτον, καὶ ὑπὲρ νοῦν ἀγνωστον ὅθεν δῆτα καὶ σιωπῆν ἀγει φυσικῶς, διὰ τὴν οὐ μόνον ὑπὲρ λόγον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ νοερὰν ἐνέργειαν σφετέραν κατὰ τῆσιν, ἔχουσαν μετὰ τοῦ κρυφίου, καὶ ἀνειδέου, τὸ ὑπερφουῦς, καὶ χαρίεν, καὶ γλυκῦ, ὅσον εἰς νοερὰν ἀπόλαυσιν.

μδ'. Ἐν εἶδει τῷ ἀνειδέῳ, καὶ ὑπερφαστάτῃ ἀόλῳ, καὶ ἀσυνθέτῳ κάλλει, καὶ προσώπῳ ἀπλουστάτῃ τὸν Θεὸν θεωροῦσιν οἱ θεωρητικοὶ ἐνοειδῶς ἐν, ἀπίστοις ἀγαθοῖς, περιεστειμένον, ἀναριθμητοῖς καλοῖς κατηγλατισμένον, φωτεινῶς καλλοναῖς ἀκτινοειδῶς ὡσπερ περιαιγάζοντα νοῦν πάντα, ὄλθον ἀρρήτον καὶ ἀνεκδιήγητον ἀγαθῶν καὶ καλῶν πηγίαν, ἀφθονίαν ἀπειροόβλυτον, καὶ ἀένναον, δόξης θησαυρὸν ὑπέραντλον, ἀπύθμαντον, ἀκένων ἰολιῆς ὅτι μάλιστα τερπωλῆς ὑπερπληροῦντα τοῦς νομομάτους νόας ἡχαῖα τε καὶ θυμηδίας μετ' εὐφροσύνης ἀκηράτου κατὰ ῥοῦν ἀεὶ ῥύτον προῖουσης μυστικῶς ἐκ τῆς θείας ἐκεῖνης καὶ ὑπερφουῦς, ἐνάδος, τῆς ἐν ἀδύτῳ ὑπερκειμένης ἀποκρυφιώτη ἔτι τε ἡλίκον καὶ ὅσον ἀνεξιχνίαστον προχέεται πέλαγος ἐξ ἐκεῖνης ἀπερίληπτον, χρηστότητος ἀφάτου, καὶ ἀγάπης ἀνερμηνεύτου, καὶ προμηθείας ἀνεπινοήτου ἐν δυνάμει ἀορίστῃ, καὶ σοφία ἀφράστῃ, καὶ ἀγγέλοις καὶ αὐτοῖς Σεραφίμ ἀπερινόητα, ὡς ὑπὲρ πάντα νοῦν καθεστῶτα καὶ μὴν καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ παρόντος ἐν ἡμῖν οἷα συλλαμβανόμενα ἀρρήτῳ λόγῳ, κατὰ δὲ τὸ μέλλον ἀποκαθιστάμενα, καὶ οἷον ἀπογεννώμενα, καὶ τελειούμενα ἃ καὶ Χερουδικὸν νοῦν ἐξιστά, καὶ μόνον πως ἀμυδρῶς περὶ τούτου διανοηθῆναι προθέμενον. Ὁ ἀγαθότατος, καὶ βουλῆς Θεοῦ, καὶ ἀγάπης, καὶ χρηστότητος, δυνάμειός τε καὶ σοφίας, καὶ προμηθείας θείας! ὅπως μακάριοι ὧν ἀφείθησαν αἱ ἀνομίαι, καὶ ὧν ἀπεκαλύφθησαν αἱ ἀμαρτίαι! Καὶ μακάριος ἄνθρωπος, ὃν ἂν παιδεύσῃ Κύριος, καὶ ἐκ τοῦ νόμου αὐτοῦ καὶ τοῦ Πνεύματος διδάξει αὐτόν!

Per quæ silentium exerceat mens naturaliter et ore et mente; et in gloriosissimam unam et divinam obscuritatem postquam homo spiritualiter confugit.

48. Quando mentis conversio prorsus ad Deum tendit, et cupit eum contemplari divinæ pulchritudinis splendentibus radiis illustrata et in absconditi ac simplicis unius simplicitatem et infinitudinem pervenerit, et ipsa sibi ipsi unum effecta fuerit sua ad illud unum tendentia et aspectu in spiritus cogitatione, tunc manifeste silentem hunc statum assecuta est, nempe ipsum concipere, et regnum Dei ineffabile ac supernaturale gustat, juxta Domini verbum: « nisi conversi fueritis et efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum. » Absoluta enim tunc et non cohibita ab omni cognitione se removet, et a qualibet cogitatione, et diversitatis terminos transcendens et ad ineffabile neque noscibile se ferens quod est supra mentem, unde sane et silentium naturaliter agit per eum qui est non modo supra rationem, sed et super spirituales efficaciam, statum habentem, una cum illo abscondito ac simplice, supernaturale et gratum et dulce, quantum necesse est ad spirituales fruitionem.

49. In forma sine forma et super splendidissimo immateriali et simplicissimo vultu Deum contemplantur contemplativi uniformiter unum, infinitis bonis circumdatum, innumeris pulchritudinibus illustratum, lucidis radiis splendidum et omnem mentem luce perfundens, ineffabiles et inenarrabiles divitias; bonorum et pulchrorum fontem, infinitam abundantiam perpetuo fluentem et æternam, gloriæ thesaurum plenissimum et inexhaustum, plurimo gaudio replentem mentes sine oculis, lætitia et exultatione cum immisto sensu hac divina et supernaturali unitate libenter se effundente, illa, quæ in inaccessa obscuritate jacet. Vident quoque quantum post investigationem profundatur mare ex illa infinitum, ex illa, inquam, ineffabili bonitate et inexplicabili charitate et providentia inscrutabili in infinita potentia, et ineffabili sapientia; quæ omnia sunt angelis et ipsis Seraphim incomprehensibilia, utpote supra quamlibet mentem excelsa; quæ quidem ex eo tempore in nobis tanquam ineffabili ratione colliguntur, futuro autem tempore restituta et regenerata et perfecta; quæ cherubim mentem extollunt, quibus tamen de illo obscure tantum cogitari datum est. O bonitatem! o Dei consilium et charitatem! o beneficentiam, potentiamque et sapientiam, et providentiam divinam! Vere beati quorum remissæ sunt iniquitates, et quorum tecta sunt peccata; et, beatus homo quem Deus erudierit et de lege sua ac spiritu docuerit eum!

50. In spiritu et veritate revelantur ea quæ iis A qui in mundo sunt, invisibilia sunt, quippe qui nequeunt Spiritum sanctum accipere, ut dixit Dominus. Quibus autem placet secedere et longe se a mundo statuere et ab iis quæ in mundo sunt; eorum per divinam gratiam illuminavit spiritualis lux cordis oculos, solis spiritualis ortus ex alto, et facta est iis apud Deum opitulatio, tanquam gradus in cordibus eorum disponi et illuminari divinis splendoribus ut iustum est; et iis oculis clare aspicuntur et multa alia divina et spiritualia et spirituali aspectu digna. Et ad hæc, futura æterna et indeclinabilis restitutio iis qui pie vixerint, ita ut futura sit non modo non sensibilis, sed jam et supra mentem. Omnino enim tunc convertentur, toti huius quod supra mentem est, effecti, et vitæ ac deliciarum quæ supra omnem cogitationem sunt; tanquam Dei adoptione effecti, coram Deo exsulantes et lætantes supernaturalibus bonis, procedentibus ex summo et uno natura Deo. Circum illum stantes et sanctissime agentes, caste, quam optime, divinam ac supra mentem festivitatem, solam statuamus huius benedictæ lætitiæ amœnissimam voluptatem et solemnitatem cum omnibus spiritualibus angelorum ordinibus. Multum quoddam est et ineffabile flamen sinceræ illius de pulchritudine exsultationis. Si enim sensibilis pulchritudo per sensus menti accedens, etsi finita ac fluxa, neque simplex neque increata, voluptatem tamen non ingrati animæ præstare solet, non est difficile iis qui mentem habent et comparare possunt, concipere quid in spiritualibus fierent et in iis quæ supra mentem infinita sunt, neque jam versantes in iis fluxis a Deo scaturientibus, ex quo omnia pulchra et bona, in increatis autem, et infinitis; et hæc omnia cum lætitiâ et exsultatione, et divina vita et ut seculum illud illamque restitutionem decet.

51. Postquam mens valedixerit temporalibus locatibusque intervallicis, easque transierit, nuda efficitur, simplicitate uniformi et vta lærti ac invisibili, ac sine ullo velamento et obice, cogitandi et apparendi impossibilitate; quippe quæ in æternitatem et incomprehensibilitatem, infinitudinemque et indeterminationem supernaturaliter pervenerit in divina spiritualique cordis potentia et illuminatione, quæ in infinitum videtur eum ipsa mentis contemplatione extendi. Tunc Dei pax animæ oritur et Spiritus sancti ineffabilis lætitiâ et exsultatio ipsi infunditur et supra cognitionem stupor eam psallentem continet. Non videbitur, sed videtur Deus deorum in Sion, in mente contemplativa ac sursum aspiciente. « Domine Deus virtutum, beatus homo qui sperat in te! »

52. Quando mens in stupore jacet ineffabili illa cogitationis carentia, inter Deum ac divinam seipsam

5. Ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ ἀποκαλύπτεται τὰ τοῖς ἐν κόσμῳ μὲν ἀθέατα, μὴ δυναμέοις τὸ Πνεῦμα λαθεῖν τὸ ἅγιον, ὡς ὁ Κύριος ἀπεφήνατο. Οὐκ δὲ τὸ ἀναχωρεῖν προῦργιαίτατον, καὶ πόρρω κόσμου καθῆσθαι, καὶ τῶν ἐν κόσμῳ, διὰ θείας τε χάριτος διητύγασε νοερὸν φῶς, τοὺς τῆς καρδίας αὐτῶν ὀφθαλμοὺς ἢ ἐξ ὕψους ἀνατολὴ ἡλίου τοῦ νοητοῦ, καὶ γίγονεν ἀντίληψις αὐτοῖς; παρὰ τῷ Θεῷ, ὡ ἀνάβασις ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν ὑπαίθεσθαι, καὶ καταφαιδρύνεσθαι ταῖς θεοπτικαῖς ἐλλάμψεσιν, ὡς εἰκό, τοῦτοις καὶ μάλα τρανώς ἐνορᾶται, ἄλλα τε πάμπολλα θεῖα, καὶ νοητὰ, καὶ πνευματικῆς ἐποφίας ἐπάξια· πρὸς ἐὰ, καὶ ἡ μέλλουσα αἰώνιος καὶ ἀπαρέγκλιτος ἀποκατάστασις τοῖς ὁσῶς βιώσαν· ὅπως ἔσται οὐ μόνον οὐκ αἰσθητῆ, ἀλλ' ἡδὲ καὶ ὑπὲρ νοῦν. Πάντη γὰρ ἀλλοιωθήσονται τοτηνικάδε ὅλοι τοῦ ὑπὲρ νοῦν γιγνόμενοι, καὶ τῆς ὑπὲρ πᾶσαν ἐνοίαν καὶ ζωῆς καὶ τρυφῆς· θεοὶ θέσει καθάπερ, ἐνώπιον τοῦ φύσει Θεοῦ ἐπεντυφῶντες, καὶ χαίροντες τοῖς ὑπὲρ φύσιν ἀγαθοῖς, προβαλλομένοις ἐκ τοῦ ἄκρου καὶ μόνου φύσει Θεοῦ. Τοῦτου κύκλω περισταμένοι, καὶ πανιέρως ἀγόντες εὐαγῶς ὅτι μάλιστα τὴν θέαν καὶ ὑπὲρ νοῦν ἑορτήν, καὶ μίαν ἰστώντες τῆς πανευφήμου ἐκείνης τερπωλῆς τὴν ὑπερευφρόσυνον θυμηδῖαν καὶ πανήγυριν, σὺν ἅπασιν τοῖς νοητοῖς τῶν ἀγγέλων διακόσμοις. Πολύς τίς ἐστι καὶ ἀνενόητος ὁ ροῦ, ἐκεῖνος τῆς ἀκρᾶτου τῶν ὑπερχάλων ἀγαλλιάσεως. Εἰ γὰρ αἰσθητῆ καλλονῆ διὰ τῶν αἰσθητηρίων τῷ νοῖ προσπελάσασα, οὐσα ὀριστῆ, καὶ βευστῆ, οὐθ' ἀπλή, οὐθ' ἄκτιστος, C τέρψιν μέντοιγε οὐκ ἄχαριν προξενεῖν εἴωθε τῆ ψυχῆ, συνιδεῖν ἔστιν οὐ πόρρω καὶ συνειναί νοῦν ἔχουσι, καὶ τὸ ἀνάλογον ἀναλογιζομένοις, τί ποτ' ἀν γένοιτο ἐν τοῖς νοητοῖς, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ νοῦν ἀορίστοις οὖσι, καὶ οὐ βευστοῖς γιγνόμενοι ἐκ τοῦ ἐξ οὐ τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ πάντα πηγαζομένοις Θεοῦ. Οὐ κτιστοῖς, οὐκ ἠργημένοι, καὶ ταῦτ' ἐπ' εὐφροσύνη, καὶ ἀγαλλιάματι, καὶ θεῖᾳ ζωῇ. καὶ τοῦ αἰῶνος ἐπαξίως ἐκείνου, καὶ τῆς καταστάσεως.

να'. Ταῖς χρονικαῖς τε καὶ τοπικαῖς διλοσηματικῆς παρατάσεσι, καὶ ταῖς ὀριστικαῖς τῶν φύσεων ἰδιότησι χαίρειν εἰπὼν, καὶ ταύτας διεκδορῶν ὁ νοῦς, γυμνὸς γίνεται τῷ ὄντι τῆ ἐνοεοῦ ἀπλότηι, καὶ ζωῇ τῇ ἀτέχνῳ καὶ ἀνειδέῳ· καὶ δίχα παντός ἐπικλύμματος καὶ προβλήματος τῆ ἀνενοήτου καὶ ἀφασίας ἐν ἀναρχίᾳ, καὶ ἀπεριληψίᾳ, ἀπειρίᾳ τε καὶ ἀοριστίᾳ ὑπερφῶς βεθηκῶς ἐν καρδίας πνευματοκινήτῳ θεῖᾳ δυνάμει, καὶ ἐλλάμψει πρὸς ἀπειρίαν δοκούσῃ, καὶ αὐτῇ τῇ τοῦ νοῦς θεωρίᾳ συνεπεκτείνεσθαι. Τοτηνικάδε ἡ τοῦ Θεοῦ εἰρήνη τῆ ψυχῆ ἀνατέλλει, καὶ ἡ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἀρῆτος χαρὰ, καὶ ἡ ἀφραστοῦ ἀγαλλιάσις ἐγγεῖται αὐτῇ· καὶ ἡ γνώσεως ἐπέκεινα ἐκπλήξις συνέχει αὐτὴν ὑποψήλλουσαν. Οὐκ ὀφθίσεται, ἀλλ' ὀπᾶνται ὁ θεὸς τῶν θεῶν ἐν Σιών, ἐν νοῖ μετεωροπόρῳ, καὶ ὑπεπόπτῃ. « Κύριε ὁ θεὸς τῶν δυνάμεων, μακάριος ὁ θρωπὸς ὁ ἐλπίζων ἐπὶ σέ! »

νβ'. Ὅπηνίκα ὁ νοῦς εἰς ἐκπλήξιν κείται πεφωτισμένος ἀνενοήτου ἀφραστότητος, μεταξὺ Θεοῦ

καὶ τῶν θεῶν ἑαυτὸν θεωρῶν, τηνικαδὲ ἔδεται, ἦ Ἄ
 Θύμης, τῆς πνευματικῆς γνώσεως τοῦ ἀληθεῖς
 καρποῦς, καὶ θεωργεῖται, καὶ χεῖρει, καὶ εἰς θεοῦς
 προκοπτεῖ ἔρωτας, λαλῶν μὲν οὐδαμῶς οὐδὲν, οὔτε
 μὴ πως διεξέρδεων, οὔτε ἔδον οὐτ' ἔσω κατὰ διὰ-
 θεσιν, ἀλλ' οὐδὲ διανοοῦμενος, ἀλλ' ὀρῶν νοερῶς
 ἐνικῶς ἐν φωτὶ ἀληθείας καὶ πνεύματος, καὶ τρυ-
 φῆν ἀμετάβατον ποιούμενος τὰ ὁρώμενα.

γγ'. Ὅταν τὸ τοῦ νοῦς πρόσωπον νεῦον εἴσω καρ-
 δίας, ὀρᾷ τὴν τοῦ Πνεύματος ἑλλαμψίν ἐξ αὐτῆς
 ἀείδουσα πηγάζουσαν, τότε πᾶν καιρὸς τοῦ σιγᾶν.

γγ'. Ὅταν ὅλον τὸ νοερὸν πρόσωπον ἴδῃ τὸν Θεόν,
 μᾶλλον μὲν οὖν ὅταν ὅλος ὁ νοῦς εἴσω γένηται τοῦ
 Θεοῦ, ἦ, ἴν' οὕτως εἶπω, ὅταν ὁ Θεὸς ἐν ὅλῃ τῇ νοῦ
 γένηται, τότε πᾶν τι καὶ μείζονως πεφυκῶς και-
 ρὸς τοῦ σιγᾶν.

νε'. Ὅταν ὁ νοῦς ἐν τῇ τοῦ Πνεύματος μετοχῇ
 θεωρητικῶς κατὰ τὰ γινόμενα Θεῷ περιστάμενος,
 ἐξῆς τε ἐκ προσώπου Θεοῦ, καὶ ἀγλαίας τρέπον
 ἱεμετῶν ἀπολαύῃ, χρῆ καὶ μάλα εἰκότως σιγᾶν,
 ἤσυχῆ τε καὶ ἀπερικτυπητῶς ὀρᾶν. Εἰ δέ τι σκότους
 ἐμπέσῃ ποτε ἀχλυῶδες μεταξὺ νοῦ καὶ Θεοῦ παρ-
 ἐπέσῃ, ἀθρόον ὡς περ τὴν φωτισθεῖς, καὶ διακαῶς
 ἀπεφυκῶς λόγῳ πῦρ, βάλλιν ὁμοίως σκότους λόγον,
 βραχυλέκτον μὲν, ὁμοίως θείας ἐμφάσεως, ἴν' οὕτω
 ὄλττον τὸ σκότος ἐξαφανίσας τῷ φωτὶ, καὶ τῇ θερμῇ
 τῆν γε ἀγλῆν, καὶ ἐξ ἐφαμύλλου τὸν νοῦν φωτίσας
 τε καὶ θερμάνας τούτῳ αὐτῷ, ἐσαυθὶς ἰσχει συν-
 εἶναι ὡς πρὶν τῷ Θεῷ, καὶ θεωρεῖν τὸ κάλλος αὐτοῦ,
 καὶ ὡς εἰκὸς ἀπολαύειν αὐτοῦ, καὶ καλλύνεσθαι, καὶ
 πάσχειν, συλλήβδην φάναι τὰ κατὰ νοερὰν ἐπιβολὴν
 διὰ παραδοχῆς τοῦ ζωοποιοῦ Πνεύματος ἐκ Θεοῦ,
 καὶ μὲν γε δῆπουθεν ἠπλώσθαι, καὶ ἀπολύεσθαι ἐν
 ἄρα ἀληθείᾳ καὶ πνεύματι ἐν τῷ Θεῷ, ἀπὸ πάντων,
 καὶ αὐτῶν τῶν περὶ Θεόν. Τοῦτο μὲν εἰκότως καὶ
 προσηκόντως ὁ θεωρητικὸς ὁ μόντοι μόνῃ προ-
 ἀνέχων πράξει, πολλοῦ δεῖ τῆς τοιαύτης ἔχρησι-
 καταστάσεως, μηδέπω δηλονότι εἰς ἑαυτὸν, καὶ δι'
 ἑαυτοῦ εἰς τὸν Θεὸν ἐνωθεῖς. Οὐ τοίνυν θαῦμα τούτων
 ἐκ τῶν θεῶν ἔδειν, ἢ λαλεῖν ἀμωστρέπως πολλὰ τε
 δὴ καὶ πυκνῶς, ταῖς συνεχεῖσι πάντως ἐντεῦθεν οἶδον
 τισι βολαῖς, καὶ φοβῶν, καὶ ἀποσοδῶν τὸν ἡμῶν
 δυσμεναίνοντα τὰ πολλὰ, καὶ πολεμουῖντα ἐκθύμω-
 ἦξει γὰρ καὶ τούτῳ καιρῷ ὑπομένοντι, ἐξ ἄρα ὄντα
 ἐπινοίας πνευματικῆς, ὀπρὶνίκα τὰ τῶν πολλῶν
 θεῶν φῶδων, καὶ φσημάτων, καὶ λόγων σπινθηροειδῶν
 οἶονεῖ ἐναυγάματα συναφθῶσιν εἰς ἓνα δῆπου πυρ-
 σὸν, ὅτε καὶ τὸν ἐχθρὸν ῥᾶον καὶ καιρίαν βίλλει,
 καίων δηλαδὴ καὶ διαιρῶν, ἢ μᾶλλον ἐξαφανίζον τὸ
 σκότος ἐκεῖνον, ἑαυτὸν δὲ τῷ πυρσῷ φωτίσων, ὀερ-
 μαίνων τε καὶ πρὸς θεῶν τὰ μάλιστα ἀνακινῶν
 ἔρωτα, πρὸς τε Θεὸν αὐτὸν ἐγκάρδιον ἐν σιγῇ ἤμνον,
 καὶ ἐκπληξίν ἀναφέρων, καὶ μυστηρίων ππραδει-
 κνύων ἐξαίτια ἑαυτῷ τὰ μάλιστα θαύματα. Οὐκ ἀ-
 εικότως γὰρ οἱ ὑπομένοντες τὸν Κύριον μακαρίζον-
 ται ἢ ὅτι, προείοντο; χροῦνο, κληρονομοῦσιν, οἷα περ
 πραιεῖ τὴν νοητὴν τῆς ἐπαγγελίας γῆν, ἐν Χριστῷ
 τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

νε'. Ὅταν ὁ νοῦς, ἐκάστη τῶν φωτοχυτῶν τοῦ

contemplans, tunc comedit, quantum licet, scien-
 tiæ spiritualis fructus veros, et deificatur, et læta-
 tur; et in divino amore proficit, nihil quidem
 omnino loquens, neque penetrans, neque intime
 neque intra per descriptionem, sed neque ratioci-
 nans, sed videns spiritualiter ac unitive in veritatis
 ac spiritus lumine, sibi ea quæ videt indeficientes
 lætitiis faciens.

53. Quando mentis vultus intra cor penetrans,
 videt Spiritus illuminationem ex corde perpetuo
 scaturientem, tunc silendi tempus.

54. Quando spiritualis nullus totum Deum videt,
 imo vero quando mens tota intra Deum est, aut, ut
 ita dicam, quando Deus in tota mente diffusus
 est, tunc omnino et maxime naturaliter silendi
 tempus est.

55. Quando mens in spiritus participatione con-
 templative pro circumstantiis Deo astat, et splen-
 dore debito modo fruitur, gloriaque ex vultu Dei,
 oportet tunc præsertim silere, et tranquille et in
 silentio videre. Si autem tenebrarum caligo intra
 mentem ac Deum deciderit, frequenter tanquam
 aliquid lucidi et ignem naturali ratione urentem
 contra has tenebras emittere oportet, verbum breve
 quidem divinæ revelationis, ut ita citius tenebras
 lumine dissipans et frigus calore solvens, et con-
 trarius mentem illuminans calefaciensque, rursus
 cum Deo, ut prius conversari possit, ejusque pul-
 chritudinem contemplari, eaque frui, ut decet et
 decorari, et, ut breviter dicam, quæ secundum
 spiritualem impetum sunt pati, per vivificantis
 spiritus ex Deo receptionem, et simplex fieri et in
 veritate ac spiritu in Deo dissolvi ab omnibus et iis
 ipsisque circa Deum sunt. Id asequitur merito ac
 decenter contemplativus. Qui vero soli actioni
 incumbit, multum ab hac restitutione distat, non-
 dum in seipso ac per seipsum in Deo unitus. Non
 igitur mirum est illum et divinis canere aut loqui
 quodammodo multa ac frequenter frequentibus
 omnino quibusdam impetibus, ac freniens et reve-
 rens eum qui in nobis plerumque et ardentem pu-
 gnat.

Veniet enim illi tempus sufferenti, ex spiritualli
 inspiratione, quando multorum cantuum et ratio-
 num scintillantes fulgores in unam sacram colligen-
 tur, quando inimicum facile et opportune feriet,
 incendens ac dividens, imo vero dissipans ejus
 tenebras, seipsum vero igne illo illuminans calefa-
 ciensque et ad divinum amorem quam maxime
 movens, hymnum et admirationem ad Deum diri-
 gens in silentio, ac sibi mysteriorum ostendens
 stupenda miracula. Non enim immerito qui Domi-
 num sustinent beatificantur; vel potius, tempore
 procedente, hæreditabunt, tanquam mites, spiri-
 tualem promissionis terram, in Christo Domino
 nostro.

56. Quando mens singulis luminis effusionibus

Spiritus illustrata, stupet ac penetratur, et ad infinitum et interminatum seipsam cogitat extensam et mutatam, tum silendi tempus.

57. Quando vero aspectuum manifestissimis se laborare animadvertit vel penetrare valentem, ut conatur cedens quodammodo quietem experiatur, tunc merito loquendi tempus, breviter tamen et Divinae illuminationi propria.

58. Quando mens per medias aquas spiritualem Pharaonem, fugit, fugatque propriam noctem ignis illuminatione et suam diem transit cum nubis protectione, tunc rursus benedicti silentii tempus adest et pacis, et initium animæ purificationis. Quando autem terribilis spiritualis Amalec, et quæ illum sequuntur, gentes resistunt, prohibentes quominus mens promissionis terram possideat, tunc tempus est ei loquendi, sed ad Deum in spirituali actione et convenienti contemplatione se dirigendi, ut Moyses olim ab Aarone et Ormanus extendebat.

59. Quando ex divini fontis abysso et ex spirituali cordis aspectu scaturit spiritualis potentia, tunc silendi tempus est. Tunc enim ineffabiliter perficitur menti cultus et adoratio Dei in veritate et in spiritu et id, vero spiritualique sensu.

60. Quando ex spirituali ad Deum aspectu omnis animæ ratio divino stupore adimpletur, spiritus autem visione, et animæ exsultatione, indubitanter adest silendi tempus. In spiritu enim sensibiliter veritatem explicite mens contemplatur, et veneratur in stupore adorans Deum qui in ipsa splendet.

61. Qui in spiritu et veritate Deum convenienter adorant et ipsi serviunt, ut decet, non modo non in loco eum adorant eique serviunt, sed nihilominus audenter, neque in ratiocinio et, locutione. Quemadmodum enim directe emissus spiritualis sensus, in circumscriptum et cujus nullus est requietis locus, non vult in loco adcrare; ita sane id, quod decet, observans, mens veritati conjuncta, infinitum et interminatum, æternum et sine forma et perfecte simplicem et, ut uno verbo dicam, Eum qui est supra mentem, verborum varietate et locutionis enuntiatione adorare, eique consequenter servire minime sustinet; cum tempus venerit menti ex inspiratione Spiritus, divinæ veritatis cognitione simpliciter illustrari; quo tempore, ab omnibus absoluta mens et seipsam extrahens, non modo phantasiam, sed et cogitationem exiit, quippe quæ iis quæ supra rationem ac mentem sunt, spirituali lumine cum lætitia et stupore adhæserit, eaque contemplata sit, immobilis, immutabilis facta quodammodo spirituali illo conatu et supra seipsam unione.

62. Oportet mentem sibi ipsi adherentem accurate spiritualem suam restitutionem prudenter ac

Πνεύματος καταλαμπόμενος, διιγγιζῆ, καὶ διαπορεύεται, καὶ πρὸς γε τὸ ἄπειρον, καὶ ἀόριστον ἐαυτὸν νοεῖ ἐπεκτεινόμενος, καὶ ἀλλοιούμενος, τότε καιρὸς τοῦ σιγῆν.

νζ'. Ὅταν δὲ ὅσον ταῖς φανωτάταις τῶν ἐπιφῶν ἀποκαμόντα αἰσθάνηται, καὶ διεξοδεύειν ἐθέλοντα, ἵνα τοῦ τόνου καθυφαίη, τρώπῳ γέ τῃ τύχῃ διαναπαύσεως, τότε πεφυκότως καιρὸς τοῦ λαλεῖν, μέντοι βραχύλεκτα, καὶ οἰκεῖα θείας ἐλλάμψεως.

νη'. Ὅσπηνιχα ὁ νεὺς διὰ μέσων ὑδάτων διαφεύγων τὴν νοητὴν Φαραῶ, δῖεῖσι τὴν ἰδίαν νύκτα ἐν φωτισμῷ πυρὸς, καὶ ἐν σκέπῃ νεφέλης τὴν ἐαυτοῦ ἡμέραν, τηνικάδε ἐξ ἄρ' εὐλόγου σιωπῆς καιρὸς πάρεστι καὶ ἡσυχίας· καὶ ἀρχὴ τῶν δυνι τῇ ψυχῇ καθάρσεως. Ὅταν δὲ τούτῳ ὁ δεινὸς νοητὸς Ἀμαλὴκ ἀντιβαίνει, καὶ τὰ ἐπόμενα αὐτῷ ἔθνη, κωλύοντα τὴν πρὸς γῆν τῆς ἐπαγγελίας διόδον, τότε καιρὸς προσήκων τοῦ λαλεῖν, ἀλλὰ πρὸς Θεὸν ἐν πράξει νοερῇ καὶ ἰουκυῖα θεωρίᾳ ὑποβασταζομένου, οἷα Μωσῆς τῷ πάλαϊ ὑπὸ Ἀαρῶν τῷ χεῖρι, καὶ Ἰερ.

νθ'. Ἐπὶν ἐξ ἀβύσσου πηγάδας θείας, καὶ νοητῆς ἀποβλέψεως καρδίῳθεν πηγάζει δύναμις πνευματικῆ βλύζουσα, πάρεστι πεφυκότως καιρὸς τοῦ σιγῆν. Τοτηνικάδε γὰρ ἀρρόητως τελεῖται λατρεία, καὶ μὲν γε προσκύνησις τῷ νῷ, Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ καὶ ἐν πνεύματι, καὶ τοῦτο ἀληθινῇ αἰσθῆσει νοερῇ.

ξ'. Ἐπειδὴν ἐξ ἀποβλέψεως πρὸς Θεὸν νοερῆς, ἐξόλου τὸ μὲν λογιστικὸν τῆς ψυχῆς ἐμπεπλησται θείας ἐκπλήξεως, τὸ δὲ νοερὸν ὀράσεως, καὶ μὲν που ἀγαλλιάσεως ἡ ψυχῇ, ἀναμφηρίστως τότε καιρὸς τοῦ σιγῆν. Ἐν Πνεύματι γὰρ εὐαισθητῶς τὴν ἀληθειαν συνεπτυγμένως ὁ νοὺς ἀφορᾷ, καὶ γεραίρει προσκυνῶν ἐν ἐκπλήξει τὸν ἐλλαμπόμενον ἐν αὐτῷ Θεόν.

ξα'. Οἱ πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ καταλλήλως τὸν Θεὸν προσκυνούντες, καὶ αὐτῷ λατρεύοντες ὡς εἰκός, οὐ μόνον οὐκ ἐν τόπῳ προσκυνοῦσι καὶ λατρεύουσι, ἀλλ' οὐδὲν ἤττον ἐξ ἐφαμίλλου, οὐδ' ἐν λόγῳ τῷ κατὰ πρόφοράν. Ὅσπερ γὰρ ἡ ἐξ ἄρ' εὐθύτητες ἀνηγμένη νοεῖα αἰσθησις, τὸν ἀπερίγραπτον, καὶ οὐ οὐδεὶς τόπος τῆς καταπαύσεως, οὐκ οὐκ ἐθέλει ἐν τόπῳ προσκυνεῖν· οὕτω δὴ ποῦθεν τὸ δέον τηροῦσα τῆς ἀληθείας ἡμμένη, τὸν ἄπειρον, καὶ ἀόριστον, ἀναρχόν τε καὶ ἀνείδεον, καὶ τελέως ἀπλοῦν, καὶ ὀλικῶς εἰπεῖν ὑπὲρ νοῦν, λόγον ποιικιλίᾳ, καὶ ὀρισμῷ προφορᾶς προσκυνεῖν, καὶ ἐπομένως λατρεύειν, ἥκιστα πάντων πεφυκότως ἀνέχεται· ὅταν δηλαδὴ καιρὸς ἐπέλθῃ τῷ νῷ ἐκ τῆς ῥοπῆς καὶ ἐπιπορίας τοῦ Πνεύματος, τὴν ἐπίγνωσιν τῆς θείας ἀληθείας ἐνοσιδῶς ἐναυγάζεσθαι· καθὸ καιροῦ, παντάπασι καθόλου πάντων ἀπόλυτος ὁ νοὺς καταστᾶς, καὶ μὲν δὴ καὶ ἐαυτὸν ἐκβᾶς ἀμηγέπη, οὐ μόνον ἀφασίαν, ἀλλὰ καὶ ἀνοησίαν εὐλόγως δῆτα ἀσχεῖ, ὡς εἰς τὰ κρείττω καὶ λόγου, καὶ νοῦ τῷ νοερῷ φωτὶ μετ' εὐφροσύνης καὶ ἐκπλήξεως ἀσχολούμενος καὶ θεωρῶν, ἀκίνητος, καὶ ἀμετάβατος ἀτεχνῶς τῇ ἀνομιᾷ ἐπιβολῇ τρώπῳ γέ τῃ γεγονῶς ἐνώσει τῇ ὑπὲρ ἐαυτόν.

ξβ'. Χρῆ τὸν νοῦν ἐαυτῷ προσέχοντα παρατηρημένως διεθύνειν τὴν ἰδίαν νοερὰν κατάστασιν

φρονίμως τε καὶ σοφῶς σὺν δίκῃ. Καὶ ὅταν αἰσθάνηται ἐαυτὸν θεωροῦντα τὰ ἀπλά, καὶ ἀτύπωτα τῆς θεολογίας μυστήρια, ἐν σιωπῇ ἡσυχῇ ἵστασθαι ἀντίκα οὐκ ἀθαυμαστὸν, οὕτως δὲ μὴν πύρρον τῆς σφετέριας καρδίας ἐνεργουμένης ἐν πνεύματι, καὶ μὲν που ἐλλαμπομένης. Καιρὸς γὰρ τότε οὐ μόνον ἡσυχίας αἰσθησεων πάντων ἐξ αἰσθητῶν τῶ καθόλου, ἀλλὰ καὶ σιωπῆς οὐδὲν ἤττον, οὐτινοσοῦν διεξοδεύοντος λόγου· μᾶλλον μὲν οὖν τοῖς γνωστικοῖς τότε, εἴ τι χρὴ φάναι, καὶ νοεράς τριβῆς, ἡσυχίας καὶ ἀβλεψίας καιρός. "Ὅπως γάρ τοι τὸ ἀκίνητον ἐπιτηδεύειν δεῖ, ἐν αἰσθήσεσιν, ἐν λόγοις, ἐν νοήσεσιν, ἐν ὁ νοῦς εὐθυδῶως, καὶ ἢ χρῆ, μονώτατος ἐν ἀποδελύσει ἐνοεῖδεῖ καὶ μονοεῖδεῖ τοῦ ἐνὸς καὶ μόνου τρισσοῦ Θεοῦ ἐξη ἐλευθερίως, κατὰ τρόπον θεμιτόν, τὴν ὑπὲρ ἔννοιαν ἀπειρίαν καὶ ἀναρχίαν, καὶ μὲν γε ἀπεριληψίαν. καὶ τ' ἄλλα καθάπαξ εἰπεῖν, τὰ θεῖα, καὶ ἄτρεπτα, καὶ ἀπόλυτα καθορᾶν, καὶ ἐνοῦσθαι συνηλωμένους τῇ θεωρίᾳ, καὶ ἡλωμένους, καὶ τὸ ὅλον θεοειδῆς γεγεννημένους, τῇ θεῖᾳ χάριτι, σὺν εὐφροσύνῃ καὶ θαύματι. Ἐπει δὲ ὁ νοῦς τῆς τοιαύτης ἔχεσθαι καταστάσεως ἤθελεν ἂν, εἴπερ ἐνὸν, ἀλλ' οὐκ οὐκον δεδύνηται τρεπτῆς τε ὦν, καὶ τρεπτοῖς συζῶν, καὶ συνηρμοσμένος ἀμυγέπη σώματι, καὶ πράγμασι περιστατικοῖς, ἐπιστημονικῶς δεῖ μὴ ἐπεσχοινίσθαι μακρὰν τῆς ἐνοεῖδῶς ἀποδελύσεως ἐκπεσῶν, μηδὲ πολυρόημονεῖν, ἀλλὰ μικρὰ μὲν λέγειν, καὶ ταῦτα δὲ τῶν θεῶν ἐναυγασμάτων, ἐν ὁ μόνον ἄττον ἐξη πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ ὑπὲρ νοῦν ἔνωσιν οὕτως ἐπιστρέφειν, ἀλλὰ καὶ φανωτέρως ἐπαίσθηται τῆς ἐνώσεως, οὐδὲν δὲ ἤττον καὶ ἐπιμονωτέρας. Καθόσον γὰρ ὁ νοῦς τὸ συνεπτυγμένον φυλάσσει, καὶ ἀδιάχυτον ὅπωςδῆποτε, κατὰ τοσοῦτον ἢ στροφή αὐτοῦ ἢ γε πρὸς τὴν θεῶν ἔνωσιν τάχιον γίνεται, καὶ φανωτέρας ἐνοῦται ταῖς μαρμαρυγαῖς, καὶ μὲν γε εἰσισμῶ.

ξγ'. Ἐπειδὴν τῇ θεῖᾳ ἐνοεῖδεῖ ἐκφαντορικῶς ἐκ νοεράς ἀποδελύσεως ὁ νοῦς προσπάσχων ἡλλοίωται, καὶ τῷ ἀγνώστῳ περιαιγάζηται τῷ πάσης ἐπένενα γνώσεως, ἀδιαίρετός τε ἀποκαθίσταται, καὶ ἀπλοῦς, καὶ ἀόριστος, ὡς ἂν ὑπὲρ γνῶφον ἐνιαίως καταλαμπόμενος, κάλλος ἀπερίγραπτον θεωρῶν ἀπλότητος ὑπερβολῆ· ἀνείδεον παντὸς εἶδους ὑπεροχῆ, ἀναρχον ὑπερθέσει πάσης ἀρχῆς ὀπηδήποτε· αὐτὸ μὲν ἀπερίληπτον, ἀπάντων δὲ τοῦ ὄρους, καὶ τὴν ὁποιονοῦν περιοχὴν ἐνόντα ἐν αὐτῷ, πάντα πληροῦν ὡς ὑπὲρπληρες, αὐτὸ δὲ ἀπειρον ὄν, συνελόντα εἰπεῖν, ὀπῆνίκα τῇ πάντων τῶν ἔντων ὑπεροψία ἐν τῇ τοῦ ἐνὸς ἐποψία πάντ' ὀψῆται ἀρῆρῆτῳ λόγῳ δυνάμει νοερότητος ὑπὲρ νόησιν· τότε καιρὸς τοῦ σιγᾶν καὶ μυστικῶς καὶ ὑπερκοσμῶς, ἢ, ἐν οὕτως εἰποιμι, ἀνομμάτως καὶ ἀλαλήτως τὴν μονοειδῆ τρυφᾶν ἐν θεοιτέρᾳ μύσει τῆς ἀληθείας ἀπόλαυσιν. Ἐπὶ δὲ τὰ εἰρημένα ἀπῆ ἀπὸ νόου, καὶ περὶ αὐτὸν ὄραται διαίρεσις, τοτηνικᾶδε καιρὸς τοῦ λαλεῖν· μέντοιγε λαλεῖν τῆς ἀναγωγῆς πρὸς σιγὴν ἔξια. Κρείττω γὰρ τοι ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος ἢ ὑπὲρ λόγον, ἢ γε ἔγκαιρος λέγοιτ' ἂν καὶ μάλα εἰκότως, σιγῇ. λόγου παντός· καθὼ καὶ Σολομῶν ὁ πάνυ προτεταχῶς ταυτην', Καιρὸς τοῦ σιγᾶν, εἴτα καιρὸς τοῦ λαλεῖν,

A sapienter cum justitia dirigere; et quando senserit seipsam simplicia contemplantem et non figurata Theologicæ mysteria, in silentio tranquille statum stare non sine stupore, neque longe a corde illuminato in spiritu agentem. Non est solummodo tempus sensuum omnium ex sensibilibus tranquillitatis, sed et silentii quoque, nullo verbo accedente. In quo vero igitur et, si quid oporteat dicere, doctis est spiritualis exercitii, pacis et obscuritatis tempus. Omnino enim tunc immobiliter stare oportet, in sensibus, in verbis, in cogitationibus, ut mens directe et quomodo oportet, solo in simplici aspectu unius et solius trini Dei, libere, modo licito, infinitudinem et æternitatem supra cogitationem et incomprehensibilitatem, et alia, uno verbo, divina et immutabilia et absoluta videre queat, et cum iis mutata contemplatione uniat et simplex efficiatur et Deo similis, divina gratia cum letitia et admiratione. Quoniam autem mens talem restitutionem vult, si idipsi possibile sit; non autem potest, utpote mutabilis, et cum mutabilibus vivens et conjuncta, et cum corpore unita et actibus funestis, perire oportet eam non longe abire a simplici aspectu decidentem, neque multa loqui, sed pauca quidem dicere et hæc de divinis splendoribus, ut non modo citius possit ad Dei supra mentem unionem confugere, sed et eam unionem manifestans sentiat et permanentiorem habeat. In quantum enim mens unionem et tranquillitatem servat, in tantum ejus ad divinam unionem conversio fit citius, et clarioribus splendoribus unitur et facili-

63. Postquam mens divinam ac simplicem manifestationem ex spirituali aspectu passa est, et illa obscuritate illuminata est, quæ supra omnem cognitionem est, indivisibilisque constituta est, et simplex, et indeterminata, tanquam simpliciter in tenebris illustrata, incircumscripam pulchritudinem simplicitatis excessu contemplatur. Pulchritudinem videt quæ omnem formam superat, æternam, quippe quæ omne principium superet. Ipsa quidem ea pulchritudo incomprehensibilis est, omnium terminos et quamlibet comprehensionem, in se uniens, omnia implens tanquam plenissima, et ipsa infinita, ut uno verbo dicam. Quando igitur mens omnium rerum contemptu in unius aspectu omnia videt ineffabili spiritualis potentie supra cogitationem ratione, tunc silendi tempus et mystice ac supernaturaliter, aut, ut ita dicam, sine oculis et sine voce simplicibus deliciis in divinissimo silentio fruendi. Quando vero predicta absunt a mente et in ipsa videtur divisio, tunc tempus loquendi; sed ea loquendi quæ ad silentium ducere possint. Multo enim melius est id supra rationem et opportunum silentium, multo inquam, melius omni ratione diceretur; ut ait Salomon, qui istud silentium commeu-

iat dicens : tempus tacendi, deinde tempus loquendi. Optimum quidem est silentium agere opportunum. Si vero illud nondum adsit, si nondum mens ad ea quæ supra rationem sunt simplicia, pervenerit, sed opportunum sit loqui ; id secundum sit ; ita ut cognatum sit loqui et silentio vicinum, quemadmodum silere commendatur, ita sane et loqui opportune commendatur ; et ad silendum pervenire festinemus **divina loquendo et continue meditando, et creationem contemplando ejusque conditorem aspiciendo, quantum possumus creaturamque Deum enarrantem audiendo.** Illudque est opportune loqui. Oportet igitur illud intelligenter significare.

64. Postquam omnia mens percurrerit ac transcendenter naturali modo, et amanter siluerit, tunc tempus est supernaturaliter et tacendo fruendi. Tempus illuminationis et luminis spiritualis, mentis unionis, et simplicis contemplationis et institutionis et indeterminationis et superlucidæ cognitionis, et, ut breviter dicam, tempus comprehensionis et susceptionis sapientiæ spiritualis, per quam mens perficitur in quiete ac silentio, ineffabilem in stupore exultationem sentiens.

65. Quando mens veritatis sensu seipsam tanquam ferventi gratiæ calice ebriam senserit, extra seipsam facta, manifestum est tunc esse tempus silendi.

66. Quando vult interioris hominis dispositio clamare : « Domine, quid multiplicati sunt qui tribulant me ? multi insurgunt adversum me, » Tunc tempus loquendi, loquendi vero ut decet, non fortuit, contra inimicos tamen moderata et convenientia, ut oportet

67. Quando vultus Domini lumen super animam signatum est, ita ut inde decoretur et illustretur et divini lætitiæ effusio in eam descendat, tunc tempus est silendi.

68. Quando in se insurgentes videbit iniquos testes et querentes ea quæ nescit, et ipsam conturbantes, tunc vere tempus est loquendi et voces proferendi.

69. Summum et, ut ita dicam, extremum et excelsissimum bonum et pulchrum, sane Deus est in omnibus quæ existunt et cogitantur ; in omnibus autem quæ videntur, multo intervallo melior est homo et major incomparabiliter ; gratia enim vere supra angelos est. In his plurimis quæ inter Deum et homines sunt accedens ad illud quod est supra cogitationem, stupefacta mens recedit, quando nondum abundanti gratia tentata est ; quam gratiam per operantem in corde spirituales virtutes gustans, brevi in summum pulchrum et bonum, Deum nempe ascendit, et divino dono in illud ingreditur. Et videt uniformiter et obstupet, in illa supra mentem abisso cum silentio habitans. Et id est primi sabbatismi, ut ita dicam, pignus ; ejus typus fuit in creatione, Dei sabbatismus ; altero autem, ejus verum exemplar est relictus sabbati-

αφρίν. Ἄριστον μὲν καὶ δὴ τῆς πρώτης μοίρας, αἰγὴν ἀγεῖν ἔγκαιρον. Εἰ δὲ πῆ μῆπω πάρεστι τοῦτο, μὴδὲ γε μὴν εἰς τὰ ὑπὲρ λόγον ὁ νοῦς ἐνοειδῶς ἐπιβάλλοι, ἀλλὰ τὸ γοῦν λαλεῖν ἔγκαιρος, ἔστω δὲ δεύτερον· ἵνα δὲ περ συγγενὲς εἴη τὸ λέγειν, καὶ πρὸς τὸ αἰγῆν σύνεγγυς, ὡς τὸ αἰγῆν, οὕτω πού καὶ τὸ λαλεῖν ἔγκαιρος ἐπιτελεῖσθω, καὶ πρὸς τὸ μὴ λαλεῖν ἔλθειν ἐπειγέσθω, τῷ τὰ θεῖα λαλεῖν καὶ διανοεῖσθαι διηλεκτικῶς, καὶ ὄρῳ τὴν κτίσιν, καὶ τὸν κτίστην αὐτῆς ἐνοπεριλέξασθαι, ὅση δύναμις, διηγουμένης περὶ αὐτοῦ. Καὶ τοῦτό ἐστι τὸ ἐγκαίριος λαλεῖν. Χρῆ δὲ ἄρα καὶ οὕτως πῶς διαλαβόντα ἐπισημῆνασθαι.

ἔδ'. Ἐπὶ πάντα ὁ νοῦς διαβὰς τὰ τῆδε, καὶ ὑπερ-
B αναβάς φυσικῶ τρόπῳ, ἀσπασίως αἰγῆν, τότε τοὶ καιροὶ τρυφῶν ὑπερκόσμια καὶ ἀλάλητα· καιροὶ ἐλλάμψεως, καὶ φωτὸς νοεροῦ, ἐνώσεώς τε νοῦς καὶ θεωρίας ἀπλότητος, ἀοριστίας τε, καὶ ἀπειρίας, καὶ ὑπερφανούς γνώσεως, καὶ ἐν ἐπιτομῇ φάναι, καιροὶ ἀντιλήψεως, καὶ μεταλήψεως σοφίας πνευματικῆς, καθ' ἣν ὁ νοῦς τετελεῖσθαι ἐν σχολῇ καὶ αἰγῆ, τὴν ἀνέκφραστον παραδεδεγμένος ἐν ἐκπλήξει ἀγαλλίσιον.

ἔε'. Ὅταν ἡ ψυχὴ ἀληθείας αἰσθήσει ἑαυτὴν τῷ ποιητῆρι τῆς χάριτος ὅσα κρατίστῳ μεθυσκομένῳ αἰσθάνηται ἔκνου γιγνομένην, δῆλον ὅτι τότε καιροὶ τοῦ αἰγῆν.

ἔς'. Ὅταν ἡ τοῦ ἔσω ἀνθρώπου διάθεσις θέλει
C ζοῖν· « Κύριε τί ἐπληθύνθησαν οἱ θλίβοντές με ; πολλοὶ ἐπανίστανται ἐπ' ἐμέ· » τότε καιροὶ τοῦ λαλεῖν, λαλεῖν δὲ ὡς εἰκός, οὐκ εἰκαῖα, κατὰ τῶν ἐχθρῶν μέντοιγε μέτρια, καὶ προσήκοντα, καθὰ δεῖ.

ἔδ'. Ὅταν τὸ τοῦ προσώπου Κυρίου φῶς σεσημειῖται ἐπὶ τὴν ψυχὴν, ὡς ἐντεῦθεν καλλύνεσθαι, καὶ φαιδρύνεσθαι, καὶ χύμα θείας εὐφροσύνης ἐπιρρεῖν ἐπ' αὐτὴν, τότε ἄρα καιροὶ τοῦ αἰγῆν.

ἔε'. Ὅταν ἐπανισταμένους αὐτῆ ὁρῶν ἀδίκους μάρτυρας, καὶ ἂ οὐ γινώσκαι ἐρωτῶντας αὐτὴν, καὶ ταραττόντας, τότε καιροὶ γιγνομένως τοῦ λαλεῖν, καὶ μὲν δὴ τοῦ ἀντιφθέγγεσθαι.

ἔθ'. Κορυφαίτατον καὶ οἶον εἰπεῖν ἀκρότατον, ἢ δῆπου ὑψίστον καλὸν, καὶ μὲν γε ἀγαθὸν ὁ θεός, D ἐν ἅπασιν τοῖς οὐσί, καὶ τοῖς νοουμένοις· ἐν ἅπασιν δὲ τοῖς ὀρωμένοις, πολλῶ τῷ μεταξῶν, βέλτιον τὴν φύσιν πέφυκεν ἄνθρωπος, καὶ κρείττων πιθανῶς ἀσυγκρίτως, τῆ χάριτι δὲ τῷ ἔντι καὶ τῶν ἀγγέλων ὑπέρτερος. Ἐν τοίνυν παμπάλιοις νοῦς θεωρητικὸς τοῖς μεταξῶν Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων τῷ ὑπὲρ ἔννοιαν προσεγγίζων, ἐκπληκτικὸς ἀποκαθίσταται, ἐπινηλικῆ ἐτι δαψιλοῦς τῆς φωτιστικῆς χάριτος οὐ πεπεῖρται· ἥς δι' ἐνεργοῦς ἐν καρδίᾳ πνευματικῆς δυνάμεως γεγευμένος, φαίην ἂν τάχα, εἰς τὸ ἀκρότατον ἀνεῖσι καλὸν καὶ ἀγαθόν, τὸν θεόν, καὶ ἐν αὐτῷ κατὰ θεωρεῖν θειοτέρην εἴσεισι. Καὶ ὄρᾳ ἐνοειδῶς καὶ ἐκπλήσεται, εἰς τὴν ὑπὲρ νοῦν βυθὸν αὐλιζόμενος ἐν σιωπῇ. Καὶ τοῦτό ἐστιν ἀληθῶς τοῦ πρώτου σαββατισμοῦ τῆ, ὡς ἂν ὀνομάσοι τις Ἰσως, ἐνέχειρα. Οὐ

τύπος ἡ τῆς κτίσεως τῶν ὄντων σαθρατισμὸς τοῦ Θεοῦ· ἐτέρου δὲ, οὐ ἀψευδὲς παράδειγμα, ἡ ἀπολειπόμενος σαθρατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ Θεοῦ, μείζωνος, καὶ ἀλλοιοτέρου σαθρατισμοῦ προφανῶς ἀπολαβεῖ, εἰς ἑαυτὴν στραφεὶς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἑαυτὴν γνοῦς ὡς εἰκόνα μετὰ πρωτότυπον· καὶ τὸ ὅλον, τὰ μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ὅποια, ὅπως [Ἰσ. καὶ πῖτε] οὐ μόνον εἰς τὰ ὑπὲρ νοῦν καὶ διάνοιαν δι-οδεύει, τρόπον κατάλληλον, ἐν θαυμασίᾳ ἐκπλήξει, ἀλλὰ καὶ χαρᾶς, οὐχ ὡς ἂν τις εἰπεῖν ἔχη, καὶ πνευματικῆς πληροῦται ἀγαλλιᾶσεως, γαννύμενος γιγνομένως ἐν σιωπῇ ταῖς ἐπ' αὐτὸν ὑπὲρ ἑαυτὸν θεοπτικαῖς; ἐλλάμψεις, καὶ θεουργίας, καὶ ἐνούμενος ταύτῃ τῇ τῆς θείας καὶ ὑπερφουῦς θεότητος ἐνάδι, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ.

σ'. Ὅπηνίκα πάντων ὑποθετικῶς τῶν γεγονότων ποιεῖται ἀφαίρεσιν, ὡς μὴ ὄντων τῶν ὄντων, τὸ ὄν-
 τως ὄν τηνικάδε ἀβήρως φαντάζεται, ὑπὲρ νοεράν
 ἐνέργειάν τε καὶ ἔνωσιν, νοῦς θεωρῶν ἐν ἀληθείᾳ
 καὶ πνεύματι δι' ὑπεροχῆς ἀπειρου τῶν περὶ τὰ
 ὄντα θεῶν ἀμωσγέπως θεωρουμένων· καὶ γίγνεται
 ἐνοειδής, ἢ ἐν, ἢ οὕτω φῶ, ἀφάτως ἀφασίᾳ κά-
 τοχος, πλήρης ἀγάπης, πλήρης χαρᾶς, οὐμενοῦν ἀπλῶς,
 ἀλλὰ τῶν ἀπὸ τῆς ἐνεργείας τοῦ Πνεύματος, τῆς
 ἐφαλλοῦ τῶν ἀγγέλων τρυφῆς.

σα'. Ὁππερ οὐδαμῶς οὐδόπως τὸ παράπαν, Κύριε,
 εἴ τιν' οὐσίαν ληπτὸς οὐδενί τινι ἐποῖα δὴ φύσει λο-
 γικῆ τε καὶ νοερά, ἢ καθάπαξ γνώσει κτιστῆ, οὐδὲ
 γοῦν Χερουβικῆ, ἀλλ' ὑπερεξίσταται ἀπειράκις ἀπεί-
 ρως ἀπάσης γνώσεως, οὕτω, Δέσποτα, καὶ τὰ περὶ
 σὲ παντάσῃν ἀπειρα καὶ ἀόριστα. Αὐτίκα τὸ ὄν
 ὄντα, καὶ λέγοντα σεαυτὸν ἀνυπερβλήτω κηδεμονίᾳ
 τὸν νομοθέτην τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης Μωσέα κηρύτ-
 τειν ἐπέταξας. Ἀλλὰ καὶ οὕτω σὺ πάλιν, ἀψευδέ-
 στατε, καὶ μόνῃ ἀκρα ἀλήθειᾳ, εἰρηκας περὶ τινῶν
 τῶν ὄντων, ὅτι ὀφθεῖς αὐτοῖς, ὅμως τὸ νομά σου οὐκ
 ἀπεκάλυψας. Ἔστι γὰρ ὑπὲρ πᾶν ἀσυγκρίτως νομα,
 τῶν, οὐ μόνον ὅσα ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ τῶν ὅσα
 ἐν οὐρανοῖς. Οὐσίαν γάρ σε παριστάσιν οἱ τοῦ σοῦ
 φωτὸς ἔμπλεοι, ἀλλὰ τοῦ ἐνυποκειμένου χωρὶς·
 πάντως ἢ οὕτως ἐπομένως, ὑπερούσιος ἀποφανθῆς,
 καὶ νόησιν μὴ ἔχουσαν καθάπαξ τι ὑποκείμενον ἵνα
 περιφανῶς, καὶ ὑπὲρ νόησιν, καὶ πάντων τῶν γνω-
 σθῆναι δύναμιν ἐχόντων ἀπειράκις ἀγνωστος, καὶ
 ὑπέρτερος γνωρισθῆς· χρόνου τελείως ὁρᾶσαι ἀνώ-
 τερος, ἀναρχος, αὐτοζῶν ὢν, καὶ ἀπέραντος· τοπι-
 κὴν ὀλοσχερῶς ὑπεκφεύγεις ἔννοιαν, ὃ πανταχοῦ
 ἀθρόως παρῶν, καὶ ὑπὲρ τὸ πᾶν, ὡς τοῦ παντὸς
 ἀθρόον ποιητῆς καὶ μόνος. Καίτοιγε καὶ τῶν νοε-
 ρῶν φύσεων περιουχῆ, καὶ τόπος ὢν ἀδιάβατος, νοῦ
 τάχος ὑπερβαίνων, καὶ φθάνων αὐτοῦ τῆν ἐπίνοιαν,
 ἄτε ὑπὲρ τὸ πᾶν, καὶ χεῖρ παντοκρατορικῆ τοῦ
 παντὸς εὐρισκόμενος τρόπον ἀδιεξίτητον· καὶ μὴν
 οὐδὲ φύσεως, καὶ τὸ τυχόν, ὅροις ὑπόκειται· ἀόρι-
 στος σὺ καὶ γὰρ, οὐ μόνον τὴν φύσιν, ὡς ὑπερφουῦς
 ἀκατάληπτος, ἀλλὰ καὶ τοῖς περὶ σὲ φυσικοῖς, ὡς
 σοφία ὑπέροσφος, καὶ δύναμις ὑπερδύναμος, καὶ
 ἀγάπη, καὶ ἀγαθότης ὑπὲρ πᾶσαν διάνοιαν ἀγάπης
 καὶ ἀγαθότητος. Τί ἂν τις εἴποι σε; Φῶς λεγόμενον,
 οὐκ ἀπρόσιτον; Ὅσι' ἄρ' ὑπὲρ φῶς. Τί; κριτὴν, οὐ
 πάντα γινώσκοντα καὶ πρὸ γενέσεως; Ποῦ ταῦτα

smus populo Dei, majore ac diverso sabha'ismo ma-
 nifeste mens fruitur, in seipsam a Deo conversa et
 seipsam noscens est imaginem post prototypum,
 et omnino sciens quænam sint inter Deum et ho-
 mines; non modo ad ea quæ supra mentem ac co-
 gitationem sunt, congrua ratione penetrat miro-
 cum stupore, sed et letitia, ut ita dicam, et spiri-
 tuali exultatione repletur, tacite et vere iis lætans,
 quæ ad ipsam supra ipsam diriguntur illuminati-
 onibus et divinis operationibus, et cum ea super-
 naturalis deitatis unitate in Christo Jesu unita.

70. Quando hypotheticæ quæcumque sunt sustol-
 lit, tanquam non existentibus quæ existunt, tunc
 ineffabiliter illud quod est imaginatur, supra intel-
 ligibilem efficenciam et unionem mens in veritate
 ac spiritu contemplans, per infinitam eminentiam,
 divina ea quæ circa creaturas videri possunt; et sit
 uniformis, aut unum, ut ita dicam, possidens inef-
 fabiliter ac tacite, plena gaudio, non quidem sim-
 pliciter, sed ex Spiritus sancti efficacia, deliciis
 fruens quæ angelorum deliciis similes sunt.

71. Quemadmodum nullo modo, Domine, essen-
 tia tua comprehensibilis est cuilibet rationali et
 spirituali naturæ aut simpliciter creato intellectui,
 ne chernbino quidem, sed superas infinite omne
 intellectum, ita, Domine summe, ea quæ circum te
 sunt, omnino infinita sunt et interminata. Eum qui
 est et teipsum sic nominantem, insuperabili cura,
 veteris Testamenti legislatorem Moysen proclamare
 jussisti. Sed et sic tu rursum, o verissima et sola
 summa veritas, dixisti de aliquibus tuis, quod ab
 ipsis visus, non tamen nomen tuum iis revelasti.
 Est enim supra omne quodlibet nomen, non modo
 eorum quæ sunt super terram, sed et eorum quæ
 in cælis sunt. Te enim essentiam esse demonstrant,
 qui tuo lumine pleni sunt, sed absque ullo suppo-
 sito; ut sic consequenter supernaturalis appareas,
 et intelligentia suppositum non habens; ita ut ma-
 nifeste, et supra cogitationem et omnia quæ nosci
 possunt, infinite ignotus et supremus noscaris;
 tempore prior appareas, æternus, ipsissima vita, et
 infinitus; localem omnino effugis cogitationem, qui
 ubique simul ades et supra quodlibet, ut omnium
 solus creator. Sed tamen eum sis spiritualium na-
 turarum ambitus et locus impenetrabilis mentem
 statim supergrediens, et hujus cogitationem præ-
 veniens, quippe qui sis super omnia et omnipotens
 manus omnium modum impenetrabilem inveniens;
 non enim naturæ terminis unquam subjacet. Tu
 enim infinitus es, non modo natura tanquam su-
 pernaturaliter incomprehensibilis, sed et naturali-
 bus, quæ circum te sunt, ut sapientia supersapiens,
 et potentia præpotens et dilectio ac bonitas supra
 omnem dilectionis ac bonitatis cogitationem. Quid
 te esse aliquis dicat? Quod lumen dicitur, non est
 inaccessible; ita ut sis supra lumen. Qui dicitur
 judex, non novit omnia, etiam ante generationem;

nunc ea scientia est iudicis? Ita ut multum præstes iudicem qualem creatorem esse dicat qui solo voluntatis motu creas et uno, plurima ac diversa materialia? Non materialia vero, o altitudo supereminentiæ, in uno Spiritus motu, ea quæ sunt unius naturæ, id est, spiritualia, multa enim ac plurima sunt dispositionum, si velis, ac personarum differentis, quod maxime est mirandum. Et quidquid omnem reputantis cogitationem suo excessu præterit, num id creator est? Minime. Ita ut non modo mundi conditor, sed creator nomineris et artifex proclameris? Est quis Creator, sine fundamento, sine basi, creat vel minimam rem, ut tu, Domine, hanc tantam terram cum ejus montibus et saxis, et varia materia, absque ullis fundamentis, et tam solide. Aut qualis artifex ex nihilo res deducit, et tanta ratione, tanta arte quanta tu mundum deduxisti? Num si illa dicat esse creatoris aut artificis, rationalia dicet? Minime vero. Igitur supra creatorem et artificem infinite stas, o Deus! Quamnam charitatis speciem posset quis noscere aut audire aut fingere tantam quantum tua mirabilissima bonitas ostendit nobis in tua Incarnatione, omnino et supra spem misericorditer? Quod sane contemplantis, qui contemplari per gratiam licet, in immensum caritatis et miræ providentiæ oceanum introeunt, et vere intra seipsos fiunt, vividissimo amore sua vice pleni, neque providentiæ hujus actus reipsa nominare possunt: transcendunt enim valde mentem et rationem et omnem auditum et cogitationem tuæ Incarnationis mysteria, o optime Deus! Omnium pater es et nominaris. Sed ineffabiliter omnem quamlibet paternitatem superas, et causa et patientia et sollicitudine et consilio et magnanimitate et patientia. Rex nominaris. Sed non præsentis tempore magis, in futurum vero minus, neque jam pro tempore præterito: sed quomodo? Mirum in modum, absolute ac simpliciter. Regnum enim tuum, regnum omnium sæculorum, et nunc, et præterito tempore ac futuro; et dominatio tua in omni generatione et generatione. Ita in omnibus simpliciter per omnia infinite præstas absolute, omnem cogitationem, ut breviter dicam, nimis et infinite, incomparabiliter excelsus, et tu, incomprehensibilis Domine et ea quæ circum te sunt. Que imaginata mens tua accessibilis visionis introductionem habet et Spiritus sancti inspiratione adjuncta in mysticas tenebras introit, nondum perfecte videre te valens, propter tuam infinitam et inaccessam gloriam. Hoc modo supernaturali quiete contemplantis ineffabiliter recreas et mire eos qui te diligunt, non eos perficiens, nisi quantum te aspiciunt. Unde divina ac supernaturali requie eos reficis, o ineffabilis, incogitabilis, incircumscripse, incomprehensibilis, et, uno verbo substantia et efficacia infinite. Amen.

ῥὸ τοῦ ὀρθῶν σε τελῶν· ὄθεν ἀνάπαυσιν θείαν καὶ ὑπερφυσικὴν ἀνάπαυσιν αὐθιγῶν ἀναπαύεις αὐτοὺς, ἀβρότητα, ἀνεπινοήτως, ἀνερίγραπτε, ἀπεριλήπτε, καὶ ξυνελόντα εἰπεῖν, παντάπειρε, τὴν οὐσίαν δηλονοῖ, καὶ τὴν ἐνεργειαν. Ἀμήν.

72. Quando mens longe a cogitationum varietate,

Χριστοῦ; "Ὡς ἄρ' ὑπὲρ κριτὴν πολλῶν τῶ μεταξύποταπὸν δὲ σε δημιουργὸν καὶ φῆ, τὸν ῥοπή, ὁελεματος μόνη κτίζοντα, καὶ ταῦτα μιᾶ, τὰ πολλὰ καὶ διάφορα ἔνυλα; ἐν δ' ἄλλοις, βαβαί τοῦ βᾶθους τῆς ὀπεροχῆς, ἐν ὅτω φῶ, μιᾶ ῥοπή πνεύματος τὰ μιᾶ φύσεως. πνευματικῶν γάρ· πολλὰ δὲ καὶ πάμπολλα, τὰς τῶν διαθέσεων, εἰ βούλοιο δὲ, καὶ προσώπων διαφοραῖς, τὰ πάμπαν θαυμάσιον; Καὶ πᾶσαν νοούτοτος καθ' ὑπερβολὴν φεῦγον διάνοιαν, ἄρα ταῦτα δημιουργοῦ; Ὀδομῶς. "Ὡς ἄρ' ὑπὲρ δημιουργὸν κτίστης ὀνομάζει καὶ τεχνίτης κηρύττει; Καὶ ποῖος κτίστης χωρὶς θεμελίου ἐπὶ μηδεμιᾶς ἔδρας κτίζει, καὶ τὸ βραχυτάτον γοῦν, ὡς σύ γε, Δέσποτα, τὴν τοσῶνδε γῆν μετὰ τοσῶνδε ὀρέων αὐτῆς, καὶ λίθων, καὶ ὕλης ἄλλοιας, θεμελιῶν αὐτὴν ἐπ' οὐδενός, καὶ ταῦτα, τοσῶτον ἀσφαλῶς; Ἡ ποῖος τεχνίτης ἐκ μηδαμῆ μηδαμῶς ὄντων παράγει, καὶ ταῦτα ἀκαρῆ κατὰ λόγον ἤλικα, οἷα τὰ τεχνητὰ, ὡσπερ παράγεις σύ; Ἀρὰ γε κτίστος, ἢ τεχνίτος τὰ σὰ τις εἰπῶν, τὰ εἰκότα ἐρεῖ; Ἡκίστα πάντων ἀληθῶς. Οὐκουν ὑπὲρ κτίστην καὶ τεχνίτην πολλῶν τῶ ἀπίρωι τυγχάνεις ὢν, ὁ θεός· ποῖον εἶδος ἀγάπης ποιεῖ, καὶ ἢ εἰδέναι τις ἔχει ἄν, ἢ ἀκοῦσαι, ἢ ἀναπλάσαι, καὶ ὀπωσοῦν γοῦν, ὀποῖον ἢ πανθαύμαστός σου χρηστότης μετὰ σφόδρα σφοδρῶν τῶν διαχειμένων δέδειχεν ἡμῖν ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς προσλήψει πάνυ τοι λίαν φιλανθρώπως ὑπὲρ πάσας ἐλπίδας; Ὀπερ δηπουθεν θεωροῦντες, οἷς τὸ θεωρεῖν ἐξέστι διὰ χάριτος, εἰς ἀχνῆς εἰσίσαι ἀντικεῖς ἀγάπης καὶ προνοίας ξενοτρόπου πέλαος, καὶ γιγνομένων; Ἐξω ἐχυτῶν γίνονται, μετὰ δριμυτάτων ἐρώτων κατάλληλα, καὶ τὰ τῆς οἰκονομίας οἰκειῶς ὀνομάσαι ταύτης τῶ ὄντι οὐκ ἴσασιν· ὑπερβάλλει γάρ ἐκ πλείστου τοῦ περιόντος, καὶ νοῦν, καὶ λόγον, καὶ πᾶσαν ἀκοήν, καὶ διάνοιαν τὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως σου, θεῶ ὑπεράγαθε, διαχειμένα. Πατὴρ πάντων εἰ καὶ καλῆ; Ἀλλ' ἀφάτως πατροσύνην ὀποιοῦν ὑπερέχεις, καὶ αἰτίξ, καὶ ἐξουσία, καὶ προμηθεία, καὶ νοθεσία, καὶ μακροθυμία, καὶ ἀνοχῆ. Βασιλεὺς ὀνομάζει; Ἀλλ' οὐκουν κατὰ τὸ ἐνεστώς μᾶλλον, ἦτον δὲ τὸ μέλλον, οὐδ' ὀπωτιοῦν μέντοι κατὰ τὸ παρεληλυθός. Ἀλλὰ πῶς; Θαυμαστῶς, ἀπολύτως, καὶ ἀπλῶς. Ἡ βασιλεία γάρ σου βασιλεία πάντων τῶν αἰῶνων ὀμοθυμαδόν, ἐπίσης ἐνεστώτος, παρεληλυθός, μέλλοντος, καὶ ἢ δεσποτεία σου ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ. Οὕτως ἐν πᾶσιν ἀπαξιαλῶς κατὰ πάντα ἀπείρους μέτροις ὑπερκεῖται, ἀπλῶς, καὶ ἀπολύτως· πάσης περινοίας, ἐν' εἰπω φυλλήδην, ἐφαμίλλως λίαν καὶ ἀπείρω; ὑπερεξηρημένος, καὶ σὺ, ἀκατάληπτε Κύριε, καὶ τὰ περὶ σέ· ἂ φαντασιεύμενος ὀπωσῶ νοῦς ψυχαγωγίαν ἔχει τῆς ἐφικτῆς σου ὀράσεως, καὶ ὀλιῶς μετὰ τῆς ἐπινοίας τοῦ πνεύματος γεγονώς, ὡς εἰς γνόφον εἰσδύνει μυστικόν, μῆτέ τελείως ἔχων ὀρθῶν σε διὰ τὸ τῆς ὀβῆς ἀπειρον καὶ ἀπρόσιτον· ἐξ οὗ γε τῶ ὀπερ ὑπερκοσμίῳ καταπαύσει καταπαύεις ἀβρότως τοὺς θεωροῦντας, καὶ δὴ φιλοῦντας σε θαυμαστῶς, μῆτε πάμπαν χωρὶς. Ὄταν ὁ νοῦς πᾶρῶ πολυνοίας γένηται, τὰ

οἷ'. Ὄταν ὁ νοῦς πᾶρῶ πολυνοίας γένηται, τὰ

εταρότητας και πολυσχεδείς έννοιας άποσειτάμενος, Α και υπεράνω εδρίσκηται του νοερού σκεδασμού εν τη έπιπνοία και μετοχή του άγιου Πνεύματος, ένίζουτος αυτόν, και επί την καρδίαν διεγκευός, και αείδλυτα πνέοντος, και τοίς θείοις τόποις συνεχώς έμφυλοχωρών ταίς περι Θεού φαντασίαις οίον πιωθής, ώς ένι ένατενισμῷ νοερώ, άθρόον τά ήλίκα, όσα περι Θεόν έννοειδώς έννοπριζέσθαι, και άβρήτως έρωτικῶς. Τότε τής θείας καταπαύσεως γίνεται περιφανώς, βαθείας και θείας εірήνης άπολαύων, και καρδιακής άγλας ήτύχου τά πολλά άναπαύσεως, έν Χριστῷ 'Ιησοῦ τῷ Κυρίῳ ήμῶν.

ογ'. Όταν ό νοῦς όμιλήθ Θεῷ, και προσεύχεται, ώς δη τις υίός φιλοστοργιωτάτῳ Πατρὶ ταίς διαθέσει, και τό 'Ιησοῦ φῶς όρῶν άπάτως εύφραίνηται, εκπησσόμενος λίαν έρωτικῶς, έρωτα έναργῶς θείου, Β και υπερφυά την του άγιου Πνεύματος ένέργειαν αίσθόμενος έν τη καρδίᾳ αὐτοῦ, και υπεράνω τῶν θεῶν έμφάσεων, και τελειοτήτων υπερανίπτασθαι θέλη μυστικῶς και υπερχοσμῶς· τηνικάδε άληθῶς καταπαύει άπό πάντων τῶν έργων αὐτοῦ, υπέρ τό νοεῖν μετά τό νοεῖν γινόμενος, και θαυμασιῶς ήδυπαθῶν, και ήτως άναπαυόμενος έν εірηνή του ζωοποιου Πνεύματος του Χριστοῦ.

οδ'. Κατέπαυσεν ό Θεός άπό πάντων τῶν έργων, ών ήρξατο ποιῆσαι, αλλά μετά την έν λόγῳ και Πνεύματι τῶν γεγονότων εκπλήρωσιν. 'Εφάμιλλον τρόπον και ό θεοείκελος νοῦς καταπαύει άπό πάντων τῶν έργων αὐτοῦ, ών ήρξατο τό κατ' άρχάς ποιεῖν, εἰς συμπλήρωσιν κόσμου του κατ' όρεθην νοητοῦ, C αλλά μετά τό άνασκοπῆσαι, και οίον έπεξεργάσασθαι έν λόγῳ Θεοῦ, και Πνεύματι ζωοποιῶ τήν ήμπαντα κόσμον, και τά έν αὐτῷ νοητά διαρκῶς, και άπό τῶν δε άναθεθικέναι πάλιν έν λόγῳ και Πνεύματι: εἰς τά παρά τισιν εірημμένα μετά τά φυσικά, και υπερχύψαι εἰς τά άπλά, και άπόλυτα τής θεολογίας μυστικά θεάματα. Τοτηνικάδε γάρ έν τη καταπαύσει, άναπαύσεως και εірηνής έν νοερώ άληθείᾳ ότι μάλιστα πολλῆς άπολαύει, και δη θεοῦται έν φωτὶ γνώσεως, και Πνεύματος ζωοποιῶ μετοχῆ, έν Χριστῷ 'Ιησοῦ τῷ Κυρίῳ ήμῶν.

οε'. Όσπερ καταπαύσας ό Θεός, ούκουν άπό πάντων τῶν έργων αὐτοῦ κατέπαυσεν, άλλ' άπό μόνων, ών ήρξατο ποιῆσαι· άπό μέντοι τῶν άνάργων και άκτίστων, και οίον πεφυκότων έργων αὐτῷ, οὔ κατέπαυσεν· οὔτως, εἰξ έφαμιλλου θεομιμήτω; ό νοῦς, λόγῳ θείῳ και Πνεύματι ζωοποιῶ μετελθῶν, και διαβάζ την φαινομένην κτισιν, άπό τῶν έργων ούκουν τῶν πεφυκότων αὐτῷ, και μήτε ήργμένων, μήτε μήν ληγόντων καταπαύει πάντων ήκιστα, άλλ' άπό τῶν φαινομένων έργων καταπαύει, τῶν άρχομένων τε και ληγόντων. 'Εντεῦθεν και τής σωματικῆς καταπαύσεως κατὰ άκινήσιαν έφεπομένης τῷ καταπαύσαντι, τούναντιον έπεται τῆ νοῦ καταστάσει: εἰ μή γάρ άεκίνητος γένοιτο, έπιπνοία ζωοποιῶ του Πνεύματος; διεγκευέ έν αναβλέψει τῶν όρωμένων γνωστικῆ, οὔδε εἰ έστι γνώσεται νοερά κατάπαυσις, άεκινήτως περι μόνον τήν Θεόν, έννοειδῶς στρεφομένη και θεοῦσα τήν ταῦτης μέτρον, έν άναπαύσει τῆ έν Χριστῷ άφράστω τε και άβρήτῳ.

FATROL GR. CXI VII.

ab alienis ac multiformibus cogitationibus recesserit, et versata fuerit supra spirituale u dissipationem in Spiritus sancti inspiratione ac participatione, qui continue illam unificat et cor perenniter inspirat, et in divinis locis semper Dei cogitatione habitans, his cogitationibus, ut ita dicam, potatur, et, tanquam spirituali intuitu, cupit quaecumque circa Deum sunt simpliciter contemplari et amantur, tunc divina quiete, profunda ac divina manifeste fruitur et sancta cordis ac pacifica recreatione, in Christo Jesu Domino nostro.

73. Quando mens cum Deo conversatur et oral, tanquam filius cum amantissimo patre, suo habitu, et Jesu lumen videns ineffabiliter lætatur, amore capta, divinum clare amorem et supernaturalem sancti Spiritus efficaciam sentiens in corde, et supra divinas manifestationes ac perfectiones supervolare mystice ac supernaturaliter vult; tunc vere requiescit ab omnibus operibus suis, supra cogitationem, postquam cogitaverit, effecta, et mira suavitate sensus experiens, et reipsa requiescens in pace vivificantis Christi Spiritus.

74. Requievit Deus ab omnibus operibus quæ cepit facere, sed postquam implevit ea quæ in Verbo ac Spiritu facta sunt. Eodem modo et mens Deo similis ab omnibus operibus suis requiescit quæ cepit facere, ad perfectionem hujus mundi, qui per virtutem spiritualis est; sed postquam examinaverit et, ut ita dicam, perfecit in Verbo Dei et vivificante Spiritu universum mundum e quæ in eo cogitabilia sunt, et ab iis ascenderit rursus in Verbo ac Spiritu ad ea quæ a quibusdam metaphysica dicta sunt, et ingressa erit in simplicia et absoluta Theologiæ mystica spectacula; tunc, in recessu omnium, in quiete ac pace, in spirituali veritate, quam maximis fruitur, ac deificatur in scientiæ Imine et vivificantis Spiritus participatione, in Christo Jesu Domino nostro.

75. Quemalmodum Deus cum requievit, non ab omnibus operibus suis requievit, sed ab illis solum quæ inceperat facere; sed ab æternis et increatis et ipsi naturalibus non requievit; sic, Deum imitans mens, divino Verbo ac vivificantis Spiritui cooperans et hanc visibilem creationem transiens, non requiescit ab operibus sibi naturalibus aut ab iis quæ neque incipiuntur neque finiuntur, sed ab iis requiescit quæ videntur et incipiuntur, et finiuntur. Unde dum corporalem quietem sequitur immobilitas, contrarium omnino sequitur mentis constitutionem. Nisi enim semper moveretur, perpetua vivificantis Spiritus inspiratione in certo eorum quæ videt, aspectu ne sciretur quidem unum sit spiritualis requies, perpetuo motu circa Deum uniformiter existens et sui participem deificans in illa cum Christo ineffabili et inenarrabili recreatione.

76. « Ne festines, inquit Salomon, verba facere ante faciem Domini; quia Deus in celo sursum et tu in terra deorsum. » Ita sane dat et ostendit clare ac directe quodnam sit tempus silendi. Dicit enim prompte : « Quoniam tu in terra deorsum, ante faciem Domini qui in caelis sursum est, existis, et tanta gratia ornaris, ut infra situs quæ sursum sunt cogitare et contemplari, et spiritualiter motus ante conspectum Domini stare possis, ne festines verba facere : tempus enim silentii. Id nolis facere, veritate ipsa actus, et uniformiter ac divine. Id enim est stare ante conspectum Domini, quando ea quæ circa Deum sunt plurima, uniformiter mens contemplatur per simplicem et uniformem in Deo impetum. Id igitur patiens, et ante Dominum stans, ne verba facere festines; vel, si loquaris, imperite ac libens, descendere et decidere festines. Id sane dicendum esset iis qui illud verbum explanant. Fuit tempus cum humanitas natura erat felix, atque ita procul a malis, prope Deum, Deumque contemplans, ipsiusque vultu pulchritudinis gloria in primo nostro parente Adam cum gaudio fruens, sentiensque cum admiratione delicias immateriales, spirituales, cœlestes, incorruptibiles. Multa enim gratia in primi illius hominis anima perfusa erat, ac mens ejus Deo similis multis certis contemplationibus donabatur et ad Deum conversionibus, dum in sensibili paradiso cogitabilibus fruebatur; et ut hoc nomine utar, beata vita gaudebat, ad se ipsam vere unita, ac ad Deum conversa, in se manens ac simul in uno; simplicisque constitutionis particeps, ac merito; quippe quæ ad imaginem Dei facta fuisset. Hæc apud homines eo modo erant, ut compendiose loquar, e Deo bona. Id vero nostræ felicitati et gloriæ invidenti pessimo dæmoni intolerabile fuit. Quomodo igitur? Multum sane Funestus ille deceptorem se præstitit, nostrasque spes blandientibus consiliis efferre volui nostramque cupiditatem atollere ad excelsiorem divini mandati contemplationem, quam habebamus, primus iste malitiae auctor, mandati simplicitatem calumnians. Ex eo igitur timore, misericordiam quæ ex hac deceptione orta est, perniciem passus sumus, et longe a Deo et a divinis deliciis facti sumus. Ab illa simplici ac spirituali secundum mentem vita, a Dei vultus contemplatione, ab illa gloria, ab his divinæ pulchritudinis radiis quibus transformati eramus, misere decidimus, et inventi sumus separati, ac divisi in multa, ut fieri non oportuisset, divisaque et varia vita utentes, aliter ac illi debuisset, ita ut multos Deos adorare maluerimus, potius quam unum in tribus personis deitati servire, multos, inquam, non reipsa Deos, sed decipientes dæmones et corruptores et pessimos; illud unum Verum amiserimus, et uniformem vitam ordinemque, et in multa ac diversa divisi sumus, et vis nostra spiritualis et conatus, aut ut magis proprie loquar, intentio, nos merito reliquerit, et in profundam immensi mali abyssum vene-

ος'. « Μη σπεύσης. φησὶν ὁ Σολομών, ἐνεργεῖν βῆμα πρὸ προσώπου Κυρίου · ὅτι ὁ Θεὸς ἐν οὐρανῷ ἄνω, καὶ σὺ ἐπὶ τῆς γῆς κάτω. » Ὡς λίαν σαφῶς καὶ εὐθυδῶλως διδάσκει τε καὶ διατρανοί, τίς ἐστὶν ὁ καιρὸς τοῦ σιγᾶν. Λέγει γὰρ ἀντικρυσ. « Ἐπειδὴ τὸ κάτω ὦν ἐπὶ γῆς, ἢ πρὸ προσώπου Κυρίου τοῦ ἐν οὐρανοῖς ἄνω ὄντος, γίνῃ, καὶ τοσαύτης ἤλιωται χάριτος, ὡς ὁ κάτω τὰ ἄνω φρονεῖν καὶ περιθρῆν, καὶ νοερώς ἐπιβάλλων ἵστασθαι πρὸ προσώπου Κυρίου, μὴ σπεύσης ἐνεργεῖν βῆμα · καιρὸς γὰρ τοῦ σιγᾶν · μὴ θέλε νοερώς ἐνεργεῖν ὑπὸ τῆς ἀληθείας, καὶ ἐνοσιδῶς, καὶ θεοσιδῶς · τοῦτο γάρ ἐστι πρὸ προσώπου Κυρίου εἶναι, ὅταν τὰ περὶ Θεοῦ ὄντα πολλὰ, μονοειδῶς ὁ νοῦς θεωρῆ κατὰ ἀκρίην καὶ ἐνιαίαν ἐπιβολὴν ἐν Θεῷ. Μὴ τοίνυν τοῦτο πάσι, καὶ πρὸ προσώπου Κυρίου παριστάμενος, βῆμα προσενεργεῖν σπεύδε · ἢ, οὕτω γ' ἂν, σαυτὸν ἀνεπιστημόνως ἐκὼν εἶναι [σ. περιεττόν τὸ εἶναι] ὑποβεθηκέναι καὶ ὑποκατείναι σπεύδης. Ἡ δὲ, καὶ οὕτως ῥητέον ἂν εἴη τοῦ ἴητοῦ τοῦδε ἐξηγουμένους τὴν ἔννοιαν. Ἦν ἔτ' ἦν ἡ ἀνθρωπιεὶα φύσις ἀπῆμων, καὶ ταύτη δικαίως πέρβω κακῶν, ἐγγὺς οὖσα Θεοῦ, θεὸν τε θεωροῦσα, τὴν τε δόξαν τοῦ κάλλους τοῦ προσώπου αὐτοῦ ἐν Ἀδᾶμ προπάτορι τρυφῶσα μετὰ φίθους, σὺν θαύματι ἄλλον τρυφῆν, νοερῶν, οὐράνιον, ἀφθαρτον. Πολλὴ καὶ γὰρ ὁὐ χάρις τῇ ψυχῇ τοῦ πρώτου ἀνθρώπου περιεκέχυτο, πολλαὶ τε ὁ θεοσιδῆς νοῦς ἐκεῖνον περιητῆται γνωστικαῖς θεωρηταῖς, καὶ ἀνατάσσει πρὸς Θεοῦ, ἐν αἰσθητῷ παραδείσῳ, ἀπὸ λαυσιν ἔχοντος τὸν νοητόν · καὶ ἴν' οὕτως ὀνομάσω. μακαρίαν ζωὴν, πρὸς ἑαυτὸν γιγνομένης ἡνωμένου, καὶ πρὸς τὸν Θεόν, ἐν ἑαυτῷ τε μένοντος, καὶ τῷ Θεῷ ὡς εἰκός · τῆς ἐνοσιδῶς ἡμμένου καταστάσεως, καὶ θεοσιδῶς ὄντως, καὶ μάλα εἰκότως, ὡς κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγένητο. Ἀλλὰ ταῦτ' ἐν ταύτῃ περὶ ἡμᾶς ἦν, ὡς ἐν ἐπιτομῇ φάναι, ἐκ τοῦ Θεοῦ τὰ ἀγαθὰ · τῷ δὲ δυσμενεῖν τῇ εὐκληρίᾳ, καὶ δόξῃ ἡμῶν ἀλάστορι δαίμονι βεβλημένῳ φθόνῳ, φησὶν τὸν τοῦτ' οὐκ ἔν. Πῶς γάρ; Καὶ μὲν δὴ πολλὸς ὁ πανώλης οὗτος ὑπέρβος φαيناκίζων, καὶ ἀπαιωρῶν τὴν ἡμέτερον ἐλπιζόμενον, χρηστολόγου δῆθεν βουλαῖς, καὶ ἀνὰρβιπίζων τὴν ἐπιθυμίαν πρὸς ὑψιλοτέραν. ἢ ἐχόμενον θέωσιν. τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ ὁ πρωτοουργὸς κακίας · διαβαλὼν τὸ εὐθέως. Ἐξ οὗ τῶν τῶν τῆς ἐξ ἀπάτης διεθρον ἐσεινῶς ἐπεπόνθαμεν, καὶ Θεοῦ καὶ θείας τρυφῆς; ἐξόριστοι γεγενῆμεθα, τῆς ἐνοσιδῶς τε κατὰ νοῦν πνευματικῆς βιοτῆς, καὶ τοῦ θεωρεῖν ἔχειν τὸ τοῦ Θεοῦ πρόσωπον, καὶ δοξάζεσθαι ἀλλοιούμενος; ὑπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ κάλλους ἀκρίως ἀθλῶς ἀποπειτῶμεν, καὶ εὐρέθημεν, ὡς μὴ ὠφελῆς, διηρημένοι, καὶ σχιζόμενοι εἰς ἄλλα πολλὰ, καὶ ταῖς διαιρεταῖς ζωαῖς καὶ ἑτερότησιν ὡς οὐκ ἐχρῆν χαίροντες, ὡς καὶ πολλοὺς γε θεοὺς καὶ διέχοντας, ἀντὶ τῆς μᾶς πρεσβεύειν τρισυποστάτου Θεότητος, τοὺς οὐκ ὄντας ἄρα τῷ ὄντι θεοὺς, ἀλλ' ἀπτεηλοὺς δαίμονας, καὶ φθόρους, καὶ δυσμενεῖς, ἀπολωλέκαμεν τὸ κύριον ἐν, τὴν τε ἐνιαίαν ζωὴν καὶ τάξιν, καὶ διεσχίσθημεν εἰς πολλὰ καὶ διάφορα, καὶ ἡ ἰσχὺς ἡμῶν ἢ γε νοερά, καὶ ὁ τόνος, ἢ μέλλον

ἢ ἀνάγκαις εἰπεῖν οἰκιστότερον, ἐξέλιπεν οὐκ ἀπεικότως, καὶ εἰς βᾶθος ἤκομεν οὐκ οὐκον μετρίου κακῆς, καὶ τὰ κάτω οἱ Θεοὶ εἰκόνοιν, καὶ τῆς ἀνω διαίτης, καὶ οὐρανόθεν ἐπέειπον, ἀφρόνως φρονεῖν εἰλόμεθα. Ἐπειδὴ δὲ οὐκ ἄτρεπτον, οὐδέ γε μὴν ἀκλινὲς τὸ ἡμέτερον, ἐξεστὶ πάντως καὶ τοῦτο εὐλόγως, ὡσπερ ἀπὸ τῆς παμπόλλου δόξης ἐκείνης εἰς τὴν ἀπωτάτω ἀδοξίαν σχετικῶς κατώλισθησάμεν, παλινδρομησάσαι, καὶ ἀνανεῦσαι, καὶ πάλιν ἰδεῖν τὸ τοῦ Θεοῦ σεβασμιώτατον πρόσωπον· οὐ μνηστῶν τὸ πρὶν τοσοῦτον ἔγγιστά, μέντοιγε πορρωτέρω, καὶ ἰδεῖν καὶ τοῦ κάλλους αὐτοῦ παθεῖν τὴν λαμπρότητα. Τοιγάρτοι καὶ Μωσῆς ὁ θεοστόχος, καὶ ἀπαυτῶν ὁ τῶν προφητῶν κατάλογος, καὶ οἱ πρὸ τούτων γέ μὴν, Ἀβραάμ, Θηλονότι καὶ οἱ κατ' αὐτὸν, εἶδον ὡς ἐφικτὸν τοῦτο, καὶ λῆαν τρανώς, καὶ τὴν ἐξ ἐκείνου τοῦ κάλλους ἀγλαίαν ἐτρέψθησαν ἀποχρώντως, καὶ μὲν γε καὶ ἐκπλαγέντες τῇ ἀπροσίτῳ δόξῃ αὐτοῦ· οἱ μὲν σφᾶς αὐτοὺς τεταλάνικαν, οἱ δὲ γῆν ἑαυτοῦς καὶ σποδὴν ἐνόμισαν καὶ ἐκάλεσαν, ἕτεροι δὲ οὐδὲ χᾶναι γοῦν ἔτρουσαν, τῇ τῆς τοῦ θεωρηθέντος δόξης ὑπερβολῇ. Τότε γε ἰσχυροφωνίαν, καὶ βραδυλωτικίαν κατέγνωσαν ἑαυτῶν, καὶ ἕτερ' ἄττα πλεῖστα, καὶ μακάρια πάθη πεπνῶθασιν εὐκλεῶς.

Ἐντεῦθεν δῆτα καὶ Δαβὶδ ὁ θεσπέσιος ἱμερόμενος τῆς αἴγλης τοῦ κάλλους τοῦ προσώπου Κυρίου, βοᾷ πρὸς Θεὸν ποτινώμενος· « Πότε ἤξω, καὶ ὀφθῆσομαι τῷ προσώπῳ τοῦ Θεοῦ μου; » Καὶ μὲν πῆ τὴν τῆς ψυχῆς καθ' ἣν ὥπται κατάστασιν τὸ πρόσωπον τοῦ Κυρίου παραδειξάσαι βεβουλημένος, « Κατοικησοῦσιν εὐθεῖς, φησὶ, σὺν τῷ προσώπῳ σου. » Καὶ τὴν γε ἰσχύν, ὅσην τῇ ψυχῇ παρέχεται τὸ τοῦ Θεοῦ θεωρούμενον πρόσωπον φρονίμως παραδεικνύς, « Ἀπίεστοσεψας, λέγει, τὸ πρόσωπόν σου, καὶ ἐγενήθην τεταραγμένος. » Εἰ δὲ τῇ τοῦ Θεοῦ προσώπου ἀποστροφῇ συμβαίνει ὁ τάρραχος, τῇ τοῦτου παρρούσα καὶ ἐπιπλάσσει ἀρ' εἰρήνην ἔπεται πνευματικῇ τῇ ψυχῇ δῶρον ποσοῦτο μέγιστον ὄν, ὡς μετὰ τὴν θείαν ἀγάπην, καὶ χαρὰν ἐπιφαίνεσθαι τὰ τοῦ Πνεύματος, εἴτε χαρίσματα χρῆ λέγειν, εἴτε γοῦν καρπούς. Καὶ τοὺς ἀγίως δὲ διαζῶντας, καὶ ὁσίως ἐν τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου Κυρίου ἐμφαίνει πορεύεσθαι, « Κύριε, λέγων, ἐν τῷ φωτὶ τοῦ προσώπου σου πορεύονται, καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀγαλλιάσονται ὅλην τὴν ἡμέραν, » τὴν πνευματικὴν ἐκείνην δηλονότι, καθόσον διαπέμπει τῷ ἔσω ἀνθρώπῳ ὁ νοητὸς καὶ ἀρόητος ἥλιος τῆς ὀχράντους καὶ ζωοποιούς ἀκτίνας αὐτοῦ, καὶ διαφαισκέται τῷ νοῦ τῶν ὑπερκοσμίων ἢ αἰσθησῶν· καθ' ὃν καιρὸν αἴρεται ἐκ τῆς γῆς, καὶ εἰς οὐρανὸν μετατίθεται τὸ τῆς ψυχῆς ἅπαν μνημόσυνον. Καὶ ὁ ἀνθρώπος χαίρει, καὶ σκιρτᾷ, καὶ παιδνας [δηλ. ὕμνος] ὡς εἰκὸς ἰστᾶ, καὶ εὐφραίνεται ἐν ἀγαλλιάσει, καὶ τέρψει, καὶ θυμηθεῖ, πόση τις ἂν εἴπη; παιδρυνόμενος καὶ γαννύμενος τῇ τοῦ προσώπου Κυρίου λαμπρότητι. "Θεὸν ἐτέρωσε ἰκετεύει Θεὸν· « Μὴ ἀποστρέψῃς, λέγων, τὸ πρόσωπόν σου ἀπ' ἐμοῦ, καὶ ὁμοιωθῆσομαι τοῖς καταβαίνουσιν εἰς λάκκον. » Σκότους γὰρ αἰτία ἡ τοῦ προσώπου Κυρίου ἀποστροφή· ἢ δ' ἐπιστροφή, παντὸς νοεροῦ φωτός.

imus; et qui imagines Dei eramus et superna ac caelesti vita digni, inferiora dementer cogitare praetulerimus. Quoniam autem non inconvertibiles aut inflexibiles sumus, omnino licet et est rationi consentaneum ut, quemadmodum a plurima illa gloria in tantam ignominiam delapsi sumus, rursus curramus et sursum tendamus, et venerabilium Dei vultum rursus videamus; non quidem, ut prius, proxime, sed tamen longius nos eum videre oportet et pulchritudinis Ejus splendorem pati. Sanctissimus sane ille Moyses, et omnis prophetarum ordo, et qui ante eos fuerit, Abraham et alii hujus temporis, illum vultum, ut fieri poterat, viderunt, et quidem clare, et illius pulchritudinis splendore fructi sunt abundanter, et inaccessa ejus gloria percussi sunt; alii quidem ingemuerunt, alii vero se terram ac cinerem putaverunt ac nominaverunt; alii autem ne os quidem aperire ausi sunt, tantus erat apparentis Dei gloriae excessus. Tunc sane suam loquendi difficultatem ac linguae tarditatem cognoverunt et multos alios ac beatos sensus gloriose passi sunt.

Unde sane et David propheta, vultus Dei pulchritudinis splendorem cupiens, ad Deum sitiens clamavit: « Quando veniam et apparebo ante faciem Dei mei? » Et quidem volens statim ostendere in quo anima vultum Dei videt: « Habitabunt recti cum vultu tuo, et et quantum vim animae praebeat vultus Dei contemplatio, explicans: « Avertisti, inquit, vultum tuum, et factus sum conturbatus. » Si autem Divini vultus elongatione accidit conturbatio, Illius praesentia et contemplatione igitur in animam venit pax spiritualis, maximum illud donum, ita ut, post divinam caritatem et laetitiam ea quae spiritalis sunt, revelemur, sive oporteat, ea dici charismata, sive fructus. Et eos qui sancte vivunt, pie in lumine vultus Dei ambulare ostendit: « Domine, dicens, in lumine vultus tui ambulabunt, et in nomine tuo exsultabunt tota die, » haec nempe die spirituali, in quantum interiori homini spiritualis et ineffabilis sol purus ac vivificantes radios suos immittit, ac menti infunditur supernaturalis sensus; quo tempore et terra tollitur ac in caelum transfertur omnis animae memoria. Et homo laetatur et exsultat, et hymnos canit, et exsultatione fruatur, et cordis voluptate tanta delectatur quantum nemo posset dicere, vultus Domini splendore exhilaratus et decoratus. Unde etiam Deum precatur: « Ne avertas, dicens, faciem tuam a me, et similis ero descendentibus in lacum. » Tenebrarum enim causa est vultus Domini elongatio; ejusdem vero conversio, omnis spiritualis luminis causa; ac proinde laetitiae spiritualis, ut de seipso dicit: « Signatum est super me lumen vultus tui, Domine. » Et addit: « De disti laetitiam in corde meo. » Rursus ex vultu Domini illuminatione, spirituale divinae gratiae do-

num sibi factum esse testificans; et quinam stant ante faciem Domini, eamque orant, inquit, nisi qui spiritualiter ex populo Dei divites sunt? Sancti quidem et homines Dei multi, qui tantisper in terris vivunt, num omnes faciem Dei videre possunt et vivere angelice? Multum sane abest. Solis enim iis datum est, qui credunt Deitatem cum divina sapientia et scientia adorandam esse et colendam in veritate ac spiritu; qui sane divites populi dici possunt, multis contemplationibus circa mysteria illuminati; ac multæ sapientiæ ac scientiæ, quæ, secundum Paulum, non omnium est, divini ac spiritualis profundum habentes, divitias possident. Unde « vultum tuum, mirabilis ille David ad Dominum dicit, deprecabuntur omnes divites plebis. » Hæc porro optime sciens, ut præ omnibus divina sapientia plenus Salomon, miro modo docens ait: « Ne festines verba loqui ante faciem Domini, quia Deus in cælo sursum, et tu in terra deorsum. » Quando divino dono in divina et uniformi imaginat'one ante faciem Domini factus eris postquam ascenderit mentis contemplatio, tempus est tacendi. Ne igitur verbum proferre, ne unum quidem festines, temere sequens loquendi consuetudinem, quia non est tunc loquendi tempus. Deus enim sis et tu, vel in terra manens, Dei qui in cælis est, vultum angelorum modo contemplans. Et enim et angeli, ut Salvator dixit, semper vident faciem Patris, qui in cælis est. Unde et quando Salomonem in alio loco dicentem audivis, lumen justis perpetuum; id eos pati credas examinans ex vultu Domini lucis effusione, angelorum ritu, divina gratia semper faciem Domini videntes ex qua scaturiens lumen effusum est. Angelus enim alter, ne dicam Deus, homo est super terram. Sine dubio in donum, gratiæ Domini repræsentativum, rediisti, effectus id quod est Deus sursum, tu in terris deorsum, Deus nempe, quod admiratione dignum est; non quidem ratione procedens, neque cogitatione accurrens, et propria ratiocinia movens, tanquam spiritualiter divisus, sed uniformiter assurgens, et Dei more sine oculis videns, ac immote per simplicem et unum aspectum, et vultus Domini fulgido erumpente splendore et inaccessibili. Ea igitur est summa et æmulanda prudentibus mentis ad Deum restitutio; et ut ita dicam, spiritualis puritatis flos; optanda fidei unitas, in perfecta spiritus communione; divini ac delicantis sapientiæ gloriosus fructus; spiritualis pacis fastigium; sinceræ lætitiæ domicilium; divini charitatis janua; illuminationis germen; indefectivum Spiritus aquarum ex corde eruptionis principium; animæ veri manna cibum ac deliciæ, et incrementum ac transformatio; divinorum et ineflabilium mysteriorum revelationis initium; unius ac primæ veritatis consequentia; omnium ratiocinationum dissipatio; omnium cogitationum cessatio; supra cogitationem assumptio; stuporis ortus; animæ supra mentem conversio ad simplex, et

A "Οθεν εικότως και χαρᾶς πνευματικῆς, ὡς ἂν καὶ περὶ αὐτοῦ φησὶν· « Ἐσημειώθη ἐπ' ἐμὲ τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου »· και συνεπάγει· « Ἐδωκα; εὐφροσύνην εἰς τὴν καρδίαν μου. » Πάλιν ἐκ τοῦ φητισμοῦ τοῦ προσώπου Κυρίου, τὴν πνευματικὴν τῆς θείας χάριτος γεγενῆσθαι αὐτῶ μαρτυρῶν δωρεάν, και τίνες ποί' ἄρα οἱ παρὰ τῷ προσώπῳ τοῦ Κυρίου ἱστάμενοι, και αὐτὸ λιτανεύοντες, φησὶν, ὅτι εἰσὶν οἱ νοητῶς τοῦ λαοῦ τοῦ Θεοῦ πλούσιοι· ἄγιοι μὲν γὰρ δῆπουθεν και ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ πολλοὶ, οὐ μὴν ἅπαντας ἀπαξιαπλῶς τὸ τοῦ Θεοῦ θεωρεῖν ἔξεστι πρόσωπον, και βίον βίον ἀγγελικόν, ἐπὶ γῆς ἀκμῆν διαζώντας; Πολλοὺ γε και δεί' ἄλλων γὰρ τοι τοῦτοι τῶν μετὰ σοφίας θείας και γνώσεως λατρευτῶν εἶναι τὸ θεῖον νομιζόντων, και προσκνητέον ἀληθεῖα και πνεύματι· ὡς περὶ δὴ και πλούσιοι τοῦ λαοῦ λέγοντι' ἂν εικότως, τοῦ Θεοῦ, πολλῶν θεωρημάτων ἐναυγασθέντες μυστήρια, ἐδὲ λῆς τε σοφίας και γνώσεως, ἦ τις, κατὰ Παῦλον, οὐκ οὐκ πάντων ἐστὶ, θείας και πνευματικῆς; βάθος ἔχουσι πλούτων. "Οθεν ἐ τὸ πρόσωπὸν σου, » ὁ θαυμάσιος; λέγει πρὸς Θεόν, ὡς εἰρηγεται, Δαβὶδ, ἐ λιτανεύουσιν οἱ πλούσιοι τοῦ λαοῦ. » Ταύτη τοι ταυτε, μάλιστα πάντων εἰδῶς, ὡς μάλιστα πάντων θείας σοφίας κατεπληρωμένος Σολομῶν ὁ πάντων, εὐφρῶς τὰ μάλιστα διδάσκων φησὶ· « Μὴ σπεύσης ἐνεγκεῖν ῥῆμα πρὸ προσώπου Κυρίου, ὅτι ὁ Θεός ἐν οὐρανῷ ἄνω, και σὺ ἐπὶ τῆς γῆς κάτω. » Ὅπηνίκα κατὰ θεῖαν δωρεάν γένοιτο πρὸ προσώπου Κυρίου ἐν θεῖα και ἐνοεῖδι φαντασίᾳ, ἀναθερηκυίας τῆς τοῦ νοῦ θεωρίας δηλονότι, καιρὸς τοῦ αἰγᾶν. Μὴ τοῖνον προσεγκεῖν ῥῆμα, μηδὲ γοῦν ἐν σπεύσει, εἰκαλίως ῥηματικῆ συνθεῖα ἐπόμνος, ὅτι οὐ καιρὸς τότε τοῦ λαλεῖν. Θεός γὰρ γίνῃ και σὺ ἐπὶ τῆς γῆς ἐπὶ ὄν, τοῦ ἐν οὐρανῷ θεωρῶν Θεοῦ ἀγγελομιμητῶς τὸ πρόσωπον. Και γὰρ οὐν και οἱ ἄγγελοι, ὡς ὁ Σωτὴρ εἰρηκα, διὰ παντὸς ὁρῶσι τὸ πρόσωπον τοῦ ἐν οὐρανῷ ἡμῶν Πατρός. "Οθεν και ὅταν ἐν ἄλλῃ τόπῳ λέγοντος ἀκούης τοῦ Σολομῶντος, ἐ φῶς δικαίως διαπαντός, » ἐκ τῆς τοῦ προσώπου Κυρίου φωτοχυσίας, τοῦτο πάσχειν αὐτοὺς τὸ εἰκὸς λογισμὸν σκοπούμενοι; ἀγγελοειδῶς κατὰ θεῖαν χάριν διὰ παντὸς ὁρῶντες τὸ τοῦ Κυρίου πρόσωπον, ἐξ οὗ τὸ πηγαιὸν ἐκκέρχεται φῶς. "Ἄγγελος γὰρ ἄλλος, ἵνα μὴ λέγῃ θεός, ὁ ἄνθρωπος γίνεται και ἔστιν ἐπὶ τῆς γῆς. "Ἀμείλι κα' εἰς τὴν εἰκονικὴν τῆς τοῦ Κυρίου χάριτος δωρεάν ἐπανερχῆ, καθιστάμενος ὅπερ ὁ Θεός ἄνω, τοῦτο σὺ ἐπὶ γῆς κά ω. θεός δηλαδὴ, τὸ θαυμάσιον· οὐ διεξοδεύων λόγῳ, οὐδὲ νοηματι μεταβαίνων, και κινῶν τὸ ἴδιον λογιζόμενος, ὡς ἂν νοερώς διαιρούμενος, ἀλλ' ἐνοεῖδῶς ἐπιβάλλον, και δίκην Θεοῦ θεωρῶν ἀνομιμάτως, και ἀκινήτω; κατὰ ἀπλήν και ἐνταῖαν ἀπ' ἑλεψίν, και μὲν γε ἐπεντυφῶν τῇ ἐκ προσώπου Κυρίου ἀποπαλλομένη διαυγεστάτῃ αἰγῆ και ἀπροσίτῳ. Τοῦτ' οὐν ἐστὶν ἡ κορυφαία και ἱγλιωτή τοῖς ἐχέφροσι, τοῦ νοῦ πρὸς Θεόν κατὰστασις· τὸ ὄν εἰπεῖν ἄνθος τῆς νοερᾶς καθαρότητος· ἡ εὐκατα ἐνοεῖς τῆς πίστεως. τελευμένη ἐν τῇ κοινῳνίᾳ τοῦ Πνεύματος· τῇ; θείας και θεοποιῶς σοφίας ὁ εὐκλεῖς

καρπός· ἡ τῆς πνευματικῆς εἰρήνης· κρηπίς· τὸ ἀκαταγίγιον τῆς ἀφαντάτου καρπός· τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης ἡ πύλη· τὸ τῆς ἐλλάμψεως βλάστημα· τὸ αἴτιον τῆς ἐκ καρδίας ἐκβλύσεως τῶν ἀκένωτων ὑδάτων τοῦ Πνεύματος· ἡ τοῦ τυπικοῦ μάννα ἀληθῶς τροφή τε καὶ τρυφή τῆς ψυχῆς, καὶ αὔξεις, καὶ ἀλλοίωσις· τῶν θεῶν καὶ ἀλαλήτων μυστηρίων, καὶ ἀποκαλύψεων ἡ ἀρχὴ· τῆς γε μιᾶς καὶ πρώτης ἀληθείας τὸ συμπέρασμα· τῶν ὁποιωνοῦν λογισμῶν ὁ ἀφανισμός· ἡ πασῶν τῶν νοήσεων ἀπόπαισις· ἡ ὑπὲρ τὸ νοεῖν ἐπιστασία· ἡ ἀφορμὴ τῆς ἐκπλήξεως· ἡ πρὸς γε τὸ ἀπλοῦν, καὶ ἀόριστον καθοτιοῦν ἀπειρον, καὶ ἀπερίληπτον, ἀνεξέδον τε καὶ ἀσχημάτιστον, ἀποιον, ἀποίκιον, ἀποσον, ἀναφῆς, καὶ ὑπερκόσμιον, τοῦ νοῦ μεταποίησις ὑπὲρ νοῦν, καὶ ἀλλοίωσις, καὶ ὅλως πρὸς τὸ θεοειδὲς ἀποκατάστασις. Μὴ δὲ ἐξ ἀρ' ἀμαθείας ἐν τούτῳ γεγινώς κκαταστάσεως, καὶ τρύφῃ γε τῷ θεουργοῦμενος τῇ φιλανθρωπία τῆς χάριτος, σπεύσῃς ἐνεργεῖν βῆμα ἐν νοῦν πρὸς προσώπου Κυρίου· ὅτι αὐτῷ ἡ μία καὶ ἀπλή δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας ἔσται.

οζ'. Ὁ νοῦς θεωρεῖν ἐθέλων τὰ ὑπὲρ αὐτὸν νοητά, εἰ μὴ διὰ τῆς θείας χάριτος συνεργοῦσαν πρὸς τοῦτο ἔχοι καὶ τὴν ἰδίαν καρδίαν, ἀδρανῆ, καὶ ἀφώτιστα, καὶ συγκεχυμένα ὄρα. Διὰ τοῦτο καὶ τῆς ἑαυτοῦ ἡδονῆς τῆς γε κυριωτέρας ἐνδεῖ, κἀν δι' ἀγνοίαν δοκῆ ἡδεσθαι· οἷα μηδέπω γεγευμένος ταύτης τυγχάνων· ὡσπερ δὴ δοκεῖ πως ἡδεσθαι καὶ ὁ τὸν ὀλλυρίτην ἐσθίων ἄρτον, καίτοι γε πάμπλου τῆς κατὰ τὸν ἄρτον ἡδονῆς ἐνδεῶς ἔχοντα, διὰ μέντοι τὴν ἀγνοίαν τῆς γεύσεως τοῦ διὰ σιμιδάλεως ἄρτου.

οη'. Μετὰ τὴν νοεράν τῆς καρδίας διὰ τῆς χάριτος ἐνωσιν ἀπλανῶς ἐν φωτὶ πνευματικῷ ὁ νοῦς ὄρα, καὶ ἐκτείνεται εἰς τὸ ἴδιον ἐφετόν, ὅπερ ἐστὶν ὁ Θεός, ἔξω πάντῃ γενόμενος τῆς αἰσθήσεως, ἀχροος δηλαδὴ, καὶ ἀπορος, καὶ ἀφάνταστος ἀποκαοιστάμενος ταῖς φαντασίαις τῶν αἰσθητῶν.

οθ'. Νοῦς ὑπὸ τῆς χάριτος εἰς τὸ θεωρεῖν ὀδηγούμενος, ὡς ἀληθῶς μάννα διὰ παντὸς ἐσθίει πνευματικόν. Τὸ γὰρ δὴ αἰσθητὸν μάννα, ὅπερ ὁ Ἰσραὴλ ἤσθιεν, εἶχεν ἐνήδονον ἀξιόλογον δύναμιν σῶμα τρυφουσαν· τί δὲ τὴν οὐσίαν ἐκείνη ἦν, ἀγνοούμενον ἦν. Ὅθεν καὶ μάννα προσηγόρευτο, δηλοῦσης τῆς λέξεως τὸ ἀγνώριστον. Τί γὰρ τοῦτο; ἡ λέξις δηλοῖ. Καὶ ὅπερ ἔωρων ἐσθιοντες, τοῦτο τὴν οὐσίαν μὴ ἐγνωκότες, ἀπορηματικῶς, τί τοῦτό ἐστιν; Ἐλεγον. Διὰ παντὸς δὴ καὶ ὁ θεωρητικὸς ἐξίσταται κατὰ νοῦν, καὶ πρὸς ἑαυτὸν, τί τοῦτο; φησὶν· ὅπερ εὐφραίνει μὲν θεωρούμενον, καὶ πιαίνει τὸν νοῦν πνευματικῶς ἐσθιόμενον, ὑπερεκβαίνει δὲ τὸ νοεῖσθαι καθ' ἑαυτὸ, ὡς θεῖον ὄν καὶ ὑπερφύκς, καὶ τρέφον παραδόξως. καὶ ἄρδον τὸν νοῦν, τὴν τοῦ νοῦ κατάστασιν ὑπεκφεύγει, οὐ μόνον ὡς ἀκατάληπτον τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ καὶ ὡς ἀπειρον καὶ ἀόριστον.

π'. Τρία εἰσι τὰ μαρτυροῦντα τῇ ἀληθείᾳ, εἰπομ' ἂν καὶ αὐτὸς κατὰ τὴν εἰκόσ· ἡ κτίσις, ἡ Γραφὴ ἐν τῷ πνεύματι (ἐκ γὰρ τῆς Γραφῆς καὶ τῆς κτίσεως πνευματικῶς ὁρωμένων θεωρεῖται ἡ μόνη ἀπλή ἀλήθεια), καὶ ἡ ἐκ ταύτης σύνθετος. Καὶ διὰ τῶν εἰρημένων τριῶν γενόμενος ἐν τοῖς ἐφεξῆς δυοῖ, καὶ ἰστάμενος ἐν αὐτοῖς, ἀπλανῆ εὐρατο, Χριστοῦ χάριτι, τὴν ὁδόν· ἐπέτυχε γὰρ ἐκ μὲν τῆς ἀπλῆς ἀληθείας, ὕψους νοητοῦ, καὶ βάθους, ἔτι τε καὶ πλάτους ἀπειροῦ· δι' ἃ καὶ εἰς ἐκπλήξιν καταστάς, ἔμφοδος ὕμναι· ἐκ δὲ γε τῆς συνθέτου, πρὸς τοῖς λεγομένοις,

interminatum undequaque infinitum et incircumscrip-tum, sine forma ac figura, sine qualitate ac varietate ac quantitate, absolutum et supernaturale; animæ mutatio ac prorsus ad divinum restitutio. Ne igitur ex imprudentia, cum ad eum statum perveneris, et quodammodo gratiæ misericordiæ Deus effectus eris, ne festines vel unum verbum ante faciem Domini proferre; quia ipsi una et simplex gloria in sæcula erit.

77. Mens quæ ea quæ supra se cogitari possunt, vult contemplari, nisi cor suum divina gratia ad illud motum sentiat, incerta et obscura et confusa videt. Ideo gaudio, quod supra proprium gaudium sit, indiget, etsi per ignorantiam putet sentire qualia nondum senserit, hac lætitia non jam fruita, quemadmodum se credit affici qui panem crassiorum comedit, multum tamen a panis delectabili sapore distantem, quia nondum panem triticum gustaverit.

78. Post spiritualem cordis per gratiam unionem, absque errore in spirituali lumine mens videt, et ad id quod cupit extenditur, ad Deum nempe, omnino extra sensus constituta, absque colore et quantitate, et omnibus sensibilibus imaginationibus libera.

79. Mens gratia ad contemplandum adducta, vere manna spirituale comedit. Sensibile enim manna quod manducavit Israel, habebat delectabilem quidem et dignam virtutem corpus nutriendi; quid vero illud substantialiter esset, ignorabat. Unde et manna nominabatur, quæ nomine ignorantia indicatur. *Quid enim hoc?* verbum significat. Quod videbant comedentes, hujus substantiam nescientes, nec eam nominare volentes, *quid est hoc?* dicebant. Semper quidem et contemplativus mente deficit, et ad seipsum: *quid est hoc?* dicit; quod aspectum lætificat et satiat mentem spiritualiter comedentem, sed cogitationem superat, utpote divinum et supernaturale, et miro modo nutriens et potans mentem; ejus vero conditionem supergreditur, non modo quia natura incomprehensibile est, sed et quia infinitum ac interminatum.

80. Tria sunt quæ veritati testimonium reddunt, dicam ego ac merito; creatio, Scriptura in spiritu (ex Scriptura enim et creatione spiritualiter visis aspicitur sola simplex veritas), et quæ ex ipsa componitur. Et qui per hæc tria in duobus successive factus est, in iisque stat, securam, Christi gratia, viam invenit: occurrit enim ex simplici veritate, spirituali celsitudini et altitudini et infinitudini; quibus in admirationem constitutus, reverens hymnos canit. Ex ea autem quæ componitur, præter duo alia de quibus locuti sumus, et cordis

picem invenit et charitatem et spiritualem lætitiā, Unde raptus in extasim amanter canit. Indiget autem homo multo temporis intervallo et labore et patientia, ut sensus quodammodo rejiciens, et mente sensibilia disrumpens in cogitabilibus stet; post quæ veritas in anima splendet contemplatio. Non sane dico veritatem talibus egere ad sui ipsius inventionem, neque temporis intervallo ad comprehendendum aut labore aut patientia; sed hominem his egere dixi. Etenim veritas est unum et simplex, etsi separatim aspecta ostenditur, idque fere clamat et testificatur iis qui ipsam contemplari volunt. Sed homo, cum sit compositus, et sensibus alligatus, et mutationi et motui obnoxius, a se ipso quodammodo interdum egreditur, et contra se ipsum, vel ignorans, sit ex opinione et morborum viribus improbus effectus. Et per hæc tria. opinio-
ne, inquam, malitia et incredulitate, ex hac veritate quam tria hæc testificantur, ex creatione ex Scriptura, ex Spiritu misere delabitur. Ideo et indiget ut funestam istam opinionem dejiciat, his omnibus de quibus prius dixi: « ut mens humiliata in simplicitate credat. » Ac deinde ita statim per Scripturam et creationem in spiritu noscet clare, non modo simplicissimam veritatem, sed et quæ ex ea composita est. Et adhuc quid ipsam a veritatis separet contemplatione, videt, adderem vero, et quid a fruitione dividat. Unum igitur est et solum natura simplex veritas, ex qua ea est, quæ per nos composita, composita est. Et illud est mentis nostræ extremum optimum objectum, ad quod omnis vita festinat et exercitium eorum quæ secundum spiritus scopum ducuntur. Mentem igitur nudam esse oportet, ut videat et miro modo fruatur splendore qui ex prima et sola veritate oritur et eo qui ex composita præcedit. Quod fieri non aliter potest nisi per humilitatem, et fidei simplicitatem, per Scripturæ et creationis in spiritu testimonium. Quando autem veritatem mens in tribus suis potentiis per trium prædictorum testimonium videt, tunc rursus tanquam ex eo reflexa seipsa sit humilior multo et simplicior et solide fidelis. Et inde generoso pede, ut dictum est, ad veritatis contemplationem procedit, illuminantibus splendide hujus radiis; per quos in se ipsam conversa per eam quam contemplatur gloriæ magnitudinem, ad aliquid humiliter descendit et simplicius, et fide capta percellitur. Atque ita tanquam divinum quemdam circulum percurrit et circumdatur humilitate, simplicitateque ac fide, ascendens ac videns veritatem, et veritatis splendore ad majorem humilitatem perducta, et simplicior in fide reddita, non desinit cursum suum pergere, (quoadusque dicatur illud *Hodie*, in humilitate et simplicitate et fide), per Scripturæ testimonium, et creationis in spiritu contemplans et rursus ad ea unde incepit rediens. Atque ita desinita quotidie per gratiam, et iis quæ supra mentem sunt illuminata, et vitam omnigau-
dio plenam degens in Christo, Domino nostro, tan-

καὶ καρδιακὴν εὐρατο εἰρήνην, καὶ ἀγάπην, καὶ χαρὰν. Ὅθεν ἐκθαμβος μέλει ἀγαπητικῶς. Δεῖται δὲ ὁ ἄνθρωπος χρονικοῦ πολλοῦ διαστήματος, καὶ κόπου, καὶ ὑπομονῆς, ὡς ἂν τὰς αἰσθήσεις κατὰ τὴν τρόπον ἀποβαλόμενος, καὶ τῷ νῷ διαβρόχης τὰ αἰσθητὰ, στή ἐν τοῖς νοητοῖς· μεθ' ἧ ἡ τῆς ἀληθείας ἀναλάμπει τῆ ψυχῆ θεωρία. Οὐχὶ δὴ τὴν ἀλήθειαν φημι δεῖσθαι εἰς τὴν ἑαυτῆς ἐξεύρεσιν τῶν τοιούτων, οἷον χρονικοῦ πρὸς τὸ καταληφθῆναι διαστήματα, ἢ κόπου, καὶ ὑπομονῆς, ἀλλὰ τὸν ἄνθρωπον δεῖσθαι τούτων εἰρήκων. Ἐπειτογε ἡ μὲν ἀλήθεια ἐν ἐστὶ, καὶ ἀπλοῦν, εἰ καὶ διχῆ θεωρουμένη δείκνυται, καὶ μονοῦ πάντοθεν βοῶ, ἑαυτὴν ὁρᾶν, ἐθέλουσι μαρτυρουμένη. Ὁ δ' ἄνθρωπος σύνθετος ὢν, καὶ ταῖς αἰσθήσεσι συμπεπλεγμένος, ἔτι τε ἀλλοιώσεις ὑποκείμενος καὶ τροπῆ, ἐκθαίνει ἐστὶν ὅτι ἑαυτοῦ τρόπον γέ τι, καὶ κατ' αὐτὸς ἐκκερῶ, ὡς οὐκ ὁλεῖ γίνεσθαι, ἐξ οἰήσεως πονηρουμένου, καὶ τὴν ἀπιστίαν νοσῶν. Καὶ δὴ διὰ τῶν τριῶν τούτων, οἰησεῖς φημι, πονηρίας τε καὶ ἀπιστίας, τῆς ἐκ τῶν τριῶν ἐκείνων μαρτυρουμένης ἀληθείας, ἐκ Γραφῆς, καὶ κτίσεως, καὶ Πνεύματος δηλαδὴ ἀθλίως ἐκπέπει. Δὲ καὶ δεῖται πρὸς ἀποβολὴν τῆς δεινῆς οἰήσεως, καὶ τῶν ἄλλων, ὧν δεῖσθαι ἐφορῆν εἰπῶν· Ὅπως ἂν ταπεινωθεὶς ὁ νοῦς πιταεῦσαι ἐν ἀπλότητι. Ἐκπεῖθ' οὕτως ἂμ' εὐθὺς διὰ τῆς Γραφῆς, καὶ τῆς κτίσεως ἐν τῷ Πνεύματι γνοίη σαφῶς, οὐ μόνον τῆ ἀπλουστάτην ἀλήθειαν, ἀλλὰ καὶ τὴν σύνθετον ἐν αὐτῆς. Καὶ προσέτι γε τί ποτε τὸ διεῖργον αὐτὸν ἔν, καὶ τῆς κατὰ ἀλήθειαν θεωρίας, προσθεῖν δ' ἂν, ὅτι καὶ ἀπολαύσεως διεισῶν. Ἐν μὲν οὖν ἐστὶ, καὶ μόνον φύσει ἀπλοῦν ἡ πρώτη ἀλήθεια. Μεθ' ἧν ἡ ἐκ ταύτης διὰ τοὺς συνθέτους ἡμᾶς σύνθετος. Καὶ τοῦτο ἐστὶ τοῦ καθ' ἡμᾶς νοῦ τὸ ἐσχάτον, καὶ ἄριστον ἀντικείμενον, πρὸς ὃ σπεύδει πᾶσα πολιτεία, καὶ ἀσκήσις τῶν κατὰ σκοπὸν ἡγμένων τοῦ πνεύματος. Ὅπως ἂν ὁ νοῦς γυμνός, ὡς οἶόν τε ἴδῃ καὶ ἀπολαύσῃ τῆς ἐκ πρώτης καὶ μόντης ἀληθείας λαμπρῶν δόξης, καὶ ἐξ αὐτῆς συνθεθείσης τρόπῳ θαυμαστῷ. Ὅπερ οὐκ ἂν ποτε ἄλλως γένοιτο, ὅτι μὴ διὰ ταπεινώσεως, καὶ ἀπλότητος ἐν πίστει, καὶ τῆς μαρτυρίας τῆς Γραφῆς, καὶ τῆς κτίσεως ἐν πνεύματι. Ὅπηνίκα δὲ τὴν ἀλήθειαν ὁ νοῦς ἐν τρια ταῖς ἑαυτοῦ δυνάμεσιν ἐνοπτρισεῖ διὰ τῆς μαρτυρίας τῶν δῖνωνθεν λελεγμένων τριῶν, τότε αὐθις ὡσπερ ἐκ τοῦτου ἐπανακάμπτων ἑαυτοῦ γίνεται πολλῷ ταπεινότερος, καὶ ἀπλούστερος, καὶ βεβαίως πιστός. Κινεῦθεν εὐθύμῃ ποδὶ, ὃ δὴ λέγεται, πρὸς τὴν θεωρίαν τῆς ἀληθείας ἀνεῖσι, ταῖς ἀκτίσιν ἐκείνης ἐναυαζόμενης τηλαυγέστερον· δι' ὧν ἐπιστρέφων ἐν ἑαυτῷ διὰ τὸ τῆς δόξης θεωρηθῆν μέγεθος παρ' αὐτοῦ, κάτεισιν εἰς τὸ ταπεινότερον, καὶ ἀπλούστερον, καὶ ἐκλήττεται τῆ πίστει κατασχεθεῖς· καὶ οὕτως ὡς ἂν τινα θεῖον κύκλον ἐπανακυκλῶν, καὶ περιερχόμενος διὰ ταπεινώσεως, ἀπλότητός τε καὶ πίστεως ἀνιῶν καὶ ὁρῶν τὴν ἀλήθειαν, καὶ τῆ ἀγλῆ τῆς ἀληθείας πρὸς ταπεινώσιν εἰσαγόμενος πλέονα, καὶ ἀπλούστερος ἐν πίστει μάλλον γινόμενος, οὐ παύεται διανύων τὸν δρόμον τοῦτον. Ἔως ἂν τὸ σήμερον λέ-

quam in pignore futurorum æternorumque bonorum A γηται, ἐν ταπεινότητι, καὶ ἀπλότητι, καὶ πίστει διὰ
 definitionem gustat.

πνεύματι θεωρῶν τὴν ἀλήθειαν, καὶ πάλιν ἐπανακάμπτων εἰς τὰ ὄθεν κεκίνηται. Καὶ οὕτω θεοῦμε-
 νος ὁσημέραι διὰ τῆς χάριτος, καὶ τὰ ὑπὲρ νοῦν ἔλλαμπόμενος, καὶ ζῶν ζῶν πάσης χαρᾶς ἐμπλεω
 ἐν Χριστῷ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ὡς ἐν ἀβράβῳνι ἰγυέται τῆς ἀπολαύσεως τῶν μελλόντων αἰωνίων
 ἀγαθῶν.

81. Contemplativa vita his tribus constare solet, sincera et irreprehensibilis; fide, dico, Spiritus sancti clara participatione et sapientiæ cognitione. Contemplatio enim est, ut quasi per definitionem loquar, cogitabilium in sensibilibus cognitio. Aliquando vero et puris cogitabilibus a sensu separatis in iis qui proficiunt: unde opus est fide. « Nisi credideritis, inquit, non intelligetis; » opus est et spiritu, in quantum « Spiritus omnia scrutatur, etiam profunda Dei. » Unde divinus Job dixit: « Omnipotentis inspiratio est quæ me docuit. » Deinde illa divina efficacia, in corde in-sufflans, et, ut ita dicam vivens et consequenter supernaturaliter vivificans, ad seipsam mentem adducens eam ineffabiliter percipit, et eam removens ab omni vanitate eique pacem et gaudium et consolationem et divinam charitatem præstans; ut facile divina videre possit et circum illa verti et Deum novo modo imaginari eoque consequenter lætari cum maiore charitate et simili exultatione. Opus est et sapientia, ut dixi; quia « sapientia, inquit Scriptura, illuminat vultum hominis. » Illuminat eum ut a sensibilibus ad cogitabilia et divina spectacula redeat; et in spirituali revelatione ineffabilia videat; illuminat illum ut manifeste contempletur et uniformiter supersubstantialia Deum imaginetur. Dicitur enim alicubi: « Beatus homo quem tu erudieris, Domine, et de lege tua, docueris eum: quia ipse est revera sapiens, per doctrinam ad fidem procedens et Spiritus etuditione arcana Dei discens; magna vere res est, sapiens per fidem in unione et participatione supernaturali sancti Spiritus. Et vere tria sunt, ut dicitur, invincibilia: Deus, angelus, et vir sapiens, quia angelus alter est in terra novo modo; contemplator omnino creationis, et sincerus Dei increatarum viarum doctor, vel, si melius dicendum est, divinorum donorum, sibi sine dubio providens invisibilis ipsius Dei per frequentes motus, angelorum more cognitionem. Talis est, quem descripsimus, qui per fidem in sancto Spiritu, est sapiens, atque ita beatus. Et vero mihi sufficient, ut omni cura solvar, sapientiæ et gratiæ vim et laudes enarrans, quæ Lucas in Evangelio refert de Jesu Domino. Ita enim in quodam Scripturæ loco loquitur: « In quibus proficiebat sapientia et ætate et gratia. » Et rursum: « Crescebat et in-valescebat Spiritu, plenus sapientia. » Nunc vero clarius de propositis loqui cupiens ex ratiōe ab iis quæ dicit Salomon ad Deum. « Quæ in cælis sunt quis investigavit? Consilium autem tuum quis cognovit; nisi tu dederis sapientiam, et miseris Spiritum sanctum tuum de excelsis, et sic salventur eorum qui in terra sunt semitæ; et quæ tibi pla-

πα'. Ὁ θεωρητικὸς βίος διὰ τριῶν τούτων συν-
 ἵστασθαι πέφυκεν ἀκέραιός τε καὶ ἀνεπίληπτος·
 λέγω δὴ πίστεως, μετοχῆς ἐναργούς τοῦ ἁγίου Πνεύ-
 ματος, καὶ σοφίας εἰδήσεως. Θεωρία γάρ ἐστιν, ὡς
 ἐν ὄρω εἶναι, γνώσις νοητῶν ἐν ὄρα τοῖ; αἰσθητοῖς,
 ἐνίοτε δὲ καὶ ψιλῶν νοητῶν κεχωρισμένων αἰσθήσεως
 ἐπὶ τῶν ἰόντων εἰς προκοπᾶς· τούτεῦθεν δεῖ δὴ
 πίστεως· « Ἐὰν γὰρ μὴ πιστεύσητε, φησὶν, οὐδ'
 οὐ μὴ συνήτε· » ὡς δὲ δὴ καὶ Πνεύματος, ἐφόσον τὸ
 Πνεῦμα πάντα ἐρευνᾷ, καὶ τὰ βᾶθη τοῦ Θεοῦ. Ὅθεν
 ὁ θεὸς ἔφη Ἰωδ· « Πνοή Παντοκράτορος ἡ διδάσκου-
 σά με. » Ἐπειτα πεφυκότως ἡ τοῦδ' ἐν καρδίᾳ δη-
 πουθεν ἀναζέουσα, ἐν οὕτω φῶ, ζῶσα, καὶ ἐξ ἐπομέ-
 νου ζωοῦσα ὑπερκοσμίου θεία ἐνέργεια πρὸς ἑαυτὴν
 συμπίησσει ἀβρότηως συνάγουσα τὸν νοῦν, καὶ παντός
 ἀπείργει τοῦτον μεταωρισμοῦ, καὶ παρέχει μετὰ
 γαλήνης, καὶ πολλῆς θυμηδίας, καὶ παρακλήσεως,
 καὶ προσέτι θείας ἀγάπης· βᾶστα τὰ θεία ὄρα, καὶ
 περὶ αὐτὰ στρέφεται, καὶ Θεὸν φαντάζεσθαι καινο-
 πρεπῶς, καὶ ἐξ ἐφαμιλλου αὐτῷ ἐνευφραίνεσθαι μετὰ
 μερίζων ἀφορητῶν ἐρώτων, καὶ καταλλήλου ἀγα-
 λιάματος· δαίται δὲ καὶ σοφίας, ὡς ἔφη, ὅτι· « Ἡ
 σοφία, φησὶν ἡ Γραφή, φωτιεῖ πρόσωπον ἀνθρώπου· α
 φωτιεῖ πρὸς τὸ ἀπὸ τῆς αἰσθήσεως μεταδεθηκέναι
 C εἰς νόησιν εὐπετῶς, καὶ ἀπὸ τῶν αἰσθητῶν εἰς τὰ
 νοητὰ, καὶ θεῖα θαύματα ἀνελεῖν, καὶ ἐν ἀποκαλύψει
 νοερᾷ ἀφᾶτα κατιδεῖν· φωτιεῖ πρὸς τὸ θεωρῆσαι ἐπο-
 πτικῶς, καὶ ἐνοειδῶς φαντασθῆναι Θεὸν ὑπερούσιον.
 Ἡ που δὴ μακάριος ἄνθρωπος, ἢ ἂν παιδεύσῃς,
 Κύριε, καὶ ἐκ τοῦ νόμου σου διδάξῃς αὐτόν· ὅτι οὗτός
 ἐστιν ὁ τῷ ὄντι σοφός, διὰ παιδείας εἰς πίστιν ἰόν, καὶ
 τῇ τοῦ Πνεύματος διδασχῇ διδασκόμενος τὰ ἀπρόβ-
 ῃτα τοῦ Θεοῦ· μέγα χρῆμα ἀληθῶς σοφός διὰ
 πίστεως περιπατῶν ἐν ἐνώσει καὶ κοινωνίᾳ ὑπερφουεῖ
 τοῦ Πνεύματος. Καὶ ἕντως τρία ἐστὶ κατὰ τὸν
 εἰπόντα ἀκράτητα· Θεός, καὶ ἄγγελος, καὶ ἀνθρ
 φιλόσοφος· ἄγγελος ἄλλος ἐπὶ τῆς γῆς ξανότροπος·
 ἐπόπτης πάντως τῆς ὁρατῆς κτίσεως, καὶ γνήσιος
 μύστης τῶν θείων Θεοῦ ἀκτίστων προόδων, εἴτε μὴν
 δωρεῶν ἐθέλει· τις λέγειν, ἐπιδραστήμενος ἀμηγέπη
 καὶ αὐτοῦ τοῦ ἀθεάτου τριῶν παντὶ, κατὰ ἀβρόαν
 ἐπιβολῆν ἀγγελομιμητῶς τὴν ἐπίγνωσιν Θεοῦ. Τοιοῦ-
 τός ἐστιν, ὡς ἐν ὑπογραφῇ φάναι, ὁ διὰ πίστεως ἐν
 ἁγίῳ Πνεύματι σοφός, καὶ οὕτω μακάριος. Καίτοι γις
 ἔρκει ἀνχιμφιλέκτως, ἃ Λουκᾶς ἐν Εὐαγγελίοις διεί-
 σιν εἰπόντι μοι, περὶ γε Ἰησοῦ τοῦ Κυρίου, ἀπγλ-
 λάχθαι πραγμάτων, ὡς διεξίεναι σοφίας καὶ χάριτος
 δύναμιν, καὶ ἐγκώμια. Ὅτω γὰρ οὗτος ἐν τότῳ τί-
 θησι γράφων, « Ἐν οἷς πρόκοπτε σοφία, καὶ ἡλιγία,
 καὶ χάριτι. » Καὶ πάλιν, ὅτι· « Ἡύσανε καὶ ἐκρα-
 τιοῦτο πνεύματι, πληρούμενον σοφίας. » Νυνὶ δὲ
 περιφανέστερον περὶ τῶν προκειμένων εἰπεῖν ὠρμη-
 μένω, προτίθημι καὶ ὁ φησὶν ὁ ἑρὸς Σολομών πρὸς,

ita sunt, didicerunt homines et sapientia tua sal-
 ti sunt.) Vides quantum ad virtutem assurgat
 sapientia cum Spiritus sancti participatione ? et
 quomodo longe a sapientia recedat, qui non sapien-
 tiam et Spiritum ex Deo possidet, neque a
 sapiente qui Spiritum participet, dirigitur ? Si
 de Illo in quo habitavit omnis divinitatis
 plenitudo, Salvatore, talia scripta sunt et con-
 sequenter de universo hominum genere, licet
 intelligere quantum sapientia cum Spiritus sancti
 motu necessaria sit, et quantum per misericordiam,
 virtutis ac profectus ab amantissimo Deo obtine-
 rit spiritualis sapiens, ea quæ in cælis sunt inve-
 stigans et procedens ad Altissimi consiliorum cog-
 nitionem; quod mirum est. Postquam vero hæc
 ita habere disseruimus de contemplativo et contem-
 plationem exponere, et ex parte producere, ita ut
 recte dispositi auditoris ratio moveatur dicendo
 porteret, nec hæsitare ullo modo. Id enim jubet
 Deus eos qui ratione valent, abundanter participes
 efficere eos qui infra siti sunt, et ex iis quæ supe-
 iora sunt prudenter accipere, ea quæ nempe divinæ
 illuminationis et rerum spiritualium adiri possunt;
 cum paribus vero communiter et humiliter collationes
 habere colloquia de spiritualibus ac de Deo. Ita enim
 non modo illud simplex et certum in Ecclesia Dei vi-
 dentis splendide luceret, sed et pius caritatis et pul-
 cherrimus vultus scientiam discipulorum Christi per-
 petuo illustraret, per Spiritum sanctum diffusam in
 cordibus nostris ad perfectam simplicemque Dei et
 hominum dilectionem. Et sic inquirimus super
 terram vitam angelorum vitæ similem et vere bea-
 tam, et jucundissimam; in ea nempe, in qua pen-
 dent universa lex et prophetæ, divina ac deificante
 charitate; qua nihil est omnino animæ dulcius; ac
 præsertim quando ex Dei divinorumque contem-
 platione ac cognitione, id est ex divina gratia impetum
 habet. Qui igitur intentione bene ac pulchre ad
 Deum statuit asurgere, ut cum ipso uniatum et
 inde deificetur, et salvetur, cum aliter non pos-
 sit mens deificari aut homo salvari, juxta sanc-
 torum Patrum sententiam, cum divinarum legum
 accuratâ adimplentione, ad rerum apparentium
 legitimam contemplationem procedit, neque actio-
 nem cæcæ habens, neque contemplationem sejun-
 ctam, neque inanimam contemplationem habentem,
 ut sine actione. Unde sic cum ea quæ secundum
 rationem ac mentem est sapientia et sacra scien-
 tiæ scriptura, secundo, ut dictum est, vento in-
 tendere incipit recta per mundum sensibilibus,
 infinite potentis ac sapientis creatoris manifesta-
 tione et consequenter in infinitam universalemque
 excellentiam progreditur, quantum ipsi licet, gaudet-
 que et mire mentem nutrit abscondite per ea quæ
 sunt abscondita. Et tempore procedente, et in tranquil-
 lam pacificamque vitam degens, et his solis divinis
 per scripturas et visibilia effectus, opere capax red-
 ditur contemplandi quemadmodum cum scriptura
 concordet creatio et cum veritate symbola per sim-

Α Θεόν· « Τὰ ἐν οὐρανοῖς τίς ἐξιχνιάσει; βουλὴν δὲ σοῦ
 τίς ἔγνω; εἰ μὴ σὺ ἔδωκας σοφίαν, καὶ ἐπέμψας τὸ
 ἅγιόν σου Πνεῦμα ἀπὸ ὀψίστων, καὶ οὕτω διεσκόπη-
 σαν αἱ τρίβοι τῶν ἐπὶ γῆς. καὶ τὰ ἀρεστά σου ἐδ-
 δάθησαν ἀνθρώποι, καὶ τῆ σφίρα σου ἐσώθησαν. »
 Ὁρᾷ σοφίαν μετὰ μετοχῆς Πνεύματος εἰς ὅσον
 ἐφικνεῖται δυνάμεις; καὶ ὅπως πᾶρῶ σωτηρίας
 ἐλαύνη ὁ μὴ σοφίαν. καὶ πνεῦμα ἐκ Θεοῦ κεκτῆ, μέ-
 νος; καὶ μὴδὲ παρὰ σοφῶ καὶ μετόχῳ Πνεύματος
 ὀψιγούμενος; Εἰ περὶ τοῦ, ἐν ᾧ κατέκχησε πᾶν τὸ
 πλῆρωμα τῆς θεότητος, Σωτῆρος τοιαῦτα γέγραπται,
 καὶ ἐφ' ἐξῆς συλλήβδην εὐμπατος ἀνθρώπων γέ-
 νους ξυνοδεῖν οὐκ ἀπεστιν, ὅσον σοφία μετὰ βροπῆς
 τοῦ Πνεύματος ἀναγκαῖα, καὶ ὅσον δι' ἐλέους, δυνά-
 μεις καὶ προκοπῆς ἔτυχεν ἐκ φιλοφύχου Θεοῦ ὁ
 πνευματικὸς σοφὸς τὰ ἐν οὐρανοῖς ἐξιχνιάζων, καὶ
 χωρῶν πρὸς γνώσιν βουλῆς Ἰψίστου, τὸ ἐξείσιον,
 εἶεν. Ἄλλὰ γε δὴ τοσάδε τε νῦν εἶναι διεληλυθότες
 θεωρητικοῦ πέρι, καὶ περὶ θεωρίας ἐκδεῖναι, καὶ ἐκ
 μέρους προαγαγεῖν, καὶ οἷον τὸ λογιζόμενον τοῦ δια-
 κειμένου ἀκροατοῦ διαθρῆσαι, βῆτην ἂν εἶη, καὶ
 οὐκ ὀκνητέον, καὶ ἔπωσοῦν. Τοῦτο γὰρ κελεύει Θεὸς
 καθάπαξ λογικοῖς, μεταδιδοῖναι δηλαδὴ ἀφθόνως τοῖς
 κατωτέρω, καὶ τῶν ἀνωτέρω μετ' εὐλαθείας μετα-
 λαμβάνειν τῶν ἐφικτῶν τῆς θείας ἐλλάμψεως, καὶ
 χρημάτων τῶν νοητῶν· πρὸς μέντοι τοὺς ὁμοταγεῖς
 κοινωνικῶς, καὶ ἀφιλονεικτικῶς τὰς συντυχίας ποιεῖ-
 σθαι, καὶ ὁμιλίαις τὰς περὶ νοητῶν καὶ περὶ Θεοῦ.
 Οὕτω γὰρ οὐ μόνον τὸ εὐθὲς τε καὶ ἀπλανὲς ἐν
 Ἐκκλησίᾳ ζῶντος Θεοῦ διαλάμπειν ἂν σφόδρα φαι-
 δρῶν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὁσιον τῆς ἀγάπης καὶ περικαλ-
 λίστατον πρόσωπον, τὸ γνώρισμα τῶν μαθητῶν τοῦ
 Χριστοῦ, διαυγάσει διηνεκῶς εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν,
 δι' ἁγίου Πνεύματος ἡμῖν ἐκχυθησόμενον εἰς τελείαν
 καὶ ἀπλῆν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων· καὶ
 οὕτω ζήσασμεθ' ἂν ἐπὶ γῆς βίον ἀγγελουσίῃ, καὶ τῷ
 ὄντι μακάριον, οὐδὲν δὲ ἤττω καὶ ὑπερῆριστον· ὡς
 τῆς, ἐν ἣ κρέμονται ὁλὸς ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται,
 θείας καὶ θεοποιῦ διφουὸς ἀγάπης ἐφηρημέναι·
 ἥς οὐδὲν τὸ οἰονοῦν τὸ παράπαν ψυχῇ γλύκιον· καὶ
 μάλισθ' ὅταν ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ καὶ τῶν θείων θεωρίας
 καὶ γνώσεως, ταυτὸν δ' εἰπεῖν τῆς φωτιστικῆς χάριτος,
 προσεχῶς ἔχει τὴν πρόεσιν. Ὁ μὲν οὖν κατὰ σκο-
 πῶν ἀνεληλυθέναι εὖ καὶ καλῶς ἔργον τιθέμενος εἰς
 Θεόν, ὡς ἐνωθῆναι τούτῳ, καὶ κατὰ τὰ γινόμενα
 θεωθῆναι, ἴσον δ' εἰπεῖν σωθῆναι· ἐπεὶ δίχα τοῦ τὸν
 νῦν θεωθῆναι, σωθῆναι τὸν ἀνθρώπον οὐκ ἐνδέχε-
 ται, κατὰ τὴν τῶν θεηγόρων ἐκφαντορίαν, μετὰ τῆς
 τῶν Θεοῦ Κυρίου ἐντολῶν ἐφικτῆς πράξεως, πρὸς τὴν
 τῶν ὄντων, καὶ φαινομένων χωρεῖ θεωρίαν ἐνδεχο-
 μένην, μήτε τὴν πρᾶξιν ἔχων τυφλὴν, ἅτε θεωρίας
 μεμονωμένην, μήτε μὴν τὴν θεωρίαν ἀψυχον κτώ-
 μενος, ὡς ἀνευ δῆπουθεν πράξεως· ἐντεῦθεν οὕτω
 μετὰ τῆς κατὰ λόγον καὶ νοῦν σοφίας, καὶ γραφικῆς
 ἱερᾶς ἐπιστήμης, ἀγαθῆ φορᾶ, ὃ λέγεται, ἐνατενί-
 ζειν εὐστόχως ἀρχεται τῷ κόσμῳ σὺν λόγῳ τῶν
 αἰσθητῶν ἐπιδείγματα ἀπειροδυνάμου καὶ ἀπειροσό-
 φου Δημιουργοῦ· καὶ ἐπομένως εἰς ἀπειρα τὴν δύ-
 ναμὴν τε καὶ ξυλόλην διαφορὰν, ὅσον γε κατ' ἐπι-

ἑλὼν ἀπαντᾷ· καὶ τρυφᾷ, καὶ τρέφεται ἐφαμίλλως τὴν νοῦν κατὰ τὸ κρυπτόν διὰ τῶν κρυπτῶν. Καὶ δὴ, καιροῦ προϊόντος, καὶ τὸν ἀθόρυβον βίον βίου, ἡσυχῆ, κἀν τοῖς θεοῖς μόνους φιλοσοφῶν διὰ τῆς Ἰραφῆς, καὶ τῶν ὀρωμένων, δι' ἔργου ποιεῖται ὡς ἐνὶ σύμφωνον θεωρῆσαι πνευματικῶς τῇ Γραφῇ τὴν κτίσιν, καὶ τῇ ἀληθείᾳ τὰ σύμβολα δι' ἐνωτικωτέρας ὀράσεως· οὐ γεγονότος, ὁ νοῦς ἐντεῦθεν μετὰ τῆς εὐμενείας τοῦ προσκυνητοῦ Πνεύματος, καὶ τῆς κατ' αὐτὴν ἐνεργείας, ἀνάγεται εἰς τὴν τῆς ἱερᾶς ἀληθείας δρασίην τε καὶ ἐπιστήμην, ὡς ὁ μέγας φησὶ Διονύσιος· εἰς ἀναβαθμὸν ἱερῶν θεωρίας, γενικῶς φάναι δευτέρου, εἰς τὰ θεῖα θεάματα, καὶ νοήματα, τουτέστι, προκαλυμμάτων καὶ τύπων χωρῖς. Τούντεῦθεν δῆτα γυμνός ὁ νοῦς οἰοῦναι πρὸς νοητὰ προσβάλλων γυμνά, καὶ τὰς θείας ἐμφάσεις, διὰ πλείστου ποιούμενος, διὰ τῆς ἰδίας καθαρότητος, καὶ πρὸς Θεὸν ἀνατάσεως φέρειν ἐν ἑαυτῷ, ὡς ἐν λαμπροτάτῃ ἐσπέρῃ τιπλ, ἡλίῳ ὑπερστίλβουσας αὐγάς, ὑπὸ τῆς χάριτος καθ' ὅδον ἐς αὐθις τραφεῖς τοῖς ἐφικτοῖς ἐπιβάλλουσι, χωρεῖ πρὸς οἶον τρίτην βαθμίδα, τὰ πολλὰ ἐκεῖνα θεάματα τὰ μακάρια, καὶ τὰς θείας προόδους ἐνοειδέστερον καὶ συνεπτυγμένως ἀπὸ τῶν πολλῶν ἑτεροτήτων εἰς τὸν τῆς ἀτρέπτου, καὶ κρυφίας μονάδος ἀνάγων ἐπιδόλως ἀρῆτην ἔρωτα, μετὰ συμπαύσεως νοερᾶς αἰσθησεως μεταπλαττόμενος, ὡς περὶ ὁ θεωρῶν ὑπὸ τοῦ φωτίζοντος Πνεύματος ἀληθείᾳ καὶ ὑπομνήσει, εἰς πῦρ καὶ ἐγκάρδιον Θεοῦ θεωροῦν ἔρωτα ἀληκτον, καὶ ἥδε ἐστὶ κατὰ τὸν μέγαν πάλιν Διονύσιον ἡ τῆς [Ἰσ. τοῦ] ἐνοειδοῦς, ἐνθεος

μέθεξις αὐτοῦ τοῦ ἐνὸς ὡς ἐφικτόν. Ἐν τοίνυν τοιούτοις ἀναβαθμοῖς τῆς τρισυποστάτου ἐνοειδοῦς μεθέξεως, τρισολβίως ὁ θεοφύρος, καὶ θεοφρων νοῦς ἀνιπτάμενος, καὶ ἀφορήτων κέντρων θείας βακχίας, καὶ τῶν κατ' αὐτὴν μανικῶν ἐρώτων ἐκδιήλως, καὶ περιφανῶς ἀπολαύων, καὶ τετρωμένον ἀγάπης, καὶ ὡς ἂν ἐκκαίόμενον ἑαυτὸν ξυνορῶν ἀριδιήλως ἐκ τοῦ γιγνομένου τῆς διαθέσεως, ἐνθουσιᾷ καὶ ὄντως ἐξίσταται, εἰσὸς εἰς τὰ ἀποφατικά τῆς θεολογίας φαιδρῶν προσώπῳ μυστήρια, ἀπειώμενος ἀνομμάτοις ἐπιβολαῖς τὸ ἀναρχον καὶ ἀπειρον, ἀπερληπτόν τε καὶ ἐλικῶς ἔφραστον, καὶ κἀντὶ ἀνεπινοήτων. Καὶ φανταζόμενος· τὸ τοῦ Θεοῦ οἶόν τι πέλαγος· οὐσίας ἀπειρον, καὶ ἀνέκδοτον, πᾶσαν ὑπερκεκίπτον ἐνοῖαν καὶ χρόνον, καὶ φύσεως κατὰ τὸν φάμενον Θεολόγον· « Καὶ αὕτη ἐστὶν, ὡς ὁ ἱερὸς ἐπι λέγει Διονύσιος, ἡ τῆς ἐποφίας ἐστιασίς, τρέφουσα νοητῶς, καὶ Θεοῦσα πάντα τὸν εἰς αὐτὴν ἀνατεινόμενον· ἀρχόμενον μέντοι ἀπὸ τῆς τῶν ὄντων θεωρίας καὶ γνύσεως, ὡς ἐκεῖσε ὄντως ὁ ἱεροφάντωρ φησὶν, ὅπου τὰ ἱερὰ τῆς κατ' ἡμᾶς ἱεραρχίας ἀνακαθαίρει γε σύμβολα. » Ὡς περ οὖν καὶ ὁ μέγας Βασίλειος διαισι λέγων· « Ἐπειδ' ἀντιθεωρητικῶς τὸ ἐν τοῖς φαινομένοις κάλλος ὑπερβᾶς, αὐτῷ παραστῆ τῷ Θεῷ, οὐ ἡ θεὰ μόναις ταῖς καθαφαῖς καρδίαις ἐμφαίνεσθαι πέφυκεν· τότε ἐπὶ τὰ τῆς θεολογίας ἀνώτερα προκόψας, καὶ ἐποπτικῶς γενέσθαι δύναται. » Καὶ πάλιν· « Εἰς τὸ πρῶτον παραστήσομαι σοὶ καὶ ἐπόψομαι ῥήτων τοῦ ἐν Πνεύματι λαλοῦντος Δαβὶδ ὁ μέγας, ἐπειδὴν φησι· Παραστῶ σοι,

A pliciorum visum. Quo effecto, mens inde adorandi spiritus benevolentia et propria etiam virtute in sacrae veritatis visum scientiamque adducitur, ut magis ait Dionysius, sacrum contemplationis gradum, qui secundus proprie est, in divina spectacula, id est, absque revelationibus et figuris. Inde sane mens nuda tanquam ad nuda cogitabilia procedens et divinas manifestationes plurimi faciens; per propriam puritatem et ad Deum tendentiam in seipsa ferens, tanquam in splendidissimo speculo, solis fulgentes radios, gratiaque per viam nutrita iis quæ potest accipere, ad tertium gradum procedit, plurima illa beata spectacula et divinos progressus, uniformius, simpliciusque a plurimis varietatibus in immutabilis et absconditæ unitatis ineffabilem amorem ardentem se ferens, cum omni spirituali sensu informata, quemadmodum contemplativa spiritus illuminantis veritate ac memoria in ignem et intimum Dei vivificantem et indesinentem amorem. Et hæc est, juxta magnum Dionysium, simplicis unius possessio in quantum potest fieri. In talibus igitur gradibus hujus in tribus personis simplicis, beatissime ea quæ Deum ita possidet et cogitat mens advolans, violentis divini amoris aculeis et inde ferventi amore manifeste ac evidenter fruens et charitate vulnerata ac seipsam ut incensam videns ex propria inde oriente dispositione exsultat et vere in extasim rapitur, ingrediens ineffabilia Theologiæ oculis mysteria, spirituali impetu vescens æterno et infinito, incircumscripto et prorsus inenarrabili et cogitationem superanti. Atque imaginans infinitum quoddam substantiæ Oceanum et immensum, omnem temporis et naturæ, secundum laudatum Theologum, cogitationem transiens, « Et hoc est, inquit, contemplationis convivium, spiritualiter nutriens ac deificans omnem qui ad illud tendit; incipiens quidem a rerum contemplatione et cognitione, » ut ille dicit Theologus, quo in libro nostræ hierarchiæ sacra exponit symbola. Quemadmodum igitur et magnus Basilii explicat dicens : « Postquam contemplativus visibilibus pulchritudinem transierit, ipsi Deo adstet; cujus contemplatio juris cordibus solimmodo concessitur. Tunc ad ea quæ apud Theologiam sublimiora sunt accedens, et videns fieri potest. » Et rursum : « Mane adstabo tibi et videbo; quod in spiritu dixit magnus David : « Adstabo tibi, et ad ipsius tui contemplationem per mentem accedam; tunc videndi virtutem per scientiæ lumen accipiam. » Licet quoquo beatum Maximum similia dicentem audire, et ostendentem manifeste quantus sit profectus contemplatio ac cognitio Dei per Scripturam et Creationem : cognitionis nempe lumen inde fieri solere, unde incipit ea vivida ac beata contemplatio; quod semper et nunc rarum fuit, et inventu difficile pacillcis, quia desit qui ex gratiæ susceptione per experientiam doceat, ut summus pacis doctor sanctus Isaac Syrus, in quo libro De spirituali sensu

et contemplativa potentia tractat. Dicit igitur beatus Maximus : « Creata a Deo lumina sanctorum doctrinas dicimus, ut cognitionis lumen facientes, et eos qui obediunt deificantes. » Manifeste consonant sanctissimo Dionysio dicenti : « Quæcumque a Deo creata lumina ex divinis oraculis nobis sacrorum doctorum arcana traditio largita est, ea et nos docti sumus. » Et alibi dicit : « Divina cognitio, qui ad ipsam, ut licet, inclinant, eos prout disponuntur extendit, et unificat secundum simplicem ipsius unitatem. » Et rursum : « Omnis a Patre veniens luminis splendor nobis divino dono illucens, rursum ut unitiva potentia nos extendit et convertit ad unitatis Patris unitatem et deificantem simplicitatem. Ex Ipso enim et in ipsi omnia intelligis quomodo is qui per extensionem conversionemque, divinum nempe ad Deum ardorem sapienter simplex effectus est, si ex creaturis extensus Deum contempletur, et si ex Scriptura sive symbolica, sive quomodocumque divina, cum Deo uniat et deificetur, sed etiam nomine dicitur sit Deus? Quæcumque enim spiritualia et rationalia ad divinæ æternæque Unitatis absconditæ unitatem, ut licet, omnino convertuntur et ad divinam ipsius illuminationem inlesinenter, quantum fieri potest, extenduntur pro viribus, si ita dici queat, Deum ipsum imitantes, ea divino nomine digna habentur. » Eodem modo theologia Gregorii lingua manifeste dicit : « Animans providentia his in terris directum (de homine loquitur), et sursum conversum; et quod mysterii finis est, suo ad Deum motu deificatur. » Et sanctus Maximus : « Spiritualis divinæ Scripturæ forma doctos transformat ad contemplandam ex verbis in ipsos conversione, gloriam Dei quam, absconditæ Domini vultu, tanquam in speculo prospiciunt. » Illa contemplativa vita his tribus reget quæ dixi; fide nempe, spiritus participatione et sapientia scientia, in Christo Jesu, Domino nostro. ὡς ἐφ' ἑκτὸν ἀκαταλήκτως ἀνατείνεται, τῇ κατὰ δύναμιν, εἰ θέμις εἰπεῖν, θεομιμησίᾳ, καὶ τῆς θεϊκῆς ὁμωνυμίας ἡξίεται. » Ὅσπερ καὶ ἡ Γρηγορίου τοῦ πάνυ θεολόγου γλῶττα λέγει φανερώς : « Ζῶον ἐν ταῦθα οἰκονομούμενον, καὶ ἀλλαχού μεθιστάμενον, περὶ τοῦ ἀνθρώπου λέγουσα, καὶ πέρας τοῦ μυστηρίου, τῇ πρὸς Θεὸν νεύσει θεοούμενον. » Καὶ ὁ ἱεὺς Μάξιμος : « Ἡ τῆς θείας Γραφῆς, φησί, νοητῆ μορφῇ διὰ σοφίας τοῦ γνωστικῆς μεταμορφοὶ πρὸς θέωσιν ἐκ τῆς ἐν αὐτοῖς τοῦ Λόγου μεταμορφώσεως, ἀνακαλυμμένην προσώπῳ τῆν δόξαν Κυρίου κατοπτριζομένου. » Οὗτος βίος ὁ θεωρητικὸς δέχεται τριῶν ὧν προῦφην· πίστewς, καὶ πνευματικῆς μετοχῆς, καὶ σοφίας εἰδήσεως, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

82. Contemplativa cum vivicante spiritu vita, multis quibusdam ac miris spectaculis spiritualibus contemplantem replet in mysterio : quod non est per se visibile aut obvium, sed mediante tempore et longa philosophia ; ita ut ordine et gratia procedendum sit. Et nunc quidem audias prophetam tranquillitatis gratiam contemplantem, et omnium, excepto Deo fugam : « singulariter sum ego, donec transeam. » Et alibi rursum propter spirituales ad creaturas conversionem : « Quam magnificata sunt opera tua, Domine : omnia in sapientia fecisti. » Et illud : « Odor vestimentorum tuorum sicut odor agri pleni cui bene-

καὶ αὐτῇ τῇ περὶ σοῦ θεωρίᾳ διὰ τοῦ νοῦ προεργίζω, τότε τὴν ἐποπτικὴν ἐνέργειαν διὰ τοῦ κατὰ τὴν γνῶσιν φωτισμοῦ ἀναλήψομαι. » Ἐνεστί δὲ τὰ τοιαῦτα ἀκούσαι λέγοντος· ἐφραμίλλω, Μάξιμου τοῦ ἱεροῦ, καὶ δεικνύοντος ἀντικρυς ἡλίκων ὄσον προκοπῆς, θεωρία καὶ γνῶσις Θεοῦ διὰ τῆς Γραφῆς καὶ τῆς κτίσεως· καὶ οὕτως ὁ τῆς γνῶσεως φωτισμὸς ἐντεῦθεν γίνεσθαι φιλεῖ, δι' οὗ ἡ κατ' ἐπιβολὴν μακαρία θέωσι, χρεῖμα εἴπερ ποτὲ καὶ νῦν σπάνιον, καὶ δυσεῦρετον ἡσυχάζουσι, δι' ἑνδοξίαν τοῦ ἐκ τῆς ἐπερχῆς τῆς χάριτος διὰ πείρας διδάξοντος, ὡς ὁ τῆς ἡσυχίας ἀκρος ὑφηγητῆς φησὶν ἅγιος Ἰσαὰκ ὁ Σύρος, ἐν ᾧ λόγῳ περὶ πνευματικῆς αἰσθήσεως ἀρχεται αὐτίκα λέγειν, καὶ δυνάμεως θεωρητικῆς. Λέγει γοῦν Μάξιμος ὁ ἱεὺς : « Θεουργικὰ φῶτα φαμεν τὰς βῆτων ἀγίων διδασκαλίας, ὡς φῶς γνωσεως ἐμπούσας, καὶ θεούσας τοὺς πειθομένους. » συνῶδων ἐφανώς τῷ πανιέρῳ Διονυσίῳ λέγοντι· « Ὅσα ἄλλα θεουργικὰ φῶτα τοῖς λογίοις ἀκολούθως ἢ τῶν ἐνθέων ἡμῶν καθηγεμένων κρυφία παράδοσις ἐκτραχτορικῶς ἡμῖν ἐδωρήσατο, ταῦτα καὶ ἡμεῖς μεμυημεθα. » Καὶ ἀλλαχού λέγει· « Ἡ θεία γνῶσις τοὺς ἐπ' αὐτὴν ὡς θεμιτὸν ἀνανεύοντας, ἀναλόγως αὐτοῖς ἀνατείνει, καὶ ἐνοποιεῖ κατὰ τὴν ἀπλωτικὴν αὐτῆς ἔνωσιν. » Καὶ αὖθις· « Πᾶσα πατροκινήτου φωτοφανείας πρέδος, εἰς ἡμᾶς ἀγαθοδότης φοιτῶσα, πάλιν ὡς ἐνοποιὸς δύναμις ἀνατατικῶς ἡμᾶς ἀναπλοῖ, καὶ ἐπιστρέφει πρὸς τὴν τοῦ συναγωγῆ Πατρὸς ἐνότητά, καὶ θεοποιῶν ἀπλήτητα. Ἐξ αὐτοῦ γὰρ καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα. Συνίης, ὅπως ὁ ἀνατατικῶς κατ' ἐπιστροφήν, ἄγγον θεῖαν ἐπιβολὴν εἰς Θεὸν ἐνοσίφως ἀπλωθεῖ, ἐάν τε ἀπὸ τῶν ὄντων τὸν Θεὸν ἀνατεινόμενος θεωρῆ, ἐάν τε ἀπὸ τῆς Γραφῆς εἴτε συμβολικῆς, εἴθ' ὅπως δῆποτε θείας, ἐνοῦται θεῶν, καὶ θεοποιεῖται, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ θεὸς εἴρηται ὀνομαστέ ὁ τοιοῦτος; » Ὅσα γὰρ, φησὶ, τῶν νοερῶν καὶ λογικῶν πρὸς τὴν τῆς θεοαρχικῆς κρυφιοτήτος ἔνωσιν, ὅση δύναμις, ὀλικῶς ἐπέστραπται, καὶ πρὸς τὰς θείας αὐτῆς ἐλλάμψεις πρ'. Ὁ θεωρητικὸς μετὰ τοῦ ζωοποιῦ Πνεύματος βίος, πολλῶν τιῶν καὶ ἀξιαγάτων θεαμάτων νοητῶν τὸν θεωρῶν ἐμπέπλησιν ἐν τῷ μυστικῷ οὐτ' αὐθωρῶν οὐτ' ἄθρόον, ἀλλὰ διὰ χρόνου καὶ μακρῶς τῆς φιλοσοφίας· ὡς δὴ καὶ τακτηδόν, καὶ κλιμακῆδόν οἰοῖται. Καὶ νῦν μὲν τοῦτον ἀκούσαις λέγοντι· ἀνθεωροῦντα τῷ περιόντι τῆς ἡσυχίας, καὶ ἀπὸ τῆς πληθ. Θεοῦ, πάντων φυγῆς· « Κατὰ μόνας εἰμὶ ἐγὼ ἕως ἂν παρέλθω. » Ἄλλοι· αἰῶνις διὰ τὴν πρὸς τὰ ὄντα γνωστικὴν στροφήν, « Ὡς ἐμεγαλύνθη τὰ ἔργα σου, Κύριε! πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησας. » καὶ τό· Ὅσην ἱματιῶν σου ὡς ὄσην ἀγροῦ πλήρους ἐν εὐλόγησιν, Κύριε· ἐνίοτε δὲ ἀνατατικώτερον ἀποβλέπειν

ποιῶν, καὶ εἰς νοητὰς ἀνέναι ἀναβάσεις ἐνεργαζόμενος πείθει λέγειν· « Εἰς ὁμῆν μύρων σου ὀπίσω δραμούμαι, » πρὸς τὸν Θεόν· καὶ τό· « Ὑψώσω σε, ὁ Θεός μου, ὁ βασιλεὺς μου, καὶ εὐλογήσω τὸ ὄνομά σου εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος· μέγας Κύριος καὶ γινεῖς σφόδρα, καὶ τῆς μεγαλωσύνης αὐτοῦ οὐκ ἔστι πέρας. » Καί· « Ἐθαυμαστώθη ἡ γνῶσις σου ἐξ ἑμοῦ, ἐκραταιώθη, οὐ μὴ δύνωμαι πρὸς αὐτήν. » Ἐν ἄλλοις δέ τοι· « Σὺ δὲ ὑψιστός εἰς τὴν αἰῶνα, Κύριε, καὶ τὸ μνημόσυνόν σου εἰς γενεάν καὶ γενεάν. Σφόδρα ὑπερυψώθης ὑπὲρ πάντας τοὺς θεοὺς, » τῷ τῆς ἑράσεως ὑπερουσίῳ ὑμνεῖν παρασκευάζει ἀνατεινομένου· τοὺς θεατὰς. Ἄλλοτε εἰς ἀπόφασιν ἐνάγει περιφανῆ κράζοντας· « Οὐκ ἔστιν ὁμοίός σοι ἐν θεοῖς, Κύριε, καὶ οὐκ ἔστι κατὰ τὰ ἔργα σου. » Καί· ἔρος γνωστικῶν, καὶ τόπον Θεοῦ ἄγιον πνευματικῶς θεωροῦσι, δείκνυσιν εἰς ὃ ἀναβαίνουσι, καὶ ἐν ᾧ ἴστανται οἱ ἀθῆοι χεροὶ, καὶ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ· οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ἀναβάσεις οὕτως ἕως τῶν οὐρανῶν, καὶ καταβάσεις ἕως τῶν ἀβύσσων, τῶν ὑψηλῶν καὶ βαθῶν, τουτέστι μυστηρίων τοῦ Πνεύματος παρέχει ὁρᾶν· καὶ μὲν δῆποτε, περὶ τὴν θέαν τοῦ κατὰ τὴν Τριάδα προσωπικοῦ θεάματος· ἐπιστᾶ θαυμαστώ· ποτε δὲ ἐν τῇ θεωρίᾳ τοῦ Ἰησοῦ, καὶ τῆς κατ' αὐτὸν ἐκάρκου οἰκονομίας, καὶ τῶν ἐπομένων αὐτῇ μυστηρίων ὑπερφῶν ἐν ἐκτελήσει ἀφορᾶν ἀττολεῖ. Καὶ τότε ὅλως μετὰ πολλὰ καὶ μακάρια θεάματα, οὐμενοῦν παρήσει θεωροῦντα, εἰ μὴ καὶ εἰς κλίπους αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ καινοτρόπως, βαβαί τῆς χάριτος! εἰσγαγῆ πεφωτισμένον ἐν ἀληθείᾳ καταπαύσει, καί· ἀναπαύσει ἀφράστῳ, καὶ τρυφῇ πνευματικῇ, καὶ ὑπερφῶει, ἵνα μὴ μέθη λέγοιμι τῶν καλῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ θειοτέρα ἐκτάσει, κλίπους ἑκείνους ὑπερευλογημένους, πολὺ βάθος σχόντας θείων μυστικῶν καὶ αποχωρῶντως αἰσθησῆς ὑπερουσιότητος Θεοῦ προσεγγίζοντας· οὗ· κλίπους κληρονομίαν ἄνωθεν ἔσχε καὶ Ἀβραάμ, ὀτηνίκα καὶ αὐτὸς ὁ Θεός κληρὸς ἐγγόνει τοῦ Ἀβραάμ, κατὰ τό· « Ἐγὼ εἶμι ὁ Θεός Ἀβραάμ. » Θεός τοίνυν ἔσοχα τοῦ Ἀβραάμ ὡν ὁ Θεός, ἀκλούθως καὶ οἱ τοῦ Θεοῦ κλίποι, κλίποι τοῦ Ἀβραάμ εἰσι. Καὶ εἰς τοὺς κλίπους γοῦν τοῦ Θεοῦ, εἴτε κλίπους τοῦ Ἀβραάμ, θέλει τις λέγειν, ἀνάγων εἰσάγει ἐν πάσῃ ἀπλότητι μεθ' ὑπὲρ λίαν ἀγαπητικῆς εὐφροσύνης θεοῦ γιγναμένων, καὶ μακάριον ἀποκαθιστᾶ ἐν θυμηδίᾳ καὶ σφόδρα τέρπει ἀφάτη, βίος ὁ θεωρητικὸς ἐν πνεύματι, νοῦν σοφίας μετεληφῶτα καὶ μελέτην ὅτι μάλιστα ποιούμενον ἄνω βλέπειν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

πγ'. (1) Ἐπειδὴ ἡ τε κτίσις ἡ τε Γραφή Θεοῦ Λόγῳ ἐξηπλώνται, καὶ πνευματικῶς ὀρώμενα, τὸν νοῦν καὶ πάσας τὰς δυνάμεις αὐτοῦ βεβαίως εἰς τὴν τοῦ Θεοῦ ἐποψίαν καὶ κατανόησιν, προενεργουμένης τῆς καρδίας, καὶ προκεκινημένης πνευματικῶς· σοφῶς ἐς τὰ μάλιστα φησι διδάσκων ὁ ἱερὸς Δαβὶδ, ποτε, « Τῷ Λόγῳ Κυρίου στέρεοῦνται οἱ νόες, » οὗς νῦν οὐρανοῦς καλεῖ, « καὶ πάσα ἡ δύναμις αὐτῶν τῷ

dixisti, Domine. » Interdum vero hortans ut intensius aspiaciatur, et excitans ut spiritualiter ascendatur, suadet ut dicamus ad Dominum : « In odorem unguentorum tuorum curramus. » Et illud : « Exaltabo te, Deus meus rex, et benedicam nomini tuo in saeculum saeculi : magnus Dominus et laudabilis nimis, et magnitudinis ejus non est finis. » Et : « Mirabilis facta est scientia tua ex me, roborata est et non poterō ad illam. » Et alibi etiam : « Tu autem altissimus in saecula, Domine, et memoria tua in generationem et generationem. Multum elevatus et super omnes Deus, » contemplationis celsitudine contemplativus excitans, ut Deum hymnis celebrent. Alibi in manifestam declarationem eos inducit clamantes : « Non est similis tui in diis, Domine, et non est secundum opera tua. » Et scientiae montem et locum Dei sanctum spiritualiter contemplantibus ostendit quo ascendunt et in quo stant qui puris manibus sunt et nullo corde : attamen et ascensiones sic usque ad caelos et descensus usque ad abyssos, alios caelos nempe, excelsos, alios profundos, mysteriorum nempe spiritus, contemplationi offert ; et sane quidem circa Trinitatis personarum contemplationem mire immoratur ; aliquando vero in Jesu contemplatione et illius incarnationis et in consequentium eam mysteriorum in stupore inspicere delectatur. Et tunc omnino post multa ac beata spectacula contemplationem non relinquit, nisi eum in ipsum Dei sinum novo modo, o gratiam ineffabilem ! illuminatam introduxerit, in vera quiete et ineffabili pace et spiritualibus deliciis et supernaturalibus, ne dicam, Dei pulchritudinis ebrietate, et diviniorē exstasi, in sinum illum benedictum, mysteriosum Dei altitudinem habentem sufficienter Dei supersubstantialis sensui appropinquantem ; quem sinum ut supernam hereditatem Abraham habuit, cum ipse Deus hereditas Abraham factus sit, juxta illud : « Ego sum Deus Abraham. » Cum igitur Deus eminenter Abraham Deus sit, et Dei sinus sinus est Abraham. Et in sinum igitur Dei, sive in sinum Abraham velit quis dicere, adducens introducit in omni simplicitate, cum peramante lætitia, deificat et beatum efficit in animi voluptate et ineffabilibus deliciis vita contemplativa eum qui in spiritu sapientiam participavit, et præcipuam curam habet sursum aspicerem, in Christo Jesu Domino nostro.

83. Quoniam creatio et Scriptura Dei Verbo replentur, et spiritualiter aspecta mentem et omnes ejus potentias roborant ad Dei contemplationem cogitationemque, præoperante et moto a spiritu corde, sapienter omnino loquitur ac docet beatus David : « Verbo Domini firmantur mentes ; » quos caelos vocat ; « et omnis virtus earum spiritu oris ejus. » Alibi vero : « Quando videtur plena spi-

(1) Σχόλ. Ἀναγκαῖοτάτον καὶ ἀξιομνημόνευτον τὸ παρὸν ὑπάρχει κεφάλ. διὰ τοὺς χωρὶς πνεύματος θεωρούμεντας, εἴτε διὰ τῆς Γραφῆς, εἴτε διὰ τῆς κτίσεως.

† tualis terra, † nempe cor nostrum, misericordia Domini; † spirituali nempe virtute et efficacia et motu sensibiliter ac manifeste. Priusquam autem eam in corde efficaciam et virtutem et motum sentiat mens, non modo eam soliditatem non habebit quæ ex creationis Scripturæque spirituali contemplatione efficitur, dum in unam rationem quæ in ipsis sunt reducimus, sed valde metuendum est ne phantasia decepta pereat. Ideo si curæ nobis sit Deum ex Scriptura et creatione contemplari, simpliciterque et uniformiter plurimas rerum rationes et spectacula in unam rationem et spiritum replicantes, uniformi, simplici, non figurata contemplatione utentes in infinitudine, in immensitate ac æternitate, in corde nostro prius thesaurum invenire studemus et oremus Deum sanctum ut terra: nostram sua misericordia adimpleat. Et tunc, si qua adsit potentia, mentem nostram ad Dei cogitationem erigamus, simplicem, ut dictum est, uniformem, non figuratam, æternam, immensam et infinitam, in Verbi et Spiritus contemplatione et auxilio.

84. Quando recta ac simplici dispositione animæ homo virtutis cursum perficit, cum humili sensu in patientia et spe ex fide orta, vivificans autem et perpetuo scaturiens sancti Spiritus virtus et efficacia cor penetraverit, animæ potentias vere illuminans, movensque manifeste et excitans ad seipsam invitat mentem, quia statim et ineffabiliter ipsi unitur, ita ut revera mens et gratia indubitanter tunc unus spiritus fiant, tunc sane mens sponte venit gratiæ auxilio adjuva ad contemplationem, cessante ineffabiliter ejus errore et vagatione sancti ac vivificantis Spiritus virtute et illuminatione, et in spiritualium Dei mysteriorum revelationem festinat, et omnimodo pacificoque silentio, proprio ac naturali aspectu in supernaturalia et ineffabilia incedere tentat, et tacite magis Deum, ut fieri potest, videre conatur cum divinorum scientia, ex sacris Lectionibus hausta, quanto magis, seipsam reliquerit humiliata et orans, sancto Dei Spiritu mota. Tunc igitur non extra theologiam sita est, sed statim ipsa theologa est, et non sustinet de Deo non loqui ac perpetuo; sed sine cœlesti illo, quod diximus, dono ac spiritu semper cor movente et inspirante; heu! quæcumque mens videt, phantasiæ sunt, et quæcumque de Deo loquitur, voces sunt in aere diffusæ, sensus animæ non excitantes, ut oportet. Ex auditione enim et verbis ab externis venientibus, unde funestissimus error, spiritualium et theologiarum ipsius miserrime originem ducit, cum non sit ex corde per sancti Spiritus virtutem producta; ex quo spiritualium ac theologiarum simplex et immutabilis veritas, in qua omnino loquendum est. Et enim in corde ubi non adest manifeste participata vivificans et illu-

πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ· ἡ ποτὲ δὴ· ἡ Ὁπηνίκα φαίνεται πλήρης ἡ νοητὴ γῆ, ἡ ἤτοι· ἡ καρδία ἡμῶν, ἡ τοῦ ἐλέους Κυρίου, ἡ τῆς πνευματοκινήτου δηλαδὴ δυνάμεως, καὶ ἐνεργείας καὶ κινήσεως εὐαισθήτους καὶ ἐμφανῶς. Πρὶν δὲ τῆς ἐνεργείας καὶ δυνάμεως καὶ κινήσεως ἐν καρδίᾳ ὁ νοῦς ἀΐσθηται, οὐ μόνον οὐχ ἔξω τὸ στερέμνιον ἐκ τοῦ τὴν κτίσιν καὶ τὴν θείαν Γραφὴν θεωρητικῶς καὶ πνευματικῶς ἀναλέγεσθαι, καὶ συνάγειν εἰς ἓνα λόγον τὰ ἐν αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ φέρεσθαι διττοπλεῖστος περιστοιχῆτο· ἔλγεται παραφαντασθεῖς. Διὸ δὴ, εἰ τί γε μέλλοιμεν ἀσχολίαν ποιήσασθαι τῶ τὸν Θεὸν ἐκ Γραφῆς θεωρεῖν, καὶ τῆς κτίσεως, ἐνοειδῶς τε καὶ μονειδῶς τοὺς πολλοὺς λόγους τῶν ὄντων, καὶ τὰ θεωρήματα εἰς ἓνα λόγον καὶ πνεῦμα συμπύσσοντες, ἐνοειδῆ, καὶ ἀπλήν, καὶ ἀνείδεον θεωρίαν ὁρῶντες ἐν ἀορισίᾳ, καὶ ἀπειρίᾳ, καὶ ἀναρχίᾳ τῆς τῆς καρδίας ἡμῶν πρότερον ἔνδον εὐρηξί- ναι ζητήσωμεν θησαυρὸν, καὶ ἐκτετεύσωμεν Θεὸν ἄγιον, πληρῶσαι τὴν γῆν ἡμῶν τοῦ ἐλέους αὐτοῦ· καὶ τότε εἰ τις δύναμις, ἄνω δῶμεν ἐλευθερίως τὸν νοῦν πρὸς Θεοῦ κατανόησιν, ἐνοειδῆ, ὡς εἴρηται, καὶ μονοειδῆ, ἀπλήν, ἐνείδεον, ἀίδιον, ἀπειρον, καὶ ἀόριστον, ἐν θεωρίᾳ καὶ βοηθείᾳ τοῦ Λόγου τε καὶ Πνεύματος.

πδ'. Ὁπηνίκα ταῖς εὐθέσι, καὶ ἀπλοῖκαῖς διαθέσεσι τῆς ψυχῆς τὸν κατὰ τὰς ἀρετὰς δρόμον δι' ἀρετῶν μετὰ φρονήματος ταπεινοῦ ἐν ὑπομονῇ καὶ ἐλπίδι τῇ διὰ πίστεως διανύοντος τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ζωοποιὸς καὶ ἀειβλύτος τοῦ ἀγίου Πνεύματος δύναμις καὶ ἐνεργεῖα τῇ καρδίᾳ ἐπιδημήσει, φωτίζουσα γιννομένη δυνάμεις τὰς ψυχικὰς, πεφυκότως κινουμένη περιφανῶς, καὶ παρακαλοῦσα, πρὸς ἑαυτὴν προσκαλεῖται τὸν ἐνεργεῖα νοῦν ὅτι τάχιστα καὶ ἀβρόχως ἐνοῦται αὐτῷ, ὡς εἶναι τῷ ὄντι τὸν νοῦν καὶ τὴν χάριν τοτηνικήδε ἀναμφιλέκτως εἰς πνεῦμα ἐν, τότε δὴ τότε ὁ νοῦς αὐτόμολος ἦκει τῇ ἐπιπολίᾳ τῆς χάριτος βοηθούμενος πρὸς τὸ θεωρεῖν, στάσις δηλονότι ἀφράστως τῆς τοῦδε περιφορᾶς, καὶ περιπλανήσεως τῇ ἐνεργείᾳ καὶ τῷ φωτὶ τοῦ ζωοποιῦ καὶ ἀγίου Πνεύματος, καὶ εἰς ἀποκαλύψεις φοιτῆ μυστηρίων θείων νοητῶν, καὶ σιωπῇ παντοῖα καὶ ἡσύχῳ, ἰδίῳ πεφυκότι βλέμματι ἐμβατεύειν ἐπικνεῖται ὑπερφυσίᾳ ἀβρόχως, καὶ τοσοῦτο μάλλον θεωρεῖ καὶ θεοληπτεῖται, καὶ πρὸς τὸ τὸν Θεὸν ὡς ὄν τε ὄρᾳν ἀνατείνεται μετ' ἐπιστήμης τῶν θείων, ἐξ ἱερῶν συνειλεγμένης ἀναγκωσμάτων, ὅσον ἐξ ἀναλόγου ἀφιδιάζει ταπεινούμενος, καὶ προσευχόμενος ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν ἀγίῳ Πνεύματι ἐνεργούμενος· τότε οὐν οὐδὲ τοῦ θεολογεῖν ἔστιν ἐκτός, ἀλλ' ἅμα εὐθύς ἐστιν αὐτόχρημα θεολόγος, καὶ μὴ θεολογεῖν οὐκ ἀνέχεται, καὶ διηνεκῶς (1), χωρὶς δὲ δωρεᾶς οὐρανοῦ τῆς εἰρημένης, καὶ χωρὶς Πνεύματος ἐναργῶς ἀεικίνητα πνεύοντος ἐν ἄρα καρδίᾳ, φεῦ! ὅσα ὁ νοῦς ὄρᾳ, φαντασθῆναι τοῦδε εἰσι, καὶ ὅσα θεολογεῖ, λόγοι τὴν ἄλλως εἰσὶν εἰς ἀέρα προγεόμενοι, τὸ τῆς ψυχῆς αἰσθητήριον μὴ διεγείροντες ἢ χρεῖ. Ἐξ ἀκοῆς [Ἰσ. λέγει τὸ γὰρ] ἐνεργεῖται καὶ

(1) Ὁμοίως καὶ τὸ τὰ ὄντα σημειῶδες ὑπάρχει ὡς τῆς πλάνης προφυλακτικόν.

λόγων ἰόντων ἐξῆθεν, ὅθεν ἡ πάνδεινος πλάνη τῶν νοητῶν, καὶ θεολογίας αὐτῆς κακῶς ἐς τὰ μάλιστα ἔσχε τὴν πάροδον, οὐκ ἐκ καρδίας ἐνεργουμένης ὑπὸ τοῦ φωτισζοντος Πνεύματος, ὅθεν τῶν νοητῶν ἡ ἐνοειδής· καὶ θεολογίας ἀτρεπτος ἀλήθεια, ἐν ἣ καθόλου φάναι· καὶ γὰρ ἐν τῇ καρδίᾳ, ἐν ἣ οὐ πάρεστιν ἐμφανῶς τῷ μετόχῳ ἡ ζωοποιός καὶ φωτιστικὴ τοῦ Πνεύματος δύναμις, καὶ ἐνέργεια ἀειβλύτως, εἴτε πνεύουσα θέλοι τις λέγειν, εἴτε βρούσα, ἔνωσις οὐκ ἔστιν ἐκεῖ νοερά, ἀλλὰ μᾶλλον διαίρεσις, οὐδὲ δύναμις καὶ στάσις, ἀλλ' ἀσθένεια καὶ τρεπτότης, οὔτε μὲν ἐφαμιλλῶς φῶς, καὶ ὄρασις ἀληθείας, ἀλλὰ μᾶλλον σκότος, καὶ φαντασίας εἰκατός ἀναπλασμός, καὶ τὸ ὄλον ἀλογίας καὶ πλάνης ὁδός· ἐν τρισὶ καὶ γὰρ τάξεσιν, ἡ ὁδοί, κατὰ τοὺς Πατέρας, διέναι ἔχων ὁ νοῦς, φυσικῶς δηλαδὴ, ὑπερφυῶς καὶ παρὰ τὴν φύσιν, ὅταν ἐν ὑποκειμένῳ τι νοητῶν ὁ νοῦς θεωρῆ, κατὰ φύσιν ὁρᾷ, μέντοιγε μετ' ἐνεργείας ὑπερφυῶς τοῦ Πνεύματος· ἔταν δὲ ὑποστατικῶς ὁρᾷ καὶ οὐκ ἐν ὑποκειμένῳ, δαίμονα τυχόν, ἢ ἀγγελίον, εἰ μὲν ἦνωται ὁ νοῦς ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἡ δαδουχία τοῦ Πνεύματος ἀναζωπυρεῖται ἀσφοδρότερον, ὑπερφυῶς ὁρᾷ, φανερόν δὲ ὅτι καὶ ἀπλανῶς· εἰ δὲ τὰ ὁρώμενα ὁρῶν διαίρεται καὶ ἀμαυροῦται ὁ νοῦς, καὶ ἡ δύναμις ἡ ζωοποιός σβέννυται, παρὰ φύσιν ὁρᾷ, καὶ τῆς πλάνης ἔστιν ἐκεῖνη ἡ ὄρασις. Διὰ τοῦτο οὐκ ἀναταίνει τὸν νοῦν πρὸς ὄρασις πνευματικῆν ὑποστατικῶς χρῆς, οὐδὲ τῇ ὁράσει πιστεῦειν καὶ ὀπωσοῦν, μὴ ἐνεργουμένης κατὰ τὰ προκειμένα τῆς καρδίας καὶ κινουμένης ὑπὸ τῆς τοῦ ἁγίου δυνάμεως Πνεύματος, εἰ μέλλοιμεν ὀφθαλμοῦ εἶναι νοῦ καὶ σώφρονος.

πε'. Τινὲς οὐρανίῳ δρόσῳ τῆς χάριτος, τὴν τῶν σφετέρων παθῶν φλεγμονὴν καλῶς γε ποιοῦντες ἐς ταμίαιστα, ἐξιδῶσαι πειρῶνται· περὶ ὧν δηλαδὴ γέγραπται· « Ἦ δρόσος ἡ παρὰ σοῦ λαμα ἡμῖν ἔστα. » Τισὶ δὲ ἦδε ἡ εἰρημένη δρόσος, μερίζοντι πως ἀντιλήψει θεῖς ἦνωται, καὶ εἰς μάννα μεταποιεῖται, καὶ ὡς ἂν ποι ἐκ τίνος σίτου ἀρτοποιεῖται, συντριμμῶν καρδιακῆς ταπεινώσεως, ὕδατι τε σαρκῶν, καὶ πυρὶ πνευματικῆς γνώσεως, ἐπαξίως τοῦτο καὶ μόλα εικότως πεπονηθῆσα, καὶ εἰς γε βρωῶν ἀγγελοειδῆ προσήκουσαν γεγούσα, περὶ ὧν εὐλόγως ὡς τὰ πολλὰ εἰρηται· « Ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος. » Εἰσὶ δὲ, οἷς κατὰ πρόβασιν ὑψηλοτέρῳ τινὶ τρόπῳ γέγονε καὶ ὀπτανεται αὐτῶν ἡ φύσις μάννα σαφῶς· περὶ ὧν τὰ Εὐαγγέλιά φησι· « Τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος, πνεῦμά ἐστιν. » Ἡ πρώτη τάξις ἡσυχαστῶν σοφῶν· ἡ μετ' αὐτὴν καὶ σιωπῆν ἀσχοῦντων, μετὰ τῆς θείας γνώσεως· ἡ δὲ γε τρίτη, ἡπωμένων καθόλου καὶ ἡλωμένων ἐν Χριστῷ, Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

πεζ'. Διαφυγῶν διὰ τῆς χάριτος, ὡς εἶδος, Φαραῶν, καὶ Αἴγυπτον καὶ τάχει δεῖν καὶ ἐπιμοχθᾶ νοητῶς ὁ νοῦς, καὶ μὲν γε τὴν κυματίζουσαν πικρίας κύματα ἐμπαθῆ, καὶ ἀμώδους κακίας· σαρκικὴν βιοτήν, καὶ ἐν νοητῇ ἐρήμῳ γενόμενος, διλονότι ἐξεῖ ἀπληλαγμένη Φαραωνιτῶν νοητῶν· καὶ ξυλλήθδην εἰπεῖν, τὰ τότε τοῖς Ἑβραίοις συμπεσόντα κατ' ἀσθησιν χαλεπὰ, νοητῶς καὶ παθῶν καὶ ἀπαλλαγῆς, μάννα ἐξ ἐπομένου ἐσθλεί νοητῶν, αἰσθήσει ψυχῆς ἀσφαλῶς, οὐ τύπον τὸ πάλαι ἦσθιεν ὁ Ἰσραὴλ αἰσθητῶς. Καὶ κατὰ μὲν τὰς ἀρχάς, ἔστιν ὅτι μεμνη-

minans Spiritus sancti virtus et semper scaturiens efficacia, sive inspirans, ut quidam dici velint, sive fluens, illi non est spiritualis unio, sed potius divisio, neque vis, neque stabilitas, sed infirmitas ac mutabilitas, neque lumen ac visio veritatis, sed potius tenebrae et plerumque vana fictio, et dementia ac erroris via. Triplici ordine aut via mens procedere potest, juxta Patres, naturaliter nempe, supernaturaliter, contra naturam. Quando in substantia quaedam mens contemplatur aliquid spirituale, secundum naturam contemplatur, cum efficacia tamen sancti Spiritus supernaturali; quando autem hypostatice contemplatur et non in supposito, damnationem contemplatur aut angelum. Si quidem mens in pace uniat, et Spiritus sancti fux inflammatur vividius, supernaturaliter contemplatur, manifeste ac sine errore; si vero visibilia contemplant dividatur et infirmetur mens, et vivifica virtus extinguatur, tunc contra naturam videt et haec est erroris contemplatio. Ideo non oportet mentem intendere ad spirituales visionem hypostatice, neque visioni credere quomocumque, nisi cor juxta praedicta moveatur et afficiatur Spiritus sancti virtute, si mentis sanae sapientisque esse velimus.

85. Quidam caelesti gratiae rore suarum cupiditatum ardorem, optime se gerentes, curare conantur; de quibus sane scriptum est: « Ros qui ex te defluit, nobis est medicina. » Quibusdam vero praedictus ros, majore quadam gratiae susceptione, cogitur et in manna transformatur, et tanquam ex quodam frumento panis efficitur, cordis humiliati contritione, et lacrymarum aqua, et spiritualis scientiae flamma, id patiens digne et merito, et in angelicam escam conversus, de quibus optimedictum est: « Panem angelorum manducavit homo. » Sunt autem quibus in via quodam excelso modo factum est et videtur ipsorum natura manna manifeste; de quibus dicunt Evangelia: « Quod factum est ex Spiritu, Spiritus est. » Primus ordo sapientium in pace degentium ordo est; secundus, eorum qui silentium servant cum divina scientia; tertius, eorum qui omnino simpliciter effecti sunt et conversi in Christo Jesu, Domino nostro.

86. Postquam per gratiam, ut decet, Pharaonem et Aegyptum et quae in hac regione terribilia sunt et labore plena mens spiritualiter effugit, vitamque amaritudinis fluctibus agitatum et vitam amarum malitia carnalem; et in spirituali deserto spiritualibus Pharaonibus liberata consistit; et ut breviter loquar, quaecumque Hebraeis acciderunt mala spiritualiter et perpressa est et rejecit, consequenter spirituale manna manducavit, securo animae sensu, cuius figuram olim sensibiliter Israel manducavit. Et: Postquam incepit, memor cogitabilia cupit, ut illi

85. Quidam caelesti gratiae rore suarum cupiditatum ardorem, optime se gerentes, curare conantur; de quibus sane scriptum est: « Ros qui ex te defluit, nobis est medicina. » Quibusdam vero praedictus ros, majore quadam gratiae susceptione, cogitur et in manna transformatur, et tanquam ex quodam frumento panis efficitur, cordis humiliati contritione, et lacrymarum aqua, et spiritualis scientiae flamma, id patiens digne et merito, et in angelicam escam conversus, de quibus optimedictum est: « Panem angelorum manducavit homo. » Sunt autem quibus in via quodam excelso modo factum est et videtur ipsorum natura manna manifeste; de quibus dicunt Evangelia: « Quod factum est ex Spiritu, Spiritus est. » Primus ordo sapientium in pace degentium ordo est; secundus, eorum qui silentium servant cum divina scientia; tertius, eorum qui omnino simpliciter effecti sunt et conversi in Christo Jesu, Domino nostro.

86. Postquam per gratiam, ut decet, Pharaonem et Aegyptum et quae in hac regione terribilia sunt et labore plena mens spiritualiter effugit, vitamque amaritudinis fluctibus agitatum et vitam amarum malitia carnalem; et in spirituali deserto spiritualibus Pharaonibus liberata consistit; et ut breviter loquar, quaecumque Hebraeis acciderunt mala spiritualiter et perpressa est et rejecit, consequenter spirituale manna manducavit, securo animae sensu, cuius figuram olim sensibiliter Israel manducavit. Et: Postquam incepit, memor cogitabilia cupit, ut illi

sensibiles carnes, Ægyptiācas victimas, periculo e A plerumque atque etiam non secure, et aversionem a Deo patitur donec convertentis pœnitentiæ medicina, divinum rursus inquirat. Et sœne quidem si caro hæc frequentius quam manna, cum pace comedatur, tempore procedente et gratia ipsi motum et vim adjiciente, spiritualem carnem, in manna naturam quodam modo conversam, ut aliquis dicat, manifeste videt. Sunt autem tali menti manna comedenti, juga spiritualia et flagella, quibus utens ut pondere ad manna, quod quotidiani cibi superfluum sit, rejicit, ne forte ultra modum pinguescens totum pereat et una cum illo cibi defectu periret mens quæ modum non servaverit. Manifeste autem mens quæ manna comedit, nec quidquam aliud, pulchrius vivit, quam ea quæ quidquam aliud comedit, spirituater dico; quia et ipsa quodammodo, cibi natura, in manna qualitatem, ut ita dicam, transit. Signum autem est appetitus carentis erga quælibet aliena, quæ quidem prius cupiebat; et quando undique manna manducandum habet et infans effecta est, cum pietate adunata, non mirum est, si ad hujus habitum, quod perpetuo comedit et jam in assumpti, convertitur, neque rationi contraria est ad hujus manna qualitatem mentis transformatio. Naturaliter enim cibus frequenter et indesinenter sumptus in ipsum quod nutritur, converti solet. Tunc igitur non modo angeli ordinem mens tenet, sed est divinæ adoptionis puericeps effecta, digne ex spirituali gloria ad gloriam translata, non modo unum aspiciens, sed et ipsa in se unum aliquid effecta, et in illo vivens, et mundo supernaturali fruens, et ut ita dicam, ineffabilibus mysteriis delectata divine et Deo grata in sancto Spiritu. Et quodammodo secundum aspecta et celebrata transformatur, et se in manna natura contemplatur. Is quidem ordo excelsior est et multo honorabilior, cum manna noverit seipsam manducare, et in quamdam manna naturam se transformari. Prius enim fit, quando in initio mens in seipsa spirituali unione replicatur; secundum vero, manifestioris unionis et mysteriorum spiritualium revelationis, et summæ ac omnibus absolute simplicitatis spiritualitatis evidens indicium est.

87. Simplex natura mens est, quia illud cujus imago est, simplex quoque est; quod quidem est divinam; cum igitur talis sit, et simpliciter operari solet. Quidquid enim ejusdem naturæ est, amat. Variatur tamen non per seipsam, sed per sensus et sensibilia, per quæ spirituali in ipsi sunt perceptiones. Quando autem propriam rationem in se et sensus cum sensibilibus discernentem ac judicantem prout, ut licet, statuit, neque sensus imbecilliores quam oportet reddentem, neque sensibilibus pulchritudines aut indolenter infirmantem, aut sine modo excellentem et mentis vini ne-

μένος επιθυμεί νοητῶν, ὡς αἰσθητῶν ἐκείνοι κρείων, θυσῶν Αἰγυπτιακῶν, ἐπικινδύνω; ὡς τὰ πολλὰ, ὠδὴν δὲ ἤτιον καὶ σφαλερῶς, καὶ γοῦν θείας περιπατῶ ἀποτροφῆς, ἕως ἂν τῇ τῆς καλινστρόφου μετανοίας ἰκεσίῃ τὸ θεῖον καταλλήλως ἐξίλωσται. Καὶ μὲν ὄητα εἰ γε τοῦ μάννα συνεχέστερον ἐμφορεῖται μετ' ἡσυχίας, καιροῦ προΐοντος, καὶ τῆς χάριτος ἀπὸ προστιθείσης; ῥοπήν καὶ μένος, τὴν νοητὴν σάρκα αὐτοῦ εἰς φύσιν τοῦ μάννα τρέπει γέ τι μεταπεσοῦσαν, ὡς ἂν εἴπῃ τις, ἐκδήλως ὁρᾷ μάλα τρανώ;· εἰσὶ δὲ τῷ τοιοῦτῳ νῷ μάννα ἐσθίουσι, ζυγὰ πνευματικά, καὶ πλάστιγγες, αἱ; χρώμενος σταθμῷ τῷ μάννα, πλέον οὐκ οὐκ συνήγγυσι τῆς ἐφημέρου αὐτοῦ τροφῆς, ἵνα μὴ σκωληκιάταν ὡς ἐπέκεινα τοῦ μετρίου, τὴ πᾶν ἀπόληται, καὶ συναπόληται τοῦτῳ τῇ ἀτροφίᾳ ὁ τὸ μέτρον μὴ τηρῶν νοῦς. Δῆλος δ' ἂν εἴη μάννα ἐσθίων ὁ νοῦς, ἐφ' ᾧ μηδ' ὀποτιοῦν ἕτερον ἐσθίων ζυγὸν ἤ προφανῶς καλλίονα. παντὸς ὅτιοῦν καὶ ὀπωσοῦν ἐσθίουτος, λέγω δὲ νοητῶς, ὅτι μέντοι μεταβέβληται πως καὶ αὐτὸς τῇ τῆς θρέψεως ἕξει εἰς τὴν τοῦ μάννα οἶον εἰπεῖν ποιότητα, σημεῖον ἢ ἀνορεξία τῶν ὀποιοῦν ἄλλοτριῶν, ὧν ἦν ἐπιθυμῶν πρότερον· καὶ ὅταν πανταχόσε μάννα ἐσθίειν ἔχη, καὶ νήπιος γένεται, τῇ θεοσεβείᾳ προσκωλύθει; καὶ μὲν δὴ καὶ οὐ θαῦμα μεταβεβληθῆσθαι τινα πρὸς ἕξιν οὐ συνεχῶς γεύεται, καὶ χρόνῳ ἐμφορεῖται μακρῷ, οὐδ' ἢ πρὸς ἕξιν τοῦ μάννα τοῦ μεταποίησις ὀπωσοῦντε παρὰ τὸ εἶδος ἂν εἴη. Πεφυκότως γάρτοι τὸ συνεχὲς καὶ ἀδιάδοχον τῆς τροφῆς μετατιθέσθαι εἴλωθε πρὸς ἑαυτὸ τὸ τρεφόμενον. Τοτηνῶδε οὐ μόνον ἀγγέλου τάξιν ἐπέχει ὁ νοῦς σαφῶς, ἀλλὰ καὶ τῆς θείας υἰοθεσίας μέτοχος γίνεται, ὀξιοχρῶς ἀπὸ δόξης πνευματικῆς εἰς δόξαν μεταβιβάζόμενος· οὐ μόνον πρὸς ἕν ἀφορῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ πρὸς ἑαυτὸν γινόμενος ἕν, κἂν τοῦτῳ ζῶν, καὶ ὑπερκοσμῶς τρέψῳν, καὶ, ἐν οὕτως εἴπω, ἀπολαύων μυστικῶν ἀλαλήτων, θεοειδῶς καὶ θεοειδῶς ἐν ἀγίῳ Πνεύματι· καὶ μὲν πως κατὰ τὰ ὀρώμενα καὶ ὀμνούμενα γιγνομένης γινόμενος, ὡς καὶ εἰς ἕξιν μάννα ὀρᾷ ἑαυτὸν. Αὐτῇ γέ τοι ἢ τάξις ὕψηλοτέρα, καὶ τιμιωτέρα πολλῶν, τοῦ μάννα μὲν ἐγνωκότος ἑαυτὸν ἐσθίοντα, οὐ μὲν καὶ πρὸς ἕξιν τινὰ τοῦ μάννα ἑαυτὸν μεταβεβλημένον. Τὸ μὲν γὰρ πρότερον, ἐστὶ πῶν παθεῖν κατ' ἀρχὰς εἰς ἑαυτὸν ἐν νοεῖ ἐνώσει τὸν νοῦν συμπτυχθέντα· τὸ δευτερονδὲ ἐναργεστέρως ἐνώσει; καὶ γνωστικῶν μυστηρίων ἀποκαλύψεται, καὶ ἀκρας ἀπολύσεως τῆς ἐκ πάντων, καὶ ὑπερηπλωμένης νοερότητος ἐμφασις σαφῆς.

πρ'. Ἀπλοῦς ἐστὶ φύσει ὁ νοῦς, ὅτι καὶ τὸ οὐ ἐστὶν εἰκῶν, ἀπλοῦς, δῆλον δ' ὅτι τὸ θεῖον· ὧν δὲ τοιοῦτος, καὶ ἀπλῶς ἐνεργεῖν φιλεῖ. Πᾶν γὰρ τὸ φύσει αὐτῷ φιλεῖ· ποικίλλεται δ' ὁμοῦς οὐ δι' ἑαυτὸν, ἀλλὰ διὰ τὰς αἰσθήσεις, καὶ τὰ αἰσθητὰ, δι' ὧν τοῦτῳ αἱ τῶν νοητῶν παραδοχαί. Ὅπηνίκα ἐκ τῶν ἰσίων λόγον ἑαυτοῦ καὶ τῶν αἰσθήσεων σὺν τοῖς αἰσθητοῖς; στήσῃ μεταξὺ κρινόμενα καὶ δικάζοντα ἐπιστημόνως; ὡ; οἶόν τε, μήτε τὰς αἰσθήσεις ἀμειλιότερα; τοῦ καθήκοντος καθιστούντα, μήτε τὰ τῶν αἰσθητῶν κάλλη, ἢ ἀμαυροῦντα βλάβῳ, ἢ ὑπερσαινόμενον ἀγενῶς, καὶ τὸ τοῦ νοῦ κράτος ὀλιγώρως τοῦτοις ὑποκαθιέντα, νί-

μοντα δὲ σωφρόνως τὸ προσήκον ἐκάστω, τοτηνικᾶδ' A
 εὐθύς ὁ νοῦς ἑαυτοῦ γίνεται ἐνιαῖος, καὶ ἀπλοῦς ὡς
 ἔχει φύσεως ἀποκαθιστάμενος καὶ τῶν διαιρετῶν
 ἀφιστάμενος· καὶ αὖθις φυσικῶς ἄρχεται φιλεῖν τὸ
 ἔν, καὶ ἀπλοῦν, καὶ τὸ ἐνιαῖως καὶ ἀπλῶς ἐνεργεῖν·
 ὃ δὴ φιλῶν, ζητεῖ, καὶ ζητῶν τὴν πτῆσιν ἑαυτοῦ
 ὑπὲρ πᾶσαν ποιεῖται σύνουεσιν. ἕως ἂν εὕροι τὸ ἀλη-
 θῶς καὶ κυρίως ἔν· καὶ ἀπλοῦν, ὅπερ ἔστιν ὁ Θεός.
 Ὅτε δὴ καὶ ὑπὸ μόναις ταῖς τούτου πτέρυξι, νῦν μὲν
 σκεπτόμενος, ἄλλοτε δὲ μετεωριζόμενος, τέρπεται,
 ὡς εἰκὸς τέρπεσθαι θεοφρορούμενον καὶ θεοφρορού-
 μενον νοῦν.

πη'. Τῷ διαρατικῷ τῆς ψυχῆς, ὡσανεὶ ἀχλωῶδες
 τι πάχος ἐπιπεπτωκὸς τὸ ἐκ τῶν παθῶν, ἄλλα ὄρα B
 ἀντὶ τοῦ ὄντος πεποίηκεν. Ὅταν δὲ τῇ πυκνῇ προσ-
 εὔχῃ, καὶ τῇ τῶν ἐντολῶν ἐκπληρώσει, καὶ ἀνιτάσει
 πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ θεωρίαν διὰ τῆς χάριτος ὁ νοῦς
 διέλη τὸ εἰρημένον ἀχλωῶδες πάχος, ἀφ' ἑαυτοῦ
 ἐναργῶς ὄρα τὸν Θεόν, ἐρμηνέως μηδαμῶς πρὸς
 τοῦτο δεόμενος, ὡσπερ οὐ δελεῖται διδάξοντος ὁ αἰσθη-
 τῶς ὄρων· εἰ γὰρ μὴ τὸ διοχλοῦν καὶ ἐπιπροσθοῦν
 ἴσχει τῇ κόρῃ τοῦ ὀφθαλμοῦ. Ὡς γὰρ προσπεφύκασι
 τὰ αἰσθητὰ ταῖς αἰσθησεσιν ὑγιῶς ἐχούσαις, οὕτω τὰ
 νοητὰ ταῖς νοήσεσιν ψικεῖται, καθαρευούσαις ἐκ
 τοῦ τῶν παθῶν νέφους· καὶ ὡσπερ ἐκ τῆς αἰσθη-
 τικῆς ἀντιλήψεως τῶν αἰσθητῶν ἢ κατὰληψις, οὕτως
 ἐκ τῆς νοητικῆς ἀποδέψεως ἢ τῶν νοητῶν ἐποψία
 γίνεσθαι εἰλωθε· μεθ' ἧ δὴ διὰ τῆς χάριτος ἀνείδεος,
 καὶ ἀπειας, καὶ ἀφάνταστος, καὶ ἀπλῆ τοῦ Θεοῦ θεω-
 ρία, ἣτις κάτοχον ἔχουσα τῶν νοῦν, πάντων αἰσθητῶν C
 τε καὶ νοητῶν τῶν ὀποιωνοῦν ἀφετον ποιεῖ, εἰς
 ἀπειρίας, ἀπεριληψίας τε καὶ ἀοριστίας βυθὸν αὐτῶν
 ἐν ἐκπλήξει καὶ θαυμασμῷ, ὡς οὐκ ἐνδέχεται δη-
 λιωθῆναι λόγῳ, κατακλείουσα.

πθ'. Ὁ Δεσπότης, ὁ πάντων τῶν ὀρωμένων καὶ
 νοουμένων ὦν ἀρχὴ παντοκράτωρ, ἀρχὴν ἔχων τὸ
 ἀναρχον, ἀκτιστε, καὶ ὀρισμὸν τὸ ἀόριστον, ἀπειρε,
 καὶ φύσιν τὸ ὑπερφυεῖς, ἀπεριληπτε, καὶ οὐσίαν τὸ
 ὑπερούσιον, ἀγένητε, καὶ εἶδος γοῦν τὸ ἀνεἶδον,
 ἀόρατε, καὶ ἴδιον τὸ ἀἴδιον, ἀφθαρτε, καὶ σχῆμα τὸ
 ἀσχημάτιστον, ἀνεξινίαστε, καὶ τόπον τὸ ἀπερίγρα-
 πτον, ἀπερίοριστε, κατὰληψίν τε τὸ ἀκατάληπτον,
 ἀνεξερεύητε, καὶ γνῶσιν καὶ θεωρίαν τὸ ἀθέατόν
 τε καὶ ἀγνωστον, ἀπρόσιτε, καὶ ἀπερινόητε, καὶ λό- D
 γον τὸ ἀφθεγκτον, ἀνεκδήγητε, καὶ ἐρμηνείαν τὸ
 ἀνερμήνευτον, ἀφατε, καὶ τὸ ἀνευνόητον νόησον, ἀδια-
 νόητε, καὶ ὄλωσθε τὴν ὑπὲρ πάντα ἀφαίρεσιν,
 ὑπέρθεε, ὄλω· εἰ θαῦμα, καὶ γαλήνη, καὶ θάρρος,
 καὶ ἀγάπη, καὶ γλυκύτης, καὶ θυμηδία, καὶ πεποί-
 θησις ἐν ἑξῆμπαι, καὶ τῷ ὄντι ἀμεριμνία καὶ χαρὰ,
 ἢ ἐνυπόστατος μόνη δόξα καὶ βασιλεία, καὶ σοφία,
 καὶ δύναμις. Διὰ τοῦτο ἐκστασις ἀπὸ πάντων τῶν
 ὀρωμένων, καὶ κατὰπαυσις ἀπὸ πάντων τῶν νοου-
 μένων πεφυκῶς ἀόρητα γίνη, καὶ ἀνάπαυσις ἐν
 σοὶ θαυμαστή τοῖς μετὰ μετοχῆς σε θεωροῦσι τοῦ
 ἀγίου Πνεύματος, ἀφραστε Θεέ.

et ab omnibus cogitabilibus cessatio naturaliter
 cum sancti Spiritus participatione, contemplantur.

κ'. « Θαυμαζόμενον δὲ, τὸ Θεῖον δηλαδὴ, ποθεῖται

glijenter eis submittentem, sed sapienter unicuique
 quod convenit, distribuentem, tunc mens statim
 serum unita est, et simplex juxta suam naturam
 restituta est et a divisio separata; et rursum natu-
 raliiter incipit unum diligere et simplex et simpli-
 cem unamque operationem. Quod quidem amans,
 querit, et, quærens, suum volatum supra omnem
 compositionem fert, quoadusque inveniat vere et
 simpliciter unum et simplex quod est Deus. Quando
 sane solis hujus alis nunc quidem obumbrata, nunc
 sublata lætatur, ut lætari decet, quæ a Deo custo-
 ditur et fertur, mens.

88. Contemplativæ animæ virtuti, tanquam tene-
 brosi aliquid ac densi quod ex cupiditatibus ortum
 habebat, alia quam veritatem contemplanda, præ-
 bebatur. Quando autem frequenti oratione et manda-
 torum adimplentione et tendentia ad Dei contempla-
 tionem per gratiam mens prædictas crassiores te-
 nebras dissipaverit, per seipsam manifeste Deum
 videt, explanatione nulla indigens, quemadmodum
 doctore non indiget qui sensibilia videt; si nihil
 oculi pupillæ obstat. Quemadmodum accommodantur
 sensibilia sensibus recte se habentibus. ita spi-
 ritualia cogitationi nata sunt, mundate nempe a
 cupiditatum nube. Et sicut ex sensuum perceptione
 fit comprehensio, ita ex spirituali aspectu spiritua-
 lium visio fieri solet; post quæ simplex Dei con-
 templatio per gratiam, sine figura et qualitate et
 imagine mentem subjectam retinens a quibuslibet
 sensibilibus et cogitabilibus liberat, eam includens,
 ut sermone non potest dici, in immensitatis non
 circumscriptæque infinitatis abysso cum exstasi et
 admiratione.

89. O Domine, qui omnium visibilibus et cogito-
 bilibus omnipotens principium es, qui initium habes
 æternitatem increate qui finem habes infinitatem,
 Immense qui naturam habes supernaturale, incir-
 cumscripse; et substantiam habes supersubstanti-
 alie, ingenite; et formam habes quod sine forma
 est, invisibilis; et proprium habes quod non pro-
 prietatem admittit, incorruptibilis; et habitum
 quod non est habitus non vestigabilis; et locum,
 immensitatem, incircumscripse; comprehensio-
 nemque et incomprehensibilitatem, abscondite; et
 cognitionem contemplationemque quod non potest
 nosci aut videri, inaccessibleis et non cogitabilis,
 et rationem; quod supra rationem est, incenarrabi-
 lis; et interpretationem, quod nemo potest inte-
 pretari, ineffabilis; et cogitationem, quod non po-
 test cogitari, incogitabilis; atque omnino situm
 habes super omnia celsitudinem, o Supreme; totus
 es mirabilis, et pax et fiducia et charitas et dulce lo-
 et deliciae, et in omnibus securitas et vera lætitia,
 sola substantialis gloria et regnum et sapientia et
 fortitudo. Ideoque ab omnibus visibilibus recessio
 ineffabilis es, et requies in te miranda iis qui te,
 ineffabilis Deus.

90. « Divinum quod miramur, magis optinur;

optatum, purificat, » inquit theologica Gregorii vox. Cum mundavit, Dei nos similes efficit; et talibus effectis, nobiscum tanquam cum familiaribus conversatur. Et non modo sic Deus, sed et qui mundati sunt, cum divina in Spiritu ac veritate ipsis propria facta sint, et in Deo inveniantur; unde et theologus adjicit: « Deus cum Diis unius et ab ipsis cognitus. » Vides quam admiranda sit ea unio. « Deus, inquit enim, cum diis unius. » Si autem eorundem unio fiat, manifestum est easdem quoque esse ex unione dispositiones ac delicias. Ideo addit: « et cognitus: » igitur qui sunt Deo similes et dii ex gratia, cum ipsis divina sint propria, et cum Deo conversantur et eum norunt, quemadmodum et Deus analogice eos qui divinam formam habent. ut dictum est, et dii sunt, contemplatur et cum iis conversatur et unitur. Unde magnus ille vir addit, nec immerito, ut id demonstrat: « Et tantum forte Deus a mundis et diis illis noscitur, quantum jam eos noscit analogice qui natura Deus eos ut deos adoptione fecit. Reputa igitur quo in gradu ab ipsis noscatur? Beatissimi igitur qui ad Dei visionem et contemplationem convenienter totis animæ ac scientiæ spiritualis viribus, cum eos videas, ob Dei incomprehensibilitatem ex ejus æternitate, infinitudine, immensitate, sempiterna existentia, totos in Deo maxima admiratione dignos effectos et stupore, et quo eorum animæ per amorem eum Deo uniantur, et desiderium inexplicabile in Dei vultus divinæque pulchritudinis contemplatione, quasi consumptæ patiuntur. Et consequenter tunc mundantur, et divina operatione Deo similes efficiuntur, et dii jam cum Deo per cognitionem uniantur; qui quidem deificationum superabundantia, et supernaturalis ipsorum deificationis dono ac divinæ unionis, ipsis se cognitum præstans, miro modo immensa illa pulchritudine omnem eorum spirituale sensum abripit omnipotentem motum et circum se attractos habet tanquam alios angelos, mira psallentes et merito. Deus stetit in concilio deorum; in medio autem deos dijudicat; et illud: « Deus deorum Dominus locutus est et vocavit terram, » terrestres nempe, ab ortu solis usque ad occasum, unde principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham, et consequenter stant circa Deum, ut Seraphim stabant coram illo, divinas supernaturalium mysteriorum illuminationes accipientes, et consequenter a Deo possessi nec distracti, qui supra omnia infinite elevatione est. Si igitur mundi corde, juxta Domini declarationem, beati sunt, quia ipsi Deum videbant, quomodo non essent manifeste beati qui Deum contemplantur, admiratione quæ ex Dei cognitione procedit, mundati et in Dei dignitatem per profectus ascendentes! Oportet igitur eos qui beatitudinem passi sunt, et deificationem pati et ita imnote stare, ut Cherubim, circa Deum, contemplationemque omni opera curare et scientiam et actionem in Christo Jesu Domino nostro.

πλέον ποθούμενον δὲ, καθαίρει. » φησὶν ἡ θεολόγος Γρηγορίου φωνῆ, « καθαίρων δὲ, θεοειδεῖς ἀπεργάζονται, τοιοῦτοι; δὲ γενομένοις, ὡς οικείοις ἤδη προσομιλεῖ. Ἄλλ' οὐ μόνον οὕτως ὁ θεός, ἀλλὰ καὶ οἱ γε καθαρθέντες ταύτῃ, ὡς οικείοις ἐν πνεύματι καὶ ἀληθεῖα τοῖς θεοῖς καὶ τῷ Θεῷ ἐντυγχάνουσιν, ζῆν καὶ ὁ θεολόγος ἐπεισι: « θεός θεός; ἐνούμενός τε καὶ γνωρίζομενος. » Ὅραξ τὸ θαυμαστὸν τῆς ἐνώσεως; θεός γάρ, φησὶ, θεός; ἐνούμενος. Εἰ δὲ τῶν ὁπωστέῃ ταυτῶν ἐνωσις, δῆλον ὅτι καὶ τῆς ἐνώσεως αἱ διαιθέσεις καὶ ἀπολαύσεις; ἐφαμύλλως αἱ αὐταί. Αἱ δὲ φησι, καὶ γνωρίζομενος· ὡσαύτως ἄρα καὶ οἱ θεοειδεῖς; καὶ θεοὶ ἐκ τῆς χάριτος, ὡς οικείοις τοῖς θεοῖς, καὶ τῷ Θεῷ ὁμιλοῦσι καὶ γνωρίζουσιν, ὡς ὁ θεός τρόπον ἀνάλογον θεωρεῖ, καὶ προσομιλεῖ, καὶ ἐνοῦται. »

τὸς κατὰ τὰ εἰρημμένα θεοειδέσι τελούσι, καὶ θεός; ἐντεῦθεν ὁ μέγας προστίθησι, καὶ οὐκ ἀπεικότως, εἰς δῆλωσην: « Καὶ τοσούτον ἴσως γινώσκειται ὁ θεός τοῖς καθαρτοῖς καὶ θεοῖς τοῦτοισι, ὅσον ἤδη γινώσκει αὐτούς, ἀνάλογον τρόπον ὁ φύσει τοῦς θέσει θεούς. Πόσον τοίνυν εἰκάσαι; τὸ εἰκὸς λογιζόμενος; πολὺ γε μακάριοι, οἱ πρὸς Θεοῦ ὁράσεις, καὶ θεωρίας προστηκόντως ἀνατενόμενοι μεθ' ὅλου μένους ψυχῆς καὶ ἐπιστήμης πνευματικῆς, ὅπηνίκα ὄραξ τῷ τοῦ Θεοῦ ἀλήθειαν διὰ τὴν περὶ αὐτὸν ἀναρχότητα, καὶ ἀπεριληψίαν, καὶ ἀπεριγραφότητα, καὶ τὴν ὅλων ἀδιδιότητα, καὶ ἀπειρίαν, ὅλους τοὺς ἐν τῷ Θεῷ θαύματος γεγονότας ὑπερθαυμάστου, καὶ τῆς ἡλικῆς οἴας ἐκπλήξεως, ἐξ οὗ ἡ ψυχὴ αὐτῶν ἐρωτικῶς ὀπίσω κολλᾶται Θεοῦ, καὶ πόθον ὅσον ἀζόρητον, ἐν ἄρα τῷ θεωρεῖν τὸ θεῖον πρόσωπον, καὶ τὸ κατ' αὐτὸ κάλλος ἐκπρεπέες, καὶ [Ἰσ. περιττόν τὸ καί] ἐκτετηκότες ἐβδαιμόνως πάσχουσι. Καὶ τότε δῆτα ἐπομένως ταύτῃ καθαίρονται, καὶ τῆς θεωρητικῆς καὶ θεοειδεῖς γίνονται, καὶ θεοὶ καὶ Θεῷ γνωσχομένως ἐνοῦνται, ὅς γε δὴ περιουσίαν τῶν θεωθέντων, καὶ ἀκολουθία τοῦ τῆς θεώσεως ὑπερφυοῦς αὐτῶν δόρου, καὶ τῆς θείας ἐνώσεως, γινώριμος καταστάξ, θαυμασίως; συναρπάξει τοῦτων τῷ ὑπερκάλῳ πᾶσαν τὴν νοερὰν αἰσθησίν, καὶ πᾶσαν τὴν ἐφῆσιν, καὶ περὶ αὐτὸν θελγομένους ἔχει ὡς ἄλλους ἀγγέλους, ἀφυκτα ψάλλοντας, καὶ μάλα εἰκότως: Ὁ θεός ἔστη ἐν συναγωγῇ θεῶν, ἐν μέσῳ δὲ, θεός διακρινεῖ: καὶ τὸ, θεός θεῶν Κύριος ἐλάλησε καὶ ἐκάλεσε τὴν γῆν, τοῦτέστι τοὺς γηγενεῖς, ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν ὄθεν καὶ ἀρχοντας λαῶν συνήχθησαν μετὰ τοῦ Θεοῦ Ἀβραάμ, καὶ ἐξ ἐπομένου ἔστησαν κύκλω τοῦ Θεοῦ, ὡς τὰ Σεραφίμ εἰσθηκίσαν κύκλω αὐτοῦ, θείας ἐλλάμψεως ὑπερκοσμίων μυστηρίων δεχόμενοι, καὶ ἐλλόμενοι ἀδιασπᾶστος Θεοῦ, πάντων ἀπειράκις ἐξηρημένῳ ἀπειρώς. Εἰ τοίνυν οἱ καθαρὸι τῇ καρδίᾳ, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἀπόφασιν, μακάριοι. ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ἴφονται, πῶς οὐ περιφανῶς μακάριοι οἱ θεωρητικοὶ, καθαιρόμενοι τῷ ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως θαυμασμῷ, καὶ εἰς Θεοῦ ἀξίαν διὰ προκοπῆς ἀναβαίνοντες; Χρῆ γὰρ ἄρα ποθούοντας τὸν μακαρισμὸν, καὶ παθεῖν τὴν θέωσιν, καὶ οὕτως ἀκινήτως στήναι χερουδικῶς περὶ τὸν Θεόν, τῆς θεωρητικῆς ἔχῃσαι ὅλη σπουδῇ, καὶ ἐπιστήμῃ, καὶ πράξει, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. »

Λα', ἰδεῖν σε μάλιστα βούλομαι, καὶ δὴ ἐπομένως ἄ
 ὤμνησαι, ζωοποιεῖς, ζωὴ τῶν ἀμηγέτη ὄρωντων σε,
 Κύριε ὁ Θεός μου, ἀλλ' οὐκ ἔχω βουλόμενος ὅπως
 ἐπάξιον εἶπω, καὶ διαποροῦμαι κατ' ἀλήθειαν καὶ
 ἀδημονῶ. Ὡ πῶς εἰκείως ὁ νοῦς ἔχει σοι, Δέσποτα,
 Πιοητὰ πίνσοφε, καὶ σὲ μόνον ὄρων εἰρήνης ἀπο-
 λαύει, καὶ ἀναπαύλας αὐτῷ προσφυοῦς! Ἐφίεται καὶ
 γὰρ πεφυκῶτως ἡ νοῦς, τῆς ἐξωθεν, καὶ φαινομένης
 περιφορᾶς ἐλευθερωθεῖς, καὶ σχολάσας ἐφ' ἑαυτὸν,
 νοεῖν, καὶ μάλιστα δὴ διανοεῖσθαι φυσικῆ ὠκύ-
 τητι τὰ ὑψηλότερα, καὶ προσκεῖσθαι τῷ γιγνομένῳ
 τῆς κατ' αὐτὸν αὐθλας τοῖς ἰσχυτέροις. Ἀμέλει λόγῳ
 πεφυκῶτι αὐτόμολος ὡσπερὶ ἀνατρέχει πρὸς γε τὸ
 πάντων ὑπέρτερον, καὶ πάσης αὐθλας ἀνώτερον. Δῆ-
 λον δὲ ὅτι σὲ καὶ μάλιστα, Πνεύματος ἁγίου ῥοπῆ,
 διὰ πίστεως κατὰ τὸ εἰκὸς βοηθούμενος, καὶ ταύτη
 ὄητα ἀνατεινόμενος, ἡ μᾶλλον γιγνομένη; ἡ νοῦς,
 ὑπὸ τῶν περὶ σὲ νοητῶν, ὡς ἂν τινων συγγενῶν
 ἀνεγκόμενος, ποθεῖ σε καὶ πάνυ ἰδεῖν σὺν παντὶ προ-
 θύμῳ τῷ τῆς ψυχῆς. Οὐα δὲ πάσχει θαυμάσια, καὶ
 μακάρια πεφυκῶτως· ἐπεὶ καὶ γὰρ φύσις αὐτῷ,
 ἡπερ ἔφην, νοερὰ οὕσα, πάντων κτισμάτων, μᾶλλον
 δὴ πτηνῆ, καὶ ταχεῖα, ἔφεσιν δὲ προστρήκτως ἔχει
 τὰ νοητὰ, δεῖται νοεῖν, ὡς ἐσθίειν ζῶα τὰ αἰσθητὰ
 [Ἰσ. αἰσθητικῆ], τοῦτ' γὰρ τρόπον ἐφάμιλλον τὸ νοεῖν
 τῷ νοῖ, ὅπερ τῷ ἐσθίειν ζῶοις τοῖς αἰσθητικοῖς. Ἐκ
 γὰρ τοῦ νοεῖν, καὶ ζῆν οἰκείως, καὶ αὐξεῖν, καὶ ἀπο-
 λαύειν καὶ τέρπεσθαι γίγνεται τῷ νῷ, ὡς καὶ τοῖς
 αἰσθητικοῖς; ζῶοις ἐκ τοῦ ἐσθίειν ἐστὶ. Τοιαῦτα δὲ
 τοι πάσχει ἐξ ἄρα δῆπου τοῦ ὄραν, δηλαδὴ τοῦ νοεῖν
 ὑπερβαλλόντως καὶ μάλιστα, ὀπηνίκα φθάσῃ διὰ
 πνευματικῆς σου χρηστότητος, ἀφράστως ἐν σοὶ γε-
 γονότος, ἐν τῇ θέλξει τῆς ἀφάτου δόξης σου συμμι-
 γεῖσα ἡ ἔφεσις αὐτοῦ. Τὸ γὰρ περὶ τι ἔφεσιν ἔχον
 ἰδικὴν τί ποτ' ἂν καὶ πάθοι κατὰ τὸ εἰκὸς, περιτυ-
 γίν ἑλκτικῶ τῷ, καὶ μάλιστα γὰρ τοιοῦτω, οἷός περ
 σὺ, καὶ ταῦτ' ἐκ προνοίας τῆς σῆς, πρὸς; ἡλίκοις οἶον
 σὲ, ἔφεστόν; Σὺ γὰρ, Βασιλεῦ πάνσοφε, παντοδύναμε,
 ὑπεράγαθε Κύριε, κτίσας ζῶων τὸν νοῦν νοητῶν, τοῖον
 τεύχει; οἶον τοῖς σοῖς; γε ὑπερευφραίνεσθαι πεφυκῶ-
 τως, καὶ ἀρρήτως ἐν κατοχῇ τοῦ Θεοῦ σου γενέσθαι
 μετ' ἐκπλήξεως ἔρωτος, καὶ οἶον πως μανικῶς δια-
 κείσθαι σοὶ ἐξ ἐφαμίλλου βακχικοῦ ἐνθουσιασμοῦ.
 Καὶ ὁ μὲν νοῦς, οὕτως ἄρα φιλόκαλος, ἀκρως κτισθεῖς
 ἔχει, καὶ τὸ φιλόκαλος εἶναι κοιμῶν κατὰ τὸ πεφυ-
 κῶς, ἐκ προνοίας τὰ ἄριστα ἐπομένως νοεῖν ἔφεσιν
 ἔχει, καὶ ἀεὶ τῶν ὑψηλοτέρων καὶ πρῶτον ἐπιθυμεῖν
 καὶ προχαίρειν ἐκ τοῦ γιγνομένου τοῖς κρείττοις.
 Οὐὶς δὲ σὺ τοῦτ' φαίνῃ, καὶ ὅπως συναρπάξεις αὐ-
 τὸν, σοφῶς ἐς τὰ μάλιστα, τῷ ἔρωτι τῆς σῆς θεωρίας
 καταβελγόμενον, καὶ ξυμπάντων ἀπαξιαπλῶς, πλὴν
 μόνου σου ἐξιστάμενον μετὰ τοῦ τῆς ψυχῆς διακειμένου
 παντός. Οὕτε [Ἰσ. λείπει γὰρ] ποικίλος μόνον ὄρα-
 σαι, ἴδῃστε, οὕτε περιληπτός, οὕτ' ἀπερληπτός, οὕτε
 φθιερὸς, οὕτε μελιχρός, ἀλλὰ νῦν μὲν τοῦτο, νῦν
 δ' ἐκείνο· ἐν' οὕτω πάντως ἐντεῦθεν, ἐκαίθεν ἡ τοῦ
 νοῦς; κίνησις, καὶ δὴ καὶ τροπῆ, μηδὲν ἔχει κλίνειν
 πρὸς ἐν τι τῶν ἐξω σου διὰ ποικιλίαν δῆθεν, ἡ
 δ' ἀπλότητα, δι' ἀκαταίτησίαν ἔφεσιν, ἡ καταλή-

91. Te imprimis videre volo et consequenter ce-
 lebrare, o vivifice, et vita eorum omnium qui te
 vident, Domine Deus meus; sed nescio quomodo
 quid digni loquar, et hæreo, et secundum veritatem
 indigeo. O quomodo proprie mens tibi adest, Do-
 mine, sapientissime Creator et te solum videns
 pace fruitur et convenienti quiete! Optat quidem
 naturaliter mens, externis et apparentibus laborata,
 et sibi ipsi incubens, cogitare et naturali perspi-
 cuitate superna inquirere et adhærere iis quæ suæ
 spirituali substantiæ maxime congruunt.

Naturali sane ratione sponte currens ascendit ad
 illud quod est super omnia et omni spiritui præstat.
 Manifestum vero est quod te, præsertim, Spiritus
 sancti motu, per fidem, ut decet, adjuncta mens et
 maxima virtute sustentata, iis quæ circum te sunt
 spiritualibus attracta, tanquam a quibusdam cog-
 niatis, optat te omni animæ studio videre. Multa
 igitur mira ac beata patitur; quoniam enim natura
 ipsi est, ut prius dixi, spiritualis, omnes creaturas,
 tanquam si celeres alas haberet, motu superat, spiri-
 tualia potest cogitare, ut quæ sentiunt animalia
 possunt manducare. Eodem modo enim cogitare
 menti se habet, ac manducare brutis. Ex cogita-
 tione enim mens et vivit propria vita, et crescit,
 et fruitur lætaturque, ut sit brutis animantibus ex
 manducatione. Talia autem experitur ex contem-
 platione, nempe ex superna cogitatione, quando
 per tuam spiritualitatem bonitatem, ineffabiliter ad
 te ascenderit, cum inenarrabili dulcedine tua motu
 suo immista. Quod enim circa aliquid proprium
 motum habet, quid pati debeat, tali dulcedine cap-
 tum quanta es tu, idque ex tua Providentia ad tale
 voti objectum tendens, quale es tu? Tu enim, Rex
 sapientissime, potentissime, optime Domine, qui
 mentem cogitans animal creasti, eam talem con-
 didisti, ut tuis naturaliter lætari possit et ineffabi-
 liter in tuæ delictis possessionem intrare possit,
 cum amoris stupore, et ardentem in te disposita
 sit ex illa tanquam furenti admiratione. Et mens
 quidem cum ita Pulchri amans creata sit, habet
 quoque in se pulchritudinem natura sua, et ex
 providentia optima semper cogitandi desiderio tenetur,
 et semper altiora et quæ sunt ante se in-
 quirat iisque lætatur, ut contingit iis qui meliores
 sunt. Qualis autem tu illi appares, et quantum eam
 arripis quam sapientissime, tuæ contemplationis
 amore affectam et ab universis, excepto te, separa-
 ratam, totis cum animæ potentiis. Neque varius
 videris, dulcissime, neque comprehensus, neque
 incomprehensus, neque terribilis, neque nequus,
 sed nunc quidem id, nunc autem illud; ut sic
 mens, unde movetur ac convertitur, nequeat ad
 unum eorum quæ sunt extra te, propter varietatem
 aut simplicitatem, propter terrorem aut dulcedi-
 nem. Et omnino cum sis Unum Bonum et Unum
 Pulchrum comprehensive, et omnium bonorum
 efficiens causa ipse optimus et pulcherrimus, in
 nullo alio læcet mentem contemplari et immorari

et varie ac multipliciter lætari, nisi in te; tu enim omnia causaliter in te habes, et super omnia inventor. Unde, cum unus sis, Deus, substantia, varie potentis tuis videris, ob eam multitudinem et rursus propter eorum magnitudinem, et quod miratione ac stupore dignius est, iis ipsis quibus comprehendi potes, rursus quodammodo constitueris. Substantia enim omnino es incremiseripius, et secundum virtutem, et præterea potentia tua non circumscribitur; mensuram enim potentie tue quis invenit? Sapientiam autem tuam quis cognoscit? Et Bonitatis tue oceanum quis scrutatus est? Ac omnino quis tuorum aliquid intellexit? sed tamen secundum eadem quodammodo altero comprehensibilis es. Mens sane quæ ab iis spiritualibus quæ sensibilibus insunt contemplari incipit, ex consequentia ascendit ad illud quod circum te, Salvator, unum est et incomprehensibile, ac dulcedine comprehensibile et voluptate, et quod pulchri amatrix sit, omni cura festinat, quantum licet, ultra procedere. Cum autem nequeat longius inquirere, reputans, ut oportet, id quod ipsam fugit ut supra ipsam positum et elevatum, amore ardenti quodam comprehenditur et ferventer circum te exultat, et in animam ardentia desideria arripit, Divinæ caritatis flammam ad incomprehensibile, faciens id quod comprehendit, et suam inopiam in amorum abundantiam convertens. Quod apud te comprehendi potest non magis eam attrahit quam eam inflamat quod ipsam fugit et cognitionis impossibilitate, admirari et optare eam cogit; addam etiam, quod ei persuadet ut inquiret quid sis, non quidem substantialiter; id enim omnino ex suprema elevatione impossibile est, sed quid sit substantialis Dei potentia et operatio, et quidquid eorum quæ circum te contemplari licet, spiritualium et theologiarum incomprehensibile est, cum ea sint, ut diximus, propter multitudinem, infinita, et propter multitudinem, non scrutabilia. Etri enim non possit omnino ad terminum pervenire, cum ea sint infinita, potest autem, cum puritate ad te accedens, et ad tuam pulchritudinem assurgens, ad manifestiores et lucidiores, aspectu eorum quæ te circumdant, pertingere atque ita deificari. Unde et amoris vulnere incendis, quæ apud te versatur, mentem, eam illuminans, imo vero eam consequenter introducens in quædam inaccessible et mystica colorum spectacula. Unitas hymnis celebranda, et Trinitas honoratissima, potentie ac sapientie abyssus profundissima! quomodo ex ipsa servitute, si quis ita loqui velit, aut ex adscriptione, in illas divinas tenebras mentem legitime mundatam introducis, eam transmittens ex gloria in gloriam, sæpissime tamen intra has lucidas tenebras remanens. Non novi, ut tu nosti, utrum illa nubes in quam introductus est Moyses, huius fuerit imago, an hæc illius; sed hæc manifeste spiritualis est nubes et in ea divine ac su-

Α φως, διὰ φοβερότητα, ἢ μελιχίότητα· καὶ ξυνδυασμῶν, ἐν ἀγαθῶν, καὶ καλῶν, περιληπτικῶν ὧν [Ἰσθ. β. τ. α. σου], καὶ πάντων ἀγαθῶν καὶ καλῶν ποιητικῆς ἀρχῆς ὑπεράγαθος καὶ ὑπέρχαλος, ἐν οὐδενὶ τῷ ἐτέρῳ ἔξιστι πάντως τὸν νοῦν θεωρεῖν καὶ παραμένειν καὶ ποικίλῳ, καὶ πολλαχῶς ἐτρέπεσθαι, ὅτι μὴ ἐν σοὶ· σὺ γὰρ τὰ πάντα αἰτιολογικῶς ἔχεις ἐν σεαυτῷ, καὶ ὑπὲρ πάντα εὐρίσκη, ὅτε δημιουργὸς ὑπέρχαλος ἀπειράκι; ἀπείρων. Ἐντεῦθεν εἰς ὧν, θεῶν, τὴν οὐσίαν, ποικίλως θεωρεῖσαι ταῖς ἐνεργείαις, διὰ πλῆθος αὐτῶν, καὶ αὐθις διὰ τὸ μέγεθος; αὐτῶν πολὺς, καὶ τὸ θαυμασιώτατον γὰρ καὶ ἐκπληκτον, ὅτι περ. καὶ οἷς γίνηθι δηπουθεν ληπτὸς, ἐντεῦθεν αὐθις τόσῳ γέ τῳ καθίστασαι. Ὁ γὰρ κατ' οὐσίαν σὺ ἀπερίληπτος πάντη, καὶ κατὰ τὴν ἐνέργειαν, καὶ Β πρὸς τοῦτῳ τὴν δύναμιν οὐ περιλαμβάνουσαι ἀμηγήνη· μέτρον γὰρ δυνάμειός σου τίς εὐρατο; σοφίαν δέ σου τίς ἔγνω; τῆς δὲ ἀγαθότητός σου τὸ πέρατος; τίς ἐξίχνιασε; καὶ ὅλως τῶν σῶν τινος τίς ἀκρω; συνῆκε; καίτοιγε κατὰ ταῦτα τρόπον ἕτερον καταληπτὸς γε ὧν ὀπωσδὴποτε. Ἀμέλει δὴτα ὁ νοῦς θεωρεῖν ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς φαινομένοις νοητῶν ἀρχόμενος, ἀνείσιν ἰὼν ἐξ ἐπομένου εἰς τὸ περὶ σέ, Σῶτερ, ἐνιαῖον καὶ ἀκατάληπτον, καὶ τῷ ἴθει καὶ κομιδῇ τερπνῷ τοῦ ληπτῷ, καὶ τῷ φιλόκαλος εἶναι. σπεύδει ὅλη σπουδῇ, καὶ φιλονεικεῖ πῶς προσεπανέ- ναι ὡς ἐνὶ ἐπέκεινα. Ἐπεὶ δὲ οὐκ οὐκ ἐξικνεῖται εὐθαστα πύρρῳτερον, ἀναλογιζόμενος, ἢ χρῆ, τὸ ἐκφεύγον ἀναμνηρίστως ὡς ὑπερκαίμενον, φέρτερον, πολλῆς τινος κάτοχος ἀκολούθως ἐρωτοληψίας γίνεται, καὶ ἐφαμίλλως μανικῶς ἐκβακχεύεται περὶ σέ, καὶ πόθους ἀναρβριζει διακαεῖς τῇ ψυχῇ, ὑπέκκαμμα θείας ἀγάπης; τὸ καταληπτὸν τοῦ ἀκατάληπτου ποιούμενος, καὶ τὴν ἀπορίαν πορισμὸν ἐρώτων τιθέμενος. Οὐ μᾶλλον θέλοντος τοῦ περὶ σέ, πάνσοφε, ληπτῷ, ἤπερ ἐκκαίοντος τοῦ διαφεύγοντος, καὶ τῷ τῆς γνώσεως; ἀνεφίκτη, καὶ θαυμάζεσθαι λίαν, καὶ ποθεῖσθαι; διαφερόντως, παρασκευάζοντος, προσθεῖν γ' ἂν οὐ καὶ ζητεῖσθαι πειθοντος, οὐκ οὐκ οὐκ ἐν τῷ σὺ κατὰ τὴν οὐσίαν· τοῦτο γὰρ παντὶ, καὶ πάντως, καὶ ὀπωσδὴποτε ἐκ περιουσίας ἀμήχανον, ἀλλὰ τὸ τῆς οὐσιώδους θείας δυνάμειος; καὶ ἐνεργείας, καὶ τὸ ὅλον, τῶν περὶ σέ, θεῶν, θεωρουμένων νοητῶν, καὶ θεολογουμένων ἀληπτον, ἀπειρων, ἢ εἰρηται, διὰ τὸ μέγεθος, ἀνεξερευνητῶν δὲ δυντων διὰ τὸ πλῆθος· τούτων καὶ γὰρ, εἰ καὶ ὅλως; εἰς πέρας ἐφικέσθαι ἀδύνατον, ὅτε ἀπείρων. ἀλλὰ δυνατὸν τῷ διὰ καθάρσεως προσεγγισμῷ σου, καὶ τῇ ἐνατενίσει τοῦ κάλλους σου, πρὸς φανωτέρας καὶ διαυγεστέρας ὁράσεις τῶν περὶ σέ γίνεσθαι, καὶ θεωρεῖσθαι κατάλληλα· ὅθεν καὶ καταφλέγεις τρώσει ἐρωτικῇ προσμένοντά σοι νοῦν ἀνηκόντως, διαυγάζων μᾶλλον, καὶ μᾶλλον αὐτὸν, κάκ τοῦ γιγνομένου εἰσάγων εἰς ἅτα ἄδυστα μυστικὰ θεάματα ὑπερουράνια. Ὁ μονὰς ὑπερύμνητε, καὶ Τριάς ὑπέριτε, δυνάμειος; καὶ σοφίας ἀπόθμαντε βυθὲ! πῶς ἐξ αὐτῆς εἴτε ἀπετηρίας, ἐθέλοι τις λέγειν, εἴτε μὴν γραμμῆς, εἰς τὸν κατὰ σέ εἰσάγει; θεϊώτατον γνῶγον καθαρῶντα ἐνθέρμω; τὸν νοῦν, μετάγουσα τούτων ἀπὸ ἐδῆς; εἰς ὄξαν, πολλῶς; πλὴν καὶ εἰσω μένοντα

τοῦ ὑπερφύτου γνόφου. Οὐκ οἶδα, ὡς σὺ γινώσκεις, εἴτε εἰς ὃν εἰσῆχθη Μωσῆς τε πάλαι, εἰθ' ὅτι οὗτος, ἐκείνου εἰκῶν, εἴτ' οὖν τοῦτου, ἐκεῖνος, πλὴν ὅτι οὗτος περιφανῶς νοητὸς γνόφος ἐστὶ, καὶ ὅτι ἐν αὐτῷ τελεῖται θεῖως καὶ ὑπερφυῶς ἐν τῷ μυστικῷ καὶ ἀγάπης μυστήρια· οἱ εἰσαγόμενοι μετὰ τῆς θαρδουχίας τοῦ φωτίζοντος Πνεύματος λίαν λαμπρῶς ἐπί- στανται.

19. Τίς σε διακειμένως, Κύριε Τριάς, ὁρῶν οὐ χαίρει τὸν βασιλέα καὶ ἀδιάλειπτον πρύτανιν, καὶ διανομέα παντὸς οὐτινοσοῦν καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ, καὶ πηγαιῶν βλθον τούτων τυγχάνοντα; καὶ τίς πρὸ τῆς ὀράσεως τῆς παντοκρατορικῆς δεσποτείας σου χαί- ρειν ἔχει χαρὰν ἀληθῆ; Δῆλον ἔτι οὐδεὶς οὐδαμῶς· διὰ τοῦτο τῷ ὄντι, «Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ,» ὅτι οὗτοι σε ὀπτάονται ὁμματι ψυχῆς, χαρὰν αὐτό- χρημα ὄντα διαφερόντως πνευματικὴν, καὶ χάρουσι δὴ μετὰ γάνου, καὶ πολλῆς θυμηδίας, καὶ ἀφορή- των ἐρώτων ἐμπέπλανται, πολλάκις καὶ σωματικαῖς προσπαλαιοντέ; περιτόσσει, καὶ δαιμονικαῖς ἐπι- φοραῖς πάσχοντες· τὴ γὰρ πνευματικὸν φῶς τοῦ κάλλους τοῦ προσώπου σου, Κύριε, ἀπειράκις ἀπεί- ρως ὑπερεξῆρηται τοῦ καὶ ὀπωσοῦν λύπη προσέσθαι κοσμικῆ, ἢ ἐλλάμπεσθαι γίγνεται διὰ χάριτος. Διὰ τοῦτο γλυκασμὸς ὄλος προπορεύεται. Ὁλος ἐπιθυμία, ἀγία τε ἔφεσις, ἀβρόητος ἔρωσ· ἐντεῦθεν ἡ ἀγάπης σου ἀφορήτοις ὑπερφύει κέντροις τετρωμένη. Ἀποκαθιστᾷ τοὺς κατὰ τινὰ σε ὁρῶντας ἐπίνοιαν· ἐντεῦθεν εἰς ὄσμην μύρων σου ὀπίσω σου κατακο- λουθοῦσαι τρέχουσι σφοδρῶ καὶ ἀνευδότην τόνῃ αἰ ψυχὰι τῶν, ὑφ' ὧν ὀράσσει, ἀβρόητε Θεέ, καὶ ἐν σφίσιιν C αὐταῖς ἔλκειν σε πάση πειρώντων μηχανῇ, ἡττημέναι πάντως, καὶ ἐκτετηκυῖαι τῷ πόθῳ σου θαυμαστῶς. Ὅθεν ἀλήστως σε ἔχουσιν ἐπὶ νοῦν ἐξηρμέναι τοῦ κάλλους σου τοῦ ὑπερφυοῦς. Μᾶλλον μὲν οὖν διηνε- κῶς καὶ πνευματικῶς πρότερον κατέχεις τὰς καρδίας αὐτῶν, καὶ νύκτωρ δῆπου καὶ μεθ' ἡμέραν, καὶ ὁ ὕπνος ἀπέπτῃ ἀπὸ τῶν βλεφάρων αὐτῶν· καὶ ἡ ἰδύτης

οὐμένουν εἴτι ταῦταις

εἰ, ἀλλὰ καὶ καθεύδουσαι τέως, ὁμως ἡ καρδία αὐτῶν καὶ [οὔ]τω γρηγορεῖ, ἀγαλλιῶμεναι, ὡς ὁ προφήτης λέγει ἐπὶ τῶν κοιτῶν αὐτῶν. Καὶ ἐφαμίλλως ὁρῶσι καὶ συνέχονται, καὶ τί γενέσθαι οὐκ ἔχουσι, καὶ ἀπο- ροῦσι, καὶ ἐξίστανται διὰ τὰ διακείμενα τῆς ἀπάτου φαιδρότητος τοῦ προσώπου σου, διὰ τὴν μεγαλω- σύνην τῆς δόξης τῆς ἀγιωσύνης σου, διὰ τὰς ὑπερ- κοσμίους ἃς δι|ατίθεν|ται ἐν ἑαυταῖς ἀναβάσεις σου, καὶ ἀποκαλύψεις τὰς μυστικὰς, διὰ τὰ μυρία ἀπόβ- ῤῃτά τε καὶ ἀφατα, πάγκραλά τε καὶ πανάγαθα δῶρα Πάτερ τὰ περὶ σέ.

καὶ στηρίζαις τοὺς ἐν εὐθύτητι [κατοικοῦν]τας σὺν τῷ προσώπῳ σου.

A pernaturaliter in mysterio et ineffabiliter spiritua- lis unionis caritatisque perficiuntur mysteria; quo introducti cum illuminantis spiritus face, id ap- prime et manifeste noverunt

τῆς ψυχῆς ἀβρόητως, τὰ τῆς πνευματικῆς ἐνώσεως καὶ ἀγάπης μυστήρια· οἱ εἰσαγόμενοι μετὰ τῆς θαρδουχίας τοῦ φωτίζοντος Πνεύματος λίαν λαμπρῶς ἐπί- στανται.

92. Quis te, Trinitas, Domine, ut decet contem- plans, non lætatur, cum te regem indeficientemque ducem, et omnis boni ac pulchri dispensatorem, et divitiarum fontem cogitat? Et quis ante tuæ do- minationis omnipotentis visionem non vera lætitia frueretur? Manifestum est neminem non lætari. Ideo- que revera, «beati mundo corde», quia te animæ oculis videbunt, lætitia multa ac spirituali repleti, et cum exultatione ac multa voluptate lætantur, ardentique amore replentur, corporalibus obstacu- lis resistentes, et dæmoniorum insultus patientes. Spirituale enim vultus tui pulchritudinis lumen, Domine, infinito ab hujus mundi tristitia distat; quo lumine per gratiam mens illuminatur. Propterea ingens ei dulcedo præstatur, desiderium, sancti motus, ineffabilis amor; unde caritatis tuæ aculeis supernaturalibus acribusque mens vulnerata repel- lit eos qui te secundum aliquam cogitationem vident; unde in odorem unguentorum tuorum post te sequentes currunt vehementi et indeficienti ardore eorum animæ a quibus aspiceris, ineffabilis, et in ipsas te attrahere omni modo conantur, om- nino victæ et tui desiderio mire consumptæ. Unde non possunt te oblivisci, mente tua supernaturali pulchritudine suspensa. Imo vero perpetuo ac spiritaliter prius eorum corda possides, et nocte et die, et somnus effugit ab oculis eorum, et dul- cedo

Non quidem adhuc iis.

si, sed dormientium cor tamen vigilat; exsul- tantque, ut ait propheta, in cubilibus suis. Et con- templantur ac comprehen- tunt, et nesciunt quid fiant, et deficiunt, et in exstasim rapiuntur propter tui vultus splendoris manifestationem, propter tuæ gloriæ ac sanctitatis magnitudinem, propter super- naturales tuas, quæ ipsas disponunt, ascensiones et mysticas revelationes, propter sexcenta arcana et ineffabilia, pulcherrimaque et optima dona, quæ circum te sunt, Pater.

Et firmabis eos qui recti cum vultu tuo habi- tant.

NICEPHORUS MONACHUS

NOTITIA

(Φιλοκαλία τῶν ἱερῶν Νηπτικῶν, Venetiis, 1782, fol., p. 869.)

Venerabilis Pater noster Nicephorus, qui in sancto monte Atho asceticorum certaminum stadium confecit, paulo ante annum millesimum trecentimum et quadragesimum floruit. Altissimis asceticæ philosophiæ institutis Gregorium Thessalonicensem imbuuit, ut ipse alicubi testatur. Tranquillam et a sollicitudinibus liberam vitam apud ipsum solum peregit, ipsi fuit conjunctus; summis et supernaturalibus præsidum mandatis fuit ineffabiliter eruditus, et gratiæ illuminationem beatificam accepit. Cujus divinæ sanctitatis exemplar factus, cœleste donum, quo prius dignus habitus fuerat, nobiscum generose voluit per presentem tractatum communicare, ut ejusdem mercedis participes fieri mereremur. In sanctorum Patrum Vitæ exempla collegit de sobrietate, de attentione, de oratione et de variis adjumentis; proprio fonte naturalem et scientificam adiecit methodum, qua pulchriorem nemo excogitaturus sit: De operatione spiritus in corde et de invocatione nominis Domini Jesu; regulam tradidit exactissimam de sancto jejunio et scalam puræ et perfectæ orationis; demum bona subsequuntur, quæ inde proflant salvari volentibus. In his autem seipsum, veluti novum Besceel, exercuit, conducente et operante Spiritu sancto.

Ascendite igitur, ascendite qui in votis habetis ut Christus vobis inhabitet; qui desideratis ut ad imaginem Spiritus sancti reformemini et de gloria in gloriam assurgatis; qui concupiscitis ut eliciamini divini et beatam sortem sanctorum contineatis.

Νικήφορος ὁ ὁσιώτατος Πατήρ ἡμῶν, ὁ ἐν μὲν τῷ ἁγιωτάτῳ ὄρει τοῦ Ἁθῶ τῶν ἀσκητικῶν ἀγίων ἀνύσας διαυλον, μικρῶ δὲ πρὸ τοῦ τεσσαρακοστοῦ τριακοστοῦ καὶ χιλιοστοῦ ἔτους ἀκμάσας, καθῆγητῆς καὶ μυσταγωγῆς τῶν ὑψηλῶν τῆς ἀσκητικῆς φιλοσοφίας μαθημάτων ἐγένετο Γρηγορίου τοῦ Θεσσαλονίκης, καθάπερ αὐτὸς που περὶ αὐτοῦ μαρτυρεῖ διὰ τῆς ἀπεριερίμνου δὲ ἡσυχίας ἑαυτῷ μόνῳ σπουδάζων, καὶ δι' ἑαυτοῦ ἤδη ἠνωμένου, τῷ ὑπερσμίῳ καὶ ἀκροτάτῳ τῶν ἐφετῶν ἐνωθεὶς ἀπόρρητως, μακαρίως ἐντεῦθεν τὸν ἐνυπόστατον ἐν καρδίᾳ τῆς χάριτος ἔπαθε φωτισμόν. Τοῦ τοίνυν τῆς θεώσεως ἀμιμῆτου μιμήματος, καὶ θεοποιοῦ δώρου αὐτὸς τὸ πρῶτον ἐκείθεν πλουσίως ἀναπλησθεὶς, τοῦτου καὶ ἡμῖν ὁ Μακάριος, διὰ τοῦ παρόντος αὐτοῦ Πονηρατίου, εἰ γε βουλοίμεθα τῶν ἱσῶν ἐκείνῳ ἀξιοθῆναι γερῶν, πατρικῶς καὶ ἀφθόνως μετέδωκεν, ἐφ' ἧ τὰς ἐν ταῖς τῶν ἁγίων Πατέρων βιογραφίαις περὶ νήψεως, προσοχῆς τε καὶ προσευχῆς ὀπηδήσαντες διοργανευστάς χρήσεις συνεργανισάμενος, προσθεὶς δ' ὀκνοθεῖν, καὶ τὴν, ὡς οὐκ ἂν τις ἐψήθη καλλίω, φυσικὴν, καὶ ἐπιστημονικὴν ἀληθῶς μέθοδον τῆς εἰσπνοῆς ῥίνοσ ἐνδοσ καρδίας; ἐπισυναγωγῆς τοῦ νοῦσ, καὶ τῆς κατ' αὐτὴν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐπιπέσεως, στάθμην ὁσον ἀκριβεστάτην ἱερᾶς νήψεως; καὶ κλίμακα καθαρᾶς καὶ ἀρεμδάστου προσευχῆς, καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς πηγαζομένων ἀγαθῶν, τοῖς σωθῆναι ἐθέλουσιν ὑπεστήριξε, πρῶτος αὐτὸς, ὁ δὲ τις νέος Βεσσελεὴλ, κατασκευάσας τῇ ἀρχιτεκτονίᾳ τοῦ πνεύματος.

Ἀναβαίνετε λοιπόν, ἀναβαίνετε, ὅσοι ἐν ὁμῖν αὐτοῖς κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν εἰς ἐφέτως ἔχετε, καὶ εἰς τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰκόνα μεταμορφωθῆναι ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν ἐθέλετε, καὶ ἐπομένως Θεουργηθῆναι, καὶ τῆς σωζομένου φρενῆσ κληρουχίας ἀξιοθῆναι.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΜΟΝΑΖΟΝΤΟΣ

ΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙ ΝΗΨΕΩΣ ΚΑΙ ΦΥΛΑΚΗΣ ΚΑΡΔΙΑΣ

ΟΥ ΤΗΣ ΤΥΧΟΥΣΗΣ ΩΦΕΛΕΙΑΣ.

NICEPHORI MONACHI

TRACTATUS

DE SOBRIETATE ET CORDIS CUSTODIA

UTILITATIS NON CONTEMNENDÆ (1).

(Græce ex *Philocalia*, loc. cit.; Latine ap. *Possinum Thesaur. ascet.*, opusc. 17)

Ὅσοι τῆς μεγαλοπρεποῦς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰη-
σοῦ Χριστοῦ θεϊκῆς φωτοφανεῖας τυχεῖν ἐρωτικῶς
ἐχετε· ὅσοι τὸ ὑπερουράνιον πῦρ καρδιακῶς ἐν αἰ-
σθήσει ὑποδέξασθαι βούλεσθε· ὅσοι τῆς πρὸς Θεὸν
καταλλαγῆς πείρα καὶ αἰσθήσει τυχεῖν σπεύδετε·
ὅσοι τὸν θησαυρὸν τὸν ἐν τῷ ἀγρῷ τῶν καρδιῶν ὑμῶν
κεκρυμμένον, πρὸς τὸ εὑρεῖν καὶ κτήσασθαι, τὰ τοῦ
κόσμου ἅπαντα ἀπεκτήσαθε· ὅσοι ταῖς λαμπραῖς
ταῖς ψυχικαῖς φαιδρῶν ἀναφθῆναι ἀπὸ τοῦ παρόντος
βούλεσθε, καὶ τὰ παρόντα ἅπαντα ἀπετάξαθε· ὅσοι
ἐν γνώσει καὶ πείρᾳ τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν
ἐνδοθεν ὑμῶν οὖσαν γνῶναι καὶ λαθεῖν θέλετε, δεῦτε
καὶ διηγήσασθε ὑμῖν αἰωνίου, μᾶλλον δὲ οὐρανόθεν
βιωτῆς ἐπιστήμην, ἢ μᾶλλον μέθοδον, ἀκόπως εἰς τὸν

τῆς ἀπαθείας λιμένα καὶ ἀνιδρωτὶ τὸν ταύτης ἐργά-
την εἰσάγουσαν, μηδεμίαν πλάνην ἢ πτόησιν ἐκ δαι-
μόνων δειματουμένην, μόνον δὲ τότε πτοουμένην,
ὅτε ἐξωθεν τῆς ζωῆς, ἦν ὑμῖν ὑψηλοῦμαι, πύρρον
που ἐκ παρακοῆς διατρίβομεν, καθάπερ πόλαι καὶ
ὁ Ἄδᾶμ τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ κατολιγορήσας, τῷ
ὄρει δὲ φιλιάσας, καὶ πιστὸν ἠγησάμενος, καὶ τοῦ
καρποῦ τῆς ἀπάτης ὑπ' αὐτοῦ κατακόπως πλησθεῖς,
εἰς πυθμένα θανάτου, σκότους τε ἄμα καὶ διαφθο-
ρᾶς ἐλεινῶς ἑαυτὸν, καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν πάντας
κατέβαλεν. Οὐκοῦν ἐπανήγεσθε, μᾶλλον δὲ τάληθέ-
στερον εἰπεῖν, ἐπανεέλθωμεν πρὸς ἑαυτοὺς, ἀδελφοί,
τὴν τοῦ ὄρειος συμβουλίην, καὶ τὴν πρὸς τὰ χαμαὶ
συρόμενα περιφορὰν εἰσάπαν ἀποστουγόμενοι. Οὐ

Quicumque magna dignari divinaque Salvatoris Jesu Christi illustratione amanter cupitis: quicumque supercaelestem ignem sinu ac sensu cordis suscipere penitus decrevistis; quicumque reconciliacionis cum Deo experimentum consequi sensibile studetis; quicumque thesaurum in agro absconditum penetrabilibus intimis vestri cordis obtinere repositum desideratis, res mundi cunctas abdicare; quicumque lampadem spiritualium festo ac læto jam hinc duci ornarique vultis lumine, presentia universa rejicite; quicumque experientia conscientie arcana residentis intra vos regni cælorum percipere notitiam optatis; adeste huc, et edisseram vobis perpetuæ aut potius cælestis vitæ rationem scientificam, ac methodum cujus qui ductum operando sequi curaverit, facile ac citra sudorem in

portum tranquillæ a perturbationibus quietis introductum sese gratulans sentiet, nullam de cætero timentis a dæmonibus seductionem ex qua sequi lapsus queat, quando extra vitam, cujus informare vobis ideam hac oratione ordior, longissime ob inobedientiam versabamur. Sicut olim Adam, mandato et Deo spreto, sæderatus serpenti, et eum velut fideli ducem sequens, fructuque deceptionis ab eo usque ad satietatem pastus, in profundam mortis foveam, tenebrarumque ac corruptionis miserabiliter seipsum præcipitavit, suosque una secum universos posteros.

Igitur revertimini, aut, ut æquius atque in commune utilius dicatur, revertamur ad nos ipsos, fratres, consiliū serpentis, et aberrationem ad ea que deorsum trahuntur semel in omne tempus

(1) Interpretatio Patris Possini adeo prolixa est ut Græcum textum, triente ad minimum superet; eam ideo e regione ponere non potuimus.

† tualis terra, † nempe cor nostrum, misericordia Domini; † spirituali nempe virtute et efficacia et motu sensibilibus ac manifeste. Priusquam autem eam in corde efficaciam et virtutem et motum sentiat mens, non modo eam soliditatem non habebit quæ ex creationis Scripturæque spirituali contemplatione efficitur, dum in unam rationem quæ in ipsis sunt reducimus, sed valde metuendum est ne phantasia decepta preat. Ideo si curæ nobis sit Deum ex Scriptura et creatione contemplari, simpliciterque et uniformiter plurimas rerum rationes et spectacula in unam rationem et spiritum replicantes, uniformi, simplici, non figurata contemplatione utentes in infinitudine, in immensitate ac æternitate, in corde nostro prius thesaurum invenire studemus et oremus Deum sanctum ut terra: nostram sua misericordia adimpleat. Et tunc, si qua adsit potentia, mentem nostram ad Dei cogitationem erigamus, simplicem, ut dictum est, uniformem, non figuratam, æternam, immensam et infinitam, in Verbi et Spiritus contemplatione et auxilio.

84. Quando recta ac simplici dispositione animæ homo virtutis cursum perficit, cum humili sensu in patientia et spe ex fide orta, vivificans autem et perpetuo scaturiens sancti Spiritus virtus et efficacia cor penetraverit, animæ potentias vere illuminans, movensque manifeste et excitans ad seipsam invitat mentem, quia statim et ineffabiliter ipsi unitur, ita ut revera mens et gratia indubitante tunc unus spiritus fiant, tunc sane mens sponte venit gratiæ auxilio adjuva ad contemplationem, cessante ineffabiliter ejus errore et vagatione sancti ac vivificantis Spiritus virtute et illuminatione, et in spiritualium Dei mysteriorum revelationem festinat, et omnimodo pacificoque silentio, proprio ac naturali aspectu in supernaturalia et ineffabilia incedere tentat, et tacite magis Deum, ut fieri potest, videre conatur cum divinorum scientia, ex sacris Lectionibus hausta, quanto magis, seipsam reliquerit humiliata et orans, sancto Dei Spiritu mota. Tunc igitur non extra theologiam sita est, sed statim ipsa theologia est, et non sustinet de Deo non loqui ac perpetuo; sed sine cælesti illo, quod diximus, dono ac spiritu semper cor movente et inspirante; heu! quæcumque mens videt, phantasiae sunt, et quæcumque de Deo loquitur, voces sunt in aere diffusæ, sensus animæ non excitantes, ut oportet. Ex auditione enim et verbis ab externis venientibus, unde funestissimus error, spiritualium et theologiæ ipsius miserrime originem ducit, cum non sit ex corde per sancti Spiritus virtutem producta; ex quo spiritualium ac theologiæ simplex et immutabilis veritas, in qua omnino loquendum est. Etenim in corde ubi non adest manifeste participata vivificans et illu-

πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ, πρὸς δὲ ἡ καρδία φαίνεται πλήρης ἡ νοσητή γῆ, ἡ ἤτοι ἡ καρδία ἡμῶν, τοῦ ἐλέους Κυρίου, τῆς πνευματικότητος δηλαδὴ δυνάμεως, καὶ ἐνεργείας καὶ κινήσεως εὐαισθητῶς καὶ ἐμφανῶς. Πρὶν δὲ τῆς ἐνεργείας καὶ δυνάμεως, καὶ κινήσεως ἐν καρδίᾳ ὁ νοῦς αἰσθητῶς, οὐ μόνον οὐχ ἔξει τὸ στερέμνιον ἐκ τοῦ τῆν κτίσιν καὶ τῆν θείαν Γραφῆν θεωρητικῶς καὶ πνευματικῶς ἀναλέγεσθαι, καὶ συνάγειν εἰς ἓνα λόγον τὰ ἐν αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ φόβος ὅτι πλείστος περισστι μήποτε διτταί παραφαντασθεῖς. Διὸ δὴ, εἰ τί γε μέλλοιμεν ἀσχολιᾶν ποιήσασθαι τοῦ τὸν Θεὸν ἐκ Γραφῆς θεωρεῖν, καὶ τῆς κτίσεως, ἐνοειδῶς τε καὶ μονειδῶς τοὺς πολλοὺς λόγους τῶν ὄντων, καὶ τὰ θεωρήματα εἰς ἓνα λόγον καὶ πνεῦμα συμπύσσοντες, ἐνοειδῆ, καὶ ἀπλήν, καὶ ἀνεπίδειον θεωρίαν ὀρώντες ἐν ἀοριεῖται, καὶ ἀπειρίαι, καὶ ἀναρχότητι, τὸν τῆς καρδίας ἡμῶν πρότερον ἔνδον εὐρηξίναί ζητησωμεν θησαυρὸν, καὶ ἐκτεύσωμεν Θεὸν ἅγιον, πληρῶσαι τῆν γῆν ἡμῶν τοῦ ἐλέους αὐτοῦ, καὶ τότε εἰ τις δύναμις, ἄνω δῶμεν ἐλευθερίως τὸν νοῦν πρὸς Θεοῦ κατανόησιν, ἐνοειδῆ, ὡς εἰρηται, καὶ μονοειδῆ, ἀπλήν, ἀνεπίδειον, ἀίδιον, ἀπειρον, καὶ ἀόριστον, ἐν θεωρίαι βρηθείαι τοῦ Λόγου τε καὶ Πνεύματος.

πδ'. Ὁπτηνίκα ταῖς εὐθέσι, καὶ ἀπλοῖκαῖς διαθέσεσι τῆς ψυχῆς τὸν κατὰ τὰς ἀρετὰς δρόμον δι' ἀρετῶν μετὰ φρονήματος ταπεινοῦ ἐν ὑπομονῇ καὶ ἐλπίδι τῇ διὰ πίστεως διανύοντος τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ζωοποιός καὶ ἀειβλυτός τοῦ ἁγίου Πνεύματος δύναμις καὶ ἐνεργεία τῇ καρδίᾳ ἐπιδημήσει, φωτίζουσα γιγνομένως δυνάμεις τὰς ψυχικάς, πεφυκότης κινουμένη περιφανῶς, καὶ παρακαλοῦσα, πρὸς ἑαυτὴν προσκαλεῖται τὸν ἐνεργεία νοῦν ὅτι τάχιστα καὶ ἀρβήτως ἐνοῦται αὐτῷ, ὡς εἶναι τῷ ὄντι τὸν νοῦν καὶ τῆν χάριν τοτηνικᾶδε ἀναμφιλέκτως εἰς πνεῦμα ἐν, τότε δὴ τότε ὁ νοῦς αὐτόμολος ἤκει τῇ ἐπιπνοίᾳ τῆς χάριτος βοηθούμενος πρὸς τὸ θεωρεῖν, στάσης δηλονότι ἀφράστως τῆς τοῦδε περιφορᾶς, καὶ περιπλανήσεως τῇ ἐνεργείᾳ καὶ τῷ φωτὶ τοῦ ζωοποιοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος, καὶ εἰς ἀποκαλύψεις φοιτῆ μυστηρίων θείων νοσητῶν, καὶ σωπῆ παντοῖα καὶ ἡσύχῳ, ἰδίῳ πεφυκότη βλέμματι ἐμβατεύειν ἐπιπνεῖται ὑπερφυσίαν ἀρβήτοις, καὶ τοσοῦτο μᾶλλον θεωρεῖ καὶ θεοληπτεῖται, καὶ πρὸς τὸ τὸν Θεὸν ὡς οἶόν τε ὄρᾶν ἀνατείνεται μετ' ἐπιστήμης τῶν θείων, ἐξ ἱερῶν συνειλεγμένης ἀναγνωσμάτων, ὅσον ἐξ ἀναλόγου ἀφιδιάζει ταπεινούμενος, καὶ προτευχόμενος ὁ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐν ἁγίῳ Πνεύματι ἐνεργούμενος, τότε οὐν οὐδὲ τοῦ θεολογεῖν ἐστιν ἐκτός, ἀλλ' ἅμα εὐθύς ἐστιν αὐτόχρημα θεολόγος, καὶ μὴ θεολογεῖν οὐκ ἀνέχεται, καὶ διηνεκῶς (1), χωρὶς δὲ δωρεᾶς οὐρανοῦ τῆς εἰρημένης, καὶ χωρὶς Πνεύματος ἑναργῶς ἀεικίνητα πνεόντος ἐν ἄρα καρδίᾳ, φεῦ! ὅσα ὁ νοῦς ὄρᾳ φαντασθαί τοῦδε εἰσι, καὶ ὅσα θεολογεῖ, λόγοι τῆν ἄλλως εἰσὶν εἰς ἀέρα προγεύμενοι, τὸ τῆς ψυχῆς αἰσθητήριον μὴ διεγείροντες ἢ χρεῖ. Ἐξ ἀκοῆς [Ἰσ. λέπει τὸ γὰρ] ἐνεργεῖται καὶ

(1) Ὁμοίως καὶ τὸ τὰς ἀρετῶν ἀμετῶδες ὑπάρχει ὡς τῆς πλάνης προφυλακτικόν.

λόγων ἰόντων ἐξῴθεν, ὅθεν ἡ πάνδεινος πλάνη τῶν νοητῶν, καὶ θεολογίας αὐτῆς κακῶς ἐς τὰ μάλιστα ἔρχε τὴν πάροδον, οὐκ ἐκ καρδίας; ἐνεργουμένης ὑπὸ τοῦ φωτίζοντος Πνεύματος, ὅθεν τῶν νοητῶν ἡ ἐνοσιδῆ; καὶ θεολογίας ἀρεπτος ἀλήθεια, ἐν ἣ καθόλου φάσαι· καὶ γὰρ ἐν τῇ καρδίᾳ, ἐν ἣ οὐ πάρεστιν ἐμφανῶς τῷ μετόχῳ ἡ ζωοποιὸς καὶ φωτιστικὴ τοῦ Πνεύματος δύναμις, καὶ ἐνέργεια ἀειβλύτως, εἴτε πνεύουσα θέλοι τις λέγειν, εἴτε βρούσα, ἔνωσις οὐκ ἔστιν ἐκεῖ νοερά, ἀλλὰ μᾶλλον διαίρεσις, οὐδὲ δύναμις καὶ στάσις, ἀλλ' ἀσθένεια καὶ τρεπτότης, οὔτε μὴν ἐφαμιλίως φῶς, καὶ ὄρασις ἀληθείας, ἀλλὰ μᾶλλον σκότος, καὶ φαντασίας εἰκαῖος ἀναπλασμός, καὶ τὸ ὅλον ἀλογίας καὶ πλάνης ὁδός· ἐν τρισὶ καὶ γὰρ τάξεις, ἡ ὁδοῖς, κατὰ τοὺς Πατέρας, διέναι ἔχων ὁ νοῦς, φυσικῶς δηλαδὴ, ὑπερφυσικῶς καὶ παρὰ τὴν φύσιν, ὅταν ἐν ὑποκειμένῳ τι νοητὸν ὁ νοῦς θεωρῆ, κατὰ φύσιν ὄρα, μέντοι μετ' ἐνεργείας ὑπερφυσικῶς τοῦ Πνεύματος· ὅταν δὲ ὑποστατικῶς ὄρα καὶ οὐκ ἐν ὑποκειμένῳ, δαίμονα τυχόν, ἢ ἄγγελον, εἰ μὲν ἦνωται ὁ νοῦς ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἡ δαδουχία τοῦ Πνεύματος ἀναζωπυρεῖται σφοδρότερον, ὑπερφυσικῶς ὄρα, φανερόν δὲ ὅτι καὶ ἀπλανῶς· εἰ δὲ τὰ ὀρώμενα ὀρῶν διαίρεται καὶ ἀμαυροῦται ὁ νοῦς, καὶ ἡ δύναμις ἡ ζωοποιὸς σβέννυται, παρὰ φύσιν ὄρα, καὶ τῆς πλάνης ἔστιν ἐκεῖνη ἡ ὄρασις. Διὰ τοῦτο οὐκ ἀναταίνει τὸν νοῦν πρὸς ὄρασιν πνευματικὴν ὑποστατικῶς χρῆ, οὐδὲ τῇ ὄρασι πιστεύειν καὶ ὀπωσοῦν, μὴ ἐνεργουμένης κατὰ τὰ προκείμενα τῆς καρδίας καὶ κινουμένης ὑπὸ τῆς τοῦ ἁγίου δυνάμεως Πνεύματος, εἰ μέλλοιμεν ὑγιαίνοντες εἶναι νοῦ καὶ σώφρονος.

πε'. Τινὲς οὐρανῶν δρόσῳ τῆς χάριτος, τὴν τῶν σφετέρων παθῶν φλεγμονὴν καλῶς γε ποιοῦντες ἐς ταμάλισσα, ἐξιδύονται πειρῶνται· περὶ ὧν δηλαδὴ γέγραπται· « Ἡ δρόσος ἡ παρὰ σοῦ ἱαμα ἡμῖν ἔσται. » Τισὶ δὲ ἦδε ἡ εἰρημένη δρόσος, μελίζονι πως ἀντιλήψει θεῖα ἦνωται, καὶ εἰς μάννα μεταποιεῖται, καὶ ὡς ἂν ποι ἐκ τίνος σίτου ἀρτοποιεῖται, συντριμμῶν καρδιακῆς ταπεινώσεως, ὕδατι τε δακρύων, καὶ πυρὶ πνευματικῆς γνώσεως, ἐπαξίως τοῦτο καὶ μάλα εικότως πεπονηθῆ, καὶ εἰς γε βρώσιν ἀγγελοειδῆ προσήκουσαν γεγούνα, περὶ ὧν εὐλόγως ὡς τὰ πολλὰ εἰρηται· « Ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγεν ἄνθρωπος. » Εἰς δὲ, οἷς κατὰ πρόβασιν ὑψηλοτέρῳ τινὶ τρόπῳ γέγονε καὶ ὀπτάνεται ἑαυτῶν ἡ φύσις μάννα σαφῶς· περὶ ὧν τὰ Εὐαγγέλιά φησι· « Τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ πνεύματος, πνεῦμά ἐστιν. » Ἡ πρώτη τάξις ἡσυχαστῶν σοφῶν· ἡ μετ' αὐτὴν καὶ σιωπῆν ἀσκούων, μετὰ τῆς θείας γνώσεως· ἡ δὲ γε τρίτη, ἠπλωμένων καθόλου καὶ ἠλλοιωμένων ἐν Χριστῷ, Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν.

πες'. Διαφυγόν διὰ τῆς χάριτος, ὡς εἰκός, Φαραῶν, καὶ Αἴγυπτον καὶ τάχει δεῖν καὶ ἐπίμοχθα νοητῶς ὁ νοῦς, καὶ μὲν γε τὴν κυματίζουσαν πικρίας κύματα ἐμπαθῆ, καὶ ἀλμύδους κακίας σαρκικῆν βιοτήν, καὶ ἐν νοητῇ ἐρήμῳ γενόμενος, δγλονότι ἔξει ἀππλλαγμένη Φαραωνιτῶν νοητῶν· καὶ ξυλλήθδην εἰπεῖν, τὰ τότε τοῖς Ἑβραίοις συμπεσόντα κατ' ἀσθησιν χαλεπὰ, νοητῶς καὶ παθῶν καὶ ἀπαλλαγεις, μάννα ἐξ ἐπομένου ἐσθλεί νοητῶν, αἰσθῆσει ψυχῆς ἀσφαλῶς, οὐ τύπον τὸ πάλαι ἦσθιεν ὁ Ἰσραὴλ αἰσθητῶς. Καὶ κατὰ μὲν τὰς ἀρχὰς, ἔστιν ἔτε μεμνη-

minans Spiritus sancti virtus et semper scaturiens efficacia, sive inspirans, ut quidam dici velint, sive fluens, ibi non est spiritualis unio, sed potius divisio, neque vis, neque stabilitas, sed infirmitas ac mutabilitas, neque lumen ac visio veritatis, sed potius tenebræ et plantasiæ vana fictio, et dementia ac erroris via. Triplici ordine aut via mens procedere potest, juxta Patres, naturaliter nempe, supernaturaliter, contra naturam. Quando in substantia quidam mens contemplatur aliquid spirituale, secundum naturam contemplatur, cum efficacia tamen sancti Spiritus supernaturali; quando autem hypostattce contemplatur et non in supposito, demonem contemplatur aut angelum. Si quidem mens in pace uniat, et Spiritus sancti fax inflammatur vividius, supernaturaliter contemplatur, manifeste ac sine errore; si vero visibilia contemplan dividatur et infirmetur mens, et vivifica virtus extinguatur, tunc contra naturam videt et hæc est erroris contemplatio. Ideo non oportet mentem intendere ad spiritualem visionem hypostattce, neque visioni credere quomodocumque, nisi cor juxta prædicta moveatur et afficiatur Spiritus sancti virtute, si mentis sanæ sapientisque esse velimus.

85. Quidam cœlesti gratiæ rore suarum cupiditatum ardorem, optime se gerentes, curare conantur; de quibus sane scriptum est: « Ros qui ex te defluit, nobis est medicina. » Quibusdam vero prædictus ros, majore quadam gratiæ susceptione, egitur et in manna transformatur, et tanquam ex quodam frumento panis efficitur, cordis humiliati contritione, et lacrymarum aqua, et spiritualis scientiæ flamma, id patiens digne et merito, et in angelicam escam conversus, de quibus optimedictum est: « Panem angelorum manducavit homo. » Sunt autem quibus in via quodam excelso modo factum est et videtur ipsorum natura manna manifeste; de quibus dicunt Evangelia: « Quod factum est ex Spiritu, Spiritus est. » Primus ordo sapientium in pace degentium ordo est; secundus, eorum qui silentium servant cum divina scientia; tertius, eorum qui omnino simpliciter effecti sunt et conversi in Christo Jesu, Domino nostro.

86. Postquam per gratiam, ut decet, Pharaonem et Ægyptum et quæ in hac regione terribilia sunt et labore plena mens spiritualiter effugit, vitamque amaritudinis fluctibus agitata et vitam amarum malitia carnalem; et in spirituali deserto spiritibus Pharaonibus liberata consistit; et ut breviter loquar, quæcunque Hebræis acciderunt mala spiritualiter et perpressa est et rejecit, consequenter spirituale manna manducat, securo animæ sensu, cujus figuram olim sensibiliter Israel manducavit. Et: Postquam incepit, memor cogitabilia cupit, ut illi

sensibiles carnes, Ægyptiisæ victimas, periculo e
 plerumque atque etiam non secure, et aversionem a
 Deo patitur donec convertentis pœnitentiæ medi-
 cina, divinum rursus inquirat. Et sene quidem si
 caro hæc frequentius quam manna, cum pace co-
 medatur, tempore procedente et gratia ipsi motum
 et vim adjiciente, spiritualem carnem, in mannae
 naturam quodam modo conversam, ut aliquis dicat,
 manifeste videt. Sunt autem tali menti manna com-
 edenti, juga spiritualia et flagella, quibus utens
 ut pondere ad manna, quod quotidiani cibi super-
 fluum sit, rejicit, ne forte ultra modum pingue-
 scens totum pereat et una cum illo cibi defectu pe-
 reat mens quæ modum non servaverit. Manifeste
 autem mens quæ manna comedit, nec quidquam
 aliud, pulchrius vivit, quam ea quæ quidquam
 aliud comedit, spirituatur dico; quia et ipsa quo-
 dammodo, cibi natura, in manna qualitatem, ut
 ita dicam, transit. Signum autem est appetitus ca-
 piebat; et quando undique manna manducandum
 habet et infans effecta est, cum pietate adunata,
 non mirum est, si ad hujus habitum, quod perpetuo
 comedit et jamjam assumit, convertitur, neque
 rationi contraria est ad hujus manna qualitatem
 mentis transformatio. Naturaliter enim cibus fre-
 quenter et indesinenter sumptus in ipsum quod nut-
 ritur, converti solet. Tunc igitur non modo angeli
 ordinem mens tenet, sed est divinæ adoptionis
 particeps effecta, digne ex spirituali gloria ad glori-
 am translata, non modo unum aspiciens, sed et ipsa
 in se unum aliquid effecta, et in illo vivens,
 et mundo supernaturali fruens, et ut ita dicam,
 ineffabilibus mysteriis delectata, divine et Deo
 grata in sancto Spiritu. Et quodammodo secun-
 dum aspecta et celebrata transformatur, et se in
 manna natura contemplatur. Is quidem ordo
 excelsior est et multo honorabilior, cum
 manna noverit seipsam manducare, et in quam-
 dam manna naturam se transformari. Prius
 enim sit, quando in initio mens in seipsa
 spirituali unione replicatur; secundum vero,
 manifestioris unionis et mysteriorum spiritualium
 revelationis, et summæ ac omnibus absolu-
 tionis simplicissimæ spiritualitatis evidens indi-
 cium est.

87. Simplex natura mens est, quia illud cuius
 imago est, simplex quoque est; quod quidem est
 divinam; cum igitur talis sit, et simpliciter ope-
 rari solet. Quidquid enim ejusdem naturæ est,
 amat. Variatur tamen non per seipsam, sed per
 sensus et sensibilia, per quæ spirituali in ipsi sunt
 perceptiones. Quando autem propriam rationem
 in se et sensus cum sensibilibus discernentem
 ac judicantem perite, ut licet, statuit, neque sen-
 sus imbecilliores quam oportet reddentem, neque
 sensibilibus pulchritudines aut indolenter infirmitatem,
 aut sine modo excellentem et mentis vim ne-

μένος επιθυμεί νοητών, ὡς αἰσθητῶν ἐκεῖνοι κρεῶν,
 θυσῶν Αἰγυπτιακῶν, ἐπιθυνοῦν; ὡς τὰ πολλά, οὐ-
 δὲν δὲ ἦτοον καὶ σφαλερῶς, καὶ γοῦν θείας πειρᾶται
 ἀποτροφῆς, ἕως ἂν τῆ τῆς παλιντροφῆς μετανοίας
 ἰκεσία τὸ θεῖον καταλήλως ἐξιλεύσασιν. Καὶ μὲν
 ἔζητα εἰ γε τοῦ μάννα συνεχέστερον ἐμφαίνεται μεθ'
 ἡσυχίας, καιροῦ προτίοντος, καὶ τῆς χάριτος αὐτῷ
 προστιθείσης ῥοπήν καὶ μένος, τὴν νοητὴν σάρκα
 αὐτοῦ εἰς φύσιν τοῦ μάννα τρέπων γέ τι μεταπεσοῦ-
 σαν, ὡς ἂν εἴπῃ τις, ἐκδήλως ὁρᾷ μάλα τραυῶς· εἰσι
 δὲ τῷ τοιοῦτῳ νῶ μάννα ἐσθίοντα, ζυγὰ πνευματικᾶ,
 καὶ πλαστιγγες, αἷς χρίομενος σταθμῶ τῷ μάννα,
 πλέον οὐκ οὐκ συνήγγυσι τῆς ἐφημέρου αὐτοῦ τροφῆς,
 ἵνα μὴ σκωληκιάταν ὡς ἐπέκεινα τοῦ μετρίου, τὴ
 πᾶν ἀπόληται, καὶ συναπόληται τοῦτῳ τῆ ἀτροφίᾳ
 ὁ τὸ μέτρον μὴ τηρῶν νοῦς. Ἀἴλος δ' ἂν εἴη μάννα
 ἐσθίων ὁ νοῦς, ἐφ' ᾧ μηδ' ὀπιοῦν ἕτερον ἐσθίων
 ζῶν τῆ προφανῶς καλλίονα, παντὸς ὀτιοῦν καὶ
 ὀπωσοῦν ἐσθίοντος, λέγω δὴ νοητῶς, ὅτι μέντοι μετα-
 βεβλήται πως καὶ αὐτὸς τῆ τῆς θρέψεως ἕξει εἰς
 τὴν τοῦ μάννα οἶον εἰπεῖν ποιότητα, σημεῖον ἢ
 ἀνορεξία τῶν ὀπωσιωνοῦν ἄλλοτριῶν, ὧν ἦν ἐπιθυμῶν
 πρότερον· καὶ ὅταν πανταχόσε μάννα ἐσθίειν ἔχη,
 καὶ νῆπιος γένηται, τῆ θεοσεβείᾳ προσκαλληθεῖς,
 καὶ μὲν δὴ καὶ οὐ θαῦμα μεταβεβλήσθαι τινα πρὸς
 ἕξιν οὐ συνεχῶς γέυεται, καὶ χρόνῳ ἐμφαίνεται μα-
 κρῶ, οὐδ' ἢ πρὸς ἕξιν τοῦ μάννα νοῦ μεταποίησις
 ὀπωσθήποτε παρὰ τὸ εἶκος ἂν εἴη. Περφυκῶτως γάρτοι
 τὸ συνεχὲς καὶ ἀδιάδοχον τῆς τροφῆς μετατιθέσθαι
 εἴθε πρὸς ἑαυτὸ τὸ τρεφόμενον. Τοτηνκάδε οὐ
 μῖνον ἀγγέλου τάξιν ἐπέχει ὁ νοῦς σαφῶς, ἀλλὰ καὶ
 τῆς θείας υἰοθεσίας μέτρος γίνεται, ἀειοχρέως ἀπὸ
 δόξης πνευματικῆς εἰς δόξαν μεταβιβαζόμενος· οὐ
 μῖνον πρὸς ἕν ἀφορῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸ πρὸς ἑαυτὸν
 γινόμενος ἕν, κἂν τοῦτῳ ζῶν, καὶ ὑπερκοσμῶς ἐρύ-
 φῶν, καὶ, ἐν οὕτως εἴπω, ἀπολαύων μυστικῶν ἀλα-
 λήτων, θεοειδῶς καὶ θεοφιλῶς ἐν ἁγίῳ Πνεύματι
 καὶ μὲν πως κατὰ τὰ ὀρώμενα καὶ ὀνοούμενα γι-
 γνομένως γινόμενος; ὡς καὶ εἰς ἕξιν μάννα ὁρᾷ
 ἑαυτὸν. Αὐτὴ γέ τοι ἢ τάξις ὑψηλοτέρα, καὶ τιμιω-
 τέρα πολλῶ, τοῦ μάννα μὲν ἔγνωκτος ἑαυτὸν ἐσθί-
 οντα, οὐ μὴν καὶ πρὸς ἕξιν τινὰ τοῦ μάννα ἑαυτὸν
 μεταβεβλήμενος. Τὸ μὲν γὰρ πρότερον, ἔστι που πα-
 θεῖν κατ' ἀρχᾶς εἰς ἑαυτὸν ἐν νοεῖ ἑνώσει τὸν νοῦν
 συμπτυχθέντα· τὸ δεῦτερον δὲ ἐναργεστέρως ἐνώσειος,
 καὶ γνωστικῶν μυστηρίων ἀποκαλύψεως, καὶ ἀκρας
 ἀπολύσεως τῆς ἐκ πάντων, καὶ ὑπερηπλωμένης
 νοερότητος ἐμφασίς σαφῆς.

πς. Ἀπλοῦς ἐστὶ φύσει ὁ νοῦς, ὅτι καὶ τὸ οὐ
 ἐστὶν εἰκῶν, ἀπλοῦν, ὁἴλον δ' ὅτι τὸ θεῖον· ὧν δὴ
 τοιοῦτος, καὶ ἀπλῶς ἐνεργεῖν φιλεῖ. Πᾶν γὰρ τὸ
 φύσει αὐτῷ φιλεῖ· ποικίλλεται δ' ὁμοῦς οὐ δι' ἑαυτὸν,
 ἀλλὰ διὰ τὰς αἰσθήσεις, καὶ τὰ αἰσθητὰ, δι' ὧν τοῦτῳ
 αἰ τῶν νοητῶν παραδοχαί. Ὅπηνίκα ἐξ τὸν ἴδιον
 λόγον ἑαυτοῦ καὶ τῶν αἰσθησῶν σὺν τοῖς αἰσθητοῖς
 στήσῃ μεταξύ κρινοντα καὶ δικάζοντα ἐπιστημόνως;
 ὡ; οἶόν τε, μήτε τὰς αἰσθήσεις ἀμβλυτέρας; τοῦ καθ-
 ἤκοντος καθιστῶντα, μήτε τὰ τῶν αἰσθητῶν κάλλη, ἢ
 ἀμαυροῦντα θάβύμως, ἢ ὑπερσαιόμενον ἀγενῶς, καὶ
 τὸ τοῦ νοῦ κράτος ὀλιγώρως τοῦτοις ὑποκαθιέντα, νέ-

μοντα δὲ σωφρόνως τὸ προσήκον ἐκάστη, τοτηνικάδ' ἄ
εὐθὺς ὁ νοῦς ἑαυτοῦ γίνεται ἐνιαυτός, καὶ ἀπλοῦς ὡς
ἔχει φύσεως ἀποκαθιστάμενος καὶ τῶν διαιρετῶν
ἀφιστάμενος· καὶ αὖθις φυσικῶς ἄρχεται φιλεῖν τὸ
ἔν, καὶ ἀπλοῦν, καὶ τὸ ἐνιαυτός καὶ ἀπλῶς ἐνεργεῖν·
ὁ δὲ φιλῶν, ζητεῖ, καὶ ζητῶν τὴν πτῆσιν ἑαυτοῦ
ὑπὲρ πᾶσαν ποιεῖται σύνθεσιν, ἕως ἂν εὑρῶι τὸ ἀλη-
θῶς καὶ κυρίως ἔ· καὶ ἀπλοῦν, ὅπερ ἐστὶν ὁ Θεός.
Ἔτε δὴ καὶ ὑπὸ μόναις ταῖς τούτου πτέρυξι, νῦν μὲν
σκεπόμενος, ἄλλοτε δὲ μετεωριζόμενος, τέρπεται,
ὡς εἰκὸς τέρπεσθαι θεοφρονοῦμενον καὶ θεοφρονοῦ-
μενον νοῦν.

πη'. Τῷ διωρατικῷ τῆς ψυχῆς, ὡσανεὶ ἀγλυῶδες
τι πάχος ἐπιτεπιχωδὸς τὸ ἐκ τῶν παθῶν, ἄλλα ὄρῃν
ἀντὶ τοῦ δυτος πεποίηκεν. Ὄταν δὲ τῇ πυκνῇ προσ-
εὐχῇ, καὶ τῇ τῶν ἐντολῶν ἐκπληρώσει, καὶ ἀνατάσει
πρὸς τὴν τοῦ Θεοῦ θεωρίαν διὰ τῆς χάριτος ὁ νοῦς
διέλη τὸ εἰρημένον ἀγλυῶδες πάχος, ἀφ' ἑαυτοῦ
ἐναργῶς ὄρῃ τὸν Θεόν, ἐρμηγέως μηδαμῶς πρὸς
τοῦτο δεόμενος, ὡςπερ οὐ δελεῖται διδάξοντος ὁ αἰσθη-
τῶς ὄρῶν· εἰ γὰρ μὴ τὸ διοχλοῦν καὶ ἐπιπροσθῶν
ἴσχει τῇ κόρῃ τοῦ ὀφθαλμοῦ. Ὡς γὰρ προσπεφύκασι
τὰ αἰσθητὰ ταῖς αἰσθήσεσιν ὑγιῶς ἔχούσαις, οὕτω τὰ
νοητὰ ταῖς νοήσεσιν ὑκείλωται, καθαρευούσαις ἐκ
τοῦ τῶν παθῶν νέφους· καὶ ὡςπερ ἐκ τῆς αἰσθη-
τικῆς ἀντιλήψεως τῶν αἰσθητῶν ἡ κατάληψις, οὕτως
ἐκ τῆς νοητικῆς ἀποδιέψεως ἡ τῶν νοητῶν ἐποψία
γίνεσθαι ἐβίωε· μεθ' ἧ δὲ διὰ τῆς χάριτος ἀνειδέος,
καὶ ἀποια, καὶ ἀφάντατος, καὶ ἀπλή τοῦ Θεοῦ θεω-
ρία, ἥτις κάτοχον ἔχουσα τῶν νοῦν, πάντων αἰσθητῶν
καὶ νοητῶν τῶν ὁποιωνοῦν ἀφετον ποιεῖ, εἰς
ἀπειρίας, ἀπεριληψίας τε καὶ ἀοριστίας βυθὸν αὐτῶν
ἐν ἐκπλήξει καὶ θαυμασμῷ, ὡς οὐκ ἐνδέχεται δη-
λιωθῆναι λόγῳ, κατακλείουσα.

πθ'. Ὁ Δέσποτα, ὁ πάντων τῶν ὀρωμένων καὶ
νοουμένων ὦν ἀρχὴ παντοκράτωρ, ἀρχὴν ἔχων τὸ
ἄναρχον, ἄκτιστε, καὶ ὀρισμὸν τὸ ἀόριστον, ἀπειρε,
καὶ φύσιν τὸ ὑπερφυεῖς, ἀπερληπτε, καὶ οὐσίαν τὸ
ὑπερούσιον, ἀγένητε, καὶ εἶδος γούν τὸ ἀνείδεον,
ἀόρατε, καὶ ἴδιον τὸ ἀλλῶν, ἀφθαρτε, καὶ σχῆμα τὸ
ἀσχημάτιστον, ἀνεξιχνίαστε, καὶ τόπον τὸ ἀπερὶγρα-
πτον, ἀπεριόριστε, κατάληψίν τε τὸ ἀκατάληπτον,
ἀνεξαρεύνητε, καὶ γνῶσιν καὶ θεωρίαν τὸ ἀθέατόν
τε καὶ ἀγνωστον, ἀπρόσιτε, καὶ ἀπερινόητε, καὶ λό-
γον τὸ ἀφθεγκτον, ἀνεκδιήγητε, καὶ ἐρμηγέαν τὸ
ἀνερμηγνευτον, ἀφατε, καὶ τὸ ἀνευνόητον νόσην, ἀδια-
νόητε, καὶ ὄλωσ θέσιν τὴν ὑπὲρ πάντα ἀφαίρεσιν,
ὑπέροε, ὄλο; εἰ θαῦμα, καὶ γαλήνη, καὶ θάρρος,
καὶ ἀγάπη, καὶ γλυκύτης, καὶ θυμηδία, καὶ πεποί-
θησις ἐν ξύμπασι, καὶ τῷ δυτι ἀμερικνία καὶ χαρὰ,
ἡ ἐνυπύστατος μόνη δόξα καὶ βασιλεία, καὶ σοφία,
καὶ δύναμις. Διὰ τοῦτο ἔστασις ἀπὸ πάντων τῶν
ὀρωμένων, καὶ κατὰπαυσις ἀπὸ πάντων τῶν νοου-
μένων πεφυκῶτως ἄρρητα γίνη, καὶ ἀνάπαυσις ἐν
σοὶ θαυμαστῇ ταῖς μετὰ μετοχῆς σε θεωροῦσι τοῦ
ἀγίου Πνεύματος, ἀφραστε Θεέ.

εἰ ἀπὸ πάντων τῶν ὀρωμένων καὶ νοουμένων
ἐκπλήξει καὶ θαυμασμῷ, ὡς οὐκ ἐνδέχεται δη-
λιωθῆναι λόγῳ, κατακλείουσα.

gligenter eis submittentem, sed sapienter unicuique
quod convenit, distribuentem, tunc mens statim
secum unita est, et simplex juxta suam naturam
restituta est et a divisis separata; et rursum natu-
raliter incipit unum diligere et simplex et simpli-
cem unamque operationem. Quod quidem amans,
quærit, et, quærens, suum volatum supra omnem
compositionem fert, quoadusque inveniat vere et
simpliciter unum et simplex quod est Deus. Quando
sane solis hujus alis nunc quidem obumbrata, nunc
sublata lætatur, ut lætari decet, quæ a Deo custo-
ditur et fertur, mens.

88. Contemplativæ animæ virtuti, tanquam tene-
brosi aliquid ac densi quod ex cupiditatibus ortum
habebat, alia quam veritatem contemplanda, præ-
bebat. Quando autem frequenti oratione et manda-
torum adimpletione et tendentia ad Dei contempla-
tionem per gratiam mens prædictas crassiores te-
nebras dissipaverit, per seipsam manifeste Deum
videt, explanatione nulla indigens, quemadmodum
doctore non indiget qui sensibilia videt; si nihil
oculi pupillæ obstat. Quemadmodum accommodan-
tur sensibilia sensibus recte se habentibus, ita spi-
ritualia cogitationi nata sunt, mundatæ nempe a
cupiditatum nube. Et sicut ex sensuum perceptione
fit comprehensio, ita ex spirituali aspectu spiritua-
lium visio fieri solet; post quæ simplex Dei con-
templatio per gratiam, sine figura et qualitate et
imagine mentem subiectam retinens a quibuslibet
sensibilibus et cogitabilibus liberat, eam includens,
ut sermone non potest dici, in immensitatis non
circumscriptioneque infinitatis abisso cum exstasi et
admiratione.

89. O Domine, qui omnium visibilium et cogita-
bilibium omnipotens principium es, qui initium habes
æternitatem increate qui finem habes infinitatem,
Immense qui naturam habes supernaturale, incir-
cumscripse; et substantiam habes supersubstan-
tiale, ingenite; et formam habes quod sine forma
est, invisibilis; et proprium habes quod non pro-
prietatem admittit, incorruptibilis; et habitum
quod non est habitus non vestigabilis; et locum,
immensitatem, incircumscripse; comprehensio-
nemque et incomprehensibilitatem, abscondite; et
cognitionem contemplationemque quod non potest
nosci aut videri, inaccessibleis et non cogitabilis,
et rationem; quod supra rationem est, inenarrabi-
lis; et interpretationem, quod nemo potest inte-
pretari, ineffabilis; et cogitationem, quod non po-
test cogitari, incogitabilis; atque omnino situm
habes super omnia celsitudinem, o Supreme; totus
es mirabilis, et pax et fiducia et claritas et dulcedo
et delicie, et in omnibus securitas et vera lætitia,
sola substantialis gloria et regnum et sapientia et
fortitudo. Ideoque ab omnibus visibilibus recessio
ineffabilis es, et requies in te miranda iis qui te,
ineffabilis Deus.

90. « Divinum quod miramur, magis optatur;

ortatum, purificat. » inquit theologica Gregorii vox. Cum mundavit, Dei nos similes efficit; et talibus effectis, nobiscum tanquam cum familiaribus conversatur. Et non modo sic Deus, sed et qui mundati sunt, cum divina in Spiritu ac veritate ipsis propria facta sint, et in Deo inveniantur; unde et theologus adjicit: « Deus cum Diis unius et ab ipsis cognitus. » Vides quam admiranda sit ea unio. « Deus, inquit enim, cum diis unius. » Si autem eorundem unio fiat, manifestum est easdem quoque esse ex unione dispositiones ac delicias. Ideo addit: « et cognitus; » igitur qui sunt Deo similes et dii ex gratia, cum ipsis divina sint propria, et cum Deo conversantur et eum norunt, quemadmodum et Deus analogice eos qui divinam formam habent. ut dictum est, et dii sunt, contemplatur et cum iis conversatur et unitur. Unde magnus ille vir addit, nec immerito, ut id demonstrat: « Et tantum forte Deus a mundis et diis illis noscitur, quantum jam eos noscit analogice qui natura Deus eos ut deos adoptione fecit. Reputa igitur quo in gradu ab ipsis noscatur? Beatissimi igitur qui ad Dei visionem et contemplationem convenienter totis animæ ac scientiæ spiritualis viribus, cum eos videas, ob Dei incomprehensibilitatem ex ejus æternitate, infinitudine, immensitate, sempiterna existentia, totos in Deo maxima admiratione dignos effectos et stupore, et quo eorum animæ per amorem eum Deo uniuntur, et desiderium inexplorabile in Dei vultus divinæque pulchritudinis contemplatione, quasi consumptæ patiuntur. Et consequenter tunc mundantur, et divina operatione Deo similes efficiuntur, et dii jam cum Deo per cognitionem uniuntur; qui quidem deificationum superabundantia, et supernaturalis ipsorum deificationis dono ac divinæ unionis, ipsis se cognitum præstans, miro modo immensa illa pulchritudine omnem eorum spirituales sensum abripit omnemque motum et circum se attractos habet tanquam alios angelos, mira psallentes et merito. Deus stetit in concilio deorum; in medio autem deos dijudicat; et illud: « Deus deorum Dominus locutus est et vocavit terram, » terrestres nempe, ab ortu solis usque ad occasum, unde principes populorum congregati sunt cum Deo Abraham, et consequenter stant circa Deum, ut Seraphim stabant coram illo, divinas supernaturalium mysterium illuminationes accipientes, et consequenter a Deo possessi nec distracti, qui supra omnia infinite elevatus est. Si igitur mundi corde, juxta Domini declarationem, beati sunt, quia ipsi Deum videbunt, quomodo non essent manifeste beati qui Deum contemplantur, admiratione quæ ex Dei cognitione procedit, mundati et in Dei dignitatem per profectus ascendentes! Oportet igitur eos qui beatitudinem passi sunt, et deificationem pati et ita immotè stare, ut Cherubim, circa Deum, contemplationemque omni opera curare et scientiam et actionem in Christo Jesu Domino nostro.

πλέον ποθοῦμενον δὲ καθαίρει. » φησὶν ἡ θεολόγος Γρηγορίου φωνή, « καθάρων δὲ, θεοειδεῖς ἀπεργάζονται, τοιοῦτοι; δὲ γενομένοις, ὡς οικείοις ἤδη προσομιλεῖ. Ἄλλ' οὐ μόνον οὕτως ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ οἱ γε καθαρθέντες ταύτη, ὡς οικείοις ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ τοῖς θεοῖς καὶ τῷ Θεῷ ἐντυγχάνουσιν, ὅθεν καὶ ὁ θεολόγος ἐπεισι· « Θεός θεός; ἐνούμενός τε καὶ γνωρίζόμενος. » Ὁρᾷς τὸ θαυμαστὸν τῆς ἐνώσεως; Θεός γάρ, φησὶ, θεός; ἐνούμενος. Εἰ δὲ τῶν ὁπωστέη ταυτῶν ἐνωσις, δηλον ὅτι καὶ τῆς ἐνώσεως αἱ διεθέσεις καὶ ἀπολαύσεις ἐφαμιλλῶς αἱ αὐταί. Αἱ δὲ φησι, καὶ γνωρίζόμενος· ὡσαύτως ἄρα καὶ οἱ θεοειδεῖς καὶ θεοὶ ἐκ τῆς χάριτος, ὡς οικείοις τοῖς θεοῖς, καὶ τῷ Θεῷ ὁμιλοῦσι καὶ γνωρίζουσιν, ὡς ὁ Θεός τρέπον ἀνάλογον θεωρεῖ, καὶ προσομιλεῖ, καὶ ἐνοῦται τοῖς κατὰ τὸ εἰρημένῳ θεοειδέσι τελούσι, καὶ θεοῖς· ἐντεῦθεν ὁ μέγας προσέθισι, καὶ οὐκ ἀπεικίτως, εἰς δὴλωσιν· « Καὶ τοσούτον ἴσως γινώσκειται ὁ Θεός τοῖς καθάρσι καὶ θεοῖς τουτοῖσι, ὅσον ἤδη γινώσκει αὐτούς, ἀνάλογον τρέπον ὁ φύσει τοὺς θέσει θεούς. Πόσον τοίνυν εἰκάσαι; τὸ εἰκὸς λογιζόμενος; πολὺ γε μακάριοι, οἱ πρὸς Θεοῦ ὁράσεις, καὶ θεωρίας προστηκόντως ἀνατεινόμενοι μεθ' ὅλου μένουσιν ψυχῆς καὶ ἐπιστήμης πνευματικῆς, ὅσην ἴκα ὁρᾷς τῷ τοῦ Θεοῦ ἀλήθειᾳ διὰ τὴν περὶ αὐτὸν ἀναρχότητα, καὶ ἀπεριληψίαν, καὶ ἀπεριγραφότητα, καὶ τὴν ὅλων ἀδιότητα, καὶ ἀπειρίαν, ὅλους τοὺς ἐν τῷ Θεῷ θαύματος; γεγονότας ὑπερβαυμάστου, καὶ τῆς ἡλικῆς ὅλας ἐκπλήξεως, ἐξ οὗ ἡ ψυχὴ αὐτῶν ἐρωτικῶς ὀπίσω κολλᾷται Θεοῦ, καὶ πόθον ὅσον ἀφόρητον, ἐν ἄρα τῷ θεωρεῖν τὸ θεῖον πρόσωπον, καὶ τὸ κατ' αὐτὸ κάλλος ἐκπρεπὲς, καὶ [Ἰσ. περιττόν τὸ καί] ἐκτετηχότες· εὐδαίμωνως πάσχουσι. Καὶ τότε δεῖτα ἐπομένως ταύτη καθάρωνται, καὶ τῆς θεουργίας καὶ θεοειδεῖς γίνονται, καὶ θεοὶ καὶ Θεῷ γινώσκόμενος ἐνοῦνται, ὅς γε δὴ περιουσίᾳ τῶν θεοθεντῶν, καὶ ἀκολουθίᾳ τοῦ τῆς θεώσεως ὑπερφυοῦς αὐτῶν δόρου, καὶ τῆς θείας ἐνώσεως, γνώριμος καταστάς, θαυμασῶ; συναρπάσει τοῦτιον τῷ ὑπερκάλῳ πᾶσαν τὴν νοεράν ἀίσθησιν, καὶ πᾶσαν τὴν ἐφῆσιν, καὶ περὶ αὐτὸν θελομένους ἔχει ὡς ἄλλους ἀγγέλους, ἀφυκτα ψάλλοντας, καὶ μάλα εἰκότως· Ὁ Θεός ἔστη ἐν συναγωγῇ θεῶν, ἐν μέσῳ δὲ, θεοὺς διακρίνει· καὶ τὸ, Θεός θεῶν Κύριος ἐλάλησε καὶ ἐκάλεσε τὴν γῆν, τουτέστι τοὺς γηγενεῖς, ἀπὸ ἀνατολῶν ἡλίου μέχρι δυσμῶν· ὅθεν καὶ ἄρχοντες λαῶν συνήχθησαν μετὰ τοῦ Θεοῦ Ἄβραᾶμ, καὶ ἐξ ἐπομένου ἔστησαν κύκλω τοῦ Θεοῦ, ὡς τὰ Σεραφίμ εἰστήκεισαν κύκλω αὐτοῦ, θείας ἐλλάμψεως ὑπερκοσμίων μυστηρίων δεχόμενοι, καὶ ἐχόμενοι ἀδίασπᾶτως Θεοῦ, πάντων ἀπειράκις ἐξηρημένῳ ἀπειρώς. Εἰ τοίνυν οἱ καθάρσι τῇ καρδίᾳ, κατὰ τὴν τοῦ Κυρίου ἀπόφασιν, μακάριοι. ὅτι αὐτοὶ τὸν Θεὸν ἔφονται, πῶς οὐ περιφανῶς μακάριοι οἱ θεωρητικοί, καθαιρόμενοι τῷ ἐκ τῆς τοῦ Θεοῦ γνώσεως θαυμασμῷ, καὶ εἰς Θεοῦ ἀξίαν διὰ προκοπῆς ἀναβαίνοντες; Χρῆ γὰρ ἄρα ποθοῦντας τὸν μακαρισμὸν, καὶ παθεῖν τὴν θέωσιν, καὶ οὕτως ἀκινήτως σῆλαι χερουδικῶς περὶ τὸν Θεόν, τῆς θεωρητικῆς ἔχῃσαι ὅλη σπουδῆ, καὶ ἐπιστήμης, καὶ πράξεως, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν. »

Ἰα', Ἰδεῖν σε μάλιστα βούλομαι, καὶ δὴ ἐπομένως ἄ-
 νανῆσαι, ζωοποιεῖ, ζωὴ τῶν ἀμνηστῶν δρώντων σε,
 Κύριε ὁ Θεός μου, ἀλλ' οὐκ ἔχω βουλόμενος ὅπως
 ἐπάξιον εἶπω, καὶ διαποροῦμαι κατ' ἀλήθειαν καὶ
 ἀσημονῶν. Ἄ πῶς εὐκείως ὁ νοῦς ἔχει σοί, Δέσποτα,
 Πιοτητὰ πάνσοφε, καὶ σὲ μόνον ὁρῶν εἰρήνης ἀπο-
 λαύει, καὶ ἀναπαύλας αὐτῷ προσφουῶς! Ἐφίεται καὶ
 γὰρ πεφυκτότως ἢ νοῦς, τῆς ἐξωθεν, καὶ φαινομένης
 περιφορᾶς ἐλευθερωθεὶς, καὶ σχολάσας ἐφ' ἑαυτὸν,
 νοεῖν, καὶ μάλιστα δὴ διανοεῖσθαι φυσικῆ ὠκύ-
 τητι τὰ ὑψηλότερα, καὶ προσκεισθαι τῷ γιγνομένῳ
 τῆς κατ' αὐτὸν ἀύλιας τοῖς ἰσχυροτέροις. Ἀμέλει λόγῳ
 πεφυκτοὶ αὐτόματος ὡσπερὶ ἀνατρέχει πρὸς γε τὸ
 πάντων ὑπέρτερον, καὶ πάσης ἀύλιας ἀνώτερον. Δη-
 λῶν δὲ οὗτις σὲ καὶ μάλιστα, Πνεύματος ἁγίου βροπῆ,
 διὰ πίστεως κατὰ τὸ εἰκὸς βοηθούμενος, καὶ ταύτη
 δῆτα ἀνατεινόμενος, ἢ μᾶλλον γιγνομένως ἢ νοῦς,
 ἐπὶ τῶν περὶ σὲ νοητῶν, ὡς ἂν τινῶν συγγενῶν
 ἀναλκόμενος, ποθεῖ σε καὶ πᾶν ἰδεῖν σὺν παντὶ προ-
 θύμῳ τῷ τῆς ψυχῆς. Οὐα δὲ πάσχει θαυμάσια, καὶ
 μακάρια πεφυκτότως· ἐπεὶ καὶ γὰρ φύσις αὐτῷ,
 ἢ περ ἔφην, νοεῖν οὐσα, πάντων κτισμάτων, μᾶλλον
 δὴ πτηνῆ, καὶ ταχέια, ἐφρασιν δὲ προσερχόντως ἔχει
 τὰ νοητὰ, δεῖται νοεῖν, ὡς ἐσθίειν ζῶα τὰ αἰσθητὰ
 [Ἰσ. αἰσθητικὰ], τοῦτ' ἔστι γὰρ τρόπον ἐφ' ἀμύλλον τὸ νοεῖν
 τῷ νοί, ὅπερ τῷ ἐσθίειν ζῶοις τοῖς αἰσθητικοῖς. Ἐκ
 γὰρ τοῦ νοεῖν, καὶ ζῆν οὐκείως, καὶ αὐξεῖν, καὶ ἀπο-
 λαύειν καὶ τέρεσθαι γίνεται τῷ νοί, ὡς καὶ τοῖς
 αἰσθητικοῖς; ζῶοις ἐκ τοῦ ἐσθίειν ἐστὶ. Τοιαῦτα δὲ
 τοι πάσχει ἐξ ἄρα δῆπου τοῦ δροῦν, δηλαδὴ τοῦ νοεῖν
 ὑπερβαλλόντως καὶ μάλιστα, ὁπνηκίνα φθάση διὰ
 πνευματικῆς σου χρηστότητος, ἀφράστως ἐν σοὶ γε-
 γονότος, ἐν τῇ θέλξει τῆς ἀφάτου δόξης σου συμμι-
 γείσα ἢ ἐφρασις αὐτοῦ. Τὸ γὰρ περὶ τι ἐφρασιν ἔχον
 ἰδικὴν τί ποτ' ἂν καὶ πάθοι κατὰ τὸ εἰκὸς, περιτυ-
 γὴν ἑλκτικῶ τῷ, καὶ μάλιστα γε τοιοῦτῳ, οἶός περ
 σοῦ, καὶ ταῦτ' ἐκ προνοίας τῆς σῆς, πρὸς ἡλίκων οἶον
 σὲ, ἐφρατόν; Σὺ γὰρ, Βασιλεῦ πάνσοφε, παντοδύναμε,
 ὑπεράγαθε Κύριε, κτίσας ζῶων τὸν νοῦν νοητῶν, τοῖον
 τεύχεις, οἶον τοῖς σοῖς; γε ὑπερευφραίνεσθαι πεφυκ-
 τως, καὶ ἀβρόβητως ἐν κατοχῇ τοῦ θεοῦ σου γενέσθαι
 μετ' ἐκπλήξεως ἔρωτος, καὶ οἶον πῶς μανικῶς δια-
 κεισθαι σοὶ ἐξ ἐφ' ἀμύλλον βαχχικῶ ἐνθουσιασμοῦ.
 Καὶ ὁ μὲν νοῦς, οὕτως ἄρα φιλόκαλος; ἄκρως κτισθεὶς
 ἔχει, καὶ τὸ φιλόκαλος εἶναι κομιδῆ κατὰ τὸ πεφυ-
 κτός, ἐκ προνοίας τὰ ἄριστα ἐπομένως νοεῖν ἐφρασιν
 ἔχει, καὶ ἀεὶ τῶν ὑψηλοτέρων καὶ πρόσω ἐπιθυμεῖν
 καὶ προχαίρειν ἐκ τοῦ γιγνομένου τοῖς κρείττοσιν.
 Οἶός δὲ σὺ τοῦτῳ φαίνῃ, καὶ ὅπως συναρπάξεις αὐ-
 τὸν, σοφῶς ἐς τὰ μάλιστα, τῷ ἔρωτι τῆς σῆς θεωρίας
 καταβελγόμενον, καὶ ξυμπάντων ἀπαξασπῶς, πλὴν
 μόνου σου ἐξιστάμενον μετὰ τοῦ τῆς ψυχῆς διακειμένου
 παντός. Οὕτε [Ἰσ. λέγει γὰρ] ποικίλος μόνον ἐρᾶ-
 σαι, ἔδιστε, οὕτε περιλιπητός, οὕτ' ἀπεριληπτός, οὕτε
 φραβρός, οὕτε μελίχιος, ἀλλὰ νῦν μὲν τοῦτο, νῦν
 δ' ἐκείνο· ἐν' οὕτω πάντως ἐντεῦθεν, ἐκείθεν ἢ τοῦ
 νοῦ; κίνησις, καὶ δὴ καὶ τροπῆ, μὴδὲν ἔχει κλῖναι
 πρὸς ἐν τι τῶν ἐξω σου διὰ ποικιλίαν δῆθεν, ἢ
 δ' ἀπλότητα, δι' ἀκαταίτησίας ἐφρασιν, ἢ καταλή-

91. Te imprimis videre volo et consequenter ce-
 lebrare, o vivifice, et vita eorum omnium qui te
 vident, Domine Deus meus; sed nescio quomodo
 quid digni loquar, et haereo, et secundum veritatem
 indigeo. O quomodo proprie mens tibi adest, Do-
 mine, sapientissime Creator et te solum videns
 pace fruitur et convenienti quiete! Optat quidem
 naturaliter mens, externis et apparentibus liberata,
 et sibi ipsi incumbens, cogitare et naturali perspi-
 cuitate superna inquirere et adhærere iis quæ suæ
 spirituali substantiæ maxime congruunt.

Naturali sane ratione sponte currens ascendit ad
 illud quod est super omnia et omni spiritui præstat.
 Manifestum vero est quod te, præsertim, Spiritus
 sancti motu, per fidem, ut decet, adjuncta mens et
 maxima virtute sustentata, iis quæ circum te sunt
 spiritualibus attracta, tanquam a quibusdam cog-
 natis, optat te omni animæ studio videre. Multa
 igitur mira ac beata patitur; quoniam enim natura
 ipsi est, ut prius dixi, spiritualis, omnes creaturas,
 tanquam si celeres alas haberet, motu superat, spiri-
 tualia potest cogitare, ut quæ sentiunt animalia
 possunt manducare. Eodem modo enim cogitare
 menti se habet, ac manducare brutis. Ex cogita-
 tione enim mens et vivit propria vita, et crescit,
 et fruitur lætaturque, ut sit brutis animantibus ex
 manducatione. Talia autem experitur ex contem-
 platione, nempe ex superna cogitatione, quando
 per tuam spiritualem bonitatem, ineffabiliter ad
 te ascenderit, cum inenarrabili dulcedine tua motu
 suo immista. Quod enim circa aliquid proprium
 motum habet, quid pati debeat, tali dulcedine cap-
 tum quanta es tu, idque ex tua Providentia ad tale
 voti objectum tendens, quale es tu? Tu enim, Rex
 sapientissime, potentissime, optime Domine, qui
 mentem cogitans animal creasti, eam talem con-
 didisti, ut tuis naturaliter lætari possit et ineffabi-
 liter in tuæ delictis possessionem intrare possit,
 cum amoris stupore, et ardentem in te disposita
 sit ex illa tanquam furenti admiratione. Et mens
 quidem cum ita Pulchri amans creata sit, habet
 quoque in se pulchritudinem natura sua, et ex
 providentia optima semper cogitandi desiderio ten-
 netur, et semper altiora et quæ sunt ante se inquirit
 iisque lætatur, ut contingit iis qui meliores
 fiunt. Qualis autem tu illi appares, et quantum eam
 arripis quam sapientissime, tuæ contemplationis
 amore allectam et ab universis, excepto te, separa-
 tam, totis cum animæ potentiis. Neque varius
 videris, dulcissime, neque comprehensus, neque
 incomprehensus, neque terribilis, neque suavis,
 sed nunc quidem id, nunc autem illud; ut sic
 mens, unde movetur ac convertitur, neque ad
 unum eorum quæ sunt extra te, propter varietatem
 aut simplicitatem, propter terrorem aut dulcedi-
 nem. Et omnino cum sis Unum Bonum et Unum
 Pulchrum comprehensivæ, et omnium bonorum
 efficiens causa ipse optimus et pulcherrimus, in
 nullo alio læet mentem contemplari et immorari

et varie ac multipliciter letari, nisi in te; tu enim omnia causaliter in te habes, et super omnia inventiris, ut pulcherrimus infinite omnium rerum creator. Unde, cum unus sis, Deus, substantia, varie potentis tuis videris, ob earum multitudinem et rursum propter earum magnitudinem, et quod miratione ac stupore dignius est, iis ipsis quibus comprehendere potes, rursum quodammodo constitueris. Substantia enim omnino es in circumscriptis, et secundum virtutem, et praterca potentia tua non circumscribitur; mensuram enim potentie tue quis invenit? Sapientiam autem tuam quis cognoscit? Et Bonitatis tue oceanum quis scrutatus est? Ac omnino quis tuorum aliquid intellexit? sed tamen secundum eadem quodammodo altero comprehensibilis es. Mens sane quæ ab iis spiritualibus quæ sensibilibus insunt contemplari incipit, ex consequentia ascendit ad illud quod circum te, Salvator, unum est et incomprehensibile, ac dulcedine comprehensibile et voluptate, et quod pulchri amatrix sit, omni cura festinat, quantum licet, ultra procedere. Cum autem nequeat longius inquirere, reputans, ut oportet, id quod ipsam fugit ut supra ipsam positum et elevatum, amore ardenti quodam comprehenditur et ferventer circum te exultat, et in animam ardentia desideria arripit, Divinæ caritatis flammam ad incomprehensibile, faciens id quod comprehendit, et suam inopiam in amorum abundantiam convertens. Quod apud te comprehendi potest non magis eam attrahit quam eam inflammat quod ipsam fugit et cognitionis impossibilitate, admirari et optare eam cogit; addam etiam, quod ei persuadet ut inquirat quid sis, non quidem substantialiter; id enim omnino ex suprema elevatione impossibile est, sed quid sit substantialis Dei potentia et operatio, et quidquid eorum quæ circum te contemplari licet, spiritualium et theologorum incomprehensibile est, cum ea sint, ut diximus, propter magnitudinem, infinita, et propter multitudinem, non scrutabilia. Etri enim non possit omnino ad terminum pervenire, cum ea sint infinita, potest autem, cum puritate ad te accedens, et ad tuam pulchritudinem assurgens, ad manifestiores et lucidiores, aspectu eorum quæ te circumdant, pertingere atque ita deificari. Unde et amoris vulnere incendis, quæ apud te versatur, mentem, eam illuminans, imo vero eam consequenter introducens in quædam inaccessible et mystica cœlorum spectacula. Unitas hymnis celebranda, et Trinitas honoratissima, potentie ac sapientie abyssus profundissima! quomodo ex ipsa servitute, si quis ita loqui velit, aut ex adscriptione, in illas divinas tenebras mentem legitime mundatam introducis, eam transmittens ex gloria in gloriam, sæpissime tamen intra has lucidas tenebras remanens. Non novi, ut tu nosti, utrum illa nubes in quam introductus est Moyses, Injux fuerit imago, an hæc illius; sed hæc manifeste spiritualis est nubes et in ea divine ac su-

Α φως, διὰ φοβερότητα, ἢ μεγαλιότητα: καὶ ἐνδύως, ἐν ἀγαθῶν, καὶ καλῶν, περιληπτικῶς ὡν [ὅτι θεία β. το; σου], καὶ πάντων ἀγαθῶν καὶ καλῶν ποιητικῆς ἀρχῆς ὑπεράγαθος καὶ ὑπέρχαλος; ἐν οὐδενὶ τῷ ἐτέρῳ ἔξιστι πάντως τὴν νοῦν θεωρεῖν καὶ παραμένειν καὶ ποικίλῳ, καὶ πολλαχῶς τέρπεσθαι, ὅτι μὴ ἐν σοί· σὺ γὰρ τὰ πάντα αἰτιολογικῶς ἔχεις ἐν σεαυτῷ, καὶ ὑπὲρ πάντα εὐρίσκη, ἅτε δημιουργὸς ὑπέρχαλος; ἀπειράκις; ἀπείρω· Ἐντεῦθεν εἰς ὦν, θεῶν, τὴν οὐσίαν, ποικίλως θεωρεῖσαι ταῖς ἐνεργείαις, διὰ πλῆθος αὐτῶν, καὶ αὐθις; διὰ τὸ μέγεθος; αὐτῶν πολλῶς, καὶ τὸ θαυμασιώτατον γὰρ καὶ ἐκπληκτον, ὅτι περ, καὶ οἷς γίνηθι δῆπουθεν ληπτῆς, ἐντεῦθεν αὐθις τούτῳ γέ τῳ καθίστασαι. Ὁ γὰρ κατ' οὐσίαν σὺ ἀπερίληπτος πάντη, καὶ κατὰ τὴν ἐνέργειαν, καὶ Β πρὸς; τούτῳ τὴν δύναμιν οὐ περιλαμβάνεσαι ἀμηγάπη· μέτρον γὰρ δυνάμεώς σου τίς εὐρατο; σοφίαν δέ σου τίς ἔγνω; τῆς δὲ ἀγαθότητός σου τὸ πέλαιον; τίς ἐξίχνιασε; καὶ ὅλως τῶν ὧν τινος τίς ἀκρω; συνῆκε; καίτοι; γε κατὰ ταῦτα τρόπον ἕτερον καταληπτῆς γε ὡν ὅπωσδήποτε. Ἀμέλει δῆτα ὁ νοῦς; θεωρεῖν ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς φαινομένοις νοητῶν ἀρχόμενος, ἀνεισιν ἰὼν ἐξ ἐπομένου εἰς τὸ περ; σέ, Σώτερ, ἐνιαῖον καὶ ἀκατάληπτον, καὶ τῷ ἴδει καὶ κομιδῇ τερπνῷ τοῦ ληπτοῦ, καὶ τῷ φιλόκαλος εἶναι, σπεύδει ὅλη σπουδῇ, καὶ φιλονεικεῖ πως προσεπανεῖναι ὡς ἐνὶ ἐπέκεινα. Ἐπεὶ δὲ οὐκ οὐκ ἐξικνεῖται φθάσαι πόρρωτερον, ἀναλογιζόμενος, ἢ χρῆ, τὸ ἐκφεύγον ἀναμνηρίστως ὡς ὑπερακείμενον, φέρτερον, πολλῆς; τινος ἀτοχος ἀκολούθως ἐρωτοληψίας γίνεται, καὶ ἐφαμιλλῶς μανικῶς ἐκθαχχεύεται περὶ σέ, καὶ; πύθους ἀναρρίπτεις διακαεῖς τῇ ψυχῇ, ὑπέκκαυμα θείας ἀγάπης; τὸ καταληπτόν τοῦ ἀκατάληπτου ποιούμενος, καὶ τὴν ἀπορίαν πορισμῶν ἐρώτων τιθέμενος. Οὐ μᾶλλον θέλοντος τοῦ περὶ σέ, πάνσοφε, ληπτοῦ, ἢ; περ; ἐκκαίοντος τοῦ διαφεύγοντος, καὶ, τῷ τῆς γνώσεως; ἀνεφικτη, καὶ θαυμάζεσθαι λίαν, καὶ παθεῖσθαι διαφερόντως, παρασκευάζοντος, προσθεῖν γ' ἂν ἔτι καὶ ζητεῖσθαι πειθοντος, οὐμενοῦν τι σὺ κατὰ τὴν οὐσίαν; τοῦτο γὰρ παντὶ, καὶ πάντως, καὶ ὅπως οὐκ ἐκ περιουσίας ἀμήχανον, ἀλλὰ τὸ τῆς οὐσιώδους θείας δυνάμεως; καὶ ἐνεργείας, καὶ τὸ ὅλον, τῶν περὶ σέ, θεῶν, θεωρουμένων νοητῶν, καὶ θεολογουμένων ἀληπτον, ἀπείρων, ἢ εἰρηται, διὰ τὸ μέγεθος, ἀνεξερρευόντων δὲ ὄντων διὰ τὸ πλῆθος; τούτων καὶ γὰρ, εἰ καὶ ὅλως; εἰς πέρας ἐφικέσθαι ἀδύνατον, ἅτε ἀπείρων, ἀλλὰ δυνατὸν τῷ διὰ καθάρσεως προσεγγισμῷ σου, καὶ τῇ ἐνατείνου τοῦ κάλλους σου, πρὸς φανωτέρας καὶ διαυγεστέρας ὁράσεις τῶν περὶ σέ γίνεσθαι, καὶ θεοῦσθαι κατάλληλα; ὅθεν καὶ καταφλέγεις τρώσει ἐρωτικῇ προσμένοντά σοι νοῦν ἀνηκόντως, διαυγάζων μᾶλλον, καὶ μᾶλλον αὐτὸν, κάκ τοῦ γιγνομένου εισάγων εἰς ἅτα ἅδουα μυστικὰ θεάματα ὑπερουράνια. Ὁ μόνος ὑπερύμνητε, καὶ Τριάς ὑπέριτε, ἐνός; μεως; καὶ σοφίας ἀπύθμαντε βυθέ! πῶς ἐξ αὐτῆς; εἰτε ἀφετηρίας, ἐθέλοι τις λέγειν, εἰτε μὴν γραμμῆς, εἰ; τὸν κατὰ σέ εἰσάγει; θεϊότατον γνώφρον καθαρῶντα ἐνθέσμως τὸν νοῦν, μετάγουσα τοῦτον ἀπὸ ἐξῆς; εἰς ὄξαν, πολλῶς; πλην καὶ εἰσω μένοντα

τοῦ ὑπερφύτου γνόφου. Οὐκ οἶδα, ὡς σὺ γινώσκεις, εἶτε εἰς ὃν εἰσέχθη Μωσῆς τε πάλαι, εἶθ' ὅτι οὗτος, ἐκεῖνου εἰκῶν, εἶτ' οὖν τούτου, ἐκεῖνος, πλὴν ὅτι οὗτος περιφανῶς νοητὸς γνόφος ἐστὶ, καὶ ὅτι ἐν αὐτῷ τελείται θείως καὶ ὑπερφυῶς ἐν τῷ μουσικῷ τῆς ψυχῆς ἀρβήτως, τὰ τῆς πνευματικῆς ἐνώσεως καὶ ἀγάπης μουστήρια· οἱ εἰσαγόμενοι μετὰ τῆς δαδουχίας τοῦ φωτίζοντος Πνεύματος· λίαν λαμπρῶς ἐπίστανται.

19. Τίς σε διακειμένως, Κύριε Τριάς, ὁρῶν οὐ χαίρει τὸν βασιλέα καὶ ἀδιάλειπτον πρύτανιν, καὶ διανομέα παντὸς οὐτινοσοῦν καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ, καὶ πηγαῖον ἄβυθον τούτων τυγχάνοντα; καὶ τίς πρὸ τῆς ὁράσεως τῆς πιντοκρατορικῆς δεσποτείας σου χαίρειν ἔχει χαρὰν ἀληθῆ; Ἄηλον ὅτι οὐδεὶς οὐδαμῶς· διὰ τοῦτο τῷ ὄντι, « Μακάριοι οἱ καθαροὶ τῇ καρδίᾳ, » ὅτι οὗτοί σε ὀπτανόμενοι ὁμματι ψυχῆς, χαρὰν αὐτόχρημα ὄντα διαφερόντως πνευματικὴν, καὶ χαίρουσι δὴ μετὰ γάνους, καὶ πολλῆς θυμηθίας, καὶ ἀφορητῶν ἐρώτων ἐμπίπλανται, πολλὰς καὶ σωματικὰς προσπαλαίοντες; περιστάσεις, καὶ δαιμονικὰς ἐπιφοραῖς πάσχοντες· τὸ γὰρ πνευματικὸν φῶς τοῦ κάλλους τοῦ προσώπου σου, Κύριε, ἀπειράκις ἀπειρῶς ὑπερεξῆρηται τοῦ καὶ ὅπως οὖν λύπη προσεσθαι κοσμικῆ, ᾧ ἐλλάμπεσθαι γίνεται διὰ χάριτος. Διὰ τοῦτο γλυκασμὸς ὄλος προπορεύεται. Ὅλος ἐπιθυμία, ἀγία τε ἔφεσις, ἄρρητος ἔρωσ· ἐντεῦθεν ἡ ἀγάπης σου ἀφορητοὶς ὑπερφυέσι κέντροις τετρωμένη. Ἀποκαθιστᾷ τοὺς κατὰ τινὰ σε ὁρῶντας ἐπίνοιαν· ἐντεῦθεν εἰς ὁσμὴν μύρων σου ὅπως σου κατακολουθοῦσαι τρέχουσι σφοδρῶ καὶ ἀνευδότω τόνῳ αἱ ψυχαὶ τῶν, ὑφ' ὧν ὁρᾶσαι, ἄρρητε Θεε, καὶ ἐν σφίσι αὐταῖς ἔλκειν σε πάσῃ πειρῶνται μηχανῇ, ἡττημένοι πάντως, καὶ ἐκτετηκυῖαι τῷ πόθῳ σου θαυμαστῶς. Ὅθεν ἀλήστως σε ἔχουσι ἐπὶ νοῦν ἐξηρμέναι τοῦ κάλλους σου τοῦ ὑπερφυοῦς. Μᾶλλον μὲν οὖν διηνεκῶς καὶ πνευματικῶς πρότερον κατέχεις τὰς καρδίας αὐτῶν, καὶ νύκτωρ δῆπου καὶ μεθ' ἡμέραν, καὶ ὁ ἕπνος ἀπέπτη ἀπὸ τῶν βλεφάρων αὐτῶν· καὶ ἡ ἰδύτης·

οὐ μνοῦν ἔτι ταῦταις

εἰ, ἀλλὰ καὶ καθεύδουσαι τέως, ὁμῶς ἡ καρδία αὐτῶν καὶ [οὐ]τω γρηγορεῖ, ἀγαλλιώμεναι, ὡς ὁ προφήτης λέγει ἐπὶ τῶν κοιτῶν αὐτῶν. Καὶ ἐφαμίλλως ὁρῶσι καὶ συνέχονται, καὶ τί γενέσθαι οὐκ ἔχουσι, καὶ ἀποροῦσι, καὶ ἐξίστανται διὰ τὰ διακείμενα τῆς ἀπάτου φαιδρότητος τοῦ προσώπου σου, διὰ τὴν μεγαλοσύνην τῆς δόξης τῆς ἀγιωσύνης σου, διὰ τὰς ὑπερκοσμίους ἀς δι[α]τίθενται ἐν ἑαυταῖς ἀναβάσεις σου, καὶ ἀποκαλύψεις τὰς μουσικὰς, διὰ τὰ μυρία ἀπόρρητὰ τε καὶ ἄφατα, πάγκαλὰ τε καὶ πανάγαθα δῶρα Πάτερ τὰ περὶ σέ.

καὶ στηρίζεις τοὺς ἐν εὐθύτητι [κατοικοῦν]τας σὺν τῷ προσώπῳ σου.

A pernaturaliter in mysterio et ineffabiliter spiritualis unionis caritatisque perficiuntur mysteria; quo introducti cum illuminantibus spiritus face, id ap- prime et manifeste noverunt

92. Quis te, Trinitas, Domine, ut decet contem- plans, non lætatur, cum te regem indeficientemque ducem, et omnis boni ac pulchri dispensatorem, et divitiarum fontem cogitat? Et quis ante tuæ dominationis omnipotentis visionem non vera lætitia frueretur? Manifestum est neminem non lætari. Ideo- que revera, « beati mundo corde », quia te animæ oculis videbunt, lætitia multa ac spirituali repleti, et cum exultatione ac multa voluptate lætantur, ardentique amore replentur, corporalibus obstaculis resistentes, et dæmoniorum insultus patientes. Spirituale enim vultus tui pulchritudinis lumen, Domine, infinito ab hujus mundi tristitia distat; quo lumine per gratiam mens illuminatur. Propterea ingens ei dulcedo præstatur, desiderium, sancti motus, ineffabilis amor; unde caritatis tuæ aculeis supernaturalibus acribusque mens vulnerata repel- lit eos qui te secundum aliquam cogitationem vident; unde in odorem unguentorum tuorum post te sequentes currunt vehementi et indeficienti ardore eorum animæ a quibus aspiceris, ineffabilis, et in ipsas te attrahere omni modo conantur, om- nino victæ et tui desiderio mire consumptæ. Unde non possunt te oblivisci, mente tua supernaturali pulchritudine suspensa. Imo vero perpetuo ac spiritualiter prius eorum corda possides, et nocte et die, et somnus effugit ab oculis eorum, et dul- cedo

.

Non quidem adhuc iis.

.

si, sed dormientium cor tamen vigilat; exultantque, ut ait propheta, in cubilibus suis. Et contemplantur ac comprehendunt, et nesciunt quid fiant, et deficiunt, et in exstasim rapiuntur propter tui vultus splendoris manifestationem, propter tuæ gloriae ac sanctitatis magnitudinem, propter supernaturales tuas, quæ ipsas disponunt, ascensiones et mysticas revelationes, propter sexcenta arcana et ineffabilia, pulcherrimaque et optima dona, quæ circum te sunt, Paer.

Et firmabis eos qui recti cum vultu tuo habitant.

NICEPHORUS MONACHUS

NOTITIA

(Φιλοκαλία τῶν ἁγίων Νηπιτικῶν, Venetiis, 1782, fol., p. 369.)

Venerabilis Pater noster Nicephorus, qui in sancto monte Atho asceticorum certaminum stadium confecit, paulo ante annum millesimum trecentessimum et quadragessimum floruit. Altissimis asceticæ philosophiæ institutis Gregorium Thessalonicensem imbuat, ut ipse alicubi testatur. Tranquillam et a sollicitudinibus liberam vitam apud ipsum solum peregit, ipsi fuit conjunctus; summis et supernaturalibus præsidium mandatis fuit ineffabiliter eruditus, et gratiæ illuminationem beatificam accepit. Cujus divini sanctitatis exemplar factus, cœleste donum, quo prius dignus habitus fuerat, nobiscum generose voluit præsentem tractatum communicare, ut ejusdem mercedis participes fieri mereremur. In sanctorum Patrum Vitis exempla collegit de sobrietate, de attentione, de oratione et de variis adjumentis; proprio fonte naturalem et scientificam adiecit methodum, qua pulchriorem nemo excogitaturus sit: De operatione spiritus in corde et de invocatione nominis Domini Jesu; regulam tradidit exactissimam de sancto jûnio et scalam puræ et perfectæ orationis; demum bona subsequuntur, quæ inde proficiunt salvari volentibus. In his autem seipsum, veluti novum Beseleel, exercuit, conducente et operante Spiritu sancto.

Ascendite igitur, ascendite qui in votis habetis ut Christus vobis inhabitet; qui desideratis ut ad imaginem Spiritus sancti reformemini et de gloria in gloriam assurgatis; qui concupiscitis ut efficiamini divini et beatam sortem sanctorum contineatis.

Νικηφόρος ὁ ἐσιώτατος Πατὴρ ἡμῶν, ὁ ἐν μὲν τῷ ἀγωνίῳ ἔρει τοῦ Ἁθῶ τὸν τῶν ἀσκητικῶν ἀγῶνων ἀνάστα, διαυλοῦν, μικρῶν δὲ πρὸς τοῦ τεσσαρακοστοῦ τριακοσιοστοῦ καὶ χιλιοστοῦ ἔτους ἀχμάσας, καθηγητῆς καὶ μυσταγωγῆς τῶν ὑψηλῶν τῆς ἀσκητικῆς φιλοσοφίας μαθημάτων ἐγένετο Γρηγορίου τοῦ Θεσσαλονίκης, καθάπερ αὐτὸς περὶ αὐτοῦ μαρτυρεῖ· διὰ τῆς ἀπεριμερίμου δὲ ἡσυχίας ἐαυτῷ μόνῳ σκολάζων, καὶ δι' ἐαυτοῦ ἤδη ἠνωμένου, τῷ ὑπερασμίῳ καὶ ἀκροτάτῳ τῶν ἐφετῶν ἐνωθεὶς ἀπορήτως, μακαρίως ἐνετύθεν τὸν ἐνυπόστατον ἐν καρδίᾳ τῆς χάριτος ἔπαθε φωτισμόν. Τοῦ τοίνυν τῆς θεώσεως ἀμιγῆτος μιμήματος, καὶ θεοποιῶν ἰσχυρῶν αὐτὸς τε πρῶτον ἐκεῖθεν πλουσίως ἀναπλησθεὶς, τούτου καὶ ἡμῶν ὁ Μακάριος, διὰ τοῦ παρόντος αὐτοῦ Πνευματιοῦ, εἰ γε βουλοίμεθα τῶν ἰσῶν ἐκείνῳ ἀξιοθῆναι γερῶν, πατρικῶς καὶ ἀφθόνως μετέδωκεν, ἐφ' ᾧ τὰς ἐν ταῖς τῶν ἁγίων Πατέρων βιογραφίαις περὶ νηψείας, προσοχῆς τε καὶ προσευχῆς ὁπηδήποτε διαγορευούσας χρήσεις συνερανισάμενος, προσθεὶς δ' ὀκνοθεν, καὶ τὴν, ὡς οὐκ ἂν τις ψήθη καλλίως, φυσικὴν, καὶ ἐπιστημονικὴν ἀληθῶς μέθοδον τῆς δι' εἰσπνοῆς βίβης ἔνδοσ καρδίας ἐπισυναγωγῆς τοῦ νοῦς, καὶ τῆς κατ' αὐτὴν τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ ἐπικλήσεως, στάθμην ὡς ἀκριβεστάτην ἐραῶν νηψείας, καὶ κλίμακα καθαρᾶς καὶ ἀρεμβάστου προσευχῆς, καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς πηγαζομένων ἀγαθῶν, τοῖς σωθῆναι ἐθέλουσιν ὑπεστέριξε, πρῶτος αὐτὸς, οἷά τις νέος Βεσελεὴλ, κατασκευάσας τῇ ἀρχιτεκτονίᾳ τοῦ πνεύματος.

Ἄναβαινετε λοιπὸν, ἀναβαινετε, ὅσοι ἐν ὁμίῳ αὐτοῖς κατοικῆσαι τὸν Χριστὸν δι' ἐφέτειος ἔχετε, καὶ εἰς τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰκόνα μεταμορφωθῆναι ἀπὸ δόξης εἰς δόξαν ἐθέλετε, καὶ ἐπομένως θεουργηθῆναι, καὶ τῆς σωζομένων φαινῶν κληρονομία ἀξιοθῆναι.

ΝΙΚΗΦΟΡΟΥ ΜΟΝΑΖΟΝΤΟΣ

ΛΟΓΟΣ

ΠΕΡΙ ΝΗΣΕΩΣ ΚΑΙ ΦΥΛΑΚΗΣ ΚΑΡΔΙΑΣ

ΟΥ ΤΗΣ ΤΥΧΟΥΣΗΣ ΩΦΕΛΕΙΑΣ.

NICEPHORI MONACHI

TRACTATUS

DE SOBRIETATE ET CORDIS CUSTODIA

UTILITATIS NON CONTEMNENDÆ (1).

(Græce ex *Philocalia*, loc. cit.; Latine ap. *Possinum Thesaur. ascet.*, opusc. 17)

Ὅσοι τῆς μεγαλοπρεποῦς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰη- A
σοῦ Χριστοῦ θεϊκῆς φωτοφανείας τυχεῖν ἐρωτικῶς
ἐχετε· ὅσοι τὸ ὑπερουράνιον πῦρ καρδιακῶς ἐν αἰ-
σθήσει ὑποδέξασθαι βούλεσθε· ὅσοι τῆς πρὸς Θεὸν
καταλλαγῆς πείρα καὶ αἰσθήσει τυχεῖν σπεύδετε·
ὅσοι τὸν θησαυρὸν τὸν ἐν τῷ ἀγρῷ τῶν καρδιῶν ὑμῶν
κεκρυμμένον, πρὸς τὸ εὑρεῖν καὶ κτήσασθαι, τὰ τοῦ
κόσμου ἅπαντα ἀπεκτήσασθε· ὅσοι ταῖς λαμπάσαι
ταῖς ψυχικαῖς φαιδρῶς ἀναφθῆναι ἀπὸ τοῦ παρόντος
βούλεσθε, καὶ τὰ παρόντα ἅπαντα ἀπετάξασθε· ὅσοι
ἐν γνώσει καὶ πείρᾳ τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν
ἐνδοξον ὑμῶν εὔσαν γινῶναι καὶ λαβεῖν θέλετε, δεῦτε
καὶ διηγήσομαι ὑμῖν αἰωνίου, μᾶλλον δὲ οὐρανίου
βιωτῆς ἐπιστήμην, ἢ μᾶλλον μέθοδον, ἀκόπως εἰς τὸν

τῆς ἀπαθείας λιμένα καὶ ἀνιδρωτὶ τὸν ταύτης ἐργά-
την εἰσάγουσαν, μηδεμίαν πλάνην ἢ πτόησιν ἐκ δαι-
μόνων δειματουμένην, μόνον δὲ τότε πτοουμένην,
ὄτε ἐξωθεν τῆς ζωῆς, ἣν ὑμῖν ὑψηγοῦμαι, πύββω
που ἐκ παρακοῆς διατρίδομεν, καθάπερ πόλαι καὶ
ὁ Ἀδὰμ τῆς ἐντολῆς τοῦ Θεοῦ κατολιγώρησας, τῷ
ὄρει δὲ φιλιάσας, καὶ πιστὸν ἠγησάμενος, καὶ τοῦ
καρποῦ τῆς ἀπάτης ὑπ' αὐτοῦ κατακόρως πλησθεῖς,
εἰς πυθμένα θανάτου, σκότους τε ἅμα καὶ διαφθο-
ρᾶς ἐλεινῶς ἑαυτὸν, καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν πάντας
κατέβαλεν. Οὐκοῦν ἐπανάγεσθε, μᾶλλον δὲ τᾶλθέρ-
στερον εἰπεῖν, ἐπανέλθωμεν πρὸς ἑαυτοὺς, ἀδελφοί,
τὴν τοῦ ὄρειως συμβουλήν, καὶ τὴν πρὸς τὰ χαμαὶ
συρόμενα περιφορὰν εἰσάπαν ἀποστουγούμενοι. Οὐ

Quicumque magna dignari divinaque Salvato- B
ris Jesu Christi illustratione amanter cupitis; qui-
cumque supercaelestem ignem sinu ac sensu cordis
suscepere penitus decrevistis; quicumque reconcilia-
tionis cum Deo experimentum consequi sensi-
bile studetis; quicumque thesaurum in agro abs-
conditum penetralibus intimis vestri cordis obtinere
repositum desideratis, res mundi cunctas abdicare;
quicumque lampadum spiritualium festo ac læto
jam hinc duci ornarique vultis lumine, præsentia
universa rejicite; quicumque experientia conscien-
tiæ arcana residentis intra vos regni cælorum per-
cipere notitiam optatis; adeste huc, et edisseram
vobis perpetuæ aut potius cælestis vitæ rationem
scientificam, ac methodum cujus qui ductum ope-
rando sequi curaverit, facile ac citra sudorem in

portum tranquilla a perturbationibus quietis intro-
ductum sese gratulans sentiet, nullam de cætero
timentis a dæmonibus seductionem ex qua sequi
lapsus queat, quando extra vitam, cujus informare
vobis ideam hac oratione ordior, longissime ob-
inobedientiam versabamur. Sicut olim Adam, man-
dato et Deo spreto, fœderatus serpenti, et eum ve-
lut fidelem ducem sequens, fructuque deceptionis
ab eo usque ad satietatem pastus, in profundam
mortis foveam, tenebrarumque ac corruptionis
miserabiliter seipsum præcipitavit, suosque una se-
cum universos posteros.

Igitur revertimini, aut, ut æquius atque in com-
mune utilius dicatur, revertamur ad nos ipsos, fra-
tres, consilium serpentis, et aberrationem ad ea
que deorsum trahimur semel in omne tempus

(1) Interpretatio Patris Possini adeo proluxa est ut Græcum textum. triente ad minimum superet; eam ideo e-
reponere non potuimus.

γὰρ ἔστι τὴν πρὸς Θεὸν καταλλαγὴν καὶ οἰκειώσιν ἂν ἐτάχθημεν. Εἰ δέ τις Νικηδῆμος ἄλλος ὀφθεῖν φιλο-
 ἄλλως ἡμᾶς ἐντυχεῖν, εἰ μὴ πρότερον πρὸς ἑαυτοὺς, νεικῶν ἐν τούτοις, καὶ λέγων· Πῶ; δύναται τις,
 ὅσον τὸ ἐφ' ἡμῖν, ἐπανεέλθωμεν, ἢ μάλλον εἰσελθώ- ἐν τῇ καρδίᾳ εἰσελευσόμενος, ἐκεῖ ἐργάζεσθαι, ἢ
 μεν· τὸ γὰρ παράδοξον, ἀπὸ τῆς τοῦ κόσμου περι- διατρίβειν; ὡσπερ ἐκεῖνος τῷ Σωτήρι ἀντίφραξε,
 φορᾶς, καὶ τῆς ματαίας μερίμνης ἑαυτοὺς ἀποσχί- « Πῶ; δύναται τις εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρὸς αὐτοῦ
 ζοντες, πρὸς δὲ τὴν ἐντὸς ἡμῶν οὖσαν βασιλείας τῶν δευτερον εἰσελεῖν, καὶ γεννηθῆναι γέρων ἴον; ἰακού-
 οὐρανῶν, ἀσυγχωρήτως κατέχοντες. Διὰ τοῦτο γὰρ σεται καὶ αὐτός· ὅτι τὸ Πνεῦμα, ὅπου θέλει πνεῖ.
 τέχνη τεχνῶν, καὶ ἐπιστήμη ἐπιστημῶν ἡ μοναδικὴ Καὶ εἰ εἰς τὰ τῆς πρακτικῆς ἔργα, οὕτως ἀμφιβάλο-
 πολιτεία ἰσνάσασται, ἐπειδὴ οὐχ ὁμοίως τῶν φθειρο- μεν ἀπιστοῦντες, πῶς τὰ τῆς θεωρίας ἡμῖν ἐπέλευ-
 μένων τούτων πραγμάτων, ἔστιν ἡμῖν πρόξενος ἡ σεται; θεωρίας γὰρ ἐπίθεσις πρακτικῆς. Ἐπεὶ δὲ
 ὅσα αὕτη, ἵνα καὶ πρὸς αὐτὰ τὸν νοῦν ἡμῶν ἀπὸ γραφικῶν ἀποδείξωμεν ἄνευ, πληροπορηθῆναι τῶ οὕτως
 τῶν κρειττόνων μετοχετεύσαντες, καταχωννύ- διαπιστοῦντι ἀδύνατον, φέρε τοὺς τῶν ἁγίων βίους
 μεν· ἀλλὰ ξένα τινὰ καὶ ἀπρόβητα ἀγαθὰ ἡμῖν καὶ τὰ ἐγγράφως ὑπ' αὐτῶν ἐκτεθέντα, εἰ; πολλῶν
 ἐπαγγέλλεται· « Ἄ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὐς οὐκ ὠφέλιαν ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ ἐντάξωμεν, ἵνα ἐκ τούτου
 ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη. Κάν- πληροπορούμενος πᾶσαν ἀμφιβολίαν ἀπίστηται.
 τεῦθεν, οὐδὲ ἡ πάλῃ ἡμῖν ἔστι πρὸς αἶμα καὶ σάρκα, Β * Ἄνωθεν δὲ ἐξ αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν τοῦ μεγάλου
 ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς τὸν λόγον ἀρξάμενοι, ἐπὶ τοὺς καθεξῆς, ὅσον ἔστιν
 ἔστιν ἐπιπλάττειν τὸν σκότους τοῦ αἰῶνος τούτου. » Εἰ ἐμοὶ δυνατόν, τοὺς λόγους καὶ τὰς πράξεις τούτων
 οὖν σκότος ὁ παρῶν αἰῶν, φευξώμεθα ἀπ' αὐτοῦ, μερικῶς συλλέξαντες, πρὸς πίστωσιν παραθώμεθα.
 φευξώμεθα δὲ τῷ νοήματι· μηδὲν κοινὸν ἡμῖν καὶ * Ἐκ τοῦ βίου τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἄρ-
 τῷ ἐχθρῷ τοῦ Θεοῦ· ὁ γὰρ βουλθηθεὶς φιλιάσαι αὐτῷ, τωρίου.
 ἐχθρὸς τοῦ Θεοῦ καθίσταται, τῷ δὲ ἐχθρῷ γεγονότι
 Θεοῦ τίς βοηθῆσαι δύναται; Διὰ τοῦτο μιμησώμεθα
 τοὺς πατέρας ἡμῶν, καὶ τὸν ἐντὸς τῶν καρδιῶν
 ἡμῶν θησαυρὸν, ὡς κἀκεῖνοι, ζητήσωμεν· καὶ τοῦ-
 τον εὐρόντες, κρατῶμεν κραταιῶς ἄγαν, ἐργαζόμε-
 νοι ὁμοῦ καὶ φυλάσσοντες;· εἰς τοῦτο γὰρ ἐξ ἀρχῆς

aversione summa respicientes; non enim reconcilia-
 tionem nostri cum Deo, et familiaritatem ejus C
 consequi unquam poterimus, nisi nos prius, quan-
 tum erit in nobis, reversi fuerimus, aut potius
 primum, et præter anteriorem usum ingressi viam
 sursum rectam a stulta per circuitum deerratione,
 qua mundus abducitur, et a cura rerum sæculi
 nos ipsos abscindentes; in constituto autem intra
 nos Dei regno mentem indivulse nostram tenentes
 affixam. Propter hoc enim ars artium et scientia
 scientiarum vita monastica nominata est. Non enim
 sancta hæc disciplina simile habet quidquam
 cum vulgaribus hominum institutis atque indu-
 striis, cunctis in id intentis ut mentem nostram a
 melioribus deflexam in ima terrenaque dejiciant;
 verum, alio longe ducens, mira et ineffabilia ostentat
 et promittit bona, qualia « Nec oculus vidit,
 nec auris audivit, neque in cor hominis ascende-
 runt, » unde neque « Colluctatio nobis est adver-
 sus carnem et sanguinem, sed adversus principatus
 et potestates, adversus mundi rectores tenebra-
 rum hujus sæculi. » Si ergo præsens sæculum tene-
 bræ est, fugiamus ab ipso ne cum ipso pereamus. Fu-
 giamus corpore, fugiamus sermone, fugiamus cogi-
 tatione; nihil mihi commune sit cum Dei hoste. Qui
 enim voluerit amico illo uti, inimicus Dei consti-
 tuitur. Ei porro qui Deo fuerit inimicus, quis auxi-
 liari potest?

Quare imitemur Patres nostros, et thesaurum

* I Cor. II, 9. * Ephes. VI, 12. * Joan. III, 4, 5.

Ἐκ τοῦ βίου τοῦ ὁσίου Πατρὸς ἡμῶν Ἄρ-
 τωρίου.

Εἰσῆρχοντό ποτε πρὸς τὸν ἀββᾶν Ἀντώνιον δύο
 ἀδελφοί· καὶ λείψαντος αὐτοῖς ἐν τῇ δόξῳ τοῦ ὕδατος,
 ὁ μὲν εἰς ἀπέθανε, ὁ δὲ ἕτερος ἐμελλε· μηκέτι γούν
 ἰσχύων δευεῖν, ἔκειτο καὶ αὐτὸς ἐπὶ τῆς γῆς τεθνᾶ-

intra corda nostra defossum prout ipsi fecerunt,
 omni diligentia quæramus: et hunc postquam
 invenerimus fortissime teneamus, operantes simul
 et custodientes; in id enim a principio sumus
 geniti. Si autem alius quidam Nicolæemus conten-
 tiosus velit esse argutando dicens: Quomodo potest
 aliquis in cor ingressus suum ibi operari et habita-
 re? ut et ille vetus Salvatori se opponens dixit: « Quo-
 modo potest homo rursus introire in ventrem matris
 et renasci cum sit senex? » audiet et hic: « Spiritus
 ubi vult spirat. » Et si circa vitæ practicæ
 operæ sic dubitamus increduli, quomodo intellecta
 venire nobis poterunt contemplationis arcana?
 Contemplationis quippe fundamentum vita est
 practica.

Quoniam vero sine scriptis testimonia certo
 persuaderi talia non possunt, age, deinceps e
 Vitis sanctorum, et ex iis quæ scripto ipsi consi-
 gnata reliquerunt ad multorum utilitatem, quæ-
 dam a Magno Antonio serie continua singillatim
 exsequentes dicta factaque illustria quæ fidem fa-
 cere dictorum a nobis queant.

Ex vita S. Patris nostri Antonii.

Ibant aliquando ad abbatem Antonium in monte
 degentem duo fratres, quos cum æqua defecisset in
 itinere, eorum unus quidem mortuus est, alter
 extreme laborans, nec valens ambulare amplius,
 jacebat in terra, mortem proximam expectans.
 At sanctus Antonius, sedens in monte, vocavit duos

ξασθαι προσδοκῶν. Ὁ δὲ Ἀντώνιος; καθήμενος ἐν τῷ ἄρει, φωνήσας δύο μοναχοὺς, συνέθη γὰρ ἔκει τούτους εἶναι, ἤπειγε λέγων· Λάβετε κεράμιον ὕδατος, καὶ δράματι τὴν ἐπ' Αἴγυπτον ὁδόν· δύο γὰρ ἐρχομένων, ὁ μὲν εἰς ἄρτι τετελευτήγεν, ὁ δὲ ἕτερος μέλλει, ἐὰν μὴ σπεύσῃτε· τοῦτο γὰρ εὐχομένῳ μοι πεφανέρωται. Ἐλθόντες τοίνυν οἱ μοναχοί, εὗρον τὸν μὲν κείμενον νεκρὸν, καὶ ἔθαψαν· τὸν δὲ ἕτερον ἀνεκτήσαντο τῷ ὕδατι, καὶ ἀπήγαγον πρὸς τὸν γέροντα· ἦν γὰρ τὸ διάστημα ἡμέρας ὁδός. Ἐὰν δὲ ζητήσῃ τις, οὐκ ὀρθῶς τοῦτο ζητεῖ λέγων· οὐ γὰρ ἦν Ἀντωνίου τὸ τοῦ θανάτου κρίμα, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ, τοῦ καὶ περὶ ἐκείνου κρίναντος, καὶ περὶ τούτου ἀποκαλύψαντος· μόνου δὲ Ἀντωνίου τοῦτο θαῦμα ἦν, ὅτι ἐν τῷ ἄρει καθήμενος, εἶχε τὴν καρδίαν νήφουσαν, τὴν δὲ Κύριον δεικνύοντα αὐτὴν τὰ μακρὰν. Ὅρθῃ; ὅτι διὰ τὸ νήφειν τῇ καρδίᾳ ὁ Ἀντώνιος Θεόπτης καὶ προβλέπων ἐγένετο; καὶ γὰρ ἐν τῇ καρδίᾳ ἐμφανίζεται ὁ Θεὸς τῷ νοῦ, κατ' ἀρχὰς μὲν, ὡς φησὶν Ἰωάννης ὁ τῆς Κλίμακος, ὡς καθαίρων τὸν ἑραστήν· ἔπειτα δὲ καὶ ὡς φῶς λαμπρῶν τὸν νοῦν καὶ θεοειδῆ ἐργαζόμενος· ἐπὶ δὲ τοὺς καθεξῆς ὁ λόγος χωρεῖται.

Ἀπὸ τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Θεοδοσίου τοῦ κοινοδιάρχου.

Οὕτω γὰρ ὁ θεὸς Θεοδόσιος τῷ γλυκεῖ τῆς ἀγά-

monachos (contigit enim eos ibi esse), atque illis: Ite, accipite vas aquæ et currite per viam quæ versus Ægyptium tendit: duorum enim huc venientium unus modo exspiravit, alter vero mox exspiraturus est, nisi properetis. Hoc enim mihi oranti revelatum est. Profecti ergo monachi repererunt ita rem habere uti sanctus dixerat; et mortuum quidem sepelierunt, moribundum vero recreatum aqua perduxerunt ad senem. Erat autem intervallum viæ iter diei unius. Si autem quaerat quis, quare non antequam alius ille moreretur Antonius subsidium miserit, quæ retulimus dicens, respondebitur, incivilem et incongruam hanc exceptionem esse. Non enim ad Antonium spectabat de viri morte iudicium, sed ad Deum qui et illum monachum sic mori decreverat, et tam ejus abitum, quam socii periculum Antonio revelavit. Miraculum hoc fuit unius meritis imputandum Antonii, qui sedens procul in monte, ob cordis attentionem cum qua orabat, dignus ei visus est cui mirabiliter ea manifestaret quæ in loco tam longinquo gerebantur. Ibi scilicet in corde Deus menti sese aperit; principio quidem, ut ait Joannes Climacus, sui amatorem purgans ut ignis; deinde ut lux mentem illuminans, et deiformem efficiens. Hinc ad consequentia procedat sermo.

Ex Vita S. Theodosii cœnobiarclæ.

Sic divinus Theodosius dulci amoris telo vulne-

της βέλει ἐδέδλητο, καὶ οὕτως αὐτοῖς τῆς δεσμῶς συνέχετο, ὥστε τὸ ὑψηλὸν τοῦτο καὶ θεῖον παράγγελμα τὸ, « Ἀγαπήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς διανοίας σου, » ἐργοῖς ὑπ' αὐτοῦ πληροῦσθαι. Ὅπερ οὐκ ἂν ἄλλως γένοιτο, ἢ τῶν φυσικῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων, πρὸς οὐδὲν ἄλλο τῶν παρόντων, ὅτι μὴ πρὸς μόνον τὸν Δημιουργοῦ πόθον, συντεινομένων· ταύτας οὖν, τὰς νοεράς, φημί, τῆς ψυχῆς ἐνεργείας, ταύτηι τοι καὶ παρακαλῶν, πολλοῖς φοβερός ἦν, καὶ ἐπιτιμῶν, ποθεινὸς καὶ ἡδὺς ἐν ἅπασι. Τίς οὕτω καὶ τοῖς πολλοῖς ὀμιλῶν ὠφελιμώτατος; καὶ τὰς αἰσθήσεις συνάγειν, καὶ εἰσω παρασκευάζειν νεύειν ἰκανώτατος; ὡς ἐν πλείονι γαλήνῃ τοὺς τῶν ἐν μέσῳ θορύβων, ἢ τοὺς ἐν ἐρήμῳ διατελεῖν· καὶ ἅμα τὸν αὐτὸν μετὰ πλῆθους τε εἶναι, καὶ ἰδιάζειν; Ἰδοὺ καὶ ὁ μέγας οὗτος Θεοδόσιος διὰ τὸ τὰς αἰσθήσεις συνάγειν καὶ εἰσω εἰσάγειν, γέγονε τῆς τοῦ Κτιστοῦ τετραμμένος ἀγάπης.

Ἀπὸ τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Ἀρσενίου.

Καὶ τοῦτο δὲ τῷ θαυμαστῷ πεφύλακτο Ἀρσενίῳ τὸ, μήτε ζητήματα γραφικὰ προτείνειν, μήτε μὴν ἐπιτελλεῖν· οὐκ ὡς ἀδυνάτως ἔχοντι, πῶς γὰρ; φῆτινι τὸ εὖ λέγειν οὕτω βῆδιον, ὡς τὸ ἀπλῶς λέγειν

ratus erat, adeoque arcte constrictus vinculis charitatis tenebatur, ut sublime illud et divinum mandatum: « Diliges Dominum Deum tuum ex tota anima tua, et ex omnibus viribus tuis, et ex omni mente tua », opere ab ipso completeretur. Quod alia fieri ratione non potuit, nisi naturalibus animæ potentiis ad nihil aliud præsentium quam ad solum Creatoris desiderium intentis. Animæ potentias, intellectivas hic voco animæ facultates. Hinc et adhortans multos, et rursus reprehendens, æque cunctis salubriter erat terribilis; amabilis autem et suavis in omnibus. Quis ut ille conversationes cum multis promiscuas utilissime habebat? Quis item ut ille ad sensus colligendos, et ad horum convertendam intra intima sui attentionem idoneus usu multo erat maxime? ita ut tranquilliori quiete mentis in strepitu tumultuosorum cum plurimis congressuum, quam quivis alter in seductissima solitudine frueretur, nihiloque minus in concursu multorum solitarius esset, quam in privato recessu. En ut vir hic Magnus Theodosius, eo quod sensus colligere, introque in mentis adyta totam attentionem convertere assuetudine longa didicisset, ad eum perfecti Dei amoris gradum ascendit, in quo vere dici posset vulneratus charitate.

Ex Vita S. Arsenii.

Ab admirabili vero Arsenio hoc observabatur, ut neque interrogationes scripto ad quemquam,

• M (th. XII 37.

ἐτέροις; ἀλλ' ὁ πρὸς τὸ σιωπᾶν ἔθισμός, καὶ τὸ πρὸς ἅ
ἐπιδειξιν ἐπαχθές, ταῦτα τῶν εἰρημένων αἰτία. Διὰ
τοῦτο γοῦν κἀν ταῖς συνάξεσι ἴλιαν ἐσπουδασμένον
ἦν αὐτῷ, τὸ, μῆτε τινὰς ὀρᾶν, μῆθ' ὕψ' ἐτέρων αὐτὸν
βλέπεσθαι, ἀλλ' ὁπίσω κίονος ἢ ἐτέρου προβλήματος
ἴστασθαι, καὶ περικρύβειν ἑαυτὸν, καὶ τῆς τῶν ἄλ-
λων ἐπιμιξίας κρύβειν ἀθέατον· ὅτε δὴ προσέχειν
ἑαυτῷ βουλόμενον καὶ εἶσω τὸν νοῦν ἀθροΐζειν, καὶ
οὕτω βραδίως πρὸς Θεὸν αἴρεσθαι· πάλιν καὶ ὁ θεὸς
οὗτος ἀνὴρ, ὁ ἐπίγειος ἀγγελοῦ, εἶσω ἀθροΐζει τὸν
νοῦν, ἵνα ἐντεῦθεν εὐκόλως πρὸς Θεὸν αἴρῃται.

Ἄπο τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Παύλου τοῦ ἐν τῷ
Λάτρω.

Ὁ μέντοι θεὸς Παῦλος ὄρεσι καὶ ἐρημίαις δια-
παντὸς διηπάτο· θηρᾶ δὲ ἀγρίοις, οἷα γείτοσι καὶ
ὀμοσίτοις, χρώμενος, ἔστι δ' ὅτε καὶ πρὸς τὴν Λαύ-
ριν κατιῶν, ἐπισκοπῶν ἤξιλον τοὺς ἀδελφούς· παρ-
ῆναι τε καὶ ἐδίδασκε μὴ μικροψυχεῖν, μηδὲ τῶν ἐπι-
πόνων τῆς ἀρετῆς καταρθυμῆν ἔργων, ἀλλ' ἐν
προσεχίᾳ πάσῃ καὶ διακρίσει τῆς κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον
ἔχεσθαι πολιτείας, καὶ πρὸς τὰ πνεύματα τῆς πονη-
ρίας εὐθύχως ἀνταγωνίζεσθαι. Πρὸς δὲ, καὶ μέθοδον
αὐτοῖς εἰσηγήσατο, δι' ἧς δυνατοὶ ἔσονται τὰς τε

προλήψει; ἀπομάνθάνειν τὰς ἐμπαθεῖς, καὶ τὰς ἐπι-
σποράς τῶν παθῶν ἀποτρέπεσθαι. Βιβλ. πῶς ὁ
θεὸς οὗτος Πατὴρ μέθοδον τοῖς φοιτηταῖς ἀγνοοῦσι
διδάσκει, ἵνα διὰ ταύτης ἀποτρέπῃν δύνανται τὰς
προσβολὰς τῶν παθῶν; οὐκ ἄλλη δὲ ἂν αὕτη, ἢ ἡ
τοῦ νοδὸς τήρησις; ταύτης γὰρ ἔστι τοῦτο τὸ κατ' ἄ-
νωμα, καὶ οὐκ ἄλλης· περαιτέρω δὲ ὁ λόγος χω-
ρεῖται.

Ἄπο τοῦ βίου τοῦ ἁγίου Σάββα.

Ἦνίκα μέντοι τὸν αποταξίμενον ὁ θεὸς Σάββας,
τὸν τε κανόνα ἴδοι τῆς κατὰ μοναχούς ἀγωγῆς ἀκρι-
θῶς ἐκμαθόντα καὶ νοῦν ἤδη τὸν ἑαυτοῦ τρυφῶν ἐν-
νύμενον, καὶ πρὸς τοὺς ἐναντίους τῶν λογισμῶν
ἀπομάχεσθαι· πρὸς δὲ, καὶ τὴν τῶν κοσμικῶν ὄλων
μνήμην τῆς διανοίας ἐξηκιστάμενον, τότε δὴ κἀν τῇ
Λαύρᾳ παρέχευε κελλίον, εἰ ἀσθενὲς ἔχοι τὸ σῶμα καὶ
ἀβρωστον, εἰ μέντοι τῶν ἐβρωμένων εἴη καὶ εὐσθε-
νῶν, καὶ κελλίου οἰκοδομῆν ἐπέτρεπεν. Ὁμῆς πῶς
καὶ ὁ θεσπέσιος Σάββας τὴν τοῦ νοδὸς φυλακὴν ἀπέτρε-
τοις μαθηταῖς, καὶ οὕτως αὐτοῖς παρ' ἑαυτῶν κελλίους
[ἴσ. κελλίον] συνεχίρει καθίσαι. Τί πράξομεν ἡμεῖς
οἱ ἀργῶς ἐν κελλίοις καθήμενοι, καὶ οὐδὲ, εἰ ἔστι
νοδὸς τήρησις, ἐπιστάμενοι;

etiam de rebus ad sacram Scripturam spectanti-
bus mitteret, neque ullo de argumento, epistolas
daret. Non sane quod facultate ornate loquendi
ac scribendi careret, utique homo in talibus per-
fectus; cui eleganter dicere facilius erat quam
al. is simpliciter loqui. Sed quæ dixi in ipso efficie-
bat assuetudo tacendi et ab omni ostentationis
specie abhorrens modestia. Propterea enim et in
ecclesiis et in synaxibus summo studio cavebat
spectare quemquam, aut ab aliis spectari: solitus
ei de causa retro columnam quampiam, aut mo-
lem similem stare, quo sic et in turba, quantum
possit, præstaret se impermistum aliis, ac neque
conspicuum iisdem. Facultatem scilicet inde ap-
tians majorem attendendi sibi, et indesinenter colli-
gendi, unde illam posset facilius ad Deum tollere. Al-
terum hoc exemplum esto magni hujus viri, quem
jure quis dixerit terrestrem angelum, nobis mon-
strans, quomodo colligenda sit mens, ut sic com-
positus, haud ægre ad Deum eleve-
tur.

Ex Vita sancti Pauli in Latro.

At divinus Paulus in montibus et locis desertis
semper habitabat, feris bestiis tanquam vicinis et
sodalibus utens. Fuit tamen cum in lauram descen-
dens haud abnuit suscipere regimen fratrum. Sua-
debat autem et docebat, excutere pusillanimitatem,
nec a laboriosis virtutis operibus metu desidiave
ulla retardari capessendis: sed in omni attentio-
ne ac discretionem, evangelicam capessere ac perse-
veranter exercere vivendi rationem, et contra Spi-

ritus nequitiæ animose certare. Præterea metho-
dum ipsis proponebat, quam si tenerent opiniones
olim præsumptas, quæ viliis favent, dediscere,
et insultus pravorum affectuum possent propulsare:
qua sane, pro rei momento nihil poterat expetibili-
lius discipulis monstrare. Quantum enim hoc ab
eo didicisse: qua quis arte possit nequissimorum a
se impressiones cogitationum repellere? non au-
tem alia erat ars ista, nisi mentis custodia. Hujus
enim affectus est proprius istud perfectæ virtutis
opus. Transeat hinc sermo ad sequentia.

Ex Vita sancti Sabbæ.

Divinus Sabbas hanc regiminis formam seque-
batur. Eum qui regulam jam monasticam didice-
rat, et suam jam custodire mentem poterat, atque
adversis repugnare cogitationibus; quique mun-
danarum rerum ex toto memoriam e mente exter-
minaverat, habitare in laura permittebat, cellam
ipsi propriam assignans, si parum robusto invali-
doque erat corpore. Sin ex iis erat qui sanitate
membrorum ac viribus pollerent, locum præbebat
ubi cellam ipsi sibi construerent. Vides ut hic
sanctus abbas mentis ante omnia custodiam a fra-
tribus quos sub suam curam admitteret exigebat,
nec aliter eis cellæ jus in qua sub se Deo quiete
servirent tribuebat. Quid faciemus nos inutiles in
cellis ignave desidentes; quid sit mentis custodia,
et an uspiam reperiat, ne mentione quidem pri-
ma edocti? At hic magnus Pater præ iis qui eum
præcesserant istam copiose virtutem possidens,

Ἀπὸ τοῦ βίου τοῦ ἀββᾶ Ἀγάθωνος.

Ἀδελφός ἡρώτηςσε τὸν ἀββᾶν Ἀγάθωνα, λέγων·
 Εἰπέ μοι, ἀββᾶ, τί μεῖζον, ὁ σωματικὸς κόπος, ἢ ἡ
 τῶν ἔνδον φυλακῆ; Καὶ εἶπεν· Ἔσικεν ὁ ἄνθρω-
 πος ῥένδρω· ὁ τοίνυν σωματικὸς κόπος, φύλλα ἐστὶ,
 ἡ δὲ τῶν ἔνδον φυλακῆ, ὁ καρπός· ἐστὶν· ἐπεὶ οὖν,
 κατὰ τὸ γεγραμμένον, « Πᾶν δένδρον μὴ ποιῶν
 καρπὸν καλὸν, ἐκκόπεται, καὶ εἰς τὸ πῦρ βάλλεται, »
 φανερόν ἐστι διὰ τοὺς καρποὺς πᾶσα ἡμῶν ἐστὶν ἡ
 σπουδή, τούτέστιν ἡ τοῦ νοῦ φυλακῆ· χρεῖα δὲ
 ἐστὶ καὶ τῆς τῶν φύλλων σκέπης καὶ εὐκοσμίας,
 ἅτινά ἐστιν ὁ σωματικὸς κόπος. Θαύμα, πῶς ὁ ἅγιος
 εὖτος κατὰ πάντων τῶν μὴ ἔχόντων νοῦς τήρησιν
 ἀπεφῆνατο· εἰς μόνον δὲ αὐχοῦντας τὴν πρακτικὴν
 εἰπὼν, πᾶν δένδρον μὴ ποιῶν καρπὸν, νοῦς τήρησιν
 δεησάθῃ· φύλλα δὲ μόνον ἔχοντα [Ἰσ. ἔχον] ἤγουν τὴν
 πράξιν, ἐκκόπεται καὶ εἰς πῦρ βάλλεται· φρικτὴ
 σου, Πάτερ, ἡ ἀπόφασις.

Τοῦ ἀββᾶ Μάρκου, πρὸς Νικόλαον.

Εἰ οὖν βούλει, τέκνον, οἰκεῖον λύχνον φωτὸς νοη-
 τοῦ γνώσεως πνευματικῆς ἐνδοθεν κτήσεσθαι, ἵνα
 ἀπροσκόπως σὺν [Ἰσ. ἐν] τῇ βαθυτάτῃ νυκτὶ τοῦ

Α αἰῶνος τούτου περιπατεῖν δυνήσῃ, καὶ ὑπὲρ τοῦ Κυ-
 ρίου τὰ διαθήματα σου κατευθυνθῇ, ὅπως τὴν ὁδὸν
 τοῦ Εὐαγγελίου θελήσῃ σφόδρα, κατὰ τὸ προφητι-
 κὸν λόγιον, τούτέστι πίστει διαπύρω τῶν τελείων
 Εὐαγγελικῶν προσταγμάτων τοῦ Κυρίου δι' ἐπιθυ-
 μίας καὶ εὐχῆς κινωνὸς γενέσθαι, ὑποδεικνυμί σοι
 μέθοδον θαυμαστὴν, καὶ ἐπίνοιαν τρόπου πνευματι-
 κοῦ· οὐ σωματικοῦ κόπου ἢ ἀγῶνος δεομένην, ἀλλὰ
 πνευματικοῦ πόνου, καὶ νοῦς, καὶ προσεχοῦς διανοίας
 χρηστουσαν, καὶ φρόνη καὶ ἀγάπη Θεοῦ συνεργουμέ-
 νην, δι' ἧς ἐπινοίας τὴν φάλαγγα τῶν ἐχθρῶν εὐχε-
 ρῶς τροπώσασθαι δυνήσῃ. Εἰ οὖν βούλει κατὰ τῶν
 παθῶν τὸ νίκος ἀρασθαι, δι' εὐχῆς καὶ συνεργείας
 Θεοῦ ἐν ἑαυτῷ γενόμενος καὶ εἰς τὰ τῆς καρδίας
 βλάβη δύνων, ἀνίχνευσον τοὺς δυνατοὺς τούτους τρεῖς
 γίγαντας, λήθην, λέγω, καὶ βραθυμίαν καὶ ἀγνοίαν, τὴ
 ὑποστήριγμα τῶν νοητῶν ἀλοφύλων, δι' ὧν τὰ λοιπὰ
 τῆς κακίας πάθη ὑπονοστούμενα, ἐνεργεῖ, καὶ ζῆ,
 καὶ ἰσχύει ἐν ταῖς τῶν φιληθῶνων ψυχαῖς· καὶ διὰ
 πολλῆς προσεχίας, καὶ νοῦς ἐπιστάσις, μετὰ τῆς
 ἀνωθεν βροπῆς, εὐρὴν τὰ τοῖς πολλοῖς ἀγνοοῦμενα,
 οὕτω δυνήσῃ ἐν πολλῇ προσεχίᾳ καὶ εὐχῇ βυσθῆναι
 τῶν πονηρῶν γιγάντων. Γνώσεως γὰρ ἀληθοῦς, καὶ
 μνήμης λόγου Θεοῦ, καὶ ἀγαθῆς συμφωνίας προθυ-
 μίας, διὰ χάριτος ἐνεργουῦς ἐν καρδίᾳ στήναι σπουδα-

hanc similiter alius præscribebat, uti propriam et
 singularem monachorum laudem. Ex hoc, si vide-
 tur, ad alium vertamur.

Ex Vita abbatis Agathonis.

Frater quidam interrogavit abbatem Agathonem,
 dicens: Dic mihi, abba, quid majus est, corpo-
 reus labor, an interiorum animi custodia? Res-
 pondit senex: Similis est homo arbori; corporeus
 ergo labor folia sunt, custodia vero interiorum
 fructus est. Quandoquidem enim autem, juxta quod scri-
 ptum est, « Omnis arbor quæ non facit fructum
 bonum excidetur et in ignem mittetur »; manifestum
 est totum nostrum studium conferri debere
 ad ferendum fructum, hoc est, ad mentis custodiam.
 Utilitas porro etiam quedam est foliorum ad spe-
 ciem et tegumentum. Quare non reprobatu-
 reus labor per illa figuratus: sed quid sit ei præ-
 stantius adjungendum ostenditur. Mirabiliter hic
 sanctus vanos et veræ religionis exsortes declaravit
 omnes illos qui, sine mentis custodia, sola gloriantur
 vita activa: vocans eos arbores non ferentes
 fructum bonum, mentis scilicet custodiam, ac
 nihil nisi folia habentes, hoc est labores operatio-
 nis qui non obstant quominus excidantur et
 in ignem mittantur. Terribilis hæc tua, Pater,
 sententia est.

Marci abbatis ad Nicolaum.

« Si vis, fili, propriam tibi et domesticam lucer-
 nam luminis intellectualis, hoc est, spiritualis

scientiæ, intra te semper habere accensam et lu-
 centem, cujus beneficio possis incensere per noc-
 tem hujus sæculi profundissimam ambulare; ita
 ut sub Domino tui gressus dirigantur, ut viam
 Evangelii velis valde, juxta propheticum oraculum:
 quod est, fide ardenti evangelicorum Domini
 præceptorum quæ perfectionem docent, per de-
 siderium et orationem exsecutor et particeps fieri,
 monstro tibi viam mirabilem, et inventum indu-
 striæ spiritualis, labore certaminis corporei non
 egens: sed quod solum conatum animæ ac men-
 tis, attentionemque perpetuam timore amoreque
 Dei adjunctam requirat: qua industria phalangem
 vitiorum et horum facile poteris repellere. Si
 ergo vitia superare vis, per orationem et Dei
 cooperationem intra te ipsum collectus, et in pro-
 funda tui cordis penetras, investiga tres hos gi-
 gantes: oblivionem dico, pigritiam et ignorantiam,
 in quibus robur est situm spiritualium
 Philistæorum, per quos redeuntia in animam unde
 pulsa fuerant reliqua vitia operantur, et vivunt,
 et valent in animabus voluptati deditorum. Quod
 evadere discri-men poteris, et ab horum trium
 pessimorum gigantum tyrannica oppressionem li-
 berari, si multus et assiduus in oratione fueris,
 et auxilio superne addito, adhibita ex te attentio-
 ne plurima vigiliaque mentis, ea quæ a plerisque
 ignorantur, inveneris. Et enim per ita procuratam
 veri notitiam, perque memoriam verbi Dei, per

* Matth. vii, 19.

ζομένη, καὶ ἐπιμελῶς φυλασσομένη, λήθης καὶ ἀγνοίας καὶ ῥαθυμίας ἔχουσα ἐν αὐτῇ ἀφανίζεται. Ὅρξ; συμφωνίαν τῶν πνευματικῶν ῥημάτων; ὄρξ; πῶς σαφῆ ἐκφάνουσι τὴν τῆς προσοχῆς εἰδήσιν; ὄρα λοιπὸν καὶ τοὺς ἔμπροσθεν, οἷα πάλιν ἡμῖν διαλέγονται.

Τοῦ ἀγίου Ἰωάννου τοῦ τῆς Κλίμακος.

Ἦσυχαστῆς ἐστίν, ὁ τὸ ἀσώματον ἐν σωματικῷ οἴκῳ περιορίζειν φιλονεικῶν, τὸ παράδοξον. Ἦσυχαστῆς ἐστίν ἐκεῖνος ὁ εἰπὼν· « Ἐγὼ καθεύδω, καὶ ἡ καρδία μου ἀγρυπνεῖ. » Κλείεις μὲν θύραν κέλλης σώματι· καὶ θύραν γλώττης, φθέγματι· καὶ ἔνδον πύλην πνεύματι. Ἰσθμὸς ζόμενος ἐφ' ὕψους τήρει, εἰ ἄρα καὶ ἐπίστασαι, καὶ τότε ὄρα πῶς, καὶ πότε, καὶ πόθεν, καὶ πόσοι, καὶ ποῖοι κλέπται εἰσελθεῖν καὶ κλέψαι τοὺς βότρυας ἔρχονται. Ἀποκαμῶν ὁ σκοπός, ἀναστὰς, προσεύξεται, καὶ πάλιν καθεσθεις, τῆς αὐτῆς ἐργασίας ἀνδρικῶς ἔχεται. Ἄλλο φυλακῆ λογισμῶν, καὶ ἕτερον νοδὸς τήρησις, καὶ καθ' ὅσον ἀπέχουσι ἀνατολὰ ἀπὸ δυσμῶν, κατὰ τοσοῦτον ἡ δευτέρα τῆς πρώτης ἐστὶ, καὶ μοχθηροτέρα καθέστηκεν. Ὡσπερ ὄπλα βασιλικὰ ἐν τόπῳ τινὶ κείμενα ὀρώντες

κλέπται οὐχ ὡς ἔτυχεν ἐπιβαίνουσιν, οὕτω καὶ ὁ τῆ καρδία προσευχὴν συνάψας, οὐχ ὡς ἔτυχεν ὑπὸ τῶν νοερῶν ληστῶν κλέπτεται. Οἷδα; φανεροποιᾷ [ἀντὶ τοῦ, φανεροποιῶς, ἢ ῥήματα φανεροποιᾷ] τῆς θαυμαστῆς ἐργασίας τοῦ μεγάλου τούτου Πατρὸς; Ἄλλ' ἡμεῖς γε ὡς ἐν σκότει διαπορευόμενοι καὶ ἐπάνω τῶν ψυχωφελῶν τοῦ Πνεύματος λογίων ὡς ἐν νυκτομαχίᾳ περιπατοῦντες, καὶ ἐθολοκωφοῦντες, ταῦτα παρερχόμεθα. Ἄλλ' ὄρα λοιπὸν καὶ τοῖς ἔμπροσθεν ὅσα τὰ πρὸς τὴν νῆψιν ἐδηγοῦντα οἱ Πατέρες ἡμῖν ὑπογράφουσιν.

Τοῦ ἀββᾶ Ἦσαυ.

Ὅταν τι χωρίση ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ ὀριστεροῦ, καὶ γινῶ ἀκριβῶς πάντα τὰ ἀμαρτήματα ἃ ἐποίησεν εἰς Θεὸν (ἐπειδὴ οὐ βλέπει τὰς ἀμαρτίας, ἐν μὴ χωρισθῆ ἀπ' αὐτῶν χωρισμῷ πικρίας)· οἱ φθάσαντες τοῦτο τὸ μέτρον, αὐτοὶ εὗρον τὸν κλαυθμὸν καὶ τὴν δέησιν, καὶ τὸ αἰσχύνεσθαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ μνημονεύοντες τῆς ποιητῆς φιλίας τῶν παθῶν. Ἀγωνισόμεθα οὖν, ἀδελφοί, κατὰ τὴν δύναμιν ἡμῶν, καὶ συνεργεῖ ὁ Θεὸς κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ ἔργου αὐτοῦ. Καὶ εἰ οὐκ ἐφυλάξαμεν τὴν καρδίαν ἡμῶν ὡς οἱ πα-

bonæ quoque voluntatis adiutæ a gratia, vim ; in corde s'are firmiter conante, et diligenter custodito, deletur omne vestigium oblivionis, ignorantia, ac pigritiæ.» Hactenus Marcus.

Pergis in his videre, lector, quam apte, quam exacte consentiant inter se veterum nostrorum Patrum optimorum dicta. Vides ut hic pariter cum aliis supra recitatis clare docet, totam vitæ spiritualis spem ac successum esse situm in scientia orandi ; vides ut quivis modo laudatorum, alterius vestigia premat, unus alium ad singulos assectans passus. Quis horum non quasi ex composito ad idem adhortans docet, penetrandum nobis esse, si perfecti esse volumus, in nostri profunda cordis, pariterque alia suadet, superius hoc opusculo memorata? Audi nunc alios quoque.

Sancti Joannis Climaci.

« Quietis religiosæ professor verus ille est : qui contendit, incorporeum corporea domo circumscribere ac comprehensum tenere. Quod mirum inopinatumque est. Ipse idem est cuius vox sonat in sacro Cantico : « Ego dormio, et cor meum vigilat ». Claude januam linguæ voci, et supra clausum tecum intus spirituum fores obdure exteriori impenetrabiles. Ita intro sedens ab alto observa, si utique id scis facere. Et tunc videbis quomodo, et quando, et unde, et quot, et quales fures conentur irrumperere, ut spirituales tuæ vineæ uvas auferant. Tunc vigil sollicitusque speculator, impigre

surgens orabit, et rursus sedens in opus idem fortiter incumbet. Aliud est observatio cogitationum, aliud mentis custodia, et quantum distat ortus ab occasu, tanto hac illa sublimior et ærumnosior est. Sicut arma regia in loco posita quopiam videntes fures, non temere audaciam expediunt ad furtum ibi tentandum : ita spirituales fures a sic munita et vigili absistunt anima.»

Vidisti declarationem mirabilis exercitationis ; vidisti manifestationem evidentissimam prius commendatorum, cæterum nos, ut apparet, in tenebris ambulantes, et ad spiritualia animasque salvantia divini Spiritus oracula cæcutientes, ne illa quædem cunctis exposita quæ diserte sacra Scriptura denuntiat, cognoscere curamus, desides quidam ac pigri, et ad omne opus bonum segnes frigidique. Verum age, excutiamus tandem hunc torporem : et per monstratum nobis iter, quo in sobriam et acrem tuendo intentam cordi vigiliam tenditur, impetu alacri curramus.

Abbatis Isaia.

« Cum quis abduxerit seipsum a via quæ ducit in interitum, sinistra : et cognitis clare, recensitisque peccatis, quæ in Deum commisit, omnibus ; nondum tamen satis videt illa, et quam sint noxia perpēdit, si nondum ab iis recesserit ea separatione quæ sit per poenitentiam amaram. Qui ad hunc gradum pervenerunt, ipsi invenerunt planctum, deprecationem, et confundi pudore co-

* Cant. v, 2.

τέρες ἡμῶν, κἀν σπουδάσωμεν ποιῆσαι τὴν δύναμιν Ἀ
 ἡμῶν, φυλάξαι τὰ σώματα ἡμῶν, ὡς ζητεῖ ὁ Θεός,
 ἀναμάρτητα, καὶ πιστεύομεν ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν
 τοῦ λιμοῦ τὸν καταλαθόντα ἡμᾶς, ποιεῖ μεθ' ἡμῶν
 ἔλεος, ὡς καὶ μετὰ τῶν ἁγίων αὐτοῦ. Παραμυθεῖται
 ἐνταῦθα ὁ μέγας οὗτος, τοῖς ἰλιαν ἀσθενεστέροις λέγων·
 Καὶ εἰ οὐκ ἐφυλάξαμεν τὴν καρδίαν ἡμῶν ὡς οἱ
 πατέρες ἡμῶν, κἀν τὰ σώματα ἡμῶν τηρήσωμεν
 ἀναμάρτητα, ὡς ζητεῖ ὁ Θεός, καὶ ποιεῖ καὶ μεθ'
 ἡμῶν ἔλεος. Πολλὴ ἢ εὐσπλαγγνία τοῦ τοιοῦτου Πα-
 τρός καὶ συγκατάθεσις.

Μακαρίου τοῦ μεγάλου.

Τὸ κυριώτατον τοῦ ἀθλήτου τοῦτο ἔστιν, ἵνα εἰς-
 ελθὼν εἰς τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν, ποιήσῃ πόλεμον
 πρὸς τὸν Σατανᾶν καὶ μισήσῃ αὐτόν· καὶ ἀντιπα-
 λαίσις τοῖς διαλογισμοῖς αὐτοῦ, μαχεσθῆ αὐτῷ. Εἰ
 δὲ εἰς τὸ φαινόμενον φυλάσσει τις τὸ σῶμα αὐτοῦ
 ἀπὸ φθορᾶς καὶ πορνείας, ἔσθωεν δὲ μοιχεύει παρὰ
 τῷ Θεῷ, καὶ πορνεύει τοῖς διαλογισμοῖς, οὐδὲν ὠφε-
 λήθη ἔχων τὸ σῶμα παρθένον. Γέγραπται γάρ·
 « Πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ἤδη
 ἔμοιχευσεν ἐν τῇ καρδίᾳ. » * Ἔστι γὰρ πορνεία διὰ
 σώματος ἐπιτελουμένη· καὶ ἔστι πορνεία ψυχῆς κοι-

ram Deo in recordatione perversi amoris quo
 vitia sunt amplexi. Certemus, fratres, ex omni
 nostra virtute; et cooperabitur nobis Deus secun-
 dum multitudinem misericordiae suae. Et si non
 custodivimus cor nostrum, ut Patres nostri; sal-
 tem faciamus quantum possumus membra nostra
 impeccabilia: et confidimus facturum Deum mi-
 sericordiam nobiscum in tempore famis quae com-
 prehendit nos, sicut et fecit in sanctis suis. »

Consolatur his magnus hic Pater valde infir-
 miores. Multa est condescensio et benigna pietas
 talis Patris.

Macarii Magni.

« Praecipuum intentum athletae spiritualis hoc est:
 ut, ingressus in cor suum, bellum indicat Satanae,
 exsecrans ipsum; et, strenue obliuctans sugges-
 tionibus ejus, contra ipsum pugnet. Si vero in
 speciem quidem, et quantum apparet, custodiat
 quis corpus a corruptione et fornicatione; inte-
 rius autem adulteret et fornicetur assensu volun-
 tatis arcano: nihil tali prodest carnem habere
 virginem. Scriptum enim est in Evangeliiis:
 « Omnis qui videt mulierem ad concupiscendum
 eam, jam moechatus est eam in corde suo. » Est
 enim fornicatio per corpus consummata; est alia
 fornicatio perpetrata per animam adhaerentem Sa-
 tanæ. »

Videtur quidem magnus hic Pater affirmare
 contraria dictis prius memora Patris abbatis

* Mat. h. v. 28.

ωνούσης τῷ Σατανᾶ. Δοκεῖ μὲν ὁ μέγας οὗτος Πα-
 τὴρ ἀντιφέρεσθαι τοῖς λόγοις τοῦ προλεχθέντος Πατρὸς
 ἀββῆ Ἰσαίου· οὐκ ἔστι δὲ· Κάκεινος γὰρ, ὡς ζη-
 τεῖ ὁ Θεός, παρεγγυᾶται ἡμῖν φυλάξαι τὰ σώματα
 ἡμῶν· ζητεῖ δὲ οὐ τῶν σωμάτων μόνον τὴν καθα-
 ρότητα, ἀλλὰ καὶ τῶν πνευμάτων· καὶ οὕτως ἀπὸ
 τῶν εὐαγγελικῶν προταγμάτων, τὰ αὐτὰ ἡμῖν ὑπο-
 τίθεται.

Διαδόχου.

Ὁ ἐνδημῶν ἀεὶ τῇ ἑαυτοῦ καρδίᾳ, ἐκδημεῖ πάν-
 τως τῶν ὠραίων τοῦ βίου· πνεύματι γὰρ περιπα-
 τῶν, τὰς τῆς σαρκὸς ἐπιθυμίας εἰδέναι οὐ δύναται.
 Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐν τῷ φρουρίῳ τῶν ἀρετῶν τοὺς πε-
 ριπάτους ὁ τοιοῦτος ποιεῖται, αὐτὸς ὥσπερ τὰς
 ἀρετὰς πυλωροὺς ἔχων· διὸ δὴ καὶ ἀπρακτοὶ λοιπὸν
 αἱ τῶν δαιμόνων τότε ἐπ' αὐτῷ γίνονται μηχαναί·
 καλῶς εἶπεν ὁ ἅγιος ὅτι ἀπρακτοὶ μένουσιν αἱ τῶν
 ἐχθρῶν μηχαναί· ὅτε δηλονότι ἐν τῷ βάλει που τῆς
 καρδίας ἡμῶν διατρέθομεν, καὶ τοσοῦτον πλεόν,
 ὅσον ἐκεῖ ἐγγρονίζομεν. Ἄλλ' οἶδα ὅτι ἐπιλείπει με
 ὁ χρόνος, βουλόμενον τῷ παρόντι διηγῆματι τῶν
 Πατέρων πάντων κατατάττειν τοὺς λόγους. Διὸ ἐνδὲς
 ἦ καὶ δύο μνησθεῖς, πρὸς τὸ τέλος τὸν λόγον τρέψομαι.

Isaie. Non est tamen ita, siquidem et hic, ut Ju-
 het Deus, commendat nobis ut præservemus a
 corruptione corpora nostra: querit autem præ-
 terea puritatem spiritus et affectuum voluntatis.
 Et quod in hac parte præcipit, ex Evangelica
 trahit lege.

Diadochi.

« Qui habitat in suo corde, intra illud penitus
 immigrans, peregrinatur et longe disjunctus vivit
 ab omnibus in vita speciosis. Spiritu enim am-
 bulans, carnis desideria nosse non potest. De cæ-
 tero quippe intra munitissimam inaccessibleque
 vitiis, virtutum arcem ambulationes suas facit:
 virtutes ipsas invictas custodes præ se habens
 quasi urbis ejusdem suæ pudicitiae. Quare ma-
 chinæ dæmonum istam urbem oppugnantium, vanæ
 irritæque fiunt. »

Recte dicit hic sanctus effectū cassas manere
 hostium nos oppugnantium machinas, quando
 nos scilicet in profundo cordis nostri habitamus
 attentī ac vigiles ei defendendo: idque tanto per-
 fectius securiusque perficimus, quanto diutius et
 perseverantius in tali statione, cum ea quæ dicta
 est, obnixæ virtutis acrimonia, perduramus. Verum
 tempus me deficeret si vellem hac narratione re-
 censere ad fidem dicto meo astruendam cuncta san-
 ctorum Patrum quæ huc pertinent, dicta. Itaque, uno
 tantum adhuc et altero memorato, finem faciam
 dicendi.

Ἰσαὰκ τοῦ Σύρου.

Σπούδατον εἰσελεῖν εἰς τὸ ταμίειον τὸ ἔνδοθὲν σου, καὶ ὄψει τὸ ταμίειον τὸ οὐράνιον. Ἐν γὰρ ἐστὶ τοῦτο κάκεινο· καὶ ἐν μιᾷ εἰσόδῳ θεωρεῖς ἀμφοτέρω. Ἡ κλίμαξ τῆς βασιλείας ἐκείνης ἔνδοθὲν σοῦ ἐστὶ κεκρυμμένη, ἤγουν ἐν τῇ ψυχῇ σου. Βάπτισον οὖν σεαυτὸν ἐκ τῆς ἀμαρτίας, καὶ εὕρισκεις ἐκεῖ ἀναβάσεις ἐν αἷς ἀναβαίνειν δυνήσῃ.

Καρπαθίου.

Πολλοῦ ἀγῶνος καὶ κόπου χρεῖα ἐν ταῖς προσευχαῖς; ὅπως εὐρωμεν τὴν ἀπαρνήλητον τῆς διανοίας κατάστασιν, ἕτερόν τινα ἐγκάρδιον οὐρανὸν, ἔνθα οἰκεῖ ὁ Χριστός· ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος. «Εἰ οὐκ ἐπιγινώσκετε, ὅτι Χριστὸς οἰκεῖ ἐν ἡμῖν; εἰ μὴτι ἄρα ἀδόκιμοί ἐστε.»

Συμεῶν τοῦ Θεολόγου.

Ἄδikian εὔρεν ὁ διάβολος μετὰ τῶν δαιμόνων, ἀφ' οὗ τοῦ παρεδύσατο καὶ τοῦ Θεοῦ ἐξόριστον διὰ τῆς παρακοῆς εἰργάσατο τὸν ἄνθρωπον, τὸ λογιστικὸν

Isaaci Syri.

«Stude intrare in receptaculum intimum tibi, et videbis receptaculum caeleste. Unum enim idemque est hoc et illud; et uno ingressu vides utrumque. Scala quoque qua conscenditur in istam regionem intra te est abscondita in anima tua. Baptiza igitur te ipsum et larga infusione cujusdam aquae lustralis abrade ex imo animae lutum omne ac faeces peccati: eo in loco sic detergo gradus invencientes per quos possis ascendere quo dixi.»

Carpathii.

«Multo et certamine et tempore opus est in orationibus, ut inveniamus in imperturbabili mentis statu alterum quoddam corde nostro inclusum caelum, ubi habitat Christus, ut ait Apostolus: «An nescitis quod Christus habitat in vobis, nisi forte reprobi estis?»

Simeonis Junioris Theologi.

«Securitatem invenit diabolus, et ejus ministri, ex quo a paradiso et a Deo exterminavit hominem, contentendi turbandique partem rationalem cujuscunque hominis, tam nocte quam die spiritua-liter intellectis: hoc est, tam tempore desolationis, quam consolationis; cujusdam quidem in multis, cujusdam in paucis; alterius importunius et vehementius. Neque adversus hos insultus aliud

ἄ παντὸς ἀνθρώπου σαλευεῖν, καὶ ἐν νυκτὶ καὶ ἐν ἡμέρᾳ νοητῶς· τοῦ μὲν, ἐπὶ πολὺ, τοῦ δὲ, ἐπ' ὀλίγον, καὶ ἄλλου, ἐπὶ πλεόν. Καὶ οὐκ ἄλλως δυνατὸν ὀχυρωθῆναι τοῦτο, ἢ μνήμη Θεοῦ διηγεκεῖ. Ἢ ἐν τῇ δυνάμει τοῦ σταυροῦ τυπωθεῖσα τῇ καρδίᾳ ἡ θεία μνήμη, πρὸς τὸ ἀσειστον στερεώσῃ τοῦτο. Εἰς τοῦτο γὰρ φέρει τὰ τοῦ νοητοῦ ἀγῶνος, ὃν ἕκαστος Χριστιανῶν ἀγωνίζασθαι, πρὸς τὸ στάδιον τῆς Χριστοῦ πίστεως ἀπεδύσατο· εἰ δὲ μή, μάτην ἀγωνιέται. Τοῦ τοιοῦτου ἀγῶνος ἕνεκεν ἡ πᾶσα καὶ ποικίλη παντὸς κακοπαθοῦντος διὰ τὸν Θεὸν ἄσκησις· ἵνα τις κάμψῃ τὰ σπλάγγνα τοῦ αγαθοῦ, καὶ δώσῃ πάλιν τὸ πρῶτον ἀξίωμα τοῦτο, καὶ σφραγισθῇ τῷ λογιστικῷ Χριστός, καθὼς λέγει· ὁ Ἀπόστολος· «Τὴν κνία μου, ὡς· πάλιν ὠδίνω, ἄχρις οὗ μορφωθῇ Χριστὸς ἐν ὑμῖν.» Κατεμάθετε, ἀδελφοί, ὡς ἐστὶ τέχνη πνευματικῆ, ἤγουν μέθοδος; ταχέως τὸν ταύτης ἐργάτην εἰς ἀπάθειαν καὶ θεοπτίαν ἀνάγουσα· παληροφόρηθε, πῶς πᾶσα πρακτικῆ ὡς φύλλα ἐν ἔνδορῳ χωρὶς καρποῦ λελόγισται τῷ Θεῷ, καὶ ὅτι πᾶσα ψυχὴ μὴ ἔχουσα νοῦ τήρησιν, εἰς κενὸν ταῦτα αὐτῇ ἀποθήσεται; Οὐκοῦν σπεύσωμεν, ἵνα μὴ ἄκαρποι τελευτήσαντες, μεταμεληθῶμεν ἀνόνητα.

munimentum est, quam memoria continua et mortis et Dei. Qua fiet ut virtute crucis consignata mens divinarum viva recordatione rerum ad immobilitatem solidetur; ad talem enim contendit palmam spirituale certamen, ad quod nos decertandum in Christi stadio, fidei armaturam induimus: qua qui non fuerit instructus, sine vincendi successu pugnabit. Hujus praemii spes, tota causa est variae ac multiplicis in vita religiosa duritiae propter Deum suscepta exercitationis spiritualium athletarum, id scilicet unice spectantium, ut pro se quisque horum, quodammodo furetur, hoc est, quavis arte, quoque conatu in se ventat atque atrahat boni Dei visceralem misericordiam. Eidemque vicissim reddat quam ejus summa dignitas meretur, infamam sui subjectionem ac venerationem: ita ut quasi sigillum imprimatur Christus in rationali parte ipsius, prout dicit Apostolus: «Filioli, quos iterum parturio donec formetur Christus in vobis.»

Didicistis plane ex hic Patrum sententiis, spirituales viam, artem esse ac methodum celeriter perducentem eum qui illa utitur, ad sublimem imperturbabilitatis ac Dei visionis statum. Persuasi prorsus estis, omnem mere externam operationem, non alio apud Deum loco censeri quam ut arborum fructu carentium folia; praetereaque omnem animam non exacte vigilantem in mentis custodia, in vanum currere. Omni ergo studio caveamus ne, sine fructu in morte deprehensi, inuiti aeternum poenitudine cruciemur.

* II Cor. xiii, 5. * Galat. iv, 19.

'Ερώτ. Ὅτι μὲν ἀπὸ τοῦ νῦν συγγράμματος γινώσκωμεν, τίς τε ἦν ἡ πρόξις τῶν εὐσεβετησάντων τῷ Κυρίῳ, καὶ ὅτι ἐστὶ τις ἐργασία τῶν παθῶν τῆν ψυχὴν ταχίως ἐλευθεροῦσα, καὶ τῆ τοῦ Θεοῦ ἀγάπη συνδέουσα, ἣν χρεῖον παντὶ τῷ τῷ Χριστῷ στρατευθέντι, οὐδ' ἡμεῖς ἀμφιβάλλομεν, ἀλλὰ καὶ λίαν πεποισμεθα. Τί δέ ἐστι προσοχή, καὶ πῶς ἀξιοῦται τις ταύτην εὑρεῖν, δυσωπούμεν μαθεῖν. Εἰσάπαν γὰρ τοῦ τοιοῦτου πράγματός ἐσμεν ἀμύητοι·

'Απόκρ. Ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ εἰπόντος, « Χωρὶς ἐμοῦ οὐ δύνασθε πικεῖν οὐδὲν, » τοῦτον βοηθὸν καὶ συνέριθον ἐπικαλεσόμενοι, τοκαταδύναμιν ὑποδείξαι πειράσσομαι, τί ἐστὶ προσοχή, καὶ πῶς αὐτῆ, Θεοῦ θέλοντος, κατορθωθείη.

Τοῦ αὐτοῦ Νικηφόρου.

Τὴν μὲν προσοχὴν τινὲς τῶν ἁγίων, νοδὸς τήρησιν ἐφρησιν· ἄλλοι δὲ, καρδιακὴν φυλακὴν· ἕτεροι δὲ, νῆψιν· καὶ ἄλλοι, νοερὰν ἡσυχίαν· καὶ ἄλλοι ἄλλως. Τὰ δὲ πάντα ἓν καὶ τὸ αὐτὸ δηλοῦσιν· ὡς ἂν τις εἴποι ἄρτον, καὶ εἴποι καὶ τεμάχιον, καὶ εἴποι καὶ βουκίον, οὕτω καὶ περὶ τούτων νοεῖ. Τί δέ ἐστι προσοχή, καὶ τί τὰ ταύτης ἰδιώματα, ἀκριβῶς μάνθανε. Προσοχή ἐστὶ, μετανοίας ἀκραίφνους γνώρι-

Interrogatio.

Ex hactenus scriptis manifestum et in confesso cunctis nobis est, et quæ sit praxis placentium Domino : et esse quamdam operandi rationem, C quæ vitia ex anima velociter expellat, alligans ipsam charitati Dei, que ars ratione operandi sit omni sub Christo militanti necessaria. Tribus his satis cognitis, unum restat inquirendum : quid sit ea res quam « prosochen, » sive « attentionem » vel « advertentiam » vocamus. Id porro et nos discere cupimus ; utique qui nos ejus rei prorsus expertes sentiamus.

Responsio.

Hoc tunc, in nomine Domini nostri Jesu Christi, qui dixit : « Sine me nihil potestis facere, » ipsum adiutorem et cooperatorem invocans, quantum passum conabor demonstrare, clare docendo quid sit « prosoche » et quomodo quis eam Deo volente perfecte exerceat.

Ejusdem Nicephori.

Prosochen alii sanctorum mentis observationem dixerunt ; alii vero cordialem custodiam, nonnulli « nepsin » (quasi dicerent, sobriam circumspectionem), alii mentalem quietem, et alii aliter. Hæc cuncta unum et idem signant : ut si quis diceret « arton ; tenmachia » et « bukion, » tribus rem eandem vocabulis exprimeret quæ pa-

σρα. Προσοχή ἐστὶ, ψυχῆς ἀνάκλησις· κόσμου μίσος, καὶ πρὸς Θεὸν ἐπάνοδος. Προσοχή ἐστὶν, ἀθέτησις ἁμαρτίας, καὶ ὀρετήσις ἐπανάληψις. Προσοχή ἐστὶ, συγχωρήσις ἁμαρτιῶν ἀνευδύαστος, πληροφορία. Προσοχή ἐστὶν, ἀρχὴ θεωρίας· μάλλον δὲ, ὑπόθεσις θεωρίας. Διὰ ταύτης γὰρ ὁ Θεὸς παρακώψας, ἐμφανίζεται τῷ νοῦ. Προσοχή ἐστὶν, ἀτραξία νοός· ἢ μάλλον, στάσις αὐτῆς, δι' ἐλέου Θεοῦ, τῆ ψυχῆ βραβευθεῖσα. Προσοχή ἐστὶ, [κα]θαίρεισι μὲν λογισμῶν Θεοῦ δὲ μνήμη, ἀνάκτορον, καὶ τῆς τῶν ἐπερχομένων ὑπομονῆς ταμειοῦχος. Προσοχή ἐστὶ, πίστει, ἐλπίδι, καὶ ἀγάτῃ παραίτιος. Εἰ μὴ γὰρ τις πιστεύσειεν, οὐκ ἂν τὰ ἐξωθεν ἐπερχόμενα λυπηρὰ ὑποδέξηται· καὶ εἰ μὴ ἀσπασίως τὰ λυπηρὰ ὑποδέξηται, οὐκ ἂν ἐρῇ τῷ Κυρίῳ· « Ἀντιλήπτωρ μου εἰ καὶ καταφυγὴ μου. » Καὶ εἰ μὴ τὸν Ὑψίστον ἠῆται καταφυγὴν, οὐκ ἂν τῆς ἀγάπης αὐτοῦ ἐνστερνὸς γένηται. Τούτου τοίνυν τοῦ μεγίστου τῶν μεγίστων κατορθώματος [Ἰσ. τοῦτο τὸ μέγιστον κατόρθωμα] ἐκ διδαχῆς μάλιστα τοῖς πολλοῖς, ἢ τοῖς πῖσι, προσγίνεται. Σπάνιοι γὰρ οἱ ταύτην ἀδιδακτως τῆ βίᾳ τῆς ἐργασίας καὶ τῆ θέρμῃ τῆς πίστεως ἐκ Θεοῦ κομισάμενοι, καὶ οὐ νόμος τὸ σπάνιον. Διὰ τοι τοῦτο χρῆ ζητεῖν ὁδηγὸν ἀπλανῆ· ἵνα διὰ τῆς ἐκείνου διατυπώσεως, τὰς ἐκ τῆς προσοχῆς προσπι-

nis nominari vulgo solet. Sic et tu de his cense. Atque adeo mox descendis serio attendens, diligenter percipe : quid « prosoche, » ac quænam ejus proprietates sint. Est « prosoche » veræ penitentiæ nova insignis et minime dubius character. Est eadem revocatio animæ, mundi odium et ad Deum reditus. Prosoche est reconciliationis cum Deo inviolabile pignus. Prosoche est abrogatio peccati et virtutis resumptio. Prosoche est remissio peccatorum, et amicitiae cum Deo indubitabilis fiducia. Prosoche est initium, aut potius fundamentum contemplationis. Per eam enim faciem inclinans suam Deus, conspiciunt se menti præbet. Prosoche est tranquillitas mentis, aut potius stabilitas ejusdem per Dei misericordiam animæ concessa. Prosoche est expunctio turbantium cogitationum, Dei vero memoria et hanc consequentium honorum palatium ac regia, præsertim vero patientiæ penus. Prosoche est fidei, spei, et charitatis causa. Nisi enim sibi attendat quis, haudquaquam supervenientia ad fidem extorquentiam libenter potius perferat quam in apostasiam deficiat. Nemo etiam non attentus Domino dicit : « Susceptor meus es et refugium meum ¹⁸. » Qui autem refugium in Altissimo non collocaverit, is veram intimis conceptum præcordiis non obtinebit charitatem.

Tanti porro hujus ac vere maximorum maximi plena perfecta que executio negotii, plerisque, ne dicam omnibus, ex institutione ac magistri doctrina contingit. Rari enim valde sunt, qui sine ductu docentis, vi ac conatu operationis, et fervere, au-

¹⁸ Psal. 46, 4.

πτούσα· ἡμῖν δεξιὰς καὶ ἀριστερὰς· ἑλλείψεις, λέγω ἅ
 δὴ καὶ ὑπερβολὰς, τὰς ἐκ τοῦ πονηροῦ εἰσαγομένας,
 ὅτι· αὐτοῦ διδασκώμεθα καὶ τυπούμεθα, ἐξ ὧν ἔπα-
 θεν αὐτὸς πειρασθεὶς, δῆλα ἡμῖν ποιῶν, καὶ ἐκτὸς
 ἀμφιβολίας τὴν νοιτὴν ταύτην ὁδὸν ὑποδεικνύει, καὶ
 οὕτως εὐκόλως ἡμεῖς διανύομεν. Εἰ δὲ ὁδηγὸς οὐκ
 ἔστι, γρηῃ ζητεῖν ἐμπόνως· εἰ δ' οὐχ εὐρίσκειται, τὸν
 Θεὸν ἐπικαλεσάμενος ἐν συντριβῇ πνεύματος καὶ δά-
 κρυσι, καὶ σὺν ἀκτισίᾳ τοῦτον καθοικετεύσας, ποιήσον
 ὁ λέγω σοι. Οἶδα, ὅτι ἡ πνοὴ ἦν ἀναπνεόμεν, ὁ ἀήρ οὐ-
 τὸς ἐστίν, ἐκπνεόμεν δὲ αὐτὸν, οὐ δι' ἕτερόν τι, ἀλλ' ἡ
 διὰ τὴν καρδίαν. Αὕτη γάρ ἐστίν ἡ τῆς ζωῆς παραι-
 τιος, καὶ τῆς θέρμης τῷ σώματι. Ἐπισπᾶται τοίνυν
 ἡ καρδία τὸ πνεῦμα, ἵνα τὸ μὲν ἑαυτῆς θερμὸν
 ἐξῶθεν διὰ τῆς ἐκπνοῆς διωθήσῃ, ἑαυτῇ δὲ
 εὐρασταίαν κερύξῃ. Παραιτίος δὲ τῆς τοιαύτης οἰκο-
 νομίας, ἡ μᾶλλον ὑποურγός, ὁ πνεύμων ἐστίν· ὅς
 ἀραιὸς ὑπὸ τοῦ Δημιουργοῦ κτισθεὶς, οἷά τις φυσῆ-
 τήρ, ἀλύτως εἰσάγει καὶ ἐξάγει τὸ περιέχον. Ὄβτως
 ἡ καρδία, τὸ μὲν ψυχρὴν ἔλκουσα διὰ τοῦ πνεύματος,
 τὸ θερμὸν δὲ διωθοῦσα, τὴν τάξιν δηλονότι δι' ἣν ὡ-
 κονομήθη πρὸς τὴν τοῦ ζώου σύστασιν, ἀπραβά-
 τως διατηρεῖ. Σὺ οὖν καθίσας καὶ συναγαγὼν σου
 τὸν νοῦν, εἰσάγαγε αὐτὸν, τὸν νοῦν δηλαδὴ, εἰς τῆς
 βίβδος τὴν ὁδὸν, ἔθνα τὸ πνεῦμα εἰς τὴν καρδίαν εἰ-
 ἔργεται· καὶ ὠθισαὶ αὐτὸν καὶ παραβιάσαι συγκα-

εἰλεῖν μετὰ τοῦ εἰσπνεομένου πνεύματος, εἰς τὴν καρ-
 δίαν. Εἰτελθόντος δὲ ἐκείσε, οὐκέτι ἀνεύφραστα, οὐ
 δὲ ἀχαρὶ γενήσεται τὰ μετὰ ταῦτα· ἀλλ' ὡς περ ἀήρ
 τις τοῦ ἑαυτοῦ οἴκου ἀπόδημος, ἐπὶν ἐπιστρέψῃ οὐκ
 ἔχει ὅτι καὶ γένηται ἀπὸ τῆς χαρᾶς, ὅτι κατηξιώ-
 θη τοῖς τέκνοις καὶ τῇ γυναικὶ ἐντυχεῖν· οὕτω καὶ
 ὁ νοῦς, ἐπὶν μετὰ τῆς ψυχῆς ἐνωθῇ, ἀρῆστον ἡδο-
 νῆν καὶ εὐφροσύνην ἐμπίπταται. Τοίνυν, ἀδελφε,
 συνείτησον τὸν νοῦν, τοῦ μὴ ταχέως ἐκείθεν ἐξέρχε-
 σθαι. Πάνυ γὰρ ἐν ταῖς ἀρχαῖς καταβράθυμει ἐκ τῆς
 τῶν ἔνδον συγκλίσεως καὶ στενώσεως. Ἐπὶν δὲ συν-
 τῆσῃ, γένηται, οὐκέτι στέργει ταῖς ἐξω περιφοραῖς.
 Ἢ γὰρ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἐντὸς ἡμῶν ἐστίν·
 ἦν ἐκεῖσε περισκοπῶν, καὶ διὰ καθαρὰς προσευχῆς
 ταύτην ἐπιζητῶν, τὰ ἐξω πάντα στυγητὰ ἡγείται
 καὶ μισητὰ. Εἰ μὲν οὖν ἐκ πρώτης, ὡς εἴρηται, διὰ
 νόδς εἰσέλθῃς εἰς τὸν καρδιακὸν τόπον, ὃν σοὶ ὑπ-
 ἔδειξα, χάρις τῷ Θεῷ· καὶ δόξασον, καὶ σκίρτησον,
 καὶ ἔχου ταύτης τῆς ἐργασίας διαπαντός· καὶ αὐτῇ
 μέλλει διδάξαι σε, ὅ οὐκ ἐπίστασαι. Χρὴ δὲ σε καὶ
 τοῦτο μαθεῖν, ὡς ἐκεῖσε τοῦ νόδς σου τυγχάνοντας, οὐ
 σιωπᾶν καὶ ἀργὸς ἔκτοτε ἴστασθαι· ἀλλὰ τὸ, Κύριε Ἰη-
 σοῦ Χριστέ, γιὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με, ἔχειν ἔργον
 καὶ μελέτην ἀπαυστον· καὶ οὐδέποτε ἐκ τούτου ποτὲ
 παύσεται. Τοῦτο γὰρ ἀμετεώριστον συνέχον τὸν νοῦν,
 ἀχέριωτον δεικνύει αὐτὸν καὶ ἀψαυστον ταῖς προσβο-

ta possessionem rei a divina sint nacti bonitate. At rari eventus legem ac consuetudinem non faciunt. Quare decus istud affectanti ante omnia quaerendus est dux viae peritissimus, cujus certa informatione per varios qui spiritualem prosoces viam terentibus nobis a dextris et a sinistris occurrent anfractus ac periculosa diverticula, vitare incedendo recta possimus. Haec diverticula sunt excessus et defectus a diabolo tironibus suggesti, ut aut plus aggredientes quam possant, aut minus agentes quam debent, utrovis modo a rectitudine aberrant. Istas ejus artes hostis callidi nos experientia didicimus, ex iis quae passi a tentatore sumus, docemus alios ut eos praemuniamus adversus aegre alioqui vitabiles illius laqueos. Tali qui obtemperat ductori, extra omne periculum dubii ancipitem istam et insidiis infestam multis tuto percurreret viam. Qui autem duce caret, omni eum diligentia quaerat. Quod si omnia conatus non invenit, Deum invocet in contritione spiritus et lacrymis. Haec si cum vera expropriatione ac rerum affectuumque cunctorum abdicatione conjungantur, exorabunt, crede mihi, impetrabuntque quod mox dicam. Sit prior vita tua tranquilla, curis vanis vacua, et cum omnibus pacifica. Deinde ingressus cubiculum tuum, claude ostium super te, et sedens in quodam angulo fac, quae suggero tibi.

Nosti spiritum quem ducimus. Hic aer est. Exspi-

ramus autem ipsum non aliam ob causam, nisi ut cordi consulamus. Cor enim est vitae fons, et caloris corporis. Oportet autem, ut vita constet, invicem temperare caloris ardorem admistione frigoris: in eum usum aer nimium jam in corde calefactus, emittitur et alius aforis introducit frigidus, ut qualitates se mutuo frangentes, in qualem vita exigit temperiem concilientur. Minister hujus negotii pulmo est, raræ Ideo texture factus a Creatore. Is instar follis indesinenter intro pellit, et foras extrahit corpus tenue circumstans. Hujus beneficio cor, hinc quidem aerem frigidum respiratione attrahens; inde autem jam intra se ferventem reciproca inspiratione repellens, satus sibi connaturalis necessariam ad animalis durationem perseverantiam, sine ulla officii ad quod factum institutumque a providentissimo Conditor fuit, transgressione custodit. Tu ergo, ut dictum est, animo composito, collectaque tua mente in solertem indagacionem viae per quam spiritus divinus in cor tuum illabitur, age quidquid arte omni et contentione vales, quo illum istuc introducas. Praemium hujus operæ magnum est, quod ejus hospitis a lventum ingenti tuo fructu senties. Ingresso enim ipso in cor tuum, tripudiis ibi et gratulationibus cuncta exsultabunt, quemadmodum quando illustris vir e longa peregrinatione, domum revertitur, gaudio fruatur inenarrabili, complexu filiorum et uxoris: ex tanto intervallo revisorum sospitum: sic et mens, quando adducta ad se

λαί; τοῦ ἐχθροῦ, καὶ εἰς ἀγάπην καὶ πόθον θεῖον τὸ καθ' ἡμέραν ἀνάγει. Εἰ δὲ πολλὰ καμῶν, ὦ ἀδελφὲ, οὐ δύνασαι εἰσελθεῖν εἰς τὰ μέρη τῆς καρδίας, καθὼς σοι διαταξάμεθα, ποιήσον ὃ λέγω σοι· καὶ μέλλεις, Θεοῦ συνεργουόντός σοι, εὐρεῖν τὸ ζητούμενον. Οἶδας, ὅτι τὸ λογιστικὸν παντὸς ἀνθρώπου ἐν τῷ στήθει ἐστίν. Ἐντὸς γὰρ τοῦ στήθους, σιωπῶντων ἡμῶν τῶν χειλέων, ἐκείσε λαλοῦμεν, καὶ βουλευόμεθα, καὶ εὐχὰς κατατάττομεν, καὶ ψαλμοὺς, καὶ ἄλλα τινά. Τούτῳ οὖν τῷ λογιστικῷ, πάντα λογισμῶν ἐξ αὐτοῦ περιάρας (δύνασαι γὰρ, ἐὰν θέλῃς), ὁδὸς αὐτῷ τὸ, Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱὲ τοῦ Θεοῦ, ἐλέησόν με· καὶ

βίβασαι τοῦτο ἀντ' ἄλλης; ἐννοίας πάντοτε ἔνδον βρῶν. Τοῦτο δὲ ἐπὶ καιρὸν κρατήσας, ἀνοιχθήσεται σοι διὰ τοῦτο καὶ ἡ καρδιακὴ εἰσοδος, καθὼς σοι γεγράφαμεν, ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας· καθὼς καὶ ἡμεῖς πείρα ἐγνώκαμεν. Ἐλευσεται δὲ σοι, σὺν τῇ πολυπολίτῃ καὶ τερπνῇ προσοχῇ, καὶ πᾶς ὁ πῶν ἀρετῶν χορὸς, ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, καὶ τὰ ἑξῆς· δι' ὧν πάντα σου τὰ αἰτήματα κομιεῖ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν· μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἅμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, δόξα, κράτος, τιμὴ, καὶ προσκύνησις, νῦν, καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

anima foedus firmum cum ipsa iniiit, ineffabilem voluptatem et lætitiā percipit.

Igitur, oro te, frater mi, assuesce mentem tuam ad perseverandum in isto tam utili secessu; nec quantavis conditione acquiescendo in recessum inde. Novitatis periculum fac vincas impetu generoso animi. Ubi primas desidiæ ac lædii, de conclusione intra quasdam istas angustias, tentationes heroica virtute superaveris: prona deinceps plauque se omnia præbebunt. Assuetudo succedet lævigans omnia; nec ullum te desiderium capiet vanarum in exteriora evagationum, cum utique regnum caelorum intra nos sit. Quod in illo statu, positum in sinu tuo undique intuens, et ut proprium id perpetuumque tibi sit, pura oratione postulans, exterius avocantia cuncta, abominanda et odio digni summo reputabis. Vide solum ut e primo, prout dictum est, ingressu penetrare ac subire contendas intra inum ac secretissimum cordis tui fundum: quem tibi, Deo mihi gratificante, monstravi. Exsulta deinceps tibi gratulans et Deum laudans, in eaque exercitatione constanter perdura. Hæc enim te docebit cætera quæ nondum nosti. Oportet autem te et hoc insuper nosse: haud convenire te, mente in eum quem dixi gradum evecta, silere deinceps ac desilere otiosum et elinguent. Exclama decet in hæc verba: «Domine Jesu Christe Fili Dei, miserere mei.» Idque tanquam opus demandatum, continue, usu nunquam intermisso, perge facere, nec desiste quavis causa. Sic enim indeflexe Deo affixam habens et præ te ferens

mentem, omnem de te victoriæ spem tuæ salutis hostibus auferes: efficiesque ut de cætero temperantibus iis a te lacessendo, intacta quietaque ab horum assultibus anima tua felici fruatur pace. Quod si, multo id aggressus conatu, frater mi, nequiveris pertingere (ut ubi præcepimus) in intimos tui cordis sinus; fac quod nunc dico tibi, et Deo adjuvante, per id, quod quæris foveries. Scis rationalem omnis hominis partem in pectore residere. Intra pectus enim, silentibus labiis, loquimur, et consultamus, et precor ordinamus et psalmos, et cætera quæpiam ejus generis. Ei ergo animæ parti quæ talia operanti præest pectori, reliquis prorsus cogitandi argumentis abstractis (potēs enim id si velis) unam hanc operandi præscribe materiam; injungens ut semper dicat: «Domine Jesu Christe, Fili Dei, miserere mei.» Compelleque ac coge ut, omni alia specie rejecta, solam hanc spectet imaginem, continue quod dixi clamans.

Hoc si viceris, aperietur tibi cordis introitus, quo in inum ejus, fructu tuo maximo descendas. Hos nos experientia didicimus: et scientes suademus. Ingredditur autem in te simul cum ista desiderabilissima et jucunda «prosoche», universus virtutum chorus: charitas, gaudium, pax, et quæ sequuntur, per quas omnium tuarum petitionum eventum habebis, in Christo Jesu Domino nostro, cum quo Patri simul et sancto Spiritui, gloria, potestas, honor et adoratio sit, nunc et semper, et in sæcula sæculorum. Amen

MAXIMUS PLANUDES

CPOLITANUS MONACHUS

NOTITIA

(Fabric. Bibliotheca Græca ed. Harles., t. XI, p. 682.)

Maximus Planudes, monachus Constantinopolitanus, inter eruditissimos suæ ætatis, apud Andronicum Palæologum seniore[m] gratosus, ab eodem ad Venetos a. 1527 ablegatus est cum Leone Orphanotropho, ut ex Pachymeris libro IX Histor. Alatius, *De consensu*, pag. 841, adnotavit. Visit adhuc a. 1555 (a). Scripta ejus hæc mihi innotuere :

Versa in Græcam linguam.

1. *Ciceronis Somnium Scipionis*. Vide Lambecium V, pag. 155, necnon *Macrobi* in idem somnium *Commentaria*. Ms. in bibl. regis Christianissimæ, in Segueriana sive Coisliniana. Labbe, p. 280, *Bibl. novæ Mss.*, et Montfaucon. p. 520, *Bibl. Coislinianæ*. (Fabr.) In cod. nempe Coislin. 355, *Somnium Scipionis*, a Cicerone scriptum, explanatum a Macrobio Ambrosio, Gr. versum a Max. Planude; inc. Ἦλθα ἐπὶ τὴν Ἀφρικὴν ἀφικόμην sequitur Macrobi Ambrosii Explanatio in Somnium Scipionis, Græce versa a Max. Planude; inc. Μεταξὺ τῆν τοῦ Εὐλάτωνος καὶ Κικέρωνος. — Paris. in bibl. publ. sex codd. V. Indic. ad vol. II Catal. mss. bibl. publ. — Florent. in bibl. Laurent., cod. 53, n. 5, plut. 57, Cicero. *Somnium Scipionis*, a Planude Gr. versum; V. Bandin. Cat. codd. Gr. Laur. II, p. 387; ibique, n. 41, exstat *Cic. de memoria artificiali*, Gr. interprete forsitan Maximo Planude, uti suspicatur Bandin., l. cit. — Ibid. in cod. 14, n. 1, plut. 80, Planudis versio Gr. Macrobi comment. in idem Somnium. V. Bandin., libro cit., tom. III, p. 213, sq. — Venetiis in bibl. Marc. cod. 508. *Ciceronis Somnium Scipionis* cum Expositione Macrobi; omnia cum versione Græca Max. Planudis. V. Catal. codd. Gr. Marc. p. 275. — Fragmentum s. pars tertii et quarti cap. Macrobi comment. in Somnium Scipionis, a Planude Gr. versi Vindob. in cod. Cæs. 87, n. 18, uti pluribus docuit Kollar. in *Supplem. ad Lambecii comment.* tom. I, p. 559 sqq. — Ibid. in cod. 53, sunt excerpta quædam ex Planudis operibus philosophicis, non magni momenti, judice Kollaro ad Lambec. VII, p. 156. (Hart.)

2. *Cæsaris commentarii de bello Gallico*. Hæc versio primum edita est a. 1606, ex codice Pauli Petavii, a Godofredo Ingermano. De ea illustris Huectius libro de claris Interpretibus, p. 219: *Dubito equidem Guæne an Planudæ, an alteri ejusdem ævi cuipiam Commentariorum de bello Gallico conversione in Græcam, quæ in Petaviana Bibl. habetur, ascribam. Cæsarem illa nonnunquam ducem deserit, et breves tenet excursus, raro tamen et verecunde; cæterum non impura ea, nec invenusta. David Hoeschelius epistola ad Ingermanum, 4 cal. April. a. 1606, Interpretationem Planudis potius, qui et Ovidiana vertit quædam non infeliciter, quam Guæ crediderim quod e phrasium similitudine facile conjecerim. Petrus Scrivarius litteris ad eumdem Ingermanum: Belli Gallici interpretes ille Græcus non est quidem contemnendus, sed tamen haud ita magno litterarum emolumento legitur, ut absque uila studiosorum fraude poterit obli- terari, quisquis est.*

(a) De Maximo Planude confer Vossium, *De poetis Græcis*, cap. 9, pag. 80 sq., et *Desicent. mathem.*, cap. 9, pag. 311; Montfaucon. in *Palæogr. Græca*, pag. 58, qui ait Planudem sub initium sæculi decimi quarti floruisse, notatque Possevin. affirmantem, eum sæculo xv scripsisse. — A. C. 1502, manu sua scriptam esse CPoli in monasterio cognomento τοῦ Ἀκαταλείπτος metapurasin Evangelii S. Joannis, in cod. bibl. Marc. Venet. 481, ipse profiteatur in fine. V. Cat. codd. gr. Marc. p. 255. — Oudin. *Comm. de SS. eccl.* tom. III, pag. 760 sqq., ad a. 1520, ubi multos codd. mss. in quibus Planudæ opera asservantur, enumerat: — Henr. Wharton, in append. ad Cavei *Hist. litter. SS. eccl.* tom. II, pag. 58, ad a. 1510. — Hamber-

ger in *Zuverlässigen Nachricht.*, part. IV, p. 566 sqq.; Saxium in *Onomast. lit.*, part. II, p. 551 sqq. ad a. 1527, qui profiteatur, quando Planudis natura debitum persolverit, sibi non constare, et, si Dorville in *Obs. miscell.* vol. II, tom. III, pag. 429, scribit, *Maximam Planudem ab omnibus obisse tradi 1555*, locupletem sane ejus famæ auctoritatem requirit, notatque Jo. Jac. Reiskium, in præfat. ad Anthol. Gr., p. xvii, arbitrantem Planudem sæculi xiii hominem esse; Stræckm. in *Histor. Christ. eccl.*, tom. III, pag. 500. Adde, si lubet, quæ scripsi in *Introd. in histor. L. G.*, tom. II, part. I, p. 550 sqq., et in supplement. tom. II, p. 60. HARL.

3. *Ovidii Metamorphoseon libri Græca prosa redditi*, cujus met phraseos meminit Volaterranus libro xvii Commentar. urbanor. Loca quædam ex illa produxit Nicolaus Heinsius notis ad Ovidium. Etiam *Heroides Ovidii Græce versas* a Planude, memorat post Simlerum Huetius de claris interpretibus (*Fabr.*) p. 217 sq. ed. Stadæ 1680, 8, ubi agit de Max. Planudis versionibus Græcis. — *Metamorphoseon versio Romæ* in bibl. Vaticana, et Venet. in bibl. Marci. V. Montfauc. *Bibl. biblioth. mss.* p. 12 et 476. — *Epistolarum ac Metamorphos.* versio, Romæ in ead. bibl. ibid. p. 34, ibid. p. 501. In bibl. Ambros. Mediolani, sunt plura Max. Planudis opp. nempe de constructione verborum, bis; — de metris; *Metamorphos.* Ovidii; — de indissolubilibus contradictionibus; de pedibus oratorum; — dialogi; — epistolæ; — anthologia epigrammatum et Catonis sententiæ: ac p. 502 in ead. bibliotheca Ovidii *Metamorphoses* et *Heroides*, in Græcum a Max. Planude translatae, cum scholiis, bis. — Ibid. p. 622 in bibl. Escorial. regis Hispan. Ovidii *Epistolæ*, per Planudem Gr. versæ. — Ibid. p. 632, in bibl. regis Angliæ, Ovidii *Metamorphos.* a Planude Græce conversæ. — Paris. in bibl. publ. cod. 2849, Ovidii *Metam.* libri octo priores, e lingua Lat. in Græcam conversi a Max. Planude; et in cod. 848, eorumdem librorum quindecim priorum, atque *Heroid.* Ovidii et metaphrasis, auctore Max. Planude. (*Harl.*)

4. *Catonis Disticha moralia Græcis expressa versibus*, de quibus in bibl. Latina lib. iv. cap. I, § 8 (e). Adnotationes Græcæ marginales et interlineares, quæ mss. sunt in bibl. Cæsarea, Lambec. V, p. 215, non viderunt lucem. (*Fabr.*) Lamb. V, p. 442 sqq. ed. Kollar. n. 34, cod. 267. — In eod. vol. p. 617, n. 20, cod. 332. — In vol. VII, p. 535, in cod. 133, n. 27. cum adnotat. Græcis marginalibus atque interlinearibus. — Paris. in bibl. publ. undecim codd.: (V. Ind. ad Cat. Mss. Paris. bibl. Reg. vol. II, sub voc. *Maximus Planudes.*) — Oxon. in cod. Barocc. 64. — Venetiis, in bibl. Marc. cod. 83, ff. v. V. Cat. codd. Gr. Marc. p. 60. — Florent. in bibl. Laurent. cod. 12, n. 2. plut. 32; — cod. 7, n. 16, plut. 55; — cod. 23, n. 8, plut. 56, cum glossis interlinearibus et scholiis marginalibus; — cod. 41, n. 15, plut. 59; — cod. 16, n. 6, plut. 60, cum permultis glossis interlinearibus instar perpetuæ paraphraseos et scholiis subjectis; — in cod. 13, n. 12, plut. 80; — in cod. 26, n. 1, plut. 80. cum uberimis glossis interlinearibus; et in cod. 23, n. 2, plut. 81. V. Bandin. Cat. codd. Gr. Laurent. II, p. 135, 259, 327, 575, 606; et vol. III, p. 203, 215 atque 236. — Leidæ, in bibl. publ. inter codd. Vossianos, in duobus codd. V. Catal. bibl. Leidens. p. 396, n. 23, ac p. 398, n. 52. — Mosquæ in cod. synod. 247, n. 2, cum scholiis in margine adjectis, et cod. 248, n. 1. Vid. Matthæi Notitiam cit. p. 160. — Romæ, in bibl. Vatic. inter codd. reginæ Suevicæ, n. 653. *Catonis Sententiæ*, et Boethius, *De consolatione philosophiæ*, a Planude Gr. versus, atque ejusdem Epitaphium, auctore quodam Gregorio; ibid. n. 651. Dioplanti *Arithmetica*, in cujus calce quædam ex Maximo Planude adjunguntur. V. Montfauc. *Bibl. biblioth. mss.* p. 28 D. — Ibid. p. 393 *E Cato Planudis*, in cod. August. Vindel. LXV. (*Harl.*)

5. *Boethii De consolatione philosophiæ*, cujus Græca versione ms. in bibl. regis Christianissimi, usus in sua Boethii editione Renatus Vallinus. Ex ms. Cæsareo quædam producit Lambecius, VII, p. 145 sq. [p. 310 sqq. ed. Kollar.] Alius pulcherrimus codex Græco-Latinus, ann. 1478, a Petro Montaguana donatus monasterio S. Justinæ; exstat in bibl. Segueriana sive Cosliniana. Vide Montfaucum, p. 149. In Cæsareo codice leguntur etiam prolegomena Græca et adnotationes marginales. (*Fabr.*) Paris. in bibl. publ. codd. *De consolatione philosophiæ*, cum scholiis, 1992, tum 2094, et tribus sequentibus, in quorum ultimo ad calcem epilogus, ubi de Boethio quædam minus obvia occurrere dicuntur, et 2571, n. 5. — Ibid. Boethius *De dialectica*, interprete Planude in cod. 2094, 2, ubi tamen una tantum pagina superest: acc. quoque scholia; — in cod. 2103, n. 2, et 2830, n. 6, cum scholiis, ad marginem conjectis. Conf. Montfauc. Palæogr. Gr. p. 83. — Mosquæ, in codd. synod. 247, n. 3, cum scholiis, et 313, n. 1, et Planudæ Interpretatio libr. Boethii de consolatione philosophiæ; v. Matthæi not. cit. p. 160 et 205. — Eadem, teste Montfauc. in *Bibl. biblioth. mss.* p. 7 B. C. Iudem Planudis dialogi *De grammatica*; *De syntaxi*, et opera plurima, Romæ, in bibl. Vaticana, — p. 494 A; *De consol. philos.* cum scholiis, a Planude Gr. versus, item de *Trinitate*, bis, Mediolani in bibl. Ambros. — In bibl. Escorial. v. Pueri Itiner. per Hispan., p. 160. Boethius etc. Latine, et cum Græca Planudis versione, atque commentariis Latinis, in cod. Coslin. 84. V. Montfauc. l. cit. p. 140. (*Harl.*)

6. *S. Augustini de Trinitate libri XV*, mss. in bibl. Cæsarea. Vide Lambec. IV, p. 159, 160 (f).

(e) P. 259, tom. III ed. Ernesti: ego autem in Breviore notit. literaturæ Rom. pag. 698 sq. egi de edit. Catonis per Matthiam Garbicum (qui Planudis disticha e Catone correxit ac supplevit), Tubing. 1545, 8. — de edit. Antwerp. 1568. cum Planudis versione Gr. — de edit. Amstel. 1759, 8, cujus tomo II præmissa est Planudis metaphrasis Gr. cum castigat. Jos. Scaligeri; tum in Breviore notitia in usum scholarum p. 208, de Catonis sententiis Gr. per Planud. in vol. inscripto: *Εὐχερίδιον γραμματικῆς εἰσαγωγῆς* Florent. 1515 et 1516. (*Harl.*)

(f) Sive p. 356, ed. Kollar. cujus notam conferes, n. 1, cod. 161, et p. 360; in cod. 162. — *Monac.* in cod. Bavar. 52. V. plura apud cl. Harlt. in Aretini *Beyträgen*, etc., a. 1804, part. 1, p. 22. — Florent. in bibl. Dominicanorum S. Marci. V. Franc. Anton. *Zachariæ iter litterar. per Italiam*, Venet. 1762, 4, p. 54. — Paris. in bibl. publ. codd. 828, n. 1, et 829. — Romæ in bibl. Vaticana, adnota alia ejusdem operi, a Demetrio Lydone facta versio, teste Montfauc. in *Bibl. biblioth. mss.* p. 12. (*Harl.*)

Etiam illa, ubi de processione Spiritus S. ex Patre Filioque tractatur, fideliter vertisse, notat Bessarion apud Alladium, *De consensu*, p. 842. Locum ex ea versione Græce editum Romæ a. 1659 notat Whartonus [ad Cavei *Hist. litter.* cit. II, p. 58]. Græce et Latine cum Jo. Leunclavii versione prodiit ad calcem Leontii *De sectis Basil.* 1578, p. 584-599, et in *Auctario bibl. Patrum Ducænon*, Paris. 1624, tom. I.

7. Etiam libros Augustini *De civitate Dei* a Planude Græce versos tradit Gesnerus in *libl.* p. 519.

8. Volaterranus lib. xvii *Commentar. urbanor.* et ex eo Gesnerus ac Simlerus scribunt, *Macrobio Saturnalia* a Planude Græce versa esse; quod agere mihi persuadere, et commentarios in Somnium intelligendos esse suspicor. (*Fabr.*) In inscriptione cod. 34, n. 1, plut. 80. Florent. in *libl. Laurent.* Σχηματισμός θνατός, etc. *Scipionis somnium, conscriptum quidem a M. T. Cicerone, expositum vero a Macrobio Ambrosio, et in Græc. linguam translatum a sapientissimo inter monachos Maximo Planude.* V. Bandin. *Cat. codd. Gr. Laurent.* III, col. 213 sq. *Add. Lambec.* IV, p. 125 seq., et de codd. Coisl. aliisque supra, ad n. 1. (*Hartl.*)

[*Thomæ Aquinatis primæ partis Summæ quæstiones 49. Priores translatae per Maximum Planudem.* Oxon. in *cod. Barocc.* 65, ad quem confector mss. Angliæ etc. vol. I, p. 7.— « Liber ipse, ait, ἀνεπίγραφος. Planudi tamen tribuitur in catalogo impresso; nescio, quo auctore. Nam Demetrium Cydonium vertisse librum Aquinatis, testatur Possevinus. » Florentiæ in *cod. Laurent.* 18, n. 4, plut. 4. Procerum anonym. in versionem Gr. alicujus operis S. Thomæ Aquinatis, quod, Bandinius in *Cat. codd. Gr. Laur.* I, p. 515, « forte est, inquit, Maximi Planudis, aut alterius Græci viri Latini infensi; illos enim in hoc Procerio valde carpit. » Consule Echaridum in *Historia scriptorum ordinis Prædicatorum*, tom. I, p. 346.— Simpliciter vero a Montfaucon. in *Bibl. biblioth. mss.* p. 505 E., Mediolani in *cod. bibl. Ambros.* esse dicitur S. Thomæ Aquinatis Expositio orthodoxæ fidei, Græce, interprete Maximo Planude. (*Hartl.*)]

9. *Donati grammatica parva*, mss. in *libl. Bodleiana* *cod. Barocc.* 71. (*Fabr.*)

[*Maximo Planudi a Montfaucon.* l. c. p. 645 C, tribuitur versio Gnomarum Platonis, Oxon. in *libl. Bodlei.* *cod. Barocc.* n. 124; sed nescio, an id culpa Montfaucon. aut alius vitiose scriptum sit; in *Cat.* quidem mss. Angliæ etc. vol. I, p. 27, in illo *cod. Barocc.* inesse traditur Maximi Planudis versio Gnomarum Catonis. Ita quoque erravit Oudin. l. c. col. 762, cum scriberet, in *cod. Norfolc.* 529 s. n. 543 *Cat.* mss. Angliæ, etc. tom. II exstare *Disticha Platonis* per Planudem; nam in *Cat.* dicto p. 84 discrete rectiusque editum est, Catonis disticha per Planudem. (*Hartl.*)]

Græce scripta.

Romanæ initio fidei fuisse Planudem (g) eamque ob rem ab imperatore CPol. multa passum, in custodiamque tandem conjectum et contra sentire coactum fuisse, tribus editis contra Romanam Ecclesiam argumentationibus refert Volaterranus.

10. *Capita ejus tria de processione Spiritus S.* cum Bessarionis et Georgii Metochitæ responsione, Græce et Latine edidit Petrus Arcudius in opusculis aureis, Romæ 1630, 1674, 4; Nesselius I, p. 22, etiam quartum Planudis caput commemorat, quod incipit: Ὅτι καὶ ἐν ἑπαυτοῖς οὖσαν ἡ Γραῖα θεωρεῖται, et p. 345 : Λόγον περὶ πίστεως διῶνιν in capita XX. Incip. Βάσης ἀγαθῆς πράξεως. (*Fabr.*) Secundum Lambec. *Commentar.* IV, p. 559, ed. Kollar. in *cod. Cesar.* 161, n. 4, *De processione Spirit. sac. et argumentationes tres contra Latinos*: inc. Ερωτητέον, πόταρον ἢ ἐκ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκπορεύσιν ἄλλη καὶ ἄλλη ἐστίν et n. 6, argumentatio (quæ est quarta) contra Latinos *De process. Spirit.*

(g) Planudes vir elegantissimæ sapientiæ atque infinitæ eruditionis, quem sibi asserunt nequidquam Photiani, ut alibi (in testimonio Græciæ) ostendimus, æquandus sane cuilibet Latinorum sapientissimo, quippe mira felicitate et elegantia, difficillima quæque proponens et ardua dissolvens, infinitis operibus Græciam, imo litterariam remp. universam auxit. Hæc Nic. Comnenus p. 190 *Prænot. mystag.* — Raphaelis Volaterrani, libro xvii *Commentariorum urbanorum*, notabile quoddam non solum ipsius, sed et cardinalis Bessarionis testimonium de eodem Planude, simul et judicium, subnectimus: *Maximus Planudes, monachus Constantinopolitanus, vir plane doctissimus, vehementisque ingenii, ab incæto sepe centumquinquaginta, Romanæ ab initio fidei fuit, ob quam rem ab imperatore Constantinopolitano multa passus, in custodiam tandem conjectus, contra sentire coactus est, tribus editis contra Romanam Ecclesiam argumentationibus. Quas nostræ aetate Bessarion cardinalis Nicanus perlegens mirari solebat, virum ea ætate in scriptis excellentem, summumque philosophum, tam inruditis infirmosque edidisse syllogismos: haud ob aliam putabat causam, quam quod ea quæ metu perscripserit, animo improbuverit, refellendæque vel curæ fac. le præberet. Hujus plura exstant inquit*

monumenta. Nam Ovidii *Metamorphoseos* librum et Macrobio *De Saturnaliis*, in Græcum sermonem convertit, ambos prosa oratione. Problematum Volumen composuit, Rhetoricos Commentarios super Hermogenem scripsit, Epigrammata Veterum Græcorum resectis lascivioribus, in unum jam vulgo sparsum volu. ven. coegit. Hæc de Maximo Planude Raphael Volaterranus. Bessarion autem in *Responsione ad quatuor argumenta Maximi Planudis, de processione Spiritus sancti*, ita de illo loquitur: Οὐ γὰρ ἂν ἐγὼ σοῦ, ἀνδρῶν ἀρίστε καὶ σοφώτατε, καταγνοίην. Οὕτω πάσαν ἐξηρακηνέου παιδείαν, οὕτω δὲ διαβέβηκοτος ἐν φιλοσοφίᾳ καὶ θεωρίᾳ, καὶ ὅτι πάντων μὲν μαθημάτων ἐδούσαντος, εὐδοκίμησαντος δὲ ἐν ἅπασιν, πρὸς δὲ τῇ Ἑλλάδι καὶ τῇ Λατίᾳ γλώσσῃ εἰς ἄπρον ἐξήρακηνέου. Non enim de te, ut opinor atque sapientissime, male sentirem: qui in omni disciplinarum exercitatione versatus es, ita autem per philosophiam et contemplationem pertransisti, per omnes quidem scientias accessisti, et in omnibus approbationem habuisti, tum ad Græcæ linguæ Latinarum quoque perfectissime adjungens. Quibus et adversa tibi Bessarionis verbis egregie simul et Maximi Planudis eruditio concluditur. ΟΥΔΙΝ.

sancti. Init. Ὅτι καὶ ἐν ἑκαστῶν τῶν ὄσων ἡ Τριάς Θεωρεῖται. — Ibid. vol. V, p. 446, in cod. 269 n. 1, Ἀδ-
γος· περὶ πίστεως, sive liber contra Latinos *De process. Sp. sancti ex solo Patre*, in capp. viginti divisus,
et Lambec. appellat Leon. Allat. lib. II, *De Eccles. Occid. et Orient perpetua consensione*, cap. 17, § 4. —
Tres argumentationes, Venetiis in bibl. Marc. codd. 453 et 506. V. Cat. codd. Gr. Marc. p. 85 et 271. —
Florent. in bibl. Laurent. cod. 44, n. 6, plut. 10, *De process. Spir. sancti contra Latinos*, syllogismi quatuor
cum Bessarionis responsionibus. V. Bandin. Cat. codd. Gr. Laur. I, p. 485. — Paris. in bibl. publ. codd.
828 n. 6, capita quatuor *de process. Sp. S.* cum Bessarionis et Demetrii Cydonii responsione, et cod. 1270,
n. 6, capita de eadem; et capitibus singulis subjunctæ sunt Bessarionis et Dem. Cydonii responsiones.
(Hart.)

11. *Sylloge canonum* adhuc inedita, quam eloquentissimam vocat Nic. Comnenus, p. 4; *Nomocanonem*
citat p. 363. Titulum περὶ χειροτονίας; p. 70, 74, 190, 220, 274.

12. *Orationes II, de viribus precum*, ex quarum posteriore locum a Suario expressum, dissimulato no-
mine, notat id. p. 6.

13. *Orationem de veritate* laudat id. p. 343.

14. *Oratio in apostolorum principes Petrum et Paulum*, sub Gregorii Nysseni nomine edita Ingolstadt.
1620, 4, a Gretsero, ab Allatio p. 87, *de Simeon*. et p. 294 et 295 *De consensu*, et a Lambecio IV, p. 57
[p. 119 sqq. Koll. n. 12, cod. 109.] et VIII, p. 70 sq. (h) Planudi vindicatur. Incipit: Ἐδόκει μοι λέγειν τι
περὶ τῶν ἀποστόλων.

15. *Oratio in sepulturam Christi et B. Virginis planctum funebrem*: Εἰς τὴν Θεόσημον (i) ταφὴν καὶ εἰς
τὴν ἐπιτάφιον θρήνον, etc. Incipit: Ἄ μὲν ἂν τις εἰκάσῃ τεκμήριον. Græce prodit Paris. 1557, apud
Andream Wechelium: Latine ex Joachimi Axonii Gravian. versione exstat in *Supplemento Bibl. Patrum
Coloniensi*, ann. 1622, et Morelliano Paris. 1639, tom. I, p. 856, et in *Bibl. Patrum* edit. Lugd.
tom. XXVII. (Fabr.) Et Paris. 1644, fol. p. 836. V. ad n. 14. Eadem Paris. l. c. codd. 1187, n. 4;
1220, n. 10; 1248, n. 8; et 3010, n. 20. — Florent. in bibl. Laurent. cod. 35, n. 24, plut. 59. V. Ban-
din. l. c. II, p. 366. (Hart.)

16. *Laudatio S. Diomedis martyris* citatur ab Allatio, p. 202, contra Hottingerum. (Fabr.) Ms. Paris.
in bibl. publ. cod. 1211, n. 5, et 1010, n. 22. — Mosquæ in cod. synod. 302, n. 80. V. Matthæi l. c.
p. 198. — Lambec. IV, p. 124. — Florent. in cod. Laurent. 22, n. 4, plut. 56. V. Bandin. l. c. II,
p. 327. (Hart.)

(h) In bibliotheca Cæsarea Vindobonensi, co-
dice ms. theologico Græco 409, num. 12, ut ha-
bet Lambecius libro IV Commentariorum hujus
bibliothecæ pag. 54, exstat et quidem a fol. 158,
pag. 1, usque ad fol. 170 pag. ultima, Maximi Pla-
nudi oratio ἀκέφαλος sive mutila principio in *sanctos
apostolos Petrum et Paulum*, quæ ibi nunc in-
cipit his verbis, Καὶ ὡς πάντα; εὐφύχως ἔφερον, etc.
Hanc autem orationem ita mutilam sub S. Grego-
rii Nysseni nomine, ex hoc codice ms. Cæsareo
separatim in lucem edidit Jacobus Gretserus 1620
Ingolstadt, Græce et Latine, typis Ederianis, in-8;
inque in Præfatione ad lectorem, ubi iudicium
suum de eadem oratione indicat, hujus ms. codicis
Cæsarei unde orationem hanc eduxit, expresse at-
que etiam nominatim mentionem facit. Licet autem
ex manuscript. codicis hujus fide ac titulo istam
orationem S. Gregorio Nysseno inscripserit, fateatur
tamen stylam illius a stylo S. Gregorii Nysseni dis-
crepare non me. locriter. Sic revera S. Gregorius
Nyssenus non est auctor hujus orationis, sed *Maximus
monachus Constantinopolitanus cognomine Pla-
nudes*, qui migravit circiter 958 annis S. Gregorio
Nysseno junior est. Omit enim S. Gregorius Nyssenus
anno 395 vel 396. Maximus autem Planudes
circa annum Christi 1350 floruit, ut non solum ex
ipsis *Epistolis*, quæ in bibliotheca Cæsarea Vienne-
nsi mss. exstant, verum etiam ex titulo Raphaelis
Volaterrani testimonio, quod antea exhibitum est,
lucenter videre licet. Eadem autem oratio in *sanctos
apostolos Petrum et Paulum* quam Gretserus
sub nomine sancti Gregorii Nysseni mutilam edidit,
his jam a Lambecio integra reperta est sub no-
mine Maximi Planudis, in duobus mss. co-
dicibus Græcis bibliothecæ Cæsareæ, quorum unus
ordine X inter mss. codices historicos Græcos,
alter autem inter codices mss. philologicos Græcos
locum obtinet. In priori horum duorum codicum
exstant præter Nicephori Gregoræ et Gregorii Cy-

prii patriarchæ Constantinopolitani varias oratio-
nes panegyricas, etiam orationes duæ Maximi Pla-
nudi: altera num. 4, altera num. 5, quarum pri-
ma inscribitur, *In sepulturam Christi et deatissimæ
Virginis Deiparæ planctum funebrem*, atque incipit
his verbis: Μαξίμου μοναχού τοῦ Πλανουδῆ εἰς τὴν
Θεόσημον ταφὴν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
καὶ εἰς τὴν ἐπιτάφιον θρήνον τῆς Θεοτοκοῦ. Ἄ μὲν
ἂν τις εἰκάσῃ τεκμήριον τὴν προϋσαν ἔχων κατα-
στασιν, etc. Memini hujus etiam orationis Leo Al-
latus in *Diatriba De Simeonum scriptis*, pag. 82.
Secunda autem *In sanctos apostolos Petrum et Pau-
lum* hoc modo: Τοῦ αὐτοῦ εἰς τοὺς ἁγίους, ἐνδόξους,
καταυφῆρους καὶ κορυφαίους τῶν ἀποστόλων
τοῦ Χριστοῦ Πέτρον καὶ Παῦλον. Ἐδόκει μοι λέγειν
τι περὶ τῶν ἀποστόλων προϋμουμένων, μηδὲν εἶ-
ναι πόνου πολλοῦ πρᾶγμα, μηδὲ χαλεπὸν ἐγγει-
ρῆσαι, etc. Hæc nempe est illa ipsa oratio quam
Gretserus sub S. Gregorii Nysseni nomine mutila
edidit, his verbis incipientem: Καὶ ὡς πάντα
εὐφύχως ἔφερον, etc. Ante hæc enim verba, integra
tredecim folia in 4 desunt, minutis litteris compres-
se scripta. Eodem modo eadem oratio suppleri po-
test etiam ex altero illo codice ms. Cæsareo, qui
inter codices mss. philologicos et philologicos Græcos
sexagesimus primus olim fuit. In eo enim præter
Maximi Planudis epistolas centum viginti duas,
*Comparisonem veris et hemis et Orationem in san-
ctum martyrem Diomedem* exstat quoque ejusdem
Planudis supra dicta *Oratio in sanctos apostolos
Petrum et Paulum* quæ inscribitur ibi atque incipit
hoc modo: Τοῦ σοφωτάτου κυρίου Μαξίμου τοῦ
Πλανουδῆ ἐγκώμιον εἰς τοὺς ἁγίους, ἐνδόξους καὶ
καταυφῆρους κορυφαίους τῶν ἀποστόλων Πέτρον
καὶ Παῦλον. Ἐδόκει μοι λέγειν τι περὶ τῶν ἀπο-
στόλων προϋμουμένων, μηδὲν εἶναι πόνου πολλοῦ
πρᾶγμα, etc. Eadem exstat inter mss. codices Bo-
dianæ Bibliothecæ codice 44, num. 3, p. 304. Ouid
(i) La Forge pro Θεόσημον, in Casauboniano, p. 594

17. *Vita Arsenii patriarchæ CPol. a Nic. Comneno, pag. 74.*

18. *Tria epigrammata historica in templum S. Andreæ confessoris imaginum a Theodora Augusta instauratum, quæ Græce edidit Cangius ad Zonaram, p. 35 seq., et emendavit J. Boivinus notis ad Nicephorum Gregoram, p. 854. De templo illo idem Cangius, lib. iv CPolis Christianæ, p. 112.*

19. *Aliud in templum SS. Marciani et Martyrii. Cangius ad Zonaram, pag. 44. (Fabr.) Versus varii et precatiuncula, Paris. in bibl. publ. cod. 1211, n. 6. — Monac. in cod. Bavar. 49. Versus, hymnum habentes secundi adventus: In Christum; in supplicium, et in omnes SS.; tum versus 21, in humanum quemdam nobilem elegiaci; dein versus in crucem, quam tulit, et in reflexionem atque in S. Mariam; porro versus heroico-elegiaci in portam monasterii; alii versus; denique versus sex in Annuntiationem angelicam, totidem in Resurrectionem et quatuor in S. Constantinum. Plurima illa brevia carmina Gr. edidit cel. Hardt. in *Aretini Beyträgen*, etc. a. 1803, part. vi, p. 38, 45 seq. — Matriti in cod. regio 72, Laus Ptolemæi geographi, versus heroici 47, quos et seq. tristichon hexam. in eumd. Gr. publicavit Iriarte. in *Cat. codd. Græc. Matrit.* p. 265, *ibid.* *carm. in nobilem*, etc. Florentiæ in cod. Laurent. 7, n. 13, *plut.* 55. Sententiæ et epigrammata externorum sapientum, ex iis quæ collecta sunt a Max. Planude, cum scholiis et glossis interlinear. de quo multus est Bandin. l. c. II, p. 256. — *Ibid.* p. 368 seq. Epigrammata duo moralia, n. 7, cod. 24, *plut.* 57; — n. 14, Tetrastichon elegiacum in novercam; — n. 15, Vita S. Mariæ Ægyptiacæ, versus heroicis 20 conscripta, — n. 16 et 17, ejusd. forte Planudis duo Epigrammata iambica anepigrapha, alterum versusus 12, alterum versusus 13. — Versus heroici in Geographiam Ptolemæi, in cod. Coislin. 355. V. Montfauc. *Bibl. Coisl.* p. 520. *Ibidem* et alii in cod. Monac. Bavar. C. V. Hardt l. c. a. 1804, part. 6, p. 29, ubi adnotat, illos versus falso attribui Manuelli Moschopulo, et Gr. prodisse in Iriarte. *Cat. (l. c.)*, tres autem ultimos etiam in ed. Basileensi. (*Hart.*)*

20. *Enarratio de Dominicis thematibus Hierosolymis. Meminit Gesnerus in bibl.*

21. *Epistolæ 122 mss. in bibl. Cæsarea, una cum ejus homiliis supra memoratis in Petrum et Paulum apostolos, martyremque Diomedem. Vide Lambecium IV, p. 56; Nesselium IV, p. 138. (Fabr.) Lambec. IV, p. 122, 124, ed. Kollar. ubi cod. quemdam, qui in bibl. Vindob. custoditur, laudat, et in nota: « Prima, inquit, illarum centum viginti duarum Epistolarum scripta est ad imp. Joannem Palæologum, imp. Andronici Junioris filium, qui cœpit imperare ann. 1347, et ann. 1384 obiit; secunda autem ad Manuelem, fratrem memorati Joannis natu minorem. » — *Ibid.* in vol. VII, p. 524, n. 3, cod. 123, in quo exstat Planudis Epistola, cujus principium est: Ἐφήμην ποτὲ καταδύσασθαις. (V. n. 35) — Eleuchum s. Indicem Epistolarum Planudis, centum et viginti, uti in codice Cæsareo exhibetur, Dorville in *Miscellan.* observat. in auctores, etc., vol. II. tom. III, Amstel. 1753, 8, p. 448 seq. edidit, et p. 446 seq. ex illo cod. epistolam quintam et octogesimam Planudis ad Manuelem Philen, Græce cum Lat. versione evulgavit. — Monaci, in cod. Bavar. 50, sunt 118 epistolæ ad diversos: sed si versusus carmina inserta, et a me ad n. 19 relata, etiam epistolæ habentur, 122 epistolæ numerari possunt. Singularum vero epistolarum initium et finem, et nomina eorum, ad quos scriptæ sunt, nisi nomen exesum est, uberius reposuit Hardt, in *Aretini Beyträgen*, etc., ann. 1803, part. vi, p. 27-45. — Matriti in cod. Reg. 72, 114 seq. undecim Planudis epistolæ, quas recenset Iriarte in *Cat. codd. Gr. Matrit.* p. 260. — Taurini in bibl. reg. cod. 351 viginti Planudæ epistolæ. V. *Cat. codd. Gr. Taur.* p. 482. — Florent. in cod. bibl. Laurent. 16, n. 16, *plut.* 32, ex Planudæ epistolis excerpta; in cod. 3, n. 22, *plut.* 56, epistolæ 23, n. a nona usque ad tricesimam primam; in cod. 22, n. 1, *plut.* 56, in quo sunt 121 epistolæ V. Bandin. *Cat. codd. Gr. Laur.* II, p. 142, 299, in primis p. 320 seq., ubi ille primum initia singularum, servato ordine, quo positæ sunt in isto cod. dein per alphabetum digesta principia exhibuit. — *Ibid.* in cod. 30, n. 6, *plut.* 59, Planudis epistola ad Philanthropenum, quæ est serie Epistolarum in cod. memor. 22, ordine 48 et anepigrapha. V. Bandin. l. c. p. 551. (*Hart.*)*

22. *Comparatio hiemis et veris in eodem codice Cæsareo. (Fabr.) Monac. in cod. Bavar. 50. V. Hardt, l. c. a. 1803, part. vi, p. 47. — Florentiæ in cod. Laurent. 22, n. 5, *plut.* 56, *Laudatio hiemis. luc. Οἶμαι καὶ πρὸς; μόνην τὴν ἀροήν.* V. Bandin. l. c. II, p. 327. — *Hiemis et veris comparatio*, Paris. in bibl. publ. codd. 1187, n. 3; 1638, n. 7; 5010, n. 23, et sec. Montfauc. *Bibl. biblioth. mss.* pag. 925 E, in cod. Colbert. (*Hart.*)*

23. De Planudis *Grammatica, Dialogo de quæstionibus grammaticis*, qui inscribitur *Neophron et Palætinus*, nec non de *Syntaxi* dictum a me est volum. VI, p. 348 [ibique not.]. *Epimerismata* ejus memorat Gesneri bibl. (*Fabr.*) Adde in not. memor. citatis codd. Matriti in cod. Reg. 99, Planudæ *Dialogus de Grammatica*, qui inscribitur *Neophron et Palætinus*. — Ejusd. de *syntaxi octo partium orationis*, et de *syntaxi verborum transitivorum et intransitivorum*. — *Ibid.* in cod. 95, Planudæ de verborum *syntaxi*, de *transitivis et intransitivis*, ordine alphabetico; tum de *syntaxeos speciebus*, quæ *syntaxis ex integro isto, s. Grammatica* (quæ etiam exstat Florent. in bibl. monasterii bibl. Mariæ Benedictinorum, teste Montfauc. in *Bibl. biblioth. mss.* p. 416 B. et in *Palæogr. gr.* p. 70), excerpta videtur: quos codd. plenius recenset Iriarte in *cat. codd. Gr. Matrit.* p. 387. seq. (ubi quoque alios codd. in aliis bibliothecis asservatos laudat), p. 391 et p. 371 seq. — Venetiis in cod. Naniano 504, de verborum *syntaxi*, de *transitivis et intransitivis*, etc. V. *cat. codd. Gr. Nan.* p. 509 seq., n. 5, 6, 7. — Secundum Montfauc.

Bibl. biblioth. mss. p. 6 A, p. 7 C, p. 8 C, p. 35 A, p. 91 A. ter. Romæ in codd. bibl. Vaticanae Max. Plan. de grammatica græca, de syntaxi, etc. — ib. p. 504 B. Mediolani in bibl. Ambros. (v. supra ad n. 3.) — *ibid.* p. 1200 B. in bibl. *Guil. Pelliserii*, de syntaxi. — Florent. in bibl. Laurent. col. 10, n. 15. plut. 81, inter codd. Gaddianos ex Technologia Planud. excerpta : inc. Ἐντέτηχεν ἀντὶ τοῦ ἐγκάθορτι. v. Bandini cat. codd. Gr. Laur. II, col. 429 seq. — In cod. *Coisl.* 192, quædam ex Max. Planude, et ejusd. Quæstiones grammaticæ, s. dialogus Neophr. et Palæstini. V. Montfauc. *Bibl. Coisl.* p. 245. — Florent. in bibl. Laurent. cod. 24, n. 12, plut. 57, Planudis *Epimerismata* (ἐπιμερισμοί). opus valde longum, cujus inscriptio arcanis litteris est exarata : inc. Φοινίκη ἢ Σοφία. καὶ Φοινιξ ὁ Σόρος, καὶ φοινιξ δένδρον, καὶ φοινιξ τὸ μοναδικὸν δρυεον · vid. Bandin. cat. codd. Gr. Laur. II, p. 368. (*Harl.*)

24 *De vita Æsopi fabulisque Æsopicis*, Maximi Planudis stilo digestis, dixi lib. II, cap. 9. §. 2, et 5. (*Fabr.*) (Vol. I, p. 619 seq. et 624. seq.) (a) Æsopi vita et fabule per Max. Planudem, Mediolani in bibl. Ambros. V. Montfauc. *Diar. ital.* p. 16. — Paris. in bibl. publ. codd. 1773, n. 23 ; 2890, n. 1 ; 2890. 2900 et seq. Æsopi vita. (*Harl.*)

25. *Anthologia epigrammatum Græcorum* a Planude recensita. Nemini enim persuadebit Jo. Harduinus, quod pag. 495 Opp. select. illum, scribit, non repurgatorem tantum, ut vulgo habetur, sed refusus auctorem esse anthologiam. Auctor tamen lemmatum, quæ epigrammatibus præfixa sunt, habetur. notantibus Huetio pag. 34, et Fabricio, qui etiam de titulo ἀνθολογίας citat *Benedicti Averanii* diss. I, tom. I Opp. et in ejus laudem diss. 21. Cephalaæ autem anthologiæ novam induit formam, ita, ut illam, Agathiaæ exemplo, in septem libros distribueret, neque tamen eadem, quæ Agathias, in quodque referret volumem. Multa enim omisit carmina, et quam plurima obsceniora vel reseecuit, vel interpolavit. Atque scholam. Græc. libro VII præmissum : Ἐν τῷδε τῷ ἐβδόμῳ τμήματι περιέχεται ἑταιρικά τινα ἀποφθέγματα. τὰ μὲν ὡς ἐγκώμια, τὰ δ' ὡς ἐπιστολαί, τὰ δ' ὡς ἀνέκαστον ἐτυχεν, ὅσα μὴ πρὸς τὸ ἀσεμνότερον καὶ ἀσχηρότερον ἀποκλίνει. Τὰ γὰρ τοιαῦτα πολλὰ ἐν τῷ ἀντιγράφῳ ὄντα παρέλιπε, φησὶν ὁ Πλανούδη. Fulvius autem Ursinus in suo codice adnotavit : Ἄλλὰ καὶ ταῦτα ἐν παλαιῷ εἰσι παρ' Ἀγγέλου τοῦ Κολλωσιῶ (a). Planudes vero, quod obscena reseecuit, id bene ac prudenter egit, nec ea iterare et quasi commendare personam monachi decuit. Enimvero cum neque historicus, neque poeta bonus esset, haud debuerat interpolare, multo minus, multa Meleagri Philippique proscribens obscena, ex recentiore tamen ævo Silentiarii, Macedonii aliorumque nihilo illis castiora recipere. Id igitur fecit, ut multa relinqueret, alia reseecaret, non tam pudoris, quam compendii ratione ductus, Cephalæque volumem ad minorem redactus molem. Alioquin non omisisset permulta, eaque pudica epigrammata dedicatoria. Illius quidem itidemque monachorum causam sirenue defendit Varassor ; attamen eum non absolvit. Conf. Brunck. præfat. pag. 4 sq. Quæstio autem atque illius examen, num et quatenus carmina veterum flagitiosa typis evulgare liceat, ad nostrum non pertinet studium ; et multi in hanc palæstram descenderunt. Vid. quæ Reiske et Klotz. in præfat. suis disputarunt, aliorumque attulerunt judicicia. Ista a Planude compilata Anthologia per plura sæcula litterarum typis sola erat vulgata.

26. *Scholia ad libros priores duos arithmeticæ Diophanti* (b). Maximi Planudis scholia in arithmeticam

(a) Maximum Planudem partim ex mendaciis quæ ipse excogitavit, partim ex fabulosis Arabum traditionibus Æsopi vitam consarcinasse, judicat de la Croze in Thesaurio epistol. Lacroziano, tom. III, pag. 155, in epistola quadam ad Jablonskium : qui in responsione (tom. II Thesauri, p. 170 sq.) non solum probat Crozii sententiam, sed addit quoque, se deprehendisse sæpius, Planudem ea quæ in vitis philosophorum de aliis relata legisset, more eorum qui fabulas romanenses contextunt, ad heroem suum transtulisse. Apophthegmata igitur, quæ Planudes Æsopo adfluxit, item narrationes de βραδυγλωσσία Æsopi aliasque uberior docet, non multum abhorrere ab iis quæ veteres de Demosthene, Biante aliisque commemorarunt, et Planudem plura depremississe e Plutarchi convivio VII sapientum, quia illic Æsopus interloquens introducatur. *HARL. tom. I Biblioth.*

(b) Diophantus, Alexandrinus, licet ab aliis ante Christum natum visisse (a), ab aliis Neronis vel Antoninorum tempora attingisse tradatur, tamen quando vixerit, incertum reliquit ; nullius enim scriptoris, nullius rei meminit, e quo tempus, quod ingenio suo illustravit, colligere possis. An nos natum fuisse 84, cum diem obiret, ex hocce

gripho ejus epitaphii cognoscitur, quod ex anthologia inedita promittit Bachelus in Notis ad lib. V, pag. 270 :

Ὀϊτός τοι Διόφαντον ἔχει τάφος, ὦ μέγα Οὐμά, καὶ τάφος ἐκ τέχνης μέτρα βίου λέγει.
Ἐκτὴν κούρῳ βίου Θεὸς ὤπασε μοῖρην,
Δωδεκάτη δ' ἐπιθεῖς ἡλικία πόρην χλοάειν.
Τῇ δ' ἄρ' ἐπ' ἐβδόμη τὸ γαμήλιον ἤφατο φέγγος.
Ἐκ δὲ γάμων πέμπτη παῖδ' ἐπένευσεν ἔτει.
Αἴ, αἴ, τηλύγετον δεῖλὸν τέκος, ἤμισυ πατρὸς
Τοῦ δὲ καὶ ἡ κρουερὴ μέτρον ἐλὼν βίου.
Πένθος δ' αὖ πύρρεσσιν παρηγορέων ἐνιαυτοῖς,
Τῇ δὲ πότῳ σοφῆ τέρμ' ἐπίρησε βίου.

Hic Diophantus habet tumulum, qui tempora vite Illius mira denotat arte tibi.

Egit sextantem (b) juvenis, lanugine malus Vestire hinc cepit parte duodecima (c).

Septante (d) uxori post hæc sociatur, et anno Formosus quinto (e) nascitur inde puer.

Semissem (f) ætatis postquam attigit ille paternæ, Infelix subita morte peremptus obit.

Quattuor (g) ætates genitor lugere superstes Cogitur, hinc annos illius assequere.

Fuisse videtur idem Diophantus, in cujus Ἀστρο-

(c) 5 annos.

(d) 42. —

(e) 4. —

Summa 84. —

(a) Vide Voss. *De Scient. math.* pag. 27, 341, 452, 464.

(b) 14 annos.

(c) 7. —

(d) 12. —

Diophanti et alia quædam, Romæ, in bibl. Vaticana. V. Montfauc. *Bibl. biblioth. mss.* p. 7 A. — Ibid. r. 28 D, Diophant. *Arithmetica*: in cujus calce quædam ex Max. Planude adjunguntur: Romæ, ibid. in cod. reginæ Succæ, n. 651. — Ibid., p. 619 D, Dioph. *Arithmet.* cum expositione Planudis, in pluribus codd. bibl. Scorial. Regis Hispan. — Ibid. p. 650 D, in bibl. Bodlei. n. 720, Max. Planudis *Arithmetica.* (*Hartl.*)

νοῦτον γὰρ εἰς scripserat olim (Suida teste) Hypatia, Theonis Alexandrini filia. Pythagoræ et Euclidis jungitur a Joanne Hierosolymitano in vita Joannis Damasceni, cap. 41, ubi Damascenum et Cosmam affirmat ita in arithmetis profecisse, ut Pythagoras et Diophantus, in geometricis ut Euclides: Ἀναλοντα δὲ ἀριθμητικῆς οὕτως ἐξήσκησας εὐρώως. ὡς Πυθαγόρει καὶ Διόφαντοι. (*Fabric.*)—Fabricius sententia esse videtur Bachetum. Hambergerus, in *Zuverläss. Nachricht.* tom. II, pag. 333, eius ætatem cum aliis collocat in an. Chr. circ. 460, sub imperatoribus Antoninis. At multo seniori ævo, n. Juliani imper. circa a. Chr. 362, alligat eum Saxius in *Onomastico.* etc. I, pag. 417, ubi, e Themistii ætate, inquit, adeoque principe Juliano, floruisse, ex Gregorii Abulpharai *Historia dynastiarum* verisimiliter demonstravit ampliss. Gerard Meermannus, in *Præfat. Speciminis calculi fluxionalis.* Lugd. Batav. 1742, 4 (X, 3 sq.), et doct. Montucla in *Historia mathes.* Paris. 1758, 4. tom. I, part. I, lib. v, §. 6, pag. 315. — Fabricium exscripsit Heilbronner in *Historia mathes. universæ.* pag. 338 sqq. Adde Scheibellii *Einleitung zur mathematischen Bücher-Kenntniß.* part. XI, pag. 326. (*Hartl.*)

X editi sunt e libris XIII quos scripserat ad Pionysium, rescio quem (Τυμώτατον Diophantus appellat), et quos in Vaticana mss. asservari jam pridem testatus est Joannes Regiomontanus, *Præf. in Altergenium, problematum Arithmeticoꝝ libri VI.* et *De numeris polygonis sive multangulis liber I* (a). Mira subtilitate excogitatas quaestiones subtilius resolvit nova ratione analytica, quam ipse ante se ignoratam proficitur, recentiores a Gebro Arabe *Algebraicam* appellant et Arabibus tanquam inventoꝝ falso tribuunt, cum hi illam utique a Græcis, ut alia pleraque, acceperint (b). Libro sexto arithmeticas suas speculationes etiam ad geometriam applicare incipit exemplo Eucli-

dis, quem præter rem eo nomine reprehenderunt viri doctissimi (c). Libri v quæstio 23, metro sive epigrammata octasticho continetur, unde Bachetus ansam illo loco sumpsit ex inedita Anthologia XLV, ejusmodi griphos arithmeticos producendi atque interpretandi, ut notavi supra lib. ut, cap. 32, § 6 [vol. IV, pag. 452]. Ubi etiam ferè mentionem LXI Epigrammatum Græcorum, ægimata juvenuda arithmetica continentium, quæ composuit eumque versione et enodatione sua edidit et Otii Sorani titulo proscriptis Joannes Laurenbergius, Hafniæ 1640, 4. Bachetus in votis ad Diophantum, pag. 496, illustrat etiam griphum arithmeticoꝝ Latini epigrammatis, obvi in collectione veterum poematum Pithœana, quod incipit:

Ut tot emantur ares, bis denis utere nummis, etc. Vide et Anthologiam epigrammatum Græcorum, lib. I, cap. 46, l. 97 sq., ac Maximi monachi (Planudæ) Scholia Græca, ante II. Stephani Adnotationes excusa in edit. Wechel.

Diophanti libri sex cum scholiis Græcis Maximi Planudæ in duos primores libros, atque libri Diophanti de numeris polygonis, collati cum Vaticanis codd. et Latine versi a Josepho Auria fuerè in bibliothera Caroli de Mountchall, teste Labbeo in *Bibl. nova mss.* p. 191. Post Auriam, cujus versio adhuc inedita delitescit, eisdem Diophanti septem libros, quos ab Andrea Dudithio acceperat, et de numeris multangulis, Latine vertit, illaque lingua primus edidit, Planudæque scholia et sua ipsius perdocta commentaria adjunxit Guilelmus Xylander, Basil. 1575, fol. (d). Hinc præcipua laus est Claudii Casparis Bacheti (e) Meziriaci Sebuziani, qui nova versione et luculentis commentariis explicatum Diophantum (præmissis tribus suis porismatum libris et subjecta de polygonis numeris appendice), Græce et Latine vulgavit Paris. 1621, fol. (f), Xylandri observationes plerumque

(a) Du Perron, Pater purpuratus, Meziriaco affirmavit, se quoque habuisse cod. qui 13 libros Diophanti continisset; se illum cod. communicasse cum Guil. Gosselino, novam edit. cum commentario paraturo: illo vero pestilentia atrocitate abrupto, periisse codicem, nec repertum fuisse. (*Hartl.*)

(b) Diophanti lib. *De algebra* interpretatum esse Mohammed Ebn Yhaya Ebn lo Wapha Albu-ziani, ex Abulphar. observat Heilbronner l. c. pag. 473 (*Hartl.*)

(c) Villoison, in *Anecd. Græc.* tom. II, p. 153 sqq. annuavit, anonymum auctorem dissertat. mathematico-criticæ de numeralium notarum minuscularum origine, in tomo XLVIII, *Raccolta d'opuscoli scientifici e filologici*, pag. 21—110, plurimis comprobare exemplis, minusculas numerorum notas, quas Arabicas immerito vocamus, Romanis immotuisse; et illum auctorem pag. 70 affirmare Diophantum Alexandrinum, qui medio fere sæculo secundo algebrae instituisse a plurimis putatur, illarum notarum non penitus fuisse ignarum. Plura ex illa dissert. scite excerptit cl. Villoison. (*Hartl.*)

(d) Conf. cel. Kæstneri *Geschichte der Mathemat.* part. I, pag. 184—197, ubi multa is docte discussa de Xylandri labore et ipso Diophanto; et

pag. 195 memorat, in *Les œuvres mathématiques de Simon Stevin, par Albert Girard.* Leida 1634, fol. reperiri, pag. 102 sqq. *Les six livres de Diophante*, quatuor priores esse a Stevino; duo posteriores a Girardo ex versione Xylandri in linguam Franco-Gallicam translatis. (*Hartl.*)

(e) Qui non capiuntur libris studiisque, nisi quæ sunt πρὸς τὰ ἄλλα, iis utique sordebit Diophantus, sordebut virorum doctorum in eum labores, quantumvis ingeniosissimi, quemadmodum Malherbius ex Bacheto, amicis quibusdam comitantibus et opus tanquam utilissimum extollentibus, Diophantum sibi offerente, rogare non dubitavit *s'il seroit amender le pain?* Bælius, *Dictionar. historico.* tom. III, pag. 3152, ex Malherbii Vita.

(f) Per errorem Kœnig, in *biblioth.*, pag. 252, scripsit, editionem illam in lucem emissam esse a. 1613; et Vossius, *De scient. mathem.* erravit in nota anni 1623, ut bene observavit Bayle in *Diction. voc. Meziriac.* tom. III, p. 586 sqq. not. B. in qua et seq. not. C de Meziriaci meritis in Diophantum multus est. Adde (*De Sallengre*) *Mémoires de littérature.* Hagæ Com. 1715, 8, tom. I, ubi pag. 76-86 edit. Bacheti Meziriaci copiose recensetur, et de Diophanto ejusque ætate atque interpret. us fuse disputatur. (*Hartl.*)

27. *Ἐπιφθορία κατ' Ἰνδοῦς, ἡ λεγομένη μεγάλη. Calculatoria secundum Indos, magna appellata, ms. in bibl. Vaticana, et teste Cangio in bibl. regis Gall. cod. 1504 (k). Primum fuisse Planudem e Græcis, qui zifris usus Indicia sive Arabiceis in numerando fuerit, notat Papebrochius, in Tractatu præliminari ad tom. III, *Act. SS. Maii* pag. lvi, ex Athanasii Kircheri Arithmologia, Romæ anno 1665 edita, part. 1, c. ult. et Stephanus le Moyne, *Notis ad varia sacra*, p. 797. (*Fabr.*) Villosion, qui l. c. p. 152 sqq. multus est de origine et antiquitate notarum illarum, variorumque diversa recenset examinatque judicia, negat, minusculas nostras numerales notas, vulgo *cifras Arabicas*, a Persis primum, seu ab Indis ad Arabes, ab istis ad Africæ Mauros, ab hisce demum ad Hispanos et deinceps ad universam Europam transmigrasse; contra evincere studet, jam Romanos suis haud caruisse notis numeralibus minusculis et cursivis, et ab his nostras, quæ immerito vocentur Arabicæ, ita derivatas esse ut ab*

non aspernatus, scholiasten vero Græcum nîl Gra-
visi futile et a Diophanti sensu prorsus aliena effu-
lire observans. Non prætercurandum, quod ad lib. II,
quest. 28, notat sibi videri, sciolum quendam e
tredecim libris Diophanti eas quæ sibi viderentur,
in unum colligentem questiones, eos quos habet
sex arithmeticoorum libros consarcinasse. Verum hæc
conjectura parum mihi quidem videtur
verisimilis. Cæterum Barchi observationes versio-
que servate sunt in editione Græco-Latina, quæ
prodiit Tolosæ 1670 fol., adinectas habens notas
quasdam breves ac subtiles et ingeniosas D. Pauli
de Fermat, senatoris Tolosani, præfixo ejusdem in-
vento novo doctrinæ analyticæ, quod ex epistolis
eius, ad se scriptis, collegit Jacobus de Billy, S. I.
cujus Diophantus rediit Lugd. 1670, 8,
post vulgatum Paris. 1660, 4; librum, quo ratio-
nibus Euclidis enotare problemata geometrica
instituit, quæ Diophantus algebraicis resolverat,
lucida Joannis Pellii, Britannii, in thesoro in gym-
nasio Bredano professoris, commentaria vehemen-
ter laudat Vossius, *De scientiis math.*, pag. 57.
Conferrere etiam jurebit Barchi ejusd. m, quem jam
dixi, librum, Gallicè vulgatum, cui titulus *Problèmes
plaisans et delectables qui se font par les nom-
bres*, Lugd. 1612, 8. Caroli Remaolini, patricii An-
conitani, algebrae veterem Diophanteam, sive
numerosam, Anconæ 1644, 4. Raphaelis Bombellii
(a) algebrae, Italico sermone editam Bononiæ
1607, 4, qui sua problemata Diophanteis admis-
cuit (b); et Guil. Oughredi, Etonensis collegii
regal. Cantabrig. socii, *Opuscula mathematica*,
Oxon. 1677, 8, in quibus libri tres primores Dio-
phanti algebraico more solvuntur. De ingeniosissi-
mi Ozanami Diophanto vide Joannis Wallisi Opera,
tom. III, pag. 681 sq. Diophantum editum esse ab
Ism. Bullialdo, legi in Koenigii (c) biblioth. et
Hendricenii Pandectis Brandeb. Sed nunquam vidi
neque alius quisquam ut puto. Quanquam existat
opus Bullialdi subtilissimum, a Diophanti argumen-
to haud abluens, de arithmetica infinitorum libris
VI. Paris. 1682 fol.

Harmonica Diophanti, quæ Gesnerus et alii me-
morant, intellige de harmonicis numeris, non de
scripto quodam musici argumenti.

(k) Secundum catal. mss. Regg. Paris. vol. II, in
codd. 2381, n. 1, 2382 et 2509, n. 6, Max. Planudæ
calculatoria, secundum Indos, magna appellata; in
cod. 2428, n. 6, Max. Planudæ et Nicolai Smyr-
nai, Artabasdi Rhadæ, Opusculum commune
arithmeticum, de ratione numerandi apud Indos
usurpata, sive de numerorum Arabicorum usu;
opus ineditum. — Planudæ Calculatoria, etc.,
Monac. in cod. Bavar. 104, fin. V. Hardt, in *Are-
tini Beyträgen*, etc. a. 1804, part. VII, pag. 10; et
part. VI, p. 28 sq. in cod. 100, Plan. 1) Calcula-

toria; inc. ΟΙ τῶν ἀπρονόμων φιλοσοφώτεροι. 2)
De subtractione aut ejectione numerorum; alia
methodus probationis, ex additione Nicolai Rhadæ
et de multiplicato. Atque tria adhuc contineri in
ipsius calculatoria, colligit ex eo, quod finis his
omnibus legitur: Τέλος Ἐπιφθορίας τοῦ Πλανούδη·
idemque ex his ipsis se perspexisse proficitur, Pla-
nudem zifris Arabiceis in numerando usum esse,
sic: Αἴγιο 10 et 1, ἀφαροῦ ἀπὸ τῶν 11, κ. τ. λ. —
Plan. et Nic. Rhadæ phrasin artis magnæ compu-
tandi apud Indos, in cod. Escor. teste Plüer, in
Itiner. per Hispan. p. 181. — Romæ, in bibl. Vati-
cana cod. Ottobon. anonymi *Ἐπιφθορία κατ' Ἰν-
δοῦς, ἡ λεγομένη μεγάλη* init. Ἐπιφθόμεν δὲ καὶ παρὰ
τῶν Ἑλλήνων τῆς ἀπρονόμιας, etc. Plura v. in
Montfauc. *Bibl. biblioth. mss.* pag. 187 C. Sed
auctorem illius operis esse Planudem, patet ex
cod. Marc. Venet. 503, qui eandem habet inscrip-
tionem idemque initium: de quo et altero cod.
Marc. 525 curatius, quam confector catal. codd.
Gr. Marc. pag. 143 et 148 fecerat, disserit cel.
Morell. in bibl. mss. Gr. et Lat. tom. I, qui de
priori col. p. 185: « Est, ait, uberior tractatio
hæc, quam alia Planudi nomine inscripta, in cod.
525 exarata, et non pauca ad astronomicas potis-
simum supputationes utilia præterea continet,
hisdem licet doctrinis ac interdum hisdem quoque
verbis adhibitis. Differentiam non animadvertit
Villosion., qui de codice utroque scripsit, ac si
unum idemque opus inesset; et numerorum figuras
ræ expressas ex utroque dedit *Anecd.* tom. II,
pag. 155. » — De posteriore cod. qui incipit, ΟΙ τῶν
ἀπρονόμων φιλοσοφώτεροι, ἐπεὶ ὁ μὲν ἀριθμὸς
ἔχει τὸ ἀπείρον, pag. 204: « Operis, inquit, titulum
ac initium post Kirchermum corruptis verbis dedere
Steph. le Moyne (juxta citatus a Fabricio,) et Pape-
brochius, tom III, p. lxx, Maji Bolland. ed. Ven-
etæ. Utrumque accuratissime ex cod. hoc Vil-
loison. exhibet *Anecd.* tom. II, pag. 155, cum figg.
ipsis numerorum, parum admodum differentibus ab
iis quas Heilbronner habet *Histor. matheseos* p. 759.
Ad opus Planudis hoc ipso codice, a se a 1788
inspecto, exaratum provocat Joann. Andres, in
epistolis tom. III, pag. 65, ut numerorum notas,
quibus utimur, ab Arabibus ad nostras derivasse
videatur: quæ de re multa his etiam temporibus
disputata sunt. » Hactenus cl. Morell. Andres
autem laudatus paulo uberior de illo codice et
numerorum notis in epistola 3, in qua multa
notatu digna de bibliotheca Marciana narrat fratri
suo, disserit in libro docto: *Don Juan Andres Reise
durch verschiedene Städte Italiens*, in den Jahren
1785 bis 1788, in vertrauten Briefen an seinen
Brüder Don Carlos Andres. Aus dem Spanischen
übersetzt von E. A. Schmidt, tom. II, Weimar
1792, 8, p. 42 sq. (*Hart*)

(a) De hujus et Franc. Vietæ opera vid. Mazir.
et Sallengre, *Mem.* l. c. pag. 83. (*Hart*.)

(b) Add. *I problemi di Diofanto Alessandrino*,
tradotti in Italiano e analiticamente dimostrati,
in tom. II, *Elementi di fisica* del P. Giovanni Cri-

velli Somasco, Venezia, nella Stamperia Baglioni,
1744, 4. Vid. Paitoni *Biblioth. degli autori volgariz-
zati*, tom I, pag. 292. (*Hart*.)

(c) Koenigii errorem notavit Bayle l. c. pag. 387,
not. B. (*Hart*.)

antiquo cursivo caractere minusculo ille defluxisset, qui Longobardicus vulgo dicitur. Sed uberior illius quæstionis investigatio longe abest ab instituto nostro : et præstat, quosdam libros, ex quibus cupidus illius rei plura haurire possit, tantum paucis commemorare. Haud inutiliter igitur conferri possunt Christi Guil. Büttneri, prof. quondam Gottingensis, *Vergleichungs-Tafeln der Schriftarten verschiedener Völker*, etc., part. 1, Gottingæ et Gothæ 1771, 4, tab. II, ejusque *Brevis expositio alphabetorum omnium populorum et affinitatum, quibus illa inter se conjuncta sunt*, §. 2. in Nov. Commentar. Societatis Regiæ scientiarum Gottingensis, tom. VII. Gottingæ 1777, 4, p. 109; et Heilbronner, a Morellio jam laudatus, qui p. 741 vulgarem sententiam, Europæos accepisse characteres Indicos ab Hispanis, hos a Mauris, et hos ab Arabibus, hos autem non ipsos, sed Indos figuralem numerationem excogitasse, et alia a Wallisio prolata, nec non contrarias sententias Wallisii ac Jo. Frid. Weidleri, qui in Dissert. de charact. numerorum vulgaribus et eorum ætatis, Viteberg. 1727, arbitratur characteres numerorum, Arabicis similes, jam Boethio, a. Chr. 524 mortuo (adeoque ante Planudem), fuisse cognitos, aliorumque verberis refert. Sed illorum aliorumque opiniones copiose recitantur et partim oppugnantur in opere inscripto : *Neues Lehrgebäude der Diplomatik, welches in Frankreich von einigen Benedictinern — gefertigt worden. Aus dem Französischen übersetzt*, tom. V. Erfurt 1767, 4, lib. II, cap. 4, sect. 9, artic. 2, p. 76 sqq. Add. Jo. Christoph. Gatterer's *Abriss der Diplomatik*. Götting. 1798, 8, pag. 29 sqq. (Harl.)

28. *Problematum Volumen*, memorat Gesnerus in bibl. e Volaterrano.

29. *Commentarios in Rhetoricam Hermogenis*. Id. Planudis ad Hermogenem de statibus mss. in bibl. Cæsarea, ad calcem Joannis Siculi ad Hermogenem περί ἱδεῶν. (Fabr.) Planudis scholia in Hermogenem, Mediolani in bibl. Ambros. V. Montfauc. *Bibl. biblioth. mss.* p. 501 B. — Rhetoricæ prolegomena inedita, Paris. in bibl. publ. cod. 2920, n. 1; in quo etiam sunt, n. 3, Hermogenis *Ars rhetorica, de partitione statuum et quæstionum cratoriarum*, adjunctis prolegomenis atque commentariis; n. 4, ejusd. *De formis oratorii libri IV*, adjunctis prolegom. et commentariis. — Plan. Rhetoricæ prolegomena et Hermogenis libri, Taurini, in cod. Reg. 77. V. Cat. codd. Gr. Taur. p. 171. — An huc etiam pertinent aut ad scripta grammatic. Plan. *Notationes variæ?* Mss. exstant Romæ in bibl. Vatic. V. Montfauc. *Bibl. biblioth. mss.* p. 187 C. (Harl.)

30. *In Theophrasti Characteres* Gesnerus.

31. *Eclogam, quomodo appellentur animalia tum terrestria, tum aquatilia*. Id.

32. *Figuras de sole et luna*. Id.

33. Δάγνων ἡλίου τοῦ οὐροῦ. *De colorum in urinis cognitione, et de sanguine phlebotomiæ*, carmine politico ex codice Regio 957, usus est Cangius in *Glossario Græco*. Exstat etiam in bibl. Cæsarea. Lambec. V, pag. 218. (Fabr.) Sive pag. 450, Kollar. n. 9. cod. 269 Inc. Τῶν ἀσθενῶν ἕλεια μάθε τριταξίδεχα. Hoc autem carmen in codd. Cæsar. 20, n. 2, 42, n. 2, et 40, n. 5, et alibi tribuitur Nicephoro Blemmidæ. V. Lambec. VI, part. II, p. 250, 355 et 359, n. 2. Add. supra ad vol. VII, pag. 672 seq. infra vol. XII, n. 779, et Indic. ad nostram bibl. Gr. voc. *Nicephorus Blemmidas*. — Planudæ tamen ascribitur prius carmen et vocatur *De urinis omnium morborum humanorum*, Monac. in codd. Bavar. 70, et 72, addito de sanguine phlebotomiæ. Inscr. *De coloribus urinae in omnibus hominum morbis*. V. Hardt, in *Aretini Beyträge*, etc., ann. 1804, part. IV, pag. 25 et 35. — Leidæ in bibl. publ. inter codd. Vossian. Planudis aliquid de urinis. V. Cat. bibl. Leid. p. 402, n. 18; in Cat. autem mss. Angl. II, n. 2301, inter codd. Vossian. inscribitur : *Max. Plan. prognostica de urinis*. — Dijudicatio vitrearum urinarum et de coloribus ac sedimentis earundem, in catal. mss. Zenonis Pistoriens. V. Lamii *Delicias erudit.* ann. 1743, p. 107. — Mosquæ in cod. synod. 349, n. 57. Plan. Περὶ πάντων τῶν αἰμάτων τῆς φέβοτομίας. Init. Μάθε καὶ τὰ αἵματα. V. Matthæi not. cit. p. 259. (Harl.)

34. *Aristotelem de Plantis* ex lingua Punica (imo ex Latino, interprete (b) Galli, nescio cujus, qui ex Arabico verterat) in Græcam retraxisse Planudem, notat Simlerus.

35. *Ænigma* ms. in bibl. Cæsarea, incip. ἐρήμην πότις δεικνύεις; (Fabr.) in cod. 296, n. 5. V. Lambec. V, p. 544, Koll. add. ad n. 21. (Harl.)

36. *Adagiorum Centuriæ tres*, sæpe a Nic. Comnenò citantur.

37. *Additiones ad bibliothecam Photii*; id. p. 16, 21, etc.

38. *Philologia de historia Dictyos et Troico bello*; id. p. 587, prænot. mystagog.

[Βασίλειος, in cod. Mosquensi synod. 302, n. 81. Inc. Πολλάκι μοι λογισασθαι. Vid. Matthæi Notit. cit. p. 199. — Ibid. p. 252, in cod. 394, n. 14, incip. opusc. quoddam Planudæ, Ἐρωτητέον πρότερον. (Harl.)]

[Τεχνολογία καὶ μερισμολ. — *Technologiæ et particulares quædam expositiones in Philostrati imagines*. Incip. Τὸ ἀσπάσασθαι καὶ τὸ φιλεῖν, etc. Florent. in cod. Laurent. 7, n. 6, plut. 55, siue nomine quidem auctoris; quod tamen adnotante Bandin. in Cat. cit. II p. 246, Fabric. (supra, vol. V, p. 550, § 5) Max. Planudæ attribueri videtur. — Ibid. in cod. cod. n. 8, Philostrati Heroica, translata ab Italorum dialecto

(a) Atqui Ursinus videtur anthologiam Cephalæ respicere, et ex his Ursini verbis colligere licet, ipsum illum codicem Palatinum fuisse antea Angeli

Collotii.

(b) Vide, quæ notavi lib. III, cap. 5, § 19 [vol. III, p. 244].

in Græcam linguam a Max. Planude, in dialogi formam; interloquuntur autem Vinitor et Phœnix, cum scholiis quibusdam et glossis interlinearibus. V. Bandin. l. c. p. 247, et supra vol. V, p. 543, et p. 546 seq. et 549 seq. de edit. Venet. ap. Ald. 1503, 1522. Florent. ap. Juntas; Ven. 1550, 8, ubi et in ed. Morell. p. 631-729, atque in ed. Olear. p. 660 seq. ille dialogus prodiit. — Romæ in bibl. Vaticanæ cod. Planud. in Philostratum. V. Montfauc. *Bibl. biblioth. mss.*, p. 8 C. (Harl.)]

[*Excerpta e Theonis enarratione in Arati Phænomena, digesta a Max. Planude, Florent.* in cod. Laurent. 44, n. 5, plut. 28. V. Bandin. in Cat. cit. II, p. 67, qui adnotat, eadem esse cum scholiis ad Arati phænomena, auctoris nomine destitutis, in cod. Laur. 37, n. 4, plut. 28, ap. Bandin. l. c. p. 63. Harl.]

ΤΟΥ ΣΟΦΩΤΑΤΟΥ ΚΑΙ ΛΟΓΙΟΤΑΤΟΥ

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΠΛΑΝΟΥΔΟΥ

ΕΙΣ ΤΟΝ ΘΕΟΣΩΜΟΝ ΤΑΦΟΝ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΙ ΕΙΣ
ΤΟΝ ΘΡΗΝΟΝ ΤΗΣ ΓΗΡΕΑΤΙΣ ΘΕΟΤΟΚΟΥ ΚΑΙ ΔΕΣΠΟΙΝΗΣ ΗΜΩΝ.

SAPIENTISSIMI ERUDITISSIMIQUE VIRI

MAXIMI PLANUDÆ

ORATIO

IN CORPORIS DOMINI DEI NOSTRI JESU CHRISTI SEPULTURAM ET IN
SANCTISSIMÆ DEIPARÆ AC DOMINÆ NOSTRÆ LAMENTATIONEM.

(Prodiit Græce Parisiis ap. Andr. Wechelum, sub Pegaso, in vico Bellovaco anno salutis 1555; Latine in Bibl. PP. Lugdun. tom. XVII, ex int. pretatione Joachimi Axonii, Graviani. — In margine exemplaris quo utimur manu editioni Wech. li cœnava legitur: *Hanc concionem habuit Planudes Byzantii, quæ nunc Constantinopolis appellatur, coram imperatore et cæteris amicis die Sabbati proxime antecessentis festum Paschæ.*)

*Α μὲν ἂν τις εἰκάσῃ, τεκμήριον τὴν παροῦσαν ἔχων κατάστασιν, οὐκ ἔξω δοκεῖ τοῦ μέγα τι συνενεχθῆναι, καὶ ἰκανὸν τὰς ἀπάντων ψυχὰς ἀναπεισάσαι πενθεῖν· ἃ δὲ, πρὸς ἃ παρασκευασμεθα βλέπων, φαιδρότητος ταῦτα καὶ ἑορτῆς πασῶν μεγίστης ἐπαγγέλλεται. Τί μὲν οὖν τούτων ἐκάτερον, καὶ ὄθεν, καὶ ὅπου τείνει, οὐδένα τῶν τῆς ἡμετέρας αὐλῆς ἀγνοεῖν οἶμαι. Τίτι γὰρ οὐ σαφές, ὅτι τὸ μὲν, Χριστός ἐστιν ἐν τάφῳ μετὰ νεκρῶν κείμενος· τὸ δὲ, τῆς ἐκείνου προφήτου ἐλπίς ἀναστάσεως; Ἐμοὶ δὲ ὁ μὲν περὶ τοῦ δευτέρου λόγος, σχολὴν ἀγέτω τὰ νῦν, εἰ μὴ που καὶ ἄμφω δεικνύται δι' ἀλλήλων, καὶ οὐκ ἔστι περὶ θατέρου διεξιόντα, θάτερον παρατρέχοντα λέγειν. *Α δ' οὖν τὸ πρότερον ἀπαιτεῖ, περὶ τούτων καὶ δὴ λέξων ἤκω, ἂν ἄρα μὴ βέλτιον ἐποιοῦν σιγῇ τὴν ἡμέραν τιμῶν, ἢ τοῖς ἑμαυτοῦ λόγοις τοῦ πλειονοῦ αὐτ' ἐν τῆς οικίας δόξῃ; ἀκρωτριάζειν δοκῶν. Χθὲς μὲν οὖν ἐκεῖνα παρῆν ὄρα, ἃ καὶ τοὺς παντάπασιν λιθίνους ἀποκρῶσαν εἶχε τὴν δύναμιν ἐπιστρέφειν πρὸς ἑαυτὰ, κάκεινοις μονονουχί φωνῆν ἀφιέντα διδόναι μανθάνειν, ὡς οὐκ ἀνθρώπιον ψιλῶ, θεανθρώπιον δὲ τῶν Ἰουδαίων ὁ φθόνος ἐπέθετο. Τίνα δὴ ταῦτα

Quidnam quis conjectet ex his signis, quem in præsentem rerum statu cernuntur (non enim sine magna causa accidisse videntur, ac ejusmodi sunt, ut omnium animos ad lugendum inducere possint), quid rursus is cogitet, qui ea ad quæ paramur, spectet, siquidem lætitiæ festivitatisque omnium maximæ hæc nuntia sunt? Quid igitur horum utrumque, et unda, ac quo tendit neminem qui ex nostro sit ovili, hoc ignorare arbitror. Cui enim ignotum est, illud esse, Christum in sepulcro jacere cum mortuis, hoc verò spem resurrectionis ab ipso predictæ? Verum posteriori in præsentiarum supersedeamus (nisi forte antio explicentur per se mutuo; quoniam de uno qui verba faciat, alterum silentio præterire nequeat), ad ea vero, quæ quod prius est, exigit, dicturus accedo, etsi forsitan satius esset, taciturnitate hunc me venerari diem, quam oratione mea videri magis, quam dignitas admittat, eum mutilate ante oculos ponere. Meri igitur illa videre libebat, quæ sat magnam habebant vim; ut homines prorsus lapideos ad se convertere possent, ac ipsis tantum non ea quæ vocem edunt, ostendere

quod non hominem merum solum, sed Deum hominem Judæorum gravasset invidia. Quæ autem hæc sunt, quæ dico? Tenebræ soli offusæ, terra e fundamentis convulsa, saxorum velut ab ictu facta disruptio, velum templi a nulla, quæ quidem vel tenui sensu percipi potuerit, vi discissum, et quod maxime fuit horribile, mortui e patefac is sepulcheris prosilientes et in multorum conspectus prodeuntes. Hæc enim atque his multo magis admiranda necesse erat fieri, cum Deus in carnem

Quin etiam par erat, cum is qui omnia continet, contumelias obrueretur, ut hæc quoque in discrimen pereundi et cælum (quod dici solet) terra miscendi, adducerentur. Hodie autem et aliud contigit mysterium, nimirum Dei ad inferos descensus, ut qui in terris cum adhuc versaretur, Evangelium prædicavit vivis, non minus his qui a multis jam sæculis vita defuncti fuerant, annuntiaret similiter. Neque enim debuit, cum natura sua justus sit, horum nomine, qui inde fuerunt, ex quo apud nos est peregrinatus, et qui deinceps futuri sunt, quandiu nox et dies sibi mutuo sunt successura, conari omnia, quæ ad primum hominem nos reducant (1); eos vero, qui antea descenderant ad inferos, calamitose et quocumquo tandem modo in tenebris agentes despiciere. Nam decuit illum non solum vivorum, sed etiam mortuorum Deum et Servatorem declarari, et ita devastare regnum peccati, quod erat infernus et mors. Tantum enim valuit aditus peccati in homines, ut hæc secum intulerit, atque hoc d-lapsam velut hæreditatem inevitabilem nactus fuerit.

Erat autem hoc quoque bonitati simul et magnitudini Dei proprium, ut quem immortalitatis munere donarat, hunc a peccato ad mortem protractum, non negligeret, sed manum porrigeret jacenti et de casu rursus ipsum levaret. Qui quæso convenisset, imo vel auditu penitus tolerabile fuisset, peccatum omnino efferri et attolli contra potentiam et bonitatem Dei; posteaquam bonum sit ejusmodi, ut per se existat (2), et omnia contineat, malum vero nihil sit, quo dici possit subsistere? Qua de causa cum statuisset Deus ad integritatem signmentum suum reducere, nec angelis nec archangelis redintegrationem commisit, quandoquidem nec primam fingendi nos copiam illis fecit, sed ipse hanc potestatem sibi sumpsit, qui præclarum illud manuum suarum opus (hominem dico) noxa premi non est passus, ut, quem admodum ipse solus est Deus, ita et opifex esset et servator, et hunc solum agnosceremus cum e se, qui hæc ferebat, eique soli gratias ageremus, et reverentiam, sicut omnis creatura, exhiberemus.

(1) Naturam illam hominis insentiam, qualis in primo parente nostro fuit Adamo ante lapsum, intulit.

λέγω; Σκότος ἡλίου καταχρόμενον, γῆν ἀναβρασσομένην ἐκ θεμελίων, ῥήξεις πετρῶν ὡς ἀπὸ πληγῆς, ναοῦ καταπέτασμα ὑπ' οὐδεμιᾶς αἰσθησείας ληπτῆς διακρούμενον βίας, τὸ φρινωδέστατον νεκρῶς τῶν μνημάτων ἐκπυδῶντας ἀνοιγομένων, καὶ πολλοὺς ἐργομένους εἰς ὄψιν. Καὶ γὰρ ἔδει καὶ ταῦτα, καὶ τούτων μακροῦ θαυμοσιώτερα τελεσθῆναι, Θεοῦ σαρκὶ πάσχοντος, καὶ ἐξὼφ καταδίκης μετεωροσθέντος.

καὶ περιουριζομένου τοῦ τὰ πάντα συνέχοντος, οἰκτερον ἦν καὶ ταῦτα κινδυνεύειν διαλύθῆναι, καὶ ἡ γῆ τὸν οὐρανὸν ἀναμείχθαι, λέγεται. Σήμερον δὲ μυστήριον ἕτερον, εἰς ἄδου Θεοῦ κατιῶν, ἐν ᾧ τοῖς ζῶσιν ἐν γῆ πολιτευόμενος ἐκήρυττεν Εὐαγγελίον, καὶ πῶς ἐξ αἰθῆρας τὸν βίον ἀπολιποῦσι διαγρηθῆ μηδὲν εἰσάττον. Οὐδὲ γὰρ ἔμελλε, φύσει δίκαιος ὢν, τοῖς μὲν ἐξ οὐ τοῖς κατ' ἡμῶς ἐπεδήμησε. καὶ μέχρις ἂν ἡμέρα καὶ νύξ ἀλλήλῃσι ὑπεικίωσιν ἐσομένοις πάντα πράξειν ὅσα πρὸς τὸν πρῶτον ἄνθρωπον ἐπανάγει· οὐδὲ πρὸς θεὸν ἄδης ἐδόξατο περιόψεσθαι ὑπὸ σκότει κακῶς καὶ ὡς ἐτυχε τράπτοντας. Ἐγρήν δὲ αὐτὸν καὶ μὴ ζῶντων μόνον Σωτήρα καὶ θεόν, ἀλλὰ καὶ νεκρῶν γνωροσθῆναι· καὶ τὸ βασίλειον ἀνάστατον θεῖναι τῆς ἀμαρτίας. Τὸ δὲ ἦν ἄδης καὶ θάνατος. Ταῦτα γὰρ ἔσχευεν ἡ πρὸς ἀνθρώπου; τῆς ἀμαρτίας πάροδος ἑαυτῇ συνεισενεγκεῖν, καὶ τούτω μετὰ λυχεῖν εἶπεν, οἷς τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν ἐκεῖσε παραπεμπομένην, ὡς ἀναφαίρετον ὑπεδέχετο κτήρον.

Ποῦ δὲ καὶ οἰκτερον τῆς ἀγαθότητος ἡμοῦ καὶ μεγαλειότητος τοῦ Θεοῦ, τὴν ἀθανασία παρ' αὐτοῦ τιμηθέντα, τοῦτον ὑπὸ τῆς ἀμαρτίας κατασχεθέντα πρὸς θάνατον μὴ παριδεῖν· ἀλλὰ δοῦναι χεῖρα κειμένου καὶ τοῦ πτώματος ἀναστήσαι. Ποῦ δ' ἂν εἰκὸς ἦν καὶ τῶν ὄλων ἀκοῆς φορητῶν, τῆς τοῦ Θεοῦ δυνάμει καὶ χρηστότητος, κατακαυχῆσθαι τὴν ἀμαρτίαν εἰς τέλος; Τοῦ αὐθυποστάτου ἀγαθοῦ καὶ πάντα συστησάμενου, τὸ γε μηδεμιᾶς ὑποστάσεως μετέχον κακόν; Τούτου δὲ χάριν τὸ ἑαυτοῦ πλάσμα βουλήθεῖς ὁ Θεὸς ἀνασώσασθαι, οὐκ ἀγγέλων ἢ ἀρχαγγέλων τιλ τὴν σωτηρίαν ἐπέτρεψεν· ὅτι μὴ δὲ τὴν ἐξ ἀρχῆς ἡμῶν πλάσιν· ἀλλ' αὐτὸς ἀνεδέξατο τὴν οἰκονομίαν, ὅς οὐκ ἠνεῖχετο τὸ μέγα τῶν ἑαυτοῦ χειρῶν ἔργον, τὸν ἀνθρώπων λέγω, ζημιωθῆναι· ὡς ἂν αὐτὸς ἦ ὡσπερ μόνος Θεός, οὕτω δὲ καὶ Ἀημιουργός καὶ Σωτήρ, κάκεινον μόνον εἰδόμεν ἡμεῖς ταυτὶ πεφυκότα, καὶ μόνον τὴν χάριν ὁμολογῶμεν, καὶ τὴν προσκύνησιν, ὡσπερ ἡ κτίσις πάσα, προάγωμεν.

(2) Videtur hic secutus Pythagoram, qui in ordine rerum quæ in natura sunt, bonum collocavit; ma ut vero in ordine eorum, quæ non existunt:

Ἵπὲρ οὖν τούτων, οὐκ ἀπλὴν ἐξ οὐρανοῦ μέχρι τῆς γῆς τὴν κἀθοδὸν ἐποίησατο, ἀλλὰ καὶ εἰς ἕδου κατέβη, καὶ κατελθὼν, πύλας τε χαλκᾶς συνέθλασε, καὶ μογλοὺς συνέτριψε, καὶ τοὺς τῶν καθημένων ἐν σκότει καὶ σκιᾷ θανάτου, καὶ πεπεδημένων ἐν πτωχείᾳ καὶ σιδήρῳ δεσμοῖς διέβριξε· καὶ ἐξήγαγεν αὐτοὺς ἐκ μὲν τοῦ σκότους πρὸς ἀνέσπερον εὐφροσύνης, πρὸς δὲ ζωὴν αἰώνιον ἐκ θανάτου. Οἷς εἰ καὶ βραδύτερον ὁ Σωτὴρ, ἀλλὰ ποθεινότερον ἐπέστη, τὴν ἐλευθερίαν διδοὺς. Ἐπέφανε μὲν γὰρ οὗτος αὐτοῖς πρὸς τῷ τέλει τῶν αἰώνων. Τοῖς δὲ, τὸ μὴ μέχρι παντὸς ἐπιλαθεῖσθαι τῆς αὐτῶν κρυφῆς τὸν μόνον δυνάμενον σώζειν, οὐκ ἔλαττον ἐνομίσθη τοῦ μὴ δὲ τὴν ἀρχὴν ἐκεῖσε πεσεῖν, ἔνθα, εἰ μὴ τις ἐξηρηθεῖτο ἐκεῖθεν καὶ τοῖς χρηστοτέροις ἀνέψυχεν, οὐδὲν ἂν παθεῖν ἐξείσαν χαλεπώτερον.

Πολλὰ μὲν οὖν τὰ κατὰ τὴν ἐν σαρκὶ τοῦ Σωτήρος ἡμῶν πρὸς ἡμᾶς ἀφιξίν προβάτῃ μυστήρια, ἅπαντα πᾶσαν ὑπερβαίνοντα δύναμιν λόγων· ἐν δὲ οἷον καὶ μέγιστον τὸ τελούμενον σήμερον. Τοῦτο δ' ἐστὶ, νέκρωσις ἕδου, θανάτου θάνατος, ἐλευθερία ψυχῶν, καὶ πρὸς οὐρανοὺς ἠνευγμένη τοῖς βουλομένοις ὁδός. Πρὸς δὲ καὶ τὰλλα φέρεται πάντα, κἄν πῆρθεσθε ἢ, κἄν ἐγγύθεν ἤγγεμα· ὡς ποτε καὶ ξίφη, καὶ ἀσπίδες, καὶ κράνη, καὶ δόρατα καὶ τὰλλα τῶν ὀπλῶν, καὶ ὀπλιτῶν ὄμιλος, καὶ βάρος ἵππου, καὶ πρωτοστατῶν, καὶ τῶν ἐπιτεταγμένων φρεσι, καὶ τῶν οὐραγούντων συντάξεις, πρὸς ἔν πάντα βλέπει, τὸ τῶν ἐναντίων ὡς οἷον τε περιγενέσθαι. Ἀλλὰ γὰρ, εἰ δοκεῖ, μικρὸν ἐπισχόντες, καὶ ἡσυχίαν τῷ λόγῳ δόντες, μέχρις ἂν ὁ Σωτὴρ τὰ ἐν ἕδου διάθῃται, ἴωμεν ἐπὶ τὸν τάφον, τῶν τῆς Πατρὸς καὶ Μητρὸς ἐπὶ τῷ Πατρὶ γοεῶν ἀκουσόμενοι θρήνων, καὶ τῶν ἐξῆς αὐτοῖς ἐξόμεθον. Ἴωμεν δὲ σιωπῇ, οὐ τῷ δεδοικέναι καὶ νῦν, μὴ τινα λάθωμεν ὑποψίαν ἐκεῖσε βαδίζειν, ὡς Πέτρος πάλαι καὶ Ἰωάννης, τῷ δὲ μὴ τινα διακοπὴν ἢ θόρυβον τοῖς θρήνοις ἐπινεγκεῖν.

Ἐπεὶ δὲ καλῶς ποιοῦντες ὑπηρετοῦσατε, καὶ πόρρω τοῦ τάφου ἐστήκατε, ἀκούσατε ἤδη, ὧ γῆ καὶ ἤλιε καὶ ἀήρ, ὡς πολλῶν αἰσθήσεσθε τῶν ἐμῶν ὀδυρμῶν, εἰ τις αἰσθησῆς. Ὅποτε δεῖς ἦν μοι μόνος ὕψος, δεῖς μοι μόνος πρᾶψυχή, τοῦτον ἐπὶ τάφον βλεῖπω νεκρὸν, βραχεῖς δὲ καὶ τοὺς οὐκ αἰσθόμενος, τούτου τὸ πάθος, καὶ τούτους ἀγαπητῶν οἰομένους, ἂν μηδ' ἐξελεγχθῶσιν εἰδότες τὸν ἀνθρώπον. Τὸ γὰρ μηδ' ἐπιστένοντας τῷ κειμένῳ φωραθῆναι, καλῶς αὐτοῖς ἠσφάλισται πανταχόθεν. Ἀλλ' ἐμὲ πόσων θανάτων ἐπικρεμασθέντες φόβοι, πείσουσιν ἐθέλειν λανθάνειν; Πῶς δ' οὐκ ἐξάκουστον κλαύσομαι καὶ θρηνήσω, κἄν μηδεὶς βούληται, κἄν πάν-

hodie *privatio* seu *privaciones* vocantur in sc. hollis.

(3) Hoc illud est propheticum: *Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam* (Isa. ix, 2).

Ob hanc igitur causam, non unum e caelo in terram iter instituit, sed et ad inferos usque descendit, et postquam descendisset, æreas portas effregit et repagula subvertit; eorumque qui in tenebris et umbra sedebant (3), ærumna ferroque constricti, vincula abrumpit, atque eduxit, e caligine quidem ad lucem vespere nesciam, ex morte vero ad vitam æternam. Quibus etsi tardior, tamen desideratior ad liberandum Servator adfuit. Apparuit enim illis in fine sæculi, his vero sic, ut non minus optabile fuerit, clamorem suum non fugere perpetuo illum, qui solus facere salvos poterat; quam ab initio non descendisse illuc, unde nisi quis exemptus esset et melioribus revixisset, perpeti nihil potuisset gravius.

Cum itaque multa sint admiranda opera, quæ carne indutus, in illa, qua ad nos venit, demigratione Servator noster ostendit, cuncta illa quidem talia, ut omnem dicendi vim superent; tum unum est et summum et maximum, confectum hodie, id autem est inferni vastatio, mortis mors, liberatio animarum et ad cælos patefactus volentibus aditus, quo omnia alia, sive propius amota, sive longius amota, referuntur; baud aliter, quam gladii, quam clypei, quam galeæ, quam hastæ alique armorum armatorumque apparatus, ut equorum conglobatio, dieumque et his subditorum ac subsidiorum acies, ad unum omnia spectant, ut scilicet circumveniatur hostis. Atqui (si videtur) paulum contineamus nos et a sermone quiescamus, donec Servator quæ apud inferos sunt agenda, perfecerit. Interim eamus ad sepulcrum, lamentabiles Virginis Maris, quos Filio effundit, auditurum Natus, post ad ea quæ hic adnectenda fuerant, revertemur. Eamus autem tacito, non jam ambigentes aut propter hæsitationem aliquam morantes (4), sicuti Petrus olim et Joannes, sed ne interrumpamus aut disturbemus luctum.

Quia vero probe officio vestro functi, patientes luc usque aures præbuitis et procul a sepulcro constitistis, auscultate et nunc, o terra, o sol, o æther quantos percipitis (si quis vobis est sensus) hos meos ploratus. Qui quondam unicus mihi fuit Filius, qui unicum mihi solatium, hunc in sepulcro video jacere mortuum et paucos admodum, qui hujus cladem miserentur, præclare secum actum ratos, si non arguantur hunc novisso hominem (5). Nam ne hic jacenti adgemiscere deprehendantur, probe sibi caverunt undique. At, quam multi diversissimæ mortis undequaque mihi incumbentes metus suadent, ut hæc tegere ve-

(4) Hinc cum ad ipsos allatum esset per mulieres de resurrectione Domini, non crediderunt, sed εἰσαγαγόντες loco nuntium habuerunt.

(5) Tangit verba Petri Dominum suum negant s.

lim? Quæ ratione mihi Imperem, ut non altissimo A
fletu planctuque exclamem, etiamsi nemo admit-
tat, sed omnes prohibeant? O tristissima omnium
dierum dies quæ tum mihi es exorta, cum Fil-
ium vidi e ligno suspensum clavisque perfixum,
et latus ejus hasta apertum, atque ipsum ea per-
petientem, ad quæ nec animum advertere queo.
Cur hanc non e corpore evulsi animam, cum
acerbitatem illam sim intuita præsentem quæ
etiam nunc, quoties ad memoriâ revoco, me
pene exanimat? Heu tuam, nate, cædem, heu ite-
rum atque iterum, quam injuste cruci es affixus,
quam inique clavis es percussus, quam impie
hasta ictus! Gravibus tu pressus malis, ex huma-
nis migrasti; gravioribus vero ego afflicta cingor.
Opitatus enim est, mortem obire, quam in dolore
vivere. Quam miseriam primo, quam deslebo pos-
tremo? Totis mihi opus foret fluminibus in lacry-
mas versis, si unicuique singulatim essem immo-
ratura. Illusus es tu, ego me ploratu confeci; tu
colaphis cæsus es, ego faciem texi, intuitum solis
nequaquam ferens; tu sputo conspurcatus diffu-
xisti, me ignominia ista coegit, totam me lacry-
mis perluere; tu purpura cum derisione es indu-
tus, mihi si quis saccum lugubrem porrexisset (6)
libenter amplexantem vidisset; tuum arundine
caput est percussum, ego meum caput manibus
contudi; tu flagris laniatus es, ego me totam
discerpsi : tu suspensus es, ego præ dolore con-
cidi; tu clavis cruci es affixus, ego rigida et immota
mansi; tu fel cum aceto bibisti, meam amaritu-
dinem quo pacto eloqui possem? exspirasti, ego
propemodum : hasta sauciatus es, meum cor acutus penetravit ensis : denique nunc in sepulcro
jaces mortuus, mea conditio etiam mortuorum conditione est miserabilior et multis mortis generibus
gravior.

Utinam in Ægypto tecum et propter te, Fili mi,
illuc profecta, mansissem, nec ulla via ad Judæos
revertissem! Forsan enim non assiderem nunc mu-
to huic lapidi, lapidi meus lacrymis madenti, mæ-
rorem mærore atque dolore cumulans. Opportune
declinavimus, o Nate, tunc temporis furorem Hero-
dis. In peregrina, quam propria, eaque quæ nos
tulit et educavit, vitam duximus tutiorem. Debebat
alter scilicet Herodes iterum ad mortem persequi
animam tuam, Herodes, inquam, cum Pilato,
adversus te conspiratione confata. Atque nunc
quidem mortem oppetisti tu, ego vero miserrima
mater gemitu contabesco. Defecerunt omnes amici,
adeoque discipuli, tui exemplo securius se contine-
re docti : ac incumbens periculum fuga evitant.
Hei mihi! quod etiam latronibus pejor sis æstima-
tus, et Barrabas ad vitam, tu ad mortem sis expe-
ctus. Multis tu quidem matris et morte restituitur
liberos, atque id nunc gaudent, et sibi gratulantur :
mihi vero equid tale contigit? mortuum te lugere
unigenam, primigenam, cur non me prohibuisti?

(6) A more Judæis olim recepto hoc accepit, qui in rebus afflictis saccum inducebant, ut in Nicæ-
væorum historia legimus (Jou. i).

τες κολύωσιν. ὡ πατρῶν ἡμερῶν ἀλγεινοτάτη μοι
ἀνασχούσα, καθ' ἣν τὸν Υἱὸν εἶδον ἐν ξύλῳ κρεμ-
σθέντα, προσηλωθέντα, λόγγη τὴν πλευρὰν ὀρυ-
γέιντα, τὰλλα παθόντα, οἷς οὐδὲ προσβάλλειν τὴν
διάνοιαν φέρω. Πῶς οὐκ ἀπέβρηξα τὴν ψυχὴν,
ἦνίκα τὰ πικρὰ ταῦτα παρόντα εὐρων; Ὅποτε καὶ
νῦν, ἂν τούτων μνησθῶ, ἐγγὺς τοῦ καταστρέφαι
γίνομαι τὴν ζωὴν; Οἱμοὶ τῆς σῆς, ὦ τέκνον, σφαγῆς
οἱμοὶ μάλᾳ αὐθις, ὡς ἀδίκως ἐσταύρωσαι, ὡς ἀνώ-
μως προσήλωσαι, ὡς ἀνοσίως λελόγγευσαι. Ἐν δει-
νοῖς μὲν ἐξ ἀνθρώπων μετέστης αὐτός· ἐν δεινοῖς
οἱμοῖς δὲ κατελήφθην ἐγώ. Τοῦ γὰρ ἐν λύπῃ βίου
ἄμεινον τὸ θανεῖν. Τί τῶν παθημάτων πρῶτον, τί
δ' ὕστατον ἀποδύρωμαι; Ὅλων μοι δεῖ ποταμῶν
μεταστάντων εἰς δάκρυα, εἰ τοῖς κρητοῖς ἕκαστον μέλλω
ἐπεξιέναι. Ἐνεπαίχθης· ἐγὼ δὲ περὶ θρήνων ἐσπού-
δασα. Ἐβραπισθης· ἐγὼ δὲ τὴ πρόσωπον συνε-
γάλυψα, μὴ φέρουσα τὸν ἥλιον βλεπέειν. Ἐνεπτύσθης·
ἔμοι δὲ τὸ πάθος ἐπέταττεν ὄλην ἑμαυτὴν λούειν
τοῖς δάκρυσι. Πορφύραν μετὰ γέλωτος ἐνεβύθης·
ἔμοι δ' εἰ τις πένθους ὤρεγε σάκκον, ἀσμένως εἶ-
δεν ἂν ὑποδεχομένην. Κατάκλω τὴν κεφαλὴν ἐτυ-
πήθης· ἐγὼ δ' ἑμαυτῆς κεφαλὴν ἐκοπτόμεν χερσίν.
Ἐφραγγελλώθης· ἐγὼ δ' ἑμαυτὴν ὄλην κατέζανα.
Ἀνηρτήθης· ἐγὼ δ' ὑπὸ τῆς ὀδύνης κατέπεσον.
Προσηλώθης· ἐγὼ δ' ἀκίνητος ἔμεινα. Χολὴν ἐπα-
τίσθης σὺν ὄξει· τὴν δ' ἑμαυτῆς πικρίαν πῶς δυο-
θῶ φράσαι; Ἐξέπνευσας· ἐγὼ δὲ παρὰ μικρῶν.
Ἐλογχύθης· ἐμοὶ δὲ τὴν καρδίαν ξίφος διέτλην
ὄξύ. Καὶ νῦν ὕστατον ἐν τάφῳ κεῖσθαι νεκρός. Τὰ μὲν
δ' ἀβλύωτερα καὶ νεκρῶν, καὶ πολλῶν θανάτων βα-
ρύτερα.

Ὡς ὄφελον ἐν Αἰγύπτῳ μένειν, φίλτατε Παῖ, σὺν
σοὶ καὶ διὰ σὲ κατιοῦσα, καὶ μηδαμῶς πρὸς Ἰου-
δαίους ἐπανίεναι! Οὐδὲ γὰρ ἂν Ἰσως λίθῳ νῦν κλαί-
ουσα παρεκαθήμην κωφῶ, λίθῳ ποτιζομένῳ μὲν τοῖς
ἐμοῖς δάκρυσι, ἐπὶ δὲ λύπῃς λύπας καὶ ὀδύνας
μοι γεωροῦντι. Καλῶς ἐκείνον, ὦ παῖ, τὸν χρόνον
ἐκκλίνει τὴν Ἡρώδου μανίαν ἡμῖν· ἐξεγένετο. Ἄ-
σφαλέστερον ἐπὶ τῆς ξένης ἢ τῆς ἐνεγκάμενης τὴν
δίαιταν ἐσχομεν. Ἐμελλε δὲ ἄρα πάλιν Ἡρώδης
ἕτερος εἰς θάνατον τὴν ψυχὴν σου ζητεῖν. Ἡρώδης
καὶ Πιλάτος ἄρτι κατὰ σοῦ συμπεφρονηκότες. Καὶ
δὲ νῦν τέθνηκας μὲν σὺ, στένω δ' ἡ μήτηρ ἐγώ. Φί-
λοι τε πάντες ᾤχοντο, καὶ μαθηταί, τῶν κατὰ σὲ
ὑποδείγματι τῆς ἀσφαλείας γενόμενοι, φυγῆ τὸν
ἐπιπερόμενον ἀποτρέθονται κίνδυνον. Οἱμοὶ, οἷ καὶ
ληστῶν χερσίων λελόγγισαι, καὶ Βαρᾶββδν μὲν πρὸς
σωτηρίαν ἐξητήσαντο· σὲ δὲ πρὸς θάνατον. Πολλοὶ
μὲν μητράσιν ἀνέδωκας ἐκ θανάτου τοὺς παῖδας·
καὶ χαίρουσι νῦν· ἐμὲ δὲ τί τοῦτο; νεκρῶν σε ἔβ-
νειν, τὸν μονογενῆ, τὸν πρωτότοκον, οὐκ ἐκώλι-
σας; Ὀμμάτωσας μὲν οὐ τυφλοὺς, κωφοὺς παρῆ-

σλους ἀκοήν, ἐτρένωσας φωνήν μογιλάλου, ἤρτω-
σας κυλλοῦς χεῖρας καὶ πόδας, μυρίων ὄσων θαυ-
μάτων γέγονας αὐτοουργός, τὸ μέγιστον, νεκροῦς
ἤγειρας ὡς ἐξ ὕπνου. Ἐγὼ δ' ἐσεμνυόμεν τοιοῦτος
Παιδὸς ἀκούουσα μήτηρ. Οὐ μὲν γὰρ σὼν μνίμη
θαυμάτων, ἐκεῖ καὶ αὐτὸς παρῆς εὐφημούμενος.
Οὐ δὲ σοὶ τὰ τῆς εὐφημίας ἀνῆγον, ἐκεῖ καὶ μετὰ τὴν
γεννήσασαν ἤξιον μακαριοῦν. Νυνὶ δὲ πᾶσι τοῦ-
τοις βραχὺς ἤρκεσε χρόνος εἰς δάκρυα καὶ θρήνους
μεταπισσεῖν. Συνέπαθέ σοι καὶ ἡ κρίσις, Υἱέ. Ἄλλ'
ὅ τι τῶν στοιχείων ἕκαστον ἀνά μέρος ὑπέμεινεν,
οὐδὲν τούτων ἦν κοῦφον, ὡς μὴ προσθήκη τοῖς ἄλ-
λοις γενόμενον ἱκανή, πᾶσιν ἅμα τὴν ψυχὴν μοι
καταδραμεῖν. Οὐ μὲν δὲ ἀλλὰ καὶ ἕκαστω συμ-
πῶματι προσήκειν ἐνόμιζον ἑμαυτῆ, κατὰλληλον
δέχεσθαι τὴν πληγὴν. Ἐσκοτιζόμεν γὰρ ἡλίου
σκοτιζόμενον καὶ γῆς σειομένης ἐκλονεῖτό μοι τὰ
μέλη· ἂν διεβρήγγυντο πέτραι καὶ ἐσχίζετο καταπέ-
τασμα, οὐδὲ τῆς ἐμῆς καρδίας ἡ ῥῆξις ἐφείδετο.
Ἰνὶμάτα ἀνεψήγγυτο, καὶ τῶν ἐπὶ τάφους ἐκφερο-
μένων οὐδὲν ἄμεινον εἶχον. Ποσάκις ἂν τις ἀπηγ-
γέλλετο τῶν Ἰουδαίων ἐνέδρα κατὰ σοῦ, καὶ χαλε-
πώτερον ἐγὼ τοῦ σκευωρουμένου τὸν κίνδυνον ὑφω-
ρώμην. Οὐ γὰρ τῆφί τὸ περὶ σὲ φίλτρον ἐπὶ μι-
τρῶν τὸν λογιζόμεν, ἀλλ' ὑπώπτευον περὶ σοῦ ἅπερ
οὐδὲ περὶ αὐτοῦ τις ὑπώπτευεν ἄν. Λίθους αἰρο-
μένους ἤκουσα κατὰ σοῦ, καὶ λίθου ψυχροτέρας
ἐμαυτῆς ἠοθανόμην. Τί δέ; Ἐθνήσκειν Ἰωάννης,
καὶ σοὶ τὸ ξίφος ἐπικεῖσθαι ἐφανταζόμεν. Ὅν ἀνα-
βλέψαι πεποίηκας ἐξεβλήθη τοῦ συνεδρίου, καὶ κατὰ
σοῦ βαρὺν ἀνεπόλουν τὸν διωγμὸν. * Τίς ἔτι Λάζαρος
τὸν θάνατον ἐκφυγῶν ὑπὸ σοῦ πρὸς φόβον αὐθις
ἀνηρευνᾶτο, καὶ τὸ περὶ σὲ μοι δέος ἀνενοῦτο. Ἄλλ'
ἐκεῖνα μὲν ἄχρι τοῦ φόβου παρέχεσθαι προῦδαινα·
τὰ δὲ νῦν τέλο; μὲν φόβοις ἐπέθηκεν, ἀρχὴν δὲ μοι
θρήνων καὶ ὀδυρμῶν ἐνεστήσατο. Καὶ θρηνῶ σε
δια ταῦτα καὶ ὀδύρομαι ἐπὶ σοί, τέκνον, καὶ τῶν δα-
κρῶν οὐκ οἶδα τίς ἐφέξει με χρόνος.

auduxerunt. Te, Nate, propter hæc desleo, et tuo nomine ploro, nec scio diem, quæ meas lacrymas sistere possit.

Ἐδέ με, γυναῖκες παραμυθούμεναι. Ἐπερ γὰρ
βαίαιτης τὸ τραχύνεσθαι κύμασι τῆ βίᾳ τῶν ἀνά-
μων τινασσομένης, καὶ ποταμῶν ἀφ' ὑψηλοῦ κατα-
ρασσόντων μὴ φέρεσθαι ἄνευ ἤλου, καὶ ἐμὸν, εἰ μή-
τηρ ἐγὼ, τὸν ἀτίμως ὁμοῦ καὶ ἀδίκως τῆς ζωῆς
ἐκχωρήσαντα φίλτατον Υἱὸν ὀλοφύρεσθαι. Ἐμὸν
γὰρ τὸ μὲν ὄλον ἦν συγκατελοεῖν τῷ Υἱῷ καὶ συν-
εῖναι καθ' ἕδου. Ἐπεὶ δὲ με πάσης τῆς ἐπιθυ-
μίας τυχεῖν οὐ συγχωρεῖ τὰ τῆς φύσεως, ὅσον γοῦν
ἑμαυτῆ χαρίσασθαι ἱκανή γίνομαι, οὐκ ἀφιλόστοργ-
ος ἐλεγχθῆσομαι μήτηρ. Οὐ διαλείψω θρηνοῦσα
δὸν κατὰ γαστρός ἤνεγκα, ὃν εἰς φῶς τὸδε πρωτ-
νεγκα, ὃν ἐθρεψάμην. Οὐ συγκαλέσω θρηνοῦσα,
ἵνα μοι τὰ δάκρυα προκαλέσωνται· προκέκλινται
γὰρ οἴκοθεν καὶ παρώρμηται, καὶ προάγεται τοῖς
ὀφθαλμοῖς δακρῶσθαι ἤδη, ὅτι μὴ αὐτοῖς εὐρυτέραν

(7) Somnum vocat corporis et animi dissolutionem ex doctrina ipsius Christi, qui mortuos dormire dixit, uti Lazarum cæterosque quos e mor-

A Cæcos videndi munere donasti, surdis auditum instaurasti, impeditis lingua vocem explanasti, manus et pedes mancos in integrum restituisti, quantum et quam multorum miraculorum tu unus fuisti auctor, ac quod maxime est, inortuos velut ex somno (7) exsuscitasti. Ego quod talis Filii Mater vocarer, gloriabar. Ubique enim tuorum miraculorum erat recordatio, ibi et tu bene audiens aderas; quo vero tui fama pervenerat, illic et me, quæ te genuissem, felicem predicandam censebant. Nunc vero exiguum tempus sat fuit, ad pervertenda hæc in stetus et lacrymas. Commota est autem, Nate mi, tua afflictione omnis creatura. At quod unumquodque elementorum singulatum sustinuerit, non difficile fuit videre; ne qua accessio fiat cæteris animo meo percurrendis; cum tamen ad me pertinere iudicarem, unoquoque casu cor meum percelli. Siquidem sole tenebris obducto, obducta sum tenebris; ac terra concussa, concussa sunt mihi membra. Cum vero saxa sunt perfissa, et velum discissum, non potuit cor meum non discindi: sepulcra sunt aperta, ego haud aliter fui affecta, quam qui ad sepulturam effertuntur. Quoties quis nuntiabat structas tibi a Judæis insidias, gravius ego timebam periculum vero: neque enim tui amor leves sollicitudinum cogitationes mihi injiciebat, sed metuebam tibi ea quæ nemo sibi ipse metueret. Lapides in te sublatos audivi, ac me lapide sensi frigidiorum. Quid vero? occubuit Joannes, et tuæ cervici securim impendentem fingebam. Is cui tu visum donaras, e synagoga est ejectus, et ego sævam tui persecutionem apud me volebam. Jam vero Lazarus tuo beneficio morte exemptus, ad necem rursus est quæsitus, et hic de te mihi renovabatur formido. Sed hæc eo sunt progressa, ut metum attulerint; quæ vero nunc evenerunt, sinem metui imposuerunt, atque initium stetus et luctus mihi

Sinite me, quæ huc solatium allaturæ accessistis, mulieres. Si enim mare fluctibus et vi turbatum ventorum non potest non intumescere, et flumina ex alto delabentia absque sonitu ferri nequeunt: certe fieri non potest, si modo ego mater sum, ut non lugeam Filium clarissimum. Debebam enim descendere comes individua simul cum Filio ad inferos, posteaquam nulla me voluptate frui natura permittit. Atqui utar eo, quod saltem mihi ipsa conciliare possum, solatio: non ego expeis arguar pietatis erga Filium Mater: non desinam, quem utero gestavi, deslere: non convocabo (8) illas, quæ deplorent, quem in hanc lucem produxi, et quem educavi, ut mihi provocentur lacrymæ; propendent enim et erumpunt, atque dolor oculis oboritur, quod exitum illis non dent latiorum. tuis ad vivos revocavit.

(8) Hæc consuetudo fuit Judæorum.

Unde, quæso, mihi ipsa lenimen conquiram? quemadmodum multus licet matribus, relictæ alicujus spe prolis. Neque enim ea mihi suppetit, ita ut talissors hæc sit, quæ infra omnem mitigationem prostrata jaceat.

At quo dignitatis quam facile mihi Filius fuisset evectus? Nam quis tanta potiri gloria quivisset, atque ille, nisi famam apud homines consequendam magis fugisset, quam sectari alii sint soliti? Quid vero? nonne damnarunt nullius criminis reum? Non enim contradici potest. Quibus unquam destitit beneficiis suos afflicere homicidas? hæc quam consolationem non propellant et respiciant? quos ploratus mihi non exercent? Quidvis perpeti malim, quam sic Filium indefectum relinquere. Inique profecto facerem, talem ego mater adepta filium; puderet me quoque matrum, quæ hoc (si contingat) nomine potius student dici parentes, quam uteri gestatione, quam partu, quam educatione pueri; hæc enim naturæ aliquis tribuat, illud vero non est ejusmodi, ut etiam mulieribus a naturali affectione alienis non sit commune. Multæ namque sæpenumero educaverunt infantes a se degeneres, illud vero recte matres allicit. Peperi, cum Filium peperi, eratque hoc mihi maxime voluptatis causa, mihi enim videbar me parere, neque sciebam me hominibus parere furis agitatis, mihi autem ipsi ejulatus, fletus et lacrymas eniti.

Nec sane ab aliis ad me allato nuntio, Filii mortem deploro (fortassis enim acerbius ita fuisset malum). Ipsa his contorta sum oculis, manibus et pedibus clavis perfixum, ipsa hasta sauciatum, ipsa astans sitientem audiui, et tel cum aceto bibentem vidi, neque animam me præsentem deposuit. Ad hæc quam in mensam prætereo mæstitudinem? Qui non sanguinolentam extrudo lacrymas? Age, o charum pectus, profundos suppedita mihi gemitus; vos, autem oculi, scaturigines instar lacrymas profundite, nunc enim gemitus et lacrymis mihi est opus, hisque copiosis, ut pro dignitate fleam et plorem. Si quis magis novus est ejulatus, si quis lacrymarum fons abundantior, nunc mihi omnes adsint, et fletum quam maxime augeant, neque enim dilectissimum volo deplorare et interquiescere, et iterum depiorare atque iterum, sæpiusque ac sæpius: sed flere perpetuo, et in universum nunquam desinere.

Pei n' h' i' invidia Filium perdidit; invidia mihi luctum peperit. Cum quibus miseris dulcissimum matris nomen commutavi? Non sane in levibus mea versatur calamitas: omnium matrum dolores meum dolore non attingunt; omitto illusiones, sputi injectiones, colaphos, flagra cæteraque (cum magnis enim magni sæpe sunt conflictati), ad caput malorum venio, crucem, clavos, hastam (nisi ea quoque exigua sint et fletu indigna), hæc quantam luctus magnitudinem non exigunt? Invidia, invidia (lethiferum in optimos quosque semper jactum telum, idque inde, unde minime quis suspicetur)

τὴν διέξοδον ἐπιδίδωμι. Πόθεν δ' ἂν ἐμαυτῆ πορισάμην παρρησίαν; Ὡς ἂν τε δὴ πολλαῖς μητέρας, ἐπειρα: ὑπολειμμένης γονῆς; Καὶ μὴν οὐδὲ τοῦτο παρῆν. Ἐὰ τοῦδε τοιαῦτα, ὡς καὶ παραμυθία: ἠετιόσθαι.

Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ μικροῦ τινας ἀξίων εἶναι μοι τὴν γῆν; Καὶ τίς τοσαύτην ὡς ἐκεῖνος ἠδυνήθη καρποδοῦσθαι δόξαν, εἰ μὴ τὸ δόξαν πρὸς ἀνθρώπων λαμβάνειν πλέον ἦν φεύγων, ἢ μετεδώσαν ἕτεροι; Τί δαί; Οὐχὶ μὴδὲν ἀδικοῦν τὴν καταδίκην ὑπέστηκαν; Τούναντιόν μὲν οὖν, οὐδ' ἔστιν εἰπεῖν, ὅσα τοὺς φρονεῦτά; οὐ διέλιπεν εὐποιῶν. Ταῦτα εἶνα παραμυθίαν οὐ διακρούσεται; Ποίους οὐκ ἀνάγει μοι θρήνους; Πᾶν ὅτι οὖν ἐλοίμην παθεῖν ἂν, ἢ τὴν γῆν ἀδίκρυτον ᾗδε καταλιπεῖν. Καὶ γὰρ τοιοῦτος παιδὸς χρηματίτασα μήτηρ, ἀδικοῖν ἂν, ἂν μὴ τοῦτον θρηνῶ. Αἰσχύνοιμι δὲ καὶ μητέρας, αἷς ἐκ τοῦδε μᾶλλον, ἂν που συμβῆ, περισπούδαστον εἶναι μητέρας οὖσας γνωρίζεσθαι ἢ τῆ κυοφορίᾳ, καὶ τῆ τόκῳ, καὶ τῆ τροφῇ τοῦ παιδός. Τούτων γὰρ ἂ μὴ τῆ φύσει δοίη τις· τόδ' οὐ τοιοῦτον, οἶον μὴ καὶ γυναῖξιν ἄλλοτριαι; εἶναι κοινόν· πολλαὶ γὰρ πολυλάκις ἐθρεψαν μὴδὲν αὐταῖς προσηκόντα βρέφει; ἐκεῖνο δὲ καθαρῶς γίνεται τῶν μητέρων. Ἐπιτείν ἤνικα ἐτικτον γῆν, καὶ ἦν ἡδούτης μοι μεγίστης τὸ χρέημα. Ἐμαυτῆ γὰρ τίκτειν ἐδόκουν· ἐλάθονον δὲ ἄρα τοῖς ἀλάστοροις τίκτουςα, ἐμαυτῆ δ' εἰς κλαυθμούς γεννώσα καὶ γέου; καὶ δάκρυα.

Οὐ παρ' ἄλλων πυθομένη τὴν τοῦ παιδὸς θρηνησίν· τάχα γὰρ ἐξ ἀγγελίας τὸ πάθος ἀμβλύτερον ἦν. Αὐτῆ τοῖς ἐμαυτῆς εἶδον ὀφθαλμοῖς, ἤλως τὰς χεῖρας διαπειρόμενον καὶ τοὺς πόδας, αὐτῆ λόγῳ τραυθέντα, αὐτῆ πάρισταμένη διψῶντος ἤκουσα, καὶ χολῆν σὺν ὄξει ποτιζόμενον εἶδον, οὐδὲ τὴν ψυχὴν ἐφῆκε μὴ παρουσίᾳ; ἐμοῦ. Πρὸς ταῦτα ποῖα παραλίπω θρήνων ὑπερβολῆν; Πῶς οὐκ αἵματι κλάω, Ἄγε, ὦ φίλον στέρον, βαθεῖς ἀνάπεπέ μοι τοὺς στεναγμούς· ὤμεις δ', ὀφθαλμοί, κροντηρῶν προχεῖτε τὰ δάκρυα. Νῦν γὰρ στεναγμῶν καὶ δακρύων ἐμοὶ δεῖ, καὶ τούτων ἀφθόνων, ὡς κατ' ἄξιον αἰδέξω καὶ ὀλοφύρωμαι· εἰ τις καινότερος ὀδύρμῳ; εἰ τις δακρύων δαφίλεστέρα πηγῆ, νῦν παρὶκω μοι πάντα, καὶ τὸν θρήνον εἰς ὅσον πλείστον ἐτείνετω. Οὐ γὰρ τὸν φίλτατον ἐγὼ βούλομαι θρηνεῖν, καὶ παύεσθαι, καὶ αὔθει, θρηνεῖν, καὶ τοῦτο πολλάκις, ἀλλὰ θρηνεῖν μὲν αἰεὶ, παύεσθαι δὲ μὴ εἰσάπαξ.

Οἱμοί, διὰ φθόνον ἀπόλεσα τὸν γῆν, διὰ φθόνον τὸ πένθος ἐμοί. Οἷαις συμφοραῖ, ἀπευεμῆν τὸ μὴ τῆρ καλεῖσθαι. Οὐ γὰρ ἐπὶ μετρίοις ἐμοὶ τὸ πραττειν κακῶς. Πασῶν δὲ μητέρων πάθη, τοῦμὲν παρῆγεκε πάθος. Παρημί τοὺς ἐμπαιγμούς, τοὺς ἐμπυσομούς, τοὺς κολαφισμούς, τὸ φραγγέλιον, τὰλλα· δεινὰ γὰρ δεινῆς πολλὰ πολλοῖς ἡμιλήθῃ. Ἐπὶ τὸ κεφάλαιον εἶμι τῶν δεινῶν, τὸν σταυρῶν, τοὺς ἤλους, τὴν λόγῃν· εἰ μὴ δ' ἐκεῖνα μικρὰ, μὴ ὡς οὐκ ἄξια θρηνηθῆναι· ταῦτα ποῖων ὀδύρμων οὐκ ἀπαιτεῖ μέγεθος; Φθόνος, φθόνος ἦν ὁ τάδε συγκινώσας ἐφ' ἡμῖν τὰ δεινὰ, ὀλέθρον ἐπὶ τοῖς βρεφί-

στοις ἀεὶ πεμπόμενος βέλος, καὶ μᾶλλον ὄθεν οὐκ ἂν A
τις ὑπίδοιτο. Φθόνος ὁ καταγιγῶς τρόπον ἐν μέσῃ
τῇ τοῦ πιστεύειν τοῖς λάθρα φθονοῦσι γαλήνῃ ναυά-
γιον ἐπιφέρειν φίλων.

Ὡ σταυρὲ καὶ ἤλοι καὶ λόγχῃ, καὶ σὺ, τάφῃ, καὶ
ὄσα ἄλλα τὴν παρούσαν μοι συνετήρασθε τραγω-
δίαν, μόνῃν ἐμὲ πασῶν μητέρων ἐξ αἰῶνος ἐμέλ-
λετε τηλικαύταις συμφοραῖς περικλύσειν ἀθρόα
γενόμενα; Καὶ μὴν ὑμῶν ἕκαστον ἀρκοῦσαν ἔλαχε
δύναμιν λύπαις βαπτίσει ψυχὴν, καὶ μηδὲν ἐνδεῖν
ὥστε μὴ οὐ τὰ χερίσταν πάσῃν δοκεῖν. Ὁμοῦ
δὲ πάντων ἐπιχειρέων, πῶς ἐνέγκω τὸ βάρος;
Πῶς δὲ ἄλλοις ἐφ' ἐκάστῃ διακρῦσω, καὶ πᾶσιν ἀρμό-
ζοντας ἀνάγω τοὺς θρήνους; ἂν μὴπω δυστυχητά-
σης ἔνοιαν ἀναλάβω μητρὸς, εἰς ὄσους ἐγὼ παθοῦσα
τοῦτο καταφέρομαι θρήνους. Ἄν ἐπὶ νοῦν ἀναβῆ B
μήτηρ ἐτέρα πρὸς τάφον υἱὸν παραπέμψατα, τὸ
ἐκείνης με διδάσκει πάθος τὴν ἐμὴν συμφορὰν.
Παντὶ γὰρ δεινῷ τοῦμὲν τοῦτο περιτιθεῖσα δεινὸν,
κατὰ παντὸς τὰ πρῶτα φέρον ἔρω. Ὡ πονηρὸν συν-
έδριον Ἰουδαίων! Οὐκ ἄρα πρόγονος ὑμῖν ἦν Ἄ-
βραάμ, ἀλλὰ τις ἐθρῶς δαίμων τῶν πρῶτων, εἴτα
φθόνος καὶ φόνος καὶ θάνατος, καὶ εἰ τι που κακὸν
ἄλλο περὶ γῆν φιλεῖ σπρέφασθαι. Οὐδὲ γὰρ Ἄβραάμ
ὑμᾶς ἐξεπαίδευσεν νόμον τοῖς οἰκείοις ἐπιβουλεύειν,
ᾧ τῶν ἀφορήτων ἐδόκει κἄν ξένος παρήλθε λαθῶν,
μηδὲν εὐ ὑπ' αὐτοῦ πεπονθῶς. Καλὸν τὸ θῦμα τῇ
ἐορτῇ καταβάλετε· καθαρὰς χερεὶ τῶν ἄλλων Ἰε-
ρεῖων ἀπήρξασθε, οὐδὲ τῆς ἡμέρας ὑμᾶς αἰδῶς ἔσχεν
ἀσαστεῖλαι τῆς λύσεως· πῶς δ' ἂν ἄλλοτρίῳ προσ- C
τρήλῃτε, οὕτω κατὰ τοῦ οἰκείου πικρῶς ἐκμα-
νέντες;

a rabie potuit revocare. Quibus modis alienigenam invaderetis, si tam saevo furore in municipem ve-
strum estis invecti?

Ὁμοῖοι τοῦτ' ἐκαίνο, φίλιτατε Παῖ, ὃ μοι Συμεὼν
ὁ γερωὸν ἠνείκατο, ἠνείκα σε πρὸς τὸν ναὸν κατὰ τὸν
νόμον ἀχθέντα ταῖς χερσὶν ἐβάστασε βρέφος ἔτι,
τὸν οὖν θάνατον. Νῦν τὴν ῥωμαίαν ἔγνων ἐκείνην
ἦν εἶπε τὴν ἐμὴν διελευσεσθαι μέλλειν ψυχὴν. Ὡ
πρέσβυ, κἄν εἰ μηδὲν ἄλλο σοι προσέριπται ποτε
περὶ μηδενός, ἐκ τοῦδε μόνου σε αὐτὴ ἐν προσηταῖς
ἄγω. Καὶ διήλθε γὰρ καὶ διέρχεται μοι τὴν ψυχὴν
ἡ ῥωμαία, καὶ τὴν καρδίαν τιτρώσκει, καὶ τὰ
σπλάγχνα σπαράττει. Ὡ; εὐ μάνα μοι νῦν σαφέ-
ς ὁ τότε πρῆν ἀσαφέας. Οὐὸν πενθοῦς, οἶα δάκρυα, D
φίλιτατε Παῖ, προῦξενήσας μοι θανάτων, καὶ θρίνου;
ἐκ θρήνων; Ἄλγεινός μὲν, ὅτι τὸ γλυκὺ σε φῶς
οὐδεὶς μοι οἰδῶσι βλάπτειν· ἤδει; δὲ ἄλλως, ὅτι τας
ἀεὶ προηγούμενας ὀδύνας τοῦτοισι ἐκχέουσα, εὐτονω-
τέρην ἐμαυτὴν παρέχω τοῖς ἐφεξῆς. Ὡ; ἀπόλοιτο
κακῶς ὃ; σε τοῖς κατὰ σοῦ πνέουσι προῦδωκεν. Ὡν
φίλον μὲν ἡ μαθητεία ποιεῖν ἐδόκει· τὸ δὲ οὐδὸν
εἶναι χρηματικῶν, ἀνέπεισεν ἐκρήξαι τὸ μῖσος· ἐν
εὐκαιρίῃ. Μηδενὶ τοιαυτοῦ ποτε γένοιτο φίλος, ὅς
ἀεὶ πρὸς ἀργύριον κέχηεν. Οὐ γὰρ εἰς μακρὰν ἀλ-
λήλαις φιλία καὶ φιλαργυρία συνέσσονται. Κἄν γὰρ

A fuit, quae in nostrum caput haec devolvit mala,
invidia, inquam, procellae modo, in media qua
fidimus clanculum invidentibus et mordentibus,
tranquillitate naufragium involvere solita.

O crux, o clavi, o hasta, et tu o sepulcrum,
reliquaque quaecunque hanc mihi adornastis tra-
gœdiam, mene solam inter omnes matrem post
hominum memoriam tot tantisque ærumnis in
unum impetuosisissime confluentibus a vobis involvi!
Sed magnum unumquodque vestrum habuisset
pondus, ad immergendum luctibus animum meum:
nec quidquam defuisset, quin extrema pati visa
fuisset. Nunc vero omnibus simul incumbentibus,
quo pacto onus feram, qua ratione unicuique
satis illamentabor, ac omnibus pares accommo-
dabo fletus? sin nondum matris infeliris induam
animum, in quantos ob hoc luctus provolvat. Si
quando in mentem venerit alterius matris filium
ad sepeliendum efferentis, illius dolor meam mihi
refricabit miseriam, meum enim malum inter
omnia mala, quibuscumque possit componi, primas
per omnia ferre video. O malitiosum Judæorum
concilium! non vester profecto fuit parens Abra-
hamus, sed malus aliquis genius ab initio, deinde
livor, homicidium et mors, et si quod aliud malum
circum terram volitari solet (9). Non enim Abra-
hamus vos docuit, mortis insidias locare populari-
bus vestris: cui non ferendum videbatur, si pere-
grinus aliquis se inscium, non affectus ab ipso prius
beneficio, præterisset. Egregiam certe victimam
huic festo delegistis (puris manibus alia admi-
stratis sacra), neque vos diei pudor aut reverentia

Hoc scilicet illud est, Nave amantissime, quod
Simeon venerandus ille senex sub involucris indi-
cavit (cum te in templum de more comportatum
manibus excepit, etiamdum infantem), mortem
videlicet tuam. Nunc denique illum sentio enseme,
quem cor meum penetratum dixit. O cauta veri-
tate suspiciende vir, etsi nihil unquam aliud de
quoquam vaticinatus esses: hinc solum ego te
inter vates collocarem, nam penetravit, et pene-
trat cor meum gladius, et animum meum vulneri-
bus opplet, et viscera laniat. Quam valde clare
nunc illud mihi est perspectum, quod tunc
obscurum erat! Quos tua morte concitasti mihi,
Fili charissime, mœrores? quas lacrymas, quos
fletus et fletibus ortos? duos illos quidem quod te
lucem suavissimam, me non sinis intueri, dulces
alioqui, quod priores dolores usque se excipientes
inveicem, his exhauriens, me fortiore reddant ad
sequentes. Ut male pereat, qui te in tuam mortem
conjuratis prodidit, quem discipuli munus am cum
facere videbatur: verum animus servus, avante
mancipium, illum coegit, in tempore prodere meu-

(9) Id ex opinione Platonicorum manavit.

tem inimicam et hostilem. Nemini talis contingat A
amicus, qui pecuniis inhiet : neque enim diu
conjunctione sibi mutuo possunt esse amicitia et sitis
argenti aurique : licet enim quandoque cocant
(perfidiosesane), citissime tamen a se dissident atque
secedunt.

Quid autem inscribat quis, mi Nate unice dilecte,
tuo sepulcro ? *Jesus hunc invidia Judæorum,
pro plurimis, quæ in ipsos etiam invitos et re-puen-
tes contulit, beneficiis supplicio crucis remuneravit.*
Quam ipsis invisâ hæc fuerit inscriptio, tibi glo-
riosissima, mihi autem multarum lacrymarum
monumentum. Multa, filii, sunt, quæ letus meos
graviores et magis magisque acerbos efficiunt,
quibus et hoc accedit, quod in sepulcrum con-
jectus sis alienum ; nisi enim exstitissent Josephus
et Nicodemus, quos tui pervasisset miseratio, haud
scio, quomodo nunc jaceres insepultus, abjectus,
et his, quæ cunctis extrema persolvi solent, desti-
tutus. Unum superest, quod mihi lacrymas discuti-
et, si tertio die, quemadmodum prædixisti, resur-
rexeris. Istud videre contingat ! non enim tua labia
unquam contaminavit mendacium. Dehinc taceo,
lacrymis interea dolorem meum fovens atque prode-
cens.

Hæc dum Mater Dei profusis queritur lacrymis,
sensi velut ex alto gurgite, alium ulul re que-
runt, ac mihi ipse silentium imperans, mentem-
que adhibens, auscultavi. Erat autem, ut ex im-
genti conjicere licuit ululatu, subitus mugiens in-
teriorum princeps. Jam enim ex capillo omnia ipsi
pendebant (10). Quæ autem eboabat, hæc erant : •

Hem ! quis hic, qui tam alacri aspectu ad nos
descendit, subnecentem solem referens, plenus
confidentia, non ut cæteri solent, terro velu-
tucelens ? Quid hoc ? ipsum contra intueri nequeo.
En aliud quoque : cur omnes hi qui nostro imperio
hactenus fuerunt subjugati, ipsum circumstant, et
gaudium ineffabile gaudent ? Omnes paratos video
ad exitum, hilaritatem propter liberationem præ-
ferentes : nec jam nostram verentur potentiam,
ne his rebus novis et inusitatis offendar. Hem, co-
piae meæ, opem non teretis ? Vestrum est, aut
hunc comprehensum tenere, aut hoc ipsum illi
persuadere, ut exspectet, neque hoc temporis
mediatur quidquam. O infortunatum me ! lucusque
omnia mihi ex sententia cesserunt : ac ita res meæ
fuerunt, ut meliores esse haud potuerint : nunc
autem, quæ ex utilitate mea fuerunt, evertuntur
et pereunt, contraria vero irruunt, et quod jam
nullus sim, sed occiderim, non tam verbis discro,
quam factis malum invectum sensum prehendendo,
nec prius illis qui hic degerunt, dominari nos sci-
vimus, quam aliis nunc demum succubimus.

Quandiu apud nos quidem mortui fuerunt, non
omnino male habebant se res nostræ ; his vero
subdactis, omnia videntur nobis impendere mala,
nisi forte vice redeant versa, quod me præ cæteris
torquet maxime. Primo enim regnum meum sub-
latum videbo, deinde aufugientes eos qui hacte-

(10) Proverbium in res periculo proximas.

ἔσθ' ὅτε συνάπτουσι, κακῶ ; μὲν, τὰ χεῖρα ἐκ κλί-
αυθις διάστησαν. Ἔϊεν.
argenti aurique : licet enim quandoque cocant
secedunt.

Τί δ' ἐπιγράψειεν ἂν τις τῷ σῶ τάφῳ, φίλιτε
Παί ; Ἰησοῦν τούτου τῶν Ἰουδαίων ὁ φθόνος εἰ καὶ
μὴ φέρειν ἠδύνατο, πολλῶν ὁμῶς αὐτοῖς εὐεργε-
σιῶν ἀρξάντα, σταυρὸν θανάτῳ ἡμεῖψαντο. Ὁ ; ἐχ-
θρὸν μὲν ἐκείνοισι τοῦ πύγγραμμα, σοὶ δ' εὐκλείετα-
τος, ἐμοὶ δὲ πολλῶν θαυρῶν ὑπόμνησις. Πιλλὰ τὰ
τοῦς ἐπὶ σοὶ μοι θρήνου ἀκμάζειν ποιούντα, τέκνον,
πρὸς οἷς καὶ τὸ εἰς τάφον ἀλλοτρίον σε πεσεῖν. Εἰ
γὰρ μὴ παρῆν Ἰωσήφ καὶ Νικόδημος, οἷς μόνοις
τοῦ σοῦ σώματος οἶκτος εἰσῆλθεν, ἀγνωῶ πῶς οὐκ
ἂν νῦν ἀταφος, ἀπορος, ὧν ἐχρῆν ἔρημος, ἐκείτο ;
Ἐν μόνον ἀφανίστει τὰ δάκρυα, εἰ τριήμερος, κατὰ
τὴν αὐτοῦ πρόβρῃσιν, ἀναστήσῃ. Καὶ ἴδοιμι τοῦτο.
Οὐ γὰρ ἔστιν ὅτε ψεύδος ἐμόλυσε τὰ σὰ χεῖρα.
Σιγῶ τὰ λοιπὰ, δάκρυσι δὲ μόνοις τοῦντεῦθεν τὸ
πένης, ἀγω.

lacrymis interea dolorem meum fovens atque prode-

Ταῦτα τῇ : Θεομητρὸς ἀποδυραμένης, ὡς ἀπὸ
βαθέων οἰμῶζοντος ; ἡσθόμην ἐτέρου τινός. Καὶ πάλιν
δη σιγή, ἑμαυτῷ παραγγελίας, καὶ προσσχῶν τὸν
νοῦν, ἡκρωμῆν. Ἦν δὲ ὡς ἂν οὖν οἰμωγαῖς ἐξη-
χεῖτο παρῆγε συμβάλλειν βρυχώμενος κάτωθεν ἄδης.
Ἦσθ γὰρ ἀπὸ τριχὸς αὐτοῦ τὰ πάντα ἡρτήθη. Ἄ δ'
οὖν ἐφθέγγετο, ἦν τοιαῦτα :

Ἔα ! Τί ; οὗτος πρὸς ἡμᾶς καταβήλυθε φάδρ' εἰ-
δαί, ἀμυδρὸν ἐλέγχων τὸν ἥλιον, πλήρης θάρ-
σους, οὐ κατὰ τοὺς ἄλλους συγγνώμων ; Τί τοῦτο,
Οὐδ' ἀντιβλέπειν αὐτῷ δύναμαι. Ἔτερον αὖ κλίην
τοῦτο. Τί πάντες ὅσοι τῆς ἡμετέρας ἀρχῆς περι-
στάντες αὐτὸν, ἠδονὴν ἀρῆτον ἔδονται ; Πάντας
ὁρῶ παρασκευαζομένους πρὸς ἐξουδόν, φειδύμενα
μεταλαθόντες ἐκ κατηφείας, οὐδ' ἐπιστρέφονται
τῆς ἡμῶν ἐξουσίας, μήπου τὰ νεώτερα δυσχεραί-
νωμεν ταῦτα. Ὁ δυνάμεις ἐμαί, οὐκ ἐπικουρήσατε ;
Ἦμέτερον ἢ καὶ τ. ὅσον καθείρσαντας ἔχειν, ἢ
τοῦτ' αὐτὸ πείσεσθαι προσδοκᾶν, ὅσον οὐκ ἦσθ.
Ὁ τάλας ἐγὼ ! Μέχρι μὲν τοῦδε καλῶς ἡμῖν πάντα
προὔχῳρει καὶ τοιαῦτα παρῆν ἂ μὴδ' ἂν βελτίω γιν-
έσθαι ἠδύναμεθα· νυνὶ δὲ ἀνατέτραπται, καὶ ὑποβ-
ρεῖ μὲν τὰ χρηστά· προσελεύει δὲ τάναντία. Καὶ
τὸ μηκέτι μηδὲν εἶναι, ἀλλ' ἐκτριβῆναι, οὐ λόγῳ
μανθάνομεν· Ἐργῳ δ' ἐπιπεσὸν αἰσθησεί λαμβάνο-
μεν. Καὶ οὐ μάλλον ἡμεῖ ; τῶν ἐνθάδε τὸ πρῶ-
τον ἐπιστήμεν ἀρχοντας, ἢ ἄλλοις ὑποκύφωμεν
ἦσθ.

Ἔως μὲν οὖν νεκροὶ παρ' ἡμῖν, οὕτω πάντῃ
κακῶς ἂν ἡμῖν ἔχοι τὰ πράγματα· τούτων δ' ἀφαι-
ρεθέντων, πάντα δοκεῖτω τις ἡμῖν ἐπιχειροῦσθαι τὰ
δεινὰ, εἰ μὴ τόγῃ ἀντίστροφον, ὃ με καὶ μάλλον
ὀροεῖ, πρότερον μὲν ἡμετέραν καταπασθεῖσαν ἀρ-
χὴν εἶσομαι, ἢ τοὺς ὑφ' ἡμῖν ἀποδράντας. Ὁ μοι

τῶν κακῶν! Ἐμὲ μὲν οἷα τῶν ἄλλων βραχὺς εἴσῃσι **A**
 δεῦρο κατιόντων λόγος, δεῖν ὤμην καὶ τοῦτον παρ'
 οὐδὲν ἄγειν. Ὁ δ' ἄρ' ὑψηλότερος; ἦν ὥστε τῶν
 ἐνθάδε συγκεκλεισμένων εἰς εἶναι δοκεῖν. Καὶ τὸ
 μὲν καὶ τοῦτον τοῖς ἡμῖν προσέχουσι μέλλειν ἐγγρά-
 φεσθαι ἡδονὴν παραίχεται· τὸ δὲ πᾶσι δρασμῶ
 γόρον διδόναι, τοῦτο δὲ τῶν συμφορῶν ἔσχατον.
 Ἄμεινον ἦν μοι πάντων παρ' ἕνα τούτων δεσπόζειν
 ἢ καὶ τοῦτον δυστυχῶς ἐγχανόντι σὺν αὐτῷ καὶ τοὺς
 ἄλλους ἐμέσαι.

Κατεπόθη μικρῶ πρόσθεν ἡμῖν ἑτερός τις· Λά-
 ζαρος ἦν ὄνομα τῷ νεκρῷ. Τοῦτον τῶν ζώντων τις·
 τὴν νῦν τὰ δεινότερα πάντων ἡμᾶς δρῶντα, τοῦτον **B**
 οἶμαι τυγχάνειν· πρὸς βίαν ἀνέσπασεν, ἱκανῶ
 τιμι πλεον τῆς ἐνθάδε τούτου διατριβῆς ἐγγρο-
 νήσαντα. Ἐγὼ δὲ καὶ τότε μὲν ἤλγουν πάσχιον
 οὐκ εἰσθότα· ἔφερον δ' ὁμως ἐν οὐδενὸς μόλις
 τὴν ἕνα τιθείς. Νῦν δὲ περὶ πάντων ὁ κίνδυνος.

Εἰ δὲ τοῦτον ἀληθῶς εἶναι συμβαίνει τὸν ἄφ'
 ἡμῶν ἀρπάσαντα Λάζαρον, τὴν περὶ τῶν ἐσχάτων
 ἀνάγκη νῦν φέρειν. Ὅς γὰρ καὶ πόρρωθεν φωνήν
 ἀφ' αὐτοῦ ἰκάνθη, ὡστ' οὐδ' ἡδυνήθημεν
 ἐνδὸς ἐλευθερίαν ἀποκαλύσαι, τί οὐκ ἂν ἐργάζετο
 περιφανῶς ἐμβαλὼν εἰς τὴν ἡμετέραν; Οἱ μοι,
 πάντα μὲν δηλώσειν αὐτὸν, πᾶσαν δὲ ἐνθένδε λείαν
 ἐλάσειν. Ἐμὸς τέως Ἡλίας τις ἐθαυμάζετο, καὶ
 πρὸ ἐκείνου Ἐνώχ, οὗς οἱ δεῦρο κατιόντες, μακρὰ **C**
 καταγελάσαι τῆς Ἰσῆς αὐτοῖς διεγούοντο καθόδου.
 Οὗτος δὲ, κίττοι μὴ κατὰ ταυτὰ τῆς ἀθανασίας ἐκεί-
 νης μεταλαβῶν, ἀλλὰ καὶ δόξας ἦδη κρατεῖσθαι,
 ὑπερέχει τοῖς ὄλοις. Ἄλλ', ὦ τί πῆθω; βέβλημαι,
 πέπληγμαι, καθήρημαι, δεδεμαι.

Οὕτω καὶ τὸν ἄξιον ὀδυρόμενον ἐδεξάμην εἰς
 ὤτα, καὶ παρ' αὐτοῦ τὴν αὐτοῦ κατάλυσιν ἔγνων.

Ἄρα δὴ τῆ φύσει τῶν ἀνθρώπων κατὰ τοῦ πονη-
 ροῦ μεγαλαυχέσθαι. Ἦ γὰρ οὐκ ἠγαπημένη, ἡγα-
 πημένη ἐκλήθη, καὶ Θεοῦ τετύχηκεν ἔραστοῦ. Εἰ
 γὰρ πατὴρ παῖδα φιλεῖ διότι γεγέννηκε, καὶ Θεὸς
 πάντως ἄνθρωπον διὰ δεδημιούργηκεν. Ὅς αὐτὸν
 τοῦ μὲν πρόσθεν τυράννου τέθεικε κρείττω· ἐκεί-
 νου ἐξ τῆς τυραννίδος παραλυθείσης δεσμὰ κατε- **D**
 ψηφίσαστο καὶ τάρταρον καὶ κλοιὰ. Ἔδει μὲν γὰρ
 ἡμῖν βοήθειας κακῶς ἔχουσι· τῷ δὲ παρουσίᾳ τοῦ
 βοηθεῖν ἦν. Εἰ γὰρ τὴν οὐρανὸν πλῆροί καὶ τὴν γῆν,
 καὶ αὐτὸς πάντα πεποιήκε, δῆλον ὡς καὶ μόνος ἂν
 αὐτῆς πάντα δύναιτο. Καὶ τούτου μὴ πρὸς ἡμᾶς
 καταβάντος, σκιά πάσης ἀνθρωπίνης ἐπιουρίας
 ἰσχύς. Ἄ γὰρ τοσοῦτος προφητῶν ὀριθμὸς, οὐδὲ
 τῆς Ἰουδαίας παρακινῆσαι ἰσχυρῶς εἰδωλα, ταῦτα
 Χριστὸς· ἐλθὼν ὡσεὶ καπνὸν ἐκλιπεῖν ἐκ πάσης
 ἠνάγκασε γῆς. Τῆς γὰρ κατὰ τὴν πρώτην ἐντολὴν
 παραβάσεως, καὶ τῆς μετὰ τοῦτο πρὸς τὰ εἰδωλα
 τῶν ἀνθρώπων αὐτομολήσεως, ἰσχυροτέρα· τὴν ἐξυ-

mus sub jugo nostro detenti fuerunt. Hec mala!
 Arbitror equidem oportuisse, sicut alios qui huc
 descendunt, parvis facio, ita hunc quoque me nihili
 loco ducere. Atqui hic elatior, quam ut videretur
 aliquis esse illorum qui hic conclusi tenentur.
 Quin et hoc me gaudium affecit, quod putaverim
 hunc quoque in matriculam illorum, qui mihi pa-
 rent, inscriptum iri; quod vero omnibus effugiendi
 viam monstravit, id calamitatum omnium est
 extremum. Consultius fuisset me cæteris, absque
 hoc, omnibus imperasse, quam una cum ipso, alios
 quoque biantem evomere.

Absorptus est nobis pridem alter quidam (Lazaro
 erat nomen mortuo): eum aliquis vivorum (quem
 hunc ipsum, qui nos tam male nunc multat, hunc,
 inquam, esse opinor) per vim abripuit, longiuscule,
 et diutius quam ipse hic est, apud nos versatum.
 Ego equidem tunc quoque dolui, passus ea quæ
 non soleo: tul. nihilominus, exiguam rationem
 unius esse habendam ratus. Nunc vero de omni
 est periculum.

Quod si revera hic est, qui nobis eripuit Laza-
 rum, necesse est ipsum extrema moliri. Qui enim
 procul hinc absens edita tantum unica voce effu-
 cit, ut unius liberationem inhibere nequiverimus:
 quid non patraturus est, cum aperte in nostram
 regionem irrui? Hei mihi! sicine illum depopulari
 omnia? itane hinc prædam abigere? Nactenus me
 tenuit admiratio Eliæ cujusdam, et ante ipsum
 Enoch: quos ii qui huc descendebant, perquam
 ridere suum nuntiabant descensum: hic autem non
 ejusmodi immortalitatis particeps, sed et gloria po-
 litus, eminet inter omnes; sed, heu! quid patior?
 ejicior, verberor, evertor, vinculis constringor.

Sic ululantem audivi inferorum principem, a-
 que ex ipso vastationem ipsius intellexi.

Nunc tempus est, quo natura humana adversus
 hostem gloriatur malignum. Quæ enim dilecta
 non fuit, dilecta est vocata (11), et Deum nacta
 est amasium. Si enim pater filium, propterea
 quod ipsum genuerit, amat, Deus quoque homi-
 nem, quod illum condiderit, prorsus diligit, et ob
 id tyranno, cujus jugo premelatur antea, potentio-
 rem fecit. Illius autem tyrannide sublata, damnavit
 et vincula et Tartarum atque catenas. Nobis enim
 misere afflictis opus erat auxilio: in ipso vero
 auxilium erat situm. Si namque cælum et terram
 implet, atque omnia ipse fecit, manifestum est,
 eum solum omnia posse. Qui nisi ad nos descen-
 disset, vires universæ opis humanæ, umbra fuis-
 sent. Nam quæ tantus prophetarum numerus, ne-
 que Judæorum potuerunt abolere simulacra, ea
 Christus accedens, veluti fumum evanescere ex
 universa terra coegit, quandoquidem primi viola-
 tione præcepti et post hanc, cæco hominum avidis-

(11) Sumptum est hoc ex Osee c. 1, v. 9.

sime ad simulacra concurrentium, impetu, efficaciorum suum erga humanum genus amore opponens signum suum redintegravit, et ad priorem usum reduxit. Hic ille est figulus, quem Jeremias vidit. Hæc collapsi vasculi per manus ipsius sublevatio, et unde ad artificem gloria rediit, luti reflectio reformatioque.

Ast, o admirabile opus ! admiranda fuit prima nostri fictio, digna habita manibus et inspiratu Dei (quæ nimirum manus et inspiratus Dei intelligit) ; admiranda magis reflectio (idque tanto, quanto melius et acceptius est, bene affici, quam quempiam, aliqua re accipere) adeoque firmior et stabilior. Videmus enim homines, saltem illos qui mentem habent, si domum collapsam instauraturi sint, robustiora tutioraque prioribus elaborare ædificia altera, ne idem ruinæ metus impendeat iterum. Quod autem homo facere consuevit, qui non multo magis hoc Deo quis tribuat ? Certe bona Deum suppeditare hominibus, primordio naturæ humanæ fuit adnatum ; adeo ut qui vivat, non tam æceram spirando adducat, quam Dei utatur beneficio. Supererat autem ut bonis imponeret fastigium, id erat ipsum se nobis, et nos sibi communionem naturæ assimilare, et e morte reducere, atque hæreditate donare regni cælorum. Quis enim, ubi se ipsum dare oportuit, promptissimus fuit : cui rei etiam si maxima sit, ille pepercerit.

Magna igitur hæc sunt, sed neque aliena, neque ex eorum numero, quæ fieri non possunt, Deum pro hominibus fieri hominem, manentem interim Deum et per carnem a se assumptam universam carnem vitæ restituere. Tam gloriosus contra inimicum confictus, et tam splendida ab eodem reportata fuit victoria. Quid enim ? hoccine tantum, hominem per insidias impostoris lapsum, et humi misere jacentem, adeo elevari, quantum exsistere ab eo quod ab initio obtinere videbatur ? Itaque quam propter prævaricationem jussi sumus habitare terram, non tam exsillii locum quam coloniam ad tempus assignatam esse credimus. Nam incolimus etiamdum hodie paradisum spe, et bonis, quibus ille abundabat, fruimur, et quo nihil nobis est, naturam nostram habemus quæ assideat Deo et Patri, potestatemque accepimus ut stamus Dei filii, adeoque dii. Age vero, possetne quis dicere utrum felicius vivere nobis sit permissum, an Deus majore nos amore prosequatur ? Nemo, opinor. Quid reddemus Domino pro omnibus quæ dedit nobis ? Sive enim cælum et terram, et omnia quæ in eis sunt, proponat, regias homini extractas videre licet ; sive hominem iungat, et immortalitate ornet, et excellentia propriæ imaginis vestiatur, quis non hunc illum esse judicet, qui bene velit beneque faciat homini ? sive etiam paradisum plantis amœnum faciat et hominem in eo collocet (euge felicitas), sive inde exigat et morte damnet, ea de causa, ne malum longius et longius serpit,

A τοῦ φιλανθρωπίαν ὁ ποιητῆς ἀντιπραθεῖς, τὸ πλάσμα τε ἀνεκτίησαστο, καὶ πρὸς τὴν προτέραν ἐπανήγαγε οἰκειότητα. Τοῦτο ὁ κεραμεὺς δὲν εἶδεν Ἰερემίας· τοῦτο ἦ τοῦ διαπεσόντος ἀγγεῖου τῶν ἐκείνου χειρῶν ἀνάληψις, καὶ πρὸς ὅπερ ὁ τεχνίτης ἠύδοκει, τοῦ πηλοῦ κατὰπλασις τε καὶ μετατύπωσις.

Ἄλλ', ὡς τοῦ θαύματος ἰθαυμαστὴ μὲν καὶ ἡ πρότερα πλάσις ἡμῶν, χειρῶν καὶ ἐμφυσήματος ἀζωθεῖσα Θεοῦ· ὅτινά ποτε χεῖρ καὶ ἐμφύσημα νοεῖται Θεοῦ· θαυμασιωτέρα δὲ ἡ ἀνάπλασις, καὶ τοσοῦτον, ὅσον τοῦ, τὴν ποιῆσαι ὑπὲρ τίνος, τὸ παθεῖν ὑψηλότερον καὶ φιλανθρωπότερον. Καὶ ὅθι καὶ ἔδραιοιτέρα. Ἐὶθὲ γάρ που καὶ ἀνθρώπων τοὺς νοῦν ἔχοντας πεσοῦσαν οἰκίαν ἀνασκευάζοντας, ἀσφαλῆστερα τῶν προτέρων ἐκπονοῦντας εἶδον τὰ δεύτερα, τοῦ μὴ πάλιν τὸν Ἰσον φόβον τῆς πτώσεως ἐπηρτησθαι. Ὁ δ' ἄνθρωπος ἂν ποιήσῃσι, πολλῶ μᾶλλον τοῦτ' ἂν τις δοίη Θεῷ. Καὶ μὴν καὶ τὸ μὲν τοῖς ἀνθρώποις Θεὸν τὰ χρηστὰ παρέχειν, σύγχρονον τῇ τῶν ἀνθρώπων γενέσει, καὶ οὐ μᾶλλον ζήσας τις ἀέρος ἔσπασεν ἢ εὐποιίας μετέσχε Θεοῦ. Ἐδεῖ δὲ τὸ κεφάλαιον ἐπιτεθῆναι τῶν ἀγαθῶν. Τότε ἦν, ἐκυτόν τε ἡμῖν, καὶ ἡμᾶς ἐαυτῶ τῇ κοινωσίᾳ τῆς φύσεως οἰκειῶσαι, καὶ ἐκ θανάτου ἀναγαγεῖν, καὶ κληῖρον δοῦναι τὴν οὐρανῶν βασιλείαν. Ὁ γάρ, οὐ καὶ αὐτὸν ἐχρῆν ἐπιδοῦναι, μέγα τὸ πρόθυμον παρασχόμενος, τίνος ἂν ἄλλου, κἂν μέγιστον ἦ, φείσαιτο ;

C Μέγα μὲν οὖν, οὐδὲν δὲ ἄτοπον ἢ ἀδύνατον, καὶ ἀνθρώπων ὑπὲρ ἀνθρώπων γενέσθαι τὸν Θεόν, μένοντα πάλιν Θεόν, καὶ διὰ τῆς αὐτῶ προσληφθεῖσας σαρκὸς, πᾶσαν ἀνανεώσασθαι τὴν τῶν ἀνθρώπων φύσιν. Οὕτω γὰρ εὐπρόσωπα δοκεῖν εἶχε καὶ τὰ τῆς πρὸς τὸν ἐχθρὸν συμπλοκῆς τε καὶ νίκης. Τί γάρ τοσοῦτον εἰ ἀνθρώπων πεσεῖν καὶ ταπεινωθῆναι κακοτεχνήσας, ὑπὸ Θεοῦ καθαιροῖτο ; Ὅσον εἰ οὐπερ εἰδόμεναι κρατεῖν ὑπὸ τούτου τῆς ἀρχῆς ἀπαλλάττοιο. Ἐνεῦθεν καὶ ἦν ἐκ παραθέσεως οἰκεῖν κατεκρίθημεν γῆν, οὐχ ἄε καταδικῆν, ἀλλ' ὡς πρόσκαιρον παροικίαν εἶναι περὶ ὁμοῦ· καὶ ἤδη γε ταῖς ἐλπίσι τὴν παράδεισον αὐθις οἰκοῦμεν, καὶ τῶν ἀγαθῶν ἐκεῖ κατατροφούμεν, καὶ τὸ δὴ παντὸς μείζον οὐτινοσοῦν, ὅτι τὴν ἡμετέραν φύσιν συνέδρον ἔχομεν τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ. καὶ τέκνα γενέσθαι καὶ ἡμεῖς Θεοῦ καὶ θεοί, ἐξουσίαν ἐλάδομεν. Ἄρα τούτων ἔχοι τις ἂν εἰπεῖν ἢ ἡμᾶς ἔχχωρεῖν εὐδαιμονότερον πράξει, ἢ τὸν Θεὸν φιλανθρωπότερῳ χρῆσασθαι τρόπῳ ; Οὐδεὶς, οἶμαι. Τί ἀναποδώσομεν τῷ Κυρίῳ περὶ πάντων ὧν ἀναπεδώκεν ἡμῖν ; Καὶ γὰρ ἂν οὐρανὸν παράγῃ καὶ γῆν καὶ ὅσα ἐν τούτοις, βασιλεία πάρεστιν ὄρθην οἰκοδομούμενα τῷ ἀνθρώπῳ· ἂν τὸν ἀνθρώπων αὐτὸν πλάττων ἀθανασίαν τε μεταδιδῶ καὶ ἀξίωμα περιτεθῇ τὴν οἰκίαν εἰκόνα, τίς ἂν οὐ τὸν ἀνθρώπων εὐεργετοῦντος εἶναι τοῦτο λογίσαιτο ; Ἄν παράδεισον φυτεύῃ καὶ τὸν ἀνθρώπων ἐν αὐτῷ καθ' ἑρῆν ; Εὐ γὰρ τῆς μακαριότητος. Ἄν ἐκείθεν ἐξάγῃ καὶ θανάτῳ καταδικάζῃ, φειδῶ τοῦ προβαίνειν ἑσσεῖ τὸ κικόν ; Ἄν δὲ καὶ Θεὸς ὧν,

ἄνθρωπος· γίνεται δι' ἡμᾶς καὶ σάρκα φορῆ, καὶ πᾶνθ' ὅσα παθεῖν πιστεύεται πάσῃ καὶ εἰς ἄδου κατέρχεται, κάκειθεν ἀνέλθῃ, καὶ εἰς οὐρανὸς ἀνάγῃ, καὶ βασιλείαν αὐτῷ δωρηται, καὶ συνδραίῃ τὴν ἡμῶν φύσιν τιμᾷ πατρικῇ· καὶ ταῦτα πάντα ποιῶν ὡς χάριν μᾶλλον λαμβάνων ἢ διδοὺς διακείμενος φαίνεται· Ἐγὼ μὲν οὐδ' ἀμυδρῶς ἐνοῶσαι τὸ πῆλαγος τῆς χρηστότητος· μὴ τοι γὰρ ἀξίως ὑμῆσαι οἶός τε γίγνομαι. Ὁ δὲ παρ' ἄλλου χρηστένος εἰπεῖν ἔχω, καὶ τοῦτο καὶ μάλα ἐρῶ· ὡς ἡγαλῦθη τὰ ἔργα σου Κύριε· πάντα ἐν σοφίᾳ ποιήσας· σὺ σαυτοῦ μόνος ἀξίως ἐπαινέτης· σὺ γὰρ ἰδοὺς ὅσα ἐποίησας, καὶ ἰδοὺ λίαν καλὰ.

Δεῦρ' ἴτε τῶν προπατόρων χρῶσι, πατριάρχων ἡμεγύρεις, συστήματα προφητῶν, δεῦρ' ἴτε συνειρτάσονται ἡμῖν. Νῦν γὰρ ἐκεῖνα παρούσιν ἡμῖν ἐξέστι βλέπειν, ἅπερ ἰδεῖν τῆς μεγίστης εὐχῆς ἦν. Καὶ ὁρᾷτε γὰρ πάντες, καὶ χαίρετε πάντως τῶν ἐλπίδων ἤδη κεκρατηκότες. Ἐγὼ πειθόμεαι καὶ τοὺς ἀγγέλους μεγίστης εὐφροσύνης εἶδος τὴν πρᾶγμα ποιήσασθαι. Φιλάνθρωποι γὰρ, ὅτι καὶ φιλανθρώπων λειτουργοῦσι δεσπότη. Οἱ γὰρ ἐνδὸς ἀμαρτωλοῦ μετανοίας προσιόντος ἠδονῆν μεγάλην ἠδόμενοι, τίνα οὐκ ἂν ἔλαβον εὐθυμίαν τῶν ψυχῶν ὡς περ ἐξ ἀφῆτηρίας ἅμα καὶ σφοδρῶ τάχει, ὅπως ἑαυτῶν ποιουμένων τὸν ἄδην; Καὶ νῦν δὴ συχαίρουσι συνούσας αὐτοῖς ταῖς ψυχαῖς. Τοῦ γὰρ ἄδου κενωθέντος, γέμει μὲν πνευμάτων προφητικῶν οὐρανός, γέμει δὲ δεικίων, γέμει πατριάρχων. Καὶ ἀπόστολοι μετ' ἐκείνου· ἔστιν ἐν ἐπέλαθον τόπον ἐν οὐρανῷ, καὶ μάρτυρες, οὐκ εὐαρίθμητος προσθήκη τοῖς οἰκῶσιν ἐκεῖ. Ὅσοις τε καὶ τοῖς ἄλλως πολιτευσαμένοις Θεῷ οὐράνιος ἀπονεμένηται χώρις. Οὗτοι γὰρ τὰς πολλὰς πληροῦσι μονάς, ἅς ἐν τῇ τοῦ Πατρὸς οἰκίᾳ Χριστὸς εἶναι διδάσκει. Καὶ πένθος μὲν ἐξελέγεται πανταχόθεν, ἀντισεινήκεται δὲ χαρὰ, ὅφ' ἦς καὶ τὴν πρόσθεν μετὰ τὴν πῶσιν κακοπραγίαν ἐξελείφομεν τῆς ψυχῆς. Κατὰ γὰρ τὸ πλήθος, φησὶ, τῶν ὀδυνῶν μου ἐν τῇ καρδίᾳ μου αἱ παρακλήσεις σου· εὐφρανὰς τὴν ψυχὴν μου. Καὶ πάντα ἀντίστραπται. Καὶ οἱ ταπεινοὶ μὲν ἡμεῖς ἀνυψώθημεν, καὶ ἀνῆχθημεν ἐκ λάκκου ταλαιπωρίας, καὶ ἀπὸ πηλοῦ ἰλύος. Ὁ δὲ ὑπερψῶν ἑαυτὸν καὶ ὑπὲρ τὰς τοῦ Λιβάνου κέδρους ἐπαίρων, παρῆλθε, καὶ ἰδοὺ οὐκ ἔστιν οὐδέν. Καθήμενται γὰρ οἱ φραγμοὶ πάντες αὐτοῦ, καὶ τὰ ὀχυρώματα εἰς δειλίαν ἐπίθη. Τοιοῦτο τροπαῖον ἔστρεψεν ἡμέτερος βασιλεὺς, οὐ στρατιὴν ἐπαγόμενος, οὐκ ἐν ἵππῳ τὸ θαρρῆν ἔχων, οὐκ ἄπλα κινήσας, οὐ μηχανὰς τοῖς ὀχυρώμασι τῶν ἐναντιῶν προσαγαγών. Ἀλλὰ καὶ μόνος αὐτῆς τῶν ἐναντιῶν καταλύσας δυνάμεις· παντοδύναμος γάρ. Καὶ τὸ πρᾶγμα οὐ πόρρω ἀνίγματος. Ὁ γὰρ ταπεινός, ὁ πτωχός, ὁ ἀνέστιος, ὁ μὴ κλίνειν τὴν κεφαλὴν ἔχων που, ὁ τόσα καὶ τόσα παθῶν καὶ τελευταῖον θανῶν, οὗτος ἐν νεκροῖς γεγονός, στέ-

A sive Dens cum sit, homo propter nos fiat, et carnem gestet, et omnia, quæcunque passus creditur, patiat, et ad inferos descendat, et indidem redeat, et in cælum ascendat, et regnum homini donet, et naturam nostram assensu paterno dignetur; hæcque omnia eo animo faciat, ut potius gratias dedisse, quam retulisse videatur? Ego equidem nec intelligere vel obscure, nedum prædicare dignis laudibus mare illud bonitatis queo; quod vero ab alio sum mutuatus, ut dicam hoc scilicet eloquar. Quam magnifica facta sunt opera tua, Domine! Omnia cum sapientia fecisti, tu unus tui ipsius præco dignus. Tu enim nostri quanta feceris, et quam pulchra eadem.

B Adeste hic vos avorum cæus, patriarcharum concilia, prophetarum collegia, adeste hic, festivum hunc diem nobiscum celebraturi. Nunc enim illa videre nobis contigit quæ unice optanda fuerunt. Estote omnes aspectu hilares, et gaudeat spei ex omni parte cœnantes. Credo equidem hanc rem, etiam angustis causam dedisse lætitiæ maximæ; amore enim ducuntur hominum, quemadmodum Dominus, cui ministrant, summo amore homines est complexus. Qui namque voluptatem capiunt maximam, quoties peccator unus pœnitentia ducitur, et ad mentem redit, qua non afficiantur lætitia, cum tot animas, tam subito, relicto post tergum inferorum principe, velut missas factas cernunt? Atque nunc quidem animabus apud se præsentibus gratulantur, et invicem gaudent. Nam evacuato inferno plenum factum est cælum spiritibus prophetarum, plenum justorum, plenum patriarcharum: et post hos fuit quoque locus in cælo, quem occuparunt apostoli et martyres, accessio illis qui ibi habitant, innumrabilis: præterea sanctis, et alias Deo morigeris hominibus, distributa est regio cœlestis. Hi enim explent multas habitationes illas, quas Christus in domo Patris sui esse docet; atque inde omnis dolor est propulsus undique, ac in ejus locum successit gaudium, quo etiam priorem illam, post lapsam acceptam cladem ex animis dolemus. Nam pro multitudine (ut ille ait vates) *dolorum meorum, consolationes in corde meo*, exhilarasti animum meum, et omnia in diversum cesserunt: atque nos humi obiecti, in altum sumus subliti, et educti de lacu miseræ, ac luto cœni sordidi. Qui autem se ipse extulit (12), et super cedros Libani caput exseruit, occidit, et jam non est amplius. Subversa namque sunt valla ipsius, et munimenta in formidinem versa. Hujusmodi tropæum rex noster statuit, nullo adducto exercitu, non in equis fiducia collocata, non motis armis, non objectis muro tormentis, sed sua solius potentia hostium vires fregit, utpote omnipotens. Quæ sane res non longe abest ad ænigmata. Ille enim, qui abjectus, qui mendiculus, qui illaris, qui nec

(12) Generis humani æternum hostem et adversarium intelligit, qui etiam efferre se conatus est super omne quod est Deus.

ubi caput reclinaret sortitus; qui tot et tanta passus, ac postremo etiam morte percipit; ille, inquam, ad mortuos progressus, coronam ab omni regno et potestate, et principe tenebrarum direptam asportavit. Antehac quidem forte numerabat adversarius quot jugo regni sui premeret, nunc vero certa numeri ratio iniri nequeat eorum qui contra hunc cum Christo militant. Atque tunc irasci poterat, si non multis imperare visus fuisset; nunc vero intolerabilia pateretur, nisi ex his qui ipsi militant, modestiores revocarentur.

Possim et hæc adjicere, ac fortassis non abs re. Nox erat a priori Adamo usque ad novum Adamum; dehinc vero dies illuxit omnibus quem inducere novit Sol ille justitiæ qui occubitum nescit. Hiens erat, et omnia frigore peccati obtorpuerant, illinc circumstabat periculum, hinc pigrities tranquillitatem straverat. Caligo erat, et qui se de die ambulare putabant, videre nequibant; post vero clara serenitas per nubes sive depulsas sive discussas prorumpens, enituit, nullum subterfugium sole permittente. Dissidium erat et bellum, et multam occisionem in homines invexerant, postea pax alta denuntiata est. Talia sunt admirabilia Dei opera, gloriose prædicata ab angelis, decantatu celebratuque digna ab hominibus, horrenda dæmoniis, et laudata a creaturis omnibus. Illustrem autem nobis salutem reddidit Dei cœlitus in terram descensus, illustrem partus virgineus, illustrem et fuga morborum agritudinumque a medico Christo propulsorum, inter cætera tamen maxime illustris resplenduit in ipso Christi ad inferos descensu, et regni, quod contra nos obtinuerat adversarius, eversione; atque illo munere, quo nobis potestas est data conculcandi et proterendi caput ipsius. Adde quod nec digne a nobis exigantur gratiæ, sed satis sit bonum duceem sequi, et recta contendere ad regiam.

Prodeat forsitan huc in medium aliquis eorum, qui aviditate discendi tenentur, ac roget: Quamobrem, cedo, diutius super terra, quam sub terra sua consilia annuntiavit Servator, et cur utrumque tempus ternione definit, illud quidem annorum, hoc vero dierum? At qui opinor huic, antequam totam quæstionem proposuerit, responsum in mentem venturum, neque opus fore doctore. Omnes enim a Deo sumus docti. Reputet autem hæc apud se, quibus modis vitam nostram adhuc viventibus corpus varias turbas excitet, et infinita extrinsecus impedimenta accidant: animæ vero quæ apud inferos sunt, nullo clauduntur septo, corporibus videlicet exutæ. Unde illis longiore continuatioreque opus fuit disciplina (ut quemadmodum aqua sæpe cadendo cavat lapidem, sic et sermo animam emolliret); his, cum sint aeri facillime cederet, similes, talis fuit natura, ut statim potuerint animo percurrere, quæ ipsis sunt nuntiata. In utrumque autem tempus ternio introducitur, propterea quod multa ac varia sit ejus præstantia: nam et primus

Α φανον κατά πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας καὶ τοῦ κοσμοκράτορος τοῦ σκότους ἀνήρηται. Καὶ πρότερον μὲν ἴσως ἠριθμῆται πόσων ἐβασίλευεν ὁ ἐχθρὸς· νῦν δ' οὐδὲ τὸν ἀριθμὸν δύναται· ἂν ἀκριβοῦν ὄσοι Χριστῷ στρατηγούμενοι, τοῦτον καταγωνίζονται. Καὶ τότε μὲν εἶχεν ἂν δυσκοιλιεῖν, εἰ μὴ πολλῶν τυραννεῖν ἐδόκει· νῦν δὲ τὰ δεινότερα ἂν πάσχοι εἰ μὴ μετριώτεροι τῶν αὐτῷ συμβαλλόντων ἀνακυρήττονται.

Ἐχω καὶ ταῦτα προσθεῖναι καὶ ἴσω; οὐ περιττῶς. Νῦν ἦν ἐκ τοῦ πρώτου μέχρι τοῦ νέου Ἀδάμ· τὸ δ' ἐντεῦθεν ἡμέρα πᾶσιν ἀνέσχεεν, ἣν ὁ τῆς ἀικαιοσύνης ἥλιος οὐδε ποιεῖν, ὁ μὴ δύσιν εἰδῶς. Κεῖμων ἦν καὶ νεκάρκωτο πάντα τῷ ψύχει τῆς ἀμαρτίας· τὸ δ' ἐντεῦθεν ὁ κίνδυνος περισσῆται, τὸ δ' ἐντεῦθεν σταθῆρά γαλήνη ὑπέστρωται. Ἀχλὺς ἦν· καὶ δοκοῦσι τοῖς ἀνθρώποις ἐν ἡμέρα πορεύεσθαι, βλέπειν οὐκ ἦν· τὸ δ' ἐντεῦθεν αἰθρῶν καθαρὰ πᾶσιν ἐβράβη, τῶν νεφῶν εἰ τ' ἐλαθέτων εἰ τε διαλυθέντων τῷ μηδεμίαν ὁδορομίην ὑφισταμένῃ τλήψ. Μάχη καὶ πόλεμος ἦν, καὶ πολλὸν τὸν ἐλεθρον κατασκευάζον τῶν ἀνθρώπων· τὸ δ' ἐντεῦθεν εἰρήνη βαθεῖα κεκύρωται. Τοιαῦτα τοῦ Θεοῦ τὰ θαυμάσια, δοξαζόμενα μὲν ἀγγέλοις, ἀξίμνητα δὲ ἀνθρώποις, φρικτὰ δαίμοσι, καὶ ὑπὸ πάσης αἰνούμενα κτίσεως. Λαμπρὰν μὲν ἡμῖν τὴν σωτηρίαν ποιεῖ καὶ τὸ κτεθῆναι Θεὸν ἐπὶ γῆς οὐρανόν, λαμπρὰν δὲ καὶ τὸ παρθένον τεκεῖν, λαμπρὰν δὲ καὶ τὸ πᾶσαν νόσον καὶ μαλακίαν ὑπὸ θεραπευτικῆς φυγαδεύθηται. Χριστῷ· Ἔστι δὲ ἀρίστη πάντων κἄν τούτῳ ἱσμπρᾶ, τὸ εἰς ἄδου καταθῆναι Χριστόν. Καὶ τοῦ μὲν ἐχθροῦ καθ' ἡμῶν ἀρχὴν ἀφελέσθαι· ἡμῖν δὲ δύναμιν δοῦναι τὴν ἐκεῖνου πατεῖν κεφαλὴν. Πρὸς τὸς εἶμι μὴ δὲ τὰς πρὸς ἀξίαν ἀπαιτούμεθα χάριτας πρὸς αὐτοῦ, ἀλλ' ἀρκεῖ τὸ ἔπισθαι καλῶς ἐστηροῦντι, καὶ τῆς βασιλείας εὐθὺς στέλλεσθαι.

Τάχα δ' ἂν τις τῶν φιλομαθεῖν αἰρουμένων παρελθὼν εἰς μέσους, ἡμᾶς ἔροίτο, τί δὴ ποτε πλείω χρόνον ὑπὲρ γῆν ἢ ὑπὸ γῆν ὁ Σωτὴρ εὐηγγελίστατο τὸ μυστήριον, καὶ δευ χάριν τῶν χρίνων ἐκότερον Τριάδι μεμέτρικε, τῶν μὲν ἐτῶν, τὸν δὲ ἡμερῶν. Ἄλλ', οἶμαι, τῷ τοιούτῳ πρὶν εἰλην ἐκθεῖναι τὴν ἐρώτησιν, τὴν ἀπόκρισιν εἰς νοῦν ἀναθῆναι, καὶ μὴ προσθεῖσθαι μηδαμῶς τοῦ διδάξαντος. Διδάκτοι γὰρ ἔστε πάντες Θεοῦ. Συλλογίσαιτο δ' ἂν ταῦτα καθ' ἑαυτὸν, ὡς τοῖς μὲν εἶμι ζωὴ καὶ σῶμα ἐνοχλεῖ, καὶ μυρία προσπίπτουσι ἐξωθεν αἰτίαι· ταῖς δὲ καθ' ἄδου ψυχαῖς, οὐδὲν ἦν ἐπιτείχισμα, σωματικῶν ἀφειμένας. Κάντεῦθεν τοῖς μὲν πλείονος εἶμι καὶ συνεγεστέρως διδασκαλίας, ἐν ὧσπερ ὕδωρ ἐβλεχὲς πέτρων, καὶ ὁ λόγος κοιλίῃ ψυχῆν· ταῖς δὲ τῷ τοῦ ἀέρος εὐεῖκτω ἀπεικασμένας, καὶ ἀχρόνως σχεδὸν φύσις ἦν προσδραμεῖν τῷ κηρύγματι. Καθ' ἐκότερον δὲ τὸν χρόνον Τριάς εἰσάγεται, ὅτι πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα ταύτης τὰ ὀξιώματα. Καὶ γὰρ πρώτη καὶ ἐνέργεια ἀριθμὸς, καὶ κατ' αὐτὴν ὁ χρόνος· ὁ ἡρώται, καὶ τὸ ὑπερβάλλον δι' αὐτῆς ἐδῆται τὸν ὁ τρῶς

ὁλόθης, καὶ παντὸς οὐτινοσοῦν, ἀρχὴν καὶ μέσην καὶ ἄ
τέλος ὀρίζει, καὶ πρώτη συνεστήσατο σχῆμα, καὶ
ὅσα τὸν παρόντα διαφεύγει καιρόν. Ἐν δὲ τῷ
κράτιστον, ὅτι καὶ Τριάς ὁ Θεός, ὡσπερ δὴ καὶ
μονάς. Τιμᾶσθαι γούν κίνταῦλα διδάσκων τὸν
ἐν Τριάδι Θεόν, ἢ καὶ ἑαυτὸν ἕνα τῆς Τριάδος
δεικνύς ὁ Σωτῆρ, οὕτω καὶ τὰ κατὰ τοὺς χρόνους
διέθετο.

Ταῦτα δὴ καὶ τὰ πρόσθεν βλέποντες οἱ Ἰουδαῖοι,
μὴ προσκοπέτωσαν τῇ σαρκί. Θεὸς γὰρ ὃν γεννητῆ
φύσις γυμνὸν ὄρῳ οὐκ ἂν δύναίτο, ἐν αὐτῇ διαφαί
νεται, καὶ τοῖς τῷ φαινομένῳ προσκρούουσι, ἔχει
παραφαίνειν τὴν ἀόρατον δύναμιν. Ἀλλὰ τούτους
μὲν τῶν ἄλλων προφητῶν οὐκ ἔστιν ὅστις οὐκ
ἠλεγξε πονηροῦς ὄντας, Ἰωάννης δὲ καὶ γεννήμα
σιν εἰκασεν ἐχιθῶν. Τὸ γὰρ ἔθνος ἀτεχνῶς ἐχιθῶν
γέννημα, ἀχάριστον, καὶ δῆγμασι τὸν ἐν κόλποις
θάψαντα διαφθεῖρον. Οὗτοι γὰρ καὶ πολλὰς ἐνέ
δρας δι' ἐρωτήσεων τῷ Σωτῆρι προσῆγον· ὁ ἐξ,
ταύτας διέλυεν. Οἱ δὲ τὴν ἐν τοῖς μύθοις ὕδραν μι
μούμενοι, τῆς πρώτης κεφαλῆς τεμονομένης, ἐτέ
ρην ἀνίσχειν παρείχον ἑτοίμως. Καὶ ταύτης ἀφαι
ρουμένης, οὐδὲ τρίτην προβάλλειν ἡμέλουν, εἶτα
ἄλλην ἐπ' ἄλλη, μέχρις οὐ πολλὰς μὲν προϊσχόμε
νοι, πάσας δ' ἀποβαλόντες, τέλος τῷ συκοφαντεῖν
ἑαυτοὺς καθοπλιζοῦσι. Καὶ οὕτως ἐπιθέμενοι ἐκόν
τες ἐκόντα αἰρούσι, καὶ ἀνάγουσιν ἐπὶ τὸν σταυ
ρόν.

Τὸ γὰρ τὸν λεγεῶσι πνευμάτων ἐπιτιμῶντα, καὶ
ἀνέμους ἰσάνατα, καὶ ἐπὶ θαλάσσαις βαδίζοντα,
θνητῶν ἀνθρώπων, καὶ οὐδὲ πλείστου ἀξίων ἤτονα
φαίνεσθαι, οὐ μόνον τῆς ἐκείνων δυνάμεως γνώρι
σμα, τῆς δὲ τούτου μακροθυμίας δεῖγμα καὶ βαθυ
τέρας οικονομίας. Ἐπεὶ καὶ Θεός, ὡς ἂν καὶ σταυ
ροῦντες συμφῆσαιεν, τοὺς τὴν ἐκείνου τιμὴν ἐξ
αὐτοῦ καθελόντες, καὶ τοῖς νεκροῖς ἀνατεθεικότες
ειδώλοισι, μὴ βίξαις αὐταῖς ἐξαιρῶν καὶ ἀφαιζῶν,
ἐκδηλώσατον ἐκφέρει δῆπου τῆς οικείας ἀνοχῆς
σύμβολον. Ἐγώγ' εὖν οἶδα, δυνάμενον μὲν μὴ πά
σχειν, βουλόμενον δέ. Πλὴν ἔδει τὸ μέτρον τούτους
τῶν οἰκείων πατέρων πληροῦν· κἀκείνων ἐπὶ τὸν
τῶν προφητῶν φόνον ἐμόσε κευρωκῶτων, ἐπὶ τὸν
ἐκείνοις προλεγόμενον ἤξειν, ὅπερ ἱκανὸν ἔσται
πολλὴν τοῖς τῶν πατέρων ἀμαρτήμασιν ἐνεργεῖν
τὴν ἀπολογία. Εἰ δὲ τοῦτο τὸ γέγονε καὶ τὰ πα
λαιὰ τῷ νέῳ τολμήματι συνεσφύεται, ἄθλιοι μὲν
οἱ γεννήσαντες, τοῦ τῶν προφητῶν φόνου· ἀθλιώ
τεροι δὲ τῆς χριστοκτονίας οἱ γεννηθέντες. Πονηρὰ
μὲν γὰρ ἡ γνώμη τῷ ἔθνει, καὶ μάλιστα τοῖς τοῦ
νόμου προϊστασθαι ἐπαγγελλομένοις. Ἦγχε δὲ μάλ
λον αὐτοὺς, ὅτι τὸν Σωτῆρα μὲν ἀξίον ἑαυτὸν ὧν
ἐδίδασκε παρέχοντα διὰ πάντων ἑώρων· ἑαυτοῖς δὲ
συνεῖδησαν ὅτι πόρρω πλανωμένοις τῶν νομικῶν
διαταγμάτων. Καὶ γὰρ αὐτοῖς, τὸ μὲν βίβη καὶ τρό
ποις εὐδοκίμεῖν (καὶ γὰρ καὶ ἄλλως ἐπίπουν) ὀλι
γωρίας ὡς ἀχρηστον ἤξιοῦτο. Πολλοὶ δὲ τοῖς λόγοις
καὶ ταῖς διδασκαλίαις βέροντες ἦσαν· καὶ γὰρ καὶ

A sua vi numerus est, et per ipsum tempus est dis
tributum, et excellentiam per hunc declavavit is
qui ter quaterque beatus est: et rei uniuscujus
que principium, medium ac finem determinat, et
primam figuram constituit, et quæcunque hoc
tempus afferri non patitur. Unum autem est su
premium, quod Deus, sicut unitas est, ita et ternio
sit, vel hinc nos docens Servator, venerari in ter
nionem Deum, aut ostendens se ex ternione esse
unum. Ita quoque se habent, quæ ad tempus attinent.

Hæc igitur, et ea quæ præcesserunt, conspiciati
Judæi, desinant carnem circumcidere, Deus enim
(quem natura genita cernere nequeat) in ipsa
conspectus est, sic ut his qui conspectum ipsum
rejecerunt, potentiam quæ visu percipi nequit, os
tendere possit. Sed hos nemo inter alios prophetas
fuit, qui non improbos esse pronuntiavit. Joannes
autem soboli viperarum assimilavit. Nam revera
gens hæc propago est viperarum, ut qui virulentum
morsu illum interemerent, in cuius sinu foveban
tur. Hi sunt, qui per multas percontationes Serva
tori laqueos struxerunt, hi qui hydram illam quæ
in fabulis est, imitati, unius amputati capitis loco
e vestigio, quod porrigerunt, habuerunt alterum,
et hoc sublato non cunctati sunt obsistere tertium,
dein aliud post aliud: donec multis porrectis et
detruncatis ad extremum se calumniis armarunt,
atque his urgentes volentem volentes corripue
runt et ad crucem abduxerunt.

Eum namque qui spirituum legionibus imperat,
et ventos sedat, et per mare ambulabat, inferio
rem videri hominibus mortalibus, ac non multo
præstantioribus, haud dubie indicium facit quæ
vires sunt horum, et argumentum probet quanta
sit tolerantia et quam immensa prudentia illius:
posteaquam Deus cum sit (ut ipsi qui eum cruci
affixerunt, fateri coguntur) illos qui gloriam ipsius
ei detraxerant, et simulacris mortuis tribuerunt
radicitus non exstirpaverit, evidentissimum pa
tientie ei propriæ signum demonstrat. Ego quidem
scio potuisse eum non pati; sed voluisse, siqui
dem necesse erat majorum suorum illi absolverunt
ceptum, ut quemadmodum hi in prophetarum
conspirarunt necem, ita ipsi uno consensu progred
erentur ad eum qui ab illis prædictus fuerat,
quod profecto patrum criminibus egregium queat
afferre patrocinium. Quod si id est factum, et ve
tera scelera novo cumulentur ausu, infelices sunt,
qui genuerunt ad prophetarum cædem, infeliciores
qui geniti sunt ad Christi mactationem. Mala illi
nationi mens est ac præcipue iis qui legibus
præesse dicuntur. Hoc autem maxime illos habuit
male, quod viderent Servatorem se dignum præ
bere his quæ docebat: sese vero sibi conscios esse
quod longe a præceptis legum aberrarent. Nam
vita et moribus probari (quod alioqui difficile est)
negligendum, tanquam inutile, censebant, multi
autem et sermone et doctrina locupletes erant

(quod etiam cuivis volenti facile est), quasi non A ideo vivendum esset ut virtutes exerceamus, sed ut tantum verbis eas usurparemus. Ubi igitur primi ipsis erant assignandi concessus, et in alios supercilium adducendum, ibi statim in ore lex erat Moysis: in quibus vero legem prætergressi, notam sibi inirendam cernebant, mox seniorum objiciebant traditiones. Nam abrogari a magistris illis legem Dei, minus videbatur, quam propriè indulgere libidini (13) et deglutire aliena. Quoties equidem in tanta miraculorum, quæ Servator exhibuit, multitudine Judæos nullo sensu motos video, non reperio cum qua re effertam illorum cæcitatem conferam, ut ejus effigiem qualemcunque assequar. Sed et in ipsis miraculis se educatos esse, et per multa miracula ex Ægyptiorum manu evasisse gloriantur. Ingens quoque hoc fuit prodigium, quod manibus Moysis est administratum; pedibus transire mare Rubrum et per solitudinem iter facientes, cibum et potum invenire non præter admirationem contigit; populi et reges ab ipsis sunt bello superati, urbes vastatæ, terra promissionis occupata, atque hæc quidem miraculorum plena, et eorum quæ miracula æstimantur perfectissima. Atqui nec parentes horum fidos et bene erga Deum affectos in his perstitisse video, ac horum mores nisi eandem quam illi præverunt, viam insisterent, qui commonstrari possit, hos ex illis genus ducere? Cum autem antehac dementia et malitiam, quibus insidiati sunt illi, a quo tot beneficia acceperant, riserim: nunc magis dementatos esse cerno, qui excubitores sepulcro allocent, quia scilicet metuunt hominem mortuum. Nam cedo, si homo mortuus est, quid times? si autem times, cui dubium esse potest conscientiam tuam te quietum esse non sinere, etiamsi tecum ipse contendas lunam (quod fertur) cælo deducere? Hic enim ille est, cui nec difficile fuit etiam super Cherubim eveli. Invidentia (si verum fateri vultis) sanguinem sitire contra Servatorem vos coegit. O probos legum doctores! Non fuit ejusdem animi, omni studio affectare magistros vocari, et alios docendo seipsos exleges facere. Omittamus isthæc.

Prudens judicatis factum tam multa repudiaste miracula, et non Deo in Deum, sed potius in caput vestrum opem tulisse putatis. Vos enim sive in popularem vestrum, non tamen accommodatum vestris moribus, tanquam in popularem invecti estis, sive alienus sit et omnem vobis laudem tribuat, non agnoscitis aliquem esse ex his qui genuini sunt. Jam vero tu mihi Sabbata et illorum violationes objice, ego contra opponam miracula. Hæc enim Christo, haud secus quam umbræ corporibus ubique sunt comitata, et melius esse semper a teoque Sabbatis ipsis, animam servare quam ut perdat, admittere, nisi forte hac quoque causa solem accuses, quod Sabbatis quiescere non no-

πολλή τούτου παντὶ τῷ βουλομένῳ βραδύων ὥσπερ οὐ διὰ τοῦτο βιωτέον ὅτι δὴ τὰς ἀρετὰς ποιῆτον, ἀλλ' ὅτι μόνον βῆτέον. Οὐκοῦν οὐ μὲν αὐτῶν εἶσι τὰς πρώτας εἶναι καθέδρας, καὶ κατὰ τῶν ἄλλων τὰς ὀφρῦς ἀνατείνειν, ὁ Μωσαίως νόμος ἐπὶ γλώσσης εὐθύς· ἐν οἷς δὲ τὸν νόμον παραβαίνοντες τὸν εὐαγγέλιον ἐπιόντα ἐώρων, αὐτίκα τὰς τῶν πρεσβυτέρων προεβάλλοντο παραδόσεις. Τὸ γὰρ ἀκυροῦσθαι τοῖς διδασκάλοις τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον, ἔλαττον ἐδόκει τῆς Ἰδίας ἐπιθυμίας καὶ τοῦ τᾶλλότρια κατεσθῆναι. Ἐγὼ καὶ ὅταν πρὸς τοσοῦτο πλῆθος ὧν ὁ Σωτὴρ ἐποίει θαυμάτων ἀναισθητοῦντας Ἰουδαίους ἐρῶ, οὐκ ἔχω εἶναι τὴν ἀγροικίαν αὐτῶν εἰκάσας, ἄλλ' ἔχειν ἐξέαιμα ἂν τῆς εἰκόσεως. Καίτοι θαύμασι τὸ ἔθνος σύντροφον κομπάζουσιν εἶναι. Καὶ θαύμασι μὲν κολοῖς τῆς χειρὸς λυθῆναι τῶν Αἰγυπτίων, μέγα δὲ τεράστιον τῷ Μωσῶσει χειρουργήσαντι, περὶ δὲ διαδῆναι τὸν Ἐρυθρῶν, τροφῆς τε καὶ ποτοῦ μετασχεῖν γιόντας τὴν ἔρημον, οὐ δίχα τοῦ παρὶδοῦναι γενέσθαι. Ἐθνη τὲ καὶ βασιλεῖς αὐτοῖς καταστρατηγούμενοι, καὶ πόλεις χειρούμεναι, καὶ γῆ τῆς ἐπαγγελίας κληρουχουμένη, καὶ ταῦτα θαυμάτων μεστὰ, καὶ θαυμάτων ἡγουμένων τελούμενα· ἀλλ' οὐτε τοὺς αὐτῶν πατέρας ἐν ἐκείνοις ἐρῶ πιστοὺς διαμεμενηκότας καὶ εὐνοῦς Θεῷ, καὶ τούτων ἡ γνώμη μὴ τὴν αὐτὴν ἐκείνοις βαδίζουσα πῶς ἂν εἶχε δεικνύναι ὡς ἐξ ἐκείνων πατέρων τὸ γένος ἔλκουσιν οὗτοι; καὶ μὲν ἀνοίαν καὶ πονηρίαν ἐγώγε καὶ πρόσθεν τούτων κταταγνύσκων οἷς ἐπεβούλευον τῷ εὐεργετοῦντι, νῦν μᾶλλον ἀνοήτους ἡγοῦμαι, φρουροὺς ἐπιστάντας τῷ τάφῳ, ὅτι νεκρὸν δεοῦκασιαν ἀνθρώπων. Εἰ μὲν γὰρ νεκρὸς ἐστὶν ἀνθρώπος, τί δίδουκα; εἰ δὲ δέδουκα, πρόσδηλον ὡς οὐκ ἐξ ἡσὶ καθεῖδειν τὸ συνειδῆς, καὶ φιλονεικῆς ἐπισαυτὸν, ὃ λέγεται, τὴν σελήνην κατάγειν. Οὗτος γὰρ ἐκεῖνος, ᾧ καὶ τῷ ἐπὶ Κερουθὶν ἐποχεῖσθαι οὐδὲν μέγα. Φόβος εἰ βούλεσθε τᾶληθῆ λέγειν, φωνᾶν ὑμᾶς κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἰνάγκασεν, ὃ τοῦ νόμου χρηστὸ διδάσκαλος! Οὐδὲ γὰρ τῆς αὐτῆς ἡν προαιρέσει; περὶ παντός; τε ποιεῖσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων καλεῖσθαι Ῥαββί, καὶ ἄλλω διδάσκοντι ἑαυτοὺς ὑποκατακλίνειν· μὴ γὰρ τι.

Σοφὸν οὖρα τὸσαῦτα παραγωνίζεσθαι θαύματα, μὴ δὲ Θεῷ κατὰ Θεοῦ, μᾶλλον δὲ τῆς ὑμῶν αὐτῶν κεφαλῆς νομιζέτα βοηθεῖν; ὑμεῖς γὰρ οὐτ' ἂν οἰκείῳ μὲν ὑμῖν, μὴ συμπερομένῳ δὲ τοῖς ὑμῶν τρόποις, ὡς οἰκείῳ προσενοχθεῖτε, οὐτ' ἂν ἀλιότριον; μὲν ἦ, πάντα δ' ὑμᾶς ἐπαινεῖν ἐλπί. οὐκ ἔνα τῶν γνησίων ἡγήσεσθε. Εἶτα σὺ μοι τὰ σάββατα προσβαλῆ καὶ τὴν ἐκείνων περὶδοσιαν· ἐγὼ δ' ἀντιπαραβαλοῦμαι τὰ θαύματα Πανταχοῦ γὰρ πρὴν ταῦτα Χριστῷ, ὡς τοῖς σώματιν αἰσχία. Καὶ τὸ βέλτιον εἶναι, αἰετὸς καὶ κατὰ τὰ σάββατα ψυχὴν σώζειν ἢ ἀπολλύειν. Εἰ μὴ καὶ τὸν ἥλιον γράψαιο, διότι μὴ τοῖς σάββασις ἡρεμεῖν οἶδεν, ἀλλ' ἀνίσχων ἡμέραν ποιεῖ. Καίτοι οὐ μικρῷ τῷ μέτῳ ἐπει-

(13) Domos viduarum devorant, et quæ ibidem sunt adjecta, spectant.

κάτερον ἦν μὴ φανῆναι τὸν ἥλιον ὑπὲρ γῆν, ἢ ἅ A
τοῦτον Θεὸν ὄντα ἐπὶ γε μικρὸν ἐκυτὸν ἐπισχεῖν εὖ
ποιῶντα.

Εἶτα πῶς οὐ τῆς ἐσχάτης ἀτοπίας; εἰ τὸν μὲν
ἥλιον ἠδέως ὄρατε καὶ σχολῆν ἀγῆτε· τὸν δὲ τοῦ
ἥλιου θεσπύτην ἐκεῖνα τηλικαῦτα τελῶντα· ἅπερ
ἥλιος μὲν οὐκ ἂν δύναίτο, δυναμένου δὲ ἄσμενοι
τὴν ὄνησιν ἂν ὑποδέχεσθε· μηδὲν ἀνδριάντος ἀψύ-
χου διαφέρειν κελεύετε; ἄγε νῦν ὄρα τοῦτον, εἰ μη-
δὲ τοῦ παρόντος σαδδάτου ἡσυχίαν ἔγνω τιμᾶν. Καὶ
μὴν τὸ σῶμα μὲν ἀτρεμεῖν νόμφ φύσεως εἶχον·
ὁ δὲ σοὶ μὴ βλεπόμενος Θεός, τὰ μέγιστα πάντων
ἐνεργεῖ, τὸν ἄδην νεκρῶν, τὸν θάνατον ἀπολλύς, B
τὰς ἐξ αἰῶνος ἐκεῖ ταλαιπωρουμένης ψυχὰς τῶν
ἀφύκτων δεσμῶν ἀφίει. Θεοῦ γὰρ ὅστις ἀφείλε
τὸ ἐνεργεῖν, συναφείλεν αὐτοῦ καὶ τὸ εἶναι. Βούλει
μαθεῖν ὅτι Χριστὸς εἰς ἔδου καταβῆ, τὸν τε ἰσχυ-
ρὸν ἔδησεν καὶ τὰ σκευὴ τούτου διήρπασεν; ἄθρει
μοὶ τὴν σεισμὸν, τοὺς στρατιώτας ὑπνοῦντας ὡσεὶ
νεκρούς, σφραγίδας ἀνεπιθουλεύτους μενούσας, καὶ
τὸν φρουρούμενον ἐκλιπόντα τοῦ τάφου τὸ φρού-
ριον, καὶ ἐπὶ τούτοις ἀγγέλων παρουσίαν, καὶ τὸν
λίθον ὑπ' αὐτῶν κυλισθέντα. Ταῦτά σοι τῶν ἀφα-
νῶν ἔστω τεκμήρια, τὰ βλεπόμενα τῶν μὴ ὄρω-
μένων διδάσκαλοι. Οὐ γὰρ σῶματί σοι μόνῃ τὸ ζῆν,
ἀλλὰ καὶ ψυχῇ. Ἡ τάχα καὶ ψυχὴν αὐτὸς ἔχειν οὐ
παροῦσῃ, ὅτι τοὺς σωματικούς πέφευγεν ὀφθαλ-
μοῦς; ταῦτά σοι εἰς νίκης ἔστω τὰ σύμβολα. Πάντα C
μεγάλα, πάντα λαμπρά, πανταχόσε γῆς διαδοθέντα
καὶ πιστευθέντα, καὶ μυριάκις αὐτὸς ἀπιστήης· οὐ
σοι ταῦτα πάσαι προτυποῦν δοκεῖ τὸν Μωσῆν; ἀλλ'
ἐμοὶ δοκεῖ. Τί γὰρ οὐ μέλλει; κατῆλθε κάκεινος
εἰς τὴν τῆς Αἰγύπτου σκοτίαν, πολλὰς καὶ βα-
ρειαίς τῷ δυνάστη Φαραῶ πληγαῖς ἐπεστράτευσεν,
ὑπερέσχε, τὸν λαὸν ἀφῆκε τῆς τυραννίδος, ἀνήγα-
γεν ἐκεῖθεν, τὸν Φαραῶ πανατρατιᾶ βυθῷ θαλάσσης
παρέθετο. Οὐκ ἄδηλον ὡς ταῦτα τῶν μελλόντων
ἤγγισαντο τύποι.

nem simul cum universo exercitu maris gurgiti
cedentes eorum quæ secutura erant, figuras.

Ἐπεὶ τίς ὁ πείθων σὲ τοσαύτην ἀπλῶς περὶ τοῦ
τὸν Θεὸν ἐνδειχθῆναι σπουδῆν; τὸν γογγυστήν, τὸν
ἀχάριστον, ὃν ἦδει σαφῶς αὐτοῦ μὲν καθ' ἐκάστην
ἀπιστησίαν, προσχωρήσαντα δὲ τοῖς βδελύγμα-
σιν. Ἐγὼ πολλαχόθεν ἐξετάζων καὶ πολυπραγμο-
νῶν, τί τῆς σῆς ἀγεννεία· καὶ μικρολογίας χεῖρον
ἂν εὐροῦμι, πανταχόθεν ἄπορος γίνομαι. Τὸ γὰρ,
ἂ. ἂν τις ἠβξάτο γενέσθαι, τούτοις παροῦσι μὴ
προσδραμεῖν, καὶ ἠσθῆναι περιχυθέντα, καὶ ταῦτα
μητε πίνου μητε διαπίνης ἐμποδῶν ἰσταμένης, λέγε
μοὶ σὺ τίνας οὐ χεῖρον, ὧ μέχρι παντὸς ἐπέχειν
καὶ μὴ πιστεύειν τῇ ἀληθείᾳ βουλόμενε; τί δ' ἂν
βέλτιον εὐξαιο τούτου σοι γενέσθαι ποτέ; ἢ τίς
ἐπαγγελεῖται σοὶ μεῖζονα; πόθεν ἑτέρου σοι κρείτ-
τονος; εὐπορία Θεοῦ, μὴ τούτου τυχόντι; τί χεῖρον

verit, sed exortu suo diem efficiat. Atqui multo
magis rationi consentaneum esset solem super
terram non apparere, quam hunc, cum Deus sit, se-
a bene faciendo continere.

Porro annon extremæ est vesaniæ, si solem
quanvis otium agitis cum voluptate intuemini,
quod solis Dominum illa tam eximia facta patrian-
tem, qualia sol non potest, et si posset libenter
commodum illud acceptaretis, nihil ab inanimi sta-
tua differre jubeatis. Agito nunc, spectate hunc,
numquid, cum Sabbatum est, quietem colere sciat.
Equidem corpus naturæ lege quiescere debet.
Is qui a te conspectus non est, Deus opera
B omnium maxima facit, infernum ad interitum re-
digens, mortem perdens, animas illic a sæculo mi-
sere afflictas, ex iis, e quibus effugere non licebat,
vinculis emittens. Quisquis enim Deo hoc detra-
hit, ne bene faciat, una detrahit, ne sit omnino.
Vis intelligere, quod Christus posteaquam descen-
dit ad inferos, fortem vinxerit, et armamenta ipsius
expilaverit: revoca in mentem terræ motum, mi-
lites somno obrutos haud aliter quam mortuos,
sigilla (14) ab insidiis libera et intacta, cum qui
custodiam observabant, excubias post se reliquis-
sent: ad hæc, angelorum præsentiam, et devolutum
ab ipsis lapidem. Hæc tibi, eorum quæ sub aspe-
ctu non cadunt, judicia sunt, visa invisorum velut
magistri. Non enim ut corpore solum, sed et
mente vivas, tibi datum est, nisi forte mentem te
habere non admittas, quod ea oculos fugiat.
Hæc tibi sint victoriæ signa, omnia sunt ma-
gnifica, omnia præclara, ubique terrarum et
tradita et credita, quantumlibet sexcenties tu
fidem deroges. Nonne hæc tibi videtur figuris
olim expressisse Moyses? Mibi procul dubio vi-
detur. Quid enim non egit. Descendit et ipse in
Ægypti caliginem, multis et gravibus contra prin-
cipem Pharaonem militavit cladibus, superavit, po-
pulum e tyrannide exemit, et illinc eduxit. Pharao-
immersit. Non obscurum est, hæc fuisse præ-
cedentes eorum quæ secutura erant, figuras.

Verum quis est qui tibi persuasit Deum
tantum subisse studium propter te solummodo,
murmuratorem te, ingratum, quem aperte vidit in
dies a se desciscere, et ad nequitiam procedere?
Ego profecto in multis rebus vestigans et me con-
ficiens, quod tua de genere indignitate possim
invenire deterius undique destituor. His enim
quæ obvenire sibi quis optarit, præsentibus ani-
mum accommodare et iisdem frui affatim nolle
(præcipue cum absque labore et sine sumptu
fieri possit), qua pravitate (dic tu mihi, quæso,
qui perpetuo detrectas, et profliteri veritatem re-
cusas) non erit pravius? Quid autem desiderave-
ris hac re tibi evenire melius, aut quis tibi majora
annuntiare posset, vel vade tibi commodior Dei

(14) His obsignari curaverat sepulcrum Herodes, ne discipuli (ut ipse opinabatur) corpus suffura-

fiat copia, quem ut non consequaris, quid tibi, **A** ἄν σοί τις καταράσαιο, τῆς αὐτοῦ λατρείας σφί-
 ipsius cultu postposito, gravius quis imprecari pos-
 set. Nam summum malorum, quæ pati aliquis
 posset, est, fide erga verum Deum excidere.

Disce quam sint omnia quæ ad nostram sa-
 lutem coierunt, per omnia fide digna. Angelus
 conceptum virilis satus nescium annuntiavit
 Virgini, sic uti Dominus esset cum ipsa. Angeli
 visi sunt patienti cantantes gloriam et pacem
 et lætitiā tum in terris, tum inter homines.
 Angelus astans Josepho, suspicionem de Virgine
 aimit, atque modo illos cum infante in Ægy-
 ptum deducit, modo indidem reducit. Quorsum au-
 tem opus est recensere angelos; qui interea
 dum hic vixit, Deo ministrarunt verbo; aut
 etiam eos qui post resurrectionem, cum assum-
 ptus esset, apparuerunt discipulis?

Sed et nunc angeli alio sigillo salutem nostram
 contra Judæos obsignant, et resurrectionem confir-
 mant. O miraculum! quantam hæc secum fidem
 trahunt! Nisi enim tantus hominum fuisset con-
 fluxus, sed unus isque semel tantum adfuisset,
 non foret credendum (sed nec Zachariæ illi con-
 tulit) nam si nullum vidissemus angelum, ne-
 quaquam ex se eam res habuisset naturam ut
 nullo præsentē patrocinio, talis, qualis cum
 illud nunc adest, esset. Hæc namque ejusmodi
 sunt ut alia fides non sit desideranda. Talia
 enim argumenta etiamsi nulli alii fidem fecissent,
 satis efficacia fuerunt, quæ stupidissimum etiam
 excitassent. Sed hæc ad hos de his. Finem autem
 dicendi faciam cum hæc adjecero.

Beatus qui Christum, quamvis e ligno pendentem,
 respexerit, sicuti latro ille, qui Deum est profes-
 sus! Felix qui Christum propter pauperes nudum
 legit, quemadmodum Joseph, sive ut Nicodemus,
 bonis operibus Christum unxeris, non exigua erunt
 tibi apud ipsum reposita præmia, sive ut Magda-
 lena et altera Maria unguentum afferens (pium
 opus) Christum colueris; non diu erit, quin Chri-
 stum sis visurus, et gaudium ab ipso auditurus.
 Proficiscere ad latitantes apostolos, et si cum
 Thoma te amligere de resurrectione contigerit,
 merito irasceris, quod Christum ipse cum cæ-
 teris non videris, at non semper; nam conversus
 prosterne te in genua, et crede, ac Deum ipsum
 agnoscendo prædica gloria evectum cum Patre et
 Spiritu in sæcula sæculorum. Amen.

Μάνθανε ὡς πίστεως ἄξια τὰ τῆς σωτηρίας; ἡμῶν
 ἐν πᾶσι πάντα γέγονεν. Ἄγγελος τὴν ἄσπορον
 σύλληψιν εὐηγγέλισατο τῇ παρθένῳ, καὶ τὸ μετ'
 αὐτῆς εἶναι τὸν Κύριον. Ἄγγελοι τικτούση δίδαν
 καὶ εἰρήνην καὶ εὐδοκίαν Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς καὶ
 ἐν ἀνθρώποις ἐφάνησαν φέροντες. Ἄγγελος ἐπιστά-
 μενος τὴν Ἰωσήφ ὑπόψιαν ἐπὶ τῇ Παρθένῳ ἀπὸ-
 ραπίζει. Καὶ νῦν μὲν αὐτοὺς εἰς Ἀίγυπτον κατὰγει
 μετὰ τοῦ βρέφους· νῦν δ' ἐκείθεν ἀνάγει. Τί δὲ
 τοῦς ἐν μέσῳ διακονουμένους ἀγγέλους τῷ Θεῷ
 λόγῳ, ἢ τοῦς μετὰ τὴν ἔγερσιν ἀναληφθέντος αὐτοῦ
B τοῖς μαθηταῖς ἐπιφανέντας ἀπαριθμεῖσθαι;

Καὶ νῦν ἄγγελοι τὴν σωτηρίαν ἀντεπισφραγι-
 ζοῦσι, καὶ τὴν ἀνάστασιν βεβαιοῦσιν. Ὁ τοῦ θαύ-
 ματος! Πρόσῃν ταῦτα πίστιν ἐφέλκεται; εἰ γὰρ μὴ
 τοσοῦτον νέφος ἀνθρώπων παρῆν, ἀλλ' εἰς καὶ
 ἅπασι, οὐ παύσασθαι ἔδει; ἀλλ' οὐδὲ τῷ Ζαχαρίᾳ
 συνήνεγκεν. Εἰ γὰρ μηδένα ἴδωμεν ἄγγελον, οὐκ
 αὐτὰ τὰ πράγματα τοιαύτην ἔλαχε φύσιν, ὡς καὶ
 τῆς ἐξωθεν συνηγορίας ἀπουσίας εἶναι οἷα παρούσης;
 ἐστὶ; ταῦτά τε γὰρ οἷα μὴ προσδεῖσθαι τῶν ἄλλων
 πίστειων. Αἱ τε πίστεεις εἰ καὶ μηδενὶ θάρρειν εἶχον
 ἄλλῳ, αὐτάρκεις καὶ τὸν νωθρότατον διεγείραι.
 Ἄλλὰ τὰ μὲν πρὸς τούτους ἐν τούτοις. Ἔμοι δὲ
 καὶ ταῦτα προσθέντι, τέλος ὁ λόγος ἐχέτω.

Μακάριος ὁ Χριστὸν κἄν ἐν ξύλῳ κρεμάμενον
 ἴδῃ, ὡς ὁ ληστής ὁμολογήσας Θεόν. Εὐδαίμων ὁ
 Χριστὸν διὰ τῶν πενήτων γυμνῶν σκεπάσας ὡς
 Ἰωσήφ. Ἄν ὡς Νικόδημος ἔργοις ἀγαθοῖς σμυρ-
 νίσῃς Χριστὸν, οὐ μικρὰ σοι παρ' αὐτῷ κείσονται
 χάριτες. Ἄν ὡς Μαρία καὶ ἡ ἄλλη Μαρία μύρα
 φέρων, πράξεις εὐαγεῖς, ἀλείψῃς Χριστὸν, οὐκ εἰς
 μακρὰν Χριστὸν ὄψει, καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ χαίρειν
 ἀκούσῃ. Μετάσθῃ πρὸς τοὺς κρυπτομένους ἀποστό-
 λους. Κἄν ὡς Θωμᾶ δισταῖσαι σοὶ συνέθῃ τὴν
 ἔγερσιν, ἴσως ἀγανακτήσῃ τινί, ὅτι μὴ Χριστὸν
 αὐτὸς ἐώρακας σὺν τοῖς ἄλλοις, ἀλλὰ μὴ μέχρι
D παντός, ἀλλὰ μεταβαλλόμενος, προσκύνει καὶ πί-
 στευε, καὶ Θεὸν αὐτὸν ἀνακήρυττε, σὺν Πατρὶ καὶ
 Πνεύματι δοξαζόμενον νῦν, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
 αἰῶνων. Ἀμήν.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΠΛΑΝΟΥΔΗ

ΕΓΚΩΜΙΟΝ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΓΙΟΥΣ, ΕΝΔΟΞΟΥΣ, ΠΑΝΕΥΦΗΜΟΥΣ ΚΑΙ ΚΟΡΥΦΑΙΟΥΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥΣ

ΠΕΤΡΟΝ ΚΑΙ ΠΑΥΛΟΝ.

=

MAXIMI PLANUDÆ

ENCOMIUM

IN SANCTOS ET OMNI LAUDE PROSEQUENDOS APOSTOLORUM CORYPHÆOS

PETRUM ET PAULUM.

(Hanc prolixissimam homiliam, propter codicis defectum dimidio decurtatam ediderat Gretserus, sub nomine Gregorii Nysseni, Lugolstadii anno 1620. Integra nunc prodit ex codice Coislino 1187, addita interpretatione nostra usque ad locum unde incipit editio Gretseri. EDIT. PATR.)

Ἐδόκει μοι λέγειν τι περὶ τῶν ἀποστόλων προθυ- **A**
μουμένων μηδὲν εἶναι πόνου πολλοῦ πρᾶγμα μηδὲ
χαλεπὸν ἐγχειρῆσαι, καὶ μέ τις λόγος τοῦτο τέως
ἀνέπειθεν ὡς οὐκ ἔστιν ἀπορεῖν περὶ οὗτου τις ἂν
τῶν ἀποστολικῶν λέγοι κατορθωμάτων καὶ περὶ ἧς
αὐτῶν χάριτος, ὡς περ οὐδὲ νυκτὸς φέγγους ἀστέρων
διαμαρτεῖν· καὶ τοῦτο γὰρ ὑπερίμνησκεν ὅποι τις
ἀπίθοι τοῦ οὐρανοῦ, καὶ προσεῖχον ἡδέως τῷ λόγῳ,
τὴν ἐγχειρήσειν ἐκ τοῦ βᾶπτου μοι προχωρήσειν
οἰόμενος, ὅτι μηδὲ χεῖρω ἴσως ἐν τοῖς τοιοῦτοις προσ-
δοκᾶν αἰεὶ τὰ βελτίω καὶ τὸ πολὺ τῆς βροτῆς, τῇ
ψυχῇ νέμειν ἐντεῦθεν, ἢ τό γε ἀληθὲς εἰπεῖν σύμπαν,
ἐπειδὴ ἑμαυτὸν προσάγειν, τοῖς τῶν μεγάλων
ἐπαίνους ὁ προσήκων καιρὸς ἐνέστη, καὶ τὰ γε
πρῶτα τῆς αὐτῶν εὐφημίας ἦν ἐν χερσίν, ὁ μὲν
κείθων λόγος ἡμᾶς ἐκεῖνος ἀληθής, εἴπερ ἄλλοτε **B**
καὶ πάλιν προσῆει καὶ ἀφρονία πολλὴ περὶ οὗτου τις
ἂν διεξοί τοι μὴν τούτων ἄξιον λέγειν, καὶ ὅπως
τοῖς ἐπαίνους χρηστέον. Τοῦτο δὲ οὐπω τῶν εὐφώ-
ρων ἐφαίνετο, ἀλλ' ἐνταῦθα καὶ μάλλον τῶν προσ-
ηκόντων λόγων, ἐπεκράτει δὴ σπάνις, ἐνθα συχνὰ
προῦκετο τὰ πρὸς τούτους παρακαλοῦντα, καὶ
τοῦτό μοι δοκῶ πεπονηθῆναι ἀνάγκη. Οὐ γὰρ ἴσης,
οὐκ ἴσης πρὸς ἄμφω δεῖ τῆς δυνάμεως, ἐπειδὴν
πολλῶν ἀπλῶς ἔνεκεν, καὶ αὐθις πολλῶν καὶ με-
γάλων ἐπίη τινὲ τῇ ἔξει χρῆσθαι τῶν λόγων, ὡς περ
οὐδὲ τὴν αὐτὴν εἰποις ἂν ἐμπειρίαν καὶ βῶμην
ὑφελειν ἐκ τῶν ἀναγκαίων προσεῖναι τῷ τε πρὸς
πολλοὺς ἀπλῶς ἀποδουμένῳ καὶ ὃς πολλοῖς ὁμοῦ καὶ γενναίοις τῶν ἀντιπάλων εἰς συμπλοκὰς ἐ-
χεται.

Videbatur mihi, aliquid de apostolis dicere ag-
gredienti, non magni id esse laboris, neque diffi-
cile conamen; et mihi ratio quædam suasit non
fieri posse ut quis indigeat materia loquendi de
apostolorum præclare factis aut de illorum gratia,
sicut neque de nocturnorum siderum splendore
dicendi occasio deest; nam ob oculos est in quam-
cunque cæli partem suspicias; igitur libenter
sermonem inchoavi, confidens mihi tractationem
facillime successuram, quia nunquam pejus for-
tassis in similibus rebus, sed semper meliora spe-
rare et maximum hiuc animo impulsum impertiri,
ad verum omne dicendum. Cum itaque præsens
ocasio venit qua ad laudationem magnorum viro-
rum adducerem, et jam in eo essem ut laudes
eorum inciperem, ratio illa vera, si unquam alias
adfuit, et magna abundantia disserendorum, et
quomodo laudibus uti oporteat admonuit. Illud
vero non facile videbatur; sed hic potius quam
convenientia verba deerant, ubi frequentia mate-
riarum dominabatur: et illud mihi ex quadam
necessitate accidisse videtur. Non enim eandem
vim de duobus dicenti adesse oportet, cum de
multis simpliciter et de multis pleniore ore loquen-
dum est. Sicuti non eandem dixeris peritiam et
vim oportere inesse illi qui simpliciter multos
alloquitur et illi qui ad multos simul et illustres
verba facit.

Si ergo oportet veniam precari et propriam infirmitatem accusantem verba facere, neque ego aliter cogito, neque mihi suadeo majora quam cæteri omnes conari licere. Sed video sufficientem mihi excusationem ex illis qui prius similia commiserunt præsto esse plane congruam. Quæ igitur cuilibet illorum qui alios laudare ratum habuerunt dicere accidit, quando pro seipsis in certamen descenderunt, et ea ab illis pro me dicta velim omnia fuisse mihi videtur: et idem cæteris quoque videatur. Si quis enim aliquem laudandum assumpsit, non absurdum putat si majus pro suis viribus opus aggressum se fateatur, quomodo non opportunitas nunc nobis esset hoc quoque dicendi, et magis quam cæteris? Duo enim inter duodecim Christi discipulos selecti sunt; et quaeritur utrum eorum præcipue laudabimus. Credo tamen, si nostram quoque ipsorum sententiam dicere oportet, nullum esse inter omnes qui, cum audierit fore ut Petrus et Paulus laudentur, non plane videat laudatorem maximo operi sese accinxisse. Attamen et fortasse dicet inspirasse alicui de suo amore apostolos, ut quod illis semper Magister celebrabatur, se ipsos consortes quasi fore illorum qui verba facerent. Sed nisi plures apostoli suppetiissent fontes laudum, fieri certe poterat ut ille qui dicendo multum polleret, dicere ut gloriam acquireret videretur; nunc vero tam numerosas et alias super alias habes, ut timendum sit, ne quodcumque quis dicat, nihil tamen dixisse videatur, aut illud idem passum fuisse, quod et ignis exiguius, qui, multo ligno imposito, exstinguitur. Ergo non solummodo quia multa de multis dicere oportebit, magnum comparatur certamen, et arduum, sed quia magna magnorum causa; neque ille qui multis, non vero magnis hic verbis uteretur neque his contrariis, videri posset apostolicam majestatem ex iis quæ sunt in lucem edidisse. Multi certe illorum qui aliquos laudare ratum habuerunt, sive aliquid illis qui laudantur dignum habentes, non desinunt de eodem longa sæpe connectere, sive nihil laudabile vident; tamen et quod præter opinionem dicatur, nihilum laudare non erubescunt, idem prorsus facientes ac si quis, nihil habens quod ostendat, diviti paupertatem ipsam in divitiarum demonstrationem ponat in medium, et aliquid facere arbitretur. Mihi autem tanta ac talia sunt quæ de apostolis celebrem, ut et vertigine labore rem earum laudum multitudinem inspicio. Et si, cum præsumo virtutem eorum celebrare, perlustrem, illud sufficere ut laudentur pro multis videbitur, laudare summorum actus, et superest desiderium, exigens, credo, omnis prætextus videbitur, non venie dignum statim existimari, si quid non quod oporteat consecutus, audere magis quam amare videar. Equidem me ipse prohibebam his de causis quin dicerem, et silere melius erat: sed videbatur injustum si quis nihil

Εἰ τοίνυν δεῖ παρατεῖσθαι καὶ μνημονεύοντα τῆς οἰκείας ἀσθενείας προσεῖναι τοῖς λόγοις, οὐδ' αὐτὴς ἄλλως ἢ κατὰ ταῦτα λογίζομαι οὐδ' ἑτερόν τι γρηῃσι προχειρίσασθαι πρὸ πάντων ἑμαυτὴν πείθω. Ὅρθ' ἰκανὴν μοι παρὰ τῶν πρόθεσιν εἰς τὰ τοιαῦτα καθεικόντων ἑαυτοὺς τὴν παραίτησιν γαγονοῦσαν καὶ ἀπορῶν εἶναι μοι δοκεῖ τὸ ἐξ ἐκείνων. Ἄ γοῦν ἐκάστῳ τῶν ἐπαινεῖν ἄλλους ἐνοσησαμένων ὑπὲρ ἑαυτῶν εἰς τὴν ἀγῶνα καταβαινόντων εἰπεῖν ἐξεγένετο καὶ ὑπερήμω τούτοις εἰρησθαι πάντα δοκῶ, καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ συνδοκεῖτω. Εἰ γὰρ ἐκάστοτέ τις ὕλην ἐγκωμίων ἐνεποιούμενος, ἔπειτα οὐκ ἀτοπον ἡγεῖται μεζονος ἢ καθ' αὐτὸν ὑποθέσεως ὁμολογεῖν ἄπτεσθαι, πῶθεν οὐκ ἂν τοῦτο καίρις εἴη καὶ τανῦν λέγεσθαι, καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων; Δυὰς γὰρ ἢ τῆς δουδεκῆδος; Β προκεκριμένη τῶν Χριστοῦ μαθητῶν ἔργων καὶ ὀβότερον πρότερον τούτων ἐπαινεῖν ἀπολαθόντα πρὸς εὐφημίαν νῦν πρόκειται. Οἶμαι μὲν οὖν εἰ δὴ τι χρῆ καὶ τὸ ἡμέτερον αὐτῶν λέγειν μηδ' ἂν ἕνα τῶν ἀπάντων εἶναι, δὲ Πέτρον καὶ Παῦλον ἐπαινεθησομένους ἀκούσας μὴ τῷ μεγίστῳ τῶν ἐγγχειρημάτων ἑαυτὴν ἐπιδεδωκέναι τὸν ἐπαινετὴν ἀποφανεῖται, καίτοι καὶ τοιοῦτον ἔρεῖ ὡς ἄρα τινὲς τῆς ἑαυτῶν ἀγάπης ἐνέπνευσαν καὶ νῦν οἱ ἀπόστολοι, ὡς ὅπερ ἦν αὐτοῖς διαπαντὸς ὁ διδάσκαλος εὐφημούμενος, τοῦτο καὶ τούτους; νυνὶ δὲ τὸ αὐτῶν τῷ τῶν λόγων ἀπομένῳ γενέσθαι. Ἄλλ' εἰ μὲν μὴ κλείστα; οἱ ἀπόστολοι παρῆχον ἀφορμὰς ἐγκωμίων ἐντὴν δῆπουθεν τὸν ἐν λόγοις πολλὰ δυνήθεντ' ἂν εἰπεῖν εὐδοκίμειν δόξαι· νυνὶ δ' οὕτω πολλοῖς καὶ ἄλλοις ἐπ' ἄλλοις ἐντυγχάνειν ἔστιν· ὥστε δέος κἂν ὄνοματι εἴπη τις μὴδὲν εἰρηκέναι δοκεῖν ἢ κάκεινο παθεῖν, δ καὶ πῦρ ὀλίγον, δ πολλῆς ὕλης ἐπιτεθείσης ἐσθέσθη. Καὶ γοῦν οὐ μόνον ὅτι πολλὰ περὶ πολλῶν διήρει λέγειν, μέγα συνίσταται τὸ ἀγώνισμα, καὶ οὐκ εὐπετέες ἀνύσαι, ἀλλ' ὅτι καὶ μεγάλα μεγάλων ἐνεκιν, ὡς οὕτω τὸν πολλοῖς μὲν μὴ μεγάλοις δὲ κεχρημένον ἐνταυθοῖ λόγοις οὕτε τάναντία τούτων δυνατὸν ὄν τὴν ἀποστολικὴν ἐνδειξάμενον ἐκ τῶν γινόμενων ἀξίαν φανῆσαι. Πολλοὶ γε μὴν τῶν ἐπαινεῖν τινὰς ὡς τὰ πολλὰ προθεμένων εἶτε τι τοῖς εὐφημούμενοις ἔν γοῦν ἄξιον εἰπεῖν καὶ θαυμάσαι συνίστανται, οὐκ ἀφίστανται περὶ τοῦ αὐτοῦ μακρὰ πολλὰκις συνείροντες, εἶτε μὴδὲν τῶν ἐπαινετῶν βλέπουσιν, ὅμως εἰ καὶ παράδοξον εἰπεῖν, ἐγκωμιάζειν τὸ μὴδὲν οὐκ ὀκνοῦσι παραπλήσιον τι ποιοῦντες, ὥσπερ ἂν εἰ τις ἀπορῶν ἐπιδεικνυσθαι πλοῦτερον αὐτὴν τὴν πέναν εἰς ἐπίδειξιν πλοῦτου τίθει εἰς μέσον, οἰοτὸ τι ποιεῖν. Ἐμοὶ δὲ τοσάδε καὶ τοιάδε ἀποστόλων πάρεστιν ἐπαινεῖν ὥστε καὶ λιγυγίαν ἐνορῶντα τῷ πλήθει κἂν ἐν γέ τι τούτων ἀπολαθῶν ὡ; ὁ μνητέον ἐστὶ διεξέλεθω τούτ' ἀρκεῖν εἰς εὐφημίαν ἀντὶ πολλῶν δόξει, εἰ δὴ τῶν ἀνωτάτων τὸ ἔργον, καὶ πρότεστιν ὁ πόθος μὴ κρῆν ἂν οἶμαι πᾶσαν παντὶ φανῆσαι πρόφρασιν μὴ οὐχὶ συγγνώμης εὐθύς ἀξιοῦν, εἰ τι μὴ τοῦ δόκτος ἐφικνούμενος; τολμᾶν μᾶλλον ἢ φιλεῖν δόξω. Ἐγώ γε μὴν ἀπήγαγον ἑμαυτὸν διὰ ταῦτα τοῦ λόγου κἂν εἰλόμην σιγᾶν, ἐδόκει δὲ τέως ἀδικον εἰ τις μὴδὲν ἄλλο πλὴν λόγους ἔχων, ἔπειτα λέγειν βουλομένους

τοῦ; τοῦ λόγου μαθητά; τε καὶ ὑπηρέτας παραδραμῶν ἄλλο τι πρὸς τούτων ὑπόθεσιν εἰδοῖται τοῖς λόγοις. Τὴν μὲν οὖν ὑπόθεσιν οὕτω μεγάλην εἶναι συμβαίνει, δοκεῖ δὲ μοι τοῖς ἀποστόλοις εὐξάμενον, καὶ νομίζεται γὰρ οὕτω; ἐπὶ τοῖς μεγάλοις τῶν ἔργων, ἐπὶ τὰ πρόσω τοῦ λόγου χωρεῖν. Εἴητε δὲ οὖν, ὡς τοῦ λόγου σοφοὶ μαθηταί, τῇ πρὸς ὑμῶν ἐπιποσίᾳ συναιρήμενοι καὶ συνδιεξάγοντές μοι τὸν λόγον, ὡς ἂν μὴ κακῶς τὰ καλῶς ὑμῖν πεπραγμένα διέλθοι, κἴν που κάμνοντα βλέπτε χεῖρα προτεινόντες καὶ ἐπιβρῶνον ὡς περ ἀλείπτῃς κάμνοντα παλαστήν. Ἦδη μὲν οὖν τι; ἐγκωμίων νόμοις ἐπόμμενοι; καὶ πατριδος τῶν εὐφημουμένων μεμνήσθαι καὶ γένους· ἐγὼ δ' οὐκ ἀγνωῶ μικρὰ δοκούντα ταῦτα τοῖς ἀποστόλοις, εἰ καὶ τῇ πρὸς τὰ παρ' ἀνθρώποις λαμπρὰ παραθέσει, οὐ μὲν τῶν εὐτελέων φαίνεται ταῦτα γὰρ τῆς ἀτάκτου καὶ ἀνωμάλου τῶν ἐν γενέσει κινήσεως δῶρα· εἰ καίτοι λαμπρὰ τύχοι προσόντα οἷς εἰ μὲν τις βούλοιο χρῆσθαι εἶναι τι δοκούντα ὡς τούτων ὀλιγωρία, μάτην λαμπρότητα ἐπαγγέλλεσθαι πεφυκότα, καὶ τοῦτο δ' αὖ πάλιν εἰ μὲν ἀναπληροῦν βούλοιο τὴν τῆς ἀρετῆς ἔνδειαν, ἔστιν ἐν οἷς τῶν ἐπαινομένων, εἰκότως ἂν παραλαμβανόμενα, οὐς δὲ τὰ ἐξ ἑαυτῶν μόνα κοσμεῖν δύναται, τούτοις ἢ περὶ ταῦτα φιλοτιμία περιττὴ προσληφθῆναι, ὡς περ ἂν εἰ τις ἐξ ἡν & πολλὰ χρυσὰ κέκτηται; σκευὴ ἐπιδεικνύμενος ἑαυτὸν δεῖξαι πλουτοῦντα καὶ ὀστράκινα προτιθεῖν εἰς μέσον, καὶ δὴ καὶ ἄλλω; περιφανῶν μὲν προγόνων καὶ πατριδος ὁμοίας πολλοῖς; καὶ τῶν φαύλων ὑπήρξε τυχεῖν· ἔργων δὲ καλῶν καὶ γενναίων. Οὐ μὲν οὖν τῶν μὴ τούτων αὐτοργουῶς ἑαυτοῦς παρασχόμενων μέχρι παντός, ἀλλ' οὕτω μὲν ἐγὼ τίθεμαι περὶ τούτων καὶ κατὰ νοῦν εἶμαι τοῖς ἀποστόλοις. Εἰ δὲ τῷ καὶ ταῦτα πρῶτος γινόμενος μὲν ἀμφοῖν ταυτὸν ὃ τὸν Ἀδραμ ἐπιγράφεται πρόγονον, ὃ καὶ ταῦτα δ' οὐκ ὡς ἀνοῦς διέξιμι.

Εἰς Αἴγυπτον Θεὸς ἐπιδόξως μὲν κατήγαγεν, ἐπιδοξότερον δὲ καὶ ἀνήγαγεν, ὡς τὴν Αἴγυπτον τοσάκις ἐμάστιξεν, ὁσάκις καὶ μικροῦ τελείως ἐπέτριψε καὶ τελείῃ παρίσχε λογιζέσθαι τὰς μάστιγας ἀριθμῶ, ὡς θάλασσαν διεῖλε καὶ τροφὴν ἀνωλεν ὕσε, καὶ νίκαις ἔθνων καὶ βασιλέων ἀνέδησε καὶ ἡλίον ἔστησε, καὶ πόλεις ὡς οὐκ ἂν τι; φήθη, καθείλε, καὶ γῆν κατεκλήρουσσε τῆς ἐπαγγελίας καὶ προφητῶν θεῶν ἀνήκε χορὸν· τὸ μέγιστον ὅθεν ἐν ἡμῖν αὐτὸς ἐπὶ τέλει τῇ καθ' ἡμᾶς φύσει πολιτευσάμενος ὤφθη, ἀκούσεται καὶ πατριδας τῷ μὲν, τὴν Γαλιλαίας Βηθσαιδᾶ, Παύλῳ δὲ τὴν Κιλικίας Ταρσόν· ὧν ἑκατέρας ἑκατέρα μᾶλλον περιφανῆς, ἢ μὲν τῷ Χριστῶν ἐν αὐτῇ πολλαί; ἐπιδήμηται καὶ θαυμαμάτων ἐπιδείξει χρῆσασθαι, ἢ δὲ τῷ προκαθησθαι τοῦ θέματος; καὶ τῷ θαυμασίῳ τῶν τειχῶν περιβόλῳ καὶ τῷ διεῖδει Κύδνῳ ἐν ὁσάκις ἂν αὐτὸς ἐπαινώ, τοσάκις ἀπολείπεσθαι τῆς ἀληθείας δοκῶ. Καὶ γὰρ οὐδ' ἐξέσται; τοσοῦτον εἰπεῖν ἐπ' αὐτῷ, ὅσον Ἀλέξανδρον ἐργάσασθαι φέρουσι βίβλοι. Τί δ' ἂν καὶ μείζον τῷ φείδῳ κεχάριστο ἢ τηλικούδα βασιλέως λουτρον ὀύσθαι; Ἄ μὲν δὴ γένους; τε καὶ

A nisi verba habens, ac dicere volens, sermonis discipulos et servos prætercurrens, aliud aliquid ante ea sermonum fundamentum ponat. At vero tam magnum suppedatur fundamentum, et mihi videtur cum apostolos deprecatus fuerim, et assuetum hoc est in magnis rebus, in ulteriora sermonis procedere. Estote ergo, o Verbi sapientes, discipuli vestro afflatu opitulantes et provocantes mea verba, ne male quæ bene gessistis perlustrentur; et si unquam me laborantem videatis, dextram porrigite et confirmate, ut unctor luctatorem laborantem. Jampridem quis laudationum legibus usus, patriam illorum quos laudabat, memorabat et genus. Ego vero non ignoro parva ista apostolis videri, quamvis comparata cum iis quæ apud homines splendida sunt. Igitur vilium rerum videtur. Ista enim inconditi inæqualisque in generatione motus munera quamvis splendida alicui forte convenient qui uti iis velit ac in lucem proferre; et rursus si virtutis absentia mederi velit, laudationes, ut par est, accepta; et gratæ erunt; quos vero sua tantum ornare possunt, iis de his rebus ambitio inhæret, ut si quis, ubi licet multa aurea vasa, quæ possidet, ostendere ut divitem, testacea in medium ponit, licet et illustrium parentum sit filius et patria communi oriunlus, sed præclare factis notus. Equidem nulli illorum qui se istorum rerum actores præbent in omni tempore, adhæreo, sed apostolorum mores sector. Si vero hæc negligentius alicui acta videntur, audiet, quamvis et ipse providerit, amobus idem quod Abraham imputatum est, quod quidem non coram ignavis perlustrabo.

μη παραφθῆναι δοκεῖ, ἀκούσεται, καίτοι; καὶ αὐτὸς ἐπιγράφεται πρόγονον, ὃ καὶ ταῦτα δ' οὐκ ὡς ἀνοῦς διέξιμι.

In Ægyptum Deus insigniter conduxit, item vero eduxit per quem Ægyptum toties verberavit, quoties transgressio est facta, et demum rationem dedit qua verbera numerarentur; quo mare dividit et cibum desuper pluit, et victoriis populorum et regum religavit vinculum, et solem stilit, et urbes innumeras evertit, et terram per sortes dividit promissionis, et prophetarum divinorum chorum misit; at in primis eadem nobiscum secundum naturam nostram conversatione usus est. Audiet patrias: illi quidem Bethsaida Galilææ, Paulo contra in Cilicia Tarsum; quarum una altera magis conspicua: prior quia Christus in illam sæpius divertit et miracula edidit; altera, quia caput erat provincie, et miro mœniorum ambitu præcallebat, et claro et inclyto, quam quotiescunque ipse laudo, toties veritatem non assecutus fuisse videor. Non enim tantum dicere de eo licebit quantum Alexandrum fecisse ferunt libri. Quid vero Numini majorem honorem conferat quam quod in tanti regis balneum ahibitum fuit? Quæ vero dicenda de genere et patria habeo, ca et plura

dicta fuissent nisi viderer viris qui plura etiam dicere possent, æmulari. Cui enim sensus sui ipsius est, quæ omnibus cognita sunt non repetet, stulte sermonem in aliam partem derivans, sicut nos aquas alio per canales ducimus. Igitur neque illa silentio transgredi decet nisi prius memorata sint quæ momenti alicujus esse videantur. Magis enim illinc apostolorum summa industria clara fuit : quibus mare et retia curæ fuerunt. Paulus vero tabernaculorum confector erat. Artesque illis innocuæ vitam componebant et minime otiosæ, et, ut ita dicam, mali nullius instigatores, prudenter et moderate vivebant. Quod eventit apostolis; si quis de plebe magnum aliquid dicere habet de illis, majoribus demonstrabit exemplis nedum minora probet. Si autem viri aliqui prudentes meminerunt quantum mutati sint, quantumque a multitudine distent quoad gloriam et ab iis quos opes et potentia impediunt quominus viæ quæ in cœlum ducit insistant.

νατι, καὶ μὴν καὶ τοῖς μὲν προσοῦσι λαμπροῖς τῶν πλέων εἶχον, τοῖς δ' ἐν δόξῃ τῶν ἀσημοτέρων οὐσιν ἐκείνων ἐκράτουσιν οἷς ἀφθονία μὲν τῶν ἐν γῆ σιμολογημάτων δι' ὧν πρὸς οὐρανοὺς πορευτέον παντοδαπὴ σπάνις.

Videbam et illud adijcere, quod quidem non citra propositum cadit, scilicet Paulum ornatum fuisse apud Romanos jure civitatis, qui quidem maximus est omnium civilium honorum : quod cum scirem Petrum non adeptum fuisse, vidi me ipsum in angustiis adductum, si oporteat de altero aliquid speciose loqui quod non statim alteri foret ornamento. Cum ista in mente volverem, et quo me converterem nescirem, Petrus clanculum interpellans : Dic, inquit, pro hoc uno multa te et magna audivisse, scilicet concivem me Christi fuisse, et illum in meam domum excepisse, et accepisse robur pantheræ ex Salvatoris contactu. Dicit et ille mihi aliquid maximum unde quis gloriatur et sublimius quam si quis decies millies in jus civitatis Romanæ fuerit accensus. Si sero vis et regnare, tributum simul pende regi omnium. Re-creatus fui statim ista audiens : sed paulo post in majores rursus quam prius angustias incidi, et hinc multo minus videbatur quod ad Paulum pertinebat, quam antea. Ego vero ea mente eram, ut pariter ambo spectabiles viderentur. Huc venite, vos quoque, qui adestis; et precemini ut quodcumque non ornet sermonem, decedat, et ostendite Pauli quidem id futurum fuisse quod Petri fuit si illi licuisset Galilæa pro patria uti; Petro autem nil cum Paulo commune fuit. Neque enim id patrimonium habebat ut in numerum accenseretur civium Romanorum. Si vero quæ utrique quotannis redibant, maiora Petro erant : in communi egestate, facilius quidem Petrus quam Paulus quod deerat resarcivisset, quod fuit demonstratum.

Detur hic apostolis par honor; et quod alter alterum superat pro parte singula, et quod superatur, æqualem pugnam sistat. Attamen non obscurum est necessitatem mihi cum laudare cœpe-

Α πατρίδος· εἰπεῖν ἔχω, ταῦτα, καὶ πλείω γ' ἂν ῥηθέντα, εἰ μὴ μάτην ἐδόχουν πρὸς ἐτι πλείω λέγειν εἰδόμενος φιλοτιμεισθαί. Ἡ γὰρ ἀσθησις αὐτοῦ γίνεται, τὰ πᾶσα δὴλα λέγοντος ἐνοχλεῖν οὐκ ἀσύνετα ἐν δρόμῳ μετοχουμένου τὸν λόγον ὡσπερ τῶν ὑδάτων οἷς ἐτέραν διδομεν ἢ τὴν ὁδόν. Οὐκοῦν, οὐδὲ γὰρ κίεμα μὴ μνημονουέσσαντα δεῖ παρελθεῖν, καὶ εἰ ὅκελ τῶν φαυλοτέρων παραβαλεῖν. Μᾶλλον γὰρ ἐπιτεῦθεν τῆς τῶν ἀποστόλων ἀρετῆς φανερόν τὸ ὑπέριμα τῷ μὲν θαλάσσης καὶ δικτύων ἐμέλτης, Παῦλος δὲ σκηνοποιοῦς τὸ ἐπιτήδευμα ἦν, τέχνας τε τούτους ἐν βίῳ συνεχρότουσιν μῆτε πρὸς ἀδικίαν ὀρώσαι, καὶ ἀργίας ἀππλάγαμέναι, καὶ, ὡς ἔπος εἰπεῖν, κακοῦ μὲν οὐδενός· τὸ γὰρ ἐπ' αὐταῖς εἶναι διδάσκαλοι, σφροσύνη δὲ συζῶσαι καὶ μετριότητι, κἀνευθεν δὴ συμβαίνει τοῖς ἀποστόλοις, εἰ μὲν τις μέγα τι λέγειν ἐκ τῶν κάτωθεν ἠρότων ἔχει περὶ αὐτῶν μείζονα ἀποδείκνυσθαι τῷ τὰ μεγάλα μὴ καταισχύσαι. Εἰ δὲ τι τῶν ἐλαττοτέρων μεγίστοις ὀρώντων οἷς ἔρῃν ἔστιν, ἐξ οἶων ὀρμώμενοι τῶν κατ' αὐτοὺς οἷσι γὰρ μὲν τοιοῦτο περὶ αὐτῶν κομμάζειν ἐχόντων τὸ ἐκράτουσιν οἷς ἀφθονία μὲν τῶν ἐν γῆ σιμολογημάτων δι' ὧν πρὸς οὐρανοὺς πορευτέον παντοδαπὴ σπάνις.

Ἐβουλόμην κακίῳ προσθεῖναι οὐδ' αὐτὸ καιροῦ πίπτειν ἔξω, τὸ τὸν Παῦλον ἐγγεγράφαι δηλαδὴ καὶ τῇ πολιτείᾳ Ῥωμαίων ἢ μέγιστα τῶν τε παντοχού τινικᾶδε καὶ ὅσα γεγονᾶσι τὰ πρεσβεῖς, εἰδὼς δὲ μὴ καὶ τῷ Πέτρῳ τοῦτο πεπορισμένον ἀπειλημένον ἔδλεπον ἑμαυτὸν, εἰ χρῆ περὶ θατέρου τι σεμολογεῖν ὅπερ οὐκ ἂν καὶ θατέρῳ κόσμος εὐθὺς εἴη. Ταῦτα δὲ μοι κατὰ νοῦν ἀνελλίττοντι καὶ ὅπη τράπωμαι τοῖς ἔλοις ἀμηχανοῦντι Πέτρος ποθὲν ἀφανῶς ἐπικύφαται, λέγει, φησὶν, ἀνὸρ ἔνδρος τοῦτου πολλὰ καὶ μεγάλα ἀκούσαι τὸ συμπολιτεύεσθαι με Χριστῷ καὶ τούτου εἰς τὴν ἑμαυτοῦ οἰκίαν εἰσδέξασθαι καὶ τὴν βίωσιν τῆς πανθῆρας τῆ τοῦ Σωτῆρος ἀφῆ, λέγει καὶ ὁ πάντων ἐμοὶ μέγιστον αὐχημα καὶ ὑψηλότερον ἢ μυριάκις εἰς Ῥωμαίων πολιτείαν τελεῖν. Εἰ δὲ βούλει καὶ βασιλεύειν τὸ συντελέσαι τὸ διδραγμα τῷ βασιλεῖ τοῦ παντός· ἀνέψυξα μὲν αὐτίκα μῆλα τούτων ἀκούσας· μικροῦ δὲ διαλιπόντος εἰς μείζω πάλιν ἢ κατὰ τὴν πρότεραν ἀπορίαν συνηλαυνόμενῃ καὶ μοι ἐνθὺνδὲ πολλῶν ἐλαττων ἐδόκει τὸ Παύλου ἢ πρότερόν μείζον. Ἐγὼ δὲ γνώμης ἦν τοῖς ἴσοις ἄμφω καλλιωπιζομένους φανῆναι. Δεῦρ' ἴτε δὴ καὶ ὑμεῖς, ὦ παρόντες, συνάραυθός μοι τοῦ μὴ σενοῦζοντα τὸν λόγον καταπεσεῖν, καὶ δεῖξατε Παύλῳ μὲν ἂν ὑπάρξαι καὶ τὰ τῷ Πέτρῳ, εἴπερ ἦν καὶ αὐτῷ πατρίδι τῇ Γαλιλαίᾳ χρῆσθαι, Πέτρῳ δὲ οὐ πάνυ τι τὰ τῷ Παύλῳ. Οὐδὲ γὰρ ταιαύτην οἰκοῖ τὴν εὐκληρίαν ἐμέτραι ὡς ἐκ τοῦ βᾶπτου ἔχειν εἰς ἀριθμὸν ἐτασθῆναι Ῥωμαίων. Εἰ δὲ τῶν προσόντων ἐκατέρῳ, μείζω μὲν τὰ τῷ Πέτρῳ, ὢν δ' ἐκάτερος ἔνδεός, ἔβρον ἂν Πέτρος ἢ Παῦλος ἀνεπλήρωσε τὸ ἐνδέον, καὶ τοῦτ' εἰδείχθη.

Δοθῆτω τοῖς ἀποστόλοις κἀνευθεν τὸ σεμνὸν ἐκ τοῦ Ἰσοῦ καὶ τὸ ὑπερέχειν ἀλλήλων ἐν μέτραι καὶ ὑπερέχεισθαι ἰσοπαλῆ τὴν νίκην ἰσάτως. Οὐκ ἄδηνον μὲν οὖν ὡς ἀνάγκη μοι πᾶσα τοῖς ἐγκωμοῖσι ὀρχήν ἐνέδναι

καὶ πρὸς τὰ ἐξῆς ἵνα τοῦ λόγου· αἰσθάνομαι δ' οὐ τοσοῦτον οἷς διεξῆλθεν κουφότερον ἑμαυτῷ τῷ πρᾶγμα προβαῖνον ὅσον τοῖς ἐπιουσι βρύτερον, καὶ μοι δοκῶ ὡσπερ εἰς λαδύρινθον εἰσελθὼν ὅσον ἂν ἐνδοτέρω τοῦ μηχανήματος γίνομαι, τοσοῦτον καὶ δυσχερεστέραν ἑμαυτῷ κατασκευάζειν τὴν ἔξοδον. Καὶ γὰρ αὐτὸ τοῦτο διπλῆν μοι τὴν ἀπορίαν ἐπιτιθεμένην ὄρω. Πολλῶν γὰρ πολλαχόθεν συβρέδοντων, ἃ τις ἂν ἐπαινέσαι τῶν ἀποστόλων οὕτε ἃ χρὴ λέγοντα, ἐπεὶ πάντα μὴ δυνατὸν τῶν ἄλλων ἀποσχέσθαι, εὐρεῖν ἐστὶ ῥάδιον, οὐθ' εὐρόντι προσηκόντως ἐκάστω διαιτηῆσαι καὶ φανῆναι τοῖς πρώτοις τὰ πρῶτα γέμοντα. Τί γὰρ ἐν τοῖς δεύτερον χαλεπὸν ἔμοιγε συνιδεῖν; Οὐ γὰρ, πάντων καλλίστων ὄντων, τὸ κάλλιον ἀξιοῖ τις ζητεῖν, οὐδὲν ἐκ τοῦ κατὰ λόγον, ὡς γοῦν ἐγὼ νομίζω ποιεῖ, λέγω δὲ μῆτε τῶν καθ' ὑπέρθειν λεγομένων ἐκαιῶς ἂν ὑψηλότερον τι λεχθῆν καὶ οὐ πάντων καλλίστων ὄντων ὡς εἰρηται τὸ κάλλιον βούλεται τις λαθεῖν οὐ μᾶλλον ἐν ὁμοιοῦν τιμῆσαι; φανήσεται, ἢ τᾶλλα τῆς οικείας ὑποδείξερα δεῖξας ὑπεροχῆς. Ἐν τοῖς τοίνυν καλῶς ἂν ἔχειν ἑμαυτῷ οἴομαι, τὸ τῷ χρόνῳ μόνῳ προτάττεσθαι δίκαιον ὄξεν καὶ πρῶτον ἐκθεμένῳ περὶ τῶν ἄλλων ὡς ἂν ἕκαστον ἐπίοι διεξιέναι, τοῦτο τέ μοι κατὰ πάντων ἐν κεφαλαίῳ προεξημένον ἔστω, ὡς τὰ ἐκίστων ἀεὶ δεύτερα τῆ

τάξει ἡχίστα πάντων καὶ τὴν ἀξίαν ἡγεῖσθαι δεύτερα χρὴ, ἀλλὰ πάντα πάντων ὡσπερ ἐν κύκλῳ Πρῶτον τοίνυν ἵνα δὴ πρῶτον εἶπω (δεῖ γὰρ πολὺν ἀρξασθαι), περὶ τῆς τῶν ἀποστόλων ἐπὶ τὴν χάριν κλίσεως εἰκότως ἂν ἔχοι τὴν γλώτταν τῷ λόγῳ χρῆσθαι, καὶ πάρεστιν ἡμεῖν ὁ Σωτὴρ μετὰ τὴν σωματικὴν εἰς ἀνδρῶν ἠλικίαν ἀφίξει καὶ τὸ βάπτισμα οὐκέτι συσχιάζειν, ἀλλ' ἐκφαίνεται βουλόμενος ἑαυτῆν. Καὶ δεῖν ἐγνωκῶς μάρτυρας τῆς αὐτοῦ πολιτείας, καὶ τῆς τῶν θαυμαμάτων ἐπιδείξεως προσλαμβάνεσθαι προσλαμβάνων δὴ πρῶτον ἀπάντων σὺν τῷ ἀδελφῷ Πέτρῳ καὶ ἡ πρόσληψις παραμειβοντος τὴν θάλατταν Γαλιλαίας, ἐκτ' οὖν λίμνην Τιβεριάδα, καὶ ἰδόντος ἐκεῖ καὶ καλέσαντος καὶ ὀπίσω αὐτοῦ ἵνα κελύσαντος, καὶ ἀλείψαν ἀνθρώπων ἀντ' ἰχθύων ἐπαγγελιαμένου διδάξειν καὶ τὸ τοῦ ἀλιεύς εὐπειθές, ὡς ταχὺ καὶ ἡ τῶν δικτύων μετὰ τῆς τέχνης ἀπύκνησις καὶ τὸ ἔπεσθαι τῷ καλέσαντι, οὕτως ὁ Πέτρος θάττον ἢ τὸν ἡμέτερον λόγον εἰπεῖν, καὶ ὑπήκουσε καὶ μαθητῆς ἐκεῖθεν μετέβη, οὕτως ἀλιεύων ἔλαθεν ἀλιεὺς ἀλείψαν τῆς οικείας πολλῷ χρεῖστονα, οὕτως ὁ Σωτὴρ τὸν τὴν οἰκουμένην μέλλοντα σαγήνευσεν αὐτὸς ἐσαγήνευσεν, ἢ μᾶλλον σαγήνη τῷ Πέτρῳ χρησάμενος εἰς δικτύων τὴν οἰκουμένην συνέκλεισαν· ὅ τοίνυν καὶ λόγος μόνος ἤρκεσεν, ὥστε τῶν ἐν χερσὶν ἀφέμενον ἀκολουθεῖν τῷ καλοῦντι, τί π. τε δοκεῖν εἰκότως ἐστὶ παθεῖν ἂν περὶ τὸν διδάσκαλον λόγους τε ἐκείνους πολλοὺς καὶ γενναίους εἰσοδεγμένον καὶ τραπέζης καὶ ἄλλων συνεχῶς κεκοινωνηκότα τοῖς πεπολιτευμένοις τε πᾶσι καὶ θαυματουργημέναις; μέχρι τέλους παρηκολούθηκ' ἅπαντα παντάπασι; δὴλόν ἐστι πᾶσαν παρελθεῖν ἀγάπης ὑπερβολὴν, καὶ μὴν καὶ τοσόνδε τι προθυμίας ὀμῆσαι περιεῖναι τῷ ἀποστόλῳ ὡς εἶπερ ἤσθετο

A rim, sermonem ordine prosequi. At qui sentio apud me negotium non æquo pede procedere ut apud assecclas; et mihi videor in labyrinthum venisse quo magis machinam penetro, eo difficiliorem mihi exitum parari. Etenim mihi duplicem difficultatem impositam video. Cum enim multa undique confluant quæ quis laudet in apostolis neque quæ oporteat dicere, cum non fieri possit ut a cæteris abstinatur, inventu facilis res, sed cum inventa erit, congruenter compositu difficilior. Quid enim in his secundo loco difficile est intellectu? Non enim, cum omnia pulcherrima sint, aliquis pulchrius requirere dignaretur; nihil ex hoc quod æquum est, ut ego puto, laborat; sed dico neque illis quæ superpositione dicuntur fore ut jure quid

B sublimius dicatur, et cum omnia non pulcherrima sint, ut dictum est, quod est pulchrius vult aliquis obtingere, non magis unum qualecunque est honoravisse videbitur, quam cætera infra propriam facultatem monstrasse. Circa hæc equidem bene me habere credo; nam tempus justitiam comprobat singulorum. Mibi quidem id certum est, quod cæterorum ordo secundo semper loco est, et quod omnia signa in circulo tum prima cum secunda apparent.

Primum igitur, ut primum dicam (oportet enim alicunde incipere), de apostolorum in gratiam vocatione bene esset linguam sermone uti; et adest nobis Salvator post corporeum ad homines adventum, et baptisma nondum obumbrare, sed manifestare volens se ipsum, et cognito opus esse testibus civitatis ejus, et miraculis probativis, adhibuit primum cum fratre Petrum. Et assumptio illius cum præterveheretur mare Galilææ, aut lacum Tiberiadis, et vidisset ibi et vocavisset et retrorsum ire jussisset, et piscatum hominum pro piscium piscatu præcepisset, et piscatoris obedientia, quam velocis retium cum arte desertio, quam velociter sequitur vocantem! sic Petrus dicto citius obedivit, et discipulus factus iri inde discessit: sic cum piscaretur, ignorabat se piscatu captum multum suo piscatu meliori. Sic Salvator eum qui piscaturus terram universam erat, ipse piscatus est; aut potius tanquam sagena Petro usus intra retia terram universam includit: cui nempe et unum verbum satis fuit ut, quæ in manibus erant dimissis, vocantem sequeretur. Quid putas pro Magistro illum facturum esse postquam verba multa et nobilia accepit, et mensæ ac salis quotidianus consors fuit, et omnibus aut actionibus aut miraculis ad finem usque adfuit? Manifestum est illum omnem amoris gradum transgressum esse: et certe tantum ardoris in apostolo fuisse credo ut, si prævidisset fore ut se Magister vocaret, vocem Magistri præcessisset. Et sane quidem, nullo interjecto tempore, vocatus accurrat; et quomodo habebat libentius cessit quam antea acquisiverat.

Et in disciplina assumptus, non proprii esse consilii credidit, ad finem usque comitari Magistrum, imo ita ad omne pro illo faciendum paratus fuit, ut etiam morte imminente, cum illo vitam amittere, quam sine illius consortio vivere mallet. Durum enim est ab amico separatum esse ei qui sicut Petrus amat. Ergo non est locus ubi Christus eum non secum habuit: certe docenti Petrus diligentius quam cæteri attendebat; corporum simul et animorum sanationem monstranti Petrus spectator et testis præsens ægrotis salutem restituit. Si aliquam domum introibat defunctum ad vitam revocaturus, cæteris extra domum manere jussis, Petrum miraculi testem assumpsit. Ubi in Thabor ascendit, divinitatem suam et splendorem demonstraturus, pauci cum Petro, excepto præside, lucem quæ circa Magistrum effulgebat viderunt, et vocem Patris desuper missam audiverunt. Jesus peregre ibat et Petrus funditus Magistri amore captus, simul ibat peregre. Super aquas incedit, et Petrum vides eadem atque Magister facere audentem; quem si timore mersum vides, vide eum fide erga magistrum salvatum. A sacerdotum principibus et scribis et cæteris etiam se passurum præficit, et sit statim Petri increpatio et excusatio. Dixit duodecim discipulis quorum aliqui discesserant: Nonne vos quoque abire vultis? et Petrum quæ novo responderat, verbum amoris dicere nasit. Vide præterea Jesum pedes Petri lavare volentem; Petrumque primum quidem verecunde recusantem, postquam vero quod neque per somnum videre sustinuisset audivit, manus et caput tendentem. Vide Jesum proditum, et Petrum pro Magistro luctantem, et auriculam unius ex his qui Jesum creperant decidentem, et usque in aulam sacerdotum principis sequentem, et ubi consedit, donec finem videret expectantem; postea ad sepulcrum ivit. Talis Petri indoles fuisse dicitur. Et certe propositum contingens in omnibus, et accommodatus principatui, et particulares nobis, in sermonis decursu, præbens laudum occasiones. Sed oportebat non tantum institutum facile in hominum saltem conversatione discipulos Christi habere, sed etiam Pharissæorum magnificentiam et ardorem vindicare. Et licet rem miram videre. Quomodo enim aut ille Deus, aut hic Paulus cum esset, monstravisset irribiliter se ipso? Non vitam tranquillam a genti apostolatus est commissus, non bene aut falso de Christi doctrina sentiebat; sed legum vernacularum transgressorem elegit qui non tam seipsum, sed cæteros in prava via conduxit et legum contemptum docuit et Deo bellum indixit, parvipendendo tonitrua et fulgores cælitus demissos, et licet ex Saulo in Paulum mutatus Christi zelo ardebat, et cæteros quoque ad fidem et veritatis cognitionem stimulabit; et quidem illud quod procurator et patronus legis erat et Jerusalem præcipuam sedem habebat, cujus rei causa præsertim constituta observare videbatur, et quod

μέλλοντα καλεῖν τὸν διδάσκαλον φέρεται τὴν κλῆσιν τῷ προσελθεῖν· τεκμήριον δὲ, καὶ γὰρ οὐδενὶ μετεύσαντι χρόνῳ ἐκλήθη τε καὶ προσέδραμε. τὰ τε ὄντα μᾶλλον ἀσμένως ἀπεκτέησατο ἢ πρόσθεν ἐκτέησατο, κίχαι δὲ πρὸς μαθηταῖαν ἠρέθη οὐ τῆς ἰδίας εἶναι προαιρέσεως ᾗθη, μὴ καὶ εἰς τέλος προτρέιναί· τῷ διδασκάλῳ, ἀλλ' οὕτως ἐξυτὸν πρὸς πᾶν ὄντιον ὑπὲρ ἐκείνου χωρεῖν ἔτοιμον ἐνεχειρῆται ὡς καὶ θανάτων ἀπειλούμετων γρηῃτεν σὺν ἐκείνῳ μᾶλλον τὸν βίον λιπεῖν ἢ δίχα τοῦ ἐκείνῳ συνεῖναι δύνασθαι ζῆν· δεινὸν γὰρ ἢ τοῦ φιλομένου διάστασις τῷ κατὰ Πέτρον φιλοῦντι. Οὐκοῦν οὐκ ἔστιν οὐ μὴ συνόντα Χριστὸς εἶχεν αὐτόν· καὶ γὰρ ἐν διδάσκων ἦν, Πέτρος προθυμώτερον τῶν ἄλλων ἐνεφορεῖτο τῆς νοουεσίας, ἂν σωμάτων ἡμᾶ καὶ ψυχῶν ἐπεδείκνυτο θεραπείας, Πέτρον θεατῆ τε καὶ μάρτυρι τοῖς κακῶς σχολῶν ἢ βῶσις ἤρχετο· ἂν εἰς οἰκίαν εἰσῆι, νεκρὸν ἀνοστήσων, τῶν ἄλλων ἐκὶς μένειν κελευομένων, Πέτρος τοῦ θαύματος οὐκ ἀπελιμπάνετο ἂν εἰς θαθῶρ ἐνῆι τὴν οἰκίαν παραβείζων θεότητα καὶ λαμπρότητα, ὀλίγοι μετὰ Πέτρον, πλὴν προέχοντος, τὸ τε περισχὸν τὸν ἐδάσκαλον φῶς εἶδον καὶ τῆς πατρῶθεν ἐπ' αὐτὸν φερομένης φωνῆς ἤκουσαν, Ἰησοῦς ἀποδημῶν ἦν καὶ Πέτρος κατάκρας ἄλοῦς ὑπὸ τῆς δεσποτικῆς ἀγάπης συναπεδήμει, ἐπ' ὕδάτων βυθίζει καὶ Πέτρον ὄρα· τὰ ἴσα τῷ διδασκάλῳ θαρρόντα ποιεῖν, κἂν τῷ δεῖ βαπτίζομενον ἴδῃ. Ἄλλ' ὄρα καὶ τῆ πρὸς ἐκείνον πίστει σωζόμενον, ὅπῃ τῆς τῶν ἀρχιερέων καὶ τῶν γραμματέων καὶ τῶν ἄλλων προέγει τὰ καὶ τὰ πείσεσθαι, καὶ ἢ Πέτρον εὐθύς ἐπιτίμησις καὶ τὸ ἀπεύχεσθαι ταῦτα τῷ φιλομένῳ γενέσθαι, εἴπε τοῖς δώδεκα μαθητῶν τινων ἀποχωρησάντων, Μὴ καὶ ὑμεῖς θέλετε ὑπάγειν; καὶ Πέτρον ἄ μηδὲς ἀπεκρίνατο, τῆ φίλτρον λέγειν ἀπέπεισεν. Ὅρα πρὸς τούτοις, Ἰησοῦν μὲν νίπτειν τοὺς Πέτρον πῶς βουλόμενον τῶνδε πρόσθεν μὲν εὐλαθούμενον, εἰ' ἐπειδήπερ ὁ μὴδ' ἂν ὄναι ἰδεῖν ἠνέσχετο ἦνοιε, καὶ χεῖρας προτείνοντα καὶ τὴν κεφαλῆν. Ὅρα προδιδόμενον Ἰησοῦν καὶ Πέτρον ὑπερμαχόντα πάντα τοῦ διδασκάλου καὶ οὗς τῶν ἐπι τὴν στήληψιν ὠρμηκῶτων ἐνδὸς ἀρτιροῦντα, καὶ μᾶχι τῆς αὐλῆς τοῦ ἀρχιερέως ἀκολουθοῦντα κίχαι καθεζόμενον καὶ τί τὶ τέλος ἰδεῖν ἀνέμεινοντα καὶ μετὰ τούτου πρὸς τὸν τάρον βυθίζοντα, τοιοῦτος ὁ Πέτρος; ἀπὸ γραμμῆς, ὃ δὴ λέγεται, καὶ δὴ καὶ εἰς τέλος συμβαίνων ἐν πᾶσι, καὶ ἀνάλογο; τῆ ἀρῆ καὶ ἰδία; ἡμῖν προέδοντι τῷ λόγῳ πολλαχῆ ἰδοῖς ἀφορμὰς ἐγκωμιῶν ἀλλὰ γὰρ ἔδει μὴ μόνον ἐπιτηδεύματος εὐτελοῦς, τὸ γε εἰς ἀνθρώπων πολιτείαν μαθητὰς Χριστὸν ἔχειν, ἀλλὰ καὶ τῆς Φαρισσαίων μεγαλοπρεπέας τὸν θερμώτατον οἰκειώσασθαι, καὶ πάρεστιν ὄρα τὸ θαῦμα. Πῶς γὰρ ἂν ἢ ἐκεῖνος Θεός, ἢ οὗτος; Παῦλος ὡν ἔδειξε θαυμαστότερον ἐξυτοῦ οὐ τῷ ἡσυλίαν ἄγοντι τὸ μαθητεύειν ἐπικηρύχθη, οὐδὲ μηθοποιεῖσιν ἔχοντι τῆς εἴτε βελτίουρος εἴτε χειρόου; πρὸ Χριστοῦ ὑπολήψιας, ἀλλὰ τῶν γε πατρῶων παραδάτην ὠρῆζετο, καὶ τοσοῦτον μᾶλλον ὅσον μὴδ' εἰς ἐξυτὸν μόον τὸ παράνομον

περιστήσαντα, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους μὴδὲν εἶναι τὸ εὐσεβεῖν ἀναπέσαντα, εἰ τις μὴ τῷ νόμῳ χαίρειν εἰπῶν, τοῖς ἐκείνου νόμοις προσέχοι, καὶ δὴ καὶ κατὰ τῶν ἐκείνῳ προσκεχωρημάτων φωνῶν ἦι, καὶ δι' ὅ ταῦτα ὡς εὐλογον· ὑπὲρ Θεοῦ γὰρ ἡ μάχη καὶ τῶν πατριῶν ἃ γνῶφος καὶ πυρὰ καὶ βρονταὶ θεῶθεν ἐξ ὄρους κυρωθέντα κτεπέμπαν, τλήν ὁ γε τοιοῦτος, κἄν τῷ Σαύῳ τὸν Παῦλον ὑπέφαιεν οἷος καὶ τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ ζῆλον θερμανθεὶς ἔσται, ἴσως μὲν ἐπιτῶ τὸν ζῆλον ἐν ἑκατέρω, τῷ δὲ δευτέρῳ καὶ προστιθεὶς τὴν ἐπίγνωσιν καὶ τοῖς πιστεύσασιν εἰς τὸ θεῖον ἄπαν γινόμενος, καὶ μὴν καὶ τὸ προσάτην μὲν καὶ συνήγορον εἶναι τοῦ νόμου καὶ τὴν Ἰερουσαλήμ ὀρμητήριον ἔχειν, οὐ μάλιστα πάντων ἐδοκεῖ τὰ καθεστηκότα κρατεῖν καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσι καθ' ὅτι ἂν βούληται συνεργοὶς χρηθῆσαι, μὴδὲν δὲ ταῦτα πάντα πρὸς τὴν κλησιν ἐμποδῶν αὐτῷ γέγονε... Τίς οὐκ ἂν ἐκπλαγεί; συγγνωστά ὀκνοίη ποιεῖν, Παῦλον ὀκνοίη γέ τρι Θεοῦ, μόνος, ἀνθρώπων γὰρ ἂν οὐδεὶς παλινοιδίαν ἐποίησεν ἄδειν, καὶ τάναντία τοῖς ἐναντίοις ἰδῆσθαι, καὶ τὸ φῶς ἀνωθεν, καὶ ἡ κλῆσις ἐκείθεν· οὕτω που καὶ φερόμενον ποταμὸν οὐδ' ἂν μυρίαὶ χεῖρες εἰς ἀνάβρουν χωρῆσαι βιάσαιντο· Θεὸς δὲ πάσαις τὸ λέγεται τοῦτ' ἐθαυματοουργηκέναι καὶ αἰεὶ δῆποτε ποιεῖν πιστεύεται δύνασθαι. Καὶ νεανίαν ἔτι τὸν Παῦλον ὄντα καὶ νέον ἀπέφηνεν ἀνθρώπων· οὐ γὰρ οὕτως εὐτυχῶς ὄφρα ἀποξέυεται σὺν τῇ λεθηριδίῃ τὸ γῆρας, ὡς Παῦλος σὺν τῇ τοῦ νόμου παλαιότητι, καὶ τὸν παλαιὸν ἀνθρώπων· πρόσσεισι τοίνυν τὴν οἰκείωσιν πράττων, ἑαυτῷ μὲν οὐχί, τοῦτο γὰρ τῶν πολλῶν, ἀλλ' ὅσοις ὑπὲρ κεφαλῆς οὐρανός. Καὶ τοῦτο γὰρ δὴ θαυμαστὸν τῶν τοῦ Παύλου, τὸ μὴ συµμεταθεῖναι τῇ προλήσει τὸν ζῆλον, ἀλλὰ τὸν αὐτὸν ἐν ἑκατέροις ἀκμάζειν. Ἐντεῦθεν τόπος μὲν ὁ αὐτὸς ἐκόντα δις ἐρεξῆς τὸν πηγῶν τὴν φύσιν ἔσχεν οὐδεὶς, ἀλλὰ καὶ διήκει πανταχόσε τῆς γῆς ἀετοῦ τρόπον πάντας οἷς ἂν ἐντύχη πρὸς σωτηρίαν ἀρπάξω· ἐντεῦθεν ἡρεµοῦντα χρόνος εἶδεν οὐδεὶς. Ἐντεῦθεν εἰ μὴ καὶ νύκτας ἄρας ταῖς ἡμέραις συναπταὶ κηρύττων ὁμοῦ καὶ διδάσκων, στέγειν οὐκ εἶχεν· ἐντεῦθεν οὐχ ὅπως οἷς ἐτύγχανε κερδαίνων ἡγάπα, ἀλλ' ὡν οὐκ τῷ λόγῳ περιεγένετο, τοῦτους οὐκ ἔχων οὐδ' ἂν εἴποι τις εἰ; ὅσην ἔμετο τὴν ζημίαν ἐλαύνειν ἀπληστος ἦν τῶν ἀνθρωπίνων ψυχῶν ἐραστής οὐχ ἑαυτῷ ταῦτα; νυμφεύων, ἀλλὰ Θεῷ ᾧ καὶ τὴν ἰδίαν κατεγγυήσας, ἔζη μὲν οὐκ ἔτι αὐτός, ζῶντα δ' ἐκείνον εἶχεν ἐν ἑαυτῷ. Ἄ μὲν δὲ τῆς κλησεως τῶν ἀποστόλων, ὡς ἐμέ γε κατὰ τὸ ἐπίδον λέγειν, τοιαῦτα, καὶ ἡ κλῆσις τῷ μὲν χρόνῳ διάφορος, τῷ δὲ θαυμαστὴ ἐπ' ἀμοφοῖν εἶναι ὁμοίτητος, καὶ τὴν ἐσχάτην παρεχομένη τῆς πρὸς τὰγαθὸν ἐτοιμότητος αὐτῶν βίβανον. Διαδέχεται δὲ μοι τὸν λόγον ἔζης τὸ πρὸς Χριστὸν αὐτῶν φίλτρον· ὅπερ οὐδὲν ἦστον, ἀλλὰ καὶ μάλλον τῶν ἄλλων κατορθωμάτων, τὴν ἀποστολικὴν προεδρίαν εἰς αὐτοὺς περιέστησε. Τοιαῦτα γὰρ καὶ τοιαῦτα τῆς πρὸς τὸν δεσπότην ἐνοίας αὐτοῖς; ἐξηγέθη τὰ σύμβολα, ὅσα καὶ τὸν πᾶν πολλὰ καὶ μεγάλαι σποδίασαντα περὶ τούτων εἰπεῖν βραχύτατα ἂν ἐλέγξει εἰπόντα. Πρῶτα τοίνυν τῶν

A sacerdotum principibus prout volebat adiutoribus utebatur: at illa omnia non impediunt quin vocationem sequeretur..... Quis non percussus venialia erubesceret facere Paulum? certe Deus solus, hominum enim nullus palinodiam cantasset, et contraria contrariis sanasset, et lumen desuper, et vocatio inde. Sic et ruens violenter flumen nec decem manuum millia retrorsum cogerent. Deus vero jampridem dicitur illud miraculum effecisse, et semper certe facere idem posse creditur. Et adolescentem Paulum et juvenem, virum demonstravit: non enim tam facile serpens simul cum pelle senectutem deponit, quam Paulus cum legis vetustate et veterem hominem deposuit. Proceedit igitur conciliationem faciens, non sibi quidem, hoc enim multorum est, sed quibuscumque cœlum supra caput est. Et hoc certe mirum in Paulo est, quod non cum proposito zelum commutaverit, sed idem in alterutro floruerit. Hinc locus nullus bis istum, volucrem quasi natura, habuit; sed ubique terrarum progrediebatur, aquilæ instar, quoscumque fors obtulerat ut salvaret rapieus; quare quietu n tempis vidit nemo. Hinc si non et noctes totas diebus adjiciebat proclamans et docens, at lectum non habebat; hinc, licet nihil cum iis quibuscum versaretur lucraretur, contentus erat; sed quos nondum verbis superaverat, eos non habens, neque dicat aliquis quantum existimaret dæmonum agitare, cum insatiabilis vere humanarum animarum esset amator, non eas sibi quasi matrimonio conjungens, sed Deo, cui et suam ipsius animam cum despondisset, non jam ipse viveret, viventem autem Deum in se haberet. Quæ quidem sunt vocationis apostolorum, ut ne ipse dicam secundum quod sequitur talia; et vocatio illi quidem tempore differens, huic vero mirabilis, æqualiter ambobus in honore positus, et summam præbens in id quod bonum est promptitudinis eorum documentum. Succedit vero mihi his verbis statim eorum in Christo amor, qui quidem nihil minus, imo vero major cæteris officiis habet, cur illis ante omnes apostolos eminentia conferatur. Tanta enim et talia benevolentia erga Magistrum ab illis data sunt signa, ut qui multa et magna de illis loqui contenderet, convinceret etiamsi pauca diceret. Primum ergo, cum cæteri discipuli alia responderent Salvatori eos interroganti: « Quem me homines esse dicunt? », cumque illi postea ut suam ipsi promerent sententiam postularent, Petrus hanc interrogationem quasi aliquid felicitate occurrens hincurans, quæ jamdudum cœtarorum ut princeps præcurans, quæ jamdudum parturiebat occasione usus expressit; et hominum de Salvatore opinionem nihil simulando aut dissimulando, « Christum, inquit, Filium Dei vivi. » Cujus consensus me iacet, beatitudo et persuasio revelationem Petro a Deo venire, et super petram Ecclesie sue ædificatio, et claves regni cœlorum datæ, et promissio quæcumque aut vincita aut remissa a Petro fuerint, illa eandem

sortem manere in cælis. Certe præriorum pondus demonstrat Petrum non solummodo magis cæteris hominibus Magistrum amasse, sed etiam ipsi discipulis et quibus sequi Christum dabatur. Certe ut amare videretur, colibeo me ipsum cum ad id accedam, ne quid audacius dicam. Audebo tamen: non longe enim ab ardore Petri si funditus requiratur, cæteros discipulos fuisse videbis; ut præter id quod Christum secutus est, nihil supra illos haberet quod demonstraretur, nisi ista communis et istis consensus illius in hoc quod assentiebatur, aliquis dicat: attamen et hic Petro gratia qua theologo; Petrus enim cum ille adesset, nullum omnium asseruit esse qui plus se Magistrum amaret, neque quomodo quis plus gratiæ meruisse videretur, quasi necesse esset, ubi quem discipulorum oporteret præ cæteris eminere, ubique Petrum victoriam reportasse: et quod non prius interrogabatur, admodum mihi videtur moleste ferre. Quod enim ex se ipso similes sententias exprompsisset, audacius erat pro discipulo. Quis vero illorum qui tunc aderant, ista verba non audire maluerit, quam aurum Cræsi habere, et exercitum Xerxis et omnia quæ unquam in terra mortali alicui concessa sunt? Simile quid et Paulus dixit, scilicet nihil esse, neque tribulationem, neque angustias et quæ ista sequuntur, neque instantia, neque futura, neque principatus, neque archangelos, nullam denique creaturam quæ ab amore Christi eum deterrereat. Duobus enim positis, se non verbis tantum, sed factis ipsis invictum præstitit in ipso rerum discrimine; ubi metus calamitatum et spes ac promissio rerum meliorum, virtus eum non deseruit, cui meliori conditioni insistere semper visum est. Cum enim duæ hæ res, metus inquam et spes, sibi oppositæ eodem nihilominus loco positæ sint; ipse tamen persuasus sum nihil æque esse timendum et sperandum quam rerum divinarum doctrinam. Ut enim nihil præstantius aut magis horrendum Divinitate, sic anima de hac re nunquam non persuasum habere debet, nisi velit metui succumbere.

Ἴσον τι τοῦτω καὶ Παῦλον εἰπεῖν πιστεύεται καὶ ἀ τούτοις ἐπειτα, μηδὲν ἢ τῶν ἐνεστώτων ἢ τῶν μελλόντων, ἢ ἀρχῶν ἢ ἀρχαγγέλων ἢ ἡνεκῶν κτίσιν ἢ τῆς ἀγάπης αὐτῶν ἀποστῆσαι Χριστοῦ. Δύο γὰρ ταυτὶ τεθεικώς τάναντία καὶ καθ' ἑκάτερον ἀνάλωτον ἑαυτὸν οὐ λόγοις μόνον εἶπεν, ἀλλ' ἡδὴ καὶ ἔργοις; ἔδειξε, τῆς αὐτῆς ἐληποῦθεν μοίρας διορίζομενος, τότε φόβῳ τῶν δεινῶν καὶ ἐπαγγελίᾳ τῶν χρηστῶν τὴν ἐν τῷ ἀγαθῷ τῆξιν λιπεῖν, κἀν δὲ κατὰ θάτερον εἶναι κακὴν μηδὲ κατὰ τὸ λοιπὸν αἰτιῶν ἀπηλλάχθαι. Δυσὶν γὰρ τούτων ἐπ' ἀντικειμένοι; δυσὶ τὴν ἀνάλογον τάξιν ἔχόντων, ἐλπιδὸς φημι καὶ φόβου οὐτ' ἐλπῖσαι, οὔτε τι δέεται μάλισθαι Θεοῦ διδάσκειν τὸν λόγον, ἑμαυτὴν παύσασθαι. Ὡς γὰρ οὐδὲν φύσει Θεοῦ χρηστότερον ἢ φοβερότερον, οὕτως οὐδὲ ψυχῇ θεμιτὸν μὴ οὕτω δοξάζειν αἰεὶ· καὶ τὴν μὴ οὕτως ὑπειληφύσαν θάτερα μερῖδι πρὸς ἡν ὁ φόβος; ἀγοι περιπίπτειν ἀνάγκη.

Ut enim animæ quæ, ut decet, de Deo sentit, spes bona obtingit, sic autē omnia Paulo qui purissimo Christi amore flagrabat, id sortis evenit. Non enim solum præsentī tempore amabat Christum, sed mentis extensione et meditatione quærelat qualis in posterum futurus esset ut officio satisfaceret suo, et re dignum esse voluit qui rerum futurarum testis foret et præteritarum. Hæc igitur sors si apostolos

ἄλλων μαθητῶν, ἀλλὰ πρὸς τὴν τοῦ Σωτῆρος ἐρώτησιν ἀποκριναμένον ἦν ἵνα, τίνα με οἱ ἄνθρωποι, λίσουσιν, ἤρατο, κάκεινων ἐπὶ τούτοις; καὶ τὴν πρὸ ἑαυτῶν ἐξενεγκεῖν ψῆφον ἀπαιτουμένων, Πέτρος τὴν ἐρώτησιν ἀρπάσας ὡς ἔρμαιον καὶ τῆς φάλαγγος τῶν ἄλλων ὁποῖά τις ἀριστεύς προαλάμενος καὶ κατόπιν ἐκείνους λιπῶν ἄπερ ἐκ μικροῦ ὄντων εὐκαίρως ἐξέβριξε, τὰς τε τῶν ἀνθρώπων περὶ τοῦ Σωτῆρος; ὑπολήψεις μηδὲν τι διατραπίς ἢ παράσυρεις, τὸν Χριστὸν εἶπε τὸν Υἱὸν τοῦ ζῶντος Θεοῦ. Τούτης τῆς ὁμολογίας ἀμοιβή, μακαρισμὸς καὶ μνηστευρία τοῦ παρὰ Θεοῦ τὴν ἀποκάλυψιν ἔχειν τῷ Πέτρῳ καὶ ἐπὶ πέτραν αὐτὸν τῆς Ἐκκλησίας οἰκοδομία, καὶ κλεῖς τῆς τῶν οὐρανῶν διδομένης βασιλείας, καὶ τὸ τοῖς λυθείσιν ἢ δεθείσιν ὑπὸ Πέτρον τὴν Ἰσθμὸν κατὰστασιν μένειν καὶ ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Καὶ δηλοῖ δὴ τὸ τῶν γερῶν βίρος ὡς Πέτρος; οὐ μόνον τῶν ἄλλων ἀνθρώπων τὴν διδάσκαλον πλεονεξία ἀγαπῶν, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν μαθητῶν, καὶ οἷς τὸ ἐκσταθαι τῷ Χριστῷ συναεμαθῆναιτο δῆπουθεν πρὸς τὸ δοκεῖν ἀγαπᾶν, ἐπέχω ἑμαυτὴν εἰπεῖν τι τοῦ μνηστευτέρον προαγόμενος, τολμήσω δ' ὅμως; οὐ γὰρ πρὸς τῆς τοῦ Πέτρον θερμότητος, τοιούτου; τῶν μαθητῶν τοῦς ἄλλους τοῖς βαθύτερον ἐρευνώσει παρῆσεν, ὡς πλὴν τοῦ συνέπεσθαι τῷ Χριστῷ μηδὲν περὶ αὐτῶν ἔχειν πλεονεξία εἰ μὴ πως κοινὰ κάκεινοις τὰ τῆς ὁμολογίας τῷ συγκαταθέσθαι τις εἶποι. Πλὴν ἀλλὰ κἀνταῦθα τῷ Πέτρῳ χάρις, ὁ δ' αὐτοῖς εἰς θεολογίαν τεμόντι· Πέτρος γὰρ αὐτοῦ παρόντος ἡξίου μηδὲνα τῶν ἀπάντων φιλοστοργυτέρον πρὸς τὸν διδάσκαλον ἔχειν, οὐδ' ὅπως ἂν τις ποιήσῃ, μᾶλλον αὐτῷ κεχαρισμένα δόξαι δρῆν ὡς περ δέον ἐν, οὐ τῶν μαθητῶν τινα τοῦς ἄλλους; ἔδει νικᾶν πανταχοῦ Πέτρον τὴν ἀναιρούμενον εἶναι τὴν νίκην, καὶ οὐ μὴ πρότερον ἠρωτάτο, πάντων ἡμῶν δοκεῖ δυσχεραίνειν. Τὸ γὰρ ἀφ' ἑαυτοῦ τὰς τοιούτας ψήφους εἰσάγειν ὁραστότερον ἢ κατὰ μαθητὴν τῶς ἐδόκει· τίς δ' ἂν καὶ τῶν τότε παρόντων οὐκ ἠύξαστο ἑαυτῷ ταῦτα μᾶλλον εἰρησθαι ἢ χρυσὸν μὲν ἔχειν τὸν Κροίσου, στρατιῶν δὲ τὴν Σέρρου, καὶ ὅσα τῶν ἐν γῆ τιμῶν εἰς ὑπερβολὴν παρὰ ἐπιπέδου;

κρηρύτετα μηδὲν εἶναι, μὴ θλίψιν, μὴ στενοχωρίαν τῶν ἡνεκῶν κτίσιν ἢ τῆς ἀγάπης αὐτῶν ἀποστῆσαι Χριστοῦ. Δύο γὰρ ταυτὶ τεθεικώς τάναντία καὶ καθ' ἑκάτερον ἀνάλωτον ἑαυτὸν οὐ λόγοις μόνον εἶπεν, ἀλλ' ἡδὴ καὶ ἔργοις; ἔδειξε, τῆς αὐτῆς ἐληποῦθεν μοίρας διορίζομενος, τότε φόβῳ τῶν δεινῶν καὶ ἐπαγγελίᾳ τῶν χρηστῶν τὴν ἐν τῷ ἀγαθῷ τῆξιν λιπεῖν, κἀν δὲ κατὰ θάτερον εἶναι κακὴν μηδὲ κατὰ τὸ λοιπὸν αἰτιῶν ἀπηλλάχθαι. Δυσὶν γὰρ τούτων ἐπ' ἀντικειμένοι; δυσὶ τὴν ἀνάλογον τάξιν ἔχόντων, ἐλπιδὸς φημι καὶ φόβου οὐτ' ἐλπῖσαι, οὔτε τι δέεται μάλισθαι Θεοῦ διδάσκειν τὸν λόγον, ἑμαυτὴν παύσασθαι. Ὡς γὰρ οὐδὲν φύσει Θεοῦ χρηστότερον ἢ φοβερότερον, οὕτως οὐδὲ ψυχῇ θεμιτὸν μὴ οὕτω δοξάζειν αἰεὶ· καὶ τὴν μὴ οὕτως ὑπειληφύσαν θάτερα μερῖδι πρὸς ἡν ὁ φόβος; ἀγοι περιπίπτειν ἀνάγκη.

Ὡς περ οὖν τῆς ὡς; κρημὸν περὶ Θεοῦ φρονούσης ἢ κρημῶν μερῖς ἢς ἐλπὶς ἡγεῖται κληρὸς αἰεὶ, καθαρῶστα δὴ τὰ τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης τῷ Πέτρῳ μάλισθαι πάντων ἐξῆς ἀποβήγγυμένῳ καὶ αὐτῷ μόνῳ συνάπτεσθαι μακρῷ πάντων βέλτιον ἡγουμένῳ· οὐ γὰρ τό γε νῦν εἶναι μόνον ἡγάπα Χριστοῦ, ἀλλὰ καὶ φθάνων καὶ διερευνώμενος ἐαυτὸν ὁποῖος τις ἔσται δὴ γὰν τῷ μέλλοντι, τὴν αὐτὸν τῷ νῦν ἔδειξαι

ὄντα κάκει Παῦλον, καὶ οὕτως ἀξιοῦσθων ἑαυτὸν ἄδμiratione nostra dignos reddidit, quo tandem eos loco ponemus, quando zelum cogitamus amoris ergo-
 ἤγειτο καὶ ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος μάρτυρα ὡς οὐκ ἂν ἑτερος ὑπὲρ τῶν ἑαυτῷ παρεληλυθότων. Εἰ δὲ τοῦτο τὸ μέρος τοιοῦτο, καὶ οὕτω θαυμαστοὺς παρέχει τοὺς ὁποστούλους, ποῦ δὴποτε τάξειω αὐτοὺς στί-
 σομεν, ἐπειδὴν καὶ τὸν ζῆλον αὐτὸν ἐξετάζωμεν ἐπίτασιν ὄντα τοῦ φίλτρου καὶ πλείονι κεκραμμένον
 τῆ θέρμῃ;

Τοῦτον δὲ καὶ γνοίη τις ἂν ἐνθένδε· Πέτρον γὰρ θαυμάζων ἔγωγε καὶ τοῦ πρόσθεν φίλτρου καὶ τῆς ὁμολογίας, οὐχ ἦττον ἄγχα καὶ τοῦ ζήλου, ὅν ὑπὲρ τοῦ διδασκάλου πρὸ διδομένου ἀνέλαβε. Τὸ γὰρ ἐκφρωνῶντι συστήματι καὶ μαχαίραις ἐπίοῦσι καὶ ξύλοις μόνον τολμῶσαι τοῖς ἴσοις ἀμύνασθαι, ἄλλως τε καὶ παρ' αὐτὴν τὴν ταραχὴν τῶν πραγμάτων καθ' ἣν ἔδει τοὺς μαθητὰς πάντας οἰχομένους ἐγαπητὸν ἤγεισθαι ἂν μὴδὲ μνῆμη τις αὐτῶν γέννηται. Μὴ τοι τιμωρεῖν γε τῷ διδασκάλῳ γενναίας τῷ ὄντι καὶ σφόδρα φιλοῦσης ψυχῆς ἔργῳ δειξάσης ἢ πρὶν λόγοις; Ἐπευθε συνιστᾶν, καὶ εἰ μὴ μάτην καὶ πρόσθεν φιλεῖν διατείνετο, ἀλλ' εἰ καὶ τοσοῦτον τὸ πρᾶγμα θρασύτερον, ὡς εἰπεῖν, ἔδοξεν, ὅσον τῆς προαιρέσεως ἀπέχετο τοῦ δι' ὃν τὸ στασιῶδες ἐθορῶσει τῶν Ἰουδαίων· πᾶν μόντοι φιλοῦντος τὸν προδιδόμενον ἦν. Πέτρον γὰρ ἦν δὲ τοσόνδε τι τῆς δεσποτικῆς ἐξήρητο κορυφῆς, ὥστε οὐδ' ἂν πατέρας ὅσοι πρὸς παιδᾶς τὴν στοργὴν αὐτῷ βάλλει ἀήτητος ἀπαλεύση· καὶ μέντοι καὶ Παῦλος τῷ ὑπὲρ Χριστοῦ ζήλῳ πολὺ; ἔπειν, ἐνταῦθα μόνον τὸ μετρίάζειν οὐκ ἐπαίνων οὐ καταφρονεῖσθαι τὸ εὐαγγέλιον ἐκινδύνευεν. Αὐτίκα γὰρ μάλα μετὰ τὴν κλητικὴν ἐν Δαμασκῷ κατὰ συνογωγῆς τοῦ Ἰουδαίου περιήξει συγγέων καὶ τροπῆς αὐτῶν ἐργαζόμενος; οἷς ἂν καὶ συμμίξῃ, καὶ τέλος εἰς τοῦτ' ἀπορίας περιεστή τοὺς ἀντιπάλους, ὡς ἀμήχανον αὐτοῖς εἶναι γνῶναι πότερα μᾶλλον τὴν τοῦ μικροῦ πρόσθεν ὑπὲρ τοῦ ἰσχυροῦ ζηλοῦντος μεταβολὴν ὄλω; θυηθῶσι θαυμάσαι, ἢ δὲ τι ποτὲ ταῖς ἀνάγκαις τῶν αὐτοῦ λόγων ἔλογον ἀντιστήσων, καὶ πότερον κλάττεται τὴν μετᾶθεσιν καὶ μελέτην ἐν παιδείᾳ; μέρει τοὺς ἐναντίους ποιεῖται λόγους, ἢ σπουδῆς ἔργον αὐτῷ τὰ παρόντα, ὅτι δὴ καὶ τὰ πρότερα, καὶ οὐπω τοῦτο τοσοῦτον ὅσον εἰ μὴδὲ τοῖς μαθηταῖς ἔδοκει τὴν μετᾶθεσιν ἀληθεύειν, ἀλλὰ τινα σκητὴν εἶναι τὰ κατ' αὐτὸν εἰκάσαι· ὡς καὶ προσοδιδανέντε ὕθεν ὑπορᾶσθαι καὶ κάκωσιν. Καὶ γὰρ καὶ γὰρ τοῦτον τὸν ποιμένα λύκον πρόσθεν ἐφυλαττόμεν, ἐκ τοῦδε τοῦ προμάχου πολλὰ πρὶν ἠλγήσας τρυμματα καὶ τὸν ἐκ λίθου Στεφάνου θάνατον, τούτῳ τῷ συνηγόρῳ τὰ δευτέρῃ πάντων κτηροῦμενος; τὰ πολλὰ ζημίαν ὠφείσκανον. Τοῦτου τοῦ ζήλου καὶ ἦν κατὰ Πάφον τῆς Κύπρου ψῆφον ἐξήνεγκεν ὀφθαλμῶν πηρώσει ζημιώσας Ἐλύμαν, δὲ ἐκ τοῦ μάγος εἶναι μᾶλλον ἢ παντὸς ἄλλου γνώριμος; ἦν. Εἰς γὰρ ἀντίπαλον τῷ Παύλῳ μείζων ἐκείνου καθίσταντος ἑαυτὸν καὶ τὸν ἀθύπατον ἀντιστῆν ἐκ τούτου πρὸς ἑαυτὸν περὶ μόνου ὄσκου ἀνασχέτον ἔγγισατο πρὸς αὐτὸν ἐκ τοῦ ἴσου, λόγοις λέγων, τῆς ἀμιλλαν συγκροτεῖν ἐπιπλέον, μὴδὲ τι χαίροντα τὸν

admiratione nostra dignos reddidit, quo tandem eos loco ponemus, quando zelum cogitamus amoris ergo-

dentis-imo mistum? τοὺς ὁποστούλους, ποῦ δὴποτε τάξειω αὐτοὺς στί-

ἐπίτασιν ὄντα τοῦ φίλτρου καὶ πλείονι κεκραμμένον

En hujus rei testimonium: Petrum enim miratus ego propter praecedentem amorem et confessionem, non minus miror etiam ob zelum quem in Magistrum proditum ostendit. Illi enim quod multitudini vociferanti et cum gladiis supervenienti et fustibus, solus ausus est paribus armis respondere, et praesertim in ista perturbatione rerum in qua praedictum fuerat discipulos omnes abituros, quasi nulla cum dicti memoria maneret, succurrere Magistro, generosi revera et valde amantis est animi re demonstrantis quae prius verbis ostenderat, et quia non inaniter prius amare confessus fuerat, quamquam res audacior visa est, a proposito non abstinuit propter seditionem Judaeorum, animi erat admodum proditum amantis. Tactus enim Petri amor in charum Magistri caput exardebat, ut illius amoris nec parum in natos amor comparari possit. Invictus certe Paulus in Christum zelo post Petrum apparet. Nec unquam in discrimine passus est ut Evangelium contemneretur. Satim enim post vocationem suam circa Damascum synagogas Judaeorum circumit concitans turbas et conversiones eorum faciens quibus conversabatur, et denique eo angustiarum adversarios suis adduxit, ut difficile illis esset scire utrum potius Pauli antea pro lege amulantis mutationem deberent mirari, an illud quod necessitatibus seminum ejus acti, rationem deposuerint, et utrum fugat conversionem per luserum, et contraria faciat verba, aut si quae nunc agit sincera sint, quia et res praeterita discipulis veram esse conversionem, fidem facerent, imo scenam lusoriam esse ut pravam indolem dissimularet. Etenim et ego illi pastori, quasi qui lupus esset prius, diffidebam; ex illo enim antesignano multa vulnera pertuli, et mortem Stephani lapidibus obrui; et illi accusationum multarum poenas dabam. Hujus studii suffragium dedit quod ad Paphum in Cypro evenit, ubi Elymas poenam tulit caecitatis; qui ex hoc quod magis erat magis quam ex requavis alia notus erat. Nam in adversam Paulo partem cum ille seipsum constansisset, et proconsulem a fide avertere tentaret, indigne tulit Paulus in illum ex aequo verbis certamen instituere: sed seipsum altiore ponens, humi magum dejecit, oppositionem adeo ipsi funestam fecit, ut non tantum proconsulem non in sui favorem traxerit, sed e contra crediderit, admirans super doctrina. Talia enim perpeti fas erat eum qui veritatis viam nec ipse ingredi volebat, nec alios ingredi volentes impedire cessabat. Eodem zelo et Ananiam principem sacerdotum pariter dealbatum

vocat et quem percutiat Dei iustitia dignum affirmat. Videbat enim ille zelotes noster principem sacerdotum ipsum legem transgredientem, ut qui secundum legem quidem iudicaret, sed et aliqua contra legem iuberet: et ipse iurejurando dixisset, nisi apostoli iurejurando uti defendissent. Credebat ergo non fieri posse ut Deus frustretur, atque sic neque hominibus præpositos mendacii aut legum violationis accusari posse; talis pro Christo zelus apostolis. Cum enim illos pati oportebat, maxime omnium humiles erant: nullum enim est tempus in quo agentes sibi auxiliari visi sint. In quibus vero Magistrum sciebant non adoratum aut non recto, omnium calidissimi. Et ut majori cura disponam sermonem, multa beneficia multis et sæpe contulisse eos scimus: his vero qui erraverant prænas nunquam dedisse, nisi quos dogmati adversatos fuisse constaret, et illos paucos quidem numero, imo nullos aliquis fere inveniet, etiamsi anxie quæsierit. Etenim probe intelligebant cibus essent spiritus; neque malos, sed malum vocebant radicibus extirpare, neque debitis contraria tentabant, ut si quis medicinam potestis, deinde non contra morbum, sed contra ægrotantem luctaretur; et ne dum quis malum resecare curans ægrotantem ipsum invaderet; qui fortasse bene valentes ut ægrotos false deamtiaret, ut nec etiam contra illos manum abstineret.

Et si non sine objurgatione præterissent, sed interdum et medicamenta illis qui non ægrotabant, ita ministrabant, ut si quæreretur quis similem curam afferentiam maximam apud homines gratiam meritis esset, omnibus suffragiis apostoli vincerent; et si quæstio apud iudicem moveretur, quis minime omnium, in quorum manibus magnæ res positæ fuere, alios dolere affecisse videretur, credo fore ut omnibus apostoli insontes viderentur, aut potius constare illos neminem unquam revera læsisse, sed etiam omnia omnium beneficia aliquid præ illorum beneficiis exiguum videri. Sed illa erant vestigia Magistrum sequentium; etenim et ille bene facere indesinenter non destitit iis quos ad se sedes adducebat, neque mundum ipsum credo capere posse libros in quibus omnia quæ fecit scriberentur per singula, nec quemquam beneficiis, ejus etiamsi in animo haberet, nova addere posse.

Quod autem facultate puniendi privatus esset arbori vita fugiente sterilitatis litem intulit, ut si qua incantat puerum mater aut lapidi aut alicui cæterorum rerum quæ non vitam habent, ictus impingit; quo enim Salvator abutebatur ad id et evi-

Ἐλύμαν τὰ τοιαῦτα ἀντιχροντείν, ἀλλ' ἐαυτὸν ὑψηλότερον θεὸς τοῦ μάγου ὑπερδιξίω τε τῆ βωίῃ κατ' αὐτοῦ χρῆται καὶ τὴν ἀντεξαγωγὴν εἰς τοσούτοι βλάβης αὐτῷ περιτριπῆναι ποιεῖ ὡς μὴ μόνον τοῦ τὸν ἀνθύπατον κερδᾶναι διαμαρτείν, ἀλλὰ μὴδ' ἐαυτὸν τοῦ λοιποῦ ἔχοντα ἔχειν καὶ πολλὰ τῆς τάμης ἐαυτῷ μέμπεσθαι· καὶ εἶδει γὰρ τοιάδε κεντρασθῆναι τῆ συμφορᾷ τὸν οὐχ ὅτι γε πρὸς τὴν τῆ; ἀληθείας ἔδδον οὐκ εἰσίδοντα, ἀλλὰ καὶ οἷς εἰσίνετ πρὸς γνώμης ἦν, κακῶς δὴ κωλύοντα. Οὐτος ὁ ζήλος τοῦχον κερκονιζόμενον καὶ Ἄναντιαν τὸν ἀρχιερεὶ καλεῖ, καὶ τύπτεισθαι μέλλειν πρὸς τῆς τοῦ θεοῦ δικῆς ἐπανατείνεται. Ἐώρα γὰρ ὁ ζήλωτης τὸν ἀρχιερεῖα νόμον μὲν περιβαλλόμενον, ὅτι δὲ πῶρθε νόμου τοῖ; πράγμασι διατιτῶντα, εἶν δ' ὡςτο καὶ κάλλιστά τε σὺν ἔρχω ἀν εἶπον οὐτός, εἰ μὴ ἀπόστολοι ὁμνύουσι ἐκώλυον. ἤμετο δ' οὖν ὡς οὐκ ἐπαθεὶν ψεύδεσθαι, οὕτω μὴδὲ τοῦ; ἀντ' ἐκείνου καὶ τὰ πρὸς ἐκεῖνον τοῖ; ἀνθρώποις καθισταμένους, ἢ ψεύδους ἢ παρνώμων ἀκῶναι· τοιοῦτος ὑπὲρ Ἰεροστοῦ τοῖ; ἀποστόλοις ὁ ζήλος. Οὐ μὲν γὰρ αὐτοῖ; εἶδει πάσχειν, οἱ ταπεινῶτατοι πάντων ἦσαν· οὐδ' γὰρ ἔστιν ὅτι πρᾶττοντας ἐαυτοῖ; ἐφάνησαν ἀναν· ἐν οἷς δὲ τὸν δεσπότην ἤδεσαν μὴ προσκυνώμενον ἢ μὴ καλῶς οἱ πάντων θερμῶτατοι, καὶ ἐν μᾶλλον ἐπὶ τάκριβέστερον διεῖλω τὸν λόγον, εἰ μὲν ποιήσασι πολλοὺς καὶ πολλαῖς αὐτοῖ; σύνομα, δίκας δὲ τοῦ; ἀμαρτάνοντας διδόντα; αὐτοῖ; πῆθ εἰ μὴ τοῦ; ἀντιπολιτευομένους εἴη φάσαι τῷ δόγματι, καὶ τοῦτο; οὐ πολλοὺς ἀριθμησαι οὐδὲνα τις εὐρήσει, κἄν πολλὰ μογῆσθαι ζητῶν. Καὶ γὰρ ἦθ καλῶς ἠσθάνοντο πολοῦ πνεύματος ἦταν, καὶ οὐδὲ τοῦ; κακοῦ; ἐκρίζουν, ἀλλὰ τὴν κακίαν ἠβούλοντο, οὐδὲ τάναντία τοῖ; ὀφειλομένοι; ἐδάδιαν, ὡσπερ ἀν εἰ τις ἰατρικὴν ἐπαγγελλόμενος, ἔπειτα μὴ τοῖ; νοσήμασι, ἀλλὰ τοῖ; κάμνουσι μάχοιτο, καὶ τοῦ τὸ πάθος ἐκτέμνειν ἀμελήσας, κατὰ τῶν νοσοῦντων ὁμοῖα χωρεῖν, ὅς τάχ' ἀν καὶ τοῦ; ὀφειλοντα; συκοφαντοῖη κακῶς ἔχειν, ὡς μὴδὲ πρὸς τοῦτο; ἀργὸν ἔχει τὴν χεῖρα.

Ἀμέλει καὶ οὐδὲ παντάπασιν ἐπιτιμῶντα; ἢ παρηγεσαν, ἀλλ' ἔστιν οὐ καὶ ἐπὶ τοῖ; μὴ κατορθοῦν μὴ δυσχεραίνειν φαρμάκω πρὸς τὸ κατορθοῦν ἐπιτυχῶς ἔχρωντο, ὡστ' εἰ τις ἐκεῖνο κρῖσις τις τῶν τρικλῶντην προστασίαν περιθεμένων εἰ τοῦ; ἀνθρώπου; πεποίηκε μάλιστα πάσαι; ἀν ψήφοις τοῦ; ἀποστόλου; κρατῆσαι, καὶ εἰ τι πάλιν ἀνέμπετο δικαστήριον, τίς ὡς ἐλάχιστα πάντων οἷς τὰ μεγάλα ἐνεχειρίσθαι τίνας ἐφάνη λελυπηκῶς, κοινὸν ἀν πάλιν νικήσαι δόγμα τοῦ; ἀποστόλου τοῦτ' εἶναι, ἢ μᾶλλον εἰκαῖ λελυπηκῆναι μὲν ὄντως οὐδένα, πᾶσαι; δὲ τὰ; ἀπάντων εὐεργεσίας πρὸς τὰς τοῦτων σμικρὴν εἶναι τι Ἄλλὰ γὰρ ἦν ταῦτα κατ' ἔχονος ἐπομένων διδασκάλω. Καὶ γὰρ κακείνος δὲ μὲν εὐεργετῶν διετείλει ὡς πρὸς αὐτὸν πίστις ἔχειραγῶγει, οὐδ' ἀν τὸν κόσμον αὐτὸν ὁ περὶ τοῦτων συγγράφων χωρησαι εἰετι δοθέντα γραφῆ, ὡς ἀν δὲ μὴ θατέρη μερῖδι τοῦ εἰ ποιεῖν δόξη δυνατὸς εἶναι χρῆσθαι.

Τὴν δὲ τοῦ κολάζειν ἰσχὺν περιηρῆσθαι, εἰδῶ δρω ψυχῆς ἐρημῆ τῆ; ἀκαρπεία; δίκας ἐπιλήθην, ὡς εἰ τις ἐπιμορμολύξει νηπίου μήτηρ ἢ λίθω, ἢ τινι τῶν ἀψύχων ἐτέρω πληγῆ; ἐπιφοροῖ· ὡ μὲν γὰρ ὁ σωτῆρ κατ' ἐχρήσατο π. ὅς αἰ

τὸ, καὶ δῆλος ἦν βλέπων φύσει τε τοιοῦτος ὢν. Ἄ
 τὸ γὰρ ἀγαθὸν φύσει οὐκ ἔστιν ὅτε οὐκ ἀγα-
 θὸν ἔστιν εἶναι· ὅς δ' ἔπαξ τούτῳ φόβον τοῖς
 ὄρωσι ἐπέσειε τοῦ μὴ ῥαθυμοῦντας ὀλιγώρω; τῶν
 αὐτοῦ λόγων ἔχειν, ταῦτά τε οὖν ἐπαινεῖν τις ἂν
 ἔχοι τῶν ἀποστόλων καὶ προσέει· τὸ τούτων εὐπρόσ-
 ιτον καὶ κρείττον ὡς ἐν ζήλω παντὸς ἰδεῖν μεγά-
 λου φρονήματος· ὦ; καὶ ὄρων ἂν καὶ ἀδάμαν· α μα-
 λάξαι ἱκανὸν εἶναι, καὶ τὸ τοὺς ἀλόντας τοῖς αὐτῶν
 λόγοις μηδὲν ἔχειν εἰς ὃ τι ἂν ποθεινότερον ἐρῶεν
 πλὴν γε τοῖς ἀποστόλους. Εἰ γὰρ ἐκ φόβου τε καὶ
 θηρωδίας μίσος ἐν τοῖς ἀρχομένοις τῶν οὕτω χρω-
 μένων αὐτοῖς καὶ γεννᾶται καὶ ἐπαίδωσι, τῶν εικό-
 των ἂν εἴη τὸ ἐπιεικὲς τε καὶ ὑφειμένον, πῶρῳ
 κειμένης τῆς εὐθείας, δημιουργῶν ἔρωτος· γίνεσθαι.
 Οὐ τοίνυν ἥπερ εἴρηται παῖσαν ταύτην ἔδοσαν μύ-
 νον τοῦ ὑπὲρ διδασκάλου ζηλοῦν, ἀλλὰ καὶ τὸ πρὸς
 τοὺς ἄν' ῥώπου; συμπαθέ;· οὐδ' ἂν εἴποι τις ὅσοις
 ἐξεδάλωσαν τοῖς ἐξενηγεγμένοις πρὸς τοῦτο δόγ-
 μασι. Καὶ γὰρ συνηθόντες τε λυποῦμενοι; καὶ συν-
 ῥδοντο βέλτιον πράττουσιν ἐκ τῶν αὐτῶν ἐκότερα
 λογισμῶν καὶ ὅπερ οὐκ ἂν ἔτερός τις πλὴν τούτων
 ἐμνύοντο οὐδ' ὑπὲρ ἑαυτοῦ τολμήσειε σχεδιάσαι
 ἀνάθεμα εἶναι ἀπὸ Χριστοῦ ὑπὲρ τῶν ἀδελφῶν
 ἠδύχοντο τοῦτο πάντων αὐτοῖς ὢν ὅσοι γεγονῶσι
 ἔπειθεσι· τοῦτο πάντας ποιεῖ νικῆν ἐκ πολλοῦ
 τοῦ κρείττονος καινότερον εὐσεθείας καὶ ἀρετῆς
 εἶδος τοῖς καλλιτέχνιοις δημιουργηθὲν καὶ ἀμίμητον
 ζηλωταὶ τοῖς μετὰ τούτους καταλειφθέν. Πρὸς τοῦ-
 τό τις ὄρων, μὴ προπολεμοῦντα παιδῶν θυμαζέτω
 πατέρα μηδ' ἀριστέας προμαχομένους τάξεω;· ὡς
 εἰ καὶ τούτους συμβαλεῖ πεσεῖν, τοῖς γε δι' οὐς ὁ
 ἄγων, ἀσφαλεστέραν τὴν σωτηρίαν γενέσθαι, οὐ
 μέτριον γὰρ ἐνταυθεῖ τῇ μέσον, ἀλλ' ἴσον οὐρανῷ
 τε πρὸς γῆν καὶ αἰῶνι πρὸς βίον, καὶ τοῖς ἀπο-
 στόλοις πρὸς τοὺς τοιοῦτοι; τὸ ὑπερέχον, τί ἂν τις
 ἀξίον ἔχοι λέγειν πρὸς ταῦτα; Οἱ γὰρ μηδ' ἂν νο-
 μα τοῦ χωρισθῆναι Χριστοῦ ἐνεγκόντες οἷς ὀλίψι;
 καὶ στενοχωρία καὶ ὅσα τούτων ὑποθίσθαι βρῦ-
 τερα καὶ ζωὴ καὶ ἀγγελοὶ καὶ ὅσα τῆς ἀκηράτου
 λήξεω; μικρὰ ἢ οὐδὲν ἰδοῦσι. Ὡς ἐκείθεν ἀφέλκειν
 δύνασθαι, τούτοι; οἱ Χριστῷ δι' αὐτῶν προσαγό-
 μενοι ἀφέλκοντες, οὐκ ἐλύπουν· τῶν γὰρ αὐτῶν ἦν
 δῆπουθεν ὑπὲρ τε Χριστοῦ καὶ ὢν ἐκεῖνος ἐνεκεν
 ἑαυτὸν περιέδωκεν ἑτοίμους εἶναι πᾶν ὅτιον κινδύ-
 νεύειν· καὶ τοῦτο κεφάλαιον αὐτοῖς τῶν κατὰ πᾶ-
 σαν γῆν τε καὶ θάλασσαν μακρῶν ἐκεῖνων διαύλων
 συνεπεραινέτο μηδένα τῶν ἀπάντων ἀπολειφθῆναι
 τῆς βασιλείας, κἂν εἰ τι δέοι παθεῖν περὶ ταῦτ'
 ἔχοντας· τοῦ γὰρ τοὺς ἄλλους σώσαι τὸ ἑαυτοῦ;
 πολλοῦ τινο; ἔδει μείζον ἠγεῖσθαι· οὕτω μέγα τὸ
 τόλμημα καὶ εὐτως ὑπερφουέ; ἐνοησαι ὥστε καὶ
 εἰς ἀπορον ἐκπίπτειν τί ἂν τις τῷ λόγῳ χρῆσαιτο,
 πῶς τοῦ αὐτοῦ εἶχοντο ἀδιασπάτως καὶ ἀποπί-
 πτειν οὐ παρητούοντο. Μάλιστα μὲν οὖν τοῦτο,
 πῶς γὰρ οὐ; μικρὸν δὲ οὐδ' ἐκεῖνο καὶ γὰρ ἀδελ-
 φὸν τῷ προτέρῳ καὶ πρὸς τοσοῦτον οὐ ταυτὸν παρ'
 ὅσον οὐ τοῖς αὐτοῖς ὀνόμασι προηγήθη· τὸ γὰρ

esse una cum Christo, et quod eam solutionem procrastinam tenent propter amorem illorum, quos per Evangelium Christo quotidie parturiebant, quo pacto magis quis homines dilexerit? Multum vero infra debitum agere crederent si Christi discipuli ejus fidem stabilire nitentes, non eundem Christo in ejusdem generis homines amorem demonstare studiose quærerent. Illud enim non ignorabant qui Christi spiritum habebant; Magistro licere eos in propria et intacta beatitudine collocare. Ille autem, quauquam et ipse omni mutatione superior esset, non tamen dedignatus est corpus sumere; et se hominibus æqualem ostendit esse, sui in eos amoris clarissimum documentum exhibendo, et eadem cum illis vita fungendo. Id enim constat quod sicut apostoli Christo, sic homines Christo nomen dedisse.

Hoc enim et illi in animo esse sciebant, et plures quidem cognoscere demonstrationes benefactorum ejus exhibebant quam omnes qui unquam fuerant; pulchriores vero eo quo plures, ad bene agendum promptissimi omnium, bene pati, ignavissimi et rursus male factorum nunquam accusati, et quod mala patiebantur eo magis gaudebant, quo minus digna quæ in præsentia experiebantur præ reposita in cælo gloria videbant: et omnibus monstrant se humana natura usos fuisse, mente vero cælesti, et inter terrenas mentes longe superiori. Si autem fieri posset ut ille qui præsentem sermonem specie uteretur, illorum in his voluntatem satis omnibus in medium produceret, sic disparuissim sermone. Cum autem multas de rebus ratiocinationes deficientes videam, relictas melius esse mihi videtur imitari pictores qui discipulos exemplaribus potius et repræsentationibus quam tenuibus verbis docent, et quæ singula beneficia contulerint perlustrare. Non enim qualem sermo solus quemlibet proclamatur, et talis haberi illi debet, sed superque facta verbis addita non pudoris dicenti materiam præbent. Et exploratus ille sermo, quantum me divulgare licet, omnino est dignus comparari rebus ipsis. Et hoc quidem erit hoc modo. Sermo qui hic sensus etiam apostolorum sciat, attamen justum existimat, miracula utriusvis eorum nuntiata fuerint, quietum manere, et alterius miraculis usque ad finem immoratur; tunc ipsum ipsum capiens, principium et reliquis rebus cædit. Si autem de ambobus libere omnia dicere liceret, hoc esset gratum: nunc autem cum dividuus sit qui dicit, uni post alterum amborum se ipsum dabit.

Petrus igitur, necquam longa, illum qui ante fores templi Hierosolymitani sedebat et stipem erogabat, manu sublatam et super pedes collocavit, ac si nullo quoniam malo vexatus fuisset; et eandem ambobus pedibus mater in lucem edidit, et qui necqua-

Α ετιθυειν μεν αναλυσαι και συνειναι Χριστῳ, εθθις δ' οπερθησθαι την ανανυσιν, φιλετω τουτων οδ δια του Ευαγγελιου οδωνον ετημεραι, τινα παραπειν υπερβολην δυναται της προς ανθρωπων αγαπης; Πολυ δ' αν εξω των προκειμενων προτειν ενομιζον ει Χριστου μαθηται καθισταναι ιεραριζομενοι μη την αυτην εκεινω περι τους ομοφυλους σπευδοεν δεικνυναι στοργην. Ου γαρ εκεινο γε νυν Χριστου εχοντας ελεληθει ως και τῳ διδασκαλω εναν επι της οικειας και ακρατου μακαριετης ερισθαι. Ο δε καίτοι τροφης ανωτερος ων, εμω; ω; απηξιωσε και σωμα αναλαβεσθαι, και τῳ συγγενει αυτου τους ανθρωπους δειξαι, της ει; αυτου; αγπης σαφεστατον παντων εξεναγκειν σύμβολον, και δη μλλον μεν εξων Χριστῳ τουτο γαρ κεινω η συνελντοι φαναι το παν Χριστῳ οι αποστολοι, μλλον δ' ανθρωποις δια Χριστων εαυτους απηρχλων η τῳ Χριστῳ.

Τουτο γαρ κεινω προς γνωμης ηδισαν εν, και πλειους μεν γωναι τις επιδειξεις των ευεργετηματων παρεσον η παντες οι ποιοι, γαλλιους δε εση και πλειους. εϋ μεν ποιειν προθυμωτατα παντων εχοντας, εϋ δε πασχειν βρηθυμωτατα και αθις κακως μεν ποιειν ουδεποτε αν ελαληντες, τῳ δε κακως πασχειν τοσοϋτω χαριοντες εση και ουκ εβια τα παροντα θανα προς την αποκειμενην αυτοις εδωσαν και παρι μεν μαθηταιν εδιδωσαν ως εις εν ανθρωπινη μεν κεχηρημενοι τη φυσει, γνωμη δε οϋρανιη και παντη των γωνων υπερκειμενη. 'Αλλ' ει μεν ην τη παρουση των λογων ιδεα χρωμενη την εκεινω περι ταυτα προαιρετη αποχρωντως απασι παρασθησαι, ωδ αν διετιθον τους λογους. επει δε πολυ των πραγμων τους περι τουτων λογισμους ερω λειπομενους, εμεσον ειναι μοι δοκω μιμησαμενον των ζωγραφων οι τις μαθητας παραδειγμασι μλλον και πρωτοτυποις η ψιλοις λογοις παιδεϋουσι, τοι; καθ' εκαστον των ευεργετηματων επεξιναι. Ουδε γαρ αν λογος μονο; εποιουον κηρυτται και τοιϋτο; υποληπτες; ουτοι; αλλ' εφ' αν τα πραγματα τοις λογεις παρατιβημεν, μη κατασχυνε; την λεγοντα. Και ο βασινισθεις ουτοι; λογο; εσα και με αποφηνασθαι, ουκ εσο' οπως ουκ εβιος εστι των Ισων εβιουσθαι τοις εργοις. Και τουτο μεν τυϋτον εστι την τροπον ο δε δη λογος κανταυθα το συμπον των αποστολων ειδως οβμουν δικαον εβεται τοις θαυμασιν οποτερου παραγωγεις ηρεμειν και τοις γε θετερου μεχρι και εις τελος ενδιατριψας, ει; αναλαθων εαυτον, αρχην και τοις του λοιπου δοϋναι. 'Αλλ' ει μεν αμφοτερων αθροα παντ' ειπειν επεφυκει, τουτ' αν ην αυτην βουλομενη; νυν; δε μεριστος ων ενι παρ' εν εκαστων εϋτεν επιδιωσει.

Πετρος τοιουν, ινα μη λεγω μακρη, την προ του κατα την Ιερουσαλημ νεω; καθημενον τε και καταιτωντα ουτω της χειρδ λαθόμενος επι παδων εστησεν, ως μηδενι μηδεποτε συγγεγοντα θεινη; καιτοι χωλων εμφοτεροις αυτων η μητηρ ει; τῳ

προηγ'γατο και μηδοτιου'ν ποσὶ χρε'σ'ται δυνά-
μενον, ὡς και φόρον ἐτέρων γίνεσθαι ἡνίκα πρὸς
τῆς ὥραίας ἔδει ριπτεῖσθαι πύλης. Παῦλος δ' ἐν
Λύστροις π'λει Λυκαονίαις τῶν ἰσων γέγονεν αὐτουρ-
γός· π'λην καθέσον οὐ χειρὶ, φωνῇ δὲ τὴν χαλῶν
ἤγειρε. Τῷ γὰρ δυνάμει τοῦ Χριστοῦ και χεῖρ και
φωνή ταυτὸν ἠδυνάσθη παρὰ τοῖς ἀπιστολοῖς· οἷς γε
τοῦτ' αὐτὸ μέλλον, τὴ θεραπεύειν οὐ προὔργου τι
ἐγένετο τὴν αὐτὴν ἐν ἵπασι μετείναι τρόπον τῆς
θεραπειᾶς και ὡς περ ἀπὸ συνθήματος, τῶν τε τοῦ
πάθους ἀπαλλαγέντων εἰπου δούϊς τοῖς ἀνθρώποις
τῶν ἀλλήλων εὐπραγίαν μαθεῖν, οὐδετέρω γ' ἂν τὸ
θατέρου καλὸν χαρίεστερον ἔδο'ε προχωρήσει,
μᾶλλον μὲν οὖν ἑκατέρου τὸ οἰκειὸν ὅσον θατέρου
τῷ τρόπῳ διήνεγκε τοσοῦτον πρὸς τῷ ἡδεῖ και σε-
μνότερον, μεγαλαυχεῖσθαι τ' ἂν ἔσπον ἐπ' ἀιλήλους,
ὁ μὲν, ἄτε δὴ και ἀφῆς ἀξίωθεῖς ἀποστολικῆς, ὁ δ'
αὐ τοῦτω μᾶλλον τῷ μηδὲ χειρὸς ἐπὶ τὴν ἀνάστασιν
τὴν λατρὸν, φωνῆς δὲ μόνης προσεβήθηναί, και ταυτὶ
μὲν ὑπῆρξεν ἂν ἑκατέρω ἰδίῳ, κινῆ δὲ περιχρη-
στέρας ἂν ἀπῆλαυον τῆς ἰάσεως, ὅσῳ και βραδυ-
τέρας· και γὰρ ἡδῖον ἐπὶ γῆς ἐβασίσαυ ἢ πάντες οἱ
ἐπ' ἐκείνων ἀνθρωποι· και πλεῖστον ἂν οἶμαι χρόνον
ἀπιστεῖν ἑαυτοῖς, εἰ γε μὴ ὀνειρώττουσαι τῆ τῆς
εὐφροσύνης ὑπερβολῆς. Σεμνὸν δὲ κάκεινο τῶν ἀπο-
στόλων εἰνάσαι και τῆ; τοῦ θαύματος χάριτος μὴ
φέρων τὰ δεύτερα εἰ γε μὴ και τὰ πρῶτα. Ἐπει γὰρ
ἑκατέρου τῶν χαλῶν οἱ τότε παρόντες ἐτύγχανον
ἀλλομένους και ἀσφαλῶς βαδίζοντας ἔβλεπον, οὐκέτι
τοῖς θεραπειαι· ὡς ἀνθρώποις, ἀλλ' ὡ; θεοῖς προτι-
φέροντο. Πλῶν γε μὴν και ἐπιχαλῶτως δημιγο-
ροῦντι και ὡς Ἐρμῆ προσεῖχον ἡδῆ. Καὶ Βαρνάβας
αὐτῷ τῆ; τερῆ; συνῶν παραπέλαυσε. Τὰ τε προτα-
γόμενα στέμματα και οἱ ὠθησόμενοι ταῦροι τῆς
μεγίστης· ἐν τιμαῖς ἀπάσαις ὑπεροχῆς· εἰκότως. Τοῖς
μὲν γὰρ ἄλλοις θεοῖς ἐκεῖνα νόνα προσόντα ἐύριον,
ἃ προσεῖναι θεοῖς· ἐξῆν, μεγέθυ ναῶν, χάριτας ἀγαλ-
μάτων, ἀναθημάτων κάλλη και πλοῦτον, βωμοῦς
στενωχοιρουμένους τοῖς ἱεροῖς, και τὴν ἀλλὴν ἀπα-
σαν ὡς τυράννοις δορυφορίαν· και οὐ μᾶλλον ἐκ τοῦ
θεοῦ; εἶναι τοῦτων ἀξιουμένους ἢ ἐκ τοῦ τοῦτων
ἡξιώσθαι, και ἢ μεῖζον προσεβασαμένους τὴν θέωσιν·
τοῦς δ' ἀποστόλους ἔβλεπον τοῦτων μὲν μετέχοντας
οὐδενός, ἐκεῖνα δὲ ἔχοντας κάκεινα ποιοῦντας; ἃ
θεῖον ἔχειν, και πρὸς ἃ κινεῖσθαι ἐχρηῆν. Καὶ πρὸς
γε τοῦτοις τὸν μὲν Παῦλον τοιαύτην ὄρῳν ἦν ἀπο-
φαίνοντα τὴν ἐν ἑαυτῷ χάριν, οἷαν εἶναι εἰκός και
ἦν αὐτῆ, Θεοῦ τε και θεαῖ. Τοῦς δὲ ἀνθρώπους, εἰ
μὲν οἱ θεοῖ χροστόν τι ποιεῖν αὐτοῦς δύναιντο, μι-
δέποτε δυνηθέντας εἰς πείραν ἔλθειν· ὅτι δὲ ταῦτα
θεῖον χροῖ ποιεῖν ἃ Παῦλος ἐποιεῖ, τοῦτό γε και μάλα
καλῶς ἔγνωκότας. Τί οὖν ἔδει πρὸς ταῦτα τοῦς
ἀποστόλους τῷ πράγματι χρῆσασθαι; Ἄλλος μὲν
ἂν τὰς τοιάσδε τιμάς και παρούσας οὐκ ἀπώσατο,
και ἀπούσας ἂν ἠδῆατο· οἱ δὲ παρούσας γοῦν προσέ-
σθαι τοσοῦτον ἔδεξαν, ὡστε και οὐδ' ἐλαφρῶς τὸ
γινόμενον ἠνεγκαν, ἔνθα και δὴ μάλιστα θεοῦς ἂν
τις γῆγασατο. Ἐπει και ὑπὲρ ἀνθρωπον τὰ παρόντα

A quam pedibus uti poterat, ut etiam onus cæteris
esset quando ante Pulchram residebat portam. Pau-
lus contra Lysitræ, in urbe Lycæoniæ, earumdem re-
rum auctor factus est, nisi quod non manu, sed
voce claudum suscitaverit. Etenim in nomine
Christi et manus et vox idem poterat apud aposto-
los, quibus hoc idem sanare parvis momenti res
factum est; nam eundem in omnibus morbis
modum sanationis adhibebant, et si post sana-
tionem restitutum hominibus, nemo alterius pul-
chritudinem gratiamque superare videretur; po-
tius tamen quod utriusque proprium est, quan-
to magis alterius modo differet, tanto et relictæ
jucunditate, honore digniorem; et magnifice
gloriarî invicem possent, unus quia ab apostolo
manu tractari dignus inventus esset; alter, qui
Petro ne quidem adhibita manu, sed voce tantum
opus fuisset, ut sedentem suscitare. Et hoc quidem
præsto unicuique privatim erat, commune autem
eo gratiori sanatione utebantur, quo tardior erat.
Etenim jucundius terram ingrediebantur quam om-
nes posteri. Et plurimum credo tempus fore ut fides
ab illis abesset, nisi somnium agentibus propter ni-
miam felicitatem. Semper autem apostolorum mira-
cula si non primo loco, secundo saltem ponenda
erunt. Quum enim utrumque claudorum ii qui forte
tunc aderant salientem et deambulantem viderent,
medicos non pro hominibus, sed pro diis habebant.
Paulo enim, egregio prædicatori, ut Mercurio hono-
res offerebant; et Barnabas, dum aderat, iisdem hono-
ribus fruebatur. Adde quod vitæ et sacrifician-
ti tauri in maximo honore apud omnes, ut par est,
erant. Etenim cæteris diis ista sola attributa vide-
bant, quibus deos abundare decet, templorum ma-
gnitudinem, gratiam statuarum, donariorum pul-
chritudinem et divitiarum, aras concretas victimis et
omne aliud ut tyrannis satellitium; neque magis
quia dii erant, his digni habebantur, quam qui
digni his habebantur, et, quod majus est, inviti,
pro diis habebantur. Videbant autem nullius ista-
rum rerum participes apostolos factos; sed ista
habentes et ista facientes quæ deum habere et ad
quæ moveri oportebat. Insuper in Paulo eminebat
Deo ipso digna gratia; homines vero, nisi dii
D utile aliquid in illos conferre queant, nunquam posse
in experimentum venire; sed quia eadem deum
oportet facere quæ Paulus faciebat, hoc pro certo
constabat. Quid ergo oportebat præterea apostolos
fecisse? Alius certe tales honores oblatos non re-
cusasset, et deficientibus precatus esset; at illi spe
futurorum iniquo sæpe animo presentia fere-
bant. Hinc certe esse deos credas, quippe qui supra
hominem presentia disposerent. Paulus quidem
cum Barnaba, scissis vestibus, iis se repens ob-
tulerunt, et affectibus humanis obnoxios se affir-
mantes, sacrificari sibi omnino recusant. Petrus
contra multitudine de se opinionem, quasi propria
potentia obrutus fuisset, longiori concione ex quæ-

rum animo expellit; ambo Deum proclamant Christum. Si quis autem rem perscrutetur, triplex ornamentum videbit, et propter processum gloriosiorum, suspicio enim medicos esse sicut deos superat nimia existimatione miraculi magnitudinem, quamvis principum ad id referens; quod autem sacra et divinum cultum refotaverit, id vere omni laude dignum est, sed rursus vide: miraculose admodum in Joppe Doreadi mortuæ quæ piculum et propositionem et lacrymas esset sortita, Petrus unico verbo vitam restituit; et Paulus in Troade ubi sermones in mediam noctem protraxerat, Eutychum juvenem, qui forte e tertio tabulato hami ceciderat, et quem sui cognati defunctum sustulerant, vitam reddidit; et uterque monstravit quid apostolus Dei nomine locutus in aliquem conferre posset. Sic et mulieres, æque ac viri nunquam de gratiis apostolo alicui referendis hærebant; non enim quia natura a viris differabant, in studiis ignaviores erant. Nam in Christo Jesu, feminam et masculum nihil est. Uterque enim non minus quam puer et vir homo est. Etenim Magistrum sciebant nullum in bene faciendo discrimen inter utrumque genus facere. Ei enim qui semper bene agit non sexus differentia, non nox neque dies, non hominum frequentia, neque solitudo, nihil aliud similium rerum impedito est. Sic et apostoli non naturam, non tempus, non ætatem, non fortunam, non locum, nec aliud quidquam distinguere solebant. Præterea et vocati et non vocati, ægrotantes sanatos, mortuos vero viventes suis reddiderunt; et vocantibus nunquam spe inferiores visi sunt; non rogantibus autem semper superiores. Præterea quem non admiratione percollet Petrus in Lydia Judææ, quum paralysis laborantem Æneam invenit et ita sibi constrinxit, ut sibi inde ministraret; Paulus contra qui in Melita insula, quæ juxta minorem Syrtim Africæ mari circumdatur, ad moribundum ex morte patrem Publii sanum reddidit, ita ut in omne tempus malo valediceret? Tum iis qui cum Paulo navigabant, ut misere in insulam alliderent, accidit, aut potius feliciter contigit, ut per Paulum salvarentur. Publii quidem patri et illis qui in insula morbis laborabant felicissimus (si felix est mortis fuga) fuit in illam adventus Pauli. Demonstratum quoque sæpius est apostolos et voluisse et potuisse opera plus quam humana efficere: ita ut neque morbi neque mors ipsa eorum præsentiam ferre possent. Si vero hoc dixerit, res mirabiliores unusquisque diceret, ut credo, non obscurum esse Salvatoris promissioni fidem impositam esse. Nonne enim cuilibet maximum videtur omnium prodigiorum umbra sola Petri morbos ad valetudinem revocans et ex dæmoniis demones expellens? Adde Pauli sudarium; et quæ juxta corpus sacrum coapostoli umbræ æqualem vim exercebant. Illius enim hi discipuli erant, quare fraus et imitatio diluere vix poterant. Quemadmodum autem exercitus trepidans et vexillum erectum ab hostibus, et procul

διέθησαν, καὶ Παῦλος μὲν ἅμα Βαρνάβη τὰς ἐσθῆτας περιβρῆξάμενοι καὶ εἰς μέσους τοὺς θεοποιούτους ἀλάμενοι, ἑμοιοπαθεῖς τε αὐτοῖς ἄνθρωποι διεμαρτύραντο γεγενῆσθαι, καὶ μὴ ἂν εἴ τι καὶ γένοιτο θυσίας προσδέξασθαι. Πέτρος δὲ τὴν περὶ αὐτοῦ τοῦ πλῆθους ὑπόληψιν ὡς οικεῖα δυνάμει τὸ θαῦμα ἐνηρηχότος μακροτέρᾳ δημηγορίᾳ τῆς ἐκεῖνων φυγαδεύει ψυχῆς ἀμφοτέροι δὲ θεὸν καταγγέλλουσι τὸν Χριστόν. Καὶ τὸ πρᾶγμα σκοποῦντι τριχῆ φαίνεται κοσμηθὲν καὶ κατὰ πρόβον ἐπιδοξότερον ἑαυτοῦ γενοῦς. Ἦ μὲν γὰρ ὧς περὶ θεῶν τῶν θεραπευσάντων ὑπόληψις παρευδοκίμει τὸ τοῦ θαύματος μέγεθος, καίτοι τὴν ἀρχὴν ἀναφέρουσα πρὸς ἐκεῖνο· τὸ δὲ τὴν θέσειν διακρούσασθαι καὶ τὰ θύματα καὶ μεθ' οὕτω θεοφορήτου ἐνστάσεως πόθεν οὐχὶ τῆς ἐντύθεν ὑπερέχει τιμῆς; Πάλιν ἔρα πῶς· θαυμασιῶς δὲ πάντως ἐν Ἰόππῃ τὴν δορκάδα τῷ ζῆν ἀποκύναν ὡς καὶ λουτρῶν καὶ προθέσεως; καὶ θρήνων τυχεῖν Πέτρῳ μὲν βραχυτάτου ἤρκεσε βῆμα εἰς ἀποδείξει βιοῦσαν. Πιῦλος δ' ἐν Τρωάδι καὶ εἰς μέγας νύκτας διαλεγόμενος, τὸν νεανίαν Εὐτυχον ἐκ τοῦ τριπέτου πεσόντα καὶ νεκρὸν ὑπὸ τῶν προστηκόντων ἀρθέντα, τῇ ζωῇ πάλιν ἀπέδωκε, δείξας ἐκείνους τίνος ἀπόστολος χρηματίζων καὶ δούλος, τίνα τελεῖν δύναται. Οὕτω καὶ γυναικες, οὐκ ἄνδρες μῶνι, χάριτας εἶδέναι τοῖς ἀποστόλοις οὐδὲ μῶς διηγήσονται. Οὐ γὰρ οἶτι τὴν φύσιν ἀρβένων διήλλατον, καὶ τῆς ἐπιμελείας ἑλαττον ἀπήσαν ἔχουσιν. Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ ὄηλυ καὶ ὄρσεν οὐδὲν ἐστίν· ἐκείνους γὰρ οὐχ ἦττον ἢ παῖς καὶ ἀνὴρ ἄνθρωπος καὶ γὰρ τοῖς καὶ τὸν διδάσκαλον ἤδσαν μὲν ἐν ταῖς εὐποιαῖς διαιτῶντα τὰ γένη· τῷ γὰρ οὐκ ἐστίν οἷοι μὴ εὖ ποιοῦντι οὐ τὸ τῶν φύσεων διάφορον, οὐ νύξ, οὐχ ἡμέρα, οὐκ ὄχλος, οὐκ ἐρημία, οὐκ ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδὲν ἐμποδῶν γίνεται. Κατὰ ταῦτα τολῶν καὶ οἱ ἀπόστολοι μὴ φύσιν, μὴ χροῖον, μὴ ἡλικίαν, μὴ τόχην, μὴ τόπον, μὲν δὲν ἄλλο διαστῆλαιν μαθητῆτες, προσέτι καὶ παρακαλίσεως προσαγομένης καὶ ἀπαράκλητοι, νοσοῦντες μὲν ὑγιαίν, νεκρούς δὲ ζῶντας ἀπεδίδον τοῖς οἰκείοις. Καὶ τοῖς μὲν καλοῦσιν οὐδεμίαν τῶν ἐλπίδων ὠφθησαν χεῖρους, τοῖς δὲ καὶ μὴ δεηθεῖσιν ἀεὶ κρείττους. Ἐτι τίνα οὐκ ἀνεκλήξει Πέτρος μὲν ἐν Λύδῃ τῆς Ἰουδαίας παραλειμμένον τὸν Αἰνείαν εὐρίον, καὶ συσφιγγων ὡς ἑαυτῷ τόν τευθεν ἀπηρετεῖσθαι, Παῦλος δ' ἐν Μελίτῃ τῆς νήσου, Μελίτῃ τῇ περὶ τὴν ἐλάττω Σύρτιν τῷ τῆς Ἀφρικῆς κλυτομένη πελάγει. πρὸς θάνατον ἦδη τοῦ νοσήματου; βάρει νεύοντο τὸν πατέρα Πουπλίου ἀνανεῦσαι παρέχων εἰς τέλος ἀποσειτάμενον τὸ δεινόν; Ἐνθα τοῖς μὲν τῷ Παύλῳ συμπλεύσαι δυστυχῶς εἰς τὴν νῆσον ἐξωκεῖλαι συνέθη, ἢ μάλλον εἰπεῖν εὐτυχῶς διὰ Παῦλον σωθῆναι, τῷ Ποπλίου γε μὴν πατρὶ καὶ οἷς ἐν τῇ νήσῳ νοσήματα πείζοντα ἦν παντάπασιν εὐτυχῆς, εἰ δὲ εὐτυχῆς τὸ φεγεῖν θάνατον, ἢ ἐπὶ ταύτῃ ἀπόθεσις συνηχθη τοῦ Παύλου. Δέδεικται μὲν δὲ πολλαχθὲν καὶ βουλομένους καὶ δυνάμενους τοὺς ἀποστόλους ἐρῆ

χε ρίς ἀθροισμένης χρεῖται ποιεῖν, ὡς καὶ νόσους ἅσασθαι καὶ θανάτους μὴδ' ἂν ἐπιδημίας αὐτῶν δύνασθαι φέρειν· εἰ δ' ὁ τοῦτου θαυμασιώτερον ἐρῶν ἐρχομαι λέξω, πᾶς τις ἂν, οἶμαι, φαίη μὴ ἄθλων εἶναι τῆ τοῦ Σωτῆρος; ἐπαγγελίᾳ τέλος ἐπιτεθῆναι. Ἡ γὰρ σὺχι καὶ παντὶ τῶν δοκεῖ μέγιστον πάντων θαυμάτων σκιά μόνη Πέτρου τοῦ; κακῶς ἔχοντας ἰωμένη καὶ δαιμονῶντας τῶν ἐνοικούντων ἀνείεσα πνευμάτων, καὶ μὴν καὶ Παύλου σουδάριον καὶ ὁ τε δὴποτε τῶν περὶ τὸ ἱερὸν σῶμα ἰσορρόπους τῆ τοῦ συναποστόλου σκιά τὰς δυνάμεις; ἀνήργει· ἐκείνου γὰρ οἷτοι μαθηταί, ὄθεν καὶ κλέψαι τις θεραπείαν ἠδύνατο, καὶ ἡ μίμησις μάλα ἐγγύθεν ὀρθῆναι· ὅν μέντοι τρόπον στρατεύμα καταπεπληγμένον καὶ σημαῖα σταθεῖσα τοῖς ἐναντίοις καὶ πόρρωθεν σάλπιγγος ἀκουσθεῖς ἦχος οἴχεσθαι παραυτίκα ποιεῖ, τὴν αὐτὴν καὶ νόσοι καὶ δαίμονες, καὶ σκιὰν ἰδεοίκεσαν Πέτρου, καὶ σουδάριον Παύλου, καὶ ὁ τοῦ τῶν ἀποστόλων ὄνματος μεμνημένος θρασμοῦ δαιμόνων εὐθύς καὶ νόσον ἦν μεμνημένος· καὶ οὐ μάλλον δεικνύοντα τοῖς ἀνθρώποις τὴν ἀρχὴν τὰ πνεύματα εἰσπικίζετο ἢ ἐκείθεν ἐξέκλεπτον ἑαυτὰ, τῶν εὐχομένων τε ἦν ἢ ψυχῇ λαθεῖν χρώμενα ἢ μὴ σὺν μάστιγι δραπετεύσαι· καὶ τὸ μὴ μετὰ ζημίας ἀπαλλαγῆναι οὐ χεῖρον ἦτο τοῦ σὺν κέρδει.

Τοσοῦτον τοῖς δαίμοσι τὸ δέος ἐπέφρητο, ὡς καὶ πρὸς δουλοπρεπεῖς κολακείας ἤδη χωρεῖν καὶ παιδίσκη χρησαμένους ὀργάνῳ, δούλους τε τοῦ ὑψίστου Θεοῦ τοὺς ἀποστόλους κηρύττειν καὶ τὴν ὄδον τῆς ἀληθείας εὐαγγελίζεσθαι, καίτοι φανερὰν καὶ ἀκήρυκτον τῶν τοῦ λόγου γενναίων ἀγωνιστῶν ἐπ' αὐτοῖς ἀνηρημένων τὴν μάχην, ὡς πᾶσαν ἀποκλείσαι ψυχὴν τῆ ἐκείνων λατρεία· οὐκον δὴ κακῶς τοῖς; κακοῖς; ἐπὶ δίδοναι τοῦτ' ἦλθεν εἰ γε προχωρήσειεν αὐτοῖς θωπείαις τοὺς κατ' αὐτῶν ἐκμειλίξασθαι· ἐκεῖνο μέντοι κακῶς, ὅτι τοὺς ὑπὸ Χριστοῦ πεμφθέντας ὑπελεύεσθαι ἠλιπίσαν, καὶ οὐδὲ τοῦτο συνήκων, ὁ τοὺς ἀποστόλους οὐκ ἂν παρήλαθεν, ὡς τῷ τοῖς ἐχθροῖς νέμοντι πίστιν καὶ θάταρον ὑπολείπεται τὸ τοὺς φίλους ταύτης ἀποστερεῖν, οὐ μὴν καίτοι τοῦτους καταδημαγωγῆσειν τοὺς ἀποστόλους οἰόμενον τὸ προσπίζον τῆς οἰκείας συμμορίας; δαιμόνιον ἔσχε τι, οὐδ' εἰ μὴδὲν ἄλλο παροφθὲν γοῦν ἔρρειν ἀφείθη· ἀλλὰ καὶ δίκην ὧν ἐτόλμησεν ὀπρήτηθ'· καὶ γὰρ ἐπιστοιμηθὲν τῆς παιδίσκης ἠλάθη.

Τίς δὴ ταῦτα βλέπων, οὐκ εὐθύς ἐπὶ νοῦν ἐκείνῳ γελήψεται, ὡς τοῖς ἀποστόλοις Χριστοῦ καὶ τῶν οἰκείων ἀνὰ χεῖρας ἢ θεραπεία παρῆν καὶ τῶν ἐχθρῶν ἢ κατάλυσις, ἐκατέρους τε τὰ πρόσφορα διάφορα νέμοντες, τῶν αὐτῶν ἐν ἐκατέρους ἀξιοῖ στεφάνου ἀνηγορεύοντο, καὶ ἂ χρῆ ποιούντες; καὶ τοῖς ἄλλοις; ὅδον ἂ δει ποιεῖν ὑπεδείκνουν; Ταυτὲ μὲν οὖν οὕτω μεγάλα καὶ οὕτω λαμπρὰ, ὡς μὴτ' αὐτῶν ἕτερα, μὴτ' αὐτῶν ἐλαττώτερα πεφυκέναι γενέσθαι· μὴδ' εἰ ταῦτα μόνον τοῖς ἀποστόλοις ἐπράχθη, τῶν ἄλλων οὐδὲν ἐλάττω ἢ ὡσαυτοῦτους αὐτοῦ; οἷους ἅπαντες ἴσμεν ἔχειν δεικνύναι· ὡς δὲ καὶ τοῖς μετὰ τὴν κλήσιν μετανοεῖ τὰς ἑαυτῶν ἀποτροπυμένους κηλίας ἐτοίμους; τε παρῆγον καὶ ἴσμεν; ἐαυτοῦς, τίς οὕτως ἔσω τοῦ τὰ κατὰ θαυμάζειν εἰεῖναι, ὡς μὴ ἂν μεθ' ὑπερβολῆς ἀγασθαι; Πέτρος; μὲν οὖν οὐκ ἂν δέοιτο πολλῶν τῶν ἐπὶ τοῦτω πίστεως· ἀρκεῖν γὰρ οἶμαι; τὸ ἔβδομηκοντάκι; ἐπὶ τοῖς μεταβαλλομένοις ἀφίεναι τὰ παίσματα λαθεῖν ἐντελεῖν ὑπερ οὐδένα καιρὸν ἂν ἠνέσχετο φίλων ὡς

auditis tube sonitus in fugam statim hostes vertit, sic et morbi et dæmonii ipsam umbram Petri et sudarium Pauli extimescebant; et qui apostolorum nomen meminerat, meminerat eo ipso generis et morbi et dæmonii; neque respiratio interna atque extrinseca eadem mansit, et fuga sine castigatione præoptanda videbatur; sine poena enim dimittit dimissioni gratuitæ æquipollebat.

Tantus dæmoniis terror incutiebatur, ut etiam ad blanditias serviles laberentur, puerili voce uterentur, servossummi Dei apostolos prædicarent, et viam veritatis annuntiarent, quanquam clara admodum vox non proclamata, generosorum Christi athletarum cæssorum pugna esset, ut omnis auris blanditiis eorum occlusa maneret. Male ergo malis in animum hoc venit, si ipsis succederet blanditiis uti contra illos ut quasi melle allicerentur. Male quidem quod illos quos Christus miserat ambituros esse sperabant; et illud ignorabant quod non apostolos superaret, scilicet quia illum qui hostibus fiduciam adhibet, alterutrum manet, aut illa amicos privare, et apostolos captivare auxilio dæmonis qui propriam causam defendit et qui cuncta pro libitu facere facultatem habet, sed qui eorum quæ facere ausus erat rationem posebatur; Petrus enim ancillæ os obturare non audebat.

Quis tandem hæc intuens, non statim mente concipiet, apostolis Christi datum fuisse et amicos sanare et inimicos dirimere? et quæ utrisque conducunt differentia judicantes, eorumdem in utroque digni coronarum proclamabantur, et quæ oportet facientes et alii viam quæ oportet facere indicabant. Ista igitur tam magna et clara, ut neque illis alia, neque illa ipsi clara fieri possint, nec etiam si hæc sola ab apostolis facta fuissent; aliorum autem nihil minus est quam ut eos quales omnes novimus possumus demonstrare. Quos autem postmodum pernituit sordes contraxisse adeo ut ad meliora revertant, quis tam mente captus est, ut non impense stupescat? Petro quidem non opus esset multorum super his fide; satis enim esse credo ut septuagies septies illis qui poenitentiam agebant peccata remitteret, manatum accepisse; quod nunquam certe tulisset amans ut amabat illum qui mandabat, non omni cura custodire. Attamen quod ipse expertus erat quantum ex hac conditione com-

moditatis red nifare posset, nemini non similem gratiam impertitus esset.

Etsi enim et magum Simonem qui pecunia Spiritum emere præsimebat ad respicientiam duxit, multum tamen abfuit ut cæteros quibus pœnitentia opus erat, ad eandem adduceret. Pauli contra usque ad nunc proclamatur ubique amorem in homines illud quod ad illum Corinthi lapsu scripsit rursus amorem sancire. et vincentem mortem monstrare, quanquam prius illum constitisset, et pœnæ locum dedisset in tempore. Non enim parvi est momenti hocce medicamentum a Deo hominibus missum; sed ut tantum possit efficacia omni certare bono; atque ideo gratia corporibus ex animis et ex ambobus prius Deo: non enim magis in hoc animo fruatur corpus quam corpore animus. Ambo tamen ex Dei munificentia sunt. Et si quis apostolos magistros esse in pœnitentia dicat, quod est revera diceret; et magistros qui ad summum omnium honorum accinguntur. Etenim mirandi apostolatu; mirandi et vita facti sunt, mirandi etiam ipsis miraculis; et licuit et inde illis admiratione dignos fieri, et magis quam ceteri; quis præstat ut quis ex errore convertatur, quam si mortuus ad vitam resuscitetur: alterum enim sine dubio manet ut in sepulcrum rursus deveniat; alteri fortasse ad errorem. A natura ita comparatum est ut melius sit patribus animam natõrum componere, quam mortuorum ad vitam revocari, de quo prius gavisus erant. Illos enim cum et maximopere cupiverant impense amaverunt; hos contra cum nondum vidissent vix de illis doluerunt. Hoc etiam nobis persuadet apostolos mediatores positos fuisse inter Deum et illos quibus, cum priorum errorum pœnitent, initium secundæ sit vitæ. Et gratias haberi deest illi qui post se eos magistros et salvatores nobis præfecit, qui cum etiam magna conferat beneficia, pro paucis quæ largitus est, et licet exigua acceperit, ut pro magnis gratias agit apostolis qui in omnibus præstiterunt, eosque inter nos mutuos referunt. Equidem credo ista magna et apostolorum vere digna me dixisse, et illos qui me audiverant sic sentire persuasum habeo. Illis vero quæ sequuntur, nihil deest quin æqualiter magna sint. Si quis enim ea omittat, et omnia potius apostolorum dicat, non video quomodo cum illorum gratia loqueretur. Quomodo enim non deberet digna aliquis, et quibus non laudibus extolleret illud, scilicet nunc quidem illos gaudentes ex visu iudicium venire et in summis honore commutare pro Christo ignominiam; nunc vero oblectari in difficultatibus, in injuriis, in necessitatibus, in omnibus quæ quis dicat hac sorte esse peiores? et nunc pulchrum credentes hoc seipso dicere ultimos demonstratum fuisse a Deo ut qui morti obnoxii essent, nunc vinculis pro Christo decorari. Atque ergo ne-

εφλοι τον εντειλαμενον, μη προθυμια παση τηρειν, ου μην αλλα και ος αυτες πειραν ειλιφει της εκ τουδε του καλου ωφελειας, ουκ εστιν φ της τοιαυτης χαριτος ουκ αν μετεδιδου

Ει γάρ και τῷ μάγῳ Σίμωνι γρημάτων οιομένων τῷ Πνεῦμα πρὸς θαι μετάνοιαν ὑπειθέτο, πολλοῦ γ' ἐν ἔδει μὴ τοὺς ἄλλους οἷς μεταμελείας ἔδει, πρὸς αὐτὴν παραπέμπειν. Παύλου δὲ καὶ νῦν εἰσέτι κηρύττει πανταχοῦ τὸ φιλόανθρωπον τὸ πρὸς τὸν ἐν Κορίνθῳ παρεσόντα γράψαι πάλιν ἀγάπην κυροῦν, καὶ νικῶντα τὸν ἄϊον εἰξαι, καίτοι πρότερον αὐτὸν καταστήσαντος καὶ τῇ τιμωρίᾳ χέρον δόντος κατὰ κληρὸν· οὐ γὰρ μικρὸν οὐ μικρὸν ἐκ Θεοῦ τοῦ ἀνθρώποις τοῦτ' ἐτὶ φάρμακον καταπέμφθη, ἀλλ' οἶον καὶ μόνον δύνασθαι ταῖς ἐνεργείαις πάσαις ἀμιλλᾶσθαι τοῦ ἰθαθοῦ, καὶ διδὸν χάρις τοῖς σώματι παρὰ τῶν ψυχῶν καὶ παρ' ἀμφοῖν πρότερον τῷ θεῷ· οὐ γὰρ μᾶλλον ἐν τούτῳ ψυχῆς ἀπολαύει σῶμα ἢ σῶματος ἢ ψυχῆς. Ἄμφω μέντοι τῆς τοῦ Θεοῦ δωρεᾶς· καὶ εἰ δὴ τις τοὺς ἀποστόλους ἀλείπτει πρὸς μετάνοιαν φαιη, εἴη ἂν τὸ ὄν εἰρηκῶς καὶ πρὸς τὸ μέγιστον τῶν ἀγαθῶν πάντων ἀλείπτει. Καὶ γὰρ οὐν θαυμαστοὶ μὲν γίνονται τῇ ἀποστολῇ, θαυμαστοὶ δὲ τῷ βίῳ, θαυμαστοὶ δὲ καὶ τοῖς θαύμασιν. Ὑπὴρξε δὲ κἀντεῦθεν αὐτοῖς θαυμαστοῖς εἶναι, καὶ μᾶλλον τῶν ἄλλων, ἐκ τοῦ ἡδῶν ἐξ ἀμαρτίας ἐπιστρέφοντα βλέπειν, ἢ νεκρὸν ἀνιστάμενον· τούτῳ μὲν γὰρ ἔστι πρὸς τάφον αὐθις ἀναμφιλέκτως ἐπανελθεῖν, ἐκεῖνῳ δὲ πρὸς τὴν ἀμαρτίαν, οὐ τάχα. Φύσις δὲ καὶ πατρίσι βέλτιον τὴν ψυχὴν διατίθεσθαι παῖδας ἀπολωλῆτας κομιζόμενοι, ἢ ἐφ' οἷς ἄρτι γεγεννημένοις ἡσθησαν· τοὺς μὲν γὰρ πολλὰ ποθήσαντες, κατεφίησαν, τοὺς δὲ μήπω πρόσθεν ἰδόντες μὴδ' ἐπ' αὐτοῖς ἀνισθέντες ἐδάσαντο. Τοῦτο καὶ ἡμῖν ὑποταίνει τὰς ἀμείνους ἐλπίδας, ὡς καὶ νῦν οἱ ἀπόστολοι μεσῖται· προβέβηται πρὸς θεὸν οἷς μεταμέλον τῶν πρόσθεν ἀμαρτημάτων ἐπιστροφῇ δευτέρου γίνεται βίου· καὶ χάρις τῷ τούτους μεθ' ἑαυτὸν διδασκάλους καὶ σωτήρας ἡμῖν ἐπιστήσαντι· ὅς καὶ μεγάλα εὐεργετῶν, εἰς μικρὰ τὰ δοθέντα λογιζεται, κἀν μικρὰ τύχη λαβῶν ὡς ἐπὶ μεγάλοις τὰς χάριτας ἀπομνημονεύει καὶ τοῖς γε ἀποστόλοις πάντα ἀρίστους ἑαυτοῦ παρασχούσιν, ἐκεῖνῳ τε πρὸς ἡμᾶς καὶ ἡμῖν πρὸς ἐκεῖνον χάρις. Ἐγὼ δ' ὅτι μὲν ταῦτα μεγάλα καὶ τῶν ἀποστόλων ὡς ἀληθῶς ἄξια εἰρηκᾶ τε καὶ τοῦ ἀκούσαντας οὕτω λογιζέσθαι παίδομαι· τὰ δ' ἐφεξῆς· οὐδὲ ταῦτα ὑπερβαίνει τοῦ ἐπίσης εἶναι μεγάλα· εἰ γὰρ τις ταῦτα μὲν παρέλοι, πάντα δὲ μᾶλλον τῶν ἀποστόλων λέγοι· οὐχ ὀρῶ πῶς ἂν ἐκείνους καθ' ἡδονὴν εἴποι. Πῶς γὰρ οὐκ ἄξια λέγεσθαι καὶ μὴ οὐκ ὄν τῶν ἐγκωμίων τοῦ νῦν μὲν αὐτοῦ; χαίροντας ἀπὸ προσώπου τοῦ συνεδρίου παρεύεσθαι καὶ εἰς τιμὰς τὰς ἀνωτάτω μεθιστάναι τὴν ὑπὲρ Χριστοῦ ἀτιμίαν, νῦν δ' εὐδοκεῖν ἐν ἀσθενείας, ἐν ὑδρεῖν, ἐν ἀνοχηλαῖς, καὶ ὅσα ὄν τις εἴποι τῆς αὐτῆς ἢ καὶ χεῖρον; μοίρας, καὶ νῦν μὲν σεμνὸν οἰομένους τὸ χρεῖμα ἑαυτοῦ; λέγειν ἐσχάτους ἀποδεχθῆναι ἀπὸ

Θεοῦ ὡς ἐπιθανατίους, νῦν δὲ τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ δεσμοῖς καλλωπίζεσθαι; Καὶ γοῦν οὕτε Ἑλλᾶς αὐτοῖς, οὕτε Βάρβαρος; ἔξω κινδύνων εἰς αὐτὰς εἶδον ἐπιδρῶμοντα, συνεκεκλήρωτο δ' οἶον αὐτοῖς τὸ κακῶς πανταχοῦ πάσχειν, τοῦ καὶ λαμπροτέρους αὐτοῖς ὄσαι ὦραι πλέκεσθαι τοῦ στεγνόνους· καὶ ὅτι ἂν αὐτοῖς ἐπίαι δειλὸν, τοῦτ' εὐθύς χαρᾶς ἀφορμὴ· καὶ ὅση δεινότερον τοσοῦτω καὶ μείζονος καὶ τὸ πάσχειν διὰ βίου κακῶς κουφότερον ἐπιλοσοφείτο ἢ ἄλλοις; ἐπὶ βραχύ. Καὶ ἄλλοις μὲν καὶ τὸ κατ' ὀλίγον δεινοῖς χαιμασθῆναι οὐκ ἔστιν ἄνευ τοῦ λύπη ζυγεῖναι διενεγκεῖν· τοῦς δὲ χαίρειν οὐκ ἦν εἰ μὴ τις λύπη παρῆν, τάχ' ἂν καὶ ἀθουμείν ἦν εἰ μὴ τῶν δεινῶν αὐτοῖς πλεῖον μετῆν. Καὶ ἦν γὰρ τῶν εἰκότων τοῖς ἡκολουθηκῶσι τῷ πλείω μὲν, ὡς ἡ τῶν Ἰουδαίων ἀπίνοια διεθόητε, Θεῷ δ' ὡς τῆ ἀληθείᾳ δοκεῖ, πάντα μὲν τόπον στάδιον ἠνεῶχθαι κινδύνων, πάντας δὲ κινδύνους εἰς ἴδονθην μεθοδεύεσθαι, τὸ μὲν τῆ σπαρσίτη φήγη, τὸ δὲ τῆ πίστεως τῆς ἀληθείας. Ἐντεῦθεν καὶ πᾶσα μὲν εἰρκτὴ δεσμῶτας εἶχεν οὕτως· εἰ δ' εἰς τύπον αὐτῆς μετεσκεύζον ἀνακτόρων, καὶ παντὸς βρασιέων ἦλλον διεγίγοντο, καίτοι καὶ δεσμὰ περιχειμενοι καὶ τὸν ὕνατον ἐπρητημένον ὄρωντες.

Καὶ γὰρ πρὸς μόνον αὐτοῖς ἀφορῶσι τὸν οὐρανὸν οἱ τὸν διδάσκαλον ἀνερχόμενον εἶδον· οὐδὲν ἦν τῶν ἐπὶ γῆς οὕτε τερπνόν, οὕτε ἀλγεῖνόν· ἀλλ' ἐκείνο τερπνόν, ὃ τὴν πρὸς τὸν διδάσκαλον αὐτοῖς ἠγεῖτο, κίσκετο οὐ μὴ τοιοῦτον, ὅπερ οὐκ ἐκέεισε πρότερον. Ἀμέλει καὶ τοῦτο σοφῶς παιδὸς υἱάντες· τε καὶ παθεύοντες, πολλὰς Ολίψεσι εἰσπητήν εἶναι τὴν βρασιέαν τῶν οὐρανῶν, ἠδὲ δόκουν ἐν ἀτιμίας μᾶλλον ἢ τιμαῖς, ἐν δεσμοῖς ἢ ἀνέσει, ἐν πληγαῖς ἢ τρυφῇ. Πάντα γὰρ πάντων οἷς τάχαθὸν ἐν σπουδῇ νικῶντες, ἐνίκων καὶ τῷ πλείω καὶ μείζω βούλεσθαι τε πάσχειν ἢ πάντες καὶ δύνασθαι φέρειν. Οἱ μὲν γὰρ οὐ τοσοῦτος ἔρωσ ἀντέτηκε τοῦ Χριστοῦ, οὐδὲ τὸ ὑπὲρ ἐκείνου πάσχειν τῶν λίαν ἡδέων ἂν εἴη. Τούτοις δὲ οὕτω σφόδρα φιλοῦσιν, ὡς καὶ τὰς ψυχὰς μυριάκις τῆς ἡμέρας διδόναι καὶ τὸ μυριάκις τῆς ἡμέρας πάσχειν κακῶς ἀπάντων χαριέστατον ἦν. Καὶ ἀγρῶς μὲν κατὰ τὸ συνεχὲς πολλὰκι ἀρούμενος καὶ ἀναβρῆγγύμενος ἀνωτέρως ἑαυτοῦ καρποφορεῖν ἐκάστοτε γίνεται· τοῖς δὲ τὸ μηδεμίαν ὁμολογεῖσθαι ἀνακωχὴν τῶν δεινῶν εὐτονωτέρας ἐκαινούργει τὰς ψυχὰς καὶ τὰ σώματα· καὶ τὸ κάλλιστον, ὅτι κάλλιον αὐτοῖς τὸ κινδυνεύειν ἐδόκει, ἢ ἄλλοις; τὸ βρασιώνη συζῆν. Φέρε γοῦν ἵνα τις καὶ ἡμῖν μίμησις ἐντεῦθεν ἐκμαζαμένοις ἐγγίνηται καὶ κατ' εἶδος αὐτῶν ἐξετάσωμεν ἃ πάσχοντες ὡς μὴ πάσχοντες διετέλουν, καὶ οἷς ὡς ὕδατι σιδηρὸς ἐπομοῦντο, καὶ ὡς ὑπ' ἀκόντης ἐθήγοντο. Καὶ διέξιμεν δὴ Πέτρον μὲν ἐπειδὴ τάχιστα τὴν ἐν τῷ ναῷ κείμενον χαιῶν ἠγειρεν· εἶτα τῆ τοῦ Χριστοῦ δυνάμει τὸ θαῦμα προβῆναι διωμολόγησε, καὶ τοῖς παρόντας συνέθετο τούτω διεμαρτύρητο τοῦς τε ἱερεῖς; καὶ τὸν τοῦ νεῦ στρατηγόν, καὶ ἐπὶ τοῖς Σαδδουκαίους καὶ ἑαυτοῦ διηρηκίτα. Οἱ δὲ καὶ ἐπιθέμενοι χεῖράς; τα ἐπέδαλον καὶ εἰς τέρητον

A que Civitas neque barbara terra sine periculis eo viderunt peregre conviventes; ubique autem id illis accidit ut cum rebus adversariis conflictandum ipsis esset, unde eo splendidioribus decorabantur coronis; et quod illis periculosum superveniebat, hoc statim gaudii fons erat; et quo periculosius, eo magis gaudio dignum; et per omnem vitam male pati, facilius ab istis philosophis consuebat, quam a ceteris per breve tempus; et ceteri quidem quod etiam per breve tempus periculis quasi hieme vexabantur, non ferre poterant nisi cum multa mortificatio; illi contra nihil gaudii habebant nisi sibi malum aliquid incumberet; et fortasse animum despondissent nisi terribilium illis major pars fuisset. Frat enim verisimile illis qui secuti erant impostorem, sicut Iudeorum insania divulgabat, Deum autem, sicut vere videtur, unumquemque locum quasi arenam aperire periculis plenum; omnia vero pericula pro voluptatibus haberi; quorum primum fama vulgata, alterum fide in veritatem. Hinc et omnis carcer vinculos eos detinebat. Alii vero carceres pro regum aedibus habebant, et omni rege jucundius vivebant, quanquam et vinculis constringerentur, et mortem impendentem viderent.

Cum enim tantum ad caelum suspicerent, ubi Dominum ascendisse sciebant, nihil erat inter terrestria, neque jucundum, neque triste: illud autem jucundum erat, quod per viam quae ad Magistrum tendebat eos ducebat, et illud triste, quod eos inde avertebat. Nimirum hoc recte edocti et doctes, multis afflictionibus esse accessum in regnum caelorum, magis clarescebat in ignominia quam in honoribus, in vinculis quam in libertate, in cruciatibus quam in deliciis. Etenim cum omnes omnino vincerent qui virtutis studiosi sunt, vincebant etiam cum plura et majora vellent pati quam omnes ferre possent. Quibus enim non tantus amor Christi fuerat insitus, pro illo pati parum jucundum habebant. Illis vero tantum delectantur, ut vitam decies millies unaquaque die darent, et si decies millies quovis die mala paterentur, gratissimum ipsis esset. Ager quoque indesinenter aratus et subversus, minus idoneus ad fructus ferendos sit: illis contra quo magis in malis indesinenter vexantur, eo feliciores animi et feliciora corpora videntur; ac pulchrius illis pericula adire, quam aliis in tuto vivere videtur. Agendum ergo, ut aliqua nobis imitatio inde contingat, et ad imaginem eorum exploremus quae passi, quasi non paterentur, vivebant, et quomodo ut ferrum ex aqua temperaturam acquirerent, et quasi cote acerentur. Et Petrum in medium feramus, ubi claudicantem qui in templo jacebat suscitavit; deinde ex Christi virtute miraculum in lucem edit, et illos qui aderant huic assentiri impulit, sacerdotes, inquam, et templi praefectum qui una cum Sadduceis contra se excitatus erat. Hi actem manus in eum conjecerunt et in custodiam duxerunt, quanquam mira-

culum negare non possent. Sed illi utrinque male rebus presentibus usi erant, cumque illi cui ne minimum quidem imputare peccatum licebat, manus injicere non dubitarent, ejusque in homines misericordiam pro nihilo habuerunt. Hinc cum Petro libertas loquendi erepta esset, Christum e mortuis surrexisse eo magis proclamabat, et cum illi jubereut ne ulli de Christi nomine loquerentur, et munitarentur, Petrus ad minas respondere dedignatus est. Videbat enim multo melius esse Deum quam homines audire; igitur minas, donec viderit Deum viventem Christum, mihi pendere, prudentiæ esse putabat: ita ut, siens eos caeteroquin Imperare, nusquam doctrinæ adhaerit; imò rursus in carcerem conjectus, cum cæteris qui ibi erant (non enim oportebat silere), ab angelo vinculis solutus, statim dicendi facultate usus est, nihil omitteus eorum quæ ad Christum ducere possunt. Quid autem quis aut Judæorum impian audaciam et impudentiam memoret, aut libertatem in dicendo apostolorum miretur? Judæorum quidem, qui postquam Petrum et cæteros verberaverant dimiserunt, jubentes ne illa quæ facta essent divulgarent; de illis contra, qui cum prætoris Petro injuria quam acceperant gaudentes, in pristina verba et negotia reciderunt? Cum non tam pavulus dux præcesset ut alia quavis re ab admiratione Christi amoveretur. Sed tempus est regis in Petrum crudelitatem enarrare. Constat regem Herodem junctum esse diris verbis in aliquos Ecclesiæ viros et tantum vexavisse quantum ipsi libitum erat; Petrum igitur comprehensum in vincula conjecit, et diligentissime custodit. Petrus autem, nihil de carcere curans, de salute discipulorum anxius erat; sed Deo ipsi quoque idem curæ erant. Raque vinculis ab angelo nocturno tempore liberatur, et educitur e carcere, nemine sentiente; nihil enim boni de illo Herodes mente agitabat, imo sequenti die mortem parabat. Hinc discipuli qui in Judæa erant de Petro desperabant et mirabantur eum non ad supplicium ductum et nondum solitam crudelitatem regis expertum fuisse. Quid enim Herodillus jucundius, quam carnifices hominum nullius enipæ reorum semper esse? Factum est autem inde liberatus Petrus, in domum matris Marci venerit, ita tamen ut non Petrum adesse congregatis videre sibi viderentur, sed fortasse angelum ejus; de quo certiores facti deinceps gaudebant. Sed et ancillam negantem se quicumque virum melius nosse quam Petrum dementiæ arguebant. Cum autem persisteret, introductum agnoverunt, et non sine summa mentis agitatione anplexi sunt. Omnia mihi potius ut veracredere mentem subit quam Petrum silentio obstrictum adeo ut carcer, ut verbera, ut ipsa mors metum injicere possit; Petro enim tanta ex Christo audacia accesserat, ut hæc incitamenta de Christo apud populum prædicandi essent, et apertius hinc doctrinam Verbi proferebat. Et Petrus quidem de eo

ἄξιόντο, καίτοι τῷ θαύματι μηδὲν ἀντιλέγειν δυνάμενοι. Ἄλλ' οἱ μὲν ἀμφοτέρωθεν κακῶς τοῖς παροῦσιν ἐχρήσαντο, οἷς τε τῷ μηδένα κακὴν ποιῆν αἰτίαν λαμβάνοντι χεῖρας ἐπιβάλλειν οὐκ ὄκησαν, καὶ οἷς τὴν ἐπὶ τῷ ἀνθρώπῳ εὐπορίαν ἄτε μὴ ἐν παρατρέχοντες, οὐκ ἐδυσωποῦντο. Πέτρῳ δὲ μίση τὰ τῆς παρῶσης ἐντεῦθεν ἐξήρετο καὶ Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι μᾶλλον ἀνηγορεύετο καὶ παραγελλόντων ἐκαίνω μηδὲν λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὄνοματι τοῦτω καὶ προσοπειλουμένων, οὐδ' ἔστιν ἤς ἐπιστροφῆς ἡξίου τὴν ἀπειλὴν· ἔώρα γὰρ πολλῶν δικαιοσύνην ὃν Θεοῦ ἢ ἀνθρώπων ἀκούειν, ὧν, μέγρις ἀνείδη Θεὸν ὄντα τὸν Χριστὸν, ἐν ἀλιγορίᾳ ποιῆσθαι τὰς ἀπειλὰς ἐν ὀρθῷ τῷ λογισμῷ ἐπέθετο κείσθαι· ὥστε καὶ ἄλλα τοῦτους ἀρχεῖν ἐὼν οὐδαμοῦ τῆς διδασχῆς αὐτοῖς ὑπέξισατο, ἀλλὰ καὶ πάλιν εἰς δισημωτήριον εἰρχθεῖς σὺν τοῖς ἄλλοις νάκειθεν, οὐ γὰρ ἐχρῆν σιωπᾶν, ὅπ' ἀγγέλου λυθεῖς, αἰθι; ἐχρῆτο τῇ δυνάμει τοῦ λόγου· φοιθόμενος μηδενὸς τῶν ὄσα πρὸς Χριστὸν πέφυκεν ὁδηγεῖν. Τί ἂν τις ἢ τὴν τῶν Ἰουδαίων θρασύτητα καὶ ἀναίδειαν εἰποι, ἢ τὴν παρῶσησαν θαυμάσαι τῶν ἀποστόλων, τῶν μὲν ὄσων Πέτρον καὶ τοὺς Ἰσοποῦς μαστιγώσαντες ἀφήσαν παραγγελλαντες μέχρι τὰ λαλητέα λαλεῖν, τῶν δὲ ὄσων ὄπὸ προστάτη τῷ Πέτρῳ τῆς ὄθραις ἤς ὄβρῶσθησαν χαίροντες, τῶν προτέρων πάλιν καὶ ἐργῶν καὶ λόγων εἰχοντο; ἐπεί μὴδ' οὕτω φοροδεῖ τῷ κορυφαίῳ ἐστρατηγοῦντο ὥστε ἄλλο τι καταλήτεσθαι ἢ θαυμάζειν πρὸ τοῦ Χριστοῦ. Ἄλλ' ὄρα ἢ καὶ βασιλικὴν ἐπήρειαν κατὰ Πέτρον διεξελθῖν. Προκείσθω δὲ βασιλεὺς Ἡρώδης τῷ λόγῳ κακῶσαι τινος τῶν τῆς Ἐκκλησίας προσθέμενος, καὶ μέντοι καὶ κακῶσας ὄσα γε καὶ ἐκαίνω προῦχώρησεν, δὲ καὶ Πέτρον συλλαθῶν, δεσμοῖς περιβάλλει· καὶ καθείργουσ., καὶ ἀσφαλῆστατα πάντων φρουρεῖ. Πέτρῳ δὲ τῆς μὲν εἰρηχῆς ἐματεν οὐδὲν, τῆς δὲ τῶν μαθητῶν σωτηρίας· ἐμελε δὴ ἄρα ταύτης πρὸ τοῦτου καὶ τῷ Θεῷ· δ· ἢ καὶ λύεται μὲν ἀγγέλω ἐπιστάντι νυκτὸς τῶν δεσμῶν, ἐξίχεται δὲ μηδενὸς αἰσθημένου· οὐδὲ γὰρ αὐτῷ μέτριά τινα Ἡρώδης ἐβούλευεν, ἀλλὰ τῆς προσελαυσῶσης ἡμέρας· θάνατον ἤρενεν. ὄθεν καὶ τῆς ἐν Ἰουδαίᾳ τῶν μαθητῶν ἀπέγνωστο τὸν Πέτρον, οἷδν τε γενέσθαι μὴ παραπεφθῆναι πρὸς ξίφος ἐκ τῆς εἰρηχῆς· ἐπεί μὴδ' ἀπειροῖς τῆς τοῦ βασιλέως μαιφονίας εἶναι συνεθεθήκει. Τί γὰρ τοῖς Ἡρώδασι ἡδύτερον, ἢ παλαμναίοις ἀνθρώπων μηδὲν ὑπαίτιων ἀεὶ γίνεσθαι; Καὶ γίνετα ἢ μετὰ τὴν ἐκείθεν ἀπαλλαγὴν πρὸς τὴν οἰκίαν τῆς μητρὸς Μάρκου τὸν Πέτρον λθόντα, μηδαμῶς Πέτρον εἶναι τοῖς συνελεγεμένοις δοκεῖν, ἀλλ' ἴσως ἀγγελον ἐκαίνω παρεῖναι· αἰφνίδιον γὰρ ἡδονὴν εἰχὸς ἀπιστίας ἢ γενέσθαι. Καίτοι καὶ τῇ παιδείᾳ, διατεινομένη πρότερον πάντ' ἀνθρωπον ἀγνοῆσαι ἢ Πέτρον, μανίαν ἐπεκάλουσ, μέχρις ἐπ' μενούσης, εἰσυχθῖντα τε ἐπέγνωσαν καὶ οὐκ ἀνευ τοῦ μεγάλου; ἐκπαγῆναι ἡσπάζαντο. Πάντα μοι μᾶλλον ὡς ἀληθῆ πεπεσῦειν ἐπέρχεται ἢ Πέτρον ἀνεθῶντα καὶδν κρῖναι τὸ σιωπᾶν, εἰ τις λέγοι τοῦτο τὴν εἰρηχῆν καὶ

τὰς μάστιγας καὶ τὸν θάνατον, ὁσὸς παιδεύειν δύναται. Πέτρω γὰρ τοσόνδε τι τῆς κατὰ Χριστοῦ τῆς προσηνῆς ὡστε καὶ προτροπῆ ταῦτα τῶν ὑπὲρ Χριστοῦ παρίστατο δημηγοριῶν· καὶ ἀπαρκαλυπτότερον ἐντεῦθεν τὰ τοῦ λόγου προφηεῖ· καὶ Πέτρος μὲν οὕτω τοῖς τε παθήμασιν ὑπερήθετο, καὶ τοῦτων μᾶλλον πρὸς τὸ Εὐαγγέλιον ἐπεβρόννυτο, καὶ καινότερος καθ' ἡμέραν ἐζητάζετο ἑαυτοῦ. Ἀήλιος δὲ Παῦλος, ἀλλὰ γὰρ εὐχῆς ἔργον καὶ τὰ τοῦδε συντέμνοντα μὲν, μὴ μέντοι πῖβρω πάνυ τοῦ κατ' ἄξιον ἐλαύνοντα διηγήσασθαι, οὐκ ἄνευ κινδύων νυκτὸς ἐν Δαμασκῷ χαλαθεῖς διὰ τοῦ τείλους σφυρίδι· κατ' ἔργον κατ' αὐτοῦ τῶν Ἰουδαίων ἀνήφθη καὶ πρὸς θάνατον ζήτησις· ἐπεὶ μὴ ἀντιθέλειται ταῖς τῶν αὐτοῦ λόγων ἀντιθέσειν εἶχον καὶ οἵπερ οὐκ ἔστιν ὅτε λόγων ἀκούειν ζῆ; ἀνεκτῶς ἔφερον, θάνατον ἐπέθεσαν τῷ διδάσκοντι τὴν ζημίαν· ἀλλὰ γὰρ εἰ καὶ μηδὲν ἄλλο δεινὸν ὑπωπτεύετο τοσόνδε γὰρ, ἐχρῆν ἄγνωσιν πρὸς ἀνθρώπων ὃν ἀμαθεστάτων καὶ θρασυτάτων, χερσὶ τοὺς ἀληθεῖς καὶ σοφοὺς λόγους ἀμύεσθαι. Πλὴν καίπερ ὄντων ἐν τοῖς τοιοῦτοις τοῦτων, καὶ Ἀντιόχεια τῆς Πισιδίας· αὐτῷ μετὰ πολλὰς πόλεις καὶ ἔθνη προστιθέμενα τῇ πίστει διωγμὸν ἐπανίστησιν, οὐδὲν ὅ τι μὴ τῶν κινδῶν ἀπειλοῦνται. Ὅ δ' ἐκτιναξάμενος καὶ τὸν κονιορτὸν τῶν ποδῶν, γνώμης γίνεται καὶ τοῖς ἐν Ἰκονίῳ κερύξαι. Ἐνθα τῶν μὲν αὐτῷ τε καὶ τῷ σὺν αὐτῷ Βαρνάβᾳ προσθεμένων, τῶν δὲ συμπονούστων τοῖς Ἰουδαίοις, τί δεινὸν ἦ τί ὀλέθριον φάναι ὃ μὴ τηνικαῦτα κατὰ τῶν ἀποστόλων ἐμελεῖσθαι; Ὅμως δ' οὖν Λύστρα μετ' Ἰκόνιον αὐτοὺς διαδέχεται, καὶ τοῦ χωλοῦ θεραπευθέντος ὑπὸ τοῦ Παύλου, καὶ θυσῶν καὶ στεμμάτων προσαγομένων, τί τοῦτο; μεταβολὴ πάντων ἐξαίφνης· οἱ γὰρ ἀπ' Ἀντιοχείας καὶ Ἰκονίου κάκεισε γενόμενοι πάντα ψεύδεσθαι τοὺς ἀποστόλους ἀνέπειθον· κἂν μὴ ὁ πρόσθεν χωλὸς τῇ περὶ αὐτὸν ἀπιστείν βούληται θεραπεῖα, σκοπεῖν τε παρήνουν, μὴ προδιδόντας σφᾶς ἄλωναί τὰ πάτρια.

Ἐπιδίδωσι γοῦν τὸ κακὸν καὶ ἐπὶ μείζον εἰς τέλος βαδίζει, καὶ ἐπὶ τοσόνδε λίθος ὁ Παῦλος βάλλεται, ὡς ἄτε μηκέτι μετὴν αὐτῷ πνοῆς· ἐξω σφύρομενος ῥιφῆναι τῆς πόλεως· ἀλλ' οὐδὲν οὕτε φοβερὰ οὕτ' ἀλγινὰ ταῦτ' ἐποίησεν τῷ Παύλῳ, οὐδὲ πρὸς τὸ φιλοφυχότερον ἐσωφρόνιζεν· οὐδὲ τὸ παραμικρὸν θανεῖν δεδιέναι τὸν θάνατον ἐπειθεν. Τί δὴ τὸ ἐντεῦθεν; πολλὰς μεταξὺ πόλεις ἀμείβων καὶ κώμας καὶ φροῦδα πανταχόθεν δεικνύς, ὅσα τε πρὸς ἀσθεῖαν Ἑλληνας· ἐξεκύλιε. Καὶ ὅσα μὴ πρὸς Χριστὸν ἐνήγε τοὺς Ἰουδαίους, ἐπίσταται καὶ Φιλιπποῖς, οὐκ ἀσήμῳ πόλει Μακεδονίας. Ἐπεὶ δὲ κάκει τὸν τε λόγον καταγγέλλων καὶ τοῖς τῶν δαιμόνων λυμαινόμενος πράγμασι καὶ τοῦ Πύθωνος πνεύμα τῆς παιδείας ἀπήλασε διδάξας· αὐτὸ μὴδὲν περὶ ἑαυτοῦ μέγα φαντάζεσθαι, κἂν προλέγειν οἴηται, μὴδὲ τι μείζον εἰδέναι Χριστοῦ καὶ τῶν Χριστοῦ μαθητῶν, εἰ καὶ τὰ μάλιστα ταῦτα λέγων ἠλήθευε μὲν, οὐ μὴν ὡστε καὶ ἀληθῆ δοκεῖν λέγειν ἠδούλετο· ἐνταῦθα βῆξις τε τῶν ἀποστολικῶν ἐσθῆτων ἄκοσμος εὐθὺς ἦδη καὶ μέλη βάρδοις καταξαινόμενα καὶ ἀπαγωγῇ πρὸς εἰρκτήν. καὶ τοῖς ἐσωτέρους ἐσωτοῖς μέρεσιν ἀσφάλεια τῶν ποδῶν ἐπὶ εὐλοῦ. Τί οὖν

quod pateretur gaudebat, et inde magis ad evangelizandum confirmabatur, et qualibet die renovabatur. Paulus autem precibus corroboratus animum contra spem partes suas egit, nec sine periculis nocte Damasi, in sporta de muro est demissus. Enim turba Judæorum in eum concitata fuerat et ejus necem meditabatur, quia ejus verbis resistere nequibant; et cum verbum vitæ ex ore ejus audire nolent, ubicunque Magistro mortem posuerunt necem. Sed si etiam nullum aliud periculum suspicarentur, hoc certe oportebat agnoscere esse hominum nullissimorum et audacissimorum, manibus veritati et sapientiæ collectari. Quamquam vero ita se res haberent, Antiochia Pisidia post multas urbes et multos populos fidei religatos, persecutionem excitat, ærunnis plenam. Ille autem postquam a pedibus pulverem excussit, Iconienses evangelizare ratum habet. Ibi cum alii ipsi et Barnabæ adhererent, alii vero Judæorum partes sequerentur, quid periculosum, quid perniciosum dici potest, quod tunc non in apostolos tentatum sit? Attamen et Lystra et Iconium eos excipit; et postquam claudicantem Paulus sanasset et sacrificia et cotona proferrentur, subito omnium commutatio fit. Qui enim ex Antiochia et Iconio eo venerant in omnibus apostolos mendacii arguerunt, quamquam is qui prius claudicabat non sineret non credere suadebant viderent ne se ipsos traderent et perderent patriam.

Crescit igitur malum et majus in finem fit, et tam multis Paulus lapidibus periturus ut jam non amplius spiritum dicere posset, et ex urbe ejectus est. Sed ista neque dolorosa neque terribilia Paulo erant; neque eum ad id adducebant ut magis vitæ caveret; neque quod fere mortuus erat suadebat ut mortem timeret. Quid vero inde multas urbes percurrens, multos pagos, et vana ubique ostendens, quibus Græcorum impietatem implicabat, quæ tamen non ad Christum Judæos non adducebant; intrat Philippas, urbem non obscuram Macedoniae. Postquam vero hic etiam verbum divinum annuntians et demoniorum rebus perniciem afferens, et spiritum quo Delphorum pythionissa afflabatur expulit, monens illum ut nihil magnum producat, quamquam prædicare futura credatur, neque plura Christo scire et Christi discipulis, quamvis præsertim illa vera diceret, non sane vera dicere videri volebat; tunc rupta apostolorum vestimenta et membra virgis cæsa, et reditus in carcerem, cum compedibus. Quid enim oportebat Paulum ibi solatio privatum jacere et pessime interiisse; et nihil esse, quo differant improbi et illi qui omnibus benefaciunt? nullo modo:

peritur et oblectatus est satis, et non interit, et omnes docere cepit quorum illum dignarentur qui in carcerem conjerant, quorum autem Deus, cuius non transgredetur jussa, et quomodo homines cum nihil essent, sic se in ipsum gererent, neque posse cum Deo eluctari, multum adest; statim enim terræ motus evenit, et concussum est tribunal omne, et aperte sunt portæ et diffluxere vincula, et custos cum omni domo divino baptismo ablatus est, dum tabulæ positio et animus fortis quæ invicta videbantur superavit; quam consolationem soluta secuta est. Paulus vero quod et prædicta mala et ista pejora pateretur, honori ipsi datum est. Hinc prima illi navigatio pro Christo fuit in continentem terram. Oportebat enim quidquid reliquum terræ erat Ecclesiæ adjici, et illam totam Christi fieri a solis ortu usque ad occasum. Sed enim et post multum rursus proclamationis cursum in templum introruntis Judæorum populus irruit et stricte tenuit; et necandum conclamabant; et turba tanta circa illum, ut nulla salutis spes appareret. Quum autem satis perturbationis fecerunt, accipit eum non sine vi ex illorum manibus chiliarchus, dicens juste quæ ad eum spectabant visa fuisse; et tribunal aperitur, et quamquam contra legem aderant sacerdotum prin ipes, rursus Paulus verberatur. Etiam rursus conversio et conjunctio illorum qui se ipsos devoverant, neque hulum m nuceaturos aut bibituros, prius quam Paulus malam vitam mala morte expiaverit. Tum insidias agnovit chiliarchus, et Paulus missus est adduces et hinc Romam ad Cæsarem. Hi autem insidias struebant, quum cognovissent Pauli conscientiam sua pravitate plus valere, et sacerdotum principes contra leges ducum partes cepisse; Paulus nihil sapientius aut efficacius existimavit quam per Deum jurare, si modo penitentiam ducti id facere vellent. Ille enim manus effugiebat eorum valere jurijurando dicens. Lupi vero frustra hiant ore s eterunt, Paulo non læso, quamquam et juste et injuste jurare parati essent, necantes, alii animam, alii corpus. Operæ pretium esse videtur pericula Romani navigantium exponere.

οἶμαι μεταμελῆσαι εἴπερ εὐορκεῖν ἤθελον. Ὁ μὲν γὰρ τὰς αὐτῶν εὐθύς χεῖρας διέδρα χαίρειν ἅμα τοῖς ὄχοις ἀφεῖς; οἱ δὲ λύκοι μάτην χανόντες ἔστησαν, Παῦλον μὲν οὐκ ἀνηρηκότες, ἑαυτῶν δὲ καὶ εὐορκεῖν καὶ ψευδορκεῖν ἦσαν. ἔτοιμοι αὐτόχειρες γεγνηότες τῷ δευτέρῳ μὲν τῆς ψυχῆς, τῷ προτέρῳ δὲ καὶ τοῦ σώματος. Δόξετε δ' ἂν νοῦν ἔχειν καὶ τὸ τοῦς κινδύνους τοῦς κατὰ τὸν εἰς Ῥώμην πλοῦν ἐξετάζειν.

Et ut omnes æquo animo suffererhat, geminis, D terra marique, vel potius variis periculis pro solo Christo se ipsum exponens, et ubique, quamvis non indictam conciliatamque elementorum securitatem inveniens. Cæterum, sinamus, si videtur, illum ipsum et hæc et alia sua pericula exponere, ut orationem nostram, ipsius quoque verbis, quem admodum et factis nonnihil oruemus: *Ministri*

ἔδει τὸν Παῦλον ἐκεῖ παραμυθίως εἶχα λατρεύον, καὶ χάριστα ἐπολέσθαι, καὶ μηδὲν εἶναι τῶν τε κακουργῶν καὶ τῶν εὖ πάντας ποιούντων τὸ διαλλάττον οὐδαμῶς; Τοιγαροῦν καὶ ἐψυχαγωγῆται ἱκανῶς, καὶ οὐκ ἀπόλωλε, καὶ πάντας μαθεῖν παρεσκεύασα, εὐὼν μὲν αὐτὸν ἤξιουν οἱ καθ' ἑργῶν, οὖν δὲ Θεοῦ οὐ μὴ παρεξήκει τὰς ἐντολάς, καὶ ὡς ἀθροῦποι μηδὲν ὄντες εἶεν, οἱ τὶ τοιαῦτα δρῶντες αὐτὸν μὲν ἐκ τῶν ἰσῶν Θεῷ πολεμῖν πεφυκότες, οὐδὲ πολλοῦ γε καὶ δεῖ· αἴψως γὰρ σεισμὸς ἀνεπέμπετο· καὶ τὸ δεσμοτήριον ἐκλονεῖτο· καὶ αἱ ὄφραι διέσταντο καὶ τὰ δεσμὰ κατέλυρει, καὶ ὁ φύλαξ πανέστιος τὸ θεῖον ἐδαπίετο βίπτισμα, καὶ τροπέζης παράθεσις, καὶ εὐθυρία νικῶσα, τὰ πρὶν δεινὰ δόξαντα. Καὶ μετὰ παρακλήσεως ἐκείθεν ἀπέλυσις. Παῦλος δὲ καὶ τὰ προειρημένα δεινὰ παθεῖν καὶ ἐτι χεῖρω τούτων τοῦ παντὸς ἐτιμᾶτο. Αὐτῇ πρώτῃ πρὸς τὴν ἀντιπροθίμον τῇ ἀδελφῇ τῷ μακκρίῳ διάδασις; ὅσως πρῶτος αὐτῷ δ' ἀπλοῦς πρὸς Χριστὸν τὰς ἡμῶν συνῆψεν· ἔδει γὰρ καὶ ὅπερ τῆς γῆς ὑπόλοιπον ἵν' προστεθῆναι τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ γενέσθαι Χριστοῦ μετὰ τὴν ἔω καὶ τὴν ἐσπέραν· ἀλλὰ γὰρ καὶ μετὰ τούτων αὐθις τὸν τῷ κηρύγματος δρόμον εἰς τὴν Ἱερὴν εἰσόντος τῶν Ἰουδαίων ὁ δῆμος ὠρηκότες ἀπρίξ ἐχόντο· καὶ φονεύειν παρεκλεύοντο. Καὶ Θόρυθος; περὶ αὐτῶν, ἕσος, οὐδεμίαν παραίτησιν προσέτιμενος. Ἐπεὶ δ' ἱκανῶς θοροβήσαντες εἶχον, ἐξαιρεῖται τοῦτον οὐκ ἀθεῖ τῆς ἐκείνων χειρὸς ὁ χιλιάρχος, δίκῃ τὰ κατ' αὐτὸν εἰπὼν ἐπισκέψασθαι, καὶ δικαστήριον δὴ συγχροστεῖται καὶ παρήταν ἀνομοῦντες ἀρχιερεῖς, καὶ πάλιν Πλοῦτος κατὰ στόμα τυπτόμενος. Ἐτι πάλιν συστροφῇ καὶ συνωμοσίᾳ τῶν ἀναθεματισάντων ἑαυτοῦς, μήτε φαγεῖν μηδύνος, μήτε πιεῖν, μέχρις ἂν δηλώσῃ Παῦλος κακὸς πολιτευσάμενος τῷ κακῶς ἀπαλλάξαι. Καὶ γνώσις τῷ χιλιάρχῳ τῆς ἐπιβολῆς, καὶ Παῦλος ἀνεπέμπετο πρὸς τοῦς ἡγεμόνας, κάκειθεν πρὸς Ῥώμην καὶ Καίσαρα· ὅτε δὴ καὶ ἀκριβῶς οἱ ἐπιβουλεύοντες ἤσθοντο, ὡς τῆς αὐτῶν πονηρίας κρείττων ἢ Παύλου σύνεσις ἦν· καὶ ὡς οἱ μὲν ἀρχιερεῖς παράνομῳ ἐστρατηγοῦντο, Παῦλος δὲ Θεῷ, οὐ σοφώτερον οὐδὲν οὐδὲ ἰσχυρότερον· καίτοι τῶν ὄρκων αὐτῶν

Καὶ ὡς πάντα; (1) εἰψύχως ἔφερον ὅπερ ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ διπλοῖς καὶ κατὰ γῆν καὶ θάλατταν, ἢ μάλλον εἰπεῖν, πολλαπλῶς κινδύνους ἑαυτὸν ἐκδιδούς, καὶ ἀπὸ πανταχοῦ τῶν στοιχείων ἐκπύρ τὴν ἀσφάλειαν ἔχων. Πῆν ἄλλὰ δόμεν ἡμεῖς, εἰ δοκεῖ, τὸν αὐτὸν αὐτοῦ μνημονεύσθαι κινδύνων τούτων τε καὶ τῶν ἄλλων, ἵνα τὸν ἡμέτερον λόγον καὶ τοῖς αὐτοῦ βήμασιν ὡς καὶ τοῖς

(1) H e in ipit e litio Gretser ana.

ἔργοις κοπιήσωμεν. Διάκονοι Χριστοῦ εἰσι, πα-
 γαρρησίων λαῶν, ἐπὲρ ἐγώ· ἐν κόποις περισσο-
 τέρως, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς
 περισσοτέρως, ἐν θανάτοις πολλῶν. Ὑπὸ
 Ἰουδαίων πεντάκις τεσσαρῆκοντα πῦρὰ μίαν
 ἔλαβον. Τρίς ἐβραδίσθη, ἅπαξ ἐλιθάσθη.
 τρίς ἐνανήρησα, νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πα-
 ποτήσα· ἔδοπορῶν πολλῶν· κινδύνοις πο-
 ταμῶν, κινδύνοις λιγυῶν, κινδύνοις ἐκ γέροντος,
 κινδύνοις ἐξ ἐθνῶν, κινδύνοις ἐν πόλει, κινδύ-
 νοις ἐν ἐρημίᾳ, κινδύνοις ἐν θαλάσῃ, κινδύ-
 νοις ἐν ψευδαδέλφοις· ἐν κόπῳ καὶ μέγῳ, ἐν
 ἀγρυπνίαις πολλῶν, ἐν λιμῷ καὶ δίψει, ἐν
 νηστείαις πολλῶν, ἐν ψύχει καὶ γυμνότητι.

Ἄρα δοκεῖ τινι βέλτιον ἢ κατὰ Παῦλον, τινὰ τῶν
 ἄλλων τὰ Παύλου φράσαι; Ἐμοὶ γε μὲν οὐ δοκεῖ,
 μηδ' ἄλλῳ μηδενί. Οὐ μὴ παρ' οὐδέν τὸ χρῆμα τῆς
 ἀληθείας ἀγει. Τούτων τὰ μὲν ἔστι καθαρώς τοῦ
 Παύλου, τὰ δὲ καὶ Πέτρῳ κοινὰ, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν,
 πάντα κοινὰ· οὐδὲ γὰρ ἐπειδὴ μὴ κἀκείνος εἰς
 ἀνάγκην κατέστη, τὰ καθ' αὐτὸν Κορινθίοις ἢ τισὶν
 ἄλλοις διεξελθεῖν, παρὰ τοῦτ' ἂν ἐγὼ κελεύομαι μὴ
 κἀκείνῳ τοιαῦτα παθεῖν οἴεσθαι. Ἐπειπερ ἂν μηδὲ
 Κορινθίοι Παύλῳ τὰς αἰτίας παρέσχον τοῦ ταῦτα γρά-
 φειν, οὐκ ἂν ἦν ἄλλως ἐντεῦθεν αὐτὸν ἐπαιεῖν. Φέρε
 γὰρ ὡς ἂν τι καὶ αὐτὸς ἔρωμαι· εἰ Πέτρον μὲν γράφαι
 οὐδέη, Παῦλον δὲ μὴ, ἄρα παρὰ τοῦτ' ἦν δίκαιος ὁ
 Παῦλος μὴ τὰ τοιαῦτα παθεῖν ὑπελήφθη, οὐκ ἔως
 κἂν μὴ τὸ ἀληθὲς ἀποκριπτεσθαι βούλη; Ὡσπερ
 οὖν κἂν μὴ Παῦλος ἔγραψεν, οὐ παρὰ τοῦτό γε οὐκ
 ἂν ἦν ταῦτα παπονθῶς, οὕτως ἐπειδὴ καὶ Πέτρος
 μὴ γέγραφε, ταῦτά τε πάντα, καὶ πλείω τούτων
 παθεῖν ὑπελήφθη. Πλὴν ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις, ἔστι
 κἂν τούτοις ἀμφοῖν τὰ πάντα κοινὰ. Καὶ γινωσκέ-
 σθωσαν οἱ ἀπόστολοι μεγάλοι μὲν ἐπιβαλόμενοι,
 μεγάλα δὲ κινδυνεύσαντες, μεγάλα δὲ κατορθώ-
 σαντες, καὶ τελευτώντες, μὲγάλιον ἀξιωθέντες.

Κινδύνοις μὲν γὰρ περιέπεσον, ὡς μηδὲν εἶναι
 τοῦς τῶν ἄλλων ἀπάντων πρὸς τοῦς αὐτῶν τῷ πλη-
 θοῖ τε καὶ μεγέθει. Τιμῶν δ' αὐθις ἔτυχον, ὡς μη-
 δὲν εἶναι πρὸς αὐτὰς τοῦς κινδύνους. Τό τε πολλὰ-
 πῶσιον πρὸς τὰ παθήματα τῶν τιμῶν μηδ' ἔννοεῖν
 ἔγχωρεῖν.

Ἐμοὶ γὰρ χωρὶς τῶν ἄλλων, ἦνίκα ἂν καὶ τοῦς
 ἐπὶ νοῦν ἀναθῆ, ὡς ἐπὶ θρόνων ἅμα τῷ κριτῇ
 καθεδούνται, οὓς τινὰς ποτε τοῦσθρόνους, καὶ ἦν
 τὴν ὑπ' αὐτῶν καθέδραν νοεῖν χρεῖ. Καὶ ὡς κορυ-
 φαῖοι παρεδρεύουσαι τῶν συναποστόλων, καὶ τῷ
 κριτῇ συνδικάζουσαι, δοκεῖ θεοῦ Θεῶν συγκαθη-
 μένους ὄρεῖν. Καὶ ἡ δόκησις ὑπερφύως ἀληθῆ.
 Τοῖς γὰρ ὄρεσι Θεοῦ πατρὸς ἐκείνους παρεσκευά-

A *Christi sunt (ut mihi us sapiens dico) plus ego : in laboribus plurimis, in plagis supra modum, in carceribus abundantius : in mortibus frequenter. a Judæis quinquies quadragenas una minus accipi. Ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, ter naufragium feci, die et nocte in profundo maris fui. In itineribus sæpe, periculis fluminum, periculis latronum. periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in civitate, periculis in solitudine, periculis in mari, periculis in falsis fratribus, in labore et ærumna, in vigiliis multis, in fame et siti, in jejuniis multis, in frigore et nuditate.*

B *Num quis est, qui censeat aliam quempiam melius potuisse certamina Pauli percensere, quam ipsum Paulum? Mihi quidem hoc non videtur, et, ut existimo, neque alteri cuiquam, qui veritatem in postremis non ducat: quorum quædam in solidum sunt Pauli, quædam Petro itidem communia; vel, ut rectius loquar, omnia sunt communia. Non enim quia cum necessitas non compulit, ut quæ perpressus est Corinthiis vel aliis exponeret, ideo jubeo credere eum talia non pertulisse, quandoquidem Paulus has suas laudes nunquam in literas retulisset, nisi ei Corinthii occasionem dedissent. Cedo enim, ut et ego aliquid quæram: si Petrus scripsisset, Paulus vero non scripsisset, num propterea æquum fuisset suspicari, Paulum non esse talia passum? Non ita, nisi veritatem de industria celare velis. Sicuti igitur, licet Paulus hæc talia literis non mandasset, non ideo talia passus non fuisset, ita postquam Petrus se talia passum non esse nullo scripto prodidit; eam ob causam talia non pertulisse existimari non debet, sed, ut in aliis, ita et hic utriusque omnia sint communia; certumque esto, istos apostolos ad magna quidem missos, in magna pericula conjectos, magna præstitisse et effecisse, et post hujus vitæ finem magnis præmiis affectos esse.*

C *In tam grandia enim pericula incidissent, ut aliorum discrimina cum his collata vix æstimatori possint, sive multitudinem, sive magnitudinem spectes. Eos vicissim honores adepti sunt, ut pericula cum illis comparata exigui momenti videantur; neque varietas et abundantia honoris, si componatur cum ærumnis, animo et cogitatione efformari queat.*

D *Ego præter cætera, mente non assequor, quomodo cum Iudæis super thronos sessuri sint, quales scilicet throni illi futuri, et qualem in singulis cathedram animo concipere oporteat. Et cum principes apostolorum collegis suis president, et cum iudic: simul iudicant, videor deos simul cum Deo considerari. Quæ sane existimatio verissima est: nam illi qui se Deo Patre dignos reddiderunt, appel-*

¹ II Cor. xi, 25-27.

latio filiorum Dei et deorum rectissime tribuitur. Et par est ut cum quo ratione susceptæ carnis, ingloriam vitam agente, ingloriam simul vitam duxerunt, cum eodem ad propriam gloriam assumpto, conglomerificentur: ut proinde mihi apostolos, quasi jam thronis insidentes, contemplanti, sic affari lubeat:

Oportebat ut vos, qui cum Verbo multos labores exultastis, nunc retributionem acciperetis. Nunc sincera et liquida magistri vestri et vestra est gloria. Nunc nullo opus est tegumento, et paupertatis objectu, quam olim in communi colebatis, ut dicere non habeam, quis ex vobis tunc magis fuerit humilis et abjectus, quis magis egenus, quis magis inhonorus, quis undique expulsus, quis pessime habitus; ita et nunc statuere non possum, quis ex vobis sit sublimior, quis ditior, quis, sicubi vel solum mentio ejus incidat, statim honoribus, plausibus et laudibus non cumuletur. Quis, qui nunc libentissime ubique locorum recipitur? Quis, qui nunc tanta beatitudine fruitur? Hi seminum illorum manipuli sunt. Hæc præclare factorum præmia. Hæc certaminum coronæ. Hæc ineffabilium laborum merces. Ejusmodi nunc divitiarum, voluptatum et honorum copia circumfluitis, qualis nulli mortali, sed nec omnibus simul unquam obtigit. Et si quis vos nominet, jam fontem omnium bonorum nominavit.

At quorsum evasit oratio? nam cum pericula, quæ apostoli subierunt, exposuisset, adjecit nescio quo pacto et honores, quibus ob pericula cohonestati sunt; magis autem conveniebat prædicare illam libertatem, qua pericula excusserunt, quemadmodum a concitato vento flamma quam altissime sustollitur. Si quis sciscitetur, qua ratione acciderit, ut isti ex periculis in pericula succurrerent; quid aliud respondentem a veritate minus aberrabimus, quam si dicamus, libertatem illam pericula illa peperisse? Et quidem quotidianam illorum libertatem explicare velle, proprii operis fuerit.

At videamus, qua libertate erga omnes usi sint instante post resurrectionem Pentecoste. Cum enim Spiritus sanctus de cælo cum sonitu, specie ignitarum linguarum, supra singulos apostolos sedisset, et propria sua gratia indortos replevisset, omnibus, peregrinis linguis loquentibus, et iis qui ex omni natione, quæ sub cælo est, convenerant, suam patriam et nativam linguam in apostolorum ore agnoscentibus et intelligentibus, hocque pro maximo miraculo reputantibus, non deerant qui apostolos musto ebrios dicitarent, stulta prorsus et ebriis vere convenientia effutientes. Etenim si quis ex me quæreret utrum non intelligentes ea quæ audiebant, apostolos musto ebrios esse affirmarint; an intelligentes, responderem, me ex utraque parte eos pro insipientibus ducere. Si enim non intelligentes, apparet eos, prætermissa veritatis examine, temere verba fundere: cur enim ego

σιν ὀρθότατα ἂν ἔχοι καὶ Θεοῦ υἱὸς καὶ Θεοῦ χρηματίζεῖν. Καὶ ᾧ συνηθίζουσι ἀδοξοῦντε λόγοις οἰκονομίας, τοῦτω μετὰ τῆς οἰκειᾶς ἰόντι δόξης συνδοξασθῆναι. Ὡστε μοι καὶ τοὺς ἀποστόλους ὁρᾶν ἐπὶ τῶν θρόνων νῦν ἰδρωμένους δοκοῦντι, ταυτὶ πρὸς αὐτοὺς ἔπεισι λέγειν·

Nūn ἐχρῆν ὑμᾶς τὰς ἀμοιβὰς, ᾧ τῷ λόγῳ πολλὰ συμπονήσαντες, ἀπολαβεῖν. Nūn καθαρὰ τὰ τῆς δόξης τῷ διδασκάλῳ τε καὶ ὑμῖν. Nūn οὐδὲ δεῖ παραπετασμάτων, οὐδὲ πτωχείας προβεβλημένης. Πάλαι ταῦτα κοινῶς ὑμῖν ἐτιμάτε, ὡς μηδ' ἔχειν εἰπεῖν μήτε τότε, τίς μᾶλλον ὑμῶν ταπεινός, τίς ἀκτῆμων, τίς ἀτιμὸς, τίς ἐλαυνόμενος πανταχόθεν, τίς κακουχούμενος, μήτε νῦν, τίς μᾶλλον ὑψηλός, τίς πλούσιος, τίς εἴπου καὶ μόνον μνημονευθεῖν, αὐτίκα τιμὰ καὶ κρῖτος καὶ ἔπαινοι. Τίς ἀσμένως ἂν ἀπανταχῶ δεχθισόμενος; Τίς συνῶν τοσαύτη μακαριότητι; Ταῦτα τῶν στερμάτων ἐκείνων τὰ δράματα, ταῦτα τῶν κατορθωμάτων ἐκείνων τὰ γέρα. Οὗτοι τῶν παλαισμάτων οἱ στέφανοι· οὗτος ὁ τῶν ἀμυθήτων πόνων μισθός. Ταῦτα καὶ πλουτεῖτε, καὶ ἀπολαύετε καὶ τιμᾶσθε, ἃ μηδεὶς μηδέποτε τῶν ἐπὶ γῆς ἐν τοῦτοις αὐξηθέντων ἀνθρώπων, ἀλλ' οὐδὲ πάντες ὁμοῦ. Καὶ νῦν ἂν ὑμᾶς εἴπη τίς, εὐθύς ἅπαν ἐδήλωσεν ἀγαθόν.

Ἄλλ' ὅθεν ὁ λόγος ἐξέβη; ἃ γὰρ κεκινδυνεύκασι διεξιθῶν οἱ ἀπόστολοι, καὶ ἃ τετμήρηται διὰ τοῦς κινδύνους προσέθηκεν οὐκ οἶδ' ὅπου. Ἦν δὲ μᾶλλον ἀκλόουθον τὴν παρῆρησιαν εἰπεῖν δι' ἧς ἀνεβίβιστον τοὺς κινδύνους, ὡς ὑπὸ σφοδροῦ πνεύματος φιλίᾳ εἰς μέγιστον αἴρεται. Καὶ γὰρ εἰ τις ἔροιτο, πῶθεν οὗτοι κινδύνους ἐκ κινδύνων ὤμιλον ἀεὶ, τί ἂν ἔτερον ἢ τὴν παρῆρησιαν μητέρα τῶν κινδύνων εἰπόντες, τῆς ἀληθείας μᾶλλον ἐχοίμεθα; Τὴν μὲν οὖν ὁσημέραι παρῆρησιαν αὐτῶν συγγραφῆς ἂν ἔργον εἴη διεξιμένα.

Ἄλλ' ὅπου; τῆς Πεντηκοστῆς μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἐνστάτης ἡμέρας, πρὸς ἅπαντας ἐπαρῆρησιάζοντο. Τοῦ γὰρ Πνεύματος οὐρανόθεν σὺν ἤχῳ πυρίνων εἶδει γλωσσῶν ἐπικαθίσαντος; ἐκάστῳ τῶν ἀποστόλων, καὶ τῆς ἰδίας τοῦς ἀγραμμάτων πληρωσαντος; χάριτος, καὶ πάντων ἐτέραις γλώσσαις λαλούντων, καὶ τῶν συναληλυθῶτων ἐκ παντὸς ἔθνους τῶν ὑπ' οὐρανὸν τὴν οἰκίαν ἐκάστου συνιέντος φωνῆν, καὶ τοῦτο μέγιστην πασῶν ὕλην θαύματος ποιουμένων, ἦσαν, οἱ γλεύκους μεμεστῶσθαι τοὺς ἀποστόλους ἔλεγον, ἀνόητα πάντη καὶ ὡς ἀληθῶς μεθύοντων ἀποφαινόμενοι. Καὶ γὰρ εἰ μὲ τις περὶ αὐτῶν ἤρετο, πότερον οὐ συνιέντες; ὧν ἤκουον, γλεύκους μεστοὺς εἶναι τοὺς ἀποστόλους; ἔφασκον, ἢ συνιέντες; εὖρον ἂν ἀνοήτους οἰόμενον ἐκατέρωθεν. Εἰ μὲν γὰρ οὐ συνιέντες, φαίνονται πρὶν εἰς ἐξέτασιν ἔχειν τῆς ἀληθείας, εἰκὴ τὸν λόγον ἀπορρίπτουσιν. Τί δὲ ποτε γὰρ διὰ τὴν ἐτέρων ἀκαίδευσίαν παραληρεῖν

ἐγὼ δέξω; εἰ δὲ συνένεως, συντίθενται εἰ δὴ-πουθεν ἄλλοι λαοὶ, τὸν δ' ἀδελφὸν εἶναι ἀνοίας, οἶμαι καὶ ἔκλεινους ἐρωτηθέντας εἰπεῖν.

Ἄλλὰ γὰρ Πέτρος; ὁ πρωταγωνιστὴς καὶ κορυφαῖος τῶν ἁλλων, καὶ πρῶτος παρῆρσαν ἀναλαβὼν, τὴν μὲν τοῦ κραιπαλῆν δόξαν, τῇ παραθέσει τῆς τρίτης ὥρας ἀνέλεν. Πάλαι δὲ τῷ ἰσὼλ εἰρημένον ἀπέδειξε. Τὸ Πνεῦμα μέλειν ἐπὶ πᾶσαν ἐκχυθίσεσθαι τὴν πιστεύσανσαν σάρκα καὶ προφητεύσαν, καὶ ἅτε πλειονοί; ἢ καὶ πρόσθεν σπᾶσας τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος, καὶ πλειονοί; ἢ καὶ πρόσθεν μετέσχε τῆς παρῆρσιος, καὶ μισθὸς τῆς παρῆρσιος αὐτίκα μὲν τῶν προστεθέντων ἢ τριπλῆ χιλιάς. Μιστ' οὐ πολὺ δὲ κακῶν φασιν Ἰλιὰς, ὅπειτα καὶ πληγαί, καὶ εἰρκταί καὶ ἀτιμίαι, καὶ διωγμοί, καὶ ὧν οὐδ' ἂν ἔν ὃ γε μὴ Πέτρος, ἢ κατὰ Πέτρον ὧν ὑπενέγκαι. Ἐντεῦθεν τε μέχρι τέλους τὰ τε τῆς παρῆρσιος, καὶ τὰ τῶν κινδύνων συντρέχοντά τε ἀλλήλοισι καὶ οὐδέτερον θατέρου λειπόμενον. Καὶ Πέτρος; ἐν ἐρωφῇ καὶ δημοσίᾳ δημηγορῶν ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ, καὶ μὲν εἰς εἰρκτὴν ἀπάγηται ἐπὶ βασιλεία νομιζῶν προπέμπεσθαι, ἂν δ' ἀπειλῶν ἀκούῃ, ὡς φόβου παρακούων κυμάτων, ἂν δὲ καὶ μαστίζηται, στεφάνου; δοκῶν περιτίθεσθαι.

Ἄγε μὴν τῷ Πέτρῳ ταῦτα καὶ Παύλῳ, ὑπὸ τοσαύτης ἀνεπιτερωμένῳ καὶ τοῦτῳ τῆς παρῆρσιος, ὡς καὶ ἐν συναγωγαῖς, καὶ κατὰ Σάββατα, μὴδὲν ὑποστῆλλεσθαι κηρύττειν τὸν Χριστὸν Ἰῖδν τοῦ ζῶντος Θεοῦ, καὶ πρὸς τοὺς Ἀθήνησι διαλέγεται σοφωτάτους, μὴδὲν εἶναι τὴν καταργουμένων ἐκείνων σοφίαν ἀρκούσαν αἰτίαν τοῦ τὴν ἰδιώτην καὶ σπερμολόγον δοκοῦντα σιγᾶν. Τί γὰρ Παύλῳ τὸ ἀτικίζεσθαι, εἰ μὴ μέλλοι κηρύττειν Χριστόν; Ταῦτ' ἄρα καὶ πρὸς τοὺς δεινοὺς λέγειν εἶναι δοκοῦντας ἐπαρῆρσιάσατο. Ὅς γὰρ ἦν ἰδιώτης τῇ γνώσει, οὐδὲ τῇ ἐκείνων φωνῇ τὴν σοφίαν ἐμέτρει. Καὶ Διονύσιος; ὁς πρῶτος; Ἀθηναίων τὴν Ἀθηναίων γλώτταν τετίμηκε, καὶ πολλοὺς ἁλλοὺς ἐξαρτησάμενος ἑαυτοῦ, δὴλον ἔθηκεν Ἀθηναίους, ὡς ἔστι τι κρεῖττον τοῦ ἀτικίζεσθαι, οὐδ' ἐν λέξεσιν, ἀλλ' ἐν νοήματι ἢ εὐσέβεια, καὶ ὅτι κομφὸι μὲν λόγοι εὐσεβεῖα ὑπηρετούμενοι, τῶν οὐ φάσλων. Ὅς δὲ ταύτης αὐτοῦς ἀποστήσας κεκιτῆσθαι τι καλὸν εἶται, καὶ ἄμμου σωρὸν ἔχων, χρυσῷ πλουτεῖν ἑαυτὸν παῖσει. Δεινὸν γὰρ εἰ ἱματίῳ μὲν καὶ ὑποδήματι καὶ τοῖς ἁλλοῖς τίνα τρόπον χρηστῆον, οὐ μικρὸν ποιησόμεθα λόγον, λόγῳ δὲ, ὅ τῶν ἐπὶ γῆς διαφέρομεν ζῶων, μὴ κατὰ λόγον χρησόμεθα, ἅμα μὲν γὰρ καὶ κατ' ἐπωνυμίαν εὐλογος ἢ χρῆσις; ἔστιαι τοῦ λόγου, ἅμα δὲ ἐφ' οἷς δεῖ. Ἀκριβῶς τοῦτό γε ἡμῶν εἰδῶτων εἰ λόγων κομφῶν ἂν τις ἀφῆλῃ τὴ ἐφ' οἷς δεῖ, κατ' οὐδὲν αὐτοῦς τῶν ἀσυνείτων διαφέρειν ποιεῖ.

ob aliorum imperitiam delirare existimer? Si vero intelligentes, aperte convincuntur, quod delita opera improbi esse voluerint, hoc inscitiae cognatum esse, ne ipsos quidem si roges, insiciaturos ar. itror.

Ceterum Petrus primus ille pugni, et princeps aliorum primus libertate assumpta, suspicionem illam de crapula, oppositione tertiae horae refutavit. Et id quod jam olim propheta Joel praedixerat, attulit; nempe futurum tempus quo spiritus super omnem carnem credentem effunderetur, credentesque prophetarent. Porro quo plus quam prius de Spiritus gratia hauriebat Petrus, eo etiam plus quam prius de libertate participabat; cui libertati statim, mercedis loco, trium millium conversio reddita est. Non diu post secuta est malorum, ut fertur, illas, minae, plagae, carceres, probra et persecutiones, quorum omnium nihil est quod non vel Petrus, vel socii Petri pertulerint. Hinc vero usque ad supremum vitae diem, semper libertatis et pericula connexa deprehendes, neque unquam ab invicem separata. Et Petrus, tam in templo quam publice in plateis, Christum annuntians, si in carcerem abripiatur, ad regalem dignitatem se duci autumat; si minas audiat, eas non pluris facit quam undarum strepitum. Si flagellatur, corona regia se redimi censet.

Haec quae in Petro elucescunt, in Paulo itidem ejusdem libertatis alis instructo ita reperiuntur, ut singulis Sabbatis in synagogis, Christum Filium Dei viventis absque ulla dissimulatione praedicaverit, et quamvis cum sapientissimis Atheniensibus disputet; haud tam inane et evanidum eorum sapientiam sibi, qui ut indoctus et seminiverbibus traducebatur, silentii frenum injici passus est. Quorsum enim Atticismus Paulo, si non est praefaturus Christum? Hunc in modum et coram illis qui dicendo et disserendo valere videbantur, libertate usus est. Non enim erat idiota cognitione, neque illarum lingua sapientiam metiebatur; et Dionysius, qui primus ex Atheniensibus Atheniensium linguam honoravit, multosque sibi socios adiunxit, Atheniensium planum fecit, esse aliquid melius et praestantius Atticismo, neque in verbis, sed in sensu et affectu pietatem consistere; dissectamque orationem, si pietati subserviat, haud contemnendam esse. Qui vero a vera religione alienos et abstractos aliquid praeflare possidere putat, is sibi persuadeat, se auri ditissimum esse, licet nihil aliud quam arenae cumulum possideat. Mirum vero, si, quomodo vestimento aut calceamentis, et id genus alis uti oporteat, haud obiter ratione exquirimus; ratione autem et oratione, qua a brutis animalibus distinguimur, convenienter rationi non utimur, ut a ratione simul usus simulque in lud,

¹ Joel ii, 28. ² Act. ii, 1 seqq. ³ Act. iii et v. ⁴ Act. xviii, 4. ⁵ Act. xvii, 16 seqq.

ubi et quando oportet, rationi consentanea evadant, animo illi accurate revolventes: si quis a corrupta oratione separet decorum, seu ubi et quando oportet, eum effecturum, ut a brutis imulligentia destitutis nihil penitus discrepet.

Cæterum oratio huc delata prius me nequaquam ulterius progredi sinit, quam sapientiam Pauli digna admiratione prosecutus fuero. Et in Athenas quidem oculos figens Paulum intueor, et supra modum novitate rei capior et oblector, quomodo occasione sumpta ab ignoto Deo¹, quisquis ille tunc fuerit; verum unicuique Deum Atheniensibus prædicet, eosque propriis, quod dicitur, pennis capiat, et inde unde errabant ad veritatem adducat: quanquam quæ communio templo Dei cum idolis²? inquit hic idem Apostolus. Sed fieri non poterat ut sol derepentem profundissima sub nocte oriretur; neque enim hoc legibus naturæ consentaneum est, sed prius dilucidum et auroram fulgere oportuit, et tunc luce pura pure frui. Hujus tantæ sapientiæ neque exemplum, neque similitudinem reperire licet; Pauli enim sapientia erat sine ullo furo et dolo, cujus post vocationem opera nullus sine admiratione transiit, qui veritatis invidia excæcatus non esset. Quod vero jam dictum, quis tandem est qui non admiretur? Nam Paulus nihil unquam egit, quod non esset admirabile. Et cum incidisset in illos, qui maximam gloriam humanæ sapientiæ apud omnes obtinuerant, facinus omnium admirabilissimum patravit; etenim testimoniis quoque veterum Græcorum, qui poetæ appellabantur, ad destructionem erroris Græcanici usus est, apposite ad priorem demonstrationem, et ad abstupefactionem multam concipiendam accommodat; si enim illorum libris credendum est, ex Pauli explicatione credendum est.

Adhæc non minus prædicatione veritatis ad sapientiam demonstrandam facit, si quis ea, quæ mendacio patrocinabantur, ad veritatis defensionem traducat, ostendatque juxta Salvatoris dictum³, ipsos « domesticos » erroris, erroris hostes et adversarios esse. Nec quispiam sic occinat: « Peccatoris oleo caput non esse impinguandum⁴; » quandoquidem ab his dogmata pietatis non pendunt: sed eo solum sine proferuntur, ut ex superabundanti manifestum fiat; quomodo error in seipsum incurrens, seipsum evertat; et quomodo semen verbi cadens in animam falsitatis vacuum, incrementum capiat. Et facinus maxime militare est, si quis absque dolo et insidiis in media hostium terra munitionem hostilem occupet, et hac, tanquam propugnaculo, contra hostes, vel potius contra eorum errorem, utatur.

Solon non tam admirabilis legislator ab Atheniensibus habitus est quam Paulus. Neque tantum admirati sunt ætatis suæ sapientissimum, quædam paulo post divinum hunc, prout revera

A Ὁ δὲ λόγος ἐνταῦθα γενόμενος, πρὶν ἢ τὴν σοφίαν θαυμάσαι Παύλου, πρῶτον χωρεῖν πάντων ἤματα πείσεται. Καὶ ὁρῶ δὴ τὸν Παῦλον τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐρείσας Ἀθήνας καὶ ὑπερβαλλόντως ἀγαμαὶ τῷ καινότερῳ τοῦ πράγματος; ὅπως ὅπ' ἀγκώστη θεῶν, ὅστις ποτὲ ἦν ἐκεῖνος, τὸν ἀληθῆ καὶ μόνον θεῖον Ἀθηναίους διδάσκει, καὶ τοῖς οἰκείοις ἀδῶναι πεπεροῖς παρασκευάζει δὲ λέγεται, καὶ ὅθεν ἐπιπλῶντος, πρὸς τὴν ἀληθείαν ἐκείθεν δὴ γιγθῆναι. Καίτοι τίς κοινῶν αὐθ' θεοῦ μετὰ τῶν εἰδώλων; Ἀπίστολος οὗτος φησι. Ἄλλ' οὐκ ἦν ἐξαπίνης ἐν βιβυθῆτι νυκτὶ τὸν ἥλιον ἀνασχεῖν. ὅτι μὴδ' ἔπεται ταῦτα τῆ φύσει. Ἔπει δὲ πρόσθεν ἄρῶν διασελάσαι τινὰ καὶ αὐγῆν, καὶ οὕτως ὀμιλεῖσαι καθαρῶς τῷ φωτὶ. Τίττης τῆς σοφίας οὐδὲν οὕτε παράδειγμα οὗτ' εἰκὼν λαβεῖν ἔστι. Παύλου γὰρ ἦν ἀτεχνῶς οὗ τῶν μετὰ τὴν κλῆσιν ἔργων καὶ λόγων καὶ λόγων οὐδὲν ἀθῶμαστον παρῆθεν οὐδεὶς, ὅσπερ τῆ ἀληθείᾳ μὴ θέλει φθονεῖν. Τὸ δὲ νυκτὶ λεχθῆν τινὰ ἀν εἶποι; ὅς οὐκ ὑπερεθαύμασε; Παῦλος γὰρ οὐδέποτε ἀν ἀλοῇ μὴ θαυμαστον τι ποῖων. Τοῖς δὲ μάλιστα πάντων ἀνθρώπων δόξαν ἀπανεγκυμῆνοις σοφίας ἀνθρωπίνης περιτυχῶν; πάντων θαυμαστότατον κατεπράξατο. Καὶ γὰρ, καὶ τὸν τοῖς λόγοις τῶν παλαιτέρων Ἑλλήνων, οἷς τὸν τῶν ποιητῶν ὄνομα ἔχειτο, πρὸς καθαίρεισιν τῆς Ἑλλήνων ἀποχρήσασθαι πλάνης σύνδρομον τῷ προτέρῳ, καὶ πολλὴν προτεινον τὴν ἐκπληξίν· εἰ γὰρ τοι χρὴ ταῖς ἐκείνων πείσασθαι βίβλοις, ὡς Παῦλος ἐξηγεῖται, πειστέον.

Ἐπὶ δὲ τούτοις καὶ τοῦ τὴν ἀλήθειαν κηρύττειν οὐκ ἔλαττον εἰς σοφίας ἐπίδειξιν τὴ τὰ συνηγοροῦντα τῷ ψεύδει, πρὸς τὸ τῆ ἀληθείᾳ συμμαχεῖν μεθαυμῆζειν, καὶ τοῖς οἰκείοις τῆ πλάνῃ κατὰ τὴν τοῦ Σωτῆρος φωνῆν ἐχθροὺς αὐτῇ καὶ ἐναντοὺς ἀποδεικνύναι. Οὐ γὰρ ἐκεῖνὸς γε φήσομεν, ὡς οὐκ ἐχρῆν ἐλάθω ἀμαρτωλοῦ λιπανθῆναι τὴν κεφαλὴν· ἔπει μὴδὲ σίστασιν ταῦτα τοῖς δόγμασι συνεισάγει τῆς εὐσεβείας; ἀλλ' ἐν' ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος γένηται δῆλον, ὅπως ἡ ἀπάτη ἐαυτῇ περιπίπτουσα, ἐαυτὴν ἀνατρέπει, καὶ ὁ τοῦ λόγου σπόρος πεσὼν εἰς ψυχὴν ψεύδους; σχολάζουσαν, ἐπίδοσιν λάθῃ, καὶ τὸ πρῶτον στρατηγικώτατον, ἀτεχνῶς ἐν μέσῃ τῆ πολέμῳ, φρούριον τῶν ἐναντιῶν καταλαβεῖν, καὶ τούτω κατ' ἐκείνων, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν, τῆς ἐκείνων ἀπάτης ὀργητῆρ' ἰφ χρήσασθαι.

Οὐκ οὕτως Ἀθηναῖοι Σόλωνα θαυμαστον νομοθέτην ὡς Παῦλον ἠγάσαντο. Οὐκ οὕτως ἐκείνον, ἀνθρώπων τῶν κατ' ἐκείνον σοφώτατον, ὡς τούτον μετ' οὐ πολὺ θεῖον, καθάπερ γε καὶ ἦν, καὶ οὐράνιο ἀν-

¹ Act. xvii, 25. ² 11 Cor. vi, 14. ³ Matth. x, 25. ⁴ Psal. cxl, 5.

ὄρωπον. Παύλου γὰρ καὶ νῦν εἰσιν ἔτι τῶν νόμων ἄντεχόμενοι τε καὶ προμαχόμενοι. Ὁ δὲ Σόλων, οὐδ' ἐξ ὀνόματος αὐτοῖς ἔτι γινώριμος, καὶ οὐχ ὅπως ἂν αὐτοῖς ἢ πόλις εὐ οἰκοῖτο μᾶλλον σκοποῦσιν, ἢ ὅπως αὐτοῦς ἢ ἄνω νέμοι ἢ πόλις οἰκήτορας, οὐδ' ὅπως Λακεδαιμονίων ἢ τινων ἄλλων ἐχθρῶν περιεργινοῖτο, ἢ ὅπως ταῖς ἀερίαις ἀρχαῖς ὑποκύψαιεν. Καὶ ἦν γὰρ τῶν εὐλόγων ὄσα τῶν νομοθετῶν τὴν ὕστερον ἔγνωσαν ὑπερέχοντα, τοσοῦτον καὶ πρὸς ὑψηλοτέραν μετατάξασθαι πολιτείαν, καὶν τις αὐτοῦς ἐξετάξῃ, γνῶνῃ ἂν τὸ μὲν ἐτέρων ἀρχειν, οὐ μέγα τι νομίζοντας, τὸ δ' ἑαυτοῦς ἕκαστον σώζειν, οὐ μικρὸν πάντως. Ἀλλὰ καὶ Διονύσιος Ἀθηναίων εἰς τοιαῦτα ὑπὸ Παύλῳ νενομοθέτηκεν, εἰ μὴ τι χρῆ Παῦλον κἀνταῦθα διὰ τοῦδε ἀνδρὸς λέγειν νομοθετηῖται, οἷς πάντες οἱ Χριστῶν ἐπικαλούμενοι χαίρουσι χρώμενοι.

Ταῦτα τῆς Παύλου παρῆρησίας ὁμοῦ καὶ σοφίας τὰ κατορθώματα. Τούτοις προσηγάγετο Ἀθηναῖους. Τούτων πρὸς ἀξίαν αὐτὸν ἀγασθαι βούλομαι μὲν, οὐ δύναμαι δέ. Ταῦτα τὰς ἐπιβουλὰς αὐτῶ καὶ τοὺς κινδύνους, εἰς μέγα προῆγεν. Ἐν γὰρ ἐκ πατέρων εἰς αὐτοῦς καθηκόντων Παῦλος ἀπάγειν ἤξιου, τούτων οἱ σφίδρα καὶ ἐπὶ κακῇ τῆς σφῶν αὐτῶν κεφαλῆς φιλοπάτορες προϊστάμενοι, πάντα παθεῖν ἂν μᾶλλον ἠέσχοντο, ἢ Παῦλον ὄραν ἀπαθῆ κακῶν τὰ τοσαῦτα καινοτομοῦντα. Οἱ γὰρ μηδὲ τοῦ οἰκείου Σωκράτους φεισόμενοι, ἀλλ' οὕτω προθύμως τὸ κῶνειον τῷ γέροντι καὶ φιλοσόφῳ προτεινάντες, ὡσπερ ἂν εἴη νέκταρ, αὐτοὶ πίνειν ἔμελλον. Ὁ δὲ ποιηταὶ πόμα θεοῦ; ἐκέρασαν, σὺ γὰρ ἂν τῷ ἐκ Παλαιστίνης ἢ Κιλικίας ποθὲν ἤκοντι οὐκ ἀπαραίτητα εἶχον ὀργίζεσθαι. Καίτοι Σωκράτης λαθῶν αἰτίαν, τοὺς μὲν νομιζομένους θεοὺς μηδὲν εἶναι λέγειν, ἐτέρου δ' ἂντ' ἐκείνων εἰσάγειν, οὕτω συνεῖπεν οὐδαμοῦ τοῖς κατηγοροῦσιν, οὐθ' ὡς ἀληθῆ λεγόντων ἐπεσημήνατο. Παῦλος δὲ, εἰ τι τοῦτο πρὸς κατηγορίαν ἔλκειν χρεῶν, κατήγορος ἑαυτοῦ διαπύριος ἐν τούτοις εἰσῆρχετο, καὶ τῶν ἐξωθεν αὐτὸν ἀσεβείας παρὰ τοῖς ἀσεβεῦσι γραφομένων ὠν προσεδείτο. Καὶ Σωκράτης μὲν οὐ τῶν πολλῶν θεῶν ἀφιστάς, ἐνὶ παραδιδόντι κατηγορίαν εἶχε· Παῦλος δ' ἐπανιστάς, εἰς ἕνα τὸ σέβας ἐστενωχώρει θεόν.

Ἀλλ' ἴσως ἦν τις κρείττων ἀμύνειν θεὸς ἢ Παύλου θεός, ἢ οὗς ἀρτι δεδημιουργηκέναι Σωκράτης ἐλέγετο. Ἀμέλει καὶ σῶν Ἀθήνηθεν τὸν ζένον ἀπαλάττεισθαι παρεσκεύασε, καὶ τοὺς πρόσθεν λεγομένους θεοὺς ἐκλιπεῖν. Ὡσπερ γὰρ, οἱ παραγέγονε φῶς, ἀχρόνως ἠφάνισται σκότος, οὕτω τῶν ψευδωνύμων θεῶν δλεθρος ἔνθα τοῦ ἀληθινοῦ παρουσία.

Ὁὐ τοίνυν ταῦτα μὲν θαυμάσια τε ἠγεῖσθαι χρῆ, καὶ τῆς ἀποστολικῆς λαμπρότητος ἄξια καὶ παρῆρησίας, ἧς οὐδ' ἂν εἴποι τις μεῖζονα; Μικρὰ δὲ τὰ τῆς γροῦτιδος ἧς τῶν ἐκκλησιῶν ἕνεκεν εἶχεν;

PATROL. GR. CXLVII.

erat, et caelestem hominem: nam Pauli leges adhuc retinent et propugnant; at Solon ne de nomine quidem illis notus est: nec tam dispiciunt, ut civitas bene administraretur et habitetur, quam ut ipsi supernae civitatis incolae fiant: nec tam cordi habent, quomodo Lacedaemonios aliosque hostes suos debellent, quam ut ne ipsi aereis potestatibus subdantur, et par erat, ut quanto posteriorem legislatorem veteres praestare intelligebant, tanto ad excellentiorem vivendi formam traducerentur. Quod si quis illos penitus introspicere velit, intelliget, imperium in alios haud magni ab illis pendit, in id vero vel maxime operam conferri, ut unusquisque aeternam beatitudinem consequatur. Tales quoque leges sub Paulo tulit Dionysius unus ex Atheniensibus, nisi dicere lubeat, Paulum hic quoque ministerio hujus viri tulisse leges, quibus omnes, qui Christum invocant, cum gaudio utuntur.

Haec libertatis et sapientiae, qua Paulus praeditus erat, praecleara sunt facinora. Hisce attraxit Athenienses. Horum gratia pro meritis eum suspicere et admirari volo, sed non possum. Haec insidias et pericula Paulo vehementer auxerunt; cum enim Paulus illos a paternis traditionibus abducere conaretur, ipsi vero patrum in propriam perniciem nimis amantes ac studiosi essent, omnia potius pati voluerunt, quam ut Paulum talia innovantem mali ærumnarumque expertem vivere paterentur; qui enim neque civi suo Socrati pepercant, sed ita expedite grandævo jam et philosopho aconitum, quasi nectar foret, porrexerant; ipsique bibitori essent illud, quod poetæ iis miscuerunt poculum, cur ex Palæstina vel Cilicia sero tandem advenienti hospiti inexorabiliter irascerentur, causæ nihil habebant. Quanquam Socrates accusatus, quasi vulgo receptos deos nihili penderet, aliosque in illorum locum subintroduceret, neque accusatoribus annuit, neque quasi vera dicerent, vel tenui indicio prodidit. Paulus vero, si quid hic ad accusationem trahere oportet, suipius vocalissimus accusator ingre-sus est, neque extraneis, qui eum apud impios impietatis arguebant, opus habebat. Socrates, non relicta deorum D multitudinem, accusatus est, quasi unum quemdam Deum assereret. At Paulus aperte totius pietatis et religionis summam ad unum Deum retulit.

Sed forte Deus Pauli valentior Deus ad auxiliandum fuit, quam dii illi, quos Socrates nuper fabricaverat. Certe et incolumem peregrinum Athenis educendum curavit, et ut desererentur, qui prius dii audiebant, effecit. Quemadmodum enim ubi lux orta est, e vestigio tenebræ evanescent, sic falsorum deorum turba ad veri Dei praesentiam corrui.

Non igitur hæc admirabilia et apostolico fulgore ac libertate, qua majorem nemo attulerit, digna existimabimus? An vero exigua sunt illa quæ nascuntur ex cura, quam erga ecclesias

gerebat? Atqui et hæc illustrissima sunt, cæterum non quantum nos eloqui, sed quantum extenui orationis filo magnitudinem actionum colligere possumus. Ferme autem in majores curas me conjicio, quando de illa cura dicere ingredior, cum nihil omnino sit, de quo cum magno apparatu dicere non conveniat. Quod si sola etiam voluntas apud me aliquid poterit, gratias apostolis propterea agam. Illi enim, ut alia, ita et hoc curant, cumque tria sint, ex communiore divisione, in quibus quis sollicite occupatur, anima videlicet, corpus, et bona externa, haud dixerit quis, illos hujus quidem curam suscepisse, alterius abjecisse: vel omnia curasse, sed postea destituisse, verum omnium horum diligentem curam gessisse, nec ullum tempus elabi passos, quo sollicitudine sua non omnia complecterentur. Nam animarum curam gerebant, quomodo se Deo dignas exhiberent, corporum, ut animabus subjicerentur, neque ad honesta torperent. Ex bonis externis ea solum curabant, quæ ad vitam sustentandam necessaria erant, superfluis ad eos qui in carne et sanguine volutabantur, remissis.

Ac principio de cura animarum, tanquam de præcipua, disserendum erit, quæ quam omnes moras omnemque dilationem in apostolis abruerit, cuius manifestum fiet vel ex sola celeritate Evangelii ubique prædicandi; ita ut nullum locum cœlesti doctrinæ occultum esse sinerent, non insulas, non continentem, non, si quam tertiam habitationem hominibus natura concessit. Nam omnes regiones evangelizandi gratia circuire, non modo non grave, sed et valde leve videbatur. Apostolos vero hæc semper factitasse, vel Petrum audi, qui et justum arbitratur, quando est in hoc tabernaculo, suscitare in communiōne discipulos¹¹. » Et Paulus et debitorum se esse professus est Græcis et Barbaris, sapientibus et insipientibus¹². » Et cum sollicitudinem omnium ecclesiarum exponit, testatur, se cum infirmantibus infirmari, et uri, quoties quis scandalizatur, et rursum se, cum liber esset, omnium servum factum esse. Quid hac sollicitudine sollicitius, quandoquidem cum possent sui juris esse, aliis, abdicata abs se potestate, sese tradiderunt, iisque non paucis, sed infinitis, quos nullo numero comprehendere liceat? Satis enim existimabant, curis sese immergere, et miseras perpeti, ut omnes, si fieri posset, salvarent, quam propriis duntaxat commodis prospicere.

Cæterum hoc itidem de apostolis dicendum, si dicere justum; est autem justum, et omnium maxime: non enim modicæ curæ argumentum est. Opera apostolorum accesserunt ad Christi fidem etiam Pharisæi, qui et evangelicæ gratiæ credebant, et a lege Mosaica absistere grave judicabant; præcipue quod credentes ex ethnicis

Ἄλλὰ καὶ ταῦτα περιφανέστατα, πλὴν οὐχ ὅσον ἐκ μικρῶν λόγων τῆς μεγάλης τῶν πράξεων συλλογισασθαι· σχεδὸν δ' εἰς μείζους τῶν πρόσθεν φροντίδας; ἑμαυτὸν ἐμβάλλειν δοκῶ τῆς ἐκείνων φροντίδος; ἕνεκα λέγειν ἐπιχειρῶν. Μάλιστα μὲν γὰρ οὐδ' ἔστι μὴ οὐσὶν μεγάλη παρασκευὴ περιζήτουτων εἰπεῖν, εἰ δὲ καὶ τὸ βούλεσθαι μόνον ἐπ' ἐμοὶ δυνηθεῖη, χάριν εἶσομαι καὶ διὰ ταῦτα τοῖς ἀποστόλοις. Αὐτοὶ γὰρ ὡς τῶν ἄλλων, καὶ τοῦδε φροντίζουσι· τριῶν γὰρ τοῦτων ὄντων, ὡς γενικώτερον διελέσθαι, ὧν ἕνεκα μεριμνήσει τις, ψυχῆς δὴ λέγω, σώματός τε καὶ τῶν ἐκτὸς, οὐ τοῦ μὲν ἐπιμελουμένου· αὐτοῦ· ἴθι τις ἂν, τοῦ δὲ ὀλιγώρως ἔχοντος, ἢ πάντων ἐπιμελουμένου. εἶτα διαλιμπάνοντας, ἀλλ' οὔτε τοῦτων οὐδενὸς δίχα τῶν λοιπῶν κηδομένους, καὶ χρόνον ὑπερβίντας οὐδένα, χωρὶς τοῦ πρόνοιαν ἀπάντων ποιεῖσθαι. Ψυχῶν μὲν γὰρ ἐφροντίζουσι, τίνα τρόπον ἀξίας ἐκτάς παρέξουσι τῷ Θεῷ· σωμάτων δὲ, ὡς ἂν καὶ ψυχῆς ὑποτάττοντο καὶ μὴ ἀτονοῖεν πρὸς τὰ κατὰ. Τῶν δ' ἐκτὸς μόνων πρὸς τῆς φύσεως ἀναγκαίως γε ἀπαιτουμένων ἐποιούοντο τὸν λόγον. Τὰ γὰρ περιττὰ τοῖς περὶ σάρκα καλινδομένοις ἀπέβριψαν.

Καὶ πρῶτα δὴ τῆς τῶν ψυχῶν φροντίδος ἕνεκα, αἶτε καὶ πρώτης διαληπτέον. Αὕτη δ' ὅτι μὲν μηδεμίαν ὑπερβολὴν ἀπολείπουσι ἐνηργεῖον τοῖς ἀποστόλοις, παντὶ τῷ ὄθλῳ ἂν γίγνοιτο, καὶ μῆτις τοῦ σπεύδειν πανταχοῦ κηρύττειν τὸ Εὐαγγέλιον, καὶ μηδένα τόπον ἀδιάδατον τῆς διδασκαλίας παρεῖναι, μὴ νήσους, μὴ ἤπειρον, μηδ' εἰ τίνα τρίτην ἀνθρώποις κατοικίαν ἢ φύσιν ἐδίδου. Τὸ γὰρ πανταχῶς περινοστεῖν ἐφ' ᾧ κηρύττειεν ἀντὶ τοῦ ταλαίπωρον ὑπειληφθαι κούφον ἐδόκει. Ὅτι δὲ καὶ διὰ παντὸς τοῦ τόγου ἔπραττον, Πέτρου μὲν ἀκούση δίκαιον ἡγεῖσθαι γράζοντος, ἐφ' ὅσην ἔστιν ἐν τῷ σκηνώματι τούτῳ, διεγείρειν ἐν ὑπομνήσει τοὺς μαθητάς· Παύλου δὲ ἐφειλέτην ἑαυτὸν εἶναι λέγοντος· Ἐλπίστει τε καὶ βαρβάρους, σοφοὺς τε καὶ ἄνοητους, καὶ τὴν μερίμναν διεξιόντος πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ τῶ τοῖς ἀσθενοῦσι συνασθενεῖν, καὶ πυροῦσθαι ἑσάκις τις ἂν σκανδαλίζηται, καὶ αὐτὸς πάλιν ὡς ἐλεύθερος ὢν ἐκ πάντων, πᾶσιν ἐδούλωσεν ἑαυτὸν. Τί τῆςδε τῆς κηδεμονίας γένοιο; ἂν κηδεμονικώτερον; ὅποτε αὐτῶν εἶναι δυνάμενοι, ἐτέροις αὐτῶν ὑπεξέστησαν, καὶ κεινοὶς οὐχὶ μετρίους εἰπεῖν, ἀλλ' ἔσους οὐδ' ἔστι περιλαβεῖν ἀριθμῷ. Βέλτιον γὰρ ἠγήσαντο φροντίζον αὐτοὺς ἐκδόντες καὶ ταλαίπωροῦμενοι πάντα σώζειν, εἰ οἶόν τε, ἢ μερίμνης ἐκτὸς τὸ καθ' αὐτοὺς μόνον, ὅπως ἂν εὐ σχοίη, σκοπεῖν.

Καὶ μὴν καὶ τοῦτο τῶν ἀποστόλων εἰ λέγειν δίκαιον· δίκαιον δὲ γε καὶ τοῦτο λέγειν, καὶ παντὸς μᾶλλον· οὐ γὰρ μικρὰς τῆς φροντίδος προσήλθον καὶ φαρισαῖοι διὰ τῶν ἀποστόλων Χριστῷ. Οὔτοι δὴ τῆ χάριτι τε ἐπίστευον, καὶ τοῦ νόμου ἀφίστασθαι δεῖν ἔχρινον, καὶ μάλιστα τὸ μὴ περιτρίμνεσθαι τοῦ; ἐξ ἔθνων προσόντας, ὅπερ μὴ δεῖν οὕτω γίνε-

¹¹ II Petr. i, 15. ¹² Rom. i, 14.

σθαι ἡξίουν, καὶ τῶν ἄλλων τοῦ νόμου μὴδὲν ἐξεῖναι A περιορῆν. Ἦγνόουν δὲ ἄρα περιτοτῶν καὶ εἰκῆ δεδῶσθαι τὸ Εὐαγγέλιον ψηφισόμενοι, εἰ τῷ μὴ ἀξιώχρεων δοκεῖ καθ' αὐτὸ δύνασθαι σώζειν, ἀλλ' εἰ μὴ καὶ ἡ νόμος ὑπαγορεύει ποιοῖ τις, μηδαμῶς τυχεῖν εἶναι Θεοῦ. Καὶ τοι τὰ πλείω τοῦ νόμου, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν πλὴν ἐνδὸς πάντα τοῦ πρώτου μὴ δυσχερὲς ὄν πολὺ τῆς εὐαγγελικῆς ὑψηγορίας χαμερπέτερα φαίνεσθαι.

Τούτου τοίνυν τοῖς ἀποστόλοις οὐκ ἀνεκτοῦ δόξαν-τος παράτειν τοὺς ἀδελφοὺς, Ἐκκλήσια τε συγκεκρότηται, καὶ λόγοι μεταξὺ λεγόντων πολλοί. Καὶ Πέτρος ἀνίστάμενος καὶ δημηγορῶν, μὴ δεῖν πειράζειν Θεόν· μὴδὲ περαιτέρω των ἐκεῖνῶν δοξάντων προβαίνειν, παρ' ᾧ μὴδὲν Ἰουδαῖος Ἕλληνας δια- B λαττεῖ, πρὸς γε τὸ Εὐαγγέλιον, μὴδὲ ζυγὸν ἐπὶ τὴν τράχηλον τιθέναι τῶν μαθητῶν, ὅν μὴδ' αὐτοὶ βα-στάσαι οἱοῖ τ' ἐγένοντο. Καὶ Παῦλος ἐφεξῆς οἷς διεξῆκει, Πέτρῳ συνηγορῶν, καὶ μετὰ τοῦτον Ἰάκω-δος· αὐτὸ τε τοῦτο δρῶν, καὶ συμμετρυροῦντας Πέτρῳ τοὺς προφήτας· εἰσάγων. Καὶ ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς ἐξ ἰθνῶν περιτομῆν ἀναιροῦσα, καὶ Παῦλον συνιστάσα παραδεδοκίναται τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τοῦ ὀνό-ματος τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὁ κομιστῆς Παῦλος, ὅν τί ἂν εἰπῶν ἀξίως καλέσω; ἄρα δοκεῖ ταῦτά τισιν εὐφροντίδων σημεῖα τοῖς ἀποστόλοις, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο φροντίδες; Ἐμοῦγε δοκεῖ μὴ τισιν, ἀλλὰ πᾶσιν. Ἔστι μὲν οὖν καὶ τοῦ; ἄλλους τῶν ἀποστόλων εἰ- C παῖν τῶνδε τῶν φροντίδων συμμετασχεῖν. Ἄλλὰ Πέτρος μὲν, τί χρῆ ποιεῖν πάντων εἰσηγήσατο πρώ-τος. Παῦλος δὲ πρῶτος καὶ οὗτος τοῖς ἐκείνῳ βῆθεῖσι καὶ συνεῖπε, καὶ τοὺς λόγους εἰς ἔργα μὲν ἤνεγκεν. Ἄλλῃ μὲν οὖν τοῦτε καὶ μόνον πρῆχθὲν, εἰς εὐφη-μίαν ἂν ἤρξατο· τοῖς ἀποστόλοις δὲ τοσοῦτο τῶν κατορθωμάτων τὸ πλῆθος, ὥστε κἂν τὸ νυνὶ βῆθὲν, κἂν ἄλλα πολλὰ μὴ βῆθῆντα ἐτύγγαζεν, ἔτι πλεόνων εὐπορεῖν. Ἐξ ὧν τὴν ἐκπαινετήν οὐκ ἂν ἐλύπει, τὴν ἐνδὸς μὴδὲν πλέον ἔχειν εἰπεῖν.

Ὅτι μὴν ἀλλὰ καὶ ἡ περὶ τοῦ ἐξελεγεμένου τῷ Χριστῷ τῶν μαθητῶν ἀριθμοῦ πεφρόντικε Πέτρος, οὐδὲ ταῦτα τοιαῦτα ὡς μὴδὲν δεῖνδον ποιεῖν τὴν σιγῇ παρίοντα. Ἐλύπει μὲν γὰρ αὐτὸν, τὸ τὴν ἀνομίαν ἔχειν μεγαλαυχῆσθαι, ὅτι ἤδει τὴν τῆς δωδεκάδος τῶν προκρίτων μαθητῶν συγκεφαλαιώσιν, δι' ἐνδὸς ἀκρωτηριάσασαν τοῦ Ἰουδα. Συνειδὼς δ' ἑαυτῷ τὴν προστασίαν περικεῖμενος πάντων δεῖν ἔγνω τὸ ἐν-δῆον ἀναπληροῦν, καὶ τοῦτο πρότερον εἶναι λόγοις πρότερον ἀποδείξαι, εἶτα καὶ δῶ τοῦ; ἐξ ὧν ἄτερως ἀντιλελοιπότε; καταστήσεται τῷ χορῷ παραστήσας, κληροῖ καὶ Θεῷ τὸ πᾶν ἐπιτρέπει καὶ λαχάνει τὴν ἀποστολὴν ὁ Μιχαῖας. Ἐν οἷ; ἐμοῖ; δυοῖν τούτοις ἐπεῖσιν εὐθύμιον ποιεῖσθαι· ἐνδὸς μὲν, ὅτι παρ' ἀνθ' ἐνδὸς ἀπολυλλότες, δύο τοὺς ἀξίους, ἧς ἐκαίνο; ἐκπε-πύκει, διακονίας, ἢ χάρι; περιέσχετο, καὶ τὸν πλοῦτον ἐνέφηνεν ἑαυτῆς, καὶ ὅτι περ' οὐδ' ἐκείνον ἀδυνατοῦσα τηρεῖν, ἀφῆκε πεσεῖν. Πῶ; γὰρ ἂν ἡ

A non circumciderentur. Hoc secus fieri debere, et de lege nihil omittendum esse contendebant : non intelligentes, supervacue et temere Evange- lium datum esse, si quis ad salutem impertien- dam per se sufficiens esse abnuat, neminemque Dei participem reddi posse affirmet, nisi ea quæ lex præscribit, observet. Tametsi pleraque legis, vel potius omnia, excepto uno, omnium primo, evangelica sublimitate humiliora esse, demonstrare haud arduum fuerit.

Cum igitur apostoli nequaquam tolerandum judicarent, ut fratres turbationes, Ecclesia col- lecta est, et varii mutuo sermones collati. At Pe- trus exurgens copiose docet, non oportere ten- tare Deum, neque ultra ea quæ ipse decrevit, B progredi, utpote apud quem Evangelii respectu nulla sit distinctio Judæi et Græci : neque cervi- cibus discipulorum imponendum esse jugum, quod ipsimet portare non potuerint¹¹. Cujus dictis Paulus assensus est, ut et Jacobus, qui prophetas Petro astipulantes adduxit. Scribitur ergo epistola ad illos qui ex gentibus conversi erant, qua cir- cumcisio abrogatur; Paulusque commendatur, tanquam is qui animam suam pro nomine Christi tradiderit. Lator erat Paulus, quem quo tandem præconio digne appellavero? Num quibusdam hæc non curarum indicia, sed ipsissimæ curæ videntur? Meo judicio, non quibusdam, sed omnibus. Sunt quidem alii quoque apostoli harum curarum par- ticipes; sed Petrus, quid faciendum esset, primus omnium exposuit. Paulus autem, primus et ipse, dictis ejus suffragatus est, et verba ad rem con- tulit. Alteri vel hoc unum rite effectum ad plau- sum sufficeret : at apostolis tanta recte factorum copia suppetit, ut sive quod dictum est, sive alia non dicta species, semper pluribus abundant, ut qui laudationem instituit, minime trisitari possit, quasi uno absoluto, nihil amplius materiæ re- perturus sit.

Porro neque illa, quæ Petrus circa numerum discipulorum a Christo institutum sollicitè gessit, sine piaculo silentio involvi possunt. Cruciabatur enim illum, quod improbitas gloriaretur, duode- narium apostolorum numerum, abscisso Juda, mutilatum esse; cum vero sciret sibi e præfectu- ram omnium esse commissam¹², defectu n sup- plere ac resarcire statuit, cum prius id decere demonstrasset. Deinde selectis duobus, quorum alter in locum vacuum sufficeretur, sor. i et Deo rem totam permitit, apostolatamque Matthias adipiscitur. Ubi duo mentem meam subeunt : alterum est, loco unius perditum duos dignos illo ministerio, ex quo Judæus exciderat, gratiam sub- ministrasse, et divinitas suas ostendisse, planum- que fecisse, se, cum Judam quoque servare posset, permisisse cadere. Quomodo enim non potuisset, quando etiam extraneos advocat et assumit? Vc-

¹¹ Act. xv, 10 seqq. ¹² Act. i, 15.

rum ipse sibi sui exitii auctor exstitit; nam Deus cum sit bonus, bonos facit et servat; mali vero malitiam sibi impulent; cum enim domi suæ incipiunt esse mali, de cætero nihil loci bono relinquuntur. Ex quo postea fit, ut bonitate deserti, male itidem ambulent. Et hoc quidem unum est.

Alterum, qualis Petrus, qui coapostolorum electionem instituit, et ad parem sibi functionem evehit, quod nulli alteri, nisi soli Christo competere scimus: hoc enim omni honore et dignitate eminentius est: et soli Petro ex omni mortalium numero hæc felicitas obtigit, quippe qui loco Christi aliorum dux et princeps a Christo constitutus erat, ejusdemque locum erga alios tenebat; propter quæ nullus ex aliis apostolis tanta admiratione dignus est, quanta Petrus. Quem enim alioqui discipulorum omnium ferventissimum discipulum Christi novimus, eum nunc vice et loco Christi apostolis præfectum conspicimus, quo tandem loco reponemus? Sed orationis impetus a proposito huc me abstraxit. At redeundum est. Dicebam igitur de curis, quibus animas complectebantur apostoli, et de aliis huc pertinentibus, quæ et multa et gravia fuisse constat.

Quoad corpora attinet, quantum eorum curam gesserint, indicem certum habemus ipsa miracula, et hoc etiam, quod apostolis curatio morborum magis curæ fuerit quam ipsis ægrotis: nam his, qui ope aliqua indigebant, tales se præbuerunt, quales sibi polliceri non poterant. Stabilita enim prædicatione per duo icta, per doctrinam nimirum de Christo, et per miraculorum effectum, et cum utroque ubique usi fuissent, non magis doctrinæ, quam miraculorum patratiōni vacabant, neque uni magis, quam alteri attendebant; nam si quis illos etiam ut doctores admirari velit, certos fidosque doctrinæ admirabitur; si autem admirari lubet tanquam miraculis conspicuos, recte faciet; quia admiratio miraculis cognata est et cognominis.

Doccebant, quando tempus erat, vel potius omni tempore: et signa faciebant, quando necessitas postulabat, vel potius semper: semper enim in tanta magnitudine orbis hoc necessarium erat. Et quidem cum docerent, seipso, ut miraculorum effectores, superabant: cum vero miracula ederent, superabant se ut doctores; ita ut seipsis in ambobus præstantiores esse viderentur, æquales tamen paresque utrobique. Atqui et corpus castigare inque servitute redigere, et iterum aliis præcipere, ut propter stomachi imbecillitatem vinum bibant, maximæ sollicitudinis indicium est: plenumque admiratione reputo, ea quæ alias videntur contraria, ad eundem finem dirigere; per illud enim exultantem instar pulli carnem refrenari jubet, ne spiritui negotium facessat: per hoc corpori ad recte factorum effectum vires subjicit.

τοὺς ἐξωθεν προσλαμβάνουσα; Ἄλλ' ἐκείνοι; αὐτῷ τῆ; καταστρωφῆ; αἰτίας, ὡς ὁ γε Θεὸς ἀγαθὸς ὢν, ἀγαθοὺς μὲν καὶ ποιεῖ καὶ τηρεῖ· κακοὶ δὲ αὐτοῦ; αἰτιάσθωσαν τῆ; κακίας. Ἐπειδὴν γὰρ οἰκοθεν ἄρξονται κακοὶ γίνεσθαι, οὐδὲν ἐν τῷ ἀγαθῷ λοιπὸν ἐστι μένειν. Λεῖπεται δὲ τούτου γε ἐκτὸς ἀπολειπομένους κακῶς οἰχεσθαι. Ἐνὸς μὲν οὖν τούτου.

Δευτέρου δὲ, εἰ τοιοῦτος ὁ Πέτρος, ὡς καὶ συναποστόλων ἐκλογῆν ποιεῖσθαι, καὶ πρὸς τὴν ἰσὴν αὐτῷ καθίστασθαι, διακονίαν ὁ μὴδενὸς ἄλλου προσθεν ὄν ἴσμεν ἢ μόνου Χριστοῦ. Τούτου γὰρ τιμῆ; ἀπάσης ἐπέκεινα, καὶ μόνος ἀνθρώπων εὐτυχίας; τούτου Πέτρος ἐφάνη, ἀντὶ Χριστοῦ τῶν ἄλλων αἰρεθεῖς κορυφαῖος παρὰ Χριστοῦ καὶ τὸν ἐκείνου τόπον τὰ πρὸς τοὺς ἄλλους, τηρῶν. Δι' ἃ δὴ καὶ πρὸ ἐξουτοῦ οὐδένα θαυμάζεσθαι τῶν ἄλλων ἀφίησιν. Ὅν γὰρ καὶ ἄλλως πρὸ πάντων ἡγασάμεθα θερμῆ; ταν πᾶντων μαθητῆν ἐγνωκότες Χριστοῦ, ὡν ἀντὶ Χριστοῦ τοῖς ἀποστόλοις ὄρωντες γινώσκον, ποῦ στάσεως τάττειν ὀφειλομέν; Ἄλλ' ὁ λόγος με συναρπάσας τῶν προκειμένων δεῦρο παρήγαγε· δεῖ δ' ἐπανάγειν, περὶ οὗ τοῖνον ἔλεγον. Τὰς μὲν περὶ ψυχῶν τοῖς ἀποστόλοις φροντίδας, καὶ ὅσα πρὸς αὐτὰ; φέρει, οὕτω πολλὰς καὶ μεγάλας ἐστὶν ἰδεῖν.

Ὅν δὲ περὶ σωμάτων εἶχον, γνώμων ἀληθῆ; αὐτὰ σοὶ τὰ θαύματα, καὶ τὸ μᾶλλον τοῖς ἀποστόλοις, ἢ τοῖς κάμνουσι, τὰς θεραπείας τῶν νοσημάτων διὰ σπουδῆ; εἶναι· καὶ γὰρ τοιούτους αὐτοὺς παρεῖχον τοῖς δεομένοις, ὁποῖους οὐδ' ἂν ἐκεῖνοὶ γε ἤλπισαν. Δυσὶ γὰρ τούτοις τοῦ κηρύγματος βεβαιουμένου, διδασχῆ τε τῆ; περὶ Χριστοῦ καὶ θαυματουργίας; καὶ τούτοις ἀπανταχοῦ κεχρημένοι οὐτε τι μᾶλλον διδάξαντες ἢ θαυματοῦργήσαντες φαίνονται, οὕτε τούτῳ μᾶλλον, ἢ ἐκείνῳ προσχόντες. Εἰ τε γὰρ τις ὡς διδασκαλὸς θαυμάζειν αὐτοὺς βούλοιο, ἀσφαλεῖς διδάσκαλοι θαυμασθήσονται· εἰ τ' οὖν, ὡς θαύμασι διαπρέψαντας, προσφυσὲς αὐτοῖς καὶ ἐπώνυμον τοῖς θαύμασι τὸ θαυμάζεσθαι.

Ἐδιδασκόν τε γὰρ οὗ τούτου καιρὸς· μᾶλλον δὲ πάντα καιρὸν· καὶ σημεῖα ἐπεδείκνυντο, οὗ τοῦτ' ἀναγκαῖον, ἢ μᾶλλον ἀεὶ ἐπεδείκνυντο. Ἀεὶ γὰρ ἐν πολλῷ μήκει καὶ τῆ; οἰκουμένη; ἦν ἀναγκαῖον, καὶ διδάσκοντες μὲν αὐτῶν ὡς θαύματα ποιούντων ἐκράτουν, θαύματα δὲ πάλιν τελούντων ὡς διδασκόντων, καὶ τῷ κρείττους αὐτῶν ἐν ἐκατέρω; εἶναι δοκεῖν, ἴσοι καθ' ἐκάτερα καὶ ἐφάμιλλοι. Καὶ μὴν καὶ τὸ δουλαγωγεῖν μὲν, καὶ ὀπωπιάζειν τὸ σῶμα, πάλιν δ' ἑτέροις ἐπιστέλλειν οἴνῳ χρῆσθαι διὰ στόμαχον καὶ ἀσθένειαν, τῆ; μεγίστης φροντίδος ὡς ἀληθῶς. Ταῦτα δὲ ἤδη καὶ γέμοντα θαύματος; ὅτι περ ἐναντία δοκούντα πρὸς τὸν αὐτὸν συντρέχει σκοπόν. Τὸ μὲν γὰρ σκιρτῶσαν ὡ; πῶλον, τὴν ἀρχα τοῦ μὴ πράγματα παρέχειν τῆ; ψυχῆ; χαλινὸν βούλεται· τὸ δὲ πρὸς ἐργασίαν τῶν καλῶν ἰσχὺν νέμει τῷ σώματι.

Βούλει καὶ ἤγειν κατετείνοντο φροντίδι περὶ τῶν Α ἐκτός, εἶπω; Ἀυτὴ κοινὰ τὰ πάντα τοῖς πιστεύουσαι προέθηκε. Καὶ τοῦτο δὴ τὸ ψυχρὸν τὸ ἐμὸν τε καὶ ὁδὸν τῆς τε γλώττης καὶ γνώμης ἐξέλειν. Ἀυτὴ παραθεωρεῖσθαι τὰς χήρας οὐχ ὡς ἀνεκτὸν ἤνεγκεν· αὕτη Στέφανον καὶ τοὺς ἐξ εἰς διακονίαν χειροτόνησε· ταύτης ἔργον τὸ διὰ Παύλου σταλῆναι τοῖς κατὰ τὴν Ἰουδαίαν ἀδελφοῖς, καθότι ἂν εἶ; τις ἕκαστος ἠύπορευτο τῶν μαθητῶν· ταύτην καὶ ταῖς τῶν ἄλλων ἐγκαράτων ὁ Παῦλος ψυχῆς, *ταῖς χρεῖαις μου καὶ τοῖς οὐσι μετ' ἐμοῦ ὑπερέστησαν αἱ χεῖρες*, ἔλεγεν, αὐταί. Τοὺς τοίνυν οὕτω μὲν ψυχῶν, οὕτω δὲ σωμάτων, οὕτω δὲ τῶν ἐκτός φροντίζειν προθύμους ὄντας, ὡς μηδενὸς τῶν ἄ καὶ δι' ὧν ἐστὶ τε καὶ διαγιγνεται ἄνθρωπος, ἀμελεῖν, καὶ πρὸς τοῦτοίς εἰσω τῆς οἰκείας ποιουμένους φροντίδος; ἔθνη, πόλεις, κώμας, ἀγροὺς τοὺς καθέκαστον πάντας ἀπλῶς, τὰ τε ἄλλα τοιούτοις ὡς ἀεὶ τὸ δεύτερον περὶ αὐτῶν, ῥηθὲν, κρείττον τοῦ προλαβόντος; δοκεῖν, πόσον τις ἐπαίνοισθαι τοῦ ἂν πόρρω πον τοῦ πρὸς ἀξίαν εὐρίσκειτο εἶ. Μέχρι μὲν δὴ τούτων ταῦτα, καὶ τοῖς φιλοῦσιν ἕκαστα ἴστωρεῖν σὺνδρομον τῆ ἀληθείᾳ καὶ τὸ θαῦμα προτείνοντα.

Καίρως δὲ ἤδη καὶ ἦν οἱ ἀπόστολοι χάριν ἐπλούτουσαν τοῦ Πνεύματος, καὶ τοῖς ἄλλοις θαψιλῶς μεταδιδόναι εἶχον, εἰπεῖν, ὅπερ οὐχ ὅπως σιγῇ τις ἂν παριῶν αἰτίαν λαμβάνοι, ἀλλ' εἰ μὴ καὶ ἐκ τῶν ἐνότων ἐπαίνοισθαι, ἀσχολίαν ἄλλην ἄπασαν ἀνελών, οὐ μοι δοκεῖ ἔχειν, ὅπως ἂν τὴν ἐπὶ τούτῳ κατηγορίαν ἐκφύγοι. Ἦν δ' ὁμοῦ εἰπεῖν μὴ πολλῶ τῆς ἀξίας καταδεικνύον, εἰ τις τῆς ἐκείνων χάριτος μετέχειν ἐξῆν. Νῦν δὲ μοι κινδυνεύει λαλεῖν ὁ λόγος τὰ τοῦ πνεύματος χωρὶς πνεύματος, καὶ τοῖς ἀκροῦμένοις οὐχ ὅσον ἐστὶ βουλομένοις ἀκοῦσαι τοσοῦτον εἰπεῖν δυναθῆναι. Ἄλλ' ἐπεὶ μὴδὲ τοῦτο τις τὸ μέρος ἀνεξέταστον παρελθεῖν ἐπιτρέπεται, λέγομεν ἂν ἡμῖν δεηθεῖσιν, αὐτὸ δῶ Πνεῦμα. Τὸ τε γὰρ μὴδὲν ὄλωσ' εἰπεῖν οὐκ οὐκ εὐγνωμον, καὶ τὸ μὴ σὺν εὐλαθείᾳ, θρασύτερον.

non meretur, et sine debita reverentia dicendi deputatur.

Τὴν χάριν τοῦ Πνεύματος καὶ πρὶν εἰς οὐρανοὺς ἀνελθεῖν Χριστὸς τοῖς ἀποστόλοις δεδωρημένος γινώσκειται καὶ πιστεύεται, καὶ τὸν Παράκλητον αὐτὸν μετὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνοδοῦ ἀποστελεῖν ἐπηγγείλατο. Οὐδὲν γὰρ καθότι μὴ τούτου παρεῖχον ἀξίους ἑαυτοῦς οὗτοι καὶ σκευὴ πρὸς ὑποδοχὴν εὐψυχέστατα· τοὺς γὰρ τῷ Θεῷ Λόγῳ συμπολιτευσαμένους πολιτεῖαν ἐκεῖνην, ἧς οὐδεὶς τῶν ἀπ' αἰῶνος εὐδαιμονοτέρων ἐπολιτεύσατο, καὶ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν συγγεγονότας, λοιπὸν ἦν καὶ τοῦ συμφουοῦς αὐτῷ καὶ ὁμοτίμου Πνεύματος δοχεῖα γενέσθαι. Ὁ μὲν οὖν αὐτῶν τὴν πίστιν τελῶς εἰς δεκάτην μετὰ τὴν ἀνάληψιν ἡμέραν ἐγύμνασεν. Ἐπεὶ δὲ μήτε γῶρις φωτὸς ἥλιον ἐστὶν ἰδεῖν, μὴ τε Θεὸν νοῆσαι δ' ἄρα τοῦ ἀληθεύειν, παρῆν ἡ προθεσμία καὶ τῶν

An cupis, ut exponam, qua cura etiam circa externa ista occupati fuerint? Hæc fidelibus omnia communia reddidit et frigidum illud verbum, *meum et tuum* et ex ore et ex mente exemit. Hæc effecit, ut viduarum neglectus et despectus intolerabilis censeretur. Hæc Stephanum cum sex collegis diaconos creavit. Hæc effecit, ut egenis in Judæa fratribus per Paulum subsidium mitteretur, pro copia et facultatibus singulorum discipulorum. Hanc aliorum quoque mentibus Paulus insculpere volens, dicebat: *Ad quæ mihi opus erant, et his, qui necum sunt, ministraverunt manus istæ*¹⁵. Eos igitur, qui tam alacres existere in cura animarum, corporum, rerumque externarum, ita ut nihil eorum, per quæ homo est et subsistit, incuratum relinquerent, et præterea suam in curam reciperent gentes, civitates, vicos, agros seu territoria singula et omnia, et his similia, ut quod secundo loco de illis dicitur melius videatur eo, quod antecessit; quantumcunque quis laudaverit, non procul ab eo quod ex dignitate est, absesse iudicabitur. Hactenus ista admiratione digna in gratiam amantium veritatem convenienter explicare studui.

Tempus nunc fuerit etiam de gratia Spiritus, qua apostoli abundabant, aliisque se largiter impertiebant, disserere, et hoc non, ut si quis eam silentio prætereat, culpam contrahat; sed ut nisi præcisa omni alia occupatione, et præsentium rerum copia laudationem contexit, in inevitabilem, iudicio meo, reprehensionem incursurus sit. Et fieri poterit, ut quis gratia illa cælesti præditus non multo inferius, quam argumentum mereatur, dicat. Mihi autem nunc periculum imminet, utpote qui quæ spiritus sunt, absque spiritu eloqui tentem, nec auditorum incenso desiderio satisfacere valeam. Verum cum neque hanc partem intactam prætervolare permittatur, ea afferemus, quæ ipse Spiritus suppeditaverit: nam penitus silere, veniam provinciam suscipere, audacia haud injuria

Christum, etiam ante ascensionem in cælum gratiam Spiritus discipulis suis dedisse, novimus et credimus, ipsumque Paracletum post reditum in cælum se eis missurum promisit; nec quidquam obstaculi objiciebant, quo minus eo digni fierent. Imo suscipiendo Spiritui aptissima vasa erant; nam qui cum Dei Verbo eam vitæ rationem inierant, qualis a condito mundo nulla existit, quique cum eodem Verbo dies noctesque versati fuerant, eos oportebat Spiritus ejusdem cum Verbo naturæ, honoris, et dignitatis quam maxime idonea receptacula effici. Qui post ascensionem suam per dies decem eorum fidem accurate exercuit. Postquam vero neque sine luce solem videre licet, neque Deum intelligere absque

¹⁵ Act. xx, 54.

veritate, advenit tandem præstituta dies, et discipulis in superiore cœnaculo sedentibus, apposite nimirum ad expectandum Paracleti de sublimi adventum, qui quasi in occursum ejus altum in locum ascenderant, ecce derrepente Spiritus sanctus descendit non sine ingentibus miraculis, moxque apostoli ex idiotis sapientes evadunt; quæ sapientia non terrestris, sed cœlestis erat, neque adhibito studio et labore parata, ut aliis usuvenit, sed inde nata est, quod ex improvviso uberrima gratia repleti essent. Hinc variarum linguarum accurata cognitio, miraculorum operatio, prophetiæ abundantia, doctrinæ dispensatio, et omnium honorum, quæ quis vel mente concipere, vel lingua eloqui potest, ubertas repentina. Quæ omnia argumento erant, apostolos reliquorum omnium magistros, scilicet autem Christi discipulos esse, a quo sunt omnes thesauri sapientiæ et scientiæ; aliud efficiebat, quam ut veræ sapientiæ sophisticas nugas et fallacias opponeret, satimque discerneret se cum his cœlesti doctrina instructis frustra dimicare.

Antiqui fabulatores finxerunt, gigantes ex serpente dentium draconis productis, quos adhuc libri ridendos exponunt, cum potius ridere oporteat eos, qui talia composuerunt. Si enim hoc non rideamus, quos tandem ridebimus, qui nominum penuria, rebus non suppetentibus, non habebant, quos publico ludibrio subjicerent? At nostros heros et philosophos, quosnam pronuntiahs, nisi eos, id quod aunt, derrepente jam a Spiritu sancto factos esse? Succensebis orationi, quod pro dignitate res commemorare, et ad veritatis scopum pertinere nequeat. Igitur adeo grandia sunt, quæ apostolos concernunt, et sic cum veritate connexa ut, licet oratio aliquid confidentius affirmet, securæ basi et fundamento rerum gestarum innitatur. Et quamvis omnis oratio de hoc miraculo sileret, res ipsa tamen omne silentium abrumperet.

A non videt, quomodo ubique terrarum in neminem Christiano nomine ornatum incidat, qui non consteatur se apostolorum, qua in spiritu pollebant, sapientiæ et virtutis opus esse? Sed quod dicere insituerant, Spiritus hunc in modum apostolos gratia sua implevit, ut si quis perpenderit quid isti fuerint ante tertiam illam horam, quid post illam facti sint; et quod prius quidem piscatores essent et illiterati, deinde vero quibuslibet sapientibus sapientiores evaserint, quandoquidem præci illi Pythagoræ et Socrates respectu tantæ sœtitiæ, merito ignorantia infantilis damnari poterant: hoc ipsum ipsi sufficit ad demonstrandam tum ineffabilem Spiritus sancti sapientiam ac potentiam, tum aptitudinem, qua apostoli ad susceptionem Spiritus sancti præditi erant. Et sic quidem Spiritus agebat. Apostoli autem tales sese aliis exhibuerunt, qualis erat ille magister, quo ducebantur et regebantur. A quo missum Spiritum sanctum cum accepissent, cum aliis gratiam communicabant; non sic tamen, ut ipsis minor portio, quam præterito

μαθητῶν καθήμενων ἐν ὑπερώῳ, ἴσως τῷ προσδοκῶν δῶθεν ἐλευθεσθαι τὸν Παράκλητον, ὡσαυτε πρὸς ὑπαντήν ἀνόντων ἐξαίφνης ἡ τοῦ Πνεύματος κέθοδος, οὐ μετ' ἐλαχίστων τῶν τεραστίων. Καὶ οἱ ἀπόστολοι παραχρῆμα σοφοὶ ἐξ ἰδιωτῶν, καὶ ἡ σοφία οὐκ ἐπίγειος, ἀλλ' οὐράνιος, οὐδ' ἀπὸ τοῦ πολλὰ μαθεῖν ὡς τοῖς ἄλλοις; ἀλλ' ἐκ τοῦ πολλῆς ἀθροῦν ἐμπλησθῆναι τῆς χάριτος, καὶ γλωσσῶν ποικίλων ἀκριβεία, καὶ θαυμάτων ἐνέργεια, καὶ προφητείας; εὐθύς εὐπορία, καὶ διδασκαλίας οἰκονομία, καὶ πάντων ὧν ἂν κλητὴ τις ἀγαθῶν, αἰφνίδιος κτήσις, ἃ τῶν μὲν ἄλλων ἀπάντων ἐξῆς διδασκάλους ἰδεῖσκου, μόνου δὲ Χριστοῦ μαθητῆς, πρὸς ᾧ τῆς σοφίας οἱ θησαυροὶ, καὶ τῆς γνώσεως, ὅτε καὶ εἰ τις αὐτοῖς ἀντιλέγειν φιλονεικότερον ἐαυτὴν καθίστη, καὶ σοφιστεῖαν ἀντιτίθει σοφίᾳ, διὰ τᾶχνος ἐμάνθανε μάτην σοφίζόμενος πρὸς τοὺς θεοσόφους.

quibus si quis contentiosus adversaretur, nihil frustra dimicare.

Σπαρτοὺς μενοῦν γίγαντας πάλαι μὲν μῦθος ἐπλασε. βίβλιοι δὲ μέχρι καὶ ἐς δεῦρον φέρουσι γελομένους, μάλλον δὲ καταγελαῖ ἔχομεν τῶν ταῦτα συνθεμένων. Τί γὰρ δὴ γελασόμεθα τῶν ὀνομάτων ἐρημῆς πραγμάτων οὐκ ἐχόντων, οὐδ' ἂν ὑποθῶσι τῇ χλαίῃ; Τοὺς δ' ἡμετέρους ἤρωας ἅμα καὶ φιλοσόφους; τί ἂν εἰποις; ἢ ἐξαπίνης μὲν ὑπὸ τοῦ Πνεύματος γεγερόντας, ὅπερ ἐγένοντο; Δυσχερανεῖς δὲ τῷ λόγῳ, ὅτι μὴ κατ' ἀξίαν ἀπαγγεῖλαι τὰ πράγματα δύναται, μηδ' ἐπικέσθαι τῆς ἀληθείας. Οὐκοῦν οὕτω μέγα τὸ κατ' αὐτοὺς καὶ ἀληθείας οὕτως; ἐχόμενον, ὥστε καὶ τὸν λόγον ὡσπερ ποτὲ θαρροῦντα ἀποφαίνεσθαι. περὶ τούτου ὡς ἐπὶ βάζεως ἀσφαλούς τῶν πραγμάτων ἰστάμενον, κἂν μηδεὶς λόγος; διεξῆ περὶ τοῦ θαύματος, τὰ γε πράγματα μὴ καθεῦδειν ἀνέχεσθαι.

Οὐχ ἔρῃς γὰρ, ὡς οὐκ ἔστιν οὐδενὶ περιτυχεῖν τῶν ἀπανταχοῦ γῆς Θεὸν τὸν Χριστὸν ἐπιγραφόμενων, ὅς οὐ τῆς τῶν ἀποστόλων ἐν πνεύματι σοφίας τε καὶ δυνάμεως ἔργον; ἀλλ' ὅπερ ἔλεγον, τὸ Πνεῦμα μὲν οὕτω τῆς παρ' ἑαυτοῦ χάριτος τοὺς ἀποστόλους ἐνέπλησεν, ὡς καὶ τοὺς συλλογιζομένους, εἰ μὲν ἦσαν οὗτοι πρὶν ἐπιστῆναι τὴν τρίτην ὥραν ἐκεῖνην, εἰ δὲ μετὰ ταύτην γεγῶνασι. καὶ ὡς ἐκεῖνο μὲν ἀλιεῖς τινες καὶ ἀγράμματοι, τοῦτο δὲ καὶ σοφῶν ὧν ἂν εἴποις σοφώτεροι. οἱ δὲ πάλαι Πυθαγόραι τε καὶ Σωκράτεις νηπίων ἀνοία, πρὸς ἀνδρῶν ἀγγίνοιαν ἐπλάγχθησαν. ἀρκεῖν τοῦτ' αὐτὸ πρὸς δείγμα τῆς τοῦ Πνεύματος ἀρρήτου σοφίας τε καὶ δυνάμεως, καὶ τῆς τῶν ἀποστόλων πρὸς τὴν τούτου ὑποδοχῆν ἐπιτηδεϊότητος. Καὶ τὸ Πνεῦμα μὲν οὕτω. οἱ δ' ἀπόστολοι τοιοῦτους ἑαυτοὺς τοῖς ἄλλοις παρέσχον, ἵποιοι αὐτοῖς ἦν ὁ διδάσκαλος. Καὶ γὰρ παρ' ἐκείνου πεμφθὲν τὸ Πνεῦμα δεξάμενοι, καὶ τοῖς ἄλλοις τὴν χάριν οὐκ αὐτοὶ μετὸν κατὰ τὸ ἀεὶ παρὼν, τοῦ ἐν τῷ παρελθούσῃ λείψανον ἔχοντες οὐδ' ἡ νεμηθεῖσα

χαρις αὐτοῖ; ἡλαττοῦτο τῇ μεταδόσει. Πῶς γὰρ οὐκ ἂν
 ἀτοπον, καὶ πυρὸς ἔλαττον ὀλικοῦ τὴν χάριν οἰεσθαι
 τοῦ Πνεύματος ἀποπέρεσθαι; καὶ μικρὸν μὲν λύ-
 χνον μηδὲν περὶ τὸ οἰκεῖον φῶς κινδυνεύοντα, καὶ
 πολλῶ μείζους ἑαυτοῦ κελύμους ἀνάπτειν δύνασθαι·
 ταύτην δὲ, εἰ μήπου πενέστερον ἄλλον ἀποδείξειεν
 ἑαυτοῦ, μὴ πάνυ τε πλουτίζειν ἕτερον πεφυκέναι;

Ἔμοιγε μέντοι δοκεῖ καὶ πλείω ταύτην τὸν μετα-
 δίδοντα προσλαμβάνειν αἰεὶ, εἰ τις οἶδε καὶ τὰ ἀπαν-
 τούμενα φέρετα γλυκύτερα γενόμενα ἑαυτῶν·
 φιλόδωρον γὰρ τοι τὸ θεῖον καὶ ἀγαθόν, καὶ ἄφθονον,
 καὶ ἀνεξέλεστον, καὶ εἰ θαυμαστὴν οὕτω πυρὸς φύσιν
 δημιουργεῖν ἔχει, τί ἂν εἰκάσαιμεν αὐτὸ πεφυκέναι;
 Τὸ δὲ δὴ καὶ πῦρ αὐτὸ λέγεσθαι καὶ πυρίναις γλώσ-
 σαις ἐπιπέσειν τοῖς ἀποστόλοις, πάντα μᾶλλον
 δίδωσι νοεῖν ἀπειναί Θεοῦ, ἢ ἢ; πῦρ ἰδιότητος φέρει.
 Οὕτω γὰρ πυρὸς ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ἐπικρατέστερον,
 ἢ δρασιμώτερον, οὕτω Θεοῦ ἐν τοῖς οὖσιν, εἰ καὶ
 μείζων ἀπορίᾳ παραδειγμάτων ἐν τούτῳ τὸν λόγον
 ἐρείδομεν. Καὶ ἔγωγε τὴν τῶν Στωϊκῶν ἐκπύρωσιν
 οὐκ ἀποδεχόμενος, ἐν τούτῳ ἀσφαλῶς ἀποφηγόμε-
 νος αὐτοῦ; οἶδα, ὅτι μὴ τε ἐξαέρωσιν τοῦ παντός
 (εἰ δαί κατ' ἐκείνους ὀνόματα πλάττειν) μὴ τε ἐξυ-
 δάτωσιν, ἢ τι ἕτερον ἐδογματίσαν, οὐκ ἀμαθῶς,
 ἐμοὶ δοκεῖν, συνιδόντες, ὡς εἰ τι τοιοῦτον τερα-
 τεύεσθαι δεῖοι, μηδὲν ἄλλο, ἢ τὴν εἰς τὸ κράτιστον
 τῶν στοιχείων μετακλῆσιν σχεδιάζειν.
 Mea opinione non inscite. Et si quid de genere hoc prodigiose asseratur, id non nisi de elementorum
 in optimum statum restitutione intelligi debet.

Οὐκοῦν τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος ὡς πυρὸς
 ἀμειψίτου μενούσης, Πέτρος μὲν τοῖς ὑπὸ Φιλίππου
 κατὰ Σαμάρειαν βαπτισθεῖσι, καὶ μήπω τὸ Πνεῦμα
 λαβοῦσιν, ἐλθὼν καὶ τὰς χεῖρας ἐπιτίθει εἰ καὶ
 ἐπ' ἐκείνους ἐποίησε τὸ Πνεῦμα. Κάκειτα πρὸς τὸν
 ἑκατοντάρχη ἦλθε Κορνήλιον, καὶ τοῖς παροῦσι τὸ
 Εὐαγγέλιον διεξήκει, αὐτοῦς τε ἅμα ἐδίδαξε, καὶ τὸ
 Πνεῦμα ἐπὶ πάντα; ἐπιπέσον γλωσσῶν ἐδίδου χαρί-
 σματα. Παῦλος δὲ τοὺς κατ' Ἐφεσον εἰς τὴν βάπτισ-
 μα βαπτισθέντας Ἰωάννου, καὶ ἐρωτηθέντας μὲν,
 εἰ Πνεῦμα ἅγιον πιστεύσαντες ἔλαβον, ἀποκριναμέ-
 νους δὲ, ἀγνοεῖν καὶ εἰ Πνεῦμα ἔστιν ἅγιον, εἰς τὸ
 ὄνομα τοῦ Χριστοῦ βαπτίσας, καὶ τὰς χεῖρας ἐπιθείς,
 τῆς τοῦ Πνεύματος αὐτίκα μετέχειν πεποίηκε χάρι-
 τος ἐπιτοσοῦτον, ὥστε καὶ γλώσσαις λαλεῖν ἑτέραις
 καὶ προφητεύειν.

Ἄλλ' ὥδε τοῦ λόγου γενομένου ἐνεθυμήθη κα-
 κεινο, ὅτι καὶ ἀπὸ τοῦ ἐν τῷ Μωσεί πνεύματος ἐβδο-
 μήκοντα τῶν πρεσβυτέρων ποτὲ προεφήτευσαν.
 Ὅρῳ μέντοι τὴν τὸν ἀποστόλων ὑπεροχὴν οὐ μικρὰν
 πρὸς ἐκεῖνο. Ἐνταῦθα μὲν γὰρ αὐτοῖ τῶν χειρῶν
 διαθήσει τὸ θαῦμα ἐργάζοντο, ἐκεῖ δὲ Κύριον ἀφε-
 λεῖν λέγεται τοῦ ἐν τῷ Μωσεί πνεύματος, καὶ ἐπι-
 θῆναι τοῖς πρεσβυτέροις· ὅποτε δὲ καὶ τινες μηδὲ
 παραγινομένοι πρὸς Μωσῆν, ἀλλ' ἐν τῇ παρεμβολῇ
 μένοντες, προεφήτευσαν. Εἰκότω;· εἰ γὰρ καὶ Μωσῆ;

A tempore restaret; neque enim accepta gratia mi-
 nuebatur communicatione cum aliis. Quomodo
 enim absurdum non fuerit, existimare gratiam
 Spiritus deterioris conditionis esse, quam ignem
 materialem; et exiguam quidem lucernam, nulla
 proprii luminis jactura facta, multo majores fornaces
 succendere, hanc verò, si in aliquem egen-
 tiorem inciderit, eum largiter locupletare non
 posse?

Atqui ego ita judico, eum qui gratiam cum
 altero communicat, semper copiosiore accipere,
 idque fatebitur, cui compertum est, puteos hau-
 atos dulciores seipsis reddi. Divinum enim Nu-
 men liberale est, et bonum, et invidiæ expers.
 et supra omnem egestatem. Quod si ignis natu-
 ram tam admirabilem condidit, quid ipsum Numen
 in se esse conjectabimus, quod et ipsum ignis
 appellatur, et specie linguarum ignearum super
 apostolos sedit ¹⁶? Quæ sane indicio sunt, omnia a
 Deo magis abesse, quam proprietates ignis. Neque
 enim igne aliquid potentius et efficacius est in
 rebus sensui expositis, neque Deo in hoc rerum
 universo: etsi majorum exemplorum inopia in
 hoc orationem sistimus. Et ego quidem rejecta
 Stoicorum conflagratione, hoc unum novi, illos
 absque periculo sensitse, neque universitatis
 exaerationem (si more illorum nova vocabula
 fingere licet), neque exaurationem vel aliqui-
 simile ex eorum decretis unquam futurum esse.

Cum ergo Spiritus sancti gratia, instar ignis,
 qui non potest minui, perseveret, Petrus a Phi-
 lippo in Samaria baptizatis, et nondum Spiritu
 sancto donatis, manus imponens, effecit, ut et
 super illos Spiritus sanctus descenderet ¹⁷. Post-
 ea ad Cornelium centurionem profectus, annun-
 tiato presentibus Evangelio, dum eos institueret,
 Spiritus sanctus super omnes cecidit, et variarum
 linguarum dona contulit ¹⁸. Paulus vero Ephesios
 illos baptismate Joannis baptizatos, et interroga-
 tos, si Spiritum sanctum credentes accepissent,
 respondentes vero se, ne si Spiritus sanctus sit,
 nosse, in nomine Christi baptizavit, manibusque
 impositis, confestim effecit, ut gratiæ Spiritus
 sancti participes redderentur, adeo ut et linguis
 alienis loquerentur, et prophetarent ¹⁹.

Verum huc oratione delatus illud etiam cogito,
 quod olim de spiritu Moysis septuaginta seniores
 prophetarunt ²⁰. Tametsi inter apostolos et fa-
 ctum illud ingens discrimen intercedere video.
 Hic enim ipsimet apostoli, manuum impositione,
 miraculum patrabant: ibi vero legitimus ipsum
 Dominum de spiritu Moysis abstulisse, et
 ad seniores transtulisse. Imo quidam qui ad
 Moysen se non contulerant, sed in castris per-
 manserant, prophetarunt. Merito: quamvis enim

¹⁶ Act. II. 5. ¹⁷ Act. VIII, 15 seqq. ¹⁸ Act. X. 44-46. ¹⁹ Act. XIX 2 seqq. ²⁰ Num. XI, 1 seqq.

Moyses dicatur cum Domino locutus, sicut amicus A cum amico loqui solet, nihil tamen hic est, collatione cum apostolis facta. Ille enim posteriora Dei vidisse memoratur, isti vero Deum in carne, facie ad faciem viderunt, et manibus contrectarunt, et cum illo comederunt et biberunt, et in omnibus, quemadmodum homo cum homine, cum illo conversati sunt, ad eam dignationem admissi, ut et amici, et cognati et fratres appellarentur. Neque solum Moysen in hoc superarunt, sed et Eliam. Nam si duplicem illam spiritus gratiam, quam Elisæo transcripsit, intuearis, multo apostolis minorem invenies: non enim cum adhuc in terra inter homines degeret, discipulo gratiam illam reliquit aut tradidit; neque ob discipulum, magistri in morem exultum, voluntatem cepit, sicut patres oblectantur, cum filios sibi similes evasisse cernunt; sed quando jam ad sublimiorem statum evehebatur, tunc primas Elisæo concessit, quemadmodum si quis novas vestes induens, ministro suo primas concedat. At apostoli adhuc superstites et cum hominibus agnites, donum Spiritus sancti distriquerunt.

Porro si cui grande videtur, quod ibi duplex gratia fuerit, is Elisæum, cum unius sit, prætervolare non sinat: quid enim si infinito Petros et Paulos percenseas, illos intelligo, qui ab ipsis Spiritus gratiam acceperunt? Quanto admiratione dignius est hoc, quam illud? Quamvis et illud apostolis priores partes concedit: Elias vix tandem post multas preces discipulo gratiam dare annuit; at C isti effuse largiebantur, etiamsi nemo postularet. Testis horum multam verisimilitudinem undique asciscens est, homines supra modum majore gratia, quam in lege donatos esse. Itaque apostoli et modo communicationis et multitudine participantium, superiores sunt: neque enim necessitate urgente, neque aliquo, tanquam debitum ex gente, tribuebant iis, quibus ministrabant, gratiam; et ut hoc in genere plures sibi similes efficerent, honorificentius et utilius censebant, quam ut ipsi soli omnibus præcellerent. Quanquam præcellerant quoque, sed non ut prius; cum enim tunc nullos subditos haberent, nunc insigni eorum multitudine gloriari licebat, illustresque effecti sunt, non quod paucis, sed quod magnis et admirandis imperarent. Video igitur apostolos Spiritum sanctum communicasse illis, qui hoc munere digni erant.

Video Simonem quoque magum accedere, et apostolis pecuniam offerre, ut parem cum cæteris gratiam consequeretur. Qua in re usque adeo impudenter se gessit, ut nemo alius tale quid ausus fuisset videatur, si quidem illud audaciæ nomine vocandum est. Quid ergo Petrus? Neque hic oblitus est, se esse Petrum; sed ipse, ut primus inter cæteros, semperque zelo pro gloria Dei inflammatus, Magum simul cum pecunia in perditionem misit. Etenim ut aliis pietas et virtus ad susci-

καλῆσαι πρὸς Κύριον, ὥστε τὴν λαλῆσαι πρὸς ἑαυτοῦ λέγεται φίλον, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοῖς ἀποστόλοις ὁμοίως· ἐκεῖνος μὲν γὰρ ὀπίσθιά τινα Θεοῦ ἰδεῖν λέγεται· οὗτοι δὲ Θεὸν ἐν σαρκὶ κατὰ πρόσωπον εἶδον, καὶ χεραὶν ἐψηλάφησαν· καὶ συνέφαγον δὴ, καὶ συνέπιον, καὶ πάντα συνεπολιτεύσαντο, ὅσα ἂν ἀνθρώπος ἀνθρώπῳ, καὶ φίλοι, καὶ συγγενεῖς, καὶ ἀδελφοὶ γενέσθαι κατηξιώθησαν. Καὶ οὐ Μωσέως μόνου τὸ πλεόν ἔσχον ἐν τούτῳ, ἀλλὰ καὶ Ἡλίαν ἀκοπῆς, διπλῆν τὴν χάριν, ἣν εἶχε, τοῦ πνεύματος τῷ Ἐλισαίῳ δὴ παραπέμποντα, κάκεινον ὄψει τοῦτο τῶν ἀποστόλων ἠτιώμενον. Οὐ γὰρ ἔτι τοῖς ἐπὶ γῆς ἀνθρώποις συνδιατιώμενος τῷ μαθητῇ τὴν χάριν κατέλιπεν, ἢ μετέδωκεν, οὐδ' ἦσθη ἐπ' αὐτῷ κατὰ τὸν διδάσκαλον ἐπιδεδωκότι, ὡς πού καὶ πατέρες ἤδονται τοὺς παῖδας ὁμοίους αὐτοῖς ἀποδάντας θεώμενοι. Ἄλλ' ἤνικα πρὸς μείζον ἀνελαμβάνετο, τῆν καῦτα τὸ πρότερον παρείδου· ὡσπερ εἰ τις ἐφ' ἱματίων καινῶν ἀμοιβῇ τῷ ὑπηρέτῃ τὰ πρότερα δίδωσι. Τοὺς δ' ἀποστόλους ὄρῳ ἔστι καὶ τῷ βίῳ περιόντας ἔτι τὸ χάρισμα νέμοντας.

Εἰ δὲ τὸ διπλῆν ἐκεῖ παρασχεθῆναι τὴν χάριν μέγα δοκεῖ, μὴδ' Ἐλισαῖος ὡς εἶς παραδράμη. Τί γὰρ δὴ φήσεις, ἂν μυρίους Πέτρους καὶ Παύλους, λέγω δὴ κατ' αὐτοὺς ἐκεῖνους δι' ἐκείνων λαβόντας; Ἰδὲ τὸ χάρισμα; πόσω σοι πολλαπλάσιον θαυμάσει τοῦτο ἐκείνου προκίσειται; Καὶ μὴν κάκεινο μείζον τὸ τῶν ἀποστόλων παρίστησιν. Ἡλία μὲν γὰρ μόλις αἰτησαμένῳ τῷ μαθητῇ τὴν χάριν ἐπένευσεν· οὐτα δὲ παρεῖχον ἀφθόνως, καὶ ἔδειτο μηδεὶς· καὶ μαρτυρία δὴ τούτοις ταῦτα γίνεται, πολὺ τὸ πιστὴν πανταχόθεν ἐπαγομένῃ, μεγίστῳ μείζονος ἢ κατὰ τοὺς ἐν νόμῳ τῆς χάριτος ἤξιώσθαι, νικῶντας διὰ πάντων καὶ τῷ τρόπῳ τῆς μεταδόσεως, καὶ τῶν μετεληφότων τῷ πλήθει. Καὶ γὰρ οὐτ' ἀνάγκη ἐπικαιμένης οὐδὲ μιᾶς, οὐτε τινὸς ὡς ὀφείλην ἀπαιτοῦντος, ὧν ὑπηρέτησαν, τὴν χάριν ἔδιδον, καὶ τὸ πολλοῦ ὁμοίους ἑαυτοῖς κατὰ τοῦτο προεξίλεισθαι, τιμιώτερον καὶ λυσitelέστερον ἦγον, ἢ μόνον πάντων προέχειν. Καὶ τοὶ καὶ τοῦτο ποιῶντες, οὐχ ὁμοίως καὶ πρόσθεν προεῖχον. Τότε μὲν γὰρ οὐδὲν μέγα ἔχόντων, νυνὶ δ' ἐπὶ μεγάλοις ἔχόντων σεμνύνεσθαι, καὶ λαμπροὶ δὴ τινες ὄντες ἐδείκνυντο οὐχ ὅτι μικρῶν ἀρχουσιν, ἀλλ' ὅτι μετᾶλλον καὶ θαυμαστῶν. Ὅρῳ μὲν οὖν τοὺς ἀποστόλους μεταδίδοντας τοῖς ἀξίοις τοῦ Πνεύματος.

Ὅρῳ δὲ καὶ Σίμωνα προσίοντα τὴν μάγον καὶ τοῖς ἀποστόλοις προτείνοντα χρήματα, τοῦ τὴν Ἰσθὴν μετασχεῖν χάριν τοῖς ἄλλοις, καὶ τὸ πρᾶγμα οὕτως ἀναιδῶς δρῶντα, ὡς οὐδεὶς ἂν ἐτόλμησεν, οὐδ' εἰ τὴν τόλμαν εἶποις αὐτήν. Τί οὖν ὁ Πέτρος; Οὐδ' ἐνταῦθα τοῦ Πέτρος εἶναι ἐπιλαθόμενος, ἀλλ' ὡς ἂν τις αὐτῷ μόνος καὶ πρῶτος τῶν ἄλλων ἀεὶ ζηλοῦν ἀξίων ὑπὲρ τοῦ Θεοῦ, πρὸς ἀπόλειαν τὴν μάγον ὁμοῦ παραπέμπει τῷ ἀρχυρίῳ. Καὶ γὰρ ὁ τοῖς ἄλλοις ἢ εὐσέβεια καὶ ἀρετῇ τῆς τοῦ Πνεύματος παρουσίας;

ἰστομασία, τοῦτο ἐκείνῳ τὰ χορήματα. Καίτοι εἰ ταῦτα τὴν χάριν πέφυκεν ἔλκειν, ἀπολέσθαι: ἂν εὐξαίετό τις ἀρετῆς πόνους καὶ εὐσεβείας, ἐξὴν σὺν ζήστων χρημῶτα ἔχοντα ὡσπερ ἀγρὸν ἢ οἰκίαν τὸ Πνεῦμα πρίσθαι. Ἄλλ' ὁ μὲν χρηστὸς καὶ σπουδαῖος ἀνὴρ οὐδ' ἂν ὀβολοῦ δεηθείη πρὸς τὸ θεῖα λαβεῖν· ἰδὲ πονηρὸς τε καὶ φαῦλος, ὅσον ταῦτα χρημάτων οἰεῖται κτᾶσθαι, τοσοῦτον αὐτῶν γίνεσθαι πορρωτάτων. Οὕτως οὐδέποτε κτήσεται, ἀλλὰ κἂν χρήματα διδοῦς· ἔστιν, ὅτε χάριν λαμβάνειν δοκῆ, χρήματα μὲν ἀπώλεσε, χίριτος δὲ οὐκ ἔτυχεν. Ἡ γὰρ ἂν οὐδὲ χάρις ἢ χάρις ἦν, εἴγε χρημάτων ἀποδοῦσθαι ταύτην τις εἶχεν, ἀλλὰ μὴ προῖκα δίδόναι.

Καὶ δὴ καὶ ὁ τὰ μεγάλα πρὸς Θεοῦ λαμβάνειν, ὡς τι τῶν εὐτελῶν λογιζόμενος, καθαιρεῖν πειρᾶται Θεόν. Δίον καὶ τοῖς ἐκείθεν μικροῖς, εἰ τι τῶν ἐκείνου τοιοῦτον, ὡς μεγίστοις τε καὶ τιμιωτάτοις προσφέρεσθαι, ἀλλὰ μάγῳ τῶν τοιοῦτων σύνεσις ἦν οὐδέμιζ. Εὐεδοσῆν μὲν οὔν, καὶ μαλακῶ, καὶ κατηλικῶ τὸν τρόπον φήθη τῷ Πέτρῳ Σίμων ἐντεύξεσθαι· ἦσθε το δ' ἀσφαλεῖ προσθαλὼν καὶ ἀβρόχης, καὶ φανερὰ ἔργοις τιθεμένῳ τὴν κλήσιν· μάταιος ἄνθρωπος, εἰ μὴθ' ὅτι κρείττους χρημάτων οἱ ἀπόστολοι συνείναι εἶχε, καὶ ἡ χάρις, ὡς οὐ δούλον, ἀλλὰ τῶν θυτῶν ἐλευθερώτατον, ἢ ὅ τι ποτέ τις ἂν εἴροι μείζον εἰπεῖν.

Ἄλλὰ γὰρ κείσθω δὴ τοὺς ἀποστόλους χρημάτων ἔρῳ, πόθεν εἰ; νοῦν τοῦτό γε λαβεῖν ἐτόλμησεν, ὅτι Θεοῦ χάριν χρημάτων ὠνήσεται; Ὡς ἡδὺς ἦν εἰ πνεῦμα μὲν, ἂν αὐτόματον μὴ πλήρ, βορέου τυχὸν ἢ νότου, μηδ' ἂν ὅσοις κόσμος ἔχει χρήμασι κινήσῃ, τὴν δὲ θεῖαν ἐπίπνοιαν, τὴν καὶ τοῦδε τοῦ Πνεύματος παρακτικὴν καὶ κινήτικὴν οἰκτρά τινα χρήματα καταβαλὼν πορίσσεσθαι ἤλπισεν. Ἐδόκει γε μὴν ὁ μεγαλέμπορος ἀσμένην τοῖς ἀποστόλοις τὴν ἐμπορίαν αὐτῷ γενήσεσθαι, καὶ τὴν προσαγωγὴν τῶν χρημάτων προχωρήσειν εὐπρόσωπον· πτωχοὶ γὰρ οἷς ταῦτα προσήγετο, καὶ χρημάτων πάντως ἡ τάχα δεόμενοι. Ἐλάνθανε δὲ αὐτὸν, ὡς ἐντεῦθεν τοῦτοισ τὸ πένεσθαι, ἐκ τοῦ μηδὲν παρὰ μηδενὸς λαμβάνειν ἀνεχεσθαι. Εἰ γὰρ κατ' ἀνδρα τῶν λαμβανόντων τὸ χάρισμα τοσαῦτα τοῦτοις, ὅσα καὶ Σίμων, ἐδίδοσαν, οὐδ' ἂν πτωχῶν δόξαν ἔλαβον παρ' αὐτῷ, ἢ τῶν ἐκείνου πρὸς χρεῖαν ἦκειν τινός.

Ἄλλ' ὁ μὲν Σίμων οὕτω καὶ Πέτρου φαῦλον φιλαργυρίας ἦθος κατεμαρτύρει, καὶ τὸ Πνεῦμα δούλον καὶ μάγων ἤλπισε γίνεσθαι. Πέτρος δ' ὑπὲρ ἐχυτοῦ μὲν κἂν συνέγνω, τὴν δὲ κατὰ τοῦ Πνεύματος οὐδὲ μέχρις ἀκοῆς ὑπήνεγκε βλασφημίαν. Ἄλλ' ὁ πάλαι ποτὲ ἀλιεὺς καὶ πάλιν ἀλιεὺς ἀγαθὸς γίνεσθαι, καὶ τῇ τριαλῆ τῆς ἀπωλείας τὸν ἀξίον ἀπωλείας βαλὼν ἀφωκτα περιπέρι. Οὐχ ὅτι γὰρ ὠνεῖσθαι, πάντως δὲ ποῦ καὶ μεταπιπράσκειν τὴν χάριν ἔγνω διανοούμενον. Εἰ γὰρ ἀξίος οὗτος ἀπωλείας καὶ πρόσθεν οἷα ταῖς γουρείαις πολλοὺς ἐξανδραποδίζόμενος, τὴν ἐπὶ ταύτην ἤγετο, πῶσων ὀλέθρων οὐκ

piendum Spiritum sanctum preparatio erat, ita huic pecunia. Quanquam si pecunia hanc gratiam conciliare solet, intereant oportet omnes virtutis et pietatis exercitationes, quando ei, qui pecuniosus est, Spiritum sanctum cum quiete emere licet, non secus ac agrum aut domum. At vir bonus et industrius ne obolo quidem ad divina dona comparanda indiget. Improbis vero quanto plus nummorum se possidere autumat, tanto longius ab illis separatur. Sic nunquam possidebit. Sed quamvis pecunias gratiæ accipiendæ causa expenderit, et pecunias perdidit, et gratiam non obtinuit. Nec gratia fuerit gratia, si non gratis, sed pecuniis alicui concedatur.

Tametsi sæpe contingit, ut qui magnis donis a Deo cumulatus est, ea extenuet, et sic Deum quasi de throno deturbare tentet, cum deceat, ut et exigua dona cœlitus data (si quid tamen hujus generis exiguum est) tanquam maxima et pretiosissima acceptemus. Sed tallum nullus sensus erat mago, qui cum Petro congressus, existimabat, se in hominem facilis, mollis et capponarii animi incidisse. Sed mox didicit, se impigisse in invictum atque inexpugnabilem, et qui vocationem suam ipsis factis probaret. Vanissimus homo, si apostolos pecuniis superiores esse non vidit, et gratia adeo non est sub servitute, ut omnium rerum sit liberrima, vel si quid majus a quoquam dici potest.

Sed faciamus apostolos pecunias amasse: unde tamen huic in mentem venire potuit Dei gratiam pecuniis emi? Bellus homo erat. Si spiritus seu ventus, aquilonis puta aut austri, sponte non spirat, non flabit, licet totius mundi pecunias pollicearis. At vero divinum afflatum et spiraculum, quod Spiritum profert et movet, oblatis miseris quibusdam nummulis se adepturum sperabat. Arbitrabatur nimis egregius iste mercator, apostolis mercatum suam jucundam, et oblationem pecuniarum perquam gratam acceptamque fore; pauperes enim erant, quibus pecuniam offerebat, et pecuniarum quam maxime indigi. At fugiebat eum, horum egestatem inde nasci, quod nihil a quoquam accipere sustinerent. Si enim viritim pro numero eorum, qui Spiritum sanctum acceperant, tantum accepissent, quantum offerebat Simon, haud eorum egenis, et qui sua ope egerent, habuisset.

Et quidem Simon hunc in modum testatus est quod Petrum pro turpis lucri cupido et avaro reputarit, speraritque Spiritum in servitutem etiam Magis dari posse. At Petrus commissum in se crimen libenter ei condonavit, blasphemiam vero contra Spiritum ne ad aures quidem admisit; sed qui olim piscator fuerat, quod iterum gnavus piscator efficitur, et tridente perditionis percussus eum qui dignus erat perditione, inevitabiliter transigit, non solum quia emere, sed et quia vendere gratiam cogitabat. Si enim iste prius quoque exitio dignus fuerat, quod multis per fascinationes

suas dementatis, ad exitium præverit, quos exitiis nunc dignissimus non est, qui divinam gratiam ita venalem somniat, sicuti in foro res venum proponuntur? Verum hæc Spiritui magis, quam aqua igni, adversabantur. Porro cum erubesceret, se ad eorum cœtum, qui Spiritu digni erant, aggregare, audaciæ suæ absque mora pœnas luit: nam nihil aliud restabat, quam ut is, qui non ex ignorantia neque impetu abreptus, sed consulto consilio, et ex versutia tam indigna magnitudini divinæ affricare conabatur, in exitium mitteretur. Quod et factum a Petro justissimo iudicio.

Itaque licet quis cogitatione ad Ciezi recurrit, Simon pœna dignior exstitit; neque enim similem eventum habuit, qui dona Syri male emit: nam ibi alius erat, cui curationem dederat; alius, qui acceperat, quibus tertius superveniens Ciezi munera accepit, verum existimans, se neque vendere, neque emere gratiam; neque enim is ille erat, qui dederat, neque qui acceperat; sed, venato jam Syro, accurrit, et munera sibi deponit. Quæ omnia minori reprehensionem, quam Simonem, obnoxium indicant. Quanquam ille pecunias accepit, hic dare promptus erat, quo fit, ut illius avaritia deterior esse videatur, quam Simonis liberalitas. Cæterum pecunias amare, et Deum inhonorare velle, magno distant intervallo, et quanto hoc posterius priore sceleratius et absurdius est, tanto etiam Simon magis, quam Ciezi maledictioni idoneus erat. Atqui si Petrus auctorem huius improbitatis simul cum ipsa improbitate non statim oppressisset, quam multos malus demon excitaret Simones, quando necdum, licet confestim ab initio sauciatus et prostratus, quiescere novit, cladis acceptæ memor!

Verum enimvero, quo oratio in progressu provehitur, dum ostendere cupit, quod et sæpius ostendit, apostolis ad largitionem doni cœlestis sufficere solum manuum impositionem: qui enim aspectu erant indocti, inglorii et egeni, illa effuse subministrabant, quæ nec sapientissimus, nec, cui invidentes gazæ, quibus alios superabat, insignem gloriam peperissent, præstare poterat. Iterum Deus inter homines versatur, quamvis denuo non assumptus Deus. Iterum ineffabilis descensus est. Iterum mysterium. Et apostoli ad utrumque mysterium apti, et incredibili alacritate ministrare parati, et, ut verbo dicam, omnibus aliis omissis, ora Verbi, et Spiritus instrumenta, et per hæc etiam gramine mentis effigies ac imitationes quædam effecti sunt. Posant porro apostoli etiam in somno et secundum quietem intelligere Spiritum, qui, quæ facienda sint, suggerat, in eisque principalem rationem partem, quibuscumque figuris placuerit, formet, et quæ pati oporteat, præmoneat, et quem in locum mittendi sint, doceat, hic quidem in Joppen, ille in Macedoniam: necesse enim est ut et illi, qui ibi degunt, accenseantur eorum numero, qui

ἀν εἰη νῦν ἀξιώτατος, ὅς γε τὴν τοῦ Θεοῦ χάριν οὕτω τυγχάνειν ὠνεύρωξεν εὐωνον, ὡς ἂν εἴ τι τῶν ἐκ' ἀγορᾶς κειμένων ὠνίων; Ἀλλὰ γὰρ ἦν μὲν τῶν ἐκ' αἰωνιωτάτων τῷ Πνεύματι καὶ μᾶλλον ἢ ὕδωρ κυρί· αὐτὸν δὲ τοῖς ἀξίοις τοῦ Πνεύματος συντάττειν ἀνασχυντῶν δίκην αὐτίκα τοῦ θράσους ὑπέχει. Τὸν γὰρ οὐκ ἐξ ἀγνοίας, οὐδὲ συναρπασθέντα, ἀλλ' ἐκ προνοίας καὶ πανουργίας, οὕτως ἀνάξια προστρίβειν τῇ μεγαλειότητι περιώμενον τοῦ Θεοῦ, λοιπὸν ἦν ὑποβάλλειν ὀλέθρῳ, ὃ δὴ καὶ Πέτρος; ποιῶν τὰ δίκαια κρίνων ἐδείκνυτο.

Ὅστε καὶ ἐπὶ τὸν Γιεζὶ τις ἀναδράμη τῷ λόγῳ, Σίμων ὁ δίκην ὑποσχέιν δικαιότερος· οὐδὲ γὰρ πρὸς ὄμοια καχώρηκε τῇ κακῶς ὀνείμῳ τῶν δωρημάτων τοῦ Σύρου. Ἐκεῖ γὰρ ἄλλου μὲν ὄντω; τοῦ τὴν θεραπείαν ὀρέγοντος, ἄλλο δὲ τοῦ λαμβάνοντος, τρίτος; ὁ Γιεζὶ παρεσθὺς, εἰλήφει τὰ δῶρα, οὐκ οἰόμενος, οὔτε πιπράσκων, οὔτ' ὠνεῖσθαι τὴν χάριν. Οὕτω γὰρ αὐτὸς ἦν ὁ διδοὺς ταύτην. οὐθ' ὁ λαμβάνων· ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ γενέσθαι τῷ Σύρῳ τὴν θεραπείαν ὀμνήσας; πρὸς τὸ λαβεῖν ἅπαντα ἐκεῖνω, μετριοτάτην ἢ Σίμωνι τὴν κατηγορίαν εἰσάγει. Καὶ τοὶ χρήματα ἐκεῖνος μὲν ἔλαθεν, οὗτος δὲ παρέχειν ἔτοιμος; ἦν. ὡς; τὴν ἐκείνου φιλαργυρίαν χεῖρῳ δοκίειν τῆς τοῦ Σίμωνος ἐλευθεριότητος. Ἔστι δ' οὐ μέρῳ τὸ μέσον τοῦ τε χρήματα φιλεῖν, καὶ τοῦ τὸν Θεὸν ἀτιμοῦν βούλεσθαι, ἀλλ' ὅσῳ τοῦ προτέρου τὸ δευτέρου ἀσεβέστερον τε, καὶ ἀτοκώτερον, τοσοῦτον καὶ Σίμων τοῦ Γιεζὶ μᾶλλον ἂν εἴη πρὸς ἀνάνειπτηδεότερος; καὶ μὴν καὶ εἰ μὴ τὸν πρώτως τὴν κακίαν ταύτην ἐκρήξαντα συναπολίσθαι τῷ κακῷ κυήματι κατεδίκασε Πέτρος, πόσους ἂν ἡμῖν οἰοιτό τις Σίμωνα ἀναστῆσαι τὸν πονηρὸν, ὅποτε μετὰ τὴν ἀρχὴν βληθεὶς καὶ περὶ ἡμεῖν, ὡς πείραν εἰλήφει τῆς ἤτης;

Οὐ μὴν ἀλλ' οἱ βαδίζων ὁ λόγος ἠπείγετο, δεῖξαι βουλόμενος, καὶ γε πολλαχόθεν δείξας, ἀρκεῖν τοῖς ἀποστόλοις, εἰς μετάδοσιν τοῦ χαρίσματος καὶ χειρῶν μόνην ἐπιθεῖσιν. Ἰδιῶται γὰρ ἐκεῖνοι, καὶ ἄτιμοι, καὶ πένητες; ἴδειν, ἐκεῖνα φιλοτίμως παρεῖχον, ἃ μὴδ' ἂν τὸν σοφώτατον εἴπη; καὶ ὦ τὸ πολλά κεκτῆσθαι ὀξὴν παρέχει, τοῦ καὶ τῶν ἄλλων τι πλέον εἶναι. Πάλιν δὴ θεὸς ἐν ἀνθρώποις, εἰ καὶ μὴ θεὸς ἀνθρώπων προσλαδῶν. Πάλιν κάθοδος; ἀρόητος, πάλιν μυστήριον, καὶ οἱ ἀπόστολοι πρὸς ἑκάτερον ἄρμοζοί μνοι τὸ μυστήριον, καὶ ὑπηρετεῖν ἔτοιμοι, καὶ τὸ πρόθυμον ὅσον ἤλικον, καὶ ὡς ἐπος εἶπεν πάντα γε ἀφελόντα τὰ ἄλλα, στόματα τοῦ Λόγου, τοῦ Πνεύματος ὄργανα, καὶ διὰ τούτων τοῦ πρώτου νοῦ τύποι τε καὶ μιμήματα. Καὶ πρότεστι τὸ καὶ καθ' ὑπνοῦς συνεῖναι τὸ Πνεῦμα τοῖς ἀποστόλοις, καὶ ἃ χρὴ ποιεῖν ὑποτίθεσθαι, καὶ τυκόν τὸ ἐν αὐτοῖς ἠγεμονικὸν ὡς ἄδη βούλεται, καὶ πρὸς λέγειν ἅτε παθεῖν δεῖ, καὶ τίς ὁ χῶρος, καθ' ἐν δεῖ καὶ πέμπειν, τοῦτον μὲν εἰς Ἰόππην, τοῦτον δ' αὖ εἰς Μακεδονίαν. Δεῖ γὰρ πάντας καὶ τοὺς ἐκεῖ τῶν σωζομένων γενέσθαι.

salvantur.

Οὗ δ' ἀπόστολοι οὐδ' ἐπὶ προδήλοις τοῖς κινδύνοις συνθηκῶν ἐξιστάμενοι τῶν πρὸς τὴν διδασκαλίαν, ἀλλὰ γὰρ εἰ τῷ μὴ ἐν τῷ βίλει πείσει μόνον, καὶ προανιστάμενοι, καὶ προτρέχοντες, καὶ τοῖς δεινοῖς ἐμπομπέοντες, καὶ πρὸς τὰς ὁδούς τὰς ἐκείθεν ἀμιλλώμενοι· δεινὸν γὰρ ἐπιούσαντο, εἰ δὴ πῦρ ψυχῆς ἀλήπτου, σώματος ἀληθόνος γένοιτο κρείττους, καὶ εἰ δὴ πῦρ ψυχῆς ἀποστολικῆς ἀποστολικὸν σῶμα ἀπολειφθεῖη, καὶ ὀκλάσαν, οὐκ ἂν εἴη εὖ ἔχον ἐπισθαί. Ὑπέρευγε, ὡς ἀηττήτου ταῦτα ψυχῆς καὶ σώματος τὰ ἴσα τῇ ψυχῇ βλεπόντος, καὶ ἀμφοῖν πολὺ τὸ γενναῖον ἐπιδεικνυμένων, καὶ ἀμήχανον φάναι.

Καίτοι πάλιν τίς ἂν εἴποι μοι, πῶς ὁ λόγος ἐπὶ τοὺς κινδύνους περιηγήθη τῶν ἀποστόλων; ἀλλ' ἐπαναγέτω πάλιν ἐφ' αὐτὸ τοῦτον τὸ Πνεῦμα, καὶ δεικνύτω, οὗς οὐδέ τι μᾶλλον ἐπιφθονον, οὐδὲ προσκορῆς, περὶ τούτων λέγειν τι καὶ ἀκούειν καινότερον, ὅτι τοῦτο τῷ Παύλῳ παρὸν, καὶ τ' ἄλλα παρεῖχεν ἐργάζεσθαι, καὶ τὴν ἐχίδναν τὴν ἐν Μελίτῃ, μηδὲ δοκεῖν ἐχίδναν παρεσκεύασεν, ἢ μᾶλλον θεὸν τὸν Παῦλον, ἀλλ' οὐκ ἄνθρωπον εἶναι δοκεῖν. Λεγέσθω καὶ ὅτι ἐνταυτοῖς παριδεῖν οὐκ ἂν γένοιτο χάριεν, ἢ τῶν Μελιταίων ὡς περὶ μαιφρόνου τοῦ Παύλου τὰ πρότερα δόξα· καὶ ἡ μετὰ τοῦτο πρὸς τοῦναντίον ἅπαν τῆς δόξης ἀντιμετάστασις, καὶ ἡ δίκη καταλαβανόμενη μὲν ὑπ' ἐκείνων, τάχα καὶ ὕμνουμένη. Εἴτ' αὐτίκα μηδὲν τι πρὸς αὐτῶν δὴ τοῖς ἀδελφοῖς ἐμβρατεύειν αὐτῆς, καὶ εἰκόντων τῷ θαύματι καὶ συμμεταβαλλόντων τῇ μεταβολῇ τοῦ πράγματος, καὶ τὰς ὑπολήψεις. Ἰστε καὶ ὑμεῖς, κἂν μὴ λέγω πόσῃν εἰσέφερε δόξαν καὶ τιμὴν Παῦλον τὸ πρᾶγμα, καὶ δὴ καὶ πρὸ Παύλου τῷ τούτου θεῷ. Εἰ γὰρ ὁ κήρυξ οὕτως ἐκκαλέσασθαι τοὺς ἄνδρας ἔσχε τῷ θαύματι, ὡς ἄθρόον ἐκ φαυλοτέρας τῆς ὑπονοίας ἐπὶ τὴν ἀρίστην μεταπηδήσαι, τί ἂν εἴποις τὸν κηρυττόμενον;

Προσκεῖσθω κάκεινα, τοῦ γὰρ αὐτοῦ Πνεύματος, ἃ καὶ ποτε προσετέθη τῷ θαύματι, καὶ λεγίσθωσαν νόσοι φυγαδεύμεναι, ἀπορώτεροι πᾶσαι μὲν ἢ καὶ ἀνθίστασθαι, καὶ ἡ πρὸς καιρὸν τῷ Ποπλίῳ πατρὶ παρουσία τοῦ Παύλου, τὸ τε σύμπαν εἰ τις ἀξιοῖ ζητεῖν, ἢ ἐνταῦθα τοῖς νησιώταις τῶν πραγμάτων κατὰστάσις ὡς ἀγαθῶν εἶναι τῶν μεγίστων ἀπόλαυσις, καὶ οἷα οὐδενὸς ἄλλου δόξα, τῶν εἰς ἐκείνην τὴν ἡμέραν οἰκησάντων τὴν νῆσον· καὶ Παῦλος ἀποκρύπτων εἰ τίς που θεῶν ἦν ἐν ἐκείνοις, καὶ θεὸς εἶναι δοκῶν. Πάλιν γὰρ καὶ πολλάκις εἰς τοῦτο μοι τὴν λόγον τοῦ πράγματος ἡδονὴ φέρει, καὶ πρόσσει· τὸ μὴ παρὰ λόγον. Καὶ γὰρ εἰ τοῦτο γε ἀποκρῶν εἰς δόξαν θεώσεως τὸ μὴδὲν μὴδ' ὑπὸ τῶν ὀλεθριωτάτων παθεῖν εἶναι οἷόν τε, πάρεστι Παῦλος θεὸς εἰκῶς εἶναι δοκῶν. Καὶ εἰ δὴ τις τὸ μείζω, ἢ κατὰ ἄνθρωπον εὐποιεῖν δύνασθαι, πρὸς θεοῦ ὀφείλει, οὐδὲ τούτου Παῦλος; ἂν εἴη ἀπολειπόμενος. Καὶ γὰρ ἐκείνῳ γε ἦν Παύλου, τὸ πανταχοῦ πλεον ἔχειν ἀν-

A Ceterum apostoli neque in manifestissimis periculis defecerunt a pactis cum magistro initis; sed, si cui fides non tantum in oculis residet, is videbit eos ad pericula prius etiam exsurgere, præcurrere, et in adversis triumphare, et cum cruciatibus inde ortis fortiter configere solitos. Grave enim ducebant, si, anima illæsa, corporis dolores superiores evaderent, et aliquando ab apostolica anima apostolicum corpus desereretur, debilitatumque probe sequi non posset, Præclarissime! ut anima invictum se præstiterit, corpusque paria cum anima fecerit, et quam generose anima et corpus sese gesserint, nullis verbis explicari poterit.

B At quis mihi indicet, qua ratione sermo iterum ad apostolorum pericula delatus sit? quem Spiritus rursus quasi domum reducat, et ostendat illis, quibus nihil aut ad invidiam, aut ad satietatem generandam accommodatus est, quam de his vel dicere vel audire aliquid novi. Etiam Paulo Spiritum astitisse, documento sit vipera in Melita insula, quam ita tractavit, ut non videretur esse vipera, vel potius, ut ipse Paulus non homo, sed Deus censeretur¹¹. Addatur et hæc, quam in præsentia prætermittere parum festivum esset, Melitensium nimium de Paulo, tanquam de homicida, suspicio, qua prius imbuti fuerant, et mutatio ejusdem in contrariam prorsus opinionem, et justitia ab illis deprehensa, forsitan et laudata, ita ut nihil eis obstaret, quominus arcana ejus penetrarent, quippe qui miraculo jam cederent, et cum mutatione rei suspicionem quoque mutarent. Nostis ipsimet, me itidem tacente, quantam gloriam et venerationem hæc res conciliavit Paulo, vel potius ante Paulum, Deo Pauli. Si enim præco sic suo miraculo viros illos permovere potuit, ut ex improvise deposita deteriore opinione ad meliorem transirent, quid de ipso, qui prædicabatur, suspicabimur?

C Adjungantur et illa, ejusdem namque sunt Spiritus, quæ et tunc miraculo circa viperam adjecta fuerunt; enumerentur, inquam, fugati morbi, omnes infirmiores, quam ut resisterent, et Pauli conversatio ad tempus cum Publii patre; D si quis vero omnia penitus scrutari velit, is intellet, insulaniis eum statum inde provenisse, quæ illi ingentium bonorum fruendorum copiam suppeditaret, et eam gloriam parere, qua majore in eum usque diem nullus ex insulæ indigenis claruera. Et Paulus quidem occultabat, num quis deus inter illos versaretur, tametsi videretur esse deus. Iterum enim et sæpius rei suavitas et jucunditas huc motrahit, nec præter rationem; nam si a perniciosissimis nihil nocimenti accipere posse, sufficit ad apotheosin; jure optimo Paulus habitus est deus: et si is qui majora, quam pro hominis facultate, beneficia conferre potest, deus censetur, neque hoc Paulus delicit: nam hoc erat quasi insigne Pauli, ut ubique

¹¹ Act. xxviii, 5-6.

terrarum plus, quam homo, haberet, et valeret, et quæ aliis præstita erant impossibilia, hæc præstare pronum ei ac proclive esset, quodque dictu maximum et admiratione dignissimum, captivus tenebatur; neque ulla ei in libertatem sese asserendi facultas suppetebat; nec quod eo venisset, ex arbitrio ejus acciderat, nec in manu ejus erat, rebus suis uti, et eis, ubi et quo modo vellet, pro libitu adesse. Iste tamen, in hoc statu constitutus, morbis medebatur, et facillime restituta sanitate ab adversa valetudine liberabat, et quæ quis in hac vita optare poterat, promptissime largiebatur.

Hæc et alia hujus generis Spiritus fecit in apostolis, quæ si pro dignitate dicta et celebrata sunt, gratia Spiritui: si autem, quod magis suspicor, a dignitate rerum quam longissime aberravi, venia mihi detur, quam etiam flexis genibus et humi procumbens peto: conscius mihi sum, me nihil eorum, quæ vires mææ ferebant, prætermisisse. Vos vero, auditores, mentis vestræ et sententiæ domini, qui hactenus me magna benevolentia audiistis, eandem ad finem usque mihi exhibere dignemini. Quid amplius dicere oportet?

Jam dudum sentio aliquos expectare, an non apostolos comparem iis, qui ex omni ævo pietate et virtute claruerunt. Et hoc mihi promptum est: nullus enim apostolis de principatu litem movebit, neque de victoria concertabit; sed omnes sponte cedent, et gloriæ primas apostolis tribuent. Quod mihi vel maxime persuadet, conatum hunc comparationis, non esse studio magno dignum. Si enim non pateret omnibus, quod illis decantatis et celebratis ab omnibus conceditur, forsitan oratio aliquid levamenti invenisset; cum vero horum dignitas et celsitudo non sinat, ut quemquam ante illos admiremur, omnesque illis quasi de via decedant, quid quis dicendo amplius effecerit, quam ut superfluis judicetur, quando etiam illi, qui penitus silet, fas est, absque ulla contradictione, omnium calculis, primas apostolis elargiri? Nullum enim ex omni mortalium numero invenire est, qui cum audit apostolos coryphæos et principes nominari, animo non statim assurgat, pronuntietque eos omnium aliorum coryphæos et principes

Et hæc vulgata est apud pios, et omnium tutissima persuasio, neminem mortalium, quocunque tandem statu insignium, apostolis æquiparari posse. Non enim eos, qui acriter rem dijudicare norunt, decet, ut cum apostolorum mentio incidit, adducant alios, admiratione quidem, sed non instar istorum, dignos, quia his quoque in comparationem adductis, apostoli excellentiores apparebunt; quemadmodum et hoc in primis apostolicum est, omni industria lauti, ut omnibus antecellant, ut ob magnitudinem et multitudinem recte factorum nullus omnino ulli comparationi relinquatur locus. Neque si solem in medium producamus, et cum qualibet stella conferamus et accurate

Α θρώπου, καὶ ὧν ἀπορία τοῖς ἄλλοις ταῦτα ἐκείνῳ εὐπορα εἶναι χρῆσθαι, καὶ τὸ δὴ πάντων μέγιστον εἶπεῖν καὶ θαυμάσαι, δεσμώτης μὲν ἦν, καὶ οὐδ' ὅσον εἰς ἄνδρα ἦεν ἐλεύθερον μετείχεν ἀδείας, οὐδ' ἐπ' αὐτῷ γε ἦν, οὐδὲ τὸ ἐκεῖσε ἀφίχθαι, οὐδ' αἰρεῖς προδύκειτο τοῖς καθ' αὐτὸν χρῆσθαι καὶ πρὸς ἐκείνους γίνεσθαι ἔνθα ἂν καὶ καθ' ὅν βούληται τρέπον. Ὁ δὲ τοιοῦτος καὶ εὐτῶ τῶν περὶ αὐτὸν ἔχων, νοσημάτων μὲν ἀπέλυε, πρὸς δὲ ὑγείαν εὐχερέστατα ἐπανήγε, καὶ τοῦ κακῶς ἔχειν ἀπήλλαττεν, καὶ ὁ τις μᾶλλον τῶν ἐν τῷ βίῳ πάντων ἂν εὐξαιτο, ῥᾶπι παρείχε.

Β Τοιαῦτα ἐπὶ τοῖς ἀποστόλοις καὶ οὕτως ἔχοντα τὰ τοῦ Πνεύματος. Εἰ μὲν μὴ τῆς ἀξίας ὡς πορρωτάτω λεχθέντα καὶ ὑμνηθέντα, τῷ Πνεύματι χίρι; εἰ δ', ὧ καὶ μᾶλλον τίθεμαι, πορρωτάτω, συγγνώμη πρῶτα μὲν ἐκεῖθεν ἡμῖν καταπέμποιτο, καὶ γὰρ ὧν γόνυ κλίνει καὶ ὑποπεσῶν δέομαι· καὶ γὰρ τοῦ γε κατὰ δύναμιν οὐκ ἐνέλιπον. Ἐπειτα δὲ καὶ ὑμεῖς, ὧ παρόντες, κύριοι γνώμης ὄντες, εὐγνωμονέστερον εἰητέ μου τοὺς λόγους ἀκηκοότες, καὶ μέχρι δὴ καὶ εἰς πέρας ἀκούσοντες εἶτε. Τί δὴ μοι τὸ ἐπὶ τοῖς εἰπεῖν;

Γ Αἰσθάνομαι μὲν πάλαι τινὰς τοῦτο προσδοκῶντας, εἴπου τοὺς ἀποστόλους τοῖς ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος ἐπ' εὐσεβείᾳ καὶ ἀρετῇ λάμψαι παραθάλομαι, καὶ τὸ γε ἀπ' ἐμοῦ πρόθυμον. Οὐδεὶς γὰρ ἡμῖν τῶν πρωτείων ἀμφισσητήσει, οὐδὲ ἀγωνιεῖται περὶ τῆς νίκης, πλην ὅτι καὶ ὑπείξουσι πάντες, καὶ παραχωρήσουσι τοῖς ἀποστόλοις τῆς δόξης. Ἐμὲ δὲ τοῦτο μάλιστα μὴδὲν τι σπουδαῖον εἶναι τὸ πρᾶγμα πίθει. Εἰ γὰρ μὴ πρόδηλον πᾶσιν ἦν τὸ παρὰ πάντων συγκεχωρηκὸς τοῖς εὐφημουμένοις, τάχα ἂν τινα καὶ παραμυθίαν τοῦτο τῷ λόγῳ παρείχετο. Ἐπὶ δὲ τὸ τοῦτον ἀξίωμα καὶ τὸ ὕψος πρὸ αὐτῶν οὐδένα θαυμάζειν εἶ, καὶ πάντες αὐτοῖς ὑπεξίστανται, εἰ τις ἂν πλέον δόξει ποιεῖν, ἢ τί δὴ ποτε περιττὸς εἶναι βουλευθεῖ τοῖς λόγοις, ὅποτε καὶ μὴδὲν περὶ τούτου γε εἰπόντι πρόσθε τι πάντας αὐτοῖς ἀντιβῆναι τὰ πρῶτα τῶν ψήφων νέμειν; καὶ γὰρ τοὶ καὶ οὐδενὶ τῶν ἀπάντων ἔστι περιτυχεῖν, ὃς τοὺς κορυφαίους τῶν ἀποστόλων ἀκούσας, οὐκ εὐθὺς τῇ ψυχῇ διανίσταται, καὶ τῶν ἄλλων ἀπάντων ἀπορρίπνεται κορυφαίους.

Δ Καὶ δημοτελής αὕτη δὴ δόξα παρὰ τοῖς εὐσεβέσι καὶ ἀσφαλέστατα πασῶν ἔχουσα, μὴδὲν τῶν ἐν οὐρανῷ δὴ τινα τέλει κατελεγεμένων, μὴδ' ἐξίσου τοῖς ἀποστόλοις γίνεσθαι ἔχειν. Οὐ γὰρ ἐκεῖνὸς γε τῶν τὰ ἀσφαλή κρινέων εἰδόντων, ὅπου δὴ καιρὸς τῶν ἀποστόλων μεμνησθαι, καὶ τινας ἐτέρους παράγειν, ἄλλο τε ἂν καὶ μὴ κατὰ ταῦτα θαυμασθησόμενος, ὡς δὴ τῇ τούτων παραθέσει, τῶν ἀποστόλων τὴ μίζον ἐξόντων ὡσπερ οὐδὲ τοῦτο γε τῶν ἀποστόλων τὸ μὴ πᾶσαν θέσθαι σπουδὴν, πάντας ἐν πᾶσιν ὑπερβαλέσθαι, ὡς μὴδενὶ διδόναι τῷ μεγέθει καὶ πληθει τῶν κατωρθωμένων, παραθέσει; πρὸς αὐτοὺς χύρην. Οὐκοῦν οὐδὲ τὸν ἡλίον περὶ ἄγοντες καὶ ἐκίστην τῶν ἀστέρων παρατιθέντες; τε καὶ ἀνεξέσθησιν;

θαυμασίμετα. Ἄλλις γὰρ αὐτὸς αὐτοῦ μετρήσει καὶ κάλλος καὶ μέγεθος. Ἄρ' οὖν ὄραν ἔστιν, ὅπως οὐ προσέσται τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους ἀντεξέτασιν τῶν ἀποστόλων εὐπρόσωπον ἂν προσιέναι, καὶ προσίοι μὴδ' ἔργον εἶναι ταύτης ἐν τῷ παρόντι μὴδέν. Τοῦτο μὲν οὖν εἰ τις οὕτως ὡς ἐγὼ φημι δεῖν οἰεσθῆαι κρίνει, κάλλιστα κρίνει· καὶ ἀπόχρη μὴδὲν πλέον τοῖς εἰς ταῦτα ἔχουσιν ἐμβραδύνοντα λόγοις, τῶν πρόσω ἔχεσθαι.

Κάκεινο δὲ εἰ τις ἐμοὶ ταῦτα σπουδίᾳσι θελήσας ἐκτός τοῦ καλῶς ἔχοντος οἰεται, παραβαλεῖν ἀλλήλοισι τοὺς ἀποστόλους, μόνου γὰρ, εἰ θέμις εἰπεῖν, ἀλλήλοισι καὶ ἴσοι καὶ κρείττους, καὶ οὕτως, ἐμοὶ δοκεῖ, νόμους ἂν εἰδείη παραβολῆς τε καὶ πικραθέσεως. Δεῖ δὲ τεθαβρήκτως προσιέναι τοῖς λόγοις, καὶ νομίζεῖν πρὸς γνώμης εἶναι τοῦτο δὴ καὶ τοῖς ἀποστόλοις, εἰ τις ὑψηλότερος ὢν τοῦ γε πρὸς χάριν λέγειν, ἔπειτα καὶ ἀλλήλοισι αὐτοῦ, ὅπερ εἰσιν, ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἴσους καὶ τοῖς λόγοις ἔχει δεικνύναι. Καὶ τοι τοῦτο καὶ φανερώτατόν ἐστι πᾶσι γινώσκειν, ὡς ἀπανταχοῦ τε τῆς τοῦ λόγου πραγματείας ἡμῖν ἐσπούδασται καὶ τετιμηται. Καὶ σκοπὸς οὗτος δὴ τοῖς ἐπαίνοις, πάντα πρὸς ἐν τοῦτο συνελαύνων τε καὶ συνελεργῶν· οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ κἀνταῦθα γενομένων τοῦ λόγου, καὶ οὐ πάντων μάλιστα τοῦτο καιρὸς, χρηστὸν ἂν εἴη τῇ προθέσει ἐπιτελούντας τὸ ἐφάμιλλον, καὶ ἀπολαύοντας τῆς τὴν ἐξότητα πρεσβευούσης· εὐφημίας τῶν ἀποστόλων. Τί δὲ; Παῦλος ἡμῖν τὸ ἑαυτοῦ μέρος ἐνταῦθα προβάλλει· καὶ ἀκούετε ὡς ὑπερφύεις. Ἔστε γὰρ καὶ ἄλλω τῷ σκοπεῖ τις εἰ πρόσσεστιν, ὄψεται προσὶν οὐδέν· ἔστε τῶν ἐπ' ἄλλοις παραδόξως προδάντων πρὸς θαῦμα ἐγέλκεται, πάντα μικρὰ δόξει παραβαλεῖν, καὶ οἷον πρὸς πέλαγος ποταμός. «Ὀίδα, φησὶν, ἀνθρώπων, ὁ ἑαυτὸν λέγων, ὁ ὑπερ ἀνθρώπων, εἰς τὸ τρίτον οὐρανὸν ἀρπαγέντα, καὶ εἰς παράδεισον αὐτοῖς, καὶ ῥημάτων ἀρρήτων ἀκούσαντα, ἃ μὴ θέμις ἀνθρώπων λαλεῖν.» Ὁ τοῦ θαύματος! Ἄνθρωπος εἰς τρίτον οὐρανὸν ἀναβὰς; εἰς οὐρανὸν ἀνθρώπος; ποιοῖς πτεροῖς; κουφισθεῖς; ποῖα παραπεμφθεῖς κλίμακι; τίνοι τῶν ὑψηλοτέρων ὄρων ἀφετηρίᾳ χρησάμενος; Ἄλλ' οὐκ ἀναβὰς; εἶπεν, ἀλλ' ἀρπαγείς; Τοῦ τεραστοῦ! Μείζων μοι λέγεις τὸ θαῦμα. Θεῖον διέξει τὸ χρεῖμα. Ἄνθρωπος οὐδέ ποτε ἂν ἠρπάγη μὴ Θεοῦ προσλαμβάνοντος· ἀνθρώπος οὐκ ἂν ἠρπάγη πρὸς οὐρανὸν, μὴ τοῦ οὐρανοῦ γενόμενος ἄξιος. Θεὸς οὐκ ἂν ἤρπασε τὸν οὐκ ἑαυτὸν ἄξιον αὐτοῦ παρεσκευακότα. Οὐρανὸς οὐκ ἂν ἐδέξατο τὸν, ὃς μὴ μελέτην ἀεὶ τῶν γητῶν ἀπόθεσιν ἐποιεῖτο. Ἀνελήφθη καὶ Ἠλίας, ἀλλ' ὡς εἰς τὸν οὐρανὸν, καὶ οὐδὲ πρῶτον οὐρανὸν ὑπερκύψας. Παῦλος δὲ καὶ τρίτον διέσχεν.

Ἡδὴ δὲ καὶ προφήτης ἕτερος ἰδεῖν εἶπεν ἐπὶ Ὁρέων τὸν Κύριον. Ἄλλ' εἶδεν οὕτως δὴ ποτε τρόπον, εἶδεν οὐκ ἀρπαγείς, οὐδὲ τῷ βλεπομένῳ συνών. Παῦλος δὲ πηλίκως τὸ εἶδε, καὶ τίνοι συνείναι εἶχεν ἐπὶ τοῦ τρίτου οὐρανοῦ; κἂν μὴ λέγω, συλλογίζεσθαι πάντας οἶμαι. Ἐνθους γίνεσθαι ταῦτα λέ-

¹¹ II Cor. xii, 3, 4. ¹² Isa. vi, 1.

A componamus, magis eum propterea admirabimur; satis enim ipse suam magnitudinem et pulchritudinem testatur. Apparet igitur collationem apostolorum cum cæteris de eorum non posse institui, et si instituat, nullius ponderis et valoris esse. De his igitur si quis mecum sentit, recte sentit. At oportet, ut oratio his diutius non immorans, ad ulteriora progrediat.

Quod si quis studiosius hæc excuti volens, existimat, præter decorum actum iri, si apostoli inter se conferantur, solos enim, si fas est dicere, sibi et æquales et seipsis præstantiores esse, hic etiam, iudicio meo, leges collationis et comparationis nescit. Par enim est, ut intrepide loquamur, credamusque hoc ex apostolorum mente esse, si quis ad gratiam nihil dicere, et nihil auribus dare consueverit, deinde si invicem, id quod sunt, rebus gestis æquales esse demonstrare quiverit: nam omnibus cognitu est facillimum, nos in id toto orationis decursu unice incubuisse, et laudationibus iste finis propositus est, ut omnia ad unum contrahant et conducant. Et quia hæc processit oratio, quodque opportunitas maxime exigit, utendum esse censeo ratione, quæ ad paritatem ducit, et in æqualitatis inter apostolos præconio. Et Paulus quidem suas partes nobis hic concedit; attendite, quam ingeniose. Nam licet quis circumspiciat, num alteri cuiquam conveniat, animadvertet, nulli alteri convenire, et si quid supra admirationem cum aliis gestum adducatur, omnia ad comparisonem minuta videbuntur, et velut fluvius ad mare. «Scio, inquit, hominem, de seipso loquens, is qui supra hominem erat, et in tertium cælum raptum, et in paradysum, et ineffabilia verba audivisse, quæ non est fas eloqui homini». «O miraculum! Homo in tertium cælum ascendens? In cælum homo? Qualibus alis sublevatus? Quibus transmissus scalis? Quo alis imorum montium adminiculo usus? At non dixit, ascendens, sed raptus. O prodigium! Majus miraculum narras. Divinam rem commemoras. Nunquam homo raptus fuisset, Deo non assumente. Homo nunquam ad cælum raptus esset, qui cælum dignus non esset. Deus non raptisset, qui se Deo dignum non reddidisset. Cælum non recepisset, cui de rebus terrenis derelinquendis assidua meditatio non fuisset. Assumptus est etiam Elias; sed quasi in cælum, et neque primum cælum transgressus. At Paulus tertium quoque tenuit.

Quidam item ex prophetis dicit. *se vidisse silentem Dominum super thronum*. Sed vidit quomodocumque. Vidit, non raptus, neque præsens ei, quem vidit. Paulus vero qualia vidit, et cui in tertio cælo præsens? etiam me silente, omnes id colligere et intelligere reor. Extra mo-

rapior, cum de his sermocinor, neque me continere valeo. Voluissem Paulum in hac sua illustri gloria eminus contemplari. Sed valida obstant interstitia, omnemque visionem arcenia cœlorum obstacula. Neque mentem in cœlum pure transmittere queo. Quid igitur? Audiam solummodo eum, qui inde venit, Paulum, et admirabor, et venerabor eum solum, qui hoc facere potuit: et gratias agam ei qui nostram naturam tantis gratiis cumulare dignatus est. Et quidem Paulum raptum esse, novit ipse et fatetur, sive in corpore, sive extra corpus, id in ambiguo relinquit. Cæterum mihi videtur ex submissione hæc dicere. Si enim et hominem novit, et exprimit eum qui raptus est, planum fit, etiamsi id occultare conetur, cum cum corpore eo delatum esse: homo enim neutrum eorum est, ex quibus componitur, sed est simul utrumque.

Circumfertur ejusmodi fabula a fabulatoribus, et qui propriæ turpitudinis monumenta reliquerunt, contacta, in qua si quid fide dignum insit, quanta mox, bone Deus! turpitudō inde emicat? si vero, ut est, pro fabula habeatur, mendacii simul et turpitudinis indicium exhibebit. Fabula est ista: Aloidas cum Pelio monti Ossam imposuissent, iter ad cœlum æffectasse. Porro licet fabula sit, et omnia fecte composita, justam tamen pœnam his, qui talia ausi fuere, imposuit, ut ab incepto non sine damno desistere cogentur, et eo magis aucta est fabula, quo minus illi conatum suum ad rem contulerunt. Hominem enim, ut homo est, quænam machina ad cœlum subvehat? Solus Deus hæc efficit; solus dignus est, qui existimetur hominem ex Dei lege perfectum in cœlum sublevare. Verum de fabulis læc obiter.

Nostra autem, nam quæ Pauli sunt, nostra loco, quia reliqua omnia et pro Christo et pro nobis sustinebat et agebat, hæc, inquam, nostra delirium illorum ex diametro opponuntur; quippe veritati præ omnibus maxime conformia, et summæ gravitatis plena. Sed hæc ei, qui illa administrat, possibile sunt et facilia, siquidem, quæ hominibus sunt impossibilia, ea Deo possible sunt. Quemadmodum igitur Deum descendisse de cœlo miraculum est, quod omnem admirationem superat; prout universus terrarum orbis descensu illo salutem consecutus, venerabilis agnoscitur; ita etiam hominem in cœlum ascendisse, illustri miraculi speciem et gratiam præfert. Semel quidem Deus in terra cum hominibus conversatus, carne vestitus, et semel in cœlum homo (secludo nunc illum, qui Deus et homo est) ascendit. Paulus hujus rei testis est, digna rerum retributio ac repensio: participatio scilicet gloriæ, qua claruit primus, quantum secundus illius est capax.

Sufficiebat Paulo ad gloriam ab Hierosolymis, et in circuitu usque ad Illyricum omnia imple

γων· οὐκ ἔχω, πῶς ἑμαυτὸν ἐπίσω. Ἐβουλόμην πόρρωθεν γούν ἐκεῖ τὸν Παῦλον ἰδεῖν ἐπὶ τῆς παρανομίας ταύτης αὐτῷ δόξης, ἀλλὰ διατεγίσιματά με στερῆρά, καὶ διοπτειᾶν πῖσαν ὑπερρρουνόντα, τῶν οὐρανῶν τὰ παραπετάσματα, οὐδὲ τὸν τῶν ἐκεῖ καθαρώς δύναμαι πέμπειν. Τί οὖν; ἀκούσομαι μόνον ἐκεῖθεν ἐλθόντος καὶ διηγουμένου τούτου τοῦ Παύλου, καὶ θαυμάσομαι, καὶ προσκυνήσω τὸν μόνον τοιαῦτα ποιεῖν δυνάμενον, καὶ ὁμολογήσω χάριτας τῷ τῆς ἡμετέρας φύσιν οὕτω μεγάλων ἀξιοῦντι χάριτος. Ἄλλ' ὅτι μὲν τρυπάγη Παῦλος, καὶ οἶδε καὶ ἀπορρίνεται· εἰτε δὲ μετὰ σώματος, εἰτε τούτου χωρῆς, ἐπι- ἀμφοτέρα τῇ γνώμῃ καθίσταται· ἐμοὶ δοκεῖ ἰσχυρὸν φρονήματι ταῦτα λέγων. Εἰ γὰρ ἄνθρωπος οἶδε, καὶ λέγει τὸν ἀρπαγίντα, δηλὸς ἐστὶ, κἀν- σκιαζεῖν σπουδάζη, μετὰ σώματος ἀνελθόν. Ἄνθρωπος γὰρ οἰδέτερον καθ' αὐτὸ τούτων ἐξ ἑν ἄνθρωπος, τὸ συναμφοτέρον δέ.

Πέπλαστοι καὶ τοῖς ἀμφὶ τοὺς μύθους κληθέντες ὑπομνήματα καταλιποῦσι τῆς οικείας ἀσχημοσύνης; τοιαῦτα μὲν, ὧν εἰ μὲν τι πιστὸν εἴη, βεβαίη τῆς ἀισχύροτης· εἰ δ' ὅπερ εἶσι τοῦτ' αὐτὸ μύθος μῦθοι, τοῦ ψεύδους ἕνα καὶ τῆς ἀισχύροτης, δοκεῖ τῷ μύθῳ καὶ τοὺς ἀλωεῖδας· Ὅσον ἐπιτιθέντας Πηλίῳ, βιάζεσθαι τὴν εἰς οὐρανὸν ἄνοδον ἀλλὰ καίτοι μῦθος ὧν, καὶ πάντα συντιθεῖς ἐξ αὐτοσχέδιου, εἰ- κην ὁμῶς τοῖς τολμηταῖς; ἐπέθηκεν εὐλογον, κακῶς ἀπαλλάξαι ποιήσας τοῦ ἐγχειρήματος. Καὶ τοῦτο μῦθου τι πλεον ἔσχεν, οἷς οὐκ εἰς τέλος ἔγνω παρα- τεῖναι τὴν ἀτοπίαν ἄνθρώπων γὰρ καθ' ἄνθρωπον διαγιγνομένην, τίς ἂν μηχανὴ πρὸς οὐρανὸν ἀνάβασιν σχεδιάσει; Μόνος Θεὸς διατίθησι ταῦτα, καὶ μόνος τὴν κατὰ Θεὸν ἀνθρωπων εἰς οὐρανὸν ἀνάβασιν δίκαιος ἂν εἴη πιστεύεσθαι. Πλὴν ἀλλὰ τὰ μὲν τῶν μύθων, ὁδοῦ φασὶ πάρεργον τοιαῦτα.

Τὰ δ' ἡμέτερα, καὶ γὰρ ἡμέτερα λέγω τὰ Παύλου, ἐπεὶ καὶ τῶν πάντων ἐκείνος ὑπὲρ Χριστοῦ καὶ ἡμῶν ὑπέμενε καὶ ἐπραγματεύετο, ταῦτα τὰ ἡμέτερα τῆς ἐκείνων ἀτοπίας ἐκ διαμέτρου φασὶν· ἀληθείας μὲν εἴπερ τι τῶν ἀπάντων ἐχόμενα, σεμνότητος δὲ εἰς ἔσχατον ἀφιγμένα δυνατὰ τῷ ταῦτα διοικονομοῦντι καὶ βῆδρια· εἴπερ τὰ τοῖς ἀνθρώποις ἀδύνατα, δυνατὰ τῷ Θεῷ. Καθάπερ δὲ τὸ κατελθεῖν Θεὸν ἐπὶ γῆς, τῶν οἰδεμῶν ὑπερβολὴν θαύματος παραλειπόντων ἐστὶ, καὶ τοῦτ' ἔδειξεν ἡ σύμμοσις γῆ, καὶ τιμήσισα τὸ πρᾶγμα καὶ διὰ τούτου σωθεῖσα, κατὰ ταῦτα καὶ τὸ εἰς οὐρανοῦς ἄνθρωπον ἀνελεῖν ἢ που περιφανῆς ἢ χάρις τοῦ θαύματος. Ἄπαξ τε γούν ἐπὶ γῆς Θεὸς ἀνθρώποις ὡμίλησε σαρκὶ δηλαδὴ, καὶ ἄπαξ εἰς οὐρανοῦς ἄνθρωπος, καὶ οὐ λέγω νῦν τὸν θεάνθρωπον, ἀνεληλυθός. Παῦλος οὕτως σοὶ τὴν λόγον ἔντα παρίστησιν, ἐπόμενον τῷ προτέρῳ τὸ δεύτερον. Τοῦτο δ' ἐστὶ τῶν τε πραγμάτων ἀμοιβή, καὶ ἀντέκτισις, καὶ τῆς τοῦ προτέρου δόξης μετουσία καθ' ὅσον τε τῷ δευτέρῳ.

Καὶ μὴν ἢ τοῦτο πρὸς ὄψαν ἔρκεσεν, ἂν Ἱερουσαλήμ, καὶ κύκλιον μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ πεπληρω-

κείναι τὸ εὐαγγέλιον, καὶ οὐδεὶς ἐστὶ, ὃς μὴ τοῖς μέγιστοις τοῦτο συναριθμῆι. Ποῦ δόξης ἂν τάττειτο, ἐπειδὴν κάκεινο προσάδοιτο, μηδὲ τὸν οὐρανὸν ἄδοτον αὐτῷ μέναι, ἀλλὰ κάκεινον διερευνησάσθαι, καὶ τῶν δυνάμεων εἰσὼ γενέσθαι, καὶ ἀπορρήτοτέροις ἢ πάντες ἄνθρωποι τελεσθῆναι τοῖς μυστηρίοις ἐκεῖ, καὶ ἱεροφάντη χρῆσασθαι τῷ Θεῷ; Καὶ ταῦτα δὴ τοῦτον ἐπειθεῖν ἐπιθυμοῦν ἀναλύσεως, καὶ τοῦ συνεῖναι Χριστῷ. Καὶ ἀπὸ τούτων ἤρχετο τοῦ πρὸς τὴν ἐκείσε μεταστάσασιν ἐξωτός ἀποστολικὸν δυνάμει; τὸ πῶς, καὶ Παύλῳ πρέπον· καὶ χρῆν γὰρ ταύτῃ γε ἔχειν, καὶ τὸν τῶν οὐρανῶν γεγευμένον τὴν γῆν ἀποστρέφασθαι, καὶ σπεύδειν τῆς εἰρκτης ἀνεθέτα πρὸς βασιλεία μετακίττεισθαι, καὶ συγγίνεσθαι διὰ πάντων τῷ Βασιλεῖ καὶ συμβασιλεύειν.

Χωρὶς δὲ τούτων, καὶ μεσίτης ἄλλος ἡμῖν τὰ πρὸς τὸν Θεὸν δοκεῖ Παῦλος γενέσθαι. Καὶ γὰρ καὶ πρεσβεῖαν ἂν εἰποιμι τοῦτον ἀνάγειν πρὸς τὸν ἐκεῖ Βασιλέα, καὶ τὴν προσεπεισμένην εἰρήνην αὐθις κυροῦν, καὶ ἅπερ ἐκείνου χρηματίζοντος, ὅσα δὴ μὴ τῶν ἀπορρήτων λέγω, πρὸς ἄνθρώπους κατακομίζειν. Καὶ γὰρ ἔδει μετὰ τὸν πρῶτως ἡμῖν εὐαγγελισάμενον τὴν εἰρήνην, καὶ Παῦλον ἐκείνῳ κατ' ἔχοντος ἐπόμενον, καὶ πρὸς τοῦτο δὴ τῷ πράγματι ἦκειν, καὶ στήλην τῆς εἰρήνης ἐκείνης ἵστασθαι. Οὐ μὴν δὲ, ἀλλὰ καὶ δίκην ὕδατος μετεωρισθείς τε καὶ λεπυνοθεῖς αὐθις; οἶα περ ὑετὸς καταβρῦθι, τοῖς ὑπ' αὐτοῦ φυτευθεῖσιν ἀρδεῖαν παρέξων οὐράνιον. Καὶ τὸ μὲν δὴ τοῦδε τοῦ θαύματος μέγεθος οὕτω σεμνόν, ἢ μᾶλλον ὑπέρσεμον.

Ἦκει δὲ ἡμῖν ἐτέρωθεν Πέτρος, οὐ μετ' ἐλαττώων τῶν σεμνολογημάτων, ἀλλ' οὕτω περιφανῶν, ὡς πλὴν τῶν τοῦ συναποστόλου μηδὲν εἶναι πρὸς τὰ τοῦδε τὰ πάντων. Τί γὰρ ἂν εἰποις τὴν ἀντι τῆς ἀπλῆς τῶν οὐρανῶν Τριάδος, ἐκδηλότατα πρησσομένην ἐνταῦθα Τριάδα, τοῦτο μὲν τὴν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος τριττῆν ἐρώτησιν, εἰ φιλεῖ, τοῦτο δὲ, τὴν τρις γενομένην ὁμολογίαν τοῦ πράγματος, τοῦτο δὲ, τὴν τοσαύτης ἐπιτροπῆν τῆς τῶν προβάτων ἐπιστατίας; Ἄρ' οὐχὶ σαφέστατα πάντων, κἴν εἰς τρίτον οὐρανὸν φθάνειν τὸ Παύλου σεμνόν· οὐδὲ τὸ Πέτρου τοιοῦτον, ὅσον κάτω δὴ μένειν, ἀλλ' ὅσον συνανιέναι τε καὶ συνεξισούσθαι;

Ἦρτο μὲν γὰρ τρις ὁ Σωτῆρ, εἰ τῶν ἄλλων πλέον φιλεῖ· ὁ δ' οὕτω σφόδρα φιλῶν ἦν, καὶ οὕτως ἡξίου μηδὲ κεύσεω; ἐπὶ τούτῳ προσδέξασθαι, μὴ ὅτι γε τὸν εἰδότες τὰ πάντα, ἀλλ' οὐδ' ὅστισοῦν ἂν εἴη ἀπάντων, ὥστε καὶ πρὸς λύπην ἦδη κατέπιπτεν, εἰ οὕτω πικρὰ ἔρωτι θήσεται, ὥσπερ οὐκ ἄρκοῦν οὐδὲ τὸ δις ἐρωτῆσαι, πλὴν ἀλλ' οὐδέν τι μᾶλλον τὴν ὁμολογίαν ἐπέσχεν, εἰ καὶ ἐλείψητο. Καὶ γὰρ τὸ περὶ τὸν δεσπότην φίλτρον παντὸς κατεξανιστάμενον ἔφερε πάθος, καὶ ὁ Σωτῆρ αὐτίκα τῶν ὁμολογιῶν ἐκάστην τῇ τῆς ἡγεμονίας ἐπιτροπῇ βεβαιῶν φαίνεται, καὶ τὸ ἀξίωμα ἐνεῦθεν, ὅσον οὐκ ἄλλου, καὶ ἡ χάρις δεῖσθαι ἂν ἔχοι μηδεμιᾶ τῶν χαρίτων παραβαλεῖν ἀξιοῦν, καὶ τὰ τῆς τιμῆς ἐκτίπως ὑπερφυᾶ. Κἴν

A Evangelio; neque quisquam est, qui hoc præclarissimis rebus non annumeret. At quo in ordine gloriæ ponemus, quando et illud accessit, cœlum habuisse pervium, illudque perscrutatum esse, et in ipsa intima adyta admissum, majoribus illic et ineffabilioribus mysteriis initiatum fuisse, quam alios omnes homines, ipso Deo sacerum monstretore? Et hæc suadebant Paulo, ut cuperet *dissolvi et esse cum Christo*¹¹. Hinc etiam originem duxit amor ille migrandi in cœlum. Apostolica vere hæc affectio, et Paulo consentanea. Necessè erat hærerè in terra, et qui cœlum jam gustaverat, terra contenta, properare, ut e custodia emissus, ad regales sedes transferretur, Regi semper adesset, et una cum illo regnaret.

B Præterea Paulus in iis quæ ad Deum sunt, alter nobis mediator factus videtur. Nam et legatione fungitur ad cœlestem illum Regem, et pacem prius pactam iterum confirmat, et responsa ejus (exceptis prorsus arcais, quæ nemini fas eloqui) ad homines defert. Oportebat enim, ut post primum, qui nobis pacem annuntiavit, Paulus vestigia ejus legens in hanc muneris partem veniret, ac columnam pacis illius erigeret; quin ut et instar aquæ in sublimè evehctus et extenuatus, iterum, tanquam pluvia, descenderet his quæ plantaverat, cœlestem daturus irrigationem. Et hujus quidem miraculi magnitudo circa Paulum tantopere veneranda est, vel potius omnem venerationem transcendit.

C Ex altera parte adest nobis Petrus, non cum minoribus præconiis et recte factis, imo adeo elatis et illustribus, ut exceptis coapostoli Pauli gestis, comparatione eorum cætera omnium aliorum pro nihilo reputentur. Annon simplicis in cœlo Trinitatis tres subsistentias manifestissime hic expressas cernis, partim per triplicem Christi interrogationem, num diligeret, partim ob triplicem confessionem rei, partim ob ter commissam ovium præfecturam? Annon clarissimum, licet in tertium cœlum pervenisse Pauli decus sit, Petro itidem hoc convenire, ut non in terris hæreat, sed quasi cum illo in cœlum introeat, eique coæquetur?

D Interrogavit ter Salvator, num cæteris plus diligeret. At ille vehementer diligebat, et sic interrogatione ne opus quidem esse censabat, non tantum apud eum, qui omnia novet, sed et apud quoscunque alios; ita ut etiam in tristitiam incidere, ob toties repetitam interrogationem, quasi his interrogasse non sufficeret. Neque tamen tristitia confessionem cohibuit; nam amor erga Dominum quamlibet in contrarium exortam affectionem ferrebat: et Salvator quamlibet confessionem prælocuturæ commissione statim confirmat. Ex quo ea dignitas Petro venit, qualis nulli alteri, et consultissimum fuerit, hanc gratiam et honorem istum excellentissimum, cum nullo alio comparare velle.

¹¹ Philipp. 1, 23.

Et licet Paulus ad Christum in caelum ascenderit, ut disceret, quæ discere et alios docere decet; at tamen Petrus eundem jam caelo delapsus praesentem habebat, et quæ facienda essent, et quæ non, exponentem, sibi quæ ovium praefecturam tradentem, coram audiebat.

Et cur ego hoc patior? Etenim veritas ubique recte praedicatur et quodcumque horum in manus ad inquisitionem sumo, majus mihi altero, et hoc non hoc exiguo intervallo, apparet. Quid igitur hic dicendum? An id, quod jam passim in hujus orationia decursu dictum est, apostolis omnia esse paria? et hoc eo magis, quod utrumque extremum et majus et minus habere videatur, quæ est apertissima æqualitas. Quemadmodum si duobus pentathlis seu luctatoribus par lucta existat, quorum alter citius alterum admirabitur, quam superet, ita ut neque vincendo possit de adversario gloriari, neque etiam vinci velit, quod metuat ne adversario sese jaclandi et magnifice efferendi occasionem præbeat. Ita se habent res Pauli, ita et Petri. Et hic iterum orationi mora injicitur, nec ulterius progredi permittitur.

Salvatorem de amore Petri ex ignorantia interrogasse, nemo, nisi insanus, affirmaverit; sed quod hoc fecerit aliis in exemplum, et ne, qui supremus omnium est, injuste videretur cum qui paulo ante ceciderat, vicarium suo loco constituere, et praefectura in omnes donare, etiam alii ante nos docuerunt. Nec quod negaverit, considerandum est. Sed quod et ante et post negationem tam generoso pectore fuerit, ut cum Domino simul in mortem ire optarit, quodque ad se reversus mox anare severit. Videatur Deus omnibus illis qui nunc ex peccatorum cæno ad pietatem vel virtutem veniunt, aut revertunt, atque adeo mihi, et tibi poenitenti, poenitentiam Petri, qui primus erat, pro exemplari ad imitationem proposuisse, et tanquam fortem et validum cadere permisisse, ut sicut in aliis, ita et in poenitentia crepido et fundamentum esset.

Nun vero illos qui in uno virtutis genere excellerunt, ut Abraham in hospitalitate, Josephum in studio temperantiae, et in mansuetudine Moysen, et alium in alio virtutis genere admirabimur et commendabimus; eum vero, qui poenitentiae, matris omnium virtutum, dux et auspex est, quasi nihil præclare fecerit, silentio transmittimus? Hoc certe hominum valde insipientium fuerit. Et si æqualitatem statuimus; at non dicimus, quod singuli sint caput omnium, quod merito posuimus et asseruimus. Alia quidem, quæ hic objicientur tacitus prætereo, excepto illo, quod alicui hæc apologia supervacua videri posset. Quid enim, dixerit forte quis, plura dicere oportet? Annon sufficit omnis contradictionis expers, Dominica sententia, quæ Petro primas in omnes concessit? Viximus de his iterum disseramus.

⁸⁵ Joan. xxi, 17.

Α εἰς οὐρανοὺς πρὸς Χριστὸν Παῦλος ἀνῆλθ', παρ' ἐκείνου μαθησομένο· ἃ δεῖ μαθεῖν καὶ τοὺς ἄλλους διδάξαι, καὶ Πέτρος κατιόντα πρὸς αὐτὸν ἔχων ἐκείνον, καὶ τὰ τε ποιητέα παιδοτριβοῦντα καὶ μὴ, καὶ τὴν τῶν προβάτων ἔγχειρίζοντα προτασίαν.

Καὶ τί τοῦτ' ἐγὼ πείσχω; Καὶ γὰρ εὐ ἔχει πανταχοῦ τὰς ἀληθείας εἰπεῖν, ὁπότερον τούτων ἀνὰ γειρας πρὸς ἐξέτασιν φέρω, μείζον μοι θατέρου καὶ τοῦτ' οὐχὶ μικρὸν φαίνεται. Τί ποτε οὐν ἐστὶν ἐν ταυθοῖ λέγειν; ἢ ὁ καὶ πανταχοῦ τοῦ λόγου πολλῆς, ὡς ἴσα τοῖς ἀποστόλοις τὰ πάντα; καὶ τὸ τοῦ μᾶλλον, ἐκ τοῦ τὰ ἐκατέρου τῶν τοῦ λοιποῦ, καὶ τὸ μείζον καὶ τὸ ἑλαττον ἔχειν δοκεῖν· καὶ ἴσως; αὕτη δὴ σαφέστατα πασῶν ἔχουσα. Καθάπερ οὖν ἐν πεντάθλων ἰσοπαλῆς τις ἀντικατάστασις, ὡς θάπτω θαυμάσειεν ἕκαστος ἂν ἕκαστερον ἢ ὑπέραχοι, οὕτε τῶ νικῆσαι δυναθεῖς ἂν κατὰ τοῦ ἀνταγωνιστοῦ ἀμύνασθαι, οὐτ' αὐτῶ ἠτήθηναί τὴν ἐξ ἐκείνου δέσας ὑψηγορίαν. Τοιοῦτον τὸ τοῦ Παύλου, τοιοῦτον τὸ τοῦ Πέτρου· τοῦτ' ὅ γε μὴν καὶ εἰ κατέχειν τῆς βούλεται καὶ οὐκ ἐξ πω τὸν λόγον προσηπτερω βαδίζεν.

Ὁ μὲν δὴ Σωτήρ ὅτι μὲν οὐκ ἀγνωῶν ἤρῳτα τὸ Πέτρου φίλτρον, οὐδ' ἂν εἰς ἀρνήσαιτο, εἰ μὴ μαίνοσθαι βούλοιο. Ὅτι δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῦτο παρῆσσι φιλοτιμούμενος, καὶ τοῦ μὴ δόξαι τοὺς ἄλλους ὑπερβαῖ, οὐ σὺν δίκῃ, τὸν μικρῶ πρόσθεν πεσόντο χειροτονεῖν ἀνθ' αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀπάντων ἔγχειρίζειν ἐπιστασίαν, ἐξέθεντο καὶ πρὸ ἡμῶν ἔεροι. Καὶ γὰρ οὐχ ὅτι γε ἤρῳησατο, δεῖ σκοπεῖν, ἀλλ' εἰ μὴ τὰ πρὸ τούτου καὶ μετὰ τοῦτο τοιοῦτος ἦν, ὅσος καὶ ὑπὲρ τοῦ δεσποτίου πρὸς θανάτου ὀμόσει χωρεῖν, καὶ εἰ μὴ παραχρημα γενόμενος ἐκείνου πικρῶς ἔκλαυσε. Καὶ μὴ μοι δυσχεράνης τῶ πράγματι, ὡ τὸν λόγον ἀκούων, εἰ τίς ποτε νῦν πρὸς εὐσέθειαν ἢ ἀρετὴν ἔρχῃ ἢ ἐπανέρχῃ, εἰ τὴν ἐπὶ τὴν καὶ τὴν καὶ παντὸς οὐτινοσοῦν σωτηρίαν ἐκ μετανοίας, ἐπὶ πρώτῳ διεχειρίσειεν ἢ πρόνοια Πέτρου, καὶ τὸν οὕτω στερεῶν ἀφῆκε πεσεῖν, κάκεινον κρηπίδα καὶ θεμέλιον ὡς ἐν τοῖς ἄλλοις, καὶ τῆς ἡμετέρας καταβάλετο μετανοίας.

Ὅσοι γὰρ τοὺς ἐνόσι γε τοῦ τῆς ἀρετῆς μέτρος κατέρξαντας ὡς Ἀβραάμ εἰπεῖν ἐπὶ φιλοξενίᾳ, καὶ Ἰωσήφ ἐπὶ σωφροσύνῃ, ἐπὶ πραότητι Μωϋσῆν, καὶ ἄφ' ἑτέρῳ ἑτερον θαυμασόμεθα· τὸν δὲ μητρὸς τῶν ἀπαρτῶν ἀρετῶν ὀρχηγέτην Πέτρον λέγω τῆς μετανοίας, ὡς οὐδὲν τῶν γενναίων κατωρθώκοτα παραδραμούμεθα; Πολὺ μὲν τοῦτ' ἂν ἀνδρῶν ἦν ἀγνωμόνων. Καὶ εἰ τῶν ἴσων ἠξιοῦμεν· ἀλλὰ μὴ κεφάλαιον ἀπάντων, ὁ δὲ καὶ εἰκόσις ἐτιθέμεθα, καὶ σιγῆν μοι τᾶλλα δοκῶ τῶν ἐνταῦθα λεχθησομένων. Πρὶν περιττὴν τιμὴν δόξαι τὴν ὑπὲρ τούτων ἀπολογίαν· εἰ γὰρ φῆσαι τις ἴσω; πλεῖον δεῖ λέγειν· οὐκ ἀπόχρη δὲ τῇ δεσποτικῇ κρίσει προσεῖναι τὸ ἀναντιβῆτον, ἢ καὶ Πέτρῳ τὰ πρώτα τῶν ἄλλων ἐνεῖμεν; Ἄλλ' ἐκεῖνο καὶ αὐτὸς δὴ λέγωμεν.

Ὁ μὲν Σωτῆρ, οὗ χάριν εἰρη-αἰ, τὸν Πέτρον ἠρώτα. Ὁ δὲ καίτοι τῶν συναποστόλων πρῶτον, οὐ πρὸς τὸ σύστημα ἐκείνων ἀπείδεν, οὐκ ἐνενόησεν ὡς ἐκείνων τις φιλεῖσθαι ματυρούμενος ἦν· οὐ πρὸς χάριν αὐτοῖς ἐσκέψατο τὴν ἀπόκρισιν δοῦναι. Οὐκ εἰ μὴδὲν ἄλλο, τὸ γὰρ μὴ δόξαν ἀμαθίας καὶ αὐθαδείας ἀπενέγκασθαι ἠύλαβήθη, ἀλλ' οὕτως ὑπὲρ τῆς τοῦ πράγματος ἀληθείας, πάντων τούτων ὑψηλότερα προήχθη φρονήσας, ὥστε καὶ τὴν ἐρώτησιν τοσάκις ἐκύρωσεν, ὡσάκις τὸν Δεσπότην πυθανόμενον ἤκουεν. ἤκουε μὲν γὰρ, εἰ φιλεῖ· διεταίετο δὲ, ὡς φιλεῖ, καὶ ἀντήκουε ποιμαίνειν τὰ πρόβατα· καὶ οὐτ' ἂν ὁ Σωτῆρ ἐπυθάνετο, εἰ μὴ τοῦτο τὸν Πέτρον ἀποκριθόσμενον ἤδει, ὥσπερ οὐδὲ τῷ Ἀβραάμ ἂν ἐπέταξε τὸν υἱὸν θύειν, εἰ γὰρ μὴ πρὸς τὸ ἔργον ἐμελλεν ἔτοιμος εἶναι. Ὁ τε Πέτρος, εἰ μὴδὲ μὴ συνειδώς ἦν ἑαυτῷ, μὴδ' ἔν πόρῳ τῶν ὄντων λέγοντι, οὐδ' ἂν ἀπεθάρρηκε ταῦτα λέγειν τῷ γὰρ πάντα γινώσκοντι. Καὶ αὐτὸς ὁ Σωτῆρ, μὴ Πέτρον εἰδώς τάληθῆ λέγοντα, οὐκ ἂν τὴν τῶν προβάτων παρέδωκε προστασίαν. Οὕτω πάντα δι' ἀλλήλων τε δεικνύται, καὶ ἀλλήλους προσμαρτυρεῖ. Ἄμα γάρ τινι προκειμένον γέγονε τούτων ἕν θεωρῆσαι, καὶ τὰ λοιπὰ συνθεωρεῖσθαι παρέστηκε καὶ τούτων δίχα τοῦ καὶ τάλλα συνεῖναι, θαυμάζειν πάρεστιν οὐδὲ ἔν.

Ὁὐκ ἄχαρι δὲ κάκεινο τοῦ πράγματος συνιδεῖν· καὶ γὰρ ἐπὶ πολλαῖς ἄλλαις ταῖς πρόσθεν ὑπὲρ τῆς ὁμολογίας ἀμοιβαῖς, καὶ τοῦτο δὴ προσετέθη, μικρῶν μὲν οὐδ' ἐκείνων, ταύτης δὲ καὶ τῆς δὴποτε βούλει μείζονος, καὶ ὑπεραιρούσης τῷ ἀξιώματι. Πρὸς δὲ τούτῳ καὶ πολλοῦ Πέτρος ἐτιμᾶτο καὶ πλείστης ἐπιστροφῆς ἄξιον ἦγεν, Ἰσος αὐτὸς ἑαυτῷ πανταχοῦ δεικνύσθαι, καὶ πρὸς πᾶσαν ἐρώτησιν τὰ κράτιστα ἀποκρίνεσθαι, καὶ ἄπερ οὐτ' ἂν αὐτὸς ἄλλα φρονῶν λέγοι καὶ τὸν διδάσκαλον, οἷς ἔλεγεν εὐθὺς συντιθέμενον εἶχεν. Εἰ γὰρ μεταξὺ τι συνέθη παθεῖν, ἀλλ' ἦν αὐτοῖς, ὁ πάλαι Πέτρος ἰδεῖν. Δι' αὐτὸ καὶ ταύτης ὑπὲρ ἅπαντας τῆς τιμῆς ἤξιώθη. Τίνων ἡγεμόνων οὐχὶ σεμνότερος, τίνων βασιλέων οὐ τιμιώτερος; μόνος ὢν Ἰσμεν ἀντὶ Χριστοῦ καὶ παρὰ Χριστοῦ ποιμῆν καὶ διδάσκαλος τῶν ἀπανταχοῦ γῆς ἔθνῶν ἡρημένος, καὶ τετρηκῶς εἰς πᾶν τὸ ἀξίωμα.

Ἔστι μὲν οὖν ῥᾶστον πᾶσιν ἐντεῦθεν ὀρωμένοις ἰδεῖν, ὡς ταῖς ἀποστόλοις αἱ λαμπρότητες ἴσαι. Ἔμοι δὲ κάκεινο τοῦ Πέτρου προσθεῖναι δοκεῖ, πρὸς τρίτον καὶ αὐτὸ τὸν οὐρανὸν ἀνατεῖνον. Τί δὴ ποτ' οὖν εἰπεῖν βούλομαι; τὴν καθειμένην οὐρανὸθεν ὀδόνην, ἣν ἀρχαῖς τέτταρσι θεῖς; πρὸς αὐτὸν καθιμήσατο τὴν πάντα δὴ φέρυσαν, ὅσα πνοῆς ἀλόγου μετέχει, καὶ τὴν ἐκεῖθεν ἀφιερμένην φωνήν, ὡς ἀνίστασθαι τοῦτον δεῖ καὶ θύσαντα τῶν ὀρωμένων μεταλαθεῖν, καὶ Πέτρον ἀπαγορεύοντα περιενέγκασθαι τῶν τοιούτων ὡς ἀκαθάρτων, καὶ τὴν φωνὴν οὐχ ἄπαξ, ἀλλὰ δις ἔδῃ καὶ τρις ἐπὶ τὸ ἴσον δεῖπνον

Salvator eam ob causam, quam exposui, Petrum interrogabat. Ille autem, quamvis coepostolis presentibus, non ad eorum cœtum respexit; nec cogitavit, num quis eorum amorem suum testaturus esset; nec ad eorum gratiam responsum suum attemperavit; nec, si nihil aliud, imprudentiæ et arrogantiam notam incurrere timuit; sed sic a rei veritate omnibus his sublimiora sapere inductus est, ut et interrogationem toties firmaret, quoties Dominum interrogantem audiebat. Rogabatur enim, num diligeret, et ille se diligere assererat. Repositum est: *Pasce oves meas*. Nec Salvator interrogaturus erat, nisi hoc Petrum responsurum scivisset: quemadmodum nec Abrahamo mandasset filium immolare, nisi eum ad id præstandum paratum novisset: et Petrus nisi conscius sibi fuisset se nihil a vero abhorrens responsurum, non ausus fuisset hæc omnia scienti respondere. Iterum Salvator, nisi scivisset Petrum vera dicere, haud ei ovium præfecturam commisisset. Ita omnia per se mutuo demonstrantur, et sibi mutuo testimonium reddunt: nam simul ac quis aliquid horum contempleri ingreditur, reliqua etiam ad considerationem sese offerunt; et nisi quis alia intelligat, neque unum pro dignitate admirari poterit.

Non injucundum porro erit et illud perpendere: etenim multis aliis quæ præcesserant, confessionis retributionibus hoc non est adjectum, quamvis nec ipsæ exiguæ essent; at huic quacunque alia, si velis, majori et dignitate eminentiori, hæc merces adjuncta est. Ad hæc Petrus valde honorabatur, et cum plurima cura vitam agebat, ubique sibi semper similis; et ad omnem interrogationem aptissima quæque reddere promptus, et quæ ipse nequaquam diceret, si aliter saperet. Quapropter etiam magistrum his quæ dicebat, statim assentientem habebat. Si quid interea patiendum occurrebat, iterum in eodem, quo antea, statu Petrum videre erat. Propter quæ hoc etiam honore super omnes alios affectus est. Nam quibus principibus non est venerabilior, quibus regibus non augustior? solus, quem sciamus, loco Christi, et a Christo pastor et doctor omnium gentium ubique terrarum constitutus est, quam dignitatem in perpetuum servat.

Ex his igitur facile videre est, quomodo apostolorum decora et ornamenta sint paria. Ego tamen hoc etiam de Petro apponam, quia et ipsum ad tertium cœlum tendit. Quid igitur illud, quod dicere institui? cœlitus demissum linteum, quod quatuor initiis Deus ad illum demisit, in quo erant omnis generis animantia rationis expertia; adjuncta hac voce, ut surgeret, occideret, manducaret; Petrumque hæc tanquam immunda tangere renuisse, cœlesti voce jam non semel, sed bis et ter eum ad idem epulum invitante. Scitis quid hæc visio sibi velit; nam qui vidit, exposuit. Dixi, hoc etiam ad

²⁴ Joan. xxi, 17.

tertium cœlum spectare; id inde liquet: nam quod tibi semel tertium cœlum imperit, hoc etiam tribuit revelatio et vox inde descendens, ter clare ad aures delapsa, ut sic utrumque et Petri et Pauli miraculum Triade seu Trinitate honoretur, hoc quidem trino seu tertio cœlo, illud vero, cœlesti voce ter repetita. Quomodo igitur non est utrinque æqualitas? Nam si Petri quoque miraculum Triade glorificari oportebat, glorificatum est; si divinis vocibus, neque istæ defuerunt. Hinc, quæ ipse hic velut in unibratdi tabella depicta vidit, egregie postea ad rem contulit. Et universum orbem prædicatione sua intus esse fecit. Multum illustrat Petrum hæc revelatio, non minus autem illustratur rebus, ad quas hæc visio impellebatur. Hæc de hac visione dixerim, non pro præstantia rei, sed pro viribus meis.

Illud minime silerem, quomodo retrus in monte Thabor revelatam in Christo divinitatem spectaverit, et Patris vocem audiverit, nisi viderem quoque alios eodem beneficio decoratos esse. Si cui tamen videtur, addamus et hoc, nam et ibi Petrus primas tenuit. Gloriæ hujus etiam alii participes facti sunt, videndum, an non et istud prioribus simile sit. Et quidem apostolorum æqualitas in omnibus elucet, et ut in optima democratia illud: Nihil plus. Hic insuper invenias illa a lancibus petita vocabula: æqualiter vergens, et pari pondere constans. Ego vero alterum horum admiror, sicut et alterum; ambos autem plus quam ullum alium.

Sed jam ad ulteriora orationem transferamus. Pronam enim et facilem viam beati mihi nunc aperuerunt: nec obscura est apostolorum præcellentia. Quæcumque enim rebus in humanis præcellentia excogitari et memoriæ succurrere possunt, illa et simul sumpta et sigillatim ita illis conveniunt, ut nullis aliis, imo ut nec ipsis, de quibus primario affirmantur. Hoc sic ostendimus. Reges ad summam potestatem inter homines effecti censentur, quod multis gentibus et civitatibus imperent, quod exercitibus stipati sint, quod divitiis abundant, quodque, quidquid præclari honoris est, id ad se trahant. Cæterum nihil horum est, quod apostolis non etiam competat, magisque quam regibus, et quidem infinito intervallo. Imperant namque et lubentibus quidem, quotquot per totum terrarum orbem sol aspicit. Ait enim: « Constitues eos principes super omnem terram ²⁵. » Totque sunt eorum exercitus, quot Christi: quorum divitiæ ipse etiam Christus, quem omnibus, quæ possidebant, emerunt, et illi qui quotidie per illos salutem consequerentur vel consecuturi erant. Honoribus vero, etiam secluso throno seclusaque cum Do-

A προτροπομένην. Ἴστα, τί δήποτε τὰ τῆς δόξης βούλεται· ὁ γὰρ ἰδὼν ἐξηγήσατο. Ἐβραῖά τε πρὸς τρίτον οὐρανὸν ἀνιστίναι καὶ τοῦτο, καὶ αὐτῶν καταφανές. Ὁ γὰρ ἀπὲξ ὁ τρίτος σοὶ δίδωσι οὐρανὸς, τοῦτο ἡ ἐκείῳ ἀποκαλύψαι καὶ φωνή. Τῆς ἐνεχθεία σαφῶς ἀκούσαι, καὶ τὸ γε ἐκότερον τῶν Πέτρου καὶ Παύλου θαυμάτων Τριάδι τιμηθῆναι. Τοῦτο μὲν οὐρανῶν, ἐκείνο δὲ θείας φωνῆς, πόθεν οὐκ ἴσον; Ἔστε γὰρ εἶδε Τριάδι καὶ τὸ τοῦ Πέτρου δοξασθῆναι, δεδῶξασται, εἴτε θείων ἀκούσαι φωνῶν, οὐδὲ τούτων ἀμοιροῦν φαίνεται. Ἐνεσθῆναι καὶ ἄπερ οὗτος ὡς ἐπὶ σκιαγραφία; εἶδεν, ἐπὶ τῶν ἔργων αὐτῶν περιφανῶς ἐξενήνοχε, καὶ πᾶσαν ἐπὶ τὴν οἰκουμένην ἐποίησατο τῷ κηρύγματι· ἐνώσκει μὲν γὰρ αὐτῷ καὶ τὰ τῆς ἀποκαλύψεως. Οὐδὲν ἐξ ἥττον καὶ τὰ πράγματα πρὸς ἄπερ ἐνήγεν αὐτῷ τὰ τῆς ὕψους. Τοῦτο μὲν οὖν εἶπον, εἰ καὶ μὴ ὅσον ἐστίν, οἷός τ' ἐγενόμεν ἐνδείξασθαι.

Κάκεινδ' γε μὴν ἤκιστα ἂν ἐκτύπηται, ὡς παραγυμνουμένην Πέτρος εἶδεν ἐν Χριστῷ κατὰ τὸ θεῶν τὴν θεότητα, καὶ τῆς φωνῆς τοῦ Πατρός ἤκουσεν, εἰ μὴ καὶ ἄλλους ἐώρων τοῖς αὐτοῖς ἐκλαμπρυνομένους· εἰ δὲ τῷ δοκεῖ, καὶ τοῦτο λέλεχθαι, καὶ γὰρ ἐπὶ Πέτρῳ γούν κάκει πρώτῳ γεννημένῳ. Μετασχέιν ἐξεγένετο καὶ τοῖς ἄλλοις τῆς δόξης, σκοπεῖν χρεῖον, εἰ μὴ καὶ τοῦτο τοῖς πρώτοις ἐφάμιλλον. Ἡ μὲν δὲ τῶν ἀποστόλων ἰσότης ἐν ἅπασιν, καὶ ὡς ἐν ἀρίστη δημοκρατίᾳ, τὸ μὴ δὲν πλεόν. Καὶ ταῦτα δὴ τὰ ἐκ πλαστῶν ὀνομάτων, ἰσθρόπῳ τε καὶ ἰσοστάσιον, οὕτω δεδεικται δὲ πᾶντων. Ἐγγὺ δὲ τούτων μὲν ἐκότερον θαυμάζω, οἷα καὶ τῶν λοιπῶν· ἄμφω γε μὴν, ὡς οὐκ ἄλιον.

Ἄλλὰ γὰρ, ὡς ἐν τοιούτοις, καὶ πρὸς τὰ βιβλιοσύμενα τὸν λόγον μεταγόντι, καὶ γὰρ ὑπῆσαν μὴ καὶ εὐήλατον οἱ μακάριοι νῦν τὴν ἔδδν ἀνεπέτασαν, οὐκ ἂν ἀφανὲς εἴη τὸ τῶν ἀποστόλων ὑπέροισμον. Ὅσα γὰρ ἂν τις αὐτοῦ τῶν ἐν ἀνθρώποις σεμνῶν ὀνομάσειεν ἐπελθόντα τῇ μνήμῃ, καὶ ὀμοῦ καὶ καθ' ἕκαστον ἐφαρμύσειεν ἂν αὐτοῖς, ὡς οὐτ' ἄλλοις οὐδέστιν, οὐτ' αὐτοῖς ἐκείνοις, οἷς προηγουμένως ἐτίθη, καὶ σκοπῶμεν ὡδί. Βασιλεῖς τῆς μεγίστης πᾶσῶν ἐξουσίας ἐν ἀνθρώποις ἐπέδησαν, ὅτι δὴ πᾶσι τῶν ἐθνῶν καὶ πόλεων ἄρχουσι καὶ στρατοπέδα προβέβληνται, καὶ εἰς ὑπεροχὴν πλοῦτον περιέκονται, καὶ τὰς δευτέρας μετὰ τὸ κρεῖττον τιμὰς εἰς ἑαυτοῦς ἔλκουσιν, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἀποστόλοις οὕτω, ὅτι μὴ τούτων, καὶ πέρα πάντ' βασιλείας, καὶ ἀπέριπν τῷ μέσῳ διαρτεῖν μᾶλλον ἔχοντα. Ἀρχούσι τε γὰρ ἐκουσίῳ πάσης ὅσῃν ἥλιος ἐφορᾷ. « Καταστήσεις, γὰρ φησιν, αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· » καὶ στρατοπέδα τούτοις ὅσα δὴ καὶ Χριστοῦ, καὶ πλοῦτος αὐτὸς ὁ Χριστὸς, ὃν πάντων, ὧν εἶχον, ἐπρίαντο, καὶ οἱ δι' αὐτῶν καθεκάστην σωζόμενοι τε καὶ σωθησόμενοι. Τιμὰς δὲ χωρὶς τῶν παρ' ἡμῶν, τῷ τῶν ὁρθῶν ἀναμνησθέντι καὶ τῆς ἐπι-

²⁵ Psal. xlv, 17.

γελένης ἅμα τῷ Δεσπότη καθέδρα, τίνι πλείους ἂν
δύξουσιν ἢ μείζους προσέλαι ;

Στρατηγὸι μετὰ τούτους, καὶ ὅσα τῶν ἡγεμονικῶν ὀνομάτων τὰ μεγάλα χειρίζουσι, πολέμων οικονομίας δὴ λέγω, καὶ στρατοπέδων καταλόγους τε καὶ συντάξεις, ἔτι τε μάχης ἀγῶνας παντοδαπούς, καὶ πόλεων πολιορκίας τε καὶ ἀλώσεις, καὶ ὅσα περὶ νίκας καὶ τρόπαια καὶ τὴν ἄλλην ἐξετάζεται λείαν. Οὐκοῦν, οὐδεὶς τῶν ἀποστόλων παρόντων στρατηγῶν κομπάσει. Οὐ γὰρ περὶ μικρῶν, οὐδὲ πρὸς ὀλίγους, ἢ μετ' ὀλίγων, ἢ ἐπ' ὀλίγον αὐτοῖς ὁ πόλεμος, ἀλλὰ περὶ βασιλείας ἀθανάτου τῶν οὐρανῶν, καὶ πρὸς πάσας τὰς τοῦ σκότους ἀρχάς, καὶ μεθ' ὅσων ὁ κόσμος ἀνθρώπων φέρει καὶ ἐφ' ὅσον ἂν προκράϊνοι τὰ τῆς γενέσεως. Οὐ γὰρ ἀδύλον, ὅτι καὶ νῦν στρατηγούσιν

Οὐκ ἄτιμον μετὰ τούτους ὄρω χρῆμα τὸν στρατιώτην. Καὶ γὰρ ἔκτοπον οὗτος θέαμα σὺν ὅπλοις ἐρώμενος, καὶ τοῖς ἐχθροῖς εἰς χεῖρας ἰών. Καὶ οὗτο δὲ τίς οὐκ ἂν δοίη τοῖς ἀποστόλοις ; Οὐ γὰρ ὅπως τοῖς ἄλλοις πρὸς τὸν πνευματικὸν παραδοθῶντες πόλεμον, αὐτοὶ γε ἡμέλουν, ἀλλὰ καὶ καθ' αὐτοῦ παρετάττοντο. Ἐδεδόκεισαν γὰρ, ὡς αὐτῶν ἔστι λεγόντων ἀκούειν, μήπως ἄλλοις κηρύξαντες, αὐτοὶ τῷ δι' ἐκείνους θάρρει ψευδοθέντες, ἀδόκιμοι γένωνται. Καὶ μὴν καὶ ἀριστεύς στρατιώτου περιφανέστερος. Τί γὰρ τούτου μᾶλλον ἂν τις ἀγάσαιο, φάλαγγα τῶν ἐναντίων ῥήγνυόντος, καὶ τροπὴν αὐτῶν ποιουμένου, καὶ νικῶντος, τοῖς ὅλοις καὶ οἰκείοις αὐτὸ τοῦτο διδόντος, καὶ γέρας λαμβάνοντος ; Εἰ δὲ καὶ τοῦτο τοῖς ἀποστόλων καλέσει τις, ἀληθέστατα πάντων κεκληκῶς ἔσται. Τὰς γε μὴν ἀριστείας, ἃς κατὰ δαιμόνων ἠρίστευσαν, καὶ τῶν ἐπάθλων τὸ πλῆθος, ὅτι περ ἐκδηλότατα, καὶ ἄλλοις ὡς ἂν τοῖς ἀποστόλοις χαρίζοντο, παρήμι καταλέγειν. Ταύτης τῆς μοίρας καὶ Ὀλυμπιονίκης ἀθλῶ τιμώμενος, καὶ οἱ ἀπόστολοι κατὰ πάντων ἀνταγωνιστῶν στεφανούμενοι ἔτρεχον γὰρ ὡς οὐκ ἀδύλως ἐπέκτευσον ὡς οὐκ ἀέρα διακενῆς παίωντες.

Πρώτους τῶν παρ' αὐταῖς ἄγουσιν αἱ πολιτεῖαι τοὺς νομοθέτας, οἳ δὴ τὰ πρακτέα καὶ μὴ ταύταις ὑφηγουμένους, καὶ τίσι τοὺς ἀγαθοῦς τε καὶ χρησίμους στεφανωτέον, καὶ τοὺς τάναντία τούτων δὴ κολαστέον. Ἀλλὰ κἂν ἐγὼ μὴ λέγω τοῦτ' ἐπεφύκειναι τοὺς ἀποστόλους, πάντες οἶδ' ὅτι βοήσετε καὶ προθήσετε τὰς ἐπιστολάς καὶ προβαλεῖσθε τοὺς ἐν αὐταῖς νόμους, ἢ μᾶλλον ὅλας αὐτὰς νόμους εἶναι διατενεῖσθε δι' ὧν οὐχὶ τήνδε τὴν πόλιν ἢ τήνδε καλῶς ἔστιν οἰκεῖσθαι, τὴν δ' οἰκουμένην πᾶσαν ὁμοῦ.

Δικασταῖς οἰκεῖον ἐκάστῃ νέμειν τὰ πρόσφορα. Τί δέ ; Ἀπροσφύεις πρὸς γε τοῦτο τοὺς ἀποστόλους ἤκοντας ἔστιν ἰδεῖν ; Πολλοῦ καὶ δεῖ κἂν γὰρ τᾶλλα εἰς αὐτῶν σιγῇ παραδράμη, τό γε κρινεῖν ἐπὶ ὁρόνων τὰς φυλάς Ἰσραὴλ ἐξαρκεῖ τὴν δικαστικὴν ζουσίαν σοφωτάτων δηλώσει.

mino promissa sessione, quis pluribus et majoribus cumulatius fuit ?

Post reges sequuntur belli duces, et quotquot illustria praefectorum militarium nomina et munia gerunt, bellorum administratio, inquam, exercituum catalogi et ordines, varia pugnatum certamina, urbium obsidiones et occupationes, et ea quae ad victorias, ad tropaea et ad caeteram praedam pertinent. At enim praesentibus apostolis nemo de re bellica facile se jactaverit : non enim fuit illis bellum de rebus exiguis, neque contra paucos, neque cum paucis, neque paucis tempore, sed de immortali caelorum regno, et adversus omnes tenebrarum potestates, et cum tot, quot mundus homines progenerat, et quousque generatio hominum durat. Non enim obscurum est, eos etiam nunc militare.

Post hos sequitur miles, haud ignobile et inhonorum nomen : insigne enim spectaculum est videre armatum militem in hostes recta tendentem. Et quis hanc laudem apostolis non concesserit ? Non enim alios in bellum spirituale acuebant, ipsi vero otia habentur, sed et seipsos hostibus objiciebant. Timebant namque, ut ipsimet testantur, ne aliis praedicantes ipsi, proprio robore falsi, efficerentur improbi. Atqui milite illustrior est, qui facinus omnium praeclarissimum edidit : quem enim quis magis suspiciat isto, qui phalangem hostilem perumpit eamque in fugam vertit, victoriam obtinet, eamque tam universis, quam familiaribus communicat, accepto munere honorario ? Si quis hoc itidem nomine apostolos indigitare volet, is convenientissimum nomen imponet. Eximia enim facta, quae contra demones patrarunt, et praemiorum multitudinem, tanquam res notissimas, et ut aliis apostolis eadem impertierint, praetermitto commemorare. Hujus sortis est quoque Olympionices praemio affectus, apostoli quoque coronam ab omnibus suis adversariis reportarunt ; currebant enim non ut in incertum ; pugnabant, non quasi aerem incassum verberantes.

Primas tenent in rebus publicis legislatores, quippe qui facienda et fugienda praescribant, doceantque, quibus laureis boni et utiles decorandi, et quibus suppliciis his contraria facitantes afflicti sint. Si ego affirmem apostolos non fuisse tales, omnes, satis novi, exclamabit, et prolatis epistolis, leges, quas continent, deprometis, vel potius ipsas integras epistolas, nil aliud nisi leges esse, contendetis, quibus non haec vel illa civitas, sed universus orbis legitime administratur et gubernatur.

Familia est iudicibus, ut unicuique id quod conducibile est, reddant. Quid ergo ? Num ad hoc ineptos accedere iudicabimus apostolos ? Et licet quis alia silentio praetercat, attamen quod sedentes super thronos iudicaturi sunt duodecim tribus Israel, id satis est ad eorum, tanquam sapientissimum, iudicariam potestatem declarandam.

Si vis quoque legatum, qui dissidia componat, necesse est ut legationi apostolorum præcellentiam inter omnes largiaris, quæ Deum hominibus reconciliavit; nam in cælum ascendentes, nescio, num in corpore an extra corpus, ut ipsi loquuntur, inde pacem afferebant.

Hæc cum ita sese habeant, cernere licet, etiam summum pontificem inter honoratos numerari. Quibus vero pontificibus apostoli non sunt sublimiores? Quos si verum fateri volumus, merito pontifices pontificum appellabis, ad eum modum, quo cælos cælorum nominamus.

Si doctorem quoque in medium producere velis, invenies et hoc in apostolis apertissimum insigne. Non enim in magni illius doctoris Christi disciplina instituti fuissent, nisi et ipsi doctores futuri fuissent; et his mediis possumus nos Christum vocare doctorem, ut proinde impossibile sit Christum et doctorem vel nominare, vel animo efformare, nisi simul et apostolos concipiamus, quemadmodum qui ex puco bibit, ille nonnisi interveniente vase bibit.

Quin et oratores et pastores recte illos nuncupabimus, quandoquidem omnia salutis nostræ procurandæ gratia egerunt, partim ad honesta excitando, partim ab inhonestis cohibendo, partim vero alendo, pinguefaciendo et conservando cohortationibus, quibus anima nutritur. Jam vero id quod mihi non modo non absurdum, sed potius justum videtur, depromam; videlicet ex pulcherrimis mundi partibus apostolis corollas neci, et tanquam primitias offerri debere, convenienter legibus exornationum. Non enim quia inanimata sunt, ideo contemnenda sunt, sed quia sine illis nihil nasci vel superesse potest, et quod majus est, quia Dei creatoris et laudatoris opera sunt, jure in admiratione habentur.

Principio occurrit cælum pulcherrimum et maximum omnium corporum, sideribus ceu floribus depictum, motu suo dies et noctes efficiens. Si quis apostolos quoque cælos et cælos gloriam Dei enarrantes vocet, hunc ego non procul a Davidica cithara ²² ablusisse dicam. Nonne et ipsi maximi sunt omnium, qui vel sub lege, vel ante legem, vel nunc tempore gratiæ, pietatis et virtutis nomine celebrati sunt? Nonne et virtutibus et multitudine cælestium donorum cælo splendidiore et nitidiore existunt? Nonne hoc præ cælo habent, quod solum diem efficiunt?

Verum, qui cæli mentionem facit, ei statim sol in mentem venit, quem David sæpius cæli et diei oculum appellat, pulcherrima certe universitatis hujus pars est, animalibus et plantis procreandis destinata. Hic quoque, si attendere velis, videlbis pulcherrimos soles apostolos, ab oriente in occasum currentes, et illic cursum sistentes: qui

Εἶπω καὶ πρεσβυτέρῳ πείθοντα τὰ διάφορα καταθέσθαι; λεγέτω τοίνυν, καὶ δίδωτω τὴν ὑπεροχὴν τῆς τῶν ἀποστόλων πρεσβείας συμβάλλειν, ἢ θεὸν ἀνθρώποι; καθήλαξας. Πρὸς γὰρ οὐρανὸν ἀνύστε; ἀγνοῶ εἴτε ἐν σώματι, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, κατ' ἐκείνους εἰπεῖν, ἐκεῖθεν κατεκόμενον τὴν εἰρήνην.

Ὅτων δὴ τούτων τοιούτων, καὶ ἀρχιερεῖς εἰς δὴποτε, τοῖς ἐντέμοις ἐγγράφεται. Οἱ δ' ἀπόστολοι τῶν ἀρχιερέων οὐχ ὑψηλότεροι; Εἰ δὲ τὸ ἀιθέστερον σκοποῖτό τις, καὶ ἀρχιερεῖς ἀν εὐλόγη; ἀρχιερέων καλοῖντο, ὡς περ τοῦ καὶ οὐρανοῦ ἀκούομεν οὐρανῶν.

Εἰ δὲ καὶ διδάσκαλον εἰς μέσον παραγείναι βούλει, καὶ τοῦτο σαφέστατον τῶν ἀποστόλων ἐστὶ γνώρισμα. Οὐ γὰρ ἐμελλον τῷ μεγάλῳ φοιτήσαντες, εἰ μὴ διδάσκαλοι χρηματίζεσθαι, καὶ τοῦτοις μῖσαι ἡμεῖς; διδάσκαλον ἔχομεν τὸν Σωτῆρα καλεῖν, ὡς ἀμύησον ὃν εἰπεῖν ἢ ἀναμνησθῆναι γε τοῦτον ὅποιε διδάσκαλον, ἀν μὴ καὶ τοὺς ἀποστόλους συνεινωῶμεν εὐθύς; ὡς περ τοῖς ἀπὸ φρέατος πίνομεν, οὐκ ἀνευ ἀγγείου μέσου, τοῦ ὕδατος, πίνειν ἐστιν.

Τὸ δὲ δὴ καὶ ῥήτορα; αὐτοὺς καὶ ποιμένας κελῶς ἔχειν λέγεσθαι, τί ἀν εἰπὸν τις; ἢ πάντα πρὸς ἡμετέραν σωτηρίαν αὐτοὺς μετεῖναι, τοῦτο μὲν τῶν πειθόντων, καὶ τῶν φαύλων ἀπειργονοῦν; τοῦτο δὲ τρέφοντας καὶ πιαίνοντας, καὶ φιλοῦντας λόγοις. οἷς ψυχὴ τρέφεται. Ἔτι τοίνυν οὐκ ἀποτόν μοι δοκεῖ, μᾶλλον μὲν οὖν καὶ δίκαιον, τοῦ ἐγὼ λέγω· κἂν τῶν ἐν κόσμῳ καλλίστων μερῶν, ὡς περ ἀπαρχὰς ἀναθεῖναι τοῖς ἀποστόλοις φέρονται, λέγω δὲ τοῦτους ἐκείνοις, ὅς περ ἐπαίνων νῆμοι, εὐκάζοντα τοὺς ἐπαίνους συνείρσιν. Οὐ γὰρ οἷε τὸ ἄψυχα τοῦδε χάριν περιποιεῖται, ἀλλ' οἷε τούτων ἐκτὸς οὐχ οἷον διαιγιγνεσθαι, καὶ τὸ μείζον, οἷε θεοῦ τετύχηε ποιητοῦ τε καὶ ἐπαινετοῦ, εἰκότως ἢ θαναμαζέσθω.

Ὁὐρανὸς δὴ πρῶτον κάλλιστός τε ἰμοῦ καὶ μέγιστος σωμάτων ἀπάντων ἀστρασιν ὡς ἄνεσι καταγεγραμμένος, ἡμέρας τε καὶ νύκτας τῷ κινεῖσθαι ποιῶν. Ὅς δὲ καὶ τοὺς ἀποστόλους οὐρανοῦς λέγει καὶ οὐρανοῦς ὄδξαν διηγουμένους θεοῦ, τοῦτον οὐκ ἀπόβρω τῆς Δαυιδικῆς ἐγὼ τίθεμαι χάριτος. Ἡ γὰρ οὐχὶ καὶ οὗτοι μέγιστοι πάντων τῶν ἐν νόμῳ τε, καὶ πρὸ νόμου, καὶ κατὰ τὴν χάριν ἐπ' εὐσεβείᾳ κηρῶν χθόντων καὶ ἀρετῇ; οὐχὶ ταῖς ἀρεταῖς, καὶ τῷ πλήθει τῶν χαρισμάτων, καὶ οὐρανοῦ φαυλότεροί τε καὶ ἐκπρεπέστεροι; οὐχὶ τοῦτο καὶ πλέον ἔχοντες οὐρανοῦ, τὸ μόνον ἡμέραν εἰδέναι ποιεῖν;

Ἄλλὰ τῷ γε μνησθέντι τοῦ οὐρανοῦ καὶ ἡλίου; οἷον εὐθύς ἔκει. Καὶ γὰρ καὶ τῷ Δαβὶδ πολλὰ καὶ δέδοται τὸν ἡλιον οὐρανοῦ καὶ ἡμέρας ὀφθαλμῶν λέγειν, κάλλιστον τῶν ἐν κόσμῳ μερῶν, καὶ ὑπεργόνον καὶ φητηκόμον. Ἐντεῦξὴ δὲ καὶ τοῖς ἀποστόλοις, εἰ μὴ παρ' οὐδέν σοι ταῦτα σκοπεῖν, ἡλίοις ἄλλοις κάλλιστοις, ἀπ' ἀνατολῶν ἐπὶ ἐσπέραι

²² Psal. xlviii, 1.

δραμοῦσι, καὶ τὸν δρόμον ἐκεῖ στήσασι τοῦτο τοῦ
κατὰ τὸν οὐρανὸν κἀναυῦθα πλεονεκτοῦσιν, ὅτι μη-
δὲ δύντες ἔδυσαν, ἀλλ' ὡς πρὶν δύναι, καὶ μετὰ
τοῦτο φωτίζουσι.

Δεδόσθω, καὶ νεφέλας τούτους εἰπεῖν. Ἰτεν
γούν πρώιμόν τε καὶ ὄψιμον ἔουσι, ἃ τε τῷ βίῳ
περιόντες ἐδίδαξαν, καὶ ἃ νῦν τε καὶ μέχρι παντός.
Ἐξ ὧν τί γίνεται; Βλαστάνει σὺν τοῖς ἔρθεσι δόγ-
μασιν ἐν ἡμῖν ἀρετὴ καὶ ἀρδευομένη ἐπίδοσιν δέ-
χεται. Οὕτω πᾶν ὃ τι τίμιον λεγόμενοι οἱ ἀπόστολοι,
ἔτι μειζόνων καὶ καλλίωνων ἐφίστανται πράκτο-
ρες ὀνομάτων, ὅτε τῶν εἰρημέων ἀπάντων εἰσω-
πιπτόντων. Τί οὖν; ὑπερβῆναι δεήσει τὸν οὐρανόν;
ἐκεῖ γὰρ τὰ μεῖζω καὶ κρεῖττω τῶν ἐναυῦθα ὀνό-
ματα. Λεγέσθωσαν τοίνυν καὶ ἄγγελοι καὶ ἀρχάγ-
γελοι, καὶ μέχρι τῶν πρώτων ἐφεξῆς ἀνιόντες, καὶ
τέλος ὃ τῆς ἀκρότητος πάντων, θεοί, πάντων μὲν
ὑστάτω, μεγίστω δὲ πάντων ἀπειρῷ τῷ μίσι. Νῦν
οἶδα τιμηθέντας τοὺς ἀποστόλους, καὶ ἐπαναπαύο-
μαι τῷ προσρήματι. Ἀποχωῶτα δὲ κάκεινοις ἡ
κλήσις, καὶ οὐκ ἔστιν ἧ προσέξουσι μερίζον. Οὕτω
τοῖς καθέκαστον οἱ ἀπόστολοι· θαυμαστοί· ὁμοῦ δὲ
πᾶσι καὶ ὑπερβαύμαστοι.

Ἐδόκει μοι πέρας ἐπιθεῖναι τῷ λόγῳ. Οὐ μὴν
οὕτως ἀτόπως ἔχω, ὥστε μὴ καὶ ἐκ τῆς Πέτρου
ἀλείας, ὅσον ἐπίδειπνον ἡδυσμά τι προθεῖναι, τοῖς
καὶ ὀτιοῦν τῶν ἐκείνου περὶ πολλοῦ ποιούμενοις
τρυφᾶν. Καὶ δεῦρ' ἴτε δὴ μοι παρὰ τὴν λίμνην Τι-
θεριάδος, καὶ ἔρατε Πέτρον σὺν ἑτέροις τῶν μαθη-
τῶν διανυκτερεύσαντα μὲν τῇ παλαιᾷ τέχνῃ, μη-
δὲν δὲ πλέον εἰς πρῶταν αὐτῷ γεγονός· τηρικαῦτα
ὅς καὶ τὸν Ἰησοῦν μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἐπὶ τοῦ χεί-
λους τῆς λίμνης ἱστάμενον, καὶ μηδενὸς εἰδότες
ἔσπερ ποτὲ ὃ φαινόμενος, εἴ τί που ὄψον ἔχοιεν
ἔρωτῶντα, κάκεινων μηδὲν ἔχειν φαμένων, αὐθις
εἰ; τὰ δεξιὰ τοῦ πλοίου χαλᾶν τὸ δίκτυον ἐπισκῆ-
πτοντα, ἡ μὴν εὐρήσειεν ἐκεῖ τι χρηστὸς ὑπτεί-
νοντα τὰς ἐλπίδας καὶ τοὺς μαθητὰς εἰς ἔργον ἀγα-
γόντας τὸν λόγον, τοσούτους συλλαβεῖν τῶν ἰχθύων,
ὡς μηκέτι μηδαμῶς αὐτοῖς εἶναι πρὸς τὸ πλοῖον
ἀνεκχῦσαι τὸ δίκτυον, ἀλλ' ὑπὸ τὸ ὕδωρ σύροντας
κατάγειν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ Πέτρον μαθόντα τὸν
Διδάσκαλον εἶναι τὸν ἐργάτην τοῦ θαύματος, εὐθύς
ὡς ἔλεγε, τὸν ἐπενδύτην περιζωσάμενον, καὶ πρὸς
τὸ ὕδωρ ἑαυτὸν καθεικότα, καὶ διανηγόμενον ἴξαι
πρὸς τὸν Διδάσκαλον· εἶτα καὶ τὸ δίκτυον ἐπὶ γῆς
ἔλκοντα, καὶ τὸ δίκτυον πληρὸς ἰχθύων, καὶ οἱ
ἰχθύες μεγάλοι, οἱοὶ δ', εἰ βούλει, πρόσθεσ καὶ
πλευστοί· τρεῖς γὰρ ἐπὶ πενήκοντα πρὸς τοῖς ἑκα-
τόν. Ἄρ' οὐκ ἱκανὴ τοῦ θαύματος ἡ χάρις ὑμᾶς
εἰ; κόρον ἡδύναι; Ἐγὼ δ' ἤδη τινῶν λεγόντων αἰ-
σθάνομαι, ὡς μακάριοι οἱ τῶν ἰχθύων ἀπολαυ-
κότες ἐκείνων· θαυμάσαιμι δ' ἂν, εἰ μὴ καὶ ὑμᾶς
αὐτοὺς μακαρίους νομίζετε, ὑπὸ Χριστῷ καὶ Πέτρῳ
τοῖς ἐστιάτορσι δαιτυμόνας γενομένους τοῦ θαύμα-
τος. Τάχα γὰρ οὐκ ἂν πρὸς ὑμᾶς ἐκεῖνὸ γε βῆθει,

²⁴ Joan. vi. 26.

*In hoc etiam ecclo praxtant, quod neque post
occasum occubnerunt, sed ut ante occasum, sic et
post, lucent ac illuminant.*

Concedamus, apostolos nubes quoque appellari.
Pluviam igitur matutinam et serotinam suppedi-
tant; nempe ea, quæ in hac vita, et nunc itidem
indesinenter docuerunt et docent. Ex quibus quid
nascitur? Germinat in nobis cum rectis dogmati-
bus virtus, rigataque incrementum capit. Ita cum
omnia, quæ in pretio et honore sunt, de aposto-
lis dixeris, ipsi jure suo majora semper nomina
et encomia exigunt, ut necesse sit omnia prædica-
re. Quid igitur? Num cælum transcendere oportet
ibi enim majora et meliora inveniuntur
nomina, quam apud nos. Appellentur ergo angeli
et archangeli: et ordine usque ad primos ascen-
damus; et quod omnis celsitudinis supremum est
dii vocentur, quod omnium ultimum vocabulum,
indefinitis autem partibus omnium maximum. Nunc
scio honoratos laudatosque esse apostolos, et in
hac appellatione acquiesco: quia sufficit, nec est
quod celsiorem queramus. Sic in singulis admirabi-
les sunt apostoli, in omnibus autem simul plus
quam admirabiles.

Volebam orationi finem imponere. Cæterum non
adeo absonus sum, ut ex piscatione Petri nihil
bellariorum arponam illis, qui alioqui ea, quæ
Petrum concernunt, in deliciis habere consueve-
runt. Adeste mecum ad mare Tiberiadis et vide-
te Petrum cum cæteris discipulis tota nocte in
veteri suo artificio occupatum sine ullo usque ad
matutinum tempus profectu. Videte etiam Jesum,
post resurrectionem tunc in littore maris stantem
et, nemine sciente quisnam esset, interrogatum
quodnam pulmentarium haberent, illisque respon-
dentibus, nullum se habere, in dexteram navi-
gii partem retia laxare jubentem, et aliquid ibi
reperitum iri bonas spes suggerentem, et apo-
stolos jussa capessentes, tot pisces cepisse, ut rete
nullo modo amplius ad navigium trahere poterint,
sed sub aqua ad terram deduxerint; Petrumque,
cum intellexisset Dominum tanti miraculi aucto-
rem esse, statim, ut erat, tunica succinctum, in
aquam se demisisse, et natando ad Magistrum
pervenisse; deinde rete ad terram traxisse, rete
plenum piscibus, et quidem magnis, adde, si vo-
les, etiam plurimis, utpote centum quinquaginta
tribus. Annon miraculi hujus gratia ad satie-
tatem usque vos oblectare potest? Ego vero anim-
adverto quosdam dicitantes: Quam beati qui-
bus piscibus illis frui concessum est! Mirarer, nisi
et vos beatos censeretis, qui, Christo et Petro con-
vivatoribus, miraculi hujus convivæ facti estis. In
vos piscium miraculo satiatos nequaquam conjicie-
tur, quod et aliis nonnullis exprobratum est: Quer-
ritis me audire, non quia signa vidistis²⁴, sed
quia panes meos comedistis.

πάρρω τῶν ἰχθύων ἐμπορουμένους τοῦ θαύματος, ὃ καὶ ἄλλοις τισὶν ἐνειδίσθη· Ζητεῖτέ με ἰσχυροί, οὐχ ὅτι σημεῖα εἴδετε, ἀλλ' ὅτι μου τὸν ἄρτον ἐπάγετε.

O vocem, cui etiam pisces obtemperarunt, ut ante mare et venti! O discipulum, qui ante omnes miraculum profertur, quia primus exsilit ad Magistrum! O discipulum qui etiam contra undas aliquid ausus est, cum presentem cerneret Magistrum! O zelum ferventis discipuli, dilectione incensi, amore indomiti solumque Magistrum spirantis! Quid praeclare de se cogitandi et loquendi iste non subministrat? Annon ad caelum tunc natate videbatur, quando enatabat ad Magistrum?

At permittite mihi ut piscium multitudinem ad numerorum virtutem exultam, quia non solum per unitates et decades, sed et per centuriam decurrit, et tribus quadrangulis, ut arithmeticus quispiam dixerit, constat. Quod si cui contemplari jucundum est, a quibus tria ista quadrangula progenerentur, hujus statim primum numerum parem et undequaque absolutum inveniet; illius vero, eum quem virginem appellat; tertii, etique, numerum perfectum, ultra quem sine reflexione progredi non licet. Quae omnia Petri piscationem perfectissimam fuisse indicant, ejusque in omnibus praerogativam et majestatem, quantum conjectare fas est, declarant. Et si his subest quaedam ratio, prout revera subest, neque enim temere quidquam horum vel actum vel scriptum est, oratio tamen ad illam accuratorem, quam propositam habet, pertingere nequit. Voluisse autem eum qui haec litteris prodidit, et multitudini et magnitudini capturae testimonium dare, inde apparet quod humerum perfectissimum adhibuit: quo sane immensam illam Petri piscaturam, qua homines piscaturus erat, et salutem partem luculentissime nobis exhibuit. Consentaneum enim rationi videbatur, ut quae mirabili aliquo modo effecta sunt, illa litteris mandarentur, et eorum, quae maximarum rerum erant symbola, nihil praetermitteretur. Talis tibi, o Paule, coepostolus obtigit; talis tibi, Petre, Paulus, quales oratio demonstrare quidem conata, sed nequaquam assecuta est; tametsi nihilominus sic quoque aliquid demonstravit. Tales vos et tantum uterque in Ecclesia Christi obinet, quantum luna inter sidera. Arbitror enim nullum mentis compotem esse, qui eorum animi magnitudinem, conversationem et opera non admiretur: magnitudinem quidem animi, qualem alibi non invenias; conversationem angelis similem; opera, quae

Cum enim probe nossent, sibi omnium praefecturam concessam esse, studioso enitebantur, ut omnes alios labore vincerent. Scit enim etiam dux belli, sibi plus laborandum esse, quam cuivis gregariorum militum. Igitur et laborat. Scit quoque gubernator navis, plus sibi vigilandum

ἄλλ', ὃ φωνῆς ἐκείνης! ἢ καὶ ἰχθύες ὑπέκωσαν, ὡς πρὶν καὶ θαλάσσης ὕδωρ καὶ ἀνεμοί. Ὁ μαθητοῦ πρὸ πάντων ὁμολογοῦντος τὸ θαῦμα, τὸ πρῶτως ἐκπηδήσαι πρὸς τὸν Διδάσκαλον! Ὁ μαθητοῦ κατατολμῆν καὶ κυμάτων ἡδὴ γεγονότος ἐν ἔθει, παρόντα τὸν Διδάσκαλον βλέποντος· Ὁ μαθητοῦ θερμοῦ τὸν ζῆλον, πολλοῦ τὸ φίλτρον, ἀσχετοῦ τὸν ἔρωτα, καὶ μόνον τὸν Διδάσκαλον πνέοντος! Τί μὲν τῶν ἀγαθῶν οὐ δίδωσιν ἡμῖν ἐννοεῖν οὗτος; περὶ αὐτοῦ; τί δὲ οὐ λέγειν; Ἄρ' οὐ πρὸς οὐρανῶν ἀνανήχθεσθαι τῆνικαῦτα ἐδόκει πρὸς τὸν Διδάσκαλον ἐνηχόμενος;

Καὶ παριετέ μοι τῶν ἰχθύων τὸ πλήθος κατ' ἀριθμῶν δύναμιν ἐξετάζειν, ὡς οὐ μοναδικῶς δὴ μόνον καὶ δεκαδικῶς, ἀλλὰ καὶ καθ' ἑκατοντάδα συγκυροφούμενος δεικνύεται, καὶ ὡς τρισὶ δὴ τετραγώνως ἀριθμητικῶς ἂν τις εἴποι, συντέθειται· ὡν εἰς τοὺς γεννώντας αὐτοὺς ἂν σκοπεῖν ἦν, τοῦ μὲν ὁ πρῶτος εὐθύς ἄριστος ἂν ἀνεφάνη· τοῦ δ' ὃν παρθένον ὠνόμασαν, τοῦ δ' ἐπ' αὐτοῖς τρίτου ὁ τέλειος, καὶ μεθ' ὃν οὐκ ἔστι προβαίνειν μὴ ἀνακάμπτοντα. Ἄ δὴ πάντα τὴν τελευτάτην ἄλειαυ ὑποφαίνει τὸ Πέτρον, καὶ τὸ ταύτης ἐν πᾶσι πρεσβεῖον, καὶ τὴν οὖν τούτῳ σεμνότητά, ὅσα γε καὶ συμβάλλειν τινά. Ταῦτα γὰρ εἰ πρὸς τινα φέροι λόγον, καὶ γὰρ οἷον φέροι, ὅτι μὴδ' ἐκ τοῦ παρῆκοντος οἶμαι πεπραχθεῖτε καὶ γεγράφθαι, ἀλλ' οὖν οὐχ ὥστε καὶ τῆς γινωμένης ἀκριθείας, πρὸς ἣν ὁ λόγος; βούληται χειρωγῶν, ἐφικνεῖσθαι. Τῷ δὲ δὴ καὶ προσμαρτυρήσαι τῷ πλήθει καὶ μεγέθει τῆς ἀγρίας μὴδὲ μέχρι τοῦ καὶ τὸν ἀκριθέστατον ἀριθμὸν προσθεῖναι τοῦ λόγου φείσασθαι, δηλῶς ἔστιν ὁ ταῦτα γράφων τὴν οὐχ ὄσσην ἀνεῖποι τις ἔσεσθαι μέλλουσαν ὑπὸ Πέτρον τῶν ἀνθρώπων ἄλειαυ καὶ σωτηρίαν ἐκφανέστατα παριστῶν. Καὶ γὰρ εὐλογοῦν ἐδόκει πως, ἃ τοῖς ἔργοις θαυμαστὸν δὴ τινα τρόπον ἐπράχθη, τούτων εἰς μέσον προτιθέναι τοὺς λόγους, καὶ ἃ τῶν μεγίστων ἦν σύμβολα, μηδουτοῦν τῶν ἐν αὐτοῖς παραλείποντα λέγειν. Τοιοῦτός σοι, Παῦλε, ὁ συναπόστολος; τοιοῦτός σοι, Πέτρε, ὁ Παῦλος· οἷος ὁ λόγος δεῖξαι προτεθόμηναι μὲν, ἥκιστα δ' ἐφικόμενος, οὐδὲν ἦττον καὶ οὕτως εἰδείξε. Τοιοῦτοι ὑμεῖς. Τοσούτον ἐκάτερος ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ ἔχοντες ἔσον ἢ σελήνην ἐξαστρασιν. Οἶμαι γὰρ, μὴδένα οὖν ἔχοντα, μὴ θαυμάσαι τούτων τὸ φρόνημα, τὴν ποιότητα, τὸ ἔργον, τὸ μὲν γὰρ, οἷον οὐκ ἔλλο, ἢ δὲ ἀγγέλοις ἐφάμιλλος, τὸ δὲ οὐδενὶ τῶν πρωτείων παραχωροῦν.

Καὶ γὰρ τοὶ συνειδότες ἑαυτοῖς τὴν προστασίαν πάντων ἀνηρημένοι, καὶ ὑπὲρ ἅπαντας τοῖς πόνοις ἐντροφῆν ἐφίλοτιμοῦντο. Οἶθε μὲν γὰρ καὶ στρατηγός, ὡς πλειόνων αὐτῷ δεῖ πόνων, ἢ τῶν ὑποταγμένων ἐκάστους. Οὐκοῦν καὶ ποιεῖ. Οἶθε δὲ καὶ κυβερνήτης, μάλλον αὐτῷ προσῆκον τῶν ἐπιβατῶν καὶ

ναυτῶν ἀγρυπνεῖν· οὐκ οὖν καὶ ἐγρήγορον. Ὅντως πρὸθεν οὐρανὸς φύσει βοτάνας, καὶ ἀστέρες γῆν διαγράψουσιν, ἢ τοὺς ἀποστόλους· ἔγωγε φαίην ἂν, μὴ πάντα πάντων προέχειν. Εἰ γὰρ μὴ καὶ τῷ χρόνῳ πάντας προέλαβον, ἔστι δ' ὧν οὐ μετρίων καὶ δευτέρου πρὸς τὸν βίον ἀφίκοντο, ἀλλ' ὁμοῦ πάντα συλλαβόντες ἐν ἑαυτοῖς κατορθώματα, καὶ πάντων ὡς ἐνὶ μάλιστα ὑπερίδρυνται. Καὶ προκάθηνται μὲν προφητῶν, προκάθηνται δὲ τῶν συναποστόλων· τῶν μὲν, οἵτις τὰς ἐκείνων ῥήσεις ἐκύριωσαν, καὶ ἅπερ ἐκείνοις ἦν ἐν ἐφέσει, τοῦτοις ἐν ἀπολαύσει, προέβη, τῶν δὲ οἵτις τὸν Δεσπότην ἐφιλιησαν πλεόν πάντων, καὶ ἠγωνίσαντο πλεόν πάντων. Προκάθηνται δὲ μαρτύρων ὁμοῦ καὶ ὁσίων· πρὸς ἐκείνους γὰρ οὗτοι βλέποντες, οἱ μὲν πρὸς ὁρατοῦς ὁμοῦ καὶ ἀοράτους ἐχθροῦς, οἱ δὲ πρὸς μόνους ἀπεδύσαντο τοὺς δευτέρους. Προκάθηνται δὲ ἱερέων, ὅσα καὶ παίδων πατέρες· προκάθηνται πάντων ὁμοῦ πάντα πάντων ὑπερβαλόμενοι. Καὶ πᾶσι πάντα τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτοὺς γίνονται. Τοῦτο γὰρ αὐτὸ καὶ περιόντες ἔτι παρείχοντο ἑαυτοὺς, καὶ πρὸς τοῦτο προθύμως ἱσμεν αὐτοῦ; γιγνομένους, τοὺς Χριστοῦ στόμα λέγω γεγενημένους; τοὺς σκευὴ τῆς ἐκλογῆς, τοὺς θεμελίους τῆς Ἐκκλησίας, τοὺς τεμάχια τῶν οὐρανῶν, τοὺς τοῦ Σωτῆρος ἀκοούθους καὶ μιμητάς, τοὺς μετ' ἐκείνων τῆς οἰκουμένης σιωτήρας. Ταῦτα καὶ τούτων ἔτι πλείω τε καὶ οὐχ ἦτιω, οἷς ἂν τις θάρβων χρήσαιτο, ἀπητήτοις προμάχοις, ἀρβυγαῖσι προδόλοις, ἀγρύπνοις φύλαξι, παρηγόροις ἐν λύπαις, ἐν κινδύνοις βύσταις, λατροῖς ἐν νόσοις, συνουδεύουσιν ἐβ' ἰδεύοις, κυβερνήταις εἰ πλείω, ζῶν κηδεμόσι, καὶ θανῶν ἀντιλήπτορσιν.

si quis iter faciat, gubernatores, si quis naviget, habet.

Ἄν τῇ προστασίᾳ καὶ βοηθείᾳ ἤδη κάμοι πρὸς τέλος ὁ λόγος, ὡς εἰς λιμένα καταίρει. Πάντα μὲν οὖν διὰ πάντων, εὖ μάλα τοῖς ἀποστόλοις εἰργασται καὶ τετέλεσται. Τί γάρ; ἔδει τῷ Χριστῷ προσελθεῖν; Προσῆλθον. Πανταχοῦ κηρύξαι; Ἐκήρυξαν. Πάντα καλῶς ἀγωνισασθαι; ἠγωνίσαντο. Ἐφάμιλλον τὸ πέρας ταῖς πράξεσιν ἐπιθεῖναι; Ἐπέθεσαν. Θίνατος γὰρ ὑπὲρ Χριστοῦ βίαιος παρέπεμψε πρὸς Χριστόν. Καὶ ὁ τοῦτο κελεύων Νέρων, ὃς ἐκφανέστατα ἀνθρώπων ἔδειξεν ἡ μόνος; ἢ μάλιστα, ὅσα καὶ ἡλίκα ποιεῖν ἀρχὴ κακῆ δύναται κακοῦ τυχοῦσα τοῦ ἐφροσώτου. Νῦν δὲ τῷ Χριστῷ συνόντες ἐν οὐρανοῖς, ᾧ καὶ ἐπὶ γῆς συνῆσαν ἀχώριστοι, ἀπέραντα χαίρουσιν.

Ἔμοι δὲ δοκεῖ καὶ ὡς ἐν κεφαλαίῳ τῶν λόγων προσαιπόντα τοὺς ἀποστόλους καὶ ἐπευξάμενον, αὐτίκα δοῦναι τῷ λόγῳ στήναι. Χαίρετε οὖν, ὦ μακάριοι, χαίρετε, Χριστοῦ μαθηταί. Χαίρετε, τῆς οἰκουμένης διδάκκαλοι. Καὶ γὰρ χαίρετε πρὸς οἷς ἀπολαύετε, τὸ ὑμέτερον ποίμνιον ἀνωθεν ἐφορῶντες εἰς οἶον ἀνθ' οἷον ταῖς ἀεὶ προσθήκαις ἐπέδωκεν. Εἰ μὴ τι παραιρεῖται τῆς ἡδονῆς τὸ τοὺς ἀπανταχοῦ γῆς τὸν ἕνα Χριστόν ἐπικαλεσαμένους Θεὸν δι' ὁμῶν, τῇ τοῦ πονηροῦ κακοτεχνίᾳ πολλαχῆ διεσπᾶ.

A esse, quam vectoribus et nautis. Vigilat ergo. Vere cælum prius plantas progenerabit, et stellis terra insignietur, quam ego affirmem, apostolos istos in omnibus et super omnes non eminere. Nam licet tempore non anteverterint omnes, tamen et secundis non mediocria capessenda proponuntur, et isti omnia præclare facta in se complexi, omnibus, quam maxime fieri potest, anteponuntur. Præsident prophetis, præsident et coapostolis: illis, quia eorum oracula confirmarunt, et quæ illis erant in optatis, horum fructus illis concessus est; istis, quia plus cæteris Dominum dilexerunt et plura quam cæteri certamina subierunt. Præsident insuper martyribus aliisque sanctis. Ad illos enim respicientes quidam et cum aspectabilibus et cum inaspectabilibus adversariis in arenam descenderunt; alii tantum cum inaspectabilibus. Præsident sacerdotibus, ut patet filiis. Præsident omnibus simul omnes in omnibus supergressi, et omnibus se invocantibus omnia facti, et hoc ipsum, cum adhuc in terra superstites essent, prompte omnibus præstabant, et alacres se, ut singulis gratificarentur, exhibebant. Illi scilicet, qui os Christi erant, vasa electionis, fundamenta Ecclesiæ, quæstores cælorum, Salva toris pedis equi et imitatores; et post illorum, orbis terrarum servatores. Hæc sunt et plura, nec minora his supersunt, apostolorum præconia, quos quis fidenter sibi asciscat, tanquam invictos propugnatores, propugnacula inexpugnabilia, custodes vigilantes, consolatores in adversis, in periculis liberatores, in morbis medicos, comites, quos quis vivens curatores, et mortuos adjutores

Quorum ductu et auxilio mihi jam quoque oratio ad finem, velut ad portum, provehitur. Omnia igitur et per omnia apostolis admodum probe peracta sunt. Quid enim? Ad Christum oportebat accedere? Accesserunt. Ubique prædicare? Prædicarunt. In omnibus bonum certamen certare? Certarunt. Similem finem actionibus imponere? Imposuerunt. Violenta enim pro Christo suscepta mors ad Christum illos transmisit. Cujus mortis auctor Nero, qui vel solus, vel præcipue luculenter ostendit, quanta et qualia facinora imperium patrare possit, si malum præsidem nasciscatur. Nunc autem cum Christo in cælis degentes, cui etiam in terris inseparabiliter adhæserant, sine fine exsultant.

Ego vero consultum censeo ut, quia in termino versamur, apostolos compellem et invocem, moxque cursum sistam. Salvete igitur, o beati. Salvete, Christi discipuli, totius orbis magistri. Gaudetis etenim inter gaudia, quibus in cælo frumini, quando vestrum gregem quotidianis incrementis auctum aspicitis; nisi aliquid de voluptate decerpatis, quod qui ubique terrarum a vobis instituti unum Christum, ut Deum, invocant, cacodæmonis malitia multifariam dissecti sunt; recta

deputata in dolium revocantes, doctrinaeque a vobis traditæ alii aliter adversari tentantes. Vos quidem omnibus prædicatis; veritas enim una est. At vero malignus pernicioso strategemate usus, quos a conculcato jam idolorum cultu avulsos cernebat, eos a cognita veritate, prætextu veritatis indagandæ, avellere studuit. Verus impostor et improbitatis instrumentum, qui ista commentus est, ut dum homines pro Deo pugnam ineunt, a Deo exciderent, et ut a Deo alienarentur, dum instinctu ejus pro Deo præter rationem et temere dimicant. Cæterum vos, si qua hujus rei cura vos tangit, ut profecto tangit, cohibete et componite dissidia, Ecclesiamque iterum in unum congregate. Memineritis, ipsa vestra nomina huc tendere et huc vos impellere. Paulus igitur pausam contentionibus afferat. Petrus vero supra immotam petram incorruptæ doctrinæ adductos confirmet. Et ingentes gratias vobis debemus, partim propter illa quæ his in terris nostri causa sustinistis, partim ob ea quæ iterum procurabitis. Capiamus et nos primæ illius vestræ curæ experimentum, ut quod auditione accepimus et fide credimus, oculis quoque intueamur, quomodo scilicet orbem terrarum ad salutem pertraxeritis, Christum in vobis ipsis habentes et circumferentes, quem simul cum Patre et Spiritu sancto adorandum prædicastis, nunc et semper, et in sæcula. Amen.

Ασθαι, καὶ λόγῳ τοῦ ὁρθοῦ πάντα πᾶσιν ἀμφοτέρωθεν, καὶ ἄλλοις ἄλλως τῆς ὑμῶν διδασκαλίας ἀντιχρῆσαι βούλεσθαι. Ὑμεῖς μὲν γὰρ ἐν πᾶσι τὸ κήρυγμα διηγεῖσθε. Τὸ γὰρ ἀληθὲς ἐν ὁδῷ τοῦ πονηροῦ πονηρῶν χριστάμενος στρατηγήματι, οὗς ἀφῆρέθη τῆς εἰδώλων κατηθείσης λατρείας ἀναφῆρεῖν τῆς ἀληθείας ἐμνησάτο ὑποθήκη δῆθεν τοῦ τῆς ἀληθείας φροντισῆν σοφιστῆς ἔντως ἐκείνος καὶ κικλῶν ὄργανον. Τοιαῦτα δραματούργησας, ὡς ὑπὲρ Θεοῦ τοὺς ἀνθρώπους μάχην ἀνηρημένους ἐκπίπτειν Θεοῦ· καὶ ἐν ἀλλοτριωθῆσι Θεοῦ, Θεῶν παρὰ λόγον βοῦθειν ὑποδῶλων. Πλὴν ἀλλ' εἰ τί γε ὑμῖν τοῦδε μέλει, καὶ γὰρ οὐ μέλει, ἤδη ποτὲ λήξει τὴν στάσιν. Καὶ πάλιν τὴν Ἐκκλησίαν εἰς ἐν συναγάγετε. Μνήσθητε ὡς τῶν εἰς τοῦτο συντεινόντων ὑμεῖς ἐπίονομοι. Καὶ ὁ μὲν Παῦλος τῶν διαφορῶν ὁρεγέτω· ὁ δὲ Πέτρος· ἐπὶ πέτρῳ ἀθήσεται πάντας ὁμοῦ στηριζέτω τῆς τῶν δογμάτων ὁρθότητος. Ἡ ποῦ πολλαπλασιῶσι ὑμῖν εἰσόμεθα τηρικαῦτα τὰς χάριτας, ὧν τε τῷ βίῳ περιόντες ὑπὲρ ὑμῶν ἠνέσχεσθε, καὶ ὧν αἰθῆς ἐπιμελήσεσθε. Λεδοίμεν καὶ ἡμεῖς τῆς πρώτης ἐκείνης ἐπιμελείας ὑμῶν πείραν. Ὡς ἂν ὅπερ ἀκοῆ παρῆλθαμεν τε καὶ πεπιστεύκαμεν, καὶ ὀφθαλμοῖς δεῖτε δεξώμεθα, ὡς ὑμεῖς τὸν οἰκουμένην ἐσώσατε, Χριστὸν ἐν ὑμῖν αὐτοῖς ἔχοντες τε καὶ περιφέροντες, ὃν ἅμα τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Πνεύματι προσκυνοῦντες ἐκηρύξατε, νῦν καὶ ἀεὶ, καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας· Ἀμήν.

MAXIMI PLANUDÆ

INTERPRETATIO

NONNULLORUM CAPITUM S. AUGUSTINI

EX DECIMO QUINTO DE TRINITATE

Quæ probant Spiritum sanctum etiam ex Filio procedere

(Opuscula aurea theologica, Petro Arcudio editore, Romæ, 1670.)

Quoniam Marcus Ephesius in privatis colloquiis etiam scripta sanctorum Patrum Occidentalium aiebat esse corrupta, huic stultæ assertioni Bessarion se opponens firmiter asseverabat, si ea omnia e codicibus deleantur, quæ hoc dogma probant, reinansuras utique membranas albas. Non enim obiter unum, aut alterum verbum sancti proferunt ad id probandum, ut quis suspicetur eorum loca esse corrupta: sed integræ ea de re illorum paginæ, imo vero ad populum exstant homiliæ. Quare Græci quoque Catholici illius ætatis, præsertim Bessarion et Demetrius Cylones, integros ferme tractatus sancti Augustini verterunt. Mirabar autem cur non etiam vertissent librum *De Trinitate* sancti Augustini tanti doctoris, ubi consulto ac de industria quæstionem hanc tractat. Sed reperi postea Maximum Planudem, monachum Græcum, celeberrimum philosophum et theologum, et in utraque lingua exercitatissimum, sanctoque Augustino addictissimum aliquot annis prius eum librum eîς τὴν Ἑλλάδα φωνὴν transtulisse. Ex eo nos excerpimus quæ ad rem faciunt. Quæ sane quoniam in tertio tomo Augustini exstant, et prius tractata sunt, hic etiam ante alios ejus tractatus inserenda duximus.

Ceterum ne offendatur pius lector, quoniam Planudes quatuor argumentis adversus verum dogma Latinarum videtur insurgere, sciendum est eum timore principis illud fecisse, ut testatur Demetrius Cydones et Bessarion in solutione illorum argumentorum, quæ in calce post capita sancti Augustini ex libro *De Trinitate* desumpta, posuimus.

AUGUSTINI EX LIBRO XV DE TRINITATE.

CAPUT XVII.

Satis de Patre et Filio, quantum per hoc speculum atque in hoc ænigmate videre potuimus, locuti sumus. Nunc de Spiritu sancto, quantum, Deo donante, videre conceditur, disserendum est: qui Spiritus sanctus, secundum Scripturas sanctas, nec Patris solius est, nec Filii solius, sed amborum, et ideo communem, quia invicem se diligunt Pater et Filius, nobis insinuat charitatem. Ut autem nos exerceret sermo divinus, non res in promptu sitas, sed in abdito scrutandas, et ex abdito eruendas, majore studio fecit inquiri. Non itaque dixit Scriptura: Spiritus sanctus charitas est; quod si dixisset, non parvam partem questionis istius abstulisset: sed dixit: «Deus charitas est¹»; ut incertum sit, et ideo requirendum, utrum Deus Pater sit charitas, an Deus Filius, an Deus Spiritus sanctus, an Deus ipsa Trinitas. Neque enim dicturi sumus, non propterea Deum dictum esse charitatem, quod ipsa charitas nulla substantia quæ Dei digna sit nomine, sed quod donum Dei sit, sicut dictum est Deo,

ΚΕΦΑΛ. ΙΖ'.

Περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ὅπερ τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ Ἰσοῦ λαμβάνεται, καὶ ἑκατέρου Πνεύμα λέγεται, καὶ τῷ τῆς ἀγάπης νοεῖται ὀνόματι, καίτοι καὶ ἑκάστου τῶν ἐν τῇ Τριάδι προσώπων ἀγάπης ὄντος.

Ἄλλοι μὲν οὖν περὶ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ, ὅπως διὰ τοῦδε τοῦ ἐσόπτρου καὶ ἐν τῷδε τῷ αἰνίγματι ἰδεῖν ἠδυνήθημεν, διελέγημεθα. Νυνὶ δὲ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὅπως, τοῦ Θεοῦ χρηγοῦντος, ὁρᾶν συγχωρούμεθα, διασαφητέον· ὡς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον κατὰ τὰς ἱερὰς Γραφὰς οὔτε τοῦ Πατρὸς ἐστὶ μόνου, οὔτε τοῦ Υἱοῦ μόνου, ἀλλ' ἀμφοῖν· καὶ διὰ τοῦτο κοινήν ἡμῖν τὴν ἀγάπην διδάσκει, καθ' ἣν ἀλλήλους ὁ Πατὴρ καὶ ὁ Υἱὸς ἀγαπῶσιν. Ἴνα δ' ἡμᾶς ὁ Θεὸς λόγος γυμνάσῃ, οὐκ εἰς προὔπτον κείμενα πράγματα, ἀλλ' ἐν ἀποκρύφῳ ἐρευνητέα, καὶ ἐξ ἀποκρύφου ἐξενεκτέα, μέλζοντι ἀγῶνι πεπολιχη ζῆτεῖσθαι· οὐδὲ γὰρ εἶπεν ἡ Γραφή, ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀγάπη ἐστίν. Εἰ γὰρ τοῦτ' εἶρηκεν, οὐ μικρὸν ἂν μέρος ἀφείλετο τοῦδε τοῦ ζητήματος, ὅλλ' εἶπεν, «Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν,» ὡς ἀδηλον εἶναι, καὶ διὰ ταῦτα ζητητέον, πότερον ὁ Θεὸς καὶ Πατὴρ ἀγάπη ἐστίν, ἢ ὁ Θεὸς καὶ Υἱὸς, ἢ ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἢ ὁ Θεὸς αὐτὴ ἡ Τριάς. Οὐδὲ γὰρ ἐροῦμεν

A Quoniam tu es patientia mea. Neque enim propterea dictum est, quia Dei substantia est nostra patientia, sed quod ab ipso nobis est, sicut alibi legitur: «Quoniam ab ipso est patientia mea:» Hunc quippe sensum facile refellit Scripturarum ipsa locutio. Tale est enim, «Tu es patientia mea;» quale est, «Tu es, Domine, spes mea;» et: «Deus meus misericordia;» et multa similia. Non est autem dictum, Domine, charitas mea, aut, Tu es charitas mea, aut, Deus charitas mea; sed ita dictum est: «Deus charitas est,» sicut dictum est: «Deus Spiritus est.» Hoc qui non discernit, intellectum a Domino, non expositionem quærat a nobis. Non enim apertius quidquam possumus dicere. Deus ergo charitas est. Utrum autem Pater, an Filius, an Spiritus sanctus, an ipsa Trinitas, quia et ipsa non tres dii, sed unus Deus, hoc quaeritur. Sed jam in hoc libro superius disputavi, non sic accipiendam esse Trinitatem, quæ Deus est ex illis tribus, quæ in Trinitate nostræ mentis ostendimus, ut tanquam memoriasit omnium trium Pa-

μὴ διὰ ταῦτα ἀγάπην τὸν Θεὸν εἰρῆσθαι, ὅτι ἡ ἀγάπη οὐκ ἐστὶν ἡ οὐσία ἐκείνη, ἥτις ἐστὶν ἀξία τοῦ ὀνόματος τοῦ Θεοῦ, ὅλλ' ὅτι δῶρόν ἐστι τοῦ Θεοῦ, ὡς περ εἶρηται πρὸς τὸν Θεὸν, ὅτι «Σὺ εἰ ἡ ὑπομονή μου.» Οὐ γὰρ πάντως, διὰ ταῦτα εἶρηται, ὅτι τοῦ Θεοῦ ἐστὶν οὐσία ἡ ἡμετέρα ὑπομονή, ἀλλ' ὅτι παρ' ἐκείνου ἡμῖν ἐστίν· ὡς περ καὶ ἀλλαγῶ ἀναγινώσκωμεν, ὅτι «Παρ' αὐτοῦ ἡ ὑπομονή μου.» ταύτην γὰρ τὴν ἔνοιαν βραδύως ἀποκρούσται ἡ τῶν Γραφῶν ὁμιλία. Τοιοῦτον γὰρ ἐστὶ τὸ, «Σὺ εἰ ἡ ὑπομονή μου,» ὁποῖόν ἐστι τὸ, «Σὺ, Κύριε, ἡ ἐλπίς μου,» καὶ, «Ὁ Θεὸς μου, τὸ ἔλεός μου,» καὶ πολλὰ παραπλήσια· οὐκ εἶρηται δὲ, Κύριε, ἡ ἀγάπη μου, ἢ, Σὺ εἰ ἡ ἀγάπη μου, ἢ, Ὁ Θεὸς ἡ ἀγάπη μου· ἀλλ' οὕτως εἶρηται ἐστίν, «Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν,» ὡς περ εἶρηται «Ὁ Θεὸς πνεῦμά ἐστίν.» Ὁ δὲ δὴ τοῦτο μὴ διακρίνων νόησιν παρὰ Κυρίου, ἀλλὰ μὴ ἐξήγησιν παρ' ἡμῶν ζητεῖτω. Οὐδὲ γὰρ καθαρῶτερόν τι λέγειν δυνάμεθα. Ὁ Θεὸς ἄρα ἀγάπη ἐστίν. Πότερον δὲ ἢ ὁ Πατὴρ, ἢ ὁ Υἱὸς, ἢ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἢ αὐτὴ ἡ Τριάς· καὶ γὰρ καὶ αὐτὴ οὐ τρεῖς Θεοί, ἀλλὰ Θεὸς ἐστίν εἷς· τοῦτο ζητεῖται. Ἄλλ' ἦδη ἐν τῷδε τῷ βιβλίῳ ἀνωτέρω διελέγημαί, μὴ οὕτω χρῆναι λαμβάνειν τὴν Τριάδα, ἥτις ὁ Θεὸς ἐστίν ἐκ τῶν τριῶν ἐκείνων, ἅπερ ἐν τῇ Τριάδι,

¹ Joan. iv, 16.

ter, et intelligentia omnium trium Filius, et charitas omnium trium Spiritus sanctus, quasi Pater nec intelligat sibi nec diligit; sed ei Filius intelligat, et Spiritus sanctus ei diligit, ipse autem sibi et illis tantum meminerit; et Filius nec meminerit, nec diligit sibi, sed meminerit ei Pater, et diligit ei Spiritus sanctus, ipse autem et sibi et illis tantummodo intelligat; itemque Spiritus sanctus nec meminerit, nec intelligat sibi, sed meminerit ei Pater, et intelligat ei Filius, ipse autem et sibi et illis non nisi diligit: sed sic potius, ut omnia tria et omnes et singuli habeant in sua quisque natura; nec distent in eis ista, sicut in nobis aliud est memoria, aliud est intelligentia, aliud dilectio sive charitas; sed unum aliquid sit quod omnia valent, sicut sapientia, et sic habeatur in uniuscujusque natura, ut qui habet, hoc sit quod habet, sicut immutabilis simplexque substantia.

Si ergo hæc intellecta sunt, et quantum nobis in rebus tantis videre et conjectare concessum est, vera esse claruerunt, nescio cur non sicut sapientia, et Pater dicitur et Filius, et Spiritus sanctus, et simul omnes non tres, sed una sapientia; ita charitas, et Pater dicatur et Filius et Spiritus sanctus, et simul omnes una charitas. Sic enim et Pater Deus, et Filius Deus, et Spiritus sanctus Deus, et simul omnes unus Deus. Et tamen non frustra in hac Trinitate non dicitur Verbum Dei nisi Filius, nec

A donum Dei nisi Spiritus sanctus; nec de quo genitum est Verbum, nec de quo procedit principaliter Spiritus sanctus, nisi Deus Pater. Ideo autem addidit principaliter, quia et de Filio Spiritus sanctus procedere reperitur. Sed hoc quoque illi Pater dedit, non jam existenti, et nondum habenti, sed quidquid Unigenito Verbo dedit, gignendo dedit. Sic ergo eum genuit, ut etiam de illo donum commune procederet, et Spiritus sanctus, Spiritus esset amborum. Non est igitur accipienda transeunter, sed diligenter intuenda inseparabilis Trinitatis ista distinctio. Hinc enim factum est ut proprie Dei Verbum, etiam Dei Sapientia diceretur, cum sit Sapientia et Pater et Spiritus sanctus. Si ergo proprie aliquid horum trium charitas nuncupanda est, quid aptius quam B ut hoc sit Spiritus sanctus? Ut scilicet in illa (Trinitatis) simplici summaque natura non sit aliud substantia, et aliud charitas, sed substantia ipsa sit charitas, et charitas ipse sit substantia, sive in Patre, sive in Filio, sive in Spiritu sancto, et tamen proprie Spiritus sanctus charitas nuncupetur. Sicut legis nomine aliquando simul omnia veteris instrumenti sanctarum Scripturarum significantur eloquia. Nam ex propheta Isaia testimonium ponens Apostolus, ubi ait: « In aliis linguis, et in aliis labiis loquar populo huic¹, » præmisit tamen: « In lege scriptum est. » Et ipse Dominus; « In lege, inquit, eorum scriptum est, quia Oderunt

τοῦ νοῦς ἡμῶν ὑπεδείξαμεν, ὡς μνήμην μὲν εἶναι τῶν τριῶν πάντων τὸν Πατέρα, καὶ νόησιν τῶν τριῶν πάντων τὸν Υἱόν, καὶ ἀγάπην πάντων τῶν τριῶν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς τὸν Πατέρα μήτε νοεῖν ἑαυτῷ, μήτε ἀγαπᾶν, ἀλλὰ τὸν Υἱόν ἐκείνῳ νοεῖν, καὶ τὸ Πνεῦμα ἐκείνῳ ἀγαπᾶν, αὐτὸν δὲ καὶ ἑαυτῷ καὶ ἐκείνοις μόνον μεμνησθαι· καὶ μὴν καὶ τὸν Υἱόν μήτε μεμνησθαι, μήτε ἀγαπᾶν ἑαυτῷ, ἀλλὰ μεμνησθαι αὐτῷ τὸν Πατέρα, καὶ ἀγαπᾶν αὐτῷ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· αὐτὸν δὲ καὶ ἑαυτῷ καὶ ἐκείνοις μόνον νοεῖν· εἰ δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον μήτε μεμνησθαι, μήτε νοεῖν ἑαυτῷ, ἀλλὰ μεμνησθαι αὐτῷ τὸν Πατέρα, καὶ νοεῖν αὐτῷ τὸν Υἱόν· αὐτὸ δὲ καὶ ἑαυτῷ καὶ ἐκείνοις οὐδὲν ὅτι μὴ ἀγαπᾶν· ἀλλ' οὕτω μᾶλλον ὡς πάντα τὰ τρία καὶ πάντας καὶ ἕκαστον ἔχειν ἐν τῇ οἰκείᾳ ἕκαστον φύσει, καὶ μηδὲ διστασθαι ἐν αὐτοῖς ταῦτα, ὡσπερ ἐν ἡμῖν ἄλλο μὲν ἢ μνήμη, ἄλλο δὲ ἢ νόησις, ἕτερον δὲ ἢ ἀγάπη, ἀλλ' εἶναι τι τὸ πάντα δυνάμενον, ὡσπερ ἡ σοφία, καὶ οὕτως ἔχεισθαι ἐν ἐνὸς ἐκάστου φύσει, ὡς τὴν τῶδε τι ἔχοντα εἶναι ὃ ἔχει, ὡς ἀτρεπτον καὶ ἀπλήν οὐσίαν.

Οὕτω μὲν οὖν ταῦτα νενήθηται, καὶ ὁπόσον ἡμῖν ἐν τηλικούτοις πράγμασιν ἰδεῖν στοιχάσασθαι συγχωρήται, ἀληθῆ ὄντα ἀνεφάνη. Οὐκ ὄσα δὲ τί δηποτε μὴ ὡσπερ σοφία καὶ ὁ Πατὴρ λέγεται, καὶ ὁ Υἱός, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ ὁμοῦ πάντες οὐ τρεῖς, ἀλλὰ μία σοφία, οὕτως ἀγάπη καὶ ὁ Πατὴρ λέγεται, καὶ ὁ Υἱός, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ

ὁμοῦ πάντες μία ἀγάπη. Οὕτω γὰρ καὶ ὁ Πατὴρ Θεός, καὶ ὁ Υἱός Θεός, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον Θεός, καὶ ὁμοῦ πάντες εἰς Θεός. Καὶ μέντοι οὐ μάρτην ἐν τῇδε τῇ Τριάδι οὐ λέγεται Λόγος τοῦ Θεοῦ, εἰ μὴ ὁ Υἱός, οὐδὲ δῶρον Θεοῦ, εἰ μὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Οὐδὲ ἐξ οὗ ἐγενήθη ὁ Λόγος, καὶ ἐξ οὗ ἐκπορεύεται ἀρχοειδῶς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, εἰ μὴ ὁ Πατὴρ· διὰ τοῦτο δὲ προσέθηκα τὸ ἀρχοειδῶς. ἐπειδὴ καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εὐρίσκεται ἐκπορευόμενον, ἀλλ' ἐπειδὴ καὶ τοῦτο αὐτῷ ὁ Πατὴρ ἔδωκεν, οὐκ ἦδη ὑπεστηκότι, καὶ μήπω ἔχοντι, ἀλλ' ὅτι ποτὲ τῷ μονογενεῖ Λόγῳ δέδωκεν, ἐν τῷ γεννᾶν δέδωκεν, οὕτως ἄρα αὐτὸν ἐγέννησεν, ὡς καὶ ἐξ αὐτοῦ τὸ δῶρον κοινὸν προέρχεται, καὶ Πνεῦμα ἅγιον εἶναι ἀμφοῖν. Οὐκ ἄρα παροδικῶς ἀξία λαμβάνεσθαι, ἀλλ' ἐπιμελῶς ἐπισκυπεῖσθαι ἢ ἀδειρετος αὐτῆ τῆς Τριάδος διαστολῆ. Ἐντεῦθεν γὰρ γέγονεν ὡς κυριῶς τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον Θεοῦ σοφίαν λέγεσθαι, καίτοι καὶ τοῦ Πατρὸς σοφίας ὄντος, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Εἰ τοίνυν κυριῶς τῶν τριῶν τι τούτων ἀγάπην ἐνομάζεσθαι χρή, τί ποτ' ἀνἀρμοδιώτερον εἴη τοῦτ' εἶναι ἢ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; ὡς ἐν ἐκείνῃ δηλαδὴ τῇ ἀπλή καὶ ἀκροτάτῃ φύσει μὴ εἶναι ἕτερον μὲν τὴν οὐσίαν, ἕτερον δὲ τὴν ἀγάπην, ἀλλ' οὐσίαν εἶναι τὴν ἀγάπην, καὶ τὴν ἀγάπην οὐσίαν εἶτε ἐν τῷ Πατρὶ, εἶτε ἐν τῷ Υἱῷ, εἶτε ἐν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι; Ὅμως μέντοι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον κυριῶς ἀγάπην προσαγορεύεσθαι· ὡσπερ καὶ τῷ τοῦ νόμου ὀνόματι ἔστιν ὅτι ὁμοῦ

¹ I Cor. xiv, 21.

me gratis³ : » cum hoc legatur in Psalmo. Ali-
quando autem proprie vocatur lex, quæ data est
per Moysen secundum quod dictum est : « Lex et
prophetæ usque ad Joannem⁴. » Et : « In his duo-
bus præceptis tota lex pendet et prophetæ⁵. » Hic
utique proprie lex appellata est de monte Sina ;
prophetarum autem nomine etiam psalmi signifi-
cati sunt, et tamen alio loco ipse Salvator : « Opor-
tebat, inquit, impleri omnia, quæ scripta sunt in
lege, et prophetis, et psalmis de me⁶. » Hic rursus
prophetarum nomen, exceptis psalmis, intelligi vo-
luit. Dicitur ergo lex universaliter cum prophetis
et psalmis ; dicitur et proprie, quæ per Moysen
data est. Item dicuntur communiter prophete simul
cum psalmis, dicuntur et proprie præter psalmos.
Et multis aliis exemplis doceri potest multarum
rerum vocabula et universaliter poni, et proprie
quibusdam rebus adhiberi, nisi in re aperta vitanda
sit longitudo sermonis. Hæc ideo dixi, ne quisquam
propterea nos inconvenienter existimes charitatem
appellare Spiritum sanctum, quia et Deus Pater
et Deus Filius potest charitas nuncupari. Sicut
ergo unicum Dei Verbum proprie vocamus nomine
sapientiæ, cum sit universaliter et Spiritus sanctus
et Pater ipsa Sapientia : ita Spiritus sanctus prop-
rie nuncupatur vocabulo charitatis, cum sit

πάντα τὰ τῆς παλαιᾶς καὶ θείας Γραφῆς δηλοῦνται
λόγια· καὶ γὰρ ἐκ τῆς Γραφῆς τοῦ Ἰσαίου μαρτυ-
ριαν· τίθει· ὁ Ἀπόστολος ἐνθα φησὶν, « Ἐν ἑτε-
ρογλώσσαις καὶ ἐν χεῖλεσιν ἑτέροις λαλήσω τῷ λαῷ
τούτῳ, » προῦθηκεν ὁμοῦ, « Ἐν τῷ νόμῳ γέγρα-
πται. » Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κύριος, « Ἐν τῷ νόμῳ,
φησὶν, αὐτῶν γέγραπται, ὅτι, Ἐμίσσησάν με δω-
ρεάν, » καίτοι τούτου ἀναγνωσκόμενον ἐν τῷ
ψαλμῷ. Ἐνίοτε δὲ νόμος κυρίως καλεῖται διὰ Μωϋ-
σέως, κατὰ τὸ ῥηθὲν, « Ὁ νόμος καὶ οἱ προφήται ἕως
Ἰωάννου. » Καί· « Ἐν ταύταις ταῖς δυοῖν ἐντολαῖς
ὁμοῦ· ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται. » Ἐνταῦθα
γὰρ πάντως νόμος κυρίως προσαγορεύεται ὁ ἐκ τοῦ
δρους Σινᾶ, τῷ τῶν προφητῶν δὲ ὀνόματι καὶ οἱ
ψαλμοὶ σημαίνονται. Ἐν ἑτέρῳ μέντοι τύπῳ αὐτὸς ὁ
Σωτήρ, « Ἐδει, » φησὶ, « πληρωθῆναι πάντα τὰ γε-
γραμμένα ἐν τῷ νόμῳ καὶ προφήταις καὶ ψαλμοῖς
περὶ ἐμοῦ. » Ἐνταῦθα γὰρ ἄλλιν τὸ τῶν προφητῶν
ὄνομα, ἐξαιρουμένων τῶν ψαλμῶν, νοεῖσθαι ἠθέ-
λησε. Λέγεται ἄρα νόμος καθολικῶς σὺν τοῖς προ-
φήταις καὶ ψαλμοῖς. Λέγεται καὶ κυρίως ὁ διὰ Μω-
σέως· δοθεὶς. Ἔτι λέγονται κοινῶς οἱ προφῆται σὺν
τοῖς ψαλμοῖς. Λέγονται δὲ καὶ ἰδίως πλὴν τῶν ψαλ-
μῶν. Καὶ πολλοὶς δὲ παραδείγμασι καὶ ἄλλοις δυνατὸν
ἤμας γνῶναι, ὡς πολλῶν πραγμάτων ὀνόματα καὶ
καθολικῶς τίθεσθαι, καὶ ἰδίως τισὶν ἀπονέμεσθαι·
εἰ μὴ ἐν πράγματι φανερῶ φυλάττεσθαι χρὴ τὸ τοῦ
λόγου μήκος. Τοῦτο δὲ διὰ τοῦτ' εἶπον, ἵνα μὴ τις
ἤμας τούτου χάριν οὐκ εἰδή, μὴ ἀρμοδίως ἀγάπην
προσαγορεύειν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐπειδὴ καὶ ὁ

universaliter charitas et Pater et Filius. Sed Dei
Verbum, id est unigenitus Dei Filius, aperte dictus
est Dei Sapientia, ore apostolico, ubi ait, Christum
Dei virtutem et Dei sapientiam. Spiritus autem
sanctus ubi sit dictus charitas, invenimus, si dili-
genter Joannis apostoli scrutemur eloquium. Qui
cum dixisset : « Dilectissimi, diligamus invicem,
quia dilectio ex Deo est, » secutus adjunxit : « Et
omnis qui diligit, ex Deo natus est ; qui non diligit,
non cognovit Deum ; quia Deus dilectio est⁷. » Hic
manifestavit eam se dixisse dilectionem Deum,
quam dixit ex Deo. Deus ergo ex Deo est dilectio.
Sed quia et Filius ex Deo Patre natus est, et Spi-
ritus sanctus ex Deo Patre procedit, quem potius
eorum hic debeamus accipere, dictum esse dile-
ctionem Deum, merito quaeritur : Pater enim solus
ita Deus est, ut non sit ex Deo ; ac per hoc dilectio,
quæ ita Deus est, ut ex Deo sit, aut Filius est,
aut Spiritus sanctus. Sed in consequentibus cum
Dei dilectionem commemorasset, non qua nos eum,
sed qua ipse dilexit nos, et misit Filium suum li-
beratorem pro peccatis nostris, et hinc exhortatus
esset ut et nos invicem diligamus, atque ita in
nobis Deus maneat : quia utique dilectionem Deum
dixerat, statim volens de hac re apertius aliquid
eloqui : « In hoc, inquit, cognoscimus quia in ipso

Θεὸς καὶ Πατήρ, καὶ ὁ Θεὸς Υἱὸς δύναται ἀγάπῃ
προσαγορεύεσθαι· ὡπερ οὖν τὸν μονογενῆ τοῦ
Θεοῦ Λόγον κυρίως καλοῦμεν τῷ τῆς σοφίας ὀνόμα-
τι, καίτοι καθόλου καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος καὶ τοῦ
Πατρὸς σοφίας ὄντος, οὕτω καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον
κυρίως τῷ τῆς ἀγάπης ὀνόματι, καθόλου καὶ τοῦ
Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ ἀγάπης ὄντος. Ἄλλ' ὁ μὲν
Λόγος τοῦ Θεοῦ, τούτεστιν ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ
Θεοῦ, φανερῶς εἶρηται τοῦ Θεοῦ σοφία τῷ ἀποστο-
λικῷ στόματι, ἐνθα φησὶ, « Χριστὸν Θεοῦ δύναμιν,
καὶ Θεοῦ σοφίαν. » Τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ποτε
εἰρησθαι ἀγάπην εὐρίσκομεν ; ἀν περ ἐπιμελῶς τῷ
τοῦ ἀποστόλου Ἰωάννου λογίμῳ πρόσσχωμεν, ὅς εἶ-
πὼν, « Ἀγαπητοὶ, ἀγαπῶμεν ἀλλήλους, ὅτι ἡ ἀγάπη
ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστίν, » ἐπομένως συνῆψεν, « Καὶ πᾶς
ὁ ἀγαπῶν ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐγεννήθη· ὁ δὲ μὴ ἀγαπῶν
οὐκ ἔγνω τὸν Θεόν, ὅτι ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν. » Ἐν-
ταῦθα ἐφανέρωσεν ἑαυτὸν αὐτὴν εἰρηκεῖναι ἀγάπην
τὸν Θεόν, ἣν εἶπεν ἐκ τοῦ Θεοῦ. Θεὸς ἄρα ἐκ Θεοῦ
ἐστίν ἡ ἀγάπη· ἀλλ' ἐπεὶ καὶ ὁ Υἱὸς ἐκ τοῦ Θεοῦ
καὶ Πατὴρ ἐγεννήθη, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ
τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς ἐκπορεύεται, τίνα τούτων
μᾶλλον ἐνταῦθα ἐκλαβεῖν ὀφείλομεν εἰρησθαι ἀγά-
πην τὸν Θεόν, δικαίως ζητεῖται. Ὁ γὰρ Πατήρ· μό-
νος ἐστὶν οὕτω Θεός, ὡς μὴ ἐκ Θεοῦ εἶναι, καὶ διὰ
ταῦτα ἡ ἀγάπη, ἣτις οὕτω Θεός ἐστιν, ὡς ἐκ τοῦ
Θεοῦ εἶναι, ἡ Υἱός ἐστιν, ἣ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον,
ἀλλ' ἐν τοῖς ἐπομένοις τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ ἀνα-
μνήσας, οὐ κατ' ἣν ἡμεῖς αὐτὸν, ἀλλὰ κατ' ἣν αὐτὸς
ἠγάπησεν ἡμᾶς, « Καὶ ἀπέστειλε τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, »

³ Joan. xv, 23.⁴ Luc. xvi, 16.⁵ Matth. xxi,40. ⁶ Luc. xxiv, 44.⁷ I Joan. iv, 7, 8.

manemus, et ipse in nobis, quia de Spiritu suo dedit nobis.⁹ Spiritus itaque sanctus de quo dedit nobis, facit nos in Deo manere, et ipsum in nobis, hoc autem facit dilectio. Ipse est igitur Deus dilectio. Denique paulo post eum hoc ipsum repetisset, atque dixisset: « Deus dilectio est, » continuo subiecit: « Et qui manet in dilectione, in Deo manet, et Deus manet in eo. » Unde supra dixerat: « In hoc cognovimus quia in ipso manemus et ipse in nobis, quia de Spiritu suo dedit nobis. » Ipse ergo significatur ubi legitur: « Deus dilectio est. » Deus igitur Spiritus sanctus qui procedit ex Deo, cum datus fuerit homini, accendit eum in dilectionem Dei et proximi, et ipse dilectio est. Non enim habet homo unde Deum diligat, nisi ex Deo. Propter quod paulo post dicit: « Nos diligamus, quia ipse prior dilexit nos.¹⁰ » Apostolus quoque Paulus: « Dilectio, inquit, Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.¹¹ »

CAPUT XVIII.

Nullum est isto Dei dono excellentius. Solum est, quod dividit inter filios regni æterni et filios perditionis æternæ. Dantur et alia per Spiritum sanctum munera, sed sine charitate nihil prosunt. Nisi ergo tantum impertiatur cuique Spiritus san-

ctus, ut eum Dei et proximi faciat amatorem: sinistra non transfertur ad dextram. Nec Spiritus proprie dicitur donum, nisi propter dilectionem. Quam qui non habuerit, « Si linguis hominum loquatur et angelorum, sonans æraumentum est, et cymbalum tinniens. Et si habuerit prophetiam, et scierit omnia sacramenta, et omnem scientiam, et si habuerit omnem fidem ita ut montes transferat, nihil est. Et si distribuerit omnem substantiam suam, et si tradiderit corpus suum ut ardeat, nihil ei prodest.¹² » Quantum ergo bonum est, sine quo ad æternam vitam neminem bona tanta perducunt? Ipsa vero dilectio, sive charitas, nam unius rei est utrumque nomen, si habeat eam, qui non loquitur linguis, nec habet prophetiam, nec omnia scit sacramenta, omnemque scientiam, nec distribuit omnia sua pauperibus, vel non habendo quod distribuit, vel aliqua necessitate prohibitus, nec tradit corpus suum ut ardeat, si talis passionis nulla tentatio est, perducit ad regnum, ita ut ipsam fidem non faciat utilem nisi charitas. Sine charitate quippe fides potest quidem esse, sed non prodesse. Propter quod et apostolus Paulus: « In Christo, inquit, Jesu neque circumcisio, neque præputium aliquid valet, sed fides, quæ per dilectionem operatur.¹³ » sic eam discernens

ΚΕΦΑΛ. ΙΗ'.

Περὶ τῆς ὑπεροχῆς τῆς ἀγάπης, ἣτις οὕτως ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστίν, ὡς καὶ αὐτὴ Θεὸς εἶναι.

φρῶν, « Ἰλασµὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡµῶν » κἀν-
τεῦθεν ἐδίδαξεν ὡς καὶ ἡγεῖς ἀλλήλους ἀγαπῶμεν,
καὶ οὕτως ὁ Θεὸς ἐν ἡµῖν μένει. Ἐπεὶ τοίνυν
ἀγάπην τὸν Θεὸν εἰρηκε, εὐθὺς τέλων περὶ τοῦδε
τοῦ πράγματος φανερώτερον τι διαλεχθῆναι, « Ἐν
τούτῳ, » φησὶ, « γινώσκομεν, ὅτι ἐν αὐτῷ μένομεν,
καὶ αὐτὸς ἐν ἡµῖν, ὅτι ἐκ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ
δέδωκεν ἡµῖν. » Τὸ Πνεῦμα τοίνυν τὸ ἅγιον, ἐξ οὗ
δέδωκεν ἡµῖν, ποιεῖ ἡµᾶς ἐν τῷ Θεῷ μένειν, καὶ
αὐτὸν ἐν ἡµῖν· τοῦτο δὲ ποιεῖ ἡ ἀγάπη· αὐτὸς ἐστίν
ἄρα ὁ Θεὸς; ἡ ἀγάπη. Καὶ τέλος μετὰ μικρὸν τοῦτ'
αὐτὸ ἐπαναλαβὼν, καὶ εἰπὼν, « Ὁ Θεὸς ἀγάπη
ἐστίν, » ἐξῆς ἐπήγαγε, « Καὶ ὁ μένων ἐν τῇ ἀγάπῃ
ἐν τῷ Θεῷ μένει, καὶ ὁ Θεὸς ἐν αὐτῷ μένει· » ὅθεν
ἀνωτέρω εἰρηκεν, « Ἐν τούτῳ γινώσκομεν ὅτι ἐν
αὐτῷ μένομεν, καὶ αὐτὸς ἐν ἡµῖν, ὅτι ἐκ τοῦ Πνεύ-
ματος αὐτοῦ δέδωκεν ἡµῖν. » Αὐτὸ ἄρα δηλοῦται
ἐνθα ἀναγινώσκομεν, « Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν· » ὁ
Θεὸς τοίνυν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ ἐκπορευόµενον ἐκ
τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴν δοθῆ τῷ ἀνθρώπῳ, ἀνάπτει αὐτὸν
εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ πλησίον, καὶ αὐ-
τὴ ἀγάπη ἐστίν. Οὐδὲ γὰρ ἔχει ὁ ἀνθρώπος ὅθεν
εἰν Θεὸν ἀγαπήσῃ. ὅτι μὴ ἐκ τοῦ Θεοῦ. Διὸ μετ'
ὀλίγα φησίν, « Ἡµᾶς δὲ ἀγαπῶμεν, ὅτι αὐτὸς πρό-
τερον ἠγάπησεν ἡµᾶς. » Καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος
« Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, » φησίν, « ἐκκέχυται ἐν ταῖς
καρδίαις ἡµῶν διὰ Πνεύματος ἁγίου τοῦ δοθέντος
ἡµῖν. »

Οὐδὲν ἐστὶ τοῦδε τοῦ δώρου τοῦ Θεοῦ ὑψηλότε-
ρον· µόνον γὰρ ἐστὶ τὸ διαίρου µεταξὺ τῶν υἱῶν
τῆς αἰωνίου βασιλείας, καὶ τῶν υἱῶν τῆς αἰωνίου
ἀπωλείας. Δίδονται δὲ καὶ ἕτερα διὰ τοῦ Πνεύ-
ματος δῶρα, ἀλλὰ ὄχι τῆς ἀγάπης οὐδὲν ὠφει-
λοῦσιν, εἰ μὴ ἄρα τοσοῦτον διανεμηθεῖ τινὶ τὸ
Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς αὐτὸν τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ πλη-
σίον ἐραστὴν ποιῆσαι· ἐκ γὰρ τῆς ἀριστερᾶς οὐ µε-
τάγεται πρὸς τὴν δεξιάν. Ἄλλ' οὐδὲ τὸ Πνεῦμα κυ-
ρίως λέγεται δῶρον, ὅτι μὴ διὰ τὴν ἀγάπην, ἣν ὁ
μὴ ἔχων, ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν ἀνθρώπων λαλῆ,
καὶ τῶν ἀγγέλων, ἤχων ἐστὶ χαλκὸς καὶ κύμβαλον
ἀλαλάζον, καὶ ἐὰν ἔχη προφητεῖαν, καὶ εἰδῆ τὰ µυ-
στήρια πάντα, καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, καὶ ἐὰν σῆ
πᾶσαν τὴν πίστιν, ὥστε ἔρη μεθιστάμεν, οὐδὲν
ἐστὶ καὶ ἐὰν ψωμίσει πάντα τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ,
καὶ ἐὰν παραδῶ τὸ σῶμα αὐτοῦ, ἵνα καυθῆ, οὐδὲν
ὠφελείται. Πόσον τοίνυν ἀγαθόν ἐστὶ, οὗ χωρὶς
πρὸς τὴν αἰώνιον ζωὴν οὐδένα τοσαῦτα ὀδηγοῦσιν
ἀγαθὰ; Αὐτὴ δὲ ἡ ἀγάπη, εἰ καὶ μὴ γλώτταις λα-
λεῖ, μήτ' ἔχει προφητεῖαν, μήτε πάντα οἶδε τὰ µυ-
στήρια, καὶ πᾶσαν τὴν γνῶσιν, μήτε ψωμίσει πτω-
χοῖς πάντα τὰ ἐαυτῆς, ἢ τῷ μὴ ἔχοντι τί ποι' ἂν
ψωμίσειεν, ἢ τινα ἀνάγκη καλωθεῖσα, μήτε πω-
ρεύσει τὸ σῶμα ἐαυτῆς ὡς καυθῆναι, εἰ τοιοῦτου
πίθους µεθεῖς ἐστὶ πειρασµὸς, χειραγωγεῖ πρὸς
τὴν βασιλείαν ὡς καὶ αὐτὴν τὴν πίστιν µεθὲν

⁹ Joan. iv, 15. ¹⁰ ibid. 19. ¹¹ Rom v, 5. ¹² 1 Cor. xiii, 1 seqq. ¹³ 1 Cor. v, 6.

ab ea fide qua et demones credunt, et contem-
niscunt. (13.) Dilectio igitur quæ ex Deo est, et Deus
est, proprie Spiritus sanctus est, per quem dif-
funditur in cordibus nostris Dei charitas, per
quam nos tota inhabitabit Trinitas. Quæcirca rectis-
sime Spiritus sanctus, cum sit Deus, vocatur
etiam donum Dei. Quod donum proprie quid
nisi charitas intelligenda est, quæ producit ad
Deum, et sine qua quodlibet aliud donum Dei
non producit ad Deum?

CAPUT XIX.

An et hoc probandum est, Dei donum dictum
esse in sacris Litteris Spiritum sanctum? Si et hoc
expectatur, habemus in Evangelio secundum
Joannem Domini Jesu Christi verba dicentis: « Si
quis sitit, veniat ad me, et bibat. » — « Qui credit in
me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus
fluent aquæ vivæ. » Porro evangelista secutus ad-
junxit: « Hoc autem dixit de Spiritu, quem acce-
pturi erant credentes in eum (14.) » Unde dicit etiam
Paulus apostolus: « Et omnes unum Spiritum
potavimus (15.) » Utrum autem donum Dei sit appel-
lata aqua ista, quæ est Spiritus sanctus, hoc qua-
eritur. Sed sicut hic invenimus hanc aquam Spi-
ritum sanctum esse, ita invenimus alibi in ipso
Evangelio hanc aquam donum Dei appellatam.

ἕτερον ποιεῖ ὠφέλιμον εἶναι, ὅτι μὴ ἡ ἀγάπη. Χω-
ρὶς γὰρ ἀγάπης ἡ πίστις δύναται: μὲν εἶναι, οὐ
μὴν δὲ καὶ ὠφελεῖν. Ἔθεν τοι καὶ ὁ ἀπόστολος
Παῦλος, « Ἐν Χριστῷ, » φησὶν, « Ἰησοῦ οὔτε πε-
ριτομὴ τίς ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστία, ἀλλὰ πίστις; ἡ
δικὴ τῆς ἀγάπης ἐνεργουμένη, » οὕτως αὐτὴν δια-
κρίνων ἀπὸ τῆς πίστεως, καθ' ἣν « καὶ τὰ δαιμόνια
πιστεύουσι καὶ φρίττουσιν. » Ἡ ἀγάπη τοίνυν, ἥτις
ἐκ τοῦ Θεοῦ ἐστὶ, καὶ Θεὸς ἐστὶ κυρίως, τὸ Πνεῦμα
τὸ ἅγιόν ἐστι, δι' οὗ ἐκκέχυται ἐν ταῖς καρδίαις
ἡμῶν ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγάπη, δι' ἣς ἐν ἡμῖν ἡ Τριάς ὅλη
ἐνοικεῖ. Ἀμέλει καὶ ὀρθότατα τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον
Θεοῦ ὄν, καὶ δῶρον Θεοῦ καλεῖται. Ὁ δῶρον κυρίως τί
ποτε ἕτερον νοητέον, ὅτι μὴ τὴν ἀγάπην, τὴν πρὸς
τὸν Θεὸν προσάγουσαν, καὶ ἥς χωρὶς πᾶν ὀτιοῦν
ἕτερον Θεοῦ χάρισμα οὐ προσάγει πρὸς τὸν Θεόν;

ΚΕΦΑΛ. ΙΘ'.

*Τίνι λόγῳ δῶρον καὶ χάρισμα τοῦ Θεοῦ λέγεται
τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.*

Ἄρ' οὖν καὶ τοῦτ' ἀποδεικνύον, δῶρον Θεοῦ
εἰρησθαι ἐν ταῖς ἀγίαις Γραφαῖς τὸ Πνεῦμα τὸ
ἅγιον; Ἀλλὰ καὶ τοῦτο τίς ἐκδέχεται; Ἐχομεν ἐν
τῷ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγελίῳ τὰ τοῦ Κυρίου ἡμῶν
ῥήματα λέγοντος, « Εἴ τις διψᾷ, ἐρχέσθω πρὸς με,
καὶ πινέτω. » — « Ὁ πιστεύων εἰς ἐμέ, » ὡς εἶπεν ἡ
Γραφή, « ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ βρέουσιν
ὕδατος ζώντος. » Εὐθύς δὲ καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς
ἐπόμενος συνῆψε, « Τοῦτο δὲ εἶπε περὶ τοῦ Πνεύ-
ματος, οὗ ἔμελλον λαμβάνειν οἱ πιστεύοντες εἰς

Nam Dominus idem quando cum muliere Samari-
tana ad puteum loquebatur, cui dixerat: « Da
mihi bibere, » cum illa respondisset, quod « Judæi
non contantur Samaritanis, » respondit Jesus, et
dixit ei: « Si scires donum Dei, et quis est qui
dicit tibi, Da mihi bibere, tu forsitan petisses
ab eo, et dedisset tibi aquam vivam. » Dixit ei
mulier: « Domine, neque in quo haurias habes, et
puteus altus est; unde ergo habes aquam vivam? »
et cætera. Respondit Jesus et dixit: « Omnis qui
biberit ex hac aqua sitiet iterum; qui autem bi-
berit ex aqua, quam dabo ei, non sitiet in æternum;
sed aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons
aquæ salientis in vitam æternam (16.) » Quia ergo
hæc aqua viva, sicut evangelista exponit, Spiritus
est sanctus, procul dubio Spiritus donum Dei est,
de quo hic Dominus ait: « Si scires donum Dei,
et quis est qui dicit tibi, Da mihi bibere, tu forsitan
petisses ab eo, et dedisset tibi aquam vivam. » Nam
quod ibi ait, « Flumina de ventre ejus fluent
aquæ vivæ, » hoc isto loco; « Fiet in eo, inquit,
fons aquæ salientis in vitam æternam. » Paulus
quoque apostolus, « Unicusque, inquit, nostrum
datur gratia secundum mensuram donationis Christi (17.) »
Atque ut donationem Christi Spiritum san-
ctum ostenderet, secutus adjunxit: « Propter quod
dicit: Ascendit in altum; captivavit captivitatem,

αὐτόν. » Ὅθεν φησὶ καὶ ὁ ἀπόστολος Παῦλος,
« Καὶ πάντες ἐν Πνεύμα ἐπίομεν. » Πότερον δὲ
δῶρον Θεοῦ ὠνομάσθη τὸδε τὸ ὕδωρ, ὅπερ ἐστὶ τὸ
Πνεῦμα, τοῦτο ζητεῖται. Ἄλλ' ὡσπερ ἐνταῦθα
εὐρίσκομεν τὸδε τὸ ὕδωρ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι,
οὕτως εὐρίσκομεν καὶ ἀλλαγῶν ἐν αὐτῷ τῷ Εὐαγ-
γελίῳ τοῦτο τὸ ὕδωρ τοῦ Θεοῦ δῶρον προσπαρορευ-
θέν. Καὶ γὰρ ὁ αὐτὸς Κύριος τῇ Σαμαρείτιδι γυ-
ναικὶ παρὰ τῷ φρέατι ὀμιλῶν, ἤπειρ εἰρηκεν,
« Δός μοι πιεῖν, » ἐκεῖνης ἀποκριθείσης, ὅτι
« Ἰουδαῖοι οὐ συγχρῶνται: τίς Σαμαρεῖταις,
ἀπεκρίθη καὶ εἶπεν, « Εἰ ἤθεις τὴν δωρεάν τοῦ
Θεοῦ, καὶ τίς ἐστίν ὁ λέγων σοι, Δός μοι πιεῖν, σὺ
ἂν ἤτησας αὐτόν, καὶ ἔδωκέν σοι ὕδωρ ζῶν. » Ἀλέγει
αὐτῷ ἡ γυνή, « Κύριε, οὐτε ἀντήλιμα ἔχεις, καὶ τὸ
φρέαρ ἐστὶ βαθύ· πῶθεν οὖν ἔχεις τὸ ὕδωρ τὸ ζῶν; »
καὶ τὰ ἐξῆς. Ἀπεκρίθη ὁ Ἰησοῦς καὶ εἶπεν αὐτῇ,
« Πᾶς ὁ πίνων ἐκ τοῦ ὕδατος τοῦτου διψᾷ: πάλιν,
ὁ δὲ πίνων ἐκ τῷ ὕδατος, οὗ ἐγὼ δώσω αὐτῷ,
γενήσεται αὐτῷ πηγὴ ὕδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν
αἰώνιον. » Ἐπειδὴ τοίνυν τὸ ὕδωρ τοῦτο τὸ ζῶν,
καθάπερ ὁ εὐαγγελιστὴς ἐξηγήσατο, τὸ Πνεῦμα τὸ
ἅγιον ἐστίν, ἀναμφιβέλω δῶρον τοῦ Θεοῦ τὸ
Πνεῦμά ἐστι, περὶ οὗ ἐνταῦθα φησὶν ὁ Κύριος,
« Εἰ ἤθεις τὴν δωρεάν τοῦ Θεοῦ, καὶ τίς ἐστίν ὁ
λέγων σοι, Δός μοι πιεῖν, σὺ ἂν ἤτησας αὐτόν, καὶ
ἔδωκέν σοι ὕδωρ ζῶν. » Ὁ γὰρ ἐκεῖ εἰρηκεν, « Πο-
ταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ βρέουσιν ὕδατος ζῶν-
τος, » τοῦτο ἐνταῦθα φησὶ, « Γενήσεται αὐτῷ

13 Jac. II, 19.

14 Joan. VII, 57-59.

15 I Cor. XII, 15.

16 Joan. IV, 10-14.

17 Ephes. IV, 7.

dedit dona hominibus¹⁸. » Notissimum est autem, **A** est Spiritus sanctus, in commune omnibus membris Christi multa dona quæ sunt quibusque propria dividuntur. Non enim singuli quique habent omnia, sed hi illa, et alii alia, quamvis ipsum donum, a quo cuique propria dividuntur, omnes habeant, id est Spiritum sanctum. Nam et alibi cum multa dona commemorasset : « Omnia, inquit, hæc operatur unus atque idem Spiritus, divideas propria unicuique, prout vult¹⁹. » Quod verbum et in Epistola, quæ ad Hebræos est, invenitur, ubi scriptum est : « Attestante Deo signis et ostentis, et variis virtutibus, et Spiritus sancti distributionibus²⁰. » Et hic cum dixisset : *Ascendit in altum, captivavit captivitatem, dedit dona hominibus* : « Quod autem ascendit ait, quid est nisi quia et descendit in inferiores partes terræ ? Qui descendit, ipse est et qui ascendit super omnes cælos, ut adimpleret omnia. Et ipse dedit quosdam quidem apostolos, quosdam autem prophetas, quosdam vero evangelistas, quosdam autem pastores et doctores. » Ecce quare dicta sunt dona, quia sicut alibi dicit : « Nunquid omnes apostoli ? Nunquid omnes prophetæ²¹ ? » et cætera : hic autem adjunxit : « Ad consummationem sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi²². » Hæc est domus, quæ, sicut Psalmus canit, ædificatur post captivitatem ; quoniam qui sunt a

πηγή ύδατος ἀλλομένου εἰς ζωὴν αἰώνιον. » Καὶ Παῦλος ὁ ἀπόστολος, « Ἐκάστῳ. » φησὶν, « ἡμῶν δίδονται χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ Χριστοῦ. » Καὶ ἵνα τὴν δωρεάν τοῦ Χριστοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι ἀποδείξῃ, ἐπόμενος συνῆψε, « Δὲ καὶ φησὶν, Ἄναβας εἰς ὕψος ἠχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν, ἔδωκε δόματα τοῖς ἀνθρώποις. » Γνωριμῶτα· τὸν δὲ ἐστὶ, τὴν Κύριον Ἰησοῦν, μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν εἰς οὐρανὸν ἀνεβήντα, δοῦναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐ πληθύντες οἱ πιστεύσαντες, ταῖς τῶν ἐθνῶν γλώσσαις πάντων ἐλάλουν· μὴ δὲ θροεῖται ἡμᾶς, ὅτι φησὶ, δόματα, οὐχὶ δόμα. Ταύτην γὰρ τὴν μαρτυρίαν ἐκ τοῦ ψαλμοῦ τέθεικε, τοῦτο δ' ἐν τῷ ψαλμῷ οὕτως ἀναγινώσκεται, « Ἀνέβη· εἰς ὕψος, ἠχμαλώτευσας αἰχμαλωσίαν, ἔλαβες δόματα ἐν ἀνθρώποις. » Οὕτω γὰρ τὰ πλεῖστα τῶν βιβλίων ἔχουσι, καὶ μάλιστα τῶν Γραικῶν καὶ τῶν Ἑβραίων οὕτως ἐρμηνευθὲν ἔχομεν. Δόματα τοίνυν φησὶν ὁ Ἀπόστολος ὃν τρόπον ὁ προφήτης, οὐ δόμα, ἀλλὰ τοῦ προφήτου φαμένου, « Ἐλαβες ἐν ἀνθρώποις, » ὁ Ἀπόστολος μᾶλλον εἶλετο εἰπεῖν, « Ἐδωκε τοῖς ἀνθρώποις. » ὡς ἐξ ἐκατέρου δηλαδὴ λόγου, ἐξ ἑνὸς μὲν τοῦ προφητικοῦ, ἐτέρου δὲ τοῦ ἀποστολικοῦ (καὶ γὰρ ἐν ἐκατέρῳ αὐθεντία τοῦ θεοῦ λόγου) πληρεστάτη ἀποδοθῆ ἢ ἔνοια· ἐκάτερον γὰρ ἀληθές· καὶ ὅτι δέδωκε τοῖς ἀνθρώποις, καὶ ὅτι ἔλαβεν ἐν ἀνθρώποις. Ἐδωκε μὲν γὰρ τοῖς ἀνθρώποις, ὡς ἂν κεφαλή τοῖς οἰκείοις μέλεσιν, ἔλαβε δὲ ἐν ἀνθρώποις ὁ αὐτός, δηλονότι ἐν τοῖς οἰκείοις

μέλεσι, δι' ἅπερ οἰκεῖα μέλη ἐξ οὐρανοῦ ἐδόθητε, « Σαῦλε, Σαῦλε, τί με διώκεις ; » Καὶ περὶ τῶν οἰκείων μελῶν φησὶν, « Ἐφ' ὅσον ἐνὶ τῶν ἐλαχίστων μου ἐποιήσατε, ἐμοὶ ἐποιήσατε. » Αὐτὸς ἄρα ὁ Χριστὸς καὶ ἔδωκεν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ ἔλαβεν ἐν τῇ γῆ. Διὰ ταῦτα δὲ δόματα καὶ ἄμφω εἶπον, ὁ τε προφήτης καὶ ὁ Ἀπόστολος, ὅτι διὰ τοῦ δώρου, τούτέστι τοῦ ἁγίου Πνεύματος, εἰς κοινὸν τοῖς ἀνθρώποις τοῖς τοῦ Χριστοῦ μέλεσι πολλὰ δῶρα, ἅπερ εἰσὶν ἐκάστῳ ἴδια, διαιροῦνται· οὐδὲ γὰρ ἕκαστοι πάντα ἔχουσι, ἀλλ' οἱ μὲν τάδε, οἱ δὲ τάδε, καίπερ αὐτὸ τὸ δῶρον, ἀφ' οὗ ἐκάστῳ ἴδια διαιροῦνται, πάντες ἔχουσι, τούτέστι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Καὶ γὰρ ἀλλαχοῦ πολλῶν δώρων εἶπ' οὗν χαρισμάτων μνημονεύσας, « Πάντα δὲ ταῦτα, » φησὶν, « ἐνεργεῖ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαιροῦν ἐκάστῳ καθὼς βούλεται. » Ὁ ῥῆμα κἀν τῇ πρὸς Ἑβραίων· Ἐπιστολῇ εὑρίσκειται, ἔνθα γέγραπται, « Συνεπιμαρτυροῦντος τοῦ Θεοῦ σημείοις καὶ τέρασιν, καὶ ποικίλαις δυνάμεσιν, καὶ Πνεύματος ἁγίου μερισμοῖς. » κἀναυθὰ δὲ εἰπὼν, « Ἄναβας εἰς ὕψος ἠχμαλώτευσεν αἰχμαλωσίαν, ἔδωκε δόματα τοῖς ἀνθρώποις. » — Τὸ δὲ ἀνέβη, φησὶ, τί ἐστίν, εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβη εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς ; Ὁ δὲ καταβάς αὐτός ἐστι καὶ ὁ ἀναβάς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα. Καὶ αὐτὸς δέδωκεν οὗς μὲν ἀποστολούς, οὗς δὲ προφήτας, οὗς δ' εὐαγγελιστάς, οὗς δὲ ποιμένας· καὶ διδασκάλους. » Ἰδοὺ τίνος ἔνεκεν εἴρηται δόματα. Καὶ γὰρ

¹⁸ Eph. iv, 8. ¹⁹ Psal. lxxvi, 19. ²⁰ Act. ix, 4. ²¹ I Cor. xii, 28, 29. ²² Ephes. iv, 12.

²¹ Matth. xxv, 40. ²² I Cor. xii, 11. ²³ Hebr. ii, 4.

diabolo eruti, a quo captivi tenebantur; de his ædificatur domus Christi, quæ domus appellatur Ecclesia. Hanc autem captivitatem ipse captivavit, qui diabolum vicit. Et ne illa, quæ futura erant sancti capitis membra, in æternum supplicium secum traheret, eum justitiæ prius, deinde potentia vinculis alligavit. Ipse itaque diabolus est appellata captivitas, quem captivavit, qui ascendit in altum, et dedit dona hominibus, vel accepit in hominibus. Petrus autem apostolus, sicut in eo libro canonico legitur, ubi scripti sunt actus apostolorum, loquens de Christo, commotis corde Judæis et dicentibus: « Quid ergo faciemus, fratres, monstrate nobis, » dixit ad eos: « Agite pœnitentiam, et baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini Jesu Christi in remissionem peccatorum, et accipietis donum Spiritus sancti¹⁶. » Itemque in eodem libro legitur, Simonem Magum apostolis dare voluisse pecuniam, ut ab eis acciperet potestatem, qua per impositionem manus ejus daretur Spiritus sanctus. Cui Petrus idem: « Pecunia, inquit, tua tecum sit in perditionem, quia donum Dei æstimasti te per pecunias possidere¹⁷. » Et alio ejusdem libri loco, cum Petrus Cornelio, et eis, qui cum eo fuerant, loqueretur, annuntians, et prædicans Christum, ait Scriptura: « Adhuc lo-

quente Petro verba hæc, cecidit Spiritus sanctus super omnes qui audiebant verbum, et obstupuerunt, qui ex circumcissione fideles simul cum Petro venerant, quia et in nationes donum Spiritus sancti effusum est: audiebant enim illos loquentes linguis, et magnificantes Deum¹⁸. » De quo facto suo quod incircumcisos baptizaverat, quia priusquam baptizarentur, ut nodum quæstionis hujus auferret, in eos venerat Spiritus sanctus, cum Petrus postea redderet rationem fratribus, qui erant Hierosolymis, et hac re audita movebantur, ait post cætera: « Cum cœpisssem autem loqui ad illos, cecidit Spiritus sanctus in illos, sicut et in nos in initio. Memoratusque sum verbi Domini, sicut dicebat: Quia Joannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto. Si igitur æquale donum dedit illis, sicut et nobis, qui credidimus in Dominum Jesum Christum: ego quis eram, qui possem prohibere Deum non dare illis Spiritum sanctum¹⁹. » Et multa alia sunt testimonia Scripturarum, quæ concorditer attestantur, donum Dei esse Spiritum sanctum, in quantum datur eis qui per eum diligunt Deum; sed nimis longum est cuncta colligere. Et quid eis satis est, quibus hæc quæ diximus, satis non sunt? Sane admonendi sunt, quandoquidem donum Dei jam

ὡς ἀλλαγῶ φησι, « Μὴ πάντες ἀπόστολοι; μὴ πάντες προφῆται; » καὶ τὰ ἐξῆς. Ἐνταῦθα δὲ συνῆψεν, « εἰς τελείωσιν τῶν ἀγίων, εἰς ἔργον διακονίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ. » Οὗτός ἐστιν ὁ οἶκος, ὁ, καθάπερ ὁ ψαλμὸς φέει, οἰκοδομούμενος μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν. Καὶ γὰρ ἐκ τῶν ἐκ τοῦ διαβόλου ῥυσθέντων, παρ' οὗ καταλίχοντο αἰχμάλωτοι, οἰκοδομεῖται ὁ τοῦ Χριστοῦ οἶκος, ὃς οἶκος Ἐκκλησία προσαγορεύεται. Ταύτην δὲ τὴν αἰχμαλωσίαν αὐτὸς ἠχμαλώτευσεν, ἐπειδὴ τὸν διάβολον ἐνίκησεν, καὶ ἵνα μὴ τὰ μέλλοντα μέλη τῆς ἀγίας κεφαλῆς ἔσσεσθαι, εἰς τὴν αἰώνιον κόλασιν μεθ' αὐτοῦ ἐπισπάσθαι, πρότερον μὲν ταῖς τῆς δικαιοσύνης αὐτῶν, ἔπειτα δὲ ταῖς τῆς δυνάμεως πέδαις συνέδησεν. Αὐτὸς τοίνυν ὁ διάβολος αἰχμαλωσία προσηγορεύθη, ὃν ἠχμαλώτευσεν ὁ ἀναβὰς εἰς τὸ ὕψος καὶ δοῦς δῶματα τοῖς ἀνθρώποις, ἢ λαθῶν ἐν ἀνθρώποις. Πέτρος δὲ ὁ ἀπόστολος, ὡς περ ἐν τῇ κανονισμένῃ βίβλῳ ἀναγνώσκωμεν, ἐνόησεν αἰ τῶν ἀποστόλων Πράξεις γεγραμμέναι εἰσι, διαλεγόμενοι περὶ τοῦ Χριστοῦ, καταυγέντιον τῆ καρδίᾳ τῶν Ἰουδαίων, καὶ λεγόντων, « Τί οὖν ποιήσομεν, ἀδελφοί, δεῖξτε ἡμῖν; » εἶπε πρὸς αὐτούς, « Μετανοήσατε, καὶ βαπτισθήτω ἕκαστος ὑμῶν ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, καὶ λήψεσθε τὴν δωρεὰν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. » Καὶ αὐτοὶ ἐν τῇ αὐτῇ βίβλῳ ἀναγινώσκωμεν, « Σίμωνα τὸν Μάγον τοῖς ἀποστόλοις δοῦναι θελήσαντα χρήματα, ἵνα παρ' αὐτῶν λάβῃ ἔξουσίαν, καθ' ἣν ἂν δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν αὐτοῦ διδώτο τὸ Πνεῦμα

τὸ ἅγιον. » Ἐπερ ὁ αὐτὸς Πέτρος, « Τὸ ἀργύριόν σου, φησί, σὺν σοὶ εἶη εἰς ἀπόλειαν· ὅτι τὸ δῶρον τοῦ Θεοῦ οὐ πῶλας χρημάτων κτάσθαι. » Καὶ ἐν ἑτέρῳ δὲ τῆς αὐτῆς βίβλου χωρίῳ, ἠνίκα Πέτρος, τῷ Κορινθίῳ καὶ τοῖς σὺν αὐτῷ οὕσι διελέγετο ἀπαγγέλλων καὶ κηρύττων τὸν Χριστὸν, φησὶν ἡ Γραφή, « Ἐτι λαλοῦντος τοῦ Πέτρος τὰ ῥήματα ταῦτα, ἐπέπεσε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπὶ πάντας τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον, καὶ ἐξεπλάγησαν οἱ ἐκ περιτομῆς πιστοί, οἱ σὺν τῷ Πέτρῳ ἐλθόντες· ὅτι καὶ εἰς τὰ ἔθνη ἡ δωρεὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκκέχυται. Ἦκουον γὰρ αὐτῶν λαλούντων γλώσσαις, καὶ μεγαλύνοντων τὸν Θεόν· περὶ ἧς αὐτοῦ πράξεως, ὅτι τοὺς ἀπεριτμητοὺς ἐβάπτισεν, πρὶν γὰρ ἢ βαπτισθῆναι, ὡς τὴν ἀπορίαν τοῦδε τοῦ ζητήματος ἀφέληται, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἦλθεν ἐπ' αὐτούς, ὡς ἔλεγον μετὰ ταῦτα ὁ Πέτρος, ἀποδιδούς τοῖς οὕσιν ἐν Ἱεροσολύμοις ἀδελφοῖς, καὶ τοῦδε τοῦ πράγματος ἀκουσθέντος ταρτατομένοις εἶπε μεθ' ἑτερα, « Ἀρξάμενος δέ μου λαλεῖν πρὸς αὐτούς, ἐπέπεσε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐπ' αὐτούς, ὡς περ καὶ ἐφ' ἡμᾶς ἐν ἀρχῇ, καὶ ἐμνήσθη τὸν λόγον Κυρίου, ὡς ἔλεγεν, ὅτι Ἰωάννης μὲν ἐβάπτισεν ἐν ὕδατι, ὑμεῖς δὲ βαπτισθήσεσθε ἐν Πνεύματι ἁγίῳ. Εἰ τοίνυν ἴσθη δωρεὰν δίδωκεν αὐτοῖς, ὡς περ καὶ ἡμῖν τοῖς πιστεύουσιν εἰς τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, τίς ἦν ἐγὼ ὁ δυνάμενος κωλύσαι τὸν Θεὸν μὴ δοῦναι αὐτοῖς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; » Καὶ πολλά εἰσιν ἕτερα τῶν Γραφῶν μαρτυρία, αἱ συμφώνως μαρτυροῦσι δῶρον Θεοῦ εἶναι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον παρ' ὅσον δίδεται τοῖς δι' αὐτοῦ τὸν Θεὸν

¹⁶ Act. II, 37, 38. ¹⁷ Act. VIII, 20. ¹⁸ Act. X, 44-46. ¹⁹ Act. XI, 15-17.

vident Spiritum sanctum, ut cum audiunt donum A Spiritus sancti, illud genus locutionis agnoscant, quo dictum est, in explicatione corporis carnis. Sicut enim corpus carnis nihil est aliud quam caro, sic donum Spiritus sancti nihil est aliud quam Spiritus sanctus. In tantum ergo donum Dei est, in quantum datur eis, quibus datur. Apud se autem Deus est, et si nemini datur, quia Deus erat Patri et Filio coæternus, antequam cuiquam daretur. Nec quia illi dant, ipse datur, ideo minor est illis. Ita enim datur sicut donum Dei, ut etiam seipsum det, sicut Deus. Non enim dici potest, non esse suæ potestatis, de quo dictum est : « Spiritus ubi vult spirat²⁰. » Et illud apostolicum, quod iam supra commemoravi : « Omnia hæc operatur unus, atque idem Spiritus, dividens propria unicuique, prout vult²¹. » Non est illic conditio dati, et dominatio dantium, sed concordia dati et dantium. Quapropter si sancta Scriptura proclamat, « Deus charitas est; » illa quæ ex Deo est, et in nobis id agit, ut in Deo maneamus, et ipse in nobis, et hoc inde cognoscimus, quia de Spiritu suo dedit nobis; ipse Spiritus ejus, est Deus charitas : deinde si in donis Dei nihil majus est charitate, et nullum est majus donum Dei, quam Spiritus sanctus, quid consequentius quam

ut ipse sit charitas, qui dicitur et Deus et ex Deo. Et si charitas, qua Pater diligit Filium, et Patrem diligit Filius, ineffabiliter communionem demonstrat amborum, quid convenientius quam ut ille dicatur charitas proprie qui Spiritus est communis ambobus? Hoc enim sanius creditur vel intelligitur, ut non solus Spiritus sanctus charitas sit in illa Trinitate, sed non frustra proprie charitas nuncupetur, propter illa quæ dicta sunt : sicut non solum est in illa Trinitate vel Spiritus vel sanctus, quia et Pater Spiritus, et Filius Spiritus; et Pater sanctus, et Filius sanctus, quod non ambigit pietas, et tamen iste non frustra proprie dicitur Spiritus sanctus. Quia enim est communis ambobus, id vocatur ipse proprie, quod ambo communiter. Alioquin si in illa Trinitate solus Spiritus sanctus est charitas, profecto et Filius non solum Patris, verum etiam Spiritus sancti Filius invenitur. Ita enim locis innumerabilibus dicitur et legitur Filius unigenitus Dei Patris : ut tamen et illud verum est, quod Apostolus ait de Deo Patre : « Qui eruit nos de potestate tenebrarum, et transtulit in regnum Filii charitatis suæ²², » non dixit, Filii sui; quod si diceret, verissime diceret, quemadmodum, quia sæpe dixit, verissime dixit, sed ait, « Filii charitatis suæ. » Filius

ἀγαπῶσιν. Ἄλλὰ σφόδρα μακρὸν ἀναλέγεσθαι πίσας. Καὶ ἄλλως δὲ τί ποτ' ἂν ἀποχρήσειε τοῖς ἀπερ ἔφημεν μὴ ἀποχρῶντα; Τοῦτό γε μὴν χρῆ τούτους διδάξαι, ὡς ὅποτε δῶρον Θεοῦ ἤδη συνοροῦσιν εἰρησθαί τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐπειδὴν ἀκούωσι, « δῶρον τοῦ ἁγίου Πνεύματος, » ἐκεῖνο τὸ γένος ἐπιγινώσκει τῆς διαλέξεως, ὅπερ εἴρηται ἐν τῇ ἐπεκδύσει τοῦ σώματος τῆς σαρκός. Ὅτι γὰρ τὸ σῶμα τῆς σαρκός οὐδὲν ἕτερον ἐστὶν ἢ ἡ σὰρξ, οὕτω τὸ δῶρον τοῦ Πνεύματος οὐδὲν ἕτερον ἐστὶν ἢ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἐπὶ τοσούτων τοίνυν δῶρῶν ἐστὶ τοῦ Θεοῦ, ἐφ' ὅσον δίδονται, οἷς δίδονται. Πρῶτον ἐκαστὸν δὲ ὁ Θεός ἐστιν, εἰ καὶ μηδὲν δίδεται, ἐπειδὴ Θεός ἦν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ συναΐδιος πρὶν ἢ ἐκάστῳ δοθῆναι. Οὐδὲ μὴ ἐπειδὴ οἱ μὲν δίδασαι, τὸ δὲ δίδεται, διὰ ταῦτα ἕλαττον ἐκεῖνο ἐστίν. Οὕτω γὰρ δίδεται ὡς περ τοῦ Θεοῦ δῶρον, ὡς καὶ αὐτὸ ἐκαστὸν δίδόναι ὡς περ Θεός. Οὐδὲ γὰρ δυνατὸν λέγεσθαι μὴ εἶναι τῆς ἐκαστοῦ ἐξουσίας, περὶ οὗ εἴρηται, « Τὸ Πνεῦμα, ὅπου θέλει πνεῖ. » Καὶ παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ, ὅπερ ἤδη ἀνωτέρω ἀνεμνησα, « Πάντα δὲ ταῦτα ἐνεργεῖ ἐν καὶ τὸ αὐτὸ Πνεῦμα, διαίρουσιν ἴδια ἐκάστῳ καθὼς βούλεται. » Οὐδ' ἐστὶν ἐκεῖ ὑποταγὴ τοῦ διδομένου καὶ τῶν διδόντων, ἀλλ' ὁμοῖα τοῦ διδομένου καὶ τῶν διδόντων, διὰ δὲ ταῦτα εἴπερ ἡθεὶς Γραφῆ βούλει, « Ὁ Θεός ἀγάπη ἐστίν, » ἢ ἐκ τοῦ Θεοῦ οὐσα, καὶ ἐν ἡμῖν τοῦτο ποιοῦσα, ὡς ἐν τῷ Θεῷ ἡμεῖς μένουμεν, καὶ αὐτὸν ἐν ἡμῖν, καὶ τοῦτο ἐντεῦθεν γινώσκουμεν, ὅτι ἐκ τοῦ Πνεύματος αὐτοῦ ἔδωκεν ἡμῖν; αὐτὸ τὸ Πνεῦμα αὐτοῦ ἐστὶν ὁ Θεός ἀγάπη. Ἐπειτα δὲ εἰ ἐν τοῖς χα-

ρίσμασι τοῦ Θεοῦ οὐδὲν ἐστὶ μεῖζον τῆς ἀγάπης, καὶ μεῖζον ἐστὶ μεῖζον δῶρον τοῦ Θεοῦ ἢ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τί καταλλήλοτερον ἢ αὐτὸ εἶναι ἀγάπη, ἦτις ἐκ Θεοῦ καὶ Θεός εἶναι λέγεται; Εἰ δὲ καὶ ἡ ἀγάπη, καθ' ἣν ὁ Πατὴρ ἀγαπᾷ τὸν Υἱόν, καὶ ὁ Υἱὸς ἀγαπᾷ τὸν Πατέρα, ἀβρόχως, τὴν κοινωνίαν δείκνυσιν ἀμφοῖν, τί ποτ' ἂν ἀρμοδιώτερον ἢ ὡς αὐτὸ κυρίως λέγεσθαι ἀγάπη, ὅπερ Πνεῦμα ἅγιον ἐστὶ κοινὸν ἀμφοτέρων; Τοῦτο γὰρ ὑγιέστερον πιστεύεται, ἢ νοεῖται, ὡς μὴ μόνον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀγάπη εἶναι ἐν τῇ Τριάδι, ἀλλὰ μὴ μάτην ἰδίως προσαγορεύεσθαι ἀγάπην διὰ τὰ εἰρημένα ὡς περ οὐ μόνον εἴρηται ἐν τῇ Τριάδι ἢ Πνεῦμα ἢ ἅγιον. Καὶ γὰρ καὶ ὁ Πατὴρ Πνεῦμα, καὶ ὁ Υἱὸς Πνεῦμα, καὶ ὁ Πατὴρ ἅγιος, καὶ ὁ Υἱὸς ἅγιος, ὅπερ ἡ εὐσέβεια οὐ διατάζει, ὁμοῖως οὐ μάτην αὐτὸ ἰδίως Πνεῦμα ἅγιον λέγεται. ἐπειδὴ γὰρ κοινὸν ἐστὶν ἀμφοῖν, τοῦτο ἰδίως αὐτὸ καλεῖται, ὅπερ ἄμφω κοινῶς; εἰ μὴ, εἰ ἐν τῇ Τριάδι μόνον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀγάπη ἐστὶ, παντάπασιν καὶ ὁ Υἱὸς οὐ μόνον τοῦ Πατρὸς, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἵκως εὐρίσκεται. Οὕτω γὰρ ἐν μυρίοις τόποις λέγεται καὶ ἀναγινώσκειται ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Πατὴρ, ὡς καὶ ἐκεῖνο ἀληθὲς εἶναι, ὃ φησὶν ὁ Ἀπόστολος περὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, « Ὁς ἐβρόσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους, καὶ μετήνεγκεν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, » καὶ οὐκ εἶπε, τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ, ὅπερ εἰ εἶπαν, ἀληθέστατα ἂν εἶπε, καθὰ δὲ πολλάκις εἰπῶν, ἀληθέστατα εἶπεν ἄλλ' ἔφη, « τοῦ Υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ. » Ὁ

²⁰ Joan. iii, 8. ²¹ I Cor. xii, 11. ²² Coloss. i, 13.

ergo est etiam Spiritus sancti, si non est in illa Trinitate charitas (Dei) nisi Spiritus sanctus. Quod si absurdissimum est, restat ut non solus ibi sit charitas Spiritus sanctus, sed propter illa, de quibus satis disserui, proprie sic vocetur. Quod autem dictum est : « Filii charitatis suæ, » nihil aliud intelligatur, quam Filii sui dilecti, quam

A Filii postremo substantiæ suæ. Charitas quippe Patris, quæ in natura ejus est ineffabiliter simplici, nihil est aliud, quam ejus ipsa natura atque substantia, ut sæpe jam diximus, et sæpe iterare non pget. Ac per hoc Filius charitate ejus nullus est alius, quam qui de substantia ejus est genitus.

Υἱὸς ἄρα καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐστίν, εἰ μὴ ἐστὶν ἕτερόν τι ἐν τῇ Τριάδι ἀγάπη τοῦ Θεοῦ, ὅτι μὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ὅπως εἰ ἀμσθέστατόν ἐστι, λείπεται, ὡς μὴ μόνον ἐκεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον εἶναι ἀγάπην, ἀλλὰ δι' ἐκεῖνα, περὶ ὧν ἄλλοις διεσάφησα, ἰδίως οὕτω καλεῖσθαι. Τὸ δὲ ῥηθὲν τοῦ Υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ μηδὲν ἕτερόν τι νοεῖσθαι ἢ τοῦ ἡγα-

πημένου Υἱοῦ αὐτοῦ, ἢ τέλος, τοῦ Υἱοῦ τῆς οὐσίας αὐτοῦ. Ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ Πατρὸς, ἢ ἐν τῇ ἀρρόητοις ἀπλή φύσει αὐτοῦ οὐσα, οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ ἡ αὐτοῦ φύσις καὶ οὐσία, ὡς πολλάκις ἤδη εἰρήκαμεν, καὶ πολλάκις ἐπαναλαμβάνει οὐκ ὀκνηρόν. Καὶ διὰ ταῦτα ὁ Υἱὸς τῆς ἀγάπης αὐτοῦ οὐδεὶς ἐστὶν ἕτερος, ὅτι μὴ ὁ ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ γεννηθείς.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΜΟΝΑΧΟΥ ΤΟΥ ΠΛΑΝΟΥΔΗ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΕΚΠΟΡΕΥΣΕΩΣ ΤΟΥ ἉΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΛΑΤΙΝΩΝ

ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΙ

MAXIMI PLANUDÆ

SYLLOGISMI

DE PROCESSIONE SPIRITUS SANCTI CONTRA LATINOS.

Vide tom. CLXI, col. 309, ubi cum Bessarionis et Demetrii Cydonii refutationibus eduntur. — « Miraretur quispiam, inquit ibi Cydonius, virum hunc, qui, ob hæc pauca et imbecilla argumenta, conatur exvertere librum sancti Augustini, in quo transferendo in linguam Græcam multum elaboravit. Si enim illum laborem subiit, volens nocere iis qui legerint, absurdus revera est, ac dignus inter pios multa reprehensionis laborare, ut animis aliorum nocens; sin autem sciens utilem fore quibus erit obvius, et nostratibus gratificaturus vertere illum elegit, quid rursus quasi pœnitentia ductus, veluti nocua cavere hortatur, que propter utilitatem legentium interpretatus est? Cæterum absurdi hujus causi est, terror illius qui tunc imperabat, quem inexorabilem sciens fore his qui Spiritum sanctum ex Patre Filioque procedere asserunt, luce argumentis carcere ac vinculis seivsum liberare voluit. »

S. AUGUSTINI

TRACTATUS IN EVANGELIUM JOANNIS

DE SPIRITUS SANCTI PROCESSIONE.

(Interpretibus, ut Petro Arcadio visum est, Beasrione vel Demetrio Cydonio.

Ex Tractatu XCIV, super illis verbis: *Nunc vado ad eum, qui me misit, et nemo, inquit, ex vobis interrogat me, Quo vadis?*

Significat Dominus Jesus sic se iturum, ut nullus interroget, Quo vadis? quod palam fieri visu corporis cernerent; nam superius interrogaverant eum discipuli quo esset iturus, et responderat eis se iturum quo ipsi tunc venire non possent. Nunc vero ita se promittit iturum, ut nullus eorum, quo vadit interroget. Nubes enim suscepit eum quando ascendit ab eis; et euntem in cælum, non verbis quæsierunt, sed oculis deduxerunt. Sed quia hæc locutus sum vobis, inquit, tristitia implevit cor vestrum. Videbat utique quid illa sua verba in eorum cordibus agerent: spiritalem quippe nondum interius habentes consolationem, quam per Spiritum sanctum fuerant habituri, id quod exterius in Christo videbant, amittere metuebant. Et quia se amissuros esse illum vera de-

nuntiantem dubitare non poterant: contristatam humanus affectus, quia carnalis desolabatur aspectus. Noverat autem ille quid eis potius expediret, quia visus interior ipse esse utique melior, quo eos consolaturus fuerat Spiritus sanctus: non cernentium corporibus ingesturus corpus humanum, sed seipsum credentium pectoribus infusus. Denique adjungit: Sed ego veritatem dico vobis, expedit vobis, ut ego vadam. Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos. Tanquam diceret: Expedit vobis, ut hæc forma servi auferatur a vobis. Caro quidem factum Verbum habito in vobis: sed nolo me carnaliter adhuc diligatis, et isto lacte contenti semper infantes esse cupiatis. Expedit vobis, ut ego vadam. Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos. Si alimenta tenera, quibus vos alui, non subtraxero, solidum cibum non esurietis: si carni carnaliter hæseritis, capaces Spiritus non eritis.

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΙΝΟΥ

ΕΚ ΤΗΣ ΕΙΣ ΤΟ ΚΑΤΑ ΙΩΑΝΝΗΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΟΝ

ΠΡΑΓΜΑΤΕΙΑΣ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ.

Ἐκ τοῦ 14' λόγου, ἐν ἐκείνοις τοῖς ῥήματι, Νῦν δὲ ἐπάγω πρὸς τὸν πέμψαντά με, καὶ οὐδεὶς ἐξ ὑμῶν ἐρωτᾷ με, Ποῦ ὑπάγεις;

Ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐδήλωσεν ἑαυτὸν οὕτως ἀπελευσόμενον, ὡς μηδένα αὐτὸν ἐρωτήσῃν, Ποῦ ὑπάγεις; ὅπερ τῆ τοῦ σώματος ὄψει φανερώς ἐμελλον δεῖσθαι. Ἀνωτέρω γὰρ ἠρωτήκεσαν αὐτὸν, ποῦ ὑπάγει. Οἷς ἀπεκρίθη, Ἐκεῖ μέλλει ἀποδημήσειν, ὅποι νῦν ἐκεῖνοι ἀπυθῆναι οὐχ οἶοι τε ἦσαν. Νῦν δὲ ἑαυτὸν οὕτως ἀπελευσόμενον προλέγει, ὡς μηδένα ἐκείνων ἐρωτήσῃν, Ποῦ ὑπάγεις; Νεφέλη γὰρ ὑπέλαθεν αὐτὸν, ὅτι ἀπ' αὐτῶν διστάμενος ἀνῆκε. Καὶ τότε τοῦτον εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνιόντα οὐ λόγοις ἠρώτων, ἀλλὰ τοῖς ὀφθαλμοῖς θεωῶρουν. Ἐπὶ ταῦτα ἐλάλησα ὑμῖν, φησὶν, ἡ λύπη πεπλήρωκεν ὑμῶν τὴν καρδίαν: ὁ ἔωρα γὰρ τί ποτε τὰ ῥήματα ταῦτα ἐδρων ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν. Οὕτω γὰρ τὴν πνευματικὴν παράκλησιν ἔχοντες, ἦν δὲ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐμελλον

ἔξειν, ὅπερ ἐξωθεν ἐῶρων ἐν τῷ Χριστῷ, τοῦ ἀποβαλεῖν ἐδεῖσάν. Καὶ ἐπειδὴ περ ἀναμφίβωλον ἦν ἡ ἀποβολὴ τοῦ Χριστοῦ προλέγοντος τοῦτοις τὴν ἀληθῆ, ἀναγκασιὸν ἦν ἀλεῖν τὴν ἀνθρωπίνην ἀθεσίαν ἀνενεργήτου τῆς ἀνθρωπίνης βίωτος καταλειπομένης. Ἄλλ' ἐκεῖνος ᾔδει τί μᾶλλον ἐκείνος ἐλευστέλει: ἡ γὰρ ἔνδον ὄψει βελτίων ἐστίν, ἢ ἐμελλε παραμυθῆσθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἀνθρώπινον σῶμα εἰς τὰς τῶν ὀρώντων ὄψει εἰσάγειν, ἀλλ' αὐτὸ ἐνὶ ταῖς τῶν πιστευόντων καρδίαις. Ἀμείλει τοῦτοις συνάπτει, Ἐπὶ ἐγὼ τῆ ἀλήθειαν λέγω ὑμῖν, συμφέρει ὑμῖν, ἵνα ἐγὼ ἀπέλω. Ἐπὶ γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλω, ὁ Παράκλητος οὐκ ἐλευσεται πρὸς ὑμᾶς. Ὡσαυτὸν λέγων, Συμφέρει ὑμῖν, ὑμῶν ἀφαιρέθῃσι τὴν μορφήν ταύτην τοῦ δούλου: νῦν μὲν γὰρ σὰρξ γεγονώς; ὁ Λόγος ὑμῖν ἐνοικῶ, ἀλλ' οὐ βούλομαι εἰς σαρκικῶς ὑμᾶς ἐμὲ ἀγαπῆν, ἀρκουμένους τε τῷ γάλακτι τοῦ φηπύου; ἐπιθυμῶ εἶναι διὰ παντός. Συμφέρει ὑμῖν

Nam quid est, « Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos; si autem abiero, mittam eum ad vos? » Nunquid hic positus, eum non poterat mittere? Quis hoc dixerit? Neque enim ubi ille erat, iste inde recesserat: vel sic venerat a Patre, ut non maneret in Patre? Postremo quomodo eum etiam hic constitutus non poterat mittere, quem scimus super eum baptizatum venisse, atque mansisse: imo vero a quo scimus eum nunquam separabilem fuisse? Quid est ergo: « Si non abiero, Paracletus non veniet ad vos, » nisi, Non potestis capere Spiritum quoadiu secundum carnem persistitis uosse Christum? Unde ille, qui jam acceperat Spiritum, « Et si noveramus, inquit, secundum carnem Christum, sed nunc jam non novimus. » Etiam ipsam quippe carnem Christi, non secundum carnem novit, qui Verbum carnem factum spiritaliter novit. Hoc nimirum significare voluit Magister bonus, dicendo: « Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos; si autem abiero, mittam eum ad vos. » Christo autem discedente corporaliter, non solum Spiritus sanctus, sed et Pater et Filius illis affuit spiritaliter. Nam si ab eis sic abscessit Christus, ut pro illo, non cum illo in eis esset Spiritus sanctus, ubi est ejus promissio dicentis: « Ecce ego vobiscum sum usque in consummationem sæculi? » et: « Veniemus ad eum ego, et Pater, et mansionem apud eum faciemus, » cum et Spiritum sanctum ita se promi-

serit esse missurum, ut cum eis esset in æternum. Ac per hoc cum ex carnalibus, vel animalibus, essent spiritales futuri, profecto et Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum capacius fuerant habituri. In nullo autem credendus est esse Pater sine Filio, et Spiritu sancto, aut Pater et Filius sine Spiritu sancto; aut Filius sine Patre et Spiritu sancto; aut sine Patre et Filio Spiritus sanctus; aut Pater et Spiritus sanctus sine Filio; sed ubi eorum quilibet unus, ibi Trinitas Deus unus. Oportebat autem ita insinuari Trinitatem, ut quamvis nulla esset diversitas substantiarum, sigillatim tamen commendaretur distinctio personarum: ubi eis qui recte intelligunt, nunquam videri potest separatio naturarum.

B Ex Tractatu XCV, super illis verbis: *Cum venerit, inquit, ille arguet mundum de peccato, et de justitia, et judicio.*

Quid est hoc? Nunquidnam Dominus Christus arguit mundum de peccato, cum ait: « Si non venissem, et locutus eis fuisset, peccatum non haberent, nunc autem excusationem non habent de peccato suo? » Sed ne quis forte dicat hoc ad Judæos proprie pertinere, non ad mundum, nonne alio loco inquit: « Si de mundo essetis, mundus quod suum erat diligeret? » Nunquid non arguit de justitia, ubi ait: « Pater juste, mundus te non cognovit? » Nunquid non arguit de judicio, ubi se ait sinistris esse dicturum: « Ite in ignem æternum,

ἵνα ἐγὼ ἀπέλω. Ἐὰν γὰρ ἐγὼ μὴ ἀπέλω, ὁ Πα-
 ράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς. Ἄν μὴ τὴν
 ἀπαλὴν τροφήν, ἣν ὑμεῖς μέχρι τοῦ νῦν ἐθροψᾶτε, μὴ
 ἀφέλωμαι, τῆς στερειᾶς; οὐκ ἐπιθυμησετε. Εἰ σαρκικῶς
 ἀνοήεστε τοῦ πνεύματος, οὐκ ἐσσεσθε τοῦ Πνεύματος
 δεκτικοί. Τί γὰρ βούλεται, ἢ εἰ μὴ ἀπέλω, ὁ Παράκλητος
 οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς, εἰάν δὲ ἀπέλω, πέμψω
 τοῦτον πρὸς ὑμᾶς; ἢ μὴ γὰρ ἐνταῦθα ὡν, τοῦτον
 οὐκ ἔδύνατο πέμψαι; ἵς τοῦτ' ἂν εἴποι; οὐδὲ γὰρ
 ὅπου ἦν οὕτως, ἐκεῖνος ἀπῆν. Ἡ παρὰ τοῦ Πατρὸς
 οὕτως ἦλθεν, ὡς μὴ μένειν ἐν τῷ Πατρὶ; εἶτα
 καὶ πῶς ἐκεῖνον κἀνταῦθα διατρίδων οὐκ ἔδύνατο
 πέμψαι; ὃν ἴσμεν καὶ ἰθεὶν πρὸς αὐτὸν βαπτίζομενον
 καὶ μένειν· μάλλον μὲν οὖν ὃν ἴσμεν τοῦτου
 διαπαντὸς ἀχώριστον ὄντα. Τί τοῖσιν ἐστὶν, ἢ
 Ἐὰν μὴ ἀπέλω, ὁ Παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς
 ὑμᾶς, ἢ πάντως. Οὐχ οἶοί τε ἐσσεσθε δέξασθαι
 τὸ Πνεῦμα, ἐφ' ὅσον τὸν Χριστὸν κατὰ σάρκα
 γινώσκοντες; ἢ Ὅθεν ἐκεῖνος ὁ τὸ Πνεῦμα τὸ
 ἅγιον ἤδη δεξάμενος, εἰ καὶ ἤδει μὲν τὸν Χριστὸν
 κατὰ σάρκα, φησὶν, ἢ Ἀλλὰ νῦν οὐκ εἶσι οἵδαμεν.
 ἢ Καὶ αὐτὴν γὰρ τὴν τοῦ Χριστοῦ σάρκα οὐ σαρκικῶς
 εἶδεν ὁ τὸν Λόγον σάρκα γεγονότα πνευματικῶς
 εἰδώς. Τοῦτο πάντως ὁ ἀγαθὸς διδάσκαλος
 δηλοῦν ἐβούλετο λέγων· ἢ Ἐὰν ἐγὼ μὴ ἀπέλω,
 ὁ Παράκλητος οὐκ ἐλεύσεται πρὸς ὑμᾶς. Ἐὰν
 δὲ ἀπέλω, πέμψω τοῦτον ὑμῖν. ἢ Τοῦ Χριστοῦ
 δὲ σωματικῶς διασάντος, οὐ μόνον τὸ Πνεῦμα τὸ
 ἅγιον, ἀλλὰ καὶ ὁ Πατὴρ, καὶ ὁ Υἱός· ἐκεῖνοις πνευ-

ματικῶς παρεγένετο. Εἰ γὰρ οὕτως ὁ Χριστὸς ἐκεῖνων
 διέστη, ὡς ἀνεῖ ἐκεῖνος, ἀλλ' οὐ μετ' ἐκείνου τὸ
 Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκεῖνοις παρεῖναι, τοῦ ἢ ἐπαγγελία
 τοῦτου λέγοντος, ἢ Ἰδὲ ἐγὼ μεθ' ὑμῶν εἰμι πάσας
 τὰς ἡμέρας ἕως τῆς συνταλείας τοῦ αἰῶνος. ἢ
 Καὶ πάλιν, ἢ Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐλευσόμεθα, καὶ
 μόνην παρ' αὐτῷ ποιήσομεν. ἢ Ἀλλὰ καὶ τὸ Πνεῦμα
 τὸ ἅγιον οὕτως αὐτοῖς ἐπηγγελῆτο πέμψαι, ἵνα μετ'
 αὐτῶν ἦ εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ διὰ ταῦτα ἀπὸ
 σαρκικῶν γεγονότες πνευματικοί, ἀναγκαίως καὶ
 τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος
 ἐμελλον ἐσσεσθαι δεκτικώτεροι. Ἐν οὐδενὶ γὰρ
 πιστευτέον εἶναι τὸν Πατέρα ἀνευ τοῦ Υἱοῦ, καὶ
 τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἢ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν
 ἀνευ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἢ τὸν Πατέρα καὶ τὸν
 ἁγίον Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀνευ τοῦ Υἱοῦ. ἢ Ὅπου γὰρ
 εἰς τὴν τοῦτον ἐστὶν, ἐκεῖ καὶ εἰς Θεὸς ἢ Τριάς.
 ἢ Ἐδει δ' οὕτως τὴν Τριάδα παραδειχθῆναι, ὥστ'
 εἰ καὶ μηδεμία ἦν ἐν τῇ οὐσᾷ διαφορὰ, ὅ, ὡς
 παραδειχθῆναι τῶν προτάπων ἰδίως, καὶ οὕτως τοῖς
 νοοῦσιν ὀρθῶς χωρισμὸν φύσεως οὐδαμῶς θεωρεῖσθαι.
 ἢ Ἐκ τοῦ ἐνενηχοστῆ πέμπτου λόγου· Ἐλθὼν δὲ
 ἐκεῖνος, ἐλέγξει τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας, καὶ περὶ
 δικαιοσύνης, καὶ περὶ κρίσεως.
 Τί βούλεται τοῦτο; μὴ γὰρ ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς
 οὐκ ἤλεγξε τὸν κόσμον περὶ ἁμαρτίας, ἔταν λέγει,
 ἢ Εἰ μὴ ἦλλον καὶ ἐλάλησα αὐτοῖς, ἁμαρτίαν

qui paratus est diabolo et angelis ejus? » Et multa alia reperuntur in sancto Evangelio, ubi de his Christus arguit mundum. Quid est ergo, quod tanquam proprie tribuit hoc Spiritui sancto? An forte, quia Christus in Judæorum gente tantum locutus est, mundum non videtur arguisse, ut ille intelligatur argui, qui audit arguentem? Spiritus autem sanctus in discipulis ejus toto orbe diffusus non unam gentem intelligitur arguisse, sed mundum; nam hoc illis ait ascensurus in cælum: « Non est vestrum scire tempora, vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate, sed accipietis virtutem Spiritus sancti supervenientis in vos, et eritis mihi testes in Jerusalem, et in tota Judæa, et in Samaria, et usque in fines terræ. » Hoc est arguere mundum. Sed quis audeat dicere, quod per discipulos Christi arguit mundum Spiritus sanctus, et non arguat ipse Christus, cum clamet Apostolus: « An vultis experimentum accipere ejus, qui in me loquitur Christus? » Quos itaque arguit Spiritus sanctus, arguit nuque et Christus. Sed quantum mihi videtur, quia per Spiritum sanctum diffusenda erat charitas in cordibus discipulorum, quæ foras metu timorem, quo impediri possent, ne arguere mundum, qui persecutionibus fremebat, audent; propterea dixit, « Ille arguet mundum. » Tanquam diceret: Ille diffundet in cordibus vestris

A charitatem; sic enim timore depulso, arguendi habebis libertatem. Sarpe autem diximus inseparabilia opera esse Trinitatis; sed sigillatim commendare oportebat personas, ut non solum sine separatione, verum etiam sine confusione et unitas intelligatur et Trinitas.

Exponit deinde quomodo arguet, dicens, « de peccato, et de justitia, et de judicio. De peccato quidem, inquit, quia non crediderunt in me. » Hoc enim peccatum, quasi solum sit, præ cæteris posuit: quia hoc manente, cætera detinentur, et hoc discedente cætera remittuntur. « De justitia vero, inquit, quia ad Patrem vado, et jam non videbitis me. »

Hoc primo videndum est, si recte quisque arguitur de peccato, utrum recte arguatur et de justitia. Nunquid enim si arguendus est peccator propterea quia peccator est, arguendum putabit quisquam, et justum propterea quia justus est? Absit nam si aliquando justus arguitur, ideo recte arguitur, quia, sicut scriptum est, « Non est justus in terra, qui faciet bonum et non peccabit. » Quæ circa etiam cum justus arguitur, de peccato arguitur, non de justitia. Quoniam et in illo quod legitur divinitus dictum: « Noli effici justus multum; » non est notata justitia sapientis, sed superbia presumptis; qui ergo sit multum justus, ipso nimio sit injustus. Multum enim se facit justum, qui dicit se non habere peccatum; aut qui se putat non gratia

οὐκ εἶχο· ὁ νῦν δὲ πρόφρασι οὐκ ἔχουσι περὶ τῆς ἀμαρτίας αὐτῶν; Ἄλλὰ ἵνα μὴ τις εἴπῃ, οὐ περὶ τοῦ κόσμου, ἀλλὰ περὶ τῶν Ἰουδαίων μόνον ἰδίως εἰρησθεῖ, ἀλλαχοῦ φησιν· « Εἰ ἐκ τοῦ κόσμου ἦτε, ὁ κόσμος ἂν τὸ ἴδιον ἐφίλει. » Μὴ οὐκ ἤλεγξε καὶ περὶ δικαιοσύνης, ὅπου φησί· « Πάτερ δικαίαι, καὶ ὁ κόσμος σὲ οὐκ ἔγνω; » Ἄλλὰ καὶ περὶ κρίσεως; ἤλεγξεν, ὅπου ἐαυτὸν φησιν εἶπεν τοῖς ἐξ εὐνομῶν· « Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ καταραμένοι εἰς τὸ πῦρ τῶν αἰώνων, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. » Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα εἰρήρει τις ἂν ἐν τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, ὅπου περὶ τοῦτον τὸν κόσμον ὁ Κύριος ἤλεγξε. Πῶς τοίνυν ὡσπερ ἰδίως τοῦτ' ἀπένειμα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι; Ἡ τὰ ἅλα δὲ ὁ Χριστὸς τῷ τῶν Ἰουδαίων εἶπεν μόνον διαλεχθεῖς, οὐκ ἂν δόξειεν αὐτὸς τὸν κόσμον ἐλέγξει, ἀλλὰ τὸν ἀκούσαντα τῶν ἐλέγχων ἐκείνων μόνον ἐλεγχοῦνται; Τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν τοῖς ἀποστόλοις κατὰ τὴν οἰκουμένην πᾶσαν διασπαρείν τὸ ἔν ἐν μόνον εἶπεν, ἀλλὰ τὸν κόσμον ὅλον ἐλέγξει θεοκεί· τὸ ἔντο γὰρ εἶπεν αὐτοῖς· μέλλων εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβαίνειν, « Οὐκ ἐστιν ὑμῶν γινῶναι χρόνους ἢ καιροὺς; οὐδ' ὁ Πατὴρ ἐθέτο ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ, ἀλλὰ λήψασθε δύναμιν ἐπιθρόνους τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς· καὶ ἐσεσθε μοι μάρτυρες ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ καὶ πάσῃ τῇ Ἰουδαίᾳ καὶ Σαμαρείᾳ, καὶ ὧς ἐρχάτου τῆς γῆς. » Ὅσπερ ἐστὶ τὸ τὸν κόσμον ἐλέγξει. Ἄλλὰ τίς τολμήσει καὶ μόνον εἶπεν, οὐκ οὐδὲν τὸν Χριστὸν ἐλέγξει τὸν κόσμον, ἀλλὰ μόνον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον διὰ τῶν ἀποστόλων τοῦ Χριστοῦ, τοῦ Ἀποστόλου βοῶντος; « Ἦ ζῆτεῖτε πείραν

λαβεῖν τοῦ ἐν ἐμοὶ λαλοῦντος Χριστοῦ; οὐδ' τοίνυν ἐλέγχει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τοῦτους ἐλέγχει καὶ ὁ Χριστός. Ἄλλ' ἵνα τὸ ἐμοὶ δοκοῦν εἴπω, τοῦτο χάριν εἴρηκε, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐλέγξει τὸν κόσμον, ἐπεὶ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐκχέθη· ἐμῶν ἢ ἀγάπη ἐν ταῖς καρδίαις τῶν μαθητῶν, ἢ τὸν φόβον ἐξω βάλλουσα, ᾧ δυνατὸν ἦν κωλύεσθαι τοῦ τολμᾶν τὸν κόσμον ἐλέγχειν τοῖς κατ' αὐτῶν διωγμοῖς φρουαττόμενον. Ὡσπερ λέγων, Ἐκείνῳ ἐκχέθη μέλλων τὴν ἀγάπην ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, καὶ οὕτω τοῦ θένους ἐξελοθέντος, μετ' ἀδείας τὸν κόσμον ἐλέγξετε. Πολλάκις δὲ εἶπομεν τὰ τῆς Τριάδος ἔργα ἀχώριστα εἶναι· ἐχρηθὲν δὲ καὶ τὰ πρωτοπια ἰδίως; παραδοθῆναι, ἵνα μὴ μόνον ἀπαίρειται ἡ μονία, ἀλλὰ ἀσύγχυτος νοῆται καὶ ἡ Τριάς.

Ἐφεξῆς δὲ ἐρμηνεύει, ὅπως ἐλέγξει, « περὶ ἀμαρτίας λέγων, καὶ περὶ δικαιοσύνης, καὶ περὶ κρίσεως· περὶ ἀμαρτίας μὲν φησιν, ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ. » Ταύτην γὰρ ὡσπερ μόνον οὖσα παρὰ τὰς ἄλλας ἀμαρτιῶν τίσθησιν. Ἐπεὶ ταύτης μενούσης, τὰ ἄλλα κεκράτηται, καὶ ταύτη; ἀποχωρούσης, καὶ τὰ ἄλλα ἀφένεται. Περὶ δὲ δικαιοσύνης φησιν, ὅτι « Πρὸς τὸν Πατέρα μὲν πορεύομαι, καὶ οὐκ ἐν με θεωρεῖται. »

Ἐνταῦθα πρῶτον θεωρεῖται, εἰ τις ὀρθῶς περὶ ἀμαρτίας ἐλέγχεται, πῶς ἂν καὶ περὶ δικαιοσύνης ὀρθῶς ἐλεγχθεῖ. Εἰ γὰρ τις τὸν ἀμαρτωλὸν ἐλέγξει ὅτι ἀμαρτωλὸς ἐστὶ, μὴ καὶ τὸν δίκαιον ἐξεστὶ ἐλέγχειν, ὅτι δίκαιός ἐστιν; Μὴ γένοιτο. Εἰ γὰρ ποτε καὶ τὸν δίκαιον δεῖν ἐλέγχειν συγχωρηθεῖ; διὰ τοῦτ' ἂν εἰκότως; ἐλέγχοντο, ἐπεὶ, καθὼς

Dei, sed sua voluntate sufficiente efficit justum; nec recte vivendo justus est, sed potius inflatus, putando se esse quod non est. Quo pacto igitur mundus arguendus est de justitia, nisi de justitia credentium? Arguitur itaque de peccato, quia in Christum non credit, et arguitur de justitia eorum qui credunt; ipsa quippe fidelium comparatio, infidelium est vituperatio. Hoc et ipsa expositio satis indicat. Volens enim aperire quid dixerit: « De justitia vero, inquit quia ad Patrem vado, et jam non videbitis me. » Non ait, Et jam non videbunt me, de quibus dixerat: « Quia non credunt in me. » Sed peccatum quid vocare exponens, de illis locutus est, dicens: « Quia non credunt in me. » Exponens autem, quam diceret justitiam, de qua dixit: « Mundus arguitur, » ad ipsos, quibus loquebatur, se convertit, atque ait: « Quia ad Patrem vado, et jam non videbitis me. » Quapropter mundus de peccato quidem suo, de justitia vero arguitur aliena, sicut arguuntur de lumine tenebræ; « Omnia enim, quæ arguuntur, ait Apostolus, a lumine manifestantur. » Quantum enim malum sit eorum qui non credunt non solum per se ipsum, verum etiam ex bono potest eorum apparere qui credunt. Et quoniam ista vox infidelium esse consuevit, Quomodo credimus quod non videmus? ideo credentium justitiam sic oportuit definiiri: « Quia ad Patrem vado, et jam non videbitis me; beati enim qui non vi-

dent, et credunt. » Nam et qui viderunt Christum, non in eo laudata est fides eorum, quia credebant quod videbant, id est, Filium hominis, sed quia credebant quod non videbant, id est, Filium Dei. Cum vero et ipsa forma servi subtracta eorum esset aspectibus, tum vero ex omni parte impletum est, « Justus ex fide vivit; » est enim fides, sicut in Epistola quæ ad Hebræos est, definitur, « sperantium substantia, convictio rerum, quæ non videntur: » sed quid est, « Jam non videbitis me? » Non enim ait: « Ad Patrem vado, et non videbitis me, » ut temporis intervallum, quo non videbitur, significasse intelligeretur, sive breve, sive longum, utique tamen terminatum, sed dicendo: « Jam non videbitis me, » velut nunquam de cætero visuros esse Christum veritas prænuntiavit. Hæcine justitia est nunquam Christum videre, et in eum tamen credere: cum propterea laudatur fides, ex qua justus vivit, quoniam credit, quem modo non videt Christum, sed aliquando esse visurum? Postremo secundum hæc justitiam nunquid dicturi sumus Paulum apostolum non fuisse justum, confidentem se Christum vidisse post ascensionem ejus in cælum, de quo utique jam tempore dixerat, « Jam non videbitis me? » Nunquid secundum hæc justitiam justus non erat gloriosissimus Stephanus, qui, cum lapidaretur, ait: « Ecce video cælum apertum, et Filium hominis stantem ad dextram

γράφεται, « Οὐκ ἔστι δίκαιος ἐπὶ γῆς, ὃς ποιήσει ἀγαθόν, καὶ οὐκ ἁμαρτήσῃ. » Ὡς εἰ κάκεινος; ἐλέγχεται, περὶ ἁμαρτίας. ἀλλ' οὐ περὶ δικαιοσύνης ἐλέγχεται ἄν. Ἐπεὶ καὶ τὸ θεῖον λόγιον, « Μὴ γίνου κατὰ πολὺ δίκαιος, ἢ φάσκον, οὐ τῆς τοῦ σοφοῦ δικαιοσύνης ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ τὴν δι' ὑπόνοιαν ὑπερηφανίαν κολάζει. Καὶ γὰρ λίαν γενόμενος δίκαιος, ἄδικος αὐτῇ γίνεται τῇ ὑπερβολῇ. Κατὰ πολὺ γὰρ ἑαυτὸν ποιεῖ δίκαιον ὁ λέγων ἑαυτὸν ἁμαρτίαν μὴ ἔχειν, ἢ ὁ μὴ τῇ τοῦ Θεοῦ χάριτι, ἀλλὰ τῇ ἰδίᾳ βουλήσει τὴν ἑαυτοῦ δικαιοσύνην ἀνατιθεῖς, ὁ δὲ τῇ ὀρθότητι τοῦ βίου δίκαιός ἐστιν, ἀλλὰ μᾶλλον πεφυσιωμένος, οἰόμενος ἑαυτὸν εἶναι ὅπερ οὐκ ἔστι. Πόσω τοίνυν λόγῳ εἶδει τὸν κόσμον ἐλεγχθῆναι περὶ δικαιοσύνης; Πάντως ἐκ τῆς τῶν πιστευόντων δικαιοσύνης. Ἐλέγχεται τοίνυν περὶ ἁμαρτίας ὁ κόσμος, ὅτι μὴ πιστεύει εἰς τὸν Χριστόν. Ἐλέγχεται καὶ περὶ δικαιοσύνης; ἐκ τῆς τῶν πιστευόντων δικαιοσύνης; αὐτῇ γὰρ ἢ τῶν πιστῶν πρὸς τοὺς ἀπίστους παράθεσις αὐτῶν τῶν ἀπίστων ἐστὶν ὄντως. Τοῦτο δὲ ἱκανῶς δηλοῖ καὶ τὸ ἐπαγόμενον. Βουλόμενος γὰρ διανοεῖται τὸ εἰρημένον, « Περὶ δὲ δικαιοσύνης, φησὶν, ὅτι πρὸς τὸν Πατέρα πορεύομαι, καὶ οὐκ ἔτι με θεωρεῖτε. » Οὐκ ἔφησεν, Οὐκ ἔτι με θεωροῦσι, περὶ ὧν εἶπεν, ὅτι « Οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ. » Ἀλλὰ τῇ μὲν ἁμαρτίαν τί ἐκάλεσεν, ἐξηγούμενος περὶ ἐκείνων, λέγων, φησὶν, « Ὅτι οὐ πιστεύουσιν εἰς ἐμέ. » ἢν δ' ἔφησεν δικαιοσύνην ἐξηγούμενος περὶ τῆς ἐλεγχθῆσθαι τὸν κόσμον εἰρήκει, ἀπ' ἐκείνων πρὸς τοὺς προσδιαλεγόμενους; στρέφεται, καὶ φησὶν,

« ὅτι: « Πρὸς τὸν Πατέρα μου ὑπάγω, καὶ οὐκ ἔτι με θεωρεῖτε. » Ὅθεν δῆλον, ὡς περὶ ἁμαρτίας; μὲν ἐκ τῆς ἰδίας ἁμαρτίας ὁ κόσμος ἐλέγχεται, περὶ δὲ δικαιοσύνης ἐκ τῆς ἀλλοτρίας δικαιοσύνης, ὡς περὶ ἐκ τοῦ φωτὸς τὸ σκότος ἐλέγχεται. « Τὰ γὰρ ἐλεγχόμενα, φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ὑπὸ τοῦ φωτὸς φανεροῦται. » Ὅσον γὰρ ἔστι τὸ τῶν ἀπίστων κακόν, οὐκ ἀπ' ἑαυτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ τῶν πιστευόντων ἀγαθοῦ δυνατὴν δῆλον γενέσθαι. Καὶ ἐπεὶ ταύτην εἰώθασιν οἱ ἀπίστοι τὴν φωνὴν ἀφιέναι. Πῶς ἄρ' ὅπερ οὐχ ὀρώμεν πιστεύομεν; τούτου χάριν ἐδίηκε τὴν τῶν πιστῶν δικαιοσύνην ὀρίσασθαι, τῷ πρὸς τὸν Πατέρα τοῦτον πορεύεσθαι, καὶ μηκέτι ὑπ' αὐτῶν θεωρεῖσθαι. « Μακάριοι γὰρ οἱ μὴ ἰδόντες; καὶ πιστεύσαντες. » Καὶ γὰρ καὶ τῶν τὸν Χριστὸν ἰδόντων ἢ πιστῶν οὐ τούτου χάριν ἐγκωμιάζεται, ὅτι τοῦθ' ὅπερ ἐωράκασι; πιστεύουσαι, τούτεστι τὸν Ἰῆσον τοῦ ἀνθρώπου, ἀλλ' ὅτι πιστεύουσαι ὅπερ οὐκ ἔβλεπον, τὸν Ἰῆσον τοῦ Θεοῦ δηλονότι. Ἐπεὶ δὲ καὶ αὐτῇ ἢ τοῦ δούλου μορφῇ τῆς δόξης αὐτῶν ἀφηρέθη, τότε πενταχόθεν πεπληροῦται τὸ, « Ὅ ἐξ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται. » Ἐστὶ γὰρ ἢ πιστῶν, ὡς αὐτὴν ὁ Ἀπόστολος ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους ὀρίζεται, « ἐλπίζομένων πραγμάτων ὑπόστασις, ἐλεγχὸς μὴ βλεπομένων. » Τί δὲ ἐστίν, « Οὐκ ἔτι με θεωρεῖτε; » Οὐ γὰρ οὕτως ἔφητε. « Πορεύομαι πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ οὐκ ἔτι με θεωρεῖτε, » ὡς δηλώσει καὶ διάστημα χρόνου, εἴτε μετὰ μήκους, εἴτε συνισταμένων, πλὴν ἐκατέρωθεν ὠρισμένων ἐν ᾧ οὐκ ὀφθῆσεται, ἀλλ' εἰπὼν, « Οὐκ ἔτι με θεωρεῖτε, » ὡτάν

Dei ? Quid ergo est, « Ad Patrem vado, et jam non videbitis me, » nisi quomodo sum, cum vobiscum sum ? Tunc enim adhuc erat mortalis, in similitudine carnis peccati, qui esurire poterat, atque sitire, fatigari, atque dormire. Hunc ergo Christum, id est, talem Christum, eum transisset de hoc mundo ad Patrem, non erant jam visuri, et ipsa est justitia fidei, de qua dicit Apostolus : « Et si noveramus Christum secundum carnem, sed nunc jam non novimus. » Erit itaque, inquit, vestra justitia, qua mundus arguetur, « Quia vado ad Patrem et jam non videbitis me ; » quoniam in eum, quem non videbitis, credetis in me ; et quando me videbitis, quo tunc ero, non videbitis me, quo sum vobiscum, modo. Non videbitis (me) homilem, sed excelsum ; non videbitis mortalem, sed sempiternum ; non videbitis judicandum, sed judicaturum, et de hac fide vestra, id est, justitia vestra, arguet Spiritus sanctus incredulum mundum. Arguet etiam de judicio, quia princeps hujus mundi judicatus est. Quis est iste, nisi de quo ait alio loco : « Ecce venit princeps mundi, et in me nihil inveniet, » id est, nihil juris sui, nihil quod ad eum pertineat, nullum scilicet omnino peccatum ? Per hoc enim est diabolus princeps mundi. Non enim cœli, et terræ, et omnium quæ in eis sunt, est diabolus princeps, quæ significatione intelligitur mundus,

ubi dictum est : « Et mundus per eum factus est, » sed mundi est diabolus princeps, de quo mundo ibi continuo subjungit, atque ait : « Et mundus eum non cognovit, » hoc est homines infideles, quibus toto orbe terrarum mundus est plenus : inter quos gemit fidelis mundus, quem de mundo elegit, per quem factus est mundus, de quo ipse dicit : « Non venit Filius hominis, ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum. » Mundus, eo judicante, damnatur. Mundus, eo subveniente, salvatur. Quoniam sicut arbor foliis et panis, sicut area paleis et frumentis, ita infidelibus et fidelibus plenus est mundus. Princeps ergo mundi hujus, hoc est princeps tenebrarum harum, hoc est infidelium, de quibus eruitur mundus, quibus dicitur : « Fuisit aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino ; » princeps mundi hujus, de quo alibi dicit : « Nunc princeps mundi hujus missus est foras, » utique judicatus est, quoniam iudicio ignis æterni irrevocabiliter destinatus est. Et de hoc itaque iudicio, quo princeps judicatus est mundi, arguitur a Spiritu sancto mundus : quoniam cum suo principe judicatur, quem superbum atque impium imitatur. Si enim « Deus, sicut dicit apostolus Petrus, peccantibus angelis non pepercit, sed carceribus caliginis inferi retrudens, tradidit in iudicio puniendos servari : » quomodo non a

μηδαμῶς τοῦ λοιποῦ τὸν Χριστὸν ὀφρομένους ἢ ἀληθεια προηγόρευσεν. Αὕτη ὁμολογουμένως ἀδικία ἐστὶ, πιστεῦειν μὲν εἰς Χριστὸν, μήποτε δὲ αὐτὸν ὕψεσθαι. Διὰ τοῦτο γὰρ ἐπαινεῖται ἡ πίστις ἐξ ἧς ὁ δίκαιος ζήσεται. ὅτι ὃν νῦν οὐ βλέπει Χριστὸν, τοῦτον ὕψεσθαι πιστεύει ποτέ. Εἶτα κατὰ ταύτην τὴν δικαιοσύνην, οὐδὲ τὸν ἀπόστολον Παῦλον δίκαιον ἐροῦμεν γενέσθαι, λέγοντα τὸν Χριστὸν ἰδεῖν μετὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάβασιν· καίτοι περὶ τοῦ καιροῦ τούτου εἰρηκότα, « Οὐκ ἐτι με ὕψεσθε. » Μὴ κατὰ ταύτην τὴν δικαιοσύνην οὐκ ἦν δίκαιος καὶ ὁ ἐνδοξότατος Στέφανος, ὃς λιθαζόμενος ἐφησεν· « Ὅρω τὸν οὐρανὸν ἀνεργόμενον, καὶ τὸν γῆν τοῦ ἀνθρώπου ἐστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ Θεοῦ ; Τί τοίνυν ἐστὶ, « Πρὸς τὸν Πατέρα μου πορεύομαι, καὶ οὐκ ἐτι με θεωρήσετε, » ἢ ὡσπερ νῦν εἰμι μεθ' ὑμῶν ; Τότε γὰρ ἐτι ὄνητός ἦν ἐν ὀμοιωματι σαρκὸς ἀμαρτίας, καὶ πεινῆν ἰδύνατο καὶ διψῆν καὶ πνεῖν καὶ καθαῖν. Τοῦτον τοίνυν τὸν Χριστὸν, τουτέστι τοιοῦτον, οὐκ ἐτι ἐμελλον ὕψεσθαι, μετὰ τὸ τὸν κόσμον ἀρεῖναι· καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ τῆς πίστεως δικαιοσύνη, περὶ ἧς φησὶν ὁ Ἀπόστολος, « Εἰ καὶ ἤδειμεν τὸν Χριστὸν κατὰ σάρκα, ἀλλὰ νῦν οὐκ ἐτι γινώσκομεν. » Ἔσται τοίνυν, φησὶν, ἡμετέρα δικαιοσύνη, δι' ἧς ὁ κόσμος ἐξελεγχθήσεται, τὸ πορεύεσθαι με πρὸς τὸν Πατέρα, καὶ οὐκ ἐτι με θεωρεῖν ὑμᾶς, ὅτι εἰς ὃν οὐκ ὕψεσθέ με πιστεύετε. Ὅταν δὲ εἰπητέ με ὅπερ ἐτοίμα, τότε οὐκ ὕψεσθε ὃ νῦν εἰμι μεθ' ὑμῶν· οὐκ ὕψεσθέ με ταπεινῶν, ἀλλὰ ὑψηλῶν· οὐκ ὕψεσθέ με ἠρητῶν, ἀλλ' ἀβύνητον· οὐκ ὕψεσθέ με κρινόμενον, ἀλλὰ δικάσμενον. Ἐκ τῆς ὑμετέρας τοίνυν ταύτης

πίστεως, τουτέστι τῆς δικαιοσύνης ὑμῶν, τὸν ἀπὸστον κόσμον ἐλέγξει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἐλέγξει δὲ τοῦτον καὶ περὶ κρίσεως, ὅτι ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται. Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου ; Ἐκεῖνος περὶ οὗ ἐφησεν ἀλλαχού· « Ἐρχεται ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ἐν ἐμοὶ εὐρήσει οὐδέν, » τουτέστιν, οὐδὲν ἀμάχημα, δηλονότι οὐδὲν τῶν αὐτοῦ. Κατὰ γὰρ τὴν ἀμαρτίαν ὁ διάβολός ἐστιν ἄρχων τοῦ κόσμου. Οὐ γὰρ τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, καὶ πάντων τῶν ἐν αὐτοῖς ἄρχων ἐστὶν ὁ διάβολος, καθ' ἣν σημασίαν τοῦ κόσμου λέγεται, « Ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ ἐγένετο. » ἀλλ' ἐκεῖνου τοῦ κόσμου ἄρχων ἐστὶν ὁ διάβολος, περὶ οὗ φησὶν ἐφεξῆς, « Καὶ ὁ κόσμος αὐτὸν οὐκ ἔγνω, » τουτέστιν οἱ ἀπίστοι ἄνθρωποι, ὧν καθ' ὅλον ἑαυτὸν πλήρης ἐστὶν ὁ κόσμος. Ὃν μεταξὺ ὁ πιστὸς κόσμος στένει, ὃν ἐκ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ἐκεῖνος, δι' οὗ γέγονεν ὁ κόσμος. Περὶ οὗ φησὶν ὁ αὐτός· « Οὐκ ἤπισθεν ὁ γῆρας τοῦ ἀνθρώπου ἵνα κρίνη τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα ὁ κόσμος σωθῆ δι' αὐτοῦ. » Ὁ κόσμος τούτου κρινόμενος κατακρίνεται, ὁ κόσμος τούτου βοηθούμενος σώζεται. Ὃσπερ γὰρ τὸ δένδρον καὶ φύλλων, καὶ μῆλων, καὶ ἡ ἄλωσ καὶ ἀχύρω καὶ σίτου, οὗτος ὁ κόσμος καὶ πιστῶν καὶ ἀπίστων ἐστὶ πλήρης· ὁ ἄρχων τοίνυν τοῦ κόσμου, τουτέστι τοῦ σκότους τούτου, ἡγουν τῶν ἀπίστων, ὧν ἀπαλλάττεται ὁ κόσμος, περὶ οὗ φησὶν, « Ἦτέ ποτε σκότος, νῦν δὲ φῶς ἐν Κυρίῳ. » περὶ οὗ φησὶν ἀλλαχού, « Νῦν ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου ἐκδηθήσεται ἐξῶ, » ἢ ἡδὴ κέκριται, ἐπείπερ ἀνεπίστροφος ὧν ὤρισται κρίσει πυρὸς αἰωνίου. Περὶ ταύτης τοίνυν τῆς κρίσεως

Spiritu sancto de hoc iudicio mundus arguitur, A quando in Spiritu sancto hæc loquitur Apostolus? Credant itaque homines in Christum, ne arguantur de peccato infidelitatis suæ, quo peccata omnia detinentur. Transeant in numerum fidelium, ne arguantur de iustitia eorum quos justificatos non imitantur; caveant futurum iudicium: ne cum mundi principe judicentur, quem iudicatum imitantur: etenim ne sibi existimet parci superbia dura mortalium, de superbiorum supplicio terrenda est angelorum.

Ex Tractatu XC.VI, super illis verbis: *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo.*

Et post pauca:

Quæ ista sint, quæ apostoli tunc portare non poterant, vultis forsitan scire. Sed quis nostrum audeat eorum se dicere jam capax, quæ illi capere non valebant? Ac per hoc nec a me expectanda sunt, ut dicantur, quæ forte non caperem si ab alio dicerentur: nec vos ea portare possitis, etiamsi ego tantus essem, ut a me ista, quæ vobis altiora sunt, audiretis. Et fieri quidem potest, ut sint in vobis aliqui ad ea capienda jam idonei, quæ alii capere nondum valent, et si non omnia, de quibus magister ille Deus dicebat, « Adhuc multa habeo vobis dicere, » tamen eorum fortasse nonnulla; sed quænam sint ista, quæ ipse non dixit, temerarium est velle præsumere et dicere. Nam et

mori pro Christo nondum erant idonei tunc apostoli, quibus dicebat, « Non potestis me sequi modo. » Unde primus eorum Petrus, qui jam hoc se posse præsumperat, aliud expertus est, quam putabat: et tamen postea, et viri et mulieres, pueri et puellæ, juvenes et virgines, seniores cum junioribus innumerabiles martyrio coronati sunt, et posse inventæ sunt portare oves quod tunc, quando ista Dominus loquebatur, nondum poterant portare pastores. Nunquid ergo debuit illis omnibus dici in illo temptationis articulo, quo certare usque ad mortem pro veritate oportebat, et pro Christi nomine, vel doctrina sanguinem fundere; nunquid, inquam, debuit eis dici: Quis vestrum audeat idoneum martyrio se putare? cui Petrus idoneus nondum fuerat, quando eum os ad os ipse Dominus instrucebat? Sic itaque dixerit aliquis, non debere dii populi Christianis audire cupientibus, quæ sint de quibus Dominus tunc dicebat: « Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo: » Si apostoli nondum poterant, multo minus vos potestis, quia forte sic multi possunt audire, quod tunc nondum poterat Petrus, sicut multi possunt martyrio coronari, quod tunc nondum poterat Petrus: præsertim jam misso Spiritu sancto, qui tunc nondum erat missus, de quo continuo subiungit, atque ait: « Cum autem venerit ille Spiritus

καθ' ἣν ὁ ἀρχων τοῦ κόσμου τούτου κέκριται, ἐλέγχει τὸν κόσμον τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὅτι μετὰ τοῦ ἰδίου ἀρχοντος, ὃν ὑπερήφανον ὄντα καὶ ἀσεβῆ ζηλοῖ, κρινεται. Εἰ γὰρ εἰ ὁ Θεὸς, καθὼς φησὶν ὁ ἀπόστολος; Πέτρος, ἀγγέλων ἀμαρτησάντων οὐκ ἐφέλαστο, ἀλλ' εἰρηκαίς ζόφου ἤδου ταρταρώσας παρίδωκεν εἰς κρίσιν τηρουμένους, ἢ πῶς οὐκ ὑπὸ Πνεύματος τοῦ ἁγίου περὶ ταύτης τῆς κρίσεως; ὁ κόσμος ἐλέγχεται, ἐν ἁγίῳ Πνεύματι τοῦ Ἀποστόλου ταῦτα λαλήσαντος; Πιστευέτωσαν οὖν οἱ ἄνθρωποι τῷ Χριστῷ, ἵνα μὴ αὐτοὺς ἐλέγξῃ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον περὶ τοῦ τῆς αὐτῶν ἀπιστίας ἀμαρτήματος, ἐν ᾧ ἀμαρτήματι πάντα τὰ ἄλλα κεκράτηνται. Συναριθμηθεῖτωσαν τοῖς πιστοῖς, ἵνα μὴ ἐλεγχθῶσιν ὑπὸ τῆς ἐκείνων δικαιοσύνης, οὐς δικαιοθέντας οὐ μιμοῦνται: φυλαττέσθωσαν τὴν μέλλουσαν κρίσιν, ἵνα μὴ αὐτῶ ἀρχοντος τοῦ κόσμου κριθῶσιν, ὃν ἤδη κεκριμένον μιμοῦνται. ἵνα γὰρ μὴ ἡ σκληρὰ τῶν θνητῶν ὑπερηφανία φεισασθαι ταύτης οἴηται τὸν Θεόν, ταῖς ποιναῖς τῶν ὑπερηφάνων ἀγγέλων κατασειέσθω.

'Εκ τοῦ ιγ' λόγου, ἐν ἐκείνοις τοῖς βήμασιν. Ἐτι πολλά ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι. Καὶ μετ' ὀλίγα.

Γινώσκειν ἴσως ἐπιθυμεῖτε, ἅπερ οἱ ἀπόστολοι τότε βαστάζειν οὐκ οἶοι τε ἦσαν. Ἀλλὰ τίς ἂν ἡμῶν ἐλήθειαι τούτων χωρητικὸν ἐκτενὲς ἤδη λέγειν, ἅπερ ἐκεῖνοι τότε γινώσκειν οὐκ ἴσχυον; Ὅθεν οὐδὲ παρ' ἐμοῦ τὰ ἀναμένειν μαθησομένων; προσήκει, ἅπερ ἴσως οὐδὲ παρ' ἄλλου μαγόμενα δυνατὸς εἶμι δεξασθαι. Ἀλλ' οὐδ' ὑμεῖς δύνασθε ἂν ταῦτα βαστά-

ζειν, εἰ καὶ ὡς τοσοῦτος ἦν, εἰ παρ' ἐμοῦ. τὰ τὴν δόξαν ὑπερβαίνοντα τὴν ὑμετέραν ἠκούετε. Δυνατὸν μὲν οὖν ἐν ὑμῖν εἶναι τινὰς ἱκανοὺς μᾶλλον τῶν ἀλλῶν πρὸς ὑποδοχὴν, εἰ καὶ μὴ πάντων ἐκείνων, περὶ ὧν ἔλεγεν ὁ διδάσκαλος καὶ Θεός, « Ἐτι πολλά ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἢ ὅμως τινῶν ἐξ ἐκείνων. Ἀλλὰ τίνα ἂν εἶεν ἐκεῖνα περὶ ὧν ἐκεῖνος οὐκ ἔφησεν, αὐθαδὲς τολμᾶν λέγειν ἐπιχειρεῖν. Καὶ γὰρ καὶ πρὸς τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ θάνατον οὐκ ἦσαν οἱ ἀπόστολοι ἱκανοί, οἷς ἔλεγεν, « Οὐ δύνασθέ μοι νῦν ἀκολουθεῖσαι. » Καὶ ὁ γε πρῶτος αὐτῶν Πέτρος, ὃς ἱκανῶς ἤθετο πρὸς τοῦτο παρεσκευασθαι, ἑτέρου πεπεράται ἅπερ ἔπειτα. Ἀλλ' ὅμως ὑστερον καὶ ἄνδρες, καὶ γυναῖκες, καὶ παῖδες, καὶ μείρακες, καὶ παρθέναι, καὶ νέοι καὶ πρεσβύτεροι μετὰ νεωτέρων, ἀναρλόμητοι δῆμοι ὑπὲρ αὐτοῦ μαρτυροῦντες ἐστεφανοῦντο: καὶ μετὰ ταῦτα εὐρέθησαν δυνάμειν βαστάζειν τὰ πρόβατα, ἅπερ ὅτε ταῦτ' ἔλεγεν ὁ Σωτὴρ βαστάζειν οἱ ποιμένες οὐκ οἶοι τε ἦσαν. Ἄρα τοίνυν ἐχρῆν τοῖς προβάτοις ἐκείνοις ῥηθῆναι, ἐπηρητημένου τοῦ πειρασμοῦ ἐν ᾧ περ ἔδει μέχρι θανάτου πρὸς τὴν ἀμαρτίαν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀντικαθίστασθαι καὶ ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, καὶ τῆς ἐκείνου διδασκαλίας τὸ αἷμα προλεσθαι; ἄρα τοίνυν, ὅπερ ἔφη, ἐχρῆν ἐκείνοις εἰρησθαι, τίς ὁμῶν πρὸς τὸ μαρτύριον ἱκανὸν ἑαυτὸν λέγειν τολμήσειε, πρὸς ὃ πρῶτον ὁ Πέτρος οὐκ ἤρκει, ὅτε στόμα πρὸς στόμα αὐτῶν ὁ Κύριος ἤλειψεν; Οὐδαμῶς. Οὗτω τοίνυν καὶ νῦν εἴποι τις ἂν, μὴ δεῖν τοῖς τῶν Χριστιανῶν λέγεσθαι δῆμοις; ἐπιθυμοῦσιν ἀκοῦσαι, τίνα ἦν. περὶ ὧν ὁ Κύριος ἔλεγε τότε, « Πολλά ἔχω λέγειν ὑμῖν,

veritatis, docebit vos omnem veritatem, et sic utique A demonstrans illos ideo quæ habebat dicere, portare non posse: quia nondum ad eos venerat Spiritus sanctus. Ecce concedamus ut ita sit, multo ea modo portare posse, jam misso Spiritu sancto, quæ tunc eo nondum misso, non poterant portare discipuli: nunquid ideo scimus, quæ sint quæ dicere noluit, quæ tunc sciremus si ab eo dicta legeremus, vel audissemus? Aliud est enim scire, utrum a nobis, vel a vobis portari possint, aliud scire quænam essent, sive portari possint, sive non possint. Quæ cum ipse tacuerit, quis nostrum dicat, Ista, vel illa sunt? Aut si dicere audeat, unde probat? Quis enim est tam vanus aut temerarius, qui cum dixerit aliquis etiam vera quibus voluerit, quæ voluerit, sine ullo testimonio divino affirmet B ea esse, quæ tunc dicere noluit? Quis hoc nostrum faciat, et non maximam culpam temeritatis incurrat, in quo nec prophetica, nec apostolica excellit auctoritas? Non profecto si eorum aliquid legissemus in libris canonice auctoritate firmatis, qui post Ascensionem Domini scripti sunt, parum fuerit hoc legisse: nisi illis id etiam legeretur, hoc ex eis esse, quæ tunc Dominus noluit discipulis dicere, quia non poterant illa portare.

ἀλλ' οὐ δύνασθε βαστάζειν ἄρτι: et El ταῦτα οἱ ἀπόστολοι τότε βαστάζειν οὐκ ἔσχον, πολλῶ τοῦθ' ἦρτον ὑμεῖς δύνασθε: ἐπει τυχὸν οὕτω πολλοὶ δύνανται νῦν ακοῦειν, ἅπερ ὁ Πέτρος τότε οὐκ ἔσχεν, ὡς περ πολλοὶ δύνανται νῦν μαρτυρεῖν στεφανωθῆναι, ἅπερ τότε ὁ Πέτρος οὐκ ἔσχε, μάλιστα καὶ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου πεμφθέντος, νῦν, ἅπερ οὕτω τότε ἀπεσταλμένων ἦν, περὶ οὗ συνάπτων ἐφεξῆς λέγει: «Ὅταν δὲ ἔλθῃ ἐκεῖνος, τὸ Πνεῦμα τῆς ἀληθείας, δόξει ὑμᾶς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν: et ἐντεῦθεν δηλαδὴ δεῖκνυς διὰ τοῦτο ἐκείνους μὴ δυναμένους βαστάζειν τὰ παρ' ἐκείνου ρηθησόμενα, ὅτι μὴ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον παρεγένετο. Πλὴν ἀλλὰ καὶ συγχωρηθέντος πολλοῦ; εἶναι τοῦς νῦν δυναμένους βαστάζειν, πεμφθέντος τοῦ ἁγίου Πνεύματος, ἀ τότε μίπω πεμφθέντος οἱ ἀπόστολοι βαστάζειν οὐκ οἶόν τε ἦσαν, μὴ παρὰ τοῦτο ἴσμεν, τίνα ἂν εἴη, ἅπερ τότε εἰπεῖν οὐ βεβούληται, ἀ τότε ἴσως ἔγνωμεν ἂν, εἰ παρ' ἐκείνου ρηθέντα ἢ ἤκαομεν ἢ ἀνεγίνωσκομεν; Ἐτερον γάρ ἐστιν εἰδέναι πρότερον παρ' ὑμῶν, ἢ παρ' ἡμῶν ἐκεῖνα δυνατὸν βασταθῆναι, ἕτερον εἰδέναι τίνα ἦσαν, εἶτε δυνατὸν βαστάζεσθαι εἶτε μὴ. Ἄπειρ ἐπέπερ ἐκεῖνος; εἰρήσει, τίς ὑμῶν ἐρεῖ ἐκεῖνα εἶναι ἢ ταῦτα; εἰ δὲ καὶ λέγειν τολμήσειε, πῶς τοῦτ' ἀποδείξει; Τίς γὰρ οὕτω μάταιος, ἢ αὐθάδης, δὲ καὶ τυχὸν εἰπόντος τινὸς ἅπερ βεβούληται, καὶ οἷς βεβούληται, διασχρίσαιτο ταῦτ' εἶναι ἅπερ ὁ Κύριος τότε παρητήσατο λέγειν, ἀνευ βίας τινὸς μαρτυρίας; Τίς ἡμῶν τοῦτο ποιήσας, οὐ μεγίστην περιπέσειται αὐθαδείας ἐγκλήματι, οὕτως εὐκόλως συνειθέμενος, μήτε προφητικῆς, μήτε ἀποστολικῆς αὐθεντίας ἠγουμένης τῶν λόγων; Πάντως γὰρ εἰ καὶ τι τούτων ἐτόχμεν ἀναγνόντες ἐν τοῖς κανονι-

Et post nonnulla:

Quapropter, charissimi, non a vobis expectetis audire, quæ tunc noluit Dominus discipulis dicere, quia nondum poterant illa portare: sed potius in charitate proficite, quæ diffusit in cordibus vestris per Spiritum sanctum, qui datus est vobis, ut spiritu ferventes, et spiritualia diligentes, spiritalem lucem spiritalemque vocem, quam carnales et animales homines ferre non possunt, non aliquo signo corporalibus oculis apparente, nec aliquo sono corporalibus auribus instrepente, sed interiore conspecta et auditu nosse possitis. Non enim diligitur quod penitus ignoratur, sed cum diligitur, quod ex quantocumque parte cognoscitur, ipsa efficitur dilectione, ut melius et plenius cognoscatur. Si ergo in charitate proficiatis, quam diffusit in cordibus Spiritus sanctus, et Docebit vos omnem veritatem; et vel, sicut alii codices habent, et Deducet vos in omni veritate. Unde dictum est: et Deduc me, Domine, in via tua, et ambulabo in veritate tua. Sic fiet, ut non a doctoribus exterioribus illa discatis, quæ noluit Dominus tunc dicere, sed sitis omnes docibiles Deo: ut ea ipsa, quæ per lectiones atque sermones extrinsecus adhibitos didicistis, et credidistis de natura Dei non corporea, nec loco aliquo inclu-

κός καὶ ἀσώματος βεβαιωθεῖσι βιβλίους, καὶ μετὰ τὴν εἰς οὐρανοῦς ἀνάβασιν τοῦ Χριστοῦ γραφείων, οὐκ ἂν ἤρκεσε τοῦτ' ἀναγνῶναι, εἰ μὴ καὶ τοῦτ' αὐτίκα πρὸς τοῖς μαθηταῖς εἰπεῖν οὐκ ἠθέλησεν, ὅτι μὴδὲ ἠδύνατο βαστάζειν ἐκεῖνα.

Kal μεθ' ἕτερα·

Θεν, ἀγαπητοί, μὴ παρ' ἡμῶν ἀναμένετε ταῦτ' ἀκοῦσαι, ἅπερ ὁ Κύριος τότε τοῖς μαθηταῖς εἰπεῖν παρητήσατο, ἀλλὰ μᾶλλον ἐν τῇ ἀγάπῃ προκόπτετε, τῇ διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος τοῦ δοθέντος ἡμῖν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν χομένη, ἵνα τῷ πνεύματι ζῶντες, καὶ τῶν πνευματικῶν ἐρωστές, πνευματικῆς ὑγείας; καὶ πνευματικῆς διδασκαλίας, συνήθητε γινῶναι τὰ παρὰ τῶν ψυχικῶν ἀνθρώπων βαστάζεσθαι μὴ δυνάμενα, οὐ σημείοις ἔξωθεν τοῖς σωματικοῖς ὀφθαλμοῖς φαινόμενα, οὐδὲ τισιν ἔχουσ τοῖς σωματικοῖς ὡσὶν ἐνηχοῦμενα, ἀλλὰ τῇ ἐνδῶν ὄψει καὶ ἀκοῇ. Οὐ γὰρ ἂν φιληθείη τὸ παντελῶς ἀγνοούμενον, ἀλλ' ὅταν ἀμυγῆπη γινώσκῃται τὸ ἐκλούμενον, αὐτῇ τῇ ἀγάπῃ συμβαίνει καὶ πλέον ἐκεῖνο καὶ βέλτιον γινώσκῃται. Ἄν τοίνυν, ὅπερ ἔφη, ἐν τῇ ἀγάπῃ προκόπητε, ἦν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν ἐκχεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, αὐτὸ δόξει ὑμᾶς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. Ἡ καθὼς ἐν ἄλλοις βιβλίους εὐρίσκειται; et ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. et Ὅθεν εἰρηται: et Ὅδηγησόν με, Κύριε, ἐν τῇ ὁδῷ σου, καὶ κερύσομαι ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου. Καὶ οὕτως ὑμῖν συμβήσεται οὐ πρὸς τῶν ἐξώθεν διδασκάλων ὑμᾶς; ἐκεῖνα μαθεῖν, ἅπερ ὁ Κύριος εἰπεῖν οὐκ ἠθέλησεν, ἀλλὰ γενέσθαι διδασκούς τῷ Θεῷ, ἵνα ἅπερ δι' ἀναγνώσεως καὶ λόγων ἐξώθεν προτενεχθέντων ἐμάθετε, καὶ πεπιστεύκατε περὶ τῆς ἀσωμάτου φύσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ μηδὲν ἄλλο

sa, nec per finita spatia locorum, quasi mole distenta, sed ubique tota, et perfecta, et infinita sine nitoribus colorum, sine figuris lineamentorum, sine notis litterarum, sine serie syllabarum, ipsa mente conspicere ac perspicere valeatis. Ecce dixi aliquid, quod forte indiget, et tamen accepistis, et non solum ferre potuistis, verum etiam libenter audistis. Sed ille Magister interior, qui cum adhuc discipulis exterius loqueretur, ait : « Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo, » si vellet nobis id quod de incorporea Dei natura dixi, intrinsecus ita dicere, si ut sanctis angelis dicit, qui semper vident faciem Patris, nondum ea portare possemus. Proinde quod ait : « Docebit vos omnem veritatem ; » vel : « Deducet vos in omnem veritatem, » non arbitror in hac vita in eujusquam mente posse compleri. Quis enim vivens in hoc corpore, quod corrumpitur, et aggravat animam, possit omnem cognoscere veritatem, cum dicat Apostolus : « Ex parte scimus ? » Sed quia per Spiritum sanctum fit, unde nunc pignus accepimus, ut ad ipsam quoque plenitudinem veniamus, de qua idem dicit Apostolus : « Tunc autem facie ad faciem ; » et : « Nunc scio ex parte, tunc autem cognoscam, sicut et cognitus sum ; » non quod in hac vita, sed totum, quod usque ad illam perfectionem futurum est, quam nobis Dominus promisit,

A per charitatem Spiritus, dicens : « Docebit vos omnem veritatem, » vel : « Deducet vos in omnem veritatem. » Quæ cum ita sint, dilectissimi, moneo vos in charitate Christi, ut seductores caveatis impuros, et obscenæ turpitudinis sectas, de quibus ait Apostolus : « Quæ autem occulte sunt ab istis, turpe est et dicere ; » ne cum horrendas immunditias docere cœperint, quas humanæ aures qualescunque sint portare non possunt, dicant ipsa esse, quæ Dominus ait : « Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo, » et per Spiritum sanctum asserant fieri, ut possint illa immunda et nefanda portari. Alia sunt multa, quæ portare non potest qualiscunque pudor humanus, et alia sunt bona, quæ portare non potest parvus sensus humanus. B. Ista sunt corporibus impudicis, illa remota sunt a corporibus universis, hoc impura carne committitur, illud pura mente vix cernitur. Renovamini ergo Spiritu mentis vestræ, et intelligite, quæ sit voluntas Dei, quod bonum, et beneplacitum, et perfectum est, ut in charitate radicati et fundati possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit longitudo, latitudo, altitudo, et profundum, cognoscere etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei. Isto enim modo vos docebit Spiritus sanctus omnem veritatem, cum magis magisque diffundet in cordibus vestris charitatem.

περιεχομένης, μήτ' ἀπέριτος διαστήμασι τίπων, ὡςπερ τι μέγεθος διατεταμένης, ἀλλὰ πανταχοῦ ᾗτης, τελείας καὶ ἀπέριτος, ἄνευ χρωμάτων αὐγῆς, ἄνευ σχημάτων γραμμικῶν, ἄνευ σημείων γραμμῶν, ἄνευ ὕψους συλλαβῶν, αὐτῇ τῇ διανοίᾳ κατοπτεύειν καὶ νοεῖν θυνήθητε. Ἰδοὺ εἶπον ὑμῖν τι, ἴσως ἐκείθεν ἔν, καὶ ὁμοῦ τοῦτο δεξιόμενοι, οὐ μόνον βραβεύειν δεξιότησε, ἀλλὰ καὶ ἡδέως ἠκούσατε. Ἄλλ' εἶπερ ὁ ἔνδοξος ἐκείνος διδάσκαλος, ὃς τοῖς μαθηταῖς, ἔξωθεν ἔτι διαλεγόμενος, « Πολλὰ, εἶπεν, ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βραβεύειν ἄρτι. » ἠθέλησεν ὑμῖν ἔνδοξον οὕτω διαλεχθῆναι, περὶ ἧς εἶπον ἀσωμάτου φύσεως τοῦ Θεοῦ, ὡςπερ τοῖς ἀγίοις ἐγγέλοις φησιν, οἱ δὲ παντὸς βλέπουσι τὸ πρόσωπον τοῦ Πατρὸς, οὐκ ἂν ἠδυνήθημεν τὴν διδασκαλίαν βραβεύειν. Ὅθεν ὁ φησὶ, « Διδάξει ὑμᾶς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, » ἢ, « Ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, » ἢ κριστὰ νομῶν κατὰ τὸν παρόντα βίον ἐν διανοίᾳ τινὸς δύνασθαι πληρωθῆναι. Τίς γὰρ ἐν τῷ φθαρτῷ τούτῳ σώματα ζῶν, καὶ βαρύνοντι τὴν ψυχὴν, πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν δυνήσεται γινώσκειν, τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος, « Ἐκ μέρους γινώσκωμεν ; » ἀλλὰ τοῦτο εἰρηται, ὅτι διὰ Πνεύματος ἁγίου γίνεται, οὐ νῦν τὸν ὀρθῶν λαμβάνομεν, ὡς καὶ ἐπ' αὐτὴν ποτε τὴν τελειότητα ἀφικέσθαι, περὶ ἧς ὁ οὐτὸς Ἀπόστολος λέγει, « Τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον » καὶ, « Νῦν γινώσκω ἐκ μέρους, τότε δὲ ἐπιγνώσομαι καθὼς καὶ ἐπεγνώσθην » οὐκ ἐν τῇ παρουσίᾳ τοσοῦτον ζῶν, ἀλλ' ἐν τῇ μελλούσῃ τελειότητι, ἣν ὁ Κύριος ὑπέσχετο δι' ἀγάπης τοῦ

C Πνεύματος, λέγων, « Διδάξει ὑμᾶς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, » ἢ, « Ὁδηγήσει ὑμᾶς εἰς πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν. » Ἄπειρο ἐπέπερ οὕτως ἔχει, φιλετατοῖ, ὑμῖν ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Χριστοῦ παραινέει τοὺς ἀκαθάρτους ἀπατεῶνας φυλάττεσθαι, καὶ τὰς αἰσχύνων αἰρέσεις, περὶ ὧν φησιν ὁ Ἀπόστολος, « Τὰ γὰρ κρούει ἀπ' αὐτῶν γινόμενα αἰσχρὸν ἔστι καὶ λέγειν » ἢ καὶ μὴ τὰς ἀποτροπιεύουσ ἀκαθαρσίας διδάσκειν ἀργύριμοι, ἃς ἀνθρώπων ἀκοαί, οἷα ἂν ὦσι, βραβεύειν ἀδυνατοῦσι, λέγωνσι ταῦτα εἶναι ἐνεῖνα, περὶ ὧν ὁ Κύριος ἔφησε, « Πολλὰ ἔχω λέγειν ὑμῖν, ἀλλ' οὐ δύνασθε βραβεύειν ἄρτι, » καὶ Πνεύματι ἁγίῳ διεσχυρίζονται γίνεσθαι, δυνατὸν εἶναι τὸ ἀνόσια ἐκείνα βραβεύεσθαι, καὶ ἀκαθάρτα. Εἰσὶ μὲν γὰρ τῶν κακῶν, ἃ φέρειν ἀδυνατεῖ καὶ ἡ τοχούσα τῶν ἀνθρώπων αἰδῶς, εἰσὶ δὲ τινὰ ἀγαθῶν, ἃπερ ἀνθρωπίνῃ γνῶσι, μικρὰ φέρειν οὐ δύναται. Ταῦτα ἐν τοῖς ἀναιδεσί σώμασι γίνονται, ἐκείνα ὀρθῶν πάντων σωμάτων εἰσὶ. Ταῦτα ἐν μόνῃ τελείᾳ τῇ σαρκὶ ἐκείνα μόλις ὀρθῶν καὶ καθαρῶν διανοῶν. Ἄνακαινίσεσθε τοῖνον τῷ πνεύματι τοῦ νοῦ ὑμῶν, καὶ κτανοεῖτε τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ τὸ ἀγαθὸν καὶ εὐαρέστον καὶ τέλειον, ἵνα ἐν τῇ ἀγάπῃ ἐβριζωμένοι, καὶ θεομελιωμένοι, δύνησθε μετὰ πάντων τῶν ἁγίων καταλαθεῖν, τί τὸ μήκος, καὶ ὕψος, καὶ πλάτος, καὶ βάθος, γινώσκει τί τὸ ὑπερέχον τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ, ἵνα πληρωθῆτε παντὶ πληρώματι τοῦ Θεοῦ, οὕτω γὰρ ὑμᾶς διδάξει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, ἕταν μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐκλήθῃ τὴν ἀγάπην ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν.

Ex Tractatu XCIX, super illis verbis : *Non enim loquetur a semetipso, sed quæcunque audiet loquetur, de quibus circa medium hæc ait :*

Cum igitur Spiritus sanctus nulla susceptione hominis sit homo factus, nulla susceptione angeli sit angelus factus, nulla susceptione cujuscunque creature creatura sit factus, quomodo de illo intelligendum est, quod Dominus ait : « Non enim loquetur a semetipso, sed quæcunque audiet loquetur ? » Ardua quæstio, nimis ardua. Ipse adsit Spiritus, ut saltem, sicut eam cogitare possumus, sic eloqui possimus, ac sic ad intelligentiam vestram pro mei moduli facultate perveniam. Prius itaque nosse debetis, et intelligere quod potestis, credere autem quod intelligere nondum potestis, in ea substantia, quæ Deus est, non quasi per corporis molem sensus locis propriis distributos, sicut in carne mortali animalium alibi est visus, alibi auditus, alibi gustus, alibi olfactus, per totum autem actus. Absit hoc credere in illa incorporea immutabilique natura! Audire ergo ibi et videre, unum est. Dicitur et olfactus in Deo; unde dicit Apostolus : « Sicut et Christus dilexit nos, et tradidit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis. » Et gustus intelligi potest, secundum quem Deus, et odit amaricantes, et nec frigidus, nec calidus, seu tepidus evomit ex ore suo; et Jesus Christus dicit : « Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me. » Est etiam tactus ille divinus, unde dicit Sponsa de Sponso : « Sinistra ejus sub capite meo, et dextera illius complectitur me. » Non sunt hæc in Deo per diversa corporis loca. Cum enim dicitur scire, ibi sunt omnia; et videre, et audire, et olfacere, et gustare, et tangere, sine ulla ejus mutatione substantiæ, sine ulla mole, quæ in alia parte major, in alia minor, etiam in sensibus [al. senibus] puerili errore cogitatur, quando Deus sic cogitatur. Ne mireris, quod ineffabilis Dei scientia, qua novit omnia, per varios humanæ locutionis modos omnium istorum corporalium sensuum nominibus nuncupatur : cum et ipsa mens nostra, hoc est homo interior, cui uniformiter scienti per hos quinquæ, velut nuntios corporis diversa nuntiantur, quando immutabilem veritatem intelligit, eligit, diligit, et lumen videt, de quo dicitur : « Erat lumen verum; » et Verbum audit, de quo dicitur : « Post odorem unguentorum tuorum currinus; » et fontem bibit, de quo dicitur, « Mihi autem adhaerere Deo bonum est; » non aliud, atque aliud, sed una intelligentia tot sensuum nominibus nuncupatur. Cum ergo de Spiritu sancto dicitur : « Non enim loquetur a semetipso, sed quæcunque audiet, loquetur, » nullo magis ibi simplex natura, ubi verissime simplex

Ἐκ τοῦ 14^{ου} λόγου, ἐξηγουόμενος ἐκεῖνο τὸ ὁητίν· Ὁὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ οὐθέν, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ ἢ ἀκούσῃ λαλήσει, περὶ τοῦ τὰ μέσα τῆς πραγματείας οὕτω φησίν·

Ἐπαί τοίνυν τὸ Πνεῦμα τὸ ἕγιον οὐδὲ μὴ προσλήψει φύσεως ἀνθρωπίνης γέγονεν ἀνθρώπος, οὐδὲ μὴ προσλήψει ἀγγέλου γέγονεν ἀγγελος, οὐδὲ μὴ προσλήψει κτίσματος γέγονε κτίσμα, πῶς περὶ ἐκείνου τὸ παρὰ τοῦ Κυρίου ῥηθὲν νοηθήσεται· « Οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ οὐθέν, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει; » Μέγα τὸ ζήτημα, καὶ πάνυ μέγα. Αὐτὸ παρῆλθ' ἐν τῷ Πνεύμα τὸ ἅγιον, ἵνα τοῦλάχιστον οὕτως εἴπειν αὐτὸ δυνήθωμεν, ὃν τρόπον λογισασθαι δεδυνήμεθα, καὶ οὕτω κατὰ τὴν ἐμὴν εὐτελεῖ ταύτην δύναμιν ἐπὶ τὴν ὑπερέραν νόησιν δυνήθηται διαβιβάσαι. Πρῶτον τοίνυν γινώσκαι ὠφείλετε, καὶ νοεῖν δύνασθε, πιστεύειν δὲ οἱ νοεῖν οὐχ οἷοί τε ἦντες ἐν τῇ οὐσίᾳ ἐκείνῃ, ἥτις ἐστὶν ὁ Θεός, οὐχ ὡς περ ἐν μεγέθει σώματος; αἰσθήσεις ἴδιοις τόποι; διανοημένας, ὡς περ ἐν τοῖς τῶν ζῶων σώμασιν ἀλλαχούμεν ἐστὶν ὄψις, ἀλλαχού δὲ ἀκοή, ὡσαύτως δὲ καὶ γεῦσις καὶ ὄσφρησις, παταχού δὲ ἀφή. Μὴ γένοιτο τοῦτο πιστεύσαι τινὰ περὶ τὴν ἀνώματον φύσιν ἐκείνην καὶ ἀμετάβλητον. Ἐκεῖ τοίνυν τὸ ὄραν καὶ ἀκούειν ἐν ἑστί καὶ ταυτόν. Λέγεται καὶ ὄσφρησις ἐπὶ Θεοῦ, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος, « Ὡς περ καὶ ὁ Χριστὸς ἠγάπησεν ἡμᾶς, καὶ παρέδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσφορὰν καὶ θυσίαν τῷ Θεῷ εἰς ὁσμὴν εὐωδίας. » Ἀλλὰ καὶ γεῦσιν ἐκεῖ νοεῖν δυνατὸν, καὶ ἦν ὁ Θεὸς μισεῖ τοὺς παραπικραίνοντας, καὶ τοὺς μῆτε ψυχροῦς, μῆτε θεομῶδους, ἀλλὰ χλιαροῦς

ἐξεμεῖ τοῦ στόματος αὐτοῦ. Καὶ ὁ Σωτὴρ φησιν, « Ἐμὸν βριμῶμά ἐστιν, ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τοῦ πέμψοντός με. » Ἔστι καὶ ἀφή θεία, ὅθεν ἡ νόμφη περὶ τοῦ νομφίου φησίν· « Ἡ ἀριστερὰ αὐτοῦ ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν μου, καὶ τῇ δεξιᾷ περιλαμβάνει με. » Ἀλλ' αὐτὰ πάντα οὐκ εἰσὶν ἐν τῷ Θεῷ ἐν διαφόροις τοῦ σώματος χώραις. Ὅταν γὰρ λέγεται γινώσκαι αὐτὸν, ἐκεῖ πάντα ταυτὰ εἰσι, καὶ τὸ ὄραν, καὶ τὸ ἀκούειν, καὶ ὄσφρανεσθαι, καὶ γεῦσθαι, καὶ ἄπτεσθαι ἄνευ τινὸς μεταβολῆς τῆς οὐσίας ἐκείνης. ἄνευ μεγέθους, ὅπερ ἀλλοθὶ μὲν μελίζον, ἄλλοθὶ δὲ ἐλαττον, κἀν ταῖς αἰσθήσεσι [ἐν ἄλλω, κἀν τοῖς γέρουσι] παρ' ἐκείνη διανοητὰ νοῦται, ἔταν οὕτω λογίζεται περὶ Θεοῦ. Μὴ θαυμάσης δὲ εἰ διαφοροὶ τρόποι ἀνθρωπίνης φωνῆς ἢ ἀρρήτος τοῦ Θεοῦ ἐπιστήμη, ἢ πάντα οἶδε, πᾶσι τοῖς τῶν ἀνθρώπων αἰσθήσεων τρόποις κατονομάζεται, ἐπεὶ καὶ αὐτὴ ἡ ἡμετέρα διάνοια, ὁ ἐντὸς ἀνθρώπος δηλονότι, ὅστις μονοειδῶς ἐπισταμῖν διὰ τῶν πάντε τούτων αἰσθήσεων, ὡς περ διὰ τινῶν ἀγγέλων σωματικῶν, πάντα σημαίνεται, τοσοῦτοις αἰσθήσεων ὀνόμασι ὀνομάζεται· οὐκ ἄλλω καὶ ἄλλω, ἀλλὰ μὴ νοήσει, ὅταν τὴν ἀμετάβλητον ἀλήθειαν ἐκείνην ὄρα, αἰρήται, ἀγαπᾷ. ὄρα τὸ φῶς, περὶ οὗ λέγεται, « Ἦν τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν, » καὶ ἀκούη τὸν λόγον, περὶ οὗ εἰρηται, « Ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, » καὶ δέχεται τὴν ὁσμὴν, περὶ ἧς εἰρηται, « Ὅπισω τῆς ὁσμῆς τῶν μύρων σου δραμούμεθα » πλὴν τῆς πηγῆς, περὶ ἧς γέγραπται, « Παρὰ σοὶ πηγὴ ζωῆς; » ἀπολαύη τῆς ἀφῆς, περὶ ἧς λέγεται, « Ἐμοὶ δὲ τὸ προσκολλησθαι τῷ Κυρίῳ ἀγαθόν ἐστίν. » Ὅταν τοίνυν περὶ τοῦ

est, et intelligenda est, vel credenda, quæ longe a lateque naturam nostræ mentis excedit. Mutabilis quippe est mens nostræ, quæ percipit discendo quod nesciebat, et amittit dediscendo, quod sciebat : et veri similitudine fallitur, ut pro vero approbet falsum, et obscuritate sua, quasi quibusdam tenebris impeditur, ne perveniat ad verum : et ideo non est ista substantia verissime simplex, cui non hoc est esse quo l est nosse ; potest enim esse, nec nosse. At illa divina non potest, quia id, quod habet est. Ac pro hoc non sic habet scientiam, ut aliud illi sit scientia, quæ scit, aliud essentia, quæ est ; sed utrumque unum est. Nec utrumque dicendum est, quod simpliciter unum est, sicut habet Pater vitam in semetipso, nec aliud est ipse quam vita, quæ in ipso est ; et de lit Filio habere vitam in semetipso, hoc est, genuit Filium, qui et ipse vita esset ; sic itaque debemus accipere, quod de Spiritu sancto dictum est : « Non enim loquetur a semetipso, sed quæcumque audit loquetur, » ut intelligamus non eum esse a semetipso ; Pater quippe solus de alio non est. Nam et Filius de Patre natus est ; et Spiritus de Patre procedit. Pater autem nec natus est de alio, nec procedit. Nec ideo sane aliqua disparitas in summa illa Trinitate cogitationi occurrat humanæ ; nam, et Filius ei de quo natus est, et Spiritus sanctus ei de quo procedit, æqualis est. Quid autem

illic intersit inter procedere et nasci, et longum est querendo disserere, et temerarium, cum disserueris, definire : quia hoc, et menti utinque comprehendere, et si quid forte mens inde comprehenderit, linguæ difficillimum est explicare, quantumlibet præsit doctor, quantumlibet adsit auditor. Non ergo loquetur a semetipso, quia non est a semetipso, sed quæcumque audiet loquetur. Ab illo audit a quo procedit. Audire illi scire est, scire vero esse, sicut superius disputatum est. Quia ergo non est a semetipso, sed ab illo a quo procedit, a quo illi est essentia, ab illo scientia, ab illo igitur audientia, quod nihil est aliud, quam scientia. Nec moveat, quod verbum futuri temporis positum est. Non enim dictum est, Quæcumque audivit, aut Quæcumque audit, sed : Quæcumque audiet loquetur ; illa quippe audientia sempiternum est, quia sempiterna scientia. In eo autem quod sempiternum est, sine initio, et sine fine, cuiuslibet temporis verbum ponatur, sive præteriti, sive præsentis, sive futuri, non mendaciter ponitur. Quamvis enim natura illa immutabilis, et ineffabilis, non recipiat fuit, et erit, sed tantum est, ipsa enim veracior est, quia mutari non potest, et ideo illi tantum convenerat dicere : « Ego sum, qui sum : » et : « Dices illis Israel : Qui est, misit me ad vos ; » tamen propter mutabilitatem temporum, in quibus versatur nostra mortalitas, et nostra mutabilitas,

Πνεύματος τοῦ ἁγίου λέγεται, « Οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει, » πολλῶν μᾶλλον ἐκεῖ δεῖ νοεῖν ἀπλήν φύσιν, ὅπου ἀληθέστατα ἀπλήν ἢ νοεῖν ἢ πιστεῦειν χρῆ, ἐπ' ἀειρον μῆκος καὶ πλάτος τὴν τῆς ἡμετέρας διανοίας ὑπερβαίνουσιν φύσιν. Μεταβῆ τῆ γὰρ ἐστὶν ἡ ἡμετέρα διάνοια, ἐπεὶ μανθάνουσα δέχεται ὃ ἠγνόει, καὶ ἀπομανθάνουσα ἀπέλασεν ὃ ἠπίστατο, καὶ τοῦ ἀληθοῦς ὁμοιότητι σφάλεται· ὡς ἀντὶ τῶν ἀληθῶν τοῖς ψεύδεσι συντίθεται, καὶ τῇ ἑαυτῆς ἀμαυρότητι, ὡς περ τοῖς σκότει πρὸς τὸ ἀληθὲς ἀφικέσθαι κωλυομένη. Ὅθεν ἀληθέστατα οὐκ ἐστὶν ἀπλή οὐσία ἐκεῖνη, ἢ μὴ ἐστὶν ὅπερ τὸ εἶναι τοῦτο καὶ τὸ γινώσκαι. Δύναται γὰρ εἶναι καὶ μὴ νοεῖν. Τὴν δὲ θεῖαν ἐκείνην ὀδύνατον οὕτως εἶναι· ὃ γὰρ ἔχει, τοῦτο καὶ ἐστι. Κάντεῦθεν οὐχ οὕτως ἔχει τὴν ἐπιστήμην, ὡς ὁ ἕτερον ἐκείνη τὴν ἐπιστήμην, ἢ ἐπίστασθαι εἶναι, καὶ ἕτερον τὴν οὐσίαν ἢ ἐστὶν. Ἄλλ' ἐκότερον ἐκεῖ ἔν, μᾶλλον δὲ οὐδ' ἐκότερον αὐτόθι λέγεσθαι δεῖ, ἐνθα ἀπλῶς ἔστι· ὡς περ τοίνυν ὁ Πατὴρ ἔχει ζωὴν ἐν ἑαυτῷ, καὶ οὐχ ἕτερον ἐστὶν αὐτὸς ἢ ἢ ἐν αὐτῷ οὕσα ζωὴ, οὕτως ἔδωκε καὶ τῷ Υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ, τοῦτέστι γεγέννηκεν Υἱὸν καὶ αὐτὸν ὄντα ζωῆν. Οὕτω τοίνυν ὀφείλομεν λαμβάνειν καὶ τὸ περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰρημένον· « Οὐ γὰρ λαλήσει ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδὲν, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ λαλήσει, » ἐν' ἐκείνο νοῶμεν, μὴ ἀφ' ἑαυτοῦ εἶναι. Ὅ μὲν γὰρ Πατὴρ μόνος οὐκ ἐστὶ παρ' ἄλλου· καὶ γὰρ καὶ ὁ Υἱὸς ἐκ τοῦ Πατρὸς γεγέννηται, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται. Ὁ δὲ Πατὴρ οὐτ' ἄλλων ἔσχε γενήτορι, οὐτ' ἐκπορεύεται παρ' ἑτέρου.

Οὐ μὴν δεῖ τοῦτο τις ἀνίστητι ἐν τῇ ἀρχῇ ἐκείνη Τριάδι τοῖσδε ἀνθρώπινος λογισμοῖς συναντάτω· καὶ γὰρ καὶ ὁ Υἱὸς τῷ ἔξ οὗ γεγέννηται, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τῷ παρ' οὗ ἐκπορεύεται, ἴσοι εἶσι. Τί δὲ ἐκεῖ διαφέρει τὸ γενῆσθαι καὶ ἐκπορεύεσθαι καὶ μακρόν ἐστι ζητοῦντα σαφηνίζειν, καὶ προπετεῖς διορίζεσθαι. Τοῦτο γὰρ καὶ τῇ διανοίᾳ καταλαθεῖν ἀμηγέτη, καὶ εἰ τί ποτ' ἴσως ἢ διάνοια ἔγνω, δυσχερέστατον ἀνελλίτεται τῇ γλῶσση, κἄν ἐφρονον οὖν τῆς περὶ ταῦτα τρεθῆς ἢ ὁ διδασκαλὸς προῆλθεν, ἢ ὁ ἀκροατὴς ἔπηται. Οὐ τοίνυν ἀφ' ἑαυτοῦ λαλεῖ, ὅτι ἀφ' ἑαυτοῦ οὐκ ἐστὶν, ἀλλ' ὅσα ἂν ἀκούσῃ, λαλήσει. Παρ' ἐκείνου ἀκούσει παρ' οὗ ἐκπορεύεται. Ἀκούειν ἐκείνω τὸ γινώσκειν ἐστὶ. Γινώσκειν δὲ τὸ εἶναι, ὡς περ ἀνωτέρω διειλέγμεθα. Ἐπεὶ τοίνυν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐκ ἐστὶν ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἀπ' ἐκείνου παρ' οὗ ἐκπορεύεται, παρ' οὗ ἐστὶν ἐκείνω ἢ ὑπαρξίς, παρ' ἐκείνου καὶ ἡ γνῶσις, παρ' ἐκείνου τοίνυν καὶ ἡ ἀκράσις, ἥτις οὐδὲν ἕτερον ἐστὶν ἢ ἡ γνῶσις. Μὴ ταρπυτέτω δὲ ὑμᾶς, ὅτι περ ἐνταῦθα κεῖται βῆμα μέλλοντος χρόνου. Οὐ γὰρ εἰρηται, « Ὅσα ἤκουσεν, ἢ, Ὅσα ἀκούει, ἀλλ', Ὅσα ἂν ἀκούσῃ, λαλήσει. Ἐκείνη γὰρ ἡ ἀκράσις αἰωνία ἐστὶν, ἐπεὶ καὶ ἡ γνῶσις αἰωνία. Ἐν δὲ τῷ ἀνευ ἀρχῆς καὶ τέλους αἰωνίῳ ὅπερ ἂν βῆμα χρόνου βηθεῖ, εἴτε παρωχημένον, εἴτε ἐσπετώτω, εἴτε καὶ μέλλοντος, οὐ ψευδῶς τοῦτο εἰρησεται. Εἰ γὰρ ἡ ἀμετάβλητος καὶ ἀβήτοτος ἐκείνη φύσις οὐ δέχεται τὸ ἦν, καὶ τὸ ἐστὶν, ἀλλὰ μόνον τὸ ἐστὶν, αὕτη γὰρ ἀληθῶς ἐστὶν, ὅτι ἀμετάβλητός ἐστιν, καὶ διὰ τοῦτο ἐκείνη λέγειν ἀρμόζει, « Ἐγὼ εἰμι ὁ ὢν, » καί,

non mendaciter dicimus, et fuit, et erit, et est; A fuit in præteritis sæculis, est in præsentibus, erit in futuris; fuit, quia nunquam defuit; erit, quia nunquam deerit; est, quia semper est. Neque enim velut qui jam non sit cum præteritis occidit, aut cum præsentibus, velut qui non maneat, labitur, aut cum futuris, velut qui non fuerat, oriatur. Proinde cum secundum volumina temporum locutio humana variatur, qui per nulla deesse potuit, aut potest, aut poterit tempora, vera de illo dicantur cujuslibet temporis verba. Semper itaque audit Spiritus sanctus, quia semper scit. Ergo et scivit, et sciet, et sciet. Ac per hoc et audivit, et audit, et audiet; quia sicut jam diximus, hoc est illi audire, quod scire; et scire illi hoc est quod esse. Ab illo igitur audivit, audit, et audiet a quo est: ab illo est, a quo procedit. Ille aliquis fortitan quærat, utrum et a Filio procedat Spiritus sanctus. Filius enim solius Patris est Filius; et Pater solius Filii est Pater: Spiritus autem sanctus non est unius eorum Spiritus, sed amborum. Habes ipsum Dominum dicentem: « Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. » Habes et Apostolum: « Misit Deus, inquit, Spiritum Filii sui in corda vestra. » Nunqui I, duo sunt, alius Patris, alius Filii? Absit! « Unum enim corpus, » ait, cum

significaret Ecclesiam; moxque addidit, « et unus Spiritus. » Et vide quomodo ille impleat Trinitatem: « Sicut vocati estis, inquit, in una spe vocationis vestræ; unus Dominus. » Hic utique Christum intelligi voluit. Restat, ut etiam Patrem nominet. Sequitur ergo: « Una fides, unum baptisma, unus Deus, et Pater omnium, qui super omnes, et per omnia et in omnibus nobis. » Cum ergo, sicut unus Pater, et unus Dominus, id est Filius, ita sit et unus Spiritus sanctus, profecto amborum est, sicut ipse Christus Jesus dixit: « Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis. » Et dicit Apostolus: « Misit Deus Spiritum Filii sui in corda nostra. » Habes et alio loco eundem Apostolum dicentem: « Si autem Spiritus ejus, qui suscitavit Jesum ex mortuis, habitat in vobis » Hic utique Spiritum Patris intelligi voluit. De quo tamen alio loco dicit: « Quisquis autem Spiritum Christi non habet, hic non est ejus. » Et multa alia sunt testimonia, quibus hoc evidenter ostenditur, et Patris, et Filii, ipsum esse Spiritum, qui in Trinitate dicitur Spiritus sanctus. Nec ob aliud existimo ipsum vocari proprie Spiritum, cum etiam si de singulis interrogemur, non possimus nisi Patrem et Filium dicere, quoniam Spiritus est Deus, id est, non corpus est Deus, sed Spiritus. Quod ergo communiter vocantur et singuli, hoc proprie vocari oportuit eum qui non est unus eorum.

« Τάδε ἐρεῖ: τοῖς υἱοῖς Ἰερζήλ· Ὁ ὢν ἀπέσταλκέ με πρὸς ὑμᾶς· » ἀλλ' ὁμοῦ διὰ τὴν τῶν χρόνων μεταβολὴν, οὐ ψευδῶς λέγομεν καὶ τὸ ἦν, καὶ ἔστι, καὶ ἔσται, ἐν ἧ στρέφεται ἡ ἡμετέρα θνητότης καὶ μεταβολή· ἦν ἐν τοῖς παρελθούσιν αἰῶσιν, ἔστιν ἐν τοῖς παρούσιν, ἔσται ἐν τοῖς μέλλουσιν· ἦν, ὅτι μηδέποτε ἀπὴν· ἔστιν, ὅτι μηδέποτε ἀπέσται· ἔστιν, ὅτι ἀεὶ ἔστιν. Οὐδὲ γὰρ ὡς ἀνέβη μὴ ὢν μετὰ τῶν προφηγεμένων λέγει, ἢ μετὰ τῶν παρόντων, ὡς ἀν μὴ μένων βεῖ, ἢ μετὰ τῶν μελλόντων, ὡς ἀν μὴ πρότερον ὢν ἀνίσχει. Ὅθεν ἐπεὶ κατὰ τὰς τῶν χρόνων περιδρομὰς ἡ ἀνθρωπίνη ποικίλλεται διάλειξις, ὃ κατὰ μηδένα χρόνον ἢ δεδυνημένος, ἢ δυνάμενος, ἢ δυνήσομενος ἀπειναι, ἀληθῶς ἔχει κατηγορούμενα πάντων τῶν χρόνων τὰ ῥήματα. Ἄει τοίνυν ἀκούει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἀεὶ γὰρ οἶδεν. Ὅστε καὶ οἶδε, καὶ ᾔδει, καὶ εἴσεται, καὶ διὰ τοῦτο ἀκήκοε, καὶ ἀκούει, καὶ ἀκούσεται· ἐπεὶ, καθὼς ἔφημεν ἤδη, τοῦτ' ἐστὶν ἐκείνου τὸ ἀκούειν ὅπερ τὸ εἰδέναι, καὶ τὸ εἰδέναι ὅπερ τὸ εἶναι; Παρ' ἐκείνου τοίνυν ἀκήκοεν, ἀκούει, καὶ ἀκούσεται παρ' οὗ ἔστι· παρ' ἐκείνου ἔστι παρ' οὗ ἐκπορεύεται. Ἐνταῦθα τοίνυν ἴσως ζητεῖ τις, Πότερον καὶ παρὰ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; Ὁ γὰρ Υἱὸς μόνου τοῦ Πατρὸς ἐστὶν Υἱὸς, καὶ ὁ Πατὴρ μόνου τοῦ Υἱοῦ Πατὴρ ἐστὶ· τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐ πατέρου τούτων μόνον ἐστὶ Πνεῦμα, ἀλλ' ἀμφοτέρων. ἔχει· αὐτὸν τὸν Κύριον λέγοντα· « Οὐ γὰρ ὁμοίως ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. » ἔχει καὶ τὸν Ἀπόστολον, « Ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ

αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν. » Ἄλλ' ἄρα μὴ εὐοεῖσιν, ἕτερον τὸ τοῦ Πατρὸς Πνεῦμα, καὶ ἕτερον τὸ τοῦ Υἱοῦ; Μὴ γένοιτο! « Ἐν γὰρ εἰπὼν σῶμα, » ὅτε τὴν Ἐκκλησίαν ἐδήλω, εὐθὺς προσέθηκα· « Καὶ ἐν Πνεύμα. » Καὶ θεάσασθε πῶς ἐκεῖ συμπλήρωσεν τὴν Τριάδα. « Ὅσπερ ἐκλήθητε, φησὶν, ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς κλήσεως ὑμῶν, εἰς Κύριον. » Ἐνταῦθα σαφῶς τὸν Χριστὸν νοεῖσθαι ἠθέλησε. Λέγεται λοιπὸν ὀνομάσαι καὶ τὸν Πατέρα. Ἐκάγει τοίνυν, « Μία πίστις, ἐν βάπτισμα, εἰς Θεὸν καὶ Πατέρα πάντων, ὃ ἐπὶ πάντων καὶ ἐν πᾶσιν. » Ἐπεὶ τοίνυν ὡσπερ εἰς Πατέρα, καὶ εἰς Κύριον, τοῦτέστιν Υἱὸς, οὕτω εἴη καὶ ἐν Πνεύμα ἁγίον, ἀναμφιδόως ἀμφοτέρων ἐστὶν· ὡσπερ ὅταν αὐτὸς μὲν ὁ Χριστὸς Ἰησοῦς λέγῃ, « Τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς ὑμῶν, τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. » ὃ δὲ Ἀπόστολος λέγει, « Ἀπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ Πνεῦμα τοῦ Υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ὑμῶν. » ἔχεις ἐτέρωθεν τὸν αὐτὸν Ἀπόστολον λέγοντα· « Εἰ δὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ ἐγγεραντος Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, » ἐνταῦθα πάντως τὸ Πνεῦμα τοῦ Πατρὸς νοεῖσθαι ἠθέλησεν. Ἄλλ' ὁμοῦς ἐν ἑτέρω τόπῳ περὶ τούτου φησὶν· « Εἰ δέ τις Πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἐστὶν αὐτοῦ. » Πολλὰ δὲ καὶ ἕτεραί εἰσι μαρτυρίαι, δι' ὧν ἀριδῆλως δεικνύται τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ εἶναι τὸ Πνεῦμα, ὅπερ ἐν τῇ Τριάδι λέγεται Πνεῦμα ἅγιον. Καὶ οὐ δι' ἕτερον δὲ νομίζω Πνεῦμα τοῦτο κεκληθῆσθαι, ὅπερ καὶ ἐφ' ἐκάστου ἐρωτώμενοι οὐ εὐσησίμεθα, μὴ καὶ ἐν τῶν Πατέρων καὶ τὸν Υἱὸν εἰπεῖν Πνεῦμα. Πνεῦμα γὰρ ἐστὶν ὁ Θεὸς, τοῦτέστιν, οὐ σῶμα ἐστὶν ὁ Θεὸς, ἀλλὰ Πνεῦμα. Ὁ τοίνυν κοινῶς

sed in quo communitas apparet amborum. Cur ergo non credamus, quod etiam de Filio procedat Spiritus sanctus, cum Filii quoque ipse sit Spiritus? Si enim non ab eo procederet, non post resurrectionem se representans discipulis suis insufflasset, dicens: « Accipite Spiritum sanctum. » Quid enim aliud significavit insufflatio, nisi quod procedat Spiritus sanctus et de ipso? Ad hoc pertinet etiam illud, quod de muliere quæ fluxum sanguinis patiebatur, ait: « Tetigit me aliquis; ego enim sensi de me virtutem exiisse. » Nam virtutis nomine appellari etiam Spiritum sanctum, et eo loco clarum est, ubi angelus, dicenti Mariæ: « Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco? » respondit: « Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi. » Et ipse Dominus promittens eum discipulis, ait: « Vos sedete in civitate, quousque induamini virtute ex alto. » Et iterum: « Accipietis, inquit, virtutem Spiritus sancti, supervenientem in vos, et eritis mihi testes. » De hac virtute credendus est dicere evangelista: « Virtus de illo exibat, et sanabat omnes. » Si ergo et de Patre et de Filio procedit Spiritus sanctus, cur Filius dixit: « De Patre procedit? » Cur putas, nisi quemadmodum ad eum solet referre, et quod ipsius est, de quo et ipse est? Unde illud est, quod ait: « Mea doctrina non est mea, sed ejus qui misit me. »

Si igitur intelligitur hic, ejus doctrina, quam tamen dixit non suam, sed Patris, quanto magis illic intelligendus est, et de ipso procedere Spiritus sanctus, ubi sic ait: « De Patre procedit, » ut non diceret: De me non procedit? A quo autem habet Filius ut sit Deus, est enim de Deo Deus, ab illo habet utique, ut etiam de illo procedat Spiritus sanctus, ac per hoc Spiritus sanctus, ut etiam de Filio procedat, sicut procedit de Patre, ab ipso habet Patre. Hic utcumque etiam illud intelligitur quantum a talibus, quales nos sumus, intelligi potest, cur non dicatur natus esse, sed potius procedere Spiritus sanctus. Quoniam si et ipse Filius diceretur, amborum utique Filius diceretur, quod absurdissimum est: Filius quippe nullus est duorum, nisi patris, et matris. Absit autem, ut inter Deum Patrem, et Deum Filium tale aliquid suspicemus! Quia nec Filius hominis simul, et ex patre et ex matre procedit; sed cum procedit ex patre, non tunc procedit et ex matre; et cum in hanc lucem prodit, procedit ex matre, non tunc procedit ex patre. Spiritus autem sanctus non de Patre procedit in Filium, et de Filio procedit ad sanctificandam creaturam, sed simul de utroque procedit: quamvis hoc Filio Pater dederit, ut quemadmodum de se, ita de illo quoque procedat. Neque enim possumus dicere quod non sit vita Spiritus san-

καὶ ἐκάτερος καλοῦνται, ἰδίως τοῦτο εἶδει καλεῖσθαι ἐκεῖνο ὅπερ οὐ θατέρου τούτων ἐστίν, ἀλλ' ἐν ᾧ φαίνεται τὸ κοινὸν ἀμφοτέρων. Διὰ τὸ τοίνυν μὴ πιστεῦσωμεν καὶ ἐκ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐπεὶ καὶ τοῦ Υἱοῦ ἐστὶν αὐτὸ Πνεῦμα; Εἰ γὰρ μὴ παρ' αὐτοῦ ἐξπορεύετο, οὐκ ἂν μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτὸν ἐμφανίζων τοῖς μαθηταῖς, ἐνεφύσησεν αὐτοῖς λέγων· « Λάβετε Πνεῦμα ἅγιον. » Τί γὰρ ἕτερον ἐδηλοῦτο δι' ἐκείνου τοῦ ἐμφυσηματος, εἰ μὴ ὅτι καὶ παρ' ἐκείνου τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται; Πρὸς τοῦτο δ' ἀνήκει κακεῖνο, ὅπερ φησὶ περὶ τῆς αἰμορροουσης γυναικός· « Ἠψάτό μου τις· ἐγὼ γὰρ ἔγνωνα δύναμιν ἐξελθούσαν ἐξ ἐμοῦ. » τὸ γὰρ τῷ ὀνόματι τῆς δυνάμεως καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καλεῖσθαι δηλονότι ἐξ ὧν ὁ ἄγγελος, τῇ Μαρίᾳ λεγούσης, « Κατὰ τί γινώσκωμαι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνθρωπος οὐ γινώσκω; » ἀπεκρίνατο· « Πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σέ, καὶ δύναμις Ἱησοῦ ἐπισκιάσει σοί. » Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ὑπεσχόμενος αὐτὸ τοῖς μαθηταῖς· φησὶν· « Ὑμεῖς δὲ καθίσατε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ ἕως οὐ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους, » καὶ πάλιν· « Ληψέσθε, φησὶ, δύναμιν ἐπιελθόντος τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐφ' ὑμᾶς, καὶ ἐσεσθέ μοι μάρτυρες. » Περὶ ταύτης τοίνυν τῆς δυνάμεως πιστευτόν τὸν εὐαγγελιστὴν λέγειν, « Δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο, καὶ ἰδοὺ πάντας. » Εἰ τοίνυν καὶ παρὰ τοῦ Πατρὸς, καὶ παρὰ τοῦ Υἱοῦ τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται Πνεῦμα, τίνος χάριν ὁ Υἱὸς ἐφῆκε, « Παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται; » Διὰ τὸ οὖν οἶσι; Πάντως ὃν τρόπον εἶπεν ἀναφέρειν πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τὰ ἑαυτοῦ,

παρ' οὐ καὶ αὐτός ἐστιν. Ὅθεν κακεῖνό ἐστιν, ὃ φησιν, « Ἡ ἐμὴ διδασκαλία οὐκ ἐστὶν ἐμὴ, ἀλλὰ τοῦ πέμψαντός με Πατρὸς. » Εἰ τοίνυν κἀναυτοῦ νοεῖται καὶ αὐτοῦ ἡ διδασκαλία, καίτοι ταύτην οὐχ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ τοῦ Πατρὸς εἶναι φησαντοί, πῶς οὐ μᾶλλον κακεῖ δεῖ νοεῖν καὶ παρ' αὐτοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐνθα οὕτως ἐφῆσαν, ἐκ τοῦ Πατρὸς αὐτὸ ἐκπορεύεσθαι, ὡς μὴ λέγειν καὶ « παρ' ἐμοῦ μὴ ἐκπορεύεσθαι; » παρ' οὐ δὲ ἔχει ὁ Υἱὸς τὸ εἶναι Θεός, ἐστὶ γὰρ Θεός ἐκ Θεοῦ, παρ' αὐτοῦ ἔχει πάντως τὸ καὶ παρ' αὐτοῦ ἐκπορεύεσθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ἐναυτοῦ ἔπωσόν κακεῖνος νοεῖται, ὡς δυνατὸν παρὰ τὸ, οἷσι ἡμεῖς, νοεῖσθαι, πῶς οὐ μᾶλλον γενέσθαι, ἀλλ' ἐκπορεύεσθαι λέγεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον; Εἰ γὰρ τοῦτο Υἱὸς ἐλέγετο, ἀμφοτέρων ἂν οὐδὲ ἐλέγετο, ὅπερ ἀνοητοτάτον ἐστίν. Οὐδεὶς γὰρ Υἱὸς δυεῖν ἐστὶ πλὴν τοῦ πατρὸς καὶ τῆς μητρὸς. Ἀπειὴ δὲ τοιοῦτόν τι μεταξὺ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρὸς καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ Υἱοῦ ἡμᾶς ἐποπτεύειν. Ἐπεὶ καὶ ὁ υἱὸς τῶν ἀνθρώπων οὐχ ἄλλα ἐκ τοῦ πατρὸς πρόεισι καὶ τῆς μητρὸς· ἀλλ' ὅταν προῖη ἐκ τοῦ πατρὸς, οὕτω πρόεισιν ἐκ τῆς μητρὸς· καὶ ὅταν εἰς τοῦτο τὸ φῶς, προέρχεται, οὐ τὰ προέρχεται καὶ ἐκ τοῦ πατρὸς. Τὸ δὲ Πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐκ ἐκ τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεται εἰς τὸν Υἱόν, καὶ τοῦ Υἱοῦ ἐκπορεύεται πρὸς τὸ ἀγιάζειν τὴν κτίσιν, ἀλλ' ἐμοῦ ἐξ ἀμφοτέρων ἐκπορεύεται, εἰ καὶ ὁ Πατὴρ τοῦτο δέδωκε τῷ Υἱῷ, ἵν' ὡσπερ ἐξ ἑαυτοῦ, οὕτω καὶ ἐξ ἐκείνου ἐκπορεύεται. Οὐδε γὰρ δύναμεθα λέγειν, μὴ εἶναι ζωὴν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον· ἐπεὶ καὶ ὁ Πατὴρ ζωὴ ἐστὶ καὶ ὁ Υἱός. Καὶ δὲ ταῦτο

ctus : cum vita sit Pater, vita sit Filius. Ac per hoc sicut Pater cum habeat vitam in semetipso, dedit et Filio habere vitam in semetipso : sic ei dedit vitam procedere de illo, sicut procedit et de ipso. Sequuntur autem verba Domini dicentis : « Et quæ ventura sunt annuntiabit vobis. Ille me clarificabit, quia de meo accipiet et annuntiabit vobis. »

Ex Tractatu C, super illis verbis : *Ille me clarificabit.*

Quod enim ait : « Ille me clarificabit, » potest intelligi, quia diffundendo in cordibus credentium charitatem, spiritualesque faciendo, declaravit eis quomodo Filius Patri esset æqualis : quem secundum carnem prius tantummodo noverant, et hominem sicut homines cogitabant. Vel certe quia per ipsam charitatem fiducia repleti, et timore depulso, annuntiaverunt hominibus Christum ; ac sic fama ejus diffusa est in toto orbe terrarum, ut sic dixerit : « Ille me clarificabit. » Tanquam diceret : Ille vobis auferet timorem, et dabit amorem : quo me ardentius prædicantes, gloriæ meæ per totum mundum dabitis odorem, commendabitis honorem. Quod enim facturi fuerant in Spiritu sancto, hoc eundem Spiritum dixit esse facturum. Quale est etiam illud : « Non enim vos estis, qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in

ὡςπερ Πατήρ ζωὴν ἔχων ἐν ἑαυτῷ, ἔδωκε καὶ τῷ Υἱῷ ζωὴν ἔχειν ἐν ἑαυτῷ ὡςτω, ἔδωκε ζωὴν ἐκπορεύεσθαι καὶ ἐξ ἐκείνου, ὡςπερ ἐκπορεύεται καὶ ἐξ ἑαυτοῦ. Ἐφεξῆς εἰσι βήματα τοῦ Κυρίου λέγοντος, « Καὶ τὰ ἐρχόμενα ἀναγγελεῖ ὑμῖν. Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάζει, ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. »

Ἐν δὲ τῷ ἑκατοστῷ λόγῳ μετ' ἄλλα τινὰ οὕτω φησιν :

« Οὗ γὰρ λέγει, « Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάζει, » οὕτω δυνατὸν τοῦτο νοεῖσθαι, ὅτι τὴν ἀγάπην ἐν ταῖς τῶν πιστευόντων καρδίαις ἐκχέον, πνευματικῶς τε ποιοῦν, φανεράν τούτοις ποιήσει τὴν τοῦ Υἱοῦ πρὸς τὸν Πατέρα ἰσότητα ὃν κατὰ τὴν σάρκα μόνον ἤρθεσαν πρότερον, καὶ ἀνθρώπων μόνων ὡς ἀνθρωποελογίζοντο. Ἡ καὶ τοῦτο ἀληθές, ὅτι διὰ τῆς ἀγάπης παρόρησας πλησθέντες, καὶ τὸν φόβον ἀπωσάμενοι, τοὺς ἀνθρώπους ἀνήγγειλαν τὸν Χριστόν· καὶ οὕτως ἡ ἐκείνου φήμη εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ἐκκέχεται. Καὶ οὕτω λέγων, « Ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάζει, » ὁμοίον φησιν, ὡςπερ ἂν ἔλεγεν, Ἐκεῖνος ἀφελὼν τὸν φόβον, παρέξεται τὴν ἀγάπην, δι' ἣν με θερμότερον κηρύττοντες, καθ' ὅλον τὸν κόσμον τῆς ἐμῆς δόξης διαδώσετε τὴν ὁμῆν, βεβαιώσετε τὴν τιμῆν. Ὁ γὰρ ἐκεῖνος πράττειν ἐμελλόν ἐν ἀγίῳ Πνεύματι, τοῦτό φησιν, ὅτι πράξει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Οἷόν ἐστι κάκεινο· « Οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τοῦ Πατρὸς ὑμῶν, τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν. » Ἴδ' γὰρ Ἑλληνικὸν βήμα, τὸ, *δοξάζει*, οἱ μὲν τῶν Λατίνων ἑρμηνέων *κλαριφικίμπει*, οἱ δὲ *γλοριφικίμπει* ἐν ταῖς ἑκκεῖν ἐν ἡ-

A vobis. Verbum quippe Græcum, quod est, *δοξάζει*, alius *clarificabit*, alius *glorificabit*, Latini interpretes in sua quisque translatione posuerunt, quoniam ipsa quæ Græce dicitur *δόξα*, unde dictum est verbum *δοξάζει*, et *claritas* interpretatur, et *gloria*. Gloria namque sit quisque clarus, et claritate gloriosus ; ac per hoc, quod utroque verbo significatur, idipsum est. Sicut autem desinierunt antiqui Latine lingue clarissimi auctores, Gloria est frequens de aliquo fama cum laude ; quæ cum est in hoc mundo facta de Christo, non Christo credenda est magnum aliquid contulisse, sed mundo. Bonum enim laudare, non laudato, sed laudantibus prodest.

Et infra versus finem :

B Nihil hoc loco dicendum est de iis qui Christum vituperant atque blasphemant, quia de gloria ejus loquimur, qua est glorificatus in mundo ; non enim glorificavit Spiritus sanctus vera gloria, nisi in Ecclesia sancta catholica. Alibi enim, id est, vel apud hæreticos, vel apud quosdam paganos, vera ejus in terris gloria non potest esse, et ubi videtur esse frequens de illo fama cum laude. Vera ergo ejus gloria in Ecclesia catholica sic a Propheta cantatur : « Exaltare super cælos, Deus, et super omnem terram gloria tua. » Quia itaque post ejus exaltationem venturus erat Spiritus sanctus, et eum

νελαίς ἐξέδωκαν. Ὁ γὰρ Ἑλληνικῶς λέγεται *δόξα*, ὅθεν καὶ τὸ *δοξάζει* λέγεται βήμα, καὶ *κλάριτας*, καὶ *γλόρια* ἑρμηνεύεται. Καὶ γὰρ τῇ τε *γλορίᾳ* γίνεται τις *κλάρους*, καὶ τῇ *κλαριτάτι* *γλοριόζους* κἀντεῦθεν ταυτ' δι' ἑκατέρου δηλοῦται βήματος. Καὶ γὰρ ὡςπερ οἱ ἀρχαῖοι τῆς Λατινικῆς γλώσσης λαμπρότεροι ἡγεμόνες ὤρισαντο, *γλόριά* ἐστὶ συνεχῆς τῶν μετ' ἐπαίνου πῶρ τινας φήμη ἥτις ἐν τῷ κόσμῳ τοῦτω περὶ τοῦ Χριστοῦ κηρυχθεῖσα, δῆλον ὡς οὐ μέγα τι συνεισήθηγεκα τῷ Χριστῷ, ἀλλὰ τῷ κόσμῳ. Τὸ γὰρ ἐπαινεῖν τὰγαθὸν οὐ τῷ ἐπαινουμένῳ, ἀλλὰ τοῖς ἐπαινοῦσι λυσιτελεῖ.

Ἐτι δὲ ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ πρὸς τὸ τέλος :

Ἐν τούτῳ δὲ τῷ τόπῳ οὐδὲν δεῖ λέγειν περὶ τῶν τὸν Χριστὸν ὑβρίζόντων ἢ βλασφημούντων ἕπει περὶ τῆς ἐκείνου δόξης διαλεγόμεθα, καθ' ἣν δόξασται ἐν τῷ κόσμῳ. Οὐ γὰρ ἐδόξασε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸν Χριστὸν ἀληθεῖ δόξῃ εἰ μὴ ἐν μόνῃ τῇ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἄλλαχού γὰρ ἡ παρὰ τοῖς αἰρετικοῖς, ἢ παρὰ τισι τῶν ἀσεβῶν, ἀληθῆ δόξαν εἶναι περὶ ἐκείνου ἀδύνατον, ἢ συνεχῆ εἶναι περὶ ἐκείνου φήμην μετ' ἐπαίνου. Ἀληθὴς δὲ ἐκείνου δόξα ἐν τῇ καθολικῇ ἐστὶν Ἐκκλησίᾳ. Οὕτω δὲ καὶ ὁ Προφήτης ψάλλει· « Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς, ὁ Θεός, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα σου. » Ἐπει τοίνυν μετὰ τὴν ὕψωσιν αὐτοῦ ἐμελλεν ἤξειν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ τοῦτον δοξάσειν, καὶ ὁ ἱερὸς ψαλμὸς καὶ αὐτὸς ὁ Μονογενῆς προεῖπεν ἐσόμενον, ὃ πεπληρωμένον ὀρώμεν. Ὁ δὲ εἶρηκεν, « Ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται, καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν, ὁ ἁγιοδοξοῦς ὡς ἐν ἀκούσει, ἁγιοδοξοῦς, ὁ ανοταῖς νοεῖτε· οὐ

glorificaturus : hoc sacer psalmus, hoc ipse Unigenitus promisit futurum, quod videmus impletum. Quod autem ait : « De meo accipiet, et annuntiabit, » catholicis audite auribus, catholicis percipite mentibus. Non enim propterea, sicut quidam hæretici

γὰρ ὡς περ τινὲς ψήθησαν τῶν αἰρετικῶν, ἑλαττὸν ἔστι τοῦ Υἱοῦ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ὡς ἂν τοῦ μὲν Υἱοῦ λαμ' ἄνοτος παρὰ τοῦ Πατρὸς, τοῦ δὲ ἁγίου

A putaverunt, minor est Filio Spiritus sanctus ; quasi Filius accipiat a Patre, et Spiritus sanctus a Filio quibusdam gradibus naturarum. Absit hoc credere ! absit hoc dicere ! absit a Christianis cordibus cogitare !

Πνεύματος παρὰ τοῦ Υἱοῦ βαθμοί ; τισὶ φύσεων. Ἀπειὴ τοῦτο πιστεῦσιν, ἀπειὴ τοῦτο λέγειν, ἀπειὴ Χριστιανῶν καρδίαις ταῦτα λογιζέσθαι !

Præter hæc testimonia certissima sancti Augustini, placet addere etiam testimonium a nostratibus quoque in Græcum conversum ex libro, qui *De cognitione veræ vitæ* inscribitur cap. 10, tom. IX ; qui tiber, quamvis non sit certum esse Augustini, quod non reperiat in *Retractionibus*, neque in Indiculo Possidii, et theologi Lovanienses negent ex phrasi illius esse Augustini, Bellarminus tamen in libro *De scriptoribus ecclesiasticis*, de opusculis ejusmodi quæ sunt in tomo IX Augustini, censurat, nec posse certo astruere eos esse Augustini, cum diligentissimus collector Possidius eos præterierit, neque inveniantur a Beda citari, qui ex operibus Augustini Commentaria in Epistolas beati Pauli confecit ; neque audere plerosque horum librorum negare esse Augustini, cum pii sint et docti, et Augustini ingenio non indigni. Sic igitur auctor quicumque sit, disserit de Trinitate in eo libro, in quo, tanquam in Dialogo, *Fratres* interrogant, *Magister* respondet.

Cap. 10, ac deinceps :

Fratres. Sed quia pondus carnis animam aggravat, ecce iterum carnalis cogitatio mentem divina contemplantem pulsat. Cum enim superius ratio unum Deum verissime esse demonstraverit, et ipsum solum cuncta ex nihilo fecisse probaverit, quomodo quasi tres deos adorare docemur, dum Patrem perfectum Deum, Filium perfectum Deum, Spiritum sanctum perfectum Deum confiteri moneamur ? Dum enim subdistinctæ tres personæ distinguuntur, quid aliud quam tres dii a nobis intelliguntur ?

Magister. In ipsa veritate se demonstrante, et ratione probante, citius videbitis necessariam in una essentia personarum Trinitatem, item per omnia necessariam tribus personis individuæ substantiæ unitatem. Cum jam superius ænigmatice de eo

B loquerer, quia non poteram proprie, quid dixi essentiam Dei esse ?

Fratres. Lucem.

Magister. De luce quid gignitur ?

Fratres. Splendor.

Magister. Quid in luce et splendore simul consideratur ?

Fratres. Calor.

Magister. Num in substantia lucis, splendoris et caloris invenitur diversitas ?

Fratres. Non, sed identitas.

Magister. Num in vocabulis, vel officiis prædicatur identitas ?

Fratres. Minime, sed diversitas ; nam lucis vocabulum ipsam substantiam, splendoris vocabulum lucis gratiam, caloris vero vocabulum videtur exprimere lucis efficaciam.

Ἀποκοπή εἰτε ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ περὶ τῆς γνώσεως τῆς ἀληθοῦς ζωῆς, ἐν ᾧ ὡς ἐν διαλόγῳ ἐρωτῶσι μὲν οἱ ἀδελφοί, ἀποκρίνεται δὲ ὁ διδάσκαλος.

Ἀδελφοί. Ἄλλ' ὅτι τὸ τῆς σαρκὸς βάρος πιέζει τὴν ψυχὴν, ἀμέλει καὶ ὁ σαρκικός λογισμὸς τὴν θεωρῶν τῶν θεῶν διάνοιαν ἐνοχλεῖ. Ἀνωτέρω μὲν ὁ σὸς λόγος ἕνα Θεὸν ἀπέδειξεν ἀληθέστατα, καὶ αὐτὸν μόνον παρέστησεν ἐκ τοῦ μὴ ὄντος πάντα παραγαγεῖν, ἀλλὰ νῦν πάλιν τρεῖς θεοὺς προσκυνεῖν ἡμᾶς εἶποι τις ἂν, διδάσκοντός σου, τέλειον Θεὸν τὸν Πατέρα, τέλειον Θεὸν τὸν Υἱὸν, τέλειον Θεὸν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον δεῖν ὁμολογεῖν. Ὅταν γὰρ τρεῖς θεοὺς ἀναγκασθῆσθαι πάντως ὁμολογεῖν.

Διδάσκαλος. Αὐτῆς τῆς ἀληθείας ἐαυτὴν δεκνύσης. καὶ τοῦ λόγου συνεπιφριζόμενου, εἴψασθε ἐξ ἀνάγκης ἐν μιᾷ οὐσίᾳ Τριάδα προσώπων, καὶ πάλιν ἂν ἀγκυαίαν διὰ πάντων ἐν τοῖς τρισὶ πρόσωποις μίαν ἀδιαιρέτου οὐσίας ἐνότητά. Ὅτι τοίνυν ἀνωτέρω

διελεγόμεν περὶ Θεοῦ δι' αἰνίγματος, ἐπεὶ κυρίως οὐχ οὗτός τε ἦν, τί ποτε τὴν οὐσίαν εἶπεν τοῦ Θεοῦ, εἰ μέμνησθε ;

Ἀδελ. Φῶς.

Διδ. Ἐκ τοῦ φωτός τί γεννᾶται ;

Ἀδελ. Ἀπαύγασμα.

Διδ. Τί δὲ πάλιν ἐν τῷ φωτὶ καὶ τῷ ἀπαυγίσματι κοινῶς θεωρεῖται ;

Ἀδελ. Θέρμη.

Διδ. Μὴ τοίνυν ἐν τῇ τοῦ φωτός, τοῦ ἀπαυγίσματος, τῆς θερμῆς οὐσίᾳ ἐστὶ τις διαφορά ;

Ἀδελ. Οὐδαμῶς, ἀλλὰ μᾶλλον ταυτότης.

Διδ. Ἀλλ' ἄρα μὴ ἡ αὐτὴ καὶ τῆς ὀνόμασι, καὶ ταῖς ἐνεργείαις θεωρεῖται ταυτότης ;

Ἀδελ. Οὐδαμῶς, ἀλλὰ μᾶλλον διαφορά. τὸ μὲν γὰρ τοῦ φωτός ὄνομα αὐτὴν τὴν οὐσίαν, τὸ δὲ τοῦ ἀπαυγίσματος τὴν τοῦ φωτός χάριν, τὸ δὲ τῆς θερμῆς τὴν τοῦ φωτός ; καὶ τοῦ ἀπαυγίσματος δρᾶσιν ἐκφαίνεσθαι δοκεῖ.

Magister. Igitur patet tria vocabula diversa A unam conflare individuum essentiam.

Fratres. Per omnia patet.

Magister. Summum Spiritum Patrem lucem appellari, habetis in Joanne apostolo : « Deus lux est, et in eo tenebrae non sunt ullae. » Summum quoque Spiritum Filium splendorem nuncupari, habetis in alio apostolo : « Qui est splendor substantiae ejus; » summum nihilominus Spiritum sanctum calorem nominari apud Moysen : « Deus noster ignis est. » Cum itaque lux, splendor, calor, una sit natura, et individua substantia, vocabula vero diversa, constat profecto Patris et Filii et Spiritus sancti unam naturam et individuum essentiam esse, dum in eo quod significat quid sit, substantialiter Spiritus nominatur, et item in personis diversitatem necessariam, dum Pater gignens, Filius nascens, Spiritus sanctus ab utroque procedens praedicatur.

Fratres. Plane Trinitatem in personis perspicue videmus, et necessariam in substantia unitatem evidenter tenemus.

Magister. Ideo vigilantissime haec duo nomina, scilicet substantia et persona divinae essentiae coaptantur; quia semper substantia de individuis in pluralitatem consistentibus, persona autem de individua rationali natura praedicatur, cum nos

Διδ. Δῆλον τοίνυν ἐν τούτοις; διαφορὰ μὲν εἶναι τὰ ὀνόματα, μίαν δὲ καὶ ἀδιαίρετον τὴν οὐσίαν.

Ἄδε.λ. Ἀριδιλότατα.

Διδ. Τὸ ἄκρον τοῖνον Πνεῦμα, τὸν Πατέρα, φῶς; προσαγορευόντος; ἠκούσατε Ἰωάννου τοῦ ἀποστόλου. « Ὁ Θεὸς φῶς ἐστὶ, καὶ σκοτία ἐν αὐτῷ οὐκ ἔστιν οὐδεμία. » Πάλιν τὸ ἄκρον Πνεῦμα τὸν Υἱὸν τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἠκούσατε λέγοντος· « Ὁ; ὢν, φησὶν, ἀπαύγασμα τῆς δόξης, καὶ χαρακτὴρ τῆς οὐσίας αὐτοῦ. » Ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἄκρον Πνεῦμα, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, θέρμην ὀνομάζεσθαι παρὰ τῷ Μιουῆ· « Ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλισκὼν ἐστίν. » Ἄλλοι τοίνυν τὸ φῶς, τὸ ἀπαύγασμα, ἡ θέρμη, μίαν μὲν φύσιν, καὶ ἀδιαίρετον οὐσίαν, τοὺς δὲ ὀνόμασι διαιρουμένη· δῆλον ἀναμφιλόως Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος, μίαν φύσιν καὶ ἀδιαίρετον οὐσίαν εἶναι, ὅταν ᾧ δηλοῦται τὸ τί ἐστὶν ἐν αὐτῇ οὐσιωδῶς Πνεῦμα λέγεται, καὶ πάλιν ἐν τοῖς προσώποις, τὴν διάκρισιν ἀναγκαίαν, ὅταν ὁ Πατὴρ μὲν γενῶν, ὁ δὲ Υἱὸς γεννώμενος, τὸ δὲ Πνεῦμα τοῦ ἁγίου κηρύττεται ἐξ ἑκατέρου ἐκπορευόμενον.

Ἄδε.λ. Φανερώς Τριάδα ἐν τοῖς προσώποις ὀρώμεν, καὶ ἀναγκαίον ἐν τῇ οὐσίᾳ ἑνοίητα ἀριδιλωσ κατέχομεν.

Διδ. Ὅθεν ἀκριβέστατα τὰ εἶδη ταῦτα ὀνόματα, ἡ οὐσία καὶ τὸ πρόσωπον δηλονότι, ἐφαρμολογῶνται τῇ θεῖᾳ ὑπάρξει. Ἡ γὰρ οὐσία ἀεὶ κατὰ τῶν ἀτόμων, τῶν ἐν πλῆθει ὑφιστάτων κατηγορεῖται, τὸ δὲ πρόσωπον κατὰ τῆς ἀτόμου λογικῆς φύσεως· καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς εἰώθαμεν τοὺς μὲν προσώποις πλῆθος ἀποδοῖναι, τῇ ὑπάρξει δὲ ἐνότητα.

solemnis personis pluralitatem, substantiae autem assignare essentiae unitatem.

Fratres. Qua similitudine vocatur aeterna lux Pater?

Magister. Quia ex se prolem genuit aequalem.

Fratres. Nonne illi magis matris nomen convenire videretur?

Magister. In patre est semper principalis causa prolis, et ideo a principali sexu debuit jure hoc nomen appellari.

Fratres. Qua similitudine dicitur gignens?

Magister. Certum est quod mens gignit cogitationem; cum autem mens seipsam cogitat, quasi aliam sibi similem generat, sic summus Deus cum seipsum talem qualis est, cogitavit, procul dubio similem sibi per omnia imaginem generavit. Et sicut gignens jure Pater vocatur, ita rectissime genitus Filius nominatur.

Fratres. Si Deus Filium genuit, videtur aliquando fuisse quando Filium non habuerit, et hoc nomen ex accidenti possederit. Quod si hoc ita est, superior prolato labefacturo, qua Deo nihil accidentale, sed totum essentiale praedicabatur.

Magister. Ita docuit ratio, Dei essentiam esse aeternam vitam, initii et finis nesciam. Quod si haec singularis vera vita absque initio semper fuit, constat quod et absque initio semper se vivere intellexit. Quod si se vivere non intellexit,

Ἄδε.λ. Τίνι ὁμοιώσει ὁ Πατὴρ ἀίδιον καλεῖται φῶς;

Διδ. Διότι ἐξ αὐτοῦ ἀπαύγασμα γεγέννηται ἴσον.

Ἄδε.λ. Καὶ οὐ μᾶλλον δοκεῖ προσφυέστερον αὐτῷ τὸ τῆς μητρὸς ἀρμύζεσθαι ὄνομα;

Διδ. Ἄξι ἐν τῷ πατρὶ ἐστὶν ἡ ἀρχοειδῆ; αἰτία τῷ τέκνῳ, διὰ τοῦτο καὶ τῷ τοῦ ἀρχοειδεστέρου ἐκ τῆς γονεῦσιν ὀνόματι προσηκόντως; εἶδει καλεῖσθαι.

Ἄδε.λ. Τίνι ὁμοιώσει λέγεται γενῶν;

Διδ. Ἀναμφιλόων φῶς; ὁ νοῦς λογισμὸν γενῶν; ὅταν δ' ὁ νοῦς ἀναλογίζεται ἑαυτὸν, ὡσπερ ἕτερον ὁμοιον ἑαυτῷ γενῶν, οὕτω καὶ ὁ ἄκρος Θεὸς ἑαυτὸν τοιοῦτον, εἶδός ἐστι, λογιζόμενος; ἀναμφιλόως ἑαυτῷ διὰ πάντων ὁμοίαν εἰκόνα γεγέννηκε· καὶ ὡσπερ Πατὴρ ὁ γενῶν δικαίως καλεῖται, οὕτω καὶ ὁ γεννηθεὶς ὁρθότατα Υἱὸς ὀνομάζεται.

Ἄδε.λ. Εἰ γεγέννηκε τὸν Υἱὸν ὁ Θεός, ὅξεν ἂν, ὡς ἦν ποτὲ, ὅτε οὐκ εἶχεν Υἱὸν, καὶ κατὰ συμβεβηκὸς τοῦτο τὸ ὄνομα κτήσασθαι. Εἰ δὲ τοῦτ' εἶη, τὰ ἀνωτέρω δευχθόντα διαρρηχέται, δι' ὧν ἐξεκινῶτο μὴτὲν συμβεβηκὸς, ἀλλ' ὄλον οὐσιωδῶς εἶναι τὸ ἐν τῷ Θεῷ.

Διδ. Ἐρῶθ διδίδεις ὁ λόγος τὴν τοῦ Θεοῦ οὐσίαν ζῶν ἀίνονον εἶναι, οὐδαμῶς ἀρχὴν καὶ τέλος εἰδέσθαι. Εἰ τοίνυν ἡ εἰδικὴ καὶ ἡ ἀληθὴ; αὐτῇ ζωῇ ἀνάρχως ἦν ἀεὶ, δῆλον ὡς ἦδει ἑαυτὴν ζῶσαν ἀνάρχως. Εἰ γὰρ ἑαυτὴν οὐκ ἐγίνωσκε ζῆν, οὐκ ἂν ἦν σοφῆ. Ὁ περὶ Θεοῦ λέγειν ἀνόσιον. Εἰ δὲ ποτε τὴν σοφίαν ταύτην ἐτέρωθεν ἔλαβεν, ἥς ἐστέρητο πρόσθεν, τότε ἂν ἦν ἐκείνου βέλτερον τοῦ Θεοῦ, παρ' οὗ τὸ τοιοῦτον εἶληφεν ἀγαθόν. Ὁ νομίζειν ἀνόητον κα-

sapiens non fuit, quod nefas est de Deo dicere. A cogitatur. Hoc tertio modo Deus verbum suum genuit, cum seipsum cogitando dixit. Et quia totam mundi formam eadem cogitatione creavit, ideo dicitur, quod omnia in verbo suo fecerit. Unde et de creatione mundi legitur; «Ipse dixit et facta sunt.» Nihil enim aliud est Filius, vel Verbum Dei, quam cogitatio, vel ars, vel sapientia ejus. Nempe cum nos aliquam rem cogitamus, ipsius rei imaginem in cogitatione nostra formamus: sic Deus, cum seipsum cogitavit, similem sui per omnia imaginem formavit, ideo hoc Verbum imago vel similitudo Dei dicitur, sed nihil aliud nisi eadem essentia exprimitur, unde et hoc verbum dicitur quasi vere hominem.

Fratres. Qua similitudine splendor æternæ uicis Filius vocatur non filia?

Magister. Quia per omnia similitudo Patris in eo exprimitur, unde et similitudo ejus dicitur. Nihil enim in rebus creatis ad integrum ejus similitudinem servat, a quo nascitur. Capilli namque a capite nati, sunt capiti dissimiles, poma ab arboribus nata sunt illis dissimilia; ovibus fetus animalium, vel ipsi filii hominum, non per omnia similes qualitati genitorum. Ille autem per omnia gignenti est simillimus: et ideo verissime non filia, sed Filius vocatur.

Fratres. Qua autem habitudine Filius Verbum vocatur?

Magister. Tripliciter verbum intelligitur. Verbi gratia, cum hoc verbum *homo*, homo profert ore; aut cum idem verbum *homo*, absque motu linguæ in corde suo format; aut cum res ipsa, quam significat illud verbum *homo*, qualis sit intellectu

μηδὲ. Ἡ ἀϊδιος τοίνυν ζωὴ ἀεὶ ἐαυτὴν ζῶσαν ἐννοεῖ. Καὶ αὐτὴ τῆς νοήσεως ἢ σοφίας οὐχ ἐτέρωθεν ἐκείνῃ συμβέβηκεν, ἀλλ' ἀϊδίως τούτῳ συνῆν. Εἰ καὶ ταύτην ὡς ἐαυτοῦ γέννημα, ἐξ ἐαυτοῦ ἀρρήτως ἐγέννησεν. Ὁ Πατὴρ τοίνυν οὐδέποτε ἦν ἄνευ τοῦ Υἱοῦ, ἢ ὑπῆρξεν.

Ἀδελ. Τίνι ὁμοιώματι τὸ τοῦ ἀϊδίου φωτὸς ἀπούγασμα υἱός, ἀλλ' οὐ θυγάτηρ καλεῖται.

Διδ. Ὅτι διὰ πάντων ἐν τούτῳ ἢ τοῦ Πατρὸς ὁμοίότης ἐκφάνεται· ὅθεν καὶ ὁμοιότης αὐτοῦ λέγεται. Ἐν δὲ τοῖς χριστοῖς πράγμασιν οὐδὲν τῆν ἄκραν ὁμοιότητα πρὸς τὸ γεννησάν τῆρεῖ. Αἱ γὰρ τρίχες παρὰ τῆς κεφαλῆς ἐγεννήθησαν, ἀνόμοιαι οὔσαι τῇ κεφαλῇ· τοῖς δένδροσιν οἱ καρποί, καίτοι παρ' αὐτῶν γεννηθέντες· τὰ ἔρια παρὰ τῶν προβάτων, τούτοις ἀνόμοια. Τὰ τῶν ζώων νήπια, καὶ αὐτοὶ τῶν πατέρων οἱ υἱοί, οὐ διὰ πάντων ὁμοιοὶ τῇ τῶν γονέων ποιότητι. Οὗτος δὲ διὰ πάντων ὁμοίος ἐστὶ τῷ γεννησαντι, καὶ διὰ τούτ' ἀληθέστατος υἱός, ἀλλ' οὐ θυγάτηρ καλεῖται.

Ἀδελ. Τίνι δ' ἀναλογία ὁ υἱὸς οὗτος Λόγος καλεῖται;

Διδ. Πολλὰ ὡς ὁ λόγος νοεῖται. Λόγου χάριν, ὅταν ὁ ἄνθρωπος τὸν λόγον τοῦτον προφέρῃ τῷ στόματι, ἢ ὅταν τὸν αὐτὸν λόγον ὁ ἄνθρωπος ἐνδον ἐν τῇ ἐαυτοῦ καρδίᾳ ἄνευ ἤχου γλώττης ἀναυπηῇ, ἢ ὅταν αὐτὸ τὸ ὑπὸ τοῦ λόγου σημαίνοντο πρᾶγμα οἶόν ἐστι νοῆται. Τοῦτον τὸν τρίτον τρόπον ὁ Θεὸς ἐν ἐαυτοῦ γεγέννηκε λόγον, ὃν ἐαυτὸν λογιζόμενος εἶπεν. Ἐπει καὶ τὸ ὅλον εἶδος τοῦ κόσμου τούτου τῷ αὐτῷ λογι-

zatur. Hoc tertio modo Deus verbum suum genuit, cum seipsum cogitando dixit. Et quia totam mundi formam eadem cogitatione creavit, ideo dicitur, quod omnia in verbo suo fecerit. Unde et de creatione mundi legitur; «Ipse dixit et facta sunt.» Nihil enim aliud est Filius, vel Verbum Dei, quam cogitatio, vel ars, vel sapientia ejus. Nempe cum nos aliquam rem cogitamus, ipsius rei imaginem in cogitatione nostra formamus: sic Deus, cum seipsum cogitavit, similem sui per omnia imaginem formavit, ideo hoc Verbum imago vel similitudo Dei dicitur, sed nihil aliud nisi eadem essentia exprimitur, unde et hoc verbum dicitur quasi vere hominem.

Fratres. Quare dicitur, «Omnia quod factum est, in ipso vita erat?» Num lapides, qui stolidi sunt, in Verbo Dei vivunt?

Magister. Omnis creatura triforme subsistere dicitur: in Deo, in seipsa, in nobis. In Deo, vita immutabilis; in se ipsa, substantia commutabilis; in nobis, similitudo rerum imaginabilis. Verbi gratia, lapis in se ipso est substantia mutabilis, quia in calce commutabilis, in nostra cogitatione similitudo lapidis, in arte Dei essentia interminabilis. Vita durabilis. Cum enim artifex domum facere cogitat, jam domus in ipsa arte vivit, quam postmodum manus ædificat, sed illa quam manus erigit, corruct. Illa vero quæ in arte vivit,

σμῷ παποίηκε, λέγεται πάντα τῷ ἐαυτοῦ λόγῳ δεμουργῆσαι. Ὅθεν καὶ περὶ τῆς τοῦ κόσμου ποιήσεως λέγεται, «Αὐτὸς εἶπε, καὶ ἐγεννήθησαν.» Οὐδὲν γὰρ ἕτερον ἐστὶν ὁ Υἱὸς ἢ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, εἰ μὴ ὁ λογισμὸς, ἢ ἡ τέχνη, ἢ ἡ σοφία αὐτοῦ. Ἀμέλει καὶ ἡμεῖς, ὅταν περὶ τινος διαλογιζώμεθα ἐν τοῖς λογισμοῖς, ἐκείνου τοῦ πράγματος εἰκόνα ἐν τῷ ἡμετέρῳ τυπούμεν λογισμῷ. Οὕτω καὶ ὁ Θεός, ὅταν ἐαυτὸν λογιζέται, ὁμοίαν ἐαυτῷ κατὰ πάντα εἰκόνα ἐτύπωσεν. Καὶ οὗτος ὁ λόγος (ἐκεῖ) εἰκὼν, ἢ ὁμοίότης λέγεται τοῦ Θεοῦ. Ἀλλ' οὐδὲν ἕτερον ἐκείθεν ἐκφάνεται εἰ μὴ ἡ αὐτὴ ἐκείνη οὐσία. Ὅθεν καὶ λόγος, ὡς τανεὶ ἀληθῶς ἀγαθόν.

Ἀδελ. Διὰ τί λέγεται, «πᾶν ὃ γέγονεν, ἐν αὐτῷ ζωὴ ἦν;» Μὴ οἱ λίθοι οἱ ἀνασθητοὶ ἐν τῷ λόγῳ τοῦ Θεοῦ ζῶσιν;

Διδ. Πᾶν κτίσμα τριχῶς λέγεται ὑφίστασθαι, ἐν τῷ Θεῷ, ἐν ἐαυτῷ, ἐν ἡμῖν. Ἐν τῷ Θεῷ ἐστὶ ζωὴ ἀμετάβλητος, ἐν ἐαυτῷ οὐσία εὐμετάβλητος· ἐν ἡμῖν ὁμοίωμα πραγμάτων φαντασθέν. Λόγου χάριν, ὁ λίθος ἐν ἐαυτῷ ἐστὶν οὐσία εὐμετάβλητος, ὅτι εἰς ἀβυσσὸν μεταβάλλεται· ἐν τῇ ἡμετέρᾳ διανοίᾳ ἐστὶν εἶδος λίθου· ἐν τῇ τέχνῃ τοῦ Θεοῦ οὐσία ἀδιόριστος ζωῆς ἐπιμόνου. Ὅταν γὰρ ὁ τεχνίτης οἶκον οἰκοδομήσῃ διανοηται, ἢ δὴ ὁ οἶκος ἐν αὐτῇ τῇ τέχνῃ ζῆ, ὃν μετὰ ταῦτα ἡ χεὶρ ἐτεκτήνατο· ἀλλ' ἡ οἰκία ἦν ἡ χεὶρ τοῦ τέκτονος ἐγείρει, φησὶν· ἢ δὲ ἐν τῇ τέχνῃ ζῆ καὶ διαμνεῖ. Οὐδὲν γὰρ ἄλλο ἐστὶν ἢ τέχνη εἰ μὴ ἡ ψυχὴ, ἢ δὲ ψυχὴ ἢ τέχνη αὐτοῦ, ἢ δὲ τέχνη αὐτὴ ἢ ζωὴ. Οὐ-

permanet. Nihil quippe aliud est ars, quam anima, et anima nihil aliud est quam ars ejus, et ars ejus nihil aliud est quam ipsa vita. Sic Verbum Dei nihil aliud est quam ars ejus, et ars nihil aliud est, quam ipsa vita, et in hac cuncta immutabiliter permanebunt, quæ in substantia sui mutabilia deficiunt.

Fratres. Cum evidens ratio idem Verbum cum Patre, et Spiritu sancto, unam et individua substantiam inexpugnabiliter probaverit, quomodo solum incarnari potuit? Si enim a Patris et Spiritus sancti essentia est separatum, et sic singulariter in substantia non est individua, quæ potuit pati separationis discrimina.

Magister. Sicut sempiterna virtus Divinitatis per ea quæ facta conspiciuntur, potest intelligi, sic hoc profundum mysterium et occultum, per ea quæ in nobis geruntur ratione perscrutante poterit inspicere. Notum est enim quod humana mens verbum communis locutionis ex se cogitando gignit, et idem verbum in mente et in memoria simul una essentia existit. Cum vero mens verbum suum aliis innoscere cupit, cum eadem cogitatione, quæ nihil aliud est quam verbum suum, et cum memoria disponit, quod idem verbum corpus vocis induit et auribus audibile et cordibus audientium visibile procedit, et etiam litteris corpus suum ligari et videri permittit, et tamen invisibile manens de es-

sentia mentis et memoriæ non recedit. Non ergo mens neque memoria, sed solum verbum singulariter sonuit per corpus vocis sensibile, et tamen inseparabiliter mansit in essentia mentis, et memoriæ invisibile. Sic summus Pater Verbum suum seipsum cogitando genuit, quod in Patris et Spiritus sancti essentia simul coessentialia subsistit: sed tamen nec Pater nec Spiritus sanctus, sed solum Verbum, quod est Patris Filius singulariter humanum corpus induit, se hominibus sensibile exhibuit, corpus sumptum indigna pati permisit, et ipsum inseparabiliter in essentia Patris, et Spiritus sancti invisibile, et impassibile permansit.

Fratres. Qua autem similitudine amor Dei Spiritus sanctus nominatur?

Magister. Dei essentiam dixi esse vitam; vera autem vita se vivere intelligit, et si se vitam intelligit, se utique diligit; Dei autem vivere, intelligere, nihil est aliud, quam existere. Dilectio ergo Dei est vita, et vita est Spiritus. Et quia Deus per dilectionem cunctis esse, vel vivere tribuit, idcirco Spiritus nuncupatur. Ideo autem sanctus additur, quia cuncta per eum sanctificantur.

Fratres. Qualiter probatur hic Spiritus a Patre et Filio procedere?

Magister. Nihil aliud Spiritus sanctus, quam amor Dei intelligitur, unde Deus charitas dicitur. Constat autem quia Pater Filium ut seipsum di-

τως ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν εἰ μὴ ἡ τέχνη αὐτοῦ ἡ δὲ τέχνη οὐδὲν ἄλλο εἰ μὴ αὐτὴ ἡ ζωὴ, καὶ ἐν αὐτῇ πάντα ἀμεταβλήτως διαμένει, ἅπερ ἐν τῇ αὐτῶν οὐσίᾳ μεταβάλλεται καὶ ἀπογι-

νεται.
Ἄδελ. Ἐπεὶ ἀριθλήσῃ καὶ ἀκαταγωνίστῃ λόγῳ μίαν καὶ ἀδιαίρετον οὐσίαν εἶναι τοῦ λόγου τούτου μετὰ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Πνεύματος δέδεικται, πῶς ἂν εἴη δυνατόν ἴδον τὸν Ἰῶν σαρκωθῆναι; εἰ γὰρ τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας χωρισθεῖς, ἰδίως σεσάρκωται, δῆλον ὡς ἡ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος οὐσία οὐκ ἔστιν ἀδιαίρετος, πάθος ὑποστᾶσα χωρισμοῦ.

Διδ. Ὅσπερ ἡ ἀίδιος δύναμις καὶ θεϊότης διὰ τῶν γενομένων καθορᾶται, καὶ δυνατόν νοηθῆναι οὕτω καὶ τὸ βαθύ τοῦτο καὶ συνησπισμένον μυστήριον διὰ τῶν παρ' ἡμῖν γινομένων καὶ διὰ τοῦ λόγου διερευνημένου δυνατόν καὶ τοῦτο καθοραθῆναι. Δῆλον γὰρ τὸν ἀνθρώπινον νοῦν λογιζόμενοι ἀφ' ἑαυτοῦ γεννησάμενος τούτων τὸν τῆς κοινῆς διαλέκτου λόγον, καὶ τοῦτον τὸν λόγον ἐν τῷ νῷ καὶ τῇ μνήμῃ ἑμοῦ μίαν εἶναι οὐσίαν. Ὅταν δὲ τὸν αὐτοῦ λόγον καὶ ἄλλοις ἐπιθυμήσῃ ποιῆσαι γνώριμον, οἰκονομεῖ μετὰ τοῦ ἰδίου λογισμοῦ, ὁ οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ ὁ λόγος αὐτοῦ. Καὶ μετὰ τῆς μνήμης αὐτὸν λόγον σῶμα φωνῆς ἐνδύσασθαι, καὶ τοῖς ὡσὶν ἀκουστῶν, καὶ ταῖς τῶν ἀκουόντων καρδίαις ὁρατὸν ἐφίησι γένεσθαι. Ἐτι καὶ γράμμασι περισφίγγων τὸ σῶμα τοῦ λόγου, ἀλλ' ὅμως ὁ λόγος ἑκείνος ἀράτος μένων τῆς τοῦ νοῦ καὶ τῆς μνήμης ὑπάρξεως οὐκ

ἀποχωρεῖ. Οὐ τοίνυν ὁ νοῦς ἡ ἡ μνήμη, ἀλλὰ μόνο; ὁ λόγος ἤχησε διὰ τοῦ αἰσθητοῦ σώματος τῆς φωνῆς καὶ ὅμως ἀδιαίρετος ἔμεινεν ἐν τῇ τοῦ νοῦ καὶ τῆς μνήμης οὐσίᾳ. Οὕτω καὶ ὁ ἄκρος Πατὴρ τῶ νοεῖν ἑαυτὸν τὸν ἑαυτοῦ λόγον ἐνόησε, κἀν τῇ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος οὐσίᾳ ὁμοουσίως ὑφέστηκεν ἄλλ' ὅμως διὰ τοῦτο οὐδ' ὁ Πατὴρ, οὐτε τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἀλλ' ὁ Λόγος μόνος, ὁ τῷ πατρὸς Υἱὸς δηλαδὴ, ἰδίως ἀνθρώπινον σῶμα αἰσθητὸν ἐνδύσαστο, καὶ ἑαυτὸν τοῖς ἀνθρώποις παρέστησε. Τὴ προσληφθὲν σῶμα ἀτιμίαν ὑπενεγκεῖν συνεχώρησεν, ἀλλ' αὐτὸς ἀχωρίστως ἐν τῇ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος οὐσίᾳ ἀπαθῆς διαμεμένηκε, καὶ ἀράτος.

Ἄδελ. Τίνι λόγῳ τὸ Πνεῦμα ἔρω; ὀνομάζεται τοῦ Θεοῦ;

Διδ. Τὴν τοῦ Θεοῦ οὐσίαν ζῶναι εἶπον εἶναι ἡ δὲ ἀληθὴς ζωὴ ἑαυτὴν ζῶσαν νοεῖ. Εἰ τοίνυν ἑαυτὴν ζῶναι οὐσαν νοεῖ, ἑαυτὴν πάντως ἀγαπᾷ. Τοῦ δὲ Θεοῦ τὸ ζῆν, τὸ νοεῖν, τὸ ἀγαπᾶν, οὐδὲν ἐστὶν ἕτερον ἢ τὸ εἶναι ἡ ἀγάπη τούτων τοῦ Θεοῦ ζωὴ ἐστὶ. Καὶ ἡ ζωὴ πνευμά ἐστι, καὶ ἐπεὶ ὁ Θεὸς δι' ἀγάπην πάσι τὸ εἶναι καὶ ζῆν δέδωκε, διὰ τοῦτο Πνεῦμα προσαγορεύεται. Ἐκεῖ δὲ τὸ ἅγιον πρόσκειται, ὅτι δι' αὐτοῦ πάντα ἀγιάζεται.

Ἄδελ. Πῶς δεικνύται τοῦτο τὸ Πνεῦμα παρὰ Πατρὸς καὶ Υἱοῦ ἐκπορεύεσθαι;

Διδ. Τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐδὲν ἕτερον ἢ ἔρω; τοῦ Θεοῦ νοεῖται, ὅθεν καὶ ὁ Θεὸς ἀγάπῃ λέγεται, δῆλον ἐξ ὧ; ὁ Πατὴρ τὸν Υἱὸν ὡς ἑαυτὸν ἀγαπᾷ, καὶ

igitur, et item Filius Patrem tanquam seipsum diligat. Vita namque diligit se vivere; vita autem et sapientiae probata est una essentia esse. Igitur dilectio, vel amor, vel charitas, quod est Spiritus sanctus substantia Patris et Filii coessentialis existit, et ite ab utroque aequaliter procedit.

Frutes. Si Spiritus sanctus Patri et Filio co-

πάλην ὁ Υἱὸς τὸν Πατέρα ὡς ἑαυτὸν ἀγαπᾷ. Καὶ γὰρ ἡ ζωὴ ἀγαπᾷ ἑαυτὴν γινώσκειν, καὶ ἡ σοφία ἀγαπᾷ ἑαυτὴν ζῆν, τῆς δὲ ζωῆς καὶ τῆς σοφίας δέδεικται ὁμοίαν εἶναι οὐσίαν. Ἡ φιλία τοίνυν, ἢ ὁ ἔρωσ, ἢ ἡ ἀγάπη, ἥτις ἐστὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐν τῇ οὐσίᾳ τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ ὁμοούσιός ἐστι, καὶ παρ' ἐκατέρου ἐκπορεύεται ἐπίσης.

Αδελ. Ἄλλ' ἐκεῖ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον Πατρὶ καὶ

Yiō estin ὁμοούσιον, πῶς τῆς ἀδιαιρέτου οὐσίας χωρισθῆναι δεδύνηται, ὅτε περισσεῶς εἶδει ἐπὶ τὸν Κύριον, ἢ πυρὸς μορφῇ ἐπὶ τοὺς ἀπ' ἀόλων ἐφάνη;

Διδ. Τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἡ οὐσία οὐκ εἰς τὴν περισσεῶν ἡμεῖσθη, ὡσπερ οὐδὲ ἡ τοῦ Λόγου εἰς τὴν σάρκα μεταβέβηται, ἀλλ' ἂ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τὸ τῆς περισσεῶς ἐπλασε σῶμα.

MAXIMI PLANUDÆ

EPISTOLA

AD MANUELEM PHILEN.

(El. Dorville ex cod. Vatic. in *Miscellan. Observat. in anctores veteres et recentiores*, vol. II, tom. III, Amstelodami 1753, 8°.)

Τῷ Φιλῆ κυρῷ Μανουήλ.

Ἄλλ' ἐμὲ οὐδεὶς πιγκέρνης κεκίνηκεν ἐπιστελλᾶσαι βέλτιστε, οὐδ' οὕτω τις δεῦρο παρ' ὑμῶν ἀφίκετο πιστεῦσθαι ἄξιος, ὡς ἐνθὺνδε πρὸς ὑμᾶς, ὁ τῶν καθ' αὐτὸν οὐδένοσ, οὐθ' ὕστερος τὴν ἀρετὴν, οὐτ' ἴσω; πιγκέρνης, διέθη. Δι' ἃ δὴ καὶ ἰοικότα πεπράχαμεν καὶ ἀμφότεροι, αὐτὸς τε φθάσας ἐπιστελλᾶς, καὶ γὰρ μὴ πρότερον εἰς τοῦτ' ἀφικόμενος, σὺ μὲν γὰρ ἔχεις, ὡσπερ ἂν δόξης πίστιν περὶ ἐμοῦ, καὶ γὰρ δὲ τῶν σὺν οὐκ ἀνήκους μὲν, ἀλλ' ἡ δ' ἄλλων ἐστὶ γλῶσσαι κατὰ τὸν ποιητὴν· εἶδον μὲν οὖν ἠδέως σαυτὸν ἐπιστολὴν καὶ καλὴν ἐφην εἶναι· σὲ δ' οὕτω γινώσκων οἶός τε γίνομαι. Εἰ δὲ καὶ τοῦτο γίνοιτό με παρὰ τοῦ χρόνου, τότε σε καὶ κλίνας φιλήσω, καὶ τοῖς ὀρίστοις ἐγγράψω. Νῦν δὲ σὲ τρόπον ἔσπερον ἔχω φιλεῖν, ὅτι πᾶσαν νέμεις τῷ πιγκέρνη τῶν ἐπαίνων τὴν μοῖραν, καλῶς γε ποιῶν, καὶ ὡς ἀνὴρ λόγου καὶ παιδείας ἐμπειρὸν προσηκόν. Εἰ τι γὰρ ἂν ἄλλο τοῖς λόγοις σαυτοῦ χρῆσαι, εἴ γε ἀρετὴν μὴ θαυμάζεις, μηδὲ ζῆλων δι' ἐπαίνων τὸ καλὸν ἀποδειξῆς; Καὶ γὰρ στρατηγὸν ἀνδρα θαυμάζεις, οἷός ἴσως μὲν γέγονεν ἢ γένηται, νῦν δὲ οὐκ ἂν εὐροῖς. Ἄλλ' ἵνα μὴ σε πλεονεκτῶ γράφων μακρότερα ὦν ἐπέστελλας, τοῦτό σοι μόνον νῦν δυναμαὶ λέγειν θαυμάζεις λόγον; καὶ γὰρ φιλεῖς ἀρετὴν; καὶ γὰρ. Ἄν ἐπιγνώμεν πότε ἡμᾶς αὐτοὺς ἐν ἀλλήλοις, ὡς ἐν

C

Phile domno Manueli.

At mihi nullus pincerna ait ad te litteras dare, o bone: nec sic quis huc pervenit a vobis fide dignus, ut hinc ad vos unus ex iis, qui sibi nihil videntur, atque virtute minor, atque forte pincerna trajecit. Quare sane paria fecimus et ambo, quidem ipse prior scripsisti, at ego, cum non maturius hoc præstiterim, tibi enim adest, cui filem de me habes, et ego non plane quidem nihil de tuis rebus inaudivi, sed alius aliorum sermo juxta Hammerum; vidi igitur libenter quidem tuam epistolam, et elegantem esse dixi; sed te cognoscere non potui. Quod si etiam temporis tractu accidat, tum ex animi iudicio te diligam, et præstantissimorum virorum numero adscribam. Nunc autem te alio modo diligendum habeo; quod omnem laudum portionem pincernæ tribuis: pulchre faciens et ut virum eloquentia et doctrina præditum decet. Nam qua in re eloquio tuo utaris, nisi virtutem admireris, et præconis tuis efficias, ut æmulari pulchra facinora homines velint. Admireris enim ducem bellicum, qualis forte quidem fuit, vel fuerit olim, nunc autem non repereris. Sed ne te scribendo vincam, si longiores ad te dederim, quam a te acceperim, litteras: hoc tibi in præsentia tantum dicere habeo: admiraris eloquentiam? et ego; amas virtutem? et ego. Possetna

unus alterum ex se ipso agnoscere ut in speculis? A nihil omnino eveniat, quod nobis esse possit obstaculo, quo minus tu meus, ego tuus sim.

ἑσόμετροι οὐδὲν ἂν γένοιτο τῶν ἀπάντων ἐμποδῶν ἡμῖν στήναι δυνάμενον, ὡς μὴ σε πάντως ἐμὲ, καὶ ἐμὲ σε καθεστάναι.

Hæc epistola est quinta et octogesima inter centum et viginti duas epistolas Planudæ, quas codex Vaticanus exhibet, nec præter nonnulla ejusdem monachi alia scripta. Quoniam autem videam Lambecium, nec Nesselium edidisse harum litterarum elenchym; atque ad historiam illius ævi faciat nomina saltem eorum cognoscere ad quos hæc litteræ data, In licem hic, ut in ipso codice exhibetur, hoc in loci conspici non abs re duximus.

Ἑλεγχος τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Μαξίμου Πλανούδη.

1 Τῷ αὐτοκράτορι.	53 Τῷ Νικομηδείας.
2 Τῷ τοῦ αὐτοκράτορος ἀδελφῷ.	54 Ἀνεπίγραφος (Tengnægius τῷ Νικομηδεῖ.)
3 Τῷ Φακρᾶσῃ ὄντι λογοθέτῃ τῶν ἀγαλῶν, 4, 7, B	55 Τῷ πρωτοσεβαστῷ . . . (forsan τῷ πρωτοσεβαστῷ
8, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 19.	ut mox.)
5 Τῷ ὄρφανοτρόφῳ κύρῳ Λέοντι τῷ Βαρδῆ.	56 Τῷ Ιατρῷ, 57.
6 Τῷ κανικλείου.	58 Τῷ πρωτοσεβαστῷ, 76.
9 Τῷ Ἀδριανουπόλεως.	60 Τῷ Φιλανθρωπῶν (sic pro φιλανθρωπῶν),
10 Τῷ Βαρδαλῆ.	61, 75, 78, 79, 80, 81, 91, 97, 98, 102, 103, 104,
18 Τῷ Κρήτης Νικοφόρου.	105, 106, 107, 108 (sine inscriptione) 109, 110,
20 Τῷ Βαρδαλῆ κύρῳ Ἰωάννη, 21.	111, περὶ τοῦ Μελχισεδέκ - 112, 113, 114, 119, 120,
22 Τῷ Παλαιολόγῳ κύρῳ Ἀνδρονίκῳ, 36, 37, 41.	121, 122.
23 Τῷ λογοθέτῃ τοῦ δρόμου τῷ Γλυκεῖ.	64 Τῷ Αὐτωρειανῷ κύρῳ Ἀρσενίῳ.
24 Τῷ μεγάλῳ Παπίᾳ.	66 Τῷ Χαλκοματοπούλῳ.
25 Γρηγορίῳ πρεσβυτέρῳ μονάζοντι, τῷ αὐτοῦ	67 Τῷ πρωτοβεστιάριῳ Μουσάλωνι.
ὁμιλητῇ, 26, 27.	68 Τῷ πρωτοβεστιάριῳ Ῥαουλάνῃ τοῦ αὐτοῦ.
28 Τῷ Ξανθοπούλῳ κύρῳ Θεοδώρῳ.	69 Τῷ Μερκυρίῳ.
29 Τῷ Ἀργυροπούλῳ κύρῳ Δημητρίῳ.	70 Τῷ ἐξάρχῳ καὶ λογοθέτῃ Φαπῆ.
30 Τῷ Ζηριῆ κύρῳ Ἰωάννη, 39, 42.	71 Τῷ Μελχισεδέκῳ, 74, 86, 90, 95, 96, 100,
31 Τῷ Αὐτωρειανῷ ἐξισωτῇ ὄντι τῆς βυσαλίδος	101, 115, 116, 117, 118.
τῶν πόλεων.	77 Ἀνεπίγραφος (Tengnægius dubie adscri-
32 Τῷ ὄρφανοτρόφῳ.	bit τῷ πρωτοσεβαστῷ).
33 Τῷ Βρυεννίῳ.	82 Τῷ ἐν τῷ κρείττω μονάζουσι.
Ἀνεπίγραφοι, 54, 55, 44, 45, 47, 48, 49, 50, C	84 Τῷ κύρῳ Ἰγνατίῳ.
51, 52, 59, 62, 65, 65, 83, 95, 94.	85 Τῷ Φιλῆ κύρῳ Μανουῆλ.
58 Ἀνεπίγραφος (Tengnægius tribuit Παλαιολό-	87 Ἀνεπίγραφος; 88 (Tengnægius dubie Μελχι-
γῳ.)	σεδέκῳ).
40 Τῷ δεσπότη.	92 Τῷ κύρῳ Ἀθανασίῳ.
43 Τῷ Βέκκῳ κύρῳ Γεωργίῳ.	96 Τῷ Δούκα.

In eodem codice hæc ejusdem Planudæ scripta habebantur: Τοῦ αὐτοῦ σύγκρισις χειμῶνος καὶ ἐαρος. Ἐγκώμιον εἰς τοὺς κορυφαίους τῶν ἀποστόλων Πέτρον καὶ Παῦλον. Ἐγκώμιον εἰς τὸν μέγαν μάρτυρα Διομήδην. De quibus Lambecius, Nesselius et in primis J. A. Fabricius vol. XIII, p. 534 Bibl. Gr. consulendi.

Vaticanus codex ita subscribitur: Ἐτεῖ ἀφ' Ἐκιβόφοριωνος ὀγδοῆ ἱσταμένου, ὁπ' Ἀγγέλου γέγραπται τοῦ Βαργηκίου, τοῦ Κρητὸς ἐν Παρισίων πόλει. Anno 1560, Nonis Maii octavo die, ab Angelo descriptus est Bergescio, Crete, in Parisiorum urbe. Hic codex fuit, si recte meminimus, dono datus a rege Gallico vel a Michaelæ Hospitalio nescio cui Papæ.

ΜΑΞΙΜΟΥ ΤΟΥ ΠΛΑΝΟΥΔΗ

ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ

ΧΕΙΜΩΝΟΣ ΚΑΙ ΕΑΡΟΣ.

MAXIMI PLANUDÆ

COMPARATIO

HIEMIS ET VERIS

Ex cod. Græco Parisiensi, n. 1187 notato, nunc prima edita.

Οἶμαι καὶ πρὸς μόνην τὴν ἀκοὴν ἀποπηδήσειν ἅ
ἀπείκα τινὰς εἰ χειμῶνος καιρὸν καὶ ἔαρ παρατιθέν-
τες τοῦτου ἐκείνου ἐν οἷς ὦραι θαυμάζονται, ἐπ-
αγγελοῦμεθα τὰ πρῶτα ἀποίσεσθαι. Δεινὸν γάρ καὶ
περιτῶς ἀποπον δόξει, λόγῳ τὴν τῶν πολλῶν δόξαν
καθιρεῖν ἀξιοῦν, παρ' οἷς λόγος τὰ δευτέρᾳ που
καὶ τρίτᾳ μετὰ τὴν αἰσθησὶν ἔχει μὴδὲν πέρα τῆς
κατ' αὐτὴν πείρας συνορᾶν δυναμένοις, καὶ οὐχ
ἥκιστα νῦν, ὅτε τις τῶν τοῦ ἡμετέρου συστήματος
τοῦ λογικοῦ καταλόγου ἀνὴρ τὰ μὲν ἄλλα φιλοτατος
πάντων ἔμοι καὶ φιλοσοφίας ἀκρωσ ἐχόμενος, δει-
νότερος δὲ εἰπεῖν καὶ λόγους πράγμασιν ἱκανὸς ἐξ-
ισῶσαι, ἔστι δὲ οὐ καὶ ὑπερβαλίσσαι, ἔαρ: μὲν καὶ
τῶν κατ' αὐτὴ μακρὸν διεξῆλθε τὸν ἔπαινον ἐν μέ-
ρει: λογικῆς παιδιᾶς τε καὶ διαχύσεως· χειμῶνα δὲ
πολλὰ τε καὶ ἀηδῆ ἐξωνίδισαι· τοσόνδε τοι πειθοῖ
ξυμμιγῆ τὸν λόγον καὶ χάριτι κεραιάμενος, ὥστ',
εἰ μὴ γυμνασία τις ἦν, μὴδ' ἐπίδειξις τῆς περὶ λό-
γους ἀσκήσεως ἀντικρὺς ἀλήθειαν ὑπειληφθεὶ τὰ
εἰρημένα. Τὸν χειμῶνά τε κινδυνεύειν ἐντεῦθεν οὐχ
ὅπως τοῦ ἀρίστου ἀποπίπτειν, ἀλλὰ μὴδὲ ταῖς ὦραις
συνεξετάζεσθαι. Συνεπίτρε δὲ οἱ τὸν λόγον καὶ μέχρι
κόβρου κειχωρτικῆναι παρεσκευάσει πιθανότητος, καὶ
τὸ ἐνεστηκὸς τοῦ καιροῦ· χειμῶν γάρ καὶ χειμῶ-
νος τὸ ἀκμαστάτον ἦνίκα καὶ εἰ τινος αἰσθησὶν οὐχ
ἡδέος ὁ καιρὸς οὗτος παρέχεται, παρέχεται δὲ οἷς
καὶ φοβερὸς παιδευτῆς ὄραται τὴν μάλιστα ἱκανα-
τεινόμενος, καὶ ἰατρὸς ἀποτροπίας ξυρὸν τε καὶ
καυτήρα προσάγων, βαρειοτέρας τῆς φανταζομένης
δυσχερείας ἐπειράθησαν ἄνθρωποι.

Οἶμαι μὲν οὖν ὡς εἴρηται καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν
ἀκοὴν ἀποπηδήσειν τινὰς, ἀλλ' ἀνάσχεσθε εἰτι λέ-
γειν ἔχομεν διακοῦσαι. Ὁ μὲν σοφὸς ἐκεῖνος ἀνὴρ
πᾶν, ὡς εἰπεῖν, ἀπόφθμον καταχάμενος τοῦ χει-
μῶνος καὶ πολλὰ καταδραμῶν αὐτὸν ὡς μηκίτι

μηδ' ὄνομα τοὺς πολλοῦ; εἴθλειν χειμῶνος ἀκούειν,
ἀπειρημένην τὴν ὡς αὐτὸν κατέλιπε πάροδον, οὐκ
οἶδ' ἔτε χειμᾶβρους ἀπλώτους πελαγίσας τῷ λόγῳ,
εἰτε χιόνος καὶ πλῆθος καὶ ψύχος ἐπιτειχίσας. Οὐ
γὰρ ἔλαθεν ἡμᾶς χειμῶνι κατὰ χειμῶνος χρησάμε-
νος, καὶ νύκτας δὲ οὗτος· προδιθασθείσας ἐς ὅσον
μήκιστον διεδίδετο, ἐς τὴν αὐτοῦ σηλοκοπίαν
καταναλώσας, ἔμοι δὲ καὶ μάλα σὺν δίκῃ τὴν αὐτὴν
τοῦτον χειμῶνα σύμμαχον ἐπικαλεσαμένῳ, ἐξέσταται
πρὸς αὐτὸν διαδῆναι, τὴν τῶν βευμάτων βίαν πιλῆ-
σαντα καὶ πετρώσαντα, τῶν τε χαρίτων δὲ προτε-
νεται πλῆθος οὐσας οὐ σταθμητὸν ἀπολαῦσαι καὶ
τοῖς ἄλλοις διαγγελεῖν χαριζόμενον, καὶ οἶδα μὲν εἰς
δυσχερῆ τὴν ἀγῶνα καθεῖς ἑμαυτὸν καὶ ὄσον οὐδεὶς
οὐδέπω; Ἄλλὰ τί δράσω; οὐ δύναμαι τὴν ἀλήθειαν
ἀποκρύπτεσθαι, οὐδ' ἐν ἐλαφρῷ ποιούμεσι τὸ μὴ
ἴσαπερ ἂν ἦδε ὑψηλοῖτο δῆλα καὶ τοῖς ἄλλοις τιθέ-
ναι. Τί γὰρ εἰ τὴν περὶ λόγους αὐτοῦ τις δύναμιν
δειξαι φιλοτιμούμενος, τῆς τῶν πολλῶν δόξης δρο-
ξάμενος, καὶ ταύτην κρηπίδα τῶν σφετέρων ὑπο-
θέμενος λόγων, ἔπειτα πολλὰ ἐπικατασκευάζει· τε
καὶ συντίθησι βήματα, καὶ τὸ ἔαρ ὕμνων περὶ πλεί-
ονος ἢ τὸν χειμῶνα ποιεῖται. Ὡσπερ οὐκ ἐνὸν
κακείνων μὴ εἰρημένων πρὸς τοιαύταις διὰ βῆθ
δόξαις, τὸν πολὺν ἤχλον ἔχειν τὸν νοῦν, οἷς οὐκ
ἔστιν ὅτε γενναίου προσοπτομένοις τινὸς ὑπ' ἀγυμ-
νασίας· τῶν καλῶν ἐκδειχτημένοις εἶναι καὶ διε-
φορῶσιν ὑπῆρξε τὴν νοῦν.

Μέγιστον μὲν οὖν ἀγῶθον τὸ τῆς ἀληθείας αὐτῆς
ἐπικνεῖσθαι· κακείνα μὲν καὶ διανοσθῆναι καὶ λεί-
γειν, ὅσαπερ ἐκείνην ὑπαγορεύειν εἰκό. Εἰ δὲ μὴ
τοῦτ' εἴη δεύτερος, φασί, πλοῦς, τὸ γοῦν μὴ σαφοῦ
λόγοις πρὸς παιδῶν βῆθεισι κλοπέννας, συμφέ-
ρεσθαι τοῖς δημῶδεσι, μὴδὲ τὰ τῶν ἀπαιδευτῶν
πρεσβεῦσιν, εἰ καὶ τῆς ἀκρας εὐδαμονίας εὐθὺς

υποβέβηκην, ἀλλ' οὐδὲν παρὰ τοῦτο πρὸς ἐπιτυχίαν Α
σοφίας ἔλαττον ἀπηνέγκαστο, ὥστε οὐχ ὅσον ἔαρ χει-
μῶνος ἐπίπροσθεν, ἄγουσι τοῖς τοιοῦτοις, ὅσα καὶ
παραφρονουσί προσέγω· ἀλλ' οὐδ' ἐν τοῖς σφόδρα
καταφρονέσι καὶ ἐν ποσὶ πάντῃ τι πιστεύειν ἔχω·
ὑποπτεύω γὰρ τὸν λόγον· καὶ ἥκιστα τοῖς ὑπ' αὐ-
τῶν θρυλλουμένοις παρβήσιαν νέμω. Πολλοῦ δὲ
δεήσαι καὶ συνάρασθαι· καὶ γὰρ ἵνα τῶν ἄλλων
πολλῶν ὄντων ἀγόμενος, ἃ περὶ τῶν ἀστέρων οὗτοι
μετεωρολεσχοῦσι πρὸς βραχὺ διεξέλιθω ὅσους τοὺς
περὶ γῆν ἀνθρώπους συμβέβηκεν εἶναι, ἰσαριθμούς
καὶ οὐδ' οὐρινὸς ἀιτέρας φέρει δημιουργοῦσι· καὶ
τῶν μὲν δεξιότητι τύχης χρωμένων λιμπρωτάτους
ἔδογγύασι καὶ τοὺς ἀστέρας ὁρᾶσθαι· ὑποδεστέ-
ρους δὲ τῶν πενίφ συζύωντων· οἱ δ' εἰσάπαν ἐλά-
σαντες ἀπορίας οὗτοι φασὶ τοὺς ἀμυδροτάτους ἔλα-
χον, καὶ οἷς τὸ φῶς ἐπιελικπένας δοκεῖ. Κάντεῦθεν
ἔη συμπεραίνουσιν ἐκάστω τῶν ἀπαλλασπόντων
συναποθηήσκειν, καὶ τὴν συγκεκληρωμένον ἀστέρα.
Καὶ τοῖς εἰς φῶς προσιοῦσιν αὐθις συγγενᾶσθαι
ἑτέρους· καὶ πολλὰ τοιοῦτότροπα παρακόπτοντες
ὄνειρώττουσιν· ἐπεὶ καθάπαξ ὀλίγου σφίσι τῆς ἀλη-
θείας ἐμέλησεν. Εἰ τοίνυν ταῦτα παραδεκτέα καὶ
τοῖς τῶν σοφῶν δόγμασιν ἐγκριτέα, πιστευτέα καὶ
ὅσα χειμῶνος πέρι καὶ ἔαρος ὑπειλήφασιν. Εἰ δ'
ἄλλως ἀμαθῆ, καὶ μέγα παραλήρημα καὶ μανίας
μακρῶ φέρουσι, τί δὴ ποτε τοὺς ταῦτα περὶ τὸν
βίον εἰσάγοντας μὴ μεταδιδάξαι τὸ ὄν σπουδάσω-
μεν, ἢ μὴ πειθόμενους χαίρειν ἅμα ταῖς οἰκείαις
ἔατομεν ὑπελήφασιν; ἡμεῖς δὲ λόγῳ μόνῳ καὶ ζή-
σομεν καὶ φιλοσοφῆσομεν, κάκεινο μόδιον εἰσόμεθα
καλῶς ἔλγειν καὶ μή, ὅπερ ἂν οὕτως κρίνη, κἄν εἰ
καὶ μυριάκις τὰ τῶν αἰσθήσεων ἀντιμαρτυρήσῃ.
Λόγος γὰρ τοῦ τε ἀπταίστου δεινὸς ἴχνηυτής· καὶ
τοῦ ἀσφαλοῦς ἄκρος ἔξεταστής· καὶ τοῦ ἀειώσαυ-
τω· ἔχοντος, ἀντιποιοῦμενος εὐστοχιώτατα· αἰσθη-
σις δὲ πολυμιγῆς, καὶ παντοδαπὸν· καὶ πολλῆς τῆς
συγχύσεως ἀναπεπλησμένον, νῦν ἀλοαμένη φωτὶ,
νῦν σκότει· νῦν ἀμφοτέροις παρ' ἑκάτερα χαίρου-
σα. Καὶ ἠθρομένη γὰρ αὐτὴν τὰ αὐτὰ φιλοσοφούσαν
δὴ. Περινοστοῦσαν ἑκασταχόσε, ὥσπερ ποῦ καὶ νο-
σοῦντες κλίνης κλίνην ἀλλάττονται, κάκεινης αὐθις
ἑτέραν ἔβον οὕτως ἔξειν οἰόμενοι. Πρὸς τοῦτοις δὲ
κίκενός μοι τὸ δέος ἐπήρηται, εἰ τοῖς περὶ τὴν αἰσ-
θητικὴν κερήνοσι τῶν τε πρὸς τὴν χειμῶνα κατη-
γοριῶν καὶ τῶν εἰς ἔαρ ἐγκωμίων ἐκαστόμεθα.
Αὐτίκα γὰρ καὶ ταῖς ἄλλαις αὐτῶν δοκῆσσι κατ'
ἔχου; ἀκολουθεῖν ἀξιώσοσιν· ὃ μὴ πάθει μηδελί,
φίλος γούν ἐμοὶ καὶ τὴν ἀρχὴν ἀληθείας πεφροντι-
κός· τῆς φύσεως ἢ ἢ μειονεκτούσης εἰ τὸ λογικὸν
ζῶιον μὴ κατὰ λόγον τὸν βίον μετέλλοι· ἀλλ' ἐπεὶ
εἰς μὲν ἢ τῶν πολλῶν δόξα, καὶ ὅπως ταύτην ἀπο-
κρέπεσθαι δεῖ· τίσι δὲ χρή τοὺς περὶ λόγον στρε-
φόμενους στοιχεῖν, ἀποκρώντως ὁ λόγος παρῆγγυ-
αστο, φέρε τὸν τοῦ χειμῶνος καιρὸν ἐξυμνήσωμεν
καὶ δεξιῶμεν ἀντεξετάζοντες; ἔαρι, ἐν ὅσοις μὲν καὶ
ἄλλοις καλοῖς τοῦδε περιεστὶ· πρὸς δὲ, καὶ οἷς ὅσον
ὄν τε διολέξω· οὐα περὶ ἀμφοτέρων.

νεῖσθαι καθέστηκεν, εἰρηται· ὅτι δὲ χειμῶν ἔαρος
πρεσβύτερος· καὶ ὅτι εἰ μὴ χειμῶν ἦν, οὐκ ἂν
οὐδ' ἔαρ ἦν, ὡς ἐντεῦθεν δηλὸν εἶναι καὶ τιμιώτερον
αὐτὸν ἔαρος εἶναι, τοῦτο τῷ λόγῳ πρὸ πάντων πε-
ρίσταται παραστήσεται. Τοῦ γὰρ ἡλίου διὰ τῆς ὀφ'
οὐ τινοσοῦν σημείου ἐπὶ τὸ αὐτὸ αὐθις ἀποκατα-
στάτεις τὴν τοῦ ἐνιαυτοῦ μετροῦντος περίοδον, καὶ
τῷ ἔγγυς ἡμῖν προσεῖναι καὶ ἀπείναι καθόσον ὁ ζω-
διοφόρος κύκλος διδῶσι καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς ἔγκλισι·
τὰς ὥρας ἀποτελοῦντος ἀπὸ πρώτης αὐτίκα τι
αἰγίκερω μοίρας ἐφ' ἡμᾶς ἐλαύνοντος, ὅτε δὴ κα
ἀρχὴν ὁ ἐνιαυτὸς δέχεται. Τεκμήριον δὲ· καὶ γὰρ
ἐντεῦθεν αἱ ἡμέραι κατὰ μικρὸν ταῖς ἀεὶ προσθήκα-
σοῦζουσιν, ὃ οὐστασις τε ὅμοι καὶ ἐπίδοσις τῶν ἐ-
κόσμου γίνεσθαι πέφυκε· καὶ διὰ ταῦτα οὐκ ἄλλο-
θεν ἐγὼ τὴν ἐνιαυτὸν τὴν ἀρχὴν ἀξιώ ποιείσθαι ἢ
ὄθεν περ καὶ ἡ ἡμέρα μείζων ἀεὶ γίνεται, χειμῶν
συνίστασθαι τε καὶ ὀνομάζεσθαι ἀρχεται· ὃς καὶ τὴν
διωρισμένον αὐτῷ χρόνον ὑπηρετιστάμενος τῇ φύσει
τοῦ κόσμου. Οὐ γὰρ ἐπειδὴ τὰ πρῶτα τοῦ ἔτους φέ-
ρεται καὶ καινοτομεῖν τι βούλεται παρὰ τὰ καθε-
τηκότα, ἔαρι μεταδίδωσι τὴν διακονίαν· ἐντελέμε-
νος τὸν ῥητὸν χρόνον μὴ ὑπερβάν ὥρα καὶ αὐτὸ
ταύτην ἑτέρα παραπέμφαι· καὶ οὕτω μὲν ἀπα-
δειχθῆ χειμῶν ἔαρος προγενέστερος. Εἰ δὲ τὸ πρε-
σβύτερον παρὰ πᾶσι καὶ τιμιώτερον, ἔσται διὰ τοῦ-
αὐτὸ καὶ χειμῶν ἐπικυδίατερος ἔαρος· ὅτι δὲ χει-
μῶνος μὴ δυτος οὐδ' ἔαρ γενήσεται, οὕτω σκοπου-
μένοις ἔσται καταφανές. Θέρους προάγοντος, εἰ τῷ
C περὶ καρκίνου τοῦ ζωδιακοῦ τμηματι δώσει τις ἐμ-
ελοχωρήσαντα τὸν ἡλιον αὐτοῦ τοιοῦτον διττρίδειν,
μηδεμὴ μηδαμῶς ἐπανακομιζόμενον ἐπὶ τὰ μεση-
θρινὰ τοῦ κόσμου, ἴν' ἐκεῖθεν αὐθις χειμῶν ἀρχὴν
δοίη τῷ ἔτει, οὐδ' ἔαρ ἔσται, ἀλλ' ἀεὶ δὴ ποτε θέρους
ἐπιπολάσει τῷ κόσμῳ· καὶ οὕτω λέγω ὡς ἐκπύρω-
σις γενήσεται καὶ θλεθρός τοῦ παντός. Εἰ τοίνυν
ἐπακολουθήμα χειμῶνος ἔαρ, ἔσται ἄρα τοῦτου
ἐκείνος οὐκ ἔξω τοῦ εἰκότος αἰτιώτατος. Εἰ δὲ τὰ
αἰτια τῶν ὧν αἰτια προτιμότερα, καὶ χειμῶν ἔαρος
διετῆρ καὶ πολλῶν μικρῶ ὕστερον ἐπιδοξώερος
ἔσται. Καίτοι τὶ ταῦτὰ φημι ὅπου γε περιειργασμέ-
νοις, οὐδ' ἐν τοῖς οὖσιν ἔαρ ἀριθμηθήσεται, ὄνομα
δὲ μόνον πράγματος ἔρημον ἐλεγχθήσεται, χειμῶν
δὲ τὸ τοῦ αἰῶνος ἡμισυ νεμηθήσεται, καὶ δὴ μοι
D συμπράξει τῷ λόγῳ καὶ αὐθις ἡλιος περὶ ὧρων δια-
λεγομένης ὃς ἔστιν ἡμερῶν καὶ ὧρων νομῶς κα-
τοῦ παντός ἔτους ταμίαις, ἀγνοεῖ πάντως οὐδεὶς
ὄστις τῶν μὴ γευσταμένων παιδείας, ὡς διττὴ
ἡλιος, τὴν ἐναντίαν τῷ παντὶ ποιεῖται πορεῖαν τῇ
ἀπὸ τροπῆς ἐπὶ τροπῆν δηλαδὴ τῆς θερινῆς τῆ
χειμερινῆν, καὶ ταύτης αὐθις ἐκείνην. Ἡ μὲν γὰρ
ἀφίστησιν αὐτῶν· ἡ δὲ πελάζειν ἡμῖν πᾶσι καὶ
ἀμήχανον τρίτην τὴν κίνησιν ἐξευρόντα τοῦτε
προσαναθέσθαι. Οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἐπὶ τὸ ἄνω καὶ τὸ
κάτω τρίτον τι προσεπιννοεῖται πρὸς λόγον κινή-
σεως. Οὐρανοῦ δὲ εἴτουν σφαίρας κινουμένης, ἄνω
καὶ κάτω τὰ τε νότια καὶ τὰ βόρεια. Ἐπεὶ τοίνυν
ἀνωμολόγηται μηδεμίαν μάλλον ἢ πέρα δεῖν τὰς
ἡλιακὰς εἶναι κινήσεις, παντὶ που σαφῶς καὶ ἐξ

Ἐ χειμῶν, ὅτι μὲν τοῖς πολλοῖς πέρβω τοῦ ἐπαι-

καθεστῆκεναι τὰς ὥρας ἑκατέρας ἀποδομένης τῇ προσφύρῳ κινήσει· καὶ γὰρ οὐκ ἄτοπον πρὸς τῆς ἀληθείας αὐτῆς καὶ τῶν λόγων τῆς ἰσότητος ἔκφυλον δύο τὰς κινήσεις; λέγοντας, τέτταρας ὑποθέσθαι τὰς ὥρας, καὶ παρενεῖρειν χειμῶνι μὲν ἔαρ, θέρει δὲ πάλιν ὥραν ἑτέραν, ὡσπερ ἂν εἰ παρὰ τοῦτο μείζων ὁ ἑνιαυτὸς ἐκτουτο γίνεσθαι μέλλοι.

Ἐγὼ δὲ δὴ καὶ εἶδον ἐπὶ λιθίνης εἰκόνας κύκλον τινὰ γεγραμμένον καὶ τοῦτον ἑκατέρωθεν γυναῖκε δύο περυγοφόρῳ, δόξαν παρεχέτην ταῖς χερσὶ περιστρέφειν· θαυμά δὲ σῶν τῆς γραφῆς; οὐδὲ γὰρ οἱ βούλεται εἶχον συνείναι, ἐπηρόμην τῶν τινα προσεστῶτων, οἱ δὲ ἴσως σημαίνειν ὁ γεγραμμένος ἄμα τοῖν γυναῖκοι ἐθέλει τροχός. Καὶ δὲ ἐξηγοῦμενο; τὴν εἰκόνα, τὸν μὲν κύκλον ἐφασκεν, ὡ ἀγαθὲ, τὴν ἑνιαυτὸν μοι νοήσας, τῷ δὲ παρεστῶτε ζυδίῳ, τὰς ὥρας σοι παριστᾶ τοσαύτας οὐσας καὶ τὴν ἐπισύσον κύκλον ἐξ ἀμοιῆς ἐς τὸ διηνεκὲς διατελοῦσιν ἐπιτροπεύουσαι· καὶ γὰρ ταυτοῦ οὕτω τοῖς σοφωτέροις ἐδόκει τῶν παλαιῶν. Ἄλλ' ἐπεὶ μὴ ἔκφορα τὰ πολλὰ τῶν τῆς φιλοσοφίας δογμάτων, οὐδ' αὐτὰ παρεδόθησαν βίβλοις, ἀλλ' ὡς ἐν συμβόλοις τισὶ καὶ οἶα δὴ τὰ τῶν Αἰγυπτίων ἱερὰ πάλαι δὴ ποτε· λόγος ἔχει γράμματα γεγονέναι, συγκεκρῦσθαι, καὶ ὁ μὲν ὡς εἶπε· Σὺ δὲ νυνὶ σύμβαλέ μοι τὴν εἰκόνα τῷ λόγῳ· καὶ συμβαίνουσιν ὄρθ; κατὰ πᾶν ὅτιοῦν, πείθου καὶ χειμῶνα μὲν ὑπεστῆκεναι περὶ τὸν χρόνον, ἔαρ δὲ εὐφημον ἄλλω; ὄνομα τεθρυλλῆσθαι καὶ κρατῆσει κἂν τούτῳ πάλιν ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος, ἔαρ; ὁ χειμῶν. Τοῖς μὲν οὖν λόγον μόνου τοῦ καλοῦ ποιούμενοι; οὕτω τὰ τῶν ὠρῶν μετρηθήσεται καὶ οὕτω ταχθήσεται. Ἰατρῶν δὲ παῖδες καὶ εἰς οὐ; ἐγὼ τὴν περὶ τὰς ὥρας ἀναφέρω καινοτομίαν. Οὗτοι γὰρ ἔστα μάλιστα νωτεροποιῶν, καὶ τετραχῆ τὸ ἔτος διένειμαν, πρόφασιν μὲν ὡσπερ μέγα καὶ κοινωφελὲς περὶ τὸν βίον εἰσάγοντες, σοφωτέροι δὲ δοκεῖν ἐντεῦθεν οἰόμενοι τῷ πολλοῦ; ἀπατᾶν, καὶ ἵνα πολλὸ σφίσι πορῆζοιτο τὸ ἀργύριον. Διὰ ταῦτα γὰρ καὶ οὐ φασι δεῖν τῶν αὐτῶν φαρμάκων ἑκάστης ὥρας λαμβάνειν, χρῆσθαι δὲ δεῖν νῦν μὲν τοῖς, νῦν δὲ τοῖς, καὶ ἄλλοτε ἄλλοις; ὡς ἂν ἐκεῖνοι; δοκῆ καὶ εἴθε μέχρι τούτου τὸ προπετὲ; ἐστῆσαν· νῦν δὲ τολμῶσι καὶ ταύτας ὑποδιαρεῖν. Λαγόντων οὖν ἀκούσεις, ἐν ἀρχαῖς. Μεσοῦντος; φθίνοντο; ἔαρ; ὁ θέρος καὶ τῶν λοιπῶν κατὰ τινα τῶν πάλαι Ῥωμαίων στρατηγόν, ἐν λέγειται προσεστῶσαι τινος ἔθνους λαχόντα, ἐπεὶ καθ' ἑμμηνον ἔγνω πολὺν τὸν δαυμὸν εἰσπραττόμενος, τοὺς τοῦ ἔτους; μῆνας δύο παρὰ πᾶσι νομιζομένους καὶ δέκα, περὶ ποῦ τοὺς τεσσαρεσκαίδεκα πεπλεονακέναι, ἐπιθυμία τοῦ ὅσον πλείστον χρηματῆσθαι, ἀλλ' ἔστω· δεδῶσθαι καὶ ἐρ εἰς τὰς ὥρας εἰσγράφεσθαι, ἀλλὰ καὶ εἰ τὴ χάριεν ὑπὸ τῶν πολλῶν ἀποκληροῦται τῷ ἔαρι, τῷ χειμῶνι καὶ τοῦτο προσλογίζεσθαι χρῆ, οἶα δὲ τὰ τοῦ μέρους; τῷ ὄλῳ, ὅτι καὶ μέρος χειμῶνος τὸ ἔαρ, καταμικρὸν ἀνεθέντος καὶ λωφῆσαντος ὑστερον. Ἐπεὶ γὰρ ὁ μὲν χρόνος ἐν αἰδίῳ φορᾶ, τὰς δ' ὥρας κοινῇ μὲν πάσαι; καὶ ἀλλήλων ἐχομένας αἰδίως καὶ αὐτὰ; κινεῖσθαι; συμβέβηκε· τοῦτο γὰρ πάλιν ὁ

χρόνος. Τῷ δὲ διαλείπειν καὶ παραχωρεῖν ἑτέραν ἑτέρῳ, τοῦ περὶ τὸν κόσμον ἔχειν, αὐτὰ; καθ' αὐτὰς παυομένην τὴν κίνησιν ἔχειν, πᾶσα δὲ ἡρεμίαν δεχομένη κίνησις οὐκ ἄνευ τοῦ κατολίζον ἀπολήγειν γίνεσθαι πέφυκε καὶ τοῦτ' ἐκ πολλῶν δῆλον καθάρωτατον δὴ ὡς καὶ χειμῶν οὐχ ὡς ἑτέρως, ἀλλ' ὡς ὥρα τῆς κινήσεως; στήσεται, καὶ τέλος ἔσται τὴν λόγον τοῦτον χειμῶνος τὸ ἔαρ καὶ χειμῶν ἐπικρατέστερος ἔαρ; ὁ. Ἡ οὐχ ὄρθ; ὡς καὶ πρὸς τῶν ὄνοματοθετησάντων ὀλίγου δεῖν οὐδ' ὄνοματος τυχεῖν τὸ ἔαρ ἐμέλησε; Πῶς γὰρ χειμῶνι, πῶς θέρει; πῶς φθινοπώρῳ; ἑκάστῳ τούτων ἢ πᾶθος ἢ ἑκτασις; συλλαβῶν ἢ συμφώνων γούν ἠτύχηθη περιουσία; ἔαρ δὲ πάντων ἐνδός. Ψιλλὸν συνεληλαμένον ἐς τὸ βραχύτατον· εἰκοι γὰρ πῶς καὶ ἀπειρημένον εἶναι παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ἔαρ προσαγορεύειν καὶ τὴν ἔαρ εἰκόνα, ἔα καὶ μὴ φράζε δηλονότι ἀκούειν. Ποιηταὶ δὲ καὶ ποιητῶν παῖδες οἱ καὶ μάλιστα θεῶν εἰδότες; καὶ βουλάς; καὶ ἀπόβρητα, καὶ ἐξᾶραι τοῦτ' ἠβουλήθησαν. Τῇ δὲ περὶ τὸν Ἑλληνισμὸν κηδεμονίας; καὶ διῆτι δὴ τοῦ πλήθους τῶν ὄνομάτων ἀπλήστως; ἔχον, ἐφέρισαντο μὲν, συνήγον δὲ ἐς τὸ ὀλίγιστον, ἦρ τὸ ἔαρ προσειρηκότες, ὥστε λαμβάνειν κατὰ τὴν συνέπειαν· καὶ μὴ μεταξὺ λεγόντων τοῦ; ἀκούοντα; δυσχεραίνειν, οὕτω δὲ προῖόντι τῷ λόγῳ καὶ ἕτερον ἀνακύπτει κεφάλαιον, δι' οὐπερ οὐχ ὅτι ἔαρ; ἄλλὰ καὶ τῶν ἄλλων ὠρῶν ἐπισημότερο; ἀναφανήσεται ὁ χειμῶν.

Τριῶν γὰρ ἔντων τῶν γενῶν ὡς τοῖς περὶ γραμματικῆν ἐσχολασί; τετεχνολόγηται, καὶ τοῦ μὲν ἀρσενικοῦ καλουμένου, τοῦ δὲ θηλυκοῦ, οὐδετέρου ἐξ τοῦ τρίτου καὶ τελευταίου, βέλτιον μὲν ἐν ἄπαι; καὶ προφερέστερον τοῦ θηλυκοῦ τὸ ἄρσενικόν, κακεῖνο πάλιν τοῦ οὐδετέρου, καὶ οὕτω δὴ ἔρα πολλῷ ὑπερέχων τοῦ τρίτου τὸ πρῶτον· τὸ γὰρ τοῦ μείζονος; μεῖζον, μακρῷ μεῖζον. Ἦν οὖν χειμῶν μὲν ἀρβενικῶς; σχηματίζειν ἀξίαν ἔσχεν, ἔαρ; δὲ καὶ θέρει; καὶ μετοπώρῳ οὐδὲ θηλυκῶς; ἐξεγένετο ὀνομάσθαι, πῶς; οὐκ ἀθέμιτον μὴ οὐχὶ κρείττονος; αὐτὸν ἢ κατὰ ταῦτα τιμῆς ἀπολαθεῖν; Ἴνα γὰρ μὴ τοῖς χρόνῳ; ὑστερον ἔσομένοι; ἐπιπέπερ ἐμελλεν ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος; πρὸς τὸ τρυφερώτερον ὑποβρεῖν χειρῶν; τι παρὰ τὰ λοιπὰ ὁ χειμῶν ὥρας ὑποληφθῆ, ἀρβενικῆ; δὴ κλήσει τοῦτον προσεῖπον οἱ πρότερον ἐκείνων τῷ γένει διωκικότες; ἐκ διαμέτρο; οἶονεῖ τὴ συνθημα; θεδωκότες, αὐτὸ τοῦτο τὸ γένος; καὶ μονονυχλ; κευραγότες, ὡς οὗτος ὁ καιρὸς καθ' ὃν δεῖ ζῆν ἰάνδρα, καθ' ὃν ἀνδραγαθίζεσθαι καθ' ὃν γενναῖον καὶ ἀρβενωπὸν τὸν ἀνθρωπῶν εἶναι. Εἰ δὲ καὶ τὸν κατὰ τὸ ἔτυμον πολυπραγμονοῆ; τρι; λόγον, οὐδὲν ἦστον καὶ οὕτω τῆς οἰκείας; ἐλαττώσεως ἔαρ; αἰσθησεται· ἢ δεῖξάτω; τις παρῶν μὲν τὴν γνώμην τανταλευόμενος, πῶθεν ἔαρ; ἐτύμως; λεχθήσεται; τοῦ χειμῶνος; καὶ κατὰ τοῦτο πλείστης; ἡξιωμένου; σπουδῆς, ἵνα καὶ μόνον λεγόμενος; ὅπερ ἔστι; παρέχοι νοεῖν. Δοκοῦσι δὲ μοι καὶ Ῥωμαίων οἱ κατὰ τοὺς ἄνω χρόνους; οἱ τῶν καθ' ἑαυτοῦ; τε καὶ ἔπειτα ἀνθρώπων, περιφανέστατοι; τε γεγονᾶσι; καὶ ὀνομαστότατοι, μὴ ἄνευ σπουδαίας; καὶ σοφῆς; ἐπιτησίας; τὴν ἀρχὴν τοῦ

ἔτου; προσεῖμαι χειμῶνι, καὶ ἤγε πρῶτω; ταυτησὶ Ἀ
τῆ; ὥρας εἰσαδούσης περιέτυχον νοσημνίᾳ. Οὐδὲ
γὰρ ἐπιδέξιν ἐδόκει πῶς ἄμα τῆ τοῦ χειμῶνος εἰσ-
όδῳ κολούειν τὴν κατέστασιν τοῦ μηνὸς ταύτην καὶ
κορταῖς καὶ θυσίαι; δημοτελέσει, νόμον θεῖνα; γεραί-

ρειν· καὶ μαρτυροῦσι μου τοῖς λόγοις καὶ καλάνδαι
Ἰαννουάριοι, καὶ τὸ ἐξ ἐκείνου καὶ ἐς τὸδε κρατήσαν
ἔθος. Καὶ ἐμεῖς δὲ, ὅσοι γε τῶν ἀπίντων· ἄρ' οὖν
ικανὰ τὰ εἰρημμένα πεπεισθαι, τίς μὲν χειμῶν καὶ
χειμῶνος τιμιότης καὶ ἀρετή.

MAXIMI PLANUDÆ

VERSUS IAMBICI

Quos edidit Du Cangius in notis ad Zouaræ Annales.

Εἰς τὸν ναὸν τῶν ἁγίων Μαρκαρίου καὶ Μαρ- Β
τυρίου.

Τολμῆ; καθέλωκον καὶ θεῖν δοκῶν εἰδριν,
Σαυτὸν λήληθας χτίσματο; φύσιν σέβων,
Οὐ κτίσμα ταυτὴν καὶ θεὸς μὴ πω τόπον
Ἐξω φρενῶν πέσοι τις, ὡς εἴποι τόσον,
Μεμνημένος σου τοῦ θεηλάτου μέρου.

Τοῦ αὐτοῦ.

Κακῶς Ἄρειψ ταυτὰ πεφρονηκότες,
Ἄνδρας φωνῶνται πλήρες αἱμάτων στέφους,
Καλῶς Θεοῦ προῦπεμφαν ὑμᾶς εἰς δόμους·
Καὶ γὰρ Θεοῦ μὲν οἶκος ὑμᾶς ἀμφέπει,
Τοῖς δ' οἶκος ἔδου καὶ τὸ μύριον σκότος.

Εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου (1) ἡρωσ.λε-
γαίοι, ὃν ἀνήγειραν αὐτῷ ἡ πρωτοεστιάρια.
Ἡεθομένη σε ἑόμοισιν ἐν οὐρανίοισιν ἀληθῶς C
Ψυχῇ ναιετάειν, Ἄνδρέε κλεινόσαστε.

Ejusdem iambi in eandem S. Andreae aedem.

Ἐπιγραφαὶ δηλοῦσι τὰς τῶν πραγμάτων,
Καὶ τῶν προσώπων ἐν γραφαῖ; παραστάσει;
Ἐπιγραφή δίδωμι κἀγὼ μινθάνειν.
Ἡ κλήσις οὖν μοι τυγχάνει Θεοδώρα,
Καντακουζηνή καὶ Παλαιολογίνα,
Κομνηνή, Ῥαούλαινα, πρὸς δὲ τοῖς ἔφυν
Καντακουζηνοῦ θυγάτηρ Ἰωάννου,
Κομνηνοφουῶς Ἀγγελουμουμένου,
Ἦς Ἰωαννίτικο; ἐκ μονοτρόπων
Στολῆ; ἐκλήθη, πάντα συμμεθαρμόζας.
Ἦν δ' οὗτος αὐτὸ; υἱοῦς Ἰωάννου
Σεβαστοκράτορος; τε φυλῆς τ' Ἀγγέλιου.
Ἰορφυρογενήτου δὲ πατρὸς Θεοδώρας;
Ἦν οὗτος; αὐθις, ἡ δὲ πατρὸς Ἀλεξίου,
Τοῦ καὶ μεγάλου Κομνηνοῦ βασιλέως,
Μήτηρ δὲ μοι καύχημα πατρῶν μητέρων,
Ἦν ἡ Κομνηνὴ καὶ Παλαιολογίνα,

Iambi alii in idem argumentum.

Ἄν ὡς μεταλλεύς τοῦ γένους μοι; τὰς φλέβας
Ἰγνοσκοπιῶν τις ἱστορεῖν γνώμην ἔχη,
Ὁψήγγατων σύστημα λεπτῶν θηράσει;

Καὶ τῷ σώματι σεῖο νεῶν ἐδομήσατο τόνδε.

Κάλλεσιν οὐρανοῖς ἐν χθονὶ λαμπόμενον,

Ἡ πάσαι; ἐνὶ θηλυτέρησι σοφῆ Θεοδώρα,

Ἄμφοτέρων τε λόγων κῦδος; ἀναψαμένη·

Ἦς γενέτης μὲν ἐντὴν Καντακουζηνῶς Ἰωάννης;

Μήτηρ δ' Εὐλογίη ἀξίη εὐλογίης.

Σύγγονος οὖσα Παλαιολόγου Μ χατῆ βασιλῆος,

Οὐ μόνος Ἄνδρόνικος; πλείον; ἀνακτος; ἀναξ.

Κοινωνῶς βιότου δὲ Ῥαοὺλ; πῆλεν Ἰωάννης;

Τιμὴν εἰληφῶς πρωτοεστιάριου.

Αὕτη χηροσύνην. . . ἔστερξεν ἀμέμπως;

Ἐτρεφε; νωλεμέως Χριστὸν ἐν ἐνδοσίῳν.

Δύγατος; ὀρθοτόμοιο χάριν; πάθεν; ἄλλες; πολλά;

Τίμα καὶ φιλήν; ὡς τις εἴφημεριῶν.

Τοῖη τῷ τοιῶδε; τοιῶδε σοι εἰσατο νηδῶν,

Ἄνδρέε; καὶ σὺ χάριν; πλοῦσιον; ἀντιμέτρεα.

Εἰρηνική; τις Εἰρήνην; φερωνύμως.

Ἦμαιμος; οὖσα; Μιχαὴλ; βασιλέως

Παλαιολόγου τοῦ Κομνηνοῦ γυνῆα;

Ἦν Εὐλογίαν; ἐκ στολῆς; μονοτρόπων

Μετωνόμασαν; οὐδὲ; τοῦτ' ἀπεικότως.

Ἦν δ' ἄρ' ἐκείνη; διάσημος; ἐγγόνη

Παλαιολόγου; δεσπότη; τ' Ἀλεξίου;

Καὶ βασιλίσσης; Εἰρήνης; τῆς Ἀγγέλου;

Θυγατρὸς; Ἀλεξίου τοῦ βασιλέως;

Καὶ σύζυγός; μοι Κομνηνῶς; Ἰωάννης;

Ῥαοὺλ; ὁ Δούκα; Ἄγγελος; Πετραλίφας;

Πρωτοεστιάριος; ἐκ τῆς; ἀξίας;

Ἐκεῖθεν; ἔκλων; πατρόθεν; καὶ μητρόθεν

D Τὸ τοῦ γένους; ῥίζωμα; σειρὰν; χρυσίαν;

Ἦθεν; κατήγον; καὶ γυνεῖ; ἐμοί; γένος;

Ἄδελφιδῆς; δ' ἦν; οὗτος; υἱός; τοῦ Δούκα

Ἄνακτος; Ἰωάννου; τοῦ καὶ Βατάτζη.

(1) Anreas is est qui sub Copronymo multa pro cultu imaginum passus est Illi aedem extruxit Theodora Kaulena, protovestiaria, cujus stemma tangit hic Pizanius.

Ἄλλων ἀπ' ἀρχῶν συμπλακίτας εἰς μίαν,
Ἐξ ἧς ἐμαϊώθην τε καὶ τὸ φῶς ἔγνων,
Δῶρον Θεοῦ λαγοῦσα τοῦτο μυρίον
Καὶ Θεοδώρα συγκατανομισμένη ·
Πατὴρς γὰρ ἠύμοιρησα, συντόμως φράσαι,
Καντακουζηνῶν ἐκ γένους Ἰωάννου
Κομνηνοφουῶς Ἀγγελωνυμουμένου,
Ὅς Ἰωαννίκιος ἐκ μονοτρόπων
Στολῆς ἐκλήθη, πάντα συμμέθαρμόσας ·
Θυγατριδοῦς δὲ κλεινὸς ἦν Ἰωάννου,
Τοῦ φύλον ἀνάγοντος εἰς τοὺς Ἀγγέλους
Ἀνημμένου τε τῶν σεβαστιῶν τὸ κράτος,
Ὅν αὐτὸς προάγει πρὸς τὸ φῶς Θεοδώρα
Ἡ πορφυρανθῆς θυγάτηρ Ἀλεξίου
Κομνηνάνακτος τοῦ μεγάλου σὺν δίκῃ ·
Μήτηρ δέ μοι καύχημα πασῶν μητέρων,
Ἦν ἡ Κομνηνὴ καὶ Παλαιολογίνα
Εἰρηνικὴ τις Εἰρήνη φερωνύμως,
Ὅμαιμος οὖσα Μιχαὴλ βασιλέως
Παλαιολόγου τοῦ Κομνηνοῦ, πλὴν ὄσον

A Μείζων ἐκείνη κόσμος ὤφθη τῷ κράτει,
Ἡ πᾶν ἐκείνη τὸ κράτος τοῦ συγγόνου.
Ταύτην προσεῖπον ἐκ στολῆς μονοτρόπων
Ὡς εὐλογίας ἀξίαν Εὐλογίαν.
Ἀλεξίου δ' ἦν ἐγγόνῃ τοῦ δεσπότου
Παλαιολόγων κατιόντος ἐκ γένους,
Καὶ βασιλείσης Εἰρήνης · ἡ δ' αὖ πάλιν
Ἦνθηκε πατὴρς γυναικίς Ἀλεξίου
Σκῆπτρα κρατοῦντος ἐκ γένους τῶν Ἀγγέλων ·
Πατὴρς μὲν οὖν μητρός τε ταυτά μοι κλέα.
Εἰ δ' ἀτρεκῶς χρῆ καὶ τὰ συζύγου λέγειν,
Κομνηνὸς οὗτος ἦν Ῥαοὺλ Ἰωάννης,
Σέμνωμα Δουκῶν, Ἄγγελος, Πετραλίφας,
Ὅς ἀρετῆς εἰληφεν ἄθλον ἀξίαν
B Πρὸς τῶν κρατοῦντων πρωτοβεστιαρίου,
Ἐκεῖθεν ἔλκων πατὴρθεν καὶ μητρίθεν
Τῆ τοῦ γένους βίζωμα, καὶ πᾶσαν χάριν,
Ὅθεν κατῆγον καὶ γονεῖς ἐμοὶ γένος.
Ἀδελφιδοῦς δ' ἦν οὗτος υἱὸς τοῦ Δούκα
Ἀνακτος Ἰωάννου, τοῦ καὶ Βυζάντιου.

INDICES

IN

NICEPHORI CALLISTI HISTORIAM ECCLESIASTICAM

INDEX PRIOR

A col. 549 tomi CXLV usque ad col. 432 tomi CXLVI.

Revocatur Lector ad numeros grandiores textui Latino insertos.

A

..... Ἰησοῦς Χριστὸς Δομῖνι, 48.
Aaron Mosis frater, rerum sacrarum administer, 51.
Abbas, sancti Ephraim æmulator, 712.
Abbas episcopus, martyr, 616.
Abdecbalais senex presbyter, martyrio defunctus sub Sapore, 615.
Abdelas episcopus, martyr, 616.
Abdiesus episcopus, martyr, 616.
Abdiesus diaconus, martyr, 615.
Abgarus toparcha, et de his quæ ab ipso in civitate Edessa, per apostolum Thaddæum acta sunt, 145. Eiusdem ad Christum epistola, 144.
Abjuratores fidei, metus et suppliciorum causa, 379.
Abjuratoribus Christi pœnitentibus salutis spes a Novato denegata, 394. Abnegatores Christi mox ut homicidæ in carcerem rapti cum magna ignominia et conscientie morsu gravi, 368. Recepti et hi in carcere a martyribus,

ibid. Constantes in professione fidei martyrio tandem affecti, 309.

Abominatio desolationis in templo Jerusalem stans, 256.

Abraham an viderit Christum, 32. Gentis pater, 54. Abraham, Moyses et alii pii viri quomodo Christum Dei Filium crediderunt et cognoverunt, 44. Pietas, religio, justificatio, 52, 55. Quomodo Christos et apparuit, 45.

Abraham monachus divini Ephraim discipulus, 712. Abramius episcopus, martyr, 616.

Abrillus Anthedonius monachus apud Palæstinos illustris, 708.

Acacii martyris delubrum, 520.

Acacius post Eusebium Pamphili Cæsareæ Palæstinæ episcopus, 67b. In occupanda benevolentia solers, 790. Cur abrogatus, 697. Quantæ persecutionis auctor, 799. Acacius et suffragatores tanquam rerum suarum pœnitentes decreta sua mutare aggrediuntur, et quomodo, 803, 804. Acacius et Eudoxius quomodo episcopatus

- abrogavit Macedonio, Elensio, Basilio, et Sophronio propter privata quaedam scelera, 793, 794, 795, 796. Acacius *ἀκακῆς* et sectatores *ἀκακῆς* cur appellati, 804.
- Accusationes ecclesiarum ne legere quidem voluit Constantinus, sed combussit, 365.
- Accusatoribus non statim fides habenda, 665
- Acephimas episcopus Adiabonorum, martyr quomodo defunctus, 615.
- Acesius Novatianorum episcopus, apud Imperatorem gratus; et cur, 661.
- Achæus iudex Marini martyris, 405.
- Achillas presbyter, sacrarum Litterarum doctrinæ præpositus, episcopi Alexandr. administer, 453. Achilles, Petri Alexandrini successor, veniam petentem Arium in ordinem presbyterorum allegit, 558. Achilles episcopus Alexandrinus, 540. Ab Ario stabat contra Alexandrum, 539, 542, 544.
- Achillis rebellio et interitus, 465, 466.
- Actio adversus presbyterum quod testes requirat, 658.
- Ad actiones pias et ad cognitionem rerum cælestium quomodo pervenire possimus, 96.
- Acta apostolorum, 215.
- Adamauntius episcopus, testis adversus Athanasium, 655.
- Adami primi parentis creatio secundum Marcionem hæresarcham, 526. Ejus autem repugnat Tertianus hæreticus, 285. Eadem ei pernegatur ab Encratius, 297.
- Adlauti magi tri officiorum martyr, 452.
- Adiabonorum regio, tota Christiana; sed magorum crudelitatis non expers, 615.
- Adoratio Judæorum contumeliosa, 108. Magorum, 77.
- Adrianopolis quando et a quo condita, 226.
- Adrianus imperator curiosissimus, 299. Ejus edictum, ne Christiani indicta et non iudicata causa punirentur, 261. Adriani imperium, et de extrema Judæorum clade, 256, 257.
- Ædesius quomodo episcopatu suscepto Indorum regionem Evangelii prædicatione instituerit, 608, 609.
- Ælia, Hierosolymitana civitas dicta, 256, 257.
- Ælius Adrianus. *Vide* Adrianus.
- Ægratus proconsul divum Andream in crucem egit, et cor, 200.
- Ægyptus, simæ genus, 725.
- Ægyptus magus seditionis gravis auctor in Judæa, 177.
- Æmilianus Ægypti præfectus, 401. Dionysium Alexandrinum proscritum, 402.
- Æternitas Filii Dei astruitur, 41.
- Æthiopia præveniet manum suam Deo, quid hoc sit, et quomodo adimpletum, 141, 142.
- Aetius Lydæ episcopus, Arianus, 351. Disputator admirandus habitus; et quæ de eo aut quam ad Arianos deficeret, circumferantur, 716, 717, 718. Aetius Syrus; et de ejus blasphemia, 765. Quid scripserit de ea Gerugius Laodicensis, 767. Actio cur abrogatus episcopus, 791. Cur diaconatu privatur, et a quibus, 794.
- Agabus propheta famem prædicit, 142, 151. Prædicit vincula Paulo, 174, 175.
- Agape martyr, 458.
- Agapius Eustathii filius, martyr, 263.
- Agapius Cæsariensis episcopus, doctrina simul et vita magnopere celebris, 455.
- Agas episcopus, martyr, 618.
- Agathangelus quaudiu pro Christo pugnavit; et quod tandem ejus martyr, 437.
- Agathonice mulier martyr perfuncti, 276.
- Agathonici splendidum delubrum, 520.
- Aggæus et Zacharias filii Barrachias, 133.
- Agricolaus Licinii satellites, 511.
- Agrippa, qui et Herodes dictus est, persecutione in apostolos coepit, divinam statim vindictam expertus est, 152, 153. Quomodo Paulum a Festo productum audierit, 182, 185, 184. Rex Judææ creatus a Caio Cæsare, 147.
- Agrippinus novus Alexandriæ ab apostolis episcopus, 258.
- Aithalas, Arii sectator, 559.
- Aithalas presbyter, martyr, 615, 616.
- Alphius Asaliensis vitæ sanctitate in Palæstina spectatissimus, 708.
- Alcibiades martyrum choro ascriptus solo pane et aqua victitans ab Attalo martyre reprehensus, 312. Apud Phrygas veluti propheta, 515.
- Alcibiades Apamensis Syrus adversus Helcesaitas depugnavit, 375.
- Alexander Alexandrinus episcopus; et de ejus cum Ario contentione, 537, 538, 539. Ejus ad Alexandrum Constantinopolitanum episcopum, de Ariani epistola, 542, 543, 544, 545. Alia ejusdem epistola publice uni-
- versis scripta in qua Arius excommunicatur, et Eusebius Nicomediæ episcopus perstringitur, 546, 547, 548, 549, 550.
- Alexander Alexandriæ antistes mortuus reluctans Athanasium sibi successorem reliquit; quomodo, 651.
- Alexander Aristobuli successor, 58. In fratrem impius, 58. Vincit Ptolemæum Lathurum, moritur et quomodo, *ibid.* Denuo regnum ab Hyrcano recuperare conatus, sed frustra, 59. Securi percussus est, 60.
- Alexander Cæsareæ Palæstinae martyr, 405.
- Alexander Cæsareæ episcopus, quomodo sit oraculo divino ad Hierosolymorum episcopatum traductus, vivente adhuc decessore ejus Narcisso; utque duo episcopi ecclesiam ibi recesserint, 355, 356. Ejusdem scripta, *ibid.* Sub Decio martyrii coronam reportavit, 357.
- Alexander Constantinopolitanus Ecclesie præsul Arium in communionem admittere recusavit; et quæ ejus oratio, cujus vi Arius crepuit medius, 656, 657, 658, 660. Ejusdem obitus, 617.
- Alexander episcopus Rom., 257.
- Alexander Hierosolymorum episcopus cum Origene ut magistro versatus, 570.
- Alexander Trucidia, 62.
- Alexander cognomine Baccanis, et cur ita dictus, 559.
- Alexander Macelo regno Persarum exul Cyrum, 54. Christianos benevolentia complexus, 568, 569.
- Alexander imperator, Antonini successor. Mater ejus Origenem ad se accersivit, *ibid.* Eiusdem et matris mors, 567. Apud eum in familiaribus multi fuerunt Christiani, 568, 569, 574.
- Alexander quomodo laudatus a Cernarato, 13.
- Alexander Mammææ filius, Romanum possidet imperium, 5.
- Alexander Medicus martyrum catalogo ascriptus, in Gallis omnibus notus, 310.
- Alexander Montanista an martyr, 324.
- Alexander cum Narcisso pastorali munere functus Hierosolymis decrepita senectute venerandus, sub Decio egregie martyr quomodo obit, 376.
- Alexander et Epimachus in calcem ardentem projecti, gravissime sunt exusti, 381.
- Alexandra regina, Alexandri vidua, 58. Constituit Hircanum filium principem, *ibid.*
- Alexandria qualis civitas, 537. Ejus miserimus status, 409, 410.
- Alexandrinus Apollonius ejusque filius Herodianus Grammaticæ auctores, 266.
- Alexandrini quanta mala reducto Georgio perpeSSI, 746, 747.
- Alexion Bethagathonius, vir apud Palæstinos præclarus, 708.
- Ἀλεξίφαρμακος herba quæ ad statuum Christi crevit; et de ejus virtute, 406, 407.
- Allenigenæ Judæis odio, 67, 72. Allenigenæ quæsi tempore apud Judæos regnum obtinuerint, 227.
- Alter substantialis *ἁλωδεκάρων* docuit Theophylus Iudæus, 720.
- Alypius presbyter Athanasium accusatione sua liberat, 617. Alypius episcopus Byzantii, 541.
- Ambrosius Cæsariensis presbyter, martyr, 568.
- Ambrosius Valentiniæ hæresi admodum infectus, ab Origene convictus, ad sinceram fidei doctrinam transit, 579.
- Ambrosius quidam Origeni notarius et alia ad scribendum necessaria subministrat, 363.
- Amentia Maximini in insaniam versa, 488.
- Amicitia sæpe judiciorum post inimicitias deposita, 558.
- Ammonaria martyr, 581.
- Ammonius, et quid de eo scribat Porphyrius, 564, 561.
- Ammonius, martyr, 461.
- Ammonius Arii pater, 550.
- Amonis martyr, 381, 582.
- Amor Dei commendatus apostolis, 95.
- Amoun Ægyptius monachus; de ejus vita, et gestis, 525, 626, 627.
- Amphion, Nicomediæ episcopus factus, pro Eusebio deposito, 570. Ejus, 653.
- Amycus Argonautarum victor, postmodum victus ab eis; et quomodo, 520, 521.
- Ananias et Sapphira sacrilegi repentina morte sublati, 152.
- Ananias pontifex Paulum in os cecidit, 180. Euniam convulsis proscindit, 181.
- Ananus, et de ejus pontificatu, 106. Dictus est paries dealbatus, 158.
- Ananad; facundia clarus; lapsus postea sanam abjicit doctrinam, 712.
- Anastasie martyr, 458.

Anatolius, vir doctissimus, Eusebii in episcopatu Laodicensi successor, 434. Ejusdem scripta, *ibid.*
 Andreas Petri frater, quomodo prædicationis evangelicæ munus defunctus, martyrio pro Christo sit cohoustatus, 199, 200.
 Angelus nudo nomine, in Scriptura, pro Domino, vel etiam Deo, 45. Angeli sedentes ad sepulcrum Magdalenam compellunt, 115. Eorundem ad eam et alias mulieres responsio, 116. Nato Domino concidunt, circum turguriorum volitantes, 73.
 Anicetus succedit Pio, 258.
 Anima Christi momento temporis piis sanctorum animas ab inferis in paradysum duxit, 109. Animarum transitiones e corpore in corpus docuit Manes, 428.
 Aninas senex, presbyter et martyr, 615.
 Anna Mariæ Virginis mater, 63, 156. Anna grandæva et Simeon senex quando mortui, 74.
 Anna matris Samuelis exemplo, impetrat a Deo Anna Joachimi uxor sterilis, 63.
 Annas, et de ejus pontificatu, 108, 106.
 Anni modi couditi temporibus Mosis, 162.
 Anni a mundo condito Hierosolymitani exitii, 237, 238.
 Anni horum librorum, *vide* finem cujusque libri.
 Annibalianus Constantii filius, 462.
 Annobin episcopus, testis contra Athanasium, 655.
 Annona penuria sub Maximo quanta, 480.
 Annuntiatio sanctissimæ Dei Genitricis, 64.
 Antia divi Eleutherii mater, ad Christum a Paulo perducta martyrii coronam assecuta est, 265, 264.
 Anthimus Numidæ episcopus martyr, 460. Vir divinus, quantis variisque tormentorum instrumentis excruciat, priusquam martyrio defungeretur, 447.
 Anthropophagi, et quænam apud eos Mathæus ediderit miracula, 205, 204.
 Antichristi nomen in Apocalypsi obscure expressum, 501.
 Antigonus Aristobuli filius, Hyrcano capto, Judæam occupat, 61.
 Antiochus Hircani filius ab Aristobulo fratre trucidatus, 57.
 Antinous eximie formæ puer Adriano in deliciis adeo fuit ut pro Deo cultus fuerit, 260.
 Antiochus Hyrcano taurum immolavit, 62.
 Antiochus Epiphanes Hierosolymis politur, et quomodo, 55. Ejusdem tyrannus et impietas, 56. Vincitur, *ibid.* De ejus bello adversus Judæos, *ibid.*
 Antiochus Eupator, 62.
 Antiochus Soter, 62.
 Antiochus Indus Simoni socius, 56.
 Antipater Herodis pater Idumæus, 58. Antipater Herodis pater, filius Herodis Ascalonitæ, 66. Antipatri uxor et liberi, 59. Antipater Judææ procurator, 60. Veneno sublatu a Malcho, *ibid.*
 Antoninus Caracalla Severo patri succedit, 553, 566.
 Antoninus Pius Adrianus successor, et quomodo præfectus in Asia suus scripserit, et persecutionem Christianorum prohibuerit, 262. Ejus imperium, successio, et res gestæ, 266.
 Antonius Magnus jussu Athanasii morem gessit, 636. Pro Athanasio scripsit ad imperatorem, 660. Rescripsit ei imperator, *ibid.* Inter monachos celeberrimus; de vita, instituto et sectatoribus ejus, 622, 623, 624. Monachorum Ægyptiorum primarius Nicenam opinionem secutus cum aliis plurimis ascetis, 702.
 Antonius triumvir pecunia expugnatur ab Herode, 60. Judæam quatuor fratribus Antipatri filijs tetrarchis distributam tradidit, 61.
 Antonius, Herodi soli regnum Judææ confirmat; captur amore Cleopatæ, et devincitur ab Augusto Cæsare, 61.
 Anub monachus; et de mira ejus post confessionem pro Christo, philosophia, 707.
 Anulinus Africæ proconsul; et de rescriptis imperatorum Constantini Magni et Licinii ad ipsum, 504, 505, 506.
 Apelles, Marcionis magistri sui quatuor ingenitis addidit quantum, 327, 328.
 Apocalypsis Joannis, 258, 289. Quid de ea scripserit Irenæus, 501. Quid Origenes, 565. Non sapit phrasium evangelistæ, 417. Non esse Joannis apostoli, sed alterius Joannis Asiaticæ; qui cognominatus est presbyter; contendit Dionysius Alexandrinus, 414, 415, 416, 417.
 Apollinaris Hierapolitana ecclesiæ episcopus, 294. Ejusdem libri, 296. Quæ contra Montanistarum hæresim scripserit, 316, 320. Scriptorum ejus meminit Serapion, 525. Apollinaris duo cognomines, pater videlicet, et filius viri clari; et quomodo in hæresim inciderint, 718, 719.

Apollini silentium perpetuum indictum, 83.
 Apollonia virgo senectute venerabilis ut martyriam fortiter obierit, 580.
 Apollonides hæreticus, 517.
 Apollonius Tyaneus magus, 210.
 Apollonius monachus; et de ejus philosophia, 706, 707.
 Apollonius contra Montanistas, 525. Martyrium ejusdem, 324, 325.
 Apollo, Alexandrinus, 175.
 Apostasia patet significata, 87.
 Apostoli duodecim eliguntur, 92. Eruduntur a Verbo Dei ad virtutem, 95. Resurrectionem Christi nuntiantibus mulieribus non credunt, 116. Ad fidem resurrectionis confirmati a Domino, et quomodo, 117. Post Christi in cælum assumptionem Hierosolymis, sed in domo Joan. evangel. continent., 151. Matthiam sibi loco Judæ proditoris, ascribunt, *ibid.* Implentur Spiritu sancto, *ibid.* Verbum publicitus prædicantes incarcerati, per angelos liberantur, 152. Prædicationem eorum defendit Gamaliel. lapidibus petitis Judæis, 164. Hierosolymis congregati quid de observatione legis Moisaicæ senserint, 165. Quomodo juxta Dionysium Areopagitam, ex ultimis terræ finibus universi convenierint ad producendum Dei Genitricis lunus, 169. Duodecim annis Hierosolymis manserunt post Christi ascensionem, 524. Eorum successores proximi, 222, 225. Eorum nomina, et qui ex eis matrimonium contraxerint, 211, 212. Stylus simplex, 218. Apostolorum Petri et Pauli obitus, ex Tertulliano; et utriusque statura et vultus, 195, 196. Eorundem Christi Domini, Virginis Matris figura et imago, vestes, baculi; et lecti conservati ad memoriam eorum sempiternam, 407. Apostolorum principes apparent Constantino laboranti, 490. Quinam ex apostolis testamentarios sive canonicos libros reliquerint, 215.
 Apparitio Christi redivi quibus primum facta, 111, 114. Quomodo veteribus sanctis, an per se vel per angelos suos, 45, 46. Michaelis archangeli, 520, 521, 522.
 Apparitio signi Crucis. *Vide* Crux.
 Apion ad Caium legatus in Judæos invehitur, 117.
 Apion vir ecclesiasticus, et de ejus scriptis, 335, 336.
 Aqua in oleum versa, 334.
 Aquilas Ponticus, 501.
 Arabia uxor Antipatri, 59.
 Arabia et de ejus felicitate, 721, 722 *seqq.*
 Arabianus, ecclesiasticus scriptor, 335, 336.
 Arabum hæresis, animas mortales esse asseverantium, 372.
 Arbathion episcopus, contra Athanasium tulit testimonium, 655.
 Arbitrium liberum. *Vide* Liberum.
 Archelaus Herodis filius, 68. Ex Hierosolymorum tetrarchia dejicitur ab Augusto, 82. Ejus uxor contra legem, 85. Exsilium, *ibid.*
 Aretas Colesyriæ rex constitutus, 58. Aretas Arabiæ rex, 59. Contumeliam filii suæ ab Herode per repudium illatam, bello vindicat, 90, 91.
 Argonautæ quomodo victi, victores, 520, 521.
 Arianismus ubi maxime viguit, 612.
 Ariani; et quid de eis scriptum ab Alexandro Alexandrino, 512, 513 *seqq.* Stulte reprehendunt Catholicorum verba, *ex substantia Paris*, 575, 576. Eorum odium, calumniæ, et insidiæ adversus Athanasium, 634, 635, 637, 638. Rursum Athanasio calumniam intentant, et quantum ea apud imperatorem pondus habuerit, 745, 746. Quantas parant calamitates profluentibus consubstantialem Patri filium, 781, 782. Eorum impietas simul et crudelitas maxima, 746, 747. Figmentum, 730. Commentum de baptismo Constantini Magni, exploditur, 495. Eorundem et Melitanorum conjunctio atque unio, 611, 612. Eorundem disjunctio, *ibid.*
 Aristides vir inter Christianos eximius; et de his quas scripsit Apologia pro fide tuenda, 253. Orator nobilis, et quo tempore floruerit, 266.
 Aristion et Joannes presbyter, 252.
 Aristobulus Alexandri filius fratrem Hyrcanum vel in vitam pontificatu exiit, 58. Vincitur, et restituitur frater, 59. Ejusdem mors, *ibid.*
 Aristobulus filius Hircani Judæam in formam regni redegit, 57. Ejusdem in matrem et fratres impietas, *ibid.* Ejus factores occiduntur, 59. Ejusdem captivitas, 67.
 Arius presbyter, Arianus sectator, 539. Sententiam ejus, Filium Dei creaturam vocantis, comprobasse Eusebium nonnulli arbitrati sunt: sed contra eos Socrates, 436. Ejusdem cum Alexandro contentio; unde, et quomodo, et per quas causas et occasiones exstiterit, 537, 538, 539. Una cum sectatoribus anathemate jugulatus, a quibus, et propter quid, 517, 518, 519, 550. Quibus de rebus

ad Eusebium Nicomediæ episcopum scripserit, 550, 551. Turba et confusione totum orbem replevit, 554. In medium synodi Nicenæ productur, et disquiritur, 567. Anathemate feritur, 569. Ab exilio revocatus post palinodiam et recantationem cum sectatoribus, 632, 635. Et quomodo, 643, 644, 645. Ab Athanasio cur non susceptus; et de his quas adversus eum struxerit calumniis, 646, 647, 648. Receptur Hierosolyma a synodo, 655. Ejus sectatores qui, 559. Pro eo conventus coacti, et quid in his conclusum ac decretum, 554. Illo sublato, quæ postea Alexandria arcecerint, 660, 661. Quomodo Alexandria Constantiopolim reversus turbas coevertit, hæresimque suam serere instituit; et quomodo precibus Alexandri Constantiopolitani, cui plurimum negotii facesserat, ruptus sit, 656, 657, 658. Quæ de ejus rebus et obitu scripta reliquerit Athanasius, 658, 659.

Arma militum Constantii signo crucis exornata, 515. Armeniorum ad Christum conversio quando, et per quem facta est, 609.

Arsaces Parthi Persarum imperium Parthis tradidit, 55. Arsenius, et de ejus decantata manu quam et amputasse Athanasium criminabantur Ariani simul et Melitiani, 647, 648, 649. Producur in synodo Tyri: utramque manum habens, 650, 651. Melitianorum sectator fit, et tanquæ Athanasii abrogationi subscribit, 652.

Arsenoites, præfectura Ægypti; et cur sic dicta, 414. Arsesius monachus sanctus, 704.

Artabanus rex Parthorum dolo occisus, 55.

Artaxaxas Magus, princeps inter Persas civitatem sumpsit, 55.

Artemas auctor hæreses Samosatani, 426.

Artemilla baptismum suscipit per Paulum, 175.

Artemon hæreticus, 515. Expugnatus a beato Victore, *ibid.*, 316. Ejus hæresis, 420.

Aries cyclicæ sacris litteris prosunt, 359.

Artifices egregii Phidias aut Myron, 25.

Arundo in manibus Jesu Christi, 108.

Ascensio Christi Domini, sessio ad dexteram Patris, et reatus ejus ad iudicium, 121. Quare quadragesimo post resurrectionem die facta est, *ibid.*

A-cætera (in) etiam sævit Diocletianus, 416.

Ascetes in certamine pudicitia adversus impudicam victor, postea martyr, et quomodo, 456.

Asclepas ad sedem suam admittitur, 737.

Asclepiades Antiochiæ episcopus, 326, 376. Fuit successor Serapionis in episcopatu Antiocheno, 314.

Asclepiodotus hæreticus, 517, 518.

Asianorum dissensio propter Pascha, et quid de ea Polycrates Ephesus episcopus Victori Romano scripserit, 337, 358.

Aster Ægyptus martyr, 381.

Asterius Cappadox Sophista, Christianus nomine, re autem Arianus; et de libris ejus et ambitu, 662.

Asterius Senator Romanus, vir apprime Delamans magnifice martyrem sepelit, 405. Ejus precibus apud Casaream Philippi, præstigiis demonis, victima ex hominum oculis auferenda, deprenduntur, 406.

Astronomia a potelesmatica quæ, 681.

Astyages Medorum rex ultimus, 51.

Athanasius Anazarbi, Arianus, 551.

Athanasius Alexandrinus veræ pietatis propugnator, qualia de synodi Nicenæ actis, historiæ monumentis prodiderit, 573, 574, 575. Qualis vir, et quam fortiter cum Arianis congreditur, 562. Quomodo episcopatum Alexandria suscepit; de ejus ab infantia institutione; ut se ipso magistro ad sacerdotium pervenerit; quam magno Antonio charus: et quales Arianorum in ipsum fuerint calumniæ et insidiæ, 634, 635, 636, 637. Ut quod Arium non admisit, accusationem sustinuerit ab Arianis et Melitianis, 646, 647, 648. Quomodo ex Galliis redierit cum litteris Constantini Cæsaris, 675, 677. Quomodo Alexandria ejectus a Gregorio, et ad Julium Romanum pontificem se receperit, 682, 683. Julii fretus litteris ad sedem admittitur, 683. Constantii minas veritus fuga sibi consulit, 688. Citatus apud synodum Tyri constitit, et quomodo crimina sibi objecta diluerit, 649, 650, 651. Mereotem ire recusat, 651. Condemnatur veluti contumax, et abrogatur, *ibid.* Constantiopolim contendens de illatis sibi injuriis apud imperatorem est conquestus; et quid statuerit imperator, 653, 654. Taudem est relegatus, 655. Eum ut revocet, persuaderi non potest Constantinus etiam: Antonio magno intercedente, 660. Moriens revocari jussit eum, præsentibus ejus adversariis, 665. Litteris Constantii imperatoris et Julii Pontificis Romani instructus Antiochiam venit, et de malevolentia Stephani exactorati, cui Leontius successit, 735, 736. Quomodo receptus, et sectatores ejus sedes suas receperint, 736, 737, 740. Urbes Ægypti

visit, et de ejus receptione, 740, 741. Arianorum opera quomodo rursus sit expulsus, et fugæ se crediderit, 745, 747, 748. Ab Arianis Antiochiæ et Mediolani coactis, Constantio imperante, oppugnatur, 759, 760. Sub imperio Constantii quantas calamitates perpeperit sit; ut Deus sæpe eum maximis liberaverit periculis; et non multa divinitus præviderit, 761, 762, 765. Ut magus et præstigator habitus, 762.

Athanasius Basilii Ancyranum successor, 798.

Athenienses seditiosi sedantur ab Augusto, 85. Fide arguit Dionysius Corinthius, quod a Christianismo fere desciverint, 291.

Athenodorus Origenis discipulus, 369.

Athenodorus episcopus Byzantius, 511.

Attalus Pergamenus, firmamentum Gallicorum Christianorum, martyr, 306, 309, 310. Qualem visionem habuerit propter alium martyrem, qui duram nimis austeram vitam debebat, 312.

Auctores Historiæ ecclesiasticæ, qui, et quæ eorum methodus, 55. Auctoris hujus historiæ propositur quod sit, 56.

Audus Algari filius morbo pedum liberatus a Thadæo fidem Christianam suscipit, 144.

Augustus Apollinem Pythium de successore constituit, 85. Aram primogeniti Dei in Capitolio constituit, *ibid.* Mors ejus, *ibid.* Ejus super occiso Herodis patris filio dictum notandum, 79.

Aulicorum insolentiam mire rohibuit Licinius, 515. Item et Constantinus, 667.

Aurellanus de contumacia Samosatani sanctissime constituit, 423. Ad persequendos Christianos quomodo investigatur, *ibid.* Inhibetur divinitus, et quomodo, 325. Ejus imperium et interitus, 430.

Aurum purissimum ubi nascatur, 726.

Auxentius qualis, et de ejus confessione apud Licinium, 510, 511. Martyrium insigne, 458.

Auxumite populi Æthiopes ubi siti, 720, 721.

Azadanes diaconus, martyr, 615.

Azades, apud Saporem maxime gratus, martyri certamen pertulit, 614.

B

Babylas exercitatus cæditur a Numeriano imperatore, et cur, 431. Babylæ duo martyres, 576.

Bacchides crudelitatis et impietatis Antiochi administrer, 56.

Bacchi martyr, 458.

Bacchylus episcopus Corinthi, 513.

Baptismus hæreticus, 285. Illegitimus Novati, 591. A Novato sublatus, 400. Apostolis a quo, et quando collatus, 134. Baptismus Constantini Magni, quæ præcesserint, et exceperint, 490, 491. Quam multum eum susceperint, baptizato Constantino, 491. Cum Samaria suscipitur etiam a Simone Mago, sed simulate, 141. De baptisate quæstio a Dionysio Alexandrino resoluta, 397, 398.

Baptizatus fidelis quidam, perperam, ut ipse putabat, a Dionysio ut rebaptizaretur, petunt: et quid super hoc Dionysius, 400.

Barba Domini Jesu qualis, 125.

Barbari quando et quomodo Christianismum complexi, 605, 604.

Barbasymes episcopus martyr, 616.

Barcabbas et Barcos prophetæ per Basilidem incluti, sed nunquam extiterunt, 285.

Barclachebas Judæorum dux, vir sanguinarius, et prædator; et quam in Christianis crudelis, 257.

Bardesanis Syri scripta, 297.

Bardesanes apud Osroenos clarus, in hæresim sui nominis lapsus est, 192.

Barnabæ et Pauli in Antiochiam profectus et prædicationis eorum efficacia, 142. Ejus suasu amittitur Paulus, 140. Ejusdem epistola, 217.

Barsabas Justus cognominatus venenum sine nocimento hausit, 252.

Bartholomæi apost. res gestæ et martyr, 200.

Basileus Amasenus episcopus, sub Licinio capitale subiit supplicium; et cur, 511.

Basilides ab Origene eductus, martyr, 351.

Basilides carnifex Potamiænæ miserus, 351. Fuit Christianus et martyr, 352.

Basilides, ejus hæresis, et quis eum confuterit, 265, 264, 428.

Basilius Ancyranus, Marcello reducto, pellitur. et eodem defecto reducur; et quomodo, 757, 745. Ejusdem cum Photino concertatio, 755. Cur abrogatus et episcopatus, 697.

Basilus, qui et Basilas, quare et a quibus exactoratus, 794, 796.

Basilus Magnus quid de Dionysio Alexandrino scribat, 418, 419. Ejus paterni patentes persecutionem Maximil fugientes in desertis montibus habitaverunt, 462.

Basilus Cilix, et de ejus historia, 35.

Bellum adversus Christianismum renovat diabolus per Arium, 556, 557. Atrox et irreconciliabile citra clarigationem adversus Christianos ab imperatoribus motum, 462. Civile, Constante interempto, 744. Ecclesiae quantum intulerit Macedonii reductio, 748, 749. Inter tyrannos Maximinum et Maxentium, 471. Irreconciliabili odio motum a Maximino adversus Constantinum, et quare, 495. Licinii adversus Constantinum, 509, 512. Byzantiis à Constantino illatum, 517. Maximino ab Armeniis illatum pro Christiana fide et religione, 480.

Bellum Judaicum. *Vide* Judæus.

Benedictio mystica an ad sanctificationem inutilis, 396.

Beneficentia Domini in sermonibus et factis omnibus spectata, 93.

Benedicta Christianorum ad invicem, 292.

Beryllus Bostrensis Arabs, scriptor Ecclesiasticus, 563. Error, 571. Resipiscentia ejusdem per Origenem, *ibid.*

Bessa Hoplomachi martyrium, 381.

Bestiæ corpora martyrum non ausæ attingere, 418.

Biblia sacra Ptolemæo secundo procurante in linguam Græcam translata, 137.

Bibliadis insigne martyrium, 507.

Bibliotheca Ptolemæi Lagi, 501. Hierosolymitana, 563, 565.

Blanditiæ sive Blandinæ admiranda in tormentis patientia, 506. Religata ad stipitem atque in crucis modum distenta, 309. Frustra bestiis objecta denuo in carcerem conjicitur, *ibid.* Singulare inter feminas martyres fortitudinis exemplum, et extremus ejus martyrii actus, 510.

Blasphemiam in Christum, et fideles suos, proferentes quomodo multati, 491. Blasphemia Aetii et Eudoxii, 765, 766.

Blastus hæreticus et cur, 515. Expugnatur ab Irenæo, 516. Rei ecclesiasticæ hostis judicatus; et de epistola Irenæi ad ipsum, 528, 529.

Bocchoris episcopus martyr, 616.

Bos ad sacrificandum adductus in templum agnum, omnibus spectantibus, edit, 228.

Britannio imperator a Constantio renuntlatus in tyrannidem erumpit, 744. Quomodo devictus a Constantio, 750, 756.

Buddas Manetis præceptor, et de ejus hæresi, 428.

Byzantium oppidum cur sic appellatum, 517. Ejus primi episcopi qui fuerunt, 540, 541.

Byzantium et Constantini magni conflictus, 517, 518, 534.

C

Cæcitate affliguntur Dionysium Alexandrinum præhensuri, 378.

Cædem infantium crudelissimam facit Herodes, et cur, 78.

Cælibatus fratribus non imponendus tanquam necessarius, 293.

Cæsar Hyrcanum civitate Romana donavit, 60. Herodi diademam imposuit, 62.

Cæremonia Mosaicæ, et rectum de iis iudicium, 52, 53. Veterum in baptismo, 277.

Cæsaries Christi qualis, 125.

Caiphas et de ejus pontificio, 105, 206. Christum Dominum implium atque blasphemum vocat, dignumque morte præjudicat, 107. Quid apud eum Domino acto factum, *ibid.*

Caius episcopus Hierosolymitanus, 514. Item et Caius alter, *ibid.*

Caius scriptor ecclesiasticus, 298, 299. Temerarius et audax, 355. Caius Cæsar Judæus infestus, 148. Imaginem suam in templo Hierosolymitano statuit, 148, 149. Quanto furore correptus, et ubi occisus, 151. Ut Tiberio successerit, et quid de Caio memorent Philon et Josephus, 147, 148.

Calamitas universæ Judææ sub Nerone, 225, 226. Calamitates Judæorum, 148, 149.

Calligula mores, 149.

Callinicus Melitianus antistes, Athanasii accusator, 647.

Callistus episcop. Rom. Zephyrini successor, 514.

Calumniator Christi, dignam sibi pœnam, et quomodo, 477.

Camelopardalis descriptio, 725.

Cancellarii, olim Ducenarii, 426.

Candaces dynasta reginæ Æthiopum primitivæ credentium ex gentibus, 141.

Candidus ecclesiasticus scriptor, et de ejus scriptis, 535, 556.

Canis pro foribus Simonis Magi Romæ excubans, Petri adventum ei nuntiat, 178.

Canum cædes tempore pestis, 481.

Canonici sacri Nicænæ synodi, 571.

Canonici libri Veteris Testamenti secundum Origenem, 564.

Cantores Ecclesiae modulorum formulas unde mutuati, 713.

Capilli capitis Domini, 125.

Capito episcopus Hierosolymitanus, 514.

Captiva Christiana, pudica et casta, Iberes ad Christi fidem adduxit; et quomodo, 604, 605, 606, 607.

Captivi duo adolescentes Indos ad Christi fidem converterunt, et quomodo, 607, 608, 609.

Captivitas Judæorum Babylonica, 54.

Captura Domini, 107. Captura Phryges hæresis, 119.

Carius imperator, cæsus a populo, et cur, 450, 451. Ejus imperium et obitus, *ibid.*

Carnem nostram sursum sedere et adorari ab angelis, magnum et admirabile, 120.

Carpones, Aarii sectator, 559.

Carpocrates impurissimus hæresiarcha, Gnosticorum auctor, 284.

Carpius Pergami episc. martyrio perfunctus, 276.

Caryophyllum ubi reperitur, 725.

Cassianus Marci successor in episcopatu Hierosolymitano, 514.

Cassius Syriæ prætor, 65.

Castitatis testimonia quædam egregia, 455, 456.

Castor Agrippa contra Basilidein hæresiarcham scripsit, 285.

Castratio Leontii Antioch. et de ejus causa, 746.

Cataphryges, seu secundum Phryges hæresis, 319.

Cathari qui, et de eorum duce Novato, 391, 394.

Cecilianus episcopus Carthaginis; et de constitutione Constantini ad ipsum data, 506. De rebus multis accusatur, 507.

Celadion Marci successor, 258.

Celtæ relig. Christianam quando susceperint, 605.

Census Cæsaris, Cyrenio præside, 68. Apud Israelitas fiebat vel natura, vel lege, 70.

Centuriones dicti qui vitem consequerentur, 404.

Cerdon hæresiarcha, et que ejus hæresis, 284, 285.

Cerinthus et de ejus hæresi, 213. Cerinthianæ hæresis auctor, 415. Dogma, *ibid.*

Chæremion Nili urbis episcopus, 582.

Chaldæorum sive Babyloniorum imperium, 81.

Charismata Dei non vendenda, 500.

Charitas perfecta timorem eiecit, 456. Charitas divina et perfecta quomodo acquiratur, 95, 96.

Chiliastrarum origo, 245, 255.

Chibonæ martyrium, 438.

Chosroes Persarum rex, 55.

Chrestus episcopus Syracusanus, et de litteris Constantini ad ipsum de conventu cogendo pro dissidio præbiterorum, 507, 508.

Chrestus Nicænæ episcopus pro Theoguide deposito et proscripto, 570. Ejecit, 655.

Chrisma Judæorum sublatum, 68.

Christianismus ab ipsis conditi mundi principiis, 43. Christianismi augmentum, 345. Summa, 151. Ad læcum et ludibrium ab Ariano expositus, 554. Tyrannus Deo invisus de medio sublatis reflorescit in Oriente, 501.

Male audivit propter insolentiam Samsateni, 421, 425. Imperante Constantino, quomodo fuerit ubique terrarum propagatus, 602, 605. Christianismi quam studiosi fuerint filii Constantini Magni, 728. Sub Constantino incrementum, 515 *seqq.*

Christianus quidam vir magnis honoribus functus Nicomedie edictum imperiale contra Christianos editum dispersit; et quam gravi supplicio affectus, 445. Christiani *θεραπευται* dicti, 457. Christiani etiam ab Adamo, 52. Christiani primum in Antiochia nominati, 142. Pro atheis habiti, 275. Prophetici dicti, 521. Christum suum non verbis et professione tantum, sed vitæ quoque discrimine colunt, 51. Eorum professio vetustissima, *ibid.* Nomen ipsum, *Christiani*, novum videre potest: re nihil prius aut antiquius, 51, 52. Pelluntur ex omni Italia Claudii edicto, 172. Eorum humanitas, grassante pestilentia, 481. Christianorum justificatio an eadem que olim Abraham ante circumcisionem et legem acceptam fuit, 55. Dignitatibus spoliantur a Diocletano, 415. Co-

rumdem varta supplicia, 444, 445 *seqq.* Christianorum veterum liberalis eleemosyna largiitio, 292. Bestiis obiecti, 447. Eis non nocent, *ibid.* De rescripto Cæsaris Adriani, ne in ipsos indicta causa sæviretur, 261. Decem martyrio renuntiavit, 305. Eorum numerum alii suppleverunt, *ibid.*

Christiani Alexandrii in summo Inclu ferias Paschales peragunt, 411. Christiani infidelium bellis et pestibus implicati, *ibid.* In pestilentia officiosissimi, 412. Christianorum sub tyrannio inopinata libertas, et gaudium, 475. Christianis monachis solitariae vitæ leges ubi, et a quo primum datæ, 157. Christianos appellare ex suo nomine soli Christo contigit, 49. Christianis Thyestes cæna et Oedipi concubitus obiecti per tormenta servorum infidelium, 395. Sub Galieno pace potiti, 495. Christianorum Deum, verum Deum esse quadragies populus Romanus exclamavit, 492. Christianorum res bellissime sub Constante habuerunt, 466. Christianorum persecutio prohibita rescripto Antonini Pii, mediatore divo Justino, 262. Res eorum ut aucte a Constantino, 534, 535, 536. Et quæ antea pulchre steterant, quomodo intestina dissensione atque contentione a divina visitatione excederint, 441. Quietæ et tranquillæ, quando et quandiu, 461, 462. Doctrina per magiam tractata, 242. Christianorum legio sub Marco Antonino in Marcomannis in summa aqûe difficultate precibus a Deo puviam impetravit, 298. Christianorum multi, supplicii fracti, a Christo defecere, 379. Christianorum accusatoribus pœna capitis et terrore ab Antonino imperatore constituta, 298, 299. Eorumdem persecutio sub Licinio, 510. Christianos occidit Trajanus, 255.

Christophorus martyr sub Decio, 577.

Christus unus est, ubique et in omnibus, 11. Tanto omnibus aliis Christis superior existit, quanto res umbris, 49, 50. Christus Servator noster naturaliter, reliqui Christi imaginarie et symbolice; ille divino Spiritu, hi factitio uncti oleo, 50. Christus ex omnibus unus per omnem orbem a Barbaris simul et Græcis nominatus, 51. Olim paucissimis, plurimis nunc cognitus, 45. Veteribus sanctis quomodo apparuerit, 45, 46. Ab Abrahamo visus, respondit Isaac, collocatus cum Jacob, cum Moysæ, et aliis prophetis; et quomodo, 52. Quando, ubi, et quomodo natus, 68, 69, 73, 76. Eo nato impletæ Danielis hebdomadæ, 68. Christus minimus, in regno cœlorum Joanne major, 88. A Joanne baptizatur, 88. Super eum descendit Spiritus; testimonium ei cœlitus datum, *ibid.* Christi genealogia elucidata ab Juliano Africano historico, 70, 71, 72. Christi fratres et participes quomodo esse possimus, 96. Christus deportatur in templum Hierosolymis, 74. Excipitur triumphali pompa et acclamatione, *ibid.* Cauponantes et templo eiecit, *ibid.* Hierosolymis egreditur, 105. Eo revertitur, *ibid.* Christum communem natura fuisse, in eoque periode atque in propheta Filium Dei inhabitasse, et rursus ab eo discessisse, Paulus Samosatenus censebat, 420. Ab Abraxa in phantasmate carnis missum esse blateravit Basilides, 425. In Christo sicut voluntas, ita et operatio humana simul et divina, 103. Cruciatu, 106, 107, 108. Christum se Manes et Paracletum appellavit, 429. De Christi potestate, locus Augustini, 119. Ejus doctrinæ non omnes statim capaces, 45. Christus in sepulcro cur triduum jacuerit, conjecturæ dux, 122. Cur quadragesimo post Resurrectionem die in cœlum assumptus, *ibid.* Proprie Deitatem, et humanitatem perfectus, 116. Ejus mors et sepultura quam illustres, 111. Christus die tertia non cum corpore tantum, sed cum immortalis et divino corpore resurrexit, 113. Verus agnus Paschatis nostri, 104. Quibus se redivivum exhibuerit, 111, 114. Ut postremo in Galilæa visus sit; et cum in montem Olivarum consedisset, receptus in cœlum, ad dextram Patris consederit, 120, 121. Matri suæ per omnia persimilis, 125. Post resurrectionem quoties et quibus ex discipulis se exhibuerit, 116, 117, 118. Ejus doctrina et vita ex præscripto Evangelii Christiana, cum ipso hominum genere existit, et antiquitus in sanctis et Deo dilectis hominibus efflicax fuit, 51, 52. Christum pati oportuit, 117. Ei morienti præto sunt Mater et Joannes amatus, 109. Cum discipulis vescebat pisce asso et melle, et potum degustat, et cur, 118. Item cum Petro, Thoma, et Nathanaele in mari Tiberiadis post capturam piscium, 119. Christi quoad animam, descensus ad Inferos, 109. Quando et quomodo eos qui apud inferos vinciti fuerant, solverit atque liberaverit, 109, 110. Una cum discipulis in agrum Gethsemani oraturus egreditur, 105. Christi duplex imago, una non pieta Alvaro data, pieta vero altera ad regem Persarum missa, 113. Pacem solis Christianis, grassante pestilentia Alexandriæ, concessit, 411. Mysterium duplex in ejus duplici nativitate consi-

deratur, 43. Christi amicus, is amicus Constantini promulgatur, 492. Christus ex ejus edicto blasphemandus, 378. Ejus religionis alijantes victi tormentis sub Decio, 379. Assistit Paulo, 180. Verba quibus Hierosolymis exitum prædixit, 235, 236. Ejus formæ descriptio, 125. Christi Domini persecutores multa gravia passi, 150.

Chrysantus Episcopus, etiam corpore translatus, manu propria decretis synodi Nicenæ subscriptus, 580.

Chrysogora, Dionysii Corinthii soror fidissima, 295.

Cibi, et contra eorum delectum, 312. Cibum discipulis ut præberet Christus, 119.

Cidaris Persarum regum insigne, 53.

Cineres martyrum in Rhodanum conjecti, 311. Ut spes resurrectionis præcederetur, *ibid.*

Civitas integra Phrygiæ cum incolis propter Christianismum igni exusta, 452.

Circumcisio Domini in Bethleem in domo Josephi, 75. Circumcisio et aliæ ceremoniæ non admodum curæ fuerunt antiquis patriarchis et aliis piis hominibus, et cur, 52, 53.

Clades quantæ persecutionem Maxentii et Maximini sunt subsecutæ, 471. Clades confertim cumulatæ, Maximinum ævientem cõhibere, et quales fuerint, 480, 481.

Claudius Lysias Paulum ad Felicem præsidem Cæsaream mittit, 183.

Claudius Imperator, 422. Claudius Cæii successor, 151. Ejus imperium, 450, 451.

Clavi Christi quidam ab Helena inventi, missique ad filium suum imperatorem Constantinum Magnum, 594.

Clemens ut Petri sectator, 191, 192. Martyrium et de libris ejus, 247, 248. Clemens Ancyranus viginti octo annis martyrii cursum pro Christo absolvit, in quo quosconque martyres longe superavit, 457. Clementis epistola ad Corinthios dissidentes, 303.

Clemens Alexandrinus *στωπάτης* seu Contextor cognominatus; ejus opera, et quæ de divinis Scripturis dixerit, 531, 532. Laudatur ab Alexandro episcopo, 536. Ejusdem Alexandrii de Joanne evangelista testimonium, 240, 241.

Cleobius hæreticus a quo Cleobiani, 290.

Cleopatra pelit Ptolemæum filium, 58.

Cleophas. Vide Simeon.

Clericorum immunitas, imperante Constantino, 505, 516.

Cœna mystica ubi parata, 104.

Cœnobium primæ Ecclesiæ, 132.

Cognati Servatoris nostri secundum carnem videntur a Domitiano, et dimittuntur, 259.

Cognitio rerum, varietate sili et elocutionis, tam etiam librorum multitudine, difficilis efficitur, 57.

Collucianistæ nomen Ariani sibi arrogarunt, 551, 552.

Collum Domini quale, 125.

Colluthi hæresis statim disparuit, 542, 516.

Columba super Christum consideus, 575. Columbarum pulli quid signent, 74.

Cometarum et aliarum talium stellarum ortus et origo, 75.

Commentarii conficti et falsi adversus Christum, 477.

Commodi successoris Antonini imperium, 314.

Concillii apostolici Hierosolymitani decretum, 165.

Concilia Romæ et Carthagine propter hæresim Novati coacta, 394. Concilia septem catholica, 15. Vide *Conventus, Synodus.*

Concordiam suadet imperator in oratione ad episcopos, 566, 567.

Concubitus impudicos et illicitos Constantinus Magnus, primus inhiuit, 515.

Confessio Christiana, 447.

Confirmatio nostra unde corpisse videatur, 532.

Confusio et turba per totum orbem propter Arium, 534.

Conjugium, secundum Magnætam a dæmone, 428.

Consecratio templi Hierosolymitani, 655.

Constans ad Varachum legatus mittitur, et quomodo Constantinum ex Helena suscepit, 463, 464, 529, 530. Quomodo Maximiani gener, repudiata prima uxore, et ite ejus liberis, 462, 463, 530. Constantis male habentis ad seuatum et filium Constantinum oratio, 465. Ejus imperium, tutissimum Christianæ pietatis portus, 466. Ejusdem natura, et obitus, *ibid.* Ejus dictum de opibus publicis, 531. Quæ Constantio fratri scripsit de Athanasii et Pauli exauctoratione, 689. Missos ab Orientibus episcopos re infecta dimisit, 690. Constans et Constantinus quanto in Christianismum fuerint studio, et de eorum opinionibus; et ut Constantius alicuiusmodi transversum actus fuerit, et de dissidio super consubstantiali et similibus substantiali, 728, 729, 730. Constantis ad Constantinum

litteræ laconice scriptæ, de revocando Athanasio, 751. Per insidias interimitur a Magnentio, 744.

Constantia Licinio nupsit, 462.

Constantia morbo oppressa visitur a fratre; eique commendat presbyterum (Arianum sed occultum) qui revocandi Arium dedit occasionem imperatori; et quomodo, 645.

Constantia urbs cur sic appellata, 600.

Constantina civitas cur sic dicta, 603.

Constantinopolis civitas, 24. Ejus constructio, 518, 519. De his quæ intra ipsam exstructa fuerint, 519, 520.

De trajectus structuris, 520, 521, 522. Plura de his omnibus, 534, 535, 536. Dei Genitrici dedicata, 587.

Constantinopoli quid actum, soluto Seleuciæ concilio, 790, 791.

Constantinus episcopus, 511.

Constantini Magni ortus, educatio, et institutio, 463, 464, 529, 530, 531. Ejus memoria veluti spiritus quidam, 20. Ejusdem elogium, *ibid.* In Galliis et Britannia cum imperio fuit, 465. Quomodo divinitus paternum adeptus sit imperium, et qualis fuerit, 465, 466, 529, 530, 531.

De Maxentio, qui Romæ tyrannidem exercebat, quomodo triumphavit; et de signo crucis quod ei apparuit, 482, 483, 484. Roma recepta quomodo grata Deo facinora fecerit, 485. Ejusdem post baptismum constitutiones, 491, 492. Ejusdem cum Maximiano conflictus, et de eis qui signum Crucis in exercitu tulerunt vexilliferis, 493, 496.

Constantinum Nicomediam ab Arianis baptismum esse asserentes, et quod propter filii Crispi cædem Christianismum assumpserit, refutantur, 492, 493, 494. Vicem Licinii miseratur, et quomodo eum expugnavit, 512. Licinio victo, totius Orientis simul et Occidentis imperator, tranquilla pace replet imperium; quas leges et constitutiones tulerit; et quæ demum benigne Christianæ religioni fecerit, 513, 514, 515, 516. Ejus observantia erga professionem fidei nostræ testimonia, 513, 514, 515, 516.

Quomodo Byzantio capto Byzantios occidione occiderit, 517. Constantinus quandiu solus imperavit, 523. Quid de eo scriptum ab Egnat., *ibid.* Amissa parte copiarum in prælio adversus Byzantios, languidas et mæstus inopia consilii, cælum suspiciens videt scripturam stellarum ordine atque distinctione conformatam, et de illius significatione, 517. Vincit, urbemque capit, 518. Quomodo cognominem sibi urbem, Constantinopolim scilicet, magnifice construendam curaverit, 518, 519, 534, 535, 536.

Ejusdem pietas, 519, 535. Aequalis apostolis, et rerum a nativitate ejus usque ad imperii initium, brevis commemoratio, 529, 530, 531. Quomodo tyrannos vicerit, et Christianam religionem amplexus sit, 531, 532, 533.

Ejusdem pietas, virtus, ac constitutiones, 535, 536. *Vide* Constitutio, Decretum. Gravissima ægritudine occupatur, et de iis qui diversis et locis ad curandum eum venerunt, 489. Eidem apparet Petrus et Paulus, 490. Sanatur, et quomodo, 491. Alio morbo correptus, quomodo liberatus, 532. Audita Arii cum Alexandro contentione misit Hosium Hispanum in Orientem, ad concordiam inter dissidentes conciliandam, 535. Decantatissimum illam primam sanctam Nicææ synodum cogendam statuit, 539. Ut ipsam ingressus sit, et ad sacrum episcoporum ordinem egerit, 561, 565, 566, 567. Omnes ubique Ecclesias de actis in concilio Nicæno adversus Arianos, litteris admonuit, 583, 584. Benedictionis causa, Constantinopolim synodo translata, quomodo publicum ei præbuerit epulum; et muneribus omnes honoris gratia prosecutus, idomum quemque dimiserit, 587, 588. Quid Macario Hierosolymitano episcopo, de vivitico Christi sepulcro scripserit, 591, 592. Quæ templa Hierosolymis ædificaverit, 595, 596, 597, 598. Quæ Saporis regi Persarum pro Christianis scripserit, 617, 618. Quomodo adductus ad revocandum Arium, 643, 644. Ejusdem ægritudo, baptismus, testamentum, et obitus, 664. Sepultura, mores, statura, et forma corporis, 663, 664, 667.

Constantini Junioris cædes, 676.

Constantini Constantis filius; et de ejus filiis, 462. Circumventus ab Arianis contra Athanasium, Sardicæ decreta improbat et abolet; et quæ mala, reductis Arianis postmodum subsecuta, 745, 746 et *seqq.* Quid contra Aetium et Eudoxium ad synodum Ancyranam scripserit, 766, 767. Quomodo ob rem synodo Ariminensi succensus, 778, 779. Macedonio graviter succensus, et quibus de causis, 783, 784. Occiso Hermogène duce, noxam remisit multitudini, Paulum eiecit, Macedonio succensus, et cur, 684. Quæ de perversione fidei, consilia ceperit, 759, 760. Ejus ad Athanasium reditum differentem litteræ, 731, 732. Ejusdem ad Alexandrinos pro eodem, 738, 739. Concilium Sirmii cœgit, et Photini dogma in disquisitionem adduxit; et quid ibi constitutum, 749, 750, 755. Ejus obitus, et quæ Gregorius Theologus,

de eo scripta reliquerit, 803, 806, 807, 808. Ejusdem imperium, 809.

Constitutio imperatorum Constantis et Constantii pro religione Christiana, 728. Constantini imperatoris adversus omnes hæreses, 661. Constantini Magni imperatoris, ut Christianis loca et res suæ restituantur, 502, 503, 504. Aliæ ejusdem Constantini imperatoris, quibus pecunias, dona et immunitatem Ecclesie concedit, 504, 505, 506.

Consubstantiale et similia substantiale; et de dissidio ex his vocibus nato, 729, 730, 750, 751, 754. Consubstantiale colentibus quanta mala intulerint Arianis, 781, 782. In consultationibus quorum consilia prævaleant, 34.

Contemplatio quomodo acquirenda, 93, 96. Contemplationi vacabant primi Christiani, 137, 158, 159.

Conteuto Alexandri et Arii etiam post literas imperatoris, irreconciliabiles, 559. Magna in concilio Seleuciæ, 783, 786, 787 *seqq.*

Continentiæ prætexti, seductæ multæ femina, 709. Conventus ecclesiastici sub imperatore lætiore, 13. *Vide* Synodus.

Cophini duodecim et septem sportæ, necnon reliquum panum, quibus Christus multitudinem pavit, in columnæ basi repositæ Constantinopoli a Constantino, 519, 520.

Cornelius centurio et alii cum ipso ut animum appicerent Christo, 142.

Cornelius episcopus Antiochenus, 258.

Corneilius episcopus Romanus Fabiani successor, 375, 376.

Cornelli scripta contra Novatum, 591.

Corona spinea coronatus Dominus, 108.

Corporis Christi statura, 123.

Corporum nostrorum perpetua internecio, ex Origene, 584.

Corruptionis mundanæ necnon regenerationis typus Lazarus, 122.

M. Crassi insolentia, et infelicitas, 63.

Creare verbum in Scriptura sacra quomodo usurpatum, 699, 700.

Crescens Cynicus calumniator et delator Justini philosophi martyris; et quid ipse Justinus de eodem scripserit, 267, 268. Quid item de eodem Crescentia commemoret Tatianus, *ibid.*

Crispus Corinthi cum uxore et liberis baptizatur, 172.

Crispi filiorum Constantini natu maximi obitus, 517. Crispus Constantini filius quomodo interfecit, 493, 494.

Crudelitas summa, 67, 81. Trajani, 253. Tyrannorum efferata, 432. Licinii quanta, 510, 511.

Cruce scissa et ligno adumbrata, 13. Crux sancta quantæ venerationi semper fuerit Constantinis; de tribus illis magnificis quas in magnis columnis Constantinopoli cum inscriptionibus collocavit, et mirifica de una earum historia, 600, 601. Crucis signum in sublimi loco statui jussit Constantinus, 485. Illud, invocato Deo paterno, videt Constantinus cum inscriptione, 482, 517, 532. Hierosolymis apparet de ejus figura, et his quæ postmodum acciderunt, 736, 737. Crucis signum in exercitu contra Maximinum præferri jussit Constantinus, 496. Et quid gerentibus acciderit, *ibid.* In armis militum, in omnibus suis et imaginibus insculpi, inscribere jussit, 515.

Crucis supplicium, Romanis ex lege frequens, ex judiciis sublatum a Constantino, 513.

Crucis lignum ut inventum ab Helena, et quid circa eam inventionem acta sint, 593, 594, 595. De saucta cruce, Sibyllæ dictum, 395.

Cultus verus, per Christum, 53.

Curiositas a divinis rebus ableganda, 44.

Cyprianus Carthagenensis magis artibus deditus, et dæmonis ope amore Justinæ virginis ambeus, ab ea de fide Christiana eductus, et magis renuntiat, et Christianismum complectitur, 377. Ejusdem et Justinæ martyrium, *ibid.* Carthagine conventus egit maximos propter hæresim Novati, 594. Ejusdem sententia de hæreticorum penitentium lavacro, 397.

Cyrenius Syriæ præsidens, et quid de eo scribat Josephus, 68, 69.

Cyrialianus episcopus, 511.

Cyriillus Antiochiæ episcopus, 432.

Cyrius Hierosolymitanus quibus de causis episcopatu sit motus, 797.

Cyrus Persæ ultimum Medorum regem bello oppressit.

D

Dæmonia solent conjecturaliter vera prædicere, 519.

Dæmonis consilio corpus Polycharpi combustum, 225.

Dæmonum restauratio ex Origene, 384.

Danicis hebdomades quomodo computentur, 68.

rumdem varia supplicia, 444, 445 *seqq.* Christianorum veterum liberalis eleemosynæ largitio, 292. Bestiis obiecti, 447. Eis non nocent, *ibid.* De rescripto Cæsaris Adriani, ne in ipsos indicta causa sæviretur, 261. Decem martyrii renuntiavit, 305. Eorum numerum alii suppleverunt, *ibid.*

Christiani Alexandrini in summo Inctu ferias Paschales peragunt, 411. Christiani infidelium bellis et pestibus implicati, *ibid.* In pestilentia officiosissimi, 412. Christianorum sub tyrannidis inopinata libertas, et gaudium, 475. Christianis monachis solitariae vitæ leges ubi, et a quo primum datæ, 157. Christianos appellare ex suo nomine soli Christo contigit, 49. Christianis Thyestis cæna et Oedippi concubitus obiecti per tormenta serorum infidelium, 395. Sub Galieno pace potiti, 495. Christianorum Deum, verum Deum esse quadragies populus Romanus exclamavit, 492. Christianorum res bellissime sub Constante habuerunt, 466. Christianorum persecutio prohibita rescripto Antonini Pii, mediatore divo Justino, 262. Res eorum ut auctæ a Constantino, 534, 535, 556. Et quæ antea pulchre steterant, quomodo intestina dissensione atque contentione a divina visitatione exciderint, 441. Quietæ et tranquillæ, quando et quandiu, 461, 462. Doctrina per magiam traducta, 242. Christianorum legio sub Marco Antonino in Marcomannis in summa aquæ difficultate precibus a Deo piviam impetravit, 298. Christianorum multi, supplicii fracti, a Christo defecere, 579. Christianorum accusatoribus poena capitis et terrior ab Antonino imperatore constituta, 298, 299. Eorundem persecutio sub Licinio, 510. Christianos occidit Trajanus, 235.

Christophorus martyr sub Decio, 577.

Christus unus est, ubique et in omnibus, 14. Tanto omnibus aliis Christis superior existit, quanto res umbris, 49, 50. Christus Servator noster naturaliter, reliqui Christi imaginariæ et symbolice; ille divino Spiritu, hi factio uncti oleo, 50. Christus ex omnibus unus per omnem orbem a Barbaris simul et Græcis nominatus, 51. Olim paucissimus, plurimus nunc cognitus, 45. Veteribus sanctis quomodo apparuerit, 45, 46. Ab Abrahamo visus, respondit Isaac, collocutus cum Jacob, cum Moyse, et aliis prophetis; et quomodo, 52. Quando, ubi, et quomodo natus, 68, 69, 73, 76. Eo nato impletæ Danielis hebdomadæ, 68. Christus minimus, in regno cælorum Joanne major, 88. A Joanne baptizatur, 86. Super eum descendit Spiritus; testimonium ei cælitus datum, *ibid.* Christi genealogia elucidata ab Juliano Africano historico, 70, 71, 72. Christi fratres et participes quomodo esse possimus, 96. Christus deportatur in templum Hierosolymis, 74. Excipitur triumphali pompa et acclamatione, *ibid.* Cauponantes e templo eiecit, *ibid.* Hierosolymis egreditur, 103. Eo revertitur, *ibid.* Christum communem naturam fuisse, in eoque perinde atque in propheta Filium Dei inhabitasse, et rursum ab eo discessisse, Paulus Samosatenus censebat, 420. Ab Abraxa in phantasmate carnis missum esse blateravit Basilides, 425. In Christo sicut voluntas, ita et operatio humana simul et divina, 105. Cruciatu, 106, 107, 108. Christum se Manes et Paraclatum appellavit, 429. De Christi potestate, locus Augustini, 119. Ejus doctrinæ non omnes statim capaces, 45. Christus in sepulcro cur triduum jacuerit, conjecturæ duæ, 122. Cur quadragesimo post Resurrectionem die in cælum assumptus, *ibid.* Propter Veritatem, et humanitatem perfectus, 116. Ejus mors et sepultura quam illustres, 111. Christus die tertia non cum corpore tantum, sed cum immortalis et divino corpore resurrexit, 115. Verus agnus Paschalis nostri, 104. Quibus se redivivum exhibuerit, 111, 114. Ut postremo in Galilæa visus sit; et cum in montem Olivarum consedisset, receptus in cælum, ad dextram Patris consederit, 120, 121. Matrî suæ per omnia persimilis, 125. Post Resurrectionem quoties et quibus ex discipulis se exhibuerit, 116, 117, 118. Ejus doctrina et vita ex præscripto Evangelii Christiana, cum ipso hominum genere existit, et antiquitus in sanctis et Deo dilectis hominibus efficacis fuit, 51, 52. Christum pati oportuit, 117. Ei morienti præsi sunt Mater et Joannes amatus, 109. Cum discipulis vescebat pisce asso et melle, et potum degustat, et cur, 118. Item cum Petro, Thoma, et Nathanaele in mari Tiberiadis post capturam piscium, 119. Christi quoad animam, descensus ad inferos, 109. Quando et quomodo eos qui apud inferos victi fuerant, solverit atque liberaverit, 109, 110. Una cum discipulis in agrum Gethsemani oraturus egreditur, 105. Christi duplex imago, una non picta Abgaro data, picta vero altera ad regem Persarum missa, 445. Pacem solis Christianis, grassante pestilentia Alexandria, concessit, 411. Mysterium duplex in ejus duplici nativitate consi-

deratur, 43. Christi amicus, is amicus Constantini promulgator, 492. Christus ex cuius edicto blasphematus, 378. Ejus religionis abjurantes victi tormentis sub Decio, 579. Assistit Paulo, 180. Verba quibus Hierosolymis exitum prædixit, 235, 236. Ejus formæ descriptio, 125. Christi Domini persecutores multa gravi passi, 150.

Chrysantus Episcopus, etiam corpore translatus, manū propria decretis synodi Nicænæ subscripsit, 580.

Chrysohora, Dionysii Corinthii soror fidissima, 295.

Cibi, et contra eorum delectum, 312. Cibum discipulis ut præbeat Christus, 119.

Cidaris Persarum regum insigne, 53.

Cineres martyrum in Rhodanum conjecti, 311. Ut spes resurrectionis præcederetur, *ibid.*

Civitas integra Phrygiæ cum iucolis propter Christianismum igni exusta, 452.

Circumcisio Domini in Bethleem in domo Josephi, 75. Circumcisio et altæ ceremoniæ non admodum curæ fuerunt antiquis patriarchis et aliis piis hominibus, et cur, 52, 53.

Clades quantæ persecutionem Maxentii et Maximini sunt subsecutæ, 471. Clades confertim cumulatæ, Maximinum sævientem cohibuere, et quales fuerint, 480, 481.

Claudius Lysias Paulum ad Felicem præsidem Cæsaream mittit, 185.

Claudius imperator, 422. Claudius Cæii successor, 151. Ejus imperium, 450, 451.

Clavi Christi quidam ab Helena inventi, misique ad filium suum imperatorem Constantinum Magnam, 591.

Clemens filii Petri sectator, 191, 192. Martyrium et de libris ejus, 247, 248. Clemens Ancyranus viginti octo annis martyrii cursum pro Christo absolvit, in quo quosconque martyres longe superavit, 457. Clementis epistola ad Corinthios dissidentes, 303.

Clemens Alexandrinus *στωματικός* seu Contextor cognominatus; ejus opera, et quæ de divinis Scripturis dixerit, 531, 552. Laudatur ab Alexandro episcopo, 556. Ejusdem Alexandrini de Joanne evangelista testimonium, 240, 241.

Cleobius hæreticus a quo Cleobiani, 290.

Cleopatra puelle Ptolemæum filium, 58.

Cleophas. Vide Simeon.

Clericorum immunitas, imperantē Constantino, 505, 516.

Cœna mystica ubi parata, 104.

Cœnobium primæ Ecclesiæ, 152.

Cognati Servatoris nostri secundum carnem videntur a Domitiano, et dimittuntur, 259.

Cognitio rerum, varietate sili et elocutionis, tam etiam librorum multitudine, difficilis efficitur, 57.

Collucianistæ nomen Ariani sibi arrogarunt, 551, 552.

Collum Domini quale, 125.

Colluthi hæresis statim disparuit, 542, 546.

Columba super Christo consueus, 575. Columbarum pulli quid signent, 74.

Cometarum et aliarum talium stellarum ortus et origo, 75.

Commentarii conficti et falsi adversus Christum, 477.

Commodi successoris Antonini imperium, 514.

Concilii apostolici Hierosolymitani decretum, 163.

Concilia Romæ et Carthagine propter hæresim Novati coacta, 591. Concilia septem catholica, 15. Vide *Conventus, Synodus.*

Concordiam suadet imperator in oratione ad episcopos, 566, 567.

Concubitus impudicos et illicitos Constantinus Magnus, primus inhibuit, 515.

Confessio Christiana, 447.

Confirmatio nostra unde crispise videatur, 532.

Confusio et turba per totum orbem propter Ariam, 534.

Conjugium, secundum Magnatem a dæmone, 428.

Consecratio templi Hierosolymitani, 635.

Constans ad Varachum legatus mittitur, et quomodo Constantinum ex Helena suscepit, 463, 464, 529, 530. Quomodo Maximiani gener, repudiata prima uxore, et de ejus liberis, 462, 463, 530. Constantis male habitus ad senatum et filium Constantinum oratio, 463. Ejus imperium, tutissimum Christianæ pietatis portus, 466. Ejus natura, et obitus, *ibid.* Ejus dictum de opibus publicis, 531. Quæ Constantio fratri scripserit de Athanasio et Pauli exactione, 689. Missos ab Orienta ibus episcopos re infecta dimisit, 690. Constans et Constantinus quanto in Christianismum fuerint studio, et de eorum opinionibus; et ut Constantius aliquantulum transversum actus fuerit, et de dissidio super consubstantiali et similibus substantiis, 728, 729, 730. Constantis ad Constantium

litteræ laconice scriptæ, de revocando Athanasio, 751. Per insidias interimitur a Magnentio, 744.

Constantia Licinio nupsit, 462.

Constantia morbo oppressa visitur a fratre; eique commendat presbyterum (Arianum sed occultum) qui revocandi Arium dedit occasionem imperatori; et quomodo, 645.

Constantia urbs cur sic appellata, 600.

Constantina civitas cur sic dicta, 603.

Constantinopolis civitas, 24. Ejus constructio, 518, 519. De his quæ intra ipsam exstructa fuerint, 519, 520. De trajectis structuris, 520, 521, 522. Plura de his omnibus, 534, 535, 536. Dei Genitrici dedicata, 587.

Constantinopoli quid actum, soluto Seleuciæ concilio, 790, 791.

Constantinus episcopus, 511.

Constantini Magni ortus, educatio, et institutio, 467, 464, 529, 530, 531. Ejus memoria veluti spiritus quidam, 20. Ejusdem elogium, *ibid.* In Gallias et Britannia cum imperio fuit, 463. Quomodo divinitus paternum adeptus sit imperium, et qualis fuerit, 465, 466, 529, 530, 531. De Maxentio, qui Romæ tyrannidem exercebat, quomodo triumphavit; et de signo crucis quod ei apparuit, 482, 483, 484. Roma recepta quomodo grata Deo facinora fecerit, 483. Ejusdem post baptismum constitutiones, 491, 492. Ejusdem cum Maximino conflictus, et de eis qui signum Crucis in exercitu tulerunt vexilliferis, 493, 496. Constantinum Nicomediæ ab Arianis baptismum esse asserentes, et quod propter filii Crispi cadem Christianismum assumpserit, refutantur, 492, 493, 494. Vicem Licinii miserat, et quomodo eum expugnavit, 512. Licinio victo, totius Orientis simul et Occidentis imperator, tranquilla pace replet imperium; quas leges et constitutiones tulerit; et quæ demum benigne Christianæ religioni fecerit, 513, 514, 515, 516. Ejus observantia erga professionem fidei nostræ testimonia, 513, 514, 515, 516. Quomodo Byzantio capto Byzantios occidione occiderit, 517. Constantinus quandiu solus imperavit, 523. Quid de eo scriptum ab Egnat., *ibid.* Amissa parte copiarum in prælio adversus Byzantios, languidas et mæstus inopia consilii, cælum suspiciens videt scripturam stellarum ordine atque distinctione conformatam, et de illius significatione, 517. Vincit, urbemque capit, 518. Quomodo cognominem sibi urbem, Constantinopolim scilicet, magnifice construendam curaverit, 518, 519, 534, 535, 536. Ejusdem pietas, 519, 535. Aequalis apostolis, et rerum a nativitate ejus usque ad imperii initium, brevis commemoratio, 523, 530, 531. Quomodo tyrannos vicerit, et Christianam religionem amplexus sit, 531, 532, 533. Eiusdem pietas, virtus, ac constitutiones, 533, 536. *Vide* Constitutio, Decretum. Gravissima ægritudine occupatur, et de iis qui diversis et locis ad curandum eum venerunt, 489. Eidem apparent Petrus et Paulus, 490. Sanatur, et quomodo, 491. Alio morbo correptus, quomodo liberatus, 532. Audita Arii cum Alexandro contentione misit Hosium Hispanum in Orientem, ad concordiam inter dissidentes conciliandam, 825. Decantatissimum illam primam sanctam Nicæam synodum cogendam statuit, 559. Ut ipsam ingressus sit, et ad sacrum episcoporum ordinem egerit, 564, 565, 566, 567. Omnes ubique Ecclesias de actis in concilio Nicæno adversus Arianos, litteris admonuit, 583, 584. Benedictionis causa, Constantinopolim synodo translata, quomodo publicum ei præbuerit epulum: et muneribus omnes honoris gratia prosecutus, idomum quemque dimiserit, 587, 588. Quid Macario Hierosolymitano episcopo, de vivifico Christi sepulcro scripserit, 591, 592. Quæ templa Hierosolymis ædificaverit, 595, 596, 597, 598. Quæ Saporis regi Persarum pro Christianis scripserit, 617, 618. Quomodo adductus ad revocandum Arium, 643, 644. Ejusdem ægritudo, baptismus, testamentum, et obitus, 661. Sepultura, mores, statura, et forma corporis, 663, 666, 667.

Constantini Junioris cædes, 676.

Constantius Constantis filius; et de ejus filiis, 462. Circumventus ab Arianis contra Athanasium, Sardiæ decreta improbat et abolet; et quæ mala, reductis Arianis postmodum subsequuta, 743, 746 et *seqq.* Quid contra Aetium et Eudoxium ad synodum Ancyranam scripserit, 766, 767. Quam ob rem synodo Ariminensi successerit, 778, 779. Macedonio graviter successerit, et quibus de causis, 783, 784. Occiso Hermogène duce, noxam renittit multitudini, Paulum eiecit, Macedonio successerit, et cur, 684. Quæ de perversione fidei, consilia cepit, 759, 760. Ejus ad Athanasium reditum differentem litteræ, 751, 752. Ejusdem ad Alexandrinos pro eodem, 738, 739. Concilium Sirmii coegit, et Photini dogma in disquisitionem adduxit; et quid ibi constitutum, 749, 750, 753. Ejus obitus, et quæ Gregorius Theologus,

de eo scripta reliquerit, 803, 806, 807, 808. Ejusdem imperium, 869.

Constitutio imperatorum Constantis et Constantii pro religione Christiana, 728. Constantini imperatoris adversus omnes hæreses, 661. Constantini Magni imperatoris, ut Christianis loca et res suæ restituantur, 502, 503, 504. Aliæ ejusdem Constantini imperatoris, quibus pecunias, dona et immunitatem Ecclesis concessit, 504, 505, 506.

Consubstantiale et similisubstantiale; et de dissidio ex his vocibus nato, 729, 730, 750, 751, 754. Consubstantialitatem colentibus quanta mala intulerint Arianis, 781, 782. In consultationibus quorum consilia prævaleant, 34.

Contemplatio quomodo acquirenda, 93, 96. Contemplationi vacabant primi Christiani, 157, 158, 159.

Contestio Alexandri et Arii etiam post litteras imperatoris, irrecconciliabilis, 559. Magna in concilio Seleuciæ, 785, 786, 787 *seqq.*

Continentiæ prætextu, seductæ multæ feminae, 709.

Conventus ecclesiastici sub imperatore lætiores, 15. *Vide* Synodus.

Coptini duodecim et septem sportæ, necnon reliquorum panum, quibus Christus multitudinem pavit, in columnæ basi repositæ Constantinopoli a Constantino, 519, 520.

Cornelius centurio et alii cum ipso ut animum apprehenderint Christo, 142.

Cornelius episcopus Antiochenus, 258.

Cornelius episcopus Romanus Fabiani successor, 375, 376.

Cornelli scripta contra Novatum, 594.

Corona spinea coronatus Dominus, 108.

Corporis Christi statura, 425.

Corporum nostrorum perpetua interfectio, ex Origene, 584.

Corruptionis mundanæ necnon regenerationis typus Lazarus, 122.

M. Crassi insolentia, et infelicitas, 62.

Creare verbum in Scriptura sacra quomodo usurpatum, 699, 700.

Crescens Cynicus calumniator et delator Justini philosophi martyris; et quid ipse Justinus de eodem scripserit, 267, 268. Quid item de eodem Crescentia commemoret Tatianus, *ibid.*

Crispus Corinthi cum uxore et liberis baptizatur, 172.

Crispi filiorum Constantini nato maximi obitus, 517. Crispus Constantini filius quomodo interfectus, 493, 494.

Crudelitas summa, 67, 81. Trajani, 255. Tyrannorum effrata, 432. Licinii quanta, 510, 511.

Cruz scæsa et ligno admirata, 13. Cruz sancta quantæ venerationi semper fuerit Constantino; de tribus illis magnificis quas in magnis columnis Constantinopoli cum inscriptionibus collocavit, et mirifica de una earum historia, 600, 601. Cruzis signum in sublimi loco statui jussit Constantinus, 485. Illud, invocato Deo paterno, videt Constantinus cum inscriptione, 482, 517, 532. Hierosolymis apparsens de ejus figura, et his quæ postmodum acciderunt, 736, 757. Cruzis signum in exercitu contra Maximinum præferri jussit Constantinus, 496. Et quid gerentibus acciderit, *ibid.* In armis militum, in munitis suis et imaginibus insculpit, inscribique jussit, 515.

Cruzis supplicium, Romanis ex lege frequens, ex iudiciis sublatum a Constantino, 515.

Cruzis lignum ut inventum ab Helena, et quid circa eam inventionem acta sint, 593, 594, 595. De sancta cruce, Sibyllæ dictum, 595.

Cultus verus, per Christum, 53.

Curiositas a divinis rebus ableganda, 44.

Cyprianus Carthaginensis magicis artibus deditus, et dæmonis ope amorem Justinæ virginis ambiens, ab ea de fide Christiana edoctus, et magiæ renuntiat, et Christianismum complectitur, 377. Ejusdem et Justinæ martyrium, *ibid.* Carthagine conventus egit maximos propter hæresim Novati, 594. Ejusdem sententia de hæreticorum penitentium lavacro, 597.

Cyrenius Syriæ præsidens, et quid de eo scribat Josephus, 68, 69.

Cyrialianus episcopus, 511.

Cyriillus Antiochus episcopus, 432.

Cyrius Hierosolymitanus quibus de causis episcopatus sit motus, 797.

Cyrus Persæ ultimum Medorum regem bello oppressit.

D

Dæmonia solent conjecturaliter vera prædicere, 319.

Dæmonis consilio corpus Polybarpi combustum, 235.

Dæmonum restauratio ex Origene, 384.

Danielis hebdomades quomodo computentur, 68.

Darius Arsami Mius, 51. Vel **Arsanii** secundum alios, 62. **Dausas** episcopus martyr, 616. **David** successit **Santi**, 54. **Davidis** genus quaeritur ad necem, 257. **Decennius** **Caesar** laqueo seipsum interimit, 758. **Decimæ**, et de his orta contentio inter pontifices et sacerdotes, 177. **Decius** Christi persecutor, 374, 377. Ejus cum filiis interitus, 385. Imperium, 450. **Decollatio** **Joannis** **Baptiste**, 88. **Decreta** de torrendis Christianis in medijs urbibus publicata, 478. **Deditio** **Ecclesiæ** in **Calvaria** loco, 653. **Navigiorum** **Castoribus**, 187. **Defunctorum** animarum sedes ante communem resurrectionem in paradiso, 110. **Demai** **Corinthii** dictum quoad **Alexandrum** in **Daril** throno sedentem, 15. **Demetrius** episcopus **Antiochenus**, 432. **Demetrius** episcopus **Alexandrinus** **Origeni** invidet et obtrahat, 535. **Juliano** successit, 514. **Successorem** **Heracleam** habuit, 575. **Demetrius** **argentarius** cur **Paulo** infestus, 175. **Demetrius** **Thessalonicae** primarius vir et praefectus quomodo martyrii studium decurrerit, 460. **Descriptio** ab **Augusto** facta, 68. **Deus** trinus et unus angelos et mundum universum condidit, 4. **Deus** vere spectator et moderator rerum nostrarum est, 482. **Deus** verbum duodecim sacros deligit discipulos, 92. **Deo** periculum sui status nullum, 109. **Dei** **Patris** cognitio apud **Judeos** inclinata, 47. **Ut** de eloquatur **Gregorius** **Theologus**, 15. **Quid** de eo et dicere et sentire oporteat, unde promenda, 567. **Difabrogati** **decreto** **senatus**. **Constantino** imperante, 492. **Διαθέματα** qui dicantur, 657. **Diadema** sibi primus imposuit **Aristobulus**, 57. **Heroli** ab **Augusto** impositum, 62. **Ejusdem**, primus usus, 125. **Diaconorum** septem seu ministrorum electio, 133, 155. **Utana** **Ephesia**, 175. **Dilymus** martyr, 461. **Didymus** clarus ecclesiasticus scriptor, scholæ sacramentorum disciplinarum praefectus; et quomodo, quippe qui visum amiserit, cum elementa discenda ei forent, 715. **Quæ** verba sit prolocutus ad eum magnus **Antonius**; et de ejus libris, 716. **Dies** **Dominicus** secundum **Constantinum** **Magnum**, 115. **De** die **Sabbatum** praecedente quid statuerit, *ibid.* **Dierum** ratio ut habeatur in evangelica historia, 122, 123. **Diocletianus** ab exercitu imperator Romanorum est renuntiatus, 431. **Quo** animo sibi socium imperii adjunxerit **Maximianum** **Herculium**, 443. **Sensim** primum et calide persecutionem contra Christianos aggreditur, 443. **Quando** imperavit, et quomodo generum sibi **Maximium** **Galerium** sibi ascivit, 462. **Diocletianus** et **Maximianus** cur imperium abjecerint, et quomodo interierint, 466, 467. **Quinam** eorum fuerint successores, *ibid.* **Constantinum** interficere conatus, 465. **Ejus** mandato, **Ecclesia** una cum viginti mille Christianis **Natalem** **ibi** **Dominici** celebrantibus in cinerem redacta, 446, 447. **Diogenes**, episcopus **Ilyzanti**, 540. **Dionysia**, **Dei** amans, ferro necata, 581. **Dionysius** **Areopagita**, ejus libri, et martyrium, 166, 167. **Sub** **Domitiano** martyrium subiit, 240. **Athenis** a **Paulo** episcopus creatus, 291. **Auditor** **Origenis**, episcopus postea **Alexandrinus**, 369, 376. **Quænam** in persecutione sub **Pecio** ei acciderint, 578. **Inter** hæreticos intus versatus; et de visione quæ ei apparuit, 398, 399. **Ejus** opinio de recipiendis in Ecclesiam lapsis penitentibus, 593. **Ejusdem** ad **Novatum** epistola, *ibid.* **Ejus** epistolæ de penitentia ad **Fabium** **Antiochenum**, 593. **Alia** ejusdem scripta, 596. **De** unitate **Ecclesiarum** **Orientalium** ad **Stephanum** **Rom.** episcopum, 397. **Non** temere controversam movit episcopi, de traditionibus quas illi per manus acceperant, 399. **Ejusdem** ad **Xystum** **Romanum** epistola, 400. **Quanta** sub **Valeriano** persecutore passus sit, relegatus iterum atque iterum in solos **Libyæ** locos, 402. **Quid** de **Nepte** sentiat, 413, 414. **Ejusdem** alia plurimarum epistolæ, et scripta, 418. **Obitus**, *ibid.*, 422. **Quid** de ejusdem libris sentiat **Basilius** **magnus**, 418, 419. **Festæ** ejusdem epistolæ de **Paschate**, 409. **Ab** exilio reditus, *ibid.* **Auctor** prope fuit controversiarum τῶν ὁμοιωσίων, 419. **De** **Spiritu** **santo** etiam non hec scripsit, ex **Basilio**, 419. **Dionysius** **Albæ** episcopus, dolum **Arianorum** et imperatorisprehendit, 761. **Dionysius** **Corinthiorum** episcopus, et epistolæ eius, 291.

Lionysius **Romanus** vir eximius, ad quem de baptismo de **H.** epistolam **Dionysius** **Alexandrinus**, 599.

Dionysius **exconsularis**, **Athanasii** rationem non habet, 650, 651.

Dioscorus **ephebus** propter setatem dimissus a martyrio, 381.

Diospolis nunc, alias **Lyda**, 531.

Direptio **templi** **Hierosolymitani**, 55, 59.

Disciplina **Christiana** quantum ad virtutem et pietatem in juvenibus valet, 206. **Discipuli** ubi primum **Christiani** vocati, 142. **Discipuli** **Christi** quinam revera fuerint, 211. **Discipuli** post **Dominicum** ascensum quo se recepere, 121. **Discipulorum** duodecim electio; necnon et aliorum **Septuaginta**, 92, 93. **Omnes** extra **Thomam** in cenaculo conclusis **Dominus** se videndum præbuit, 117.

Dissidium inter **Orientalia** et **Occidentales** **Ecclesias** de **Paschate** celebrando, 536. **Episcoporum** **Orientalium** et **Occidentantium**, quos inter, alii alios damnant, 691, 696, 697, 698. **Arimini** inter **Occidentales** et **Orientalia**, 773, 774. **Et** eorumdem cum **Imperatore**, 778, 779, 780. **Romæ** exortum propter depositionem duorum presbyterorum, 328. **Inter** optimates **Judeorum** ortum, 55. **Dissidia** inter **Ecclesiasticos** silentio regenda, non perpetram vulganda, 555, 556, 557.

Dius episcopus **Hierosolymitanus**, 555.

Divinitas **Christi** ut ante legem et post legem latam, sanctis et piis viris perspecta fuerit, 44, 45. **Quibus** probetur, 97, 98. **Certo** et evidenter declarata signis quæ supra humanæ naturæ conditionem et ante mortuum, et post depositionem de cruce, sepulturamque ipsam erigere; et quænam illa sint, 109.

Docti quidam ecclesiarum administrati, 556.

Doctoris finis quis sit, 94. **Doctores** et enarratores **Verbi** a **Samosateno** petulantèr processi, 24, 25.

Doctrina **Christi** quæ, 50, 51, 52. **Doctrina** **Christi** cum pontificatu **Annæ** et **Caiphe** intra quadrennium incipit et finita, 105. **Doctrina** **Christiana** etiam a **Tibero** confirmata, 146. **Passim** in orbe terrarum vulgata, *ibid.* **Doctrinæ** **Evangelicæ** finis, 93. **Doctrinæ** **concordia**, 11. **Doctrinam** **Christi** non omnes statim assequuntur, 45. **Doctrina** **Servatoris** in templo cum XII esset annorum, 78. **Δωδεκάπορον** quod templum, 596.

Dogmata diversa ab **Ecclesia** **Romana** statuentes non statim condemnandi, 559.

Dolabra **Noe**, qua **Arcam** construxit in columna **Constantinopoli** reposita, 520.

Dolichianus episcopus **Hierosolymitanus**, 514.

Domestici schoarum qui, 464.

Domitius episcopus, 541.

Dominici seu **Domicelli** cur dieti **Judæi**, 72.

Dominum nostrum, perfectum natura hominem esse, unde astruatur, 96. **Vide** **Christus**, **Filius** **Dei**, **Servator**. **Domitianus** se **Dominum** ac **Deum** appellari jussit, 258. **Ejusdem** crudelitas, 257. **Imperium** sævissimum, 240. **Occiditur** a conjuratis, *ibid.*

Domnæ virginis martyrium, 446, 447.

Domnus episcopus **Antiochenus**, **Samosateno** ejecto, 422, 432. **Beati** **Demetriani** filius substitutus, 436.

Domus **Joan.** **Evangel.** et quid in ea gestum, 151, 154, 155. **Quando** comparata, *ibid.*

Dorothea **Alexandria** castitatis gloria in primis celebris, 470, 471.

Dorotheus **aulicus** spectatæ fidei, 441.

Dorotheus presbyter **Antiochenus** doctissimus, natura eunuchus, 435.

Dositheus hæreticus a quo **Dositheani**, 290.

Dracilianus amicus **Constantini**, **Hierosolymorum** praefectus, et provinciarum rector, 592.

Dracontius **Pergamensis** cur episcopatu privatus, 715. **Drepana**, sive **Drepanum**, cur **Illeopolis** appellata, 520, 600.

Ducenarius potius quam episcopus vocari voluit **Samosateus**, 424. **Ducenarii** dignitas, 426.

E

Ebionitarum hæresis quæ, 538.

Ebrietas quæ non admittat flagitia, 470.

Ecclesia **Christi** ex **Origene**, super **Petro** constructa, 565. **Firmitas**, 287. **Ante** bellum **Hierosolymis** **factus** **Pallam** concessit, 226. **Docendi** et scribendi libertate utitur, 36. **Ejus** precibus mortui excitati, 299, 300. **Consuetudo** longi temporis in artibus s. apud antiores variantibus obtinet, 37. **Ecclesiæ** **Romanæ** privilegium et prerogativa, 635, 636, 638, 639. **Ecclesiæ** veteris memorabilis mos ut peregre venientibus presbyteris **Eucharistia** mitteretur, unitatis scilicet, et charitatis symbolum, 340. **Ecclesia** ante hæreses virgo, 290. **Novato** discussa,

356 Ecclesiæ tineas et sorices, aulicos appellabat Constantinus, 667. Ecclesia Constantinopolitana a Macedonio et Arianis per cædes occupata, 687, 688. Ecclesia quam turbata reductis Ariant et abolitis ab imperatore Sardinensibus decretis, 745, 746, 747, 748, 749. Ecclesiæ motus magni Constantinopoli, Eusebio sublato, et quomodo, 683, 684. Confusio post synodum Sardicensem, 701. Turba per Eusebium et sectatores, defuncto Constantino imperatore, 674, 675. Tumultus alius Constantinopoli, Alexandro antistite defuncto, 677. Ejus calamitatem, propriam esse reputabat laudatissimus Constantinus, 535. Ecclesiæ triumphus, tyrannici extinctis, 501. De ejus dissidiis, quam sapienter ad Arium et Alexandrum scripserit Constantinus, 535. Ecclesiæ pax sub Commodio, 515. Status sub imperatore, 14, 15, *seqq.* Ecclesiæ portatilis Constantini Magi, 515. Ecclesiam per totum orbem extendi ut curaverit Constantinus Imperator, 602, 603. Ecclesiæ per orbem a Petro constitutæ, 191. Earum episcopi, 192. Ecclesiæ cum passim in pace et otio florent, dissensionis intestinæ subortæ sunt, et mores corrupti, 441. Ecclesiæ Christi augescentes, persecutionem ab adversario et hoste communi pietatis et religionis nostræ patiuntur, 282. Ecclesiæ Hierosolymis ab imperatore Constantino, et Helena imperatrice piissima constructæ, 595, 596, 597, 598. Ecclesiarum magnarum post apostolos quinam fuere præsides, 221. Restauratio sub Constantino, 485. Augmentum quanto studio procurarint illi Constantini Magni, Constans scilicet et Constantius, 728. Structura et restauratio commendatur ab imperatore magno Constantino, 589. Earundem ministros et præsides, a civilibus muneribus liberos et immunes esse voluit Constantinus, Constitutione ad Anulinum; et qualis illa sit, 505, 506, 516. Ecclesiarum præsides maxime persequitur Decius, 377. Ecclesiarum maximarum gubernatores circa eversionem urbis Hierosolymitanæ, 257, 258, 259. Ecclesiastici, qui eloquentia et doctrina præstantes fuerunt, sub Valeriano et Galieno usque ad Diocletianum et Maximianum, 433. Ecclesiasticorum delicta et dissidia non vulganda, 555; 556, 557, 563, 566. Ecclesiastici scriptores. *Vide* Scriptor, Historicus.

Eclipsis solis circiter mortem Augusti, 84.

Edessa civitas in formam Ecclesiæ Thaddæum redacta, 144.

Edictum Cæsaris quoad censum et descriptionem cuiusque in sua patria, 68, 69. Ut Christus blasphemetur, 378, 379. Edictum Imperiale a Christiano discerpunt, 445. Edictum Constantini pro Christianis, Roma recepta, 485, 486. Aliud ejusdem cum Licinio, 486. Aliud imperatorum pro Christianis in scripto editum, 475. Improbatorum Maximino, 474. Aliud Maximini Galerii, quod in scripto pro Christianis volens volens proposuit, 486, 487. Diocletiani contra Christianos, 445, 444. Edicta contra Christianos in columnis æreis promulgata, 478. Quantæ deinde ciades ea sint subsecuta, 478, 480, 481.

Effigies formæ Domini nostri, 125. Effigies Christi ad Augurum missa, 145.

Egenos publico sumptu ali jussit Nerva, 241.

Eleazarus, et de ejus pontificatu, 106.

Electio duodecim, et aliorum, 70. Discipulorum, 92.

Elephantii spurii qui dicti repertiunt, 724.

Eleusius Cyzicenus cur depositus episcopatu, 794.

Eleutherius episcopus Byzantii, 540.

Eleutherii (S.) Illyrici episcopi stupendum et prodigiosum martyrium: Item et matris ejusdem, 263, 264.

Eleutherus sufficit Sotero, 258.

Eleutherus episcopus Romanus, 314.

Elizabeth, et de ejus uteri gestatione, 64.

Eloquentes viri, Plato, Demosthenes, Thucydides et Aristides, 23.

Eloquentiæ laude quinam potissimum ecclesiastici florent et excelluerunt, 453.

Epidius Satalenorum episcopus cur et a quibus abrogatus, 796.

Elymas magus, increpatione Pauli fit cæcus, 163.

Encratitarum (de) hæresi quid scribat Irenæus, 297.

Eortasius de gradu episcopali quibus de causis ejectus, 795.

Ephesiorum puerorum martyrium, 577.

Ephraim Syrus monachus percelebris; et quæ præcipue de ejus philosophia circumferantur, 711, 712, 713, 714.

Epmachus martyr, 351.

Episcopi Romani prærogativa, 425, 508. Episcopi Rom. Ecclesiæ primi, 191. Aliarum item Ecclesiarum, 192. Episcopi piculum purpura sua se oblecturum dixit Constantinus, 566. Episcopi, Ecclesiarum typi esse debent, nec tantum crimine carere, sed etiam criminis suspitione, 425. Quas eis mulieres habere liceat, 427.

Episcopus uxorem habens, 582. Episcopi pessime sub Licinio habiti, 510. Episcopi primi Romani, 221. Alexandriini, *ibid.* Antiocheni, *ibid.* Hierosolymitani, *ibid.* Magnarum urbium sub imperatoribus Severo, Antonino, Macrino, Antonino, Heliogabalo, Alexandro, etc., 375. Episcopi magnarum urbium, Arii tempestate, 540. Primi Byzantii, qui, 540, 541. Episcopi qui maximis Ecclesiis sub Valeriano et Galieno usque ad Diocletiani et Maximiani persecutionem præfuerunt, 431, 432. Episcopi minorum Ecclesiarum Valeriano et Galieno imperantibus, 433. Episcopi qui Commodio imperante Romæ, Alexandria, Antiochiæ, Hierosolymis, etc., eniterunt, 314. Episcopi Ecclesiarum quomodo lapsos sub Decio in persecutione, post justam poenitentiam, in Ecclesiam receperunt, 390. Episcopus poenitens recipitur quidem in Ecclesiam, sed in sortem laici tantum, 392. Episcopi qui opinionem Arii post synodum primam Nicænam approbarunt; et quid in eos ab eadem synodo et imperatore constitutum, 569, 570. Præcipui, qui reditum Athanasii tanquam illegitimum culpabant, 759. Qui legitimum eum asseruerunt, et quid his factum, 760. Episcopi olim per impositionem manuum presbyterium conferebant, 553. Episcopi Cæsareæ Palæstinæ, 453. Episcopi Laodicenses, viri sapientia illustres, 434, 433. Episcopi tres Italici fraude primus illecti, deinde ut coacti, episcopalem Novato dignitatem conferunt, 591. Episcopi Orientales longiorem fidei expositionem ad Occidentales miserunt, et quæ sit, 691, 692, 693, 694. Episcopi quorum mentio fit in concilio Seleuciæ, quales, 784, 785, 786, 787, 788, 789. Episcopi de quibus in concilio Sardicensi mentio facta est, 795, 796, *seqq.* Episcopi Romani ordine sub Trajani imperio, item et Adriani, Evarestus, Alexander, Xystus, etc., 257, 258. Episcopi Alexandrini paulo post supremam Judæorum stragem, 258. Item et Antiocheni, *ibid.* Episcoporum Hierosolymitanorum catalogus, 258, 259. Romanorum ex Irenæo, 302, 305. Episcoporum quorundam nomina qui synodis de celebratione Paschæ interfuerunt, 537. Episcoporum contentiones ac dissidia inter se mutua, 442. Episcoporum nomina, qui Sirmiensis concilio interfuerunt, 750. Qui Antiochiæ contra Samosatenum convenerunt, 420, 421. Episcoporum Armini congregatorum litteræ ad imperatorem Constantium, 775, 776, 777, 778. Eorum nomina, qui concilio Antiochiæ per Eusebium celebrato interfuerunt, 681. Qui variis in locis curriculum martyrii pro Christo strenue percurrunt, 460, 461, 462. Episcoporum et sacerdotum cædes in Perside a magis edita, 615, 616. Episcoporum, qui ex Ægypto et Libya exilio multati sunt, catalogus, 746.

Epistola Jacobi fratris Domini inter Catholicas princeps, 199. Epistolæ ab Ecclesia receptæ, quæ, 215, 216, 217. Epistolæ Pauli divinæ, 189. Ab hæreticis rejectæ, 286. De Epistola ad Hebræos optimum Origenis judicium, 565. Epistola martyrum Viennensium et Lugdunensium ad Eleutherum Roman. episcopum de Irenæo, 303. Concilii Ariminensis ad imperatorem missa, 775 *seqq.* Epistolæ Alexandri Alexandrini de Ariant, 542, 545 *seqq.* Arii ad Eusebium, 550, 551. Eusebii Nicomedis antistitis ad Paulinum Tyrium episcopum, 552, 553. Eusebii Pamphili ad clerum suum, acta concilii Nicæni declarans, 578, 577, 578, 579. Constantini ad Alexandrum et Arium, 556, 557, 558, 559. Imperatoris Constantini ad Saporem Persarum principem in favorem Christianorum, 617, 618. Constantini Magni ad omnes ubique Ecclesias, de sanctæ Nicæne synodi actis, adversus Arianos, 583, 584, 585, 586. Alia ejusdem de ecclesiarum restauratione, et sacrorum librorum comparatione, 589, 590. Alia ad Macarium Hierosolymitanum de vivifico Christi sepulchro, 591, 592. Constantini ad Arium, quoad ejus revocationem, 643, 644. Constantini ad episcopos Tyri adversus Athanasium congregatos, 653, 654, 655. Epistola Laconica Constantis ad Constantium, 751. Epistolæ Constantii imperatoris ad Athanasium, 751, 752. Item et ad Alexandrinos, 758, 759. Julii Romani pontificis pro sancto Athanasio Alexandrini missa, 755, 754, 755.

Ἐπιτάφιος quis locus, 526.

Eros Alamanorum rex, 466.

Eros Antiochenorum episcopus, 258.

Esdras a captivitate Babylonica liberos Mosaicos et propheticos restauravit, 302.

Essiou episcopus Melitianus, criminator Athanasii, 617.

Eubula baptizatur a Paulo, 175.

Eucharistiæ institutio, 205. Ejus mysterium Anicetus honoris ergo Polycarpo permisit, 540. Moriturus olim permissa, 595, 596. Dabatur olim in manus communicantibus, 592. Per puerum Serapioni cuidam decumbenti data, et quomodo, 597, 596. In Eucharistiæ communione Novatus per juramentum sibi obstringit contra Cornelium episc. Rom. Christianos, 592.

Eudæmon episcopus Melitianus, calumniator Athanasii, 617.

Eudoxius Macedonicus subrogatus, 798. Eiusdem sophisma, 799. Eudoxius et Acacius quosnam episcopatibus privarint, 793, 794, 798, 796. Quomodo Meletium Sebastianense Antiochiam transtulerit, 801, 802. De ejus blasphemiam, 763, 766. Condemnatur, 767 *seqq.*

Eugenii martyrium, 458.

Eulalius Cæsareæ Cappadocum episcopus, 795.

Eulalius Antiochenus antistes, clam Arianus, 640.

Eulampius et Eulampia martyres, 458.

Eumenius episcopus Alexandrinus, 258.

Eunomius hærestarcha Eleusio successit, 798.

Euphrasia, perpulchrum virginitatis ornaumentum, quomodo martyrium subierit, 455, 456.

Euphrates flumen, et de ejus origine et fluxu, 722.

Euphratesia cur sic appellata, 722.

Euphronius episcopus Antiochiæ, clandestine Arianus, 640.

Eusebiana opinio de Deo et Dei Filio, discutitur ab Athanasio, ad Afros scribitur, 574, 575. Eorum nova in Athanasium calumnia qua tandem exsul est factus, 635. Alia item post reditum ex Gallis, 936. Arium et Euzoium ad communionem admittunt; et quomodo id ipsum aliis Ecclesiis ut præstarent, persuaserunt, 615, 616. Criminantur Athanasium, 646, 647.

Eusebius quo tempore cœperit scribere Ecclesiasticam Historiam, et a quibus eam mutuatus, 35, 36. Constantini imperatoris bonitate abusus est, 631. Eusebii et Eusebianorum adversus Athanasium inimicitiam et calumniam, 656, 657. Eusebius et Theognis, statim post obitum Constantini Magni, Arianæ dogma confirmare volentes, per quemdam Arianum sacerdotem turbas in Ecclesia eoculant; et quomodo, 674, 675.

Eusebius Nicomediæ sede sua exactus, et proscriptus, 569, 570. Revocatus eandem recipit, 635. Arianorum fœtor, ab Alexandro Alexandrino capitur, 517. Ad eum quibus de rebus scripserit Arius, 550, 551. Collucianista dicitur ab Ario, 551. Quam sollicitus de morte Arianæ, 618. Episcopus etiam Constantinopolitanus post Paulum renuntiatus, 678. Quomodo Antiochiæ synodo coacta aliam fidei promulgavit expositionem, et episcopatum abrogavit Athanasio Magno, 678, 679, 680, 681. Eius obitus, 685.

Eusebius Cæsareæ Palestinæ episcopus, Arianarum partium sectator, 551. Eiusdem ad Paulinum et alios litteræ, 552, 553. Eusebius Cæsareæ episcopus, prius quidem Arianus, postea vero Nicæno concilio subscripsit, et de eo ad suos litteras dedit, 575.

Eusebius Emesenus quis fuerit, 681, 682.

Eusebius, Laodicensis episcopus post Socratem, 454.

Eusebius Pamphili quis fuerit, et de ejus scriptis, 455, 456. Arianæ sententiam an vere comprobavit, *ibid.* Eusebius Pamphili secundus egit in primo Nicææ concilio, 565. Eusebius Pamphili, quasi Arius taxatus, et quæ de eo scripserit Socrates scriptor ecclesiasticus, 699, 700. Dubius, professioni fidei promulgatæ tandem assentitur, 570. Eiusdem epistola ad Ecclesiam suam, de synodi actis, 576, 577, 578. Cum Eustathio in synodo Antiochena congressus, 627, 638. Deprecatur episcopatum oblatum, 640. Eius mors, et de ejus successore, 676.

Eusebius Verceilensis apud Italos clarus, 711. Reditum Athanasii contra Arianos, ut legitimum sustinet, 760.

Eustathius (S.) qui et Placidus dicitur, conjugis quoque et filiorum ejus sub Adriano martyrium iustigie, 265.

Eustathiani qui vocati, 805.

Eustathius, Antiochenus episcopus, in prima Nicææ synodo, primus egit de studio imperatoris Constantini in divinis rebus curandis, 563. Veræ pietatis propugnaculum, quantum de dolo furentium, post synodum, Arianorum scriptis mandavit, 575, 571. Eustathius Magnus, Antiochiæ episcopus, a synodo ibi congregata cur et quomodo depositus, 636, 637, 638, 639. Eius successores qui, 640.

Eustathius Sebastia episcopus, monasticæ vitæ quam rigidus exactor, 709, 710. Eustathius Sebastia Armeniorum antistes quas ob causas episcopatu depositus, et a quibus, 795, 796, 797. Eius hæresis, 800.

Eustratii, Ducalis ordinis scribæ, et ejus comitatus martyrium illustre, 451, 458.

Eutychianus, Rom. episcopus, 432.

Eutychianus monachus, qui in Olympo Bithyniæ versatus, miraculis clarus; ad Novati tamen hæresim dicitur descivisse, 627, 628.

Eutychus juvenis semianimis per Paulum ad vitam revocatus, 174.

Euzoius episcopus Byzantinus, 511.

Euzoius diaconus Arianæ sectator, 559. Cum Ario Constan-

tinopolim venit; et de utriusque libello imperatori dato, 641. Recipitur Hierosolymis a concilio, 653.

Evagrius præfectus, de ejus historia, et a quibus auctoribus eam decerpserit, 35, 36. Evagrius Macarianorum sanctorum discipulus, 704.

Evangelium docentur discipuli, 95. Evangelii prædicatio, *ibid.* Finis, 94, 95. De Evangelio scribendum tmide et reverenter, 320. Evangelium etiam incircumcisis gentibus prædicatur, 142. Non improbat Tiberio, 145, 116. Evangelium de genealogia Christi omni ex parte verum, 72. Evangelii præscripta ab Origene accuratissime servata, 350. Quatuor Evangelia, quibus ex causis sint scripta, et de eorum ordine. Evangelia et apostolicos libros tanquam nullius pretii, elevat Nepos, 415.

Evarestus pontifex, 257.

Evodius apostolorum successor, quid de apostolorum baptismo scribat, 154.

Exaltatio sanctæ crucis quando instituta, 591.

Excommunicatio Theodoti, 516, 517.

Expiationes Urbis anniversariæ: ut fierent olim, 415.

F

Fabianns Romæ indicio columbæ immolantis episcopus electus, 375. Eius martyrium, *ibid.*, 377.

Fabius Antiochenus episcopus, 432.

Fabula de Sphinge et Oedipo, 726.

Facies Domini Jesu qualis, 125.

Fadus Judææ procurator Theudam maleficum opprimat, 151.

Fames ingens tempore mortis Augusti, 81. In obsidione Hierosolymorum quanta, 250, 251.

Fami ab Agabo prædictæ Paulus et Barnabas subventuri passim per omnia loca mittuntur, 142, 151. Quæ clades Maximini consecuta est, quanta, 480. Ingens apud Edessenorum urbem; et quomodo ei subventum a sancto Ephraim, 714.

Fasciæ sepulcrales, et de eorum post Christi resurrectionem compositione, 112, 113.

Faustus, martyr, 461.

Faustus Romanus cum uxore et tribus filiis a Petro ad Christum conversi, 191.

Felix et Drusilla ejus uxor Paulum concionantem audivit; et quid inde secutum, 181.

Felix episcopus Byzantii, 540.

Felix, Liberio Romano exsulante, administrationem Ecclesiæ suscipit, 765.

Femina, Marcionis hæresim secuta, Cæsareæ Palestinæ sub Valeriano, defuncta martyrio, 405. Feminae quinque martyres sub Traiano, 255.

Feræ vincuntur a Paulo, 175, 176. A martyribus abstinent, et in alios irruunt, 448.

Festus, *Vide* Portius.

Ficus sterilis mandato Christi exarescit, utpote auctor et dux primæ transgressionis, 165. Imago Judæorum est, et quomodo, 103.

Fideles Antiochiæ primum Christiani cognominati, 142. Ut revelationem peradmoniti ante ipsum bellum Hierosolymis excesserint, et Pellam commigrant, 226. Fidelium unanimitas et vita post missionem Spiritus sancti, 152.

Fidei justificatus Abraham ante circumcisionem, 33. Sine fide in Christum, nemo eorum qui Deo placiti et grati fuerunt finem vitæ consecutus est, 45. Fidem discipulorum post resurrectionem quomodo confirmet Dominus, 117, 118. Fidei expositio ab adversariis Athanasii Constanti oblata, 689, 690. Alia episcoporum Orientalium ad Occidentales longior nominata, 691, 692, 693, 694. 695. Fidei tres formulæ, Sirmii ab Arianis editæ, 750, 751 *seqq.* Variæ expositiones, 795. Fidei formula Arimini, tum Constantinopoli lecta, 792, 793. De fide Nicæno quæ fuerit Occidentis Orientisque sententia, 701. Quinam eam potissimum retulerint, 702.

Filius hominis Christus quomodo dicitur, 48. Filium Dei e caelo descendisse negabat Samosatenus, 125. Eius divinitas et æternitas an possit probari, 44.

Finis in omni disciplina spectandus, 94.

Firmilianus, Cæsareæ Cappadocum episcopus, quanti Origenem fecerit, 370.

Flagellatio Domini, 108.

Flavia Domitilla exsulat propter Christum, 238.

Flavianus, vir clarus in Italia, 711.

Florianus imperator; ejus imperium et mors, 450, 451. Ecclesiæ hostis; et quæ ad eum scripserit Irenæus, 526, 529.

Florinus hæreticus, et cur, 515. Huic restitit Irenæus, 516.

Flori Judææ procuratoris crudelitas, 226, 227.

Flumina quatuor magna; et quid de eis dicat Philostorgius, 721, 723.

Forma servi in formam Dei, 124. Forma divina humanaque oris et corporis Servatoris nostri Jesu, 125. Sanctorum apostolorum, Christi, et matris Virginis, 407.

Franci, gens bellicosa, Galliam occidentem maxime valet, 682.

Frumentius sacerdos; et quomodo Indos ad Christianismum perduxerit, 607, 608.

Frumentum quos iudicet, 87.

Fuga Servatoris in Ægyptum, 78.

Fulvianus Anthropophagorum princeps, multis visis et in seipso expertis Matthæi miraculis, tandem eo mortuo ad Christum convertitur, 203.

Fusus B. Mariæ Virginis ut ab apostolis concelebratum, 169, 170.

G

Gabinus novam formam administrationis Judææ constituit, 59.

Gadiabæ episcopus, martyr, 616.

Gallix imperium, 229.

Galenus quo tempore floruerit, 266.

Galenus imperator edictis persecutionem Christianorum inhibuit, 403. Ejus epistola ad episcopos Dionysium, Pinnam et Detrium, *ibid.* Quid de ejus imperio scribat Dionysius, 403, 404. Ejus imperium, 430.

Gallerii Maximini mors horrenda, 467.

Gallus, Constantii filius, 462.

Gallus, Cæsar Constantius renuntiatur, 750. Judæis superatis, tyrannidem meditatus, tandem trucidatur; et quomodo, 758.

Galli quando fidem in Christum complexi, 605.

Galathæi in concilio prædicantes Christum apostolos tulerit, 153.

Garamantæ aves ubi nascantur, 726.

Gaudentius damnatus ab episcopis Orientis; et quare, 696.

Gazæorum navale Christi fidem amplectitur, et Constantia cognominatur, 605.

Gelasius Cæsaresæ Cappadocum antistes quid de Diocletiano et Maximiano scribat, 467.

Genealogia Christi Domini, quæ variare apud Matthæum et Lucam evangelistas videtur, concordatur; ex Africano, 70, 370, 371. Genealogiæ Judæicæ quare ab Herode consumptæ, 71. Eorum tamen superfuerunt quædam monumenta, 72.

Generationem Christi quis enarrabit, 44.

Gens Judæorum seminis Abraham Dei peculiaris facta, 47. Gentes a Paulo qua ratione ad fidem perductæ, 163, 166. Etiam incircumcisæ Evangelium suscipiunt, 164. Credentes non gravantur observationibus Mosaicis, *ibid.* Gentilium religionem abjurare compulsi subditos Constantinus, et cur, 495. Festi dies abrogati, 514.

Generis obscuritatem avversabantur Judæi, 64.

Georgius martyr celeberrimus, 459.

Georgius Laodicensis hæreseos Arianae patronus, Manetem refutat, 429. Cur abrogatus, 697. Cavillator ignarus, 804. Georgius Alexandriam denuo perductus, quanta Alexandrinis mala importarit, 746, 747, 763.

Georgius Alexandrinus quem gravis et molestus Alexandrinis, 804.

Georgius Arethusæ præsul, 640.

Germanicus martyr egregius, 271.

Germanon Dio episcopo Hierosolym. succedit, 355.

Gigas non salvatur in multitudine virtutis suæ, 497.

Gladiatorum spectaculum prohibitum a Constantino, 514.

Gloria Deo tribuenda; et a quo primo versus: *Gloria Patri et Filio et Spiritui sancto*, decantatus, 377. Non placebat Leontio, *ibid.*

Glyceri presbyteri martyrium, 446.

Guostici hæretici, 284.

Gordius Hierosolymitanus episcopus, 355.

Gorgontius propter fidei sinceritatem ad supremum honorem assumptus, 441.

Gortheus hæreticus a quo Gortheani, 290.

Gothii quando Christi fidem amplexi, 603.

Græci divinarum rerum quædam prænantiarunt, 595. Ad sanandum Constantinum Magnum, quod remedium adinveniant, 489. Græcorum philosophi in synodo prima Nicæna quomodo ad Christum conversi, 562, 563. Eorum imperium, 54.

Grandinis mirum in modum magnæ effectus, tempore Pauli, 173, 176.

Granianus Serenius litteras pro Christianis ad Adrianum mittit, et Adriani rescriptum, 261.

Gratia historicis quanta debeatur, 33, 34. Ut gratia Dei

hæreticorum conatus discussit: cum multa alia eis impedimenta objiciens, tum doctos et pios viros in Ecclesia excitans, 286, 287. Gratiarum actiones Deo redditæ, tyrannis sublatis, 501, 502, 515.

Gregorius Theologus, vehementissimus orator, et quid de virtutibus imperatoris Constantiæ scriptis prodiderit, 805, 806, 807, 808.

Gregorius Beryti, Ariandarum partium sectator, 351.

Gregorius Origenis auditor, mirificus cognominatus, 369. Gregorius mirificus Armenios ad Christianam religionem adduxit, et quomodo, 609. Gregorius militari manu ecclesiam Alexandrinam quomodo occupavit, Athanasio ejecto, 682. Episcopatu movetur etiam ab Arianis, 685. Gregorii Neocæsariensis episcopi miracula propter quæ Mirificus est cognominatus, 408.

Gregorio Alexandrino cur abrogatus episcopatus, et quomodo, 697.

H

Habitus bonus in animis nostris ex operatione præceptorum evangelicorum, 95.

Hæresiarchæ qui primi se in Ecclesiam Christi intulerunt, 285.

Hæresis Ariana, 538. Eiusdem sectatores, 539. Artemonis et Theodoti auctoris, 316. Montani, 319, 323. Carpocratæ nefanda, 284. Berilli, 371. Arabum, 372. Cerinthinorum, 243. Ebionitarum, 242, 358. Encratitarum, cujus auctor fuisse fertur Talianus, discipulus Justini martyris, *ibid.* Manetis diabolica, 427, 428. Marcionis in diversas scissa partes; et de ejus monstruosis opinionibus, 326, 327. Mæcedonii, Marathonii Nicomediæ et Eustathii Sebastiæ contra Spiritum sanctum, 800, 801. Menandri, 241, 242. Nepotis, 413, 414. Nicolaitarum, 244. Novati, 391, 392. Damatur a synodis Romæ et in Africa coactis, 394. Phrygum, 296. Montani, *ibid.* Encratitarum, 297. Sabellii, 419. Pauli Samosatensis, 420. Artemonis, *ibid.* Valentini, Cerdonis, Marcionis, et Marci, 284, 285. Hæreses inter Judæos, 290. Hæreses in Ecclesia Christi unde primum invaserint, 246. Sub Constantino, quomodo desierint, 661, 662. Per seipsas alia super aliam succrescente concenterunt, 286, 287. Earum dux et princeps Simon magus, 154, 155, 156. Primarum auctores, 515. Hæreseon expugnatores, et eorum catalogus, 287. Hæretici sacrarum litterarum corruptores, 316, 317. Euclidem et Galenum adorant, *ibid.* Scripturas prorsus negant, 316. Fugiendi, 265, 292. Cappones et depravatores diviniæ doctrinæ, 14. Eorum impia dogmata et mores impuri fecerunt ut apud gentes Christiani male audirent, 286. Hæretici non gaudent privilegiis Catholicorum a Constantino indultis, 506. Hæretici et peccatores quicunque penitentes in Ecclesiam recipiendi, 292. Hæreticorum nove opinionone utile est, 398, 399. Hæreticorum multorum nomenclatura, 290. De hæreticis penitentibus recipiendis, 397, 398, 399, 401.

Harmonius Bardasenes lapsi filius, clarus apud Osroenos; sana excidit doctrina, 712, 715.

Hebdomades Danielis, 68.

Hebræi progenitorem suum Abraham gloriabundi lætant, 52, 54. Hebræus puer ab aliis pueris Christianis quomodo baptizatus, 277. Hebraicarum rerum usque ad Herodem advenam, seu alienigenam, brevis expositio, 54.

Hegesippus, et de scriptis ejus, 260, 290. Quid de primis hæreticis scribat, *ibid.* Rex Judæo Christianus, 291. Ejus de apocryphis libris iudicium, *ibid.* Quid de divo Jacobo Domini fratre memoriæ prodiderit, 197, 198.

Helcesaitæ, et de eorum hæresi per Alcibiadem et Origenem refutata, 372, 373.

Helena Constantini mater et quomodo, 463, 464. Quomodo Hierosolymis fuerit, et ibi crucem sanctam invenit, 593, 594. Quas ecclesias Hierosolymis et circa ea loca construendas curaverit, 595, 596, 597, 598. Eiusdem opera quam Deo grata; et de ejus obitu, 599, 600. S. Helena quomodo Romam venerit, Sylvestrum sacramentissimum audivit, et ab eo sacra fidei mysteria fuerit edocta, 492, 495.

Helena Diabeuorum regina egentes in Judæa pascit, 151.

Helena comes Simonis Magici, primæ mentis nomen obtinet, 151.

Helenopontus civitas cur sic appellata, 604.

Helladicus Tripolitanus, ab Ario sycophantice vocatus hæreticus, 532.

Helladius diaconus cum Ario sensit, 359.

Hellenistæ Paulo adversantur, 140.

Helonopolis urbs cur sic appellata, 520.

Heracles primarius Origenis discipulus, episcopus.

Alexandriae factus, 375. A Dionysio papa vocatus, 399. Heracliam praecipuum ex sectatoribus suis Origenes in instituendo, socium et adiutorem asciscit, 387. Heraclias Pitarcli martyris frater, episcopus Alexandrinus, 318.

Heraclides Origenis discipulus, martyrii corona exornatus, 350.

Heraclides Chronius monachus, 704.

Heraclitus scriptor ecclesiasticus, vir divinus, et de ejus scriptis, 335, 336.

Hercules in Demetrium, 460.

Hermias Sozomenus sive Salaminus quando et quousque historiam conscripserit, 35.

Hermippi, Hermocratis, et Hermolai episcopi martyrium.

Hermogenis ducis caedes a populo edita, 684.

Hermogenes rhetor quando floruit, 266.

Hermion episcopus Hierosolymorum, 432, 540.

Hermophilus haereticus, 517.

Herodes Galilaeae praefectus, 60. Res ejus gestae, 60, 61.

Herodes et fratres ejus apud Antonium a Judaeis accusantur, 61. Ab Augusto Arabiae procurator factus, 62.

Herodes primus ex advenis Judaeae rex, 61, 65, 66. Hircanum enecat, 61. Et fratrem uxoris suae, *ibid.* Uxoriam etiam et amicorum necessariorum sanguine polluitur, 62, 65. Quam crudelis in Judaeos, 67. Sub Augusto regnum Judaeorum accipit, 66. Idumaeus et Arabs genere, *ibid.* Quo consilio genealogias Judaeorum combusserit, 71. De Christo nato sollicitus conturbatur, 76. Ejus eadem fugiens Christus in Aegyptum profugit, et exsultat, 78.

Herodes Pharisaeus, uxoris suae cognationem, et fratrem etiam Phororam neci dedit, 78, 79. Ut primus immissa divinitus plaga mortuus sit; et de ejus regni divisione, 80, 81. Ejus paulo ante mortem horrenda admodum crudelitas, 81. Etiam in filium suum teritum, 82. Uxore sua repudiata filiam regis Aretae, fratris Philippi adhucviventis conjugem sibi conjunxit, 87. Natalem suum celebrat, et quid hunc inter actum, 88. Penas parricidii Joannis dat, helle a socio victus et regno pulsus, 90. Cum eadem perpetuo munitur exsilio, 147. Herodes idem et Agrippa, 151.

Herodianus grammaticus, 266.

Herodias, et ejus filiae saltatio, 87, 88. Diutius hic vixit, penitenti futuri saeculi integris reservata, 89. Eiusdem filiae saltatricis mors horrenda *ibid.*

Heron discipulus Origenis, martyr, 351. Heron Aegyptius igni combustus martyrii coronam adeptus est, 381.

Heron episcopus Antiochenus, 258.

Hesychas Hilarionis discipulus celeberrimus, 708.

Hesychus Aegyptius antistes, martyr, 461.

Hierax Aegyptius episcopus ad quem dedit epistolam festam sive paschalem Dionysius Alexandrinus, 409, 410.

Hierarchia quid sit, 167.

Hieronimus Ephesiorum princeps ex persecutore Pauli fit Christianus et quomodo, 176.

Hierosolyma refecta, 65. Hierosolyma vastata ac direpta, 67.

Hierosolymorum vastities quibus Christi verbis praenuntiata, 255. Eversio per Vespasianum et Titum, 225, 226. Signa quae eam portenderint, 227, 228. Ejus calamitatis peculiaris commemoratio, 229. Hierusalem tandem post supremam cladem Aelia vocata, 256. Expugnata fuisse propter horrendam divi Jacobi caedem, Judaei prudentiores existi averunt, 198.

Hierotheus vir divinus et Paulus valde familiares, 167.

Hilariion monachus in Palestina; et de ejus philosophia, 707, 708.

Hilarius Pictaviensis, vir divinus, 711, 715. Exsili causa solum verit, 760.

Hippotromus qui locus, 81.

Hippolytus Portuensis episcopus, 563. Eiusdem martyrii et verba cum ad supplicium traheretur, contra Novatum, 395. Resistit Novato, *ibid.* Ejus scripta, 550.

Historia plurimum facienda, 54. Ejus scopus veritas, 43.

Historia Ecclesiastica primum ab Eusebio scripta, 436. Ecclesiastica quando a Nicephoro componi coepta, 53. Quantum ceteris praestet, 57. Historiae Judaicae synopsis, 24. Historiam sacram perpetuam scribere, nemo unquam Christo nato conatus est, 36. Profanam scribere laudabile, sacram laudabilis, 55. Historiam scribentibus habenda gratia, 55. Historia Judaeorum repetita, 66, 67.

Historici ecclesiastici an omnes respexerint utilitatem publicam, 54, 55.

Homeritae, qui dicti, 607.

Hominum vitae instituti genera duo, 158.

Homonostani quibus appellati, 804.

Honoratus urbis Constantinopolitanae praefectus, 790.

Hormisdas episcopus martyr, 616.

Hosius, civitatis Cordubae in Hispania episcopus, missus

in Orientem a Constantino ad componenda Alexandri et Arii dissidia, 556. Redit ad imperatorem rebus infectis, 559.

Hosius Hispanus et Prologenes Sardicensis, et de eorum responso quoad communionem Athanasii et Pauli, 696. Ab episcopis orientalibus damnatus, et cur, *ibid.* Syriensi synodo perivitius adfuit, 750, 755.

Humanitas Jesu Christi quomodo astruatur, 96.

Humiliati sub potenti manu Dei, 512.

Hyginus provinciam Telesphori sortitur, 258.

Hymenaeus in episcopatu Hierosolymitano Mazabani successit, 376, 452.

Hymnus angelorum: *Gloria in excelsis Deo, et in terra pax in hominibus bona voluntas, 73.*

Hymnorum cantus apud primos Christianos, 159.

Hyphasis fluvius, de ejus origine, fluxu et virtute, 725.

Hyrceanus, qui et Joannes dictus, Simonis successor, Hierosolymorum oppugnationem ab Antiochio rediit, 57. Ejus filii et mors, *ibid.*

Hyrceanus Alexandri filius, deses, a matre pontificatus inhonestatus; tandem fratri Aristobolo regno cedit invidus, 58. Restituitur, 59. Idumaeam subegit, 62.

I

Iheri qui, et quomodo fidem in Christum complexi, 604, 605, 606, 607.

Ignatius Antiochenus, post Evodium, Ecclesiae praedictus a Petro: is creditur, quem puerum Christum in medum discipulorum ad simplicitatis imitationem statit, 192. Ignatius Antiochia Romana delatus propter Christum haecius devorandum obijcit; et de epistolis ejusdem, 249, 250.

Imago Servatoris Christi, nulla manu intererente picta, ad Abgarum data, 145. Itemque aliam ejusdem et Matris Virginis per eximium pictorem depictam accepit rex Persarum, *ibid.* Imaginis vir et virtus non tantum perficit quantum veritatis ipsius representationi atque exhibitio, 50. Imagines Christi, Virginis Matris, Petri item et Pauli pinxisse dicitur Lucas, 210. Sanctorum apostolorum, 467. Imagines per Pilatum in Hierosolymam illatae, 149.

Imperator quibus rebus verissime declaratur, 5. Imperatoris cum aliis viris principibus comparatio, 19. Imperatorum primus Christianus quis, 574. Quinam Antonino Pio successere, 266. Imperatorum Constantis et Constantii studium egregium in Christianam religionem, et de eorum opinionibus, 728. Imperatorum Romanorum catalogus, et alius alii ordine successerit, 574. Imperatorum palinodia seu recantatio et penitentia, 472.

Imperium Galli et Volusiani, Aemiliani, Valeriani, et Galieni, 385. Imperium Romanum a Plutarcho Charonio quomodo extollatur, 9. Maxime floruit, ab ipso Augusti tempore efflorescente Christiana religione, 295. Ejus em plaga graves post tyrannorum in Christum furorem irremediabilem, 463. Clades item, 471.

Impietatem primorum hominum plaga multifariam eis immissae satis declarant, 46. Impietatis Simonis magici quanta, 154, 155. Maximini maxima, 478, 479. Novati, 592. Impietatis crudelissimae exempla, 56, 57, 58.

Impositio manuum, 151, 153, 154.

Incarnatio Verbi Dei, salutis nostrae gratia, sine carnis tamen placulis, 47.

Incredulitas apostolorum quoad resurrectionem Christi a mulieribus nuntiata, 116.

Indae eunuchi martyrium, 46.

Indignatio divina in Ecclesiam corruptam, 412.

Indolis optima institutio optima, 546.

Indorum natio, Bartholomaei doctrinae expertus, quomodo ad piam Christianam fidei professionem adducta, 607, 608, 609.

Infantes contrucidat Herodes, 78.

Infidelibus bella, famae, pestilentia, horrendae quidem sunt calamitates; fidelibus vero, exercitia Regni, 411. Infideles invicem inhumanissimi, grassante pestilentia, 412.

Ingenita duo, secundum insaniam Manetis, et qua, 427. Ingenita quatuor, juxta Marcionem, et quinque juxta Apellem ejus sectatorem, 526, 527.

Ingenuus martyr, 581, 582.

Injuriam aliis illatam, suam esse reputant qui ex praescripto et voluntate Dei vivunt, 482.

Innocentium caedes visa et praedicta ab Jeremia in persona Rachelis, 78. Eam cum inlubere potuerit, decuit tamen propter bonitatem toleravit, 78.

Interrogatio incauta, et responsio improvida, aequae sibi veniam concedunt, 557.

Inventio sanctæ crucis, 593, 594.
 Invidia optima quæque appetit, 3. Invidia adversus apostolos Jesum prædicantes, 152.
 Invocatio Dei Verbi, 55.
 Ira Dei in securitate vitæ non sentitur, 442.
 Irenæus martyr, 458.
 Irenæus officium, 276.
 Irenæus episcopus Lugdunensis quid de Joanne apostolo scribat, 240, 241. Ejus scripta, et quomodo ejus quoque ætate prædicationes et vaticinia divinitus, quæ prope fidem excederent, sint edita, 229, 300.
 Irenæus ad Victorem de non statim ejiciendis ab Ecclesia sententibus diversa, 539. Pacis studiosissimus, quomodo tranquillitatem et concordiam Ecclesiis restituerit, exempla successorum sanctorum apostolorum commemorans, 539, 540, 541. Quomodo Scripturarum divinitus inspiratarum meminerit; et de Apocalypsi Joannis, et de Septuaginta interpretum translatione, 300, 501, 502.
 Isaac episcopus, martyr, 616.
 Ischyras præcipuus Athanasii accusator, 648. Repellitur, 651. Quid de eo scripserit Sozomenus, 652. Quomodo ab adversariis Athanasii apud Meroetem episcopus est creatus, 695.
 Ischyrius martyr, 380, 382.
 Isidorus Ægyptius martyrio affectus, 581.
 Ismaelus, et de ejus pontificatu, 106.
 Israel. Ad Israelis gentem cum primum accitis et delectis discipulis Domini accesserit, 93.

J

Jacobus, frater Domini, cognomento justus, ut fuerit Hierosolymitanæ Ecclesiæ creatus episcopus, 133, 135.
 Jacobi duo, 133, 136.
 Jacobi fratris Domini thronus ad multa tempora servatus, 407. Eiusdem prima inter catholicas epistola, 199.
 Martyrium, 151, 152, 196, 197, 198, 199. Oblias dictus, *ibid.*
 Jacobus Alphæi filii provincie, acta et martyrium, 202.
 Jacobus Josephi fabri filius, 135.
 Jacobus episcopus, et martyr, 616.
 Jacobus Nisibis episcopus, et quomodo precibus suis eam ab obsidione Saboris vindicaverit, 744.
 Jactantia Samosateni, 425.
 Jejunium Christi in solitudine, 91.
 Jejunio (de) controversia, 359.
 Jentaculum Domini cum discipulis juxta mare Tiberiadis, 119.
 Jesus quidam vir nomine, Væ, et væ Hierosolymis exclamat, 228.
 Jesus, Nave filius, successor Aaronis, 54.
 Jesu cognominatio Nave soll sapienter indita, 48. Divinæ Jesu et Christi appellationes quomodo intelligantur, 48, 49. Jesu nomen ubi accipit Dominus, 75. Jesus crescebat sapientia et gratia, quomodo id intelligendum, 79. Parentibus triduum invisus, se eis dolentibus exhibuit, *ibid.* Cum doctoribus legis disputat, annum ægeus duodecim, 78. Cur baptizatus, 86. Quantum de Joanne occiso morem conceperit, 89. In deserto quid agat, et de ejus tentatione, 91. Jesus Verbum Dei incarnatum suspensus est super lignum, 109. Jesus, hortulanus a Magdalena creditus, 115. Non vult se ab ea tangi, *ibid.*
 Joachim et Anna parentes Mariæ Virginis, et eorum vita, 65, 64.
 Joanna uxor Zebedæi, 114.
 Joannes Baptista sextum agens mensem ad Mariæ salutationem subsilii et exsultat, 64, 65. Christo major habitus, 88. Joannes apud inferos quoque animabus vivetis salutem per fidem prædicaturus, Herodem manifeste in faciem reprehendit, 87. Capite truncatur, 88. Ejus sepultura, 89. Eiusdem præconium, sanctitas, doctrina, 85. Baptismus, 86. Summa ejus officii et prædicationis *ibid.*, 87. Cur in spelunca conservatus alterum cum dimidio annum agens, 76. Cibis ejus, et tegumentum, 79. Apud inferos præsentiam Christi prædicat, 91. Eiusdem genus et propinquitas, 153, 156. De Joanne Baptista testimonium Josephi, 90, 91.
 Joannes evang. Joannis evang. domus, Virginis matris ad obitum usque perpetua mansio, 151, 151, 155. Joannes apostolus, et de duabus epistolis, item et Apocalypsi Joannis presbyteri, 252. An matrimonium contraxerit, 212. Quibus de causis Evangelium scripserit, 215, 214, 216. Quid de ejus epistolis, 215, 216. De Apocalypsi ejusdem, 216. Ex Patmo redit Ephesum. Ecclesias ibi reclusas, 249. Non sustinuit ingredi balneum in quo Cerinthus lavabat, 244, 265. Exsul in Patmo, 257. De ejus morte, seu immortalitate, 120. Ephesi quiescit,

558. Res ejus gestæ, mors, et translatio, 205, 206, 207, 208. Joannis evangelistæ locus: *Si cum volo manere donec veniam, quid ad te, expulcratus, 208.*
 Joannes presbyter cognominatus, 301. Quænam ejus scripta, 252. Eidem tribuitur Apocalypsis a Diouysio Alexandrino, 414, 415, 416, 417.
 Joannes monachus criminator Athanasii, 647.
 Joannes, qui et Marcus dictus, Paulo et Barnabæ inserviebat, 165.
 Joanni Judæ successor succedit Jonathas, 56.
 Joannes Mellitii successor exsilio mulctatus a Constantino, et cur, 660.
 Joannes episcopus, martyr, 616.
 Jonathas succedit in locum Joannis fratris; ejusdem res præclare gestæ, et mors, 56.
 Jordanis fontes, 406.
 Jose Josephi fabri filius, 135.
 Josephus vir Mariæ, qualis, 64. Matre et puero receptis, in Ægyptum profugit, 78. Ventre Mariæ tumescente, sæxius, meditatatur occultum ab ea disidium: sed angelus mysterium declarans, anxietatem eam seui solvit, 65. Joseph et Maria sponsa in patriam eunt ut censeantur, 75. Bethleem posthabita, cur Nazareth incolat, 69. Eiusdem genus, 135.
 Josephus diaconus, martyr, 615.
 Josephus, Caiphas dictus, et de ejus pontificato, 106.
 Josephus historicus veritatis amator, 80. Josephus in universum divina Scripturæ consona scribit, 152, 153, 154. Comprobat Christi prædicationes, 236. Quanto in honore a Tito habitus, 240. Josephi apud Hebræos historici veritatis amanti testimonium de Christo, 124. Judicium de Judæorum sceleribus, 232. De sancto Jacobo testimonium, 198, 199. Eiusdem libri, et quales ejus quoque mores fuerint, 161, 162. Quid de eodem scribat Suidas, 163.
 Judæa sola sub dominatione Herodis, 61.
 Judæus mortuum se simulans, vere mortuus effectus S. Gregorii precibus, 408. De Judæo, cui manus exarscens decidit, 470. Judæi libertate donati, 55. Quanto tempore post Christum bello impetiti non sint, 226. Præcipue Christianis infensi, 274. Christi corpus furto sublatum esse divulgant, 116. Sub Claudio, Nerone et Felice quam gravia perpassi, 176, 177. Ex Hierosolymis missis per omnem terram viris dispositis, vulgarunt Christianorum dogma esse ærosv, 289. Contemptores longanimitatis Dei, 236. Ex prophetis loca aperta de Christo sustulerunt, 289. Judæorum in Dominum Jesum rabies, 107, 108. Temeritas in Christo necando, quantum malorum causa, 148, 149. Jussi a Caio Cæsare effugiem ejus in templo locare, 147, 148, 149. Tumulus inde quantus, *ibid.* Judæorum Pontifices ab Aaron usque ad Jacobum fratrem Domini, 156, 157. Regnum quanto tempore sub ditione alienigenarum ex Herode progenitorum, 227. Eorum clades quibus signis prædicta, 227, 228. Cladis particularis expositio, 229. Eorumdem captivitas ex Josepho, 230. Judæis mala quanta per Pilatum illata, 149, 150.
 Judæorum Alexandria incolentium, et Græcorum seditio unde nata, 147. Judæi Diocæsarienses a Gallo Cæsare victi, 758. Judæorum duces in potestatem Romanorum redacti, 66. Providentia in sepulcro muniendo, et corpore Christi asservando, 112. Romanorum societatem petunt, 56. In eorum potestatem rediguntur, 66. Eorum adversus Romanos quomodo motum sit bellum, 225, 226. Judæorum novæ calamitates et clades sub Trajano apud Alexandriam, Ægyptum et Cyrenen, 254. Et in Mesopotamia, 255. Eorum qui perierunt, numerus initus, 255. Suprema sub Adriano interitio, 256, 257.
 Judæorum historia brevis, 54, 66, 67. Neroni rebelles, 226. Christi hostes, *ibid.* Constantini transitionem ad Christum criminaunt, defectionem ab idolorum cultu laudant, 494, 552. Convincuntur et convertuntur a Silvestro, 493, 553. De duobus Judæis, altero qui per arenam, altero qui a pueris mirifice baptizatus est, 276, 277. Judæorum iudices quot, 54.
 Judas Mathiæ filius; ejus gesta præclara et mors, 56. Succedit et Joannes, *ibid.*
 Juda, qui Thadæus et Lebbæus dictus, provincie et mors, 202, 203.
 Judas Gaulanites censum Cæsaris aversatur, 69.
 Judas cognatus Christi, 245.
 Judas Josephi fabri filius, 135.
 Judas Galilæus, et ejus mors, 135.
 Judas historicus ecclesiasticus, et de ejus scriptis, 355.
 Judas Iscariotes, et de ejus prodicione, 106, 107. Panem homini contra Dominum, non panem Dominum ut reliqui apostoli, sumpsit, ex Augustino, 109.

- Eneratilis prohibitus, 297.** Matrimonio junctis pauciora contingunt charismata et dona, 158.
- Matthæus** quando, quomodo, et quo Idiome Evangelium scripserit, 215. Ejusdem provinciæ, gesta, et martyrium, 203, 204, 205. Evangelium Hebraice scripsit, 253, 331, 365.
- Matthæi nomen sibi arrogat Fulvianus ad Christum conversus, 205.**
- Matthias** pro Juda ut in numerum duodecim Apostolorum, sit cooptatus, 151. Ejusdem acta et martyrium, 203.
- Matthias Assamonæ filius** vincit Antiochum, fœdissimi- que urbe expellit, 56.
- Matthias Theophilii filius, pontifex, 68.**
- Matthidia nobilis cum liberis baptizatur a Petro, 191.**
- Maturus, martyr generosus, 506, 509.**
- Maxentius Theodora frater, 462.** Augustus renuntia- tus, 467. Ejusdem facta Romæ quam fœda, 468, 469.
- Maximinum libidine æmulatur, 470, 471.** Quomodo expugnatus a Constantino Magno: et de ejus interitu, 482, 485, 484.
- Maximianus Herulius** cur a Diocletiano in socium imperii adscitus, 445. Constantem Chlorum imperatorii sanguinis generum quomodo sibi legerit, 462. Ejus filii, *ibid.* Ejus audacia quomodo coercita, 480. Ejusdem mors, 467, 468.
- Maximilla una ex conjugibus Montani, prophetissa deſoniaca, 319, 320.** Ejusdem mors, 321.
- Maximinius Alexandriæ episcopus, successor Dionysii, 422, 432.**
- Maximinus septimus ab apostolis apud Antiochenos episcopus, 258, 314.**
- Maximus imperator in Christianos sæviens in primis Ecclesiarum episcopos petebat, 568, 374.** Occisus cum filio, 575.
- Maximus Diocletiani gener Maximinum et Severum habuit filios, 462, 463.**
- Maximinus Galerii filius quomodo vita functus, 467, 468.** Crudelitate certavit cum Maxentio, primasque in flagitiis ferre studuit, 469, 470.
- Maximinius Orientis tyrannus edictum pro Christianis probat, et quomodo, 474.** Persecutionem renovat, 476, 678. Ejusdem summum in Deum odium unde maxime colligatur, 478. Constantini et Licinii constitutionem pro Christianis graviter fert; et quæ ejus hac de re Sabino scripserit, 486, 487. Præceps perversissus et notus contra Constantinum Magnum, 488. Ejus post turpem e prælio fugam in sacerdotibus suos ac vales sævit, 497. Ejusdem edicta, periculo evitata, 497, 998. Interitus, divina vindicta permissus, 499. Ejus statuæ comminutæ, et fuligine oblitæ, 500. Liberi, propinqui, amici, cæsi, *ibid.*
- Maximus Hierosolymitanus episcopus, 374.** Cum Athanasio communicat, 740.
- Maximus Diospolitanus quomodo patriarcha Hierosolymitanus creatus, 641.**
- Maximus scriptor ecclesiasticus, et de ejus scriptis, 535, 536.**
- Mazabhanes post Alexandrum episcopus Hierosolymitanus, 576.**
- Medici crudelem in modum interferti, 472.**
- Medorum inarchia, 51.** Quandiu substitit, 62.
- Meletius ex Sebastia Antiochum quomodo sit translati, et eodem ejecto, episcopatum ibi obtinuerit Euzoius, 801, 802, 803.** Quid de Meletio hæresiarcha ejusque sectatoribus synodus Nicæna decreverit, 571, 581, 582.
- Melita insula, et quomodo Paulus in ea mordetur a serpente, 186, 187.**
- Melito Sardinensis episcopus Christiani dogmatis defensor, 260.** Ejus opuscula, 294. Prælara ejusdem ad Antoninum verba pro Christianis, 294, 295.
- Melito eunuchus Sardinus quiescit, 358.**
- Melitiani et Ariani fœdus ineunt, et commune bellum adversus pium Alexandriæ clerum suscipiunt, 642.** Procedente tempore disjunguntur, et quomodo, 642. Adversus Athausium quancum instituerit crimina, 647. Conquievit, minas imperatoris verentes, 649.
- Melitius Eustathio Sebastiensis successit, 798.**
- Melittus Ponticus, mel Atticæ, in præclaris studiis perfectissimi viri exemplar, 453, 454.** Virtutes ejusdem, *ibid.*
- Melittus a Petro Alexandrino Ecclesia exactus, per quas causas, 537.** Favet Ario, 554.
- Melota indumentum monachorum, quid significabat, 704.**
- Menander Samaritanus magus, discipulus Simonis, Servatoris nostri honorem sibi vindicare covatus, 211.**
- Menas diaconus Arii sectator, 359.** Menæ delubrum solendidum, 520.
- Mendacium sæpenumero vincit, et quantum, 635.**
- Menophantus Ephesi episcopus Arium etiam post synodum secutus, 569.** Cur depositus, 697.
- Mercuria, multorum liberorum mater, martyr, 581.**
- Meretricula a demone correpta per orationem S. Gregorii sanata, 408.**
- Mervazanes Armenorum episcopus, 596.**
- Mesenorum insula, 722.**
- Mesopotamia cur sic appellata, 722.**
- Metræ senis admirandi simul ac venerandi martyrii, 580.**
- Metrodorus, Marcionis errorem secutus, martyrio per- fungitur, 276.**
- Metrophanes episcopus, 544.**
- Michaeli archangelo dnoæ extractæ ecclesie a Constan- tino; et qua de causa, 520, 521, 525.**
- Michaelium cur sic vocatum, 521.**
- Milas episcopus cum ducentis quinquaginta clericis martyr, 616.**
- Milites peregrinos primus aluit Hircanus apud Hebræos, 62.**
- Milites etiam martyria perpassi, 446.**
- Millenariorum origo, 245, 252, 253, 415.**
- Milles episcopus qua de causa in Ægyptum se coniu- lerit; et quantus vir ibi existerit, 616.**
- Miltiades contra prophetas Montanistas, 522.** Ejusdem libri, 322, 325.
- Miltiades episcopus Romanorum; et de constitutione ad ipsum a Constantino missa, quoad synodos de Eccle- siis concordandis celebrandas, 507.**
- Ministerium sacrum venale apud Judæos, 106.**
- Miraculum ad hunc usque diem durans, 460.** Mira- culum Lazari mirificum, 99. Miraculum a S. Sylvastro editum, præsentem imperatorem, Helena ejus matrem, et Judæis centum et viginti, 495. Miraculum quod in subscri- ptione Actorum concilii Nicæni accidit, 580. Miraculum ingens de puero in templo Clementis per annum ser- vato, 248. Miraculum legionis Christianæ, sub Antoni- no, 298, 299. Miraculum lavari a Trajano confecti, 255. Miraculum Asterii, 403, 406. Miracula multa Gregorii Miraculi, 408. Miracula Pauli quæ Ephesi edit, 175. Mira- cula funus B. Virginis consecuta, 169, 170.
- Miracula Naveissi, 354.** Miracula multa per apostolos edita statim atque missus Spiritus sanctus, 152. Crux salutifera ab Helena inventa, 594. Unus ex tribus cruci- bus a Constantino fabricatis, 601. Miraculum omnium maximum ad fidem Fabricatis faciendam, 99. Miraculo- rum admirandum et supernaturalium Domini nostri succincta commemoratio, quibus certissimum divinitatis ejus perhibetur testimonium, 97, 98.
- Muesteus Aureliani notarius propter quid occisus, 423.**
- Mocius martyr, 520, 616.**
- Modesti scripta adversus Marcionem, 294.**
- Monachus, nisi operetur, auro similis, 707.** Monachi qui in Præstina et Syria floruerint, 707. Celebriores apud Armenios et Paphlagonas, atque Pontum, 709, 710, 715. Monachorum vita ubi primum et a quo instituta, 256, 257. Monachorum præcipuorum Ægypti qui Nicæni decretis firmiter adhæserunt, nomina, 702. Monacho- rum indumentum quid indicet, 704.
- Monarchia, Chaldeorum, Medorum et Persarum, 51.**
- Monasteria quæ dicuntur, 621.**
- Monastica vita. Vide Vita.**
- Monocerotis descriptio, 724, 725.**
- Montanistæ, Montani discipuli, 519.**
- Montanus apud Phrygas pro propheta habitus, 515.** Ejus hæresis, quæ Cataphrygas, hoc est, Phrygum, seu secundum Phryges nominatur, 519. Ejus uxores due prophetissæ demoniacæ, 519, 323. Refellit ab Apollinari antistite Hierapolitanæ Ecclesie, a Miltiade, Apollonio, et Serapione, 516, 525, 526. Ejus obitus qualis, 521.
- Mons Vesuvius quando ruptus, et quantum ejusdem incendi effectus, 240.** In Monte Galilææ postremo Chris- tus apparet discipulis, 120.
- Mouimento Virginis matris post triduum aperto, non comparuit corpus ejus sacrosanctum, 170.**
- Mores primorum Christianorum, 157, 158, 159.**
- Mortui resurrectio per impositionem crucis, 594.**
- Mortui sanctorum precibus excitati, 299, 500.**
- Mors Petro prædicta, 120.** Mors Virginis matris et Joan. Evangel. eadem, *ibid.*
- Moses Magnus Dei spectator, 48.** Præfiguravit nomi- na Christi et Jesu in Pontifice et duce suo, 49. Ejus potestas quanta, 51. Omnibus Græcorum philosophis et Judæorum prophetis veterior, 286.
- Mulier impudica marito nequam conjuncta, simul at- que Christiana est facta, et maritus ad fruxem perduct**

non possit, simul et impudiciam et marito nuntium remittit, 268. Mulier horridum spectaculum, necat, assat, et devorat infantem in obsidione Jerusalem, 231. De muliere quae sanguinis fluxum patiebatur, sanata fimbriae Salvatoris tactu; et de tropaeo et monumento collati in eam beneficii a Christo, 406. Mulieres solitariae, et quid de ipsis prodat Philo, 158. Mulieres sanctae, iniqua ferentes, quoties ad vivitum Christi sepulcrum accesserunt; et quomodo inde probetur Resurrectio Domini, 115. Mulieres subintroductae quae dicantur, et quam damnosae sacerdotibus, 425, 426, 427.
Mundus, juxta insanum Manetem, quomodo conditus, 428
Munera Magorum quae, et quid indicent, 77.
Murus Semiramidis decantatissimus, 16.
Musani libri, 296, 297.
Musonius episcopus, etiam mortuus subscript manu propria Constitutionibus concilii Nicaeni; et quomodo, 580.
Mysterium sanctissimae Trinitatis paucis, sed gravibus accommodatisque verbis ostenditur, 44.

N

Narcissus episcopus Hierosolymitanus, 314, 315. Ejus miracula, 353, 354. Eo profugo et non apparente creantur episcopi Hierosolymis, 355. Ex fuga reversus, *ibid.* Centum et sex natus annos Alexandrum sibi substituit, ministerium obire nequens, *ibid.* Centum et sex annorum, 356.
Narcisso Irenopolitano cur et a quo abrogatus episcopatus, 697.
Narcissus, Neroniadis episcopus opinionem Arii secutus, 569.
Natalis orthodoxus pretio ingenti episcopus ab haereticis conducitur, 318. Is aliquoties a Christo in somnis admonitus, tandem angelorum plagis correctus in frugem rediit, *ibid.* Penitentia ejusdem, *ibid.* A Zephyrino episcopo Romano in gratiam Ecclesiae recipitur, *ibid.*
Nativitas Christi duplex, 44. De qua tractetur hic, *ibid.* Nativitas Domini nostri Jesu Christi admiranda et divina, 75.
Natura et tenuitas hominis vi nativa ad altitudinem contemplationis aspirare non potest, 96. Naturam et conditionem nostram accepit Dei Verbum, fatalibus tamen peccati inquinamentis exceptis, 47.
Nave solus cognominatus Jesus, imago fuit veri Jesu Servatoris nostri, 48, 49.
Navigatio Pauli Italica, 183.
Navium dedicatio, 187.
Negalloui triplici Petri quomodo medeatur Dominus, 119.
Nemesion inter latrones educatus, martyr inter praedones medius igni exustus, 381.
Neon, Seleuciae pontifex, ad deponendum episcopatum quare et a quibus damnatus, 796.
Nepus episcopus Aegyptius, et de ejus haeresi, 445, 444.
Nepotianus, summam rerum administrationem Romae assecutus, necatur a Magnentio, 745.
Nero Petrum et Simonem Roma exigit, 179. Mox Simonem complectitur, *ibid.* Paulum audit et absolvit, 288. Cedit tandem, 189. In Christianos admodum saevus, 192, 193. Favet Simoni, 193. Ejus impietas, impunitas, turpido, et crudelitas etiam in suos, 194. Exstitit primus Christianorum persecutor, *ibid.* Quinam ejus successores, 229.
Neronia civitas, nunc Irenopolis, 369.
Nervae imperium, 210. Ejusdem acta, 211.
Nestor juvenis Thessalonicae civis benedictus a Demetrio, Lycorycto, martyrium sustinet, 460.
Nicaena fides, *Vide* Fides, Synodus.
Nicolaus unus ex septem diaconis, et de ejus haeresi, 244.
Nicolaus Lyciae episcopus, vita, morum simplicitate, necnon miraculis perquam celebris, 651, 652.
Nilus episcopus Aegyptius, martyr, 461.
Nilus flumen, de ejus origine, fluxu, et aliis multis, quae in eo reperiantur, 724.
Nisibis a Persis oppugnata; et de his quae expeditionem eam subsequuta sunt, 743, 744.
Nobilitatis suae admodum studiosi Judaei, 72.
Nomen Christianorum quam antiquum, 51, 52.
Nomina Dei, ejusdem hominis Verbi, Christus scilicet et Jesus, longe antea ab ipso usque Moysae symbolice et sub certis iudiciis in honore et pretio habita fuerunt, 43, 49.

Notarius falsus contra Christianos quomodo punitus, 425. Notariorum usus in synodis, 422.
Novacula in caput Domini non ascendit, 125.
Novatiani praenitentibus qui Christum alijuraverant, spem salutis denegarunt, 391. Novatiani consubstantiale profitentibus quae mala illata, 782, 785.
Novatus in petitione episcopatus repulsus passus in haeresim prolapsus, 391. Astute imaginarium et subreptitium episcopatum consequitur, *ibid.* Aeger in lecto decumbens baptizatus, *ibid.* Presbyterium tempore persecutionis posthabuit, 392. In Eucharistiae communione per adjurationem sibi Christianos obstringit adversus Corneliuum episcopum Romanum, *ibid.* Impietas ejus deprehensa et refutata a Maximo presbytero, et Urbano, Sidonio ac Celerino, *ibid.* Damnatur ejus haeresis a synodis Romae et in Africa coactis, 394. Ejus impurissima de Deo doctrina, 399, 400.
Nuptiae spirituales secundum quosdam haerestarchas, quae, 285.
Numeriani imperium, et in Babylam episcopum servitutes, 450. Fuit ab Ecclesia Christianorum exclusus a Babylam episcopo Antiocheo, 451. Interimitur a socio, *ibid.*

O

Obtrectatores Constantii post obitum ejus, refutantur, 806, 807.
Occidens ab Oriente per secessionem divisus, 701.
Occidentis urbes Nicenum decretum integrum reliquerunt, 675.
Oculi Christi Domini quales, 125.
Odenatii res gestae et interitus, 421.
Olea ecclesia a quo constructa, 511.
Olympianus episcopus, 541.
Ὁμοούσιον praecipua difficultas in synodo prima Nicena, 569, 570. Explicatur ab Aphanasio, 574, 575, 637, et Eusebio Pamphili, 577. Ὁμοούσιον etiam in Scripturis divinis invenitur, 578, 580.
Ὁμοούσιον Consubstantiale, ὁμοούσιον Similesubstantiale, an differant, 729, 730, 750, 751, 554.
Onesimus sub Domitiano martyr, 240.
Onesimus Byzantius episcopus, 540.
Onias pontifex et Tobiae filii, causa dissenstionis Judaeorum, 55.
Opes publicae melius a privatis pluribus haberi quam intra unum principis claustrum reservari, dicebat Constantinus, 531.
Oppianus poeta, 266.
Opus hoc aeternae sapientiae acceptum fertur, 57. Ejus divisio, 58. Quando perfectum, 43. Quibus operibus Christus Dominus verus homo, perfectusque Deus indicatur, 96, 97.
Oraculum Apollinis Didymei quale responsum dederit Licinio, 512. Oraculum Simeoni editum, non prius eum moriturum nisi videret Christum Dominum, 74. Sacris oraculis in divinis rebus habenda fides, 45.
Oratio Christi parentis, 105. Polycarpi rogum consensuri, 274. Orationi et precationi constanter incumbunt apostoli, mulieres, et ipsa Maria Mater, subleto in caelos Jesu, Paracletum expectantes, 120. Oratio Melitonis ad Antoninum, 291, 293, 296. Item et Apollinaris ad eundem, 296. Christianorum quam e'licax, 298, 299, 500.
Oratoria Judaeorum sibi arrogat, dicatque Caius, 148.
Ordinatio Stephant et aliorum sex virorum, 135. Et Jacobi fratri Domini, *ibid.*
Oreste per ignem martyr, 458.
Orestia et Orestae populi qui, 748.
Orientis urbium status sub Constantio, 674, 675. Orientis Ecclesiae et Occidentis dissensio quanta, 695, 696, *seqq.*
Origenes Clementis Contextoris discipulus, 532. Adamantius dictus, 544. Origenis a puero studia atque exercitia; quomodo etiamnum adolescens sermonem veritatis professus fuerit, et sese pro Christo ad martyrium subendum praeparaverit, 546, 547. Ejus patrimonium fisco aggregatum, 547. A femina locupetie adoptatus, 548. Frequens in oratione, *ibid.* Etatis anno xviii catechistes Alexandriae factus, 548. Ad fortitudinem animavit martyres et in carcere et in suppliciis, *ibid.* Christiani philosophi exemplum, 549. Libros ethnicos omnes vendit, sacris deinceps litteris operam daturus, 549. Ejusdem studium, labor et somnus, 550. Vitam severam et austeram exegit, *ibid.* Quomodo seipsum castrarit propter Christum, ut scilicet celibem peragere posset vitam, 552, 553. Romae fuit, Zephyrino Ecclesiam regente, 557. Eiusdem in sacris litteris profectus, et de sextupia ab eo dicta Scripturarum translatione, 557, 558. Ambrosium Valentinianum ad sa-

nam fidei doctrinam perduxit, 339. De discipulis ejus, *ibid.* Origenes quæ de suo in Græcorum litteris studio commemorat, 361. Cur in Arabiam venerit, et quomodo Casarea nondum presbyter sacras Litteras publice in Ecclesia exponendo tractarit, 362. Quænam scripta sacram literarum Alexandria exposuerit, 363. Testamentariorum sive Canoniarum Veteris et Novi Testamenti Scripturarum quomodo meminerit, 364, 365. In Palæstina presbyter ordinatus, 367. Ejus successores in schola Alexandrina, *ibid.* Origenis scripta in Palæstina, et alii ejusdem libri, 367, 368, 369. Origenis Casarea Palæstinae docentis discipuli multi, et qui, 369. Quanto in prelio apud magnos episcopos fuerit, 370. Ejus lapsus admirandus, 375. Beryllum ab errore revocat, 371. Arabum quoque hæresim refutat, 372. Et Helcesaitarum, 372. Quomodo ad tribunal martyrii consistens, pietate Christiana abjurata, a seipso degeneravit, 383. Origenis errores et blasphemias, et quomodo sub Gallo vitam finierit, 384, 385.

Oriscus apud Hungaros quid vocetur, 743.

Othonis imperium, 229.

P

Pachomius episcopus Ægyptius, martyr, 461. Celebrerrimus monachus, vitæ Thebænesiotarum auctor, 204, 705, 706.

Paesius monachus illustris, 704.

Palaæ quid notent, 87.

Pallodia patrata in Christianos persecutionis, 475.

Palinodia et recantatio Eusebii et Theognidis, 633.

Palmas, Ponti ecclesiarum antistes, 337.

Pambo monachus celebrerrimus, 704, 707.

Pamphilus presbyter, eruditioe juxta et vitæ instituto philosophus Christianus, 435. Martyrium ejus pro Christo Eusebii sororis ejus filius copiose scripto peculiari est prosecutus, 436.

Pamphilus Casariensis pater Eusebii, martyr, 461.

Pan simpia, et quid de eo animali circumferatur, 723.

Pancratius Petri discipulus, 217. Siculorum Ecclesiæ prepositus a Petro, 192.

Pantanus ex Stoico Christianus Alexandria sacras litteras docuit, ad Indos usque Evangelium propagavit, 331. Pantanus librorum suorum patrem vocat Clemens Alexandrinus, 331. Vir beatus, 356. Non parum artibus profanis instructus, 361.

Panteleoniis, sive Panteleoniis martyrium stupendum, 457.

Papas episcopus, martyr, 616.

Paphnutius superiorum Thebarum episcopus quid suaserit Nicænæ synodo, 571. Quid de sententia Tyrianæ synodi adversus Athanasium dixerit, 682.

Paphnutius monachus, 704.

Papias Petri discipulus, 217.

Papias Hieropolitanus episcopus; et quæ ab eo præter communem opinionem, scriptis mandata sint, 251, 252. An fuerit ex Millenariis, et ejusdem judicium de Evangelio Marci, 252, 253.

Papyrus diaconus martyr, 276

Papyrus (Beatus) Sardibus humatus, 538.

Parabolarum vis, 95. Parabolarum omnium Salvatoris commemoratio, 100, 101.

Paracleti primitiæ discipulis in faciem spiratæ, et quando, 117. Quali ratione Quinquagesima quidem post Resurrectionem, decima autem post Ascensionem die, substantialiter ad apostolos venerit, 123. Paracletum se et divinum Spiritum nominavit Montanus, 319.

Paradisi, primitiæ et arriabones quidam futurarum in cælo mansionum et sedium, 110. Ejusdem situs, 725. Ubertas, 727.

Parentes Christi et in Bethleem et in Nazareth habitare soliti, 75. Parentum primorum impietas, 46.

Parthenius episcopus, vitæ splendore, humanitate et prodigijs ingentibus clarus, 632.

Parthi Perside petiti, 55.

Pascha Christi in domo Joannis evangelistæ preparatur, 104. Pascha primum, mysticum scilicet con ivium, ubi institutum, 134. De disensione inter Asianos propter ipsum exorta, 337, 338, 339. Illius celebrandi consuetudo obtinuit juxta decisionem Irenæi, 339, 340, 341. Pascha Domini, τῆς τῆς τρεῖς, 124. Celebrandum circa æquinoctium vernalium, 409. Eodem tempore omnes celebrare voluit Constantinus; et cur, 553, 556. De ejus feris quid constitutum in synodo Nicænâ, 571, 582, 583.

Passio D. N. Jesu Christi quo anno existit, 123. Mysterium, 106, 107, 108, 109. In ea multa ejus divinitatis signa, 109. De eadem et morte Christi, locus ex Augustino, 110. Ex divinis Passionibus quasnam Christo ut

Deo, eidemque homini, et quasnam ut Deo ascribere conveniat, 109.

Pastor fidus, et de ejus officio, 120. Pastoribus prædicatur Salvatoris Domini Nativitas, 75.

Patriarchis Christus cognitus, 52.

Patricius vicarius prætorum, et de litteris ad ipsam a Constantino missis quoad res Christianorum, 502, 503, 504, 506.

Patrophilus Scythopolitanus, Arii sectator, 554. Fidem Arii etiam post decreti synodum approbat, 569.

Paulinus Antiochenus abrogatus a Leontio, 711.

Paulinus Trevirorum in Gallia episcopus, ab Athanasio stat contra imperatorem et Arianos, 760.

Paulinus Tyri episcopus, post tyrannorum interitum, orationem domi compositam in medium protulit, 502.

Arianus; et quid ad eum scripserit Eusebius, 331, 552, 553.

Paulonas, vir facundus; sana evertit doctrina, 712.

Paulus quando luce circumfusus, 134. Persecutor Ecclesiæ acerrimus, 139. Ex persecutore Evangelii, vas electionis divinitus factus, *ibid.* Fit maximus Evangelii assertor, 140. In Damasco e muro demissus Judæorum insidias evitavit, *ibid.* Non statim ei credit Hierosolymitana Ecclesia, *ibid.* Insidiæ ab Hellenistis ei struuntur, *ibid.* Ejusdem et Barnabæ acta, 163, 164. Ut gentes ad professionem fidei perduxerit, *ibid.* Quid in carcere Philippensium, ab eodem gestum, 165. Nugigerulus æstimatur, 166. Causam apud Areopagitas dicit, et Christum prædicat, *ibid.* Dionysium Areopagitam episcopum Ecclesiæ Atheniensis facit, 167. Ut ex Oriente in Occidentem; et inde rursus in Orientem migrarit, divinum et angelicum annuntians sermonem, 174, 175. Ut Epheso mari in Syriam vadens Hierosolyma pervenerit, 174, 175. Ei vincula Casarea prædicantur, 175. Ut Ephesi sub Hieronymo præside ad bellua damnatus, cum eisdem depugnaverit, et divino auxilio victor evaserit, *ibid.* Ejus ὄραση, 175, 176. Hierosolymis cum esset, ut sese temporis et loco prudenter accommodarit, in eo quod ibi juxta veterem legis ritum vixit, 179. Gravibus catenis victus a tribuno concionabundus, quæ ei acciderit, dis-eruit, 180. Flagellatur, *ibid.* Ab Anania in faciem caditur, *ibid.* Cum eis qui Hierosolymis venerant quomodo se defendens disputarit, 181. Ut Casaream ad præsidem Felicem sit ductus, in custodiamque connectus, 180, 181. Causam apud eum dicit, 181. Apud Festum libere causa dicta appellavit Casarem, 182. Apud Agrippam regem et Berenicem concionem habet, 182, 183, 184. Ejusdem in Italiam trajectio, et de naufragio ejusdem, 184, 185. Ut manus ejus in insula Melita viperæ morsu violata; de Publio aliisque Pauli miraculis, 186, 187. Ab insula Melita navigio Alexandrino per Syracusas quomodo venerit, et cum primariis ibi Judæis sermones disputando contulerit, 187. Sistitur ad Neronis tribunal, et absolvitur, 188. Biennium Romæ permanet, regnum Christi citra impedimentum libere prædicans, *ibid.* Roma excedens quomodo rursus ad prædicandum munus iterit; et denuo Romam venerit, martyriumque passus sit; et de divinis ejus epistolis, 189. Triguata quinque annos in Evangelio laboravit, 190. Romæ una cum Petro martyrii certamen absolvit, imperante Nerone, cui tertio post die apparuit; et quid inde secutum, 195, 195. Ejus vultus factique figura, 196. Epistola divinx, 213. De illa quæ ad Hebræos dubitatum, 217. Uxorem salutavit, et cur eam secum non duxerit, 211, 212. Eidem fuisse conjugem quidam negant, 212. Apocalypsis suæ meminit in epistolis, 417.

Paulus, Simplex cognominatus, Antonii sectator, quanta vir existerit, 625.

Paulus episcopus, martyr, 616.

Paulus post Eusebium quomodo sedem suam receperit, Ariani autem Macedonium contra eum foviverit; et ut denuo sit depositus et ejectus, 683, 684. Litteris Julii sedem recipit, 685.

Paulus imperante Constantio, per Philippum præfectum quomodo urbe abductus, et solum vertere coactus, 687, 688.

Paulus Alexandro Constantinopolitano antistiti quomodo successerit; abrogatus tandem, et exsul, 677.

Paulus Constantinopolitanus a Macedonio thronum recipit, 757. Rursus perpetuo multatus exsilio strangulatus Macedonianorum opera perit, 743, 749.

Paulus Samosatensis, de ejus hæresi, et de prima contra eum coacta synodo, 420, 421. Convictus re ad orthodoxiam, 421. Ut contumax, Aureliano approbante, a) episcopatu excluditur, 422, 423. Denuo in errorem delabitur, 421. Rursus eundem abnegat, 422. Convictus excommunicatur, *ibid.* Angelus habitus, 423. Mulieres habebat subintroductas, *ibid.* Mores et vita, 424, 425, 426.

- Paupere (ex) nemo bonis artibus repente dives, 421.
 Pax sub Gallieno, 403. Pax Ecclesiæ a quo excitata, 541. Pax Christianis Dei beneficio, tyrannis extinctis, parata et conciliata, et quæ eam subsequuta, 501.
 Peccatorum mala presentia, futurorum malorum præmia, 80. Peccatorum remittendorum et ligandorum potestas discipulis quando data, 117.
 Peleus Ægyptius episcopus, martyr, 461.
 Pentecostes dies quo mysterio ab Ascensionis die est decima, 125. Ipso die cœlestis Spiritu sancto discipuli implentur, 131.
 Pepuziani qui dicti, 519.
 Perennius præfectus, multorum nobilium interfector, 325.
 Perfectio Christi propter quid, 116. Perfectio ex evangelicis præceptis, 95, 96.
 Peripsema omnium, quò sit, 412, 413.
 Perjuri tres juxta devotiones suas justo Dei judicio plectuntur, 354, 355.
 Persarum regnum quando in monarchiæ formam redactum, 51. Exercitus contra Nisibim, et quomodo cynipes et culices oratione Jacobi episcopi in eum involaverint, 744. Persarum nonnulli quomodo Christiani facti sint, et martyrium subierint, 610, 611, 612, 613.
 Persecutio prima Ecclesiæ Hierosolymitanæ, 139. Gravis in Christianos sub Domitiano, 237. Propinquorum Christi Christianorum sub Trajano, 245. Inhibetur ex parte, 246. Maxima afflicti sancti martyres in Gallia, 305, 304, 305. Maxima Christianorum sub Severo, 345. Adversus Origenem gravissima coorta est, 549. Sub Decio, 377. Summa Christianorum in Ægypto, 381, 382. Valeriani inhumanissima, 401. Persecutionem Christianorum cur Deus permittat, 423. Persecutio acrior prioribus sub Maximino, 478. Universalis sub Diocletiano, 413. Mores eorum qui in ea fortiter decertarunt, 444. Christianorum in Meitina urbe, in Syria, Africa, Mauritania, Thebaidæ et Ægypto, 447, 448, 449. Diocletiani et Herculi quando duravit, 462. Sub Maximino quam gravis, 470. Quænam eam clades subsequuta sunt, 471, 472. Persecutio ab Acacio excitata, 799. Georgii Alexandriæ Antistitis adversus Alexandrinos, 804.
 Persecutores Jesu Christi non impune relictæ, 150.
 Pertinax ex consulari viro episcopus, 511.
 Pestilentia sub Domitiano quanta, 259, 240. Quæ Alexandriæ grassata est, ævisima, 411, 412, 413. In pestilentia per fraternam charitatem, Christiani inter se fuerunt officiosissimi, 412. Quæ tempore Maximini grassata est, quanta, 480, 481.
 Petrus objurgatur a Domino quoad gladium, 107. Petrus et Joannes ad sepulcrum accurrerunt, et Christum resurrexisse credunt, 115. Et secundum mulieres post resurrectionem Dominus apparuit, 117. Ut e mari Tiberiadis ad Christum contenderit, 119. De fine et obitu Joannis quærens, objurgatur a Domino, 120. Eum de amore ter interrogat Dominus, et cur, 119. Ejus miracula, 141. Concio, 151, 152. E vinculis Herodis evadit, 152. Cum Philone Romæ congressus, 157. Cum Simone Mago congregatur, 178. Ejusdem miracula, *ibid.* Ejicitur a Nerone, 179. Ejus peregrinationes, ut sacrum Clementem ad se pertraxerit, et Romam postea venerit, 190, 191. In evertendo Simone quomodo se gesserit, 192, 193. Petrus et Paulus Romæ, sub extremis Neronis temporibus inventiuntur, 192. Visunt Constantinum imperatorem gravissime laborentem; et quæ dixerint ei, 490. Uno eodemque die martyrium passi, 193, 195. Ejus statura et vultus, 195. Uxorem ad martyrium abductam alloquitur, cohortatur et compellat, 212. Super Petro, Christi Ecclesiæ ædificata secundum Origenem, 565. Petri epistola una, altera dubia, ex Origene, *ibid.*
 Petri cubicularii imperatoris martyrium, 445.
 Petrus episcopus Alexandrinus capite plexus magnificæ martyrii coronam est consecutus, 452, 461. Nulla ei justa objecta causa, capitis damnatus, 478. Conviciis et maledictis Melitio proscinditur, et quibus de causis, 537.
 Petrus episcopus, Eusebianus, adversus Athanasium productus testis, 635.
 Phadimus Amasenus episcopus, 408.
 Pharisæi sub Alexandra Judæam administrarunt, 62. Cur ab Herode occisi, 79.
 Phasacius orbis Hierosolymitæ præfectus, 60.
 Phœretum B. Mariæ Virginis, et de Judæo qui Iudæ impie et irreverenter contrectavit, 170.
 Philæas vir clarus, philosophus egregius, martyr illustris, 450. Ejusdem in carcere constituti ad suos paræanos testimonium, 450, 452.
 Philæas Ægyptius episcopus, martyr, 461.
 Philletus in episcopali functione Asclepiadæ suffectus, 376.
 Philippi et Bartholomæi provinciæ, 200. Martyrium patiuntur, *ibid.*
 Philippi apostoli filii; et quid de iis circumferant auctores, 211, 212. Duæ ejus filii Hierapoli obdormiunt; alia ejusdem filia Ephesi quiescit, 538. E septem diaconis unus, de ejus miraculis et virtute, 140, 141.
 Philippus primus ex imperatoribus Romanis Christi religionem complexus, 371, 377.
 Philippus episcopus Gortynæ, 291.
 Philippus Constantinopolis præfectus ut se gesserit in ejectione Pauli, et introductione Macedonii, 687, 688.
 Philippus præfectus heresiarcha Paulum Constantino-politanum suffocat, 749.
 Philo in omni philosophia summus, 148. Idem pro Judæis Romæ apud Caium oratur, *ibid.* Qualia memoria prodiderit de eis qui primum in Ægypto Christi philosophiam professi sint et exercuerint, 157, 158, 159. Ejusdem scripta, et mores, 160, 161.
 Philogonius ex caudice episcopus Antiochenus; vir pius et fortis, 540. Ab Ario nominatus hæreticus, 551, 552.
 Philoromi illustris viri martyrium, 450.
 Philosophia monastica, 702, 703, 704, 705, 706 *seqq.*
 Philosophiam ne de nomine quidem noverunt primi homines, nec virtutem, 46.
 Philosophi olim differentem a reliquis vestitum habuerunt, 561.
 Philostorgius Deo invisus; et quæ is scripta reliquerit, 55, 721, 722.
 Phlaccius Antiochenus episcopus, secreto Arianus, 640.
 Phœnix ubi reperitur, 726.
 Photinus Sirmiensis hæresiarcha; et de ejus dogmate, 749. Ad exilium est damnatus, 755.
 Pictores egregii Apelles et Lysippus, 23.
 Pierius clarus et celebris Alexandriæ presbyter, 435.
 Pietas posteris ad imitationem commendatur, 435.
 Pietate aliis quinam primis temporibus præstiterint, 44.
 Pietatis primi præcones, et quid de ipsis scriptum reliquerit Philo, 157, 158, 159.
 Pilatus Archelai successor imperante Tiberio, 82. De ejus actis contra Servatorem nostrum, 83. Ad eum vinculis mambus ducitur Jesus, et quid apud eum passus, 107, 108. Admonitus ab uxore, Dominum absolvi contendit, 108. Damnatus ad mortem, *ibid.* De Christi prodigiis Tiberium monet, 145. Per Sejanum delertur ad Tiberium, 148. Quæ mala Judæis conciliaverit atque intulerit, et ut is illata sibi manu interierit, 149, 150.
 Pinytus Gnosstorum episcopus, 292.
 Pionius insigni martyrio exornatus, 276.
 Pisces, et de earum captura in mari Tiberiadis, 119.
 Pityrion monachus illustris, 704.
 Pius Hygini successor, 233, 235.
 Plato Anthropolophagorum episcopus, 205. Plebs eum lapidibus obruere contendit, 549.
 Plutarchus ex gentibus ad Christum conversus ab Origene, postea martyr, 548, 550.
 Plutarchus Byzantii episcopus, 540.
 Pneumatomachi qui dicti, 800, 801.
 Polycarpus sectator Joannis apostoli, 27.
 Polycarpus ad Anicetum Romam venit; et quid de illo commemoret Irenæus, 261, 265. Ejus martyrium, 270, 271, 272, 273 *seqq.* Ejusdem designato testimonium, 250. Romæ fuit apud Amicerum episcopus, et cum ii in Paschæ celebratione dissiderent, in fraterna tamen charitate et concordia manserunt, 540.
 Polycarpus Byzantii episcopus, 540.
 Polycrates Ephesi episcopus, 515.
 Polycrates octavus ejusdem familiæ et cognationis episcopus, 538.
 Polycratis Ephesini episcopi ad Victorem episcopum Romanum epistola de feriis paschalibus celebrandis, 537, 538.
 Pompeius (Cn.), Aristobulo devicto, Hircanum in Judææ regnum restituit, 59. Ejus modestia, captis Hierosolymis, 62.
 Pomum de quo primi parentes nostri gustaverunt, 103, 104.
 Penas damus eisdem plerumque quibus peccamus. Exemplum in morte filiiæ Herodiadis, 89, 91.
 Penitentes in Ecclesiam admittuntur, 590. Suscipiendi dignos penitentia fructus ferentes, 594.
 Penitentia tempus Judæis a Christo concessum, 256.
 Penitentia præclarum exemplum, 207, 208. Per eam adeus est ad Christi Ecclesiam, 374. Penitentia eorum

qui Christum in persecutione abnegaverant, 590. Pœnitentiæ cœremonia, *ibid.* Pœnitentia tyrannorum, 472.
 Ponticæ pueri martyrium, 510.
 Pontifex a Paulo, paries dealbatus vocatur, 180. Pontifices olim ungi soliti, et cur, 49. Pontifices Judaicarum rerum rectores, 55. Pontificum Hebræorum ab Aaron ad Jacobum fratrem Domini, Hierosolymorum episcopum, et ipsam urbem captivitatem usque, nomenclatura, 156, 157. Pontificum seditio contra sacerdotes et primores civitatis Hierosolymitanæ, 177.
 Pontificatus venalis sub Herode et successoribus, 68. Pontificatus Judæorum collatio et successio, venalis annuatim facta, 106.
 Porphyrius quæ de singulari Origenis in eloquentiæ et omnis generis artium doctrina studio scribat, 559, 560. Christianismum barbarum vocat, 560. Refutatur, 561.
 Porcius Festus Felicis successor, et quomodo Paulum acceperit, 181, 182. Causam Pauli exponit Agrippæ, 182. Cum convicio Paulum ridet, 184.
 Potamianæ Origenis discipulæ memorabile martyrium, 351. Post martyrium Basilidi et aliis sanctis apparuit, 352.
 Potestas in cœlo et in terra Christo Domino a Patre tradita, 110.
 Pothinus episcopus Lugdunensis, nonaginta annos natus martyrium obiit, 299, 308.
 Præcepta doctrinæ evangelicæ quem habeant finem propositum, 91, 95.
 Prædicationi evangelicæ non impedimento fuisse Cæsarem scribit Tertullianus, 145.
 Prædicationes Domini quoad desolationem Jerusalem, 255, 256.
 Prædo insignis ad pœnitentiam conversus mediante apostolo Joanne, 206, 207, 208. Prædones securi arte quædam Hierosolymis in quosvis grassantur, 177.
 Præsepi animantium Deus Verbum excipitur, 75.
 Presbyteri quidam sapientissimi et doctissimi, 455.
 Presbyterium tempore persecutionis posthabuit Novatus, 392.
 Primogenitus mortuorum et princeps vitæ Dei Christus, 122. Primogeniti et natu maximi filii in successione regni aliis præferuntur, 57, 58.
 Primus, Episcopus Alexandrinus, 258.
 Principes Judæorum rectores, iudices dicti, 54.
 Priscilla et Maximilla conjuges Montani, prophetissæ ab eodem vocatæ, 319, 320. Oppugnantur, 324.
 Priscus Cæsarem Palæstinæ martyr sub Valeriano, 405.
 Probatio fidelium ex persecutione, 423.
 Probianus medicus, divina visione in templo S. Michaelis gravi ægritudine liberatus; et quomodo, 521, 522.
 Probus imperator, ejus imperium, et obitus, 450.
 Probus episcopus, 541.
 Procle uxor Pilati, 107.
 Proclus Montani hæreseos antesignanus expugnatur a Caio, 316.
 Procopii ortus, dignitas, et martyrium perillustre, 459.
 Prædicationi pœnitentiæ, 92.
 Prodigia clades Judæorum præcedentia, 227, 228.
 Proditio Judæ, 106.
 Professionem Christianam esse vetustissimam cum hominum genere et lege naturæ protitam, et piis, Deique amantibus viris frequentatam, 51.
 Promulgatio sine scripto pro Christianis simulata et fucata, 474, 475.
 Prophetæ aperte et significanter admodum Servatorem Christum nominarunt, 49. Prophetæ quidam etiam Christi fuerunt appellati, *ibid.*
 Prophetia de Adventu et Nativitate Christi impleta, 62. Illa Zachariæ: *Erit in freno equi sanctum Domino omni ipotenti*, quando impleta, 594. Illa: *Non deficiet Princeps ex Juda, nec dux ex femore ejus, donec veniat cui repositum est*, etc., de Salvatore nostro profert, 66.
 Prophetia in Ecclesia usque ad Adventum Christi manens, 522. Prophetiæ non sunt vendendæ, 523. Prophetiæ Maximiliæ vanæ et falsæ, 321.
 Prophetissæ Prisca et Maximilla oppugnantur, 523, 524.
 Propinqui Domini secundum carnem, deferuntur ad Domitianum, 258.
 Proprietas, primis fidelibus interdicta, 132.
 Protophogenes Sardicæ episcopus quid responderit orientalibus episcopis de communione Athanasii et Pauli, 66. Cur ei abrogatus est episcopatus, *ibid.*
 Prototectus Cæsariensis presbyter, martyr, 569.
 Proverbium, *a calcaria in carbonariam; a Marcione ad Apellem*, quid sit, 327.
 Psalmos de Domino Jesu abrogavit Samosatenus, et

magno die Paschæ, de seipso mulierculas laudes cantare instituit, 425.
 Pseudopropheta qui dicitur Eusebio, 322. Pseudopropheta Ægyptius quanta calamitate Judæos affecerit, 177.
 Pseudo-apostoli, pseudo-Christi, pseudo-propheta unde orti, 290.
 Psittacus, avis loquacissima, unde apportetur, 726.
 Ptolemæi successores Alexandri Magni, 54. Ptolemæi in Ægypto quædam regnarunt, 62.
 Ptolemæus in convivio Simonem interimit, et paulo post uxorem ejus et duos filios, 57.
 Ptolemæus Lathurus a matre pellitur, et in Ægyptum profugit, 58.
 Ptolemæus Evergetes, 62.
 Ptolemæus Philippioti filio uxorem eripit, eaque in matrimonium ducta, eum enecat, 60.
 Ptolemæus quomodo martyrio perfunctus, 269, 270.
 Ptolemæus Lagus, ejus bibliotheca, et quomodo cum Septuaginta interpretibus egerit, 301, 302.
 Ptolemæus martyr, 381, 382.
 Publii erga Paulum humanitas, 187.
 Publius episcopus Atheniensium martyrio perfunctus, 291.
 Publius Cassiani successor in episcopatu Hierosolymitano, 314.
 Pucetius Maximi intimus amicus justus etiam tulit poenas, 500.
 Puellæ multæ martyres, 446.
 Puer a matre devoratus in obsidione Hierosolymitana, 254. Puer quindecim annos natus, martyr, 510.
 Pueri Ephesii martyres sub Decio, 377.
 Puppin impellere quid sit, 187.
 Puri hæretici, quorum dux Novatus, 394, 391.
 Purificatio B. Mariæ Virginis, 74.
 Pusices, sub rege Persarum Sapore, martyr et quomodo, 613, 614. Ejus quoque filia, sacra virgo interfecta, *ibid.*
 Putubæstes monachus angelicus, 701.

Q

Quadragesima martyres cum mulieribus suis sub Licinio, 511.
 Quadratus vir apostolicus; et de Apologiis ejus pro defensione fidei nostræ, 233.
 Quatuordecimittæ, aut Quatuordecimani, qui, 541.
 Quintæ femiæ martyrium admirandum, 380.
 Quintio Gazæo cur ab episcopatu depositus, 697.

R

Rais femina martyr, ab Origene instituta, 351.
 Rebello quorundam Judæorum contra censum ab Augusto institutum, 69.
 Rectoribus urbium et magistratibus defert Tiberius, 84.
 Regenerationis typus, 122.
 Regnum Christi sempiternum, 48. Regni et potestatis Servatoris nostri regibus inerant typi quidam et figuræ, 49. Regnum Christi terrenum futurum post finem mundi, Nepotis dogma, 413. Regnum Herodis in quatuor partes divisum, 80.
 Reipublicæ motus in Oriente sub Constantio, 745, 744. Reipublicæ nunc sacrum est sacerdotale ministerium, 15.
 Religio Christianæ vetustas, 45. Religio Christianæ suscipiendæ Barbaris omnibus occasio una; et quæ, 603, 604. Religio nostræ pax et quies bello turbatur intestino, 556. Sub magno imperatore Constantino quam reflorescens; et quæ benigne ei fecerit, 513, 514 *æqq.*
 Reliquiæ Sanctorum, mandato Constantini justæ sepulture mandantur, 485.
 Rhodanus dolum Arianorum contra Athanasium deprehendit, 760.
 Rhodon sapientissimus Marcionis opinionem refellit, 516. Rhodon Asianus quæ contra Marcionem et sectas ejus conscripsit, 516, 527. Ejus scripta, quæ, 328.
 Rescriptum Adriani in favorem Christianorum, 261. Item et Antonii Pii, 262.
 Resurrectio Domini et Lazari, 99. Resurrectio Christi, 110. Non itidem ut mors et sepultura, ex æquo omnibus; sed tantum dignis ad fidem confirmandam manifestata, *ibid.* Cæara demonstratione ex eis quæ acciderunt supernaturalibus miraculis, probatur, 112, 113. Eandem fidem declarat mulierum unguenta, 115, 116. Eiusdem locus ex Chrysostomo et Cypriano, 115. Resurrectio Christi cum immortalis et divini corporis,

ibid. Fam non credunt discipuli nuntiantibus mulieribus, 116. Qua ratione fuerit triduana, 121, 122.
 Rerumpublicarum gubernatorum non facile mutabat Tiberius, et cur, 84.
 Revelationis divinatorum mysteriorum fructus quomodo percipiendi, 95.
 Revolutio divinitus ingentis a sepulcri ore lapidis, sigillo, unimentis et reliquiis salvis, resurrectionem magnificam Christi declarat, 112.
 Rex non salvatur per multas copias, 497. Reges ipsi per symbolum Christi appellati, 49. Reges Judæorum, 51.
 Roma figurate Babylon dicta, et quando, 156.
 Romas episcopus, martyr, 616.
 Romani episcopi. *Vide* Episcopus. Romani imperatores. *Vide* Imperator. Romanorum in Judæos furor et rabies unde coorta, 148. Romanis quæ causa fuerit, Judæis belli inferendi, 225, 226. Eorum imperium in unius reductum potestatem ab Augusto, 62.
 Rupes loco mota et in alium translata locum per orationem S. Gregorii, 408.

S

Sabbati iter, 121.
 Sabbata Hebræi quandoque hebdomadam integram dicere solent, 114.
 Sabæi, qui vocati, 607.
 Sabellius Afer, et ejus hæresis principium, 319, 398.
 Sabellius quis fuerit, et quales ejus fuerint blasphemias et hereses, 419, 420.
 Sabinus episcopus, martyr, 616.
 Sabinus, summus apud Maximinum præfectus, 474. Quomodo per epistolas edictum imperatorum pro Christianis declaravit, 475.
 Saborius Persarum rex, 467.
 Sacerdos quidam impius pheretrum Virginis matris violare conatus, vindictam gratiam statim expertus; poenitentia tamen ductus, gratiam et salutem recuperat, 170. Sacerdotes ipsi, Christi, per adumbrationem quandam, sunt dicti, 49. Judæorum res administraverunt, 55. Multitudini exemplo esse debent bonorum operum omnium, 425. Caveræ debent a mulieribus subintroductis, 425, 427. Ex synodo Nicæna eorum delicta plurimis nota, maximam eis offendiculi præbent occasionem, 565. Eorum impudentia sub Nerone et Felice, 177.
 Sacerdotium colatum a Cæsaris procuratoribus pro sua libidine, et avaritia, 106. Sacerdotium Christi secundum ordinem Melchisedech, *ibid.* Sempiternum ab æterno et in æternum, 51.
 Sacra Litteræ. *Vide* Liber, Litteræ, Scriptura.
 Sacrificia Valeriani impia, humanæ quippe hostiæ, 401.
 Sacrilegium, dicatam Deo, conjungere viro, 63, 64.
 Saddocus Pharisæus partibus Judæ tributum Romanis pendere volentis adiungitur, 69.
 Salina conjux Alexandri, regno potita, 58. Ejus filii, *ibid.*
 Salome filia Antipatri, 63.
 Salome, uxor Josephi fabri, 135. Agæi filia, *ibid.* Alia Salome, 135, 136
 Salome Herodis regis soror, 81, 82.
 Salomon Davidi patri successit, 54.
 Saltatio impudica puellæ Herodiadis, 88.
 Salvator noster quando natus, 62. Cur Christus dictus sit, 49, 51. *Vide* Servator, Christus, Jesus.
 Samarite Herodis uxor, 82.
 Samosatenus. *Vide* Paulus Samosatenus.
 Sancti, Viennensis diaconi martyrium, 506, 507, 509.
 Sancti in Asia quiescentes, 337, 338. Sanctorum mores qui in persecutione Diocletiani fortiter et generose se gesserunt, 444. *Vide* Martyr.
 Sanguis martyris obit sub Servilio Paulo Asiæ proconsule, 294.
 Sanguinem et aquam e latere Jesu recens profluentem, mater et discipulus dilectus vasculo exceperunt, 109.
 Sapientia Salomonis, 501. Sapientiæ profundo libere et sine periculo quo pacto innare possimus, 95. Sapientiæ Dei templum a Constantino absolutum, 688.
 Sapores episcopus, martyr, 616.
 Sapores Persarum rex; et de martyribus sub eodem passis, 610, 611, 612, 613. Ejus euctum Christianos morte multat, 614. Ejusdem contra Nisibim expeditio, 743, 744.
 Sapphira sacrilegus de medio repente sublatus, 132.
 Sarmates cum Arto sentiebant, 559.
 Satanas cur ante adventum Domini non ausus fuerit blasphemare Deum, 289.

Saturninus, et de ejus hæresi, 263, 281, 285.
 Sætyrus, simia, 723.
 Saul primus rex Judæorum, 51.
 Sauromatæ et nationes Istrum accolentes imperio Constantini subditi, 514.
 Scientiæ falso nominatæ auctores et duces, 315.
 Schisma Romæ propter Blastum et Florianum exortum; et quid ad eos scripserit Irenæus, 528, 529.
 Scipio Gregorii quomodo in arborem excreverit, 408.
 Scriptores ecclesiastici materiam eandem sibi proposuere, quibusdam tamen in rebus varie inter se disenserunt, 55. Quorundam nomina, 355, 356. Scriptores ecclesiastici, Beryllus, Hippolytus, Caius, 363.
 Scripta spuria et adulterina ab Ecclesia reprobata, 215, 217. Scripta ecclesiasticorum non omnia faciunt ad publicam utilitatem, 34. Discipulorum Domini quæ legitima et testamentaria, 215, 214, 215.
 Scriptura sacra a Nepote elevata, 413.
 Scripturas qui primi corrumpere inceperunt, 316, 317.
 Scripturæ sacræ libros quos admittat Origenes, 364, 365, 366.
 Secretarii unde dicti, 426.
 Secretum ut mundi principes habebat Samosatenus, 424.
 Secundus Ptolemaidis episcopus Arii fidem approbat, etiam post synodi decretum, 569, 576.
 Sedecion episcopus Byzantii, 540.
 Seditio Alexandria nata inter Judæos, 147, 148. Quæ Hierosolymis orta ipsis Paschæ feriis, quanta, 176, 177, 178. Multitudinis contra ducem Hermogenem et domum ejus, 684. Populi Alexandri, 409, 410. Hanc consecuta pestilentia sævissima, 411. Seditio a populo mota propter dictiones ἀρεθής Pater, et εὐσεβής Filius; et statim sopita, 799. Antiochiæ coorta propter abrogationem Eustathii per calumniam, 659. In clero et populo Antiochiæ quoad sedem, 801. Christianorum adinvicem, 441, 442.
 Senatores plurimi etiam martyres, 416.
 Senatus sanctio de diis abrogandis, 492.
 Seniorum consilia in consultationibus excellent, 34.
 Septuaginta interpretum translatio, et quid de eis scribat Irenæus, 501, 502.
 Sepulcrum et sepultura Domini quam magnifica, 111. Quanta Judæorum providentiâ munitum et cura asservatum, 112. Sepulcrum Christi vivificum; et quid de eo scripserit Constantinus Magnus ad Macarium Hierosolymorum episcopum, 591, 592. Ad illud qui primum accurrerint, 114, 115. De sepulcro Virginis quid dixerit Hieronymus, 170. Vacuum post triduum repertum, 171.
 Sepultura martyribus denegata, 511.
 Serapion episcopus Antiochenus ab apostolis octavus, 514.
 Serapion adversus Montanum; et de ejus scriptis, 325, 526.
 Serapionis Ephesii martyrium insigne, 380. De Serapione quodam sene, qui quidem in persecutione Christum abnegaverat, sed postea poenitentiam egit; et siæ perceptione Eucharistiæ eger mori non potuit, 395.
 Serapion Magnus, monachus illustris, 704.
 Serapion Thimæus ab Athanasio ad imperatorem legatus, 761.
 Serenus Origenis sectator, martyr, 350. Serenus alter etiam martyr, 351.
 Sergii martyrium, 453.
 Servator Christus quam ob causam non olim, sed in postrema temporum ætate, hominem assumpsit, et de ipsius perpetuo et sempiterno regno, 46, 47. Verus homo, 96. Solus per omnem terram, Christi nomen obtinuit, 51. Nullis externis pontificum, regum, prophetarum cohonestatus ornamentis, recte et vere Christus dictus, 50. Nomen suum orbi habitabili universo concessit, *ibid.* In crucem sustollitur, 108. Orationi incumbit atque infremat Lazarum resuscitaturus, 99. Ut Servatoris nostri Jesu Christi mentionem fecerit ipse Josephus, et quibus de eo verbis sit usus, 124. Ejusdem divinitas et virtus quanta, 137.
 Servitus Judæorum in Ægypto quamdiu duraverit, 54.
 Severi imperium, 341. Flagitiose administratum decem et octo annis, 353.
 Severiani hæretici a Severo, 295, 296.
 Severus Tatiani hæreseos propagator, 297.
 Severus Maximini filius, Cæsar declaratus, 463.
 Severus Galerii filius quomodo extinctus, 467, 468.
 Sextus auctor ecclesiasticus, de resurrectione, 355, 356.
 Siba qualis, et quomodo Davidem contra Mephiboset conciliavit, 663.
 Sincarii impune grassantes in quovis Hierosolymitano, et quomodo, 177.

- Signa quæ in Passione Domini acciderunt, 109.
 Signaculum pro confirmatione, 392.
 Silvanus Emesenus antistes, martyr, 461.
 Silvanus apud Gazam in Palaestina episcopus, martyr cum undequadragesimo, 461. Silvano quibus de causis abrogatus episcopatus, 796. Silvanus episcopus, jam deceptus, martyr, 478.
 S marum genera multa, 725.
 Simile nomen ex Arimini fide eximere conatur Acaus, 803.
 Simon Jonathæ frater, et successor, conjunxit se Antiocho contra Tryphonem, et cur, 56. Occiditur in convivio, 57. Ejus successor Joannes Hircanus, *ibid.*
 Simon Cendebeus debellatur a Simone Jonathæ successore, 57.
 Simonis Zelotæ provincie, gesta et martyrium, 202.
 Simon Leprosus hospitio excipit Christum, 102. Creditur Lazari pater, 104.
 Simon Camithi filius, summus sacerdos, 106.
 Simon socer Herodis ab eo privatus sacerdotio, 68.
 Simoniani hæretici a Simone, 290.
 Simon Magnus a Philippo baptismum suscipit, sed per hypocrisis, 140, 141. Ejusdem improbitas a Petro deprehensa, 141. Romæ summa venerat one colitur, 154. Ejus sceleratissima et nefandissima hæresis, 155. Ut eidem restiterit in primis Romæ divus apostolus Petrus, 155, 156. Præstigiæ et imposturæ, 178, 179. Expellitur a Nerone, et revocatur, *ibid.* Miraculis certat cum divinis apostolis, Nerone ei suffragante, 195. In cælum ascensus e terra tollitur demonum ministerio, *ibid.* Mox precante Petro, concidit, et rumpitur, 193, 194.
 Simonium quid sit, 195.
 Simulacra ex fundamentis eruta et combusta jubente Constantino, 485, 491. Simulacrorum ruina sub Constantino, 602, 603.
 Singaris episcopus et martyr, Laodiceæ mortuus est, 358.
 Sion civitatis situs, 597.
 Sirmii acta, quæ; et de reductione Liberii, 769.
 Sobæ mater Elisabethæ, 156.
 Sobrietas et simplicitas pari turturum, an pullis duobus colambarum significata, 74.
 Socrates cognomine quidem, sed animo minus *καθαρός*; id est, purus; et de ejus historia, 35.
 Solis eclipsis præter naturam sub mortem Domini, 109, 110.
 Solis deliquium sub Augusto obitum, 84.
 Solitudo ubi primum coacta, 156, 157, 158, 159.
 Sopater quid de eo sinnerit gentiles, et an in Constantino colloquium venerit, 493, 494.
 Sophisma improbum et importunum Eudoxii, 799.
 Sophronia cultro seipsam confodit, et cur, 470, 471.
 Sophronius Paphlago Pompeopolitanus episcopus; et ejus de formula fidei Acacii, dictum, 787. Quibus de causis et abrogatus episcopatus, 796. Ejusdem hæresis, 800.
 Sosthenium cur sic dictum, 520, 521.
 Sotas beatus, qui et Anchiali, Priscillæ demonium ejicere volens prohibetur, 526.
 Soter Aniceti successor, 258. Romanæ urbis episcopus, 292.
 Spadones Constantino qui vocati, 667.
 Sphinx, et de ejus et Oedipi fabula, 726.
 Spiridion qualis; et quomodo duos philosophos in Christi fidei adduxerit in prima Nicææ synodo, 563, 564.
 Spiridionis vel Spyridonis confessoris et hierarchæ virtus, sanctitas, et præcipua miracula, 628, 629, 630, 631.
 Spiritus sancti processus, 22. In columbæ specie super Christum descendit, 86. Apud inferos justorum animis praesto fuit, eosque duxit ad paradisum, 109. Ejus prima infusio discipulis facta, 117. Spiritus promissio in monte Olivarum, 120. Cur quinquagesimo a resurrectionis die discipulis, e cælo missus a Domino, 123. Spiritus sancti missio admirationis et stuporis plena, et qualis eius effectus, 131. In columbæ specie apparere solitus, 375. Spiritum sanctum qui primi oppugnavit, 800, 801. De Spiritu sancto non recte scripsit Dionysius secundum Basilium, 419. Spiritum sanctum ex hominum cordibus propellit Novatus, 400.
 Stachys Byzantius episcopus, 540. Divum Stachym Andreas apostolus Ecclesiam a se primum instituta; primum episcopum prefecit, 200.
 Statua Domini nostri Jesu Christi in Paneade, et de herba quæ ad pedes hujus statuæ excrevit, 406. De statua Crucem magnifico lactoque habitu tenente in loco maxime celebri collata a Constantino, et de ejusdem inscriptione, 485. Statua nova Antiochiæ a Theoteco erecta, 470. Statuæ Maximiani communita, 500.
 Stella crinita supra Jerusalem lucens, 227. De stella quæ præter omnem opinionem in oriente ad natale Christi apparuit, 75, 76.
 Stephani Antiochiæ episcopi malevolentia et ejectio, 735, 736.
 Stephani, Anatolii successor secularium quam litterarum divinarum peritior, vir item meticulousus, 433.
 Stephanus et alii sex diaconi, 132, 133. Plenus gratia, et de ejus martyrio, 139. Quando lapidatus, 134.
 Stephanus Romanus episcopus Cypriano adversatur, et qua in re, 597.
 Sudarium in sepulchro quomodo repertum, 113.
 Superclia Domini qualia, 125.
 Supplicium atrocissimum passus est S. Eleutherius, 261. Supplicia sanctorum sub Diocletiano varia, 444, 445, 446, 447, 448, 449. Suppliciorum variorum varii modi 449, 451.
 Susannæ historiam in Daniele canonicam esse contra Africanum ostendit Origenes, 370.
 Sycophanta; impudentissimi, 295.
 Sy vacus tyrannus, et ejus interitus, 758. Vide Silvanus.
 Sylvester Romanæ Ecclesie præsul, 467. Judæos, 120. Et Helenam Constantinianam convertit, 495, 533. Interrogatus ab imperatore Constantino de apostolis Petro et Paulo quid responderit; et quomodo eundem baptizavit, 490, 491.
 Symbolum fidei nostræ in Nicæna synodo traditum Ecclesie, 563.
 Symeon senex suis ulnis excepit Jesum; et de ejusdem prophetia, vita et morte, 74.
 Symeon Josephi filius, 135.
 Symeonis Cleophæ martyrium, 245. Ejusdem ætatis, *ibid.* Captis Hierosolymis, ibi creatus episcopus, 237.
 Symeon monachus, sancti Ephraim discipulus, 712.
 Symeones Seleuciæ et Ctesiphontis episcopus; et de ejus aliorumque qui illud cum eo passi sunt, martyrio, 610, 611, 612, 613.
 Symmachus episcopus Hierosolymitanus, 514.
 Symmachus interpretis Ebionitarum sectæ, 758. Ejus scripta, *ibid.*
 Synodo primæ an interfuerit Eusebius et τῶ ὁμοουσιᾶς consenserit, 55. Synodi coactæ propter questionem motam de tempore celebrandi paschalis, et quinam eidem interfuerint episcopi, 556, 557. Propter hæresim Berylli coacta, 571. Item et Arabum, 572. Synodi coactæ ad damnandam Novati hæresim, 594. Antiochena contra Paulum Samosatenum, 418. Prima contra Samosatenum, et quinam et episcopi interfuerint, 420, 421. Altera synodus, 422. Pro Ario collectæ, 551. Synodus prima sancta Nicæna, imperante Constantino, coacta; quot et qui in ea interfuerint; et quid de ea scribat Eusebius, 559, 560, 561. Quæ ante eam sint acta, et de duobus philosophis qui præter omnium opinionem in Christum crediderunt, 562, 563, 564. Hanc synodum imperator quomodo ingressus sit; et ejus oratio, quam ad episcopos habuit, 564, 565, 566, 567. Quid in ea decretum, 567, 568. Decretum illius impugnatur ab episcopis Arianis, et quid contra ipsos et Arium synodus et ipse imperator constituerint, 569, 570. Quid de Paschæ feris, et hæresiarcha Melitio constitutum, et de sacris divinisque canonibus; quid etiam Paphnutius suaserit, 571. Vocatur ad eam Acesius Novatianorum episcopus, et inquirunt ab imperatore Dei amantissimo; et quomodo, 572. Quid item de ejusdem actis, historiæ monumentis proditum, 573, 575 *seqq.* Eidem a duobus etiam mortuis episcopis subsignatum et subscriptum, 580. Acta sua Alexandria, Ægypto, Libyæ et Pentapoli litteris præscripsit; et quales illæ sint, 581, 582, 583. Ejusdem acta celeberrimus Constantinus ad episcopos qui ad conventum venire non potuerant, et ad omnes ubique Ecclesias misit, 585, 584, 585. Publicum eidem exhibit convivium, 587. Quo tempore celebrata, 588. Tribus annis et paulo longius acta, *ibid.* Synodus Antiochiæ congregata, et de ejus actis, 638. Tyri contra Athanasium coacta; et quid in ea gestum, 649. Hierosolyma contendit jubente imperatore, 653. Synodus Antiochiæ ab Eusebio celebrata; et quid in ea decretum, 678, 679, 680, 681, 682. Sardicensis qua de causa coacta; et de ejus actis, 695, 696, 697, 698. Gangrensis apud Paphlagonem; et quid in ea statutum, 708, 709. Hierosolymis propter Athanasium coacta; et quid ea scripserit Alexandrinis pro eo, 740, 741. Sirmienis sub Constantino, et quid in ea disquisitum, et decretum, 749, 750 *seqq.* Instituta Nicomedia; propter Eudoxium et Aetium, quomodo soluta; et ut eam in Orientem et Occidentem dividit placuerit, 670, 671, 672. Synodi Antiochiæ et Mediolani ab Arianis denovo celebratæ contra Athanasium, 759, 760. Arminensis quando et propter quid coacta, 750, 751.

Ancyrae exacta propter Aetii Syri et Eudoxii Antiocheni blasphemiam, 766, 767. Arimiensis; et de dissensione Occidentalium ab Orientalibus inibi orta, 773, 774. Eiusdem epistola ad Constantium imperatorem, 774, 775. Presensitur calumniose apud Constantium, 778. Doio malo Nicaeae quomodo congregata, 779, 780. Seleucia; et de fidei formula quam Acacius dictavit, 784-790. Syria inferior, 62.

T

Tabernaculorum festum antiquum, 62.
Tabula alba in qua Pilatus diversis litteris regem Judaeorum scripserat, ab Helena inventa, 593.
Taciti imperium, et interitus, 430, 431.
Tarbula episcopi Symeonae soror, quomodo martyr, 614.
Tatianus, vir egregius, et ejus de Justino martyre, et Crescente auctore initae contra Justinum conjurationis, testimonium, 268. Haereseos Encratitarum princeps, 285. Eiusdem concordiae Evangeliorum, et de aliis ejusdem scriptis, 286.
Taurus lingua pedes martyris lambit, et religiose quodammodo ab eo discedit, 448.
Telesphorus martyr, 257, 258.
Telesphorus Rom. episcopus magna gloria martyrio perfunctus, 305.
Tempestas turbulentissima navigante Paulo coorta, 185.
Templum Clementis in mari divinitus conditum, 218. De miraculo quod in eo accidit, *ibid.*
Templum Hierosolymitanum a Cn. Pompeio dirruptum, 137. Ab Herode vastatum, 67, 68. Eiusdem vastitas extrema, 256. Templum Hierosolymorum repurgatum, 56. Templi thesaurus in aqueductus construendus a Pilato conversus, 149. Tempia multa et ampla constructa beneficio vtrorum aulicorum fidelium, 441. Templiorum aedificatio sub Constantino Magno, 514. Plurima ab eodem extracta, 520.
Temporum ratio a baptismo Christi et nativitate ejus usque ad Virginis matris excessum, 134.
Tentatio Servatoris in deserto, 91. Eiusdem victoria, 92.
Θεραπευτὰ qui dicantur Philoni, 157.
Θεραπευτῆς item, 158.
Teridates Armeniae princeps Christianismum a Gregorio captivo suo suscipit; et quomodo, 609, 610.
Terramoto xiv Asiae civitates sub Tiberio conciderunt, 84. Judicium de illo, 85.
Terrae motus immanis moriente Domino, 109. Terrae motus in Oriente, 682. Ingens Nicomediae, synodum ibi institutam solvendi occasionem dedit, 770. Arsacio revelatus, 771. Quae ipsum subsequuta dicantur, *ibid.*
Tertullianus, ejusque scripta, 298. Ad Montani sectam delapsus est, *ibid.* Apologia ejusdem pro fide, *ibid.* Qualis vir, et de ejus scriptis, 334.
Tertullus orator Paulo infestus, 18.
Testamentum Veteris libri, 162. Testamenti Novi libri quidam in dubium vocati, et ad postea robur et auctoritatem obtinuerint, 216. Testamenti Veteris canonici et authentici libri, 296.
Testimonium sanctarum feminarum de resurrectione, 115.
Tetragama imperatoris Leonis, 42.
Tetrarchia florum Herodis, 82.
Thaddaeus apostolus, qua ratione Abgarum toparcham morbo quo torquebatur incurabili liberaverit, 143, 144. Alia ejusdem acta, 144.
Thalassius Theophili Iudi familiaris, vir sine mendacio, 721.
Thaleia, liber Aarii, combustus, 569.
Thebutes haereticus factus propter repulsam episcopatus, Ecclesiam primus depravare coepit, 290.
Thelymidris episcopus Laodicensium, 396.
Theoctistus Caesariensis episcopus Origene ut magistro usus, 370.
Theodora Constanti in matrimonium quomodo locata, 462, 550.
Theodoritus, Cyri sapiens episcopus; et de ejus historia, 35, 36.
Theodorus Origenis auditor, 369.
Theodorus episcopus Aegyptius, martyr, 461.
Theodorus discipulus Amouuis, 626.
Theodorus Athenodori frater, discipulus etiam Origene, Gregorius mirificus cognominatus, 369.
Theodorus exercitus Licinii dux, ab eodem varie vexatus, martyrio fortiter obivit; et quomodo, 511. Alii duo Theodori etiam martyres, *ibid.*
Theodorus lector Byzantius, et de ejus historia, 33.

Theodorus Perithius cur, ubi, et a quibus abrogatus, 697.
Theodorus Heraclentes seu Periothius, 681.
Theodotus Ephius, 501.
Theodotus, boni episcopi exemplum, 455.
Theodotus Byzantius coriarius haereticus, a beato Victore expugnatus, 525, 526.
Theodotus Laodiceae episcopus, Arianus, 551.
Theodotus trapezita haereticus, discipulus Coriarii, 518.
Theodoti mors horrenda, 521.
Theognis Nicaenus episcopus, Arianus, depositus et proscriptus, 569, 570. Revocatus suam ecclesiam recipit, 635.
Theognis Constantini Magni bonitate ad seductionis commoditatem abusus, 634.
Theologiam edoctus S. Gregorius per Joannem evangelistam, 408.
Theomison haereticus inexplibilis avaritiae sordidus obvolutus, 523.
Theonas Alexandriae episcopus, 452, 540. Arit sectator exstitit, 547.
Theonas Marmoricae episcopus, Arit fautor, 569, 576.
Theophilus episcopus Caesariensis, 514.
Theophilus Indus quanta virtute et doctrina clarus exstiterit, 719, 720, 721.
Theophilus Castabalenorum antistes quare, et a quibus dejectus, 790.
Theophilus sextus ab apostolis Antiochenorum episcopus, 258. Theophili Antiochenis episcopi scripta, 295.
Theophilus affecta aetate, martyr, 581, 582.
Theopistus, filius divi Eustathii, martyr, 265.
Theotecnus episcopus Mariuum ad martyrium quomodo cohortatus, 405.
Theotecnus Caesareae Palaestinae episcopus, Anatolium creat episcopum, 454.
Theotecnus vir impostor et ingenio depravatissimo praeditus; et de ejus statua, 476. Vindicta non diu morata comprehendit eum, et quomodo, 500.
Thermæ Callirhoæ, 81.
Theudas cur perierit, 155.
Theudas praestigiator a Fado opprimitur, 151.
Thomas aegre molesteque fert se non praesto fuisse moribunda Mariae Virgini, adeo ut monumentum fuerit aperendum, 171. Ut ei de resurrectione ambigenti, eam imo neganti Dominus adfuerit, 118. Didymus dictus est; ejus provinciae et martyrium, 201.
Thraseas martyr, ex Apollonio, 524. Smyrnae quiescit, 538.
Tiberias et Tiberia Thracia, 84.
Tiberius Augusti successor, 84. Rerum ab eo gestarum ex parte quaedam commemorato, *ibid.* Ut rebus Servatoris Christi ex litteris Pilati cognitus sit pernotus, 145.
Tigris flavius cur sic dictus, et de ejus cursu, 721, 722.
Timaeus episcopus Ecclesiae Antiochenaë, 452.
Timotheus sub Domitiano passus, 240.
Titus Byzantii episcopus, 341.
Titus suis manibus bellum Judaicum Josephi scripsit, et vulgari voluit, 161, 165. Se maximum laisarium esse potuisse professus est, 241. Eius imperium, 240. Tollitur veneno a Domitiano, *ibid.* Pietas, 252.
Tobiae liberi urbe expulsi ab Onia pontifice, 55.
Tom cujusque libri, quid et quot annos complectantur. Vide Praefationem ejusque, vel finem.
Tonitrus filius Joannes Evangelista, 118.
Tormentorum spectaculum varium, 451, 452, 453.
Trajan imperium, 240. Mores et opera, structuraque ejus Antiochia; victoria de Davis et Persis, 255. Persecutio et edictum contra Christianos, 246, 247.
Transfiguratio divina Servatoris, divinitatem ejus potissimum probat, 99.
Transgressionis primae dux, ficus, 105.
Translatio corporis Joannis evangelistae in paradysum, 268. Translationes variae librorum, collatae ab Origene, 557, 558.
Tribus Judaeorum ab Esdra conscriptae, flammis ab Herode consumptae, 67, 71.
Tributum Judaeis a Romanis impositum, 59.
Trinitatis mysterium declaratur, 22. Theologia, 44. De Trinitate locus duplex ex Gregorio Theologo, et Augustino, 45.
Tryphon Antiochii tutor Jonathan hospitem in Antiochi domo versantem occidit, 56. Interfecto Antiocho, regnum Syriae invaserat, 62.
Tryphoni celebri apud Hebraeos viro dialogum Justinus dicavit, 289. Eandem redarguit, *ibid.*
Tugorium humile, cali terraeque Regi genito hospitium, 75.
Tumultus Ephesi contra Paulum excitatus, 75. Vide

Seditio. In tumultu Hierosolymis, Claudio imperante, tres Judæorum myriades ad templi fores obtrita, 176.

Turpitudines Simonis Magici, et Helenæ comitis ejus, quantæ, 135.

Turturum par quando offerebatur, 74.

Tyranni occidentales Britannio et Maxentius a Constantio devicti; et quomodo, 756, 757, 758. Tyranni, Diocletiani et Maximiani successores, qui fuerint, 467, 468. Tyrannorum impietatem similis calamitas subsequitur, 515.

Tyrannus Samosatani in Ecclesia, 426. Maxentii crudelissima, 469.

Tyrannio, Tyri episcopus, martyr, 61.

Tyrannus episcopus Antiochenus, 432.

U

Ulphilas Gotthorum episcopus, 792.

Umbrae Petri, virtus, 132.

Unctio Christi quid differat ab aliis Christorum unctionibus, 80. Pontificum et regum quam antiqua, 49. Prima regum in persona Saulis, 54. Judæica sublata, 68.

Unguenta et de mulieribus ea ferentibus, 113, 114.

Urbanus Callisti Rom. episcopi successor, 314.

Urbicum iudicem arguit Lucius Christianus, propter Ptolemaum, 270.

Urbicus Manetem se nominat: plura de eo, 428.

Ursacius Singidonis quare episcopatu privatus, 697.

Ursacius, vel Ursicus, penitentia libellum Julio Rom. Pont. offert, et cum Athanasio in gratiam redit, 741, 742.

Ursicus episcopus ex Ariano Christianus, 683, 684.

Usthazanes vetulus eunuchus, Saporis olim paedagogus, quomodo martyrium obierit, 611, 612.

Utilitas ex historicis quanta, 33, 34.

Uxor Petri martyrio affecta, 212.

V

Varachus Romanam ditionem vastat, 467.

Valeus episcopus Hierosolymitanus, 324. Valens episcopus, abjecto Arianismo, Christianismum suscipit, 663, 684.

Valens, Mursiæ Pannoniorum episcopus, abrogatus, 697. Valentis penitentia libellus et reditus in gratiam cum Athanasio, 741, 742.

Valens et Ursacius synodum Ariminensem, per præventionem legatorum ejus, calumniose apud imperatorem proscederunt, et quomodo, 778, 779.

Valentinus hæresiarcha quibus temporibus viguit, et de ejus hæresi, 284.

Valerianus imperator primum Christianorum fautor, 401. Mox per magos adversus eundem concitatur, *ibid.* A Barbaris captus et in servitutem redactus, imperium ad filium suum Gallienum transmisit, 403. Eiusdem imperium, 430. Miserandus ejusdem interitus, *ibid.*, 431.

Valerius Gratus, et de ejus præfectura, 106.

Veneris delubrum apud Apsacos sublatum, 603, 604.

Verbi divini Nativitas stupenda, 73. Verbum Dei descendit, conditionem naturamque nostram subiturum, et quomodo, 64. Quando incarnatum, 47. Est æternum, 44. Propriæ bonitatis magnitudine coactum, quibus, quando, et quomodo se exhibuit, 46.

Verecundia in famis et inedia miseria proculcatur, 251.

Veritatis representatio quam superior typo et imagine, 50. Veritatis inimicorum extrema internecio, 500.

Verriculum tanta piscium multitudinis non ruptum, quid signet, 119.

Vespasianus et Titus contra Judæos missi, 226. Vespasianus ut Romanis imperarit, 229. Eiusdem imperium, 239.

Vestimenta Domino detraherentur ab impuris et vilibus quibusdam ex plebe, 208.

Vestis donata Maximo a Constantino Magno, et quid de ea acciderit, 797, 800.

Vetius juvenis defensor Christianorum una cum ipsis arripitur, 303.

Vetustas quidquid commendat, venerabile esse oportet, 34.

Vexillum Romanum in Christi signum a quo mutatum dicitur, 496.

Victor Romanus episcopus, 314. Artemonem et Theodotum hæreticos expugnavit, 315. Ut permotus fuerit, civitates Ariaticas, propter festum Paschæ ab unitate Ecclesiastica segregare, 339. Releitur ab Irenæo, et aliis, *ibid.*

Victoriam cælitus contra hostes suos sibi proponebat Constantinus, 312.

Vienna metropolitana urbs, et de ejus martyribus, 304, 305, 306, 307, 308 *seqq.*

Vindicta divina in Herodem, 80, 81. Persecutores suos consecuta, 150. Vindictæ divinæ in Judæos diatio, 226. Contra persecutores tyrannos, 472.

Vinolentia ad petulantiam et crudelitatem nihil reii qui facit, 470.

Vipera Paulum mordet, et quid inde Barbari sentiant de Paulo, 186. Vipera Hierapoli pro Deo culta, et quomodo fugata, 200.

Virginitas Deo dilecta, 158. Virginitatem quædam puellæ impotentibus et impudicis ad turpem concubitum date quomodo conservarint, 455, 456. Item et juvenes quidam, *ibid.*, 457.

Virgines quinque martyres, 255. Virgines Antiochenæ forma excellentes quomodo martyrii stadium pudice decurrerint, 434, 435, 436. Virgines ante nuptias ad stuprum prostitui a Fœnicibus, interdixit Constantinus, 514. Virgines duæ sacræ cum famula serra discissæ in crucem cæcæ fuerunt sub Sapore, 614.

Virtus ne de nomine quidem apud primos homines nota, 46. Virtus cælestis Constantinum præbat, 533. Virtus et fortuna, propter urbem Romanam solam, præcis conventis pro sedis initum convenerunt, 9. Virtutes imperatoris. *Legatur Dedicatio Operis, l.*

Visio Constanti de nocte oblata, 464, 530. Et Constantino filio duplex, 572.

Visitatio divina erga populum fidelem, 432.

Vita primorum hominum belluina, 46. Vita Christiana illustrior nunc quam antiquitas, 53. Primorum Christianorum in Barbaria et Græcia, 157, 158, 159. Vita et consuetudo solutio quantum ad corruptelam et licentiam valeat, 206. Vita monastica, unde suam traxerit originem, quid profiteatur, et quos habuerit auctores, 619, 620, 621. Vitam angelicam degentibus quantum fructus, 159.

Vitalis, episcopus Antiochenus, 540.

Vitellius quandiu imperavit, 229.

Vultus Domini qualis, 125.

X

Xystus successor Alexandri, 257.

Z

Zaboes episcopus Hierosolymitanus, 452.

Zacharias, Barachis sacerdotis filius, 155.

Zebenus episcopus Antiochenus, Philleti successor, 376.

Zeno, martyr, 381, 382.

Zenobia Syriæ princeps, 420.

Zenobius, divini Ephraim sectator, 712.

Zenobius presbyter Sidonis, martyr, 461.

Zenobius, medicorum optimus, martyr, 461.

Zephyrius, successor Victoris, Romæ episcopus creatus, 514.

Zoticus Ostreanus presbyter, 320, 322, 324.

INDEX POSTERIOR.

A col. 433 tomi CXLVI usque ad finem Historiæ ecclesiasticæ.

(Revocatur Lector ad numeros grandiores textui insertos.)

A

- Ahaene reliquiarum inventio, 353.
 Ahares qui dicitur, 789, 790 Cæso Mauricio, quantam Europæ stragem intulerint, 866. Eorum res cum Romanis, 843, 844. De eorum originae, et quomodo in Occidentem ex Oriente transierint, 846, 847.
 Abaxi Christianismus susceptus, 783.
 Abdas Persiæ episcopus (ut) templum sacri ignis everterit, unde ipse et alii martyrii certamen subierunt, 474, 475.
 Ahimelech quale nomen apud Palæstinos, 37, 40.
 Abitus monachus, 295
 Abjuratores Christianismi sub Juliano quam misere vitam suserint, 66, 67, 68, 69.
 Abulavi Novatianus orator nobilissimus, 463.
 Abrahames monachus Antiochiæ, 295.
 Abundantius militum Alexandriæ præfectus, 463.
 Acacius Berrhææ episcopus, 231. Qualis vir, 332. Acacius amicitiam inuit cum Porphyrio libidinoso, 412. Acacius martyr ex nucæ arbore suspensus, 430.
 Acacius (ut) Amidensis episcopus Persarum captivos redemerit dominique remisit, 483, 484.
 Acacius orphanotrophus Gennadii successor, 624. Ut Basilisco tyranno restiterit, 669. Quæ propter eum inter Felicem Rom. episcopum et Zenonem acciderint, 640, 681. Ut sede sua privatus sit, 682, 683. Ad Marcianum missus, et de eius præsertim, 799.
 Acepalli, qui dicitur, 699, 700. Eorum origo, 869.
 Acepsum monachus decantatissimus, 193.
 Achemenides (ut) illustris et locupletissimæ divexatus martyrii consecutus sit coronam, 476.
 Acherido archiepiscopali dignitate decorata, 779, 780.
 Acta synodi quartæ sanctæ et universalis Chalcedoniensis, 592, 593, 594, etc. Item 636, 637, 638, 639 seqq.
 Adarnaues in fugam a Mauricio confectus, 814.
 Adaulphus equitum præfectus, 423. A familiari quodam suo necatur, *ibid.*
 Adlaus vir in senatu princeps quam ob causam sublatus, 790.
 Adelphius Arabiis episcopus quomodo D. Chrysostomum exsulem exceperit, 406, 427.
 Adragathius quomodo Gratianum circumvenerit, et occiderit, 260, 261. Eiusdem interitus, 263.
 Adrianus imperator quotus deorum iuxta Cyzicenos, 90.
 Adulatorum natura ex Themistio, 102.
 Ægyptiorum simulacra Christi adventu disparuere, 72.
 Ælurus, *Vide* Timotheus Ælurus.
 Æmiliani martyrium, 26.
 Ærumus quem ex terræ motu Antiochiæ et in aliis urbibus ortus sunt, 734, 735.
 Ætas Gerontii ducis, 836.
 Ætherius princeps senatus supplicio capitis placitur sub Justino iuniore, 790.
 Ætius dux quomodo Bonifacium ducem apud imperatores detulerit, 576. Confugit ad Alaricum huncicum, 579. Ætius urbis Romanæ præfectus miserandum in modum occisus, 602, 603.
 Africa quomodo in potestatem Vandalorum venerit, 577, 578.
 Agærenorum ortus, et quomodo Christianorum sacris iniurati fuerint, 206, 207, 208.
 Agapetus monachus, 195.
 Agapetus (ut) Macedonianorum episcopus a Theodosio Synæde antistite fuerit per persecutionem afflictus; et postquam Theodosius Byzantium percurrit, Agapetus, orthodoxam religionem amplexus, Theodosii locum sortitus sit, 460, 461.
 Agapetus, Agathon et Joannes, Rom. episc., ut Byzantium venerint, 743, 746.
 Agapiti et Marini dissidium, 285, 286.
 Agapitus Romanorum episcopus, 732.
 Agathias Rhetor, 756.
 Agelius Novatianorum præsul, 302. Agelius viri admirandus, in exilium a Valente pellitur, 118. Quomodo revocatus, *ibid.*
 Agelion Procopii proditor qua morte multatus, 115.
 Agnetis (S.) reliquia, 456, 459.
 Agnoetæ hæretici, 869, 876, 878.
 Ajax et Zeno germani fratres quam egregiam in ecclesiæ religione obtinuerint fidem, 332, 333.
 Alamondarus Saracæorum dux pro Persis contra Romanos, 480, 481.
 Alani, gentes feræ, 416, 447.
 Alarichus sive Athanarichus Gotthorum rex, 209, 210, 212. Quomodo Galliam Honorii sororem rapuerit, 443.
 Alarichus Vissegotthorum dux, 377.
 Alavichus, Honorii dux, scriptorinis suspectus, 446.
 Alciso, et quilibet ad eum proditionis Palæstinæ monachi quoad Flavianum et Maceleanum, 697, 698.
 Alemanni a Gratiano victi, 232.
 Alexander Antiochiæ episcopus, qualis vir, 469, 470. Alexandriæ populus ad seditiones proclivis, 466.
 Alexandriæ episcoporum potestas etiam in profanis negotiis, sed exosa, 465, 466, 467, 468. Alexandriæ Ecclesiæ præsul unde mittam et Pape woman sit consecutus, 512. Alexandriini populi sævities in Georgium Arianum, 18, 19. Alexandrinorum calamitas sub Juliano apostata, 81. Alexandrinorum et Constantinopolitanorum rixa, 386, 387. Eorum res circa abrogationem Dioscori et ordinationem Proterii, 598, 599, 611, 612. De Alexandrinis episcopis sub Anastasio, 635.
 Alleluia semel in urbe Roma Paschali Dominico die concinitur, 297.
 Altarium constitutio apud Thessaliam, 297.
 Amalasintha (de) uxore Theoderichi, 751, 756.
 Amantius cubiculariorum Justini præfectus, ut ab eodem interfectus, 751, 752.
 Ambrosius (ut) electus fuerit episcopus Mediolanensis, etiam nonnumquam baptizatus; et de ejus in dicendo libertate, 174, 175. Ubi et quo tempore eluxerit, 201. Qua ex causa in calumniam a Justina fuerit adiectus, et ad imperatorem delatus, 249. Eiusdem ad Valentinianum Juniores verbum præclarum, 260. Eius lex, et alia egregie dicta et facta, 519, 520, 521, 522. Eiusdem lex de cohibenda ira quam utilis fuerit Antiocheno populo, 324, 325, 326, 327. Eius dicendi et arguendi libertas, qua Theodosium ab ingressu Ecclesiæ prohibuerit, 317. Ridetur a Gerontio, 366.
 Ammonius Simiæ sacerdos, 272, 273.
 Ammonius monachus spectatissimus comes Athanasii, et quæ de eo circumferantur, 187, 188, 192.
 Ammonius monachus, et de ejus cum Theophilo controversia, 371, 372, 373, 374, 375. Eius obitus, 385.
 Ammonius monachus Nitriensis, Thaumastus a Cyrillo dictus, 463, 469.
 Amon monachus insignis, tribus discipulorum millibus præfuit, 179.
 Amor incredibilis ejusdem patris erga filios, necnon servi erga dominum suum, 316. Amores suos episcopatus suo prætulit Heliodorus, 296, 297.
 Amphilocheus episcopus Iconii; et quam multa de illo commemorentur, 138. Ubi et quando enituerit, 201. Qua dicendi libertate sit usus ad Theodosium, 257.
 Amphithyrum Hunnorum quid, 838.
 Anastasia (S.), et quid de templo ejus circumferatur, 234. S. Anastasiæ incantatrix reliquia, 439.
 Anastasius Dicorus imperator, 690. Cur Dicorus dictus, *ibid.* Ducit uxorem Ariamnam, 691. Exigit episcopos, 692, 693. Anastasius imperator, Manicheus a populo vocatus, 693. Macedonium episcopum trucidari jussit; et quæ post mortem Macedonius verba miserit, 695. Cur ex sacris exemptus libris, 712. De iis quæ sub ejus imperio gesta sunt, 712, 713. Ut imperium deposuerit vitamque paulo post suserit, 726, 727.
 Anastasius ecclesiæ Antiochenæ minister et œconomus, malo Thomam monachum accipit, 770.

- Anastasius Sinaites sedem suam recuperat Gregorio defuncto, 852. Anastasius Sinaites Antiochenus episcopus fada morte affectus a Judæis, 867.
- Anastasi Presbyteri error a Nestorio comprobatus, 505.
- Anastasi Romani episcopi obitum ingens consecuta seditio, 709, 710, 711.
- Anastasius Hærosolymitanus episc., 674, 667.
- Anastasius Theopolis episcopus qualis vir, et quam firmiter fidei petra nixus adversus Justinianum substituit, 781, 785.
- Anastasius Anastasii Antiocheni successor, 888.
- Anathematis nomine quid significetur, 514.
- Anatoli porticus, 546.
- Anatolius novæ Romæ episcopus, 598. Ejusdem obitus, 613.
- Anatolius magus, de rebus ejus, et interitu, 811, 812, 813.
- Anazarbus civitas, 755.
- Andragathius Joannis Chrysostomi in philosophicis præceptor, 544.
- Androgynus Deus, 552.
- Angeli victoriam Romanorum contra Persas prænuuntiant, 480.
- Angelice hæretici, 876, 877.
- Annuntia quædam humana forma, quæ in flumine Nilo visa sunt, 855.
- Animus divina simulatione succensus nihil metuit, 143, 144. Ad vulnorum instituta, corporum quoque mores conformantur, 18.
- Annona per Constantinum clericis concessa, a Juliano prævaricatore publicos in usus relecta, 16.
- Annis quot habeat dies, 240.
- Anthemius post Antiochium Theodosii junioris veluti tutor et pædagogus, 458.
- Anthemius imperator, 604.
- Anthemius Trallianus quam peritus architectus, 765.
- Anthimus Constantinopol. an. istes e sede sua deturbatur, 745, 744, 745, 772.
- Anthusa mater Joannis Chrysostomi, 515.
- Anthropomorphan qui nominati, 572.
- Antinous ab Adriano in dæorum numerum relatus, et quid de eo scriptum a Prudentio, 90, 91.
- Antonii magis sectatores quam male a Lucio habiti, 154. Ejusdem in somnis visio, et interpretatio quoad Valentis imperium, 103.
- Antiocheni Julianum imperatorem rident, 60, 61. Ejusdem in eos vindicta, *ibid* Antiochenorum lucus qualis, et quomodo incensus, 6, 62, 63, 64, 65. Eorum preces ad Leonem imperatorem, ut corpus S. Simeonis monachi Antiochiæ relinqueret, 562, 565.
- Antiochia Justino Theopolis dicta, 512, 514. Antiochiæ tres eodem tempore fuerunt episcopi, et quomodo, 40. Antiochiæ Ecclesia quomodo divisa, 224. Antiochiæ tumultus, et Imperatoris ira propter ignominiosam statuarum dejectionem, 524. Alius item tumultus obortus propter Flavianum, Paulino defuncto, 267, 268. Sedatur, 270.
- Antiochus Ptolemædis Phœnicæ episcopus, 568. Antiochus in impurissimi Porphyrii socius, 412. Quando mortuus, 427.
- Antiochus pædagogus Theodosii junioris qualis, 457, 458.
- Antiphonarum usus quam antiquus, 565.
- Aonias in-ignis monachus in Phadua, 195.
- Apamæni civitico crucis ligno liberantur ab obsidione Chosdrois, 758.
- Ἀπατορ: qui dicti, 160.
- Apelles monachus insignis, 180.
- Apes habent ducem; et de ejus aculeo, 817.
- Aphraates in igni vita præclarus, quomodo monasticæ vitæ instituto, gregis Christi salutem prætulit, 148, 149, 150.
- Aphihartodocitarum hæresis, 782, 784, 869.
- Apocalypsis Petri ubi legatur, 208.
- Apocalypsis Pauli admirationem pluribus movit monachis, 298.
- Apollinares duo Syri quales, et qua ratione, consilio et Instituto Juliani Apostatæ obstituerunt, 55, 56.
- Apollinaris error quam impudens, 227, 228. Hæresim suam propalam et clare docet, 229. Apollinaris et Timotheus a Damaso Romanorum episcopo condemnati, 255.
- Apollinaris Alexandrinus antistes, 783.
- Apollonius mercator, deinde monachus invalidorum curator, 185.
- Apollon multorum monachorum auctor et dux; et de ejus virtutibus, 181.
- Apostolorum epistola de his quæ necessario observanda sunt, 500.
- Aquæ benedictæ vis et efficacia, 377. Aquæ ductus Constantinopolitanus, 116. Aquarum pluvialium diversitas quomodo prohibita, sub Theodosio juniore, 442, 445. Aquarum pluvialium illuviones, 425. Et marinarum, 456.
- Arabia Heatæ cognomine inclita, 718.
- Arbogastes cædis Valentiniani Junioris patror; et quomodo, 508, 509. Abstinet summa rerum, et Eugenio ad Tyrannidem succurrit, 509. Ipse sibi mortem conscivit, et quomodo, 514.
- Arboris Persarum salubritas unde nata, 71.
- Arcailla Arcadii filia; et de ejus pietate, et virtute, 430, 440.
- Arcadii Imperatoris obitus, et de ejus liberis, 430.
- Arcadius orientali a patre præfictur imperio; et ut apud ipsum Rufinus primas in administratione rerum obtinuerit, 559, 540.
- Arcesilaus vir magnus per omnia, et de his quæ et dicta sunt a Zozima quoad fatalem Antiochiæ casum, 756. Uxori ejus quomodo restitutus oculus, 757.
- Ardaamenes Persarum principis, 797. Res ejus gestæ, 798.
- Arilaburius et Aspar ejus filius belli adversus Joannem tyrannum duces sub Theodosio; et de Angelo prædicante copis Asparis, 450, 451, 452.
- Arilaburius Narsen in fugam conjicit, 479, 480. Septem Persarum duces trucidavit, 481. Ejus interitus, 652.
- Ardasenes Persa victus ab Arshindo, 573.
- Areobindus Romanorum rex, 578, 579. Persarum fortissimum singulari certamine intereunt, 481.
- Arethas (S.) et de ejus martyrio, 739, 740.
- Arethusi populi in Marcum episcopum barbaries, 26.
- Argyropolis, alias Chrysopolis, 488.
- Ariadna Leonis filia, 652, 653. Ariadnæ adversus Zenonem maritum moribundum impietas, 600. Nubis Anastasio, 691.
- Aristocratia quid sit, et a quo apud Romanos instituta, 725. A Mauricio laudata, 819.
- Ariani, defuncto Athanasio, quantas Christianis calamitates intulerint, 153, 154, 155. De Trinitate male sentientes a synodo Romana exauctorati, 170. Imperante Theodosio, ex ecclesiis ejecti quomodo in suas reduciunt regiones, 255. Eorum impietas et inhumanitas quanta, 156, 157. Rursum eorum contra Theodosium, 263. Eorumdem ab invicem separatio, 285, 286. Illorum processiones et conventus, qua ex causa sublata, 565, 564. De eorum successione post Dorotheum centum et viginti natum annos, 464.
- Ariomanitarum hæresis, 101.
- Arius et Eunomius anathemate jugati, 258. Aril dogma qua ex causa professi sint Gotthi, 207, 210.
- Armenii hæretici, 869, 872, 885, 884.
- Arsacidarum ordo, 848.
- Arsacius patriarcha Constantinopolitanus, qualis fuerit: et ut Joannis Chrysostomi sectatores persecutus sit, et paulo post mortuus, 409, 410.
- Arsenius Magnus Imperatorum præceptor, et de ejus angelica vita, 266, 267.
- Arsesius præclarus monachus, 187.
- Arsion monachus insignis, 187.
- Artemis generosus Bdeli propugnator, et martyr, 29, 50.
- Arziburtus apud Armenios quid sit, et de jejunio præceptor eum, 885.
- Ascholi Thessalonicensis antistes, 252. Varias de religione opinionibus Theodosio exponit, 252, 253.
- Asclepiadis Novatianorum episcopi et Attici patriarche colloquia, 488, 489.
- Asiani episcopi. *Vide* Epistola Asianorum, etc.
- Asparis ducis fuga, 578. Cædes, 652.
- Asterius presbyter communionem Eunomiorum amovit, 255, 256.
- Asterius Orientis præfectus, 518.
- Asterii cum Gregorio Theopolitano contentio, 821. Ejus interitus, 826.
- Astronomia præstringitur, 203, 205.
- Athanasius. *Vide* *Eudocia*.
- Athanasius Magnus apud virginem pudicam occultatus, quomodo in publicum proderit, et ecclesiam receperit, 17. Concilio Alexandrino prædicit, 55, 54. Quid in oratione de fuga commemoret, 56, 57, 58, 59. Quid item de istis verbis, Substantia et Subsistentia constituerit, 55, 56. Ab Apostata inquisitus, arte miracula præcipuus evadit, 45. Græcorum opera exsilio muneratur ab Apostata, et cur, 55. Ab exsilio revocatus, quanto in honore apud imperatorem fuerit, et quomodo res Ecclesiarum Ægypti cum potestate rexit, 98, 99. Athanasii mors, et de ejus successore, 151, 152.
- Athanasius Diaconus confessor, 600.

Athanasius Caelates sive Henniosus Alexandriae episcopus, 686.
 Attalus Romanae urbis praefectus, 422, 423.
 Atticus patriarcha Constantinopolitanus, qualis fuerit; et de persecutione ejus tempore facta, 10, 411, 412. Ejusdem in administranda promovendaque sua Ecclesia studium et opera : et quam is urbæus et factus necnon in imponendis rerum nominibus acutus fuerit, 487, 488, 489. Quomodo reprehensionem quod Joannitas inae acceperit, a se sit amolitus, 489, 490. Ejusdem ad S. Cyrillum Alexandrinum litteræ, de nomine Joannis Chrysostomi in album ecclesiasticum referendo, 491, 492. Ejusdem aliæ ad Petrum et Edesium diaconos Cyrilli, 493. Attico sacris praesidente paralyticus in baptismo sanatur, 461, 462.
 Attila (de) duce Gothorum, 578, 579, 580.
 Avaritia Theodosii episcopi, 460. Rufini, 341. Basilisci, 611. Marcelli, 858.
 Augusta reditum Chrysostomi ab imperatore obtinet, seque eum reveritum esse pollicetur, 385.
 Augustales qui vocati, 31.
 Augusteum apud Antiochenos quid, 61, 66.
 Augustulus Orestis filius, qui et Romulus, 604.
 Avitus imperator, 601.
 Aulocrenes quæ regio et de templi ejus demolitione, 278.
 Aurargenteum. *Vide* Chrysargyron.
 Aurelianus Epiphaniensis ecclesiae diaconus, 701, 702.
 Auxentius Mediolanensis episcopus; de ejus heresi; et quomodo a Damaso Romano sit exactoratus, et quæ synodus de eo episcopo Illyrici scriptis, 172, 173, 174.
 Auxentius monachus celeberrimus, 365.
 Auxentius Exscholaris, insignis monachus, 622.
 Auxunitæ quomodo Christianismum amplexi sint, 787.
 Azizus monachus egregius, 193.

B

Babylas (S.) Antiochenus antistes qua de causa martyr, transiit in Daphneum, et inde deportatus, 62, 63, 61.
 Baptismus a Constantino quando susceptus, 722. Baptismus apud veteres quando contebatur, 392. Ejusdem depravatio per adulterinum usum cui tribuatur, 284. Baptismi collatio in Thessalia quando fieri solita, 297. Baptismi traditio abolita per Arianum, et de miraculo quod intervenit, 711. Ut in baptismo paralyticus laborans Judæus sanationem receperit, 461, 462.
 Barbari in Christianos severiores fuere quam Græci, jubente Juliano, 29. Valentem quomodo fugarint et incenderint, 214, 215. Vincuntur a Theodosio, 223, 232. A Theotimo ad mansuetiorem vitam quomodo traducti, 329. Barbarorum in fines Romanos incursus, 420, 421, 423. Strages ingens, 360, 361.
 Barbabas Arianus, 464. Dum baptizatur, aqua de repente disparet, 711.
 Barnabæ apostoli reliquæ, 716.
 Barsanophilus monachus quam insignis vita et sanctitate monachus, 768.
 Barses et Eulogius in monasteriis suis episcopalem consecuti consecrationem, 193.
 Barses Edessenorum antistes, virtute et donis apostolicis clarus, quomodo deportatus, 142.
 Bartholomæi apostoli reliquæ, 715.
 Basiliscus martyr apparuit Joanni Chrysostomo, 429.
 Basiliscus dux, proditor, 631, 632, 635.
 Basilisci tyranni, 663. Circulares ejusdem litteræ adversus sanctam quartam synodum, 664, 665, 666. De his qui ejusdem litteris subscripserunt, 667. Ut circulares priores litteras abnegarit, et alias contrarias promulgavit, 669, 670. Cum uxore et liberis interficitur, 671.
 Basilus Ancyrae presbyter, martyr, 28.
 Basilii fratres, quales viri exstiterunt, 137. Basilii responsum ad Julianum quoad librum Apollinaris, 56.
 Basilus Magnus, et Gregori ambo, qua aetate emiserunt, 201. Basilus et Gregorius abditi Juliani improbitatem deprehenderunt, 8. Basilus et Gregorius divinum amicum par, Arianorum insultus repellunt, 164. Ut Basilus Ecclesiae Casariensis post Eusebium gubernator exstiterit; et de admiranda ejus adversus Valentem dicendi libertate, 133, 134, 135.
 Bassa pia mulier, 655.
 Bassones et Bassus monachi, 191.
 Batthæi stipenda abstinentia, 195.
 Belisarii res gestæ, 747, 748, 749, 751, 752, 753, 754, 755.
 Bellum acuit animos, 479. Bellum civile inter Turcos,

817. Bellum Martia Sarracenorum principis contra Romanos, 205. Bellum Persicum interfecto Mauritio quantum communitatis Romanis importarit, 866, 867. Bellum inter Persas et Romanos, pace cum Persis fracta, propter Christianorum persecutionem, 479, 480. Ut bella omnia adversus Theodosium piuum principem mota Deus in spe-ris admirandisque rebus statim confecerit, 444, 445.
 Benjamin monachi vita et conversatio, 182.
 Benjamin diaconus seivissime excruciatu martyrii palmam reportat, 477, 478.
 Benouon subnotarii in fide *ὁμοούσιος* consubstantialis constantia, 259, 260.
 Benus monachus praclarus, 179.
 Beritus, Phoeniciae urbs, 565.
 Blachernæ templum Dei Genitricis magna religione cultum Byzantii, 857.
 Blasphemia Nestorii in Virginem matrem, 505, 506, 508. Quorundam Graecorum in B. Virginem quomodo castigata, 852.
 Blasphemus Persa quidam quomodo castigatus, 444, 445.
 Blasis Persarum rex a Cabade fratre captus, excruciat, et carceri includitur, 713, 714.
 Bos biceps, 797.
 Boves trahentes currus conjugum regum apud Turcos seu Persas, 848.
 Bosporus cur ita vocatus, 620.
 Bonifacius Romanus antistes, 502.
 Bonifacius dux ab Aetio circumventus, et quomodo, 576, 577, 578.
 Briga, et Brigittio oppidum, 177, 178.
 Brison imperatricis cubiculariorum princeps, ab Ariano lapide ictus, et cur, 363.
 Britannio Sycharum episcopus, et quam genereose cum Valente sit congressus, 163.
 Burgundionum gens, ulteriorem Rheni fluminis ripam colens, quomodo Christi sacra complexa sit, 535, 534.
 Buselinus victus a Narse, 756.
 Busiris, alias haereticus Eueratita, quam fortiter confessionem propter religionem pertulerit, 27.
 Butherichus Theodosii vir princeps quomodo occisus, 315, 316.
 Byzantium a caede Mauritii, saepe hostiliter captum et direptum, 863, 866.

C

Cabadae Persarum regis creatio et abrogatio, 715. De ejus uxore, *ibid.* Recuperat regnum, 714.
 Cabaones Aaurus, et quid pro Christianis egerit, 749, 750, 751.
 Cadium aliquot a crudelissimo tyranno Phoca commissarum designatio, 862, 863, 864, 867.
 Caeremoniarum dissimilitudo non laedit unitatem Ecclesiae, 291. Caeremoniarum apud veteres variae observationes, et ab ipsis apostolorum temporibus, 500. Caeremoniae veteribus non tantopere curae fuerunt : sed necessaria tantum et fidem promoventia constantiter servare jussunt, 301, 302.
 Casar (C.) primus monarcha declaratus, et de pluribus ab eo gestis, 723. Ejus caedes, 724.
 Casarea cur ita vocata, et cur ei nomen ademptum a Juliano praevicatore, 14, 15.
 Calamitates Romanae, 421, 422, 423, 424, 425. Calamitates orbis variae sub imperatore Leone, 618, 619, 620, 621.
 Calandion episcopus Antiochenus, 634. Calandion expellitur, 664. Revocatur, 672. Agitur iterum in exilium, 677.
 Calemerus agricola quomodo corpus Zachariae prophetae invenit, 455.
 Callineus Ciliicae praeses in crucem actus, 767.
 Callio pius praesbyter Nicæus, 487.
 Callisti porticus, 546.
 Callitropa vidua, et de ejus vinea, 381.
 Calopodius libelli de Chalcedonensi synodo surreptor, 604.
 Canephora quæ dictæ, 26.
 Canes (de) Sergii haeresiarum, 885.
 Canon indifferens de celebrando Pascha festo apud Novatianos, 288. Canon ecclesiasticus de translatione episcoporum, 521, 525.
 Cantilena Justiniani post quintam universalem synodum, incipit his verbis : *Unigenitus Filius et Verbum Dei*, etc., 779, 780. De cantilena : *Lux h laris*, 879, 881.
 Capillus Christi Domini, 623.
 Captivi Persarum quomodo redempti, 483, 484. Captivi

quod necesse est duobus aureis, etiam uno redimi possent a Mauricio, ceduntur a Chagano, 858.
 Cariclea Heliodori, 296.
 Carterius Macedonianorum antesignanus, 285.
 Carthago Romano imperio subicitur, 751, 752.
 Castitatis exemplum pulcherrimum, 424.
 Cateillus cæcus res inauditas peragens, 787, 788.
 Celer ordinum aulæ Anastasii præfectus Macedoniae ex throno deductus, 691.
 Cellæ, et de loco a Cellis dicto, 189.
 Chaganus Avarum dux: de gestis ejus rebus cum Romanis, 845, 841. Prisci legatum de pace audit, 845. Ejus exercitus conciditur, pace rupta, a Prisco et Commutatio, 856. Captivos omnes, quos Mauricius redimere supersederat, ferro necat, 857, 858.
 Chalcedon urbs, et aliæ ejusdem appellationes, 591. Ejusdem muri cur a Valente diruti, 115. Quomodo item restaurati, 126.
 Chatzintzarri hæretici et de magistris eorum ac dogmatibus, 884, 885.
 Childerichus. Vide Hilderichus.
 Chosroes (ut) imperium Orientis invaserit, castella cepit, et spolia ampla retulerit, 798, 799. Pacem cum Romanis frangere nudatus, in eadem confirmatur a legato Mauricio, male tamen accepto, 837. Admissum in Mauricio piaculum indigne ferens, bellum movet, 862, 866. Pace fracta Romanum invadit imperium, 756, 757. Levis et inconstans, 758. Pudore percussus ob tantos in adoranda Edessa labores frustra susceptos redit in regnum, 759, 760. Quid eidem accidit in obsidenda Serapiopolis, 761. Ut tandem vitam cum dedecore suiserit, 809, 810, 811.
 Chosroes junior Persarum rex, quomodo Hormisdam patrem suum occiderit, 853. Cur ad Romanos profugerit, eorumque auxilium fuerit in regnum suum restitutus, 854, 855. Cruces Gregorio Neapolitano mittit, 856. De domo ejusdem, quæ maximo martyri Sergio misit, 857, 858. Quæ de Romanorum imperio prædixerit, 842. Quid item Probo episcopo Chalcedonensi de Dei genitrice dixerit, 845. Quil sub Phoca occupati, 888.
 Christiani in Juliani persecutionis timorem quomodo inciderint, 12. Per contumeliam Galilæi dicti Juliano, 15. Illis Græcæ et ethnicæ artes et disciplinae necessariae sunt, 56, 57. Quanto graviora passi a Vandalis, tanto majore veneratione culti a Mauris, 749, 750. Apud Persidem in tolerandis ærumis pressi ad Romanos confugerunt, 479. Quomodo gravia a Persa tormenta perpassi, 474, 475. Eis sub Diocletiano passis honorem invidet Julianus, 46. Eorum quod diis sacrificare nolissent, jussu imperatoris Juliani, quam acerba condemnatio, 55. Res eorum sub Cabade Persarum rege quomodo coonestata, 714, 715. Eorumdem multi partibus, quibus vox editur, ademptis locuti, *ibid.* Christianorum multitudo quam male accepta a Judaïs Antiochiæ sub Phoca, 867.
 Christianismus a Juliano quomodo abjuratus, 12. Ut etiam apud Persas sit propagatus, 472, 475, 474. Ejusdem incrementum sub Theodosio, 508, 541. Christianismi desertores Juliano apostatae gratificari quam miserabiliter perierint, 66, 67, 68, 69. Christianismum maligne exaltantium confutatio, 551.
 Christus, Galilæus ab Apostata columbiose prædictus, 46. Ejus adventum non terentia simulacra diffluxere, 71, 72. Eius prædicationes de excidio Hierosolymorum falsas esse, conatus ostendere Julianus; illarum certitudinem comprobavit, 73, 74, 75, 76, 77. Christum, merum hominem esse an asseruarit Nestorius, 205, 506, 507, 508. In eo duæ naturæ unitæ, 509. Post resurrectionem quomodo, et cur cibum gustaverit, 782, 784. Apparet Mauricio, 820. Christum, in, vel ex, duabus naturis proferri ad idem, 601. Quid de eo senserint Eutyches, Severus et Dioscorus, 705, 706. Christi Jesu Sævatoris adventu quanta cepertit incrementa Romanorum res, 722, 723, 724.
 Chrysanthus (ut) ad præfecturam Ecclesiæ Novatianorum sit vocatus, 463, 464. Ejus obitus, 471.
 Chrysaphius primarius inter imperiales cubicularius eunuchus, causa synodi prædicatorie, et dissidii imperatricum, 517, 518. Quomodo interierit, 553, 554. Theodosii juribus abusus, 568.
 Chrysargyron apud Romanos quid, et qua ratione subditum, 718, 719, 720, 721. Novum postea constructum, 725, 726.
 Chrysopolis cur Argyropolis dicta, 488.
 Chrysostomus. Vide Joann. Chrysostomus.
 Chrysotheca quid sit, et a quo instituta, 725.
 Chobam quæ civitas, et de luctu illius præfecti mortis, 849.
 Choni et Var., 846, 847, 848.

Circæsi oppidi inexpugnabilis descriptio, 798.
 Claudiani poetæ tempus, 580.
 Clearchus, Anastasii imperatoris avunculus, 693.
 Cnaphus. Vide Petrus Cnaphus.
 Celestinus Romanorum episcopus, 502. Quid de Nestorio ad S. Cyrillum scripserit, 510.
 Cognitio quæ ab hominibus, et ea quæ a Dei gratia provenit, quæ sint, et a quibus obtineri possent, 204.
 Comana, oppidum Cappadociæ, 429.
 Comarius Procopii prædior, et de ejus necæ, 115.
 Commentiolus, genere Thracæ, Orientis prætor, 831. Ejusdem et Prisci cum Avaribus conflictus, 856, 857. Cædes ejus per Phocam, 863.
 Communitas ecclesiasticorum Rhinocoluræ, 199. Communitas inter Palæstinos monachos quanta, 553, 556.
 Conceptu (de) Virginis, locus admirandus, 515, 516.
 Conon adversus Philoponum, 873. Contra hæretici, 877, 878.
 Conon Apameensis episcopus episcopalem functionem militari munere commutat, 712.
 Conscientia bona in malis, res stabilis et firma est, 414.
 Consolationis litteræ Innocentii Romani episcopi ad D. Chrysostomum, 415. Et ad Ecclesiam Constantinopolitanam, 415, 416.
 Constans Constantinii tyranni filius; res ejus gesta, 446, 447. Insidias Gerontii sublatus, *ibid.*
 Constantina Mauricii imperatoris conjux, 814, 815. Interimitur cum tribus filiabus, 865.
 Constantinopolis cura Angelis commissa, 560. Constantinopolis restauratio post maximum terræ motum, 544, 545, 546.
 Constantinopolitanorum tumultus propter exitum Chrysostomi, 384. Luctus item post discessum, 594, 595. Tumultus alius propter blasphemum Nestorium contra Virginem Deiparam, 503, 506, 507, 508. Et post ejusdem exaurationem, 521.
 Constantini Magni liberalitas erga clericum pro sua in Deum observantia, per Julianum abrogata, 16. Ejusdem elogium et pietas, 270, 271. Suggillatur a Zozimo, 720. Redarguitur Zozimus, 720, 721, 722, 725.
 Constantini Lardy adæ omnivorum igni tradita, 860.
 Constantinus in Britannia tyrannus renuntiatus; et de rebus ab eo gestis, 446, 447. Quomodo victus a Constantio, 448, 449. Ejus interitus, 577.
 Constantius quibus in rebus verum patris sui fuerit exemplar, 5. Ejus obitus, 11.
 Constantius (ut) devictis tyrannis Maximo, Gerontio, Constantino rerum summam administravit, Valentiniano tertio post Honorium imperatore Roma relicto, 447, 448. Ut Placidiam uxorem duxerit, 445. Constantius Honorii sororina quomodo vita finitus, 449, 450.
 Constitutio Gratiani de relegendis Arianis, et revocandis fidei Nicenæ cultoribus, 225. Theodosii imperatoris, qua Nestoriana damnatur hæresis, 520, 521. Arcadii promulgata adversus Ecclesiam, 412, 413. Joviniani de non jungendis matrimonio sacris virginibus, 95, 96. Theodosii, juxta D. Ambrosii præscriptum, 519, 520, 522. Theodosii de una religione colenda, 225. Constitutionum severitas charitati et utilitati publicæ posthabenda, 491.
 Consubstantialis cultores quomodo in exsilium pulsati, 113, 114. Consubstantialis professoris Macedoniam quomodo a Liberio Romano accepti, 119, 120. De consubstantialis a Severitas inducta ratio, 781.
 Consubstantialitas Patris et Filii confirmata, sub Julianiano, 97, 98.
 Consuetudines variæ apud varias gentes et Ecclesias per quas nullum catholicæ religioni, vel offendiculum, vel dissidium est creatum, 294, 295, 296, 297, 298.
 Contentio Antiochiæ non parva propter duos eodem tempore episcopos, et quomodo terminata, 225, 226.
 Continentia et temperantia monachorum Palæstinorum admiranda, 557.
 Contobaldite hæretici, 876.
 Conversatio et vitæ genus mirandum a monachis Palæstinis excogitatum, 555, 556, 557.
 Copres monachus, et de ejus virtutibus, 179.
 Corona nihil a lapillis differre putanda, 817.
 Corpus homini quomodo corruptibile et incorruptibile, 731, 782, 785. Corporis nostri compositio, 871. Corporum constitutio, animatum a qualitate sæpe arguit, 18.
 Corruptio vocabulum duo significat, 782.
 Cosmas Epiphaniæ episcopus, 701, 702.
 Crispinus presbyter qua de causa factionem Eumacianorum audivit, 235, 236.
 Crispion et Malchion germani, monachi insignes, 191.
 Cronion monachus, 187.
 Crudelitas maxima Alexandrinorum adversus Proteorium etiam occisum, 612.

Crux in sagis Juliani, et comitum ejus per rorem decisum figurata quid portendebat, 11. Crux in exitis victimæ solemniter a Juliano mactata eidem apparuisse dicitur, et quid ea portendebat, 12. Crucis signum per timorem adhibet Juliano apostata, et evanescent spectra, 12. Crucis litteræ hieroglyphicæ in eversione templi Serapidis inventæ; et de earum indicio, 274, 275. Crux exercitui Theodosii præbatur adversus Eugenium, 311. Crux Christi, quomodo culta ab hæreticis Armanis, 885. Crux Salvatoris ablata per Chosroem, 888. De crucis signi miraculo quod Apameæ accidit, 758. De cruce pretiosa, S rgiopoli a Justiniano dedicata, 761. De crucibus a Guesroë Gregorio Theopilitano missis, 836.

Cucusus, oppidi nomen, in quo D. Chrysostomus, exsulavit, 394, 403, 408.

Cum qui populi, 846, 849.

Curs Scythia: et de ejus adversus Chosroem gestis, 809, 810.

Cupressus ingens et proceræ, et de miraculorum vi quam ab ea profluere credebatur, 545.

Cyprianus martyr, et quid de eo referat Procopius, 731, 732.

Cyriacus episcopus quæ passus sit a Valerio, 447.

Cyriacus, Constantinop. antistes, 868.

Cyriacus Adanorum episcopus, 245.

Cyrinus episcopus Chalcedonensis S. Chrysostomo quam maxime inimicus; et de divina in eum vindicta, 381, 382. Eius obitus, 427.

Cyrillus Heliopolitanus diaconus quam crudeliter cecisus, 25. Causæ cedis, 27.

Cyrillus (ut) nepos sororis Theophili filius, ejus athen Alexandrinam sit adeptus, 465, 466. De ejus scriptis, *ib. l.* Cyril. contra præfatum Orestem dissensio, 468, 469, 470. Cyrilli ad Atticum patriarcham, de memoria Joannis Chrysostomi in Ecclesiæ tabulas non referenda, rescriptum, 491, 495, 496; Ut sanctus Cyrillus per visionem divinam nomen Joannis admiserit, conceptumque a teo odium, mediante Dei Matre, ei remiserit, 499, 500. Et mitram et papæ appellationem sit sortitus, et de eius collegarumque sententia contra Nestorium, 512, 515, 514. Quomodo episcopatu privato et rursus in eundem resitutus, 514, 515. Ejusdem ad Nestorium litteræ, 509, 510. Ad Joannem Antiochiæ præsulam, 516. Ejusdem obitus, et successor, 546.

Cyrillus, comobii lasomnium monachorum præfatus et antistes, 681.

Cyrus oppidum cujus episcopatum gessit Theodorus, 266, 568.

Cyrus poeta, quando floruerit, 580.

Cyrus (ut) Constantinopolis præfatus, gentium superstitioni astrictus, Smyrnaeorum præfuit ecclesiæ, et de tempore Cyri, Dei Genitrici dicato, 544, 545, 546.

D

Dæmon e delubro Jovis quomodo expulsus, 277, 278. Per puellam Macarios sanctus alloquitur, et ab eis incipiens silet, 155. Dæmones thesaurum custodientes signo crucis exacti, 714.

Dalmatius frater Constantini Magni, ex matre, 6.

Dalmatius un ora a militibus cæsus, *ibid.*

Damasi et Ursicli Romanorum episcoporum dissensio, 171. Damasus ubi, et quando floruerit, 201. Damasus ecclesiæ Romanæ præsul, 224. Ejusdem de Trinitate sententia, 228. Eius contra Apollinarem et Timotheum epistola, 234, 235.

Damianistæ hæretici, 876, 877.

Dan civitas Phœnicæ, aliter Panæas et Casarea, 63, 71.

Daniel Stylita quam strenue synodum Chalcedonensem delenderit, 669. Quanta ejus sanctitas, 622.

Daphnæ, ejus fabula, et locus Antiochiæ lucensus, 61, 62, 63, 67. Terce nocte corrumpit, 811.

Daras oppidum minutissimum cur sic dictum, 715.

Dattus patricius, 110.

Deinetos anathemate ferire an liceat, 775.

Della apud Ægyptios qualis locus, 835.

Demetrius Pessinuntius familiaris Div. Joannis Chrysostomi, 583.

Demophilus cur expellitur, 233. Demophilus Eudoxii successor Constantinopoli constitutus, 224. Demophilus Asiaticæ religionis præsul Constantinopoli, 267.

Deus semper vincit, fidelem et qui ductum ejus sequuntur, dixit Trajanus imperatori Valenti, 215. Quæstio, *An Deus humana sit forma in Ægyptio nota*, 379. De Graecorum in quo modo tractati, 551, 552, 553.

Deuterius Armani episcopus abolet traditionem baptismi, et de miraculo consensu, 711.

Diaboli omnes omnino plagas effugere, non proclive alieni est, 315.

Diagoni Romæ septem tantum, 297.

Diaprovogevos qui dicti, 868.

Dicta quædam acuta Attici patriarchæ, 488. Dicta scite et urbane quædam Sisinii, 803, 804.

Didymi genere Honorio conjuncti cædes, 446, 447.

Didymi blasphemiam damnata, 777.

Didymus monachus nulli cohabitavit homini, 187. Didymus Alexandrinus, monachus celeberrimus, 196.

Didymus Philosophus, et de ejus quoad Juliani prævaricatoris interitum visione, 82. Quid de Providentia et judicio senserit, 200.

Diluvium sub Leone imperatore quantum, 619.

Diocletiani rabies ipso die Passionis Dominicæ, 478.

Diodorus et Flavianus, nondum ordinati episcopi, quomodo post Meletium ejectum Christi gregem administrarint, 147, 148.

Diodorus Tarsensis episcopus creatur, 230.

Dionysius monachus insignis, 189.

Dioscorus monachus virtute insignis, 180. Dioscorus monachus, Macer sive Longus appellatus, 187. Dioscorus monachus, et de dissidio ejus cum Theophilo, 371, 373.

Ejus obitus, 383.

Dioscorus et Eutyches citantur ad concilium Chalcedonense, 588, 592. Dioscorus post Cyrillum Ecclesiæ Alexandrinæ præsul; et de ejus impletibus, 546, 547.

Dissensiones multas etiam ab apostolorum usque temporibus propter observationes quasdam, 300, 301.

Dissidium et varietas cæremoniarum in Ecclesiis variis Ecclesiasticæ unitati non officit, 291, 295. Nestorii et Procli, 508. Orestis et Cyrilli, 468, 469, 470. Fulcheriæ et Eudociæ, 547. Menæ et Vigillii, 774. Joannis Jejunatoris et Gregorii Romani, 832. Acacii Constantinopolitani et Felicis Romani episcoporum, 681, 682, 683.

Antiochenæ Ecclesiæ propter Flavianum, Paulino mortuo, quomodo et a quibus sopitum, 267, 268, 269, 270.

Alexandriæ propter templorum idolorum eversionem, 270, 271, 272, 273. Dissidium secundum imperatricis Eudoxiæ, et D. Joan. Chrysost., 588, 589, 590. Dissidium Joannis Chrysostomi et Epiphani, 378, 379, 380. Eudoxiæ imperatricis cum eodem Joanne, 381. Dissidium inter Chrysostomum et Severianum quomodo compositum, 568, 569. Inter Theophilum Alexandrinum et Monachos Ægyptios, 370, 371.

Dithyrambus Deus semivir perstringitur, 552.

Doctrina factis consona quo tempore, et in quibus viris enituerit, 566, 567.

Dominatus, splendida libertas, vel illustris miseria, 847.

Dominica Valentis conjux ferventer affligitur propter Patam Basilio injuriam, 135, 136.

Domitianus Melitineus antistes qualis, 834. Domitii martyr, 26.

Domnientia Phocæ filia Prisco duci matrimonio juncta, 886.

D minus apud Terpolitano episcopus, 787.

Domus Antiochenus antistes, et familiaritas et congressus ejus cum S. Symeone, 519.

Donat Euræe in Epiru an istius miracula, 348.

Dorotheus Palæstinae gubernator, 600, 601.

Dorothei celeberrimi monachi vita et conversatio, 181, 182. Dorothei martyr, 26.

Dorothei et Marini Arrianorum inter se dissensio, et sequentio, 285.

Draco ingentis magnitudinis quomodo fuerit a Donato episcopo interfertus, 328.

Drui fluvii descriptio, 780.

Dunaanus Judæus tyrannus quantas strages ediderit Neger, et quantas perdidit et crudelitatis punas luerit, 739, 740, 741.

Dyrrhachium civitas, 735.

E

Ecclesia per dispensationem se quandoque temporibus accommodat, 571, 573. Ecclesia Christi in Ægypto quam male ab Ariano habita, 136, 137, 138. Quam turbata propter exsilium Joannis Chrysostomi, 391, 392, 393.

Et civis, 397, 398. In Perside quam dure exagitata, 475. Ecclesiæ catholicæ usque quoad psalmistam, hynanos, et antiphonas, 504, 505. Ecclesiam turbaturus Julius Apista a quomodo se gesserit, 16, 17. Ecclesiæ Asiæ quantum acciderunt sub Arcadio patre eia, 111. Ecclesia Antiochiæ in tres partes divisa, 224, 225. Ecclesiæ status sub Arcadio et Honorio, 314, 312. In Ecclesiæ seditio confusioque ingens, 869. De Ecclesiæ sub obitum Zenonis statu: et de eum que omnino quoad.

synodum Chalcedonensem, 691, 692. Ecclesiarum confusio, 697, 698, 699. Ecclesiarum variarum consuetudines variae sine offendiculo et discordia, 294, 295, 296, 297, 298. Earundem dissensiones in ritibus unde invaluit, 299.

Ecclesiae Christianorum imperante Joviano aperiuntur. Graecorum vero clauduntur, 95, 91. Earum calamitates sub Phoca, 887. Ecclesiae Constantinopolitanae quam frequenter a populo convēte, 364, 365. Ecclesiarum praedatores quantis calamitatibus affecti, 66, 67, 68, 69. Ecdielus hospes infidus, lupus frustra bians, 449.

Ecebolius rhetoriben docuit Julianum imperatorem, 7. Ecebolus sophista Constantinopolitanus, Juliani moribus sese accommodat, nec non postea rursus se Christianum esse proficitur, 52.

Echanius Montaucures haereticorum Armeniorum magister, 882.

Ede-sa in potestate alienigenarum nunquam futura; et de ejus obsidione per Chosroem, 759, 760.

Edessenorum felix civitas quam annis Scirri exundatione afflicta, 755. Edessenorum multi quam graviter a Valente tractati, 145, 144.

Edictum de fide publicatum, missum a Justino ad ecclesias omnes ne quid in professione fidei novaretur, 791, 792, 793. Edictum Zenonis de non rejiciendo neque comprobando Chalcedonensi concilio, 674, 675, 676, 677.

Edicta publica imperante Juliano pro Christianis, 16.

Eclonichus dux Constantini tyranni victus a Constantino, profugus ad amicum veterem, ab eodem (proh dolor!) occisus, 447, 448, 449.

Elebechus magister militum et Caesarius Gregorii frater ad injuriam vindicandam, Antiochiam missi, re infecta redeunt ad imperatorem cum mandatis monachi Macedoniani, 326, 327.

Elementa pro diis culta, 475, 475.

Elephantina, oppidi nomen, 519, 521.

Elesbaas Aethiopus dux, Hebraeo devicto, fit monachus insignis, 741.

Eleusine dea mysteria et sacra carpuntur, 533.

Eleusius Cyzicenus discedere cogitur, pergravi conditione imposita ab apostata, 45. Eleusius Cyzicenus propriis impensis Ecclesiam Novatianorum restituere cogitur, 17. Eleusius Cyzicenus, Macedonianus, 42. Metu imperatoris, Arianos sequitur, at mox respiscit, et quando, 117, 118.

Elisae propheta ossa quam irreverenter a Graecis superstitiosis habita, 52.

Elpidius ex intus Juliani, et blasphemus in Christum; et de horrenda ejus morte, 67, 68.

Elpidius presbyter Romanus, 169. De ejus legatione de substantialitate Trinitatis, 169, 170, 171.

Elpidii presbyteri servus ad caedendum divum Chrysostomum submissus 595.

Ephesiorum temeritas, 411.

Ephraemius quomodo declaratus antistes Antiochia, 754.

Epidamnus civitas terrae motu quassata, 755.

Epiphanius Cyprius, monachus virtute conspicuus, 191. Qualis fuerit: et de admirandis ejus operibus, 321, 321. Theophilo fit amicus, et quomodo, 376, 377. Eiusdem cum Joan. Chrysostomo dissidium, 378. Perstringitur a Theodoro, *ibid.* A consiliis desistit, 379. Arguitur ab Eulogio, *ibid.* Quomodo penitentia ductus in Cyprum navigans diem suum obierit, ut Joannes praedixerat, 380.

Episcopatus (in) deprecatione expiravit S. Nilammon, 587. Episcopatum quomodo fugerit Ammonius et Evagrius, 188. Episcopi praecari divina Providentia emissi adversus veritatis hostes, 201, 202. Episcopi exilio multati a Constantio, cur et quomodo revocati a Juliano apostata, 16. Episcopi indiscriminim ab Anastasio exacti, 692, 693, 694, 695. Episcoporum praecularum aliquid miracula, 528, 529, 530, 531, 532, 533. Quorundam nomina, qui concilio Antiocheno, sub imperatore Joviano interfuerunt, 97. Qui tempore Valentiniani et Valentis in magnis urbibus Ecclesias successive gesserint, 111, 112. Aliquot, qui secundae sanctae universalis synodo interfuerunt, 258, 259. Et depositioni voluntariae Gregorii, 210. De episcoporum translationibus ex sede in aliam, et quod ea consuetudo alias apud ecclesias invaluerit; quodque translatio bene instituta clero nihil afferat detrimenti, dummodo ea rite et ordine peragatur, 525, 526, 527, 528, 529. Episcoporum quorundam virtute et doctrina praestantium, qui maximis Ecclesiis sub Theodosio Juniore praefuerunt, catalogus, 502, 503. Ut episcopi quidam virtute excellentes Arianorum et Valentis insultus repulerint, 164, 165. Episcopi magnarum urbium tempore Gratiani, Valentiniani Junioris et Theodosii Imperatorum, 221. Sub Theodosio Juniore, 469.

Sub Justino, 752, 753. Sub Justiniano, 775, 774. Sub Justino, 794, 795. Sub Inem tyrannidis Phoca, 887.

Epitola Eustathii, Sylvani, et Theophili Liberio Romano quoad professionem Consubstantialis, 120. Liberii Romani, episcopis orientalibus missa, 121. Petri Alexandrini de malis et cladibus quas in Aegypto viri pii a Valente et ab Arianis sunt perperis, 156, 157, 158. Valentiniani et Gratiani imperatorum, necnon Romanae synodi quoad mysterium SS. Trinitatis, 167, 168, 169, 170. Concilii Constantinopolitani ad episcopos Occidentis, 250, 251, 252. Theodosii ad profugum Valentinianum, 262, D. Joannis Chrysostomi de his quae passus est ad Innocentium Romanae urbis episcopum, 591, 592. Alia pro ecclesiis et de ejusdem exilio, 406, 407. Attici patriarchae, quoad memoriam Joannis Chrysostomi in ecclesia celebrandam, ad S. Cyrillum, 491, 492, 493. Alia contraria Cyrilli ad Atticum, 494, 495. Cyrilli ad Nestorium impium, 509, 510. Alia ad Joannem Antiochenum, 516. Epistola Asianorum episcoporum sanctam quartam synodum perstringens 667, 668. Contraria eorumdem ad Acacium, 672. Aegyptiorum episcoporum et Alexandrii cleri ad Leonem imperatorem, 615, 614. Epistola Iesuis ἐκκλήσιος, ad Anatolium et reliquos episcopos de synodo Chalcedonensi contra Timotheum Aelorum missa, 616. Alia ejusdem ad omnes ubique monachos, et ad ipsum Simeonem Stylitem et ejusdem sancti Simeonis pro eadem synodo, 617, 618.

Evagrius monachus Aegyptiacus, et de vita institutisque ejus, 196, 197. Quid in quibusdam libris de monacho sui temporis, de verbo ad verbum sripserit, 198, 199, 200. Evagrius et Palladius quo tempore floraverint, 211. Evagrii et Ammonii monachorum episcopatum respicientium congressus, 188. Evagrius ab Antiochenis suscipitur repudiato Flaviano, 268. Evagrii blasphemiae condemnatae, 777.

Evangelium divinum ubi, quando, et quomodo inventum, 76, 77. Evangelium S. Matthaei ubi repertum, 716. Evangelium sacrum dum legere non asurgebat episcopus Alexandriae, 293. A solo archidiacono ubi legitur, *ibid.*

Eucharistiae miraculum in muliere quadam Macedonit morbo laborante tempore divi Chrysostomi, 563, 564. Eucharistiae pro conscientia et fiducia ejusque communicatio permessa, 281.

Eucherius Stiliconis tyranni filius cum patre jugulatus, 421.

Eudæmon presbyter Alexandrinus, 280, 281.

Eudocia Augusta, quae Athanis est dicta, qualis, et unde fuerit, et quomodo matrimonio Theodosio imperatori sit conjuncta; et ut voverit, se religionis ergo Jerusalem ituram, et de malo magnitudinis admiranda, aliisque quae ei acciderent rebus, 484, 485, 486. Eudocia Augusta et Pulcheria non conveniunt, 517. Eudocia male atmodum accepta a Theodosio, Hierosolyma contendit solvendi voti causa, 554. Quam multa Hierosolymis ad honorem Christi peregerit ac tandem e vita migravit, 551, 555, 556, 557, 558, 559. Ad Eutichianorum factione secedit, 865. Eudocia imperatrix Pulcheriae Augustae conciliatur, 605. Approbat sanctam quartam synodum, 606, 607.

Eudocia Valentiniani et Eudoxiae filia, captiva abducta, 604, 605.

Eudoxiae imperatricis ad Epiphanium verba quoad convalescentiam filii, 579. Ejus Augustae secundum adversus Chrysostomum odium, 588, 589. Mortem ejus quae consecuta sint, 427. Valentiniani caedem quam ipse tulit, licet Maximo interfectori per vim nupta, 605, 604.

Eudoxius studia Valentis aulae contra Consubstantialis cultores sibi conciliat, et quomodo, 115, 114. Ordinat Eunomium, et in locum Eleusii sufficit, 118.

Eugenii tyrannis in Oriente, Valentiniano juniore occiso, 509, 510. Quomodo victus a Theodosio, et occisus, 512, 515, 514.

Eulalius Amasenorum episcopus, 259.

Eulogii et Proterogenii virtutes, deportatio et reductio, 145, 146. Eulogius celebris monachus, 180. In monasterio suo consecratus est episcopus, 135. Eulogius ab exilio revocatus, Eleusae, defuncto Barsae praeficitur, 251.

Eunomiani quibus ex causis in diversas abierint partes, 285, 284. Eunomio-Eupsychiani, et Eunomio-Theophrontiani haeretici, 285.

Eunomius Arianus in locum Eusebii suffectus exhortatum se videns Samosatis discessit, 141. Eunomius Cyzici creatur episcopus pulso Eleusio, 118. Eunomii vis et gravitas in disputationibus, 256. Eunomius, condemnatus a Dauso 256. Eunomius qua de causa proscriptus a Theodosio; quibus meritis et iustitia

- fuert, et ut in Cappadocia vita sit functus, 282, 283. Ejus sectatores in diversas discessere sectas, 283. Eunomi episcopi generositas, 444, 445.
- Eunuchismus prohibetur, 753, 756.
- Eunuchorum auctoritas apud Theodosium, 517, 550.
- Euphemia martyr inclita : et de ejus templo quod Chalcedone a primis fundamentis est constructum, 358, 589, 590. De miraculo ad monumentum ejusdem pro fide, 593, 594. Et quid ad ejus monumentum fecerit Mauritius, 849, 850.
- Euphemius Constantinopolitanus antistes, 685. Expellitur, 686, 692. Revocatur, 745, 746.
- Euphrasius Antiochenus antistes, et de ejus interitu, 733, 734.
- Eupsychius Cappadox, martyr egregius, 28, 29.
- Eupsychius cur ab Eunomianis sejunctus, et quæ ejus hæresis, 281.
- Euripo similes adulatores, 102.
- Europæ calamitates circa vastitatem et direptionem Romanorum, 425, 426.
- Eusebia diaconissa in Macedoniarum ecclesia; de ejus et 10 martyrum tumulo, 456, 457, 458.
- Eusebius morte multatur a Juliano, et cur, 17. Quam crudele a populo Gazorum passus sit martyrium, 22.
- Eusebius Vercellenis et Athanasii concilium Alexandriæ magno animo coegerunt; et quid in eo decretum, 33, 34. Res ab eo gestæ, post Alexandriæ synodum peractam, 40, 41.
- Eusebii et Basilii dissidium et conciliatio, 133, 134.
- Eusebius vir divinus Samosatis expellitur, et in Thraciam, Valente imperante, deportatur, 139. Ejusdem rerum gestarum brevis commemoratio, 140. Eusebius magnus, ab exilio Samosata reversus, quomodo et quibus Ecclesiarum administrationem commiserit; ac deinde martyrii certamen imp egerit, 251.
- Eusebius Chalcedis episcopus, 231.
- Eusebius apud Carras philosophatus, voluntario carcere seipsum cohibuit, 702.
- Eusebius monachus, 187. Ut ei Theophilus sit adversatus, 371, 372.
- Eustathii (S) reliquæ quomodo Antiochiam reductæ, 672.
- Eustathius Sebastienis Macedonii sectator, 42.
- Eustathius Epiphaniensis Syrus, 379, 380.
- Euthalæ Hunni vocati, ab aliis Leucaitæ, 715, 715.
- Eutropius eunuchus post Rufinum sacri cubiculi præpositi dignitatem consequitur, 311. Legem quam tulit primus ipse violavit, et quo supplicio laudem sit affectus, 351.
- Eutropius lector quam acerbè tractatus ab Optato : et de visione ejus Sisinio facta, 399. Eutropius a Macedonianis sejungitur, 285.
- Eutyches archimandrita Constantinopolitanus, 547.
- Eutyches et Dioscorus concilii Chalcedonensis cogendi ausum præbuerunt, 588, 592. Eutyches, Dioscorus et Severus conjunguntur, 745. Excommunicantur eis adherentes, *ibid.* Eutychetis infelicitissimum dogma, 875, 876.
- Eutychianistæ cur ita vocati, 864.
- Eutychius, et Eunomi-Eutychiani, 285. Eutychius episcopatu expellitur, 780, 781. Ab exilio revocatur, 794.
- Eutychius in discrimen vitæ adductus propter Anatholium magum, 812.
- Euthymius monachus, Longus appellatus, 187. Quælis, et quam ei fratribusque infensus fuerit Theophilus, 371, 372. Quam illustis, 505. Quam sancte pieque vitam exegerit, 564, 565. Euthymii viri divini ad Eudociam lapsam verba, 606, 607.
- Exaltio divina, qui locus, 514.
- Exceptionis Domini festus dies quis, et a quo institutus, 779, 780.
- Excommunicatio Theodosii junioris quomodo soluta, 445. Excommunicatio Arcadii, Eudoxiæ, Theophili et Alitici, 419, 420. Theodosii, 517, 522.
- Exscholaris qui dicitur, 623.
- Euzoius, Paulinus, et Meletius quomodo sub idem tempus episcopatum Antiochiæ sortiti sint, 40. Euzoius episcopus verberatus a Juliano qui vindictam divinam non multo post sensit, 67. Euzoius Antiochenus a Petro Alexandrino perstrictus, 158.

F

- Fames ingens Jullani prævaricatoris tempore, quam pestilentia postmodum consecuta, 84, 85. Fames Romæ quanta invaluit, 421, 422, 421, 425. De fame simul et peste, quæ civitatibus orientialibus incesserunt, 604.
- Felix Juliano gratificaturus veram pietatem abjurat, et quam horrendè vitam finierit, 67, 68.

- Fenina quam acris si pudicitia per vim ei auferatur, 601.
- Felix Roman. episcopus, 680, 681, 632, 683, 685.
- Festus dies τῆς ἁγίας τριῶν, quis, 760.
- Festus senator Romanus, et de ejus legatione Constantinopolim, 710, 711.
- Fides Romana de Trinitate, 167, 168, 169, 170. De fide rescriptum Justinii junioris, 791, 792, 793. Fidei Nicænæ confirmatio, 97, 98, 99, 101, 102. Ejusdem post Athanasii obitum, propagatores quam graviter ab Arianiis accepti, 153, 154, 155. Fidei Nicænæ professores ecclesiis suis a Gratiano præficiuntur, 225. Illius dogma si sciunt Eusebius, Sylvanus, Theophilus et alii collegæ, et confessionem eorum exhibent Liberio Romano, 120. Ejus auctoritas a sancta secunda universali synodo confirmata, 245. Fidei universalis professio a Damaso Romano ad Paulinum in Macedonia episcopum missa, 236, 237, 238. Fidei Ariminensis promotio quam cordi fuerit Justinæ Valentiani Junioris matri, 259, 260. Fidei duplicis orthodoxorum et hæreticorum decisio miraculo confirmata ad monumentum S. Euphemie, 593, 594.
- Flavianus (S) et Diodorus quam fortiter pro gregè Christi, ejectione Meletio, decertarunt, nondum episcopalem dignitatem sortiti, 147, 148.
- Flavianus, vir divinus, quibus verbis Paulinum et Apollinarem sit allocutus, 228. Ut Flavianus Meletio successerit, 246. Quam sapienter Theodosium sit allocutus, et quomodo professione Romana liberatus, 269. Quomodo delictum violati juramenti fuerit ei remissum, 270. Flavianus Antiochenus antistes, 686. Ejusdem legatio pro populo ad imperatorem ob dejectam Placidie conjugis statuam, 323, 326, 327. Ab Antiochenis repudiatur, 328. De rebus ejus, 636, 697, 698, 699. Revocatio, 745, 746.
- Flavianus urbis Romanæ præfectus, qualis vir, 309, 510.
- Flavianus, post obitum Procli, Constantinopolitanus antistes, 546, 547. Quomodo percutus, et de celebri corporis ejus illatione per Pulcheriam, 553. Flavianus a Dioscoro quam male acceptus, 538.
- Flavitas cum ul renuntiatur, 562.
- Flavitas dolo malo sedem Constantinopolitanam invasit, 684. De ejus, Petri Moggi et Felicis litteris synodalibus, 685.
- Fordus inter Romanos et Persas solutus, 737.
- Fons copiosam provolvens undam ex loco arido ad precationem Donati exortus, 338. Fontis Emmaus salubritas unde orta, 71. Fons exsiccatus, deinde repletus, ad preces Jacobi Nisibeni, 622. Fons miraculo admirando repertus, ad quem a Leone templum sanctissimæ Dei Genetricis erectum, 626, 627, 628, 629, 530.
- Fortitudinis officium, 199.
- Franeorum origo, 577.
- Fratres Longi qui dicti, 371. Ut propter odium Theophili, se Joanni Chrysostomo conuixerint, 573, 574, 575.
- Fridigernes Gotthorum dux, 209.
- Fuga, et quid de ea scripserit Magnus Athanasius, 36, 37, 38, 39.
- Fulgur in celo post solis defectum, qua is et quando visus, 425, 426.
- Fulminis terræ motum Antiochiæ consecuti effectus, 754.
- Gaddanas monachus præclarus, 193.
- Gainæ barbari Gotthi res ut se habuerint, 351, 355, 356. Ejus defectio, et ite vi iane quam vidit angelorum urbis Constantinopolitanæ custodum; de legatione Joan. Chrysostomi apud ipsum Gainam, et quomodo captus in Thracia, sit necatus, 339, 360, 561, 562.
- Galla sive Placidia, Honorii soror, et de ejus raptu, 445.
- Galla a Vissegotthis occupata, 577.
- Galli Caesaris pietas erga Christum, 62, 63. Gallus Valentis filius morbo corripitur, et perit propter impietatem patris, 135, 136.
- Gangram hæresiarcha exsul abductus, 594.
- Gazeni populi in Christianos crudelitas immanis, 22, 25. Excusatur ab imperatore, 24. Gazenorum in fideles sevitia, 22, 23.
- Gelimeris tyranni gestæ res, et de verbis que victus in hippodromo extulit, 751, 752, 753.
- Gennadius Constantinopolitanæ sedi præficitur, 617.
- Virtutes ejus, et de rebus que temporibus ejus præter

opinionem et fidem acciderunt admirandus, 625, 624, 625.

Genserichus Vandalorum rex, 578, 579, 580, 586. Ut urbem Romam ceperit, 603, 604. Ejusdem excursio et crudelitas, 631, 632. Genserichi summa rerum Vandalicarum potiti regnum, 748.

Georgii Alexandriæ episcopi Arisni cædes quomodo patrata, 18, 19.

Georgius Arianus qualis, 461, 463.

Georgius Mauritiæ legatus ad Chosroem male acceptus, 857.

Georgius Pisides Philoponi hæresim refutat et evertit, 874, 875.

Gepides, quæ gens, 576.

Gerastius monachus Palæstinus, 565.

Germania fides ex Hermo, 102.

Germanus dux, 578, 579.

Germanus senator præclarissimus, et qui ei acciderit propter Theodosium qui filiam matrimonio collocarat, 847, 859, 860, 861.

Gerontius Nicomediansi exactus ecclesie, 566, 567.

Gerontius (ut) tyrannus Hispaniam profugus interierit, 447, 448.

Gerontii viri vetustæ nobilitatis natus, 856.

Gloria Patri et Filio et Spiritus sancto. A quo hic versus inventus, 879.

Glyceriæ (S.) sanguis perpetuo mansans ab ejus monumento, 850, 851.

Glycerius imperator, 601.

Goliduch (sancta), ejus genus, vita et martyrium, 810, 841, 842.

Gondigisclus Vandalorum dux, et de ejus liberis Gontare et Gensericho, 577.

Goranus Persarum dux, ab Eunomio episcopo vietus, 444, 445.

Gotthami hæretici qui, 385.

Gotthi qui, et quomodo, quæ de causa Istrum transgressi in Romanos irruerint, 208, 209, 210, 211, 212.

Gotthorum de Valente triumphus, 214, 215. Horum cædes Constantinopoli, 560. Et in Hellesponto, 561. Per Thraciam excursio et vastitas, 215. Gotthorum gens in quas nationes sit divisæ: et quæ tenuerint loca, 576, 677, 578. Quomodo victa, 734, 735, 736.

Græci ad homines deorum honoribus prosequendos quam proclives et prompti, 89, 90. Cur in odium Christianorum Judæos in restauratione templi adjuverint, 74. Græcorum quidam Dei Matrem, conviciis in compositionibus proscindentes quas penas dederint, 852. Eorum superstitioni quam addidit Julianus imperator, 46, 47, 48, 49. Græcorum et ethnicorum doctrinæ Christianis utilis et necessaria, 56, 57, 58, 59. Eorundem in Christianos odium et persecutio, 22, 23 *segg.* Græcorum superstitionum tractatio, 551, 552. Græcorum idolorum inservientium Ecclesiæ quomodo diruta et everse, 271, 272. Responsa Græcorum oraculorum fraudulentia, 66. Græcorum idololatrarum interitus propter oracula quædam litteris distincte designata; iulio facto littera θ usque ad ω, 204, 205.

Grando maxima sub Valente, 116, 117. Grando circa Romanam deprædationem venata, 425.

Grata, magni Valentiniiani et Justinæ filia, virgo mansit, 177.

Grata divina etiam per indignos se exhibet, 471. Grata Deo actæ a Theodosio, victoria de Joanne tyranno reportata, 431. Gratarum actio Deo reddita ab Honorio, audita morte Alinichi ducis, 416, 417.

Gratianus et Valentinianus Junior, quomodo totius Romani Imperii curam susceperint, et socium imperii Theodosium Magnum sibi asciverint, 222, 223, 224. Imperatori suorum et Deo primitias imperii consecrat, et quomodo Arianos relegari, revocatis, ne exsulibus episcopis, Nicæne fidei professores Ecclesiis præfererit, 225. Ab Adragathio Maximi tyranni duce quomodo captus et interfectus, 260, 261.

Gratianus tyrannus ad imperium evectus et jugulatus, 416.

Gregoras et Heraclius quomodo moverint bellum adversus Phocam, 886, 887.

Gregorius Arianus, Athanasii successor a plebe occisus, 138.

Gregorius instituto Juliani quomodo se opposuerit, 55. Gregorii tres in Ecclesia Dei, omnes sanctitate insignes; et quomodo distinguendi, 137.

Gregorii et Basilii fraterna conjunctio et amicitia, 157.

Gregorius Nazianzenus Theologus, quomodo Constantinopoli in domuncula Synaxe et collectas celebrans, *Genovico* consubstantialis fidei præverit, 254.

Gregorius (ut) Theologus Constantinopolitanus epi-

scopatum sit sortitus, 281, 289. Ut idem quosdam ex Ægyptiis offendi cernens propter episcopatus sui translationem, sedem Constantinopolitanam abjecerit, et concordia ecclesiarum ductus in propriam se receperit patriam, 240, 241. Gregori Theologi sententia de duabus naturis explicata, 871.

Gregorii duo, Theologus et Nysenus, quo tempore exstiterint, 204.

Gregorius Theopolitanus conviciis proscissus, causam obtinuit, 824, 825. Mittitur ad defectorem exercitum, 827. Ejusdem oratio ad milites, 827, 828, 829. Quomodo paruerit ei exercitus, rursusque Philippicum ducem elegerit, 829, 830. De crucibus ei missis, 836. Ut ei paratæ fuerint insidiæ ab Anatolio mago, 811, 812. Gregorius Theopol. dogmata Severi exterminat, 859. S. Simonem Thaumastoritam decumbentem adit, 859. Eius obitus 842. Gregorius Theopolis amistes vir ista gloriæ, 795, 796.

Gregorius Antiochiæ præsul servatur a ruina per terræ motum hilata, 826.

Gregorius Magnus quam bene naturam et mores Apostata depinxerit, 91, 92, 93. Ejusdem de Græcis disciplina opinio, 59, 60. Quinam ejus successores, 58, 88. Ut Gregorius Ecclesiæ catholicæ præferat, 235.

Gregorii Romani et Joannis Constantinopolitani contentio, 855.

Gregorii Agrigentini elogium, 774.

Gundamus Vandalus Christianorum persecutor, 750, 751.

H

Hæresis contra gratiam Christi, sub Gratiano tyranno, 446, 447. Hæresis Auxentii Mediolanensis austilis, 172. Apollinaris, 227, 250. Aphi harto iocitarum, 782, 784. Anastasii et Nestorii, 505, 506, 507. Eutychetis, Dioscori et Severi expugnata, 594, 595, 705, 706. Hæreses Eusebianorum, Macedonianorum, et Arianorum in quas alias hæreses divisæ: et quibus ex causis, quæque earum ab alia secesserit, 285, 284, 285, 286. Hæreses et sectæ quomodo in variis dissectæ et divisæ sunt hæreses, 284. Hæreses esse oportet juxta Apostoli dictum, 531. Hæresium variarum condemnatio, 256, 257, 258. Hæresium multarum origo et nomina, 868, 869, 870. Item, 876, 877.

Hæretici, ex constitutione Theodosii, qui censendi, 225. Theodosio male accepti, 249. Hæreticorum turba, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877.

Harmatus dux, proclivus, 670, 671.

Hebræorum adversus Christianos tumultus, 867.

Helias Hierosolymitanus annis antiquis: et quomodo propter Chalcedonense concilium imperatori restiterit, 702, 705. De eodem et Joanne Hierosolymitano, 707, 708.

Helias monachus admirandus, centesimum et decimum excessit annum, 180.

Heliodorus Triceasis episcopus car depositus, 736, 797.

Heliodori temperantia, 195.

Helion dux Theodosii mittitur ad Persas de pace acturus, 482.

Heliopolitanus quantas fidelibus calamitates inusserit, 25.

Helladius Jovis sacerdos, 272. Viros decem morti se dedisse affirmat, 274.

Helladius Casariensis episcopus post Basilium Magnum, 368.

Helles monachus, miraculis clarus, 179, 180.

Heraclides Ephesiorum episcopus, 566.

Heraclides adversus Chrysostomum inducitur, 326, 387. Quid ei acciderit sub Attico, 416.

Heraclius mittit liliam adversus Phocam tyrannum, 886, 887.

Herbæ ad statum Christi pedes enatae efficaciam, 70. Nomen, 71.

Hermogenes damnatus a Sabbatio, ejusdem tamen consecrationi interfuit, 463.

Herdianus quidam cædem Mauricii prædixit, 454.

Heron episcopus ad Græcam superstitionem p. o. apus quam acerbè et misere vita excesserit, 64, 69.

Hesychus monachus in Palestina celebrantissimus, 191.

Hierosolyma varia appellatio, 77.

Hierosolymorum præsulis extinctio Phoca, 888.

Hierax humilioris litteraturæ magister quam acerbè pro Cyrillo tractatus, 466, 467.

Hilarion (S.) miraculorum editor, quomodo Græcorum persecutionem vitaverit, 24. Quinam ejus discipuli, 191.

Hilarii Pictaviensis post reditum ab exilio gesta, 41.

Hilderichus Honorichi filius, ut faverit Christianis, et de ejus regno, 751.
 Hispania cur dicta sberia, 225.
 Historici Græcæ superstitionis cultores, propter Christianæ religionis odium perperam et falso multa scripserunt, 720, 721, 722, 723, 724, 725.
 Homeritæ ab Auxumitis victi, 487.
 Hominis consideratio viris principibus habenda, 326, 327. Homines quidam marini, 857. Homines natura facile quibus gaudent studiis et laboribus semper ad detrimentum tendere solent, 74.
 Honorichus Genserichi filius jungitur matrimonio Eudociæ, 604, 605. Quam ævus Christianorum persecutor, 749, 751.
 Honorius imperator renuntiatur, 310. Occidentale sortitus a patre imperium: et quomodo Silitico apud eum summam rerum administrationem consecutus sit, 359, 360. Ut in matrimonium Constantio Gallam collocarit, et Constantinopolim profectus sit, 445, 446. Cujus ad Arcadium rescriptum quoad legationem piorum pro ecclesia Constantinopolitana, 413, 415. Ejusdem obitus: et de ejus liberis, 430, 430.
 Hormisdas Romane Ecclesie præsul, 732.
 Hormisdas Persarum rex: et de paratis structisque contra eum insidiis, 852. Quomodo a filio suo sit occisus, 853.
 Hormisdas Persa nobilissimus martyr, 476.
 Hospitii infidi consuetudinem aversatus est Constantius, et quomodo, 449.
 Hulda Hunorum dux, 420.
 Hilderichus Honorichi filius ex Eudocia, 605.
 Hungaria unde sic appellata, 790.
 Hanni qui dicantur: et de eorum adversus Gothos bello, 208, 209. Eorum item excursio per Thraciam, 420.
 Huui, qui ex augustis Caspiis proruperunt, 717.
 Hunorum Saherorum excursio, 694.
 Hymno (de) ter sancto: *Sanctus Deus, Sanctus Fortis, Sanctus Immortalis, miserere nostri*; quando ceperit in Ecclesia concipi, 514, 879. Hymnorum alterum decantationis usus, 364.
 Hypatia philosopha Alexandriæ qualis, et quomodo necata, 469, 470.
 Hypatius dux quomodo proditus et captus, 716. Caput amitti, 718.
 Hypomnemotographi, 450, 452.

I

Ibæ epistola ad Marium Persam damnata, 776.
 Icaris montis descriptio, 817.
 Idololatræ Græci quomodo perierint, 202, 203. Idololatrarum templa quomodo Alexandriæ evera, 271.
 Idola sub Theodosio juniore funditus disiecta, 445. Idolorum eversio et abolitio quæ varias seditiones excitavit, 276, 277, 278.
 Ignatius, tertius a Petro hierarcha Antiochiæ; et de ejus exstasi, 365. Ignatius divinus quomodo Roma Constantinopolim, et inde Antiochiam delatus, 559, 510.
 Ignis e fundamentis ipsis ad recentem Hierosolymitanæ templi structuram paratis existens, et alius item de celo imminens quam stupendum habuerit effectum, 75.
 Ignis sanctum Marcianum reveretur, 621, 622. S. Daniele Stylitem, *ibid.* A Persis adoratus, 475. Ejus tempus dilatur, 474. Ignis celo quasi rupto cecidit, 426. Ignis e celo in statum Juliani apostatæ cur dejectus, et de ejus effectu, 70.
 Illus; et de ejus tyrannide, 688, 689.
 Imago Domini Jesu Christi non manufacta, et de ejus virtute, 729. De imagine B. Mariæ, a D. Luca depicta, 607, 608, 610. De alia ejusdem in compresso ingenti latens quomodo seipsam indicaverit, 815. De alia ejusdem quæ Anatolium magnum aversatur, 812, 813. De imagine Servatoris quæ vocem edidit in favorem Mauricii, 865.
 Immersus gens bellicosa Christianismum suscipit, 716.
 Immortales apud Persas qui, 482, 483.
 Imperator verus, qui, 601, 662. Imperatoris locus in Ecclesia a D. Ambrosio designatus, 520. Imperatores non pauci, Græcam superstitionem professi, miserandum in modum perierunt, 724, 725. Imperatores post Valentinianum occisum, 604.
 Imperium Romanum adventu Christi maxime crevit, contra Zozimi dictum, 722, 723, 724. Imperii dignitas quantæ, 816, 817. Servitutem exercere admonet, *ibid.*
 Incendium quantum Constantinopoli acciderit illo ipso die quo Joan. Chrysost. discessit in exilium, 396, 397. Maximum autem Constantinopoli, 620, 621. Gravissimum in urbe Novatianorum, ecclesia interea, 351. In-

condia pleraque Antiochiæ veluti futurorum malorum prænuntia, 734.
 Indes tyrannus captivus mittitur cum Longino Sennuntio ad Anastasium, 715.
 Indignatio divina in universum orbem, 425, 426, 427. Indolentes monachi, 550.
 Indorum populi multi Christianismum complectuntur, 787.
 Innocentii Papæ Romani litteræ datæ ad S. Chrysost. exulem et clerum Constantinopolitanum datæ, 414, 415, 416. Ejusdem ad Arcadium, Eudoxiam, Atticum et Theophilum excommunicatoris litteræ, 419, 420.
 Inundatio tempore Juliani coorta Alexandriæ, 84.
 Isacius (S.) monachus, et quomodo Valentem imperatorem sit allocutus, 214.
 Isauri quales populi, et cur apud eos exulare jussus sit Joannes Chrysostomus, 465, 468. Isaurorum prædonum per Phœniciam excursio, 420.
 Isidigerdes Persarum rex curator Theodosii junioris simul et imperii institutus ab Arcadio: et de admiranda ejus in hac re virtute, 437, 438. Quomodo in Perside Christianismum permisit, et ut pius vita excesserit quam illum omnino imberberit, 472, 473, 474.
 Isidorus Cypri episcopus, 251.
 Isidorus Alexandrinus presbyter, advenarum et pauperum procurator, 348.
 Isidorus ut Theophilo sit adversatus, 375, 374.
 Isidorus monachus celibris, 180.
 Isidorus Pelusiota, 505. Monachus præclarissimus: et quæ Cyrillo et aliis de sacro Chrysostome scripserit, 566, 567, 568.
 Isidorus Milesius egregius faber, 765.
 Ismael orator Persa, martyrium a Juliano passus, 591. Ismaelitarum origo, et quomodo Christianismum suscepit, 206, 207.
 Ithyphallorum statum cum contumelia tractatæ, 271.
 Ithyphilli ridendi, 352.

J

Jacobi Nisibeni sanctitas, et miraculum insignis, 622.
 Jacobus Persa lapsus, deinde reversus ad Christi fidem, constantissimus martyr exstitit, 478.
 Jacobus, unde Jacobitus nomen acceperunt, quis fuerit, 868, 869, 871, 882.
 Jebus, nunc Hierosolyma, 77.
 Jejunium apud Romanos quovis sabbato, 299, 300. Jejunium quam a Theodosio frequentatum, 411. Jejunium monachorum Palestine, 558. Jejuniorum apud veteres observatio varia, 294, 295. De Jejunio Arziburi canis Sergii apud Armenios, 885.
 Joannis Baptiste ossa, et quid de his Sebastianæ factum, 52. D. Joannis Baptiste caput quomodo inventum, et quid inter illius delationem acciderit, 353, 354.
 Joann. Chrysostomus etiamnum adolescens præstantem ingenii animique vim et specimen exhibuit, 139. Ejusdem et Sisini contentio, 501. Qualis ejus institutio pueritæ et vitæ; et ut doctrina simul et virtute fulgens ad episcopatum Constantinopolitanum sit promotus, 5-3. Ejusdem scripta, 319. Ut idem cura pastoralis et doctrina fungens, et multorum arguens et corrigens delecta, improbitatis nomine suspectus haberi cœperit, 350. Ejusdem pro ecclesiis dicendi libertas et apud imperatorem et apud Gainam, 556, 557. Consolatur populum Antiochenum; et de ejus orationibus, quas *Stultus* inscripsit, 525. Joannis Chrysostomi legatio apud Gainam, 361. Ut in Aulam protectus, sacerdotio non recte fungentes deposuerit; et de injuriis quibus idem ab hisdem sit affectus, 566, 567, 568. Quomodo doctrina sua populum quo vellet duxerit; et ut miraculo, non sine Dei numine, Intercedente, mulierem hæresi Macedoniarum infectam converterit, 365, 364. Ejusdem et Severiani Galatorum antistitis dissidium, et ejusdem compositio, 368, 369. Convenitur ab Isidoro, Dioscoro, et fratribus ejus propter persecutionem Theophili, 375. Ut Theophilus ei sit adversatus, 376, 377. Ut post Epiphaniæ discessum, multorum subierit calamitates et convitia, 381, 382. Absens iudicia causa damnata a synodo contra eam congregata, 385. De ejus exilio, populique ob id concitati seditionoso clamore: et ut in villam sedem suam receperit, pacem atque benedictionem populo precatos, 384, 385, 386. Ut a synodo pro eo congregata episcopatum retinere jussus sit, 5-8. Ejusdem abrogatio et exilium secundum, 384, 389, 390. Ejusdem epistola, ea quæ ei accliderunt, commemorans, 391, 392. Ejusdem exilium quam injestum: quæ verba ad sectatores suos abiens dixerit: et de populi erga eum benevolentia, 392, 395, 394, 395. Illius factores committit, quæ antea æternas per-

tulerint, 597, 598, 599, 400, 409. In locum, cui nomen Cucusus, proficiscitur; et ut Adelphius, visione divina admonitus, eum exceperit, 405. Ejus ad Constantium presbyterum litteræ pro Ecclesiis: et de singulari de exsilio ejus expositio, 406, 407, 408. Illius memoria et nomen quomodo et a quibus primum in album Ecclesiæ retatum, 490, 491, 492. Ejus hostes omnes quam male perierint, 426, 427. Ut in ulterius exsiliu amandata fuerit; de scriptis ejus; et quomodo vita hac relicta in cœtum migrarit, 427, 428, 429. Quomodo fuerint ejus reliquie reductæ: et de miraculis quæ acciderint injustum ejus exsiliu deprædicantibus, 556, 557, 558. Quidam ejus discipuli sanctitate et doctrina conspicui, 561.

Joannes (ut) Antiochenus et Theodorus cum suis, consilioque cum Nestorio coacto Cyrilum et Memnon in sædibus episcopalibus ejecerint: et ut ipsos id ausos synodus abrogarit, 511. Joannes Antiochenus et sanctus Cyrillus quomodo in gratiam redierint, idem senserint, et jubente imperatore Nestorii abrogationem ratam habuerint, 515, 516, 517.

Joannes successor Cyrilii Hierosolymitan, 267, 270. Joannes divinus Cyrilii successor, 302.

Joannes Hierosolymitanus patriarcha quomodo in communionem a sanctis Patribus receptus, 707, 708.

Joannes A exandria episcopus, 686.

Joannes alter ejusdem successor, *ibid.*

Joannes Apameæ episcopus, 270.

Joannes Ægyptius monachus clarissimus, 179.

Joannes et Plimon celeberrimi monachi, 182.

Joannes Romanus antistes, ut Byzantium se contulerit, 716.

Joannes Chozebites et de ejus sanctitate, 756, 757.

Joannes Tabennesiotes Alexandria episcopus, 673.

Quomodo Romani prefectus Felici Romano episcopo persuaserit, ut is Acacia repente episcopatum abrogaret, 679, 680. Exsilio mutiatur ab Anastasio, 695.

Joannes Thrax dux Orientis, 822.

Joannes Tumostrati filius, promtor, 840.

Joannes, Carinus dictus, Romanus Præsul, 785.

Joannes Misericors Cyprus episc. Alexandrinus, 887.

Joannes, cui patria Sirmis, novæ Romæ episcopus, 787.

Joannes J junator, 794. Plura de eodem, 853.

Joannes Gotthus, et de ejus tyrannide, 450, 451.

Joannes Grammaticus Philoponus cognominatus quis fuerit, et de ejus dogmate, 870, 872, 875, 874. Tricheitarum præfectus, 878.

Joannis Eleemosynaril cineres, 853.

Joanis monachi virtutes et consilium Theodosio datum de expugnando Eugenio, 510.

Joannita qui cognominati, 590. Graviter accepti, 391.

Jovianus exautoratus imperii aula exactus a Juliano, 52. Jovinianus Pius imperator renuntiat in Perside, et quomodo, 91. Quomodo episcopus exsul revocavit, statuta Christianorum sacra in Ecclesiis honorifice restituerit, et idolorum cultum sustulerit, 95. A præsidibus Ecclesiarum quoad dogmata conventur, et quomodo, 96, 97, 98. Ejusdem præclarissimum verbum, accepto a Macedonensi iudicio supplicet, 97, 98. Eiusdem de rebus divinis affectio et sententia, 102. Ut in Dedastantis, non sine magna piorum omnium jaetura, vita exerserit, 103, 104. De ejusdem imperio, *ibid.* De ejus milibus, 110, 111.

Joviniati Tyranni cedes, 449, 450.

Jovius Italiae prefectus, 420, 422.

Jovis templum apud Apamēnos, quomodo directum, 276, 277.

Judæus (ut) paralyticus in baptismo sanitatem receperit, sacris prasente Attico Constantino-politano, 461, 462. Ut Judæus dolo sæpe baptizatus, ad Paulum e iam Novatianorum episcopum venerit baptizandus: et ut aqua baptismi subito evanuerit, 471, 472. Judæi ejusdem impietas simul et crudelitas, 759, 710. Ferro tandem caditur, 741. Judæi propter irrisa Christianorum sacra, quam vindictam pertulerint, 470. Judæi, etiam inviti Christum verum Deum esse quando professi, 75, 77. De vestibus eorum, quæ crucis signis radorum iustar conformatis, sunt consignatæ, 73. Eorundem in Christianos odium et miæ Juliano eis tempore Hierosolymitani restaurationem permittente, necnon supplicia ferente, 72, 73, 74. De Judæorum Alexandria cunctata seditone et expulsionem, 466, 467. De his qui in Creta vagant, postea Christianismum susceperunt, 552, 553.

Julianus Sabas, monachus virtute præclarus, revelationem de cede Juliani prævaricatoris apud Persas, quomodo habuerit, 82.

Julianus monachus laudatissimus, et ut monasticam

in similitudine vitam reliquerit, Christi gregem tutaturus, 150, 151.

Julianus Marciani imperatoris frater, 587.

Julianus prævaricator qui fuerit, unde ortus, et quibus studiis Romanorum imperator fuerit renuntiat, 5, 6, 7, 8, 9.

Julianus apostata, arrepto imperio, omnia ad voluntatem suam agit, videlicet Constantium, 10. Res stupenda quæ ipso Thraciam versus procedente accidit, *ibid.* Constantino-polim ingressus, salutatus est Imperator, 11. Quam impudenter et aperite religionem abjuravit, 12. Quomodo in idolorum fatis veraretur, et inter sacrificii oblationem in horrenda spectra incidere, *ibid.* Consternationem afferere omnibus tantum ejus in religionem odium, 13. Christi religionem colentibus sit intestus, 15, 14. Constantiam civitatem juri Gazæorum adjudicat, nomen mutat in Gazæ portum, 14. Quid Cæsarea fecerit propter idolorum templa, *ibid.* Christianis tributa imponit, 15. Quomodo, ut favorem plebis sibi conciliaret, passim omnes episcopos a Constantio in exsilium pulsos revocari jasserit, 16. Quomodo reliquos persecutores exasperaverit, 26. Epistola ad populum Alexandrinum missa propter Georgii cædem, 20, 21. Quomodo res in foro venales polui contaminarique jussisset, 51. Ad Pontificem Galatæ Arsacum epistola, ut Christianorum mores consecrator imitando, 45, 49. Quæ contra pietatem Christianam impius egerit, et quomodo callide copas ad deorum cultum, 50, 51. Ejusdem decreta contra Christianos publicata, et ut pecunias exigere cuperit, 53. Responsum ejusdem ad Christianos de rectoribus provinciarum apud ipsum expositulantes, *ibid.* Quomodo lege caverit ne Christianorum pueri Græcarum arum et institutionum disciplina erudirentur, 54. Quomodo expeditionem adversus Persas movit, Antiochiam venit; ibique propter barbæ profilitatem scommatibus affectus, contra Antiochenos librum, *Misopogona*, id est *barbosorem*, scripserit, 60, 61. Quid eodem in Antiochenorum loco Daphne acciderit, 61, 62, 63. Statum Christi, suam in ejus locum constituturas, dejicit: et quod miraculum de repente apparuit, 70. Quomodo religionem nostram extinguere conatus, Judæis ipsis permisit Hierosolymis templi restorationem, 72. Ejusdem in reliquis sanctorum savities, per Judæos et Græcos, 52. Hericos, senatorum munere fungi jussit, et annoniam Ecclesiarum demonum ministris ascriptis, 55. Quæ ratione denuo idololatriam Græcorum vehementius comprobavit, 44, 45. Quomodo arte et dolo idololatriam confirmaturus, religionis Christianæ ritus idolorum fatis accommodare instituerit, 46, 47. Quomodo legationem Persarum nihil moratus, impetu in Persidem facta, temere et per errorem naves ad Euphratem exuri jussit, et prælio commisso, lethaliter vulneratus interierit, 78, 79, 80. Quæ divinae visiones quibusdam apparentes, eas apud Persas extremam cædem portenderit, 82, 85. Ejus verba, præcipue in Christum, 85, 84. De lugubri ejusdem oratione, a Libanio Sophista Syro conscripta, 85, 86. Quomodo fuerit scommatum consecrator, 87, 88, 89. Ejusdem ingenium, mores, gestus corporis, mors et sepultura, ex Gregorio Theol., 91, 92, 93. Cadaver ejus quomodo sepultum a Joviniano, 103. Juliani et Valentiani dissidium, religionis caesa, 110. Julianus prævaricatoris avunculus quam arumose vitam finierit, 66, 67. Conjugis ad ipsum verba, 69. Quam superstitiosus et infensus Christianis, 19, 20, 21, 22.

Julius Cæsar omnium mulierum vir, et omnium virorum mulier, 178.

Jusjurandum violatum, 670, 671.

Justa Justinæ filia, virginittam complexa, 177.

Justina mater Valentianam molestiam Ambrosio episcopo Mediolanensi exhibet, et ecclesias ibi turbat, 259, 260. De Justina imperatrice et de Valentiano ejus filio, 176, 177.

Justinianus Magnus imperio suscepto professionem et fidem Chalcedonensem defendit: et quomodo ejus uxor magis ad eos qui unam Christnaturam tribuebant, fuerit inclinata, 742, 743. Res ab eo gestæ plures, memoratu dignæ, 744. Christianos miseratur, 751. Ejus *avertitia* et prodigalitas juxta Evagrium, 761. Instaurat sapientie veri Dei templum, 764, 765. Quam adductus factioi Cyæacæ, 766, 767. Ut a recta fide desciscens, Christi homini corpus ante passionem insepabile professus sit, 781, 781, 782, 783, 784. Quomodo mortuus, et de opinione ac fide ejus, 786. Ubi sepultus, 788.

Justiniani imperium; et quomodo fuerint ab eo sublato Amantius eunuchus, Theocritus, et Vitalianus, 711, 752. Ejusdem et Antiochenorum luctus ob terræ motum, 755.

Justinus secunus imperii Justinianum sibi legit, 742.

Justinus junior, Justiniani successor, de ejus imperio et moribus, 788. Quomodo Justinum cognatum suum, item Ætherium et Addeum de medio sustulerit, 789, 790. Ejus de fide constitutio, 791, 792, 793. Quam volentibus addictus, 797, 798. Ut in phrenitidem incidere, 801. Ut Tiberium in imperio sibi substituerit: et quæ ad eum moriens de rebus imperii verba fecerit, 802, 803.

Justinus frater Justiniani ab imperatore Justino sublato, et de rebus ab eo gestis, 809, 810.

Justitiæ munus, 200.

Justus Justinæ imperatricis pater propter somni expositionem occisus, 176, 177.

Juvenalis Hierosolymorum episcopus post Praxillum, 502, 508. Expellitur, 600. Restituitur, 601. Quid de sancta obdormitione sanctissimæ Dei Genitricis ad Pulcheriam Augustam dixerit, 608, 609, 610. De ejus obitu, 634.

Juvene (de) quodam inter beluas assuetus, 857.

Juveninus egregius martyr, 31, 32.

L

Labarum apud Romanos quid, 421.

Lactantius Melitensis episcopus, 158, 159.

Laurentii martyris reliquiæ, 456, 459.

Laurentius et Symmachus Romani episcopi simul, et de dissidio exinde nato, 709, 710, 711.

Lectionis evangelicæ ritus apud antiquos, 298.

Legatio Macedonianorum Romam missa, 119. Legatio Vandaicorum, Alanorum Suevorumque ducum ad Honorium quibus verba expressa, 445, 447. De Legatione quam viri Romam de Joan. Chrysostomi iudicio miserunt, 413.

Legati Roma missi, qualia Eudoxiæ et Attici suggestionem pertulerint, 417, 418.

Leo Papa quam ægre tulerit necem Flaviani, 853. Ejusdem epistola ad Flavianum episcopum Constantinopolitanum quanti sit ponderis, 592. De D. Leonis veteris Romæ episc. Tomo, 869.

Leo magnus Romanorum imperator post Marcianum salutatur, 610. In ordinatione Aeruli quomodo se gesserit, 612, 615. Ejusdem litteræ ad varios tum episcopos, tum monachos pro concilio quarto Chalcedonensi, 615, 616. Corpus S. Symeonis sibi dari petit ab Antiochenis, deinde relinquit, 562. Ut templum Deiparæ condiderit, Fontis nomen habens, 626. Quomodo mille et centum naues contra Genserichum miserit, Basilisco conjugis suæ Verinæ fratre classi præfecto, qui proditor exstitit, 651, 652. De ejus obitu, 605, 615.

Leo minor, Zenonis et Ariadnæ filius, 633. Renuntiat imperator, 635. Leo pater Zozimæ viro sancto, 757, 758.

Leontius monachus, deinde Anycranus episcopus, 195. Egregie Philoponum oppugnat, 874. Leontii et Illi tyrannis, 688, 689.

Legis translatio, translato sacerdote, 291. Legum observationem, vitæ suæ prætulit Socrates philosophus, 204, 205.

Libanius Syrus sophista, quid de interemptore Juliani scriptis mandavit, 81. Quid item in funebri oratione Juliani contra Christianos scripserit: et de responso, ejus dicta refellente, 85.

Libanius D. Chrysostomi magister in rhetorica, 311.

Libelli amorum prohibiti, 236, 297.

Liberalitas Tiberii, 808.

Liberorum procreatio apud quos magni pendatur, 207.

Libertas Christi sequatur, 290.

Libya occidentalis quomodo Vandalis subdita, 377, 578.

Litanæ usus, imperante Theodosio juniore, pro serenitate petenda, 445. Item et sub Theodosio et Proclo, 314.

Logodium fuga sibi consulens Theodosium adit, 416.

Longinus Isaurus et alter Longinus: et de eorum rebellione, 712.

Longinus Zenonis imperatoris frater, 690.

Longorum appellatione qui venerint, 187.

Lucentius et Bonifacius concilio Chalcedonensi interfuisse, 598.

Luciferi Cataritanæ reditus, et quid post eum egerit, 35.

Luciferi heresis qua de causa prodit, 41.

Lucius ab Ariano constitutus Alexandriae episcopus, 18. Lucius quantopere Samosatensis odiosus, 141, 142.

Lucius Arianus, ejecto Petro, in sacram Athanasii sedem collocatur, 152. Quanta in ejus introitu mala, 155. Ejus persecutio adversus monasteria Ægypti quam gravis, 153, 154, 155. Lucius Alexandrinus carpitur a Mose

ordinando Arabum episcopo, 206. Cum Demophilo Alexandria exit, 235.

Luctus præfecti mortui civitatis Chubbam, 849. Luctus Justiniani imperatoris et Antiochenorum pro illatis a terræ motu calamitatibus, 755.

Luna per octennium cum sole convenit, 290.

Lycus (ut), sive Lupus in locum Baisæ Edessenorum episcopi substitutus sit a Valente, 145.

M

Macarius Hierosolymiti, sede deturbatur, 773.

Macarii monachi virtutes, 185. Macarii Ægyptii dictum præclarum de remissentia injuriarum, non deturbant a daemone illatis, 198. Aliud ejusdem de siti et de continentia, *ibid*.

Macarii duo, viri sancti; et quomodo propter fidem exsultantes, multa miracula ediderint, 154, 155.

Macedonianus clarissimus monachus, quæ Theodosio per ejus duces de statuatum eversione nuntiaverit, 326, 327.

Macedoniani quanta libertate suam impietatem docuerint, 42. Ut Antiochiæ libellum supplicem de dogmatibus Joviniano quomodo obtulerint, 96. Eorum nomina, 97. Synodum Lampsacenam a Valente petisse dicuntur, et qua de causa, 113, 114. De Macedonianis, et τὸν ὁμοούσιον consubstantialis cultoribus: et de legatione eorum Romam missa, 119. Macedoniani sub Gratiano quomodo Ecclesiam turbant, 225. Eam condemnatio, 256. Inter se discordia, 285.

Macedonii Phrygiæ egregium pro Christo certamen et martyrium, 27, 28. Macedonius qua de causa mortem subiturus ipse se deferat, 54.

Macedonius Constantinopolis episcopus, quomodo sit expulsum, et quem vitæ linem sit sortitus, 69. Ejusdem restitutio, 745.

Maces, magni Leonis Imperatoris cognomen, 610.

Maeri sive Longi fratres, 187.

Maerina Basilii magni soror, 157.

Magnus quam impius, 158, 159, 160.

Magorum Persarum dolus de ejectione Christianorum episcopo Maratha deprehensus, 472.

Majorianus imperator, 604.

Maichion et Crispion fratres monachi, 191, 192.

Malum iugens et admirandum Eudociæ dono datum, 485.

Mamæ (S.) sepulcrum, et quid inter ædificandum ipsi templum, a Gallo et Juliano mirandum acciderit, 6.

Mammiona (de) iniquitatis faciendi amici, et quomodo id intelligendum, 764.

Mandra, locus monastici exercitii S. Simeonis, 562, 563.

Manichæi hæretici, 869.

Mansuetudo Prochi et Theodosii ex æquo, 525, 524.

Manuel orator Persa, martyr, 30.

Marazas heros Persa concisus, 851.

Marcellus Apamenorum episcopus quanto studio in demolendis idolorum ædibus sit usus, et tandem martyris defunctus, 276, 277, 274.

Marciano (de S.), magno Ecclesiæ Constantinopolitane archiepiscopo, 621, 622, 623.

Marcianus Novatianus episcopus, 502, 505. Ut Novatianorum electus fuerit episcopus post Paulum, 535.

Marcianus Theodosii Junioris quomodo successor, 580, 581. De ejus imperio que signa præcesserint, imperium contendentia: quibusque is fuerit mortuus, 585, 586, 587, 588. Marciani imperatoris Christianissimi obitus, 619.

Marcianus Anastasiæ et Carosæ filiarum Valentis præceptor, 118.

Marcianus monachus, 195.

Marcianus Anthemii filius; de ejus tyrannide; et quomodo captus, ad sacerdotium sit promotus, 687.

Marciano successit Justinus, 798, 799.

Marcus apud Scetim celeberrimus monachus, 185.

Marens monachus insignis; et de ejus libris, 507, 509, 570.

Marci Arethuserum episcopi martyrium, 26.

Marcus tyrannus in Britannia reuuntiatu et occisus, 446.

Mare igni ardere quæ de visum, 426.

Maria Virgo quando carperit invocari, 654. Quid de illius obdormitione Juvenalis memoriæ prodiderit: necnon de eadem fascis sepulcralibus, 608, 609, 610. De veneranda ejus veste, ut ea Hierosolymis a lata in templo, cui Blachernæ nomen, reposita sit, 623, 626.

Mariae Virginis templi, cui fontis nomen inditum, descriptio, 66, 627, 628, 629.

Maria Virgo, Christi simpliciter, non Dei genitrix,

- Anastasius Sinaites sedem suam recuperat Gregorio defuncto, 852. Anastasius Sinaites Antiochenus episcopus feda morte affectus a Judæis, 867.
- Anastasi Presbyteri error a Nestorio comprehensus, 505.
- Anastasi Romani episcopi obitum ingens consecuta scditio, 709, 710, 711.
- Anastasius Hierosolymitanus episc., 674, 667.
- Anastasius Theopolis episcopus qualis vir, et quam firmiter fidei petra nixus adversus Justinianum substituit, 784, 783.
- Anastasius Anastasi Antiocheni successor, 888.
- Anathematis nomine quid significetur, 511.
- Anatoli porticus, 546.
- Anatolius novæ Romæ episcopus, 598. Ejusdem obitus, 613.
- Anatolius magus, de rebus ejus, ex interitu, 811, 812, 813.
- Anazarbus civitas, 755.
- Andragathius Joannes Chrysostomi in philosophicis præceptor, 544.
- Androgynus Deus, 552.
- Angeli victoriam Romanorum contra Persas prænantiant, 480.
- Angelice hæretici, 876, 877.
- Animantia quædam humana forma, quæ in flumine Nilo visa sunt, 853.
- Animus divina emulatione successus nihil metuit, 143, 144. Ad animorum instituta, corporum quoque mores conformantur, 18.
- Annona per Constantinum clericis concessa, a Juliano prævaricatoribus publicis in usus relata, 16.
- Annus quot habeat dies, 200.
- Anthemius post Antiochum Theodosii junioris veluti tutor et pædagogus, 458.
- Anthemius imperator, 604.
- Anthemius Iralianus quam peritus architectus, 763.
- Anthimus Constantinopol. au. istes e sede sua deturbatur, 743, 744, 745, 772.
- Anthusa mater Joannis Chrysostomi, 513.
- Anthropomorphiani qui nominati, 572.
- Antinus ab Adriano in deorum numerum relatus, et quid de eo scriptum a Prudentio, 90, 91.
- Antonii magi sectatores quam male a Luco habiti, 154. Ejusdem in somnis visio, et interpretatio quoad Valentis imperium, 103.
- Antiocheni Julianum imperatorem rident, 60, 61. Ejusdem in eos vindicta, *ibid* Antiochenorum lucus qualis, et quomodo incensus, 6, 62, 63, 64, 65. Eorum preces ad Leonem imperatorem, ut corpus S. Simeonis monachi Antiochiæ relinqueret, 562, 563.
- Antiochia Justino Theopolis dicta, 512, 514. Antiochiæ tres eodem tempore fuerunt episcopi, et quomodo, 40. Antiochiæ Ecclesia quomodo divisa, 224. Antiochiæ tumultus, et imperatoris ira propter ignominiosam statuarum dejectionem, 524. Alius item tumultus obortus propter Flavianum, Paulino defuncto, 267, 268. Sedatur, 270.
- Antiochus Ptolemaidis Phœnicæ episcopus, 568. Antiochus ut impurissimi Porphyrii socius, 412. Quando mortuus, 427.
- Antiochus pædagogus Theodosii junioris qualis, 457, 458. Antiphonarum usus quam antiquus, 563.
- Aonias in-ignis monachus in Phadana, 195.
- Apament vivifico crucis ligno liberantur ab obsidione Chosdrois, 738.
- Απρωπε: qui dicti, 160.
- Apelles monachus insignis, 180.
- Apes habent duces; et de ejus aculeo, 817.
- Aphraates in igni vita præclarus, quomodo monasticæ vitæ instituto, gregis Christi salutem prætulit, 148, 149, 150.
- Aphthartodocitarum hæresis, 782, 784, 869.
- Apocalypsis Petri ubi legatur, 298.
- Apocalypsis Pauli admirationem pluribus movit monachis, 298.
- Apollinares duo Syri quales, et qua ratione, consilio et Instituto Juliani Apostatae obstitierunt, 35, 36.
- Apollinaris error quam impudens, 227, 228. Hæresim suam proptalam et clare docet, 229. Apollinaris et Timotheus a Damaso Romanorum episcopo condemnati, 255.
- Apollinaris Alexandrinus antistes, 783.
- Apollonius mercator, deinde monachus invalidorum curator, 185.
- Apollo multorum monachorum auctor et dux; et de ejus virtutibus, 181.
- Apostolorum epistola de his quæ necessario observanda sunt, 300.
- Aquæ benedictæ vis et efficacia, 377. Aquaductus Constantinopolitanus, 116. Aquarum pluvialium divertia quomodo cohibita, sub Theodosio juniore, 442, 445. Aquarum pluvialium illuviones, 425. Et marinarum, 416.
- Arabia leatæ cognomine inclyta, 748.
- Arbogastes cædis Valentianæ Junioris patror; et quomodo, 508, 509. Abstinet summa rerum, et Eugenio ad tyranniam succurrit, 509. Ipse sibi mortem conscivit, et quomodo, 514.
- Arboris Persæ salubritas unde nata, 71.
- Arcadia Arcadii filia; et de ejus pietate, et virtute, 430, 410.
- Arcadii imperatoris obitus, et de ejus liberis, 430.
- Arcadius orientalis a patre præficitur imperio; et ut apud ipsum Rufinus primas in administratione rerum obtinuerit, 559, 540.
- Arcesilaus vir magnus per omnia, et de his quæ et dicta sunt a Zozimo quoad fatalem Antiochiæ casum, 766. Uxor ejus quomodo restituitur oculis, 737.
- Ardaamanes Persarum princeps, 797. Res ejus gesta, 798.
- Arilaburius et Aspar ejus filius belli adversus Joannem tyrannum duces sub Theodosio; et de Angelo præconite copias Asparis, 450, 451, 452.
- Ardaburius Narsem in fugam conjecit, 479, 480. Septem Persarum ductores trucidavit, 481. Ejus interitus, 652.
- Arlasenes Persa vicus ab Areobindo, 579.
- Areobindus Romanorum dux, 578, 579. Persarum fortissimum singulari certamine intereunt, 481.
- Arethas (S.) et de ejus martyrio, 739, 740.
- Arethusi populi in Marcum episcopum barbaries, 26.
- Argyropolis, alias (Chrysopolis, 488.
- Ariadna Leonis filia, 652, 653. Ariadnæ adversus Zenonem maritum moribundum impietas, 690. Nubit Anastasio, 691.
- Aristocratia quid sit, et a quo apud Romanos instituta, 726. A Mauricio laudata, 819.
- Ariani, defuncto Athanasio, quantas Christianis calamitates intulerint, 153, 154, 155. De Trinitate male sentientes a synodo Romana exauctorati, 170. Imperante Theodosio, ex ecclesiis ejecti quomodo in suas reducitur regiones, 255. Eorum impietas et inhumanitas quanta, 156, 157. Rumor eorum contra Theodosium, 263. Eorundem ab invicem separatio, 285, 286. Illorum processiones et conventus, qua ex causa sublata, 563, 564. De eorum successione post Dorotheum centum et viginti natum annos, 464.
- Ariomanitarum hæresis, 101.
- Arius et Eunomius anathemate jugati, 256. Aril dogma qua ex causa professi sint Gotthi, 207, 210.
- Armenii hæretici, 869, 852, 885, 884.
- Arsacidarum ordo, 848.
- Arsacius patriarcha Constantinopolitanus, qualis fuerit; et ut Joannis Chrysostomi sectatores persecutus sit, et paulo post mortuus, 409, 410.
- Arsenius Magnus imperatorum præceptor, et de ejus angelica vita, 266, 267.
- Arsesius præclarus monachus, 187.
- Arsion monachus insignis, 187.
- Artemius generosus fidei propugnator, et martyr, 29, 30.
- Arziburtius apud Armenios quid sit, et de jejuniis propter eum, 885.
- Ascholiis Thessalonicensis antistes, 252. Varias de religione opiniones Theodosio exponit, 252, 253.
- Asclepiadis Novatianorum episcopi et Attici patriarche colloquia, 488, 489.
- Asiani episcopi. *Vide* Epistola Asianorum, etc.
- Asparis ducis fuga, 578. Cædes, 632.
- Asterius presbyter communionem Eunomianorum amittit, 255, 256.
- Asterius Orientis præfectus, 548.
- Asterii cum Gregorio Theopolitano contentio, 824. Ejus interitus, 826.
- Astronomia perstringitur, 203, 205.
- Athanas. *Vide* Eudocia.
- Athanasius Magnus apud virgineam predicam occultatus, quomodo in publicum prodierit, et Ecclesiam recuperavit, 17. Concilio Alexandrino præsidet, 33, 34. Quid in oratione de fuga comminoret, 56, 57, 58, 59. Quid item de istis verbis, Substantia et Subsistentia constituerit, 55, 56. Ab Apostata inquisitus, arte mirifica profugus evadit, 43. Græcorum opera exsilio nunciatur ab Apostata, et cur, 83. Ab exsilio revocatus, quanto in honore apud imperatorem fuerit, et quomodo res Ecclesiarum Ægypti cum potestate rexit, 98, 99. Athanasii mors, et de ejus successore, 151, 152.
- Athanasius Diaconus confessor, 600.

Athanasius Celestes sive Hieriosus Alexandriae episcopus, 686.
 Attalus Romane urbis praefectus, 422, 423.
 Atticus patriarcha Constantinopolitanus, qualis fuerit; et de persecutione ejus tempore facta, 10, 411, 412. Ejusdem in administranda promovendaque sua Ecclesia studium et opera: et quam is urbanus et sacetus necnon in imponendis rerum nominibus acutus fuerit, 487, 488, 489. Quomodo reprehensionem quod Joannitas male acceperit, a se sit amolitus, 489, 490. Ejusdem ad S. Cyrillum Alexandrinum litterae, de nomine Joannis Chrysostomi in album ecclesiasticum referendo, 491, 492. Ejusdem aetate ad Petrum et Aedesium diaconos Cyrilli, 493. Attico sacris praesidente paralyticus in baptismo sanatur, 461, 462.
 Attila (de) duce Gotthorum, 578, 579, 380.
 Avaritia Theodosii episcopi, 460. Rufini, 341. Basilisci, 671. Marciani, 838.
 Augusta reditum Chrysostomi ab imperatore obtinet, sequae eum reveriturum esse pollicetur, 383.
 Augustales qui vocati, 31.
 Augustinum apud Antiochenos quid, 61, 66.
 Augustulus Orestis filius, qui et Romulus, 604.
 Avitus imperator, 601.
 Aulocrenes quae regio et de templi ejus demolitione, 276.
 Aurargenteum. *Vide* Chrysargyron.*
 Aurelianus Epiphaniensis ecclesiae diaconus, 701, 702.
 Auxentius Mediolanensis episcopus; de ejus haeresi; et quomodo a Damaso Romano sit exactoratus, et quae synodus de eo episcopis Illyrici scripserit, 172, 173, 174.
 Auxentius monachus celeberrimus, 563.
 Auxentius Exscholaris, insignis monachus, 622.
 Auxunitas quomodo Christianismum amplexi sint, 787.
 Azizus monachus egregius, 193.

B

Babylas (S.) Antiochenus antistes qua de causa martyr, transiatus in Daphnem, et inde deportatus, 62, 63, 64.
 Baptismus a Constantino quando susceptus, 722. Baptismus apud veteres quando conferebatur, 392. Ejusdem depravatio per adulterinum usum cui tribuatur, 284.
 Baptismi collatio in Thessalia quando fieri solita, 297.
 Baptismi traditio abolita per Arianum, et de miraculo quod intervenit, 711. Ut in baptismo paralyti laborans Judaeus sanationem receperit, 461, 462.
 Barbari in Christianos severiores fuere quam Graeci, jubente Juliano, 29. Valentem quomodo fugarint et incenderint, 214, 215. Vincuntur a Theodosio, 223, 232. A Theotimo ad mansuetiorem vitam quomodo traducti, 329.
 Barbarorum in fines Romanos incursus, 420, 421, 423.
 Strages ingens, 360, 361.
 Barbas Arianus, 464. Dum baptizatur, aqua de repente disparet, 711.
 Barnabae apostoli reliquiae, 716.
 Barsanophus monachus quam insignis vita et sanctitate monachus, 768.
 Barses et Eulogius in monasteriis suis episcopalem consecuti conservationem, 193.
 Barses Edessenorum antistes, virtute et donis apostolicis clarus, quomodo deportatus, 142.
 Bartholomaei apostoli reliquiae, 715.
 Basiliscus martyr apparet Joanni Chrysostomo, 429.
 Basiliscus dux, proditor, 631, 632, 635.
 Basilisci tyrannis, 663. Circulares ejusdem litterae adversus sanctam quartam synodum, 664, 665, 666. De his qui ejusdem litteris subscripserunt, 667. Ut circulares priores litteras abnegarit, et alias contrarias promulgavit, 669, 670. Cum uxore et liberis interficitur, 671.
 Basilus Ancyrae presbyter, martyr, 28.
 Basilii fratres, quales viri exstiterint, 137. Basilii responsum ad Julianum quoad librum Apollinaris, 56.
 Basilus Magnus, et Gregorii ambo, qua aetate emiserint, 201. Basilus et Gregorius additam Juliani improbatum reprehenderunt, 8. Basilus et Gregorius divinum amicorum par, Arianorum insultus repellunt, 164. Ut Basilus Ecclesiae Casariensis post Eusebium gubernator exstiterit; et de admiranda ejus adversus Valentem dicendi libertate, 133, 134, 135.
 Bassa pia mulier, 635.
 Bassones et Bassus monachi, 194.
 Bathnai stupenda abstinentia, 195.
 Belissarii res gestae, 747, 748, 749, 751, 752, 753, 754, 755.
 Bellum acuit animos, 479. Bellum civile inter Turcos,

817. Bellum Mariae Sarracenorum principis contra Romanos, 205. Bellum Persicum interfecto Mauricio quantum caesus Romanis importavit, 866, 867. Bellum inter Persas et Romanos, pace cum Persis fracta, propter Christianorum persecutionem, 479, 480. Ut bella omnia adversus Theodosium primum principem mota Deus in spe-ris admirandisque rebus statim confecerit, 444, 445.
 Benjamin monachi vita et conversatio, 482.
 Benjamin diaconus saevissime excruciatum martyrii palmam reportat, 477, 478.
 Benecion subnotarii in fide *ὁμοούσιος* consubstantialis constantia, 259, 260.
 Benus monachus praefectus, 179.
 Berilus, Phoeniciae urbs, 565.
 Blacheriae templum Dei Genitricis magna religiose cultum Byzantii, 857.
 Blasphemia Nestorii in Virginem matrem, 505, 506, 508. Quorundam Graecorum in B. Virginem quomodo castigata, 852.
 Blasphemus Persa quidam quomodo castigatus, 444, 445.
 Blasus Persarum rex a Cabade fratre capitur, excruciat, et carceri includitur, 715, 714.
 Bos biceps, 797.
 Boves irabentes curus conjugum regum apud Turcos seu Persas, 848.
 Bosporus cur ita vocatus, 629.
 Bonifacius Romanus antistes, 502.
 Bonifacius dux ab Aetio circumventus, et quomodo, 576, 577, 578.
 Briga, et Brigitio oppidum, 177, 178.
 Brison imperatricis cubiculariorum princeps, ab Ariano lapide ictus, et cur, 563.
 Britannio Sybarum episcopus, et quam genereose cum Valente sit congressus, 163.
 Burgundionum gens, ulteriorem Rheni fluminis ripam colens, quomodo Christi sacra complexa sit, 533, 534.
 Buselius victus a Narse, 756.
 Basiris, alias haereticus Ene-ratita, quam fortiter confessionem propter religionem pertulerit, 27.
 Butherichus Theodosii vir princeps quomodo occisus, 315, 316.
 Byzantium a caede Mauricii, saepe hostiliter captum et direptum, 863, 866.

C

Cabadae Persarum regis creatio et abrogatio, 715. De ejus uxore, *ibid.* Recuperat regnum, 714.
 Cabanos Maurus, et quid pro Christianis egerit, 719, 750, 751.
 Caedium aliquot a crudelissimo tyranno Phoca commissarum designatio, 862, 863, 864, 867.
 Caeremoniarum dissimilitudo non ledit unitatem Ecclesiae, 294. Caeremoniarum apud veteres variae observationes, et ab ipsis apostolorum temporibus, 300. Caeremoniae veteribus non tantopere curae fuerunt: si necessaria tantum et fidem promoventia constantiter servare jussunt, 301, 302.
 Caesar (C.) primus monarcha declaratus, et de pluribus ab eo gestis, 723. Ejus caedes, 724.
 Caesarea cur ita vocata, et cur ei nomen ademptum a Juliano praevicatore, 14, 15.
 Calamitates Romanae, 421, 422, 423, 424, 425. Calamitates orbis variae sub imperatore Leone, 618, 619, 620, 621.
 Calandion episcopus Antiochenus, 634. Calandion expellitur, 664. Revocatur, 672. Agitur iterum in exsilium, 677.
 Calemerus agricola quomodo corpus Zachariae prophetae invenit, 453.
 Callinicus Ciliciae praeses in crucem actus, 767.
 Callio pius praesbyter Nicenus, 487.
 Callisti porticus, 546.
 Callitropa vidua, et de ejus vinea, 331.
 Calopodius libelli de Chalcedonensi synodo surreptor, 691.
 Canephora quae dicitur, 26.
 Canes (de) Sergii haereticarum, 885.
 Canon indifferens de celebrando Pascha festo apud Novatianos, 288. Canon ecclesiasticus de translatione episcoporum, 521, 523.
 Cantilena Justiniani post quinque universalem synodum, incipit his verbis: *Unigenitus Filius et Verbum Dei*, etc., 779, 780. De cantilena: *Lux h laris*, 879, 881.
 Capillus Christi Domini, 625.
 Captivi Persarum quomodo redempti, 483, 481. Capivi

ganepocum duobus aureis, etiam uno redimi possent a Mauricio, ceduntur a Chagano, 838.
 Caricea Heliodori, 296.
 Carterius Macedonianorum antesignanus, 285.
 Carthago Romano imperio subicitur, 751, 752.
 Castitatis exemplum pulcherrimum, 424.
 Catellus cæcus res inauditas peragens, 787, 788.
 Celer ordinum aule Anastasii prefectus Macedonium ex throno deducit, 691.
 Cella, et de loco a Cellis dicto, 189.
 Chaganus Avarum dux : de gestis ejus rebus cum Romanis, 813, 841. Prisci legatum de pace audit, 843. Ejus exercitus conceditur, pace rupta, a Prisco et Communitio, 856. Captivos omnes, quos Mauricius redimere supersederat, ferro necat, 857, 858.
 Chaledon urbs, et aliae ejusdem appellationes, 591. Ejusdem muri cur a Valente diruti, 115. Quomodo item restaurati, 126.
 Chazintzarri heretici et de magistris eorum ac dogmatibus, 884, 885.
 Childerichus. Vide Hilderichus.
 Chosroes (ut) imperium Orientis invaserit, castella cepit, et spolia ampla retulerit, 798, 799. Pacem cum Romanis frangere meditatus, in eadem confirmatur a legato Mauricio, male tamen accepto, 837. Admissum in Mauricio piaculum indigne ferens, bellum movet, 862, 866. Pace fracta Romanum invadit imperium, 756, 757. Lavis et Inconstans, 758. Pulvere percussus ob tantos in adorienda Edessa labores frustra susceptos rediit in regnum, 759, 760. Quid eidem accidit in obsidenda Serapoli, 761. Ut tandem vitam cum decore amiserit, 809, 810, 811.
 Chosroes junior Persarum rex, quomodo Hormisdam patrem suum occiderit, 833. Cur ad Romanos profugerit, eorumque auxilium fuerit in regnum suum restitutus, 854, 855. Cruces Gregorio Neapolitano mittit, 836. De donis ejusdem, quæ maximo martyri Sergio misit, 837, 838. Quæ de Romanorum imperio prædixerit, 842. Quid item Probo episcopo Chaledonensi de Dei genitrice dixerit, 843. Quid sub Phoca occupari, 888.
 Christiani in Juliano persecutionis timorem quomodo inciderint, 12. Per contumeliam Galilæi dicti Juliano, 13. Illis Græcæ et ethnicæ artes et discipline necessariae sunt, 56, 57. Quanto graviora passi a Vandalis, tanto majore veneratione culti a Maurusis, 749, 750. Apud Persidem in tolerandis armulis pressi ad Romanos confugerunt, 479. Quam gravia a Persis tormenta perpassi, 474, 475. Eis sub Diocletiano passis honorem invidet Julianus, 46. Eorum quod dicit sacrificare nolissent, jussu imperatoris Juliani, quam acerba condemnatio, 53. Res eorum sub Calade Persarum rege quomodo coonestatae, 714, 715. Eorumdem multi partibus, quibus vox editur, ademptis locuti, *ibid.* Christianorum multitudo quam male accepta a Judæis Antiochiæ sub Phoca, 867.
 Christianismus a Juliano quomodo abjuratus, 12. Ut etiam apud Persas sit propagatus, 472, 475, 474. Ejusdem incrementum sub Theodosio, 508, 541. Christianismi desertores Juliano apostatae gratificari quam miserabiliter perierint, 66, 67, 68, 69. Christianismum maligie exagitantium confutatio, 851.
 Christus, Galilæus ab Apostata calumniose apertatus, 46. Ejus adventum non terentia simulacra diffluxere, 71, 72. Eius prædicationes de exilio Hierosolymorum falsas esse, conatus ostendere Julianus; illarum certitudinem comprobavit, 73, 74, 75, 76, 77. Christum, merum hominem esse an asseruerit Nestorius, 505, 506, 507, 508. In eo duæ naturæ unitæ, 509. Post resurrectionem quomodo, et cur cibum gustaverit; 782, 784. Apparet Mauricio, 820. Christum, *in*, vel *ex*, duabus naturis profiteri an idem, 601. Quid de eo senserint Eutyches, Severus et Dioscorus, 703, 706. Christi Jesu Servatoris adventu quanta cepissent incrementa Romanorum res, 722, 723, 724.
 Chrysanthus (ut) ad præfecturam Ecclesiæ Novatiano- rum sit vocatus, 463, 464. Ejus obitus, 471.
 Chrysaphius primarius Inter imperiales eubularius eunuchus, causa synodi prædicatorie, et dissidii imperatricum, 517, 518. Quomodo interierit, 553, 554. Theodosii iuribus abusus, 588.
 Chrysargyron apud Romanos quid, et qua ratione sublatum, 718, 719, 720, 721. Novum postea constructum, 725, 726.
 Chrysopolis cur Argyropolis dicta, 483.
 Chrysostomus. Vide Joann. Chrysostomus.
 Χρυσόδεξα quid sit, et a quo instituta, 723.
 Chubdam quæ civitas, et de luctu illius præfecti meriti, 849.
 Chani et Var., 846, 847, 848.

Circesii oppidi incompugnabilis descriptio, 798.
 Claudianus postea tempus, 580.
 Clearchus, Anastasii imperatoris avunculus, 693.
 Cnaphens. Vide Petrus Cnaphens.
 Cælestinus Romanorum episcopus, 502. Quid de Nestorio ad S. Cyrillum scripsit, 510.
 Cognitio quæ ab hominibus, et ea quæ a Dei gratia provenit, quæ sint, et a quibus obtineri possent, 204.
 Comana, oppidum Cappadoeciæ, 429.
 Comarius Procopii proditor, et de ejus nece, 115.
 Commentiolus, genere Thrax, Orientis prætor, 831. Ejusdem et Prisci cum Avaribus conflictus, 856, 857. Cædes ejus per Phocam, 863.
 Communitas ecclesiasticorum Rhinocoluræ, 190. Communitas inter Palæstinos monachos quanta, 553, 556.
 Conceptu (de) Virginis, locus admirandus, 515, 516.
 Conon adversus Philoponum, 873. Contra heretici, 877, 878.
 Conon Apameensis episcopus episcopalem functionem militari munere commutat, 712.
 Conscientia bona in malis, res stabilis et firma est, 414.
 Consolationis litteræ Innocenti Romani episcopi ad D. Chrysostomum, 415 Et ad Ecclesiam Constantinopolitanam, 418, 416.
 Constans Constantini tyranni filius; res ejus gestæ, 446, 447. Insidii Gerontii sublatos, *ibid.*
 Constantina Mauricii imperatoris conjux, 814, 815. Interimitur cum tribus filiabus, 863.
 Constantinopolis cura Angelis commissa, 360. Constantinopolis restauratio post maximum terræ motum, 514, 545, 546.
 Constantinopolitanorum tumultus propter exsilium Chrysostomi, 384. Luctus item post discessum, 504, 505. Tumultus alius propter blasphemum Nestorium contra Virginem Deiparam, 505, 506, 507, 508. Et post ejusdem exaurationem, 521.
 Constantini Magni liberalitas erga clerum pro sua in Deum observantia, per Julianum abrogata, 16. Ejusdem elogium et pietas, 270, 271. Suggillatur a Zozimo, 720. Redarguitur Zozimus, 720, 721, 722, 725.
 Constantini Lardy ædas omnivorum igni tradita, 860.
 Constantinus in Britannia tyrannus renuntiatus; et de rebus ab eo gestis, 446, 447. Quomodo victus a Constantio, 448, 449. Ejus interitus, 577.
 Constantius quibus in rebus verum patris sui fuerit exemplar, 5. Ejus obitus, 11.
 Constantius (ut) devictis tyrannis Maximo, Gerontio, Constantino rerum summam administravit, Valentiano tertio post Honorium imperatore Romæ relicto, 447, 448. Ut Placidiam uxorem duxerit, 445. Constantius Honorii sororis quomodo vita finitus, 449, 450.
 Constitutio Gratiani de revocandis fidei Nicenæ cultoribus, 225. Theodosii imperatoris, qua Nestoriana damnatur hæresis, 520, 521. Arcadii promulgata adversus Ecclesiam, 412, 413. Joviniani de non jungendis matrimonio sacris virginibus, 93, 96. Theodosii, juxta D. Ambrosii præscriptum, 319, 320, 322. Theodosii de una religione colenda, 225. Constitutio Severitatis charitatis et utilitati publicæ posthabenda, 491.
 Consubstantialis cultores quomodo in exsilium pulsati, 113, 114. Consubstantialis professorum Macedoniam quomodo a Liberio Romano accepti, 119, 120. De consubstantiali a Severitatis inducta ratio, 781.
 Consubstantialis Patris et Filii confirmata, sub Joviniano, 97, 98.
 Consuetudines variae apud varias gentes et Ecclesias per quas nullum catholicæ religioni, vel offendiculum, vel dissidium est creatum, 294, 295, 296, 297, 298.
 Contentio Antiochiæ non parva propter duos eodem tempore episcopos, et quomodo terminata, 225, 226.
 Continentia et temperantia monachorum Palæstinarum admiranda, 557.
 Contobaditæ heretici, 876.
 Conversationis et vite genus mirandum a monachis Palæstinis excogitatum, 555, 556, 557.
 Copres monachus, et de ejus virtutibus, 179.
 Corona nihil a lapillis differre putanda, 817.
 Corpus Domini quomodo corruptibile et incorruptibile, 781, 782, 783. Corporis nostri compositio, 871. Corpus non constituto, antiarum a qualitate sæpe arguit, 18.
 Corruptionis vocabulum duo significat, 782.
 Cosmas Epiphaniae episcopus, 701, 702.
 Crispinus presbyter qua de causa factionem Eunuciarum ambiens, 255, 256.
 Crispion et Malchion germani, monachi insignes, 191.
 Cronien monachus, 187.
 Crudelitas maxima Alexandrinorum adversus Prote- rium etiam occisum, 612.

Cruce in sagis Juliani, et comitum ejus per rorem decusum figurata quid portendebat, 11. Crux in extis victima solemniter a Juliano mactata eidem apparuisse dicitur, et quid ea portendebat, 12. Crucis signum per timorem adhibet Julianus apostata, et evanescent spectra, 12. Crucis litteræ hieroglyphicæ in eversione temporis Serapidis inventæ; et de earum indicio, 274, 275. Crux exercituum Theodosii præbata adversus Eugenium, 311. Crux Christi, quomodo culta ab hæreticis Armeniis, 885. Crux Salvatoris ablata per Chosroem, 888. De cruce signi miraculo quod Apameæ accidit, 758. De cruce pretiosa, S. rgiopoli a Justiniano dedicata, 761. De crucibus a Guesroe Gregorio Theopolitano missis, 856.

Cucusus, oppidi nomen, in quo D. Chrysostomus, exsultavit, 394, 405, 408.

Cum qui populi, 846, 849.

Curs Scythæ: et de ejus adversus Chosroem gestis, 809, 810.

Cypressus ingens et proceræ, et de miraculorum vi quæ ab ea profluere credebatur, 545.

Cyprianus martyr, et quid de eo referat Procopius, 731, 732.

Cyrillus episcopus quæ passus sit a Valerio, 417.

Cyrillus, Constantinop. antistes, 868.

Cyrillus Adanorum episcopus, 245.

Cyrinus episcopus Chalcedonensis S. Chrysostomo quam maxime inimicus; et de divina in eum vindicta, 381, 382. Eius obitus, 427.

Cyrillus Heliopolitanus diaconus quam crudeliter cecidit, 25. Causæ edis, 27.

Cyrillus (ut) nepos sororis Theophili filius, ejus seculo Alexandrinam sit adeptus, 463, 466. De ejus scriptis, *ib. J.* Cyrilli contra præfectum Orestem dissensio, 464, 467, 470. Cyrilli ad Allicum patriarcham, de memoria Joannis Chrysostomi in Ecclesiæ tabulas non referenda, rescriptum, 491, 495, 496. Ut sanctus Cyrillus per visionem divinam nomen Joannis admisisset, conceptumque ante oñium, mediante Dei Matre, ei remisisset, 499, 500. Ut mitram et papæ appellationem sit sortitus, et de eous collegarumque sententia contra Nestorium, 512, 513, 514. Quomodo episcopatum privatus et rursus in eundem restitutus, 514, 515. Ejusdem ad Nestorium litteræ, 509, 510. Ad Joannem Antiochiæ præsulē, 516. Ejusdem obitus, et successor, 516.

Cyrillus, canobii lasomnium monachorum præfectus et antistes, 681.

Cyrus oppidum cujus episcopatum gessit Theodoritus, 266, 268.

Cyrus poeta, quando floruerit, 580.

Cyrus (ut) Constantinopolis præfectus, gentilium superstitioni addictus, Smyrnæorum præfuerit ecclesiæ, et de tempore Cyni, Dei Genitrici dicato, 541, 545, 546.

D

Dæmon e delubro Jovis quomodo expulsus, 277, 278. Per puellam Macarios sanctos adloquitur, et ab eis increpitus silet, 155. Dæmones thesaurum custodientes signo crucis exacti, 714.

Dalmatius frater Constantini Magni, ex matre, 6.

Dalmatius unus et a militibus cæsus, *ibid.*

Damasi et Ursici Romanorum episcoporum dissensio, 171. Damasus ubi, et quando floruerit, 201. Damasus Ecclesiæ Romanæ præsul, 224. Ejusdem de Trinitate sententia, 228. Eius contra Apollinarem et Timotheum epistola, 254, 255.

Damianistæ hæretici, 876, 877.

Dan civitas Phœnicæ, aliter Panæas et Cæsarea, 60, 71.

Daniel Stylita quam strenue synodum Chalcedonensem defenderit, 669. Quanta ejus sanctitas, 622.

Daphnæ, ejus fabula, et locus Antiochiæ incensus, 61, 62, 63, 67. Terra motu corruit, 811.

Daras oppidum minutissimum cur sic dictum, 715.

Darius patricius, 110.

Demetrius anathemate ferire an liceat, 775.

Delta apud Ægyptios qualis locus, 855.

Demetrius Pessinunus familiaris Div. Joannis Chrysostomi, 585.

Demophilus cur expellitur, 235. Demophilus Eudoxii successor Constantinopoli constitutus, 224. Demophilus Antiochie re ignovis præsul Constantinopoli, 267.

Deus semper vincit, iidem et qui ductum ejus sequitur, dixit Trajanus in eratori Valenti, 215. Quævis, *An Deus hinc sit formæ*, in Ægyptio mota, 370.

Didymus in quomodo traducti, 551, 552, 553.

Didymus Arianus episcopus abolet traditionem baptismi, et de miraculo consecuto, 711.

Diaboli omnes omnino plagas effugere, non proclive alicui est, 515.

Diaconi Romæ septem tantum, 297.

Dixapivóvevo: qui dicti, 868.

Dicta quædam acuta Attici patriarchæ, 488. Dicta scite et urbane quædam Sisinii, 505, 501.

Didymi genere Honorio conjuncti cædes, 446, 447.

Didymi blasphemiam damnatæ, 777.

Didymus monachus nulli cohabitavit homini, 187. Didymus Alexandrinus, monachus celeberrimus, 196.

Didymus Philosophus, et de ejus quoad Juliani prævaricatoris interitum visione, 82. Quid de Providentia et judicio senserit, 200.

Diluvium sub Leone imperatore quantum, 619.

Dioctetiani rahies ipso die Passionis Dominicæ, 478.

Diodorus et Flavianus, nondum ordinati episcopi, quomodo post Meletium ejectum Christi gregem administrarint, 147, 148.

Diodorus Tarsensis episcopus creatur, 230.

Dionysius monachus insignis, 189.

Dioscorus monachus virtute insignis, 180. Dioscorus monachus, Macer sive Longus appellatus, 187. Dioscorus monachus, et de dissidio ejus cum Theophilo, 371, 373. Eius obitus, 385.

Dioscorus et Eutyches citantur ad concillium Chalcedonense, 589, 592. Dioscorus post Cyrillum Ecclesiæ Alexandrinæ præsul; et de ejus impietibus, 546, 547.

Dissensiones multæ etiam ab apostolorum usque temporibus propter observationes quasiam, 500, 501.

Dissidium et varietas cæremolarum in Ecclesiis variis Ecclesiasticis unitali non officit, 291, 295. Nestor et Procli, 368. Orestis et Cyrilli, 468, 469, 470. Fulcheriæ et Eudociæ, 517. Menæ et Vigili, 774. Joannis Jejunatoris et Gregorii Romani, 852. Acacii Constantinopolitani et Felicis Romani episcoporum, 681, 682, 685.

Dissidium Antiochiæ Ecclesiæ propter Flavianum, Paulino mortuo, quomodo et a quibus sopitum, 267, 268, 269, 270. Alexandriæ propter temporum idolorum eversionem, 270, 271, 272, 273. Dissidium secundum Imperatricis Eudociæ, et D. Joan. Chrysost., 588, 589, 590. Dissidium Joannis Chrysostomi et Epiphani, 378, 379, 380. Eudociæ imperatricis cum eodem Joanne, 381. Dissidium inter Chrysostomum et Severianum quomodo compositum, 568, 569. Inter Theophilum Alexandrinum et Monachos Ægyptios, 570, 571.

Dithyrambus Deus semivir perstrugitur, 552.

Doctrina factis consona quo tempore, et in quibus viris enituerit, 566, 567.

Dominatus, apud Ida libertas, vel illustris mensa, 817.

Dominica Valentis conjux graviter affligitur propter illam Basilio injuriam, 155, 156.

Domitianus Melitensis antistes qualis, 834. Domitii martyrium, 26.

Donnetia Phocæ filia Prisco duci matrimonio juncta, 886.

Dominus apud Terpolitanos episcopus, 785.

Domus Antiochiens antistes, et familiaritas et congressus ejus cum S. Symeone, 539.

Donati Eurææ in Ægypto an istius miracula, 318.

Dorotheus Palestine gubernator, 680, 681.

Dorothei celeberrimi monachi vita et conversatio, 181, 182. Dorothei martyrium, 26.

Dorothei et Marini Arianorum inter se dissensio, et senectio, 285.

Draco ingentis magnitudinis quomodo fuerit a Donato episcopo interfectus, 328.

Drini fluvii descriptio, 780.

Dunaam Judæus tyrannus quantas strages ediderit Negeræ, et quantas perfidiæ et crudelitatis pomas luerit, 739, 740, 741.

Dyrhachium civitas, 755.

E

Ecclēsia per dispensationem se quandoque temporibus accommodat, 571, 575. Ecclesia Christi in Ægypto quam maxime ab Arianis habita, 156, 157, 158. Quam turbata propter exsilium Joannis Chrysostomi, 591, 592, 593. Et divisa, 597, 598. In Perside quam dure exagitata, 475. Ecclesiæ catholicæ usus quoad psalmodiam, hymnos, et antiphonas, 564, 565. Ecclesiam turbaturus Julianus Apostata quomodo se gesserit, 16, 17. Ecclesiis Asiae quænam acciderint sub Antiochia patria eia, 411. Ecclesia Antiochiæ in tres partes divisa, 224, 225. Ecclesiæ status sub Arcadio et Honorio, 511, 512. In Ecclesia seditio confusisque ingens, 869. De Ecclesiarum sub obitu Zenonis statu: et de eia que omnino quoad

synodum Chæcedonensem, 691, 692. Ecclesiarum confusio, 697, 698, 699. Ecclesiarum variarum consuetudines variae sine offendiculo et discordia, 294, 295, 296, 297, 298. Earundem dissensiones in ritibus unde invadunt, 299.

Ecclesie Christianorum imperante Joviano aperiuntur. Græcorum vero clauduntur, 95, 91. Earum calamitates sub Phoca, 887. Ecclesie Constantinopolitane quam frequenter a populo conventæ, 364, 365. Ecclesiarum prædatores quantis calamitatibus affecti, 66, 67, 68, 69. Ecdiclus hospes infidus, lupus frustra biens, 449.

Ecdolius rhetorice docuit Julianum imperatorem, 7. Ecdolus sophista Constantinopolitanus, Juliani moribus sese accommodat, nec non postea rursus se Christianum esse proficitur, 52.

Echanus Montaucures hæreticorum Armeniorum magister, 882.

Ede-sa in potestate alienigenarum nunquam futura; et de ejus obsidione per Chosroem, 759, 760.

Edessenorum felix civitas quam amnis Scirri exundatione afflicta, 755. Edessenorum multi quam graviter a Valente tractati, 145, 144.

Edictum de fide publicatum, missum a Justino ad ecclesias omnes ne quid in professione fidei novaretur, 791, 792, 793. Edictum Zenonis de non rejiciendo neque comprobando, Chæcedonensi concilio, 674, 675, 676, 677.

Edicta publicata imperante Juliano pro Christianis, 16.

Eclonichus dux Constantinii tyranni victus a Constantio, profugus ad amicum veterem, ab eodem (pro dolore) occisus, 447, 448, 449.

Elebechus magister militum et Cæsarius Gregorii frater ad injuriam vindicandam, Antiochiam missi, re infecta redeunt ad imperatorem cum mandatis monachi Macedoniani, 526, 527.

Elementa pro diis culta, 473, 475.

Elephantina, oppidi nomen, 519, 521.

Elesbaas Æthiopum dux, Hebræo devicto, fit monarchus insignis, 741.

Eleusine deum mysteria et sacra carpuntur, 553.

Eleusius Cyzicenus discedere cogitur, pergravi conditione imposita ab apostata, 45. Eleusius Cyzicenus propriis impensis Ecclesiam Novatianorum restituere cogitur, 17. Eleusius Cyzicenus, Macedonianus, 42. Metu imperatoris, Arianus sequitur, at mox respiscit, et quomodo, 117, 118.

Elsai propheta ossa quam irreverenter a Græcis superstitiosis habita, 32.

Elpidius ex intus Juliani, et blasphemus in Christum; et de horrenda ejus morte, 67, 68.

Elpidius presbyter Romanus, 169. De ejus legatione de substantialitate Trinitatis, 169, 170, 171.

Elpidii presbyteri servus ad cælendum divum Chrysostomum submissus, 395.

Elphostor temeritas, 411.

Elphremitus quomodo declaratus antistes Antiochie, 734.

Epidamnus civitas terræ motu quassata, 755.

Epiphanius Cyprinus, monarchus virtute conspicuus, 191.

Qualis fuerit; et de admirandis ejus operibus, 521, 521.

Theophilo fit amicus, et quomodo, 376, 377. Eiusdem cum Joan. Chrysostomo dissidium, 578. Perstringitur a Theodoro, *ibid.* A costillis desistit, 579. Arguitur ab Euloxio, *ibid.* Quomodo penitentia ductus in Cyprum navigans diem suum obierit, ut Joannes prædixerat, 580.

Episcopatus (in) deprecatione expiravit S. Nilammon, 587.

Episcopatum quomodo fugerint Ammonius et Evagrius, 188.

Episcopi præcari divina Providentia emissi adversus veritatis hostes, 201, 202.

Episcopi exsilio multati a Constantio, cur et quomodo revocati a Juliano apostata, 16.

Episcopi indiscriminatum ab Anastasio exacti, 692, 693, 694, 695.

Episcoporum præclarorum aliquid miracula, 528, 529, 530, 531, 532, 533.

Quorundam nomina, qui concilio Antiocheno, sub imperatore Joviano interfuerunt, 97.

Qui tempore Valentini et Valentis in magnis urbibus Ecclesias successive gesserint, 111, 112.

Aliquot qui secundæ sanctæ universalis synodo interfuerunt, 238, 239.

Qui depositioni voluntarii Gregorii, 210.

De episcoporum translationibus ex sede in aliam, et quod ea consuetudo alias apud ecclesias invaluerit; quodque translatio bene instituta clero nihil afferat detrimenti, dummodo ea rite et ordine peragatur, 525, 526, 527, 528, 529.

Episcoporum quorundam virtute et doctrina præstantium, qui maximis Ecclesiis sub Theodosio Juniore præfuerint, catalogus, 502, 503.

Ut episcopi quidam virtute excellentes Arianorum et Valentis insultus repulerint, 164, 165.

Episcopi magnarum urbium tempore Gratiani, Valentini Juniores et Theodosii imperatorum, 221.

Sub Theodosio Juniore, 169.

Sub Justino, 752, 753. Sub Justiniano, 775, 774. Sub Justino, 794, 795. Sub finem tyrannidis Phoca, 887.

Epitola Eustathii, Sylvaui, et Theophili Litterio Romano quoad professionem Consubstantialis, 120. Liberii Romani, episcopis orientalibus missa, 121. Petri Alexandrini de malis et cladibus quas in Ægypto viri pii a Valente et ab Ariano sunt perpassi, 156, 157, 158.

Valentini et Gratiani imperatorum, necnon Romane synodi quoad mysterium SS. Trinitatis, 167, 168, 169, 170.

Concilio Constantinopolitano ad episcopos Occidentis, 250, 251, 252.

Theodosii ad profugum Valentianum, 262, D. Joannis Chrysostomi de his que passus est ad Innocentium Romane urbis episcopum, 391, 392.

Alia pro ecclesiis et de ejusdem exsilio, 406, 407. Attici patriarchæ, quoad memoriam Joannis Chrysostomi in ecclesia celebrandam, ad S. Cyrillum, 491, 492, 493.

Alia contraria Cyrilli ad Aticum, 494, 495. Cyrilli ad Nestorium impium, 509, 510.

Alia ad Joannem Antiochenum, 516.

Epistola Asianorum episcoporum sanctam quartam synodum perstringens, 667, 668.

Contraria eorundem ad Acacium, 672. Ægyptiorum episcoporum et Alexandrii clerici ad Leonem imperatorem, 613, 614.

Epistola Leonis ἐπεὶ οὐκ, ad Anatolium et reliquos episcopos de synodo Chæcedonensi contra Timotheum Ælorum missa, 616.

Alia ejusdem ad omnes ubique monachos, et ad ipsam Simeonem Stylitem et ejusdem sancti Simeonis pro eadem synodo, 617, 618.

Evagrius monachus Ægyptiacus, et de vita institutis ejus, 196, 197.

Quid in quibusdam libris de monachis sui temporis, de verbo ad verbum sumpsit, 198, 199, 200.

Evagrius et Palladius quo tempore floruerint, 211.

Evagrii et Ammonii monachorum episcopatum respicientium congressus, 188.

Evagrius ab Antiochenis suspensus repudiato Flaviano, 268.

Evagrii blasphemie condemnata, 777.

Evangelium divinum ubi, quando, et quomodo inventum, 76, 77.

Evangelium S. Matthæi ubi repertum, 716.

Evangelium sacrum dum legatur non asurgat episcopus Alexandriae, 298.

A solo archidiacono ubi legitur, *ibid.*

Eucharistie miraculum in muliere quadam Macedonii morbo laborante tempore divi Chrysostomi, 563, 564.

Eucharistie pro conscientia et fiducia cujusque communicatio permessa, 281.

Eucherius Stiliconis tyranni filius cum patre jugulatus, 421.

Eudæmon presbyter Alexandrinus, 280, 281.

Eudocia Augusta, que Albanas est dicta, qualis, et unde fuerit, et quomodo matrimonio Theodosio imperatori sit conjuncta; et ut voverit, se religionis ergo Jerusalem iterum, et de malo magnitudinis admittenda, aliisque que ei accideret rebus, 484, 485, 486.

Eudocia Augusta et Pulcheria non conveniunt, 547.

Eudocia male admodum accepta a Theodosio, Hierosolyma contendit solvendi voti causa, 554.

Quam multa Hierosolymis ad honorem Christi peregerit ac tandem e vita migravit, 554, 555, 556, 557, 558, 559.

Ab Eutichianorum actione hæretici, 565.

Eudocia imperatrix Pulcherie Auguste conciliatur, 605.

Approbat sanctam quartam synodum, 606, 607.

Eudocia Valentini et Eudoxie filia, captiva abducta, 604, 605.

Eudoxie imperatricis ad Epiphanium verba quoad convalescentiam filii, 579.

Ejus Augustæ secundum adversus Chrysostomum odium, 588, 589.

Mortem ejus que consecuta sint, 427.

Valentini eadem que morte tulit, licet Maximo interfectori per vim multa, 605, 604.

Eudoxius studia Valentis auxilium contra Consubstantialis cultores sibi conciliat, et quomodo, 113, 114.

Ordinat Eunomium, et in locum Eleusii sufficit, 118.

Eugenii tyrannis in Oriente, Valentini junioris occiso, 509, 510.

Quomodo victus a Theodosio, et occisus, 512, 513, 514.

Eulalius Amasenorum episcopus, 259.

Eulogii et Protenii virtutes, deperitio et reductio, 145, 146.

Eulogius celebris monachus, 180.

In monasterio suo consecratus est episcopus, 195.

Eulogius ab exsilio revocatus, Eleusæ, defuncto Barse præficitur, 251.

Eunomii quibus ex causis in diversas abierint partes, 287, 288.

Eunomio-Eupsychiani, et Eunomio-Theophrontiani heretici, 285.

Eunomius Arianus in locum Eusebii successus exhorroratum se videns Samosatis discessit, 341.

Eunomius Cyzici creator episcopus puto Eleusio, 118.

Eunomii vis et gravitas in disputationibus, 256.

Eunomius, condemnatus a Damasco 256.

Eunomius qua de causa proscriptus a Theodosio; quibus mortis et institutis

fuert, et ut in Cappadocia vita sit functus, 282, 283. Ejus sectatores in diversas discessere sectas, 283. Eunomii episcopi generositas, 444, 445.
 Eunuchismus prohibetur, 753, 756.
 Eunuchorum auctoritas apud Theodosium, 517, 550.
 Euphemia martyr iuclyta: et de ejus templo quod Chalcedone a primis fundamentis est constructum, 535, 589, 590. De miraculo ad monumentum ejusdem pro fide, 593, 594. Et quid ad ejus monumentum fecerit Mauritius, 819, 850.
 Euphemius Constantinopolitanus antistes, 688. Expellitur, 686, 692. Revocatur, 745, 746.
 Euphrasius Antiochenus antistes, et de ejus interitu, 733, 734.
 Euppsychius Cappadox, martyr egregius, 28, 29.
 Euppsychius cur ab Eunomianis se junctus, et quas ejus hæresis, 284.
 Euripo similes adulatores, 102.
 Europæ calamitates circa vastitatem et direptionem Romanorum, 125, 426.
 Eusebia diaconissa in Macedoniarum ecclesia; de ejus et 10 martyrum tumulo, 456, 457, 458.
 Eusebius morte multatur a Juliano, et cur, 17. Quam crudele a populo Gazorum passus sit martyrium, 22.
 Eusebius Vercellensis et Athanasius concilium Alexandriæ magno animo coegerunt; et quid in eo decretum, 33, 34. Res ab eo gestæ, post Alexandriæ synodum peractam, 40, 41.
 Eusebii et Basilii dissidium et conciliatio, 153, 154.
 Eusebius vir divinus Samosatis expellitur, et in Thraciam, Valente imperante, deportatur, 139. Ejusdem rerum gestarum brevis commemoratio, 140. Eusebius magnus, ab exilio Samosatis reversus, quomodo et quibus Ecclesiarum administrationem commiserit; ac deinde martyrii certamen imp egerit, 251.
 Eusebius Chalcedis episcopus, 231.
 Eusebius apud Carras philosophatus, voluntario carcere se ipsum cohibuit, 702.
 Eusebius monachus, 187. Ut ei Theophilus sit adversatus, 571, 572.
 Eustathii (S) reliquæ quomodo Antiochiam reductæ, 672.
 Eustathius Sebastiensis Macedonii sectator, 42.
 Eustathius Epiphaniensis Syrus, 579, 580.
 Euthalitzæ Hunni vocati, ab aliis Leucitæ, 713, 715.
 Eutropius eunuchus post Rufinum sacri cubiculi præpositi dignitatem consequitur, 511. Legem quam tunc primus ipse violavit, et quo supplicio tandem sit affectus, 511.
 Eutropius lector quam acerbe tractatus ab Optato: et de visione ejus Sisinnio facta, 599. Eutropius a Macedonianis seungitur, 285.
 Eutyches archimandrita Constantinopolitanus, 517.
 Eutyches et Dioscorus concilii Chalcedonensis cogendi ansam præbuerunt, 588, 592. Eutyches, Dioscorus et Severus conjunguntur, 715. Excommunicantur eis adhaerentes, *ibid.* Eutychetis infelicissimum dogma, 875, 876.
 Eutychianistæ cur ita vocati, 864.
 Eutychius, et Eunoni-Eutychiani, 285. Eutychius episcopatu expellitur, 780, 781. Ab exilio revocatur, 794. Eutychius in discrimen vitæ adductus propter Austolinum magum, 812.
 Euthymius monachus, Longus appellatus, 187. Quis, et quam ei fratribusque infensus fuerit Theophilus, 571, 572. Quam illustris, 505. Quam sancte pieque vitam exegerit, 564, 565. Euthymii viri divini ad Eudociam lapsam verba, 606, 607.
 Exaltio divina, qui locus, 514.
 Exceptionis Domini festus dies quis, et a quo institutus, 779, 780.
 Excommunicatio Theodosii junioris quomodo soluta, 445. Excommunicatio Areadii, Eudoxiæ, Theophibi et Attici, 419, 420. Theodosii, 517, 522.
 Exscholaris qui dicitur, 625.
 Euzoius, Paulinus, et Meletius quomodo sub idem tempus episcopatu Antiochiæ sortiti sint, 40. Euzoius episcopus verberatur a Juliano qui vindictam divinam non multo post sensit, 67. Euzoius Antiocheus a Petro Alexandrino perstrictus, 158.

F

Fames ingens Juliani prævaricatoris tempore, quam pestilentia postmodum consecuta, 84, 85. Fames hominibus invaluat, 421, 422, 421, 425. De fame simul et peste, quæ civitatibus orientalibus incesserunt, 692.
 Felix Juliano gratificaturus veram pietatem abjurat, et quam horrende vitam finient, 67, 68.

Fenina quam acris si pudicitia per vim ei auferatur, 605.

Felix Roman. episcopus, 680, 681, 642, 685, 685.

Festus dies τῆς ἑξακαιστῆς quis, 760

Festus senator Romanus, et de ejus legatione Constantinopolim, 710, 711.

Fides Romana de Trinitate, 167, 168, 169, 170. De fide re-scriptum Justinii junioris, 791, 792, 795. Fidei Nicænæ confirmatio, 97, 98, 99, 101, 102. Eiusdem post Athanasii obitum, propugnatores quam graviter ab Arianis accepti, 153, 154, 155. Fidei Nicænæ professores ecclesiis suis a Gratiano præficiuntur, 225. Illius dogma scriptum Eusebii, Sylvanus, Theophilus et alii collegæ, et confessionem eorum exhibent Liberto Romano, 120. Ejus auctoritas a sancta secunda universali synodo confirmata, 215. Fidei universalis professio a Damaso Romano ad Paulinum in Macedonia episcopum missa, 256, 257, 258. Fidei Ariminensis promotio quam cordi fuerit Justinæ Valentinianæ Junioris matri, 239, 260. Fidei duplicis orthodoxorum et hæreticorum decisio miraculo confirmata ad monumentum S. Euphemie, 595, 594.

Flavianus (S) et Diodorus quam fortiter pro grege Christi, ejectione Meletio, decertarint, nondum episcopalem dignitatem sortiti, 147, 148.

Flavianus, vir divinus, quibus verbis Paulinum et Apollinarem sit allocutus, 228. Ut Flavianus Meletio successerit, 216. Quam sapienter Theodosium sit allocutus, et quomodo profectio Romana liberatus, 263. Quomodo delictum violati juramenti fuerit ei remissum, 270. Flavianus Antiochenus antistes, 686. Ejusdem legatio pro populo ad imperatorem ob dejectam Placidie conjugis statum, 325, 326, 327. Ab Antiochenis repudiatur, 368. De rebus ejus, 696, 697, 698, 699. Revocatio, 715, 716.

Flavianus vir is Romanæ præfectus, qualis vir, 509, 510. Flavianus, post obitum Procli, Constantinopolitanus antistes, 516 517. Quomodo necatus, et de celebri corporis ejus filatione per Pulcheriam, 555. Flavianus a Dioscoro quam male acceptus, 558.

Flavianus con ul renuntiatur, 562.

Flavitas dolo malo sed in Constantinopolitam invasit, 684. De ejus, Petri Moggi et Felicis litteris synodalibus, 685.

Fodus inter Romanos et Persas solutus, 707.

Fons copiosam provolvens undam ex loco arido ad preceionem Donati exortus, 528. Fons Emmaus salubritas unde orta, 71. Fons exsiccatus, deinde repietus ad preces Jacobi Nisibeni, 622. Fons miraculo admirando repertus, ad quem a Leone templum sanctissimæ Dei Genetrix erectum, 626, 627, 628, 629, 530.

Fortitudinis officium, 199.

Franeorum origo, 577.

Frates Longi qui dicti, 371. Ut propter odium Theophibi, se Joanni Ebrysostomo conunxerint, 573, 574, 575.

Fridigernes Gotthorum dux, 207.

Fuga, et quid de ea scripserit Magnus Athanasius, 36, 57, 58, 59.

Fulgor in celo post solis defectum, qua is et quando visus, 425, 426.

Fulminis terræ motum Antiochiæ consecuti effectus, 754.

G

Gaddanas monachus præclarus, 193.

Gainæ barbari Gothi rex ut se habuerint, 551, 555; 556. Ejus defectio, et de vi iene quam vidit angelorum urbis Constantinopolitane custodum; de legatione Joann. Chrysestomi apud ipsum Gainam, et quomodo captus in Thracia, sit necatus, 359, 360, 561, 562.
 Gallia sive Placidia, Honorii soror, et de ejus raptu, 445.

Gatha a Visegothis occupata, 577.

Galli Cæsaris pietas erga Christum, 62, 63. Gallus Valentis filius morbo corripitur, et perit propter impietatem patris, 153, 156.

Gangram hæresiarcha exsul abductus, 594.

Gazæni populi in Christianos crudelitas immanis, 22, 25. Excusatur ab imperatore, 24. Gazænorum in fideles severitas, 22, 25.

Gelimeris tyranni gestæ res, et de verbis quæ victus in hippodromo extulit, 751, 752, 753

Genadius Constantinopolitanæ sedis præficitur, 615. Virtutes ejus, et de rebus quæ temporibus ejus præter

opinionem et fidem acciderunt admirandus, 625, 624, 625.

Genserichus Vandalorum rex, 578, 579, 580, 586. Ut urbem Romam cepit, 603, 604. Ejusdem excursio et crudelitas, 631, 632. Genserichi summa rerum Vandalarum potiti regnum, 748.

Georgii Alexandriae episcopi Arianæ cædes quomodo patrata, 18, 19.

Georgius Arianus qualis, 461, 463.

Georgius Mauriti legatus ad Chosroem male susceptus, 857.

Georgius Pisides Philoponi hæresim refutat et evertit, 874, 875.

Gepides, quæ gens, 576.

Gerasimus monachus Palestinus, 363.

Germania fides ex Iræno, 102.

Germanus dux, 578, 579.

Germanus senator præclarissimus, et qui ei acciderit propter Theodosium cui filiam matrimonio collocarat, 857, 859, 860, 861.

Gerontius Nicomediansi exactus ecclesia, 366, 367.

Gerontius (ut) tyrannus Hispaniam profugus interierit, 447, 448.

Gerontii viri vetustæ nobilitatis ætas, 856.

Gloria Patri et Filio et Spiritu sancto. A quo hic versus inventus, 879.

Glyceriæ (S.) sanguis perpetuo manens ab ejus monumento, 850, 851.

Glycerius imperator, 604.

Golinduch (sanctus), ejus genus, vita et martyrium, 810, 841, 842.

Gondigisclus Vandalorum dux, et de ejus liberis Gontare et Gensericho, 577.

Gorzane Persarum dux, ab Eunomio episcopo vietus, 444, 445.

Gothiani hæretici qui, 385.

Gothi qui, et quomodo, quare de causa Istrum transgressi in Romanos irruerint, 208, 209, 210, 211, 212. Gothorum de Valente triumphus, 214, 215. Horum cædes Constantinopoli, 360. Et in Hellesponto, 361. Per Thraciam excursio et vastitas, 215. Gothorum gens in quas nationes sit divisa: et quæ tenuerint loca, 576, 577, 578. Quomodo victa, 734, 735, 756.

Græci ad homines deorum nominibus prosequendos quam proclives et prompti, 89, 90. Cur in odium Christianorum Judæos in restoratione templi adjuverint, 74. Græcorum quidam Dei Matrem, convitiis in comotationibus proschudentes quas penas dederint, 852. Eorum superstitioni quam addidit Julianus imperator, 46, 47, 48, 49. Græcorum et ethiolorum doctrina Christianis utilis et necessaria, 56, 57, 58, 59. Eorundem in Christianos odium et persecutio, 22, 23 *seqq.* Græcorum superstitionum tractatus, 551, 552. Græcorum idola inservientium Ecclesiæ quomodo diruta et everse, 271, 272. Responsa Græcorum oraculorum fraudulenta, 66. Græcorum idololatrarum interitus propter oracula quædam litteris distincte designata; iulio facto littera ð usque ad ω, 202, 203.

Græda maxima sub Valente, 116, 117. Græda circa Romanam depraedationem quanta, 425.

Grata, magni Valentiniæ et Justinæ filia, virgo mansit, 177.

Gratia divina etiam per indignos se exhibet, 471. Gratia Deo actæ a Theodosio, victoria de Joanne tyranno reportata, 431. Gratiarum actio Deo reddita ab Honorio, audita morte Allinchi ducis, 446, 447.

Gratianus et Valentinianus Junior, quomodo totius Romani imperii curam susceperint, et socium imperii Theodosium Magnum sibi asciverint, 222, 223, 224. Imperatori summo et Deo primitias imperii consecrat, et quomodo Ariabius relegari, revocatus, ut exsulibus episcopis, Nicæne fidei professores Ecclesiis præfecerit, 225. Ab Adragathio Maximo tyranni duce quomodo captus et interfectus, 260, 261.

Gratianus tyrannus ad imperium evectus et jugulatus, 416.

Gregoras et Heraclius quomodo moverint bellum adversus Phocam, 886, 887.

Gregorius Arlanus, Athanasii successor a plebe occisus, 138.

Gregorius instituto Juliani quomodo se opposuerit, 55. Gregorii tres in Ecclesia Dei, omnes sanctitate insignes; et quomodo distinguendi, 137.

Gregorii et Basilii fraternæ conjunctio et amicitia, 157.

Gregorius Nazianzenus Theologus, quomodo Constantinopoli in dominicâ Synaxos et collectas celebrans, *Consuetudo* consubstantialis fidei præverit, 254.

Gregorius (ut) Theologus Constantinopolitanum epi-

scopatium sit sortitus, 251, 259. Ut idem quondam ex Ægyptiis offendit cernens propter episcopatus sui translationem, sedem Constantinopolitanam abjecerit, et concordia ecclesiarum ductus in propriam se receperit patriam, 240, 241. Gregorii Theologi sententia de duabus naturis explicata, 871.

Gregorii duo, Theologus et Nysseus, quo tempore exstitierint, 204.

Gregorius Theopolitanus convitiis proscissus, causam obtinet, 824, 825. Mittitur ad defectorem exercitum, 827. Ejusdem oratio ad milites, 827, 828, 829. Quomodo paruerit ei exercitus, rursusque Philippicum ducem elegerit, 829, 830. De crucibus ei missis, 836. Ut et paratæ fuerint insidiæ ab Anatolio mago, 811, 812. Gregorius Theopol. dogmata Severi exterminat, 831. S. Simonem Thaumastoritam decumbentem adit, 839. Eius obitus 842. Gregorius Theopolis anistes vir late gloriæ, 795, 796.

Gregorius Antiochiæ præsul servatur a ruina per terræ motum illata, 826.

Gregorius Magnus quam bene naturam et mores Apostatæ depinxerit, 91, 92, 93. Ejusdem de tractatibus disciplinæ opinio, 59, 60. Quam ejus successores, 58, 58. Ut Gregorius Ecclesiæ catholicæ præfuerit, 253.

Gregorii Romani et Joannis Constantinopolitani contentio, 853.

Gregorii Agrigentini elogium, 774.

Gundamus Vandalus Christianorum persecutor, 759, 751.

H

Hæresis contra gratiam Christi, sub Gratiano tyranno, 446, 447. Hæresis Auxentii Mediolanensis auctoris, 174. Apollinarius, 227, 250. Apharato ioculator, 782, 784. Anastasii et Nestorii, 505, 506, 507. Eutychetis, Dioscori et Severi expugnata, 594, 595, 705, 706. Hæreses Enochianorum, Maceionianorum, et Ariariorum in quas alias hæreses divisæ: et quibus ex causis, quæque earum ab alia secesserint, 283, 384, 285, 286. Hæreses et sectæ quomodo in varias dissectæ et divisæ sunt hæreses, 252. Hæreses esse oportet juxta Apostoli dictum, 531. Hæresium variarum condemnatio, 256, 257, 258. Hæresium multarum origo et nomina, 868, 869, 870. Item, 876, 877.

Hæretici, ex constitutione Theodosii, qui censendi, 223. Theodosio male accepti, 249. Hæreticorum turba, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877.

Harmatus dux, proflitor, 670, 671.

Hebræorum adversus Christianos tumulus, 867.

Helias Hierosolymitanus antistes: et quomodo propter Chalcedonense concilium imperatori restituit, 702, 705. De eodem et Joanne Hierosolymitano, 707, 708.

Helias monachus admirandus, centesimum et decimum excessit ætatem, 180.

Heliodorus Tricæsis episcopus cor depositus, 736, 797.

Heliodori temperantia, 193.

Helion dux Theodosii mittitur ad Persas de pace acturus, 482.

Helipolitanus quantas fidelibus calamitates inuaserit, 25.

Helladius Jovis sacerdos, 272. Viros decem morti se dedisse affirmavit, 274.

Helladius Casariensis episcopus post Basilium Augustinum, 366.

Helles monachus, miraculis clarus, 179, 180.

Heraclides Ephesiorum episcopus, 366.

Heraclides adversus Chrysostomum inducitur, 326, 387. Quid ei acciderit sub Attico, 416.

Heraclius mittit milium adversus Phocam tyrannum, 886, 887.

Herbæ ad status Christi pedes enatæ efficacia, 70. Nomen, 71.

Hermogenes damnatus a Sabbatio, ejusdem tamen consecrationi interfuit, 463.

Herodianus quidam cædem Mauricii prædixit, 451.

Heron episcopus ad cædem superstitionem p. o. apus quam acerbe et misere vita excesserit, 68, 69.

Helychus monachus in Paestina cæderimus, 191.

Hierosolyma varia appellatio, 77.

Hierosolymorum præsul extincto Phoca, 888.

Hierax humilioris literaturæ magister quam acerbe pro Cyrillo tractatus, 466, 467.

Hilarion (S.) miraculorum editor, quomodo Gazæorum persecutionem vitaverit, 24. Quamvis ejus discipuli, 191.

Hilarii Pictaviensis post reditum ab exilio gesta, 41.

- Hilderichus Honorichi filius, ut faverit Christianis, et de ejus regno, 781.
- Hispania cur dicta Iberia, 225.
- Historici Græcæ superstitionis cultores, propter Christianæ religionis odium perperam et falso multa scripserunt, 720, 721, 722, 723, 724, 725.
- Ilomeritæ ab Auxumitis victi, 487.
- Homini consideratio viris principibus habenda, 326, 327. Homines quidam marini, 857. Homines natura facite quibus gaudet studiis et laboribus semper ad detrimentum tendere solent, 74.
- Honorichus Genserichi filius jungitur matrimonio Eudociæ, 604, 605. Quam ævus Christianiorum persecutor, 749, 751.
- Honorius imperator renuntiat, 310. Occidentale sortitus a patre imperium: et quomodo Siliico apud eum summam rerum administrationem consecutus sit, 539, 540. Ut in matrimonium Constantio Gallam collocaret, et Constantinopolim profectus sit, 445, 446. Cujus ad Arcadium rescriptum quoad legationem piorum pro ecclesia Constantinopolitana, 413, 415. Ejusdem obitus: et de eus liberis, 450, 450.
- Hormisdas Romanæ Ecclesie præsul, 732.
- Hormisdas Persarum rex: et de paratis structisque contra eum insidiis, 852. Quomodo a filio suo sit occisus, 853.
- Hormisdas Persa nobilissimus martyr, 476.
- Hospitius infidi consuetudinem aversatus est Constantius, et quomodo, 449.
- Hulda Hunorum dux, 420.
- Hulderichus Honorichi filius ex Eudocia, 605.
- Hungaria unde sic appellata, 790.
- Hunni qui dicantur: et de eorum adversus Gothos bello, 208, 269. Eorumdem excursio per Thraciam, 420.
- Hunni, qui ex angustiis Caspiis proruperunt, 717.
- Hunorum Sabarum excursio, 694.
- Hymno (de) ter sancto: *Sanctus Deus, Sanctus Fortis, Sanctus Immortalis, miserere nostri*; quando ceperit in Ecclesia canitur, 514, 879. Hymnorum alterarum de-cantationis usus, 364.
- Hypatia philosopha Alexandriæ qualis, et quomodo necata, 469, 470.
- Hypatus dux quomodo proditus et captus, 716. Caput amittit, 748.
- Hypomnematographi, 450, 452.
- I
- Ihæ epistola ad Mariam Persam jamuata, 776.
- Icaris montis descriptio, 817.
- Idololatræ Græci quomodo perierint, 202, 203. Idololatrarum templa quomodo Alexandria everta, 271.
- Idola sub Theodosio juniore funditus disiecta, 443.
- Idolorum eversio et abolitio quæ varias seditiones excitavit, 276, 277, 278.
- Ignatius, tertius a Petro hierarcha Antiochiæ; et de ejus exstasi, 365. Ignatius divinus quomodo Roma Constantinopolim, et inde Antiochiam delatus, 539, 540.
- Ignis et fundamentis ipsis ad recentem Hierosolymitam templi structuram paratis existens, et alius item de celo imminens quam stupendum habuerit effectum, 75.
- Ignis sanctum Marcianum reveretur, 621, 622. S. Dama-lem Styliem, *ibid.* A Persis adoratus, 475. Ejus tempus diluitur, 474. Ignis celo quasi rupto cecidit, 426.
- Ignis et celo in statuum Juliani apostati cur dejectus, et de ejus effectu, 70.
- Illux; et de eus tyrannide, 688, 689.
- Imago Domini Jesu Christi non manufacta, et de ejus virtute, 729. De imagine B. Mariæ, a D. Luca depicta, 607, 608, 610. De alia ejusdem in cypressis ingeni latens quomodo seipsam indicaverit, 513. De alia ejusdem quæ Anatolium magnum aversatur, 812, 813. De imagine Servatoris quæ vocem edidit in favorem Mauricii, 865.
- Innumeros gens bellicosa Christianismum suscipit, 716.
- Immortales apud Persas qui, 482, 483.
- Imperator verus, qui, 661, 662. Imperatoris locus in Ecclesia a D. Ambrosio designatus, 520. Imperatores non pauci, Græcam superstitionem professi, miserandum in modum perierunt, 724, 725. Imperatores post Valentianum occisum, 604.
- Imperium Romanum adventu Christi maxime crevit, contra Zozimi dictum, 722, 723, 724. Imperii dignitas quantæ, 816, 817. Servitutem exercere admonet, *ibid.*
- Incendium quantum in Constantinopoli acciderit illo ipso die quo Joan. Chrystost. discessit in exilium, 396, 397. Maximum autem Constantinopoli, 620, 621. Gravissimum in urbe Nevasuotum, ecclesiæ inter, 55. In-
- condia pleraque Antiochiæ veluti futurorum malorum prænuntia, 754.
- Indes tyrannus captivus mittitur cum Longino Selinuntio ad Anastasium, 715.
- Indignatio divina in universum orbem, 425, 426, 427.
- Indolentes monachi, 556.
- Indorum populi multi Christianismum complectuntur, 787.
- Innocentii Papæ Romani litterarum ad S. Chrystost. exsulem et clerum Constantinopolitanum datæ, 414, 415, 416. Ejusdem ad Arcadium, Eudoxiam, Atticum et Theophilum excommunicatorum litterarum, 419, 420.
- Inundatio tempore Juliani coorta Alexandriæ, 84.
- Isacius (S.) monachus, et quomodo Valentinem imperatorem sit allocutus, 214.
- Isauri quales populi, et cur apud eos exulare jussus sit Joannes Chrystostomus, 463, 468. I-aurosum prædonum per Phœniciam excursio, 420.
- Isdigerdes Persarum rex curator Theodosii junioris simul et imperii institutus ab Arcadio: et de admiranda ejus in hac re virtute, 437, 438. Quomodo in Perside Christianismum perniverit, et ut pius vita excesserit quam illum omnino imberberit, 472, 473, 474.
- Isidorus Cypri episcopus, 251.
- Isidorus Alexandrinus presbyter, advenarum et pauperum procurator, 348.
- Isidorus ut Theophilo sit adversatus, 373, 374.
- Isidorus monachus celebris, 180.
- Isidorus Pelusiota, 503. Monachus præclarissimus: et quæ Cyrillo et aliis de sacro Chrystostomo scripserit, 566, 567, 568.
- Isidorus Milesius egregius faber, 763.
- Ismael orator Persa, martyrium a Juliano passus, 39.
- Ismaelitarum origo, et quomodo Christianismum susceperint, 206, 207.
- Ithyphallorum statuarum cum contumelia tractarum, 271.
- Iulianus ridendi, 552.
- J
- Jacobi Nivibeni sanctitas, et miraculum insigne, 624.
- Jacobus Persa lapsus, deinde reversus ad Christum, constantissimus martyr extitit, 478.
- Jacobus, unde Jacobitæ nomen acceperunt, quis fuerit, 868, 869, 871, 882.
- Jebus, nunc Hierosolyma, 77.
- Jejunium apud Romanos quovis sabbato, 299, 300.
- Jejunium quam a Theodosio frequentatum, 411.
- Jejunium monachorum Palestine, 558. Jejuniorum apud veteres observatio varia, 291, 295. De Jejunio Arziburi canis Sergii apud Armenios, 885.
- Joannis Baptistæ ossa, et quid de his Sebastianus factum, 52. D. Joannis Baptistæ caput quomodo inventum, et quid inter illius delationem acciderit, 353, 354.
- Joann. Chrystostomus etiamnum adolescens præstantem ingenii animique vim et specimen exhibuit, 139.
- Ejusdem et Sisinii contentio, 504. Qualis ejus institutio puerilis et vita: et ut doctrina simul et virtute fulgens ad episcopatum Constantinopolitanum sit promotus, 343.
- Ejusdem scripta, 349. Ut idem cura pastoralis et doctrina fungens, et multorum arguens et corrigens delicta, improbitatis nomine suspectus haberi ceperit, 350. Iusdem pro ecclesiis dicendi libertas et apud imperatorem et apud Gainam, 556, 557. Consolatur populum Antiochenum; et de ejus orationibus, quas *Statuta* inscripsit, 525.
- Joannis Chrystostomi legatio apud Gainam, 361. Ut in Asiam profectus, sacerdotio non recte iungentes deposuerit; et de injuriis quibus idem ab hisdem sit affectus, 566, 567, 568. Quomodo doctrina sua populum quo vellet duxerit; et ut miraculo, non sine Dei numine, intercedente, mulierem hæresi Macedonianorum infectam converterit, 365, 364. Ejusdem et Severianii Galatarum antistitis dissidium, et ejusdem compositio, 568, 569.
- Convenit ab Isidoro, Dioscuro, et fratribus ejus propter persecutionem Theophilii, 373. Ut Theophilus ei sit adversatus, 376, 377. Ut post Epiphani discensum, multorum subierit calumnias et convitia, 381, 382. Absens indicta causa damnatus a synodo contra eum congregata, 383. De eus exsilio, populique ob id concitati seditionoso clamore: et ut invidus sedem suam receperit, pacem atque benedictionem populo precatus, 384, 385, 386. Ut a synodo pro eo congregata episcopatum retinere jussus sit, 388. Ejusdem abrogatio et exilium secundum, 584, 589, 590. Ejusdem epistola, ea quæ ei acciderunt, commemorans, 591, 592. Ejusdem exilium quam injestum: quæ verba ad sectatores suos abiens dixerit: et de populi erga eum benevolentia, 592, 595, 594, 595. Illius factores committunt, quæ antea verumias per-

tulerint, 597, 598, 399, 400, 409. In locum, cui nomen Cucusus, proficiscitur; et ut Adelphius, visione divina admonitus, eum exceperit, 405. Ejus ad Constantium presbyterum litteræ pro Ecclesiis; et singularis de exilio ejus expositio, 406, 407, 408. Illius memoria et nomen quomodo et a quibus primum in album Ecclesiæ relatum, 490, 491, 492. Ejus hostes omnes quam male perierint, 426, 427. Ut in ulteriori exilio amandatus fuerit; de scriptis ejus; et quomodo vita hac relicta in eorum migravit, 427, 428, 429. Quomodo fuerint ejus reliquæ reductæ; et de miraculis quæ acciderint injustum ejus exilium deprædicantibus, 536, 537, 538. Quidam ejus discipuli sanctitate et doctrina conspicui, 566.

Joannes (ut) Antiochenus et Theodoritus cum suis, consilioque cum Nestorio coacto Cyrilum et Memnonem in sedibus episcopalibus ejecerint: et ut ipsos id auses synodus abrogarit, 514. Joannes Antiochenus et sanctus Cyrillus quomodo in gratiam redierint, idem senserint, et jubente imperatore Nestorii abrogationem ratam habuerint, 515, 516, 517.

Joannes successor Cyrilli Hierosolymitani, 267, 270.

Joannes divinus Cyrilli successor, 502.

Joannes Hierosolymitanus patriarcha quomodo in communionem a sanctis Patribus receptus, 707, 708.

Joannes A exandria episcopus, 686.

Joannes alter ejusdem successor, *ibid.*

Joannes Apameæ episcopus, 250.

Joannes Egyptii monachus clarissimus, 179.

Joannes et Pisanion celeberrimi monachi, 182.

Joannes Romanus antistes, ut Byzantium se contulerit, 746.

Joannes Chozebites et de ejus sanctitate, 756, 757.

Joannes Tabennesiotes Alexandria episcopus, 673.

Quomodo Romanus prefectus Felici Romano episcopo persuaserit, ut is Aecario repente episcopatum abrogaret, 679, 680. Exilio mittitur ab Anastasio, 695.

Joannes Thrax dux Orientis, 822.

Joannes Timostrati filius, proator, 840.

Joannes, Carinus dictus, Romanus Presul, 785.

Joannes Misericors Cyprius episcopus, A exandrinus, 887.

Joannes, cui patria Sirmis, novæ Romæ episcopus, 781.

Joannes J junator, 794. Plura de eodem, 853.

Joannes Gotthus, et de ejus tyrannide, 450, 451.

Joannes Grammaticus Philponus cognominatus quis fuerit, et de ejus dogmate, 870, 872, 873, 874. Triheitarum prefectus, 878.

Joannis Eleemosynarum cineres, 853.

Joannis monachi virtutes et consilium Theodosio datum de expugnando Eugenio, 510.

Joannitæ qui cognominati, 590. Graviter accepti, 394.

Jovinianus exactioratus imperitri aula exactus a Juliano, 52. Jovinianus Pius imperator renuntiavit in Perside, et quomodo, 94. Quomodo episcopus exsules revocavit, statuta Christianorum sacra in Ecclesiis honorifice restituit, et idolorum cultum sustulit, 95. A presidibus Ecclesiarum quoad dogmata convenitur, et quomodo, 96, 97, 98. Ejusdem præclarissimum verbum, accepto a Macedonianis libello supplicii, 97, 98. Eiusdem de rebus divinis affectio et sententia, 102. Ut in Dedastanis, non sine magna piorum omnium jactura, vita excesserit, 103, 104. De ejusdem imperio, *ibid.* De ejus militibus, 110, 111.

Jovianii tyranni cædes, 449, 450.

Jovius Italiæ prefectus, 420, 422.

Jovis templum apud Apamianos, quomodo directum, 276, 277.

Judæus (ut) paralyticus in baptismo sanitatem receperit, sacris presidente Alio ex Constantinopolitano, 461, 462. Ut Judæus dolo sæpe baptizatus, ad Paulum et iam Novatianorum episcopum venerit baptizandus: et ut aqua baptismi subito evanuerit, 471, 472. Judæi ejusdem impietatis simul et crudelitatis, 759, 740. Ferro tandem cæditur, 741. Judæi propter irrisa Christianorum sacra, quam vindictam petiderunt, 470. Judæi, etiam inviti Christum verum Deum esse quando professi, 75, 77. De vestibus eorum, quæ crucis signis radiorum instar conformatis, sunt consignate, 75. Eorundem in Christianos odium et inimicæ Juliano eis tempore Hierosolymitani restaurationem permittente, necnon suppetas ferente, 72, 73, 74. De Judæorum Alexandria civitate seditio et expulsiōe, 466, 467. De his qui in Creta vagantur, postea Christianissimum susceperunt, 552, 553.

Julianus Sabas, monachus virtute præclarus, revelationem de cæde Juliani prævaricatoris apud Persas, quomodo habuerit, 82.

Julianus monachus laudatissimus, et ut monasticam

in similitudine vitam reliquerit, Christi gregem tulaturus, 150, 151.

Julianus Marciani imperatoris frater, 587.

Julianus prævaricator qui fuerit, unde ortus, et quibus studiis Romanorum imperator fuerit renuntiatus, 5, 6, 7, 8, 9.

Julianus apostata, arrepto imperio, omnia ad voluntatem suam agit, ridetque Constantium, 10. Res stupenda quæ ipso Thraciam versus procedente accidit, *ibid.* Constantinopolim ingressus, salutatus est Imperator, 11. Quam imp denter et aperte religionem abjuravit, 12. Quomodo in idolorum famis veraretur, et inter sacrificii oblationem in horrenda spectra incidere, *ibid.* Consternationem afferebat omnibus tantum ejus in religionem ostiam, 13. Christi religionem colentibus fit inestus, 15, 14. Constantiniam civitatem juri Gazæorum adjudicat, nomen mutat in Gazæ portum, 14. Quid Cæsares fecerit propter idolorum templa, *ibid.* Christianis tributa imponit, 15. Quomodo, ut favorem plebis sibi conciliaret, passim omnes episcopos a Constantio in exilium pulsos revocari jussit, 16. Quomodo reliquos persecutores exasperaverit, 26. Epistola ad populum Alexandrinum missa propter Georgii cædem, 20, 21. Quomodo res in foro venales polliu contaminarique jussit, 51. Ad Pontificem Galatæ Arsacum epistola, ut Christianorum mores consecraret imitando, 45, 49. Quæ contra pietatem Christianam impius egerit, et quomodo callide copas ad deorum cultum, 50, 51. Ejusdem decreta contra Christianos publicata, et ut pecunias exigere coepit, 55. Responsum ejusdem ad Christianos de rectoribus provinciarum apud ipsum expostulantes, *ibid.* Quomodo lege caverit ne Christianorum pueri Græcarum artium et institutionum disciplina erudirentur, 54. Quomodo expeditionem adversus Persas motus, Antiochiam venerit; ibique propter barbæ prolixitatem scommatibus affectus, contra Antiochenos librum, *Mispogona*, id est *bata osorem*, scripserit, 60, 61. Quid eadem in Antiochenorum loco Daphne acciderit, 61, 62, 63. Statum Christi, suam in ejus locum constituturas, dejicit: et quod miraculum de repente apparuerit, 70. Quomodo religionem nostram extinguere conatus, Judæis ipsis permisit Hierosolymis templi restorationem, 72. Ejusdem in reliquias sanctorum, sævitias, per Judæos et Græcos, 52. Clericos, senatorum munere fungi jussit, et annonam Ecclesiarum dæmonum ministris ascripsit, 53. Quæ ratione demum idololatram Græcorum vehementius comprobavit, 44, 45. Quomodo arte et dolo idololatram confirmaturus, religionis Christianæ ritus idolorum famis accommodare instituerit, 46, 47. Quomodo legationem Persarum nihil moratus, impetu in Persidem facta, temere et per errorem naves ad Euphratem exori jussit, et prælio commisso, lethaliter vulneratus interierit, 78, 79, 80. Quæ divinæ visiones quibusdam apparentes, eas apud Persas extremam cædem portenderunt, 82, 83. Ejus verba, præcipue in Christum, 83, 84. De lugubri ejusdem oratione, a Libanio Sophista Syro conscripta, 85, 86. Quamvis fuerit scommatum consecrator, 87, 88, 89. Ejusdem ingenium, mores, gestus corporis, mors et sepultura, ex Gregorio Theol., 91, 92, 93. Cadaver ejus quomodo sepultum a Joviano, 105. Juliani et Valentianii dissidium, religionis causa, 110. Julianus prævaricatoris avunculus quam avunculo vitam finierit, 66, 67. Conjunctus ad ipsum verba, 69. Quam superstitiosus et infensus Christianis, 19, 20, 21, 22.

Julius Casar omnium mulierum vir, et omnium virorum mulier, 178.

Jusjurandum violatum, 670, 671.

Justa Justinæ filia, virginitatem complexa, 177.

Justina mater Valentianii molestiam Ambrosio episcopo Mediolanensi exhibet, et ecclesias ibi turbat, 239, 260. De Justina imperatrice et de Valentiano ejus filio, 176, 177.

Justinianus Magnus imperio suscepto professionem et fidem Chalcedonensem derendit: et quomodo ejus uxor magis ad eos qui unam Christianorum tribuebant, fuerit inclinata, 742, 743. Res ab eo gestæ plures, memoratu dignæ, 744. Christianos miseratur, 751. Ejus avortia et prodigalitas juxta Evagrium, 761. Instaurat sapientie verbi Dei templum, 764, 765. Quam ad ductus factioni Cyaneæ, 766, 767. Ut a reota fide desciscens, Christi homini corpus ante passionem in impatibile professus sit, 784, 781, 782, 783, 784. Quomodo mortuus, et de opinione ac fide ejus, 786. Ubi sepultus, 788.

Justini primi imperium; et quomodo fuerint ab eo sublati Amantius eunuclus, Theoritus, et Vitalianus, 741, 752. Ejusdem et Antiochenorum luctus ob terræ motum, 755.

Justinus scietum imperii Justinianum sibi legiti, 742.

Justinus junior, Justiniani successor, de ejus Imperio et moribus, 788. Quomodo Justinum cognatum suum, item Etherium et Addeum de medio sustulerit, 789, 790. Ejus de fide constitutio, 791, 792, 793. Quam velle placibus addictus, 797, 798. Ut in phrenitidem incidere, 801. Ut Tiberium in imperio sibi substituerit: et quæ ad eum moriens de rebus imperii verba fecerit, 802, 803.

Justinus frater Justini ab Imperatore Justino sublatus, et Je rebus ab eo gestis, 809, 810.

Justitiæ munus, 200.

Justus Justinæ imperatricis pater propter somni expositionem occisus, 176, 177.

Juvenalis Hierosolymorum episcopus post Praxillum, 502, 508. Expellitur, 600. Restituitur, 601. Quid de sancta obdormitione sanctissimæ Dei Genitricis ad Pulcheriam Augustam dixerit, 608, 609, 610. De ejus obitu, 634.

Juvene (de) quodam inter beluas assumpto, 837.

Juventinus, egregius martyr, 31, 32.

L

Labarum apud Romanos quid, 421.

Latoius Melitensis episcopus, 158, 159.

Laurentius martyris reliquiæ, 456, 459.

Laurentius et Symmachus Romani episcopi simul, et de dissidio exinde nato, 709, 710, 711.

Lectiois evangelicæ ritus apud antiquos, 298.

Legatio Macedonianorum Romam missa, 119. Legatio Vandalorum, Alanorum Suevorumque ducum ad Honorium quibus verbus expressa, 445, 447. De Legatione quam viri Romam de Joan. Chrysostomi judicio miserunt, 413.

Legati Roma missi, qualia Eudoxiæ et Attici suggestionem pertulerint, 417, 418.

Leo Papa quam ægre tulerit necem Flaviani, 553. Ejusdem epistola ad Flavianum episcopum Constantinopolitanum quanti sit ponderis, 592. De D. Leonis veteris Romæ episc. Tomo, 869.

Leo magnus Romanorum imperator post Marcianum salutatur, 610. In ordinatione Aeruli quomodo se gesserit, 612, 615. Ejusdem litteræ ad varios tum episcopos, tum monachos pro concilio quarto Chalcedonensi, 615, 616. Corpus S. Symeonis sibi dari petit ab Antiochenis, deinde reliquit, 562. Ut templum Deiparæ condiderit, Fontis nomen habens, 626. Quomodo mille et centum naves contra Genserichum miserit, Basilisco conjugis suæ Verinæ fratre classi præfecto, qui proditor exstitit, 631, 652. De ejus obitu, 605, 635.

Leo minor, Zenonis et Ariadnæ filius, 633. Renuntiatur imperator, 635. Leo paret Zozimæ viro sancto, 757, 758.

Leontius monachus, deinde Ancyranus episcopus, 195. Egregie Philoponum oppugnat, 874. Leontii et Illi tyrannis, 688, 689.

Legis translatio, translato sacerdotio, 291. Legum observationem, vitæ suæ prætulit Socrates philosophus, 204, 205.

Libanius Syrus sophista, quid de interemptore Juliani scriptis mandarit, 81. Quid item in funebri oratione Juliani contra Christianos scripserit: et de responso, ejus dicta refellente, 85.

Libanius D. Chrysostomi magister in rhetorica, 311.

Libelli amorum prohibiti, 206, 297.

Liberaltas Tiberii, 808.

Liberorum procreatio apud quos magni pendatur, 207.

Libertas Christi sequarum, 290.

Libya occidentalis quomodo Vandalis subdita, 577, 578.

Litanæ usus, imperante Theodosio juniore, pro serenitate petenda, 445. Item et sub Theodosio et Proclo, 514.

Logodium fuga sibi consulens Theodosium adit, 446.

Longinus Isaurus et alter Longinus: et de eorum rebellione, 712.

Longinus Zenonis imperatoris frater, 690.

Longo, um appellatione qui venerint, 187.

Lucentius et Bonifacius concilio Chalcedonensi interfuit, 538.

Luciferi Calaritanæ reditus, et quid post eum egerit, 55.

Luciferi heresis qua de causa proditit, 41.

Lucius ab Ariano constitutus Alexandriae episcopus, 18. Lucius quantopere Samosatensis odiosus, 141, 142.

Lucius Arianus, ejecto Petro, in sacram Athanasii sedem collocatur, 152. Quam in ejus itinere mala, 153. Ejus persecutio adversus monasteria Egypti quam gravis, 153, 154, 155. Lucius Alexandrinus capitur a Mose

ordinando Arabum episcopo, 206. Cum Demophilo Alexandria exit, 235.

Luctus præfecti mortui civitatis Chubbam, 849. Luctus Justinii imperatoris et Antiochenorum pro illatis a terræ motu calamitatibus, 755.

Luna per octennium cum sole convenit, 200.

Lycus (ut), sive Lupus in locum Baisæ Edessenorum episcopi substitutus sit a Valente, 145.

M

Macarius Hierosolymit. sede deturbatur, 773.

Macarii monachi virtutes, 185. Macarii Egyptii dictum præclarum de reminiscencia injuriarum, non detrimenit a damone Mlati, 198. Aliud ejusdem de siti et de continentia, *ibid.*

Macarii duo, viri sancti; et quomodo propter fidem exsultantes, multa miracula ediderint, 151, 153.

Macedonianus clarissimus monachus, quæ Theodosio per ejus duces de statuatum eversione nuntiaverit, 326, 327.

Macedoniani quanta libertate suam impietatem docuerunt, 42. Ut Antiochiæ libellum supplicem de dogmatibus Joviniano quomodo obtulerint, 96. Eorum nomina, 97. Synodum Lampsacenam a Valente petisse dicuntur, et qua de causa, 113, 114. De Macedonianis, et rōi ὁμοουσιῶν consubstantialis cultoribus: et de legatione priorum Romam missa, 119. Macedoniani sub Gratiano quomodo Ecclesiam turbarint, 225. Eorum condemnatio, 256. Inter se discordia, 285.

Macedonii Phrygiæ egregium pro Christo certamen et martyrium, 27, 28. Macedonianus qua de causa mortem subiturus ipse se dederat, 54.

Macedonius Constantinopolis episcopus, quomodo sit expulsus, et quem vitæ finem sic sortitus, 69. Ejusdem restitutio, 745.

Maceles, magni Leonis imperatoris cognomen, 610.

Maeri sive Longi fratres, 187.

Macrina Basilii magni soror, 157.

Magnus quam impius, 158, 159, 160.

Magorum Persarum dolus de eiciendo Christianorum episcopo Maratha deprehensus, 472.

Majorianus imperator, 604.

Malchion et Crispion fratres monachi, 191, 192.

Malum ingens et admirandum Eudociæ dono datum, 485.

Mamæ (S.) sepulcrum, et quid inter ædificandum ipsi templum, a Gallo et Juliano mirandum acciderit, 6.

Mammona (de) iniquitatis faciendi amici, et quomodo id intelligendum, 764.

Mandra, locus monastici exercitii S. Simeonis, 552, 553.

Manichæi hæretici, 869.

Mansuetudo Procli et Theodosii ex æquo, 523, 524.

Manuel orator Persa, martyr, 30.

Marazas heros Persa concisus, 831.

Marcellus Apamenorum episcopus quanto studio in demolendis idolorum ædibus sit usus, et tandem martyri defunctus, 276, 277, 278.

Marciano (de S.), magno Ecclesiæ Constantinopolitaneæ ædificatore, 621, 622, 625.

Marcianus Novatianus episcopus, 502, 505. Ut Novatianorum electus fuerit episcopus post Paulum, 555.

Marcianus Theodosii Junioris quomodo successor, 580, 581. De ejus imperio quæ signa præcesserint, imperium et portententia: quibusque is fuerit mordus, 583, 586, 587, 588. Marciani imperatoris Christianissimi obitus, 610.

Marcianus Anastasiæ et Carosæ filiarum Valentis præceptor, 118.

Marcianus monachus, 195.

Marcianus Anthemii filius; de ejus tyrannide; et quomodo captus, ad sacerdotium sit promotus, 687.

Marciano succenset Justinus, 798, 799.

Marcus apud Scetium celeberrimus monachus, 183.

Marcus monachus insignis; et de ejus libris, 507, 509, 570.

Marci Arethuserum episcopi martyrium, 28.

Marcus tyrannus in Britannia renuntiat et occisus, 446.

Mare igni ardere quando visum, 426.

Maria Virgo quando ceperit invocari, 654. Quid de illius obdormitione Juvenalis memoris prodiderit; necnon de e uslem fascis sepulcrabhus, 608, 609, 610. De veneranda ejus veste, ut ea Hierosolymis ablata in templo, cui Blachernæ nomen, reposita sit, 623, 626.

Mariae Virginis templi, cui fontis nomen inditum, descriptio, 66, 627, (25, 62).

Maria Virgo, Christi simpliciter, non Dei genitrix,

secundum Anaslimum et Nestorium hæreticos, 505, 506.
 Maria Aegyptiaca, et de ejus cum sancto Zozima sermionibus, 758.
 Marianus monachus, 198.
 Marinas, Arcadii imperatoris filius, pietas et virtus, 430, 440.
 Marianus Demophilii successor, 267.
 Marini Syri adversus Vitalianum expeditio, 717.
 Maris Chalcedonensis episcopus quam animose Julianum cerperit, et quid illi responderit Apostata, 45, 46.
 Maris Dolichæ oppidii episcopus, 251.
 Maroas monachus, 194.
 Mars diis ridendus tanquam spectaculum exhibetur, 672.
 Martyres cultum Juliani respuunt, 7. Quinam sub Juliano apud Gazæos passi, 22, 23. Quinam in in Phœnice et Helopoli, et Arethusa apud Syros passi, 25.
 Martyres sub Honorico persecutore, 749. Martyres Phryges, et Anyciani, Juliano imperante, 27, 28. Martyrum quadraginta reliquæ ubi, quando, et quomodo inventæ, 456, 457, 458, 459. Martyribus gloriam invadebat apostata Julianus, 46, 52.
 Martyrius Ilicum episcopus, 215.
 Martyropolis prodita, 830. Tandem recuperata, 831. Iterum circumcidetur a Comneniolo, 832.
 Maruthas (ut) Mesopotamiæ episcopus Christianismum apud Persas induxerit, 473, 475.
 Matthæi (S.) evangelium ubi inventum, 716.
 Mavia Arabiæ regina quomodo bellum contra Romanos cepit, ac mox cum iisdem pacem saxeit, 205.
 Maurianus consulitur a Zenone imperatore de successoris imperii, 689.
 Mauricius quomodo lectus Orientis dux a Tiberio, cretusque deinceps imperator, 813. De ejus designatione ad populum oratio pro eundem Tiberium, 813, 816. De ejus conjugio, et conjugæ ejus Augusta, 818. Qualis, quibus moribus, quo genere, et quibus animi affectionibus fuerit, 817, 820. De prodigiis quæ ei imperium portenderunt, 820. Quam splendide Chosroen regi Persarum pro quum exceperit, restituerit, 834, 835. De his quæ ad tumulum S. Euphemie martyris fecerit, 839, 850. Mauricius, seditione contra eum Byzantii facta, ravis pellitur, concivibus proscinditur, 857. Ejus fuga, 860. De verbis in cade liberorum prolatis, *ibid.* Nudantur cadavera, et concipientibus lacrymas exculant, 862. Prædicta fuit hæc cadaveris a damonibus Alexandria, 864. Ut aliquo ante eadem tempore, Deum oraverit, ut ei penas hic dare divinæ vindictæ permitteretur, 865. De ejus corona, 866.
 Maurusiorum compressus cum Vandalis, 730.
 Maximianus post Nestor um quomodo sedem Constantinopolitanam adierit, qualive exstiterit, 521, 522.
 Maximinus de pace actus legatur ad Persas, 482.
 Maximus Seleuciæ pastor, 544.
 Maximus Antiochiæ antistes, 598.
 Maximus philosophus, Juliani seductor, 85. Concivis ab Antiochenis proscinditur, 85.
 Maximus philosophus Cynicus, et quid de eo circumferatur, 240, 241.
 Maximus philosophus, Ephesius, Julianum ad Imperatorem Iudicem exorat, 7.
 Maximus tyrannus, et de ejus rebellione, 258, 261. Quomodo victus a Theodosio, 262, 265. Ejusdem tyrannus et cædes, 605.
 Mazaca civitas, nunc Cæsarea, 15, 16.
 Mediolanum commotum quomodo sedatur ab Ambrosio, 174, 175.
 Megalopolis pro Constantinopoli, 244, 245.
 Mela monachus : et quid de eo memoriæ proditum, 193, 191.
 Melchior hæretici, 882.
 Melena mulier sanctitate conspicua, 565.
 Meletius, Paulinus, et Euzoius, tres eodem tempore Antiocheni episcopi, 40.
 Meletius a Macedontanis sejunctus, 97.
 Meletius vir divinus a Valente in exsilium pellitur, 139.
 Meletii reductio ingentem in plebe Antiochiæ contentionem genuit, 225, 226. Ejusdem ad Paulinum verba, 228, 229. Meletii de Ecclesiis cura, 250, 251. Obitus, 240. Ejusdem reliquæ Constantinopoli Antiochiam translatae, 245.
 Memnon Ephesi antistes quomodo depositus, et restitutus, 513.
 Menas expulso Theodosio, sedi Constantinopolitanæ præest, 743, 745, 772.
 Menas præfectus Aegypti, et de visis ab eo portentis, adjuratisque, in Nilo flumine, 855.

Mensis Panemus apud Romanos quis dicitur, 751. Quis item Gorpæus, 733. Artemisius, 754 Xant' eos, 742.
 Mercatoris cujusdam ad mortem usque amor pro filium incolamitate, 516.
 Metaxa quid sit, 788.
 Michaellem Arebangelum vita defunctum confinxit, Almazandarus, 711.
 Michæa propheta veteris et illustris reliquæ qua ratione inventæ, 553, 554.
 Militis egregii memoria carminibus a Saracenis celebrata, 205. Ut milites Orientis exercitus per seditionem imperium detractarint, frenosque Imperiales rejecerint, 822, 823, 824, 825, 826, 827. Traduntur in aliam sententiam oratione Gregorii, et parere recipiunt, 828, 829, 830.
 Miraculum ignis quod ad monumentum Glycerie unguento scaturiens ad Heraclæum Perinthi accidit, 850, 851. Aliud contra blasphematores Dei genitricis edium apud Græcos, 852. Miraculum potentiam Christi exhibens, et vindictæ divinæ adversus impies iudicium ostendens, 69, 70. Aliud de effigie Christi non manufacta, 759. De signo crucis, 758. De imagine Dei genitricis in cupresso protera et ingenti occultata, 545. Aliud memoria sempiterna dignum de imagine Dei Genitricis in odium Anatolii magi, 812, 813. De eo quod puero Hebræo a sanctissima Dei Matre contigit, 772, 773. Miraculum fontis exsecati et pelluarum canarum, 622. Miraculum divinum in animadversione cujusdam ex cubiculariis Valentis, propter sanctum Aphraatem, 150. Miraculum Macedoni mortui, 695. Miraculum incredibile Sergiopoli editum dum obsidione cingeretur, 761. Aliud quod accidit ad monumentum sanctæ Euphemie super decisione dupliis fidei decreti orthodoxorum et hæreticorum, 593, 594. Aliud Leonis aquam cæco querentis oblatum, 626, 627. De Judæo sæpe baptizato, 471, 472. Aliud a Sylvano Trajanorem antistite editum quoad navim onerariam, 727, 528. De septem puerorum resurrectione post trecentos septuaginta duos annos, 541. Miraculum, quod exicis linguis Christiani sint locuti, 749. Miraculum fontis Emmaus et arboris Persæ Hermopoli morbos incurabiles sanatum, 71. Miraculum sanguinis et monumento S. Euphemie profusentis incredulitatem Mauricii castigavit, 519, 520. Aliud quoad baptismum ab Ariano collatum, 711. De Judæo sanato, 461, 462. De puero per aerem surrepto; dum Proclus imperator et multitudo supplicationibus in campo vacarent, pro compescendo terre motu, 543, 544. Miracula duo in reductione divi Chrysostomi, 536, 537, 538, 539. Miracula Pauli Novatianorum episcopi duo, 554, 555. Donati et Theoniti antistitum, 528, 529. Et Ephraim, 536, 531. De his quæ templi Hierosolymitani reedificationem Judæis institutum consecuta sunt, 74, 75, 76, 77. Miracula quadam Euthymii, monachi Palestini, 564, 565. Aliæ quedam adhuc exstantia S. Symeonis monachi, 563.
 Misenus episcopus, 680, 691, 682.
 Mithra quid apud Persas, Mithrion item ac Mithriaca, 18.
 Mithrii tempore demollitio, 271.
 Modestus Edessenorum præfectus, pugno cæsus a Valente, 145, 144.
 Monachus opus non faciens, similis est avaro, 180, 181.
 Monachi ob quinque causas omnia faciunt, 199. Monachi insomnes, 624. Monachi pabulatoris sive pascentes, 192.
 Monachi Palestini quid scripserint ad Alcionem de Macedonio et Flaviano, 697, 698, 699. Quam acres synodi Chalcedonensis defensores exstiterint, eorumdem vita et conversatio, 191, 535, 536, 537. Monachorum Nitriensium zelus pro Cyrillo, 168. Monachorum quorundam dicta et gesta præclara, 198, 199, 200. Monachorum multorum virtutis laude conspicuorum nomina, 178, 179, 180, 181, 182, 183. Monachorum Aegyptiorum questio de Deo cum Theophilo Alexandria episcopo, 370, 371, 372. De monachis quatuor fratribus cognomen Longorum sortitis, 571. De his qui Syria et Italia Perside fulserunt, 192, 193. De monachis Cælestriæ et Antiochiæ, et aliis qui in Galatia, Cappadocia, Bithynia et ad Pontum Euxinum philosophati sunt; et causa, cur veteres monachi longævii fuerint, 194, 195, 196.
 Monarchæ primum nomen a quo usurpatum, 723.
 Monogamia Romanis ditionibus damnosa exstitit, juxta Procopium, 178.
 Mouomachia Romæ sublata ab Honorio, et qua de causa, 339.
 Monophysitæ qui dicti, 868. Eorum dogma, 871. Julianistæ qui vocati, 868.
 Monstra quæ apparuerunt sub imperatore Mauricio, 854, 855. De aliis quibusdam, 857. Monstrorum duorum humana specie magnitudo et brevis, 307, 308.
 Montaniæ ut Pascha celebrant, 289.

Mores variarum gentium et ecclesiarum recepti, 291, 295, 306.

Mors ferocissima plurimum imperatorum superstitionis amantium, 724, 725.

Motus terræ ingentes, 123, 126. *Vide* Terræmotus.

Moses monachus, 193.

Moses Æthiops prædonum cohortis præfectus, deinde monachus insignis, 181, 183.

Moses genere Libyes, etiam monachus admirandus, 183, 186, 187.

Moses, primus Arabum episcopus, qua ratione consecratus, 203, 206.

Mucronum patio quæ, 845.

Mulier deponendi prententarii in ecclesiis Orientalibus causa exstitit, 280. Mulier quomodo in ordinem cleri cooptanda ex constitutione Theodosii, 281. Mulier giganteæ generis; de ejus statura, longitudine, et latitudine, 735. Mulieris cujusdam formosæ miranda pudicitia, 424. Mulieris ventri oque, 567, 568.

Multitudini exosa solet esse dignitas, 18.

Munus unum ad sacrum mensam dum afferret Valens, ad stuporem delabatur, 153, 157.

Murologo (de) ad ornatum Thraciæ constructo, 717.

N

Niamates, mentis et probum reipublicæ, relegatus, 821. Christianissimi complectitur, 858, 859.

Narses Persarum dux vincitur ab Ardabuto, 479, 480.

Res ab eo gestæ ejusque pietas erga Deum, 736.

Narses eunuchus sub Justino cur Longobardos in Italiam a levert, 790. Narses Romanorum dux, et de ejus expeditione bellica adversus Persas, 835. Eiusdem dictum ad Chosroem regem, *ibid.* Narses dux a Phoca combatus, 883.

Natura Verbi divini quomodo intelligendæ contra Philoponum, 872, 873, 874, 875.

Naucratius Basi II frater, 137.

Nemasus Joan. Hierosol. successor, 888.

Nehri, neuri et neuricæ qui dicantur, 203, 212.

Nectarius successor Gregorii in episcopatu Constantinopolitano; et ut non ita pridem baptizatus, cathedram episcopalem conscenderit, 242, 243. Nectarius Constantinopolitanæ Ecclesiæ curator, qua de causa presbyterum in ecclesiis ad audiendos penitentes ordinatum deponerit, 279, 280, 281.

Negra civitas, et de rebus quæ in ea acciderunt, 759, 710.

Nephalus eicit Severum impium, 699, 700.

Ne os imperator, 604.

Nepos Hierosolymorum episcopus, 503.

Nestabus quantum Gize martyrium sustinuerit, 22.

Nestoris confessoris martyrium, 25.

Nestorius (ut) hæreticus episcopus Constantinopolitanorum ordinatus, per arrogantiam turbis et tumultibus complere Ecclesiam instituit, 503, 504. Quomodo in ipso flagranti crimine per discipulum suum Anastasium sit deprehensus Christum Dominum nudum hominem dicere, et sanctam Christi Deiparam Matrem, Christi Genitricem appellare. Et quæ de eo memoria prodiderit Socrates ecclesiasticus scriptor, 505, 506, 507. A divino Cyrillo quomodo captus, 508, 509. Quid de eo scripserit Celestinus Romanus episcopus, 610. Ab episcopali sede quomodo depositus, 512, 513, 514. Oasim deportatus penitentia ducitur, sed facta, 515. Qualia se passum esse testetur, et quomodo ad Oasim infinitis propinodum toleratis calamitatibus, tandem corrosa et consumpta a vermicibus lingua interierit, 517, 518, 519, 520. Nestorii exsulantis ad Thebanorum præsidem epistola, 518, 519, 520. Eius hæresis adversatur hæresi Monophysitarum, 875. Anthropopatra dicitur, 883.

Nicaretæ (Sancti) Nicomediensis conversatio et vita, 414.

Nicetas et Heraclius mittuntur a Patribus adversus Phocam, 846, 887.

Nicoles Lacon Juliani apostate magister, 7.

Nicopolis civitas, alias Emmaus, et de ejus fontis efficacia, 71.

Nilavamon (S.) monachus inter precandam vitam finit, 587.

Nilus ascetes præclarissimus; et de ejus scriptis, 505, 506.

Nilus Egypti fluvius, et de ejus diminutione, et incremento, 506.

Nisibis a Romanis obsessa, 480, 481. Item et a Marciano, 794.

Nitria (de) monte in quo monasticæ philosophiæ plurimi et maximi professores floruerunt, 183.

Nitricæ Monachi. *Vide* Monachus.

Nivium vis et frigoris immunitas, Roma capta, 423.

Nomina sua sub Valente cur mutariunt philosophi, 203. Nominum inventio quam facili Attico Constantinopolitano patriarchæ, 488.

Novus divinus vir, Edessenorum antistes; Menadem luxu perditam, Deo consecravit, 503.

Novatiani etiam Ecclesiæ admittit imperator Valens, 118. Novatianorum inter se dissidium, 287, 288, 302.

Novatianorum ecclesiæ rursus apertæ, 119. Novatianorum Agelii, Marciani, et Sisinnii doctrina, 502, 303. De Novatianorum successione; et quæ turbiæ eos etiam excitaverint, propter Sabbatum, 462, 463, 464. Eorumdem cum eis erga tumulum Sabbatii quomodo sublatus, 457.

Nunychiæ Christianæ, conjugis Geronii generositas, 448.

O

Oasis quæ et Ibis dicitur, 518, 519.

Obedientiam præstant omnia viro qui ex præscripto Dei vitam sibi degendam statuerit, 738.

Observationes variæ et dissensiones quædam in ritibus ecclesiasticis apud veteres et ab ipsi apostolis, 500, 501, 502.

Obsidio Edessæ miranda, sed vana, 759, 760. Nisibis a Romanis, 480, 481. A Marciano, 708.

Occasionis cum aquila comparatio, 688. Quomodo pingatur, *ibid.* Occasionem negligere periculosum, 828.

Occidentis ærumnæ quantæ, et quo tempore, 602, 603. Ochiocratia quid, 819.

Odoacer imperiali cognomine rejecto regem se primus vocavit, 605.

Offertorii muneris usus, 135, 137.

Ogorias victus, 847.

Oira quid, 500, 502.

Olybrius patricius senatus Romani princeps, 604.

Olympias (Beata) et scortatrices ejus quam ægre Joannis Chrysostomi exsilium tulerint, 391, 427.

Olympiadis (B.) genus, virtutes, et res gestæ, 400, 101, 402, 405.

Olympius, Aretarum præstantissimus, 622.

Olympius, Sophista Græcus; et quomodo Græcos ad suam religionem retinendam contrinnavit, 272, 273.

Ὀμοούσιος; Consubstantialis etiam de Trinitate creditur, 167. Ὀμοούσιος; consubstantialis contra Arianos probatur, 160.

Opiati præfecti severitas in Tigrum presbyterum et Eutropium lectorem, 399.

Optimus Psideæ Ecclesiæ præsul, 138, 139. Optimus ubi et quando fulserit, 201.

Opus maximum et illustre Anastasii imperatoris, 717.

Or monachi vita et virtutes, 179.

Oraculum in muro Chalcedonis inventum, 113, 116.

Oraculum de colendo Atym sacerdote insano, 90. Aliud Alexandrum faciens Deum, *ibid.* Aliud item pro Cioemete, *ibid.* Aliud de successore Valentis Græcos in frudem, et imposturam adduxit; et quomodo, 202, 203, 205.

Oracula Servatoris de everione Jerusalem verissima, etiam in vitis tum Juliano tum Judæis, 72, 73, 74, 75, 76.

Oracula Græcorum falsa, 66.

Oratio factis consona perficere fidem meretur, et ascensione digna videtur, 514. Oratio Pauli Novatianorum antistitis quam efficax apud Deum, 534. Oratio pii principis Theodosii quam vim habuerit, 451, 452.

Orestes imperator, 604.

Orestes Alexandria præfectus et de ejus politia, 466, 467. Et dissensione contra Cyrillum, 468.

Oribasius medicus Juliani apostatæ, 81.

Orientis ærumnæ, 602.

Origenes monachus, 187.

Origenes Adamantius, et de ejus scriptis, 777. De ejus blasphemis, et anathematismis quibus est marcus, 778, 779, 780.

Origenis libri in manibus Theophili, quos ipse damnaverat, 588. Origenis libri per calumniam interdicti, 576, 577. Eiusdem excommunicatio ab obitu suo ducentis fere annis, 539.

Origenistæ qui vocati, 572.

P

Pabulatores monachi cur ita vocati, 536.

Pachon monachus in Sæti, 185.

Palestina; (de) solitarii philosophi, 191.

Palestini monachi. *Vide* Monachus.

Palladius monachus, 193.

Palladius Antiocheus episcopus, 686.

- Palladius praefectus, et de ejus in Ecclesiam impetu, et savitate, 156.
- Palladii cursoris celeritas admiranda, 181.
- Pamphreps, Leontius et Ilias tyranni victi a Theodericho, 688, 689.
- Pan et Priapus traducti, 555.
- Paneas civitas Phoeniciae cur sic dicta, 69.
- Panis Eucharisticus in lapidem conversus, 561.
- Panis et Panopolis urbs, 519, 521.
- Pansophius, invitit Nicomediensibus, in locum Geronii subrogatur, 567.
- Pascasinus nomine Leonis Romani antistitis interfuit synodo Chalcedonensi, 598.
- Pascha solum unum verum esse astruxit Origenes, 296. Pascha consuetudine magis antiqua quam lege ulla, juxta Patrum traditionem, a veteribus celebratum, 292, 293, 294. Paschatis celebrandi quæstio apud Novatianos, 287, 288. De Paschæ festo celebrando sententia et judicium Nicephori, 289.
- Passarion (S.) diaconus, 455.
- Patroclis prætextus, 692, 693.
- Pauliani hæretici, 877.
- Paulini et Meletii dissidium quomodo compositum, 225, 226.
- Paulinus, Euzoii et Meletii, eodem tempore Antiochiae episcopi, 40. In locum Meletii Antiochia subrogatur, et quomodo, 53. Divini Meletii conditionem præsentis Sapore duce rejicit, 228, 229.
- Paulinus (ut) mazister propter malum sibi ab Eudocia datum, capitali supplicio affectus sit, 483, 486.
- Paulinus incantator et maleficus, quomodo punitus una cum filio, 850, 851, 852.
- Paulus monachus qui patria Telnisus, 191. Paulus monachus in Apamensium eremo, 195. Paulus in Pherne monachus quingentorum dux, 185.
- Paulus Ephesi episcopus, restitutus, 666. Exigitur rursus, 672.
- Paulus cognomento Niger hæreticus, 876.
- Pauli (S.) episcopi constantinopolitani reliquiæ ut fuerint Constantinopolim translatae, 246.
- Paulus lector cum Joan. Chrysostomo citatur ad synodum, 585.
- Paulus Antiochenus Severi successor, et de ejus actibus, 735.
- Paulus Novatianorum antistes, quænam admiratione et memoria digna egerit, 351, 553. Ut Paulo Novatianorum episcopo Judæum baptizaturus, uada derepente evanuerit, 471, 472.
- Pauperum curam quantum gereret Atticus episcopus, 487.
- Pax mollitiem, desidiam et timiditatem parit, 479. Pax publica aliquid super de severitate constitutionum remittit, 491. Pax inter Romanos et Persas fracta, et demum firmata, 479, 480, 481, 482. Pacem cum externis compositam domesticæ seditiones subsequi consueverunt, 96.
- Peccatum solum in hac vita exhorrescere nos convenit, 427, 429.
- Pelagia cur ita vocata, pro Margarita, 505.
- Pelagius vir apostolicus in exilium a Valente deportatus, 159.
- Pelagius vir præclarus a Zenone imperatore occisus, 689.
- Pelagus urbis Constantinopolitanæ regio, 551, 556.
- Pepuzite qui, 289.
- Percussores subornati S. Joannis Chrysostomi, 398, 396.
- Pergamius Ægypto praefectus, 674.
- Pepinthus antistes Byzantii: et quid ei acciderit propter mutatum vasculum æneum unguentis fluentis et tumulo S. Glyceriæ, 850, 851.
- Perozes Persarum rex Nephthalitarum ducti adorationis honorem præstitit, 715. Cæditur ab iisdem, *ibid.*
- Persoarmeni populi, 796.
- Persæa Hermopoli ἀλεξοφύλακος arbor, 71, 72.
- Persas quomodo Deus in favorem Theodosii pii principis sit persecutus, 444, 445. Persarum et Romanorum dissidium propter Christianismum a Persis vexatum, 479, 480, 481. Ut cum Romanis pacem fecerint, tuperint, et de eorum pugna, 715, 716, 715, 716. Persas inter et Romanis pacis soluta, 796, 797. Persarum pugna ad Martyropolim commissa cum Philippico, 851.
- Persecutio Juliarum adversus Christianos Alexandriae, 466, 467. Persecutio Christianorum post demolitionem templorum idolorum Alexandriae, 271, 272. Persecutio in Phœnicæ et Heliopoli et Emesa crudelissima, 25. Persecutio divina contra Roilam Scytharum Nomadum ducem et Persas, 441. Persecutio adversus D. Chrysostomum, unde nata, 559, 551, 553, 555, 551. Alia adversus Eusebium, Nestabum, et Zenonem quam gravis, 22, 25. Persecutio Valentis adversus Consubstantialium cultores, 159, 140, 141, 142. Ejusdem et Arianorum adversus monachos Ægypti et alios pios viros, 153, 154, 155, 156. Persecutiones adversus Chrysostomi sectatores, 399, 409, 410, 411, 412, 415.
- Persecutores Christianorum, gratiosi maxime apud Julianum gravis divinitus passi, 66, 67.
- Pestilentia sub Juliano prævaricatore quanta, 83. De illa qua, Justiniano regnante, obem quinquaginta et duos annos occupavit, 762.
- Pes'is, famis et siccitas in Oriente, 602. Pestis et famis exorta Romæ ab Alaricho obsessa, 421, 422.
- Petritæ hæretici, 877.
- Petri apostoli templo pepercit Alarichus, 425.
- Petrus Hierosolymitanus, 775.
- Petrus Gregoriorum admittit ubi et quo tempore fulserit, 201.
- Petrus Athanasii comes assiduus, et communibus piæram votis et calculis successor, ab Arianis pellitur, 151, 152, 155.
- Petrus Galata monachus, 195.
- Petrus Basili frater, qualis vir exstitit, 157.
- Petrus Cnapheus, qui primus ter sancto hymno addidit. *Qui passus es pro nobis*; et de aliis ab eodem institutis in Ecclesia cæremoniis, 653, 654. Profugus revocatur, 665. Rursus expellitur, 672. Restituitur, 677. Quam impius, 879, 880, 882.
- Petrus frater Mauricii Europæ præfectus; et de rebus ab eo gestis, 857, 858. Repudiatur ab exercitu, 859. Ferro necatur, 865.
- Petrus Moggis Alexandriae episcopus, 673, 671. Mores ejus incostantes et versipelles, 677, 678. Ejusdem ad Acacium litteræ, 678. Seditiois auctor, 685. Expunxitur, 685.
- Petrus presbyter Alexandrinus, et de ejus cum Theophilo inimicitis, 573, 574.
- Petri Alexandrini antistitis litteræ exponentes quæ mala et clades Valentis et Ariani in Ægypto viris piis intulerint, 156, 157, 158, 159.
- Petrus Gazæ episcopus, 699.
- Phalli omnem merentur risum, 552.
- Phallorum simulacra, per forum traducta, 271.
- Phantasiastæ hæretici, 869.
- Φαρμακία quomodo λεγαία dicta, 488.
- Philippicus præfectus Orientis et de rebus ab eo gestis, 822. Dux iterum legitur, 850.
- Philippus Saldes, qua is fuerit, quam ægre tulerit postponi Sisime in episcopatu Constantinopolitano; et de ejus scrip'is, 500, 501.
- Philoponus. Vide Joan. Grammaticus.
- Philosophi est rebus ad necessitatem, non ad voluptatem fuit, 529. In philosophos a Valente qua de causa animadversum, 205. Philosophorum et virorum quorundam divinorum in Ægypto sub imperio Valentis catalogus, 178, 179, 180, 481.
- Phocas Romanorum imperator quomodo renuntiatus, 858, 859, 860, 861. Leontium Augustum de clarat, *ibid.* Ad eodem Mauricii rapitur, *ibid.*, 862. Laceratus convitiis a Prasinis, savit in perosque, 867. Quomodo et a quibus ei abrogatum sit imperium, 868, 886. De facta ejus eade, *ibid.*, 887. Qua loca sub eo per Chosroen occupata, 884.
- Photinus (ut) Phocam tyrannum primus comprehenderit, 887. Photini error damnatus, 256.
- Phryges pro Montanistis, 289.
- Physcon monachus, 191.
- Plammon monachus clarissimus, 182.
- Pictor quidam Servatoreum habitu et forma pingere anas, facinoris poenas dedit, 622.
- Pietas quam necessaria principibus viris, 458. Veræ pietatis officia quomodo comprobata, 25. Pietas Justiniani in Deum, 783. Pietas etiam ab Arianis violata, 162. Pietas et felicitas in Mauricio, 819.
- Pior philosophiæ monasticæ professor eximius, 186, 187, 188.
- Placidia et Valentinianus a Joanne tyranno pulsati ad Theodosium migrant, 450. Placidia Valentiniani et Eudoxiæ filia, captiva a Genserico abducitur, 605.
- Placidia Theodosii conjugis pietas et virtus, 325. Obitus, 324.
- Plinthas Arianorum sectator, 286.
- Pluvia ignea, 620.
- Polagra corripuntur ut plurimum incolæ Constantinopoleos, 861.
- Pœnitentia Theodosii imperatoris, 318, 319, 521, 521, 522. Populi Antiocheni propter excitatam seditioem et tumultum, 525.

- Pentecostales presbyter, qui, et quomodo a Nectario penitus abrogatus in Oriente. 279, 280, 281. Obtinet adhuc maxime in Romana Ecclesia, *ibid.*
- Penitentium locus et modus in Ecclesia Romana, 279, 280.
- Poycarpus, Smyrnæ episcopus, quando Pascha celebravit, 292, 294.
- Polychronius senex indicat tumulum quadraginta martyrum, 453, 458. Polychronius, Theodori Mopsœciensis episcopi frater, Apamænorum antistes, 503.
- Polygamie lex, 177, 178.
- Pompeius tyrannus capite plectitur, 748.
- Porphyrius Juliano minus sapiens a Libanio dictus, 86. Scommatum consecrator exstitit, 87. Deificatur a Libanio, 90. Fuit condiscipulus Origenis, 91. Ut Antiochia in episcopatu Flaviano successerit; et quanta temporis ejus persecutio exstitit, 412, 413.
- Porrorum turpe et impium apud Romanos *πορροί* dictum, quomodo institutum et sublatum, 718. Novum postea constitutum, et de æramis subsecutis, 725, 726.
- Potestas quid sit, 817.
- Præfectus Orientis per mediam tractus orbem nervi est percussus, 767.
- Prælium ingens et dubium Theodosii et Eugeni tyranni, 511.
- Præpidius monachus, 195.
- Præsentium cædes, 865.
- Prasinorum apud Romanos factio, 861. Phocam conviciis proscindit, 867.
- Praxyllus episcopus Hierosolymitanus, 455, 502.
- Precationibus (in) non unus idemque ritus consentiens servatus, 297, 298.
- Presbyterii penitentiarium. *Vide* Penitentiarium
- Principes meminisse debent se homines esse, 526, 527. Principibus ad salutem sola via est pietas, 458.
- Priscus orator quid de seditione Alexandrinorum scribat, 598.
- Priscus Philippici successor, rejicitur ab exercitu, 822, 823.
- Prisci Romanorum ducis in Europa res gestæ cum Abaribus, 844. Mittit legatum de pace ad Chagannum, 843. Eisdem et Commentoli cum Abaribus certamen, 856, 857. Depositionem Phocæ machatur, 826.
- Probus Chalcedonensis antistes; quæ inter eum et Chosroem regem Persarum de imagine B. Virginis intercesserit, 843.
- Processiones publicæ propter pluviam tempestatem, imperante juniore Theodosio, 445.
- Proclus Cyzicæ ecclesie ordinatur episcopus, sed ei non præest, 501, 503. Ut Proclus patriarcha, Constantinopolitane ecclesie præfectus fuerit, 521, 522. Qua doctrina, quæque vita fuerit: ut clarus gratiusque Theodosio fuerit; quomodo item competenti et denique sermone res quæ ea tempestate præter hominum sententiam mirifice acciderant, in Deum autorem referens, magnam apud omnes admirationem suscitasset, 522, 523, 524. Procli facinus insolitum et mirum quoad ordinationem Thalassii præfecti, 536. Aliud item non minori admiratione dignum in reductione relictarum sapientissimi Joannis Chrysostomi, 536, 537, 538, 539. Eiusdem obitus, et successor, 546.
- Procopius, ejus tyrannus, et interitus, 115.
- Procopius Cæsariensis, de ejus historiis, et de Persica pugna scripsit, 746, 747.
- Prodigium quod in Ecclesia Constantinopolitana accidit, sub Nestorio præsele, 507. Prodigia insolita visa, 506, 507, 508. Alia multa Justiniano imperante, 787. Prodigia, Romanorum futuras clades portendentia, 797. Prodigia sub Leone imperante, et tempestate Genadii, 618, 619, 62, 625, 624, 625. Alia admiranda in caelo, terra et mari edita circa Romæ captivitatem, 425, 426. De his quæ imperium Mauricium portenderint, 820, 821. Quæ eadem ejus præcesserint, 834. Prodigia contra Johannem apostatam, 6, 7, 11. De his quæ Marcianum imperium præcesserint, 585, 586, 587.
- Proditores Procopii quo supplicii genere affecti a Valente, 115. Proditores tandem male pereunt, ut Basiliscus, et Harmatus, 671.
- Prostitutio virginum Heliopolitanarum, 25
- Protogenis virtus, exsilium et revocatio, 145, 146.
- Proterii historia, 613. Ejus ordinatio quantum excitavit tumultum Alexandrinis, 598. Eiusdem cædes, 611, 612. De historia ejusdem, 613, 614.
- Pro identia divina in emissionem virorum doctorum adversus inimicos suos, 201, 202. In educationem Theodosii Junioris, 438. Quomodo revelaverit iniquationem, rerum venium a Juliano apostata factam, 51. Providentia divina effectus post exilium Jean. Chrysostomi, 596. Providentia Dei quoad Græcorum disciplinas ad religionis Christianæ commodum, 57, 58, 59. Providentiam divinam erga Christianos suo dæmno Julianus prævaricatoris avunculus negavit, 66. De Providentia et judicio, Dilymi doctoris sententia, 200.
- Providentiæ officium, 299.
- Psalmodiæ usus in ecclesia unde iaceperit, 564, 565. Psalmodiæ easdem non omnes habent ecclesie, 298.
- Psudabares quæ gens, 817.
- Pseudomoses Judæus: et quid de eo circumferatur, 552, 553.
- Pænyrii hæretici cur sic vocati, 285.
- Ptharclatæ hæretici, 869.
- Publicæ virginis pro Christo cruciatus, 50.
- Publius monachus, 195.
- Pudicitia et sanctitas vitæ, ornamentum ad decorem afferunt, 17.
- Pudicitia specimen maximum a formosa quadam Romana muliere editum, 424.
- Puellæ cana per totam vitam, 622.
- Puero (de) per aerem divini sui sub'ato, 514. Pucri duo monstro-i. 854. Puerorum septem ad stabilendam resurrectionis fidem excitatio, 511, 512.
- Pulcheria Arcadii filia, soror Theodosii junioris; de divina ejus pietate et virtutum ornamentis, 450, 458, 459, 440, 441. Eiusdem pietas et cultus erga reliquias S. Stephani, 458. Ut conjugem Theodosio dandam dispexerit, 484. Eiusdem prudentia atque festivitas, 486. Pulcheria Septimo revocatur in anam imperialem, 551. Pulcheria et Eudocia propter Chrysophilum dissident, 547. In imperii successione cum Marciano communicat, sique suam commendat virginitatem, 580, 581. Pulcheria facta revelatio de inveniendis quadraginta Christi militum reliquiis, 457, 458, 459. De piis et operibus: et de tribus, quæ maxima Dei Genitrici *construxit*, tempis, 607, 608. De felici ejus obitu, 610. Eudociæ reconciliata, eam ab Eutychetis et Dioscori opinione abducit, 606, 607.
- Pulvis e caelo delapsus tempore Leonis imperatoris, 620.
- Purificationis dies quando institutus, 779, 780.
- Purpura velut pannus vilis habenda, 817.
- Putabastes monachus, 187.
- Pythouissa trentiloqua, 567, 568, 569.

Q

- Quadraginta martyres ubi passi, et de eorum reliquiis, 456, 457, 458, 459.
- Quartodecimani qui, 259.

R

- Religio una sub Marciano, 589. Religio Christiana a Juliano prævaricatore discessa, in pristinum statum per Jovinianum restituta, 95. Religio imperatorum a Constantino Magno, qualis, 270, 271. Religionis veræ incrementum, 533, 538, 531. Religionis Christianæ propagatio apud Persas, 472, 473.
- Religiosi multi qui sub Justiniano floruerunt, 763, 769 *seqq.*
- Reliquiæ multorum sanctorum sub Theodosio et Pulcheria manifestatæ, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459. Reliquiæ veterum quorundam prophetarum quomodo inventæ, 3, 3, 534. Reliquiæ divini Ignatii quomodo Antiochiam delatæ, 539, 540. Reliquiæ sanctorum prophetarum Elisæi et Joannis Præcursoris quam inhumaniter tractatæ, 52. Reliquiarum D. Chrysostomi reductio, et de prodigiis quæ tunc acciderint, 536, 537, 538, 539. Reliquiarum S. Pauli Constantinopolitani et Meletii translatio, 246.
- Res tum publicæ tum ecclesiasticæ, ut se habuerint sub initium imperatorum Arcadii et Honorii, 541, 542.
- Respublicæ tumultibus repletæ, 420, 421, 422, 423, 424.
- Resurrectio mortuorum controversa, septem puero-rum resurrectione stabilita, 540, 541, 542. De Resurrectione quid senserit Philoponus, 879.
- Rhinocœura, locus monachis celeberrimus, 189, 190.
- Rhodus insula ingenti terræ motu quassata, 717.
- Roi as cum exercitu adversus Theodosium coacto quomodo perierit, 444. Roiæ ducis, et exercitus ejus, interitus, 524.
- Roma varia per hostes occupata, 754, 755, 756. Roma ab Alarico capta, 421, 422, 423, 424. Quanta pertulerit mala, 425. Roma vetus in ingenti confusione et turba propter Symmachum et Laurentium, 709, 710, 711. Ut Roma vetus simul et nova liberata sit ab expeditione

bellica Attilæ, Alarichi et Gizerichi Gothorum, 573, 579, 580.

Romanus monachus, 193.

Romani quanta Juliano imperante mala perpessi, 81. Romanorum pax cum Mavia regina quomodo sancita, 205, 206. Eorum inhonesti mores a Theodosio, cum in Italia morarentur, sublatis, 264, 265. Romanorum adversus Persas certamen, 479, 480. Calamitates, cæso Mauricio, 862, 863, 866, 867. Pugna cum Varano Persarum duce, 852. Eorundem ciades sub Justino, 797, 798. Romanorum res cum Chagano Abarum duce, 843, 844.

Romulus ultimus Romanorum imperator a Romulo primo rege, 1333 annis, 604.

Ros princeps, et quæ gens eo nomine significetur, 524.

Roris gutta in sagis Juliani ac militum ejus formam crucis representantes, quid arguebant, 11.

Rufinus ecclesiasticæ Historiæ interpres S. Theodorum convenit, 63.

Rufini magistri et Theodosii gementis colloquium, 518. Rufini summan rerum apud Arcadium consecuti, et imperium affectantis quam miserabilis linia, 540, 541.

S

Sabbas monachus, 563.

Sabbas, magnus et sanctus vir, mittitur ad imperatorem, et transigit inter ipsum et Heliam, offendiculo sublato, 703. De ejus dicendi libertate pro sancta synodo Chalcedonensi, 704, 705. Ut vitam sub Justiniano finiret, 771.

Sabbatianorum hæresis unde orta, 287, 288.

Sabbatius presbyter apud Novatianos, et de ejus hæresi, 287. Ut a Novatianorum ecclesia discesserit, et episcopatum illegitime invasit, 462, 463.

Sabeli legatus Persæ, martyr, 50.

Sabelli error damnatus, 256.

Sabelianistæ hæretici, 877.

Sacerdotes a Vandalis quam male habiti, 750. Honorati ab exploratoribus Carbois, *ibid.*

Sacerdotium imperiali majestati prelatum, 320.

Sadducæorum de resurrectione opinio falsa, 540.

Sænes (ut) Persæ martyrii certamen pertulerit, 477. Salamines monachus quavis, 191.

Sæ us republicæ ex pietate sola, 458.

Salustius Hierosolymorum episcopus, 764.

Salomon Antiochiæ presbyter, 686.

Samosateni quam ægre pastoris sui Eusebii tulerint exsilium, 140, 141.

Sanda ius sparteis usus est Silvanus episcopus, 527.

Sapientie Dei tempium cur incensum odio Justiniani, 748. Instauratum ab eodem, 764, 765.

Sapientum verba tanquam bonum stimuli sunt, 568.

Sapores dux, vir præclarus, et de constitutione divina Gratiani executioni per eum mandanda, 225, 228, 229.

Saracenorum gens unde originem traxerit, et quomodo Christianismo imbuta fuerit, 607, 606. Saracenorum exercitus contra Romanos quomodo perierit, 481.

Sarus post Sullionem militum præfectus; et de rebus ab eo gestis, 423. Sarus tyrannus quomodo cæsus, 449.

S. uromatarum deformitas, obitus Valentini magni causa, 176.

Scenitæ Barbari, 711.

Scenolatræ hæretici, 869.

Scholares sacri palatii, 623.

Schismata quæ post quarum et quintam sanctam synodum in Ecclesiâ irrepserunt, 868, 869, 870 *seqq.*

Scientia humana et divina, juxta Basilium Cappadocem, 200.

Scripturarum sacrarum expositio in Cypro et Cæsariæ Cappadocum quando fieri solita, 297.

Seytharum ecclesia quam in fide constans, invito Valente, 164, 165.

Soci ductu Cabades regnum recipit, 714.

Sectarum auctores quomodo in factiones varias abierint, 282. Sectarum quorundam ab Ecclesiâ diversarum origo, 868, 869, 870.

Secundus Joannis Chrysostomi pater, 343.

Seditio ingens propter accessionem illam: *Qui crucifixus es pro nobis*, quam ter sancto hymno additam voluit Anastasius, 726, 727. Seditio Alexandrinæ plebis in Græcos superstitiosos et Georgium Arianum episcopum, delinquo Constantio, 18. Ejusdem alia coorta propter Præteriti successoris Dioscori ordinationem, 598, 599. Re iovatur, 611. Seditio Byzantii propter Anatolium magnum, 812. Alia, *ibid.* Contra Mauricium, 857. Seditio Judæorum et plebis Alexandrinæ sub Cyrillo recens episcopo creato, 466, 467. Seditio Mediolani exorta post exilium Auxentium; de eligendo episcopo, et quæ

modo sedata, 174, 175. Seditio Thessalonien. et quæ cædes ex ea sit consecuta, 313, 316. Seditio Romæ propter duos episcopos simul creatos, 710, 711. Seditio in Palæstina propter Theodosium quemdam monachum, 599, 600. Alia Constantinopoli mota, quæ cognomen Nixa sortita est, 748, 766, 767. Seditio inter Judæos et Christianos Antiochiæ orta, 867. De Antiochena obignominiosam stultitiam dejectionem; et ut indignitatem ea de causa imperatoris Flavianus lenierit, 321, 325. Quem finem habuerit, 526, 527. Seditioes varis apud varias gentes propter eversionem idolorum, 276. Seditioes domi plerumque concitantur, pace cum exteris composita, 96.

Seges saloris potius quam messoris est, 94.

Seleucia obsessa, 800.

Selmas Gothorum episcopus, Ulphilæ subscriba quam Arianis addictus, 285.

Septem (de) fratribus Ephesi excitatis et septem Dementibus in Germania, 541, 542.

Serapis qui fuerit, et de ejus templo, 598. Serapis Magnus, deus Græcorum, 19, 20. Serapidis templi eversio, 271, 274. Ut eo everso hieroglyphicæ litteræ crucis inventæ sint, futuram vitam significantes, 274. Serapidis simulacrum quantum, quomodo factum, et de opinione apud superstitiosos de eo non tangendo, 275. Ejusdem in partes minutæ dissertio, 276.

Serapio celebris monachorum pater, 180. Serapion Magnus, monachus, 187. Serapionis Magni de mentis purgatione, de charitate et temperantia dictum, 200. Serapion quo nomine Severianum accusavit, 569. Serapion, Heracleæ episcopus, a Joanne Chrysostomo creatus, 588. Joannis Chrysostomi familiaris, 583.

Sergio-polis obsidio et de reliquis S. Sergi. martyris, nec non de cruce eo missa per Justinianum et Theodorum, 761.

Sergii (S.) Deus invocatur, 621.

Sergo (S.) quæ dona data a Chosroe Hormisdæ filio, 836, 837, 838.

Sergius, Constantinopolit. episcopus, 838.

Sergius hæreticus doctor apud Armenios, et de ejus cane, 885.

Sericum unde primum Constantinopolim allatum, 787, 788.

Servus pro magistro seipsum ad mortem obtulit, 316. Sesostris Egyptiorum rex, quomodo reges quatuor currum suum trahentes, illo jugo liberaverit, 845.

Severa et Justina imperatrices: et de filiis utriusque, 146, 177.

Severianus (ut) Gabalorum in Syria episc. a Joanne Chrysostomo urbe ejectus, 568. Severiani etiam post reconciliationem adversus Chrysostomum processus, 381, 384, 385. Severianus s. impuro Porphyrio junctur, 412.

Severianus, Arethuseæ antistes, 701, 702.

Severitæ qui d. cti, 879, 876, 876.

Severus imperator, 604.

Severi impius hæresis, 703, 706. Sevittes, 707. Severus impius, ut post Flavianum sedem Antiochenam occupavit; de ejus vita, et ut concilium Chalcedonense anathemate involverit, 699, 700. Ejus scripta ubique comburenda sub capitis supplicio, 745. Quid de ejus impetate ex literis ad Alcisonem missis colligatur, 700, 704.

Quid item de eodem referat Epiphaniensis Evagrius, *ibid.* Severus, episcopus Antiochenus, ut Alamaniarum sua contagione inficere contenderit, 711, 712. Ut ei lingua radiotis excisa sit, 723, 733. Revocatur ab exilio, 745. Peritur anathemate, 744.

Siccitas maxima Juliano imperante, 81. Maxima item in Oriente, 602. Siccitates Damascæ, 425.

Signi crucis potestas adversus demones, 714. *Vide* Crux.

Silvanus a Narse victus, 756.

Simiæ templum cur non eversum sicut et alia Alexandriæ idolorum fana, 273, 274.

Simulacra deorum Alexandriæ comminuta, et quomodo, 270, 271, 272, 273. Quomodo elaborata, 275.

Sisinus Novatianorum episcopus quæ de concordia erclesiarum in secunda sub Theodosio celebrata synodo, 248. Sisinii presbyteri Noviantiani doctrine; urbanitas etiam, jucunditas et elegantia in consuetudine quotidiana, 302, 303, 304, 305. Sisinii visio quæ ad Eutropium, 399, 400. Sisinii post Allicum quomodo ad sedem episcopalem sit promotus, Phippoidite ei postposito, 500. Sisinii obitus, et morum ejus succincta narratio, 502.

Siti (de) præclarum cujusdam monachi dictum, 198.

Sittas decurio, proditor, 850. In cruce agitur, 855.

Socordia in hominibus mollior et dissolute vivendibus, 798.

Socratis ecclesiastici conscriptoris iudicium de Nestorio, 506.
 Socrates philosophus quam rigidus legum observator, 201, 205.
 Sodomorum hæresi infectos plectendos curavit Justinianus, 757.
 Sogor qualis gens, 846, 849.
 Sol octonos cursus quot diebus absolvat, 290. Solis deliquium sub captivitatibus Romanæ tempus, quantum, 425.
 Sophia Verbi Dei templum. *Vide Sapientia.*
 Sopronius Pompeiopolitanae, Macedoniæ fautor, 42.
 Sotericus Cæsareæ Cappadociæ episcopus, 703, 708.
 Spiritus sanctus *ὑποστάσις* consubstantialis asseritur a Romana synodo, 166, 167, 168, 169. De Spiritu sancto quid censerit sancta secunda universalis synodus sub Theodosio, 245.
 Statua Christi, a muliere, quæ fluxu sanguinis laboraverat, erecta; deiecit a Juliano suam in eius locum collocatam quod miraculum subsecutum sit, 69, 70, 71. Statua femine habitu visa in aere errans pridie seditionis Antiocheus, 325. Statua Placillæ eversa quantum terroris incusserit Antiochenis, 324, 325.
 Status rerum Arcadio et Honorio, 339, 340, 341, 342.
 Stellæ gladium referentis portentum, 425. Alius item inopinatæ et insolentis, descriptio, 306, 307. Eiusdem portentum, 359. De Stella immensa et emicante diebus illis quibus memoria S. Symeonis de columna coitit, 565.
 Stephani primi martyris reliquæ quomodo inventæ, et quomodo eas magnifice Pulcheria venerata sit, 451, 453.
 Stephanus circa Mareotem spectatus admodum monachus, 185.
 Stephanus Joannis Apameensis collega Germaniciæ civitati præficitur a Meletio, 230.
 Stephanus Cnaphei successor a pueris Antiochenis jugulatus, 634.
 Stilico (ut) rerum summas apud Honorium consecutus, tandem occisus sit, 340, 341. Eiusdem collusio et luterius, 419, 420.
 Studius dynasta, et de monasterio Studiarum, 709, 712.
 Stylus Scripturæ sacræ, 6.
 Substantiæ nomen in divinis propter quid usurpatum 98. De substantiæ et subsistentiæ quid decreverit synodus Alexandrina, 53, 56.
 Suevi, Vandali et Alani, gentes admodum truces 416. Eorum ad Honorium legatio, 447.
 Superstitio Græcorum quomodo traducta, 551, 552. Superstitiois Græcæ sectatores quomodo interierunt, 202, 203, 204. Superstitio quorundam Novatianorum in colendo Sabbati sepulcro quomodo abrogata, 487, 488.
 Superstitiosi Græcorum multi propter abolitionem idolorum ad mortem usque decerantur, 276, 277.
 Supplicationes publicæ apud Antiochenos ad Deum pro compescendo ferociente imperatoris animo, 325. Supplicationes sub Theodosio juniore, 443. Aliæ item in campo factæ pro magno et admirando terræ motu, quibuscum Theodosius et Proclus adessent, subito puer in aërem surreptus, ter sanctum hymnum audivit: id quod ita rursus demissus populo retulit, et statim expiravit, 543, 544, 545. In supplicationibus publicis præibat Marcianus, 610.
 Surum expugnat Chosroes, et quomodo, 757.
 Sylvanus Palestinæ monachus insignis, 492.
 Sylvanus Trojæ episcopus; et de miraculo insigni manibus ejus edito, 527, 528.
 Sylvester Romanus aulicus, 751. Relegatus in Pontiam insulam moritur, 774.
 Symeonis Stylitæ ad Eudociam rescriptum, 606. Symeone (de S.) qui primus vitam et stationem in columna invenit, 503, 559, 560, 561, 562, 563.
 Symeon (S) Thaumastoria: et de miranda ejus vita, et virtutibus, 839, 840.
 Symeones monachus in Apameensium eremo, 195.
 Symeones monachus Antiochiæ, 193.
 Symeones factus pro Christo et de ejus nova et insolita vita, 768, 769.
 Symmachus læsæ majestatis reus; et ut eum Theodosius venia sit dignatus, 263, 264. Symmachi et Laurentii Romanorum episcoporum historia, 710, 711.
 Synaxi in plurima apud veteres diversitas, 293, 296.
 Synesius Cyrenensis episcopus: et quomodo resurrectionis doctrinam abhorrens ad sacerdotium sit promotus: qualis item et quantus vir fuerit, 570, 571, 572, 573, 574, 575.
 Synodus Romana, quæ Trinitatem consubstantialem esse promulgavit, 166, 167, 168. Synodus Nicæna. *Vide*

Fides. Synodus dicta *ἁγιοπικρή*, i. e. prædicatoria, 547, 548, 549. Synodus ab Arrianis coacta de separatione ab invicem, 286. Novatianorum de celebratione Paschatis, 287, 288. De Alexandrina, Athanasio præsidente, et quid in ea decretum quoad Spiritum sanctum, 33, 34. Synodus Alexandriæ coacta, cujus decretum S. Athanasius ad Jovinianum misit: et quomodo professio Nicænæ fidei multo jam tempore agitata in pristinum statum fuerit restituta, 99, 100, 101, 102. Alia item Antiochiæ coacta quomodo Nicænæ fidem approbarit, confessionem suam scriptis mandatam ad Jovinianum miserit, 97, 98. De Lampsaci coacta, sub Valentiniano, et quomodo in exilium relegati fuerint Consubstantialis cultores, 113, 114. Synodus provincialis contra Gazæorum episcopum coacta, 14. Synodus Antiochiæ in Caria a Macedonianis coacta, et quid ab ea decretum, 225. Synodus provincialis coacta Constantinopoli sub Justiniano, 745. Synodos provinciales, et universales quibus cogere permixtum, 548, 550. Synodus pro Joan. Chrysostomo coacta, et quid ab ea constitutum, 588. Alia ad basilicam Rutini contra Joan. Chrysostomum congregata: et quid in ipsam ab ea decretum, 582, 583, 584. De secunda contra Joan. Chrysost. et de abrogatione exilioque ejusdem, 588, 589, 590, 591. Synodus Alexandriæ a divino Cyrillo congregata adversus Nestorium, 500. Synodus sancta secunda universalis Theodosii imperatoris et Meletii Antiocheni antistitis studio et opera congregata: et quid in ea decretum, 258, 259, 261, 265. Synodus tertia sancta universalis in metropoli Epheso, in qua Nestorius episcopatu fuit privatus, 511, 512, 513, 514. Synodus quarta sancta universalis quibus de causis Chalcedone in Bithynia sit coacta, 593, 594, 595, 596, 597, 636, 637, 638, etc. Oppugnatur, 663, 664, 665, etc. Synodus sancta quinta Oecumenica a quo coacta, et quid in ea conclusum, 774, 775, 776, 777, 78. Synodus Chalcedonenis ab episcopo supra mille comprobata, 612. De synodo Chalcedonensi sub Anastasio Dicoro, 691. Synodus Chalcedonenis modo recipitur a Timotheo Constantinopoli, modo anathemate configitur, 709. Justinianus sanctionibus in omnibus obtinuit, 742. Ut laudata sit, et prædicata in omnibus ecclesiis, 743. Synodi Constantinopolitanæ ad episcopos Occidentales litteræ, 250, 251, 252. Synodi contra Anthimum, Petrum Severum, et Zooram coactæ, 744, 745, 746.

T

Tamichosroes, et de ejus congressu cum Mauricio, 813, 814.
 Tatiana, sancta et pia mulier, 565.
 Tatianus egregius Christi martyr, apud Phryges, 27, 28.
 Tatianus Marciani imperatoris frater, 587. Tatianus, ne sua causa periclitentur innocentes, seipsum defert, 58.
 Tangast civitatis succincta descriptio, 846. De ejus principe Taisan, 849.
 Telemachi monachi martyrij, monomachia tollendæ occasionem Honorio dedit, 359.
 Temperantia (de) monachi dictum, 198, 199. Aliud Serapionis, *ibid.*
 Templi S. Eupheniæ descriptio, 589, 590. Templum varia Dei Genitrici constructa a Pulcheria Augusta, 606, 626. A Leone imperatore, 626, 627, 628, 629. Templorum idolorum everio quantum Alexandriæ stragem attulerit, 271, 272, 273. Et alibi, 276, 277.
 Temporis opportunitas aquæ celerrimæ similia, 684.
 Terentii præstantissimi piissimique principis ad Valentinem verba, 212.
 Terra (ut) fruges sua sponte protulerit in Oriente, post famem simul et pestem, 602. Terræ motus ingens Hierosolymis ortus postridie quam Judæi fundamentum templi restaurandi jacerent; et de eus admirando effectu, 74. Alius item ab eo, 76. Terræ motu adfecta Eudoxia revocationem D. Chrysostomi procurat, 383. Terræ motus sub Leone imperatore quam horrendus, 618, 619. Duplex Valentis tempore, 116. Omnium maximus sub Theodosio fere per universum orbem, 543. Terræ motus tertium in insula Rhodo, 717. Terræ motus Antiochiæ et in aliis urbibus ortus quanta damna intulerit, 734, 735. Terræ motus præcipue Beryti, Bybli et Tripoli prævisus a Symeone propter Christum factus, 769. Terræ motus sub tertium Tiberii imperij annum Antiochiæ: et de ejus effectu, 811. Terræ motus maximi gravissimique sub Mauricio, 825.
 Tetraditæ heretici, 877.
 Thalassius (ut) præfectus urbius Illyrici, profecturus in Orientem, Cæsariensis episcopus fuerit ordinatus, 556.
 Theclæ (S.) delubrum amplitudine maximum et pulchritudine præstantissimum in metropoli Seleucia, 670.

Themistius philosophus quid de Joviniano scriptam reliquerit, 102, 103. Quibus verbis Valentem adduxerit, ut de persecutione aliquantulum remitteret, 204.

Themistius philosophus Agnoctarum dux, 878.

Theocritus cur a Justino occisus, 731, 752.

Theocritus monachus, 561, 568.

Theocritus Arianus, 285.

Theoderichus Scythicorum ordinum dux Mauricii impetum reformidans fuga sibi consulit, 814. *Vide* Theoderichus.

Theodoriti presbyteri, sacrorum custodis, caedes, 22.

Theodoritus ecclesiae Cyri praesul, qualis vir, 502. Ut episcopatu sit privatus, et contra duodecim Cyrilli capita dixerit, 514, 515.

Theodoritus Tyri artistes S. Joan. Chrysostomi sectator, et de ejus scriptis, 566, 570.

Theodoritus et ejus opera damnantur, 776.

Theodora Justiniani conjux, ut eos tuebatur qui unam naturam in Christo admittebant, 716, 742. Theodora Alexandrina quam illustris et sancta femina, 739.

Theodorus (S.) confessor admirandus, 64, 65.

Theodorus monachus, 194.

Theodorus Tyro, martyr, 51.

Theodorus a Graecis et oraculo eorum in imposturam et fraudem adductus capite multatur, 202, 203.

Theodorus vir plus cui post mortem apparuit Macedonia, 695.

Theodorus Mopsuestiae Cilicum episcopus, 344, 345.

Theodorus Mopsuestiensis episcopus qualis vir, 502, 503. Una cum scriptis anathemate feritur, 776, 778. Theodori et Longini capita Constantinopolim a lata, 712.

Theodorus cognomento Ascidas, 775.

Theodorus Scribo, episc. Alexandrinus, 887.

Theodorus Perinthius Arianus, 224.

Theodorus Antiochia cur ejectus, 255.

Theodosiorum nomen unde ortum, 868, 876.

Theodosiolus ad Honorium confugit, 446.

Theodosiopolis oppidum, 715.

Theodosius monachus, et de seditione per eum excitata, 599, 600, 601, 606.

Theodosius conobiarca : et de ejus dicendi libertate pro concilio Chalcedonensi, 703, 704.

Theodosius praefectus caesobiarca regnante Justiniano, 771.

Theodosius (ut) Synaxae episcopus Macedonians sit persecutus, et potissimum Agapetum eorum episcopum, 463.

Theodosius Alexandriae episcopus exauctorator, 745, 744, 745.

Theodosius, qua ex causa in socium Romani imperii fuerit alectus, et quam visionem divinam viderit, 223, 224. Ut Barbaros ad Istrum etiam praelio superaverit; et Thessalonicae cum esset, morbo correptus ab Ascholo baptismum susceperit, 252. Ut professionem suae fidei promulgaret, omnibusque mandari Trinitatem *ὁμοούσιον* consubstantialitatem colendam esse, et D. Petrum apostolum in hunc confectandum, 253. Qua de causa ad pedes Amphiochii provolutus veniam ab eo petierit, 257. Ut synodum ad Nicæna decreta confirmanda coegerit, 258. Ejusdem prudentiam in eligendo Constantinopolitano episcopo post voluntariam Gregorii depositionem, 243. Ut secundam iterum synodum convocaret ad concordiam ecclesiarum stabilendam, 247. Quomodo ad exsilium haereticos concordiam ecclesiarum aversantes damnavit, 248, 249. Ut ad Valentinianum juniore metu Maximi profugum scripserit, eundemque Maximum sine pugna et sanguine superavit, 262, 263. Ejusdem clementia et placabilitas erga Symmachum, 263, 264. Fœdas consuetudines et mores ex urbe Romana egerit, 264, 265. Ejusdem in demoliendis idololorum templis stultitiam, 271. Quam benignus et clemens in percussores Christianorum, 273. Nullam haeresim est persecutus praeter Eunuomium, 282.

Theodosius Deo dilectus imperator quomodo Eugenium tyrannum profligavit, 310, 311, 312, 314. Ut Theodosius septem milia virorum propter seditionem Thessalonicae ortam occiderit, 315, 316. Ut prohibitus fuerit ab ingressu templi divini a D. Ambrosio, et quomodo tandem ab eodem fuerit admissus, 317, 318, 319, 320, 321. Ejusdem in conjugem amor quantus, 324. Ejusdem obitus, juxta Joannis monachi praedictionem, 336. Theodosii moribundi mandata filii relicta, 359.

Theodosius Arcadii filius, 450, 457. Theodosius Junior, divina virtute, iustorem bonum nactus, Pulcheriam videlicet sororem; et quam bene ab ea fuerit institutus, 458, 459, 440, 441. De ejus virtute quam ab infantia inibit, et de moribus, beneficentia, placabilitate et de insigni religione et pietate ejus, 441, 442, 443. Ut Theodosius Junior, si quando bellum motum est, ad Deum

confugerit, et ab eo defensus sit, 444, 445. Ejus precum efficacia adversus Joannem tyrannum, 451, 452. Ut Deus Theodosii et Pulcheriae delectatus virtutibus, multa corpora illustrium olim sanctorum sub terra latentia in lucem protulerit, 452, 453, 454. Theodosii matrimonium quam honeste a Pulcheris procuratum, 484, 485, 486. Quam natura apertus et simplex, 486. Ut ejus litteris imperatoribus, petente divino Cyrillo, exactum sit tertium sanctum Ephesi concilium contra impium Nestorium, 511, 512, 513. Haeresim Nestorii condemnavit, 520, 521. Haudquaquam Severus, 523. Illo valde delectatus est Deus, 523, 524. Ut Ephesum contenderit septem fratres qui resurrexerant videndi gratia, 542. Ut post terrae motum illum ingentem, aedificia plura renovavit et construxerit, 544, 545, 546. Ut post praedicatoriam synodum, cognitio quae ibi gestae sunt rebus, Chrysaphium quidem occiderit, graviter autem in conjugem Eudociam commotus fuerit, 553, 554. Revocat sororem Pulcheriam, 554. Ejus obitus, et quomodo in monumento patris sui sit conditus in celeberrimo Sauctorum Apostolorum templo, 580, 581.

Theodosius Mauricii filius, Germani filiam ducit uxorem, 837. Fusibus caeditur, 860. Quid de ejus interitu narretur, 865.

Theodosius haeresiarcha, et de ejus haeresi, 876.

Theodotus Hierapolitanus antistes, 231.

Theodotus Antiochenus vir admirandus, 502.

Theodulus apud Phryges quam egregium pro Christo certamen pertulerit, 27, 28. Seipsum deserti ne pereant innocui, et qua de causa, 54.

Theonus monachus insignis, 179.

Theopaschitae haeretici, 869. Eorum dogma, 879, 880, 881.

Theophili Alexandrini studium et opera in demoliione templorum idololorum Alexandriae, 271, 272, 273. Ordinationi Joan. Chrysostomi obstat, 348. Adhaeret tandem, 349. Ut Chrysostomo adversans Epiphanium Cyprii episcopum, cui antea fuerat infensus, sibi amicum acceverit; et D. Chrysostomum tanquam Origenistam per calumniam arguerit, et synodos coegerit, quae Origenis scripta abolerent, in hoc ut Joannem et Longos criminando traduceret, 376, 377. Ejusdem cum monachis Egyptiis dissenso, 370, 371, 372. Adversus Chrysostomum insidiæ, 381, 382. Ut Constantinopolim venerit nemine obviam et precedente, et monachos penitentes admiserit, 382, 383. Theophilus ab omnibus damnatus, et quomodo, 387, 388. Ut male denuo perperamque alia quendam egerit adversus Joannem, et ut fuga sibi consuluerit plebs post tumultum in factiones abeunte, 386. Ejusdem obitus : et de successore illius, 427, 465.

Theophrontius recessit ab Eunuomio et a popularibus suis reiectus est, 285, 284.

Theopolis, alias Antiochia, 512, 514.

Theopolis obsessa per Chrosroem, 1699.

Theopompus Novatianorum episcopus nudus, 464.

Theopompus a vera ad Graecam religionem lapsus quam horrendam mortem subierit, 69.

Theotimus Scytharum antistes quænam ediderit miracula, 529.

Theosaurus a daemonibus custoditus, tandem ab episcopo Christiano traditur Cabadae, 714.

Thessalonicae tumultus obortus propter quem septem milia virorum cæsa, 315, 316.

Theudatus Occidentis imperium sumit, 754.

Theudericus Gotthorum princeps, 577.

Theudericus Scythia, 710. Caput amico, quo abutebatur, resecat, 711. Ejus gesta, 712.

Theudericus sive Theudoricus Scythia, et de ejus vastatione, 687.

Theudericus Gotthus consul et Thraciae dux, 689.

Theudericus legationem pro Arianis mittit ad Justinum, minus additis, 746. Ejus obitus, *ibid.*

Thomas Constantinop. episcopus, ut impio Sergio sede cesserit, 868.

Thomas Apageensis episcopus vita et doctrina illustris, et de ejus ad Chosroem dicto, 757.

Thoma (de) qui vitam solitariam complexus est, et celebratur ab Antiochenis, 770.

Thyrus martyr apparet Pulcheris principi, 457.

Tiberius (ut) imperium gubernavit, ubi Justianus in phrenitidem et insaniam incidit, 81. Quomodo in imperio sit ab eodem substitutus, 802, 805. De ejusdem imperio, qua dignitate et magnificentia fuerit, 808. Quomodo forti exercitu coacto, et per Justinum in Persidem incursione facta, multa castella, munitaque loca receperit, 809, 810. Ut Mauricium legerit duce Orientis, eundemque sibi successorem designavit, 813, 814, 815. Ejusdem oratio in

electione designatione Manrici ad populum habita, 815, 816. De visione quam habuit, et de ejus obitu, 818.
 Tigrius eunuchus presbyter, 583.
 Tigrius presbyter quam graviter ab Optato sit acceptus, 580.
 Tilamnis, et varia ejus nomina, 846, 849.
 Timotheus Arianus, qualis, 464, 465.
 Timotheus Basilicus vel Saloplaclius ab Alexandrinis lectus episcopus, 611.
 Timotheus Celon et Litrobunes fit episcopus Constantinop. ab Anastasio, 695.
 Timotheus post Petrum Alexandrinæ præsul ecclesiæ, 224. De illo plura, et de Maximi philosophi Cynici, Apollinaris labe infecti consecratione, 240, 241.
 Timotheus Constantinopol. episcopus quid in Studii monasterio fecerit, 709.
 Timotheus (ut) Ælurus restitutus sanctam quartam synodum oppugnavit, 663, 664, 665. Exstincto Proterio, ad episcopatum Alexandrinum evehitur, 611, 612. Expellitur, 613. De rebus ejusdem, 614, 615. Revocatur, 661.
 Titus Bostrensis qua de causa civitate ejectus a Juliano, 45.
 Titus Bostrensis monachus, 565.
 Tormenta a Persis contra Christi fideles excogitata, 475.
 Totillas Romam arripit, et vincitur a Narsele, 753, 756.
 Tributi impostito quantam Antiochiæ seditionem excitaverit, 324, 525.
 Traditiones easdem in ecclesiis non omnes veteres observarunt, 294, 295, 296 seqq.
 Trajani ducis ignavia et timiditatis insimulati, ad Valentem responsum admirandum, 212, 213.
 Transitus de episcopatu ad alium episcopatum prohibetur, non autem translatio, 525, 531.
 Translatio episcoporum ex sede in sedem aliam, quam antiquus usus, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531.
 Trasamundus Vandalus vincitur a Maurusis, 750. Qualis vir, 751. Quam acer Orthodoxorum hostis, *ibid.*
 Trigibidus Phrygiæ administrationem cum comitis dignitate a Gaina soritur; et de ejus fraude, 554, 555. Eiusdem interitus, 563.
 Trinitatis consubstantialitas a Romana synodo promulgata, 166, 167, 168, 169, 170. Trinitatis SS. notionem Plato habuit, juxta Justinum martyrem, 464, 465. Trinitatis mysterium quando et a quibus primum assertum, 23, 34. Ut consubstantialis colenda, 235, 235.
 Trinitatis hæretici, 869. Quis eorum auctor, 872. Eorum divisio, 876, 877, 878.
 Treuilus Sophista familiaris Anthemii, 438.
 Turcoch princeps a Chagano sublatus, 847.
 Turci interrogantur de crucibus in frontibus impressis, 835. Turcorum divisio inter se, 847. Eorumdem dii, *ibid.* Sacrificia et leges, 847, 848. Vestimenta, *ibid.*
 Turun Chagani cognatus eum expugnat, 847.
 Tyranni sub Arcadio exerti, 420, 421, 422, 423, 424. De tyrannis in Occidente contra Honorium imperatorem coorti, 443.
 Tyrannis Gelimeris, 751, 752, 753. Longinorum et Indæ, 712, 713. Vitaliani, 714. Hypateii et Pompeii, 718.
 Tyrannis Phocæ quam sævita, 861, 862, 863, 867.
 Tzundadaer oppidum custodiunt a malignis spiritibus, opera Christiani episcopi, liberatur in favorem regis Persarum, 713, 715.

U

Ulphilas Christianorum Gothorum episc., 209. Cum Ariano communicat, *ibid.*
 Ungri qui populi, 819.
 Uptarus Hunnorum dux ex crapula nimia ruptus, 553.
 Urbes maximæ quomodo regatur, et admittrentur, 491.
 Uri et Urzi populi, 846, 849.
 Ursicius diaconus Romanus, 171.
 Utilitas publica legum severitati præponenda, 491.
 Uvæ immaturæ post vendemiam exortæ, et quodnam earum signum, 11.
 Uxoris ducendæ permissio clericis data in Thessalia unde ortum habuerit, 596.
 Uxores communes omnibus ex constitutione Cabado Persarum regis, 715.

V

Vadzarmanes Romanorum rebus quantum detrimenti intulerit, 799, 800.
 Valens Eudoxio et Acacio favet, et turbat Ecclesias, 114. Eiusdem in Procopium et proditores ejus animad-

versio, 115. Valens adversus Ecclesiam rursus arma parat, Arianisque favet; et quomodo, 117, 118. Valentis filia, et de eorum magistris, 118. Valenti imperatori quid acciderit propter Basilium, 153, 156. Ut Valens Antiochiæ gravissimam persecutionem adversus pios excitavit, alios in Orontem fluvium conjiciens et suffocans, alios in exsilium agens, 159, 160, 161. De Valentis imperatoris tyrannide quam in civitate Edessa Valens in martyrio seu templo b. Thomæ perpetravit, 145, 144. Valentis et Britannionis episcopi congressus, 165. Valentis impietas adversus ecclesiam Ægypti, 156, 157, 158, 164, 165. Imprudentia et stultitia adversus Theodorum et alios philosophos, necnon alios celebres viros quorum nomen a litteris *Theo* initium sumeret, 203. Quæ ratione adductus ut a persecutione temperaret, 204. Moro a Gothis contra Romanos bello, ex Antiochia Constantinopolim pertrahitur, et quomodo, 211. Arguitur a Valentiniano, 212. Eidem libere restituit Terentius, *ibid.* A Trajano victo a Gothis quam generose carpius, 212, 213. A subditis etiam proscribitur, ut ab Isacio monacho increpitus fuerit, eidemque responderit: et quomodo circa Adrianopolim cum Gothis acie congressus, fuga sibi consuluerit, et in quadam villæ domuncula stramentis contexta abditus, a Barbaris fuerit igni consumptus, 214, 215, 216. Valentis religio qualis, 271. Quæ Valens et Ariani mala cladesque in Ægypto piis viris intulerint, 156, 157, 158, 159.

Valentinianus et Valens qua de causa ex imperatoris ejecti, 52.

Valentinianus Romanorum imperator renuntiatus; ejus vita et mores, 109, 110. Valentinianus et Valens cultu divino et moribus dissimiles, in rebus administrandis pares, 111. Valentiniani responsum ad legatos Consubstantialis cultores, 113, 114. De Valentiniani erga religionem sacram reverenti observantia, 165. Ut vita functus sit, 176. Valentinianus Junior quomodo et ubi renuntiatus imperator, *ibid.* Ambrosium corripit jubet, 259. Ut adventu Maximi tyranni cognito in Illyricum profugerit, 261. Quomodo per suffocationem interemptus, 508, 509. De Valentiniano Placidie filio et Theodosii genero Romanis imperantibus, 575, 576, 577. De Valentinianis Occidentibus imperantibus cæde; de Eudoxia conjuge, liberisque ejusdem; et de successoribus post ipsum, 602, 603, 604. Valentinus monachus, 191.

Valerius quam graviter legatos Roma missos acceperit, 417, 418.

Vandali quæ gens, et quæ loca tenuerint, 576, 577.

Vandalorum in Gallias et Hispanias incursio, 446, 447. Et de rebus illorum, 748, 749, 750.

Vat et Chuni, 846, 847, 848.

Varadatus, clarus monachus, 622

Varamus Persarum dux, et de ejus tyrannide, 832, 835. Rebellatur, 835.

Varannes Persarum rex quam infensus Christianis, 474, 475.

Varannes Romanorum virtutem metuens auxiliis Sarcenorum utitur; sed frustra, 480, 481.

Vaticinium de morte Juliani imperatoris, 83.

Vatum optimus qui censendus, 91.

Vectigal aureum novum ab Anastasio extractum quantæ sint subsecutæ ærumnæ, 91.

Ventus vehementissimus adversus hostes Theodosii obortus, 515.

Venus Cypria traducitur, 552.

Verbum Dei ἀπαθὲς, carne assumpta, παθόντων, 706.

Veronianus aut Viridilianus Honorio genere conjunctus, quomodo cæsus, 446, 447.

Veteres (ut) plerisque in locis consuetudinem potius quam legem observarint, 294, 295.

Vestis B. Mariæ. Vide Maria.

Victoria pendet a Deo, 213, 214. Victoria tyrannum detestata, legitimum imperium est secuta. Militum ad Eugenium verba, 515, 514.

Vigilius Romanæ sedis præsul, 754. Eiusdem dissidium cum Mena, 774, 776. De ejus obitu, 785.

Vincere pulchrum, victoria per insolentiam abuti invidiosum, 85.

Vindicta divina adversus Cyrinum Chalcedonensem antistitem pro D. Chrysost., 381. Vindicta divina in Heliopolitanas pro cæde Cyrilli diaconi, 25. Vindicta divina adversus Europam, et præcipuos hostes S. Joannis Chrysost., 425, 426, 427. Vindicta divina adversus eos qui sacra Christianorum et res divinas contumellis affecerunt, 66, 67, 68. 69, 70. Vindictæ divinæ factum eo ipso die quo div. Chrysostomus in exsilium abiit, 596.

Virorum sub Valente clarorum brevis commemoratio, 201.

Virgines sacræ quam graviter ab Heliopolitanis acceptæ, 25. Quam male ab Ariano habitæ, 156, 157.

Virtutem unam natura dixit quidam monachus, 199. Virtutes quatuor, juxta Gregorium Justum; et de illarum considerationibus, 199, 200.

Visto magui patris Anouii quando vera exstitit, 103. Theodosii certamen rursus adversus Eugenium commisit, 312. Galba angelarum Constantinopolim custodiendum, 359, 360. Visto in somnis Sisinio facta propter Eutropium lectorem, 399, 400. Visiones divinae quibusdam oblatae, Juliani apostatae necem portendentes, 82, 83, 84.

Vissigolthi, quæ gens et de rebus eorum gestis, 576, 577.

Vita monastica, pascendi Dominici gregis causa, a quibus viris deserta, 148, 149, 150, 151. Vita Palaestinarum monachorum admiranda, 555, 556, 557, 558.

Vitaliani tyrannis, 716, 717. Cæditur a Justino, 732.

Vitalis episcopus, 680, 681, 682.

Vitalis vir sanctitate conspicuus, contagioso. Apollinarius morbo inficitur, 229.

Vites post vindemiam, gemmis et uvis recentibus germinarunt, Juliani apostatae temporibus, 11.

Vitianus Theodosii dux reliquias Saracenorum exstinxit, 481.

Vitus monachus Inelytus, 193.

Voluptas præsens igniculus succedentis, 662. De voluptatum subtractione, monachi dictum, 199.

Voluptuosi semper ignavi, 798.

Votum Chosdroæ Persarum regis S. Martyri Sergio munusculum, 836, 837, 838.

Vulcanus turpiter regno exutus a filio, 552

X

Xena mulier sanctitate celebris, 563. De Xeniae Hiepollitani rebus, 696.

Xenophontis elogium, 488.

Xenophon monachus quam sancte pieque vixerit, 563.

Xerolophus qui locus, 462, 465.

Z

Zacharias monachus adiranus, 192

Zachariae prophetæ inventio, 453.

Zacharias antistes Hierosolymitanus, 888.

Zacharias scriptor sycophanticus, 668, 669, 672.

Zacomus qui occasione primus Sarracenorum religionem Christianam susceperit, 207.

Zarethas Persarum dux, 711, 712.

Zanzalus. Vide Jacobus a quo Jacobite.

Zebeus Eleutheropolis episcopus quomodo reliquias veterum prophetarum invenit, 533, 534.

Zeno monachus, 295.

Zenonis nepotis, durante patruorum persecutione occulti, res postmodum gestæ, 25.

Zeno Majumas antistes, vir sanctus, 552, 553, 549.

Zeno et Nestabus fratres quam crudeliter pro Christo necati, 22, 23.

Zeno Isaurus Asparem et Ardabarium Leonis jussu contrucidat, 632. Fit gener imperatoris, 655. Zeno, defuncto filio Leone minore, et solus imperator, 655.

De ejus imperio, intemperantia, et dissoluta prorsus vita, 661, 662. Zenonis edictum pacificatorium neque rejiciens neque comprobans Chalcedonensem synodum, 674, 675, 676. Zenonis imperatoris obitus, 683.

Zugmatius Magnus, monachus cæcus, 193.

Zoilii porticus, 546.

Zoilus Alexandriae præsul, 745.

Zozimas vir sanctus, 758, 759. Ut se gesserit erga Mariam Ægyptiacam, *ibid.*

Zosimi maledicta in Constantinum imperatorem, 720. Refutantur, *ibid.*; et 721, 722, 723, 724.

ORDO RERUM

QUÆ IN HOC TOMO CONTINENTUR.

NICEPHORUS CALLISTUS.

ECCLESIASTICA HISTORIA (*Continuatio*).

LIBER QUINTUS DECIMUS.

CAPUT I. — De Marciani imperio. Quæ signa præcesserint, imperium ei portendentia: quibusque is fuerit moribus. 9

CAP. II. — Quibus de causis sancta universalis synodus quarta, Chalcedone in lithynia sit coacta. 13

CAP. III. — Descriptio templi sanctæ et celebris martyris Euphemie, quod Chalcedone a primis fundamentis est constructum. 15

CAP. IV. — Acta synodi; et ut episcopus Dioscoro ejusque sectatoribus abrogatus sit. 19

CAP. V. — De miraculo quod ad monumentum sanctæ Euphemie accidit, super decisione duplicis fidei decreti orthodoxorum et hæreticorum. 21

CAP. VI. — Decretum fidei sanctæ universalis quartæ synodi. 25

CAP. VII. — De reliquis rebus, quas synodus statuit. 25

CAP. VIII. — De seditione Alexandriae, propter Proterii successoris Dioscori ordinationem coorta. 27

CAP. IX. — Ut in Palestina quoque seditio exstiterit a Theodosio quodam monacho excitata: qui etiam Hierosolymorum invasit sedem, Juvenali expulso; et quæ sub eo acciderint. Item de Athanasio diacono confessore. 29

CAP. X. — De fame simul et peste, quæ civitatibus Orientalibus incesserunt; et ut sua sponte terra anno sequente fruges protulerit. 35

CAP. XI. — De Valentiniani cæde, qui Occidentalibus imperavit; et de Eudoxia conjugæ ejus, liberisque ejusdem. Et ut Theusericus urbem Romam cepit. Item de eis qui post Valentinianum per successionem Romæ imperarunt. 35

CAP. XII. — Ut imperatrix Eudocia Pulcheriæ Augustæ sit conciliata; et de juniore Eudocia, Eudociæ filia. 39

CAP. XIII. — Ut procuratore et arte Pulcheriæ, Eudocia sanctam quartam approbatam synodum, persuasione Symeonis Stylitæ sive Columellæ et magni Euthymii inducta. 59

CAP. XIV. — De piis Pulcheriæ Augustæ operibus; et de tribus quæ maxima Dei Genitricis construxit templis: uno, sancti loculi, in Chalcedoniæ; altero, quod Ὀρθῶν, id est, viæ ducum dicitur; tertio, cui nomen Blachernæ. Et quæ memoriæ prodiderit Juvenalis de sancta obdormit on: sanctissimæ Lei Genitricis, deque ejusdem fasciis sepelitis. 41

CAP. XV. — De obitu Pulcheriæ et Marciani; et ut post eum Leo Magnus Romanorum imperator sit reanuntiat. 47

CAP. XVI. — Ut rursus Alexandriae seditione orta, a eis qui non assentiebantur sanctæ quartæ synodi decretis: Proterius Alexandriae episcopus occisus sit, et per urbem pedibus tractus, instinctu et dolo Timothei Æuri, qui episcopalem sedem occupavit. Et ut isio a Leone pro expulso, Alexandrini alium Timotheum legerint, cognomento Salophaciolum. Et ut Anatolio mortuo, Genadius sedem Constantinopolitanam obtinuerit. 47

CAP. XVII. — Episcoporum et clericorum Ægyptiorum libellus supplicis, de ecclesiarum suarum rebus; et de Proterio et Timotheo. 51

CAP. XVIII. — Epistola Leonis ἑγκύκλιος, hoc est cir-

cularis, ad Anatolium et reliquos episcopos, de synodo Chalcedonensi contra Timotheum Æluro missa. 55

CAP. XIX. — Quæ Leo de sancta quarta synodo ad omnes ubique monachos, et ad ipsum Symeonem Stylitem scripserit : et epistola ejusdem sancti Symeonis pro eodem synodo. 57

CAP. XX. — De horrendo qui sub Leone accidit terræmotu, et diluvio, aliisque item orbis calamitatibus : et de pulvere qui e celo cecidit. 59

CAP. XXI. — De Constantinopolitano incendio. 61

CAP. XXII. — De sancto Marciano, Magnæ ecclesiæ Constantinopolitanæ æconomus, et de sancto Daniele Stylite, aliisque qui tum monastica vita insignes fuerunt. 63

CAP. XXIII. — De Genadii patriarchæ virtutibus, et de rebus quæ temporibus ejus præter opinionem et fidem acciderunt admirandis. 67

CAP. XXIV. — De veneranda sanctissimæ Dei Genitricis veste, ut ea Hierosolymis allata, in rotundo atque acuminato templo, cujus nomen est Blachernæ, sit reposita. 69

CAP. XXV. — De templo sanctissimæ Dei Genitricis ad fontem : et ut is fons admirando miraculo Leonis blato reperi sit. 71

CAP. XXVI. — Descriptio sacri templi, cui Fontis nomen inditum, a Leone conditum. 75

CAP. XXVII. — Ut Leo mille et centum naves contra Genserichum miserit, Basilisco conjugis suæ Verinæ fratre classi præfecto, qui instinctu et consilio Asparis et Ardaburii classem hostibus prohibuit : et ut Aspar et Ardaburius a Zenone isacro trucidati sint. Quam ob causam, Ariadna Leonis filia in matrimonium ducta, is gener ejus est factus. 77

CAP. XXVIII. — De Martyrio Antiocheno episcopo. De Petro Cnaphico, qui primus ter sancto hymno addidit : « Qui passus es pro nobis. » Et de successoribus ejus, Stephano et Calandione. De caremoniis a Cnaphico in ecclesia institutis. De Juvenali et Anastasio et Martyrio, Hierosolymitanis episcopis. 81

CAP. XXIX. — Ut Leo Magnis factis concesserit, Leonem minore imperii successore relinqueret. Et ut paulo post hoc quoque vita defuncto, pater Zeno filii imperium susceperit, diademata ab eo accepto. 83

CAP. XXX. — Brevis et succincta expositio sanctæ universalis quartæ synodi actorum, ad finem hujus tomi est apposita, ut historię ordo citra confusionem conservaretur. 85

LIBER SEXTUS DECIMUS.

CAPUT I. — De Zenonis imperio : et quod is, cum imperans esset, et dissoluta prorsus vita, multa Romæ imperii perdidit loca. 115

CAP. II. — De tyrannide Basilisci. Ut Zeno imperio sit exultus : et ut Timotheus Æluro, et Petrus Cnaphicus, recuperatis sedibus suis, quartam synodum oppugnavit. 117

CAP. III. — Circulares Basilisci litteræ adversus sanctam quartam synodum, procuratore Timothei et Petri scriptæ. 121

CAP. IV. — De iis qui circularibus Basilisci litteris suscripserunt, et epistola Asianorum episcoporum, sanctam quartam synodum perscringens. 125

CAP. V. — De Eutychiensis : quæ ad hos fecerit verba Timotheus. De Paulo Ephesi episcopo. Et de prærogativa patriarchatus ejusdem urbis, quam ei quarta synodus admittit, Timotheus vero Æluro restituit. 127

CAP. VI. — Ut Acacius Constantinopolitanus et Daniel Stylites Basilisco persuaserint, ut contrarias prioribus pro sancta synodo circulares conscriberet litteras. 127

CAP. VII. — Contrariæ circulares Basilisci litteræ. 129

CAP. VIII. — Ut Zeno rursus in imperium suum sit restitutus, Basiliscus autem interierit. 129

CAP. IX. — Episcopi Asiani libellum penitentiam ad Acacium mittunt, de synodo eum placantes. 151

CAP. X. — Ut Zeno Petrum Cnaphicum, et item alios Antiochia expulerit, et Calandionem episcopatum ejus commiserit. De reductione reliquiarum sancti Eustathii Antiocheni. 133

CAP. XI. — Ut Alexandriae Timotheo Æluro Petrus Moggius, Moggius Timotheus Salsophaciolus, huic porro

Joannes Tabennesiotes, huic autem rursus Petrus Moggius, eis qui Proterium sectati fuerant ad se receptis, et Zenonis Henotico, hoc est, conciliatorio seu pacificatorio edicto comprobato, successerit. 133

CAP. XII. — De Zenonis edicto, quod pacificatorium est dictum, neque rejiciens neque comprobans Chalcedonensem synodum. 135

CAP. XIII. — Ut Calandion in exilium sit actus, et Petrus Cnaphicus in ejus rursus insilierit sedem : et de inconstantibus ac versipellis Petri Moggi moribus. 141

CAP. XIV. — Epistola Petri Alexandrini ad Acacium missa, imperantis urbis episcopum. 141

CAP. XV. — Ut Joannes Tabennesiotes Alexandriae episcopus, Romam profectus, Felici Romæ episcopo persuaserit, ut is Acacio repente episcopatum abdicaret. 145

CAP. XVI. — Quæ propter Acacium inter Felicem et Zenonem acciderint. De Cyrillo, cœnobii Insomnium monachorum præfecto et antistite. Ut Romæ legati et Acacius Constantinopolitanus a synodo Romæ dignitatibus suis privati sint. 145

CAP. XVII. — De seditione propter Moggius, quod is quartam synodum anathemati subjecerit, Alexandriam orta. Et de Felice Romæ, a quo Acacio Constantinopolitano episcopis. 149

CAP. XVIII. — De Flavio Acacii successore, ut is dolo malo sedem episcopalem invaserit. 151

CAP. XIX. — De litteris synodalibus Flavii, Petri et Felicis : et de Euphemio, qui post Flaviam episcopatum gessit. 153

CAP. XX. — Ut Petro Moggi Athanasius, et Cnaphico Palladius successerit : deque eorumdem successoribus. 153

CAP. XXI. — De Theoderici Seythæ vastatione, et ut is interierit. 155

CAP. XXII. — De Marciani tyrannide, Anthemii, qui Romæ obtinuerat imperium, filii : et ut idem Marcianus captus, sacerdotati dignitate sit decoratus. 157

CAP. XXIII. — De Illi et Leontii tyrannide, et de structuris atque aediis Ammiani. 157

CAP. XXIV. — De obitu Zenonis, et electione Anastasii Dicori. 159

CAP. XXV. — De Ecclesiarum ejus temporis statu, quæ quæque fuerit de Chalcedonensi synodo opinio : et de exilio Euphemii Constantinopolitani. 161

CAP. XXVI. — De Macedonio Constantinopolis episcopo, ut et is sede sua sit expulsus, et quem vitæ suam habuerit. Item de episcopis Alexandrinis. 163

CAP. XXVII. — De Xenatio Hieropolitano, et Flavio Antiocheno, episcopis, narratio. 169

CAP. XXVIII. — Quæ monachi Palæstini ad Alcisonem de Macedonio et Flaviano Antiocheno scripserint : et de ecclesiarum eo tempore confusione. 171

CAP. XXIX. — Ut post Flavianum impius Severus sedem Antiochenam invaserit. De ejusdem vita, et ut confestim synodum Chalcedonensem anathemate involverit. 173

CAP. XXX. — Ex litteris ad Alcisonem missis excerpta verba de impio Severo. 175

CAP. XXXI. — Quæ de Severo, cui episcopatus ademptus est, ipse Epiphaniensis Evagrius scripserit. 177

CAP. XXXII. — De Hella Hierosolymitano episcopo, ut propter synodum Chalcedonensem imperatori restiterit. Et ut magnus Salbas ad imperatorem missus, inter ipsum et Hellam officaculo sublato transegerit. 179

CAP. XXXIII. — De dicendi libertate magnorum et sanctorum monachorum Sabba et Theodosii combiarchæ, reliquorumque in Palæstina monachorum sanctam synodum defendentium. 181

CAP. XXXIV. — Rursus de Hella et Joanne Hierosolymitanis patriarchis : et ut per penitentiam Joannes, recepto saniore dogmate, et in eos qui quartæ synodi decreta non compleverunt, contorto anathemate, in communionem a sanctis Patribus sit receptus. 183

CAP. XXXV. — De Timotheo Constantinopolis, de Symmacho et Laurentio Romæ episcopis. De sanctorum apostolorum Petri et Pauli feriis. De Theoderico Seythæ. Item de Deuterio et Alamundaro Saracenarum d. cibus. 185

CAP. XXXVI. — De rebellionē Longini Isauri, alteriusque Longini. De administratione regni Persarum Pērōzæ, Bāsi, et Cabudæ, et cum Romanis pacem fecerint. 195

CAP. XXXVII. — De Persarum pugna. De Theodosiopoli et Dara oppidulis et de sacris reliquiis Bartholomæi et Barnabæ apostolorum. 199

CAP. XXXVIII. — De tyrannide Vitaliani. De Hunnis, qui ex angustiis Caspiis proruperunt, et de insula Rhodo. 201

CAP. XXXIX. — De muro cui nomen Longo, quem Anastasius construxit, ab Ponto Euxino ad Thraciam usque mare porrectum. 201

CAP. XL. — De turpi et impio portorio chrysargyro, hoc est, aurageo die o. quod pro imperiali virtute ex imperio Romano Anastasius sustulit. 205

CAP. XLI. — Digressio ad Zosimum : quæ is in imperatorum omnium celeberrimum Constantinum per blasphemiam acerbe et amarulenter detorsit. 205

CAP. XLII. — Refutatio eorum quæ de apostolico Constantino Zosimus dixit. 207

CAP. XLIII. — Zosimus idem redarguitur : et probatur, quod advenit in terras Christi res Romana maxima incrementa ceperit. 209

CAP. XLIV. — De aureo vectigali, quod novum Anastasius instituit, unde multæ ærummæ sunt subsecutæ. 213

CAP. XLV. — Ut Anastasio, ter sancto hymno adicere volente illud : « Qui crucifixus es pro nobis, » tumultus a populo sit concitatus : usque adeo, ut is timore percussus, imperium deposuerit. Et ut paulo post Anastasio vitam finierit. 215

LIBER DECIMUS SEPTIMUS.

CAPUT I. — De imperio Justinī primi : et ut ab eo interfecti sint Amanthus eunuchus, Theocritus et Vitalianus. 219

CAP. II. — Qui ea ætate sacris administrandis summorum sedium fuerint episcopi. De Severo, Paulo et Euphrasio, Antiochiæ episcopis. 221

CAP. III. — Ut iterum Antiochia a terræ motu sit afflicta, ubi etiam Euphrasius episcopus ruinis obrutus est : cui successit Euphræmus : et de aliis urbibus, quibus damnus a terræ motu est illatum. 225

CAP. IV. — De sancto Zosima miraculorum editore, et Joanne Chozebita. 225

CAP. V. — De altero sancto Zosima. De Maria Ægyptiaca et Theodora Alexandrina. 229

CAP. VI. — Quæ res in civitate Negra acciderint, et de sancto Aretha martyre. 231

CAP. VII. — Ut Justinianus magnus imperio suscepto, professionem et fidem Chalcedonensem defenderit : Theodora vero conjux ejus, magis ad partes eorum qui unam naturam Christo tribuunt, fuerit inclinata. 235

CAP. VIII. — Ut Severus revocatus sit. De epistolis ejus. Et ut Anthimo perniciem corruptelamque suam communicaverit. Et ut in omnibus ecclesiis quarta synodus laudata sit et prædicata. 237

CAP. IX. — De synodis quæ contra Anthimum, Petrum, Severum et Zooram sunt coactæ. Ut sancta quarta synodus ubique locorum sit comprobata. De Agapeto, Agathone et Joanne, Romanis episcopis, ut in Byzantium venerint. 239

CAP. X. — De historiis Procopii Cæsariensis. Quæ de Persica pugna is scribat. De seditione et tumultu populari Constantinopoli moto : quæ seditio Nika, hoc est, Vince, dicta est. 311

CAP. XI. — Res Vandalorum. De Honoricho et ejus temporis martyribus. De Cabaone Mauro, et quid pro Christianis egerit. 245

CAP. XII. — Ut Belisarius, Vandalis devictis, triumphum maximum Constantinopoli egerit. Et de sancto martyre Cypriano. Item de Maurorum gente atque origine ejus. 249

CAP. XIII. — De rebus in Italia a Belisario et Narse gestis : et varia Romanæ urbis per hostes occupatione. De Silverio et Vigito episcopis ; item de eis gentibus, quæ Christianam susceperunt fidem. Et de Narsæ duobus imperatoris artibus, et erga Deum pietate. 255

CAP. XIV. — Ut Chosroes per invidiam pace fracta,

Romanum invaserit imperium. Et de Antiochia aliarumque urbium hostili occupatione. 257

CAP. XV. — De miraculo, quod Apamæ ad viriferæ crucis lignum accidit. 259

CAP. XVI. — De re mirifica Edessæ, supra opinionem et fidem omnium, ab imagine Domini Dei et Servatoris nostri Jesu Christi non manu facta, gesta. 259

CAP. XVII. — De cruce pretiosa, quam Justinianus Sergiopoli dedicavit. Et de miraculo ibi prope incredibili edito. 263

CAP. XVIII. — De sævissima ejus temporis pestilentia et contagione, quæ orbem quinquaginta et duos annos incessit. 265

CAP. XIX. — Quæ Evagrius historicus de inexplebili pecuniarum cupiditate Justiniani scripserit. 267

CAP. XX. — Descriptio augusti templi Dei Verbi Sapientiæ, quod Justinianus Deum sanctissime colens instauravit. 269

CAP. XXI. — De imperatoris ejusdem furore, potius quam amore, erga cyaneum seu cæruleum colorem. 271

CAP. XXII. — De Barsanuphio monacho et Joanne : item de Simeone propter Christum fatuo. 273

CAP. XXIII. — De Thoma, qui et ipse vitam tacitam extra hominum strepitum est complexus. 277

CAP. XXIV. — Ut Magnus Sabbas et Theodosius Cynobiarcha sub Justiniano vitam finirent. 277

CAP. XXV. — De miraculo insigni, quod puero Hebræo a sanctissima Dei Genitrice accidit. 279

CAP. XXVI. — De episcopis magnarum tum temporis urbium, et de dissidio Menæ et Vignii episcopi Romani. 281

CAP. XXVII. — De sancta magna quinta universali synodo. 285

CAP. XXVIII. — De blasphemis Origenis, et anathematismis, quibus est a synodo maclatus : et de quibusdam aliis rebus ecclesiasticis. 289

CAP. XXIX. — Ut Justinianus recta fide exiciens, impatibile ante Passionem Domini nostri corpus fuisse, professus est. 291

CAP. XXX. — De Anastasio Theopolis episcopo Sinaï. 297

CAP. XXXI. — Ut Justinianus mortuus sit, et de opinionione et fide ejus. 299

CAP. XXXII. — De Auxumitis, ut Christianum cultum susceperint : et de aliis quibusdam. 301

CAP. XXXIII. — De Justini junioris Imperio, moribusque ejusdem. 305

CAP. XXXIV. — Ut is Justinum cognatum suum, item Ætherium et Addæum, homines impios et perniciosos, occiderit. 305

CAP. XXXV. — De edicto litteris de fide publicato, quod Justinus ad omnes ubique misit ecclesias, ne quid in professione fidei novaretur. 307

CAP. XXXVI. — De magnarum urbium episcopis, et Gregorio Theopolis antistite. 315

CAP. XXXVII. — Ut pacta conventa inter Persas et Romanos soluta sint. 315

CAP. XXXVIII. — Ut Chosroes, incursione in Orientale imperium facta, et castella ceperit, et prædam multam abduxerit. 317

CAP. XXXIX. — Ut Justinus, immenso dolore correptus, in morbum phrenitidem incidit, et Tiberius republicam administraverit. Et ut arte quadam Chosroem aggressus Tiberius, pacem cum eo fecerit. 321

CAP. XL. — Ut Justinus Tiberium in imperio sibi substituerit : et quæ ad eum moriens de imperii administratione verba fecerit. 325

LIBER DECIMUS OCTAVUS.

CAP. I. — De imperatoris Tiberii imperio, quæ imperiali dignitate et magnificentia fuerit. 327

CAP. II. — Ut Tiberius magno et forti exercitu cæcto, et per Justinum in Persidem irruptione atque impetu facto, multa castella munitaque loca recuperaverit. Utiq; Chosroes sit mortuus. 329

CAP. III. — De terræmotu, qui Antiochiæ et in vicinis Daphne dicitur, fuit. 331

- CAP. IV.** — De Anatolio mago, et ejus adversus Gregorium Theopolis episcopum fraudulentis insidiis. 351
- CAP. V.** — Ut Tiberius ducem Orientis legerit Mauriciū, eundemque deinceps moriens imperatorem creavit. 353
- CAP. VI.** — Oratio Tiberii imperatoris in electione et designatione Mauricii, ad populum dicta. 357
- CAP. VII.** — De visione et morte Tiberii imperatoris. 361
- CAP. VIII.** — De Mauricii conjugo, et conjuge ejus Augusta. Qualis, quibus moribus, quo genere, et quibus animi affectionibus Mauricius fuerit. 363
- CAP. IX.** — Quæ præsgia præcedentia Mauricio imperium portenderint. 365
- CAP. X.** — De clementia et misericordia Mauricii, et de administratione bellæ Philippici. 367
- CAP. XI.** — De facilitate simplicique apparatu Prisci belli ducis. Et ut hunc exercitum rejecerit, Germanique, et exercitum duceret, legerit. 369
- CAP. XII.** — De lite inter Asterium et Gregorium episcopum: et ut Gregorius causam obtinuerit. 361
- CAP. XIII.** — De maximis gravissimisque terræmotibus: et ut Antiochiæ tantum ad sexaginta millia hominum ruinis sint oppressa. 373
- CAP. XIV.** — Ut milites militarem disciplinam relinquerent: ad quos imperator, ut eos ad officium reducere tentaret, Gregorium misit. 375
- CAP. XV.** — Oratio Gregorii Theopolis episcopi ad defectorem exercitum. 377
- CAP. XVI.** — Ut exercitus Gregorio parens, rursum Philippicum ducem legerit. 379
- CAP. XVII.** — Ut S. Iudas Martyropolim prodiderit, et de Philippici obsidione. 381
- CAP. XVIII.** — De Varamo Persa, et de insidiis contra Hormisdam Persarum regem structis. 383
- CAP. XIX.** — De tyrannide Varami, et ut Hormisdas Persarum rex a Chosroe filio suo sit occisus. 385
- CAP. XX.** — Ut Chosroes junior ad Romanos profugerit, eorumque auxiliis regnum suum recuperarit. 385
- CAP. XXI.** — De crucibus a Chosroe Gregorio Theopolitano missis, et quæ de eis illi scripserit. 389
- CAP. XXII.** — De donis quæ idem Chosroes maximo martyri Sergio misit. 371
- CAP. XXIII.** — De Naamano Saracenorum principe, quomodo Chistianismus sit complexus. 375
- CAP. XXIV.** — De sancto Symeone Thaumastorita, hoc est, mirandum montem incolente. 373
- CAP. XXV.** — De sancta Golinuduch martyre, quæ in Perside certamen martyrii superstes sibi pervicit. 377
- CAP. XXVI.** — Quomodo post Gregorium Anastasius Sinaitus sedem suam receperit, et de aliis patriarchis. 379
- CAP. XXVII.** — Quæ Chosroes de Romanorum imperio prædixerit. Præterea quæ idem Probo Chalcedonensi episcopo de Dei Genitrice dixerit. 379
- CAP. XXVIII.** — De rebus in Europa inter Romanos et Abares, quorum Chaganus dux fuit, gestis. 381
- CAP. XXIX.** — Quomodo Prisci legatus Chagano vetus exemplum adducens persuaserit, ut pacem rursus comperetur. 383
- CAP. XXX.** — Expositio longior per digressionem, de Abaram origine ut ex Oriente in Occidentem transierint. Et de Monte Icar, et de veteribus Persarum moribus et institutis: item de urbibus Tagaust et Chubdam, quæ ab Alexandro Macedone conditæ esse feruntur. 385
- CAP. XXXI.** — Quæ Mauricius ad tumultum sanctæ et inelytæ martyris Euphemie fecerit. 389
- CAP. XXXII.** — De insigni miraculo, quod ad monumentum Glyceriæ martyris unguento scaturiens, ad Heracleam Perinthi accidit. 391
- CAP. XXXIII.** — Ut dignas vindictæ divinæ pœnas exerent ab eis qui contra immaculatam Dei Matrem blasphemiam ausi sunt movere linguam. 393
- CAP. XXXIV.** — De sancto Joanne Jejunatore, archiepiscopali dignitate Constantinopoli ornato. 395
- CAP. XXXV.** — Quæia indi in cædem Mauricii imperatoris præcesserint: et de quibusdam portentis quæ apparuerunt. 397
- CAP. XXXVI.** — De animantibus humana forma, quæ in flumine Nilo apparuerunt. 397
- CAP. XXXVII.** — Quomodo Commentiolus et Priscus, duces regionum Europæ, cum Abaribus congressi, supra triginta millia hostium ceciderint. Et rursus quædam de Chosroe. 399
- CAP. XXXVIII.** — Quomodo Byzantii plebs contra Mauriciū seditionem et tumultum excitavit: et ut Chaganus captivos omnes, quos Mauricius redimere supersederat, ferro necaverit. 401
- CAP. XXXIX.** — Quomodo exercitus in Europa, seditione facta, centurionem Phocam Romanorum imperatorem decararunt. 403
- CAP. XL.** — Mauricii fuga; adventus tyranni in imperantem urbem, et Mauricii liberorumque ejus cædes. 403
- CAP. XLI.** — De nuditione imperialium cadaverum, et de aliis tyranni cæcibus. Et de prædictione dæmonica imperialis cædis Alexandria facta. 409
- CAP. XLII.** — Quomodo Mauricius Deum oraverit ut ei hic pœnas dare divinæ vindictæ liceret: id quod assecutus est. Et de ædificiis ab eo constructis. 415
- CAP. XLIII.** — Ut Chosroes propter Mauricii cædem, pacē soluta, Orientem hosti-ter peragrans, ad Chalcedonem usque excurreret. Et de aliis, quæ Romanorum imperium pervaserunt, calamitatibus. 415
- CAP. XLIV.** — De seditione inter Judæos et Christianos Antiochiæ orta: ut in eo tumultu etiam Anastasius Sinaites episcopus cæsus sit. Et de Cyriaco, Thoma, et Sergio, Constantinopolitanis episcopis. 415
- CAP. XLV.** — De schismatibus quæ post quartam et quintam sanctam synodum in Ecclesiam irrepserunt. 417
- CAP. XLVI.** — Præterea de hæresi Monophysitarum: quod insidiosè admodum et periculosè de Dei Verbi incarnatione opinantur. 424
- CAP. XLVII.** — De philosopho Joanne Philopono Trithelta. 423
- CAP. XLVIII.** — Præterea de hæresi Monophysitarum, quod ea insidiosè admodum et periculosè de Dei Verbi incarnatione opinatur. 427
- CAP. XLIX.** — De philosopho Joanne Philopono Trithelta. 429
- CAP. L.** — De monacho Leontio, et Georgio Pisida. 433
- CAP. LI.** — De divisione et dissidio Trithetarum, a Severo profectorum. 433
- CAP. LII.** — De opinione Agnoetarum. 437
- CAP. LIII.** — De hæresi Theopaschitarum. 439
- CAP. LIV.** — De Jacobo Syro, et Jacobitis. 441
- CAP. LV.** — De abominanda Armeniorum hæresi. 445
- CAP. LVI.** — De schismate Chatizariorum apud eisdem. 445
- In sequentem Nicephori Callisti Xanthopoli patriarcharum Constantinopolitanorum Catalogum Anselmi Bandurii Monumentum.* 449
- Nicephori Callisti Xanthopoli Enarratio de episcopis Byzantii et de patriarchis omnibus Cpolitianis. 449
- Anselmi Bandurii ad Nicephori Callisti Catalogum observationes et notæ.* 469
- Nicephori Callisti sermo in sanctam et apostolis æqualem unguentiferam Mariam Magdalenam. 559
- Nicephori Callisti Precatio in calamitate populi. 575
- Alia ejusdem oratio in populi afflicticue. 577
- Alia similis ejusdem oratio. 579
- Altera ejusdem similis alii oratio. 579
- Alia ejusdem oratio pro Christiano populo. 581
- Alia ejusdem oratio in imperatorem, et in ejus exercitum. 585
- Altera ejusdem oratio in pretiosæ et vivificæ crucis elevationem. 585
- Alia ejusdem oratio in sacri templi dedicatione. 587
- Alia ejusdem oratio in templi dedicatione. 589
- Ejusdem Precatio confessoria ad creatorem ac plasmatorum nostrum, in qua notantur pravi omnes humani affectus, 591, ubi confer annotationem nostram.
- Nicephori Callisti de excidio Hierosolymitano carmen iambicum trimetrum. 601
- Ejusdem divinæ Scripturæ synopsis. 603
- De sequentibus asceticis opusculis monumentum, ex Philocalia sacrorum vigilantium. Venet. 1782 fol.* 653

CALLISTUS ET IGNATIUS IANTHOPULI, MONACHI.

MONACHORUM CALLISTI ET IGNATII XANTHOPULORUM METHODUS ET REGULA CUM DEO ACCURATISSIMA ET SANCTORUM CONTINENS TESTIMONIA, DE HIS QUI ELEGERUNT PACIFICE VIVERE ET MONASTICE; DE DIRECTIONE ET VITA ET REGIMINE EORUM; ET QUOT QUANTAEQUE BONA PRÆSTAT TRANQUILLITAS IIS QUI RATIONE IN EAM INGREDIUNTUR. DIVIDITUR AUTEM PRÆSENS MATERIA IN VENTUM CAPITULA. EST AUTEM HUIUS TRACTATUS PROMIUM, QUOD ET PRIMI CAPITIS NUMERUM HABET, DE DIVINA A SUPERNATURALI GRATIA QUÆ PER SPIRITUM SANCTUM FIDELIBUS DONATUR. 655

1. Proemium. 655
2. Quod ex cuiusdam fratris interrogatione et secundum ejus mentem et ad observanda Patrum præcepta, explicatum sit hoc argumentum. 657
3. Omni negotio propositus est finis: igitur præsentis negotii est docere, quodnam sit fundamentum. 657
4. Quod omne principium vitæ secundum Deum agendæ in adimplendis Sa valoris lexibus consistit, finis vero. reditus ad datam nobis ab initio per divinum baptismum perfectam sanctissimi ac vivitici Spiritus gratiam. 657
5. Quid gratia, et quomodo eam adipisci possumus. Et quænam eam corrumpunt, et quænam rursus eam expurgant. 659
6. Quod in sancto baptismo divinæ gratiæ donum per eam ipsam accipimus; postquam autem eam cupiditatibus obscuravimus, rursus mandatorum observatione expurgamus. 661
7. Quod oportet eum qui secundum Deum agit, omnia ejus mandata exsequi, maximam autem operis partem primis ex omnibus et quasi generationibus oportet attribuere. 663
8. Quod initium omnis Deo gratiæ operationis est invocatio cum fide nominis Domini nostri Jesu Christi, et cum ea oriens inde pax et claritas. 663
9. Quod per unamquamque harum ac simul per tres omnium bonorum acervus nobis administratur. 665
10. Quod et Dominus noster Jesus Christus tempore salutariæ passionis discipulis tanquam ultima mandata et divinum testamentum suis reliquit, ut et post resurrectionem. 665
11. Quod in his tribus contextæ sunt omnes virtutes. 667
12. Quod per Deum Patrem fidelibus sancti Spiritus donum et adventus, in Christo Jesu et in sancto ejus nomine conceditur. 669
13. Quod merito et nostris sanctis Patribus et cum sancto Spiritu in eis habitante definitum est oportere nos Dominum nostrum Jesum Christum orare et ab eo misericordiam petere. 669
14. Quod oportet eum qui secure vult in pacis secundum Dominum via incedere, eligere una cum universa renuntiatione perfectorum subjectionem. 669
15. Quænam sunt veræ subjectionis signa quibus qui instructus est vere subjectus erit. 665
16. Quod cum orthodoxa fide oportet curare ut bonis operibus plenus sit, eum qui veram ac divinam pacem habere vult; et quod fides duplex est, et quod ille qui tranquille vivit debet esse pacificus, inconcusus, non muliculus, inquietus, tacitus, tranquillus in omnibus gratia, propriæ infirmitatis conscius, et tentationes generose resistere, et in Deum sperare, et ab ipso quod utile sit, accipere. 665
- Quod fides duplex est. 665
- Quod oportet te esse pacificum. 667
- Quod oportet te non esse distractum. 667
- Quod oportet te non inquietum neque sollicitum esse. 667
- Quod oportet te esse silentii amantem. 669
- Quod oportet te esse tranquillum. 669
- Quod oportet in omnibus gratias agere. 671
- Quod oportet propriam infirmitatem agnoscere. 671
- Quod oportet viriliter tentationi resistere. 671
- Quod oportet in Deum sperare, et ab eo, quod utile est, accipere. 673
17. De timore Dei, quod duplex est: incipientium timor et perfectorum timor. 675
- De priore timore, qualis incipientium. 675
- De secundo et perfecto Dei timore. 675

18. Quod mandatorum causa et fidei Domini nostri Jesu Christi, urgen e occasione, ipsi vite nostræ parcere non debemus. 675

19. Naturalis methodus de interioris cordis aditu per narium inspirationem, et de oratione simul cum ea operante, quæ est: Domine Jesu Christe, Fili Dei, miserere mei; pertinet autem hæc methodus et ad mentis recollectionem. 679

20. De naturali per narium inspirationem methodo, et simul cum ea Domini nostri Jesu Christi invocatione. 681

21. Quod sanctus Chrysostomus ut et alii sanctorum Patrum, in Christo Jesu Domino nostro ut oremus prescribere; et in intimo corde; et hæc commendat orationem: Domine Jesu Christe, Fili Dei, miserere mei. 681

22. Adhuc de illa per narium inspiratione cum attentione in intimo corde Jesu memoria. 681

23. Quod oportet eum qui spiritualiter invigilare cupit, præsertim vero eum qui incipit, sedere orationis tempore in tranquilla et obscura cellula, eo quod hoc modo mens et cogitatio naturaliter ex parte colligantur. 681

24. Quod ante omnia per Dominum nostrum Jesum Christum et sancti ejus nominis cum fide in corde invocationem menti constantia præstatur; cooperatur autem quodammodo illi in corde per narium inspirationem methodo naturalis, atque illa in tranquillo et obscuro loco renascentia, et similia. 683

25. Quomodo oportet eum qui tranquillus est intervallo quod vesperam a diluculo separat, transire; et initium doctrinæ secundum latitudinem. 685

26. Quomodo oportet diluculi tempus transire usque ad matutinum tempus. 685

27. Quomodo oportet se gerere a tempore matutino usque ad prandium. 687

28. De custodia ab otiositate; et quod necessarium est etiam eum qui tranquillus est ecclesiasticam traditionem observare. 689

29. Adhuc de oratione, et quod oportet semper orare. 691

30. De corporali regimine: quomodo is qui tranquillus est se nutrire debet. 695

31. Quomodo oportet eum qui pugnat et secunda et quarta et sexta die vesci. 697

32. Quomodo oportet tertia et quinta die vesci. 699

33. Quomodo oportet Sabbato vesci; et de vigiliis, quomodo eorum tempore oportet comedere. 699

34. Quomodo oportet Dominicis vesci: et de nonnullis aliis: ad hoc, de molestia et humilitate. 703

35. Quomodo oportet vesci per sanctas Quadragesimas, ac in primis per magnam Quadragesimam. 705

36. De dijudicatione, in specie, et quod mediocri operationi non est honor; et de subjectione. 703

37. Quomodo oportet certantem tempus transire quod est inter prandium et solis occasum; et quod oportet credere in labore et mensura nostræ operationis divinum donorum perseverantiam nobis concessam esse. 705

38. Quod major omni operatione est munda oratio. 709

39. De numero genuflexionum per spatium unius noctis dieique. 711

40. Quod non modo, ut dictum est, pro certamine ac nostræ operationis mensura, divinatorum distributio datur, sed et pro nostro habitu, et habilitate et fide et nobis præstita naturali dispositione. 715

41. De perfectissima discretionem; et quis contra naturam et carnaliter vivit; et quis secundum naturam, et animaliter; et quis supra naturam et spiritualiter conversatur. 715

42. Adhuc de discrezione, ut in exemplo. 715

43. De conversione et mutatione ad singula. Et de eminenti humilitatis gloria. 717

44. De pœnitentia, puritate et perfectione. 719

45. De quinque operationibus primæ et ut ductoriæ incipientium, pacis, nempe oratione, psalmodia, lectione, meditatione et manuum labore. 721

46. Unde incipiendum est iis qui secundum rationem pacem agere volunt; et quodnam est principium, et incrementum, et quænam perfectus et quænam perfectio. 725

47. De ordinatione incipientium pacis.	723
48. De oratione quæ cum attentione et cordis vigilantia fit, et de ejus operatione.	725
49. Quomodo orationem divini Patres nobis dicere tradiderunt, et quod excellenter, et quænam est oratio.	725
50. Item, quod non modo apud dictos sanctos Patres, sed et apud ipsos apostolorum duces Petrum et Paulum et Joannem inveniuntur mystica in spiritu sacræ ac vivificæ orationis verba.	729
51. Quod licet vel incipientibus nunc omnibus orationis verbis, nunc parte tantum ejus orare intra cor tamen et semper, et quod non oportet continuo verba mutare.	735
52. Quod internæ orationis fructus multo eget tempore ac certamine et violentia, et quod omne bonum multo labore et tempore efficitur.	733
53. De oratione cordis non mundæ: et quomodo aliquis ad mundam et constantem orationem pervenit.	735
54. De constanti ac mundæ cordis oratione, et de ardore ex ea oriente.	735
55. Quod et ardor differentem habet originem; et quod excellentior ea quæ ex cordis oratione procedit.	737
56. Quodnam est cordis ardoris studiosum opus.	739
57. De desiderio et amore qui ex ardenti attentione et oratione oritur.	739
58. De lacrymis cordis, et adhuc de divino desiderio et amore.	741
59. Exhortatio ad nihil quærendum supra modum; et adhuc excitatio ad continuam Jesu Christi in corde memoriam.	741
60. De ardenti zelo et divina in nobis apparitione et substantiali gratiæ lumine.	741
61. De operatione divina, et opposita.	743
62. De magistro illuminato et non errante.	745
63. De vero lumine et falso, scilicet de divino lumine ac malo.	745
64. De phantasi indecentique ac decenti, et quomodo oportet ad eas accedere.	745
65. Quod non modo indecens phantasia, sed et decens rejicienda sanctis est in mundam orationem et in simplicem et unam mentis operationem.	745
66. De mente, anima et corde puris ac perfectis.	747
67. Quomodo prophetæ imaginabantur.	749
68. Adhuc de phantasiis, de multis variisque contemplationibus.	751
69. De quinque animæ potentiis; similiter et de phantasiis animæ ac menti propriis; et quod omnino phantasiam fugere oportet, et figuras et typis et formas. In munda oratione et simplici et una mentis operatione.	753
70. Adhuc de mente.	757
71. Adhuc de munda oratione.	761
72. Quod aliud est mentis apathia, et aliud oratio vera quæ adhuc major est.	761
73. Adhuc de phantasiis, et de his quæ mens efformat et de signis falsi ac veri, et quænam sunt veritatis signa.	765
74. De divina et de falsa excitatione.	765
75. De divina lætitia, quæ ex corde emanat.	767
76. Quod spiritualis hæc lætitia et multa signa habet et nomen non habet.	769
77. Quod necessario oportet miti corde esse eum qui omnino pacem agere studet.	771
78. Quomodo perficitur in nobis mansuetudo et de triplici anima: iracunda, appetitiva et rationabili.	775
79. Quod oportet cito pœnitere in his quæ accidunt distractionibus, et ita se in futurum sapienter confirmare.	775
80. De lapsu ac pœnitentia.	775
81. Sequitur de pœnitentia, timore, charitate, dolore, lacrymis et proprio vituperio.	777
82. De attentione, et quod oportet sapienter firmari.	779
83. Quod in prædictis omnibus serio agere oportet ante omnia autem, ut tranquillii et mites simus, et quod oportet pure invocare Dominum Jesum Christum, in corde, si pacem agere studeamus.	779

84. De bono et exstatico amore et divina pulchritudine.	779
85. De bello, et de erudiente recessu ac per aversionem derelictione.	781
86. De apathia, et quid est humana apathia.	785
87. Item de apathia et perfectione.	787
88. De affectu, de affectu dulci, de affectu vehementi, et de affectus carentia.	787
89. Quid est corporeum, dulcem, vehementem, nullum affectum experiri, et de singulorum curatio.	787
90. De fide, spe et charitate.	789
91. De sancta communione; et quod bona nobis præbet, continua hujus cum pura conscientia receptio et communio.	795
92. Quod necesse est discere sacrarum mysteriorum miraculum; et quid est, et quare datum est, et quænam illius utilitas.	795
93. Finis omnium secundum latitudinem quæstorum et specialis exhortatio ad eum qui interrogavit.	801
94. Quomodo oportet audire et excipere spiritualia Patrum verba.	801
95. Recapitulatio, et quomodo oportet orare, et de vero lumine ac divina potentia.	805
96. Alia recapitulatio.	805
97. Quod recta et vera et a Patribus tradita et secundum Deum vita est tranquillitas ex obedientia; quæ et in Christo abscondita vita legitime a sanctis vocatus est.	807
98. Quod, etsi sint aliæ salutis viæ, ea tamen est excellentior et regina et in adoptionem ducons.	807
99. Quod propter operationis excellentiam multa nomina habet hæc agendi ratio.	809
Ethicon. Quod cum Dei auxilio et gratia oportet nos pro viribus festinare et pugnare, ut digni habeamur jam nunc tanquam ex pignore his supernaturalibus et maximis donis, neque propter parvam indolentiam hac, eheu! amittamus; quod utinam non accidat.	809

BEATI CALLISTI PATRIARCHÆ CAPITULA DE PRECATIONE. 815

CALLISTUS TELICOUDÆ.

Domini Callisti Telicoudæ de quietâ conversatione.	817
SELECTA EX SANCTIS PATRIBUS DE ORATIONE ET ATTENTIONE.	827

CALLISTUS CATAPHUGIOTA.

Notitia ex Philocalia.	833
CALLISTI CATAPHUGIOTÆ EX SYLLOGISTICIS ET ALTIPTETIS CAPITULIS QUÆ SUPERSUNT DE UNIONE CUM DEO ET VITA CONTEMPLATIVA.	835

NICEPHORUS ALTER MONACHUS

Notitia ex Philocalia.	915
Nicephori monachi tractatus de sobrietate et carnis custodia, utilitatis non contemnendæ.	915
Ex vita S. Patris nostri Antonii.	917
Ex Vita S. Theodosii canonicarum.	919
Ex vita S. Arsenii.	950
Ex Vita sancti Pauli in Latro.	951
Ex Vita sancti Sabbæ.	952
Ex Vita abbatis Agathonis.	955
Marci abbatis ad Nicolaum.	955
Sancti Joannis Climaci.	955
Abbatis Isaac.	956
Macarii Magni.	957
Diadochi.	958
Isaacii Syri.	959
Capthii.	959
Simeonis Junioris Theologi.	959
Interrogatio.	961
Responsio.	961
Ejusdem Nicephori.	961

MAXIMUS PLANUDES CPOLITANUS MONACHUS.

Notitia ex Fabric. Bibliotheca Græca ed. Hartes.	967
Maximi Planudæ oratio in corporis Domini Dei nostri Jesu Christi sepulchram et in sanctissimæ Deiparæ ac Domine nostræ lamentationem.	98

Maximi Planudæ Encomium in sanctos et omni laude prosequentes apostolorum coryphaeos Petrum et Paulum — Hanc prolixissimam homiliam, propter codicis defectum dimidio decurtatam ediderat Greiserus, sub nomine Gregorii Nysseni, Ingolstadt anno 1620. Integra nunc prodit ex codice Coisliniano 1187, ex interpretatione nostra usque ad locum unde incipit editio Gretseri.

1017

Maximi Planudæ interpretatio nonnullorum capitum S. Augustini ex decimo quinto De Trinitate quæ probant Spiritum sanctum etiam ex Filio procedere.

1111

Maximi Planudæ syllogismi de processione Spiritus sancti contra Latinos. — Vide tom. CLXI, col. 509, ubi cum Bessarionis et Demetrii Cydonii refutationibus eduntur. — « Miraretur quispiam, inquit ibi Cydonius, virum hunc, qui, ob hæc pauca et imbecilla argumenta, conatur evertere librum sancti Augustini, in quo transferendo in linguam Græcam multum elaboravit. Si enim illum laborem subit, volens nocere iis qui legerint, absurdus revera est, ac dignus inter pios multæ reprehensionis laborare, ut animis aliorum nocens; si autem sciens utilem fore quibus erit obrius, et nostratibus gratificaturus vertere illum elegit, quid rursus quasi pœni-

tentia ductus, veluti noena cavere hortatur, quæ propter utilitatem legentium interpretatus est? Cæterum ab- s rdi hujus causa est, terror illius qui tunc imperabat, quem inexorabilem sciens fore his qui Spiritum sanctum ex Patre Filioque procedere asserunt, hisce argumentis carcere ac vinculis seipsum liberare voluit.

1129

Appendix. — *Incerti ex Augustino in Joannem De processione Spiritus sancti.*

1137

Fragmentum libri, S. Augustino ascripti, de cogitatione veræ vitæ, Græce conversum.

1137

Maximi Planudæ epistola ad Manuelem Philen. Subnectitur Catalogus Epistolarum Planudæ ex codice Vaticanico.

1163

Maximi Planudæ Comparatio Hiemis et Veris, ex cod. Græco Parisiensi, n. 1187 notato, nunc primum edita.

1167

Maximi Planudæ versus Iambici in SS. Marcianum et Martyrium et in S. Andreæ ædem.

1173

Indices ad Nicephori Callisti Historiam ecclesiasticam.

1177

FINIS TOMI CENTESIMI QUADRAGESIMI SEPTIMI.

6079 006

Paris. — Ex Typis J.-P. MIGNÉ.

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43
44
45
46
47
48
49
50
51
52
53
54
55
56
57
58
59
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84
85
86
87
88
89
90
91
92
93
94
95
96
97
98
99
100

THIS VOLUME
DOES NOT CIRCULATE
OUTSIDE THE LIBRARY

3 2044 073 502 619

Это цифровая копия книги, хранящейся для потомков на библиотечных полках, прежде чем ее отсканировали сотрудники компании Google в рамках проекта, цель которого - сделать книги со всего мира доступными через Интернет.

Прошло достаточно много времени для того, чтобы срок действия авторских прав на эту книгу истек, и она перешла в свободный доступ. Книга переходит в свободный доступ, если на нее не были отданы авторские права или срок действия авторских прав истек. Переход книги в свободный доступ в разных странах осуществляется по-разному. Книги, перешедшие в свободный доступ, это наш ключ к прошлому, к богатствам истории и культуры, а также к знаниям, которые часто трудно найти.

В этом файле сохранятся все пометки, примечания и другие записи, существующие в оригинальном издании, как минимум о том долгом пути, который книга прошла от издателя до библиотеки и в конечном итоге до Вас.

Правила использования

Компания Google гордится тем, что сотрудничает с библиотеками, чтобы перевести книги, перешедшие в свободный доступ, в цифровой формат и сделать их широкодоступными. Книги, перешедшие в свободный доступ, принадлежат обществу, а мы лишь хранители этого достояния. Тем не менее, эти книги достаточно дорого стоят, поэтому, чтобы и в дальнейшем предоставлять этот ресурс, мы предприняли некоторые действия, предотвращающие коммерческое использование книг, в том числе установив технические ограничения на автоматические запросы.

Мы также просим Вас о следующем.

- Не используйте файлы в коммерческих целях.
Мы разработали программу Поиск книг Google для всех пользователей, поэтому используйте эти файлы только в личных, некоммерческих целях.
- Не отправляйте автоматические запросы.
Не отправляйте в систему Google автоматические запросы любого вида. Если Вы занимаетесь изучением систем машинного перевода, оптического распознавания символов или других областей, где доступ к большому количеству текста может оказаться полезным, свяжитесь с нами. Для этих целей мы рекомендуем использовать материалы, перешедшие в свободный доступ.
- Не удаляйте атрибуты Google.
В каждом файле есть "водяной знак" Google. Он позволяет пользователям узнать об этом проекте и помогает им найти дополнительные материалы при помощи программы Поиск книг Google. Не удаляйте его.
- Делайте это законно.
Независимо от того, что Вы используете, не забудьте проверить законность своих действий, за которые Вы несете полную ответственность. Не думайте, что если книга перешла в свободный доступ в США, то ее на этом основании могут использовать читатели из других стран. Условия для перехода книги в свободный доступ в разных странах различны, поэтому нет единых правил, позволяющих определить, можно ли в определенном случае использовать определенную книгу. Не думайте, что если книга появилась в Поиске книг Google, то ее можно использовать как угодно и где угодно. Наказание за нарушение авторских прав может быть очень серьезным.

О программе Поиск книг Google

Миссия Google состоит в том, чтобы организовать мировую информацию и сделать ее всесторонне доступной и полезной. Программа Поиск книг Google помогает пользователям найти книги со всего мира, а авторам и издателям - новых читателей. Полнотекстовый поиск по этой книге можно выполнить на странице <http://books.google.com/>

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>